ΔΙΟΔΩΡΟΥ

ΤΟΥ ΣΙΚΕΛΙΩΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ.

DIODORI SICULI

BIBLIOTHECA.

PARISIIS. — EXCUDEBANT FIRMIN DIDOT FRATRES, VIA JACOB, 56.

ΔΙΟΔΩΡΟΥ

ΤΟΥ ΣΙΚΕΛΙΩΤΟΥ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΚΗΣ ΤΑ ΛΕΙΨΑΝΑ.

DIODORI SICULI

BIBLIOTHECÆ HISTORICÆ QUÆ SUPERSUNT.

EX NOVA RECENSIONE

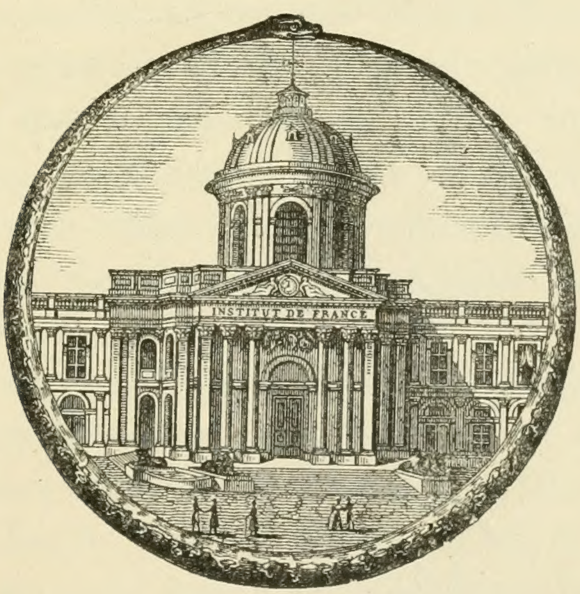
LUDOVICI DINDORFII.

GRÆCE ET LATINE.

PERDITORUM LIBRORUM EXCERPTA ET FRAGMENTA AD INTEGRI OPERIS SERIEM ACCOMMODARE STUDUIT,
RERUM INDICEM LOCUPLETISSIMUM ADJECIT

CAROLUS MÜLLERUS.

VOLUMEN PRIMUM.

PARISIIS,

EDITORE AMBROSIO FIRMIN DIDOT,

INSTITUTI REGII FRANCIÆ TYPOGRAPHO.

M DCCC XLII.

PRÆFATIO.

In edendis auctorum Græcorum operibus quas sibi Firminus Didot, vir celeberrimus, scripserit leges, nemo hodie nescit. Itaque quæ de ratione novæ hujus Diodori editionis præmonenda habemus, paucis possunt absolvi.

Par erat ut qua Megalopolitanus historicus dote instructus nuper in lucem prodiit, eodem nunc Siculus quoque ornatu indueretur : scilicet ut verborum græcorum contextu donaretur emendatissimo, latina autem interpretatione ad græca quam proxime accedente, deinde ut fragmenta ejus probe disponerentur, index denique adjiceretur locupletissimus.

Quod primum posui quodque maximum est, præstitit qui præstare hoc poterat omnium optime Ludovicus Dindorfius, vir clarissimus. Is enim post tot tantaque beneficia in Diodorum jam collata novis curis textum recognovit et emendavit, ita quidem hoc in negotio versatus, ut, ubi anceps videretur correctio, atque error utrum librario an scriptori esset tribuendus haud posset dijudicari, in græcis vulgata retineretur, emendatio vero uncis inclusa in latinis indicaretur. Idem unius sive paucorum vocabulorum omissionem asterisco, majores lacunas asteriscis duobus, de conjectura illatas voces parentheseos signo ( ), delenda vocabula uncis [ ] lectori significavit; denique vitiosa nonnulla notavit ita, ut duobus ea interponeret asteriscis.

Utinam Dindorfius fragmenta, quæ tam præclare emaculavit numeroque auxit, etiam ordinare denuo voluisset! Nullus dubito quin eo modo ad pristinam operis dispositionem omnia jam revocata haberemus. Verum adversante in hac re Diodoro fortuna, meos in humeros onus suscepi, quod sanequam grave bene me usquequaque sustinuisse haud contendo. (*) Nec omnino facile erit, opinor, qui in tanta errandi proclivitate ubivis verum se assecuturum ausit gloriari. Ceterum fragmenta ita distribui, ut seriem excerptorum tum veterum tum recentiorum numquam deseruerim. Hac enim lege neglecta, quammaxime verendum

(*) Initio libri sexti posita quædam per errorem esse quæ ad septimum pertineant, lector facile animadvertet et ignoscet.

erat, ne Diodoreis aliena substituerentur. Ac profecto ne semel quidem cur ab instituto meo recederem idoneam reperi caussam.

Rhodomanni versio, quam intactam fere Wesselingius reliquit, nec non Vaticanorum fragmentorum interpretatio a Maio primum condita, ut ad præsentem textus conditionem accommodaretur, pro viribus sum annixus.

Indices denique rerum nominumque quum in prioribus editionibus tenues sint admodum, idque eo molestius feratur, quo magis grande Diodori opus non tam ob virtutes historici perlegi soleat, quam propter rerum narratarum multitudinem quavis occasione inspiciendum sit; novam plane eamque uberrimam condidi tabulam, quæ utinam tantam lectori præbeat utilitatem, quantam componenti creavit molestiam.

Parisiis, mense Octobri MDCCCXLII.

CAROLUS MÜLLERUS.

ΔΙΟΔΩΡΟΥ

ΤΟΥ ΣΙΚΕΛΙΩΤΟΥ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΚΗΣ

ΒΙΒΛΟΣ ΠΡΩΤΗ.

Τάδε περιέχει ἡ πρώτη τῶν Διοδώρου βίβλων.

I. Τοῖς τὰς κοινὰς ἱστορίας πραγματευσαμένοις μεγάλας χάριτας ἀπονέμειν δίκαιον πάντας ἀνθρώπους, ὅτι τοῖς ἰδίοις πόνοις ὠφελῆσαι τὸν κοινὸν βίον ἐφιλοτιμήθησαν. (2) Ἀκίνδυνον γὰρ διδασκαλίαν τοῦ συμφέροντος εἰςηγησάμενοι, καλλίστην ἐμπειρίαν διὰ τῆς πραγματείας ταύτης περιποιοῦσι τοῖς ἀναγινώσκουσιν. Ἡ μὲν γὰρ ἐκ τῆς πείρας ἑκάστου μάθησις μετὰ πολλῶν πόνων καὶ κινδύνων ποιεῖ τῶν χρησίμων ἕκαστα διαγινώσκειν· καὶ διὰ τοῦτο τῶν ἡρώων ὁ πολυπειρότατος μετὰ μεγάλων ἀτυχημάτων

πολλῶν ἀνθρώπων ἴδεν ἄστεα καὶ νόον ἔγνω·

ἡ δὲ διὰ τῆς ἱστορίας περιγινομένη σύνεσις τῶν ἀλλοτρίων ἀποτευγμάτων τε καὶ κατορθωμάτων ἀπείρατον κακῶν ἔχει τὴν διδασκαλίαν. (3) Ἔπειτα πάντας ἀνθρώπους, μετέχοντας μὲν τῆς πρὸς ἀλλήλους συγγενείας, τόποις δὲ καὶ χρόνοις διεστηκότας, ἐφιλοτιμήθησαν ὑπὸ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν σύνταξιν ἀγαγεῖν, ὥςπερ

DIODORI

SICULI

BIBLIOTHECÆ HISTORICÆ

LIBER PRIMUS.

Hæc in primo Diodori libro continentur.

I. Auctoribus, qui universales historias certo consilio scripserunt, magnam cuncti mortales ut gratiam referant, par est; quod suis laboribus communis vitæ societatem juvare honestissima contentione studuere. (2) Etenim vacuum a periculis quid expediat docendi genus introducentes pulcherrimam experientiæ copiam hac tractationis suæ opera lectoribus conciliant. Nam in uniuscujusque experientia versans discendi ratio id quidem efficit ut multis cum laboribus et periculis quæ conducant singula dignoscas : ideoque heroum experientissimus magnis cum infortuniis

multorum mentes hominum cognovit et urbes :

at comparata historiæ beneficio prudentia, aliorum perperam recteque facta intelligens, expertem malorum habet doctrinam. (3) Præterea homines universos, mutua quidem cognatione inter se devinctos, sed locorum et temporum intervallis distantes, ad unius communitatem ordinis ut redigerent, enixe operam dederunt; ac si divinæ providen-

τινὲς ὑπουργοὶ τῆς θείας προνοίας γενηθέντες. Ἐκείνη τε γὰρ τὴν τῶν ὁρωμένων ἄστρων διακόσμησιν καὶ τὰς τῶν ἀνθρώπων φύσεις εἰς κοινὴν ἀναλογίαν συνθεῖσα κυκλεῖ συνεχῶς ἅπαντα τὸν αἰῶνα, τὸ ἐπιβάλλον ἑκάστοις ἐκ τῆς πεπρωμένης μερίζουσα, οἵ τε τὰς κοινὰς τῆς οἰκουμένης πράξεις καθάπερ μιᾶς πόλεως ἀναγράψαντες ἕνα λόγον καὶ κοινὸν χρηματιστήριον τῶν συντετελεσμένων ἀπέδειξαν τὰς ἑαυτῶν πραγματείας. (4) Καλὸν γὰρ τὸ δύνασθαι τοῖς τῶν ἄλλων ἀγνοήμασι πρὸς διόρθωσιν χρῆσθαι παραδείγμασι, καὶ πρὸς τὰ συγκυροῦντα ποικίλως κατὰ τὸν βίον ἔχειν μὴ ζήτησιν τῶν πραττομένων, ἀλλὰ μίμησιν τῶν ἐπιτετευγμένων. Καὶ γὰρ τοὺς πρεσβυτάτους ταῖς ἡλικίαις ἅπαντες τῶν νεωτέρων προκρίνουσιν ἐν ταῖς συμβουλίαις διὰ τὴν ἐκ τοῦ χρόνου περιγεγενημένην αὐτοῖς ἐμπειρίαν· ἧς τοσοῦτον ὑπερέχειν συμβέβηκε τὴν ἐκ τῆς ἱστορίας μάθησιν, ὅσον καὶ τῷ πλήθει τῶν πραγμάτων προτεροῦσαν αὐτὴν ἐπεγνώκαμεν. Διὸ καὶ πρὸς ἁπάσας τὰς τοῦ βίου περιστάσεις χρησιμωτάτην ἄν τις εἶναι νομίσειε τὴν ταύτης ἀνάληψιν. (5) Τοῖς μὲν γὰρ νεωτέροις τὴν τῶν γεγηρακότων περιποιεῖ σύνεσιν, τοῖς δὲ πρεσβυτέροις πολλαπλασιάζει τὴν ὑπάρχουσαν ἐμπειρίαν, καὶ τοὺς μὲν ἰδιώτας ἀξίους ἡγεμονίας κατασκευάζει, τοὺς δ' ἡγεμόνας τῷ διὰ τῆς δόξης ἀθανατισμῷ προτρέπεται τοῖς καλλίστοις τῶν ἔργων ἐπιχειρεῖν, χωρὶς δὲ τούτων τοὺς μὲν στρατιώτας τοῖς μετὰ τὴν τελευτὴν ἐπαίνοις ἑτοιμοτέρους κατασκευάζει πρὸς τοὺς ὑπὲρ τῆς πατρίδος κινδύνους, τοὺς δὲ πονηροὺς τῶν ἀνθρώπων ταῖς αἰωνίοις βλασφημίαις ἀποτρέπει τῆς ἐπὶ τὴν κακίαν ὁρμῆς.

II. Καθόλου δὲ διὰ τὴν ἐκ ταύτης ἐπ' ἀγαθῷ μνήμην οἱ μὲν κτίσται πόλεων γενέσθαι προεκλήθησαν, οἱ δὲ νόμους εἰσηγήσασθαι περιέχοντας τῷ κοινῷ βίῳ τὴν ἀσφάλειαν, πολλοὶ δ' ἐπιστήμας καὶ τέχνας ἐξευρεῖν ἐφιλοτιμήθησαν πρὸς εὐεργεσίαν τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων. Ἐξ ἁπάντων δὲ συμπληρουμένης τῆς εὐδαιμονίας, ἀποδοτέον τῶν ἐπαίνων τὸ πρωτεῖον τῇ τούτων μάλιστ' αἰτίᾳ ἱστορίᾳ. (2) Ἡγητέον γὰρ εἶναι ταύτην φύλακα μὲν τῆς τῶν ἀξιολόγων ἀρετῆς, μάρτυρα δὲ τῆς τῶν φαύλων κακίας, εὐεργέτιν δὲ τοῦ κοινοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων. Εἰ γὰρ ἡ τῶν ἐν Ἅδου μυθολογία τὴν ὑπόθεσιν πεπλασμένην ἔχουσα πολλὰ συμβάλλεται τοῖς ἀνθρώποις πρὸς εὐσέβειαν καὶ δικαιοσύνην, πόσῳ ὑποληπτέον τὴν προφῆτιν τῆς ἀληθείας ἱστορίαν τῆς ὅλης φιλοσοφίας οἱονεὶ μητρόπολιν οὖσαν ἐπισκευάσαι δύνασθαι τὰ ἤθη μᾶλλον πρὸς καλοκἀγαθίαν; (3) Πάντες γὰρ ἄνθρωποι διὰ τὴν τῆς φύσεως ἀσθένειαν βιοῦσι μὲν ἀκαριαῖόν τι μέρος τοῦ παντὸς αἰῶνος, τετελευτήκασι δὲ πάντα τὸν ὕστερον χρόνον, καὶ τοῖς μὲν ἐν τῷ ζῆν μηδὲν ἀξιόλογον πράξασιν ἅμα ταῖς τῶν σωμάτων τελευταῖς συναποθνήσκει καὶ τὰ ἄλλα πάντα τὰ κατὰ τὸν βίον, τοῖς δὲ δι' ἀρετὴν περιποιησαμένοις δόξαν αἱ πράξεις ἅπαντα τὸν αἰῶνα μνημονεύονται διαβοώμεναι τῷ θειοτάτῳ τῆς ἱστορίας στόματι. (4) Καλὸν δ' οἶμαι τοῖς εὖ φρο-

tiæ administri exstiterint. Nam illa postquam siderum, quæ conspiciuntur, dispositionem hominumque naturas in communem proportionem adornavit, hæc omne continenter ævum velut in orbem circumagit singulis competentem a fato sortem impertiens: hi totius res orbis terrarum, tamquam unius civitatis, literarum monumentis tradendo unam rationem et commune rerum peractarum thesaurarium opera sua esse demonstrarunt. (4) Est enim percommodum posse aliorum erratis ad rectam vitæ institutionem pro exemplis uti, et ad varios in vita eventus, non quod gerendum sit quærere, sed quod recte factum est imitari. Enimvero in consiliis ætate provectissimos junioribus omnes anteponunt ob comparatam longo rerum usu prudentiam: cui vero tantopere præcellere contigit ex historia partam peritiam, quantopere vel ipsa rerum multitudine præstare ipsam novimus. Ideoque ad omnes vitæ casus utilissimam esse historiæ lectionem merito quis statuerit. (5) Adolescentibus enim senum prudentiam affert; senibus experientiam jam paratam multiplicat; privatos principatu dignos efficit; principes gloriæ immortalitate ad res pulcherrimas suscipiendas excitat; præterea milites laudationibus post mortem habitis ad obeunda pro patria pericula alacriores facit: improbos autem infamiæ perpetuitate a scelerum conatu avertit.

II. Quid? quod propter virtutis memoriam, per historias propagandam, incitati sunt alii ut urbes conderent; alii ut leges vitæ communi securitatem præbentes promulgarent; multi quoque ut scientias et artes ad bene merendum de genere mortalium invenirent, summo studio elaborarunt. Quumque ex omnibus beatitudo compleatur, historiæ certe, ut laudum harum præ ceteris auctori, palma vindicanda est. (2) Sic enim statuendum, viris laude dignis hanc virtutis esse custodem, nequam hominibus improbitatis ignaviæque testem, in totum denique mortalium genus summa conferre beneficia. Si enim fabula de inferis, argumento ficto constans, multum ad pietatem et justitiam hominibus confert; quanto magis historiam, veritatis antistitam atque vatem et totius quasi philosophiæ metropolim, mores ad honestatem informare posse judicemus? (3) Cuncti enim mortales ob naturæ imbecillitatem per exiguum aliquod momentum totius æternitatis vivunt, per omne deinde tempus exstincti. Et his sane, quibus nihil in vita præclari actum, cum defunctis corporibus omnia vitæ adjuncta simul intereunt: at qui virtute sibi gloriam compararunt, horum res gestæ divinissimo historiæ ore per omne ævum celebrantur. (4) Cum mortalibus ergo laboribus immorta-

νοῦσι θνητῶν πόνων ἀντικαταλλάξασθαι τὴν ἀθάνατον εὐφημίαν. Ἡρακλῆς μὲν γὰρ ὁμολογεῖται πάντα τὸν γενόμενον αὐτῷ κατ' ἀνθρώπους χρόνον ὑπομεῖναι μεγάλους καὶ συνεχεῖς πόνους καὶ κινδύνους ἑκουσίως, ἵνα τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων εὐεργετήσας τύχῃ τῆς ἀθανασίας· τῶν δὲ ἄλλων ἀγαθῶν ἀνδρῶν οἱ μὲν ἡρωικῶν, οἱ δὲ ἰσοθέων τιμῶν ἔτυχον, πάντες δὲ μεγάλων ἐπαίνων ἠξιώθησαν, τὰς ἀρετὰς αὐτῶν τῆς ἱστορίας ἀπαθανατιζούσης. (5) Τὰ μὲν γὰρ ἄλλα μνημεῖα διαμένει χρόνον ὀλίγον, ὑπὸ πολλῶν ἀναιρούμενα περιστάσεων, ἡ δὲ τῆς ἱστορίας δύναμις ἐπὶ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην διήκουσα τὸν πάντα τἄλλα λυμαινόμενον χρόνον ἔχει φύλακα τῆς αἰωνίου παραδόσεως τοῖς ἐπιγινομένοις· συμβάλλεται δ' αὕτη καὶ πρὸς λόγου δύναμιν, οὗ κάλλιον ἕτερον οὐκ ἄν τις ῥᾳδίως εὕροι. (6) Τούτῳ γὰρ οἱ μὲν Ἕλληνες τῶν βαρβάρων, οἱ δὲ πεπαιδευμένοι τῶν ἀπαιδεύτων προέχουσι, πρὸς δὲ τούτοις διὰ μόνου τούτου δυνατόν ἐστιν ἕνα τῶν πολλῶν περιγενέσθαι· καθόλου δὲ φαίνεται πᾶν τὸ προτεθὲν τοιοῦτον ὁποῖον ἂν ᾖ τοῦ λέγοντος δύναμις παραστήσῃ· καὶ τοὺς ἀγαθοὺς ἄνδρας ἀξίους λόγου προσαγορεύομεν, ὡς τούτους τὸ πρωτεῖον τῆς ἀρετῆς περιπεποιημένους. (7) Εἰς πλείω δὲ μέρη τούτου διῃρημένου, συμβαίνει τὴν μὲν ποιητικὴν τέρπειν μᾶλλον ἤπερ ὠφελεῖν, τὴν δὲ νομοθεσίαν κολάζειν, οὐ διδάσκειν, παραπλησίως δὲ καὶ τἄλλα μέρη, τὰ μὲν μηδὲν συμβάλλεσθαι πρὸς εὐδαιμονίαν, τὰ δὲ μεμιγμένην ἔχειν τῷ συμφέροντι τὴν βλάβην, ἔνια δὲ κατεψεῦσθαι τῆς ἀληθείας, μόνην δὲ τὴν ἱστορίαν, συμφωνούντων ἐν αὐτῇ τῶν λόγων τοῖς ἔργοις, ἅπαντα τἄλλα χρήσιμα τῇ γραφῇ περιειληφέναι. (8) Ὁρᾶσθαι γὰρ αὐτὴν προτρεπομένην ἐπὶ δικαιοσύνην, κατηγοροῦσαν τῶν φαύλων, ἐγκωμιάζουσαν τοὺς ἀγαθούς, τὸ σύνολον ἐμπειρίαν μεγίστην περιποιοῦσαν τοῖς ἐντυγχάνουσι.

III. Διὸ καὶ θεωροῦντες ἡμεῖς δικαίας ἀποδοχῆς τυγχάνοντας τοὺς ταύτην πραγματευσαμένους, προήχθημεν ἐπὶ τὸν ὅμοιον τῆς ὑποθέσεως ζῆλον· ἐπιστήσαντες δὲ τὸν νοῦν τοῖς πρὸ ἡμῶν συγγραφεῦσιν, ἀπεδεξάμεθα μὲν ὡς ἔνι μάλιστα τὴν προαίρεσιν αὐτῶν, οὐ μὴν ἐξειργάσθαι πρὸς τὸ συμφέρον καὶ τὸ δυνατὸν τὰς πραγματείας αὐτῶν ὑπελάβομεν. (2) Κειμένης γὰρ τοῖς ἀναγινώσκουσι τῆς ὠφελείας ἐν τῷ πλείστας καὶ ποικιλωτάτας περιστάσεις λαμβάνειν, οἱ πλεῖστοι μὲν ἔθνους ἢ μιᾶς πόλεως αὐτοτελεῖς πολέμους ἀνέγραψαν, ὀλίγοι δ' ἀπὸ τῶν ἀρχαίων χρόνων ἀρξάμενοι τὰς κοινὰς πράξεις ἐπεχείρησαν ἀναγράφειν μέχρι τῶν καθ' αὑτοὺς καιρῶν, καὶ τούτων οἱ μὲν τοὺς οἰκείους χρόνους ἑκάστοις οὐ παρέζευξαν, οἱ δὲ τὰς τῶν βαρβάρων πράξεις ὑπερέβησαν, ἔτι δ' οἱ μὲν τὰς παλαιὰς μυθολογίας διὰ τὴν δυσχέρειαν τῆς πραγματείας ἀπεδοκίμασαν, οἱ δὲ τὴν ὑπόστασιν τῆς ἐπιβολῆς οὐ συνετέλεσαν, μεσολαβηθέντες τὸν βίον ὑπὸ τῆς πεπρωμένης. (3) Τῶν δὲ τὴν ἐπιβολὴν ταύτης τῆς πραγματείας πεποιημένων οὐδεὶς προεβίβασε τὴν ἱστορίαν κατωτέρω τῶν Μακεδονικῶν καιρῶν· οἱ μὲν γὰρ εἰς τὰς Φιλίππου πράξεις,

lem famæ celebritatem commutare, honestum prudentibus esse censeo. Sic Hercules ab omnibus existimatur ingentes et assiduos labores ac pericula, quoad inter homines vitam egit, sponte sustinuisse, ut benigne hominum generi faciendo immortalitatis præmium referret. Inter reliquos viros bonos, alii heroicos, alii divinos plane honores adepti sunt, omnes vero magnis laudibus ornati sunt, historia virtutes ipsorum ad immortalitatem transmittente. (5) Alia enim monumenta exiguum durant tempus, et casibus abolentur variis; at historiæ vis et efficacitas, per totum penetrans orbem, tempus ipsum cetera omnia corrumpens æternæ ad posteros traditionis custodem habet. Quid? quod etiam ad sermonis facultatem hæc conducit, quo non aliud quidpiam pulchrius quis invenerit. (6) Hoc enim Græci barbaris, docti indoctis præstant. Adde, quod hoc solo fieri potest, ut unus multis superior exsistat. Quidquid denique ad dicendum fuerit propositum, tantum apparet, quantum id dicentis facultas exhibet. Quin etiam viros bonos ἀξίους λόγου, hoc est, sermone dignos appellamus, ut qui hoc ipso virtutis primatum sint adepti. (7) Quumque in plures hic partes dividatur, usu venit, ut poesis magis delectet quam prosit, legum sanctio coerceat, non doceat; similiter ceteræ quoque partes aut nihil ad beatitudinem contribuant, aut mixtum utili noxium habeant; nonnullæ etiam veritatem mendaciis oppugnent. Sola vero historia, in qua verba rebus consonant, omnem utilitatem scriptione complectitur. (8) Nam videmus eam adhortari ad justitiam, accusare improbos, prædicare bonos, maximam denique legentibus addere peritiam.

III. Quapropter quum nos scriptores ejus merito in pretio esse videremus, ad æmulandi ejusdem argumenti studium excitati sumus. Dum vero animum ad scriptores, qui nos ætate præcesserunt, advertimus, consilium horum, quoad licet, maxime approbamus: non scripta tamen ad justum utilitatis et facultatis modum elaborata ab his fuisse arbitramur. (2) Quum enim lectorum utilitas in eo posita sit, ut maximam rerum multitudinem et varietatem complectantur; plerique unius tantum gentis aut civitatis integra bella conscripserunt, pauci vero a priscis temporibus exorsi, universalem omnium gentium historiam literis mandare, ad suam usque ætatem, enixi sunt: et horum alii tempora singulis convenientia non adjunxerunt; alii res barbarorum transilierunt. Sunt qui fabularum narrationes propter tractationis difficultatem exponere noluerint. Nonnulli susceptam a se operis tractationem, fato ipsorum vitam intercipiente, non perfecerunt. (3) Nemoque de negotium hoc aggressis infra Macedonum tempora historiam deduxit. Alii enim ad Philippi, alii ad Alexandri res gestas, nonnulli ad successo-

οἱ δ' εἰς τὰς Ἀλεξάνδρου, τινὲς δ' εἰς τοὺς διαδόχους ἢ τοὺς ἐπιγόνους κατέστρεψαν τὰς συντάξεις· πολλῶν δὲ καὶ μεγάλων τῶν μετὰ ταῦτα πράξεων ἀπολελειμμένων μέχρι τοῦ καθ' ἡμᾶς βίου τῶν ἱστοριογράφων οὐδεὶς ἐπεβάλετο αὐτὰς μιᾶς συντάξεως περιγραφῇ πραγματεύσασθαι διὰ τὸ μέγεθος τῆς ὑποθέσεως. (4) Διὸ καὶ ἐῤῥιμμένων τῶν τε χρόνων καὶ τῶν πράξεων ἐν πλείοσι πραγματείαις καὶ διαφόροις συγγραφεῦσι δυσπερίληπτος ἡ τούτων ἀνάληψις γίνεται καὶ δυσμνημόνευτος. (5) Ἐξετάσαντες οὖν τὰς ἑκάστου τούτων διαθέσεις, ἐκρίναμεν ὑπόθεσιν ἱστορικὴν πραγματεύσασθαι τὴν πλεῖστα μὲν ὠφελῆσαι δυναμένην, ἐλάχιστα δὲ τοὺς ἀναγινώσκοντας ἐνοχλήσουσαν. (6) Εἰ γάρ τις τὰς εἰς μνήμην παραδεδομένας τοῦ σύμπαντος κόσμου πράξεις, ὥσπερ τινὸς μιᾶς πόλεως, ἀρξάμενος ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων ἀναγράψαι κατὰ τὸ δυνατὸν μέχρι τῶν καθ' αὑτὸν καιρῶν, πόνον μὲν ἂν πολὺν ὑπομεῖναι δῆλον ὅτι, πραγματείαν δὲ πασῶν εὐχρηστοτάτην συντάξαιτο τοῖς φιλαναγνωστοῦσιν. (7) Ἐξέσται γὰρ ἐκ ταύτης ἕκαστον πρὸς τὴν ἰδίαν ὑπόστασιν ἑτοίμως λαμβάνειν τὸ χρήσιμον ὥσπερ ἐκ μεγάλης ἀρυόμενον πηγῆς. (8) Τοῖς μὲν γὰρ ἐπιβαλλομένοις διεξιέναι τὰς τῶν τοσούτων συγγραφέων ἱστορίας πρῶτον μὲν οὐ ῥᾴδιον εὐπορῆσαι τῶν εἰς τὴν χρείαν πιπτουσῶν βίβλων, ἔπειτα διὰ τὴν ἀνωμαλίαν καὶ τὸ πλῆθος τῶν συνταγμάτων δυσκατάληπτος γίνεται τελείως ἡ τῶν πεπραγμένων ἀνάληψις· ἡ δ' ἐν μιᾶς συντάξεως περιγραφῇ πραγματεία τὸ τῶν πράξεων εἰρόμενον ἔχουσα τὴν μὲν ἀνάγνωσιν ἑτοίμην παρέχεται, τὴν δ' ἀνάληψιν ἔχει παντελῶς εὐπαρακολούθητον· καθόλου δὲ τῶν ἄλλων τοσοῦτον ὑπερέχειν ταύτην ἡγητέον, ὅσῳ χρησιμώτερόν ἐστι τὸ πᾶν τοῦ μέρους, καὶ τὸ συνεχὲς τοῦ διῃρημένου, πρὸς δὲ τούτοις τὸ διηκριβωμένον τοῖς χρόνοις τοῦ μηδὲ γινωσκομένου τίσιν ἐπράχθη καιροῖς.

IV. Διόπερ ἡμεῖς ὁρῶντες ταύτην τὴν ὑπόθεσιν χρησιμωτάτην μὲν οὖσαν, πολλοῦ δὲ πόνου καὶ χρόνου προσδεομένην, τριάκοντα μὲν ἔτη περὶ αὐτὴν ἐπραγματεύθημεν, μετὰ δὲ πολλῆς κακοπαθείας καὶ κινδύνων ἐπήλθομεν πολλὴν τῆς τε Ἀσίας καὶ τῆς Εὐρώπης, ἵνα τῶν ἀναγκαιοτάτων καὶ πλείστων μερῶν αὐτόπται γενηθῶμεν· πολλὰ γὰρ παρὰ τὰς ἀγνοίας τῶν τόπων διήμαρτον οὐχ οἱ τυχόντες μόνον τῶν συγγραφέων, ἀλλά τινες καὶ τῶν τῇ δόξῃ πεπρωτευκότων. (2) Ἀφορμῇ δὲ πρὸς τὴν ἐπιβολὴν ταύτην ἐχρησάμεθα μάλιστα μὲν τῇ πρὸς τὴν πραγματείαν ἐπιθυμίᾳ, δι' ἣν πᾶσιν ἀνθρώποις τὸ δοκοῦν ἄπορον εἶναι τυγχάνει συντελείας, ἔπειτα καὶ διὰ τὴν ἐν Ῥώμῃ χορηγίαν τῶν πρὸς τὴν ὑποκειμένην ὑπόθεσιν ἀνηκόντων. (3) Ἡ γὰρ ταύτης τῆς πόλεως ὑπεροχή, διατείνουσα τῇ δυνάμει πρὸς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης, ἑτοιμοτάτας καὶ πλείστας ἡμῖν ἀφορμὰς παρέσχετο, παρεπιδημήσασιν ἐν αὐτῇ πλείω χρόνον. (4) Ἡμεῖς γὰρ ἐξ Ἀγυρίου τὸ γένος τῆς Σικελίας ὄντες, καὶ διὰ τὴν ἐπιμιξίαν τοῖς ἐν τῇ νήσῳ πολ-

res aut posteros hujus deductam historiæ telam abruperunt. Licet vero multæ et magnæ res ad nostram inde ætatem sint derelictæ; nemo tamen historicorum uno scriptionis ambitu, propter argumenti molem, has comprehendere instituit. (4) Itaque quum tempora et res gestæ in plura volumina a diversis scriptoribus conjecta habeantur, fit ut cognitio illarum nec animo comprehendi, nec memoria retineri facile queat. (5) Nos igitur singulorum tractationibus ad examen vocatis, historiam contexere decrevimus, quæ lectoribus et plurimum conducat, et molestiæ exhibeat minimum. (6) Si quis enim totius mundi, ut unius civitatis, acta memoriæ tradita, ducto ab antiquissimis temporibus exordio usque ad suæ ætatis memoriam in literas pro virili referre conatus fuerit, laboris certe plurimum sustinuerit, sed opus interim studioso lectori utilissimum concinnarit. (7) Ex hoc enim cuivis ad usum privatum utilia, non secus ac si ex magno fonte hauriat, depromere licebit. (8) Nam qui tot historicorum operibus perlegendis animum applicant, his primum non facile copia suppetit librorum ad hunc usum necessariorum, tum varietate et multitudine librorum impediti difficillime rerum intelligentiam assequentur. At historia uno tractationis circumscripta rerum gestarum seriem complexa et lectionem expeditam subministrat, et intellectum plane sequacem habet; immo hanc aliis tanto præcellere, quanto utilius est totum parte, continuum diviso, et exactam temporis notationem habens illo quod quando gestum sit ignoratur, existimandum est.

IV. Quapropter quum argumentum hoc utilissimum fore, sed tempore et labore prolixo indigere videremus, triginta annorum operam in id contulimus, magnamque Asiæ et Europæ partem, non absque periculis et ærumnis, perlustravimus: ut pleraque et maxime instituto huic necessaria loca inspiceremus ipsi. Multum enim locorum inscitia peccatum est, non tantum a scriptorum vulgo, sed a nonnullis etiam qui primum gloriæ decus obtinent. (2) Adjumento vero nobis ad inceptum hoc fuit potissimum argumenti pertractandi cupiditas (per quam quod effici alioqui minime videtur posse, omnibus hominibus effectum redditur); deinde rerum omnium, quæ argumento huic inservirent, subministrata Romæ copia. (3) Urbis enim hujus majestas, potentia sua ad fines orbis terrarum pertingens, dum sat longo tempore ejus inquilini sumus, plurimis ultroque obviis nos adminiculis instruxit. (4) Nos enim ex Agyrio Siciliæ oppido oriundi et propter commercia Romanorum

λὴν ἐμπειρίαν τῆς Ῥωμαίων διαλέκτου περιπεποιημένοι, πάσας τὰς τῆς ἡγεμονίας ταύτης πράξεις ἀκριβῶς ἀνελάβομεν ἐκ τῶν παρ' ἐκείνοις ὑπομνημάτων ἐκ πολλῶν χρόνων τετηρημένων. (5) Πεποιήμεθα δὲ τὴν ἀρχὴν τῆς ἱστορίας ἀπὸ τῶν μυθολογουμένων παρ' Ἕλλησί τε καὶ βαρβάροις, ἐξετάσαντες τὰ παρ' ἑκάστοις ἱστορούμενα κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους, ἐφ' ὅσον ἡμῖν δύναμις. (6) Ἐπεὶ δ' ἡ μὲν ὑπόθεσις ἔχει τέλος, αἱ βίβλοι δὲ μέχρι τοῦ νῦν ἀνέκδοτοι τυγχάνουσιν οὖσαι, βούλομαι βραχέα προδιορίσαι περὶ ὅλης τῆς πραγματείας. Τῶν γὰρ βίβλων ἡμῖν ἓξ μὲν αἱ πρῶται περιέχουσι τὰς πρὸ τῶν Τρωικῶν πράξεις καὶ μυθολογίας, καὶ τούτων αἱ μὲν προηγούμεναι τρεῖς τὰς βαρβαρικάς, αἱ δ' ἑξῆς σχεδὸν τὰς τῶν Ἑλλήνων ἀρχαιολογίας· ἐν δὲ ταῖς μετὰ ταύτας ἕνδεκα τὰς ἀπὸ τῶν Τρωικῶν κοινὰς πράξεις ἀναγεγράφαμεν ἕως τῆς Ἀλεξάνδρου τελευτῆς· (7) ἐν δὲ ταῖς ἑξῆς εἴκοσι καὶ τρισὶ βίβλοις τὰς λοιπὰς ἁπάσας κατετάξαμεν μέχρι τῆς ἀρχῆς τοῦ συστάντος πολέμου Ῥωμαίοις πρὸς Κελτούς, καθ' ὃν ἡγούμενος Γάϊος Ἰούλιος Καῖσαρ, ὁ διὰ τὰς πράξεις προσαγορευθεὶς θεός, κατεπολέμησε μὲν τὰ πλεῖστα καὶ μαχιμώτατα τῶν Κελτῶν ἔθνη, προεβίβασε δὲ τὴν ἡγεμονίαν τῆς Ῥώμης μέχρι τῶν Βρεττανικῶν νήσων· τούτου δ' αἱ πρῶται πράξεις ἐπετελέσθησαν Ὀλυμπιάδος τῆς ἑκατοστῆς καὶ ὀγδοηκοστῆς κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος ἐπ' ἄρχοντος Ἀθήνησιν Ἡρώδου.

V. Τῶν δὲ χρόνων τούτων περιειλημμένων ἐν ταύτῃ τῇ πραγματείᾳ τοὺς μὲν πρὸ τῶν Τρωικῶν οὐ διοριζόμεθα βεβαίως διὰ τὸ μηδὲν παράπηγμα παρειληφέναι περὶ τούτων πιστευόμενον, ἀπὸ δὲ τῶν Τρωικῶν ἀκολούθως Ἀπολλοδώρῳ τῷ Ἀθηναίῳ τίθεμεν ὀγδοήκοντ' ἔτη πρὸς τὴν κάθοδον τῶν Ἡρακλειδῶν, ἀπὸ δὲ ταύτης ἐπὶ τὴν πρώτην Ὀλυμπιάδα δυσὶ λείποντα τῶν τριακοσίων καὶ τριάκοντα, συλλογιζόμενοι τοὺς χρόνους ἀπὸ τῶν ἐν Λακεδαίμονι βασιλευσάντων, ἀπὸ δὲ τῆς πρώτης Ὀλυμπιάδος εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ Κελτικοῦ πολέμου, ἣν τελευτὴν πεποιήμεθα τῆς ἱστορίας, ἑπτακόσια καὶ τριάκοντα· ὥστε τὴν ὅλην πραγματείαν ἡμῶν τετταράκοντα βίβλων οὖσαν περιέχειν ἔτη δυσὶ λείποντα τῶν χιλίων ἑκατὸν τετταράκοντα χωρὶς τῶν χρόνων τῶν περιεχόντων τὰς πρὸ τῶν Τρωικῶν πράξεις. (2) Ταῦτα μὲν οὖν ἀκριβῶς προδιωρισάμεθα, βουλόμενοι τοὺς μὲν ἀναγινώσκοντας εἰς ἔννοιαν ἀγαγεῖν τῆς ὅλης προθέσεως, τοὺς δὲ διασκευάζειν εἰωθότας τὰς βίβλους ἀποτρέψαι τοῦ λυμαίνεσθαι τὰς ἀλλοτρίας πραγματείας. Ἡμῖν δὲ παρ' ὅλην τὴν ἱστορίαν τὰ μὲν γραφέντα καλῶς μὴ μετεχέτω φθόνου, τὰ δὲ ἀγνοηθέντα τυγχανέτω διορθώσεως ὑπὸ τῶν δυνατωτέρων. (3) Διεληλυθότες δὲ ὑπὲρ ὧν προηρούμεθα τὴν ἐπαγγελίαν τῆς γραφῆς βεβαιοῦν ἐγχειρήσομεν.

VI. Περὶ μὲν οὖν θεῶν τίνας ἐννοίας ἔσχον οἱ πρῶτοι καταδείξαντες τιμᾶν τὸ θεῖον, καὶ περὶ τῶν μυθολογουμένων ἑκάστου τῶν ἀθανάτων, τὰ μὲν πολλὰ συντάξασθαι πειρασόμεθα κατ' ἰδίαν διὰ τὸ τὴν ὑπό-

in insula magnam linguæ cognitionem adepti, ex commentariis ipsorum, a longo inde tempore asservatis, omnes imperii hujus res gestas accurate desumsimus. (5) Initium vero duximus a fabulosis tum Græcorum tum Barbarorum narrationibus, quæcunque apud singulos e prisci temporis memoria repetuntur pro facultatis nostræ modo pensitantes. (6) Argumento jam absoluto, dum libri nondum editi sunt, de toto prius opere quædam breviter definire libet. Primi enim sex e libris nostris res et fabulas Trojano bello superiores complectuntur: horumque priores tres, Barbarorum, proxime sequentes Græcorum antiquitates continent. In sequentibus undecim res ubique locorum gestas, a bello Trojano usque ad Alexandri interitum, descripsimus. (7) In tribus tandem et viginti qui deinceps sequuntur libris, reliquas inde cunctas digessimus usque ad initium belli a Romanis adversus Gallos excitati, quo imperator C. Julius Cæsar, cui res gestæ Divi nomen adscivere, plurimis et pugnacissimis Gallorum gentibus debellatis, imperium Romanum ad Britannicas usque insulas prolatavit: hujus vero primæ res gestæ incidunt in primum Olympiadis centesimæ et octogesimæ annum, archonte tum Athenis Herode.

V. Porro de temporibus hoc opere comprehensis, ea quæ bellum Trojanum antecedunt, certo spatio non definimus, quia series eorum secundum temporum ordinem digesta nulla, cui fidamus, ad nos pervenit. A bello autem Trojano, Apollodorum Atheniensem secuti, octoginta annos ad reditum Heraclidarum statuimus. Ab hoc ad Olympiadem primam, trecentos et viginti octo, a regibus Lacedæmoniorum tempora computando. A prima autem Olympiade ad initium belli Gallici, qui nobis historiæ finis est, septingentos et triginta. Ita ut opus universum, quadraginta libris absolutum, annos mille centum duodequadraginta comprehendat, temporibus, quæ bellum Trojanum antevertunt, exceptis. (2) Hæc itaque initio accurate definivimus, dum lectorem in totius instituti notionem deducere, eosque, qui libros interpolare solent, ne alienos labores corrumpant, dehortari cupimus. Jam quidquid a nobis per totam historiam bene scriptum est, invidiæ sit expers: si quid inscitia peccatum, a peritioribus corrigatur. (3) Expositis ergo quæ præfanda duxeramus, scriptionis nostræ promissum facto comprobare enitemur.

VI. De diis igitur quas notiones habuerint qui primi numinis cultum docuerunt, et quæ de unoquoque immortalium fabulose narrentur, horum pleraque seorsum (quod argumentum hoc sermonem longiorem postulat) conscr-

θεσιν ταύτην πολλοῦ λόγου προσδεῖσθαι, ὅσα δ' ἂν ταῖς προκειμέναις ἱστορίαις ἐοικότα δόξωμεν ὑπάρχειν, παραθήσομεν ἐν κεφαλαίοις, ἵνα μηδὲν τῶν ἀκοῆς ἀξίων ἐπιζητῆται. (2) Περὶ δὲ τοῦ γένους τῶν ἁπάντων ἀνθρώπων καὶ τῶν πραχθέντων ἐν τοῖς γνωριζομένοις μέρεσι τῆς οἰκουμένης, ὡς ἂν ἐνδέχηται περὶ τῶν οὕτω παλαιῶν, ἀκριβῶς ἀναγράψομεν ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων ἀρξάμενοι. (3) Περὶ τῆς πρώτης τοίνυν γενέσεως τῶν ἀνθρώπων διτταὶ γεγόνασιν ἀποφάσεις παρὰ τοῖς νομιμωτάτοις τῶν τε φυσιολόγων καὶ τῶν ἱστορικῶν· οἱ μὲν γὰρ αὐτῶν ἀγένητον καὶ ἄφθαρτον ὑποστησάμενοι τὸν κόσμον, ἀπεφήναντο καὶ τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων ἐξ αἰῶνος ὑπάρχειν, μηδέποτε τῆς αὐτῶν τεκνώσεως ἀρχὴν ἐσχηκυίας· οἱ δὲ γενητὸν καὶ φθαρτὸν εἶναι νομίσαντες ἔφησαν ὁμοίως ἐκείνοις τοὺς ἀνθρώπους τυχεῖν τῆς πρώτης γενέσεως ὡρισμένοις χρόνοις.

VII. Κατὰ γὰρ τὴν ἐξ ἀρχῆς τῶν ὅλων σύστασιν μίαν ἔχειν ἰδέαν οὐρανόν τε καὶ γῆν, μεμιγμένης αὐτῶν τῆς φύσεως· μετὰ δὲ ταῦτα διαστάντων τῶν σωμάτων ἀπ' ἀλλήλων, τὸν μὲν κόσμον περιλαβεῖν ἅπασαν τὴν ὁρωμένην ἐν αὐτῷ σύνταξιν, τὸν δ' ἀέρα κινήσεως τυχεῖν συνεχοῦς, καὶ τὸ μὲν πυρῶδες αὐτοῦ πρὸς τοὺς μετεωροτάτους τόπους συνδραμεῖν, ἀνωφεροῦς οὔσης τῆς τοιαύτης φύσεως διὰ τὴν κουφότητα· ἀφ' ἧς αἰτίας τὸν μὲν ἥλιον καὶ τὸ λοιπὸν πλῆθος τῶν ἄστρων ἐναποληφθῆναι τῇ πάσῃ δίνῃ· τὸ δὲ ἰλυῶδες καὶ θολερὸν μετὰ τῆς τῶν ὑγρῶν συγκρίσεως ἐπὶ ταὐτὸ καταστῆναι διὰ τὸ βάρος· (2) εἱλούμενον δ' ἐν ἑαυτῷ καὶ συστρεφόμενον συνεχῶς, ἐκ μὲν τῶν ὑγρῶν τὴν θάλατταν, ἐκ δὲ τῶν στερεμνιωτέρων ποιῆσαι τὴν γῆν, πηλώδη καὶ παντελῶς ἁπαλήν. (3) Ταύτην δὲ τὸ μὲν πρῶτον τοῦ περὶ τὸν ἥλιον πυρὸς καταλάμψαντος πῆξιν λαβεῖν, ἔπειτα διὰ τὴν θερμασίαν ἀναζυμουμένης τῆς ἐπιφανείας συνοιδῆσαί τινα τῶν ὑγρῶν κατὰ πολλοὺς τόπους, καὶ γενέσθαι περὶ αὐτὰ σηπεδόνας ὑμέσι λεπτοῖς περιεχομένας· ὅπερ ἐν τοῖς ἕλεσι καὶ τοῖς λιμνάζουσι τῶν τόπων ἔτι καὶ νῦν ὁρᾶσθαι γινόμενον, ἐπειδὰν τῆς χώρας κατεψυγμένης ἄφνω διάπυρος ὁ ἀὴρ γένηται, μὴ λαβὼν τὴν μεταβολὴν ἐκ τοῦ κατ' ὀλίγον. (4) Ζωογονουμένων δὲ τῶν ὑγρῶν διὰ τῆς θερμασίας τὸν εἰρημένον τρόπον, τὰς μὲν νύκτας λαμβάνειν αὐτίκα τὴν τροφὴν ἐκ τῆς πιπτούσης ἀπὸ τοῦ περιέχοντος ὁμίχλης, τὰς δ' ἡμέρας ὑπὸ τοῦ καύματος στερεοῦσθαι· τὸ δ' ἔσχατον τῶν κυοφορουμένων τὴν τελείαν αὔξησιν λαβόντων καὶ τῶν ὑμένων διακαυθέντων τε καὶ περιρραγέντων ἀναφυῆναι παντοδαποὺς τύπους ζῴων. (5) Τούτων δὲ τὰ μὲν πλείστης θερμασίας κεκοινωνηκότα πρὸς τοὺς μετεώρους τόπους ἀπελθεῖν γενόμενα πτηνά, τὰ δὲ γεώδους ἀντεχόμενα συγκρίσεως ἐν τῇ τῶν ἑρπετῶν καὶ τῶν ἄλλων τῶν ἐπιγείων τάξει καταριθμηθῆναι, τὰ δὲ φύσεως ὑγρᾶς μάλιστα μετειληφότα πρὸς τὸν ὁμογενῆ τόπον συνδραμεῖν ὀνομασθέντα πλωτά. (6) Τὴν δὲ γῆν ἀεὶ μᾶλλον στερεουμένην ὑπό τε τοῦ περὶ

benda suscipiemus, et quæ præsenti historiæ convenire existimabimus, certis digesta capitibus, ne quid cognitione dignum requiratur, exponemus. (2) Et nunc de universo hominum genere et rebus per cognitas orbis partes effectis, quoad per illarum vetustatem licet, accuratam narrationem contexemus, ab ultimis inde temporibus exorsi. (3) De primo igitur hominum ortu duæ apud probatissimos physiologos et historicos sententiæ habentur. Alii enim horum, qui et ortus et interitus expertem esse mundum statuunt, hominum quoque genus ab æterno sine ullo generationis principio exstitisse affirmant : alii contra, qui et genitum hunc mundum et corruptioni obnoxium esse censent, perinde atque illum homines quoque certo tempore ortum consecutos asseverant.

VII. Quum enim initio rerum universitas coagmentaretur, cœlum et terram, naturis horum commixtis, unam habuisse formam; deinde vero post mutuam corporum secessionem mundum complexum esse totum hunc ordinem, quem jam in eo spectamus; aerem autem perpetuam obtinuisse agitationem; atque igneam quidem ejus partem ad sublimissima concurrisse, quum natura ejusmodi propter levitatem sursum tenderet; quam ob causam et solem cum cetera stellarum frequentia vertigine ista comprehensum esse : cœnosam autem et turbidam materiem cum humidis concretam propter gravitatem in uno simul loco subsedisse. (2) Dumque continua in se volutatione converteretur, ex humidis mare, ex solidioribus terram lutosam et perquam mollem adhuc effectam esse. (3) Hanc primum igne solis irradiante coaluisse, deinde vero post inflatam et quasi fermentatam a calore superficiem, humidorum nonnulla compluribus in locis intumuisse et velut pustulas exstitisse subtilibus pelliculis circumdatas; quod etiamnum in stagnis et palustribus locis accidere soleret, quando post soli refrigerationem aer subito ignesceret, nec paulatim mutationem sentiret. (4) Quumque humida ex calore, ceu genitali semine, ita fœtificarent, noctu quidem fœtus a cadente ex aere nebula incrementum accepisse, interdiu vero ab æstu solis consolidatos esse: tandem vero, quum inclusi fœtus maturum accepissent incrementum, perustis et disruptis membranulis, enatas apparuisse omnis generis animalium formas. (5) E quibus plus caloris nacta in sublime evolasse; terrestri autem maxime concretione formata in reptilium et aliorum humi versantium ordine fuisse recensita; quæ denique humidæ præ ceteris naturæ participes essent bestiæ, natatiles dictæ, ad cognatum sibi locum concurrisse. (6) Quum vero terra subinde magis ab igne

τὸν ἥλιον πυρὸς καὶ τῶν πνευμάτων, τὸ τελευταῖον μηκέτι δύνασθαι μηδὲν τῶν μειζόνων ζωογονεῖν, ἀλλ' ἐκ τῆς πρὸς ἄλληλα μίξεως ἕκαστα γεννᾶσθαι τῶν ἐμψύχων. (7) Ἔοικε δὲ περὶ τῆς τῶν ὅλων φύσεως οὐδ' Εὐριπίδης διαφωνεῖν τοῖς προειρημένοις, μαθητὴς ὢν Ἀναξαγόρου τοῦ φυσικοῦ· ἐν γὰρ τῇ Μελανίππῃ τίθησιν οὕτως,

Ὡς οὐρανός τε γαῖά τ' ἦν μορφὴ μία·
ἐπεὶ δ' ἐχωρίσθησαν ἀλλήλων δίχα,
τίκτουσι πάντα κἀνέδωκαν εἰς φάος,
δένδρη, πετεινά, θῆρας, οὕς θ' ἅλμη τρέφει,
γένος τε θνητῶν.

VIII. Καὶ περὶ μὲν τῆς πρώτης τῶν ὅλων γενέσεως τοιαῦτα παρειλήφαμεν· τοὺς δὲ ἐξ ἀρχῆς γεννηθέντας τῶν ἀνθρώπων φασὶν ἐν ἀτάκτῳ καὶ θηριώδει βίῳ καθεστῶτας σποράδην ἐπὶ τὰς νομὰς ἐξιέναι, καὶ προσφέρεσθαι τῆς τε βοτάνης τὴν προσηνεστάτην καὶ τοὺς αὐτομάτους ἀπὸ τῶν δένδρων καρπούς· (2) καὶ πολεμουμένους μὲν ὑπὸ τῶν θηρίων ἀλλήλοις βοηθεῖν ὑπὸ τοῦ συμφέροντος διδασκομένους, ἀθροιζομένους δὲ διὰ τὸν φόβον ἐπιγινώσκειν ἐκ τοῦ κατὰ μικρὸν τοὺς ἀλλήλων τύπους. (3) Τῆς φωνῆς δ' ἀσήμου καὶ συγκεχυμένης οὔσης ἐκ τοῦ κατ' ὀλίγον διαρθροῦν τὰς λέξεις, καὶ πρὸς ἀλλήλους τιθέντας σύμβολα περὶ ἑκάστου τῶν ὑποκειμένων, γνώριμον σφίσιν αὐτοῖς ποιῆσαι τὴν περὶ πάντων ἑρμηνείαν. (4) Τοιούτων δὲ συστημάτων γινομένων καθ' ἅπασαν τὴν οἰκουμένην, οὐχ ὁμόφωνον πάντας ἔχειν τὴν διάλεκτον, ἑκάστων ὡς ἔτυχε συνταξάντων τὰς λέξεις· διὸ καὶ παντοίους τε ὑπάρξαι χαρακτῆρας διαλέκτων, καὶ τὰ πρῶτα γενόμενα συστήματα τῶν ἁπάντων ἐθνῶν ἀρχέγονα γενέσθαι. (5) Τοὺς οὖν πρώτους τῶν ἀνθρώπων μηδενὸς τῶν πρὸς βίον χρησίμων εὑρημένου ἐπιπόνως διάγειν, γυμνοὺς μὲν ἐσθῆτος ὄντας, οἰκήσεως δὲ καὶ πυρὸς ἀήθεις, τροφῆς δ' ἡμέρου παντελῶς ἀνεννοήτους. (6) Καὶ γὰρ τὴν συγκομιδὴν τῆς ἀγρίας τροφῆς ἀγνοοῦντας, μηδεμίαν τῶν καρπῶν εἰς τὰς ἐνδείας ποιεῖσθαι παράθεσιν· διὸ καὶ πολλοὺς αὐτῶν ἀπόλλυσθαι κατὰ τοὺς χειμῶνας διά τε τὸ ψῦχος καὶ τὴν σπάνιν τῆς τροφῆς. (7) Ἐκ δὲ τοῦ κατ' ὀλίγον ὑπὸ τῆς πείρας διδασκομένους εἴς τε τὰ σπήλαια καταφεύγειν ἐν τῷ χειμῶνι, καὶ τῶν καρπῶν τοὺς φυλάττεσθαι δυναμένους ἀποτίθεσθαι· (8) γνωσθέντος δὲ τοῦ πυρὸς καὶ τῶν ἄλλων τῶν χρησίμων, κατὰ μικρὸν καὶ τὰς τέχνας εὑρεθῆναι καὶ τἆλλα τὰ δυνάμενα τὸν κοινὸν βίον ὠφελῆσαι. (9) Καθόλου γὰρ πάντων τὴν χρείαν αὐτὴν διδάσκαλον γενέσθαι τοῖς ἀνθρώποις, ὑφηγουμένην οἰκείως τὴν ἑκάστου μάθησιν εὐφυεῖ ζῴῳ καὶ συνεργοὺς ἔχοντι πρὸς ἅπαντα χεῖρας καὶ λόγον καὶ ψυχῆς ἀγχίνοιαν. (10) Καὶ περὶ μὲν τῆς πρώτης γενέσεως τῶν ἀνθρώπων καὶ τοῦ παλαιοτάτου βίου τοῖς ῥηθεῖσιν ἀρκεσθησόμεθα στοχαζόμενοι τῆς συμμετρίας.

IX. Περὶ δὲ τῶν πράξεων τῶν παραδεδομένων μὲν εἰς μνήμην, γενομένων δὲ ἐν τοῖς γνωριζομένοις τόποις τῆς οἰκουμένης, διεξιέναι πειρασόμεθα. (2) Τοὺς μὲν

solis et spiritibus constiparetur, ad extremum nihil amplius majorum animalium eam producere in vitam potuisse, sed ex mutua commixtione singula, quibus viva inest anima, cœpisse generari. (7) Videtur Euripides quoque de universorum generatione a modo dictis non discrepare, Anaxagoræ physici discipulus : in Menalippe enim hos versus ponit :

Sic una cœlo forma cum terra fuit.
Sed fecerant a sese ubi divortium,
mox cuncta gignunt, inque lucem dant, feras,
aves, soloque quæ vivunt, et arbores,
mortaliumque genus.

VIII. Atque de primo rerum omnium ortu talia accepimus. Ceterum homines primitus natos vitam inconditam et belluinam egisse memorant, ut qui sparsim ad pascua exierint et sapidissimam quamque herbam ac sponte natos arborum fructus comederint; (2) quumque a feris infestarentur, mutuo sibi opitulari usu edocti, et metu ad societatem adacti, paulatim cognatas inter se formas agnoverunt. (3) Voce autem adhuc confusa et nihil significante, pedetentim verba articulate pronuntiando, et signis unamquamque rem subjectam notando elocutionem tandem rerum omnium sibi notam fecerunt. (4) Sed quum per totum orbem hujusmodi cœtus coirent, et quique, ut fors dabat, verba connecterent, non eadem omnes loquela utebantur. Ideoque variæ omnisque generis linguarum formæ exstiterunt. Et primæ illæ congregationes universis originem nationibus præbuere. (5) Primi sane homines, quum nihil tum ad vitam utile inventum esset, laboriose vitam sustentarunt, utpote vestibus nondum amicti, domiciliisque et igni non assueti, et mansuetioris victus omnino rudes. (6) Nam quum alimenta rure domum comportare nondum scirent, fructus ad necessarios usus non reponebant. Ideoque multi frigore et penuria victus per hiemem interibant. (7) Verum inde sensim experientia edocti hieme in speluncas refugere, et fructus asservationi idoneos recondidere; (8) mox cognitione ignis aliorumque commodorum imbuti, multas artes, et alia vitæ utilia invenire cœperunt. (9) Quid multa? usus omnium magister hominibus; qui animali ingenioso, manibus, oratione atque animi sollertia, tanquam administris, ad omnia instructo, cujuslibet rei peritiam familiariter suppeditavit. (10) Hæc de prima hominum generatione et ratione vitæ antiquissima nobis, æquabilitatem in narrando quærentibus, jam dicta sufficiant.

IX. Nunc rebus per nota terrarum loca gestis, quæ quidem memoriæ sunt prodita, recensendis manum apponemus. (2) Qui igitur primi fuerint reges, non est quod vel

οὖν πρώτους ὑπάρξαντας βασιλεῖς οὔτ' αὐτοὶ λέγειν ἔχομεν οὔτε τῶν ἱστορικῶν τοῖς ἐπαγγελλομένοις εἰδέναι συγκατατιθέμεθα· ἀδύνατον γὰρ τὴν εὕρεσιν τῶν γραμμάτων οὕτως εἶναι παλαιάν, ὥστε τοῖς πρώτοις βασιλεῦσιν ἡλικιῶτιδα γενέσθαι· εἰ δέ τις καὶ τοῦτο συγχωρῆσαι, τό γε τῶν ἱστοριογράφων γένος παντελῶς φαίνεται νεωστὶ τῷ κοινῷ βίῳ συνεσταμένον. (3) Περὶ δὲ τῆς τοῦ γένους ἀρχαιότητος οὐ μόνον ἀμφισβητοῦσιν Ἕλληνες, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ τῶν βαρβάρων, ἑαυτοὺς αὐτόχθονας λέγοντες καὶ πρώτους τῶν ἁπάντων ἀνθρώπων εὑρετὰς γενέσθαι τῶν ἐν τῷ βίῳ χρησίμων, καὶ τὰς γενομένας παρ' αὐτοῖς πράξεις ἐκ πλείστων χρόνων ἀναγραφῆς ἠξιῶσθαι. (4) Ἡμεῖς δὲ περὶ μὲν τῆς ἑκάστων παλαιότητος τἀκριβὲς καὶ τίνων προτερεῖ τὰ ἔθνη τῶν ἄλλων τοῖς χρόνοις καὶ πόσοις ἔτεσιν οὐκ ἂν διορισαίμεθα, τὰ δὲ λεγόμενα παρ' ἑκάστοις περὶ τῆς ἀρχαιότητος καὶ τῶν παλαιῶν πράξεων ἐν κεφαλαίοις ἀναγράψομεν στοχαζόμενοι τῆς συμμετρίας. (5) Περὶ πρώτων δὲ τῶν βαρβάρων διέξιμεν, οὐκ ἀρχαιοτέρους αὐτοὺς ἡγούμενοι τῶν Ἑλλήνων, καθάπερ Ἔφορος εἴρηκεν, ἀλλὰ προδιελθεῖν βουλόμενοι τὰ πλεῖστα τῶν περὶ αὐτούς, ὅπως ἀρξάμενοι τῶν παρὰ τοῖς Ἕλλησιν ἱστορουμένων μηδεμίαν ἐν ταῖς ἀρχαιολογίαις ἑτερογενῆ πρᾶξιν παρεμβάλωμεν. (6) Ἐπεὶ δὲ κατὰ τὴν Αἴγυπτον θεῶν τε γενέσεις ὑπάρξαι μυθολογοῦνται, αἵ τε τῶν ἄστρων ἀρχαιόταται παρατηρήσεις εὑρῆσθαι λέγονται, πρὸς δὲ τούτοις πράξεις ἀξιόλογοι καὶ πολλαὶ μεγάλων ἀνδρῶν ἱστοροῦνται, ποιησόμεθα τῆς ἱστορίας τὴν ἀρχὴν διὰ τῶν κατ' Αἴγυπτον πραχθέντων.

X. Φασὶ τοίνυν Αἰγύπτιοι κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς τῶν ὅλων γένεσιν πρώτους ἀνθρώπους γενέσθαι κατὰ τὴν Αἴγυπτον διά τε τὴν εὐκρασίαν τῆς χώρας καὶ διὰ τὴν φύσιν τοῦ Νείλου. Τοῦτον γὰρ πολύγονον ὄντα καὶ τὰς τροφὰς αὐτοφυεῖς παρεχόμενον ῥᾳδίως ἐκτρέφειν τὰ ζωογονηθέντα· τήν τε γὰρ τοῦ καλάμου ῥίζαν καὶ τὸν λωτόν, ἔτι δὲ τὸν Αἰγύπτιον κύαμον καὶ τὸ καλούμενον κορσαῖον καὶ πολλὰ τοιαῦθ' ἕτερα τροφὴν ἑτοίμην παρέχεσθαι τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων. (2) Τῆς δ' ἐξ ἀρχῆς παρ' αὐτοῖς ζωογονίας τεκμήριον πειρῶνται φέρειν τὸ καὶ νῦν ἔτι τὴν ἐν τῇ Θηβαΐδι χώραν κατά τινας καιροὺς τοσούτους καὶ τηλικούτους μῦς γεννᾶν, ὥστε τοὺς ἰδόντας τὸ γινόμενον ἐκπλήττεσθαι· ἐνίους γὰρ αὐτῶν ἕως μὲν τοῦ στήθους καὶ τῶν ἐμπροσθίων ποδῶν διατετυπῶσθαι καὶ κίνησιν λαμβάνειν, τὸ δὲ λοιπὸν τοῦ σώματος ἔχειν ἀδιατύπωτον, μενούσης ἔτι κατὰ φύσιν τῆς βώλου. (3) Ἐκ τούτου δ' εἶναι φανερὸν ὅτι, κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς τοῦ κόσμου σύστασιν τῆς γῆς εὐκράτου καθεστώσης, μάλιστ' ἂν ἔσχε τὴν γένεσιν τῶν ἀνθρώπων ἡ κατ' Αἴγυπτον χώρα· καὶ γὰρ νῦν, οὐδαμοῦ τῆς ἄλλης γῆς φυούσης οὐδὲν τῶν τοιούτων, ἐν μόνῃ ταύτῃ θεωρεῖσθαί τινα τῶν ἐμψύχων παραδόξως ζωογονούμενα. (4) Καθόλου δὲ λέγουσιν, εἴτε κατὰ τὸν ἐπὶ Δευκαλίωνος γενόμενον κατακλυσμὸν ἐφθάρη τὰ πλεῖστα τῶν ζῴων, εἰκὸς μάλιστα διασεσῶσθαι τοὺς κατὰ τὴν

ipsi asseramus, vel aliis scire se profitentibus assentiamur. Nullo enim modo literarum inventio tam antiqua esse potest, ut in eandem cum primis regibus ætatem inciderit. Quod etsi quis concesserit, historicorum tamen genus recenter admodum vitæ communi exortum esse apparet. (3) Ceterum de generis antiquitate non modo Græci inter se contendunt, sed et Barbarorum plerique, indigenas se esse et omnium hominum primos vitæ commoditates invenisse, et res apud se actas a plurimis inde seculis literarum monumenta promeruisse dictitantes. (4) Nos quidem de antiquitate singulorum, quæque nationes aliis tempore et quanto annorum numero sint priores, certi aliquid non definiemus. Quæ vero apud singulos de vetustate et rebus olim gestis narrantur, hæc in capita digeremus, modum spectantes narrationis, quem nobis proposuimus. (5) De Barbaris autem primum dicemus, non quod antiquiores Græcis arbitramur, ut Ephorus asseruit; sed plerasque res eorum præmittere volumus, ut postea Græcorum historiam ingressi nihil in horum antiquitatibus alienum immisceamus. (6) Quia vero deos in Ægypto natos fabulantur, eisque prima siderum observatio tribuitur, atque præterea multa et præclara virorum præstantium facta apud eos commemorantur · initium narrationis a rebus Ægypti sumemus.

X. Sub primos ergo rerum omnium ortus primos in Ægypto homines provenisse Ægyptii memorant, idque tum ob benignam regionis temperiem, tum naturam Nili. Hic enim quum apprime fœcundus esset et alimenta sponte nata præstaret, in vitam genita facile nutriri. Nam radicem calami et lotum fabamque Ægyptiam et quod Corsæum vocatur ac multa id genus alia promtum præbere humano generi victum. (2) Animantia vero initio apud se orta, hoc argumento probare nituntur, quod nunc quoque in Thebaide quibusdam temporibus mures generantur tanti, ut magna id videntes admiratione percellantur. Quorum aliqui ad pectus usque et anteriores pedes efformati inciperent moveri; reliquum vero corpus, quod nondum glebæ naturam exuit, informe adhuc retinerent. (3) Unde manifestum esset, mundo jamprimum coagmentato, primos in Ægypto homines, propter fertile soli temperamentum generatos esse. Quum enim nusquam terrarum alibi quidpiam horum producatur, in sola Ægypto præter morem solitum generatas ita bestiolas conspici. (4) In universum vero dicunt, sive in diluvio, tempore Deucalionis facto, maxima pars animantium exstincta esset, consentaneum videri

Αἴγυπτον ὑπὸ τὴν μεσημβρίαν κατοικοῦντας, ὡς ἂν τῆς χώρας αὐτῶν οὔσης ἀνόμβρου κατὰ τὸ πλεῖστον· εἴτε, καθάπερ τινές φασι, παντελοῦς γενομένης τῶν ἐμψύχων φθορᾶς, ἡ γῆ πάλιν ἐξ ἀρχῆς καινὰς ἤνεγκε τῶν ζῴων φύσεις, ὅμως καὶ κατὰ τοῦτον τὸν λόγον πρέπειν τὴν ἀρχηγὸν τῶν ἐμψύχων γένεσιν προσάπτειν ταύτῃ τῇ χώρᾳ. (5) Τῆς γὰρ παρὰ τοῖς ἄλλοις ἐπομβρίας τῷ παρ' αὐτοῖς γινομένῳ καύματι μιγείσης, εἰκὸς εὐκρατότατον γενέσθαι τὸν ἀέρα πρὸς τὴν ἐξ ἀρχῆς τῶν πάντων ζωογονίαν. (6) Καὶ γὰρ ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς ἔτι χρόνοις κατὰ τὴν ἐπίκλυστον Αἴγυπτον ἐν τοῖς ὀψίμοις τῶν ὑδάτων φανερῶς ὁρᾶσθαι γεννωμένας φύσεις ἐμψύχων. (7) Ὅταν γὰρ τοῦ ποταμοῦ τὴν ἀναχώρησιν ποιουμένου τὴν πρώτην τῆς ἰλύος ὁ ἥλιος διαξηράνῃ, φασὶ συνίστασθαι ζῷα, τινὰ μὲν εἰς τέλος ἀπηρτισμένα, τινὰ δὲ ἡμιτελῆ καὶ πρὸς αὐτῇ συμφυῆ τῇ γῇ.

XI. Τοὺς δ' οὖν κατ' Αἴγυπτον ἀνθρώπους τὸ παλαιὸν γενομένους, ἀναβλέψαντας εἰς τὸν κόσμον καὶ τὴν τῶν ὅλων φύσιν, καταπλαγέντας καὶ θαυμάσαντας ὑπολαβεῖν εἶναι δύο θεοὺς ἀϊδίους τε καὶ πρώτους, τόν τε ἥλιον καὶ τὴν σελήνην, ὧν τὸν μὲν Ὄσιριν, τὴν δὲ Ἶσιν ὀνομάσαι, ἀπό τινος ἐτύμου τεθείσης ἑκατέρας τῆς προσηγορίας ταύτης. (2) Μεθερμηνευομένων γὰρ τούτων εἰς τὸν Ἑλληνικὸν τῆς διαλέκτου τρόπον εἶναι τὸν μὲν Ὄσιριν πολυόφθαλμον, εἰκότως· πανταχῇ γὰρ ἐπιβάλλοντα τὰς ἀκτῖνας ὥσπερ ὀφθαλμοῖς πολλοῖς βλέπειν ἅπασαν γῆν καὶ θάλατταν. Καὶ τὸν ποιητὴν δὲ λέγειν σύμφωνα τούτοις

ἠέλιός θ', ὃς πάντ' ἐφορᾷ καὶ πάντ' ἐπακούει.

(3) Τῶν δὲ παρ' Ἕλλησι παλαιῶν μυθολόγων τινὲς τὸν Ὄσιριν Διόνυσον προσονομάζουσι καὶ Σείριον παρωνύμως· ὧν Εὔμολπος μὲν ἐν τοῖς Βακχικοῖς ἔπεσί φησιν

ἀστροφαῆ Διόνυσον ἐν ἀκτίνεσσι πυρωπόν,

Ὀρφεὺς δὲ

τούνεκά μιν καλέουσι Φάνητά τε καὶ Διόνυσον.

(4) Φασὶ δέ τινες καὶ τὸ ἔναμμα αὐτῷ τὸ τῆς νεβρίδος ἀπὸ τῆς τῶν ἄστρων ποικιλίας περιῆφθαι. Τὴν δὲ Ἶσιν μεθερμηνευομένην εἶναι παλαιάν, τεθειμένης τῆς προσηγορίας ἀπὸ τῆς ἀϊδίου καὶ παλαιᾶς γενέσεως. Κέρατα δ' αὐτῇ ἐπιτιθέασιν ἀπό τε τῆς ὄψεως ἣν ἔχουσα φαίνεται καθ' ὃν ἂν χρόνον ὑπάρχῃ μηνοειδής, καὶ ἀπὸ τῆς καθιερωμένης αὐτῇ βοὸς παρ' Αἰγυπτίοις. (5) Τούτους δὲ τοὺς θεοὺς ὑφίστανται τὸν σύμπαντα κόσμον διοικεῖν τρέφοντάς τε καὶ αὔξοντας πάντα τριμερέσιν ὥραις ἀοράτῳ κινήσει τὴν περίοδον ἀπαρτιζούσαις, τῇ τε ἐαρινῇ καὶ θερινῇ καὶ χειμερινῇ· ταύτας δ' ἐναντιωτάτην ἀλλήλαις τὴν φύσιν ἐχούσας ἀπαρτίζειν τὸν ἐνιαυτὸν ἀρίστῃ συμφωνίᾳ· φύσιν δὲ συμβάλλεσθαι πλείστην εἰς τὴν τῶν ἁπάντων ζωογονίαν τῶν θεῶν τούτων τὸν μὲν πυρώδους καὶ πνεύματος, τὴν δὲ ὑγροῦ καὶ ξηροῦ, κοινῇ δ' ἀμφοτέρους ἀέρος· καὶ διὰ τούτων πάντα γεννᾶσθαι καὶ τρέφεσθαι. (6) Διὸ καὶ τὸ μὲν

Ægypti incolas sub meridie positos inprimis servatos esse, quorum videlicet terra pluviæ maximam partem expers esset: sive, ut alii asserunt, animantibus omnino pessumdatis, terra de integro novas viventium naturas protulisset; nihilominus etiam hac ratione principem animantium ortum isti regioni vindicandum esse. (5) Nam quum imbrium alibi sese effundentium humor ardori, qui apud ipsos exsistit, admixtus sit, temperatissimum inde aera ad primitivam cunctorum animantium procreationem fieri autumant. (6) Etenim nostra quoque ætate per irriguos Ægypti campos in aquis serotinis bestias enatas cerni. (7) Recedente enim fluvio, ubi primum sol limum exsiccarit, animalia qua integra, qua semiperfecta et telluris glebæ etiamdum adhærentia, concrescere aiunt.

XI. Ceterum vetustissimos in Ægypto mortales mundum supra se contemplatos et non sine stupore demiratos universi naturam, duos esse deos existimasse æternos et primos, Solem quippe et Lunam, quorum istum Osirim, hanc Isidem, ab etymo quodam (i. e. certa nominis ratione) appellarint. (2) Nam si Græce interpreteris, Osirim *multoculum* esse: et merito; quum radios ubique intendens universam terram et mare, quasi multis oculis, collustret. Cum his etiam poetæ consonare versum:

Sol, qui cuncta videt, quique omnia cœlitus audit.

(3) Quidam e priscis Græcorum fabulatoribus Osirim Dionysum et Sirium denominatione quadam vocant. Quorum Eumolpus in carminibus Bacchicis ait:

Sidereo Dionysum igni radiante coruscum;

et Orpheus:

Ergo vocant ipsum Dionysum altumque Phanetem.

(4) Nonnulli etiam pelle hinnulea (quæ *nebris* dicitur) ideo Bacchum amictum esse dicunt, ut astrorum varietas significetur. Isidem vero interpretantur *antiquam*, quod nomen ab æterna et antiqua generatione ei sit impositum. Cornuaque ei addunt, quia talis lunæ adspectus est, quando falcis imagine crescit et decrescit, et quia bovem apud Ægyptios consecratam habet. (5) Hos itaque deos mundum universum gubernare statuunt, nutrientes et augentes omnia tripartitis anni temporibus inadspectabili circuitum motu absolventibus, nempe vere, æstate, autumno. Quæ, licet naturam inter se maxime contrariam habeant, annum tamen consensu optimo efficere; horumque naturam deorum plurimum conferre ad generationem omnium, quorum alter ignis et spiritus, altera humidi et sicci, uterque aeris sit ex æquo præses; per hos omnia gigni et ali. (6) Ideoque

ἅπαν σῶμα τῆς τῶν ὅλων φύσεως ἐξ ἡλίου καὶ σελήνης ἀπαρτίζεσθαι, τὰ δὲ τούτων μέρη πέντε τὰ προειρημένα, τό τε πνεῦμα καὶ τὸ πῦρ καὶ τὸ ξηρόν, ἔτι δὲ τὸ ὑγρὸν καὶ τὸ τελευταῖον τὸ ἀερῶδες, ὥσπερ ἐπ' ἀνθρώπου κεφαλὴν καὶ χεῖρας καὶ πόδας καὶ τἄλλα μέρη καταριθμοῦμεν, τὸν αὐτὸν τρόπον τὸ σῶμα τοῦ κόσμου συγκεῖσθαι πᾶν ἐκ τῶν προειρημένων.

XII. Τούτων δ' ἕκαστον θεὸν νομίσαι καὶ προσηγορίαν ἰδίαν ἑκάστῳ θεῖναι κατὰ τὸ οἰκεῖον τοὺς πρώτους διαλέκτῳ χρησαμένους διηρθρωμένῃ τῶν κατ' Αἴγυπτον ἀνθρώπων. (2) Τὸ μὲν οὖν πνεῦμα Δία προσαγορεῦσαι μεθερμηνευομένης τῆς λέξεως, ὃν αἴτιον ὄντα τοῦ ψυχικοῦ τοῖς ζῴοις ἐνόμισαν ὑπάρχειν, πάντων οἱονεί τινα πατέρα· συμφωνεῖν δὲ τούτοις φασὶ καὶ τὸν ἐπιφανέστατον τῶν παρ' Ἕλλησι ποιητῶν ἐπὶ τοῦ θεοῦ τούτου λέγοντα

πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε.

(3) Τὸ δὲ πῦρ μεθερμηνευόμενον Ἥφαιστον ὀνομάσαι, νομίσαντας μέγαν εἶναι θεὸν καὶ πολλὰ συμβάλλεσθαι πᾶσιν εἰς γένεσίν τε καὶ τελείαν αὔξησιν. (4) Τὴν δὲ γῆν ὥσπερ ἀγγεῖόν τι τῶν φυομένων ὑπολαμβάνοντας μητέρα προσαγορεῦσαι· καὶ τοὺς Ἕλληνας δὲ ταύτην παραπλησίως Δήμητραν καλεῖν, βραχὺ μετατεθείσης διὰ τὸν χρόνον τῆς λέξεως· τὸ γὰρ παλαιὸν ὀνομάζεσθαι γῆν μητέρα, καθάπερ καὶ τὸν Ὀρφέα προσμαρτυρεῖν λέγοντα

Γῆ μήτηρ πάντων, Δημήτηρ πλουτοδότειρα.

(5) Τὸ δ' ὑγρὸν ὀνομάσαι λέγουσι τοὺς παλαιοὺς Ὠκεάνην, ὃ μεθερμηνευόμενον μὲν εἶναι τροφὴν μητέρα, παρ' ἐνίοις δὲ τῶν Ἑλλήνων Ὠκεανὸν ὑπάρχειν ὑπειλῆφθαι, περὶ οὗ καὶ τὸν ποιητὴν λέγειν

Ὠκεανόν τε θεῶν γένεσιν καὶ μητέρα Τηθύν.

(6) Οἱ γὰρ Αἰγύπτιοι νομίζουσιν Ὠκεανὸν εἶναι τὸν παρ' αὐτοῖς ποταμὸν Νεῖλον, πρὸς ᾧ καὶ τὰς τῶν θεῶν γενέσεις ὑπάρξαι· τῆς γὰρ πάσης οἰκουμένης κατὰ μόνην τὴν Αἴγυπτον εἶναι πόλεις πολλὰς ὑπὸ τῶν ἀρχαίων θεῶν ἐκτισμένας, οἷον Διός, Ἡλίου, Ἑρμοῦ, Ἀπόλλωνος, Πανός, Εἰλειθυίας, ἄλλων πλειόνων. (7) Τὸν δ' ἀέρα προσαγορεῦσαί φασιν Ἀθηνᾶν μεθερμηνευομένης τῆς λέξεως, καὶ Διὸς θυγατέρα νομίσαι ταύτην, καὶ παρθένον ὑποστήσασθαι διά τε τὸ ἄφθορον εἶναι φύσει τὸν ἀέρα καὶ τὸν ἀκρότατον ἐπέχειν τόπον τοῦ σύμπαντος κόσμου· διόπερ ἐκ τῆς κορυφῆς τοῦ Διὸς μυθολογηθῆναι ταύτην γενέσθαι· (8) ὠνομάσθαι δὲ αὐτὴν Τριτογένειαν ἀπὸ τοῦ τρὶς μεταβάλλειν αὐτῆς τὴν φύσιν κατ' ἐνιαυτόν, ἔαρος καὶ θέρους καὶ χειμῶνος· λέγεσθαι δ' αὐτὴν καὶ Γλαυκῶπιν, οὐχ, ὥσπερ ἔνιοι τῶν Ἑλλήνων ὑπέλαβον, ἀπὸ τοῦ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἔχειν γλαυκούς· τοῦτο μὲν γὰρ εὔηθες ὑπάρχειν· ἀλλ' ἀπὸ τοῦ τὸν ἀέρα τὴν πρόσοψιν ἔχειν ἔγγλαυκον. (9) Φασὶ δὲ τοὺς πέντε θεοὺς τοὺς προειρημένους πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ἐπιπορεύεσθαι φανταζομένους τοῖς ἀνθρώποις ἐν ἱερῶν ζῴων μορφαῖς, ἔστι δ' ὅτε εἰς ἀνθρώπων

totum naturæ universæ corpus sole et luna consummari; cujus partes jam indicatæ spiritus, ignis, siccitas, humor et aeria tandem natura. Ex his, ut in homine caput, manus, pedes et alias partes numeremus, eodem modo corpus mundi consistere.

XII. Horum unumquodque pro deo habitum propriam sibique congruam appellationem ab iis, qui primi articulata voce in Ægypto usi fuerint, accepisse. (2) Itaque spiritum Jovem nominari, si vocem interpreteris; quod vis animalis in viventibus ab eo tanquam auctore proficisceretur, ideoque omnium quasi parens existimaretur; clarissimo quoque inter Græcos poetarum suffragante, ubi de hoc deo loquens dicit:

Parens hominumque deumque.

(3) Ignem porro Vulcanum per interpretationem dici, et ipsum magni dei loco venerandum; qui multum ad cunctorum generationem et perfectum incrementum contribueret. (4) Terram vero, pro nascentium quasi conceptaculo ab ipsis habitam, matrem nominari; similiter Græcos quoque Demetram eam vocare, verbo successu temporis paulum immutato, quum antiquitus *Gen metera* (id est, terram matrem) nuncupassent, attestante Orpheo his verbis:

Terra Ceres, cunctis mater, dans omnia large.

(5) Humorem priscis Oceanæ appellatione notari, quod ex interpretatione esset *alimonia mater*, et a nonnullis Græcorum pro Oceano accipi; de quo et poeta caneret,

Oceanumque ortum divûm, Tethynque parentem.

(6) Ægyptii enim Nilum suum pro Oceano censent, ad quem etiam dii essent orti. Ex omnibus enim orbis regionibus in sola Ægypto multas esse urbes ab antiquis diis, ut Jove, Sole, Herme, Apolline, Pane, Ilithyia aliisque pluribus, conditas. (7) Aeri porro Minervæ nomen quadam vocis interpretatione attribuisse dicuntur, Jovisque filiam hanc et virginem putare, eo quod aer natura corruptioni non obnoxius esset et summum universi mundi locum occuparet. Unde etiam fabula, e Jovis vertice illam enatam. (8) Vocari autem Tritogeniam, quod ter in anno naturam mutet, vere, æstate, hieme. Et Glaucopin dici, non quod glaucos, id est, cæsios haberet oculos, insulsum enim hoc esse; sed quia aer glauco sit adspectu. (9) Tradunt præterea, quinque illos deos totum terrarum orbem peragrare, et nunc sacrorum animalium formis indutos, nunc in hominum speciem vel in alia quædam conversos, mortalium sese oculis exhibere.

ἰδέας ἤ τινων ἄλλων μεταβάλλοντας· καὶ τοῦτο μὴ μυθῶδες ὑπάρχειν, ἀλλὰ δυνατόν, εἴπερ οὗτοι πρὸς ἀλήθειάν εἰσιν οἱ πάντα γεννῶντες. (10) Καὶ τὸν ποιητὴν δὲ εἰς Αἴγυπτον παραβαλόντα καὶ μετασχόντα παρὰ τῶν ἱερέων τῶν τοιούτων λόγων θεῖναί που κατὰ τὴν ποίησιν τὸ προειρημένον ὡς γινόμενον,

Καί τε θεοὶ ξείνοισιν ἐοικότες ἀλλοδαποῖσι
παντοῖοι τελέθοντες ἐπιστρωφῶσι πόληας,
ἀνθρώπων ὕβριν τε καὶ εὐνομίην ἐφορῶντες.

Περὶ μὲν οὖν τῶν ἐν οὐρανῷ θεῶν καὶ γένεσιν ἀΐδιον ἐσχηκότων τοσαῦτα λέγουσιν Αἰγύπτιοι.

XIII. Ἄλλους δ' ἐκ τούτων ἐπιγείους γενέσθαι φασίν, ὑπάρξαντας μὲν θνητούς, διὰ δὲ σύνεσιν καὶ κοινὴν ἀνθρώπων εὐεργεσίαν τετευχότας τῆς ἀθανασίας, ὧν ἐνίους καὶ βασιλεῖς γεγονέναι κατὰ τὴν Αἴγυπτον. (2) Μεθερμηνευομένων δ' αὐτῶν τινὰς μὲν ὁμωνύμους ὑπάρχειν τοῖς οὐρανίοις, τινὰς δ' ἰδίαν ἐσχηκέναι προσηγορίαν, Ἥλιόν τε καὶ Κρόνον καὶ Ῥέαν, ἔτι δὲ Δία τὸν ὑπό τινων Ἄμμωνα προσαγορευόμενον, πρὸς δὲ τούτοις Ἥραν καὶ Ἥφαιστον, ἔτι δ' Ἑστίαν καὶ τελευταῖον Ἑρμῆν. Καὶ πρῶτον μὲν Ἥλιον βασιλεῦσαι τῶν κατ' Αἴγυπτον ὁμώνυμον ὄντα τῷ κατ' οὐρανὸν ἄστρῳ. (3) Ἔνιοι δὲ τῶν ἱερέων φασὶ πρῶτον Ἥφαιστον βασιλεῦσαι, πυρὸς εὑρετὴν γενόμενον καὶ διὰ τὴν εὐχρηστίαν ταύτην τυχόντα τῆς ἡγεμονίας. Γενομένου γὰρ ἐν τοῖς ὄρεσι κεραυνοβόλου δένδρου καὶ τῆς πλησίον ὕλης καιομένης, προσελθόντα τὸν Ἥφαιστον κατὰ τὴν χειμέριον ὥραν ἡσθῆναι διαφερόντως ἐπὶ τῇ θερμασίᾳ, λήγοντος δὲ τοῦ πυρὸς ἀεὶ τῆς ὕλης ἐπιβάλλειν, καὶ τούτῳ τῷ τρόπῳ διατηροῦντα τὸ πῦρ προκαλεῖσθαι τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους πρὸς τὴν ἐξ αὐτοῦ γινομένην εὐχρηστίαν. (4) Μετὰ δὲ ταῦτα τὸν Κρόνον ἄρξαι, καὶ γήμαντα τὴν ἀδελφὴν Ῥέαν γεννῆσαι κατὰ μέν τινας τῶν μυθολόγων Ὄσιριν καὶ Ἶσιν, κατὰ δὲ τοὺς πλείστους Δία τε καὶ Ἥραν, οὓς δι' ἀρετὴν βασιλεῦσαι τοῦ σύμπαντος κόσμου. Ἐκ δὲ τούτων γενέσθαι πέντε θεούς, καθ' ἑκάστην τῶν ἐπαγομένων παρ' Αἰγυπτίοις πένθ' ἡμερῶν ἑνὸς γεννηθέντος· ὀνόματα δὲ ὑπάρξαι τοῖς τεκνωθεῖσιν Ὄσιριν καὶ Ἶσιν, ἔτι δὲ Τυφῶνα καὶ Ἀπόλλωνα καὶ Ἀφροδίτην· (5) καὶ τὸν μὲν Ὄσιριν μεθερμηνευόμενον εἶναι Διόνυσον, τὴν δὲ Ἶσιν ἔγγιστά πως Δήμητραν. Ταύτην δὲ γήμαντα τὸν Ὄσιριν καὶ τὴν βασιλείαν διαδεξάμενον πολλὰ πρᾶξαι πρὸς εὐεργεσίαν τοῦ κοινοῦ βίου.

XIV. Πρῶτον μὲν γὰρ παῦσαι τῆς ἀλληλοφαγίας τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος, εὑρούσης μὲν Ἴσιδος τόν τε τοῦ πυροῦ καὶ τῆς κριθῆς καρπόν, φυόμενον μὲν ὡς ἔτυχε κατὰ τὴν χώραν μετὰ τῆς ἄλλης βοτάνης, ἀγνοούμενον δὲ ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, τοῦ δὲ Ὀσίριδος ἐπινοησαμένου καὶ τὴν τούτων κατεργασίαν τῶν καρπῶν, ἡδέως μεταθέσθαι πάντας τὴν τροφὴν διά τε τὴν ἡδονὴν τῆς φύσεως τῶν εὑρεθέντων καὶ διὰ τὸ φαίνεσθαι συμφέρον ὑπάρχειν ἀπέχεσθαι τῆς κατ' ἀλλήλων ὠμότητος. (2) Μαρτύριον δὲ φέρουσι τῆς εὑρέσεως τῶν

Idque minime fabulosum, sed facultati ipsorum conveniens esse : siquidem revera hi essent, qui omnium generationem efficerent. (10) Atque Homerum quoque, qui in Ægyptum profectus hujusmodi narrationes a sacerdotibus accepisset, in carminibus suis alicubi hoc ponere ut revera habens locum :

Hospitibus divi similes aliunde profectis
introeunt urbes variæ sub imagine formæ;
ut videant, quæ prava viris, quæ justa gerantur.

De diis igitur cœlestibus et sempiternum genus sortitis hæc ab Ægyptiis narrantur.

XIII. At præter hos alios esse terrestres perhibent, natura quidem mortales; sed mentis sollertia et beneficentia erga homines universos ad immortalitatem evectos, quorum aliqui etiam reges Ægypti fuissent. (2) Horum alios (si interpretatio fiat) communia cum diis cœlestibus nomina, alios propria obtinuisse, ut Solem, Saturnum, Rheam, porro Jovem quem Ammonem nonnulli cognominarent, Junonem, Vulcanum, Vestam denique, et postremo Mercurium. Solemque in Ægypto regnasse primum eodem astri cœlestis nomine insignem. (3) Sunt tamen inter sacerdotes, qui Vulcanum primum regem dictitent, ignis inventorem, et beneficio hoc gubernacula regni consecutum. Quum enim arbor in montibus cœlo tacta, silvaque in propinquo accensa esset; accessisse Vulcanum (hiems tum forte erat) magnamque cepisse e calore voluptatem et subsidente flamma, subinde aliquid materiæ adjecisse, atque igne sic conservato advocasse homines alios, ut redeunte ex illo commoditate fruerentur. (4) Post hæc imperasse Saturnum, et, ducta in matrimonium Rhea sorore, genuisse, ut fabulantur quidam, Osirim et Isidem, ut vero plurimi asserunt, Jovem et Junonem, quibus virtus totius mundi regnum promeruerit. Ex his quinque deos natos, ita ut, in unamquamque intercalarium apud Ægyptios dierum quinque, unius natalis incideret. Nomina illorum esse Osirim, Isidem, Typhonem, Apollinem, et Venerem. (5) Osirim Bacchum significare, Isidem quam proxime Cererem. Hanc in matrimonium duxisse Osirim acceptoque regno multis vitam communem meritis affecisse.

XIV. Primum enim, ne homines se mutuo devorarent, inhibuisse; nam quum Isis tritici et hordei fructus (qui antea neglectim in agris, ut aliæ herbæ, nascebantur quidem, sed hominibus erant ignoti) invenisset, Osiris autem etiam culturam eorum solerter excogitasset; libenter omnes mutasse victus rationem, tum quod natura inventorum voluptatem secum afferret, tum quod utile videretur temperare sibi a crudelitate ista, qua mutuo se insequebantur. (2) Pro testimonio inventarum frugum afferunt ritum, qui

εἰρημένων καρπῶν τὸ τηρούμενον παρ' αὐτοῖς ἐξ ἀρχαίων νόμιμον· ἔτι γὰρ καὶ νῦν κατὰ τὸν θερισμὸν τοὺς πρώτους ἀμηθέντας στάχυς θέντας τοὺς ἀνθρώπους κόπτεσθαι πλησίον τοῦ δράγματος καὶ τὴν Ἶσιν ἀνακαλεῖσθαι· καὶ τοῦτο πράττειν ἀπονέμοντας τιμὴν τῇ θεῷ τῶν εὑρημένων κατὰ τὸν ἐξ ἀρχῆς τῆς εὑρέσεως καιρόν. (3) Παρ' ἐνίαις δὲ τῶν πόλεων καὶ τοῖς Ἰσείοις ἐν τῇ πομπῇ μετὰ τῶν ἄλλων φέρεσθαι καὶ πυθμένας πυρῶν καὶ κριθῶν, ἀπομνημόνευμα τῶν ἐξ ἀρχῆς τῇ θεῷ φιλοτέχνως εὑρεθέντων. Θεῖναι δέ φασι καὶ νόμους τὴν Ἶσιν, καθ' οὓς ἀλλήλοις διδόναι τοὺς ἀνθρώπους τὸ δίκαιον καὶ τῆς ἀθέσμου βίας καὶ ὕβρεως παύσασθαι διὰ τὸν ἀπὸ τῆς τιμωρίας φόβον. (4) Διὸ καὶ τοὺς] παλαιοὺς Ἕλληνας τὴν Δήμητραν θεσμοφόρον ὀνομάζειν, ὡς τῶν νόμων πρῶτον ὑπ' αὐτῆς τεθειμένων.

XV. Κτίσαι δέ φασι τοὺς περὶ τὸν Ὄσιριν πόλιν ἐν τῇ Θηβαΐδι τῇ κατ' Αἴγυπτον ἑκατόμπυλον, ἣν ἐκείνους μὲν ἐπώνυμον ποιῆσαι τῆς μητρός], τοὺς δὲ μεταγενεστέρους αὐτὴν ὀνομάζειν Διὸς πόλιν, ἐνίους δὲ Θήβας. (2) Ἀμφισβητεῖται δ' ἡ κτίσις τῆς πόλεως ταύτης οὐ μόνον παρὰ τοῖς συγγραφεῦσιν, ἀλλὰ καὶ παρ' αὐτοῖς τοῖς κατ' Αἴγυπτον ἱερεῦσι· πολλοὶ γὰρ ἱστοροῦσιν οὐχ ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Ὄσιριν κτισθῆναι τὰς Θήβας, ἀλλὰ πολλοῖς ὕστερον ἔτεσιν ὑπό τινος βασιλέως, περὶ οὗ τὰ κατὰ μέρος ἐν τοῖς οἰκείοις χρόνοις ἀναγράψομεν. (3) Ἱδρύσασθαι δὲ καὶ ἱερὸν τῶν γονέων Διός τε καὶ Ἥρας ἀξιόλογον τῷ τε μεγέθει καὶ τῇ λοιπῇ πολυτελείᾳ, καὶ ναοὺς χρυσοῦς δύο Διός, τὸν μὲν μείζονα τοῦ οὐρανίου, τὸν δὲ ἐλάττονα τοῦ βεβασιλευκότος καὶ πατρὸς αὐτῶν, ὅν τινες Ἄμμωνα καλοῦσι. (4) Κατασκευάσαι δὲ καὶ τῶν ἄλλων θεῶν τῶν προειρημένων ναοὺς χρυσοῦς, ὧν ἑκάστῳ τιμὰς ἀπονεῖμαι καὶ καταστῆσαι τοὺς ἐπιμελουμένους ἱερεῖς. Προτιμᾶσθαι δὲ παρὰ τῷ Ὀσίριδι καὶ τῇ Ἴσιδι τοὺς τὰς τέχνας ἀνευρίσκοντας ἢ μεθοδεύοντάς τι τῶν χρησίμων. (5) Διόπερ ἐν τῇ Θηβαΐδι χαλκουργείων εὑρεθέντων καὶ χρυσείων ὅπλα τε κατασκευάσασθαι, δι' ὧν τὰ θηρία κτείνοντας καὶ τὴν γῆν ἐργαζομένους φιλοτίμως ἐξημερῶσαι τὴν χώραν, ἀγάλματά τε καὶ χρυσοῦς ναοὺς κατασκευάσασθαι τῶν θεῶν διαπρεπεῖς. (6) Γενέσθαι δὲ καὶ φιλογέωργον τὸν Ὄσιριν, καὶ τραφῆναι μὲν τῆς εὐδαίμονος Ἀραβίας ἐν Νύσῃ πλησίον Αἰγύπτου Διὸς ὄντα παῖδα, καὶ τὴν προσηγορίαν ἔχειν παρὰ τοῖς Ἕλλησιν ἀπό τε τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ τόπου Διόνυσον μετονομασθέντα. (7) Μεμνῆσθαι δὲ τῆς Νύσης καὶ τὸν ποιητὴν ἐν τοῖς ὕμνοις, ὅτι περὶ τὴν Αἴγυπτον γέγονεν, ἐν οἷς λέγει

ἔστι δέ τις Νύση, ὕπατον ὄρος ἀνθέον ὕλῃ,
τηλοῦ Φοινίκης, σχεδὸν Αἰγύπτοιο ῥοάων.

(8) Εὑρετὴν δ' αὐτὸν γενέσθαι φασὶ τῆς ἀμπέλου περὶ τὴν Νῦσαν, καὶ τὴν κατεργασίαν τοῦ ταύτης καρποῦ προσεπινοήσαντα πρῶτον οἴνῳ χρήσασθαι, καὶ διδάξαι

ab antiquo apud eos servatur : nam etiam nunc messis tempore, offerentes spicarum primitias juxta manipulos plangere Isidemque invocare; idque eos facere honorem pro inventis deæ inde a primæ inventionis tempore retribuentes. (3) Apud nonnullas quoque urbes, quum Isea (festum Isidis) celebrantur, in pompa tritici et hordei vascula circumferri ad primitus deæ industria repertorum memoriam. Quin et leges statuisse ferunt Isidem, secundum quas jus inter se homines communicarent, et ab exlege vi atque injuria, pœnæ metu, desisterent. (4) Ideoque Græcis quoque veteribus Cererem legiferam, ut quæ princeps leges sanciverit, appellari.

XV. Conditam porro ob Osiride urbem in Thebaide Ægypti centum portarum, quam ipse quidem cum Iside matris cognomento insignivisset, posteri vero Diospolin (id est, Jovis urbem), nonnulli Thebas nominarent. (2) De cujus conditore non solum historiarum auctores, verum ipsi in Ægypto sacerdotes disceptant. Multi enim tradunt, non ab Osiride, sed multis annis post conditam esse a rege quodam, cujus res particulatim suo loco describemus. (3) Quin etiam parentibus, Jovi et Junoni, templum magnitudine et sumtu nobile, fanaque insuper duo Jovi aurea, majus cœlesti, minus qui regnavit illic patri suo, quem Ammonem vocant, dedicasse ipsum ferunt. (4) Statuisse etiam ceteris diis sacella ex auro, suis unicuique honoribus attributis, et sacerdotibus curæ sacrorum præfectis. In pretio autem singulari apud Osirim et Isidem habitos inventores artium, et qui utile quidpiam architectarentur. (5) Ideo æris et auri fodinis in Thebaide repertis, fabricasse eos instrumenta, quibus feras interficerent, tellurem operarentur, regionem ad humanitatis cultum studiose redigerent, atque simulacra quoque et fana deorum aurea eximia cum arte elaborasse. (6) Fuisse etiam Osirim agriculturæ studiosum, et in felicis Arabiæ oppido Nysa juxta Ægyptum educatum Jovis filium, nomen retulisse apud Græcos a patre simul et loco, Dionysum mutato nomine dictum. (7) Nysæ meminit etiam poeta in Hymnis, quod contermina Ægypto fuerit, ubi inquit

Phœnice procul Ægypti prope flumina, Nysa est,
urbs sacra, mons altus, silvis qui floret amœnis.

(8) Hic prope Nysam, aiunt, vitem invenit, et quum hujus fructus etiam culturam animadvertisset, primus vino usus est, et plantationem vitis usumque vini et collectionem

τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους τήν τε φυτείαν τῆς ἀμπέλου καὶ τὴν χρῆσιν τοῦ οἴνου καὶ τὴν συγκομιδὴν αὐτοῦ καὶ τήρησιν. (9) Τιμᾶσθαι δ' ὑπ' αὐτοῦ μάλιστα πάντων τὸν Ἑρμῆν, διαφόρῳ φύσει κεχορηγημένον πρὸς ἐπίνοιαν τῶν δυναμένων ὠφελῆσαι τὸν κοινὸν βίον.

XVI. Ὑπὸ γὰρ τούτου πρῶτον μὲν τήν τε κοινὴν διάλεκτον διαρθρωθῆναι καὶ πολλὰ τῶν ἀνωνύμων τυχεῖν προσηγορίας, τήν τε εὕρεσιν τῶν γραμμάτων γενέσθαι καὶ τὰ περὶ τὰς τῶν θεῶν τιμὰς καὶ θυσίας διαταχθῆναι· περί τε τῆς τῶν ἄστρων τάξεως καὶ περὶ τῆς τῶν φθόγγων ἁρμονίας καὶ φύσεως τοῦτον πρῶτον γενέσθαι παρατηρητήν, καὶ παλαίστρας εὑρετὴν ὑπάρξαι, καὶ τῆς εὐρυθμίας καὶ τῆς περὶ τὸ σῶμα πρεπούσης πλάσεως ἐπιμεληθῆναι· λύραν τε νευρίνην ποιῆσαι τρίχορδον, μιμησάμενον τὰς κατ' ἐνιαυτὸν ὥρας· τρεῖς γὰρ αὐτὸν ὑποστήσασθαι φθόγγους, ὀξὺν καὶ βαρὺν καὶ μέσον, ὀξὺν μὲν ἀπὸ τοῦ θέρους, βαρὺν δὲ ἀπὸ τοῦ χειμῶνος, μέσον δὲ ἀπὸ τοῦ ἔαρος. (2) Καὶ τοὺς Ἕλληνας διδάξαι τοῦτον τὰ περὶ τὴν ἑρμηνείαν, ὑπὲρ ὧν Ἑρμῆν αὐτὸν ὠνομάσθαι. Καθόλου δὲ τοὺς περὶ τὸν Ὄσιριν τοῦτον ἔχοντας ἱερογραμματέα ἅπαντ' αὐτῷ προσανακοινοῦσθαι καὶ μάλιστα χρῆσθαι τῇ τούτου συμβουλίᾳ. Καὶ τῆς ἐλαίας δὲ τὸ φυτὸν αὐτὸν εὑρεῖν, ἀλλ' οὐκ Ἀθηνᾶν, ὥσπερ Ἕλληνές φασι.

XVII. Τὸν δὲ Ὄσιριν λέγουσιν, ὥσπερ εὐεργετικὸν ὄντα καὶ φιλόδοξον, στρατόπεδον μέγα συστήσασθαι, διανοούμενον ἐπελθεῖν ἅπασαν τὴν οἰκουμένην καὶ διδάξαι τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων τήν τε τῆς ἀμπέλου φυτείαν καὶ τὸν σπόρον τοῦ τε πυρίνου καὶ κριθίνου καρποῦ. (2) Ὑπολαμβάνειν γὰρ αὐτὸν ὅτι παύσας τῆς ἀγριότητος τοὺς ἀνθρώπους καὶ διαίτης ἡμέρου μεταλαβεῖν ποιήσας, τιμῶν ἀθανάτων τεύξεται διὰ τὸ μέγεθος τῆς εὐεργεσίας. Ὅπερ δὴ καὶ γενέσθαι· οὐ μόνον γὰρ τοὺς κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους τυχόντας τῆς δωρεᾶς ταύτης, ἀλλὰ καὶ πάντας τοὺς μετὰ ταῦτα ἐπιγενομένους διὰ τὴν ἐν ταῖς εὑρεθείσαις τροφαῖς χάριτα τοὺς εἰσηγησαμένους ὡς ἐπιφανεστάτους θεοὺς τετιμηκέναι. (3) Τὸν δ' οὖν Ὄσιρίν φασι τὰ κατὰ τὴν Αἴγυπτον καταστήσαντα, καὶ τὴν τῶν ὅλων ἡγεμονίαν Ἴσιδι τῇ γυναικὶ παραδόντα, ταύτῃ μὲν παρακαταστῆσαι σύμβουλον τὸν Ἑρμῆν διὰ τὸ φρονήσει τοῦτον διαφέρειν τῶν ἄλλων φίλων, καὶ στρατηγὸν μὲν ἀπολιπεῖν ἁπάσης τῆς ὑφ' αὑτὸν χώρας Ἡρακλέα γένει τε προσήκοντα καὶ θαυμαζόμενον ἐπ' ἀνδρείᾳ τε καὶ σώματος ῥώμῃ, ἐπιμελητὰς δὲ τάξαι τῶν μὲν πρὸς Φοινίκην κεκλιμένων μερῶν καὶ τῶν ἐπὶ θαλάττῃ τόπων Βούσιριν, τῶν δὲ κατὰ τὴν Αἰθιοπίαν καὶ Λιβύην Ἀνταῖον, αὐτὸν δ' ἐξ Αἰγύπτου μετὰ τῆς δυνάμεως ἀναζεῦξαι πρὸς τὴν στρατείαν ἔχοντα μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τὸν ἀδελφόν, ὃν οἱ Ἕλληνες Ἀπόλλωνα καλοῦσιν. (4) Εὑρετὴν δὲ καὶ τοῦτόν φασι γενέσθαι τοῦ φυτοῦ τῆς δάφνης, ἣν καὶ περιτιθέασι τούτῳ τῷ θεῷ μάλιστα πάντες ἄνθρωποι. Τοῦ δὲ κιττοῦ τὴν εὕρεσιν ἀνατιθέασιν Ὀσίριδι, καὶ καθιεροῦσιν αὐτὸν τούτῳ τῷ θεῷ, καθάπερ οἱ Ἕλληνες Διονύσῳ· καὶ κατὰ τὴν Αἰγυπτίων διάλε-

ejus ac conditurам alios homines edocuit. (9) Apud eum in maximo ante omnes honore positus fuit Hermes (*Mercurius*), eximia ingenii perspicacitate in excogitandis vitæ humanæ commodis instructus.

XVI. Hic enim primus, ut ferunt, et communem loquelam articulatim distinxit, et multis rebus nomine destitutis nomen indidit. Literas invenit, deorum cultus et sacrificia ordinavit; distributam astrorum seriem vocumque harmonias et naturas princeps observavit; palæstræ insuper inventor, numerosæ concinnitatis et corporis decorè effingendi studiosus artifex. Lyram quoque invenit, cui ex nervis tres chordas induxit, anni tempora imitatus; tres enim tonos fecit, acutum, gravem et medium : acutum ab æstate, gravem ab hieme, medium a vere desumsit. (2) Græcis elocutionis magister fuit; unde Hermes (*id est, enuntiator et interpres*) vocatur. Atque in universum Osiris, cui scriba erat rerum sacrarum, omnia cum eo communicabat, ejusque consilio quam maxime utebatur. Mercurius denique, non Minerva, ut Græci contendunt, oleæ plantam invenit.

XVII. Osiris porro narratur, quod beneficentiæ et gloriæ studiosissimus esset, magnum contraxisse exercitum, quo totum orbem hominibus frequentatum peragrare, et plantationem vitis ac tritici hordeique sementem genus hominum edocere constituit. (2) Si enim ab agresti et fera vivendi consuetudine ad mitiorem victus rationem homines avocasset, fore sperabat, ut hac beneficiorum magnitudine ad immortales sibi honores viam præmuniret. Idque, dicunt, eventus ratum fecit. Non enim illa tantum ætas munere hoc fruens, sed tota posteritas, reperti alimenti gratia repertores ut deos omnium clarissimos honoravit. (3) Hic igitur, rebus Ægypti constitutis et totius regni administratione Isidi uxori in manus tradita, consiliarium ei Mercurium adjunxit, quod prudentia ceteros amicos antestaret omnes; imperatorem vero toti suæ ditioni reliquit Herculem, genere propinquum cunctisque ob fortitudinem et corporis robur suspiciendum. At tractibus, qui ad Phœniciam inclinant, et locis maritimis Busirim, iis vero, quæ Æthiopiam et Libyam versus sita sunt, Antæum curatores dedit. Tum ipse, promotis ex Ægypto castris, cum exercitu militiam suscepit, fratre comite, quem Græci Apollinem vocant. (4) Idem lauri repertor perhibetur, quam huic deo omnes fere homines dedicant. Hederæ autem inventionem Osiridi tribuunt, eamque huic deo, quomodo Græci Baccho, consecrant; ideoque Ægyptiorum lingua hederam Osi-

κτον ὀνομάζεσθαί φασι τὸν κιττὸν φυτὸν Ὀσίριδος. (5) Προκεκρίσθαι δὲ τῆς ἀμπέλου τοῦτον πρὸς τὴν ἀφιέρωσιν διὰ τὸ τὴν μὲν φυλλοῤῥοεῖν, τὸν δὲ πάντα τὸν χρόνον ἀειθαλῆ διαμένειν· ὅπερ τοὺς παλαιοὺς καὶ ἐφ' ἑτέρων φυτῶν ἀεὶ θαλλόντων πεποιηκέναι, τῇ μὲν Ἀφροδίτῃ τὴν μυρσίνην, τῷ δ' Ἀπόλλωνι τὴν δάφνην προσάψαντας, τῇ δ' Ἀθηνᾷ τὴν ἐλαίαν.

XVIII. Τῷ δ' οὖν Ὀσίριδι συνεστρατεῦσθαι δύο λέγουσιν υἱούς, Ἄνουβίν τε καὶ Μακεδόνα, διαφέροντας ἀνδρείᾳ· ἀμφοτέρους δὲ χρήσασθαι τοῖς ἐπισημοτάτοις ὅπλοις ἀπό τινων ζῴων οὐκ ἀνοικείων τῇ περὶ αὐτοὺς εὐτολμίᾳ· τὸν μὲν γὰρ Ἄνουβιν περιθέσθαι κυνῆν, τὸν δὲ Μακεδόνα λύκου προτομήν· ἀφ' ἧς αἰτίας καὶ τὰ ζῷα ταῦτα τιμηθῆναι παρὰ τοῖς Αἰγυπτίοις. (2) Παραλαβεῖν δ' ἐπὶ τὴν στρατείαν καὶ τὸν Πᾶνα, διαφερόντως ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων τιμώμενον· τούτῳ γὰρ τοὺς ἐγχωρίους οὐ μόνον ἀγάλματα πεποιηκέναι κατὰ πᾶν ἱερόν, ἀλλὰ καὶ πόλιν ἐπώνυμον κατὰ τὴν Θηβαΐδα, καλουμένην μὲν ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων Χεμμώ, μεθερμηνευομένην δὲ Πανὸς πόλιν. Συνέπεσθαι δὲ καὶ τοὺς τῆς γεωργίας ἐμπειρίαν ἔχοντας, τῆς μὲν περὶ τὴν ἄμπελον φυτείας Μάρωνα, τοῦ δὲ κατὰ τὸν σῖτον σπόρου καὶ τῆς ὅλης συγκομιδῆς Τριπτόλεμον. (3) Πάντων δ' εὐτρεπῶν γενομένων, τὸν Ὄσιριν εὐξάμενον τοῖς θεοῖς θρέψειν τὴν κόμην μέχρι ἂν εἰς Αἴγυπτον ἀνακάμψῃ, τὴν πορείαν ποιεῖσθαι δι' Αἰθιοπίας· δι' ἣν αἰτίαν μέχρι τῶν νεωτέρων χρόνων ἐνισχῦσαι τὸ περὶ τῆς κόμης νόμιμον παρ' Αἰγυπτίοις, καὶ τοὺς ποιουμένους τὰς ἀποδημίας μέχρι τῆς εἰς οἶκον ἀνακομιδῆς κομοτροφεῖν. (4) Ὄντι δ' αὐτῷ περὶ τὴν Αἰθιοπίαν ἀχθῆναι λέγουσι πρὸς αὐτὸν τὸ τῶν Σατύρων γένος, οὕς φασιν ἐπὶ τῆς ὀσφύος ἔχειν κόμας. Εἶναι γὰρ τὸν Ὄσιριν φιλογέλωτά τε καὶ χαίροντα μουσικῇ καὶ χοροῖς· διὸ καὶ περιάγεσθαι πλῆθος μουσουργῶν, ἐν οἷς παρθένους ἐννέα δυναμένας ᾄδειν καὶ κατὰ τὰ ἄλλα πεπαιδευμένας, τὰς παρὰ τοῖς Ἕλλησιν ὀνομαζομένας Μούσας· τούτων δ' ἡγεῖσθαι τὸν Ἀπόλλωνα λέγουσιν, ἀφ' οὗ καὶ Μουσηγέτην αὐτὸν ὠνομάσθαι. (5) Τούς τε Σατύρους πρὸς ὄρχησιν καὶ μελῳδίαν καὶ πᾶσαν ἄνεσιν καὶ παιδιὰν ὄντας εὐθέτους παραληφθῆναι πρὸς τὴν στρατείαν· οὐ γὰρ πολεμικὸν εἶναι τὸν Ὄσιριν οὐδὲ παρατάξεις συνίστασθαι καὶ κινδύνους, ἅτε παντὸς ἔθνους ὡς θεὸν ἀποδεχομένου αὐτὸν διὰ τὰς εὐεργεσίας. (6) Κατὰ δὲ τὴν Αἰθιοπίαν διδάξαντα τοὺς ἀνθρώπους τὰ περὶ τὴν γεωργίαν καὶ πόλεις ἀξιολόγους κτίσαντα καταλιπεῖν τοὺς ἐπιμελησομένους τῆς χώρας καὶ τοὺς φόρους εἰσπραξομένους.

XIX. Τούτων δ' ὄντων περὶ ταῦτα, τὸν Νεῖλόν φασι κατὰ τὴν τοῦ σειρίου ἄστρου ἐπιτολήν, ἐν ᾧ καιρῷ μάλιστα εἴωθε πληροῦσθαι, ῥαγέντα κατακλύσαι πολλὴν τῆς Αἰγύπτου, καὶ μάλιστα τοῦτο τὸ μέρος ἐπελθεῖν οὗ Προμηθεὺς εἶχε τὴν ἐπιμέλειαν· διαφθαρέντων δὲ σχεδὸν ἁπάντων τῶν κατὰ ταύτην τὴν χώραν, τὸν Προμηθέα διὰ τὴν λύπην κινδυνεύειν ἐκλιπεῖν τὸν βίον ἑκουσίως. (2) Διὰ δὲ τὴν ὀξύτητα καὶ τὴν βίαν τοῦ κατενεχθέντος

ridis plantam dici perhibent. (5) Eam vero viti in sacris præferri, quod illi folia defluant, hæc perpetuum viroris decus conservet. Idque veteres in aliis quoque æternæ viriditatis plantis observasse, Veneri myrtum, Apollini laurum, Palladi oleam vindicantes.

XVIII. Cum Osiride aiunt duos militatum profectos esse filios, Anubim et Macedonem, fortitudine præstantes; qui ex belluis, ab audacia ipsorum non abludentibus, armaturas maxime insignes gestassent. Nam Anubim se texisse galea ex pelle canina, Macedonem vero lupi corio caput et rictum exhibente. Quam ob causam has bestias religiose ab Ægyptiis coli. (2) Associasse etiam Pana suæ expeditioni, in præcipuo habitum apud Ægyptios honore. Huic enim Ægyptios non modo simulacra in omni passim fano exstruxisse, sed etiam urbem cognominem in Thebaide, quam Chemmin appellant incolæ, Græci Panis urbem interpretantur. Secuti sunt, ut narratur, etiam agriculturæ periti, Maro plantandæ vitis, et Triptolemus serendarum frugum et totius messis rationem doctus. (3) Paratisque jam omnibus, Osiris, post votum diis nuncupatum alendi cæsariem usque dum in Ægyptum reversus esset, per Æthiopiam iter fecit. Eam ob causam ad recentiora usque tempora religiosus apud Ægyptios mos invaluit, ut qui peregrinationes susciperent, ad reditum suum usque comas nutrirent. (4) Dum in Æthiopia versatur, gens Satyrorum ei adducta est, quos pilos in lumbis habere ferunt. Risus enim amator erat Osiris, et musica choreisque gaudebat. Ideo musicorum agmen circumducebat, in quo novem erant virgines canendi scientia præstantes et cetera eruditæ; Græci Musas vocant. Quarum præses Apollo inde Musagetes (*id est, Musarum ductor*) nominatus. (5) Satyri igitur, quia ad tripudia et decantationem carminum omnemque hilaritatem et lusum apti erant, in partem militiæ venerunt. Non enim pugnax erat Osiris, nec ad acies et discrimina belli descendebat; quum gens omnis ut deum propter beneficia ipsum reciperet. (6) In Æthiopia vero hominibus agriculturam edoctis et oppidis nobilibus exstructis, regionum præfectos et vectigalium exactores reliquit.

XIX. Dum hæc aguntur, Nilus, aiunt, sub canis Sirii ortum, quando impleri solet maxime, ruptis aggeribus magnam Ægypti partem inundatione submersit, eamque maxime invasit, cui Prometheus cum imperio præerat, adeo ut omnes prope in hac regione homines diluvio absumerentur; parumque abfuit, quin sponte doloris impatientia vitam Prometheus abdicasset. (2) Et tum a subito irruptionis

ῥεύματος τὸν μὲν ποταμὸν Ἀετὸν ὀνομασθῆναι, τὸν δ' Ἡρακλέα, μεγαλεπίβολον ὄντα καὶ τὴν ἀνδρείαν ἐζηλωκότα, τό τε γενόμενον ἔκρηγμα ταχέως ἐμφράξαι καὶ τὸν ποταμὸν ἐπὶ τὴν προϋπάρξασαν ῥύσιν ἀποστρέψαι. (3) Διὸ καὶ τῶν παρ' Ἕλλησι ποιητῶν τινας εἰς μῦθον ἀγαγεῖν τὸ πραχθέν, ὡς Ἡρακλέους τὸν ἀετὸν ἀνῃρηκότος τὸν τὸ τοῦ Προμηθέως ἧπαρ ἐσθίοντα. (4) Τὸν δὲ ποταμὸν ἀρχαιότατον μὲν ὄνομα σχεῖν Ὠκεάνην, ὅς ἐστιν ἑλληνιστὶ Ὠκεανός· ἔπειτα διὰ τὸ γενόμενον ἔκρηγμά φασιν Ἀετὸν ὀνομασθῆναι, ὕστερον δ' Αἴγυπτον ἀπὸ τοῦ βασιλεύσαντος τῆς χώρας προσαγορευθῆναι· μαρτυρεῖν δὲ καὶ τὸν ποιητὴν λέγοντα

στῆσα δ' ἐν Αἰγύπτῳ ποταμῷ νέας ἀμφιελίσσας.

Κατὰ γὰρ τὴν καλουμένην Θῶνιν ἐμβάλλοντος εἰς θάλατταν τοῦ ποταμοῦ, τοῦτον τὸν τόπον ἐμπόριον εἶναι τὸ παλαιὸν τῆς Αἰγύπτου· τελευταίας δὲ τυχεῖν αὐτὸν ἧς νῦν ἔχει προσηγορίας ἀπὸ τοῦ βασιλεύσαντος Νειλέως. (5) Τὸν δ' οὖν Ὄσιριν παραγενόμενον ἐπὶ τοὺς τῆς Αἰθιοπίας ὅρους τὸν ποταμὸν ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν χώμασιν ἀναλαβεῖν, ὥστε κατὰ τὴν πλήρωσιν αὐτοῦ τὴν χώραν μὴ λιμνάζειν παρὰ τὸ συμφέρον, ἀλλὰ διά τινων κατεσκευασμένων θυρῶν εἰσαφίεσθαι τὸ ῥεῦμα πράως καθ' ὅσον ἂν ᾖ χρεία. (6) Ἔπειτα ποιήσασθαι τὴν πορείαν δι' Ἀραβίας παρὰ τὴν Ἐρυθρὰν θάλατταν ἕως Ἰνδῶν καὶ τοῦ πέρατος τῆς οἰκουμένης. (7) Κτίσαι δὲ καὶ πόλεις οὐκ ὀλίγας ἐν Ἰνδοῖς, ἐν αἷς καὶ Νῦσαν ὀνομάσαι, βουλόμενον μνημεῖον ἀπολιπεῖν ἐκείνης καθ' ἣν ἐτράφη κατ' Αἴγυπτον. Φυτεῦσαι δὲ καὶ κιττὸν ἐν τῇ παρ' Ἰνδοῖς Νύσῃ, καὶ διαμένειν τοῦτο τὸ φυτὸν ἐν ἐκείνῳ μόνῳ τῷ τόπῳ τῶν τε κατὰ τὴν Ἰνδικὴν καὶ τὴν ὅμορον χώραν. (8) Πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα σημεῖα τῆς ἑαυτοῦ παρουσίας ἀπολελοιπέναι κατ' ἐκείνην τὴν χώραν, δι' ὧν προαχθέντας τοὺς μεταγενεστέρους τῶν Ἰνδῶν ἀμφισβητῆσαι τοῦ θεοῦ, λέγοντας Ἰνδὸν εἶναι τὸ γένος.

XX. Γενέσθαι δὲ καὶ περὶ τὴν τῶν ἐλεφάντων θήραν, καὶ στήλας καταλιπεῖν πανταχοῦ τῆς ἰδίας στρατείας· ἐπελθεῖν δὲ καὶ τἄλλα τὰ κατὰ τὴν Ἀσίαν ἔθνη, καὶ περαιωθῆναι κατὰ τὸν Ἑλλήσποντον εἰς τὴν Εὐρώπην. (2) Καὶ κατὰ μὲν τὴν Θρᾴκην Λυκοῦργον τὸν βασιλέα τῶν βαρβάρων ἐναντιούμενον τοῖς ὑπ' αὐτοῦ πραττομένοις ἀποκτεῖναι, Μάρωνα δὲ γηραιὸν ἤδη καθεστῶτα καταλιπεῖν ἐπιμελητὴν τῶν ἐν ταύτῃ τῇ χώρᾳ φυτευομένων, καὶ κτίστην αὐτὸν ποιῆσαι τῆς ἐπωνύμου πόλεως, ἣν ὀνομάσαι Μαρώνειαν. (3) Καὶ Μακεδόνα μὲν τὸν υἱὸν ἀπολιπεῖν βασιλέα τῆς ἀπ' ἐκείνου προσαγορευθείσης Μακεδονίας, Τριπτολέμῳ δ' ἐπιτρέψαι τὰς κατὰ τὴν Ἀττικὴν γεωργίας. Τέλος δὲ τὸν Ὄσιριν πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ἐπελθόντα τὸν κοινὸν βίον τοῖς ἡμερωτάτοις καρποῖς εὐεργετῆσαι. (4) Εἰ δέ τις χώρα τὸ φυτὸν τῆς ἀμπέλου μὴ προσδέχοιτο, διδάξαι τὸ ἐκ τῆς κριθῆς κατασκευαζόμενον πόμα, λειπόμενον οὐ πολὺ τῆς περὶ τὸν οἶνον εὐωδίας τε καὶ δυνάμεως. (5) Ἐπα-

impetu et undarum violentia nomen Aquilæ fluvius accepit. Hercules autem, ardua semper moliens et fortitudini studens, rupturæ voragines mox obturavit, et fluvium intra pristinas alvei ripas coercitum avertit. (3) Ideo poetarum nonnulli Græcorum factum hoc detorsere ad fabulam, quasi aquilam Promethei jecur depascentem Hercules confixerit. (4) Fluvio antiquissimum nomen erat Oceane, quod Græce sonat Oceanus; post ob eruptionem Aquila dictus; inde Ægyptus a locorum istorum rege appellatus. Quod et poeta testatur, ubi inquit:

Ægypto statui rapidas in flumine naves.

Nam prope Thonim, ut vocatur, vetustum Ægypti emporium, in mare se fluvius exonerat. Postremum nomen, quod a Nileo rege fuit sortitus, etiamnum retinet. (5) Osiris autem ad Æthiopiæ fines progressus fluvium utrinque aggeribus excepit, ne exundationis tempore plus quam expediat stagnaret; sed per exstructas quasdam fores leniter, quantum opus foret aquæ, immitteret. (6) Hinc per Arabiam, secus Rubrum mare, ad Indos usque et orbis habitabilis fines perrexit. (7) Nec paucas Indis urbes condidit, e quibus unam vocavit Nysam, Ægyptiæ illius, ubi nutritus fuerat, monumentum relinquere volens. In hac Indorum Nysa hederam plantavit, quæ præ omnibus Indiæ et finitimæ terræ locis tantum ibi crescit et permanet. (8) Multa insuper alia sui in terras illas adventus signa reliquit; quibus Indi posteriores inducti, controversiam movent super hoc deo et natione Indum esse contendunt.

XX. Elephantorum quoque venationi operam dedit; et ubique indices expeditionis suæ statuas reliquit. Progressus inde ad ceteras quoque Asiæ nationes, per Hellespontum in Europam transfretavit. (2) in Thracia Lycurgum, barbarorum regem, cœptis ipsius obsistentem, interemit, ibique Maronem, quum jam senex esset, reliquit plantatorum in ea terra præfectum, eumque urbem condere sui nominis Maroneam jussit. (3) Macedonem vero filium regem Macedoniæ dedit ab ipso denominatæ; Triptolemo agriculturam in Attica demandavit. Totum denique orbem Osiris emensus mitissimorum fructuum communicatione de vita immuni bene meritus est. (4) Quodsi qua tellus plantam vitis non admitteret, conficiendum ex hordeo potum docuit, vini fragrantia et efficacitate haud multo inferiorem. (5)

νελθόντα δ' εἰς τὴν Αἴγυπτον συναποκομίσαι δῶρά τε πανταχόθεν τὰ κράτιστα καὶ διὰ τὸ μέγεθος τῶν εὐεργεσιῶν συμπεφωνημένην λαβεῖν παρὰ πᾶσι τὴν ἀθανασίαν καὶ τὴν ἴσην τοῖς οὐρανίοις τιμήν. (6) Μετὰ δὲ ταῦτα ἐξ ἀνθρώπων εἰς θεοὺς μεταστάντα τυχεῖν ὑπὸ Ἴσιδος καὶ Ἑρμοῦ θυσιῶν καὶ τῶν ἄλλων τῶν ἐπιφανεστάτων θεῶν τιμῶν. Τούτους δὲ καὶ τελετὰς καταδεῖξαι καὶ πολλὰ μυστικῶς εἰσηγήσασθαι, μεγαλύνοντας τοῦ θεοῦ τὴν δύναμιν.

XXI. Τῶν δ' ἱερέων περὶ τῆς Ὀσίριδος τελευτῆς ἐξ ἀρχαίων ἐν ἀπορρήτοις παρειληφότων, τῷ χρόνῳ ποτὲ συνέβη διά τινων εἰς τοὺς πολλοὺς ἐξενεχθῆναι τὸ σιωπώμενον. (2) Φασὶ γὰρ νομίμως βασιλεύοντα τῆς Αἰγύπτου τὸν Ὄσιριν ὑπὸ Τυφῶνος ἀναιρεθῆναι τοῦ ἀδελφοῦ, βιαίου καὶ ἀσεβοῦς ὄντος· ὃν διελόντα τὸ σῶμα τοῦ φονευθέντος εἰς ἓξ καὶ εἴκοσι μέρη δοῦναι τῶν συνεπιθεμένων ἑκάστῳ μερίδα, βουλόμενον πάντας μετασχεῖν τοῦ μύσους, καὶ διὰ τοῦτο νομίζοντα συναγωνιστὰς ἕξειν καὶ φύλακας τῆς βασιλείας βεβαίους. (3) Τὴν δὲ Ἶσιν ἀδελφὴν οὖσαν Ὀσίριδος καὶ γυναῖκα μετελθεῖν τὸν φόνον, συναγωνιζομένου τοῦ παιδὸς αὐτῆς Ὥρου· ἀνελοῦσαν δὲ τὸν Τυφῶνα καὶ τοὺς συμπράξαντας, βασιλεῦσαι τῆς Αἰγύπτου. (4) Γενέσθαι δὲ τὴν μάχην παρὰ τὸν ποταμὸν πλησίον τῆς νῦν Ἀνταίου κώμης καλουμένης, ἣν κεῖσθαι μὲν λέγουσιν ἐν τῷ κατὰ τὴν Ἀραβίαν μέρει, τὴν προσηγορίαν δ' ἔχειν ἀπὸ τοῦ κολασθέντος ὑφ' Ἡρακλέους Ἀνταίου, τοῦ κατὰ τὴν Ὀσίριδος ἡλικίαν γενομένου. (5) Τὴν δ' οὖν Ἶσιν πάντα τὰ μέρη τοῦ σώματος πλὴν τῶν αἰδοίων ἀνευρεῖν· βουλομένην δὲ τὴν τἀνδρὸς ταφὴν ἄδηλον ποιῆσαι καὶ τιμωμένην παρὰ πᾶσι τοῖς τὴν Αἴγυπτον κατοικοῦσι, συντελέσαι τὸ δόξαν τοιῷδέ τινι τρόπῳ· ἑκάστῳ τῶν μερῶν περιπλάσαι λέγουσιν αὐτὴν τύπον ἀνθρωποειδῆ παραπλήσιον Ὀσίριδι τὸ μέγεθος ἐξ ἀρωμάτων καὶ κηροῦ· (6) εἰσκαλεσαμένην δὲ κατὰ γένη τῶν ἱερέων ἐξορκίσαι πάντας μηδενὶ δηλώσειν τὴν δοθησομένην αὐτοῖς πίστιν, κατ' ἰδίαν δὲ ἑκάστοις εἰπεῖν ὅτι μόνοις ἐκείνοις παρατίθεται τὴν τοῦ σώματος ταφήν, καὶ τῶν εὐεργεσιῶν ὑπομνήσασαν παρακαλέσαι, θάψαντας ἐν τοῖς ἰδίοις τόποις τὸ σῶμα, τιμᾶν ὡς θεὸν τὸν Ὄσιριν, καθιερῶσαι δὲ καὶ τῶν γινομένων παρ' αὐτοῖς ζῴων ἓν ὁποῖον ἂν βουληθῶσι, καὶ τοῦτ' ἐν μὲν τῷ ζῆν τιμᾶν, καθάπερ καὶ πρότερον τὸν Ὄσιριν, μετὰ δὲ τὴν τελευτὴν τῆς ὁμοίας ἐκείνῳ κηδείας ἀξιοῦν. (7) Βουλομένην δὲ τὴν Ἶσιν καὶ τῷ λυσιτελεῖ προτρέψασθαι τοὺς ἱερεῖς ἐπὶ τὰς προειρημένας τιμάς, τὸ τρίτον μέρος τῆς χώρας αὐτοῖς δοῦναι πρὸς τὰς τῶν θεῶν θεραπείας τε καὶ λειτουργίας. (8) Τοὺς δὲ ἱερεῖς λέγεται μνημονεύοντας τῶν Ὀσίριδος εὐεργεσιῶν καὶ τῇ παρακαλούσῃ βουλομένους χαρίζεσθαι, πρὸς δὲ τούτοις τῷ λυσιτελεῖ προκληθέντας, πάντα πρᾶξαι κατὰ τὴν Ἴσιδος ὑποθήκην. (9) Διὸ καὶ μέχρι τοῦ νῦν ἑκάστους τῶν ἱερέων ὑπολαμβάνειν παρ' ἑαυτοῖς τεθάφθαι τὸν Ὄσιριν, καὶ τά τε ἐξ ἀρχῆς ἀφιερωθέντα ζῷα τιμᾶν, καὶ τελευτησάντων αὐτῶν ἐν ταῖς

Reversus in Ægyptum dona undecumque locorum præstantissima secum retulit, et ob beneficiorum magnitudinem communi omnium consensu immortalitatis præmium paremque diis cœlestibus honorem adeptus est. (6) Deinde ex hominibus ad deos translatum Isis et Mercurius sacrificiis aliisque inter deos præclarissimis honoribus dignati fuere. Qui et initiationum ejus cærimonias monstrarunt aliaque mystico ritu peragenda ad magnificandam hujus dei potestatem instituerunt.

XXI. Interitum Osiridis ex antiqua traditione in arcanis sacerdotes habuerunt. Verum temporis successu tandem accidit, ut aliqui silentio occultatum in vulgus effutirent. (2) Osirim enim juste regnantem in Ægypto a Typhone fratre, homine violento et impio, trucidatum esse memorant. Is, diremto interfecti corpore in viginti sex frusta, cuique facinoris socio unum tribuit, ut omnes ita piaculo innecteret, sibique in regni defensione et custodia firmos haberet adjutores. (3) At Isis, soror et conjux Osiridis, auxiliante filio Horo, vindictam cædis persequens, supplicio de Typhone complicibusque sumto, regnum Ægypti capessit. (4) Pugna ad fluvium commissa est prope vicum nunc Antæi dictum, quem in Ægypti parte in Arabiam vergente sitam ferunt, nomenque habere ab illo Antæo, quem Hercules Osiridis ætate supplicio affecit. (5) Atque reperit Isis, ut fabulantur, omnes corporis partes præter pudenda: volens autem sepulcrum mariti ignotum quidem, sed cunctis tamen Ægyptiis religiosum efficere, decretum suum hoc modo exsequitur: effigiem hominis ex aromatibus et cera conformatam ad Osiridis magnitudinem unicuique parti circumdat. (6) Advocatos deinde tributim sacerdotes jurejurando cunctos obligat, ne, quod fidei ipsorum creditura sit, ulli hominum revelent. Tum privatim singulis confirmat, penes solos ipsos exuvias regis sepeliendas deponi, et beneficiorum mentione facta, adhortatur eos ut suo quisque loco corpus tumulent, et Osirim divino honore decorent, unum præterea ex animalibus apud se natum, quodcunque velint, ei dedicent, idque, donec in vita supersit, non aliter quam Osirim quondam ipsum venerentur, mortuoque eundem, quem illi, cultum impertiant. (7) Sed quum utilitate etiam sacerdotes invitare ad cultus istos vellet, tertiam eis terræ partem ad deorum ministeria et sacra munia fruendam donavit. (8) Hi igitur beneficiorum Osiridis memoria, et postulatione reginæ, commodorumque indulgentia provocati, omnia, ut Isis suggesserat, exsequuntur. (9) Quocirca etiamnum quælibet sacerdotum tribus apud se funeratum Osirim opinatur, et consecratas olim bestias in honore habet, et circa exstinctarum sepulturas luctum su-

ταφαῖς ἀνανεοῦσθαι τὸ τοῦ Ὀσίριδος πένθος. (10) Τοὺς δὲ ταύρους τοὺς ἱεροὺς τόν τε ὀνομαζόμενον Ἆπιν καὶ τὸν Μνεῦιν Ὀσίριδι καθιερωθῆναι, καὶ τούτους σέβεσθαι καθάπερ θεοὺς κοινῇ καταδειχθῆναι πᾶσιν Αἰγυπτίοις· (11) ταῦτα γὰρ τὰ ζῷα τοῖς εὑροῦσι τὸν τοῦ σίτου καρπὸν συνεργῆσαι μάλιστα πρός τε τὸν σπόρον καὶ τὰς κοινὰς ἁπάντων ἐκ τῆς γεωργίας ὠφελείας.

XXII. Τὴν δὲ Ἶσίν φασι μετὰ τὴν Ὀσίριδος τελευτὴν ὀμόσαι μηδενὸς ἀνδρὸς ἔτι συνουσίαν προσδέξασθαι, διατελέσαι δὲ τὸν λοιπὸν τοῦ βίου χρόνον βασιλεύουσαν νομιμώτατα καὶ ταῖς εἰς τοὺς ἀρχομένους εὐεργεσίαις ἅπαντας ὑπερβαλλομένην. (2) Ὁμοίως δὲ καὶ ταύτην μεταστᾶσαν ἐξ ἀνθρώπων τυχεῖν ἀθανάτων τιμῶν, καὶ ταφῆναι κατὰ τὴν Μέμφιν, ὅπου δείκνυται μέχρι τοῦ νῦν αὐτῆς ὁ σηκός, ὑπάρχων ἐν τῷ τεμένει τοῦ Ἡφαίστου. (3) Ἔνιοι δέ φασιν οὐκ ἐν Μέμφει κεῖσθαι τὰ σώματα τούτων τῶν θεῶν, ἀλλ' ἐπὶ τῶν ὅρων τῆς Αἰθιοπίας καὶ τῆς Αἰγύπτου κατὰ τὴν ἐν τῷ Νείλῳ νῆσον, κειμένην μὲν πρὸς ταῖς καλουμέναις Φίλαις, ἔχουσαν δὲ προσηγορίαν ἀπὸ τοῦ συμβεβηκότος ἱεροῦ πεδίου· (4) σημεῖα δὲ τούτου δεικνύουσιν ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ διαμένοντα τόν τε τάφον τὸν κατεσκευασμένον Ὀσίριδι, κοινῇ τιμώμενον ὑπὸ τῶν κατ' Αἴγυπτον ἱερέων, καὶ τὰς περὶ τοῦτον κειμένας ἑξήκοντα καὶ τριακοσίας χοάς· (5) ταύτας γὰρ καθ' ἑκάστην ἡμέραν γάλακτος πληροῦν τοὺς πρὸς τούτοις ταχθέντας ἱερεῖς, καὶ θρηνεῖν ἀνακαλουμένους τὰ τῶν θεῶν ὀνόματα. (6) Διὰ ταύτην δὲ τὴν αἰτίαν καὶ τὴν νῆσον ταύτην ἄβατον εἶναι πλὴν τοῖς ἱερεῦσι, καὶ πάντας τοὺς τὴν Θηβαΐδα κατοικοῦντας, ἥπερ ἐστὶν ἀρχαιοτάτη τῆς Αἰγύπτου, μέγιστον ὅρκον κρίνειν, ὅταν τις τὸν Ὄσιριν τὸν ἐν Φίλαις κείμενον ὀμόσῃ. Τὰ μὲν οὖν ἀνευρεθέντα τοῦ Ὀσίριδος μέρη ταφῆς ἀξιωθῆναί φασι τὸν εἰρημένον τρόπον, τὸ δὲ αἰδοῖον ὑπὸ μὲν Τυφῶνος εἰς τὸν ποταμὸν ῥιφῆναι λέγουσι διὰ τὸ μηδένα τῶν συνεργησάντων αὐτὸ λαβεῖν βουληθῆναι, ὑπὸ δὲ τῆς Ἴσιδος οὐδὲν ἧττον τῶν ἄλλων ἀξιωθῆναι τιμῶν ἰσοθέων· ἔν τε γὰρ τοῖς ἱεροῖς εἴδωλον αὐτοῦ κατασκευάσασαν τιμᾶν καταδεῖξαι καὶ κατὰ τὰς τελετὰς καὶ τὰς θυσίας τὰς τῷ θεῷ τούτῳ γινομένας ἐντιμότατον ποιῆσαι καὶ πλείστου σεβασμοῦ τυγχάνειν. (7) Διὸ καὶ τοὺς Ἕλληνας ἐξ Αἰγύπτου παρειληφότας τὰ περὶ τοὺς ὀργιασμοὺς καὶ τὰς Διονυσιακὰς ἑορτὰς τιμᾶν τοῦτο τὸ μόριον ἔν τε τοῖς μυστηρίοις καὶ ταῖς τοῦ θεοῦ τούτου τελεταῖς τε καὶ θυσίαις, ὀνομάζοντας αὐτὸ φαλλόν.

XXIII. Εἶναι δὲ ἔτη φασὶν ἀπὸ Ὀσίριδος καὶ Ἴσιδος ἕως τῆς Ἀλεξάνδρου βασιλείας τοῦ κτίσαντος ἐν Αἰγύπτῳ τὴν ἐπώνυμον αὐτοῦ πόλιν πλείω τῶν μυρίων, ὡς δ' ἔνιοι γράφουσι, βραχὺ λείποντα τῶν δισμυρίων καὶ τρισχιλίων. (2) Τοὺς δὲ λέγοντας ἐν Θήβαις τῆς Βοιωτίας γεγονέναι τὸν θεὸν ἐκ Σεμέλης καὶ Διός φασι σχεδιάζειν. Ὀρφέα γὰρ εἰς Αἴγυπτον παραβαλόντα καὶ μετασχόντα τῆς τελετῆς καὶ τῶν Διονυσιακῶν μυστηρίων μεταλαβόντα, τοῖς τε Καδμείοις φίλον ὄντα

per Osiride renovat. (10) Ceterum tauri sacri, tum qui Apis, tum qui Mnevis vocatur, ut Osiridi dicati sint et pro diis colantur, apud universos promiscue Ægyptios sancitum est. (11) Hoc enim animantium genus maxime omnium frumenti inventoribus ad sementem faciendam et utilitates agriculturæ omnibus æque communes operam suam commodarat.

XXII. Postremo Isis post Osiridis obitum nullius se viri complexum admissuram juravit, et in æquissima regni administratione, quod reliquum erat vitæ exegit, beneficiis erga regni cives omnes supergressa. (2) Ideo hæc quoque post discessum ab hominibus similiter ac Osiris divinos nacta honores, atque sepulta est ad Memphim, ubi etiam nunc sacellum ejus in luco Vulcani ostentatur. (3) Quamquam alii non in Memphi reliquias horum deorum repositas esse dicunt, sed ad Æthiopiæ fines et Ægypti, in insula Nili, quæ loco, quem Philas vocant, adjacens, ab eventu campus sacer appellatur. (4) Signis hoc probant in insula ista reliquis, sepulcro videlicet Osiridi exstructo, universis per Ægyptum sacerdotibus religioso, et trecentis sexaginta pateris circum illud dispositis : (5) quas quotidie destinati ad hoc sacerdotes lacte replent, et invocantes deorum nomina lamentantur. (6) Eam ob causam insula non aditur nisi a sacerdotibus, omnesque incolæ Thebaidis (quæ pars Ægypti antiquissima) maximi juramenti vim habere judicant, si quis per repositum apud Philas Osirim dejeret. Membra igitur Osiridis reperta hunc ad modum sepultura cohonestata dicunt. Virilia autem a Typhone in fluvium abjecta esse, quod sociorum nemo hæc recipere vellet : quæ tamen ab Iside nihilominus divinis honoribus essent affecta. Nam in templis effigiem horum adornatam coli præcepit, et initiorum cærimoniis sacrificiisque deo isti peragendis, honoratissima ut esset, plurimaque veneratione digna, effecit. (7) Idcirco Græci quoque, postquam sacrorum Bacchicorum ritus et orgiorum solemnitates ab Ægyptiis accepere, membrum id in mysteriis, initiationibus et sacrificiis dei hujus, phalli nomine honorant.

XXIII. Annos ab Osiride et Iside ad Alexandri, qui nominis sui urbem in Ægypto condidit, regnum numerant plus decies mille, vel, ut nonnulli scribunt, paulo minus ter et vicies mille. (2) Eos vero, qui deum hunc Thebis Bœotiæ ex Semele et Jove natum perhibent, nugari aiunt. Nam Orphea, adita Ægypto initiatum Bacchicorumque mysteriorum participem factum, quia Cadmeis amicus esset,

καὶ τιμώμενον ὑπ' αὐτῶν, μεταθεῖναι τοῦ θεοῦ τὴν γένεσιν ἐκείνοις χαριζόμενον· τοὺς δ' ὄχλους τὰ μὲν διὰ τὴν ἄγνοιαν, τὰ δὲ διὰ τὸ βούλεσθαι τὸν θεὸν Ἕλληνα νομίζεσθαι, προσδέξασθαι προσηνῶς τὰς τελετὰς καὶ τὰ μυστήρια. (3) Ἀφορμὰς δ' ἔχειν τὸν Ὀρφέα πρὸς τὴν μετάθεσιν τῆς τοῦ θεοῦ γενέσεώς τε καὶ τελετῆς τοιαύτας. (4) Κάδμον ἐκ Θηβῶν ὄντα τῶν Αἰγυπτίων γεννῆσαι σὺν ἄλλοις τέκνοις καὶ Σεμέλην· ταύτην δὲ ὑφ' ὅτου δήποτε φθαρεῖσαν ἔγκυον γενέσθαι, καὶ τεκεῖν ἑπτὰ μηνῶν διελθόντων βρέφος τὴν ὄψιν οἷόνπερ οἱ κατ' Αἴγυπτον τὸν Ὄσιριν γεγονέναι νομίζουσι· ζωογονεῖσθαι δ' οὐκ εἰωθέναι τὸ τοιοῦτον, εἴτε τῶν θεῶν μὴ βουλομένων, εἴτε τῆς φύσεως μὴ συγχωρούσης. (5) Κάδμον δὲ αἰσθόμενον τὸ γεγονός, καὶ χρησμὸν ἔχοντα διατηρεῖν τὰ τῶν πατέρων νόμιμα, χρυσῶσαί τε τὸ βρέφος καὶ τὰς καθηκούσας αὐτῷ ποιήσασθαι θυσίας, ὡς ἐπιφανείας τινὸς κατ' ἀνθρώπους Ὀσίριδος γεγενημένης. (6) Ἀνάψαι δὲ καὶ τὴν γένεσιν εἰς Δία, σεμνύνοντα τὸν Ὄσιριν καὶ τῆς φθαρείσης τὴν διαβολὴν ἀφαιρούμενον· διὸ καὶ παρὰ τοῖς Ἕλλησιν ἐκδοθῆναι λόγον ὡς ἡ Κάδμου Σεμέλη τέτοκεν ἐκ Διὸς Ὄσιριν. Ἐν δὲ τοῖς ὕστερον χρόνοις Ὀρφέα, μεγάλην ἔχοντα δόξαν παρὰ τοῖς Ἕλλησιν ἐπὶ μελῳδίᾳ καὶ τελεταῖς καὶ θεολογίαις, ἐπιξενωθῆναι τοῖς Καδμείοις καὶ διαφερόντως ἐν ταῖς Θήβαις τιμηθῆναι· (7) μετεσχηκότα δὲ τῶν παρ' Αἰγυπτίοις θεολογουμένων μετενεγκεῖν τὴν Ὀσίριδος τοῦ παλαιοῦ γένεσιν ἐπὶ τοὺς νεωτέρους χρόνους· χαριζόμενον δὲ τοῖς Καδμείοις ἐνστήσασθαι καινὴν τελετήν, καθ' ἣν παραδοῦναι τοῖς μυουμένοις ἐκ Σεμέλης καὶ Διὸς γεγεννῆσθαι τὸν Διόνυσον· τοὺς δὲ ἀνθρώπους τὰ μὲν διὰ τὴν ἄγνοιαν ἐξαπατωμένους, τὰ δὲ διὰ τὴν Ὀρφέως ἀξιοπιστίαν καὶ δόξαν ἐν τοῖς τοιούτοις προσέχοντας, τὸ δὲ μέγιστον ἡδέως προσδεχομένους τὸν θεὸν Ἕλληνα νομιζόμενον, καθάπερ προείρηται, χρήσασθαι ταῖς τελεταῖς. (8) Ἔπειτα παραλαβόντων τῶν μυθογράφων καὶ ποιητῶν τὸ γένος, ἐμπεπλῆσθαι τὰ θέατρα, καὶ τοῖς ἐπιγινομένοις ἰσχυρὰν πίστιν καὶ ἀμετάθετον γενέσθαι. Καθόλου δέ φασι τοὺς Ἕλληνας ἐξιδιάζεσθαι τοὺς ἐπιφανεστάτους ἥρωάς τε καὶ θεούς, ἔτι δ' ἀποικίας τὰς παρ' ἑαυτῶν.

XXIV. Καὶ γὰρ Ἡρακλέα τὸ γένος Αἰγύπτιον ὄντα, δι' ἀνδρείαν ἐπελθεῖν πολλὴν τῆς οἰκουμένης, καὶ τὴν ἐπὶ τῆς Λιβύης θέσθαι στήλην· ὑπὲρ οὗ πειρῶνται τὰς ἀποδείξεις παρὰ τῶν Ἑλλήνων λαμβάνειν. (2) Ὁμολογουμένου γὰρ ὄντος παρὰ πᾶσιν ὅτι τοῖς Ὀλυμπίοις θεοῖς Ἡρακλῆς συνηγωνίσατο τὸν πρὸς τοὺς γίγαντας πόλεμον, φασὶ τῇ γῇ μηδαμῶς ἁρμόττειν γεγεννηκέναι τοὺς γίγαντας κατὰ τὴν ἡλικίαν ἣν οἱ Ἕλληνές φασιν Ἡρακλέα γενέσθαι, γενεᾷ πρότερον τῶν Τρωικῶν, ἀλλὰ μᾶλλον, ὡς αὐτοὶ λέγουσι, κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς γένεσιν τῶν ἀνθρώπων· ἀπ' ἐκείνης μὲν γὰρ παρ' Αἰγυπτίοις ἔτη καταριθμεῖσθαι πλείω τῶν μυρίων, ἀπὸ δὲ τῶν Τρωικῶν ἐλάττω τῶν χιλίων καὶ διακοσίων. (3) Ὁμοίως δὲ τό τε ῥόπαλον καὶ τὴν λεοντῆν τῷ παλαιῷ

ab iisque in honore haberetur, illis gratificandi causa ortum Bacchi transtulisse. Vulgus autem, quum quod ignorarent, tum quod hunc deum pro Græco censeri vellent, cupide mysteria cum initiorum ritibus excepisse. (3) Ansam vero transcribendi Græcis generationem dei et sacra ab Orpheo apprehensam esse hujusmodi. (4) Cadmus Thebis Ægyptiis oriundus, cum aliis liberis etiam Semelen genuit. Hæc a quopiam vitiata et prægnans facta, post septem menses infantem peperit, ea specie, quam Ægyptii Osiridi tribuunt. Id genus vitale esse non solet, sive dii nolint, sive natura non permittat. (5) Cadmus itaque re comperta, quod oraculo præmonitus esset, ut patrum sancita tueretur, infanti aurum obduxit, et digna ei sacra instituit, quasi hac specie Osiris denuo se mortalibus exhibuisset. (6) Procreationem vero ad Jovem retulit, ut simul et Osirim honestaret, et corruptam ab infamia eximeret. Quare apud Græcos etiam divulgatum est, Semelen, Cadmi, Osirim e Jove suscepisse. Insecutis vero temporibus Orpheus, qui carminum modulatione sacrorumque rituum institutis et divinarum rerum interpretatione magnam apud Græcos gloriam adeptus erat, a Cadmeis hospitio acceptus, eximioque Thebis honore affectus est. (7) Qui theologia ab Ægyptiis imbutus prisci Osiridis generationem in recentiora tempora transtulit, et Cadmeis gratificatus novos initiorum ritus instituit: ubi ad mysteria admissis, e Jove et Semele natum esse Dionysum traderetur. Homines igitur partim inscitia decepti, partim Orphei in rebus sacris fama et auctoritate adducti, inprimis vero quod gratum eis esset, deum istum pro Græco haberi, ritibus illis, ut dictum est, uti cœperunt. (8) Quæ quum deinde fabulatores et poetæ accepissent, hac de dei genere narratione impleta sunt theatra, firmaque posteris fides et immota hujus rei facta est. Atque omnino, aiunt, Græci nobilissimos heroes et deos, sicut etiam colonias Ægyptiorum sibi vindicaverunt.

XXIV. Nam Hercules, qui, vir fortissimus, plerasque orbis terrarum regiones adiit, et columnam in Africa posuit, patria fuit Ægyptius. Cujus rei argumenta ab ipsis sumere nituntur Græcis. (2) Quum enim in confesso sit apud omnes, diis cœlestibus Herculem in bello Gigantum suppetias tulisse, nequaquam, dicunt, terræ convenit, tum Gigantes procreasse, quum Herculem ætatem egisse Græci perhibent, una videlicet generatione ante bellum Trojanum, sed potius, ut Ægyptii asserunt, sub primum ortum generis humani; a quo computant Ægyptii plus quam decem annorum millia, a Troicis vero minus quam mille ducentos. (3) Ad eundem modum clava et leonis exuviæ Herculi an-

πρέπειν Ἡρακλεῖ διὰ τὸ κατ᾽ ἐκείνους τοὺς χρόνους μήπω τῶν ὅπλων εὑρημένων, τοὺς ἀνθρώπους τοῖς μὲν ξύλοις ἀμύνεσθαι τοὺς ἀντιταττομένους, ταῖς δὲ δοραῖς τῶν θηρίων σκεπαστηρίοις [ὅπλοις] χρῆσθαι. Καὶ Διὸς μὲν υἱὸν αὐτὸν ἀναγορεύουσι, μητρὸς δὲ ἧς ἐστιν οὔ φασι γινώσκειν. (4) Τὸν δὲ ἐξ Ἀλκμήνης γενόμενον ὕστερον πλείοσιν ἔτεσιν ἢ μυρίοις, Ἀλκαῖον ἐκ γενετῆς καλούμενον, ὕστερον Ἡρακλέα μετονομασθῆναι, οὐχ ὅτι δι᾽ Ἥραν ἔσχε κλέος, ὥς φησιν ὁ Μᾶτρις, ἀλλ᾽ ὅτι τὴν αὐτὴν ἐζηλωκὼς προαίρεσιν Ἡρακλεῖ τῷ παλαιῷ τὴν ἐκείνου δόξαν ἅμα καὶ προσηγορίαν ἐκληρονόμησε. (5) Συμφωνεῖν δὲ τοῖς ὑφ᾽ ἑαυτῶν λεγομένοις καὶ τὴν παρὰ τοῖς Ἕλλησιν ἐκ πολλῶν χρόνων παραδεδομένην φήμην, ὅτι καθαρὰν τὴν γῆν τῶν θηρίων ἐποίησεν Ἡρακλῆς· ὅπερ μηδαμῶς ἁρμόττειν τῷ γεγονότι σχεδὸν κατὰ τοὺς Τρωικοὺς χρόνους, ὅτε τὰ πλεῖστα μέρη τῆς οἰκουμένης ἐξημέρωτο γεωργίαις καὶ πόλεσι καὶ πλήθει τῶν κατοικούντων τὴν χώραν πανταχοῦ. (6) Μᾶλλον οὖν πρέπειν τῷ γεγονότι κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους τὴν ἡμέρωσιν τῆς χώρας, κατισχυομένων ἔτι τῶν ἀνθρώπων ὑπὸ τοῦ πλήθους τῶν θηρίων, καὶ μάλιστα κατὰ τὴν Αἴγυπτον, ἧς τὴν ὑπερκειμένην χώραν μέχρι τοῦ νῦν ἔρημον οὖσαν καὶ θηριώδη. (7) Εἰκὸς γὰρ ταύτης ὡς πατρίδος προνοηθέντα τὸν Ἡρακλέα, καὶ καθαρὰν τὴν γῆν τῶν θηρίων ποιήσαντα, παραδοῦναι τοῖς γεωργοῖς τὴν χώραν, καὶ διὰ τὴν εὐεργεσίαν τυχεῖν ἰσοθέου τιμῆς. (8) Φασὶ δὲ καὶ τὸν Περσέα γεγονέναι κατ᾽ Αἴγυπτον, καὶ τῆς Ἴσιδος τὴν γένεσιν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων εἰς Ἄργος μεταφέρεσθαι, μυθολογούντων τὴν Ἰὼ τὴν εἰς βοὸς τύπον μεταποιηθεῖσαν.

XXV. Καθόλου δὲ πολλή τίς ἐστι διαφωνία περὶ τούτων τῶν θεῶν. Τὴν αὐτὴν γὰρ οἱ μὲν Ἶσιν, οἱ δὲ Δήμητραν, οἱ δὲ Θεσμοφόρον, οἱ δὲ Σελήνην, οἱ δὲ Ἥραν, οἱ δὲ πάσαις ταῖς προσηγορίαις ὀνομάζουσι· (2) τὸν δὲ Ὄσιριν οἱ μὲν Σάραπιν, οἱ δὲ Διόνυσον, οἱ δὲ Πλούτωνα, οἱ δὲ Ἄμμωνα, τινὲς δὲ Δία, πολλοὶ δὲ Πᾶνα νενομίκασι· λέγουσι δέ τινες Σάραπιν εἶναι τὸν παρὰ τοῖς Ἕλλησι Πλούτωνα ὀνομαζόμενον. Φασὶ δ᾽ Αἰγύπτιοι τὴν Ἶσιν φαρμάκων τε πολλῶν πρὸς ὑγίειαν εὑρέτιν γεγονέναι καὶ τῆς ἰατρικῆς ἐπιστήμης μεγάλην ἔχειν ἐμπειρίαν. (3) Διὸ καὶ τυχοῦσαν τῆς ἀθανασίας ἐπὶ ταῖς θεραπείαις τῶν ἀνθρώπων μάλιστα χαίρειν, καὶ κατὰ τοὺς ὕπνους τοῖς ἀξιοῦσι διδόναι βοηθήματα, φανερῶς ἐπιδεικνυμένην τήν τε ἰδίαν ἐπιφάνειαν καὶ τὸ πρὸς τοὺς δεομένους τῶν ἀνθρώπων εὐεργετικόν. (4) Ἀποδείξεις δὲ τούτων φασὶ φέρειν ἑαυτοὺς οὐ μυθολογίας ὁμοίως τοῖς Ἕλλησιν, ἀλλὰ πράξεις ἐναργεῖς· πᾶσαν γὰρ σχεδὸν τὴν οἰκουμένην μαρτυρεῖν ἑαυτοῖς, εἰς τὰς ταύτης τιμὰς φιλοτιμουμένην διὰ τὴν ἐν ταῖς θεραπείαις ἐπιφάνειαν. (5) Κατὰ γὰρ τοὺς ὕπνους ἐφισταμένην διδόναι τοῖς κάμνουσι βοηθήματα πρὸς τὰς νόσους, καὶ τοὺς ὑπακούσαντας αὐτῇ παραδόξως ὑγιάζεσθαι· καὶ πολλοὺς μὲν ὑπὸ τῶν ἰατρῶν διὰ τὴν δυσ-

tiquo congruunt, quia nondum inventis illo tempore armis, homines secum congressos lignis repellebant, et belluarum coriis pro armatura, qua corpus tegerent, utebantur. Jovis quidem filium appellant: sed, ex qua sit matre, nescire se dicunt. (4) Nam plus decies millè post annos ex Alcmena nato, quum ab ipsis natalibus Alcæi nomen haberet, postea Herculis cognomentum accessisse; non quod per Junonem gloria ei obtigerit (ita enim nomen Ἡρακλῆς Matris interpretatur), sed quod Herculis vetusti studia æmulatus, gloriæ simul et nominis hereditatem illius adierit. (5) Consentire cum Ægyptiorum assertione famam a longinquis inde temporibus inter Græcos propagatam, quod a bestiis terram Hercules repurgarit; quod minime quadret in eum, qui Trojana prope tempora attingit, ubi plurimæ orbis partes per agriculturam urbesque et habitatorum ubique frequentiam pacatæ erant. (6) Sed terræ ad mitiorem cultum revocationem magis Herculi competere priscis illis temporibus viventi, quum homines a multitudine ferarum adhuc opprimerentur, et maxime in Ægypto, cujus etiamnum superior regio deserta sit et ferarum plena. (7) Consentaneum enim, Ægypto, uti patriæ, Herculem prospexisse, expurgatamque a belluis terram colonis tradidisse, et ob hoc beneficium communes cum diis honores esse consecutum. (8) Perseum quoque in Ægypto fuisse memorant. Unde Isidis generationem Græci Argis transcripserint, dum Ionem in bovis formam conversam esse fabulantur.

XXV. Et omnino magna est de diis hisce discrepantia Eandem enim alii Isidem, alii Cererem, alii Thesmophoron (*id est, legiferam*), quidam Lunam, aliqui Junonem, nonnulli omnibus hisce nominibus appellant. (2) Osirim autem modo Sarapin, modo Dionysum, interdum Plutonem, interdum Ammonem, quandoque Jovem, non raro Pana esse putant. Sunt etiam quibus Sarapis dicatur qui Græcis Pluto vocatur. Ægyptii vero tradunt Isin multa sanitati hominum pharmaca invenisse, utpote quæ scientiæ medicæ fuerit peritissima. (3) Quam ob causam ad immortalitatem elatam sanatione hominum maxime gaudere, et in somnis, si quis opem expetierit, manifesta præsentiæ suæ indicia promtamque indigentibus bene merendi facultatem exhibere. (4) Ad demonstrandum hæc afferre se, aiunt, non Græcorum more fabularum vanitatem, sed factorum evidentiam. Nam totius prope orbis testimonio niti, qui effusis deam honoribus, ob præsens in medicando numen, remuneretur. (5) In somnis enim assistentem ægrotis remedia contra morbos subjicere, eique morigerantes necopinato convalescere. Multos etiam, a medicis pro-

κολίαν τοῦ νοσήματος ἀπελπισθέντας ὑπὸ ταύτης σώζεσθαι, συχνοὺς δὲ παντελῶς πηρωθέντας τὰς ὁράσεις ἤ τινα τῶν ἄλλων μερῶν τοῦ σώματος, ὅταν πρὸς ταύτην τὴν θεὸν καταφύγωσιν, εἰς τὴν προϋπάρξασαν ἀποκαθίστασθαι τάξιν. (6) Εὑρεῖν δ' αὐτὴν καὶ τὸ τῆς ἀθανασίας φάρμακον, δι' οὗ τὸν υἱὸν Ὧρον, ὑπὸ τῶν Τιτάνων ἐπιβουλευθέντα καὶ νεκρὸν εὑρεθέντα καθ' ὕδατος, μὴ μόνον ἀναστῆσαι δοῦσαν τὴν ψυχήν, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀθανασίας ποιῆσαι μεταλαβεῖν. (7) Δοκεῖ δὲ ὕστατος τῶν θεῶν οὗτος βασιλεῦσαι μετὰ τὴν τοῦ πατρὸς Ὀσίριδος ἐξ ἀνθρώπων μετάστασιν. Τὸν δὲ Ὧρον μεθερμηνευόμενόν φασιν Ἀπόλλωνα ὑπάρχειν, καὶ τήν τε ἰατρικὴν καὶ τὴν μαντικὴν ὑπὸ τῆς μητρὸς Ἴσιδος διδαχθέντα διὰ τῶν χρησμῶν καὶ τῶν θεραπειῶν εὐεργετεῖν τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος.

XXVI. Οἱ δ' ἱερεῖς τῶν Αἰγυπτίων τὸν χρόνον ἀπὸ τῆς Ἡλίου βασιλείας συλλογιζόμενοι μέχρι τῆς Ἀλεξάνδρου διαβάσεως εἰς τὴν Ἀσίαν φασὶν ὑπάρχειν ἐτῶν μάλιστά πως δισμυρίων καὶ τρισχιλίων. (2) Μυθολογοῦσι δὲ καὶ τῶν θεῶν τοὺς μὲν ἀρχαιοτάτους βασιλεῦσαι πλείω τῶν χιλίων καὶ διακοσίων ἐτῶν, τοὺς δὲ μεταγενεστέρους οὐκ ἐλάττω τῶν τριακοσίων. (3) Ἀπίστου δ' ὄντος τοῦ πλήθους τῶν ἐτῶν, ἐπιχειροῦσί τινες λέγειν ὅτι τὸ παλαιὸν, οὔπω τῆς περὶ τὸν ἥλιον κινήσεως ἐπεγνωσμένης, συνέβαινε κατὰ τὴν τῆς σελήνης περίοδον ἄγεσθαι τὸν ἐνιαυτόν· (4) διόπερ τῶν ἐτῶν τριακονθημέρων ὄντων, οὐκ ἀδύνατον εἶναι βεβιωκέναι τινὰς ἔτη χίλια καὶ διακόσια· καὶ γὰρ νῦν δυοκαίδεκα μηνῶν ὄντων τῶν ἐνιαυτῶν, οὐκ ὀλίγους ὑπὲρ ἑκατὸν ἔτη ζῆν. (5) Παραπλήσια δὲ λέγουσι καὶ περὶ τῶν τριακόσια ἔτη δοκούντων ἄρξαι· κατ' ἐκείνους γὰρ τοὺς χρόνους τὸν ἐνιαυτὸν ἀπαρτίζεσθαι τέτταρσι μησὶ τοῖς γινομένοις κατὰ τὰς ἑκάστων τῶν χρόνων ὥρας, οἷον ἔαρος, θέρους, χειμῶνος· ἀφ' ἧς αἰτίας καὶ παρ' ἐνίοις τῶν Ἑλλήνων τοὺς ἐνιαυτοὺς ὥρους καλεῖσθαι καὶ τὰς κατ' ἔτος ἀναγραφὰς ὡρογραφίας προσαγορεύεσθαι. (6) Οἱ δ' οὖν Αἰγύπτιοι μυθολογοῦσι κατὰ τὴν Ἴσιδος ἡλικίαν γεγονέναι τινὰς πολυσωμάτους τοὺς ὑπὸ μὲν τῶν Ἑλλήνων ὀνομαζομένους γίγαντας, ὑφ' ἑαυτῶν δὲ διακοσμουμένους τερατωδῶς ἐπὶ τῶν ἱερῶν καὶ τυπτομένους ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Ὄσιριν. (7) Ἔνιοι μὲν οὖν αὐτοὺς γηγενεῖς φασιν ὑπάρξαι, προσφάτου τῆς τῶν ζῴων γενέσεως ἐκ τῆς γῆς ὑπαρχούσης, ἔνιοι δὲ λέγουσι σώματος ῥώμῃ διενεγκόντας καὶ πολλὰς πράξεις ἐπιτελεσαμένους ἀπὸ τοῦ συμβεβηκότος μυθολογηθῆναι πολυσωμάτους. (8) Συμφωνεῖται δὲ παρὰ τοῖς πλείστοις ὅτι τοῖς περὶ τὸν Δία καὶ τὸν Ὄσιριν θεοῖς πόλεμον ἐνστησάμενοι πάντες ἀνῃρέθησαν.

XXVII. Νομοθετῆσαι δέ φασι τοὺς Αἰγυπτίους παρὰ τὸ κοινὸν ἔθος τῶν ἀνθρώπων γαμεῖν ἀδελφὰς διὰ τὸ γεγονὸς ἐν τούτοις τῆς Ἴσιδος ἐπίτευγμα· ταύτην γὰρ συνοικήσασαν Ὀσίριδι τῷ ἀδελφῷ, καὶ ἀποθανόντος ὀμόσασαν οὐδενὸς ἔτι συνουσίαν ἀνδρὸς προσδέξασθαι, μετελθεῖν τόν τε φόνον τἀνδρὸς καὶ διατελέσαι βα-

pter morbi difficultatem desperatos, ab hac salutem accipere, plurimosque oculis prorsus captos, aut alia corporis parte mutilatos, si ad deæ hujus opem confugerint, in pristini vigoris integritatem restitui. (6) Invenisse illam etiam immortalitatis pharmacum, quo filium Horum, Titanum insidiis oppressum, et mortuum sub aqua inventum, non tantum reddita anima in vitam reduxerit, sed etiam immortalitatis participem fecerit. (7) Hic ultimus deorum, post parentis Osiridis ab hominibus translationem, regnasse videtur. Horum interpretantur Apollinem, qui medendi et vaticinandi artem ab Iside matre edoctus, oraculis et sanationibus bene de mortalium genere meritus sit.

XXVI. Atque sacerdotes Ægyptiorum, facta supputatione temporum a regno Solis ad Alexandri transitum in Asiam, annorum viginti tria millia circiter colligunt. (2) Fabulantur præterea, deorum antiquissimos plus mille ducenis, posteriores non minus trecenis annis regnasse. (3) Quum autem fidem excedat ista annorum multitudo, nonnulli affirmare non verentur, olim, solis motu nondum cognito, annum ad lunæ circuitum descriptum fuisse. (4) Itaque quum anni essent tricenorum dierum, non potuisse omnino non fieri, ut aliqui mille ducentos annos viverent: quandoquidem nunc etiam, quum anni duodenis mensibus constent, non paucis ultra centum vita protrahatur. (5) Consimilia etiam de illis dicunt, qui trecenos annos videntur regnasse. Illorum enim ætate annum quatuor mensibus absolutum dicunt, quot singulæ anni solaris partes continent, ver scilicet, æstas et hiems. Quæ causa etiam est, ut quidam Græcorum annos *horos*, et annales *horographias* vocent. (6) Ægyptii porro e fabulis suis repetunt, Isidis ætate, qui Græcis Gigantes dicuntur, multorum corporum exstitisse, qui monstrosa specie in templis Ægyptiorum repræsentantur ab Osiride verberati. (7) Terra prognatos aliqui fingunt, quum recentem ex se originem daret animantibus. Sunt qui ab eximii roboris et multorum egregie factorum eventu fabulam de multiplicitate corporum natam esse perhibeant. (8) In hoc vero plurimi consentiunt, per illatum Jovi et Osiridi bellum omnes fuisse deletos.

XXVII. Lege etiam Ægyptiis statutum est, aiunt, ut, præter communem aliorum hominum morem, cum sororibus matrimonium ineatur; quod Isidi apud ipsos feliciter hoc successisset. Hæc enim Osiridi germano nupsit, et, præstito a morte ejus juramento, nemini posthac in complexum se venturam, de cædis auctoribus pœnas exegit, et

σιλεύουσαν νομιμώτατα, καὶ τὸ σύνολον πλείστων καὶ μεγίστων ἀγαθῶν αἰτίαν γενέσθαι πᾶσιν ἀνθρώποις. (2) Διὰ δὴ ταύτας τὰς αἰτίας καταδειχθῆναι μείζονος ἐξουσίας καὶ τιμῆς τυγχάνειν τὴν βασίλισσαν τοῦ βασιλέως, καὶ παρὰ τοῖς ἰδιώταις κυριεύειν τὴν γυναῖκα τἀνδρός, ἐν τῇ τῆς προικὸς συγγραφῇ προσομολογούντων τῶν γαμούντων ἅπαντα πειθαρχήσειν τῇ γαμουμένῃ. (3) Οὐκ ἀγνοῶ δὲ διότι τινὲς τῶν συγγραφέων ἀποφαίνονται τοὺς τάφους τῶν θεῶν τούτων ὑπάρχειν ἐν Νύσῃ τῆς Ἀραβίας, ἀφ' ἧς καὶ Νυσαῖον τὸν Διόνυσον ὠνομάσθαι· εἶναι δὲ καὶ στήλην ἑκατέρου τῶν θεῶν ἐπιγεγραμμένην τοῖς ἱεροῖς γράμμασιν. (4) Ἐπὶ μὲν οὖν τῆς Ἴσιδος ἐπιγεγράφθαι « Ἐγὼ Ἶσίς εἰμι ἡ βασίλισσα πάσης χώρας, ἡ παιδευθεῖσα ὑπὸ Ἑρμοῦ, καὶ ὅσα ἐγὼ ἐνομοθέτησα, οὐδεὶς αὐτὰ δύναται λῦσαι· ἐγώ εἰμι ἡ τοῦ νεωτάτου Κρόνου θεοῦ θυγάτηρ πρεσβυτάτη· ἐγώ εἰμι γυνὴ καὶ ἀδελφὴ Ὀσίριδος βασιλέως· ἐγώ εἰμι ἡ πρώτη καρπὸν ἀνθρώποις εὑροῦσα· ἐγώ εἰμι μήτηρ Ὥρου τοῦ βασιλέως· ἐγώ εἰμι ἡ ἐν τῷ ἄστρῳ τῷ κυνὶ ἐπιτέλλουσα· ἐμοὶ Βούβαστος ἡ πόλις ᾠκοδομήθη. Χαῖρε χαῖρε Αἴγυπτε ἡ θρέψασά με. » (5) Ἐπὶ δὲ τοῦ Ὀσίριδος ἐπιγεγράφθαι λέγεται « Πατὴρ μέν ἐστί μοι Κρόνος νεώτατος θεῶν ἁπάντων, εἰμὶ δὲ Ὄσιρις ὁ βασιλεύς, ὁ στρατεύσας ἐπὶ πᾶσαν χώραν ἕως εἰς τοὺς ἀοικήτους τόπους τῶν Ἰνδῶν καὶ τοὺς πρὸς ἄρκτον κεκλιμένους, μέχρι τῶν τοῦ Ἴστρου ποταμοῦ πηγῶν, καὶ πάλιν ἐπὶ τἄλλα μέρη ἕως Ὠκεανοῦ· εἰμὶ δὲ υἱὸς Κρόνου πρεσβύτατος, καὶ βλαστὸς ἐκ καλοῦ τε καὶ εὐγενοῦς ᾠοῦ, σπέρμα συγγενὲς ἐγεννήθην ἡμέρας· καὶ οὐκ ἔστι τόπος τῆς οἰκουμένης εἰς ὃν ἐγὼ οὐκ ἀφῖγμαι, διαδοὺς πᾶσιν ὧν ἐγὼ εὑρετὴς ἐγενόμην. » (6) Τοσαῦτα τῶν γεγραμμένων ἐν ταῖς στήλαις φασὶ δύνασθαι ἀναγνῶναι, τὰ δ' ἄλλα ὄντα πλείω κατεφθάρθαι διὰ τὸν χρόνον. Τὰ μὲν οὖν περὶ τῆς ταφῆς τῶν θεῶν τούτων διαφωνεῖται παρὰ τοῖς πλείστοις διὰ τὸ τοὺς ἱερεῖς ἐν ἀποῤῥήτοις παρειληφότας τὴν περὶ τούτων ἀκρίβειαν, μὴ βούλεσθαι τἀληθὲς ἐκφέρειν εἰς τοὺς πολλούς, ὡς ἂν καὶ κινδύνων ἐπικειμένων τοῖς τἀπόρρητα περὶ τῶν θεῶν τούτων μηνύσασιν εἰς τοὺς ὄχλους.

XXVIII. Οἱ δ' οὖν Αἰγύπτιοί φασι καὶ μετὰ ταῦτα ἀποικίας πλείστας ἐξ Αἰγύπτου κατὰ πᾶσαν διασπαρῆναι τὴν οἰκουμένην. Εἰς Βαβυλῶνα μὲν γὰρ ἀγαγεῖν ἀποίκους Βῆλον τὸν νομιζόμενον Ποσειδῶνος εἶναι καὶ Λιβύης· ὃν παρὰ τὸν Εὐφράτην ποταμὸν καθιδρυθέντα τούς τε ἱερεῖς καταστήσασθαι παραπλησίως τοῖς κατ' Αἴγυπτον ἀτελεῖς καὶ πάσης λειτουργίας ἀπολελυμένους, οὓς Βαβυλώνιοι καλοῦσι Χαλδαίους, τάς τε παρατηρήσεις τῶν ἄστρων τούτους ποιεῖσθαι, μιμουμένους τοὺς παρ' Αἰγυπτίοις ἱερεῖς καὶ φυσικούς, ἔτι δὲ ἀστρολόγους. (2) Λέγουσι δὲ καὶ τοὺς περὶ τὸν Δαναὸν ὁρμηθέντας ὁμοίως ἐκεῖθεν συνοικίσαι τὴν ἀρχαιοτάτην σχεδὸν τῶν παρ' Ἕλλησι πόλεων Ἄργος, τό τε τῶν Κόλχων ἔθνος ἐν τῷ Πόντῳ καὶ τὸ τῶν Ἰουδαίων ἀνὰ μέσον Ἀραβίας καὶ Συρίας οἰκίσαι τινὰς ὁρμηθέντας

regno ad finem sanctissime præfuit; plurimisque adeo et maximis homines universos beneficiis cumulavit. (2) Ob has igitur causas institutum est, ut plus potestatis et honoris sit penes reginam quam regem, et in tabulis dotalibus inter privatos imperium feminæ in virum assignetur, ubi, uxoribus per omnia se obtemperaturos, mariti profitentur. (3) Nec me fugit, scriptores quosdam sepulcra horum deorum ad Nysam Arabiæ transferre; unde et Nysæus appelletur Dionysus; et columnam utrique deo cum sacrarum literarum inscriptione erectam. (4) In quarum una, Isidis videlicet, hæc notantur : « Ego sum regina totius terræ, a Mercurio erudita. Quæ lege per me sancita sunt, nemo solvere potest. Ego Saturni novissimi dei filia sum natu maxima. Ego sum Osiridis regis uxor et soror. Ego sum illa, quæ prima fruges mortalibus reperit. Ego regis Hori mater sum. Ego sum illa quæ in Canis sidere exoritur. Mihi Bubastus urbs ædificata. Vale, gaude, Ægypte, mea nutrix. » (5) In altera, quæ Osiridis est, hæc inscripta leguntur : « Pater mihi Saturnus, deorum omnium natu minimus. Sum vero Osiris, rex ille, qui exercitum duxit in omnem regionem, usque ad inhabitabiles Indorum terras et ad arctum vergentes plagas, usque ad Istri amnis fontes, et porro ad ceteras terræ partes, Oceanum usque. Sum autem Saturni filius ætate primus et germen e pulchro generosoque ovo ortum, semen cognatum dici. Nec est locus in orbe, ad quem ego non pervenerim, qui meo inventa beneficio omnibus distribui. » (6) Tantum de inscriptione columnæ legi posse dicunt : plura, quæ subsequerentur, vetustate corrupta esse. De sepultura ergo deorum istorum dissentiunt plerique : quod sacerdotes, exacta horum cognitione secreto imbuti, ob pericula, quæ arcana horum deorum divulgantibus impendent, verum eliminare foras nolunt.

XXVIII. Plurimas etiam postea ex Ægypto colonias in orbem terrarum disseminatas esse dicunt. Nam in Babylonem, aiunt, Belus, Neptuni et Libyæ, ut creditur, filius, coloniam duxit : et, delecta apud Euphratem sede, flamines pro more Ægyptiorum impensis et oneribus publicis exemptos instituit; quos Chaldæos Babylonii nominant. Hi stellas, sacerdotum in Ægypto physicorumque et astrologorum exemplo, observant. (2) Inde Danaum etiam profectum, Argos, vetustissimam prope Græciæ urbem, civibus frequentasse : Colchorum etiam nationem ad Pontum, et Judæorum Arabibus interjectorum et Syris, ab Ægyptiis

παρ' ἑαυτῶν. (3) Διὸ καὶ παρὰ τοῖς γένεσι τούτοις ἐκ παλαιοῦ παραδεδόσθαι τὸ περιτέμνειν τοὺς γεννωμένους παῖδας, ἐξ Αἰγύπτου μετενηνεγμένου τοῦ νομίμου. (4) Καὶ τοὺς Ἀθηναίους δέ φασιν ἀποίκους εἶναι Σαϊτῶν τῶν ἐξ Αἰγύπτου, καὶ πειρῶνται τῆς οἰκειότητος ταύτης φέρειν ἀποδείξεις· παρὰ μόνοις γὰρ τῶν Ἑλλήνων τὴν πόλιν ἄστυ καλεῖσθαι, μετενηνεγμένης τῆς προσηγορίας ἀπὸ τοῦ παρ' αὐτοῖς Ἄστεος· ἔτι δὲ τὴν πολιτείαν τὴν αὐτὴν ἐσχηκέναι τάξιν καὶ διαίρεσιν τῇ παρ' Αἰγυπτίοις, εἰς τρία μέρη διανεμηθεῖσῃ· (5) καὶ πρώτην μὲν ὑπάρξαι μερίδα τοὺς εὐπατρίδας καλουμένους, οἵτινες [ἱεροποιοὶ] ὑπῆρχον, ἐν παιδείᾳ μάλιστα διατετριφότες καὶ τῆς μεγίστης ἠξιωμένοι τιμῆς παραπλησίως τοῖς κατ' Αἴγυπτον ἱερεῦσι· δευτέραν δὲ τάξιν γενέσθαι τὴν τῶν γεωμόρων τῶν ὀφειλόντων ὅπλα κεκτῆσθαι καὶ πολεμεῖν ὑπὲρ τῆς πόλεως ὁμοίως τοῖς κατ' Αἴγυπτον ὀνομαζομένοις γεωργοῖς καὶ τοὺς μαχίμους παρεχομένοις· τελευταίαν δὲ μερίδα καταριθμηθῆναι τὴν τῶν δημιουργῶν τῶν τὰς βαναύσους τέχνας μεταχειριζομένων καὶ λειτουργίας τελούντων τὰς ἀναγκαιοτάτας, τὸ παραπλήσιον ποιούσης τῆς τάξεως ταύτης παρ' Αἰγυπτίοις. (6) Γεγονέναι δὲ καὶ τῶν ἡγεμόνων τινὰς Αἰγυπτίους παρὰ τοῖς Ἀθηναίοις· τὸν γὰρ Πέτην τὸν πατέρα Μενεσθέως τοῦ στρατεύσαντος εἰς Τροίαν φανερῶς Αἰγύπτιον ὑπάρξαντα τυχεῖν ὕστερον Ἀθήνησι πολιτείας τε καὶ βασιλείας.** (7) Διφυοῦς δ' αὐτοῦ γεγονότος, τοὺς μὲν Ἀθηναίους μὴ δύνασθαι κατὰ τὴν ἰδίαν ὑπόστασιν ἀποδοῦναι περὶ τῆς φύσεως ταύτης τὰς ἀληθεῖς αἰτίας, ἐν μέσῳ κειμένου πᾶσιν ὅτι δυοῖν πολιτειῶν μετασχών, Ἑλληνικῆς καὶ βαρβάρου, διφυὴς ἐνομίσθη, τὸ μὲν ἔχων μέρος θηρίου, τὸ δὲ ἀνθρώπου.

XXIX. Ὁμοίως δὲ τούτῳ καὶ τὸν Ἐρεχθέα λέγουσι τὸ γένος Αἰγύπτιον ὄντα βασιλεῦσαι τῶν Ἀθηνῶν, τοιαύτας τινὰς φέροντες ἀποδείξεις· γενομένων γὰρ ὁμολογουμένως αὐχμῶν μεγάλων κατὰ πᾶσαν σχεδὸν τὴν οἰκουμένην πλὴν Αἰγύπτου διὰ τὴν ἰδιότητα τῆς χώρας, καὶ φθορᾶς ἐπιγενομένης τῶν τε καρπῶν καὶ πλήθους ἀνθρώπων, ἐξ Αἰγύπτου τὸν Ἐρεχθέα κομίσαι διὰ τὴν συγγένειαν σίτου πλῆθος εἰς τὰς Ἀθήνας· ἀνθ' ὧν τοὺς εὖ παθόντας βασιλέα καταστῆσαι τὸν εὐεργέτην. (2) Τοῦτον δὲ παραλαβόντα τὴν ἡγεμονίαν, καταδεῖξαι τὰς τελετὰς τῆς Δήμητρος ἐν Ἐλευσῖνι καὶ τὰ μυστήρια ποιῆσαι, μετενεγκόντα τὸ περὶ τούτων νόμιμον ἐξ Αἰγύπτου. Καὶ τῆς θεοῦ δὲ παρουσίαν εἰς τὴν Ἀττικὴν γεγονυῖαν κατὰ τούτους τοὺς χρόνους παραδεδόσθαι κατὰ λόγον, ὡς ἂν τῶν ἐπωνύμων ταύτης καρπῶν κομισθέντων τότε εἰς τὰς Ἀθήνας, καὶ διὰ τοῦτο δόξαι πάλιν ἐξ ἀρχῆς τὴν εὕρεσιν γεγονέναι τοῦ σπέρματος, δωρησαμένης τῆς Δήμητρος. (3) Ὁμολογεῖν δὲ καὶ τοὺς Ἀθηναίους ὅτι βασιλεύοντος Ἐρεχθέως, καὶ τῶν καρπῶν διὰ τὴν ἀνομβρίαν προηφανισμένων, ἡ τῆς Δήμητρος ἐγένετο παρουσία πρὸς αὐτοὺς καὶ ἡ δωρεὰ τοῦ σίτου· πρὸς δὲ τούτοις αἱ τελεταὶ καὶ

egressi quidam condidisse feruntur. (3) Ideoque per antiquam traditionem in usu his gentibus esse, ut pueros apud se natos, ritu ab Ægyptiis derivato, circumcidant. (4) Nec non Athenienses coloniam Saitarum esse ex Ægypto dicunt, sibique cognatos inde probare nituntur, quod hi soli inter Græcos urbem *asty* appellarent, quod nomen ab illo, *Asty*, quod est apud ipsos, esset translatum, et quod respublica illorum eodem modo esset ordinata et digesta, quo Ægyptiorum, in tres nimirum partes distributa : (5) quarum primam obtinerent Eupatridæ (*patricii*) ipsis dicti, qui sacrorum curatores erant, in disciplinis maxime exercitati, et ad honores, quomodo sacerdotes Ægyptiorum, summos provecti; secundam classem esse rusticorum, quibus arma comparare et pro patria belligerari incumberet, ad modum illorum, qui agricolæ nuncupati Ægyptiis bellatores subministrarent; tertio loco censeri opifices, qui manuarias et protritas exercerent artes, et ministeria publica maxime necessaria obirent : quod et ipsum Ægyptiorum ordinationi responderet. (6) Fuisse et duces nonnullos Atheniensium ex Ægypto oriundos. Nam Peten, aiunt, patrem Menesthei, qui ad Trojam militasset, Ægyptium esse liquere, postea cum civitate etiam regno potitum. ** (7) Geminæ ejus (Cecropis) naturæ veram Athenienses causam ex suo ingenio reddere non posse, quum tamen omnibus pateat, pro semifero, id est, qui ex una parte fera, ex altera homo fuerit, ideo habitum, quod geminæ reipublicæ municeps fuerit, Græcæ videlicet et Barbaræ.

XXIX. Similiter Erechtheum quoque natione Ægyptium Athenarum regem factum his rationibus demonstrant. Etenim quum per totum fere orbem terrarum, Ægypto tantum ob loci genium excepta, omnium confessione ingens siccitas cum magna simul frugum hominumque pernicie orta esset; Erechtheum ex Ægypto magnam frumenti copiam Athenas, quod cognati essent, advexisse. Pro hoc merito cives beneficio affectos regnum detulisse benefactori. (2) Quo accepto, in Eleusine Cereris eum monstrasse initia, et mysteria, ritibus ex Ægypto traductis, instituisse. Nec a ratione dissentire aiunt, quod deam illo tempore in Atticam venisse traderetur, quia fruges ejus nomine insignes tunc Athenis essent importatæ, quarum semina Cereris beneficio quasi denuo repertæ viderentur. (3) Fateri etiam Athenienses, regnante Erechtheo, quum defectus pluviarum fruges absumsisset, Cererem illuc venisse, et donatione frumenti ipsos sublevasse. Ritus insuper ini-

τὰ μυστήρια ταύτης τῆς θεοῦ τότε κατεδείχθησαν ἐν Ἐλευσῖνι. (4) Τά τε περὶ τὰς θυσίας καὶ τὰς ἀρχαιότητας ὡςαύτως ἔχειν Ἀθηναίους καὶ τοὺς Αἰγυπτίους· τοὺς μὲν γὰρ Εὐμολπίδας ἀπὸ τῶν κατ' Αἴγυπτον ἱερέων μετενηνέχθαι, τοὺς δὲ Κήρυκας ἀπὸ τῶν παστοφόρων· τήν τε Ἶσιν μόνους τῶν Ἑλλήνων ὀμνύειν, καὶ ταῖς ἰδέαις καὶ τοῖς ἤθεσιν ὁμοιοτάτους εἶναι τοῖς Αἰγυπτίοις. (5) Πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα τούτοις παραπλήσια λέγοντες φιλοτιμότερον ἤπερ ἀληθινώτερον, ὥς γέ μοι φαίνεται, τῆς ἀποικίας ταύτης ἀμφισβητοῦσι διὰ τὴν δόξαν τῆς πόλεως. Καθόλου δὲ πλείστας ἀποικίας Αἰγύπτιοί φασιν ἐκπέμψαι τοὺς ἑαυτῶν προγόνους ἐπὶ πολλὰ μέρη τῆς οἰκουμένης διά τε τὴν ὑπεροχὴν τῶν βασιλευσάντων παρ' αὐτοῖς καὶ διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς πολυανθρωπίας· (6) ὑπὲρ ὧν μήτε ἀποδείξεως φερομένης μηδεμιᾶς ἀκριβοῦς μήτε συγγραφέως ἀξιοπίστου μαρτυροῦντος, οὐκ ἐκρίναμεν ὑπάρχειν τὰ λεγόμενα γραφῆς ἄξια. Καὶ περὶ μὲν τῶν θεολογουμένων παρ' Αἰγυπτίοις τοσαῦτ' εἰπεῖν ἔχομεν· περὶ δὲ τῆς χώρας καὶ τοῦ Νείλου καὶ τῶν ἄλλων τῶν ἀκοῆς ἀξίων ἐν κεφαλαίοις ἕκαστα διεξιέναι πειρασόμεθα.

XXX. Ἡ γὰρ Αἴγυπτος κεῖται μὲν μάλιστά πως κατὰ μεσημβρίαν, ὀχυρότητι δὲ φυσικῇ καὶ κάλλει χώρας οὐκ ὀλίγῳ δοκεῖ προέχειν τῶν εἰς βασιλείαν ἀφωρισμένων τόπων. (2) Ἀπὸ μὲν γὰρ τῆς δύσεως ὠχύρωκεν αὐτὴν ἡ ἔρημος καὶ θηριώδης τῆς Λιβύης, ἐπὶ πολὺ μὲν παρεκτείνουσα, διὰ δὲ τὴν ἀνυδρίαν καὶ τὴν σπάνιν τῆς ἁπάσης τροφῆς ἔχουσα τὴν διέξοδον οὐ μόνον ἐπίπονον, ἀλλὰ καὶ παντελῶς ἐπικίνδυνον· ἐκ δὲ τῶν πρὸς νότον μερῶν οἵ τε καταράκται τοῦ Νείλου καὶ τῶν ὀρῶν τὰ συνορίζοντα τούτοις. (3) Ἀπὸ γὰρ τῆς Τρωγλοδύτιδος καὶ τῶν ἐσχάτων τῆς Αἰθιοπίας μερῶν ἐντὸς σταδίων πεντακισχιλίων καὶ πεντακοσίων οὔτε πλεῦσαι διὰ τοῦ ποταμοῦ ῥᾴδιον οὔτε πεζῇ πορευθῆναι, μὴ τυχόντα βασιλικῆς ἢ παντελῶς μεγάλης τινὸς χορηγίας. (4) Τῶν δὲ πρὸς τὴν ἀνατολὴν νευόντων μερῶν τὰ μὲν ὁ ποταμὸς ὠχύρωκε, τὰ δ' ἔρημος περιέχει καὶ πεδία τελματώδη τὰ προσαγορευόμενα βάραθρα. Ἔστι γὰρ ἀνὰ μέσον τῆς τε κοίλης Συρίας καὶ τῆς Αἰγύπτου λίμνη τῷ μὲν πλάτει στενὴ παντελῶς, τῷ δὲ βάθει θαυμάσιος, τῷ δὲ μήκει ἐπὶ διακοσίους παρήκουσα σταδίους, ἣ προσαγορεύεται μὲν Σερβωνίς, τοῖς δ' ἀπείροις τῶν προσπελαζόντων ἀνελπίστους ἐπιφέρει κινδύνους· (5) στενοῦ γὰρ τοῦ ῥεύματος ὄντος καὶ ταινίᾳ παραπλησίου, θινῶν τε μεγάλων πάντῃ περικεχυμένων, ἐπειδὰν νότοι συνεχεῖς πνεύσωσιν, ἐπισείεται πλῆθος ἄμμου· (6) αὕτη δὲ τὸ μὲν ὕδωρ κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν ἄσημον ποιεῖ, τὸν δὲ τῆς λίμνης τύπον συμφυῆ τῇ χέρσῳ καὶ κατὰ πᾶν ἀδιάγνωστον. Διὸ καὶ πολλοὶ τῶν ἀγνοούντων τὴν ἰδιότητα τοῦ τόπου μετὰ στρατευμάτων ὅλων ἠφανίσθησαν τῆς ὑποκειμένης ὁδοῦ διαμαρτόντες· (7) ἡ μὲν γὰρ ἄμμος ἐκ τοῦ κατ' ὀλίγον πατουμένη τὴν ἔνδοσιν λαμβάνει, καὶ τοὺς ἐπιβάλλοντας ὥσπερ προνοίᾳ τινὶ πονηρᾷ παρακρούεται, μέχρι ἂν ὅτου λαβόντες ὑπόνοιαν

tiorum et mysteria hujus deæ tunc in Eleusine cœpta. (4) Eodem modo Atheniensium et Ægyptiorum sacrificia et antiquitates se habere: Eumolpidas enim ab Ægyptiis sacerdotibus, et ceryces a pastophoris translatos; solosque de Græcis nomen Isidos jurare, et ceteroqui forma et moribus Ægyptiis quam simillimos esse. (5) His multisque id genus aliis ambitiose magis, ut mihi quidem videtur, quam vere dictis de colonia ista disceptant propter gloriam civitatis et majestatem. Omnino plurimos a majoribus suis in colonias missos esse ad complures orbis partes, quum tanta esset regum magnificentia et hominum multitudo, Ægyptii confirmant. (6) Quæ quum nec firmis demonstrationum argumentis, nec idoneorum testimoniis auctorum subnitantur, relatione ampliore non digna judicavimus. Atque hæc quidem de Ægyptiorum theologia dicere habemus. Nunc de regione ipsa et Nilo aliisque auscultatione dignis, ut per capita singula recenseantur, operam dabimus.

XXX. Ægyptus tota fere ad meridiem recedit, quæ naturali quadam munitione solique amœnitate non parum alia determinata regnis loca præcellere videtur. (2) Nam ab occasu deserta pars Libyæ et belluis infesta inque longinquum procurrens eam munit; ubi propter aquarum inopiam et defectum omnis alimenti non solum difficilis, sed etiam periculosus omnino transitus est. Ab austro cataractæ Nili et montium confinia eam tutantur. (3) Nam a Troglodytarum terra ultimisque Æthiopiæ finibus, quinquies mille et quingentorum stadiorum intervallo, neque flumen pernavigari, neque terra pedestri itinere permeari facile potest, nisi quis regio aut plane magnifico commeatu sit instructus. (4) Quæ ad ortum vergunt, partim amni obfirmantur, partim deserta sunt et palustribus campis (barathra vocant) includuntur. In medio enim cavæ Syriæ et Ægypti lacus est, latitudine perquam angustus, sed profunditatis admirandæ; longitudo ad ducenta stadia excurrit; nomen ei Serbonis, qui imperitiâ loci propius accedentibus insperata affert pericula. (5) Strictus enim quum sit alveus fasciæque similis, et vasta sabulosi litoris crepidine undique circumfusus, quando perpetui flant austri, magna vis arenæ ingeritur: (6) quæ superficiem aquæ obscurat, paludisque adspectum terræ ita assimilem facit, ut omnino discerni nequeat. Ideo multi, natura loci non præcognita, cum totis ibi exercitibus absorpti periere, quum a vero itinere aberrassent. (7) Nam arena sensim calcata subtus recedit, et velut ex industria quadam maligna ingressos supplantat, donec quid eventurum

τοῦ συμβησομένου βοηθήσωσιν ἑαυτοῖς, οὐκ οὔσης ἔτι φυγῆς οὐδὲ σωτηρίας· (8) ὁ γὰρ ὑπὸ τοῦ τέλματος καταπινόμενος οὔτε νήχεσθαι δύναται, παραιρουμένης τῆς ἰλύος τὴν τοῦ σώματος κίνησιν, οὔτ' ἐκβῆναι κατισχύει, μηδὲν ἔχων στερέμνιον εἰς ἐπίβασιν· μεμιγμένης γὰρ τῆς ἄμμου τοῖς ὑγροῖς, καὶ διὰ τοῦτο τῆς ἑκατέρων φύσεως ἠλλοιωμένης, συμβαίνει τὸν τόπον μήτε πορευτὸν εἶναι μήτε πλωτόν. (9) Διόπερ οἱ τοῖς μέρεσι τούτοις ἐπιβαλόντες φερόμενοι πρὸς τὸν βυθὸν οὐδεμίαν ἀντίληψιν βοηθείας ἔχουσι, συγκατολισθαινούσης τῆς ἄμμου τῆς παρὰ τὰ χείλη. Τὰ μὲν οὖν προειρημένα πεδία τοιαύτην ἔχοντα τὴν φύσιν οἰκείας ἔτυχε προσηγορίας, ὀνομασθέντα βάραθρα.

XXXI. Ἡμεῖς δ' ἐπεὶ τὰ περὶ τῶν ἀπὸ τῆς χέρσου τριῶν μερῶν τῶν ὀχυρούντων τὴν Αἴγυπτον διήλθομεν, προσθήσομεν τοῖς εἰρημένοις τὸ λειπόμενον. (2) Ἡ τετάρτη τοίνυν πλευρὰ πᾶσα σχεδὸν ἀλιμένῳ θαλάττῃ προσκλυζομένη προβέβληται τὸ Αἰγύπτιον πέλαγος, ὃ τὸν μὲν παράπλουν ἔχει μακρότατον, τὴν δ' ἀπόβασιν τὴν ἐπὶ τὴν χώραν δυσπροσόρμιστον. Ἀπὸ γὰρ Παραιτονίου τῆς Λιβύης ἕως Ἰόπης τῆς ἐν τῇ κοίλῃ Συρίᾳ ὄντος τοῦ παράπλου σταδίων σχεδὸν πεντακισχιλίων, οὐκ ἔστιν εὑρεῖν ἀσφαλῆ λιμένα πλὴν τοῦ Φάρου. (3) Χωρὶς δὲ τούτων ταινία παρ' ὅλην σχεδὸν τὴν Αἴγυπτον παρήκει τοῖς ἀπείροις τῶν προσπλεόντων ἀθεώρητος. (4) Διόπερ οἱ τὸν ἐκ πελάγους κίνδυνον ἐκπεφευγέναι νομίζοντες καὶ διὰ τὴν ἄγνοιαν ἄσμενοι πρὸς τὴν γῆν καταπλέοντες, ἐξαίφνης ἐποκελλόντων τῶν σκαφῶν, ἀνελπίστως ναυαγοῦσιν· (5) ἔνιοι δὲ διὰ τὴν ταπεινότητα τῆς χώρας οὐ δυνάμενοι προϊδέσθαι τὴν γῆν, λανθάνουσιν ἑαυτοὺς ἐκπίπτοντες οἱ μὲν εἰς ἑλώδεις καὶ λιμνάζοντας τόπους, οἱ δ' εἰς χώραν ἔρημον. (6) Ἡ μὲν οὖν Αἴγυπτος πανταχόθεν φυσικῶς ὠχύρωται τὸν εἰρημένον τρόπον· τῷ δὲ σχήματι παραμήκης οὖσα, δισχιλίων μὲν σταδίων ἔχει τὴν παραθαλάττιον πλευράν, εἰς μεσόγειον δ' ἀνήκει σχεδὸν ἐπὶ σταδίους ἑξακισχιλίους. Πολυανθρωπίᾳ δὲ τὸ μὲν παλαιὸν πολὺ προέσχε πάντων τῶν γνωριζομένων τόπων κατὰ τὴν οἰκουμένην, καὶ καθ' ἡμᾶς δὲ οὐδενὸς τῶν ἄλλων δοκεῖ λείπεσθαι· (7) ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν ἀρχαίων χρόνων ἔσχε κώμας ἀξιολόγους καὶ πόλεις πλείους τῶν μυρίων καὶ ὀκτακισχιλίων, ὡς ἐν ταῖς ἱεραῖς ἀναγραφαῖς ὁρᾶν ἔστι κατακεχωρισμένον, ἐπὶ δὲ Πτολεμαίου τοῦ Λάγου πλείους τῶν τρισμυρίων ἠριθμήθησαν, ὧν τὸ πλῆθος διαμεμένηκεν ἕως τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων· (8) τοῦ δὲ σύμπαντος λαοῦ τὸ μὲν παλαιόν φασι γεγονέναι περὶ ἑπτακοσίας μυριάδας, καὶ καθ' ἡμᾶς δὲ οὐκ ἐλάττους εἶναι [τριακοσίων]. (9) Διὸ καὶ τοὺς ἀρχαίους βασιλεῖς ἱστοροῦσι κατὰ τὴν Αἴγυπτον ἔργα μεγάλα καὶ θαυμαστὰ διὰ τῆς πολυχειρίας κατασκευάσαντας ἀθάνατα τῆς ἑαυτῶν δόξης ἀπολιπεῖν ὑπομνήματα. Ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων τὰ κατὰ μέρος μικρὸν ὕστερον ἀναγράψομεν· περὶ δὲ τῆς τοῦ ποταμοῦ φύσεως καὶ τῶν κατὰ τὴν χώραν ἰδιωμάτων νῦν διέξιμεν.

XXXII. Ὁ γὰρ Νεῖλος φέρεται μὲν ἀπὸ μεσημβρίας

sit suspicati, mutuo sese auxilio fulciant, fuga tamen et salute interclusa. (8) Nam haustus a gurgite neque enatare, cœno motum corporis impediente, neque egredi valet, quum nihil sit quo gressum sustentet. Quum enim arena cum humore permisceatur, et hac permixtione utriusque natura immutetur, fit ut locus ille neque vado neque navibus transiri queat. (9) Huc ergo delati, quoniam nihil quo se expediant auxilii suppetit, subterlapsante cum ipsis a margine arena, ad ima pessum eunt. Atque ita campus quem dixi a natura sua conveniens barathrorum nomen accepit.

XXXI. Postquam de tribus Ægypti plagis, quibus a continente munitur, dictum est, addemus nunc quod restat. (2) Quartum ergo Ægypti latus mari importuoso, quo totum fere alluitur, tanquam muro præcingitur, transitu longissimo, appulsuque et exscensu difficillimo. A Parætonio enim Libyæ ad Joppen Cœlosyriæ quum transitus sit ferme quinquies mille stadiorum, nullus in eo spatio præter Pharum tutus se portus offert. (3) Præterea secundum Ægyptum fere totam dorsum arenosum extenditur, quod a nautis locorum imperitis haud videtur. (4) Ideo qui pelagi se pericula jam effugisse rati et rei ignari ad terram cum gaudio annavigant, navibus repente in brevia redactis, præter spem naufragia patiuntur. (5) Nonnulli, quibus propter depressum regionis situm terra prospici nequit, nihil animadvertentes in paludes et loca stagnantia vel in regiones incultas ejiciuntur. (6) Ad hunc modum Ægyptus circumquaque naturæ beneficio munita est. Figura ejus oblonga est; maritimumque latus per bis mille stadia protenditur, mediterranea ad sex circiter millia. Olim longe omnium populosissima terrarum per orbem cognitarum, et ad hanc ætatem nulla ceterarum inferior; (7) memorabiles quondam vicos et urbes habuit ultra octodecim millia, ut in commentariis sacris suo notatum loco videre est: Ptolemæo Lagi regnante, plures triginta millibus recensitæ sunt. Quæ frequentia adhuc constat. (8) In populi quondam universi censu septuagies centena millia fuisse numerata dicunt, nec adhuc infra (tricies centena millia) censeri. (9) Multitudine igitur hominum tanta adjutos esse reges tradunt, ut, tam arduis et mirificis operibus constructis, immortalia majestatis suæ monumenta relinquerent. Quæ singulatim paulo post referemus: nunc fluvii naturam et proprietatem terræ exsequemur.

XXXII. Nilus a meridie septemtrionem versus ex locis

ἐπὶ τὴν ἄρκτον, τὰς πηγὰς ἔχων ἐκ τόπων ἀοράτων, οἳ κεῖνται ἐπὶ τῆς ἐσχάτης Αἰθιοπίας κατὰ τὴν ἔρημον, ἀπροσίτου τῆς χώρας οὔσης διὰ τὴν τοῦ καύματος ὑπερβολήν. (2) Μέγιστος δ' ὢν τῶν ἁπάντων ποταμῶν καὶ πλείστην γῆν διεξιὼν καμπὰς ποιεῖται μεγάλας, ποτὲ μὲν ἐπὶ τὴν ἀνατολὴν καὶ τὴν Ἀραβίαν ἐπιστρέφων, ποτὲ δ' ἐπὶ τὴν δύσιν καὶ τὴν Λιβύην ἐκκλίνων· φέρεται γὰρ ἀπὸ τῶν Αἰθιοπικῶν ὀρῶν μέχρι τῆς εἰς θάλατταν ἐκβολῆς στάδια μάλιστά πως μύρια καὶ δισχίλια σὺν αἷς ποιεῖται καμπαῖς. (3) Κατὰ δὲ τοὺς ὑποκάτω τόπους συστέλλεται τοῖς ὄγκοις ἀεὶ μᾶλλον ἀποσπωμένου τοῦ ῥεύματος ἐπ' ἀμφοτέρας τὰς ἠπείρους· (4) τῶν δ' ἀποσχιζομένων μερῶν τὸ μὲν εἰς τὴν Λιβύην ἐκκλῖνον ὑπ' ἄμμου καταπίνεται τὸ βάθος ἐχούσης ἄπιστον, τὸ δ' εἰς τὴν Ἀραβίαν ἐναντίως εἰσχεόμενον εἰς τέλματα παμμεγέθη καὶ λίμνας ἐκτρέπεται μεγάλας καὶ περιοικουμένας γένεσι πολλοῖς. (5) Εἰς δὲ τὴν Αἴγυπτον ἐμβάλλει τῇ μὲν δέκα σταδίων, τῇ δ' ἔλαττον τούτων, οὐκ ἐπ' εὐθείας φερόμενος, ἀλλὰ καμπὰς παντοίας ποιούμενος· ποτὲ μὲν γὰρ ἑλίττεται πρὸς τὴν ἕω, ποτὲ δὲ πρὸς τὴν ἑσπέραν, ἔστι δ' ὅτε πρὸς τὴν μεσημβρίαν, εἰς τοὐπίσω λαμβάνων τὴν παλίρροιαν. (6) Ὄρη γὰρ ἐξ ἑκατέρου μέρους τοῦ ποταμοῦ παρήκει, πολλὴν μὲν τῆς παραποταμίας ἐπέχοντα, διειλημμένα δὲ φάραγξι καὶ κρημνοῖς στενοπόροις, οἷς ἐμπῖπτον τὸ ῥεῦμα παλισσυτεῖ διὰ τῆς πεδιάδος, καὶ πρὸς τὴν μεσημβρίαν ἐφ' ἱκανὸν τόπον ἐνεχθὲν πάλιν ἐπὶ τὴν κατὰ φύσιν φορὰν ἀποκαθίσταται. (7) Τηλικαύτην δ' ἔχων ὑπεροχὴν ἐν πᾶσιν ὁ ποταμὸς οὗτος μόνος τῶν ἄλλων ἄνευ βίας καὶ κυματώδους ὁρμῆς τὴν ῥύσιν ποιεῖται, πλὴν ἐν τοῖς καλουμένοις καταράκταις. (8) Τόπος γάρ τίς ἐστι μήκει μὲν ὡς δέκα σταδίων, κατάντης δὲ καὶ κρημνοῖς συγκλειόμενος εἰς στενὴν ἐντομήν, ἅπας δὲ τραχὺς καὶ φαραγγώδης, ἔτι δὲ πέτρους ἔχων πυκνοὺς καὶ μεγάλους ἐοικότας σκοπέλοις· τοῦ δὲ ῥεύματος περὶ τούτους σχιζομένου βιαιότερον καὶ πολλάκις διὰ τὰς ἐγκοπὰς ἀνακλωμένου πρὸς ἐναντίαν τὴν καταφοράν, συνίστανται δῖναι θαυμασταί· (9) πᾶς δ' ὁ μεσάζων τόπος ὑπὸ τῆς παλιρροίας ἀφροῦ τε πληροῦται καὶ τοῖς προσιοῦσι μεγάλην παρέχεται κατάπληξιν· καὶ γὰρ ἡ καταφορὰ τοῦ ποταμοῦ κατὰ τοῦτο τὸ μέρος οὕτως ἐστὶν ὀξεῖα καὶ βίαιος, ὥστε δοκεῖν μηδὲν βέλους διαφέρειν. (10) Κατὰ δὲ τὴν πλήρωσιν τοῦ Νείλου, τῶν σκοπέλων κατακλυζομένων καὶ παντὸς τοῦ τραχύνοντος τόπου τῷ πλήθει τοῦ ῥεύματος καλυπτομένου, καταπλέουσι μέν τινες κατὰ τοῦ καταράκτου λαμβάνοντες ἐναντίους τοὺς ἀνέμους, ἀναπλεῦσαι δὲ οὐδεὶς δύναται, νικώσης τῆς τοῦ ποταμοῦ βίας πᾶσαν ἐπίνοιαν ἀνθρωπίνην. (11) Καταράκται μὲν οὖν εἰσι τοιοῦτοι πλείους, μέγιστος δ' ὁ πρὸς τοῖς μεθορίοις τῆς Αἰθιοπίας τε καὶ τῆς Αἰγύπτου.

XXXIII. Περιείληφε δ' ὁ ποταμὸς καὶ νήσους ἐν αὑτῷ, κατὰ μὲν τὴν Αἰθιοπίαν ἄλλας τε πλείους καὶ μίαν εὐμεγέθη, τὴν ὀνομαζομένην Μερόην, ἐν ᾗ καὶ πόλις ἐστὶν ἀξιόλογος ὁμώνυμος τῇ νήσῳ, κτίσαντος

nondum exploratis decurrit; qui siti sunt in extremis Æthiopiæ finibus, ubi mera vastitas, et terra propter immensum fervorem adiri nequit. (2) Quumque sit omnium fluviorum maximus, et plurimum terræ percurrat, magnos interdum anfractus facit, nunc ad ortum et Arabiam se convertens, nunc ad occasum et Libyam declinans. A montibus enim Æthiopum, dum in mare tandem excurrat, ut maxime, duodecim stadiorum millia cum flexuosis, quas facit, ambagibus emetitur. (3) At tumor ejus inferioribus locis contrahitur, alveo ad continentes utrinque objectas divulso. (4) Cujus pars altera in Libyam deflectens ab arena incredibilis profunditatis absorbetur : pars e regione in Arabiam se effundens ad lamas divertitur immensas paludesque vastas et a multis circumdatas gentibus. (5) Ægyptum denique ingressus, qua decem stadia, qua minus, latitudine sua occupat, non recto semper lapsu, sed vario huc illuc flexu oberrans : nunc enim ad auroram se flectit; nunc ad vesperam ; quandoque meridiem versus reciprocato tendit cursu. (6) Montes enim utrinque fluvium amplexi bonum riparum tractum occupant : qui quum interrupti sint faucibus et præcipitiorum angustiis, in has dum fluvius impingit, per campestria retro actus tendit, et sat longo ad meridiem spatio evagatus ad naturalem tandem decursum redit. (7) Licet vero ita excellat inter omnes hic amnis; solus tamen absque violentia et impetu aquarum tempestuoso defertur, præterquam ad Cataractas. (8) Locus enim ad decem stadia porrectus sic vocatur, declivis et præruptis saxis intra angustas quasdam fauces conclusus, totusque asper et voraginosus, ubi frequentes magnæque petræ scopulis assimiles exstant. Ad has quum violentius allisa fluminis unda et ab impedimentis refracta in contrarium recurrit, miri exsistunt vortices, (9) et totus in medio locus a refluxu toties iterato spumescit; unde accedentibus stupor non mediocris incutitur. Nam flumen illic tam concitato et violenter præcipitat, ut a sagittæ impetu nihil differre videatur. (10) Sub Nili diluviem submersis jam scopulis et toto aspreto aquis obtecto, accidere solet ut aliqui contrarios nacti ventos per cataractam navibus descendant : at nemini adscendendi facultas, impetu fluminis omnem humanæ mentis sollertiam evincente. (11) Plures quidem sunt id genus cataractæ, sed maximus ille qui in confiniis Æthiopiæ et Ægypti est.

XXXIII. Insulas quoque fluvius in se comprehendit, ac juxta Æthiopiam quidem tum alias complures tum unam permagnam, quam Meroen vocant. In ea nominis ejusdem urbs est celebris, cui Cambyses conditor a matre sua Meroe

αὐτὴν Καμβύσου καὶ θεμένου τὴν προσηγορίαν ἀπὸ τῆς μητρὸς αὐτοῦ Μερόης. (2) Ταύτην δὲ τῷ μὲν σχήματί φασιν ὑπάρχειν θυρεῷ παραπλησίαν, τῷ δὲ μεγέθει πολὺ προέχειν τῶν ἄλλων νήσων τῶν ἐν τούτοις τοῖς τόποις· τὸ μὲν γὰρ μῆκος αὐτῆς εἶναι λέγουσι σταδίων τρισχιλίων, τὸ δὲ πλάτος χιλίων· ἔχειν δ' αὐτὴν καὶ πόλεις οὐκ ὀλίγας, ὧν ἐπιφανεστάτην ὑπάρχειν τὴν Μερόην. (3) Παρήκειν δὲ τῆς νήσου τὸν περικλυζόμενον πάντα τόπον ἀπὸ μὲν τῆς Λιβύης θῖνας ἔχοντας ἄμμου μέγεθος ἀέριον, ἀπὸ δὲ τῆς Ἀραβίας κρημνοὺς κατεῤῥωγότας· ὑπάρχειν δ' ἐν αὐτῇ καὶ μέταλλα χρυσοῦ τε καὶ ἀργύρου καὶ σιδήρου καὶ χαλκοῦ· πρὸς δὲ τούτοις ἔχειν πλῆθος ἐβένου, λίθων τε πολυτελῶν γένη παντοδαπά. (4) Καθόλου δὲ τοσαύτας νήσους ποιεῖν τὸν ποταμόν, ὥστε τοὺς ἀκούοντας μὴ ῥᾳδίως πιστεῦσαι· χωρὶς γὰρ τῶν περικλυζομένων τόπων ἐν τῷ καλουμένῳ Δέλτα τὰς ἄλλας εἶναι νήσους πλείους τῶν ἑπτακοσίων, ὧν τὰς μὲν ὑπὸ Αἰθιόπων ἐπαντλουμένας γεωργεῖσθαι κέγχρῳ, τὰς δὲ πλήρεις ὑπάρχειν ὄφεων καὶ κυνοκεφάλων καὶ ἄλλων θηρίων παντοδαπῶν, καὶ διὰ τοῦτο ἀπροσίτους εἶναι τοῖς ἀνθρώποις. (5) Ὁ δ' οὖν Νεῖλος κατὰ τὴν Αἴγυπτον εἰς πλείω μέρη σχιζόμενος ποιεῖ τὸ καλούμενον ἀπὸ τοῦ σχήματος Δέλτα. (6) Τούτου δὲ τὰς μὲν πλευρὰς καταγράφει τὰ τελευταῖα τῶν ῥευμάτων, τὴν δὲ βάσιν ἀναπληροῖ τὸ δεχόμενον πέλαγος τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποταμοῦ. (7) Ἐξίησι δ' εἰς τὴν θάλατταν ἑπτὰ στόμασιν, ὧν τὸ μὲν πρὸς ἕω κεκλιμένον καὶ πρῶτον καλεῖται Πηλουσιακόν, τὸ δὲ δεύτερον Τανιτικόν, εἶτα Μενδήσιον, καὶ Φατνιτικόν, καὶ Σεβεννυτικόν, ἔτι δὲ Βολβίτινον, καὶ τελευταῖον Κανωβικόν, ὅ τινες Ἡρακλεωτικὸν ὀνομάζουσιν. (8) Ἔστι δὲ καὶ ἕτερα στόματα χειροποίητα, περὶ ὧν οὐδὲν κατεπείγει γράφειν. Ἐφ' ἑκάστῳ δὲ πόλις τετείχισται διαιρουμένη τῷ ποταμῷ καὶ καθ' ἑκάτερον μέρος τῆς ἐκβολῆς ζεύγμασι καὶ φυλακαῖς εὐκαίροις διειλημμένη· ἀπὸ δὲ τοῦ Πηλουσιακοῦ στόματος διῶρυξ ἐστὶ χειροποίητος εἰς τὸν Ἀράβιον κόλπον καὶ τὴν ἐρυθρὰν θάλατταν. (9) Ταύτην δ' ἐπεβάλετο πρῶτος κατασκευάζειν Νεκῶς ὁ Ψαμμητίχου, μετὰ δὲ τοῦτον Δαρεῖος ὁ Πέρσης, καὶ προκόψας τοῖς ἔργοις ἕως τινὸς τὸ τελευταῖον εἴασεν αὐτὴν ἀσυντέλεστον· (10) ἐδιδάχθη γὰρ ὑπό τινων ὅτι διορύξας τὸν ἰσθμὸν αἴτιος ἔσται τοῦ κατακλυσθῆναι τὴν Αἴγυπτον· μετεωροτέραν γὰρ ἀπεδείκνυον ὑπάρχειν τῆς Αἰγύπτου τὴν Ἐρυθρὰν θάλατταν. (11) Ὕστερον δὲ ὁ δεύτερος Πτολεμαῖος συνετέλεσεν αὐτήν, καὶ κατὰ τὸν ἐπικαιρότατον τόπον ἐμηχανήσατό τι φιλότεχνον διάφραγμα· τοῦτο δ' ἐξήνοιγεν, ὁπότε βούλοιτο διαπλεῦσαι, καὶ ταχέως πάλιν συνέκλειεν, εὐστόχως ἐκλαμβανομένης τῆς χρείας. (12) Ὁ δὲ διὰ τῆς διώρυγος ταύτης ῥέων ποταμὸς ὀνομάζεται μὲν ἀπὸ τοῦ κατασκευάσαντος Πτολεμαῖος, ἐπὶ δὲ τῆς ἐκβολῆς πόλιν ἔχει τὴν προσαγορευομένην Ἀρσινόην.

XXXIV. Τὸ δ' οὖν Δέλτα τῇ Σικελίᾳ τῷ σχήματι παραπλήσιον ὑπάρχον τῶν μὲν πλευρῶν ἑκατέραν ἔχει σταδίων ἑπτακοσίων καὶ πεντήκοντα, τὴν δὲ βάσιν

nomen imposuit. (2) Figuram scuti referre, ceterisque insulis magnitudine, illis quidem in locis, præstare dicitur, ter mille stadia in longum, et mille in latum patens, urbesque habens non paucas, quarum nobilissima Meroe. (3) Porro insulæ narrant, quousque flumine circumluitur, a Libyæ finibus immensos arenarum cumulos, versus Arabiam præruptos scopulorum vertices obtendi. Esse in ea memorant fodinas auri, argenti, ferri, æris, ac præterea magnam habere ebeni copiam et varia pretiosorum lapidum genera. (4) Tot denique insulas effici ab hoc fluvio, ut auditores vix credendum arbitrentur. Nam præter circumfluos locos in Delta regione, quam vocant, plures numerant septingentis, quarum aliæ ab Æthiopibus irrigatæ insperso milio colerentur, aliæ, quia serpentibus et cynocephalis, omnique bestiarum genere abundarent, difficili essent accessu hominibus. (5) Ceterum Nilus intra Ægyptum in plures scissus alveos, Delta, a figura sic nominatum, efficit. (6) Hujus latera extremi fluminis alvei describunt, basin vero pelagus, ostia Nili excipiens, absolvit. (7) Nam septem ostiis in mare excurrit; quorum primum auroræ obversum dicitur Pelusiacum, secundum Taniticum; inde Mendesium, Phatniticumque, et Sebennyticum, tum Bolbitinum et postremo Canobicum, a nonnullis Herculeum vocitatum. (8) Sunt et alia ostia manu facta, de quibus scribere nihil urget. Ad unumquodque urbs condita est flumine divisa et ab utraque ostii ripa pontibus et custodiis opportunis munita. A Pelusiaco fossa in sinum Arabicum et Erythræum mare hominum manibus deducta est. (9) Cujus ducendæ Necos, Psammetichi filius, primus auctor fuit, et post eum Darius Persa opus quodamtenus produxit, sed imperfectum tandem reliquit: (10) Edoctus erat enim a quibusdam, isthmi perfossione illa effecturum, ut Ægyptus submergeretur; Rubrum enim mare editius esse Ægypto demonstrarunt. (11) Postea Ptolemæus secundus ultimam operi manum imposuit, et loco opportunissimo sepimentum quoddam transversarium artificiose machinatus est; quod transiturus aperiebat, et mox iterum occludebat, usu consilium non frustrante. (12) Amnis per fossam decurrens Ptolemæus, nomine auctoris, dicitur; ubi in mare excurrit, urbem habet nomine Arsinoes.

XXXIV. Delta Siciliæ figuram imitatur. Utrumque latus ad septingenta quinquaginta stadia porrigitur; basis, quæ

θαλάττῃ προσκλυζομένην σταδίων χιλίων καὶ τριακοσίων. (2) Ἡ δὲ νῆσος αὕτη πολλαῖς διώρυξι χειροποιήτοις διείληπται καὶ χώραν περιέχει καλλίστην τῆς Αἰγύπτου· ποταμόχωστος γὰρ οὖσα καὶ κατάῤῥυτος πολλοὺς καὶ παντοδαποὺς ἐκφέρει καρπούς, τοῦ μὲν ποταμοῦ διὰ τὴν κατ' ἔτος ἀνάβασιν νεαρὰν ἰλὺν ἀεὶ καταχέοντος, τῶν δ' ἀνθρώπων ῥᾳδίως ἅπασαν ἀρδευόντων διά τινος μηχανῆς, ἣν ἐπενόησε μὲν Ἀρχιμήδης ὁ Συρακόσιος, ὀνομάζεται δὲ ἀπὸ τοῦ σχήματος κοχλίας. (3) Πραεῖαν δὲ τοῦ Νείλου τὴν ῥύσιν ποιουμένου, καὶ γῆν πολλὴν καὶ παντοδαπὴν καταφέροντος, ἔτι δὲ κατὰ τοὺς κοίλους τόπους λιμνάζοντος, ἕλη γίνεται πάμφορα· (4) ῥίζαι γὰρ ἐν αὐτοῖς φύονται παντοδαπαὶ τῇ γεύσει καὶ καρπῶν καὶ καυλῶν ἰδιάζουσαι φύσεις, πολλὰ συμβαλλόμεναι τοῖς ἀπόροις τῶν ἀνθρώπων καὶ τοῖς ἀσθενέσι πρὸς αὐτάρκειαν. (5) Οὐ γὰρ μόνον τροφὰς παρέχονται ποικίλας καὶ πᾶσι τοῖς δεομένοις ἑτοίμας καὶ δαψιλεῖς, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων τῶν εἰς τὸ ζῆν ἀναγκαίων οὐκ ὀλίγα φέρουσι βοηθήματα· (6) λωτός τε γὰρ φύεται πολύς, ἐξ οὗ κατασκευάζουσιν ἄρτους οἱ κατ' Αἴγυπτον δυναμένους ἐκπληροῦν τὴν φυσικὴν τοῦ σώματος ἔνδειαν, τό τε κιβώριον δαψιλέστατον ὑπάρχον φέρει τὸν καλούμενον Αἰγύπτιον κύαμον. (7) Ἔστι δὲ καὶ δένδρων γένη πλείονα, καὶ τούτων αἱ μὲν ὀνομαζόμεναι περσαῖαι καρπὸν διάφορον ἔχουσι τῇ γλυκύτητι, μετενεχθέντος ἐξ Αἰθιοπίας ὑπὸ Περσῶν τοῦ φυτοῦ καθ' ὃν καιρὸν Καμβύσης ἐκράτησεν ἐκείνων τῶν τόπων. (8) Τῶν δὲ συκαμίνων αἱ μὲν τὸν τῶν μόρων καρπὸν φέρουσιν, αἱ δὲ τὸν τοῖς σύκοις ἐμφερῆ, καὶ παρ' ὅλον σχεδὸν τὸν ἐνιαυτὸν αὐτοῦ φυομένου συμβαίνει τοὺς ἀπόρους καταφυγὴν ἑτοίμην ἔχειν τῆς ἐνδείας. (9) Τὰ δὲ βάτα καλούμενα συνάγεται μὲν κατὰ τὴν ἀποχώρησιν τοῦ ποταμοῦ, διὰ δὲ τὴν γλυκύτητα τῆς φύσεως αὐτῶν ἐν τραγήματος μέρει καταναλίσκεται. (10) Κατασκευάζουσι δὲ καὶ ἐκ τῶν κριθῶν Αἰγύπτιοι πόμα λειπόμενον οὐ πολὺ τῆς περὶ τὸν οἶνον εὐωδίας, ὃ καλοῦσι ζῦθος. (11) Χρῶνται δὲ καὶ πρὸς τὴν τῶν λύχνων καῦσιν ἐπιχέοντες ἀντ' ἐλαίου τὸ ἀποθλιβόμενον ἔκ τινος φυτοῦ, προσαγορευόμενον δὲ κίκι. Πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα τὰ δυνάμενα τὰς ἀναγκαίας χρείας παρέχεσθαι τοῖς ἀνθρώποις δαψιλῆ φύεται κατὰ τὴν Αἴγυπτον, ὑπὲρ ὧν μακρὸν ἂν εἴη γράφειν.

XXXV. Θηρία δὲ ὁ Νεῖλος τρέφει πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα ταῖς ἰδέαις ἐξηλλαγμένα, δύο δὲ διάφορα, τόν τε κροκόδειλον καὶ τὸν καλούμενον ἵππον. (2) Τούτων δ' ὁ μὲν κροκόδειλος ἐξ ἐλαχίστου γίνεται μέγιστος, ὡς ἂν ᾠὰ μὲν τοῦ ζῴου τούτου τίκτοντος τοῖς χηνείοις παραπλήσια, τοῦ δὲ γεννηθέντος αὐξομένου μέχρι πηχῶν ἑκκαίδεκα. (3) Καὶ μακρόβιον μέν ἐστιν ὡς κατ' ἄνθρωπον, γλῶτταν δὲ οὐκ ἔχει· τὸ δὲ σῶμα θαυμαστῶς ὑπὸ τῆς φύσεως ὠχύρωται· τὸ μὲν γὰρ δέρμα αὐτοῦ πᾶν φολιδωτόν ἐστι καὶ τῇ σκληρότητι διάφορον, ὀδόντες δ' ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν ὑπάρχουσι πολλοί, δύο δὲ οἱ χαυλιόδοντες πολὺ τῷ μεγέθει τῶν ἄλλων διαλ-

mari alluitur, stadiorum est mille trecentorum. Est hæc insula multis fossis manu factis intersecta, amœnissimum Ægypti locum præbens. (2) Quum enim a flumine sit aggesta et irrigua, magnam fructuum varietatem producit, dum anniversario fluvius excessu novum perpetuo limum affundit, et incolæ facile eam rigant machina quadam, ab Archimede Syracusio inventa, quæ a forma cochliæ nomen habet. (3) Quum lenis sit Nili profluxus, multumque variæ secum terræ deferat, et in locis cavis atque humilioribus stagnet, fœcundas paludes efficit. (4) Nam in his vario sapore radices nascuntur, fructusque et caules genio singulari; quæ pauperculis et infirmis ad usum quantum satis est conferunt. (5) Non enim cibos tantum varios cunctisque egentibus obvios et largos præbent, verum alia quoque vitæ necessaria adjumenta non parce subministrant. (6) Nam copiose ibi lotus crescit, unde panem Ægyptii ad naturalem corporis indigentiam explendam conficiunt; tum ciborium hic uberrimum Ægyptiam quam dicunt fabam edit. (7) Arborum quoque complura sunt genera, ex quibus persicæ quæ nominantur eximiam habent dulcedinem. Propagata hæc planta fuit ex Æthiopia a Persis, quo tempore Cambyses loca illa in potestate habuit. (8) Sycaminorum aliæ mora, aliæ ficubus similem fructum producunt: qui quum per totum fere annum ibi proveniat, paratissimum contra famem perfugium se exhibet indigentibus. (9) Bata quæ vocantur, post fluvii recessum comportant, eaque ob naturæ dulcedinem pro bellariis absumuntur. (10) Conficitur Ægyptiis potus ex hordeo, quem zythum vocant, odoris ac saporis jucunditate vino non multum cedens. (11) Ad lucernas accendendas liquorem ex planta quadam, quam Cici vocant, expressum pro oleo infundunt. Plura insuper alia ad necessarios hominum usus commoda nascuntur affatim in Ægypto, quæ enumerare longum est.

XXXV. Multas Nilus bestias alit, quum alias formis diversas, tum duas insignes, crocodilum puta, et equum quem dicunt. (2) Horum crocodilus ex minimo fit maximus: ova enim hoc animal anserinis similia parit, exclususque inde catulus ad sedecim cubitos excrescit. (3) Hominis respectu longam ætatem vivit, linguaque caret. Corpus a natura mirifice communitum habet. Pellis enim tota squamis integitur et duritie sua excellit. Dentes maxillam utramque multi exasperant, duoque exstant ceteris

λάττοντες. (4) Σαρκοφαγεῖ δὲ οὐ μόνον ἀνθρώπους, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων τῶν ἐπὶ τῆς γῆς ζῴων τὰ προςπελάζοντα τῷ ποταμῷ· καὶ τὰ μὲν δήγματα ποιεῖ ἁδρὰ καὶ χαλεπά, τοῖς δ' ὄνυξι δεινῶς σπαράττει, καὶ τὸ διαιρεθὲν τῆς σαρκὸς παντελῶς ἀπεργάζεται δυςίατον. (5) Ἐθηρεύετο δὲ ταῦτα τὰ ζῷα τὸ μὲν παλαιὸν ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων ἀγκίστροις ἔχουσιν ἐπιδεδελεασμένας ὑείας σάρκας, ὕστερον δὲ ποτὲ μὲν δικτύοις παχέσιν ὥςπερεί τινες ἰχθύες, ποτὲ δὲ ἐμβολίοις σιδηροῖς ἐκ τῶν ἀκάτων τυπτόμενα συνεχῶς εἰς τὴν κεφαλήν. (6) Πλῆθος δ' αὐτῶν ἀμύθητόν ἐστι κατά τε τὸν ποταμὸν καὶ τὰς παρακειμένας λίμνας, ὡς ἂν πολυγόνων τε ὄντων καὶ σπανίως ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ἀναιρουμένων· τῶν μὲν γὰρ ἐγχωρίων τοῖς πλείστοις νόμιμόν ἐστιν ὡς θεὸν σέβεσθαι τὸν κροκόδειλον, τοῖς δ' ἀλλοφύλοις ἀλυσιτελής ἐστιν ἡ θήρα, παντελῶς οὐκ οὔσης ἐδωδίμου τῆς σαρκός. (7) Ἀλλ' ὅμως τοῦ πλήθους τούτου φυομένου κατὰ τῶν ἀνθρώπων ἡ φύσις κατεσκεύασε μέγα βοήθημα· ὁ γὰρ καλούμενος ἰχνεύμων, παραπλήσιος ὢν μικρῷ κυνί, περιέρχεται τὰ τῶν κροκοδείλων ᾠὰ συντρίβων, τίκτοντος τοῦ ζῴου παρὰ τὸν ποταμόν, καὶ τὸ θαυμασιώτατον, οὔτε κατεσθίων οὔτε ὠφελούμενος οὐδέν, διατελεῖ φυσικήν τινα χρείαν καὶ κατηναγκασμένην ἐνεργῶν εἰς ἀνθρώπων εὐεργεσίαν. (8) Ὁ δὲ καλούμενος ἵππος τῷ μεγέθει μέν ἐστιν οὐκ ἐλάττων πηχῶν πέντε, τετράπους δ' ὢν καὶ δίχηλος παραπλησίως τοῖς βουσί, τοὺς χαυλιόδοντας ἔχει μείζους τῶν ἀγρίων ὑῶν, τρεῖς ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν, ὦτα δὲ καὶ κέρκον καὶ φωνὴν ἵππῳ παρεμφερῆ, τὸ δ' ὅλον κύτος τοῦ σώματος οὐκ ἀνόμοιον ἐλέφαντι, καὶ δέρμα πάντων σχεδὸν τῶν θηρίων ἰσχυρότατον. (9) Ποτάμιον γὰρ ὑπάρχον καὶ χερσαῖον τὰς μὲν ἡμέρας ἐν τοῖς ὕδασι ποιεῖ γυμναζόμενον κατὰ βάθους, τὰς δὲ νύκτας ἐπὶ χώρας κατανέμεται τόν τε σῖτον καὶ τὸν χόρτον, ὥστε εἰ πολύτεκνον ἦν τοῦτο τὸ ζῷον καὶ κατ' ἐνιαυτὸν ἔτικτεν, ἐλυμαίνετ' ἂν ὁλοσχερῶς τὰς γεωργίας τὰς κατ' Αἴγυπτον. (10) Ἁλίσκεται δὲ καὶ τοῦτο τὸ ζῷον πολυχειρίᾳ τῶν τυπτόντων τοῖς σιδηροῖς ἐμβολίοις· ὅπου γὰρ ἂν φανῇ, συνάγουσιν ἐπ' αὐτὸ πλοῖα, καὶ περιστάντες κατατραυματίζουσιν ὥςπερ τισὶ κοπεῦσιν ἐπὶ σιδηροῖς ἀγκίστροις, εἶθ' ἑνὶ τῶν ἐμπαγέντων ἐνάπτοντες ἀρχὰς στυπίνας ἀφιᾶσι, μέχρι ἂν ὅτου παραλυθῇ γενόμενον ἔξαιμον. (11) Τὴν μὲν οὖν σάρκα σκληρὰν ἔχει καὶ δύςπεπτον, τῶν δ' ἔντοσθεν οὐδὲν ἐδώδιμον, οὔτε σπλάγχνον οὔτ' ἐγκοίλιον.

XXXVI. Χωρὶς δὲ τῶν εἰρημένων θηρίων ὁ Νεῖλος ἔχει παντοῖα γένη ἰχθύων καὶ κατὰ τὸ πλῆθος ἄπιστα. Τοῖς γὰρ ἐγχωρίοις οὐ μόνον ἐκ τῶν προςφάτως ἁλισκομένων παρέχεται δαψιλῆ τὴν ἀπόλαυσιν, ἀλλὰ καὶ πλῆθος εἰς ταριχείαν ἀνίησιν ἀνέκλειπτον. (2) Καθόλου δὲ ταῖς εἰς ἀνθρώπους εὐεργεσίαις ὑπερβάλλει πάντας τοὺς κατὰ τὴν οἰκουμένην ποταμούς· τῆς γὰρ πληρώσεως τὴν ἀρχὴν ἀπὸ θερινῶν τροπῶν ποιούμενος αὔξεται μὲν μέχρι τῆς ἰσημερίας τῆς μετοπωρινῆς,

multo grandiores. (4) Devorat non tantum homines, sed etiam alia, quæcunque fluvio propinquant, animalia. Morsus imprimit acres et sævos, unguibusque immaniter dilaniat, ac quidquid carnis divellit, quam difficillime coalescit. (5) Hæc animalia Ægyptii quondam hamis venabantur, suillis carnibus inescata; postea crassis interdum retibus, uti piscium nonnullos, ferreis interdum vectibus, e navigiis crebro in capita impactis. (6) Infinita horum multitudo est in amni et stagnis vicinis; ut qui fœcundissimi sint, et raro ab hominibus necentur. Nam a plerisque incolis lege sancitum est crocodilum pro deo coli: extraneis vero a venatione horum utilitatis nihil redit, carne ad vescendum prorsus inepta. (7) Sed tamen adversus hanc in perniciem mortalium luxuriosam fecunditatem ingens remedium natura procuravit. Ichneumon enim qui dicitur, magnitudine canis pusilli, ova belluæ, juxta flumen enixæ, oberrans comminuit; non (quod maxime admirandum est) cibi aut alius emolumenti gratia, sed ut naturale quoddam et coactum perpetuo in homines beneficentiæ munus exsequatur. (8) Hippopotamus qui dicitur (*i. e. equus fluviatilis*), magnitudinem quinque cubitis non minorem et bifidas similiter ac boves ungulas habet: tres utrinque dentes prominent aprugnis majores: auribus, cauda et voce equum refert; tota autem corporis moles non dissimilis elephanti: summa cutis firmitas præ cunctis ferme bestiis. (9) Fluviatilis quum sit et terrestris, interdiu in imo aquarum fundo sese exercens commoratur, noctu in terra segetes et gramina despascitur. Si major bestiæ fœcunditas annis singulis fœtus produceret, agris, qui sunt per Ægyptum, extremam inferret calamitatem. (10) Etiam hæc bestia multorum manibus capitur, qui ferreis eam contis percutiunt. Ubi enim apparet, junctis navigiis invadunt, ac circumstantes veluti malleolis quibusdam ferreis et hamatis sauciant; tum infixorum uni principiis stupeorum vinculorum alligatis, feram missam faciunt, usque dum vires cum sanguine effluxerint. (11) Carnibus præduris est et difficillimæ concoctionis: de interioribus vescum nihil, neque viscera neque intestina.

XXXVI. Præterea incredibili piscium copia omnigenorum Nilus abundat. Non enim ut recens modo captis large fruantur accolæ efficit; verum inexhaustam quoque salsamentorum copiam largitur. (2) Ad summam, nullus in orbe fluvius plura hominibus commoda accumulat. Exundatio ejus a solstitio incipiens æstivo ad æquinoctium usque autumnale augetur. Interim novum subinde limum

ἐπάγων δ' ἀεὶ νέαν ἰλὺν βρέχει τὴν γῆν ὁμοίως τήν τε ἀργὴν καὶ σπόριμον καὶ φυτεύσιμον τοσοῦτον χρόνον ὅσον ἂν οἱ γεωργοῦντες τὴν χώραν ἐθελήσωσι. (3) Τοῦ γὰρ ὕδατος πραέως φερομένου, ῥᾳδίως ἀποτρέπουσιν αὐτὸν μικροῖς χώμασι, καὶ πάλιν ἐπάγουσιν εὐχερῶς ταῦτα διαιροῦντες, ὅταν δόξῃ συμφέρειν. (4) Καθόλου δὲ τοσαύτην τοῖς μὲν ἔργοις εὐκοπίαν παρέχεται, τοῖς δ' ἀνθρώποις λυσιτέλειαν, ὥστε τοὺς μὲν πλείστους τῶν γεωργῶν τοῖς ἀναξηραινομένοις τῆς γῆς τόποις ἐφισταμένους καὶ τὸ σπέρμα βάλλοντας ἐπάγειν τὰ βοσκήματα, καὶ τούτοις συμπατήσαντας μετὰ τέτταρας ἢ πέντε μῆνας ἀπαντᾶν ἐπὶ τὸν θερισμόν, ἐνίους δὲ κούφοις ἀρότροις ἐπαγαγόντας βραχέως τὴν ἐπιφάνειαν τῆς βεβρεγμένης χώρας σωροὺς ἀναιρεῖσθαι τῶν καρπῶν χωρὶς δαπάνης πολλῆς καὶ κακοπαθείας. (5) Ὅλως γὰρ πᾶσα γεωργία παρὰ μὲν τοῖς ἄλλοις ἔθνεσι μετὰ μεγάλων ἀναλωμάτων καὶ ταλαιπωριῶν διοικεῖται, παρὰ δ' Αἰγυπτίοις μόνοις ἐλαχίστοις δαπανήμασι καὶ πόνοις συγκομίζεται· ἥ τε ἀμπελόφυτος ὁμοίως ἀρδευομένη δαψίλειαν οἴνου τοῖς ἐγχωρίοις παρασκευάζει. (6) Οἱ δὲ χερσεύειν ἐάσαντες τὴν χώραν τὴν ἐπικεκλυσμένην καὶ τοῖς ποιμνίοις ἀνέντες μηλόβοτον διὰ τὸ πλῆθος τῆς νομῆς δὶς τεκόντα καὶ δὶς ἀποκαρέντα τὰ πρόβατα καρποῦνται. (7) Τὸ δὲ γινόμενον περὶ τὴν ἀνάβασιν τοῦ Νείλου τοῖς μὲν ἰδοῦσι θαυμαστὸν φαίνεται, τοῖς δ' ἀκούσασι παντελῶς ἄπιστον. Τῶν γὰρ ἄλλων ποταμῶν ἁπάντων περὶ τὰς θερινὰς τροπὰς ἐλαττουμένων καὶ κατὰ τὸν ἑξῆς χρόνον τοῦ θέρους ἀεὶ μᾶλλον ταπεινουμένων, οὗτος μόνος τότε ἀρχὴν λαβὼν τῆς πληρώσεως ἐπὶ τοσοῦτον αὔξεται καθ' ἡμέραν, ὥστε τὸ τελευταῖον πᾶσαν σχεδὸν ἐπικλύζειν τὴν Αἴγυπτον. (8) Ὡσαύτως δὲ πάλιν εἰς τοὐναντίον μεταβάλλων τὸν ἴσον χρόνον καθ' ἡμέραν ἐκ τοῦ κατ' ὀλίγον ταπεινοῦται, μέχρι ἂν εἰς τὴν προϋπάρξασαν ἀφίκηται τάξιν. Καὶ τῆς μὲν χώρας οὔσης πεδιάδος, τῶν δὲ πόλεων καὶ τῶν κωμῶν, ἔτι δὲ τῶν ἀγροικιῶν κειμένων ἐπὶ χειροποιήτων χωμάτων, ἡ πρόσοψις ὁμοία γίνεται ταῖς Κυκλάσι νήσοις. (9) Τῶν δὲ χερσαίων θηρίων τὰ πολλὰ μὲν ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ περιληφθέντα διαφθείρεται βαπτιζόμενα, τινὰ δ' εἰς τοὺς μετεωροτέρους ἐκφεύγοντα τόπους διασώζεται, τὰ δὲ βοσκήματα κατὰ τὸν τῆς ἀναβάσεως χρόνον ἐν ταῖς κώμαις καὶ ταῖς ἀγροικίαις διατρέφεται, προπαρασκευαζομένης αὐτοῖς τῆς τροφῆς. (10) Οἱ δ' ὄχλοι πάντα τὸν τῆς πληρώσεως χρόνον ἀπολελυμένοι τῶν ἔργων εἰς ἄνεσιν τρέπονται, συνεχῶς ἑστιώμενοι καὶ πάντων τῶν πρὸς ἡδονὴν ἀνηκόντων ἀνεμποδίστως ἀπολαύοντες. (11) Διὰ δὲ τὴν ἀγωνίαν τὴν ἐκ τῆς ἀναβάσεως τοῦ ποταμοῦ γινομένην κατεσκεύασται Νειλοσκοπεῖον ὑπὸ τῶν βασιλέων ἐν τῇ Μέμφει· ἐν τούτῳ δὲ τὴν ἀνάβασιν ἀκριβῶς ἐκμετροῦντες οἱ τὴν τούτου διοίκησιν ἔχοντες ἐξαποστέλλουσιν εἰς τὰς πόλεις ἐπιστολάς, διασαφοῦντες πόσους πήχεις ἢ δακτύλους ἀναβέβηκεν ὁ ποταμὸς καὶ πότε τὴν ἀρχὴν πεποίηται τῆς ἐλαττώσεως. (12) Διὰ δὲ τοῦ τοιούτου τρόπου τῆς

importans tam ignava quam frugibus et plantis culta sola, quamdiu velint agricolæ, humectat. (3) Aquas enim leniter accedentes modicis facile aggeribus avertunt, iisque apertis, si ex usu videatur, non magno labore iterum inducunt. (4) Adeoque tantum laboribus compendii et hominibus emolumenti affert, ut pars rusticorum maxima, seminibus in exsiccatos telluris agros conjectis, pecora ad conculcandum inducant, et post quatuor aut quinque menses ad demetendum revertantur. Aliqui, levibus aratris summo terræ dorso post humectationem obiter proscisso, ingentes frugum acervos absque magnis impendiis et laborum ærumnis inde tollunt. (5) Nam tota omnino apud gentes ceteras agricultura magnis sumtibus et molestiis administratur; soli vero Ægyptii minimis cum expensis et laboribus fruges colligunt. Regio vitibus consita eodem modo post rigationem vino exuberat. (6) Qui post inundationem rura gregibus inculta permittunt ad pastum, hunc ex ubertate fructum recipiunt, ut bis pariant oves, bis tondeantur. (7) Incrementum Nili spectantibus admirabile, audientibus prorsum incredibile videtur. Quum enim ceteri fluvii sub conversionem solis æstivam minuantur, et per æstatis reliquum subinde se magis demittant, hic solus tum crescere incipiens tantum in dies augetur, ut Ægyptum fere totam denique inundet. (8) Eodem modo in contrarium se vertens pari temporis spatio in dies paulatim fit humilior, donec intra pristinum sit alveum reversus. Et quia campestris est hæc terra, urbesque ac oppida et villæ agrestium in collibus manu congestis jacent; Cycladum insularum adspectum repræsentant. (9) Ac bestiarum terrestrium pleræque, quum ab amne intercipiantur, suffocatæ pereunt: nonnullæ tamen, quæ ad altiora effugerint, incolumes manent. Pecudes igitur restagnationis tempore in pagis et mapalibus, pabulo ad hoc præparato, aluntur. (10) At vulgus per totum hoc exundationis tempus negotiis rusticis exsolutum feriis indulget, et assidue epulatur, omnibusque ad voluptatem facientibus libere ac secure perfruitur. (11) Propter metum vero ex inundatione ortum Niloscopium a regibus in Memphi exstructum est, ubi mensura illius exacte cognita, negotii hujus curatores per literas ad urbes huc illuc missas significant, vel quot cubitis digitis fluvius ascenderit, et quando decrementi fecerit initium. (12) Ita po-

μὲν ἀγωνίας ἀπολύεται πᾶς ὁ λαός, πυθόμενος τὴν τῆς αὐξήσεως εἰς τοὐναντίον μεταβολήν, τὸ δὲ πλῆθος τῶν ἐσομένων καρπῶν εὐθὺς ἅπαντες προεγνώκασιν, ἐκ πολλῶν χρόνων τῆς παρατηρήσεως ταύτης παρὰ τοῖς Αἰγυπτίοις ἀκριβῶς ἀναγεγραμμένης.

XXXVII. Μεγάλης δ' οὔσης ἀπορίας περὶ τῆς τοῦ ποταμοῦ πληρώσεως, ἐπικεχειρήκασι πολλοὶ τῶν τε φιλοσόφων καὶ τῶν ἱστορικῶν ἀποδοῦναι τὰς ταύτης αἰτίας, περὶ ὧν ἐν κεφαλαίοις ἐροῦμεν, ἵνα μήτε μακρὰς ποιώμεθα τὰς παρεκβάσεις μήτε ἄγραφον τὸ παρὰ πᾶσιν ἐπιζητούμενον ἀπολείπωμεν. (2) Ὅλως γὰρ ὑπὲρ τῆς ἀναβάσεως τοῦ Νείλου καὶ τῶν πηγῶν, ἔτι δὲ τῆς εἰς θάλατταν ἐκβολῆς καὶ τῶν ἄλλων ὧν ἔχει διαφορῶν παρὰ τοὺς ἄλλους ποταμούς, μέγιστος ὢν τῶν κατὰ τὴν οἰκουμένην, τινὲς μὲν τῶν συγγραφέων ἁπλῶς οὐκ ἐτόλμησαν οὐδὲν εἰπεῖν, καίπερ εἰωθότες μηκύνειν ἐνίοτε περὶ χειμάρρου τοῦ τυχόντος, τινὲς δ' ἐπιβαλόμενοι λέγειν περὶ τῶν ἐπιζητουμένων πολὺ τῆς ἀληθείας διήμαρτον. (3) Οἱ μὲν γὰρ περὶ τὸν Ἑλλάνικον καὶ Κάδμον, ἔτι δ' Ἑκαταῖον, καὶ πάντες οἱ τοιοῦτοι, παλαιοὶ παντάπασιν ὄντες, εἰς τὰς μυθώδεις ἀποφάσεις ἀπέκλιναν. (4) Ἡρόδοτος δὲ ὁ πολυπράγμων, εἰ καί τις ἄλλος, γεγονὼς καὶ πολλῆς ἱστορίας ἔμπειρος ἐπικεχείρηκε μὲν περὶ τούτων ἀποδιδόναι λόγον, ἠκολουθηκὼς δὲ ἀντιλεγομέναις ὑπονοίαις εὑρίσκεται· Ξενοφῶν δὲ καὶ Θουκυδίδης, ἐπαινούμενοι κατὰ τὴν ἀλήθειαν τῶν ἱστοριῶν, ἀπέσχοντο τελέως κατὰ τὴν γραφὴν τῶν τόπων τῶν κατ' Αἴγυπτον· οἱ δὲ περὶ τὸν Ἔφορον καὶ Θεόπομπον μάλιστα πάντων εἰς ταῦτα ἐπιταθέντες ἥκιστα τῆς ἀληθείας ἐπέτυχον. Καὶ διεσφάλησαν οὗτοι πάντες οὐ διὰ τὴν ἀμέλειαν, ἀλλὰ διὰ τὴν τῆς χώρας ἰδιότητα. (5) Ἀπὸ γὰρ τῶν ἀρχαίων χρόνων ἄχρι Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου προσαγορευθέντος οὐχ ὅπως τινὲς τῶν Ἑλλήνων ὑπερέβαλον εἰς Αἰθιοπίαν, ἀλλ' οὐδὲ μέχρι τῶν ὅρων τῆς Αἰγύπτου προσανέβησαν· οὕτως ἄξενα πάντα ἦν τὰ περὶ τοὺς τόπους τούτους καὶ παντελῶς ἐπικίνδυνα· τοῦ δὲ προειρημένου βασιλέως μεθ' Ἑλληνικῆς δυνάμεως εἰς Αἰθιοπίαν πρώτου στρατεύσαντος, ἐπεγνώσθη τὰ κατὰ τὴν χώραν ταύτην ἀκριβέστερον ἀπὸ τούτων τῶν χρόνων. (6) Τῆς μὲν οὖν τῶν προτέρων συγγραφέων ἀγνοίας τοιαύτας τὰς αἰτίας συνέβη γενέσθαι· τὰς δὲ πηγὰς τοῦ Νείλου καὶ τὸν τόπον ἐξ οὗ λαμβάνει τὴν ἀρχὴν τοῦ ῥεύματος, ἑωρακέναι μὲν μέχρι τῶνδε τῶν ἱστοριῶν γραφομένων οὐδεὶς εἴρηκεν οὐδ' ἀκοὴν ἀπεφήνατο παρὰ τῶν ἑωρακέναι διαβεβαιουμένων. (7) Διὸ καὶ τοῦ πράγματος εἰς ὑπόνοιαν καὶ καταστοχασμὸν πιθανὸν καταντῶντος, οἱ μὲν κατ' Αἴγυπτον ἱερεῖς ἀπὸ τοῦ περιῤῥέοντος τὴν οἰκουμένην Ὠκεανοῦ φασιν αὐτὸν τὴν σύστασιν λαμβάνειν, ὑγιὲς μὲν οὐδὲν λέγοντες, ἀπορίᾳ δὲ τὴν ἀπορίαν λύοντες καὶ λόγον φέροντες εἰς πίστιν αὐτὸν πολλῆς πίστεως προσδεόμενον. (8) Τῶν δὲ Τρωγλοδυτῶν οἱ μεταναστάντες ἐκ τῶν ἄνω τόπων διὰ καῦμα, προσαγορευόμενοι δὲ Μόλγιοι, λέγουσιν ἐμφάσεις τινὰς εἶναι περὶ

pulus de reciprocatione amnis edoctus sollicitudine et metu liberatur, et e vestigio quanta frumentorum copia sit futura omnes prænoscunt, quum observatio hæc per multas hominum ætates diligenter in literas ab Ægyptiis relata sit.

XXXVII. Ceterum ingens exstitit de auctu Nili controversia, et multi e philosophis atque historicis causas ejus edisserere sunt conati : quas capitulatim exponemus, ne et longius digrediamur, neque quod in disquisitione apud omnes versatur, intactum relinquamus. (2) De Nili enim augmento et fontibus, ejusque in mare tandem excursu, et aliis quæ præ ceteris amnibus peculiariter sibi vindicat, ipse toto in orbe maximus, quidam scriptores nihil omnino dicere ausi fuere, de quovis tamen torrente declamitare interim soliti : quidam vero quæstionis explicationem aggressi multum a vero aberrarunt. (3) Nam Hellanicus et Cadmus, Hecatæus quoque et id genus prisci omnes, ad fabulosas assertiones declinarunt. (4) Herodotus autem, multarum rerum satagens, si quisquam alius, et variæ historiæ peritus, rationem quidem illorum reddere studuit; verum opiniones contradictioni obnoxias sequi deprehenditur. Thucydides et Xenophon, qui ob historiæ veritatem laudantur, ab Ægypti locorum descriptione omnino abstinuerunt. At Ephorus et Theopompus, licet maxime omnium huc vires intenderint, veritatem tamen minime asseculi sunt. Hi omnes non negligentia quidem, sed ob peculiarem hujus regionis naturam aberrarunt. (5) Nam a priscis temporibus ad Ptolemæum cognomine Philadelphum nulli Græcorum Ægypti fines attigerunt, nedum ad Æthiopiam usque penetrarunt : tam ignara hospitum erant loca ista et periculis obnoxia; donec, rege illo cum Græcorum manu primum in Æthiopiam profecto, accuratius inde regio explorari cœpta est. (6) Hæ igitur causæ fuere priorum scriptorum ignorantiæ. Attamen fontes Nili, et locum unde fluere incipit, nemo hactenus scriptorum se vidisse, vel ab iis, qui certo se vidisse confirmarint, audivisse professus est. (7) Ideo quum ad opiniones et conjecturas probabiles res devolvatur, sacerdotes Ægyptii ex Oceano terram circumfluente hunc nasci affirmant. Sed nihil sani memorant, dubiaque solvunt per dubia, et rationem ad probandum afferunt, quæ copiosa probatione ipsa indiget. (8) Molgii vero, gens Troglodytica, qui ex superiori locorum tractu propter æstum emigrarunt, indicia quædam esse aiunt,

τοὺς τόπους ἐκείνους, ἐξ ὧν ἄν τις συλλογίσαιτο διότι πολλῶν πηγῶν εἰς ἕνα τόπον ἀθροιζομένων συνίσταται τὸ ῥεῦμα τοῦ Νείλου· διὸ καὶ πολυγονώτατον αὐτὸν ὑπάρχειν πάντων τῶν γνωριζομένων ποταμῶν. (9) Οἱ δὲ περιοικοῦντες τὴν νῆσον τὴν ὀνομαζομένην Μερόην, οἷς καὶ μάλιστ' ἄν τις συγκατάθοιτο, τῆς μὲν κατὰ τὸ πιθανὸν εὑρησιλογίας πολὺ κεχωρισμένοις, τῶν δὲ τόπων τῶν ζητουμένων ἔγγιστα κειμένοις, τοσοῦτον ἀπέχουσι τοῦ λέγειν τι περὶ τούτων ἀκριβῶς, ὥστε καὶ τὸν ποταμὸν Ἀστάπουν προσηγορεύκασιν, ὅπερ ἐστὶ μεθερμηνευόμενον εἰς τὴν Ἑλλήνων διάλεκτον ἐκ τοῦ σκότους ὕδωρ. (10) Οὗτοι μὲν οὖν τῷ Νείλῳ τῆς ἐν τοῖς τόποις ἀθεωρησίας καὶ τῆς ἰδίας ἀγνοίας οἰκείαν ἔταξαν προσηγορίαν· ἡμῖν δ' ἀληθέστατος εἶναι δοκεῖ λόγος ὁ πλεῖστον ἀπέχων τοῦ προσποιήματος. (11) Οὐκ ἀγνοῶ δὲ ὅτι τὴν πρὸς τὴν ἕω τοῦ ποταμοῦ τούτου καὶ τὴν πρὸς ἑσπέραν Λιβύην ἀφορίζων Ἡρόδοτος ἀνατίθησι Λίβυσι τοῖς ὀνομαζομένοις Νασαμῶσι τὴν ἀκριβῆ θεωρίαν τοῦ ῥείθρου, καί φησιν ἔκ τινος λίμνης λαμβάνοντα τὴν ἀρχὴν τὸν Νεῖλον φέρεσθαι διὰ χώρας Αἰθιοπικῆς ἀμυθήτου· οὐ μὴν αὐτόθεν οὔτε τοῖς εἰποῦσι Λίβυσιν, εἴπερ καὶ πρὸς ἀλήθειαν εἰρήκασιν, οὔτε τῷ συγγραφεῖ προσεκτέον ἀναπόδεικτα λέγοντι.

XXXVIII. Ἐπειδὴ δὲ περὶ τῶν πηγῶν καὶ τῆς ῥύσεως αὐτοῦ διεληλύθαμεν, πειρασόμεθα τὰς αἰτίας ἀποδιδόναι τῆς πληρώσεως. (2) Θαλῆς μὲν οὖν, εἷς τῶν ἑπτὰ σοφῶν ὀνομαζόμενος, φησὶ τοὺς ἐτησίας ἀντιπνέοντας ταῖς ἐκβολαῖς τοῦ ποταμοῦ κωλύειν εἰς θάλατταν προχεῖσθαι τὸ ῥεῦμα, καὶ διὰ τοῦτ' αὐτὸν πληρούμενον ἐπικλύζειν ταπεινὴν οὖσαν καὶ πεδιάδα τὴν Αἴγυπτον. (3) Τοῦ δὲ λόγου τούτου, καίπερ εἶναι δοκοῦντος πιθανοῦ, ῥᾴδιον ἐξελέγξαι τὸ ψεῦδος· εἰ γὰρ ἦν ἀληθὲς τὸ προειρημένον, οἱ ποταμοὶ πάντες ἂν οἱ τοῖς ἐτησίαις ἐναντίας τὰς ἐκβολὰς ἔχοντες ἐποιοῦντο τὴν ὁμοίαν ἀνάβασιν· οὗ μηδαμοῦ τῆς οἰκουμένης συμβαίνοντος, ζητητέον αἰτίαν ἑτέραν ἀληθινὴν τῆς πληρώσεως. (4) Ἀναξαγόρας δ' ὁ φυσικὸς ἀπεφήνατο τῆς ἀναβάσεως αἰτίαν εἶναι τὴν τηκομένην χιόνα κατὰ τὴν Αἰθιοπίαν, ᾧ καὶ ὁ ποιητὴς Εὐριπίδης μαθητὴς ὢν ἠκολούθηκε· λέγει γοῦν

Νείλου λιπὼν κάλλιστον ἐκ γαίας ὕδωρ,
ὃς ἐκ μελαμβρότοιο πληροῦται ῥοὰς
Αἰθιοπίδος γῆς, ἡνίκ' ἂν τακῇ χιών.

(5) Καὶ ταύτην δὲ τὴν ἀπόφασιν οὐ πολλῆς ἀντιρρήσεως προσδεῖσθαι συμβέβηκε, φανεροῦ πᾶσιν ὄντος ὅτι διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῶν καυμάτων ἀδύνατον χιόνα πίπτειν περὶ τὴν Αἰθιοπίαν. (6) Καθόλου γὰρ περὶ τοὺς τόπους τούτους οὔτε πάγος οὔτε ψῦχος οὐθ' ὅλως χειμῶνος ἔμφασις γίνεται, καὶ μάλιστα περὶ τὴν ἀνάβασιν τοῦ Νείλου· εἰ δέ τις καὶ συγχωρήσαι χιόνος εἶναι πλῆθος ἐν τοῖς ὑπὲρ Αἰθιοπίαν τόποις, ὅμως ἐλέγχεται τὸ ψεῦδος τῆς ἀποφάσεως. (7) Πᾶς γὰρ ποταμὸς ἀπὸ χιόνος ῥέων ὁμολογουμένως αὔρας ἀναδίδωσι ψυχρὰς καὶ τὸν ἀέρα παχύνει· περὶ δὲ τὸν Νεῖλον μόνον τῶν ποταμῶν οὔτε

unde quis ratiocinetur, ex fontium multorum in unum alveum confluxu Nilum aggregari; ideoque cunctorum, qui quidem in notitiam venerunt, amnium fœcundissimum esse. (9) At insulæ Meroes accolæ, quibus potissimum aliquis fidem adhibuerit, quum procul a probabilibus nugarum commentis remoti sint et locis, de quibus disputatur, proxime habitent, tantum abest ut certi quid de his tradant, ut Nilum Astapum vocent, quod in linguam Græcorum translatum « e tenebris aquam » significat. (10) Hi ergo nomen fluvio imperitiæ locorum suæque ipsorum ignorantiæ conveniens tribuunt. Nobis interim verissima ratio videtur, quæ plurimum a simulatione ac figmento distet. (11) Nec tamen ignotum mihi est, Libyæ limites tum orientales ad Nilum fluvium, tum occidentales definientem Herodotum, Afris, qui Nasamones appellantur, accuratam amnis notitiam vindicare; et Nilum e lacu quodam ortum per immensos Æthiopiæ tractus deferri, tradere. At nec hac in parte Afrorum dictis, etsi fortasse vera dixerint, nec scriptoris assertioni, quum res non demonstrata sit, adstipulandum.

XXXVIII. Postquam ergo de fontibus et cursu Nili jam sat dictum, in augmenti quoque causis explicandis periculum faciemus. (2) Thales, qui inter septem sapientes recensetur, Etesiarum flatus, ostiis fluvii adversos, obstare, ne fluentum suum in mare profundat, ideoque tumefacto et repleto aquis alveo Ægyptum, ut quæ humilis sit et campestris, inundari contendit. (3) Hæc ratio, licet probabilis videatur, falsitatis tamen facile arguetur. Nam si verum est quod dicit, omnes fluvii, qui contra Etesiarum flatum in mare se evolvunt, eodem modo excessum facient. Quod quum nusquam terrarum eveniat, alia incrementi causa et verior quærenda est. (4) Anaxagoras physicus augmenti causam in liquescentem Æthiopiæ nivem transfert. Quem et poeta Euripides, ut discipulus, sequitur, ubi sic canit :

Nili relinquens undam humo pulcherrimam,
ex Æthiopia qui fluens nigra, sinu
pleno tumescit, quum nives liquefactæ sunt

(5) Nec prolixâ hæc sententia confutatione opus habet; quando manifestum est omnibus, per nimios calores fieri non posse, ut nix in Æthiopia cadat. (6) Nam in his regionibus omnino neque gelu, neque frigus, neque ullum hiemis indicium est; Nili præsertim exæstuantis tempore. Sed si quis vel concesserit, esse nivium copiam in ulterioribus Æthiopiæ locis, falsam tamen nihilominus esse sententiam evincitur. (7) Omne enim flumen e nivibus auctum, ut constat inter omnes, frigidas auras exspirat, aeremque crassiorem facit. At circa Nilum ex omnibus fluviis solum

νέφους ὑποστάσεις ὑπάρχουσιν, οὔτ' αὖραι ψυχραὶ γίνονται, οὔθ' ὁ ἀὴρ παχύνεται. (8) Ἡρόδοτος δέ φησι τὸν Νεῖλον εἶναι μὲν φύσει τηλικοῦτον ἡλίκος γίνεται κατὰ τὴν πλήρωσιν, ἐν δὲ τῷ χειμῶνι τὸν ἥλιον κατὰ τὴν Λιβύην φερόμενον ἐπισπᾶσθαι πρὸς ἑαυτὸν πολλὴν ὑγρασίαν ἐκ τοῦ Νείλου, καὶ διὰ τοῦτο περὶ τοὺς καιροὺς τούτους παρὰ φύσιν ἐλάττονα γίνεσθαι τὸν ποταμόν· (9) τοῦ δὲ θέρους ἐπιστάντος ἀποχωροῦντα τῇ φορᾷ τὸν ἥλιον πρὸς τὰς ἄρκτους ἀναξηραίνειν καὶ ταπεινοῦν τούς τε περὶ τὴν Ἑλλάδα ποταμοὺς καὶ τοὺς κατὰ τὴν ἄλλην χώραν τὴν ὁμοίως ἐκείνῃ κειμένην. (10) Οὐκέτ' οὖν εἶναι παράδοξον τὸ γινόμενον περὶ τὸν Νεῖλον· οὐ γὰρ ἐν τοῖς καύμασιν αὔξεσθαι, κατὰ τὸν χειμῶνα δὲ ταπεινοῦσθαι διὰ τὴν προειρημένην αἰτίαν. (11) Ῥητέον οὖν καὶ πρὸς τοῦτον ὅτι καθῆκον ἦν, ὥσπερ ἀπὸ τοῦ Νείλου τὴν ὑγρασίαν ὁ ἥλιος ἐφ' ἑαυτὸν ἐπισπᾶται κατὰ τοὺς τοῦ χειμῶνος καιρούς, οὕτω καὶ ἀπὸ τῶν ἄλλων τῶν κατὰ τὴν Λιβύην ὄντων ποταμῶν ἀναλαμβάνειν τι τῶν ὑγρῶν καὶ ταπεινοῦν τὰ φερόμενα ῥεύματα. (12) Ἐπεὶ δ' οὐδαμοῦ τῆς Λιβύης οὐδὲν τοιοῦτον γινόμενον θεωρεῖται, περιφανῶς ὁ συγγραφεὺς σχεδιάζων εὑρίσκεται· καὶ γὰρ οἱ περὶ τὴν Ἑλλάδα ποταμοὶ τὴν αὔξησιν ἐν τῷ χειμῶνι λαμβάνουσιν οὐ διὰ τὸ μακρότερον ἀφίστασθαι τὸν ἥλιον, ἀλλὰ διὰ τὸ πλῆθος τῶν γινομένων ὄμβρων.

XXXIX. Δημόκριτος δὲ ὁ Ἀβδηρίτης φησὶν οὐ τὸν περὶ τὴν μεσημβρίαν τόπον χιονίζεσθαι, καθάπερ εἴρηκεν Εὐριπίδης καὶ Ἀναξαγόρας, ἀλλὰ τὸν περὶ τὰς ἄρκτους, καὶ τοῦτο ἐμφανὲς εἶναι πᾶσι. (2) Τὸ δὲ πλῆθος τῆς σωρευομένης χιόνος ἐν τοῖς βορείοις μέρεσι περὶ μὲν τὰς τροπὰς μένειν πεπηγός, ἐν δὲ τῷ θέρει διαλυομένων ὑπὸ τῆς θερμασίας τῶν πάγων πολλὴν τηκεδόνα γίνεσθαι, καὶ διὰ τοῦτο πολλὰ γεννᾶσθαι καὶ παχέα νέφη περὶ τοὺς μετεωροτέρους τῶν τόπων, δαψιλοῦς τῆς ἀναθυμιάσεως πρὸς τὸ ὕψος αἰρομένης. (3) Ταῦτα δ' ὑπὸ τῶν ἐτησίων ἐλαύνεσθαι, μέχρι ἂν ὅτου προσπέσῃ τοῖς μεγίστοις ὄρεσι τῶν κατὰ τὴν οἰκουμένην, ἅ φησιν εἶναι περὶ τὴν Αἰθιοπίαν· ἔπειτα πρὸς τούτοις οὖσιν ὑψηλοῖς βιαίως θραυόμενα παμμεγέθεις ὄμβρους γεννᾶν, ἐξ ὧν πληροῦσθαι τὸν ποταμὸν μάλιστα κατὰ τὴν τῶν ἐτησίων ὥραν. (4) Ῥᾴδιον δὲ καὶ τοῦτον ἐξελέγξαι τοὺς χρόνους τῆς αὐξήσεως ἀκριβῶς ἐξετάζοντα· ὁ γὰρ Νεῖλος ἄρχεται μὲν πληροῦσθαι κατὰ τὰς θερινὰς τροπάς, οὔπω τῶν ἐτησίων πνεόντων, λήγει δ' ὕστερον ἰσημερίας φθινοπωρινῆς, πάλαι προπεπαυμένων τῶν εἰρημένων ἀνέμων. (5) Ὅταν οὖν ἡ τῆς πείρας ἀκρίβεια κατισχύῃ τὴν τῶν λόγων πιθανότητα, τὴν μὲν ἐπίνοιαν τἀνδρὸς ἀποδεκτέον, τὴν δὲ πίστιν τοῖς ὑπ' αὐτοῦ λεγομένοις οὐ δοτέον. (6) Παρίημι γὰρ καὶ διότι τοὺς ἐτησίας ἰδεῖν ἔστιν οὐδέν τι μᾶλλον ἀπὸ τῆς ἄρκτου πνέοντας ἤπερ τῆς ἑσπέρας· οὐ βορέαι γὰρ οὐδ' ἀπαρκτίαι μόνοι, ἀλλὰ καὶ οἱ πνέοντες ἀπὸ θερινῆς δύσεως ἀργέσται κοινωνοῦσι τῆς τῶν ἐτησίων προσηγορίας. Τό τε λέγειν ὡς μέγιστα συμβαίνει τῶν

neque nubes cogitur, neque auræ exsistunt frigidæ, neque aer crassescit. (8) Herodotus natura tantum esse dicit Nilum, quantus per implementum excrescit; per hiemem vero a sole, qui supra Africæ tum verticem circumferretur, multum humoris attrahi e Nilo, qui ob id his temporibus contra naturam decresceret; (9) per æstatem contra, sole versus arctos digresso, amnes Græciæ aliarumque regionum versus eundem cardinem sitarum desiccari et imminui. (10) Igitur non adeo insolens esse, quod Nilo contingeret; neque enim æstate augeri, sed hieme minui ob dictam ante causam. (11) At respondendum etiam huic est: si sol e Nilo humiditatem ad se hiberno tempore alliceret, ex aliis quoque Libyæ fluviis quidpiam humoris accipere, amniumque cursum deminuere illum oporteret. (12) Quod quum nullibi per Africam fieri observetur, fictam auctoris rationem esse liquet. Græciæ enim fluvii per hiemem incrementa capiunt, non ob longinquiorem solis recessum, sed ob decidentium tunc pluviarum crebritatem.

XXXIX. Democritus Abderita, non, ut Euripides et Anaxagoras, regiones ad meridiem, sed arcto subjectas, nivibus conspergi ait; atque hoc perspicuum esse omnibus: (2) nivis vero in borealibus partibus coacervatæ copiam ad solstitium manere congelatam; per æstatem vero gelu per calorem soluto, magnam fieri liquefactionem: et inde multas spissasque per eminentiora loca nubes, quum largi in altum vapores attollerentur, gigni. (3) Has ab Etesiis agitatas provolvi, usque dum maximis orbis terrarum montibus, quos in Æthiopia exsistere dicit, incumbant. Tum ex violento ad juga illa impactu imbres creari maximos, unde fluvius sub Etesiarum maxime flatum undis ingravesceret. (4) At si quis augmenti tempora diligenter examinet, facile etiam hunc refellet. Nilus enim repleri incipit ingruente æstatis solstitio, quum Etesiæ nondum spirant; subsidit vero post æquinoctium autumnale, quando venti nominati pridem conquievere. (5) Quandoquidem igitur certa experientiæ demonstratio rationum probabilitatem vincit, industria quidem viri amplectenda, sed fides nequaquam dictis adhibenda est. (6) Prætereo, quod evidens sit, non magis ab arcto, quam occasu, Etesias spirare. Nec enim soli Boreæ aut Aparctiæ (septemtrionales venti), sed et Argestæ (Cauri) ab occasu æstivo flantes, nominis Etesiarum sunt participes. Quod etiam asseveratur, maximos

ὀρῶν ὑπάρχειν τὰ περὶ τὴν Αἰθιοπίαν, οὐ μόνον ἀναπόδεικτόν ἐστιν, ἀλλ' οὐδὲ τὴν πίστιν ἔχει διὰ τῆς ἐναργείας συγχωρουμένην. (7) Ἔφορος δὲ καινοτάτην αἰτίαν εἰσφέρων πιθανολογεῖν μὲν πειρᾶται, τῆς δ' ἀληθείας οὐδαμῶς ἐπιτυγχάνων θεωρεῖται. Φησὶ γὰρ ἅπασαν τὴν Αἴγυπτον ποταμόχωστον οὖσαν καὶ χαύνην, ἔτι δὲ κισηρώδη τὴν φύσιν, ῥαγάδας τε μεγάλας καὶ διηνεκεῖς ἔχειν· διὰ δὲ τούτων εἰς ἑαυτὴν ἀναλαμβάνειν ὑγροῦ πλῆθος, καὶ κατὰ μὲν τὴν χειμερινὴν ὥραν συνέχειν ἐν ἑαυτῇ τοῦτο, κατὰ δὲ τὴν θερινὴν ὥσπερ ἱδρῶτάς τινας ἐξ αὐτῆς πανταχόθεν ἀνιέναι, καὶ διὰ τούτων πληροῦν τὸν ποταμόν. (8) Ὁ δὲ συγγραφεὺς οὗτος οὐ μόνον ἡμῖν φαίνεται μὴ τεθεαμένος τὴν φύσιν τῶν κατὰ τὴν Αἴγυπτον τόπων, ἀλλὰ μηδὲ παρὰ τῶν εἰδότων τὰ κατὰ τὴν χώραν ταύτην ἐπιμελῶς πεπυσμένος. (9) Πρῶτον μὲν γάρ, εἴπερ ἐξ αὐτῆς τῆς Αἰγύπτου ὁ Νεῖλος τὴν αὔξησιν ἐλάμβανεν, οὐκ ἂν ἐν τοῖς ἀνωτέρω μέρεσιν ἐπληροῦτο, διά τε πετρώδους καὶ στερεᾶς χώρας φερόμενος· νῦν δὲ πλείω τῶν ἑξακισχιλίων σταδίων διὰ τῆς Αἰθιοπίας ῥέων τὴν πλήρωσιν ἔχει πρὶν ἢ ψαῦσαι τῆς Αἰγύπτου. (10) Ἔπειτ' εἰ μὲν τὸ ῥεῦμα τοῦ Νείλου ταπεινότερον ἦν τῶν κατὰ τὴν ποταμόχωστον γῆν ἀραιωμάτων, ἐπιπολαίους ἂν εἶναι τὰς ῥαγάδας συνέβαινε, καθ' ἃς ἀδύνατον ἦν διαμένειν τοσοῦτο πλῆθος ὕδατος· εἰ δ' ὑψηλότερον τόπον ἐπεῖχεν ὁ ποταμὸς τῶν ἀραιωμάτων, ἀδύνατον ἦν ἐκ τῶν ταπεινοτέρων κοιλωμάτων εἰς τὴν ὑψηλοτέραν ἐπιφάνειαν τὴν τῶν ὑγρῶν σύρρυσιν γίνεσθαι. (11) Καθόλου δὲ τίς ἂν δυνατὸν ἡγήσαιτο τοὺς ἐκ τῶν κατὰ τὴν γῆν ἀραιωμάτων ἱδρῶτας τοσαύτην αὔξησιν τοῦ ποταμοῦ ποιεῖν, ὥστε ὑπ' αὐτοῦ πᾶσαν σχεδὸν τὴν Αἴγυπτον ἐπικλύζεσθαι; ἀφίημι γὰρ καὶ τὸ ψεῦδος τῆς τε ποταμοχώστου γῆς καὶ τῶν ἐν τοῖς ἀραιώμασι τηρουμένων ὑδάτων, ἐμφανῶν ὄντων τῶν ἐν τούτοις ἐλέγχων. (12) Ὁ μὲν γὰρ Μαίανδρος ποταμὸς κατὰ τὴν Ἀσίαν πολλὴν χώραν πεποίηκε ποταμόχωστον, ἐν ᾗ τῶν συμβαινόντων περὶ τὴν ἀναπλήρωσιν τοῦ Νείλου τὸ σύνολον οὐδὲν θεωρεῖται γινόμενον· (13) ὁμοίως δὲ τούτῳ περὶ μὲν τὴν Ἀκαρνανίαν ὁ καλούμενος Ἀχελῷος ποταμός, περὶ δὲ τὴν Βοιωτίαν ὁ Κηφισὸς φερόμενος ἐκ τῶν Φωκέων προσκέχωκεν οὐκ ὀλίγην χώραν, ἐφ' ὧν ἀμφοτέρων ἐλέγχεται φανερῶς τὸ ψεῦδος τοῦ συγγραφέως. Ἀλλὰ γὰρ οὐκ ἄν τις παρ' Ἐφόρῳ ζητήσειεν ἐκ παντὸς τρόπου τἀκριβές, ὁρῶν αὐτὸν ἐν πολλοῖς ὠλιγωρηκότα τῆς ἀληθείας.

XL. Τῶν δ' ἐν Μέμφει τινὲς φιλοσόφων ἐπεχείρησαν αἰτίαν φέρειν τῆς πληρώσεως ἀνεξέλεγκτον μᾶλλον ἢ πιθανήν, ᾗ πολλοὶ συγκατατέθεινται. (2) Διαιρούμενοι γὰρ τὴν γῆν εἰς τρία μέρη, φασὶν ὑπάρχειν ἓν μὲν τὸ κατὰ τὴν ἡμετέραν οἰκουμένην, ἕτερον δὲ τὸ τούτοις τοῖς τόποις ἀντιπεπονθὸς ταῖς ὥραις, τὸ δὲ τρίτον μεταξὺ μὲν κεῖσθαι τούτων, ὑπάρχειν δὲ διὰ καῦμα ἀοίκητον. (3) Εἰ μὲν οὖν ὁ Νεῖλος ἀνέβαινε κατὰ τὸν τοῦ χειμῶνος καιρόν, δῆλον ὑπῆρχεν ὡς ἐκ τῆς καθ' ἡμᾶς ζώνης λαμβάνει τὴν ἐπίρρυσιν διὰ τὸ περὶ τούτους τοὺς και-

in Æthiopia montes esse, non modo demonstratione, sed fide etiam, quam res ipsa concedat, destituitur. (7) Ephorus, causam afferens recentissimam, persuadere quidem conatur, sed veritatem minime assequi cernitur. Totam enim Ægyptum, ait, a flumine congestam esse, et laxam naturaque pumicosam rimas in se habere magnas et continuas, per quas humoris copiam in se reciperet et hiemali tempore in se constringeret, æstate autem tanquam sudores ex se undequaque emitteret; inde incrementum Nilo præberi. (8) Scriptor hic non solum ipse locorum Ægypti naturam non vidisse, sed nec ab iis, quibus regionis illius ratio cognita est, diligenter percontatus nobis videtur. (9) Primum enim, si ex ipsa Ægypto Nilus incrementum acciperet, in superioribus terræ partibus, ubi per solum petris asperum delabitur, nequaquam exundaret. Jam vero plus sexies mille stadiis per Æthiopiam tendens augmentum prius habet, quam Ægyptum attingit. (10) Deinde si fluentum Nili dejectius esset aggestæ terræ cavernis, hiatus illi supereminerent, in quibus tantum aquæ contineri non posset: si vero sublimiorem amnis locum meatibus illis spongiosis occuparet, fieri non posset, ut ex cavitatibus multo humilioribus ad altiorem superficiem humor conflueret. (11) Denique quis arbitretur, exstillantes e foraminibus terræ sudores tantum fluvii augmentum, quo tota fere Ægyptus inundetur, efficere posse? Missum facio vanum de aggeratione soli et aquarum in meatibus terræ conservatione figmentum, quum manifestæ sint istorum confutationes. (12) Etenim Mæander fluvius magnum in Asia tractum limo opplevit; ubi tamen circa incrementa Nili contingentium prorsus nihil evenire conspicitur. (13) Similiter Acarnaniæ quoque fluvius Achelous, et Bœotiæ Cephisus, a Phocensibus decurrens, terræ non exiguum accumulavit. Quibus utrisque aperti scriptor mendacii convincitur. At enimvero ex omni parte certi quid apud Ephorum nemo inquiret, qui veritatem in multis neglexisse eum videbit.

XL. Philosophi quidem in Memphi causam incrementi adstruunt magis confutatu difficilem quam probabilem, cui tamen assensum multi præbent. (2) Terram namque faciunt tripartitam, ut una pars sit in orbe nostro; altera, quæ contraria habeat anni tempora hisce locis; tertia inter duas istas, propter æstum inhabitabilis. (3) Si itaque Nilus se extolleret hiemis tempore, ex nostra zona incrementa fluxus capere ipsum constaret: quia tunc maxime apud nos de-

ροὺς μάλιστα γίνεσθαι παρ' ἡμῖν τὰς ἐπομβρίας· ἐπεὶ δὲ τοὐναντίον περὶ τὸ θέρος πληροῦται, πιθανὸν εἶναι κατὰ τοὺς ἀντικειμένους τόπους γεννᾶσθαι τοὺς χειμῶνας, καὶ τὸ πλεονάζον τῶν κατ' ἐκείνους τοὺς τόπους ὑδάτων εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς οἰκουμένην φέρεσθαι. (4) Διὸ καὶ πρὸς τὰς πηγὰς τοῦ Νείλου μηδένα δύνασθαι παρελθεῖν, ὡς ἂν ἐκ τῆς ἐναντίας ζώνης διὰ τῆς ἀοικήτου φερομένου τοῦ ποταμοῦ· μαρτυρεῖν δὲ τούτοις καὶ τὴν ὑπερβολὴν τῆς γλυκύτητος τοῦ κατὰ τὸν Νεῖλον ὕδατος· διὰ γὰρ τῆς κατακεκαυμένης αὐτὸν ῥέοντα καθέψεσθαι, καὶ διὰ τοῦτο γλυκύτατον εἶναι πάντων τῶν ποταμῶν, ἅτε φύσει τοῦ πυρώδους πᾶν τὸ ὑγρὸν ἀπογλυκαίνοντος. (5) Οὗτος δ' ὁ λόγος ἔχει μέν τινα φανερὰν καὶ πρόχειρον ἀντίρρησιν, ὅτι παντελῶς ἀδύνατον εἶναι δοκεῖ ποταμὸν ἐκ τῆς ἀντικειμένης οἰκουμένης εἰς τὴν ἡμετέραν ἀναφέρεσθαι, καὶ μάλιστ' εἴ τις ὑπόθοιτο σφαιροειδῆ τὴν γῆν ὑπάρχειν· καὶ γὰρ ἐάν τις τοῖς λόγοις κατατολμήσας βιάζηται τὴν ἐνάργειαν, ἥ γε φύσις τῶν πραγμάτων οὐδαμῶς συγχωρήσει. Καθόλου μὲν γὰρ ἀνεξέλεγκτον ἀπόφασιν εἰσηγούμενοι, καὶ τὴν ἀοίκητον χώραν μεταξὺ τιθέμενοι, ταύτῃ διαφεύξεσθαι τοὺς ἀκριβεῖς ἐλέγχους νομίζουσι. (6) Δίκαιον δὲ τοὺς περί τινων διαβεβαιουμένους ἢ τὴν ἐνάργειαν παρέχεσθαι μαρτυροῦσαν ἢ τὰς ἀποδείξεις λαμβάνειν ἐξ ἀρχῆς συγκεχωρημένας. Πῶς δὲ μόνος ὁ Νεῖλος ἐξ ἐκείνης τῆς οἰκουμένης φέρεται πρὸς τοὺς καθ' ἡμᾶς τόπους; εἰκὸς γὰρ εἶναι καὶ ἑτέρους ποταμούς, καθάπερ καὶ παρ' ἡμῖν. (7) Ἥ τε τῆς περὶ τὸ ὕδωρ γλυκύτητος αἰτία παντελῶς ἄλογος· εἰ γὰρ καθεψόμενος ὑπὸ τῶν καυμάτων ὁ ποταμὸς ἐγλυκαίνετο, πολύγονος οὐκ ἂν ἦν οὐδὲ ποικίλας ἰχθύων καὶ θηρίων ἰδέας εἶχε· πᾶν γὰρ ὕδωρ ὑπὸ τῆς πυρώδους φύσεως ἀλλοιωθὲν ἀλλοτριώτατόν ἐστι ζωογονίας. (8) Διόπερ τῇ παρεισαγομένῃ καθεψήσει τῆς φύσεως τοῦ Νείλου παντάπασιν ἐναντιουμένης ψευδεῖς τὰς εἰρημένας αἰτίας τῆς πληρώσεως ἡγητέον.

XLI. Οἰνοπίδης δὲ ὁ Χῖός φησι κατὰ μὲν τὴν θερινὴν ὥραν τὰ ὕδατα κατὰ τὴν γῆν εἶναι ψυχρά, τοῦ δὲ χειμῶνος τοὐναντίον θερμά· καὶ τοῦτο εὔδηλον ἐπὶ τῶν βαθέων φρεάτων γίνεσθαι· κατὰ μὲν γὰρ τὴν ἀκμὴν τοῦ χειμῶνος ἥκιστα τὸ ὕδωρ ἐν αὐτοῖς ὑπάρχειν ψυχρόν, κατὰ δὲ τὰ μέγιστα καύματα ψυχρότατον ἐξ αὐτῶν ὑγρὸν ἀναφέρεσθαι. (2) Διὸ καὶ τὸν Νεῖλον εὐλόγως κατὰ μὲν τὸν χειμῶνα μικρὸν εἶναι καὶ συστέλλεσθαι, διὰ τὸ τὴν μὲν κατὰ γῆν θερμασίαν τὸ πολὺ τῆς ὑγρᾶς οὐσίας ἀναλίσκειν, ὄμβρους δὲ κατὰ τὴν Αἴγυπτον μὴ γίνεσθαι· κατὰ δὲ τὸ θέρος μηκέτι τῆς κατὰ γῆν ἀπαναλώσεως γινομένης ἐν τοῖς κατὰ βάθος τόποις πληροῦσθαι τὴν κατὰ φύσιν αὐτοῦ ῥύσιν ἀνεμποδίστως. (3) Ῥητέον δὲ καὶ πρὸς τοῦτον ὅτι πολλοὶ ποταμοὶ τῶν κατὰ τὴν Λιβύην ὁμοίως μὲν κείμενοι τοῖς στόμασι, παραπλησίους δὲ τὰς ῥύσεις ποιούμενοι, τὴν ἀνάβασιν οὐκ ἔχουσιν ἀνάλογον τῷ Νείλῳ· τοὐναντίον γὰρ ἐν μὲν τῷ χειμῶνι πληρούμενοι, κατὰ δὲ τὸ θέρος λήγοντες,

pluat. Sed quum e contrario per æstatem intumescat, credibile esse, opposita orbis regione tempestates hiemales exoriri, undarumque illic redundantiam ad orbem nostrum deferri. (4) Et propterea ad Nili fontes pervenire posse neminem, quod per adversam zonam, nullis habitatoribus frequentatam, amnis proficiscatur. Testimonium his ferre etiam eximiam aquæ dulcedinem, quod per adustam zonam fluens decoquatur, ideoque dulcedine omnes fluvios exsuperet, quum, quod natura igneum est, humida dulcia reddat. (5) At hæc ratio apertam et promtam habet refutationem. Nam plane impossibile videtur, amnem ex opposito nobis orbe in nostrum attolli, inprimis, si quis rotundam ad globi instar terram esse statuat. Quodsi quis quæsitis sermonibus rei per se evidenti vim inferre conetur, rerum natura tamen haudquaquam cedet. Dum enim sententiæ haud facile sane redarguendæ sunt auctores, et inhabitabilem orbis partem interponunt; hac via solidæ confutationis argumenta se effugituros arbitrantur. (6) At qui de quibuscunque certi quidpiam asseverant, hos aut rem ipsam in testimonium afferre, aut demonstrationes a principio concessas assumere, par est. Quî vero solus ex altero illo orbe Nilus huc ad nos defertur? vero enim simile esse plures illic fluvios, sicut etiam apud nos, inveniri. (7) Quæ vero de dulcedine aquæ causa affertur, prorsus absurda est. Si enim a calore fluvius excoctus dulcesceret, non genitali fœcunditate luxuriaret, nec varias piscium et bestiarum species produceret: omnis enim aqua, quam natura ignis alteravit, a vivorum generatione est alienissima. (8) Quapropter quum natura Nili decoctioni, quam adducunt isti, adversetur, falsas incrementi causas illas ducamus.

XLI. Œnopidæ Chii sententia hæc est: æstivo tempore aquas sub terra frigidas esse, hiberno contra calidas, id quod in altis puteis manifesto deprehenderetur: hieme enim asperrima minimum frigoris aquam in illis habere; verum in æstu maximo frigidissimum inde humorem efferri. (2) Quare Nilum quoque probabili ratione per hiemem deminui et in arctum cogi: quod calor in terra conclusus plurimum humidæ substantiæ absumeret, nec ulli per Ægyptum imbres exsisterent; per æstatem vero, quum nihil in profundis terræ locis absumeretur amplius, ordine naturæ alveum ejus absque impedimento repleri. (3) Occurendum etiam huic, quod multi Libyæ amnes eodem ostiorum situ et simili progredientes cursu, non simili ratione cum Nilo augeantur. Nam quum e contrario per hiemem impleantur,

ἐλέγχουσι τὸ ψεῦδος τοῦ πειρωμένου τοῖς πιθανοῖς καταμάχεσθαι τὴν ἀλήθειαν. (4) Ἔγγιστα δὲ τῇ ἀληθείᾳ προσελήλυθεν Ἀγαθαρχίδης ὁ Κνίδιος· φησὶ γὰρ κατ' ἐνιαυτὸν ἐν τοῖς κατὰ τὴν Αἰθιοπίαν ὄρεσι γίνεσθαι συνεχεῖς ὄμβρους ἀπὸ θερινῶν τροπῶν μέχρι τῆς μετοπωρινῆς ἰσημερίας· (5) εὐλόγως οὖν τὸν Νεῖλον ἐν μὲν τῷ χειμῶνι συστέλλεσθαι, τὴν κατὰ φύσιν ἔχοντα ῥύσιν ἀπὸ μόνων τῶν πηγῶν, κατὰ δὲ τὸ θέρος διὰ τοὺς ἐκχεομένους ὄμβρους λαμβάνειν τὴν αὔξησιν. (6) Εἰ δὲ τὰς αἰτίας μηδεὶς ἀποδοῦναι δύναται μέχρι τοῦ νῦν τῆς τῶν ὑδάτων γενέσεως, οὐ προσήκειν ἀθετεῖσθαι τὴν ἰδίαν ἀπόφασιν· πολλὰ γὰρ τὴν φύσιν ἐναντίως φέρειν, ὧν τὰς αἰτίας οὐκ ἐφικτὸν ἀνθρώποις ἀκριβῶς ἐξευρεῖν· (7) μαρτυρεῖν δὲ τοῖς ὑφ' ἑαυτοῦ λεγομένοις καὶ τὸ γινόμενον περί τινας τόπους τῆς Ἀσίας. (8) Πρὸς μὲν γὰρ τοῖς ὅροις τῆς Σκυθίας τοῖς πρὸς τὸ Καυκάσιον ὄρος συνάπτουσι, παρεληλυθότος ἤδη τοῦ χειμῶνος, καθ' ἕκαστον ἔτος νιφετοὺς ἐξαισίους γίνεσθαι συνεχῶς ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας, ἐν δὲ τοῖς πρὸς βορρᾶν ἐστραμμένοις μέρεσι τῆς Ἰνδικῆς ὡρισμένοις καιροῖς καὶ χάλαζαν ἄπιστον τὸ μέγεθος καὶ τὸ πλῆθος καταράττειν, καὶ περὶ μὲν τὸν Ὑδάσπην ποταμὸν ἀρχομένου θέρους συνεχεῖς ὄμβρους γίνεσθαι, κατὰ δὲ τὴν Αἰθιοπίαν μεθ' ἡμέρας τινὰς ταὐτὸ συμβαίνειν, καὶ ταύτην τὴν περίστασιν κυκλουμένην ἀεὶ τοὺς συνεχεῖς τόπους χειμάζειν. (9) Οὐδὲν οὖν εἶναι παράδοξον εἰ καὶ κατὰ τὴν Αἰθιοπίαν τὴν κειμένην ὑπὲρ Αἰγύπτου συνεχεῖς ἐν τοῖς ὄρεσιν ὄμβροι καταράττοντες ἐν τῷ θέρει πληροῦσι τὸν ποταμόν, ἄλλως τε καὶ τῆς ἐναργείας αὐτῆς μαρτυρουμένης ὑπὸ τῶν περὶ τοὺς τόπους οἰκούντων βαρβάρων. (10) Εἰ δὲ τοῖς παρ' ἡμῖν γινομένοις ἐναντίαν ἔχει τὰ λεγόμενα φύσιν, οὐ διὰ τοῦτ' ἀπιστητέον· καὶ γὰρ τὸν νότον παρ' ἡμῖν μὲν εἶναι χειμέριον, περὶ δὲ τὴν Αἰθιοπίαν αἴθριον ὑπάρχειν, καὶ τὰς βορείους πνοὰς περὶ μὲν τὴν Εὐρώπην εὐτόνους εἶναι, κατ' ἐκείνην δὲ τὴν χώραν βληχρὰς καὶ ἀτόνους [καὶ παντελῶς ἀσθενεῖς]. (11) Καὶ περὶ μὲν τῆς πληρώσεως τοῦ Νείλου, δυνάμενοι ποικιλώτερον ἀντειπεῖν πρὸς ἅπαντας, ἀρκεσθησόμεθα τοῖς εἰρημένοις, ἵνα μὴ τὴν ἐξ ἀρχῆς ἡμῖν προκειμένην συντομίαν ὑπερβαίνωμεν. (12) Ἐπεὶ δὲ τὴν βίβλον ταύτην διὰ τὸ μέγεθος εἰς δύο διῃρήκαμεν μέρη, στοχαζόμενοι τῆς συμμετρίας, τὴν πρώτην μερίδα τῶν ἱστορουμένων αὐτοῦ περιγράψομεν, τὰ δὲ συνεχῆ τῶν κατὰ τὴν Αἴγυπτον ἱστορουμένων ἐν τῇ δευτέρᾳ κατατάξομεν, ἀρχὴν ποιησάμενοι τὴν ἀπαγγελίαν τῶν γενομένων βασιλέων τῆς Αἰγύπτου καὶ τοῦ παλαιοτάτου βίου παρ' Αἰγυπτίοις.

per æstatem vero decrescant, falsitatis illum arguunt, qui probabilibus commentis expugnare conatur veritatem. (4) At quam proxime ad verum accessit Agatharchides Cnidius. Is enim memorat, quotannis in Æthiopiæ montibus pluvias exsistere continentes, a retrogressione solis æstiva usque ad diei et noctis exæquationem autumnalem. (5) Consentaneum esse igitur rationi, Nilum hieme contrahi, ubi pro naturæ suæ modo a solis fontibus procurreret, et per æstatem ab imbribus effusis increscere. (6) Etsi autem nemo hactenus generationis aquarum rationes reddere potuerit, suæ tamen sententiæ expositionem idcirco non repudiandam esse docet. Multa enim naturam ferre contra solitum, quorum causas homines accurate invenire non possent. (7) Dictis a se testimonium id afferre, quod in aliquibus Asiæ locis accideret. (8) Nam in finibus Scythiæ, Caucasium montem attingentibus, jam hieme exacta, singulis annis per dies continue multos vim nivium immanem decidere. In Indiæ quoque partibus ad Boream conversis grandinem magnitudine et copia incredibili certis temporibus præcipitare; et circa Hydaspin fluvium ineunte æstate continenter pluere. Id ipsum in Æthiopia quoque aliquot diebus post contingere. Et hanc aeris intemperiem perpetuo circumactam locis contiguis tempestates inducere. (9) Non igitur mirum, si et Æthiopiæ, supra Ægyptum sitæ, montana assiduis obruerentur imbribus, unde per æstatem fluvius auctior factus insurgeret; præsertim quum rem ita se habere barbari locorum accolæ testarentur. (10) Quodsi hæc jam memorata contrariam habeant naturam iis, quæ apud nos fiunt, non propterea fidem esse derogandam. Nam Austrum apud nos turbidum esse et nimbosum, in Æthiopia vero serenum, et boreales ventos in Europa esse concitatos et vehementes, in illis regionibus remissos prorsusque infirmos. (11) Etiamsi autem de Nili exundatione uberius et majori argumentorum varietate contra omnes illos disputare potuimus: tamen hæc in medium allata nobis sufficiant; ne propositam ab initio brevitatis metam transgrediamur. (12) Quoniam vero librum hunc ob prolixitatem divisimus in partes duas, dum partium æquabilitatem nobis propositam habemus, primæ historiarum parti nunc finem imponemus; quæque porro memorabilium in Ægypto his cohærent, in altera parte constituemus, ab regum Ægypti recensione ac vetustissima apud Ægyptios vitæ ratione auspicati.

[ΤΜΗΜΑ ΔΕΥΤΕΡΟΝ ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΤΩΝ ΔΙΟΔΩΡΟΥ ΒΙΒΛΩΝ.]

XLII. Τῆς πρώτης τῶν Διοδώρου βίβλων διὰ τὸ μέγεθος εἰς δύο βίβλους διῃρημένης ἡ πρώτη μὲν περιέχει προοίμιον περὶ ὅλης τῆς πραγματείας καὶ τὰ λεγόμενα παρ' Αἰγυπτίοις περὶ τῆς τοῦ κόσμου γενέσεως καὶ τῆς τῶν ὅλων ἐξ ἀρχῆς συστάσεως, πρὸς δὲ τούτοις περὶ τῶν θεῶν, ὅσοι πόλεις ἔκτισαν κατ' Αἴγυπτον ἐπωνύμους ἑαυτῶν ποιήσαντες, περί τε τῶν πρώτων γενομένων ἀνθρώπων καὶ τοῦ παλαιοτάτου βίου, τῆς τε τῶν ἀθανάτων τιμῆς καὶ τῆς τῶν ναῶν κατασκευῆς, ἑξῆς δὲ περὶ τῆς τοποθεσίας τῆς κατ' Αἴγυπτον χώρας καὶ τῶν περὶ τὸν Νεῖλον ποταμὸν παραδοξολογουμένων, τῆς τε τούτου πληρώσεως τὰς αἰτίας καὶ τῶν ἱστορικῶν καὶ φιλοσόφων ἀποφάσεις, ἔτι δὲ τὰς πρὸς ἕκαστον τῶν συγγραφέων ἀντιῤῥήσεις. (2) Ἐν ταύτῃ δὲ τῇ βίβλῳ τὰ συνεχῆ τοῖς προειρημένοις διέξιμεν· ἀρχόμεθα δὲ ἀπὸ τῶν πρώτων κατ' Αἴγυπτον γενομένων βασιλέων, καὶ τὰς κατὰ μέρος αὐτῶν πράξεις ἐκθησόμεθα μέχρι Ἀμάσιδος τοῦ βασιλέως, προεκθέμενοι κεφαλαιωδῶς τὴν ἀρχαιοτάτην ἀγωγὴν τῶν κατ' Αἴγυπτον.

XLIII. Βίῳ γὰρ τὸ παλαιὸν Αἰγυπτίους φασὶ χρῆσθαι τὸ μὲν ἀρχαιότατον πόαν ἐσθίοντας καὶ τῶν ἐν τοῖς ἕλεσι γινομένων τοὺς καυλοὺς καὶ τὰς ῥίζας, πεῖραν διὰ τῆς γεύσεως ἑκάστου λαμβάνοντας, πρώτην δὲ καὶ μάλιστα προσενέγκασθαι τὴν ὀνομαζομένην ἄγρωστιν διὰ τὸ καὶ γλυκύτητι διάφορον εἶναι καὶ τὴν τροφὴν ἀρκοῦσαν παρέχεσθαι τοῖς σώμασι τῶν ἀνθρώπων. (2) Καὶ γὰρ τοῖς κτήνεσι ταύτην θεωρεῖσθαι προσηνῆ καὶ ταχὺ τοὺς ὄγκους αὐτῶν προσανατρέφειν· διὸ καὶ τῆς εὐχρηστίας τῆς περὶ τὴν βοτάνην ταύτην μνημονεύοντας τοὺς ἀνθρώπους μέχρι τοῦ νῦν, ὅταν πρὸς θεοὺς βαδίζωσι, τῇ χειρὶ ταύτης λαμβάνοντας προσεύχεσθαι· οἴονται γὰρ τὸν ἄνθρωπον ἕλειον καὶ λιμνῶδες εἶναι ζῷον, ἀπό τε τῆς λειότητος τεκμαιρόμενοι καὶ τῆς φυσικῆς ποιότητος, ἔτι δὲ τοῦ προσδεῖσθαι τροφῆς τῆς ὑγρᾶς μᾶλλον ἢ τῆς ξηρᾶς. (3) Δευτέραν δὲ λέγουσιν ἔχειν διαγωγὴν τοὺς Αἰγυπτίους τὴν τῶν ἰχθύων βρῶσιν, πολλὴν δαψίλειαν παρεχομένου τοῦ ποταμοῦ, καὶ μάλισθ' ὅτε μετὰ τὴν ἀνάβασιν ταπεινούμενος ἀναξηραίνοιτο. (4) Ὁμοίως δὲ καὶ τῶν βοσκημάτων ἔνια σαρκοφαγεῖν, καὶ ταῖς δοραῖς τῶν κατεσθιομένων ἐσθῆσι χρῆσθαι, καὶ τὰς οἰκήσεις ἐκ τῶν καλάμων κατασκευάζεσθαι. Ἴχνη δὲ τούτων διαμένειν παρὰ τοῖς νομεῦσι τοῖς κατ' Αἴγυπτον, οὓς ἅπαντάς φασι μέχρι τοῦ νῦν μηδεμίαν ἄλλην οἴκησιν ἢ τὴν ἐκ τῶν καλάμων ἔχειν δοκιμάζοντας ἀρκεῖσθαι ταύτῃ. (5) Πολλοὺς δὲ χρόνους τούτῳ τῷ βίῳ διεξάγοντας τὸ τελευταῖον ἐπὶ τοὺς ἐδωδίμους μεταβῆναι καρπούς, ὧν

[ALTERA SECTIO PRIMI DIODORI LIBRI.]

XLII. Quum primus Diodori liber propter magnitudinem in duas sit partes distributus, prior quidem præfationem in totum opus continet, et quæ de origine mundi primaque totius universi constitutione, ad hæc de diis, quicunque urbes in Ægypto cognomines sibi condiderint, deque mortalium primis et vita omnium antiquissima, de deorum etiam immortalium cultu et templorum exstructione ab Ægyptiis referuntur : tum Ægypti situs, et quæ prodigiose de Nilo commemorantur, et incrementorum ejus causæ, historicorum quoque et philosophorum sententiæ, et oppositæ singulis scriptoribus confutationes recitatæ sunt. (2) In hac vero libri parte superioribus adhærentia percurremus. A primis igitur Ægypti regibus exorsi, singulorum gesta ad Amasim usque, præmissa tamen capitulatim antiquissima apud Ægyptios vivendi ratione, exponemus.

XLIII. Ægyptiorum quondam victum hujusmodi fuisse dicunt, ut antiquissimis temporibus herbas caulesque ac radices in paludibus nascentium, singulis gustatu prælibatis, comederent; primaque omnium et præcipue vesci solitos esse planta, quam Agrostim vocant : quod et sapore dulci præstaret, et sufficiens hominum corporibus alimentum præberet. (2) Eandem a pecudibus quoque appeti, et ad crassitudinem eas saginare. Utilitatem igitur herbæ memori colentes animo, etiamnum quum deos accederent homines manu illam amplexos adorare. Credunt enim hominem lacustre animal esse et paludibus cognatum, argumentum sumentes ex cutis lævore naturæque qualitate, porro ex eo quod humido magis, quam sicco nutrimento indigeret. (3) Alterum deinceps victitandi morem Ægyptiis tradunt ex piscium esu, largam ad hoc copiam subministrante fluvio, et maxime quum post inundationem se submittens desiccaretur. (4) Sic et pecorum carnes nonnullorum comedisse, et comestorum pellibus pro vestimentis usos, domosque ex arundinibus contexuisse. Quarum vestigia etiamnum permanerent apud Ægypti pastores, quos omnes dicunt ad præsens usque tempus non alias, quam arundinibus constructas domos habere, quam habitationem sibi satis esse existimarent. (5) Hac vita per multas ætates ducta, ad fructus cibis aptos transiisse; e quorum genere esset

εἶναι καὶ τὸν ἐκ τοῦ λωτοῦ γινόμενον ἄρτον. Καὶ τούτων τὴν εὕρεσιν οἱ μὲν εἰς τὴν Ἶσιν ἀναφέρουσιν, οἱ δὲ εἴς τινα τῶν παλαιῶν βασιλέων τὸν ὀνομαζόμενον Μηνᾶν. (6) Οἱ δ' ἱερεῖς εὑρετὴν μὲν τῶν παιδειῶν καὶ τῶν τεχνῶν μυθολογοῦσι τὸν Ἑρμῆν γεγονέναι, τῶν δ' εἰς τὸν βίον ἀναγκαίων τοὺς βασιλεῖς· διὸ καὶ τὸ παλαιὸν παραδίδοσθαι τὰς βασιλείας μὴ τοῖς ἐκγόνοις τῶν ἀρξάντων, ἀλλὰ τοῖς πλεῖστα καὶ μέγιστα τὸ πλῆθος εὐεργετοῦσιν· εἴτε προκαλουμένων τῶν ἀνθρώπων τοὺς ἐφ' ἑαυτῶν βασιλεῖς ἐπὶ τὴν κοινὴν εὐεργεσίαν, εἴτε καὶ κατ' ἀλήθειαν ἐν ταῖς ἱεραῖς ἀναγραφαῖς οὕτω παρειληφότων.

XLIV. Μυθολογοῦσι δ' αὐτῶν τινες τὸ μὲν πρῶτον ἄρξαι τῆς Αἰγύπτου θεούς τε καὶ ἥρωας ἔτη βραχὺ λείποντα τῶν μυρίων καὶ ὀκτακισχιλίων, καὶ θεῶν ἔσχατον βασιλεῦσαι τὸν Ἴσιδος Ὧρον· ὑπ' ἀνθρώπων δὲ τὴν χώραν βεβασιλεῦσθαί φασιν [ἀπὸ Μοίριδος] ἔτη βραχὺ λείποντα τῶν πεντακισχιλίων μέχρι τῆς ἑκατοστῆς καὶ ὀγδοηκοστῆς Ὀλυμπιάδος, καθ' ἣν ἡμεῖς μὲν παρεβάλομεν εἰς Αἴγυπτον, ἐβασίλευε δὲ Πτολεμαῖος ὁ νέος Διόνυσος χρηματίζων. (2) Τούτων δὲ τὰ μὲν πλεῖστα κατασχεῖν τὴν ἀρχὴν ἐγχωρίους βασιλεῖς, ὀλίγα δὲ Αἰθίοπας καὶ Πέρσας καὶ Μακεδόνας. Αἰθίοπας μὲν οὖν ἄρξαι τέτταρας, οὐ κατὰ τὸ ἑξῆς, ἀλλ' ἐκ διαστήματος, ἔτη τὰ πάντα βραχὺ λείποντα τῶν ἓξ καὶ τριάκοντα. (3) Πέρσας δ' ἡγήσασθαι Καμβύσου τοῦ βασιλέως τοῖς ὅπλοις καταστρεψαμένου τὸ ἔθνος πέντε πρὸς τοῖς ἑκατὸν καὶ τριάκοντα ἔτεσι σὺν ταῖς τῶν Αἰγυπτίων ἀποστάσεσιν, ἃς ἐποιήσαντο φέρειν οὐ δυνάμενοι τὴν τραχύτητα τῆς ἐπιστασίας καὶ τὴν εἰς τοὺς ἐγχωρίους θεοὺς ἀσέβειαν. (4) Ἐσχάτους δὲ Μακεδόνας ἄρξαι καὶ τοὺς ἀπὸ Μακεδόνων ἓξ ἔτη πρὸς τοῖς διακοσίοις καὶ ἑβδομήκοντα. Τοὺς δὲ λοιποὺς χρόνους ἅπαντας διατελέσαι βασιλεύοντας τῆς χώρας ἐγχωρίους ἄνδρας μὲν ἑβδομήκοντα πρὸς τοῖς τετρακοσίοις, γυναῖκας δὲ πέντε· περὶ ὧν ἁπάντων οἱ μὲν ἱερεῖς εἶχον ἀναγραφὰς ἐν ταῖς ἱεραῖς βίβλοις ἐκ παλαιῶν χρόνων ἀεὶ τοῖς διαδόχοις παραδεδομένας, ὁπηλίκος ἕκαστος τῶν βασιλευσάντων ἐγένετο τῷ μεγέθει καὶ ὁποῖός τις τῇ φύσει καὶ τὰ κατὰ τοὺς ἰδίους χρόνους ἑκάστῳ πραχθέντα. (5) Ἡμῖν δὲ περὶ ἑκάστου τὰ κατὰ μέρος μακρὸν ἂν εἴη καὶ περίεργον γράφειν, ὡς ἂν τῶν πλείστων ἀχρήστων περιειλημμένων· διόπερ τῶν ἀξίων ἱστορίας τὰ κυριώτατα συντόμως διεξιέναι πειρασόμεθα.

XLV. Μετὰ τοὺς θεοὺς τοίνυν πρῶτόν φασι βασιλεῦσαι τῆς Αἰγύπτου Μηνᾶν, καὶ καταδεῖξαι τοῖς λαοῖς θεούς τε σέβεσθαι καὶ θυσίας ἐπιτελεῖν, πρὸς δὲ τούτοις παρατίθεσθαι τραπέζας καὶ κλίνας καὶ στρωμνῇ πολυτελεῖ χρῆσθαι, καὶ τὸ σύνολον τρυφὴν καὶ πολυτελῆ βίον εἰσηγήσασθαι. (2) Διὸ καὶ πολλαῖς ὕστερον γενεαῖς βασιλεύσαντα Τνέφαχθον τὸν Βοκχόριδος τοῦ σοφοῦ πατέρα λέγουσιν εἰς τὴν Ἀραβίαν στρατεύσαντα, τῶν ἐπιτηδείων αὐτὸν διά τε τὴν ἐρημίαν καὶ τὰς δυσχωρίας ἐκλιπόντων, ἀναγκασθῆναι μίαν ἡμέραν ἐνδεῆ γενόμε-

etiam panis e loto confectus. Inventionem horum alii Isidi tribuunt, alii in quendam regum antiquorum Menam referunt. (6) Repertorem sane disciplinarum et artium sacerdotes Mercurium, necessariorum vero ad vitam degendam reges fuisse memorant. Idcirco regna quondam non ex regibus prognatis, sed iis, qui plurimis ac maximis plebem meritis sublevassent, tradita; vel quod homines suæ ætatis reges ad omnibus benefaciendum hoc pacto invitarent, vel etiam, quod vero consentaneum, in sacris hoc commentariis traditum accepissent.

XLIV. Imperarunt (ut quidam ex ipsis fabulantur) initio in Ægypto dii et heroes, annos paulo minus octies et decies mille, ultimusque ex diis rex fuit Horus, Iside natus. Ab hominibus autem regnatum esse inde a Mœride (?) annis paulo minus quinque millibus usque ad centesimam octogesimam Olympiadem, qua nos Ægyptum accessimus, regnante Ptolemaeo, qui novi Bacchi nomen usurpavit. (2) Inter regno potitos indigenæ fuerunt plurimi; pauci Æthiopes, Persæ, Macedones. Etenim Æthiopes regnarunt quattuor, per intervallum, non continue, annis paulo minus triginta sex. (3) Persæ rerum summam, gente armis a Cambyse subacta, tenuerunt centum triginta tres annos, computatis simul Ægyptiorum defectionibus, quibus causam dedit non toleranda præfectorum asperitas et impietas in deos ipsorum gentiles. (4) Ad postremum gubernacula tenuerunt Macedones per ducentos septuaginta sex annos. Ceteroqui principes indigenæ regno præfuere, septuaginta supra quadringentos viri, et feminæ quinque. Quorum omnium sacerdotes recensum habebant in libris sacris per longam a vetustissimis temporibus successionem traditum; quanta cujusque magnitudo, qualis natura fuerit, et quid suo quisque tempore egerit. (5) Nobis quidem de unoquoque singulatim relationem instituere et longum foret et supervacuum, siquidem in his plurima nullius usus continentur. Propterea de memoratu dignis præcipua maxime nobis perstringenda delegimus.

XLV. Post deos igitur, aiunt, primus Ægypti rex fuit Menas, qui deos venerandi, et sacra faciendi rationem populo tradidit; mensas etiam adornare ac lectos, pretiosisque stragulis uti docuit, et omnino luxum et vitam sumptuosam introduxit. (2) Ideo qui post multas inde ætates regnavit Tnephachthus, Bocchoridis sapientis parens, exercitu in Arabiam ducto, quum per difficultates locorum et vastitatem commeatus deficeret, atque rex unius diei penuriam tolerare coactus cibo vilissimo apud homines vulgares,

νον χρήσασθαι διαίτῃ παντελῶς εὐτελεῖ παρά τισι τῶν τυχόντων ἰδιωτῶν, ἡσθέντα δὲ καθ' ὑπερβολὴν καταγνῶναι τῆς τρυφῆς, καὶ τῷ καταδείξαντι τὴν πολυτέλειαν ἐξ ἀρχῆς βασιλεῖ καταρᾶσθαι· οὕτω δ' ἐγκάρδιον αὐτῷ τὴν μεταβολὴν γενέσθαι τὴν περὶ τὴν βρῶσιν καὶ πόσιν καὶ κοίτην, ὥστε τὴν κατάραν ἀναγράψαι τοῖς ἱεροῖς γράμμασιν εἰς τὸν τοῦ Διὸς ναὸν ἐν Θήβαις· ὃ δὴ δοκεῖ μάλιστα αἴτιον γενέσθαι τοῦ μὴ διαμεῖναι τὴν δόξαν τοῦ Μηνᾶ καὶ τὰς τιμὰς εἰς τοὺς ὕστερον χρόνους. (3) Ἑξῆς δὲ ἄρξαι λέγεται τοῦ προειρημένου βασιλέως τοὺς ἀπογόνους δύο πρὸς τοῖς πεντήκοντα τοὺς ἅπαντας ἔτη πλείω τῶν χιλίων καὶ τετρακοσίων· ἐφ' ὧν μηδὲν ἄξιον ἀναγραφῆς γενέσθαι. (4) Μετὰ δὲ ταῦτα κατασταθέντος βασιλέως Βουσίριδος καὶ τῶν τούτου πάλιν ἐκγόνων ὀκτώ, τὸν τελευταῖον ὁμώνυμον ὄντα τῷ πρώτῳ φασὶ κτίσαι τὴν ὑπὸ μὲν Αἰγυπτίων καλουμένην Διὸς πόλιν τὴν μεγάλην, ὑπὸ δὲ τῶν Ἑλλήνων Θήβας. Τὸν μὲν οὖν περίβολον αὐτὸν ὑποστήσασθαι σταδίων ἑκατὸν καὶ τετταράκοντα, οἰκοδομήμασι δὲ μεγάλοις καὶ ναοῖς εὐπρεπέσι καὶ τοῖς ἄλλοις ἀναθήμασι κοσμῆσαι θαυμαστῶς· (5) ὁμοίως δὲ καὶ τὰς τῶν ἰδιωτῶν οἰκίας, ἃς μὲν τετρωρόφους, ἃς δὲ πεντωρόφους κατασκευάσαι, καὶ καθόλου τὴν πόλιν εὐδαιμονεστάτην οὐ μόνον τῶν κατ' Αἴγυπτον, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων πασῶν ποιῆσαι. (6) διὰ δὲ τὴν ὑπερβολὴν τῆς περὶ αὐτὴν εὐπορίας τε καὶ δυνάμεως εἰς πάντα τόπον τῆς φήμης διαδεδομένης ἐπιμεμνῆσθαι καὶ τὸν ποιητὴν αὐτῆς φασιν ἐν οἷς λέγει

Οὐδ' ὅσα Θήβας
Αἰγυπτίας, ὅθι πλεῖστα δόμοις ἔνι κτήματα κεῖται,
αἵθ' ἑκατόμπυλοί εἰσι, διηκόσιοι δ' ἀν' ἑκάστην
ἀνέρες ἐξοιχνεῦσι σὺν ἵπποισιν καὶ ὄχεσφιν.

(7) Ἔνιοι δέ φασιν οὐ πύλας ἑκατὸν ἐσχηκέναι τὴν πόλιν, ἀλλὰ πολλὰ καὶ μεγάλα προπύλαια τῶν ἱερῶν, ἀφ' ὧν ἑκατόμπυλον ὠνομάσθαι, καθαπερεὶ πολύπυλον· δισμύρια δ' ἅρματα πρὸς ἀλήθειαν ἐξ αὐτῆς εἰς τοὺς πολέμους ἐκπορεύεσθαι· τοὺς γὰρ ἱππῶνας ἑκατὸν γεγονέναι κατὰ τὴν παραποταμίαν τὴν ἀπὸ Μέμφεως ἄχρι Θηβῶν τῶν κατὰ Λιβύην, ἑκάστου δεχομένου ἀνὰ διακοσίους ἵππους, ὧν ἔτι νῦν τὰ θεμέλια δείκνυσθαι.

XLVI. Οὐ μόνον δὲ τοῦτον τὸν βασιλέα παρειλήφαμεν, ἀλλὰ καὶ τῶν ὕστερον ἀρξάντων πολλοὺς εἰς τὴν αὔξησιν τῆς πόλεως πεφιλοτιμῆσθαι· ἀναθήμασί τε γὰρ πολλοῖς καὶ μεγάλοις ἀργυροῖς καὶ χρυσοῖς, ἔτι δ' ἐλεφαντίνοις, καὶ κολοττικῶν ἀνδριάντων πλήθει, πρὸς δὲ τούτοις κατασκευαῖς μονολίθων ὀβελίσκων, μηδεμίαν τῶν ὑπὸ τὸν ἥλιον οὕτω κεκοσμῆσθαι. (2) Τεττάρων γὰρ ἱερῶν κατασκευασθέντων τό τε κάλλος καὶ τὸ μέγεθος θαυμαστῶν ἓν εἶναι τὸ παλαιότατον, τρισκαίδεκα μὲν σταδίων τὴν περίμετρον, πέντε δὲ καὶ τετταράκοντα πηχῶν τὸ ὕψος, εἴκοσι δὲ καὶ τεττάρων ποδῶν τὸ πλάτος τῶν τοίχων. (3) Ἀκόλουθον δὲ τῇ μεγαλοπρεπείᾳ ταύτῃ καὶ τὸν ἐν αὐτῷ κόσμον τῶν ἀναθημάτων γενέσθαι, τῇ τε δαπάνῃ θαυμαστὸν καὶ τῇ χειρουργίᾳ περιττῶς εἰργα-

quos ei sors objecerat, uteretur, immodice eo delectatus luxum damnasse dicitur, malumque imprecatus esse regi qui primitus lautum istum et opiparum apparatum invexisset. Adeoque cordi hanc cibi potusque ac lecti mutationem ipsi fuisse, ut imprecationem sacris literis in templo Jovis Thebano describendam curasset. Quod maxime in causa fuisse videtur, ne gloria honoresque Menæ ad posteritatem perdurarent. (3) Inde posteros ejus imperasse ferunt quinquaginta duos, in universum ultra mille quadringentos annos. Interea nihil relatione in literas dignum fuisse actum. (4) Exinde Busiridem in regno successisse, et progenitos ab hoc octo, quorum postremus primum nomine referens, magnam illam urbem exstruxisset, quam Ægyptii magnam Jovis civitatem, Græci Thebas nuncupant. Atque ambitum ejus constituisse dicitur stadiorum centum quadraginta, eamque ædificiorum mole et templorum magnificentia sacrorumque monumentorum copia mirum in modum exornasse. (5) Hunc etiam privatorum domos, alias ad quartam, alias ad quintam contignationem eduxisse; et ut verbo dicatur, urbem illam non tantum Ægyptiarum, sed aliarum omnium beatissimam effecisse. (6) Ideo quum fama de opum ejus et potentiæ magnitudine ubique locorum increbuisset, evenisse ut etiam Homerus ejus meminisset his verbis:

Quantave Thebæ
Ægyptiæ condunt, ubi opum vis magna per ædes;
quis centum portæ: bis centum quamlibet intrant
curribus instructi usque viri, nitidisque caballis.

(7) Tametsi sunt qui non centum portas habuisse urbem asserant, sed multa et ingentia templorum vestibula: unde Hecatompylus a centum, hoc est, multis portis cognominata sit. Viginti tamen curruum millia revera inde ad bella exire. Nam centum fuisse equilia in regione amni finitima a Memphi Thebas Libycas usque, unoquoque ducenos equos capiente, quorum fundamenta etiamnum ostenderentur.

XLVI. Nec vero hunc modo regem, sed etiam, qui post regnarunt, multos urbi augendæ impense studuisse accepimus. Donariis enim multis et magnificis ex argento, auro, ebore, et statuarum multitudine colossicarum, nec non obeliscorum ex uno lapide structuris, nullam sub sole urbium ita decoratam. (2) De quattuor enim templis ibi constructis ob magnitudinem pulchritudinemque mirandis unum esse antiquissimum, quod tredecim stadiorum circuitum, et quadraginta quinque cubitorum altitudinem, murumque viginti quattuor pedes latum haberet. (3) Parem huic magnificentiæ esse ornatum consecratorum, tum impensis admirandum, tum manuum opere exquisite elabo-

σμένον. (4) Τὰς μὲν οὖν οἰκοδομὰς διαμεμενηκέναι μέχρι τῶν νεωτέρων χρόνων, τὸν δ' ἄργυρον καὶ χρυσὸν καὶ τὴν δι' ἐλέφαντος καὶ λιθείας πολυτέλειαν ὑπὸ Περσῶν σεσυλῆσθαι καθ' οὓς καιροὺς ἐνέπρησε τὰ κατ' Αἴγυπτον ἱερὰ Καμβύσης· ὅτε δή φασι τοὺς Πέρσας μετενεγκόντας τὴν εὐπορίαν ταύτην εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ τεχνίτας ἐξ Αἰγύπτου παραλαβόντας κατασκευάσαι τὰ περιβόητα βασίλεια τά τε ἐν Περσεπόλει καὶ τὰ ἐν Σούσοις καὶ τὰ ἐν Μηδίᾳ. (5) Τοσοῦτο δὲ πλῆθος χρημάτων ἀποφαίνουσι γεγονέναι τότε κατ' Αἴγυπτον, ὥστε τῶν κατὰ τὴν σύλησιν ἀπολειμμάτων κατακαυθέντων τὰ συναχθέντα κατὰ μικρὸν εὑρεθῆναι χρυσίου μὲν πλείω τῶν τριακοσίων ταλάντων, ἀργυρίου δ' οὐκ ἐλάττω τῶν δισχιλίων καὶ τριακοσίων ταλάντων. (6) Εἶναι δέ φασι καὶ τάφους ἐνταῦθα τῶν ἀρχαίων βασιλέων θαυμαστοὺς καὶ τῶν μεταγενεστέρων τοῖς εἰς τὰ παραπλήσια φιλοτιμουμένοις ὑπερβολὴν οὐκ ἀπολείποντας. (7) Οἱ μὲν οὖν ἱερεῖς ἐκ τῶν ἀναγραφῶν ἔφασαν εὑρίσκειν ἑπτὰ πρὸς τοῖς τετταράκοντα τάφους βασιλικούς· εἰς δὲ Πτολεμαῖον τὸν Λάγου διαμεῖναί φασιν ἑπτακαίδεκα μόνον, ὧν τὰ πολλὰ κατέφθαρτο καθ' οὓς χρόνους παρεβάλομεν ἡμεῖς εἰς ἐκείνους τοὺς τόπους, ἐπὶ τῆς ἑκατοστῆς καὶ ὀγδοηκοστῆς Ὀλυμπιάδος. (8) Οὐ μόνον δ' οἱ κατ' Αἴγυπτον ἱερεῖς ἐκ τῶν ἀναγραφῶν ἱστοροῦσιν, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ τῶν Ἑλλήνων τῶν παραβαλόντων μὲν εἰς τὰς Θήβας ἐπὶ Πτολεμαίου τοῦ Λάγου, συνταξαμένων δὲ τὰς Αἰγυπτιακὰς ἱστορίας, ὧν ἐστι καὶ Ἑκαταῖος, συμφωνοῦσι τοῖς ὑφ' ἡμῶν εἰρημένοις.

XLVII. Ἀπὸ γὰρ τῶν πρώτων τάφων, ἐν οἷς παραδέδοται τὰς παλλακίδας τοῦ Διὸς τεθάφθαι, δέκα σταδίων φασὶν ὑπάρξαι βασιλέως μνῆμα τοῦ προσαγορευθέντος Ὀσυμανδύου· τούτου δὲ κατὰ μὲν τὴν εἴσοδον ὑπάρχειν πυλῶνα λίθου ποικίλου, τὸ μὲν μῆκος δίπλεθρον, τὸ δ' ὕψος τετταράκοντα καὶ πέντε πηχῶν· (2) διελθόντι δὲ αὐτὸν εἶναι λίθινον περίστυλον τετράγωνον, ἑκάστης πλευρᾶς οὔσης τεττάρων πλέθρων· ὑπηρεῖσθαι δ' ἀντὶ τῶν κιόνων ζῴδια πηχῶν ἑκκαίδεκα μονόλιθα, τὸν τύπον εἰς τὸν ἀρχαῖον τρόπον εἰργασμένα· τὴν ὀροφήν τε πᾶσαν ἐπὶ πλάτος δυοῖν ὀργυιῶν ὑπάρχειν μονόλιθον, ἀστέρας ἐν κυανῷ καταπεποικιλμένην· ἑξῆς δὲ τοῦ περιστύλου πάλιν ἑτέραν εἴσοδον καὶ πυλῶνα τὰ μὲν ἄλλα παραπλήσιον τῷ προειρημένῳ, γλυφαῖς δὲ παντοίαις περιττότερον εἰργασμένον. (3) Παρὰ δὲ τὴν εἴσοδον ἀνδριάντας εἶναι τρεῖς ἐξ ἑνὸς τοὺς πάντας λίθου Μέμνονος τοῦ Συηνίτου· καὶ τούτων ἕνα μὲν καθήμενον ὑπάρχειν μέγιστον πάντων τῶν κατ' Αἴγυπτον, οὗ τὸν πόδα μετρούμενον ὑπερβάλλειν τοὺς ἑπτὰ πήχεις, ἑτέρους δὲ δύο πρὸς τοῖς γόνασι, τὸν μὲν ἐκ δεξιῶν, τὸν δὲ ἐξ εὐωνύμων, θυγατρὸς καὶ μητρός, τῷ μεγέθει λειπομένους τοῦ προειρημένου. (4) Τὸ δ' ἔργον τοῦτο μὴ μόνον εἶναι κατὰ τὸ μέγεθος ἀποδοχῆς ἄξιον, ἀλλὰ καὶ τῇ τέχνῃ θαυμαστὸν καὶ τῇ τοῦ λίθου φύσει διαφέρον, ὡς ἂν ἐν τηλικούτῳ μεγέθει μήτε διαφυάδος μήτε κηλῖδος μηδεμιᾶς θεωρουμένης. Ἐπιγεγράφθαι δ' ἐπ' αὐτοῦ

ratum. (4) Ædes quidem ad nuperam permansisse ætatem, sed argentum et aurum eborisque ac lapidum apparatum a Persis, quum Cambyses Ægypti templa exureret, dispoliata esse. Quo tempore translatis in Asiam opibus et adscitis ex Ægypto artificibus, regias illas toto orbe celebres in Persepoli et Susis Mediaque Persas instruxisse et magis exornasse perhibent. (5) Tantamque in Ægypto vim opum tunc fuisse, ut de reliquiis expilatorum crematis inventa sint et collecta plus quam trecenta talenta auri, nec minus bis mille et trecentis talentis argenti. (6) Ibi mirifica quoque priscorum regum sepulcra, quæ posteris ad similis magnificentiæ studium nihil reliqui fecerunt. (7) Horumque sacerdotes dixerunt sepulcrorum regiorum in sacris commentariis quadraginta septem inveniri : sed ad Ptolemæum Lagi septemdecim tantum remansisse ; quorum pleraque nobis Ægyptum lustrantibus ad Olympiadem centesimam octogesimam corrupta fuerant. (8) Nec vero a sacerdotibus tantum Ægyptiis hæc e libris sacris referuntur, sed et Græcorum multi, qui Ptolemæi Lagi ætate Thebas profecti historias Ægyptiacas contexuerunt, inter quos etiam Hecatæus est, cum narratione hac nostra consentiunt.

XLVII. A primis enim sepulcris, quibus Jovis pellices conditas esse traditur, decem stadiis abesse narrant regis, quem vocant Osymandyam, monumentum ; sub cujus introitum e vario lapide atrium longitudine duûm plethrûm et altitudine cubitorum quadraginta quinque. (2) Hinc digresso lapideum occurrere peristylium quadratum, cujus unumquodque latus quaternûm plethrorum ; columnarum loco animalium (*Osiridis*) figuris sedecim cubitorum ex uno saxo ad antiquum morem cælatis suffultum. Totum vero tectum et lacunar duas orgyias latum et stellis in cæruleo variegatum e solido lapide constare ; secundum id peristylium, ingressum rursus alium et atrium esse, cetera assimile priori, sed variis sculpturis uberius elaboratum. (3) In aditu tres statuas videri ex uno saxo omnes confectas, opus Memnonis Syenitæ. Harum unam sedere, omnium in Ægypto maximam ; quæ pedis sui mensura excederet cubitos septem. Reliquas duas ad genua illius repositas, alteram a dextris, a sinistris alteram, filiæ nimirum et matris, prioris magnitudinem non assequentes. (4) Opus id non tantum ob magnitudinem commendatione dignum, sed etiam ob artem admirandum et saxi natura excellens, quum in tam vasta mole neque fissura, neque labes ulla conspiceretur. Hanc vero inscriptionem præferre : « Sum Osymandyas, rex regum

« Βασιλεὺς βασιλέων Ὀσυμανδύας εἰμί· εἰ δέ τις εἰδέναι βούλεται πηλίκος εἰμὶ καὶ ποῦ κεῖμαι, νικάτω τι τῶν ἐμῶν ἔργων. » (5) Εἶναι δὲ καὶ ἄλλην εἰκόνα τῆς μητρὸς αὐτοῦ καθ' αὑτὴν εἴκοσι πηχῶν μονόλιθον, ἔχουσαν δὲ τρεῖς βασιλείας ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, ἃς διασημαίνειν ὅτι καὶ θυγάτηρ καὶ γυνὴ καὶ μήτηρ βασιλέως ὑπῆρξε. (6) Μετὰ δὲ τὸν πυλῶνα περίστυλον εἶναι τοῦ προτέρου ἀξιολογώτερον, ἐν ᾧ γλυφὰς ὑπάρχειν παντοίας δηλούσας τὸν πόλεμον τὸν γενόμενον αὐτῷ πρὸς τοὺς ἐν τοῖς Βάκτροις ἀποστάντας· ἐφ' οὓς ἐστρατεῦσθαι πεζῶν μὲν τετταράκοντα μυριάσιν, ἱππεῦσι δὲ δισμυρίοις, εἰς τέτταρα μέρη διῃρημένης τῆς πάσης στρατιᾶς, ὧν ἁπάντων υἱοὺς τοῦ βασιλέως ἐσχηκέναι τὴν ἡγεμονίαν.

XLVIII. Καὶ κατὰ μὲν τὸν πρῶτον τῶν τοίχων τὸν βασιλέα κατεσκευάσθαι πολιορκοῦντα τεῖχος ὑπὸ ποταμοῦ περίρρυτον καὶ προκινδυνεύοντα πρός τινας ἀντιτεταγμένους μετὰ λέοντος, συναγωνιζομένου τοῦ θηρίου καταπληκτικῶς· ὑπὲρ οὗ τῶν ἐξηγουμένων οἱ μὲν ἔφασαν πρὸς ἀλήθειαν χειροήθη λέοντα τρεφόμενον ὑπὸ τοῦ βασιλέως συγκινδυνεύειν αὐτῷ κατὰ τὰς μάχας καὶ τροπὴν ποιεῖν τῶν ἐναντίων διὰ τὴν ἀλκήν, τινὲς δ' ἱστόρουν ὅτι καθ' ὑπερβολὴν ἀνδρεῖος ὢν καὶ φορτικός, ἑαυτὸν ἐγκωμιάζειν βουλόμενος, διὰ τῆς τοῦ λέοντος εἰκόνος τὴν διάθεσιν ἑαυτοῦ τῆς ψυχῆς ἐσήμαινεν. (2) Ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ τοίχῳ τοὺς αἰχμαλώτους ὑπὸ τοῦ βασιλέως ἀγομένους εἰργάσθαι τά τε αἰδοῖα καὶ τὰς χεῖρας οὐκ ἔχοντας, δι' ὧν δοκεῖν δηλοῦσθαι διότι ταῖς ψυχαῖς ἄνανδροι καὶ κατὰ τὰς ἐν τοῖς δεινοῖς ἐνεργείας ἄχειρες ἦσαν. (3) Τὸν δὲ τρίτον ἔχειν γλυφὰς παντοίας καὶ διαπρεπεῖς γραφάς, δι' ὧν δηλοῦσθαι βουθυσίας τοῦ βασιλέως καὶ θρίαμβον ἀπὸ τοῦ πολέμου καταγόμενον. (4) Κατὰ δὲ μέσον τὸν περίστυλον ὑπαίθριον βωμὸν ᾠκοδομῆσθαι τοῦ καλλίστου λίθου τῇ τε χειρουργίᾳ διάφορον καὶ τῷ μεγέθει θαυμαστόν. (5) Κατὰ δὲ τὸν τελευταῖον τοῖχον ὑπάρχειν ἀνδριάντας καθημένους δύο μονολίθους ἑπτὰ καὶ εἴκοσι πηχῶν, παρ' οὓς εἰσόδους τρεῖς ἐκ τοῦ περιστύλου κατεσκευάσθαι, καθ' ἃς οἶκον ὑπάρχειν ὑπόστυλον, ᾠδείου τρόπον κατεσκευασμένον, ἑκάστην πλευρὰν ἔχοντα δίπλεθρον. (6) Ἐν τούτῳ δ' εἶναι πλῆθος ἀνδριάντων ξυλίνων, διασημαῖνον τοὺς τὰς ἀμφισβητήσεις ἔχοντας καὶ προσβλέποντας τοῖς τὰς δίκας κρίνουσι· τούτους δ' ἐφ' ἑνὸς τῶν τοίχων ἐγγεγλύφθαι τριάκοντα τὸν ἀριθμόν, καὶ κατὰ τὸ μέσον τὸν ἀρχιδικαστήν, ἔχοντα τὴν ἀλήθειαν ἐξηρτημένην ἐκ τοῦ τραχήλου καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐπιμύουσαν, καὶ βιβλίων αὐτῷ παρακείμενον πλῆθος· ταύτας δὲ τὰς εἰκόνας ἐνδείκνυσθαι διὰ τοῦ σχήματος ὅτι τοὺς μὲν δικαστὰς οὐδὲν δεῖ λαμβάνειν, τὸν ἀρχιδικαστὴν δὲ πρὸς μόνην βλέπειν τὴν ἀλήθειαν.

XLIX. Ἑξῆς δ' ὑπάρχειν περίπατον οἴκων παντοδαπῶν πλήρη, καθ' οὓς παντοῖα γένη βρωτῶν κατεσκευάσθαι τῶν πρὸς ἀπόλαυσιν ἡδίστων· (2) καθ' ὃν δὴ γλυφαῖς ἐντυχεῖν εἶναι καὶ χρώμασιν ἐπηνθισμένον τὸν βασιλέα, φέροντα τῷ θεῷ χρυσὸν καὶ ἄργυρον, ὃν ἐξ

Si quis nosse velit, quantus sim et ubi jaceam, meorum aliquid operum vincat. » (5) Aliam insuper imaginem esse matris illius seorsum, cubitorum viginti uno saxo constantem; in cujus capite tres coronas regias, quibus significaretur, filiam, uxorem et matrem regis fuisse. (6) Secundum hoc atrium, aiunt, peristylium erat priore memorabilius, in quo variæ sculpturæ repræsentantes bellum contra Bactros, qui desciverant ab eo, gestum; in quos expeditionem fecerit cum quadringentis millibus peditum, et viginti millibus equitum; exercituque in quattuor agmina diviso, omnibus cum imperio filii regis præfuisse memorantur.

XLVIII. In primo itaque pariete rex videtur murum oppugnans amni circumfluum, in primaque acie cum adversis hostibus quibusdam dimicans, leone socio, qui terribilem in modum regi opitulatur. Quod pars interpretum de vero leone accipiendum esse affirmabat, quem mansuefactum rex aluerit, quique ad pugnarum discrimina cum eo descendens, roboris strenuitate in fugam hostes verterit. Pars aliter explicabat, quod quum majorem in modum fortis esset et insolens, suas ita laudes referre voluerit, imagine leonis animi sui habitum significans. (2) In secundo pariete captivi regis trahuntur, absque virilibus et manibus effigiati: quo effeminatos animos, nullasque in periculosis negotiis manus habuisse illos, significatum videtur. (3) Tertius inde paries omnis generis sculpturas et picturas insignes exhibet; quibus victimæ regis et triumphus a bello isto actus exprimuntur. (4) In medio peristylio ara sub dio ex lapide pulcherrimo constructa erat, artificio manuum excellens et magnitudine admiranda. (5) In ultimo pariete duæ sunt imagines residentes, ex integro saxo viginti septem cubitorum. Juxta quas tres e peristylio introitus facti, atque inde domus columnis substructa, ad musici theatri instar, cujus latera singula duûm plethrorum. (6) In ea multæ ex ligno statuæ; quibus disceptantes in judicio et respectantes ad juri dicundo præfectos significantur. Hi, numero triginta, in uno parietum exsculpti. In medio est prætor judicii, Veritatem clausis oculis collo appensam plurimosque sibi libros adjacentes habens. Hac imaginum figura ostenditur, judicum esse nihil accipere, et judiciorum præsidem ad solam respicere veritatem oportere.

XLIX. Exinde ambulacrum est variis ædificiis refertum; in quibus omnia esculentorum genera, quibus summa in fruendo suavitas, elaborata habentur. (2) Ibi affabre sculptus et floride pictus rex spectatur, aurum et argentum deo offerens, quod singulis annis ex omni Ægypto de argenti

ἁπάσης ἐλάμβανε τῆς Αἰγύπτου κατ' ἐνιαυτὸν ἐκ τῶν ἀργυρείων καὶ χρυσείων μετάλλων· ὑπογεγράφθαι δὲ καὶ τὸ πλῆθος, ὃ συγκεφαλαιούμενον εἰς ἀργυρίου λόγον εἶναι μνῶν τρισχιλίας καὶ διακοσίας μυριάδας. (3) Ἑξῆς δ' ὑπάρχειν τὴν ἱερὰν βιβλιοθήκην, ἐφ' ἧς ἐπιγεγράφθαι Ψυχῆς ἰατρεῖον, συνεχεῖς δὲ ταύτῃ τῶν κατ' Αἴγυπτον θεῶν ἁπάντων εἰκόνας, τοῦ βασιλέως ὁμοίως δωροφοροῦντος ἃ προσῆκον ἦν ἑκάστοις, καθάπερ ἐνδεικνυμένου πρός τε τὸν Ὄσιριν καὶ τοὺς κάτω παρέδρους, ὅτι τὸν βίον ἐξετέλεσεν εὐσεβῶν καὶ δικαιοπραγῶν πρός τε ἀνθρώπους καὶ θεούς. (4) Ὁμότοιχον δὲ τῇ βιβλιοθήκῃ κατεσκευάσθαι περιττῶς οἶκον εἰκοσίκλινον, ἔχοντα τοῦ τε Διὸς καὶ τῆς Ἥρας, ἔτι δὲ τοῦ βασιλέως εἰκόνας, ἐν ᾧ δοκεῖν καὶ τὸ σῶμα τοῦ βασιλέως ἐντεθάφθαι. (5) Κύκλῳ δὲ τούτου πλῆθος οἰκημάτων κατεσκευάσθαι γραφὴν ἐχόντων εὐπρεπῆ πάντων τῶν καθιερωμένων ἐν Αἰγύπτῳ ζῴων· ἀνάβασίν τε δι' αὐτῶν εἶναι πρὸς ὅλον τὸν τάφον· ἣν διελθοῦσιν ὑπάρχειν ἐπὶ τοῦ μνήματος κύκλον χρυσοῦν τριακοσίων καὶ ἑξήκοντα καὶ πέντε πηχῶν τὴν περίμετρον, τὸ δὲ πάχος πηχυαῖον· ἐπιγεγράφθαι δὲ καὶ διῃρῆσθαι καθ' ἕκαστον πῆχυν τὰς ἡμέρας τοῦ ἐνιαυτοῦ, παραγεγραμμένων τῶν κατὰ φύσιν γινομένων τοῖς ἄστροις ἀνατολῶν τε καὶ δύσεων καὶ τῶν διὰ ταύτας ἐπιτελουμένων ἐπισημασιῶν κατὰ τοὺς Αἰγυπτίους ἀστρολόγους· τοῦτον δὲ τὸν κύκλον ὑπὸ Καμβύσου καὶ Περσῶν ἔφασαν σεσυλῆσθαι καθ' οὓς χρόνους ἐκράτησεν Αἰγύπτου. (6) Τὸν μὲν οὖν Ὀσυμανδύου τοῦ βασιλέως τάφον τοιοῦτον γενέσθαι φασίν, ὃς οὐ μόνον δοκεῖ τῇ κατὰ τὴν δαπάνην χορηγίᾳ πολὺ τῶν ἄλλων διενεγκεῖν, ἀλλὰ καὶ τῇ τῶν τεχνιτῶν ἐπινοίᾳ.

L. Οἱ δὲ Θηβαῖοί φασιν ἑαυτοὺς ἀρχαιοτάτους εἶναι πάντων ἀνθρώπων, καὶ παρ' ἑαυτοῖς πρώτοις φιλοσοφίαν τε εὑρῆσθαι καὶ τὴν ἐπ' ἀκριβὲς ἀστρολογίαν, ἅμα καὶ τῆς χώρας αὐτοῖς συνεργούσης πρὸς τὸ τηλαυγέστερον ὁρᾶν τὰς ἐπιτολάς τε καὶ δύσεις τῶν ἄστρων. (2) Ἰδίως δὲ καὶ τὰ περὶ τοὺς μῆνας αὐτοῖς καὶ τοὺς ἐνιαυτοὺς διατετάχθαι· τὰς γὰρ ἡμέρας οὐκ ἄγουσι κατὰ σελήνην, ἀλλὰ κατὰ τὸν ἥλιον, τριακονθημέρους μὲν τιθέμενοι τοὺς μῆνας, πέντε δ' ἡμέρας καὶ τέταρτον τοῖς δώδεκα μησὶν ἐπάγουσι, καὶ τούτῳ τῷ τρόπῳ τὸν ἐνιαύσιον κύκλον ἀναπληροῦσιν· ἐμβολίμους δὲ μῆνας οὐκ ἄγουσιν οὐδ' ἡμέρας ὑφαιροῦσι, καθάπερ οἱ πλεῖστοι τῶν Ἑλλήνων. Περὶ δὲ τῶν ἐκλείψεων ἡλίου τε καὶ σελήνης ἀκριβῶς ἐπεσκέφθαι δοκοῦσι, καὶ προρρήσεις περὶ τούτων ποιοῦνται πάντα τὰ κατὰ μέρος γινόμενα προλέγοντες ἀδιαπτώτως. (3) Τῶν δὲ τούτου τοῦ βασιλέως ἀπογόνων ὄγδοος ὁ ἀπὸ τοῦ πατρὸς προσαγορευθεὶς Οὐχορεὺς ἔκτισε πόλιν Μέμφιν, ἐπιφανεστάτην τῶν κατ' Αἴγυπτον. Ἐξελέξατο μὲν γὰρ τόπον ἐπικαιρότατον ἁπάσης τῆς χώρας, ὅπου σχιζόμενος ὁ Νεῖλος εἰς πλείονα μέρη ποιεῖ τὸ καλούμενον ἀπὸ τοῦ σχήματος Δέλτα· διὸ καὶ συνέβη τὴν πόλιν εὐκαίρως κειμένην ἐπὶ τῶν κλείθρων εἶναι κυριεύουσαν τῶν εἰς τὴν ἄνω

et auri fodinis percepit. Summa quoque adscripta, quæ ad argenti rationem est trecenties vicies centena minarum millia. (3) Post hæc sacram esse dicunt bibliothecam cum inscriptione, *Officina medici, in qua animus persanari possit*, contiguasque huic omnium in Ægypto deorum imagines, rege munus unicuique competens offerente, utque Osiridi et collocatis infra assessoribus demonstraret, quomodo piam erga deos justamque in homines vitam transegisset. (4) Juxta bibliothecam domum affabre exstructam viginti lectisterniis, ubi Jovis et Junonis regisque effigies; ibique etiam regis corpus, ut videretur, tumulatum esse. (5) Circum vero undique ædes non paucas exsistere, quæ omnium in Ægypto consecratorum animalium elegantes picturas exhiberent. Inde ad totum sepulcrum ascendi. Quo superato, aureum esse circulum in ipso monumento, trecentorum sexaginta quinque cubitorum ambitu, crassitie cubitali; inscriptosque et divisos in singulos cubitos anni dies, cum notatione ortus et occasus stellarum naturalis, et significationum, quas Ægyptii astrologi ab illis effici docerent. Hic, aiunt, circulus a Cambyse et Persis abreptus est, quando in ejus potestatem Ægyptus pervenit. (6) Ad istum ergo modum Osymandyæ regis sepulcrum describunt: quod non modo sumtuum magnificentia, sed artificum etiam industria longe supergressum alia videtur.

L. Thebæi vetustissimos omnium mortalium se esse prædicant; apud quos omnium primos philosophia et exactior astrologia sit inventa; adjuvante ipsos terræ situ ad ortus et occasus siderum illustrius cognoscendum. (2) Menses quoque et annos apud se peculiari modo ordinatos esse. Nam dies non ad lunæ, sed ad solis motum exigentes, tricenos mensibus dies tribuunt, et post duodecimum quemque mensem quinque dies cum quadrante intercalant; eoque pacto circulum annuum absolvunt. Menses autem intercalares non adjiciunt, nec dies aliquot subducunt; quod Græcorum plerisque in usu est. Porro solis et lunæ defectus accurate videntur observasse, et prædictiones de his ita faciunt, ut singulatim omnes eventus certissime prænuntient. (3) Ex progenie hujus regis (*Busidiris*) octavus, patris nomen adeptus Uchoreus, Memphin condidit, urbium Ægypti clarissimam. Ex omni enim terra locum delegit commodissimum, ubi Nilus, in plures discedens alveos, Delta, a figura sic nuncupatum, efficit. Hinc accidit, ut urbs, opportune ad claustra sita, sursum navigantes in po-

χώραν ἀναπλεόντων. (4) Τὸν μὲν οὖν περίβολον τῆς πόλεως ἐποίησε σταδίων ἑκατὸν καὶ πεντήκοντα, τὴν δὲ ὀχυρότητα καὶ τὴν εὐχρηστίαν θαυμαστὴν τοιῷδέ τινι τρόπῳ κατασκευάσας. (5) Ῥέοντος γὰρ τοῦ Νείλου περὶ τὴν πόλιν καὶ κατὰ τὰς ἀναβάσεις ἐπικλύζοντος, ἀπὸ μὲν τοῦ νότου προεβάλετο χῶμα παμμέγεθες, πρὸς μὲν τὴν πλήρωσιν τοῦ ποταμοῦ προβλήματος, πρὸς δὲ τοὺς ἀπὸ τῆς γῆς πολεμίους ἀκροπόλεως ἔχον τάξιν· ἐκ δὲ τῶν ἄλλων μερῶν πανταχόθεν ὤρυξε λίμνην μεγάλην καὶ βαθεῖαν, ἣ τὸ σφοδρὸν τοῦ ποταμοῦ δεχομένη καὶ πάντα τὸν περὶ τὴν πόλιν τόπον πληροῦσα, πλὴν ᾗ τὸ χῶμα κατεσκεύαστο, θαυμαστὴν ἐποίει τὴν ὀχυρότητα. (6) Οὕτω δὲ καλῶς ὁ κτίσας αὐτὴν ἐστοχάσατο τῆς τῶν τόπων εὐκαιρίας, ὥστε τοὺς ἑξῆς βασιλεῖς σχεδὸν ἅπαντας καταλιπόντας τὰς Θήβας τά τε βασίλεια καὶ τὴν οἴκησιν ἐν ταύτῃ ποιεῖσθαι. (7) Διόπερ ἀπὸ τούτων τῶν χρόνων ἤρξατο ταπεινοῦσθαι μὲν τὰ περὶ τὰς Θήβας, αὔξεσθαι δὲ τὰ περὶ τὴν Μέμφιν, ἕως Ἀλεξάνδρου τοῦ βασιλέως· τούτου γὰρ ἐπὶ θαλάττῃ τὴν ἐπώνυμον αὐτῷ πόλιν οἰκίσαντος οἱ κατὰ τὸ ἑξῆς βασιλεύσαντες τῆς Αἰγύπτου πάντες ἐφιλοτιμήθησαν εἰς τὴν ταύτης αὔξησιν. (8) Οἱ μὲν γὰρ βασιλείοις μεγαλοπρεπέσιν, οἱ δὲ νεωρίοις καὶ λιμέσιν, οἱ δ' ἑτέροις ἀναθήμασι καὶ κατασκευάσμασιν ἀξιολόγοις ἐπὶ τοσοῦτον ἐκόσμησαν αὐτήν, ὥστε παρὰ τοῖς πλείστοις πρώτην ἢ δευτέραν ἀριθμεῖσθαι τῶν κατὰ τὴν οἰκουμένην πόλεων. Ἀλλὰ περὶ μὲν ταύτης τὰ κατὰ μέρος ἐν τοῖς ἰδίοις χρόνοις ἀναγράψομεν.

LI. Ὁ δὲ τὴν Μέμφιν κτίσας μετὰ τὴν τοῦ χώματος καὶ τῆς λίμνης κατασκευὴν ᾠκοδόμησε βασίλεια τῶν μὲν παρὰ τοῖς ἄλλοις οὐ λειπόμενα, τῆς δὲ τῶν προβασιλευσάντων μεγαλοψυχίας καὶ φιλοκαλίας οὐκ ἄξια. (2) Οἱ γὰρ ἐγχώριοι τὸν μὲν ἐν τῷ ζῆν χρόνον εὐτελῆ παντελῶς εἶναι νομίζουσι, τὸν δὲ μετὰ τὴν τελευτὴν δι' ἀρετὴν μνημονευθησόμενον περὶ πλείστου ποιοῦνται, καὶ τὰς μὲν τῶν ζώντων οἰκήσεις καταλύσεις ὀνομάζουσιν, ὡς ὀλίγον χρόνον ἐν ταύταις οἰκούντων ἡμῶν, τοὺς δὲ τῶν τετελευτηκότων τάφους ἀϊδίους οἴκους προσαγορεύουσιν, ὡς ἐν Ἅδου διατελούντων τὸν ἄπειρον αἰῶνα. (3) Διόπερ τῶν μὲν κατὰ τὰς οἰκίας κατασκευῶν ἧττον φροντίζουσι, περὶ δὲ τὰς ταφὰς ὑπερβολὴν οὐκ ἀπολείπουσι φιλοτιμίας. (4) Τὴν δὲ προειρημένην πόλιν ὀνομασθῆναί τινές φασιν ἀπὸ τῆς θυγατρὸς τοῦ κτίσαντος αὐτὴν βασιλέως· ταύτης δὲ μυθολογοῦσί τινες ἐρασθῆναι τὸν ποταμὸν Νεῖλον ὁμοιωθέντα ταύρῳ, καὶ γεννῆσαι τὸν ἐπ' ἀρετῇ θαυμασθέντα παρὰ τοῖς ἐγχωρίοις Αἴγυπτον, ἀφ' οὗ καὶ τὴν σύμπασαν χώραν τυχεῖν τῆς προσηγορίας. (5) Διαδεξάμενον γὰρ τοῦτον τὴν ἡγεμονίαν γενέσθαι βασιλέα φιλάνθρωπον καὶ δίκαιον καὶ καθόλου σπουδαῖον ἐν πᾶσι· διὸ καὶ μεγάλης ἀποδοχῆς ἀξιούμενον ὑπὸ πάντων διὰ τὴν εὔνοιαν τυχεῖν τῆς προειρημένης τιμῆς. (6) Μετὰ δὲ τὸν προειρημένον βασιλέα δώδεκα γενεαῖς ὕστερον διαδεξάμενος τὴν κατ' Αἴγυπτον ἡγεμονίαν Μοῖρις ἐν μὲν

testate haberet. (4) Ambitum fecit stadiorum centum quinquaginta, et mirificam ei firmitatem usumque conciliavit hoc modo. (5) Quum enim Nilus urbem circumfluat, et augmenti tempore inundet, ab austro ingentem objecit aggerem, qui contra fluminis incrementa tutamen, et contra hostes e terra propugnaculi vicem præstaret. A ceteris undique plagis lacum effodit vastum ac profundum, qui impetum fluminis excipiens, omnemque circa locum, præterquam ubi agger exstructus erat, replens, mirum in modum urbem obfirmavit. (6) Tam præclare demum loci opportunitatem dispexit conditor, ut plerique omnes post ipsum reges, posthabitis Thebis, aulam et habitationem regiam eo transferrent. (7) Ab hoc ergo tempore Thebarum res imminui cœperunt, Memphis contra augeri ad Alexandrum usque regem. Qui quum cognominem sibi urbem ad mare civibus frequentasset, omnes inde reges Ægypti in amplificationem ejus incubuere. (8) Nam pars eam regiis palatiis, pars navilibus et portubus, pars ceteroqui donariis et operibus eximiis usque adeo honestarunt, ut a plurimis prima, aut certe secunda, inter orbis terrarum urbes censeatur. Verum de hac suo tempore peculiariter tractaturi sumus.

LI. Porro Memphis ille conditor, perfecto aggeris et lacus opere, regias alibi quidem constructis non inferiores, regum tamen primorum magnanimitate et elegantia haud dignas, ædificavit. (2) Nam regionis hujus incolæ tempus vitæ limitibus circumscriptum perexigui æstimant: at quod celebrem a morte virtutis memoriam habiturum sit, illud pendunt maximi. Et domicilia viventium diversoria nominant, quod exiguum ad tempus hæc incolamus; defunctorum vero sepulcra domos æternas appellant, quod infinitum apud inferos ævum peragant. (3) Quamobrem de structura domorum minus sunt solliciti: in adornandis autem sepulcris eximie nihil studii faciunt reliquum. (4) Urbem, de qua jam dictum, quidam a conditoris filia denominatam putant; quam ab amne Nilo sub forma tauri amatam fabulantur, et hinc virtutis admiratione celebrem apud indigenas Ægyptum esse genitum, a quo tota esset regio nuncupata. (5) Namque per successionem regno potitum humanitate, justitia, et dextra in omnibus gnavitate præstitisse. Ob benevolentiam igitur omnibus valde probatam honores istos obtinuisse. (6) Post duodecim ab hoc ætates princeps Ægypti factus Mœris, propylæa in Memphi borealia ceteris multo magni-

τῇ Μέμφει κατεσκεύασε τὰ βόρεια προπύλαια, τῇ μεγαλοπρεπείᾳ πολὺ τῶν ἄλλων ὑπερέχοντα, ἐπάνω δὲ τῆς πόλεως ἀπὸ δέκα σχοίνων λίμνην ὤρυξε τῇ μὲν εὐχρηστίᾳ θαυμαστήν, τῷ δὲ μεγέθει τῶν ἔργων ἄπιστον· τὴν μὲν γὰρ περίμετρον αὐτῆς φασιν ὑπάρχειν σταδίων τρισχιλίων καὶ ἑξακοσίων, τὸ δὲ βάθος ἐν τοῖς πλείστοις μέρεσιν ὀργυιῶν πεντήκοντα· ὥστε τίς οὐκ ἂν ἀναλογιζόμενος τὸ μέγεθος τοῦ κατασκευάσματος εἰκότως ζητήσαι πόσαι μυριάδες ἀνδρῶν ἐν πόσοις ἔτεσι τοῦτο συνετέλεσαν; (7) Τὴν δὲ χρείαν τὴν ἐκ ταύτης καὶ κοινωφελίαν τοῖς τὴν Αἴγυπτον οἰκοῦσιν, ἔτι δὲ τὴν τοῦ βασιλέως ἐπίνοιαν, οὐκ ἄν τις ἐπαινέσειε τῆς ἀληθείας ἀξίως.

LII. Ἐπειδὴ γὰρ ὁ μὲν Νεῖλος οὐχ ὡρισμένας ἐποιεῖτο τὰς ἀναβάσεις, ἡ δὲ χώρα τὴν εὐκαρπίαν παρεσκεύαζεν ἀπὸ τῆς ἐκείνου συμμετρίας, εἰς ὑποδοχὴν τοῦ πλεονάζοντος ὕδατος ὤρυξε τὴν λίμνην, ὅπως μήτε διὰ τὸ πλῆθος τῆς ῥύσεως ἐπικλύζων ἀκαίρως τὴν χώραν ἕλη καὶ λίμνας κατασκευάζῃ, μήτ' ἔλαττω τοῦ συμφέροντος τὴν πλήρωσιν ποιούμενος τῇ λειψυδρίᾳ τοὺς καρποὺς λυμαίνηται. (2) Καὶ διώρυγα μὲν ἐκ τοῦ ποταμοῦ κατεσκεύασεν εἰς τὴν λίμνην ὀγδοήκοντα μὲν σταδίων τὸ μῆκος, τρίπλεθρον δὲ τὸ πλάτος· διὰ δὲ ταύτης ποτὲ μὲν δεχόμενος τὸν ποταμόν, ποτὲ δ' ἀποστρέφων, παρείχετο τοῖς γεωργοῖς τὴν τῶν ὑδάτων εὐκαιρίαν, ἀνοιγομένου τοῦ στόματος καὶ πάλιν κλειομένου φιλοτέχνως καὶ πολυδαπάνως· οὐκ ἔλαττω γὰρ τῶν πεντήκοντα ταλάντων δαπανᾶν ἦν ἀνάγκη τὸν ἀνοῖξαι βουλόμενον ἢ κλεῖσαι τὸ προειρημένον κατασκεύασμα. (3) Διαμεμένηκε δ' ἡ λίμνη τὴν εὐχρηστίαν παρεχομένη τοῖς κατ' Αἴγυπτον ἕως τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων, καὶ τὴν προσηγορίαν ἀπὸ τοῦ κατασκευάσαντος ἔχει, καλουμένη μέχρι τοῦ νῦν Μοίριδος λίμνη. (4) Ὁ δ' οὖν βασιλεὺς ὀρύττων ταύτην κατέλιπεν ἐν μέσῃ τόπον, ἐν ᾧ τάφον ᾠκοδόμησε καὶ δύο πυραμίδας, τὴν μὲν ἑαυτοῦ, τὴν δὲ τῆς γυναικός, σταδιαίας τὸ ὕψος, ἐφ' ὧν ἐπέστησεν εἰκόνας λιθίνας καθημένας ἐπὶ θρόνου, νομίζων διὰ τούτων τῶν ἔργων ἀθάνατον ἑαυτῷ καταλείψειν τὴν ἐπ' ἀγαθῷ μνήμην. (5) Τὴν δ' ἐκ τῆς λίμνης ἀπὸ τῶν ἰχθύων γινομένην πρόσοδον ἔδωκε τῇ γυναικὶ πρὸς μύρα καὶ τὸν ἄλλον καλλωπισμόν, φερούσης τῆς θήρας ἀργυρίου τάλαντον ἑκάστης ἡμέρας· (6) εἴκοσι γὰρ καὶ δύο γένη τῶν κατ' αὐτήν φασιν ἰχθύων εἶναι, καὶ τοσοῦτον αὐτῶν ἁλίσκεσθαι πλῆθος, ὥστε τοὺς προσκαρτεροῦντας ταῖς ταριχείαις ὄντας παμπληθεῖς δυσχερῶς περιγίνεσθαι τῶν ἔργων. Περὶ μὲν οὖν Μοίριδος τοσαῦθ' ἱστοροῦσιν Αἰγύπτιοι.

LIII. Σεσόωσιν δέ φασιν ὕστερον ἑπτὰ γενεαῖς βασιλέα γενόμενον ἐπιφανεστάτας καὶ μεγίστας τῶν πρὸ αὐτοῦ πράξεις ἐπιτελέσασθαι. Ἐπεὶ δὲ περὶ τούτου τοῦ βασιλέως οὐ μόνον οἱ συγγραφεῖς οἱ παρὰ τοῖς Ἕλλησι διαπεφωνήκασι πρὸς ἀλλήλους, ἀλλὰ καὶ τῶν κατ' Αἴγυπτον οἵ τε ἱερεῖς καὶ οἱ διὰ τῆς ᾠδῆς αὐτὸν ἐγκωμιάζοντες οὐχ ὁμολογούμενα λέγουσιν, ἡμεῖς πειρασόμεθα

ficentiora construxit; supra urbem vero decem schœnis ab ea distantem lacum effodit, cujus mira utilitas, et magnitudo operum incredibilis. Circum enim circa, aiunt, stadiûm tria millia sexcenta complectitur, profunditas autem plurimis in locis est quinquaginta orgyiarum (*seu ulnarum*). Quis ergo operis magnitudinem perpendens, non merito roget, quot virûm myriades et quot annis id perfecerint? (7) At usum ejus et fructum ad rempublicam Ægyptiorum redundantem regisque prudentiam nemo pro veritatis merito laudaverit.

LII. Quum enim non certis se Nilus augmentis effunderet, et pro modo ejus frugum ubertatem regio suppeditaret: ad recipiendum aquas redundantes lacum effodit; ut nec intempestivo terram affluxu inundans paludes et stagna efficeret, nec minus quam expediret restagnans aquarum inopia frugibus officeret. (2) Fossam igitur e fluvio in lacum duxit, octoginta stadia longam et tria plethra (*id est, trecentos pedes*) latam; qua interdum recipiens, interdum avertens fluvium, tempestivam aquæ copiam agricolis exhiberet, ore nunc aperto, nunc occluso, non absque sollertia multisque impensis. Qui enim structuræ hujus claustra vel reserare vel obstruere volebat, non minus quinquaginta talentis insumere necessum habebat. (3) Permansit autem lacus, usibus Ægyptiorum ita inserviens, ad nostram hanc usque ætatem, et ab auctore Mœridis lacus hodieque appellatur. (4) Rex, qui eum effodit, locum in medio reliquit, in quo sepulcrum et duas pyramides, unam sibi, alteram uxori, stadii altitudine exstruxit, iisque lapideas effigies in throno residentes imposuit, quod immortalem virtutis memoriam his monumentis ad posteros se propagaturum existimaret. (5) Vectigal ex piscibus hujus lacus rediens uxori largitus est, ad unguenta et alium ornatum, cui talentum in singulos dies ex piscatu redibat. (6) Nam viginti duo piscium genera in eo contineri testantur, tantamque capi multitudinem, ut, qui perpetuo illic salituræ dant operam, quorum ingens est numerus, vix opus superare possint. Atque hæc de Mœride narrant Ægyptii.

LIII. Post ætates inde septem, aiunt, Sesoosis rex fuit, qui majores rerum gestarum magnitudine et splendore omnes superavit. Quandoquidem vero de rege isto non Græci solum scriptores inter sese discrepant, verum etiam sacerdotes Ægyptii, et qui carmine laudes ejus celebrant, non consentanea inter se narrant: nos verisimillima et cum

τὰ πιθανώτατα καὶ τοῖς ὑπάρχουσιν ἔτι κατὰ τὴν χώραν σημείοις τὰ μάλιστα συμφωνοῦντα διελθεῖν. (2) Γεννηθέντος γὰρ τοῦ Σεσοώσιος, ὁ πατὴρ αὐτοῦ μεγαλοπρεπές τι καὶ βασιλικὸν ἐποίησε· τοὺς γὰρ κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν γεννηθέντας παῖδας ἐξ ὅλης τῆς Αἰγύπτου συναγαγὼν καὶ τροφοὺς καὶ τοὺς ἐπιμελησομένους ἐπιστήσας, τὴν αὐτὴν ἀγωγὴν καὶ παιδείαν ὥρισε τοῖς πᾶσιν, ὑπολαμβάνων τοὺς μάλιστα συντραφέντας καὶ τῆς αὐτῆς παῤῥησίας κεκοινωνηκότας εὐνουστάτους καὶ συναγωνιστὰς ἐν τοῖς πολέμοις ἀρίστους ἔσεσθαι. (3) Πάντα δὲ δαψιλῶς χορηγήσας διεπόνησε τοὺς παῖδας ἐν γυμνασίοις συνεχέσι καὶ πόνοις· οὐδενὶ γὰρ αὐτῶν ἐξῆν προσενέγκασθαι τροφήν, εἰ μὴ πρότερον δράμοι σταδίους ἑκατὸν καὶ ὀγδοήκοντα. (4) Διὸ καὶ πάντες ἀνδρωθέντες ὑπῆρξαν ἀθληταὶ μὲν τοῖς σώμασιν εὔρωστοι, ἡγεμονικοὶ δὲ καὶ καρτερικοὶ ταῖς ψυχαῖς διὰ τὴν τῶν ἀρίστων ἐπιτηδευμάτων ἀγωγήν. (5) Τὸ μὲν οὖν πρῶτον ὁ Σεσόωσις ἀποσταλεὶς ὑπὸ τοῦ πατρὸς μετὰ δυνάμεως εἰς τὴν Ἀραβίαν, συστρατευομένων καὶ τῶν συντρόφων, περί τε τὰς θήρας διεπονήθη καὶ ταῖς ἀνυδρίαις καὶ σπανοσιτίαις ἐγκαρτερήσας, κατεστρέψατο τὸ ἔθνος ἅπαν τὸ τῶν Ἀράβων, ἀδούλωτον τὸν πρὸ τοῦ χρόνον γεγονός. (6) Ἔπειτα εἰς τοὺς πρὸς τὴν ἑσπέραν τόπους ἀποσταλεὶς τὴν πλείστην τῆς Λιβύης ὑπήκοον ἐποιήσατο, παντελῶς νέος ὢν τὴν ἡλικίαν. (7) Τοῦ δὲ πατρὸς τελευτήσαντος διαδεξάμενος τὴν βασιλείαν καὶ ταῖς προκατεργασθείσαις πράξεσι μετεωρισθείς, ἐπεβάλετο τὴν οἰκουμένην καταχτήσασθαι. (8) Ἔνιοι δὲ λέγουσιν αὐτὸν ὑπὸ τῆς ἰδίας θυγατρὸς Ἀθύρτιος παρακληθῆναι πρὸς τὴν τῶν ὅλων δυναστείαν, ἣν οἱ μὲν συνέσει πολὺ τῶν ἄλλων διαφέρουσάν φασι διδάξαι τὸν πατέρα ῥᾳδίως ἂν ἐσομένην τὴν στρατείαν, οἱ δὲ μαντικῇ χρωμένην καὶ τὸ μέλλον ἔσεσθαι προγινώσκουσαν ἔκ τε τῆς θυτικῆς καὶ τῆς ἐγκοιμήσεως τῆς ἐν τοῖς ἱεροῖς, ἔτι δὲ τῶν κατὰ τὸν οὐρανὸν γινομένων σημείων. (9) Γεγράφασι δέ τινες καὶ διότι κατὰ τὴν γένεσιν τοῦ Σεσοώσιος ὁ πατὴρ αὐτοῦ καθ' ὕπνον δόξαι τὸν Ἥφαιστον αὐτῷ λέγειν ὅτι πάσης τῆς οἰκουμένης ὁ γεννηθεὶς παῖς κρατήσει. (10) Διὰ ταύτην οὖν τὴν αἰτίαν τὸν μὲν πατέρα τοὺς ἡλικιώτας τοῦ προειρημένου ἀθροῖσαι καὶ βασιλικῆς ἀγωγῆς ἀξιῶσαι, προκατασκευαζόμενον εἰς τὴν τῶν ὅλων ἐπίθεσιν, αὐτὸν δ' ἀνδρωθέντα καὶ τῇ τοῦ θεοῦ προῤῥήσει πιστεύσαντα κατενεχθῆναι πρὸς τὴν εἰρημένην στρατείαν.

LIV. Πρὸς δὲ ταύτην τὴν ἐπιβολὴν πρῶτον μὲν τὴν πρὸς αὐτὸν εὔνοιαν κατεσκεύασε πᾶσι τοῖς κατ' Αἴγυπτον, ἡγούμενος δεῖν τοὺς μὲν συστρατεύοντας ἑτοίμως ὑπὲρ τῶν ἡγουμένων ἀποθνήσκειν, τοὺς δὲ ἀπολειπομένους ἐπὶ τῶν πατρίδων μηδὲν νεωτερίζειν, εἰ μέλλει τὴν προαίρεσιν ἐπὶ τέλος ἄξειν. (2) Διὸ καὶ πάντας ἐκ τῶν ἐνδεχομένων εὐηργέτει, τοὺς μὲν χρημάτων δωρεαῖς ἐκθεραπεύων, τοὺς δὲ χώρας δόσει, τινὰς δὲ τιμωρίας ἀπολύσει, πάντας δὲ ταῖς ὁμιλίαις καὶ τῇ τῶν τρόπων ἐπιεικείᾳ προσήγετο· τῶν τε γὰρ βασιλικῶν

superstitibus in Ægypto signis maxime congruentia referre conabimur. (2) Nato enim Sesoosi, pater ejus magnificum et regium opus suscepit. Omnes eo die natos ex tota Ægypto congregat, nutricibusque ac curatoribus adjunctis, eandem omnibus educationis et disciplinæ formam præscribit; persuasum habens, una familiarissime educatos et ejusdem in sermone fiduciæ participes, in amicos benevolentissimos et commilitones optimos evasuros esse. (3) Cuncta igitur affatim subministrans assiduis laborum tirociniis pueros exercebat. Nulli enim cibum sumere, nisi prius centum octoginta stadia percurrisset, licebat. (4) Ideo virilem ætatem ingressi, omnes athletico robore corporis animisque ad imperandum et quidvis fortiter gerendum apti erant, optimis utique studiis innutriti. (5) Principio autem Sesoosis a parente cum exercitu in Arabiam missus, (una militabant etiam simul educati sodales,) venationibus se exercuit, et fortiter evicta aquarum et ciborum penuria, totam Arabum nationem, nondum sub jugum redactam, perdomuit. (6) Post hæc ad occiduas legatus terras, maximam Libyæ partem, admodum juvenis, imperio subjunxit. (7) Defuncto patri quum successisset, rerum antea gestarum fiducia elatus totum sibi orbem subjiciendum proposuit. (8) Quidam ab Athyrte filia ad capessendum orbis imperium instigatum perhibent. Hanc enim, quum sapientia omnes antecelleret, facilem expeditionis successum fore, patrem edocuisse. Alii divinatione ad hoc usam ferunt, quod futura prænosceret e sacrificiorum extis, et captatis in templo somniis et prodigiis in cœlo observatis. (9) Sunt etiam qui scripserint, quum Sesoosis nasceretur, patri ejus Vulcanum in somno visum prædixisse, puerum jam natum totius orbis dominium sibi vindicaturum. (10) Eaque de causa parentem æquales ejus undique coactos educatione regia dignatum, ut ad fastigium illud summi imperii capessendi viam filio sterneret. Hunc vero adultum, quum dei oraculo fidem haberet, militiam hanc esse aggressum.

LIV. Ad hoc institutum inprimis omnium sibi Ægyptiorum benevolentiam conciliare studuit; necessarium arbitratus, si cogitatis finem imponere vellet, ut milites pro ducibus promte ac lubenter oppeterent, relictique in patria nihil novi molirentur. (2) Ideo omnes, quoad poterat, demerebatur; hos pecuniarum largitione, istos agrorum donatione, illos pœnarum remissione demulcens, omnesque familiaritate et morum humanitate sibi devinxit. Læsæ majestatis

ἐγκλημάτων ἅπαντας ἀθῴους ἀφῆκε καὶ τοὺς πρὸς ἀργύριον συγκεκλεισμένους ἀπέλυσε τοῦ χρέους, ὄντος πολλοῦ πλήθους [τῶν ἀνθρώπων] ἐν ταῖς φυλακαῖς. (3) Τὴν δὲ χώραν ἅπασαν εἰς ἓξ καὶ τριάκοντα μέρη διελών, ἃ καλοῦσιν Αἰγύπτιοι νομούς, ἐπέστησεν ἅπασι νομάρχας τοὺς ἐπιμελησομένους τῶν τε προσόδων τῶν βασιλικῶν καὶ διοικήσοντας ἅπαντα τὰ κατὰ τὰς ἰδίας μερίδας. (4) Ἐπελέξατο δὲ καὶ [τούτων] τῶν ἀνδρῶν τοὺς ταῖς ῥώμαις διαφέροντας καὶ συνεστήσατο στρατόπεδον ἄξιον τοῦ μεγέθους τῆς ἐπιβολῆς· κατέγραψε γὰρ πεζῶν μὲν ἑξήκοντα μυριάδας, ἱππεῖς δὲ δισμυρίους καὶ τετρακισχιλίους, ζεύγη δὲ πολεμιστήρια δισμύρια καὶ ἑπτακισχίλια. (5) Ἐπὶ δὲ τὰς κατὰ μέρος ἡγεμονίας τῶν στρατιωτῶν ἔταξε τοὺς συντρόφους, ἐνηθληκότας μὲν ἤδη τοῖς πολέμοις, ἀρετὴν δ' ἐζηλωκότας ἐκ παίδων, εὔνοιαν δὲ ἀδελφικὴν ἔχοντας πρός τε τὸν βασιλέα καὶ πρὸς ἀλλήλους, ὄντας τὸν ἀριθμὸν πλείους τῶν χιλίων καὶ ἑπτακοσίων. (6) Πᾶσι δὲ τοῖς προειρημένοις κατεκληρούχησε τὴν ἀρίστην τῆς χώρας, ὅπως ἔχοντες ἱκανὰς προσόδους καὶ μηδενὸς ἐνδεεῖς ὄντες ἀσκῶσι τὰ περὶ τοὺς πολέμους.

LV. Κατασκευάσας δὲ τὴν δύναμιν ἐστράτευσεν ἐπὶ πρώτους Αἰθίοπας τοὺς πρὸς τὴν μεσημβρίαν κατοικοῦντας, καὶ καταπολεμήσας ἠνάγκασε τὸ ἔθνος φόρους τελεῖν ἔβενον καὶ χρυσὸν καὶ τῶν ἐλεφάντων τοὺς ὀδόντας. (2) Ἔπειτ' εἰς μὲν τὴν Ἐρυθρὰν θάλατταν ἀπέστειλε στόλον νεῶν τετρακοσίων, πρῶτος τῶν ἐγχωρίων μακρὰ σκάφη ναυπηγησάμενος, καὶ τάς τε νήσους τὰς ἐν τοῖς τόποις κατεκτήσατο καὶ τῆς ἠπείρου τὰ παρὰ θάλατταν μέρη κατεστρέψατο μέχρι τῆς Ἰνδικῆς· αὐτὸς δὲ μετὰ τῆς δυνάμεως πεζῇ τὴν πορείαν ποιησάμενος κατεστρέψατο πᾶσαν τὴν Ἀσίαν. (3) Οὐ μόνον γὰρ τὴν ὕστερον ὑπ' Ἀλεξάνδρου τοῦ Μακεδόνος κατακτηθεῖσαν χώραν ἐπῆλθεν, ἀλλὰ καί τινα τῶν ἐθνῶν ὧν ἐκεῖνος οὐ παρέβαλεν εἰς τὴν χώραν. (4) Καὶ γὰρ τὸν Γάγγην ποταμὸν διέβη, καὶ τὴν Ἰνδικὴν ἐπῆλθε πᾶσαν ἕως Ὠκεανοῦ καὶ τὰ τῶν Σκυθῶν ἔθνη μέχρι Ταναΐδος ποταμοῦ τοῦ διορίζοντος τὴν Εὐρώπην ἀπὸ τῆς Ἀσίας· ὅτε δή φασι τῶν Αἰγυπτίων τινὰς καταλειφθέντας περὶ τὴν Μαιῶτιν λίμνην συστήσασθαι τὸ τῶν Κόλχων ἔθνος. (5) ὅτι δὲ τοῦτο τὸ γένος Αἰγυπτιακόν ἐστι σημεῖον εἶναι τὸ περιτέμνεσθαι τοὺς ἀνθρώπους παραπλησίως τοῖς κατ' Αἴγυπτον, διαμένοντος τοῦ νομίμου παρὰ τοῖς ἀποίκοις, καθάπερ καὶ παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις. (6) Ὁμοίως δὲ καὶ τὴν λοιπὴν Ἀσίαν ἅπασαν ὑπήκοον ἐποιήσατο καὶ τῶν Κυκλάδων νήσων τὰς πλείους. Διαβὰς δ' εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ διεξιὼν ἅπασαν τὴν Θρᾴκην ἐκινδύνευσεν ἀποβαλεῖν τὴν δύναμιν διὰ σπάνιν τροφῆς καὶ τόπων δυσχωρίας. (7) Διόπερ ὅρια τῆς στρατείας ποιησάμενος ἐν τῇ Θρᾴκῃ, στήλας κατεσκεύασεν ἐν πολλοῖς τόποις τῶν ὑπ' αὐτοῦ κατακτηθέντων· αὗται δὲ τὴν ἐπιγραφὴν εἶχον Αἰγυπτίοις γράμμασι τοῖς ἱεροῖς λεγομένοις, « Τήνδε τὴν χώραν ὅπλοις κατεστρέψατο τοῖς ἑαυτοῦ βασιλεὺς βασιλέων καὶ δεσπότης δε-

reos impune dimisit, et ob æs alienum nexis, quorum ingens multitudo erat, nomina expediit. (3) Regionem totam in triginta sex partes divisit (νομοὺς Ægyptii, id est præfecturas, vocant), singulisque nomarchas, id est prætores suos, præfecit, qui regiorum vectigalium curam gererent, et suo quisque loco cuncta administrarent. (4) Deinde ex virorum numero robore præstantissimos elegit, et exercitum, prout cœptorum magnitudine dignum erat, conscripsit ad sexcenta millia peditum et viginti quattuor millia equitum, curruumque bellicorum viginti septem millia. (5) Ordinum vero singulorum educatos secum ductores fecit, jam pridem in re bellica exercitatos et a puerita virtutis gnaviter studiosos, fraternaque regi et sibi mutuo benevolentia devinctos; quorum numerus mille septingentos excedebat. (6) Et his omnibus agros Ægypti feracissimos assignavit, ut reditibus instructi nulla re indigerent bellicisque tantum negotiis exercitarentur.

LV. Contractis igitur copiis, primos Æthiopes, meridiem versus habitantes, bello aggressus est, debellatosque vectigal sibi pendere coegit, ebenum, aurum dentesque elephantum. (2) Deinde classem quadringentarum navium expedivit in mare Rubrum, indigenarum primus qui longa navigia construxit. Hac insulas istic locorum occupavit, et quidquid continentis mare attingit, ditioni suæ ad Indiam usque adjunxit : ipse terrestri agmen itinere promovens, Asiam totam subegit. (3) Non enim provincias solum ab Alexandro Macedone postmodum acquisitas, verum etiam gentes nonnullas, quarum terras ille non aggressus est, invasit. (4) Nam et Gangen fluvium transiit, et Indiam ad Oceanum usque totam permeavit. Tum et Scytharum gentes subjecit ad Tanaim usque fluvium, qui Europam ab Asia dispescit. Ubi Ægyptiorum nonnullos, ad Mæotim paludem relictos, Colchorum nationem condidisse tradunt. (5) Quam ab Ægyptiis oriundam esse hoc argumento docent, quod Ægyptiorum ritu circumciduntur; qui mos in colonia hac, perinde ut apud Judæos, permanserit. (6) Eodem modo, quidquid Asiæ reliquum erat, totum, ut et plerasque Cycladum insularum, in fidem suam adegit. Transgressus porro in Europam, dum Thraciam universam perlustrat, in amittendi exercitus periculum devenit ob annonæ defectum et locorum difficultatem. (7) Idcirco terminis expeditionis in Thracia constitutis, cippos ubique terrarum bello acquisitarum erexit, sacris Ægyptiorum literis, hoc verborum indicio inscriptos : HANC PROVINCIAM ARMIS SUIS DEVICIT REX REGUM ET DOMINUS DOMINORUM SESOOSIS. (8)

σποτῶν Σεσόωσις.» (8) Τὴν δὲ στήλην κατεσκεύασεν ἔχουσαν αἰδοῖον ἐν μὲν τοῖς μαχίμοις ἔθνεσιν ἀνδρός, ἐν δὲ τοῖς ἀγεννέσι καὶ δειλοῖς γυναικός, ἀπὸ τοῦ κυριωτέρου μέρους τὴν διάθεσιν τῆς ἑκάστων ψυχῆς φανερωτάτην τοῖς ἐπιγινομένοις ἔσεσθαι νομίζων. (9) Ἐν ἐνίοις δὲ τόποις καὶ τὴν ἑαυτοῦ κατεσκεύασεν εἰκόνα λιθίνην, τόξα καὶ λόγχην ἔχουσαν, τῷ μεγέθει τέτταρσι παλαισταῖς μείζονα τῶν τεττάρων πηχῶν, ἡλίκος ὢν καὶ αὐτὸς ἐτύγχανεν. (10) Ἐπιεικῶς δὲ προσενεχθεὶς ἅπασι τοῖς ὑποτεταγμένοις καὶ συντελέσας τὴν στρατείαν ἐν ἔτεσιν ἐννέα, τοῖς μὲν ἔθνεσι κατὰ δύναμιν προσέταξε δωροφορεῖν κατ' ἐνιαυτὸν εἰς Αἴγυπτον, αὐτὸς δὲ ἀθροίσας αἰχμαλώτων τε καὶ τῶν ἄλλων λαφύρων πλῆθος ἀνυπέρβλητον ἐπανῆλθεν εἰς τὴν πατρίδα, μεγίστας πράξεις τῶν πρὸ αὐτοῦ κατειργασμένος. (11) Καὶ τὰ μὲν ἱερὰ πάντα τὰ κατ' Αἴγυπτον ἀναθήμασιν ἀξιολόγοις καὶ σκύλοις ἐκόσμησε, τῶν δὲ στρατιωτῶν τοὺς ἀνδραγαθήσαντας δωρεαῖς κατὰ τὴν ἀξίαν ἐτίμησε. (12) Καθόλου δὲ ἀπὸ ταύτης τῆς στρατείας οὐ μόνον ἡ συνανδραγαθήσασα δύναμις μεγάλην εὐπορίαν κτησαμένη τὴν ἐπάνοδον ἐποιήσατο λαμπράν, ἀλλὰ καὶ τὴν Αἴγυπτον ἅπασαν συνέβη παντοίας ὠφελείας ἐμπλησθῆναι.

LVI. Ὁ δὲ Σεσόωσις ἀποστήσας τὰ πλήθη ἀπὸ τῶν πολεμικῶν ἔργων, τοῖς μὲν συνανδραγαθήσασι συνεχώρησε τὴν ῥᾳστώνην καὶ τὴν ἀπόλαυσιν τῶν κατακτηθέντων ἀγαθῶν, αὐτὸς δὲ φιλόδοξος ὢν καὶ τῆς εἰς τὸν αἰῶνα μνήμης ὀρεγόμενος, κατεσκεύασεν ἔργα τε μεγάλα καὶ θαυμαστὰ ταῖς ἐπινοίαις καὶ ταῖς χορηγίαις, ἑαυτῷ μὲν ἀθάνατον περιποιοῦντα δόξαν, τοῖς δ' Αἰγυπτίοις τὴν εἰς ἅπαντα τὸν χρόνον ἀσφάλειαν μετὰ ῥᾳστώνης. (2) Πρῶτον μὲν γὰρ ἀπὸ θεῶν ἀρξάμενος ᾠκοδόμησεν ἐν πάσαις ταῖς κατ' Αἴγυπτον πόλεσιν ἱερὸν θεοῦ τοῦ μάλιστα παρ' ἑκάστοις τιμωμένου· πρὸς δὲ τὰς ἐργασίας τῶν μὲν Αἰγυπτίων οὐδένα παρέλαβε, δι' αὐτῶν δὲ τῶν αἰχμαλώτων ἅπαντα κατεσκεύασε· διόπερ ἐπὶ πᾶσι τοῖς ἱεροῖς ἐπέγραψεν ὡς οὐδεὶς ἐγχώριος εἰς αὐτὰ μεμόχθηκε. (3) Λέγεται δὲ τῶν αἰχμαλώτων τοὺς ἐκ τῆς Βαβυλωνίας ἁλόντας ἀποστῆναι τοῦ βασιλέως, μὴ δυναμένους φέρειν τὰς ἐν τοῖς ἔργοις ταλαιπωρίας· οὓς καταλαβομένους παρὰ τὸν ποταμὸν χωρίον καρτερὸν διαπολεμεῖν τοῖς Αἰγυπτίοις καὶ τὴν σύνεγγυς χώραν καταφθείρειν, τέλος δὲ δοθείσης ἀδείας αὐτοῖς κατοικῆσαι τὸν τόπον, ὃν καὶ ἀπὸ τῆς πατρίδος Βαβυλῶνα προσαγορεῦσαι. (4) Δι' αἰτίας δὲ παραπλησίους φασὶν ὠνομάσθαι καὶ τὴν Τροίαν τὴν ἔτι καὶ νῦν οὖσαν παρὰ τὸν Νεῖλον· τὸν μὲν γὰρ Μενέλαον ἐξ Ἰλίου πλέοντα μετὰ πολλῶν αἰχμαλώτων παραβαλεῖν εἰς Αἴγυπτον, τοὺς δὲ Τρῶας ἀποστάντας αὐτοῦ καταλαβέσθαι τινὰ τόπον καὶ διαπολεμῆσαι μέχρι ὅτου συγχωρηθείσης αὐτοῖς τῆς ἀσφαλείας ἔκτισαν πόλιν, ἣν ὁμώνυμον αὐτοὺς λέγουσι ποιῆσαι τῇ πατρίδι. (5) Οὐκ ἀγνοῶ δ' ὅτι περὶ τῶν εἰρημένων πόλεων Κτησίας ὁ Κνίδιος διαφόρως ἱστόρησε, φήσας τῶν μετὰ Σεμι-

In cippis illis pudendum viri apud gentes strenuas et pugnaces, apud ignavas autem et timidas feminæ, expressit; ex præcipuo hominis membro animorum in singulis affectionem posteris evidentissimam fore ratus. (9) Quibusdam locis suam quoque imaginem e saxo imposuit, arcu et lancea instructam, quaternos palmos quattuor cubitis, qua ipse statura erat, proceriore. (10) Peracta tandem novem annorum expeditione, quum moderatum et comem se interea subditis præbuisset, gentes pro facultatum modo munera quotannis in Ægyptum perferre jussit; ipse cum captivis ceterisque spoliis, quorum vim immensam collegerat, in Ægyptum remeavit, rerum gestarum magnitudine omnes ante se reges supergressus. (11) Jam donariis eximiis et manubiis hostium cuncta per Ægyptum templa exornavit; milites vero qui strenuam bello operam navassent, donis pro merito cohonestavit. (12) Ut verbo dicam, a militia ista non tantum probatæ virtutis exercitus, magnis auctus opibus, gloriose domum rediit, sed et variis tota Ægyptus commodis inde repleta est.

LVI. Finitis inde bellis, copiisque dimissis, Sesoosis victoriarum sociis otium partisque fruendi potestatem concessit. At ipse gloriæ studio et sempiternæ ad posteros memoriæ cupiditate incensus magnas operum moles condidit, nec minus ingenio quam sumtu admirabiles, quibus et sibi gloriam immortalem, et Ægyptiis plena securitatis et otii commoda in omne tempus comparavit. (2) Nam primum a diis exorsus in omnibus Ægypti urbibus templum deo, quem singuli maxime colerent, ædificavit. Ad labores autem Ægyptiorum neminem admovit, sed captivorum opera cuncta perfecit. Ideo templis omnibus adscripsit: INDIGENARUM NEMO HUC LABOREM IMPENDIT. (3) De mancipiis autem quosdam in Babylonia captos, quod laborum molestias tolerare nequirent, a rege defecisse memorant. Hos occupato juxta fluvium castello munito bellum Ægyptiis facessentes agrum vicinum populatos esse, sed impunitate tandem concessa, locum habitationi delectum patriæ nomine Babylonem vocasse. (4) Simili de causa Trojam, quæ nunc quoque Nilo adjacet, nuncupatam asserunt. Menelaus enim, Ilio cum multis captivis revertens, Ægyptum appulit. Hic Trojani a rege deficientes, insesso quodam loco, arma in Græcos expediere, quoad libertate reddita, urbem patriæ nomine insignem condiderunt. (5) Nec me fugit, diversa de urbibus istis a Ctesia Cnidio referri, dum ait: quosdam ex illorum numero, qui cum Semiramide quondam

ράμιδος παραβαλόντων εἰς Αἴγυπτόν τινας ἐκτικέναι ταύτας, ἀπὸ τῶν ἰδίων πατρίδων θεμένους τὴν προσηγορίαν. (6) Περὶ δὲ τούτων τὸ μὲν ἀληθὲς ἐκθέσθαι μετὰ ἀκριβείας οὐ ῥᾴδιον, τὸ δ' ἀναγραφῆς ἀξιῶσαι τὰ διαφωνούμενα παρὰ τοῖς συγγραφεῦσιν ἀναγκαῖον, ὅπως ἀκέραιος ἡ περὶ τῆς ἀληθείας κρίσις ἀπολείπηται τοῖς ἀναγινώσκουσιν.

LVII. Ὁ δ' οὖν Σεσόωσις χώματα πολλὰ καὶ μεγάλα κατασκευάσας, τὰς πόλεις εἰς ταῦτα μετῴκισεν, ὅσαι μὴ φυσικῶς τὸ ἔδαφος ἐτύγχανον ἐπηρμένον ἔχουσαι, ὅπως κατὰ τὰς πληρώσεις τοῦ ποταμοῦ καταφυγὰς ἔχωσιν ἀκινδύνους οἵ τε ἄνθρωποι καὶ τὰ κτήνη. (2) Κατὰ πᾶσαν δὲ τὴν χώραν τὴν ἀπὸ Μέμφεως ἐπὶ θάλατταν ὤρυξε πυκνὰς ἐκ τοῦ ποταμοῦ διώρυγας, ἵνα τὰς μὲν συγκομιδὰς τῶν καρπῶν ποιῶνται συντόμως καὶ ῥᾳδίως, ταῖς δὲ πρὸς ἀλλήλους τῶν λαῶν ἐπιμιξίαις καὶ πᾶσι τοῖς τόποις ὑπάρχῃ ῥᾳστώνη καὶ πάντων τῶν πρὸς ἀπόλαυσιν πολλὴ δαψίλεια· τὸ δὲ μέγιστον, πρὸς τὰς τῶν πολεμίων ἐφόδους ὀχυρὰν καὶ δυσέμβολον ἐποίησε τὴν χώραν. (3) Τὸν γὰρ πρὸ τοῦ χρόνον ἡ κρατίστη τῆς Αἰγύπτου πᾶσα σχεδὸν ἱππάσιμος οὖσα καὶ ταῖς συνωρίσιν ἔμβατος ἀπ' ἐκείνου τοῦ χρόνου διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἐκ τοῦ ποταμοῦ διωρύγων δυσεφοδωτάτη γέγονεν. (4) Ἐτείχισε δὲ καὶ τὴν πρὸς ἀνατολὰς νεύουσαν πλευρὰν τῆς Αἰγύπτου πρὸς τὰς ἀπὸ τῆς Συρίας καὶ τῆς Ἀραβίας ἐμβολὰς ἀπὸ Πηλουσίου μέχρι Ἡλιουπόλεως διὰ τῆς ἐρήμου τὸ μῆκος ἐπὶ σταδίους χιλίους καὶ πεντακοσίους. (5) Ἐναυπηγήσατο δὲ καὶ πλοῖον κέδρινον τὸ μὲν μῆκος πηχῶν διακοσίων καὶ ὀγδοήκοντα, τὴν δ' ἐπιφάνειαν ἔχον τὴν μὲν ἔξωθεν ἐπίχρυσον, τὴν δ' ἔνδοθεν κατηργυρωμένην· καὶ τοῦτο μὲν ἀνέθηκε τῷ θεῷ τῷ μάλιστα ἐν Θήβαις τιμωμένῳ, δύο δὲ λιθίνους ὀβελίσκους ἐκ τοῦ σκληροῦ λίθου πηχῶν τὸ ὕψος εἴκοσι πρὸς τοῖς ἑκατόν, ἐφ' ὧν ἐπέγραψε τό τε μέγεθος τῆς δυνάμεως καὶ τὸ πλῆθος τῶν προσόδων καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν καταπολεμηθέντων ἐθνῶν· ἐν Μέμφει δ' ἐν τῷ τοῦ Ἡφαίστου ἱερῷ μονολίθους εἰκόνας ἑαυτοῦ τε καὶ τῆς γυναικὸς τὸ ὕψος τριάκοντα πηχῶν, τῶν δ' υἱῶν εἴκοσι πηχῶν, διὰ σύμπτωμα τοιόνδε. (6) Ἐκ τῆς μεγάλης στρατείας ἀνακάμψαντος εἰς Αἴγυπτον τοῦ Σεσοώσιος καὶ διατρίβοντος περὶ τὸ Πηλούσιον, ἑστιῶν αὐτὸν ὁ ἀδελφὸς μετὰ τῆς γυναικὸς καὶ τῶν τέκνων ἐπιβουλὴν συνεστήσατο· ἀναπαυσαμένων γὰρ αὐτῶν ἀπὸ τῆς μέθης, ἔχων καλάμου ξηροῦ πλῆθος ἐκ χρόνου παρεσκευασμένον, καὶ τοῦτο νυκτὸς τῇ σκηνῇ περιθείς, ἐνέπρησεν· (7) ἄφνω δὲ τοῦ πυρὸς ἐκλάμψαντος, οἱ μὲν ἐπὶ τῆς θεραπείας τοῦ βασιλέως τεταγμένοι παρεβοήθουν ἀγεννῶς ὡς ἂν οἰνωμένοι, ὁ δὲ Σεσόωσις ἀμφοτέρας τὰς χεῖρας ἀνατείνας καὶ ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῶν παίδων καὶ τῆς γυναικὸς τοῖς θεοῖς εὐξάμενος διεξέπεσε διὰ τῆς φλογός. (8) Σωθεὶς δὲ παραδόξως τούς τε ἄλλους θεοὺς ἐτίμησεν ἀναθήμασι, καθότι προείρηται, πάντων δὲ μάλιστα τὸν Ἥφαιστον, ὡς ὑπὸ τούτου τετευχὼς τῆς σωτηρίας.

LVIII. Πολλῶν δὲ καὶ μεγάλων περὶ τὸν Σεσόωσιν

in Ægyptum transierunt, urbes has a se conditas patriis nominibus appellasse. (6) At certam horum veritatem exponere non facile est. Discrepantes tamen opiniones annotari, ut sincerum de veritate judicium lectori relinquatur, necesse est.

LVII. Sesoosis porro multas et ingentes aggerum moles eduxit, in quas civitates, quibus editiorem natura positum negarat, transmigrare jussit; ut insurgente fluvio tutos ibi receptus homines et animalia capesserent. (2) Per omnem vero terram a Memphi ad mare crebras ex amni fossas duxit, ut fruges per compendia et facile conveherent, mutuisque homines commerciis et ubique locorum quiete ac prolixa omnium commodorum abundantia fruerentur. Et quod maximum, contra irruptiones hostium munitam et incursatu difficilem terram effecit. (3) Ante id enim tempus potissima Ægypti pars omnis fere equorum et curruum agitationi patebat; at postea propter fossarum ex fluvio deductarum multitudinem difficillimos præbuit accessus. (4) Muro etiam orientale Ægypti latus contra Syrorum et Arabum irruptiones a Pelusio per desertum Heliopolim usque ad mille et quingentorum stadiorum longitudinem vallavit. (5) Navigium præterea cedrinum, ducentos octoginta cubitos longum, construxit, extrinsecus auro, intrinsecus argento obductum. Hoc deo, quem Thebæi religiosissime colebant, dedicavit; duos insuper obeliscos e duro lapide, centum viginti cubitorum altitudine; quibus potentiæ magnitudinem et vectigalium copiam et nationum debellatarum numerum inscripsit. Quin etiam in Memphitico Vulcani templo, suas et uxoris imagines statuit ex integris saxis, tricenos cubitos altas, et filiorum, ad viginti cubitos eductas. Idque propter hunc casum. (6) Quum a magna illa expeditione reversus in Ægyptum Sesoosis ad Pelusium commoraretur, frater ipsum, cum uxore liberisque convivio exceptum insidiis appetebat. His enim a potu largiore consopitis, ille magnam siccæ arundinis vim, jam pridem ad hoc destinatam, tabernaculo regis noctu circumgessit et incendit. (7) Igne igitur subito inflammescente, ministri et satellites regis, vino adhuc graves, segnius opem ferebant. Tum porrectis sursum manibus Sesoosis, pro salute uxoris et filiorum vota diis suscipiens, per flammas evasit. (8) Atque sic inopinato servatus, quum alios deos, ut supra dictum est, tum omnium maxime Vulcanum, ut cujus beneficio salus ipsi contigisset, donariis veneratus est.

LVIII. Quamquam vero multis et præclaris rebus excel-

ὑπαρξάντων δοκεῖ μεγαλοπρεπέστατον αὐτῷ γεγονέναι τὸ συντελούμενον ἐν ταῖς ἐξόδοις περὶ τοὺς ἡγεμόνας. (2) Τῶν γὰρ καταπεπολεμημένων ἐθνῶν οἵ τε τὰς συγκεχωρημένας βασιλείας ἔχοντες καὶ τῶν ἄλλων οἱ τὰς μεγίστας ἡγεμονίας παρειληφότες ἀπήντων εἰς Αἴγυπτον ἐν τακτοῖς χρόνοις φέροντες δῶρα· οὓς ὁ βασιλεὺς ἐκδεχόμενος ἐν μὲν τοῖς ἄλλοις ἐτίμα καὶ διαφερόντως προῆγεν, ὁπότε δὲ πρὸς ἱερὸν ἢ πόλιν προσιέναι μέλλοι, τοὺς ἵππους ἀπὸ τοῦ τεθρίππου λύων ὑπεζεύγνυεν ἀντὶ τούτων κατὰ τέτταρας τούς τε βασιλεῖς καὶ τοὺς ἄλλους ἡγεμόνας, ἐπιδεικνύμενος, ὡς ᾤετο, πᾶσιν ὅτι τοὺς τῶν ἄλλων κρατίστους καὶ δι' ἀρετὴν ἐπιφανεστάτους καταπολεμήσας εἰς ἅμιλλαν ἀρετῆς οὐκ ἔχει τὸν δυνάμενον συγκριθῆναι. (3) Δοκεῖ δ' οὗτος ὁ βασιλεὺς πάντας τοὺς πώποτε γενομένους ἐν ἐξουσίαις ὑπερβεβηκέναι ταῖς τε πολεμικαῖς πράξεσι καὶ τῷ μεγέθει καὶ τῷ πλήθει τῶν τε ἀναθημάτων καὶ τῶν ἔργων τῶν κατεσκευασμένων κατ' Αἴγυπτον. Ἔτη δὲ τρία πρὸς τοῖς τριάκοντα βασιλεύσας ἐκ προαιρέσεως ἐξέλιπε τὸν βίον, ὑπολιπόντων αὐτὸν τῶν ὀμμάτων· καὶ τοῦτο πράξας οὐ μόνον παρὰ τοῖς ἱερεῦσιν, ἀλλὰ καὶ παρὰ τοῖς ἄλλοις Αἰγυπτίοις ἐθαυμάσθη, δόξας τῇ μεγαλοψυχίᾳ τῶν πεπραγμένων ἀκόλουθον πεποιῆσθαι τὴν τοῦ βίου καταστροφήν. (4) Ἐπὶ τοσοῦτο δὲ ἴσχυσε καὶ διέτεινε τοῖς χρόνοις ἡ δόξα τούτου τοῦ βασιλέως, ὥστε τῆς Αἰγύπτου πολλαῖς γενεαῖς ὕστερον πεσούσης ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν Περσῶν, καὶ Δαρείου τοῦ Ξέρξου πατρὸς σπουδάσαντος ἐν Μέμφει τὴν ἰδίαν εἰκόνα στῆσαι πρὸ τῆς τοῦ Σεσοώσιος, ὁ μὲν ἀρχιερεὺς ἀντεῖπε λόγου προτεθέντος ἐν ἐκκλησίᾳ τῶν ἱερέων, ἀποφηνάμενος ὡς οὔπω Δαρεῖος ὑπερβέβηκε τὰς Σεσοώσιος πράξεις, ὁ δὲ βασιλεὺς οὐχ ὅπως ἠγανάκτησεν, ἀλλὰ καὶ τοὐναντίον ἡσθεὶς ἐπὶ τῇ παρρησίᾳ σπουδάσειν ἔφησεν ὅπως κατὰ μηδὲν ἐκείνου λειφθείη βιώσας τὸν ἴσον χρόνον, καὶ παρεκάλει συγκρίνειν τὰς ἡλικιώτιδας πράξεις· τοῦτον γὰρ δικαιότατον ἔλεγχον εἶναι τῆς ἀρετῆς. (5) Περὶ μὲν οὖν Σεσοώσιος ἀρκεσθησόμεθα τοῖς λόγοις τοῖς ῥηθεῖσιν.

LIX. Ὁ δ' υἱὸς αὐτοῦ διαδεξάμενος τὴν βασιλείαν καὶ τὴν τοῦ πατρὸς προσηγορίαν ἑαυτῷ περιθέμενος, πρᾶξιν μὲν πολεμικὴν ἢ μνήμης ἀξίαν οὐδ' ἡντινοῦν συνετελέσατο, συμπτώματι δὲ περιέπεσεν ἰδιάζοντι. (2) Ἐστερήθη μὲν γὰρ τῆς ὁράσεως εἴτε διὰ τὴν πρὸς τὸν πατέρα τῆς φύσεως κοινωνίαν εἴθ', ὥς τινες μυθολογοῦσι, διὰ τὴν εἰς τὸν ποταμὸν ἀσέβειαν, ἐν ᾧ χειμαζόμενός ποτε τὸ φερόμενον ῥεῦμα κατηκόντισε· διὰ δὲ τὴν ἀτυχίαν ἀναγκασθεὶς καταφυγεῖν ἐπὶ τὴν τῶν θεῶν βοήθειαν, ἐπὶ χρόνους ἱκανοὺς πλείσταις θυσίαις καὶ τιμαῖς τὸ θεῖον ἐξιλασκόμενος οὐδεμιᾶς ἐτύγχανε πολυωρίας· (3) τῷ δεκάτῳ δ' ἔτει μαντείας αὐτῷ γενομένης τιμῆσαί τε τὸν θεὸν τὸν ἐν Ἡλιουπόλει καὶ γυναικὸς οὔρῳ νίζεσθαι τὸ πρόσωπον ἥτις πεῖραν ἀνδρὸς οὐκ εἴληφεν ἑτέρου, τῶν μὲν γυναικῶν ἀπὸ τῆς ἰδίας ἀρξάμενος καὶ πολλὰς ἐξετάσας οὐδεμίαν εὗρεν ἀδιάφθορον πλὴν κηπουροῦ τινος, ἣν ὑγιὴς γενόμενος ἔγημε·

lat Sesoosis, omnium tamen magnificentissimum videtur, quod in profectionibus regis circa principes factitatum. (2) Qui enim gentium devictarum regna indulgentia ipsius tenebant, aut alioqui principatus acceperant maximos, stato tempore cum donis in Ægyptum ventitabant: quos rex exceptos cetera honorare et eximie provehere, sed templum vel urbem ingressurus, equos a quadrigis solvere, eorumque loco reges ac duces quaternos subjugare solebat; planum ita cunctis, ut putabat, faciens, quod aliorum potentissimis et virtutis causa clarissimis bello subactis, in virtutis certamine sibi comparandum haberet neminem. (3) Hic ergo rex omnes, qui unquam cum potestate fuerunt, rebus bello gestis et magnitudine numeroque donariorum et operum in Ægypto conditorum excessisse videtur. Exactis autem in regno annis tribus super triginta, captus oculis sponte vita demigravit; eoque facto non modo sacerdotum, sed ceterorum quoque Ægyptiorum admirationem promeruit: quod magnitudine animi factis testata dignum vitæ exitum sibi fecisset. (4) Adeoque gloria hujus regis cum temporibus prolatata invaluit, ut, quum multas post ætates, redacta sub imperium Persarum Ægypto, Darius Xerxis parens suam Memphi imaginem Sesoosi anteponere vellet, flaminum princeps, in sacerdotum concione, ubi de hoc disputabatur, contra dixerit, Darium Sesoosis gesta nondum superasse demonstrans. Rex igitur non tantum non indigne hoc tulit, sed e contrario ingenua libertate gavisus, elaboraturum se dixit, ut, si tantundem vitæ sibi contingeret, nulla in re illo sit posterior. Res etiam parili ætate gestas comparari jussit: hoc enim justissimum esse virtutis examen. (5) Atqui de Sesoosi hactenus dicta nobis sufficiant.

LIX. Successit ipsi in regno filius, patris nomine assumto. Is quidem neque rebus bello gestis excelluit, neque omnino memorabile aliquid peregit; calamitate tamen singulari afflictatus est. (2) Namque oculorum usum, ut parens, amisit, vel ob naturæ paternæ communitatem, vel ob impietatem in fluvium, quem tempestate quondam jactatus, ut fabulantur quidam, jaculis impetierat. Hoc infelice igitur casu ad opem deorum implorandam adactus, quum longo tempore plurimis sacrificiis et honoribus iram numinis averruncare studuisset, nulla tamen ejus ratio habita est. (3) Decimo demum anno oraculi monitu, ut et deum Heliopolitanum veneraretur, et feminæ alienum virum non expertæ urina faciem ablueret; a sua conjuge exorsus, quum multas explorasset, nullam invenit incorruptam, præter hortulani quandam, quam sanitati redditus uxorem duxit:

τὰς δ' ἄλλας ζώσας ἐν κώμῃ τινὶ κατέκαυσεν, ἣν Αἰγύπτιοι διὰ τὸ σύμπτωμα τοῦτο προσηγόρευσαν Ἱερὰν βῶλον. (4) Τῷ δ' ἐν Ἡλιουπόλει θεῷ τὰς χάριτας ἀπονέμων τῆς εὐεργεσίας, κατὰ τὸν χρησμὸν ὀβελίσκους ἀνέθηκε δύο μονολίθους τὸ μὲν πλάτος ὀκτώ, τὸ δὲ μῆκος πηχῶν ἑκατόν.

LX. Μετὰ δὲ τοῦτον τὸν βασιλέα συχνοὶ τῶν διαδεξαμένων τὴν ἀρχήν τινες οὐδὲν ἔπραξαν ἀναγραφῆς ἄξιον. Πολλαῖς δ' ὕστερον γενεαῖς Ἄμασις γενόμενος βασιλεὺς ἦρχε τῶν ὄχλων βιαιότερον· πολλοὺς μὲν γὰρ παρὰ τὸ δίκαιον ἐτιμωρεῖτο, συχνοὺς δὲ τῶν οὐσιῶν ἐστέρισκε, πᾶσι δ' ὑπεροπτικῶς καὶ κατὰ πᾶν ὑπερηφάνως προσεφέρετο. (2) Μέχρι μὲν οὖν τινος οἱ πάσχοντες ἐκαρτέρουν, οὐ δυνάμενοι κατ' οὐδένα τρόπον ἀμύνασθαι τοὺς πλεῖον ἰσχύοντας· ἐπεὶ δὲ Ἀκτισάνης ὁ τῶν Αἰθιόπων βασιλεὺς ἐστράτευσεν ἐπ' αὐτόν, τότε τοῦ μίσους καιρὸν λαβόντος ἀπέστησαν οἱ πλεῖστοι. (3) Διόπερ ῥᾳδίως αὐτοῦ χειρωθέντος ἡ μὲν Αἴγυπτος ἔπεσεν ὑπὸ τὴν τῶν Αἰθιόπων βασιλείαν, ὁ δ' Ἀκτισάνης ἀνθρωπίνως ἐνέγκας τὴν εὐτυχίαν, ἐπιεικῶς προσεφέρετο τοῖς ὑποτεταγμένοις· (4) ὅτε δὴ καὶ συνετέλεσεν ἴδιόν τι περὶ τοὺς λῃστάς, οὔτε θανατώσας τοὺς ἐνόχους οὔτε ὁλοσχερῶς ἀφεὶς ἀτιμωρήτους· (5) συναγαγὼν γὰρ ἐξ ἁπάσης τῆς χώρας τοὺς ἐν ἐγκλήμασιν ὄντας κακουργίας, καὶ τὴν διάγνωσιν αὐτῶν δικαιοτάτην ποιησάμενος, ἤθροισεν ἅπαντας τοὺς καταδεδικασμένους· ἀποτεμὼν δ' αὐτῶν τοὺς μυκτῆρας, κατῴκισεν ἐν τοῖς ἐσχάτοις τῆς ἐρήμου χώρας, κτίσας πόλιν τὴν ἀπὸ τοῦ συμπτώματος τῶν οἰκητόρων Ῥινοκόλουρα προσαγορευθεῖσαν. (6) Αὕτη δὲ κειμένη πρὸς τοῖς μεθορίοις τῆς Αἰγύπτου καὶ Συρίας οὐ μακρὰν τοῦ παρήκοντος αἰγιαλοῦ πάντων σχεδὸν τῶν πρὸς ἀνθρωπίνην δίαιταν ἀνηκόντων ἐστέρηται· (7) περιέχει μὲν γὰρ αὐτὴν χώρα πλήρης ἁλμυρίδος, ἐντὸς δὲ τοῦ τείχους ὀλίγον ἐστὶν ὕδωρ ἐν φρέασι, καὶ τοῦτο διεφθαρμένον καὶ παντελῶς τῇ γεύσει πικρόν. (8) Κατῴκισε δ' αὐτοὺς εἰς ταύτην τὴν χώραν, ὅπως μήτε τοὺς ἐξ ἀρχῆς ἐπιτηδευθέντας βίους διατηροῦντες λυμαίνωνται τοὺς μηδὲν ἀδικοῦντας, μήτε κατὰ τὰς πρὸς τοὺς ἄλλους ἐπιμιξίας ἀγνοούμενοι λανθάνωσιν. (9) Ἀλλ' ὅμως ἐκριφέντες εἰς χώραν ἔρημον καὶ πάντων σχεδὸν τῶν χρησίμων ἄπορον, ἐπενόησαν βίον οἰκεῖον τῆς περὶ αὐτοὺς ἐνδείας, ἀναγκαζούσης τῆς φύσεως πρὸς τὴν ἀπορίαν πάντα μηχανᾶσθαι. (10) Καλάμην [μὲν] γὰρ κείροντες ἐκ τῆς ὁμόρου χώρας, καὶ ταύτην σχίζοντες, λίνα παραμήκη κατεσκεύαζον, ταῦτα δὲ παρὰ τὸν αἰγιαλὸν ἐπὶ πολλοὺς σταδίους ἱστάντες τὰς θήρας τῶν ὀρτύγων ἐποιοῦντο· φέρονται γὰρ οὗτοι κατ' ἀγέλας μείζονας ἐκ τοῦ πελάγους· οὓς θηρεύοντες ἤθροιζον πλῆθος ἱκανὸν εἰς διατροφὴν ἑαυτοῖς.

LXI. Τοῦ δὲ βασιλέως τούτου τελευτήσαντος ἀνεκτήσαντο τὴν ἀρχὴν Αἰγύπτιοι, καὶ κατέστησαν ἐγχώριον βασιλέα Μένδην, ὅν τινες Μάρρον προσονομάζουσιν. (2) Οὗτος δὲ πολεμικὴν μὲν πρᾶξιν οὐδ' ἡν-

adulterasque vivas in vico quodam concremavit, quem ab eventu hoc glebam sacram nuncuparunt. (4) Ut Heliopolis igitur deo pro beneficio gratiam redderet, divini responsi jussu binos ex integro saxo obeliscos, ad octo cubitorum latitudinem et longitudinem centum, dedicavit.

LX. Post hunc regem longa successorum series nihil memoratu dignum egit. At multis post seculis Amasis regnum adeptus, violentius potestate in plebem abusus fuit. Nam multos præter jus plexit, nec paucos facultatibus exuit, fastuosumque et arrogantem ac per omnia superbum cunctis sese exhibuit. (2) Tolerabant ad tempus oppressi, dum resistere potentioribus nulla ratione possent. Quum primum vero Actisanes Æthiopum rex bello eum invasit, ansa odii exsequendi arrepta, pars maxima descivit. (3) Tyranno igitur non difficulter victo, Æthiopum regno Ægyptus accessit; Actisanes vero æquo animo, ut hominem decet, res secundas ferens, modeste se gessit erga subditos. (4) Atque singulare quidpiam tum in prædones designavit: nec enim capitali nocentes supplicio affecit, nec impunitos omnino dimisit. (5) Ex tota enim provincia reos hinc inde conquisivit, et post cognitionem justissimam, totum damnatorum agmen naribus amputatis in ultimas deserti oras deportavit, ubi urbem condidit, quam ab ista civium calamitate Rhinocolura nominarunt. (6) Hæc in confiniis sita Ægypti et Syriæ, non procul a litore porrecto, cunctis fere ad victum pertinentibus destituitur. (7) Circum enim circa salsugo est, et pauxillum intra mœnia aquæ et quidem corruptæ gustatuque perquam amaræ putei subministrant. (8) Huc submovit ipsos eo consilio, ut nec pro vitæ pristinæ more damno innocentes afficerent, nec in permixtione cum aliis ignoti laterent. (9) Verumtamen in hanc, quamvis desertam omniumque prope commodorum inopem relegati oram, congruum indigentiæ suæ victum, natura ad omnes contra penuriam machinas impellente, excogitarunt. (10) Nam de stipula ex vicinis agris detonsa fissaque longa nectebant retia, quibus per multa in litore stadia expassis coturnices, quarum magnus e pelago numerus gregatim advolat, aucuparentur, quantumque sat esset victus sibi compararent.

LXI. Post regis hujus obitum, recuperato Ægyptii regno suæ gentis regem crearunt Menden, quem nonnulli Marrum vocant. (2) Hic nullum omnino facinus bellicum designa-

τινοῦν ἐπετελέσατο, τάφον δὲ αὐτῷ κατεσκεύασε τὸν ὀνομαζόμενον λαβύρινθον, οὐχ οὕτω κατὰ τὸ μέγεθος τῶν ἔργων θαυμαστὸν ὡς πρὸς τὴν φιλοτεχνίαν δυσμίμητον· ὁ γὰρ εἰσελθὼν εἰς αὐτὸν οὐ δύναται ῥᾳδίως τὴν ἔξοδον εὑρεῖν, ἐὰν μὴ τύχῃ τινὸς ὁδηγοῦ παντελῶς ἐμπείρου. (3) Φασὶ δέ τινες καὶ τὸν Δαίδαλον εἰς Αἴγυπτον παραβαλόντα καὶ θαυμάσαντα τὴν ἐν τοῖς ἔργοις τέχνην κατασκευάσαι τῷ βασιλεύοντι τῆς Κρήτης Μίνωι λαβύρινθον ὅμοιον τῷ κατ' Αἴγυπτον, ἐν ᾧ γενέσθαι μυθολογοῦσι τὸν λεγόμενον Μινώταυρον. (4) Ἀλλ' ὁ μὲν κατὰ τὴν Κρήτην ἠφανίσθη τελέως, εἴτε δυνάστου τινὸς κατασκάψαντος εἴτε τοῦ χρόνου τὸ ἔργον λυμηναμένου· ὁ δὲ κατ' Αἴγυπτον ἀκέραιον τὴν ὅλην κατασκευὴν τετήρηκε μέχρι τοῦ καθ' ἡμᾶς βίου.

LXII. Μετὰ δὲ τὴν τοῦ βασιλέως τούτου τελευτὴν ἐπὶ γενεὰς πέντε γενομένης ἀναρχίας, τῶν ἀδόξων τις ἡρέθη βασιλεύς, ὃν Αἰγύπτιοι μὲν ὀνομάζουσι Κέτηνα, παρὰ δὲ τοῖς Ἕλλησιν εἶναι δοκεῖ Πρωτεὺς ὁ κατὰ τὸν Ἰλιακὸν γενόμενος πόλεμον. (2) Τούτου δὲ παραδεδομένου τῶν τε πνευμάτων ἔχειν ἐμπειρίαν καὶ τὴν μορφὴν μεταβάλλειν ὁτὲ μὲν εἰς ζῴων τύπους, ὁτὲ δὲ εἰς δένδρων, ἢ πῦρ ἤ τι τῶν ἄλλων, ὁμολογούμενα τούτοις συμβαίνει καὶ τοὺς ἱερεῖς λέγειν περὶ αὐτοῦ. (3) Ἐκ μὲν γὰρ τῆς μετὰ τῶν ἀστρολόγων συμβιώσεως, ἣν ἐποιεῖτο συνεχῶς, ἐμπειρίαν ἐσχηκέναι τὸν βασιλέα τῶν τοιούτων, ἐκ δὲ τοῦ νομίμου τοῦ παραδεδομένου τοῖς βασιλεῦσι τὸ περὶ τὰς μεταβολὰς τῆς ἰδέας μυθολογηθῆναι παρὰ τοῖς Ἕλλησιν. (4) Ἐν ἔθει γὰρ εἶναι τοῖς κατ' Αἴγυπτον δυνάσταις περιτίθεσθαι περὶ τὴν κεφαλὴν λεόντων καὶ ταύρων καὶ δρακόντων προτομάς, σημεῖα τῆς ἀρχῆς· καὶ ποτὲ μὲν δένδρα, ποτὲ δὲ πῦρ, ἔστι δ' ὅτε καὶ θυμιαμάτων εὐωδῶν ἔχειν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς οὐκ ὀλίγα, καὶ διὰ τούτων ἅμα μὲν ἑαυτοὺς εἰς εὐπρέπειαν κοσμεῖν, ἅμα δὲ τοὺς ἄλλους εἰς κατάπληξιν ἄγειν καὶ δεισιδαίμονα διάθεσιν. (5) Μετὰ δὲ τὴν Πρωτέως τελευτὴν διαδεξάμενος τὴν βασιλείαν ὁ υἱὸς Ῥέμφις διετέλεσε πάντα τὸν τοῦ ζῆν χρόνον ἐπιμελόμενος τῶν προσόδων καὶ σωρεύων πανταχόθεν τὸν πλοῦτον, διὰ δὲ μικροψυχίαν καὶ φιλαργυρίαν ἤθους οὔτε εἰς ἀναθήματα θεῶν οὔτε εἰς εὐεργεσίαν ἀνθρώπων οὐδὲν ἀνήλωσε. (6) Διὸ καὶ γενόμενος οὐ βασιλεὺς ἀλλ' οἰκονόμος ἀγαθὸς ἀντὶ τῆς ἐπ' ἀρετῇ δόξης ἀπέλιπε πλεῖστα χρήματα τῶν πρὸ αὐτοῦ βασιλευσάντων· ἀργυρίου γὰρ καὶ χρυσίου παραδέδοται συναγαγεῖν αὐτὸν εἰς τετταράκοντα μυριάδας ταλάντων.

LXIII. Τούτου δὲ τελευτήσαντος ἐπὶ γενεὰς ἑπτὰ διεδέξαντο τὴν ἀρχὴν βασιλεῖς ἀργοὶ παντελῶς καὶ πρὸς ἄνεσιν καὶ τρυφὴν ἅπαντα πράττοντες. Διόπερ ἐν ταῖς ἱεραῖς ἀναγραφαῖς οὐδὲν αὐτῶν ἔργον πολυτελὲς οὐδὲ πρᾶξις ἱστορίας ἀξία παραδέδοται πλὴν ἑνὸς Νειλέως, ἀφ' οὗ συμβαίνει τὸν ποταμὸν ὠνομάσθαι Νεῖλον, τὸ πρὸ τοῦ καλούμενον Αἴγυπτον· οὗτος δὲ πλείστας εὐκαίρους διώρυγας κατασκευάσας καὶ πολλὰ περὶ τὴν εὐχρηστίαν τοῦ Νείλου φιλοτιμηθείς, αἴτιος κατέστη

vit, sed sepulcrum labyrinthi nomine sibi construxit, non tam mole admirandum, quam artificio inimitabile. Ingressus enim ipsum, non facile exitum, nisi ducem peritissimum nactus, reperire potest. (3) Sunt qui Dædalum quoque in Ægyptum ferant delatum, demiratumque operum illic sollertiam Minoi Cretensium regi labyrinthum ad exemplar Ægyptii concinnasse: in quo Minotaurum, quem dicunt, versatum esse fabulantur. (4) Atqui Cretensis vel a regum aliquo destructus, vel longinquitate temporis vitiatus intercidit; quum Ægyptius ad nostræ ætatis tempus structuram prorsus integram conservarit.

LXII. Exstincto hoc rege, quum per quinque hominum ætates solitudo magistratuum fuisset, quidam ex ignobilium numero rex designatus fuit, qui Ægyptiis nominatur Cetes, Græcis vero Proteus esse videtur, cujus ætas in belli Trojani tempestatem incidit. (2) Quod vero ventorum scientia præstitisse, seque nunc in animalium formas, nunc in arborum, aut ignem aut aliud quidpiam transmutasse traditur, id ipsum cum sacerdotum de illo narratione consentit. (3) Nam assidua cum astrologis consuetudine regem hujusmodi arcanorum peritiam adeptum esse; ex ritu autem regibus per traditionem usitato illam de formæ transformatione fabulam apud Græcos ortam. (4) Ægyptiis enim principibus leonum, taurorum et draconum facies, ut regiæ potestatis insignia, capiti circumdare; et nunc arbores, nunc ignem, quandoque etiam suffimentorum non pauca fragrantium in vertice gestare mos erat; simul ut his decore se exornarent, simul ut stuporem aliis et superstitionem injicerent. (5) Proteum regno vitaque defunctum excepit Remphis filius. Is vitam vectigalibus accurandis et opibus undecunque acervandis totam insumsit. Nec pusillus hominem animus sordidaque avarities vel in sacra divorum munera vel beneficia hominibus conferenda quidquam expendere sinebant. (6) Ideo non ut rex, sed dispensator bonus, pro virtutis gloria maximos pecuniarum cumulos, quantos regum superiorum nemo, reliquit. Argenti enim et auri talenta quadringenties mille coegisse fertur.

LXIII. Hoc demortuo, ad septem hominum ætates sceptra per successionem tenuerunt reges prorsus ignavi, qui, quidquid agerent, ad otium et voluptates referrent, ideoque nullum eorum opus magnificum nullamque actionem historia dignam in sacris libris annotatum habent, excepto Nileo, a quo fluvius, Ægyptus prius vocitatus, Nilus nominatus est. Etenim quum canales et fossas quam plurimas opportune duceret, et ad commodiorem Nili usum studii multum

τῷ ποταμῷ ταύτης τῆς προσηγορίας. (2) Ὄγδοος δὲ βασιλεὺς γενόμενος Χέμμις ὁ Μεμφίτης, ἦρξε μὲν ἔτη πεντήκοντα, κατεσκεύασε δὲ τὴν μεγίστην τῶν τριῶν πυραμίδων τῶν ἐν τοῖς ἑπτὰ τοῖς ἐπιφανεστάτοις ἔργοις ἀριθμουμένων. (3) Αὗται δὲ κείμεναι κατὰ τὴν Λιβύην τῆς Μέμφεως ἀπέχουσι σταδίους ἑκατὸν καὶ εἴκοσι, τοῦ δὲ Νείλου πέντε πρὸς τοῖς τετταράκοντα, τῷ δὲ μεγέθει τῶν ἔργων καὶ τῇ κατὰ τὴν χειρουργίαν τέχνῃ θαυμαστήν τινα κατάπληξιν παρέχονται τοῖς θεωμένοις. (4) Ἡ μὲν γὰρ μεγίστη τετράπλευρος οὖσα τῷ σχήματι τὴν ἐπὶ τῆς βάσεως πλευρὰν ἑκάστην ἔχει πλέθρων ἑπτά, τὸ δ᾽ ὕψος πλείω τῶν ἓξ πλέθρων· συναγωγὴν δ᾽ ἐκ τοῦ κατ᾽ ὀλίγον λαμβάνουσα μέχρι τῆς κορυφῆς ἑκάστην πλευρὰν ποιεῖ πηχῶν ἕξ. (5) Πᾶσα δὲ στερεοῦ λίθου κατεσκεύασται, τὴν μὲν ἐργασίαν ἔχοντος δυσχερῆ, τὴν δὲ διαμονὴν αἰώνιον· οὐκ ἐλαττόνων γὰρ ἢ χιλίων ἐτῶν, ὥς φασι, διεληλυθότων εἰς τὸν καθ᾽ ἡμᾶς βίον, ὡς δὲ ἔνιοι γράφουσι, πλειόνων ἢ τρισχιλίων καὶ τετρακοσίων, διαμένουσι μέχρι τοῦ νῦν οἱ λίθοι τὴν ἐξ ἀρχῆς σύνθεσιν καὶ τὴν ὅλην κατασκευὴν ἄσηπτον διαφυλάττοντες. (6) Λέγεται δὲ τὸν μὲν λίθον ἐκ τῆς Ἀραβίας ἀπὸ πολλοῦ διαστήματος κομισθῆναι, τὴν δὲ κατασκευὴν διὰ χωμάτων γενέσθαι, μήπω τῶν μηχανῶν εὑρημένων κατ᾽ ἐκείνους τοὺς χρόνους· (7) καὶ τὸ θαυμασιώτατον, τηλικούτων ἔργων κατεσκευασμένων καὶ τοῦ περιέχοντος τόπου παντὸς ἀμμώδους ὄντος, οὐδὲν ἴχνος οὔτε τοῦ χώματος οὔτε τῆς τῶν λίθων ξεστουργίας ἀπολείπεται· ὥστε δοκεῖν μὴ κατ᾽ ὀλίγον ὑπ᾽ ἀνθρώπων ἐργασίας, ἀλλὰ συλλήβδην ὥσπερ ὑπὸ θεοῦ τινος τὸ κατασκεύασμα τεθῆναι πᾶν εἰς τὴν περιέχουσαν ἄμμον. (8) Ἐπιχειροῦσι δέ τινες τῶν Αἰγυπτίων τερατολογεῖν ὑπὲρ τούτων, λέγοντες ὡς ἐξ ἁλῶν καὶ νίτρου τῶν χωμάτων γεγονότων ἐπαφεθεὶς ὁ ποταμὸς ἔτηξεν αὐτὰ καὶ παντελῶς ἠφάνισεν ἄνευ τῆς χειροποιήτου πραγματείας· (9) οὐ μὴν καὶ τἀληθὲς οὕτως ἔχει, διὰ δὲ τῆς πολυχειρίας τῆς τὰ χώματα βαλούσης πάλιν τὸ πᾶν ἔργον εἰς τὴν προϋπάρχουσαν ἀποκατεστάθη τάξιν· τριάκοντα μὲν γὰρ καὶ ἓξ μυριάδες ἀνδρῶν, ὥς φασι, ταῖς τῶν ἔργων λειτουργίαις προσήδρευσαν, τὸ δὲ πᾶν κατασκεύασμα τέλος ἔσχε μόγις ἐτῶν εἴκοσι διελθόντων.

LXIV. Τελευτήσαντος δὲ τοῦ βασιλέως τούτου διεδέξατο τὴν ἀρχὴν ὁ ἀδελφὸς Κεφρὴν καὶ ἦρξεν ἔτη ἓξ πρὸς τοῖς πεντήκοντα· ἔνιοι δέ φασιν οὐκ ἀδελφόν, ἀλλ᾽ υἱὸν παραλαβεῖν τὴν ἀρχήν, ὀνομαζόμενον Χαβρύην. (2) Συμφωνεῖται δὲ παρὰ πᾶσιν ὅτι ζηλώσας ὁ διαδεξάμενος τὴν τοῦ προβασιλεύσαντος προαίρεσιν κατεσκεύασε τὴν δευτέραν πυραμίδα, τῇ μὲν κατὰ τὴν χειρουργίαν τέχνῃ παραπλησίαν τῇ προειρημένῃ, τῷ δὲ μεγέθει πολὺ λειπομένην, ὡς ἂν τῆς ἐν τῇ βάσει πλευρᾶς ἑκάστης οὔσης σταδιαίας. (2) Ἐπιγέγραπται δ᾽ ἐπὶ τῆς μείζονος τὸ πλῆθος τῶν ἀναλωθέντων χρημάτων ὡς εἰς λάχανα καὶ συρμαίαν τοῖς ἐργάταις, καὶ μηνύεται διὰ τῆς γραφῆς δεδαπανῆσθαι τάλαντα πλείω

conferret, auctor fluvio nominis hujus exstitit. (2) Octavus inde rex Chemmis, patria Memphites, quinquaginta annos imperavit, et trium pyramidum, quæ inter clarissima septem orbis opera numerantur, maximam eduxit. (3) Sitæ illæ versus Libyam, a Memphi stadia centum viginti, et a Nilo quadraginta quinque absunt. Magnitudo in his operum et manuum sollertia mirificum contemplantibus stuporem afferunt. (4) Nam unumquodque latus maximæ, figura quadrilateræ, super basi septena plethra, altitudo plus quam sena plethra continet : et paulatim ad verticem usque contrahens latera senis cubitis absolvit. (5) Tota e solido lapide, elaboratu quidem difficili, sed stabilitatis perpetuæ, confecta est. Quum enim non pauciores mille annis (quidam plures quam tria millia et quadringentos annotant) ad vitæ nostræ tempestatem effluxerint, saxa pristinam compagem totamque structuram adhuc incorruptam servant. (6) Lapides per magnam locorum distantiam ex Arabia deportatos esse, et aggerum adminiculo, machinis tunc nondum inventis, opus surrexisse ferunt. (7) Et quod maxime mirandum, quum tanta opera exædificata sint, idque in loco qui totus circumquaque arenosus est, ne vestigium quidem tum aggeris, tum cæsi et politi lapidis esse reliquum; ita ut non paulatim hominum opera, sed conjunctim ceu a deo quopiam, tota illa moles in circumfusas arenas collocata videatur. (8) Ægyptiorum nonnulli prodigiosa de his narrare conantur; quod nimirum, quum aggeres isti e sale et nitro constarent, fluvius immissus eos liquarit, dissolutosque præter operis absoluti structuram prorsus aboleverit. (9) Atqui non vere ita res se habet; sed quæ hominum multitudo aggeres construxit, eadem in pristinum ordinem totam rem restituit : trecenta enim et sexaginta virûm millia, ut aiunt, ministeriis hisce incubuerunt, totumque opus vix viginti annorum spatio consummatum est.

LXIV. Chemmi rege defuncto, in imperio secutus est germanus Cephren, annosque sex ultra quinquaginta regnavit. Sunt qui non fratrem, sed filium nomine Chabryen, regno potitum tradant. (2) Hoc sane omnium consensu affirmatur, quod successor prioris institutum æmulatus, pyramidum alteram extuderit, artificio quidem structuræ priori assimilem, sed magnitudine longe inferiorem, quum unumquodque basis latus stadium tantummodo obtineat. (3) Majori inscripta est pecuniæ in olera et raphanos operarum expensæ summa, plus quam mille et sexcenta talenta

τῶν χιλίων καὶ ἑξακοσίων· (4) ἡ δ' ἐλάττων ἀνεπίγραφος μέν ἐστιν, ἀνάβασιν δ' ἔχει διὰ μιᾶς τῶν πλευρῶν ἐγκεκολαμμένην· Τῶν δὲ βασιλέων τῶν κατασκευασάντων αὐτὰς ἑαυτοῖς τάφους συνέβη μηδέτερον αὐτῶν ταῖς πυραμίσιν ἐνταφῆναι· (5) τὰ γὰρ πλήθη διά τε ταλαιπωρίαν τὴν ἐν τοῖς ἔργοις καὶ διὰ τὸ τούτους τοὺς βασιλεῖς ὠμὰ καὶ βίαια πολλὰ πρᾶξαι, δι' ὀργῆς εἶχε τοὺς αἰτίους, καὶ τὰ σώματα ἠπείλει διασπάσειν καὶ μεθ' ὕβρεως ἐκρίψειν ἐκ τῶν τάφων· διὸ καὶ τελευτῶν ἑκάτερος ἐνετείλατο τοῖς προςήκουσιν ἐν ἀσήμῳ τόπῳ καὶ λάθρᾳ θάψαι τὸ σῶμα. (6) Μετὰ δὲ τούτους ἐγένετο βασιλεὺς Μυκερῖνος, ὅν τινες Μεγχερῖνον ὀνομάζουσιν, υἱὸς ὢν τοῦ ποιήσαντος τὴν προτέραν πυραμίδα. (7) Οὗτος δ' ἐπιβαλόμενος τρίτην κατασκευάζειν, πρότερον ἐτελεύτησεν ἤπερ τὸ ἔργον ἔλαβε συντέλειαν· τῆς μὲν γὰρ βάσεως ἑκάστην πλευρὰν ὑπεστήσατο πλέθρων τριῶν, τοὺς δὲ τοίχους ἐπὶ μὲν πεντεκαίδεκα δόμους κατεσκεύασεν ἐκ μέλανος λίθου τῷ Θηβαϊκῷ παραπλησίου, τὸ δὲ λοιπὸν ἀνεπλήρωσεν ἐκ λίθων ὁμοίων ταῖς ἄλλαις πυραμίσιν. (8) Τῷ δὲ μεγέθει λειπόμενον τοῦτο τὸ ἔργον τῶν προειρημένων τῇ κατὰ τὴν χειρουργίαν τέχνῃ πολὺ διαλλάττει καὶ τῇ τοῦ λίθου πολυτελείᾳ· ἐπιγέγραπται δὲ κατὰ τὴν βόρειον αὐτῆς πλευρὰν ὁ κατασκευάσας αὐτὴν Μυκερῖνος. (9) Τοῦτον δέ φασι μισήσαντα τὴν τῶν προβασιλευσάντων ὠμότητα, ζηλῶσαι βίον ἐπιεικῆ καὶ πρὸς τοὺς ἀρχομένους εὐεργετικόν, καὶ ποιεῖν αὐτὸν συνεχῶς ἄλλα τε πλείω δι' ὧν ἦν μάλιστα δυνατὸν ἐκκαλέσασθαι τὴν τοῦ πλήθους πρὸς αὐτὸν εὔνοιαν, καὶ κατὰ τοὺς χρηματισμοὺς ἀναλίσκειν χρημάτων πλῆθος, διδόντα δωρεὰς τῶν ἐπιεικῶν τοῖς δοκοῦσιν ἐν ταῖς κρίσεσι μὴ κατὰ τρόπον ἀπαλλάττειν. (10) Εἰσὶ δὲ καὶ ἄλλαι τρεῖς πυραμίδες, ὧν ἑκάστη μὲν πλευρὰ δίπλεθρος ὑπάρχει, τὸ δ' ὅλον ἔργον παραπλήσιον τῇ κατασκευῇ ταῖς ἄλλαις πλὴν τοῦ μεγέθους· ταύτας δέ φασι τοὺς προειρημένους τρεῖς βασιλεῖς ταῖς ἰδίαις κατασκευάσαι γυναιξίν. (11) Ὁμολογεῖται δὲ ταῦτα τὰ ἔργα πολὺ προέχειν τῶν κατ' Αἴγυπτον, οὐ μόνον τῷ βάρει τῶν κατασκευασμάτων καὶ ταῖς δαπάναις, ἀλλὰ καὶ τῇ φιλοτεχνίᾳ τῶν ἐργασαμένων. (12) Καί φασι δεῖν θαυμάζειν μᾶλλον τοὺς ἀρχιτέκτονας τῶν ἔργων ἢ τοὺς βασιλεῖς τοὺς παρασχομένους τὰς εἰς ταῦτα χορηγίας· τοὺς μὲν γὰρ ταῖς ἰδίαις ψυχαῖς καὶ ταῖς φιλοτιμίαις, τοὺς δὲ τῷ κληρονομηθέντι πλούτῳ καὶ ταῖς ἀλλοτρίαις κακουχίαις ἐπὶ τέλος ἀγαγεῖν τὴν προαίρεσιν. (13) Περὶ δὲ τῶν πυραμίδων οὐδὲν ὅλως οὔτε παρὰ τοῖς ἐγχωρίοις οὔτε παρὰ τοῖς συγγραφεῦσι συμφωνεῖται· οἱ μὲν γὰρ τοὺς προειρημένους βασιλεῖς κατασκευάσαι φασὶν αὐτάς, οἱ δὲ ἑτέρους τινάς· οἷον τὴν μεγίστην ποιῆσαι λέγουσιν Ἀρμαῖον, τὴν δὲ δευτέραν Ἄμωσιν, τὴν δὲ τρίτην Ἰναρῶν. (14) Ταύτην δ' ἔνιοι λέγουσι Ῥοδώπιδος τάφον εἶναι τῆς ἑταίρας, ἧς φασι τῶν νομαρχῶν τινας ἐραστὰς γενομένους διὰ φιλοστοργίαν οἰκοδομήσαντας ἐπιτελέσαι κοινῇ τὸ κατασκεύασμα.

insumta indicans. (4) Minor inscriptione caret; sed ascensum habet in uno latere malleo incisorio excavatum. Has licet sepulturæ suæ destinassent reges, accidit tamen ut neuter in iis conderetur. (5) Plebs enim, propter laborum molestias, regumque crudelitatem et violentiam illis infensa, cadavera e monumentis se eruturos et discerpta ignominiose abjecturos interminabatur. Quamobrem moriens uterque, ut in obscuro cadavera loco clam funerarent, propinquos jussere. (6) Post hunc Mycerinus rex fuit, aliis Mencherinus vocatus, ejus, qui priorem condidit pyramidem, natus. (7) Ipse tertiam aggressus, ante perfectum opus vita defungitur. Unumquodque basis latus ad terna plethra fundavit; parietes vero ad decimam quintam compagem usque e nigro saxo, Thebaicum referente, eduxit; reliquum lapide, quo pyramides aliæ constructæ erant, explevit. (8) Opus hoc, quamquam magnitudine a ceteris superatur, structuræ tamen arte et lapidum magnificentia longe excellit. In latere Boream versus adscriptum est auctoris nomen, Mycerinus. (9) Hic priorum, aiunt, regum sævitiam detestatus, vitam humanitati et moderationi ac beneficentiæ erga subditos addictam coluit; fecitque tum alia plura, quibus populi erga se benevolentiam, quam maxime fieri posset, provocaret, tum in jurisdictione vim magnam pecuniarum insumsit, dona largiens hominibus probis, qui in judiciis non ut par erat dimitti videbantur. (10) Sunt etiam aliæ tres pyramides, quarum unumquodque latus duûm plethrorum est; totum vero opus, præter magnitudinem, ceteras structura imitatur. Has tres illi, de quibus diximus, reges uxoribus suis confecisse perhibentur. (11) Convenit autem inter omnes hæc opera ceteris per Ægyptum longe præcellere, non tantum substructionum mole et impensis, sed etiam industria artificum. (12) Plus enim architectos, quam reges, qui sumtus in hoc fecerunt, admirandos esse censent: istos enim propriis ingeniis et studiis, hos divitiis hereditario acceptis et molestiis alienis proposita perfecisse. (13) At de pyramidibus nullus omnino, nec apud indigenas, nec inter scriptores est consensus. Alii a regibus supra memoratis, alii ab aliis, eductas memorant. Sic, verbi causa, maximam illam Armæi, secundam Amosis, tertiam Inaronis opus esse ferunt. (14) Hanc nonnulli Rhodopidis meretricis sepulcrum esse dicunt, cujus amore capti Nomarchæ quidam (id est, locorum præfecti) communi id opus sumtu, demerendæ ejus gratia, perfecerint.

LXV. Μετὰ δὲ τοὺς προειρημένους βασιλεῖς διεδέξατο τὴν ἀρχὴν Βόκχορις, τῷ μὲν σώματι παντελῶς εὐκαταφρόνητος, ἀγχινοίᾳ δὲ πολὺ διαφέρων τῶν προβασιλευσάντων. (2) Πολλοῖς δ' ὕστερον χρόνοις ἐβασίλευσε τῆς Αἰγύπτου Σαβάκων, τὸ μὲν γένος ὢν Αἰθίοψ, εὐσεβείᾳ δὲ καὶ χρηστότητι πολὺ διαφέρων τῶν πρὸ αὐτοῦ. (3) Τῆς μὲν οὖν ἐπιεικείας αὐτοῦ λάβοι τις ἂν τεκμήριον τὸ τῶν νομίμων προστίμων ἆραι τὸ μέγιστον, λέγω δὲ τὴν τοῦ ζῆν στέρησιν· ἀντὶ γὰρ τοῦ θανάτου τοὺς καταδικασθέντας ἠνάγκαζε λειτουργεῖν ταῖς πόλεσι δεδεμένους. (4) Διὰ δὲ τούτων πολλὰ μὲν χώματα κατεσκεύαζεν, οὐκ ὀλίγας δὲ διώρυγας ὤρυττεν εὐκαίρους· ὑπελάμβανε γὰρ τοῖς μὲν κολαζομένοις τὸ τῆς τιμωρίας ἀπότομον ἠλαττωκέναι, ταῖς δὲ πόλεσιν ἀντὶ προστίμων ἀνωφελῶν μεγάλην εὐχρηστίαν πεποιηκέναι. (5) Τὴν δὲ τῆς εὐσεβείας ὑπερβολὴν συλλογίσαιτ' ἄν τις ἐκ τῆς κατὰ τὸν ὄνειρον φαντασίας καὶ τῆς κατὰ τὴν ἀρχὴν ἀποθέσεως. (6) Ἔδοξε μὲν γὰρ κατὰ τὸν ὕπνον λέγειν αὐτῷ τὸν ἐν Θήβαις θεὸν ὅτι βασιλεύειν οὐ δυνήσεται τῆς Αἰγύπτου μακαρίως οὐδὲ πολὺν χρόνον, ἐὰν μὴ τοὺς ἱερεῖς ἅπαντας διατεμὼν διὰ μέσων αὐτῶν διέλθῃ μετὰ τῆς θεραπείας· (7) πολλάκις δὲ τούτου γενομένου μεταπεμψάμενος πανταχόθεν τοὺς ἱερεῖς ἔφη λυπεῖν τὸν θεὸν ἐν τῇ χώρᾳ μένων· οὐ γὰρ ἂν αὐτὸν τοιαῦτα προστάττειν κατὰ τὸν ὕπνον. (8) Ἀπελθὼν οὖν βούλεσθαι καθαρὸς παντὸς μύσους ἀποδοῦναι τὸ ζῆν τῇ πεπρωμένῃ μᾶλλον ἢ λυπῶν τὸν κύριον καὶ μιάνας ἀσεβεῖ φόνῳ τὸν ἴδιον βίον ἄρχειν τῆς Αἰγύπτου· καὶ πέρας τοῖς ἐγχωρίοις ἀποδοὺς τὴν βασιλείαν ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Αἰθιοπίαν.

LXVI. Ἀναρχίας δὲ γενομένης κατὰ τὴν Αἴγυπτον ἐπ' ἔτη δύο, καὶ τῶν ὄχλων εἰς ταραχὰς καὶ φόνους ἐμφυλίους τρεπομένων, ἐποιήσαντο συνωμοσίαν οἱ μέγιστοι τῶν ἡγεμόνων δώδεκα· συνεδρεύσαντες δὲ ἐν Μέμφει καὶ συνθήκας γραψάμενοι περὶ τῆς πρὸς ἀλλήλους ὁμονοίας καὶ πίστεως, ἀνέδειξαν ἑαυτοὺς βασιλεῖς. (2) Ἐπ' ἔτη δὲ πεντεκαίδεκα κατὰ τοὺς ὅρκους καὶ τὰς ὁμολογίας ἄρξαντες καὶ τὴν πρὸς ἀλλήλους ὁμόνοιαν διατηρήσαντες, ἐπεβάλοντο κατασκευάσαι κοινὸν ἑαυτοῖς τάφον, ἵνα καθάπερ ἐν τῷ ζῆν εὐνοοῦντες ἀλλήλοις τῶν ἴσων ἐτύγχανον τιμῶν, οὕτω καὶ μετὰ τὴν τελευτὴν ἐν ἑνὶ τόπῳ τῶν σωμάτων κειμένων, τὸ κατασκευασθὲν μνημεῖον κοινῇ περίσχῃ τὴν τῶν ἐνταφέντων δόξαν. (3) Εἰς ταύτην δὲ τὴν ἐπιβολὴν φιλοκαλοῦντες ἔσπευσαν ὑπερβάλλεσθαι τῷ μεγέθει τῶν ἔργων ἅπαντας τοὺς πρὸ αὐτῶν· ἐκλεξάμενοι γὰρ τόπον παρὰ τὸν εἴσπλουν τὸν εἰς τὴν Μοίριδος λίμνην ἐν τῇ Λιβύῃ κατεσκεύαζον τὸν τάφον ἐκ τῶν καλλίστων λίθων· καὶ τῷ μὲν σχήματι τετράγωνον ὑπεστήσαντο, τῷ δὲ μεγέθει σταδιαίαν ἑκάστην πλευράν, ταῖς δὲ γλυφαῖς καὶ ταῖς ἄλλαις χειρουργίαις ὑπερβολὴν οὐκ ἀπέλιπον τοῖς ἐπιγινομένοις. (4) Εἰσελθόντι μὲν γὰρ τὸν περίβολον οἶκος ἦν περίστυλος, ἑκάστης πλευρᾶς ἐκ τετταράκοντα κιόνων ἀναπληρουμένης, καὶ τούτου μονόλιθος ἦν ὀρο-

LXV. Exinde regnum suscepit Bocchoris, corpore exili et despecto, sed ingenio ante se regibus præcellens. (2) Post multas hinc tempestates regno Ægypti præfuit Sabaco, natione Æthiops, deorumque cultu et benignitate antecessoribus cunctis superior. (3) Argumentum humanitatis alicui præbuerit id, quod pœnarum, quæ lege irrogantur, maximam, capitalem dico, sustulerit. Pro capitis enim supplicio id rependit damnatis, ut vinculis adstricti in oppidis laborarent. (4) Eorum opera multos erexit aggeres, nec paucos canales effodit percommodos. Hoc enim consilio plectendis supplicii acerbitatem deminui, et inutilium loco pœnarum magnam urbibus utilitatem creari persuasum habebat. (5) Pietatem ejus summam ex visione somnii et abdicatione magistratus æstimaveris. (6) Nam deus Thebarum præses in somnis ipsum alloqui visus : feliciter et per longum tempus regnum Ægypti tenere non posse, ni dissectis, quotquot essent, sacerdotibus, per medium ipsorum cum satellitio transiret. (7) Quo sæpius iterato, sacerdotes undequaque arcessens, deum, si diutius in hac terra subsisteret, offendi ait : qui per somnium alias neutiquam talia jussisset. (8) Purum igitur sceleris et piaculi abire et fato vitam reddere, quam deo molestum esse, aut vita per cædem nefariam polluta Ægypto dominari malle. Ita regno tandem indigenis reddito, in Æthiopiam se recepit.

LXVI. Magistratuum in Ægypto solitudo tunc fuit per biennium. Sed plebe ad tumultus et intestinas cædes conversa, duodecim inter se duces præcipui conjurant, senatuque Memphi habito, quum mutuæ concordiæ et fidei leges conscripsissent, reges se ipsos creant. (2) Quum igitur ad fœderis jurati formulam quindecim annos perpetuo inter se consensu rempublicam administrarent, ad communis omnium sepulcri exstructionem animos adjecerunt : ut quemadmodum mutua per vitam benevolentia conjuncti æquales gessissent honores, sic uno post obitum loco conditi communi gloriam monumento complecterentur. (3) Ad hoc igitur consilium assequendum multum studii et ambitionis afferentes, operum magnitudine omnes ante se reges excellere properarunt. Nam quodam in Libya loco circa Mœridis lacus ostium delecto, monumentum quadratum et stadium quaquaversus complexum e saxis pulcherrimis substruxerunt, ita ut ad sculpturas ceteramque operum sollertiam posteris nihil facerent reliquum. (4) Murum enim ingressis domus occurrit undique columnis suffulta. Quadragenis latus pilis explebatur : tectum ex uno

φή, φάτναις διαγεγλυμμένη καὶ γραφαῖς διαφόροις πεποικιλμένη. (5) Εἶχε δὲ τῆς πατρίδος τῆς ἑκάστου τῶν βασιλέων ὑπομνήματα καὶ τῶν ἱερῶν καὶ θυσιῶν τῶν ἐν αὐτῇ ταῖς καλλίσταις γραφαῖς φιλοτέχνως δεδημιουργημένα. (6) Καθόλου δὲ τοιαύτην τῇ πολυτελείᾳ καὶ τηλικαύτην τῷ μεγέθει τὴν ὑπόστασιν τοῦ τάφου λέγεται ποιήσασθαι τοὺς βασιλεῖς, ὥςτ' εἰ μὴ πρὸ τοῦ συντελέσαι τὴν ἐπιβολὴν κατελύθησαν, μηδεμίαν ἂν ὑπερβολὴν ἑτέροις πρὸς κατασκευὴν ἔργων ἀπολιπεῖν. (7) Ἀρξάντων δὲ τούτων τῆς Αἰγύπτου πεντεκαίδεκα ἔτη, συνέβη τὴν βασιλείαν περιστῆναι εἰς ἕνα διὰ τοιαύτας αἰτίας. (8) Ψαμμήτιχος ὁ Σαΐτης, εἷς ὢν τῶν δώδεκα βασιλέων καὶ τῶν παρὰ θάλατταν μερῶν κυριεύων, παρείχετο φορτία πᾶσι τοῖς ἐμπόροις, μάλιστα δὲ τοῖς Φοίνιξι καὶ τοῖς Ἕλλησι· (9) διὰ δὲ τοῦ τοιούτου τρόπου τά τε ἐκ τῆς ἰδίας χώρας λυσιτελῶς διατιθέμενος καὶ τῶν παρὰ τοῖς ἄλλοις ἔθνεσι φυομένων μεταλαμβάνων, οὐ μόνον εὐπορίαν εἶχε μεγάλην ἀλλὰ καὶ φιλίαν πρὸς ἔθνη καὶ δυνάστας. (10) Διὰ δὲ ταῦτά φασι φθονήσαντας αὐτῷ τοὺς ἄλλους βασιλεῖς πόλεμον ἐξενεγκεῖν. Ἔνιοι δὲ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων μυθολογοῦσι χρησμὸν γενέσθαι τοῖς ἡγεμόσιν, ὃς ἂν αὐτῶν ἐκ χαλκῆς φιάλης πρῶτος ἐν Μέμφει σπείσῃ τῷ θεῷ, κρατήσειν αὐτὸν πάσης Αἰγύπτου· τὸν δὲ Ψαμμήτιχον ἐξενέγκαντος ἐκ τοῦ ἱεροῦ τῶν ἱερέων τινὸς φιάλας δώδεκα χρυσᾶς περιελόμενον τὴν περικεφαλαίαν σπεῖσαι. (11) Ὑπιδομένους οὖν τοὺς συνάρχοντας τὸ πραχθὲν, ἀποκτεῖναι μὲν αὐτὸν μὴ βουληθῆναι, φυγαδεῦσαι δὲ καὶ προστάξαι διατρίβειν ἐν τοῖς ἕλεσι παρὰ θάλατταν, εἴτε δὴ διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν εἴτε διὰ τὸν φθόνον, καθότι προείρηται, γενομένης τῆς διαφορᾶς· (12) ὁ μὲν γὰρ Ψαμμήτιχος ἔκ τε τῆς Καρίας καὶ τῆς Ἰωνίας μισθοφόρους μεταπεμψάμενος, ἐνίκησε παρατάξει περὶ πόλιν τὴν ὀνομαζομένην Μώμεμφιν, τῶν δ' ἀντιταξαμένων βασιλέων οἱ μὲν κατὰ τὴν μάχην ἀνῃρέθησαν, οἱ δ' εἰς Λιβύην ἐκδιωχθέντες οὐκέτι περὶ τῆς ἀρχῆς ἴσχυσαν ἀμφισβητῆσαι.

LXVII. Τῆς δὲ ὅλης βασιλείας κυριεύσας ὁ Ψαμμήτιχος τῷ μὲν ἐν Μέμφει θεῷ τὸ πρὸς ἕω προπύλαιον κατεσκεύασε καὶ τῷ ναῷ τὸν περίβολον, κολοττοὺς ὑποστήσας ἀντὶ τῶν κιόνων δωδεκαπήχεις· τοῖς δὲ μισθοφόροις χωρὶς τῶν ὡμολογημένων συντάξεων δωρεάς τε ἀξιολόγους ἀπένειμε καὶ τὰ καλούμενα Στρατόπεδα τόπον οἰκεῖν ἔδωκε καὶ χώραν πολλὴν κατεκληρούχησε μικρὸν ἐπάνω τοῦ Πηλουσιακοῦ στόματος· οὓς ἐντεῦθεν Ἄμασις ὕστερον πολλοῖς ἔτεσι βασιλεύσας ἀνέστησε καὶ κατῴκισεν εἰς Μέμφιν. (2) Διὰ δὲ τῶν μισθοφόρων κατωρθωκὼς τὴν βασιλείαν ὁ Ψαμμήτιχος, τούτοις τὸ λοιπὸν μάλιστ' ἐνεπίστευσε τὰ κατὰ τὴν ἀρχὴν καὶ διετέλεσε ξενοτροφῶν μεγάλας δυνάμεις. (3) Στρατεύσαντος δ' εἰς τὴν Συρίαν αὐτοῦ καὶ κατὰ τὰς παρατάξεις τοὺς μὲν μισθοφόρους προτιμῶντος καὶ τάττοντος εἰς τὰ δεξιὰ μέρη, τοὺς δ' ἐγχωρίους ἀτιμότερον ἄγοντος καὶ τὸν εὐώνυμον τόπον ἀπονέμοντος τῆς φάλαγγος,

constans lapide lacunariis ad præsepis formam exsculptis distinctum diversisque picturis variegatum. (5) Patriæ quoque regum singulorum monumenta, cum templis et sacris ibi frequentatis, pulcherrimis picturis elaborata continebat. (6) Tanto denique sumtu tantaque mole substructionem hanc sepulcri reges inchoaverant, ut, nisi dejectio illorum perfectionem antevertisset, nemo operum magnificentia illos excedere quivisset. (7) At quum Ægypto per quindecim annos præfuissent, summa rerum ad unum hanc ob causam devoluta est. (8) Psammetichus Saites, Ægypti regum unus, maritimis potitus oris, cunctis negotiatoribus, maxime Phœnicibus et Græcis, mercium copiam faciebat. (9) Hoc itaque pacto, dum res ex sua provincia cum lucro distrahit, et importata ab aliis gentibus acquirit, non tantum magnas collegit opes, sed etiam gentium et principum sibi amicitiam comparavit. (10) Invidia igitur impulsos reges ceteros bellum viro intulisse dicunt. Nonnulli vero scriptorum veterum fabulantur, oraculum principibus editum, qui ex ipsorum numero primus ænea phiala deo Memphitico libasset, eum totam in potestate Ægyptum habiturum. Psammetichum igitur, quum sacerdos e templo aureas phialas duodecim extulisset, detracta galea libamen fudisse. (11) Quod quum suspectum haberent collegæ, a nece quidem ejus temperasse; sed ditione pulsum in paludes mari vicinas relegasse. Sive hoc igitur sive invidia, ut dictum est, dissensioni causam præbuerit; (12) Psammetichus ex Arabia Cariaque et Ionia stipendio milites conduxit, collataque acie apud urbem Momemphim victor abivit. Adversæ partis regum alii in prœlio ceciderunt, alii in Libyam profugi armis de regno non ultra disceptare valuerunt.

LXVII. Toto proinde regno potitus Psammetichus Memphitico deo propylæum (vestibulum) orientale exstruxit, fanumque muro circumdedit, pro pilis colossos duodenum cubitorum substituens. Mercenariis autem militibus extra stipendium promissum dona eximia distribuit, locumque Stratopedon, id est castrorum, inde nomen adeptum, agris insuper multis sorte attributis, paulum supra ostium Pelusiacum inhabitandum concessit. Quos Amasis, multos post annos regnans, inde submotos Memphim transtulit. (2) Quod conductitii ergo militis præsidio regnum vindicasset, huic deinceps administrationis negotia præcipue commisit, magnasque peregrinorum copias alere perrexit. (3) Suscepta dehinc in Syriam expeditione, quum externos in acie præferens in dextra collocaret parte, popularibus vero neglectius

οἱ μὲν Αἰγύπτιοι διὰ τὴν ὕβριν παροξυνθέντες καὶ γενόμενοι τὸ πλῆθος πλείους τῶν εἴκοσι μυριάδων ἀπέστησαν καὶ προῆγον ἐπ' Αἰθιοπίας, κεκρικότες ἰδίαν χώραν ἑαυτοῖς κατακτᾶσθαι· (4) ὁ δὲ βασιλεὺς τὸ μὲν πρῶτον ἔπεμψέ τινας τῶν ἡγεμόνων τοὺς ἀπολογησομένους ὑπὲρ τῆς ἀτιμίας, ὡς δ' οὐ προσεῖχον αὐτοῖς, αὐτὸς μετὰ τῶν φίλων ἐδίωξε πλοίοις. (5) Προαγόντων δ' αὐτῶν παρὰ τὸν Νεῖλον καὶ τοὺς ὅρους ὑπερβαλλόντων τῆς Αἰγύπτου, ἐδεῖτο μετανοῆσαι καὶ τῶν τε ἱερῶν καὶ τῶν πατρίδων, ἔτι δὲ γυναικῶν καὶ τέκνων, ὑπεμίμνησκεν· (6) οἱ δ' ἅμα πάντες ἀναβοήσαντες καὶ τοῖς κοντοῖς τὰς ἀσπίδας πατάξαντες ἔφασαν, ἕως ἂν κυριεύωσι τῶν ὅπλων, ῥᾳδίως εὑρήσειν πατρίδας· ἀναστειλάμενοι δὲ τοὺς χιτῶνας καὶ τὰ γεννητικὰ μόρια τοῦ σώματος δείξαντες οὔτε γυναικῶν οὔτε τέκνων ἀπορήσειν ἔφασαν ταῦτ' ἔχοντες. (7) Τοιαύτῃ δὲ μεγαλοψυχίᾳ χρησάμενοι καὶ καταφρονήσαντες τῶν παρὰ τοῖς ἄλλοις μεγίστων εἶναι δοκούντων, κατελάβοντο μὲν τῆς Αἰθιοπίας τὴν κρατίστην, κατακληρουχήσαντες δὲ πολλὴν χώραν ἐν ταύτῃ κατῴκησαν. (8) Ὁ δὲ Ψαμμήτιχος ἐπὶ μὲν τούτοις οὐ μετρίως ἐλυπήθη, τὰ δὲ κατὰ τὴν Αἴγυπτον διατάξας καὶ τῶν προσόδων ἐπιμελόμενος πρός τε Ἀθηναίους καί τινας τῶν ἄλλων Ἑλλήνων συμμαχίαν ἐποιήσατο. (9) Εὐεργέτει δὲ καὶ τῶν ξένων τοὺς ἐθελοντὶ εἰς τὴν Αἴγυπτον ἀποδημοῦντας, καὶ φιλέλλην ὢν διαφερόντως, τοὺς υἱοὺς τὴν Ἑλληνικὴν ἐδίδαξε παιδείαν· καθόλου δὲ πρῶτος τῶν κατ' Αἴγυπτον βασιλέων ἀνέῳξε τοῖς ἄλλοις ἔθνεσι τὰ κατὰ τὴν [ἄλλην] χώραν ἐμπόρια καὶ πολλὴν ἀσφάλειαν τοῖς καταπλέουσι ξένοις παρείχετο. (10) Οἱ μὲν γὰρ πρὸ τούτου δυναστεύσαντες ἄβατον τοῖς ξένοις ἐποίουν τὴν Αἴγυπτον, τοὺς μὲν φονεύοντες, τοὺς δὲ καταδουλούμενοι τῶν καταπλεόντων· (11) καὶ γὰρ ἡ περὶ τὸν Βούσιριν ἀσέβεια διὰ τὴν τῶν ἐγχωρίων ἀξενίαν διεβοήθη παρὰ τοῖς Ἕλλησιν, οὐκ οὖσα μὲν πρὸς ἀλήθειαν, διὰ δὲ τὴν ὑπερβολὴν τῆς ἀνομίας εἰς μύθου πλάσμα καταχωρισθεῖσα.

LXVIII. Μετὰ δὲ Ψαμμήτιχον ὕστερον τέτταρσι γενεαῖς Ἀπρίης ἐβασίλευσεν ἔτη δυσὶ πλείω τῶν εἴκοσι· στρατεύσας δὲ δυνάμεσιν ἁδραῖς πεζικαῖς τε καὶ ναυτικαῖς ἐπὶ Κύπρον καὶ Φοινίκην, Σιδῶνα μὲν κατὰ κράτος εἷλε, τὰς δ' ἄλλας τὰς ἐν Φοινίκῃ πόλεις καταπληξάμενος προσηγάγετο· ἐνίκησε δὲ καὶ ναυμαχίᾳ μεγάλῃ Φοίνικάς τε καὶ Κυπρίους, καὶ λαφύρων ἀθροίσας πλῆθος ἐπανῆλθεν εἰς Αἴγυπτον. (2) Μετὰ δὲ ταῦτα δύναμιν πέμψας ἁδρὰν τῶν ὁμοεθνῶν ἐπὶ Κυρήνην καὶ Βάρκην, καὶ τὸ πλεῖστον αὐτῆς ἀποβαλών, ἀλλοτρίους ἔσχε τοὺς διασωθέντας· ὑπολαβόντες γὰρ αὐτὸν ἐπ' ἀπωλείᾳ συντάξαι τὴν στρατείαν, ὅπως ἀσφαλέστερον ἄρχῃ τῶν λοιπῶν Αἰγυπτίων, ἀπέστησαν. (3) Ἀποσταλεὶς δὲ πρὸς τούτους ὑπὸ τοῦ βασιλέως Ἄμασις, ἀνὴρ ἐμφανὴς Αἰγύπτιος, τῶν μὲν ῥηθεισῶν ὑπ' αὐτοῦ πρὸς ὁμόνοιαν ἐντολῶν ἠμέλησε, τοὐναντίον δ' ἐκείνους προτρεψάμενος εἰς ἀλλοτριότητα συναπέστη καὶ βασιλεὺς αὐτὸς ᾑρέθη. (4) Μετ' οὐ πολὺν δὲ χρόνον καὶ τῶν

habitis, sinistrum attribueret locum; Ægyptii hac indignitate permoti plures quam ducenta millia deficiunt, et novas occupaturi sedes Æthiopiam versus iter intendunt. (4) Ad quos duces quosdam initio rex mittit, dehonestationem illam excusaturos: quibus repudiatis, ipse cum amicorum comitatu navibus insequitur. (5) At ubi nihilo minus juxta Nilum progressi jam fines Ægypti transcendunt, precibus ad sententiæ mutationem eos sollicitans, templa, patriam, uxores, liberos recordari jubet. (6) Tum universi hastis clypeos pulsantes contenta voce respondent, quoad arma in potestate habeant, facile sibi patriam reperturos. Reductis quoque tunicis genitalia ostentant, nunquam sibi uxores aut liberos defore, quamdiu his sint instructi, dictitantes. (7) Hoc animorum robore et hoc rerum, quæ aliis potissimæ videntur, contemtu optimum Æthiopiæ tractum, agris longe lateque sortito divisis, ad incolendum sibi vindicarunt. (8) Hinc non mediocrem Psammetichus dolorem concepit. Dumque res Ægypti disponit, et vectigalibus operam dat percipiendis, Athenienses etiam et nonnullos Græcorum alios societatis fœdere sibi adjunxit. (9) Liberalis et benignus erat in peregrinos sponte in Ægyptum migrantes, et Græcis tam eximie addictus, ut filios etiam suos Græcis disciplinis imbueret. Primus denique omnium Ægypti regum gentibus aliis [reliqua] regionis emporia patefecit, magnamque navigationibus exterorum securitatem præstitit. (10) Nam rerum ante ipsum potiti inaccessam peregrinis Ægyptum faciebant, appulsos vel morte vel servitute multantes. (11) Busiridis equidem impietatem inhospitalitas gentis tam famosam Græcis reddidit: non enim revera sic accidit, sed immanitas summa fabulæ commento locum dedit.

LXVIII. Post quattuor inde ætates, Apries duos et viginti annos regnavit. Is cum instructissimis terra marique copiis in Cyprum et Phœniciam expeditione facta, Sidonem vi cepit, aliasque Phœniciæ urbes terrore subegit. Mox ingenti pugna navali Phœnicibus et Cypriis devictis, cum magna spoliorum vi in Ægyptum reversus est. (2) Postea vero quum, lectissimis civium copiis adversus Cyrenen et Barcen missis, maximam harum partem amisisset, elapsos ex illa clade infensissimos habuit. Ad perniciem enim militum expeditionem illam consulto factam suspicati, quo securius reliquis Ægyptiis imperaret, desciverunt. (3) Ad eos legatus a rege Amasis, vir illustris inter Ægyptios, mandatis ejus de concordia resarcienda prorsus neglectis, et contra ad majorem a rege abalienationem perduellibus incitatis, et ipse deficit, atque rex creatur. (4) Nec multo post quum etiam

ἄλλων ἐγχωρίων ἁπάντων συνεπιθεμένων, ὁ βασιλεὺς διαπορούμενος ἠναγκάσθη καταφυγεῖν ἐπὶ τοὺς μισθοφόρους, ὄντας εἰς τρισμυρίους. (5) Γενομένης οὖν παρατάξεως περὶ τὴν Μάρειαν κώμην, καὶ τῶν Αἰγυπτίων τῇ μάχῃ κρατησάντων, ὁ μὲν Ἀπρίης ζωγρηθεὶς ἀνήχθη καὶ στραγγαληθεὶς ἐτελεύτησεν, Ἄμασις δὲ διατάξας τὰ κατὰ τὴν βασιλείαν ὥς ποτ' ἔδοξεν αὐτῷ συμφέρειν, ἦρχε νομίμως τῶν Αἰγυπτίων καὶ μεγάλης ἐτύγχανεν ἀποδοχῆς. (6) Κατεστρέψατο δὲ καὶ τὰς ἐν Κύπρῳ πόλεις καὶ πολλὰ τῶν ἱερῶν ἐκόσμησεν ἀναθήμασιν ἀξιολόγοις. Βασιλεύσας δ' ἔτη πέντε πρὸς τοῖς πεντήκοντα κατέστρεψε τὸν βίον καθ' ὃν χρόνον Καμβύσης ὁ τῶν Περσῶν βασιλεὺς ἐστράτευσεν ἐπὶ τὴν Αἴγυπτον, κατὰ τὸ τρίτον ἔτος τῆς ἑξηκοστῆς καὶ τρίτης Ὀλυμπιάδος, ἣν ἐνίκα στάδιον Παρμενίδης Καμαριναῖος.

LXIX. Ἐπεὶ δὲ τὰς τῶν ἐν Αἰγύπτῳ βασιλέων πράξεις ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων διεληλύθαμεν ἀρκούντως μέχρι τῆς Ἀμάσιος τελευτῆς, τὰς λοιπὰς ἀναγράψομεν ἐν τοῖς οἰκείοις χρόνοις· (2) περὶ δὲ τῶν νομίμων τῶν κατ' Αἴγυπτον νῦν διέξιμεν ἐν κεφαλαίοις τά τε παραδοξότατα καὶ τὰ μάλιστα ὠφελῆσαι δυνάμενα τοὺς ἀναγινώσκοντας. Πολλὰ γὰρ τῶν παλαιῶν ἐθῶν τῶν γενομένων παρ' Αἰγυπτίοις οὐ μόνον παρὰ τοῖς ἐγχωρίοις ἀποδοχῆς ἔτυχεν, ἀλλὰ καὶ παρὰ τοῖς Ἕλλησιν οὐ μετρίως ἐθαυμάσθη· (3) διόπερ οἱ μέγιστοι τῶν ἐν παιδείᾳ δοξασθέντων ἐφιλοτιμήθησαν εἰς Αἴγυπτον παραβαλεῖν, ἵνα μετάσχωσι τῶν τε νόμων καὶ τῶν ἐπιτηδευμάτων, ὡς ἀξιολόγων ὄντων. (4) Καίπερ γὰρ τῆς χώρας τὸ παλαιὸν τοῖς ξένοις δυσεπιβάτου οὔσης διὰ τὰς προειρημένας αἰτίας, ὅμως ἔσπευσαν εἰς αὐτὴν παραβαλεῖν τῶν μὲν ἀρχαιοτάτων Ὀρφεὺς καὶ ὁ ποιητὴς Ὅμηρος, τῶν δὲ μεταγενεστέρων ἄλλοι τε πλείους καὶ Πυθαγόρας ὁ Σάμιος, ἔτι δὲ καὶ Σόλων ὁ νομοθέτης. (5) Λέγουσι τοίνυν Αἰγύπτιοι παρ' αὐτοῖς τήν τε τῶν γραμμάτων εὕρεσιν γενέσθαι καὶ τὴν τῶν ἄστρων παρατήρησιν, πρὸς δὲ τούτοις τά τε περὶ τὴν γεωμετρίαν θεωρήματα καὶ τῶν τεχνῶν τὰς πλείστας εὑρεθῆναι, νόμους τε τοὺς ἀρίστους τεθῆναι. (6) Καὶ τούτων μεγίστην ἀπόδειξίν φασιν εἶναι τὸ τῆς Αἰγύπτου πλείω τῶν ἑπτακοσίων καὶ τετρακισχιλίων ἐτῶν βασιλεῦσαι τοὺς πλείους ἐγγενεῖς καὶ τὴν χώραν εὐδαιμονεστάτην ὑπάρξαι τῆς ἁπάσης οἰκουμένης· ταῦτα γὰρ οὐκ ἄν ποτε γενέσθαι μὴ οὐ τῶν ἀνθρώπων χρωμένων κρατίστοις ἔθεσι καὶ νόμοις καὶ τοῖς κατὰ πᾶσαν παιδείαν ἐπιτηδεύμασιν. (7) Ὅσα μὲν οὖν Ἡρόδοτος καί τινες τῶν τὰς Αἰγυπτίων πράξεις συνταξαμένων ἐσχεδιάκασιν, ἑκουσίως προκρίναντες τῆς ἀληθείας τὸ παραδοξολογεῖν καὶ μύθους πλάττειν ψυχαγωγίας ἕνεκα, παρήσομεν, αὐτὰ δὲ τὰ παρὰ τοῖς ἱερεῦσι τοῖς κατ' Αἴγυπτον ἐν ταῖς ἀναγραφαῖς γεγραμμένα φιλοτίμως ἐξητακότες ἐκθησόμεθα.

LXX. Πρῶτον μὲν τοίνυν οἱ βασιλεῖς αὐτῶν βίον εἶχον οὐχ ὅμοιον τοῖς ἄλλοις τοῖς ἐν μοναρχικαῖς ἐξου-

ceteri populares ad eum transissent, regem, quo se verteret, dubium, necessitas ad invocanda mercenariorum subsidia compulit, quorum circiter triginta millia erant. (5) Sed quum prœlio commisso ad Maream vicum, victoria penes Ægyptios staret, Apries vivus in hostium manus venit, ac strangulatus periit; Amasis autem, regni negotiis, prout conducere ipsi visum, constitutis, justum et æquum in Ægyptios imperium exercuit, et magnum ea re favorem promeruit. (6) Cypri etiam oppida subegit, et multa deorum templa donariis magnificis exornavit. Quumque annos quinquaginta quinque regnasset, vitam cum morte commutavit eo tempore, quo Cambyses rex Persarum Ægyptum bello adortus est, tertio Olympiadis sexagesimæ tertiæ anno, ubi stadio vicit Parmenides Camarinæus.

LXIX. Postquam de regum Ægyptiorum actis, inde ab antiquissimis temporibus ad Amasis usque mortem repetitis, sat dictum est, reliquos suo quemque tempore perscribemus. (2) Nunc instituta Ægyptiorum præ aliis admiranda, et quæ maxime lectores juvare possint, summatim recensebimus. Multi enim prisci Ægyptiorum mores non tantum ab indigenis probati fuere, sed in magnam quoque apud Græcos admirationem venerunt. (3) Quare inter doctos celebratissimi quique peregrinationibus in Ægyptum operam dedere, ut legum illic et studiorum, tamquam rerum magni momenti, cognitionem assequerentur. (4) Nam quamvis in hanc regionem antiquitus, propter causas antea recitatas, difficilis esset hospitibus aditus, proficisci tamen illuc ex antiquissimis Orpheus et Homerus poeta, e posterioribus quum alii complures, tum Pythagoras Samius; itemque Solon, legum conditor, non dubitarunt. (5) Affirmant itaque Ægyptii, literas et notationem siderum, percepta item geometrica et artes quamplurimas legumque optimarum sanctiones apud se inventas. (6) Quorum demonstrationem hanc afferunt maximam, quod ultra quater mille et septingentos annos reges indigenæ plerique Ægyptum gubernarint; et ipsorum terra omnium toto orbe beatissima fuerit: quæ nunquam ita evenissent, nisi moribus et legibus optimis omnisque disciplinæ studiis imbuti homines fuissent. (7) Nos autem, quæ Herodotus et nonnulli rerum Ægyptiarum scriptores, portenta narrationum pro veritate sponte amplexi et voluptatis gratia fabulas commenti, temere effutierunt, missa faciemus: sed quæ a sacerdotibus Ægypti in commentarios relata studiose examinavimus, ea nunc exponemus.

LXX. Primum igitur Ægyptiorum reges non pro ceterorum instituto monarcharum vitam agebant, ut omnia scilicet ad

σίαις οὖσι καὶ πάντα πράττουσι κατὰ τὴν ἑαυτῶν προαίρεσιν ἀνυπευθύνως, ἀλλ' ἦν ἅπαντα τεταγμένα νόμων ἐπιταγαῖς, οὐ μόνον τὰ περὶ τοὺς χρηματισμούς, ἀλλὰ καὶ τὰ περὶ τὴν καθ' ἡμέραν διαγωγὴν καὶ δίαιταν. (2) Περὶ μὲν γὰρ τὴν θεραπείαν αὐτῶν οὐδεὶς ἦν οὔτ' ἀργυρώνητος οὔτε οἰκογενὴς δοῦλος, ἀλλὰ τῶν ἐπιφανεστάτων ἱερέων υἱοὶ πάντες, ὑπὲρ εἴκοσι μὲν ἔτη γεγονότες, πεπαιδευμένοι δὲ κάλλιστα τῶν ὁμοεθνῶν, ἵνα τοὺς ἐπιμελησομένους τοῦ σώματος καὶ πᾶσαν ἡμέραν καὶ νύκτα προσεδρεύοντας ὁ βασιλεὺς ἔχων ἀρίστους μηδὲν ἐπιτηδεύῃ φαῦλον· οὐδεὶς γὰρ ἐπὶ πλεῖον κακίας προβαίνει δυνάστης, ἐὰν μὴ τοὺς ὑπηρετήσοντας ἔχῃ ταῖς ἐπιθυμίαις. (3) Διατεταγμέναι δ' ἦσαν αἵ τε τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτὸς ὧραι, καθ' ἃς ἐκ παντὸς τρόπου καθῆκον ἦν τὸν βασιλέα πράττειν τὸ συντεταγμένον ἐκ τῶν νόμων, οὐ τὸ δεδογμένον ἑαυτῷ. (4) Ἕωθεν μὲν γὰρ ἐγερθέντα λαβεῖν αὐτὸν ἔδει πρῶτον τὰς πανταχόθεν ἀπεσταλμένας ἐπιστολάς, ἵνα δύνηται πάντα κατὰ τρόπον χρηματίζειν καὶ πράττειν, εἰδὼς ἀκριβῶς ἕκαστα τῶν κατὰ τὴν βασιλείαν συντελουμένων· ἔπειτα λουσάμενον καὶ τοῖς τῆς ἀρχῆς συσσήμοις μετ' ἐσθῆτος λαμπρᾶς κοσμήσαντα τὸ σῶμα θῦσαι τοῖς θεοῖς· (5) τῷ τε βωμῷ προσαχθέντων τῶν θυμάτων, ἔθος ἦν τὸν ἀρχιερέα στάντα πλησίον τοῦ βασιλέως εὔχεσθαι μεγάλῃ τῇ φωνῇ, περιεστῶτος τοῦ πλήθους τῶν Αἰγυπτίων, δοῦναι τήν τε ὑγίειαν καὶ τἄλλα ἀγαθὰ πάντα τῷ βασιλεῖ διατηροῦντι τὰ πρὸς τοὺς ὑποτεταγμένους δίκαια. (6) Ἀνθομολογεῖσθαι δ' ἦν ἀναγκαῖον καὶ τὰς κατὰ μέρος ἀρετὰς αὐτοῦ, λέγοντα διότι πρός τε τοὺς θεοὺς εὐσεβῶς καὶ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους ἡμερώτατα διάκειται· ἐγκρατής τε γάρ ἐστι καὶ δίκαιος καὶ μεγαλόψυχος, ἔτι δὲ ἀψευδὴς καὶ μεταδοτικὸς τῶν ἀγαθῶν, καὶ καθόλου πάσης ἐπιθυμίας κρείττων, καὶ τὰς μὲν τιμωρίας ἐλάττους τῆς ἀξίας ἐπιτιθεὶς τοῖς ἁμαρτήσασι, τὰς δὲ χάριτας μείζονας τῆς εὐεργεσίας ἀποδιδοὺς τοῖς εὐεργετήσασι· (7) πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα παραπλήσια τούτοις διελθὼν ὁ κατευχόμενος, τὸ τελευταῖον ὑπὲρ τῶν ἀγνοουμένων ἀρὰν ἐποιεῖτο, τὸν μὲν βασιλέα τῶν ἐγκλημάτων ἐξαιρούμενος, εἰς δὲ τοὺς ὑπηρετοῦντας καὶ διδάξαντας τὰ φαῦλα καὶ τὴν βλάβην καὶ τὴν τιμωρίαν ἀξιῶν ἀποσκῆψαι. (8) Ταῦτα δ' ἔπραττεν ἅμα μὲν εἰς δεισιδαιμονίαν καὶ θεοφιλῆ βίον τὸν βασιλέα προτρεπόμενος, ἅμα δὲ καὶ κατὰ τρόπον ζῆν ἐθίζων οὐ διὰ πικρᾶς νουθετήσεως, ἀλλὰ δι' ἐπαίνων κεχαρισμένων καὶ πρὸς ἀρετὴν μάλιστ' ἀνηκόντων. (9) Μετὰ δὲ ταῦτα τοῦ βασιλέως ἱεροσκοπησαμένου μόσχῳ καὶ καλλιερήσαντος, ὁ μὲν ἱερογραμματεὺς παρανεγίνωσκέ τινας συμβουλίας καὶ πράξεις συμφερούσας ἐκ τῶν ἱερῶν βίβλων τῶν ἐπιφανεστάτων ἀνδρῶν, ὅπως ὁ τῶν ὅλων τὴν ἡγεμονίαν ἔχων τὰς καλλίστας προαιρέσεις τῇ διανοίᾳ θεωρήσας οὕτω πρὸς τὴν τεταγμένην τῶν κατὰ μέρος τρέπηται διοίκησιν. (10) Οὐ γὰρ μόνον τοῦ χρηματίζειν ἢ κρίνειν ἦν καιρὸς ὡρισμένος, ἀλλὰ καὶ τοῦ περιπατῆσαι καὶ λούσασθαι καὶ κοιμηθῆναι μετὰ τῆς γυναικὸς

suum arbitrium, nullis obnoxii censuris, moderarentur; sed universa, non modo quæ ad jurisdictionem pertinent, sed et quotidianæ vitæ regimen et victus ratio ad legum normam conformata erant. (2) Quippe ad ministeria ipsorum nullus adhibebatur servus neque emtitius neque verna, sed omnes nobilissimorum sacerdotum filii, viginti annos egressi et præ ejusdem gentis hominibus ceteris optime instituti : ut, si curatores corporis et familiares optimos nocte dieque secum rex haberet, nihil pravum aut vituperatione dignum committeret. Nullus enim princeps ad nimium improbitatis procedit, nisi præsto sint qui cupiditatibus ejus subserviant. (3) Horæ tam noctis quam diei præfinitæ erant, quibus regem non sibi placita, sed legibus statuta omni studio agere oportebat. (4) Sub auroram experrecto literæ undecunque scriptæ omnium primo acceptandæ erant, ut omnia rectius agere moderarique posset, si accurate singula regni negotia comperta haberet. Tum lotus et regni insignibus splendidaque trabea ornatus diis sacrificatum ibat. (5) Adductis tum ad aram victimis, mos erat principem sacerdotum regi adstantem magna voce in conferta Ægyptiorum corona preces enuntiare : ut dii sanitatem cum bonis ceteris omnibus regi, jus et æquum erga inferiores tuenti, largiantur. (6) Singulæ etiam regis virtutes deprædicandæ tum erant, quod videlicet pium se erga deos et mitissimum erga homines præbeat, ut qui sit continens, justus, magnanimus, alienus a mendacio, benignus bonorum communicator et tandem omnis concupiscentiæ victor; qui minores delictorum meritis pœnas irroget, et ampliorem beneficio gratiam rependat bene meritis. (7) Hæc multaque alia his similia ubi peroravit antistes, ignorantiæ ad extremum peccata exsecratur, regem quidem culpa eximens, sed et noxam et pœnas in ministros et doctores malorum rejiciens. (8) Quod ideo peragebat, simul ut ad metum numinis et vitam diis gratam regem exhortaretur, simul ut non admonitionis acerbitate, sed laudum illecebris virtuti maxime congruis ad vitæ modestiam illum assuefaceret. (9) Post hæc quum extis vituli inspectis rex perlitasset, a sacris libellis sacerdos consulta quædam et facta clarissimorum virorum ad vitam conducentia e commentariis sacris prælegebat, ut princeps reipublicæ honestissimorum rationes consiliorum animo consideratas ad præscriptam singulorum administrationem simili modo accommodaret. (10) Non enim agendi ad populum et judicia obeundi tantummodo, sed etiam deambulandi et lavandi et cum uxore dormiendi,

καὶ καθόλου τῶν κατὰ τὸν βίον πραττομένων ἁπάντων. (11) Τροφαῖς δ' ἔθος ἦν αὐτοῖς ἁπλαῖς χρῆσθαι, κρέα μὲν μόσχων καὶ χηνῶν μόνον προσφερομένους, οἴνου δὲ τακτόν τι μέτρον πίνοντας μὴ δυνάμενον πλησμονὴν ἄκαιρον ἢ μέθην περιποιῆσαι. (12) Καθόλου δὲ τὰ περὶ τὴν δίαιταν οὕτως ὑπῆρχε συμμέτρως συντεταγμένα, ὥστε δοκεῖν μὴ νομοθέτην, ἀλλὰ τὸν ἄριστον τῶν ἰατρῶν συντεταχέναι τῆς ὑγιείας στοχαζόμενον.

LXXI. Παραδόξου δ' εἶναι δοκοῦντος τοῦ μὴ πᾶσαν ἔχειν ἐξουσίαν τὸν βασιλέα τῆς καθ' ἡμέραν τροφῆς, πολλῷ θαυμασιώτερον ἦν τὸ μήτε δικάζειν μήτε χρηματίζειν τὸ τυχὸν αὐτοῖς ἐξεῖναι μηδὲ τιμωρήσασθαι μηδένα δι' ὕβριν ἢ διὰ θυμὸν ἤ τινα ἄλλην αἰτίαν ἄδικον, ἀλλὰ καθάπερ οἱ περὶ ἑκάστων κείμενοι νόμοι προσέταττον. (2) Ταῦτα δὲ κατὰ τὸ ἔθος πράττοντες οὐχ ὅπως ἠγανάκτουν ἢ προσέκοπτον ταῖς τύχαις, ἀλλὰ τοὐναντίον ἡγοῦντο ἑαυτοὺς ζῆν βίον μακαριώτατον. (3) Τοὺς μὲν γὰρ ἄλλους ἀνθρώπους ἐνόμιζον ἀλογίστως τοῖς φυσικοῖς πάθεσι χαριζομένους πολλὰ πράττειν τῶν φερόντων βλάβας ἢ κινδύνους, καὶ πολλάκις ἐνίους εἰδότας ὅτι μέλλουσιν ἁμαρτάνειν μηδὲν ἧττον πράττειν τὰ φαῦλα, κατισχυομένους ὑπ' ἔρωτος ἢ μίσους ἤ τινος ἑτέρου πάθους, ἑαυτοὺς δ' ἐζηλωκότας βίον τὸν ὑπὸ τῶν φρονιμωτάτων ἀνδρῶν προκεχριμένον ἐλαχίστοις περιπίπτειν ἀγνοήμασι. (4) Τοιαύτῃ δὲ χρωμένων τῶν βασιλέων δικαιοσύνῃ πρὸς τοὺς ὑποτεταγμένους, τὰ πλήθη ταῖς εἰς τοὺς ἡγουμένους εὐνοίαις πᾶσαν συγγενικὴν φιλοστοργίαν ὑπερεβάλλετο· οὐ γὰρ μόνον τὸ σύστημα τῶν ἱερέων, ἀλλὰ καὶ συλλήβδην ἅπαντες οἱ κατ' Αἴγυπτον οὐχ οὕτω γυναικῶν καὶ τέκνων καὶ τῶν ἄλλων τῶν ὑπαρχόντων αὐτοῖς ἀγαθῶν ἐφρόντιζον ὡς τῆς τῶν βασιλέων ἀσφαλείας. (5) Τοιγαροῦν πλεῖστον μὲν χρόνον τῶν μνημονευομένων βασιλέων πολιτικὴν κατάστασιν ἐτήρησαν, εὐδαιμονέστατον δὲ βίον ἔχοντες διετέλεσαν, ἕως ἔμεινεν ἡ προειρημένη τῶν νόμων σύνταξις, πρὸς δὲ τούτοις ἐθνῶν τε πλείστων ἐπεκράτησαν καὶ μεγίστους πλούτους ἔσχον, καὶ τὰς μὲν χώρας ἔργοις καὶ κατασκευάσμασιν ἀνυπερβλήτοις, τὰς δὲ πόλεις ἀναθήμασι πολυτελέσι καὶ παντοίοις ἐκόσμησαν.

LXXII. Καὶ τὰ μετὰ τὴν τελευτὴν δὲ γινόμενα τῶν βασιλέων παρὰ τοῖς Αἰγυπτίοις οὐ μικρὰν ἀπόδειξιν εἶχε τῆς τοῦ πλήθους εὐνοίας εἰς τοὺς ἡγουμένους· εἰς ἀνεπαίσθητον γὰρ χάριν ἡ τιμὴ τιθεμένη μαρτυρίαν ἀνόθευτον περιεῖχε τῆς ἀληθείας. (2) Ὁπότε γὰρ ἐκλείποι τις τὸν βίον τῶν βασιλέων, πάντες οἱ κατὰ τὴν Αἴγυπτον κοινὸν ἀνῃροῦντο πένθος, καὶ τὰς μὲν ἐσθῆτας κατερρήττοντο, τὰ δ' ἱερὰ συνέκλειον καὶ τὰς θυσίας ἐπεῖχον καὶ τὰς ἑορτὰς οὐκ ἦγον ἐφ' ἡμέρας ἑβδομήκοντα καὶ δύο· καταπεπλασμένοι δὲ τὰς κεφαλὰς πηλῷ καὶ περιεζωσμένοι σινδόνας ὑποκάτω τῶν μαστῶν ὁμοίως ἄνδρες καὶ γυναῖκες περιῄεσαν ἀθροισθέντες κατὰ διακοσίους ἢ τριακοσίους, καὶ τὸν μὲν θρῆνον ἐν ῥυθμῷ μετ' ᾠδῆς ποιούμενοι δὶς τῆς ἡμέρας

omniumque adeo per vitam agendorum tempus definitum erat. (11) Simplici præterea nutrimento uti et vitulorum tantum anserumque carnibus vesci, et certam bibere vini mensuram, quæ nec ad repletionem immodicam, nec ad ebrietatem faceret, in more habebant. (12) Breviter, tam moderata victus ratio præscripta fuit, ut non legislator, sed medicorum optimus ad sanam valetudinem omnia instituisse videatur.

LXXI. Mirum sane atque insolens videtur quotidiani potestatem cibi non integram esse regi; sed multo magis mirandum est, quod nec judicare, nec quidvis agere ipsis licebat nec punire quemquam ex petulantia aut ira aliave injusta causa, sed ut de singulis sancitæ leges jubebant. (2) Hæc quum more tenerent, tantum abfuit ut indigne ferrent, aut hac sorte offenderentur, ut contra beatissimam se vitam agere existimarent. (3) Alios enim mortales, temere naturæ affectibus indulgentes, multa cum damnis aut periculis conjuncta peragere, immo nonnullos sæpe, etiamsi peccaturos se præsciant, amore tamen vel odio vel quacunque perturbatione animi subactos, nihilominus mala perpetrare: se vero regulam vivendi a prudentissimis viris approbatam amplexos ab officio minimum aberrare statuebant. (4) Hac erga subditos justitia quum reges uterentur, majore in se cives benevolentia, quam amore cognatos, propensos habebant. Non enim sacerdotum dumtaxat collegia, sed universa Ægyptiorum natio, non tam de uxoribus liberisque et bonis suis privatis, quam de regum incolumitate solliciti erant. (5) Quocirca longissimo etiam tempore sub regibus memoratis integrum reipublicæ statum conservarunt, in summa vitam felicitate exigentes, quamdiu hæc legum constitutio vigebat. Ad hæc plurimæ ab eis gentes subactæ, maxima vis opum collecta, provinciæ inimitabili operum magnificentia illustratæ, urbesque variis ac sumtuosissimis donariis exornatæ fuerunt.

LXXII. Ac quæ post obitum Ægyptii regibus suis præstiterunt, non exiguam benevolentiæ civium erga magistratum declarationem habebant. Honos enim in gratiam beneficii a sensu remotam collatus non adulterinum veritati testimonium perhibebat. (2) Nam post regum cujuspiam e vita excessum omnes per Ægyptum, luctu communi suscepto, lacerare vestes, sacras ædes claudere, sacrificia inhibere, nec festa celebrare per septuaginta duos dies solebant; capitibus autem luto conspersis, sindoneque infra mammas succincti viri pariter et feminæ ad ducenos aut trecenos circumibant, bisque in die lugubri carmine defuncti

ἐτίμων ἐγκωμίοις, ἀνακαλούμενοι τὴν ἀρετὴν τοῦ τετελευτηκότος· τροφὴν δ' οὔτε τὴν ἀπὸ τῶν ἐμψύχων οὔτε τὴν ἀπὸ τοῦ πυροῦ προσεφέροντο, τοῦ τε οἴνου καὶ πάσης πολυτελείας ἀπείχοντο· (3) οὐδεὶς δ' ἂν οὔτε λουτροῖς οὔτε ἀλείμμασιν οὔτε στρωμναῖς προείλετο χρῆσθαι, οὐ μὴν οὐδὲ πρὸς τὰ ἀφροδίσια προσελθεῖν ἂν ἐτόλμησεν, ἀλλὰ καθάπερ ἀγαπητοῦ τέκνου τελευτήσαντος ἕκαστος περιώδυνος γινόμενος ἐπένθει τὰς εἰρημένας ἡμέρας. (4) Ἐν δὲ τούτῳ τῷ χρόνῳ τὰ πρὸς τὴν ταφὴν λαμπρῶς παρεσκευασμένοι, καὶ τῇ τελευταίᾳ τῶν ἡμερῶν θέντες τὴν τὸ σῶμα ἔχουσαν λάρνακα πρὸ τῆς εἰς τὸν τάφον εἰσόδου, προετίθεσαν κατὰ νόμον τῷ τετελευτηκότι κριτήριον τῶν ἐν τῷ βίῳ πραχθέντων· (5) δοθείσης δ' ἐξουσίας τῷ βουλομένῳ κατηγορεῖν, οἱ μὲν ἱερεῖς ἐνεκωμίαζον ἕκαστα τῶν καλῶς αὐτῷ πραχθέντων διεξιόντες, αἱ δὲ πρὸς τὴν ἐκφορὰν συνηγμέναι μυριάδες τῶν ὄχλων ἀκούουσαι συνεπευφήμουν, εἰ τύχοι καλῶς βεβιωκώς, εἰ δὲ μή, τοὐναντίον ἐθορύβουν. (6) Καὶ πολλοὶ τῶν βασιλέων διὰ τὴν τοῦ πλήθους ἐναντίωσιν ἀπεστερήθησαν τῆς ἐμφανοῦς καὶ νομίμου ταφῆς· διὸ καὶ συνέβαινε τοὺς τὴν βασιλείαν διαδεχομένους μὴ μόνον διὰ τὰς ἄρτι ῥηθείσας αἰτίας δικαιοπραγεῖν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸν φόβον τῆς μετὰ τὴν τελευτὴν ἐσομένης ὕβρεώς τε τοῦ σώματος καὶ βλασφημίας εἰς ἅπαντα τὸν αἰῶνα. Τῶν μὲν οὖν περὶ τοὺς ἀρχαίους βασιλεῖς νομίμων τὰ μέγιστα ταῦτ' ἐστί.

LXXIII. Τῆς Αἰγύπτου δὲ πάσης εἰς πλείω μέρη διῃρημένης, ὧν ἕκαστον κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν διάλεκτον ὀνομάζεται νομός, ἐφ' ἑκάστῳ τέτακται νομάρχης ὁ τὴν ἁπάντων ἔχων ἐπιμέλειάν τε καὶ φροντίδα. (2) Τῆς δὲ χώρας ἁπάσης εἰς τρία μέρη διῃρημένης τὴν μὲν πρώτην ἔχει μερίδα τὸ σύστημα τῶν ἱερέων, μεγίστης ἐντροπῆς τυγχάνον παρὰ τοῖς ἐγχωρίοις διά τε τὴν εἰς τοὺς θεοὺς ἐπιμέλειαν καὶ διὰ τὸ πλείστην σύνεσιν τοὺς ἄνδρας τούτους ἐκ παιδείας εἰσφέρεσθαι. (3) Ἐκ δὲ τούτων τῶν προσόδων τάς τε θυσίας ἁπάσας τὰς κατ' Αἴγυπτον συντελοῦσι καὶ τοὺς ὑπηρέτας τρέφουσι καὶ ταῖς ἰδίαις χρείαις χορηγοῦσιν· οὔτε γὰρ τὰς τῶν θεῶν τιμὰς ᾤοντο δεῖν ἀλλάττειν, ἀλλ' ὑπὸ τῶν αὐτῶν ἀεὶ καὶ παραπλησίως συντελεῖσθαι, οὔτε τοὺς πάντων προβουλευομένους ἐνδεεῖς εἶναι τῶν ἀναγκαίων. (4) Καθόλου γὰρ περὶ τῶν μεγίστων οὗτοι προβουλευόμενοι συνδιατρίβουσι τῷ βασιλεῖ, τῶν μὲν συνεργοί, τῶν δὲ εἰσηγηταὶ καὶ διδάσκαλοι γινόμενοι, καὶ διὰ μὲν τῆς ἀστρολογίας καὶ τῆς ἱεροσκοπίας τὰ μέλλοντα προσημαίνοντες, ἐκ δὲ τῶν ἐν ταῖς ἱεραῖς βίβλοις ἀναγεγραμμένων πράξεων τὰς ὠφελῆσαι δυναμένας παραναγινώσκοντες. (5) Οὐ γάρ, ὥσπερ παρὰ τοῖς Ἕλλησιν, εἷς ἀνὴρ ἢ μία γυνὴ τὴν ἱερωσύνην παρείληφεν, ἀλλὰ πολλοὶ περὶ τὰς τῶν θεῶν θυσίας καὶ τιμὰς διατρίβουσι, καὶ τοῖς ἐκγόνοις τὴν ὁμοίαν τοῦ βίου προαίρεσιν παραδιδόασιν. (6) Εἰσὶ δὲ οὗτοι πάντων τε ἀτελεῖς καὶ δευτερεύοντες μετὰ τὸν βασιλέα ταῖς τε

laudes concinne modulantes, virtutem ejus quasi ab inferis revocabant. Interim neque carnibus neque frumentis vescebantur, et a vino omnique lautitia abstinebant; (3) nec balneis aut unguentis aut lectorum stragulis uti, nec ad res venereas se conferre quisquam audebat, sed ut defuncta sobole carissima serio quisque mœrore correptus, luctui impendebat tot, quot diximus, dies. (4) Interea necessariis ad funerationem magnifice præparatis, et dierum ultimo cadaveris arca in vestibulo sepulcri exposita, ex legis præscripto, de vita rebusque gestis ejus, qui jam defunctus erat, judicium instituebant; (5) ubi si quis accusare vellet, liberam habebat potestatem; laudes autem regis peragebant sacerdotes, unumquodque præclarum ejus facinus recensentes: et multa hominum millia ad funeris deductionem congregata, si vitam bene peregisset, audita rumore secundo prosequebantur; sin vero secus, obstrepebant. (6) Multi itaque reges, ob plebis refragationem, conspicua et solemni funerationis pompa caruere. Quo effectum, ut reges non solum ob causas supra dictas, verum etiam quod contumeliosam post mortem corporis tractationem et sempiternum ignominiæ dedecus metuerent, justis actionibus studerent. Atque de regum antiquorum moribus potissima hæc sunt.

LXXIII. Ceterum quum tota Ægyptus in plures divisa sit partes, quæ voce Græca νομοὶ appellantur; suus unicuique nomarcha (gubernator seu prætor), penes quem rerum omnium administratio et cura, præfectus est. (2) Totiusque regionis, quæ tripartita est, primam sacerdotum ordo sibi portionem vindicat, in magna apud indigenas auctoritate et reverentia constitutus, tum ob rerum divinarum procurationem, tum quod summam ex eruditione prudentiam ad rempublicam afferunt. (3) Ex vectigalibus autem suis cuncta per Ægyptum sacrificia procurant ministrosque alunt, et suis inde usibus necessaria depromunt. Neque enim deorum honores mutari, sed ab eisdem eodem ritu peragi, neque in commune omnibus consulentes necessariorum copia destitui fas esse judicabant. (4) Hi namque de rebus maximis consiliarii regi perpetuo sunt præsto, qua opera, qua consilio et doctrina ipsum adjuvantes. Ex astrologia quidem et sacrorum inspectione futura prædicunt: e sacrorum vero librorum annotatis res gestas quæ utilitatem afferre possint prælegunt. (5) Non enim, ut apud Græcos, unus tantummodo vir aut femina una sacerdotio fungitur, sed complures sacrificia et honores deorum obeunt, qui posteris eandem vitæ rationem quasi per manus tradunt. (6) Hi a cunctis oneribus sunt immunes, et primas a rege honoris et pote-

δόξαις καὶ ταῖς ἐξουσίαις. Τὴν δὲ δευτέραν μοῖραν οἱ βασιλεῖς παρειλήφασιν εἰς προσόδους, ἀφ' ὧν εἴς τε τοὺς πολέμους χορηγοῦσι καὶ τὴν περὶ αὑτοὺς λαμπρότητα διαφυλάττουσι, καὶ τοὺς μὲν ἀνδραγαθήσαντας δωρεαῖς κατὰ τὴν ἀξίαν τιμῶσι, τοὺς δὲ ἰδιώτας διὰ τὴν ἐκ τούτων εὐπορίαν οὐ βαπτίζουσι ταῖς εἰσφοραῖς. (7) Τὴν δὲ μερίδα τὴν τελευταίαν ἔχουσιν οἱ μάχιμοι καλούμενοι καὶ πρὸς τὰς λειτουργίας τὰς εἰς τὴν στρατείαν ὑπακούοντες, ἵν' οἱ κινδυνεύοντες εὐνούστατοι τῇ χώρᾳ διὰ τὴν κληρουχίαν ὄντες πάνυ γε προθύμως ἐπιδέχωνται τὰ συμβαίνοντα κατὰ τοὺς πολέμους δεινά. (8) Ἄτοπον γὰρ ἦν τὴν μὲν τῶν ἁπάντων σωτηρίαν τούτοις ἐπιτρέπειν, ὑπὲρ οὗ δὲ ἀγωνιοῦνται μηδὲν αὐτοῖς ὑπάρχειν κατὰ τὴν χώραν σπουδῆς ἄξιον· τὸ δὲ μέγιστον, εὐπορουμένους αὐτοὺς ῥᾳδίως τεκνοποιήσειν, καὶ διὰ τοῦτο τὴν πολυανθρωπίαν κατασκευάζειν, ὥστε μὴ προσδεῖσθαι ξενικῆς δυνάμεως τὴν χώραν. (9) Ὁμοίως δὲ οὗτοι τὴν τάξιν ταύτην ἐκ προγόνων διαδεχόμενοι ταῖς μὲν τῶν πατέρων ἀνδραγαθίαις προτρέπονται πρὸς τὴν ἀνδρείαν, ἐκ παίδων δὲ ζηλωταὶ γινόμενοι τῶν πολεμικῶν ἔργων ἀνίκητοι ταῖς τόλμαις καὶ ταῖς ἐμπειρίαις ἀποβαίνουσιν.

LXXIV. Ἔστι δ' ἕτερα συντάγματα τῆς πολιτείας τρία, τό τε τῶν νομέων καὶ τὸ τῶν γεωργῶν, ἔτι δὲ τὸ τῶν τεχνιτῶν. Οἱ μὲν οὖν γεωργοὶ μικροῦ τινος τὴν καρποφόρον γῆν τὴν παρὰ τοῦ βασιλέως καὶ τῶν ἱερέων καὶ τῶν μαχίμων μισθούμενοι διατελοῦσι τὸν ἅπαντα χρόνον περὶ τὴν ἐργασίαν ὄντες τῆς χώρας· ἐκ νηπίου δὲ συντρεφόμενοι ταῖς γεωργικαῖς ἐπιμελείαις πολὺ προέχουσι τῶν παρὰ τοῖς ἄλλοις ἔθνεσι γεωργῶν ταῖς ἐμπειρίαις· (2) καὶ γὰρ τὴν τῆς γῆς φύσιν καὶ τὴν τῶν ὑδάτων ἐπίρρυσιν, ἔτι δὲ τοὺς καιροὺς τοῦ τε σπόρου καὶ τοῦ θερισμοῦ καὶ τῆς ἄλλης τῶν καρπῶν συγκομιδῆς ἀκριβέστατα πάντων γινώσκουσι, τὰ μὲν ἐκ τῆς τῶν προγόνων παρατηρήσεως μαθόντες, τὰ δ' ἐκ τῆς ἰδίας πείρας διδαχθέντες. (3) Ὁ δ' αὐτὸς λόγος ἐστὶ καὶ περὶ τῶν νομέων, οἳ τὴν τῶν θρεμμάτων ἐπιμέλειαν ἐκ πατέρων ὥσπερ κληρονομίας νόμῳ παραλαμβάνοντες ἐν βίῳ κτηνοτρόφῳ διατελοῦσι πάντα τὸν τοῦ ζῆν χρόνον· (4) καὶ πολλὰ μὲν παρὰ τῶν προγόνων πρὸς θεραπείαν καὶ διατροφὴν ἀρίστην τῶν βοσκομένων παρειλήφασιν, οὐκ ὀλίγα δ' αὐτοὶ διὰ τὸν εἰς ταῦτα ζῆλον προσευρίσκουσι, καὶ τὸ θαυμασιώτατον, διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς εἰς ταῦτα σπουδῆς οἵ τε ὀρνιθοτρόφοι καὶ οἱ χηνοβοσκοὶ χωρὶς τῆς παρὰ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις ἐκ φύσεως συντελουμένης γενέσεως τῶν εἰρημένων ζῴων αὐτοὶ διὰ τῆς ἰδίας φιλοτεχνίας ἀμύθητον πλῆθος ὀρνέων ἀθροίζουσιν· (3) οὐ γὰρ ἐπῳάζουσι διὰ τῶν ὀρνίθων, ἀλλ' αὐτοὶ παραδόξως χειρουργοῦντες τῇ συνέσει καὶ φιλοτεχνίᾳ τῆς φυσικῆς ἐνεργείας οὐκ ἀπολείπονται. (6) Ἀλλὰ μὴν καὶ τὰς τέχνας ἰδεῖν ἔστι παρὰ τοῖς Αἰγυπτίοις μάλιστα διαπεπονημένας καὶ πρὸς τὸ καθῆκον τέλος διηκριβωμένας· παρὰ μόνοις γὰρ τούτοις οἱ δημιουργοὶ πάντες οὔτ' ἐργασίας ἄλλης οὔτε πολιτικῆς τάξεως μεταλαμβάνειν

statis obtinent. Secunda terræ portio regibus cessit ad vectigalia, unde in usus bellorum impendunt, et splendorem suum conservant; spectatæ quoque virtutis viros dignis prosequuntur muneribus, et quia affatim ipsis suppetit, tributis plebem non demergunt. (7) Pars ultima militibus cedit, qui ad officia in expeditionibus bellicis dicto se audientes exhibent; ut, qui bellorum periculis objectantur, per liberalem hanc agrorum attributionem summa patriæ benevolentia devincti promtissime bellorum discrimina excipiant. (8) Absurdum enim est salutem omnium committere iis, qui nihil in patria, pro quo dimicent, cari et pretiosi habeant; et quod potissimum, ut in hac fortunarum copia soboli dent operam facilius, et populosam efficiant terram, ne peregrinis militum copiis sit opus. (9) Adde quod ordine isto a majoribus accepto, virtutis paternæ exemplo ad fortitudinem excitantur, et a pueris rerum bellicarum studiosi, fiducia animorum et peritia invicti tandem evadunt.

LXXIV. Distincta quoque est respublica in tres alias hominum classes, pastorum videlicet, agricolarumque et opificum. Agricolæ solum fructibus gignendis aptum, non magnis elocatum stipendiis a rege sacerdotibusque ac militaribus accipiunt, et in hoc omne tempus exercendo conterunt; et quia ab infantia in studiis rusticis educantur, longe aliarum gentium colonos peritia exsuperant. (2) Nam terræ naturam et aquarum fluxum et sementis atque messis et alios comportandi fructus tempora exacte norunt, partim majorum disciplina, partim experientia propria. (3) Eadem quoque pastorum ratio, qui, pecorum cura tanquam hereditatis jure a parentibus accepta, iis alendis omne vitæ tempus elocant. (4) Multa quidem a progenitoribus de optima accurandi et pascendi pecudes ratione accepta habent, sed non pauca æmulationis studio etiam ipsi inveniunt. Et quod admirationem propter summam in hisce rebus industriam inprimis meretur, gallinarum altores anserumque pastores, animantium horum procreatione, natura ceteris quoque hominibus pervulgata, non contenti, suo ipsi ingenio infinitam avium (hujus generis) multitudinem congregant. (5) Non enim aves incubare sinunt, sed suis ipsi manibus, quod mirum est, fœtus excludunt, et sic efficacitati naturali ingenio et arte nihil concedunt. (6) Quin et artificia Ægyptiis maxime exculta et ad justum perducta finem videre est. Apud hos enim solos artificibus universis neque aliud opificium neque ullum in republica munus suscipere licet, nisi a legibus definitum et a parentibus traditum: ut

ἔωνται πλὴν τῆς ἐκ τῶν νόμων ὡρισμένης καὶ παρὰ τῶν γονέων παραδεδομένης, ὥστε μήτε διδασκάλου φθόνον μήτε πολιτικοὺς περισπασμοὺς μήτ' ἄλλο μηδὲν ἐμποδίζειν αὐτῶν τὴν εἰς ταῦτα σπουδήν. (7) Παρὰ μὲν γὰρ τοῖς ἄλλοις ἰδεῖν ἔστι τοὺς τεχνίτας περὶ πολλὰ τῇ διανοίᾳ περισπωμένους καὶ διὰ τὴν πλεονεξίαν μὴ μένοντας τὸ παράπαν ἐπὶ τῆς ἰδίας ἐργασίας· οἱ μὲν γὰρ ἐφάπτονται γεωργίας, οἱ δ' ἐμπορίας κοινωνοῦσιν, οἱ δὲ δυοῖν ἢ τριῶν τεχνῶν ἀντέχονται, πλεῖστοι δ' ἐν ταῖς δημοκρατουμέναις πόλεσιν εἰς τὰς ἐκκλησίας συντρέχοντες τὴν μὲν πολιτείαν λυμαίνονται, τὸ δὲ λυσιτελὲς περιποιοῦνται παρὰ τῶν μισθοδοτούντων· παρὰ δὲ τοῖς Αἰγυπτίοις, εἴ τις τῶν τεχνιτῶν μετάσχοι τῆς πολιτείας ἢ τέχνας πλείους ἐργάζοιτο, μεγάλαις περιπίπτει τιμωρίαις. (8) Τὴν μὲν οὖν διαίρεσιν τῆς πολιτείας καὶ τὴν τῆς ἰδίας τάξεως ἐπιμέλειαν διὰ προγόνων τοιαύτην ἔσχον οἱ τὸ παλαιὸν τὴν Αἴγυπτον κατοικοῦντες.

LXXV. Περὶ δὲ τὰς κρίσεις οὐ τὴν τυχοῦσαν ἐποιοῦντο σπουδήν, ἡγούμενοι τὰς ἐν τοῖς δικαστηρίοις ἀποφάσεις μεγίστην ῥοπὴν τῷ κοινῷ βίῳ φέρειν πρὸς ἀμφότερα. (2) Δῆλον γὰρ ἦν ὅτι τῶν μὲν παρανομούντων κολαζομένων, τῶν δ' ἀδικουμένων βοηθείας τυγχανόντων, ἀρίστη διόρθωσις ἔσται τῶν ἁμαρτημάτων· εἰ δ' ὁ φόβος ὁ γινόμενος ἐκ τῶν κρίσεων τοῖς παρανομοῦσιν ἀνατρέποιτο χρήμασιν ἢ χάρισιν, ἐσομένην ἑώρων τοῦ κοινοῦ βίου σύγχυσιν. (3) Διόπερ ἐκ τῶν ἐπιφανεστάτων πόλεων τοὺς ἀρίστους ἄνδρας ἀποδεικνύντες δικαστὰς κοινοὺς οὐκ ἀπετύγχανον τῆς προαιρέσεως. Ἐξ Ἡλιουπόλεως γὰρ καὶ Θηβῶν καὶ Μέμφεως δέκα δικαστὰς ἐξ ἑκάστης προέκρινον· καὶ τοῦτο τὸ συνέδριον οὐκ ἐδόκει λείπεσθαι τῶν Ἀθήνησιν Ἀρεοπαγιτῶν ἢ τῶν παρὰ Λακεδαιμονίοις γερόντων. (4) Ἐπεὶ δὲ συνέλθοιεν οἱ τριάκοντα, ἐπέκρινον ἐξ ἑαυτῶν ἕνα τὸν ἄριστον, καὶ τοῦτον μὲν ἀρχιδικαστὴν καθίσταντο, εἰς δὲ τὸν τούτου τόπον ἀπέστελλεν ἡ πόλις ἕτερον δικαστήν. Συντάξεις δὲ τῶν ἀναγκαίων παρὰ τοῦ βασιλέως τοῖς μὲν δικασταῖς ἱκαναὶ πρὸς διατροφὴν ἐχορηγοῦντο, τῷ δὲ ἀρχιδικαστῇ πολλαπλάσιοι. (5) Ἐφόρει δ' οὗτος περὶ τὸν τράχηλον ἐκ χρυσῆς ἁλύσεως ἠρτημένον ζῴδιον τῶν πολυτελῶν λίθων, ὃ προσηγόρευον ἀλήθειαν· τῶν δ' ἀμφισβητήσεων ἤρχοντο ἐπειδὴ τὴν τῆς ἀληθείας εἰκόνα ὁ ἀρχιδικαστὴς προσθοῖτο. (6) Τῶν δὲ πάντων νόμων ἐν βιβλίοις ὀκτὼ γεγραμμένων, καὶ τούτων παρακειμένων τοῖς δικασταῖς, ἔθος ἦν τὸν μὲν κατήγορον γράψαι καθ' ἓν ὧν ἐνεκάλει καὶ πῶς γέγονε καὶ τὴν ἀξίαν τοῦ ἀδικήματος ἢ τῆς βλάβης, τὸν ἀπολογούμενον δὲ λαβόντα τὰ χρηματισθέντα ὑπὸ τῶν ἀντιδίκων ἀντιγράψαι πρὸς ἕκαστον ὡς οὐκ ἔπραξεν, ἢ πράξας οὐκ ἠδίκησεν, ἢ ἀδικήσας ἐλάττονος ζημίας ἄξιός ἐστι τυχεῖν. (7) Ἔπειτα νόμιμον ἦν τὸν κατήγορον ἀντιγράψαι καὶ πάλιν τὸν ἀπολογούμενον ἀντιθεῖναι· ἀμφοτέρων δὲ τῶν ἀντιδίκων τὰ γεγραμμένα δὶς τοῖς δικασταῖς δόντων, τὸ τηνικαῦτα ἔδει τοὺς μὲν τριάκοντα τὰς

neque magistrorum invidia neque rerum civilium occupatio neque aliud quidquam illorum circa hæc studium impediat. (7) Alibi enim circa multa districtum habere animum artifices, nec in unius dumtaxat rei tractatione propter avaritiam persistere videmus: alii enim agriculturæ manus admovent, alii mercaturæ fiunt consortes; sunt etiam qui duas aut tres simul artes capessant; plurimi in civitatibus popularem statum amplexis ad conciones publicas cursitantes detrimentum reipublicæ, sibi vero emolumentum per aliorum largitiones comparant. At inter Ægyptios, si quis opificum rempublicam capessit, aut plura simul artificia exercet, gravissimas incurrit pœnas. (8) Hac igitur ratione veterum Ægyptiorum respublica distincta fuit; hanc sui quisque ordinis curam inde a majoribus usque gessit.

LXXV. Judiciis vero diligentiam non vulgarem adhibent; quod sententias pro tribunali pronuntiatas maximum vitæ communi momentum afferre in utramque partem censent. (2) Nam haud obscurum ipsis erat, si facinorosi punirentur, injuria oppressis auxilium ferretur, optimam hanc delictorum emendationem fore; et contra, si terror a judiciis impendens sceleratis vel pecunia vel gratia everteretur, confusionem universæ hominum societatis eventuram prospiciebant. (3) Nec absque successu consilium fuit, quo optimos ex civitatibus nobilissimis viros judiciis præfecerunt. Nam ex Heliopoli et Thebis et Memphi denos judices elegerunt. Qui consessus nec Areopagitis Atheniensium nec senatui Lacedæmoniorum postponendus videbatur. (4) Congressi hi triginta viri unum ex collegio, et quidem optimum, præsidem judiciorum crearunt, in cujus locum urbs alium submittebat judicem. Stipendia, quæ in victum et alias res necessarias sufficerent, a rege judicibus prodebantur, sed judicii præfecto multo amplius. (5) Gestabat is in collo ex aurea catena dependens e lapillis pretiosissimis simulacrum, cui Veritas nomen. Hoc a judiciorum principe assumtum disceptandi lites auspicium erat. (6) Tum octo codicibus, quibus universæ leges descriptæ continebantur, apud judices depositis, mos fuit ut actor singulatim scripto exhiberet et crimen, et facti modum, et damni illati æstimationem; reus contra post acceptum ab adversario criminationis libellum ad singula scriptum opponere, se vel non fecisse, vel faciendo non deliquisse, vel deliquendo minus pœnæ commeruisse: (7) tum accusator scripto replicare, defensor responsionem duplicare. Postquam bis ita libellos judicibus exhibuerant litigantes,

γνώμας ἐν ἀλλήλοις ἀποφαίνεσθαι, τὸν ἀρχιδικαστὴν δὲ τὸ ζῴδιον τῆς ἀληθείας προστίθεσθαι τῇ ἑτέρᾳ τῶν ἀμφισβητήσεων.

LXXVI. Τούτῳ δὲ τῷ τρόπῳ τὰς κρίσεις πάσας συντελεῖν τοὺς Αἰγυπτίους, νομίζοντας ἐκ μὲν τοῦ λέγειν τοὺς συνηγόρους πολλὰ τοῖς δικαίοις ἐπισκοτήσειν· καὶ γὰρ τὰς τέχνας τῶν ῥητόρων καὶ τὴν τῆς ὑποκρίσεως γοητείαν καὶ τὰ τῶν κινδυνευόντων δάκρυα πολλοὺς προτρέπεσθαι παρορᾶν τὸ τῶν νόμων ἀπότομον καὶ τὴν τῆς ἀληθείας ἀκρίβειαν· (2) θεωρεῖσθαι γοῦν τοὺς ἐπαινουμένους ἐν τῷ κρίνειν πολλάκις ἢ δι' ἀπάτην ἢ διὰ ψυχαγωγίαν ἢ διὰ τὸ πρὸς τὸν ἔλεον πάθος συνεκφερομένους τῇ δυνάμει τῶν συνηγορούντων· ἐκ δὲ τοῦ γράφειν τὰ δίκαια τοὺς ἀντιδίκους ᾤοντο τὰς κρίσεις ἀκριβεῖς ἔσεσθαι, γυμνῶν τῶν πραγμάτων θεωρουμένων. (3) Οὕτω γὰρ ἂν μάλιστα μήτε τοὺς εὐφυεῖς τῶν βραδυτέρων πλεονεκτήσειν μήτε τοὺς ἐνηθληκότας τῶν ἀπείρων μήτε τοὺς ψεύστας καὶ τολμηροὺς τῶν φιλαλήθων καὶ κατεσταλμένων τοῖς ἤθεσι, πάντας δ' ἐπ' ἴσης τεύξεσθαι τῶν δικαίων, ἱκανὸν χρόνον ἐκ τῶν νόμων λαμβανόντων τῶν μὲν ἀντιδίκων ἐξετάσαι τὰ παρ' ἀλλήλων, τῶν δὲ δικαστῶν συγκρῖναι τὰ παρ' ἀμφοτέρων.

LXXVII. Ἐπεὶ δὲ τῆς νομοθεσίας ἐμνήσθημεν, οὐκ ἀνοίκειον εἶναι τῆς ὑποκειμένης ἱστορίας νομίζομεν ἐκθέσθαι τῶν νόμων ὅσοι παρὰ τοῖς Αἰγυπτίοις παλαιότητι διήνεγκαν ἢ παρηλλαγμένην τάξιν ἔσχον, ἢ τὸ σύνολον ὠφέλειαν τοῖς φιλαναγνωστοῦσι δύνανται παρασχέσθαι. (2) Πρῶτον μὲν οὖν κατὰ τῶν ἐπιόρκων θάνατος ἦν παρ' αὐτοῖς τὸ πρόστιμον, ὡς δύο τὰ μέγιστα ποιούντων ἀνομήματα, θεούς τε ἀσεβούντων καὶ τὴν μεγίστην τῶν παρ' ἀνθρώποις πίστιν ἀνατρεπόντων. (3) Ἔπειτα εἴ τις ἐν ὁδῷ κατὰ τὴν χώραν ἰδὼν φονευόμενον ἄνθρωπον ἢ τὸ καθόλου βίαιόν τι πάσχοντα μὴ ῥύσαιτο δυνατὸς ὤν, θανάτῳ περιπεσεῖν ὤφειλεν· εἰ δὲ πρὸς ἀλήθειαν διὰ τὸ ἀδύνατον μὴ κατισχύσαι βοηθῆσαι, μηνῦσαί γε πάντως ὤφειλε τοὺς λῃστὰς καὶ ἐπεξιέναι τὴν παρανομίαν· τὸν δὲ ταῦτα μὴ πράξαντα κατὰ τὸν νόμον ἔδει μαστιγοῦσθαι τεταγμένας πληγὰς καὶ πάσης εἴργεσθαι τροφῆς ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας. (4) Οἱ δὲ ψευδῶς τινων κατηγορήσαντες ὤφειλον τοῦτο παθεῖν ὃ τοῖς συκοφαντηθεῖσιν ἐτέτακτο πρόστιμον, εἴπερ ἔτυχον καταδικασθέντες. (5) Προσετέτακτο δὲ καὶ πᾶσι τοῖς Αἰγυπτίοις ἀπογράφεσθαι πρὸς τοὺς ἄρχοντας ἀπὸ τίνων ἕκαστος πορίζεται τὸν βίον, καὶ τὸν ἐν τούτοις ψευσάμενον ἢ πόρον ἄδικον ἐπιτελοῦντα θανάτῳ περιπίπτειν ἦν ἀναγκαῖον. Λέγεται δὲ τοῦτον τὸν νόμον ὑπὸ Σόλωνος παραβαλόντος εἰς Αἴγυπτον εἰς τὰς Ἀθήνας μετενεχθῆναι. (6) Εἰ δέ τις ἑκουσίως ἀποκτείναι τὸν ἐλεύθερον ἢ τὸν δοῦλον, ἀποθνήσκειν τοῦτον οἱ νόμοι προσέταττον, ἅμα μὲν βουλόμενοι μὴ ταῖς διαφοραῖς τῆς τύχης, ἀλλὰ ταῖς τῶν πράξεων ἐπιβολαῖς εἴργεσθαι πάντας ἀπὸ τῶν φαύλων, ἅμα δὲ διὰ τῆς τῶν δούλων φροντίδος ἐθίζοντες τοὺς ἀνθρώπους πολὺ μᾶλλον εἰς

tandem sententias inter se dicendi triginta viris, principi judicum veritatis effigiem alteri controversantium parti applicandi officium incumbebat.

LXXVI. Hoc modo cuncta Ægyptiis judicia peragere solenne est. Causidicorum enim oratione multum juri caliginis offundi arbitrantur; quum oratorum artes et actionis præstigiæ et periclitantium lacrimæ multos adducant, ut legum rigorem et veritatis normam posthabeant. (2) Sæpenumero enim videri vel exercitatos in judiciis aut per fallaciam, aut per voluptatem aut misericordiæ affectionem, facultate dicentis abripi. Verum enimvero si suam adversarii causam in literas referrent, rebus per se nude consideratis, accuratiorem fore dijudicationem existimabant. (3) Ita enim nec ingeniosos tardioribus, nec exercitatos imperitis, nec mendaces et confidentes veracibus et modestis prælatum iri; sed omnes æquo jure potituros, quando sat longum a lege tempus concederetur adversariis ad ingesta et regesta examinandum, judicibus ad utriusque partis dicta conferendum et dijudicandum.

LXXVII. Jam postquam legum mentio incidit, non alienum ab instituta historia ducimus, leges Ægyptiorum exponere, quæ vel antecellunt vetustate, vel diversam ab aliis constitutionem habent, vel, ut verbo dicatur, utilitatem afferre studioso lectori queant. (2) Primum igitur in perjuros capitis pœna sancita fuit: ut qui duo maxima committerent flagitia, quæ et pietatem in deos violarent, et maximum fidei inter homines firmamentum everterent. (3) Deinde si quis in via hominem interfici, aut quamlibet vim sustinere videns, quum posset, non vindicasset, capitali supplicio obnoxius erat. Sin quis revera opem ferre per infirmitatem non potuisset, indicare tamen latrones et actione scelus persequi tenebatur. Hoc negligenti plagæ certo numero inflictæ et triduo cibis interdictum. (4) Calumniosi accusatores statutam falso delatis pœnam subibant, si ejus condemnati essent. (5) Porro Ægyptiis universis injunctum erat, ut nomina apud magistratus profiterentur, indicantes simul quo proventu et vitæ genere victum sibi quisque compararet. Mentitus aut injustum agitans quæstum mortis pœnam incurrebat. Quam legem Solon a peregrinatione in Ægyptum Athenas traduxisse fertur. (6) Qui sponte liberum hominem aut etiam servum necasset, ei leges capitis supplicium irrogabant: utpote quæ non diversa fortunæ conditione, sed factorum consiliis a sceleribus inhiberi cunctos vellent, et hac erga servos cura homines condocefacerent,

τοὺς ἐλευθέρους μηδὲν ὅλως ἐξαμαρτάνειν. (7) Καὶ κατὰ μὲν τῶν γονέων τῶν ἀποκτεινάντων τὰ τέκνα θάνατον μὲν οὐχ ὥρισαν, ἡμέρας δὲ τρεῖς καὶ νύκτας ἴσας συνεχῶς ἦν ἀναγκαῖον περιειληφότας τὸν νεκρὸν ὑπομένειν φυλακῆς παρεδρευούσης δημοσίας· οὐ γὰρ δίκαιον ὑπελήφθη τὸ τοῦ βίου στερίσκειν τοὺς τὸν βίον τοῖς παισὶ δεδωκότας, νουθετήσει δὲ μᾶλλον λύπην ἐχούσῃ καὶ μεταμέλειαν ἀποτρέπειν τῶν τοιούτων ἐγχειρημάτων· (8) κατὰ δὲ τῶν τέκνων τῶν γονεῖς φονευσάντων τιμωρίαν ἐξηλλαγμένην ἔθηκαν· ἔδει γὰρ τοὺς καταδικασθέντας ἐπὶ τούτοις καλάμοις ὀξέσι δακτυλιαῖα μέρη τοῦ σώματος κατατμηθέντας ἐπ' ἀκάνθαις κατακαίεσθαι ζῶντας· μέγιστον τῶν ἐν ἀνθρώποις ἀδικημάτων κρίνοντες τὸ βιαίως τὸ ζῆν ἀφαιρεῖσθαι τῶν τὴν ζωὴν αὐτοῖς δεδωκότων. (9) Τῶν δὲ γυναικῶν τῶν καταδικασθεισῶν θανάτῳ τὰς ἐγκύους μὴ θανατοῦσθαι πρὶν ἂν τέκωσι· καὶ τοῦτο τὸ νόμιμον πολλοὶ καὶ τῶν Ἑλλήνων κατέδειξαν, ἡγούμενοι παντελῶς ἄδικον εἶναι τὸ μηδὲν ἀδικῆσαν τῷ ἀδικήσαντι τῆς αὐτῆς μετέχειν τιμωρίας, καὶ παρανομήματος ἑνὸς γενομένου παρὰ δυοῖν λαμβάνειν τὸ πρόστιμον, πρὸς δὲ τούτοις κατὰ προαίρεσιν πονηρὰν ἐκτελεσθέντος τοῦ ἀδικήματος, τὸ μηδεμίαν πω σύνεσιν ἔχον ὑπὸ τὴν ὁμοίαν ἄγειν κόλασιν, τὸ δὲ πάντων μέγιστον, ὅτι ταῖς κυούσαις ἰδίᾳ τῆς αἰτίας ἐπενηνεγμένης οὐδαμῶς προσήκει τὸ κοινὸν πατρὸς καὶ μητρὸς τέκνον ἀναιρεῖσθαι· (10) ἐπ' ἴσης γὰρ ἄν τις φαύλους διαλάβοι κριτὰς τούς τε τὸν ἔνοχον τῷ φόνῳ σώζοντας καὶ τοὺς τὸ μηδὲν ὅλως ἀδικῆσαν συναναιροῦντας. (11) Τῶν μὲν οὖν φονικῶν νόμων οἱ μάλιστα δοκοῦντες ἐπιτετεῦχθαι τοιοῦτοί τινες ἦσαν.

LXXVIII. Τῶν δ' ἄλλων ὁ μὲν περὶ τῶν πολέμων κείμενος κατὰ τῶν τὴν τάξιν λιπόντων ἢ τὸ παραγγελθὲν ὑπὸ τῶν ἡγεμόνων μὴ ποιούντων ἔταττε πρόστιμον οὐ θάνατον, ἀλλὰ τὴν ἐσχάτην ἀτιμίαν· (2) εἰ δ' ὕστερον ταῖς ἀνδραγαθίαις ὑπερβάλοιντο τὰς ἀτιμίας, εἰς τὴν προϋπάρξασαν παρρησίαν ἀποκαθίστα, ἅμα μὲν τοῦ νομοθέτου δεινοτέραν τιμωρίαν ποιοῦντος τὴν ἀτιμίαν ἢ τὸν θάνατον, ἵνα τὸ μέγιστον τῶν κακῶν ἐθίσῃ πάντας κρίνειν τὴν αἰσχύνην, ἅμα δὲ τοὺς μὲν θανατωθέντας ἡγεῖτο μηδὲν ὠφελήσειν τὸν κοινὸν βίον, τοὺς δὲ ἀτιμωθέντας ἀγαθῶν πολλῶν αἰτίους ἔσεσθαι διὰ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς παρρησίας. (3) Καὶ τῶν μὲν τὰ ἀπόρρητα τοῖς πολεμίοις ἀπαγγειλάντων ἐπέταττεν ὁ νόμος ἐκτέμνεσθαι τὴν γλῶτταν, τῶν δὲ τὸ νόμισμα παρακοπτόντων ἢ μέτρα καὶ σταθμὰ παραποιούντων ἢ παραγλυφόντων τὰς σφραγῖδας, ἔτι δὲ τῶν γραμματέων τῶν ψευδεῖς χρηματισμοὺς γραφόντων ἢ ἀφαιρούντων τι τῶν ἐγγεγραμμένων, καὶ τῶν τὰς ψευδεῖς συγγραφὰς ἐπιφερόντων, ἀμφοτέρας ἐκέλευσεν ἀποκόπτεσθαι τὰς χεῖρας, ὅπως ἕκαστος οἷς μέρεσι τοῦ σώματος παρενόμησεν, εἰς ταῦτα κολαζόμενος αὐτὸς μὲν μέχρι τελευτῆς ἀνίατον ἔχῃ τὴν συμφοράν, τοὺς δ' ἄλλους διὰ τῆς ἰδίας τιμωρίας νουθετῶν ἀποτρέπῃ τῶν ὁμοίων τι πράττειν. (4) Πικροὶ δὲ καὶ περὶ τῶν γυναικῶν νόμοι παρ' αὐτοῖς

ingenuos multo minus injuriis afficiendos. (7) Parentibus liberorum interfectio non capitalis erat; sed tres dies atque noctes in complexu occisi perdurare, custodia assidente publica, cogebantur. Non enim justum putabant vita privare eos qui vitam natis dedissent; sed castigatione potius, cui dolor et pœnitentia inesset, homines ab ejusmodi ausis avertendos esse. (8) At in filios parricidas exquisitissimum pœnæ genus statuerunt: damnatos enim ob hæc, postquam digitalia corporis membra calamis præacutis desecta erant, vivos super spinis cremari necessum erat. Nam atrocissimum inter mortales scelus esse judicabant, per vim illis vitam eripere, qui vitam dedissent. (9) Prægnantes ad mortem condemnatas ante partum non interimebant. Quam legem multi Græcorum receperunt, iniquum existimantes, quod nihil deliquisset, idem cum malefico supplicium perpeti, et ob unius facinus a duobus pœnam exigi; ad hæc, quum maligno scelus consilio peractum esset, eidem supplicio nondum intelligentem subjici; et quod omnium maximum, nequaquam convenire, ut quum gravida tantum rea peragatur, fœtus tam patri quam matri communis vita multetur: (10) quandoquidem non magis improbentur judices, qui cædis reum servant, quam qui insontes e medio tollunt. (11) Capitales ergo leges, quæ quidem præ ceteris sapientiæ laudem merentur, ita se habent.

LXXVIII. Inter alias vero, quæ de bellis sancita est, ordinum desertoribus aut imperatorum jussa non exsequentibus, non mortis, sed infamiæ extremæ pœnam decernit. (2) Quodsi postea ignominiam strenuitate aboleverint, in pristinam libertatem et fiduciam restituuntur. Ita quum ignominiam gravius morte supplicium fecit legumlator, simul infamiam pro summo habendam malo docere voluit, simul nihil morte affectos vitæ communi profuturos amplius, honore vero dejectos pristinæ ingenuitatis desiderio plurimum adhuc boni effecturos censebat. (3) Qui hostibus secreta enuntiarent, his linguam exsecari lex mandabat. Illis qui monetam adulterarent, aut pondera et mensuras falsarent, aut sigilla transculperent, scribis etiam, qui tabulas falsas concinnarent, vel de relatis in tabulas publicas quidpiam demerent, aut syngraphas ementitas obtruderent; lex utramque manum præcidi jussit, ut, qua quisque corporis parte in legem peccasset, hac ad finem usque irreparabili cum damno et ipse culpam lueret, et alios, pœna hac sua commonefactos, ab id genus facinore deterreret. (4) De sexu

ὑπῆρχον· τοῦ μὲν γὰρ βιασαμένου γυναῖκα ἐλευθέραν προσέταξαν ἀποκόπτεσθαι τὰ αἰδοῖα, νομίσαντες τὸν τοιοῦτον μιᾷ πράξει παρανόμῳ τρία τὰ μέγιστα τῶν κακῶν ἐνηργηκέναι, τὴν ὕβριν καὶ τὴν φθορὰν καὶ τὴν τῶν τέκνων σύγχυσιν· (3) εἰ δέ τις πείσας μοιχεύσαι, τὸν μὲν ἄνδρα ῥάβδοις χιλίας πληγὰς λαμβάνειν ἐκέλευον, τῆς δὲ γυναικὸς τὴν ῥῖνα κολοβοῦσθαι, ὑπολαμβάνοντες δεῖν τῆς πρὸς ἀσυγχώρητον ἀκρασίαν καλλωπιζομένης ἀφαιρεθῆναι τὰ μάλιστα κοσμοῦντα τὴν εὐπρέπειαν.

LXXIX. Τοὺς δὲ περὶ τῶν συμβολαίων νόμους Βοκχόριδος εἶναί φασι· προστάττουσι δὲ τοὺς μὲν ἀσυγγραφα δανεισαμένους, ἂν μὴ φάσκωσιν ὀφείλειν, ὀμόσαντας ἀπολύεσθαι τοῦ δανείου, πρῶτον μέν, ὅπως ἐν μεγάλῳ τιθέμενοι τοὺς ὅρκους δεισιδαιμονῶσι· (2) προδήλου γὰρ ὄντος ὅτι τῷ πολλάκις ὀμόσαντι συμβήσεται τὴν πίστιν ἀποβαλεῖν, ἵνα τῆς εὐχρηστίας μὴ στερηθῇ, περὶ πλείστου πᾶς τις ἕξει τὸ μὴ καταντᾶν ἐπὶ τὸν ὅρκον· ἔπειθ' ὑπελάμβανεν ὁ νομοθέτης τὴν ὅλην πίστιν ἐν τῇ καλοκἀγαθίᾳ ποιήσας προτρέψεσθαι πάντας σπουδαίους εἶναι τοῖς ἤθεσιν, ἵνα μὴ πίστεως ἀνάξιοι διαβληθῶσι· πρὸς δὲ τούτοις ἄδικον ἔκρινεν εἶναι τοὺς χωρὶς ὅρκου πιστευθέντας περὶ τῶν αὐτῶν συμβολαίων ὀμόσαντας μὴ τυγχάνειν πίστεως· τοὺς δὲ μετὰ συγγραφῆς δανείσαντας ἐκώλυε διὰ τοῦ τόκου τὸ κεφάλαιον πλεῖον ποιεῖν ἢ διπλάσιον. (3) Τῶν δὲ ὀφειλόντων τὴν ἔκπραξιν τῶν δανείων ἐκ τῆς οὐσίας μόνον ἐποιήσατο, τὸ δὲ σῶμα κατ' οὐδένα τρόπον εἴασεν ὑπάρχειν ἀγώγιμον, ἡγούμενος δεῖν εἶναι τὰς μὲν κτήσεις τῶν ἐργασαμένων ἢ παρὰ κυρίου τινὸς ἐν δωρεαῖς λαβόντων, τὰ δὲ σώματα τῶν πόλεων, ἵνα τὰς καθηκούσας λειτουργίας ἔχωσιν αἱ πόλεις καὶ κατὰ πόλεμον καὶ κατ' εἰρήνην· ἄτοπον γὰρ στρατιώτην εἰς τὸν ὑπὲρ τῆς πατρίδος προϊόντα κίνδυνον, εἰ τύχοι, πρὸς δάνειον ὑπὸ τοῦ πιστεύσαντος ἀπάγεσθαι, καὶ τῆς τῶν ἰδιωτῶν πλεονεξίας ἕνεκα κινδυνεύειν τὴν κοινὴν ἁπάντων σωτηρίαν. (4) Δοκεῖ δὲ καὶ τοῦτον τὸν νόμον ὁ Σόλων εἰς τὰς Ἀθήνας μετενεγκεῖν, ὃν ὠνόμασε σεισάχθειαν, ἀπολύσας τοὺς πολίτας ἅπαντας τῶν ἐπὶ τοῖς σώμασι πεπιστευμένων δανείων. (5) Μέμφονται δέ τινες οὐκ ἀλόγως τοῖς πλείστοις τῶν παρὰ τοῖς Ἕλλησι νομοθετῶν, οἵτινες ὅπλα μὲν καὶ ἄροτρον καὶ ἄλλα τῶν ἀναγκαιοτάτων ἐκώλυσαν ἐνέχυρα λαμβάνεσθαι πρὸς δάνειον, τοὺς δὲ τούτοις χρησομένους συνεχώρησαν ἀγωγίμους εἶναι.

LXXX. Ὑπῆρχε δὲ καὶ περὶ τῶν κλεπτῶν νόμος παρ' Αἰγυπτίοις ἰδιώτατος· ἐκέλευε γὰρ τοὺς βουλομένους ἔχειν ταύτην τὴν ἐργασίαν ἀπογράφεσθαι πρὸς τὸν ἀρχίφωρα, καὶ τὸ κλαπὲν ὁμολόγως ἀναφέρειν παραχρῆμα πρὸς ἐκεῖνον, τοὺς δὲ ἀπολέσαντας παραπλησίως ἀπογράφειν αὐτῷ καθ' ἕκαστον τῶν ἀπολωλότων, προστιθέντας τόν τε τόπον καὶ τὴν ἡμέραν καὶ τὴν ὥραν καθ' ἣν ἀπώλεσε· (2) τούτῳ δὲ τῷ τρόπῳ πάντων ἑτοίμως εὑρισκομένων, ἔδει τὸν ἀπολέσαντα

muliebri acerbas habebant leges. Nam qui vim ingenuæ attulisset, huic genitalia præcidi jubebant : nam talem uno facinore tria maxima flagitia, injuriam, corruptelam, liberorum confusionem, perpetrare judicabant. (5) Si persuasu adulterium esset commissum, viro mille plagæ fustium, mulieri narium detruncatio irrogabatur. Nam mulieri, ad vetitas libidines sese exornanti, præcipua venustatis lenocinia adimenda censebant.

LXXIX. Leges de commerciis a Bocchoride latas asserunt. His mandatur, ut si quis, pecuniis mutuo acceptis absque syngrapho, se debere neget, interposito juramento, a debito absolvatur : primum ideo, ut jurisjurandi religionem magnifacientes deum revereantur. (2) Quum enim manifestum sit, quod sæpius dejerans fidei jacturam faciat, unusquisque, ne hoc emolumento privetur, maximopere cavebit, ne ad juramentum deveniatur. Deinde et hoc animum legislator induxit, si fidem in vitæ integritate totam constituat, cunctos ad morum probitatem invitatum iri, ne tanquam fide indigni infamentur. Iniquum præterea judicabant, quibus citra juramentum fides habita esset, his de eodem contractu juratis fidem denegari. At per interventum syngraphæ fœnerantes, ultra duplum per usuram augere sortem vetabat. (3) Et usuras de facultatibus dumtaxat obæratorum exigere, sed corpus in nexum ducere nullo modo concedebat : bona illorum arbitratus esse, qui vel labore comparassent, vel per donationem a possessore legitimo accepissent, sed corpora civitatibus deberi, quibus ad congrua belli pacisque munia utantur. Absurdum enim esse, militem, qui pro patria sese periculis objiciat, propter fœnus a creditore, si ita contigerit, in carcerem abduci, et ob privatorum avaritiam communem omnium salutem in discrimen venire. (4) Videtur et hanc legem Athenis invexisse Solon, Sisacithiæ (*excussionis onerum*, id est *usurarum moderationis*) nomine ab ipso vocatam, qua cives universos ab ære alieno, in corporis nexum credito, liberavit. (5) Et vituperant quidam non immerito plerosque apud Græcos legislatores, quod arma, aratrum et alia operi faciundo maxime necessaria, ob fœnus pignori capere vetuerint, at eos, qui illis uti debebant, abducendos permiserint.

LXXX. De furibus lex quædam Ægyptiis est perquam singularis. Jubebat enim eos, qui huic lucri et quæstus generi operam dare vellent, nomina apud furum principem profiteri, et e vestigio furtum ex pacto ad eum referre; eos vero, qui res suas amisissent, consimiliter unumquodlibet amissorum literis consignatum ei exhibere, locumque ac diem et horam, quibus jacturam fecissent, adscribere. (2) Hoc modo cunctis facile repertis, fraudatus, taxatione re-

τὸ τέταρτον μέρος τῆς ἀξίας δόντα κτήσασθαι τὰ ἑαυτοῦ μόνα. Ἀδυνάτου γὰρ ὄντος τοῦ πάντας ἀποστῆσαι τῆς κλοπῆς εὗρε πόρον ὁ νομοθέτης δι' οὗ πᾶν τὸ ἀπολόμενον σωθήσεται μικρῶν διδομένων λύτρων. (3) Γαμοῦσι δὲ παρ' Αἰγυπτίοις οἱ μὲν ἱερεῖς μίαν, τῶν δ' ἄλλων ὅσας ἂν ἕκαστος προαιρῆται· καὶ τὰ γεννώμενα πάντα τρέφουσιν ἐξ ἀνάγκης ἕνεκα τῆς πολυανθρωπίας, ὡς ταύτης μέγιστα συμβαλλομένης πρὸς εὐδαιμονίαν χώρας τε καὶ πόλεων· νόθον δ' οὐδένα τῶν γεννηθέντων νομίζουσιν, οὐδ' ἂν ἐξ ἀργυρωνήτου μητρὸς γεννηθῇ. (4) Καθόλου γὰρ ὑπειλήφασι τὸν πατέρα μόνον αἴτιον εἶναι τῆς γενέσεως, τὴν δὲ μητέρα τροφὴν καὶ χώραν παρέχεσθαι τῷ βρέφει· καὶ τῶν δένδρων ἄρρενα μὲν καλοῦσι τὰ καρποφόρα, θήλεα δὲ τὰ μὴ φέροντα τοὺς καρπούς, ἐναντίως τοῖς Ἕλλησι. (5) Τρέφουσι δὲ τὰ παιδία μετά τινος εὐχερείας ἀδαπάνου καὶ παντελῶς ἀπίστου· ἑψήματα γὰρ αὐτοῖς χορηγοῦσιν ἔκ τινος εὐτελείας ἑτοίμης γινόμενα, καὶ τῶν ἐκ τῆς βύβλου πυθμένων τοὺς δυναμένους εἰς τὸ πῦρ ἐγκρύβεσθαι, καὶ τῶν ῥιζῶν καὶ τῶν καυλῶν τῶν ἑλείων, τὰ μὲν ὠμά, τὰ δ' ἕψοντες, τὰ δ' ὀπτῶντες, διδόασιν. (6) Ἀνυποδέτων δὲ τῶν πλείστων καὶ γυμνῶν τρεφομένων διὰ τὴν εὐκρασίαν τῶν τόπων, τὴν πᾶσαν δαπάνην οἱ γονεῖς, ἄχρι ἂν εἰς ἡλικίαν ἔλθῃ τὸ τέκνον, οὐ πλείω ποιοῦσι δραχμῶν εἴκοσι. Δι' ἃς αἰτίας μάλιστα τὴν Αἴγυπτον συμβαίνει πολυανθρωπίᾳ διαφέρειν, καὶ διὰ τοῦτο πλείστας ἔχειν μεγάλων ἔργων κατασκευάς.

LXXXI. Παιδεύουσι δὲ τοὺς υἱοὺς οἱ μὲν ἱερεῖς γράμματα διττά, τά τε ἱερὰ καλούμενα καὶ τὰ κοινοτέραν ἔχοντα τὴν μάθησιν· γεωμετρίαν δὲ καὶ τὴν ἀριθμητικὴν ἐπὶ πλεῖον ἐκπονοῦσιν. (2) Ὁ μὲν γὰρ ποταμὸς κατ' ἐνιαυτὸν ποικίλως μετασχηματίζων τὴν χώραν πολλὰς καὶ παντοίας ἀμφισβητήσεις ποιεῖ περὶ τῶν ὅρων τοῖς γειτνιῶσι, ταύτας δ' οὐ ῥᾴδιον ἀκριβῶς ἐξελέγξαι μὴ γεωμέτρου τὴν ἀλήθειαν ἐκ τῆς ἐμπειρίας μεθοδεύσαντος. (3) Ἡ δ' ἀριθμητικὴ πρός τε τὰς κατὰ τὸν βίον οἰκονομίας αὐτοῖς χρησιμεύει καὶ πρὸς τὰ γεωμετρίας θεωρήματα, πρὸς δὲ τούτοις οὐκ ὀλίγα συμβάλλεται καὶ τοῖς τὰ περὶ τὴν ἀστρολογίαν ἐκπονοῦσιν. (4) Ἐπιμελῶς γάρ, εἰ καὶ παρά τισιν ἄλλοις, καὶ παρ' Αἰγυπτίοις παρατηρήσεως τυγχάνουσιν αἱ τῶν ἄστρων τάξεις τε καὶ κινήσεις, καὶ τὰς περὶ ἑκάστων ἀναγραφὰς ἐξ ἐτῶν ἀπίστων τῷ πλήθει φυλάττουσιν, ἐκ παλαιῶν χρόνων ἐζηλωμένης παρ' αὐτοῖς τῆς περὶ ταῦτα σπουδῆς, τάς τε τῶν πλανήτων ἀστέρων κινήσεις καὶ περιόδους καὶ στηριγμούς, ἔτι δὲ τὰς ἑκάστου δυνάμεις πρὸς τὰς τῶν ζῴων γενέσεις, τίνων εἰσὶν ἀγαθῶν ἢ κακῶν ἀπεργαστικαί, φιλοτιμότατα παρατετηρήκασι. (5) Καὶ πολλάκις μὲν τοῖς ἀνθρώποις τῶν αὐτοῖς μελλόντων ἀπαντήσεσθαι κατὰ τὸν βίον προλέγοντες ἐπιτυγχάνουσιν, οὐκ ὀλιγάκις δὲ καρπῶν φθορὰς ἢ τοὐναντίον πολυκαρπίας, ἔτι δὲ νόσους κοινὰς ἀνθρώποις ἢ βοσκήμασιν ἐσομένας προσημαίνουσι, σεισμούς τε καὶ κατακλυσμοὺς καὶ κομητῶν ἀστέρων ἐπιτολὰς

rum facta, quadrantem horum persolvit, et tum sua recuperat. Quum enim fieri non possit, ut omnes a furto abstineant, viam legislator invenit, quo tota res sublata, præter exiguum redemtionis pretium, servaretur. (3) In matrimonium Ægyptiorum sacerdotes unam, alii quot quis velit, ducunt. Natisque alendis cunctos operam dare necesse est, ut hominum multitudo suppetat, quod hoc plurimum ad felicitatem terræ urbiumque conducat. Nec quemquam filiorum pro spurio habent, etiamsi ex ancilla emtitia sit procreatus. (4) Solum enim patrem generationis auctorem esse, matremque alimenta tantum et locum infanti præbere arbitrantur. Arbores etiam, quæ fructum edunt, mares; sed quæ non ferunt, feminas, contra quam Græci, nominant. (5) Pueros absque sumtu, frugalitate prorsus incredibili educant. Nam coctilia quædam, ex vili paratuque facili materia confecta, papyri etiam thyrsos sub cinere tostos radicesque ac caules palustres nunc crudos, nunc elixos et assos, apponunt. (6) Ac quia sine calceamentis et nudi plerique educantur, ob commodam locorum temperiem, impensarum summa, quas in puerum faciunt parentes ad virilem usque ætatem, non ultra viginti drachmas sese extendit. Quas ob causas maxime Ægyptus et hominum frequentia et propter hoc plurimis operum magnificorum structuris excellit.

LXXXI. Sacerdotes duo literarum genera, tum quas sacras vocant, tum quæ communiorem habent disciplinam, pueros docent. In geometriæ et arithmeticæ studiis prolixius eos exercent. (2) Nam quia fluvius quotannis egressus varie agros transformat, multas omnis generis controversias inter vicinos de limitibus excitat, quas accurate dirimere non facile est, nisi geometriæ peritia veritas ostendatur. (3) Arithmetica autem quum ad ceteras vitæ rationes, tum ad geometriæ percepta ipsis commodat. Ad hæc non parum studium id emolumenti cultoribus astrologiæ affert. (4) Nam Ægyptii, si qui alii, accuratissime siderum constitutionem et motum observant, et descriptiones singulorum per incredibilem annorum numerum custodiunt; quum ab antiquissimis inde temporibus hoc apud eos studium certatim sit agitatum. Planetarum etiam motus et circuitus et stationes et uniuscujusque vires circa ortus animantium, quæ bona, aut quæ mala efficiant, studiosissime observarunt. (5) Et sæpe eventuros vitæ casus prædicentes hominibus, velut acu rem tangunt; nec raro frugum calamitatem aut exuberantiam, morbosque promiscue vel hominibus vel pecoribus ingruituros præsignificant; terræ quoque

καὶ πάντα τὰ τοῖς πολλοῖς ἀδύνατον ἔχειν δοκοῦντα τὴν ἐπίγνωσιν ἐκ πολυχρονίου παρατηρήσεως γεγενημένης προγινώσκουσι. (6) Φασὶ δὲ καὶ τοὺς ἐν Βαβυλῶνι Χαλδαίους, ἀποίκους Αἰγυπτίων ὄντας, τὴν δόξαν ἔχειν τὴν περὶ τῆς ἀστρολογίας παρὰ τῶν ἱερέων μαθόντας τῶν Αἰγυπτίων. (7) Τὸ δ' ἄλλο πλῆθος τῶν Αἰγυπτίων ἐκ παίδων μανθάνει παρὰ τῶν πατέρων ἢ συγγενῶν τὰς περὶ ἕκαστον βίον ἐπιτηδεύσεις, καθάπερ προειρήκαμεν· γράμματα δ' ἐπ' ὀλίγον διδάσκονται οὐχ ἅπαντες, ἀλλ' οἱ τὰς τέχνας μεταχειριζόμενοι μάλιστα· παλαίστραν δὲ καὶ μουσικὴν οὐ νόμιμόν ἐστι παρ' αὐτοῖς μανθάνειν· ὑπολαμβάνουσι γὰρ ἐκ μὲν τῶν καθ' ἡμέραν ἐν τῇ παλαίστρᾳ γυμνασίων τοὺς νέους οὐχ ὑγίειαν ἕξειν, ἀλλὰ ῥώμην ὀλιγοχρόνιον καὶ παντελῶς ἐπικίνδυνον, τὴν δὲ μουσικὴν νομίζουσιν οὐ μόνον ἄχρηστον ὑπάρχειν, ἀλλὰ καὶ βλαβεράν, ὡς ἂν ἐκθηλύνουσαν τὰς τῶν ἀκουόντων ψυχάς.

LXXXII. Τὰς δὲ νόσους προκαταλαμβανόμενοι θεραπεύουσι τὰ σώματα κλυσμοῖς καὶ νηστείαις καὶ ἐμέτοις, ἐνίοτε μὲν καθ' ἑκάστην ἡμέραν, ἐνίοτε δὲ τρεῖς ἢ τέτταρας ἡμέρας διαλείποντες. (2) Φασὶ γὰρ πάσης τροφῆς ἀναδοθείσης τὸ πλέον εἶναι περιττόν, ἀφ' οὗ γεννᾶσθαι τὰς νόσους· ὥστε τὴν προειρημένην θεραπείαν ἀναιροῦσαν τὰς ἀρχὰς τῆς νόσου μάλιστ' ἂν παρασκευάσαι τὴν ὑγίειαν. Κατὰ δὲ τὰς στρατείας καὶ τὰς τῆς χώρας ἐκδημίας θεραπεύονται πάντες οὐδένα μισθὸν ἰδίᾳ διδόντες· (3) οἱ γὰρ ἰατροὶ τὰς μὲν τροφὰς ἐκ τοῦ κοινοῦ λαμβάνουσι, τὰς δὲ θεραπείας προσάγουσι κατὰ νόμον ἔγγραφον ὑπὸ πολλῶν καὶ δεδοξασμένων ἰατρῶν ἀρχαίων συγγεγραμμένον· κἂν τοῖς ἐκ τῆς ἱερᾶς βίβλου νόμοις ἀναγινωσκομένοις ἀκολουθήσαντες ἀδυνατήσωσι σῶσαι τὸν κάμνοντα, ἀθῷοι παντὸς ἐγκλήματος ἀπολύονται, ἐὰν δὲ παρὰ τὰ γεγραμμένα ποιήσωσι, θανάτου κρίσιν ὑπομένουσιν, ἡγουμένου τοῦ νομοθέτου τῆς ἐκ πολλῶν χρόνων παρατετηρημένης θεραπείας καὶ συντεταγμένης ὑπὸ τῶν ἀρίστων τεχνιτῶν ὀλίγους ἂν γενέσθαι συνετωτέρους.

LXXXIII. Περὶ δὲ τῶν ἀφιερωμένων ζῴων κατ' Αἴγυπτον εἰκότως φαίνεται πολλοῖς παράδοξον τὸ γινόμενον καὶ ζητήσεως ἄξιον. Σέβονται γὰρ ἔνια τῶν ζῴων Αἰγύπτιοι καθ' ὑπερβολὴν οὐ ζῶντα μόνον, ἀλλὰ καὶ τελευτήσαντα, οἷον τούς τε αἰλούρους καὶ τοὺς ἰχνεύμονας καὶ κύνας, ἔτι δὲ ἱέρακας καὶ τὰς καλουμένας παρ' αὐτοῖς ἴβεις, πρὸς δὲ τούτοις τούς τε λύκους καὶ τοὺς κροκοδείλους καὶ ἕτερα τοιαῦτα πλείω, περὶ ὧν τὰς αἰτίας ἀποδιδόναι πειρασόμεθα, βραχέα πρότερον ὑπὲρ αὐτῶν διελθόντες. (2) Πρῶτον μὲν γὰρ ἑκάστῳ γένει τῶν σεβασμοῦ τυγχανόντων ζῴων ἀφιέρωται χώρα πρόσοδον φέρουσα ἀρκοῦσαν εἰς ἐπιμέλειαν καὶ τροφὴν αὐτῶν· ποιοῦνται δὲ καὶ θεοῖς τισιν εὐχὰς ὑπὲρ τῶν παιδίων οἱ κατ' Αἴγυπτον τῶν ἐκ τῆς νόσου σωθέντων· ξυρήσαντες γὰρ τὰς τρίχας καὶ πρὸς ἀργύριον ἢ χρυσίον στήσαντες διδόασι τὸ νόμισμα τοῖς ἐπιμελουμένοις τῶν προειρημένων ζῴων. (3) Οἱ δὲ

tremores et diluvia, ortusque cometarum, et quorumcunque cognitio humanam excedere facultatem vulgo putatur, ex longi temporis observatione prænoscunt. (6) Chaldæos etiam in Babylonia Ægyptiorum colonos esse, et a sacerdotibus astrologiam edoctos eo celebritatis pervenisse asserunt. (7) Ceterum vulgus Ægyptiorum a puerili ætate parentum aut cognatorum magisterio cujusque vitæ artem, ut supra indicatum est, edocetur. Literas strictim discunt, non omnes, sed artificia tractantes potissimum. Palæstram vero et musicam apud eos discere non moris est. Nam e quotidianis palæstræ exercitiis non sanitatem, sed exigui temporis robur et omnino periculosum junioribus comparari existimant; musicam vero non modo inutilem, sed et noxiam esse, ut quæ audientium animos effeminet, persuasum habent.

LXXXII. Morbos ut antevertant, clysteriis jejuniisque et vomitu corpora medicantur; idque vel in dies singulos repetunt, vel triduum aut quatriduum interponunt. (2) In omnis enim nutrimenti digestione majorem partem esse superfluam, et hinc morbos creari: ideoque curationem jam memoratam, qua principia morbi tollantur, ad recuperandam valetudinem conferre plurimum affirmant. In expeditione bellica aut extra patriæ fines peregrinatione absque mercede curantur. (3) Medici enim annonam ex publico accipiunt, et medicinam ex lege scripta, per multos ab antiquo medicos illustres concinnatam, applicant. Si leges, quas sacri codicis lectio tradit, secuti ægroto sanitatem reddere nequeant, culpa vacant, et indemnes abeunt; sin contra præscriptum agant, capitis judicium subeunt. Nam medendi rationem longi temporis usu observatam et ab optimis artificibus ordinatam paucos ingenio et sollertia superaturos legislator censuit.

LXXXIII. Bestiarum in Ægypto consecratarum religio haud abs re insolens et quæstione digna multis videtur. Namque animalia quædam Ægyptii supra modum non viva tantum, sed et demortua venerantur, ut feles, ichneumones, canes, accipitres, et quas ibides vocant, itemque lupos ac crocodilos et plura id genus alia. Quorum causas reddere, brevi super his dissertatione præmissa, conabimur. (2) Ac primum unicuique animalium, quæ venerantur, generi ager consecratus est, reditum ferens ad curanda et alenda ipsa sufficientem. Diis etiam nonnullis vota pro liberis a morbo servatis Ægyptii facientes, capillis abrasis et ad argenti aurive pondus libratis, nummos curatoribus animalium istorum expendunt. (3) Hi

τοῖς μὲν ἱέραξι κρέα κατατέμνοντες καὶ προσκαλούμενοι μεγάλῃ τῇ φωνῇ πετομένοις ἀναῤῥίπτουσι, μέχρι ἂν δέξωνται· τοῖς δὲ αἰλούροις καὶ τοῖς ἰχνεύμοσι καταθρύπτοντες τοὺς ἄρτους εἰς γάλα καὶ ποππύζοντες παρατιθέασιν ἢ τῶν ἰχθύων τῶν ἐκ τοῦ Νείλου κατατέμνοντες ὠμῶς σιτίζουσιν· ὡσαύτως δὲ καὶ τῶν ἄλλων ζῴων ἑκάστῳ γένει τὴν ἁρμόζουσαν τροφὴν χορηγοῦσι. (4) Τὰς δὲ γινομένας περὶ ταῦτα λειτουργίας οὐχ οἷον ἐκκλίνουσιν ἢ τοῖς ὄχλοις γενέσθαι καταφανεῖς ἐπαισχύνονται, τοὐναντίον δ' ὥσπερ εἰς τὰς μεγίστας τῶν θεῶν γινόμενοι τιμὰς σεμνύνονται καὶ μετὰ σημείων ἰδίων περιέρχονται τὰς πόλεις καὶ τὴν χώραν· πόῤῥωθεν δ' ὄντες φανεροὶ τίνων ζῴων ἔχουσι τὴν ἐπιμέλειαν, ὑπὸ τῶν ἀπαντώντων προσκυνοῦνται καὶ τιμῶνται. (5) Ὅταν δ' ἀποθάνῃ τι τῶν εἰρημένων, σινδόνι κατακαλύψαντες καὶ μετ' οἰμωγῆς τὰ στήθη καταπληξάμενοι φέρουσιν εἰς τὰς ταριχείας· ἔπειτα θεραπευθέντων αὐτῶν κεδρίᾳ καὶ τοῖς δυναμένοις εὐωδίαν παρέχεσθαι καὶ πολυχρόνιον τοῦ σώματος τήρησιν θάπτουσιν ἐν ἱεραῖς θήκαις. (6) Ὃς δ' ἂν τούτων τι τῶν ζῴων ἑκὼν διαφθείρῃ, θανάτῳ περιπίπτει, πλὴν ἐὰν αἴλουρον ἢ τὴν ἶβιν ἀποκτείνῃ· ταῦτα δὲ ἐάν τε ἑκὼν ἐάν τε ἄκων ἀποκτείνῃ, πάντως θανάτῳ περιπίπτει, τῶν ὄχλων συντρεχόντων καὶ τὸν πράξαντα δεινότατα διατιθέντων, καὶ τοῦτ' ἐνίοτε πραττόντων ἄνευ κρίσεως. (7) Διὰ δὲ τὸν ἐπὶ τούτοις φόβον οἱ θεασάμεοοι τεθνηκός τι τῶν ζῴων τούτων ἀποστάντες μακρὰν βοῶσιν ὀδυρόμενοί τε καὶ μαρτυρόμενοι κατειλῆφθαι αὐτὸ τετελευτηκός. (8) Οὕτω δ' ἐν ταῖς τῶν ὄχλων ψυχαῖς ἐντέτηκεν ἡ πρὸς τὰ ζῷα ταῦτα δεισιδαιμονία καὶ τοῖς πάθεσιν ἀμεταθέτως ἕκαστος διάκειται πρὸς τὴν τούτων τιμήν, ὥστε καὶ καθ' ὃν χρόνον Πτολεμαῖος μὲν ὁ βασιλεὺς ὑπὸ Ῥωμαίων οὔπω προσηγόρευτο φίλος, οἱ δ' ὄχλοι πᾶσαν εἰσεφέροντο σπουδὴν ἐκθεραπεύοντες τοὺς παρεπιδημοῦντας τῶν ἀπὸ τῆς Ἰταλίας καὶ σπεύδοντες μηδεμίαν ἀφορμὴν ἐγκλήματος ἢ πολέμου δοῦναι διὰ τὸν φόβον, ἀποκτείναντος Ῥωμαίου τινὸς αἴλουρον, καὶ τοῦ πλήθους συνδραμόντος ἐπὶ τὴν οἰκίαν τοῦ πράξαντος, οὔτε οἱ πεμφθέντες ὑπὸ τοῦ βασιλέως ἄρχοντες ἐπὶ τὴν παραίτησιν, οὔτε ὁ κοινὸς ἀπὸ τῆς Ῥώμης φόβος ἴσχυσεν ἐξελέσθαι τῆς τιμωρίας τὸν ἄνθρωπον, καίπερ ἀκουσίως τοῦτο πεπραχότα. (9) Καὶ τοῦτο οὐκ ἐξ ἀκοῆς ἡμεῖς ἱστοροῦμεν, ἀλλ' αὐτοὶ κατὰ τὴν γεγενημένην ἡμῖν ἐπιδημίαν κατ' Αἴγυπτον ἑωρακότες.

LXXXIV. Ἀπίστων δὲ φαινομένων πολλοῖς τῶν εἰρημένων καὶ μύθοις παραπλησίων πολλῷ παραδοξότερα φανήσεται τὰ μετὰ ταῦτα ῥηθησόμενα. Λιμῷ γάρ ποτε πιεζομένων τῶν κατ' Αἴγυπτόν φασι πολλοὺς ἀλλήλων μὲν ἅψασθαι διὰ τὴν ἔνδειαν, τῶν δ' ἀφιερωμένων ζῴων τὸ παράπαν μηδ' αἰτίαν σχεῖν μηδένα προσενηνέχθαι. (2) Ἀλλὰ μήν γε καὶ καθ' ἣν ἂν οἰκίαν εὑρεθῇ κύων τετελευτηκώς, ξυρῶνται πάντες οἱ κατ' οἶκον ὄντες ὅλον τὸ σῶμα καὶ ποιοῦνται πένθος, καὶ τὸ τούτου θαυμασιώτερον, ἐὰν οἶνος ἢ σῖτος ἤ τι τῶν πρὸς

carnes accipitribus concidunt et magna voce acclamantes advolantibus objiciunt, quousque recipiant. Felibus autem et ichneumonibus, dum poppysmo eos alliciunt, confriatum in lacte panem apponunt, aut crudis piscium ex Nilo segmentis eos cibant. Eodem modo ceteris quoque animalibus pro suo cuique genere victum subministrant. (4) Munia vero hæc non tantum non declinant, aut propalam obire erubescunt, sed e contrario ceu in maximis deorum honoribus occupati magnifice se his ostentant, et peculiaria per urbem et agros insignia circumgestant; unde procul agniti, quorumnam animalium curam agant, flexione genuum alioque cultu ab omnibus honorantur. (5) Si quod illorum interiit, sindone involutum, cum ejulatu pectora tundentes, ad salituram deferunt; tum oleo cedrino et aliis, quæ et fragrantiam et diutinam cadaveris integritatem præstant, conditum sacris in conditoriis sepeliunt. (6) Qui de bestiis illis sponte aliquam interemit, capite plectitur, excepta felis et ibidis cæde : quas si quis vel volens vel invitus occiderit, ad mortem certissimam a multitudine concurrentium abreptus, crudelissime, interdum etiam absque judicis sententia, tractatur. (7) Hic metus facit, ut qui id genus animal exstinctum forte conspexerint, procul absistentes mortuum se invenisse hoc cum lamentis et attestatione proclament. (8) Adeo vero animis hominum ista animalium religio impressa est, et tam obstinatum ad venerandum ea quisque affectum gerit, ut, etiam quo tempore Ptolemæus rex a Romanis nondum amicus erat renuntiatus, et plebs omne huc studium conferebat, ut ex Italia eo profectos obsequiose coleret, utque nullam eis criminis aut belli ansam præberet, ob metum contenderet; fele tamen a Romano quodam interfecta, populique ad ædes ejus concursu facto, neque proceres a rege ad deprecandum missi, neque communis Romæ terror hominem pœnæ eximere valuerit, quamvis citra voluntatem facinus peregisset. (9) Id quod non auditu perceptum referimus, sed ipsi in peregrinatione in Ægypto coram vidimus.

LXXXIV. Si fide majora fabulisque similia jam memorata multis apparent, longe insolentiora dehinc memoranda videbuntur. Quum enim fames aliquando Ægyptum premeret, multos ad mutuam inter se carnis humanæ depastionem adactos ferunt; sed nemo quisquam de sacrosanctis animalibus vel degustasse aliquid incusatus est. (2) Quid? quod in quacunque domo mortuus invenitur canis, omnes domestici toto raduntur corpore, et luctum instituunt; et quod admirabilius isto, si vinum aut frumentum aut aliud

τὸν βίον ἀναγκαίων τυγχάνῃ κείμενον ἐν τοῖς οἰκήμασιν οὗ τὸ ζῆν ἐξέλιπέ τι τῶν θηρίων, οὐκ ἂν ἔτι χρήσασθαι πρὸς οὐδὲν αὐτοῖς ὑπομείνειαν. (3) Κἂν ἐν ἄλλῃ χώρᾳ που στρατευόμενοι τύχωσι, λυτρούμενοι τοὺς αἰλούρους καὶ τοὺς ἱέρακας ἀπάγουσιν εἰς Αἴγυπτον· καὶ τοῦτο πράττουσιν ἐνίοτε τῶν ἐφοδίων αὐτοὺς ὑπολιπόντων. (4) Τὰ δὲ γινόμενα περὶ τὸν Ἆπιν τὸν ἐν Μέμφει καὶ τὸν Μνεῦιν τὸν ἐν Ἡλιουπόλει καὶ τὰ περὶ τὸν τράγον τὸν ἐν Μένδητι, πρὸς δὲ τούτοις τὸν κροκόδειλον τὸν κατὰ τὴν Μοίριδος λίμνην καὶ τὸν λέοντα τὸν τρεφόμενον ἐν τῇ Λεόντων πόλει, καὶ πολλὰ τοιαῦθ' ἕτερα, διηγήσασθαι μὲν εὐχερές, ἀπαγγείλαντα δὲ πιστευθῆναι παρὰ τοῖς μὴ τεθεαμένοις δύσκολον. (5) Ταῦτα γὰρ ἐν ἱεροῖς μὲν περιβόλοις τρέφεται, θεραπεύουσι δ' αὐτὰ πολλοὶ τῶν ἀξιολόγων ἀνδρῶν τροφὰς διδόντες τὰς πολυτελεστάτας· σεμίδαλιν γὰρ ἢ χόνδρον ἕψοντες ἐν γάλακτι καὶ πέμματα παντοδαπὰ μέλιτι φύροντες καὶ κρέα χήνεια τὰ μὲν ἕψοντες, τὰ δ' ὀπτῶντες ἀνεκλείπτως χορηγοῦσι, τοῖς δ' ὠμοφάγοις πολλὰ τῶν ὀρνέων θηρεύοντες παραβάλλουσι, καὶ τὸ καθόλου μεγάλην εἰσφέρονται σπουδὴν εἰς τὴν πολυτέλειαν τῆς τροφῆς· (6) λουτροῖς τε χλιαροῖς χρώμενοι καὶ μύροις τοῖς κρατίστοις ἀλείφοντες καὶ παντοδαπὰς εὐωδίας θυμιῶντες οὐ διαλείπουσι, στρωμνάς τε τὰς πολυτελεστάτας καὶ κόσμον εὐπρεπῆ χορηγοῦσι, καὶ τῶν συνουσιῶν ὅπως τυγχάνῃ κατὰ φύσιν φροντίδα ποιοῦνται τὴν μεγίστην, πρὸς δὲ τούτοις ὁμοφύλους θηλείας ἑκάστῳ τῶν ζῴων τὰς εὐειδεστάτας συντρέφουσιν, ἃς παλλακίδας προσαγορεύουσι καὶ θεραπεύουσι ταῖς μεγίσταις δαπάναις καὶ λειτουργίαις. (7) Ἐὰν δὲ τελευτήσῃ τι, πενθοῦσι μὲν ἴσα τοῖς ἀγαπητῶν τέκνων στερομένοις, θάπτουσι δὲ οὐ κατὰ τὴν ἑαυτῶν δύναμιν, ἀλλὰ πολὺ τὴν ἀξίαν τῆς ἑαυτῶν οὐσίας ὑπερβάλλοντες. (8) Μετὰ γὰρ τὴν Ἀλεξάνδρου τελευτήν, Πτολεμαίου τοῦ Λάγου παρειληφότος ἄρτι τὴν Αἴγυπτον, ἔτυχεν ἐν Μέμφει τελευτήσας ὁ Ἆπις γήρᾳ· ὁ δὲ τὴν ἐπιμέλειαν ἔχων αὐτοῦ τήν τε ἡτοιμασμένην χορηγίαν, οὖσαν πάνυ πολλήν, εἰς ταφὴν ἅπασαν ἐδαπάνησε καὶ παρὰ τοῦ Πτολεμαίου πεντήκοντα ἀργυρίου τάλαντα προσεδανείσατο. Καὶ καθ' ἡμᾶς δέ τινες τῶν τὰ ζῷα ταῦτα τρεφόντων εἰς τὰς ταφὰς αὐτῶν οὐκ ἔλαττον τῶν ἑκατὸν ταλάντων δεδαπανήκασι.

LXXXV. Προσθετέον δὲ τοῖς εἰρημένοις τὰ λειπόμενα τῶν γινομένων περὶ τὸν ἱερὸν ταῦρον τὸν ὀνομαζόμενον Ἆπιν. Ὅταν γὰρ τελευτήσας ταφῇ μεγαλοπρεπῶς, ζητοῦσιν οἱ περὶ ταῦτ' ὄντες ἱερεῖς μόσχον ἔχοντα κατὰ τὸ σῶμα παράσημα τὰ παραπλήσια τῷ προϋπάρξαντι· (2) ὅταν δ' εὑρεθῇ, τὰ μὲν πλήθη τοῦ πένθους ἀπολύεται, τῶν δ' ἱερέων οἷς ἐστιν ἐπιμελὲς ἄγουσι τὸν μόσχον τὸ μὲν πρῶτον εἰς Νείλου πόλιν, ἐν ᾗ τρέφουσιν αὐτὸν ἐφ' ἡμέρας τετταράκοντα, ἔπειτα εἰς θαλαμηγὸν ναῦν οἴκημα κεχρυσωμένον ἔχουσαν ἐμβιβάσαντες, ὡς θεὸν ἀνάγουσιν εἰς Μέμφιν εἰς τὸ τοῦ Ἡφαίστου τέμενος. (3) Ἐν δὲ ταῖς προειρημέναις

ad victum necessarium in ædibus, ubi bestiam vita defecit, repositum habetur, ad quemcunque deinceps usum hæc applicare religio est. (3) Et quando expeditionem facientes in terra peregrina sunt, redemtos ibi feles et accipitres in Ægyptum transferunt; idque faciunt vel ipsi interdum viatico destituti. (4) Quæ porro circa Apim Memphi, Mnevim Heliopoli, hircum Mendete, crocodilum ad Mœridis lacum, leonem apud Leontopolitas, aliaque hujus generis multa peragantur, narrare quidem facile est; sed narranti credere, nisi quis ipse viderit, perdifficile. (5) Hæc sacris in septis nutriuntur: multique præstantissimi viri magnis alimentorum impendiis curam illorum gerunt. Similaginem enim vel alicam in lacte coctam et placentas varii generis melle conditas anserumque carnes, qua elixas, qua assas, perpetuo subministrant; quæ vero crudis victitant, his aves aucupio acquisitas affatim objiciunt, ac magnos omnino in alimoniam sumtus conferunt. (6) Porro calidis ea mundare balneis, et optimis perungere liquoribus, ac suffitus ex omni genere fragrantissimos iis exhibere non desistunt. Quin et stragula pretiosissima et mundum decentissimum suppeditant, et ut naturæ lege se ineant, cura summa provident; femellas insuper cuique animantium sui generis speciosissimas pellicum nomine alunt, et sumtus cultusque maximos impendunt. (7) Defuncto aliquo, æque se gerunt ac si carissimis liberis orbati fuerint, nec pro facultatum modo, sed longe supra æstimationem illarum funerant. (8) Nam post interitum Alexandri, quum Ptolemæus Lagi jam Ægyptum occupasset, accidit ut Apis Memphi senio deficeret: curator ergo illius et amplissimam tunc apparatus copiam in funus totam insumsit, et quinquaginta insuper talenta a Ptolemæo fœneratus est. Nostra quoque memoria quidam animantium nutritores ad sepulturam ipsorum non minus centum talentis profuderunt.

LXXXV. His etiam reliqua circa sacrum bovem, quem Apim nominant, usitata adjungantur. Etenim post magnificam defuncti sepulturam, destinati huic negotio sacerdotes vitulum, eadem in corpore præditum nota, qua superior fuit, investigant. (2) Quo invento, plebs a luctu liberatur; sacerdotes autem, quibus hoc curæ est, vitulum primum Nilopolin perductum ad dies quadraginta pascunt. In navigium deinde thalamegum (*cubiculatum*), in quo auratum conclave, deductum, uti deum, Memphin in Vulcani lucum transportant. (3) Per quadraginta illos dies

τετταράκονθ' ἡμέραις μόνον ὁρῶσιν αὐτὸν αἱ γυναῖκες κατὰ πρόσωπον ἱστάμεναι καὶ δεικνύουσιν ἀνασυράμεναι τὰ ἑαυτῶν γεννητικὰ μόρια, τὸν δ' ἄλλον χρόνον ἅπαντα κεκωλυμένον ἐστὶν εἰς ὄψιν αὐτὰς ἔρχεσθαι τούτῳ τῷ θεῷ. (4) Τῆς δὲ τοῦ βοὸς τούτου τιμῆς αἰτίαν ἔνιοι φέρουσι λέγοντες ὅτι τελευτήσαντος Ὀσίριδος εἰς τοῦτον ἡ ψυχὴ αὐτοῦ μετέστη, καὶ διὰ ταῦτα διατελεῖ μέχρι τοῦ νῦν ἀεὶ κατὰ τὰς ἀναδείξεις αὐτοῦ μεθισταμένη πρὸς τοὺς μεταγενεστέρους· (5) ἔνιοι δὲ λέγουσι τελευτήσαντος Ὀσίριδος ὑπὸ Τυφῶνος τὰ μέλη συναγαγοῦσαν τὴν Ἶσιν εἰς βοῦν ξυλίνην ἐμβαλεῖν βύσσινα περιβεβλημένην, καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὴν πόλιν ὀνομασθῆναι Βούσιριν. Πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα μυθολογοῦσι περὶ τοῦ Ἄπιδος, ὑπὲρ ὧν μακρὸν ἡγούμεθα τὸ καθ' ἕκαστον διεξιέναι.

LXXXVI. Πάντα δὲ θαυμάσια καὶ μείζω πίστεως ἐπιτελοῦντες οἱ κατ' Αἴγυπτον εἰς τὰ τιμώμενα ζῷα πολλὴν ἀπορίαν παρέχονται τοῖς τὰς αἰτίας τούτων ζητοῦσιν. (2) Οἱ μὲν οὖν ἱερεῖς αὐτῶν ἀπόρρητόν τι δόγμα περὶ τούτων ἔχουσιν, ὃ προειρήκαμεν ἐν τοῖς θεολογουμένοις ὑπ' αὐτῶν, οἱ δὲ πολλοὶ τῶν Αἰγυπτίων τρεῖς αἰτίας ταύτας ἀποδιδόασιν, ὧν τὴν μὲν πρώτην μυθώδη παντελῶς καὶ τῆς ἀρχαϊκῆς ἁπλότητος οἰκείαν· (3) φασὶ γὰρ τοὺς ἐξ ἀρχῆς γενομένους θεούς, ὀλίγους ὄντας καὶ κατισχυομένους ὑπὸ τοῦ πλήθους καὶ τῆς ἀνομίας τῶν γηγενῶν ἀνθρώπων, ὁμοιωθῆναί τισι ζῴοις, καὶ διὰ τοῦ τοιούτου τρόπου διαφυγεῖν τὴν ὠμότητα καὶ βίαν αὐτῶν· ὕστερον δὲ τῶν κατὰ τὸν κόσμον πάντων κρατήσαντας καὶ τοῖς αἰτίοις τῆς ἐξ ἀρχῆς σωτηρίας χάριν ἀποδιδόντας, ἀφιερῶσαι τὰς φύσεις αὐτῶν οἷς ἀφωμοιώθησαν καὶ καταδεῖξαι τοῖς ἀνθρώποις τὸ τρέφειν μὲν πολυτελῶς ζῶντα, θάπτειν δὲ τελευτήσαντα. (4) Δευτέραν δὲ λέγουσιν αἰτίαν, ὅτι τὸ παλαιὸν οἱ κατ' Αἴγυπτον διὰ τὴν ἀταξίαν τὴν ἐν τῷ στρατοπέδῳ πολλαῖς μάχαις ὑπὸ τῶν πλησιοχώρων ἡττηθέντες ἐπενόησαν σύνθημα φορεῖν ἐπὶ τῶν ταγμάτων· (5) φασὶν οὖν κατασκευάσαντας εἰκόνας τῶν ζῴων ἃ νῦν τιμῶσι καὶ πήξαντας ἐπὶ σαυνίων φορεῖν τοὺς ἡγεμόνας, καὶ διὰ τούτου τοῦ τρόπου γνωρίζειν ἕκαστον ἧς εἴη συντάξεως· μεγάλα δὲ συμβαλλομένης αὐτοῖς τῆς διὰ τούτων εὐταξίας πρὸς τὴν νίκην, δόξαι τῆς σωτηρίας αἴτια γεγονέναι τὰ ζῷα· χάριν οὖν αὐτοῖς τοὺς ἀνθρώπους ἀποδοῦναι βουλομένους εἰς ἔθος κατατάξαι τῶν εἰκασθέντων τότε μηδὲν κτείνειν, ἀλλὰ σεβομένους ἀπονέμειν τὴν προειρημένην ἐπιμέλειαν καὶ τιμήν.

LXXXVII. Τρίτην δ' αἰτίαν φέρουσι τῆς ἀμφισβητήσεως τῶν ζῴων τὴν χρείαν, ἣν ἕκαστον αὐτῶν προσφέρεται πρὸς τὴν ὠφέλειαν τοῦ κοινοῦ βίου καὶ τῶν ἀνθρώπων. (2) Τὴν μὲν γὰρ θήλειαν βοῦν ἐργάτας τίκτειν καὶ τὴν ἐλαφρὰν τῆς γῆς ἀροῦν· τὰ δὲ πρόβατα δὶς μὲν τίκτειν καὶ τοῖς ἐρίοις τὴν σκέπην ἅμα καὶ τὴν εὐσχημοσύνην περιποιεῖν, τῷ δὲ γάλακτι καὶ τῷ τυρῷ τροφὰς παρέχεσθαι προσηνεῖς ἅμα καὶ δαψιλεῖς· τὸν δὲ

feminæ dumtaxat ipsum vident, ante faciem ejus constitutæ, elevatisque peplis inguina ostentant. Cetero deinceps tempore in conspectum hujus dei prodire illis interdictum est. (4) Tauri hujus cultum ad hanc referunt causam : Osiridis vita defuncti animam in ipsum demigrasse perhibent, quæ ob id huc usque perpetuo, quando ipse apparet, in posteros transfundatur. (5) Nonnulli etiam dicunt, Osiridis a Typhone necati membra Isidem in ligneam vaccam conjecisse, byssinis obtectam, et hinc etiam Busirim urbem nuncupatam. Multaque alia de Apide fabulantur, quæ singula recensere longum arbitramur.

LXXXVI. Sed quum omnia admiranda sint et fidem superent, quæ ad cultum sacrorum animantium peragunt Ægyptii, magna etiam perplexitas causas illorum scrutantibus objicitur. (2) Sacerdotes quidem arcanum de his placitum habere, in deorum historia supra a nobis commemoratum est. At vulgus Ægyptiorum has tres causas exponit : quarum prima omnino fabulosa est, et cum prisca simplicitate convenit. (3) Deos enim initio genitos, quum paucitati illorum multitudo et scelerata improbitas hominum terrigenarum prævaleret, in animalia se transformasse, atque hoc modo crudelitatem et vim illorum effugisse dictitant : sed postea rerum in mundo potitos, ut primis salutis auctoribus gratiam retribuerent, consecratis, quarum speciem induissent, bestiis, et vivas impense alere et mortuas religiose funerare docuisse. (4) Alteram causam hanc dicunt : Ægyptios veteres, quum propter ordinis in exercitu confusionem a vicinis sæpenumero pugna vincerentur, signa cohortibus præferenda excogitasse. Animalium igitur, quas nunc venerantur, imagines formasse, quas sauniis (*id hastæ genus est*) affixas duces gestarent; ut hoc pacto, cujus quisque ordinis esset, certo dignosceret. Quæ ordinis concinnitas quum ad victoriam plurimum afferret momenti, animantibus illis salutem acceptam retulisse. Ad gratiam illis ergo reddendam morem hunc, nullum de animalibus imagine quondam repræsentatis interficiendi, sed religiose qua dictum est cura et veneratione prosequendi, sancitum esse.

LXXXVII. Tertia in hac quæstione ab ipsis causa affertur utilitas animalium, qua vitam hanc communem et societatem hominum adjuvant. (2) Nam vacca, inquiunt, et alios, qui terram opere exerceant, parit, et ipsa levius solum vomere proscindit. Oves bis fœtum edunt; e quarum lanis amictus simul et ornatus corporum, e lacte et caseo edulia tam jucunda quam larga conficiuntur. Canis usui est vena-

κύνα πρός τε τὰς θήρας εἶναι χρήσιμον καὶ πρὸς τὴν φυλακήν· διόπερ τὸν θεὸν τὸν παρ' αὐτοῖς καλούμενον Ἄνουβιν παρεισάγουσι κυνὸς ἔχοντα κεφαλήν, ἐμφαίνοντες ὅτι σωματοφύλαξ ἦν τῶν περὶ τὸν Ὄσιριν καὶ τὴν Ἶσιν. (3) Ἔνιοι δέ φασι τῆς Ἴσιδος προηγουμένους τοὺς κύνας καθ' ὃν καιρὸν ἐζήτει τὸν Ὄσιριν, τά τε θηρία καὶ τοὺς ἀπαντῶντας ἀπείργειν, ἔτι δ' εὐνοϊκῶς διακειμένους συζητεῖν ὠρυομένους· διὸ καὶ τοῖς Ἰσείοις προπορεύεσθαι τοὺς κύνας κατὰ τὴν πομπήν, τῶν καταδειξάντων τοῦτο τὸ νόμιμον σημαινόντων τὴν παλαιὰν τοῦ ζῴου χάριν. (4) Καὶ τὸν μὲν αἴλουρον πρός τε τὰς ἀσπίδας θανάσιμα δακνούσας εὔθετον ὑπάρχειν καὶ τἄλλα δάκετα τῶν ἑρπετῶν, τὸν δὲ ἰχνεύμονα τῶν κροκοδείλων παρατηροῦντα τοὺς γόνους τὰ καταληφθέντα τῶν ᾠῶν συντρίβειν, καὶ ταῦτ' ἐπιμελῶς καὶ φιλοτίμως ἐνεργεῖν μηδὲν ὠφελούμενον· (5) τοῦτο δὲ εἰ μὴ συνέβαινε γίνεσθαι, διὰ τὸ πλῆθος τῶν γεννωμένων θηρίων ἄβατον ἂν γενέσθαι τὸν ποταμόν· ἀπόλλυσθαι δὲ καὶ τοὺς κροκοδείλους αὐτοὺς ὑπὸ τοῦ προειρημένου ζῴου παραδόξως καὶ παντελῶς ἀπιστουμένῃ μεθόδῳ. Τοὺς γὰρ ἰχνεύμονας κυλιομένους ἐν τῷ πηλῷ χασκόντων αὐτῶν καθ' ὃν ἂν χρόνον ἐπὶ τῆς χέρσου καθεύδωσιν εἰςπηδᾶν διὰ τοῦ στόματος εἰς μέσον τὸ σῶμα· ἔπειτα συντόμως τὴν κοιλίαν διαφαγόντας αὐτοὺς μὲν ἀκινδύνους ἐξιέναι, τοὺς δὲ τοῦτο παθόντας νεκροὺς ποιεῖν παραχρῆμα. (6) Τῶν δ' ὀρνέων τὴν μὲν ἶβιν χρησίμην ὑπάρχειν πρός τε τοὺς ὄφεις καὶ τὰς ἀκρίδας καὶ τὰς κάμπας, τὸν δ' ἱέρακα πρὸς τοὺς σκορπίους καὶ κεράστας καὶ τὰ μικρὰ τῶν δακέτων θηρίων τὰ μάλιστα τοὺς ἀνθρώπους ἀναιροῦντα. (7) Ἔνιοι δὲ λέγουσι τιμᾶσθαι τὸ ζῷον τοῦτο διὰ τὸ τοὺς μάντεις οἰωνοῖς τοῖς ἱέραξι χρωμένους προλέγειν τὰ μέλλοντα τοῖς Αἰγυπτίοις. (8) Τινὲς δέ φασιν ἐν τοῖς ἀρχαίοις χρόνοις ἱέρακα βιβλίον ἐνεγκεῖν εἰς Θήβας τοῖς ἱερεῦσι φοινικῷ ῥάμματι περιειλημμένον, ἔχον γεγραμμένας τὰς τῶν θεῶν θεραπείας τε καὶ τιμάς· διόπερ καὶ τοὺς ἱερογραμματεῖς φορεῖν φοινικοῦν ῥάμμα καὶ πτερὸν ἱέρακος ἐπὶ τῆς κεφαλῆς. (9) Τὸν δ' ἀετὸν Θηβαῖοι τιμῶσι διὰ τὸ βασιλικὸν εἶναι δοκεῖν τοῦτο τὸ ζῷον καὶ τοῦ Διὸς ἄξιον.

LXXXVIII. Τὸν δὲ τράγον ἀπεθέωσαν, καθάπερ καὶ παρὰ τοῖς Ἕλλησι τετιμῆσθαι λέγουσι τὸν Πρίαπον, διὰ τὸ γεννητικὸν μόριον· τὸ μὲν γὰρ ζῷον εἶναι τοῦτο κατωφερέστατον πρὸς τὰς συνουσίας, τὸ δὲ μόριον τοῦ σώματος τὸ τῆς γενέσεως αἴτιον τιμᾶσθαι προσηκόντως, ὡς ἂν ὑπάρχον ἀρχέγονον τῆς τῶν ζῴων φύσεως. (2) Καθόλου δὲ τὸ αἰδοῖον οὐκ Αἰγυπτίους μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων οὐκ ὀλίγους καθιερωκέναι κατὰ τὰς τελετάς, ὡς αἴτιον τῆς τῶν ζῴων γενέσεως· τούς τε ἱερεῖς τοὺς παραλαβόντας τὰς πατρικὰς ἱερωσύνας κατ' Αἴγυπτον τούτῳ τῷ θεῷ πρῶτον μυεῖσθαι. (3) Καὶ τοὺς Πᾶνας δὲ καὶ τοὺς Σατύρους φασὶν ἕνεκα τῆς αὐτῆς αἰτίας τιμᾶσθαι παρ' ἀνθρώποις· διὸ καὶ τὰς εἰκόνας αὐτῶν ἀνατιθέναι τοὺς πλείστους ἐν τοῖς ἱεροῖς

tionibus et custodiis. Ideo deum, quem Anubim appellant, canino capite repræsentant, eum Osiridi et Isidi corporis fuisse custodem indicantes. (3) Alii narrant, canes Isidi, quando Osirim investigabat, duces fuisse et feras aliosque obvios avertisse, et fidos benevolosque inquisitionis socios se præbuisse cum ululatu. Idcirco etiam in Isidis festo pompam canes antecedere : quique ritum hunc docuissent, eos significare voluisse pristinum hujus animalis beneficium. (4) Felis vero, aiunt, contra letiferos aspidum morsus et alia reptilium genera, quæ morsu nocent, utilis est. Ichneumon crocodili fœtum ex insidiis observat, et occupata ejus ova conterit; idque gnaviter et strenue facit, nullam inde percipiens utilitatem. (5) Quod nisi usu veniret, fœtu belluarum illarum exuberante, amnis frequentari non posset. Crocodili adeo ipsi ab hoc animali enecantur mira et prorsus incredibili ratione. Ichneumon enim limo involutus, quando ille hiante rictu in ripa dormit, per os ejus in media viscera introsilit, et tum confestim ventre eroso, citra periculum evadit ipse, sed hostem ea clade statim necat. (6) Inter aves ibis ad angues locustasque et erucas tollendum prodest. Accipiter scorpiones, cerastas (*serpentes cornutos*) et bestiolas mordaces, quæ maxime homines veneno perimunt, infestat. (7) Sunt qui ideo hanc volucrem coli dicant, quod augures et divini, his præpetibus usi, futura Ægyptiis prænuntient. (8) Nonnulli tradunt, vetustis temporibus librum filo puniceo circumligatum, in quo deorum cultus et honores scripti, ab accipitre sacerdotibus Thebas allatum esse. Quam ob causam notarii sacri nunc quoque licium purpureum et accipitris pennam in capite gestent. (9) Aquilam Thebæi colunt, quod avis hæc regia et digna Jovis majestate videatur.

LXXXVIII. Hircum ob genitale membrum inter deos retulere, quomodo apud Græcos etiam Priapum honorari perhibent. Animal enim hoc in venerem eximie propensum; et membrum illud corporis, generationis instrumentum, honore dignum esse, quod ab eo natura animantium ortum derivet. (2) Denique pudenda, aiunt, non apud Ægyptios tantum, sed apud alios quoque non paucos in mysteriorum ritibus religiose habentur, ut a quibus generatio animalium promanet. Ac flamines, qui a patribus sacerdotia accipiunt, in Ægypto isti deo primum initiantur. (3) Panes etiam et Satyri eandem ob causam in veneratione sunt apud homines. Quocirca etiam imagines ipsorum in fanis plerique de-

ἐντεταμένας καὶ τῇ τοῦ τράγου φύσει παραπλησίας· τὸ γὰρ ζῷον τοῦτο παραδεδόσθαι πρὸς τὰς συνουσίας ὑπάρχειν ἐνεργέστατον· ἐκείνους οὖν διὰ ταύτης τῆς ἐμφάσεως χάριν ἀποδιδόναι περὶ τῆς πολυτεκνίας τῆς ἑαυτῶν. (4) Τοὺς δὲ ταύρους τοὺς ἱερούς, λέγω δὲ τόν τε Ἆπιν καὶ τὸν Μνεῦιν, τιμᾶσθαι παραπλησίως τοῖς θεοῖς, Ὀσίριδος καταδείξαντος, ἅμα μὲν διὰ τὴν τῆς γεωργίας χρείαν, ἅμα δὲ καὶ διὰ τὸ τῶν εὑρόντων τοὺς καρποὺς τὴν δόξαν ταῖς τούτων ἐργασίαις παραδόσιμον γεγονέναι τοῖς μεταγενεστέροις εἰς ἅπαντα τὸν αἰῶνα· τοὺς δὲ πυῤῥοὺς βοῦς συγχωρηθῆναι θύειν διὰ τὸ δοκεῖν τοιοῦτον τῷ χρώματι γεγονέναι Τυφῶνα τὸν ἐπιβουλεύσαντα μὲν Ὀσίριδι, τυχόντα δὲ τιμωρίας ὑπὸ τῆς Ἴσιδος διὰ τὸν τἀνδρὸς φόνον. (5) Καὶ τῶν ἀνθρώπων δὲ τοὺς ὁμοχρωμάτους τῷ Τυφῶνι τὸ παλαιὸν ὑπὸ τῶν βασιλέων φασὶ θύεσθαι πρὸς τῷ τάφῳ τοῦ Ὀσίριδος· τῶν μὲν οὖν Αἰγυπτίων ὀλίγους τινὰς εὑρίσκεσθαι πυῤῥούς, τῶν δὲ ξένων τοὺς πλείους· διὸ καὶ περὶ τῆς Βουσίριδος ξενοκτονίας παρὰ τοῖς Ἕλλησιν ἐνισχῦσαι τὸν μῦθον, οὐ τοῦ βασιλέως ὀνομαζομένου Βουσίριδος, ἀλλὰ τοῦ Ὀσίριδος τάφου ταύτην ἔχοντος τὴν προσηγορίαν κατὰ τὴν τῶν ἐγχωρίων διάλεκτον. (6) Τοὺς δὲ λύκους τιμᾶσθαι λέγουσι διὰ τὴν πρὸς τοὺς κύνας τῆς φύσεως ὁμοιότητα· βραχὺ γὰρ διαλλάττοντας αὐτοὺς ταῖς φύσεσι ταῖς ἐπιμιξίαις ζῳογονεῖν ἐξ ἀλλήλων. Φέρουσι δὲ καὶ ἄλλην αἰτίαν Αἰγύπτιοι τῆς τοῦ ζῴου τούτου τιμῆς μυθικωτέραν· τὸ γὰρ παλαιόν φασι τῆς Ἴσιδος μετὰ τοῦ παιδὸς Ὥρου μελλούσης διαγωνίζεσθαι πρὸς Τυφῶνα παραγενέσθαι βοηθὸν ἐξ Ἅδου τὸν Ὄσιριν τῷ τέκνῳ καὶ τῇ γυναικὶ λύκῳ τὴν ὄψιν ὁμοιωθέντα· ἀναιρεθέντος οὖν τοῦ Τυφῶνος, τοὺς κρατήσαντας καταδεῖξαι τιμᾶν τὸ ζῷον οὗ τῆς ὄψεως ἐπιφανείσης τὸ νικᾶν ἐπηκολούθησεν. (7) Ἔνιοι δὲ λέγουσι, τῶν Αἰθιόπων στρατευσάντων ἐπὶ τὴν Αἴγυπτον, ἀθροισθείσας παμπληθεῖς ἀγέλας λύκων ἐκδιῶξαι τοὺς ἐπελθόντας ἐκ τῆς χώρας ὑπὲρ πόλιν τὴν ὀνομαζομένην Ἐλεφαντίνην· διὸ καὶ τόν τε νομὸν ἐκεῖνον Λυκοπολίτην ὀνομασθῆναι καὶ τὰ ζῷα τὰ προειρημένα τυχεῖν τῆς τιμῆς.

LXXXIX. Λείπεται δ' ἡμῖν εἰπεῖν περὶ τῆς τῶν κροκοδείλων ἀποθεώσεως, ὑπὲρ ἧς οἱ πλεῖστοι διαποροῦσι πῶς, τῶν θηρίων τούτων σαρκοφαγούντων, τοὺς ἀνθρώπους ἐνομοθετήθη τιμᾶν ἴσα θεοῖς τοὺς τὰ δεινότατα διατιθέντας. (2) Φασὶν οὖν τῆς χώρας τὴν ὀχυρότητα παρέχεσθαι μὴ μόνον τὸν ποταμόν, ἀλλὰ καὶ πολὺ μᾶλλον τοὺς ἐν αὐτῷ κροκοδείλους· διὸ καὶ τοὺς λῃστὰς τούς τε ἀπὸ τῆς Ἀραβίας καὶ Λιβύης μὴ τολμᾶν διανήχεσθαι τὸν Νεῖλον, φοβουμένους τὸ πλῆθος τῶν θηρίων· τοῦτο δ' οὐκ ἂν ποτε γενέσθαι πολεμουμένων τῶν ζῴων καὶ διὰ τῶν σαγηνευόντων ἄρδην ἀναιρεθέντων. (3) Ἔστι δὲ καὶ ἄλλος λόγος ἱστορούμενος περὶ τῶν θηρίων τούτων. Φασὶ γάρ τινες τῶν ἀρχαίων τινὰ βασιλέων, τὸν προσαγορευόμενον Μηνᾶν, διωκόμενον ὑπὸ τῶν ἰδίων κυνῶν καταφυγεῖν εἰς τὴν Μοίριδος καλουμένην λίμνην, ἔπειθ' ὑπὸ κροκοδείλου παραδόξως ἀναληφθέντα εἰς τὸ πέραν

dicant, arrectis ita membris, ut hirci naturam imitentur. Hanc enim pecudem ad coitum fertur procacissime. Ea igitur significatione gratam diis mentem pro fœcunditate gentis suæ testatam voluere. (4) Tauri autem sacri, Apis scilicet et Mnevis, non secus quam dii honorantur, ut Osiris instituit; tum propter agriculturæ usum, tum etiam, ut gloria illorum, qui fruges reperissent, horum opera ad omnem posteritatis memoriam propagaretur. Boves autem rufos immolare fas est, quod hunc colorem habuisse Typhon videtur, qui per insidias Osirim oppressit, et propter viri cædem ab Iside supplicio affectus est. (5) Homines quoque, aiunt, ejusdem, quem Typhon habuit, coloris antiquitus ad Osiridis monumentum a regibus mactabantur. Et pauci sane Ægyptiorum rufi inveniuntur, sed peregrinorum complures. Proinde et fabula de Busiridis advenas obtruncantis sævitia apud Græcos invaluit: non quod rex alioqui Busiris vocatus is sit, sed tumulus Osiridis lingua vernacula id nominis habuit. (6) Lupis, ut asserunt, honorem tribuunt propter affinitatem, quæ ipsis cum canibus intercedit. Nam naturis parum variant, et ex commixtione mutua fœtus procreant. Aliam quoque rationem venerationis, sed magis fabulosam, adducunt. Nam quum Isis quondam, aiunt, cum Horo filio adversus Typhonem certamen initura erat, Osiris ab inferis sub lupi forma filio et uxori opitulator venit. Sublato igitur Typhone, victores hoc animal coli præceperunt, quia conspectum ejus victoria insecuta esset. (7) Nonnulli affirmant, sub Æthiopum in Ægyptum irruptionem ingentes luporum catervas convenisse, qui hostium incursantium agmen ultra Elephantinam urbem inde fugaverint. Qua de causa præfectura illa Lycopolitana nominetur. Atque ita animalia illa, de quibus jam sermo est, cultum istum promeruisse.

LXXXIX. Reliquum est ut de crocodilorum divinitate agamus, de qua plurimi quæstionem movent, qui fiat ut, quum belluæ istæ homines devorent, æque tamen ac dii colantur, atrocissima interim perpetrantes. (2) Ad hoc respondent: non tantum a fluvio, sed etiam, ac quidem multo magis, a crocodilis munimentum regioni præstari. Ideoque prædones ex Arabia et Africa, multitudine belluarum absterritos, tranatare Nilum non audere. Hoc nunquam futurum, si bellum inferatur belluis, et a venatoribus hæ funditus deleantur. (3) Sed tamen et alia de illis historia recitatur. Nam vetustorum regum quendam, qui Menas nominatur, canum suorum insectatione in Mœridis lacum esse compulsum, quem crocodilus (mirabile dictu) susceptum in litus ulterius transportaret. Qui, ut gratiam pro dono

ἀπενεχθῆναι. Τῆς δὲ σωτηρίας χάριν ἀποδιδόναι βουλόμενον τῷ ζῴῳ πόλιν κτίσαι πλησίον ὀνομάσαντα Κροκοδείλων· καταδεῖξαι δὲ καὶ τοῖς ἐγχωρίοις ὡς θεοὺς τιμᾶν ταῦτα τὰ ζῷα καὶ τὴν λίμνην αὐτοῖς εἰς τροφὴν ἀναθεῖναι· ἐνταῦθα δὲ καὶ τὸν τάφον ἑαυτῷ κατασκευάσαι πυραμίδα τετράπλευρον ἐπιστήσαντα, καὶ τὸν θαυμαζόμενον παρὰ πολλοῖς λαβύρινθον οἰκοδομῆσαι. (4) Παραπλήσια δὲ καὶ περὶ τῶν ἄλλων λέγουσιν, ὑπὲρ ὧν τὰ καθ᾽ ἕκαστον μακρὸν ἂν εἴη γράφειν. Ὅτι γὰρ τῆς ὠφελείας ἕνεκα τῆς εἰς τὸν βίον οὕτως ἑαυτοὺς εἰθίκασι, φανερὸν εἶναί φασιν ἐκ τοῦ πολλὰ τῶν ἐδωδίμων παρ᾽ αὐτοῖς ἐνίους μὴ προσφέρεσθαι. τινὰς μὲν γὰρ φακῶν, τινὰς δὲ κυάμων, ἐνίους δὲ τυρῶν ἢ κρομμύων ἤ τινων ἄλλων βρωμάτων τὸ παράπαν μὴ γεύεσθαι, πολλῶν ὑπαρχόντων κατὰ τὴν Αἴγυπτον, δῆλον ποιοῦντας διότι διδακτέον ἐστὶν αὑτοὺς τῶν χρησίμων ἀπέχεσθαι, καὶ διότι πάντων πάντα ἐσθιόντων οὐδὲν ἂν ἐξήρκεσε τῶν ἀναλισκομένων. (5) Καὶ ἑτέρας δ᾽ αἰτίας φέροντές τινές φασιν ἐπὶ τῶν παλαιῶν βασιλέων πολλάκις ἀφισταμένου τοῦ πλήθους καὶ συμφρονοῦντος κατὰ τῶν ἡγουμένων, τῶν βασιλέων τινὰ συνέσει διαφέροντα διελέσθαι μὲν τὴν χώραν εἰς πλείω μέρη, καθ᾽ ἕκαστον δ᾽ αὐτῶν καταδεῖξαι τοῖς ἐγχωρίοις σέβεσθαί τι ζῷον, ἢ τροφῆς τινος μὴ γεύεσθαι, ὅπως ἑκάστων τὸ μὲν παρ᾽ αὐτοῖς τιμώμενον σεβομένων, τῶν δὲ παρὰ τοῖς ἄλλοις ἀφιερωμένων καταφρονούντων, μηδέποτε ὁμονοῆσαι δύνωνται πάντες οἱ κατ᾽ Αἴγυπτον. (6) Καὶ τοῦτο ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων φανερὸν εἶναι· πάντας γὰρ τοὺς πλησιοχώρους πρὸς ἀλλήλους διαφέρεσθαι, προσκόπτοντας ταῖς εἰς τὰ προειρημένα παρανομίαις.

salute bestiæ reponeret, haud procul a lacu urbem condidisset Crocodilorum ab ipso nominatam. Docuisse eum etiam indigenas divinis crocodilos honoribus afficere, lacumque eorum alimentis dedicasse, ubi et sepulcrum sibi cum pyramide figuræ quadratæ, et labyrinthum magnæ apud multos admirationis ædificavisset. (4) Similia de ceteris quoque narrant, quæ singulatim recensere longum est. Nam quod utilitatis in vitam redundantis causa hunc morem sectentur, ex eo liquere aiunt, quod non pauca esculentorum nonnulli ex ipsis non comedant; dum alii lentes, alii fabas, nonnulli caseos aut cepas et id genus vesca alia, quorum copia tamen Ægyptus abundat, omnino ne degustent quidem; quo ostendant, docendos esse mortales, ut ab immodico comestibilium usu sibi temperent, et, si quidvis a quovis edatur, nihil absumentium ingluviei tandem suffecturum. (5) Alii aliam causam afferentes dicunt, priscorum ætate regum, quum plebs subinde contra magistratum conspirans defectionem moliretur, principum quendam prudentia excellentem in plures regionem partes distribuisse, et in singulis cultum animalis cujuspiam instituisse, aut cibo aliquo interdixisse, ut si suum quique venerarentur, dedicatumque alibi contemnerent, concordiam inire omnes Ægyptii nunquam possent. (6) Idque ex effectis notum esse : omnes enim finitimos, dum alii alios rituum transgressione offendunt, discordias inter sese exercere.

XC. Φέρουσι δέ τινες καὶ τοιαύτην αἰτίαν τῆς τῶν ζῴων ἀφιερώσεως· συναγομένων γὰρ ἐν ἀρχῇ τῶν ἀνθρώπων ἐκ τοῦ θηριώδους βίου, τὸ μὲν πρῶτον ἀλλήλους κατεσθίειν καὶ πολεμεῖν, ἀεὶ τοῦ πλεῖον δυναμένου τὸν ἀσθενέστερον κατισχύοντος· μετὰ δὲ ταῦτα τοὺς τῇ ῥώμῃ λειπομένους ὑπὸ τοῦ συμφέροντος διδαχθέντας ἀθροίζεσθαι καὶ ποιῆσαι σημεῖον ἑαυτοῖς ἐκ τῶν ὕστερον καθιερωθέντων ζῴων· πρὸς δὲ τοῦτο τὸ σημεῖον τῶν ἀεὶ δεδιότων συντρεχόντων, οὐκ εὐκαταφρόνητον τοῖς ἐπιτιθεμένοις γίνεσθαι τὸ σύστημα· (2) τὸ δ᾽ αὐτὸ καὶ τῶν ἄλλων ποιούντων, διαστῆναι μὲν τὰ πλήθη κατὰ συστήματα, τὸ δὲ ζῷον τὸ τῆς ἀσφαλείας ἑκάστοις γενόμενον αἴτιον τιμῶν τυχεῖν ἰσοθέων, ὡς τὰ μέγιστα εὐεργετηκός· διόπερ ἄχρι τῶν νῦν χρόνων τὰ τῶν Αἰγυπτίων ἔθνη διεστηκότα τιμᾶν τὰ παρ᾽ ἑαυτοῖς ἐξ ἀρχῆς τῶν ζῴων καθιερωθέντα. Καθόλου δέ φασι τοὺς Αἰγυπτίους ὑπὲρ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους εὐχαρίστως διακεῖσθαι πρὸς πᾶν τὸ εὐεργετοῦν, νομίζοντας μεγίστην ἐπικουρίαν εἶναι τῷ βίῳ τὴν ἀμοιβὴν τῆς πρὸς τοὺς εὐεργέτας χάριτος· δῆλον γὰρ εἶναι διότι πάντες πρὸς εὐεργεσίαν ὁρμήσουσι τούτων μάλιστα παρ᾽ οἷς ἂν ὁρῶσι θησαυριζομένας τὰς χάριτας κάλλιστα. (3) Διὰ δὲ τὰς αὐτὰς αἰτίας δοκοῦσιν Αἰγύπτιοι τοὺς ἑαυτῶν βασιλεῖς προσκυνεῖν τε καὶ τιμᾶν ὡς πρὸς ἀλήθειαν ὄντας

XC. Quidam etiam hanc consecratorum animalium causam afferunt : post primam hominum ex ferina illa vita consociationem homines se mutuo devorabant, et perpetuo inter se conflictu, qui plus posset, infirmiorem subigebat. Exinde vero, qui robore aliis inferiores erant, utilitate edocti in cœtum coibant, et signa de consecratis postea animalibus sibi proponebant. Ad quæ quum præ metu subinde concurrerent, agmen non aspernandum contra vim molientes effectum est. (2) Quod exemplum cetera multitudo imitata in systemata (cœtus) discessit. Hinc factum, ut animal, cui suam quique incolumitatem adscriberent, honores divinos, ut optime de ipsis meritum, obtineret. Quamobrem hac etiamnum tempestate gentes Ægyptiæ, discordi religionis studio, bestias a principio sacras devenerari. Ægyptios denique supra ceteros mortales, quidquid bene de ipsis meretur, grata mente prosequi affirmant, gratiæ retributionem maximum vitæ præsidium esse judicantes. Siquidem palam sit, omnes ad benefaciendum illis propendere maxime, apud quos gratiæ thesauri quam pulcherrime recondantur. (3) Iisdem de causis Ægyptii reges non secus ac si veri essent dii, adorare et religiose colere videntur. Nam

θεούς, ἅμα μὲν οὐκ ἄνευ δαιμονίου τινὸς προνοίας νομίζοντες αὐτοὺς τετευχέναι τῆς τῶν ὅλων ἐξουσίας, ἅμα δὲ τοὺς βουλομένους τε καὶ δυναμένους τὰ μέγιστ' εὐεργετεῖν ἡγούμενοι θείας μετέχειν φύσεως. (4) Περὶ μὲν οὖν τῶν ἀφιερωμένων ζῴων εἰ καὶ πεπλεονάκαμεν, ἀλλ' οὖν γε τὰ μάλιστα θαυμαζόμενα τῶν παρ' Αἰγυπτίοις νόμιμα διευκρινήκαμεν.

XCI. Οὐχ ἥκιστα δ' ἄν τις πυθόμενος τὰ περὶ τοὺς τετελευτηκότας νόμιμα τῶν Αἰγυπτίων θαυμάσαι τὴν ἰδιότητα τῶν ἐθῶν. Ὅταν γάρ τις ἀποθάνῃ παρ' αὐτοῖς, οἱ μὲν συγγενεῖς καὶ φίλοι πάντες καταπλασάμενοι πηλῷ τὰς κεφαλάς, περιέρχονται τὴν πόλιν θρηνοῦντες, ἕως ἂν ταφῆς τύχῃ τὸ σῶμα· οὐ μὴν οὔτε λουτρῶν οὔτε οἴνου οὔτε τῆς ἄλλης τροφῆς ἀξιολόγου μεταλαμβάνουσιν, οὔτε ἐσθῆτας λαμπρὰς περιβάλλονται. (2) Τῶν δὲ ταφῶν τρεῖς ὑπάρχουσι τάξεις, ἥ τε πολυτελεστάτη καὶ μέση καὶ ταπεινοτάτη· κατὰ μὲν οὖν τὴν πρώτην ἀναλίσκεσθαί φασιν ἀργυρίου τάλαντον, κατὰ δὲ τὴν δευτέραν μνᾶς εἴκοσι, κατὰ δὲ τὴν ἐσχάτην παντελῶς ὀλίγον τι δαπάνημα γίνεσθαι λέγουσιν. (3) Οἱ μὲν οὖν τὰ σώματα θεραπεύοντές εἰσι τεχνῖται, τὴν ἐπιστήμην ταύτην ἐκ γένους παρειληφότες· οὗτοι δὲ γραφὴν ἑκάστου τῶν εἰς τὰς ταφὰς δαπανωμένων τοῖς οἰκείοις τῶν τελευτησάντων προσενέγκαντες, ἐπερωτῶσι τίνα τρόπον βούλονται τὴν θεραπείαν γενέσθαι τοῦ σώματος. (4) Διομολογησάμενοι δὲ περὶ πάντων καὶ τὸν νεκρὸν παραλαβόντες, τοῖς τεταγμένοις ἐπὶ τὴν κατειθισμένην ἐπιμέλειαν τὸ σῶμα παραδιδόασι. Καὶ πρῶτος μὲν ὁ γραμματεὺς λεγόμενος τεθέντος χαμαὶ τοῦ σώματος ἐπὶ τὴν λαγόνα περιγράφει τὴν εὐώνυμον ὅσον δεῖ διατεμεῖν· ἔπειτα δ' ὁ λεγόμενος παρασχίστης λίθον ἔχων Αἰθιοπικὸν καὶ διατεμὼν ὅσα νόμος κελεύει τὴν σάρκα, παραχρῆμα φεύγει δρόμῳ, διωκόντων τῶν συμπαρόντων καὶ λίθοις βαλλόντων, ἔτι δὲ καταρωμένων καὶ καθαπερεὶ τὸ μύσος εἰς ἐκεῖνον τρεπόντων· ὑπολαμβάνουσι γὰρ μισητὸν εἶναι πάντα τὸν ὁμοφύλῳ σώματι βίαν προσφέροντα καὶ τραύματα ποιοῦντα καὶ καθόλου τι κακὸν ἀπεργαζόμενον. (5) Οἱ ταριχευταὶ δὲ καλούμενοι πάσης μὲν τιμῆς καὶ πολυωρίας ἀξιοῦνται, τοῖς τε ἱερεῦσι συνόντες καὶ τὰς εἰς ἱερὸν εἰσόδους ἀκωλύτως ὡς καθαροὶ ποιοῦνται· πρὸς δὲ τὴν θεραπείαν τοῦ παρεσχισμένου σώματος ἀθροισθέντων αὐτῶν εἷς καθίησι τὴν χεῖρα διὰ τῆς τοῦ νεκροῦ τομῆς εἰς τὸν θώρακα καὶ πάντα ἐξαιρεῖ χωρὶς νεφρῶν καὶ καρδίας, ἕτερος δὲ καθαίρει τῶν ἐγκοιλίων ἕκαστον ἐγκλύζων οἴνῳ φοινικείῳ καὶ θυμιάμασι. (6) Καθόλου δὲ πᾶν τὸ σῶμα τὸ μὲν πρῶτον κεδρίᾳ καί τισιν ἄλλοις ἐπιμελείας ἀξιοῦσιν ἐφ' ἡμέρας πλείους τῶν τριάκοντα, ἔπειτα σμύρνῃ καὶ κιναμώμῳ καὶ τοῖς δυναμένοις μὴ μόνον πολυχρόνιον τήρησιν, ἀλλὰ καὶ τὴν εὐωδίαν παρέχεσθαι θεραπεύσαντες παραδιδόασι τοῖς συγγενέσι τοῦ τετελευτηκότος οὕτως ἕκαστον τῶν τοῦ σώματος μελῶν ἀκέραιον τετηρημένον, ὥστε καὶ τὰς ἐπὶ τοῖς βλεφάροις καὶ ταῖς ὀφρύσι τρίχας διαμένειν καὶ τὴν ὅλην πρόσοψιν τοῦ σώματος

nec sine divina ipsos providentia summam potestatem adeptos, et, quum velint et possint maxima conferre beneficia, divinæ naturæ participes esse arbitrantur. (4) De sacris ergo animantibus etsi fortasse plus æquo a nobis dictum est, Ægyptiorum tamen leges præcipue admirandas interim explanavimus.

XCI. At si quis ipsorum ritus circa defunctos audiverit, non minus morum insolentiam demirabitur. Etenim si quis apud ipsos mortem obierit, cognati et amici omnes, conspersis luto capitibus, lamentantes per urbem, quoad cadaver funeratum sit, circumeunt. Interim a balneis et vino omnique lautiore cibo abstinent, nec vestes elegantes induunt. (2) Sepulturæ triplex est conditio : sumtuosissima, mediocris et vilissima. In primam argenti talentum insumi dicunt; in secundam viginti minas; in ultimam perexiguas fieri impensas. (3) Libitinarii, qui funus curant, artem a majoribus acceptam exercent. Hi cujusque rei in funus impendendæ consignatione mortuorum domesticis oblata, quomodo exsequias celebrari velint, sciscitantur. (4) Ubi de omnibus inter ipsos convenit, acceptum inde cadaver ministris, ad usitatum hoc munus constitutis, tradunt. Primus igitur, quem scribam vocant, deposito humi corpore, circum ilia sinistrum latus, quantum incisionis faciendum sit, circumscribit. Tum paraschistes (incisor) ipsis dictus, lapidem tenens Æthiopicum, ubi carnis, quantum lex jubet, dissecuit, extemplo quanto potest cursu aufugit, persequentibus eum quotquot adsunt cum lapidum jactu et exsecrationibus, ac si piaculum in ipsum avertant. Nam quicunque civis corpori vim vulnusque aut quoquo modo malum inferat, odio hunc dignum esse persuasum habent. (5) Taricheutas vero (qui cadavera condiunt) omni honore atque cultu dignantur. Nam sacerdotibus familiares sunt, et in sacrarium, ut qui puri sint, libere ingrediuntur. Quamprimum ad secti cadaveris curationem convenere, unus per hiatum manu ad præcordia immersa, quidquid intestinorum est, præter cor et renes, extrahit. Alius alvum cum visceribus singulis repurgatam vino palmeo aromaticisque odoribus perluit. (6) Totum denique cadaver ad dies plures quam triginta unguento primum cedrino aliisque delibutum reddunt, myrrha deinde ac cinamomo aliisque non longiori tantum conservationi, sed etiam fragrantiæ aptis conditum propinquis defuncti restituunt : ubi singula corporis membra tantam habent integritatem, ut etiam palpebrarum et superciliorum

ἀπαράλλακτον εἶναι καὶ τὸν τῆς μορφῆς τύπον γνωρίζεσθαι· (7) διὸ καὶ πολλοὶ τῶν Αἰγυπτίων ἐν οἰκήμασι πολυτελέσι φυλάττοντες τὰ σώματα τῶν προγόνων, κατ' ὄψιν ὁρῶσι τοὺς γενεαῖς πολλαῖς τῆς ἑαυτῶν γενέσεως προτετελευτηκότας, ὥστε ἑκάστων τά τε μεγέθη καὶ τὰς περιοχὰς τῶν σωμάτων, ἔτι δὲ τοὺς τῆς ὄψεως χαρακτῆρας ὁρωμένους παράδοξον ψυχαγωγίαν παρέχεσθαι καθάπερ συμβεβιωκότας τοῖς θεωμένοις.

XCII. Τοῦ δὲ μέλλοντος θάπτεσθαι σώματος οἱ συγγενεῖς προλέγουσι τὴν ἡμέραν τῆς ταφῆς τοῖς τε δικασταῖς καὶ τοῖς συγγενέσιν, ἔτι δὲ φίλοις τοῦ τετελευτηκότος, καὶ διαβεβαιοῦνται λέγοντες ὅτι διαβαίνειν μέλλει τὴν λίμνην τοὔνομα τοῦ μετηλλαχότος. (2) Ἔπειτα παραγενομένων δικαστῶν δυσὶ πλείω τῶν τετταράκοντα καὶ καθισάντων ἐπί τινος ἡμικυκλίου κατεσκευασμένου πέραν τῆς λίμνης, ἡ μὲν βᾶρις καθέλκεται, κατεσκευασμένη πρότερον ὑπὸ τῶν ταύτην ἐχόντων τὴν ἐπιμέλειαν, ἐφέστηκε δὲ ταύτῃ ὁ πορθμεύς, ὃν Αἰγύπτιοι κατὰ τὴν ἰδίαν διάλεκτον ὀνομάζουσι χάρωνα. (3) Διό καί φασιν Ὀρφέα τὸ παλαιὸν εἰς Αἴγυπτον παραβαλόντα καὶ θεασάμενον τοῦτο τὸ νόμιμον, μυθοποιῆσαι τὰ καθ' Ἅδου, τὰ μὲν μιμησάμενον, τὰ δ' αὐτὸν ἰδίᾳ πλασάμενον· περὶ οὗ τὰ κατὰ μέρος μικρὸν ὕστερον ἀναγράψομεν. (4) Οὐ μὴν ἀλλὰ τῆς βάρεως εἰς τὴν λίμνην καθελκυσθείσης, πρὶν ἢ τὴν λάρνακα τὴν τὸν νεκρὸν ἔχουσαν εἰς αὐτὴν τίθεσθαι, τῷ βουλομένῳ κατηγορεῖν ὁ νόμος ἐξουσίαν δίδωσιν. Ἐὰν μὲν οὖν τις παρελθὼν ἐγκαλέσῃ καὶ δείξῃ βεβιωκότα κακῶς, οἱ μὲν κριταὶ γνώμας ἀποφαίνονται, τὸ δὲ σῶμα εἴργεται τῆς εἰθισμένης ταφῆς· ἐὰν δὲ ὁ ἐγκαλέσας δόξῃ μὴ δικαίως κατηγορεῖν, μεγάλοις περιπίπτει προστίμοις. (5) Ὅταν δὲ μηδεὶς ὑπακούσῃ κατήγορος ἢ παρελθὼν γνωσθῇ συκοφάντης ὑπάρχειν, οἱ μὲν συγγενεῖς ἀποθέμενοι τὸ πένθος ἐγκωμιάζουσι τὸν τετελευτηκότα, καὶ περὶ μὲν τοῦ γένους οὐδὲν λέγουσιν, ὥσπερ παρὰ τοῖς Ἕλλησιν, ὑπολαμβάνοντες ἅπαντας ὁμοίως εὐγενεῖς εἶναι τοὺς κατ' Αἴγυπτον, τὴν δ' ἐκ παιδὸς ἀγωγὴν καὶ παιδείαν διελθόντες, πάλιν ἀνδρὸς γεγονότος τὴν εὐσέβειαν καὶ δικαιοσύνην, ἔτι δὲ τὴν ἐγκράτειαν καὶ τὰς ἄλλας ἀρετὰς αὐτοῦ, διεξέρχονται, καὶ παρακαλοῦσι τοὺς κάτω θεοὺς σύνοικον δέξασθαι τοῖς εὐσεβέσι· τὸ δὲ πλῆθος ἐπευφημεῖ καὶ συναποσεμνύνει τὴν δόξαν τοῦ τετελευτηκότος, ὡς τὸν αἰῶνα διατρίβειν μέλλοντος καθ' Ἅδου μετὰ τῶν εὐσεβῶν. (6) Τὸ δὲ σῶμα τιθέασιν οἱ μὲν ἰδίους ἔχοντες τάφους ἐν ταῖς ἀποδεδειγμέναις θήκαις, οἷς δ' οὐχ ὑπάρχουσι τάφων κτήσεις, καινὸν οἴκημα ποιοῦσι κατὰ τὴν ἰδίαν οἰκίαν, καὶ πρὸς τὸν ἀσφαλέστατον τῶν τοίχων ὀρθὴν ἱστᾶσι τὴν λάρνακα· καὶ τοὺς κωλυομένους δὲ διὰ τὰς κατηγορίας ἢ πρὸς δάνειον ὑποθήκας θάπτεσθαι τιθέασι κατὰ τὴν ἰδίαν οἰκίαν· οὓς ὕστερον ἐνίοτε παίδων παῖδες εὐπορήσαντες καὶ τῶν τε συμβολαίων καὶ τῶν ἐγκλημάτων ἀπολύσαντες μεγαλοπρεποῦς ταφῆς ἀξιοῦσι.

XCIII. Σεμνότατα δὲ διείληπται παρ' Αἰγυπτίοις τὸ

pili adeoque tota corporis species invariata persistat, et formæ pristinæ effigies agnoscatur. (7) Hinc multi Ægyptiorum, in magnificis apud se ædiculis majorum cadavera asservantes, multis ante ipsorum natales seculis defunctorum facies ante oculos habent, ita ut singulorum complexum corporis ac lineamenta faciei contuentes mirifica voluptate, non secus ac si adhuc secum vivant, afficiantur.

XCII. Sepeliendi porro cadaveris necessarii et gentiles certum sepulturæ diem judicibus et consanguineis, nec non amicis defuncti præfiniunt, et mortui nomen proclamantes, eum paludem trajecturum esse certo confirmant. (2) Inde duo ultra quadraginta judices accedunt, quibus in hemicyclo quodam trans lacum posito considentibus, navis, ab hujus negotii curatoribus prius instructa, detrahitur, proreta quodam gubernatore, quem sua lingua Charonem vocant. (3) Ideoque Orpheum, quum peregrinatus quondam in Ægyptum hunc ritum vidisset, fabulam de inferis partim imitatum, partim ex ingenio suo commentum esse perhibent. De quo particulatim paullo inferius agemus. (4) Deducto igitur in stagnum navigio, priusquam mortui loculus inibi deponatur, quisquis accusare velit, a lege potestatem habet. Quodsi quis in medium progressus institutam accusationem probarit, quod vitam malam egerit, lata per judices sententia, tum ab usitata cadaver sepultura arcetur: sin accusator calumniosam intendisse actionem deprehensus sit, magnæ obnoxius est pœnæ. (5) Quando vero nullus se offert accusator, aut oblatus criminationis falsæ convincitur; deposito cognati luctu, ad mortui laudes procedunt, et de genere quidem nihil, ut Græcorum consuetudo habet, memorant; quia omnes æque nobiles in Ægypto esse censent: sed ut a puero educatus et institutus, et ad virilem ætatem progressus pietatem in deos et justitiam, itemque continentiam et alias virtutes coluerit, recensent, ac deos inferos, ut in contubernium piorum recipiatur, obtestantes rogant. Has voces clamore secundo vulgus excipit, et magnificis simul laudibus defunctum prædicat, ut qui sempiternum cum piis ævum in Ditis regno sit peracturus. (6) Cadavera, quibus propria sunt monumenta, in designatis ad hoc conditoriis reponunt: at qui sepulcra propria non possident, in domo sua novam condunt ædiculam, erectumque loculum ad firmissimum (?) parietem statuunt. Sepultura prohibitos, vel ob intentata crimina, vel ob æris alieni debitionem, suis in ædibus condunt. Et sæpe fit ut postea opibus aucti nepotes debitis aut criminibus exsolutos honorifica majores sepultura dignentur.

XCIII. Sanctissime autem constitutum est apud Ægy-

τοὺς γονεῖς ἢ τοὺς προγόνους φανῆναι περιττότερον τετιμηκότας εἰς τὴν αἰώνιον οἴκησιν μεταστάντας. Νόμιμον δ' ἐστὶ παρ' αὐτοῖς καὶ τὸ διδόναι τὰ σώματα τῶν τετελευτηκότων γονέων εἰς ὑποθήκην δανείου· τοῖς δὲ μὴ λυσαμένοις ὄνειδός τε τὸ μέγιστον ἀκολουθεῖ καὶ μετὰ τὴν τελευτὴν στέρησις ταφῆς. (2) Θαυμάσαι δ' ἄν τις προσηκόντως τοὺς ταῦτα διηυκρινημένως διατάξαντας, ὅτι τὴν ἐπιείκειαν καὶ σπουδαιότητα τῶν ἠθῶν οὐκ ἐκ τῆς τῶν ζώντων ὁμιλίας μόνον, ἀλλὰ καὶ τῆς τῶν τετελευτηκότων ταφῆς καὶ θεραπείας ἐφ' ὅσον ἦν ἐνδεχόμενον τοῖς ἀνθρώποις ἐνοικειοῦν ἐφιλοτιμήθησαν. (3) Οἱ μὲν γὰρ Ἕλληνες μύθοις πεπλασμένοις καὶ φήμαις διαβεβλημέναις τὴν περὶ τούτων πίστιν παρέδωκαν, τήν τε τῶν εὐσεβῶν τιμὴν καὶ τὴν τῶν πονηρῶν τιμωρίαν· τοιγαροῦν οὐχ οἷον ἰσχῦσαι δύναται ταῦτα προτρέψασθαι ἐπὶ τὸν ἄριστον βίον τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ τοὐναντίον ὑπὸ τῶν φαύλων χλευαζόμενα πολλῆς καταφρονήσεως τυγχάνουσι· (4) παρὰ δὲ τοῖς Αἰγυπτίοις οὐ μυθώδους, ἀλλ' ὁρατῆς τοῖς μὲν πονηροῖς τῆς κολάσεως, τοῖς δ' ἀγαθοῖς τῆς τιμῆς οὔσης, καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἀμφότεροι τῶν ἑαυτοῖς προσηκόντων ὑπομιμνήσκονται, καὶ διὰ τούτου τοῦ τρόπου μεγίστη καὶ συμφορωτάτη διόρθωσις γίνεται τῶν ἠθῶν. Κρατίστους δ' εἶναι τῶν νόμων ἡγητέον οὐκ ἐξ ὧν εὐπορωτάτους, ἀλλ' ἐξ ὧν ἐπιεικεστάτους τοῖς ἤθεσι καὶ πολιτικωτάτους συμβήσεται γενέσθαι τοὺς ἀνθρώπους.

XCIV. Ῥητέον δ' ἡμῖν καὶ περὶ τῶν γενομένων νομοθετῶν κατ' Αἴγυπτον τῶν οὕτως ἐξηλλαγμένα καὶ παράδοξα νόμιμα καταδειξάντων. Μετὰ γὰρ τὴν παλαιὰν τοῦ κατ' Αἴγυπτον βίου κατάστασιν τὴν μυθολογουμένην γεγονέναι ἐπί τε τῶν θεῶν καὶ τῶν ἡρώων πεῖσαί φασι πρῶτον ἐγγράπτοις νόμοις χρήσασθαι τὰ πλήθη [βιοῦν] τὸν Μνεύην, ἄνδρα καὶ τῇ ψυχῇ μέγαν καὶ τῷ βίῳ κοινότατον τῶν μνημονευομένων· προσποιηθῆναι δὲ αὐτῷ τὸν Ἑρμῆν δεδωκέναι τούτους, ὡς μεγάλων ἀγαθῶν αἰτίους ἐσομένους, καθάπερ παρ' Ἕλλησι ποιῆσαί φασιν ἐν μὲν τῇ Κρήτῃ Μίνωα, παρὰ δὲ Λακεδαιμονίοις Λυκοῦργον, τὸν μὲν παρὰ Διός, τὸν δὲ παρ' Ἀπόλλωνος φήσαντα τούτους εἰληφέναι. (2) Καὶ παρ' ἑτέροις δὲ πλείοσιν ἔθνεσι παραδέδοται τοῦτο τὸ γένος τῆς ἐπινοίας ὑπάρξαι καὶ πολλῶν ἀγαθῶν αἴτιον γενέσθαι τοῖς πεισθεῖσι· παρὰ μὲν γὰρ τοῖς Ἀριανοῖς Ζαθραύστην ἱστοροῦσι τὸν ἀγαθὸν δαίμονα προσποιήσασθαι τοὺς νόμους αὐτῷ διδόναι, παρὰ δὲ τοῖς ὀνομαζομένοις Γέταις τοῖς ἀπαθανατίζουσι Ζάλμοξιν ὡσαύτως τὴν κοινὴν Ἑστίαν, παρὰ δὲ τοῖς Ἰουδαίοις Μωυσῆν τὸν Ἰαὼ ἐπικαλούμενον θεόν, εἴτε θαυμαστὴν καὶ θείαν ὅλως ἔννοιαν εἶναι κρίναντας τὴν μέλλουσαν ὠφελήσειν ἀνθρώπων πλῆθος, εἴτε καὶ πρὸς τὴν ὑπεροχὴν καὶ δύναμιν τῶν εὑρεῖν λεγομένων τοὺς νόμους ἀποβλέψαντα τὸν ὄχλον μᾶλλον ὑπακούσεσθαι διαλαβόντας. (3) Δεύτερον δὲ νομοθέτην Αἰγύπτου φασὶ γενέσθαι Σάσυχιν, ἄνδρα συνέσει διαφέροντα· τοῦτον δὲ πρὸς τοῖς ὑπάρχουσι νόμοις ἄλλα τε προσθεῖναι καὶ τὰ περὶ τὴν τῶν

ptios, quod parentes aut majores ad æternam habitationem translatos impensius honorare videntur. Hic etiam mos ipsis est, ut parentum cadavera denatorum pro creditis oppignerent. Qui nexos non repignerant, opprobrium hos maximum, et post excessum e vita sepulturæ privatio consequitur. (2) Hujus tam exquisitæ constitutionis auctores jure quis admiretur, qui modestiam et probitatem morum non tantum ex usu viventium inter sese, verum etiam ex mortuorum humatione et cultu, quantum fieri potuit, hominum animis insinuare contenderunt. (3) Enimvero Græci fabulis commentitiis et ineptis narrationibus fidem harum rerum, quod ad honores piorum et sceleratorum pœnas attinet, tradiderunt. Idcirco non modo ad optimam vitæ rationem homines adducere hæc non potuerunt, sed contra derisionem improborum atque contemtum incurrerunt. (4) Apud Ægyptios vero, quum pœnæ malorum et bonorum præmia non in fabulis, sed in conspectu posita sint, quotidie pars utraque officii admonetur: et hoc modo fit maxima et utilissima morum correctio. Optimæ enim leges censendæ sunt, non quæ opibus maxime homines cumulent, sed quæ morum humanitate et rerum civilium prudentia quam instructissimos efficiant.

XCIV. Dicendum quoque nobis de legum latoribus Ægypti, qui tam aliena ab aliorum usu et mirabilia sancita promulgarunt. Nam post antiquissimam in Ægypto vitæ conditionem deorum imperio heroumque ætati in fabulis assignatam, primus, aiunt, Mnevis, vir et magni animi et inter hoc nomine celebratos de vita optime meritus, populum induxit, ut scriptis legibus uteretur. Leges a Mercurio sibi traditas, unde ingentia vitæ bona promanarent, simulavit. Quod apud Græcos in Creta etiam Minos, apud Lacedæmonios Lycurgus fecisse dicuntur; quorum iste Jovi, hic Apollini suas vindicavit. (2) Id commenti genus apud plures quoque alias gentes adhibitum multorum causa bonorum persuasis exstitisse ferunt. Nam apud Arianos Zathraustes bonum genium, apud Getas, qui animas immortales censent, Zalmoxis simili modo communem Vestam, apud Judæos Moses deum, qui Iao dicitur, legum auctorem suarum finxisse perhibentur; sive quod admirandum prorsus et divinum esse judicarent commentum illud, quod in commodum societatis humanæ exiret; sive quod vulgus ad majestatem et potentiam illorum, qui leges invenisse dicerentur, respectans dicto magis audiens fore existimarent. (3) Secundum Ægypti legislatorem Sasychin memorant, virum intelligentia præstantem, qui ad priores leges tum alias adjecit, tum quæ ad deorum religionem et

θεῶν τιμὴν ἐπιμελέστατα διατάξαι· εὑρετὴν δὲ καὶ γεωμετρίας γενέσθαι καὶ τὴν περὶ τῶν ἄστρων θεωρίαν τε καὶ παρατήρησιν διδάξαι τοὺς ἐγχωρίους. (4) Τρίτον δὲ λέγουσι Σεσόωσιν τὸν βασιλέα μὴ μόνον τὰς πολεμικὰς πράξεις ἐπιφανεστάτας κατεργάσασθαι τῶν κατ' Αἴγυπτον, ἀλλὰ καὶ περὶ τὸ μάχιμον ἔθνος νομοθεσίαν συστήσασθαι, καὶ τὰ ἀκόλουθα τὰ περὶ τὴν στρατείαν πάντα διακοσμῆσαι. (5) Τέταρτον δέ φασι γενέσθαι νομοθέτην Βόκχοριν τὸν βασιλέα, σοφόν τινα καὶ πανουργίᾳ διαφέροντα. Τοῦτον οὖν διατάξαι τὰ περὶ τοὺς βασιλεῖς ἅπαντα καὶ τὰ περὶ τῶν συμβολαίων ἐξακριβῶσαι· γενέσθαι δ' αὐτὸν καὶ περὶ τὰς κρίσεις οὕτω συνετόν, ὥςτε πολλὰ τῶν ὑπ' αὐτοῦ διαγνωσθέντων διὰ τὴν περιττότητα μνημονεύεσθαι μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων. Λέγουσι δ' αὐτὸν ὑπάρξαι τῷ μὲν σώματι παντελῶς ἀσθενῆ, τῷ δὲ τρόπῳ πάντων φιλοχρηματώτατον.

XCV. Μετὰ δὲ τοῦτον προσελθεῖν λέγεται τοῖς νόμοις Ἄμασιν τὸν βασιλέα, ὃν ἱστοροῦσι τά τε περὶ τοὺς νομάρχας διατάξαι καὶ τὰ περὶ τὴν σύμπασαν οἰκονομίαν τῆς Αἰγύπτου. Παραδέδοται δὲ συνετός τε γεγονέναι καθ' ὑπερβολὴν καὶ τὸν τρόπον ἐπιεικὴς καὶ δίκαιος· ὧν ἕνεκα καὶ τοὺς Αἰγυπτίους αὐτῷ περιτεθεικέναι τὴν ἀρχὴν οὐκ ὄντι γένους βασιλικοῦ. (2) Φασὶ δὲ καὶ τοὺς Ἠλείους σπουδάζοντας περὶ τὸν Ὀλυμπιακὸν ἀγῶνα πρεσβευτὰς ἀποστεῖλαι πρὸς αὐτὸν ἐρωτήσοντας πῶς ἂν γένοιτο δικαιότατος· τὸν δ' εἰπεῖν, ἐὰν μηδεὶς Ἠλεῖος ἀγωνίζηται. (3) Πολυκράτους δὲ τοῦ Σαμίων δυνάστου συντεθειμένου πρὸς αὐτὸν φιλίαν, καὶ βιαίως προσφερομένου τοῖς τε πολίταις καὶ τοῖς εἰς Σάμον καταπλέουσι ξένοις, τὸ μὲν πρῶτον λέγεται πρεσβευτὰς ἀποστείλαντα παρακαλεῖν αὐτὸν ἐπὶ τὴν μετριότητα· οὐ προςέχοντος δ' αὐτοῦ τοῖς λόγοις [εἰς] ἐπιστολὴν γράψαι τὴν φιλίαν καὶ τὴν ξενίαν τὴν πρὸς αὐτὸν διαλυόμενον· οὐ γὰρ βούλεσθαι λυπηθῆναι συντόμως ἑαυτόν, ἀκριβῶς εἰδότα ὅτι πλησίον ἐστὶν αὐτῷ τὸ κακῶς παθεῖν οὕτω προεστηκότι τῆς τυραννίδος. Θαυμασθῆναι δ' αὐτόν φασι παρὰ τοῖς Ἕλλησι διά τε τὴν ἐπιείκειαν καὶ διὰ τὸ τῷ Πολυκράτει ταχέως ἀποβῆναι τὰ ῥηθέντα. (4) Ἕκτον δὲ λέγεται τὸν Ξέρξου πατέρα Δαρεῖον τοῖς νόμοις ἐπιστῆναι τοῖς τῶν Αἰγυπτίων· μισήσαντα γὰρ τὴν παρανομίαν τὴν εἰς τὰ κατ' Αἴγυπτον ἱερὰ γενομένην ὑπὸ Καμβύσου τοῦ προβασιλεύσαντος, ζηλῶσαι βίον ἐπιεικῆ καὶ φιλόθεον. (5) Ὁμιλῆσαι μὲν γὰρ αὐτὸν τοῖς ἱερεῦσι τοῖς ἐν Αἰγύπτῳ καὶ μεταλαβεῖν τῆς τε θεολογίας αὐτῶν καὶ τῶν ἐν ταῖς ἱεραῖς βίβλοις ἀναγεγραμμένων πράξεων· ἐκ δὲ τούτων ἱστορήσαντα τήν τε μεγαλοψυχίαν τῶν ἀρχαίων βασιλέων καὶ τὴν εἰς τοὺς ἀρχομένους εὔνοιαν, μιμήσασθαι τὸν ἐκείνων βίον, καὶ διὰ τοῦτο τηλικαύτης τυχεῖν τιμῆς, ὥςθ' ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων ζῶντα μὲν θεὸν προσαγορευθῆναι μόνον τῶν ἁπάντων βασιλέων, τελευτήσαντα δὲ τιμῶν τυχεῖν ἴσων τοῖς τὸ παλαιὸν νομιμώτατα βασιλεύσασι κατ' Αἴγυπτον. (6) Τὴν μὲν οὖν κοινὴν νομοθεσίαν συντελε-

honores pertinent, accuratissime ordinavit. Hic et geometriam invenisse, et sidera contemplandi et observandi rationem populares docuisse fertur. (4) Tertium inde Sesostrim celebrant, qui non solum rebus bello præclare gestis ceteros Ægypti principes post se reliquit, sed et militari Ægyptiorum ordini leges concinnavit, et cuncta ad militiam pertinentia in optimam formam digessit. (5) Quartus legislatorum nominatur ab illis Bocchoris rex, vir sapiens et versutia excellens. Hic et omnia, quæ ad reges spectant, constituit, et accurationem contractibus modum præscripsit. In judiciis quoque ea fuit sapientia, ut multæ ejus sententiæ propter excellentiam adhuc nostro seculo memorentur. Corpore perquam infirmo, ingenioque pecuniarum avidissimo perhibetur.

XCV. Post eum rex Amasis operam legibus impendit, qui res Nomarcharum totamque Ægypti administrationem in ordinem redegit. Is et maxima ingenii sollertia et morum benignitate atque justitia præcelluisse traditur : quo factum, ut imperium, licet a regibus non oriundo, Ægyptii tamen illi commendarint. (3) Eleis, quum circa ludos Olympiacos occupati missis ipsum legatis consulerent, quo pacto justissime illos administrarent, respondisse memoratur, Si Eleensium nemo in certamen descenderet. (3) Polycrates Samiorum tyrannus amicitiæ fœdus cum eo pepigerat. At quum et cives et extraneos illuc profectos violentius tractaret, primum quidem per legatos ad moderationem hominem adhortabatur. Sed quum non obtemperaret, tandem per literas amicitiæ et hospitali fœderi nuntium remisit, Nolle se, inquiens, subito mœrori involvi, siquidem, acerbum imminere casum tam tyrannice dominanti, exacte præsciat. Unde tum propter comitatem, tum propterea quod Polycrati prædicta mox eventum habuerunt, Græcis admirationi fuit. (4) Sextus tandem Darius, Xerxis pater, legibus Ægyptiorum animum appulisse dicitur. Detestatus enim Cambysis, qui in regno præcesserat, in templa Ægyptiorum impietatem, benignitati in homines et amori erga deos operam dedit. (5) Nam cum sacerdotibus Ægypti familiaritatem iniit, et theologiæ ipsorum rerumque in sacris voluminibus annotatarum, particeps factus est : unde edoctus, qua reges antiqui magnitudine animorum et erga subditos humanitate fuissent, illorum vitam imitatus est. Propterea tantum honoris consecutus est, ut superstes adhuc Divi appellationem, quæ nulli regum aliorum contigit, promeruerit; et defunctus vita, honoribus justissimos olim Ægypti principes æquipararit. (6) Hos igitur viros publicas Ægy-

σθῆναί φασιν ὑπὸ τῶν εἰρημένων ἀνδρῶν, καὶ δόξης τυχεῖν τῆς διαδεδομένης παρὰ τοῖς ἄλλοις· ἐν δὲ τοῖς ὕστερον χρόνοις πολλὰ τῶν καλῶς ἔχειν δοκούντων νομίμων φασὶ κινηθῆναι, Μακεδόνων ἐπικρατησάντων καὶ καταλυσάντων εἰς τέλος τὴν βασιλείαν τῶν ἐγχωρίων.

XCVI. Τούτων δ' ἡμῖν διευκρινημένων ῥητέον ὅσοι τῶν παρ' Ἕλλησι δεδοξασμένων ἐπὶ συνέσει καὶ παιδείᾳ παρέβαλον εἰς Αἴγυπτον ἐν τοῖς ἀρχαίοις χρόνοις, ἵνα τῶν ἐνταῦθα νομίμων καὶ παιδείας μετάσχωσιν. (2) Οἱ γὰρ ἱερεῖς τῶν Αἰγυπτίων ἱστοροῦσιν ἐκ τῶν ἀναγραφῶν τῶν ἐν ταῖς ἱεραῖς βίβλοις παραβαλεῖν πρὸς αὐτοὺς τὸ παλαιὸν Ὀρφέα τε καὶ Μουσαῖον καὶ Μελάμποδα καὶ Δαίδαλον, πρὸς δὲ τούτοις Ὅμηρόν τε τὸν ποιητὴν καὶ Λυκοῦργον τὸν Σπαρτιάτην, ἔτι δὲ Σόλωνα τὸν Ἀθηναῖον καὶ Πλάτωνα τὸν φιλόσοφον, ἐλθεῖν δὲ καὶ Πυθαγόραν τὸν Σάμιον καὶ τὸν μαθηματικὸν Εὔδοξον, ἔτι δὲ Δημόκριτον τὸν Ἀβδηρίτην καὶ Οἰνοπίδην τὸν Χῖον. (3) Πάντων δὲ τούτων σημεῖα δεικνύουσι τῶν μὲν εἰκόνας, τῶν δὲ τόπων ἢ κατασκευασμάτων ὁμωνύμους προσηγορίας, ἔκ τε τῆς ἑκάστῳ ζηλωθείσης παιδείας ἀποδείξεις φέρουσι, συνιστάντες ἐξ Αἰγύπτου μετενηνοχέναι πάντα δι' ὧν παρὰ τοῖς Ἕλλησιν ἐθαυμάσθησαν. (4) Ὀρφέα μὲν γὰρ τῶν μυστικῶν τελετῶν τὰ πλεῖστα καὶ τὰ περὶ τὴν ἑαυτοῦ πλάνην ὀργιαζόμενα καὶ τὴν τῶν ἐν Ἅιδου μυθοποιίαν ἀπενέγκασθαι· (5) τὴν μὲν γὰρ Ὀσίριδος τελετὴν τῇ Διονύσου τὴν αὐτὴν εἶναι, τὴν δὲ τῆς Ἴσιδος τῇ τῆς Δήμητρος ὁμοιοτάτην ὑπάρχειν, τῶν ὀνομάτων μόνον ἐνηλλαγμένων· τὰς δὲ τῶν ἀσεβῶν ἐν Ἅιδου τιμωρίας καὶ τοὺς τῶν εὐσεβῶν λειμῶνας καὶ τὰς παρὰ τοῖς πολλοῖς εἰδωλοποιίας ἀναπεπλασμένας παρεισαγαγεῖν μιμησάμενον τὰ γινόμενα περὶ τὰς ταφὰς τὰς κατ' Αἴγυπτον. (6) Τὸν μὲν γὰρ ψυχοπομπὸν Ἑρμῆν κατὰ τὸ παλαιὸν νόμιμον παρ' Αἰγυπτίοις ἀναγαγόντα τοῦ Ἄπιδος τὸ σῶμα μέχρι τινὸς παραδιδόναι τῷ περικειμένῳ τὴν τοῦ Κερβέρου προτομήν· τοῦ δ' Ὀρφέως τοῦτο καταδείξαντος παρὰ τοῖς Ἕλλησι τὸν Ὅμηρον ἀκολούθως τούτῳ θεῖναι κατὰ τὴν ποίησιν

> Ἑρμῆς δὲ ψυχὰς Κυλλήνιος ἐξεκαλεῖτο
> ἀνδρῶν μνηστήρων· ἔχε δὲ ῥάβδον μετὰ χερσίν·

εἶτα πάλιν ὑποβάντα λέγειν

> πὰρ δ' ἴσαν Ὠκεανοῦ τε ῥοὰς καὶ Λευκάδα πέτρην,
> ἠδὲ παρ' Ἠελίοιο πύλας καὶ δῆμον Ὀνείρων
> ἤισαν· αἶψα δ' ἵκοντο κατ' ἀσφοδελὸν λειμῶνα,
> ἔνθα τε ναίουσι ψυχαί, εἴδωλα καμόντων.

(7) Ὠκεανὸν μὲν οὖν καλεῖν τὸν ποταμὸν διὰ τὸ τοὺς Αἰγυπτίους κατὰ τὴν ἰδίαν διάλεκτον Ὠκεανὸν λέγειν τὸν Νεῖλον, Ἡλίου δὲ πύλας τὴν πόλιν τῶν Ἡλιοπολιτῶν, λειμῶνα δ' ὀνομάζειν καὶ τὴν μυθολογουμένην οἴκησιν τῶν μετηλλαχότων τὸν παρὰ τὴν λίμνην τόπον τὴν καλουμένην μὲν Ἀχερουσίαν, πλησίον δὲ οὖσαν τῆς Μέμφεως, ὄντων περὶ αὐτὴν λειμώνων καλλίστων, ἕλους, καὶ λωτοῦ καὶ καλάμου· ἀκολούθως δ' εἰρῆσθαι

ptiorum leges, tantum apud alios celebritatis adeptas, confecisse memorant. Insecutis autem temporibus multas, quæ præclare sancitæ putabantur, a Macedonibus abrogatas esse; qui, rerum potiti, regium nationis hujus imperium prorsus sustulerunt.

XCVI. His ita explicatis, recensendi nobis sunt, qui priscis illis temporibus sapientia et doctrina celebres apud Græcos peregrinationes in Ægyptum, ad jura et disciplinas gentis cognoscendum, susceperunt. (2) Etenim sacerdotes Ægyptiorum Orpheum, Musæum, Melampodem, Dædalum, Homerum poetam, Lycurgum Spartanum, Solonem Atheniensem, Platonem philosophum, Pythagoram Samium, Eudoxum mathematicum, Democritum Abderitam et Œnopidem Chium ad ipsos adventasse, e sacris commentariis referunt. (3) Quorum omnium ostendunt monumenta, aliorum imagines, aliorum partim loca partim opera quædam ipsorum cognomentis insignia; et ex cujusque professione artis demonstrationes afferunt, quibus probant, ex Ægypto cuncta, quibus admirationem illi apud Græcos sibi pepererunt, translata esse. (4) Nam Orpheum plerosque mysteriorum ritus, et quæ circa (Cereris) errores orgia celebrantur, totamque de inferis fabulam inde asportasse. (5) Nam Osiridis et Bacchi initiorum cærimonias easdem esse; Isidisque et Cereris, præterquam quod nomine differant, inter se plane convenire. Et dum pœnas impiorum apud Orcum et piorum prata et pervulgata simulacrorum figmenta introducit, Ægyptiorum funerationes eum imitari dicunt. (6) Animarum enim deductorem Mercurium, pro veteri Ægyptiorum instituto, Apidis cadaver aliquo usque deductum illi tradere, qui Cerberi larvam præ se ferat. Id quum Orpheus cum Græcis communicasset, Homerum ejus vestigia secutum poemati suo inseruisse :

> Heroumque animas Cyllenius evocat Hermes,
> in manibusque gerit baculum, qui fulgidus auro est;

ubi progressus aliquantum addat :

> Oceani veniunt undas et Leucada rupem,
> Solis et ad portas, ubi somnia regnant;
> ulteriusque adeunt viridantia prata, frequentant
> quæ manes hominum vita simulacra carentum.

(7) Oceani nomen hic fluvio tribuit; sic enim lingua populari Nilum Ægyptiis nominari. Per Solis portas Heliopolin intelligi. Pratum vero et defunctorum habitationem confictam, esse locum juxta paludem, quem Acherusiam vocant, prope Memphin, quam prata et stagnum amœnissimis cum loti et calami silvis circumdant. Nec abludere, qui mortuos

καὶ τὸ κατοικεῖν τοὺς τελευτήσαντας ἐν τούτοις τοῖς τόποις διὰ τὸ τὰς τῶν Αἰγυπτίων ταφὰς τὰς πλείστας καὶ μεγίστας ἐνταῦθα γίνεσθαι, διαπορθμευομένων μὲν τῶν νεκρῶν διά τε τοῦ ποταμοῦ καὶ τῆς Ἀχερουσίας λίμνης, τιθεμένων δὲ τῶν σωμάτων εἰς τὰς ἐνταῦθα κειμένας θήκας. (8) Συμφωνεῖν δὲ καὶ τἄλλα τὰ παρὰ τοῖς Ἕλλησι καθ' Ἅδου μυθολογούμενα τοῖς ἔτι νῦν γινομένοις κατ' Αἴγυπτον· τὸ μὲν γὰρ διακομίζον τὰ σώματα πλοῖον βᾶριν καλεῖσθαι, τὸ δ' ἐπίβαθρον [νόμισμα] τὸν ὀβολὸν τῷ πορθμεῖ δίδοσθαι, καλουμένῳ κατὰ τὴν ἐγχώριον διάλεκτον χάρωνι· (9) εἶναι δὲ λέγουσι πλησίον τῶν τόπων τούτων καὶ σκοτίας Ἑκάτης ἱερὸν καὶ πύλας Κωκυτοῦ καὶ Λήθης διειλημμένας χαλκέοις ὀχεῦσιν· ὑπάρχειν δὲ καὶ ἄλλας πύλας Ἀληθείας, καὶ πλησίον τούτων εἴδωλον ἀκέφαλον ἑστάναι Δίκης.

XCVII. Πολλὰ δὲ καὶ τῶν ἄλλων τῶν μεμυθοποιημένων διαμένειν παρ' Αἰγυπτίοις, τηρουμένης ἔτι τῆς προσηγορίας καὶ τῆς ἐν τῷ πράττειν ἐνεργείας. (2) Ἐν μὲν γὰρ Ἀκανθῶν πόλει πέραν τοῦ Νείλου κατὰ τὴν Λιβύην ἀπὸ σταδίων ἑκατὸν καὶ εἴκοσι τῆς Μέμφεως πίθον εἶναι τετρημένον, εἰς ὃν τῶν ἱερέων ἑξήκοντα καὶ τριακοσίους καθ' ἑκάστην ἡμέραν ὕδωρ φέρειν εἰς αὐτὸν ἐκ τοῦ Νείλου· (3) τήν τε περὶ τὸν Ὄκνον μυθοποιίαν δείκνυσθαι πλησίον κατά τινα πανήγυριν συντελουμένην, πλέκοντος μὲν ἑνὸς ἀνδρὸς ἀρχὴν σχοινίου μακράν, πολλῶν δ' ἐκ τῶν ὄπισθεν λυόντων τὸ πλεκόμενον. (4) Μελάμποδα δέ φασι μετενεγκεῖν ἐξ Αἰγύπτου τὰ Διονύσῳ νομιζόμενα τελεῖσθαι παρὰ τοῖς Ἕλλησι καὶ τὰ περὶ Κρόνου μυθολογούμενα καὶ τὰ περὶ τῆς Τιτανομαχίας καὶ τὸ σύνολον τὴν περὶ τὰ πάθη τῶν θεῶν ἱστορίαν. (5) Τὸν δὲ Δαίδαλον λέγουσιν ἀπομιμήσασθαι τὴν τοῦ λαβυρίνθου πλοκὴν τοῦ διαμένοντος μὲν μέχρι τοῦ νῦν καιροῦ, οἰκοδομηθέντος δέ, ὥς μέν τινές φασιν, ὑπὸ Μένδητος, ὡς δ' ἔνιοι λέγουσιν, ὑπὸ Μάρρου τοῦ βασιλέως, πολλοῖς ἔτεσι πρότερον τῆς Μίνω βασιλείας· (6) τόν τε ῥυθμὸν τῶν ἀρχαίων κατ' Αἴγυπτον ἀνδριάντων τὸν αὐτὸν εἶναι τοῖς ὑπὸ Δαιδάλου κατασκευασθεῖσι παρὰ τοῖς Ἕλλησι· τὸ δὲ κάλλιστον πρόπυλον ἐν Μέμφει τοῦ Ἡφαιστείου Δαίδαλον ἀρχιτεκτονῆσαι, καὶ θαυμασθέντα τυχεῖν εἰκόνος ξυλίνης κατὰ τὸ προειρημένον ἱερὸν ταῖς ἰδίαις χερσὶ δεδημιουργημένης, πέρας δὲ διὰ τὴν εὐφυΐαν ἀξιωθέντα μεγάλης δόξης καὶ πολλὰ προσεξευρόντα τυχεῖν ἰσοθέων τιμῶν· κατὰ γὰρ μίαν τῶν πρὸς τῇ Μέμφει νήσων ἔτι καὶ νῦν ἱερὸν εἶναι Δαιδάλου τιμώμενον ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων. (7) Τῆς δ' Ὁμήρου παρουσίας ἄλλα τε σημεῖα φέρουσι, καὶ μάλιστα τὴν τῆς Ἑλένης γενομένην παρὰ Μενελάῳ Τηλεμάχου φαρμακείαν καὶ λήθην τῶν συμβεβηκότων κακῶν· τὸ γὰρ νηπενθὲς φάρμακον, ὃ λαβεῖν φησιν ὁ ποιητὴς τὴν Ἑλένην ἐκ τῶν Αἰγυπτίων Θηβῶν παρὰ τῆς Πολυδάμνης τῆς Θῶνος γυναικός, ἀκριβῶς ἐξητακὼς φαίνεται· ἔτι γὰρ καὶ νῦν τὰς ἐν ταύτῃ γυναῖκας χρῆσθαι τῇ προειρημένῃ δυνάμει λέγουσι, καὶ παρὰ μόναις ταῖς Διοσπολίτισιν ἐκ παλαιῶν χρόνων ὀργῆς καὶ λύπης φάρμακον εὑρῆσθαί φασι· τὰς

loca ista incolere fingat : plerasque enim et maximas Ægyptiorum funerationes istic peragi, dum cadavera per amnem et Acherusiam paludem deportata in sepulcris illic sitis reponant. (8) Cetera quoque Græcorum de inferis commenta cum his, quæ etiamnum fiant in Ægypto, convenire. Nam quod cadavera transvehit navigium, barin appellari, obolumque portitori, quem Charonem vernaculo sermone vocant, pro naulo solvi. (9) In vicinia etiam Scotiæ, id est, tenebricosæ, Hecates fanum, et Cocyti Lethesque portas, æneis vectibus obstructas, et præter has aliam Veritatis esse, cui Justitiæ absque capite simulacrum proxime adstet.

XCVII. Multa insuper alia de fabulosis commentis in Ægypto superesse, quorum appellatio ipseque actionum usus adhuc duret. (2) Nam in Acanthorum urbe, trans Nilum, versus Libyam, centum viginti stadiis a Memphi, dolium est perforatum, aiunt, in quod sacerdotes trecenti sexaginta unoquolibet die aquam ex Nilo perferunt. (3) Atque de Ocno fabula in celebri non procul inde conventu ipso actu exhibetur, ubi vir quidam longum a principio funiculum torquet, multique retro, quod tortum est, dissolvunt. (4) Melampodem porro sancita Baccho sacra apud Græcos, et fabulosam de Saturno atque Titanibus narrationem, adeoque totam de affectionibus deorum historiam ex Ægypto traduxisse perhibent. (5) Et hinc Dædalum perplexas Labyrinthi ambages, qui ad hoc usque tempus perduret, a Mendete primum, seu, ut nonnulli referunt, a Marro rege, multis ante Minois imperium annis exstructus, imitatum. (6) Eandem quoque esse proportionem statuarum in Ægypto veterum, quæ est a Dædalo effictarum in Græcia. Pulcherrimumque in Memphi Propylæum Vulcani Dædalum architectatum esse, tantæ apud illos existimationis, ut statuam ei ligneam ipsius manu fabricatam in eodem templo collocarint. Quem tandem ob ingenii dexteritatem et multorum inventorum sollertiam in magno pretio habitum ad divinos honores extulerint : nam in una ad Memphin insularum etiamnum fanum Dædali perquam religiosum indigenis exstare. (7) Quod autem Homerus eo loci venerit, quum aliis argumentis, tum pharmaco per Helenam Telemacho apud Menelaum ad inducendam oblivionem exhibito probant. Nepenthes enim pharmacum (a mœroris vacuitate sic dictum), quod Helenam, a Polydamne Thonis uxore acceptum, ex Thebis Ægyptiis asportasse memorat, poeta diligenter exploratum habuisse videtur. Nam etiam nunc efficaci hoc remedio mulieres illic uti; et apud solas Diospolitanas ab antiquis inde temporibus iræ et tristitiæ medicamentum inveniri; Thebas autem et

δὲ Θήβας καὶ Διόσπολιν τὴν αὐτὴν ὑπάρχειν· (8) τήν τε Ἀφροδίτην ὀνομάζεσθαι παρὰ τοῖς ἐγχωρίοις χρυσῆν ἐκ παλαιᾶς παραδόσεως, καὶ πεδίον εἶναι καλούμενον χρυσῆς Ἀφροδίτης περὶ τὴν ὀνομαζομένην Μώμεμφιν· (9) τά τε περὶ τὸν Δία καὶ τὴν Ἥραν μυθολογούμενα περὶ τῆς συνουσίας καὶ τὴν εἰς Αἰθιοπίαν ἐκδημίαν ἐκεῖθεν αὐτὸν μετενεγκεῖν· κατ' ἐνιαυτὸν γὰρ παρὰ τοῖς Αἰγυπτίοις τὸν νεὼν τοῦ Διὸς περαιοῦσθαι τὸν ποταμὸν εἰς τὴν Λιβύην, καὶ μεθ' ἡμέρας τινὰς πάλιν ἐπιστρέφειν, ὡς ἐξ Αἰθιοπίας τοῦ θεοῦ παρόντος· τήν τε συνουσίαν τῶν θεῶν τούτων, ἐν ταῖς πανηγύρεσι τῶν ναῶν ἀνακομιζομένων ἀμφοτέρων εἰς ὄρος ἄνθεσι παντοίοις ὑπὸ τῶν ἱερέων κατεστρωμένον.

XCVIII. Καὶ Λυκοῦργον δὲ καὶ Πλάτωνα καὶ Σόλωνα πολλὰ τῶν ἐξ Αἰγύπτου νομίμων εἰς τὰς ἑαυτῶν κατατάξαι νομοθεσίας. (2) Πυθαγόραν τε τὰ κατὰ τὸν ἱερὸν λόγον καὶ τὰ κατὰ γεωμετρίαν θεωρήματα καὶ τὰ περὶ τοὺς ἀριθμούς, ἔτι δὲ τὴν εἰς πᾶν ζῷον τῆς ψυχῆς μεταβολὴν μαθεῖν παρ' Αἰγυπτίων. (3) Ὑπολαμβάνουσι δὲ καὶ Δημόκριτον παρ' αὐτοῖς ἔτη διατρῖψαι πέντε καὶ πολλὰ διδαχθῆναι τῶν κατ' ἀστρολογίαν· τόν τε Οἰνοπίδην ὁμοίως συνδιατρίψαντα τοῖς ἱερεῦσι καὶ ἀστρολόγοις μαθεῖν ἄλλα τε καὶ μάλιστα τὸν ἡλιακὸν κύκλον ὡς λοξὴν μὲν ἔχει τὴν πορείαν, ἐναντίαν δὲ τοῖς ἄλλοις ἄστροις τὴν φορὰν ποιεῖται· (4) παραπλησίως δὲ καὶ τὸν Εὔδοξον ἀστρολογήσαντα παρ' αὐτοῖς καὶ πολλὰ τῶν χρησίμων εἰς τοὺς Ἕλληνας ἐκδόντα τυχεῖν ἀξιολόγου δόξης. (5) Τῶν τε ἀγαλματοποιῶν τῶν παλαιῶν τοὺς μάλιστα διωνομασμένους διατετριφέναι παρ' αὐτοῖς Τηλεκλέα καὶ Θεόδωρον, τοὺς Ῥοίκου μὲν υἱούς, κατασκευάσαντας δὲ τοῖς Σαμίοις τὸ τοῦ Ἀπόλλωνος τοῦ Πυθίου ξόανον· (6) τοῦ γὰρ ἀγάλματος ἐν Σάμῳ μὲν ὑπὸ Τηλεκλέους ἱστορεῖται τὸ ἥμισυ δημιουργηθῆναι, κατὰ δὲ τὴν Ἔφεσον ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ Θεοδώρου τὸ ἕτερον μέρος συντελεσθῆναι· συντεθέντα δὲ πρὸς ἄλληλα τὰ μέρη συμφωνεῖν οὕτως, ὥστε δοκεῖν ὑφ' ἑνὸς τὸ πᾶν σῶμα κατεσκευάσθαι· τοῦτο δὲ τὸ γένος τῆς ἐργασίας παρὰ μὲν τοῖς Ἕλλησι μηδαμῶς ἐπιτηδεύεσθαι, παρὰ δὲ τοῖς Αἰγυπτίοις μάλιστα συντελεῖσθαι. (7) Παρ' ἐκείνοις γὰρ οὐκ ἀπὸ τῆς κατὰ τὴν ὅρασιν φαντασίας τὴν συμμετρίαν τῶν ἀγαλμάτων κρίνεσθαι, καθάπερ παρὰ τοῖς Ἕλλησιν, ἀλλ' ἐπειδὰν τοὺς λίθους καταξάνωσι καὶ μερίσαντες κατεργάσωνται, τὸ τηνικαῦτα τὸ ἀνάλογον ἀπὸ τῶν ἐλαχίστων ἐπὶ τὰ μέγιστα λαμβάνεσθαι· (8) τοῦ γὰρ παντὸς σώματος τὴν κατασκευὴν εἰς ἓν καὶ εἴκοσι μέρη καὶ προσέτι τέταρτον διαιρουμένους, τὴν ὅλην ἀποδιδόναι συμμετρίαν τοῦ ζῴου· διόπερ ὅταν περὶ τοῦ μεγέθους οἱ τεχνῖται πρὸς ἀλλήλους συνθῶνται, χωρισθέντες ἀπ' ἀλλήλων σύμφωνα κατασκευάζουσι τὰ μεγέθη τῶν ἔργων οὕτως ἀκριβῶς, ὥστε ἔκπληξιν παρέχειν τὴν ἰδιότητα τῆς πραγματείας αὐτῶν. (9) Τὸ δ' ἐν τῇ Σάμῳ ξόανον συμφώνως τῇ τῶν Αἰγυπτίων φιλοτεχνίᾳ κατὰ τὴν κορυφὴν διχοτομούμενον διορίζειν τοῦ ζῴου τὸ μέσον μέχρι τῶν αἰ-

Diospolin unam et eandem esse civitatem asserunt. (8) Venerem porro ab indigenis ex vetusta quadam traditione auream vocari; eoque nomine quendam in Momemphitarum territorio campum esse. (9) De Jovis et Junonis complexu inque Æthiopiam profectione fabulam Homerum ex Ægypto transtulisse: quotannis enim Jovis sacellum apud Ægyptios per fluvium transmitti in Libyam, et post dies aliquot, ac si deus ipse ex Æthiopia redux sit, reverti. Figmentum de complexu horum deorum a festorum solemnitate, in qua utriusque sacellum in montem omnis generis floribus instratum a sacerdotibus deportatur, acceptum esse.

XCVIII. Addunt Lycurgum quoque et Platonem et Solonem multas ab Ægyptiis leges mutuatos in respublicas suas recepisse. (2) Et Pythagoram sacrum, quem vocant, sermonem et geometriæ percepta et numerorum doctrinam et animarum in quodvis animal transmigrationem accepisse ab Ægyptiis. (3) Democritum etiam quinquennio apud se commoratum et magnam astrologiæ scientiam comparasse arbitrantur. Sic et Œnopiden cum sacerdotibus et astrologis familiariter versantem quum alia, tum potissimum solis circulum, quod obliquum habeat iter et contrarium aliis sideribus faciat progressum, didicisse. (4) Simili modo Eudoxum, quum astrologiæ istic operam dedisset, multis utilibus monumentis in Græcia editis magnam nominis celebritatem adeptum. (5) Statuariorum denique veterum clarissimos apud se ad tempus vixisse, Teleclem et Theodorum Rhœci filios, qui Samiis Apollinis Pythii simulacrum elaborarunt. (6) Nam statuæ hujus dimidium in Samo a Telecle fabricatum, Ephesique a Theodoro fratre alteram partem absolutam memorant; junctasque inter se partes ita consensisse, ut totum corpus ab uno confectum videretur. Quod genus artificii a Græcis nequaquam exerceri, sed frequentissimum apud Ægyptios usum habere contendunt. (7) Apud hos enim non oculorum contuitu, quod Græcis in more est, aptam statuæ conformationem æstimari, sed quando lapides excisos et in partes distributos elaborant, tunc portionem simul a minimis ad maxima desumi. (8) Universi enim corporis structura in partes viginti et unam ac quadrantem divisa, totius figuræ symmetriam ab illis reddi. Idcirco ubi de magnitudine artificibus inter se convenit, digressi suam quisque partem tam congruam magnitudine alteri facit, ut operis horum insolentia admirationem cum stupore inducat. (9) Simulacrum ergo Samium, pro Ægyptiorum sollertia, a vertice in duo sectum, ad pubem usque medium ita di-

δοίων, ἰσάζον ὁμοίως ἑαυτῷ πάντοθεν· εἶναι δ' αὐτὸ λέγουσι κατὰ τὸ πλεῖστον παρεμφερὲς τοῖς Αἰγυπτίοις, ὡς ἂν τὰς μὲν χεῖρας ἔχον παρατεταμένας, τὰ δὲ σκέλη διαβεβηκότα. (10) Περὶ μὲν οὖν τῶν κατ' Αἴγυπτον ἱστορουμένων καὶ μνήμης ἀξίων ἀρκεῖ τὰ ῥηθέντα· ἡμεῖς δὲ κατὰ τὴν ἐν ἀρχῇ τῆς βίβλου πρόθεσιν τὰς ἑξῆς πράξεις καὶ μυθολογίας ἐν τῇ μετὰ ταύτην διέξιμεν, ἀρχὴν ποιησάμενοι τὰ κατὰ τὴν Ἀσίαν τοῖς Ἀσσυρίοις πραχθέντα.

ΒΙΒΛΟΣ ΔΕΥΤΕΡΑ.

Τάδε ἔνεστιν ἐν τῇ δευτέρᾳ τῶν Διοδώρου βίβλων.

α'. Περὶ Νίνου τοῦ πρώτου βασιλεύσαντος κατὰ τὴν Ἀσίαν καὶ καὶ τῶν ὑπ' αὐτοῦ πραχθέντων.

β'. Περὶ τῆς Σεμιράμιδος γενέσεως καὶ τῆς περὶ αὐτὴν αὐξήσεως.

γ'. Ὡς Νίνος ὁ βασιλεὺς ἔγημε τὴν Σεμίραμιν διὰ τὴν ἀρετὴν αὐτῆς.

δ'. Ὡς Σεμίραμις τελευτήσαντος Νίνου διαδεξαμένη τὴν βασιλείαν πολλὰς καὶ μεγάλας πράξεις ἐπετελέσατο.

ε'. Κτίσις Βαβυλῶνος καὶ τῆς κατ' αὐτὴν κατασκευῆς ἀπαγγελία.

ς'. Περὶ τοῦ κρεμαστοῦ λεγομένου κήπου καὶ τῶν ἄλλων τῶν κατὰ τὴν Βαβυλωνίαν παραδόξων.

ζ'. Στρατεία Σεμιράμιδος εἰς Αἴγυπτον καὶ Αἰθιοπίαν, ἔτι δὲ τὴν Ἰνδικήν.

η'. Περὶ τῶν ἀπογόνων ταύτης τῶν βασιλευσάντων κατὰ τὴν Ἀσίαν καὶ τῆς κατ' αὐτοὺς τρυφῆς τε καὶ ῥαθυμίας.

θ'. Ὡς ἔσχατος Σαρδανάπαλος ὁ βασιλεὺς διὰ τρυφὴν ἀπέβαλε τὴν ἀρχὴν ὑπὸ Ἀρβάκου τοῦ Μήδου.

ι'. Περὶ τῶν Χαλδαίων καὶ τῆς παρατηρήσεως τῶν ἄστρων.

ια'. Περὶ τῶν βασιλέων τῶν κατὰ τὴν Μηδίαν καὶ τῆς περὶ τούτων διαφωνίας παρὰ τοῖς ἱστοριογράφοις.

ιβ'. Περὶ τοποθεσίας τῆς Ἰνδικῆς καὶ τῶν κατὰ τὴν χώραν φυομένων καὶ τῶν παρ' Ἰνδοῖς νομίμων.

ιγ'. Περὶ Σκυθῶν καὶ Ἀμαζόνων καὶ Ὑπερβορέων.

ιδ'. Περὶ τῆς Ἀραβίας καὶ τῶν κατ' αὐτὴν φυομένων καὶ μυθολογουμένων.

ιε'. Περὶ τῶν νήσων τῶν ἐν τῇ μεσημβρίᾳ κατὰ τὸν Ὠκεανὸν εὑρεθεισῶν.

I. Ἡ μὲν οὖν πρὸ ταύτης βίβλος τῆς ὅλης συντάξεως οὖσα πρώτη περιέχει τὰς κατ' Αἴγυπτον πράξεις· ἐν αἷς ὑπάρχει τά τε περὶ τῶν θεῶν παρ' Αἰγυπτίοις μυθολογούμενα καὶ περὶ τῆς τοῦ Νείλου φύσεως καὶ τἄλλα τὰ περὶ τοῦ ποταμοῦ τούτου παραδοξολογούμενα, πρὸς δὲ τούτοις περί τε τῆς κατ' Αἴγυπτον χώρας καὶ τῶν ἀρχαίων βασιλέων τὰ ὑφ' ἑκάστου πραχθέντα. ἑξῆς δὲ κατετάχθησαν αἱ κατασκευαὶ τῶν πυραμίδων τῶν ἀναγραφομένων ἐν τοῖς ἑπτὰ θαυμαζομένοις ἔργοις· (2) ἔπειτα διήλθομεν περὶ τῶν νόμων καὶ τῶν δικαστηρίων, ἔτι δὲ τῶν ἀφιερωμένων παρ' Αἰγυπτίοις ζῴων τὰ θαυμαζόμενα, πρὸς δὲ τούτοις τὰ περὶ τῶν τετελευτηκότων νόμιμα, καὶ τῶν Ἑλλήνων ὅσοι τῶν ἐπὶ παιδείᾳ θαυμαζομένων παραβαλόντες εἰς Αἴγυπτον καὶ πολλὰ τῶν χρησίμων μαθόντες μετήνεγκαν εἰς τὴν

stinguere, ut suam undique æquabilitatem habeat; quumque manibus sit protensis, et cruribus ad progredientis modum diductis, quam proxime ad Ægyptiorum effigies accedere illud aiunt. (10) Atqui hæc de rebus in Ægypto celebratis memoriaque dignis recitata sufficiant. Nunc, ut initio libri propositum, quæ sequuntur res gestas et fabulas, ab his, quæ Assyrii per Asiam factitarunt, exorsi, proximo libro persequemur.

LIBER SECUNDUS.

Hæc in secundo Diodori libro continentur.

1. De Nino, primo Asiæ rege, rebusque ab eo gestis.

2. De Semiramidis ortu et incrementis.

3. Ut Ninus uxorem duxerit Semiramidem ob virtutem ejus.

4. Ut Semiramis Nino defuncto successerit et multas magnasque res peregerit.

5. Babylonis ædificatio et substructionum ejus enarratio.

6. De horto Babylonis, qui pensilis vocatur, et ceteris Babyloniæ mirabilibus.

7. Expeditio Semiramidis in Ægyptum Æthiopiamque et Indiam.

8. De prognatis ex ipsa Asiæ regibus, atque de eorum luxu et ignavia.

9. Ut postremus regum Sardanapalus propter voluptates immoderatas per Arbacem Medum regno privatus fuerit.

10. De Chaldæis et astrorum observatione.

11. De regibus Medorum, et ut historici de illis dissentiant.

12. De Indiæ situ; quæ regio illa producat; deque moribus hominum et institutis.

13. De Scythis, Amazonibus et Hyperboreis.

14. De Arabia; deque his, quæ ibi crescant et fabulose memorentur.

15. De insulis ad meridiem in Oceano repertis.

I. Præcedens ergo liber, totius operis primus, res Ægypti complectitur: quibus insunt, quæ fabulose de diis Ægyptiorum, et prodigiose de natura Nili aliisque ad hunc fluvium pertinentibus commemorantur; ad hæc de terra Ægypti et regibus antiquis singulorumque gestis dictum est; deinceps structuræ pyramidum, inter septem miranda orbis opera recensitæ, locum obtinent: (2) post hæc quæ de legibus et judiciis deque sacrosanctis in Ægypto animalibus admirationem merentur exposuimus; præterea ritus circa defunctos, et Græcos doctrina celebres, qui in Ægyptum profecti rerum utilium disciplinas in Græciam transportarunt, re-

Ἑλλάδα. (3) Ἐν ταύτῃ δὲ ἀναγράφομεν τὰς κατὰ τὴν Ἀσίαν γενομένας πράξεις ἐν τοῖς ἀρχαίοις χρόνοις, τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τῆς τῶν Ἀσσυρίων ἡγεμονίας ποιησάμενοι. (4) Τὸ παλαιὸν τοίνυν κατὰ τὴν Ἀσίαν ὑπῆρχον ἐγχώριοι βασιλεῖς, ὧν οὔτε πρᾶξις ἐπίσημος οὔτε ὄνομα μνημονεύεται· πρῶτος δὲ τῶν εἰς ἱστορίαν καὶ μνήμην παραδεδομένων Νίνος ὁ βασιλεὺς τῶν Ἀσσυρίων μεγάλας πράξεις ἐπετελέσατο· περὶ οὗ τὰ κατὰ μέρος ἀναγράφειν πειρασόμεθα. Γενόμενος γὰρ φύσει πολεμικὸς καὶ ζηλωτὴς τῆς ἀρετῆς, καθώπλισε τῶν νέων τοὺς κρατίστους· γυμνάσας δ' αὐτοὺς πλείονα χρόνον, συνήθεις ἐποίησε πάσῃ κακοπαθείᾳ καὶ πολεμικοῖς κινδύνοις. (5) Συστησάμενος οὖν στρατόπεδον ἀξιόλογον, συμμαχίαν ἐποιήσατο πρὸς Ἀριαῖον τὸν βασιλέα τῆς Ἀραβίας, ἣ κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους ἐδόκει πληθύειν ἀλκίμων ἀνδρῶν· ἔστι δὲ καὶ καθόλου τοῦτο τὸ ἔθνος φιλελεύθερον καὶ κατ' οὐδένα τρόπον προσδεχόμενον ἔπηλυν ἡγεμόνα· διόπερ οὔθ' οἱ τῶν Περσῶν βασιλεῖς ὕστερον οὔθ' οἱ τῶν Μακεδόνων, καίπερ πλεῖστον ἰσχύσαντες, ἠδυνήθησαν τοῦτο τὸ ἔθνος καταδουλώσασθαι· (6) καθόλου γὰρ ἡ Ἀραβία δυσπολέμητός ἐστι ξενικαῖς δυνάμεσι διὰ τὸ τὴν μὲν ἔρημον αὐτῆς εἶναι, τὴν δὲ ἄνυδρον καὶ διειλημμένην φρέασι κεκρυμμένοις καὶ μόνοις τοῖς ἐγχωρίοις γνωριζομένοις. (7) Ὁ δ' οὖν τῶν Ἀσσυρίων βασιλεὺς Νίνος τὸν δυναστεύοντα τῶν Ἀράβων παραλαβών, ἐστράτευσε μετὰ πολλῆς δυνάμεως ἐπὶ Βαβυλωνίους κατοικοῦντας ὅμορον χώραν· κατ' ἐκείνους δὲ τοὺς χρόνους ἡ μὲν νῦν οὖσα Βαβυλὼν οὐκ ἦν ἐκτισμένη, κατὰ δὲ τὴν Βαβυλωνίαν ὑπῆρχον ἄλλαι πόλεις ἀξιόλογοι· ῥᾳδίως δὲ χειρωσάμενος τοὺς ἐγχωρίους διὰ τὸ τῶν ἐν τοῖς πολέμοις κινδύνων ἀπείρως ἔχειν, τούτοις μὲν ἔταξε τελεῖν κατ' ἐνιαυτὸν ὡρισμένους φόρους, τὸν δὲ βασιλέα τῶν καταπολεμηθέντων λαβὼν μετὰ τῶν τέκνων αἰχμάλωτον ἀπέκτεινε. (8) Μετὰ δὲ ταῦτα πολλοῖς πλήθεσιν εἰς τὴν Ἀρμενίαν ἐμβαλὼν καί τινας τῶν πόλεων ἀναστάτους ποιήσας κατεπλήξατο τοὺς ἐγχωρίους· διόπερ ὁ βασιλεὺς αὐτῶν Βαρζάνης, ὁρῶν ἑαυτὸν οὐκ ἀξιόμαχον ὄντα, μετὰ πολλῶν δώρων ἀπήντησε καὶ πᾶν ἔφησε ποιήσειν τὸ προσταττόμενον. (9) Ὁ δὲ Νίνος μεγαλοψύχως αὐτῷ χρησάμενος τῆς τε Ἀρμενίας συνεχώρησεν ἄρχειν καὶ φίλον ὄντα πέμπειν στρατιὰν καὶ τὴν χορηγίαν τῷ σφετέρῳ στρατοπέδῳ· ἀεὶ δὲ μᾶλλον αὐξόμενος ἐστράτευσεν εἰς τὴν Μηδίαν. (10) Ὁ δὲ ταύτης βασιλεὺς Φάρνος παραταξάμενος ἀξιολόγῳ δυνάμει καὶ λειφθείς, τῶν τε στρατιωτῶν τοὺς πλείστους ἀπέβαλε καὶ αὐτὸς μετὰ τέκνων ἑπτὰ καὶ γυναικὸς αἰχμάλωτος ληφθεὶς ἀνεσταυρώθη.

II. Οὕτω δὲ τῶν πραγμάτων τῷ Νίνῳ προχωρούντων, δεινὴν ἐπιθυμίαν ἔσχε τοῦ καταστρέψασθαι τὴν Ἀσίαν ἅπασαν τὴν ἐντὸς Τανάϊδος καὶ Νείλου· ὡς ἐπίπαν γὰρ τοῖς εὐτυχοῦσιν ἡ τῶν πραγμάτων ἐπίρροια τὴν τοῦ πλείονος ἐπιθυμίαν παρίστησι. Διόπερ τῆς μὲν Μηδίας σατράπην ἕνα τῶν περὶ αὐτὸν φίλων κατέστη-

censuimus. (3) Hoc deinceps libro res in Asia priscis ætatibus gestas, ab Assyriorum imperio exorsi, describemus. (4) Antiquitus igitur reges indigenas, quorum nec facta inclaruere, nec nominis memoria durat, Asia habebat. Primus inter eos, quorum historiæ memoriam propagarunt, Ninus Assyriorum rex magnas res peregit. De quo particulatim nonnulla perscribere animum induximus. Quum enim natura bellicosus virtutis amore flagraret, juvenum validissimos armis instruxit, et diu multumque exercitatos ad omnem laboris et periculorum in bellis tolerantiam assuefecit. (5) Insigni ergo manu contracta, cum Ariæo rege Arabiæ, strenuis tum viris plenæ, societatem iniit. Nam gens ista libertatis perpetuo amans est, nec unquam extraneum principem admittit. Ideo nec Persarum, nec Macedonum postea reges, quamvis potentissimi, nationem hanc subigere valuerunt. (6) Arabia enim, quod partim deserta, partim aquis defecta, aut puteis occultis, quos indigenæ tantum norunt, intercepta est, ab externis militum copiis expugnari nequit. (7) Ninus ergo, rex Assyriorum, imperatoris Arabis subsidio instructus, numeroso cum exercitu finitimos sibi Babylonios invasit. Babylon autem quæ nunc est, illo tempore nondum erat condita. Sed alias Babylonia urbes non contemnendas habebat; cujus incolis tum facile in potestatem redactis, quod discriminum belli rudes et imperiti essent, ipsis quidem annui pensionem tributi imperavit, regem vero debellatum cum liberis captivum abduxit et interemit. (8) Post hæc valida manu Armeniam aggressus, eversis quibusdam urbibus, metum ceteris incussit. Idcirco rex ipsorum Barzanes, se bello imparem esse videns, cum magnis ei muneribus occurrit, et omnia se imperata facturum pollicetur. (9) Huic pro magnitudine animi sui benignum se præbet Ninus, regnumque Armeniæ concessit, sed ita, ut amicus foret, et milite ac commeatu expeditiones ipsius juvaret. Ac subinde auctior factus Mediam appetit. (10) Cujus rex Pharnus, etsi validam opponens aciem, vincitur; et plurimis suorum amissis, ipse cum liberis septem et uxore captus in crucem agitur.

II. Quum itaque res Nino tam prospere succederent, vehemens eum cupido invasit totius intra Tanaim et Nilum Asiæ subigendæ: usque adeo fortunatos prosper rerum successus plus habendi cupiditate incendit. Amicorum ergo uni Mediæ satrapiam commisit: ipse ad subigendas Asiæ gen-

σεν, αὐτὸς δ' ἐπῄει τὰ κατὰ τὴν Ἀσίαν ἔθνη καταστρεφόμενος, καὶ χρόνον ἑπτακαιδεκαετῆ καταναλώσας, πλὴν Ἰνδῶν καὶ Βακτριανῶν τῶν ἄλλων ἁπάντων κύριος ἐγένετο. (2) Τὰς μὲν οὖν καθ' ἕκαστα μάχας ἢ τὸν ἀριθμὸν ἁπάντων τῶν καταπολεμηθέντων οὐδεὶς τῶν συγγραφέων ἀνέγραψε, τὰ δ' ἐπισημότατα τῶν ἐθνῶν ἀκολούθως Κτησίᾳ τῷ Κνιδίῳ πειρασόμεθα συντόμως ἐπιδραμεῖν. (3) Κατεστρέψατο μὲν γὰρ τῆς παραθαλαττίου καὶ τῆς συνεχοῦς χώρας τήν τε Αἴγυπτον καὶ Φοινίκην, ἔτι δὲ κοίλην Συρίαν καὶ Κιλικίαν καὶ Παμφυλίαν καὶ Λυκίαν, πρὸς δὲ ταύταις τήν τε Καρίαν καὶ Φρυγίαν καὶ Μυσίαν καὶ Λυδίαν, προςηγάγετο δὲ τήν τε Τρῳάδα καὶ τὴν ἐφ' Ἑλλησπόντῳ Φρυγίαν καὶ Προποντίδα καὶ Βιθυνίαν καὶ Καππαδοκίαν καὶ τὰ κατὰ τὸν Πόντον ἔθνη βάρβαρα κατοικοῦντα μέχρι Ταναΐδος, ἐκυρίευσε δὲ τῆς τε Καδουσίων χώρας καὶ Ταπύρων, ἔτι δ' Ὑρκανίων καὶ Δραγγῶν, πρὸς δὲ τούτοις Δερβίκων καὶ Καρμανίων καὶ Χωρομναίων, ἔτι δὲ Βορκανίων καὶ Παρθυαίων, ἐπῆλθε δὲ καὶ τὴν Περσίδα καὶ τὴν Σουσιανὴν καὶ τὴν καλουμένην Κασπιανήν, εἰς ἣν εἰσιν εἰςβολαὶ στεναὶ παντελῶς, διὸ καὶ προςαγορεύονται Κάσπιαι πύλαι· (4) πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα τῶν ἐλαττόνων ἐθνῶν προςηγάγετο, περὶ ὧν μακρὸν ἂν εἴη λέγειν. Τῆς δὲ Βακτριανῆς οὔσης δυςειςβόλου καὶ πλήθη μαχίμων ἀνδρῶν ἐχούσης, ἐπειδὴ πολλὰ πονήσας ἄπρακτος ἐγένετο, τὸν μὲν πρὸς Βακτριανοὺς πόλεμον εἰς ἕτερον ἀνεβάλετο καιρόν, τὰς δὲ δυνάμεις ἀναγαγὼν εἰς τὴν Συρίαν ἐξελέξατο τόπον εὔθετον εἰς πόλεως μεγάλης κτίσιν.

tes se convertit; et septemdecim intervallo annorum omnes alios, præter Indos et Bactrianos, suæ potestati subjecit. (2) Singulas autem pugnas omniumque ab ipso devictorum numerum nullus scriptorum recensuit. Ideo nobilissimas tantum gentes, Ctesiam Cnidium secuti, breviter percurremus. (3) De terris maritimis et reliqua deinceps continente Ægyptum et Phœnicen, cavamque Syriam cum Cilicia, Pamphylia, Lycia, et præter has Cariam, Phrygiam, Mysiam et Lydiam subegit; Troadem quoque et Phrygiam ad Hellespontum cum Propontide, Bithynia, Cappadocia, et barbaris ad Pontum gentibus usque ad Tanaim adjunxit; Cadusiorum etiam terra et Tapyrorum, nec non Hyrcanorum, Drangorum, Derbicorum, Carmaniorum, Choromnæorum, Borcaniorum et Parthorum est potitus, ad hæc Persiam invasit et Susianam, et quæ Caspiana nominatur, in quam faucibus perangustis, quas Caspias hinc portas vocant, iter patet. (4) Multas insuper alias, sed minores, gentes subjugavit: de quibus dicere longum est. Bellum autem Bactrianum propter difficultatem accessus et virorum in ea pugnacissimorum copiam, post multos ibi labores incassum exhaustos, in aliam distulit occasionem. Interim reductis in Syriam copiis, locum ad magnæ urbis exstructionem appositum elegit.

III. Ἐπιφανεστάτας γὰρ πράξεις τῶν πρὸ αὐτοῦ κατειργασμένος, ἔσπευδε τηλικαύτην κτίσαι τὸ μέγεθος πόλιν, ὥςτε μὴ μόνον αὐτὴν εἶναι μεγίστην τῶν τότε οὐσῶν κατὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην, ἀλλὰ μηδὲ τῶν μεταγενεστέρων ἕτερον ἐπιβαλλόμενον ῥᾳδίως ἂν ὑπερθέσθαι. (2) Τὸν μὲν οὖν τῶν Ἀράβων βασιλέα τιμήσας δώροις καὶ λαφύροις μεγαλοπρεπέσιν ἀπέλυσε μετὰ τῆς ἰδίας στρατιᾶς εἰς τὴν οἰκείαν, αὐτὸς δὲ τὰς πανταχόθεν δυνάμεις καὶ παρασκευὰς πάντων τῶν ἐπιτηδείων ἀθροίσας παρὰ τὸν Εὐφράτην ποταμόν, ἔκτισε πόλιν εὖ τετειχισμένην, ἑτερόμηκες αὐτῆς ὑποστησάμενος τὸ σχῆμα· εἶχε δὲ τῶν μὲν μακροτέρων πλευρῶν ἑκατέραν ἡ πόλις ἑκατὸν καὶ πεντήκοντα σταδίων, τῶν δὲ βραχυτέρων ἐνενήκοντα. (3) Διὸ καὶ τοῦ σύμπαντος περιβόλου συσταθέντος ἐκ σταδίων τετρακοσίων καὶ ὀγδοήκοντα, τῆς ἐλπίδος οὐ διεψεύσθη· τηλικαύτην γὰρ πόλιν οὐδεὶς ὕστερον ἔκτισε κατά τε τὸ μέγεθος τοῦ περιβόλου καὶ τὴν περὶ τὸ τεῖχος μεγαλοπρέπειαν· τὸ μὲν γὰρ ὕψος εἶχε τὸ τεῖχος ποδῶν ἑκατόν, τὸ δὲ πλάτος τρισὶν ἅρμασιν ἱππάσιμον ἦν· οἱ δὲ σύμπαντες πύργοι τὸν μὲν ἀριθμὸν ἦσαν χίλιοι καὶ πεντακόσιοι, τὸ δ' ὕψος εἶχον ποδῶν διακοσίων. (4) Κατῴκισε δ' εἰς αὐτὴν τῶν μὲν Ἀσσυρίων τοὺς πλείστους καὶ δυνατωτάτους, ἀπὸ δὲ τῶν ἄλλων ἐθνῶν τοὺς βουλομένους· καὶ τὴν μὲν πόλιν ὠνόμασεν ἀφ' ἑαυτοῦ Νίνον, τοῖς δὲ κατοικισθεῖσι πολλὴν τῆς ὁμόρου χώρας προςώρισεν.

III. Nam præterquam quod rerum gestarum claritudine omnes ante se præcesserat, tantæ quoque molis urbem condere festinabat, ut non modo omnium tunc in orbe terrarum maxima exsisteret, sed etiam ut nemo post genitorum tale quod aggressus ipsum facile superaret. (2) Arabum igitur regem, muneribus et spoliis honoratum magnificis, domum cum exercitu dimisit; ipse contractis undique copiis et omnium rerum necessariarum apparatu, ad Euphraten fluvium urbem præclare munitam figura altrinsecus oblonga posuit. Nam latus utrinque longius ad centum quinquaginta stadia excurrit; breviorum quodque stadia habuit nonaginta. (3) Itaque quum totius urbis ambitus stadiorum esset quadringentorum et octoginta, spes conditorem non fefellit. A nullo enim postmodum urbs tanto ambitus spatio tantaque magnificentia mœnium exstructa fuit. Nam murus ad centum pedum altitudinem exsurgebat, et ad trium latitudinem curruum junctim agitandorum erat porrectus. Turres in eo mille quingentæ, ducentos pedes altæ. (4) Quibus habitandam urbem dederat, Assyrii erant plerique iidemque potentissimi, ex aliis tamen nationibus, qui vellent, aggregatis. His magnum agri vicini tractum assignavit, urbemque Ninum suo nomine appellari jussit.

IV. Ἐπεὶ δὲ μετὰ τὴν κτίσιν ταύτην ὁ Νίνος ἐστράτευσεν ἐπὶ τὴν Βακτριανήν, ἐν ᾗ Σεμίραμιν ἔγημε τὴν ἐπιφανεστάτην ἁπασῶν τῶν γυναικῶν ὧν παρειλήφαμεν, ἀναγκαῖόν ἐστι περὶ αὐτῆς προειπεῖν πῶς ἐκ ταπεινῆς τύχης εἰς τηλικαύτην προήχθη δόξαν. (2) Κατὰ τὴν Συρίαν τοίνυν ἔστι πόλις Ἀσκάλων, καὶ ταύτης οὐκ ἄποθεν λίμνη μεγάλη καὶ βαθεῖα πλήρης ἰχθύων. παρὰ δὲ ταύτην ὑπάρχει τέμενος θεᾶς ἐπιφανοῦς, ἣν ὀνομάζουσιν οἱ Σύροι Δερκετοῦν· αὕτη δὲ τὸ μὲν πρόσωπον ἔχει γυναικός, τὸ δ' ἄλλο σῶμα πᾶν ἰχθύος διά τινας τοιαύτας αἰτίας. (3) Μυθολογοῦσιν οἱ λογιώτατοι τῶν ἐγχωρίων τὴν Ἀφροδίτην προσκόψασαν τῇ προειρημένῃ θεᾷ δεινὸν ἐμβαλεῖν ἔρωτα νεανίσκου τινὸς τῶν θυόντων οὐκ ἀειδοῦς· τὴν δὲ Δερκετοῦν μιγεῖσαν τῷ Σύρῳ γεννῆσαι μὲν θυγατέρα, καταισχυνθεῖσαν δὲ ἐπὶ τοῖς ἡμαρτημένοις τὸν μὲν νεανίσκον ἀφανίσαι, τὸ δὲ παιδίον εἴς τινας ἐρήμους καὶ πετρώδεις τόπους ἐκθεῖναι· [ἐν οἷς πολλοῦ πλήθους περιστερῶν ἐννοσσεύειν εἰωθότος παραδόξως τροφῆς καὶ σωτηρίας τυχεῖν τὸ βρέφος·] ἑαυτὴν δὲ διὰ τὴν αἰσχύνην καὶ λύπην ῥίψασαν εἰς τὴν λίμνην μετασχηματισθῆναι τὸν τοῦ σώματος τύπον εἰς ἰχθύν· διὸ καὶ τοὺς Σύρους μέχρι τοῦ νῦν ἀπέχεσθαι τούτου τοῦ ζῴου καὶ τιμᾶν τοὺς ἰχθῦς ὡς θεούς. (4) Περὶ δὲ τὸν τόπον ὅπου τὸ βρέφος ἐξετέθη πλήθους περιστερῶν ἐννοττεύοντος παραδόξως καὶ δαιμονίως ὑπὸ τούτων τὸ παιδίον διατρέφεσθαι· τὰς μὲν γὰρ ταῖς πτέρυξι περιεχούσας τὸ σῶμα τοῦ βρέφους πανταχόθεν θάλπειν, τὰς δ' ἐκ τῶν σύνεγγυς ἐπαύλεων, ὁπότε τηρήσαιεν τούς τε βουκόλους καὶ τοὺς ἄλλους νομεῖς λιπόντας, ἐν τῷ στόματι φερούσας γάλα διατρέφειν παρασταζούσας ἀνὰ μέσον τῶν χειλῶν. (5) Ἐνιαυσιαίου δὲ τοῦ παιδίου γενομένου καὶ στερεωτέρας τροφῆς προσδεομένου, τὰς περιστερὰς ἀποκνιζούσας ἀπὸ τῶν τυρῶν παρέχεσθαι τροφὴν ἀρκοῦσαν· τοὺς δὲ νομεῖς ἐπανιόντας καὶ θεωροῦντας περιβεβρωμένους τοὺς τυρούς, θαυμάσαι τὸ παράδοξον· παρατηρήσαντας οὖν καὶ μαθόντας τὴν αἰτίαν εὑρεῖν τὸ βρέφος, διαφέρον τῷ κάλλει. (6) Εὐθὺς οὖν αὐτὸ κομίσαντας εἰς τὴν ἔπαυλιν, δωρήσασθαι τῷ προεστῶτι τῶν βασιλικῶν κτηνῶν, ὄνομα Σίμμᾳ· καὶ τοῦτον ἄτεκνον ὄντα τὸ παιδίον τρέφειν ὡς θυγάτριον μετὰ πάσης ἐπιμελείας, ὄνομα θέμενον Σεμίραμιν, ὅπερ ἐστὶ κατὰ τὴν τῶν Σύρων διάλεκτον παρωνομασμένον ἀπὸ τῶν περιστερῶν, ἃς ἀπ' ἐκείνων τῶν χρόνων οἱ κατὰ Συρίαν ἅπαντες διετέλεσαν ὡς θεὰς τιμῶντες.

V. Τὰ μὲν οὖν κατὰ τὴν γένεσιν τῆς Σεμιράμιδος μυθολογούμενα σχεδὸν ταῦτ' ἐστίν. Ἤδη δ' αὐτῆς ἡλικίαν ἐχούσης γάμου καὶ τῷ κάλλει πολὺ τὰς ἄλλας παρθένους διαφερούσης, ἀπεστάλη παρὰ βασιλέως ὕπαρχος ἐπισκεψόμενος τὰ βασιλικὰ κτήνη· οὗτος δ' ἐκαλεῖτο μὲν Ὄννης, πρῶτος δ' ἦν τῶν ἐκ τοῦ βασιλικοῦ συνεδρίου καὶ τῆς Συρίας ἁπάσης ἀποδεδειγμένος ὕπαρχος· ὃς καταλύσας παρὰ τῷ Σίμμᾳ καὶ θεωρήσας τὴν Σεμίραμιν ἐθηρεύθη τῷ κάλλει· διὸ καὶ τοῦ Σίμμα καταδεηθεὶς αὐτῷ δοῦναι τὴν παρθένον εἰς γάμον ἐννο-

IV. Urbe condita, Ninus Bactrianos cum exercitu petiit: ubi Semiramidem conjugio sibi junxit. Quam quum omnium feminarum clarissimam exstitisse acceperimus, fieri non potest quin non nihil hic de ipsa referamus, quemadmodum ex humillima sorte ad tantum gloriæ culmen ascenderit. (2) Est in Syria urbs Ascalon, a qua non procul magnus et profundus lacus, piscium copia abundans, et in vicinia illustris deæ templum, quæ Derceto Syris vocatur, facie mulierem, et toto alias corpore piscem referens; idque has ob causas. (3) Etenim qui ex indigenis patriæ antiquitatum peritissimi sunt, fabulantur, Venerem ab illa offensam, acrem juvenis in sacrificantium turba non inelegantis amorem deæ injecisse. Susceptaque e complexu Syri filia, cum facinoris eam puderet, juvenem necasse, puellulamque in petricosum quendam locum ac desertum exposuisse: [ubi quum magna copia columbarum nidulari soleret, accidisse, ut ab his nutrita infans præter exspectationem servaretur,] ipsam vero, pudore et mœrore compulsam, in lacum se abjecisse, in piscem inde transformatam. Hinc factum ut Syri etiam nunc ab id genus animante abstineant, deorumque ritu pisces colant. (4) Quum vero ad expositæ infantis locum magna columbarum vis nidularetur, miro quodam fato ab his, aiunt, infans enutrita est. Aliæ enim alarum complexu corpus infantis fovere, aliæ in vicinis attegiis derelictum a bubulcis aliisque pastoribus lac observare, rostrisque exceptum mediis ejus labris, ut alteræ nutrices, instillare. (5) Quumque annum egressa firmiore indigeret nutrimento, de caseis, quantum sat esset, decerptum illi suggerebant. Pastores autem reversi, quum caseos viderent circumrosos, primo rem insolitam mirari: tum, observatione adhibita, causam deprehendere. Puellam enim decore formæ insignem reperere. (6) Quam in magalia deportatam regiorum magistro jumentorum, cui Simmæ nomen, donarunt. Is liberis carens puellam uti filiam summa cum cura educavit, et Semiramidis nomen imposuit, Syrorum lingua a columbis derivatum; quas Syrorum exinde natio ut deas perpetuo venerabatur.

V. Hæc fere sunt, quæ de Semiramidis ortu fabulose recitantur. Qua jam matura nuptiis, formæque pulchritudine longe virgines alias supereminente, præfectus quidam, nomine Onnes, ad lustrandum regis armenta mittitur. Erat is senatus regii princeps et Syriæ totius administrator; qui quum ad Simmam divertisset, conspecta Semiramide, ob venustatem ejus amore capitur. Itaque postquam e Simma petierat, ut virginem sibi daret legitimam uxorem, Ninum se

μον, ἀπήγαγεν αὐτὴν εἰς Νίνον, καὶ γήμας ἐγέννησε δύο παῖδας, Ὑαπάτην καὶ Ὑδάσπην. (2) Τῆς δὲ Σεμιράμιδος ἐχούσης καὶ τἄλλα ἀκόλουθα τῇ περὶ τὴν ὄψιν εὐπρεπείᾳ, συνέβαινε τὸν ἄνδρα τελέως ὑπ' αὐτῆς δεδουλῶσθαι, καὶ μηδὲν ἄνευ τῆς ἐκείνης γνώμης πράττοντα κατευστοχεῖν ἐν πᾶσι. (3) Καθ' ὃν δὴ χρόνον ὁ βασιλεὺς, ἐπειδὴ τὰ περὶ τὴν κτίσιν τῆς ὁμωνύμου πόλεως συνετέλεσε, στρατεύειν ἐπὶ Βακτριανοὺς ἐπεχείρησεν· εἰδὼς δὲ τά τε πλήθη καὶ τὴν ἀλκὴν τῶν ἀνδρῶν, ἔτι δὲ τὴν χώραν ἔχουσαν τόπους πολλοὺς ἀπροσίτους διὰ τὴν ὀχυρότητα, κατέλεξεν ἐξ ἁπάντων τῶν ὑπ' αὐτὸν ἐθνῶν στρατιωτῶν πλῆθος· ἐπεὶ γὰρ τῆς πρότερον στρατείας ἀποτετευχὼς ἦν, ἔσπευδε πολλαπλασίονι παραγενέσθαι δυνάμει πρὸς τὴν Βακτριανήν. (4) Συναχθείσης δὲ τῆς στρατιᾶς, πανταχόθεν ἠριθμήθησαν, ὡς Κτησίας ἐν ταῖς ἱστορίαις ἀναγέγραφε, πεζῶν μὲν ἑκατὸν ἑβδομήκοντα μυριάδες, ἱππέων δὲ μιᾷ πλείους τῶν εἴκοσι μυριάδων, ἅρματα δὲ δρεπανηφόρα μικρὸν ἀπολείποντα τῶν μυρίων ἑξακοσίων. (5) Ἔστι μὲν οὖν ἄπιστον τοῖς αὐτόθεν ἀκούσασι τὸ πλῆθος τῆς στρατιᾶς, οὐ μὴν ἀδύνατόν γε φανήσεται τοῖς ἀναθεωροῦσι τὸ τῆς Ἀσίας μέγεθος καὶ τὰ πλήθη τῶν κατοικούντων αὐτὴν ἐθνῶν· εἰ γάρ τις ἀφεὶς τὴν ἐπὶ Σκύθας Δαρείου στρατείαν μετὰ ὀγδοήκοντα μυριάδων καὶ τὴν Ξέρξου διάβασιν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα τοῖς ἀναριθμήτοις πλήθεσι τὰς χθὲς καὶ πρῴην συντελεσθείσας πράξεις ἐπὶ τῆς Εὐρώπης σκέψαιτο, τάχιον ἂν πιστὸν ἡγήσαιτο τὸ ῥηθέν. (6) Κατὰ μὲν οὖν τὴν Σικελίαν ὁ Διονύσιος ἐκ μιᾶς τῆς τῶν Συρακοσίων πόλεως ἐξήγαγεν ἐπὶ τὰς στρατείας πεζῶν μὲν δώδεκα μυριάδας, ἱππεῖς δὲ μυρίους καὶ δισχιλίους, ναῦς δὲ μακρὰς ἐξ ἑνὸς λιμένος τετρακοσίας, ὧν ἦσαν ἔνιαι τετρήρεις τε καὶ πεντήρεις· (7) Ῥωμαῖοι δὲ μικρὸν πρὸ τῶν Ἀννιβαϊκῶν καιρῶν, προορώμενοι τὸ μέγεθος τοῦ πολέμου, κατέγραψαν τοὺς κατὰ τὴν Ἰταλίαν ἐπιτηδείους εἰς τὴν στρατείαν πολίτας τε καὶ συμμάχους· ὧν ὁ σύμπας ἀριθμὸς μικρὸν ἀπέλιπε τῶν ἑκατὸν μυριάδων· καίτοι γ' ἕνεκα πλήθους ἀνθρώπων τὴν Ἰταλίαν ὅλην οὐκ ἄν τις συγκρίνειε πρὸς ἓν ἔθνος τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν. Ταῦτα μὲν οὖν ἡμῖν εἰρήσθω πρὸς τοὺς ἐκ τῆς νῦν περὶ τὰς πόλεις οὔσης ἐρημίας τεκμαιρομένους τὴν παλαιὰν τῶν ἐθνῶν πολυανθρωπίαν.

VI. Ὁ δ' οὖν Νίνος μετὰ τοσαύτης δυνάμεως στρατεύσας εἰς τὴν Βακτριανήν, ἠναγκάζετο, δυσεισβόλων τῶν τόπων καὶ στενῶν ὄντων, κατὰ μέρος ἄγειν τὴν δύναμιν. (2) Ἡ γὰρ Βακτριανὴ χώρα πολλαῖς καὶ μεγάλαις οἰκουμένη πόλεσι, μίαν μὲν εἶχεν ἐπιφανεστάτην, ἐν ᾗ συνέβαινεν εἶναι καὶ τὰ βασίλεια· αὕτη δ' ἐκαλεῖτο μὲν Βάκτρα, μεγέθει δὲ καὶ τῇ κατὰ τὴν ἀκρόπολιν ὀχυρότητι πολὺ πασῶν διέφερε. βασιλεύων δ' αὐτῆς Ὀξυάρτης κατέγραψεν ἅπαντας τοὺς ἐν ἡλικίᾳ στρατείας ὄντας, οἳ τὸν ἀριθμὸν ἠθροίσθησαν εἰς τετταράκοντα μυριάδας. (3) Ἀναλαβὼν οὖν τὴν δύναμιν καὶ τοῖς πολεμίοις ἀπαντήσας περὶ τὰς εἰσβολάς, εἴασε

cum abducit, ubi inito matrimonio duos ex ea filios procreat, Hyapaten et Hydaspen. (2) Et quia corporis venustati cetera quoque consentanea habebat Semiramis, accidit ut prorsus in ejus potestate maritus esset, ac quum nihil absque uxoris consilio ageret, feliciter ei cederent omnia. (3) Sub hoc igitur tempus rex Ninus, postquam quæ ad cognominis civitatis constitutionem pertinebant absolvisset, expeditionem in Bactrianos moliebatur. Sed quum bene sciret, quantæ illis copiæ, quæ virtus militum, et quod propter firmitatem terra multis in locis aditum negaret, ex omnibus imperii sui populis militum delectus egit. Nam propter irritum superioris expeditionis conatum longe majori Bactrianam manu invadere properabat. (4) Coacto igitur undique exercitu, recensita decies septies centena millia peditum, et ducenta ac decem equitum, decemque curruum falcatorum cum paulo minus sexcentis, Ctesias in historiis tradit. (5) Incredibilis sane iis, qui primum audiunt, copiarum numerus, sed nequaquam impossibilis videbitur illis, qui magnitudinem Asiæ nationumque in ea multitudinem considerant. Si quis enim, omissa Darii in Scythas cum octingentis millibus expeditione, et Xerxis transitu in Græciam cum innumerabili hominum turba, res heri, ut aiunt, et nudius tertius in Europa gestas intueatur, facilius jam dictis fidem adhibebit. (6) In Sicilia quidem Dionysius ex una Syracusanorum urbe centum et viginti millia peditum, et duodecim millia equitum ad bellum armavit, navesque longas quadringentas, quarum nonnullæ quadriremes erant et quinqueremes, ex uno portu eduxit. (7) Et Romani paulo ante Annibalis tempora, instantis belli magnitudinem prospicientes, civium sociorumque bello idoneorum censu in Italia habito, ad decies centena millia descripserunt; tametsi Italia tota ne cum una quidem Asiæ natione numero hominum comparanda sit. Hæc in eos nobis dicta sunto, qui ex præsente urbium solitudine priscam gentium copiam expendunt.

VI. His copiis in Bactrianos movens Ninus, propter locorum angustias et difficultates agmen dividere coactus est. (2) Multæ quidem in Bactriana urbes eæque magnæ frequentantur, sed una inter has est clarissima, Bactra nomine, in qua regum aula, magnitudine arcisque firmitate longe omnibus antecellens. Regnabat tum illic Oxyartes, qui, quotquot armis gerendis maturi essent, ad militiam hanc conscripsit, ita ut millia quadringenta numerarentur. (3) His copiis hosti ad fauces occurrens partem de Nini exer-

μέρος τῆς τοῦ Νίνου στρατιᾶς εἰςβαλεῖν· ἐπεὶ δ' ἔδοξεν ἱκανὸν ἀποβεβηκέναι τῶν πολεμίων πλῆθος εἰς τὸ πεδίον, ἐξέταξε τὴν ἰδίαν δύναμιν. Γενομένης δὲ μάχης ἰσχυρᾶς, οἱ Βακτριανοὶ τοὺς Ἀσσυρίους τρεψάμενοι καὶ τὸν διωγμὸν μέχρι τῶν ὑπερκειμένων ὀρῶν ποιησάμενοι διέφθειραν τῶν πολεμίων εἰς δέκα μυριάδας. (4) Μετὰ δὲ ταῦτα πάσης τῆς δυνάμεως εἰςβαλούσης, κρατούμενοι τοῖς πλήθεσι κατὰ πόλεις ἀπεχώρησαν, ἕκαστοι ταῖς ἰδίαις πατρίσι βοηθήσοντες. Τὰς μὲν οὖν ἄλλας ὁ Νίνος ἐχειρώσατο ῥαδίως, τὰ δὲ Βάκτρα διά τε τὴν ὀχυρότητα καὶ τὰς ἐν αὐτῇ παρασκευὰς ἠδυνάτει κατὰ κράτος ἑλεῖν. (5) Πολυχρονίου δὲ τῆς πολιορκίας γενομένης, ὁ τῆς Σεμιράμιδος ἀνήρ, ἐρωτικῶς ἔχων πρὸς τὴν γυναῖκα καὶ συστρατευόμενος τῷ βασιλεῖ, μετεπέμψατο τὴν ἄνθρωπον· ἡ δὲ συνέσει καὶ τόλμῃ καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς πρὸς ἐπιφάνειαν συντείνουσι κεχορηγημένη, καιρὸν ἔλαβεν ἐπιδείξασθαι τὴν ἰδίαν ἀρετήν. (6) Πρῶτον μὲν οὖν πολλῶν ἡμερῶν ὁδὸν μέλλουσα διαπορεύεσθαι, στολὴν ἐπραγματεύσατο δι' ἧς οὐκ ἦν διαγνῶναι τὸν περιβεβλημένον πότερον ἀνήρ ἐστιν ἢ γυνή· αὕτη δ' ἦν εὔχρηστος αὐτῇ πρός τε τὰς ἐν τοῖς καύμασιν ὁδοιπορίας εἰς τὸ διατηρῆσαι τὸν τοῦ σώματος χρῶτα καὶ πρὸς τὰς ἐν τῷ πράττειν ὃ βούλοιτο χρείας, εὐκίνητος οὖσα καὶ νεανική, καὶ τὸ σύνολον τοσαύτη τις ἐπῆν αὐτῇ χάρις, ὥςθ' ὕστερον Μήδους ἡγησαμένους τῆς Ἀσίας φορεῖν τὴν Σεμιράμιδος στολήν, καὶ μετὰ ταῦθ' ὁμοίως Πέρσας. (7) Παραγενομένη δ' εἰς τὴν Βακτριανὴν καὶ κατασκεψαμένη τὰ περὶ τὴν πολιορκίαν, ἑώρα κατὰ μὲν τὰ πεδία καὶ τοὺς εὐεφόδους τῶν τόπων προςβολὰς γινομένας, πρὸς δὲ τὴν ἀκρόπολιν οὐδένα προσιόντα διὰ τὴν ὀχυρότητα, καὶ τοὺς ἔνδον ἀπολελοιπότας τὰς ἐνταῦθα φυλακὰς καὶ παρεπιβοηθοῦντας τοῖς ἐπὶ τῶν κάτω τειχῶν κινδυνεύουσι. (8) Διόπερ παραλαβοῦσα τῶν στρατιωτῶν τοὺς πετροβατεῖν εἰωθότας, καὶ μετὰ τούτων διά τινος χαλεπῆς φάραγγος προσαναβᾶσα, κατελάβετο μέρος τῆς ἀκροπόλεως καὶ τοῖς πολιορκοῦσι τὸ κατὰ τὸ πεδίον τεῖχος ἐσήμηνεν. Οἱ δ' ἔνδον ἐπὶ τῇ καταλήψει τῆς ἄκρας καταπλαγέντες ἐξέλιπον τὰ τείχη καὶ τὴν σωτηρίαν ἀπέγνωσαν. (9) Τοῦτον δὲ τὸν τρόπον ἁλούσης τῆς πόλεως, ὁ βασιλεὺς θαυμάσας τὴν ἀρετὴν τῆς γυναικός, τὸ μὲν πρῶτον αὐτὴν μεγάλαις δωρεαῖς ἐτίμησε, μετὰ δὲ ταῦτα διὰ τὸ κάλλος τῆς ἀνθρώπου σχὼν ἐρωτικῶς, ἐπεχείρησε τὸν ἄνδρα πείθειν ἑκουσίως αὐτῷ παραχωρῆσαι, ἐπαγγειλάμενος ἀντὶ ταύτης τῆς χάριτος αὐτῷ συνοικιεῖν τὴν ἰδίαν θυγατέρα Σωσάνην. (10) Δυσχερῶς δ' αὐτοῦ φέροντος, ἠπείλησεν ἐκκόψειν τὰς ὁράσεις μὴ προχείρως ὑπηρετοῦντος τοῖς προστάγμασιν. Ὁ δὲ Ὄννης ἅμα μὲν τὰς τοῦ βασιλέως ἀπειλὰς δείσας, ἅμα δὲ διὰ τὸν ἔρωτα περιπεσὼν λύττῃ τινὶ καὶ μανίᾳ, βρόχον ἑαυτῷ περιθεὶς ἀνεκρέμασε. Σεμίραμις μὲν οὖν διὰ τοιαύτας αἰτίας εἰς βασιλικὸν ἦλθε πρόσχημα.

VII. Ὁ δὲ Νίνος τούς τε ἐν Βάκτροις παρέλαβε θησαυρούς, ἔχοντας πολὺν ἄργυρόν τε καὶ χρυσόν, καὶ τὰ

citu intrare sinit: ubi sat hostium intrasse visum in planitiem, aciem suam extendit, et, prœlio acriter commisso, Bactriani in fugam Assyrios vertunt, et ad proximos usque montes persecuti, ad centum millia hostium occidunt. (4) Sed post totius exercitus impressionem victi numero, in oppida, suæ quique patriæ subsidium laturi, disperguntur. Et cetera quidem facile Ninus expugnavit, sed Bactra, propter munitionem et apparatum vi capere non potuit. (5) Obsidione igitur longius extracta, vir Semiramidis, (nam et is in castris tum regis erat), amoris impatiens, uxorem arcessit. Hæc ingenii perspicacitate et animi promtitudine aliisque nobilitatis adjumentis instructa, exserendæ virtutis occasionem arripit. (6) Primum igitur, ut multorum iter dierum tutius conficeret, stolam sibi applicat, qua, vir esset an mulier ita amictus, discerni haud posset; quaque nativum contra æstum itineris cutis colorem tutaretur, et ut agilitate juvenili ad quodvis ex usu negotium expedita foret. Tantaque vestis gratia erat, ut Medi postea itemque Persæ Asia potiti Semiramidis stolam gestarent. (7) Quæ ubi in Bactrianam venit, obsidionis rationem speculata, campestria tantum et loca irruptionibus obvia oppugnando tentari, sed arci, quæ natura et arte munita esset, neminem imminere, præsidiumque, excubiis ibi posthabitis, ab inferioribus tantum munimentis periculum arcere, animadvertit. (8) Assumtis ergo, qui per rupes tendere scirent, cum his per vallis ardua eluctata, arcis partem occupavit, et suis in plano murum oppugnantibus signum dedit. Tum qui intra urbem erant, subito ob arcem captam terrore perculsi, spe defensionis abjecta, muros deserebant. (9) Hunc ad modum expugnata urbe, rex mulieris virtutem demiratus, primum muneribus illam præclaris afficit: mox pulchritudine in amorem illectus, marito, ut sponte sibi illam concedat, persuadere conatur, suam ei filiam Sosanam pro merito isto in matrimonium pollicitus. (10) Hoc conditionem repudiante, oculos se homini, nisi prompte jussis obediat, evulsurum minatur. Onnes igitur, minas regis metuens simulque amoris vehementia ad furorem quasi et insaniam adactus, injecto se laqueo suspendit. Atque hac Semiramis ratione ad regium evecta est splendorem.

VII. Ninus autem, thesauris in Bactriana (magna enim vis auri et argenti erat) potitus, rebus ibi constitutis, exer

κατὰ τὴν Βακτριανὴν καταστήσας ἀπέλυσε τὰς δυνάμεις. Μετὰ δὲ ταῦτα γεννήσας ἐκ Σεμιράμιδος υἱὸν Νινύαν ἐτελεύτησε, τὴν γυναῖκα ἀπολιπὼν βασίλισσαν. Τὸν δὲ Νίνον ἡ Σεμίραμις ἔθαψεν ἐν τοῖς βασιλείοις, καὶ κατεσκεύασεν ἐπ' αὐτῷ χῶμα παμμέγεθες, οὗ τὸ μὲν ὕψος ἐννέα ἦν σταδίων, τὸ δ' εὖρος, ὥς φησι Κτησίας, δέκα. (2) Διὸ καὶ τῆς πόλεως παρὰ τὸν Εὐφράτην ἐν πεδίῳ κειμένης ἀπὸ πολλῶν σταδίων ἐφαίνετο τὸ χῶμα καθαπερεί τις ἀκρόπολις· ὃ καὶ μέχρι τοῦ νῦν φασι διαμένειν, καίπερ τῆς Νίνου κατεσκαμμένης ὑπὸ Μήδων, ὅτε κατέλυσαν τὴν Ἀσσυρίων βασιλείαν. Ἡ δὲ Σεμίραμις, οὖσα φύσει μεγαλεπίβολος καὶ φιλοτιμουμένη τῇ δόξῃ τὸν βεβασιλευκότα πρὸ αὐτῆς ὑπερθέσθαι, πόλιν μὲν ἐπεβάλετο κτίζειν ἐν τῇ Βαβυλωνίᾳ, ἐπιλεξαμένη δὲ τοὺς πανταχόθεν ἀρχιτέκτονας καὶ τεχνίτας, ἔτι δὲ τὴν ἄλλην χορηγίαν παρασκευασαμένη, συνήγαγεν ἐξ ἁπάσης τῆς βασιλείας πρὸς τὴν τῶν ἔργων συντέλειαν ἀνδρῶν μυριάδας διακοσίας. (3) Ἀπολαβοῦσα δὲ τὸν Εὐφράτην ποταμὸν εἰς μέσον, περιεβάλετο τεῖχος τῇ πόλει σταδίων ἑξήκοντα καὶ τριακοσίων, διειλημμένον πύργοις πυκνοῖς καὶ μεγάλοις, [τηλικοῦτον δ' ἦν τὸ βάρος τῶν ἔργων, ὥστε τὸ μὲν πλάτος εἶναι τῶν τειχῶν ἓξ ἅρμασιν ἱππάσιμον, τὸ δ' ὕψος ἄπιστον τοῖς ἀκούουσιν,] ὥς φησι Κτησίας ὁ Κνίδιος, ὡς δὲ Κλείταρχος καὶ τῶν ὕστερον μετ' Ἀλεξάνδρου διαβάντων εἰς τὴν Ἀσίαν τινὲς ἀνέγραψαν, τριακοσίων ἑξήκοντα καὶ πέντε σταδίων· καὶ προστιθέασιν ὅτι τῶν ἴσων ἡμερῶν εἰς τὸν ἐνιαυτὸν οὐσῶν ἐφιλοτιμήθη τὸν ἴσον ἀριθμὸν τῶν σταδίων ὑποστήσασθαι. (4) Ὀπτὰς δὲ πλίνθους εἰς ἄσφαλτον ἐνδησαμένη τεῖχος κατασκεύασε τὸ μὲν ὕψος, ὡς μὲν Κτησίας φησί, πεντήκοντα ὀργυιῶν, ὡς δ' ἔνιοι τῶν νεωτέρων ἔγραψαν, πηχῶν πεντήκοντα, τὸ δὲ πλάτος πλεῖον ἢ δυσὶν ἅρμασιν ἱππάσιμον· πύργους δὲ τὸν μὲν ἀριθμὸν διακοσίους καὶ πεντήκοντα, τὸ δ' ὕψος καὶ πλάτος ἐξ ἀναλόγου τῷ βάρει τῶν κατὰ τὸ τεῖχος ἔργων. (5) Οὐ χρὴ δὲ θαυμάζειν εἰ τηλικούτου τὸ μέγεθος τοῦ περιβόλου καθεστῶτος ὀλίγους πύργους κατεσκεύασεν· ἐπὶ πολὺν γὰρ τόπον τῆς πόλεως ἕλεσι περιεχομένης, κατὰ τοῦτον τὸν τόπον οὐκ ἔδοξεν αὐτῇ πύργους οἰκοδομεῖν, τῆς φύσεως τῶν ἑλῶν ἱκανὴν παρεχομένης ὀχυρότητα· ἀνὰ μέσον δὲ τῶν οἰκιῶν καὶ τῶν τειχῶν ὁδὸς πάντῃ κατελέλειπτο δίπλεθρος.

VIII. Πρὸς δὲ τὴν ὀξύτητα τῆς τούτων οἰκοδομίας ἑκάστῳ τῶν φίλων στάδιον διεμέτρησε, δοῦσα τὴν ἱκανὴν εἰς τοῦτο χορηγίαν καὶ διακελευσαμένη τέλος ἐπιθεῖναι τοῖς ἔργοις ἐν ἐνιαυτῷ. (2) Ὧν ποιησάντων τὸ προσταχθὲν μετὰ πολλῆς σπουδῆς, τούτων μὲν ἀπεδέξατο τὴν φιλοτιμίαν, αὐτὴ δὲ κατὰ τὸ στενώτατον μέρος τοῦ ποταμοῦ γέφυραν σταδίων πέντε τὸ μῆκος κατεσκεύασεν, εἰς βυθὸν φιλοτέχνως καθεῖσα τοὺς κίονας, οἳ διειστήκεισαν ἀπ' ἀλλήλων πόδας δώδεκα· τοὺς δὲ συνερειδομένους λίθους τόρμοις σιδηροῖς διελάμβανε, καὶ τὰς τούτων ἁρμονίας ἐπλήρου μόλιβδον ἐντήκουσα· τοῖς δὲ κίοσι πρὸ τῶν τὸ ῥεῦμα δεχομένων πλευρῶν

citum reduxit. Suscepto dein ex Semiramide Ninya, successionem in regno uxori e vita decedens relinquit. Huic Semiramis, in regia sepulto, ingentem tumulum altitudine novem et latitudine decem stadiorum, ut Ctesias auctor est, construxit. (2) Quumque urbs juxta Euphraten in planitie jaceret, moles illa, veluti arx, se per multa inde stadia conspiciendam offerebat; quæ adhuc, Nino diruta finitoque Assyriorum imperio per Medos, exstare dicitur. Natura Semiramis ad res magnas rapiebatur, et gloria præcessores superare contendebat, ideoque urbi in Babylonia condendæ animum adjecit, et architectis hinc illinc fabrisque delectis, ac necessariis ad sumtus faciendos comparatis, ex toto regno ad operis structuram vicies centena hominum millia coegit. (3) Tum trecentorum et sexaginta stadiorum muro, crebris magnisque intercepto turribus, urbem ita circumdedit, ut mediam amnis interflueret. [Tanta operis moles erat, ut mœnium latitudo sex curribus juxta vehendis sufficeret; altitudo omnium, qui audirent, fidem excederet.] Sic narrat Ctesias Cnidius; ut vero Clitarchus, et qui postea cum Alexandro in Asiam trajecerunt, literis prodiderunt, murorum ambitus erat trecentorum et sexaginta quinque stadiorum; quod anni dies, addunt, stadiorum numero æquare studuisset. (4) Murum coctis lateribus et bitumine conglutinatis coagmentavit, quinquaginta orgyias altum, teste Ctesia, vel, ut recentiorum nonnulli referunt, quinquaginta cubitos tantum, ut latitudo aliquanto plus, quam duobus curribus satis esset, spatii obtineret. Turres vero adjecit ducentas et quinquaginta, quarum altitudo latitudoque amplitudini operum muri responderet. (5) Nec vero mirandum est, quod in tanto muri ambitu ita paucas ædificavit turres. Quum enim multis in locis urbs paludibus sit circumfusa, non operæ pretium ipsi visum, ea parte turres construere, qua natura loci satis munita esset. Inter murum et domorum ædificia via duûm plethrorum circumquaque relicta erat.

VIII. Ut autem celerius opus consummaretur, cuilibet ex amicis stadium cum impensis ad id necessariis attribuit, et anni spatio negotium peragere jussit. (2) Quibus imperata magno cum studio exsequentibus, dum approbat eorum contentionem, ipsa pontem, qua fluvius angustissimus erat, quinque stadiorum longitudine construit, columnis duodenûm pedum interstitio, mira arte in profundum jactis. Lapides, ut firmius inter se connecterentur, uncis ferreis distrinxit, et plumbo compages illiquato explevit. Columnis vero, antequam latera fluvium exciperent, an-

γωνίας προκατεσκεύασεν ἐχούσας τὴν ἀποῤῥοὴν περιφερῆ καὶ συνδεδεμένην κατ' ὀλίγον ἕως τοῦ κατὰ τὸν κίονα πλάτους, ὅπως αἱ μὲν περὶ τὰς γωνίας ὀξύτητος τέμνωσι τὴν καταφορὰν τοῦ ῥεύματος, αἱ δὲ περιφέρειαι τῇ τούτου βίᾳ συνείκουσαι πραΰνωσι τὴν σφοδρότητα τοῦ ποταμοῦ. (3) Ἡ μὲν οὖν γέφυρα, κεδρίναις καὶ κυπαριττίναις δοκοῖς, ἔτι δὲ φοινίκων στελέχεσιν ὑπερμεγέθεσι κατεστεγασμένη καὶ τριάκοντα ποδῶν οὖσα τὸ πλάτος, οὐδενὸς ἐδόκει τῶν Σεμιράμιδος ἔργων τῇ φιλοτεχνίᾳ λείπεσθαι. Ἐξ ἑκατέρου δὲ μέρους τοῦ ποταμοῦ κρηπῖδα πολυτελῆ κατεσκεύασε παραπλησίαν κατὰ τὸ πλάτος τοῖς τείχεσιν ἐπὶ σταδίους ἑκατὸν ἑξήκοντα· ᾠκοδόμησε δὲ καὶ βασίλεια διπλᾶ παρ' αὐτὸν τὸν ποταμὸν ἐξ ἑκατέρου μέρους τῆς γεφύρας, ἐξ ὧν ἅμα ἔμελλε τήν τε πόλιν ἅπασαν κατοπτεύειν καὶ καθαπερεὶ τὰς κλεῖς ἕξειν τῶν ἐπικαιροτάτων τῆς πόλεως τόπων. (4) Τοῦ δ' Εὐφράτου διὰ μέσης τῆς Βαβυλῶνος ῥέοντος καὶ πρὸς μεσημβρίαν καταφερομένου, τῶν βασιλείων τὰ μὲν πρὸς ἀνατολὴν ἔνευε, τὰ δὲ πρὸς δύσιν, ἀμφότερα δὲ πολυτελῶς κατεσκεύαστο· τοῦ μὲν γὰρ [εἰς τὸ] πρὸς ἑσπέραν κειμένου μέρους ἐποίησε τὸν πρῶτον περίβολον ἑξήκοντα σταδίων, ὑψηλοῖς καὶ πολυτελέσι τείχεσιν ὠχυρωμένον, ἐξ ὀπτῆς πλίνθου· ἕτερον δὲ ἐντὸς τούτου κυκλοτερῆ κατεσκεύασε, καθ' ὃν ἐν ὠμαῖς ἔτι ταῖς πλίνθοις διετετύπωτο θηρία παντοδαπὰ τῇ τῶν χρωμάτων φιλοτεχνίᾳ τὴν ἀλήθειαν ἀπομιμούμενα. (5) Οὗτος δ' ὁ περίβολος ἦν τὸ μὲν μῆκος σταδίων τετταράκοντα, τὸ δὲ πλάτος ἐπὶ τριακοσίας πλίνθους, τὸ δ' ὕψος, ὡς Κτησίας φησίν, ὀργυιῶν πεντήκοντα· τῶν δὲ πύργων ὑπῆρχε τὸ ὕψος ὀργυιῶν ἑβδομήκοντα. (6) Κατεσκεύασε δὲ καὶ τρίτον ἐνδοτέρω περίβολον, ὃς περιεῖχεν ἀκρόπολιν, ἧς ἡ μὲν περίμετρος ἦν σταδίων εἴκοσι, τὸ δὲ μῆκος καὶ πλάτος τῆς οἰκοδομίας ὑπεραῖρον τοῦ μέσου τείχους τὴν κατασκευήν. ἐνῆσαν δ' ἔν τε τοῖς πύργοις καὶ τείχεσι ζῷα παντοδαπὰ φιλοτέχνως τοῖς τε χρώμασι καὶ τοῖς τῶν τύπων ἀπομιμήμασι κατεσκευασμένα· τὸ δ' ὅλον ἐπεποίητο κυνήγιον παντοίων θηρίων ὑπάρχον πλῆρες, ὧν ἦσαν τὰ μεγέθη πλεῖον ἢ πηχῶν τεττάρων· κατεσκεύαστο δ' ἐν αὐτοῖς καὶ ἡ Σεμίραμις ἀφ' ἵππου πάρδαλιν ἀκοντίζουσα, καὶ πλησίον αὐτῆς ὁ ἀνὴρ Νίνος παίων ἐκ χειρὸς λέοντα λόγχῃ. (7) Ἐπέστησε δὲ καὶ πύλας τριττάς, [ὑφ'] ὧν ὑπῆρχον διτταὶ χάλκεαι διὰ μηχανῆς ἀνοιγόμεναι. Ταῦτα μὲν οὖν τὰ βασίλεια καὶ τῷ μεγέθει καὶ ταῖς κατασκευαῖς πολὺ προεῖχε τῶν ὄντων ἐπὶ θάτερα μέρη τοῦ ποταμοῦ· ἐκεῖνα γὰρ εἶχε τὸν μὲν περίβολον τοῦ τείχους τριάκοντα σταδίων ἐξ ὀπτῆς πλίνθου, ἀντὶ δὲ τῆς περὶ τὰ ζῷα φιλοτεχνίας χαλκᾶς εἰκόνας Νίνου καὶ Σεμιράμιδος καὶ τῶν ὑπάρχων, ἔτι δὲ Διός, ὃν καλοῦσιν οἱ Βαβυλώνιοι Βῆλον· ἐνῆσαν δὲ καὶ παρατάξεις καὶ κυνήγια παντοδαπά, ποικίλην ψυχαγωγίαν παρεχόμενα τοῖς θεωμένοις.

IX. Μετὰ δὲ ταῦτα τῆς Βαβυλωνίας ἐκλεξαμένη τὸν ταπεινότατον τόπον, ἐποίησε δεξαμενὴν τετράγωνον, ἧς ἦν ἑκάστη πλευρὰ σταδίων τριακοσίων, ἐξ ὀπτῆς

gulos, qui rotundum et paulatim usque ad columnæ latitudinem refrenatum haberent decursum, præstruxit; quorum acies impetum fluvii refringeret, et rotunditas sensim concedens vehementiam defluxus mitigaret. (3) Pons itaque ille cedrinis et cypressinis trabibus palmarumque caudicibus prægrandibus obtectus, et triginta pedes latus, nulli Semiramidis operum sollertia concedebat. Tum ab utroque fluminis latere crepidinem, mœnibus latitudine parem, ad stadia centum et sexaginta magnis sumtibus eduxit. Regias etiam duas ex utraque pontis regione ad fluvium ædificavit: unde in totam urbem prospectum et quasi claves ad loca ejus opportunissima habitura esset. (4) Quum vero mediam Euphrates Babylonem intersecet, ad meridiem festinans, castellorum aliud ad ortum, aliud ad occasum vergebat, magnis utrumque impendiis exstructum. Nam quod ad occidentem jacet, primum ambitum sexaginta stadiorum, altis et sumtuosis mœnibus, ex cocto latere constructum, habuit. Intra hunc duxit alterum rotundum, in quo omne genus animantium figuræ, crudis adhuc lapidibus impressæ, colorumque artificio naturæ veritatem imitantes, conspiciebantur. (5) Murus hic sexaginta stadia longus, lateres trecentos latus; altus vero erat, Ctesia auctore, orgyias quinquaginta; turres ad septuaginta orgyias surgebant. (6) Tertius tandem murus et intimus arcem circumdedit, quæ viginti stadia complexa, altitudine ædificiorum murorumque latitudine intermedii structuram operis superabat. Turribus mœniisque insculpta erant omnis generis animalia coloribus et artificiosa figurarum imitatione admirabilia. Totum vero venationem repræsentabat, variarum plenam bestiarum, quæ magnitudine quattuor cubitos excedebant: et inter has Semiramis conspiciebatur ex equo pardalim jaculans, et prope vir ejus Ninus, lancea cominus feriens leonem. (7) Tres quoque portas erexerat, quarum duæ ex ære confectæ machina aperiebantur. Hoc palatium, tum magnitudine, tum ornatu, alteri ex adversa fluvii ripa longe præcellebat. Nam extimus illius murus, ex cocto latere factus, triginta tantum stadia obtinebat. Loco bestiarum arte effictarum æneas Nini et Semiramidis, præfectorumque et Jovis, quem Belum Babylonii nominant, imagines habebant. Erant tamen etiam instructæ acies et venationes multifariæ ad variam spectantium voluptatem propositæ.

IX. Post hæc in humillimo Babyloniæ loco, quem ad eam rem elegerat, lacum quadratum effodit; cujus unumquodque latus, ex latere cocto et bitumine constans, trecenta stadia

πλίνθου καὶ ἀσφάλτου κατεσκευασμένην καὶ τὸ βάθος ἔχουσαν ποδῶν τριάκοντα καὶ πέντε. (2) Εἰς ταύτην δ' ἀποστρέψασα τὸν ποταμὸν κατεσκεύασεν ἐκ τῶν ἐπὶ τάδε βασιλείων εἰς θάτερα διώρυγα· ἐξ ὀπτῆς δὲ πλίνθου συνοικοδομήσασα τὰς καμάρας, ἐξ ἑκατέρου μέρους ἀσφάλτῳ κατέχρισεν ἡψημένῃ, μέχρι ὅτου τὸ πάχος τοῦ χρίσματος ἐποίησε πηχῶν τεττάρων· τῆς δὲ διώρυγος ὑπῆρχον οἱ μὲν τοῖχοι τὸ πλάτος ἐπὶ πλίνθους εἴκοσι, τὸ δ' ὕψος χωρὶς τῆς καμφθείσης ψαλίδος ποδῶν δώδεκα, τὸ δὲ πλάτος ποδῶν δεκαπέντε. (3) Ἐν ἡμέραις δ' ἑπτὰ κατασκευασθείσης αὐτῆς, ἀποκατέστησε τὸν ποταμὸν ἐπὶ τὴν προϋπάρχουσαν ῥύσιν, ὥστε τοῦ ῥεύματος ἐπάνω τῆς διώρυγος φερομένου δύνασθαι τὴν Σεμίραμιν ἐκ τῶν πέραν βασιλείων ἐπὶ θάτερα διαπορεύεσθαι μὴ διαβαίνουσαν τὸν ποταμόν. Ἐπέστησε δὲ καὶ πύλας τῇ διώρυγι χαλκᾶς ἐφ' ἑκάτερον μέρος, αἳ διέμειναν μέχρι τῆς τῶν Περσῶν βασιλείας. (4) Μετὰ δὲ ταῦτα ἐν μέσῃ τῇ πόλει κατεσκεύασεν ἱερὸν Διός, ὃν καλοῦσιν οἱ Βαβυλώνιοι, καθάπερ εἰρήκαμεν, Βῆλον· περὶ δὲ τούτου τῶν συγγραφέων διαφωνούντων, καὶ τοῦ κατασκευάσματος διὰ τὸν χρόνον καταπεπτωκότος, οὐκ ἔστιν ἀποφήνασθαι τἀκριβές· ὁμολογεῖται δ' ὑψηλὸν γεγενῆσθαι καθ' ὑπερβολήν, καὶ τοὺς Χαλδαίους ἐν αὐτῷ τὰς τῶν ἄστρων πεποιῆσθαι παρατηρήσεις, ἀκριβῶς θεωρουμένων τῶν τε ἀνατολῶν καὶ δύσεων διὰ τὸ τοῦ κατασκευάσματος ὕψος. (5) Τῆς δ' ὅλης οἰκοδομίας ἐξ ἀσφάλτου καὶ πλίνθου πεφιλοτεχνημένης πολυτελῶς, ἐπ' ἄκρας τῆς ἀναβάσεως τρία κατεσκεύασεν ἀγάλματα χρυσᾶ σφυρήλατα, Διός, Ἥρας, Ῥέας· τούτων δὲ τὸ μὲν τοῦ Διὸς ἑστηκὸς ἦν καὶ διαβεβηκός, ὑπάρχον ποδῶν τετταράκοντα τὸ μῆκος, σταθμὸν δ' εἶχε χιλίων ταλάντων Βαβυλωνίων· τὸ δὲ τῆς Ῥέας ἐπὶ δίφρου καθήμενον χρυσοῦ τὸν ἴσον σταθμὸν εἶχε τῷ προειρημένῳ· ἐπὶ δὲ τῶν γονάτων αὐτῆς εἱστήκεισαν λέοντες δύο, καὶ πλησίον ὄφεις ὑπερμεγέθεις ἀργυροῖ, τριάκοντα ταλάντων ἕκαστος ἔχων τὸ βάρος. (6) Τὸ δὲ τῆς Ἥρας ἑστηκὸς ἦν ἄγαλμα, σταθμὸν ἔχον ταλάντων ὀκτακοσίων, καὶ τῇ μὲν δεξιᾷ χειρὶ κατεῖχε τῆς κεφαλῆς ὄφιν, τῇ δὲ ἀριστερᾷ σκῆπτρον λιθοκόλλητον. (7) Τούτοις δ' ἅπασι κοινὴ παρέκειτο τράπεζα χρυσῆ σφυρήλατος, τὸ μὲν μῆκος ποδῶν τετταράκοντα, τὸ δ' εὖρος πεντεκαίδεκα, σταθμὸν ἔχουσα ταλάντων πεντακοσίων· ἐπὶ δὲ ταύτης ἐπέκειντο δύο καρχήσια, σταθμὸν ἔχοντα τριάκοντα ταλάντων. (8) Ἦσαν δὲ καὶ θυμιατήρια τὸν μὲν ἀριθμὸν ἴσα, τὸν δὲ σταθμὸν ἑκάτερον ταλάντων τριακοσίων· ὑπῆρχον δὲ καὶ κρατῆρες χρυσοῖ τρεῖς, ὧν ὁ μὲν τοῦ Διὸς εἷλκε τάλαντα Βαβυλώνια χίλια καὶ διακόσια, τῶν δ' ἄλλων ἑκάτερος ἑξακόσια. (9) Ἀλλὰ ταῦτα μὲν οἱ τῶν Περσῶν βασιλεῖς ὕστερον ἐσύλησαν· τῶν δὲ βασιλείων καὶ τῶν ἄλλων κατασκευασμάτων ὁ χρόνος τὰ μὲν ὁλοσχερῶς ἠφάνισε, τὰ δ' ἐλυμήνατο· καὶ γὰρ αὐτῆς τῆς Βαβυλῶνος νῦν βραχύ τι μέρος οἰκεῖται, τὸ δὲ πλεῖστον ἐντὸς τείχους γεωργεῖται.

X. Ὑπῆρχε δὲ καὶ ὁ κρεμαστὸς καλούμενος κῆπος

longum, pedesque triginta quinque profundum erat. (2) In eum lacum flumine averso, e regiis utrinque palatiis cuniculum duxit, cujus fornices, asso latere constructos, bitumine decocto, ad quattuor cubitorum spissitudinem utrinque inunxit; parietes cuniculi latitudinem viginti laterum, duodecim pedum altitudinem, præter forficem incurvatam, habebant; latitudo autem erat pedum quindecim. (3) Opere intra septem dies consummato, amnem in alveum pristinum reduxit: ut unda supra cuniculum labente, Semiramis ex ulterioris regiæ castello in alterum, flumine non transito, commeare posset. Æneas quoque portas ad utramque fossæ partem statuit, quæ ad Persarum usque regnum permansere. (4) In media deinceps urbe Jovi (quem Belum, ut diximus, Babylonii vocitant) templum ædificavit. De quo quum et scriptores discrepent, et opus vetustate collapsum sit, nihil est quod certo asseratur. Summæ tamen altitudinis fuisse, et hujus adjumento Chaldæos, siderum illic contemplationi vacantes, ortus et occasus accurate notasse constat. (5) Totum opus ex lateribus et bitumine, magno sumptu et ingenio, fabricatum erat. In summo ascensu tres ex auro statuas malleo ductas, Jovis videlicet, Junonis et Rheæ, erexit. Jovis imago pedibus insistenti ac veluti ambulanti similis erat, pedum quadraginta longitudine, et pondere centum talentûm Babyloniorum. Rheæ effigies ejusdem ponderis in aureo throno residens, leonesque duos ad genua stantes, ac prægrandes juxta colubros ex argento, talentûm tricenûm quemque pondo, habebat. (6) Junonis simulacrum stantem deam repræsentans octingenta talenta pendebat; dextra serpentem capite prehensum, sinistra gemmatum sceptrum tenebat. (7) Mensa omnibus communis ex auro, malleis elaborata, pedes quadraginta longa, et quindecim lata, quingentûm talentûm pondere, apposita erat. In qua carchesia duo, talentûm triginta. (8) Aderant etiam thuribula, numero quidem paria, sed pondere quodque trecenûm talentorum. Crateres insuper aurei tres, quorum Jovi dicatus talenta Babylonia mille et ducenta pendebat; ceterorum uterque sexcenta. (9) Verum ista Persarum reges postea sacrilegio abstulerunt. Regias autem et alias structuras partim tempus omnino abolevit, partim corrupit: nam et ipsius Babylonis exigua quædam portio nunc habitatur, maximaque intra muros pars aratro exercetur.

X. Erat etiam pensilis, ut vocatur, hortus juxta arcem,

παρὰ τὴν ἀκρόπολιν, οὐ Σεμιράμιδος ἀλλά τινος ὕστερον Σύρου βασιλέως κατασκευάσαντος χάριν γυναικὸς παλλακῆς· ταύτην γάρ φασιν οὖσαν τὸ γένος Περσίδα καὶ τοὺς ἐν τοῖς ὄρεσι λειμῶνας ἐπιζητοῦσαν ἀξιῶσαι τὸν βασιλέα μιμήσασθαι διὰ τῆς τοῦ φυτουργείου φιλοτεχνίας τὴν τῆς Περσίδος χώρας ἰδιότητα. (2) Ἔστι δ' ὁ παράδεισος τὴν μὲν πλευρὰν ἑκάστην παρεκτείνων εἰς τέτταρα πλέθρα, τὴν δὲ πρόσβασιν ὀρεινὴν καὶ τὰς οἰκοδομίας ἄλλας ἐξ ἄλλων ἔχων, ὥστε τὴν πρόσοψιν εἶναι θεατροειδῆ. (3) Ὑπὸ δὲ ταῖς κατεσκευασμέναις ἀναβάσεσιν ᾠκοδόμηντο σύριγγες, ἅπαν μὲν ὑποδεχόμεναι τὸ τοῦ φυτουργείου βάρος, ἀλλήλων δὲ ἐκ τοῦ κατ' ὀλίγον ἀεὶ μικρὸν ὑπερέχουσαι κατὰ τὴν πρόσβασιν· ἡ δ' ἀνωτάτη σῦριγξ οὖσα πεντήκοντα πηχῶν τὸ ὕψος εἶχεν ἐφ' αὐτῇ τοῦ παραδείσου τὴν ἀνωτάτην ἐπιφάνειαν συνεξισουμένην τῷ περιβόλῳ τῶν ἐπάλξεων. (4) Ἔπειθ' οἱ μὲν τοῖχοι πολυτελῶς κατεσκευασμένοι τὸ πάχος εἶχον ποδῶν εἴκοσι δύο, τῶν δ' ἐξόδων ἑκάστη τὸ πλάτος δέκα· τὰς δ' ὀροφὰς κατεστέγαζον λίθιναι δοκοί, τὸ μὲν μῆκος σὺν ταῖς ἐπιβολαῖς ἔχουσαι ποδῶν ἑκκαίδεκα, τὸ δὲ πλάτος τεττάρων. (5) Τὸ δ' ἐπὶ ταῖς δοκοῖς ὀρόφωμα πρῶτον μὲν εἶχεν ὑπεστρωμένον κάλαμον μετὰ πολλῆς ἀσφάλτου, μετὰ δὲ ταῦτα πλίνθον ὀπτὴν διπλῆν ἐν γύψῳ δεδεμένην, τρίτην δ' ἐπιβολὴν ἐπεδέχετο μολιβᾶς στέγας πρὸς τὸ μὴ διικνεῖσθαι κατὰ βάθος τὴν ἐκ τοῦ χώματος νοτίδα. Ἐπὶ δὲ τούτοις ἐσεσώρευτο γῆς ἱκανὸν βάθος, ἀρκοῦν ταῖς τῶν μεγίστων δένδρων ῥίζαις· τὸ δ' ἔδαφος ἐξωμαλισμένον πλῆρες ἦν παντοδαπῶν δένδρων τῶν δυναμένων κατά τε τὸ μέγεθος καὶ τὴν ἄλλην χάριν τοὺς θεωμένους ψυχαγωγῆσαι. (6) Αἱ δὲ σύριγγες τὰ φῶτα δεχόμεναι ταῖς δι' ἀλλήλων ὑπεροχαῖς πολλὰς καὶ παντοδαπὰς εἶχον διαίτας βασιλικάς· μία δ' ἦν ἐκ τῆς ἀνωτάτης ἐπιφανείας διατομὰς ἔχουσα καὶ πρὸς τὰς ἐπαντλήσεις τῶν ὑδάτων ὄργανα, δι' ὧν ἀνεσπᾶτο πλῆθος ὕδατος ἐκ τοῦ ποταμοῦ, μηδενὸς τῶν ἔξωθεν τὸ γινόμενον συνιδεῖν δυναμένου. Οὗτος μὲν οὖν ὁ παράδεισος, ὡς προεῖπον, ὕστερον κατεσκευάσθη.

XI. Ἡ δὲ Σεμίραμις ἔκτισε καὶ ἄλλας πόλεις παρὰ τὸν ποταμὸν τόν τε Εὐφράτην καὶ τὸν Τίγριν, ἐν αἷς ἐμπόρια κατεσκεύασε τοῖς φορτία διακομίζουσιν ἐκ τῆς Μηδίας καὶ Παραιτακηνῆς καὶ πάσης τῆς σύνεγγυς χώρας. Μετὰ γὰρ τὸν Νεῖλον καὶ Γάγγην ὄντες ἐπισημότατοι σχεδὸν τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν ποταμῶν Εὐφράτης καὶ Τίγρις τὰς μὲν πηγὰς ἔχουσιν ἐκ τῶν Ἀρμενίων ὀρῶν, διεστήκασι δ' ἀπ' ἀλλήλων σταδίους δισχιλίους καὶ πεντακοσίους· (2) ἐνεχθέντες δὲ διὰ Μηδίας καὶ Παραιτακηνῆς ἐμβάλλουσιν εἰς τὴν Μεσοποταμίαν, ἣν ἀπολαμβάνοντες εἰς μέσον αἴτιοι κατέστησαν τῇ χώρᾳ ταύτης τῆς προσηγορίας· μετὰ δὲ ταῦτα τὴν Βαβυλωνίαν διελόντες εἰς τὴν Ἐρυθρὰν ἐξερεύγονται θάλατταν. (3) Μεγάλοι δ' ὄντες καὶ συχνὴν χώραν διαπορευόμενοι πολλὰς ἀφορμὰς παρέχονται τοῖς ἐμπορικῇ χρωμένοις ἐργασίᾳ· διὸ καὶ συμβαίνει τοὺς παρα-

non a Semiramide, sed a Syro quodam rege posteris temporibus in gratiam pellicis ædificatus. Quæ quum ex Persia, ut perhibent, oriunda esset, montium prata desiderans, a rege, ut artificioso quodam plantario Persicæ terræ naturam imitaretur, contendit. (2) Paradisus ille unumquodque latus ad quattuor plethra extendit : aditum montanum, aliasque ex aliis ad formam theatri structuras habebat. (3) Sub ascensibus autem fabrefactis fornices (syringes) ædificati erant totam viridarii molem sustinentes, aliusque alium subinde in accessu modicum supereminebat. Supremus tandem fornix, quinquaginta cubitos altus, supremam paradisi aream, pinnarum ambitui exæquatam, sustinebat. (4) Parietes, multis impendiis firmati, pedes viginti duos crassi erant, et quilibet exitus decem latus. Concamerationes vero trabes lapideæ integebant, longitudinem sedecim cum superinjectis, et latitudinem quattuor pedum obtinentes. (5) Tectum lapidibus incumbens, arundines primum cum multo bitumine substratas habebat; deinde later erat duplex, gypso ferruminatus; tertia porro tegminis series laminas plumbeas excipiebat, ne ex humo ingesta humor ad fundum penetraret. Super hæc terra ad justam profunditatem coacervata erat, quæ maximarum arborum radicibus satis esset. Solum denique complanatum omnigenis arboribus plenum erat, quæ et magnitudine et cetera amœnitate spectantes oblectare possent. (6) Fornices præterea, qui lumen per arcus inter se eminentes excipiebant, multas variique generis diætas continebant regias; sed una erat, ex suprema area dissectiones seu foramina habens, et hauriendis aquis instrumenta, quibus aquarum copia ex amni, nemine foris quid fieret animadvertente, attrahebatur. Hic vero hortus posterioribus, ut dixi, seculis exstructus fuit.

XI. Ceterum Semiramis alias etiam urbes ad Euphraten et Tigrim condidit, ubi emporia illis constituit, qui merces e Media et Parætacena totaque vicinia important. Nam post Nilum et Gangen totius prope Asiæ nobilissimi amnes sunt Euphrates et Tigris; fontes suos habent ex Armeniæ montibus, distantque a se invicem stadiorum duo millia et quingenta. (2) Ac per Mediam Parætacenamque delati Mesopotamiam ingrediuntur : quam quia in medio includunt, regioni id nominis indiderunt. Hinc Babyloniam pervagati in Rubrum (Persicum) mare sese exonerant. (3) Quumque magni sint fluvii, et plurimas permeent regiones, multas mercaturæ

ποταμίους τόπους πλήρεις ὑπάρχειν ἐμπορίων εὐδαιμόνων καὶ μεγάλα συμβαλλομένων πρὸς τὴν τῆς Βαβυλωνίας ἐπιφάνειαν. (4) Ἡ δὲ Σεμίραμις ἐκ τῶν Ἀρμενίων ὀρῶν λίθον ἔτεμε τὸ μὲν μῆκος ποδῶν ἑκατὸν καὶ τριάκοντα, τὸ πλάτος δὲ καὶ πάχος εἴκοσι καὶ πέντε· (5) τοῦτον δὲ πολλοῖς πλήθεσι ζευγῶν ὀρικῶν τε καὶ βοϊκῶν καταγαγοῦσα πρὸς τὸν ποταμὸν ἐπεβίβασεν ἐπὶ τὴν σχεδίαν· ἐπὶ ταύτης δὲ κατακομίσασα κατὰ τοῦ ῥεύματος μέχρι τῆς Βαβυλωνίας ἔςτησεν αὐτὸν παρὰ τὴν ἐπισημοτάτην ὁδόν, παράδοξον θέαμα τοῖς παριοῦσιν· ὅν τινες ὀνομάζουσιν ἀπὸ τοῦ σχήματος ὀβελίσκον, ὃν ἐν τοῖς ἑπτὰ τοῖς κατονομαζομένοις ἔργοις καταριθμοῦσι.

XII. Πολλῶν δὲ καὶ παραδόξων ὄντων θεαμάτων κατὰ τὴν Βαβυλωνίαν, οὐχ ἥκιστα θαυμάζεται καὶ τὸ πλῆθος τῆς ἐν αὐτῇ γεννωμένης ἀσφάλτου· τοσοῦτον γάρ ἐστιν ὥςτε μὴ μόνον ταῖς τοσαύταις καὶ τηλικαύταις οἰκοδομίαις διαρκεῖν, ἀλλὰ καὶ συλλεγόμενον τὸν λαὸν ἀφειδῶς ἀρύεσθαι καὶ ξηραίνοντα καίειν ἀντὶ ξύλων· (2) ἀναριθμήτων δὲ τὸ πλῆθος ἀνθρώπων ἀρυομένων καθάπερ ἔκ τινος πηγῆς μεγάλης ἀκέραιον διαμένει τὸ πλήρωμα. Ἔστι δὲ καὶ πλησίον τῆς πηγῆς ταύτης ἀνάδοσις τῷ μὲν μεγέθει βραχεῖα, δύναμιν δὲ θαυμάσιον ἔχουσα· προςβάλλει γὰρ ἀτμὸν θειώδη καὶ βαρύν, ᾧ τὸ προςελθὸν ζῷον ἅπαν ἀποθνήσκει, περιπίπτον ὀξείᾳ καὶ παραδόξῳ τελευτῇ· πνεύματος γὰρ κατοχῇ χρόνον ὑπομεῖναν διαφθείρεται, καθάπερ κωλυομένης τῆς τοῦ πνεύματος ἐκφορᾶς ὑπὸ τῆς προςπεσούσης ταῖς ἀναπνοαῖς δυνάμεως· εὐθὺς δὲ διοιδεῖ καὶ πίμπραται τὸ σῶμα, μάλιστα τοὺς περὶ τὸν πνεύμονα τόπους. (3) Ἔστι δὲ καὶ πέραν τοῦ ποταμοῦ λίμνη στερεὸν ἔχουσα τὸν περὶ αὐτὴν τύπον, εἰς ἣν ὅταν τις ἐμβῇ τῶν ἀπείρων, ὀλίγον μὲν νήχεται χρόνον, προϊὼν δ' εἰς τὸ μέσον καθάπερ ὑπό τινος βίας κατασπᾶται· ἑαυτῷ δὲ βοηθῶν καὶ πάλιν ἀναστρέψαι προαιρούμενος ἀντέχεται μὲν τῆς ἐκβάσεως, ἀντισπωμένῳ δ' ὑπό τινος ἔοικε· καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἀπονεκροῦται τοὺς πόδας, εἶτα τὰ σκέλη μέχρι τῆς ὀσφύος, τὸ δὲ τελευταῖον ὅλον τὸ σῶμα νάρκῃ κρατηθεὶς φέρεται πρὸς βυθόν, καὶ μετ' ὀλίγον τετελευτηκὼς ἀναβάλλεται. Περὶ μὲν οὖν τῶν ἐν τῇ Βαβυλωνίᾳ θαυμαζομένων ἀρκείτω τὰ ῥηθέντα.

XIII. Ἡ δὲ Σεμίραμις ἐπειδὴ τοῖς ἔργοις ἐπέθηκε πέρας, ἀνέζευξεν ἐπὶ Μηδίας μετὰ πολλῆς δυνάμεως· καταντήσασα δὲ πρὸς ὄρος τὸ καλούμενον Βαγίστανον, πλησίον αὐτοῦ κατεστρατοπέδευσε, καὶ κατεσκεύασε παράδεισον, ὃς τὴν μὲν περίμετρον ἦν δώδεκα σταδίων, ἐν πεδίῳ δὲ κείμενος εἶχε πηγὴν μεγάλην, ἐξ ἧς ἀρδεύεσθαι συνέβαινε τὸ φυτουργεῖον. (2) Τὸ δὲ Βαγίστανον ὄρος ἐστὶ μὲν ἱερὸν Διός, ἐκ δὲ τοῦ παρὰ τὸν παράδεισον μέρους ἀποτομάδας ἔχει πέτρας εἰς ὕψος ἀνατεινούσας ἑπτακαίδεκα σταδίους. Οὗ τὸ κατώτατον μέρος καταξύσασα τὴν ἰδίαν ἐνεχάραξεν εἰκόνα, δορυφόρους αὐτῇ παραστήσασα ἑκατόν· ἐπέγραψε δὲ καὶ Συρίοις γράμμασιν εἰς τὴν πέτραν ὅτι « Σεμίραμις τοῖς σάγμασι

deditis commoditates suppeditant. Quo fit, ut loca his fluviis vicina emporiis abundent opulentis, et multum ad splendorem Babyloniæ conferant. (4) Semiramis etiam saxum e montibus Armeniis excidit, pedes centum triginta latum et spissum viginti quinque. (5) Hoc multis mulorum boumque jugis ad amnem deportatum rati imposuit, et secundo flumine Babylonem devectum juxta viam nobilissimam, admirandum prætereuntibus spectaculum, erexit. Obeliscum a figura vocant, interque septem famigerata orbis opera numerant.

XII. Multa sane Babylonia continet spectatu digna et admiranda; sed inter hæc non minimum admirationis meretur bituminis copia illic exsudantis. Quæ tanta est, ut non modo tot et tantis ædificiis sufficiat, verum etiam profuse a populo collectum, pro lignis siccatum cremetur. (2) Et licet ab innumerabili hominum multitudine, utpote ex fonte amplissimo, hauriatur, integra tamen ejus manet ubertas. Prope fontem istum scaturigo est haud ita magna, sed mire efficax. Vaporem enim sulfureum et gravem emittit, quo, quidquid animantium accedit, subita nec opinata morte correptum exstinguitur. Anhelitu enim diutius compresso, velut interclusa per vim exhalationis respirandi facultate, præfocatur. Et continuo turgescens cadaver inflammatur, locis circa pulmones maxime. (3) Est et ultra flumen palus solidum circa se marginem habens in quem quis imperitorum ingressus, perbreve tempus natat: ubi ad medium pervenerit, ceu violentia quadam attrahitur; opitulaturus vero sibi, et retrogredi cupiens, tam violenter ab aliquo attineri videtur, ut frustra ad exitum contendat. Ac primum ei pedes, mox crura et tibiæ ad lumbos usque exanimantur. Torpore denique per corpus totum subactus, in profundum defertur, et paulo post mortuus eructatur. Hæc itaque de mirandis Babyloniæ rebus dixisse hic satis esto.

XIII. At Semiramis, ubi finem operibus imposuerat, magno cum exercitu profecta est in Mediam, ubi quum ad Bagistanum, quem vocant, montem pervenisset, prope eum castra posuit, ac paradisum in planitie instituit, cujus ambitus duodecim erat stadiorum. Is magnum habebat fontem, qui totum plantarium irrigaret. (2) Bagistanus vero mons Jovi sacer est, et a paradisi latere præruptas habet petras, quæ ad septemdecim stadia in altum porriguntur. Hujus radicibus abrasis suam insculpsit imaginem, et centum sibi stipatores adjunxit. Literis quoque Syris rupi inscripsit « Semiramidem per sarcinas jumentorum ipsam

τοῖς τῶν ἀκολουθούντων ὑποζυγίων ἀπὸ τοῦ πεδίου χώσασα τὸν προειρημένον κρημνὸν διὰ τούτων εἰς τὴν ἀκρώρειαν προσανέβη.» (3) Ἐντεῦθεν δ' ἀναζεύξασα καὶ παραγενομένη πρὸς Χαύονα πόλιν τῆς Μηδίας, κατενόησεν ἔν τινι μετεώρῳ πεδίῳ πέτραν τῷ τε ὕψει καὶ τῷ μεγέθει καταπληκτικήν· ἐνταῦθα οὖν ἕτερον παράδεισον ὑπερμεγέθη κατεσκεύασεν, ἐν μέσῳ τὴν πέτραν ἀπολαβοῦσα, καθ' ἣν οἰκοδομήματα πολυτελῆ πρὸς τρυφὴν ἐποίησεν, ἐξ ὧν τά τε κατὰ τὸν παράδεισον ἀπεθεώρει φυτουργεῖα καὶ πᾶσαν τὴν στρατιὰν παρεμβεβληκυῖαν ἐν τῷ πεδίῳ. (4) Ἐν τούτῳ δὲ τῷ τόπῳ συχνὸν ἐνδιατρίψασα χρόνον καὶ πάντων τῶν εἰς τρυφὴν ἀνηκόντων ἀπολαύσασα, γῆμαι μὲν νομίμως οὐκ ἠθέλησεν, εὐλαβουμένη μήποτε στερηθῇ τῆς ἀρχῆς, ἐπιλεγομένη δὲ τῶν στρατιωτῶν τοὺς εὐπρεπείᾳ διαφέροντας τούτοις ἐμίσγετο, καὶ πάντας τοὺς αὐτῇ πλησιάσαντας ἠφάνιζε. (5) Μετὰ δὲ ταῦτα ἐπ' Ἐκβατάνων τὴν πορείαν ποιησαμένη παρεγένετο πρὸς ὄρος τὸ Ζαρκαῖον καλούμενον· τοῦτο δ' ἐπὶ πολλοὺς παρῆκον σταδίους καὶ πλῆρες ὂν κρημνῶν καὶ φαράγγων μακρὰν εἶχε τὴν περίοδον. Ἐφιλοτιμεῖτο οὖν ἅμα μὲν μνημεῖον ἀθάνατον ἑαυτῆς ἀπολιπεῖν, ἅμα δὲ σύντομον ποιήσασθαι τὴν ὁδόν· διόπερ τούς τε κρημνοὺς κατακόψασα καὶ τοὺς κοίλους τόπους χώσασα σύντομον καὶ πολυτελῆ κατεσκεύασεν ὁδόν, ἣ μέχρι τοῦ νῦν ἀπ' ἐκείνης Σεμιράμιδος καλεῖται. (6) Παραγενηθεῖσα δ' εἰς Ἐκβάτανα, πόλιν ἐν πεδίῳ κειμένην, κατεσκεύασεν ἐν αὐτῇ πολυτελῆ βασίλεια καὶ τὴν ἄλλην ἐπιμέλειαν ἐποιήσατο τοῦ τόπου περιττοτέραν· ἀνύδρου γὰρ οὔσης τῆς πόλεως καὶ μηδαμοῦ σύνεγγυς ὑπαρχούσης πηγῆς, ἐποίησεν αὐτὴν πᾶσαν κατάρρυτον, ἐπαγαγοῦσα πλεῖστον καὶ κάλλιστον ὕδωρ μετὰ πολλῆς κακοπαθείας τε καὶ δαπάνης. (7) Τῶν γὰρ Ἐκβατάνων ὡς δώδεκα σταδίους ἀπέχον ἐστὶν ὄρος ὃ καλεῖται μὲν Ὀρόντης, τῇ δὲ τραχύτητι καὶ τῷ πρὸς ὕψος ἀνατείνοντι μεγέθει διάφορον, ὡς ἂν τὴν πρόσβασιν ἔχον ὄρθιον ἕως τῆς ἀκρωρείας σταδίων εἴκοσι πέντε· ἐκ θατέρου δὲ μέρους οὔσης λίμνης μεγάλης εἰς ποταμὸν ἐκβαλλούσης, διέσκαψε τὸ προειρημένον ὄρος κατὰ τὴν ῥίζαν· (8) ἦν δὲ ἡ διῶρυξ τὸ μὲν πλάτος ποδῶν δεκαπέντε, τὸ δ' ὕψος τετταράκοντα· δι' ἧς ἐπαγαγοῦσα τὸν ἐκ τῆς λίμνης ποταμόν, ἐπλήρωσε τὴν πόλιν ὕδατος. Ταῦτα μὲν οὖν ἐποίησεν ἐν τῇ Μηδίᾳ.

XIV. Μετὰ δὲ ταῦτα ἐπῆλθε τήν τε Περσίδα καὶ τὴν ἄλλην χώραν ἅπασαν ἧς ἐπῆρχε κατὰ τὴν Ἀσίαν· πανταχοῦ δὲ τὰ μὲν ὄρη καὶ τὰς ἀπορρῶγας πέτρας διακόπτουσα κατεσκεύασεν ὁδοὺς πολυτελεῖς, ἐν δὲ τοῖς πεδίοις ἐποίει χώματα, ποτὲ μὲν τάφους κατασκευάζουσα τοῖς τελευτῶσι τῶν ἡγεμόνων, ποτὲ δὲ πόλεις ἐν τοῖς ἀναστήμασι κατοικίζουσα. (2) Εἰώθει δὲ καὶ κατὰ τὰς στρατοπεδείας μικρὰ χώματα κατασκευάζειν, ἐφ' ὧν καθιστᾶσα τὴν ἰδίαν σκηνὴν ἅπασαν κατώπτευε τὴν παρεμβολήν. Διὸ καὶ πολλὰ κατὰ τὴν Ἀσίαν μέχρι τοῦ νῦν διαμένει τῶν ὑπ' ἐκείνης κατασκευασθέντων καὶ καλεῖται Σεμιράμιδος ἔργα. (3) Μετὰ δὲ ταῦτα τήν τε

sequentium, ex campo ad ardua montis congestas, in jugum usque evasisse.» (3) Castris inde motis, quum ad Chavonem Mediæ urbem accessisset, in edito quodam campo stupendæ celsitatis et magnitudinis petram animadvertit. Hic ergo alium prægrandem hortum, petram in medio complexum, exstruxit: cui impendiosa ad voluptatem ædificia superimposuit, unde et horti vireta et omnem in planitie castra metatum exercitum prospiceret. (4) Hoc in loco omni deliciarum genere perfruens, non parum temporis absumsit; et quia verebatur, ne quando regnum amitteret, a legitimis sibi nuptiis temperavit: interim militum elegantissimos ad rem secum habendam delegit. Quotquot tamen cum ea coiverant, e medio sustulit. (5) Itinere deinde versus Ecbatana flexo, ad Zarcæum, ut vocant, montem pervenit. Is ad multa se extendens stadia, scopulisque præruptis ac vallibus abundans, longos habebat circuitus. Immortale igitur sui monumentum relinquere, et compendiosum efficere iter enitens, rupibus diffractis, cavisque locis ingestione terræ complanatis, sumtu magno brevem et expeditam reddidit viam; quæ ad hoc usque tempus illius nomine insignis est. (6) Hinc postquam Ecbatana, urbem in campestribus sitam, devenit, regiam magnis impendiis exstruxit. Plus etiam alioqui curæ loco illi impendit. Quum enim aquarum inopia, quod nusquam in vicinia fons esset, urbs premeretur, aquis eo largissimis et optimis multa cum molestia et impensa deductis, totam irriguam effecit. (7) Etenim mons ab urbe stadiis abest duodecim, nomine Orontes, asperitate et magnitudine in altum porrecta excellens; ut qui arduum per stadia viginti quinque ad verticem usque ascensum habet. In altera hujus parte quum ingens esset lacus in fluvium sese exonerans, ad radices montem perfodit. Fossæ latitudo erat pedum quindecim, altitudo quadraginta. Per hanc derivato lacus amni largas urbi aquas suppeditavit. Et hæc sunt quæ in Media peregit.

XIV. Post hæc Persiam et ceteras provincias omnes imperio ejus subditas in Asia peragravit. Ubique autem præruptis rupibus divulsis, itinera magnis impendiis directa et plana fecit: in locis contra planis aggeres educens, nunc sepulcra ducibus exstinctis construxit, nunc urbes in collibus illis condidit. (2) In expeditionibus quoque parvos aggeres erigere solebat, in quibus suo defixo tentorio castra tota despiceret. Multa per Asiam ab ea concinnata ad hanc perdurant ætatem: quæ Semiramidis opera vocantur. (3) Universam deinceps Ægyptum pervasit; Libyaque ma-

Αἴγυπτον πᾶσαν ἐπῆλθε καὶ τῆς Λιβύης τὰ πλεῖστα καταστρεψαμένη παρῆλθεν εἰς Ἄμμωνα, χρησομένη τῷ θεῷ περὶ τῆς ἰδίας τελευτῆς. Λέγεται δ' αὐτῇ γενέσθαι λόγιον ἐξ ἀνθρώπων ἀφανισθήσεσθαι καὶ κατὰ τὴν Ἀσίαν παρ' ἐνίοις τῶν ἐθνῶν ἀθανάτου τεύξεσθαι τιμῆς· ὅπερ ἔσεσθαι καθ' ὃν ἂν χρόνον ὁ υἱὸς αὐτῇ Νινύας ἐπιβουλεύσῃ. (4) Ἀπὸ δὲ τούτων γενομένη τῆς Αἰθιοπίας ἐπῆλθε τὰ πλεῖστα καταστρεφομένη καὶ τὰ κατὰ τὴν χώραν θεωμένη παράδοξα· εἶναι γὰρ ἐν αὐτῇ φασι λίμνην τετράγωνον, τὴν μὲν περίμετρον ἔχουσαν ποδῶν ὡς ἑκατὸν ἑξήκοντα, τὸ δ' ὕδωρ τῇ μὲν χρόᾳ παραπλήσιον κινναβάρει, τὴν δ' ὀσμὴν καθ' ὑπερβολὴν ἡδεῖαν, οὐκ ἀνόμοιον οἴνῳ παλαιῷ· δύναμιν δ' ἔχειν παράδοξον· τὸν γὰρ πιόντα φασὶν εἰς μανίαν ἐμπίπτειν καὶ πάνθ' ἃ πρότερον διέλαθεν ἁμαρτήσας ἑαυτοῦ κατηγορεῖν. Τοῖς μὲν οὖν ταῦτα λέγουσιν οὐκ ἄν τις ῥαδίως συγκατάθοιτο.

XV. Ταφὰς δὲ τῶν τελευτησάντων ἰδίως οἱ κατὰ τὴν Αἰθιοπίαν ποιοῦνται· ταριχεύσαντες γὰρ τὰ σώματα καὶ περιχέαντες αὐτοῖς πολλὴν ὕελον, ἱστᾶσιν ἐπὶ στήλης, ὥστε τοῖς παριοῦσι φαίνεσθαι διὰ τῆς ὑέλου τὸ τοῦ τετελευτηκότος σῶμα, καθάπερ Ἡρόδοτος εἴρηκε. (2) Κτησίας δ' ὁ Κνίδιος ἀποφαινόμενος τοῦτον σχεδιάζειν, αὐτός φησι τὸ μὲν σῶμα ταριχεύεσθαι, τὴν μέντοι γε ὕελον μὴ περιχεῖσθαι γυμνοῖς τοῖς σώμασι· καταχαυθήσεσθαι γὰρ ταῦτα καὶ λυμανθέντα τελέως τὴν ὁμοιότητα μὴ δυνήσεσθαι διατηρεῖν. (3) Διὸ καὶ χρυσῆν εἰκόνα κατασκευάζεσθαι κοίλην, εἰς ἣν ἐντεθέντος τοῦ νεκροῦ περὶ τὴν εἰκόνα χεῖσθαι τὴν ὕελον· τοῦ δὲ κατασκευάσματος τεθέντος ἐπὶ τὸν τάφον διὰ τῆς ὑέλου φανῆναι τὸν χρυσὸν ἀφωμοιωμένον τῷ τετελευτηκότι. (4) Τοὺς μὲν οὖν πλουσίους αὐτῶν οὕτω θάπτεσθαί φησι, τοὺς δ' ἐλάττονας καταλιπόντας οὐσίας ἀργυρᾶς τυγχάνειν εἰκόνος, τοὺς δὲ πένητας κεραμίνης· τὴν δὲ ὕελον πᾶσιν ἐξαρκεῖν διὰ τὸ πλείστην γεννᾶσθαι κατὰ τὴν Αἰθιοπίαν καὶ τελέως παρὰ τοῖς ἐγχωρίοις ἐπιπολάζειν. (5) Περὶ δὲ τῶν νομίμων τῶν παρὰ τοῖς Αἰθίοψι καὶ τῶν ἄλλων τῶν γινομένων ἐν τῇ τούτων χώρᾳ τὰ κυριώτατα καὶ μνήμης ἄξια μικρὸν ὕστερον ἀναγράψομεν, ὅταν καὶ τὰς παλαιὰς αὐτῶν πράξεις καὶ μυθολογίας διεξίωμεν.

XVI. Ἡ δὲ Σεμίραμις καταστήσασα τά τε κατὰ τὴν Αἰθιοπίαν καὶ τὴν Αἴγυπτον, ἐπανῆλθε μετὰ τῆς δυνάμεως εἰς Βάκτρα τῆς Ἀσίας. Ἔχουσα δὲ δυνάμεις μεγάλας καὶ πολυχρόνιον εἰρήνην ἄγουσα, φιλοτίμως ἔσχε πρᾶξαί τι λαμπρὸν κατὰ πόλεμον. (2) Πυνθανομένη δὲ τὸ τῶν Ἰνδῶν ἔθνος μέγιστον εἶναι τῶν κατὰ τὴν οἰκουμένην καὶ πλείστην τε καὶ καλλίστην χώραν νέμεσθαι, διενοεῖτο στρατεύειν εἰς τὴν Ἰνδικήν, ἧς ἐβασίλευε μὲν Σταβροβάτης κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους, στρατιωτῶν δ' εἶχεν ἀναρίθμητον πλῆθος· ὑπῆρχον δ' αὐτῷ καὶ ἐλέφαντες πολλοὶ καθ' ὑπερβολὴν λαμπρῶς κεκοσμημένοι τοῖς εἰς τὸν πόλεμον καταπληκτικοῖς. (3) Ἡ γὰρ Ἰνδικὴ χώρα διάφορος οὖσα τῷ κάλλει καὶ πολλοῖς διειλημμένη ποταμοῖς ἀρδεύεταί τε πολλαχοῦ καὶ διττοὺς καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν ἐκφέρει καρπούς· διὸ καὶ

gna ex parte in ditionem redacta, Jovem Ammonem adiit, vitæ suæ finem ex deo sciscitatura. Redditum ei oraculum dicunt : Fore ut ex hominum conspectu abiret, et immortalem ab nonnullis Asiæ gentibus honorem adipisceretur, quando Ninyas ei filius insidias struxerit. (4) His perfuncta, dum plurima Æthiopiæ loca subigit, admiratione digna illic contemplatur. Lacum enim quadratum in ea ferunt esse ambitu centum sexaginta pedum, cujus aqua cinnabaris colorem referat, odoremque suavissimum, annoso vino non absimilem, exspiret, tam mirandæ efficacitatis, ut, qui inde biberit, in dementiam prolapsus de peccatis jam pridem occulte commissis se ipsum accuset. At narrantibus ista non facile quis assensum præbuerit.

XV. Sepulturas mortuorum peculiari Æthiopes ritu instituunt. Cadaver enim salitum et multo vitro circumfusum in cippo statuunt, ut per vitrum defuncti corpus a prætereuntibus videri queat, sicut Herodotus scriptum reliquit. (2) At Ctesias Cnidius nugari eum confirmat, ostendens saliri quidem cadaver, sed nudis corporibus vitrum nequaquam circumfundi : nam sic futurum ut ambusta et prorsus fœdata similitudinem retinere nequeant. (3) Ideo cavam ex auro statuam conflari, circa quam, cadavere incluso, vitrum liquaretur, et hac sepulcri posita loco, speciem mortuo similem per vitrum exhiberi. (4) Atque eo modo ditiorum funera curari tradit. Tenuioris autem fortunæ hominibus argenteas poni statuas, pauperibus fictiles. Vitri vero abunde sat cunctis esse, quod plurimum ejus gigneretur in Æthiopia, et passim incolis esset obvium. (5) Verum de institutis Æthiopum, de aliisque quæ in hac terra proveniunt, præcipuis et memoratu dignis, paulo post, quum res priscas et fabulas illorum exsequemur, recensebimus.

XVI. Semiramis autem, constitutis Æthiopiæ Ægyptique rebus, in Asiam cum exercitu Bactra se recepit. Et quia magnis instructa erat copiis, ac pace diuturna fruebatur, cupido eam præclari quidpiam bello gerendi incessit. (2) Audiens ergo Indorum gentem inter ceteras toto orbe maximam esse, et amplissimam pulcherrimamque obtinere terram, bellum Indiæ inferre constituit. Stabrobates illa tempestate imperabat : cui militum copiæ innumerabiles, et elephantes plurimi ad terrorem in bello incutiendum præclare exornati. (3) Nam India præ ceteris amœnitate excellit, et multis passim fluviis rigatur, adeoque bis unoquoque anno fructus producit. Ideo tanta rerum ad vitam

τῶν πρὸς τὸ ζῆν ἐπιτηδείων τοσοῦτον ἔχει πλῆθος, ὥστε διὰ παντὸς ἄφθονον ἀπόλαυσιν τοῖς ἐγχωρίοις παρέχεσθαι. Λέγεται δὲ μηδέποτε κατ' αὐτὴν γεγονέναι σιτοδείαν ἢ φθορὰν καρπῶν διὰ τὴν εὐκρασίαν τῶν τόπων. (4) Ἔχει δὲ καὶ τῶν ἐλεφάντων ἄπιστον πλῆθος, οἳ ταῖς τε ἀλκαῖς καὶ ταῖς τοῦ σώματος ῥώμαις πολὺ προέχουσι τῶν ἐν τῇ Λιβύῃ γινομένων· ὁμοίως δὲ χρυσόν, ἄργυρον, σίδηρον, χαλκόν· πρὸς δὲ τούτοις λίθων παντοίων καὶ πολυτελῶν ἐν αὐτῇ ἐστι πλῆθος, ἔτι δὲ τῶν ἄλλων ἁπάντων σχεδὸν τῶν πρὸς τρυφὴν καὶ πλοῦτον διατεινόντων. Ὑπὲρ ὧν τὰ κατὰ μέρος ἡ Σεμίραμις ἀκούσασα προήχθη μηδὲν προαδικηθεῖσα τὸν πρὸς Ἰνδοὺς ἐξενεγκεῖν πόλεμον. (5) Ὁρῶσα δ' αὐτὴν μεγάλων καθ' ὑπερβολὴν προσδεομένην δυνάμεων, ἐξέπεμψεν ἀγγέλους εἰς ἁπάσας τὰς σατραπείας, διακελευσαμένη τοῖς ἐπάρχοις καταγράφειν τῶν νέων τοὺς ἀρίστους, δοῦσα τὸν ἀριθμὸν κατὰ τὰ μεθέγη τῶν ἐθνῶν· προσέταξε δὲ πᾶσι κατασκευάζειν καινὰς πανοπλίας καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασι λαμπρῶς παραγενέσθαι κεκοσμημένους μετὰ τρίτον ἔτος εἰς Βάκτρα. (6) Μετεπέμψατο δὲ καὶ ναυπηγοὺς ἔκ τε Φοινίκης καὶ Συρίας καὶ Κύπρου καὶ τῆς ἄλλης τῆς παραθαλαττίου χώρας, οἷς ἄφθονον ὕλην μεταγαγοῦσα διεκελεύσατο κατασκευάζειν ποτάμια πλοῖα διαιρετά. (7) Ὁ γὰρ Ἰνδὸς ποταμός, μέγιστος ὢν τῶν περὶ τοὺς τόπους καὶ τὴν βασιλείαν αὐτῆς ὁρίζων, πολλῶν προσεδεῖτο πλοίων πρός τε τὴν διάβασιν καὶ πρὸς τὸ τοὺς Ἰνδοὺς ἀπὸ τούτων ἀμύνασθαι· περὶ δὲ τὸν ποταμὸν οὐκ οὔσης ὕλης ἀναγκαῖον ἦν ἐκ τῆς Βακτριανῆς πεζῇ παρακομίζεσθαι τὰ πλοῖα. (8) Θεωροῦσα δὲ ἡ Σεμίραμις ἑαυτὴν ἐν τῇ τῶν ἐλεφάντων χρείᾳ πολὺ λειπομένην, ἐπενοήσατό τι κατασκευάζειν ἰδίωμα τούτων τῶν ζῴων, ἐλπίζουσα καταπλήξεσθαι τοὺς Ἰνδοὺς διὰ τὸ νομίζειν αὐτοὺς μηδ' εἶναι τὸ σύνολον ἐλέφαντας ἐκτὸς τῶν κατὰ τὴν Ἰνδικήν. (9) Ἐπιλέξασα δὲ βοῶν μελάνων τριάκοντα μυριάδας, τὰ μὲν κρέα τοῖς τεχνίταις καὶ τοῖς πρὸς τὴν τῶν κατασκευασμάτων ὑπηρεσίαν τεταγμένοις διένειμε, τὰς δὲ βύρσας συῤῥάπτουσα καὶ χόρτου πληροῦσα κατεσκεύασεν εἴδωλα, κατὰ πᾶν ἀπομιμουμένη τὴν τῶν ζῴων τούτων φύσιν. Ἕκαστον δὲ τούτων εἶχεν ἐντὸς ἄνδρα τὸν ἐπιμελησόμενον καὶ κάμηλον, ὑφ' οὗ φερόμενον φαντασίαν τοῖς πόῤῥωθεν ὁρῶσιν ἀληθινοῦ θηρίου παρείχετο. (10) Οἱ δὲ ταῦτα κατασκευάζοντες αὐτῇ τεχνῖται προσεκαρτέρουν τοῖς ἔργοις ἔν τινι περιβόλῳ περιῳκοδομημένῳ καὶ πύλας ἔχοντι τηρουμένας ἐπιμελῶς, ὥστε μηδένα μήτε τῶν ἔσωθεν ἐξιέναι τεχνιτῶν μήτε τῶν ἔξωθεν εἰσιέναι πρὸς αὐτούς. Τοῦτο δ' ἐποίησεν, ὅπως μηδεὶς τῶν ἔξωθεν ἴδῃ τὸ γινόμενον, μηδὲ διαπέσῃ φήμη πρὸς Ἰνδοὺς περὶ τούτων.

XVII. Ἐπεὶ δὲ αἵ τε νῆες καὶ τὰ θηρία κατεσκευάσθησαν ἐν τοῖς δυσὶν ἔτεσι, τῷ τρίτῳ μετεπέμψατο τὰς πανταχόθεν δυνάμεις εἰς τὴν Βακτριανήν. Τὸ δὲ πλῆθος τῆς ἀθροισθείσης στρατιᾶς ἦν, ὡς Κτησίας ὁ Κνίδιος ἀνέγραψε, πεζῶν μὲν τριακόσιαι μυριάδες, ἱππέων δὲ πεντήκοντα μυριάδες, ἁρμάτων δὲ δέκα μυριάδες. (2)

necessariarum copia exuberat, ut largissima perpetuo commoda incolis suppeditet. Nec unquam ibi annonæ caritatem aut calamitatem fructuum esse (tam benigna est loci temperies) memoratur. (4) Elephantorum quoque incredibilem habet multitudinem, qui virtute animorum ac robore corporum longe præstant Africanis. Similiter et magna ibidem vis auri, argenti, ferri, æris, lapidumque praterea cujuslibet generis pretiosiorum, immo ceterorum fere omnium, quæ ad delicias et divitias pertinent. Quæ singula per famam cognita Semiramidem impulerunt, ut, nulla quamvis injuria lacessita esset, bellum tamen Indicum susciperet. (5) Magnis autem viribus sibi opus esse videns, nuntiis ad omnes provincias dimissis, præfectis demandavit, ut juvenum optimos quosque conscriberent, numerum pro magnitudine cujusque gentis assignans; novasque armaturas ut appararent omnes, ac tertio abhinc anno Bactris, omnibus magnifice instructi et exornati, adessent, edixit. (6) Tum arcessitis navium architectis e Phœnice, Syria, Cypro, aliisque maritimis locis negotium dedit, ut navigia fluminibus apta, quæ disjungi possent, coagmentarent. Ad quod materiam præbebat satis copiosam. (7) Indus enim fluvius, regnum ejus terminans, illisque in locis longe maximus, navibus ad transitum et repressionem Indorum multis egebat. Quum vero juxta flumen materia non esset, ex Bactriana pedestri itinere naves eo transvehi necessum erat. (8) Dum vero se necessario elephantum apparatu multo inferiorem Semiramis animadvertit, assimilem belluis formam ad terrendum Indos, extra Indiam nullos omnino elephantes esse opinantes, comminiscitur. (9) Trecenta igitur millia bovum nigrorum delegit: quorum carnes artificibus, sutorio huic muneri destinatis, distribuit. E coriis autem concinnatis et stramine suffartis simulacra effinxit, quæ in omnibus animalium illorum naturam imitabantur. Quorum unumquodque intus habebat hominem, qui gubernaret, et camelum, a quo gestatum e longinquo veri elephantis imaginem videntibus præbebat. (10) Qui hæc administrabant opifices, rem strenue et assidue peragebant intra quoddam septum circumquaque muris probe clausum, cujus ostia sub accurata erant custodia, ut nemo opificum exire nec extrinsecus ad eos quisquam ingredi posset. Id eo factum consilio, ne quis foris agentium opus illud videret, et ne fama de hoc ad Indos emanaret.

XVII. Navibus ergo et belluis intra biennium apparatis, tertio anno copias undique in Bactrianam cogit. Peditum numerus, ut Ctesias recenset, tricies centena millia, equitum quingenta millia, currus ad centum millia. (2) Totidem

Ὑπῆρχον δὲ καὶ ἄνδρες ἐπὶ καμήλων ὀχούμενοι, μαχαίρας τετραπήχεις ἔχοντες, τὸν ἀριθμὸν ἴσοι τοῖς ἅρμασι. Ναῦς δὲ ποταμίας κατεσκεύασε διαιρετὰς δισχιλίας, αἷς παρεσκευάσατο καμήλους τὰς πεζῇ παρακομιζούσας τὰ σκάφη. Ἐφόρουν δὲ καὶ τὰ τῶν ἐλεφάντων εἴδωλα κάμηλοι, καθότι προείρηται· πρὸς δ' αὐτὰς τοὺς ἵππους οἱ στρατιῶται συνάγοντες συνήθεις ἐποίουν τοῦ μὴ φοβεῖσθαι τὴν ἀγριότητα τῶν θηρίων. (3) Τὸ παραπλήσιον δὲ πολλοῖς ἔτεσιν ὕστερον ἔπραξε Περσεὺς ὁ τῶν Μακεδόνων βασιλεύς, ὅτε πρὸς Ῥωμαίους ἔμελλε διακινδυνεύειν ἔχοντας ἐκ Λιβύης ἐλέφαντας. Ἀλλ' οὔτ' ἐκείνῳ ῥοπὴν ἐπενεγκεῖν εἰς τὸν πόλεμον συνέβη τὴν περὶ τὰ τοιαῦτα σπουδὴν καὶ φιλοτεχνίαν, οὔτε Σεμιράμιδι· περὶ ὧν ἀκριβέστερον ὁ προϊὼν λόγος δηλώσει. (4) Ὁ δὲ τῶν Ἰνδῶν βασιλεὺς Σταβροβάτης πυνθανόμενος τά τε μεγέθη τῶν ἑτοιμαζομένων δυνάμεων καὶ τὴν ὑπερβολὴν τῆς εἰς τὸν πόλεμον παρασκευῆς, ἔσπευδεν ἐν ἅπασιν ὑπερθέσθαι τὴν Σεμίραμιν. (5) Καὶ πρῶτον μὲν ἐκ τοῦ καλάμου κατεσκεύασε πλοῖα ποτάμια τετρακισχίλια· ἡ γὰρ Ἰνδικὴ παρά τε τοὺς ποταμοὺς καὶ τοὺς ἑλώδεις τόπους φέρει καλάμου πλῆθος, οὗ τὸ πάχος οὐκ ἂν ῥᾳδίως ἄνθρωπος περιλάβοι· λέγεται δὲ καὶ τὰς ἐκ τούτων κατασκευαζομένας ναῦς διαφόρους κατὰ τὴν χρείαν ὑπάρχειν, οὔσης ἀσήπτου ταύτης τῆς ὕλης. (6) Ποιησάμενος δὲ καὶ τῆς τῶν ὅπλων παρασκευῆς πολλὴν ἐπιμέλειαν καὶ πᾶσαν ἐπελθὼν τὴν Ἰνδικὴν ἤθροισε δύναμιν πολὺ μείζονα τῆς Σεμιράμιδι συναχθείσης. (7) Ποιησάμενος δὲ καὶ τῶν ἀγρίων ἐλεφάντων θήραν καὶ πολλαπλασιάσας τοὺς προϋπάρχοντας, ἐκόσμησεν ἅπαντας τοῖς εἰς τὸν πόλεμον καταπληκτικοῖς λαμπρῶς. (8) Διὸ καὶ συνέβαινε κατὰ τὴν ἔφοδον αὐτῶν διά τε τὸ πλῆθος καὶ τὴν ἐπὶ τῶν θωρακίων κατασκευὴν ἀνυπόστατον ἀνθρωπίνῃ φύσει φαίνεσθαι τὴν ἐπιφάνειαν.

XVIII. Ἐπεὶ δ' αὐτῷ πάντα τὰ πρὸς τὸν πόλεμον κατεσκεύαστο, πρὸς τὴν Σεμίραμιν καθ' ὁδὸν οὖσαν ἀπέστειλεν ἀγγέλους, ἐγκαλῶν ὅτι προκατάρχεται τοῦ πολέμου μηδὲν ἀδικηθεῖσα· πολλὰ δὲ καὶ ἄρρητα κατ' αὐτῆς εἰς ἑταιρείαν βλασφημήσας διὰ τῶν γραμμάτων καὶ θεοὺς ἐπιμαρτυράμενος, ἠπείλει καταπολεμήσας αὐτὴν σταυρῷ προσηλώσειν. (2) Ἡ δὲ Σεμίραμις ἀναγνοῦσα τὴν ἐπιστολὴν καὶ καταγελάσασα τῶν γεγραμμένων, διὰ τῶν ἔργων ἔφησε τὸν Ἰνδὸν πειραθήσεσθαι τῆς περὶ αὐτὴν ἀρετῆς. Ἐπεὶ δὲ προάγουσα μετὰ τῆς δυνάμεως ἐπὶ τὸν Ἰνδὸν ποταμὸν παρεγενήθη, κατέλαβε τὰ τῶν πολεμίων πλοῖα πρὸς μάχην ἕτοιμα. (3) Διόπερ καὶ αὐτὴ καταρτίσασα ταχέως τὰς ναῦς καὶ πληρώσασα τῶν κρατίστων ἐπιβατῶν, συνεστήσατο κατὰ τὸν ποταμὸν ναυμαχίαν, συμφιλοτιμουμένων καὶ τῶν παρεμβεβληκότων παρὰ τὸ ῥεῖθρον πεζῶν. (4) Ἐπὶ πολὺν δὲ χρόνον τοῦ κινδύνου παρατείνοντος καὶ προθύμως ἑκατέρων ἀγωνισαμένων, τὸ τελευταῖον ἡ Σεμίραμις ἐνίκησε καὶ διέφθειρε τῶν πλοίων περὶ χίλια, συνέλαβε δ' αἰχμαλώτους οὐκ ὀλίγους. (5) Ἐπαρθεῖσα

quoque viri camelis vehebantur, gladios quattuor cubitorum stringentes. Navium resolubilium numerus erat duo millia: quas, sicut elephantorum simulacra, uti dictum est, terrestri itinere cameli deportabant. Ad hæc milites crebro adducebant equos, ut familiares redditi belluarum ferocitate non exsternarentur. (3) Quod et Perseus multis post seculis imitatus est, cum Romanis, quibus elephantes erant Libyci, acie dimicaturus. Verum neque illi, neque Semiramidi hoc studium et commentum ad victoriam aliquid momenti attulit, ut ex narratione inferius liquebit. (4) Indorum rex Stabrobates, ubi de exercitus instructi magnitudine, et de excellente apparatu belli cognovisset, in omnibus Semiramidem superare contendit. (5) Et primum ex arundinibus quattuor millia navigiorum construxit. Nam India circa fluvios et paludes magnam arundinis copiam fert, cujus crassitiem homo non facile complectatur. Ex hac naves materia concinnatæ eximium habere usum dicuntur, quod carie scilicet non infestentur. (6) In armorum quoque apparatum permultum studii contulit, totamque obiens Indiam, exercitum longe majorem, quam Semiramis, contraxit. (7) Tum per agrestium elephantorum venationes armenta priora multiplicavit, omnesque rebus ad terrorem belli accommodatis præclare instruxit. (8) Hinc evenit ut propter multitudinem et loricarum apparatum nullis hominum viribus impressio illorum tolerabilis videretur.

XVIII. Cunctis ad bellum præparatis, legatos ad Semiramidem, jam iter ingressam, mittit, per quos eam accusat, quod, nulla prius injuria affecta, belli initium faciat. Multa insuper infanda in meretriciam ejus vitam probra ingerit per literas, deosque obtestatus interminatur, se armis devictam cruci affixurum. (2) Lecta Semiramis epistola ridens, Quæ mea sit virtus, inquit, ex factis Indus periculum faciet. Quum promotis agminibus ad Indum fluvium venisset, classem hostium ad certamen paratam offendit. (3) Igitur suam et ipsa classem disponit, et, fortissimis ea classiariis stipata, certamen navale in fluvio committit; ut tamen terrestres interim copiæ, in ripa metatæ, prœlium adjuvarent. (4) Postquam, certamine ad longum tempus extracto, acriter pugnatum esset utrinque, victoria tandem penes Semiramidem stetit, quæ ad mille naves submersit, nec exiguo captivorum numero potita est. (5)

δὲ τῇ νίκῃ καὶ τὰς ἐν τῷ ποταμῷ νήσους καὶ πόλεις ἐξηνδραποδίσατο, καὶ συνήγαγεν αἰχμαλώτων σωμάτων ὑπὲρ τὰς δέκα μυριάδας. Μετὰ δὲ ταῦθ' ὁ μὲν τῶν Ἰνδῶν βασιλεὺς ἀπήγαγε τὴν δύναμιν ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ, προσποιούμενος μὲν ἀναχωρεῖν διὰ φόβον, τῇ δ' ἀληθείᾳ βουλόμενος τοὺς πολεμίους προτρέψασθαι διαβῆναι τὸν ποταμόν. (6) Ἡ δὲ Σεμίραμις, κατὰ νοῦν αὐτῇ τῶν πραγμάτων προχωρούντων, ἔζευξε τὸν ποταμὸν κατασκευάσασα πολυτελῆ καὶ μεγάλην γέφυραν, δι' ἧς ἅπασαν διακομίσασα τὴν δύναμιν ἐπὶ μὲν τοῦ ζεύγματος φυλακὴν κατέλιπεν ἀνδρῶν ἑξακισμυρίων, τῇ δ' ἄλλῃ στρατιᾷ προῆγεν ἐπιδιώκουσα τοὺς Ἰνδούς, προηγουμένων τῶν εἰδώλων, ὅπως οἱ τῶν πολεμίων κατάσκοποι τῷ βασιλεῖ ἀπαγγείλωσι τὸ πλῆθος τῶν παρ' αὐτῇ θηρίων. (7) Οὐ διεψεύσθη δὲ κατά γε τοῦτο τῆς ἐλπίδος, ἀλλὰ τῶν ἐπὶ κατασκοπὴν ἐκπεμφθέντων τοῖς Ἰνδοῖς ἀπαγγελλόντων τὸ πλῆθος τῶν παρὰ τοῖς πολεμίοις ἐλεφάντων, ἅπαντες διηποροῦντο πόθεν αὐτῇ συνακολουθεῖ τοσοῦτο πλῆθος θηρίων. (8) Οὐ μὴν ἔμεινέ γε τὸ ψεῦδος πλείω χρόνον κρυπτόμενον· τῶν γὰρ παρὰ τῇ Σεμιράμιδι στρατευομένων κατελήφθησάν τινες νυκτὸς ἐν τῇ στρατοπεδείᾳ ῥαθυμοῦντες τὰ περὶ τὰς φυλακάς· φοβηθέντες δὲ τὴν ἐπακολουθοῦσαν τιμωρίαν ηὐτομόλησαν πρὸς τοὺς πολεμίους καὶ τὴν κατὰ τοὺς ἐλέφαντας πλάνην ἀπήγγειλαν. Ἐφ' οἷς θαῤῥήσας ὁ τῶν Ἰνδῶν βασιλεὺς καὶ τῇ δυνάμει διαγγείλας τὰ περὶ τῶν εἰδώλων, ἐπέστρεψεν ἐπὶ τοὺς Ἀσσυρίους διατάξας τὴν δύναμιν.

XIX. Τὸ δ' αὐτὸ καὶ τῆς Σεμιράμιδος ἐπιτελούσης, ὡς ἤγγισαν ἀλλήλοις τὰ στρατόπεδα, Σταβροβάτης ὁ τῶν Ἰνδῶν βασιλεὺς προαπέστειλε πολὺ πρὸ τῆς φάλαγγος τοὺς ἱππεῖς μετὰ τῶν ἁρμάτων. (2) Δεξαμένης δὲ τῆς βασιλίσσης εὐρώστως τὴν ἔφοδον τῶν ἱππέων, καὶ τῶν κατεσκευασμένων ἐλεφάντων πρὸ τῆς φάλαγγος ἐν ἴσοις διαστήμασι τεταγμένων, συνέβαινε πτύρεσθαι τοὺς τῶν Ἰνδῶν ἵππους. (3) Τὰ γὰρ εἴδωλα πόῤῥωθεν μὲν ὁμοίαν εἶχε τὴν πρόσοψιν τοῖς ἀληθινοῖς θηρίοις, οἷς συνήθεις ὄντες οἱ τῶν Ἰνδῶν ἵπποι τεθαῤῥηκότως προσίππευον· τοῖς δ' ἐγγίσασιν ἥ τε ὀσμὴ προσέβαλλεν ἀσυνήθης καὶ τἄλλα διαφορὰν ἔχοντα πάντα παμμεγέθη τοὺς ἵππους ὁλοσχερῶς συνετάραττε. (4) Διὸ καὶ τῶν Ἰνδῶν οἱ μὲν ἐπὶ τὴν γῆν ἔπιπτον, οἱ δέ, τῶν ζῴων ἀπειθούντων τοῖς χαλινοῖς, ὡς ἐτύγχανον εἰς τοὺς πολεμίους ἐξέπιπτον μετὰ τῶν κομιζόντων αὐτοὺς ἵππων. Ἡ δὲ Σεμίραμις μετὰ στρατιωτῶν ἐπιλέκτων μαχομένη καὶ τῷ προτερήματι δεξιῶς χρησαμένη τοὺς Ἰνδοὺς ἐτρέψατο. Ὧν φυγόντων πρὸς τὴν φάλαγγα Σταβροβάτης ὁ βασιλεὺς οὐ καταπλαγεὶς ἐπήγαγε τὰς τῶν πεζῶν τάξεις, προηγουμένων τῶν ἐλεφάντων, αὐτὸς δ' ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ κέρατος τεταγμένος καὶ τὴν μάχην ἐπὶ τοῦ κρατίστου θηρίου ποιούμενος ἐπήγαγε καταπληκτικῶς ἐπὶ τὴν βασίλισσαν κατ' αὐτὸν τυχικῶς τεταγμένην. (5) Τὸ δ' αὐτὸ καὶ τῶν ἄλλων ἐλεφάντων ποιησάντων, ἡ μετὰ τῆς Σεμιράμιδος δύναμις βραχὺν

Successu hoc elata, insulas quoque et urbes in fluvio subegit, et plures quam centum millia in servitutem abduxit. Post hanc cladem rex Indorum, fugam simulans, ad interiora exercitum a fluvio abduxit, ut hoc dolo ad trajiciendum hostes pelliceret. (6) Semiramis igitur, cui ex sententia res successissent, pontem latissimum magnis sumtibus fluvio induxit, omnibusque traductis copiis, sexaginta millium præsidium custodiæ ejus relinquens, reliquo exercitu Indos persequitur. In primo agmine simulacra constituerat, ut speculatores hostium de belluarum multitudine statim regi indicium facerent. (7) Nec in hoc spes eam fefellit. Quum enim Indis significarent emissarii, quantum hostibus esset elephantorum, mox omnes dubiis inter se animis quærebant, unde tantus Semiramidi ferarum apparatus. (8) At fucus ille diu latere non poterat. Nam e militibus Semiramidis nonnulli, qui excubias noctu socorditer agentes deprehensi erant, supplicii metu ad hostes transfugerunt, et falsam de elephantis persuasionem illis exemerunt. Per hoc animis Indorum rex auctus, fama de simulacris illis per exercitum didita, aciem in Assyrios convertit.

XIX. Idem et Semiramis facit. Dumque alter in alterum ducit propius, Indorum imperator equites ac currus multum ante reliquum agmen hostibus immittit. (2) Quorum impressionem quum Semiramis, æquali interstitio ante suam phalangem constitutis elephantum larvis, fortiter exciperet, insolita equos Indorum consternatio invasit. (3) Quia enim simulacra procul speciem elephantorum habebant, equi Indorum assueti intrepidi accedebant: at quum et odor insuetus et cetera omnia prorsus aliena et nova equis offerrentur, magno terrore conturbabantur. (4) Ideo pars Indorum ad terram excutitur, pars in hostes, ut casus tulit, ab equis frena detrectantibus aufertur. Tum Semiramis dextre successu utens, cum delectorum manu invecta Indos in fugam vertit. Quibus ad phalangem refugientibus Stabrobates haud perculsus, aciem peditum elephantis præmunitam in hostem promovit. Ipse cornu dexterum tenens, et ex optimo elephanto pugnam ciens, magno terrore in reginam ipsam, forte fortuna illi oppositam, tendebat. (5) Idem quum et ceteri elephantes facerent, Semiramidis copiæ

ὑπέστη χρόνον τὴν τῶν θηρίων ἔφοδον· τὰ γὰρ ζῷα διάφορα ταῖς ἀλκαῖς ὄντα καὶ ταῖς ἰδίαις ῥώμαις πεποιθότα πάντα τὸν ὑφιστάμενον ῥᾳδίως ἀνῄρει. (6) Διόπερ πολὺς καὶ παντοῖος ἐγίνετο φόνος, τῶν μὲν ὑπὸ τοὺς πόδας ὑποπιπτόντων, τῶν δὲ τοῖς ὀδοῦσιν ἀνασχιζομένων, ἐνίων δὲ ταῖς προβοσκίσιν ἀναῤῥιπτουμένων. Συχνοῦ δὲ πλήθους νεκρῶν σωρευομένου καὶ τοῦ κινδύνου τοῖς ὁρῶσι δεινὴν ἔκπληξιν καὶ φόβον παριστάντος, οὐδεὶς ἔτι μένειν ἐπὶ τῆς τάξεως ἐτόλμα. (7) Τραπέντος οὖν τοῦ πλήθους ἅπαντος, ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰνδῶν ἐπ' αὐτὴν ἐβιάζετο τὴν Σεμίραμιν. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἐπ' ἐκείνην τοξεύσας ἔτυχε τοῦ βραχίονος· ἔπειτ' ἀκοντίσας διήλασε διὰ τοῦ νώτου τῆς βασιλίσσης, πλαγίας ἐνεχθείσης τῆς πληγῆς· διόπερ οὐδὲν παθοῦσα δεινὸν ἡ Σεμίραμις ταχέως ἀφίππευσε, πολὺ λειπομένου κατὰ τὸ τάχος τοῦ διώκοντος θηρίου. (8) Πάντων δὲ φευγόντων ἐπὶ τὴν σχεδίαν, καὶ τοσούτου πλήθους εἰς ἕνα καὶ στενὸν βιαζομένου τόπον, οἱ μὲν τῆς βασιλίσσης ὑπ' ἀλλήλων ἀπέθνησκον συμπατούμενοι καὶ φυρόμενοι παρὰ φύσιν ἀναμὶξ ἱππεῖς τε καὶ πεζοί, τῶν δὲ Ἰνδῶν ἐπικειμένων ὠσμὸς ἐγίνετο βίαιος ἐπὶ τῆς γεφύρας διὰ τὸν φόβον, ὥστε πολλοὺς ἐξωθουμένους ἐφ' ἑκάτερα μέρη τῆς γεφύρας ἐμπίπτειν εἰς τὸν ποταμόν. (9) Ἡ δὲ Σεμίραμις, ἐπειδὴ τὸ πλεῖστον μέρος τῶν ἀπὸ τῆς μάχης διασωζομένων διὰ τὸν ποταμὸν ἔτυχε τῆς ἀσφαλείας, ἀπέκοψε τοὺς συνέχοντας δεσμοὺς τὴν γέφυραν. Ὧν λυθέντων ἡ μὲν σχεδία κατὰ πολλὰ διαιρεθεῖσα μέρη καὶ συχνοὺς ἐφ' ἑαυτῆς ἔχουσα τῶν διωκόντων Ἰνδῶν ὑπὸ τῆς τοῦ ῥεύματος σφοδρότητος ὡς ἔτυχε κατηνέχθη, καὶ πολλοὺς μὲν τῶν Ἰνδῶν διέφθειρε, τῇ δὲ Σεμιράμιδι πολλὴν ἀσφάλειαν παρεσκεύασε, κωλύσασα τὴν τῶν πολεμίων ἐπ' αὐτὴν διάβασιν. (10) Μετὰ δὲ ταῦθ' ὁ μὲν τῶν Ἰνδῶν βασιλεύς, διοσημιῶν αὐτῷ γενομένων καὶ τῶν μάντεων ἀποφαινομένων σημαίνεσθαι τὸν ποταμὸν μὴ διαβαίνειν, ἡσυχίαν ἔσχεν· ἡ δὲ Σεμίραμις ἀλλαγὴν ποιησαμένη τῶν αἰχμαλώτων ἐπανῆλθεν εἰς Βάκτρα, δύο μέρη τῆς δυνάμεως ἀποβεβληκυῖα.

XX. Μετὰ δέ τινα χρόνον ὑπὸ Νινύου τοῦ υἱοῦ δι' εὐνούχου τινὸς ἐπιβουλευθεῖσα, καὶ τὸ παρ' Ἄμμωνος λόγιον ἀνανεωσαμένη, τὸν ἐπιβουλεύσαντα κακὸν οὐδὲν εἰργάσατο, τοὐναντίον δὲ τὴν βασιλείαν αὐτῷ παραδοῦσα καὶ τοῖς ὑπάρχοις ἀκούειν ἐκείνου προστάξασα, ταχέως ἠφάνισεν ἑαυτήν, ὡς εἰς θεοὺς κατὰ τὸν χρησμὸν μεταστησομένη. (2) Ἔνιοι δὲ μυθολογοῦντές φασιν αὐτὴν γενέσθαι περιστεράν, καὶ πολλῶν ὀρνέων εἰς τὴν οἰκίαν καταπετασθέντων μετ' ἐκείνων ἐκπετασθῆναι· διὸ καὶ τοὺς Ἀσσυρίους τὴν περιστερὰν τιμᾶν ὡς θεόν, ἀπαθανατίζοντας τὴν Σεμίραμιν. Αὕτη μὲν οὖν βασιλεύσασα τῆς Ἀσίας ἁπάσης πλὴν Ἰνδῶν ἐτελεύτησε τὸν προειρημένον τρόπον, βιώσασα μὲν ἔτη ἑξήκοντα καὶ δύο, βασιλεύσασα δὲ δύο πρὸς τοῖς τετταράκοντα. (3) Κτησίας μὲν οὖν ὁ Κνίδιος περὶ Σεμιράμιδος τοιαῦθ' ἱστόρηκεν· Ἀθήναιος δὲ καί τινες τῶν ἄλλων

belluarum impetum ad exiguum tempus sustinuerunt. Quum enim animalia hæc et animis pollerent, et robori suo confiderent, quemlibet adversantem facile interimebant. (6) Idcirco ingens strages edita : alios enim pedibus conculcant, alios dentibus dilacerant, alios proboscidibus in altum jactatos pessumdant. Quumque ingens mortuorum strages coacervata esset, et horrendus periculi intuitus omnia metu et terrore complevisset; nemo jam ordines servare audebat amplius. (7) Jamque universa in fugam disjecta multitudine, rex in ipsam infertur Semiramidem. Et primum sagitta brachium ejus sauciat; deinde obliquo pili ictu tergum ejus perstringit. Vulnere igitur non letali accepto Semiramis equo vecta celeriter aufugit, velocitati ejus multum concedente fera, quæ insequebatur. (8) Sed enim quum omnes ad ratem confugerent, et tanta hominum colluvies in unum eumque angustum coarctaretur locum, accidit ut mutuo reginæ milites conculcatu fœde perirent, et promiscue, contra quam fieri solet, equites et pedites jacerent. In ponte denique, Indis tergo inhærentibus, tam violenta erat ex trepidatione compressio, ut plurimi ad utrumque ejus latus extrusi, in amnem præcipitarentur. (9) Semiramis autem, quum major pars, quæ bello superfuerat, trans flumen in tutum evasisset, retinacula pontis abscidit. Quibus solutis, ratis, in qua magnus Indorum persequentium numerus erat, in multas distracta partes, quo fluvii vis egit, magnam copiam Indorum submersit, et multum Semiramidi, intercluso hostibus transitu, securitatis præbuit. (10) Tum rex Indorum prodigiis Jovis et vatum responsis admonitus, ne fluvium transiret, bello supersedit. Semiramis autem, permutatis captivis, in Bactra, vix tertia exercitus parte salva, remeavit.

XX. Tempore aliquanto post, insidiis Ninyæ filii per quendam eunuchum appetita, pristinum Ammonis responsum in memoriam revocavit. Ideo nihil acerbi in insidiatorem statuit; sed regno ipsi tradito, provinciarumque præfectis ut legitimo regi parere jussis, confestim ex hominum conspectu, ut ad deos juxta oraculi fidem migratura, se subduxit. (2) Sunt qui in columbam conversam fabulentur; compluribus enim avibus in palatium ejus delapsis, una cum illis avolasse. Et hinc factum ut Assyrii, dum Semiramidem diis immortalibus accensent, columbam pro dea honorent. Hujusmodi, prout jam dictum est, Semiramis, totius Asiæ, præter Indiam, regina, vitæ exitum habuit, quum vixisset annos sexaginta duo, regnassetque duo et quadraginta. (3) Et hæc quidem Ctesias ille Cnidius de Semira-

συγγραφέων φασὶν αὐτὴν ἑταίραν γεγονέναι εὐπρεπῆ, καὶ διὰ τὸ κάλλος ἐρωτικῶς ἔχειν αὐτῆς τὸν βασιλέα τῶν Ἀσσυρίων. (4) Τὸ μὲν οὖν πρῶτον μετρίας αὐτὴν ἀποδοχῆς τυγχάνειν ἐν τοῖς βασιλείοις, μετὰ δὲ ταῦτα γνησίαν ἀναγορευθεῖσαν γυναῖκα πεῖσαι τὸν βασιλέα πένθ' ἡμέρας αὐτῇ παραχωρῆσαι τῆς βασιλείας. (5) Τὴν δὲ Σεμίραμιν ἀναλαβοῦσαν τό τε σκῆπτρον καὶ τὴν βασίλειον στολήν, κατὰ μὲν τὴν πρώτην ἡμέραν εὐωχίαν ποιῆσαι καὶ μεγαλοπρεπῆ δεῖπνα, ἐν οἷς τοὺς τῶν δυνάμεων ἡγεμόνας καὶ πάντας τοὺς ἐπιφανεστάτους πεῖσαι συμπράττειν ἑαυτῇ· τῇ δ' ὑστεραίᾳ τοῦ τε πλήθους καὶ τῶν ἀξιολογωτάτων ἀνδρῶν ὡς βασίλισσαν θεραπευόντων, τὸν μὲν ἄνδρα καταβαλεῖν εἰς τὴν εἱρκτήν, αὐτὴν δὲ φύσει μεγαλεπίβολον οὖσαν καὶ τολμηρὰν κατασχεῖν τὴν ἀρχήν, καὶ μέχρι γήρως βασιλεύσασαν πολλὰ καὶ μεγάλα κατεργάσασθαι. Περὶ μὲν οὖν τῶν κατὰ τὴν Σεμίραμιν τοιαύτας ἀντιλογίας εἶναι συμβαίνει παρὰ τοῖς συγγραφεῦσι.

XXI. Μετὰ δὲ τὸν ταύτης θάνατον Νινύας ὁ Νίνου καὶ Σεμιράμιδος υἱὸς παραλαβὼν τὴν ἀρχὴν ἦρχεν εἰρηνικῶς, τὸ φιλοπόλεμον καὶ κεκινδυνευμένον τῆς μητρὸς οὐδαμῶς ζηλώσας. (2) Πρῶτον μὲν γὰρ ἐν τοῖς βασιλείοις τὸν ἅπαντα χρόνον διέτριβεν, ὑπ' οὐδενὸς ὁρώμενος πλὴν τῶν παλλακίδων καὶ τῶν περὶ αὐτὸν εὐνούχων, ἐζήλου δὲ τρυφὴν καὶ ῥαθυμίαν καὶ τὸ μηδέποτε κακοπαθεῖν μηδὲ μεριμνᾶν, ὑπολαμβάνων βασιλείας εὐδαίμονος εἶναι τέλος τὸ πάσαις χρῆσθαι ταῖς ἡδοναῖς ἀνεπικωλύτως. (3) Πρὸς δὲ τὴν ἀσφάλειαν τῆς ἀρχῆς καὶ τὸν κατὰ τῶν ἀρχομένων γινόμενον φόβον κατ' ἐνιαυτὸν μετεπέμπετο στρατιωτῶν ἀριθμὸν ὡρισμένον καὶ στρατηγὸν ἀπὸ ἔθνους ἑκάστου· (4) καὶ τὸ μὲν ἐκ πάντων ἀθροισθὲν στράτευμα ἐκτὸς τῆς πόλεως συνεῖχεν, ἑκάστου τῶν ἐθνῶν τὸν εὐνούστατον τῶν περὶ αὐτὸν ἀποδεικνύων ἡγεμόνα· τοῦ δ' ἐνιαυτοῦ διελθόντος μετεπέμπετο πάλιν ἀπὸ τῶν ἐθνῶν τοὺς ἴσους στρατιώτας, καὶ τοὺς προτέρους ἀπέλυεν εἰς τὰς πατρίδας. (5) Οὗ συντελουμένου συνέβαινε τοὺς ὑπὸ τὴν βασιλείαν τεταγμένους πάντας καταπεπλῆχθαι, θεωροῦντας ἀεὶ δυνάμεις μεγάλας ἐν ὑπαίθρῳ στρατοπεδευομένας, καὶ τοῖς ἀφισταμένοις ἢ μὴ πειθαρχοῦσιν ἑτοίμην οὖσαν τιμωρίαν. (6) Τὰς δὲ κατ' ἐνιαυτὸν ἀλλαγὰς τῶν στρατιωτῶν ἐπενόησεν, ἵνα πρὶν ἢ καλῶς γνωσθῆναι τοὺς στρατηγοὺς καὶ τοὺς ἄλλους ἅπαντας ὑπ' ἀλλήλων, εἰς τὴν ἰδίαν ἕκαστος χωρίζηται πατρίδα· ὁ γὰρ πολὺς χρόνος τῆς στρατείας ἐμπειρίαν τε τῶν κατὰ τὸν πόλεμον καὶ φρόνημα τοῖς ἡγεμόσι περιτίθησι, καὶ τὸ πλεῖστον ἀφορμὰς μεγάλας παρέχεται πρὸς ἀπόστασιν καὶ συνωμοσίαν κατὰ τῶν ἡγουμένων. (7) Τὸ δὲ μηδ' ὑφ' ἑνὸς τῶν ἔξωθεν θεωρεῖσθαι τῆς μὲν ἀληθοῦς περὶ αὐτὸν τρυφῆς ἄγνοιαν παρείχετο πᾶσι, καθάπερ δὲ θεὸν ἀόρατον διὰ τὸν φόβον ἕκαστος οὐδὲ λόγῳ βλασφημεῖν ἐτόλμα. Στρατηγοὺς δὲ καὶ σατράπας καὶ διοικητὰς ἔτι δὲ δικαστὰς καθ' ἕκαστον ἔθνος ἀποδείξας καὶ τἄλλα πάντα διατάξας ὡς ποτ' ἔδοξεν αὐτῷ συμφέ-

mide literis tradidit. Athenæus vero et quidam alii scriptores asserunt, meretricem hanc fuisse elegantis formæ, et ob pulchritudinem ab Assyriorum rege adamatam. (4) Ac primum quidem mediocrem ei in regia honorem habitum esse; mox vero legitimæ uxoris nomen consecutam, persuasisse regi tradunt, ut quinque dies sibi regno cederet. (5) Sceptro igitur et regia stola potitam, prima die epulum instituisse et convivia magnifica, in quibus copiarum duces et nobilissimum quemque ad obsequendum sibi induxisset. Postridie quum jam vulgus et proceres illi, ut reginæ, ad ministeria præsto essent, virum in carcerem compegisse: et quia ingenio ad res magnas apto esset et confidens, facile imperium occupasse, eoque ad senectutem usque potitam, multa et præclara opera peregisse. Et hæc sunt, quæ controversa de Semiramide narrant auctores.

XXI. Ab ejus obitu Ninyas, Nini et Semiramidis filius, regnum adeptus in pace administravit, bellandi studio et periculorum audacia matrem nequaquam imitatus. (2) Nam in regia omne vitæ tempus exegit, sic ut a nemine, præterquam concubinis et eunuchis, conspiceretur. Deliciis enim otioque ignavo apprime deditus, molestias nullas nullasque curas admittebat, quippe in hoc positum beati regni finem existimans, si quis libere omni voluptatum genere perfrueretur. (3) Verum ut firmius et securius regnaret, et majori subditis terrori esset, quotannis certum unicuilibet genti militis numerum et ducem imperavit; (4) manumque inde coactam extra urbem in castris continens, nationi cuique ducem sibi addictissimum præfecit. Anno circumacto, totidem e provinciis arcessivit, priores in patriam dimittens. (5) Quo fiebat ut subditi, magnas perpetuo copias sub dio castra metari, et perduellibus aut imperata detrectantibus pœnas in parato esse videntes, metu in officio continerentur. (6) Annua vero copiarum mutatio ad hoc excogitata erat, ut prius quam duces et milites familiaritatem inter se contraxissent, in suam quique patriam avellerentur. Temporis enim longinquitas peritiam rei bellicæ et animos ducibus auget, utque in principes conspirent et a fide desciscant, quam plurimum invitat. (7) Quod autem nemini se conspiciendum exhibebat, voluptatum ejus ad omnes velamen erat: interim, quasi deus foret, nemo vel verbo eum obtrectare audebat. Atque exercituum duces, et provinciarum prætores, rerumque domesticarum curatores, ac singularum gentium judices constituens, aliaque ad commoditatis suæ arbitrium

ρειν, τὸν τοῦ ζῆν χρόνον κατέμεινεν ἐν τῇ Νίνῳ. (8) Παραπλησίως δὲ τούτῳ καὶ οἱ λοιποὶ βασιλεῖς παῖς παρὰ πατρὸς διαδεχόμενος τὴν ἀρχήν, ἐπὶ γενεὰς τριάκοντα ἐβασίλευσαν μέχρι Σαρδαναπάλλου· ἐπὶ τούτου γὰρ ἡ τῶν Ἀσσυρίων ἡγεμονία μετέπεσεν εἰς Μήδους, ἔτη διαμείνασα πλείω τῶν χιλίων καὶ τριακοσίων [ἔτι δ' ἑξήκοντα], καθάπερ φησὶ Κτησίας ὁ Κνίδιος ἐν τῇ δευτέρᾳ βίβλῳ.

XXII. Τὰ δ' ὀνόματα πάντων τῶν βασιλέων καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἐτῶν ὧν ἕκαστος ἐβασίλευσεν οὐ κατεπείγει γράφειν διὰ τὸ μηδὲν ὑπ' αὐτῶν πεπρᾶχθαι μνήμης ἄξιον. Μόνη γὰρ τέτευχεν ἀναγραφῆς ἡ πεμφθεῖσα συμμαχία τοῖς Τρωσὶν ὑπ' Ἀσσυρίων, ἧς ἐστρατήγει Μέμνων ὁ Τιθωνοῦ. (2) Τευτάμου γὰρ βασιλεύοντος τῆς Ἀσίας, ὃς ἦν εἰκοστὸς ἀπὸ Νινύου τοῦ Σεμιράμιδος, φασὶ τοὺς μετ' Ἀγαμέμνονος Ἕλληνας ἐπὶ Τροίαν στρατεῦσαι, τὴν ἡγεμονίαν ἐχόντων τῆς Ἀσίας τῶν Ἀσσυρίων ἔτη πλείω τῶν χιλίων. Καὶ τὸν μὲν Πρίαμον βαρυνόμενον τῷ πολέμῳ καὶ βασιλεύοντα τῆς Τρῳάδος, ὑπήκοον δ' ὄντα τῷ βασιλεῖ τῶν Ἀσσυρίων, πέμψαι πρὸς αὐτὸν πρεσβευτὰς περὶ βοηθείας· τὸν δὲ Τεύταμον μυρίους μὲν Αἰθίοπας, ἄλλους δὲ τοσούτους Σουσιανοὺς σὺν ἅρμασι διακοσίοις ἐξαποστεῖλαι, στρατηγὸν ἐπικαταστήσαντα Μέμνονα τὸν Τιθωνοῦ. (3) Καὶ τὸν μὲν Τιθωνόν, κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους ὄντα στρατηγὸν τῆς Περσίδος, εὐδοκιμεῖν παρὰ τῷ βασιλεῖ μάλιστα τῶν καθεσταμένων ἐπάρχων, τὸν δὲ Μέμνονα τὴν ἡλικίαν ἀκμάζοντα διαφέρειν ἀνδρείᾳ τε καὶ ψυχῆς λαμπρότητι. Οἰκοδομῆσαι δ' αὐτὸν ἐπὶ τῆς ἄκρας τὰ ἐν Σούσοις βασίλεια τὰ διαμείναντα μέχρι τῆς Περσῶν ἡγεμονίας, κληθέντα δ' ἀπ' ἐκείνου Μεμνόνεια· κατασκευάσαι δὲ καὶ διὰ τῆς χώρας λεωφόρον ὁδὸν τὴν μέχρι τῶν νῦν χρόνων ὀνομαζομένην Μεμνόνειον. (4) Ἀμφισβητοῦσι δὲ καὶ οἱ περὶ τὴν Αἴγυπτον Αἰθίοπες λέγοντες ἐν ἐκείνοις τοῖς τόποις γεγονέναι τὸν ἄνδρα τοῦτον, καὶ βασίλεια παλαιὰ δεικνύουσιν, ἃ μέχρι τοῦ νῦν ὀνομάζεσθαί φασι Μεμνόνεια. (5) Οὐ μὴν ἀλλὰ τοῖς Τρωσὶ λέγεται βοηθῆσαι τὸν Μέμνονα μετὰ δισμυρίων μὲν πεζῶν, ἁρμάτων δὲ διακοσίων· ὃν θαυμασθῆναί τε δι' ἀνδρείαν καὶ πολλοὺς ἐν ταῖς μάχαις ἀνελεῖν τῶν Ἑλλήνων, τὸ δὲ τελευταῖον ὑπὸ Θετταλῶν ἐνεδρευθέντα κατασφαγῆναι· τοῦ δὲ σώματος τοὺς Αἰθίοπας ἐγκρατεῖς γενομένους κατακαῦσαί τε τὸν νεκρὸν καὶ τὰ ὀστᾶ πρὸς Τιθωνὸν ἀποκομίσαι. Περὶ μὲν οὖν τοῦ Μέμνονος τοιαῦτ' ἐν ταῖς βασιλικαῖς ἀναγραφαῖς ἱστορεῖσθαί φασιν οἱ βάρβαροι.

XXIII. Σαρδανάπαλλος δέ, τριακοστὸς μὲν ὢν ἀπὸ Νίνου τοῦ συστησαμένου τὴν ἡγεμονίαν, ἔσχατος δὲ γενόμενος Ἀσσυρίων βασιλεύς, ὑπερῆρεν ἅπαντας τοὺς πρὸ αὐτοῦ τρυφῇ καὶ ῥαθυμίᾳ. Χωρὶς γὰρ τοῦ μηδ' ὑφ' ἑνὸς τῶν ἔξωθεν ὁρᾶσθαι βίον ἔζησε γυναικός, καὶ διαιτώμενος μὲν μετὰ τῶν παλλακίδων, πορφύραν δὲ καὶ τὰ μαλακώτατα τῶν ἐρίων ταλασιουργῶν, στολὴν μὲν γυναικείαν ἐνεδεδύκει, τὸ δὲ πρόσωπον καὶ πᾶν

disponens, Nini vitam transegit. (8) Ad eum prope modum et ceteri reges, per triginta hominum ætates per successionem paternum imperium administrarunt, ad Sardanapallum usque. Cujus tempore Assyriorum imperium, quum ultra annos mille et trecentos [sexaginta], ut Ctesias Cnidius libro secundo tradit, duravisset, ad Medos devolutum est.

XXII. Nomina regum, quantoque regnarit quisque tempore, quum nihil memorabile gesserint, referre non necessum est. Auxilium dumtaxat Trojanis ab Assyriis missum duce Memnone, Tithoni filio, relationem promeruit. (2) Teutamo enim in Asia regnante, qui vigesimus est a Ninya, Semiramidis filio, Græcos dicunt imperatore Agamemnone bello Trojam impetiisse, quum plus mille annis Assyrii imperium Asiæ jam tenuissent. Atque Priamum, Troadis regem, quum sub imperii Assyriaci clientela esset, mole belli gravatum, per legatos subsidia a Teutamo petiisse. Hunc decem millia Æthiopum et totidem Susianos cum ducentis curribus sub Memnone, Tithoni filio, quem ducem exercitus constituerat, auxilio misisse. (3) Tithonum enim tunc temporis Persidis satrapam, præ ceteris præfectis apud regem gratia polluisse: Memnonem vero ætate florentem, et fortitudine excelluisse animique generositate. Hic, aiunt, in arce Susana regiam exstruxit, quæ Memnonia ab illo dicta ad Persarum usque principatum duravit; viam quoque publicam stravit, quæ etiamnum Memnonia vocatur. (4) Verum in dubium hoc vocant Æthiopes, Ægypti accolæ, qui suæ Memnonem patriæ arrogant, et palatia, quæ hodieque Memnonia vocitentur, ostendunt. (5) Utut vero est, constans fama fert, Memnonem viginti millia peditum et ducentos currus adduxisse, et magna fortitudinis gloria multos in prœliis Græcos occidisse: donec ad extremum Thessalorum insidiis trucidatus occubuit. Cadaver tamen Æthiopes ereptum combussisse, ossaque reportasse ad Tithonum. Hæc de Memnone in regiis descripta commentariis haberi barbari asserunt.

XXIII. Sardanapallus ergo, trigesimus a Nino, imperii auctore, et postremus Assyriorum rex, omnes suos majores luxuria atque ignavia supergressus fuit. Nam præterquam quod a nemine extra familiam conspiciebatur, vitam quoque duxit muliebrem. Inter concubinas enim vivens, purpuram lanasque mollissimas tractare, stola muliebri indui, faciem et totum corpus fuco aliisque scortorum le-

τὸ σῶμα ψιμυθίοις καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς τῶν ἑταιρῶν ἐπιτηδεύμασιν ἁπαλώτερον πάσης γυναικὸς τρυφερᾶς κατεσκεύαστο. (2) Ἐπετήδευσε δὲ καὶ τὴν φωνὴν ἔχειν γυναικώδη καὶ κατὰ τοὺς πότους οὐ μόνον βρωτῶν καὶ ποτῶν τῶν δυναμένων μάλιστα τὰς ἡδονὰς παρέχεσθαι συνεχῶς ἀπολαύειν, ἀλλὰ καὶ τὰς ἀφροδισιακὰς τέρψεις μεταδιώκειν ἀνδρὸς ἅμα καὶ γυναικός· ἐχρῆτο γὰρ ταῖς ἐπ' ἀμφότερα συνουσίαις ἀνέδην, τῆς ἐκ τῆς πράξεως αἰσχύνης οὐδὲν ὅλως φροντίζων. (3) Ἐπὶ τοσοῦτο δὲ προήχθη τρυφῆς καὶ τῆς αἰσχίστης ἡδονῆς καὶ ἀκρασίας, ὥστε ἐπικήδειον εἰς αὑτὸν ποιῆσαι καὶ παραγγεῖλαι τοῖς διαδόχοις τῆς ἀρχῆς μετὰ τὴν ἑαυτοῦ τελευτὴν ἐπὶ τὸν τάφον ἐπιγράψαι τὸ συγγραφὲν μὲν ὑπ' ἐκείνου βαρβαρικῶς, μεθερμηνευθὲν δὲ ὕστερον ὑπό τινος Ἕλληνος,

Εὖ εἰδὼς ὅτι θνητὸς ἔφυς, σὸν θυμὸν ἄεξε
τερπόμενος θαλίῃσι· θανόντι σοι οὔτις ὄνησις.
Καὶ γὰρ ἐγὼ σποδός εἰμι, Νίνου μεγάλης βασιλεύσας.
Ταῦτ' ἔχω ὅσσ' ἔφαγον καὶ ἐφύβρισα καὶ μετ' ἔρωτος
τέρπν' ἔπαθον, τὰ δὲ πολλὰ καὶ ὄλβια κεῖνα λέλειπται.

(4) Τοιοῦτος δ' ὢν τὸν τρόπον οὐ μόνον αὐτὸς αἰσχρῶς κατέστρεψε τὸν βίον, ἀλλὰ καὶ τὴν Ἀσσυρίων ἡγεμονίαν ἄρδην ἀνέτρεψε, πολυχρονιωτάτην γενομένην τῶν μνημονευομένων.

XXIV. Ἀρβάκης γάρ τις, Μῆδος μὲν τὸ γένος, ἀνδρείᾳ δὲ καὶ ψυχῆς λαμπρότητι διαφέρων, ἐστρατήγει Μήδων τῶν κατ' ἐνιαυτὸν ἐκπεμπομένων εἰς τὴν Νίνον. Κατὰ δὲ τὴν στρατείαν γενόμενος συνήθης τῷ στρατηγῷ τῶν Βαβυλωνίων, ὑπ' ἐκείνου παρεκλήθη καταλῦσαι τὴν τῶν Ἀσσυρίων ἡγεμονίαν. (2) Ἦν δ' οὗτος ὄνομα μὲν Βέλεσυς, τῶν δ' ἱερέων ἐπισημότατος, οὓς Βαβυλώνιοι καλοῦσι Χαλδαίους. Ἐμπειρίαν οὖν ἔχων μεγίστην ἀστρολογίας τε καὶ μαντικῆς, προέλεγε τοῖς πολλοῖς τὸ ἀποβησόμενον ἀδιαπτώτως. Διὸ καὶ θαυμαζόμενος ἐπὶ τούτοις τῷ στρατηγῷ τῶν Μήδων ὄντι φίλῳ προεῖπεν ὅτι πάντως αὐτὸν δεῖ βασιλεῦσαι πάσης τῆς χώρας ἧς ἄρχει Σαρδανάπαλλος. (3) Ὁ δ' Ἀρβάκης ἐπαινέσας τὸν ἄνδρα, τούτῳ μὲν ἐπηγγείλατο δώσειν σατραπείαν τῆς Βαβυλωνίας, τῆς πράξεως ἐπὶ τέλος ἐλθούσης, αὐτὸς δὲ καθαπερεὶ τινος θεοῦ φωνῇ μετεωρισθεὶς τοῖς τε ἡγεμόσι τῶν ἄλλων ἐθνῶν συνίστατο καὶ πρὸς τὰς ἑστιάσεις καὶ κοινὰς ὁμιλίας ἐκτενῶς ἅπαντας παρελάμβανε, φιλίαν ἐγκατασκευάζων πρὸς ἕκαστον. (4) Ἐφιλοτιμήθη δὲ καὶ τὸν βασιλέα κατ' ὄψιν ἰδεῖν καὶ τὸν ὅλον τούτου βίον κατασκέψασθαι. Διόπερ δούς τινι τῶν εὐνούχων χρυσῆν φιάλην εἰσήχθη πρὸς τὸν Σαρδανάπαλλον, καὶ τήν τε τρυφὴν αὐτοῦ καὶ τὸν γυναικώδη τῶν ἐπιτηδευμάτων ζῆλον ἀκριβῶς κατανοήσας, κατεφρόνησε μὲν τοῦ βασιλέως ὡς οὐδενὸς ἀξίου, προήχθη δὲ πολὺ μᾶλλον ἀντέχεσθαι τῶν δοθεισῶν ἐλπίδων ὑπὸ τοῦ Χαλδαίου. (5) Τέλος δὲ συνωμοσίαν ἐποιήσατο πρὸς τὸν Βέλεσυν, ὥστε αὐτὸν μὲν Μήδους ἀποστῆσαι καὶ Πέρσας, ἐκεῖνον δὲ πεῖσαι Βαβυλωνίους κοινωνῆσαι τῆς πράξεως καὶ τὸν τῶν Ἀρά-

nociniis componere, quavis delicata muliere lascivius, solebat. (2) Femineam quoque vocem imitari; nec tantum cibo et potu ad voluptates titillandas accommodatissimo jugiter uti, sed ad venereas oblectationes marium simul et feminarum concubitus appetere; utroque sexu palam abutens, et turpitudinem, fœdæ actionis comitem, nec flocci pendens. (3) Eoque tandem deliciarum et turpissimæ voluptatis ac intemperantiæ processit, ut carmen hoc funebre sibi ipse componeret, et successoribus sepulcro suo post mortem inscribendum mandaret. Id autem e lingua barbarica a Græco aliquo translatum ita se habet :

Mortalis memor esse, tuo da gaudia cordi
et genium placa : nil utile luce carenti.
Ipse ego sum cinis ecce, Nini qui sceptra tenebam.
Quæ lusi, queis pastus ego, quæque inter amores
læta tuli, mea sunt : illa inclyta cetera fumi.

(4) Quum igitur tam corruptis moribus esset, non tantum ipse fœdum nactus est vitæ exitum, sed Assyriorum quoque imperium, præ ceteris, quæ memorantur, diutissime florens, funditus evertit.

XXIV. Arbaces enim quidam, natione Medus, virtute animique præstantia pollens, copiarum, quæ singulis annis ex Media Ninum mittebantur, præfectus erat. Is a Babyloniorum duce, cum quo in commilitio familiaritatem contraxerat, ad abrogandum Assyriis imperium instigatur. (2) Belesys erat viro nomen, inter sacerdotes Babyloniorum, quos Chaldæos vocant, nobilissimo. Hic, quum astrologiæ et divinationis peritia excelleret, multitudini futuros eventus vere prædicendo, magnam sibi auctoritatem comparaverat. Ideo Medorum quoque duci, amico suo, vaticinatus est, omnino futurum ut tota Sardanapalli ditione ille potiatur. (3) Arbaces, laudato viri consilio, Babyloniæ præfecturam, si res felicem habuerit exitum, ei despondit; et ceu dei oraculo in spem elatus, cum ceterarum nationum ducibus familiaritatem iniit; conviviisque et colloquiis omnes prolixe demerendo, singulorum benevolentiam et amorem sibi conciliavit. (4) Operam quoque dedit, ut ipsum regem suis oculis videret, totamque vitæ illius rationem contemplaretur. Auream igitur phialam cuidam eunuchorum donavit. A quo ad regem introductus, et mollitiem hominis, et studia ad feminarum imitationem conformata, penitus et liquido cognovit. Despecto igitur illo, ut homine nullius pretii, multo magis ad spes a Chaldæo monstratas enitendum sibi duxit. (5) Postremo cum Belesy ita conjuravit, ut ipse Medos atque Persas ad defectionem sollicitaret, iste vero Babylonios ad hujus rei societatem pertraheret; cum Arabum insuper rege, jam sibi amico,

βων ἡγεμόνα φίλον ὄντα προσλαβέσθαι πρὸς τὴν τῶν ὅλων ἐπίθεσιν. (6) Ὡς δὲ ὁ ἐνιαύσιος τῆς στρατείας διεληλύθει χρόνος, διαδοχῆς δ' ἑτέρας ἐλθούσης ἀπελύθησαν οἱ πρότεροι κατὰ τὸ ἔθος εἰς τὰς πατρίδας, ἐνταῦθα ὁ Ἀρβάκης ἔπεισε τοὺς μὲν Μήδους ἐπιθέσθαι τῇ βασιλείᾳ, Πέρσας δ' ἐπ' ἐλευθερίᾳ κοινωνῆσαι τῆς ἡγεμονίας. Παραπλησίως δὲ καὶ ὁ Βέλεσυς τούς τε Βαβυλωνίους ἔπεισεν ἀντέχεσθαι τῆς ἐλευθερίας, καὶ πρεσβεύσας εἰς Ἀραβίαν παρεστήσατο τὸν ἡγούμενον τῶν ἐγχωρίων, ὄντα φίλον αὐτοῦ καὶ ξένον, μετασχεῖν τῆς ἐπιθέσεως. (7) Τοῦ δ' ἐνιαυσιαίου χρόνου διελθόντος, πάντες οὗτοι πλῆθος στρατιωτῶν συναγαγόντες ἧκον πανδημεὶ πρὸς τὴν Νίνον, τῷ μὲν λόγῳ διαδοχὴν ἄγοντες, ὡς ἦν σύνηθες, τῇ δ' ἀληθείᾳ καταλύσοντες τὴν τῶν Ἀσσυρίων ἡγεμονίαν. (8) Ἀθροισθέντων οὖν τῶν προειρημένων τεττάρων ἐθνῶν εἰς ἕνα τόπον, ὁ μὲν σύμπας αὐτῶν ἀριθμὸς ὑπῆρχεν εἰς τετταράκοντα μυριάδας· εἰς μίαν δὲ παρεμβολὴν συνελθόντες ἐβουλεύοντο κοινῇ περὶ τοῦ συμφέροντος.

XXV. Σαρδανάπαλλος δὲ γνοὺς τὴν ἀπόστασιν εὐθὺς ἐξήγαγεν ἐπ' αὐτοὺς τὰς ἀπὸ τῶν ἄλλων ἐθνῶν δυνάμεις· καὶ τὸ μὲν πρῶτον γενομένης ἐν τῷ πεδίῳ παρατάξεως ἐλείφθησαν οἱ τὴν ἀπόστασιν ποιησάμενοι, καὶ πολλοὺς ἀποβαλόντες συνεδιώχθησαν εἰς ὄρος ἀπέχον τῆς Νίνου σταδίους ἑβδομήκοντα· (2) μετὰ δὲ ταῦτα πάλιν καταβάντων αὐτῶν εἰς τὸ πεδίον καὶ πρὸς μάχην παρασκευαζομένων, ὁ μὲν Σαρδανάπαλλος ἀντιτάξας τὴν ἰδίαν στρατιὰν προαπέστειλε πρὸς τὸ τῶν πολεμίων στρατόπεδον τοὺς κηρύξοντας διότι Σαρδανάπαλλος τοῖς μὲν ἀνελοῦσιν Ἀρβάκην τὸν Μῆδον δώσει χρυσίου διακόσια τάλαντα, τοῖς δὲ ζῶντα παραδοῦσι χρήματα μὲν δωρήσεται δὶς τοσαῦτα, τῆς δὲ Μηδίας ἔπαρχον καταστήσει. (3) Παραπλησίας δὲ ἐπηγγείλατο δώσειν δωρεὰς τοῖς Βέλεσυν τὸν Βαβυλώνιον ἀνελοῦσιν ἢ ζωγρήσασιν. Οὐδενὸς δὲ προσέχοντος τοῖς κηρύγμασι, συνῆψε μάχην, καὶ πολλοὺς μὲν ἐφόνευσε τῶν ἀποστατῶν, τὸ δ' ἄλλο πλῆθος συνεδίωξεν εἰς τὴν ἐν τοῖς ὄρεσι παρεμβολήν. (4) Οἱ δὲ περὶ τὸν Ἀρβάκην διὰ τὰς ἥττας ἀθυμοῦντες συνήγαγον τῶν φίλων συνέδριον καὶ προέθηκαν βουλὴν τί δέοι πράττειν. (5) Οἱ πλεῖστοι μὲν οὖν ἔφασαν δεῖν εἰς τὰς πατρίδας ἀπιέναι καὶ τόπους ὀχυροὺς καταλαμβάνεσθαι καὶ τῶν ἄλλων τῶν εἰς τὸν πόλεμον χρησίμων τὴν ἐνδεχομένην παρασκευὴν ποιεῖσθαι· Βέλεσυς δ' ὁ Βαβυλώνιος, φήσας τοὺς θεοὺς αὐτοῖς σημαίνειν μετὰ πόνων καὶ κακοπαθείας ἐπὶ τέλος ἄξειν τὴν προαίρεσιν, καὶ τἄλλα παρακαλέσας ἐνδεχομένως, ἔπεισεν ἅπαντας ὑπομένειν τοὺς κινδύνους. (6) Γενομένης οὖν τρίτης παρατάξεως, πάλιν ὁ βασιλεὺς ἐνίκησε καὶ τῆς παρεμβολῆς τῶν ἀποστατῶν ἐκυρίευσε καὶ τοὺς ἡττηθέντας ἐδίωξε μέχρι τῶν ὅρων τῆς Βαβυλωνίας· συνέβη δὲ καὶ τὸν Ἀρβάκην αὐτὸν λαμπρότατα κινδυνεύσαντα καὶ πολλοὺς ἀνελόντα τῶν Ἀσσυρίων γενέσθαι τραυματίαν. (7) Τηλικούτων δ' ἐλαττωμάτων κατὰ τὸ συνεχὲς γενομένων

consilia totius negotii communicaret. (6) Et jam annuo militiæ tempore transacto, novæ succedebant copiæ, prioribus pro more in suas huc illuc patrias dimissis. Arbaces ergo Medis persuasit, ut regnum Assyriorum invaderent, Persasque ea conditione ut liberi suique juris essent ad societatem allectavit. Sic Belesys quoque Babyloniis in libertatem sese vindicandi auctor fuit, et missis in Arabiam nuntiis, terræ principem, quocum necessitudo ipsi et jus hospitii intercedebat, participem consiliorum fecit. (7) Annua igitur vice circumacta, hi omnes cum magnis militum copiis frequentes Ninum convenere, verbo tenus, ut vicarias pro more copias adducerent, re autem ipsa, ut Assyriis imperium adimerent. (8) Totus autem numerus militum, ex quattuor illis gentibus collectorum, erat circa quadringenta millia. Hi castris tunc adunatis, quid in rem esset, inter se consultabant.

XXV. Sardanapallus, quamprimum defectionis nuntium accepit, ceterarum nationum copias in eos duxit. Commissaque in campis pugna defectores succubuerunt, et, multis suorum amissis, ad montes, septuaginta stadia a Nino sitos, compulsi sunt. (2) Quumque denuo fortunam belli experturi in plana descendissent, acie contra illos instructa, Sardanapallus per præcones edixit, ducenta auri talenta se daturum ei, qui Arbacem Medum interfecerit; et duplum cum Mediæ principatu illi, qui vivum tradiderit. (3) Tantundem quoque pollicitus est iis, qui Belesyn Babylonium vel peremissent, vel vivum cepissent. At quum nemo his edictis afficeretur, prœlio iterum conserto, multos rebellium occidit, reliquamque turbam ad castra montana fugavit. (4) Tum Arbaces, propter acceptam cladem animum despondens, coacto amicorum senatu, quid deinceps agendum esset, proposuit consultandum. (5) Major pars in patriam revertendum censuit, et, locis munitioribus occupatis, quæcunque ad bellum conducerent, pro viribus præparanda esse. At quum Belesys ille Babylonius portentis deorum confirmaret, cum laboribus et ærumnis consilia eos ad finem perducturos, aliaque, prout tum licuit, subjiceret, ad pericula etiam deinceps perferenda omnes induxit. (6) Collatis ergo denuo signis, tertia rex victoria una cum hostium castris potitur, et victos ad Babyloniæ usque fines persequitur. Ipse quoque Arbaces egregie dimicans, et multos Assyriorum perimens, vulnus accepit. (7) Post tot

τοῖς ἀφεστηκόσιν, οἱ τὰς ἡγεμονίας ἔχοντες ἀπελπίσαντες περὶ τῆς νίκης παρεσκευάζοντο διαχωρίζεσθαι πρὸς τοὺς οἰκείους ἕκαστοι τόπους. (8) ὁ δὲ Βέλεσυς ἐν ὑπαίθρῳ τὴν νύκτα διηγρυπνηκὼς καὶ περὶ τὴν τῶν ἄστρων παρατήρησιν φιλοτιμηθείς, ἔφησε τοῖς ἀπηλπικόσι τὰ πράγματα, ἂν πένθ' ἡμέρας ἀναμείνωσιν, αὐτομάτην ἥξειν βοήθειαν καὶ μεταβολὴν ἔσεσθαι τῶν ὅλων παμμεγέθη εἰς τοὐναντίον· ταῦτα γὰρ ὁρᾶν διὰ τῆς τῶν ἄστρων ἐμπειρίας προσημαίνοντας αὐτοῖς τοὺς θεούς· καὶ παρεκάλει ταύτας τὰς ἡμέρας μείναντας πεῖραν λαβεῖν τῆς ἰδίας τέχνης καὶ τῆς τῶν θεῶν εὐεργεσίας.

XXVI. Μετακληθέντων οὖν πάλιν ἁπάντων καὶ τὸν ὡρισμένον χρόνον ἀναμεινάντων, ἧκέ τις ἀπαγγέλλων διότι δύναμις ἐκ τῆς Βακτριανῆς ἀπεσταλμένη τῷ βασιλεῖ πλησίον ἐστὶ πορευομένη κατὰ σπουδήν. (2) Ἔδοξεν οὖν τοῖς περὶ τὸν Ἀρβάκην ἀπαντῆσαι τοῖς στρατηγοῖς τὴν ταχίστην ἀναλαβόντας τῶν στρατιωτῶν τοὺς κρατίστους καὶ μάλιστα εὐζώνους, ὅπως, ἂν μὴ διὰ τῶν λόγων τοὺς Βακτριανοὺς δύνωνται πεῖσαι συναποστῆναι, τοῖς ὅπλοις βιάσωνται μετασχεῖν τῶν αὐτῶν ἐλπίδων. (3) Τέλος δὲ πρὸς τὴν ἐλευθερίαν ἀσμένως ὑπακουσάντων τὸ μὲν πρῶτον τῶν ἡγεμόνων, ἔπειτα καὶ τῆς ὅλης δυνάμεως, πάντες ἐν ταὐτῷ κατεστρατοπέδευσαν· (4) ὅτε δὴ συνέβη τὸν βασιλέα τῶν Ἀσσυρίων τὴν μὲν ἀπόστασιν τῶν Βακτριανῶν ἀγνοοῦντα, ταῖς δὲ προγεγενημέναις εὐημερίαις μετεωρισθέντα, τραπῆναι πρὸς ἄνεσιν, καὶ τοῖς στρατιώταις διαδοῦναι πρὸς εὐωχίαν ἱερεῖα καὶ πλῆθος οἴνου τε καὶ τῶν ἄλλων ἐπιτηδείων. Διόπερ τῆς δυνάμεως ἁπάσης ἑστιωμένης, οἱ περὶ τὸν Ἀρβάκην παρά τινων αὐτομόλων πυθόμενοι τὴν ἐν τῇ παρεμβολῇ τῶν πολεμίων ῥαθυμίαν καὶ μέθην, νυκτὸς ἀπροσδοκήτως τὴν ἐπίθεσιν ἐποιήσαντο. (5) Προσπεσόντες δὲ συντεταγμένοι μὲν ἀσυντάκτοις, ἕτοιμοι δὲ ἀπαρασκεύοις, τῆς τε παρεμβολῆς ἐκράτησαν καὶ τῶν στρατιωτῶν πολλοὺς ἀνελόντες τοὺς ἄλλους μέχρι τῆς πόλεως κατεδίωξαν. (6) Μετὰ δὲ ταῦτα ὁ μὲν βασιλεὺς Σαλαιμένην τὸν ἀδελφὸν τῆς γυναικὸς ἀποδείξας στρατηγόν, αὐτὸς τῶν κατὰ τὴν πόλιν ἐπιμέλειαν ἐποιεῖτο· οἱ δ' ἀποστάται κατὰ τὸ πεδίον τὸ πρὸ τῆς πόλεως παραταξάμενοι, δυσὶ μάχαις ἐνίκησαν τοὺς Ἀσσυρίους, καὶ τόν τε Σαλαιμένην ἀνεῖλον, καὶ τῶν ἀντιταξαμένων τοὺς μὲν ἐν τῇ φυγῇ κατέσφαξαν, τοὺς δ' ἀποκλεισθέντας τῆς εἰς τὴν πόλιν ἐπανόδου καὶ συναναγκασθέντας ἑαυτοὺς ῥίπτειν εἰς τὸν Εὐφράτην ποταμόν, πλὴν ὀλίγων ἅπαντας ἀνεῖλον. (7) Τοσοῦτο δὲ πλῆθος ἦν τῶν φονευθέντων, ὥστε τὸ φερόμενον ῥεῦμα κερασθὲν αἵματι τὴν χρόαν ἐφ' ἱκανὸν τόπον μεταβαλεῖν. Ἔπειτα τοῦ βασιλέως συγκλεισθέντος εἰς πολιορκίαν, πολλὰ τῶν ἐθνῶν ἀφίστατο, ἑκάστου πρὸς τὴν ἐλευθερίαν αὐτομολοῦντος. (8) Ὁ δὲ Σαρδανάπαλλος ὁρῶν τὴν ὅλην βασιλείαν ἐν τοῖς μεγίστοις οὖσαν κινδύνοις, τοὺς μὲν υἱοὺς τρεῖς ὄντας καὶ θυγατέρας δύο μετὰ πολλῶν χρημάτων εἰς Παφλαγονίαν ἀπέστειλε πρὸς Κότταν τὸν ἔπαρχον, ὄντα τῶν ἀρχομένων εὐ-

et tam continuas rebellium clades, spe victoriæ abjecta, duces suam quique domum abire constituunt. (8) At Belesys, qui noctem illam sub dio insomnem exegerat, siderum observationi intentus, rerum successum desperantibus ultro venturum esse auxilium, et magnam rerum in contrarium mutationem fore, si quinque tantum dies perseverarent; hoc enim se videre per astrorum scientiam a diis ita portendi, asseverabat. Ad tot igitur dies ut manerent, et tum suæ artis tum deorum benevolentiæ periculum facerent, exhortatus est.

XXVI. Revocatis ita cunctis et definitum exspectantibus tempus, subito magnas e Bactriana copias regi missas accelerare, jamque esse in propinquo, nuntiatur. (2) Visum est igitur Arbaci, assumtis militum fortissimis et maxime expeditis, quamprimum ducibus illis obviam ire, ut, si verbis defectionem persuadere Bactrianis non possent, armis illos ad ejusdem spei communionem adigerent. (3) Quumque libertatis studio promte morem gererent, primum duces, deinde totus exercitus, castra in eodem loco conjunxerunt. (4) Accidit vero ut rex Assyriorum, ignorans Bactrianorum defectionem, priorisque fortunæ benignitate elatus, ad otium sese ignavum converteret, suisque ad festas instituendum epulas magnam victimarum et vini aliorumque ad hoc utilium copiam subministraret. Toto igitur conviviis exercitu indulgente, Arbaces, per transfugas de negligentia et ebrietate hostium edoctus, noctu ex improviso illos opprimit. (5) Et quoniam compositi incompositos, parati imparatos invadebant, castra expugnant, et multos hostium occidunt, et reliquos ad urbem usque persequuntur. (6) Exinde rex, Salæmeni, uxoris fratri, imperio castrensi tradito, urbis defendendæ curam sibi delegat. Sed rebelles, collata in campis ante urbem acie, bis Assyrios fundunt, et, interfecto Salæmene', hostium alios in fuga concidunt, alios ab ingressu urbis exclusos in Euphraten præcipites agunt; paucisque exceptis, totum internecione exercitum delent. (7) Ac tantus tum erat occisorum numerus, ut amnis cruore fœdatus longinquo spatio colorem immutatum retineret. Rege in urbe circumsesso, multæ nationes, quas singulas amor libertatis instigabat, ad hostes deficiunt. (8) Sardanapallus ergo, regnum in maximo versari discrimine videns, tres filios natasque duas magna cum gaza in Paphlagoniam ad Cottam præfectum, præ ceteris

νούστατον, αὐτὸς δὲ βιβλιαφόρους ἀποστείλας πρὸς ἅπαντας τοὺς ὑπ' αὐτὸν τεταγμένους μετεπέμπετο δυνάμεις καὶ τὰ πρὸς τὴν πολιορκίαν παρεσκευάζετο. (9) Ἦν δ' αὐτῷ λόγιον παραδεδομένον ἐκ προγόνων, ὅτι τὴν Νίνον οὐδεὶς ἑλεῖ κατὰ κράτος, ἐὰν μὴ πρότερον ὁ ποταμὸς τῇ πόλει γένηται πολέμιος. Ὑπολαμβάνων δὲ τοῦτο μηδέποτε ἔσεσθαι, ταῖς ἐλπίσιν ἀντεῖχε, διανοούμενος ὑπομένειν τὴν πολιορκίαν, καὶ τὰ παρὰ τῶν ἐπάρχων ἀποσταλησόμενα στρατόπεδα προσεδέχετο.

XXVII. Οἱ δ' ἀποστάται τοῖς προτερήμασιν ἐπαρθέντες προσέκειντο μὲν τῇ πολιορκίᾳ, διὰ δὲ τὴν ὀχυρότητα τῶν τειχῶν οὐδὲν ἠδύναντο βλάψαι τοὺς ἐν τῇ πόλει· πετροβόλοι γὰρ ἢ χελῶναι χωστρίδες ἢ κριοὶ πρὸς ἀνατροπὴν μεμηχανημένοι τειχῶν οὔπω κατ' ἐκείνους τοὺς καιροὺς εὕρηντο. (2) Τῶν δ' ἐπιτηδείων ἁπάντων οἱ κατὰ τὴν πόλιν πολλὴν εἶχον δαψίλειαν, προνενοημένου τοῦ βασιλέως τούτου τοῦ μέρους. Διὸ καὶ χρονιζούσης τῆς πολιορκίας ἐπ' ἔτη μὲν δύο προσέκειντο προσβολὰς ποιούμενοι τοῖς τείχεσι καὶ τῆς ἐπὶ τὴν χώραν ἐξόδου τοὺς ἐκ τῆς πόλεως εἴργοντες· τῷ τρίτῳ δ' ἔτει συνεχῶς ὄμβρων μεγάλων καταρραγέντων, συνέβη τὸν Εὐφράτην μέγαν γενόμενον κατακλύσαι τε μέρος τῆς πόλεως καὶ καταβαλεῖν τὸ τεῖχος ἐπὶ σταδίους εἴκοσιν. (3) Ἐνταῦθα ὁ βασιλεὺς νομίσας τετελέσθαι τὸν χρησμόν, καὶ τῇ πόλει τὸν ποταμὸν γεγονέναι φανερῶς πολέμιον, ἀπέγνω τὴν σωτηρίαν· ἵνα δὲ μὴ τοῖς πολεμίοις γένηται ὑποχείριος, πυρὰν ἐν τοῖς βασιλείοις κατεσκεύασεν ὑπερμεγέθη, καὶ τόν τε χρυσὸν καὶ τὸν ἄργυρον ἅπαντα, πρὸς δὲ τούτοις τὴν βασιλικὴν ἐσθῆτα πᾶσαν ἐπὶ ταύτην ἐσώρευσε· τὰς δὲ παλλακίδας καὶ τοὺς εὐνούχους συγκλείσας εἰς τὸν ἐν μέσῃ τῇ πυρᾷ κατεσκευασμένον οἶκον ἅμα τούτοις ἅπασιν ἑαυτόν τε καὶ τὰ βασίλεια κατέκαυσεν. (4) Οἱ δ' ἀποστάται πυθόμενοι τὴν ἀπώλειαν τοῦ Σαρδαναπάλλου, τῆς μὲν πόλεως ἐκράτησαν εἰσπεσόντες κατὰ τὸ πεπτωκὸς μέρος τοῦ τείχους, τὸν δ' Ἀρβάκην ἐνδύσαντες τὴν βασιλικὴν στολὴν προσηγόρευσαν βασιλέα, καὶ τὴν τῶν ὅλων ἐξουσίαν αὐτῷ ἐπέτρεψαν.

XXVIII. Ἔνθα δὴ τοῦ βασιλέως τοῖς συναγωνισαμένοις στρατηγοῖς δωρεάς τε διδόντος κατὰ τὴν ἀξίαν καὶ σατράπας ἐθνῶν καθιστάντος, προσελθὼν αὐτῷ Βέλεσυς ὁ Βαβυλώνιος, ὁ προειπὼν ὅτι βασιλεὺς ἔσται τῆς Ἀσίας, τῆς τε εὐεργεσίας ὑπέμνησε καὶ τὴν Βαβυλωνίαν ἀρχὴν ἠξίου δοῦναι, καθάπερ ἐξ ἀρχῆς ὑπέσχετο· (2) ἀπεφαίνετο δὲ καὶ κατὰ τοὺς κινδύνους ἑαυτὸν εὐχὴν πεποιῆσθαι τῷ Βήλῳ, Σαρδαναπάλλου κρατηθέντος καὶ τῶν ἄλλων βασιλείων ἐμπυρισθέντων, ἀποκομιεῖν τὴν σποδὸν τὴν ἐκ τούτων εἰς Βαβυλῶνα, καὶ πλησίον τοῦ τεμένους τοῦ θεοῦ καὶ τοῦ ποταμοῦ καταθέμενον χῶμα κατασκευάσειν τὸ παρεξόμενον τοῖς κατὰ τὸν Εὐφράτην πλέουσιν ἀθάνατον ὑπόμνημα τοῦ καταλύσαντος τὴν Ἀσσυρίων ἀρχήν. (3) Τοῦτο δ' ᾐτεῖτο πυθόμενός τινος εὐνούχου τὰ περὶ τὸν ἄργυρον καὶ χρυσόν, ὃν διαδράντα καὶ πρὸς αὐτὸν αὐτομολήσαντα κα-

subditis regi addictum, mittit; et, tabellariis per omnes regni provincias dimissis, militum delectus agit, et ad tolerandam obsidionem necessaria comparat. (9) Atqui vaticinium a majoribus traditum habebat, a nullo capi Ninum posse, nisi fluvius urbi prius hostis evaderet. Id nunquam ratus eventurum, spem resistendi conceperat; ideoque obsidionem tolerare, dum auxiliares provinciarum copiæ, quas exspectabat, adventarent, cogitabat.

XXVII. Hostes autem, secundis prœliis animosiores facti, obsidionem quidem urgebant, sed ob murorum firmitatem obsessis nocere non poterant. Nam ballistæ, id est machinæ ejaculandis lapidibus aptæ, vel testudines, aggestioni fossarum destinatæ, arietesve, muris demoliendis accommodi, nondum illis ætatibus inventi erant. (2) Omnium præterea rerum copia providâ regis, hac quidem in parte, curâ oppidanis affatim suppetebat. Protracta igitur obsidione per biennium nihil efficiunt, nisi quod mœnia oppugnant, et exitum in campos obsessis prohibent. Tertio demum anno accidit, ut Euphrates, continuis imbrium gravissimorum tempestatibus excrescens, urbis partem inundaret, et murum ad stadia viginti dejiceret. (3) Tum vero finem habere oraculum, amnemque manifeste urbi hostem esse rex judicans, spem salutis abjecit. Itaque, ne in hostium manus perveniret, rogum in regia ingentem exstruxit, quo aurum et argentum omne et quidquid erat regii vestimenti congessit. Tum concubinis et eunuchis in domum, quam in medio pyræ exstruxerat, conclusis, se regiamque cum illis omnibus incendio absumsit. (4) Cujus interitum quum audiissent qui a rege defecerant, per collapsam muri partem ingressi urbem ceperunt, Arbacenque, regia indutum trabea, omnium rerum potestate uni permissa, regem appellarunt.

XXVIII. Is quum sociis certaminum pro cujusque dignitate præmia distribueret, et suos provinciis satrapas designaret, Babylonius quoque Belesys accessit, qui imperium ei prædixerat, meritorumque regem admonens Babyloniæ præfecturam sibi ab eo promissam tradi postulavit. (2) Votum quoque Belo a se factum inter media belli pericula ostendit, debellato Sardanapalo regiaque incensa, e cineribus inde Babylonem translatis prope templum illius dei ad fluvium aggerem educturum, qui navigantibus per Euphraten immortale de illo monumentum præberet, qui regnum Assyriorum destruxit. (3) Hoc ideo petebat, quod ex eunucho transfuga et apud se occultato de auro et

τέκρυψεν. (4) Ὁ δ' Ἀρβάκης τούτων οὐδὲν εἰδὼς διὰ τὸ πάντας τοὺς ἐν τοῖς βασιλείοις συγκατακαῆναι τῷ βασιλεῖ, τήν τε σποδὸν ἀποκομίσαι καὶ τὴν Βαβυλῶνα ἔχειν ἀτελῆ συνεχώρησεν. Εἶθ' ὁ μὲν Βέλεσυς πλοῖα παραστησάμενος, μετὰ τῆς σποδοῦ τὸ πλεῖστον τοῦ τε ἀργύρου καὶ τοῦ χρυσοῦ συντόμως ἀπέστειλεν εἰς τὴν Βαβυλῶνα· ὁ δὲ βασιλεύς, μηνυθείσης αὐτῷ τῆς πράξεως αὐτοφώρου, δικαστὰς ἀπέδειξε τοὺς συναγωνισαμένους στρατηγούς. (5) Τοῦ πράξαντος δ' ὁμολογοῦντος ἀδικεῖν, τὸ μὲν δικαστήριον αὐτοῦ κατέγνω θάνατον, ὁ δὲ βασιλεύς, μεγαλόψυχος ὢν καὶ τὴν ἀρχὴν τῆς ἡγεμονίας βουλόμενος ἐπιεικῆ παρέχεσθαι, τῶν τε κινδύνων ἀπέλυσε τὸν Βέλεσυν καὶ τὸν ἀποκεκομισμένον ἄργυρον καὶ χρυσὸν ἔχειν συνεχώρησεν· ὁμοίως δὲ καὶ τὴν δοθεῖσαν ἐξ ἀρχῆς ἐξουσίαν τῆς Βαβυλῶνος οὐκ ἀφείλετο, φήσας μείζονας εἶναι τὰς ἐξ αὐτοῦ προγεγενημένας εὐεργεσίας τῶν ὕστερον ἀδικημάτων. (6) Διαβοηθείσης δὲ τῆς ἐπιεικείας, οὐ τὴν τυχοῦσαν εὔνοιαν, ἀλλὰ καὶ δόξαν παρὰ τῶν ἐθνῶν ἀπηνέγκατο, πάντων κρινόντων ἄξιον εἶναι τῆς βασιλείας τὸν οὕτω προσενεχθέντα τοῖς ἀδικήσασιν. (7) Ὁ δ' οὖν Ἀρβάκης τοῖς κατὰ τὴν πόλιν ἐπιεικῶς προσενεχθείς, αὐτοὺς μὲν κατὰ κώμας διῴκισε, τὰς ἰδίας κτήσεις ἑκάστοις ἀποδούς, τὴν δὲ πόλιν εἰς ἔδαφος κατέσκαψεν. Ἔπειτα τόν τε ἄργυρον καὶ χρυσὸν τὸν ἐκ τῆς πυρᾶς ὑπολειφθέντα πολλῶν ὄντα ταλάντων ἀπεκόμισε τῆς Μηδίας εἰς Ἐκβάτανα. (8) Ἡ μὲν οὖν ἡγεμονία τῶν Ἀσσυρίων ἀπὸ Νίνου διαμείνασα τριάκοντα μὲν γενεάς, ἔτη δὲ πλείω τῶν χιλίων καὶ τριακοσίων, ὑπὸ Μήδων κατελύθη τὸν προειρημένον τρόπον.

XXIX. Ἡμῖν δ' οὐκ ἀνάρμοστον εἶναι δοκεῖ περὶ τῶν ἐν Βαβυλῶνι καλουμένων Χαλδαίων καὶ τῆς ἀρχαιότητος αὐτῶν βραχέα διελθεῖν, ἵνα μηδὲν παραλείπωμεν τῶν ἀξίων μνήμης. (2) Χαλδαῖοι τοίνυν τῶν ἀρχαιοτάτων ὄντες Βαβυλωνίων τῇ μὲν διαιρέσει τῆς πολιτείας παραπλησίαν ἔχουσι τάξιν τοῖς κατ' Αἴγυπτον ἱερεῦσι. Πρὸς γὰρ τῇ θεραπείᾳ τῶν θεῶν τεταγμένοι πάντα τὸν τοῦ ζῆν χρόνον φιλοσοφοῦσι, μεγίστην δόξαν ἔχοντες ἐν ἀστρολογίᾳ. Ἀντέχονται δ' ἐπὶ πολὺ καὶ μαντικῆς, ποιούμενοι προρρήσεις περὶ τῶν μελλόντων, καὶ τῶν μὲν καθαρμοῖς, τῶν δὲ θυσίαις, τῶν δ' ἄλλαις τισὶν ἐπῳδαῖς ἀποτροπὰς κακῶν καὶ τελειώσεις ἀγαθῶν πειρῶνται πορίζειν. (3) Ἐμπειρίαν δ' ἔχουσι καὶ τῆς διὰ τῶν οἰωνῶν μαντικῆς, ἐνυπνίων τε καὶ τεράτων ἐξηγήσεις ἀποφαίνονται. Οὐκ ἀσόφως δὲ ποιοῦνται καὶ τὰ περὶ τὴν ἱεροσκοπίαν ἀκριβῶς ἐπιτυγχάνειν νομίζονται· τὴν δὲ τούτων μάθησιν ἁπάντων οὐχ ὁμοίαν ποιοῦνται τοῖς τὰ τοιαῦτα ἐπιτηδεύουσι τῶν Ἑλλήνων. (4) Παρὰ μὲν γὰρ τοῖς Χαλδαίοις ἐκ γένους ἡ τούτων φιλοσοφία παραδέδοται, καὶ παῖς παρὰ πατρὸς διαδέχεται, τῶν ἄλλων λειτουργιῶν πασῶν ἀπολελυμένος. Διὸ καὶ γονεῖς ἔχοντες διδασκάλους ἅμα μὲν ἀφθόνως ἅπαντα μανθάνουσιν, ἅμα δὲ τοῖς παραγγελλομένοις προσέχουσι πιστεύοντες βεβαιότερον. Ἔπειτ' εὐθὺς ἐκ

argento fuerat edoctus. (4) Arbaces igitur, rei ignarus, quod ceteri omnes cum rege concremati periissent, et cineres auferendos, et Babylonem citra pensionem tributi obtinendam ei concessit. E vestigio Belesys, navigiis adhibitis, una cum cinere maximam auri argentique partem Babylonem devexit. Sed ubi furtum id manifeste deprehensum regi innotuerat, ducibus, quorum auxilio Sardanapallum debellarat, judicium de hoc facinore committit. (5) Hi reo, peccatum confesso, capitale supplicium irrogant. At rex, vir magni animi, principatum ab humanitate et clementia auspicari volens, non modo a periculo Belesyn absolvit, sed etiam quidquid auri et argenti transportatum erat, id omne habendum permisit; nec traditam initio in Babylonios potestatem homini ademit, priora ejus merita erga se majora esse dictitans quam injurias subsecutas. (6) Hac moderationis fama pervulgata, quum benevolentiæ non exiguæ, tum gloriæ apud populos eximiæ fructum consecutus est, omnesque regno dignum esse, qui tam benignum delinquentibus sese exhiberet, censuerunt. (7) Simili quoque lenitate erga cives usus, quamvis in pagos eos distraheret, suas tamen singulis possessiones restituit, urbem autem solo æquavit. Tum quidquid argenti aurique ex pyra restabat (multa certe talenta erant), in Ecbatana Medorum regiam transtulit. (8) Hoc ergo modo Assyriorum imperium, quod a Nino ad trigesimam usque progeniem plus mille et trecentis annis steterat, a Medis eversum est.

XXIX. Nobis autem non alienum videtur, de Chaldæis, quos vocant Babylonii, horumque antiquitate pauca quædam recensere, ne quid memoria dignum prætermittatur. (2) Chaldæi ergo, Babyloniorum vetustissimi, eundem fere in republica ordinem tenent, quem Ægyptii sacerdotes sibi vindicant. Deorum enim cultui addicti, per omne vitæ tempus philosophantur, et præcipuam ex astrologia gloriam nanciscuntur. Sed etiam divinationis magnopere studiosi, res futuras prædicunt, et vel expiationibus, vel sacrificiis, vel incantationibus quibusdam averruncationes malorum bonorumque effectiones producere conantur. (3) Auguralis etiam divinationis peritiam habent, somniaque et prodigia interpretantur. Nec insollerter haruspicinam factitantes, vera accurate prædicere existimantur. At horum omnium doctrinam non eo modo, quo Græci his studiis dediti, percipiunt. (4) Apud Chaldæos enim per generis seu familiæ traditionem hæc philosophia obtingit, filiusque a patre illam accipit, ab aliis interim publicis muneribus omnino liber. Et quia parentibus utuntur magistris, fit, ut et affatim et citra invidiam omnia discant, et certiori fide præceptis attendant. Deinde quum a pueris statim his disciplinis imbu-

παίδων συντρεφόμενοι τοῖς μαθήμασι μεγάλην ἕξιν [εἰς τὴν ἀστρολογίαν] περιποιοῦνται διά τε τὸ τῆς ἡλικίας εὐδίδακτον καὶ διὰ τὸ πλῆθος τοῦ προσκαρτερουμένου χρόνου. (5) Παρὰ δὲ τοῖς Ἕλλησιν ὁ πολὺς ἀπαράσκευος προσιὼν ὀψέ ποτε τῆς φιλοσοφίας ἅπτεται, καὶ μέχρι τινὸς φιλοπονήσας ἀπῆλθε περισπασθεὶς ὑπὸ βιωτικῆς χρείας· ὀλίγοι δέ τινες ἐπὶ φιλοσοφίαν ἀποδύντες ἐργολαβίας ἕνεκεν παραμένουσιν ἐν τῷ μαθήματι, καινοτομοῦντες ἀεὶ περὶ τῶν μεγίστων δογμάτων καὶ τοῖς πρὸ αὐτῶν οὐκ ἀκολουθοῦντες. (6) Τοιγαροῦν οἱ μὲν βάρβαροι διαμένοντες ἐπὶ τῶν αὐτῶν ἀεὶ βεβαίως ἕκαστα λαμβάνουσιν, οἱ δὲ Ἕλληνες τοῦ κατὰ τὴν ἐργολαβίαν κέρδους στοχαζόμενοι καινὰς αἱρέσεις κτίζουσι, καὶ περὶ τῶν μεγίστων θεωρημάτων ἀλλήλοις ἀντιδοξοῦντες διχονοεῖν ποιοῦσι τοὺς μανθάνοντας καὶ τὰς ψυχὰς αὐτῶν πλανᾶσθαι, τὸν πάντα βίον ἐν αἰώρᾳ γινομένας καὶ μηδενὶ ὅλως δυναμένας πιστεῦσαι βεβαίως· τὰς γοῦν ἐπιφανεστάτας αἱρέσεις τῶν φιλοσόφων εἴ τις ἀκριβῶς ἐξετάζοι, πλεῖστον ὅσον εὑρήσει διαφερούσας ἀλλήλων καὶ περὶ τῶν μεγίστων δοξῶν ἐναντία δοξαζούσας.

XXX. Οἱ δ' οὖν Χαλδαῖοι τὴν μὲν τοῦ κόσμου φύσιν ἀίδιόν φασιν εἶναι καὶ μήτε ἐξ ἀρχῆς γένεσιν ἐσχηκέναι μήθ' ὕστερον φθορὰν ἐπιδέξεσθαι· τὴν δὲ τῶν ὅλων τάξιν τε καὶ διακόσμησιν θείᾳ τινὶ προνοίᾳ γεγονέναι, καὶ νῦν ἕκαστα τῶν ἐν οὐρανῷ γινομένων οὐχ ὡς ἔτυχεν οὐδ' αὐτομάτως ἀλλ' ὡρισμένῃ τινὶ καὶ βεβαίως κεκυρωμένῃ θεῶν κρίσει συντελεῖσθαι. (2) Τῶν δ' ἄστρων πολυχρονίους παρατηρήσεις πεποιημένοι, καὶ τὰς ἑκάστου κινήσεις τε καὶ δυνάμεις ἀκριβέστατα πάντων ἀνθρώπων ἐπεγνωκότες, πολλὰ τῶν μελλόντων συμβαίνειν προλέγουσι τοῖς ἀνθρώποις. (3) Μεγίστην δέ φασιν εἶναι θεωρίαν καὶ δύναμιν περὶ τοὺς πέντε ἀστέρας τοὺς πλάνητας καλουμένους, οὓς ἐκεῖνοι κοινῇ μὲν ἑρμηνεῖς ὀνομάζουσιν, ἰδίᾳ δὲ τὸν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων Κρόνον ὀνομαζόμενον, ἐπιφανέστατον δὲ καὶ πλεῖστα καὶ μέγιστα προσημαίνοντα, καλοῦσιν ἡλίου· τοὺς δ' ἄλλους τέτταρας ὁμοίως τοῖς παρ' ἡμῖν ἀστρολόγοις ὀνομάζουσιν, Ἄρεος, Ἀφροδίτης, Ἑρμοῦ, Διός. (4) Διὰ τοῦτο δ' αὐτοὺς ἑρμηνεῖς καλοῦσιν, ὅτι τῶν ἄλλων ἀστέρων ἀπλανῶν ὄντων καὶ τεταγμένῃ πορείᾳ μίαν περιφορὰν ἐχόντων οὗτοι μόνοι πορείαν ἰδίαν ποιούμενοι τὰ μέλλοντα γίνεσθαι δεικνύουσιν, ἑρμηνεύοντες τοῖς ἀνθρώποις τὴν τῶν θεῶν ἔννοιαν. Τὰ μὲν γὰρ διὰ τῆς ἀνατολῆς, τὰ δὲ διὰ τῆς δύσεως, τινὰ δὲ διὰ τῆς χρόας προσημαίνειν φασὶν αὐτοὺς τοῖς προσέχειν ἀκριβῶς βουληθεῖσι· (5) ποτὲ μὲν γὰρ πνευμάτων μεγέθη δηλοῦν αὐτούς, ποτὲ δὲ ὄμβρων ἢ καυμάτων ὑπερβολάς, ἔστι δὲ ὅτε κομητῶν ἀστέρων ἐπιτολάς, ἔτι δὲ ἡλίου τε καὶ σελήνης ἐκλείψεις, καὶ σεισμούς, καὶ τὸ σύνολον πάσας τὰς ἐκ τοῦ περιέχοντος γεννωμένας περιστάσεις ὠφελίμους τε καὶ βλαβερὰς οὐ μόνον ἔθνεσι καὶ τόποις, ἀλλὰ καὶ βασιλεῦσι καὶ τοῖς τυχοῦσιν ἰδιώταις. (6) Ὑπὸ δὲ τὴν τούτων φορὰν λέγουσι τετάχθαι τριάκοντα

triantur, præclarum [in astrologia] habitum sibi comparant, tum quod ætas illa docilis est, tum quod multo tempore studiis insudant. (5) Apud Græcos vero plerique accedunt imparati, et philosophiam sero attingunt; operaque aliquatenus huc impensa, quærendi victus cura distracti, abscedunt. At licet pauci quidam philosophicæ se palæstræ totos mancipent, hi ipsi tamen quæstus gratia disciplinæ adhærent, novasque semper de placitis maximis disputationes movent, nec fixum in majorum vestigiis pedem tenent. (6) Quocirca Barbari, iisdem jugiter inhærendo, firmiter singula percipiunt. At Græci, ex artificio lucrum captando, novas condunt sectas, et de maximis inter se perceptis opinionibus contrariis disceptando faciunt ut discipuli sententiis huc illuc ancipites fluctuent, animique ipsorum per omnem vitam suspensi dubiique maneant, nec ulli rei certam tribuere assensionem queant. Nam si quis maxime insignes philosophorum sectas examinet, plurimum inter se discrepare et in gravissimis sententiis sibi adversari comperiet.

XXX. Ceterum Chaldæi mundi quidem naturam sempiternam esse perhibent, quæ neque certum principii ortum habeat, neque corruptionem ullo deinceps tempore admittat; sed ordinem hunc et ornatum universi a divina quadam providentia exsistere; quæque nunc in cœlo fiunt singula, non casu aut sua quadam sponte, sed determinato et firmiter rato deorum judicio perfici. (2) Ex longa igitur siderum observatione et accurata motuum atque virium cujusque cognitione, qua universos præstant mortales, multa hominibus eventura prædicunt. (3) Maximam vero considerationem et singularem efficacitatem tribuunt quinque stellis, quas planetas vocamus, illi vero communi nomine *interpretes* dicunt; præ ceteris autem eum, qui Cronus (*Saturnus*) a Græcis nominatur, quum clarissimus sit ac plurima maximaque portendat, Helium appellant; ceteros quattuor cum astrologis nostratibus Martem, Venerem, Mercurium et Jovem nuncupant. (4) Interpretum nomen ideo eis tribunt, quod quum ceteræ stellæ non errent, sed unam eandem semper ordinato cursu circumactionem habeant, hi soli peculiari suo itinere futura ostendant, deorumque voluntatem hominibus interpretum loco enuntient. Quædam enim ortu, quædam occasu, nonnulla per colores, si quis diligenter attendere velit, portendi ab his aiunt: (5) eas enim modo ventorum procellas, modo imbrium tempestates ingentesve calores, interdum etiam ortus cometarum, nec non solis et lunæ defectiones terræque tremores, et cunctas denique varietates, ab aere nos ambiente effectas, tam bonas, quam noxias, non solum gentibus terrisque, verum et regibus et privatis quibuslibet denuntiare. (6) His stellas triginta substituunt, quos deos vocant consiliarios:

ἀστέρας, οὓς προσαγορεύουσι βουλαίους θεούς· τούτων δὲ τοὺς μὲν ἡμίσεις τοὺς ὑπὲρ γῆν τόπους ἐφορᾶν, τοὺς δὲ ἡμίσεις τοὺς ὑπὸ τὴν γῆν, τὰ κατ' ἀνθρώπους ἐπισκοποῦντας ἅμα καὶ τὰ κατὰ τὸν οὐρανὸν συμβαίνοντα· διὰ δ' ἡμερῶν δέκα πέμπεσθαι τῶν μὲν ἄνω πρὸς τοὺς κάτω καθάπερ ἄγγελον ἕνα τῶν ἀστέρων, τῶν δ' ὑπὸ γῆν πρὸς τοὺς ἄνω πάλιν ὁμοίως ἕνα· καὶ ταύτην ἔχειν αὐτοὺς φορὰν ὡρισμένην καὶ περιόδῳ κεκυρωμένην αἰωνίῳ. (7) Τῶν θεῶν δὲ κυρίους εἶναί φασι δώδεκα τὸν ἀριθμόν, ὧν ἑκάστῳ μῆνα καὶ τῶν δώδεκα λεγομένων ζῳδίων ἓν προσνέμουσι. Διὰ δὲ τούτων φασὶ ποιεῖσθαι τὴν πορείαν τόν τε ἥλιον καὶ τὴν σελήνην καὶ πέντε τοὺς πλάνητας ἀστέρας, τοῦ μὲν ἡλίου τὸν ἴδιον κύκλον ἐν ἐνιαυτῷ τελοῦντος, τῆς δὲ σελήνης ἐνὶ μηνὶ τὴν ἰδίαν περίοδον διαπορευομένης.

XXXI. Τῶν δὲ πλανήτων ἕκαστον ἴδιον ἔχειν δρόμον καὶ διηλλαγμένως καὶ ποικίλως χρῆσθαι τοῖς τάχεσι καὶ τῇ τῶν χρόνων διαιρέσει· πλεῖστα δὲ πρὸς τὰς γενέσεις τῶν ἀνθρώπων συμβάλλεσθαι τούτους τοὺς ἀστέρας ἀγαθά τε καὶ κακά, διὰ δὲ τῆς τούτων φύσεώς τε καὶ θεωρίας μάλιστα γινώσκειν τὰ συμβαίνοντα τοῖς ἀνθρώποις. (2) Πεποιῆσθαι δέ φασι προρρήσεις ἄλλοις τε βασιλεῦσιν οὐκ ὀλίγοις καὶ τῷ καταπολεμήσαντι Δαρεῖον Ἀλεξάνδρῳ καὶ τοῖς μετ' αὐτὸν βασιλεύσασιν Ἀντιγόνῳ τε καὶ Σελεύκῳ τῷ Νικάτορι, ἐν ἅπασι δὲ τοῖς ῥηθεῖσιν εὐστοχηκέναι δοκοῦσιν· ὑπὲρ ὧν τὰ κατὰ μέρος ἐν οἰκειοτέροις ἀναγράψομεν καιροῖς. (3) Προλέγουσι δὲ καὶ τοῖς ἰδιώταις τὰ μέλλοντα συμβαίνειν οὕτως εὐστόχως, ὥστε τοὺς πειραθέντας θαυμάζειν τὸ γινόμενον καὶ μεῖζον ἢ κατ' ἄνθρωπον ἡγεῖσθαι. (4) Μετὰ δὲ τὸν ζῳδιακὸν κύκλον εἴκοσι καὶ τέτταρας ἀφορίζουσιν ἀστέρας, ὧν τοὺς μὲν ἡμίσεις ἐν τοῖς βορείοις μέρεσι, τοὺς δ' ἡμίσεις ἐν τοῖς νοτίοις τετάχθαι φασί, καὶ τούτων τοὺς μὲν ὁρωμένους τῶν ζώντων εἶναι καταριθμοῦσι, τοὺς δ' ἀφανεῖς τοῖς τετελευτηκόσι προσωρίσθαι νομίζουσιν, οὓς δικαστὰς τῶν ὅλων προσαγορεύουσιν. (5) Ὑπὸ πάντα δὲ τὰ προειρημένα τὴν σελήνην λέγουσι φέρεσθαι, ἔγγιστα μὲν τῆς γῆς οὖσαν διὰ τὴν βαρύτητα, διαπορευομένην δ' ἐν ἐλαχίστῳ χρόνῳ τὸν ἑαυτῆς δρόμον, οὐ διὰ τὴν ὀξύτητα τῆς φορᾶς, ἀλλὰ διὰ τὴν βραχύτητα τοῦ κύκλου. (6) Ὅτι δὲ τὸ φῶς ἀλλότριον ἔχει καὶ διότι τὰς ἐκλείψεις ποιεῖται διὰ τὸ σκίασμα τῆς γῆς παραπλήσια λέγουσι τοῖς Ἕλλησι· περὶ δὲ τῆς κατὰ τὸν ἥλιον ἐκλείψεως ἀσθενεστάτας ἀποδείξεις φέροντες οὐ τολμῶσι προλέγειν οὐδ' ἀκριβῶς ὑπὲρ αὐτῆς παραγράφειν τοὺς χρόνους. (7) Περὶ δὲ τῆς γῆς ἰδιωτάτας ἀποφάσεις ποιοῦνται, λέγοντες ὑπάρχειν αὐτὴν σκαφοειδῆ καὶ κοίλην, καὶ πολλὰς καὶ πιθανὰς ἀποδείξεις εὐποροῦσι περί τε ταύτης καὶ περὶ τῶν ἄλλων τῶν κατὰ τὸν κόσμον· ὑπὲρ ὧν τὰ κατὰ μέρος διεξιέναι τῆς ὑποκειμένης ἱστορίας ἀλλότριον εἶναι νομίζομεν. (8) Τοῦτο μέντοι γε διαβεβαιώσαιτ' ἄν τις προσηκόντως, ὅτι Χαλδαῖοι μεγίστην ἕξιν ἐν ἀστρολογίᾳ τῶν ἁπάντων ἀνθρώπων ἔχουσι καὶ διότι πλείστην

quorum dimidium loca supra terram, altera pars infra terram inspiciat, ita ut res mortalium simul et quæ in cœlo fiant, contemplentur. Decem intervallo dierum unum a supernis ad infernos veluti stellarum nuntium ablegari, et ab inferioribus ad superiores vicissim unum: atque hunc eis motum æterni circuitus lege sic esse definitum. (7) Deorum principes numerant duodecim: singulis mensem, et de duodecim zodiaci signis unum attribuunt. Per hæc sol et luna ipsis cursitant, ceterique planetæ quinque, ita ut sol anni, luna mensis spatio orbis sui iter emetiatur.

XXXI. Planetarum unicuique proprium assignant cursum, qui per disparia celeritatis momenta temporumque spatia exigatur. Has stellas plurimum tum boni tum mali ad hominum generationes et ortus conferre; et ex naturæ illarum consideratione præcipue cognosci eventus humanos. (2) Vaticinati sunt, ut aiunt, quum aliis regibus non paucis, tum etiam Alexandro, qui Darium bello fregit, ejusque successoribus Antigono et Seleuco Nicatori, et recte conjectasse omnia videntur; quæ tempore magis idoneo specialim referemus. (3) Privatis etiam, quid eventurum sit, exponunt, tam certo, ut experti pro miraculo humanum excedente modum istud reputent. (4) Extra zodiacum porro viginti quattuor definiunt stellas, quarum duodecim borealem, duodecim australem sibi regionem vindicent. Inter has, quæ apparent, viventibus deputant; quæ latent, ad mortuos pertinere existimant: et has omnium rerum judices appellant. (5) Infra hæc jam dicta omnia lunam ferri dictitant: quæ ob gravitatem terræ proxima exiguo tempore, non ob velocitatem cursus, sed circuli brevitatem, iter suum conficiat. (6) Eo, quod mutuata hanc luce splendere et deliquium pati interveniente terræ umbra perhibent, cum Græcorum sententia conveniunt. De solis autem defectionibus infirmissimas afferunt demonstrationes, quas nec prædicere, nec ad certum redigere tempus audent. (7) De terra vero peculiares omnino sententias proferunt, dum scaphæ similem cavamque esse affirmant. Ad quod, ut et cetera ad mundi rationem spectantia, demonstrandum, multis et probabilibus argumentis abundant. Verum de his singulatim referre, alienum ab historiæ nostræ instituto arbitramur. (8) Hoc tamen jure quis affirmarit, rei astrologicæ scientia Chaldæos mortalibus universis præcellere, et ma-

ἐπιμέλειαν ἐποιήσαντο ταύτης τῆς θεωρίας. (9) Περὶ δὲ τοῦ πλήθους τῶν ἐτῶν, ἐν οἷς φασι τὴν θεωρίαν τῶν κατὰ τὸν κόσμον πεποιῆσθαι τὸ σύστημα τῶν Χαλδαίων, οὐκ ἄν τις ῥαδίως πιστεύσειεν· ἐτῶν γὰρ ἑπτὰ καὶ τετταράκοντα μυριάδας καὶ τρεῖς ἐπὶ ταύταις χιλιάδας εἰς τὴν Ἀλεξάνδρου διάβασιν γεγονέναι καταριθμοῦσιν, ἀφ' ὅτου τὸ παλαιὸν ἤρξαντο τῶν ἄστρων τὰς παρατηρήσεις ποιεῖσθαι. (10) Καὶ περὶ μὲν Χαλδαίων ἀρκεσθησόμεθα τοῖς ῥηθεῖσιν, ἵνα μὴ μακρότερον ἀποπλανώμεθα τῆς οἰκείας ἱστορίας· περὶ δὲ τῆς Ἀσσυρίων βασιλείας ὡς ὑπὸ Μήδων κατελύθη προειρηκότες ἐπάνιμεν ὅθεν ἐξέβημεν.

XXXII. Ἐπεὶ δὲ διαφωνοῦσιν οἱ παλαιότατοι τῶν συγγραφέων περὶ τῆς μεγίστης τῶν Μήδων ἡγεμονίας, οἰκεῖον εἶναι διαλαμβάνομεν τοῖς φιλαλήθως τὰς πράξεις ἱστορεῖν βουλομένοις τὴν διαφορὰν τῶν ἱστοριογράφων παρ' ἄλληλα θεῖναι. (2) Ἡρόδοτος μὲν οὖν κατὰ Ξέρξην γεγονὼς τοῖς χρόνοις φησὶν Ἀσσυρίους ἔτη πεντακόσια πρότερον τῆς Ἀσίας ἄρξαντας ὑπὸ Μήδων καταλυθῆναι· ἔπειτα βασιλέα μὲν μηδένα γενέσθαι τὸν ἀμφισβητήσαντα τῶν ὅλων ἐπὶ πολλὰς γενεάς, τὰς δὲ πόλεις καθ' ἑαυτὰς ταττομένας διοικεῖσθαι δημοκρατικῶς· τὸ δὲ τελευταῖον πολλῶν ἐτῶν διελθόντων αἱρεθῆναι βασιλέα παρὰ τοῖς Μήδοις ἄνδρα δικαιοσύνῃ διάφορον, ὄνομα Κυαξάρην. (3) Τοῦτον δὲ πρῶτον ἐπιχειρῆσαι προσάγεσθαι τοὺς πλησιοχώρους, καὶ τοῖς Μήδοις ἀρχηγὸν γενέσθαι τῆς τῶν ὅλων ἡγεμονίας· ἔπειτα τοὺς ἐγγόνους ἀεὶ προσκαταχτωμένους πολλὴν τῆς ὁμόρου χώρας αὐξῆσαι τὴν βασιλείαν μέχρι Ἀστυάγους τοῦ καταπολεμηθέντος ὑπὸ Κύρου καὶ Περσῶν· περὶ ὧν νῦν ἡμεῖς τὰ κεφάλαια προειρηκότες τὰ κατὰ μέρος ὕστερον ἀκριβῶς ἀναγράψομεν, ἐπειδὰν ἐπὶ τοὺς οἰκείους χρόνους ἐπιβάλωμεν· κατὰ γὰρ τὸ δεύτερον ἔτος τῆς ἑπτακαιδεκάτης Ὀλυμπιάδος ᾑρέθη βασιλεὺς ὑπὸ Μήδων Κυαξάρης καθ' Ἡρόδοτον. (4) Κτησίας δὲ ὁ Κνίδιος τοῖς μὲν χρόνοις ὑπῆρξε κατὰ τὴν Κύρου στρατείαν ἐπὶ Ἀρταξέρξην τὸν ἀδελφόν, γενόμενος δὲ αἰχμάλωτος, καὶ διὰ τὴν ἰατρικὴν ἐπιστήμην ἀναληφθεὶς ὑπὸ τοῦ βασιλέως, ἑπτακαίδεκα ἔτη διετέλεσε τιμώμενος ὑπ' αὐτοῦ. Οὗτος οὖν φησιν ἐκ τῶν βασιλικῶν διφθερῶν, ἐν αἷς οἱ Πέρσαι τὰς παλαιὰς πράξεις κατά τινα νόμον εἶχον συντεταγμένας, πολυπραγμονῆσαι τὰ καθ' ἕκαστον καὶ συνταξάμενος τὴν ἱστορίαν εἰς τοὺς Ἕλληνας ἐξενεγκεῖν. (5) Φησὶν οὖν μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς Ἀσσυρίων ἡγεμονίας Μήδους προστῆναι τῆς Ἀσίας Ἀρβάκου βασιλεύοντος τοῦ Σαρδανάπαλλον καταπολεμήσαντος, καθότι προείρηται. (6) Τούτου δ' ἄρξαντος ἔτη δυσὶ λείποντα τῶν τριάκοντα διαδέξασθαι τὴν βασιλείαν τὸν υἱὸν Μαυδάκην, ὃν ἄρξαι τῆς Ἀσίας ἔτη πεντήκοντα· μετὰ δὲ τοῦτον τριάκοντα μὲν ἔτη βασιλεῦσαι Σώσαρμον, πεντήκοντα δὲ Ἀρτύκαν, δύο δὲ πρὸς τοῖς εἴκοσι τὸν προσαγορευόμενον Ἀρβιάνην, τετταράκοντα δὲ Ἀρταῖον.

XXXIII. Ἐπὶ δὲ τούτου συστῆναι μέγαν πόλεμον

ximam huic speculationi operam tribuisse. (9) At numerum annorum, quibus mundi considerationi vacasse collegium Chaldæorum asseverant, haud facile credideris: nam ad expeditionem Alexandri in Asiam quadringenta et septuaginta tria millia numerant, ex quo primum sidera observare cœperint. (10) At ne longius a proposito deflectamus, hic narrationis de Chaldæis modus esto. Jam ergo, quum de Assyriorum imperio ejusque ad Medos translatione a nobis dictum sit, eo, unde digressa fuit oratio, revertemur.

XXXII. Quum de amplissimo Medorum principatu antiquissimi auctores inter se dissentiant, ab officio illorum, qui vere res gestas commemorare volunt, haud alienum ducimus, si historicorum discrepantias conferamus. (2) Herodotus igitur, qui Xerxis tempore floruit, Assyrios, quum quingentis annis Asiæ imperium antea tenuissent, a Medis subactos esse tradit. Hinc per multas ætates nullum fuisse regem, qui summum imperium sibi vindicasset, civitatesque suo quamque loco populari sub administratione se continuisse. Tandem post multorum annorum decursum Cyaxarem, virum justitia insignem, a Medis ad regnum evectum fuisse. (3) Hunc primum vicinos Medis populos suæ ditioni subjunxisse, summoque imperio initium dedisse: posteros ejus, subinde prolatatis in propinqua finibus, regnum auxisse usque ad Astyagem, quem Cyrus cum Persis debellasset. Quorum nunc summa tantum capita perstrinximus: singula deinceps, ubi ad competentia illis tempora deventum est, diligentius describemus. Nam secundo decimæ septimæ Olympiadis anno, ut Herodotus tradit, rex a Medis Cyaxares electus est. (4) Ctesias vero Cnidius sub expeditionem Cyri adversus Artaxerxem fratrem vixit. Captus enim tunc, et ob artis medicæ scientiam a rege in gratiam receptus, septemdecim annos cum honore apud illum exegit. Hic e regiis membranis, in quibus res antiquas Persæ, jussu legis cujusdam, ordine descriptas habebant, singula se multo cum studio indagasse, inque historicum ordinem redacta ad Græcos transtulisse dicit. (5) Is igitur post dejectos imperio Assyrios, Medos Asiæ præfuisse tradit, imperatore Arbace, qui Sardanapallum armis superavit, ut dictum est supra. (6) Qui postquam duodetriginta regnasset annos, filium ejus Maudacen successisse, quinquaginta annos Asiæ imperantem. Post hunc annos triginta regnasse Sosarmum, quinquaginta Artycam, viginti duos Arbianen, quadraginta Artæum.

XXXIII. Hujus tempore ingens bellum Medis cum Cadu-

τοῖς Μήδοις πρὸς Καδουσίους διὰ τοιαύτας αἰτίας. Παρσώνδην τὸν Πέρσην, θαυμαζόμενον ἐπ' ἀνδρείᾳ καὶ συνέσει καὶ ταῖς ἄλλαις ἀρεταῖς, φίλον τε ὑπάρξαι τῷ βασιλεῖ καὶ μέγιστον ἰσχῦσαι τῶν μετεχόντων τοῦ βασιλικοῦ συνεδρίου. (2) Τοῦτον δ' ὑπὸ τοῦ βασιλέως ἔν τινι κρίσει λυπηθέντα φυγεῖν μετὰ πεζῶν μὲν τρισχιλίων, ἱππέων δὲ χιλίων εἰς Καδουσίους, παρ' οἷς ἦν ἐκδεδομένος τὴν ἰδίαν ἀδελφὴν τῷ μάλιστα δυναστεύοντι κατὰ τούτους τοὺς τόπους. (3) Γενόμενον δὲ ἀποστάτην καὶ πείσαντα τὸ σύμπαν ἔθνος ἀντέχεσθαι τῆς ἐλευθερίας, αἱρεθῆναι στρατηγὸν διὰ τὴν ἀνδρείαν. Ἔπειτα πυνθανόμενον ἀθροιζομένην ἐπ' αὐτὸν μεγάλην δύναμιν, καθοπλίσαι τοὺς Καδουσίους πανδημεί, καὶ καταστρατοπεδεῦσαι πρὸς ταῖς εἰς τὴν χώραν εἰσβολαῖς ἔχοντα τοὺς σύμπαντας οὐκ ἐλάττους εἴκοσι μυριάδων. (4) Τοῦ δὲ βασιλέως Ἀρταίου στρατεύσαντος ἐπ' αὐτὸν μυριάσιν ὀγδοήκοντα μάχῃ κρατῆσαι καὶ πλείους μὲν τῶν πεντακισμυρίων ἀνελεῖν, τὴν δ' ἄλλην δύναμιν ἐκβαλεῖν ἐκ τῆς Καδουσίων χώρας. Διὸ καὶ παρὰ τοῖς ἐγχωρίοις θαυμαζόμενον αἱρεθῆναι βασιλέα, καὶ τὴν Μηδίαν συνεχῶς λεηλατεῖν καὶ πάντα τόπον καταφθείρειν. (5) Μεγάλης δὲ δόξης τυχόντα, καὶ γήρᾳ μέλλοντα καταστρέφειν τὸν βίον, ἀρὰν θέσθαι παραστησάμενον τὸν διαδεχόμενον τὴν ἀρχήν, ὅπως μηδέποτε διαλύσωνται τὴν ἔχθραν Καδούσιοι πρὸς Μήδους· εἰ δὲ συνθοῖντο ὁμολογίας, ἐξώλεις γενέσθαι τούς τε ἀπὸ τοῦ γένους αὐτοῦ καὶ Καδουσίους ἅπαντας. (6) Διὰ δὲ ταύτας τὰς αἰτίας ἀεὶ πολεμικῶς ἐσχηκέναι Καδουσίους πρὸς Μήδους, καὶ μηδέποτε τοῖς τούτων βασιλεῦσιν ὑπηκόους γεγονέναι, μέχρι οὗ Κῦρος εἰς Πέρσας μετέστησε τὴν ἡγεμονίαν.

XXXIV. Τῶν δὲ Μήδων βασιλεῦσαι μετὰ τὴν Ἀρταίου τελευτὴν Ἀρτύνην μὲν ἔτη δύο πρὸς τοῖς εἴκοσι, Ἀστιβάραν δὲ τετταράκοντα· ἐπὶ δὲ τούτου Πάρθους ἀποστάντας Μήδων Σάκαις τήν τε χώραν καὶ τὴν πόλιν ἐγχειρίσαι. (2) Διόπερ συστάντος πολέμου τοῖς Σάκαις πρὸς Μήδους, ἐπ' ἔτη πλείω γενέσθαι τε μάχας οὐκ ὀλίγας καὶ συχνῶν παρ' ἀμφοτέροις ἀναιρεθέντων τὸ τελευταῖον εἰρήνην αὐτοὺς ἐπὶ τοῖσδε συνθέσθαι, Πάρθους μὲν ὑπὸ Μήδους τετάχθαι, τῶν δὲ προϋπαρχόντων ἑκατέρους κυριεύσαντας φίλους εἶναι καὶ συμμάχους ἀλλήλοις εἰς τὸν ἅπαντα χρόνον. (3) Βασιλεῦσαι δὲ τότε τῶν Σακῶν γυναῖκα τὰ κατὰ πόλεμον ἐζηλωκυῖαν καὶ τόλμῃ τε καὶ πράξει πολὺ διαφέρουσαν τῶν ἐν Σάκαις γυναικῶν, ὄνομα Ζαρίναν. Καθόλου μὲν οὖν τὸ ἔθνος τοῦτο γυναῖκας ἀλκίμους ἔχει καὶ κοινωνούσας τοῖς ἀνδράσι τῶν ἐν τοῖς πολέμοις κινδύνων, ταύτην δὲ λέγεται τῷ τε κάλλει γενέσθαι πασῶν εὐπρεπεστάτην καὶ ταῖς ἐπιβολαῖς καὶ τοῖς κατὰ μέρος ἐγχειρήμασι θαυμαστήν. (4) Τῶν μὲν γὰρ πλησιοχώρων βαρβάρων τοὺς ἐπηρμένους τῷ θράσει καὶ καταδουλουμένους τὸ ἔθνος τῶν Σακῶν καταπολεμῆσαι, τῆς δὲ χώρας πολλὴν ἐξημερῶσαι, καὶ πόλεις οὐκ ὀλίγας κτίσαι, καὶ τὸ σύνολον εὐδαιμονέστερον τὸν βίον τῶν ὁμοεθνῶν

siis conflatum memoratur; idque has ob causas. Parsondes quidam Persa in admiratione erat ob fortitudinem et prudentiam aliasque virtutes, et regi percarus, ac præ aliis in regio senatu maxime pollebat. (2) Is in judicio quodam a rege offensus, cum tribus millibus peditum et mille equitibus ad Cadusios profugit, apud quos sororem cuidam nuptum collocarat, cujus maxima illis in locis potestas. (3) Ibi, postquam rebellis toti populo persuaserat, ut in libertatem se vindicaret, propter fortitudinem creatur imperator. Audiens vero ingentem adversus se exercitum cogi, ex tota gente Cadusiorum copias non minus ducentis millibus armat, et ad introitus provinciæ castra ponit. (4) Ac quamvis rex Artæus octingenta hominum millia in eum duceret, vicit tamen Parsondes, et supra quinquaginta millia cecidit, et reliquias hostilis exercitus e finibus Cadusiorum exegit. Hoc tantum admirationis ei conscivit, ut ab incolis rex crearetur. Exinde perpetuis Mediam incursionibus vexare, et omnia passim loca vastare. (5) Magnam igitur assecutus gloriam, quum vitæ jam finis instaret, advocato ad se successore, cum diris precatur, ne unquam Cadusii inimicitias adversus Medos deponerent; sin pacis conditiones reciperent, ut progenies illius cum universis Cadusiis radicitus male periret. (6) Eam ob causam hostili in Medos animo Cadusii fuerunt perpetuo, nec unquam regibus illorum paruere, donec Cyrus imperium ad Persas traduxit.

XXXIV. Medis autem post Artæum præfuit Artynes ad viginti duos annos, post Astibaras quadraginta; quo regnante, Parthi Medis parere recusantes, et provinciam et urbem Sacis in potestatem tradunt. (2) Hinc orto inter Sacas Medosque bello, per complures annos prœliis non paucis disceptatur, et, magnis utrinque stragibus editis, pax tandem his pactis initur, ut Parthis ad officium reductis, utrique, quæ tenuissent antea, tenerent, et perpetuo inter se deinceps amici sociique forent. (3) Sacarum tunc regnum administrabat Zarina, mulier rerum bellicarum studiosa, et omnes Sacarum feminas audacia et ad res gerendas industria longe superans. Gens enim hæc inprimis mulieres habet fortes et sociam viris operam in bellorum discrimine navantes. Illam vero pulchritudine etiam præ omnibus eminuisse, consiliorumque sollertia et actionum quarundam strenuitate fuisse admirabilem prædicant. (4) Barbaros enim finitimos, qui arrogantia elati servitutis jugo Sacas premebant, bello subegit, et magnam regionis partem ad mitiorem traduxit cultum, urbesque non paucas exstruxit;

ποιῆσαι. (5) Διὸ καὶ τοὺς ἐγχωρίους μετὰ τὴν τελευτὴν αὐτῆς χάριν ἀποδιδόντας τῶν εὐεργεσιῶν καὶ τῆς ἀρετῆς μνημονεύοντας τάφον οἰκοδομῆσαι πολὺ τῶν ὄντων παρ' αὐτοῖς ὑπερέχοντα· ὑποστησαμένους γὰρ πυραμίδα τρίγωνον τριῶν μὲν σταδίων ἑκάστην πλευρὰν αὐτῆς κατασκευάσαι τὸ μῆκος, τὸ δ' ὕψος σταδιαῖον, εἰς ὀξὺ συνηγμένης τῆς κορυφῆς· ἐπιστῆσαι δὲ τῷ τάφῳ καὶ χρυσῆν εἰκόνα κολοττικήν, καὶ τιμὰς ἡρωικὰς ἀπονεῖμαι, καὶ τἄλλα πάντα μεγαλοπρεπέστερα ποιεῖν τῶν τοῖς προγόνοις αὐτῆς συγχωρηθέντων. (6) Ἀστιβάρα δὲ τοῦ βασιλέως τῶν Μήδων γήρᾳ τελευτήσαντος ἐν Ἐκβατάνοις τὴν ἀρχὴν Ἀσπάδαν τὸν υἱὸν διαδέξασθαι τὸν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων Ἀστυάγην καλούμενον. Τούτου δ' ὑπὸ Κύρου τοῦ Πέρσου καταπολεμηθέντος μεταπεσεῖν τὴν βασιλείαν εἰς Πέρσας· περὶ ὧν ἡμεῖς τὰ κατὰ μέρος ἐν τοῖς ἰδίοις χρόνοις ἀκριβῶς ἀναγράψομεν. (7) Περὶ μὲν οὖν τῆς Ἀσσυρίων καὶ Μήδων βασιλείας καὶ τῆς τῶν συγγραφέων διαφωνίας ἱκανῶς εἰρῆσθαι νομίζομεν· περὶ δὲ τῆς Ἰνδικῆς καὶ τῶν ἐν ταύτῃ μυθολογουμένων ἐν μέρει διέξιμεν.

XXXV. Ἡ τοίνυν Ἰνδικὴ τετράπλευρος οὖσα τῷ σχήματι, τὴν μὲν πρὸς ἀνατολὰς νεύουσαν πλευρὰν καὶ τὴν πρὸς τὴν μεσημβρίαν ἡ μεγάλη περιέχει θάλαττα, τὴν δὲ πρὸς τὰς ἄρκτους τὸ Ἡμωδὸν ὄρος διείργει τῆς Σκυθίας, ἣν κατοικοῦσι τῶν Σκυθῶν οἱ προσαγορευόμενοι Σάκαι· τὴν δὲ τετάρτην τὴν πρὸς δύσιν ἐστραμμένην διείληφεν ὁ Ἰνδὸς προσαγορευόμενος ποταμός, μέγιστος ὢν σχεδὸν τῶν ἁπάντων μετὰ τὸν Νεῖλον. (2) Τὸ δὲ μέγεθος τῆς ὅλης Ἰνδικῆς φασιν ὑπάρχειν ἀπὸ μὲν ἀνατολῶν πρὸς δύσιν δισμυρίων ὀκτακισχιλίων σταδίων, ἀπὸ δὲ τῶν ἄρκτων πρὸς μεσημβρίαν τρισμυρίων δισχιλίων. Τηλικαύτη δὲ οὖσα τὸ μέγεθος δοκεῖ μάλιστα τοῦ κόσμου περιέχειν τὸν τῶν θερινῶν τροπῶν κύκλον, καὶ πολλαχῇ μὲν ἐπ' ἄκρας τῆς Ἰνδικῆς ἰδεῖν ἔστιν ἀσκίους ὄντας τοὺς γνώμονας, νυκτὸς δὲ τὰς ἄρκτους ἀθεωρήτους· ἐν δὲ τοῖς ἐσχάτοις οὐδ' αὐτὸν τὸν ἀρκτοῦρον φαίνεσθαι· καθ' ὃν δὴ τρόπον φασὶ καὶ τὰς σκιὰς κεκλίσθαι πρὸς μεσημβρίαν. (3) Ἡ δ' οὖν Ἰνδικὴ πολλὰ μὲν ὄρη καὶ μεγάλα ἔχει δένδρεσι παντοδαποῖς καρπίμοις πληθύοντα, πολλὰ δὲ πεδία καὶ μεγάλα καρποφόρα, τῷ μὲν κάλλει διάφορα, ποταμῶν δὲ πλήθεσι διαιρούμενα. Τὰ πολλὰ δὲ τῆς χώρας ἀρδεύεται, καὶ διὰ τοῦτο διττοὺς ἔχει τοὺς κατ' ἔτος καρπούς· ζῴων τε παντοδαπῶν γέμει διαφόρων τοῖς μεγέθεσι καὶ ταῖς ἀλκαῖς, τῶν μὲν χερσαίων, τῶν δὲ καὶ πτηνῶν. (4) Καὶ πλείστους δὲ καὶ μεγίστους ἐλέφαντας ἐκτρέφει, χορηγοῦσα τὰς τροφὰς ἀφθόνως, δι' ἃς ταῖς ῥώμαις τὰ θηρία ταῦτα πολὺ προέχει τῶν κατὰ τὴν Λιβύην γεννωμένων· διὸ καὶ πολλῶν θηρευομένων ὑπὸ τῶν Ἰνδῶν καὶ πρὸς τοὺς πολεμικοὺς ἀγῶνας κατασκευαζομένων μεγάλας συμβαίνει γίνεσθαι ῥοπὰς πρὸς τὴν νίκην.

XXXVI. Ὁμοίως δὲ καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἡ πολυκαρπία τρέφουσα τοῖς τε ἀναστήμασι τῶν σωμάτων

gentis denique suæ vitam multo beatiorem effecit. (5) Ideoque cives post obitum ejus, ut gratiam pro beneficiis referrent, virtutumque memoriam conservarent, sepulcrum ei cetera longe supereminens construxere. Pyramidem enim triquetram ex fundamento eduxerunt : cujus latera ad ternûm stadiûm longitudinem protenderentur, vertex in acutum mucronem desinens ad stadii altitudinem assurgeret. Colossea quoque effigie super bustum erecta, heroicos illi honores consecrarunt, reliqua omnia longe magnificentius quam majoribus ejus impendentes. (6) Hinc Astibara, Medorum rege, per senii infirmitatem exstincto in Ecbatanis, filius ejus Aspadas, quem Astyagem Græci vocant, regnum accepit. Eo Cyri Persæ armis oppresso, ad Persas imperium devolutum est : de quibus suo loco singillatim a nobis perscribetur. (7) De Assyriorum ergo Medorumque imperio et scriptorum inter se dissensione satis dictum jam putamus. Nunc ad Indiam et fabulosas ibi res deinceps exponendas transimus.

XXXV. India figura quadrilatera est; ad orientem vergens latus et alterum, quod meridiem respicit, magnum illud mare circumdat; quod arctos versus tendit, Emodus mons a Scythia, quam Sacæ habitant, dividit; quartum ad occidentem Indus fluvius, post Nilum fere maximus omnium, disterminat. (2) Totius Indiæ magnitudinem ab ortu versus occasum, duodetriginta millibus stadiorum; a septemtrionibus versus meridiem, triginta duobus millibus definiunt. Hæc tanta Indiæ magnitudo præ ceteris mundi partibus maxime solstitii æstivi tropicum complecti videtur. Et in multis remotioris Indiæ regionibus nullam interdiu a gnomonibus umbram spargi, noctuque Arctos visum subterfugere, videre est, immo in extremo ejus nec ipse Arcturus apparet. Hac ratione umbras quoque ad austrum cadere perhibent. (3) Crebros India montes habet, omni genere arborum fœcundarum refertos; campis etiam frugiferis longe lateque abundat, qui et amœnitate soli præstant, et ab amnium multitudine intersecantur. Et quia passim irrigatur, fit ut bis in anno fructibus exuberet, et varia bestiarum genera, tam volatilium, quam terrestrium, magnitudine ac robore insigni producat. (4) Plurimos porro ac prægrandes elephantos, pascuis abunde suppeditatis, nutrit; quapropter id genus belluæ istic locorum Africanas viribus multo præstant. Ideo quum larga earum sit Indis venatio, ad certamina bellica institutæ multum ad obtinendum victorias momenti afferunt.

XXXVI. Similiter frugum copia, ut proceritate corporum et crassitie excellant homines, efficit : ut vero nihilo-

καὶ τοῖς ὄγκοις ὑπερφέροντας κατασκευάζει· εἶναι δὲ αὐτοὺς συμβαίνει καὶ πρὸς τὰς τέχνας ἐπιστήμονας, ὡς ἂν ἀέρα μὲν ἕλκοντας καθαρόν, ὕδωρ δὲ λεπτομερέστατον πίνοντας. (2) Ἡ δὲ γῆ πάμφορος οὖσα τοῖς ἡμέροις καρποῖς ἔχει καὶ φλέβας καταγείους πολλῶν καὶ παντοδαπῶν μετάλλων· γίνεται γὰρ ἐν αὐτῇ πολὺς μὲν ἄργυρος καὶ χρυσός, οὐκ ὀλίγος δὲ χαλκὸς καὶ σίδηρος, ἔτι δὲ καττίτερος καὶ τἄλλα τὰ πρὸς κόσμον τε καὶ χρείαν καὶ πολεμικὴν παρασκευὴν ἀνήκοντα. (3) Χωρὶς δὲ τῶν δημητριακῶν καρπῶν φύεται κατὰ τὴν Ἰνδικὴν πολλὴ μὲν κέγχρος, ἀρδευομένη τῇ τῶν ποταμίων ναμάτων δαψιλείᾳ, πολὺ δὲ ὄσπριον καὶ διάφορον, ἔτι δὲ ὄρυζα καὶ τὸ προσαγορευόμενον βόσπορον, καὶ μετὰ ταῦτ' ἄλλα πολλὰ τῶν πρὸς διατροφὴν χρησίμων· καὶ τούτων τὰ πολλὰ ὑπάρχει αὐτοφυῆ· οὐκ ὀλίγους δὲ καὶ ἄλλους ἐδωδίμους καρποὺς φέρει δυναμένους τρέφειν ζῷα, περὶ ὧν μακρὸν ἂν εἴη γράφειν. (4) Διὸ καί φασι μηδέποτε τὴν Ἰνδικὴν ἐπισχεῖν λιμὸν ἢ καθόλου σπάνιν τῶν πρὸς τροφὴν ἥμερον ἀνηκόντων. Διττῶν γὰρ ὄμβρων ἐν αὐτῇ γινομένων καθ' ἕκαστον ἔτος, τοῦ μὲν χειμερινοῦ, καθὰ παρὰ τοῖς ἄλλοις ὁ σπόρος τῶν πυρίνων γίνεται καρπῶν, τοῦ δ' ἑτέρου κατὰ τὴν θερινὴν τροπήν, καθ' ἣν σπείρεσθαι συμβαίνει τὴν ὄρυζαν καὶ τὸ βόσπορον, ἔτι δὲ σήσαμον καὶ κέγχρον, κατὰ [δὲ] τὸ πλεῖστον ἀμφοτέροις τοῖς καρποῖς οἱ κατὰ τὴν Ἰνδικὴν ἐπιτυγχάνουσι· πάντων δὲ (μὴ) τελεσφορουμένων θατέρου, τῶν καρπῶν οὐκ ἀποτυγχάνουσιν. (5) Οἵ τε αὐτοματίζοντες καρποὶ καὶ αἱ κατὰ τοὺς ἑλώδεις τόπους φυόμεναι ῥίζαι διάφοροι ταῖς γλυκύτησιν οὖσαι πολλὴν παρέχονται τοῖς ἀνθρώποις δαψίλειαν· πάντα γὰρ σχεδὸν τὰ κατὰ τὴν χώραν πεδία γλυκεῖαν ἔχει τὴν ἀπὸ τῶν ποταμῶν ἰκμάδα καὶ τὴν ἀπὸ τῶν ὄμβρων τῶν ἐν τῷ θέρει [γινομένων] κατ' ἐνιαυτὸν κυκλικῇ τινι περιόδῳ παραδόξως εἰωθότων γίνεσθαι δαψίλειαν, χλιαρῶν πιπτόντων ὑδάτων ἐκ τοῦ περιέχοντος ἀέρος, καὶ τὰς ἐν τοῖς ἕλεσι ῥίζας ἕψοντος τοῦ καύματος, καὶ μάλιστα τῶν μεγάλων καλάμων. (6) Συμβάλλονται δὲ παρὰ τοῖς Ἰνδοῖς καὶ τὰ νόμιμα πρὸς τὸ μηδέποτε ἔνδειαν τροφῆς παρ' αὐτοῖς εἶναι· παρὰ μὲν γὰρ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις οἱ πολέμιοι καταφθείροντες τὴν χώραν ἀγεώργητον κατασκευάζουσι· παρὰ δὲ τούτοις τῶν γεωργῶν ἱερῶν καὶ ἀσύλων ἐωμένων, οἱ πλησίον τῶν παρατάξεων γεωργοῦντες ἀνεπαίσθητοι τῶν κινδύνων εἰσίν. (7) Ἀμφότεροι γὰρ οἱ πολεμοῦντες ἀλλήλους μὲν ἀποκτείνουσιν ἐν ταῖς μάχαις, τοὺς δὲ περὶ τὴν γεωργίαν ὄντας ἐῶσιν ἀβλαβεῖς, ὡς κοινοὺς ὄντας ἁπάντων εὐεργέτας, τάς τε χώρας τῶν ἀντιπολεμούντων οὔτ' ἐμπυρίζουσιν οὔτε δενδροτομοῦσιν.

XXXVII. Ἔχει δὲ καὶ ποταμοὺς ἡ χώρα τῶν Ἰνδῶν πολλοὺς καὶ μεγάλους πλωτούς, οἳ τὰς πηγὰς ἔχοντες ἐν τοῖς ὄρεσι τοῖς πρὸς τὰς ἄρκτους κεκλιμένοις φέρονται διὰ τῆς πεδιάδος, ὧν οὐκ ὀλίγοι συμμίσγοντες ἀλλήλοις ἐμβάλλουσιν εἰς ποταμὸν τὸν ὀνομαζόμενον Γάγγην. (2) Οὗτος δὲ τὸ πλάτος γενόμενος σταδίων

minus artium scientia præstent, sors tulit; utpote quibus purus aer attrahitur, et aqua subtilissima bibitur. (2) Tellus, mitiorum fructuum copia redundans, subterraneas quoque omnis generis metallorum venas habet. Nam multum ibi argenti et auri, nec parum æris ferrique et stanni nascitur, ceteraque omnia, quæ ad ornatum et usum, nec non ad bellicos apparatus conducant, abunde suppetunt. (3) Præter fruges Cereales, etiam milium in India copiosum, a benigna fluviorum irrigatione, provenit. Porro magna leguminum ibi copia et varietas; adde oryzam, et quod vocant bosporum, aliaque complura ad vitæ sustentationem commoda; adde ceteros esculentos fructus, animantibus nutriendis aptos: de quibus scribere longum est. (4) Idcirco nunquam a fame, aut ulla victus mansuetioris inopia Indiam vexari perhibent. Quum enim bis quolibet anno in India pluat, semel sub hiemem, quando tritici, sicuti apud alios, fit sementis; iterum circa solstitium æstivum, in quod oryzæ, bospori, sesami et milii satio incidit: ex utraque messe ut plurimum Indis larga frugum copia redit. Quodsi una messis non perfecte omnia præstat, alterius certe frugibus non destituuntur. (5) Quin etiam sponte procreati fructus et in palustribus enatæ radices dulcedine eximia largam sui copiam mortalibus præbent. Omnes enim prope regionis illius campi dulci amnium imbriumque, qui anniversario per æstatem circuitu exsistere repente solent, humore perfunduntur. Radices autem in paludibus, præsertim magnarum arundinum, æstus solis percoquit. (6) Ad id vero, ne fames apud Indos ingravescat, plurimum etiam leges conferunt. Apud alios enim mortales populatione hostili terra inculta redditur; sed apud hos agricolæ sacri et inviolabiles manent, ita ut nec proximi collatis aciebus et pugnis aliquid periculi sentiant. (7) Nam belligerantium utrinque acies in se quidem mutua inter pugnandum cæde grassantur; sed terræ culturæ deditos haudquaquam lædunt, utpote qui communi omnes beneficio sibi devinciant. Ideo neque incendiis neque arborum excisionibus hostium terras multant.

XXXVII. Amnes præterea multos habet India magnosque et navigiis aptos, qui in Borealibus orti montibus per campestria decurrunt, multique eorum inter se commixti in fluvium, Gangen Indis vocitatum, sese effundunt. (2) Is triginta stadiorum latitudine a borea defertur ad meridiem,

τριάκοντα φέρεται μὲν ἀπὸ τῆς ἄρκτου πρὸς μεσημβρίαν, ἐξερεύγεται δὲ εἰς τὸν Ὠκεανόν, ἀπολαμβάνων εἰς τὸ πρὸς ἕω μέρος τὸ ἔθνος τὸ τῶν Γανδαριδῶν, πλείστους ἔχον καὶ μεγίστους ἐλέφαντας. (3) Διὸ καὶ τῆς χώρας ταύτης οὐδεὶς πώποτε βασιλεὺς ἔπηλυς ἐκράτησε, πάντων τῶν ἀλλοεθνῶν φοβουμένων τὸ πλῆθος καὶ τὴν ἀλκὴν τῶν θηρίων. Καὶ γὰρ Ἀλέξανδρος ὁ Μακεδὼν ἁπάσης τῆς Ἀσίας κρατήσας μόνους τοὺς Γανδαρίδας οὐκ ἐπολέμησε· καταντήσας γὰρ ἐπὶ τὸν Γάγγην ποταμὸν μετὰ πάσης τῆς δυνάμεως, καὶ τοὺς ἄλλους Ἰνδοὺς καταπολεμήσας, ὡς ἐπύθετο τοὺς Γανδαρίδας ἔχειν τετρακισχιλίους ἐλέφαντας πολεμικῶς κεκοσμημένους, ἀπέγνω τὴν ἐπ' αὐτοὺς στρατείαν. (4) Ὁ δὲ παραπλήσιος τῷ Γάγγῃ ποταμός, προσαγορευόμενος δὲ Ἰνδός, ἄρχεται μὲν ὁμοίως ἀπὸ τῶν ἄρκτων, ἐμβάλλων δὲ εἰς τὸν Ὠκεανὸν ἀφορίζει τὴν Ἰνδικήν· πολλὴν δὲ διεξιὼν πεδιάδα χώραν δέχεται ποταμοὺς οὐκ ὀλίγους πλωτούς, ἐπιφανεστάτους δὲ Ὕπανιν καὶ Ὑδάσπην καὶ Ἀκεσίνον. (5) Χωρὶς δὲ τούτων ἄλλο πλῆθος ποταμῶν παντοδαπῶν διαρρεῖ, καὶ ποιεῖ κατάφυτον πολλοῖς κηπεύμασι καὶ καρποῖς παντοδαποῖς τὴν χώραν. Τοῦ δὲ κατὰ τοὺς ποταμοὺς πλήθους καὶ τῆς τῶν ὑδάτων ὑπερβολῆς αἰτίαν φέρουσιν οἱ παρ' αὐτοῖς φιλόσοφοι καὶ φυσικοὶ τοιαύτην· (6) τῆς Ἰνδικῆς φασι τὰς περικειμένας χώρας, τήν τε Σκυθῶν καὶ Βακτριανῶν, ἔτι δὲ καὶ τῶν Ἀριανῶν, ὑψηλοτέρας εἶναι τῆς Ἰνδικῆς· ὥστε εὐλόγως εἰς τὴν ὑποκειμένην χώραν πανταχόθεν συρρεούσας τὰς λιβάδας ἐκ τοῦ κατ' ὀλίγον ποιεῖν τοὺς τόπους καθύγρους καὶ γεννᾶν ποταμῶν πλῆθος. (7) Ἴδιον δέ τι συμβαίνει περί τινα τῶν κατὰ τὴν Ἰνδικὴν ποταμῶν τὸν ὀνομαζόμενον Σίλλαν, ῥέοντα δὲ ἔκ τινος ὁμωνύμου κρήνης· ἐπὶ γὰρ τούτου μόνου τῶν ἁπάντων ποταμῶν οὐδὲν τῶν ἐμβαλλομένων εἰς αὐτὸν ἐπιπλεῖ, πάντα δ' εἰς τὸν βυθὸν καταδύεται παραδόξως.

XXXVII. Τὴν δ' ὅλην Ἰνδικὴν οὖσαν ὑπερμεγέθη λέγεται κατοικεῖν ἔθνη πολλὰ καὶ παντοδαπά, καὶ τούτων μηδὲν ἔχειν τὴν ἐξ ἀρχῆς γένεσιν ἔπηλυν, ἀλλὰ πάντα δοκεῖν ὑπάρχειν αὐτόχθονα, πρὸς δὲ τούτοις μήτε ξενικὴν ἀποικίαν προσδέχεσθαι πώποτε μήτε εἰς ἄλλο ἔθνος ἀπεσταλκέναι. (2) Μυθολογοῦσι δὲ τοὺς ἀρχαιοτάτους ἀνθρώπους τροφαῖς μὲν κεχρῆσθαι τοῖς αὐτομάτως φυομένοις ἐκ τῆς γῆς καρποῖς, ἐσθῆσι δὲ ταῖς δοραῖς τῶν ἐγχωρίων ζῴων, καθάπερ καὶ παρ' Ἕλλησιν· ὁμοίως δὲ καὶ τῶν τεχνῶν τὰς εὑρέσεις καὶ τῶν ἄλλων τῶν πρὸς βίον χρησίμων ἐκ τοῦ κατ' ὀλίγον γενέσθαι, τῆς χρείας αὐτῆς ὑφηγουμένης εὐφυεῖ ζῴῳ καὶ συνεργοὺς ἔχοντι πρὸς ἅπαντα χεῖρας καὶ λόγον καὶ ψυχῆς ἀγχίνοιαν. (3) Μυθολογοῦσι δὲ παρὰ τοῖς Ἰνδοῖς οἱ λογιώτατοι περὶ ὧν καθῆκον ἂν εἴη συντόμως διελθεῖν. Φασὶ γὰρ ἐν τοῖς ἀρχαιοτάτοις χρόνοις, παρ' αὐτοῖς ἔτι τῶν ἀνθρώπων κωμηδὸν οἰκούντων, παραγενέσθαι τὸν Διόνυσον ἐκ τῶν πρὸς ἑσπέραν τόπων ἔχοντα δύναμιν ἀξιόλογον· ἐπελθεῖν δὲ τὴν Ἰνδικὴν ἅπασαν, μηδεμιᾶς οὔσης ἀξιολόγου πόλεως τῆς δυναμένης ἀντιτάξασθαι.

et disterminata versus ortum Gandaridarum natione, quæ prægrandibus abundat elephantis, in Oceanum sese eructat. (3) Necdum regum advenarum quisquam terram illam subegit, quum omnes alienigenæ numerum et robur belluarum reformident. Ipse etiam Alexander, redacta sub jugum Asia tota, solos Gandaridas bello intactos reliquit · postquam enim ad Gangen cum omni exercitu venisset, aliis retro Indis jam devictis, simulac Gandaridas quater mille elephantes ad bellum egregie instructos habere animadvertit, expeditionem in illos omittendam censuit. (4) Affinis autem Gangæ fluvius, quem Indum vocant, et ipse e locis septemtrionalibus in Oceanum decurrens, Indiam a cetera Asia separat, dumque per longe patentes campos delabitur, complures et quidem navigabiles fluvios, inter quos Hypanis et Hydaspes Acesinusque spectatissimi, alveo excipit. (5) Præter hæc multa quoque alia diversi generis flumina, Indiæ terras interlabentia, crebris hortis omnigenisque fructibus uberes reddunt. Quod autem India tot amnibus et tanta aquarum copia redundet, philosophi ejus loci ac physici hanc afferunt causam. (6) Adjacentes Scytharum Bactrianûmque et Arianûm terras editiorem habere situm autumant quam Indiam. Hinc bonis rationibus consequi, ut in subjectam undique regionem humor confluens paulatim loca irriget, amnesque multos gignat. (7) At præ ceteris Indiæ fluviis peculiare quidpiam accidit illi, quem Sillam vocant, ex fonte ejusdem nominis profluenti : inter omnes enim fluvios hic solus nihil injectum supernatare sinit, sed cuncta in profundum demersa mirabili sane ratione absorbet.

XXXVIII. India porro, quum sit longe amplissima, multis variisque gentibus incoli, quarum nulla peregrinam habeat originem, sed omnes indigenæ putentur; nec unquam vel ab exteris accepisse, vel in aliam nationem emisisse colonias perhibetur. (2) Antiquissimos illic homines fructibus e terra sponte natis pro cibis, et pellibus animalium, ut etiam apud Græcos, pro vestibus usos esse ex fabulis antiquis referunt : similiter artes et cetera ad vitam necessaria paulatim inventa, quum ipsa necessitas animali, natura ingenioso, et cui manus, loquela, animi sagacitas ad omnia adjumento sint, ea subjecisset. (3) Fabulantur vero Indorum doctissimi complura, de quibus pauca hic recensere non alienum esse puto. Remotissimis, aiunt, temporibus, quum mortales ibi adhuc vicatim habitarent dispersi, Bacchus ex occiduis terræ partibus cum numeroso exercitu adventans, Indiam, nulladum urbe memorabili, quæ re.

(4) Ἐπιγενομένων δὲ καυμάτων μεγάλων, καὶ τῶν τοῦ Διονύσου στρατιωτῶν λοιμικῇ νόσῳ διαφθειρομένων, συνέσει διαφέροντα τὸν ἡγεμόνα τοῦτον ἀπαγαγεῖν τὸ στρατόπεδον ἐκ τῶν πεδινῶν τόπων εἰς τὴν ὀρεινήν· ἐνταῦθα δὲ πνεόντων ψυχρῶν ἀνέμων καὶ τῶν ναματιαίων ὑδάτων καθαρῶν ῥεόντων πρὸς αὐταῖς ταῖς πηγαῖς, ἀπαλλαγῆναι τῆς νόσου τὸ στρατόπεδον· ὀνομάζεσθαι δὲ τῆς ὀρεινῆς τὸν τόπον τοῦτον Μηρόν, καθ' ὃν ὁ Διόνυσος ἐξέτρεψε τὰς δυνάμεις ἐκ τῆς νόσου· ἀφ' οὗ δὴ καὶ τοὺς Ἕλληνας περὶ τοῦ θεοῦ τούτου παραδεδωκέναι τοῖς μεταγενεστέροις τεθράφθαι τὸν Διόνυσον ἐν μηρῷ. (5) Μετὰ δὲ ταῦτα τῆς παραθέσεως τῶν καρπῶν ἐπιμεληθέντα μεταδιδόναι τοῖς Ἰνδοῖς, καὶ τὴν εὕρεσιν τοῦ οἴνου καὶ τῶν ἄλλων τῶν εἰς τὸν βίον χρησίμων παραδοῦναι. Πρὸς δὲ τούτοις πόλεών τε ἀξιολόγων γενηθῆναι κτίστην, μεταγαγόντα τὰς κώμας εἰς τοὺς εὐθέτους τόπους, τιμᾶν τε καταδεῖξαι τὸ θεῖον καὶ νόμους εἰσηγήσασθαι καὶ δικαστήρια, καθόλου δὲ πολλῶν καὶ καλῶν ἔργων εἰσηγητὴν γενόμενον θεὸν νομισθῆναι καὶ τυχεῖν ἀθανάτων τιμῶν. (6) Ἱστοροῦσι δ' αὐτὸν καὶ γυναικῶν πλῆθος μετὰ τοῦ στρατοπέδου περιάγεσθαι, καὶ κατὰ τὰς ἐν τοῖς πολέμοις παρατάξεις τυμπάνοις καὶ κυμβάλοις κεχρῆσθαι, μήπω σάλπιγγος εὑρημένης. Βασιλεύσαντα δὲ πάσης τῆς Ἰνδικῆς ἔτη δύο πρὸς τοῖς πεντήκοντα γήρᾳ τελευτῆσαι· διαδεξαμένους δὲ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ τὴν ἡγεμονίαν ἀεὶ τοῖς ἀφ' ἑαυτῶν ἀπολιπεῖν τὴν ἀρχήν· τὸ δὲ τελευταῖον πολλαῖς γενεαῖς ὕστερον καταλυθείσης τῆς ἡγεμονίας δημοκρατηθῆναι τὰς πόλεις.

XXXIX. Περὶ μὲν οὖν τοῦ Διονύσου καὶ τῶν ἀπογόνων αὐτοῦ τοιαῦτα μυθολογοῦσιν οἱ τὴν ὀρεινὴν τῆς Ἰνδικῆς κατοικοῦντες. Τόν τε Ἡρακλέα φασὶ παρ' αὐτοῖς γεγενῆσθαι, καὶ παραπλησίως τοῖς Ἕλλησι τό τε ῥόπαλον καὶ τὴν λεοντῆν αὐτῷ προσάπτουσι· (2) τῇ δὲ τοῦ σώματος ῥώμῃ καὶ ἀλκῇ πολλῷ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων διενεγκεῖν, καὶ καθαρὰν ποιῆσαι τῶν θηρίων γῆν τε καὶ θάλατταν. Γαμήσαντα δὲ πλείους γυναῖκας, υἱοὺς μὲν πολλούς, θυγατέρα δὲ μίαν γεννῆσαι· καὶ τούτων ἐνηλίκων γενομένων, πᾶσαν τὴν Ἰνδικὴν διελόμενον εἰς ἴσας τοῖς τέκνοις μερίδας ἅπαντας τοὺς υἱοὺς ἀποδεῖξαι βασιλέας· μίαν δὲ θυγατέρα θρέψαντα καὶ ταύτην βασίλισσαν ἀποδεῖξαι. (3) Κτίστην τε πόλεων οὐκ ὀλίγων γενέσθαι, καὶ τούτων τὴν ἐπιφανεστάτην καὶ μεγίστην προσαγορεῦσαι Παλίβοθρα· κατασκευάσαι δ' ἐν αὐτῇ καὶ βασίλεια πολυτελῆ καὶ πλῆθος οἰκητόρων καθιδρῦσαι· τήν τε πόλιν ὀχυρῶσαι τάφροις ἀξιολόγοις ποταμίοις ὕδασι πληρουμέναις. (4) Καὶ τὸν μὲν Ἡρακλέα τὴν ἐξ ἀνθρώπων μετάστασιν ποιησάμενον ἀθανάτου τυχεῖν τιμῆς· τοὺς δ' ἀπογόνους αὐτοῦ βασιλεύσαντας ἐπὶ πολλὰς γενεὰς καὶ πράξεις ἀξιολόγους μεταχειρισαμένους μήτε στρατείαν ὑπερόριον ποιήσασθαι, μήτε ἀποικίαν εἰς ἄλλο ἔθνος ἀποστεῖλαι. Ὕστερον δὲ πολλοῖς ἔτεσι τὰς πλείστας μὲν τῶν πόλεων δημοκρατηθῆναι, τινῶν δὲ ἐθνῶν τὰς βασιλείας διαμεῖναι

sistendo fuisset, instructam, totam peragravit. (4) Quum vero magnis vexati ardoribus milites peste interirent, dux ille prudentia excellens e campestribus in montana copias duxit: ubi frigidioris auræ afflatu, et purioris aquæ, ad ipsas fontium scatebras promanantis, haustu recreati, morbo liberantur. Locus ille montanus, quo pestem a copiis suis depulit, Merus (*hoc est Femur*) appellatur. Hinc igitur Græci Bacchum in femore nutritum posteris tradiderunt. (5) Is post hæc, aiunt, fructibus comportandis diligenter incumbens cum Indis eos communicavit: inventum etiam vini aliorumque vitæ conducentium usum illis tradidit. Urbes quoque magnificas exstruxit, pagis ad situs commodiores traductis. Tum numinis colendi rationem monstravit, legesque ac judicia instituit. Tandem quum multa Indos præclara edocuisset, inter deos recensitus, immortales obtinuit honores. (6) Feminarum quoque agmen in exercitu circumduxisse, et in acie tympanis cymbalisque, tuba nondum inventa, usum memorant. Et postquam Indiæ totius regnum per quinquaginta duo annos tenuisset, extrema senecta decessisse; filiis regni administratione relicta, qui suis deinceps posteris eam per successionem tradiderunt, donec multis post seculis abrogata potestate regia, populare civitates regimen instituêre.

XXXIX. Hæc de Baccho ejusque progenie a montanis Indiæ habitatoribus referuntur. Adjiciunt, Herculem quoque apud se degisse, et, quomodo Græci, clava leoninaque illum instruunt. (2) Ac robore corporis fortitudineque animi cunctos exsuperasse mortales; terramque et mare a monstris repurgasse. Quumque ex multarum uxorum conjugio filios quidem multos, sed unam dumtaxat filiam procreasset; adultis his Indiam universam in partes æquales divisisse, ita ut suum cuique regioni ex filiis regem designaret, atque filiam quoque, quam unicam nutrierat, reginam constitueret. (3) Multas ab eo urbes conditas, et inter has, quæ maxima et clarissima, Palibothra nuncupatur, in qua, regia magnis sumtibus condita, magnum civium numerum collocasset, eamque fossis aqua fluviali repletis circummunivisset. (4) Ipsum denique mortalium consortio exemtum divinos honores promeruisse. Hujus etiam posteros, continuato per multas ætates imperio, res egregias gessisse, nulla tamen extra limites regni expeditione facta, nec coloniis ad alias gentes deductis. Et licet post longum temporis intervallum civitates pleræque statum popularem fuerint amplexæ, regna tamen nonnulla ad Alexandri usque adven-

μέχρι τῆς Ἀλεξάνδρου διαβάσεως. (5) Νομίμων δ' ὄντων παρὰ τοῖς Ἰνδοῖς ἐνίων ἐξηλλαγμένων θαυμασιώτατον ἄν τις ἡγήσαιτο τὸ καταδειχθὲν ὑπὸ τῶν ἀρχαίων παρ' αὐτοῖς φιλοσόφων· νενομοθέτηται γὰρ παρ' αὐτοῖς δοῦλον μηδένα τὸ παράπαν εἶναι, ἐλευθέρους δ' ὑπάρχοντας τὴν ἰσότητα τιμᾶν ἐν πᾶσι. Τοὺς γὰρ μαθόντας μήθ' ὑπερέχειν μήθ' ὑποπίπτειν ἄλλοις κράτιστον ἕξειν βίον πρὸς ἁπάσας τὰς περιστάσεις· εὔηθες γὰρ εἶναι νόμους μὲν ἐπ' ἴσης τιθέναι πᾶσι, τὰς δ' ἐξουσίας ἀνωμάλους κατασκευάζειν.

XL. Τὸ δὲ πᾶν πλῆθος τῶν Ἰνδῶν εἰς ἑπτὰ μέρη διῄρηται, ὧν ἐστι τὸ μὲν πρῶτον σύστημα φιλοσόφων, πλήθει μὲν τῶν ἄλλων μερῶν λειπόμενον, τῇ δ' ἐπιφανείᾳ πάντων πρωτεῦον· ἀλειτούργητοι γὰρ ὄντες οἱ φιλόσοφοι πάσης ὑπουργίας οὔθ' ἑτέρων κυριεύουσιν οὔθ' ὑφ' ἑτέρων δεσπόζονται. (2) Παραλαμβάνονται δὲ ὑπὸ μὲν τῶν ἰδιωτῶν εἴς τε τὰς ἐν τῷ βίῳ θυσίας καὶ εἰς τὰς τῶν τετελευτηκότων ἐπιμελείας, ὡς θεοῖς γεγονότες προσφιλέστατοι καὶ περὶ τῶν ἐν Ἅδου μάλιστα ἐμπείρως ἔχοντες, ταύτης τε τῆς ὑπουργίας δῶρά τε καὶ τιμὰς λαμβάνουσιν ἀξιολόγους· τῷ δὲ κοινῷ τῶν Ἰνδῶν μεγάλας παρέχονται χρείας παραλαμβανόμενοι μὲν κατὰ τὸ νέον ἔτος ἐπὶ τὴν μεγάλην σύνοδον, προλέγοντες δὲ τοῖς πλήθεσι περὶ αὐχμῶν καὶ ἐπομβρίας, ἔτι δὲ ἀνέμων εὐπνοίας καὶ νόσων καὶ τῶν ἄλλων τῶν δυναμένων τοὺς ἀκούοντας ὠφελῆσαι. (3) Τὰ μέλλοντα γὰρ προακούσαντες οἵ τε πολλοὶ καὶ ὁ βασιλεὺς ἐκπληροῦσιν ἀεὶ τὸ μέλλον ἐκλείπειν καὶ προκατασκευάζουσιν ἀεί τι τῶν χρησίμων· ὁ δὲ ἀποτυχὼν τῶν φιλοσόφων ἐν ταῖς προῤῥήσεσιν ἄλλην μὲν οὐδεμίαν ἀναδέχεται τιμωρίαν ἢ βλασφημίαν, ἄφωνος δὲ διατελεῖ τὸν λοιπὸν βίον. (4) Δεύτερον δ' ἐστὶ μέρος τὸ τῶν γεωργῶν, οἳ τῷ πλήθει τῶν ἄλλων πολὺ προέχειν δοκοῦσιν· οὗτοι δὲ πολέμων καὶ τῆς ἄλλης λειτουργίας ἀφειμένοι περὶ τὰς γεωργίας ἀσχολοῦνται· καὶ οὐδεὶς ἂν πολέμιος περιτυχὼν γεωργῷ κατὰ τὴν χώραν ἀδικήσειεν, ἀλλ' ὡς κοινοὺς εὐεργέτας ἡγούμενοι πάσης ἀδικίας ἀπέχονται. (5) Διόπερ ἀδιάφθορος ἡ χώρα διαμένουσα καὶ καρποῖς βρίθουσα πολλὴν ἀπόλαυσιν παρέχεται τῶν ἐπιτηδείων τοῖς ἀνθρώποις. Βιοῦσι δ' ἐπὶ τῆς χώρας μετὰ τέκνων καὶ γυναικῶν οἱ γεωργοί, καὶ τῆς εἰς τὴν πόλιν καταβάσεως παντελῶς ἀφεστήκασι. Τῆς δὲ χώρας μισθοὺς τελοῦσι τῷ βασιλεῖ διὰ τὸ πᾶσαν τὴν Ἰνδικὴν βασιλικὴν εἶναι, ἰδιώτῃ δὲ μηδενὶ γῆν ἐξεῖναι κεκτῆσθαι· χωρὶς δὲ τῆς μισθώσεως τετάρτην εἰς τὸ βασιλικὸν τελοῦσι. (6) Τρίτον δ' ἐστὶ φῦλον τὸ τῶν βουκόλων καὶ ποιμένων καὶ καθόλου πάντων τῶν νομέων, οἳ πόλιν μὲν ἢ κώμην οὐκ οἰκοῦσι, σκηνίτῃ δὲ βίῳ χρῶνται· οἱ δ' αὐτοὶ καὶ κυνηγοῦντες καθαρὰν ποιοῦσι τὴν χώραν ὀρνέων καὶ θηρίων· εἰς ταῦτα δὲ ἀσκοῦντες καὶ φιλοπονοῦντες ἐξημεροῦσι τὴν Ἰνδικήν, πλήθουσαν πολλῶν καὶ παντοδαπῶν θηρίων τε καὶ ὀρνέων τῶν κατεσθιόντων τὰ σπέρματα τῶν γεωργῶν.

XLI. Τέταρτον δ' ἐστὶ μέρος τὸ τῶν τεχνιτῶν· καὶ

tum permansisse. (5) Quum autem peculiares, et a ceteris alienas Indi leges habeant, istam, ab antiquis eorum philosophis sancitam, præ ceteris admirandam quis censeat. Lege enim cautum est, ne quisquam omnino servus inter ipsos sit; sed ut liber unusquisque cum aliis æqualitatem colat. Qui enim nec superiores, nec inferiores aliis esse didicerint, hos vitam ad omnes fortunæ casus optime instructam habere : nam stultum esse, si quis leges cunctis æquas promulget, et inæqualitatem facultatum interim statuat.

XL. Universus Indorum populus in septem tribus distributus est. Prima ex philosophis constat, qui numero quidem ceteris sunt inferiores, nobilitate autem primas tenent. Ab omni enim ministerio publico immunes, neque dominantur ipsi, neque aliorum dominio subjecti sunt. (2) A privatis ad rem divinam et defunctorum exsequias adhibentur, ut qui diis eximie sint cari, et eorum, quæ ad inferos pertinent, maxime periti. Pro quo officio dona honoresque magnificos recipiunt. In primis autem magnas reipublicæ Indorum utilitates afferunt, quando solemnibus novi anni comitiis adhibiti, siccitates et pluvias ventosque ac morbos et alia, quæ conducant audientibus, prædicunt. (3) Nam futura edocti et populus et rex, defectus ingruituros subinde explent, et perpetuo aliquid utilitatum præparant. Si quis autem philosophorum a veritate vaticinando aberrat, aliud pœnæ aut infamiæ genus non experitur, quam quod mutus deinceps vitam exigit. (4) Altera classis agricolarum est, qui multitudine ceteros longe præire videntur. Hi quoque a militia publicisque operibus aliis exemti, omne studium et tempus agris colendis insumunt. Neque unquam hostis agricolam, cui in agris forte occurrit, damno afficit; sed ob communis beneficii reverentiam ab omni illorum injuria abstinent. (5) Ideoque terra, dum nihil populationis experitur unquam, sua fructuum exuberantia largam victus copiam mortalibus subministrat. In agris vitam agunt rustici cum uxoribus et liberis, et a commerciis urbicis omnino absistunt. Vectigalia de fundis regi pensitant. Omnis enim India sub clientela regis est, nec privato agros possidere licet. Ultra hoc tributum, quarta etiam pars fructuum regio ærario cedit. (6) Tertio ordine continentur armentarii et opiliones, adeoque omne genus pastorum, qui nec urbes nec pagos habitant, sed tabernaculis pro domibus utuntur. Hi venando simul terram a volucribus et feris tutam præstant, et hoc exercitio atque labore mansuetam et culturæ patientem faciunt Indiam, multis alioqui variisque bestiis et avibus, sementi infestis, refertam.

XLI. Quartum locum artifices obtinent, quorum pars

τούτων οἱ μέν εἰσιν ὁπλοποιοί, οἱ δὲ τοῖς γεωργοῖς ἤ τισιν ἄλλοις τὰ χρήσιμα πρὸς ὑπηρεσίαν κατασκευάζουσιν· οὗτοι δὲ οὐ μόνον ἀτελεῖς εἰσιν, ἀλλὰ καὶ σιτομετρίαν ἐκ τοῦ βασιλικοῦ λαμβάνουσι. (2) Πέμπτον δὲ στρατιωτικόν, εἰς τοὺς πολέμους εὔθετον, τῷ μὲν πλήθει δεύτερον, ἀνέσει δὲ καὶ παιδιᾷ πλείστῃ χρώμενον ἐν ταῖς εἰρήναις. Τρέφεται δ' ἐκ τοῦ βασιλικοῦ πᾶν τὸ πλῆθος τῶν στρατιωτῶν καὶ τῶν πολεμιστῶν ἵππων τε καὶ ἐλεφάντων. (3) Ἕκτον δ' ἐστὶ τὸ τῶν ἐφόρων· οὗτοι δὲ πολυπραγμονοῦντες πάντα καὶ ἐφορῶντες τὰ κατὰ τὴν Ἰνδικὴν ἀπαγγέλλουσι τοῖς βασιλεῦσιν, ἐὰν δὲ ἡ πόλις αὐτῶν ἀβασίλευτος ᾖ, τοῖς ἄρχουσιν. (4) Ἕβδομον δ' ἐστὶ μέρος τὸ βουλεῦον μὲν καὶ συνεδρεῦον τοῖς ὑπὲρ τῶν κοινῶν βουλευομένοις, πλήθει μὲν ἐλάχιστον, εὐγενείᾳ δὲ καὶ φρονήσει μάλιστα θαυμαζόμενον· ἐκ τούτων γὰρ οἵ τε σύμβουλοι τοῖς βασιλεῦσίν εἰσιν οἵ τε διοικηταὶ τῶν κοινῶν καὶ οἱ δικασταὶ τῶν ἀμφισβητουμένων, καὶ καθόλου τοὺς ἡγεμόνας καὶ τοὺς ἄρχοντας ἐκ τούτων ἔχουσι. (5) Τὰ μὲν οὖν μέρη τῆς διῃρημένης πολιτείας παρ' Ἰνδοῖς σχεδὸν ταῦτά ἐστιν. Οὐκ ἔξεστι δὲ γαμεῖν ἐξ ἄλλου γένους ἢ προαιρέσεις ἢ τέχνας μεταχειρίζεσθαι, οἷον στρατιώτην ὄντα γεωργεῖν ἢ τεχνίτην ὄντα φιλοσοφεῖν.

XLII. Ἔχει δ' ἡ τῶν Ἰνδῶν χώρα πλείστους καὶ μεγίστους ἐλέφαντας, ἀλκῇ τε καὶ μεγέθει πολὺ διαφέροντας. Ὀχεύεται δὲ τοῦτο τὸ ζῷον οὐχ, ὥσπερ τινές φασιν, ἐξηλλαγμένως, ἀλλ' ὁμοίως ἵπποις καὶ τοῖς ἄλλοις τετραπόδοις ζῴοις· κύουσι δὲ τοὺς μὲν ἐλαχίστους μῆνας ἑκκαίδεκα, τοὺς δὲ πλείστους ὀκτωκαίδεκα. (2) Τίκτουσι δὲ καθάπερ ἵπποι κατὰ τὸ πλεῖστον ἕν, καὶ τρέφουσι τὸ γεννηθὲν αἱ μητέρες ἐπ' ἔτη ἕξ. Ζῶσι δ' οἱ πλεῖστοι καθάπερ ὁ μακροβιώτατος ἄνθρωπος, οἱ δὲ μάλιστα γηράσαντες ἔτη διακόσια. (3) Εἰσὶ δὲ παρ' Ἰνδοῖς καὶ ἐπὶ τοὺς ξένους ἄρχοντες τεταγμένοι καὶ φροντίζοντες ὅπως μηδεὶς ξένος ἀδικῆται· τοῖς δ' ἀρρωστοῦσι τῶν ξένων ἰατροὺς εἰσάγουσι καὶ τὴν ἄλλην ἐπιμέλειαν ποιοῦνται, καὶ τελευτήσαντας θάπτουσιν, ἔτι δὲ τὰ καταλειφθέντα χρήματα τοῖς προσήκουσιν ἀποδιδόασιν. (4) Οἵ τε δικασταὶ τὰς κρίσεις παρ' αὐτοῖς ἀκριβῶς διαγινώσκουσι, καὶ πικρῶς τοῖς ἁμαρτάνουσι προσφέρονται. Περὶ μὲν οὖν τῆς Ἰνδικῆς καὶ τῶν κατ' αὐτὴν ἀρχαιολογουμένων ἀρκεσθησόμεθα τοῖς ῥηθεῖσι.

XLIII. Περὶ δὲ τῶν Σκυθῶν τῶν οἰκούντων τὴν ὅμορον χώραν ἐν μέρει διέξιμεν. Οὗτοι γὰρ τὸ μὲν ἐξ ἀρχῆς ὀλίγην ἐνέμοντο χώραν, ὕστερον δὲ κατ' ὀλίγον αὐξηθέντες διὰ τὰς ἀλκὰς καὶ τὴν ἀνδρείαν, πολλὴν μὲν κατεκτήσαντο χώραν, τὸ δὲ ἔθνος εἰς μεγάλην ἡγεμονίαν καὶ δόξαν προήγαγον. (2) Τὸ μὲν οὖν πρῶτον παρὰ τὸν Ἀράξην ποταμὸν ὀλίγοι κατῴκουν παντελῶς καὶ διὰ τὴν ἀδοξίαν καταφρονούμενοι· ἕνα δὲ τῶν ἀρχαίων ἔχοντες βασιλέα φιλοπόλεμον καὶ διαφέροντα στρατηγίᾳ προσεκτήσαντο χώραν, τῆς μὲν ὀρεινῆς ἕως πρὸς τὸν Καύκασον, τῆς δὲ πεδινῆς τὰ παρὰ

armis, pars instrumentis rusticis, aliisque utensilibus fabricandis vacat. Hi non solum immunitatem habent, sed certam quoque frumenti mensuram e regiis granariis accipiunt. (2) Quintum populi genus est castrense bellisque accommodatum, multitudine secundum : id pacis tempore otio et ludo prolixe indulget. Quidquid autem est militum equorumque bellicorum ac elephantum, ex regia nutritur. (3) Sexto loco sunt ephori, qui magno studio omnia per Indiam rimantur et inspiciunt, explorataque regibus, aut, ubi res publica rege caret, principibus renuntiant. (4) Septimus ordo senatorius est, eorum scilicet, quibus in consilio publico consessus est. Hi numero quidem paucissimi, at nobilitate generis et prudentia maxime sunt conspicui. Ex his enim, qui consilio regibus adsint, et publica negotia administrent, et controversias dijudicent, quique imperia in bellis et magistratus passim obeant, deliguntur. (5) Has fere in partes Indorum respublica distributa est. Nec ex diversa tribu uxorem ducere, aut alienum vitæ genus artificiumve exercere, utpote militem simul bellare et agrum colere, aut opificem philosophari, fas est.

XLII. Habet India plurimos maximosque elephantes, qui tam fortitudine quam robore excellunt. Coit hoc animal, non, ut quidam putant, modo peculiari et insolenti, sed ut equi ceteraque quadrupedia. Uterum gestant ut minimum per sedecim menses, ut plurimum per duodeviginti. (2) Pariunt, ut equi, unicum plerumque, quod matres ad sex annos enutriunt. Major pars hominis maxime longævi vitam assequitur : quorum senectus longissima, hi ad annos ducentos perveniunt. (3) Constituti sunt etiam apud Indos advenarum præfecti, qui, ne quid illi injuriæ patiantur, accurate provident. Si quis illorum ægrotat, medicos adhibent aliamque curam impendunt, et mortuum sepulturæ tradunt. Quidquid ab eo relictum est peculii, cognatis restituunt. (4) Judices illorum summa diligentia lites disceptant, et severe in noxios animadvertunt. Atque de India rebusque ejus priscis, hæc sufficiant.

XLIII. Nunc de Scythis, Indorum finitimis, ex ordine disseremus. Hi olim angustam possidebant regionem, sed paulatim viribus ac strenuitate sua potentiores facti, longe lateque propagatis finibus, ad magnam imperii amplitudinem et gloriam nationem suam provexerunt. (2) Ad Araxen fluvium initio perpauci admodum et propter ignobilitatem contemti consederant. At unum ex antiquis regibus bellicosum et imperatoriis artibus egregium adepti, quidquid montanorum est usque ad Caucasum et campestrium ad Oceanum

τὸν Ὠκεανὸν καὶ τὴν Μαιῶτιν λίμνην καὶ τὴν ἄλλην χώραν ἕως Τανάϊδος ποταμοῦ. (3) Ὕστερον δὲ μυθολογοῦσι Σκύθαι γηγενῆ παρ' αὐτοῖς γενέσθαι παρθένον· ταύτην δ' ἔχειν τὰ μὲν ἄνω μέρη τοῦ σώματος μέχρι τῆς ζώνης γυναικεῖα, τὰ δὲ κατώτερα ἐχίδνης. Ταύτῃ δὲ Δία μιγέντα γεννῆσαι παῖδα Σκύθην ὄνομα. Τοῦτον δὲ γενόμενον ἐπιφανέστατον τῶν πρὸ αὐτοῦ τοὺς λαοὺς ἀφ' ἑαυτοῦ Σκύθας προσαγορεῦσαι. Τῶν δὲ ἀπογόνων τούτου τοῦ βασιλέως ἀδελφοὺς δύο γενέσθαι διαφόρους ἀρετῇ, καὶ τὸν μὲν Πάλον, τὸν δὲ Νάπην ὠνομάσθαι. (4) Τούτων δ' ἐπιφανεῖς πράξεις κατεργασαμένων καὶ διελομένων τὴν βασιλείαν, ἀφ' ἑκατέρου τοὺς λαοὺς τοὺς μὲν Πάλους, τοὺς δὲ Νάπας προσαγορευθῆναι. Μετὰ δέ τινας χρόνους τοὺς ἀπογόνους τούτων τῶν βασιλέων ἀνδρείᾳ καὶ στρατηγίᾳ διενεγκόντας πολλὴν μὲν πέραν τοῦ Τανάϊδος ποταμοῦ χώραν καταστρέψασθαι μέχρι τῆς Θρᾴκης· ἐπὶ δὲ θάτερα μέρη στρατεύσαντας διατεῖναι τῇ δυνάμει μέχρι τοῦ κατ' Αἴγυπτον Νείλου. (5) Πολλὰ δὲ καὶ μεγάλα τῶν ἀνὰ μέσον τούτων ἐθνῶν καταδουλωσαμένους προβιβάσαι τὴν ἡγεμονίαν τῶν Σκυθῶν τῇ μὲν ἐπὶ τὸν πρὸς ἀνατολὰς Ὠκεανόν, τῇ δ' ἐπὶ τὴν Κασπίαν θάλατταν καὶ Μαιῶτιν λίμνην· ηὐξήθη γὰρ ἐπὶ πολὺ τοῦτο τὸ ἔθνος καὶ βασιλεῖς ἔσχεν ἀξιολόγους, ἀφ' ὧν τοὺς μὲν Σάκας προσαγορευθῆναι, τοὺς δὲ Μασσαγέτας, τινὰς δὲ Ἀριμασπούς, καὶ τούτοις ὁμοίως ἄλλους πλείονας. (6) Ὑπὸ δὲ τούτων τῶν βασιλέων πολλὰ μὲν καὶ τῶν ἄλλων τῶν καταπολεμηθέντων ἐθνῶν μετῳκίσθαι, δύο δὲ μεγίστας ἀποικίας γενέσθαι, τὴν μὲν ἐκ τῶν Ἀσσυρίων μετασταθεῖσαν εἰς τὴν μεταξὺ χώραν τῆς τε Παφλαγονίας καὶ τοῦ Πόντου, τὴν δὲ ἐκ τῆς Μηδίας παρὰ τὸν Τάναϊν καθιδρυθεῖσαν, ἧς τοὺς λαοὺς Σαυρομάτας ὀνομασθῆναι. (7) Τούτους δ' ὕστερον πολλοῖς ἔτεσιν αὐξηθέντας πορθῆσαι πολλὴν τῆς Σκυθίας, καὶ τοὺς καταπολεμηθέντας ἄρδην ἀναιροῦντας ἔρημον ποιῆσαι τὸ πλεῖστον μέρος τῆς χώρας.

XLIV. Μετὰ δὲ ταῦτα ἀναρχίας γενομένης κατὰ τὴν Σκυθίαν, ἐβασίλευσαν γυναῖκες ἀλκῇ διαφέρουσαι· ἐν τούτοις γὰρ τοῖς ἔθνεσιν αἱ γυναῖκες γυμνάζονται πρὸς πόλεμον παραπλησίως τοῖς ἀνδράσι καὶ ταῖς ἀνδρείαις οὐδὲν λείπονται τῶν ἀνδρῶν. Διὸ καὶ γυναικῶν ἐπιφανῶν πολλαὶ καὶ μεγάλαι πράξεις ἐπετελέσθησαν οὐ μόνον κατὰ τὴν Σκυθίαν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν ὅμορον ταύτης χώραν. (2) Κύρου μὲν γὰρ τοῦ Περσῶν βασιλέως πλεῖστον ἰσχύσαντος τῶν καθ' αὐτόν, καὶ στρατεύσαντος ἀξιολόγοις δυνάμεσιν εἰς τὴν Σκυθίαν, ἡ βασίλισσα τῶν Σκυθῶν τό τε στρατόπεδον τῶν Περσῶν κατέκοψε καὶ τὸν Κῦρον αἰχμάλωτον γενόμενον ἀνεσταύρωσε· τό τε συσταθὲν ἔθνος τῶν Ἀμαζόνων τοσοῦτον ἀνδρείᾳ διήνεγκεν, ὥστε μὴ μόνον πολλὴν χώραν ὅμορον καταδραμεῖν, ἀλλὰ καὶ πολλὴν τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀσίας καταστρέψασθαι. (3) Ἡμεῖς δ' ἐπειδὴ περὶ τῶν Ἀμαζονίδων ἐμνήσθημεν, οὐκ ἀνοίκειον εἶναι νομίζομεν διελθεῖν περὶ αὐτῶν, εἰ καὶ διὰ τὴν παραδοξολογίαν μύθοις ὅμοια φανήσεται τὰ ῥηθέντα.

paludemque Mæoticam, et reliquarum ad Tanaim usque flumen terrarum, regioni suæ adjecerunt. (3) Exinde fabulantur Scythæ virginem ex terra apud se natam, cujus forma cingulo tenus feminam, inferius viperam repræsentarit. Cum hac Jovem congressum Scythen genuisse. Is, inquiunt, quum præ majoribus apprime clarus evaderet, gentem suo nomine insignivit. Inter posteros hujus regis duo exstiterunt fratres virtutis eximiæ, quorum uni Palo, alteri Napæ nomen erat. (4) Hi, post multas res præclare gestas regnique partitionem, Scytharum alios Palos, alios Napos de se denominarunt. Aliquanto post tempore progenies horum, virtute et arte bellica præstans, terras ultra Tanaim multas subegit. Tum versis in alteram partem armis, ad Nilum usque progressi sunt. (5) Multisque in medio gentibus sub jugum redactis, Scytharum imperium, qua ad Oceanum orientalem, qua ad mare Caspium et Mæotim usque prolatarunt. Majorem enim in modum hæc natio crevit, regesque habuit memoratu dignos, de quibus Sacæ et Massagetæ et Arimaspi, ac similiter alii complures Scytharum populi cognominati sunt. (6) Ab regibus illis quum aliæ tum duæ maximæ coloniæ ex gentibus bello subactis deductæ sunt: quarum altera ex Assyriis in agrum Paphlagoniæ et Ponto interjectum translata; altera ex Media ad Tanaim collocata est, cujus populi Sauromatæ nominantur. (7) Qui multis post annis numero et viribus aucti magnam Scythiæ partem devastarunt, et omnibus, quos debellaverant, internecione sublatis, totam prope desolavere.

XLIV. Post hæc deficiente Scytharum principatu, feminæ corporis viribus præstantes regum vice funguntur. In his enim gentibus ad belli munera feminæ tanquam viri exercentur, fortitudine viris nihilo inferiores. Hinc multæ magnæque res ab illustribus feminis peractæ sunt, non tantum in Scythia, sed etiam in regionibus illi conterminis. (2) Quum enim Cyrus, Persarum rex, potentia omnes ætatis suæ reges supergressus, validissimas in Scythiam copias expedivisset, regina Scytharum, exercitu Persarum profligato et conciso, Cyrum in acie captum cruci affixit. Adeoque gens Amazonum, postquam semel coaluit, virili robore et confidentia præstitit, ut non vicinarum modo regionum magnam partem incursaret, sed etiam magnum Europæ Asiæque tractum subjugaret. (3) Quoniam vero in Amazonum incidimus mentionem, non inconveniens existimamus, si, quæ de iis traduntur, quamvis propter narrationis insolentiam fabulis similia videantur, hic percurramus.

XLV. Παρὰ τὸν Θερμώδοντα τοίνυν ποταμὸν ἔθνους κατοικοῦντος γυναικοκρατουμένου, καὶ τῶν γυναικῶν ὁμοίως τοῖς ἀνδράσι τὰς πολεμικὰς χρείας μεταχειριζομένων, φασὶ μίαν ἐξ αὐτῶν βασιλικὴν ἐξουσίαν ἔχουσαν ἀλκῇ καὶ ῥώμῃ διενεγκεῖν· (2) συστησαμένην δὲ γυναικῶν στρατόπεδον γυμνάσαι τε τοῦτο καί τινας τῶν ὁμόρων καταπολεμῆσαι. Αὐξομένης δὲ τῆς περὶ αὐτὴν ἀρετῆς τε καὶ δόξης συνεχῶς, ἐπὶ τὰ πλησιόχωρα τῶν ἐθνῶν στρατεύειν, καὶ τῆς τύχης εὐροούσης φρονήματος ἐμπίπλασθαι. Καὶ θυγατέρα μὲν Ἄρεος ἑαυτὴν προσαγορεῦσαι, τοῖς δὲ ἀνδράσι προσνεῖμαι τὰς ταλασιουργίας καὶ τὰς τῶν γυναικῶν κατ' οἴκους ἐργασίας· νόμους τε καταδεῖξαι δι' ὧν τὰς μὲν γυναῖκας ἐπὶ τοὺς πολεμικοὺς ἀγῶνας προάγειν, τοῖς δὲ ἀνδράσι ταπείνωσιν καὶ δουλείαν περιάπτειν. (3) Τῶν δὲ γεννωμένων τοὺς μὲν ἄῤῥενας πηροῦν τά τε σκέλη καὶ τοὺς βραχίονας, ἀχρήστους κατασκευάζοντες πρὸς τὰς πολεμικὰς χρείας, τῶν δὲ θηλυτερῶν τὸν δεξιὸν μαστὸν ἐπικαίειν, ἵνα μὴ κατὰ τὰς μάχας τῶν σωμάτων ἐπαιρόμενος ἐνοχλῇ· ἀφ' ἧς αἰτίας συμβῆναι τὸ ἔθνος τῶν Ἀμαζόνων ταύτης τυχεῖν τῆς προσηγορίας. (4) Καθόλου δὲ διαφέρουσαν αὐτὴν συνέσει καὶ στρατηγίᾳ πόλιν μὲν κτίσαι μεγάλην παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Θερμώδοντος ποταμοῦ, τοὔνομα Θεμίσκυραν, καὶ βασίλεια κατασκευάσαι περιβόητα· κατὰ δὲ τὰς στρατείας ἐπιμελομένην πολὺ τῆς εὐταξίας, τὸ μὲν πρῶτον καταπολεμῆσαι πάντας τοὺς ὁμόρους μέχρι τοῦ Τανάϊδος ποταμοῦ. (5) Καὶ ταύτην μέν φασι ταύτας τὰς πράξεις ἐπιτελεσαμένην, καὶ κατά τινα μάχην λαμπρῶς ἀγωνισαμένην, ἡρωικῶς τελευτῆσαι τὸν βίον.

XLVI. Διαδεξαμένην δὲ τὴν ταύτης θυγατέρα τὴν βασιλείαν ζηλῶσαι μὲν τὴν ἀρετὴν τῆς μητρός, ὑπερβαλέσθαι δὲ ταῖς κατὰ μέρος πράξεσι. Τὰς μὲν γὰρ παρθένους ἀπὸ τῆς πρώτης ἡλικίας ἔν τε ταῖς θήραις γυμνάζειν καὶ καθ' ἡμέραν ἀσκεῖν τὰ πρὸς πόλεμον ἀνήκοντα· (2) καταδεῖξαι δὲ καὶ θυσίας μεγαλοπρεπεῖς Ἄρει τε καὶ Ἀρτέμιδι τῇ προσαγορευομένῃ ταυροπόλῳ· στρατεύσασαν δὲ εἰς τὴν πέραν τοῦ Τανάϊδος ποταμοῦ χώραν, καταπολεμῆσαι πάντα τὰ ἔθνη τὰ συνεχῆ μέχρι τῆς Θρᾴκης· ἀνακάμψασαν δὲ μετὰ πολλῶν λαφύρων εἰς τὴν οἰκείαν ναούς τε μεγαλοπρεπεῖς κατασκευάσαι τῶν προειρημένων θεῶν, καὶ τῶν ὑποτεταγμένων ἐπιεικῶς ἄρχουσαν ἀποδοχῆς τυγχάνειν τῆς μεγίστης. (3) Στρατεῦσαι δὲ καὶ ἐπὶ θάτερα μέρη, καὶ πολλὴν τῆς Ἀσίας κατακτήσασθαι, καὶ διατεῖναι τῇ δυνάμει μέχρι τῆς Συρίας. Μετὰ δὲ τὴν ταύτης τελευτὴν ἀεὶ τὰς προσηκούσας τῷ γένει διαδεχομένας τὴν βασιλείαν ἄρξαι μὲν ἐπιφανῶς, αὐξῆσαι δὲ τὸ ἔθνος τῶν Ἀμαζονίδων δυνάμει τε καὶ δόξῃ. Μετὰ δὲ ταῦτα πολλαῖς γενεαῖς ὕστερον, διαβεβοημένης κατὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην τῆς περὶ αὐτὰς ἀρετῆς, Ἡρακλέα φασὶ τὸν ἐξ Ἀλκμήνης καὶ Διὸς ἆθλον λαβεῖν παρ' Εὐρυσθέως τὸν Ἱππολύτης τῆς Ἀμαζόνος ζωστῆρα. (4) Διόπερ στρατεῦσαι μὲν αὐτόν, παρατάξει δὲ μεγάλῃ νικήσαντα τό τε στρατό-

XLV. Ad Thermodontem fluvium gens olim habitavit muliebri imperio subjecta, in qua mulieres non secus quam viri, res bellicas administrabant. Inter has una, aiunt, regia potestate fungens, virtute ac robore præcellebat. (2) Hæc, coacto mulierum exercitu et pro militari disciplina exercitato, finitimorum nonnullos armis expugnat; et subinde virtute ac gloria augescens, in ceteras deinceps gentes vicinas duxit. Quumque res secundæ animos inflarent, Martis se filiam dictitans, lanificium et domestica mulierum opera viris tractanda dedit. Leges etiam promulgavit, quibus feminas ad certamina bellica promoveret, viros autem sub humili conditione servilique opere contineret. (3) Maribus igitur, quotquot nascebantur, crura et brachia debilitarunt, ut hoc pacto armis et bello inutiles redderentur. Puellis dexteram inurebant mammam, ne in pugna protuberans molestiæ et impedimento foret: et hinc nomen illud Amazonum genti provenit. (4) Denique, quum ingenio et rei militaris sollertia valeret, amplam urbem, nomine Themiscyram, ad ostia Thermodontis posuit, regiaque celebri exornavit. In bellis autem disciplinæ et boni ordinis perquam studiosa erat, et primum omnes cis Tanaim finitimos armis ad sibi parendum coegit. (5) His rebus confectis, tandem in acie fortiter dimicans heroicum vitæ exitum sortitur.

XLVI. Quam in regno sequens filia, dum matris virtutem æmulatur, singulis eam factis superavit. Puellas enim a prima ætate venatu exercuit, et quotidie bellica tractare studia condocefecit. (2) Tum solemnia Marti et Dianæ, quæ Tauropolos dicitur, sacra instituit. Castris etiam ultra Tanaim promotis, omnes ad Thraciam usque pertingentes populos suo imperio subjunxit. Inde cum ingenti præda domum reversa, diis supra dictis magnificas erexit ædes, et moderato benignoque in subditos imperio maximam sibi benevolentiam conciliavit. (3) Tum expeditione in alteram regionem instituta, magnam Asiæ partem suæ ditioni adjunxit, armorumque robur ad Syriam usque extendit. Post cujus mortem perpetuo genere proximæ succedentes imperium cum laude gesserunt, et Amazonum gentem potentia et gloria amplificarunt. Multis inde seculis, fama virtutis ipsarum toto orbe divulgata, Herculi, Jove et Alcmena genito, certaminis vice ab Eurystheo Hippolytæ Amazonis balteus injungitur. (4) Quare illato Amazonibus bello, magno copias illarum prœlio fusas victasque concidit, et, capta

πεδον τῶν Ἀμαζόνων κατακόψαι, καὶ τὴν Ἱππολύτην μετὰ τοῦ ζωστῆρος ζωγρήσαντα τὸ ἔθνος τοῦτο τελέως συντρῖψαι. Διόπερ τοὺς περιοικοῦντας βαρβάρους τῆς μὲν ἀσθενείας αὐτῶν καταφρονήσαντας, τῶν δὲ καθ' ἑαυτοὺς μνησικακήσαντας, πολεμῆσαι συνεχῶς τὸ ἔθνος ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε μηδ' ὄνομα τοῦ γένους τῶν Ἀμαζονίδων ἀπολιπεῖν. (5) Μετὰ γὰρ τὴν Ἡρακλέους στρατείαν ὀλίγοις ὕστερον ἔτεσι κατὰ τὸν Τρωικὸν πόλεμόν φασι Πενθεσίλειαν τὴν βασιλεύουσαν τῶν ὑπολελειμμένων Ἀμαζονίδων, Ἄρεος μὲν οὖσαν θυγατέρα, φόνον δ' ἐμφύλιον ἐπιτελεσαμένην, φυγεῖν ἐκ τῆς πατρίδος διὰ τὸ μύσος. Συμμαχήσασαν δὲ τοῖς Τρωσὶ μετὰ τὴν Ἕκτορος τελευτὴν πολλοὺς ἀνελεῖν τῶν Ἑλλήνων· ἀριστεύσασαν δ' αὐτὴν ἐν τῇ παρατάξει καταστρέψαι τὸν βίον ἡρωικῶς ὑπὸ Ἀχιλλέως ἀναιρεθεῖσαν. (6) Τῶν μὲν οὖν Ἀμαζονίδων ἐσχάτην ταύτην λέγουσιν ἀνδρείᾳ διενεγκεῖν, καὶ τὸ λοιπὸν ἀεὶ τὸ ἔθνος ταπεινούμενον ἀσθενῆσαι παντελῶς· διὸ καὶ κατὰ τοὺς νεωτέρους καιρούς, ἐπειδάν τινες περὶ τῆς αὐτῶν ἀνδρείας διεξίωσι, μύθους ἡγοῦνται πεπλασμένους τὰς περὶ τῶν Ἀμαζονίδων ἀρχαιολογίας.

XLVII. Ἡμεῖς δ' ἐπεὶ τὰ πρὸς ἄρκτους κεκλιμένα μέρη τῆς Ἀσίας ἠξιώσαμεν ἀναγραφῆς, οὐκ ἀνοίκειον εἶναι νομίζομεν τὰ περὶ τῶν Ὑπερβορέων μυθολογούμενα διελθεῖν· τῶν γὰρ τὰς παλαιὰς μυθολογίας ἀναγεγραφότων Ἑκαταῖος καί τινες ἕτεροί φασιν ἐν τοῖς ἀντιπέραν τῆς Κελτικῆς τόποις κατὰ τὸν Ὠκεανὸν εἶναι νῆσον οὐκ ἐλάττω τῆς Σικελίας· ταύτην ὑπάρχειν μὲν κατὰ τὰς ἄρκτους, κατοικεῖσθαι δὲ ὑπὸ τῶν ὀνομαζομένων Ὑπερβορέων ἀπὸ τοῦ πορρωτέρω κεῖσθαι τῆς βορείου πνοῆς· οὖσαν δ' αὐτὴν εὔγειόν τε καὶ πάμφορον, ἔτι δὲ εὐκρασίᾳ διαφέρουσαν διττοὺς κατ' ἔτος ἐκφέρειν καρπούς. (2) Μυθολογοῦσι δ' ἐν αὐτῇ τὴν Λητὼ γεγονέναι· διὸ καὶ τὸν Ἀπόλλω μάλιστα τῶν ἄλλων θεῶν παρ' αὐτοῖς τιμᾶσθαι· εἶναι δ' αὐτοὺς ὥσπερ ἱερεῖς τινας Ἀπόλλωνος διὰ τὸ τὸν θεὸν τοῦτον καθ' ἡμέραν ὑπ' αὐτῶν ὑμνεῖσθαι μετ' ᾠδῆς συνεχῶς καὶ τιμᾶσθαι διαφερόντως. Ὑπάρχειν δὲ καὶ κατὰ τὴν νῆσον τέμενός τε Ἀπόλλωνος μεγαλοπρεπὲς καὶ ναὸν ἀξιόλογον ἀναθήμασι πολλοῖς κεκοσμημένον, σφαιροειδῆ τῷ σχήματι. (3) Καὶ πόλιν μὲν ὑπάρχειν ἱερὰν τοῦ θεοῦ τούτου, τῶν δὲ κατοικούντων αὐτὴν τοὺς πλείστους εἶναι κιθαριστάς, καὶ συνεχῶς ἐν τῷ ναῷ κιθαρίζοντας ὕμνους λέγειν τῷ θεῷ μετ' ᾠδῆς, ἀποσεμνύνοντας αὐτοῦ τὰς πράξεις. (4) Ἔχειν δὲ τοὺς Ὑπερβορέους ἰδίαν τινὰ διάλεκτον, καὶ πρὸς τοὺς Ἕλληνας οἰκειότατα διακεῖσθαι, καὶ μάλιστα πρὸς τοὺς Ἀθηναίους καὶ Δηλίους, ἐκ παλαιῶν χρόνων παρειληφότας τὴν εὔνοιαν ταύτην. Καὶ τῶν Ἑλλήνων τινὰς μυθολογοῦσι παραβαλεῖν εἰς Ὑπερβορέους, καὶ ἀναθήματα πολυτελῆ καταλιπεῖν γράμμασιν Ἑλληνικοῖς ἐπιγεγραμμένα. (5) Ὡσαύτως δὲ καὶ ἐκ τῶν Ὑπερβορέων Ἄβαριν εἰς τὴν Ἑλλάδα καταντήσαντα τὸ παλαιὸν ἀνασῶσαι τὴν πρὸς Δηλίους εὔνοιάν τε καὶ συγγένειαν. Φασὶ δὲ καὶ τὴν σελήνην ἐκ

Hippolyte cum balteo, vires gentis plane enervavit. Barbari itaque finitimi, despecta illarum infirmitate, cladiumque illatarum memores, continuis gentem bellis usque adeo profligarunt, ut ne nomen quidem Amazonum alicubi sit reliquum. (5) Paucis enim post Herculem annis, flagrante bello Trojano, Penthesilea reliquiarum gentis Amazoniæ imperatrix Martisque filia, ob piaculare facinus (cædem enim inter suos commiserat) profugiens, Trojanis post interitum Hectoris belli sociam sese præbuit, multosque Græcorum occidit. Sed quamquam strenue rem gereret ab Achille tamen cæsa occubuit, heroicis vitam gestis ita terminans. (6) Hanc Amazonum postremam egregia virtute præditam exstitisse, gentisque reliquias, viribus subinde magis deminutis, tandem prorsus defecisse, memorant. Inde fit ut recentior ætas, fortia Amazonum gesta prædicari audiens, pro meris fabularum commentis antiquitates illas accipiat.

XLVII. Nunc, postquam boreales Asiæ tractus descripsimus, ea quoque quæ de Hyperboreis fabulantur annotare non inconveniens arbitramur. Nam inter antiquitatum scriptores Hecatæus et nonnulli alii tradunt, contra Galliam in Oceano insulam esse non minorem Sicilia, septemtrionibus subjeciam, quam Hyperborei incolant, sic vocati, quod Borea vento sint remotiores. Solum hic optimum esse ac fructuosum aeremque optime temperatum, ac propterea bis in anno messem fieri. (2) Latonam hic natam fabulantur; ideoque Apollini præ diis aliis cultum deferri, et, quia deum hunc quotidie perpetua laudum decantatione celebrent, et summis prosequantur honoribus, homines illos velut sacerdotes Apollinis esse perhibent. Cujus lucus ibi magnificus et templum insigne rotunda forma donariisque multis exornatum. (3) Urbs quoque deo huic sacra, in qua civium plerique citharistæ, qui citharas in fano pulsantes sacros deo hymnos canunt, quibus gesta ejus honorifice prædicantur. (4) Lingua Hyperboreis propria, et singulari Græcis benevolentia, ex antiquis inde temporibus confirmata, addicti sunt; inprimis vero Atheniensibus et Deliis. Quin Græcorum nonnullos ad Hyperboreos trajecisse, et præclara donaria reliquisse Græcis literis inscripta fabulantur. (5) Sic etiam Abarin quondam in Græciam inde profectum pristinæ cum Deliis amicitiæ et cognationis necessitudinem renovasse. Memorant insuper lunam ex hac insula

ταύτης τῆς νήσου φαίνεσθαι παντελῶς ὀλίγον ἀπέχουσαν τῆς γῆς καί τινας ἐξοχὰς γεώδεις ἔχουσαν ἐν αὐτῇ φανεράς. (6) Λέγεται δὲ καὶ τὸν θεὸν δι' ἐτῶν ἐννεακαίδεκα καταντᾶν εἰς τὴν νῆσον, ἐν οἷς καὶ αἱ τῶν ἄστρων ἀποκαταστάσεις ἐπὶ τέλος ἄγονται· καὶ διὰ τοῦτο τὸν ἐννεακαιδεκαετῆ χρόνον ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων μέγαν ἐνιαυτὸν ὀνομάζεσθαι. (7) Κατὰ δὲ τὴν ἐπιφάνειαν ταύτην τὸν θεὸν κιθαρίζειν τε καὶ χορεύειν συνεχῶς τὰς νύκτας ἀπὸ ἰσημερίας ἐαρινῆς ἕως πλειάδος ἀνατολῆς ἐπὶ τοῖς ἰδίοις εὐημερήμασι τερπόμενον. Βασιλεύειν δὲ τῆς πόλεως ταύτης καὶ τοῦ τεμένους ἐπάρχειν τοὺς ὀνομαζομένους Βορεάδας, ἀπογόνους ὄντας Βορέου, καὶ κατὰ γένος ἀεὶ διαδέχεσθαι τὰς ἀρχάς.

XLVIII. Τούτων δ' ἡμῖν διευκρινημένων, μεταβιβάσομεν τὸν λόγον ἐπὶ τὰ ἕτερα μέρη τῆς Ἀσίας τὰ μὴ τετευχότα τῆς ἀναγραφῆς, καὶ μάλιστα τὰ κατὰ τὴν Ἀραβίαν. Αὕτη γὰρ κεῖται μὲν μεταξὺ Συρίας καὶ τῆς Αἰγύπτου, πολλοῖς δὲ καὶ παντοδαποῖς ἔθνεσι διείληπται. Τὰ μὲν οὖν πρὸς τὴν ἕω μέρη κατοικοῦσιν Ἄραβες οὓς ὀνομάζουσι Ναβαταίους, νεμόμενοι χώραν τὴν μὲν ἔρημον, τὴν δὲ ἄνυδρον, ὀλίγην δὲ καρποφόρον. (2) Ἔχουσι δὲ βίον λῃστρικόν, καὶ πολλὴν τῆς ὁμόρου χώρας κατατρέχοντες λῃστεύουσιν, ὄντες δύσμαχοι κατὰ τοὺς πολέμους. Κατὰ γὰρ τὴν ἄνυδρον χώραν λεγομένην κατεσκευακότες εὔκαιρα φρέατα, καὶ ταῦτα πεποιηκότες τοῖς ἄλλοις ἔθνεσιν ἄγνωστα, συμφεύγουσιν εἰς τὴν χώραν ταύτην ἀκινδύνως. (3) Αὐτοὶ μὲν γὰρ εἰδότες τὰ κατακεκρυμμένα τῶν ὑδάτων, καὶ ταῦτ' ἀνοίγοντες, χρῶνται δαψιλέσι ποτοῖς· οἱ δὲ τούτους ἐπιδιώκοντες ἀλλοεθνεῖς σπανίζοντες τῆς ὑδρείας διὰ τὴν ἄγνοιαν τῶν φρεάτων, οἱ μὲν ἀπόλλυνται διὰ τὴν σπάνιν τῶν ὑδάτων, οἱ δὲ πολλὰ κακοπαθήσαντες μόγις εἰς τὴν οἰκείαν σώζονται. (4) Διόπερ οἱ ταύτην τὴν χώραν κατοικοῦντες Ἄραβες, ὄντες δυσκαταπολέμητοι, διατελοῦσιν ἀδούλωτοι, πρὸς δὲ τούτοις ἔπηλυν μὲν ἡγεμόνα τὸ παράπαν οὐ προσδέχονται, διατελοῦσι δὲ τὴν ἐλευθερίαν διαφυλάττοντες ἀσάλευτον. (5) Διόπερ οὔτ' Ἀσσύριοι τὸ παλαιόν, οὐθ' οἱ Μήδων καὶ Περσῶν, ἔτι δὲ Μακεδόνων, βασιλεῖς ἠδυνήθησαν αὐτοὺς καταδουλώσασθαι, πολλὰς μὲν καὶ μεγάλας δυνάμεις ἐπ' αὐτοὺς ἀγαγόντες, οὐδέποτε δὲ τὰς ἐπιβολὰς συντελέσαντες. (6) Ἔστι δ' ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Ναβαταίων καὶ πέτρα καθ' ὑπερβολὴν ὀχυρά, μίαν ἀνάβασιν ἔχουσα, δι' ἧς κατ' ὀλίγους ἀναβαίνοντες ἀποτίθενται τὰς ἀποσκευάς· λίμνη τε μεγάλη φέρουσα πολλὴν ἄσφαλτον, ἐξ ἧς λαμβάνουσιν οὐκ ὀλίγας προσόδους. (7) Αὕτη δ' ἔχει τὸ μὲν μῆκος σταδίων ὡς πεντακοσίων, τὸ δὲ πλάτος ὡς ἑξήκοντα, τὸ δ' ὕδωρ δυσῶδες καὶ διάπικρον, ὥστε μὴ δύνασθαι μήτε ἰχθὺν τρέφειν μήτ' ἄλλο τῶν καθ' ὕδατος εἰωθότων ζῴων εἶναι. Ἐμβαλλόντων δ' εἰς αὐτὴν ποταμῶν μεγάλων τῇ γλυκύτητι διαφόρων, τούτων μὲν περιγίνεται κατὰ τὴν δυσωδίαν, ἐξ αὐτῆς δὲ μέσης κατ' ἐνιαυτὸν ἐκφυσᾷ ἀσφάλτου μέγεθος ποτὲ μὲν μεῖζον ἢ τρίπλεθρον, ἔστι δ' ὅτε δυοῖν πλέθρων· ἐφ' ᾧ δὴ συνήθως οἱ περιοικοῦντες

ita conspici, ut parum a terra distet, et terrestres quosdam tumulos in facie repræsentet. (6) Deum quoque Apollinem undevigenis (*novenis*) annis semel insulam adire, quo spatio astrorum in pristina loca revolutiones perficiantur. (Ideoque undeviginti annorum circuitum magnum a Græcis annum vocari.) (7) In hac deum apparitione cithara psallere noctu, et choreas agitare continue, ab æquinoctio verno ad Pleiadum usque exortum, suorum se laudibus successuum oblectantem. Urbis vero imperium et summam templi curam penes Boreadas esse, progeniem Boreæ, qui gentili successione principatum gerunt.

XLVIII. His ita expositis, oratio se nostra ad reliquas Asiæ partes nondum explicatas, Arabiamque potissimum, convertet. Hæc, inter Syriam Ægyptumque sita, in multas variasque gentes distinguitur. Ad ortum solis Arabes, qui Nabatæi vocantur, regionem partim desertam, partim aquarum indigam, minimaque sui parte frugiferam incolunt. (2) Vita igitur his prædatoria est, et accolas longe lateque incursantes latrociniis vexant, nec bello facile domantur. In regione enim arida puteos opportunis locis depressos habent, extraneis ignotos, qui tutos ipsis in fuga receptus præbent. (3) Quum enim quo loco reconditæ sint aquæ sciant, facile iis apertis largo potu fruuntur : at peregrini illos persequentes, quum per fontium illorum ignorantiam aquatione destituantur, potus defectu partim intereunt, partim multis defatigati ærumnis ægre domum revertuntur. (4) Idcirco Arabes, regionis hujus incolæ, quum bello expugnari nequeant, nunquam servitutis jugum subeunt. Ducem externum neutiquam admittunt, sed stabilem perpetuo libertatem tuentur. (5) Propterea nec Assyrii olim, nec Medi ac Persæ, immo nec Macedonum reges subigere illos potuere, qui licet magnis in eos copiis moverint, nunquam tamen incepta ad finem perduxere. (6) Est in Nabatæorum regione saxum oppido quam munitum, uno tantum ascensu, per quem paucis simul enitentibus ad deponendas in alto sarcinas iter patet; lacus præterea amplus, bitumen gignens, unde non exiguum vectigal percipiunt. (7) Longitudo ejus circiter quingentorum stadiorum, latitudo sexaginta : aqua graveolens et peramara, ut nec pisces nec aliud familiare aquis animal ibi nutriri queat. Magni quidem in eum se amnes effundunt dulcedinis eximiæ : nihilominus tamen mephitis illa prævalet. E medio ejus quotannis bitumen ebullit, alias duûm, alias trium amplius magnitudine

βάρβαροι τὸ μὲν μεῖζον καλοῦσι ταῦρον, τὸ δ' ἔλαττον μόσχον ἐπονομάζουσιν. (8) Ἐπιπλεούσης δὲ τῆς ἀσφάλτου πελαγίας, ὁ τόπος φαίνεται τοῖς ἐξ ἀποστήματος θεωροῦσιν οἱονεὶ νῆσος. Τὴν δ' ἔκπτωσιν τῆς ἀσφάλτου συμβαίνει φανερὰν γίνεσθαι τοῖς ἀνθρώποις πρὸ ἡμερῶν εἴκοσι· κύκλῳ γὰρ τῆς λίμνης ἐπὶ πολλοὺς σταδίους ὀσμὴ προσπίπτει μετὰ πνεύματος, καὶ πᾶς ὁ περὶ τὸν τόπον ἄργυρός τε καὶ χρυσὸς καὶ χαλκὸς ἀποβάλλει τὴν ἰδιότητα τοῦ χρώματος. Ἀλλ' αὕτη μὲν ἀποκαθίσταται πάλιν, ἐπειδὰν ἀναφυσηθῆναι συμβῇ πᾶσαν τὴν ἄσφαλτον· ὁ δὲ πλησίον τόπος ἔμπυρος ὢν καὶ δυσώδης, ποιεῖ τὰ σώματα τῶν ἀνθρώπων ἐπίνοσα καὶ παντελῶς ὀλιγοχρόνια. (9) Ἀγαθὴ δ' ἐστὶ φοινικόφυτος ὅσην αὐτῆς συμβαίνει ποταμοῖς διειλῆφθαι χρησίμοις ἢ πηγαῖς δυναμέναις ἀρδεύειν. Γίνεται δὲ περὶ τοὺς τόπους τούτους ἐν αὐλῶνί τινι καὶ τὸ καλούμενον βάλσαμον, ἐξ οὗ πρόσοδον λαμπρὰν λαμβάνουσιν, οὐδαμοῦ μὲν τῆς ἄλλης οἰκουμένης εὑρισκομένου τοῦ φυτοῦ τούτου, τῆς δ' ἐξ αὐτοῦ χρείας εἰς φάρμακα τοῖς ἰατροῖς καθ' ὑπερβολὴν εὐθετούσης.

XLIX. Ἡ δ' ἐχομένη τῆς ἀνύδρου καὶ ἐρήμου χώρας Ἀραβία τοσοῦτο διαφέρει ταύτης, ὥστε διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἐν αὐτῇ φυομένων καρπῶν τε καὶ τῶν ἄλλων ἀγαθῶν εὐδαίμονα Ἀραβίαν προσαγορευθῆναι. (2) Κάλαμον μὲν γὰρ καὶ τὴν ἄλλην ὕλην τὴν ἀρωματίζουσαν πολλὴν φέρει, καὶ καθόλου παντοδαπὰς φύλλων εὐωδίας, καὶ τῶν ἀποσταζόντων δακρύων ὀσμαῖς ποικίλαις διείληπται· τήν τε γὰρ σμύρναν καὶ τὸν προσφιλέστατον τοῖς θεοῖς εἴς τε τὴν οἰκουμένην ἅπασαν διαπόμπιμον λιβανωτὸν αἱ ταύτης ἐσχατιαὶ φέρουσι. (3) Τοῦ δὲ κόστου καὶ κασίας, ἔτι δὲ κιναμώμου καὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων, χόρτοι καὶ θάμνοι βαθεῖαι τοσαῦται πεφύκασιν, ὥστε τὰ παρὰ τοῖς ἄλλοις σπανίως ἐπὶ βωμοὺς θεῶν τιθέμενα παρ' ἐκείνοις καὶ κριβάνων ὑπάρχειν ἐκκαύματα, καὶ τὰ παρὰ τοῖς ἄλλοις μικρῷ δείγματι ὑπάρχοντα παρ' ἐκείνοις στιβάδας οἰκετικὰς ἐπὶ τῶν οἰκιῶν παρέχεσθαι· τό τε καλούμενον κινάμωμον διάφορον χρείαν παρεχόμενον καὶ ῥητίνη καὶ τερέβινθος ἄπλατος εὐώδης φύεται περὶ τοὺς τόπους. (4) Ἐν δὲ τοῖς ὄρεσιν οὐ μόνον ἐλάτη καὶ πεύκη φύεται δαψιλής, ἀλλὰ καὶ κέδρος καὶ ἄρκευθος ἄπλατος καὶ τὸ καλούμενον βόρατον. Πολλαὶ δὲ καὶ ἄλλαι φύσεις εὐώδεις καρποφοροῦσαι τὰς ἀποῤῥοίας καὶ προσπνεύσεις ἔχουσι τοῖς ἐγγίσασι προσηνεστάτας. Καὶ γὰρ αὐτὸ τὸ τῆς γῆς ἔχει τι φυσικὸν ἔνατμον καὶ θυμιάμασιν ἡδέσιν ἐοικός. (5) Διὸ καὶ κατά τινας τόπους τῆς Ἀραβίας ὀρυττομένης τῆς γῆς εὑρίσκονται φλέβες εὐώδεις, ὧν μεταλλευομένων ἐξαίσιοι τὸ μέγεθος λατομίαι γίνονται· ἐκ δὲ τούτων τὰς οἰκίας συλλέγοντες κατασκευάζουσιν, αἷς ὅταν ἐκ τοῦ περιέχοντος προσπέσωσι ψεκάδες, τὸ διατηκόμενον ὑπὸ τῆς ἰκμάδος συῤῥεῖ εἰς τὰς ἁρμογὰς τῶν λίθων, καὶ πηγνύμενον συμφυεῖς ἀπεργάζεται τοίχους.

L. Μεταλλεύεται δὲ κατὰ τὴν Ἀραβίαν καὶ ὁ προσαγορευόμενος ἄπυρος χρυσός, οὐχ ὥσπερ παρὰ τοῖς

plethrorum. Majus accolæ Taurum, minus Vitulum, familiari ipsis nomine appellant. (8) Innatante sic aquis bitumine, superficies illa e longinquo speciem insulæ præ se fert. Egerendi bituminis signa per viginti dies ante hominibus apparent. Nam undique circa stagnum ad multa stadia fœtor cum flatu quodam exhalatur, et quidquid ibi locorum argenti aurique et æris exsistit, naturalem immutat colorem : qui tamen in pristinum redit, postquam omne bitumen exspiravit. Quum igitur locus in propinquo ignibus et odore tetro sit corruptus; hominum corpora morbis obnoxia reddit, ac perexiguam vitæ usuram concedit. (9) Palmetis tamen ea regio felix est, quantum ejus a benignis amnibus et fontibus irriguis intersulcatur. Ibi in convalle quadam balsamum, quod vocant, gignitur : unde luculentum ipsis vectigal accedit, propterea quod nusquam alibi in orbe terrarum hæc planta invenitur, quæ præclarissimum ad pharmaca medicis usum præstat.

XLIX. Cetera deinceps regio, Arabiæ sterili et inaquosæ connexa, tantopere illam præstat, ut ob fructuum aliorumque bonorum illic copiam Felicis Arabiæ cognomentum obtinuerit. (2) Calamum enim et juncum odoratum ceteramque aromaticæ naturæ materiam large profert; fragrantias denique foliorum omnis generis exspirat, variisque lacrimarum destillantium odoribus referta est. Myrrham et diis gratissimum thus, quod per totum inde orbem pervehitur, extrema Arabiæ producunt. (3) Costi insuper et casiæ et cinamomi et id genus aliorum gramina et virgulta tanta profunditate et luxurie crescunt, ut, quum apud alios parce deorum altaribus imponantur, apud hos accendendis fornacibus materiam largiantur; et quorum alibi exiguæ tantum particulæ ostendantur, iis hic servis lectos domi consternant. Cinamomum ibi, mirifica utilitate præstans, resinaque et terebinthus fragrantissima copiose nascuntur. (4) Montes non tantum abietes et tædas, sed etiam cedros et juniperos et quod boratum vocant, affatim producunt. Multa etiam alia stirpium genera sunt fructiferarum, quæ et succum et odorem appropinquantibus jucundum exhibent. Naturalis enim terræ genius vapores suffitibus odoratis aptos in se continet. (5) Ideo nonnullis Arabiæ locis, quum terra foditur, suaveolentes venæ reperiuntur, quarum perquisitio ingentes passim lapicidinas suppeditat. E saxis hinc erutis domos construunt; in quæ quum guttæ ex aere deciderint, nonnihil humore liquefactum in coagmenta lapidum influit, et congelascens parietem arctissime compaginat.

L. Effoditur in Arabia aurum, quod apyrum (ignis expers) nominatur. Non enim ex ramentis per ignem exco-

ἄλλοις ἐκ ψηγμάτων καθεψόμενος, ἀλλ' εὐθὺς ὀρυττόμενος εὑρίσκεται τὸ μέγεθος καρύοις κασταναϊκοῖς παραπλήσιος, τὴν δὲ χρόαν οὕτω φλογώδης, ὥστε τοὺς ἐντιμοτάτους λίθους ὑπὸ τῶν τεχνιτῶν ἐνδεθέντας ποιεῖν τὰ κάλλιστα τῶν κοσμημάτων. (2) Θρεμμάτων τε παντοδαπῶν τοσοῦτο κατ' αὐτὴν ὑπάρχει πλῆθος, ὥστε ἔθνη πολλὰ νομάδα βίον ᾑρημένα δύνασθαι καλῶς διατρέφεσθαι, σίτου μὲν μὴ προσδεόμενα, τῇ δ' ἀπὸ τούτων δαψιλείᾳ χορηγούμενα. Θηρίων τε πλῆθος ἀλκίμων ἡ προσορίζουσα τῇ Συρίᾳ τρέφει· καὶ γὰρ λέοντας καὶ παρδάλεις ἐν αὐτῇ πολλῷ πλείονας καὶ μείζους καὶ ταῖς ἀλκαῖς διαφόρους πεφυκέναι ἤπερ ἐν τῇ Λιβύῃ συμβέβηκε· πρὸς δὲ τούτοις οἱ καλούμενοι Βαβυλώνιοι τίγρεις. (3) Φέρει δὲ καὶ ζῷα διφυῆ καὶ μεμιγμένα ταῖς ἰδέαις, ὧν αἱ μὲν ὀνομαζόμεναι στρουθοκάμηλοι περιειλήφασι τοῖς τύποις μίγματα πτηνῶν καὶ καμήλων ἀκολούθως τῇ προσηγορίᾳ. Τὸ μὲν γὰρ μέγεθος ἔχουσι νεογενεῖ καμήλῳ παραπλήσιον, τὰς δὲ κεφαλὰς πεφυκυίας θριξὶ λεπταῖς, τοὺς δ' ὀφθαλμοὺς μεγάλους καὶ κατὰ τὴν χρόαν μέλανας, ἀπαραλλάκτους κατὰ τὸν τύπον καὶ τὸ χρῶμα τοῖς τῶν καμήλων. (4) Μακροτράχηλον δ' ὑπάρχον ῥύγχος ἔχει βραχὺ παντελῶς καὶ εἰς ὀξὺ συνηγμένον. Ἐπτέρωται δὲ ταρσοῖς μαλακοῖς καὶ τετριχωμένοις, καὶ δυσὶ σκέλεσι στηριζόμενον καὶ ποσὶ διχήλοις χερσαῖον ἅμα φαίνεται καὶ πτηνόν. (5) Διὰ δὲ τὸ βάρος οὐ δυνάμενον ἐξᾶραι καὶ πέτεσθαι, κατὰ τῆς γῆς ὠκέως ἀκροβατεῖ, καὶ διωκόμενον ὑπὸ τῶν ἱππέων τοῖς ποσὶ τοὺς ὑποπίπτοντας λίθους οὕτως εὐτόνως ἀποσφενδονᾷ πρὸς τοὺς διώκοντας, ὥστε πολλάκις καρτεραῖς πληγαῖς αὐτοὺς περιπίπτειν. (6) Ἐπειδὰν δὲ περικατάληπτον ᾖ, τὴν κεφαλὴν εἴς τινα θάμνον ἢ τοιαύτην σκέπην ἀποκρύπτεται, οὐχ, ὡς οἴονταί τινες, ἀφροσύνῃ καὶ νωθρότητι ψυχῆς διὰ τὸ μὴ βλέπειν ἑτέρους μηδ' αὐτὸ βλέπεσθαι διαλαμβάνον ὑφ' ἑτέρων, ἀλλὰ διὰ τὸ τοῦ σώματος ἔχειν τοῦτο τὸ μέρος ἀσθενέστατον σκέπην αὑτῷ πρὸς σωτηρίαν περιποιοῦν. (7) Ἀγαθὴ γὰρ ἡ φύσις διδάσκαλος ἅπασι τοῖς ζῴοις πρὸς διατήρησιν οὐ μόνον ἑαυτῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν γεννωμένων, διὰ τῆς συγγενοῦς φιλοζωΐας τὰς διαδοχὰς εἰς ἀΐδιον ἄγουσα διαμονῆς κύκλον.

LI. Αἱ δὲ καλούμεναι καμηλοπαρδάλεις τὴν [μὲν] μῖξιν ἀμφοτέρων ἔχουσι τῶν ἐν τῇ προσηγορίᾳ περιειλημμένων ζῴων. Τῷ μὲν γὰρ μεγέθει μικρότεραι τῶν καμήλων εἰσὶ καὶ βραχυτραχηλότεραι, τὴν δὲ κεφαλὴν καὶ τὴν τῶν ὀμμάτων διάθεσιν παρδάλει παρεμφερῆ διατετύπωνται· τὸ δὲ κατὰ τὴν ῥάχιν κύρτωμα παρεμφερὲς ἔχουσαι καμήλῳ, τῷ χρώματι καὶ τῇ τριχώσει παρδάλεσιν ἐοίκασιν· ὁμοίως δὲ καὶ τὴν οὐρὰν μακρὰν ἔχουσαι τὴν τοῦ θηρίου φύσιν ἀποτυποῦνται. (2) Γίνονται δὲ καὶ τραγέλαφοι καὶ βούβαλοι καὶ ἄλλα πλείω γένη δίμορφα ζῴων καὶ τὴν σύνθεσιν ἐκ τῶν πλεῖστον τῇ φύσει κεχωρισμένων ἔχοντα, περὶ ὧν τὰ κατὰ μέρος μακρὸν ἂν εἴη γράφειν. (3) Δοκεῖ γὰρ ἡ συνεγγίζουσα χώρα τῇ μεσημβρίᾳ τὴν ἀφ' ἡλίου δύναμιν ζωτικωτά-

quitur, ut alibi; sed inter eruendum statim purum invenitur, par nucibus castaneis magnitudine, et colore tam flammeo, ut, si pretiosissimi lapilli artificum opera includantur, ornamenta pulcherrima efficiat. (2) Pecorum in omni genere tam fœcunda est Arabia, ut gentes complures, vitam pastoralem amplexæ, hinc commode absque frumenti usu nutriantur. Qua Syriæ contermina est, magnam prægrandium ferarum vim alit: nam leones hic et pardales numero ac magnitudine viribusque Africanos longe vincunt: quibus tigres Babyloniæ adnumerentur. (3) Fert etiam geminæ naturæ mixtæque formæ bestias. Inter quas struthocameli, qui nominantur, confusam ex volatilibus et camelis formam habent, ut nomen sonat. Corporis enim magnitudine camelum recens natum æquant; caput minutis pilis obtectum, oculosque grandes et nigri coloris habent, ut forma æque ac colore camelos referant. (4) Collo sunt prælongo, sed rostro brevissimo, et ad incurvum acumen reducto. Alas quoque pennis, sed mollibus et pilosis, instructas habent, et duobus innituntur cruribus, ungula pedis bisulca: quo terrestre simul et volaticum hoc animal esse apparet. (5) Sed quia ob molem corporis se attollere ac volare nequit, summis pedibus terram stringens currit celerrime, et quando pone ab equitibus urgetur, subjectos pedibus lapides tam contente, velut e funda, in prosequentes retorquet, ut validis sæpe ictibus succumbant. (6) Quum prope est ut capiatur, caput arbusto vel simili tegumento abscondit, non, ut aliqui opinantur, stultitia vel ignavia quadam animi, quasi scilicet ipse alios haud videns aliorum etiam visum subterfugiturum se existimet; sed quia corporis eam partem habet infirmissimam, qualecunque salutis præsidium ita sibi parat. (7) Natura enim optima cunctis animantibus, non ad sui tantum, sed etiam ad sobolis conservationem, dux est et magistra, insito vivendi amore ad perpetuum durationis orbem suæ propagationem speciei extendens.

LI. Camelopardales promiscuam ex utrisque nomine hoc comprehensis naturam sortiuntur. Camelis quidem minores, et collo depressiore, sed capitis et oculorum habitu ad pardalis similitudinem conformatæ; dorsi gibbo camelis similes; colore, pilo, caudæ prolixitate pardalis naturam imitantur. (2) Quin etiam tragelaphi et bubali pluraque duplicis formæ animalia, ex diversissimis videlicet naturis contemperata, illic procreantur: quorum singularis descriptio longam sibi moram posceret. (3) Nam terris meridiano appropinquantibus orbi plurimum a sole vivificentissimæ

τὴν οὖσαν πολλὴν ἐμπνεῖσθαι, καὶ διὰ τοῦτο πολλῶν καὶ ποικίλων, ἔτι δὲ καλῶν ζῴων φύσεις γεννᾶν. (4) Διὰ δὲ τὰς αὐτὰς αἰτίας κατὰ μὲν τὴν Αἴγυπτον τούς τε κροκοδείλους φύεσθαι καὶ τοὺς ποταμίους ἵππους, κατὰ δὲ τὴν Αἰθιοπίαν καὶ τὴν τῆς Λιβύης ἔρημον ἐλεφάντων τε πλῆθος καὶ παντοδαπῶν ὄφεών τε καὶ τῶν ἄλλων θηρίων καὶ δρακόντων ἐξηλλαγμένων τοῖς τε μεγέθεσι καὶ ταῖς ἀλκαῖς, ὁμοίως δὲ καὶ τοὺς περὶ τὴν Ἰνδικὴν ἐλέφαντας, ὑπερβάλλοντας τοῖς τε ὄγκοις καὶ πλήθεσιν, ἔτι δὲ ταῖς ἀλκαῖς.

LII. Οὐ μόνον δ' ἐν ταύταις ταῖς χώραις ζῷα γεννᾶται ταῖς ἰδέαις ἐξηλλαγμένα διὰ τὴν ἀφ' ἡλίου συνεργίαν καὶ δύναμιν, ἀλλὰ καὶ λίθων παντοίων ἐκφύσεις διάφοροι ταῖς χρόαις καὶ ταῖς λαμπρότησι διαφανεῖς. (2) Τοὺς γὰρ κρυστάλλους λίθους ἔχειν τὴν σύστασιν ἐξ ὕδατος καθαροῦ παγέντος οὐχ ὑπὸ ψύχους, ἀλλ' ὑπὸ θείου πυρὸς δυνάμεως, δι' ἣν ἀσήπτους μὲν αὐτοὺς διαμένειν, βαφῆναι δὲ πολυμόρφως ἀναθυμιάσει πνεύματος. (3) Σμαράγδους γὰρ καὶ τὰ καλούμενα βηρύλλια κατὰ τὰς ἐν τοῖς χαλκουργείοις μεταλλείας γινόμενα διὰ τὴν ἀπὸ τῶν θείων βαφὴν καὶ σύνδεσιν συγχρώζεσθαι, τοὺς δὲ χρυσολίθους ὑπὸ καπνώδους ἀναθυμιάσεως ἡλίου θερμότητι φυομένους λέγουσι τυγχάνειν τούτου τοῦ χρώματος. (4) Διὸ καὶ τοὺς ὀνομαζομένους ψευδοχρύσους κατασκευάζεσθαι διὰ τοῦ θνητοῦ καὶ ὑπ' ἀνθρώπων γεγονότος πυρὸς βαπτομένων τῶν κρυστάλλων. Τὰς δὲ τῶν ἀνθράκων φύσεις φωτὸς δύναμιν ἐμπιληθεῖσαν τῇ πήξει φασὶν ἀποτελεῖν τῷ μᾶλλον καὶ ἧττον τὰς ἐν αὐτοῖς διαφοράς. (5) Παραπλησίως δὲ καὶ τὰς τῶν ὀρνέων μορφὰς ἐπιχρώζεσθαι, τὰς μὲν ὁλοπορφύρους φαινομένας, τὰς δὲ κατὰ μέρος παντοίαις χρόαις διειλημμένας. Τὰ μὲν γὰρ φλόγινα, τὰ δὲ κροκώδη, τινὰ δὲ σμαραγδίζοντα, πολλὰ δὲ χρυσοειδῆ φαίνεσθαι κατὰ τὰς πρὸς τὸ φῶς ἐγκλίσεις αὐτῶν, καὶ καθόλου πολυειδεῖς καὶ δυσερμηνεύτους ἀποτελεῖσθαι χρόας· (6) ὅπερ καὶ ἐπὶ τῆς κατ' οὐρανὸν ἴριδος ὁρᾶσθαι γινόμενον ὑπὸ τοῦ περὶ τὸν ἥλιον φωτός. Ἐκ δὲ τούτων τοὺς φυσιολόγους συλλογιζομένους ἀποφαίνεσθαι διότι καὶ τὴν ἄνωθεν τῆς τῶν προειρημένων ἐκφύσεως ποικιλίαν ἔβαψεν ἡ συγγενὴς θερμασία, συνεργήσαντος ἡλίου τοῦ ζωοποιοῦντος τὰς ἑκάστων μορφάς. (7) Καθόλου δὲ καὶ τῆς περὶ τὰ ἄνθη διαφορᾶς τῆς χρόας καὶ τῆς τῆς γῆς ποικιλίας τοῦτον ὑπάρχειν αἴτιον καὶ δημιουργόν· οὗ τὴν φυσικὴν ἐνέργειαν τὰς θνητὰς τέχνας μιμησαμένας βάπτειν ἕκαστα καὶ ποικίλλειν, μαθητρίας γενομένας τῆς φύσεως. (8) Τὰ μὲν γὰρ χρώματα τὸ φῶς ἀπεργάζεσθαι, τὰς δὲ ὀσμὰς τῶν καρπῶν καὶ τὰς ἰδιότητας τῶν χυλῶν, ἔτι δὲ τὰ μεγέθη τῶν ζῴων καὶ τὰς ἑκάστου διαθέσεις, πρὸς δὲ τούτοις τὰς τῆς γῆς ἰδιότητας, γεννᾶν τὴν περὶ τὸν ἥλιον θερμασίαν, εἰς πολυτραφῆ χώραν καὶ γόνιμον ὕδωρ ἐνθάλπουσαν καὶ δημιουργὸν γινομένην τῆς ἑκάστου φύσεως. (9) Διόπερ οὔτε ἡ Παρία λύγδος οὔτ' ἄλλη θαυμαζομένη πέτρα τοῖς Ἀραβίοις λίθοις ἐξισωθῆναι δύναται, ὧν λαμπροτάτη μὲν ἡ λευκότης, βα-

facultatis inspirari, et multa propterea pulchræ varietatis animantia illic gigni, consentaneum est. (4) Et ob has ipsas causas in Ægypto crocodili et fluviales equi, in Æthiopia et Libyæ desertis magna elephantum serpentumque varii generis, ut et aliarum bestiarum, et inter ceteras draconum inusitatæ magnitudinis et ferociæ, copia exsistit. Eadem ratio est elephantorum in India, et corporis granditate et numero et viribus excellentium

LII. At non variantes dumtaxat specie bestiæ, sed omnigeni quoque lapides, quos tum coloris varietas, tum nitoris pelluciditas commendat, illis in terris efficaci solis operatione generantur. (2) Nam gemmas pellucidas ex aqua purissima in glaciem indurata coalescere aiunt, non quidem a frigore, sed divini ignis potentia, quæ efficiat ut citra corruptionem perdurent, et variæ tincturæ formas ob spiritus exhalationem accipiant. (3) Smaragdos enim et beryllia, quæ in æris metallis reperiuntur, a sulphuris tinctura et copulatione colorem assumere : et chrysolithos e fumida exhalatione, calore solis natos, colorem istum nancisci. (4) Ideoque et pseudochrysolithos fabricari, tinctis vi ignis mortalis et ab hominibus excitati crystallis. In carbunculorum ortu, a vi lucis in concretione, prout major est aut minor intrinsecus coacta, diversitates illorum effici. (5) Sic et avium formas colorem induere, ut aliæ per omnia purpureæ, aliæ ex parte variantibus distinctæ coloribus appareant. Modo enim flammeum, modo croceum, modo smaragdinum, sæpe etiam aureum colorem, pro sua ad lucem inclinatione, obtinere; atque omnino colores multiformes, quos oratione vix explices, hinc exsistere. (6) Quod etiam in arcu cœlesti a solis luce effici videamus; unde naturalis scientiæ magistri per ratiocinationem doceant, quod etiam superna excretionis in jam dictis varietas a calore nativo tincturam sortiatur, vivifica tamen solis operatione singulorum formas adjuvante. (7) Ab hoc plane auctore et opifice eam in floribus differentiam colorum, eamque telluris varietatem provenire; hujus efficaciam naturalem artes mortalium, naturæ quippe discipulas, imitantes singula tingere et variegare. (8) Colores igitur a luce effici, odores autem fructuum, saporum varietatem, magnitudines animantium et habitum cujusque, ad hæc diversas terræ proprietates, a calore solis oriri; qui et tellurem fructuosam, et aquam fœcundam suo fœtu reddat, et cujuslibet denique naturæ opifex exsistat. (9) Quocirca nec Paria lygdus, nec aliud mirabile saxum cum lapidibus Arabicis comparari potest :

ρύτατος δ' ὁ σταθμός, ἡ δέ γε λειότης ὑπερβολὴν ἑτέροις οὐκ ἀπολείπουσα. Αἰτία δὲ τῆς χώρας τῆς κατὰ μέρος ἰδιότητος, καθάπερ προεῖπον, ἡ περὶ τὸν ἥλιον δύναμις, θερμασίᾳ μὲν πήξασα, ξηρότητι δὲ πιλήσασα, φέγγει δὲ λαμπρύνασα.

LIII. Διὸ καὶ τὸ τῶν ὀρνέων γένος πλείστης θερμασίας κεκοινωνηκὸς ἐγένετο διὰ μὲν τὴν κουφότητα πτηνόν, διὰ δὲ τὴν ἀφ' ἡλίου συνεργίαν ποικίλον, καὶ μάλιστα κατὰ τὰς προκειμένας ἡλίῳ χώρας. (2) Ἡ μὲν γὰρ Βαβυλωνία ταώνων ἐκτρέφει πλῆθος παντοίαις χρόαις ἐπηνθισμένων, αἱ δὲ τῆς Συρίας ἐσχατιαὶ ψιττακοὺς καὶ πορφυρίωνας καὶ μελεαγρίδας καὶ ἄλλων ζῴων ἰδίας φύσεις τοῖς χρώμασι καὶ ποικίλας συγκρίσεις. (3) Ὁ δ' αὐτὸς λόγος καὶ κατὰ τὰς ἄλλας χώρας τῆς γῆς τὰς κατὰ τὴν ὁμοίαν κρᾶσιν κειμένας, λέγω δ' Ἰνδικὴν καὶ τὴν Ἐρυθρὰν θάλατταν, ἔτι δὲ Αἰθιοπίαν καί τινα μέρη τῆς Λιβύης. (4) Ἀλλὰ τῆς μὲν πρὸς ἀνατολὰς κεκλιμένης πιοτέρας οὔσης εὐγενέστερα καὶ μείζονα φύεται ζῷα· τῆς δ' ἄλλης ἀεὶ κατὰ τὸν τῆς ἀρετῆς λόγον ἕκαστα ταῖς διαθέσεσι γεννᾶται. (5) Ὁμοίως δὲ καὶ τῶν δένδρων οἱ φοίνικες κατὰ μὲν τὴν Λιβύην αὐχμηροὺς καὶ μικροὺς ἐκφέρουσι καρπούς, τῆς δὲ Συρίας κατὰ μὲν τὴν κοίλην οἱ καρυωτοὶ προσαγορευόμενοι γεννῶνται, διάφοροι κατά τε τὴν γλυκύτητα καὶ τὸ μέγεθος, ἔτι δὲ τοὺς χυμούς. (6) Τούτων δὲ πολλῷ μείζους κατὰ τὴν Ἀραβίαν καὶ τὴν Βαβυλωνίαν ὁρᾶν ἔστι γινομένους, κατὰ μὲν τὸ μέγεθος ἓξ δακτύλων ὄντας, τῇ δὲ χρόᾳ τοὺς μὲν μηλίνους, τοὺς δὲ φοινικοῦς, ἐνίους δὲ πορφυρίζοντας· ὥσθ' ὑπ' αὐτῶν ἅμα καὶ τὴν ὄψιν τέρπεσθαι καὶ τὴν γεῦσιν ψυχαγωγεῖσθαι. Τὰ δὲ στελέχη τῶν φοινίκων τὸ μὲν μῆκος ἀέριον ἔχει, τὴν δὲ περιφέρειαν ψιλὴν πανταχόθεν μέχρι τῆς κορυφῆς. (7) Ἀκρόκομα δ' ὄντα διαφόρους ἔχει τὰς ἀπὸ τῆς κόμης διαθέσεις· τὰ μὲν γὰρ πάντῃ τοὺς ῥάδικας ἔχει περικεχυμένους, καὶ κατὰ μέσον ἔκ τινος περιρραγέντος φλοιοῦ βοτρυώδη καρπὸν ἀνίησι, τὰ δὲ ἐφ' ἓν μέρος ἔχοντα κεκλιμένας τὰς ἐπὶ τῆς κορυφῆς κόμας σχηματισμὸν ἀποτελεῖ λαμπάδος ἀπαιθυσσομένης, ἔνια δ' ἐπ' ἀμφότερα τὰ μέρη περικλώμενα καὶ διπλῇ τῇ καταθέσει τῶν κλάδων ἀμφίχαιτα γινόμενα γραφικὴν ἀποτελεῖ τὴν πρόσοψιν.

LIV. Τῆς δ' ὅλης Ἀραβίας τὴν μὲν ἐπὶ μεσημβρίαν νεύουσαν εὐδαίμονα προσαγορεύουσι, τὴν δ' ἐνδοτέρω κειμένην νέμεται πλῆθος Ἀράβων νομάδων καὶ σκηνίτην βίον ᾑρημένων. Οὗτοι δὲ θρεμματοτροφοῦντες ἀγέλας μεγάλας βοσκημάτων ἐναυλίζονται πεδίοις ἀμετρήτοις. (2) Ἡ δ' ἀνὰ μέσον ταύτης τε καὶ τῆς εὐδαίμονος Ἀραβίας ἔρημος καὶ ἄνυδρός ἐστι, καθάπερ προείρηται· τὰ δὲ πρὸς δυσμὰς μέρη κεκλιμένα τῆς Ἀραβίας διείληπται πεδίοις ἀμμώδεσιν ἀερίοις τὸ μέγεθος, δι' ὧν οἱ τὰς ὁδοιπορίας ποιούμενοι καθάπερ οἱ ἐν τοῖς πελάγεσι πρὸς τὰς ἀπὸ τῶν ἄρκτων σημασίας τὴν διέξοδον ποιοῦνται. (3) Τὸ δ' ὑπολειπόμενον μέρος τῆς Ἀραβίας τὸ πρὸς τὴν Συρίαν κεκλιμένον πληθύει γεωργῶν καὶ παντοδαπῶν ἐμπόρων, οἳ διὰ τὰς τῶν φορτίων εὐκαίρους ἀν-

quorum et candor nitidissimus, et pondus est gravissimum, lævor præterea ceteris ad excellentiam nihil facit reliquum. Eam in singulis proprietatem regioni huic, quod jam dixi, tribuit virtus solis: caliditate enim sua compingit, siccitate constipat, et splendore illuminat.

LIII. Hinc et volucrum genus multi caloris particeps evasit; cui levitas volatum, operatio solis colorum varietatem conciliat, præsertim in terris soli directius subjectis. (2) Babylonia enim multos habet pavones variis coloribus renidentes, et extrema Syriæ ora psittacos, porphyriones, meleagrides aliasque peculiares avium species producit, suis quasque coloribus eorumque temperamentis variantes. (3) Idem quoque dicendum de ceteris orbis regionibus, ubi similis aeris temperies est, de India, inquam, et mari Rubro, Æthiopiaque et partibus quibusdam Africæ. (4) Sed quum pinguior sit plaga orientalis, nobiliora etiam et majora gignit animalia. In ceteris quoque terris quæ nascuntur, pro ratione bonitatis ipsarum naturas comparatas habent. (5) Sic inter arbores palmæ Africanæ squalidos et exiguos gerunt fructus; at in cavæ Syriæ tractu, quæ caryotæ appellantur, dulcore, magnitudine et succo excellunt. (6) His longe majores in Arabia videre est et Babylonia, magnitudine scilicet digitorum sex, colore partim melino, partim puniceo, vel etiam purpureo: quibus et visus delectatur, et gustatus demulcetur. Palmæ illic stipite sunt aerio præcelsoque ac tereti et undique vertice tenus nudo. (7) Comas in altum non uno tamen modo attollunt. Quædam enim ramos undique circumfusos habent, et in medio ex cortice dirupto racemosum extrudunt fructum; quædam comis sub unam tantum cacuminis partem inclinatis ventilatæ formam lampadis ostentant; aliæ hinc et illinc circumflexæ, et duplici ramorum dispositu utrinque capillatæ, intuitum picturatum exhibent.

LIV. Arabiæ itaque pars ad meridiem nutans Felicis nomen habet. Interiora Arabes (Scenitæ) tenent, qui pastores sunt, vitam in magalibus degendam amplexi. Hi magnos pecorum greges alunt, et in vastissimis campis diversantur. (2) Quæ inter hos et felicem Arabiam interjacet regio, deserta est et aquarum inops, ut supra annotatum. Loca ad occasum versa campi arenosi immensæ vastitatis obtinent. Quo fit ut iter illac facientes non secus ac in pelago ad Ursæ cœlestis signa profectionem suam dirigant. (3) Reliquus Arabiæ tractus, ad Syriam se dimittens, agricolis et variis mercatoribus est refertus. Hi opportuna mer-

τιδόσεις τὰ παρ' ἀμφοτέροις σπανίζοντα πρὸς δαψίλειαν τῶν χρησίμων διορθοῦνται. (4) Ἡ δὲ παρὰ τὸν Ὠκεανὸν Ἀραβία κεῖται μὲν ὑπεράνω τῆς εὐδαίμονος, ποταμοῖς δὲ πολλοῖς καὶ μεγάλοις διειλημμένη πολλοὺς ποιεῖ τόπους λιμνάζοντας καὶ μεγάλων ἑλῶν περιμέτρους. (5) Τοῖς δ' ἐκ τῶν ποταμῶν ἐπακτοῖς ὕδασι καὶ τοῖς ἐκ τῶν θερινῶν ὄμβρων γινομένοις ἀρδεύοντες πολλὴν χώραν καὶ διπλοῦς καρποὺς λαμβάνουσι. Τρέφει δὲ ὁ τόπος οὗτος ἐλεφάντων ἀγέλας καὶ ἄλλα ζῷα κητώδη χερσαῖα καὶ δίμορφα, ταῖς ἰδέαις ἐξηλλαγμένα· πρὸς δὲ τούτοις θρεμμάτων παντοδαπῶν πλήθει, καὶ μάλιστα βοῶν καὶ προβάτων τῶν τὰς μεγάλας καὶ παχείας οὐρὰς ἐχόντων. (6) Πλεῖστα δὲ καὶ διαφορώτατα γένη καμήλων τρέφει, τῶν τε ψιλῶν καὶ δασέων καὶ διπλοῦν ἀνατετακότων τὸ κατὰ τὴν ῥάχιν κύρτωμα καὶ διὰ τοῦτο διτύλων ὀνομαζομένων, ὧν αἱ μὲν γάλα παρεχόμεναι καὶ κρεοφαγούμεναι πολλὴν παρέχονται τοῖς ἐγχωρίοις δαψίλειαν, αἱ δὲ πρὸς νωτοφορίαν ἠσκημέναι πυρῶν μὲν ἀνὰ δέκα μεδίμνους νωτοφοροῦσιν, ἀνθρώπους δὲ κατακειμένους ἐπὶ κλίνης πέντε βαστάζουσιν· αἱ δὲ ἀνάκωλοι καὶ λαγαραὶ ταῖς συστάσεσι δρομάδες εἰσί, καὶ διατείνουσι πλεῖστον ὁδοῦ μῆκος, καὶ μάλιστα πρὸς τὰς διὰ τῆς ἀνύδρου καὶ ἐρήμου συντελουμένας ὁδοιπορίας. (7) Αἱ δ' αὐταὶ καὶ κατὰ τοὺς πολέμους εἰς τὰς μάχας ἔχουσαι τοξότας ἄγονται δύο ἀντικαθημένους ἀλλήλοις ἀντινώτους· τούτων δὲ ὁ μὲν τοὺς κατὰ πρόσωπον ἀπαντῶντας, ὁ δὲ τοὺς ἐπιδιώκοντας ἀμύνεται. Περὶ μὲν οὖν τῆς Ἀραβίας καὶ τῶν ἐν αὐτῇ φυομένων εἰ καὶ πεπλεονάκαμεν, ἀλλ' οὖν πολλὰ τοῖς φιλαναγνωστοῦσι πρὸς φιληκοΐαν ἀπηγγέλκαμεν.

LV. Περὶ δὲ τῆς κατὰ τὸν Ὠκεανὸν εὑρεθείσης νήσου κατὰ τὴν μεσημβρίαν καὶ τῶν κατ' αὐτὴν παραδοξολογουμένων πειρασόμεθα συντόμως διελθεῖν, προεκθέμενοι τὰς αἰτίας τῆς εὑρέσεως ἀκριβῶς. (2) Ἰαμβοῦλος ἦν ἐκ παίδων παιδείαν ἐζηλωκώς, μετὰ δὲ τὴν τοῦ πατρὸς τελευτὴν ὄντος ἐμπόρου καὶ αὐτὸς ἔδωκεν ἑαυτὸν ἐπὶ τὴν ἐμπορίαν· ἀναβαίνων δὲ διὰ τῆς Ἀραβίας ἐπὶ τὴν ἀρωματοφόρον, ὑπό τινων λῃστῶν συνελήφθη μετὰ τῶν συνοδοιπόρων. Τὸ μὲν οὖν πρῶτον μετά τινος τῶν συνεαλωκότων ἀπεδείχθη νομεύς, ὕστερον δ' ὑπό τινων Αἰθιόπων μετὰ τοῦ συνόντος λῃστευθεὶς ἀπήχθη πρὸς τὴν παραθαλάττιον τῆς Αἰθιοπίας. (3) Οὗτοι δὲ συνηρπάγησαν εἰς καθαρμὸν τῆς χώρας, ὄντες ἀλλοεθνεῖς· νόμιμον γὰρ ἦν τοῖς τῇδε κατοικοῦσιν Αἰθίοψι παραδεδομένον ἐκ παλαιῶν χρόνων, χρησμοῖς θεῶν κεκυρωμένον, διὰ γενεῶν μὲν εἴκοσιν, ἐτῶν δ' ἑξακοσίων, τῆς γενεᾶς ἀριθμουμένης τριακονταετοῦς· τοῦ δὲ καθαρμοῦ γινομένου δυσὶν ἀνθρώποις, ἦν αὐτοῖς πλοιάριον κατεσκευασμένον τῷ μεγέθει σύμμετρον, τοὺς δ' ἐν τῇ θαλάττῃ χειμῶνας ἀναφέρειν ἰσχῦον καὶ ῥᾳδίως ὑπὸ δυοῖν ἀνθρώπων ὑπηρετεῖσθαι δυνάμενον· εἰς δὲ τοῦτο τροφὴν δυσὶν ἀνθρώποις ἱκανὴν εἰς ἓξ μῆνας ἐνθέμενοι, καὶ τοὺς ἄνδρας ἐμβιβάσαντες, προσέταττον ἀνάγεσθαι κατὰ τὸν χρησμόν· πλεῖν δὲ διεχε-

cium commutatione, quæ ultro citroque desunt, commoda large importanda et exportanda procurant. (4) Pars Oceanum attingens supra felicem Arabiam jacet, multorum magnorumque interlapsu amnium stagna passim magnoque ambitu lacus efficit. (5) Et quia multos soli tractus rivis et aquis pluvialibus per æstatem collectis rigant, fit ut duplices etiam fructus metant. Locus ille fert elephantum armenta aliasque enormi magnitudine bestias terrestres, etiam biformes specieque insolentes. Cicurum insuper animantium copia, maxime boum et ovium, quibus magnæ crassæque sunt caudæ, abundat. (6) Sunt ibi multa præque aliis eximia camelorum genera, tum depilium, tum villosarum, et quibus duplum tuberculum in tergo eminet, ac quæ propterea Dityli, id est, duplici gibbo præditæ, vocantur. Harum aliæ lactis mulctu et carnium esu magnas hominibus utilitates afferunt. Aliæ gestandis oneribus assuefactæ, denos frumenti medimnos dorso perferunt, et homines quinos clitellis recubantes facile portant. Quæ expeditioribus sunt membris et minus distento corpore, ad cursus adhibentur, et longissimum viæ spatium emetiuntur, præsertim si per aridam et desertam regionem iter fiat. (7) Earumdem in bellis etiam usus est. Nam ad pugnas binos ferunt sagittarios obversis inter se tergis, quorum alter occursantes a fronte, alter insectantes a tergo propulsat. Hæc nostra de Arabia rebusque in ea provenientibus narratio licet prolixior forte sit, multa tamen cognitu non indigna studioso lectori per illam exposuimus.

LV. Nunc de insula in Oceano versus meridiem reperta, et de mirandis in ea rebus, causa prius inventionis diligenter explicata, breviter quædam recensere constituimus. (2) Iambulus quidam fuit, a pueritia disciplinæ liberalis studiosus. Is post obitum patris, qui mercator fuerat, mercaturæ se quoque addixit; quum autem per Arabiam tenderet in regionem aromatum feracem, in manus prædonum una cum comitibus devenit. Ac primo cum uno captivitatis socio pastor factus est; sed post a latronibus Æthiopum cum socio captus, in maritima Æthiopiæ abducitur. (3) Rapti autem erant, ut his ipsis, quod alienigenæ essent, terra expiaretur. Ritus enim Æthiopum illic habitantium erat, a multis usque seculis traditus deorumque oraculis sancitus, ut vigesima quavis ætate vel sexcentesimo quovis anno (ætate tricenos in se annos complectente) per duos homines exteros lustratio perageretur. His ergo tum navicula, non quidem magna, sed quæ maris tempestates sustinere et a duobus facile agitari posset, adornata fuerat. Ei viros cum sex mensium victu impositos mandabant, ut secundum oraculi monita recta versus meridiem cursum tenderent.

λεύοντο πρὸς τὴν μεσημβρίαν· (4) ἥξειν γὰρ αὐτοὺς εἰς νῆσον εὐδαίμονα καὶ ἐπιεικεῖς ἀνθρώπους, παρ' οἷς μακαρίως ζήσεσθαι· ὁμοίως δὲ καὶ τὸ ἑαυτῶν ἔθνος ἔφασαν, ἐὰν μὲν οἱ πεμφθέντες εἰς τὴν νῆσον διασωθῶσιν, ἑξακοσίων ἐτῶν εἰρήνης καὶ βίου κατὰ πᾶν εὐδαίμονος ἀπολαύσειν· εἰ δὲ καταπλαγέντες τὸ μῆκος τοῦ πελάγους εἰς τοὐπίσω ποιήσονται τὸν πλοῦν, ὡς ἀσεβεῖς καὶ λυμεῶνας ὅλου τοῦ ἔθνους τιμωρίαις περιπεσεῖσθαι ταῖς μεγίσταις. (5) Τοὺς μὲν οὖν Αἰθίοπας μεγάλην φασὶ πανήγυριν ἀγαγεῖν παρὰ τὴν θάλατταν, καὶ θυσίας μεγαλοπρεπεῖς ἐπιτελέσαντας καταστέψαι τοὺς σκεψομένους καὶ καθαρμὸν ποιησομένους τοῦ ἔθνους ἐξαποστεῖλαι· (6) τούτους δὲ πλεύσαντας πέλαγος μέγα καὶ χειμασθέντας ἐν μησὶ τέτταρσι προσενεχθῆναι τῇ προσημανθείσῃ νήσῳ, στρογγύλῃ μὲν ὑπαρχούσῃ τῷ σχήματι, τὴν δε περίμετρον ἐχούσῃ σταδίων ὡς πεντακισχιλίων.

LVI. Ἤδη δ' αὐτῶν ἐγγιζόντων τῇ νήσῳ, τῶν ἐγχωρίων τινὰς ἀπαντήσαντας καταγαγεῖν τὸ σκάφος· τοὺς δὲ κατὰ τὴν νῆσον συνδραμόντας θαυμάζειν μὲν τὸν τῶν ξένων κατάπλουν, προσενεχθῆναι δὲ αὐτοῖς ἐπιεικῶς καὶ μεταδιδόναι τῶν παρ' αὐτοῖς χρησίμων. (2) Εἶναι δὲ τοὺς τὴν νῆσον οἰκοῦντας ταῖς τῶν σωμάτων ἰδιότησι καὶ ταῖς ἀγωγαῖς πολὺ διαλλάττοντας τῶν κατὰ τὴν ἡμετέραν οἰκουμένην· πάντες μὲν γὰρ παραπλησίους εἶναι τοῖς ἀναπλάσμασι τῶν σωμάτων, καὶ κατὰ τὸ μέγεθος ὑπεράγειν τοὺς τέτταρας πήχεις, τὰ δὲ ὀστᾶ τοῦ σώματος ἔχειν ἐπὶ ποσὸν καμπτόμενα καὶ πάλιν ἀποκαθιστάμενα παραπλησίως τοῖς νευρώδεσι τόποις. (3) Εἶναι δὲ τοῖς σώμασιν ἁπαλοὺς μὲν καθ' ὑπερβολήν, εὐτονωτέρους δὲ πολὺ τῶν παρ' ἡμῖν· δραξαμένων γὰρ αὐτῶν ταῖς χερσὶν ὁδηποτοῦν μηδένα δύνασθαι τὸ τοῖς δακτύλοις περιληφθὲν ἐκτρέψαι. Τρίχας δ' ἁπλῶς μηδαμοῦ τοῦ σώματος ἔχειν πλὴν ἐν τῇ κεφαλῇ καὶ ὀφρύσι καὶ βλεφάροις, ἔτι δὲ καὶ πώγωνι, τὰ δὲ ἄλλα μέρη τοῦ σώματος οὕτω λεῖα, ὥστε μηδὲ τὸν ἐλάχιστον χνοῦν ἐν τῷ σώματι φαίνεσθαι. (4) Εἶναι δὲ καὶ τῷ κάλλει διαπρεπεῖς καὶ ταῖς ἄλλαις τοῦ σώματος περιγραφαῖς εὐρύθμους· καὶ τὰ μὲν τῆς ῥινὸς τρήματα πολὺ τῶν παρ' ἡμῖν ἔχειν εὐρυχωρέστερα, καὶ καθάπερ ἐπιγλωττίδας αὐτοῖς ἐκπεφυκέναι. (5) Ἴδιον δέ τι καὶ περὶ τὴν γλῶτταν αὐτοὺς ἔχειν, τὸ μὲν φυσικῶς αὐτοῖς συγγεγεννημένον, τὸ δ' ἐξ ἐπινοίας φιλοτεχνούμενον· δίπτυχον μὲν γὰρ αὐτοὺς ἔχειν τὴν γλῶτταν ἐπὶ ποσόν, τὰ δ' ἐνδοτέρω προσδιαιρεῖν, ὥστε διπλῆν αὐτὴν γίνεσθαι μέχρι τῆς ῥίζης. (6) Διὸ καὶ ποικιλωτάτους αὐτοὺς εἶναι ταῖς φωναῖς, καὶ οὐ μόνον πᾶσαν ἀνθρωπίνην καὶ διηρθρωμένην διάλεκτον μιμουμένους, ἀλλὰ καὶ τὰς τῶν ὀρνέων πολυφωνίας καὶ καθόλου πᾶσαν ἤχου ἰδιότητα προΐεσθαι, τὸ δὲ πάντων παραδοξότατον, ἅμα πρὸς δύο τῶν ἐντυγχανόντων λαλεῖν ἐντελῶς, ἀποκρινομένους τε καὶ ταῖς ὑποκειμέναις περιστάσεσιν οἰκείως ὁμιλοῦντας· τῇ μὲν γὰρ ἑτέρᾳ πτυχὶ πρὸς τὸν ἕνα, τῇ δ' ἄλλῃ πάλιν ὁμοίως πρὸς τὸν

(4) In fortunatam enim insulam venturos, et ad homines perquam mites, cum quibus beatam acturi vitam essent. Proinde suam quoque gentem, si ipsi incolumes et salvi insulam contigerint, sexcentorum annorum pace ac vita beatissima perfruituram; sin longitudine maris territi cursum retroverterent, tanquam impios et perniciales toti nationi, pœnas quam gravissimas daturos esse affirmabant. (5) Et tunc magnæ solemnitatis festum in litore maris ab Æthiopibus celebratum memorant, qui post magnificas hostiarum immolationes exploratores coronis redimitos ad perficiendam expiationem gentis miserint. (6) Hi, aiunt, magnum emensi pelagus, et cum fluctibus per quattuor menses conflictati, ad insulam designatam appulerunt, quæ figura turbinata stadiorum circiter quinquies mille ambitum complectitur.

LVI. Jamque oræ propinquantibus insularium nonnulli obviam euntes scapham adducunt. Tum plures, concursu ad hospites facto, adventum illorum admirantur, humaniterque exceptos commodorum suorum participes reddunt. (2) Sunt vero incolæ et habitu corporum, et vitæ ratione, nostri orbis hominibus longe dissimiles; nam eadem omnibus corporis forma; statura quattuor cubitos excedunt; Ossa horum velut nervi aliquantum flectuntur, et in pristinum, ut nervosæ alioqui partes, redeunt. (3) Corpora illorum tenerrima, sed longe firmioribus, quam nostra sunt, nervis: nam quidquid manibus comprehenderint, nemo ex digitis extorquere valet. In toto nusquam corpore, præterquam in capite, superciliis, palpebris et barba, pilus est: ceteræ corporis partes tam læves sunt, ut nec minima lanugo appareat. (4) Forma illis decora, et concinna corporis circumscriptio. Narium foramina nostris multo patentiora, quibusdam ceu lingulis adnatis, exstant. (5) In lingua ipsorum quiddam peculiare est, partim a natura datum, partim ingenii sollertia adscitum. Linguam enim quadamtenus habent geminam et ulterius arte divisam, ut duplex ad radicem usque exsistat. (6) Ideo maxima illis est vocis varietas, ita ut non tantum, quidquid humanæ et articulatæ est loquelæ, imitentur, sed etiam diversos avium garritus, adeoque omnia sonorum genera exprimant. Et quod præ cunctis admirandum, ad duos simul homines perfecte loqui, tum respondendo, tum apposite de subjectis rebus disserendo, possunt; ita ut una linguæ plicatura

ἕτερον διαλέγεσθαι. (7) Εὐκρατότατον δ' εἶναι τὸν ἀέρα παρ' αὐτοῖς, ὡς ἂν κατὰ τὸν ἰσημερινὸν οἰκοῦντας, καὶ μήθ' ὑπὸ καύματος μήθ' ὑπὸ ψύχους ἐνοχλουμένους. Καὶ τὰς ὀπώρας δὲ παρ' αὐτοῖς παρ' ὅλον τὸν ἐνιαυτὸν ἀκμάζειν, ὥςπερ καὶ ὁ ποιητής φησιν

ὄχνη ἐπ' ὄχνῃ γηράσκει, μῆλον δ' ἐπὶ μήλῳ,
αὐτὰρ ἐπὶ σταφυλῇ σταφυλή, σῦκον δ' ἐπὶ σύκῳ.

Εἶναι δὲ διὰ παντὸς παρ' αὐτοῖς τὴν ἡμέραν ἴσην τῇ νυκτί, καὶ κατὰ τὸ μέσον τῆς ἡμέρας μὴ γίνεσθαι παρ' αὐτοῖς σκιὰν μηδενὸς διὰ τὸ κατὰ κορυφὴν εἶναι τὸν ἥλιον.

LVII. Βιοῦν δ' αὐτοὺς κατὰ συγγενείας καὶ συστήματα, συνηγμένων τῶν οἰκείων οὐ πλειόνων ἢ τετρακοσίων· τούτους δ' ἐν τοῖς λειμῶσι διαζῆν, πολλὰ τῆς χώρας ἐχούσης πρὸς διατροφήν· διὰ γὰρ τὴν ἀρετὴν τῆς νήσου καὶ τὴν εὐκρασίαν τοῦ ἀέρος γεννᾶσθαι τροφὰς αὐτομάτους πλείους τῶν ἱκανῶν. (2) Φύεσθαι γὰρ παρ' αὐτοῖς κάλαμον πολύν, φέροντα καρπὸν δαψιλῆ, παρεμφερῆ τοῖς λευκοῖς ὀρόβοις. Τοῦτον οὖν συναγαγόντες βρέχουσιν ἐν ὕδατι θερμῷ, μέχρι ἂν τὸ μέγεθος σχῶσιν ὡς ᾠοῦ περιστερᾶς· ἔπειτα συνθλάσαντες καὶ τρίψαντες ἐμπείρως ταῖς χερσὶ διαπλάττουσιν ἄρτους, οὓς ὀπτήσαντες σιτοῦνται, διαφόρους ὄντας τῇ γλυκύτητι. (3) Εἶναι δὲ καὶ πηγὰς ὑδάτων δαψιλεῖς, τὰς μὲν θερμῶν εἰς λουτρὰ καὶ κόπων ἀφαίρεσιν εὐθέτους, τὰς δὲ ψυχρῶν τῇ γλυκύτητι διαφόρους καὶ πρὸς ὑγίειαν συνεργεῖν δυναμένας. Ὑπάρχειν δὲ παρ' αὐτοῖς καὶ παιδείας πάσης ἐπιμέλειαν, μάλιστα δὲ ἀστρολογίας· (4) γράμμασί τε αὐτοὺς χρῆσθαι κατὰ μὲν τὴν δύναμιν τῶν σημαινομένων εἴκοσι καὶ ὀκτὼ τὸν ἀριθμόν, κατὰ δὲ τοὺς χαρακτῆρας ἑπτά, ὧν ἕκαστον τετραχῶς μετασχηματίζεσθαι. Πολυχρονίους δ' εἶναι τοὺς ἀνθρώπους καθ' ὑπερβολήν, ὡς ἂν ἄχρι τῶν πεντήκοντα καὶ ἑκατὸν ἐτῶν ζῶντας καὶ γινομένους ἀνόσους κατὰ τὸ πλεῖστον· τὸν δὲ πηρωθέντα ἢ καθόλου τι ἐλάττωμα ἔχοντα ἐν τῷ σώματι μεθιστάνειν ἑαυτὸν ἐκ τοῦ ζῆν ἀναγκάζουσι κατά τινα νόμον ἀπότομον. (5) Γράφουσι δὲ τοὺς στίχους οὐκ εἰς τὸ πλάγιον ἐκτείνοντες, ὥςπερ ἡμεῖς, ἀλλ' ἄνωθεν κάτω καταγράφοντες εἰς ὀρθόν. Νόμιμον δ' αὐτοῖς ἐστι ζῆν ἄχρι ἐτῶν ὡρισμένων, καὶ τὸν χρόνον τοῦτον ἐκπληρώσαντας ἑκουσίως μεταλλάττειν ἐξηλλαγμένῳ θανάτῳ· φύεσθαι γὰρ παρ' αὐτοῖς ἰδιοφυῆ βοτάνην, ἐφ' ἧς ὅταν τις κοιμηθῇ, λεληθότως καὶ προςηνῶς εἰς ὕπνον κατενεχθεὶς ἀποθνήσκει.

LVIII. Γυναῖκας δὲ μὴ γαμεῖν, ἀλλὰ κοινὰς ἔχειν, καὶ τοὺς γεννηθέντας παῖδας ὡς κοινοὺς τρέφοντας ἐπ' ἴσης ἀγαπᾶν· νηπίων δ' ὄντων αὐτῶν πολλάκις τὰς τρεφούσας διαλλάττειν τὰ βρέφη, ὅπως μηδὲ αἱ μητέρες ἐπιγινώσκωσι τοὺς ἰδίους. Διόπερ μηδεμιᾶς παρ' αὐτοῖς γινομένης φιλοτιμίας ἀστασιάστους καὶ τὴν ὁμόνοιαν περὶ πλείστου ποιουμένους διατελεῖν. (2) Εἶναι δὲ παρ' αὐτοῖς καὶ ζῷα, μικρὰ μὲν τοῖς μεγέθεσι, παράδοξα δὲ τῇ φύσει τοῦ σώματος καὶ τῇ δυνάμει τοῦ αἵματος· εἶναι

cum uno, altera cum altero sermocinentur. (7) Optima illic, sub æquinoctiali enim habitant, temperatura cœli exsistit; ne cab æstu, nec a frigore molestantur. Fructus arborei per totum illic annum maturi habentur, vel ut poeta scribit,

Malum post malum, pyra post pyra nata senescunt,
uvaque post uvam, post ficum mustea ficus.

Dies ibi perpetuo noctem æquat; nec in meridie ab ulla re umbra cadit, quia supra verticem sol exsistit.

LVII. Vivunt in cognationum tribus et societatum cœtus distributi, sic tamen, ut ultra quadringenos in communionem non recipiant. Vitam in pratis degunt, ubi tellus ad victum necessaria copiose largitur: nam, quæ insulæ virtus est et aeris benignitas, plus quam satis est annonæ ultro provenit. (2) Multum ibi calami; cujus fructus, ervo albo non absimilis, affatim crescit. Hunc comportatum aqua macerant calida, dum ovi columbini magnitudinem adæquet: tum ex contuso et scienter manibus friato panes compinsunt, inque furnis assatum comedunt dulcedine eximia præditum. (3) Fontes illic aquarum largi, tam calidarum, balneis et languoribus eximendis apti; quam frigidarum, qui et dulcedine præstant, et magnam ad valetudinem conservandum efficacitatem habent. Cum omnis disciplinæ studiis, tum astrologiæ maxime incumbunt. (4) Literis utuntur pro significandi potentia viginti octo, pro characterum forma septem, quorum unusquisque quatuor modis transformatur. Longissimæ sunt ætatis, ut qui ad centum quinquaginta annos, absque omni utplurimum morbo, vitam producunt. Mutilatum aut quocumque corporis vitio affectum legis cujusdam severitate ex vita migrare cogunt. (5) Versus scribendo non in transversum extendunt, ut nos, sed a vertice ad inferiora linea recta deducunt. Lege statutum illis est, ut ad certum annorum numerum vivant; quo expleto, insolenti mortis genere sponte vita decedunt. Nam crescit apud eos, aiunt, herba singularis naturæ, cui si quis indormit, latenter absque molestiæ aut ægritudinis sensu, ceu suavi correptus somno, exstinguitur.

LVIII. Mulieres nuptum haud ducunt, sed promiscue communes habent: et natos inde filios, ut omnium communes, pari complectuntur amore nutriuntque. A nutricibus pueri adhuc infantes sæpe commutantur, ut nec matres suos agnoscere queant. Quamobrem quum nulla inter eos sit ambitio, citra seditionem summa concordiæ observantia vitam exigunt. (2) Præterea sunt illic animalia, in speciem exigua, sed mirabili corporis natura et sanguinis virtute prædita. Teretis enim formæ corpus et testudinibus

γὰρ αὐτὰ τῷ σχήματι στρογγύλα καὶ παρεμφερέστατα ταῖς χελώναις, τὴν δ' ἐπιφάνειαν δυσὶ γραμμαῖς μηλίναις κεχιασμένα· (3) ἐφ' ἑκάστης δὲ ἄκρας ἔχειν ὀφθαλμὸν καὶ στόμα· διὸ καὶ τέτταρσιν ὄμμασι βλέποντα καὶ τοῖς ἴσοις στόμασι χρώμενα εἰς ἕνα φάρυγγα συνάγειν τὰ σιτία, καὶ διὰ τούτου καταπινομένης τῆς τροφῆς εἰς μίαν κοιλίαν συῤῥεῖν ἅπαντα. Ὁμοίως δὲ τὰ σπλάγχνα καὶ τἄλλα τὰ ἐντὸς πάντα ἔχειν μοναχά. Πόδας δὲ ὑποκεῖσθαι κύκλῳ τῆς περιφερείας πολλούς, δι' ὧν δύνασθαι πορεύεσθαι πρὸς ὃ ἂν μέρος βούληται. (4) Τὸ δ' αἷμα τούτου τοῦ ζῴου θαυμάσιον ἔχειν δύναμιν· πᾶν γὰρ τὸ διατμηθὲν ἔμπνουν σῶμα κολλᾶν παραχρῆμα, κἂν ἀποκοπεῖσα χεὶρ ἢ ὅμοιον εἰπεῖν τύχῃ, δι' αὐτοῦ κολλᾶσθαι προσφάτου τῆς τομῆς οὔσης, καὶ τἄλλα δὲ μέρη τοῦ σώματος, ὅσα μὴ κυρίοις τόποις καὶ συνέχουσι τὸ ζῆν κατέχεται. (5) Ἕκαστον δὲ τῶν συστημάτων τρέφειν ὄρνεον εὐμέγεθες ἰδιάζον τῇ φύσει, καὶ διὰ τούτου πειράζεται τὰ νήπια τῶν βρεφῶν ποίας τινὰς ἔχει τὰς τῆς ψυχῆς διαθέσεις· ἀναλαμβάνουσι γὰρ αὐτὰ ἐπὶ τὰ ζῷα, καὶ τούτων πετομένων τὰ μὲν τὴν διὰ τοῦ ἀέρος φορὰν ὑπομένοντα τρέφουσι, τὰ δὲ περιναύτια γινόμενα καὶ θάμβους πληρούμενα ῥίπτουσιν, ὡς οὔτε πολυχρόνια καθεστῶτα οὔτε τοῖς ἄλλοις τοῖς τῆς ψυχῆς λήμασιν ἀξιόλογα. (6) Ἑκάστου δὲ συστήματος ὁ πρεσβύτερος ἀεὶ τὴν ἡγεμονίαν ἔχει, καθάπερ τις βασιλεύς, καὶ τούτῳ πάντες πείθονται· ὅταν δ' ὁ πρῶτος τελέσας τὰ ἑκατὸν καὶ πεντήκοντα ἔτη κατὰ τὸν νόμον ἀπαλλάξῃ ἑαυτὸν τοῦ ζῆν, ὁ μετὰ τοῦτον πρεσβύτατος διαδέχεται τὴν ἡγεμονίαν. (7) Ἡ δὲ περὶ τὴν νῆσον θάλαττα, ῥοώδης οὖσα καὶ μεγάλας ἀμπώτεις καὶ πλημμύρας ποιουμένη, γλυκεῖα τὴν γεῦσιν καθέστηκε. Τῶν δὲ παρ' ἡμῖν ἄστρων τὰς ἄρκτους καὶ πολλὰ καθόλου μὴ φαίνεσθαι. Ἑπτὰ δ' ἦσαν αὗται νῆσοι παραπλήσιαι μὲν τοῖς μεγέθεσι, σύμμετρον δ' ἀλλήλων διεστηκυῖαι, πᾶσαι δὲ τοῖς αὐτοῖς ἔθεσι καὶ νόμοις χρώμεναι.

LIX. Πάντες δ' οἱ κατοικοῦντες ἐν αὐταῖς, καίπερ δαψιλεῖς ἔχοντες πάντων χορηγίας αὐτοφυεῖς, ὅμως οὐκ ἀνέδην χρῶνται ταῖς ἀπολαύσεσιν, ἀλλὰ τὴν λιτότητα διώκουσι καὶ τὴν ἀρκοῦσαν τροφὴν προσφέρονται· κρέα δὲ καὶ τἄλλα πάντα ὀπτὰ καὶ ἐξ ὕδατος ἑφθὰ σκευάζουσι· τῶν δὲ ἄλλων τῶν τοῖς μαγείροις πεφιλοτεχνημένων χυμῶν καὶ τῆς κατὰ τὰς ἀρτύσεις ποικιλίας ἀνεπινόητοι παντελῶς εἰσι. (2) Σέβονται δὲ θεοὺς τὸ περιέχον πάντα καὶ ἥλιον καὶ καθόλου πάντα τὰ οὐράνια. Ἰχθύων δὲ παντοδαπῶν πλῆθος ἁλιεύοντες ποικίλως καὶ τῶν πτηνῶν οὐκ ὀλίγα θηρεύουσι. (3) Γίνεται δὲ παρ' αὐτοῖς ἀκροδρύων τε πλῆθος αὐτομάτων, καὶ ἐλαῖαι φύονται καὶ ἄμπελοι, ἐξ ὧν ἔλαιόν τε ποιοῦσι δαψιλὲς καὶ οἶνον. Ὄφεις τε τοῖς μεγέθεσι διαφέροντας, οὐδὲν δὲ ἀδικοῦντας τοὺς ἀνθρώπους, ἐδώδιμον ἔχειν τὴν σάρκα καὶ γλυκύτητι διαφέρουσαν. (4) Ἐσθῆτας δὲ αὐτοὺς κατασκευάζειν ἔκ τινων καλάμων ἐχόντων ἐν τῷ μέσῳ χνοῦν λαμπρὸν καὶ μαλακόν· ὃν

assimile habent, quod duabus in summo lineis lutei coloris decussatim intersectum est. (3) In unaquaque extremitate oculum et os habent. Ideo quattuor oculis tuentur, totidemque oribus alimenta colligunt : quæ per unam deglutita gulam in communem deinde ventrem confluunt omnia. Eodem etiam modo viscera et cetera intrinsecus omnia singula habent. Pedes in orbem illis sunt complures, quibus, in quodcunque velint latus, progressum faciunt. (4) In sanguine hujus animalis mirifica vis est. Quidquid enim in vivo corpore dissectum est, illico conglutinat; ac si vel manus, vel quodcunque aliud id genus membrum, non vitali tamen loco, detruncatum fuerit, id recenti adhuc plaga per hunc coalescit. (5) Singuli cœtus singulare genus avium grandiorum alunt, per quas puerorum indolem explorant. Hos enim humeris avium imponunt; quibus subvolantibus, quicunque aeris fluxum tolerant, eos educant; at nauseantes et exsternatos abjiciunt, ut qui nec ætatem ferre queant, nec generosam animi vim habeant. (6) In quolibet sodalitio natu maximus, ceu rex, aliis imperat, eique reliqui omnes obedientiam præstant. Si primus ille, centum quinquaginta annis completis, pro legis jussu vita se abdicavit, alius post illum ætatis provectissimæ in principatum succedit. (7) Mare insulam circumdans undosum est, magnosque affluxus et refluxus gignit, sapore aquarum dulci. Ursæ aliaque multa sidera nostra ibi prorsus non videntur. Insulæ hæ sunt septem, magnitudine pares, et æquali diremtæ intervallo, quæ omnes iisdem moribus legibusque utuntur.

LIX. Quamquam vero incolis harum universis omnia sponte nata ad redundantiam suppetunt, non luxuriose tamen illis fruuntur; sed frugalitatem colunt, et quantum satis est, ingerunt. Carnes quidem et reliqua cuncta, tum assa, tum elixa, sibi apparant; at sapores alios, coquorum sollertia excogitatos, variasque condiendi rationes prorsus inexploratas habent. (2) Pro diis colunt primo cœlum, quod omnia continet, deinde solem, et cuncta denique cœlestia. Varios marinorum omnis generis piscatus, et larga volatilium aucupia exercent. (3) Ingens ibi fructiferarum arborum copia; oleisque et vitibus abundant, unde oleum et vinum affatim exprimitur. Serpentes magnitudinis eximiæ, sed hominibus innocui, esculentas et prædulci sapore carnes habent. (4) Vestes conficiunt ex arundinibus quibusdam, in quarum medio splendida mollisque lanugo continetur. Hanc collectam cum contritis ostreis ma-

συνάγοντας καὶ τοῖς θαλαττίοις ὀστρέοις συγκεκομμένοις μίσγοντας θαυμαστὰ κατασκευάζειν ἱμάτια πορφυρᾷ. (5) Ζῴων τε παρηλλαγμένας φύσεις καὶ διὰ τὸ παράδοξον ἀπιστουμένας. Πάντα δὲ παρ' αὐτοῖς ὡρισμένην ἔχειν τάξιν τὰ κατὰ τὴν δίαιταν, οὐχ ἅμα πάντων τὰς τροφὰς καὶ τὰς αὐτὰς λαμβανόντων, διατετάχθαι δ' ἐπί τινας ὡρισμένας ἡμέρας ποτὲ μὲν ἰχθύων βρῶσιν, ποτὲ δὲ ὀρνέων, ἔστι δ' ὅτε χερσαίων, ἐνίοτε δὲ ἐλαιῶν καὶ τῶν λιτοτάτων προσοψημάτων. (6) Ἐναλλὰξ δὲ αὐτοὺς τοὺς μὲν ἀλλήλοις διακονεῖν, τοὺς δὲ ἁλιεύειν, τοὺς δὲ περὶ τὰς τέχνας εἶναι, ἄλλους δὲ περὶ ἄλλα τῶν χρησίμων ἀσχολεῖσθαι, τοὺς δ' ἐκ περιόδου κυκλικῆς λειτουργεῖν, πλὴν τῶν ἤδη γεγηρακότων. (7) Ἔν τε ταῖς ἑορταῖς καὶ ταῖς εὐχαῖς λέγεσθαί τε καὶ ᾄδεσθαι παρ' αὐτοῖς εἰς τοὺς θεοὺς ὕμνους καὶ ἐγκώμια, μάλιστα δὲ εἰς τὸν ἥλιον, οὗ τάς τε νήσους καὶ ἑαυτοὺς προσαγορεύουσι. (8) Θάπτουσι δὲ τοὺς τελευτήσαντας ὅταν ἄμπωτις γένηται καταχωννύντες εἰς τὴν ἄμμον, ὥστε κατὰ τὴν πλημμυρίδα τὸν τόπον ἐπιχώννυσθαι. Τοὺς δὲ καλάμους, ἐξ ὧν ὁ καρπὸς τῆς τροφῆς γίνεται, φασὶ στεφανιαίους ὄντας τὸ πάχος κατὰ τὰς τῆς σελήνης ἀναπληρώσεις ἀναπληροῦσθαι, καὶ πάλιν κατὰ τὰς ἐλαττώσεις ἀνὰ λόγον ταπεινοῦσθαι. (9) Τὸ δὲ τῶν θερμῶν πηγῶν ὕδωρ γλυκὺ καὶ ὑγιεινὸν διαφυλάττει τὴν θερμασίαν, καὶ οὐδέποτε ψύχεται, ἐὰν μὴ ψυχρὸν ὕδωρ ἢ οἶνος συμμίσγηται.

LX. Ἑπτὰ δ' ἔτη παρ' αὐτοῖς μείναντας τοὺς περὶ τὸν Ἰαμβοῦλον ἐκβληθῆναι ἄκοντας, ὡς κακούργους καὶ πονηροῖς ἐθισμοῖς συντεθραμμένους. Πάλιν οὖν τὸ πλοιάριον κατασκευάσαντας συναναγκασθῆναι τὸν χωρισμὸν ποιήσασθαι, καὶ τροφὴν ἐνθεμένους πλεῦσαι πλεῖον ἢ τέτταρας μῆνας· ἐκπεσεῖν δὲ κατὰ τὴν Ἰνδικὴν εἰς ἄμμους καὶ τεναγώδεις τόπους· (2) καὶ τὸν μὲν ἕτερον αὐτῶν ὑπὸ τοῦ κλύδωνος διαφθαρῆναι, τὸν δὲ Ἰαμβοῦλον πρός τινα κώμην προσενεχθέντα ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων ἀναχθῆναι πρὸς τὸν βασιλέα εἰς πόλιν Παλίβοθρα, πολλῶν ἡμερῶν ὁδὸν ἀπέχουσαν τῆς θαλάττης. (3) Ὄντος δὲ φιλέλληνος τοῦ βασιλέως καὶ παιδείας ἀντεχομένου, μεγάλης αὐτὸν ἀποδοχῆς καταξιῶσαι· τὸ δὲ τελευταῖον μετά τινος ἀσφαλείας τὸ μὲν πρῶτον εἰς τὴν Περσίδα διελθεῖν, ὕστερον δὲ εἰς τὴν Ἑλλάδα διασωθῆναι. (4) Ὁ δὲ Ἰαμβοῦλος [οὗτος] ταῦτά τε ἀναγραφῆς ἠξίωσε καὶ περὶ τῶν κατὰ τὴν Ἰνδικὴν οὐκ ὀλίγα συνετάξατο τῶν ἀγνοουμένων παρὰ τοῖς ἄλλοις. Ἡμεῖς δὲ τὴν ἐν ἀρχῇ τῆς βίβλου γεγενημένην ἐπαγγελίαν τετελεκότες αὐτοῦ περιγράψομεν τήνδε τὴν βίβλον.

rinis permiscentes purpurei coloris indumenta mirabili industria sibi parant. (5) Ab aliis diversas ac propter rei insolentiam incredibiles animantium naturas producit. Tota victus ratio statutum eis ordinem servat; non ut cuncti simul et eosdem cibos capiant, sed certis diebus nunc piscibus, nunc avibus, quandoque terrestribus, interdum olivis et obsoniis quam simplicissimis vescuntur. (6) Mutuas sibi operas vicissim tradunt, ut alii piscentur, alii artificia tractent, aliique alia reipublicæ commoda procurent, nonnulli ad statam temporis revolutionem munia publica administrent; præter senio jam provectos. (7) In festis et supplicationibus sermone cantuque deorum suorum hymnos et laudes persequuntur, Solis potissimum, cui se suasque insulas nuncupant. (8) Defunctos reciprocante mari humant arenis obruentes, ut per æstus inundationem tumulus illis aggeretur. Arundines illas, unde cibus conficitur, coronæ orbem (*palmum*?) spissitudine æquantes, sub incrementa lunæ augeri, et sub decrementa æquabili ratione minui perhibent. (9) Calidorum aqua fontium dulcis et salubris calorem semper retinet, nec unquam, nisi gelida aut vinum commisceatur, frigescit.

LX. Quum autem Iambulus cum socio septem ibi annos substitisset, contra voluntatem suam, ut malefici et pravis imbuti moribus, ejecti fuere. Igitur emigrare coacti, instaurata cymba, commeatuque imposito, quum ultra quattuor menses navigationem continuassent, in arenosas vadosasque Indiæ Syrtes tandem auferuntur: (2) ubi, comite a fluctibus absorpto, Iambulus ad pagum quendam ejectus, ab loci accolis ad regem in urbem Palibothra, multorum itinere dierum a mari distantem, perducitur. (3) Rex ille Græci nominis amans et doctrinæ liberalis studiosus, magno eum favore dignatur. Tandem commeatu a rege impetrato, primum in Persiam transit, et postea in Græciam salvus revertitur. (4) Is Iambulus hæc literis mandavit, nec pauca de rebus Indicis exteris ignota conscripsit. Nos vero, quum promissa in exordio libri perfecerimus, hic finem illi imponemus.

ΒΙΒΛΟΣ ΤΡΙΤΗ.

Τάδε ἔνεστιν ἐν τῇ τρίτῃ τῶν Διοδώρου βίβλων.

α'. Περὶ Αἰθιόπων τῶν ὑπὲρ τῆς Λιβύης καὶ τῶν παρ' αὐτοῖς ἀρχαιολογουμένων.

β'. Περὶ τῶν χρυσείων μετάλλων τῶν ἐν ταῖς ἐσχατιαῖς τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς κατασκευῆς τοῦ χρυσοῦ.

γ'. Περὶ τῶν κατοικούντων ἐθνῶν τὴν παράλιον τὴν παρὰ τὸν Ἀραβικὸν κόλπον καὶ καθόλου πᾶσαν τὴν παρὰ τὸν Ὠκεανὸν μέχρι τῆς Ἰνδικῆς. Ἐν δὲ τούτοις δηλοῦται τὰ κατὰ μέρος ἔθνη τίσι νομίμοις χρῆται καὶ παρὰ τίνας αἰτίας πολλὰ παρ' αὐτοῖς ἱστορεῖται παντελῶς ἐξηλλαγμένα καὶ διὰ τὸ παράδοξον ἀπιστούμενα.

δ'. Περὶ τῶν κατὰ τὴν Λιβύην ἀρχαιολογουμένων καὶ περὶ Γοργόνων καὶ Ἀμαζονίδων καὶ Ἄμμωνος καὶ Ἄτλαντος ἱστορουμένων.

ε'. Περὶ τῶν κατὰ τὴν Νῦσαν μυθολογουμένων, ἐν οἷς ἐστι καὶ περὶ Τιτάνων καὶ Διονύσου καὶ μητρὸς θεῶν.

LIBER TERTIUS.

Hæc in tertio Diodori libro continentur :

1. De Æthiopibus ultra Libyam habitantibus, et de iis, quæ antiqua apud illos memorentur.
2. De auro, quod in extremis Ægypti effoditur, et quibus illud modis præparetur.
3. De gentibus, quæ sinum Arabicum et totam Oceani oram ad Indiam usque accolunt : ubi quæque singulatim nationes earumque leges et instituta describuntur : causæ etiam explicantur illorum, quæ prorsus aliena et propter insolentiam incredibilia apud eos referuntur.
4. De priscis Libyæ rebus; Gorgonumque et Amazonum, nec non Ammonis et Atlantis historiæ.
5. Quæ de Nysa fabulose dicantur ; qua occasione etiam de Titanibus et Baccho ac Matre deorum tractatur.

I. Τῶν πρὸ ταύτης βίβλων δυοῖν οὐσῶν ἡ μὲν πρώτη περιέχει τὰς κατὰ τὴν Αἴγυπτον πράξεις τῶν ἀρχαίων βασιλέων, καὶ τὰ μυθολογούμενα περὶ τῶν παρ' Αἰγυπτίοις θεῶν, πρὸς δὲ τούτοις περὶ τοῦ Νείλου καὶ τῶν ἐν αὐτῇ φυομένων καρπῶν τε καὶ παντοδαπῶν ζῴων, περί τε τῆς τοποθεσίας τῆς [οὔσης] Αἰγύπτου καὶ τῶν νομίμων τῶν παρὰ τοῖς ἐγχωρίοις καὶ τῶν δικαστηρίων. (2) ἡ δὲ δευτέρα τὰς κατὰ τὴν Ἀσίαν [καὶ τὰς] ἐν τοῖς ἀρχαίοις χρόνοις συντελεσθείσας πράξεις ὑπὸ τῶν Ἀσσυρίων, ἐν αἷς ἐστιν ἥ τε Σεμιράμιδος γένεσις καὶ αὔξησις, καθ' ἣν ἔκτισε μὲν Βαβυλῶνα καὶ πολλὰς ἄλλας πόλεις, ἐστράτευσε δὲ ἐπὶ τὴν Ἰνδικὴν μεγάλαις δυνάμεσιν· ἑξῆς δὲ περὶ τῶν Χαλδαίων καὶ τῆς παρ' αὐτοῖς τῶν ἄστρων παρατηρήσεως, καὶ περὶ τῆς Ἀραβίας καὶ τῶν ἐν αὐτῇ παραδόξων, περί τε τῆς Σκυθῶν βασιλείας, καὶ περὶ Ἀμαζόνων, καὶ τὸ τελευταῖον περὶ τῶν Ὑπερβορέων. (3) Ἐν δὲ ταύτῃ τὰ συνεχῆ τοῖς προϊστορημένοις προστιθέντες διέξιμεν περὶ Αἰθιόπων καὶ τῶν Λιβύων καὶ τῶν ὀνομαζομένων Ἀτλαντίδων.

II. Αἰθίοπας τοίνυν ἱστοροῦσι πρώτους ἀνθρώπων ἁπάντων γεγονέναι· καὶ τὰς ἀποδείξεις τούτων ἐμφανεῖς εἶναί φασιν. Ὅτι μὲν γὰρ οὐκ ἐπήλυδες ἐλθόντες, ἀλλ' ἐγγενεῖς ὄντες τῆς χώρας δικαίως αὐτόχθονες ὀνομάζονται, σχεδὸν παρὰ πᾶσι συμφωνεῖσθαι· ὅτι δὲ τοὺς ὑπὸ τὴν μεσημβρίαν οἰκοῦντας πιθανόν ἐστι πρώτους ὑπὸ τῆς γῆς ἐζωογονῆσθαι προφανὲς ὑπάρχειν ἅπασι· τῆς γὰρ περὶ τὸν ἥλιον θερμασίας ἀναξηραινούσης τὴν γῆν ὑγρὰν οὖσαν, ἔτι δὲ κατὰ τὴν τῶν ὅλων γένεσιν καὶ ζωογονούσης, εἰκὸς εἶναι τὸν ἐγγυτάτω τόπον ὄντα τοῦ ἡλίου πρῶτον ἐνεγκεῖν φύσεις ἐμψύχους. (2) Φασὶ δὲ παρ' αὐτοῖς πρώτοις καταδειχθῆναι θεοὺς τιμᾶν καὶ θυσίας ἐπιτελεῖν καὶ πομπὰς καὶ πανηγύρεις καὶ τἄλλα δι' ὧν ἄνθρωποι τὸ θεῖον τιμῶσι· διὸ καὶ τὴν παρ' αὐτοῖς εὐσέβειαν διαβεβοῆσθαι παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποις, καὶ δοκεῖν τὰς παρ' Αἰθίοψι θυσίας μάλιστ' εἶναι τῷ δαιμονίῳ κεχαρισμένας. (3) Μάρτυρα δὲ τούτων παρέχονται τὸν πρεσβύτατον σχεδὸν καὶ μάλιστα τῶν ποιητῶν θαυμαζόμενον παρ' Ἕλλησι· τοῦτον γὰρ κατὰ τὴν Ἰλιάδα

I. Duorum qui hunc præcedunt librorum alter prisca regum Ægyptiorum gesta et fabulosam deorum Ægypti historiam, tum ea, quæ de Nilo, de fructibus variisque animalibus et situ illius terræ, nec non legibus et judiciis incolarum recensentur, continet. (2) Altero res in Asia per Assyrios vetustis temporibus gestas, inter eas Semiramidis natales et incrementa, ut Babylonem multasque alias urbes condiderit, et magnis copiis in Indos duxerit, complexi sumus : de Chaldæis insuper, et astrorum penes illos observatione; de Arabia porro rebusque in ea mirabilibus; tum de Scytharum regno et de Amazonibus et ad extremum de Hyperboreis dictum est. (3) In hoc deinceps libro de Æthiopibus et Afris, deque Atlantidis narrationem texemus.

II. Æthiopes universorum mortalium primos exstitisse, ac manifestas hujus rei demonstrationes esse perhibent. Nam indigenas esse, non advenas, ideoque merito autochthones nominari, omnium fere consensu, aiunt, probatur; meridianam autem habitantes plagam credibile esse primos a terra in vitales auras progenitos fuisse, cunctis est perspicuum. Namque quum solis calor terram prius humidam exsiccaret, eique in primo rerum ortu vitam impertiret, consentaneum esse dicunt, locum soli proximum primum naturas animatas produxisse. (2) Apud se omnium primos deorum cultus, sacrificiorum pompas et conventus solemnes, et alia quæ numinis honori impendunt mortales, inventa tradunt. Hinc tam celebrem apud omnes ubique homines ipsorum esse pietatem; Æthiopumque sacra omnium gratissima esse numini existimari. (3) In testimonium hujus rei adducunt omnium fere antiquissimum et in summa auctoritate habitum apud Græcos poetam, qui in Iliade Jovem reliquosque una

παρεισάγειν τόν τε Δία καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ θεοὺς ἀποδημοῦντας εἰς Αἰθιοπίαν πρός τε τὰς θυσίας τὰς ἀπονεμομένας αὐτοῖς κατ' ἔτος καὶ εὐωχίαν κοινὴν παρὰ τοῖς Αἰθίοψι,

Ζεὺς γὰρ ἐς Ὠκεανὸν μετ' ἀμύμονας Αἰθιοπῆας
χθιζὸς ἔβη μετὰ δαῖτα, θεοὶ δ' ἅμα πάντες ἕποντο.

(4) Λέγουσι δὲ καὶ τῆς εἰς τὸ θεῖον εὐσεβείας φανερῶς αὐτοὺς κομίζεσθαι τὰς χάριτας, μηδέποτε δεσποτείας ἐπήλυδος πεῖραν λαβόντας· ἐξ αἰῶνος γὰρ ἐν ἐλευθερίᾳ μεμενηκέναι καὶ τῇ πρὸς ἀλλήλους ὁμονοίᾳ, πολλῶν μὲν καὶ δυνατῶν ἐστρατευκότων ἐπ' αὐτούς, μηδενὸς δὲ τῆς ἐπιβολῆς καθικομένου.

III. Καμβύσην μὲν γὰρ μεγάλῃ δυνάμει στρατεύσαντα τήν τε στρατιὰν ἀποβαλεῖν ἅπασαν καὶ αὐτὸν τοῖς ὅλοις κινδυνεῦσαι· Σεμίραμιν δέ, τῷ [τε] μεγέθει τῶν ἐπιβολῶν καὶ πράξεων διωνομασμένην, ἐπὶ βραχὺ τῆς Αἰθιοπίας προελθοῦσαν ἀπογνῶναι τὴν ἐπὶ τὸ σύμπαν ἔθνος στρατείαν· τούς τε περὶ Ἡρακλέα καὶ Διόνυσον ἐπιόντας ἅπασαν τὴν οἰκουμένην, μόνους τοὺς Αἰθίοπας τοὺς ὑπὲρ Αἰγύπτου μὴ καταπολεμῆσαι διά τε τὴν εὐσέβειαν τῶν ἀνδρῶν καὶ τὸ δυσκράτητον τῆς ἐπιβολῆς. Φασὶ δὲ καὶ τοὺς Αἰγυπτίους ἑαυτῶν ἀποίκους ὑπάρχειν, Ὀσίριδος ἡγησαμένου τῆς ἀποικίας. (2) Καθόλου γὰρ τὴν νῦν οὖσαν Αἴγυπτον λέγουσιν οὐ χώραν, ἀλλὰ θάλατταν γεγονέναι κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς τοῦ κόσμου σύστασιν· ὕστερον μέντοι τοῦ Νείλου κατὰ τὰς ἀναβάσεις τὴν ἐκ τῆς Αἰθιοπίας ἰλὺν καταφέροντος ἐκ τοῦ κατ' ὀλίγον προσχωσθῆναι· ὅτι δ' ἐστὶν αὐτῶν ἡ χώρα πᾶσα ποταμόχωστος, ἐναργεστάτην ἔχειν ἀπόδειξιν τὴν γινομένην κατὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Νείλου· (3) καθ' ἕκαστον γὰρ ἔτος ἀεὶ νέας ἰλύος ἀθροιζομένης πρὸς τὰ στόματα τοῦ ποταμοῦ, καθορᾶται τὸ μὲν πέλαγος ἐξωθούμενον τοῖς προσχώμασιν, ἡ δὲ χώρα τὴν αὔξησιν λαμβάνουσα. Τὰ δὲ πλεῖστα τῶν νομίμων τοῖς Αἰγυπτίοις ὑπάρχειν Αἰθιοπικά, τηρουμένης τῆς παλαιᾶς συνηθείας παρὰ τοῖς ἀποικισθεῖσι. (4) Τό τε γὰρ τοὺς βασιλεῖς θεοὺς νομίζειν καὶ τὸ περὶ τὰς ταφὰς μάλιστα σπουδάζειν καὶ πολλὰ τοιαῦθ' ἕτερα πράττειν Αἰθιόπων ὑπάρχειν ἐπιτηδεύματα· τάς τε τῶν ἀγαλμάτων ἰδέας καὶ τοὺς τῶν γραμμάτων τύπους Αἰθιοπικοὺς ὑπάρχειν. (5) Διττῶν γὰρ Αἰγυπτίοις ὄντων γραμμάτων, τὰ μὲν δημώδη προσαγορευόμενα πάντας μανθάνειν, τὰ δὲ ἱερὰ καλούμενα παρὰ μὲν τοῖς Αἰγυπτίοις μόνους γινώσκειν τοὺς ἱερεῖς παρὰ τῶν πατέρων ἐν ἀπορρήτοις μανθάνοντας, παρὰ δὲ τοῖς Αἰθίοψιν ἅπαντας τούτοις χρῆσθαι τοῖς τύποις. Τά τε συστήματα τῶν ἱερέων παραπλησίαν ἔχειν τάξιν παρ' ἀμφοτέροις τοῖς ἔθνεσι. (6) Καθαρεύειν γὰρ ἅπαντας τοὺς περὶ τὴν τῶν θεῶν θεραπείαν ὄντας, ὁμοίως ἐξυρημένους καὶ τὰς στολὰς τὰς αὐτὰς ἔχοντας καὶ τὸν τοῦ σκήπτρου τύπον ἀροτροειδῆ καθεστῶτα, ὃν ἔχοντας τοὺς βασιλεῖς χρῆσθαι πίλοις μακροῖς ἐπὶ τοῦ πέρατος ὀμφαλὸν ἔχουσι καὶ περιεσπειραμένοις ὄφεσιν, οὓς καλοῦσιν ἀσπίδας· τοῦτο δὲ τὸ παράσημον ἔοικε συνεμφαίνειν ὅτι τοὺς ἐπιθέσθαι τολμήσοντας τῷ βασιλεῖ συμβήσεται θανατηφόροις περιπεσεῖν δήγμασι. (7)

deos in Æthiopiam ad sacrum anniversarium et commune epulum, apud Æthiopes sibi adornatum, proficiscentes introducit :

Juppiter Æthiopes hesterna luce revisit,
accedens epulum, cunctique ex ordine divi.

(4) Et manifesta pietatis illis præmia divinitus retribui asserunt, eo quod nunquam externum fuerint experti dominatum, sed in perpetuæ libertatis possessione mutuæque concordiæ nexu permanserint; licet multi, iique potentissimi, in ipsos expeditiones fecerint, quorum nemini tamen conatus successerit.

III. Cambysen enim, validissimis eos copiis adortum, et exercitum amisisse, et ipsum vitæ et salutis periculum incurrisse. Semiramidem, et consilii magnitudine et rerum gestarum fama celebrem, ad exiguum Æthiopiæ tractum progressam, universæ expugnandæ gentis spem confestim abjecisse. Herculem porro et Bacchum, peragrato terrarum orbe toto, solos Æthiopes, qui supra Ægyptum habitant, bello non invasisse, tum pietate hominum illorum, tum conatuum difficultate absterritos. Ægyptios suam quoque coloniam esse affirmant, ab Osiride deductam. (2) Immo Ægyptum, quæ nunc est, non continentis partem, sed mare a prima mundi constitutione fuisse : quæ a Nilo postmodum ex Æthiopia limum per inundationis tempus deferente ita paulatim sit aggesta. Quod vero fluminis aggestu exstiterit ea tellus, evidentissimis circa ostia signis deprehendi. (3) Nam unoquoque semper anno, novi accumulatione cœni ad exitus fluvii mare excludi et terra accrementum capere cernitur. Ad hæc plerasque Ægyptiorum leges Æthiopicas esse, quod coloniæ majorum instituta servaverint. (4) Quod enim reges pro diis habeant, et multum sepulturis studii impendant, aliaque id genus ex more agant, id e disciplina Æthiopum traductum esse; a quibus etiam statuarum effigies et literarum formæ sint acceptæ. (5) Quum enim duo Ægyptiis sint literarum genera, ab omnibus promiscue disci, quas vulgares appellant : sacras autem quas nominant, a sacerdotibus tantum, secreta parentum disciplina traditas, cognosci; quibus tamen omnes Æthiopes utantur. Sacerdotum quoque collegia eundem utrobique ordinem habere. (6) Quotquot enim cultui deorum consecrati sunt, eos puritati ac sanctimoniæ deditos esse, eodemque modo rasos et similibus amictos stolis, et sceptrum gestantes formam aratri referens. Quod etiam reges ipsorum gestent, cum pileis oblongis, quorum apex umbilicum habeat, et serpentium, quos aspides vocant, spiras circumvolutas. Quibus insignibus indicari videtur, eos, qui regem insidiis appetant, morsibus letiferis obnoxios esse. (7) Multa etiam alia de

Πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα λέγουσι περὶ τῆς αὑτῶν ἀρχαιότητος καὶ τῆς τῶν Αἰγυπτίων ἀποικίας, περὶ ὧν οὐδὲν κατεπείγει γράφειν.

IV. Περὶ δὲ τῶν Αἰθιοπικῶν γραμμάτων τῶν παρ' Αἰγυπτίοις καλουμένων ἱερογλυφικῶν ῥητέον, ἵνα μηδὲν παραλείπωμεν τῶν ἀρχαιολογουμένων. Συμβέβηκε τοίνυν τοὺς μὲν τύπους ὑπάρχειν αὐτῶν ὁμοίους ζῴοις παντοδαποῖς καὶ ἀκρωτηρίοις ἀνθρώπων, ἔτι δ' ὀργάνοις, καὶ μάλιστα τεκτονικοῖς· οὐ γὰρ ἐκ τῆς τῶν συλλαβῶν συνθέσεως ἡ γραμματικὴ παρ' αὐτοῖς τὸν ὑποκείμενον λόγον ἀποδίδωσιν, ἀλλ' ἐξ ἐμφάσεως τῶν μεταγραφομένων καὶ μεταφορᾶς μνήμῃ συνηθλημένης. (2) Γράφουσι γὰρ ἱέρακα καὶ κροκόδειλον, ἔτι δ' ὄφιν καὶ τὸν ἐκ τοῦ σώματος τῶν ἀνθρώπων ὀφθαλμὸν καὶ χεῖρα καὶ πρόσωπον καὶ ἕτερα τοιαῦτα. Ὁ μὲν οὖν ἱέραξ αὐτοῖς σημαίνει πάντα τὰ ὀξέως γινόμενα, διὰ τὸ τὸ ζῷον τοῦτο τῶν πτηνῶν σχεδὸν ὑπάρχειν ὀξύτατον· μεταφέρεταί τε ὁ λόγος ταῖς οἰκείαις μεταφοραῖς εἰς πάντα τὰ ὀξέα καὶ τὰ τούτοις οἰκεῖα παραπλησίως τοῖς εἰρημένοις. (3) Ὁ δὲ κροκόδειλος σημαντικός ἐστι πάσης κακίας, ὁ δὲ ὀφθαλμὸς δίκης τηρητὴς καὶ παντὸς τοῦ σώματος φύλαξ· τῶν δ' ἀκρωτηρίων ἡ μὲν δεξιὰ τοὺς δακτύλους ἐκτεταμένους ἔχουσα σημαίνει βίου πορισμόν, ἡ δ' εὐώνυμος συνηγμένη τήρησιν καὶ φυλακὴν χρημάτων. (4) Ὁ δ' αὐτὸς λόγος καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τύπων τῶν ἐκ τοῦ σώματος καὶ τῶν ὀργανικῶν καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων· ταῖς γὰρ ἐν ἑκάστοις ἐνούσαις ἐμφάσεσι συνακολουθοῦντες, καὶ μελέτῃ πολυχρονίῳ καὶ μνήμῃ γυμνάζοντες τὰς ψυχάς, ἐκτικῶς ἕκαστα τῶν γεγραμμένων ἀναγινώσκουσι.

V. Τῶν δὲ παρ' Αἰθίοψι νομίμων οὐκ ὀλίγα δοκεῖ πολὺ τῶν παρὰ τοῖς ἄλλοις διαφέρειν, καὶ μάλιστα τὰ περὶ τὴν αἵρεσιν τῶν βασιλέων. Οἱ μὲν γὰρ ἱερεῖς ἐξ αὑτῶν τοὺς ἀρίστους προκρίνουσιν, ἐκ δὲ τῶν καταλεχθέντων, ὃν ἂν ὁ θεὸς κωμάζων κατά τινα συνήθειαν περιφερόμενος λάβῃ, τοῦτον τὸ πλῆθος αἱρεῖται βασιλέα· εὐθὺς δὲ καὶ προσκυνεῖ καὶ τιμᾷ καθάπερ θεόν, ὡς ὑπὸ τῆς τοῦ δαιμονίου προνοίας ἐγκεχειρισμένης αὐτῷ τῆς ἀρχῆς. (2) Ὁ δ' αἱρεθεὶς διαίτῃ τε χρῆται τῇ τεταγμένῃ κατὰ τοὺς νόμους καὶ τἄλλα πράττει κατὰ τὸ πάτριον ἔθος, οὔτ' εὐεργεσίαν οὔτε τιμωρίαν ἀπονέμων οὐδενὶ παρὰ τὸ δεδογμένον ἐξ ἀρχῆς παρ' αὐτοῖς νόμιμον. Ἔθος δ' αὐτοῖς ἐστι μηδένα τῶν ὑποτεταγμένων θανάτῳ περιβάλλειν, μηδ' ἂν καταδικασθεὶς ἐπὶ θανάτῳ τις φανῇ τιμωρίας ἄξιος, ἀλλὰ πέμπειν τῶν ὑπηρετῶν τινα σημεῖον ἔχοντα θανάτου πρὸς τὸν παρανενομηκότα· οὗτος δ' ἰδὼν τὸ σύσσημον, καὶ παραχρῆμα εἰς τὴν ἰδίαν οἰκίαν ἀπελθών, ἑαυτὸν ἐκ τοῦ ζῆν μεθίστησι. Φεύγειν δὲ τῆς ἰδίας χώρας εἰς τὴν ὅμορον καὶ τῇ μεταστάσει τῆς πατρίδος λύειν τὴν τιμωρίαν, καθάπερ παρὰ τοῖς Ἕλλησιν, οὐδαμῶς συγκεχώρηται. (3) Διὸ καί φασί τινα, τοῦ θανατηφόρου σημείου πρὸς αὐτὸν ἀποσταλέντος ὑπὸ τοῦ βασιλέως, ἐπιβαλέσθαι μὲν ἐκ τῆς Αἰθιοπίας φεύγειν, αἰσθομένης δὲ τῆς μητρὸς καὶ τῇ ζώνῃ τὸν τράχηλον αὐτοῦ σφιγγούσης, ταύτῃ μηδὲ καθ' ἕνα τρόπον τολ-

sua vetustate et colonia in Ægyptum expedita olim repetunt, de quibus hic scribere non necessum est.

IV. Atque de literis Æthiopicis, quas hieroglyphicas Ægyptii nominant, aliquid dicendum est, ne quid de priscis rebus omittatur. Igitur formæ literarum variis animalibus et hominum membris instrumentisque, fabrilibus potissimum, assimiles sunt. Nam ars apud eos literaria non compositione syllabarum, sed descriptarum imaginum significatu et translatione per exercitationem memoriæ insculpta subjectam orationem exprimit et absolvit. (2) Jam enim accipitrem, crocodilum, serpentem; jam de corpore humano aliquid, puta oculum, manum, faciem et id genus alia, scribunt. Accipiter illis cuncta quæ celeriter fiunt significat; quod avis hæc omnes fere alias velocitate superet. Ratioque congruis translationibus ad omnia subita et his affinia, perinde ac si dicta forent, hanc imaginem applicat. (3) Crocodilus omnis malitiæ index est. Oculus, justitiæ servator, et custos corporis. Inter extrema corporis membra dextera expassis digitis victus suppeditationem, sinistra contracta conservationem facultatum et custodiam denotat. (4) Eadem se ratio ad ceteras quoque corporis et instrumentorum adeoque omnium formas extendit. Dum enim in unoquoque significationes abditas sequantur, animosque diuturno studio et memoriæ cultu exercitatos intendunt, exacte singula figuris adumbrata legunt et intelligunt.

V. Legum Æthiopicarum pars non exigua ab extraneis plurimum differt, inprimis illa, quæ de regis electione habetur. Nam sacerdotes ex ordine suo optimos quosque secernunt, ac quemcunque delectorum deus comessabundus pro more circumductus apprehenderit, eum populus regem creat, statimque flexis genibus adorat tanquam deum, aliisque honoribus, ut cui divina providentia magistratus sit commissus, demeretur. (2) Sic electus ratione vivendi a legibus præscripta utitur, et quum cetera pro more patrio administrat, tum neque præmio neque pœna quemquam præter majorum instituta a primordiis rata afficit. Lege sancitum illis est, neminem e subditis morte plectere, si vel maxime dignus capitali supplicio reorum quispiam judicetur; sed unus ex lictoribus ad reum mittitur, signum mortis præferens: quo ille viso, domum abiens sibi mortem consciscit. Fugere autem in terras vicinas, atque ita cum pœna capitis exsilium commutare, ut Græcis in more est, neutiquam licet. (3) Ideo tradunt quendam post letale signum a rege missum fugam quidem adornasse; sed quum mater id præsentiens collum hominis zona strinxisset, nequaquam manibus reniti

μῆσαι προςενεγκεῖν τὰς χεῖρας, αὐτὸν δ' ἀγχόμενον καρτερῆσαι μέχρι τῆς τελευτῆς, ἵνα μὴ τοῖς συγγενέσιν ὀνείδη καταλίπῃ μείζω.

VI. Πάντων δ' ἐστὶ παραδοξότατον τὸ γινόμενον περὶ τὴν τελευτὴν τῶν βασιλέων. Κατὰ γὰρ τὴν Μερόην οἱ περὶ τὰς τῶν θεῶν θεραπείας τε καὶ τιμὰς διατρίβοντες ἱερεῖς, μεγίστην καὶ κυριωτάτην τάξιν ἔχοντες, ἐπειδὰν ἐπὶ νοῦν αὐτοῖς ἔλθῃ, πέμπουσιν ἄγγελον πρὸς τὸν βασιλέα, κελεύοντες ἀποθνήσκειν. (2) Τοὺς γὰρ θεοὺς αὐτοῖς ταῦτα κεχρηματικέναι, καὶ δεῖν τὸ πρόσταγμα τῶν ἀθανάτων ὑπὸ θνητῆς φύσεως μηδαμῶς παροραθῆναι. Καὶ ἑτέρους δ' ἐπιφθέγγονται λόγους, οἵους ἂν ἁπλῇ διανοίᾳ προςδέξαιτο φύσις, ἀρχαίᾳ μὲν καὶ δυςεξαλείπτῳ συνηθείᾳ συντεθραμμένη, λόγον δ' οὐκ ἔχουσα τὸν ἐναντιωθησόμενον τοῖς οὐκ ἀναγκαίως προςταττομένοις. (3) Κατὰ μὲν οὖν τοὺς ἐπάνω χρόνους ὑπήκουον οἱ βασιλεῖς τοῖς ἱερεῦσιν, οὐχ ὅπλοις οὐδὲ βίᾳ κρατηθέντες, ἀλλ' ὑπ' αὐτῆς τῆς δεισιδαιμονίας τοὺς λογισμοὺς κατισχυόμενοι· κατὰ δὲ τὸν δεύτερον Πτολεμαῖον ὁ βασιλεὺς τῶν Αἰθιόπων Ἐργαμένης μετεσχηκὼς Ἑλληνικῆς ἀγωγῆς καὶ φιλοσοφήσας, πρῶτος ἐθάῤῥησε καταφρονῆσαι τοῦ προστάγματος. (4) Λαβὼν γὰρ φρόνημα τῆς βασιλείας ἄξιον παρῆλθε μετὰ τῶν στρατιωτῶν εἰς τὸ ἄβατον, οὗ συνέβαινεν εἶναι τὸν χρυσοῦν ναὸν τῶν Αἰθιόπων, καὶ τοὺς μὲν ἱερεῖς ἅπαντας ἀπέσφαξε, τὸ δὲ ἔθος τοῦτο καταλύσας διωρθώσατο πρὸς τὴν ἑαυτοῦ προαίρεσιν.

VII. Τὸ δὲ περὶ τοὺς φίλους τοῦ βασιλέως νόμιμον, καίπερ ὂν παράδοξον, διαμένειν ἔφασαν ἕως τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων. Ἔθος γὰρ ὑπάρχειν λέγουσι τοῖς Αἰθίοψιν, ἐπὰν ὁ βασιλεὺς μέρος τι τοῦ σώματος πηρωθῇ δι' ἡνδηποτοῦν αἰτίαν, ἅπαντας τοὺς συνήθεις συναποβάλλειν τοῦτο κατὰ προαίρεσιν· αἰσχρὸν γὰρ ὑπολαμβάνειν τοῦ βασιλέως πεπηρωμένου τὸ σκέλος ἀρτίποδας εἶναι τοὺς φίλους, καὶ μὴ πάντας ἐν ταῖς ἐξόδοις συνέπεσθαι χωλοὺς ὁμοίως· (2) ἄτοπον γὰρ εἶναι τὸ συμπενθεῖν μὲν καὶ συλλυπεῖσθαι, καὶ τῶν ἄλλων ὁμοίως ἀγαθῶν ἁπάντων τε καὶ κακῶν κοινωνεῖν τὴν βεβαίαν φιλίαν, τῆς δ' εἰς τὸ σῶμα λύπης ἄμοιρον γίνεσθαι. Φασὶ δὲ σύνηθες εἶναι καὶ τὸ συντελευτᾶν ἑκουσίως τοὺς ἑταίρους τοῖς βασιλεῦσι, καὶ τοῦτον εἶναι τὸν θάνατον ἔνδοξον καὶ φιλίας ἀληθινῆς μάρτυρα. (3) Διόπερ μὴ ῥᾳδίως ἐπιβουλὴν γίνεσθαι παρὰ τοῖς Αἰθίοψι κατὰ τοῦ βασιλέως, ὡς ἂν τῶν φίλων ἁπάντων ἐπ' ἴσης προνοουμένων τῆς τ' ἐκείνου καὶ τῆς ἰδίας ἀσφαλείας. Ταῦτα μὲν οὖν τὰ νόμιμα παρὰ τοῖς Αἰθίοψίν ἐστι τοῖς τὴν μητρόπολιν αὐτῶν οἰκοῦσι καὶ νεμομένοις τήν τε νῆσον τὴν Μερόην καὶ τὴν χώραν τὴν πλησίον Αἰγύπτου.

VIII. Ἔστι δὲ καὶ ἄλλα γένη τῶν Αἰθιόπων παμπληθῆ, τὰ μὲν ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν τὴν παραποτάμιον τοῦ Νείλου κατοικοῦντα καὶ τὰς ἐν τῷ ποταμῷ νήσους, τὰ δὲ τὴν ὅμορον τῆς Ἀραβίας νεμόμενα, τὰ δ' ἐν τοῖς μεσογείοις τῆς Λιβύης καθιδρυμένα. (2) Οἱ πλεῖστοι δὲ τούτων καὶ μάλισθ' οἱ παρὰ τὸν ποταμὸν

ausum ad mortem usque strangulationem tolerasse, ne propinquis majorem ignominiæ labem post se relinqueret.

VI. Præ omnibus maxime insolens est, quod in morte regum accidit. Nam qui in Meroe deorum cultus et honores administrant sacerdotes (ordo autem hic maxima pollet auctoritate), quandocunque ipsis in mentem venerit, misso ad regem nuntio, vita se illum abdicare jubent. (2) Oraculis enim deorum hoc edici: nec fas esse, ab ullo mortalium, quod dii immortales jusserint, contemni. Alias quoque rationes adjiciunt, quas ingenium simplex veterique et perpetuo mori assuefactum nec jussis non necessariis refragandi argumenta habens facili credulitate admiserit. (3) Et per superiores quidem ætates non armis aut vi coacti, sed meræ superstitionis fascino mentem capti reges sacerdotibus morem gesserunt: donec Ergamenes, Æthiopum rex, Ptolemæi secundi temporibus, Græcorum disciplinæ et philosophiæ particeps, mandata illa primus adspernari ausus fuit. (4) Nam hic animo, qui regem deceret, sumto, cum militum manu in locum inaccessum, ubi aureum fuit templum Æthiopum, profectus, omnes sacerdotes jugulavit, et abolito more pristino cetera pro arbitrio suo instauravit.

VII. Legem regis amicis præscriptam, etsi mirabilem, ad hanc tamen usque tempestatem durare perhibent. Mos Æthiopibus est, si regi quacunque de causa membrum aliquod corporis mutilatum sit, ut omnes ejus familiares id ipsum sponte sibi decurtent. Turpe enim ducunt, si crus rex mancum habeat, integris esse pedibus necessarios, nec omnes æque claudos per vias eum comitari; (2) absurdum enim amicitiaque vera et constanti indignum judicant, in ceteris tam adversæ quam secundæ fortunæ communionem habere, parique luctu et mœrore affici; corporis vero dolores et vitia non simul participare. Quin immo communem cum regibus mortem oppetere amicos, in more positum; eumque interitum gloriosum, et sinceræ amicitiæ testem esse prædicant. (3) Ideo non facile apud Æthiopes regem insidiis appeti, quum omnes amici mutua inter se providentia de illius suaque ipsorum incolumitate sint solliciti. Hæc statuta sunt Æthiopum qui primariam ejus terræ urbem et Meroen insulam finitimamque Ægypto regionem tenent.

VIII. Sunt etiam aliæ gentes Æthiopum quamplurimæ, quarum hæ utrasque Nili ripas insulasque in fluvio habitant, illæ Arabiam attingunt, nonnullæ in mediterraneis Libyæ sedes habent. (2) Plerique omnes, et maxime fluminis accolæ, nigro sunt colore, facie sima, crispis capillis; mo-

οἰκοῦντες ταῖς μὲν χρόαις εἰσὶ μέλανες, ταῖς δὲ ἰδέαις σιμοί, τοῖς δὲ τριχώμασιν οὖλοι. Καὶ ταῖς μὲν ψυχαῖς παντελῶς ὑπάρχουσιν ἄγριοι καὶ τὸ θηριῶδες ἐμφαίνοντες, οὐχ οὕτω δὲ τοῖς θυμοῖς ὡς τοῖς ἐπιτηδεύμασιν· αὐχμηροὶ γὰρ ὄντες τοῖς ὅλοις σώμασι, τοὺς μὲν ὄνυχας ἐπὶ πολὺ παρηγμένους ἔχουσι τοῖς θηρίοις παραπλησίως, τῆς δὲ πρὸς ἀλλήλους φιλανθρωπίας πλεῖστον ὅσον ἀφεστήκασι· (3) καὶ τὴν μὲν φωνὴν ὀξεῖαν προβάλλοντες, τῶν δὲ παρὰ τοῖς ἄλλοις ἐπιτηδευομένων εἰς βίον ἥμερον οὐδ' ὁτιοῦν ἔχοντες, μεγάλην ποιοῦσι πρὸς τὰ καθ' ἡμᾶς ἔθη τὴν διαφοράν. (4) Καθοπλίζονται δ' αὐτῶν οἱ μὲν ἀσπίσιν ὠμοβοΐναις καὶ μικροῖς δόρασιν, οἱ δὲ ἀκοντίοις ἀναγκύλοις, ἐνίοτε δὲ ξυλίνοις τόξοις τετραπήχεσιν, οἷς τοξεύουσι μὲν τῷ ποδὶ προσβαίνοντες, ἀναλωθέντων δὲ τῶν οἰστῶν σκυτάλαις ξυλίναις διαγωνίζονται. Καθοπλίζουσι δὲ καὶ τὰς γυναῖκας, ὁρίζοντες αὐταῖς τεταγμένην ἡλικίαν, ὧν ταῖς πλείσταις νόμιμόν ἐστι χαλκοῦν κρίκον φέρειν ἐν τῷ χείλει τοῦ στόματος. (5) Ἐσθῆτι δέ τινες μὲν αὐτῶν ἁπλῶς οὐ χρῶνται, γυμνῆτα βίον δι' αἰῶνος ἔχοντες καὶ πρὸς μόνα τὰ καύματα ποριζόμενοι βοήθειαν αὐτουργὸν ἐκ τοῦ παραπεσόντος· τινὲς δὲ τῶν προβάτων τὰς οὐρὰς ἀποκόπτοντες ἐκ τῶν ὄπισθεν, καλύπτουσι διὰ τούτων τὰ ἰσχία, καθάπερ αἰδῶ ταύτην προβαλλόμενοι· ἔνιοι δὲ χρῶνται ταῖς δοραῖς τῶν κτηνῶν, εἰσὶ δ' οἳ περιζώμασι μέχρι μέσου τὸ σῶμα καλύπτουσιν, ἐκ τῶν τριχῶν πλέκοντες, ὡς ἂν τῶν παρ' αὐτοῖς προβάτων ὄντων μὴ φερόντων ἔρια διὰ τὴν ἰδιότητα τῆς χώρας. (6) Τροφῇ δὲ χρῶνται τινὲς μὲν λαμβάνοντες τὸν γεννώμενον ἐν τοῖς ὕδασι καρπόν, ὃς αὐτοφυὴς ἀνατέλλει περί τε τὰς λίμνας καὶ τοὺς ἑλώδεις τόπους· τινὲς δὲ τῆς ἁπαλωτάτης ὕλης τοὺς ἀκρέμονας περικλῶντες, οἷς καὶ τὰ σώματα σκιάζοντες περὶ τὰς μεσημβρίας καταψύχουσιν· ἔνιοι δὲ σπείροντες σήσαμον καὶ λωτόν, εἰσὶ δ' οἳ ταῖς ῥίζαις τῶν καλάμων ταῖς ἁπαλωτάταις διατρεφόμενοι· οὐκ ὀλίγοι δ' αὐτῶν καὶ ταῖς τοξείαις ἐνηθληκότες τῶν πτηνῶν εὐστόχως πολλὰ τοξεύουσι, δι' ὧν τὴν τῆς φύσεως ἔνδειαν ἀναπληροῦσιν· οἱ πλεῖστοι δὲ τοῖς ἀπὸ τῶν βοσκημάτων κρέασι καὶ γάλακτι καὶ τυρῷ τὸν πάντα βίον διαζῶσι.

IX. Περὶ δὲ θεῶν οἱ μὲν ἀνώτερον Μερόης οἰκοῦντες ἐννοίας ἔχουσι διττάς. Ὑπολαμβάνουσι γὰρ τοὺς μὲν αὐτῶν αἰώνιον ἔχειν καὶ ἄφθαρτον τὴν φύσιν, οἷον ἥλιον καὶ σελήνην καὶ τὸν σύμπαντα κόσμον, τοὺς δὲ νομίζουσι θνητῆς φύσεως κεκοινωνηκέναι καὶ δι' ἀρετὴν καὶ κοινὴν εἰς ἀνθρώπους εὐεργεσίαν τετευχέναι τιμῶν ἀθανάτων· (2) τήν τε γὰρ Ἶσιν καὶ τὸν Πᾶνα, πρὸς δὲ τούτοις Ἡρακλέα καὶ Δία σέβονται, μάλιστα νομίζοντες ὑπὸ τούτων εὐεργετῆσθαι τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος. Ὀλίγοι δὲ τῶν Αἰθιόπων καθόλου θεοὺς οὐ νομίζουσιν εἶναι· διὸ καὶ τὸν ἥλιον ὡς πολεμιώτατον ὄντα κατὰ τὰς ἀνατολὰς βλασφημήσαντες φεύγουσι πρὸς τοὺς ἑλώδεις τῶν τόπων. Παρηλλαγμένοις δ' ἔθεσι χρῶνται καὶ περὶ τοὺς παρ' αὐτοῖς τελευτῶντας. (3) Οἱ μὲν γὰρ εἰς τὸν ποταμὸν βάλλοντες ἀφιᾶσιν, ἀρίστην ἡγούμενοι

resque belluinos præ se ferunt, licet non tam ingeniis quam studiis efferati. Squalidi enim toto corpore, ungues longe prominentes habent, uti feræ, et ab humanitate mutua plurimum recedunt. (3) Vocem emittunt acutam; et quia nihil omnino studiorum, quæ ad mansuetioris vitæ cultum ab aliis exercentur, illi habent, plurimum a nostris moribus differunt. (4) Arma ferunt alii clypeos e crudo boum corio et hastas exiles: alii mucronibus aduncis jacula; quandoque ligneis utuntur arcubus quaternûm cubitorum, quibus imposito pede adductis sagittas intorquent, iisque absumtis, sudibus decertant. Armant et feminas, certo ætatis termino illis præstituto; quarum plerisque usitatum est æneum labris annulum circumferre. (5) Vestibus quidam prorsus non utuntur, per omnem vitam nudi, et solis dumtaxat ardores præsidiis undecunque oblatis avertunt. Nonnulli resectis ovium caudis, ceu pudoris velamento, femora cingunt. Sunt etiam qui jumentorum coria ad hoc usurpent. Alii subligaculis tegunt clunes e capillitio contextis, quum ob naturam loci oves vellera non ferant. (6) Cibus aliis est fructus quidam aquaticus, sponte sua circum stagna et paludes proveniens; aliis decerpti tenerioris silvæ ramusculi, quorum umbra corpora quoque ab æstu meridiano refrigerant; nonnullis denique sesamus et lotus, quorum sementem faciunt; quidam tenerrimis arundinum radicibus victitant, nec pauci arte sagittaria exercitati magnam volatilium copiam sagittis, quæ a scopo haud facile aberrant, interficiendo naturalem penuriam explent. Sed maxima pars carnibus et lacte pecudum caseoque toto se vitæ tempore sustentant.

IX. De diis Æthiopes qui supra Meroen habitant bifariam sentiunt. Aliorum enim naturam æternam esse et corruptionis expertem, quo loco solem et lunam totumque mundum ponunt: alios mortalis quidem naturæ participes, sed ob virtutem et in hominum societatem beneficia honores immortales consecutos esse opinantur. (2) Isidem enim ac Pana, cumque his Herculem et Jovem colunt, quoniam ab his putant maximis genus humanum beneficiis cumulatum esse. Pauci tamen Æthiopum nullos omnino deos esse statuunt. Et hi solem exorientem ut infestissimum hostem exsecrantes ad paludes fugiunt. Secus etiam quam aliæ gentes defunctis apud se justa faciunt. (3) Alii enim in flumen eos abjiciunt, hunc optimum sepeliendi modum rati; alii circumfuso illos vitro

ταφὴν ταύτην· οἱ δὲ περιχέαντες ὕελον ἐν ταῖς οἰκίαις φυλάττοντες νομίζουσι δεῖν μήτε τῶν τελευτώντων ἀγνοεῖσθαι τὰς ὄψεις τοῖς συγγενέσι μήτ' ἐπιλανθάνεσθαι τοὺς προσήκοντας τῷ γένει τῶν προσῳκειωμένων· ἔνιοι δ' εἰς ὀστρακίνας σοροὺς ἐμβάλλοντες κατορύττουσι κύκλῳ τῶν ἱερῶν, καὶ τὸν ἐπὶ τούτοις γινόμενον ὅρκον μέγιστον ἡγοῦνται. (4) Τὰς δὲ βασιλείας ἐγχειρίζουσιν οἱ μὲν τοῖς εὐπρεπεστάτοις, τύχης ἡγούμενοι δῶρα ἀμφότερα, τήν τε μοναρχίαν καὶ τὴν εὐπρέπειαν, οἱ δὲ τοῖς ἐπιμελεστάτοις κτηνοτρόφοις παραδιδόασι τὴν ἀρχήν, ὡς μόνους ἄριστα τῶν ὑποτεταγμένων φροντιοῦντας· ἔνιοι δὲ τοῖς πλουσιωτάτοις τοῦτο τὸ τίμιον ἀπονέμουσιν, ἡγούμενοι μόνους αὐτοὺς ἐπικουρεῖν τοῖς ὄχλοις δύνασθαι διὰ τὴν ἑτοιμότητα τῆς εὐπορίας· εἰσὶ δ' οἳ τοὺς ἀνδρείᾳ διαφέροντας αἱροῦνται βασιλεῖς, κρίνοντες τοὺς ἐν πολέμῳ πλεῖστον δυναμένους ἀξίους εἶναι μόνους τυγχάνειν τῶν πρωτείων.

X. Τῆς δὲ παρὰ τὸν Νεῖλον χώρας τῆς ἐν τῇ Λιβύῃ κειμένης ἐστί τι μέρος τῷ κάλλει διαφέρον· τροφάς τε γὰρ φέρει δαψιλεῖς καὶ ποικίλας, καὶ πρὸς τὰς τῶν καυμάτων ὑπερβολὰς ἔχει βοηθείας εὐθέτους τὰς ἐν τοῖς ἕλεσι καταφυγάς· διὸ καὶ περιμάχητος ὁ τόπος οὗτος γίνεται τοῖς τε Λίβυσι καὶ τοῖς Αἰθίοψι, καὶ πρὸς ἀλλήλους ὑπὲρ αὐτοῦ πολεμοῦντες διατελοῦσι. (2) Φοιτᾷ δ' εἰς αὐτὸν καὶ πλῆθος ἐλεφάντων ἐκ τῆς ἄνω χώρας, ὡς μὲν ἔνιοι λέγουσι, διὰ τὴν δαψίλειαν καὶ τὴν ἡδονὴν τῆς νομῆς· ἕλη γὰρ θαυμαστὰ παρεκτείνεται τοῖς χείλεσι τοῦ ποταμοῦ, πολλῆς καὶ παντοίας ἐν αὐτοῖς φυομένης τροφῆς. (3) Διόπερ ὅταν γεύσωνται τοῦ θρύου καὶ τοῦ καλάμου, διὰ τὴν γλυκύτητα τῆς τροφῆς μένει καὶ τὴν τῶν ἀνθρώπων δίαιταν καταφθείρει· δι' ἣν αἰτίαν ἀναγκάζονται φεύγειν εἰς τούτους τοὺς τόπους, ὄντες νομάδες καὶ σκηνῖται, τὸ σύνολον τῷ συμφέροντι τὰς πατρίδας ὁρίζοντες. (4) Αἱ δ' ἀγέλαι τῶν εἰρημένων θηρίων τὴν μεσόγειον χώραν ἐκλείπουσι διὰ σπάνιν τροφῆς, ἅτε συντόμως τῶν φυομένων ἐν τῇ γῇ πάντων αὐαινομένων· διὰ γὰρ τὴν τοῦ καύματος ὑπερβολὴν καὶ τὴν λειψυδρίαν τῶν πηγαίων καὶ ποταμίων ὑδάτων σκληρὰς καὶ σπανίους συμβαίνει γίνεσθαι τὰς τροφάς. (5) Ὡς δέ τινές φασιν, ὄφεις θαυμαστοὶ γίνονται τό τε μέγεθος καὶ τὸ πλῆθος κατὰ τὴν θηριώδη καλουμένην χώραν· οὗτοι δὲ περὶ τὰς συστάσεις τῶν ὑδάτων ἐπιτίθενται τοῖς ἐλέφασι· καὶ τραπέντες εἰς ἀλκὴν περιπλέκονται ταῖς σπείραις εἰς τὰ σκέλη, καὶ πέρας ἕως τούτου συνέχουσι βιαζόμενοι καὶ σφίγγοντες τοῖς δεσμοῖς, ἕως ἂν ἀφρίσαντα τὰ θηρία πέσῃ διὰ τὸ βάρος· ἔπειτ' ἀθροιζόμενοι τὸ πεσὸν σαρκοφαγοῦσι, ῥᾳδίως ἐπικρατοῦντες διὰ τὴν δυσκινησίαν τοῦ ζῴου. (6) Ἀπολειπομένου δ' ἀπορήματος διὰ τίν' αἰτίαν οὐ συνέπονται τοῖς ἐλέφασιν εἰς τὴν προειρημένην παραποταμίαν διώκοντες τὰς συνήθεις τροφάς, φασὶ τοὺς τηλικούτους ὄφεις τὴν μὲν ἐπίπεδον τῆς χώρας φεύγειν, περὶ δὲ τὴν ὑπώρειαν ἐν ταῖς φάραγξι ταῖς τὸ μῆκος ἀνηκούσαις καὶ τοῖς σπη-

domi conservant, quia mortuorum facies non ignotas esse cognatis, nec gentilium propinquorum eos oblivisci decere censent; nonnulli sandapilis testaceis conditos circum templa defodiunt, et præstitum super his juramentum longe sanctissimum habetur. (4) Regna tribuunt alii formosissimis, ut qui utrumque, et potestatem regiam et formæ elegantiam, fortunæ donum existimant; alii pecorum curatoribus maxime industriis, ut qui soli curam subditorum optime gesturi sint, regni clavum tradunt; alii honorem istum deferunt opulentissimis, quos solos de parata facultatum copia plebis inopiam sublevare posse arbitrantur; sunt etiam qui fortitudine probatissimos regno præficiant, quod in bello valentes plurimum ceteris omnibus præferendos esse judicent.

X. Regionis Nilo adjacentis in Libya portio quædam amœnitate excellit. Nam variæ alimoniæ magnam copiam subministrat, et ad evitandum nimios solis æstus commodissima paludes refugia præbent. Ideo de hoc loco inter se pugnant Æthiopes et Afri, et perpetuis mutuo se bellis vexant. (2) Elephantum quoque armenta e superiori Libya, ut nonnulli scribunt, ob pastus abundantiam et voluptatem illum frequentant. Mirificæ enim paludes et omnis generis pabulo refertæ ripis fluvii obtenduntur; (3) quarum juncis et arundinibus degustatis, suavitate cibi retinentur, et victum hominum corrumpunt, qui ea de causa e locis illis fugere coguntur, vitæ erraticæ dediti et in tentoriis habitantes, omnique commoditate patriam determinantes. (4) Armenta, de quibus dictum, pascuorum inopia mediterraneis excedunt, quod cito terræ fœtus illic exarescunt. Ob immodicos enim ardores fontanæque et fluviatilis aquæ defectum horridi et rari illic pastus exsistunt. (5) Præterea, ut nonnulli referunt, in effera, quam vocant, regione stupendæ magnitudinis et frequentiæ serpentes gignuntur. Hi elephantes circa aquarum confluges magna vi aderti, crura ipsorum, spiris suis circumplicata, tam diu firmis nexibus coarctant, dum mole tandem fatiscentes prolixa cum spuma procumbant. Tum carnes prolapsorum confertim illi devorant, ob impeditum belluæ motum facile victores. (6) Quum autem restet illa difficultas, quanam de causa ad oras fluminis jam dictas præ familiaris escæ studio elephantos non insequantur, dicunt angues hos immanes a campestribus refugere, et circa montium radices in longis convallibus et

λαίοις τοῖς τὸ βάθος ἔχουσι συνεχῶς ἐναυλίζεσθαι· διόπερ τοὺς συμφέροντας καὶ συνήθεις τόπους μηδαμῶς ἐκλείπειν, αὐτοδιδάκτου πρὸς τὰ τοιαῦτα τῆς φύσεως οὔσης ἅπασι τοῖς ζῴοις. Περὶ μὲν οὖν Αἰθιόπων καὶ τῆς χώρας αὐτῶν τοσαῦτα λέγομεν.

XI. Περὶ δὲ τῶν συγγραφέων ἡμῖν διοριστέον, ὅτι πολλοὶ συγγεγράφασι περὶ τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς Αἰθιοπίας, ὧν οἱ μὲν ψευδεῖ φήμῃ πεπιστευκότες, οἱ δὲ παρ' ἑαυτῶν πολλὰ τῆς ψυχαγωγίας ἕνεκα πεπλακότες, δικαίως ἂν ἀπιστοῖντο. (2) Ἀγαθαρχίδης μὲν γὰρ ὁ Κνίδιος ἐν τῇ δευτέρᾳ βίβλῳ τῶν περὶ τὴν Ἀσίαν, καὶ ὁ τὰς γεωγραφίας συνταξάμενος Ἀρτεμίδωρος ὁ Ἐφέσιος κατὰ τὴν ὀγδόην βίβλον, καί τινες ἕτεροι τῶν ἐν Αἰγύπτῳ κατοικούντων, ἱστορηκότες τὰ πλεῖστα τῶν προειρημένων ἐν πᾶσι σχεδὸν ἐπιτυγχάνουσι. (3) Καὶ γὰρ ἡμεῖς καθ' ὃν καιρὸν παρεβάλομεν εἰς Αἴγυπτον, πολλοῖς μὲν τῶν ἱερέων ἐνετύχομεν, οὐκ ὀλίγοις δὲ καὶ πρεσβευταῖς ἀπὸ τῆς Αἰθιοπίας παροῦσιν εἰς λόγους ἀφικόμεθα· παρ' ὧν ἀκριβῶς ἕκαστα πυθόμενοι, καὶ τοὺς λόγους τῶν ἱστορικῶν ἐξελέγξαντες, τοῖς μάλιστα συμφωνοῦσιν ἀκόλουθον τὴν ἀναγραφὴν πεποιήμεθα. (4) Περὶ μὲν οὖν Αἰθιόπων τῶν πρὸς τῇ δύσει κατοικούντων ἀρκεσθησόμεθα τοῖς ῥηθεῖσι· περὶ δὲ τῶν κατὰ τὴν μεσημβρίαν καὶ τὴν Ἐρυθρὰν θάλατταν κειμένων ἐν μέρει διέξιμεν· δοκεῖ δ' ἡμῖν ἁρμόττειν προδιελθεῖν περὶ τῆς τοῦ χρυσοῦ κατασκευῆς τῆς ἐν τούτοις τοῖς τόποις γινομένης.

XII. Περὶ γὰρ τὰς ἐσχατιὰς τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς ὁμορούσης Ἀραβίας τε καὶ Αἰθιοπίας τόπος ἐστὶν ἔχων μέταλλα πολλὰ καὶ μεγάλα χρυσοῦ συναγομένου [πολλοῦ] πολλῇ κακοπαθείᾳ τε καὶ δαπάνῃ. Τῆς γὰρ γῆς μελαίνης οὔσης τῇ φύσει καὶ διαφυὰς καὶ φλέβας ἐχούσης μαρμάρου τῇ λευκότητι διαφερούσας καὶ πάσας τὰς περιλαμπομένας φύσεις ὑπερβαλλούσας τῇ λαμπρότητι, οἱ προσεδρεύοντες τοῖς μεταλλικοῖς ἔργοις τῷ πλήθει τῶν ἐργαζομένων κατασκευάζουσι τὸν χρυσόν. (2) Οἱ γὰρ βασιλεῖς τῆς Αἰγύπτου τοὺς ἐπὶ κακουργίᾳ καταδικασθέντας καὶ τοὺς κατὰ πόλεμον αἰχμαλωτισθέντας, ἔτι δὲ τοὺς ἀδίκοις διαβολαῖς περιπεσόντας καὶ διὰ θυμὸν εἰς φυλακὰς παραδεδομένους, ποτὲ μὲν αὐτούς, ποτὲ δὲ καὶ μετὰ πάσης συγγενείας ἀθροίσαντες παραδιδόασι πρὸς τὴν τοῦ χρυσοῦ μεταλλείαν, ἅμα μὲν τιμωρίαν λαμβάνοντες παρὰ τῶν καταγνωσθέντων, ἅμα δὲ διὰ τῶν ἐργαζομένων μεγάλας προσόδους λαμβάνοντες. (3) Οἱ δὲ παραδοθέντες, πολλοὶ μὲν τὸ πλῆθος ὄντες, πάντες δὲ πέδαις δεδεμένοι, προσκαρτεροῦσι τοῖς ἔργοις συνεχῶς καὶ μεθ' ἡμέραν καὶ δι' ὅλης τῆς νυκτός, ἀνάπαυσιν μὲν οὐδεμίαν λαμβάνοντες, δρασμοῦ δὲ παντὸς φιλοτίμως εἰργόμενοι· φυλακαὶ γὰρ ἐκ στρατιωτῶν βαρβάρων καὶ ταῖς διαλέκτοις διαφόροις χρωμένων ἐφεστήκασιν, ὥστε μηδένα δύνασθαι δι' ὁμιλίας ἢ φιλανθρώπου τινὸς ἐντεύξεως φθεῖραί τινα τῶν ἐπιστατούντων. (4) Τῆς δὲ τὸν χρυσὸν ἐχούσης γῆς τὴν μὲν σκληροτάτην πυρὶ πολλῷ καύσαντες καὶ ποιήσαντες χαύνην, προσάγουσι τὴν διὰ τῶν χειρῶν κατεργασίαν· τὴν δὲ ἀνειμένην πέτραν καὶ μετρίῳ πόνῳ δυναμένην

altis speluncis. Hinc fieri, ut apta et consueta sibi loca non deserant; natura sic suadente, quæ sponte sua, quid juvet, quid noceat, animalia quæque edocet. Tantum de Æthiopibus horumque terra memorandum habemus.

XI. Nunc de scriptoribus aliquid definiendum est. Multi enim de Ægypto et Æthiopia narrationes contexuere; quibus, quod vel mendaci famæ crediderint, vel ex ingenio suo voluptatis causa multa finxerint, merito fides deroganda est. (2) Agatharchides autem Cnidius libro secundo rerum Asiaticarum, et Artemidorus Ephesius Geographiarum auctor libro octavo, et quidam alii de Ægypti incolis, qui historias de rebus a nobis supra recensitis ediderunt, veritatem prope in omnibus assequuntur. (3) Nam et nos sub peregrinationis nostræ in Ægypto tempus multos sacerdotum convenimus, nec cum paucis ex Æthiopia legatis sermones contulimus. Unde singulis accurate pervestigatis et examinatis historicorum relationibus, ad ea, quibus inter se conveniunt, nostram hanc scriptionem attemperavimus. (4) Hæc ergo de Æthiopibus occidenti expositis annotata sufficiant. De ceteris autem plagæ australi et Rubro mari obversis sigillatim nunc etiam dicemus. Sed congruum esse videtur, ut de auri confectione his in locis aliquid præmittamus.

XII. In confiniis Ægypti vicinæque Arabiæ et Æthiopiæ, locus quidam magnis auri fodinis abundat, quod ingenti multorum hominum molestia et impensa congeritur. Solum ibi natura sua nigrum meatus et venas habet candido marmore insignes, splendidissimas quasque res nitore superantes: in quibus metallicis ergastulis præfecti magno operantium numero aurum elaborant. (2) Reges enim Ægypti damnatos ob maleficia, belloque captos, et injustis calumniis circumventos, aut ex ira custodiæ traditos, interdum ipsos dumtaxat, interdum cognationem simul omnem, in fodinas illas compingunt, tum ut pœnas de reis sumant, tum ut horum opera magnos sibi quæstus faciant. (3) Detrusi eo numero infiniti, omnesque compedibus alligati, continenter in opere perseverant, nec per dies nec per noctes totas ulla concessa quiete, omnique aufugiendi copia studiose interclusa. Barbarorum enim militum diversis utentium linguis excubiæ illis imminent, ita ut nemini per sermonis commercia, aut familiaris congressus blandimenta, quenquam excubitorum corrumpendi sit facultas. (4) Terram auro gravidam, ubi durissima est, igni subactam emolliunt, et tum demum manuum opus adhibent. Petram ita laxatam,

ὑπείκειν λατομικῷ σιδήρῳ καταπονοῦσι μυριάδες ἀκληρούντων ἀνθρώπων. (5) Καὶ τῆς μὲν ὅλης πραγματείας ὁ τὸν λίθον διακρίνων τεχνίτης καθηγεῖται καὶ τοῖς ἐργαζομένοις ὑποδείκνυσι· τῶν δὲ πρὸς τὴν ἀτυχίαν ταύτην ἀποδειχθέντων οἱ μὲν σώματος ῥώμῃ διαφέροντες τυπίσι σιδηραῖς τὴν μαρμαρίζουσαν πέτραν κόπτουσιν, οὐ τέχνην τοῖς ἔργοις, ἀλλὰ βίαν προσάγοντες, ὑπονόμους δὲ διακόπτοντες, οὐκ ἐπ' εὐθείας, ἀλλ' ὡς ἂν ἡ διάφυσις ᾖ τῆς ἀποστιλβούσης πέτρας. (6) Οὗτοι μὲν οὖν διὰ τὰς ἐν ταῖς διώρυξι καμπὰς καὶ σκολιότητας ἐν σκότει διατρίβοντες λύχνους ἐπὶ τῶν μετώπων πεπραγματευμένους περιφέρουσι· πολλαχῶς δὲ πρὸς τὰς τῆς πέτρας ἰδιότητας μετασχηματίζοντες τὰ σώματα καταβάλλουσιν εἰς ἔδαφος τὰ λατομούμενα θραύσματα· καὶ τοῦτο ἀδιαλείπτως ἐνεργοῦσι πρὸς ἐπιστάτου βαρύτητα καὶ πληγάς.

XIII. Οἱ δὲ ἄνηβοι παῖδες εἰσδυόμενοι διὰ τῶν ὑπονόμων εἰς τὰ κεκοιλωμένα τῆς πέτρας, ἀναβάλλουσιν ἐπιπόνως τὴν ῥιπτουμένην κατὰ μικρὸν πέτραν καὶ πρὸς τὸν ἐκτὸς τοῦ στομίου τόπον εἰς ὕπαιθρον ἀποκομίζουσιν· οἱ δ' ὑπὲρ ἔτη τριάκοντα παρὰ τούτων λαμβάνοντες ὡρισμένον μέτρον τοῦ λατομήματος, ἐν ὅλμοις λιθίνοις τύπτουσι σιδηροῖς ὑπέροις, ἄχρι ἂν ὀρόβου τὸ μέγεθος κατεργάσωνται. (2) Παρὰ δὲ τούτων τὸν ὀροβίτην λίθον αἱ γυναῖκες καὶ οἱ πρεσβύτεροι τῶν ἀνδρῶν ἐκδέχονται, καὶ μύλων ἑξῆς πλειόνων ὄντων ἐπὶ τούτους ἐπιβάλλουσι, καὶ παραστάντες ἀνὰ τρεῖς ἢ δύο πρὸς τὴν κώπην ἀλήθουσιν, ἕως ἂν εἰς σεμιδάλεως τρόπον τὸ δοθὲν μέτρον κατεργάσωνται. Προσούσης δ' ἅπασιν ἀθεραπευσίας σώματος καὶ τῆς τὴν αἰδῶ περιστελλούσης ἐσθῆτος μὴ προσούσης, οὐκ ἔστιν ὃς ἰδὼν οὐκ ἂν ἐλεήσειε τοὺς ἀκληροῦντας διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς ταλαιπωρίας. (3) Οὐ γὰρ τυγχάνει συγγνώμης οὐδ' ἀνέσεως ἁπλῶς οὐκ ἄῤῥωστος, οὐ πεπηρωμένος, οὐ γεγηρακώς, οὐ γυναικὸς ἀσθένεια, πάντες δὲ πληγαῖς ἀναγκάζονται προσκαρτερεῖν τοῖς ἔργοις, μέχρι ἂν κακουχούμενοι τελευτήσωσιν ἐν ταῖς ἀνάγκαις. Διόπερ οἱ δυστυχεῖς φοβερώτερον ἀεὶ τὸ μέλλον τοῦ παρόντος ἡγοῦνται διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς τιμωρίας, ποθεινότερον δὲ τοῦ ζῆν τὸν θάνατον προσδέχονται.

XIV. Τὸ δὲ τελευταῖον οἱ τεχνῖται παραλαβόντες τὸν ἀληλεσμένον λίθον πρὸς τὴν ὅλην ἄγουσι συντέλειαν. Ἐπὶ γὰρ πλατείας σανίδος μικρὸν ἐγκεκλιμένης τρίβουσι τὴν κατειργασμένην μάρμαρον ὕδωρ ἐπιχέοντες· εἶτα τὸ μὲν γεῶδες αὐτῆς ἐκτηκόμενον διὰ τῶν ὑγρῶν καταῤῥεῖ κατὰ τὴν τῆς σανίδος ἔγκλισιν, τὸ δὲ χρυσίον ἔχον ἐπὶ τοῦ ξύλου παραμένει διὰ τὸ βάρος. (2) Πολλάκις δὲ τοῦτο ποιοῦντες, τὸ μὲν πρῶτον ταῖς χερσὶν ἐλαφρῶς τρίβουσι, μετὰ δὲ ταῦτα σπόγγοις ἀραιοῖς κούφως ἐπιθλίβοντες τὸ χαῦνον καὶ γεῶδες διὰ τούτων ἀναλαμβάνουσι, μέχρι ἂν ὅτου καθαρὸν γένηται τὸ ψῆγμα τοῦ χρυσοῦ. (3) Τὸ δὲ τελευταῖον ἄλλοι τεχνῖται παραλαμβάνοντες μέτρῳ καὶ σταθμῷ τὸ συνηγμένον εἰς κεραμεοῦς χύτρους ἐμβάλλουσι· μίξαντες δὲ κατὰ τὸ πλῆθος ἀνάλογον μολίβδου βῶλον καὶ χόνδρους

quæ jam mediocri cedere labori didicit, aliquot hominum profligatæ sortis myriades ferro lapicidario diffringunt. (5) Toti autem negotio artifex præest, qui et saxum dijudicat, et viam operantibus ostendit. Qui inter ærumnoso huic labori deputatos vi corporis prævalent, acutis e ferro malleis petram marmore splendentem, non arte, sed vi diffindunt, cuniculosque agunt, non ad lineam rectam, sed quo rupis venæ interlucentes ducunt. (6) Hi ergo quum propter obliquos fodinarum mæandros et anfractus in caligine versentur, lychnos frontibus adaptatos circumgestant, et multifariam, pro natura petræ, corporum habitu transmutato, decisa lapidum frusta in pavimentum abjiciunt. Idque sine intermissione ad severum præfecti nutum et verbera peragunt.

XIII. Impuberes autem pueri, per cuniculos in excavatos petræ sinus ingressi, projecta minutim frusta laboriose egerunt, et sub dio extra ostium deponunt. Trigesimum excedentes annum certam lapidis eruti mensuram ab illis acceptam in mortariis saxeis ferreis pilis contundunt, donec ad ervi magnitudinem sit redacta. (2) Ab his deinceps feminæ virique grandiores lapillos excipiunt, et in molas, quarum longa illic series, congerunt, binique aut terni manubriis molarum appositi eo usque molunt, dum traditam sibi mensuram ad similæ modum contriverint. Et quia nulli corpus curare licet, adeo ut nec quod pudenda velet religaculum adsit, nemo est qui misellos intuens extremas horum calamitates non commiseretur. (3) Nulla enim venia, nulla omnino remissio neque ægroto neque mutilato tribuitur; ac neque senilis ætas neque muliebris infirmitas quidquam excusat: omnes inflictu plagarum ad urgendum opus adiguntur, ærumnarum mole subacti donec laboribus immoriantur. Infelicissimi ergo homines futura semper formidolosiora præsentibus ducunt, mortemque vita optabiliorem (tam immanis supplicii gravitas) assidue exspectant.

XIV. Ad postremum opifices acceptos a commolitione lapideos pulveres ad consummationem perducunt. In lata enim tabula paulumque devexa marmor confectum affusis aquis deterunt. Tum quidquid in eo terrenum est, humore eliquatum per assamenti devexitatem defluit, aurum vero gravitate sua subsidens in tabula remanet. (2) Id subinde iterantes primum leviter manibus fricant, post spongiis rarissimis molliter appressis materiam inanem et terrestrem attollunt, donec defæcatum auri ramentum evaserit. (3) Id tandem opifices alii certo modo et pondere congestum ad se recipiunt, receptum in fictiles urnas condunt, proque conditi ratione, plumbi massam, salis grana, pauxillum

ἀλῶν, ἔτι δὲ βραχὺ καττιτέρου, κρίθινον πίτυρον προσεμβάλλουσιν· ἁρμοστὸν δ' ἐπίθημα ποιήσαντες καὶ πηλῷ φιλοπόνως περιχρίσαντες ὀπτῶσιν ἐν καμίνῳ πέντε ἡμέρας καὶ νύκτας ἴσας ἀδιαλείπτως· (4) ἔπειτα ἐάσαντες ψυχθῆναι, τῶν μὲν ἄλλων οὐδὲν εὑρίσκουσιν ἐν τοῖς ἀγγείοις, τὸν δὲ χρυσὸν καθαρὸν λαμβάνουσιν ὀλίγης ἀπουσίας γεγενημένης. Ἡ μὲν οὖν ἐργασία τοῦ χρυσοῦ περὶ τὰς ἐσχατιὰς τῆς Αἰγύπτου γινομένη μετὰ τοσούτων καὶ τηλικούτων πόνων συντελεῖται· (5) αὐτὴ γὰρ ἡ φύσις, οἴομαι, ποιεῖ πρόδηλον ὡς ὁ χρυσὸς γένεσιν μὲν ἐπίπονον ἔχει, φυλακὴν δὲ χαλεπήν, σπουδὴν δὲ μεγίστην, χρῆσιν δὲ ἀνὰ μέσον ἡδονῆς τε καὶ λύπης. Ἡ μὲν οὖν τῶν μετάλλων τούτων εὕρεσις ἀρχαία παντελῶς ἐστιν, ὡς ἂν ὑπὸ τῶν παλαιῶν βασιλέων καταδειχθεῖσα. (6) Περὶ δὲ τῶν ἐθνῶν [τούτων] τῶν κατοικούντων τήν τε παράλιον τοῦ Ἀραβίου κόλπου καὶ Τρωγλοδυτικήν, ἔτι δ' Αἰθιοπίαν τὴν πρὸς μεσημβρίαν καὶ νότον, πειρασόμεθα διεξιέναι.

XV. Περὶ πρώτων δὲ τῶν Ἰχθυοφάγων ἐροῦμεν τῶν κατοικούντων τὴν παράλιον τὴν ἀπὸ Καρμανίας καὶ Γεδρωσίας ἕως τῶν ἐσχάτων τοῦ μυχοῦ τοῦ κατὰ τὸν Ἀράβιον κόλπον ἱδρυμένου, ὃς εἰς τὴν μεσόγειον ἀνήκων ἄπιστον διάστημα δυσὶν ἠπείροις περικλείεται πρὸς τὸν ἔκπλουν, τῇ μὲν ὑπὸ τῆς εὐδαίμονος Ἀραβίας, τῇ δ' ὑπὸ τῆς Τρωγλοδυτικῆς. (2) Τούτων δὲ τῶν βαρβάρων τινὲς μὲν γυμνοὶ τὸ παράπαν βιοῦντες κοινὰς ἔχουσι τὰς γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα παραπλησίως ταῖς τῶν θρεμμάτων ἀγέλαις, ἡδονῆς δὲ καὶ πόνου τὴν φυσικὴν μόνον ἀντίληψιν ποιούμενοι, τῶν αἰσχρῶν καὶ καλῶν οὐδεμίαν λαμβάνουσιν ἔννοιαν. (3) Τὰς δὲ οἰκήσεις ἔχουσιν οὐκ ἄποθεν τῆς θαλάττης παρὰ τὰς ῥαχίας, καθ' ἃς εἰσιν οὐ μόνον βαθεῖαι κοιλάδες, ἀλλὰ καὶ φάραγγες ἀνώμαλοι καὶ στενοὶ παντελῶς αὐλῶνες σκολιαῖς ἐκτροπαῖς ὑπὸ τῆς φύσεως διειλημμένοι. Τούτων δὲ τῇ χρείᾳ τῶν ἐγχωρίων πεφυκότων ἁρμοζόντως, τὰς ἐκτροπὰς καὶ διεξόδους συγκεχώκασι λίθοις μεγάλοις, δι' ὧν ὥσπερ δικτύων τὴν θήραν τῶν ἰχθύων ποιοῦνται. (4) Ὅταν γὰρ ἡ πλημμυρὶς τῆς θαλάττης ἐπὶ τὴν χέρσον φέρηται λάβρως, ὃ ποιεῖ δὶς τῆς ἡμέρας περὶ τρίτην καὶ ἐνάτην μάλιστά πως ὥραν, ἡ μὲν θάλαττα πᾶσαν τὴν ῥαχίαν ἐπικλύζουσα καλύπτει, καὶ λάβρῳ καὶ πολλῷ κύματι συναποκομίζει πρὸς τὴν χέρσον ἄπιστον πλῆθος παντοίων ἰχθύων, οἳ τὸ μὲν πρῶτον ἐν τῇ παραλίῳ μένουσι, νομῆς χάριν πλανώμενοι περὶ τὰς ὑποδύσεις καὶ τὰ κοιλώματα· ἐπὰν δ' ὁ τῆς ἀμπώτεως ἔλθῃ χρόνος, τὸ μὲν ὑγρὸν ἐκ τοῦ κατ' ὀλίγον διὰ τῶν κεχωσμένων λίθων καὶ φαράγγων ἀπορρεῖ, οἱ δ' ἰχθῦς ἐν τοῖς κοιλώμασι καταλείπονται· (5) κατὰ δὲ τοῦτον τὸν καιρὸν τὸ πλῆθος τῶν ἐγχωρίων μετὰ τέκνων καὶ γυναικῶν εἰς τὰς ῥαχίας ἀθροίζεται καθάπερ ἀφ' ἑνὸς κελεύσματος· σχιζομένων δὲ τῶν βαρβάρων εἰς τὰ κατὰ μέρος συστήματα, πρὸς τοὺς ἰδίους ἕκαστοι τόπους μετὰ βοῆς ἐξαισίου φέρονται, καθάπερ αἰφνιδίου τινὸς κυνηγίας ἐμπεπτωκυίας. (6) Εἶθ' αἱ μὲν γυναῖκες μετὰ

stanni furfuremque hordeaceum adjiciunt. Tum apto obstructum operculo et limo diligenter circumlitum continue per quinque dies et noctes in fornace coquunt. (4) Hinc post justum refrigerationis intervallum, ceteræ quidem materiæ in vasis nihil reperitur, sed purum putumque aurum, exiguo sane defectu, ex illis redit. Hæc est illa auri circa extremam Ægypti oram præparatio; tot adeo tantisque laborum vexamentis illa consummatur. (5) Ipsa, reor, natura manifestum prodit argumentum, quod aurum et laboriose comparetur, et difficulter asservetur, et studium ubique maximum requirat, usum denique in medio voluptatis et ægritudinis positum habeat. Horum tamen metallorum inventio perantiqua est, ut quæ priscos olim reges habuerit auctores. (6) Nunc de gentibus, quæ per Arabici sinus oram et per Troglodyticam Æthiopiamque ad austrum, sunt diffusæ, narrationi studium impendemus.

XV. Ac primum de Ichthyophagis Æthiopibus (qui piscibus nutriuntur) dicemus, quibus maritima habitatur regio a Carmania et Gedrosia ad extremum usque recessum, quem sinus Arabicus excipit; qui in mediterranea incredibili prope spatio excurrens, ad ostium a duabus continentibus, hinc Arabia felice, illinc Troglodytarum solo, includitur. (2) De barbaris his quidam prorsus nudi vitam agunt, quibus uxorum et liberorum non secus ac gregibus armentorum communio, voluptatis et laboris usus nullus præter naturalem, nec ulla turpis et honesti notio. (3) Habitant non procul a mari per litorum crepidines, ubi non solum profundæ sunt cavitates, sed hiatus etiam inæquales et valles perangustæ, in tortuosos a natura anfractus dispertitæ. Quæ quum sponte incolarum usibus sese accommodent, limina atque exitus magnorum aggestu lapidum obstruunt, hisque tanquam retibus pisces venantur. (4) Quando enim pelagi exæstuatio continentis oram inundat, ut bis solet quotidie, circa tertiam et nonam plerumque horam tota crepido maris alluvie obtegitur, quæ una cum fluctu increbrescente magnam vim piscium omnis generis secum defert in terram: hi primum loco hoc litorali se continent pastionis gratia circa receptus illos cavos divagantes: at quum sub refluxus vicem aqua paulatim per lapidum struem et hiatus defluit, pisces in lacunis destituuntur. (5) Per hanc occasionem indigenarum multitudo cum liberis et uxoribus, velut uno celeusmate excita, eo confluit. In cohortes autem divisi ad sua quique loca immani cum vociferatu, ac si repentina eis in venatione præda oblata sit, decurrunt. (6) Tum feminæ cum pueris minores et vicinos

τῶν παίδων τοὺς ἐλάττονας τῶν ἰχθύων καὶ πλησίον ὄντας τῆς χέρσου συλλαμβάνουσαι ῥίπτουσιν ἐπὶ τὴν γῆν, οἱ δὲ τοῖς σώμασιν ἀκμάζοντες προσφέρουσι τὰς χεῖρας τοῖς διὰ τὸ μέγεθος δυσκαταγωνίστοις. Ἐκπίπτουσι γὰρ ἐκ τοῦ πελάγους ὑπερμεγέθεις οὐ μόνον σκορπίοι καὶ μύραιναι καὶ κύνες, ἀλλὰ καὶ φῶκαι καὶ πολλὰ τοιαῦτα ξένα καὶ ταῖς ὄψεσι καὶ ταῖς προσηγορίαις. (7) Ταῦτα δὲ τὰ θηρία καταμάχονται τεχνικῆς μὲν ὅπλων κατασκευῆς οὐδὲν ἔχοντες, κέρασι δὲ αἰγῶν ὀξέσι κατακεντοῦντες καὶ ταῖς ἀποῤῥῶξι πέτραις ἐπιτέμνοντες. Πάντα γὰρ ἡ χρεία διδάσκει τὴν φύσιν, οἰκείως τοῖς ὑποκειμένοις καιροῖς ἁρμοζομένην πρὸς τὴν ἐκ τῆς ἐλπίδος εὐχρηστίαν.

XVI. Ἐπειδὰν δ' ἀθροίσωσιν ἰχθύων παντοδαπῶν πλῆθος, μεταφέρουσι τοὺς ληφθέντας καὶ πάντας ὀπτῶσιν ἐπὶ τῶν πετρῶν τῶν ἐγκεκλιμένων πρὸς μεσημβρίαν. Διαπύρων δ' οὐσῶν διὰ τὴν τοῦ καύματος ὑπερβολήν, βραχὺν ἐάσαντες χρόνον στρέφουσι, κἄπειτα τῆς οὐρᾶς λαμβανόμενοι σείουσι τὸν ὅλον ὄγκον. (2) Αἱ μὲν οὖν σάρκες θρυπτόμεναι διὰ τὴν θερμασίαν ἀποπίπτουσιν, αἱ δ' ἄκανθαι ῥιπτούμεναι πρὸς ἕνα τόπον μέγαν σωρὸν ἀποτελοῦσιν, ἀθροιζόμεναι χρείας ἕνεκεν περὶ ἧς μικρὸν ὕστερον ἐροῦμεν. Μετὰ δὲ ταῦτα τὰς μὲν σάρκας ἐπί τινος λεωπετρίας κατατιθέμενοι πατοῦσιν ἐπιμελῶς ἐφ' ἱκανὸν χρόνον καὶ καταμίσγουσι τὸν τοῦ παλιούρου καρπόν. (3) Τούτου γὰρ συναναχρωσθέντος τὸ πᾶν γίνεται χρῶμα κολλῶδες· καὶ δοκεῖ τοῦτο καθάπερ ἡδύσματος παρ' αὐτοῖς ἔχειν τάξιν. Τὸ δὲ τελευταῖον τὸ καλῶς πατηθὲν εἰς πλινθίδας παραμήκεις τυποῦντες, τιθέασιν εἰς τὸν ἥλιον· ἃς συμμέτρως ξηρανθείσας καθίσαντες κατευωχοῦνται, οὐ μὴν πρὸς μέτρον ἢ σταθμὸν ἐσθίοντες, ἀλλὰ πρὸς τὴν ἰδίαν ἑκάστου βούλησιν, τὴν φυσικὴν ὄρεξιν ἔχοντες τῆς ἀπολαύσεως περιγραφήν· (4) ἀνεκλείπτοις γὰρ καὶ διὰ παντὸς ἑτοίμοις χρῶνται ταμιεύμασιν, ὡς ἂν τοῦ Ποσειδῶνος τὸ τῆς Δήμητρος ἔργον μετειληφότος. Ἐνίοτε δὲ τηλικοῦτον ἐκ τοῦ πελάγους εἰς τὴν χέρσον κυλινδεῖται κῦμα καὶ τὰς ῥαχίας ἐφ' ἡμέρας πολλὰς κατακλύζει λάβρον, ὥστε μηδένα δύνασθαι τοῖς τόποις προσεγγίζειν. (5) Διόπερ κατὰ τούτους τοὺς καιροὺς σπανίζοντες τροφῆς, τὸ μὲν πρῶτον τοὺς κόγχους συλλέγουσι, τηλικούτους τὸ μέγεθος ὧν εὑρίσκονταί τινες τετραμναῖοι· τὰ μὲν γὰρ κύτη συντρίβουσι λίθους εὐμεγέθεις ἐμβάλλοντες, τὴν δ' ἐντὸς σάρκα κατεσθίουσιν ὠμήν, τῆς γεύσεως οὔσης παρεμφεροῦς τοῖς ὀστρέοις. (6) Ἐπὰν δὲ διὰ τὴν συνέχειαν τῶν πνευμάτων ἐπὶ πλείονα χρόνον πληθύειν συμβαίνῃ τὸν Ὠκεανόν, καὶ τὴν εἰωθυῖαν θήραν τῶν ἰχθύων ἐκκλείσῃ τὸ τῆς περιστάσεως ἀδύνατον, ἐπὶ τοὺς κόγχους, ὡς εἴρηται, τρέπονται. Εἰ δὲ ἡ ἐκ τῶν κόγχων τροφὴ σπανίζει, καταφεύγουσιν ἐπὶ τὸν τῶν ἀκανθῶν σωρόν. (7) Ἐκ τούτου γὰρ ἐκλέγοντες τὰς ἐγχύλους καὶ προσφάτους τῶν ἀκανθῶν διαιροῦσι κατ' ἄρθρον, καὶ τὰς μὲν αὐτόθεν τοῖς ὀδοῦσι κατεργάζονται, τὰς δὲ σκληρὰς λίθοις θραύοντες καὶ προϋπεργαζόμενοι

continenti pisces colligunt et in terram abjiciunt; adulti vero et corpore validiores grandibus et difficulter subigendis manus afferunt. Prægrandes enim non modo scorpios, murænas et canes, verum etiam phocas et multa ejusmodi tum aspectu tum nomine peregrina pelagus ejectat. (7) Has autem belluas expugnant non armis arte fabricatis, sed præacutis caprarum cornibus transfigunt, et saxis præruptis incidunt. Ad omnia enim necessitas naturam instruit, quæ ut præsens tempus exigit, ad id, quod ex usu fore sperat, se facile accommodat.

XVI. Posteaquam variorum piscium copia ipsis accumulata est, prædam transferunt, et, quidquid ceperunt, in petris ad meridiem versis assant. Quæ quum ingenti solis æstu, velut igne, exardescunt, post exiguum intervallum eos vertunt; dehinc apprehensis caudis, totam quassant molem. (2) Carnes igitur calore permollitæ decidunt; at spinæ in unum projectæ locum magnam efficiunt struem, et ad certum, qui paulo inferius dicetur, usum reservantur. Post id carnes in levi quadam petra depositas ad justum tempus diligenter calcant ac paliuri semen admiscent. (3) Hac infectura totum illud in unius coloris massam conglutinatur, idque condimenti ipsis loco esse videtur. Postremo id quod probe calcatum est, in lateres oblongos conformant, et ad solem exponunt: quibus modice arefactis, discumbentes hilaris simul animis epulantur, comeduntque non ad mensuram aut pondus, sed ad suum quisque arbitrium, ut qui naturali appetitu determinatum fruendi modum habent. (4) Ex hac enim penu semper parata eis depromendi copia est, ac si Neptunus Cereris officium participet. Quandoque tamen tam vasti in terram fluctus se volvunt, et multis diebus crepidines illas submersas tenent adeo, ut nemo illuc appropinquare ausit. (5) Ideo quum penuria victus interim laborent, primo conchas legunt tantæ magnitudinis, ut nonnullæ quattuor minarum pondo inveniantur. Crustis enim grandium injectu lapidum contusis, carnes sub his crudas devorant, sapore ostreis affines. (6) Si igitur continuis ventorum procellis diutius exundat Oceanus, et tempestas aeris capturam piscium excludit, primo, ut dictum est, ad conchas se convertunt. Quodsi etiam ex his cibus deficit, ad spinarum acervos confugiunt. (7) Inde quas recentes et succi plenas selegerunt, articulatim dividunt, et alias statim dentibus conficiunt, alias duriores lapidum prius impactu comminutas bestiarum in speluncis latentium more

κατεσθίουσι, παραπλησίαν διάθεσιν ἔχοντες τοῖς φωλεύουσι τῶν θηρίων. Τῆς μὲν οὖν ξηρᾶς τροφῆς τὸν εἰρημένον τρόπον εὐποροῦσι.

XVII. Τῆς δ' ὑγρᾶς παράδοξον ἔχουσι καὶ παντελῶς ἀπιστουμένην τὴν χρῆσιν. Ταῖς μὲν γὰρ θήραις προσκαρτεροῦσιν ἐφ' ἡμέρας τέτταρας, εὐωχούμενοι πανδημεὶ μεθ' ἱλαρότητος καὶ ταῖς ἀνάρθροις ᾠδαῖς ἀλλήλους ψυχαγωγοῦντες· πρὸς δὲ τούτοις ἐπιμίσγονται τότε ταῖς γυναιξὶν αἷς ἂν τύχωσι παιδοποιίας ἕνεκα, πάσης ἀσχολίας ἀπολελυμένοι διὰ τὴν εὐκοπίαν καὶ τὴν ἑτοιμότητα τῆς τροφῆς. (2) Τῇ δὲ πέμπτῃ πρὸς τὴν ὑπώρειαν ἐπείγονται πανδημεὶ ποτοῦ χάριν, ἔνθα συρρύσεις γλυκέων ὑδάτων εἰσί, πρὸς αἷς οἱ νομάδες τὰς ἀγέλας τῶν θρεμμάτων ποτίζουσιν. (3) Ἡ δὲ ὁδοιπορία τούτων παραπλήσιος γίνεται ταῖς ἀγέλαις τῶν βοῶν, πάντων φωνὴν ἀφιέντων οὐκ ἔναρθρον, ἀλλ' ἦχον μόνον ἀποτελοῦσαν. Τῶν δὲ τέκνων τὰ μὲν νήπια παντελῶς αἱ μητέρες ἐν ταῖς ἀγκάλαις φέρουσι, τὰ δὲ κεχωρισμένα τοῦ γάλακτος οἱ πατέρες, τὰ δ' ὑπὲρ πενταετῆ χρόνον ὄντα προάγει μετὰ τῶν γονέων σὺν παιδιᾷ, πεπληρωμένα χαρᾶς, ὡς ἂν πρὸς τὴν ἡδίστην ἀπόλαυσιν ὁρμώμενα. (4) Ἡ γὰρ φύσις αὐτῶν ἀδιάστροφος οὖσα τὴν ἀναπλήρωσιν τῆς ἐνδείας ἡγεῖται μέγιστον ἀγαθόν, οὐδὲν τῶν ἐπεισάκτων ἡδέων ἐπιζητοῦσα. Ὅταν δὲ ταῖς τῶν νομάδων ποτίστραις ἐγγίσωσι καὶ τοῦ ποτοῦ πληρωθῶσι τὰς κοιλίας, ἐπανέρχονται, μόγις βαδίζοντες διὰ τὸ βάρος. (5) Κἀκείνην μὲν τὴν ἡμέραν οὐδενὸς γεύονται, κεῖται δ' ἕκαστος ὑπεργέμων καὶ δύσπνους καὶ τὸ σύνολον παρεμφερὴς τῷ μεθύοντι· τῇ δ' ἑξῆς ἐπὶ τὴν ἀπὸ τῶν ἰχθύων πάλιν τροφὴν ἀνακάμπτουσι· καὶ τοῦτον τὸν τρόπον ἡ δίαιτα κυκλεῖται παρ' αὐτοῖς πάντα τὸν τοῦ ζῆν χρόνον. Οἱ μὲν οὖν τὴν παράλιον τὴν ἐντὸς τῶν στενῶν κατοικοῦντες οὕτω βιοῦσι, νόσοις μὲν διὰ τὴν ἁπλότητα τῆς τροφῆς σπανίως περιπίπτοντες, ὀλιγοχρονιώτεροι δὲ πολὺ τῶν παρ' ἡμῖν ὄντες.

XVIII. Τοῖς δὲ τὴν ἐκτὸς τοῦ κόλπου παράλιον νεμομένοις πολλῷ τούτων παραδοξότερον εἶναι τὸν βίον συμβέβηκεν, ὡς ἂν ἄδιψον ἐχόντων καὶ ἀπαθῆ τὴν φύσιν. Ἀπὸ γὰρ τῶν οἰκουμένων τόπων εἰς τὴν ἔρημον ὑπὸ τῆς τύχης ἐκτετοπισμένοι τῆς μὲν ἀπὸ τῶν ἰχθύων ἄγρας εὐποροῦσιν, ὑγρὰν δὲ τροφὴν οὐκ ἐπιζητοῦσι. (2) Προσφερόμενοι γὰρ τὸν ἰχθὺν ἔγχυλον, μικρὰν ἔχοντα τῶν ὠμῶν τὴν παραλλαγήν, οὐχ οἷον ὑγρὰν τροφὴν ἐπιζητοῦσι ποτοῦ, ἀλλ' οὐδ' ἔννοιαν ἔχουσι. Στέργουσι δὲ τὴν ἐξ ἀρχῆς δίαιταν ὑπὸ τῆς τύχης αὐτοῖς προσκληρωθεῖσαν, εὐδαιμονίαν ἡγούμενοι τὴν ἐκ τῆς ἐνδείας αὐτοῦ τοῦ λυποῦντος ὑπεξαίρεσιν. (3) Τὸ δὲ πάντων παραδοξότατον, ἀπαθείᾳ τοσοῦτον ὑπερβάλλουσι πάντας, ὥστε μὴ ῥᾳδίως πιστευθῆναι τὸν λόγον. Καίτοι γε πολλοὶ τῶν ἀπ' Αἰγύπτου πλεόντων διὰ τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάττης ἔμποροι μέχρι τοῦ νῦν πολλάκις προσπεπλευκότες πρὸς τὴν τῶν Ἰχθυοφάγων χώραν ἐξηγοῦνται σύμφωνα τοῖς ὑφ' ἡμῶν εἰρημένοις περὶ τῶν ἀπαθῶν ἀνθρώπων. (4) Καὶ ὁ τρίτος δὲ Πτολεμαῖος ὁ φιλοτι-

depascuntur. Et sicci quidem alimenti copiam ita sibi parant.

XVII. Humidi autem mirabilis illis usus est ac fidem prorsus excedens. Nam piscationi per dies quattuor continue immorantur, catervatim tamen cum hilaritate interim convivantes, et absonis cantilenis oblectantes se mutuo. Cum feminis etiam, quascunque sors offert, sobolis causa generandæ commiscentur; omni prorsus negotio et cura propter facilem et paratam nutrimenti copiam exsoluti. (2) At die quinto gregatim ad tractus montibus subjectos, ubi dulcis aquæ scaturigines, potus desiderio festinant, quo etiam nomades greges potum agunt. (3) Nec a boum armentis itinere differunt : omnes enim vocem inconditam emittunt, quæ præter sonum nihil refert. Pueros adhuc tenellos et lactentes matres in ulnis gestant, ablactatos vero patres. At quintum annum egressi cum parentibus lusitabundi gaudioque pleni, ut ad suavissimam pergentes recreationem, antecedunt. (4) Natura enim illorum non perversa summi loco boni habet, explere quæ desunt, nihilque adventitiæ voluptatis quærit. Quum ad pastorum aquaria perventum est, ventres potu replent adeo, ut revertentes præ gravamine vix incedant. (5) Et illo quidem die nihil gustant; sed unusquisque oppido quam distentus et difficulter anhelans ebrioque per omnia similis jacet. Postridie denuo ad piscarium se cibum referunt. Et has victitandi vices per omne vitæ tempus, velut in orbem redeuntes, continuant. Atque hi maris accolæ intra sinus Arabici angustias viventes propter alimoniæ simplicitatem raro quidem in morbos incidunt, sed longe brevioris sunt, quam nostrates, vitæ.

XVIII. Iis vero, qui extra sinum oram maritimam incolunt, longe insolentior quam illis vitæ ratio est : quippe quorum natura nec sitim patitur, nec ullis affectionibus obnoxia est. Nam a locis habitationi aptis in deserta fatali quadam sorte relegati, e venatione quidem piscium abunde victitant, sed de nutrimento liquidiore non sunt solliciti. (2) Quum enim piscem adhuc succulentum et parum a crudo differentem comedant, tantum abest ut potum requirant, ut ne minimam quidem ejus notitiam habeant. Contenti sunt itaque victu a fortuna sibi attributo; hoc ipso beatos se arbitrantes, quod molesto penuriæ ejus sensu carent. (3) Et quod omnium maxime admirationem parit, in tantum perturbationum immunitate superant universos mortales, ut difficulter narrationi huic fides habeatur. Atqui non pauci ex Ægypto mercatores per Erythræum mare ad hanc usque ætatem sæpenumero ad terras Ichthyophagûm appulsi nobis adstipulantur, quod videlicet homines isti nulla se re moveri sinant. (4) Ptolemæus tertius, qui venationi

μηθεὶς περὶ τὴν θήραν τῶν ἐλεφάντων τῶν περὶ τὴν χώραν ταύτην ὄντων ἐξέπεμψεν ἕνα τῶν φίλων, ὄνομα Σιμίαν, κατασκεψόμενον τὴν χώραν· οὗτος δὲ μετὰ τῆς ἁρμοττούσης χορηγίας ἀποσταλεὶς ἀκριβῶς, ὥς φησιν Ἀγαθαρχίδης ὁ Κνίδιος ἱστοριογράφος, ἐξήτασε τὰ κατὰ τὴν παραλίαν ἔθνη· φησὶν οὖν τὸ τῶν ἀπαθῶν Αἰθιόπων ἔθνος τὸ σύνολον ποτῷ μὴ χρῆσθαι, μηδὲ τὴν φύσιν αὐτῶν ἐπιζητεῖν διὰ τὰς προειρημένας αἰτίας. (5) Καθόλου δ' ἀποφαίνεται μήτ' εἰς σύλλογον ἔρχεσθαι πρὸς τοὺς ἀλλοεθνεῖς, μήτε τὸ ξένον τῆς ὄψεως τῶν προσπλεόντων κινεῖν τοὺς ἐγχωρίους, ἀλλ' ἐμβλέποντας ἀτενῶς ἀπαθεῖς ἔχειν καὶ ἀκινήτους τὰς αἰσθήσεις, ὡς ἂν μηδενὸς παρόντος· οὔτε γὰρ ξίφος σπασαμένου τινὸς καὶ καταφέροντος ὑπεξέφυγον, οὐθ' ὕβριν οὔτε πληγὰς ὑπομένοντες ἠρεθίζοντο· τό τε πλῆθος οὐ συνηγανάκτει τοῖς πάσχουσιν, ἀλλ' ἐνίοτε τέκνων ἢ γυναικῶν σφαττομένων ἐν ὀφθαλμοῖς ἀπαθεῖς ταῖς διαθέσεσιν ἔμενον, οὐδεμίαν ἔμφασιν ὀργῆς ἢ πάλιν ἐλέου διδόντες. (6) Καθόλου δὲ τοῖς ἐκπληκτικωτάτοις δεινοῖς περιπίπτοντες ἠρεμαῖοι διέμενον, βλέποντες μὲν ἀτενῶς εἰς τὰ συντελούμενα, ταῖς δὲ κεφαλαῖς παρ' ἕκαστα διανεύοντες. Διὸ καί φασιν αὐτοὺς διαλέκτῳ μὲν μὴ χρῆσθαι, μιμητικῇ δὲ δηλώσει διὰ τῶν χειρῶν διασημαίνειν ἕκαστα τῶν πρὸς τὴν χρείαν ἀνηκόντων. (7) Καὶ τὸ πάντων θαυμασιώτατον, φῶκαι τοῖς γένεσι τούτοις συνδιατρίβουσαι θήραν ποιοῦνται τῶν ἰχθύων καθ' αὑτὰς παραπλησίως ἀνθρώποις. Ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τὰς κοίτας καὶ τὴν τῶν γεννηθέντων ἀσφάλειαν μεγίστῃ πίστει τὰ γένη ταῦτα χρῆσθαι πρὸς ἄλληλα· χωρὶς γὰρ ἀδικήματος ἀλλοφύλοις ζῴοις ἡ συναναστροφὴ γίνεται μετ' εἰρήνης καὶ πάσης εὐλαβείας. Οὗτος μὲν οὖν ὁ βίος, καίπερ ὢν παράδοξος, ἐκ παλαιῶν χρόνων τετήρηται τοῖς γένεσι τούτοις, εἴτε ἐθισμῷ διὰ τὸν χρόνον εἴτε ἀναγκαίᾳ χρείᾳ διὰ τὸ κατεπεῖγον ἡρμοσμένος.

XIX. Οἰκήσεσι δὲ τὰ ἔθνη οὐχ ὁμοίαις χρῆται, πρὸς δὲ τὰς τῆς περιστάσεως ἰδιότητας διηλλαγμέναις ἐμβιοῦσι. Τινὲς μὲν γὰρ ἐν σπηλαίοις κατοικοῦσι κεκλιμένοις μάλιστα πρὸς τὰς ἄρκτους, ἐν οἷς καταψύχουσιν ἑαυτοὺς διά τε τὸ βάθος τῆς σκιᾶς καὶ διὰ τὰς περιπνεούσας αὔρας· τὰ μὲν γὰρ πρὸς μεσημβρίαν νεύοντα, τοῖς ἰπνοῖς παραπλησίαν ἔχοντα τὴν θερμασίαν, ἀπρόσιτα τοῖς ἀνθρώποις ἐστὶ διὰ τὴν τοῦ καύματος ὑπερβολήν. (2) Οἱ δὲ τῶν πρὸς ἄρκτον νευόντων σπηλαίων σπανίζοντες ἀθροίζουσι τὰς πλευρὰς τῶν ἐκ τοῦ πελάγους ἐκπιπτόντων κητῶν· τῆς δὲ τούτων δαψιλείας πολλῆς οὔσης, καταπλέξαντες ἐξ ἑκατέρου μέρους κυρτὰς πρὸς ἀλλήλας νενευκυίας, τῷ προσφάτῳ φύκει ταύτας διαπλέκουσι. Σκεπαζομένης οὖν τῆς καμάρας ἐν ταύτῃ τὸ βαρύτατον τοῦ καύματος ἀναπαύονται, τῆς κατὰ φύσιν χρείας αὐτοδίδακτον τέχνην ὑφηγουμένης. (3) Τρίτος δὲ τρόπος ἐστὶ τοῖς Ἰχθυοφάγοις τῆς σκηνώσεως τοιοῦτος· ἐλαῖαι φύονται πάνυ πολλαὶ περὶ τοὺς τόπους τούτους, τὰ μὲν πρὸς τὴν ῥίζαν ἔχουσαι προσκλυζόμενα τῇ θαλάττῃ, πυκναὶ δὲ τοῖς φυλλώμασι, τὸν δὲ καρπὸν

elephantum istic loci studium impendit, Simiam, ex familiaribus unum, regionem illam speculatum misit. Hic, idoneo instructus commeatu, diligenter, ut Agatharchides quidem e Cnido historicus refert, maritimas illas gentes exploravit. Dicit ille Æthiopes hos perturbationum expertes nullo omnino potu uti, nec ad hunc appetendum natura affectos esse; idque ob causas supra dictas. (5) Affirmat præterea, nullo cum exteris colloquio eos conjungi, nec peregrino advenarum conspectu moveri; sed defixo in eos obtutu immotos citra ullam affectionem sensus, ac si nemo adsit, retinere; immo nec strictis, ait, impetiti gladiis subterfugiebant, nec injuriæ aut verberum perpessione irritabantur. Nec vulgus male tractatorum vicem indignabatur; sed sæpe liberis vel uxoribus ante oculos mactatis, ceu nullo malo affecti, sensibus immotis persistebant, nullum iræ aut misericordiæ indicium præferentes. (6) Denique si vel atrocissimis implicarentur malis, quieti permanebant, rigidis tantum oculis intuentes quæ agerentur, nutuque capitum singula persequentes. Ideo nec loquela eos uti, sed manuum gesticulatione, quæ usus postulat, indicare perhibent. (7) Et quod in summa quis admiratione ponat, phocæ his generibus familiares juxta ac homines piscium capturas per se administrant. Ita summam quoque fidem in cubilium et sobolis tutela genera hæc intèr se præstant. Mutuum enim vitæ consortium pacifice et cum omni verecundia citra ullam injuriam animalia genere disparata inter sese agunt. Et hæc vitæ societas quantumvis mirabilis a priscis inde seculis vel ex consuetudine diuturna vel necessarii usus instigatione ipsis conservatur.

XIX. Habitationibus hæ gentes non omnes iisdem utuntur, sed variis pro rationum diversitate. Nam quidam specus subeunt, aquiloni utplurimum objectos, in quibus ad refrigerationem et umbræ profunditas et circumspirantes auræ ipsis commodant. Nam quæ ad meridiem inclinant, fornacum instar æstuant, et ob nimium fervorem accessus hominibus negant. (2) Nonnulli a speluncis borealibus exclusi costas balænarum, quas frequente ibi copia pelagus ejectat, curvo utrinque in se flexu connectunt, algaque intexunt recenti. Sub his, ceu fornice umbroso, per gravissimos solis ardores conquiescunt. Quam artem per se naturæ illos necessitas edocet. (3) Tertius inde tabernacula parandi modus apud Ichthyophagos hic est. Multum ibi nascitur olivarum, quæ circa radices a mari alluuntur, et densas gerunt frondes, fructus autem castaneæ nuci assi-

ὅμοιον ἔχουσαι τῷ κασταναϊκῷ καρύῳ. (4) Ταύτας ἀλλήλαις συμπλέκοντες καὶ συνεχῆ σκιὰν ποιοῦντες ἰδιαζούσαις σκηναῖς ἐμβιοῦσιν· ἅμα γὰρ ἐν γῇ καὶ θαλάττῃ διατρίβοντες ἐπιτερπῶς διεξάγουσι, τὸν μὲν ἥλιον φεύγοντες τῇ διὰ τῶν ἀκρεμόνων σκιᾷ, τὸ δὲ φυσικὸν περὶ τοὺς τόπους καῦμα τῇ συνεχεῖ τοῦ κύματος προσκλύσει διορθούμενοι, ταῖς δὲ περιπνοαῖς τῶν εὐκαίρων ἀνέμων εἰς ῥαστώνην ἄγοντες τὰ σώματα. (5) Ῥητέον δ' ἡμῖν καὶ περὶ τοῦ τετάρτου μέρους τῆς σκηνώσεως. Ἐκ γὰρ τοῦ παντὸς αἰῶνος σεσώρευται τοῦ μνίου φόρτος ἄπλατος, ὄρει παρεμφερής· οὗτος ὑπὸ τῆς συνεχοῦς τοῦ κύματος πληγῆς πεπιλημένος τὴν φύσιν ἔχει στερέμνιον καὶ συμπεπλεγμένην ἄμμῳ· ἐν τούτοις οὖν τοῖς ἀναστήμασιν ὑπονόμους ἀνδρομήκεις ὀρύττοντες, τὸν μὲν κατὰ κορυφὴν τόπον ἐῶσι στέγην, κάτωθεν δ' αὐλῶνας παραμήκεις καὶ πρὸς ἀλλήλους συντετρημένους κατασκευάζουσιν. Ἐν δὲ τούτοις ἀναψύχοντες ἑαυτοὺς ἀλύπους κατασκευάζουσι, καὶ κατὰ τὰς ἐπικλύσεις τῶν κυμάτων ἐκπηδῶντες περὶ τὴν θήραν τῶν ἰχθύων ἀσχολοῦνται· ὅταν δὲ ἄμπωτις γένηται, κατευωχησόμενοι τὰ ληφθέντα συμφεύγουσι πάλιν εἰς τοὺς προειρημένους αὐλῶνας. (6) Τοὺς δὲ τελευτήσαντας θάπτουσι κατὰ μὲν τὸν τῆς ἀμπώτεως καιρὸν ἐῶντες ἐρριμμένους, ὅταν δ' ἡ πλημμυρὶς ἐπέλθῃ, ῥίπτουσιν εἰς τὴν θάλατταν τὰ σώματα. Διὸ καὶ τὴν ἰδίαν ταφὴν τροφὴν τῶν ἰχθύων ποιούμενοι κυκλούμενον ἰδιοτρόπως τὸν βίον ἔχουσι παρ' ὅλον τὸν αἰῶνα.

XX. Ἓν δὲ γένος τῶν Ἰχθυοφάγων τοιαύτας ἔχει τὰς οἰκήσεις, ὥστε πολλὴν ἀπορίαν παρέχεσθαι τοῖς τὰ τοιαῦτα φιλοτιμουμένοις ζητεῖν· ἐν γὰρ ἀποκρήμνοις φάραγξι καθίδρυνταί τινες, εἰς ἃς ἐξ ἀρχῆς ἦν ἀδύνατον παραβάλλειν τοὺς ἀνθρώπους, ἄνωθεν μὲν ἐπεχούσης πέτρας ὑψηλῆς καὶ πανταχόθεν ἀποτόμου, ἐκ πλαγίων δὲ κρημνῶν ἀπροσίτων ὑφαιρουμένων τὰς παρόδους, τὴν δὲ λοιπὴν πλευρὰν τοῦ πελάγους ὁρίζοντος, ὃ πεζῇ μὲν διελθεῖν ἀδύνατον, σχεδίαις δὲ οὐ χρῶνται τὸ παράπαν, πλοίων τε τῶν παρ' ἡμῖν ὑπάρχουσιν ἀνεννόητοι. (2) Τοιαύτης δὲ ἀπορίας περὶ αὐτοὺς οὔσης, ὑπολείπεται λέγειν αὐτόχθονας αὐτοὺς ὑπάρχειν, ἀρχὴν μὲν τοῦ πρώτου γένους μηδεμίαν ἐσχηκότας, ἀεὶ δ' ἐξ αἰῶνος γεγονότας, καθάπερ ἔνιοι τῶν φυσιολόγων περὶ πάντων τῶν φυσιολογουμένων ἀπεφήναντο. (3) Ἀλλὰ γὰρ περὶ μὲν τῶν τοιούτων ἀνεφίκτου τῆς ἐπινοίας ἡμῖν οὔσης, οὐδὲν κωλύει τοὺς τὰ πλεῖστα ἀποφηναμένους ἐλάχιστα γινώσκειν, ὡς ἂν τῆς ἐν τοῖς λόγοις πιθανότητος τὴν μὲν ἀκοὴν πειθούσης, τὴν δ' ἀλήθειαν οὐδαμῶς εὑρισκούσης.

XXI. Ῥητέον δ' ἡμῖν καὶ περὶ τῶν καλουμένων Χελωνοφάγων, ὃν τρόπον ἔχουσι τὴν ὅλην διάθεσιν τοῦ βίου. Νῆσοι γάρ εἰσι κατὰ τὸν Ὠκεανὸν πλησίον τῆς γῆς κείμεναι, πολλαὶ μὲν τὸ πλῆθος, μικραὶ δὲ τοῖς μεγέθεσι καὶ ταπειναί, καρπὸν δὲ οὔθ' ἥμερον οὔτ' ἄγριον ἔχουσαι. Ἐν ταύταις διὰ τὴν πυκνότητα κῦμα μὲν οὐ γίνεται, τοῦ κλύδωνος θραυομένου περὶ τὰς ἄκρας τῶν

milis est. (4) His inter se connexis, densam sibi umbram faciunt, et sub hoc novo umbraculorum genere vitam degunt, in terra simul et mari jucunda cum oblectatione versantes; dum ramorum umbris solem devitant, et naturalem loci æstum continua fluctus marini affusione mitigant, opportunisque ventorum auris corpora sua recreant. (5) De quarto etiam tabernaculorum modo est dicendum. Ex omni ævo ingens illic musci marini vis, instar montis, accumulata est. Hunc perpetua fluctuum impulsio ita conspissavit, ut naturam rigidissimam et cum arena connexam induerit. In his ergo tumulis ad viri altitudinem cuniculos agentes, quæ supra verticem sunt, pro tecto relinquunt, sed inferne specus oblongos et perforatos invicem effodiunt. Hic sese ab æstu recreantes absque molestia commorantur, et sub maris affluxum prosilientes venationi piscium incumbunt: reciprocante autem fluctu, ut de capta præda suaviter conviventur, in speluncas illas refugiunt. (6) Defunctos ita sepeliunt, ut refluxus tempore cadavera inhumata projiciant, redeunte autem maris æstu fluctibus auferenda tradant. Itaque quum ipsi sua piscibus sepultura escam offerant, vita eorum peculiari modo per omne ævum in orbem quasi circumagitur.

XX. Ceterum una Ichthyophagûm natio sic habitat, ut magnam talia scrutantibus perplexitatem res afferat. In præruptis enim vallibus nonnulli consident, quo nullus ab initio accessus patere hominibus potuit. Desuper enim præcelsus et undique abscisus imminet scopulus; e transverso autem inviis præcipitiis omnis præciditur aditus; reliquum latus mare terminat, quod ut pedibus transiri nequit, ita ratium nullus omnino ipsis usus, navigiorum autem, qualia nobis suppetunt, nulla est notitia. (2) Quæ quum ita dubia sint et intricata, restat ut aborigines hos esse, qui absque certo generationis principio per omne semper ævum hic exstiterint, affirmemus; quod ipsum naturæ scrutatores quidam de cunctis rebus naturalibus asseverare non dubitant. (3) Verum quum hujusmodi rerum cognitio intellectus nostri vires excedat, quid impedit quin plurima astruentes ne minimam quidem partem assequantur? quod verborum probabilitas aures quidem capiat, sed veritatem nequaquam inveniat.

XXI. Referendum quoque de Chelonophagis (id est, Æthiopibus qui testudinibus victitant) quomodo per totam vivendi rationem sese gerant. Sunt enim in Oceano insulæ continenti propinquæ, quarum numerus ingens est, sed magnitudo exigua, humilisque situs, et quæ fructu tam agresti quam culto carent. Propter arctam inter se cohærentiam nulla in iis fluctuum est tempestas; alluvies enim

νήσων, χελωνῶν δὲ θαλαττίων πλῆθος ἐνδιατρίβει περὶ τοὺς τόπους τούτους, πανταχόθεν καταφεῦγον πρὸς τὴν ἐκ τῆς γαλήνης σκέπην. (2) Αὗται δὲ τὰς μὲν νύκτας ἐν βυθῷ διατρίβουσιν ἀσχολούμεναι περὶ τὴν νομήν, τὰς δ' ἡμέρας εἰς τὴν ἀνὰ μέσον τῶν νήσων θάλατταν φοιτῶσαι κοιμῶνται μετέωροι τοῖς κύτεσι πρὸς τὸν ἥλιον, παρεμφερῆ τὴν πρόσοψιν ποιοῦσαι ταῖς κατεστραμμέναις ἀκάτοις· ἐξαίσιοι γὰρ τοῖς μεγέθεσιν ὑπάρχουσι καὶ τῶν ἐλαχίστων ἁλιάδων οὐκ ἐλάττους. (3) Οἱ δὲ τὰς νήσους κατοικοῦντες βάρβαροι κατὰ τοῦτον τὸν καιρὸν ἠρέμα προσνήχονται ταῖς χελώναις· πρὸς ἑκάτερον δὲ μέρος πλησιάσαντες, οἱ μὲν πιέζουσιν, οἱ δ' ἐξαίρουσιν, ἕως ὕπτιον γένηται τὸ ζῷον· (4) ἔπειθ' οἱ μὲν ἐξ ἑκατέρου μέρους οἰακίζουσι τὸν ὅλον ὄγκον, ἵνα μὴ στραφὲν τὸ ζῷον καὶ νηξάμενον τῷ τῆς φύσεως βοηθήματι φύγῃ κατὰ βάθους, εἷς δ' ἔχων μέρμιθα μακρὰν καὶ δήσας τῆς οὐρᾶς νήχεται πρὸς τὴν γῆν καὶ προσέλκεται μετάγων τὸ ζῷον ἐπὶ τὴν χέρσον, συμπαρακομιζομένων τῶν ἐξ ἀρχῆς τὴν ἐπίθεσιν πεποιημένων. (5) Ὅταν δ' εἰς τὴν νῆσον ἐκκομίσωσι, τὰ μὲν ἐντὸς πάντα βραχὺν χρόνον ἐν ἡλίῳ παροπτήσαντες κατευωχοῦνται, τοῖς δὲ κύτεσιν οὖσι σκαφοειδέσι χρῶνται πρός τε τὸν εἰς τὴν ἤπειρον διάπλουν, ὃν ποιοῦνται τῆς ὑδρείας ἕνεκεν, καὶ πρὸς τὰς σκηνώσεις, τιθέντες πρηνεῖς ἐφ' ὑψηλῶν τόπων, ὥστε δοκεῖν τούτοις τὴν φύσιν δεδωρῆσθαι μιᾷ χάριτι πολλὰς χρείας· τὴν γὰρ αὐτὴν αὐτοῖς εἶναι τροφήν, ἀγγεῖον, οἰκίαν, ναῦν. (6) Οὐ μακρὰν δὲ τούτων διεστῶτες νέμονται τὴν παράλιον βάρβαροι βίον ἀνώμαλον ἔχοντες. Διατρέφονται γὰρ ἀπὸ τῶν ἐκπιπτόντων εἰς τὴν χέρσον κητῶν, ποτὲ μὲν δαψίλειαν τροφῆς ἔχοντες διὰ τὰ μεγέθη τῶν εὑρισκομένων θηρίων, ποτὲ δὲ διαλειμμάτων γινομένων κακῶς ἀπαλλάττουσιν ὑπὸ τῆς ἐνδείας· καθ' ὃν δὴ χρόνον ἀναγκάζονται κατεργάσασθαι διὰ τὴν σπάνιν τῶν ἀρχαίων ὀστῶν χόνδρους καὶ τὰς ἄκρας τῶν πλευρῶν ἐκφύσεις. Τῶν μὲν οὖν Ἰχθυοφάγων τὰ γένη τοσαῦτ' ἐστὶ καὶ τοιούτοις χρῶνται βίοις, ὡς ἐν κεφαλαίοις εἰπεῖν.

XXII. Ἡ δὲ κατὰ τὴν Βαβυλωνίαν παράλιος συνάπτει μὲν ἡμέρῳ καὶ καταφύτῳ χώρᾳ, τοσοῦτο δὲ πλῆθός ἐστι τῶν ἰχθύων τοῖς ἐγχωρίοις, ὥστε τοὺς ἀναλίσκοντας μὴ δύνασθαι ῥᾳδίως περιγενέσθαι τῆς δαψιλείας. (2) Παρὰ γὰρ τοὺς αἰγιαλοὺς ἱστᾶσι καλάμους πυκνοὺς καὶ πρὸς ἀλλήλους διαπεπλεγμένους, ὥστε τὴν πρόσοψιν ὁμοίαν εἶναι δικτύῳ παρὰ θάλατταν ἑστηκότι. Κατὰ δὲ πᾶν τὸ ἔργον ὑπάρχουσι πυκναὶ θύραι, τῇ μὲν πλοκῇ ταρσώδεις, τὰς στροφὰς δ' ἔχουσαι πρὸς τὰς εἰς ἑκάτερα τὰ μέρη κινήσεις εὐλύτους. Ταύτας ὁ κλύδων φερόμενος μὲν εἰς τὴν γῆν κατὰ τὸν τῆς πλημμυρίδος καιρὸν ἀνοίγει, παλισσυτῶν δὲ κατὰ τὴν ἄμπωτιν ἀποκλείει. (3) Διόπερ συμβαίνει καθ' ἑκάστην ἡμέραν πλημμυρούσης μὲν τῆς θαλάττης ἐκ βυθοῦ τοὺς ἰχθῦς συνεκφερομένους διὰ τῶν θυρῶν παρεισπίπτειν, ἀναχωρούσης δὲ μὴ δύνασθαι τοῖς ὑγροῖς συνδιαρρεῖν διὰ τῆς τῶν καλάμων πλοκῆς. Διὸ καὶ παρὰ τὸν Ὠκεανὸν

ad promontoria insularum infringitur : propterea ingens testudinum marinarum copia tractus illos frequentat, undique ad hoc tranquillitatis tegumentum perfugiens. (2) Hæ noctu in profundo commorantur suo vacantes pastui; interdiu mare insulis cinctum introgressæ testis ad solem erectis sublimes dormiunt, naviculis aspectu similes eversis. Enormis enim harum magnitudo est, exiguis piscatorum lembis haud minor. (3) Barbari ergo, qui insulas illas incolunt, per occasionem illam tacite adnatant, et utrinque imminentes hinc deprimunt, illinc sursum levant, quoad animal resupinent. (4) Tum utrinque totam molem dirigunt, ne conversa naturalis ope natatus aufugiat in profundum. Unus vero ex illis funem prolixum tenens et ad caudam animalis astringens, ad litus prænatat et animal in continentem pertrahit, comitantibus a tergo sociis, qui primi prædam aggressi sunt. (5) Illius ergo in littus traducti carnes non ita diu assatas convivio hilari absumunt; testæ autem, scaphæ forma concavæ, commodum eis usum præbent, tum ut in continentis oras aquandi gratia enavigent, tum ut cavitates pronas editis in locis pro gurgustiis usurpent. Ita natura unum sane beneficium multis ipsorum commoditatibus, cibo, vasi, domui, navi, videtur accommodasse. (6) Non longo ab his intervallo mare accolunt barbari, dispari vitæ ratione utentes. Nam victus ipsis est a cetis forte ejectis; quandoque largos propter vastitatem belluarum cibos habent, quandoque, cessante harum præda, ægre se ab egestate expediunt. Tum enim evoletorum ossium cartilagines et quod extremum in costis exstat conficere famis stimulo coguntur. Tot nationes sunt Æthiopum, qui de piscibus victitant : hic vitæ illis cultus, ut summatim hoc concludatur.

XXII. Ora Babyloniæ objacens cultam et plantis consitam attingit regionem. Ubi tanta piscium ubertas, ut plus suppetat, quam incolæ absumere queant. (2) Ad litora enim arundines statuunt densas interque se consertas, ut speciem retis juxta mare expansi referant. Totum opus crebras habet portas, quarum contextus cratitius est, et facilis in utramque partem conversionis motus. Has fluctus inundante mari in terram expulsus aperit, eoque recedente revocatus iterum claudit. (3) Hinc fit ut quotidie cum maris effluxu pisces ex profundo advecti per ostia irrumpant, eoque revertente, dum una cum aquis per arundines contextas elabi nequeunt, detineantur. Idcirco juxta Oceanum nonnunquam palpitan-

ἐνίοτε σωροὺς ἰχθύων σπαιρόντων ὁρᾶν ἔστι γινομένους, οὓς ἀναλεγόμενοι συνεχῶς οἱ πρὸς τούτοις τεταγμένοι δαψιλεῖς ἀπολαύσεις ἔχουσι καὶ μεγάλας προσόδους. (4) Ἔνιοι δὲ τῶν περὶ τοὺς τόπους διατριβόντων, πεδιάδος τε καὶ ταπεινῆς τῆς χώρας ὑπαρχούσης, τάφρους ὀρύττουσιν ἀπὸ θαλάττης εὐρείας ἐπὶ πολλοὺς σταδίους μέχρι τῶν ἰδίων ἐπαύλεων· ῥαβδωτὰς δὲ θύρας ἐπ' ἄκρας αὐτὰς ἐπιστήσαντες, ἀναβαινούσης μὲν τῆς πλημμυρίδος ἀνοίγουσιν, εἰς δὲ τοὐναντίον μεταπιπτούσης κλείουσιν· εἶτα τῆς μὲν θαλάττης διὰ τῶν τῆς θύρας ἀραιωμάτων ἀποῤῥεούσης, τῶν δ' ἰχθύων ἀποληφθέντων ἐν ταῖς τάφροις, ταμιεύονται καὶ λαμβάνουσιν ὅσους ἂν προαιρῶνται καὶ καθ' ὃν ἂν χρόνον βούλωνται.

XXIII. Διεληλυθότες δὲ περὶ τῶν παροικούντων τὴν ἀπὸ τῆς Βαβυλωνίας παράλιον ἕως Ἀραβίου κόλπου, περὶ τῶν ἑξῆς τούτοις ἐθνῶν διέξιμεν. Κατὰ γὰρ τὴν Αἰθιοπίαν τὴν ὑπὲρ Αἰγύπτου παρὰ τὸν Ἄσαν καλούμενον ποταμὸν παροικεῖ τὸ τῶν Ῥιζοφάγων ἔθνος. Ἐκ γὰρ τῶν πλησιοχώρων τὰς ῥίζας τῶν καλάμων ὀρύττοντες οἱ βάρβαροι πλύνουσι φιλοτίμως· ποιήσαντες δὲ καθαρὰς κόπτουσι λίθοις, μέχρι ἂν γένηται τὸ ἔργον λεῖον καὶ κολλῶδες· ἔπειτα περιπλάσαντες χειροπληθιαίους ὄγκους ἐν ἡλίῳ παροπτῶσι, καὶ ταύτῃ χρώμενοι τροφῇ πάντα τὸν βίον διατελοῦσιν. (2) Ἀνεκλείπτους δ' ἔχοντες τὰς τῆς τροφῆς ταύτης δαψιλείας, καὶ πρὸς ἀλλήλους ἀεὶ εἰρήνην ἄγοντες, ὑπὸ πλήθους λεόντων πολεμοῦνται. Ἐμπύρου γὰρ τοῦ πέριξ ἀέρος ὄντος ἐκ τῆς ἐρήμου πρὸς αὐτοὺς φοιτῶσι λέοντες σκιᾶς ἕνεκεν, οἱ δὲ καὶ θήρας τῶν ἐλαττόνων θηρίων. Διόπερ τοὺς ἐκ τῶν τελμάτων ἐξιόντας τῶν Αἰθιόπων ὑπὸ τούτων τῶν θηρίων ἀναλίσκεσθαι συμβαίνει. Ἀδυνατοῦσι γὰρ ὑφίστασθαι τὰς ἀλκὰς τῶν λεόντων, ὡς ἂν μηδεμίαν βοήθειαν ὅπλων ἔχοντες, καὶ πέρας ἄρδην ἂν αὐτῶν διεφθάρη τὸ γένος, εἰ μὴ ἡ φύσις τι αὐτοῖς αὐτόματον ἐποίησε βοήθημα. (3) Ὑπὸ γὰρ τὴν ἀνατολὴν τοῦ κυνὸς παραδόξως, μηδεμιᾶς γινομένης μυίας περὶ τοὺς τόπους, τοσοῦτο πλῆθος ἀθροίζεται κωνώπων, ὑπερέχον δυνάμει τοὺς γνωριζομένους, ὥστε τοὺς μὲν ἀνθρώπους καταφυγόντας εἰς τὰς ἑλώδεις λίμνας μηδὲν πάσχειν, τοὺς δὲ λέοντας πάντας φεύγειν ἐκ τῶν τόπων, ἅμα μὲν ὑπὸ τοῦ δηγμοῦ κακουχουμένους, ἅμα δὲ τὸν ἀπὸ τῆς φωνῆς ἦχον καταπεπληγμένους.

XXIV. Ἐχόμενοι δὲ τούτοις εἰσὶν οἵ τε Ὑλοφάγοι καὶ οἱ Σπερματοφάγοι καλούμενοι. Τούτων δ' οἱ μὲν ὑπὸ τὴν θερείαν τὸν πίπτοντα καρπὸν ἀπὸ τῶν δένδρων ὄντα πολὺν ἀθροίζοντες ἀπόνως διατρέφονται, κατὰ δὲ τὸν ἄλλον καιρὸν τῆς βοτάνης τῆς ἐν ταῖς σκιαζομέναις συναγκείαις φυομένης προσφέρονται τὴν προσηνεστάτην· στερεὰ γὰρ οὖσα τὴν φύσιν καὶ καυλὸν ἔχουσα παραπλήσιον ταῖς γινομέναις βουνιάσιν ἐκπληροῖ τὴν τῆς ἀναγκαίας τροφῆς ἔνδειαν. (2) Οἱ δὲ Ὑλοφάγοι μετὰ τέκνων καὶ γυναικῶν ἐπὶ τὰς νομὰς ἐξιόντες ἀναβαίνουσιν ἐπὶ τὰ δένδρα, καὶ τοὺς ἁπαλοὺς τῶν

tium acervos piscium videre est, quos huic negotio præfecti continuo colligentes et largam inde victus copiam nanciscuntur et vectigal non exiguum. (4) Quidam recessus illius accolæ, quum litus sit campestre ac depressum, latas a mari ad tuguria sua fossas per multa stadia deducunt; ad quarum extremitates ostia e viminibus contexta statuunt, quæ ascendente maris æstu pandunt, retrolabente claudunt. Tum per ostiorum raritates effluente unda pisces vivariis interceptos asservant, et quantum libet quocunque tempore in suos inde usus depromunt.

XXIII. Percursis gentibus, quæ a Babylonia Arabicum usque sinum maritima tenent, ad ceteras deinceps gentes narrationem convertemus. Nam in Æthiopia supra Ægyptum ad fluvium, quem Asam vocant, Rhizophagûm (radiculis vescentium) natio considet. Hi radices arundinum e paludibus vicinis effossas accurate primum lavant; hinc probe mundatas lapidibus, dum lævis et viscosa reddatur massa, contundunt; tum pugillos ad manus capacitatem inde formatos ad solem assant; et hoc per omnem vitam edulio fruuntur. (2) Tametsi autem nutrimenti copia abundant, et pacem inter se colunt, a leonum frequentia hostilem ad modum infestantur. Quum enim aer illis circumfusus velut igne ferveat, tum ad umbras capessendas, tum ad minores interim bestias venandum, leones ex deserta regione illuc excurrunt. Quo fit ut Æthiopes de paludibus egressi a belluis istis dilanientur. Armorum enim præsidio destituti, vim leonum sustinere nequeunt; atque tota gens ad internecionem tandem redigeretur, nisi suopte natura motu remedium peperisset. (3) Nam sub caniculæ exortum mirabiliter, quum nulla in his locis musca reperiatur, tanta culicum, qui notos alioqui et vulgares viribus superant, agmina congregantur, ut homines quidem in paludes confugientes nocumenta declinent; leones autem universi, et morsu afflicti et culicum stridore perterriti, fuga ex hac regione se recipiant.

XXIV. His Hylophagi, quos vocant, et Spermatophagi (ab arborum seminumque victu sic appellati) succedunt. Quorum hi per æstatem fructus ex arboribus copiose delapsos colligunt et citra laborem inde nutriuntur. Reliquo tempore ex herbæ cujusdam genere, quæ in convallibus umbrosis nascitur, dulcissimam quamque comedunt. Quum enim natura sit solidior et caulem habeat ad buniadum (napi genus est) formam, necessarii victus penuriæ satisfacit. (2) At Hylophagi cum liberis et uxoribus pastum egressi, conscensis arboribus ramos teneriores depascuntur. Et continuo

ἀκρεμόνων προσφέρονται· τοιαύτην δ' ἐκ τῆς συνεχοῦς μελέτης τὴν ἐπ' ἄκρους τοὺς κλάδους ἀναδρομὴν ποιοῦνται πάντες, ὥστε ἄπιστον εἶναι τὸ γινόμενον· καὶ γὰρ μεταπηδῶσιν ἀπὸ ἑτέρου ἐφ' ἕτερον δένδρον ὁμοίως τοῖς ὀρνέοις, καὶ τὰς ἀναβάσεις ἐπὶ τῶν λεπτοτάτων κλάδων ποιοῦνται χωρὶς κινδύνων. (3) Ἰσχνότητι γὰρ σώματος καὶ κουφότητι διαφέροντες, ἐπειδὰν τοῖς ποσὶ σφάλλωνται, ταῖς χερσὶν ἀντιλαμβάνονται· κἂν τύχωσι πεσόντες ἀφ' ὕψους, οὐδὲν πάσχουσι διὰ τὴν κουφότητα. Καὶ πάντα δὲ κλάδον ἔγχυλον τοῖς ὀδοῦσι κατεργαζόμενοι πέττουσιν εὐκόπως ταῖς κοιλίαις. (4) Οὗτοι δ' ἀεὶ βιοῦσι γυμνοὶ μὲν ἐσθῆτος, κοιναῖς δὲ χρώμενοι γυναιξίν· ἀκολούθως δὲ καὶ τοὺς γεννηθέντας παῖδας κοινοὺς ἡγοῦνται. Διαπολεμοῦσι δὲ πρὸς ἀλλήλους περὶ τῶν τόπων ῥάβδοις ὡπλισμένοι, καὶ ταύταις ἀμυνόμενοι τοὺς ἐναντίους διασπῶσι τοὺς χειρωθέντας. Τελευτῶσι δ' αὐτῶν οἱ πλεῖστοι λιμῷ καταπονηθέντες, ὅταν τῶν ὀμμάτων ἀπογλαυκωθέντων τὸ σῶμα στερηθῇ τῆς ἀναγκαίας ἐκ ταύτης τῆς αἰσθήσεως χρείας.

exercitationis studio tam expedito ad summa ramorum ascensu omnes attolluntur, ut incredibile hoc videatur. Ab arbore enim in arborem, volucrum more, transiliunt, et super tenuissimis ramorum virgultis absque periculo gradiuntur. (3) Quum enim corpore sint admodum gracili ac levi, pedibus frustratis, manibus nituntur; immo ex alto delapsi incolumes ob levitatem abeunt. Quemvis autem termitem succi plenum dentibus commolentes stomacho sine molestia concoquunt. (4) Vivunt corpore semper nudato, et promiscue uxoribus utuntur, et hinc natos liberos æque communes esse censent. De loco nonnunquam inter se belligerantur. Arma sunt fustes, quibus se contra hostes tuentur, et subactos discerpunt. Plerique horum fame emoriuntur, quum glaucomate correptis oculis necessaria sensus hujus facultate corpus destituitur.

XXV. Τὴν δὲ ἑξῆς χώραν τῶν Αἰθιόπων ἐπέχουσιν οἱ καλούμενοι Κυνηγοί, σύμμετροι μὲν κατὰ τὸ πλῆθος, βίον δ' οἰκεῖον ἔχοντες τῇ προσηγορίᾳ. Θηριώδους γὰρ οὔσης τῆς χώρας καὶ παντελῶς λυπρᾶς, ἔτι δὲ ὑδάτων ῥύσεις ναματιαίων ἐχούσης ὀλίγας, καθεύδουσι μὲν ἐπὶ τῶν δένδρων διὰ τὸν ἀπὸ τῶν θηρίων φόβον, ὑπὸ δὲ τὴν ἑωθινὴν πρὸς τὰς συῤῥύσεις τῶν ὑδάτων μεθ' ὅπλων φοιτῶντες, ἑαυτοὺς ἀποκρύβουσιν εἰς τὴν ὕλην καὶ σκοπεύουσιν ἀπὸ τῶν δένδρων. (2) Κατὰ δὲ τὸν τοῦ καύματος καιρόν, ἐρχομένων βοῶν τε ἀγρίων καὶ παρδάλεων καὶ τῶν ἄλλων θηρίων πλήθους πρὸς τὸ ποτόν, ταῦτα μὲν διὰ τὴν ὑπερβολὴν τοῦ τε καύματος καὶ δίψους λάβρον προσφέρεται τὸ ὑγρόν, μέχρι ἂν ἐμπλησθῇ, οἱ δ' Αἰθίοπες, γενομένων αὐτῶν βαρέων καὶ δυσκινήτων, καταπηδῶντες ἀπὸ τῶν δένδρων καὶ χρώμενοι ξύλοις πεπυρακτωμένοις καὶ λίθοις, ἔτι δὲ τοξεύμασι, ῥᾳδίως καταπονοῦσι. (3) Κατὰ δὲ συστήματα ταύταις χρώμενοι ταῖς κυνηγίαις, σαρκοφαγοῦσι τὰ ληφθέντα, καὶ σπανίως μὲν ὑπὸ τῶν ἀλκιμωτάτων ζῴων αὐτοὶ διαφθείρονται, τὰ δὲ πολλὰ δόλῳ τὴν ἐκ βίας ὑπεροχὴν χειροῦνται. (4) Ἐὰν δέ ποτε τῶν κυνηγουμένων ζῴων σπανίζωσι, τὰς δορὰς τῶν πρότερον εἰλημμένων βρέξαντες ἐπιτιθέασιν ἐπὶ πῦρ ἁπαλόν· σποδίσαντες δὲ τὰς τρίχας, τὰ δέρματα διαιροῦσι, καὶ κατεσθίοντες βεβιασμένως ἀναπληροῦσι τὴν ἔνδειαν. (5) Τοὺς δε ἀνήβους παῖδας γυμνάζουσιν ἐπὶ σκοπὸν βάλλειν, καὶ μόνοις διδόασι τροφὴν τοῖς ἐπιτυχοῦσι· διὸ καὶ θαυμαστοὶ ταῖς εὐστοχίαις ἄνδρες γίνονται, κάλλιστα διδασκόμενοι ταῖς τοῦ λιμοῦ πληγαῖς.

XXV. Regionem illis proximam Æthiopes Venatores dicti obtinent, quorum numerus quidem modicus, sed peculiaris vitæ ratio est ac nomini respondens. Quum enim feris terra sit infesta horridaque prorsus, et paucas habeat aquarum scaturigines; arboribus bestiarum metu per noctem insidentes somnum capiunt. Mane cum armis ad confluxus aquarum proficiscuntur. Hic inter frondes abditi ex arboribus interim speculantur. (2) Invalescente autem solis æstu, boves agrestes et pardales aliæque feræ magno numero potatum festinant, et propter æstus ac sitis vehementiam eousque liquore se ingurgitant, dum satietate distendantur. Gravatas itaque et ægre se moventes Æthiopum manus ex arboribus desultans præustis sudibus lapidibusque et sagittis invadit nec magno negotio profligat. (3) Hanc venationem in cœtus distributi peragunt, et de carnium præda epulantur. Perraro fit ut a bestiis etiam validissimis interficiantur ipsi; siquidem dolo superiores illarum vires plerumque subigunt. (4) Quodsi venatus ferarum deficit, exuvias pridem captarum madefactas lento igni imponunt, pilisque sub cinere ambustis, coria inter se dispertiti coacto famem cibo sedant. (5) Impuberes adhuc pueros directe jaculari docent, nec nisi scopum tangentibus quidquam edulii suppeditant. Hinc esuriei stimulis præclare docti, in sagittarios miræ certitudinis evadunt.

XXVI. Ταύτης δὲ τῆς χώρας εἰς τὰ πρὸς δυσμὰς μέρη πολὺ διεστηκότες Αἰθίοπες ὑπάρχουσιν Ἐλεφαντομάχοι κυνηγοί. Νεμόμενοι γὰρ δρυμώδεις καὶ πυκνοὺς τοῖς δένδρεσι τόπους παρατηροῦσι τῶν ἐλεφάντων τὰς εἰσόδους καὶ τὰς ἐκτροπάς, σκοπὰς ἀπὸ τῶν ὑψηλοτά-

XXVI. Ab his longe ad occasum remoti venatores Elephantomachi, i. e. Æthiopum natio cum elephantis depugnans, habitant. Saltuosas enim et densis consitas arboribus silvas incolunt, ubi ingressus elephantum et diverticula e celsissimis arborum speculis observant. At integra quidem

των δένδρων ποιούμενοι· καὶ ταῖς μὲν ἀγέλαις αὐτῶν οὐκ ἐπιτίθενται διὰ τὸ μηδεμίαν ἐλπίδα ἔχειν κατορθώσεως, τοῖς δὲ καθ' ἕνα πορευομένοις ἐπιβάλλουσι τὰς χεῖρας, παραδόξοις ἐγχειροῦντες τολμήμασιν. (2) Ὅταν γὰρ τὸ ζῷον διεξιὸν γένηται κατὰ τὸ δένδρον ἐν ᾧ συμβαίνει τὸν σκοπεύοντα κεκρύφθαι, ἅμα τῷ παραλλάττειν τὸν τόπον ταῖς μὲν χερσὶν ἐδράξατο τῆς οὐρᾶς, τοῖς δὲ ποσὶν ἀντέβη πρὸς τὸν ἀριστερὸν μηρόν· ἔχων δ' ἐκ τῶν ὤμων προεξηρτημένον πέλεκυν, κοῦφον μὲν πρὸς τὴν ἀπὸ τῆς μιᾶς χειρὸς πληγήν, ὀξὺν δὲ καθ' ὑπερβολήν, τοῦτον λαβόμενος ἐν τῇ δεξιᾷ χειρὶ νευροκοπεῖ τὴν δεξιὰν ἰγνύν, πυκνὰς καταφέρων πληγὰς καὶ διὰ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς οἰακίζων τὸ ἴδιον σῶμα. Παράδοξον δὲ ὀξύτητα τοῖς ἔργοις προσφέρουσιν, ὡς ἂν ἄθλου τῆς ἰδίας ψυχῆς ἑκάστου προκειμένου· ἢ γὰρ χειρώσασθαι τὸ ζῷον ἢ τελευτᾶν αὐτὸν λείπεται, τῆς περιστάσεως οὐκ ἐπιδεχομένης ἕτερον ἀποτέλεσμα. (3) Τὸ δὲ νευροκοπηθὲν ζῷον ποτὲ μὲν διὰ τὴν δυσκινησίαν ἀδυνατοῦν στρέφεσθαι καὶ συνεκκλινόμενον ἐπὶ τὸν πεπονθότα τόπον πίπτει καὶ τὸν Αἰθίοπα συναπόλλυσι, ποτὲ δὲ πρὸς πέτραν ἢ δένδρον ἀποθλῖψαν τὸν ἄνθρωπον τῷ βάρει πιέζει μέχρι ἂν ἀποκτείνῃ. (4) Ἔνιοι δὲ τῶν ἐλεφάντων περιαλγεῖς ἐκ τῶν τραυμάτων γενόμενοι τοῦ μὲν ἀμύνεσθαι τὸν ἐπιβουλεύσαντα μακρὰν ἀφεστήκασι, τὴν δὲ φυγὴν διὰ τοῦ πεδίου ποιοῦνται, μέχρι ἂν ὅτου συνεχῶς ὁ προσβεβηκὼς τύπτων εἰς τὸν αὐτὸν τόπον τῷ πελέκει διακόψας τὰ νεῦρα ποιήσῃ πάρετον τὸ ζῷον· ὅταν δὲ τὸ ζῷον πέσῃ, συντρέχουσι κατὰ συστήματα, καὶ ζῶντος ἔτι τέμνοντες τὰς σάρκας ἐκ τῶν ὄπισθεν μερῶν εὐωχοῦνται.

XXVII. Ἔνιοι δὲ τῶν πλησίον κατοικούντων χωρὶς κινδύνων θηρεύουσι τοὺς ἐλέφαντας, τέχνῃ τῆς βίας περιγινόμενοι. Εἴωθε γὰρ τοῦτο τὸ ζῷον, ἐπειδὰν ἀπὸ τῆς νομῆς πληρωθῇ, πρὸς ὕπνον καταφέρεσθαι, διαφορὰν ἐχούσης τῆς περὶ αὐτὸ διαθέσεως πρὸς τὰ τῶν τετραπόδων. (2) Οὐ γὰρ δύναται τοῖς γόνασι πρὸς τὴν γῆν συγκαθιέναι τὸν ὅλον ὄγκον, ἀλλὰ πρὸς δένδρον ἀνακλιθὲν ποιεῖται τὴν διὰ τῶν ὕπνων ἀνάπαυσιν. Διόπερ τὸ δένδρον διὰ τὴν γινομένην πρὸς αὐτὸ πλεονάκις πρόσκλισιν τοῦ ζῴου τετριμμένον τέ ἐστι καὶ ῥύπου πλῆρες, πρὸς δὲ τούτοις ὁ περὶ αὐτὸ τόπος ἴχνη τε ἔχει καὶ σημεῖα πολλά, δι' ὧν οἱ τὰ τοιαῦτα ἐρευνῶντες Αἰθίοπες γνωρίζουσι τὰς τῶν ἐλεφάντων κοίτας. (3) Ὅταν οὖν ἐπιτύχωσι τοιούτῳ δένδρῳ, πρίζουσιν αὐτὸ παρὰ τὴν γῆν, μέχρι ἂν ὀλίγην ἔτι τὴν ῥοπὴν ἔχῃ πρὸς τὴν πτῶσιν· εἶθ' οὗτοι μὲν τὰ σημεῖα τῆς ἰδίας παρουσίας ἀφανίσαντες ταχέως ἀπαλλάττονται, φθάνοντες τὴν ἔφοδον τοῦ ζῴου· ὁ δ' ἐλέφας πρὸς τὴν ἑσπέραν ἐμπλησθεὶς τῆς τροφῆς, ἐπὶ τὴν συνήθη καταντᾷ κοίτην· κατακλιθεὶς δὲ ἀθρόῳ τῷ βάρει παραχρῆμα μετὰ τῆς τοῦ δένδρου φορᾶς ἐπὶ τὴν γῆν καταφέρεται· πεσὼν δὲ ὕπτιος μένει τὴν νύκτα κείμενος διὰ τὸ τὴν τοῦ σώματος φύσιν ἀδημιούργητον εἶναι

armenta non aggrediuntur; nulla enim hic rei bene gerendæ spes foret : sed singulatim accedentibus miro plane ausu manus afferunt. (2) Quum enim arborem, ubi speculator sese abscondit, bellua prætergreditur, in ipso transitu cauda manibus prehensa, pedibus sinistro femori innititur: tum præacutam securim, quam humeris annexam et ad unius manus ictus habilem gerit, dextra corripiens, dextræ suffraginis nervos crebris vulneribus incidit; læva interim corpus suum gubernat. Mira autem huic operi celeritas adhibetur, ut quo de vita uniuscujusque certamen sit propositum. Nam aut domanda est bellua, aut ipsi occumbendum; alium res eventum haud admittit. (3) Animal igitur sic enervatum, quum se obvertere (quæ ipsius in motu tarditas est) nequeat, interdum ad affectum locum inclinans procumbit, Æthiopem una secum pessumdans; interdum ad arborem saxumve hominem allidens mole sua tam diu premit, dum enecarit. (4) Elephantes nonnulli vulnerum cruciatibus victi, ultione insidiatoris omissa, tam diu in planis fugæ indulgent, donec qui a tergo cædit, continenti securis plaga in eundem locum delata, succisis belluam nervis prorsus infirmarit. Qua prostrata, catervatim homines concurrunt et carnes adhuc viventi ex posterioribus partibus exsectas hilari convivio absumunt.

XXVII. Quidam finitimi absque vitæ discrimine elephantes capiunt vim arte superantes. Solet enim hoc animal, quum saturum a pastu redit, alio quam cetera quadrupedia modo dormitum se componere. (2) Totam enim corporis molem curvatis genibus terræ applicare nequit, sed ad arborem sese acclinans somni quietem capit. Ideoque arbor illa, cui sæpius bellua se acclinaverit, deteritur et sordescit. Ad hæc in circuitu ejus vestigia sunt multaque signa, quibus indagatores hujus prædæ decubitum elephantorum deprehendunt. (3) Quando igitur in arborem hujusmodi incidunt, serra paulo supra humum eousque incidunt, dum paulum ad ruinam momenti restet. Tum deletis præsentiæ ipsorum indiciis, celeriter abscedunt ne fera superveniat. Ea sub vesperam ad satietatem pasta cubile assuetum repetit; quum primum vero tota mole incumbit, una cum arboris ruina ad terram devolvitur, et supina per noctem ibi jacet, quia natura corporis ad surgendum prorsus inepta est. (4) At

πρὸς ἀνάστασιν. (4) Οἱ δὲ πρίσαντες τὸ δένδρον Αἰθίοπες ἅμ' ἡμέρᾳ καταντῶσι, καὶ χωρὶς κινδύνων ἀποκτείναντες τὸ ζῷον σκηνοποιοῦνται περὶ τὸν τόπον καὶ παραμένουσι μέχρι ἂν τὸ πεπτωκὸς ἀναλώσωσι.

XXVIII. Τούτων δὲ τῶν γενῶν τὰ μὲν πρὸς ἑσπέραν μέρη κατοικοῦσιν Αἰθίοπες οἱ προσαγορευόμενοι Σιμοί, τὰ δὲ πρὸς μεσημβρίαν κεκλιμένα νέμεται τὸ τῶν Στρουθοφάγων γένος. (2) Ἔστι γὰρ παρ' αὐτοῖς ὀρνέου τι γένος μεμιγμένην ἔχον τὴν φύσιν τῷ χερσαίῳ ζῴῳ, δι' ἣν τῆς συνθέτου τέτευχε προσηγορίας. Τοῦτο δὲ μεγέθει μὲν οὐ λείπεται τῆς μεγίστης ἐλάφου, τὸν δὲ αὐχένα μακρὸν ἔχον [καὶ] περιφερεῖς τὰς πλευρὰς καὶ πτερωτὰς ὑπὸ τῆς φύσεως δεδημιούργηται· καὶ κεφάλαιον μὲν ἀσθενὲς ἔχει καὶ μικρόν, μηροῖς δὲ καὶ κώλοις ὑπάρχει καρτερώτατον, διχήλου τῆς βάσεως οὔσης. (3) Τοῦτο πέτεσθαι μὲν μετέωρον οὐ δύναται διὰ τὸ βάρος, τρέχει δὲ πάντων ὠκύτατον, μικρὸν ἄκροις τοῖς ποσὶ τῆς γῆς ἐπιψαῦον· μάλιστα δ' ὅταν κατ' ἀνέμου πνοὰς ἐξαίρῃ τὰς πτέρυγας, ὑπεξάγει καθαπερεί τις ναῦς ἱστιοδρομοῦσα· τοὺς δὲ διώκοντας ἀμύνεται διὰ τῶν ποδῶν ἀποσφενδονῶν παραδόξως λίθους χειροπληθιαίους. (4) Ὅταν δ' ἐν νηνεμίᾳ διώκηται, ταχὺ συνιδρουσῶν τῶν πτερύγων ἀδυνατεῖ χρήσασθαι τοῖς τῆς φύσεως προτερήμασι, καὶ ῥᾳδίως καταλαμβανόμενον ἁλίσκεται. (5) Τούτων δὲ τῶν ζῴων ἀμυθήτων ὄντων τῷ πλήθει κατὰ τὴν χώραν, οἱ βάρβαροι παντοδαπὰς μηχανὰς ἐπινοοῦσι κατ' αὐτῶν τῆς θήρας· ῥᾳδίως δὲ πολλῶν ἁλισκομένων ταῖς μὲν σαρξὶ χρῶνται πρὸς διατροφήν, ταῖς δὲ δοραῖς πρὸς ἐσθῆτα καὶ στρωμνήν. (6) Ὑπὸ δὲ τῶν Σιμῶν ὀνομαζομένων Αἰθιόπων πολεμούμενοι διακινδυνεύουσι πρὸς τοὺς ἐπιτιθεμένους ὅπλοις ἀμυντηρίοις χρώμενοι τοῖς τῶν ὀρύγων κέρασι· ταῦτα δὲ μεγάλα καὶ τμητικὰ καθεστῶτα μεγάλην παρέχεται χρείαν, δαψιλείας οὔσης κατὰ τὴν χώραν διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἐχόντων αὐτὰ ζῴων.

XXIX. Βραχὺ δὲ τούτων ἀπέχοντες Ἀκριδοφάγοι κατοικοῦσι τὰ συνορίζοντα πρὸς τὴν ἔρημον, ἄνθρωποι μικρότεροι μὲν τῶν ἄλλων, ἰσχνοὶ δὲ τοῖς ὄγκοις, μέλανες δὲ καθ' ὑπερβολήν. Κατὰ γὰρ τὴν ἐαρινὴν ὥραν παρ' αὐτοῖς ζέφυροι καὶ λίβες παμμεγέθεις ἐκρίπτουσιν ἐκ τῆς ἐρήμου πλῆθος ἀκρίδων ἀμύθητον, τοῖς τε μεγέθεσι διαλλάττον καὶ τῇ χρόᾳ τοῦ πτερώματος εἰδεχθὲς καὶ ῥυπαρόν. (2) Ἐκ τούτου δαψιλεῖς τροφὰς ἔχουσιν ἅπαντα τὸν βίον, ἰδιοτρόπως αὐτῶν ποιούμενοι τὴν θήραν. Παρὰ γὰρ τὴν χώραν αὐτῶν ἐπὶ πολλοὺς σταδίους παρήκει χαράδρα βάθος ἔχουσα καὶ πλάτος ἀξιόλογον· ταύτην πληροῦσιν ἀγρίας ὕλης, οὔσης ἀφθόνου κατὰ τὴν χώραν· ἔπειθ' ὅταν τῶν προειρημένων ἀνέμων πνεόντων προσφέρηται τὰ νέφη τῶν ἀκρίδων, καταδιελόμενοι πάντα τὸν τῆς χαράδρας τόπον, πυροῦσι τὸν ἐν αὐτῇ χόρτον. (3) Ἐγειρομένου δὲ καπνοῦ πολλοῦ καὶ δριμέος, αἱ μὲν ἀκρίδες ὑπερπετόμεναι τὴν χαράδραν, καὶ διὰ τὴν τοῦ καπνοῦ δριμύτητα πνιγόμε-

cum prima luce incisores arboris Æthiopes accurrunt, et, bellua citra periculum occisa, tabernacula ibidem exstruunt, quibus ad consumtionem usque prædæ immorantur.

XXVII. His gentibus ad plagas occiduas adjecti sunt Æthiopes quos Simos appellant: australes vero partes Struthophagorum (quorum cibus struthiones) natio inhabitat. (2) Est enim apud illos avis genus naturam cum terrestri animanti commixtam habens, unde nomen etiam compositum accepit. Magnitudine cervæ maximæ haud cedit. Longam ei cervicem, lateraque rotunda et alata fabricavit natura. At caput infirmum habet et parvum, femoribus vero et cruribus prævalet; ungula illi bisulca. (3) Gravitas autem facit, ne in sublime evolare possit, sed velocissime omnium currit, vix summis pedibus humum stringens; maximeque secundo ventorum flatu alas tollens ceu navis extentis concitata velis procurrit. Contra insequentes mira ratione jactu lapidum se defendit, quos pugni crassitudine pedibus, tanquam funda, intorquet. (4) At quum silente vento infestatur, alis subito defessis, præsidio illo naturæ uti nequit, sed cursu facile superatus capitur. (5) Ingens harum avium est multitudo : et quia varia eas venandi artificia excogitant barbari, facile plurimas capiunt captarumque carnibus ad victum, exuviis ad vestitum et lectorum stragula utuntur. (6) Sed quum a Simis, quos vocant, Æthiopibus bello impetantur, orygum cornubus in conflictu pro armis, quibus vim hostium repellant, utuntur. Quum enim grandia sint et ad punctim feriendum apta, et passim ob bestiarum his præditarum multitudinem inveniantur, eximium incolis usum præbent.

XXIX. Paulum ab his distant Acridophagi (locustivori), desertæ regioni contermini, homines aliis breviores, corpore macilento et supra modum nigro. Veris enim illic tempore Favonii et Africi ingravescentes infinitum locustarum e deserto numerum, inusitata magnitudine, et alarum colore turpi ac squalido, expellunt. (2) Hinc copiosum eis per totum vitæ tempus alimentum est. Peculiari autem ratione illas aucupantur. Etenim regioni ipsorum ad multa stadia vallis oppido profunda et lata obtenditur. Hanc agresti materie, ubique illic obvia, complent. Quando igitur ventorum flatibus propulsa locustarum nubes eo defertur, dispertitis inter se locis fœnum in cavitatem illam projectum succendunt. (3) Hinc magnus acerbusque vapor excitatus supervolantes locustas acerbitate fumi præfocat, ut non mul-

ναι, καταπίπτουσιν ἐπὶ τὴν γῆν ὀλίγον διαπετασθεῖσαι τόπον· τῆς δὲ τούτων ἀπωλείας ἐπὶ πλείονας ἡμέρας γινομένης, μεγάλοι διανίστανται σωροί· καὶ τῆς χώρας ἐχούσης ἁλμυρίδα πολλήν, πάντες προσφέρουσι ταύτην ἀθρόοις τοῖς σωροῖς, καὶ διατήξαντες οἰκείως ποιοῦσι τήν τε γεῦσιν πρόσφορον καὶ τὸν ἀποθησαυρισμὸν ἄσηπτον καὶ πολυχρόνιον. (4) Ἡ μὲν οὖν διατροφὴ τούτοις παραχρῆμα καὶ τὸν ὕστερον χρόνον ἀπὸ τούτων τῶν ζῴων ὑπάρχει· οὔτε γὰρ κτηνοτροφοῦσιν, οὔτε θαλάττης ἐγγὺς οἰκοῦσιν, οὔτε ἄλλης ἐπικουρίας οὐδεμιᾶς τυγχάνουσι. Τοῖς δὲ σώμασιν ὄντες κοῦφοι καὶ τοῖς ποσὶν ὀξύτατοι, βραχύβιοι παντελῶς εἰσιν, ὡς ἂν τῶν πολυχρονιωτάτων παρ' αὐτοῖς οὐχ ὑπερβαλλόντων ἔτη τετταράκοντα. (5) Τὸ δὲ τοῦ βίου τέλος οὐ μόνον παράδοξον ἔχουσιν, ἀλλὰ καὶ πάντων ἀκληρότατον. Ὅταν γὰρ πλησιάσῃ τὸ γῆρας, ἐμφύονται τοῖς σώμασι πτερωτοὶ φθεῖρες οὐ μόνον διάφοροι τοῖς εἴδεσιν, ἀλλὰ καὶ ταῖς ἰδέαις ἄγριοι καὶ παντελῶς εἰδεχθεῖς. (6) Ἀρξάμενον δὲ τὸ κακὸν ἀπὸ τῆς γαστρὸς καὶ τοῦ θώρακος, ἐπινέμεται πάντα τὸν ὄγκον ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ. Ὁ δὲ πάσχων τὸ μὲν πρῶτον ὡς ὑπὸ ψώρας τινὸς ἐρεθιζόμενος μετρίως ὀδαξᾶσθαι φιλοτιμεῖται, μεμιγμένην ἔχοντος τοῦ πάθους ἀλγηδόσι τὴν χαράν· μετὰ δὲ ταῦτα ἀεὶ μᾶλλον τῶν ἐγγενομένων θηρίων εἰς τὴν ἐπιφάνειαν ἐκπιπτόντων, συνεκχεῖται πλῆθος ἰχῶρος λεπτοῦ, τὴν δριμύτητα παντελῶς ἔχοντος ἀνυπομόνητον. (7) Διόπερ ὁ συνεχόμενος τῷ πάθει βιαιότερον ἀμύττει τοῖς ὄνυξι, στεναγμοὺς μεγάλους προϊέμενος. Κατὰ δὲ τὰς τῶν χειρῶν ἐξελκώσεις τοσοῦτο πλῆθος ἐκπίπτει τῶν ἑρπετῶν, ὥστε μηδὲν ἀνύειν τοὺς ἀπολέγοντας, ὡς ἂν ἄλλων ἐπ' ἄλλοις ἐκφαινομένων καθάπερ ἔκ τινος ἀγγείου πολλαχῶς κατατετρημένου. Οὗτοι μὲν οὖν εἰς τοιαύτην διάλυσιν τοῦ σώματος καταστρέφουσι τὸν βίον δυστυχῶς, εἴτε διὰ τὴν ἰδιότητα τῆς τροφῆς εἴτε διὰ τὸν ἀέρα τοιαύτης τυγχάνοντες περιπετείας.

XXX. Τῷ δὲ ἔθνει τούτῳ χώρα παρήκει κατὰ τὸ μέγεθος πολλὴ καὶ κατὰ τὰς τῆς νομῆς ποικιλίας ἀγαθή· ἔρημος δ' ἐστὶ καὶ παντελῶς ἄβατος, οὐκ ἀπ' ἀρχῆς σπανίζουσα τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐν τοῖς ὕστερον χρόνοις ἔκ τινος ἐπομβρίας ἀκαίρου πλῆθος φαλαγγίων καὶ σκορπίων ἐξενέγκασα. (2) Τοσοῦτο γὰρ ἱστοροῦσιν ἐπιπολάσαι τῶν εἰρημένων θηρίων πλῆθος, ὥστε τοὺς κατοικοῦντας ἀνθρώπους τὸ μὲν πρῶτον πανδημεὶ κτείνειν πᾶν τὸ τῇ φύσει πολέμιον· ἀπεριγενήτου δὲ τοῦ πάθους ὄντος καὶ τῶν δηγμάτων ὀξεῖς τοῖς πληγεῖσι θανάτους ἐπιφερόντων, ἀπογνόντας τὴν πάτριον γῆν τε καὶ δίαιταν φυγεῖν ἐκ τῶν τόπων. Οὐ χρὴ δὲ θαυμάζειν οὐδὲ ἀπιστεῖν τοῖς λεγομένοις, πολλὰ τούτων παραδοξότερα κατὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην γεγονότα διὰ τῆς ἀληθοῦς ἱστορίας παρειληφότας. (3) Περὶ γὰρ τὴν Ἰταλίαν μυῶν πλῆθος ἀρουραίων ἐγγεννηθὲν τοῖς πεδίοις ἐξέβαλέ τινας ἐκ τῆς πατρίου χώρας, κατὰ δὲ τὴν Μηδίαν ἐπιπολάσαντες ἀμύθητοι στρουθοὶ

tum progressæ ad terram prolabantur. Hac ad plurimos dies internecione continuata, magni exsurgunt acervi. Quumque tractus ille salsagine abundet, confertis hanc acervis superaffundunt, debitaque maceratione efficiunt, ut et sapor accommodus sit et citra putrefactionem ad bene longum tempus hoc salsamentum duret. (4) Facilis ergo victus etiam reliquo ipsis tempore ab insectis hisce exsistit. Nec enim pecuariæ nec piscatoriæ rei, utpote longius a pelago submoti, dant operam, nec aliud vitæ subsidium habent. Corpore sunt levi et pedibus celerrimis, sed vita admodum brevi; longævissimi enim apud eos quadraginta non egrediuntur annos. (5) Mirabilis etiam vitæ exitus est omniumque miserrimus. Ingruente enim senio pediculi corporibus ipsorum alati innascuntur, non solum genere diversi, sed etiam specie horridi et insigniter deformes. (6) Pestis hæc a ventre et præcordiis exorsa perexiguo tempore corpus totum exedit. Morbo hoc afflictus primum velut scabiei prurigine irritatus leni mordicatione titillatur; oblectamento scilicet cum dolore permixto. Verum posteaquam bestiolæ intercutes subinde magis ad superficiem enituntur, magna tenuis saniei vis cum intolerabili doloris acerbitate simul erumpit. (7) Idcirco violentius unguibus sese lacerans ægrotus gemitus miserabiles effundit. In manuum vero exulceratione tanta vis vermium expullulat, ut, aliis post alios tanquam e multifariam perforato dolio scaturientibus, omnis ablegentium opera ludatur. Hi ergo per ejusmodi corporis resolutionem infelici vitam exitu claudunt. A naturane cibi, an temperie aeris eventus iste proficiscatur, ambiguum est.

XXX. Attingit hanc gentem terra quædam magnitudine prolixa et pascuorum varietate præstans, sed deserta et nullos præbens accessus; non quod ab initio caruerit hominibus, sed quod ab intempestivo postmodum imbre magnam phalangiorum et scorpionum vim procrearit. (2) Adeo enim bestias illas increbuisse scribunt, ut tota primum gens communibus hostem, natura infestum, armis interimere vellet. At quum invictum esset malum (morsus enim subitam ictis mortem afferebat), desperato patriæ loco et victu, alio profugere compulsos. Nec quæ hic referuntur adeo mira aut incredibilia nobis esse debent, quum his longe insolentiora per orbem terrarum accidisse ex veris historiis compertum habeamus. (3) Nam in Italia agrestium vis murium, fœcunda luxurie in agris natorum, e patria quosdam expulit; in Media vero passerum sata vastantium ca-

καὶ τὰ σπέρματα τῶν ἀνθρώπων ἀφανίσαντες ἠνάγκασαν εἰς ἑτερογενεῖς τόπους μεταστῆναι, τοὺς δὲ καλουμένους Αὐταριάτας βάτραχοι τὴν ἀρχέγονον σύστασιν ἐν τοῖς νέφεσι λαμβάνοντες καὶ πίπτοντες ἀντὶ τῆς συνήθους ψεκάδος ἐβιάσαντο τὰς πατρίδας καταλιπεῖν καὶ καταφυγεῖν εἰς τοῦτον τὸν τόπον ἐν ᾧ νῦν καθίδρυνται. (4) Καὶ μὴν τίς οὐχ ἱστόρησεν Ἡρακλεῖ τῶν ὑπὲρ τῆς ἀθανασίας ἄθλων συντελεσθέντων ἕνα καταριθμούμενον καθ' ὃν ἐξήλασεν ἐκ τῆς Στυμφαλίδος λίμνης τὸ πλῆθος τῶν ἐπιπολασάντων ὀρνίθων ἐν αὐτῇ; ἀνάστατοι δὲ κατὰ τὴν Λιβύην πόλεις τινὲς ἐγένοντο πλήθους λεόντων ἐπελθόντος ἐκ τῆς ἐρήμου. Ταῦτα μὲν οὖν ἡμῖν εἰρήσθω πρὸς τοὺς ἀπίστως διὰ τὸ παράδοξον πρὸς τὰς ἱστορίας διακειμένους· πάλιν δὲ ἐπὶ τὰ συνεχῆ τοῖς προειρημένοις μεταβησόμεθα.

XXXI. Τὰς δ' ἐσχατιὰς τῶν πρὸς μεσημβρίαν μερῶν Κυναμολγοί, ἄνδρες ὑπὸ μὲν τῶν Ἑλλήνων καλούμενοι κυναμολγοί, κατὰ δὲ τὴν τῶν πλησιοχώρων βαρβάρων διάλεκτον Ἄγριοι. Οὗτοι δὲ πώγωνας μὲν φέρουσι παμμεγέθεις, κυνῶν δὲ τρέφουσιν ἀγρίων ἀγέλας πρὸς τὴν τοῦ βίου χρείαν εὐθέτους. (2) Ἀπὸ γὰρ τῶν πρώτων τροπῶν τῶν θερινῶν μέχρι μέσου χειμῶνος Ἰνδικοὶ βόες ἀμύθητοι τὸ πλῆθος ἐπιφοιτῶσιν αὐτῶν τὴν χώραν, ἀδήλου τῆς αἰτίας οὔσης· οὐδεὶς γὰρ οἶδεν εἴθ' ὑπὸ ζῴων πολλῶν καὶ σαρκοφάγων πολεμούμενοι φεύγουσιν, εἴτε δι' ἔνδειαν τροφῆς ἐκλείποντες τοὺς οἰκείους τόπους εἴτε δι' ἄλλην περιπέτειαν, ἣν ἡ μὲν πάντα τὰ παράδοξα γεννῶσα φύσις κατασκευάζει, τὸ δὲ τῶν ἀνθρώπων γένος ἀδυνατεῖ τῷ νῷ συνιδεῖν. (3) Οὐ μὴν ἀλλὰ τοῦ πλήθους οὐ κατισχύοντες δι' ἑαυτῶν περιγενέσθαι τοὺς κύνας ἐπαφιᾶσι, καὶ μετὰ τούτων ποιούμενοι τὴν θήραν πολλὰ πάνυ τῶν ζῴων χειροῦνται· τῶν δὲ ληφθέντων ἃ μὲν πρόσφατα κατεσθίουσιν, ἃ δὲ εἰς ἅλας συντιθέντες ἀποθησαυρίζουσι. Πολλὰ δὲ καὶ τῶν ἄλλων ζῴων διὰ τῆς τῶν κυνῶν ἀλκῆς θηρεύοντες ἀπὸ κρεοφαγίας τὸν βίον ἔχουσι. (4) Τὰ μὲν οὖν τελευταῖα γένη τῶν πρὸς μεσημβρίαν οἰκούντων ἐν μορφαῖς ἀνθρώπων τὸν βίον ἔχει θηριώδη· λείπεται δὲ διελθεῖν ὑπὲρ δύο ἐθνῶν, τῶν τε Αἰθιόπων καὶ τῶν Τρωγλοδυτῶν. Ἀλλὰ περὶ μὲν Αἰθιόπων ἀναγεγράφαμεν ἐν ἄλλοις, περὶ δὲ τῶν Τρωγλοδυτῶν νῦν ἐροῦμεν.

XXXII. Οἱ τοίνυν Τρωγλοδύται προσαγορεύονται μὲν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων νομάδες, βίον δ' ἔχοντες ἀπὸ θρεμμάτων νομαδικὸν κατὰ συστήματα τυραννοῦνται, καὶ μετὰ τῶν τέκνων τὰς γυναῖκας ἔχουσι κοινὰς πλὴν μιᾶς τῆς τοῦ τυράννου· τὸν δὲ ταύτῃ πλησιάσαντα πρόστιμον ὁ δυνάστης πράττεται τεταγμένον ἀριθμὸν προβάτων. (2) Κατὰ δὲ τὸν τῶν ἐτησίων καιρὸν γινομένων παρ' αὐτοῖς ὄμβρων μεγάλων, ἀφ' αἵματος καὶ γάλακτος διατρέφονται, μίσγοντες ταῦτα καὶ βραχὺν χρόνον ἑψήσαντες. Μετὰ δὲ ταῦτα διὰ τὴν τῶν καυμάτων ὑπερβολὴν τῆς νομῆς ξηραινομένης, καταφεύγουσιν εἰς τοὺς ἐλώδεις τόπους, καὶ περὶ τῆς τῆς χώρας νομῆς πρὸς ἀλλήλους διαμάχονται. (3) Τῶν δὲ βοσκη-

tervæ homines alio migrare coegerunt; porro qui Autariatæ nominantur, hos ranæ in nubibus cretæ et pro usitatis delapsæ guttis patriam deserere et in locum, ubi nunc sedes habent, profugere compulerunt. (4) Et quis ex antiquitatum commentariis non didicit, inter Herculis certamina, propter immortalitatem confecta, unum quoque numerari, quo de palude Stymphalide invalescentes illic volucres abegit? Similiter propter irruptionem leonum e desertis urbes quædam Libyæ a civibus derelictæ. Hæc in eos qui fidem historiis derogant propter inusitatum rei modum, dicta nobis sunto. Nunc ad superiorem relationis contextum redimus.

XXXI. Extremas versus meridiem oras incolunt homines, quos Cynamolgos (i. e. canimulgos) Græci, barbari propinqui Agrestes patrio sermone vocant. Hi prælongas gerunt barbas et ad victus commoda ferocium greges canum nutriunt. (2) Nam ab æstivi solstitii initio ad medium hiemis boum Indicorum innumerabilis multitudo terras horum ingreditur. Causa rei latet: nemo enim compertum habet, an bestias carnivoras, a quibus catervatim invaduntur, fugiant; an pabuli inopia, aliove casu, quem natura mirabilium rerum parens efficit, mens autem humana intelligere nequit, pristinis locis emigrare cogantur. (3) At vero quum horum multitudinem suis viribus non possint superare, canes in eos emittunt, et venatica eorum opera quamplurimos capiunt, captosque partim recentes comedunt, partim sale conditos reservant. Multa etiam alia animalia strenuo canum auxilio venantur: atque ita carnium esu vitam sustentant. (4) Postremæ ergo ad meridiem rejectæ nationes sub hominum forma vitam ferarum more degunt. Restat ut de duabus adhuc gentibus dicatur, Æthiopibus nimirum et Troglodytis. Verum de Æthiopibus alibi mentio facta est; nunc ergo de Troglodytis scribemus.

XXXII. Troglodytas igitur Græci Nomades appellant. Nam ex re pecuaria ritu pastorum vivunt; sed a tyrannis in certas tribus divisi reguntur, cumque liberis uxores habent communes, præter unam tyranni; cum hac qui consueverit, certo ovium numero a principe mulctatur. (2) Sub flatum Etesiarum, quum magnæ apud eos pluviæ decidunt, sanguine et lacte, inter se commixtis et parumper coctis, nutriuntur. Post hæc exarescentibus solis æstu pascuis, ad paludes confugiunt, ubi de locis pasturæ accommodis inter se deprœliantur. (3) Pecudes senio vel morbo affectas in

μάτων τὰ πρεσβύτερα καὶ νοσεῖν ἀρχόμενα καταναλίσκοντες, ἀπὸ τούτων τὸν ἅπαντα χρόνον διατρέφονται. Διόπερ τὴν τῶν γονέων προσηγορίαν ἀνθρώπων μὲν οὐδενὶ προσάπτουσι, ταύρῳ δὲ καὶ βοῒ καὶ πάλιν κριῷ καὶ προβάτῳ· τούτων δὲ τοὺς μὲν πατέρας, τὰς δὲ μητέρας καλοῦσι διὰ τὸ πορίζεσθαι τὰς ἐφημέρους τροφὰς ἀεὶ παρὰ τούτων, ἀλλὰ μὴ παρὰ τῶν γεγεννηκότων. (4) Ποτῷ δ' οἱ μὲν ἰδιῶται συγχρῶνται παλιούρων βρέγματι, τοῖς δὲ δυνάσταις ἀπό τινος ἄνθους κατασκευάζεται πόμα παραπλήσιον τῷ χειρίστῳ παρ' ἡμῖν γλεύκει. Ταῖς δὲ ἀγέλαις τῶν θρεμμάτων ἐπακολουθοῦντες ἄλλην ἐξ ἄλλης χώραν ἐπιπορεύονται, φεύγοντες τὸ τοῖς αὐτοῖς τόποις ἐνδιατρίβειν. (5) Καὶ γυμνοὶ μέν εἰσι πάντες τὰ σώματα πλὴν τῶν ἰσχίων, ἃ δέρμασι σκεπάζουσι· τὰ δ' αἰδοῖα πάντες οἱ Τρωγλοδύται παραπλησίως τοῖς Αἰγυπτίοις περιτέμνονται πλὴν τῶν ἀπὸ τοῦ συμπτώματος ὀνομαζομένων κολοβῶν· οὗτοι γὰρ μόνοι τὴν ἐντὸς τῶν στενῶν νεμόμενοι χώραν ἐκ νηπίου ξυροῖς ἀποτέμνονται πᾶν τὸ τοῖς ἄλλοις μέρος περιτομῆς τυγχάνον.

XXXIII. Ὁπλισμὸν δ' ἔχουσι τῶν Τρωγλοδυτῶν οἱ μὲν ὀνομαζόμενοι Μεγαβαρεῖς κυκλοτερεῖς ὠμοβοΐνας ἀσπίδας καὶ ῥόπαλον τύλους ἔχον περισιδήρους, οἱ δὲ ἄλλοι τόξα καὶ λόγχας. (2) Ταφαῖς δὲ παντελῶς ἐξηλλαγμέναις ἐπιχωριάζουσι· τοῖς γὰρ τῶν παλιούρων λύγοις δήσαντες τῶν τετελευτηκότων τὰ σώματα προσάπτουσι τὸν αὐχένα τοῖς σκέλεσι· θέντες δὲ τὸν νεκρὸν ἐπί τινος ἀναστήματος βάλλουσι λίθοις χειροπληθέσι γελῶντες, μέχρι ἂν ὅτου τοῖς λίθοις περιχώσαντες ἀποκρύψωσι τὰ σώματα· τὸ δὲ τελευταῖον αἰγὸς κέρας ἐπιθέντες ἀπολύονται, συμπάθειαν οὐδεμίαν λαμβάνοντες. (3) Πολεμοῦσι δὲ πρὸς ἀλλήλους οὐχ ὁμοίως τοῖς Ἕλλησιν ὑπὲρ γῆς ἤ τινων ἄλλων ἐγκλημάτων, ἀλλ' ὑπὲρ τῆς ἐπιγινομένης ἀεὶ νομῆς. Ἐν δὲ ταῖς φιλονεικίαις τὸ μὲν πρῶτον ἀλλήλους τοῖς λίθοις βάλλουσι, μέχρι ἄν τινες τρωθῶσι, καὶ τὸ λοιπὸν ἐπὶ τὸν τῶν τόξων ἀγῶνα καταντῶσι. Πολλοὶ δὲ ἐν ἀκαρεῖ χρόνῳ τελευτῶσιν, ὡς ἂν εὐστόχως μὲν βαλλόντων διὰ τὴν ἐν τούτοις ἄθλησιν, τὸν δὲ σκοπὸν ἐχόντων γυμνὸν τῶν σκεπαστηρίων ὅπλων. (4) Διαλύουσι δὲ τὴν μάχην τῶν γυναικῶν αἱ πρεσβύτεραι, προβαλλόμεναι μὲν εἰς τὸ μέσον, ἐντροπῆς δὲ τυγχάνουσαι· νόμιμον γάρ ἐστιν αὐτοῖς ταύτας κατὰ μηδένα τῶν τρόπων τύπτειν· ὅθεν ἅμα τῷ φανῆναι παύονται τοῦ τοξεύειν. (5) Οἱ δὲ διὰ τὸ γῆρας οὐ δυνάμενοι ταῖς ποίμναις ἀκολουθεῖν βοὸς οὐρᾷ τὸν αὐχένα περισφίγξαντες ἑαυτῶν ἀπολύονται τοῦ ζῆν προθύμως· τοῦ δὲ τὸν θάνατον ἀναβαλλομένου τὴν ἐξουσίαν ὁ βουλόμενος ἔχει τὸν δεσμὸν ὡς ἐπ' εὐνοίᾳ περιθεῖναι καὶ μετὰ νουθετήσεως στερῆσαι τοῦ ζῆν. (6) Ὁμοίως δὲ νόμιμον αὐτοῖς ἐστι τοὺς πηρωθέντας ἢ νόσοις δυσιάτοις συνεχομένους ἐξάγειν ἐκ τοῦ ζῆν· μέγιστον γὰρ τῶν κακῶν ἡγοῦνται τὸ φιλοψυχεῖν τὸν μηδὲν ἄξιον τοῦ ζῆν πράττειν δυνάμενον. Διὸ καὶ πάντας ἰδεῖν ἔστι τοὺς Τρωγλοδύτας ἀρτίους μὲν τοῖς

cibi usum mactant : et hinc per omne vitæ tempus victitant. Ideoque mortalium nemini, sed tauro et vaccæ, nec non arieti et ovi parentum nomen attribuunt. Hos illi patres, has matres vocant, quod ab his, non a parentibus, quotidiana ipsis vitæ nutrimenta suppetant. (4) Potus communis privatis est liquor e paliuro expressus, sed principibus e flore quodam succus vilissimo apud nos musto similis conficitur. Et quia pecora sectantur, ex alia in aliam regionem migrant; ac ne diu in iisdem locis subsistant, sedulo cavent. (5) Totum eis corpus nudum est præter clunes, quos pellibus incingunt. Genitalia, ritu Ægyptiorum, universi Troglodytæ circumcidunt, demtis his, quos a casu mutilos appellant. His enim solis, fauces istius terræ seu angustias incolentibus, id totum, quod aliis circumciditur, novacula in prima infantia amputatur.

XXXIII. Inter Troglodytas Megabarei nominati pro armatura clypeos e crudis boum coriis rotundos et clavas, quarum tubercula ferro obducta sunt, usurpant. Ceteri arcus et hastas gerunt. (2) Ritus funerandi peculiaris his est et insolens. Mortui enim cadaver paliuri viminibus ita constringunt, ut collum cruribus annectatur. Tum in collem quendam collocatum manuariis lapidibus cum risu tantisper impetunt, quoad congestu lapidum obruatur. Capræ tandem cornu imposito, nulla commiseratione affecti, discedunt. (3) Belligerantur inter se, non ut Græci, de ditione vel alias ob querelas, sed de pascuis virescentibus. In conflictu primum mutuis se lapidum jactibus incessunt, dum, vulneratis aliquibus, ad certamen arcuum procedant. Exiguo temporis momento ingens cadit turba : ex longo quippe usu certos intendunt jactus, et his corpora nulla armorum munitione tecta ad ictus patent. (4) Pugnas tandem mulieres ætate provectiores per intercessionem dirimunt, quas et reverentia dignantur. Nam nullo has pacto ferire lege cautum est. Ideo quum primum in conspectum prodeunt, a sagittarum jactu cessatur. (5) Qui per senium non possunt greges assequi, gutture bovis caudæ illigato, æquo animo sibi vitam præcludunt. Quodsi quis mortem differt, hunc veluti ex benevolentia quadam prius admonitum, innexo laqueo, quicunque velit, privandi vita potestatem habet. (6) Sic ex membro aliquo captos aut incurabili morbo correptos e vita submovere lege statutum est. Malorum enim hoc maximum arbitrantur, si quis amore vitæ teneatur, qui nihil vita dignum agere potest. Ideo Troglodytas omnes videre licet corporibus integris, et ætate

lo.

σώμασιν, ἰσχύοντας δ' ἔτι ταῖς ἡλικίαις, ὡς ἂν μηδενὸς ὑπερβάλλοντος τὰ ἑξήκοντα ἔτη. (7) Καὶ περὶ μὲν τῶν Τρωγλοδυτῶν ἱκανῶς εἰρήκαμεν· εἰ δέ τις τῶν ἀναγινωσκόντων διὰ τὸν ξενισμὸν καὶ τὸ παράδοξον τῶν ἀναγεγραμμένων βίων ἀπιστήσει ταῖς ἱστορίαις, θεὶς πρὸ τῆς διανοίας παρ' ἄλληλα τόν τε περὶ τὴν Σκυθίαν ἀέρα καὶ τὸν περὶ τὴν Τρωγλοδυτικήν, καὶ τὰς ἑκατέρων διαφορὰς ἰδών, οὐκ ἀπιστήσει τοῖς ἱστορημένοις.

XXXIV. Τοσαύτη γὰρ παραλλαγὴ τῶν παρ' ἡμῖν ἀέρων πρὸς τοὺς ἱστορημένους, ὥςτε τὴν κατὰ μέρος διαφορὰν ἄπιστον εἶναι. (2) Ὅπου μὲν γὰρ διὰ τὴν ὑπερβολὴν τοῦ ψύχους πήγνυνται μὲν οἱ μέγιστοι ποταμοί, στέγοντος τοῦ κρυστάλλου διαβάσεις στρατοπέδων καὶ ἁμαξῶν καταγόμων ἐφόδους, πήγνυται δὲ ὁ οἶνος καὶ τὰ λοιπὰ τῶν χυμῶν, ὥςτε μαχαίραις ἀποτέμνεσθαι, καὶ τὰ τούτων θαυμασιώτερα, τὰ μὲν ἀκρωτήρια τῶν ἀνθρώπων τῆς ἐσθῆτος παρατριβούσης περιρρεῖ, τὰ δὲ ὄμματα ἀμαυροῦται, τὸ δὲ πῦρ ἀλεωρὰν οὐ ποιεῖ, καὶ χαλκοῖ μὲν ἀνδριάντες ῥήγνυνται, κατὰ δέ τινας καιροὺς διὰ τὴν πυκνότητα τῶν νεφῶν οὔτε ἀστραπὴν οὔτε βροντὴν γίνεσθαι περὶ τοὺς τόπους φασί· πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα τούτων παραδοξότερα συντελεῖται, τοῖς μὲν ἀγνοοῦσιν ἄπιστα, τοῖς δὲ πεῖραν εἰληφόσιν ἀνυπομόνητα. (3) Περὶ δὲ τὰς ἐσχατιὰς τῆς Αἰγύπτου καὶ Τρωγλοδυτικῆς διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς ἀφ' ἡλίου θερμασίας κατὰ τὸν τῆς μεσημβρίας καιρὸν οὐδὲ συνορᾶν ἀλλήλους οἱ παρεστῶτες δύνανται διὰ τὴν παχύτητα τῆς περὶ τὸν ἀέρα πυκνώσεως, χωρὶς δὲ ὑποδέσεως πάντες ἀδυνατοῦσι βαδίζειν, ὡς ἂν τοῖς ἀνυποδέτοις παραχρῆμα φλυκτίδων γινομένων. (4) Κατὰ δὲ τὸ ποτόν, ἐὰν μὴ τὴν ἔνδειαν ἑτοίμως ἀφαιρῆται, ταχέως τελευτῶσιν, ὡς ἂν τῆς θερμασίας τὴν τῶν ὑγρῶν ἐν τῷ σώματι φύσιν ὀξέως ἀναλισκούσης· πρὸς δὲ τούτοις, ὅταν τις εἰς χαλκοῦν ἀγγεῖον ἐμβαλὼν τῶν ἐδωδίμων ὁδηποτοῦν μεθ' ὕδατος εἰς τὸν ἥλιον θῇ, ταχέως ἕψεται χωρὶς πυρὸς καὶ ξύλων. (5) Ἀλλ' ὅμως οἱ κατοικοῦντες ἀμφοτέρας τὰς εἰρημένας χώρας οὐχ οἷον φεύγειν βούλονται τὴν ὑπερβολὴν τῶν συμβαινόντων αὐτοῖς κακῶν, ἀλλὰ καὶ τοὐναντίον ἑκουσίως προΐενται τὸ ζῆν ἕνεκα τοῦ μὴ βιασθῆναι διαίτης ἑτέρας καὶ βίου πειραθῆναι· (6) οὕτως αὐτοφυὲς ἔχει τι φίλτρον πᾶσα συνήθης χώρα, καὶ περιγίνεται τῆς ἐκ τῶν ἀέρων κακοπαθείας ὁ χρόνος ὁ τὴν ἐκ νηπίου παραλαβὼν ἡλικίαν. (7) Τὰς δὲ τηλικαύτας ἐπ' ἀμφότερα διαφορὰς οὐ πολὺ διορίζει τόπου διάστημα· ἀπὸ γὰρ τῆς Μαιώτιδος λίμνης, ᾗ προςοικοῦσί τινες τῶν Σκυθῶν ἐν πάγει καὶ ψύχεσιν ὑπερβάλλουσι καθιδρυμένοι, πολλοὶ τῶν πλοϊζομένων οὐριοδρομούσαις ναυσὶ φορτίσιν εἰς μὲν Ῥόδον δεκαταῖοι καταπεπλεύκασιν, ἐξ ἧς εἰς [μὲν] Ἀλεξάνδρειαν τεταρταῖοι καταντῶσιν, ἐκ δὲ ταύτης κατὰ τὸν Νεῖλον πλέοντες πολλοὶ δεκαταῖοι κατηντήκασιν εἰς Αἰθιοπίαν, ὥςτε ἀπὸ τῶν κατεψυγμένων μερῶν τῆς οἰκουμένης ἐπὶ τὰ θερμότατα

valida, ut quorum nemo sexaginta annos excedat. (7) Verum hic de Troglodytis dicendi modus esto. Quodsi quis lectorum ob novitatem rerum, aut mirabilem eorum, qui hic describuntur, vitam historiæ forsan nostræ fidem abrogabit, is Scythicum aera cum Troglodytico comparans, si quantum inter se differant animo pensitabit, narrationi assentietur.

XXXIV. Tanta enim nostri aeris et illorum, de quibus historiam teximus, diversitas est, ut discrimen, si per partes consideretur, fide majus exsistat. (2) Nam alicubi propter intensam vim frigoris amnes maximi congelascunt adeo, ut glacies exercituum transitus curruumque onustorum vectationes sufferat; vinum quoque et alii liquores ita concrescunt, ut cultris abscindantur : et quæ majorem quam hæc admirationem secum afferunt, extremi hominum artus vestium attritu defluunt, oculique offuscantur; nec ignis teporandi vim habet; æreæ quoque statuæ dirumpuntur, quandoque nubium spissitudo facit, ut nec fulgur nec tonitru illic locorum exsistat. Plura insuper alia, ignaris quidem incredibilia, sed expertis intolerabilia ibidem contingunt. (3) In Ægypti autem et Troglodytarum finibus propter immanem solis ardorem meridiei tempore ne contueri quidem se invicem adstantes ob aeris condensati crassitiem possunt. Nemini absque calceis progredi tutum est; alioqui plantæ statim pustulis exulcerantur. (4) Nisi parato sitim potu homines restinguant, confestim exanimantur; calore scilicet naturalem corporis humorem illico absumente. Præterea, si quis in vase æneo esculenti quidpiam cum aqua soli exponit, citra ligna et ignem extemplo coquitur. (5) Sed tamen utriusque partis incolæ hæc summa vitæ incommoda non tantum non effugere volunt, sed etiam ultro vitam profundunt, ne aliam vitæ rationem experiri cogantur. (6) Sic omnis assueta tellus naturalem sui habet amorem, et usus a teneris cœpti annis longinquitas aeris incommoditates superat. (7) Tantam utrobique differentiam non longum locorum intervallum disjungit. A lacu enim Mæotico, quem Scythæ quidam inter gelu et frigus immensum accolunt, multi navibus onerariis secundo cursu vecti decimo die Rhodum appellunt; inde quatriduo post Alexandriam delati, ex hac adverso Nili alveo decimo utplurimum die Æthiopiam contingunt. A frigidissimis igitur orbis plagis ad calidissimas continuæ navigatio-

μέρη μὴ πλεῖον εἴκοσι καὶ τεττάρων ἡμερῶν εἶναι τὸν πλοῦν τοῖς κατὰ τὸ συνεχὲς κομιζομένοις. (8) Διόπερ τῆς διαφορᾶς τῆς τῶν ἀέρων ἐν ὀλίγῳ διαστήματι μεγάλης οὔσης, οὐδὲν παράδοξον καὶ τὴν δίαιταν καὶ τοὺς βίους, ἔτι δὲ τὰ σώματα πολὺ διαλλάττειν τῶν παρ' ἡμῖν.

XXXV. Ἐπεὶ δὲ τῶν ἐθνῶν καὶ βίων τὰ κεφάλαια τῶν δοκούντων εἶναι παραδόξων διεληλύθαμεν, περὶ τῶν ὄντων θηρίων κατὰ τὰς ὑποκειμένας χώρας ἐν μέρει διέξιμεν. (2) Ἔστι γὰρ ζῷον ὃ καλεῖται μὲν ἀπὸ τοῦ συμβεβηκότος ῥινόκερως, ἀλκῇ δὲ καὶ βίᾳ παραπλήσιον ἐλέφαντι, τῷ δὲ ὕψει ταπεινότερον. Τὴν μὲν δορὰν ἰσχυροτάτην ἔχει, τὴν δὲ χρόαν πυξοειδῆ· ἐπὶ δ' ἄκρων τῶν μυκτήρων φέρει κέρας τῷ τύπῳ σιμόν, τῇ δὲ στερεότητι σιδήρῳ παρεμφερές. (3) Τοῦτο περὶ τῆς νομῆς ἀεὶ διαφερόμενον ἐλέφαντι, τὸ μὲν κέρας πρός τινα τῶν μειζόνων πετρῶν θήγει, συμπεσὸν δ' εἰς μάχην τῷ προειρημένῳ θηρίῳ καὶ ὑποδῦνον ὑπὸ τὴν κοιλίαν ἀναῤῥήττει τῷ κέρατι καθάπερ ξίφει τὴν σάρκα· τῷ δὲ τοιούτῳ τρόπῳ τῆς μάχης χρώμενον ἔξαιμα ποιεῖ τὰ θηρία καὶ πολλὰ διαφθείρει. Ὅταν δὲ ὁ ἐλέφας φθάσας τὴν ὑπὸ τὴν κοιλίαν ὑπόδυσιν τῇ προβοσκίδι προκαταλάβηται τὸν ῥινόκερων, περιγίνεται ῥᾳδίως τύπτων τοῖς ὀδοῦσι καὶ τῇ βίᾳ πλέον ἰσχύων. (4) Αἱ δὲ σφίγγες γίνονται μὲν περί τε τὴν Τρωγλοδυτικὴν καὶ τὴν Αἰθιοπίαν, ταῖς δὲ μορφαῖς ὑπάρχουσιν οὐκ ἀνόμοιοι ταῖς γραφομέναις, μόνον δὲ ταῖς δασύτησι διαλλάττουσι· τὰς δὲ ψυχὰς ἡμέρους ἔχουσαι καὶ πανούργους ἐπὶ πλεῖον καὶ διδασκαλίαν μεθοδικὴν ἐπιδέχονται. (5) Οἱ δ' ὀνομαζόμενοι κυνοκέφαλοι τοῖς μὲν σώμασιν ἀνθρώποις δυςειδέσι παρεμφερεῖς εἰσι, ταῖς δὲ φωναῖς μυγμοὺς ἀνθρωπίνους προΐενται· ἀγριώτατα δὲ ταῦτα τὰ ζῷα καὶ παντελῶς ἀτιθάσευτα καθεστῶτα τὴν ἀπὸ τῶν ὀφρύων πρόσοψιν αὐστηροτέραν ἔχει. Ταῖς δὲ θηλείαις ἰδιώτατον συμβαίνει τὸ τὴν μήτραν ἐκτὸς τοῦ σώματος φέρειν ἅπαντα τὸν χρόνον. (6) Ὁ δὲ λεγόμενος κῆπος ὠνόμασται μὲν ἀπὸ τῆς περὶ ὅλον τὸν ὄγκον ὡραίας καὶ προσηνοῦς ἡλικίας, τὸ δὲ πρόσωπον ἔχων ὅμοιον λέοντι, τὸ λοιπὸν σῶμα φέρει πάνθηρι παραπλήσιον, πλὴν τοῦ μεγέθους, ὃ παρισοῦται δορκάδι. (7) Πάντων δὲ τῶν εἰρημένων ζῴων ὁ σαρκοφάγος ταῦρος ἀγριώτατός ἐστι καὶ παντελῶς δυςκαταμάχητος. Τῷ μὲν γὰρ ὄγκῳ τοῦτο μεῖζόν ἐστι τῶν ἡμέρων ταύρων, ὀξύτητι δὲ ποδῶν οὐ λειπόμενον ἵππου, τῷ στόματι δὲ διεστηκὸς ἄχρι τῶν ὀμμάτων· τὸ δὲ χρῶμα πυῤῥὸν ἔχει καθ' ὑπερβολήν, καὶ τὰ μὲν ὄμματα γλαυκότερα λέοντος καὶ τὰς νύκτας ἀστράπτοντα, τὰ δὲ κέρατα φύσεως ἰδιοτρόπου κοινωνοῦντα· τὸν μὲν γὰρ ἄλλον χρόνον αὐτὰ κινεῖ παραπλησίως τοῖς ὠσί, κατὰ δὲ τὰς μάχας ἵστησιν ἀραρότως. Τὴν δὲ τῆς τριχὸς ἐπαγωγὴν ἔχει τοῖς ἄλλοις ζῴοις ἐναντίαν. (8) Ἔστι δὲ τὸ θηρίον ἀλκῇ τε καὶ δυνάμει διάφορον, ὡς ἂν ἐπιτιθέμενον τοῖς ἀλκιμωτάτοις τῶν ζῴων καὶ τὴν τροφὴν ἔχον ἐκ τῆς τῶν χειρωθέντων σαρκοφαγίας. Δια-

nis cursus viginti quattuor dies non excedit. (8) Quamobrem quum in tam exiguo intervallo tam ingens sit aeris diversitas, non mirum est, victum quoque et mores et corpora a nostratibus plurimum differre.

XXXV. Jam vero populis et moribus, prout insolens aliquid habere videbantur, per capita recensitis, de bestiis etiam regionum istarum particulatim aliquid commemorandum est. (2) Est ibi animal, quod a re ipsa rhinocerotem (i. e. naso cornutum) vocant, fortitudine ac robore cum elephante comparandum, sed minus procerum. Tergus ei durissimum colorque buxeus. In summitate narium cornu gestat forma repandum et duritie ferrum adæquans. (3) Quandoquidem æterna ei cum elephante concertatio est de pascuis, ad saxum aliquod majus cornu exacuit, et conflictu inito, ventri succedens carnes non secus ac gladio dissecat. Hoc pugnæ genere hostes exsangues reddit multosque hoc pacto necat. At si elephas, conatum subeuntis antevertens, proboscide rhinocerotem comprehenderit, quum dentium ictu et vi corporis præpolleat, facile superior evadit. (4) Sphinges circa Troglodyticam et Æthiopiam exsistunt, forma his non absimiles, quæ arte pictorum exhibentur, nisi quod hirsutie tantummodo differunt. Placidi illis sunt animi et admodum versuti, artisque, quæ compendio tradi potest, capaces. (5) Qui cynocephali (a canino capite) dicuntur, corporis adspectum hominum deformium instar habent, quorum vocem mussitatione exprimunt. Apprime ferox est hoc animal nec ullo pacto cicurationem admittit, et vultum a superciliis austeriorem præfert. Singulare quiddam femellis accidit, quod vulvam perpetuo extra corpus projectam habent. (6) Cepus (i. e. hortus) quem vocant, a totius corporis decore et staturæ venustate nomen accepit. Facie leonem imitatur, et reliquo corpore pantheram, præter magnitudinem, qua dorcadi par est. (7) Inter jam recensita animalia taurus carnivorus feritate excellit, qui nulla vi domatur. Corpore domesticis tauris major est, velocitate equis non concedens; os ad oculos usque diductum habet; colore insigniter rufo; oculi leoninis magis cæsii et noctu fulgurantes. Cornua peculiarem sibi naturam vindicant. Alias enim non minus quam aures ea movet, sed pugnæ tempore immota et fixa tenet. Pili contra quam ceteris bestiis illi exstant. (8) Ferocitas et vis illi immanis, ut vel omnium validissimis animantibus se inferre non vereatur, de carnibus interfectorum victitans.

φθείρει δὲ καὶ τὰς ποίμνας τῶν ἐγχωρίων, καὶ καταπληκτικῶς ἀγωνίζεται πρὸς ὅλα συστήματα τῶν ποιμένων καὶ κυνῶν ἀγέλας. (9) Λέγεται δὲ καὶ τὸ δέρμα ἄτρωτον ἔχειν· πολλῶν γοῦν ἐπιβεβλημένων λαβεῖν ὑποχείριον μηδένα κατισχυκέναι. Τὸ δ' εἰς ὄρυγμα πεσὸν ἢ δι' ἄλλης ἀπάτης χειρωθὲν ὑπὸ τοῦ θυμοῦ γίνεται περιπνιγές, καὶ τῆς ἐλευθερίας οὐδαμῶς ἀλλάττεται τὴν ἐν τῷ τιθασεύεσθαι φιλανθρωπίαν. Διόπερ εἰκότως οἱ Τρωγλοδύται τοῦτο τὸ θηρίον κράτιστον κρίνουσιν, ὡς ἂν τῆς φύσεως αὐτῷ δεδωρημένης ἀλκὴν μὲν λέοντος, ἵππου δὲ τάχος, ῥώμην δὲ ταύρου, τῆς δὲ πάντων κρατίστης σιδήρου φύσεως οὐχ ἡττώμενον. (10) Ὁ δὲ λεγόμενος παρ' Αἰθίοψι κροκόττας μεμιγμένην μὲν ἔχει φύσιν κυνὸς καὶ λύκου, τὴν δὲ ἀγριότητα φοβερωτέραν ἀμφοτέρων, τοῖς δὲ ὀδοῦσι πάντων ὑπεράγει· πᾶν γὰρ ὀστῶν μέγεθος συντρίβει ῥαδίως, καὶ τὸ καταποθὲν διὰ τῆς κοιλίας πέττει παραδόξως. Τοῦτο δὲ τὸ ζῷον τῶν ψευδῶς παραδοξολογούντων ἱστοροῦντες ἔνιοι μιμεῖσθαι τὴν τῶν ἀνθρώπων διάλεκτον ἀποφηνάμενοι ἡμᾶς μὲν οὐ πείθουσιν.

XXXVI. Ὄφεων δὲ γένη παντοδαπὰ καὶ τοῖς μεγέθεσιν ἄπιστα θεωρεῖσθαί φασιν οἱ τὴν πλησίον τῆς ἐρήμου καὶ θηριώδους κατοικοῦντες· ἑκατὸν γὰρ πηχῶν τὸ μῆκος ἑωρακέναι τινὲς ἀποφαινόμενοι δικαίως ἂν οὐχ ὑφ' ἡμῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τῶν ἄλλων ἁπάντων ψευδολογεῖν ὑποληφθείησαν· προστιθέασι γὰρ τῷ διαπιστουμένῳ πολλῷ παραδοξότερα, λέγοντες ὅτι τῆς χώρας οὔσης πεδιάδος, ὅταν τὰ μέγιστα τῶν θηρίων περισπειραθῇ, ποιεῖ ταῖς ἐγκυκλωθείσαις ἐπ' ἀλλήλαις σπείραις ἀναστήματα πόρρωθεν φαινόμενα λόφῳ παραπλήσια. (2) Τῷ μὲν οὖν μεγέθει τῶν ῥηθέντων θηρίων οὐκ ἄν τις ῥᾳδίως συγκατάθοιτο· περὶ δὲ τῶν μεγίστων ὄφεων τῶν εἰς ὄψιν ἐληλυθότων καὶ κομισθέντων ἔν τισιν ἀγγείοις εὐθέτοις εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν ποιησόμεθα τὴν ἀναγραφήν, προστιθέντες καὶ τῆς θήρας τὴν κατὰ μέρος οἰκονομίαν. (3) Ὁ γὰρ δεύτερος Πτολεμαῖος, περί τε τὴν τῶν ἐλεφάντων κυνηγίαν φιλοτιμηθεὶς καὶ τοῖς τὰς παραδόξους θήρας τῶν ἀλκιμωτάτων ζῴων ποιουμένοις μεγάλας ἀπονέμων δωρεάς, πολλὰ δὲ πάνυ χρήματα δαπανήσας εἰς ταύτην τὴν ἐπιθυμίαν, ἐλέφαντάς τε συχνοὺς πολεμιστὰς περιεποιήσατο καὶ τῶν ἄλλων ζῴων ἀθεωρήτους καὶ παραδόξους φύσεις ἐποίησεν εἰς γνῶσιν ἐλθεῖν τοῖς Ἕλλησι. (4) Διό καί τινες τῶν κυνηγῶν, ὁρῶντες τὴν τοῦ βασιλέως μεγαλοψυχίαν ἐν ταῖς δωρεαῖς, συστραφέντες εἰς ἱκανὸν πλῆθος ἔκριναν παραβαλέσθαι ταῖς ψυχαῖς, καὶ τῶν μεγάλων ὄφεων ἕνα θηρεύσαντες ἀνακομίσαι ζῶντα εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν πρὸς τὸν Πτολεμαῖον. (5) Μεγάλης δὲ οὔσης καὶ παραδόξου τῆς ἐπιβολῆς, ἡ τύχη συνεργήσασα ταῖς ἐπινοίαις αὐτῶν καὶ τὸ τέλος οἰκεῖον περιεποίησε τῆς πράξεως. Σκοπεύσαντες γὰρ ἕνα τῶν ὄφεων τριάκοντα πηχῶν διατρίβοντα περὶ τὰς συστάσεις τῶν ὑδάτων, τὸν μὲν ἄλλον χρόνον ἀκίνητον τοῦ σώματος τὸ κύκλωμα τηροῦντα, κατὰ δὲ τὰς ἐπιφανείας τῶν διὰ τὴν δίψαν

Greges etiam incolarum vastat et horrendum in modum cum totis pastorum catervis canumque agminibus decertat. (9) Pellis quoque vulneribus non patere dicitur. Propterea licet multi id subigere tentarint, nemo tamen quisquam evaluit. In foveam delapsus, aut alio captus dolo, iræ impatientia se præfocat; nec unquam cicurationis humanitatem cum libertate permutat. Quapropter non abs re hanc feram Troglodytæ omnium validissimam esse judicant; cui videlicet natura leonis fortitudinem, pernicitatem equi, et tauri robur dederit, et quæ nec a ferro, re tamen omnium potentissima, vinci norit. (10) Est Æthiopibus animal, quod crocottam vocant, mixta canis ac lupi natura, ferocia utrisque terribilius, dentium morsu cunctis antepollens. Sic quantacunque sint ossa comminuit et deglutita in ventrem mira facultate concoquit. Hanc belluam quidam portenta historiarum venditantes eo, quod hominum loquelam imitari asserunt, fidem nobis haud faciunt.

XXXVI. Varia quoque nec credendæ magnitudinis serpentum genera conspici desertæ et a feris occupatæ regionis accolæ testantur. Nam qui ad centum longitudinem cubitorum se nonnullos vidisse prædicant, non nobis modo, sed cunctis etiam aliis, mendacii alligantur. Narrationi tamen fidei desperatæ aliam subdunt longe absurdiorem. In campestri illic, aiunt, planitie, quum vastissimæ hæ belluæ in spiras sese colligunt, mutuo voluminum in orbem extuberantium auctu collis speciem procul videntibus ostentant. (2) Sed de hac belluarum istarum vastitate nemo facile iis assentiatur. Maximarum tamen serpentini generis belluarum, quæ accommodatis ad hunc usum receptaculis Alexandriam deportatæ in conspectum venerunt, dabimus descriptionem, simulque venationis rationem speciatim exponemus. (3) Ptolemæus enim secundus quum impense elephantum venationi studeret, atque eos, qui singulari modo fortissimas feras venarentur, magnis muneribus demereret, multis in hanc voluptatem sumtibus profusis, magnam elephantum bellatorum vim sibi comparavit, utque aliæ prius non visæ et insolentes bestiarum species in notitiam Græcorum pervenirent effecit. (4) Ob id venatores quidam, quum regis in muneribus largiendis magnificentiam viderent, mediocri consociati numero, cum vitæ suæ discrimine unum de serpentibus illis prægrandibus vivum Alexandriam ad regem transportare decreverunt. (5) Res inceptu ardua et effectu difficilis erat: sed fortuna conatus adjuvit, et cœpta ad felicem exitum promovit. Etenim per speculationem indagarunt serpentem triginta cubitorum in stagnis demorantem, qui ceteroqui spiris jacebat immo-

ζώων φοιτώντων ἐπὶ τὸν τόπον ἄφνω διανιστάμενον, καὶ τῷ μὲν στόματι διαρπάζοντα, τῷ δὲ σπειράματι καταπλέκοντα τὸν ὄγκον τῶν φανέντων ζώων, ὥστε μηδενὶ τρόπῳ δύνασθαι τὸ παραπεσὸν ἐκφυγεῖν· προμήκους οὖν ὄντος τοῦ ζώου καὶ νωθροῦ τὴν φύσιν ἐλπίσαντες βρόχοις καὶ σειραῖς κυριεύσειν, τὸ μὲν πρῶτον παρῆσαν ἐπ' αὐτὸ τεθαῤῥηκότες, ἔχοντες ἐξηρτυμένα πάντα τὰ πρὸς τὴν χρείαν· (6) ὡς δ' ἐπλησίαζον, ἀεὶ μᾶλλον ἐξεπλήττοντο τῷ δέει, θεωροῦντες ὄμμα πυρωπὸν καὶ λιχμωμένην πάντῃ τὴν γλῶτταν, ἔτι δὲ τῇ τραχύτητι τῶν φολίδων ἐν τῇ διὰ τῆς ὕλης πορείᾳ καὶ παρατρίψει ψόφον ἐξαίσιον κατασκευάζοντα, τὸ μέγεθός τε τὸ τῶν ὀδόντων ὑπερφυὲς καὶ στόματος ἀγρίαν πρόσοψιν καὶ κυκλώματος ἀνάστημα παράδοξον. (7) Διόπερ τῷ φόβῳ τὰ χρώματα τῶν προσώπων ἀποβεβληκότες δειλῶς ἐπέβαλλον τοὺς βρόχους ἀπὸ τῆς οὐρᾶς· τὸ δὲ θηρίον ἅμα τῷ προσάψασθαι τοῦ σώματος τὸν κάλων ἐπεστράφη μετὰ πολλοῦ φυσήματος καταπληκτικῶς· καὶ τὸν μὲν πρῶτον ἁρπάζει τῷ στόματι μετεωρισθὲν ὑπὲρ τῆς κεφαλῆς, καὶ τὰς σάρκας ἔτι ζῶντος κατεσιτεῖτο, τὸν δὲ δεύτερον φεύγοντα τῇ σπείρᾳ πόῤῥωθεν ἐπεσπάσατο, καὶ περιειληθὲν ἔσφιγγε τὴν κοιλίαν τῷ δεσμῷ, οἱ δὲ λοιποὶ πάντες ἐκπλαγέντες διὰ τῆς φυγῆς τὴν σωτηρίαν ἐπορίσαντο.

XXXVII. Οὐ μὴν ἀπέγνωσαν τὴν θήραν, ὑπερβαλλούσης τῆς ἀπὸ τοῦ βασιλέως χάριτος καὶ δωρεᾶς τοὺς ἀπὸ τῆς πείρας ἐγνωσμένους κινδύνους, φιλοτεχνίᾳ δὲ καὶ δόλῳ τὸ τῇ βίᾳ δυσκαταγώνιστον ἐχειρώσαντο, τοιάνδε τινὰ μηχανὴν πορισάμενοι. Κατεσκεύασαν ἀπὸ σχοίνου πυκνῆς περιφερὲς πλόκανον, τῷ μὲν τύπῳ τοῖς κύρτοις ἐμφερές, τῷ δὲ μεγέθει καὶ τῇ διαλήψει τῆς χώρας δυνάμενον δέξασθαι τὸν ὄγκον τοῦ θηρίου. (2) Κατοπτεύσαντες οὖν τὸν φωλεὸν αὐτοῦ καὶ τὴν ὥραν τῆς τε ἐπὶ τὴν νομὴν ἐξόδου καὶ πάλιν τῆς ἐπανόδου, ὡς τάχισθ' ὥρμησεν ἐπὶ τὴν ἄγραν τὴν συνήθη τῶν ἑτερογενῶν ζώων, τὸ μὲν προϋπάρχον τοῦ φωλεοῦ στόμα λίθοις εὐμεγέθεσι καὶ γῇ συνῳκοδόμησαν, τὸν δὲ πλησίον τῆς λόχμης τόπου ὑπόνομον ποιήσαντες καὶ τὸ πλόκανον εἰς αὐτὸν ἐνθέντες ἐναντίον ἐποίησαν τὸ στόμιον, ὥστε ἐξ ἑτοίμου τῷ θηρίῳ τὴν εἴσοδον ὑπάρχειν. (3) Κατὰ δὲ τὴν ἐπάνοδον τοῦ ζώου, παρεσκευασμένοι τοξότας καὶ σφενδονήτας, ἔτι δὲ ἱππεῖς πολλούς, πρὸς δὲ τούτοις σαλπιγκτὰς καὶ τὴν ἄλλην ἅπασαν χορηγίαν, ἅμα τῷ προσπελάζειν τὸ μὲν θηρίον μετεωρότερον τῶν ἱππέων ἐξῆρε τὸν αὐχένα, οἱ δ' ἐπὶ τὴν θήραν ἠθροισμένοι προσεγγίσαι μὲν οὐκ ἐτόλμων, νενουθετημένοι ταῖς προγεγενημέναις συμφοραῖς, πόῤῥωθεν δὲ πολλαῖς χερσὶν ἐφ' ἕνα καὶ μέγαν σκοπὸν βάλλοντες ἐτύγχανον, καὶ τῇ τε τῶν ἱππέων ἐπιφανείᾳ καὶ πλήθει κυνῶν ἀλκίμων, ἔτι δὲ τῷ διὰ τῶν σαλπίγγων ἤχῳ, κατέπληττον τὸ ζῷον. Διόπερ ὑποχωροῦντος αὐτοῦ πρὸς τὴν οἰκείαν αὐτοῦ λόχμην, τοσοῦτον ἐπεδίωκον ὥστε μὴ παροξύνειν ἐπὶ πλεῖον. (4) Ὡς δὲ τῆς ἐνῳκοδομημένης φάραγγος ἤγγισεν, ἀθρόως ψόφον μὲν πολὺν διὰ τῶν ὅπλων ἐποιή-

tis, quum primum vero bestiæ ad sitim levandam illic accedere videbantur, subito exsiliens corpora illarum qua rictu oris correpta qua spiris implexa tam arcte constringebat, ut nulla occurrens malum evadendi esset facultas. Quum igitur ob prolixitatem corporis et naturæ segnitiem spes laqueis et catenis potiundi subesset, confidenti primum animo incurrunt, cunctis ad præsentem usum præparatis. (6) At quo proprius accedunt, eo plus terroris invadit, quum oculos igni quasi ardentes et exsertæ linguæ vibratum strepitumque immanem asperitate squamarum et virgulta prosternente incessu excitatum et enormium dentium magnitudinem adspectumque oris truculentum et peraltum spiræ orbem deprehendunt. (7) Per totam igitur faciem consternatione pallidi timide laqueum caudæ injiciunt. Qui simulac corpus attigit, cum sibilo se monstrum horrendo retorquens, primum super caput ejus sese arrigens rictu suo arreptat vivique adhuc carnes devorat; secundum procul ex ipsa fuga spiræ innexu attrahit, et circumvolvens se medio constrictum ventre firmiter tenet. Reliqui metu perculsi fuga saluti consulunt.

XXXVII. Nec tamen ideo capiendæ belluæ curam abjiciunt. Regiæ enim munificentiæ spes periculorum, quæ experti erant, metum evincit. Ergo quod vi expugnare nequiverant, arte doloque edomare nituntur, hujusmodi ad eam rem artificio usi. Opus vitile ex conferto junco contexunt, forma nassis assimile, tantæque magnitudinis et capacitatis, ut totam intra se belluam complecteretur. (2) Observato igitur latibulo ejus et tempore exitus ad pastum ac reditus, quum primum ad consuetam diversi generis bestiarum venationem perrexit, pristinum speluncæ ostium prægrandibus saxis terraque obstruunt, et in vicino ejus loco cuniculum agunt, in quem junceum illud rete obverso ejus ostio collocant, ut paratus in hoc belluæ ingressus pateat. (3) Hanc e pascuis revertentem continue sagittarii et funditores equitesque cum reliquo apparatu excipiunt. Quæ propior facta cervicem supra equites longe extollit; at venatorum agmen nequaquam cominus occurrere (prius enim infortunium cautos fecerat) audet: sed procul multis manibus ad unum eumque grandem scopum jaculantes, equitum conspectu et canum prævalidorum multitudine tubarumque strepitu belluam perterrefaciunt, dumque ad notum se cubile sensim recipit, eatenus insectantur, ne nimia provocatione magis irritetur. (4) Jamque præstructo cavernæ ostio appropinquat; tum demum ingenti arma strepitu complodunt, et

σαντο, ταραχὴν δὲ καὶ φόβον διὰ τῆς τῶν ὄχλων ἐπιφανείας καὶ σαλπίγγων· τὸ δὲ θηρίον τὴν μὲν εἴσοδον οὐχ εὕρισκε, τὴν δὲ τῶν κυνηγῶν ὁρμὴν καταπληττόμενον κατέφυγεν εἰς τὸ πλησίον κατεσκευασμένον στόμιον. (5) Πιμπλαμένου δὲ τοῦ πλοκάνου τῇ διαλύσει τῆς σπείρας, ἔφθασαν τῶν κυνηγῶν τινες προσιππασάμενοι, καὶ πρὸ τοῦ στραφῆναι τὸν ὄφιν ἐπὶ τὴν ἔξοδον κατελάβοντο δεσμοῖς τὸ στόμιον πρόμηκες ὂν καὶ πεφιλοτεχνημένον πρὸς ταύτην τὴν ὀξύτητα· ἐξελκύσαντες δὲ τὸ πλόκανον καὶ φάλαγγας ὑποθέντες μετέωρον ἐξῆραν. (6) Τὸ δὲ θηρίον ἀπειλημμένον ἐν ἀπεστενωμένῳ τόπῳ παρὰ φύσιν συριγμὸν ἐξαίσιον ἠφίει καὶ τοῖς ὀδοῦσι τὴν περιέχουσαν σχοῖνον κατέσπα, πάντῃ δὲ διασειόμενον προσδοκίαν ἐποίησε τοῖς φέρουσιν ὡς ἐκπηδῆσον ἐκ τοῦ περιέχοντος αὐτὸ φιλοτεχνήματος. Διὸ καὶ καταπλαγέντες ἔθεσαν ἐπὶ τὴν γῆν τὸν ὄφιν, καὶ τοὺς περὶ τὴν οὐρὰν τόπους κατακεντοῦντες ἀντιπεριέσπων τοῦ θηρίου τὸν ἀπὸ τῶν ὀδόντων σπαραγμὸν ἐπὶ τὴν αἴσθησιν τῶν ἀλγούντων μερῶν. (7) Ἀπενέγκαντες δ' εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἐδωρήσαντο τῷ βασιλεῖ, παράδοξον θέαμα καὶ τοῖς ἀκούσασιν ἀπιστούμενον. Τῇ δ' ἐνδείᾳ τῆς τροφῆς καταπονήσαντες τὴν ἀλκὴν τοῦ θηρίου τιθασὸν ἐκ τοῦ κατ' ὀλίγον ἐποίησαν, ὥστε θαυμαστὴν αὐτοῦ γενέσθαι τὴν ἐξημέρωσιν. (8) Ὁ δὲ Πτολεμαῖος τοῖς μὲν κυνηγοῖς τὰς ἀξίας ἀπένειμε δωρεάς, τὸν δ' ὄφιν ἔτρεφε τετιθασευμένον καὶ τοῖς εἰς τὴν βασιλείαν παραβάλλουσι ξένοις μέγιστον παρεχόμενον καὶ παραδοξότατον θέαμα. (9) Διόπερ τηλικούτου μεγέθους ὄφεως εἰς ὄψιν κοινὴν κατηντηκότος οὐκ ἄξιον ἀπιστεῖν τοῖς Αἰθίοψιν οὐδὲ μῦθον ὑπολαμβάνειν τὸ θρυλούμενον ὑπ' αὐτῶν. Ἀποφαίνονται γὰρ ὁρᾶσθαι κατὰ τὴν χώραν αὐτῶν ὄφεις τηλικούτους τὸ μέγεθος, ὥστε μὴ μόνον βοῦς τε καὶ ταύρους καὶ τῶν ἄλλων ζῴων τὰ τηλικαῦτα τοῖς ὄγκοις ἀναλίσκειν, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐλέφασιν εἰς ἀλκὴν συνίστασθαι, καὶ διὰ μὲν τῆς σπείρας ἐμπλεκομένους τοῖς σκέλεσιν ἐμποδίζειν τὴν κατὰ φύσιν κίνησιν, τὸν δ' αὐχένα μετεωρίσαντας ὑπὲρ τὴν προβοσκίδα τὴν κεφαλὴν ἐναντίαν ποιεῖν τοῖς τῶν ἐλεφάντων ὄμμασι, διὰ δὲ τοῦ πυρωποῦ τῶν ὀφθαλμῶν ἀστραπῇ παραπλησίας τὰς λαμπηδόνας προσβάλλοντας ἀποτυφλοῦν τὴν ὅρασιν, καὶ σφήλαντας ἐπὶ τὴν γῆν σαρκοφαγεῖν τὰ χειρωθέντα τῶν ζῴων.

XXXVIII. Διευκρινηκότες δ' ἀρκούντως τὰ περὶ τὴν Αἰθιοπίαν καὶ Τρωγλοδυτικὴν καὶ τὴν ταύταις συνάπτουσαν μέχρι τῆς διὰ καῦμα ἀοικήτου, πρὸς δὲ ταύταις περὶ τῆς παραλίας τῆς παρὰ τὴν Ἐρυθρὰν θάλατταν καὶ τὸ Ἀτλαντικὸν πέλαγος τὸ πρὸς μεσημβρίαν κεκλιμένον, περὶ τοῦ καταλελειμμένου μέρους, λέγω δὲ τοῦ Ἀραβίου κόλπου, ποιησόμεθα τὴν ἀναγραφήν, τὰ μὲν ἐκ τῶν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ βασιλικῶν ὑπομνημάτων ἐξειληφότες, τὰ δὲ παρὰ τῶν αὐτοπτῶν πεπυσμένοι. (2) Τοῦτο γὰρ τὸ μέρος τῆς οἰκουμένης καὶ τὸ περὶ τὰς Βρεττανικὰς νήσους καὶ τὴν ἄρκτον ἥκιστα πέπτωκεν ὑπὸ τὴν κοινὴν ἀνθρώπων ἐπίγνωσιν. Ἀλλὰ περὶ μὲν

ostentata hominum multitudine tubarumque clangore exsternatam perturbant. Ingressum igitur non inveniens et venatorum tamen impressionem reformidans ad apertum in propinquo ostium profugit. (5) Interea dum resolutione spirarum textum illud junceum impletur, quidam e vestigio adequitant, qui orificium oblongum et ad hunc celeritatis usum sollerter comparatum, antequam ad exitum se bellua reflectat, vinculis obstringunt. Mox nassam illam extractam phalangibus suppositis levant. (6) Tum coarctata intus bestia immanes præter naturam sibilos edit, dentibusque juncum discerpens et hinc inde se jactans jamjam ex artificioso isto carcere exsilientis speciem præfert. Id extimescentes terræ serpentem applicant, crebraque caudæ punctione ad partium dolore affectarum sensum morsus dentium abstrahunt. (7) Illum denique Alexandriam deportatum regi donant; insolens profecto et audientibus incredibile monstrum. Ad miraculum hujus rei accessit cicuratio plane admiranda. Alimenti enim penuria ferociam ejus subegerunt, ut sensim mitigaretur. (8) Ptolemæus autem quum dignis venatores præmiis affecisset, serpentem ita mansuefactum nutrivit, ingens hospitibus, in regnum ejus profectis, et plenum admirationis spectaculum (9) Quum igitur anguis tam enormis palam in conspectum venerit, non adeo fides deneganda est Æthiopibus, aut statim pro fabula accipiendum, quod ab illis dictitatur. Memorant enim, tam vastos apud se angues conspectos esse, ut non solum vaccas et tauros aliasque tantæ molis bestias deglutierint, sed cum elephantis quoque conflictarint. Spirarum enim nexu crura illorum tam arcte implicare, ut movere se nequeant, arrectoque sub proboscidem collo, caput suum elephanti oculis obvertere, igneisque visus radiis tanquam fulgetris excæcatos ad terram profligare, profligatosque devorare.

XXXVIII. Postquam ergo narratione perspicua Æthiopiam cum Troglodytica et conterminis ad inhabitabilem æstu plagam regionibus, oras quoque rubri maris et pelagi Atlantici, qua ad meridiem vergit, quantum satis esse videtur, persecuti sumus; nunc reliquæ partis, Arabici sinus inquam, descriptionem subjungemus: quam partim ex regiis Alexandriæ commentariis, partim auditu ex his, qui viderunt, accepimus. (2) Hæc enim habitati orbis portio, ut et insulæ Britannicæ et loca Arctis subjecta, omnium minime in communem hominum notitiam pervenere. Sed plagæ orbis ter-

τῶν πρὸς ἄρκτον κεκλιμένων μερῶν τῆς οἰκουμένης τῶν συναπτόντων τῇ διὰ ψῦχος ἀοικήτῳ διέξιμεν ὅταν τὰς Γαΐου Καίσαρος ἀναγράφωμεν πράξεις· (3) οὗτος γὰρ τὴν Ῥωμαίων ἡγεμονίαν εἰς ἐκεῖνα τὰ μέρη πορρωτάτω προβιβάσας, πάντα τὸν πρότερον ἀγνοούμενον τόπον ἐποίησε πεσεῖν εἰς σύνταξιν ἱστορίας. (4) Ὁ δὲ προσαγορευόμενος Ἀράβιος κόλπος ἀνεστόμωται μὲν εἰς τὸν κατὰ μεσημβρίαν κείμενον Ὠκεανόν, τῷ μήκει δ' ἐπὶ πολλοὺς πάνυ παρήκων σταδίους, τὸν μυχὸν ἔχει περιοριζόμενον ταῖς ἐσχατιαῖς τῆς Ἀραβίας καὶ Τρωγλοδυτικῆς· εὖρος δὲ κατὰ μὲν [τὸ στόμα καὶ] τὸν μυχὸν ὑπάρχει περὶ ἑκκαίδεκα σταδίους, ἀπὸ δὲ Πανόρμου λιμένος πρὸς τὴν ἀντιπέραν ἤπειρον μακρᾶς νεὼς διωγμὸν ἡμερήσιον. Τὸ δὲ μέγιστόν ἐστι διάστημα κατὰ τὸ Τύρκαιον ὄρος καὶ Μακαρίαν νῆσον πελαγίαν, ὡς ἂν τῶν ἠπείρων οὐχ ὁρωμένων ἀπ' ἀλλήλων. (5) Ἀπὸ δὲ τούτου τὸ πλάτος ἀεὶ μᾶλλον συγκλείεται καὶ τὴν συναγωγὴν ἔχει μέχρι τοῦ στόματος. Ὁ δὲ παράπλους αὐτοῦ κατὰ πολλοὺς τόπους ἔχει νήσους μακράς, στενοὺς μὲν διαδρόμους ἐχούσας, ῥοῦν δὲ πολὺν καὶ σφοδρόν. Ἡ μὲν οὖν κεφαλαιώδης τοῦ κόλπου τούτου θέσις ὑπάρχει τοιαύτη. (6) Ἡμεῖς δ' ἀπὸ τῶν ἐσχάτων τοῦ μυχοῦ τόπων ἀρξάμενοι τὸν ἐφ' ἑκάτερα τὰ μέρη παράπλουν τῶν ἠπείρων καὶ τὰς ἀξιολογωτάτας κατ' αὐτὰς ἰδιότητας διέξιμεν· πρῶτον δὲ ληψόμεθα τὸ δεξιὸν μέρος, οὗ τὴν παραλίαν τῶν Τρωγλοδυτῶν ἔθνη νέμεται μέχρι τῆς ἐρήμου.

XXXIX. Ἀπὸ πόλεως τοίνυν Ἀρσινόης κομιζομένοις παρὰ τὴν δεξιὰν ἤπειρον ἐκπίπτει κατὰ πολλοὺς τόπους ἐκ πέτρας εἰς θάλατταν ὕδατα πολλά, πικρᾶς ἁλμυρίδος ἔχοντα γεῦσιν. Παραδραμόντι δὲ τὰς πηγὰς ταύτας ὑπέρκειται μεγάλου πεδίου μιλτώδη χρόαν ἔχον ὄρος καὶ τὴν ὅρασιν τῶν ἐπὶ πλεῖον ἀτενιζόντων εἰς αὐτὸ λυμαινόμενον. Ὑπὸ δὲ τὰς ἐσχατιὰς τῆς ὑπωρείας κεῖται λιμὴν σκολιὸν ἔχων τὸν εἴσπλουν, ἐπώνυμος Ἀφροδίτης. (2) Ὑπέρκεινται δὲ τούτου νῆσοι τρεῖς, ὧν δύο μὲν πλήρεις εἰσὶν ἐλαιῶν καὶ σύσκιοι, μία δὲ λειπομένη τῷ πλήθει τῶν προειρημένων δένδρων, πλῆθος δ' ἔχουσα τῶν ὀνομαζομένων μελεαγρίδων. (3) Μετὰ δὲ ταῦτα κόλπος ἐστὶν εὐμεγέθης ὁ καλούμενος Ἀκάθαρτος, καὶ πρὸς αὐτῷ βαθεῖα καθ' ὑπερβολὴν χερρόνησος, ἧς κατὰ τὸν αὐχένα στενὸν ὄντα διακομίζουσι τὰ σκάφη πρὸς τὴν ἀντιπέραν θάλατταν. (4) Παρακομισθέντι δὲ τοὺς τόπους τούτους κεῖται νῆσος πελαγία μὲν τῷ διαστήματι, τὸ δὲ μῆκος εἰς ὀγδοήκοντα σταδίους παρεκτείνουσα, καλουμένη δὲ Ὀφιώδης, ἣ τὸ μὲν παλαιὸν ὑπῆρχε πλήρης παντοδαπῶν καὶ φοβερῶν ἑρπετῶν, ἀφ' ὧν καὶ ταύτης ἔτυχε τῆς προσηγορίας, ἐν δὲ τοῖς μεταγενεστέροις χρόνοις ὑπὸ τῶν κατὰ τὴν Ἀλεξάνδρειαν βασιλέων οὕτως ἐξημερώθη φιλοτίμως, ὥστε μηδὲν ἔτι κατ' αὐτὴν ὁρᾶσθαι τῶν προϋπαρξάντων ζῴων. (5) Οὐ παραλειπτέον δ' ἡμῖν οὐδὲ τὴν αἰτίαν τῆς περὶ τὴν ἡμέρωσιν φιλοτιμίας· εὑρίσκεται γὰρ ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ τὸ καλούμενον τοπάζιον, ὅπερ ἐστὶ λίθος διαφαινόμενος ἐπιτερ-

rarum Arctum versus sitæ, quæ inhabitabilem ob frigus zonam attingunt, tum percensebuntur, quum Caii Cæsaris gesta explicabimus. (3) Hic enim, finibus imperii Romani longissime promotis, effecit ut totus ille tractus, antea incognitus, in historiæ partem veniret. (4) Arabici igitur quem vocant sinus ostia in Oceanum australem sese prolatant. Longitudo ad multa excurrit stadia: remotissima ejus pars extremæ Arabiæ et Troglodyticæ terminis continetur. Latitudo in [ostio et] recessu ad sedecim stadia provehitur. A Panormo vero portu ad oppositam continentem concitata unius diei navigatione extenditur. Maxima distantia est circa Tyrcæum montem et Macariam insulam in alto sitam; ubi continentes invicem non conspiciuntur. (5) Exinde latitudo subinde fit angustior, seque ad ostium usque contrahit. In freto ejus magnæ passim insulæ habentur; inter quas strictus navium cursus, et immodicus ac vehemens maris fluxus. Hic summatim sinus illius situs est. (6) A cujus extremitatibus nos exorsi, utriusque continentis oras, et quid singulis insit proprii, ceu præterlegendo, recensebimus, ac initio dextram ejus oram nobis desumemus, quam Troglodytarum gentes ad vastas usque solitudines inhabitant.

XXXIX. Ab urbe igitur Arsinoe dextra continentis litora legentibus crebri plurimis in locis fontes e petris in mare præcipitantes, amaro salsilaginis sapore, occurrunt. Prætercursis his fontibus mons vasto imminens campo et rubricosi coloris offertur, cujus intentiori contuitu oculi videntium offenduntur. Extremis ejus radicibus portus tortuosi ingressus, et Veneris cognomento insignis, adjacet. (2) Supra eum sunt tres insulæ, quarum duæ olearum copia umbrosæ sunt, tertia arboribus illis destituta meleagridum quas vocant magnam habet copiam. (3) Inde sinus est permagnus, qui immundus nominatur, et juxta eum profunda admodum peninsula, cujus per angustam quasi cervicem navigia in adversum mare transportant. (4) Prætermeanti hæc loca insula jacet, alto circumfusa pelago, ad octoginta stadiorum longitudinem, cui Serpentariæ nomen est. Id inde manavit, quod variis olim et formidolosis anguibus scateret. Sed insecutis deinde temporibus regum Alexandriæ studio ita ad cultum redacta est, ut nec vestigia bestiarum ibi conspiciantur. (5) Nec causa prætermittenda est, ob quam insula tantis impendiis repurgata fuit. Reperitur enim in ea topazium, qui lapis est pellucidus et adspectu jucun-

πής, ὑάλῳ παρεμφερὴς καὶ θαυμαστὴν ἔγχρυσον πρόσοψιν παρεχόμενος. (6) Διόπερ ἀνεπίβατος τοῖς ἄλλοις τηρεῖται, θανατουμένου παντὸς τοῦ προσπλεύσαντος ὑπὸ τῶν καθεσταμένων ὑπ' αὐτῶν φυλάκων. Οὗτοι δὲ τὸν ἀριθμὸν ὄντες ὀλίγοι, βίον ἔχουσιν ἀτυχῆ. Ἵνα μὲν γὰρ μηδεὶς λίθος διακλαπῇ, πλοῖον οὐκ ἀπολείπεται τὸ παράπαν ἐν τῇ νήσῳ· οἱ δὲ παραπλέοντες αὐτὴν διὰ τὸν ἀπὸ τοῦ βασιλέως φόβον πόῤῥωθεν παραθέουσι· τροφαὶ δὲ αἱ μὲν παρακομιζόμεναι ταχέως ἐκλείπουσιν, ἕτεραι δ' ἐγχώριοι τὸ σύνολον οὐχ ὑπάρχουσι. (7) Διόπερ ὅταν τῶν σιτίων ὀλίγα καταλείπηται, κάθηνται πάντες οἱ κατὰ τὴν κώμην προσδεχόμενοι τὸν τῶν κομιζόντων τὰς τροφὰς κατάπλουν· ὧν βραδυνόντων, εἰς τὰς ἐσχάτας ἐλπίδας συστέλλονται. (8) Ὁ δὲ προειρημένος λίθος φυόμενος ἐν ταῖς πέτραις τὴν μὲν ἡμέραν διὰ τὸ πνῖγος οὐχ ὁρᾶται, κρατούμενος ὑπὸ τοῦ περὶ τὸν ἥλιον φέγγους, τῆς δὲ νυκτὸς ἐπιγινομένης ἐν σκότει διαλάμπει καὶ πόῤῥωθεν δῆλός ἐστιν ἐν ᾧ ποτ' ἂν ᾖ τόπῳ. (9) Οἱ δὲ νησοφύλακες κλήρῳ διῃρημένοι τοὺς τόπους ἐφεδρεύουσι, καὶ τῷ φανέντι λίθῳ περιτιθέασι σημείου χάριν ἄγγος τηλικοῦτον, ἡλίκον ἂν ᾖ τὸ μέγεθος τοῦ στίλβοντος λίθου· τῆς δ' ἡμέρας περιιόντες περιτέμνουσι τὸν σημειωθέντα τόπον τῆς πέτρας, καὶ παραδιδόασι τοῖς διὰ τῆς τέχνης δυναμένοις ἐκλεαίνειν τὸ παραδοθὲν οἰκείως.

XL. Παραπλεύσαντι δὲ τούτους τοὺς τόπους πολλὰ μὲν ἔθνη Ἰχθυοφάγων κατοικεῖ τὴν παράλιον, πολλοὶ δὲ νομάδες Τρωγλοδύται. Πρὸς δὲ τούτοις ὄρη παντοῖα ταῖς ἰδιότησιν ὑπάρχει μέχρι λιμένος τοῦ προσαγορευθέντος σωτηρίας, ὃς ἔτυχε τῆς ὀνομασίας ταύτης ἀπὸ τῶν πρώτων πλευσάντων Ἑλλήνων καὶ διασωθέντων. (2) Ἀπὸ δὲ τούτων τῶν μερῶν ἄρχεται συναγωγὴν λαμβάνειν ὁ κόλπος καὶ τὴν ἐπιστροφὴν ἐπὶ τὰ κατὰ τὴν Ἀραβίαν μέρη ποιεῖσθαι· καὶ τὴν φύσιν δὲ τῆς χώρας καὶ θαλάττης ἀλλοίαν εἶναι συμβέβηκε διὰ τὴν ἰδιότητα τῶν τόπων. (3) Ἥ τε γὰρ ἤπειρος ταπεινὴ καθορᾶται, μηδαμόθεν ἀναστήματος ὑπερκειμένου, ἥ τε θάλαττα τεναγώδης οὖσα τὸ βάθος οὐ πλεῖον εὑρίσκεται τριῶν ὀργυιῶν, καὶ τῇ χρόᾳ παντελῶς ὑπάρχει χλωρά. Τοῦτο δ' αὐτῇ φασι συμβαίνειν οὐ διὰ τὸ τὴν τῶν ὑγρῶν φύσιν εἶναι τοιαύτην, ἀλλὰ διὰ τὸ πλῆθος τοῦ διαφαινομένου καθ' ὕδατος μνίου καὶ φύκους. (4) Ταῖς μὲν οὖν ἐπικώποις τῶν νεῶν εὔθετός ἐστιν ὁ τόπος, κλύδωνα μὲν οὐκ ἐκ πολλοῦ κυλίων διαστήματος, θήρας δ' ἰχθύων ἀπλάτους παρεχόμενος· αἱ δὲ τοὺς ἐλέφαντας διάγουσαι, διὰ τὰ βάρη βαθύπλοοι καθεστῶσαι καὶ ταῖς κατασκευαῖς ἐμβριθεῖς, μεγάλους καὶ δεινοὺς ἐπιφέρουσι κινδύνους τοῖς ἐν αὐταῖς πλέουσι. (5) Διάρσει γὰρ ἱστίων θέουσαι, καὶ διὰ τὴν τῶν πνευμάτων βίαν πολλάκις νυκτὸς ὠθούμεναι, ὁτὲ μὲν πέτραις προσπεσοῦσαι ναυαγοῦσι, ποτὲ δ' εἰς τεναγώδεις ἰσθμοὺς ἐμπίπτουσιν· οἱ δὲ ναῦται παρακαταβῆναι μὲν ἀδυνατοῦσι διὰ τὸ πλεῖον εἶναι τὸ βάθος ἀνδρομήκους, διὰ δὲ τῶν κοντῶν τῷ σκάφει βοηθοῦντες ὅταν μηδὲν ἀνύωσιν, ἐκβάλλουσιν

dus, vitro similis, miro modo auri adspectum colore suo et nitore præbens. (6) Aditu igitur cunctis interdictum; et si quis adnavigat, illico supplicio capitis ab insulæ custodibus mulctatur. Pauci hi sunt, ærumnosamque exigunt vitam. Ne enim lapidis quid furtim exportetur, nullum omnino illic navigium relinquitur : si qui forte per tractus illos navigant, regis metu a longinquo prætervehuntur. Alimenta quæ importantur cito deficiunt, nec aliud quidquam de terræ fructibus suppetit. (7) Ideo quum pauca dum cibaria supersunt, omnes pagi incolæ ad litus sedentes adventum illorum, qui commeatum importent, avide præstolantur. Quibus moram nectentibus, in extremum spes ipsorum discrimen coguntur. (8) Lapis ille in petris nascens per diem splendore solis veluti suffocatus, non videtur; sed noctu per tenebras effulget, suique locum situs, quicunque sit, a longinquo prodit. (9) Excubitores insulæ, sorte dispertitis inter se locis, indagationi dant operam : et ubicunque apparet lapis, vas tantæ magnitudinis signi causa imponunt, quantum refulgens lapis spatii complecti videtur; signatum porro locum saxi per diem obeuntes circumcidunt, excisumque tradunt illis, qui lapillos apte lævigandi artificium tenent.

XL. Si ulterius excurris, multæ se Ichthyophagûm gentes per oram sparsæ offerunt, multi etiam Troglodytæ pastores : et cum his varii montes ad salutis (Sotiras) usque portum, a Græcis ita cognominatum, qui sospites eo primi appulissent. (2) Inde coarctari et ad Arabiam converti sinus incipit. Natura quoque locorum tum maris tum regionis diversitatem quandam efficit. (3) Continens enim humilis apparet nec collibus assurgens, et mare palustre ac cœnosum non altius tribus orgyiis et totum viride esse deprehenditur. Causam viroris non aquarum illic naturæ, sed musci algæque per aquas transparentis copiæ adscribunt. (4) Navibus igitur remigio instructis locus ille opportunus est, quod ex longinquo fluctus non advolvat, uberemque piscium capturam exhibeat. At quæ elephantes transportant, tum profunditate carinæ, tum structuræ gravitate, magnis et atrocibus nautas periculis involvunt. (5) Non raro enim intensis concitatæ velis, et ventorum impetu sub noctem eo compulsæ, nunc ad scopulos naufragia faciunt, nunc in isthmos limosos deferuntur. Nec exscendendi facultas datur nautis, quod vadum homine altius sit. Jam si navem contis impellendo nihil quidquam efficiunt, cunctorum præter

ἅπαντα πλὴν τῆς τροφῆς· οὐδ' οὕτω δὲ τῆς *τροφῆς* τυγχάνοντες, εἰς μεγάλην ἀπορίαν ἐμπίπτουσι διὰ τὸ μήτε νῆσον μήτε ἄκραν ἠπείρου μήτε ναῦν ἑτέραν πλησίον ὑπάρχουσαν ὁρᾶσθαι· ἄξενοι γὰρ παντελῶς οἱ τόποι καὶ σπανίους ἔχοντες τοὺς ναυσὶ διακομιζομένους. (6) Χωρὶς δὲ τούτων τῶν κακῶν ὁ κλύδων ἐν ἀκαρεῖ χρόνῳ τῷ κύτει τῆς νεὼς τοσοῦτο πλῆθος ἄμμου προσβάλλει καὶ συσσωρεύει παραδόξως, ὥστε τὸν κύκλῳ τόπον περιχώννυσθαι καὶ τὸ σκάφος ὥσπερ ἐπίτηδες ἐνδεσμεύεσθαι τῇ χέρσῳ. (7) Οἱ δὲ τούτῳ τῷ συμπτώματι περιπεσόντες τὸ μὲν πρῶτον μετρίως ὀδύρονται πρὸς κωφὴν ἐρημίαν, οὐ παντελῶς [δὲ] ἀπεγνωκότες εἰς τέλος τὴν σωτηρίαν· πολλάκις γὰρ τοῖς τοιούτοις ἐπιφανεὶς ὁ τῆς πλημμυρίδος κλύδων ἐξῆρεν εἰς ὕψος, καὶ τοὺς ἐσχάτως κινδυνεύοντας ὡςπερεὶ θεὸς ἐπιφανεὶς διεφύλαξεν· ὅταν δὲ ἀπὸ μὲν τῶν θεῶν ἡ προειρημένη μὴ παρακολουθήσῃ βοήθεια, τὰ δὲ τῆς τροφῆς λίπῃ, τοὺς μὲν ἀσθενεστέρους οἱ κατισχύοντες ἐκβάλλουσιν εἰς θάλατταν, ὅπως τοῖς ὀλίγοις τὰ λειπόμενα τῶν ἀναγκαίων πλείους ἡμέρας ἀντέχῃ· πέρας δὲ πάσας τὰς ἐλπίδας ἐξαλείψαντες ἀπόλλυνται πολὺ χεῖρον τῶν προαποθανόντων· οἱ μὲν γὰρ ἐν ἀκαρεῖ χρόνῳ τὸ πνεῦμα τῇ δούσῃ φύσει πάλιν ἀπέδωκαν, οἱ δ' εἰς πολλὰς ταλαιπωρίας καταμερίσαντες τὸν θάνατον, πολυχρονίους τὰς συμφορὰς ἔχοντες τῆς τοῦ βίου καταστροφῆς τυγχάνουσι. (8) Τὰ δὲ σκάφη ταῦτα τῶν ἐπιβατῶν οἰκτρῶς στερηθέντα, καθάπερ τινὰ κενοτάφια, διαμένει πολὺν χρόνον πανταχόθεν περιχωννύμενα· τοὺς δ' ἱστοὺς καὶ τὰς κεραίας μετεώρους ἔχοντα πόρρωθεν τοὺς ὁρῶντας εἰς οἶκτον καὶ συμπάθειαν ἄγει τῶν ἀπολωλότων· πρόσταγμα γάρ ἐστι βασιλέως ἐᾶν τὰ τοιαῦτα συμπτώματα τοῖς πλέουσι διασημαίνειν τοὺς τὸν ὄλεθρον περιποιοῦντας τόπους. (9) Παρὰ δὲ τοῖς πλησίον κατοικοῦσιν Ἰχθυοφάγοις παραδέδοται λόγος, ἐκ προγόνων ἔχων φυλαττομένην τὴν φήμην, ὅτι μεγάλης τινὸς γενομένης ἀμπώτεως ἐγεώθη τοῦ κόλπου πᾶς ὁ τόπος ὁ τὴν χλωρὰν ἔχων τοῦ τύπου πρόσοψιν, μεταπεσούσης τῆς θαλάττης εἰς τἀναντία μέρη· φανείσης δὲ τῆς ἐπὶ τῷ βυθῷ χέρσου, πάλιν ἐπελθοῦσαν ἐξαίσιον πλήμην ἀποκαταστῆσαι τὸν πόρον εἰς τὴν προϋπάρχουσαν τάξιν.

XLI. Ἀπὸ δὲ τούτων τῶν τόπων τὸν μὲν ἀπὸ Πτολεμαΐδος παράπλουν ἕως τῶν Ταύρων ἀκρωτηρίων προειρήκαμεν, ὅτε Πτολεμαίου τὴν τῶν ἐλεφάντων θήραν ἀπηγγείλαμεν. Ἀπὸ δὲ τῶν Ταύρων ἐπιστρέφει μὲν ἡ παράλιος πρὸς τὰς ἀνατολάς, κατὰ δὲ τὴν θερινὴν τροπὴν αἱ σκιαὶ πίπτουσι πρὸς μεσημβρίαν ἐναντίως ταῖς παρ' ἡμῖν ἄχρι πρὸς ὥραν δευτέραν. (2) Ἔχει δὲ καὶ ποταμοὺς ἡ χώρα ῥέοντας ἐκ τῶν προσαγορευομένων Ψεβαίων· διείληπται δὲ καὶ πεδίοις μεγάλοις φέρουσι μαλάχης καὶ καρδάμου καὶ φοίνικος ἄπιστα μεγέθη· ἐκφέρει δὲ καὶ καρποὺς παντοίους, τὴν μὲν γεῦσιν ἔχοντας νωθράν, ἀγνοουμένους δὲ παρ' ἡμῖν. (3) Ἡ δὲ πρὸς τὴν μεσόγειον ἀνατείνουσα πλήρης ἐστὶν ἐλεφάντων καὶ ταύρων ἀγρίων καὶ λεόντων καὶ πολλῶν ἄλλων

cibos jacturam faciunt; quodsi ne sic quidem salutem sibi paraverint, ad summas rediguntur angustias: nec enim insulam, nec promontorium, nec aliam navem videre est; quum plane inhospita sit hæc regio, et raro a nautis trajiciatur. (6) Ad cetera incommoda accedit quod brevissimo tempore tantum ad alveum navis arenarum repentini fluctus advehunt et accumulant, ut circumcirca magni exsistant aggeres, et ceu data opera continenti alicui impacta navis inhæreseat. (7) In hanc demersi calamitatem modicis primum querelis surdæ licet solitudini infortunium suum occinunt, nondum tamen omni ad extremum salute desperata. Nam sæpe æstuantis pelagi fluctus alte navem elevans extreme periclitantes, ceu deus ex machina opitulans, conservat. Si vero hoc dei auxilium non succurrit, deficiente tandem cibo, infirmissimum quemque potentiores in mare dejiciunt, ut paucioribus quod residuum est victus ad plures dies suppetat. Sed tandem exstincta spe omni, longe miserabiliorem quam prius defuncti mortem oppetunt. Hi enim brevi, quem natura dederat spiritum, illi reddidere: isti vero mortem in multas ærumnas quasi partiendo, suasque miserias longius protrahendo, difficulter animam exhalant. (8) Naves autem, miserum in modum vectoribus orbatæ, tanquam inania quædam sepulcra ad longum tempus durant; et arenarum cumulis undique circumfusæ, malosque et antennas sublime ostentantes, ad commiserationem et gemitum super exstinctis procul intuentes adducunt. Regis enim edicto cautum est, ut monumenta harum calamitatum intacta sinantur, quibus exitiosa navigantibus loca significentur. (9) Apud Ichthyophagos, brevium illorum accolas, ex fama per multas proavorum ætates conservata traditur, totam quondam sinus regionem, quæ virorem oculis offert, ingenti refluxu desiccatam fuisse, mari in opposita tum litora refuso. Jamque terra usque ad ipsum maris fundum detecta, per gravem denuo æstum pristino undam alveo restitutam esse.

XLI. Navigatio a Ptolemaide ad Tauros promontorium jam a nobis explicata est, quum de Ptolemæi circa elephantorum venationem studio dicebatur. A Tauris maritima se ad orientem vertunt. Hic sub æstivi solstitii circulo umbræ ad meridiem, contra quam apud nos fit, usque ad horam secundam projiciuntur. (2) Hæc terra fluviis, e Psebæis, ut vocant, montibus effusis rigatur, et in longe patentes campos distributa insolitæ magnitudinis malvas, cardamum, et palmas variosque insuper fructus sapore hebetes et nobis ignotos producit. (3) Qua se versus mediterranea protendit, elephantibus, tauris agrestibus, leonibus aliis-

παντοδαπῶν θηρίων ἀλκίμων. Ὁ δὲ πόρος νήσοις διείληπται καρπὸν μὲν οὐδένα φερούσαις ἥμερον, ἐκτρεφούσαις δ' ὀρνέων ἴδια γένη καὶ ταῖς προσόψεσι θαυμαστά. (4) Ἡ δ' ἑξῆς θάλαττα βαθεῖα παντελῶς ἐστι, καὶ κήτη παντοδαπὰ φέρει παράδοξα τοῖς μεγέθεσιν, οὐ μέντοι λυποῦντα τοὺς ἀνθρώπους, ἐὰν μή τις ἀκουσίως αὐτῶν ταῖς λοφιαῖς περιπέσῃ· οὐ δύνανται γὰρ διώκειν τοὺς πλέοντας, ὡς ἂν κατὰ τὴν τῆς θαλάττης ἄρσιν ἀμαυρουμένων αὐτοῖς τῶν ὀμμάτων ὑπὸ τοῦ κατὰ τὸν ἥλιον φέγγους. Ταῦτα μὲν οὖν τὰ μέρη τῆς Τρωγλοδυτικῆς ἔσχατα γνωρίζεται, περιγραφόμενα ταῖς ἄκραις ἃς ὀνομάζουσι Ψεβαίας.

XLII. Τὸ δ' ἄλλο μέρος τῆς ἀντιπέραν παραλίου τὸ προσκεκλιμένον Ἀραβίᾳ πάλιν ἀναλαβόντες ἀπὸ τοῦ μυχοῦ διέξιμεν. Οὗτος γὰρ ὀνομάζεται Ποσείδειον, ἱδρυσαμένου Ποσειδῶνι πελαγίῳ βωμὸν Ἀρίστωνος τοῦ πεμφθέντος ὑπὸ Πτολεμαίου πρὸς κατασκοπὴν τῆς ἕως Ὠκεανοῦ παρηκούσης Ἀραβίας. (2) Ἑξῆς δὲ τοῦ μυχοῦ τόπος ἐστὶ παραθαλάττιος ὁ τιμώμενος ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων διαφερόντως πρὸς τὴν εὐχρηστίαν τὴν ἐξ αὐτοῦ. Οὗτος δ' ὀνομάζεται μὲν Φοινικών, ἔχει δὲ πλῆθος τούτου τοῦ φυτοῦ πολύκαρπον καθ' ὑπερβολὴν καὶ πρὸς ἀπόλαυσιν καὶ τροφὴν διάφορον. (3) Πᾶσα δ' ἡ σύνεγγυς χώρα σπανίζει ναματιαίων ὑδάτων καὶ διὰ τὴν πρὸς μεσημβρίαν ἔγκλισιν ἔμπυρος ὑπάρχει· διὸ καὶ τὸν κατάφυτον τόπον, ἐν ἀπανθρωποτάτοις ὄντα μέρεσι καὶ χορηγοῦντα τὰς τροφάς, εἰκότως οἱ βάρβαροι καθιερώκασι. Καὶ γὰρ ὕδατος οὐκ ὀλίγαι πηγαὶ καὶ λιβάδες ἐκπίπτουσιν ἐν αὐτῷ, ψυχρότητι χιόνος οὐδὲν λειπόμεναι· αὗται δὲ ἐφ' ἑκάτερον μέρος τὰ κατὰ τὴν γῆν χλωρὰ ποιοῦσι καὶ παντελῶς ἐπιτερπῆ. (4) Ἔστι δὲ καὶ βωμὸς ἐκ στερεοῦ λίθου παλαιὸς τοῖς χρόνοις, ἐπιγραφὴν ἔχων ἀρχαίοις γράμμασιν ἀγνώστοις· ἐπιμελοῦνται δὲ τοῦ τεμένους ἀνὴρ καὶ γυνή, διὰ βίου τὴν ἱερωσύνην ἔχοντες. Μακρόβιοι δ' εἰσὶν οἱ τῇδε κατοικοῦντες, καὶ τὰς κοίτας ἐπὶ τῶν δένδρων ἔχουσι διὰ τὸν ἀπὸ τῶν θηρίων φόβον. (5) Παραπλεύσαντι δὲ τὸν Φοινικοῦντα πρὸς ἀκρωτηρίῳ τῆς ἠπείρου νῆσός ἐστιν ἀπὸ τῶν ἐναυλιζομένων ἐν αὐτῇ ζῴων Φωκῶν νῆσος ὀνομαζομένη· τοσοῦτο γὰρ πλῆθος τῶν θηρίων τούτων ἐνδιατρίβει τοῖς τόποις, ὥστε θαυμάζειν τοὺς ἰδόντας. Τὸ δὲ προκείμενον ἀκρωτήριον τῆς νήσου κεῖται κατὰ τὴν καλουμένην Πέτραν τῆς Ἀραβίας καὶ τὴν Παλαιστίνην· εἰς γὰρ ταύτην τόν τε λίβανον καὶ τἄλλα φορτία τὰ πρὸς εὐωδίαν ἀνήκοντα κατάγουσιν, ὡς λόγος, ἐκ τῆς ἄνω λεγομένης Ἀραβίας οἵ τε Γερραῖοι καὶ Μιναῖοι.

XLIII. Τὴν δ' ἑξῆς παραθαλάττιον τὸ μὲν παλαιὸν ἐνέμοντο Μαρανῖται, μετὰ δὲ ταῦτα Γαρινδανεῖς, ὄντες πλησιόχωροι. Τὴν δὲ χώραν κατέσχον τοιῷδέ τινι τρόπῳ· ἐν τῷ πρόσθεν λεχθέντι Φοινικῶνι συντελουμένης πανηγύρεως πενταετηρικῆς, ἐφοίτων πανταχόθεν οἱ περίοικοι, καμήλων εὖ τεθραμμένων ἑκατόμβας τοῖς ἐν τῷ τεμένει θεοῖς θύσοντες, ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ὑδάτων τῶν ἐξ αὐτοῦ κομιοῦντες εἰς τὰς πατρίδας διὰ τὸ παρα-

que bestiis efferis plena est. Trajectum intercipiunt insulæ, quæ nihil quidem mitioris fructus gignunt, sed peculiaris generis aves exhibent, specie admirandas. (4) Mare inde profundissimum est et varia cete magnitudinis stupendæ gerit; quæ tamen hominibus non sunt molesta, nisi quis invitus fortassis in arrectas dorsi pinnas incurrat. Non possunt enim persequi navigantes, quoniam ad maris superficiem evectis claritate solis oculi hebetantur. Hæc Troglodyticæ extrema, promontoriis, quas Psebæas vocant, circumscripta, in notitiam nostram cadunt.

XLII. Nunc alteram ex adverso oram, quæ ad Arabiam inclinat, perlustrabimus, ab extremo sinu iterum exorsi. Id Neptunium appellatur, quod Aristo, ad explorandum Arabiæ litorales terras ad Oceanum usque a Ptolemæo missus, aram Neptuno pelagi deo illic consecravit. (2) Ad sinum deinceps locus est maritimus, quem propter utilitatem apprime honorant accolæ, palmeti nomine insignem. Plurimis enim palmis consitus est, quæ summa ubertate fructus tam ad voluptatem quam ad victum conducentes proferunt. (3) Sed totus in propinquo ager aquis fluvialibus destitutus est; et quia ad meridiem vergit, maximos solis ardores sustinet. Propterea locum ita fertilem, inque remotissimis ab hominum cultu terris tam largum nutrimenti, non immerito Barbari consecrarunt. Nam aquarum fontes non exigui, et rivi frigiditate aquarum nivi haud cedentes ibidem promanant, quibus ad utrumque terræ latus virescunt omnia et dulci amœnitate perfunduntur. (4) Ara etiam illic e duro saxo vetustissima est, obsoletis et incognitis literarum notis inscripta. Huic sacrario vir et mulier continenti per vitam sacerdotio præsunt. Longævi sunt qui ibi morantur, et propter bestiarum metum cubilibus suis arbores occupant. (5) Palmetum hoc prætervectus ad continentis promontorium insulam offendit, quæ a belluis ibi stabulantibus Phocarum nomen habet. His enim adeo redundat, ut in summam videntes admirationem deveniant. Prætentum huic insulæ promontorium Petram Arabiæ et Palæstinam respicit. In hanc thus aliasque odoriferas merces, ut fertur, ex Arabia superiori Gerrhæi et Minnæi convehunt.

XLIII. Oram, quæ sequitur, Maranitæ, et post hos Garindanei, inter se vicini, antiquitus colebant, hoc occupatam modo. In Palmeto ante memorato ad quinquennem festi celebritatem undique finitimi conveniebant, tum ut saginatorum hecatombas camelorum diis luci præsidibus immolarent, tum ut de aquis inde scaturientibus aliquid in patriam referrent; quarum potu sanitatem conciliari traditum

δίδοσθαι τοῦτο τὸ ποτὸν παρασκευάζειν τοῖς προσενεγκαμένοις τὴν ὑγίειαν. (2) Διὰ δὴ ταύτας τὰς αἰτίας τῶν Μαρανιτῶν καταντησάντων εἰς τὴν πανήγυριν, οἱ Γαρινδανεῖς τοὺς μὲν ἀπολελειμμένους ἐν τῇ χώρᾳ κατασφάξαντες, τοὺς δ' ἐκ τῆς πανηγύρεως ἐπανιόντας ἐνεδρεύσαντες διέφθειραν· ἐρημώσαντες δὲ τὴν χώραν τῶν οἰκητόρων, κατεκληρούχησαν πεδία καρποφόρα καὶ νομὰς τοῖς κτήνεσι δαψιλεῖς ἐκτρέφοντα. (3) Αὕτη δ' ἡ παράλιος λιμένας μὲν ὀλίγους ἔχει, διείληπται δὲ ὄρεσι πυκνοῖς καὶ μεγάλοις, ἐξ ὧν παντοίας ποικιλίας χρωμάτων ἔχουσα θαυμαστὴν παρέχεται θέαν τοῖς παραπλέουσι. (4) Παραπλεύσαντι δὲ ταύτην τὴν χώραν ἐκδέχεται κόλπος Λαιανίτης, περιοικούμενος πολλαῖς κώμαις Ἀράβων τῶν προσαγορευομένων Ναβαταίων. Οὗτοι δὲ πολλὴν μὲν τῆς παραλίου νέμονται, οὐκ ὀλίγην δὲ καὶ τῆς εἰς μεσόγειον ἀνηκούσης χώρας, τόν τε λαὸν ἀμύθητον ἔχοντες καὶ θρεμμάτων ἀγέλας ἀπίστους τοῖς πλήθεσιν. (5) Οἳ τὸ μὲν παλαιὸν ἐξῆγον δικαιοσύνῃ χρώμενοι καὶ ταῖς ἀπὸ τῶν θρεμμάτων τροφαῖς ἀρκούμενοι, ὕστερον δὲ τῶν ἀπὸ τῆς Ἀλεξανδρείας βασιλέων πλωτὸν τοῖς ἐμπόροις ποιησάντων τὸν πόρον, τοῖς τε ναυαγοῦσιν ἐπετίθεντο καὶ ληστρικὰ σκάφη κατασκευάζοντες ἐλῄστευον τοὺς πλέοντας, μιμούμενοι τὰς ἀγριότητας καὶ παρανομίας τῶν ἐν τῷ Πόντῳ Ταύρων· μετὰ δὲ ταῦτα ληφθέντες ὑπὸ τετρηρικῶν σκαφῶν πελάγιοι προσηκόντως ἐκολάσθησαν. (6) Μετὰ δὲ τούτους τοὺς τόπους ὑπάρχει χώρα πεδιὰς κατάρρυτος, ἐκτρέφουσα διὰ τὰς πάντῃ διαρρεούσας πηγὰς ἄγρωστιν καὶ μηδίκην, ἔτι δὲ λωτὸν ἀνδρομήκη. Διὰ δὲ τὸ πλῆθος καὶ τὴν ἀρετὴν τῆς νομῆς οὐ μόνον κτηνῶν παντοδαπῶν ἀμύθητον ἐκτρέφει πλῆθος, ἀλλὰ καὶ καμήλους ἀγρίας, ἔτι δ' ἐλάφους καὶ δορκάδας. (7) Πρὸς δὲ τὸ πλῆθος τῶν ἐντρεφομένων ζῴων φοιτῶσιν ἐκ τῆς ἐρήμου λεόντων καὶ λύκων καὶ παρδάλεων ἀγέλαι, πρὸς ἃς οἱ κτηνοτροφοῦντες ἀναγκάζονται καὶ μεθ' ἡμέραν καὶ νύκτωρ θηριομαχεῖν ὑπὲρ τῶν θρεμμάτων· οὕτω τὸ τῆς χώρας εὐτύχημα τοῖς κατοικοῦσιν ἀτυχίας αἴτιον γίνεται διὰ τὸ τὴν φύσιν ὡς ἐπίπαν τοῖς ἀνθρώποις μετὰ τῶν ἀγαθῶν διδόναι τὰ βλάπτοντα.

XLIV. Παραπλεύσαντι δὲ τὰ πεδία ταῦτα κόλπος ἐκδέχεται παράδοξον ἔχων τὴν φύσιν. Συννεύει μὲν γὰρ εἰς τὸν μυχὸν τῆς χώρας, τῷ μήκει δ' ἐπὶ σταδίους πεντακοσίους παρεκτείνεται· περικλειόμενος δὲ κρημνοῖς θαυμασίοις τὸ μέγεθος, σκολιὸν καὶ δυσέξιτον ἔχει τὸ στόμα· ἁλιτενοῦς γὰρ πέτρας τὸν εἴσπλουν διαλαμβανούσης, οὔτ' εἰσπλεῦσαι δυνατόν ἐστιν εἰς τὸν κόλπον οὔτ' ἐκπλεῦσαι. (2) Κατὰ δὲ τὰς τοῦ ῥοῦ προσπτώσεις καὶ τὰς τῶν ἀνέμων μεταβολὰς ὁ κλύδων προσπίπτων τῇ ῥαχίᾳ καχλάζει καὶ τραχύνεται πάντῃ περὶ τὴν παρήκουσαν πέτραν. Οἱ δὲ τὴν κατὰ τὸν κόλπον χώραν νεμόμενοι, Βανιζομενεῖς ὀνομαζόμενοι, τὰς τροφὰς ἔχουσι κυνηγοῦντες καὶ σαρκοφαγοῦντες τὰ χερσαῖα ζῷα. Ἱερὸν δ' ἁγιώτατον ἵδρυται, τιμώμενον ὑπὸ πάντων Ἀράβων περιττότερον. (3) Ἑξῆς δὲ τῇ προειρη-

esset. (2) Hanc ob causam Maranitis ad solemne sacrum profectis, Garindanei domi relictos trucidant, et a festo quoque reversos per insidias cædunt. Atque ita terra incolis viduata, campos illos frugiferos et pascua gregibus et armentis nutriendis apta sorte inter se dividunt. (3) Raros tamen hæc ora portus habet, propter crebros vastorum montium intercursus; unde variis ornata coloribus mirificum præternavigantibus spectaculum præbet. (4) Ulterius progressos sinus Læanites excipit, multis Arabum pagis frequentatus, quos Nabatæos vocant. Hi multum ad mare, multum etiam in mediterraneis loci obtinent. Populosa enim est et supra modum pecorosa regio. (5) Olim juste exigebant vitam alimentis ex re pecuaria contenti; sed postquam Alexandrini reges navigabilem mercatoribus sinum reddiderant, non modo naufragis vim intulere, verum prædatoriis myoparonibus de aliis etiam nautis prædas egere, Tauros Ponti accolas feritate scelerumque ausu nefario imitantes. Sed tandem quadriremibus in alto pelago expugnati meritas dedere pœnas. (6) Post hæc irrigua quædam planities sequitur, quæ propter fontium ubertatem agrostin et medicam lotumque viri longitudine copiose producit. Tum ob pascuorum frequentiam ac bonitatem non tantum infinita pecorum omnis generis agmina alit, verum camelos quoque agrestes cervosque et dorcadas. (7) Quorum abundantia ex desertis invitat leones, lupos et pardales, cum quibus pro tutela armentorum pastores dies ac noctes decertare coguntur. Sic regionis felicitas mali causam incolis præbet: natura enim plerumque cum bonis noxia simul hominibus largitur.

XLIV. Hos in transcursu campos sinus excipit mirabilis naturæ. In regionis enim interiora devergens ad quingenta stadia porrigitur, vastisque circum rupibus inclusus perplexum habet ostium et transitu difficile. Humilis enim scopulus aditum intersepiens nec ingressum navigantibus nec egressum concedit. (2) Inter magni autem fluctus allisiones et ventorum vices undarum æstus crepidini incumbens immane stridet, et undique circa saxum exasperatur. Accolæ, quos Banizomeneos nominant, de carnibus ferarum venatu captarum victitant. Fanum inibi sacratissimum in summa universis Arabibus religione habetur. (3) Deinceps

μένῃ παραλίᾳ νῆσοι τρεῖς ἐπίκεινται, λιμένας ποιοῦσαι πλείους. Καὶ τούτων τὴν μὲν πρώτην ἱστοροῦσιν ὑπάρχειν ἱερὰν Ἴσιδος, ἔρημον οὖσαν· παλαιῶν δ' οἰκιῶν ἔχειν λιθίνας ὑποστάθμας καὶ στήλας γράμμασι βαρβαρικοῖς κεχαραγμένας· ὁμοίως δὲ καὶ τὰς ἄλλας ἐρήμους ὑπάρχειν· πάσας δ' ἐλαίαις καταπεφυτεῦσθαι διαφόροις τῶν παρ' ἡμῖν. (4) Μετὰ δὲ τὰς νήσους ταύτας αἰγιαλὸς παρήκει κρημνώδης καὶ δυσπαράπλους ἐπὶ σταδίους ὡς χιλίους· οὔτε γὰρ λιμὴν οὔτε σάλος ἐπ' ἀγκύρας ὑπόκειται τοῖς ναυτίλοις, οὐ χηλὴ δυναμένη τοῖς ἀπορουμένοις τῶν πλεόντων τὴν ἀναγκαίαν ὑπόδυσιν παρασχέσθαι. Ὄρος δὲ ταύτῃ παράκειται κατὰ μὲν τὴν κορυφὴν πέτρας ἀποτομάδας ἔχον καὶ τοῖς ὕψεσι καταπληκτικάς, ὑπὸ δὲ τὰς ῥίζας σπιλάδας ὀξείας καὶ πυκνὰς ἐνθαλάττους καὶ κατόπιν αὐτῶν φάραγγας ὑποβεβρωμένας καὶ σκολιάς. (5) Συντετρημένων δ' αὐτῶν πρὸς ἀλλήλας, καὶ τῆς θαλάττης βάθος ἐχούσης, ὁ κλύδων ποτὲ μὲν εἰσπίπτων, ποτὲ δὲ παλισσυτῶν βρόμῳ μεγάλῳ παραπλήσιον ἦχον ἐξίησι. Τοῦ δὲ κύματος τὸ μὲν πρὸς μεγάλας πέτρας προσαραττόμενον εἰς ὕψος ἵσταται καὶ τὸν ἀφρὸν θαυμαστὸν τὸ πλῆθος κατασκευάζει, τὸ δὲ καταπινόμενον κοίλωμα σπασμὸν ποιεῖ καταπληκτικόν, ὥστε τοὺς ἀκουσίως ἐγγίσαντας τοῖς τόποις διὰ τὸ δέος οἱονεὶ προαποθνήσκειν. (6) Ταύτην μὲν οὖν τὴν παράλιον ἔχουσιν Ἄραβες οἱ καλούμενοι Θαμουδηνοί· τὴν δ' ἑξῆς ἐπέχει κόλπος εὐμεγέθης, ἐπικειμένων αὐτῷ νήσων σποράδων, τὴν πρόσοψιν ἐχουσῶν ὁμοίαν ταῖς καλουμέναις Ἐχινάσι νήσοις. Ἐκδέχονται δὲ ταύτην τὴν παράλιον ἀέριοι θῖνες ἄμμου κατά τε τὸ μῆκος καὶ τὸ πλάτος, μέλανες τὴν χρόαν. (7) Μετὰ δὲ τούτους ὁρᾶται χεῤῥόνησος καὶ λιμὴν εἰς αὐτὴν κάλλιστος τῶν εἰς ἱστορίαν πεπτωκότων, ὀνομαζόμενος Χαρμουθᾶς. Ὑπὸ γὰρ χηλὴν ἐξαίσιον κεκλιμένην πρὸς ζέφυρον κόλπος ἐστὶν οὐ μόνον κατὰ τὴν ἰδέαν θαυμαστός, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν εὐχρηστίαν πολὺ τοὺς ἄλλους ὑπεράγων· παρήκει γὰρ αὐτὸν ὄρος συνηρεφές, κυκλούμενον πανταχόθεν ἐπὶ σταδίους ἑκατόν· εἴσπλουν δ' ἔχει δίπλεθρον, ναυσὶ δισχιλίαις ἄκλυστον λιμένα παρεχόμενος. (8) Χωρὶς δὲ τούτων εὔυδρός τέ ἐστι καθ' ὑπερβολήν, ποταμοῦ μείζονος εἰς αὐτὸν ἐμβάλλοντος, καὶ κατὰ μέσον ἔχει νῆσον εὔυδρον καὶ δυναμένην ἔχειν κηπεύματα. Καθόλου δ' ἐμφερέστατός ἐστι τῷ κατὰ τὴν Καρχηδόνα λιμένι, προσαγορευομένῳ δὲ Κώθωνι· περὶ οὗ τὰς κατὰ μέρος εὐχρηστίας ἐν τοῖς οἰκείοις χρόνοις πειρασόμεθα διελθεῖν. Ἰχθύων δὲ πλῆθος ἐκ τῆς μεγάλης θαλάττης εἰς αὐτὸν ἀθροίζεται διά τε τὴν νηνεμίαν καὶ τὴν γλυκύτητα τῶν εἰς αὐτὸν ῥεόντων ὑδάτων.

XLV. Παραπλεύσαντι δὲ τοὺς τόπους τούτους ὄρη πέντε διεστηκότα ἀλλήλων εἰς ὕψος ἀνατείνει, συναγομένας ἔχοντα τὰς κορυφὰς εἰς πετρώδη μαστόν, παραπλήσιον φαντασίαν ἀποτελοῦντα ταῖς κατ' Αἴγυπτον πυραμίσιν. (2) Ἑξῆς δ' ἐστὶ κόλπος κυκλοτερὴς μεγάλοις ἀκρωτηρίοις περιεχόμενος, οὗ κατὰ μέσην

litorali huic regioni tres insulæ adjacent, quæ plures exhibent portus. Primam, quæ deserta est, Isidi consecratam ferunt. De antiquis ibi domiciliis fundamenta restant saxea et columnæ barbaricis literis insculptæ. Ceteræ non minus desolatæ sunt: olivis tamen a nostratibus diversis passim inumbrantur. (4) Ultra has insulas litus abruptum et transitu arduum ad mille se stadia prolatat: nec enim portus, nec statio in mari jaciendis ancoris idonea, nec moles, quæ nautis rerum omnium egenis et perplexis necessarium præbeat receptum. Mons illi adjacet, qui confragosas in vertice petras habet et celsitate horrendas. Radices crebris et acutis in mare saxis descendunt, et pone cavitates exesæ et anfractuosæ. (5) Quæ quum inter se perforata sint, et alta ibi sit maris profunditas; fluctus nunc impingens, nunc resultans, magni instar fremitus sonum emittit. Undarum autem pars grandibus illis scopulis allisa in altum se crispat et mirandam spumæ vim gignit; pars intra vortices absorpta voraginem et divulsionem aquarum terribilem efficit; adeo ut præter voluntatem his locis appulsi metu tantum non prius exanimentur. (6) Oram hanc tenent Arabes Thamudeni. Contigua vastus quidam sinus alluit, multas sparsim insulas complexus, Echinadibus adspectu non absimiles. Oram hanc, quam longa est et quam lata, alti arenæ nigro colore cumuli excipiunt. (7) Inde peninsula se dat in conspectum, portum habens omnium, quos historici describunt, elegantissimum, nomine Charmutham. Nam crepidini ejus prolixæ, qua ad zephyrum inclinat, sinus non tantum forma admirandus, sed commoditate etiam longe vincens alios subjectus est. Silvosus in eum mons prominet, ad centum stadia undique circumfusus; duûm plethrorum ostio, bis mille naves excipit, tranquillum a fluctibus portum exhibens. (8) Quin aquis etiam optimis redundat, magno se fluvio in eum exonerante. In medio insulam complectitur irriguam, hortorum culturæ aptam. Denique per omnia similis est portui Carthaginiensium, qui Cothon nuncupatur; de cujus opportunitate suo dicetur loco singulatim. Magna vis piscium ex Oceano propter tranquillitatem et aquarum affluentium dulcedinem in eum congregatur.

XLV. Prætervehenti hæc loca quinque per intervallum montes in altum sese erigunt: quorum vertices pyramidum Ægyptiarum specie in unam quasi papillam coeunt. (2) Sinus inde rotundus, magnis circumvallatus promontoriis, exsistit. In cujus diametri medio collis mensæ in modum

τὴν διάμετρον ἀνέστηκε λόφος τραπεζώδης, ἐφ' οὗ τρεῖς ναοὶ θαυμαστοὶ τοῖς ὕψεσιν ᾠκοδόμηνται θεῶν, ἀγνοουμένων μὲν ὑφ' Ἑλλήνων, τιμωμένων δ' ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων διαφερόντως. (3) Μετὰ δὲ ταῦτα αἰγιαλὸς παρήκει κάθυγρος, ναματιαίοις καὶ γλυκέσι ῥείθροις διειλημμένος· καθ' ὅν ἐστιν ὄρος ὀνομαζόμενον μὲν Χαβῖνον, δρυμοῖς δὲ παντοδαποῖς πεπυκνωμένον. Τὴν δὲ χέρσον τὴν ἐχομένην τῆς ὀρεινῆς νέμονται τῶν Ἀράβων οἱ καλούμενοι Δέβαι. (4) Οὗτοι δὲ καμηλοτροφοῦντες πρὸς ἅπαντα χρῶνται τὰ μέγιστα τῶν κατὰ τὸν βίον τῇ τοῦ ζῴου τούτου χρείᾳ· πρὸς μὲν γὰρ τοὺς πολεμίους ἀπὸ τούτων μάχονται, τὰς δὲ κομιδὰς τῶν φορτίων ἐπὶ τούτων νωτοφοροῦντες ῥᾳδίως ἅπαντα συντελοῦσι, τὸ δὲ γάλα πίνοντες ἀπὸ τούτων διατρέφονται, καὶ τὴν ὅλην χώραν περιπολοῦσιν ἐπὶ τῶν δρομάδων καμήλων. (5) Κατὰ δὲ μέσην τὴν χώραν αὐτῶν φέρεται ποταμὸς τοσοῦτο χρυσοῦ καταφέρων ψῆγμα φαινόμενον, ὥστε κατὰ τὰς ἐκβολὰς τὴν ἰλὺν ἀποφέρεσθαι περιστίλβουσαν. Οἱ δ' ἐγχώριοι τῆς μὲν ἐργασίας τῆς τοῦ χρυσοῦ παντελῶς εἰσιν ἄπειροι· φιλόξενοι δ' ὑπάρχουσιν, οὐ πρὸς πάντας τοὺς ἀφικνουμένους, ἀλλὰ πρὸς μόνους τοὺς ἀπὸ Βοιωτίας καὶ Πελοποννήσου διά τινα παλαιὰν ἀφ' Ἡρακλέους οἰκειότητα πρὸς τὸ ἔθνος, ἣν μυθικῶς ἑαυτοὺς παρειληφέναι παρὰ τῶν προγόνων ἱστοροῦσιν. (6) Ἡ δ' ἑξῆς χώρα κατοικεῖται ὑπὸ Ἀράβων Ἀλιλαίων καὶ Γασανδῶν, οὐκ ἔμπυρος οὖσα καθάπερ αἱ πλησίον, ἀλλὰ μαλακαῖς καὶ δασείαις νεφέλαις πολλάκις κατεχομένη· ἐκ δὲ τούτων νιφετοὶ γίνονται καὶ χειμῶνες εὔκαιροι καὶ ποιοῦντες τὴν θερινὴν ὥραν εὔκρατον. Ἥ τε χώρα πάμφορός ἐστι, καὶ διάφορος κατὰ τὴν ἀρετήν, οὐ μέντοι τυγχάνει τῆς ἐνδεχομένης ἐπιμελείας διὰ τὴν τῶν λαῶν ἀπειρίαν. (7) Τὸν δὲ χρυσὸν εὑρίσκοντες ἐν τοῖς φυσικοῖς ὑπονόμοις τῆς γῆς συνάγουσι πολύν, οὐ τὸν ἐκ τοῦ ψήγματος συντηκόμενον, ἀλλὰ τὸν αὐτοφυῆ καὶ καλούμενον ἀπὸ τοῦ συμβεβηκότος ἄπυρον. Κατὰ δὲ τὸ μέγεθος ἐλάχιστος μὲν εὑρίσκεται παραπλήσιος πυρῆνι, μέγιστος δὲ οὐ πολὺ λειπόμενος βασιλικοῦ καρύου. (8) Φοροῦσι δ' αὐτὸν περί τε τοὺς καρποὺς τῶν χειρῶν καὶ περὶ τοὺς τραχήλους, τετρημένον ἐναλλὰξ λίθοις διαφανέσι. Καὶ τούτου μὲν τοῦ γένους ἐπιπολάζοντος παρ' αὐτοῖς, χαλκοῦ δὲ καὶ σιδήρου σπανίζοντος, ἐπ' ἴσης ἀλλάττονται ταῦτα τὰ φορτία πρὸς τοὺς ἐμπόρους.

XLVI. Μετὰ δὲ τούτους ὑπάρχουσιν οἱ ὀνομαζόμενοι Κάρβαι, καὶ μετὰ τούτους Σαβαῖοι, πολυανθρωπότατοι τῶν Ἀραβικῶν ἐθνῶν ὄντες. Νέμονται δὲ τὴν εὐδαίμονα λεγομένην Ἀραβίαν, φέρουσαν τὰ πλεῖστα τῶν παρ' ἡμῖν ἀγαθῶν καὶ θρεμμάτων παντοδαπῶν ἐκτρέφουσαν πλῆθος ἀμύθητον. Εὐωδία τε γὰρ αὐτὴν πᾶσαν ἐπέχει φυσικὴ διὰ τὸ πάντα σχεδὸν τὰ ταῖς ὀσμαῖς πρωτεύοντα φύεσθαι κατὰ τὴν χώραν ἀνέκλειπτα. (2) Κατὰ μὲν γὰρ τὴν παράλιον φύεται τὸ καλούμενον βάλσαμον καὶ κασία καὶ πόα τις ἄλλη ἰδιά-

exsurgit, in quo tria mirandæ celsitatis fana deorum, Græciæ quidem incognitorum, sed quos accolæ summo venerationis cultu prosequuntur, exstructa sunt. (3) Post hæc litus fontibus scatens et dulcis aquæ rivis interceptum procurrit. In hoc Chabinus mons est, variis opacus saltibus. Terra montanis locis subjecta ab Arabibus, quos Debas vocant, inhabitatur. (4) Camelorum armentis hi pascendis vacant; quorum usus ad maxima vitæ negotia illis paratus est : ex his enim contra hostem pugnant; horum tergis onera vectant, et expedite cuncta peragunt; horum lac bibunt; hi nutrimenta eis præstant; dromedariis quoque camelis totam regionem percursitant. (5) Per medium fertur amnis, auri secum ramenta tanta ubertate devolvens, ut limus circa ostia ejectus rutilare videatur. Auri tamen operatio accolis prorsus incognita est. Hospitales sunt, non erga quosvis advenas, sed Bœotos et Peloponnesios tantum, propter antiquam scilicet ab Hercule inde cum gente hac necessitudinem, quam fabulose a majoribus ad se derivatam asserunt. (6) Adhærens illi regio ab Alilæis et Gasandis, Arabum populis, habitatur : quæ non igneo solis æstu torretur, ut propinquæ, sed mollibus et spissis sæpe nubibus obtegitur; unde nives (pluviæ) commodæ et opportunæ exsistunt, quæ æstatem quoque bene temperant. Ad quodvis illa tellus ferendum est idonea, et benignitate excellit : sed per inscitiam hominum non justo afficitur cultu. (7) Magna vis auri e cuniculis a natura factis eruitur; non e ramentis colliquefactum, sed sponte sua natum, quod ab eventu apyrum, id est ignis expers, nominatur. Minimum ejus frustum nucleo par est, maximum a nuce regia non multum exceditur. (8) Circa basim manuum et colla id ipsum gestant, pellucidis invicem lapillis trajectum. Ut autem hoc metalli genere abundant, sic æris et ferri penuria laborant. Propterea æquali hæc auri pondere cum mercatoribus permutant.

XLVI. Hos sequuntur quos Carbas vocant, et deinde Sabæi, præ aliis Arabiæ gentibus populosi. Arabiam enim illam felicem tenent, rerum, quæ apud nos magni æstimantur, oppido divitem et pecorum omnis generis longe fœcundissimam. Totam enim naturalis quædam fragrantia obtinet, eo quod pleraque omnia, unde præstantissimi odores exspirant, citra defectionem ibi nascuntur. (2) In maritimis enim balsamum crescit et casia aliaque peculiaris ge-

ζουσαν φύσιν ἔχουσα· αὕτη δὲ πρόσφατος μὲν οὖσα τοῖς ὄμμασι προσηνεστάτην παρέχεται τέρψιν, ἐγχρονισθεῖσα δὲ συντόμως γίνεται ἐξίτηλος. (3) Κατὰ δὲ τὴν μεσόγειον ὑπάρχουσι δρυμοὶ συνηρεφεῖς, καθ' οὓς ἐστι δένδρα μεγάλα λιβανωτοῦ καὶ σμύρνης, πρὸς δὲ τούτοις φοίνικος καὶ καλάμου καὶ κιναμώμου καὶ τῶν ἄλλων τῶν τούτοις ὁμοίαν ἐχόντων τὴν εὐωδίαν· οὐδὲ γὰρ ἐξαριθμήσασθαι δυνατὸν τὰς ἑκάστων ἰδιότητάς τε καὶ φύσεις διὰ τὸ πλῆθος καὶ τὴν ὑπερβολὴν τῆς ἐκ πάντων ἀθροιζομένης ὀσμῆς. (4) Θεία γάρ τις φαίνεται καὶ λόγου κρείττων ἡ προσπίπτουσα καὶ κινοῦσα τὰς ἑκάστων αἰσθήσεις εὐωδία· καὶ γὰρ τοὺς παραπλέοντας, καίπερ πολὺ τῆς χέρσου κεχωρισμένους, οὐκ ἀμοίρους ποιεῖ τῆς τοιαύτης ἀπολαύσεως. Κατὰ γὰρ τὴν ἐαρινὴν ὥραν, ὅταν ἄνεμος ἀπόγειος γένηται, συμβαίνει τὰς ἀπὸ τῶν σμυρνοφόρων δένδρων καὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων ἀποπνεομένας εὐωδίας διικνεῖσθαι πρὸς τὰ πλησίον μέρη τῆς θαλάττης· οὐ γὰρ ὥςπερ παρ' ἡμῖν ἀποκειμένην καὶ παλαιὰν ἔχει τὴν τῶν ἀρωμάτων φύσιν, ἀλλὰ τὴν ἀκμάζουσαν ἐν ἄνθει νεαρὰν δύναμιν καὶ διικνουμένην πρὸς τὰ λεπτομερέστατα τῆς αἰσθήσεως. (5) Κομιζούσης γὰρ τῆς αὔρας τὴν ἀπόῤῥοιαν τῶν εὐωδεστάτων, προσπίπτει τοῖς προσπλέουσι τὴν παράλιον προσηνὲς καὶ πολύ, πρὸς δὲ τούτοις ὑγιεινὸν καὶ παρηλλαγμένον ἐκ τῶν ἀρίστων μῖγμα, οὔτε [γὰρ] τετμημένου τοῦ καρποῦ καὶ τὴν ἰδίαν ἀκμὴν ἐκπεπνευκότος, οὔτε τὴν ἀπόθεσιν ἔχοντος ἐν ἑτερογενέσιν ἀγγείοις, ἀλλ' ἀπ' αὐτῆς τῆς νεαρωτάτης ὥρας, καὶ τὸν βλαστὸν ἀκέραιον παρεχομένης τῆς θείας φύσεως· ὥςτε τοὺς μεταλαμβάνοντας τῆς ἰδιότητος δοκεῖν ἀπολαύειν τῆς μυθολογουμένης ἀμβροσίας διὰ τὸ τὴν ὑπερβολὴν τῆς εὐωδίας μηδεμίαν ἑτέραν εὑρίσκειν οἰκείαν προσηγορίαν.

XLVII. Οὐ μὴν ὁλόκληρον καὶ χωρὶς φθόνου τὴν εὐδαιμονίαν τοῖς ἀνθρώποις ἡ τύχη περιέθηκεν, ἀλλὰ τοῖς τηλικούτοις δωρήμασι παρέζευξε τὸ βλάπτον καὶ νουθετῆσον τοὺς διὰ τὴν συνέχειαν τῶν ἀγαθῶν εἰωθότας καταφρονεῖν τῶν θεῶν. (2) Κατὰ γὰρ τοὺς εὐωδεστάτους δρυμοὺς ὄφεων ὑπάρχει πλῆθος, οἳ τὸ μὲν χρῶμα φοινικοῦν ἔχουσι, μῆκος δὲ σπιθαμῆς, δήγματα δὲ ποιοῦνται παντελῶς ἀνίατα· δάκνουσι δὲ προσπηδῶντες καὶ ἀλλόμενοι πρὸς ὕψος αἱμάττουσι τὸν χρῶτα. (3) Ἴδιον δέ τι παρὰ τοῖς ἐγχωρίοις συμβαίνει περὶ τοὺς ἠσθενηκότας ὑπὸ μακρᾶς νόσου τὰ σώματα. Διαπνεομένου γὰρ τοῦ σώματος ὑπ' ἀκράτου καὶ τμητικῆς φύσεως, καὶ τῆς συγκρίσεως τῶν ὄγκων εἰς ἀραίωμα συναγομένης, ἔκλυσις ἐπακολουθεῖ δυςβοήθητος. Διόπερ τοῖς τοιούτοις ἄσφαλτον παραθυμιῶσι καὶ τράγου πώγωνα, ταῖς ἐναντίαις φύσεσι καταμαχόμενοι τὴν ὑπερβολὴν τῆς εὐωδίας. Τὸ γὰρ καλὸν ποσότητι μὲν καὶ τάξει μετρούμενον ὠφελεῖ καὶ τέρπει τοὺς ἀνθρώπους, ἀναλογίας δὲ καὶ καθήκοντος καιροῦ διαμαρτὸν ἀνόνητον ἔχει τὴν δωρεάν. (4) Τοῦ δ' ἔθνους τούτου μητρόπολίς ἐστιν ἣν καλοῦσι Σάβας, ἐπ' ὄρους ὠκι-

nii herba, quæ recenti adhuc vigore suavissimam oculis voluptatem affert, inveterata subito flaccescit. (3) In mediterraneis saltus opaci exsistunt, inque his celsæ thuris, myrrhæ, palmæ, calami, cinamomi et aliorum ita suaveolentium arbores exsurgunt. Quis singulorum proprietates et naturas in tanta multitudine et odorum e cunctis prodeuntium excellentia percenseat? (4) Fragrantia enim illa, quorumcunque sensus exhalatione sua percellens, omnino res divina est et oratione major, quæ et procul continentem hanc prætcrnavigantes voluptatis suæ non immunes esse patitur. Veris enim tempore excitatus a terra ventus e myrrhiferis et id genus ceteris arbustis exhalantes odorum auras in vicinas maris partes transmittit. Non enim abjectam et quasi exolescentem, ut apud nos, aromata naturam habent, sed virtutem adhuc novam et in flore vigentem ad intimos usque sensus subtiliter transfundunt. (5) Dum enim evaporantes fragrantissimorum germinum spiritus auræ transportant, fit ut jucunda et copiosa nec non sanitati conducens et inusitata ex optimis odoribus mixtura ad legentes oram illam deferatur. Non enim ex fructu inciso, et cujus vigor jam exspiravit, aut qui in diversi generis vasa sit reconditus, sed a recenti maturitate et divina sinceræ stirpis natura odoratus ille promanat; adeo ut, qui participes hujus boni sint, ambrosia fabulis decantata sibi frui videantur : quum summa odorum suavitas dignius se nomen haud inveniat.

XLVII. Nec tamen integram nullaque invidia permixtam hanc felicitatem sors hominibus affudit, sed tantis dotibus nocumentum quoddam adjunxit, quo per continuam bonorum affluentiam deos contemnere soliti meliora doceantur. (2) Saltus enim fragrantissimi serpentibus abundant, colore puniceo, longitudine spithamæ, et morsu plane immedicabili. Assultu quodam feriunt, et concitato in altum impetu corpus cruentant. (3) Singulare quid incolis longo debilitatis morbo accidit. Nam quia immoderata penetrandi vis corpus perflat, et concretionem ad laxitatem redigit, vix curabilis tandem exsolutio consequitur. Idcirco bitumine hircique barba suffitum ægris faciunt, ut nimias fragrantiæ vires contrarii odoris natura expugnent. Bonum enim justa mensura et convenienti ordine adhibitum juvat et delectat homines : debitum autem proportionis et opportunitatis modum excedens infructuosam sui largitionem habet. (4) Gentis hujus caput est urbs, quam Sabas vocant, monti

σμένη. Βασιλέας δ' ἐκ γένους ἔχει τοὺς διαδεχομένους, οἷς τὰ πλήθη τιμὰς ἀπονέμει μεμιγμένας ἀγαθοῖς καὶ κακοῖς. Μακάριον μὲν γὰρ βίον ἔχειν δοκοῦσιν, ὅτι πᾶσιν ἐπιτάττοντες οὐδένα λόγον ὑπέχουσι τῶν πραττομένων· ἀτυχεῖς δὲ νομίζονται καθ' ὅσον οὐκ ἔξεστιν αὐτοῖς οὐδέποτε ἐξελθεῖν ἐκ τῶν βασιλείων, εἰ δὲ μή, γίνονται λιθόλευστοι ὑπὸ τῶν ὄχλων κατά τινα χρησμὸν ἀρχαῖον. (5) Τοῦτο δὲ τὸ ἔθνος οὐ μόνον τῶν πλησιοχώρων Ἀράβων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων διαφέρει πλούτῳ καὶ ταῖς ἄλλαις κατὰ μέρος πολυτελείαις. Ἐν γὰρ ταῖς τῶν φορτίων ἀλλαγαῖς καὶ πράσεσιν ὄγκοις ἐλαχίστοις πλείστην ἀποφέρονται τιμὴν ἁπάντων ἀνθρώπων τῶν ἀργυρικῆς ἀμείψεως ἕνεκα τὰς ἐμπορίας ποιουμένων. (6) Διόπερ ἐξ αἰῶνος ἀπορθήτων αὐτῶν γεγενημένων διὰ τὸν ἐκτοπισμόν, καὶ χρυσοῦ τε καὶ ἀργύρου πλήθους ἐπικεκλυκότος παρ' αὐτοῖς, καὶ μάλιστα ἐν Σάβαις, ἐν ᾗ τὰ βασίλεια κεῖται, τορεύματα μὲν ἀργυρᾶ τε καὶ χρυσᾶ παντοδαπῶν ἐκπωμάτων ἔχουσι, κλίνας δὲ καὶ τρίποδας ἀργυρόποδας, καὶ τὴν ἄλλην κατασκευὴν ἄπιστον τῇ πολυτελείᾳ, κιόνων τε ἁδρῶν περίστυλα, τὰ μὲν ἐπίχρυσα, τὰ δ' ἀργυροειδεῖς ἐπὶ τῶν κιονοκράνων τύπους ἔχοντα. (7) Τὰς δ' ὀροφὰς καὶ θύρας χρυσαῖς φιάλαις λιθοκολλήτοις καὶ πυκναῖς διειληφότες, ἅπασαν τὴν τῶν οἰκιῶν κατὰ μέρος οἰκοδομίαν πεποίηνται θαυμαστὴν ταῖς πολυτελείαις· τὰ μὲν γὰρ ἐξ ἀργύρου καὶ χρυσοῦ, τὰ δ' ἐξ ἐλέφαντος καὶ τῶν διαπρεπεστάτων λίθων, ἔτι δὲ τῶν ἄλλων τῶν τιμιωτάτων παρ' ἀνθρώποις, κατεσκευάκασιν. (8) Ἀλλὰ γὰρ οὗτοι μὲν ἐκ πολλῶν χρόνων τὴν εὐδαιμονίαν ἀσάλευτον ἔσχον διὰ τὸ παντελῶς ἀπεξενῶσθαι τῶν διὰ τὴν ἰδίαν πλεονεξίαν ἕρμαιον ἡγουμένων τὸν ἀλλότριον πλοῦτον. Ἡ δὲ κατὰ τούτους θάλαττα λευκὴ φαίνεται τὴν χρόαν, ὥσθ' ἅμα θαυμάζειν τὸ παράδοξον καὶ τὴν αἰτίαν τοῦ συμβαίνοντος ἐπιζητεῖν. (9) Νῆσοι δ' εὐδαίμονες πλησίον ὑπάρχουσιν, ἔχουσαι πόλεις ἀτειχίστους, ἐν αἷς τὰ βοσκήματα πάντα λευκὴν ἔχει τὴν χρόαν, καὶ τοῖς θήλεσιν αὐτῶν οὐκ ἐπιφύεται τὸ καθόλου κέρας. Εἰς ταύτας δ' ἔμποροι πάντοθεν καταπλέουσι, μάλιστα δ' ἐκ Ποτάνας, ἣν Ἀλέξανδρος ᾤκισε παρὰ τὸν Ἰνδὸν ποταμόν, ναύσταθμον ἔχειν βουλόμενος τῆς παρὰ τὸν Ὠκεανὸν παραλίου. Περὶ μὲν οὖν τῆς χώρας καὶ τῶν ἐν αὐτῇ κατοικούντων ἀρκεσθησόμεθα τοῖς εἰρημένοις.

XLVIII. Περὶ δὲ τῶν κατὰ τὸν οὐρανὸν ὁρωμένων παραδόξων ἐν τοῖς τόποις οὐ παραλειπτέον. Θαυμασιώτατον μὲν οὖν ἐστι τὸ περὶ τὴν ἄρκτον ἱστορούμενον καὶ πλείστην ἀπορίαν παρεχόμενον τοῖς πλοϊζομένοις· ἀπὸ γὰρ μηνὸς ὃν καλοῦσιν Ἀθηναῖοι μαιμακτηριῶνα τῶν ἑπτὰ τῶν κατὰ τὴν ἄρκτον ἀστέρων οὐδένα φασὶν ὁρᾶσθαι μέχρι τῆς πρώτης φυλακῆς, τῷ δὲ ποσειδεῶνι μέχρι δευτέρας, καὶ κατὰ τοὺς ἑξῆς ἐκ τοῦ κατ' ὀλίγον [πλοϊζομένοις]. (2) Τῶν δ' ἄλλων τοὺς ὀνομαζομένους πλάνητας ἀθεωρήτους ὑπάρχειν, τοὺς μὲν μείζονας τῶν παρ' ἡμῖν, ἑτέρους δὲ μηδὲ τὰς ὁμοίας ἀνατολὰς καὶ δύσεις ποιεῖσθαι· τὸν δ' ἥλιον οὐχ ὥσπερ παρ' ἡμῖν βραχὺ

incumbens. Reges successione gentili imperant: quibus honores bonis malisque permixtos vulgus defert. Beatam quidem vitam agere videntur, quod cunctis jura dantes ipsi nullam gestorum a se rationem reddere coguntur. At infelix horum conditio est, quatenus nunquam e regia exire illis licet: si contra egerint, plebs lapidum conjectu (sic enim vetus jubet oraculum) eos obruit. (5) Natio hæc non finitimos tantum Arabes, sed ceteros etiam mortales divitiis et quavis rerum pretiosarum copia antecellit. Nam in commerciis quando aliquid distrahunt, pro exigui ponderis merce plurimum auferunt pretii præ omnibus, qui argentum rebus suis commutant. (6) Ideo quum per omnium memoriam propter longinquitatem situs in nullius unquam potestatem venerint, aurique et argenti copia quasi circumfluant, maxime Sabis, ubi regia illis sedes, toreumata omnis generis et ex argento auroque pocula, lectos etiam et tripodes argenteis fulcris, aliamque supellectilem magis quam credas sumtuosam possident. Porticus magnarum columnarum partim deauratæ sunt, partim argentea in capitellis habent ornamenta. (7) Laquearia et portæ crebras ex auro et pretiosis lapillis phialas ostentant; siquidem in totam ædium substructionem mirificos impendunt sumtus, nunc argento et auro, nunc ebore et lapillis exquisitis aliisque apud homines magnæ æstimationis rebus illas exornantes. (8) Per multas enim ætates illabefactatam retinuere felicitatem, quod longissime remoti sunt ab illis, qui per avaritiam suam in aliorum opibus lucrum ponunt. Mare illic candidum refert colorem, ut quis simul inusitatum rei modum et causam merito demiretur. (9) Fortunatæ prope insulæ exstant haud munitis frequentatæ oppidis, ubi greges et armenta omnia nivei sunt coloris; nec ullum femineo sexui cornu agnascitur. Ad has undique mercatores commeant, inprimis a Potana, quam Alexander ad Indum flumen condidit, ut commodam in illa Oceani ora navium stationem haberet. Atqui de regione hac ejusque incolis jam sat dictum esse arbitramur.

XLVIII. Nunc quæ mira istic in cœlo videntur non prætermittenda sunt. Omnium maximam incutit admirationem nec mediocrem navigantibus dubitationem movet, quod de Ursa cœlesti commemoratur. A mense enim, quem Mæmacterionem Athenienses vocant, nulla Septemtrionum stella circa Ursam a navigantibus conspici narratur ad primam usque vigiliam; Posideone usque ad secundam; similique progressione sequentibus mensibus ortus paullatim retardatur. (2) De reliquis eas, quas erraticas vocant, conspectui illorum non exhiberi: alias majores esse, quam nobis videntur: alias non consimili modo ascendere ac descendere. Nec solem, ut apud

πρὸ τῆς ἰδίας ἀνατολῆς προαποστέλλειν τὸ φῶς, ἀλλ' ἔτι νυκτὸς οὔσης σκοταίου παραδόξως ἄφνω φανέντα ἐκλάμπειν. (3) Διὸ καὶ μηδέποθ' ἡμέραν ἐν ἐκείνοις τοῖς τόποις γίνεσθαι πρὶν ὁραθῆναι τὸν ἥλιον· ἐκ μέσου δὲ τοῦ πελάγους φασὶν ἀναφαινόμενον αὐτὸν ὁρᾶσθαι μὲν ἄνθρακι παραπλήσιον τῷ πυρωδεστάτῳ, σπινθῆρας δὲ ἀφ' ἑαυτοῦ μεγάλους ἀποῤῥίπτειν, καὶ τῷ τύπῳ μὴ κωνοειδῆ φαίνεσθαι, καθάπερ ἡμεῖς δοξάζομεν, ἀλλὰ κίονι τὸν τύπον ἔχειν ἐμφερῆ, μικρὸν ἐμβριθεστέραν ἔχοντι τὴν ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ἐπιφάνειαν, πρὸς δὲ τούτοις μήτ' αὐγὴν ποιεῖν μήτ' ἀκτῖνας βάλλειν ἄχρι πρώτης ὥρας, φαινομένου πυρὸς ἀλαμποῦς ἐν σκότει· δευτέρας δ' ἀρχομένης, ἀσπιδοειδῆ γίνεσθαι καὶ τὸ φῶς βάλλειν ἀπότομον καὶ πυρῶδες καθ' ὑπερβολήν. (4) Κατὰ δὲ τὴν δύσιν ἐναντία γίνεσθαι συμπτώματα περὶ αὐτόν· δοκεῖν γὰρ τοῖς ὁρῶσι καιναῖς ἀκτῖσι φωτίζειν τὸν κόσμον οὐκ ἔλαττον ὡρῶν δυοῖν, ὡς δ' Ἀγαθαρχίδης ὁ Κνίδιος ἀνέγραψε, τριῶν. Τοῦτον δὲ τὸν καιρὸν ἥδιστον τοῖς ἐγχωρίοις φαίνεσθαι, ταπεινουμένου τοῦ καύματος διὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου. (5) Τῶν δ' ἀνέμων ζέφυροι μὲν καὶ λίβες, ἔτι δ' ἀργέσται καὶ εὖροι, πνέουσι καθάπερ καὶ παρὰ τοῖς ἄλλοις· νότοι δὲ κατὰ μὲν Αἰθιοπίαν οὔτε πνέουσιν οὔτε γνωρίζονται τὸ σύνολον, κατὰ δὲ τὴν Τρωγλοδυτικὴν καὶ τὴν Ἀραβίαν θερμοὶ γίνονται καθ' ὑπερβολήν, ὥστε καὶ τὰς ὕλας ἐκπυροῦν καὶ τῶν καταφευγόντων εἰς τὰς ἐν ταῖς καλύβαις σκιὰς ἐκλύειν τὰ σώματα. Ὁ δὲ βορέας δικαίως ἂν ἄριστος νομίζοιτο, διικνούμενος εἰς ἅπαντα τόπον τῆς οἰκουμένης καὶ διαμένων ψυχρός.

XLIX. Τούτων δ' ἡμῖν διευκρινημένων, οἰκεῖον ἂν εἴη διελθεῖν περὶ τῶν Λιβύων τῶν πλησίον Αἰγύπτου κατοικούντων καὶ τῆς ὁμόρου χώρας. Τὰ γὰρ περὶ Κυρήνην καὶ τὰς Σύρτεις, ἔτι δὲ τὴν μεσόγειον τῆς κατὰ τοὺς τόπους τούτους χέρσου, κατοικεῖ τέτταρα γένη Λιβύων· ὧν οἱ μὲν ὀνομαζόμενοι Νασαμῶνες νέμονται τὰ νεύοντα μέρη πρὸς νότον, οἱ δ' Αὐσχῖσαι τὰ πρὸς τὴν δύσιν· οἱ δὲ Μαρμαρίδαι κατοικοῦσι τὴν μεταξὺ ταινίαν Αἰγύπτου καὶ Κυρήνης, μετέχοντες καὶ τῆς παραλίου· οἱ δὲ Μάκαι πολυανθρωπίᾳ τῶν ὁμοεθνῶν προέχοντες νέμονται τοὺς τόπους τοὺς περὶ τὴν Σύρτιν. (2) Τῶν δὲ προειρημένων Λιβύων γεωργοὶ μέν εἰσιν οἷς ὑπάρχει χώρα δυναμένη καρπὸν φέρειν δαψιλῆ, νομάδες δ' ὅσοι τῶν κτηνῶν τὴν ἐπιμέλειαν ποιούμενοι τὰς τροφὰς ἔχουσιν ἀπὸ τούτων· ἀμφότερα δὲ τὰ γένη ταῦτα βασιλέας ἔχει καὶ βίον οὐ παντελῶς ἄγριον οὐδ' ἀνθρωπίνης ἡμερότητος ἐξηλλαγμένον. Τὸ δὲ τρίτον γένος οὔτε βασιλέως ὑπακοῦον οὔτε τοῦ δικαίου λόγον οὐδ' ἔννοιαν ἔχον ἀεὶ λῃστεύει· ἀπροσδοκήτως δὲ τὰς ἐμβολὰς ἐκ τῆς ἐρήμου ποιούμενον ἁρπάζει τὰ παρατυχόντα, καὶ ταχέως ἀνακάμπτει πρὸς τὸν αὐτὸν τόπον. (3) Πάντες δ' οἱ Λίβυες οὗτοι θηριώδη βίον ἔχουσιν, ὑπαίθριοι διαμένοντες καὶ τὸ τῶν ἐπιτηδευμάτων ἄγριον ἐζηλωκότες· οὔτε γὰρ ἡμέρου διαίτης οὔτ' ἐσθῆτος μετέχουσιν, ἀλλὰ δοραῖς αἰγῶν σκεπάζουσι τὰ σώματα. Τοῖς δὲ δυνάσταις

nos, modicum ortui suo jubar præmittere, sed intempesta adhuc nocte insolenti apparitione subito effulgere. (3) Ideo nunquam illic prius lucescere, quam sol conspiciatur. Qui ex medio, ut aiunt, pelago emergit, candenti assimilis carboni, et scintillas de se ingentes projicit. Nec rotunda, aut disci, ut nobis videtur, figura apparet, sed columnæ speciem refert, cujus caput aliquando crassius appareat. Præterea neque splendorem neque radios ad primam usque horam fundit, sed ut ignis absque luce in tenebris emicat. Ineunte secunda, clypei formam induit, subitumque ac supra modum fervens lumen dispergit. (4) Sub occasum vero contraria in ipso eveniunt. Nam novis radiis non minus quam per duas, vel ut Agatharchides scribit, per tres horas illustrare mundum intuentibus videtur. Quod tempus incolis omnium est jucundissimum, deminuto jam per occasum solis æstu. (5) Ex ventis Favonii et Africi, nec non Argestæ et Euri, ut alibi terrarum, spirant: sed Austri per Æthiopiam neque flant neque in ullam venere cognitionem. In Troglodytica tamen et Arabia fervorem supra modum intendunt, ita ut silvas quoque incendant; et quamvis sub tuguriorum umbram homines refugiant, toto tamen corpore elanguescunt. Ideo Boreas merito ventorum optimus judicetur, qui totum pervadens orbem perpetuam refrigerandi vim conservat.

XLIX. His ita explanatis, Afros etiam Ægypto propinquos et contermina illis loca percurrere non alienum fuerit. Namque Cyrenen et Syrtes et mediterranea hujus regionis accolunt quattuor Afrorum genera. Nasamones qui vocantur, partes Austro expositas tenent; Auschisæ versus occidentem habitant; Marmaridæ longos inter Cyrenen et Ægyptum tractus ad maris usque litora frequentant. Macæ, omnium cognatarum gentium populosissimi, ad Syrtes sunt rejecti. (2) Ex his Afrorum gentibus agricolæ sunt, quibus solum ad largam frugum copiam producendam aptum contigit. Nomades alii, quicunque rei pecuariæ dant operam, et victum inde acquirunt. Utrumque genus suo paret regi, vitamque non prorsus ferinam aut ab humanitatis cultu remotam agit. Tertium vero nec regi subditum, nec justi et æqui rationem notitiamque habens, perpetuis indulget latrociniis: eruptionibus subito e solitudine factis, quævis obvia diripiunt et statim ad consueta se lustra subducunt. (3) Omnes hi Libyes sub dio commorantes belluino more vivunt, studiisque efferati sunt. Nec enim victu, nec vestitu cultiore afficiuntur, sed caprarum pellibus corpora integunt. Ducibus horum nullæ omnino sunt urbes, sed turres fluentis

αὐτῶν πόλεις μὲν τὸ σύνολον οὐχ ὑπάρχουσι, πύργοι δὲ πλησίον τῶν ὑδάτων, εἰς οὓς ἀποτίθενται τὰ πλεονάζοντα τῆς ὠφελείας. Τοὺς δ' ὑποτεταγμένους λαοὺς κατ' ἐνιαυτὸν ἐξορκίζουσι πειθαρχήσειν· καὶ τῶν μὲν ὑπακουσάντων ὡς συμμάχων φροντίζουσι, τῶν δὲ μὴ προσεχόντων θάνατον καταγνόντες ὡς λησταῖς πολεμοῦσιν. (4) Ὁ δ' ὁπλισμὸς αὐτῶν ἐστιν οἰκεῖος τῆς τε χώρας καὶ τῶν ἐπιτηδευμάτων· κοῦφοι γὰρ ὄντες τοῖς σώμασι καὶ χώραν οἰκοῦντες κατὰ τὸ πλεῖστον πεδιάδα, πρὸς τοὺς κινδύνους ὁρμῶσι λόγχας ἔχοντες τρεῖς καὶ λίθους ἐν ἄγγεσι σκυτίνοις· ξίφος δ' οὐ φοροῦσιν οὐδὲ κράνος οὐδ' ὅπλον οὐδὲν ἕτερον, στοχαζόμενοι τοῦ προτερεῖν ταῖς εὐκινησίαις ἐν τοῖς διωγμοῖς καὶ πάλιν ἐν ταῖς ἀποχωρήσεσι. (5) Διόπερ εὐθετώτατοι πρὸς δρόμον εἰσὶ καὶ λιθοβολίαν, διαπεπονηκότες τῇ μελέτῃ καὶ τῇ συνηθείᾳ τὰ τῆς φύσεως προτερήματα. Καθόλου δὲ πρὸς τοὺς ἀλλοφύλους οὔτε τὸ δίκαιον οὔτε τὴν πίστιν κατ' οὐδένα τρόπον διατηροῦσι.

L. Τῆς δὲ χώρας ἡ μὲν ὅμορος τῇ Κυρήνῃ γεώδης ἐστὶ καὶ πολλοὺς φέρουσα καρπούς· οὐ μόνον γὰρ ὑπάρχει σιτοφόρος, ἀλλὰ καὶ πολλὴν ἄμπελον, ἔτι δ' ἐλαίαν ἔχει καὶ τὴν ἀγρίαν ὕλην καὶ ποταμοὺς εὐχρηστίαν παρεχομένους· ἡ δ' ὑπὲρ τὸ νότιον μέρος ὑπερτείνουσα, καθ' ἣν τὸ νίτρον φύεσθαι συμβέβηκεν, ἄσπορος οὖσα καὶ σπανίζουσα ναματιαίων ὑδάτων, τὴν πρόσοψιν ἔχει πελάγει παρεμφερῆ· οὐδεμίαν δὲ παρεχομένη ποικιλίαν κατὰ τὴν ἰδέαν ἐρήμῳ γῇ περιέχεται, τῆς ὑπερκειμένης ἐρήμου δυσέξιτον ἐχούσης τὸ πέρας. (2) Διόπερ οὐδ' ὄρνεον ἰδεῖν ἔστιν, οὐ τετράπουν ἐν αὐτῇ ζῷον πλὴν δορκάδος καὶ βοός, οὐ μὴν οὔτε φυτὸν οὔτ' ἄλλο τῶν δυναμένων ψυχαγωγῆσαι τὴν ὅρασιν, ὡς ἂν τῆς εἰς μεσόγειον ἀνηκούσης γῆς ἐχούσης ἐπὶ τὸ μῆκος ἀθρόους θῖνας. Ἐφ' ὅσον δὲ σπανίζει τῶν πρὸς ἥμερον βίον ἀνηκόντων, ἐπὶ τοσοῦτο πλήθει παντοίων ταῖς ἰδέαις καὶ τοῖς μεγέθεσιν ὄφεων, μάλιστα δὲ τῶν τοιούτων οὓς προσαγορεύουσι κεράστας, οἳ τὰ μὲν δήγματα θανατηφόρα ποιοῦνται, τὴν δὲ χρόαν ἄμμῳ παραπλησίαν ἔχουσι. (3) Διόπερ ἐξωμοιωμένων αὐτῶν κατὰ τὴν πρόσοψιν τοῖς ὑποκειμένοις ἐδάφεσιν, ὀλίγοι μὲν ἐπιγινώσκουσιν, οἱ πολλοὶ δ' ἀγνοοῦντες πατοῦσι καὶ κινδύνοις περιπίπτουσιν ἀπροσδοκήτοις. Λέγεται δὲ τούτους τὸ παλαιὸν ἐπελθόντας ποτὲ πολλὴν τῆς Αἰγύπτου, ποιῆσαι τὴν ὑποκειμένην χώραν ἀοίκητον. (4) Γίνεται δέ τι θαυμάσιον περί τε ταύτην [τὴν χώραν καὶ] τὴν χέρσον καὶ τὴν ἐπέκεινα τῆς Σύρτεως Λιβύην. Περὶ γάρ τινας καιροὺς καὶ μάλιστα κατὰ τὰς νηνεμίας συστάσεις ὁρῶνται κατὰ τὸν ἀέρα παντοίων ζῴων ἰδέας ἐμφαίνουσαι· τούτων δ' αἱ μὲν ἠρεμοῦσιν, αἱ δὲ κίνησιν λαμβάνουσι, καὶ ποτὲ μὲν ὑποφεύγουσι, ποτὲ δὲ διώκουσι, πᾶσαι δὲ τὸ μέγεθος ἄπλατον ἔχουσαι θαυμαστὴν κατάπληξιν καὶ ταραχὴν παρασκευάζουσι τοῖς ἀπείροις. (5) Αἱ γὰρ ἐπιδιώκουσαι τοὺς ἀνθρώπους, ἐπειδὰν καταλάβωνται, περιχέονται τοῖς σώμασι ψυχραὶ καὶ παλμώδεις, ὥστε τοὺς μὲν ξένους ἀσυνήθεις ὄντας διὰ τὸ δέος

proximæ, ubi prædam, quæ superflua est, recondunt. Subditos quotannis fidei sacramento ad parendum adstringunt. Obtemperantes, ut socios, tuentur; qui imperium respuunt, capitis anquisitos, ut latrones bello persequuntur. (4) Armatura cum patria et studiis convenit. Quum enim agili sint corpore, et terras utplurimum campestres inhabitent; tribus hastilibus et lapidibus aliquot in marsupio reconditis, ad prœlia contendunt; nec gladium nec galeam nec quidquam præterea armorum gestant, in hoc tantum intenti, ut in persequendo et retrocedendo agilitate præpolleant. (5) Ideo ad cursus et lapides jaculandos sunt aptissimi, cura et assuefactione continua naturæ habilitatem excolentes. Ceterum nullum omnino jus, nullam quocunque pacto fidem erga peregrinos servant.

L. Regio Cyrenen attingens glebosa est multosque gignit fructus. Non enim frumentorum modo, sed et vitium et olearum arborumque et herbarum copia, nec non fluminum commoditate præstat. At quæ ultra australes se partes regio extendit, ubi nitrum provenit, sementem non admittit, et fluvialibus aquis defecta similem pelago adspectum præbet : nulla ibi varietas, sed omnia circumquaque inculta et deserta, quorum ulteriora inexplicabilem transitus finem habent. (2) Ideo nec avis nec quadrupes illic præter dorcadem et bovem sub adspectum venit; immo nec planta ibi nec aliud quidpiam, quo visus hominis demulceatur. Terra quippe interius recedens per tractum longissimum arenarum cumulis est oppleta. Quo minus vero necessaria vitæ sufficit, eo magis variæ magnitudinis et formæ serpentibus luxuriat, maxime his, quos cerastas vocant. Letales hi morsus inferunt ejusdemque sunt cum arena coloris. (3) Ideo quum a substrato solo ob coloris similitudinem a paucis discernantur, evenit ut plurimi calcantes illos ex errore improvisum mortis periculum incurrant. Hos fama est, impressione quondam in Ægyptum facta, magnam terræ partem habitatoribus destituisse. (4) Mirabile etiam quiddam huic terræ et quæ Syrti objectæ sunt regionibus contingit. Quandoque enim, et utplurimum ventis quietis, concreta quædam corpora in aere videntur, variorum animantium formas exhibentia, quorum alia quiete se continent, alia moventur; interdum quoque fugiunt, interdum insectantur : quumque monstrosam præferant magnitudinem, stuporem ac metum ignaris afferunt. (5) Nam quæ homines persequuntur, corporibus apprehensorum cum frigore et palpitatione circumfunduntur. Itaque hospites non assueti ob

ἐκπεπλῆχθαι, τοὺς δ' ἐγχωρίους πολλάκις συγκεχωρηκότας τοῖς τοιούτοις καταφρονεῖν τοῦ συμβαίνοντος.

LI. Παραδόξου δ' εἶναι δοκοῦντος τοῦ πράγματος καὶ μύθῳ πεπλασμένῳ παραπλησίου, πειρῶνταί τινες τῶν φυσικῶν αἰτίας ἀποδιδόναι τοῦ γινομένου τοιαύτας. (2) Ἀνέμους φασὶ κατὰ τὴν χώραν τοὺς μὲν τὸ σύνολον μὴ πνεῖν, τοὺς δὲ παντελῶς εἶναι βληχροὺς καὶ κωφούς· ὑπάρχειν δὲ καὶ περὶ τὸν ἀέρα πολλάκις ἠρεμίαν καὶ θαυμαστὴν ἀκινησίαν διὰ τὸ μήτε νάπας μήτε συσκίους αὐλῶνας παρακεῖσθαι πλησίον μήτε λόφων ὑπάρχειν ἀναστήματα· ποταμῶν τε μεγάλων σπανίζειν τοὺς τόπους, καὶ καθόλου τὴν σύνεγγυς χώραν ἅπασαν ἄκαρπον οὖσαν, μηδεμίαν ἔχειν ἀναθυμίασιν· ἐξ ὧν ἁπάντων εἰωθέναι γεννᾶσθαί τινας ἀρχὰς καὶ συστάσεις πνευμάτων. (3) Διόπερ συμπνιγοῦς περιστάσεως τὴν χέρσον ἐπεχούσης, ὅπερ ὁρῶμεν ἐπὶ τῶν νεφῶν ἐνίοτε συμβαῖνον ἐν ταῖς νοτίαις ἡμέραις, τυπουμένων ἰδεῶν παντοδαπῶν, τοῦτο γίνεσθαι καὶ περὶ τὴν Λιβύην, πολλαχῶς μορφουμένου τοῦ συμπίπτοντος ἀέρος· ὃν ταῖς μὲν ἀσθενέσι καὶ βληχραῖς αὔραις ὀχεῖσθαι μετεωριζόμενον καὶ παλμοὺς ποιοῦντα καὶ συγκρούοντα συστήμασιν ἑτέροις ὁμοίοις, νηνεμίας δ' ἐπιλαμβανούσης καθίστασθαι πρὸς τὴν γῆν, βαρὺν ὄντα καὶ τετυπωμένον ὡς ἔτυχεν· ἔπειτα μηδενὸς ὄντος τοῦ διαχέοντος προσπελάζειν τοῖς αὐτομάτως περιτυγχάνουσι τῶν ζῴων. (4) Τὰς δ' ἐφ' ἑκάτερα κινήσεις αὐτῶν φασι προαίρεσιν μὲν μηδεμίαν ἐμφαίνειν· ἐν ἀψύχῳ γὰρ ἀδύνατον ὑπάρχειν φυγὴν ἑκούσιον ἢ δίωξιν· τὰ μέντοι ζῷα λεληθότως αἴτια τῆς μεταρσίας κινήσεως γίνεσθαι· προσιόντων μὲν γὰρ αὐτῶν τὸν ὑποκείμενον ἀέρα μετὰ βίας ἀναστέλλειν, καὶ διὰ τοῦθ' ὑποχωρεῖν τὸ συνεστηκὸς εἴδωλον καὶ ποιεῖν τὴν ἔμφασιν ὑποφεύγοντος· τοῖς δ' ἀναχωροῦσι κατὰ τοὐναντίον ἐπακολουθεῖν, ἀντεστραμμένης τῆς αἰτίας, ὡς ἂν τοῦ κενοῦ καὶ τῆς ἀραιώσεως ἐπισπωμένης. (5) Διόπερ ἐοικέναι διώκοντι τοὺς ὑποχωροῦντας· ἕλκεσθαι γὰρ αὐτὸ καὶ προπίπτειν εἰς τὸ πρόσθεν ἄθρουν ὑπὸ τῆς παλιρρύμης· τοὺς δ' ὑποφεύγοντας, ὅταν ἐπιστραφῶσιν ἢ μένωσιν, εὐλόγως ὑπὸ τοῦ συνακολουθοῦντος εἰδώλου ψαύεσθαι τοῖς ὄγκοις· τοῦτο δὲ κατὰ τὴν πρὸς τὸ στερέμνιον πρόσπτωσιν περιθρύβεσθαι, καὶ πανταχόθεν προσχεόμενον καταψύχειν τὰ σώματα τῶν περιτυγχανόντων.

LII. Τούτων δ' ἡμῖν διευκρινημένων, οἰκεῖον ἂν εἴη τοῖς προειρημένοις τόποις διελθεῖν τὰ περὶ τὰς Ἀμαζόνας ἱστορούμενα τὰς γενομένας τὸ παλαιὸν κατὰ τὴν Λιβύην. Οἱ πολλοὶ γὰρ ὑπειλήφασι τὰς περὶ τὸν Θερμώδοντα ποταμὸν ἐν τῷ Πόντῳ λεγομένας κατῳκηκέναι μόνας ὑπάρξαι· τὸ δ' ἀληθὲς οὐχ οὕτως ἔχει, διὰ τὸ πολὺ προτερεῖν τοῖς χρόνοις τὰς κατὰ τὴν Λιβύην καὶ πράξεις ἀξιολόγους ἐπιτελέσασθαι. (2) Οὐκ ἀγνοοῦμεν δὲ διότι πολλοῖς τῶν ἀναγινωσκόντων ἀνήκοος φανεῖται καὶ ξένη παντελῶς ἡ περὶ τούτων ἱστορία· ἠφανισμένου γὰρ ὁλοσχερῶς τοῦ γένους τῶν Ἀμαζονίδων τούτων πολλαῖς γενεαῖς πρότερον τῶν Τρωι-

a

metum terrore percutiuntur, sed indigenæ rem usu non raro cognitam aspernantur.

LI. Insolens hoc et fabuloso commento non absimile physici nonnulli ad rationem hujusmodi revocare nituntur. (2) Aut nullis, aiunt, regio illa ventis perflatur, aut si qui flant, admodum leves sunt et infirmi. Aer quoque sæpenumero mirandum in modum quietus est et plane immobilis, quum nulla in propinquo sint nemora, nullæ convallium umbræ, nulli exsurgant colles, nihil quoque amnium majorum decurrat, nihil denique in propinquo frugum crescat, et ob id nulla evaporatio contingat: e quibus cunctis initia et concrementa flatus ventorum accipiant. (3) Quandoquidem ergo aer ita suffocatus aridum istud solum ambit, idem circa Libyam accidit, quod pluviis diebus in nubibus, variarum impressione formarum, contingere videmus: quod aer videlicet concretus in multas sese species conformet, qui a debilibus et tenuissimis auris elatus, crebroque huc illuc vibratu et collisu aliis id genus concrementis adhærescens circumvectatur; tranquillo autem vento ad terram gravitate sua subsidit, qualitercunque formatus, ut casus tulit: et dum nihil est a quo diffundatur, in quodcunque incidit animal, ei sese applicat. (4) Motus autem ille in utramque partem nullam, aiunt, voluntarii in se appetitus vim habet. Fieri enim non potest ut inanimatis vel fugiendi vel persequendi voluntas insit. Ipsa, quibus adhærent, animalia occulte motus et elevationis causam præbent: accessu enim suo aerem evidenter impellunt; ideoque simulacrum in eo concretum sensim cedit et fugientis speciem repræsentat. (5) Hinc etiam retrocedentes ratione contraria insectari videtur; quia corporibus suis inane illud ac rarum attrahunt. Nam reciproco attractionis impetu confertim in anteriora devergit. Fugientes autem sive se vertant, sive resistant, ab insequentis mole spectri, ut consentaneum est, occupantur; illud vero solido corpori offendens sese frangit, et circumfusione sui frigus corporibus affert.

LII. His ordine expositis, conveniens huic loco fuerit, quæ de Amazonibus Libyæ vetustis prodita sunt, referre. Multi enim hac persuasione decepti sunt, nullas quondam fuisse alias quam Thermodontis ad Pontum accolas. Veri autem se ratio aliter habet: quod videlicet Africanæ temporum longinquitate illas longe antecesserint atque res gesserint dignas quæ referantur. (2) Nec præterit nos, lectorum vulgo narrationem de his inauditam et prorsus alienam videri. Quum enim Amazonum harum genus multis ante Troica seculis plane exstinctum sit; at quæ circa Thermo-

κῶν, τῶν δὲ περὶ τὸν Θερμώδοντα ποταμὸν ἠκμακυιῶν μικρὸν πρὸ τούτων τῶν χρόνων, οὐκ ἀλόγως αἱ μεταγενέστεραι καὶ μᾶλλον γνωριζόμεναι τὴν δόξαν κεκληρονομήκασι τὴν τῶν παλαιῶν καὶ παντελῶς ἀγνοουμένων διὰ τὸν χρόνον ὑπὸ τῶν πλείστων. (3) Οὐ μὴν ἀλλ' ἡμεῖς εὑρίσκοντες πολλοὺς μὲν τῶν ἀρχαίων ποιητῶν τε καὶ συγγραφέων, οὐκ ὀλίγους δὲ καὶ τῶν μεταγενεστέρων μνήμην πεποιημένους αὐτῶν, ἀναγράφειν τὰς πράξεις πειρασόμεθα ἐν κεφαλαίοις ἀκολούθως Διονυσίῳ τῷ συντεταγμένῳ τὰ περὶ τοὺς Ἀργοναύτας καὶ τὸν Διόνυσον καὶ ἕτερα πολλὰ τῶν ἐν τοῖς παλαιοτάτοις χρόνοις πραχθέντων. (4) Γέγονε μὲν οὖν πλείω γένη γυναικῶν κατὰ τὴν Λιβύην μάχιμα καὶ τεθαυμασμένα μεγάλως ἐπ' ἀνδρείᾳ· τό τε γὰρ τῶν Γοργόνων ἔθνος, ἐφ' ὃ λέγεται τὸν Περσέα στρατεῦσαι, παρειλήφαμεν ἀλκῇ διαφέρον· τὸ γὰρ τὸν Διὸς μὲν υἱόν, τῶν δὲ καθ' ἑαυτὸν Ἑλλήνων ἄριστον, τελέσαι μέγιστον ἆθλον τὴν ἐπὶ ταύτας στρατείαν τεκμήριον ἄν τις λάβοι τῆς περὶ τὰς προειρημένας γυναῖκας ὑπεροχῆς τε καὶ δυνάμεως· ἥ τε τῶν νῦν ἱστορεῖσθαι μελλουσῶν ἀνδρεία παράδοξον ἔχει τὴν ὑπεροχὴν πρὸς τὰς καθ' ἡμᾶς φύσεις τῶν γυναικῶν συγκρινομένη.

LIII. Φασὶ γὰρ ὑπάρξαι τῆς Λιβύης ἐν τοῖς πρὸς ἑσπέραν μέρεσιν ἐπὶ τοῖς πέρασι τῆς οἰκουμένης ἔθνος γυναικοκρατούμενον καὶ βίον ἐζηλωκὸς οὐχ ὅμοιον τῷ παρ' ἡμῖν. Ταῖς μὲν γὰρ γυναιξὶν ἔθος εἶναι διαπονεῖν τὰ κατὰ πόλεμον, καὶ χρόνους ὡρισμένους ὀφείλειν στρατεύεσθαι, διατηρουμένης τῆς παρθενίας· διελθόντων δὲ τῶν τῆς στρατείας ἐτῶν, προσιέναι μὲν τοῖς ἀνδράσι παιδοποιίας ἕνεκα, τὰς δὲ ἀρχὰς καὶ τὰ κοινὰ διοικεῖν ἅπαντα ταύτας. (2) Τοὺς δὲ ἄνδρας ὁμοίως ταῖς παρ' ἡμῖν γαμεταῖς τὸν κατοικίδιον ἔχειν βίον, ὑπηρετοῦντας τοῖς ὑπὸ τῶν συνοικουσῶν προσταττομένοις· μὴ μετέχειν δ' αὐτοὺς μήτε στρατείας μήτ' ἀρχῆς μήτ' ἄλλης τινὸς ἐν τοῖς κοινοῖς παῤῥησίας, ἐξ ἧς ἤμελλον φρονηματισθέντες ἐπιθήσεσθαι ταῖς γυναιξί. (3) Κατὰ δὲ τὰς γενέσεις τῶν τέκνων τὰ μὲν βρέφη παραδίδοσθαι τοῖς ἀνδράσι, καὶ τούτους διατρέφειν αὐτὰ γάλακτι καὶ ἄλλοις τισὶν ἑψήμασιν οἰκείως ταῖς τῶν νηπίων ἡλικίαις· εἰ δὲ τύχοι θῆλυ γεννηθέν, ἐπικαίεσθαι αὐτοῦ τοὺς μαστούς, ἵνα μὴ μετεωρίζωνται κατὰ τοὺς τῆς ἀκμῆς χρόνους· ἐμπόδιον γὰρ οὐ τὸ τυχὸν εἶναι δοκεῖν πρὸς τὰς στρατείας τοὺς ἐξέχοντας τοῦ σώματος μαστούς· διὸ καὶ τούτων αὐτὰς ἀπεστερημένας ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων Ἀμαζόνας προσαγορεύεσθαι. (4) Μυθολογοῦσι δ' αὐτὰς ᾠκηκέναι νῆσον τὴν ἀπὸ μὲν τοῦ πρὸς δυσμὰς ὑπάρχειν αὐτὴν Ἑσπέραν προσαγορευθεῖσαν, κειμένην δὲ ἐν τῇ Τριτωνίδι λίμνῃ. Ταύτην δὲ πλησίον ὑπάρχειν τοῦ περιέχοντος τὴν γῆν Ὠκεανοῦ, προσηγορεῦσθαι δ' ἀπό τινος ἐμβάλλοντος εἰς αὐτὴν ποταμοῦ Τρίτωνος· κεῖσθαι δὲ τὴν λίμνην ταύτην πλησίον Αἰθιοπίας καὶ τοῦ παρὰ τὸν Ὠκεανὸν ὄρους, ὃ μέγιστον μὲν ὑπάρχειν τῶν ἐν τοῖς τόποις καὶ προπεπτωκὸς

dontem fluvium habitarunt, non ita diu ante ea tempora viguerint; quid miri est, si posteriores ob recentiorem notitiam prioribus in gloriæ hereditatem successerint, utpote quas maximæ hominum parti obscuras et ignotas faciat temporum vetustas? (3) Idcirco nos, quibus multi de poetis et historicis offeruntur antiquis, nec pauci ætati nostræ viciniores, qui mentionem illarum faciunt, per capita res earundem recensere studebimus, Dionysium sequentes, qui Argonautarum et Bacchi historias aliaque multa priscis temporibus gesta conscripsit. (4) In Africa ergo non unum feminarum genus, quæ fortitudine ac bellis claruerunt, exstitit. Gorgonum enim gentem, contra quam Perseus belligerasse dicitur, fortitudine præstitisse accepimus. Quanta quidem harum fuerit excellentia et potestas, inde conjecturam ceperis, quod Jovis ille filius, Græcorum omnium suæ ætatis præstantissimus, expeditionem illam maximi loco certaminis instituit. Et Amazonum, de quibus nunc historia texetur, virtus longe eminentissima est, si cum mulierum indole nostratium comparetur.

LIII. In occiduis Libyæ oris, ad habitabilis terræ fines natio quædam, ut ferunt, muliebris domini patiens et rationem vitæ nostræ prorsus disparem amplexa, quondam habitavit. Nam feminæ rebus bellicis studere et statuto tempore militiam, salva adhuc virginitate, obire solent : peractis autem militiæ annis, congrediuntur quidem cum viris sobolis procreandæ causa, sed magistratus et publica munera omnia sibi vindicant. (2) Viri autem perinde ut apud nos matronæ, rei familiaris curam gerunt, ministeria sua uxorum præceptis submittentes : nec ullam in partem vel militiæ, vel imperii, vel cujuscunque auctoritatis publicæ, qua contra muliebre jugum animos sumerent, admittuntur. (3) Quamprimum soboles in lucem edita est, viris traditur, ut lacte aliisque decoctis, quæ ætati illi conveniunt, nutriatur. Si femellam partus exhibuit, mammas illi adurunt, ne matura ætate protuberent; non leve enim militiæ impedimentum esse exstantes mammas arbitrantur : et ab harum privatione Amazonibus Græci nomen indidere. (4) Insulam eas inhabitasse fabulantur, quæ, quod ad vesperam, juxta Tritonidem scilicet paludem, sita sit, Hesperiæ nomen reportarit. Paludem hanc Oceano, qui terram ambit, vicinam esse, a fluvio quodam Tritone, qui in illam sese infundat, nuncupatam, et Æthiopiæ adjacentem, sub monte omnium istis in locis maximo inque Oceanum prominente.

εἰς τὸν Ὠκεανόν, ὀνομάζεσθαι δ' ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων Ἄτλαντα. (5) Τὴν δὲ προειρημένην νῆσον ὑπάρχειν μὲν εὐμεγέθη καὶ πλήρη καρπίμων δένδρων παντοδαπῶν, ἀφ' ὧν πορίζεσθαι τὰς τροφὰς τοὺς ἐγχωρίους· ἔχειν δ' αὐτὴν καὶ κτηνῶν πλῆθος, αἰγῶν καὶ προβάτων, ἐξ ὧν γάλα καὶ κρέα πρὸς διατροφὴν ὑπάρχειν τοῖς κεκτημένοις· σίτῳ δὲ τὸ σύνολον μὴ χρῆσθαι τὸ ἔθνος διὰ τὸ μήπω τοῦ καρποῦ τούτου τὴν χρείαν εὑρεθῆναι παρ' αὐτοῖς. (6) Τὰς δ' οὖν Ἀμαζόνας ἀλκῇ διαφερούσας καὶ πρὸς πόλεμον ὡρμημένας τὸ μὲν πρῶτον τὰς ἐν τῇ νήσῳ πόλεις καταστρέφεσθαι πλὴν τῆς ὀνομαζομένης Μήνης, ἱερᾶς δ' εἶναι νομιζομένης, ἣν κατοικεῖσθαι μὲν ὑπ' Αἰθιόπων Ἰχθυοφάγων, ἔχειν δὲ πυρὸς ἐκφυσήματα μεγάλα καὶ λίθων πολυτελῶν πλῆθος τῶν ὀνομαζομένων παρ' Ἕλλησιν ἀνθράκων καὶ σαρδίων καὶ σμαράγδων, μετὰ δὲ ταῦτα πολλοὺς τῶν πλησιοχώρων Λιβύων καὶ νομάδων καταπολεμῆσαι, καὶ κτίσαι πόλιν μεγάλην ἐντὸς τῆς Τριτωνίδος λίμνης, ἣν ἀπὸ τοῦ σχήματος ὀνομάσαι Χεῤῥόνησον.

LIV. Ἐκ δὲ ταύτης ὁρμωμένας ἐγχειρῆσαι μεγάλαις ἐπιβολαῖς, ὁρμῆς αὐταῖς ἐμπεσούσης ἐπελθεῖν πολλὰ μέρη τῆς οἰκουμένης. Ἐπὶ πρώτους δ' αὐτὰς στρατεῦσαι λέγεται τοὺς Ἀτλαντίους, ἄνδρας ἡμερωτάτους τῶν ἐν τοῖς τόποις ἐκείνοις καὶ χώραν νεμομένους εὐδαίμονα καὶ πόλεις μεγάλας· παρ' οἷς δὴ μυθολογεῖσθαί φασι τὴν τῶν θεῶν γένεσιν ὑπάρξαι πρὸς τοῖς κατὰ τὸν Ὠκεανὸν τόποις, συμφώνως τοῖς παρ' Ἕλλησι μυθολόγοις, περὶ ὧν κατὰ μέρος μικρὸν ὕστερον διέξιμεν. (2) Τῶν οὖν Ἀμαζόνων λέγεται βασιλεύουσαν Μύριναν συστήσασθαι στρατόπεδον πεζῶν μὲν τρισμυρίων, ἱππέων δὲ δισχιλίων, ζηλουμένης παρ' αὐταῖς περιττότερον ἐν τοῖς πολέμοις τῆς ἀπὸ τῶν ἱππέων χρείας. (3) Ὅπλοις δὲ χρῆσθαι σκεπαστηρίοις ὄφεων μεγάλων δοραῖς, ἐχούσης τῆς Λιβύης ταῦτα τὰ ζῷα τοῖς μεγέθεσιν ἄπιστα, ἀμυντηρίοις δὲ ξίφεσι καὶ λόγχαις, ἔτι δὲ τόξοις, οἷς μὴ μόνον ἐξ ἐναντίας βάλλειν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὰς φυγὰς τοὺς ἐπιδιώκοντας εἰς τοὐπίσω τοξεύειν εὐστόχως. (4) Ἐμβαλούσας δ' αὐτὰς εἰς τὴν τῶν Ἀτλαντίων χώραν τοὺς μὲν τὴν Κέρνην καλουμένην κατοικοῦντας παρατάξει νικῆσαι, καὶ συνεισπεσούσας τοῖς φεύγουσιν ἐντὸς τῶν τειχῶν κυριεῦσαι τῆς πόλεως· βουλομένας δὲ τῷ φόβῳ καταπλήξασθαι τοὺς περιοίκους, ὠμῶς προσενεχθῆναι τοῖς ἁλοῦσι, καὶ τοὺς μὲν ἄνδρας ἡβηδὸν ἀποσφάξαι, τέκνα δὲ καὶ γυναῖκας ἐξανδραποδισαμένας, κατασκάψαι τὴν πόλιν. (5) Τῆς δὲ περὶ τοὺς Κερναίους συμφορᾶς διαδοθείσης εἰς τοὺς ὁμοεθνεῖς, λέγεται τοὺς μὲν Ἀτλαντίους καταπλαγέντας δι' ὁμολογίας παραδοῦναι τὰς πόλεις καὶ πᾶν τὸ προσταχθὲν ποιήσειν ἐπαγγείλασθαι, τὴν δὲ βασίλισσαν Μύριναν ἐπιεικῶς αὐτοῖς προσενεχθεῖσαν, φιλίαν τε συνθέσθαι καὶ πόλιν ἀντὶ τῆς κατασκαφείσης ὁμώνυμον ἑαυτῆς κτίσαι· κατοικίσαι δ' εἰς αὐτὴν τούς τε αἰχμαλώτους καὶ τῶν ἐγχωρίων τὸν βουλόμενον. (6) Μετὰ δὲ ταῦτα τῶν Ἀτλαντίων δῶρά τε μεγαλοπρεπῆ δόν-

qui a Græcis Atlas nominatur. (5) Insula hæc, aiunt, spatiosa est et fructuosis arboribus referta multifariam; unde victus insulanis redit. Accedit huc copia armentorum caprarumque et ovium greges, quarum lacte ac carnibus possessores nutriuntur. Sed nullus frumentorum genti usus, quod is tum nondum fuerit monstratus. (6) Hæ igitur Amazones, quum fortitudine præstarent, belli cupidine excitatæ, insulæ primum urbes suæ potestatis fecerunt, præter Menam, ut vocant, pro sacra habitam, quam Æthiopes Ichthyophagi incolunt, magnis ignium exhalationibus æstuantem lapidumque pretiosorum, quos Græci anthraces, id est carbunculos, sardiosque et smaragdos vocant, divitem. Post hæc compluribus in vicinia Afrorum et Numidarum debellatis, in Tritonidis lacu urbem condiderunt, cui a figura Chersonesi nomen impositum.

LIV. Inde res magnas aggressæ, animi impetu sic exstimulante, multas orbis partes invasere. Initiumque belli factum in Atlanteos, homines horum locorum mitissimos terramque fortunatam cum urbibus non exiguis sortitos: apud quos primum diis ortum contigisse, in vicinis scilicet Oceani locis, perinde ut Græci fabulantur, de quibus particulatim paullo inferius dicemus. (2) Quum ergo Myrina Amazonibus imperitaret, exercitum tricies mille peditum, et bis mille [?] equitum (nam accuratius rei equestri studium propter usum in bellis adhibebant) confecit. (3) Arma, quibus se protegerent, erant serpentum magnorum exuviæ: feris enim hisce magnitudine incredibili Africa redundat: quibus autem vim hostilem propulsarent, gladii et lanceæ arcusque. His non solum adversos impetere, sed in fugam persequentes etiam retrorsæ certo ictu ferire noverant. (4) Tum Atlantidum terras bello adortæ, eos, qui Cernen incolunt, acie superarunt, et cum promiscua fugientium turba mœnibus illapsæ urbem occuparunt. Ut autem vicinis incuterent terrorem, atrocius in expugnatos sævitum est. Virilem enim sexum armis gerendis aptum omnem trucidarunt, et feminas cum liberis, destructa urbe, in captivitatem abduxerunt. (5) Fama de Cernæorum clade per totam gentem didita, Atlantei ceteri formidine perculsi, cum pacto imperata faciendi urbium deditionem fecerunt. Cum his ergo clementer egit Myrina, amicitiaque cum eis pacta, pro exciso aliud sui nominis oppidum exstruxit, in quod captivos et quicunque popularium sese aggregare vellet, collocavit. (6) Sub hæc quum magnificis Atlantei muneribus reginam donarent, et eximios illi publice hono-

των αὐτῇ καὶ τιμὰς ἀξιολόγους κοινῇ ψηφισαμένων, ἀποδέξασθαί τε τὴν φιλανθρωπίαν αὐτῶν καὶ προσεπαγγείλασθαι τὸ ἔθνος εὐεργετήσειν. (7) Τῶν δ' ἐγχωρίων πεπολεμημένων πολλάκις ὑπὸ τῶν ὀνομαζομένων Γοργόνων, οὐσῶν πλησιοχώρων, καὶ τὸ σύνολον ἔφεδρον ἐχόντων τοῦτο τὸ ἔθνος, φασὶν ἀξιωθεῖσαν τὴν Μύριναν ὑπὸ τῶν Ἀτλαντίων ἐμβαλεῖν εἰς τὴν χώραν τῶν προειρημένων. Ἀντιταξαμένων δὲ τῶν Γοργόνων γενέσθαι καρτερὰν μάχην, καὶ τὰς Ἀμαζόνας ἐπὶ τοῦ προτερήματος γενομένας ἀνελεῖν μὲν τῶν ἀντιταχθεισῶν παμπληθεῖς, ζωγρῆσαι δ' οὐκ ἐλάττους τῶν τρισχιλίων· τῶν δ' ἄλλων εἴς τινα δρυμώδη τόπον συμφυγουσῶν ἐπιβαλέσθαι μὲν τὴν Μύριναν ἐμπρῆσαι τὴν ὕλην, σπεύδουσαν ἄρδην ἀνελεῖν τὸ ἔθνος, οὐ δυνηθεῖσαν δὲ κρατῆσαι τῆς ἐπιβολῆς, ἐπανελθεῖν ἐπὶ τοὺς ὅρους τῆς χώρας.

LV. Τῶν δὲ Ἀμαζόνων νυκτὸς τὰ περὶ τὰς φυλακὰς ῥαθυμουσῶν διὰ τὴν εὐημερίαν, ἐπιθεμένας τὰς αἰχμαλωτίδας, σπασαμένας τὰ ξίφη τῶν δοκουσῶν κεκρατηκέναι πολλὰς ἀνελεῖν· τέλος δὲ τοῦ πλήθους αὐτὰς πανταχόθεν περιχυθέντος, εὐγενῶς μαχομένας ἁπάσας κατακοπῆναι. (2) Τὴν δὲ Μύριναν θάψασαν τὰς ἀναιρεθείσας τῶν συστρατευουσῶν ἐν τρισὶ πυραῖς χωμάτων μεγάλων ἐπιστῆσαι τάφους τρεῖς, οὓς μέχρι τοῦ νῦν Ἀμαζόνων σωροὺς ὀνομάζεσθαι. (3) Τὰς δὲ Γοργόνας ἐν τοῖς ὕστερον χρόνοις αὐξηθείσας πάλιν ὑπὸ Περσέως τοῦ Διὸς καταπολεμηθῆναι καθ' ὃν χρόνον ἐβασίλευεν αὐτῶν Μέδουσα· τὸ δὲ τελευταῖον ὑφ' Ἡρακλέους ἄρδην ἀναιρεθῆναι ταύτας τε καὶ τὸ τῶν Ἀμαζόνων ἔθνος, καθ' ὃν καιρὸν τοὺς πρὸς ἑσπέραν τόπους ἐπελθὼν ἔθετο τὰς ἐπὶ τῆς Λιβύης στήλας, δεινὸν ἡγούμενος, εἰ προελόμενος τὸ γένος κοινῇ τῶν ἀνθρώπων εὐεργετεῖν περιόψεταί τινα τῶν ἐθνῶν γυναικοκρατούμενα. (4) Λέγεται δὲ καὶ τὴν Τριτωνίδα λίμνην σεισμῶν γενομένων ἀφανισθῆναι, ῥαγέντων αὐτῆς τῶν πρὸς τὸν Ὠκεανὸν μερῶν κεκλιμένων. Τὴν δὲ Μύριναν φασι τῆς τε Λιβύης τὴν πλείστην ἐπελθεῖν, καὶ παραβαλοῦσαν εἰς Αἴγυπτον πρὸς μὲν Ὧρον τὸν Ἴσιδος βασιλεύοντα τότε τῆς Αἰγύπτου φιλίαν συνθέσθαι, πρὸς δὲ Ἄραβας διαπολεμήσασαν, καὶ πολλοὺς αὐτῶν ἀνελοῦσαν, τὴν μὲν Συρίαν καταστρέψασθαι, τῶν δὲ Κιλίκων ἀπαντησάντων αὐτῇ μετὰ δώρων καὶ τὸ κελευόμενον ποιήσειν ὁμολογούντων, ἐλευθέρους ἀφεῖναι τοὺς ἑκουσίως προσχωρήσαντας, οὓς ἀπὸ ταύτης τῆς αἰτίας μέχρι τοῦ νῦν Ἐλευθεροκίλικας καλεῖσθαι. (5) Καταπολεμῆσαι δ' αὐτὴν καὶ τὰ περὶ τὸν Ταῦρον ἔθνη, διάφορα ταῖς ἀλκαῖς ὄντα, καὶ διὰ Φρυγίας τῆς μεγάλης ἐπὶ θάλατταν καταβῆναι· ἑξῆς δὲ τὴν παραθαλάττιον χώραν προσαγαγομένην ὅρους θέσθαι τῆς στρατείας τὸν Κάϊκον ποταμόν. (6) Τῆς δὲ δορικτήτου χώρας ἐκλεξαμένην τοὺς εὐθέτους τόπους εἰς πόλεων κτίσεις, οἰκοδομῆσαι πλείους πόλεις, καὶ τούτων ὁμώνυμον μίαν ἑαυτῇ κτίσαι, τὰς δ' ἄλλας ἀπὸ τῶν τὰς ἡγεμονίας τὰς μεγίστας ἐχουσῶν, Κύμην, Πιτάνην, Πριήνην. (7) Ταύτας μὲν οὖν οἰκίσαι παρὰ

res sciscerent: humanitatem istam non modo acceptam habuit, sed etiam bene se de gente ipsorum merituram promisit. (7) Quum itaque hi sæpenumero a Gorgonum, ut vocantur, gente vicina et æmula infestarentur; Myrina precibus Atlanteorum gratificans, armata Gorgonum terras manu invadit, collatisque signis asperum initur prœlium: in quo superiores factæ Amazones, plurimas hostium occidunt, nec tribus millibus pauciores capiunt. Quumque reliquæ in saltuosa refugissent loca, Myrina funditus exstirpare gentem properans, silvam incendere conatur. Quod quum non succederet, ad confinia regni sui copias reducit.

LV. Ibi quum ob res bene gestas negligentius excubiæ agerentur, captivæ, extractis victricium gladiis, multas trucidant: sed postremo a multitudine undique circumfusa strenue pugnantes ad internecionem cæduntur. (2) Tum Myrina interfectas belli socias tribus pyris funerat, totidemque busta, magnis excitatis aggeribus, educit, qui etiamnum Amazonum tumuli vocantur. (3) Gorgonum tamen etiam post magna fuit potentia, donec, imperante Medusa, Perseus Jovis filius iterum eas debellavit. Tandem et ipsæ et gens Amazonum internecione deletæ sunt ab Hercule, quum ad occiduas profectus plagas, columnas in Africa posuit. Nec enim patiendum videbatur ei, qui de tota mortalium gente bene mereri studeret, diutius superesse nationes muliebri imperio subjectas. (4) Tritonidem quoque paludem, dehiscente versus Oceanum tractu, per terræ motum abolitam esse dicunt. Myrina porro, aiunt, maximam Africæ partem obivit, et in Ægyptum profecta cum Horo Isidis filio, tum rerum potito, amicitiam inivit. Bello etiam Arabibus illato, multos interemit; subactaque jam Syria, Cilices cum muneribus ei occurrunt, ad jussa faciendum parati: quos, quia sponte se fidei ipsius permitterent, liberos esse jussit; eamque ob causam etiamnum Eleutherocilices appellantur. (5) Hinc perdomitis ad Taurum nationibus robore corporis et animi valentibus, per Phrygiam majorem ad mare descendit; subjunctaque regione maritima, Caicum amnem militiæ finem statuit. (6) De terris autem bello acquisitis opportunas habitationi deligens complures ibi urbes, unamque suo nomine celebrem ædificavit. Ceteras a præcipuis copiarum ducibus, quippe Cymen, Pitanen, Prienen, denominavit. (7) Has quidem

θάλατταν, ἄλλας δὲ πλείους ἐν τοῖς πρὸς μεσόγειον ἀνήκουσι τόποις. Κατασχεῖν δ' αὐτὴν καὶ τῶν νήσων τινάς, καὶ μάλιστα τὴν Λέσβον, ἐν ᾗ κτίσαι πόλιν Μυτιλήνην ὁμώνυμον τῇ μετεχούσῃ τῆς στρατείας ἀδελφῇ. (8) Ἔπειτα καὶ τῶν ἄλλων νήσων τινὰς καταστρεφομένην χειμασθῆναι, καὶ ποιησαμένην τῇ μητρὶ τῶν θεῶν εὐχὰς ὑπὲρ τῆς σωτηρίας, προσενεχθῆναι νήσῳ τινὶ τῶν ἐρήμων· ταύτην δὲ κατά τινα ἐν τοῖς ὀνείροις φαντασίαν καθιερῶσαι τῇ προειρημένῃ θεῷ καὶ βωμοὺς ἱδρύσασθαι καὶ θυσίας μεγαλοπρεπεῖς ἐπιτελέσαι· ὀνομάσαι δ' αὐτὴν Σαμοθράκην, ὅπερ εἶναι μεθερμηνευόμενον εἰς τὴν Ἑλληνικὴν διάλεκτον ἱερὰν νῆσον· ἔνιοι δὲ τῶν ἱστορικῶν λέγουσι τὸ πρὸ τοῦ Σάμον καλουμένην αὐτὴν ὑπὸ τῶν κατοικούντων ἐν αὐτῇ ποτε Θρᾳκῶν Σαμοθράκην ὀνομασθῆναι. (9) Οὐ μὴν ἀλλὰ τῶν Ἀμαζόνων ἐπανελθουσῶν εἰς τὴν ἤπειρον μυθολογοῦσι τὴν μητέρα τῶν θεῶν εὐαρεστηθεῖσαν τῇ νήσῳ ἄλλους τέ τινας ἐν αὐτῇ κατοικίσαι καὶ τοὺς ἑαυτῆς υἱοὺς τοὺς ὀνομαζομένους Κορύβαντας· ἐξ οὗ δ' εἰσὶ πατρὸς ἐν ἀπορρήτῳ κατὰ τὴν τελετὴν παραδίδοσθαι· καταδεῖξαι δὲ καὶ τὰ νῦν ἐν αὐτῇ συντελούμενα μυστήρια καὶ τὸ τέμενος ἄσυλον νομοθετῆσαι. (10) Περὶ δὲ τούτους τοὺς χρόνους Μόψον τὸν Θρᾷκα φυγάδα γενόμενον ὑπὸ Λυκούργου τοῦ βασιλέως τῶν Θρᾳκῶν ἐμβαλεῖν εἰς τὴν χώραν τῶν Ἀμαζόνων μετὰ στρατιᾶς τῆς συνεκπεσούσης αὐτῷ· συστρατεῦσαι δὲ καὶ Σίπυλον τῷ Μόψῳ τὸν Σκύθην, πεφυγαδευμένον ὁμοίως ἐκ τῆς ὁμόρου τῇ Θρᾴκῃ Σκυθίας. (11) Γενομένης δὲ παρατάξεως, καὶ τῶν περὶ τὸν Σίπυλον καὶ Μόψον προτερησάντων, τήν τε βασίλισσαν τῶν Ἀμαζόνων Μύριναν ἀναιρεθῆναι καὶ τῶν ἄλλων τὰς πλείους. Τοῦ δὲ χρόνου προβαίνοντος, καὶ κατὰ τὰς μάχας ἀεὶ τῶν Θρᾳκῶν ἐπικρατούντων, τὸ τελευταῖον τὰς περιλειφθείσας τῶν Ἀμαζόνων ἀνακάμψαι πάλιν εἰς Λιβύην· καὶ τὴν μὲν στρατείαν τῶν ἀπὸ Λιβύης Ἀμαζόνων μυθολογοῦσι τοιοῦτο λαβεῖν τὸ πέρας.

LVI. Ἡμεῖς δ' ἐπειδὴ περὶ τῶν Ἀτλαντίων ἐμνήσθημεν, οὐκ ἀνοίκειον ἡγούμεθα διελθεῖν τὰ μυθολογούμενα παρ' αὐτοῖς περὶ τῆς τῶν θεῶν γενέσεως, διὰ τὸ μὴ πολὺ διαλλάττειν αὐτὰ τῶν μυθολογουμένων παρ' Ἕλλησιν. (2) Οἱ τοίνυν Ἀτλάντιοι τοὺς παρὰ τὸν Ὠκεανὸν τόπους κατοικοῦντες καὶ χώραν εὐδαίμονα νεμόμενοι πολὺ μὲν εὐσεβείᾳ καὶ φιλανθρωπίᾳ τῇ πρὸς τοὺς ξένους δοκοῦσι διαφέρειν τῶν πλησιοχώρων, τὴν δὲ γένεσιν τῶν θεῶν παρ' αὐτοῖς γενέσθαι φασί· συμφωνεῖν δὲ τοῖς λεγομένοις ὑπ' αὐτῶν καὶ τὸν ἐπιφανέστατον τῶν παρ' Ἕλλησι ποιητῶν ἐν οἷς παρεισάγει τὴν Ἥραν λέγουσαν

εἶμι γὰρ ὀψομένη πολυφόρβου πείρατα γαίης,
Ὠκεανόν τε θεῶν γένεσιν καὶ μητέρα Τηθύν.

(3) Μυθολογοῦσι δὲ πρῶτον παρ' αὐτοῖς Οὐρανὸν βασιλεῦσαι καὶ τοὺς ἀνθρώπους σποράδην οἰκοῦντας συναγαγεῖν εἰς πόλεως περίβολον, καὶ τῆς μὲν ἀνομίας

ad mare, alias vero plures in mediterraneis exstruxit. Occupavit etiam insularum nonnullas, inprimis Lesbum, in qua germanæ suæ commilitantis nomine Mytilenen condidit. (8) Deinde quum alias quoque insulas subjungere vellet, tempestate affligitur. Ibi votis Matri deûm pro salute nuncupatis, desertæ cuidam insulæ appellitur. Hanc, per somnium admonita, deæ quam diximus consecrat, structisque illic aris, sacra magnifica peragit. Nominavit eam Samothracen, quod Græce translatum insulam sacram significet. Sunt tamen inter historicos, qui scribunt, Samon antea vocitatam a Thracibus incolis Samothraces nomen accepisse. (9) Postea vero, Amazonibus in continentem reversis, Deûm Matrem insula hac oblectatam quum alios in ea collocasse fabulantur, tum filios suos Corybantes. Quo hi sint patre, in arcanis mysteriorum sacris traditur. Eadem mysteria, quæ nunc ibi celebrantur, docuit, et lucum ibi inviolabilem instituit. (10) Sub hæc tempora Mopsus Thrax a Lycurgo Thracum rege in exsilium actus cum exercitu exilii socio Amazonum fines invasit. Comes expeditionis erat Sipylus, et ipse e vicina Thraciæ Scythia expulsus. (11) Prœlio conserto, Sipylus et Mopsus vincunt, et Myrina Amazonum regina cum maxima exercitus parte cadit. Progressu temporis quum frequentibus Thraces prœliis evaderent superiores, postremo quod gentis Amazoniæ ibi reliquum erat, in Libyam remeavit. Talem igitur expeditionis Amazonum ex Africa finem fuisse memoratur.

LVI. Jam, postquam de Atlanteis mentio facta est, non alienum ducimus adjungere quæ de ortu deorum fabulose narrant, quum a Græcorum fabulis non multum dissonent. (2) Atlantei ergo Oceani accolæ et felicis terræ possessores pietate singulari atque hospitalitate omnes finitimos anteire existimantur. Et hi deos apud se natos esse gloriantur. Cui assertioni illustrissimum Græcorum poetam adstipulari dicunt, ubi Junonem sic interloquentem fingat:

Longinquos abeo fines invisere terræ,
Oceanum Tethynque patremque deorum.

(3) Primum sibi regem fuisse Uranum (i. e. Cœlum) perhibent; qui homines sparsim habitantes intra urbis pomeria coegit, et ab exlege belluinoque vivendi more cohibitos mi-

καὶ τοῦ θηριώδους βίου παῦσαι τοὺς ὑπακούοντας, εὑρόντα τὰς τῶν ἡμέρων καρπῶν χρείας καὶ παραθέσεις καὶ τῶν ἄλλων χρησίμων οὐκ ὀλίγα· κατακτήσασθαι δ' αὐτὸν καὶ τῆς οἰκουμένης τὴν πλείστην, καὶ μάλιστα τοὺς πρὸς τὴν ἑσπέραν καὶ τὴν ἄρκτον τόπους. (4) Τῶν δὲ ἄστρων γενόμενον ἐπιμελῆ παρατηρητὴν πολλὰ προλέγειν τῶν κατὰ τὸν κόσμον μελλόντων γίνεσθαι· εἰσηγήσασθαι δὲ τοῖς ὄχλοις τὸν μὲν ἐνιαυτὸν ἀπὸ τῆς τοῦ ἡλίου κινήσεως, τοὺς δὲ μῆνας ἀπὸ τῆς σελήνης, καὶ τὰς κατ' ἔτος ἕκαστον ὥρας διδάξαι. (5) Διὸ καὶ τοὺς πολλούς, ἀγνοοῦντας μὲν τὴν τῶν ἄστρων αἰώνιον τάξιν, θαυμάζοντας δὲ τὰ γινόμενα κατὰ τὰς προῤῥήσεις, ὑπολαβεῖν τὸν τούτων εἰσηγητὴν θείας μετέχειν φύσεως, μετὰ δὲ τὴν ἐξ ἀνθρώπων αὐτοῦ μετάστασιν διά τε τὰς εὐεργεσίας καὶ τὴν τῶν ἄστρων ἐπίγνωσιν ἀθανάτους τιμὰς ἀπονεῖμαι· μεταγαγεῖν δ' αὐτοῦ τὴν προσηγορίαν ἐπὶ τὸν κόσμον, ἅμα μὲν τῷ δοκεῖν οἰκείως ἐσχηκέναι πρὸς τὰς τῶν ἄστρων ἐπιτολάς τε καὶ δύσεις καὶ τἄλλα τὰ γινόμενα περὶ τὸν κόσμον, ἅμα δὲ τῷ μεγέθει τῶν τιμῶν ὑπερβάλλειν τὰς εὐεργεσίας, καὶ πρὸς τὸν αἰῶνα βασιλέα τῶν ὅλων αὐτὸν ἀναγορεύσαντας.

LVII. Οὐρανοῦ δὲ μυθολογοῦσι γενέσθαι παῖδας ἐκ πλειόνων γυναικῶν πέντε πρὸς τοῖς τετταράκοντα· καὶ τούτων ὀκτωκαίδεκα λέγουσιν ὑπάρχειν ἐκ Τιταίας, ὄνομα μὲν ἴδιον ἔχοντας ἑκάστους, κοινῇ δὲ πάντας ἀπὸ τῆς μητρὸς ὀνομαζομένους Τιτᾶνας. (2) Τὴν δὲ Τιταίαν, σώφρονα οὖσαν καὶ πολλῶν ἀγαθῶν αἰτίαν γενομένην τοῖς λαοῖς, ἀποθεωθῆναι μετὰ τὴν τελευτὴν ὑπὸ τῶν εὖ παθόντων Γῆν μετονομασθεῖσαν. Γενέσθαι δ' αὐτῶν καὶ θυγατέρας, ὧν εἶναι δύο τὰς πρεσβυτάτας πολὺ τῶν ἄλλων ἐπιφανεστάτας, τήν τε καλουμένην Βασίλειαν καὶ Ῥέαν τὴν ὑπ' ἐνίων Πανδώραν ὀνομασθεῖσαν. (3) Τούτων δὲ τὴν μὲν Βασίλειαν, πρεσβυτάτην οὖσαν καὶ σωφροσύνῃ τε καὶ συνέσει πολὺ τῶν ἄλλων διαφέρουσαν, ἐκθρέψαι πάντας τοὺς ἀδελφοὺς κοινῇ μητρὸς εὔνοιαν παρεχομένην· διὸ καὶ μεγάλην μητέρα προσαγορευθῆναι. Μετὰ δὲ τὴν τοῦ πατρὸς ἐξ ἀνθρώπων εἰς θεοὺς μετάστασιν συγχωρούντων τῶν ὄχλων καὶ τῶν ἀδελφῶν διαδέξασθαι τὴν βασιλείαν παρθένον οὖσαν, ἔτι δὲ καὶ διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς σωφροσύνης οὐδενὶ συνοικῆσαι βουληθεῖσαν· ὕστερον δὲ βουλομένην διαδόχους τῆς βασιλείας ἀπολιπεῖν υἱούς, Ὑπερίονι συνοικῆσαι τῶν ἀδελφῶν ἑνί, πρὸς ὃν οἰκειότατα διέκειτο. (4) Γενομένων δ' αὐτῇ δύο τέκνων, Ἡλίου καὶ Σελήνης, καὶ θαυμαζομένων ἐπὶ τῷ κάλλει καὶ τῇ σωφροσύνῃ, φασὶ τοὺς ἀδελφοὺς ταύτῃ μὲν ἐπ' εὐτεκνίᾳ φθονοῦντας, τὸν δ' Ὑπερίονα φοβηθέντας μήποτε τὴν βασιλείαν εἰς αὑτὸν περισπάσῃ, πρᾶξιν ἐπιτελέσασθαι παντελῶς ἀνόσιον. (5) Συνωμοσίαν γὰρ ποιησαμένους τὸν μὲν Ὑπερίονα κατασφάξαι, τὸν δ' Ἥλιον ὄντα παῖδα τὴν ἡλικίαν εἰς τὸν Ἠριδανὸν ποταμὸν ἐμβαλόντας ἀποπνῖξαι· καταφανοῦς δὲ γενομένης τῆς ἀτυχίας, τὴν μὲν Σελήνην φιλάδελφον

tiorum fructuum usum et asservationem docuit, aliaque non pauca vitæ præsidia invenit. Is maximam orbis partem, inprimis vero quæ ad occasum et septemtriones spectant, in potestate habuit. (4) Quumque siderum observationi impense deditus esset, multa in cœlo eventura prædixit; ex motu solis anni rationem vulgo patefecit; menses quoque ex cursu lunæ, et certas singulis annis horas definivit. (5) Ideo quum plebs, de perpetuo astrorum ordine nondum edocta, prædictorum eventuum certitudinem admiraretur, opinio inolevit, vatem illum naturæ divinæ consortem esse, rebusque humanis exempto ob merita et astrorum scientiam divinos honores tribuerunt. Nomen autem ejus ad cœlum transtulerunt, tum quod ortus occasusque siderum et alia in cœlo contingentia familiariter novisse putaretur, tum ut per omne seculum universi regem eum appellantes honorum magnitudine merita ejus exsuperarent.

LVII. E pluribus Urano [seu Cœlo] uxoribus natos ferunt liberos quadraginta quinque, horumque duodeviginti ex Titæa: quorum cuique proprium quidem nomen erat, sed commune omnes cognomen Titanum a matre usurpabant. (2) Titæa autem, quod et prudentia et meritis erga populum excelleret, post fata inter deos ab his, quos beneficiis sibi obligarat, recensita fuit, et Telluris nomen accepit. Filias etiam susceperunt, quarum duæ natu maximæ præ ceteris inclaruerunt, Basilea [Regina Latinis] et Rhea, Pandora nonnullis dicta. (3) Basilea, tum ætate, tum castimonia et prudentia ceteris præstantior, materna fratres benevolentia complexa omnes enutrivit, et ob id Magnæ matris nomen est adepta. Hæc post patris ad deos ab hominibus transitum populi fratrumque suffragiis regiam potestatem accepit, virgo adhuc, quum præ eximiæ castitatis studio nulli voluisset nubere. Sed tamen postmodum ex se genitos regni heredes relinquere cupiens, ab Hyperione fratrum uno, quem apprime diligebat, domum ducta fuit. (4) E quo quum duo essent ei liberi, Helius et Selene, qui formæ venustate castique pudoris decore in admirationem sui cunctos rapiebant; fratres ejus partim invidia ob sobolis felicitatem, partim metu, ne regnum ad se pertraheret Hyperion, nefarium peregerunt facinus. (5) Nam conjuratione inita Hyperionem obtruncant, Heliumque, adhuc puerum, in Eridano demersum suffocant. Qua calamitate patefacta, Selene impense fratrem amans, de tecto se dat præcipitem:

οὖσαν καθ' ὑπερβολὴν ἀπὸ τοῦ τέγους ἑαυτὴν ῥῖψαι, τὴν δὲ μητέρα ζητοῦσαν τὸ σῶμα παρὰ τὸν ποταμὸν σύγκοπον γενέσθαι, καὶ κατενεχθεῖσαν εἰς ὕπνον ἰδεῖν ὄψιν, καθ' ἣν ἔδοξεν ἐπιστάντα τὸν Ἥλιον παρακαλεῖν αὐτὴν μὴ θρηνεῖν τὸν τῶν τέκνων θάνατον· τοὺς μὲν γὰρ Τιτᾶνας τεύξεσθαι τῆς προσηκούσης τιμωρίας, ἑαυτὸν δὲ καὶ τὴν ἀδελφὴν εἰς ἀθανάτους φύσεις μετασχηματισθήσεσθαι θείᾳ τινὶ προνοίᾳ· ὀνομασθήσεσθαι γὰρ ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ἥλιον μὲν τὸ πρότερον ἐν οὐρανῷ πῦρ ἱερὸν καλούμενον, σελήνην δὲ τὴν μήνην προσαγορευομένην. (6) Διεγερθεῖσαν δὲ τοῖς ὄχλοις τόν τε ὄνειρον καὶ τὰ περὶ αὐτὴν ἀτυχήματα διελθοῦσαν ἀξιῶσαι τοῖς μὲν τετελευτηκόσιν ἀπονεῖμαι τιμὰς ἰσοθέους, τοῦ δὲ αὐτῆς σώματος μηκέτι μηδένα θιγεῖν. (7) Μετὰ δὲ ταῦτα ἐμμανῆ γενομένην καὶ τῶν τῆς θυγατρὸς παιγνίων τὰ δυνάμενα ψόφον ἐπιτελεῖν ἁρπάσασαν πλανᾶσθαι κατὰ τὴν χώραν, καταλελυμένην μὲν τὰς τρίχας, τῷ δὲ διὰ τῶν τυμπάνων καὶ κυμβάλων ψόφῳ ἐνθεάζουσαν, ὥστε καταπλήττεσθαι τοὺς ὁρῶντας. (8) Πάντων δὲ τὸ περὶ αὐτὴν πάθος ἐλεούντων, καί τινων ἀντεχομένων τοῦ σώματος, ἐπιγενέσθαι πλῆθος ὄμβρου καὶ συνεχεῖς κεραυνῶν πτώσεις· ἐνταῦθα δὲ τὴν μὲν Βασίλειαν ἀφανῆ γενέσθαι, τοὺς δ' ὄχλους θαυμάσαντας τὴν περιπέτειαν τὸν μὲν Ἥλιον καὶ τὴν Σελήνην τῇ προσηγορίᾳ καὶ ταῖς τιμαῖς μεταγαγεῖν ἐπὶ τὰ κατ' οὐρανὸν ἄστρα, τὴν δὲ μητέρα τούτων θεόν τε νομίσαι καὶ βωμοὺς ἱδρύσασθαι, καὶ ταῖς διὰ τῶν τυμπάνων καὶ κυμβάλων ἐνεργείαις καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ἀπομιμουμένους τὰ περὶ αὐτὴν συμβάντα θυσίας καὶ τὰς ἄλλας τιμὰς ἀπονεῖμαι.

LVIII. Παραδέδοται δὲ τῆς θεοῦ ταύτης καὶ κατὰ τὴν Φρυγίαν γένεσις. Οἱ γὰρ ἐγχώριοι μυθολογοῦσι τὸ παλαιὸν γενέσθαι βασιλέα Φρυγίας καὶ Λυδίας Μήονα· γήμαντα δὲ Δινδύμην γεννῆσαι μὲν παιδίον θῆλυ, τρέφειν δ' αὐτὸ μὴ βουλόμενον εἰς ὄρος ἐκθεῖναι τὸ προσαγορευόμενον Κύβελον. Ἐνταῦθα τῷ παιδίῳ κατά τινα θείαν πρόνοιαν τὰς παρδάλεις καί τινα τῶν ἄλλων τῶν ἀλκῇ διαφερόντων θηρίων παρέχεσθαι τὴν θηλὴν καὶ διατρέφειν. (2) Γύναια δέ τινα παρὰ τὸν τόπον ποιμαίνοντα κατιδεῖν τὸ γινόμενον, καὶ θαυμάσαντα τὴν περιπέτειαν ἀνελέσθαι τὸ βρέφος, καὶ προσαγορεῦσαι Κυβέλην ἀπὸ τοῦ τόπου. Αὐξομένην δὲ τὴν παῖδα τῷ τε κάλλει καὶ σωφροσύνῃ διενεγκεῖν, ἔτι δὲ συνέσει γενέσθαι θαυμαστήν. Τήν τε γὰρ πολυκάλαμον σύριγγα πρώτην ἐπινοῆσαι καὶ πρὸς τὰς παιδιὰς καὶ χορείας εὑρεῖν κύμβαλα καὶ τύμπανα, πρὸς δὲ τούτοις καθαρμοὺς τῶν νοσούντων κτηνῶν τε καὶ νηπίων παίδων εἰσηγήσασθαι· (3) διὸ καὶ τῶν βρεφῶν ταῖς ἐπῳδαῖς σωζομένων καὶ τῶν πλείστων ὑπ' αὐτῆς ἐναγκαλιζομένων, διὰ τὴν εἰς ταῦτα σπουδὴν καὶ φιλοστοργίαν ὑπὸ πάντων αὐτὴν ὀρείαν μητέρα προσαγορευθῆναι. Συναναστρέφεσθαι δ' αὐτῇ καὶ φιλίαν ἔχειν ἐπὶ πλέον φασὶ Μαρσύαν τὸν Φρύγα, θαυμαζόμενον ἐπὶ συνέσει καὶ σωφροσύνῃ. Καὶ τῆς μὲν συνέσεως τεκμήριον λαμβά-

et mater, dum in amnis ripa filium investigat, animi deliquio affecta, in somnis Helium videt adstantem cum hac consolatione, ne ob interitum liberorum nimio se luctu affligat. Meritum enim Titanes supplicium expensuros; se vero et germanam in naturas immortales providentia divina transformatum iri, ut, qui prius sacer in cœlo ignis vocatus sit, nunc Helius [Sol] appelletur, et quæ antehac Mene fuerit, nunc Selenes [Lunæ] nomine veniat. (6) Experrecta quum et somnium et infortunium multitudini exposuisset, contendit ab illis, ut deorum cultu defunctos venerentur; suum vero corpus nemo posthac contingat. (7) Mox insaniens arreptis filiæ crepundiis, per terram sparsis crinibus divagabatur, et cum tympanorum cymbalorumque strepitu lymphantis more discursitans magnum videntibus horrorem incutiebat. (8) Quumque omnes miseratio tam acerbi casus incederet, et nonnulli corpori manus admoverent, ingens subito imbrium fulminumque procella oritur. Et tum Basilea postremum in terris visa fuit. Populus autem, prodigium hoc admiratus, Helium et Selenen [Solem et Lunam] quum nomine tum honore inter cœli sidera retulit; matri vero quam pro dea habebat, altaria exstruxit, tympanorumque ictu et cymbalorum tinnitu nec non aliorum, quæ circa ipsam evenerant, imitatione sacra et honores ejus peregit.

LVIII. Natales tamen deæ hujus etiam Phrygiæ adscribuntur. Incolæ enim hujus regionis in Phrygia quondam et Lydia Mæonem regnasse memorant, qui, accepta in matrimonium Dindyma, feminei sexus prolem ex ea genuit; quam quum alere nollet, in Cybelo monte exposuit. Ibi numinis providentia pardales et quædam aliæ ferocissimarum bestiarum uberibus infantem admotis nutricavere. (2) Mulieres autem quædam illic pascentes, quum quid fieret animadvertissent, insolentem rei modum demiratæ infantem tollunt et Cybelen a loco nominant. Puella viribus et annis aucta, pulchritudine et continentia ingeniique vigore mirifice excelluit. Nam fistulam multis contextam calamis cymbalaque et tympana ad lusum choreasque princeps invenit. Ad hæc pecorum et infantium morbos purgationibus abigere docuit. (3) Ob singularem igitur diligentiam et benevolæ mentis affectionem erga pueros, quos per incantationes sanitati redderet et crebro in ulnis foveret, Montana mater appellata fuit. Frequens circa illam Phryx ille Marsyas, primusque inter necessarios erat. Mira in homine isto sollertia et castitas. De sollertia inde conjectu-

νουσι τὸ μιμήσασθαι τοὺς φθόγγους τῆς πολυκαλάμου σύριγγος καὶ μετενεγκεῖν ἐπὶ τοὺς αὐλοὺς τὴν ὅλην ἁρμονίαν· τῆς δὲ σωφροσύνης σημεῖον εἶναί φασι τὸ μέχρι τῆς τελευτῆς ἀπείρατον γενέσθαι τῶν ἀφροδισίων. (4) Τὴν οὖν Κυβέλην εἰς ἀκμὴν ἡλικίας ἐλθοῦσαν ἀγαπῆσαι τῶν ἐγχωρίων τινὰ νεανίσκον τὸν προσαγορευόμενον μὲν Ἄττιν, ὕστερον δ' ἐπικληθέντα Πάπαν· συνελθοῦσαν δ' εἰς ὁμιλίαν αὐτῷ λάθρᾳ καὶ γενομένην ἔγκυον ἐπιγνωσθῆναι κατὰ τοῦτον τὸν καιρὸν ὑπὸ τῶν γονέων.

LIX. Διόπερ ἀναχθείσης αὐτῆς εἰς τὰ βασίλεια, καὶ τοῦ πατρὸς τὸ μὲν πρῶτον ὡς παρθένον προσδεξαμένου, μετὰ δὲ ταῦτα γνόντος τὴν φθοράν, καὶ τάς τε τροφοὺς καὶ τὸν Ἄττιν ἀνελόντος καὶ τὰ σώματα ἐκρίψαντος ἄταφα, φασὶ τὴν Κυβέλην διὰ τὴν πρὸς τὸ μειράκιον φιλοστοργίαν καὶ τὴν ἐπὶ ταῖς τροφοῖς λύπην ἐμμανῆ γενομένην εἰς τὴν χώραν ἐκπηδῆσαι. Καὶ ταύτην μὲν ὀλολύζουσαν καὶ τυμπανίζουσαν μόνην ἐπιέναι πᾶσαν χώραν, καταλελυμένην τὰς τρίχας, τὸν δὲ Μαρσύαν ἐλεοῦντα τὸ πάθος ἑκουσίως αὐτῇ παρακολουθεῖν καὶ συμπλανᾶσθαι διὰ τὴν προϋπάρχουσαν φιλίαν. (2) Παραγενομένους δ' αὐτοὺς πρὸς Διόνυσον εἰς τὴν Νῦσαν καταλαβεῖν τὸν Ἀπόλλω τυγχάνοντα μεγάλης ἀποδοχῆς διὰ τὴν κιθάραν, ἣν Ἑρμῆν εὑρεῖν φασιν, Ἀπόλλωνα δὲ πρῶτον αὐτῇ κατὰ τρόπον χρῆσθαι· ἐρίζοντος δὲ τοῦ Μαρσύου πρὸς τὸν Ἀπόλλω περὶ τῆς τέχνης, καὶ τῶν Νυσαίων ἀποδειχθέντων δικαστῶν, τὸν μὲν Ἀπόλλω πρῶτον κιθαρίσαι ψιλήν, τὸν δὲ Μαρσύαν ἐπιβαλόντα τοῖς αὐλοῖς καταπλῆξαι τὰς ἀκοὰς τῷ ξενίζοντι καὶ διὰ τὴν εὐμέλειαν δόξαι πολὺ προέχειν τοῦ προηγωνισμένου. (3) Συντεθειμένων δ' αὐτῶν παρ' ἄλληλα τοῖς δικασταῖς ἐπιδείκνυσθαι τὴν τέχνην, τὸν μὲν Ἀπόλλωνά φασιν ἐπιβαλεῖν τὸ δεύτερον ἁρμόττουσαν τῷ μέλει τῆς κιθάρας ᾠδήν, καθ' ἣν ὑπερβαλέσθαι τὴν προϋπάρξασαν τῶν αὐλῶν ἀποδοχήν· τὸν δὲ πρότερον ἀγανακτήσαντα διδάσκειν τοὺς ἀκροατὰς ὅτι παρὰ πᾶν τὸ δίκαιον αὐτὸς ἐλαττοῦται· δεῖν γὰρ γίνεσθαι τέχνης σύγκρισιν, οὐ φωνῆς, καθ' ἣν προσήκει τὴν ἁρμονίαν καὶ τὸ μέλος ἐξετάζεσθαι τῆς κιθάρας καὶ τῶν αὐλῶν· καὶ πρὸς τούτοις ἄδικον εἶναι δύο τέχνας ἅμα πρὸς μίαν συγκρίνεσθαι. (4) Τὸν δὲ Ἀπόλλω μυθολογοῦσιν εἰπεῖν ὡς οὐδὲν αὐτὸς πλεονεκτοίη· καὶ γὰρ τὸν Μαρσύαν τὸ παραπλήσιον αὐτῷ ποιεῖν, εἰς τοὺς αὐλοὺς ἐμφυσῶντα· δεῖν οὖν ἢ τὴν ἐξουσίαν ταύτην ἴσην ἀμφοτέροις δίδοσθαι τῆς κράσεως, ἢ μηδέτερον τῷ στόματι διαγωνιζόμενον διὰ μόνων τῶν χειρῶν ἐνδείκνυσθαι τὴν ἰδίαν τέχνην. (5) Ἐπικρινάντων δὲ τῶν ἀκροατῶν τὸν Ἀπόλλω δικαιότερα λέγειν, συγκριθῆναι πάλιν τὰς τέχνας· καὶ τὸν μὲν Μαρσύαν λειφθῆναι, τὸν δ' Ἀπόλλω διὰ τὴν ἔριν πικρότερον χρησάμενον ἐκδεῖραι ζῶντα τὸν ἡττηθέντα· ταχὺ δὲ μεταμεληθέντα καὶ βαρέως ἐπὶ τοῖς ὑπ' αὐτοῦ πραχθεῖσιν ἐνέγκαντα τῆς κιθάρας ἐκρῆξαι τὰς χορδὰς καὶ τὴν εὑρημένην ἁρμονίαν ἀφανίσαι. (6) Ταύτης δ' ὕστερον Μούσας

ram faciunt, quod fistulæ multis instructæ calamis sonos imitatus totam ad tibias harmoniam traduxit. Pro castitatis argumento habent, quod ad vitæ usque finem a re venerea se integrum conservavit. (4) Cybele autem pubertatis jam annos ingressa, quendam ex indigenis adolescentem, prius Attin, deinde Papam vocatum, amavit. Cum quo clam congressa et prægnans facta, sub id ipsum tempus a parentibus agnoscitur.

LIX. Hanc itaque in regiam ad se perductam initio pro virgine pater acceptat: sed postmodum de stupro certior factus, nutrices et Attin e medio tollit, et cadavera insepulta abjicit. Tum Cybele per amoris erga juvenem vehementiam et mœrorem ob nutrices furore correpta in agros excurrit, ubi sola diffusis capillis ululatu et tympani strepitu universam implevit regionem. Marsyas autem calamitatis ejus misertus, pristinæ amicitiæ studio, quocunque oberrat, assectatur. (2) Quumque ad Bacchum Nysam se contulissent, Apollinem istic invenerunt, magna existimatione præditum, quod citharam a Mercurio inventam primus dextre usurpare nosset. Tum Marsyas cum Apolline de artis præstantia in certamen descendit. Nysæi autem judices erant. Ac primus quidem Apollo simplex cithara carmen personat. At Marsyas, quum primum tibias inflavit, quod cantus novitate aures percelleret, modulationis suavitate æmulum longe anteire visus est. (3) Tum conventione facta, ut de novo sollertiæ specimina inter se comparanda judicibus exhiberent, Apollo iterum exorsus citharæ sonis congruam ipse vocem applicat, eoque modo priorem tibiæ applausum longe vincit. Quod indigne ferens Marsyas præter omne jus sibi primas negari auditores docet: non enim vocis, sed artis comparationem institui debere, et juxta hanc harmoniam et carmen citharæ ac tibiæ examinandum esse; iniquum præterea esse duas artes cum una conferri. (4) Ad hoc respondisse fertur Apollo, nihil sibi plus esse; Marsyam enim idem facere, quod ipsum, dum tibias inspiraret: aut igitur utrique hanc duarum rerum conjunctionem concedendam esse; aut neutri oris adminiculo utendum, sed solis manibus suæ utriusque artis præstantiam ostendendam. (5) Visus tum auditoribus est Apollo æquiora postulare. Ideo commisso tertium certamine Marsyas vincitur. Ibi victor, contentione nimium exacerbatus, vivo pellem detrahit. Mox tamen pœnitentia ductus et ægre, quod commiserat, ferens, ruptis citharæ nervis inventam a se harmoniam abolevit. (6) Mesen [id est mediam] tamen Musæ, lichanon Linus, Orpheus et Thamyris

μὲν ἀνευρεῖν τὴν μέσην, Λίνον δὲ τὴν λίχανον, Ὀρφέα δὲ καὶ Θαμύραν ὑπάτην καὶ παρυπάτην. Τὸν δ' Ἀπόλλω φασὶν εἰς τὸ ἄντρον τοῦ Διονύσου τήν τε κιθάραν καὶ τοὺς αὐλοὺς ἀναθέντα, καὶ τῆς Κυβέλης ἐρασθέντα, συμπλανηθῆναι ταύτῃ μέχρι τῶν Ὑπερβορέων. (7) Κατὰ δὲ τὴν Φρυγίαν ἐμπεσούσης νόσου τοῖς ἀνθρώποις καὶ τῆς γῆς ἀκάρπου γενομένης, ἐπερωτησάντων τὸν θεὸν περὶ τῆς τῶν κακῶν ἀπαλλαγῆς, προστάξαι φασὶν αὐτοῖς θάψαι τὸ Ἄττιδος σῶμα καὶ τιμᾶν τὴν Κυβέλην ὡς θεόν. Διόπερ τοὺς Φρύγας διὰ τὸν χρόνον ἠφανισμένου τοῦ σώματος εἴδωλον κατασκευάσαι τοῦ μειρακίου, πρὸς ᾧ θρηνοῦντας ταῖς οἰκείαις τιμαῖς τοῦ πάθους ἐξιλάσκεσθαι τὴν τοῦ παρανομηθέντος μῆνιν· ὅπερ μέχρι τοῦ καθ' ἡμᾶς βίου ποιοῦντας αὐτοὺς διατελεῖν. (8) Τῆς δὲ Κυβέλης τὸ παλαιὸν βωμοὺς ἱδρυσαμένους θυσίας ἐπιτελεῖν κατ' ἔτος· ὕστερον δὲ ἐν Πεσινοῦντι τῆς Φρυγίας κατασκευάσαι νεὼν πολυτελῆ καὶ τιμὰς καὶ θυσίας καταδεῖξαι μεγαλοπρεπεστάτας, Μίδου τοῦ βασιλέως εἰς ταῦτα συμφιλοκαλήσαντος· τῷ δ' ἀγάλματι τῆς θεοῦ παραστῆσαι παρδάλεις καὶ λέοντας διὰ τὸ δοκεῖν ὑπὸ τούτων πρώτως τραφῆναι. Περὶ μὲν οὖν μητρὸς θεῶν τοιαῦτα μυθολογεῖται παρά τε τοῖς Φρυξὶ καὶ τοῖς Ἀτλαντίοις τοῖς παρὰ τὸν Ὠκεανὸν οἰκοῦσι.

LX. Μετὰ δὲ τὴν Ὑπερίονος τελευτὴν μυθολογοῦσι τοὺς υἱοὺς τοῦ Οὐρανοῦ διελέσθαι τὴν βασιλείαν, ὧν ὑπάρχειν ἐπιφανεστάτους Ἄτλαντα καὶ Κρόνον. Τούτων δὲ τὸν μὲν Ἄτλαντα λαχεῖν τοὺς παρὰ τὸν Ὠκεανὸν τόπους, καὶ τούς τε λαοὺς Ἀτλαντίους ὀνομάσαι καὶ τὸ μέγιστον τῶν κατὰ τὴν χώραν ὀρῶν ὁμοίως Ἄτλαντα προσαγορεῦσαι. (2) Φασὶ δ' αὐτὸν τὰ περὶ τὴν ἀστρολογίαν ἐξακριβῶσαι καὶ τὸν σφαιρικὸν λόγον εἰς ἀνθρώπους πρῶτον ἐξενεγκεῖν· ἀφ' ἧς αἰτίας δόξαι τὸν σύμπαντα κόσμον ἐπὶ τῶν Ἄτλαντος ὤμων ὀχεῖσθαι, τοῦ μύθου τὴν τῆς σφαίρας εὕρεσιν καὶ καταγραφὴν αἰνιττομένου. Γενέσθαι δ' αὐτῷ πλείους υἱούς, ὧν ἕνα διενεγκεῖν εὐσεβείᾳ καὶ τῇ πρὸς τοὺς ἀρχομένους δικαιοσύνῃ καὶ φιλανθρωπίᾳ, τὸν προσαγορευόμενον Ἕσπερον. (3) Τοῦτον δ' ἐπὶ τὴν κορυφὴν τοῦ Ἄτλαντος ὄρους ἀναβαίνοντα καὶ τὰς τῶν ἄστρων παρατηρήσεις ποιούμενον ἐξαίφνης ὑπὸ πνευμάτων συναρπαγέντα μεγάλων ἄφαντον γενέσθαι· διὰ δὲ τὴν ἀρετὴν αὐτοῦ τὸ πάθος τὰ πλήθη ἐλεήσαντα τιμὰς ἀθανάτους ἀπονεῖμαι καὶ τὸν ἐπιφανέστατον τῶν κατὰ τὸν οὐρανὸν ἀστέρων ὁμωνύμως ἐκείνῳ προσαγορεῦσαι. (4) Ὑπάρξαι δ' Ἄτλαντι καὶ θυγατέρας ἑπτά, τὰς κοινῶς μὲν ἀπὸ τοῦ πατρὸς καλουμένας Ἀτλαντίδας, ἰδίᾳ δ' ἑκάστην ὀνομαζομένην Μαῖαν, Ἠλέκτραν, Ταϋγέτην, Στερόπην, Μερόπην, Ἀλκυόνην, καὶ τελευταίαν Κελαινώ. Ταύτας δὲ μιγείσας τοῖς ἐπιφανεστάτοις ἥρωσι καὶ θεοῖς ἀρχηγοὺς καταστῆναι τοῦ πλείστου γένους τῶν ἀνθρώπων, τεκούσας τοὺς δι' ἀρετὴν θεοὺς καὶ ἥρωας ὀνομασθέντας, οἷον τὴν πρεσβυτάτην Μαῖαν Διὶ μιγεῖσαν Ἑρμῆν τεκνῶσαι, πολλῶν εὑρετὴν γενόμενον τοῖς ἀνθρώ-

hypaten et parhypaten postea invenerunt. Exinde Apollo, cithara tibiisque in antro Bacchi dedicatis, amore Cybeles inflammatus ad Hyperboreos usque cum ea oberrasse fertur. (7) Quum autem homines in Phrygia morbus invaderet, et terra sterilitate premeretur; consultum de remedio mali oraculum corpus Attidis sepeliri et Cybelen pro dea coli jussit. Phryges ergo, quum nihil de cadavere vetustas reliquum fecisset, imaginem adolescentis fecerunt, ad quam lamentantes honoribus ad sortem ejus accommodatis piaculi a se commissi furias mitigarunt. Quod ad nostram usque ætatem constanter peragunt. (8) Cybelen etiam, cui olim aras consecrarunt, anniversariis sacrificiis honorant. Eidem in Pesinunte, Phrygiæ urbe, postmodo magnificum exstruxerunt fanum, solemnesque immolationes ac cultus instituere; diligenter hanc rem adjuvante rege Mida. Simulacro deæ pardales apposuerunt et leones, quod ab his enutrita putaretur. Et hæc sunt, quæ de Matre deorum Phryges et Atlantii, Oceani accolæ, ex antiquitate repetunt.

LX. Ceterum post Hyperionem e medio sublatum, Cœlo geniti regnum inter se diviserunt, inter quos clarissimi Atlas et Saturnus. Atlanti regiones Oceano conterminæ sorte obvenerunt; qui populos illic Atlantios et maximum terræ montem Atlantem de nomine suo appellavit. (2) Exactam astrologiæ cognitionem habuisse perhibent: qui et sphæræ rationem primus manifestarit. Ex quo, mundum universum humeris ejus incumbere, nata est opinio, quum inventam ab eo sphæram et descriptam hac fabula adumbretur. Inter plures ejus filios pietate, justitia et humanitate erga subditos eminuit Hesperus. (3) Is quum ad explorandos siderum motus Atlantis verticem conscendisset, turbine subito abreptus evanuit. Ejusque casum plebs commiserata, ut immortali eum honore afficeret, pulcherrimum in cœlo sidus ejus nomine insignivit. (4) Fuerunt quoque filiæ septem Atlanti, quas communi patris nomine Atlantides vocant: propria autem nomina hæc sunt: Maia, Electra, Taygete, Sterope, Merope, Alcyone, et postrema Celæno. Hæ cum clarissimis heroibus et diis ipsis commixtæ, plurimis hominum gentibus primordia dederunt, filios enixæ, qui ob virtutem heroes et dii nominantur. Sic Maia natu maxima e Jovis complexu Mercurium, multarum artium

ποις· παραπλησίως δὲ καὶ τὰς ἄλλας Ἀτλαντίδας γεννῆσαι παῖδας ἐπιφανεῖς, ὧν τοὺς μὲν ἐθνῶν, τοὺς δὲ πόλεων γενέσθαι κτίστας. (5) Διόπερ οὐ μόνον παρ' ἐνίοις τῶν βαρβάρων, ἀλλὰ καὶ παρὰ τοῖς Ἕλλησι τοὺς πλείστους τῶν ἀρχαιοτάτων ἡρώων εἰς ταύτας ἀναφέρειν τὸ γένος. Ὑπάρξαι δ' αὐτὰς καὶ σώφρονας διαφερόντως, καὶ μετὰ τὴν τελευτὴν τυχεῖν ἀθανάτου τιμῆς παρ' ἀνθρώποις [καὶ] καθιδρυθείσας ἐν τῷ κόσμῳ καὶ τῇ τῶν Πλειάδων προσηγορίᾳ περιληφθείσας. Ἐκλήθησαν δὲ αἱ Ἀτλαντίδες καὶ νύμφαι διὰ τὸ τοὺς ἐγχωρίους κοινῇ τὰς γυναῖκας νύμφας προσαγορεύειν.

LXI. Κρόνον δὲ μυθολογοῦσιν, ἀδελφὸν μὲν Ἄτλαντος ὄντα, διαφέροντα δ' ἀσεβείᾳ καὶ πλεονεξίᾳ, γῆμαι τὴν ἀδελφὴν Ῥέαν, ἐξ ἧς γεννῆσαι Δία τὸν Ὀλύμπιον ὕστερον ἐπικληθέντα. Γεγονέναι δὲ καὶ ἕτερον Δία, τὸν ἀδελφὸν μὲν Οὐρανοῦ, τῆς δὲ Κρήτης βασιλεύσαντα, τῇ δόξῃ πολὺ λειπόμενον τοῦ μεταγενεστέρου. (2) Τοῦτον μὲν οὖν βασιλεῦσαι τοῦ σύμπαντος κόσμου, τὸν δὲ προγενέστερον, δυναστεύοντα τῆς προειρημένης νήσου, δέκα παῖδας γεννῆσαι τοὺς ὀνομασθέντας Κούρητας· προσαγορεῦσαι δὲ καὶ τὴν νῆσον ἀπὸ τῆς γυναικὸς Ἰδαίαν, ἐν ᾗ καὶ τελευτήσαντα ταφῆναι, δεικνυμένου τοῦ τὴν ταφὴν δεξαμένου τόπου μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων. (3) Οὐ μὴν οἵ γε Κρῆτες ὁμολογούμενα τούτοις μυθολογοῦσι, περὶ ὧν ἡμεῖς ἐν τοῖς περὶ Κρήτης τὰ κατὰ μέρος ἀναγράψομεν· δυναστεῦσαι δέ φασι τὸν Κρόνον κατὰ Σικελίαν καὶ Λιβύην, ἔτι δὲ τὴν Ἰταλίαν, καὶ τὸ σύνολον ἐν τοῖς πρὸς ἑσπέραν τόποις συστήσασθαι τὴν βασιλείαν· παρὰ πᾶσι δὲ φρουραῖς διακατέχειν τὰς ἀκροπόλεις καὶ τοὺς ὀχυροὺς τῶν τόπων· ἀφ' οὗ δὴ μέχρι τοῦ νῦν χρόνου κατά τε τὴν Σικελίαν καὶ τὰ πρὸς ἑσπέραν νεύοντα μέρη πολλοὺς τῶν ὑψηλῶν τόπων ἀπ' ἐκείνου Κρόνια προσαγορεύεσθαι. (4) Κρόνου δὲ γενόμενον υἱὸν Δία τὸν ἐναντίον τῷ πατρὶ βίον ζηλῶσαι, καὶ παρεχόμενον ἑαυτὸν πᾶσιν ἐπιεικῆ καὶ φιλάνθρωπον ὑπὸ τοῦ πλήθους πατέρα προσαγορευθῆναι. Διαδέξασθαι δ' αὐτόν φασι τὴν βασιλείαν οἱ μὲν ἑκουσίως τοῦ πατρὸς παραχωρήσαντος, οἱ δ' ὑπὸ τῶν ὄχλων αἱρεθέντα διὰ τὸ μῖσος τὸ πρὸς τὸν πατέρα· ἐπιστρατεύσαντος δ' ἐπ' αὐτὸν τοῦ Κρόνου μετὰ τῶν Τιτάνων κρατῆσαι τῇ μάχῃ τὸν Δία, καὶ κύριον γενόμενον τῶν ὅλων ἐπελθεῖν ἅπασαν τὴν οἰκουμένην εὐεργετοῦντα τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων. (5) Διενεγκεῖν δ' αὐτὸν καὶ σώματος ῥώμῃ καὶ ταῖς ἄλλαις ἁπάσαις ἀρεταῖς, καὶ διὰ τοῦτο ταχὺ κύριον γενέσθαι τοῦ σύμπαντος κόσμου. Καθόλου δ' αὐτὸν τὴν ἅπασαν σπουδὴν ἔχειν εἰς κόλασιν μὲν τῶν ἀσεβῶν καὶ πονηρῶν, εὐεργεσίαν δὲ τῶν ὄχλων. (6) Ἀνθ' ὧν μετὰ τὴν ἐξ ἀνθρώπων μετάστασιν ὀνομασθῆναι μὲν Ζῆνα διὰ τὸ δοκεῖν τοῦ καλῶς ζῆν αἴτιον γενέσθαι τοῖς ἀνθρώποις, καθιδρυθῆναι δ' ἐν τῷ κόσμῳ τῇ τῶν εὖ παθόντων τιμῇ, πάντων προθύμως ἀναγορευόντων θεὸν καὶ κύριον εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ σύμπαντος κόσμου. Τῶν μὲν οὖν παρὰ τοῖς Ἀτλαντίοις θεολογουμένων τὰ κεφάλαια ταῦτ' ἐστίν.

repertorem, edidit. Eodem modo ceteræ quoque Atlantides natos illustres susceperunt, quorum alii nationes, alii civitates condiderunt. (5) Ideo non modo inter barbaros quosdam, sed etiam inter Græcos plurimi vetustorum heroum generis sui incunabula ad has referunt. Insigni etiam vitæ integritate ac prudentia fuerunt. Quod effecit ut immortalem defunctis honorem mortales impertirent, et in cœlum evectis Pleiadum sidus assignarent. Atlantidibus nomen etiam Nympharum attributum fuit, quod mulieres in illis terris communi vocabulo nymphæ appellantur.

LXI. Cronum vero, fratrem Atlantis, impietate et avaritia insignem, in matrimonium duxisse ferunt Rheam sororem, ex eaque procreasse Jovem, postea Olympium cognominatum. Fuisse tamen et alterum Jovem, fratrem Cœli et Cretæ regem, sed gloria postero longe inferiorem. (2) Hunc enim totum sub imperio mundum habuisse: priscum vero illum insulæ, quam nominavimus, principem, decem filios genuisse, quos Curetes appellant, insulæque Idææ uxoris nomen indidisse; in qua etiam vita functus sepulcrum acceperit, cujus vestigia nostra quoque tempestate visantur. (3) Cretenses tamen ab his diversa memorant; de quibus seorsum in illorum historia perscribemus. Saturnus igitur in Sicilia et Africa, nec non Italia, ut perhibent, regnavit, ac omnino in occiduis orbis partibus imperium suum constituit, et, ubique præsidiis per arces et munitiones dispositis, subditos in officio continuit: quo factum ut in Sicilia ceterisque terris occidentalibus etiamnum editiora passim loca Cronia, id est Saturnia castella, de illo nominentur. (4) Filius vero Saturni, Juppiter, contra quam parens vitæ rationem instituens, omnibus sese æquum et humanum præbuit; ob quod patris nomine a plebe affectus est. Is regnum vel sponte a patre concessum, vel a subditis odio patris traditum accepit. Quum autem Saturnus Titanum auxilio bellum ei movit, Juppiter prœlio superior discessit, atque summa rerum potitus totum orbem peragravit mortaliumque genus beneficiis affecit. (5) Et quia robore corporis et omni virtutis genere excellebat, facile totum sibi mundum subjugavit. In hoc inprimis dabat operam, ut impios et sceleratos pœnis, et beneficiis populum afficeret. (6) Ideoque exemtum rebus humanis *Zena* a vivendo, quod *zen* Græce dicitur, nominarunt, eo quod bene vivendi auctor hominibus fuisset. Quique meritis ab eo cumulati fuerant, hunc ei honorem rependerunt, ut in superno collocatum mundo deum et perpetuum totius universi dominum propensis omnes studiis appellarent. De diis itaque apud Atlantios memoratorum hæc summa est.

LXII. Ἡμεῖς δ' ἐπεὶ προειρήκαμεν ἐν τοῖς Αἰγυπτιακοῖς περὶ τῆς τοῦ Διονύσου γενέσεως καὶ τῶν ὑπ' αὐτοῦ πραχθέντων ἀκολούθως ταῖς ἐγχωρίοις ἱστορίαις, οἰκεῖον εἶναι διαλαμβάνομεν προσθεῖναι τὰ μυθολογούμενα περὶ τοῦ θεοῦ τούτου παρὰ τοῖς Ἕλλησι. (2) Τῶν δὲ παλαιῶν μυθογράφων καὶ ποιητῶν περὶ Διονύσου γεγραφότων ἀλλήλοις ἀσύμφωνα καὶ πολλοὺς καὶ τερατώδεις λόγους καταβεβλημένων, δυσχερές ἐστιν ὑπὲρ τῆς γενέσεως τοῦ θεοῦ τούτου καὶ τῶν πράξεων καθαρῶς εἰπεῖν. Οἱ μὲν γὰρ ἕνα Διόνυσον, οἱ δὲ τρεῖς γεγονέναι παραδεδώκασιν, εἰσὶ δ' οἳ γένεσιν μὲν τούτου ἀνθρωπόμορφον μηδὲ γεγονέναι τὸ παράπαν ἀποφαινόμενοι, τὴν δὲ τοῦ οἴνου δόσιν Διόνυσον εἶναι νομίζοντες. (3) Διόπερ ἡμεῖς τῶν παρ' ἑκάστοις λεγομένων τὰ κεφάλαια πειρασόμεθα συντόμως ἐπιδραμεῖν. Οἱ τοίνυν φυσιολογοῦντες περὶ τοῦ θεοῦ τούτου καὶ τὸν ἀπὸ τῆς ἀμπέλου καρπὸν Διόνυσον ὀνομάζοντές φασι τὴν γῆν αὐτομάτως μετὰ τῶν ἄλλων φυτῶν ἐνεγκεῖν τὴν ἄμπελον, ἀλλ' οὐχ ἐξ ἀρχῆς ὑπό τινος εὑρετοῦ φυτευθῆναι. (4) Τεκμήριον δ' εἶναι τούτου τὸ μέχρι τοῦ νῦν ἐν πολλοῖς τόποις ἀγρίας ἀμπέλους φύεσθαι, καὶ καρποφορεῖν αὐτὰς παραπλησίως ταῖς ὑπὸ τῆς ἀνθρωπίνης ἐμπειρίας χειρουργουμέναις. (5) Διμήτορα δὲ Διόνυσον ὑπὸ τῶν παλαιῶν ὠνομάσθαι, μιᾶς μὲν καὶ πρώτης γενέσεως ἀριθμουμένης ὅταν τὸ φυτὸν εἰς τὴν γῆν τεθὲν λαμβάνῃ τὴν αὔξησιν, δευτέρας δ' ὅταν βρίθῃ καὶ τοὺς βότρυας πεπαίνῃ, ὥςτε τὴν μὲν ἐκ γῆς, τὴν δ' ἐκ τῆς ἀμπέλου γένεσιν τοῦ θεοῦ νομίζεσθαι. (6) Παραδεδωκότων δὲ τῶν μυθογράφων καὶ τρίτην γένεσιν, καθ' ἥν φασι τὸν θεὸν ἐκ Διὸς καὶ Δήμητρος τεκνωθέντα διασπασθῆναι μὲν ὑπὸ τῶν γηγενῶν καὶ καθεψηθῆναι, πάλιν δ' ὑπὸ τῆς Δήμητρος τῶν μελῶν συναρμοσθέντων, ἐξ ἀρχῆς νέον γεννηθῆναι, εἰς φυσικάς τινας αἰτίας μετάγουσι τοὺς τοιούτους λόγους. (7) Διὸς μὲν γὰρ καὶ Δήμητρος αὐτὸν λέγεσθαι διὰ τὸ τὴν ἄμπελον ἔκ τε γῆς καὶ ὄμβρων λαμβάνουσαν τὴν αὔξησιν, καρποφορεῖν τὸν ἐκ τοῦ βότρυος ἀποθλιβόμενον οἶνον· τὸ δ' ὑπὸ τῶν γηγενῶν νέον ὄντα διασπασθῆναι δηλοῦν τὴν ὑπὸ τῶν γεωργῶν συγκομιδὴν τῶν καρπῶν, [διὰ τὸ τοὺς ἀνθρώπους τὴν γῆν Δήμητραν νομίζειν·] τὴν δὲ καθέψησιν τῶν μελῶν μεμυθοποιῆσθαι διὰ τὸ τοὺς πλείστους ἕψειν τὸν οἶνον καὶ μίσγοντας εὐωδεστέραν αὐτοῦ καὶ βελτίονα τὴν φύσιν κατασκευάζειν· τὰ δ' ὑπὸ τῶν γηγενῶν λυμανθέντα τῶν μελῶν, ἁρμοσθέντα πάλιν ἐπὶ τὴν προγεγενημένην φύσιν ἀποκαθίστασθαι, παρεμφαίνειν πάλιν ὅτι ἡ γῆ τὴν τρυγηθεῖσαν ἄμπελον καὶ τμηθεῖσαν ταῖς κατ' ἔτος ὥραις εἰς τὴν προϋπάρξασαν ἐν τῷ καρποφορεῖν ἀκμὴν ἀποκαθίστησι. Καθόλου γὰρ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ποιητῶν καὶ μυθογράφων τὴν Δήμητραν γῆν μητέρα προςαγορεύεσθαι. (8) Σύμφωνα δὲ τούτοις εἶναι τά τε δηλούμενα διὰ τῶν Ὀρφικῶν ποιημάτων καὶ τὰ παρειςαγόμενα κατὰ τὰς τελετάς, περὶ ὧν οὐ θέμις τοῖς ἀμυήτοις ἱστορεῖν τὰ κατὰ μέρος. (9) Ὁμοίως δὲ καὶ τὴν ἐκ Σεμέλης γένεσιν εἰς φυσικὰς ἀρχὰς ἀνάγουσιν,

LXII. Quia supra in Ægyptiacis de Bacchi ortu rebusque gestis secundum indigenarum traditiones jam diximus, conveniens huic loco arbitramur, subjicere etiam illa, quæ Græci de hoc deo memoriæ prodiderunt. (2) At quum prisci mythorum scriptores et poetæ dissentanea inter se de Baccho scripserint, multa quasi monstra narrationum enixi, difficile sane est generationem ejus ac gesta diserte explicare. Nam alii unum, alii tres Bacchos statuunt: sunt qui nunquam hominis eum forma natum, sed donum vini pro Baccho accipiendum esse contendant. (3) Nos igitur summa eorum, quæ a singulis dicuntur, capita succincte percurremus. Qui physice de hoc deo loquuntur et fructum vitis Bacchum nuncupant, terram sponte sua inter ceteras plantas vitem quoque protulisse, a nullo primitus inventore consitam, affirmant. (4) Hujus rei argumentum præbere incultas vites, quæ multis in locis etiamnum ultro natæ fructum ederent, non secus quam humana industria cultæ. (5) Porro bimatrem a priscis vocari Bacchum, quod una et quidem prima generatio censenda esset, quum planta in terram deposita incrementa caperet; altera vero, quando fructu onusta uvas ad maturitatem perduceret. Sic unam dei nativitatem e terra, alteram e vite æstimandam esse. (6) Fabularum auctores tertium præterea ortum Baccho affingunt, ex quo deum hunc ex Jove et Cerere prognatum a Terrigenis discerptum et elixatum, deinde vero membris a Cerere concinnatis denuo quasi generatum ac vitæ restitutum esse perhibent. Quod figmentum ad rationes physicas reducunt. (7) Jovis enim et Cereris filium dici, quod vitis, a terra et imbre augmentum nacta, vinum ex uvis expressum produceret; quod vero a Terrigenis juvenis dilaniatus esset, significare fructum hunc a terræ cultoribus vindemiari; [terram enim homines pro Cerere habere;] fabulosam porro membrorum elixationem morem innuere, quo plurimi vinum decoquerent et miscendo fragrantiam ejus et naturam præstabiliorem efficerent; membra denique a Terrigenis divulsa et apta compositione in pristinam restituta naturam, nihil aliud denotare, quam quod tellus vitem post annuam vindemiam et putationem ad pristinum fertilitatis vigorem reduceret. In universum enim a poetis antiquis et fabulatoribus Cereris nomine terram matrem designari. (8) Consentanea his esse quæ Orphicis carminibus indicarentur, et quæ mysteriorum cærimoniis exhiberentur, quæ singulatim profanis referri nefas. (9) Pari modo etiam Semeles partum ad naturalia principia referunt. Terræ enim Thyo-

ἀποφαινόμενοι Θυώνην ὑπὸ τῶν ἀρχαίων τὴν γῆν ὠνομάσθαι, καὶ τεθεῖσθαι τὴν προσηγορίαν, [καὶ] Σεμέλην μὲν ἀπὸ τοῦ σεμνὴν εἶναι τῆς θεοῦ ταύτης τὴν ἐπιμέλειαν καὶ τιμήν, Θυώνην δὲ ἀπὸ τῶν θυομένων αὐτῇ θυσιῶν καὶ θυηλῶν. (10) Δὶς δ' αὐτοῦ τὴν γένεσιν ἐκ Διὸς παραδεδόσθαι διὰ τὸ δοκεῖν μετὰ τῶν ἄλλων ἐν τῷ κατὰ τὸν Δευκαλίωνα κατακλυσμῷ φθαρῆναι καὶ τούτους τοὺς καρπούς, καὶ μετὰ τὴν ἐπομβρίαν πάλιν ἀναφυέντων ὡςπερεὶ δευτέραν ἐπιφάνειαν ταύτην ὑπάρξαι τοῦ θεοῦ παρ' ἀνθρώποις, καθ' ἣν ἐκ τοῦ Διὸς μηροῦ γενέσθαι πάλιν τὸν θεὸν τοῦτον μεμυθοποιῆσθαι. Οἱ μὲν οὖν τὴν χρείαν καὶ δύναμιν τοῦ κατὰ τὸν οἶνον εὑρήματος ἀποφαινόμενοι Διόνυσον ὑπάρχειν τοιαῦτα περὶ αὐτοῦ μυθολογοῦσι.

LXIII. Τῶν δὲ μυθογράφων οἱ σωματοειδῆ τὸν θεὸν παρεισάγοντες τὴν μὲν εὕρεσιν τῆς ἀμπέλου καὶ φυτείαν καὶ πᾶσαν τὴν περὶ τὸν οἶνον πραγματείαν συμφώνως αὐτῷ προσάπτουσι, περὶ δὲ τοῦ πλείους γεγονέναι Διονύσους ἀμφισβητοῦσιν. (2) Ἔνιοι μὲν γὰρ ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν ἀποφαίνονται γενέσθαι τόν τε καταδείξαντα τὰ κατὰ τὰς οἰνοποιίας καὶ συγκομιδὰς τῶν ξυλίνων καλουμένων καρπῶν καὶ τὸν στρατευσάμενον ἐπὶ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην, ἔτι δὲ τὸν τὰ μυστήρια καὶ τελετὰς καὶ βακχείας εἰσηγησάμενον· ἔνιοι δέ, καθάπερ προεῖπον, τρεῖς ὑποστησάμενοι γεγονέναι κατὰ διεστηκότας χρόνους, ἑκάστῳ προσάπτουσιν ἰδίας πράξεις· (3) καί φασι τὸν μὲν ἀρχαιότατον Ἰνδὸν γεγονέναι, καὶ τῆς χώρας αὐτομάτως διὰ τὴν εὐκρασίαν φερούσης πολλὴν ἄμπελον πρῶτον τοῦτον ἀποθλῖψαι βότρυας καὶ τὴν χρείαν τῆς περὶ τὸν οἶνον φύσεως ἐπινοῆσαι· ὁμοίως δὲ καὶ τῶν σύκων καὶ τῶν ἄλλων ἀκροδρύων τὴν καθήκουσαν ἐπιμέλειαν καὶ παράδοσιν ποιήσασθαι, καὶ καθόλου τὰ πρὸς τὴν συγκομιδὴν τούτων τῶν καρπῶν ἐπινοῆσαι· διὸ καὶ Ληναῖον ὀνομασθῆναι. Τὸν αὐτὸν δὲ καὶ καταπώγωνα λέγουσι γενέσθαι διὰ τὸ τοῖς Ἰνδοῖς νόμιμον εἶναι μέχρι τῆς τελευτῆς ἐπιμελῶς ὑποτρέφειν τοὺς πώγωνας. (4) Τὸν δ' οὖν Διόνυσον ἐπελθόντα μετὰ στρατοπέδου πᾶσαν τὴν οἰκουμένην, διδάξαι τήν τε φυτείαν τῆς ἀμπέλου καὶ τὴν ἐν ταῖς ληνοῖς ἀπόθλιψιν τῶν βοτρύων· ἀφ' οὗ Ληναῖον αὐτὸν ὀνομασθῆναι. Ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἄλλων εὑρημάτων μεταδόντα πᾶσι τυχεῖν αὐτὸν μετὰ τὴν ἐξ ἀνθρώπων μετάστασιν ἀθανάτου τιμῆς παρὰ τοῖς εὖ παθοῦσιν. (5) Δείκνυσθαι δὲ παρ' Ἰνδοῖς μέχρι τοῦ νῦν τόν τε τόπον ἐν ᾧ συνέβη γενέσθαι τὸν θεὸν καὶ προσηγορίας πόλεων ἀπ' αὐτοῦ κατὰ τὴν τῶν ἐγχωρίων διάλεκτον· καὶ πολλὰ ἕτερα διαμένειν ἀξιόλογα τεκμήρια τῆς παρ' Ἰνδοῖς γενέσεως, περὶ ὧν μακρὸν ἂν εἴη γράφειν.

LXIV. Δεύτερον δὲ μυθολογοῦσι γενέσθαι Διόνυσον ἐκ Διὸς καὶ Περσεφόνης, ὡς δέ τινες, ἐκ Δήμητρος. Τοῦτον δὲ παρεισάγουσι πρῶτον βοῦς ὑπ' ἄροτρον ζεῦξαι, τὸ πρὸ τοῦ ταῖς χερσὶ τῶν ἀνθρώπων τὴν γῆν κατεργαζομένων· πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα φιλοτέχνως ἐπινοῆσαι τῶν πρὸς τὴν γεωργίαν χρησίμων, δι' ὧν ἀπολυθῆναι

nes nomine a priscis vocatæ Semeles cognomentum inditum esse declarant, quod *semni*, i. e. sacri, essent hujus deæ cultus et honores; Thyonen vero ab oblatis illi sacrificiis et primitiis (quas *thysias* et *thyelas* Græci vocant) nomen retulisse. (10) Bis e Jove natum Bacchum tradi, quod in Deucalionis diluvio cum aliis fructibus etiam hic periisse existimatus esset; ac quum post pluvias denuo germinasset, hæc quasi secunda fuisset dei inter homines apparitio, quam mythice ita expressissent, ut ex Jovis femore denuo deum hunc editum dicerent. Hæc illorum sententia est, qui Bacchum de usu et facultate vini reperti interpretantur.

LXIII. At fabulatores, qui humana deum hunc specie introducunt, inventionem vitis et plantationem, totamque adeo vini culturam unanimi consensu Baccho attribuunt; sed an plures fuerint Bacchi, inter se ambigunt. (2) Nonnulli enim unum dumtaxat fuisse asseverant, qui et vinum conficere fructusque e ligno prognatos colligere docuerit, et cum exercitu totum obierit orbem, mysteriaque et initiorum ritus ac Bacchanalia instituerit; nonnulli vero, ut supra indicavi, tres diversis exstitisse temporibus asserunt, et sua cuique facinora tribuunt. (3) Inter hos, aiunt, vetustissimus natione Indus fuit. Is, quod sponte ob benignam aeris et soli temperiem regio illa vitium fertilis est, primus racemos torcularibus pressit, et emolumenta vini observavit. Pari studio ficus quoque aliasque majorum fructuum arbores coluit et culturæ modum cum aliis communicavit; quidquid denique ad hujusmodi fructuum vindemiam pertinet, sollerter excogitavit. Hinc Lenæus, i. e. torcularius, cognominatur, et Catapogon, i. e. barbatus, quod ad vitæ usque finem studiose barbas nutrire Indis mos est. (4) Bacchus igitur arma per universum orbem circumferens et vineas conserere docuit et uvas torcularibus exprimere. Hinc Lenæi cognomentum nactus est. Eodem modo quum celerorum quoque a se inventorum omnes participes faceret, his beneficiis adeo sibi homines devinxit, ut post decessum divinos honores consequeretur. (5) Indi locum adhuc monstrant, ubi in lucem hic sit editus, multæque civitates nomen ipsius in lingua populari retinent. Multa insuper alia nec spernenda ad nos perdurarunt, quæ Bacchum apud Indos natum esse etiamnum attestentur; sed de his scribere longum est.

LXIV. Alterum deinde Bacchum e Jove et Proserpina, seu, ut quibusdam videtur, Cerere natum ferunt. Is primus, ut tradunt, sub aratrum jugo boves duxit, quum manibus hominum prius terra exerceretur; multaque alia ad agriculturam commoda artificiose commentus est, ut a nimiis rustici molestiis liberarentur. (2) Pro his qui benignitatem

τοὺς ὄχλους τῆς πολλῆς κακοπαθείας· (2) ἀνθ' ὧν τοὺς εὖ παθόντας ἀπονεῖμαι τιμὰς ἰσοθέους αὐτῷ καὶ θυσίας, προθύμως ἁπάντων ἀνθρώπων διὰ τὸ μέγεθος τῆς εὐεργεσίας ἀπονειμάντων τὴν ἀθανασίαν. Παράσημον δ' αὐτῷ ποιῆσαι κέρατα τοὺς κατασκευάζοντας τὰς γραφὰς ἢ τοὺς ἀνδριάντας, ἅμα μὲν δηλοῦντας ἑτέρου Διονύσου φύσιν, ἅμα δὲ ἀπὸ τῆς περὶ τὸ ἄροτρον εὑρέσεως ἐμφαίνοντας τὸ μέγεθος τῆς ἐπινοηθείσης τοῖς γεωργοῖς εὐχρηστίας. (3) Τρίτον δὲ γενέσθαι Διόνυσόν φασιν ἐν Θήβαις ταῖς Βοιωτίαις ἐκ Διὸς καὶ Σεμέλης τῆς Κάδμου. Μυθολογοῦσι γὰρ ἐρασθέντα Δία μιγῆναι πλεονάκις αὐτῇ διὰ τὸ κάλλος, τὴν δ' Ἥραν ζηλοτυποῦσαν καὶ βουλομένην τιμωρίᾳ περιβαλεῖν τὴν ἄνθρωπον, ὁμοιωθῆναι μέν τινι τῶν ἀποδοχῆς τυγχανουσῶν παρ' αὐτῇ γυναικῶν, παρακρούσασθαι δὲ τὴν Σεμέλην· (4) εἰπεῖν γὰρ πρὸς αὐτὴν ὅτι καθῆκον ἦν τὸν Δία μετὰ τῆς αὐτῆς ἐπιφανείας τε καὶ τιμῆς ποιεῖσθαι τὴν ὁμιλίαν ἧπερ χρῆται κατὰ τὴν πρὸς τὴν Ἥραν συμπεριφοράν. Διὸ καὶ τὸν μὲν Δία, τῆς Σεμέλης ἀξιούσης τυγχάνειν τῶν ἴσων Ἥρᾳ τιμῶν, παραγενέσθαι μετὰ βροντῶν καὶ κεραυνῶν, τὴν δὲ Σεμέλην οὐχ ὑπομείνασαν τὸ μέγεθος τῆς περιστάσεως τελευτῆσαι καὶ τὸ βρέφος ἐκτρῶσαι πρὸ τοῦ καθήκοντος χρόνου. (5) Καὶ τοῦτο μὲν τὸν Δία ταχέως εἰς τὸν ἑαυτοῦ μηρὸν ἐγκρύψαι· μετὰ δὲ ταῦτα τοῦ κατὰ φύσιν τῆς γενέσεως χρόνου τὴν τελείαν αὔξησιν ποιήσαντος, ἀπενεγκεῖν τὸ βρέφος εἰς Νῦσαν τῆς Ἀραβίας. (6) Ἐνταῦθα δ' ὑπὸ νυμφῶν τραφέντα τὸν παῖδα προσαγορευθῆναι μὲν ἀπὸ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ τόπου Διόνυσον, γενόμενον δὲ τῷ κάλλει διάφορον τὸ μὲν πρῶτον ἐν χορείαις καὶ γυναικῶν θιάσοις καὶ παντοδαπῇ τρυφῇ καὶ παιδιᾷ διατελεῖν· μετὰ δὲ ταῦτα στρατόπεδον ἐκ τῶν γυναικῶν συναγαγόντα καὶ θύρσοις καθοπλίσαντα στρατείαν ἐπὶ πᾶσαν ποιήσασθαι τὴν οἰκουμένην. (7) Καταδεῖξαι δὲ καὶ τὰ περὶ τὰς τελετὰς καὶ μεταδοῦναι τῶν μυστηρίων τοῖς εὐσεβέσι τῶν ἀνθρώπων καὶ δίκαιον βίον ἀσκοῦσι, πρὸς δὲ τούτοις πανταχοῦ πανηγύρεις ἄγειν καὶ μουσικοὺς ἀγῶνας συντελεῖν, καὶ τὸ σύνολον συλλύοντα τά τε νείκη τῶν ἐθνῶν καὶ πόλεων ἀντὶ τῶν στάσεων καὶ τῶν πολέμων ὁμόνοιαν καὶ πολλὴν εἰρήνην παρασκευάζειν.

LXV. Διαβοηθείσης δὲ κατὰ πάντα τόπον τῆς τοῦ θεοῦ παρουσίας, καὶ διότι πᾶσιν ἐπιεικῶς προσφερόμενος πολλὰ συμβάλλεται πρὸς τὴν ἐξημέρωσιν τοῦ κοινοῦ βίου, πανδημεὶ συναντᾶν αὐτῷ καὶ προσδέχεσθαι μετὰ πολλῆς χαρᾶς. (2) Ὀλίγων δ' ὄντων τῶν δι' ὑπερηφανίαν καὶ ἀσέβειαν καταφρονούντων καὶ φασκόντων τὰς μὲν βάκχας δι' ἀκρασίαν αὐτὸν περιάγεσθαι, τὰς δὲ τελετὰς καὶ τὰ μυστήρια φθορᾶς ἕνεκα τῶν ἀλλοτρίων γυναικῶν καταδεικνύειν, κολάζεσθαι τοὺς τοιούτους ὑπ' αὐτοῦ παραχρῆμα. (3) Ἐνίοτε γὰρ τῇ τῆς θείας φύσεως ὑπεροχῇ χρώμενον τιμωρεῖσθαι τοὺς ἀσεβεῖς, ποτὲ μὲν αὐτοῖς ἐμβάλλοντα μανίαν, ποτὲ δὲ ταῖς τῶν γυναικῶν χερσὶ ζῶντας διαμελίζοντα· ἐνίοτε δὲ καὶ διὰ τῆς στρα-

ejus experti erant, divinos ei honores et beneficia decreverunt, quum omnes ob beneficiorum magnitudinem libenter tribuerent immortalitatem. Imaginibus vel pictis vel sculptis cornua adjecerunt, tum ut ad naturam hujus secundi Bacchi alluderent, tum ut, quanta per aratri inventionem commoditas agricolis accessisset, indicaretur. (3) Tertium deinde Bacchum Thebis Bœotiis ex Jove et Semele, Cadmi filia natum narrant. Hujus enim amore quum ob formæ venustatem Juppiter flagraret, sæpius in complexum venisse dicitur. Juno igitur zelotypiæ affectu impulsa vindictam de puella sumere animum induxit. Unam ergo ex familiaribus se esse simulans dolo Semelen circumvenit. (4) Nam æquum esse dixit ut, qua Juppiter specie et majestate cum Junone congrederetur, eadem quoque cum Semele consuesceret. Quum igitur Semele ex Jove petiisset ut pari se atque Junonem honore dignaretur, tonitru et fulmine armatus ille accessit: quorum vim quum puella sustinere non posset, exanimata est, partumque ante justum tempus edidit. (5) At Juppiter infantem confestim femori insuit, eumque ad justi incrementi tempus enixus Nysam Arabiæ deportavit. (6) Ibi a Nymphis educatus, a patre simul et loco Dionysi nomen adeptus est. Quumque specie apprime decorus esset, primam quidem ætatem choreis ac thiasis feminarum omnisque generis voluptatibus ac ludis insumsit: postea vero, coacto mulierum exercitu, quibus pro hasta thyrsus esset, in totum orbem terrarum expeditionem fecit. (7) Ritus quoque initiorum edocuit, et mysteria cum piis et justam degentibus vitam communicavit. Quin etiam ubique solemnes hominum conventus et ludos musicos instituit; ac omnino lites gentium et civitatum diremit, et pro seditionibus ac bellis concordiam et securam pacem sancivit et confirmavit.

LXV. Quum ergo fama de adventu dei ubique gentium percrebuisset, et quod omnibus mitem sese exhibens plurimum ad vitæ socialis cultum conferret; catervatim occurrentes magna ipsum lætitia exceperunt. (2) Pauci tamen, qui superbia et impietate illum repudiarunt, libidinis causa Bacchas circumduci et ritus initiorum ac mysteria ob stuprandas aliorum mulieres doceri ab illo dictitantes, extemplo pœnas incurrerunt. (3) Quandoque enim divinæ suæ naturæ præpotentia in ultionem impiorum usus, nunc furorem injecit, nunc feminarum manibus vivos dilaniavit: quandoque imperatoria quadam sollertia repentinam adver-

τηγικῆς ἐπινοίας παραδόξως ἀναιρεῖν τοὺς ἐναντιοπραγοῦντας· ἀναδιδόναι γὰρ ταῖς βάκχαις ἀντὶ τῶν θύρσων λόγχας τῷ κιττῷ κεκαλυμμένας τὴν ἀκμὴν τοῦ σιδήρου· διὸ καὶ τῶν βασιλέων διὰ τὴν ἄγνοιαν καταφρονούντων ὡς ἂν γυναικῶν, καὶ διὰ τοῦτο ἀπαρασκεύων ὄντων, ἀνελπίστως ἐπιτιθέμενον κατακοντίζειν. (4) Τῶν δὲ κολασθέντων ὑπ' αὐτοῦ φασιν ἐπιφανεστάτους εἶναι Πενθέα μὲν παρὰ τοῖς Ἕλλησι, Μύῤῥανον δὲ τὸν βασιλέα παρ' Ἰνδοῖς, Λυκοῦργον δὲ παρὰ τοῖς Θρᾳξί. Μυθολογοῦσι γὰρ τὸν Διόνυσον ἐκ τῆς Ἀσίας μέλλοντα τὴν δύναμιν διαβιβάζειν εἰς τὴν Εὐρώπην, συνθέσθαι φιλίαν πρὸς Λυκοῦργον τὸν Θρᾴκης βασιλέα τῆς ἐφ' Ἑλλησπόντῳ· διαβιβάσαντος δὲ αὐτοῦ πρώτας τὰς βάκχας ὡς εἰς φιλίαν χώραν, τὸν μὲν Λυκοῦργον παραγγεῖλαι τοῖς στρατιώταις νυκτὸς ἐπιθέσθαι καὶ τόν τε Διόνυσον καὶ τὰς μαινάδας πάσας ἀνελεῖν· τὸν δὲ Διόνυσον παρά τινος τῶν ἐγχωρίων, ὃς ἐκαλεῖτο Χάροψ, μαθόντα τὴν ἐπιβουλὴν καταπλαγῆναι διὰ τὸ τὴν δύναμιν ἐν τῷ πέραν εἶναι, παντελῶς δὲ ὀλίγους αὐτῷ τῶν φίλων συνδιαβεβηκέναι. (5) Διόπερ λάθρα τούτου διαπλεύσαντος πρὸς τὸ σφέτερον στρατόπεδον, τὸν μὲν Λυκοῦργόν φασιν ἐπιθέμενον ταῖς μαινάσιν ἐν τῷ καλουμένῳ Νυσίῳ πάσας ἀποκτεῖναι· τὸν δὲ Διόνυσον περαιώσαντα τὰς δυνάμεις μάχῃ κρατῆσαι τῶν Θρᾳκῶν, καὶ τὸν Λυκοῦργον ζωγρήσαντα τυφλῶσαί τε καὶ πᾶσαν αἰκίαν εἰσενεγκάμενον ἀνασταυρῶσαι. (6) Μετὰ δὲ ταῦτα τῷ μὲν Χάροπι χάριν ἀποδιδόντα τῆς εὐεργεσίας παραδοῦναι τὴν τῶν Θρᾳκῶν βασιλείαν καὶ διδάξαι τὰ κατὰ τὰς τελετὰς ὄργια· Χάροπος δ' υἱὸν γενόμενον Οἴαγρον παραλαβεῖν τήν τε βασιλείαν καὶ τὰς ἐν τοῖς μυστηρίοις τελετὰς παραδεδομένας, ἃς ὕστερον Ὀρφέα τὸν Οἰάγρου μαθόντα παρὰ τοῦ πατρός, καὶ φύσει καὶ παιδείᾳ τῶν ἁπάντων διενεγκόντα, πολλὰ μεταθεῖναι τῶν ἐν τοῖς ὀργίοις· διὸ καὶ τὰς ὑπὸ τοῦ Διονύσου γενομένας τελετὰς Ὀρφικὰς προσαγορευθῆναι. (7) Τῶν δὲ ποιητῶν τινες, ὧν ἐστι καὶ Ἀντίμαχος, ἀποφαίνονται τὸν Λυκοῦργον οὐ Θρᾴκης, ἀλλὰ τῆς Ἀραβίας γεγονέναι βασιλέα, καὶ τῷ τε Διονύσῳ καὶ ταῖς βάκχαις τὴν ἐπίθεσιν ἐν τῇ κατὰ τὴν Ἀραβίαν Νύσῃ πεποιῆσθαι. τὸν δ' οὖν Διόνυσόν φασι κολάσαντα μὲν τοὺς ἀσεβεῖς, ἐπιεικῶς δὲ προσενεχθέντα τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις, ἐκ τῆς Ἰνδικῆς ἐπ' ἐλέφαντος τὴν εἰς Θήβας ἐπάνοδον ποιήσασθαι. (8) Τριετοῦς δὲ διαγεγενημένου τοῦ σύμπαντος χρόνου, φασὶ τοὺς Ἕλληνας ἀπὸ ταύτης τῆς αἰτίας ἄγειν τὰς τριετηρίδας. Μυθολογοῦσι δ' αὐτὸν καὶ λαφύρων ἠθροικότα πλῆθος ὡς ἂν ἀπὸ τηλικαύτης στρατείας, πρῶτον τῶν ἁπάντων καταγαγεῖν θρίαμβον εἰς τὴν πατρίδα.

LXVI. Αὗται μὲν οὖν αἱ γενέσεις συμφωνοῦνται μάλιστα παρὰ τοῖς παλαιοῖς· ἀμφισβητοῦσι δὲ καὶ πόλεις οὐκ ὀλίγαι Ἑλληνίδες τῆς τούτου τεκνώσεως· καὶ γὰρ Ἠλεῖοι καὶ Νάξιοι, πρὸς δὲ τούτοις οἱ τὰς Ἐλευθερὰς οἰκοῦντες καὶ Τήιοι καὶ πλείους ἕτεροι παρ' ἑαυτοῖς ἀποφαίνονται τεκνωθῆναι. (2) Καὶ Τήιοι μὲν τεκμήριον

sariis necem attulit. Bacchis enim pro thyrsis lanceas mucronibus hedera obvolutis dabat, quibus reges doli ignaros et ob sexus contemtum imparatos subito invaderent ac transfigerent. (4) Inter punitos ab eo nobilissimi sunt Pentheus Græcus, Indorum rex Myrrhanus, et Lycurgus apud Thraces. Nam Bacchus, ex Asia copias in Europam trajecturus, amicitiam iniit cum Lycurgo rege Thraciæ, quæ Hellesponto alluitur. Ibi quum primum Bacchas in amicam, ut putabat, regionem transportasset, Lycurgus noctu Mænadas invadere, omnesque una cum Baccho interimere milites jussit. Quod Baccho, ab indigena quodam, cui Charops nomen, de insidiis edocto, pavorem non mediocrem injecit; quia paucis tantum amicis in transitu ipsum comitatis, robur exercitus in adverso litore adhuc considebat. (5) Ideo clam illis ad exercitum ipse transfretat. At Lycurgus oppressas interim Mænades, quotquot erant, in loco, qui Nysium appellatur, interemit. Bacchus vero, quum primum copias suas transvexit, pugna Thraces vicit, et Lycurgum sub manus redactum, effossis primum oculis, mox omni contumeliæ genere affectum cruci affixit. (6) Post hæc Charopi, ut gratiam pro beneficio reponeret, Thraciæ regnum tradidit, eumque initiationum orgia edocuit. A Charope Œagrus filius regnum et mysteriorum cærimonias accepit. Has porro a patre didicit Orpheus, qui, quum omnes ingenio et eruditione præcelleret, multa in orgiis immutavit. Hinc evenit ut ritus a Baccho instituti, Orphici nominentur. (7) Poetarum tamen nonnulli, in quorum numero Antimachus est, Lycurgum non Thraciæ, sed Arabiæ fuisse regem, et in Nysa Arabica Baccho Bacchisque insidias posuisse scribunt. Bacchum porro memorant, impiis ubique mulctatis, et benigne habitis ceteris hominibus, ex India elephanto vectum Thebas rediisse. (8) Et quia totum expeditionis intervallum trienne fuerat, Græcos propterea *trieterides* celebrare asserunt. Primum quoque omnium spoliis tantæ expeditionis onustum cum triumpho in patriam esse vectum.

LXVI. Hæc igitur Bacchi generationes communi fere veterum consensu statuuntur. At de loco natali civitates Græcorum non paucæ litigant. Nam et Elei et Naxii et qui Eleutheras incolunt, Teii quoque et plures alii sibi natales ejus vindicant. (2) Et Teii quidem pro assertionis argu-

φέρουσι τῆς παρ' αὐτοῖς γενέσεως τοῦ θεοῦ τὸ μέχρι τοῦ νῦν τεταγμένοις χρόνοις ἐν τῇ πόλει πηγὴν αὐτομάτως ἐκ τῆς γῆς οἴνου ῥεῖν εὐωδίᾳ διαφέροντος· τῶν δ' ἄλλων οἱ μὲν ἱερὰν Διονύσου δεικνύουσι τὴν χώραν, οἱ δὲ ναοὺς καὶ τεμένη διαφερόντως ἐκ παλαιῶν χρόνων αὐτῷ καθιδρυμένα. (3) Καθόλου δ' ἐν πολλοῖς τόποις τῆς οἰκουμένης ἀπολελοιπότος τοῦ θεοῦ σημεῖα τῆς ἰδίας εὐεργεσίας ἅμα καὶ παρουσίας, οὐδὲν παράδοξον ἑκάστους νομίζειν οἰκειότητά τινα γεγονέναι τῷ Διονύσῳ πρὸς τὴν ἑαυτῶν πόλιν τε καὶ χώραν. Μαρτυρεῖ δὲ τοῖς ὑφ' ἡμῶν λεγομένοις καὶ ὁ ποιητὴς ἐν τοῖς ὕμνοις, λέγων περὶ τῶν ἀμφισβητούντων τῆς τούτου γενέσεως καὶ ἅμα τεκνωθῆναι παρεισάγων αὐτὸν ἐν τῇ κατὰ τὴν Ἀραβίαν Νύσῃ,

Οἱ μὲν γὰρ Δρακάνῳ σ', οἱ δ' Ἰκάρῳ ἠνεμοέσσῃ
φάσ', οἱ δ' ἐν Νάξῳ, δῖον γένος, εἰραφιῶτα,
οἱ δέ σ' ἐπ' Ἀλφειῷ ποταμῷ βαθυδινήεντι
κυσαμένην Σεμέλην τεκέειν Διὶ τερπικεραύνῳ,
ἄλλοι δ' ἐν Θήβῃσιν, ἄναξ, σε λέγουσι γενέσθαι,
ψευδόμενοι· σὲ δ' ἔτικτε πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε
πολλὸν ἀπ' ἀνθρώπων κρύπτων λευκώλενον Ἥρην.
Ἔστι δέ τις Νύση, ὕπατον ὄρος, ἀνθέον ὕλῃ,
τηλοῦ Φοινίκης, σχεδὸν Αἰγύπτοιο ῥοάων.

(4) Οὐκ ἀγνοῶ δ' ὅτι καὶ τῶν τὴν Λιβύην νεμομένων οἱ παρὰ τὸν Ὠκεανὸν οἰκοῦντες ἀμφισβητοῦσι τῆς τοῦ θεοῦ γενέσεως, καὶ τὴν Νῦσαν καὶ τἄλλα τὰ περὶ αὐτοῦ μυθολογούμενα παρ' ἑαυτοῖς δεικνύουσι γεγενημένα, καὶ πολλὰ τεκμήρια τούτων μέχρι τοῦ καθ' ἡμᾶς βίου διαμένειν κατὰ τὴν χώραν φασί, πρὸς δὲ τούτοις, ὅτι πολλοὶ τῶν παλαιῶν παρ' Ἕλλησι μυθογράφων καὶ ποιητῶν σύμφωνα τούτοις ἱστοροῦσι καὶ τῶν μεταγενεστέρων συγγραφέων οὐκ ὀλίγοι. (5) Διόπερ, ἵνα μηδὲν παραλείπωμεν τῶν ἱστορημένων περὶ Διονύσου, διέξιμεν ἐν κεφαλαίοις τὰ παρὰ τοῖς Λίβυσι λεγόμενα καὶ τῶν Ἑλληνικῶν συγγραφέων ὅσοι τούτοις σύμφωνα γεγράφασι καὶ Διονυσίῳ τῷ συνταξαμένῳ τὰς παλαιὰς μυθοποιίας. (6) Οὗτος γὰρ τά τε περὶ τὸν Διόνυσον καὶ τὰς Ἀμαζόνας, ἔτι δὲ τοὺς Ἀργοναύτας καὶ τὰ κατὰ τὸν Ἰλιακὸν πόλεμον πραχθέντα καὶ πόλλ' ἕτερα συντέτακται, παρατιθεὶς τὰ ποιήματα τῶν ἀρχαίων, τῶν τε μυθολόγων καὶ τῶν ποιητῶν.

LXVII. Φησὶ τοίνυν παρ' Ἕλλησι πρῶτον εὑρετὴν γενέσθαι Λίνον ῥυθμῶν καὶ μέλους, ἔτι δὲ Κάδμου κομίσαντος ἐκ Φοινίκης τὰ καλούμενα γράμματα πρῶτον εἰς τὴν Ἑλληνικὴν μεταθεῖναι διάλεκτον, καὶ τὰς προσηγορίας ἑκάστῳ τάξαι καὶ τοὺς χαρακτῆρας διατυπῶσαι. Κοινῇ μὲν οὖν τὰ γράμματα Φοινίκεια κληθῆναι διὰ τὸ παρὰ τοὺς Ἕλληνας ἐκ Φοινίκων μετενεχθῆναι· ἰδίᾳ δὲ τῶν Πελασγῶν πρώτων χρησαμένων τοῖς μετατεθεῖσι χαρακτῆρσι Πελασγικὰ προσαγορευθῆναι. (2) Τὸν δὲ Λίνον ἐπὶ ποιητικῇ καὶ μελῳδίᾳ θαυμασθέντα μαθητὰς σχεῖν πολλούς, ἐπιφανεστάτους δὲ τρεῖς, Ἡρακλέα, Θαμύραν, καὶ Ὀρφέα. Τούτων δὲ τὸν μὲν Ἡρακλέα κιθαρίζειν μανθάνοντα διὰ τὴν τῆς ψυχῆς βραδυτῆτα μὴ δύνασθαι δέξασθαι τὴν μάθησιν·

mento hoc afferunt, quod adhuc fons in urbe sua fragrantissimum e terra vinum stato tempore sponte sua effundat. De ceteris hi terram suam Baccho sacram esse gloriantur: illi ex vetustissima inde memoria fana et lucos ei solemniter dicatos ostentant. (3) Verum enimvero quum multis orbis partibus benignitatis et præsentiæ suæ indicia deus impressa reliquerit, non mirum est, si suam quisque terram et urbem Baccho caram fuisse autumet. Suffragatur nobis testimonio suo Poeta in hymnis, ubi de ambigentibus super hujus ortu verba facit, inque Nysa Arabiæ hunc natum introducit ad hunc modum:

Sunt, tibi qui Dracanum patriam, quique Icaron altam;
dant alii Naxum, divum genus, iraphiota;
et sunt, Alphei qui te sinuantis ad amnem
nugantur, Thebis alii, venisse sub auras.
Non ita: te pater ipse deûmque virûmque seorsum
edidit: haud videre homines, haud candida Juno;
monte super Nysæ, silvis qui floret amœnis;
flumen ad Ægypti, procul a Phœnicibus agris.

(4) Nec me fugit Afrorum quoque eos qui Oceanum accolunt, dei hujus natales sibi vindicare, atque Nysam ceteraque, quæ de eo narrantur, ad suam ipsorum regionem referenda esse contendere, in qua multa horum monumenta ad hanc usque ætatem perdurassent. Ad hæc bene memini multos inter priscos Græciæ fabulatores et poetas, nec paucos recentiorum scriptorum, narrationi horum adstipulari. (5) Propterea, ne quid de Bacchi historia prætereamus, in capita quædam colligemus quæ et ab Afris recitantur, et ab iis Græcorum scriptorum qui consona illis dicunt, et a Dionysio, qui priscis de fabulis opus coagmentavit. (6) Is enim Bacchi et Amazonum historiam et Argonautarum expeditionem resque ad Ilium gestas ac multa id genus alia, veterum mythologorum locis poetarumque versibus adjunctis, contexuit.

LXVII. Hic ergo testatur Linum omnium primum Græcorum rhythmos et carmina invenisse, et literas a Cadmo e Phœnice allatas primum ad Græcorum enuntiationem transtulisse ac suum cuique tribuisse nomen et charactera. Hinc literas vocabulo communi Phœnicias, quod videlicet ex Phœnice traductæ essent, denominatas; seorsum vero Pelasgicas dictas esse, quod primi translatis usi essent Pelasgi. (2) Linus ille, ait, poesi et carminum modulatione excellens, discipulos habuit multos, inter quos maxime tres inclaruere, Hercules, Thamyris, Orpheus. Quorum Hercules citharam pulsare discens ob ingenii tarditatem non

ἐπειθ' ὑπὸ τοῦ Λίνου πληγαῖς ἐπιτιμηθέντα διοργισθῆναι καὶ τῇ κιθάρᾳ τὸν διδάσκαλον πατάξαντα ἀποκτεῖναι. (3) Θαμύραν δὲ φύσει διαφόρῳ κεχορηγημένον ἐκπονῆσαι τὰ περὶ τὴν μουσικήν, καὶ κατὰ τὴν ἐν τῷ μελῳδεῖν ὑπεροχὴν φάσκειν ἑαυτὸν τῶν Μουσῶν ἐμμελέστερον ᾄδειν. Διὸ καὶ τὰς θεὰς αὐτῷ χολωθείσας τήν τε μουσικὴν ἀφελέσθαι καὶ πηρῶσαι τὸν ἄνδρα, καθάπερ καὶ τὸν Ὅμηρον τούτοις προςμαρτυρεῖν λέγοντα

ἔνθα τε Μοῦσαι
ἀντόμεναι Θάμυριν τὸν Θρήικα παῦσαν ἀοιδῆς·

καὶ ἔτι

αἱ δὲ χολωσάμεναι πηρὸν θέσαν· αὐτὰρ ἀοιδὴν
θεσπεσίην ἀφέλοντο καὶ ἐκλέλαθον κιθαριστύν.

(4) Περὶ δὲ Ὀρφέως τοῦ τρίτου μαθητοῦ τὰ κατὰ μέρος ἀναγράψομεν, ὅταν τὰς πράξεις αὐτοῦ διεξίωμεν. Τὸν δ' οὖν Λίνον φασὶ τοῖς Πελασγικοῖς γράμμασι συνταξάμενον τὰς τοῦ πρώτου Διονύσου πράξεις καὶ τὰς ἄλλας μυθολογίας ἀπολιπεῖν ἐν τοῖς ὑπομνήμασιν. (5) Ὁμοίως δὲ τούτοις χρήσασθαι τοῖς Πελασγικοῖς γράμμασι τὸν Ὀρφέα καὶ Προναπίδην τὸν Ὁμήρου διδάσκαλον, εὐφυῆ γεγονότα μελοποιόν· πρὸς δὲ τούτοις Θυμοίτην τὸν Θυμοίτου τοῦ Λαομέδοντος, κατὰ τὴν ἡλικίαν γεγονότα τὴν Ὀρφέως, πλανηθῆναι κατὰ πολλοὺς τόπους τῆς οἰκουμένης, καὶ παραβαλεῖν τῆς Λιβύης εἰς τὴν πρὸς ἑσπέραν χώραν [τῆς οἰκουμένης] ἕως Ὠκεανοῦ· θεάσασθαι δὲ καὶ τὴν Νῦσαν, ἐν ᾗ μυθολογοῦσιν οἱ ἐγχώριοι ἀρχαῖοι τραφῆναι τὸν Διόνυσον, καὶ τὰς κατὰ μέρος τοῦ θεοῦ τούτου πράξεις μαθόντα παρὰ τῶν Νυσαέων συντάξασθαι τὴν Φρυγίαν ὀνομαζομένην ποίησιν, ἀρχαϊκοῖς τῇ τε διαλέκτῳ καὶ τοῖς γράμμασι χρησάμενον.

LXVIII. Φησὶ δ' οὖν Ἄμμωνα βασιλεύοντα τοῦ μέρους τῆς Λιβύης Οὐρανοῦ γῆμαι θυγατέρα τὴν προςαγορευομένην Ῥέαν, ἀδελφὴν οὖσαν Κρόνου τε καὶ τῶν ἄλλων Τιτάνων. Ἐπιόντα δὲ τὴν βασιλείαν εὑρεῖν πλησίον τῶν Κεραυνίων καλουμένων ὀρῶν παρθένον τῷ κάλλει διαφέρουσαν Ἀμάλθειαν ὄνομα. (2) Ἐρασθέντα δ' αὐτῆς καὶ πλησιάσαντα γεννῆσαι παῖδα τῷ τε κάλλει καὶ τῇ ῥώμῃ θαυμαστόν, καὶ τὴν μὲν Ἀμάλθειαν ἀποδεῖξαι κυρίαν τοῦ σύνεγγυς τόπου παντός, ὄντος τῷ σχήματι παραπλησίου κέρατι βοός, ἀφ' ἧς αἰτίας Ἑσπέρου κέρας προςαγορευθῆναι· διὰ δὲ τὴν ἀρετὴν τῆς χώρας εἶναι πλήρη παντοδαπῆς ἀμπέλου καὶ τῶν ἄλλων δένδρων τῶν ἡμέρους φερόντων καρπούς. (3) Τῆς δὲ προειρημένης γυναικὸς τὴν δυναστείαν παραλαβούσης, ἀπὸ ταύτης τὴν χώραν Ἀμαλθείας κέρας ὀνομασθῆναι· διὸ καὶ τοὺς μεταγενεστέρους ἀνθρώπους διὰ τὴν προειρημένην αἰτίαν τὴν κρατίστην γῆν καὶ παντοδαποῖς καρποῖς πλήθουσαν ὡςαύτως Ἀμαλθείας κέρας προςαγορεύειν. (4) Τὸν δ' οὖν Ἄμμωνα φοβούμενον τὴν τῆς Ῥέας ζηλοτυπίαν κρύψαι τὸ γεγονός, καὶ τὸν παῖδα λάθρᾳ μετενεγκεῖν εἴς τινα Νῦσαν, μακρὰν ἀπ' ἐκείνων τῶν τόπων ἀπηρτημένην. (5) Κεῖσθαι δὲ ταύτην ἔν τινι νήσῳ περιεχομένῃ μὲν ὑπὸ τοῦ Τρί-

potuit artis præcepta animo comprehendere; ac, quum plagis quondam a Lino puniretur, ira abreptus magistrum cithara percussum interfecit. (3) Contra Thamyris, præstanti præditus ingenio, musicam excoluit, et quum modulandi arte excelleret, Musis se suavius cantare gloriatus est. Ob quod ira deæ percitæ et musices et oculorum illi usum ademerunt, ut Homerus quoque his versibus attestatur:

Hic ubi Musæ
adversæ Thamyrin privarunt carmine Thracem.

Et rursus:

Exarsere deæ visumque et carminis artem
divini huic adimunt, citharæque oblivia reddunt.

(4) De Orpheo, qui discipulorum tertius, singulatim dicetur, ubi ad res ejus perventum fuerit. Linus ergo literis Pelasgicis res Bacchi illius primi descripsit, aliasque in commentariis fabulas post se reliquit. (5) Eodem literarum genere Orpheus quoque usus est, et Pronapides Homeri præceptor, sollertis ingenii cantilenarum artifex; Thymœtes insuper, natus Thymœta Laomedontis; qui Orphei ætate vixit, et multa orbis loca pervagatus occiduas quoque Libyæ partes ad Oceanum usque accessit; Nysam quoque visit, in qua priscis illis incolis Bacchus est nutritus; et de singulis dei gestis Nysæorum opera edoctus, carmen, quod Phrygium vocant, lingua et literis usus antiquis composuit.

LXVIII. Ammon, ait, in parte quadam Libyæ regnans, Rheam Cœli filiam, Saturni aliorumque Titanum sororem, matrimonio sibi junxit. Qui quum regnum obiret, ad Ceraunios, ut nominantur, montes, virginem, cui Amaltheæ nomen, forma pulcherrimam offendit: (2) cumque ea amoris impulsu congressus filium genuit tam robore quam specie insignem. Post hæc Amaltheam cum imperio omni vicinæ regioni præfecit. Quæ quum figura sua bovis cornu referat, Hesperi cornu appellata est; propter soli vero ubertatem vitibus aliisque arboribus, quæ esculentos fructus ferunt, abundat. (3) Postquam autem mulier illa imperium ibi susceperat, ab hac regio Amaltheæ cornu nominata est. Et hac de causa posteri solum aliquod geniale et fructibus omnigenis refertum Amaltheæ cornu pari modo appellant. (4) Sed Ammon, a Rheæ zelotypia sibi metuens, commissum a se facinus occultavit, et clam infantem inde longe remotam in urbem Nysam transtulit. (5) Jacet illa in confragosa quadam insula, quam Triton amnis circum-

τωνος ποταμοῦ, περικρήμνῳ δὲ καὶ καθ' ἕνα τόπον ἐχούσῃ στενὰς εἰςβολάς, ἃς ὠνομάσθαι πύλας Νυσίας· εἶναι δ' ἐν αὐτῇ χώραν εὐδαίμονα λειμῶσί τε μαλακοῖς διειλημμένην καὶ πηγαίοις ὕδασιν ἀρδευομένην δαψιλέσι, δένδρα τε καρποφόρα παντοῖα καὶ πολλὴν ἄμπελον αὐτοφυῆ, καὶ ταύτης τὴν πλείστην ἀναδενδράδα. (6) Ὑπάρχειν δὲ καὶ πάντα τὸν τόπον εὔπνουν, ἔτι δὲ καθ' ὑπερβολὴν ὑγιεινόν· καὶ διὰ τοῦτο τοὺς ἐν αὐτῷ κατοικοῦντας μακροβιωτάτους ὑπάρχειν τῶν πλησιοχώρων. Εἶναι δὲ τῆς νήσου τὴν μὲν πρώτην εἰςβολὴν αὐλωνοειδῆ, σύσκιον ὑψηλοῖς καὶ πυκνοῖς δένδρεσιν, ὥστε τὸν ἥλιον μὴ παντάπασι διαλάμπειν διὰ τὴν συνάγκειαν, αὐγὴν δὲ μόνην ὁρᾶσθαι φωτός.

LXIX. Πάντῃ δὲ κατὰ τὰς παρόδους προχεῖσθαι πηγὰς ὑδάτων τῇ γλυκύτητι διαφόρων, ὥστε τὸν τόπον εἶναι τοῖς βουλομένοις ἐνδιατρῖψαι προσηνέστατον. Ἑξῆς δὲ ὑπάρχειν ἄντρον τῷ μὲν σχήματι κυκλοτερές, τῷ δὲ μεγέθει καὶ τῷ κάλλει θαυμαστόν. Ὑπερκεῖσθαι γὰρ αὐτοῦ πανταχῇ κρημνὸν πρὸς ὕψος ἐξαίσιον, πέτρας ἔχοντα τοῖς χρώμασι διαφόρους· ἐναλλὰξ γὰρ ἀποστίλβειν τὰς μὲν θαλαττίαις πορφύραις τὴν χρόαν ἐχούσας παραπλήσιον, τὰς δὲ κυανῷ, τινὰς δ' ἄλλαις φύσεσι περιλαμπομέναις, ὥστε μηδὲν εἶναι χρῶμα τῶν ἑωραμένων παρ' ἀνθρώποις περὶ τὸν τόπον ἀθεώρητον. (2) Πρὸ δὲ τῆς εἰσόδου πεφυκέναι δένδρα θαυμαστά, τὰ μὲν κάρπιμα, τὰ δὲ ἀειθαλῆ, πρὸς αὐτὴν μόνην τὴν ἀπὸ τῆς θέας τέρψιν ὑπὸ τῆς φύσεως δεδημιουργημένα· ἐν δὲ τούτοις ἐννοττεύειν ὄρνεα παντοδαπὰ ταῖς φύσεσιν, ἃ τὴν χρόαν ἔχειν ἐπιτερπῆ καὶ τὴν μελῳδίαν προσηνεστάτην. Διὸ καὶ πάντα τὸν τόπον ὑπάρχειν μὴ μόνον θεοπρεπῆ κατὰ τὴν πρόσοψιν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸν ἦχον, ὡς ἂν τῆς αὐτοδιδάκτου γλυκυφωνίας νικώσης τὴν ἐναρμόνιον τῆς τέχνης μελῳδίαν. (3) Διελθόντι δὲ τὴν εἴσοδον θεωρεῖσθαι μὲν ἄντρον ἀναπεπταμένον καὶ τῇ κατὰ τὸν ἥλιον αὐγῇ περιλαμπόμενον, ἄνθη τε παντοδαπὰ πεφυκότα, καὶ μάλιστα τήν τε κασίαν καὶ τἄλλα τὰ δυνάμενα δι' ἐνιαυτῶν διαφυλάττειν τὴν εὐωδίαν· ὁρᾶσθαι δὲ καὶ νυμφῶν εὐνὰς ἐν αὐτῷ πλείους ἐξ ἀνθῶν παντοδαπῶν, οὐ χειροποιήτους, ἀλλ' ὑπ' αὐτῆς τῆς φύσεως ἀνειμένας θεοπρεπῶς. (4) Κατὰ πάντα δὲ τὸν τῆς περιφερείας κύκλον οὔτ' ἄνθος οὔτε φύλλον πεπτωκὸς ὁρᾶσθαι. Διὸ καὶ τοῖς θεωμένοις οὐ μόνον ἐπιτερπῆ φαίνεσθαι τὴν πρόσοψιν, ἀλλὰ καὶ τὴν εὐωδίαν προσηνεστάτην.

LXX. Εἰς τοῦτο οὖν τὸ ἄντρον τὸν Ἄμμωνα παραγενόμενον παραθέσθαι τὸν παῖδα καὶ παραδοῦναι τρέφειν Νύσῃ, μιᾷ τῶν Ἀρισταίου θυγατέρων· ἐπιστάτην δ' αὐτοῦ τάξαι τὸν Ἀρισταῖον, ἄνδρα συνέσει καὶ σωφροσύνῃ καὶ πάσῃ παιδείᾳ διαφέροντα. (2) Πρὸς δὲ τὰς ἀπὸ τῆς μητρυιᾶς Ῥέας ἐπιβουλὰς φύλακα τοῦ παιδὸς καταστῆσαι τὴν Ἀθηνᾶν, μικρὸν πρὸ τούτων τῶν χρόνων γηγενῆ φανεῖσαν ἐπὶ τοῦ Τρίτωνος ποταμοῦ, δι' ὃν καὶ Τριτωνίδα προσηγορεῦσθαι. (3) Μυθολογοῦσι δὲ τὴν θεὸν ταύτην ἑλομένην τὸν πάντα χρόνον τὴν παρ-

dat, unoque dumtaxat loco per augustas fauces, quas Nysias portas vocant, ingressus in eam patet. Beata illic fertilitate sua tellus est, mollibus pratis distincta largisque fontium aquis irrigata. Arbores passim omnis generis fructuosæ, vitesque sponte natæ et ut plurimum arbustivæ. (6) Totus hic locus miti aurarum flatu permulcetur, ad sanitatem maxime conducens. Ideo, qui illic degunt homines, multo longius quam finitimi ævum producunt. Primus insulæ aditus vallis oblongæ speciem habet, quem altæ confertim arbores inumbrant, adeo ut solis radii ob illarum spissitudinem omnino non penetrent, sed lux tantum obscura transmittatur.

LXIX. Crebri in transitu fontes dulcissimos expromunt latices; adeo ut ibi commorari volentibus nihil jucundius esse possit. Inde antrum sese amœnissimum rotundæ figuræ et capacitatis eximiæ offert. Circumquaque enim præruptus incumbit vertex celsitatis immensæ, cujus rupes variis coloribus renident. Nam per vices aliæ coloribus purpuræ marinæ, aliæ cyani, aliæ aliarum rerum resplendentium similibus refulgent: nullumque coloris genus usquam exstat, quod ibi non cernatur. (2) Ante introitum arbores mirificæ exsistunt; quædam fructiferæ, quædam perpetuo virore, ad visus solummodo voluptatem a natura creatæ. Ibi omne genus avium nidulatur: quarum et color et concentus suavissimam præbet oblectationem. Ideoque totus ille tractus non adspectu tantum, verum etiam sonitu divinum quendam decorem habet, naturali vocis dulcedine harmonicam artis modulationem multum exsuperante. (3) Ostium hoc emensis patulum sese antrum offert, luce solis undique perfusum. Varii hic nascuntur flores, inprimis casia, et cetera, quæ perennes tueantur odores. Hic complures nympharum thoros, variis floribus consitos, nec manu factos, sed divino ipsius naturæ ingenio productos videre est. (4) Inque toto hujus orbis complexu nec flos marcidus nec folium defluum occurrit. Quare non contuitus modo spectantes oblectat, sed fragrantia quoque mirifica eos voluptate perfundit.

LXX. In hoc ergo antrum puer ab Ammone delatus Nysæ, uni de filiabus Aristæi, nutriendus commendatur; Aristæum vero magistrum illius institutioni præficit. Vir hic erat ingenio mentisque integritate et omni eruditione præcellens. (2) Ut vero puer ab insidiis novercæ eo tutior foret, custos adhibetur Minerva, quam paulo ante hæc tempora ad fluvium Tritonem terra ediderat; unde Tritonidis ei cognomentum obvenit. (3) Deam hanc perpetuæ se virginitati devovisse memorant: et quia præter castitatem ingenio

θενίαν σωφροσύνῃ διενεγκεῖν, καὶ τὰς πλείστας τῶν τεχνῶν ἐξευρεῖν, ἀγχίνουν οὖσαν καθ' ὑπερβολήν· ζηλῶσαι δὲ καὶ τὰ κατὰ τὸν πόλεμον, ἀλκῇ καὶ ῥώμῃ διαφέρουσαν. Ἄλλα τε πολλὰ πρᾶξαι μνήμης ἄξια, καὶ τὴν αἰγίδα προσαγορευομένην ἀνελεῖν, θηρίον τι καταπληκτικὸν καὶ παντελῶς δυσκαταγώνιστον· (4) γηγενὲς γὰρ ὑπάρχον καὶ φυσικῶς ἐκ τοῦ στόματος ἄπλατον ἐκβάλλον φλόγα τὸ μὲν πρῶτον φανῆναι περὶ τὴν Φρυγίαν, καὶ κατακαῦσαι τὴν χώραν, ἣν μέχρι τοῦ νῦν κατακεκαυμένην Φρυγίαν ὀνομάζεσθαι· ἔπειτ' ἐπελθεῖν τὰ περὶ τὸν Ταῦρον ὄρη, καὶ συνεχῶς κατακαῦσαι τοὺς ἑξῆς δρυμοὺς μέχρι τῆς Ἰνδικῆς. Μετὰ δὲ ταῦτα πάλιν ἐπὶ θάλατταν τὴν ἐπάνοδον ποιησάμενον περὶ μὲν τὴν Φοινίκην ἐμπρῆσαι τοὺς κατὰ τὸν Λίβανον δρυμούς, καὶ δι' Αἰγύπτου πορευθὲν ἐπὶ τῆς Λιβύης διελθεῖν τοὺς περὶ τὴν ἑσπέραν τόπους, καὶ τὸ τελευταῖον εἰς τοὺς περὶ τὰ Κεραύνια δρυμοὺς ἐγκατασκῆψαι. (5) Ἐπιφλεγομένης δὲ τῆς χώρας πάντῃ, καὶ τῶν ἀνθρώπων τῶν μὲν ἀπολλυμένων, τῶν δὲ διὰ τὸν φόβον ἐκλειπόντων τὰς πατρίδας καὶ μακρὰν ἐκτοπιζομένων, τὴν Ἀθηνᾶν φασι τὰ μὲν συνέσει τὰ δ' ἀλκῇ καὶ ῥώμῃ περιγενομένην ἀνελεῖν τὸ θηρίον, καὶ τὴν δορὰν αὐτοῦ περιαψαμένην φορεῖν τῷ στήθει, ἅμα μὲν σκέπης ἕνεκα καὶ τῆς φυλακῆς τοῦ σώματος πρὸς τοὺς ὕστερον κινδύνους, ἅμα δ' ἀρετῆς ὑπόμνημα καὶ δικαίας δόξης. (6) Τὴν δὲ μητέρα τοῦ θηρίου γῆν ὀργισθεῖσαν ἀνεῖναι τοὺς ὀνομαζομένους γίγαντας ἀντιπάλους τοῖς θεοῖς, οὓς ὕστερον ὑπὸ Διὸς ἀναιρεθῆναι, συναγωνιζομένης Ἀθηνᾶς καὶ Διονύσου μετὰ τῶν ἄλλων θεῶν. (7) Οὐ μὴν ἀλλὰ τὸν Διόνυσον ἐν τῇ Νύσῃ τρεφόμενον καὶ μετέχοντα τῶν καλλίστων ἐπιτηδευμάτων μὴ μόνον γενέσθαι τῷ κάλλει καὶ τῇ ῥώμῃ διάφορον, ἀλλὰ καὶ φιλότεχνον καὶ πρὸς πᾶν τὸ χρήσιμον εὑρετικόν. (8) Ἐπινοῆσαι γὰρ αὐτὸν ἔτι παῖδα τὴν ἡλικίαν ὄντα τοῦ μὲν οἴνου τὴν φύσιν τε καὶ χρείαν, ἀποθλίψαντα βότρυς τῆς αὐτοφυοῦς ἀμπέλου, τῶν δ' ὡραίων τὰ δυνάμενα ξηραίνεσθαι καὶ πρὸς ἀποθησαυρισμὸν ὄντα χρήσιμα, μετὰ δὲ ταῦτα καὶ τὰς ἑκάστων κατὰ τρόπον φυτείας εὑρεῖν, καὶ βουληθῆναι τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων μεταδοῦναι τῶν ἰδίων εὑρημάτων, ἐλπίσαντα διὰ τὸ μέγεθος τῆς εὐεργεσίας ἀθανάτων τεύξεσθαι τιμῶν.

LXXI. Τῆς δὲ περὶ αὐτὸν ἀρετῆς τε καὶ δόξης διαδιδομένης, λέγεται τὴν Ῥέαν ὀργισθεῖσαν Ἄμμωνι φιλοτιμηθῆναι λαβεῖν ὑποχείριον τὸν Διόνυσον· οὐ δυναμένην δὲ κρατῆσαι τῆς ἐπιβολῆς τὸν μὲν Ἄμμωνα καταλιπεῖν, ἀπαλλαγεῖσαν δὲ πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς Τιτᾶνας συνοικῆσαι Κρόνῳ τῷ ἀδελφῷ· (2) τοῦτον δ' ὑπὸ τῆς Ῥέας πεισθέντα στρατεῦσαι μετὰ τῶν Τιτάνων ἐπ' Ἄμμωνα, καὶ γενομένης παρατάξεως τὸν μὲν Κρόνον ἐπὶ τοῦ προτερήματος ὑπάρξαι, τὸν δὲ Ἄμμωνα σιτοδείᾳ πιεζόμενον φυγεῖν εἰς Κρήτην, καὶ γήμαντα τῶν τότε βασιλευόντων Κουρήτων ἑνὸς θυγατέρα Κρήτην, δυναστεῦσαί τε τῶν τόπων καὶ τὸ πρὸ τοῦ τὴν νῆσον Ἰδαίαν καλουμένην ἀπὸ τῆς γυναικὸς ὀνομάσαι Κρήτην.

quoque præ ceteris valebat, artes invenisse plurimas; quumque animi et corporis robore præstaret, rebus etiam bellicis operam navasse; ac tum alia multa peregisse laude digna, tum Ægidem necasse terribile et prorsus indomabile monstrum. (4) Terræ hic, aiunt, fœtus erat, horrendam e rictu flammarum vim exspirans. Primum in Phrygia apparuit, totamque illam regionem exussit, quæ etiamnum Exusta inde Phrygia nominatur. Post ad Tauri montes impetum convertit, saltusque illos ad Indiam usque continentibus incendiis desolavit. Exinde ad mare se reflectens Libani silvas in Phœnicia incendit, ac per Ægyptum in Libyam profecta occiduas regiones percurrit, donec ad ultimum in Ceraunios se montes fulminis instar concitavit. (5) Inflammata igitur terra undique, hominibusque partim æstu absumtis, partim metu procul e patria exterminatis: Minerva, ut in fabulis est, tum prudentia tum virtute animi atque corporis præcellens, belluam confecit; pellemque ejus pectori suo obduxit, tum ut tegumentum corpori et præsidium ad cetera deinceps pericula, tum ut virtutis gloriæque promeritæ monumentum ipsi foret. (6) Mater vero monstri, Tellus, iræ impatiens Gigantes edidit deorum adversarios qui postmodum a Jove, Minerva et Baccho diisque ceteris adjuvantibus, sunt deleti. (7) Bacchus igitur in Nysa educatus, studiisque optimis excultus, non tantum forma et virtute corporis, sed etiam ingenii sollertia excellens, et comminiscendi quæ in usum forent industrius evasit. (8) Nam puer adhuc vitis sponte natæ uvas exprimens vini naturam et usum excogitavit, ac quinam ex fructibus maturis siccari et ad futuros usus reponi possent, et post hæc qui conveniens unicuique plantationis modus esset invenit, suaque hæc inventa cum genere mortalium communicare decrevit, sperans fore ut pro beneficiorum magnitudine immortales nancisceretur honores.

LXXI. Hæc virtutum ipsius gloria quum increbuisset, Rhea, Ammoni succensens, ut Bacchus in potestatem suam veniret, omni modo efficere studuit. Verum conatu hoc frustrata, nuntium Ammoni remisit; et ad Titanes germanos reversa, cum fratre Saturno conjugium inivit. (2) Is Rheæ impulsu cum illis Ammoni bellum intulit, et commisso prœlio superior evasit. Ammon vero rei frumentariæ inopia coactus in Cretam fugit, et ducta Creta, filia unius Curetum tunc temporis ibi regnantium, insulæ dominium accepit, quam Idæam prius nuncupatam de uxore nominavit Cretam. (3)

(3) Τὸν δὲ Κρόνον μυθολογοῦσι κρατήσαντα τῶν Ἀμμωνίων τόπων, τούτων μὲν ἄρχειν πικρῶς, ἐπὶ δὲ τὴν Νῦσαν καὶ τὸν Διόνυσον στρατεῦσαι μετὰ πολλῆς δυνάμεως. Τὸν δὲ Διόνυσον πυθόμενον τά τε τοῦ πατρὸς ἐλαττώματα καὶ τὴν τῶν Τιτάνων ἐπ' αὐτὸν συνδρομήν, ἀθροῖσαι στρατιώτας ἐκ τῆς Νύσης, ὧν εἶναι συντρόφους διακοσίους, διαφόρους τῇ τε ἀλκῇ καὶ τῇ πρὸς αὐτὸν εὐνοίᾳ· προςλαβέσθαι δὲ καὶ τῶν πλησιοχώρων τούς τε Λίβυας καὶ τὰς Ἀμαζόνας, περὶ ὧν προειρήκαμεν ὅτι δοκοῦσιν ἀλκῇ διενεγκεῖν, καὶ πρῶτον μὲν στρατείαν ὑπερόριον στείλασθαι, πολλὴν δὲ τῆς οἰκουμένης τοῖς ὅπλοις καταστρέψασθαι. (4) Μάλιστα δ' αὐτάς φασι παρορμῆσαι πρὸς τὴν συμμαχίαν Ἀθηνᾶν διὰ τὸν ὅμοιον τῆς προαιρέσεως ζῆλον, ὡς ἂν τῶν Ἀμαζόνων ἀντεχομένων ἐπὶ πολὺ τῆς ἀνδρείας καὶ παρθενίας. Διῃρημένης δὲ τῆς δυνάμεως, καὶ τῶν μὲν ἀνδρῶν στρατηγοῦντος Διονύσου, τῶν δὲ γυναικῶν τὴν ἡγεμονίαν ἐχούσης Ἀθηνᾶς, προσπεσόντας μετὰ τῆς στρατιᾶς τοῖς Τιτᾶσι συνάψαι μάχην. Γενομένης δὲ παρατάξεως ἰσχυρᾶς, καὶ πολλῶν παρ' ἀμφοτέροις πεσόντων, τρωθῆναι μὲν τὸν Κρόνον, ἐπικρατῆσαι δὲ τὸν Διόνυσον ἀριστεύσαντα κατὰ τὴν μάχην. (5) Μετὰ δὲ ταῦτα τοὺς μὲν Τιτᾶνας φυγεῖν εἰς τοὺς κατακτηθέντας ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Ἄμμωνα τόπους, τὸν δὲ Διόνυσον ἀθροίσαντα πλῆθος αἰχμαλώτων ἐπανελθεῖν εἰς τὴν Νῦσαν. Ἐνταῦθα δὲ τὴν δύναμιν περιστήσαντα καθωπλισμένην, τοῖς ἁλοῦσι κατηγορίαν ποιήσασθαι τῶν Τιτάνων, καὶ πᾶσαν ὑπόνοιαν καταλιπεῖν ὡς μέλλοντα κατακόπτειν τοὺς αἰχμαλώτους. Ἀπολύσαντος δ' αὐτοὺς τῶν ἐγκλημάτων καὶ τὴν ἐξουσίαν δόντος εἴτε συστρατεύειν εἴτε ἀπιέναι βούλοιντο, πάντας ἑλέσθαι συστρατεύειν· διὰ δὲ τὸ παράδοξον τῆς σωτηρίας προςκυνεῖν αὐτὸν ὡς θεόν. (6) Τὸν δὲ Διόνυσον παράγοντα καθ' ἕνα τῶν αἰχμαλώτων καὶ διδόντα σπονδὴν οἴνου πάντας ἐξορκῶσαι συστρατεύειν ἀδόλως καὶ μέχρι τελευτῆς βεβαίως διαγωνιεῖσθαι· διὸ καὶ τούτων πρώτων ὑποσπόνδων ὀνομασθέντων τοὺς μεταγενεστέρους ἀπομιμουμένους τὰ τότε πραχθέντα τὰς ἐν τοῖς πολέμοις διαλύσεις σπονδὰς προςαγορεύειν.

LXXII. Τοῦ δ' οὖν Διονύσου μέλλοντος στρατεύειν ἐπὶ τὸν Κρόνον καὶ τῆς δυνάμεως ἐκ τῆς Νύσης ἐξιούσης, μυθολογοῦσιν Ἀρισταῖον τὸν ἐπιστάτην αὐτοῦ θυσίαν τε παραστῆσαι καὶ πρῶτον ἀνθρώπων ὡς θεῷ Διονύσῳ θῦσαι. Συστρατεῦσαι δέ φασι καὶ τῶν Νυσαίων τοὺς εὐγενεστάτους, οὓς ὀνομάζεσθαι Σειληνούς. (2) Πρῶτον γὰρ τῶν ἁπάντων βασιλεῦσαί φασι τῆς Νύσης Σειληνόν, οὗ τὸ γένος ὅθεν ἦν ὑπὸ πάντων ἀγνοεῖσθαι διὰ τὴν ἀρχαιότητα. Ἔχοντος δ' αὐτοῦ κατὰ τὴν ὀσφὺν οὐράν, διατελέσαι καὶ τοὺς ἐκγόνους τὸ παράσημον τοῦτο φοροῦντας διὰ τὴν τῆς φύσεως κοινωνίαν. Τὸν δ' οὖν Διόνυσον ἀναζεύξαντα μετὰ τῆς δυνάμεως, καὶ διελθόντα πολλὴν μὲν ἄνυδρον χώραν, οὐκ ὀλίγην δ' ἔρημον καὶ θηριώδη, καταστρατοπεδεῦσαι περὶ πόλιν Λιβυκὴν τὴν ὀνομαζομένην Ζάβιρναν. (3) Πρὸς δὲ ταύτῃ γηγενὲς ὑπάρχον θηρίον καὶ πολλοὺς ἀναλίσκον τῶν ἐγχω-

Saturnus interim, occupato Ammonis regno, acerbius imperavit, et contra Nysam et Bacchum magno cum exercitu profectus est. Hic ergo, et clade patris et concursu adversus se Titanum cognito, militem ex Nysa conscripsit; quorum ducenti cum ipso educati, virtute et benevolentia in eum excellebant. E propinquo etiam Afros et Amazones (quas fortitudine præstare visas, et primas extra fines expeditionem fecisse, multasque orbis partes armis in ditionem suam redegisse supra retulimus) in belli societatem assumsit. (4) Has autem maxime allexit ejusdem cultrix studii Minerva; quod virtutis bellicæ et virginitatis studium Amazones quoque amplectuntur. Divisis igitur copiis sic, ut Bacchus viris, Minerva feminis præesset, Titanes cum exercitu invadentes manum conserunt. Quumque summa vi decertaretur, et multi utrinque caderent, vulnerato Saturno, victoriam obtinuit Bacchus, cujus in hoc prœlio virtus præ aliis maxime enituit. (5) Tum Titanes in loca quæ Ammon prius tenuerat fuga sese receperunt, Bacchus vero, coacta magna captivorum copia, Nysam est reversus. Hic quum armata captivos manu circumdedisset, accusatione contra Titanes instituta, suspicionem hanc injecit, quasi omnes bello captos concisurus esset. At omni exsolutis crimine liberum permisit arbitrium, utrum militare secum, an vero abscedere mallent. Tum omnes belli societatem amplexi, ob repentinam salutis gratiam, Bacchum uti deum adorarunt. (6) Mox omnes singulatim adductos, vino ad libandum porrecto, jurejurando sibi obstrinxit, absque dolo militiam gesturos, et ad finem strenuam in pugnis operam navaturos esse. Quod per hunc ergo libationis ritum primi illi fidem dederunt, factum imitati posteri, inducias inde *spondas*, id est libationes, nominarunt.

LXXII. Quum autem post Bacchus, suscepto in Saturnum bello, copias Nysa educturus esset, Aristæus, pueritiæ illius magister, ut fabula narrat, solemni apparatu sacrorum primus uti deo ipsi immolavit. Adjunxisse se huic expeditioni dicuntur Nysæorum nobiliores, quos Silenos vocant. (2) Nam primus omnium in hac insula, aiunt, regnavit Silenus: qui unde genus ducat, ob nimiam vetustatem ab omnibus ignoratur. Is quum in lumbis caudam habuisset, tota quoque posteritas, ejusdem scilicet naturæ communione, signum hoc gestavit. Bacchus igitur cum exercitu progressus, quum multas aquarum inopia laborantes, nec paucas omnino desertas et belluis infestas peragrasset terras, ad urbem tandem Libyæ Zabirnam castra posuit. (3) Hic monstrum e terra cretum, Campen vocitatum, multisque

ρίων, τὴν ὀνομαζομένην κάμπην, ἀνελεῖν καὶ μεγάλης τυχεῖν δόξης ἐπ' ἀνδρείᾳ παρὰ τοῖς ἐγχωρίοις. Ποιῆσαι δ' αὐτὸν καὶ χῶμα παμμέγεθες ἐπὶ τῷ φονευθέντι θηρίῳ, βουλόμενον ἀθάνατον ἀπολιπεῖν ὑπόμνημα τῆς ἰδίας ἀρετῆς, τὸ καὶ διαμεῖναν μέχρι τῶν νεωτέρων χρόνων. (4) Ἔπειτα τὸν μὲν Διόνυσον προάγειν πρὸς τοὺς Τιτᾶνας, εὐτάκτως ποιούμενον τὰς ὁδοιπορίας καὶ πᾶσι τοῖς ἐγχωρίοις φιλανθρώπως προσφερόμενον καὶ τὸ σύνολον ἑαυτὸν ἀποφαινόμενον στρατεύειν ἐπὶ κολάσει μὲν τῶν ἀσεβῶν, εὐεργεσίᾳ δὲ τοῦ κοινοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων. Τοὺς δὲ Λίβυας θαυμάζοντας τὴν εὐταξίαν καὶ τὸ τῆς ψυχῆς μεγαλοπρεπές, τροφάς τε παρέχεσθαι τοῖς ἀνθρώποις δαψιλεῖς καὶ συστρατεύειν προθυμότατα. (5) Συνεγγιζούσης δὲ τῆς δυνάμεως τῇ πόλει τῶν Ἀμμωνίων, τὸν Κρόνον πρὸ τοῦ τείχους παρατάξει λειφθέντα τὴν μὲν πόλιν νυκτὸς ἐμπρῆσαι, σπεύδοντα εἰς τέλος καταφθεῖραι τοῦ Διονύσου τὰ πατρῷα βασίλεια, αὐτὸν δ' ἀναλαβόντα τὴν γυναῖκα Ῥέαν καί τινας τῶν συνηγωνισμένων φίλων, λαθεῖν ἐκ τῆς πόλεως διαδράντα. Οὐ μὴν τόν γε Διόνυσον ὁμοίαν ἔχειν τούτῳ προαίρεσιν· λαβόντα γὰρ τόν τε Κρόνον καὶ τὴν Ῥέαν αἰχμαλώτους, οὐ μόνον ἀφεῖναι τῶν ἐγκλημάτων διὰ τὴν συγγένειαν, ἀλλὰ καὶ παρακαλέσαι τὸν λοιπὸν χρόνον γονέων ἔχειν πρὸς αὐτὸν εὔνοιάν τε καὶ τάξιν καὶ συζῆν τιμωμένους ὑπ' αὐτοῦ μάλιστα πάντων. (6) Τὴν μὲν οὖν Ῥέαν διατελέσαι πάντα τὸν βίον ὡς υἱὸν ἀγαπῶσαν, τὸν δὲ Κρόνον ὕπουλον ἔχειν τὴν εὔνοιαν. Γενέσθαι δ' αὐτοῖς περὶ τούτους τοὺς χρόνους υἱόν, ὃν προσαγορευθῆναι Δία, τιμηθῆναι δὲ μεγάλως ὑπὸ τοῦ Διονύσου, καὶ δι' ἀρετὴν ἐν τοῖς ὕστερον χρόνοις γενέσθαι πάντων βασιλέα.

LXXIII. Τῶν δὲ Λιβύων εἰρηκότων αὐτῷ πρὸ τῆς μάχης ὅτι καθ' ὃν καιρὸν ἐξέπεσεν ἐκ τῆς βασιλείας Ἄμμων, τοῖς ἐγχωρίοις προειρηκὼς εἴη τεταγμένοις χρόνοις ἥξειν υἱὸν αὐτοῦ Διόνυσον, καὶ τήν τε πατρῴαν ἀνακτήσεσθαι βασιλείαν καὶ πάσης τῆς οἰκουμένης κυριεύσαντα θεὸν νομισθήσεσθαι, ὑπολαβὼν ἀληθῆ γεγονέναι μάντιν, τό τε χρηστήριον ἱδρύσατο τοῦ πατρὸς καὶ τὴν πόλιν οἰκοδομήσας, τιμὰς ὥρισεν ὡς θεῷ καὶ τοὺς ἐπιμελησομένους τοῦ μαντείου κατέστησε. Παραδεδόσθαι δὲ τὸν Ἄμμωνα σχεῖν κριοῦ κεφαλὴν τετυπωμένην, παράσημον ἐσχηκότος αὐτοῦ τὸ κράνος κατὰ τὰς στρατείας. (2) Εἰσὶ δ' οἱ μυθολογοῦντες αὐτῷ πρὸς ἀλήθειαν γενέσθαι φυσικῶς καθ' ἑκάτερον μέρος τῶν κροτάφων κεράτια· διὸ καὶ τὸν Διόνυσον, υἱὸν αὐτοῦ γεγονότα, τὴν ὁμοίαν ἔχειν πρόσοψιν, καὶ τοῖς ἐπιγινομένοις τῶν ἀνθρώπων παραδεδόσθαι τὸν θεὸν τοῦτον γεγονότα κερατίαν. (3) Μετὰ δ' οὖν τὴν τῆς πόλεως οἰκοδομίαν καὶ τὴν περὶ τὸ χρηστήριον κατάστασιν πρῶτόν φασι τὸν Διόνυσον χρήσασθαι τῷ θεῷ περὶ τῆς στρατείας, καὶ λαβεῖν παρὰ τοῦ πατρὸς χρησμὸν ὅτι τοὺς ἀνθρώπους εὐεργετῶν τεύξεται τῆς ἀθανασίας. (4) Διὸ καὶ μετεωρισθέντα τῇ ψυχῇ τὸ μὲν πρῶτον ἐπὶ τὴν Αἴγυπτον στρατεῦσαι, καὶ τῆς χώρας καταστῆσαι βα-

exitiosum mortalibus, e medio sustulit, unde magnam fortitudinis laudem apud incolas promeruit. Ingentem quoque tumulum belluæ a se interfectæ superingessit, ut immortale virtutis suæ monumentum ad posteros relinqueret. Id quod ad proximam adhuc memoriam duravit. (4) Postea in Titanes movit, modeste ubique cum agmine incedens, comemque ac benignum se indigenis præbens, et hoc unum præ se ferens, expeditionem hanc ob nihil aliud institutam esse, quam ut in impios animadverteret, et in totum genus hominum beneficia conferret. Ideo Libyes, moderationem ejus animique magnitudinem admirati, commeatum exercitui affatim largiuntur, et militiæ ejus cupide sese adjungunt. (5) Jamque imminentibus Ammoniorum urbi copiis Saturnus aciem suam extra mœnia opponens denuo succumbit: paternam igitur Bacchi regiam penitus evertere properans, noctu urbem incendit, ipseque cum Rhea uxore et nonnullis periculorum sociis clam inde profugit. At nequaquam similis affectio Bacchum tenebat. Is enim Saturnum Rheamque captos non solum a culpa, quod cognati essent, absolvit, sed etiam rogavit ut parentum loco ipsum deinceps amare et inter amicissimos vivere secum vellent. (6) Rhea igitur, quam diu vixit, eum non secus ac filium dilexit; at subdola fuit Saturni benevolentia. Sub id tempus filius eis nascitur Juppiter nominatus. Hic magnis a Baccho honoribus affectus, ob virtutem rex omnium postea creatur.

LXXIII. Ante pugnam Libyes Baccho indicarant, Ammonem, quo tempore regno excidisset, incolis prædixisse, eventurum ut post certum aliquod temporis intervallum filius suus Bacchus regnum paternum recuperaret, et, ditione sua per totum orbem propagata, divinos honores consequeretur. Verum id vaticinium esse quum judicaret, fatidicum patri templum et urbem una condidit; honoribusque tanquam deo sancitis, antistites oraculo præfecit. Ammon ille arietis caput effictum habere solet, quod hoc signo galeam in bellis ornatam gestasset. (2) Non desunt tamen qui re vera et naturali quodam modo cornua e temporibus ejus prominuisse fabulantur. Unde factum ut filius quoque ejus Bacchus simili facie ostentetur, et posteris cornutus hic deus tradatur. (3) Exstructa igitur urbe et oraculo instituto, primus novum deum de expeditione sua Bacchus consuluit; et a patre responsum accepit, bene faciendo hominibus in possessionem immortalitatis se venturum esse. (4) Hinc animo erectus primo Ægyptum invasit, Jovemque, Saturno et Rhea natum, licet puerum adhuc, regem provinciæ impo.

σιλέα Δία τὸν Κρόνου καὶ Ῥέας παῖδα, τὴν ἡλικίαν νέον ὄντα. Παρακαταστῆσαι δ' αὐτῷ καὶ ἐπιστάτην Ὄλυμπον, ὑφ' οὗ τὸν Δία παιδευθέντα καὶ πρωτεύσαντα κατ' ἀρετὴν Ὀλύμπιον προσαγορευθῆναι. (5) Τὸν δ' οὖν Διόνυσον λέγεται διδάξαι τοὺς Αἰγυπτίους τήν τε τῆς ἀμπέλου φυτείαν καὶ τὴν χρῆσιν καὶ τὴν παράθεσιν τοῦ τε οἴνου καὶ τῶν ἀκροδρύων καὶ τῶν ἄλλων καρπῶν. Πάντῃ δὲ διαδιδομένης περὶ αὐτοῦ φήμης ἀγαθῆς, μηδένα καθάπερ πρὸς πολέμιον ἀντιτάττεσθαι, πάντας δὲ προθύμως ὑπακούοντας ἐπαίνοις καὶ θυσίαις ὡς θεὸν τιμᾶν. (6) Τῷ δ' αὐτῷ τρόπῳ ἐπελθεῖν φασι τὴν οἰκουμένην, ἐξημεροῦντα μὲν τὴν χώραν ταῖς φυτείαις, εὐεργετοῦντα δὲ τοὺς λαοὺς μεγάλαις τιμαῖς καὶ χάρισι πρὸς τὸν αἰῶνα. Διὸ καὶ πάντας τοὺς ἀνθρώπους ἐν ταῖς πρὸς τοὺς ἄλλους θεοὺς τιμαῖς οὐχ ὁμοίαν ἔχοντας προαίρεσιν ἀλλήλοις σχεδὸν ἐπὶ μόνου τοῦ Διονύσου συμφωνουμένην ἀποδεικνύειν μαρτυρίαν τῆς ἀθανασίας· οὐδένα γὰρ οὐθ' Ἑλλήνων οὔτε βαρβάρων ἄμοιρον εἶναι τῆς τούτου δωρεᾶς καὶ χάριτος, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀπηγριωμένην ἔχοντας χώραν ἢ πρὸς φυτείαν ἀμπέλου παντελῶς ἀπηλλοτριωμένην μαθεῖν τὸ κατασκευαζόμενον ἐκ τῶν κριθῶν πόμα, βραχὺ λειπόμενον τῆς περὶ τὸν οἶνον εὐωδίας. (7) Τὸν δ' οὖν Διόνυσόν φασι τὴν κατάβασιν ἐκ τῆς Ἰνδικῆς ἐπὶ τὴν θάλατταν ταχεῖαν ποιησάμενον καταλαβεῖν ἅπαντας τοὺς Τιτᾶνας ἠθροικότας δυνάμεις καὶ διαβεβηκότας εἰς Κρήτην ἐπ' Ἄμμωνα. Προσβεβοηθηκότος δὲ καὶ τοῦ Διὸς ἐκ τῆς Αἰγύπτου τοῖς περὶ τὸν Ἄμμωνα, καὶ πολέμου μεγάλου συνεστῶτος ἐν τῇ νήσῳ, ταχέως καὶ τοὺς περὶ τὸν Διόνυσον καὶ τὴν Ἀθηνᾶν καί τινας τῶν ἄλλων θεῶν νομισθέντων συνδραμεῖν εἰς Κρήτην. (8) Γενομένης δὲ παρατάξεως μεγάλης, ἐπικρατῆσαι τοὺς περὶ τὸν Διόνυσον καὶ πάντας ἀνελεῖν τοὺς Τιτᾶνας. Μετὰ δὲ ταῦτα Ἄμμωνος καὶ Διονύσου μεταστάντων ἐκ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως εἰς τὴν ἀθανασίαν, τὸν Δία φασὶ βασιλεῦσαι τοῦ σύμπαντος κόσμου, κεκολασμένων τῶν Τιτάνων, καὶ μηδενὸς ὄντος τοῦ τολμήσοντος δι' ἀσέβειαν ἀμφισβητῆσαι τῆς ἀρχῆς.

suit. Sed et magistrum ei adjunxit Olympum: a quo eruditus Jupiter et ad summum virtutis gradum evectus Olympii cognomentum retulit. (5) Tum plantationem et usum vitis, rationemque vinum, poma et ceteros fructus in penum recondendi Ægyptios docuisse Bacchus fertur. Tam secundus rumor de eo quum ubique locorum percrebuisset, nemo contra eum ut hostem arma sumsit; verum ultro imperata facientes, laudibus eum ac sacrificiis tanquam deum prosecuti sunt. (6) Eodem modo per totum progressus orbem plantis terras excoluit, populosque meritis summis in perpetuum sibi obligavit. Ideoque universi mortales, quum de ceteris diis non idem sentiant, de solius prope Liberi patris immortalitate testimoniis conveniunt. Neque enim Græcorum neque Barbarorum quisquam munificentiæ hujus et gratiæ expers est. Immo qui etiam intractabiles habent fundos, et a cultura vitis prorsus alienos, ex hordeo potum saporis bonitate vino paulo inferiorem conficere didicerunt. (7) Bacchum porro aiunt, concitatis ex India itineribus ad mare regressum, Titanes cum magnis invenisse copiis, jam ad oppugnandum Ammonem in Cretam trajicientes. Quumque Jove interim ex Ægypto Ammoni suppetias ferente, magnum in insula bellum esset excitatum, sine mora Bacchus cum Minerva, et aliis quibusdam deorum loco censis auxilia in Cretam adduxit. (8) Ingens mox oritur conflictus: sed vincit Bacchus, et Titanes ad unum omnes occidit. Post Ammone et Libero ex hominum societate ad immortalitatem translatis, Jupiter, cum, excisis jam Titanibus, nemo de regno litem ei movere per impietatem auderet, totius mundi imperium occupavit.

LXXIV. Τὸν μὲν οὖν πρῶτον Διόνυσον ἐξ Ἄμμωνος καὶ Ἀμαλθείας γενόμενον τοιαύτας οἱ Λίβυες ἱστοροῦσιν ἐπιτελέσασθαι πράξεις· τὸν δὲ δεύτερόν φασιν ἐξ Ἰοῦς τῆς Ἰνάχου Διὶ γενόμενον βασιλεῦσαι μὲν τῆς Αἰγύπτου, καταδεῖξαι δὲ τὰς τελετάς· τελευταῖον δὲ τὸν ἐκ Διὸς καὶ Σεμέλης τεκνωθέντα παρὰ τοῖς Ἕλλησι ζηλωτὴν γενέσθαι τῶν προτέρων. (2) Τὰς δ' ἀμφοτέρων προαιρέσεις μιμησάμενον στρατεῦσαι μὲν ἐπὶ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην, στήλας δ' οὐκ ὀλίγας ἀπολιπεῖν τῶν ὅρων τῆς στρατείας· καὶ τὴν μὲν χώραν ἐξημεροῦν ταῖς φυτείαις, στρατιώτιδας δ' ἐπιλέξασθαι γυναῖκας, καθάπερ καὶ ὁ παλαιὸς τὰς Ἀμαζόνας. Ἐνεργῆσαι δ' ἐπὶ πλεῖον καὶ τὰ περὶ τοὺς ὀργιασμούς, καὶ τελετὰς ἃς μὲν μεταθεῖναι πρὸς τὸ κρεῖττον, ἃς δ' ἐπινοῆσαι. (3) Διὰ δὲ τὸ πλῆθος τοῦ χρόνου τῶν προτέρων εὑρετῶν ἀγνοηθέντων ὑπὸ τῶν πολλῶν, τοῦτον κληρονομη-

LXXIV. Hæc igitur Bacchus ille primus, ex Ammone et Amalthea progenitus, peregisse ab Afris narratur. Alterum, ex Jove prognatum, in Ægypto regnasse ritusque initiationum ostendisse ferunt; tertium, Jove ac Semele cretum, in Græcia æmulum exstitisse superiorum. (2) Qui quum ad imitationem utriusque animum applicasset, cum exercitu totum permeasse orbem, et columnas non paucas ad terminos expeditionum fixas reliquisse. Eundem plantationibus terram reddidisse cultiorem, atque feminas, sicut priscus ille Amazones, in commilitium adscivisse. Multum præterea operis, aiunt, in orgia et initia contulit, quæ partim correxit, partim de novo est commentus. (3) Longinquitas vero temporis in causa est, ut, priorum memoria inventorum in animis hominum obliterata, hic tanquam

σαι τὴν τῶν προγενεστέρων προαίρεσίν τε καὶ δόξαν. Οὐκ ἐπὶ τούτου δὲ μόνον συμβῆναι τὸ προειρημένον, ἀλλὰ καὶ μετὰ ταῦτα ἐφ' Ἡρακλέους. (4) Δυοῖν γὰρ ὄντων τῶν προγενεστέρων τῶν τὴν αὐτὴν ἐσχηκότων προσηγορίαν, τὸν μὲν ἀρχαιότατον Ἡρακλέα μυθολογεῖσθαι γεγονέναι παρ' Αἰγυπτίοις, καὶ πολλὴν τῆς οἰκουμένης τοῖς ὅπλοις καταστρεψάμενον θέσθαι τὴν ἐπὶ τῆς Λιβύης στήλην· τὸν δὲ δεύτερον ἐκ Κρήτης ἕνα τῶν Ἰδαίων ὄντα Δακτύλων καὶ γενόμενον γόητα καὶ στρατηγικὸν συστήσασθαι τὸν Ὀλυμπιακὸν ἀγῶνα· τὸν δὲ τελευταῖον μικρὸν πρὸ τῶν Τρωικῶν ἐξ Ἀλκμήνης καὶ Διὸς τεκνωθέντα πολλὴν ἐπελθεῖν τῆς οἰκουμένης, ὑπηρετοῦντα τοῖς Εὐρυσθέως προστάγμασιν. (5) Ἐπιτυχόντα δὲ πᾶσι τοῖς ἄθλοις θέσθαι μὲν καὶ στήλην τὴν ἐπὶ τῆς Εὐρώπης· διὰ δὲ τὴν ὁμωνυμίαν καὶ τὴν τῆς προαιρέσεως ὁμοιότητα, χρόνων ἐπιγενομένων, τελευτήσαντα κληρονομῆσαι τὰς τῶν ἀρχαιοτέρων πράξεις, ὡς ἑνὸς Ἡρακλέους γεγονότος ἐν παντὶ τῷ πρότερον αἰῶνι. (6) Ὑπὲρ δὲ τοῦ πλείους Διονύσους γεγονέναι σὺν ἄλλαις ἀποδείξεσι πειρῶνται φέρειν τὴν ἐκ τῆς Τιτανομαχίας· συμφωνουμένου γὰρ παρὰ πᾶσιν ὅτι Διόνυσος τῷ Διὶ συνηγωνίσατο τὸν πρὸς τοὺς Τιτᾶνας πόλεμον, οὐδαμῶς πρέπειν φασὶ τὴν τῶν Τιτάνων γενεὰν τιθέναι κατὰ τοὺς τῆς Σεμέλης χρόνους οὐδὲ Κάδμον τὸν Ἀγήνορος ἀποφαίνεσθαι πρεσβύτερον εἶναι τῶν Ὀλυμπίων θεῶν. Οἱ μὲν οὖν Λίβυες περὶ Διονύσου τοιαῦτα μυθολογοῦσιν· ἡμεῖς δὲ τὴν ἐν ἀρχῇ πρόθεσιν τετελεκότες αὐτοῦ περιγράψομεν τὴν τρίτην βίβλον.

heres illorum industriæ et gloriæ possessionem sibi vindicarit. Id quod non ipsi tantum, sed post etiam Herculi evenit. (4) Quum enim duo quondam ejusdem nominis Hercules exstiterint: unus, et quidem antiquior, apud Ægyptios claruisse dicitur; qui, magna orbis parte subacta, columnam in Africa posuit: alter, ex Creta oriundus, inter Idæos Dactylos censetur. Præstigiator is fuit, sed imperatoria scientia clarus, ludosque Olympicos instituit. Postremus paulo ante bellum Trojanum ex Alcmena et Jove natus ad exsequendum Eurysthei imperia multas orbis regiones pererravit. (5) Hic felices per omnia certamina successus expertus, columnam in Europa statuit. Nominis vero et studiorum similitudo effecit ut post obitum antiquiorum res gestas huic soli, ac si unus tantum per omne ævum Hercules exstitisset, posteritas adscriberet. (6) Inter alias demonstrationes quod plures fuerint Bacchi, etiam hac ex Titanum pugna nituntur. Quum enim de eo inter omnes conveniat, quod Bacchus in Titanum bello Jovi affuerit, Titanum ætatem in Semeles tempora rejici, et Cadmum Agenoris filium diis cœlestibus antiquiorem exhiberi absurdum esse dicunt. Hæc igitur sunt quæ de Baccho Libyes narrant. Nos vero, postquam ab initio promissis satisfactum est, tertium hic librum circumscribemus.

ΒΙΒΛΟΣ ΤΕΤΑΡΤΗ.

Τάδε ἔνεστιν ἐν τῇ τετάρτῃ τῶν Διοδώρου βίβλων.

I. Οὐκ ἀγνοῶ μὲν ὅτι τοῖς τὰς παλαιὰς μυθολογίας συνταττομένοις συμβαίνει κατὰ τὴν γραφὴν ἐν πολλοῖς ἐλαττοῦσθαι. Ἡ μὲν γὰρ τῶν ἀναγραφομένων ἀρχαιότης δυσεύρετος οὖσα πολλὴν ἀπορίαν παρέχεται τοῖς γράφουσιν, ἡ δὲ τῶν χρόνων ἀπαγγελία τὸν ἀκριβέστατον ἔλεγχον οὐ προσδεχομένη καταφρονεῖν ποιεῖ τῆς ἱστορίας τοὺς ἀναγινώσκοντας· πρὸς δὲ τούτοις ἡ ποικιλία καὶ τὸ πλῆθος τῶν γενεαλογουμένων ἡρώων τε καὶ ἡμιθέων καὶ τῶν ἄλλων ἀνδρῶν δυσέφικτον ἔχει τὴν ἀπαγγελίαν· τὸ δὲ μέγιστον καὶ πάντων ἀτοπώτατον, ὅτι συμβαίνει τοὺς ἀναγεγραφότας τὰς ἀρχαιοτάτας πράξεις τε καὶ μυθολογίας ἀσυμφώνους εἶναι πρὸς ἀλλήλους. (2) Διόπερ τῶν μεταγενεστέρων ἱστοριογράφων οἱ πρωτεύοντες τῇ δόξῃ τῆς μὲν ἀρχαίας μυθολογίας ἀπέστησαν διὰ τὴν δυσχέρειαν, τὰς δὲ νεωτέρας πράξεις ἀναγράφειν ἐπεχείρησαν. (3) Ἔφορος μὲν γὰρ ὁ Κυμαῖος, Ἰσοκράτους ὢν μαθητής, ὑποστησάμενος γράφειν τὰς κοινὰς πράξεις, τὰς μὲν παλαιὰς μυθολογίας ὑπερέβη, τὰ δ' ἀπὸ τῆς Ἡρακλειδῶν καθόδου πραχθέντα συνταξάμενος, ταύτην ἀρχὴν ἐποιήσατο τῆς ἱστορίας. Ὁμοίως δὲ τούτῳ Καλλισθένης καὶ Θεόπομπος, κατὰ τὴν αὐτὴν ἡλικίαν γεγονότες, ἀπέστησαν τῶν παλαιῶν μύθων. (4) Ἡμεῖς δὲ τὴν ἐναντίαν τούτοις κρίσιν ἔχοντες, καὶ τὸν ἐκ τῆς ἀναγραφῆς πόνον ὑποστάντες, τὴν πᾶσαν ἐπιμέλειαν ἐποιησάμεθα τῆς ἀρχαιολογίας. Μέγισται γὰρ καὶ πλεῖσται συνετελέσθησαν πράξεις ὑπὸ τῶν ἡρώων τε καὶ ἡμιθέων καὶ πολλῶν ἄλλων ἀνδρῶν ἀγαθῶν· ὧν διὰ τὰς κοινὰς εὐεργεσίας οἱ μεταγενέστεροι τοὺς μὲν ἰσοθέοις, τοὺς δ' ἡρωικαῖς θυσίαις

LIBER QUARTUS.

Hæc in quarto Diodori libro continentur :

I. Non ignari sumus, antiquitatum scriptoribus usu venire ut multa narratio ipsorum non assequatur. Nam et rerum memoriæ prodendarum vetustas, quum difficulter eruatur, magnam scribenti perplexitatem affert; et temporum notatio quum accurata supputationis argumenta non admittat, in causa est, ut historiam lector aspernetur. Difficultatem narrationis hoc etiam auget, quod, quorum genus explicandum est, heroum et semideorum aliorumque virorum ingens sit varietas et multitudo; et quod maximum tandem est omniumque absurdissimum, qui res gestas veterum atque fabulas in literarum monumenta retulerunt, plurimum inter se discordant. (2) Ideo qui inter historicos recentiores præcipui sunt nominis, omissa fabularum priscarum tractatione, proximarum ætatum rebus describendis animum appulerunt. (3) Namque Ephorus ille Cumæus, Isocratis discipulus, quum historiam de rebus in orbe terrarum gestis instituerit, omissa vetustarum fabularum narratione ab Heraclidarum reditu exordium scribendi fecit. Ad hunc modum Callisthenes quoque et Theopompus, qui eodem seculo vixerunt, a priscarum fabularum relatione abstinuerunt. (4) Nos, contra quam illi rem æstimantes, ut suscepto scribendi labore rite defungamur, omni vetustatem studio sumus complexi : plurimæ enim res, eæque maximæ, ab heroibus ac semideis aliisque viris illustribus perpetratæ sunt; quorum nonnullos divino, nonnullos heroico sacrificiorum cultu ob beneficia in totum mortalium genus

ἐτίμησαν, πάντας δ' ὁ τῆς ἱστορίας λόγος τοῖς καθήκουσιν ἐπαίνοις εἰς τὸν αἰῶνα καθύμνησεν. (5) Ἐν μὲν οὖν ταῖς πρὸ ταύτης βίβλοις τρισὶν ἀνεγράψαμεν τὰς παρὰ τοῖς ἄλλοις ἔθνεσι μυθολογουμένας πράξεις καὶ τὰ περὶ θεῶν παρ' αὐτοῖς ἱστορούμενα, πρὸς δὲ τούτοις τὰς τοποθεσίας τῆς παρ' ἑκάστοις χώρας καὶ τὰ φυόμενα παρ' αὐτοῖς θηρία καὶ τἄλλα ζῷα, καὶ καθόλου πάντα τὰ μνήμης ἄξια καὶ παραδοξολογούμενα διεξιόντες· ἐν ταύτῃ δὲ τὰ παρὰ τοῖς Ἕλλησιν ἱστορούμενα κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους περὶ τῶν ἐπιφανεστάτων ἡρώων τε καὶ ἡμιθέων, καὶ καθόλου τῶν κατὰ πόλεμον ἀξιόλογόν τι κατειργασμένων, ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἐν εἰρήνῃ τι χρήσιμον πρὸς τὸν κοινὸν βίον εὑρόντων ἢ νομοθετησάντων. (6) Ποιησόμεθα δὲ τὴν ἀρχὴν ἀπὸ Διονύσου διὰ τὸ καὶ παλαιὸν εἶναι σφόδρα τοῦτον καὶ μεγίστας εὐεργεσίας κατατεθεῖσθαι τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων. Εἴρηται μὲν οὖν ἡμῖν ἐν ταῖς προειρημέναις βίβλοις ὅτι τινὲς τῶν βαρβάρων ἀντιποιοῦνται τῆς γενέσεως τοῦ θεοῦ τούτου. Αἰγύπτιοι μὲν γὰρ τὸν παρ' αὐτοῖς θεὸν Ὄσιριν ὀνομαζόμενόν φασιν εἶναι τὸν παρ' Ἕλλησι Διόνυσον καλούμενον. (7) Τοῦτον δὲ μυθολογοῦσιν ἐπελθεῖν ἅπασαν τὴν οἰκουμένην, εὑρετὴν γενόμενον τοῦ οἴνου, καὶ τὴν φυτείαν διδάξαι τῆς ἀμπέλου τοὺς ἀνθρώπους, καὶ διὰ ταύτην τὴν εὐεργεσίαν τυχεῖν συμφωνουμένης ἀθανασίας. Ὁμοίως δὲ τοὺς Ἰνδοὺς τὸν θεὸν τοῦτον παρ' ἑαυτοῖς ἀποφαίνεσθαι γεγονέναι, καὶ τὰ περὶ τὴν φυτείαν τῆς ἀμπέλου φιλοτεχνήσαντα μεταδοῦναι τῆς τοῦ οἴνου χρήσεως τοῖς κατὰ τὴν οἰκουμένην ἀνθρώποις. Ἡμεῖς δὲ κατὰ μέρος τὰ περὶ τούτων εἰρηκότες, νῦν τὰ παρὰ τοῖς Ἕλλησι περὶ τοῦ θεοῦ τούτου λεγόμενα διέξιμεν.

II. Κάδμον μὲν γάρ φασι τὸν Ἀγήνορος ἐκ Φοινίκης ὑπὸ τοῦ βασιλέως ἀποσταλῆναι πρὸς ζήτησιν τῆς Εὐρώπης, ἐντολὰς λαβόντα ἢ τὴν παρθένον ἀγαγεῖν ἢ μὴ ἀνακάμπτειν εἰς τὴν Φοινίκην. Ἐπελθόντα δὲ πολλὴν χώραν, καὶ μὴ δυνάμενον ἀνευρεῖν, ἀπογνῶναι τὴν εἰς οἶκον ἀνακομιδήν· καταντήσαντα δ' εἰς τὴν Βοιωτίαν κατὰ τὸν παραδεδομένον χρησμὸν κτίσαι τὰς Θήβας. Ἐνταῦθα δὲ κατοικήσαντα γῆμαι μὲν Ἁρμονίαν τὴν Ἀφροδίτης, γεννῆσαι δ' ἐξ αὐτῆς Σεμέλην καὶ Ἰνὼ καὶ Αὐτονόην καὶ Ἀγαύην, ἔτι δὲ Πολύδωρον. (2) Τῇ δὲ Σεμέλῃ διὰ τὸ κάλλος Δία μιγέντα καὶ μεθ' ἡσυχίας ποιούμενον τὰς ὁμιλίας δόξαι καταφρονεῖν αὐτῆς· διόπερ ὑπ' αὐτῆς παρακληθῆναι τὰς ἐπιπλοκὰς ὁμοίας ποιεῖσθαι ταῖς πρὸς τὴν Ἥραν συμπεριφοραῖς. (3) Τὸν μὲν οὖν Δία παραγενόμενον θεοπρεπῶς μετὰ βροντῶν καὶ ἀστραπῶν ἐπιφανῶς ποιεῖσθαι τὴν συνουσίαν· τὴν δὲ Σεμέλην ἔγκυον οὖσαν καὶ τὸ μέγεθος τῆς περιστάσεως οὐκ ἐνέγκασαν, τὸ μὲν βρέφος ἐκτρῶσαι, ὑπὸ δὲ τοῦ πυρὸς αὐτὴν τελευτῆσαι. Ἔπειτα τὸ παιδίον ἀναλαβόντα τὸν Δία παραδοῦναι τῷ Ἑρμῇ, καὶ προστάξαι τοῦτο μὲν ἀποκομίσαι πρὸς τὸ ἄντρον τὸ ἐν τῇ Νύσῃ, κείμενον μεταξὺ Φοινίκης καὶ Νείλου, ταῖς

collata posteri affecerunt; cunctos vero historiæ præconium meritis laudibus in omne ævum celebravit. (5) In tribus igitur libris hunc præcedentibus illa, quæ de aliarum gentium rebus gestis diisque memorantur, in singulis etiam terris locorum situs, et quæ apud eos nascuntur feræ ceteraque animalia, et quæcunque tandem memoria digna sunt et mirabilia dictu, exposuimus: in hoc libro antiquitates Græcorum, ab ultima repetitas memoria, de heroibus ac semideis et quibusvis aliis, qui vel rebus bello confectis inclaruerint, vel in pace utile aliquid vitæ humanæ invenerint, aut leges sanciverint, exponemus. (6) Initium sumetur a Baccho, propterea quod hic et pervetustus est et maximis hominum genus beneficiis obligavit. Superioribus ergo libris a nobis dictum est, Barbarorum nonnullos ortum hujus dei sibi vindicare. Nam Ægyptii deum, quem ipsi Osirin nominant, eundem esse qui Græcis Dionysus appellatur, affirmant. (7) Atque hunc totum pervasisse orbem, vinique a se reperti usum et vitium plantandarum rationem homines docuisse, et ob hoc beneficium omnium consensu immortalitatem adeptum esse contendunt. Nec minus Indi hunc apud se natum deum, ostensaque vitis cultura, usum vini cum hominibus communicasse ferunt. Quæ quum seorsum a nobis indicata sint, nunc, quæ Græci de deo hoc referunt, disseremus.

II. Cadmus, aiunt, Agenore satus, a patre Phœniciæ rege ad Europam investigandam ire jussus, mandatum acceperat, ut vel reduceret puellam, vel nunquam in Phœniciam rediret. Quum vero multas regiones peragrasset, nec usquam amissam posset reperire; spe reditus abjecta, in Bœotiam profectus oraculi jussu Thebas condit. Positoque ibi domicilio, Harmoniam ducit Veneris filiam, ex eaque Semelen, Inonem, Autonoen, Agaven et Polydorum tollit. (2) Cum Semele, forma scilicet captus, Juppiter concumbit. At quum absque omni apparatu cum ea consuesceret, illa se despicatui haberi existimans, rogare Jovem instituit, ut, quo modo cum Junone coiret, etiam in suum complexum veniret. (3) Is igitur in majestate divina cum tonitru et fulmine magnifice ad ejus amplexum accessit. Semele autem uterum gestans quum flammæ circum se vim perferre nequiret, abortum fecit ipsaque flammis absumta periit. Tum fœtum Juppiter sublatum Mercurio tradidit, cum mandato, ut in Nysæ antrum, quod inter Phœnicen et Ni-

δὲ νύμφαις παραδοῦναι τρέφειν καὶ μετὰ πολλῆς σπουδῆς ἐπιμέλειαν αὐτοῦ ποιεῖσθαι τὴν ἀρίστην. (4) Διὸ καὶ τραφέντα τὸν Διόνυσον ἐν τῇ Νύσῃ τυχεῖν τῆς προσηγορίας ταύτης ἀπὸ Διὸς καὶ Νύσης. Καὶ τὸν Ὅμηρον δὲ τούτοις μαρτυρῆσαι ἐν τοῖς ὕμνοις, ἐν οἷς λέγει

ἔστι δέ τις Νύση, ὕπατον ὄρος, ἀνθέον ὕλῃ,
τηλοῦ Φοινίκης, σχεδὸν Αἰγύπτοιο ῥοάων.

(5) Τραφέντα δ' αὐτὸν ὑπὸ τῶν νυμφῶν ἐν τῇ Νύσῃ φασὶν εὑρετὴν τοῦ οἴνου γενέσθαι καὶ τὴν φυτείαν διδάξαι τῆς ἀμπέλου τοὺς ἀνθρώπους. Ἐπιόντα δὲ σχεδὸν ὅλην τὴν οἰκουμένην πολλὴν χώραν ἐξημερῶσαι, καὶ διὰ τοῦτο τυχεῖν παρὰ πᾶσι μεγίστων τιμῶν. Εὑρεῖν δ' αὐτὸν καὶ τὸ ἐκ τῆς κριθῆς κατασκευαζόμενον πόμα, τὸ προσαγορευόμενον μὲν ὑπ' ἐνίων ζῦθος, οὐ πολὺ δὲ λειπόμενον τῆς περὶ τὸν οἶνον εὐωδίας. Τοῦτο δὲ διδάξαι τοὺς χώραν ἔχοντας μὴ δυναμένην ἐπιδέχεσθαι τὴν τῆς ἀμπέλου φυτείαν. (6) Περιάγεσθαι δ' αὐτὸν καὶ στρατόπεδον οὐ μόνον ἀνδρῶν, ἀλλὰ καὶ γυναικῶν, καὶ τοὺς ἀδίκους καὶ ἀσεβεῖς τῶν ἀνθρώπων κολάζειν. Καὶ κατὰ μὲν τὴν Βοιωτίαν ἀποδιδόντα τῇ πατρίδι χάριτας ἐλευθερῶσαι πάσας τὰς πόλεις, καὶ κτίσαι πόλιν ἐπώνυμον τῆς αὐτονομίας, ἣν Ἐλευθερὰς προσαγορεῦσαι.

III. Στρατεύσαντα δ' εἰς τὴν Ἰνδικὴν τριετεῖ χρόνῳ τὴν ἐπάνοδον εἰς τὴν Βοιωτίαν ποιήσασθαι, κομίζοντα μὲν λαφύρων ἀξιόλογον πλῆθος, καταγαγεῖν δὲ πρῶτον τῶν ἁπάντων θρίαμβον ἐπ' ἐλέφαντος Ἰνδικοῦ. (2) Καὶ τοὺς μὲν Βοιωτοὺς καὶ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας καὶ Θρᾷκας ἀπομνημονεύοντας τῆς κατὰ τὴν Ἰνδικὴν στρατείας καταδεῖξαι τὰς τριετηρίδας θυσίας Διονύσῳ, καὶ τὸν θεὸν νομίζειν κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον ποιεῖσθαι τὰς παρὰ τοῖς ἀνθρώποις ἐπιφανείας. (3) Διὸ καὶ παρὰ πολλαῖς τῶν Ἑλληνίδων πόλεων διὰ τριῶν ἐτῶν βακχεῖά τε γυναικῶν ἀθροίζεσθαι, καὶ ταῖς παρθένοις νόμιμον εἶναι θυρσοφορεῖν καὶ συνενθουσιάζειν εὐαζούσαις καὶ τιμώσαις τὸν θεόν· τὰς δὲ γυναῖκας κατὰ συστήματα θυσιάζειν τῷ θεῷ καὶ βακχεύειν καὶ καθόλου τὴν παρουσίαν ὑμνεῖν τοῦ Διονύσου, μιμουμένας τὰς ἱστορουμένας τὸ παλαιὸν παρεδρεύειν τῷ θεῷ μαινάδας. (4) Κολάσαι δ' αὐτὸν πολλοὺς μὲν καὶ ἄλλους κατὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην τοὺς δοκοῦντας ἀσεβεῖν, ἐπιφανεστάτους δὲ Πενθέα καὶ Λυκοῦργον. Τῆς δὲ κατὰ τὸν οἶνον εὑρέσεως καὶ δωρεᾶς κεχαρισμένης τοῖς ἀνθρώποις καθ' ὑπερβολὴν διά τε τὴν ἡδονὴν τὴν ἐκ τοῦ ποτοῦ καὶ διὰ τὸ τοῖς σώμασιν εὐτονωτέρους γίνεσθαι τοὺς τὸν οἶνον πίνοντας, φασὶν ἐπὶ τῶν δείπνων, ὅταν ἄκρατος οἶνος ἐπιδιδῶται, προσεπιλέγειν ἀγαθοῦ δαίμονος· ὅταν δὲ μετὰ τὸ δεῖπνον διδῶται κεκραμένος ὕδατι, Διὸς σωτῆρος ἐπιφωνεῖν. Τὸν μὲν γὰρ οἶνον ἄκρατον πινόμενον μανιώδεις διαθέσεις ἀποτελεῖν, τοῦ δ' ἀπὸ Διὸς ὄμβρου μιγέντος τὴν μὲν τέρψιν καὶ τὴν ἡδονὴν μένειν, τὸ δὲ τῆς μανίας καὶ παραλύσεως βλάπτον διορθοῦσθαι. (5) Καθόλου δὲ μυθολογοῦσι τῶν θεῶν μεγίστης ἀποδοχῆς τυγχάνειν παρ' ἀνθρώποις τοὺς ταῖς εὐεργεσίαις ὑπερ-

lum jacet, transportatum nymphis sollicita educandum opera commendaret. (4) Hinc factum ut a Jove, quem Dia Græci vocant, et Nysa, quod in hac nutritus est, Dionysus vocaretur. Quod Homerus quoque in hymnis his versibus testatur :

Nysa jacet quædam, mons silvis floridus altis,
Phœnice procul, Ægypti stagnantis ad undas.

(5) Educatus a nymphis Nysæis, vini repertor vitisque serendæ doctor hominibus exstitit. Pervagatusque totum fere orbem, regiones plerasque ad mitiorem reduxit cultum : unde summus apud omnes ei honos est delatus. Potum quoque ex hordeo conficiendum invenit, quem zythum aliqui vocant, sapore ac fragrantia non multo inferiorem vino. Hujus rationem edocuit eos, quorum tellus vitibus plantandis non erat apta. (6) Exercitum quoque non virorum solum, sed feminarum etiam, quorum opera sceleratos atque impios puniret, circumduxit. In Bœotia vero, ut patriæ gratiam referret, cunctas in libertatem vindicavit urbes, et liberæ jurisdictionis nomine oppidum Eleutheras condidit.

III. Quum in expeditione Indiana triennium consumsisset, in Bœotiam cum multis opimisque spoliis est regressus, et primus omnium super elephante Indico triumphum egit. (2) Bœoti igitur ceterique Græci et Thraces, ad tuendam Indicæ expeditionis memoriam, trieterica, id est triennia Bacchi sacra, instituerunt : quo quidem tempore deum hunc inter homines diversari opinantur. (3) Ideo in multis Græciæ oppidis per unumquodque triennium Bacchanalia a mulierum cœtu peraguntur, virginesque solemni ritu thyrsos ferunt et lymphatico furore actæ ovant deumque venerantur. Matronæ autem catervatim sacrificia obeunt ac bacchantur : numen id, non secus ac si præsens sit, festis carminibus prosequentes, ad imitationem Mænadum, quas Baccho olim adjunctas fuisse referunt. (4) Pœnam intulit cum multis aliis, qui impie se gerere videbantur, tum præcipue Pentheo ac Lycurgo. Quod vero inventum et donum vini majorem in modum hominibus gratum et acceptum esset, tum ob jucunditatem potus, tum quia corpora bibentium firmiora reddit : mos inolevit ut inter cœnam, quando merum porrigitur, boni genii nomen accinatur; ubi vero peracta cœna datur vinum aqua temperatum, Jovis Sospitatoris appellatio fiat. A meri enim potu affectiones insanæ oriuntur; at Joviali admixto liquore, jucunda quidem lætitiæ voluptas remanet, sed insaniæ ac dissolutionis nocumentum amovetur. (5) Inter deos tandem fabulantur honores promeruisse maximos apud homines Liberum patrem atque Cererem, qui bonorum inventione maxima in

βαλομένους κατὰ τὴν εὕρεσιν τῶν ἀγαθῶν Διόνυσόν τε καὶ Δήμητραν, τὸν μὲν τοῦ προσηνεστάτου ποτοῦ γενόμενον εὑρετήν, τὴν δὲ τῆς ξηρᾶς τροφῆς τὴν κρατίστην παραδοῦσαν τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων.

IV. Μυθολογοῦσι δέ τινες καὶ ἕτερον Διόνυσον γεγονέναι πολὺ τοῖς χρόνοις προτεροῦντα τούτου. Φασὶ γὰρ ἐκ Διὸς καὶ Περσεφόνης Διόνυσον γενέσθαι τὸν ὑπό τινων Σαβάζιον ὀνομαζόμενον, οὗ τήν τε γένεσιν καὶ τὰς θυσίας καὶ τιμὰς νυκτερινὰς καὶ κρυφίους παρεισάγουσι διὰ τὴν αἰσχύνην τὴν ἐκ τῆς συνουσίας ἐπακολουθοῦσαν. (2) Λέγουσι δ' αὐτὸν ἀγχινοίᾳ διενεγκεῖν, καὶ πρῶτον ἐπιχειρῆσαι βοῦς ζευγνύειν καὶ διὰ τούτων τὸν σπόρον τῶν καρπῶν ἐπιτελεῖν· ἀφ' οὗ δὴ καὶ κερατίαν αὐτὸν παρεισάγουσι. Καὶ τὸν μὲν ἐκ Σεμέλης γενόμενον ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις φασὶ τῷ σώματι γενέσθαι τρυφερὸν καὶ παντελῶς ἁπαλόν, εὐπρεπείᾳ δὲ πολὺ τῶν ἄλλων διενεγκεῖν καὶ πρὸς τὰς ἀφροδισιακὰς ἡδονὰς εὐκατάφορον γεγονέναι, κατὰ δὲ τὰς στρατείας γυναικῶν πλῆθος περιάγεσθαι καθωπλισμένων λόγχαις τεθυρσωμέναις. (3) Φασὶ δὲ καὶ τὰς Μούσας αὐτῷ συναποδημεῖν, παρθένους οὔσας καὶ πεπαιδευμένας διαφερόντως· ταύτας δὲ διά τε τῆς μελῳδίας καὶ τῶν ὀρχήσεων, ἔτι δὲ τῶν ἄλλων τῶν ἐν παιδείᾳ καλῶν ψυχαγωγεῖν τὸν θεόν. Φασὶ δὲ καὶ παιδαγωγὸν καὶ τροφέα συνέπεσθαι κατὰ τὰς στρατείας αὐτῷ Σειληνόν, εἰσηγητὴν καὶ διδάσκαλον γινόμενον τῶν καλλίστων ἐπιτηδευμάτων, καὶ μεγάλα συμβάλλεσθαι τῷ Διονύσῳ πρὸς ἀρετήν τε καὶ δόξαν. (4) Καὶ κατὰ μὲν τὰς ἐν τοῖς πολέμοις μάχας ὅπλοις αὐτὸν πολεμικοῖς κεκοσμῆσθαι καὶ δοραῖς παρδάλεων, κατὰ δὲ τὰς ἐν εἰρήνῃ πανηγύρεις καὶ ἑορτὰς ἐσθῆσιν ἀνθειναῖς καὶ κατὰ τὴν μαλακότητα τρυφεραῖς χρῆσθαι. Πρὸς δὲ τὰς ἐκ τοῦ πλεονάζοντος οἴνου κεφαλαλγίας τοῖς πίνουσι γινομένας διαδεδέσθαι λέγουσιν αὐτὸν μίτρᾳ τὴν κεφαλήν, ἀφ' ἧς αἰτίας καὶ μιτροφόρον ὀνομάζεσθαι· ἀπὸ δὲ ταύτης τῆς μίτρας ὕστερον παρὰ τοῖς βασιλεῦσι καταδειχθῆναι τὸ διάδημά φασι. (5) Διμήτορα δ' αὐτὸν προσαγορευθῆναι λέγουσι διὰ τὸ πατρὸς μὲν ἑνὸς ὑπάρξαι τοὺς δύο Διονύσους, μητέρων δὲ δυοῖν. Κεκληρονομηκέναι δὲ τὸν νεώτερον καὶ τὰς τοῦ προγενεστέρου πράξεις· διόπερ τοὺς μεταγενεστέρους ἀνθρώπους, ἀγνοοῦντας μὲν τἀληθές, πλανηθέντας δὲ διὰ τὴν ὁμωνυμίαν, ἕνα γεγονέναι νομίσαι Διόνυσον. (6) Τὸν δὲ νάρθηκα προσάπτουσιν αὐτῷ διά τινας τοιαύτας αἰτίας. Κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς εὕρεσιν τοῦ οἴνου μήπω τῆς τοῦ ὕδατος κράσεως εὑρημένης, ἄκρατον πίνειν τὸν οἶνον· κατὰ δὲ τὰς τῶν φίλων συναναστροφὰς καὶ εὐωχίας τοὺς συνεορτάζοντας δαψιλῆ τὸν ἄκρατον ἐμφορησαμένους μανιώδεις γίνεσθαι, καὶ ταῖς βακτηρίαις ξυλίναις χρωμένους, ταύταις ἀλλήλους τύπτειν. (7) Διὸ καὶ τινῶν μὲν τραυματιζομένων, τινῶν δὲ καὶ τελευτώντων ἐκ τῶν καιρίων τραυμάτων, προσκόψαντα τὸν Διόνυσον ταῖς τοιαύταις περιστάσεσι τὸ μὲν ἀποστῆσαι τοῦ πίνειν δαψιλῆ τὸν ἄκρατον ἀποδοκιμάσαι διὰ τὴν ἡδονὴν τοῦ ποτοῦ, καταδεῖ-

eos beneficia collocarint. Ille enim suavissimum invenit potum : hæc quod inter sicca nutrimenta maxime pollet, generi hominum perfruendum dedit.

IV. Fertur etiam alius fuisse Bacchus, istum longo antecedens intervallo : qui Jove ac Proserpina natus a quibusdam Sabazius nominatur. Cujus ortum, sacrificia et cultum noctu et secreto (sic enim coitus assecla suadet pudor) introducunt. (2) Ingenii hic acumine præstitisse, bobusque sub jugum ductis princeps sementem fecisse dicitur. Unde cornuta ipsi facies. Semeles porro natum, illius tempora insecutum, tenero ac plane delicato fuisse corpore affirmant, formæque venustate aliis insigniorem, et venereas ad voluptates, egregie propensum. In cujus exercitu frequens erat mulierum agmen hastis thyrso involutis instructum. (3) Musas quoque peregrinationis comites illi addunt, virgines apprime eruditas, quæ carminibus melicis ac tripudiis aliisque artium bonarum deliciis deum oblectarint. Porro pædagogus illi, aiunt, ac nutritor bellorumque socius erat Silenus, optimorum auctor ac magister studiorum; qui multum Baccho ad virtutem et gloriam commodavit. (4) In pugna armis bellicis et pantherarum exuviis instructus erat; in pace, conventus solemnes et dies festos celebrans, florulentum et delicatæ mollitudinis vestitum gerebat. Ad retundendum capitis ex nimio vini potu dolores, mitra caput obvelavit; mitriferi hinc cognomentum adeptus. Mitra illa postmodum diadematis gestandi exemplum regibus subministravit. (5) Bimater appellatur, quod unius quidem patris ambo sint Bacchi, sed matribus diversis. Junior autem in majoris res gestas successit. Ideoque posteri, veritatis ignorantia decepti, ex uno nomine unum solummodo Bacchum fuisse ratiocinati sunt. (6) Ferulam his de causis Baccho attribuunt. Quum vinum primis inventi temporibus nondum aqua dilueretur, meræ potionis usus erat. In sodalitiis ergo festisque conviviis sæpe accidit ut a nimio meri potu homines furore perciti ligneis, quos tunc gestabant, baculis se mutuo verberarent. (7) Ideo quum alii sauciarentur, alii letaliter icti occumberent, Bacchus his casibus offensus, meri quidem vini potionem ob eximiam hujus suavitatem non omnino interdixit,

ξαι δὲ νάρθηξι χρῆσθαι καὶ μὴ ξυλίναις βακτηρίαις.

V. Ἐπωνυμίας δ' αὐτῷ τοὺς ἀνθρώπους πολλὰς προσάψαι, τὰς ἀφορμὰς ἀπὸ τῶν περὶ αὐτὸν ἐπιτηδευμάτων λαβόντας. Βακχεῖον μὲν γὰρ ἀπὸ τῶν συνεπομένων βακχῶν ὀνομάσαι, Ληναῖον δὲ ἀπὸ τοῦ πατῆσαι τὰς σταφυλὰς ἐν ληνῷ, Βρόμιον δὲ ἀπὸ τοῦ κατὰ τὴν γένεσιν αὐτοῦ γενομένου βρόμου· ὁμοίως δὲ καὶ πυριγενῆ διὰ τὴν ὁμοίαν αἰτίαν ὠνομάσθαι. (2) Θρίαμβον δ' αὐτὸν ὀνομασθῆναί φασιν ἀπὸ τοῦ πρῶτον τῶν μνημονευομένων καταγαγεῖν ἀπὸ τῆς στρατείας θρίαμβον εἰς τὴν πατρίδα, τὴν ἐξ Ἰνδῶν ποιησάμενον ἐπάνοδον μετὰ πολλῶν λαφύρων. Παραπλησίως δὲ καὶ τὰς λοιπὰς προσηγορίας ἐπιθετικὰς αὐτῷ γεγενῆσθαι, περὶ ὧν μακρὸν ἂν εἴη λέγειν καὶ τῆς ὑποκειμένης ἱστορίας ἀνοίκειον. Δίμορφον δ' αὐτὸν δοκεῖν ὑπάρχειν διὰ τὸ δύο Διονύσους γεγονέναι, τὸν μὲν παλαιὸν καταπώγωνα διὰ τὸ τοὺς ἀρχαίους πάντας πωγωνοτροφεῖν, τὸν δὲ νεώτερον ὡραῖον καὶ τρυφερὸν καὶ νέον, καθότι προείρηται. (3) Ἔνιοι δὲ λέγουσιν ὅτι τῶν μεθυόντων διττὰς διαθέσεις ἐχόντων, καὶ τῶν μὲν ὀργίλων, τῶν δὲ ἱλαρῶν γινομένων, δίμορφον ὠνομάσθαι τὸν θεόν. Καὶ Σατύρους δέ φασιν αὐτὸν περιάγεσθαι, καὶ τούτους ἐν ταῖς ὀρχήσεσι καὶ ταῖς τραγῳδίαις τέρψιν καὶ πολλὴν ἡδονὴν παρέχεσθαι τῷ θεῷ. (4) Καθόλου δὲ τὰς μὲν Μούσας τοῖς ἐκ τῆς παιδείας ἀγαθοῖς ὠφελούσας τε καὶ τερπούσας, τοὺς δὲ Σατύρους τοῖς πρὸς γέλωτα συνεργοῦσιν ἐπιτηδεύμασι χρωμένους, παρασκευάζειν τῷ Διονύσῳ τὸν εὐδαίμονα καὶ κεχαρισμένον βίον. Καθόλου δὲ τῶν θυμελικῶν ἀγώνων φασὶν εὑρετὴν γενέσθαι, καὶ θέατρα καταδεῖξαι, καὶ μουσικῶν ἀκροαμάτων σύστημα ποιήσασθαι· πρὸς δὲ τούτοις ἀλειτουργήτους ποιῆσαι καὶ τοὺς ἐν ταῖς στρατείαις μεταχειριζομένους τι τῆς μουσικῆς ἐπιστήμης· ἀφ' ὧν τοὺς μεταγενεστέρους μουσικὰς συνόδους συστήσασθαι τῶν περὶ τὸν Διόνυσον τεχνιτῶν, καὶ ἀτελεῖς ποιῆσαι τοὺς τὰ τοιαῦτα ἐπιτηδεύοντας. Καὶ περὶ μὲν Διονύσου καὶ τῶν περὶ αὐτοῦ μυθολογουμένων ἀρκεσθησόμεθα τοῖς ῥηθεῖσι στοχαζόμενοι τῆς συμμετρίας.

VI. Περὶ δὲ Πριάπου καὶ τῶν μυθολογουμένων περὶ αὐτοῦ νῦν διέξιμεν, οἰκεῖον ὁρῶντες τὸν περὶ τούτου λόγον ταῖς Διονυσιακαῖς ἱστορίαις. Μυθολογοῦσιν οὖν οἱ παλαιοὶ τὸν Πρίαπον υἱὸν εἶναι Διονύσου καὶ Ἀφροδίτης, πιθανῶς τὴν γένεσιν ταύτην ἐξηγούμενοι· τοὺς γὰρ οἰνωθέντας φυσικῶς ἐντετάσθαι πρὸς τὰς ἀφροδισιακὰς ἡδονάς. (2) Τινὲς δέ φασι τὸ αἰδοῖον τῶν ἀνθρώπων τοὺς παλαιοὺς μυθωδῶς ὀνομάζειν βουλομένους Πρίαπον προσαγορεῦσαι. Ἔνιοι δὲ λέγουσι τὸ γεννητικὸν μόριον, αἴτιον ὑπάρχον τῆς γενέσεως τῶν ἀνθρώπων καὶ διαμονῆς εἰς ἅπαντα τὸν αἰῶνα, τυχεῖν τῆς ἀθανάτου τιμῆς. (3) Οἱ δ' Αἰγύπτιοι περὶ τοῦ Πριάπου μυθολογοῦντές φασι τὸ παλαιὸν τοὺς Τιτᾶνας ἐπιβουλεύσαντας Ὀσίριδι τοῦτον μὲν ἀνελεῖν, τὸ δὲ σῶμα αὐτοῦ διελόντας εἰς ἴσας μερίδας καὶ λαβόντας ἀπενεγκεῖν ἐκ τῆς οἰκείας λαθραίως· μόνον δὲ τὸ αἰ-

sed pro ligneis scipionibus ferularum usum introduxit.

V. Cognomenta illi homines multa indidere, a studiis ejus desumta. Baccheus enim a Baccharum comitatu nominatur; Lenæus a calcandis in torculare (quod *lenos* Græcis est) uvis; Bromius ab excitato circa natales ejus tonitrus fragore. Qua de causa Ignigena quoque appellatur. (2) Thriambi etiam nomen gerit, quod primum ex omnibus, qui quidem memoriæ sunt proditi, triumphum egerit, ab Indiana expeditione in patriam multis cum spoliis reversus. Ad hunc modum cetera insuper nomina adjectiva sortitus est, quæ recensere et longum et ab historiæ hujus instituto alienum. Biformem ideo putant esse, quod duo exstiterint Bacchi, priscus nimirum ille barbatus; omnes enim prisci barbas alere solebant; et junior iste, elegans delicatusque adolescens, ut ante indicatum est. (3) Nonnulli propter duas ebriorum affectiones, quod vel iracundia vel hilaritate perfundantur, geminam ei formam assignari dicunt. Satyros præterea illi adjungunt, qui saltationibus et ludis hilaribus risus jocique oblectamenta deo præbuerint. (4) Denique ut Musæ liberalis disciplinæ bonis illum juvant et demulcent, ita Satyri ludicris et ad risum compositis gestibus et actionibus vitam Dionyso beatam Gratiisque delibutam reddunt. Quin thymelicos etiam ludos hic invenit, theatra exhibuit, et musicorum acroamatum scholas instituit. Ad hæc a publicis etiam muneribus illos absolvit, qui in expeditionibus bellicis aliquid musicæ artis tractarent. Unde musicos scenicorum artificum conventus posteri instituerunt, et studiis hisce deditos immunes esse jusserunt. Verum ut modus a nobis servetur, hanc de Baccho ejusque priscis factis narrationem finiemus.

VI. Nunc quæ de Priapo antiquitus traduntur, quum Bacchi historiæ illa congrua esse videamus, hoc loco percurremus. Vetus igitur fabula est, Priapum Bacchi et Veneris filium esse; probabilique ortum ratione explicant, quod vino repleti natura ad venerem concitentur. (2) Alii priscos, quum virili membro nomen mythicum indere vellent, Priapum id vocasse arbitrantur. Sunt qui genitalia idcirco, quod generationis causa sint et perpetuæ generis humani propagationi inserviant, divinum obtinuisse cultum contendant. (3) Ægyptii hanc de Priapo fabulam recitant: Titanes aiunt olim per insidias Osirim trucidasse, dissectoque in æquales partes corpore, suam quemque furtim ex aula abstulisse, solis interim pudendis, quum nemo tollere dignaretur, in flu-

δοῖον εἰς τον ποταμὸν ῥῖψαι διὰ τὸ μηδένα βούλεσθαι τοῦτο ἀνελέσθαι. Τὴν δὲ Ἶσιν τὸν φόνον τοῦ ἀνδρὸς ἀναζητοῦσαν, καὶ τοὺς μὲν Τιτᾶνας ἀνελοῦσαν, τὰ δὲ τοῦ σώματος μέρη περιπλάσασαν εἰς ἀνθρώπου τύπον, ταῦτα μὲν δοῦναι θάψαι τοῖς ἱερεῦσι καὶ τιμᾶν προστάξαι ὡς θεὸν τὸν Ὄσιριν, τὸ δὲ αἰδοῖον μόνον οὐ δυναμένην ἀνευρεῖν καταδεῖξαι τιμᾶν ὡς θεὸν καὶ ἀναθεῖναι κατὰ τὸ ἱερὸν ἐντεταμένον. Περὶ μὲν οὖν τῆς γενέσεως τοῦ Πριάπου καὶ τῆς τιμῆς τοιαῦτα μυθολογεῖται παρὰ τοῖς παλαιοῖς τῶν Αἰγυπτίων. (4) Τοῦτον δὲ τὸν θεὸν τινὲς μὲν Ἰθύφαλλον ὀνομάζουσι, τινὲς δὲ Τύχωνα. Τὰς δὲ τιμὰς οὐ μόνον κατὰ πόλιν ἀπονέμουσιν αὐτῷ ἐν τοῖς ἱεροῖς, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὰς ἀγροικίας, ὀπωροφύλακα τῶν ἀμπελώνων ἀποδεικνύντες καὶ τῶν κήπων, ἔτι δὲ πρὸς τοὺς βασκαίνοντάς τι τῶν καλῶν τοῦτον κολαστὴν παρεισάγοντες. Ἔν τε ταῖς τελεταῖς οὐ μόνον ταῖς Διονυσιακαῖς, ἀλλὰ καὶ ταῖς ἄλλαις σχεδὸν ἁπάσαις οὗτος ὁ θεὸς τυγχάνει τιμῆς τινος, μετὰ γέλωτος καὶ παιδιᾶς παρεισαγόμενος ἐν ταῖς θυσίαις. (5) Παραπλησίως δὲ τῷ Πριάπῳ τινὲς μυθολογοῦσι γεγενῆσθαι τὸν ὀνομαζόμενον Ἑρμαφρόδιτον, ὃν ἐξ Ἑρμοῦ καὶ Ἀφροδίτης γεννηθέντα τυχεῖν τῆς ἐξ ἀμφοτέρων τῶν γονέων συντεθείσης προσηγορίας. Τοῦτον δ' οἱ μέν φασιν εἶναι θεὸν καὶ κατά τινας χρόνους φαίνεσθαι παρ' ἀνθρώποις, καὶ γεννᾶσθαι τὴν τοῦ σώματος φύσιν ἔχοντα μεμιγμένην ἐξ ἀνδρὸς καὶ γυναικός· καὶ τὴν μὲν εὐπρέπειαν καὶ μαλακότητα τοῦ σώματος ἔχειν γυναικὶ παρεμφερῆ, τὸ δὲ ἀρρενωπὸν καὶ δραστικὸν ἔχειν ἀνδρός· ἔνιοι δὲ τὰ τοιαῦτα γένη ταῖς φύσεσιν ἀποφαίνονται τέρατα ὑπάρχειν, καὶ γεννώμενα σπανίως προσημαντικὰ γίνεσθαι ποτὲ μὲν κακῶν ποτὲ δ' ἀγαθῶν. Καὶ περὶ μὲν τῶν τοιούτων ἅλις ἡμῖν ἐχέτω.

VII. Περὶ δὲ τῶν Μουσῶν, ἐπειδήπερ ἐμνήσθημεν ἐν ταῖς τοῦ Διονύσου πράξεσιν, οἰκεῖον ἂν εἴη διελθεῖν ἐν κεφαλαίοις. Ταύτας γὰρ οἱ πλεῖστοι τῶν μυθογράφων καὶ μάλιστα [οἱ] δεδοκιμασμένοι φασὶ θυγατέρας εἶναι Διὸς καὶ Μνημοσύνης· ὀλίγοι δὲ τῶν ποιητῶν, ἐν οἷς ἐστι καὶ Ἀλκμάν, θυγατέρας ἀποφαίνονται Οὐρανοῦ καὶ Γῆς. (2) Ὁμοίως δὲ καὶ κατὰ τὸν ἀριθμὸν διαφωνοῦσιν· οἱ μὲν γὰρ τρεῖς λέγουσιν, οἱ δὲ ἐννέα, καὶ κεκράτηκεν ὁ τῶν ἐννέα ἀριθμὸς ὑπὸ τῶν ἐπιφανεστάτων ἀνδρῶν βεβαιούμενος, λέγω δὲ Ὁμήρου τε καὶ Ἡσιόδου καὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων. Ὅμηρος μὲν γὰρ λέγει

> Μοῦσαι δ' ἐννέα πᾶσαι ἀμειβόμεναι ὀπὶ καλῇ·

Ἡσίοδος δὲ καὶ τὰ ὀνόματα αὐτῶν ἀποφαίνεται λέγων

> Κλειώ τ' Εὐτέρπη τε Θάλειά τε Μελπομένη τε
> Τερψιχόρη τ' Ἐρατώ τε Πολύμνιά τ' Οὐρανίη τε
> Καλλιόπη θ', ἣ σφεων προφερεστάτη ἐστὶν ἁπασέων.

(3) Τούτων δ' ἑκάστῃ προσάπτουσι τὰς οἰκείας διαθέσεις τῶν περὶ μουσικὴν ἐπιτηδευμάτων, οἷον ποιητικήν, μελῳδίαν, ὀρχήσεις καὶ χορείας, ἀστρολογίαν τε καὶ τὰ λοιπὰ τῶν ἐπιτηδευμάτων. Παρθένους δ' αὐτὰς οἱ

vium abjectis. Isidem vero post accuratam de cæde viri inquisitionem sumtumque de Titanibus supplicium corporis segmenta iterum ad humani corporis effigiem conformata sacerdotibus tradidisse, Osirimque pro deo coli jussisse. Tum penem, qui solus non esset repertus, divino affici cultu instituit, erectique imaginem in templo consecravit. Hæc sunt quæ de ortu Priapi et cultu veteres Ægyptii fabulantur. (4) Quem deum nonnulli Ithyphallum, alii Tychonem nuncupant. Nec solum in templis urbium cultus huic deo exhibetur, sed etiam in agris et villis : ubi vinearum hortorumque custodiæ est præfectus. Eos insuper, qui quid boni fascinant, ab hoc plecti autumant. Nec in Bacchi tantum initiis, sed in reliquis etiam sacris fere omnibus huic deo honos præstatur : ubi cum joco et lusu ridiculo effigies ejus introducitur. (5) Similem habuisse ortum fabulantur Hermaphroditum, qui ex Mercurio et Venere editus, coalitum ex utroque parente nomen accepit. Hunc alii deum esse dicunt, qui certis se temporibus hominum conspectui offerens, ita nascatur, ut naturam ex viro et femina commixtam habeat, et formæ quidem nitore ac mollitie corporis feminam referat; virili autem facie ac strenuitate virum imitetur. Alii naturas ejusmodi pro monstris habent, quæ rarissime in lucem orta, interdum mala, interdum bona portendant. Sed de his nunc satis ab nobis dictum esto.

VII. De Musis porro, quarum in Bacchi historia mentio interjecta fuit, nos summatim dicere locus admonet. Has plerique antiquitatum scriptores, atque quorum maxime probata est auctoritas, Jovis et Mnemosynes filias faciunt. Pauci de poetis, inter quos est Alcman, Cœlo et Terra progenitas asserunt. (2) Eodem modo de numero quoque discrepant, nam alii tres, alii novem recensent. Novenarius tamen numerus clarissimorum auctorum, Homeri, inquam, et Hesiodi et id genus aliorum, testimoniis confirmatus invaluit. Ita enim Homerus :

> Pulcra voce novem permutant carmina Musæ.

Hesiodus etiam nomina illarum recenset, his versibus :

> Clioque, Euterpeque, Thaliaque, Melpomeneque,
> Terpsichoreque, Eratoque, Polymniaque, Uranieque,
> Calliopeque : hæc una alias supereminet omnes.

(3) Unicuique proprium studii musici habitum adjungunt; verbi gratia, modulationem poeticam, saltationes et choreas, astrologiam et ceteras disciplinas. Virgines a pleris-

πλεῖστοι γεγονέναι μυθολογοῦσι διὰ τὸ τὰς κατὰ τὴν παιδείαν ἀρετὰς ἀφθόρους δοκεῖν εἶναι. (4) Μούσας δ' αὐτὰς ὠνομάσθαι ἀπὸ τοῦ μυεῖν τοὺς ἀνθρώπους, τοῦτο δ' ἐστὶν ἀπὸ τοῦ διδάσκειν τὰ καλὰ καὶ συμφέροντα καὶ ὑπὸ τῶν ἀπαιδεύτων ἀγνοούμενα. Ἑκάστῃ δὲ προσηγορίᾳ τὸν οἰκεῖον λόγον ἀπονέμοντές φασιν ὠνομάσθαι τὴν μὲν Κλειὼ διὰ τὸ τὸν ἐκ τῆς ποιήσεως τῶν ἐγκωμιαζομένων ἔπαινον μέγα κλέος περιποιεῖν τοῖς ἐπαινουμένοις, Εὐτέρπην δὲ ἀπὸ τοῦ τέρπειν τοὺς ἀκροωμένους τοῖς ἀπὸ τῆς παιδείας ἀγαθοῖς, Θάλειαν δὲ ἀπὸ τοῦ θάλλειν ἐπὶ πολλοὺς χρόνους τοὺς διὰ τῶν ποιημάτων ἐγκωμιαζομένους, Μελπομένην δὲ ἀπὸ τῆς μελῳδίας, δι' ἧς τοὺς ἀκούοντας ψυχαγωγεῖσθαι, Τερψιχόρην δὲ ἀπὸ τοῦ τέρπειν τοὺς ἀκροατὰς τοῖς ἐκ παιδείας περιγινομένοις ἀγαθοῖς, Ἐρατὼ δὲ ἀπὸ τοῦ τοὺς παιδευθέντας ποθεινοὺς καὶ ἐπεράστους ἀποτελεῖν, Πολύμνιαν δὲ ἀπὸ τοῦ διὰ πολλῆς ὑμνήσεως ἐπιφανεῖς κατασκευάζειν τοὺς διὰ τῶν ποιημάτων ἀπαθανατιζομένους τῇ δόξῃ, Οὐρανίαν δὲ ἀπὸ τοῦ τοὺς παιδευθέντας ὑπ' αὐτῆς ἐξαίρεσθαι πρὸς οὐρανόν· τῇ γὰρ δόξῃ καὶ τοῖς φρονήμασι μετεωρίζεσθαι τὰς ψυχὰς εἰς ὕψος οὐράνιον· Καλλιόπην δὲ ἀπὸ τοῦ καλὴν ὄπα προΐεσθαι, τοῦτο δ' ἐστὶ τῇ εὐεπείᾳ διάφορον οὖσαν ἀποδοχῆς τυγχάνειν ὑπὸ τῶν ἀκουόντων.

VIII. Τούτων δ' ἡμῖν ἀρκούντως εἰρημένων μεταβιβάσομεν τὸν λόγον ἐπὶ τὰς Ἡρακλέους πράξεις. Οὐκ ἀγνοῶ δ' ὅτι πολλὰ δύσχρηστα συμβαίνει τοῖς ἱστοροῦσι τὰς παλαιὰς μυθολογίας, καὶ μάλιστα τὰς περὶ Ἡρακλέους. Τῷ μὲν γὰρ μεγέθει τῶν κατεργασθέντων ὁμολογουμένως οὗτος παραδέδοται πάντας τοὺς ἐξ αἰῶνος ὑπερᾶραι τῇ μνήμῃ παραδοθέντας· δυσέφικτον οὖν ἐστι τὸ κατὰ τὴν ἀξίαν ἕκαστον τῶν πραχθέντων ἀπαγγεῖλαι καὶ τὸν λόγον ἐξισῶσαι τοῖς τηλικούτοις ἔργοις, οἷς διὰ τὸ μέγεθος ἔπαθλον ἦν ἡ ἀθανασία. (2) Διὰ δὲ τὴν παλαιότητα καὶ τὸ παράδοξον τῶν ἱστορουμένων παρὰ πολλοῖς ἀπιστουμένων τῶν μύθων, ἀναγκαῖον ἢ παραλιπόντας τὰ μέγιστα τῶν πραχθέντων καθαιρεῖν τι τῆς τοῦ θεοῦ δόξης ἢ πάντα διεξιόντας τὴν ἱστορίαν ποιεῖν ἀπιστουμένην. (3) Ἔνιοι γὰρ τῶν ἀναγινωσκόντων οὐ δικαίᾳ χρώμενοι κρίσει τἀκριβὲς ἐπιζητοῦσιν ἐν ταῖς ἀρχαίαις μυθολογίαις ἐπ' ἴσης τοῖς πραττομένοις ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις, καὶ τὰ δισταζόμενα τῶν ἔργων διὰ τὸ μέγεθος ἐκ τοῦ καθ' αὑτοὺς βίου τεκμαιρόμενοι, τὴν Ἡρακλέους δύναμιν ἐκ τῆς ἀσθενείας τῶν νῦν ἀνθρώπων θεωροῦσιν, ὥστε διὰ τὴν ὑπερβολὴν τοῦ μεγέθους τῶν ἔργων ἀπιστεῖσθαι τὴν γραφήν. (4) Καθόλου μὲν γὰρ ἐν ταῖς ἱστορουμέναις μυθολογίαις οὐκ ἐκ παντὸς τρόπου πικρῶς τὴν ἀλήθειαν ἐξεταστέον. Καὶ γὰρ ἐν τοῖς θεάτροις, πεπεισμένοι μήτε Κενταύρους διφυεῖς ἐξ ἑτερογενῶν σωμάτων ὑπάρξαι μήτε Γηρυόνην τρισώματον, ὅμως προσδεχόμεθα τὰς τοιαύτας μυθολογίας, καὶ ταῖς ἐπισημασίαις συναύξομεν τὴν τοῦ θεοῦ τιμήν. (5) Καὶ γὰρ ἄτοπον Ἡρακλέα μὲν ἔτι κατ' ἀνθρώπους ὄντα

que perhibentur, quod honestæ disciplinæ virtutes incorruptæ videantur esse. (4) Nomen a μυεῖν derivant, quod est, docere honesta utiliaque et quæ indoctorum cognitionem fugiunt. Congruam etiam singulis nominibus rationem apponunt. Clio, aiunt, inde nominatur, quod qui poetarum encomiis celebrantur, magna inter homines gloria cluant; Euterpe, quod auditores honestæ eruditionis fructu delectet; Thalia quod longum ad tempus floreant qui carminibus celebrantur; Melpomene dicitur a melodia, quæ cum voluptate in mentes se auditorum insinuat; Terpsichore, quod bonis ab eruditione profectis discipulos oblectet; Erato, quia doctis apud omnes amorem et desiderium conciliet; Polymnia, quod immortali per carmina gloriæ transcripti multa hymnorum decantatione illustres reddantur; Urania, quia instituti ab ea et docti ad cœlum usque efferantur: gloria enim et sublimi spiritu ad ipsum cœli verticem animi evehuntur; Calliope tandem, quod pulchrum vocis sonum emittat, hoc est, eloquii et carminis præstantia honorificam auditorum comprobationem mereatur.

VIII. His quantum satis est ab nobis hactenus commemoratis, ad res ab Hercule gestas orationem transferemus. Non autem ignoro multas his occursare difficultates, qui veterum, et potissimum Herculis, acta narratione historica exponunt. Omnium enim res gestas, quascunque per omnes mundi ætates memoria hominum complexa est, hic unus magnitudine longe excessisse merito prædicatur. Arduum est igitur ac difficile, quæ vir ille peregit, pro dignitate edisserere, et magnitudinem operum, quorum immortalitas præmium fuit, gravitate orationis adæquare. (2) Quum enim ob vetustatem et rerum insolentiam fabulæ apud complures fidem non inveniant, necesse est ut vel maximis facinoribus silentio præteritis, existimatio dei minuatur; aut, omnibus recensitis, historiæ fides elevetur. (3) Lectorum enim nonnulli, quum iniquo sane judicio exactam in narrationibus antiquis veritatem non secus ac in rebus nostro tempore gestis requirant, deque factis, quæ magnitudo in dubium vocat, pro suæ ætatis ratione conjecturam faciant; Herculis quoque vires pro hominum nunc viventium imbecillitate æstimant. Historicæ igitur relationi ob immensam rerum amplitudinem fides derogatur. (4) Atqui in fabulosis narrationibus veritas non tetrice ad amussim examinanda est. Nam etiam in theatris, tametsi neque ex diversis naturis conflatos Centauros, neque Geryonen tricorporem exstitisse pro certo credamus, cum favore tamen fabulas hasce excipimus, et applausu nostro honorem dei amplificamus. (5) Etenim qui non fuerit absurdum, Herculem, inter mortales adhuc versantem, suis orbem terra-

τοῖς ἰδίοις πόνοις ἐξημερῶσαι τὴν οἰκουμένην, τοὺς δ' ἀνθρώπους ἐπιλαθομένους τῆς κοινῆς εὐεργεσίας συκοφαντεῖν τὸν ἐπὶ τοῖς καλλίστοις ἔργοις ἔπαινον, καὶ τοὺς μὲν προγόνους διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς ἀρετῆς ὁμολογουμένην αὐτῷ συγχωρῆσαι τὴν ἀθανασίαν, ἡμᾶς δὲ πρὸς τὸν θεὸν μηδὲ τὴν πατροπαράδοτον εὐσέβειαν διαφυλάττειν. Ἀλλὰ γὰρ τῶν τοιούτων λόγων ἀφέμενοι διέξιμεν αὐτοῦ τὰς πράξεις ἀπ' ἀρχῆς ἀκολούθως τοῖς ἀρχαιοτάτοις τῶν ποιητῶν τε καὶ μυθολόγων.

IX. Τῆς Ἀκρισίου τοίνυν Δανάης καὶ Διός φασι γενέσθαι Περσέα· τούτῳ δὲ μιγεῖσαν τὴν Κηφέως Ἀνδρομέδαν Ἠλεκτρύωνα γεννῆσαι, ἔπειτα τούτῳ τὴν Πέλοπος Εὐρυδίκην συνοικήσασαν Ἀλκμήνην τεκνῶσαι, καὶ ταύτῃ Δία μιγέντα δι' ἀπάτης Ἡρακλέα γεννῆσαι. Τὴν μὲν οὖν ὅλην τοῦ γένους ῥίζαν ἀπ' ἀμφοτέρων τῶν γονέων εἰς τὸν μέγιστον τῶν θεῶν ἀναφέρειν λέγεται τὸν εἰρημένον τρόπον. (2) Τὴν δὲ γεγενημένην περὶ αὐτὸν ἀρετὴν οὐκ ἐν ταῖς πράξεσι θεωρηθῆναι μόνον, ἀλλὰ καὶ πρὸ τῆς γενέσεως γινώσκεσθαι. Τὸν γὰρ Δία μισγόμενον Ἀλκμήνῃ τριπλασίαν τὴν νύκτα ποιῆσαι, καὶ τῷ πλήθει τοῦ πρὸς τὴν παιδοποιίαν ἀναλωθέντος χρόνου προσημῆναι τὴν ὑπερβολὴν τῆς τοῦ γεννηθησομένου ῥώμης. (3) Καθόλου δὲ τὴν ὁμιλίαν ταύτην οὐκ ἐρωτικῆς ἐπιθυμίας ἕνεκα ποιήσασθαι, καθάπερ ἐπὶ τῶν ἄλλων γυναικῶν, ἀλλὰ τὸ πλεῖον τῆς παιδοποιίας χάριν. Διὸ καὶ βουλόμενον τὴν ἐπιπλοκὴν νόμιμον ποιήσασθαι βιάσασθαι μὲν μὴ βουληθῆναι, πεῖσαι δ' οὐδαμῶς ἐλπίζειν διὰ τὴν σωφροσύνην· τὴν ἀπάτην οὖν προκρίναντα διὰ ταύτης παρακρούσασθαι τὴν Ἀλκμήνην, Ἀμφιτρύωνι κατὰ πᾶν ὁμοιωθέντα. (4) Διελθόντος δὲ τοῦ κατὰ φύσιν χρόνου ταῖς ἐγκύοις, τὸν μὲν Δία πρὸς τὴν Ἡρακλέους γένεσιν ἐνεχθέντα τῇ διανοίᾳ προειπεῖν παρόντων ἁπάντων τῶν θεῶν ὅτι τὸν κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν γεννώμενον Περσειδῶν ποιήσει βασιλέα. Τὴν δ' Ἥραν ζηλοτυποῦσαν, καὶ συνεργὸν ἔχουσαν Εἰλείθυιαν τὴν θυγατέρα, τῆς μὲν Ἀλκμήνης παρακατασχεῖν τὰς ὠδῖνας, τὸν δ' Εὐρυσθέα πρὸ τοῦ καθήκοντος χρόνου πρὸς τὸ φῶς ἀγαγεῖν. (5) Τὸν δὲ Δία καταστρατηγηθέντα βουληθῆναι τήν τε ὑπόσχεσιν βεβαιῶσαι καὶ τῆς Ἡρακλέους ἐπιφανείας προνοηθῆναι. Διό φασιν αὐτὸν τὴν μὲν Ἥραν πεῖσαι συγχωρῆσαι βασιλέα μὲν ὑπάρξαι κατὰ τὴν ἰδίαν ὑπόσχεσιν Εὐρυσθέα, τὸν δ' Ἡρακλέα τεταγμένον ὑπὸ τὸν Εὐρυσθέα τελέσαι δώδεκα ἄθλους οὓς ἂν Εὐρυσθεὺς προστάξῃ, καὶ τοῦτο πράξαντα τυχεῖν τῆς ἀθανασίας. (6) Ἀλκμήνη δὲ τεκοῦσα, καὶ φοβηθεῖσα τὴν τῆς Ἥρας ζηλοτυπίαν, ἐξέθηκε τὸ βρέφος εἰς τὸν τόπον ὃς νῦν ἀπ' ἐκείνου καλεῖται πεδίον Ἡράκλειον. Καθ' ὃν δὴ χρόνον Ἀθηνᾶ μετὰ τῆς Ἥρας προσιοῦσα, καὶ θαυμάσασα τοῦ παιδίου τὴν φύσιν, συνέπεισε τὴν Ἥραν τὴν θηλὴν ὑποσχεῖν. Τοῦ δὲ παιδὸς ὑπὲρ τὴν ἡλικίαν βιαιότερον ἐπισπασαμένου τὴν θηλήν, ἡ μὲν Ἥρα διαλγήσασα τὸ βρέφος ἔρριψεν, Ἀθηνᾶ δὲ κομίσασα αὐτὸ πρὸς τὴν μητέρα τρέφειν παρεκελεύσατο. (7) Θαυμάσαι δ' ἂν

rum laboribus pacatum reddidisse; homines vero, beneficentiæ omnibus præstitæ oblitos, laudes pulcherrimis ejus meritis debitas calumniari: atque majores nostros conjunctis ei suffragiis ob eminentiam virtutis honores impendisse immortales; nos vero ne acceptam quidem ab illis pietatem erga deum hunc tueri ac conservare? Verum his nos omissis res per eum gestas, prout poetæ et fabulatores antiquissimi hasce recitant, ab initio repetemus.

IX. Ex Acrisii filia Danae et Jove natum ferunt Perseum. Huic Andromeda, Cephei nata, Electryonem peperit, ex quo Eurydice, Pelopis filia, Alcmenen suscepit. Cum hac per fallaciam Juppiter congressus Herculem procreavit. Hoc igitur modo totam generis radicem, quod utrumque parentem attinet, ad maximum retulisse deorum perhibetur. (2) Virtus ejus non tantum e facinoribus spectatur, verum etiam, priusquam nasceretur, argumenta sui prodidit. Nam dum Juppiter cum Alcmena concumbit, trigeminam facit noctem, et temporis in procreationem insumti spatio portendit, quanta procreatus roboris amplitudine sit futurus. (3) Coitum vero istum nequaquam ab amatoria profectum cupiditate aiunt, ut alias illi circa mulieres accidit; sed gignendæ ut plurimum sobolis causa. Ideo quum legitimum hunc amplexum esse vellet, a violenta sibi compressione temperans, nec persuasione se aliquid effecturum, ob singularem feminæ castitatem, sperans, dolo Alcmenen aggreditur et deludit, dum per omnia similitudinem Amphitryonis ementitur. (4) Jam quum tempus a natura gravidis constitutum adesset, Juppiter, Herculis nativitati mentem advertens, in omnium deorum præsentia enuntiavit, se illo die natum Persidarum regem esse creaturum. Juno igitur, zelotypia flagrans, filia Ilithyia in societatem assumta, partum Alcmenæ suspendit, Eurystheaque nondum maturum in lucem produxit. (5) Etsi autem Juppiter astu Junonis circumventus erat, nihilo tamen minus, ut promissi fidem expleret, providam claritatis Herculis curam suscepit. Ideo Junoni illum persuasisse ferunt, ut, quod ipse promiserat, permissis Eurystheo regni gubernaculis, Hercules ei subjectus, peractis duodecim, quæ imperasset Eurystheus, certaminibus, deorum immortalium consortio potiretur. (6) Alcmena autem ubi peperit, invidiam Junonis metuens, in campum, qui Herculeus inde appellatur, infantem exponit. Quo tempore Minerva, cum Junone accedens, quum puerulum non sine admiratione contemplaretur, auctor fit Junoni, ut mammam ei applicet. Qua supra ætatem illam compressius vellicata, doloris Juno impatiens alumnum abjecit: quem tollens Minerva domum reportat, matrique nutricandum commendat. (7) Hic merito aliquis mirabilem fortunæ ca-

τις εἰκότως τὸ τῆς περιπετείας παράδοξον· ἡ μὲν γὰρ στέργειν ὀφείλουσα μήτηρ τὸ ἴδιον τέκνον ἀπώλλυεν, ἡ δὲ μητρυιᾶς ἔχουσα μῖσος δι' ἄγνοιαν ἔσωζε τὸ τῇ φύσει πολέμιον.

X. Μετὰ δὲ ταῦτα ἡ μὲν Ἥρα δύο δράκοντας ἀπέστειλε τοὺς ἀναλώσοντας τὸ βρέφος· ὁ δὲ παῖς οὐ καταπλαγεὶς ἑκατέρᾳ τῶν χειρῶν τὸν αὐχένα σφίγξας ἀπέπνιξε τοὺς δράκοντας. Διόπερ Ἀργεῖοι πυθόμενοι τὸ γεγονὸς Ἡρακλέα προσηγόρευσαν, ὅτι δι' Ἥραν ἔσχε κλέος, Ἀλκαῖον πρότερον καλούμενον. Τοῖς μὲν οὖν ἄλλοις οἱ γονεῖς τοὔνομα περιτιθέασι, τούτῳ δὲ μόνῳ ἡ ἀρετὴ τὴν προσηγορίαν ἔθετο. (2) Μετὰ δὲ ταῦτα ὁ μὲν Ἀμφιτρύων φυγαδευθεὶς ἐκ Τίρυνθος μετῴκησεν εἰς Θήβας· ὁ δ' Ἡρακλῆς τραφεὶς καὶ παιδευθεὶς καὶ μάλιστα ἐν τοῖς γυμνασίοις διαπονηθεὶς ἐγένετο ῥώμῃ τε σώματος πολὺ προέχων τῶν ἄλλων ἁπάντων καὶ ψυχῆς λαμπρότητι περιβόητος, ὅς γε τὴν ἡλικίαν ἔφηβος ὢν πρῶτον μὲν ἠλευθέρωσε τὰς Θήβας, ἀποδιδοὺς ὡς πατρίδι τὰς προσηκούσας χάριτας. (3) Ὑποτεταγμένων γὰρ τῶν Θηβαίων Ἐργίνῳ τῷ βασιλεῖ τῶν Μινυῶν, καὶ κατ' ἐνιαυτὸν ὡρισμένους φόρους τελούντων μεθ' ὕβρεως, οὐ καταπλαγεὶς τὴν τῶν δεδουλωμένων ὑπεροχήν, ἐτόλμησε πρᾶξιν ἐπιτελέσαι περιβόητον· τοὺς γὰρ παραγενομένους τῶν Μινυῶν ἐπὶ τὴν ἀπαίτησιν τῶν δασμῶν καὶ μεθ' ὕβρεως εἰσπραττομένους ἀκρωτηριάσας ἐξέβαλεν ἐκ τῆς πόλεως. (4) Ἐργίνου δ' ἐξαιτοῦντος τὸν αἴτιον, Κρέων βασιλεύων τῶν Θηβαίων καὶ καταπλαγεὶς τὸ βάρος τῆς ἐξουσίας, ἕτοιμος ἦν ἐκδιδόναι τὸν αἴτιον τῶν ἐγκλημάτων. Ὁ δ' Ἡρακλῆς πείσας τοὺς ἡλικιώτας ἐλευθεροῦν τὴν πατρίδα, κατέσπασεν ἐκ τῶν ναῶν τὰς προσηλωμένας πανοπλίας, ἃς οἱ πρόγονοι σκῦλα τοῖς θεοῖς ἦσαν ἀνατεθεικότες· οὐ γὰρ ἦν εὑρεῖν κατὰ τὴν πόλιν ἰδιωτικὸν ὅπλον διὰ τὸ τοὺς Μινύας παρωπλικέναι τὴν πόλιν, ἵνα μηδεμίαν λαμβάνωσιν οἱ κατὰ τὰς Θήβας ἀποστάσεως ἔννοιαν. (5) Ὁ δὲ Ἡρακλῆς πυθόμενος Ἐργῖνον τὸν βασιλέα τῶν Μινυῶν προσάγειν τῇ πόλει μετὰ στρατιωτῶν, ἀπαντήσας αὐτῷ κατά τινα στενοχωρίαν, καὶ τὸ μέγεθος τῆς τῶν πολεμίων δυνάμεως ἄχρηστον ποιήσας, αὐτόν τε τὸν Ἐργῖνον ἀνεῖλε καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ σχεδὸν ἅπαντας ἀπέκτεινεν. Ἄφνω δὲ προσπεσὼν τῇ πόλει τῶν Ὀρχομενίων καὶ παρεισπεσὼν ἐντὸς τῶν πυλῶν τά τε βασίλεια τῶν Μινυῶν ἐνέπρησε καὶ τὴν πόλιν κατέσκαψε. (6) Περιβοήτου δὲ τῆς πράξεως γενομένης καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα καὶ πάντων θαυμαζόντων τὸ παράδοξον, ὁ μὲν βασιλεὺς Κρέων θαυμάσας τὴν ἀρετὴν τοῦ νεανίσκου τήν τε θυγατέρα Μεγάραν συνῴκισεν αὐτῷ καὶ καθάπερ υἱῷ γνησίῳ τὴν πόλιν ἐπέτρεψεν· Εὐρυσθεὺς δ' ὁ τὴν βασιλείαν ἔχων τῆς Ἀργείας ὑποπτεύσας τὴν Ἡρακλέους αὔξησιν, μετεπέμπετό τε αὐτὸν καὶ προσέταττε τελεῖν ἄθλους. (7) Οὐχ ὑπακούοντος δὲ τοῦ Ἡρακλέους, Ζεὺς μὲν ἀπέστειλε διακελευόμενος ὑπουργεῖν Εὐρυσθεῖ, Ἡρακλῆς δὲ παρελθὼν εἰς Δελφοὺς καὶ περὶ τούτων ἐπερωτήσας τὸν θεόν,

sum admiretur. Nam mater, quæ naturalem ex se nato amorem debebat, perditum hunc ivit; at quæ novercali in eum odio flagrabat, natura alias inimicum ex ignorantia servavit.

X. Post hæc duos Juno dracones emisit infantem deglutituros. At ille nihil perterritus, collis eorum utraque manu constrictis, ambos suffocavit. Eam ob causam Argivi, de hoc eventu certiores facti, Herculis nomen puero indiderunt, quod nimirum per Junonem (Heram) gloria ei contigerit. Nam Alcæi antehac nomen gesserat. Aliis sane parentes nomina imponunt : huic vero soli virtus nomen conciliavit. (2) Accidit post hæc, ut e Tirynthe expulsus Amphitruo Thebas commigraret. Hic educatur Hercules; hic instituitur, et in gymnasiis maxime exercitatur. Hinc viribus corporis præ omnibus excelluit, et præclara mentis indole celeberrimus evasit. Jamque annos pubertatis attingens, initio Thebis in libertatem assertis dignam patriæ gratiam exsolvit. (3) Ergino enim, Minyarum regi, tum Thebani parebant; qui quotannis non sine contumelia tributum sibi pactum exigebat. Hercules igitur eorum eminentia, qui jugo servili civitatem oppresserant, nequaquam absterritus, facinus laude dignum aggreditur. Missos enim, qui stipendia efflagitarent, quum petulanter illud agerent, truncatis ex urbe membris expellit. (4) Mox Ergino auctorem ad supplicium exposcente, Creon, Thebanorum princeps, dum adversariæ molem potentiæ reformidat, ad dedendum reum jam paratus erat. At Hercules ad recuperandam patriæ libertatem juvenes exhortatus, arma templis affixa, quæ de spoliis hostium majores diis consecraverant, detrahit. Nihil enim usquam privatæ armaturæ inveniebatur : ita civitatem Minyæ exarmaverant, ut nec cogitatio defectionis Thebanis esset reliqua. (5) Hercules igitur audito Erginum regem Minyarum cum exercitu adventare, in angusto quodam transitu, ubi nullus magni agminis usus, hosti occursat, Erginumque ipsum prœlio victum occidit, et universas fere copias ejus delet. Subito Orchomeniorum quoque urbem invadit; et per portas illapsus, regiam Minyarum incendit, oppidumque solo æquat. (6) Fama rei per totam mox Græciam divulgata, dum omnes tam inopinati facinoris admiratione capti tenentur, Creon rex, juvenis virtutem suspiciens, filiam ei Megaram conjugio sociat, urbisque curam ceu filio genuino permittit. Eurystheus autem, cujus in potestate regnum Argivorum erat, incrementa Herculis suspecta habens, ad perficienda illum certamina arcessivit. (7) Quod quum abnueret, Juppiter mandato suo illum ad imperata faciendum excitavit. Hercules igitur Delphos profectus, deum-

ἔλαβε χρησμὸν τὸν δηλοῦντα διότι τοῖς θεοῖς δέδοκται δώδεκα ἄθλους τελέσαι προστάττοντος Εὐρυσθέως, καὶ τοῦτο πράξαντα τεύξεσθαι τῆς ἀθανασίας.

XI. Τούτων δὲ προσταχθέντων, ὁ μὲν Ἡρακλῆς ἐνέπεσεν εἰς ἀθυμίαν οὐ τὴν τυχοῦσαν· τό τε γὰρ τῷ ταπεινοτέρῳ δουλεύειν οὐδαμῶς ἄξιον ἔκρινε [δεῖν] τῆς ἰδίας ἀρετῆς, τό τε τῷ Διὶ καὶ πατρὶ μὴ πείθεσθαι καὶ ἀσύμφορον ἐφαίνετο καὶ ἀδύνατον. Εἰς πολλὴν οὖν ἀμηχανίαν ἐμπίπτοντος αὐτοῦ, Ἥρα μὲν ἔπεμψεν αὐτῷ λύτταν· ὁ δὲ τῇ ψυχῇ δυσφορῶν εἰς μανίαν ἐνέπεσε. Τοῦ πάθους δὲ αὐξομένου, τῶν φρενῶν ἐκτὸς γενόμενος τὸν μὲν Ἰόλαον ἐπεβάλετο κτείνειν, ἐκείνου δὲ φυγόντος, καὶ τῶν παίδων τῶν ἐκ Μεγάρας πλησίον διατριβόντων, τούτους ὡς πολεμίους κατετόξευσε. (2) Μόγις δὲ τῆς μανίας ἀπολυθείς, καὶ ἐπιγνοὺς τὴν ἰδίαν ἄγνοιαν, περιαλγὴς ἦν ἐπὶ τῷ μεγέθει τῆς συμφορᾶς. Πάντων δ' αὐτῷ συλλυπουμένων καὶ συμπενθούντων, ἐπὶ πολὺν χρόνον κατὰ τὴν οἰκίαν ἡσύχαζεν, ἐκκλίνων τὰς τῶν ἀνθρώπων ὁμιλίας τε καὶ ἀπαντήσεις. (3) Τέλος δὲ τοῦ χρόνου τὸ πάθος πραΰναντος, κρίνας ὑπομένειν τοὺς κινδύνους παρεγένετο πρὸς Εὐρυσθέα· καὶ πρῶτον ἔλαβεν ἆθλον ἀποκτεῖναι τὸν ἐν Νεμέᾳ λέοντα. Οὗτος δὲ μεγέθει μὲν ὑπερφυὴς ἦν, ἄτρωτος δὲ ὢν σιδήρῳ καὶ χαλκῷ καὶ λίθῳ τῆς κατὰ χεῖρα βιαζομένης προσεδεῖτο ἀνάγκης. Διέτριβε δὲ μάλιστα μεταξὺ Μυκηνῶν καὶ Νεμέας περὶ ὄρος τὸ καλούμενον ἀπὸ τοῦ συμβεβηκότος Τρητόν· εἶχε γὰρ περὶ τὴν ῥίζαν διώρυγα διηνεκῆ, καθ' ἣν εἰώθει φωλεύειν τὸ θηρίον. (4) Ὁ δ' Ἡρακλῆς καταντήσας ἐπὶ τὸν τόπον προσέβαλεν αὐτῷ, καὶ τοῦ θηρίου συμφυγόντος εἰς τὴν διώρυγα, συνακολουθῶν αὐτῷ καὶ τὸ ἕτερον τῶν στομίων ἐμφράξας συνεπλάκη, καὶ τὸν αὐχένα σφίγξας τοῖς βραχίοσιν ἀπέπνιξε. Τὴν δὲ δορὰν αὐτοῦ περιθέμενος, καὶ διὰ τὸ μέγεθος ἅπαν τὸ ἴδιον σῶμα περιλαβών, εἶχε σκεπαστήριον τῶν μετὰ ταῦτα κινδύνων. (5) Δεύτερον δ' ἔλαβεν ἆθλον ἀποκτεῖναι τὴν Λερναίαν ὕδραν, ἧς ἐξ ἑνὸς σώματος ἑκατὸν αὐχένες ἔχοντες κεφαλὰς ὄφεων διετετύπωντο. Τούτων δ' εἰ μία διαφθαρείη, διπλασίας ὁ τμηθεὶς ἀνίει τόπος· δι' ἣν αἰτίαν ἀήττητος ὑπάρχειν διείληπτο, καὶ κατὰ λόγον· τὸ γὰρ χειρωθὲν αὐτῆς μέρος διπλάσιον ἀπεδίδου βοήθημα. (6) Πρὸς δὲ τὴν δυστραπελίαν ταύτην ἐπινοήσας τι φιλοτέχνημα, προσέταξεν Ἰολάῳ τὸ ἀποτμηθὲν μέρος λαμπάδι καιομένῃ ἐπικαίειν, ἵνα τὴν ῥύσιν ἐπίσχῃ τοῦ αἵματος. Οὕτως οὖν χειρωσάμενος τὸ ζῷον, εἰς τὴν χολὴν ἀπέβαπτε τὰς ἀκίδας, ἵνα τὸ βληθὲν βέλος ἔχῃ τὴν ἐκ τῆς ἀκίδος πληγὴν ἀνίατον.

XII. Τρίτον δὲ πρόσταγμα ἔλαβεν ἐνεγκεῖν τὸν Ἐρυμάνθιον κάπρον ζῶντα, ὃς διέτριβεν ἐν τῇ Λαμπείᾳ τῆς Ἀρκαδίας. Ἐδόκει δὲ τὸ πρόσταγμα τοῦτο πολλὴν ἔχειν δυσχέρειαν· ἔδει γὰρ τὸν ἀγωνιζόμενον τοιούτῳ θηρίῳ τοσαύτην ἔχειν περιουσίαν, ὥστε ἐπ' αὐτῆς τῆς μάχης ἀκριβῶς στοχάζεσθαι τοῦ καιροῦ. Ἔτι μὲν γὰρ ἰσχύοντα ἀφεὶς αὐτὸν ἀπὸ τῶν ὀδόντων ἂν ἐκινδύνευσε

que super hoc scitatus, oraculum accepit, quo certior fiebat, visum ita diis, ut Eurysthei jussu duodecim certamina perageret, iisque confectis præmium immortalitatis obtineret.

XI. Quibus jussis in mœstitiam haud vulgarem Hercules incidit. Nam et inferiori ad nutum servire virtute sua indignum judicabat, et rursus Jovi patri non obtemperare tum inutile tum impossibile ducebat. Dum in hac perplexus anxietate hæret, Juno rabiem viro injicit. Is igitur ex nimia animi ægritudine insania correptus, et ingravescente malo prorsus amens factus, Iolao necem afferre intendit; eoque fuga elapso, proprios ex Megara liberos, quum in propinquo forte essent, tanquam hostes jaculis configit. (2) Vix tandem ab hoc furore liberatus, ubi errorem suum intellexit, eam calamitatis molem, quam omnes commiseratione prosequebantur, ægerrime tulit : diuque se domi, hominum consortium et occursum declinans, quiete continuit. (3) Tempore vero tandem dolorem mitigante, quum periculis injunctis sese objectare constituisset, Eurystheum convenit. Is primum leonis in Nemea interficiendi negotium illi imponit. Vastus hic supra modum erat : et quia nec ferro, nec ære, nec lapidibus vulnerari poterat, id tantummodo restabat, ut vi manuum domaretur. Grassabatur autem frequentissime inter Mycenas et Nemeam, circa montem, qui ab eventu Tretus, i. e. perforatus, dicitur. Ad radices enim antrum habebat per totum pertinens montem, in quo stabulari monstrum solebat. (4) Illic Hercules ei occurrens manus infert, fugamque arripienti ad antrum fortiter instat, et altero de ostiis præstructo, cominus adortus brachiis constrictum suffocat. Exuvias autem, quæ tam grandes erant, ut totum ambirent corpus, sibi circumdatas pro munimento adversus pericula deinceps usurpavit. (5) Secundus ei labor in occidenda hydra Lernæa fuit. Huic centum ex uno corpore cervices ac totidem anguina capita exstabant, unoque horum desecto, duplum ejus loco prodibat. Ideoque pro invicto id monstrum habebatur, nec ab re sane. Nam pars subacta, geminum ex se præsidium reddebat. (6) Contra difficultatem illam hanc artem commentus est : partem abscissam face inurere Iolaum jussit, ut sanguinis ita fluxus sisteretur. Et hoc pacto bellua subacta, felli ejus spicula intinxit, ut immedicabiles mucronibus suis ictus inferret.

XII. Tertium inde mandatum accepit, ut aprum Erymanthium, qui in Lampea Arcadiæ morabatur, vivum afferret. Hoc vero cum magna difficultate conjunctum videbatur. Tanta enim cum hac bellua decertantem facultate præditum esse oportebat, ut accuratam in conflictu opportunitatis rationem haberet. Nam si valentem adhuc di-

πλείω δὲ τοῦ δέοντος καταπολεμήσας ἀπέκτεινεν, ὥστε τὸν ἆθλον ὑπάρχειν ἀσυντέλεστον. (2) Ὅμως δὲ κατὰ τὴν μάχην ταμιευσάμενος ἀκριβῶς τὴν συμμετρίαν, ἀπήνεγκε τὸν κάπρον ζῶντα πρὸς Εὐρυσθέα· ὃν ἰδὼν ὁ βασιλεὺς ἐπὶ τῶν ὤμων φέροντα, καὶ φοβηθείς, ἔκρυψεν ἑαυτὸν εἰς χαλκοῦν πίθον. (3) Ἅμα δὲ τούτοις πραττομένοις Ἡρακλῆς κατηγωνίσατο τοὺς ὀνομαζομένους Κενταύρους διὰ τοιαύτας αἰτίας. Φόλος ἦν Κένταυρος, ἀφ' οὗ συνέβη τὸ πλησίον ὄρος Φολόην ὀνομασθῆναι· οὗτος ξενίοις δεχόμενος τὸν Ἡρακλέα τὸν κατακεχωσμένον οἴνου πίθον ἀνέῳξε. Τοῦτον γὰρ μυθολογοῦσι τὸ παλαιὸν Διόνυσον παρατεθεῖσθαί τινι Κενταύρῳ, καὶ προστάξαι τότε ἀνοῖξαι, ὅταν Ἡρακλῆς παραγένηται. Διόπερ ὕστερον τέτταρσι γενεαῖς ἐπιξενωθέντος αὐτοῦ, μνησθῆναι τὸν Φόλον τῆς Διονύσου παραγγελίας. (4) Ἀνοιχθέντος οὖν τοῦ πίθου, καὶ τῆς εὐωδίας διὰ τὴν παλαιότητα καὶ δύναμιν τοῦ οἴνου προσπεσούσης τοῖς πλησίον οἰκοῦσι Κενταύροις, συνέβη διοιστρηθῆναι τούτους. Διὸ καὶ προσπεσόντες ἀθρόοι τῇ οἰκήσει τοῦ Φόλου, καταπληκτικῶς ὥρμησαν πρὸς ἁρπαγήν. (5) Ὁ μὲν οὖν Φόλος φοβηθεὶς ἔκρυψεν ἑαυτόν, ὁ δ' Ἡρακλῆς παραδόξως συνεπλάκη τοῖς βιαζομένοις· ἔδει γὰρ διαγωνίζεσθαι πρὸς τοὺς ἀπὸ μὲν μητρὸς θεοὺς ὄντας, τὸ δὲ τάχος ἔχοντας ἵππων, ῥώμῃ δὲ δισωμάτους θῆρας, ἐμπειρίαν δὲ καὶ σύνεσιν ἔχοντας ἀνδρῶν. Τῶν δὲ Κενταύρων οἱ μὲν πεύκας αὐτορρίζους ἔχοντες ἐπῄεσαν, οἱ δὲ πέτρας μεγάλας, τινὲς δὲ λαμπάδας ἡμμένας, ἕτεροι δὲ βουφόνους πελέκεις. (6) Ὁ δ' ἀκαταπλήκτως ὑποστὰς ἀξίαν τῶν προκατειργασμένων συνεστήσατο μάχην. Συνηγωνίζετο δ' αὐτοῖς ἡ μήτηρ Νεφέλη πολὺν ὄμβρον ἐκχέουσα, δι' οὗ τοὺς μὲν τετρασκελεῖς οὐκ ἔβλαπτε, τῷ δὲ δυσὶν ἠρεισμένῳ σκέλεσι τὴν βάσιν ὀλισθηρὰν κατεσκεύαζεν. Ἀλλ' ὅμως τοῖς τοιούτοις προτερήμασι πλεονεκτοῦντας Ἡρακλῆς παραδόξως κατηγωνίσατο, καὶ τοὺς μὲν πλείστους ἀπέκτεινε, τοὺς δ' ὑπολειφθέντας φυγεῖν ἠνάγκασε. (7) Τῶν δ' ἀναιρεθέντων Κενταύρων ὑπῆρχον ἐπιφανέστατοι Δάφνις καὶ Ἀργεῖος καὶ Ἀμφίων, ἔτι δὲ Ἱπποτίων καὶ Ὄρειος καὶ Ἰσοπλῆς καὶ Μελαγχαίτης, πρὸς δὲ τούτοις Θηρεὺς καὶ Δούπων καὶ Φρίξος. Τῶν δὲ διαφυγόντων τὸν κίνδυνον ὕστερον ἕκαστος τιμωρίας ἠξιώθη· Ὅμαδος μὲν γὰρ ἐν Ἀρκαδίᾳ τὴν Εὐρυσθέως ἀδελφὴν Ἀλκυόνην βιασάμενος ἀνῃρέθη. Ἐφ' ᾧ θαυμασθῆναι συνέβη τὸν Ἡρακλέα διαφερόντως· τὸν μὲν γὰρ ἐχθρὸν κατ' ἰδίαν ἐμίσησε, τὴν δὲ ὑβριζομένην ἐλεῶν ἐπιεικείᾳ διαφέρειν ὑπελάμβανεν. (8) Ἴδιον δέ τι συνέβη περὶ τὸν Ἡρακλέους φίλον τὸν ὀνομαζόμενον Φόλον. Οὗτος γὰρ διὰ τὴν συγγένειαν θάπτων τοὺς πεπτωκότας Κενταύρους, καὶ βέλος ἔκ τινος ἐξαίρων, ὑπὸ τῆς ἀκίδος ἐπλήγη, καὶ τὸ τραῦμα ἔχων ἀνίατον ἐτελεύτησεν· ὃν Ἡρακλῆς μεγαλοπρεπῶς θάψας ὑπὸ τὸ ὄρος ἔθηκεν, ὃ στήλης ἐνδόξου γέγονε κρεῖττον· Φολόη γὰρ ὀνομαζόμενον διὰ τῆς ἐπωνυμίας μηνύει τὸν ταφέντα καὶ οὐ δι' ἐπιγραφῆς. Ὁμοίως δὲ καὶ Χείρωνα

mitteret, a dentibus periculum imminebat: si plus æquo domitum conjiceret, imperfectum, illo necato, certamen erat. (2) Nihilominus tamen tam accurate pugnam moderatus est, ut viventem adhuc suem regi sisteret. Quem quum humeris ejus apportari vidit Eurystheus, ita expavit, ut in æneum se dolium absconderet. (3) Interea Centauros quoque debellavit Hercules, has nimirum ob causas. Pholus quidam inter Centauros erat, a quo mons vicinus Pholoes nomen sortitus est. Is hospitio suscipiens Herculem, vini cadum jam olim defossum relevit. Hunc enim fabulantur apud Centaurum quendam depositum olim esse a Baccho; qui tunc demum aperiri illum jussisset, quum Hercules advenisset. Qui quum quarta ætate post illuc diverteret, Pholus, mandatum Bacchi animo recolens, vas illud aperuit. (4) Mox fragrantia, quod et vetustum esset vinum et singulari virtute præditum, propinquis allapsa Centauris, omnes ceu œstro quodam perculit. Certatim igitur magno Pholi ædes tumultu ac terrore aggressi, prædæ inhiabant. (5) Pholus quidem præ metu latibulum quærit; at Hercules cum vim intentantibus manus conserit, idque inopinato. Namque cum hostibus dimicandum erat, quibus a matre deorum natura, velocitas equorum, ferarum bicorporum vires, hominumque intellectus et sollertia inesset. Et horum alii piceis radicitus evulsis, alii grandibus petris, nonnulli succensis facibus, aliqui magnis securibus arreptis in prœlium ruebant. (6) Cum quibus tamen, intrepido animo exceptis, dignum pristina factorum gloria ille certamen instituit. Et quamquam mater illis Nephele vehementi imbris effusione, qua nihil incommodi afferretur quadrupedibus, et duobus tantum cruribus insistenti lubricus redderetur gressus, opitulabatur, nihilominus tamen Hercules tot tantisque præsidiis se instructiores mira virtute debellavit, interfectis plurimis, reliquisque in fugam dissipatis. (7) De cæsis Centauris maxime celebres erant Daphnis, Argeus, Amphion, Hippotion, Oreus, Isoples, Melanchætes, Thereus, Dupo, Phrixus. Fuga vero elapsi postea meritas singuli pœnas dederunt. Nam Homadus, quod in Arcadia Eurysthei sorori Alcyonæ vim intulisset, capite luit. Qua in re magnopere virtutem Herculis admirati sunt: nam licet privato inimicum odio persequeretur, mulierem tamen contumeliis affectam commiserari eximiæ humanitatis esse duxit. (8) Singulare etiam quippiam accidit Pholo Herculis amico. Hic enim dum ob gentilitatem cæsos in pugna Centauros sepelit, sagitta, quam cuidam exemerat, casu ictus, e letali hoc vulnere extremum diem obiit. Eum magnifice Hercules tumulavit sub monte, qui cippo aliquo illustri multo ipsi fuit præstabilior: nam Pholoe nuncupatus, non quidem inscriptione aliqua, sed ipso nomine, humati illic memo-

τὸν ἐπὶ τῇ ἰατρικῇ θαυμαζόμενον ἀκουσίως τόξου βολῇ διέφθειρε. Καὶ περὶ μὲν τῶν Κενταύρων ἱκανῶς ἡμῖν εἰρήσθω.

XIII. Μετὰ δὲ ταῦτ' ἔλαβε πρόσταγμα τὴν χρυσόκερων μὲν οὖσαν ἔλαφον, τάχει δὲ διαφέρουσαν, ἀγαγεῖν. Τοῦτον δὲ τὸν ἆθλον συντελῶν τὴν ἐπίνοιαν ἔσχεν οὐκ ἀχρηστοτέραν τῆς κατὰ τὸ σῶμα ῥώμης. Οἱ μὲν γάρ φασιν αὐτὴν ἄρκυσιν ἑλεῖν, οἱ δὲ διὰ τῆς στιβείας χειρώσασθαι καθεύδουσαν, τινὲς δὲ συνεχεῖ διωγμῷ καταπονῆσαι· πλὴν ἄνευ βίας καὶ κινδύνων διὰ τῆς κατὰ τὴν ψυχὴν ἀγχινοίας τὸν ἆθλον τοῦτον κατειργάσατο. (2) Ὁ δ' Ἡρακλῆς πρόσταγμα λαβὼν τὰς ἐκ τῆς Στυμφαλίδος λίμνης ὄρνιθας ἐξελάσαι, τέχνῃ καὶ ἐπινοίᾳ ῥᾳδίως συνετέλεσε τὸν ἆθλον. Ἐπεπόλασε γάρ, ὡς ἔοικεν, ὀρνίθων πλῆθος ἀμύθητον, καὶ τοὺς ἐν τῇ πλησίον χώρᾳ καρποὺς ἐλυμαίνετο. Βίᾳ μὲν οὖν ἀδύνατον ἦν χειρώσασθαι τὰ ζῷα διὰ τὴν ὑπερβολὴν τοῦ πλήθους, φιλοτέχνου δ' ἐπινοίας ἡ πρᾶξις προσεδεῖτο. Διόπερ κατασκευάσας χαλκῆν πλαταγήν, καὶ διὰ ταύτης ἐξαίσιον κατασκευάζων ψόφον, ἐξεφόβει τὰ ζῷα, καὶ πέρας τῇ συνεχείᾳ τοῦ κρότου ῥᾳδίως ἐκπολεμήσας καθαρὰν ἐποίησε τὴν λίμνην. (3) Τελέσας δὲ καὶ τοῦτον τὸν ἆθλον ἔλαβε παρ' Εὐρυσθέως πρόσταγμα τὴν αὐλὴν τοῦ Αὐγέου καθᾶραι, μηδενὸς βοηθοῦντος· αὕτη δ' ἐκ πολλῶν χρόνων ἠθροισμένην κόπρον εἶχεν ἄπλατον, ἣν ὕβρεως ἕνεκεν Εὐρυσθεὺς προσέταξε καθᾶραι. Ὁ δ' Ἡρακλῆς τὸ μὲν τοῖς ὤμοις ἐξενεγκεῖν ταύτην ἀπεδοκίμασεν, ἐκκλίνων τὴν ἐκ τῆς ὕβρεως αἰσχύνην· ἐπαγαγὼν δὲ τὸν Ἀλφειὸν καλούμενον ποταμὸν ἐπὶ τὴν αὐλήν, καὶ διὰ τοῦ ῥεύματος ἐκκαθάρας αὐτήν, χωρὶς ὕβρεως συνετέλεσε τὸν ἆθλον ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ. Διὸ καὶ θαυμάσαι ἄν τις τὴν ἐπίνοιαν· τὸ γὰρ ὑπερήφανον τοῦ προστάγματος χωρὶς αἰσχύνης ἐπετέλεσεν, οὐδὲν ὑπομείνας ἀνάξιον τῆς ἀθανασίας. (4) Μετὰ δὲ ταῦτα λαβὼν ἆθλον τὸν ἐκ Κρήτης ταῦρον ἀγαγεῖν, οὗ Πασιφάην ἐρασθῆναί φασι, πλεύσας εἰς τὴν νῆσον, καὶ Μίνω τὸν βασιλέα συνεργὸν λαβών, ἤγαγεν αὐτὸν εἰς Πελοπόννησον, τὸ τηλικοῦτον πέλαγος ἐπ' αὐτῷ ναυστοληθείς.

XIV. Τελέσας δὲ τοῦτον τὸν ἆθλον τὸν Ὀλυμπιακὸν ἀγῶνα συνεστήσατο, κάλλιστον τῶν τόπων πρὸς τηλικαύτην πανήγυριν προκρίνας τὸ παρὰ τὸν Ἀλφειὸν ποταμὸν πεδίον, ἐν ᾧ τὸν ἀγῶνα τοῦτον τῷ Διὶ τῷ πατρίῳ καθιέρωσε. Στεφανίτην δ' αὐτὸν κατεσκεύασεν, ὅτι καὶ αὐτὸς εὐηργέτησε τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων οὐδένα λαβὼν μισθόν. (2) Τὰ δὲ ἀθλήματα πάντα αὐτὸς ἀδηρίτως ἐνίκησε, μηδενὸς τολμήσαντος αὐτῷ συγκριθῆναι διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς ἀρετῆς, καίπερ τῶν ἀθλημάτων ἐναντίων ἀλλήλοις ὄντων· τὸν γὰρ πύκτην ἢ παγκρατιαστὴν τοῦ σταδιέως δύσκολον περιγενέσθαι, καὶ πάλιν τὸν ἐν τοῖς κούφοις ἀθλήμασι πρωτεύοντα [καταγωνίσασθαι] τοὺς ἐν τοῖς βαρέσιν ὑπερέχοντας δυσχερὲς καταπονῆσαι. Διόπερ εἰκότως ἐγένετο τιμιώτατος ἁπάντων τῶν ἀγώνων οὗτος, τὴν ἀρχὴν ἀπ' ἀγαθοῦ λαβών.

riam conservat. Pari modo Chironem, ob artem medicam in pretio habitum, sagittæ jactu invitus interemit. De Centauris vero jam hæc memorata sufficiant.

XIII. Post hæc in mandatis accepit, ut aureis cervam cornubus, apprime velocem, regi captam adduceret. Ad hoc perficiendum non minus ingenium quam corporis robur ei profuit. Alii enim retibus captam, alii per indagationem, quum quiesceret, deprehensam, alii continenti insectationis cursu victam in manus venisse affirmant. Quidquid sit, absque vi et periculo, mentis tantum sollertia certamen hoc peregit. (2) Ex Stymphalide hinc palude aves exturbare jussus, arte et ingenio hoc etiam non difficulter perfectum dedit. Innumera enim multitudo avium, ut videtur, illic invaluerat, passim in vicinia fruges depopulantes. Nec ulla vi (tam ingenti copia luxuriabant) aboleri poterant. Artificioso igitur ad hoc commento quum opus esset, æneum Hercules crepitaculum excogitat, et per hoc ingentem excitans tinnitum, pavore volucres percellit, iisque continenti tandem strepitu fugatis, ne infesta palus esset amplius, effecit. (3) Finito etiam hoc labore, Augeæ stabulum, in quo immensæ per multos annos fimi sordes collectæ fuerant, nemine adjuvante expurgare per contumeliam Eurystheus jubet. Hercules igitur, ut ignominiam ex hoc contemtu evitet, humeris quidem stercora egestare dedignatur: sed Alpheo fluvio in stabulum derivato, uno die citra infamiam caulæ sordes eluit. Ubi jure ingenium herois admireris, qui superbum heri mandatum ita exsequitur, ut nihil interim turpe ac immortali suo honore indignum committat. (4) Tum tauri, in quem Pasiphaen exarsisse fama est, ex Creta abducendi negotium ei incumbit. In insulam ergo trajicit, regisque Minois auxilio belluam, cujus causa tantum pelagus emensus erat, in Peloponnesum transportat.

XIV. Hoc etiam certamine absoluto, ludos instituit Olympicos, et pulcherrimum pro conventus illius majestate locum ad id delegit; campos nimirum juxta Alphei flumen exporrectos. In his ergo solemnes Jovi patrio ludos consecravit. Præmium victoribus coronam proposuit, quia et ipse nullam aucupatus mercedem, beneficiis genus mortalium cumulasset. (2) In omni certaminum genere citra pugnam, nemine propter eximiam herois virtutem congredi auso, ipse victor exstitit: tametsi contraria hæc sibi invicem essent. Stadii enim cursorem a pugile seu pancratiaste superari, difficile est; arduumque rursus, eos, qui in levi certamine primas ferunt, palmam eripere illis, qui in graviore excellunt. Inter omnes igitur ludos hic merito honoratissimus evasit;

(3) Οὐκ ἄξιον δὲ παραλιπεῖν οὐδὲ τὰς ὑπὸ τῶν θεῶν δοθείσας αὐτῷ δωρεὰς διὰ τὴν ἀρετήν. Ἀπὸ γὰρ τῶν πολέμων τραπέντος αὐτοῦ πρὸς ἀνέσεις τε καὶ πανηγύρεις, ἔτι δὲ ἑορτὰς καὶ ἀγῶνας, ἐτίμησαν αὐτὸν δωρεαῖς οἰκείαις ἕκαστος τῶν θεῶν, Ἀθηνᾶ μὲν πέπλῳ, Ἥφαιστος δὲ ῥοπάλῳ καὶ θώρακι· καὶ πρὸς ἀλλήλους ἐφιλοτιμήθησαν οἱ προειρημένοι θεοὶ κατὰ τὰς τέχνας, τῆς μὲν πρὸς εἰρηνικὴν ἀπόλαυσιν καὶ τέρψιν, τοῦ δὲ πρὸς τὴν τῶν πολεμικῶν κινδύνων ἀσφάλειαν. Τῶν δ' ἄλλων Ποσειδῶν μὲν ἵππους ἐδωρήσατο, Ἑρμῆς δὲ ξίφος, Ἀπόλλων δὲ τόξον τε ἔδωκε καὶ τοξεύειν ἐδίδαξε, Δημήτηρ δὲ πρὸς τὸν καθαρμὸν τοῦ Κενταύρων φόνου τὰ μικρὰ μυστήρια συνεστήσατο, τὸν Ἡρακλέα τιμῶσα. (4) Ἴδιον δέ τι συνέβη καὶ κατὰ τὴν γένεσιν τοῦ θεοῦ τούτου συντελεσθῆναι. Ζεὺς γὰρ πρώτῃ μὲν ἐμίγη γυναικὶ θνητῇ Νιόβῃ τῇ Φορωνέως, ἐσχάτῃ δ' Ἀλκμήνῃ· ταύτην δ' ἀπὸ Νιόβης ἑκκαιδεκάτην οἱ μυθογράφοι γενεαλογοῦσιν· εἰς δὲ τὸ γεννᾶν ἀνθρώπους ἐκ μὲν τῶν ταύτης προγόνων ἤρξατο, εἰς αὐτὴν δὲ ταύτην κατέληξεν· ἐν ταύτῃ γὰρ τὰς πρὸς θνητὴν ὁμιλίας κατέλυσε, καὶ κατὰ τοὺς ὕστερον χρόνους οὐδένα τούτων γεννήσειν ἄξιον ἐλπίζων οὐκ ἐβουλήθη τοῖς κρείττοσιν ἐπεισάγειν τὰ χείρω.

XV. Μετὰ δὲ ταῦτα τῶν περὶ τὴν Παλλήνην γιγάντων ἑλομένων τὸν πρὸς τοὺς ἀθανάτους πόλεμον, Ἡρακλῆς τοῖς θεοῖς συναγωνισάμενος, καὶ πολλοὺς ἀνελὼν τῶν γηγενῶν, ἀποδοχῆς ἔτυχε τῆς μεγίστης. Ζεὺς γὰρ τοὺς μὲν συναγωνισαμένους τῶν θεῶν μόνους ὠνόμασεν Ὀλυμπίους, ἵνα τῇ ταύτης* τιμῇ ὁ ἀγαθὸς κοσμηθεὶς ἐπωνυμίᾳ διαφέρῃ τοῦ χείρονος· ἠξίωσε δὲ ταύτης τῆς προσηγορίας τῶν ἐκ θνητῶν γυναικῶν γενομένων Διόνυσον καὶ Ἡρακλέα, οὐ μόνον ὅτι πατρὸς ἦσαν Διός, ἀλλὰ διότι καὶ τὴν προαίρεσιν ὁμοίαν ἔσχον, εὐεργετήσαντες μεγάλα τὸν βίον τῶν ἀνθρώπων. (2) Ζεὺς δέ, Προμηθέως παραδόντος τὸ πῦρ τοῖς ἀνθρώποις, δεσμοῖς κατελάβετο καὶ παρέστησεν ἀετὸν τὸν ἐσθίοντα τὸ ἧπαρ αὐτοῦ. Ἡρακλῆς δὲ ὁρῶν τῆς τιμωρίας αὐτὸν τυγχάνοντα διὰ τὴν τῶν ἀνθρώπων εὐεργεσίαν, τὸν μὲν ἀετὸν κατετόξευσε, τὸν δὲ Δία πείσας λῆξαι τῆς ὀργῆς ἔσωσε τὸν κοινὸν εὐεργέτην. (3) Μετὰ δὲ ταῦτα ἔλαβεν ἆθλον ἀγαγεῖν τὰς Διομήδους τοῦ Θρακὸς ἵππους. Αὗται δὲ χαλκᾶς μὲν φάτνας εἶχον διὰ τὴν ἀγριότητα, ἁλύσεσι δὲ σιδηραῖς διὰ τὴν ἰσχὺν ἐδεσμεύοντο, τροφὴν δ' ἐλάμβανον οὐ τὴν ἐκ γῆς φυομένην, ἀλλὰ τὰ τῶν ξένων μέλη διαιρούμεναι τροφὴν εἶχον τὴν συμφορὰν τῶν ἀκληρούντων. Ταύτας δ' Ἡρακλῆς βουλόμενος χειρώσασθαι, τὸν κύριον Διομήδην παρέβαλε, καὶ ταῖς τοῦ παρανομεῖν διδάξαντος σαρξὶν ἐκπληρώσας τὴν ἔνδειαν τῶν ζῴων εὐπειθεῖς ἔσχεν. (4) Εὐρυσθεὺς δέ, ἀχθεισῶν πρὸς αὐτὸν τῶν ἵππων, ταύτας μὲν ἱερὰς ἐποίησεν Ἥρας, ὧν τὴν ἐπιγονὴν συνέβη διαμεῖναι μέχρι τῆς Ἀλεξάνδρου τοῦ Μακεδόνος βασιλείας. Τοῦτον δὲ τὸν ἆθλον ἐπιτελέσας, μετ' Ἰάσονος συνεξέπλευσε συστρατεύσων ἐπὶ τὸ χρυσόμαλλον δέρος εἰς Κόλχους.

ab optimo quippe viro principatum adeptus. (3) Nec præterire nos decet munera, a diis ipsis propter virtutem illi exhibita. Postquam enim a bellis ad otium et solemnes conventus festaque et ludos se converterat, unusquisque deorum suis eum donis honoravit; Minerva peplum, Vulcanus clavam et thoracem obtulit. Artisque inter hos duos contentio erat; dum illa, quod ad usum et voluptatem pacis, hic, quod ad pericula in bellis avertenda faceret, largitur. Neptunus porro equos donavit; Mercurius ensem; Apollo arcum dedit et sagittandi artem illum edocuit. Ceres autem, ad expiandum Centaurorum cædem, in honorem ejus parva mysteria instituit. (4) At enimvero circa ortum hujus dei singulare quiddam evenit. Nam prima feminarum in terra, quas Juppiter compressit, Niobe Phoronei nata fuit, postrema vero Alcmena : quam in decimam et sextam a Niobe ætatem fabularum scriptores collocant. Ex hujus itaque majoribus generare homines cœpit, et in hac ipsa tandem desiit : nec cum ulla deinceps mortali rem habere sobolemque procreare voluit, ne præstantioribus scilicet deteriora substitueret.

XV. Post hæc quum ad Pallenen Gigantes diis immortalibus bellum facerent, Hercules diis suppetias tulit; et post magnam terrigenûm stragem a se editam summos promeruit favores. Ex diis enim hos tantum Olympios Juppiter vocavit, qui in bello sibi adfuissent; ut hoc cognominis honore strenuus ab ignavo internosceretur. Quam appellationem Baccho etiam et Herculi, quamvis mortales haberent matres, concessit; non eo tantum, quod Jovis essent progenies, sed etiam quod Jovis affectionem imitati, maxima in vitam hominum merita contulissent. (2) Ceterum Prometheus, quod ignem hominibus tradidisset, vinculis a Jove constrictus erat, et aquila, jecur depascens, illi adhærebat. Hercules autem videns, ob beneficia erga homines miserum ita plecti, volucrem sagitta transfixit, iraque Jovis placata bene de omnibus merito restituit salutem. (3) Exinde Diomedis equas* e Thracia abducendi negotium illi datur. Ænea his erant præsepia, ferreisque catenis propter ferociam et robur alligabantur. Pabulum illis, non quæ terra producit, sed ex interitu miserorum hominum diripientes advenarum membra victitabant. His ut potiretur Hercules, proprium eis dominum Diomedem objecit, et fame bestiarum carnibus viri, qui nefarium carnis esum illas docuerat, expleta, obsequentes deinde habuit. (4) Perductas ad se Eurystheus Junoni dedicavit : et prosapia harum ad Alexandri M. usque dominatum permansit. Hoc etiam labore perfunctus cum Iasone in Colchos ad aureum

Ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων ἐν τῇ τῶν Ἀργοναυτῶν στρατείᾳ τὰ κατὰ μέρος διέξιμεν.

XVI. Ἡρακλῆς δὲ λαβὼν πρόσταγμα τὸν Ἱππολύτης τῆς Ἀμαζόνος ἐνεγκεῖν ζωστῆρα, τὴν ἐπὶ τὰς Ἀμαζόνας στρατείαν ἐποιήσατο. Πλεύσας οὖν εἰς τὸν ἀπ' ἐκείνου Εὔξεινον κληθέντα Πόντον, καὶ καταπλεύσας ἐπὶ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Θερμώδοντος ποταμοῦ, πλησίον Θεμισκύρας πόλεως κατεστρατοπέδευσεν, ἐν ᾗ τὰ βασίλεια τῶν Ἀμαζόνων ὑπῆρχε. (2) Καὶ τὸ μὲν πρῶτον ᾔτει παρ' αὐτῶν τὸν προστεταγμένον ζωστῆρα· ὡς δ' οὐχ ὑπήκουον, συνῆψε μάχην αὐταῖς. Τὸ μὲν οὖν ἄλλο πλῆθος αὐτῶν ἀντετάχθη τοῖς πολλοῖς· αἱ δὲ τιμιώταται κατ' αὐτὸν ταχθεῖσαι τὸν Ἡρακλέα μάχην καρτερὰν συνεστήσαντο. Πρώτη μὲν γὰρ αὐτῷ συνάψασα μάχην Ἄελλα καὶ διὰ τὸ τάχος ταύτης τετευχυῖα τῆς προσηγορίας, ὀξύτερον εὗρεν αὑτῆς τὸν ἀντιταχθέντα. Δευτέρα δὲ Φιλιππὶς εὐθὺς ἐκ τῆς πρώτης συστάσεως καιρίῳ πληγῇ περιπεσοῦσα διεφθάρη. Μετὰ δὲ ταῦτα Προθόη συνῆψε μάχην, ἣν ἐκ προκλήσεως ἔφασαν ἑπτάκις νενικηκέναι τὸν ἀντιταξάμενον. Πεσούσης δὲ καὶ ταύτης, τετάρτην ἐχειρώσατο τὴν ὀνομαζομένην Ἐρίβοιαν. Αὕτη δὲ διὰ τὴν ἐν τοῖς πολεμικοῖς ἀγῶσιν ἀνδραγαθίαν καυχωμένη μηδενὸς χρείαν ἔχειν βοηθοῦ, ψευδῆ τὴν ἐπαγγελίαν ἔσχε κρείττονι περιπεσοῦσα. (3) Μετὰ δὲ ταύτας Κελαινὼ καὶ Εὐρυβία καὶ Φοίβη, Ἀρτέμιδος οὖσαι συγκυνηγοὶ καὶ διὰ παντὸς εὐστόχως ἀκοντίζουσαι, τὸν ἕνα σκοπὸν οὐκ ἔτρωσαν, ἀλλ' ἑαυταῖς συνασπίζουσαι πᾶσαι τότε κατεκόπησαν. Μετὰ δὲ ταύτας Δηιάνειραν καὶ Ἀστερίαν καὶ Μάρπην, ἔτι δὲ Τέκμησσαν καὶ Ἀλκίππην ἐχειρώσατο. Αὕτη δὲ ὀμόσασα παρθένος διαμένειν, τὸν μὲν ὅρκον διετήρησε, τὸ δὲ ζῆν οὐ διεφύλαξεν. Ἡ δὲ τὴν στρατηγίαν ἔχουσα τῶν Ἀμαζόνων Μελανίππη καὶ θαυμαζομένη μάλιστα δι' ἀνδρείαν ἀπέβαλε τὴν ἡγεμονίαν. (4) Ἡρακλῆς δὲ τὰς ἐπιφανεστάτας τῶν Ἀμαζονίδων ἀνελὼν καὶ τὸ λοιπὸν πλῆθος φυγεῖν συναναγκάσας, κατέκοψε τὰς πλείστας, ὥστε παντελῶς τὸ ἔθνος αὐτῶν συντριβῆναι. Τῶν δὲ αἰχμαλωτίδων Ἀντιόπην μὲν ἐδωρήσατο Θησεῖ, Μελανίππην δὲ ἀπελύτρωσεν ἀντιλαβὼν τὸν ζωστῆρα.

XVII. Εὐρυσθέως δὲ προστάξαντος ἆθλον δέκατον τὰς Γηρυόνου βοῦς ἀγαγεῖν, ἃς νέμεσθαι συνέβαινε τῆς Ἰβηρίας ἐν τοῖς πρὸς τὸν Ὠκεανὸν κεκλιμένοις μέρεσιν, Ἡρακλῆς θεωρῶν τὸν πόνον τοῦτον μεγάλης προσδεόμενον κακοπαθείας καὶ παρασκευῆς, συνεστήσατο στόλον ἀξιόλογον καὶ πλῆθος στρατιωτῶν ἀξιόχρεων ἐπὶ ταύτην τὴν στρατείαν. (2) Διεβεβόητο γὰρ κατὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην, ὅτι Χρυσάωρ ὁ λαβὼν ἀπὸ τοῦ πλούτου τὴν προσηγορίαν βασιλεύει μὲν ἁπάσης Ἰβηρίας, τρεῖς δ' ἔχει συναγωνιστὰς υἱούς, διαφέροντας ταῖς τε ῥώμαις τῶν σωμάτων καὶ ταῖς ἐν τοῖς πολεμικοῖς ἀγῶσιν ἀνδραγαθίαις, πρὸς δὲ τούτοις ὅτι τῶν υἱῶν ἕκαστος μεγάλας ἔχει δυνάμεις συνεστώσας ἐξ ἀνδρῶν μαχίμων· ὧν δὴ χάριν ὁ μὲν Εὐρυσθεὺς νομίζων δυσέφικτον εἶναι τὴν ἐπὶ τούτους στρατείαν, προσετετάχει

vellus armis vindicandum navigavit. Verum de his in Argonautarum expeditione accuratius dicetur.

XVI. Mandatum ei tum fuit, ut Amazonis Hippolytæ zonam asportaret. Expeditione igitur contra Amazonas instituta, in Pontum, qui ab ipso Euxinus denominatur, vela facit, et Thermodontis fluvii ostiis invectus, prope Themiscyram urbem, in qua regia Amazonum erat, castra ponit. (2) Ac primo cingulum sibi dari petit. Id quum recusarent, signa cum illis confert. Ibi cetera quidem acies in vulgus militum Græcorum directa; Amazonum vero nobilissimæ, Herculi oppositæ, prœlium committunt acerrimum. Prima, quæ manus cum eo consereret, Aella fuit, a velocitate id nominis sortita: sed velociorem se adversarium invenit. Secunda Philippis, in primo statim congressu letali vulnere incusso, occubuit. Prothoe inde pugnam inivit; quam septies ex provocatione hostem devicisse ferunt. Qua etiam prostrata, quartam inde subegit, cui nomen Eribœa. Hæc ob bellicæ strenuitatis fiduciam jactitabat, nullius sibi in pugnis auxilio opus esse; sed quum in fortiorem incidisset, falsam hanc esse gloriationem deprehendit. (3) Post eas Celæno et Eurybia Phœbeque, Dianæ in venatibus sociæ, et nunquam in jaculorum missione aberrantes, unum tamen scopum non tangunt; sed utut se mutuo protegebant, omnes conciduntur. Tum Dejaniram, Asteriam, Marpen, Tecmessam et Alcippen devicit. Hæc ultima perpetuam virginitatem juraverat; et jusjurandum quidem servavit, sed vitam servare non potuit. Melanippe quoque, Amazonum imperatrix, cui maximam fortitudo admirationem conciliabat, principatum tunc amisit. (4) Amazonum ergo nobilitate sic exstincta, reliquum etiam vulgus in fugam compulit, et, plerisque trucidatis, gentem illam penitus attrivit. De captivis Antiopen Theseo donavit, sed Melanippen, balteo se redimentem, liberam dimisit.

XVII. Tum decimum illi certamen ab Eurystheo mandatur, ut Geryonis boves, in locis Iberiæ ad Oceanum conversis pascentes, abigat. Hunc ergo laborem sine multis ærumnis magnoque apparatu exantlari non posse videns, classem egregiam adornat, militumque copias tanta expeditione dignas conscribit. (2) Divulgata enim per totum orbem fama erat, Chrysaorem, ab auri opulentia nomen adeptum, per universam regnare Iberiam, eique præsto esse tres filios et viribus corporum et facinoribus bellicis præstantes; quorum unusquisque magnas circum se copias, pugnacibus viris constantes, habeat. Quam etiam ob causam hoc eum certamine oneravit Eurystheus; quod

τὸν προειρημένον ἆθλον. (3) Ὁ δ' Ἡρακλῆς ἀκολούθως ταῖς προκατειργασμέναις πράξεσι τεθαρρηκότως ὑπέστη τοὺς κινδύνους. Καὶ τὰς μὲν δυνάμεις ἤθροισεν εἰς Κρήτην, κεκρικὼς ἐκ ταύτης ποιεῖσθαι τὴν ὁρμήν· σφόδρα γὰρ εὐφυῶς ἡ νῆσος αὕτη κεῖται πρὸς τὰς ἐφ' ὅλην τὴν οἰκουμένην στρατείας. Πρὸ δὲ τῆς ἀναγωγῆς τιμηθεὶς ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων μεγαλοπρεπῶς, καὶ βουλόμενος τοῖς Κρησὶ χαρίσασθαι, καθαρὰν ἐποίησε τὴν νῆσον τῶν θηρίων. Διόπερ ἐν τοῖς ὕστερον χρόνοις οὐδὲν ἔτι τῶν ἀγρίων ζῴων ὑπῆρχεν ἐν τῇ νήσῳ, οἷον ἄρκτων, λύκων, ὄφεων ἢ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων. Ταῦτα δ' ἔπραξεν ἀποσεμνύνων τὴν νῆσον, ἐν ᾗ μυθολογοῦσι καὶ γενέσθαι καὶ τραφῆναι τὸν Δία. (4) Ποιησάμενος οὖν τὸν ἐκ ταύτης πλοῦν κατῆρεν εἰς τὴν Λιβύην, καὶ πρῶτον μὲν Ἀνταῖον τὸν ῥώμῃ σώματος καὶ παλαίστρας ἐμπειρίᾳ διαβεβοημένον καὶ τοὺς ὑπ' αὐτοῦ καταπαλαισθέντας ξένους ἀποκτείναντα προκαλεσάμενος εἰς μάχην καὶ συμπλακεὶς διέφθειρεν. Ἀκολούθως δὲ τούτοις τὴν μὲν Λιβύην πλήθουσαν ἀγρίων ζῴων, πολλὰ τῶν κατὰ τὴν ἔρημον χώραν χειρωσάμενος, ἐξημέρωσεν, ὥστε καὶ γεωργίαις καὶ ταῖς ἄλλαις φυτείαις ταῖς τοὺς καρποὺς παρασκευαζούσαις πληρωθῆναι πολλὴν μὲν ἀμπελόφυτον, πολλὴν δὲ ἐλαιοφόρον· καθόλου δὲ τὴν Λιβύην διὰ τὸ πλῆθος τῶν κατὰ τὴν χώραν θηρίων ἀοίκητον πρότερον οὖσαν ἐξημερώσας ἐποίησε μηδεμιᾶς χώρας εὐδαιμονίᾳ λείπεσθαι. (5) Ὁμοίως δὲ καὶ τοὺς παρανομοῦντας ἀνθρώπους ἢ δυνάστας ὑπερηφάνους ἀποκτείνας τὰς πόλεις ἐποίησεν εὐδαίμονας. Μυθολογοῦσι δ' αὐτὸν διὰ τοῦτο μισῆσαι καὶ πολεμῆσαι τὸ γένος τῶν ἀγρίων θηρίων καὶ παρανόμων ἀνδρῶν, ὅτι παιδὶ μὲν ὄντι νηπίῳ συνέβη τοὺς ὄφεις ἐπιβούλους αὐτῷ γενέσθαι, ἀνδρωθέντι δὲ πεσεῖν ὑπ' ἐξουσίαν ὑπερηφάνου καὶ ἀδίκου μονάρχου τοῦ τοὺς ἄθλους προστάττοντος.

XVIII. Μετὰ δὲ τὸν Ἀνταίου θάνατον παρελθὼν εἰς Αἴγυπτον, ἀνεῖλε Βούσιριν τὸν βασιλέα ξενοκτονοῦντα τοὺς παρεπιδημοῦντας. Διεξιὼν δὲ τὴν ἄνυδρον τῆς Λιβύης, καὶ περιτυχὼν χώρᾳ καταρρύτῳ καὶ καρποφόρῳ, πόλιν ἔκτισε θαυμαστὴν τῷ μεγέθει, τὴν ὀνομαζομένην Ἑκατόμπυλον, ᾗ ἔθετο τὴν προσηγορίαν ἀπὸ τοῦ πλήθους τῶν κατ' αὐτὴν πυλῶν. Διαμεμένηκε δὲ ἡ ταύτης τῆς πόλεως εὐδαιμονία μέχρι τῶν νεωτέρων καιρῶν, ἐν οἷς καὶ Καρχηδόνιοι δυνάμεσιν ἀξιολόγοις καὶ στρατηγοῖς ἀγαθοῖς στρατεύσαντες ἐπ' αὐτὴν κύριοι κατέστησαν. (2) Ὁ δ' Ἡρακλῆς πολλὴν τῆς Λιβύης ἐπελθὼν παρῆλθεν ἐπὶ τὸν πρὸς Γαδείροις Ὠκεανόν, καὶ στήλας ἔθετο καθ' ἑκατέραν τῶν ἠπείρων. Συμπαραπλέοντος δὲ τοῦ στόλου διαβὰς εἰς τὴν Ἰβηρίαν, καὶ καταλαβὼν τοὺς Χρυσάορος υἱοὺς τρισὶ δυνάμεσι μεγάλαις κατεστρατοπεδευκότας ἐκ διαστήματος, πάντας τοὺς ἡγεμόνας ἐκ προκλήσεως ἀνελὼν καὶ τὴν Ἰβηρίαν χειρωσάμενος ἀπήλασε τὰς διωνομασμένας τῶν βοῶν ἀγέλας. (3) Διεξιὼν δὲ τὴν τῶν Ἰβήρων χώραν, καὶ τιμηθεὶς ὑπό τινος τῶν ἐγχωρίων βα-

viribus ejus majorem hanc expeditionem judicaret. (3) At Hercules non minore hoc discrimen fiducia quam superiores difficultates suscepit, copiasque in Cretam convenire jussit. Hinc enim, quum situs insulæ ad expeditiones in totum orbem sit peropportunus, egredi constituerat. Antequam vela daret, magnifici ab insulanis honores ipsi delati sunt, pro quibus ut gratiam referret, a bestiis insulam ita purgavit, ut nihil deinceps ferarum, uti sunt ursi, lupi, serpentes et id genus aliæ, maneret reliquum. Hanc Cretæ reverentiam exhibuit, quod Juppiter in ea natus educatusque prædicaretur. (4) Inde quum solvisset, ad Libyam appulit. Hic primo Antæum, robore corporis et luctandi peritia famosum, qui advenas palæstra victos interimebat, ad certamen provocatum, conserta manu, occidit. Tum Africam bestiis immanibus refertam, multis per deserta interfectis, ita pacatam et cultam reddidit, ut sementi et plantationi frugiferæ passim idonea fieret, vineisque ac olivetis ubique consereretur. Breviter, Libyam, quam ferarum multitudo prius inhabitabilem fecerat, ita excultam dedit, ut nulli orbis regioni felicitate cederet. (5) Simili modo sceleratis hominibus et insolentibus tyrannis e medio sublatis, ut beato civitates statu essent, effecit. Fama est, idcirco odiis bellisque eum omne ferarum atrocium et improborum hominum genus persecutum esse, quod draconum insidiis in cunis adhuc vagiens appetitus esset, et in virili postea ætate superbi et injusti regis, qui certamina hæc ei imposuit, imperio vexaretur.

XVIII. Post Antæi cædem in Ægyptum digressus, Busiridi regi necem intulit, qui hospitum eo delatorum sanguine manus polluebat. Dumque arida Libyæ transit, solum offendit riguum et fertile: in quo eximiæ magnitudinis urbem condidit, a portarum numero Hecatompylon, id est, centum portarum, nominatam. Cujus felicitas ad citeriores etiam ætates perduravit, quum maximis eam copiis, quibus egregii duces præerant, Carthaginienses adorti, suæ potestatis fecerunt. (2) Hercules porro magnam Africæ partem emensus, ad Gaditanum Oceanum pervenit, et columnas in utriusque continentis ora excitavit. Inde classe prænavigante in Iberiam transgressus, Chrysaoris filios magnis cum exercitibus in terna divisos castra offendit; duces ad singulare certamen provocatos omnes superavit, cæsisque Iberiam in potestatem accepit, et famigeratas inde boves abegit. (3) Interea dum per Iberiam iter facit, a loci cujusdam regulo, erat autem vir pietate et justitia excel-

σιλέως, ἀνδρὸς εὐσεβείᾳ καὶ δικαιοσύνῃ διαφέροντος, κατέλιπε μέρος τῶν βοῶν ἐν δωρεαῖς τῷ βασιλεῖ. Ὁ δὲ λαβὼν ἁπάσας καθιέρωσεν Ἡρακλεῖ, καὶ κατ' ἐνιαυτὸν ἐκ τούτων ἔθυεν αὐτῷ τὸν καλλιστεύοντα τῶν ταύρων· τὰς δὲ βοῦς τηρουμένας συνέβη ἱερὰς διαμεῖναι κατὰ τὴν Ἰβηρίαν μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς καιρῶν. (4) Ἡμεῖς δ' ἐπεὶ περὶ τῶν Ἡρακλέους στηλῶν ἐμνήσθημεν, οἰκεῖον εἶναι νομίζομεν περὶ αὐτῶν διελθεῖν. Ἡρακλῆς γὰρ παραβαλὼν εἰς τὰς ἄκρας τῶν ἠπείρων τὰς παρὰ τὸν Ὠκεανὸν κειμένας τῆς τε Λιβύης καὶ τῆς Εὐρώπης, ἔγνω τῆς στρατείας θέσθαι στήλας ταύτας· βουλόμενος δ' ἀείμνηστον ἔργον ἐπ' αὐτῷ συντελέσαι, φασὶ τὰς ἄκρας ἀμφοτέρας ἐπὶ πολὺ προσχῶσαι. (5) Διὸ καὶ πρότερον διεστηκυίας ἀπ' ἀλλήλων πολὺ διάστημα, συναγαγεῖν τὸν πόρον εἰς στενόν, ὅπως ἀλιτενοῦς καὶ στενοῦ γενομένου κωλύηται τὰ μεγάλα κήτη διεκπίπτειν ἐκ τοῦ Ὠκεανοῦ πρὸς τὴν ἐντὸς θάλατταν, ἅμα δὲ καὶ διὰ τὸ μέγεθος τῶν ἔργων μένῃ ἀείμνηστος ἡ δόξα τοῦ κατασκευάσαντος, ὡς δέ τινές φασι, τοὐναντίον τῶν ἠπείρων ἀμφοτέρων συνεζευγμένων, διασκάψαι ταύτας, καὶ τὸν πόρον ἀνοίξαντα ποιῆσαι τὸν Ὠκεανὸν μίσγεσθαι τῇ καθ' ἡμᾶς θαλάττῃ. Ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων ἐξέσται σκοπεῖν ὡς ἂν ἕκαστος ἑαυτὸν πείθῃ. (6) Τὸ παραπλήσιον δὲ τούτοις ἔπραξε πρότερον κατὰ τὴν Ἑλλάδα. Περὶ μὲν γὰρ τὰ καλούμενα Τέμπη τῆς πεδιάδος χώρας ἐπὶ πολὺν τόπον λιμναζούσης, διέσκαψε τὸν συνεχῆ τόπον, καὶ κατὰ τῆς διώρυγος δεξάμενος ἅπαν τὸ κατὰ τὴν λίμνην ὕδωρ ἐποίησε τὰ πεδία φανῆναι τὰ κατὰ τὴν Θετταλίαν παρὰ τὸν Πηνειὸν ποταμόν. (7) Ἐν δὲ τῇ Βοιωτίᾳ τοὐναντίον ἐμφράξας τὸ περὶ τὸν Μινύειον Ὀρχομενὸν ῥεῖθρον ἐποίησε λιμνάζειν τὴν χώραν καὶ φθαρῆναι τὰ κατ' αὐτὴν ἅπαντα. Ἀλλὰ τὰ μὲν κατὰ τὴν Θετταλίαν ἔπραξεν εὐεργετῶν τοὺς Ἕλληνας, τὰ δὲ κατὰ τὴν Βοιωτίαν τιμωρίαν λαμβάνων παρὰ τῶν τὴν Μινυάδα κατοικούντων διὰ τὴν τῶν Θηβαίων καταδούλωσιν.

XIX. Ὁ δ' οὖν Ἡρακλῆς τῶν μὲν Ἰβήρων παρέδωκε τὴν βασιλείαν τοῖς ἀρίστοις τῶν ἐγχωρίων, αὐτὸς δ' ἀναλαβὼν τὴν δύναμιν καὶ καταντήσας εἰς τὴν Κελτικὴν καὶ πᾶσαν ἐπελθών, κατέλυσε μὲν τὰς συνήθεις παρανομίας καὶ ξενοκτονίας, πολλοῦ δὲ πλήθους ἀνθρώπων ἐκ παντὸς ἔθνους ἑκουσίως συστρατεύοντος, ἔκτισε πόλιν εὐμεγέθη τὴν ὀνομαζομένην ἀπὸ τῆς κατὰ τὴν στρατείαν ἄλης Ἀλησίαν. (2) Πολλοὺς δὲ καὶ τῶν ἐγχωρίων ἀνέμιξεν εἰς τὴν πόλιν· ὧν ἐπικρατησάντων τῷ πλήθει πάντας τοὺς ἐνοικοῦντας ἐκβαρβαρωθῆναι συνέβη. Οἱ δὲ Κελτοὶ μέχρι τῶνδε τῶν καιρῶν τιμῶσι ταύτην τὴν πόλιν, ὡς ἁπάσης τῆς Κελτικῆς οὖσαν ἑστίαν καὶ μητρόπολιν. Διέμεινε δ' αὕτη πάντα τὸν ἀφ' Ἡρακλέους χρόνον ἐλευθέρα καὶ ἀπόρθητος μέχρι τοῦ καθ' ἡμᾶς χρόνου· τὸ δὲ τελευταῖον ὑπὸ Γαΐου Καίσαρος τοῦ διὰ τὸ μέγεθος τῶν πράξεων θεοῦ προσαγορευθέντος ἐκ βίας ἁλοῦσα συνηναγκάσθη μετὰ τῶν ἄλλων Κελτῶν ὑποταγῆναι Ῥωμαίοις. (3) Ὁ δ' Ἡρα-

lens, impense honoratus, boum illi partem dono reliquit. Is, quotquot acceperat, Herculi consecrat, et quotannis pulcherrimum inde taurum eidem immolandum dedicat; bovesque ad nostrum usque seculum in Iberia sacræ habentur. (4) Jam quia columnarum Herculis mentio illata est, nonnulla de his referre, congruum huic loco existimamus. Hercules enim quum extremas utriusque continentis, Africæ utique et Europæ, oras in Oceanum porrectas attigisset, expeditionis suæ monumentum columnas hasce ponere decrevit. Ut æternam igitur operi memoriam conciliaret, promontoria utrobique aggeribus per bene longum spatium ampliavit. (5) Ideo quum prius longinquo inter se freto distarent, hoc ita in arctum coegit, ut cete per fauces illas parum profundas et angustas ex Oceano in Mediterraneum mare amplius irrumpere vetarentur, et simul ut propter operum magnitudinem sempiterna esset exstruentis gloria. Sunt tamen qui contrarium asseverent, nempe conjunctas olim inter se continentes ab eo perfossas, fretoque aperto Oceanum cum mari nostro permixtum fuisse. Sed hæc pro suo cuique arbitrio contemplari integrum erit. (6) Simile ab eo in Græcia prius factum. Quum enim campestris circa Tempe, ut vocantur, regio longe lateque stagnaret, fossa per subjectos montes ducta omnes paludis aquas excepit, harumque derivatione Thessaliæ campos ad Peneum fluvium detexit. (7) Contra vero in Bœotia obstructo ad Orchomenum Minyeum fluvio, effecit ut is inundatione sua totam vastaret regionem. Verum illud in Thessalia bene de Græcis merendi studio peregit: hoc in Bœotia Minyeæ regionis incolas multavit, quod Thebanos servitutis jugo pressissent.

XIX. Ceterum Hercules, Iberiæ regno viris inter populares optimis tradito, cum exercitu in Celticam perrexit, totamque peragrans, usitatam morum improbitatem et advenarum mactationes abrogavit. Quumque ingens hominum multitudo ex omni gente sponte ad militiam ejus se aggregasset, præclaræ urbem magnitudinis exstruxit, quam a militiæ suæ errore Alesiam nuncupavit. (2) Quia vero multi e vicinis locis barbari civibus admixti erant, accidit ut et ceteri urbis incolæ, qui numero superabantur, mores barbaros induerent. Hæc urbs nunc quoque in præcipuo Celtis est honore; quippe primaria totius Galliæ sedes, urbiumque mater. Ac per omnes ab Hercule ætates libertatem defendit, nec unquam capta est ad hoc usque tempus; ubi tandem a Cæsare, qui ob rerum gestarum magnitudinem Divus appellatur, vi expugnata, cum reliquis Gallis in Ro-

κλῆς τὴν ἐκ τῆς Κελτικῆς πορείαν ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν ποιούμενος καὶ διεξιὼν τὴν ὀρεινὴν τὴν κατὰ τὰς Ἄλπεις, ὡδοποίησε τὴν τραχύτητα τῆς ὁδοῦ καὶ τὸ δύσβατον, ὥστε δύνασθαι στρατοπέδοις καὶ ταῖς τῶν ὑποζυγίων ἀποσκευαῖς βάσιμον εἶναι. (4) Τῶν δὲ τὴν ὀρεινὴν ταύτην κατοικούντων βαρβάρων εἰωθότων τὰ διεξιόντα τῶν στρατοπέδων περικόπτειν καὶ λῃστεύειν ἐν ταῖς δυσχωρίαις, χειρωσάμενος ἅπαντας καὶ τοὺς ἡγεμόνας τῆς παρανομίας ἀνελὼν ἐποίησεν ἀσφαλῆ τοῖς μεταγενεστέροις τὴν ὁδοιπορίαν. Διελθὼν δὲ τὰς Ἄλπεις καὶ τῆς νῦν καλουμένης Γαλατίας τὴν πεδιάδα διεξιὼν ἐποιήσατο τὴν πορείαν διὰ τῆς Λιγυστικῆς.

XX. Οἱ δὲ ταύτην τὴν χώραν κατοικοῦντες Λίγυες νέμονται γῆν τραχεῖαν καὶ παντελῶς λυπράν· τῶν δ' ἐγχωρίων ταῖς ἐργασίαις καὶ ταῖς τῆς κακοπαθείας ὑπερβολαῖς φέρει καρποὺς πρὸς βίαν ὀλίγους. Διὸ καὶ τοῖς ὄγκοις εἰσὶ συνεσταλμένοι καὶ διὰ τὴν συνεχῆ γυμνασίαν εὔτονοι. Τῆς γὰρ κατὰ τὴν τρυφὴν ῥᾳστώνης πολὺ κεχωρισμένοι, ἐλαφροὶ μὲν ταῖς εὐκινησίαις εἰσίν, ἐν δὲ τοῖς πολεμικοῖς ἀγῶσι ταῖς ἀλκαῖς διάφοροι. (2) Καθόλου δὲ τῶν πλησιοχώρων τὸ πονεῖν συνεχῶς ἠσκηκότων, καὶ τῆς χώρας πολλῆς ἐργασίας προσδεομένης, εἰθίκασι τὰς γυναῖκας τῶν κακοπαθειῶν τῶν ἐν ταῖς ἐργασίαις κοινωνοὺς ποιεῖσθαι. Μισθοῦ δὲ παρ' ἀλλήλοις ἐργαζομένων τῶν τε ἀνδρῶν καὶ τῶν γυναικῶν, ἴδιόν τι καὶ παράδοξον καθ' ἡμᾶς συνέβη περὶ μίαν γυναῖκα γενέσθαι. (3) Ἔγκυος γὰρ οὖσα καὶ μετὰ τῶν ἀνδρῶν ἐργαζομένη μισθοῦ, μεταξὺ συνεχομένη ταῖς ὠδῖσιν ἀπῆλθεν εἴς τινας θάμνους ἀθορύβως· ἐν αἷς τεκοῦσα, καὶ τὸ παιδίον φύλλοις ἐνειλήσασα, τοῦτο μὲν εἴς τινας θάμνους ἀπέκρυψεν, αὐτὴ δὲ συμμίξασα τοῖς ἐργαζομένοις τὴν αὐτὴν ἐκείνοις ὑπέμενε κακοπάθειαν, οὐδὲν δηλώσασα περὶ τοῦ συμβεβηκότος. Τοῦ δὲ βρέφους κλαυθμυριζομένου, καὶ τῆς πράξεως φανερᾶς γενομένης, ὁ μὲν ἐφεστηκὼς οὐδαμῶς ἠδύνατο πεῖσαι παύσασθαι τῶν ἔργων· ἡ δ' οὐ πρότερον ἀπέστη τῆς κακοπαθείας, ἕως ὁ μισθωσάμενος ἐλεήσας καὶ τὸν μισθὸν ἀποδοὺς ἀπέλυσε τῶν ἔργων.

XXI. Ἡρακλῆς δὲ διελθὼν τήν τε τῶν Λιγύων καὶ τὴν τῶν Τυρρηνῶν χώραν, καταντήσας πρὸς τὸν Τίβεριν ποταμὸν κατεστρατοπέδευσεν οὗ νῦν ἡ Ῥώμη ἐστίν. Ἀλλ' αὕτη μὲν πολλαῖς γενεαῖς ὕστερον ὑπὸ Ῥωμύλου τοῦ Ἄρεος ἐκτίσθη, τότε δέ τινες τῶν ἐγχωρίων κατῴκουν ἐν τῷ νῦν καλουμένῳ Παλατίῳ, μικρὰν παντελῶς πόλιν οἰκοῦντες. (2) Ἐν ταύτῃ δὲ τῶν ἐπιφανῶν ὄντες ἀνδρῶν Κάκιος καὶ Πινάριος ἐδέξαντο τὸν Ἡρακλέα ξενίοις ἀξιολόγοις καὶ δωρεαῖς κεχαρισμέναις ἐτίμησαν· καὶ τούτων τῶν ἀνδρῶν ὑπομνήματα μέχρι τῶνδε τῶν καιρῶν διαμένει κατὰ τὴν Ῥώμην. Τῶν γὰρ νῦν εὐγενῶν ἀνδρῶν τὸ τῶν Πιναρίων ὀνομαζόμενον γένος διαμένει παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις, ὡς ὑπάρχον ἀρχαιότατον, τοῦ δὲ Κακίου ἐν τῷ Παλατίῳ κατάβασίς ἐστιν ἔχουσα λιθίνην κλίμακα τὴν ὀνομαζομένην ἀπ' ἐκείνου Κακίαν, οὖσαν πλησίον τῆς τότε γενομένης οἰκίας

manorum potestatem venit. (3) Hercules porro e Gallia in Italiam contendens, dum per Alpium montes iter facit, asperas transituque difficiles vias stravit et aperuit, ut militaribus copiis cum impedimentis transitus per illos pateret. (4) Barbari, qui montana hæc insederant, exercitus forte transeuntes occidere ac latrociniis infestare in locorum angustiis et aspretis solebant. Verum his subactis, ducibusque scelerate factorum supplicio affectis, tutum illac iter posteris effecit. Jamque Alpes egressus, per campos Galliæ (*cisalpinæ*), ut nunc vocatur, itinere continuato, in Liguriam pervenit.

XX. Ligures autem solum asperum et plane jejunum colunt; quod tamen, laborum et molestiarum assiduitate ac pertinacia veluti coactum, fruges, sed raras, producit. Ideoque adstrictis et macilentis sunt corporibus, sed per continuas exercitationes bene compactis et nervosis. Procul enim a luxu et otio submoti vitam agunt, et propterea expedita sunt mobilitate, congressibusque bellicis egregie fortes. (2) Quia denique perpetuis accolæ laboribus, agro multum operis flagitante, exercentur; feminas etiam in laborum communionem adsciscere illis mos est. Quumque mercede invicem tam mulieres quam viri operam elocent, res quædam mira mea etiam ætate feminæ cuidam evenit. (3) Prægnans illa dum opus inter viros mercenarium facit, partus interim doloribus coacta, in virgultum quoddam absque strepitu secedit, ibique enixa infantem foliis obvolutum inter arbusta abscondit, et operariis denuo immixta, citra partus indicium, eundem cum ipsis laborem continuat. At licet ob vagitum infantis res diutius latere non posset, operum tamen præfectus nulla puerperam ratione, ut ab labore desisteret, ducere potuit; donec conductor ejus misertus, persoluta mercede, vacationem ab opere concessit.

XXI. Ceterum Hercules post Liguriam Tusciam quoque emensus, quum ad Tiberim devenisset, castris locum cepit, ubi nunc Roma est, multis post ætatibus a Romulo Martis filio condita. Tunc vero Aborigines exiguum quoddam oppidulum in colle, qui nunc Palatium vocatur, incolebant. (2) Hic inter nobilissimos Cacius et Pinarius Herculem ædibus suis receptum omni hospitalitatis cultu muneribusque exquisitis prosequebantur: quorum monumenta virorum etiamnum Romæ supersunt. Nam generosissima hodie familia, quæ Pinariorum vocatur et vetustate omnes excellit, adhuc apud Romanos durat. Cacii per scalas lapideas descensus est in Palatio, Cacii nomen retinens, antiquæ ejus

τοῦ Κακίου. (3) Ὁ δ' οὖν Ἡρακλῆς ἀποδεξάμενος τὴν εὔνοιαν τῶν τὸ Παλάτιον οἰκούντων, προεῖπεν αὐτοῖς ὅτι μετὰ τὴν ἑαυτοῦ μετάστασιν εἰς θεοὺς τοῖς εὐξαμένοις ἐκδεκατεύσειν Ἡρακλεῖ τὴν οὐσίαν συμβήσεται τὸν βίον εὐδαιμονέστερον ἕξειν· ὃ καὶ συνέβη κατὰ τοὺς ὕστερον χρόνους διαμεῖναι μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων. (4) Πολλοὺς γὰρ Ῥωμαίων οὐ μόνον τῶν συμμέτρους οὐσίας κεκτημένων, ἀλλὰ καὶ τῶν μεγαλοπλούτων τινὰς εὐξαμένους ἐκδεκατεύσειν Ἡρακλεῖ, καὶ μετὰ ταῦτα γενομένους εὐδαίμονας, ἐκδεκατεῦσαι τὰς οὐσίας οὔσας ταλάντων τετρακισχιλίων. Λεύκολλος γὰρ ὁ τῶν καθ' αὑτὸν Ῥωμαίων σχεδόν τι πλουσιώτατος ὢν διατιμησάμενος τὴν ἰδίαν οὐσίαν κατέθυσε τῷ θεῷ πᾶσαν τὴν δεκάτην, εὐωχίας ποιῶν συνεχεῖς καὶ πολυδαπάνους. Κατεσκεύασαν δὲ καὶ Ῥωμαῖοι τούτῳ τῷ θεῷ παρὰ τὸν Τίβεριν ἱερὸν ἀξιόλογον, ἐν ᾧ νομίζουσι συντελεῖν τὰς ἐκ τῆς δεκάτης θυσίας. (5) Ὁ δ' οὖν Ἡρακλῆς ἀπὸ τοῦ Τιβέρεως ἀναζεύξας καὶ διεξιὼν τὴν παράλιον τῆς νῦν Ἰταλίας ὀνομαζομένης, κατήντησεν εἰς τὸ Κυμαῖον πεδίον, ἐν ᾧ μυθολογοῦσιν ἄνδρας γενέσθαι ταῖς τε ῥώμαις προέχοντας καὶ ἐπὶ παρανομίᾳ διωνομασμένους, οὓς ὀνομάζεσθαι γίγαντας. Ὠνομάσθαι δὲ καὶ τὸ πεδίον τοῦτο Φλεγραῖον ἀπὸ τοῦ λόφου τοῦ τὸ παλαιὸν ἄπλατον πῦρ ἐκφυσῶντος παραπλησίως τῇ κατὰ τὴν Σικελίαν Αἴτνῃ· καλεῖται δὲ νῦν ὁ τόπος Οὐεσούιος, ἔχων πολλὰ σημεῖα τοῦ κεκαῦσθαι κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους. (6) Τοὺς δ' οὖν γίγαντας πυθομένους τὴν τοῦ Ἡρακλέους παρουσίαν ἀθροισθῆναι πάντας καὶ παρατάξασθαι τῷ προειρημένῳ. Θαυμαστῆς δὲ γενομένης μάχης κατά τε τὴν ῥώμην καὶ τὴν ἀλκὴν τῶν γιγάντων, φασὶ τὸν Ἡρακλέα, συμμαχούντων αὐτῷ τῶν θεῶν, κρατῆσαι τῇ μάχῃ, καὶ τοὺς πλείστους ἀνελόντα τὴν χώραν ἐξημερῶσαι. (7) Μυθολογοῦνται δ' οἱ γίγαντες γηγενεῖς γεγονέναι διὰ τὴν ὑπερβολὴν τοῦ κατὰ τὸ σῶμα μεγέθους. Καὶ περὶ μὲν τῶν ἐν Φλέγρᾳ φονευθέντων γιγάντων τοιαῦτα μυθολογοῦσί τινες, οἷς καὶ Τίμαιος ὁ συγγραφεὺς ἠκολούθησεν.

XXII. Ὁ δ' Ἡρακλῆς ἐκ τοῦ Φλεγραίου πεδίου κατελθὼν παρὰ τὴν θάλατταν, κατεσκεύασεν ἔργα περὶ τὴν Ἄορνον ὀνομαζομένην λίμνην, ἱερὰν δὲ Περσεφόνης νομιζομένην. Κεῖται μὲν οὖν ἡ λίμνη μεταξὺ Μισηνοῦ καὶ Δικαιαρχείων, πλησίον τῶν θερμῶν ὑδάτων· ἔχει δὲ τὴν μὲν περίμετρον ὡς πέντε σταδίων, τὸ δὲ βάθος ἄπιστον· ἔχουσα γὰρ ὕδωρ καθαρώτατον, φαίνεται τῇ χρόᾳ κυανοῦν διὰ τὴν ὑπερβολὴν τοῦ βάθους. (2) Μυθολογοῦσι δὲ τὸ μὲν παλαιὸν γεγενῆσθαι νεκυομαντεῖον πρὸς αὐτῇ, ὃ τοῖς ὕστερον χρόνοις καταλελύσθαι φασίν. Ἀναπεπταμένης δὲ τῆς λίμνης εἰς τὴν θάλατταν, τὸν Ἡρακλέα λέγεται τὸν μὲν ἔκρουν ἐγχῶσαι, τὴν δ' ὁδὸν τὴν νῦν οὖσαν παρὰ θάλατταν κατασκευάσαι τὴν ἀπ' ἐκείνου καλουμένην Ἡρακλείαν. (3) Ταῦτα μὲν οὖν ἔπραξε περὶ τούτους τοὺς τόπους. Ἐντεῦθεν δ' ἀναζεύξας κατήντησε τῆς Ποσειδωνιατῶν χώρας πρός τινα πέτραν, πρὸς ᾗ μυθολογοῦσιν ἴδιόν τι

domui vicinus. (3) Hercules igitur, cui benevolentia Palatinorum grata esset, fore prædixit ut quicunque post suum ad deos abitum decimam bonorum Herculi vovissent, majorem vitæ felicitatem experirentur. Id perpetuo ad nostram hanc ætatem usu confirmatum est. (4) Multi enim Romanorum non solum mediocri censu, sed etiam prædivites, a decimationis voto Herculi facto ingentibus divitiis cumulati facultates suas, quattuor millibus talentûm existimatas, decimaverunt. Lucullus enim, Romanorum sua ætate ferme opulentissimus, æstimatis facultatibus suis, decimas omnium Herculi consecravit, et continentes inde epulas sumtibus profusis instituit. Deo huic postea Romani ad Tiberim magnificum exstruxere templum, in quo sacrificia ex decimis peragi sanciverunt. (5) Motis inde castris, Hercules maritimos Italiæ, ut nunc quidem vocatur, tractus percurrens, in Cumæam descendit planitiem; ubi homines roboris immanitate et violentia facinorum infames, quos Gigantes nominant, egisse fabulantur. Phlegræus quoque campus is locus appellatur, a colle nimirum, qui Ætnæ instar Siculæ magnam vim ignis eructabat; nunc Vesuvius nominatur, multa inflammationis pristinæ vestigia reservans. (6) Gigantes illi, cognito Herculis adventu, conjunctis viribus cum instructa illi acie obviam procedunt, et commissa pro viribus et ferocia Gigantum pugna vehementi, Hercules deorum societate adjutus victoriam obtinuit, et plerisque trucidatis, regionem illam pacavit. (7) Ob stupendam vero corporum proceritatem Gigantes hi Terrigenæ dicebantur. De Gigantum igitur ad Phlegram internecione nonnulli, quos etiam Timæus sequitur, ista fabulantur.

XXII. Relictis tum Phlegræ campis, Hercules ad mare digressus, opera nonnulla circa Avernum, quem nominant, lacum, qui Proserpinæ sacer habetur, peregit. Hic inter Misenum et Dicæarchiam, juxta calidas aquas, quinque stadiorum circuitu et profunditate incredibili, situs est. Aqua illi purissima, cui ingens altitudo cæruleum induit colorem. (2) Manium ibi quondam oraculum, quod ætas postera aboleverit, exstitisse fabulantur. Quum autem lacus ille in mare se expanderet, humo congesta effluxum ita obstruxisse dicitur Hercules, ut viam juxta mare, quæ Heraclea ab eo vocatur, sterneret. (3) Et hæc quidem ibi locorum effecit. Hinc progressus ad petram quandam in Posidoniatarum terra pervenit, ubi insigne miraculum accidisse fer-

γενέσθαι καὶ παράδοξον. Τῶν γὰρ ἐγχωρίων τινὰ κυνηγὸν ἐν τοῖς κατὰ τὴν θήραν ἀνδραγαθήμασι διωνομασμένον ἐν μὲν τοῖς ἔμπροσθεν χρόνοις εἰωθέναι τῶν ληφθέντων θηρίων τὰς κεφαλὰς καὶ τοὺς πόδας ἀνατιθέναι τῇ Ἀρτέμιδι καὶ προςηλοῦν τοῖς δένδρεσι· τότε δ' οὖν ὑπερφυῆ κάπρον χειρωσάμενον, καὶ τῆς θεοῦ καταφρονήσαντα, εἰπεῖν ὅτι τὴν κεφαλὴν τοῦ θηρίου ἑαυτῷ ἀνατίθησι, καὶ τοῖς λόγοις ἀκολούθως ἔκ τινος δένδρου κρεμάσαι ταύτην, αὐτὸν δέ, καυματώδους περιστάσεως οὔσης, κατὰ τὴν μεσημβρίαν εἰς ὕπνον τραπῆναι· καθ' ὃν δὴ χρόνον τοῦ δεσμοῦ λυθέντος αὐτομάτως, πεσεῖν τὴν κεφαλὴν ἐπὶ τὸν κοιμώμενον καὶ διαφθεῖραι. (4) Ἀλλὰ γὰρ οὐκ ἄν τις θαυμάσειε τὸ γεγονός, ὅτι τῆς θεᾶς ταύτης πολλαὶ περιστάσεις μνημονεύονται περιέχουσαι τὴν κατὰ τῶν ἀσεβῶν τιμωρίαν. Τῷ δ' Ἡρακλεῖ διὰ τὴν εὐσέβειαν τοὐναντίον συνέβη γενέσθαι. (5) Καταντήσαντος γὰρ αὐτοῦ πρὸς τὰ μεθόρια τῆς Ῥηγίνης καὶ Λοκρίδος, καὶ διὰ τὸν ἐκ τῆς ὁδοιπορίας κόπον ἀναπαυομένου, φασὶν ὑπὸ τῶν τεττίγων αὐτὸν ἐνοχλουμένον εὔξασθαι τοῖς θεοῖς ἀφανεῖς γενέσθαι τοὺς ἐνοχλοῦντας αὐτόν· καὶ διὰ τοῦτο, τῶν θεῶν βεβαιωσάντων τὴν εὐχήν, μὴ μόνον κατὰ τὸ παρὸν ἀφανεῖς γενέσθαι τούτους, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸν ὕστερον χρόνον ἅπαντα μηδένα κατὰ τὴν χώραν φαίνεσθαι τέττιγα. (6) Ὁ δ' οὖν Ἡρακλῆς καταντήσας ἐπὶ τὸν πορθμὸν κατὰ τὸ στενότατον τῆς θαλάττης, τὰς μὲν βοῦς ἐπεραίωσεν εἰς τὴν Σικελίαν, αὐτὸς δὲ ταύρου κέρως λαβόμενος διενήξατο τὸν πόρον, ὄντος τοῦ διαστήματος σταδίων τριῶν καὶ δέκα, ὡς Τίμαιός φησι.

XXIII. Μετὰ δὲ ταῦτα βουλόμενος ἐγκυκλωθῆναι πᾶσαν Σικελίαν, ἐποιεῖτο τὴν πορείαν ἀπὸ Πελωριάδος ἐπὶ τὸν Ἔρυκα. Διεξιόντος δ' αὐτοῦ τὴν παράλιον τῆς νήσου, μυθολογοῦσι τὰς νύμφας ἀνεῖναι θερμὰ λουτρὰ πρὸς τὴν ἀνάπαυσιν τῆς κατὰ τὴν ὁδοιπορίαν γενομένης αὐτῷ κακοπαθείας. Τούτων δὲ ὄντων διττῶν, τὰ μὲν Ἱμεραῖα, τὰ δ' Ἐγεσταῖα προσαγορεύεται, τὴν ὀνομασίαν ἔχοντα ταύτην ἀπὸ τῶν τόπων. (2) Τοῦ δ' Ἡρακλέους πλησιάσαντος τοῖς κατὰ τὸν Ἔρυκα τόποις, προεκαλέσατο αὐτὸν Ἔρυξ εἰς πάλην, υἱὸς μὲν ὢν Ἀφροδίτης καὶ Βούτα τοῦ τότε βασιλεύοντος τῶν τόπων. Γενομένης δὲ τῆς φιλοτιμίας μετὰ προστίμου, καὶ τοῦ μὲν Ἔρυκος διδόντος τὴν χώραν, τοῦ δ' Ἡρακλέους τὰς βοῦς, τὸ μὲν πρῶτον ἀγανακτεῖν τὸν Ἔρυκα, διότι πολὺ λείπονται τῆς ἀξίας αἱ βοῦς, συγκρινομένης τῆς χώρας πρὸς αὐτάς· πρὸς ταῦτα δὲ τοῦ Ἡρακλέους ἀποφαινομένου διότι, ἂν ταύτας ἀποβάλῃ, στερηθήσεται τῆς ἀθανασίας, εὐδοκήσας ὁ Ἔρυξ τῇ συνθήκῃ καὶ παλαίσας, ἐλείφθη καὶ τὴν χώραν ἀπέβαλεν. (3) Ὁ δ' Ἡρακλῆς τὴν μὲν χώραν παρέθετο τοῖς ἐγχωρίοις, συγχωρήσας αὐτοῖς λαμβάνειν τοὺς καρπούς, μέχρι ἄν τις τῶν ἐκγόνων αὐτοῦ παραγενόμενος ἀπαιτήσῃ· ὅπερ καὶ συνέβη γενέσθαι. Πολλαῖς γὰρ ὕστερον γενεαῖς Δωριεὺς ὁ Λακεδαιμόνιος καταντήσας εἰς Σικελίαν καὶ τὴν χώραν ἀπολαβών, ἔκτισε πόλιν Ἡράκλειαν.

tur. Inter indigenas venator quidam, facinorum inter venandum strenuitate clarus, superiori tempore capita et pedes ferarum Dianæ consecrata arboribus affigere consueverat. Sed tunc, quum grandem cepisset aprum, se caput belluæ, non absque deæ contemtu, sibi dedicaturum jactavit, idque statim, uti dixerat, ex arbore suspendit. Æstus tum forte erat. Sub meridiem ergo somnum illo capessente, soluto caput vinculo sponte in dormientem delapsum exitium ei attulit. (4) Nec est quod casum hunc demireris, quum multa hujusmodi contigisse memorentur, quibus pœnam de impiis dea sumserit. At contra Herculi ob pietatem evenisse dicitur. (5) Quum enim fines agri Rhegini et Locridis attigisset, et ex itinere defatigatus interquiesceret, cicadarum strepitu interpellatus, deos rogavit ut molestiam sibi creantes e medio facesserent. Ratas dii preces habuerunt. Non enim in præsens modo tempus cicadæ evanuerunt, sed omne deinceps tempus nullam ibi conspici patiuntur. (6) Ad fretum tandem, qua arctissimum est mare, delatus, boves in Siciliam transmisit, ipse apprehenso tauri cornu simul enatans, per intervallum, ut Timæus ait, tredecim stadiorum.

XXIII. Post id totam circuire insulam cupiens, a Peloriade ad Erycem iter intendit. Litusque peragrante ipso, calidas a Nymphis balneas ferunt apertas esse, quibus contractam ex itinere lassitudinem allevaret. Istas Himeræas, has Egestanas, binæ enim exsistunt, a locis nominarunt. (2) Postquam Hercules subjectos Eryci agros contigit, Eryx, Venere ac Buta loci olim regulo natus, ad luctæ certamen heroem provocat. Deposito utrinque contentionis pignore, ab Eryce quidem agris, ab Hercule vero bobus; primo quidem indignatur Eryx, propterea quod, terra cum bobus comparata, multo hæ pretio inferiores sint: sed quum Hercules contra, se deperditis his immortalitatis jacturam simul facturum sponderet, accepta tandem conditione in certamen descendit; sed victus regionis possessione exuitur. (3) Quam Hercules interim, ut depositum, incolis ad usumfructum concedit, dum ex se natorum aliquis eam repetat. Id quod postmodum evenit. Post multas enim ætates Dorieus Lacedæmonius in Siciliam profectus, recuperata ditione avita, Heracleam ibi exstruxit. Quæ subitis

Ταχὺ δ' αὐτῆς αὐξομένης, οἱ Καρχηδόνιοι φθονήσαντες ἅμα καὶ φοβηθέντες μήποτε πλεῖον ἰσχύσασα τῆς Καρχηδόνος ἀφέληται τῶν Φοινίκων τὴν ἡγεμονίαν, στρατεύσαντες ἐπ' αὐτὴν μεγάλαις δυνάμεσι καὶ κατὰ κράτος ἑλόντες κατέσκαψαν. Ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων τὰ κατὰ μέρος ἐν τοῖς οἰκείοις χρόνοις ἀναγράψομεν. (4) Τότε δ' ὁ Ἡρακλῆς ἐγκυκλούμενος τὴν Σικελίαν, καὶ καταντήσας εἰς τὴν νῦν οὖσαν τῶν Συρακοσίων πόλιν, καὶ πυθόμενος τὰ μυθολογούμενα κατὰ τὴν τῆς Κόρης ἁρπαγήν, [εὐθὺς] ἔθυσέ τε ταῖς θεαῖς μεγαλοπρεπῶς καὶ εἰς τὴν Κυάνην τὸν καλλιστεύοντα τῶν ταύρων καθαγίσας κατέδειξε θύειν τοὺς ἐγχωρίους κατ' ἐνιαυτὸν τῇ Κόρῃ καὶ πρὸς τῇ Κυάνῃ λαμπρῶς ἄγειν πανήγυρίν τε καὶ θυσίαν. (5) Αὐτὸς δὲ μετὰ τῶν βοῶν διὰ τῆς μεσογείου διεξιών, καὶ τῶν ἐγχωρίων Σικανῶν μεγάλαις δυνάμεσιν ἀντιταξαμένων, ἐνίκησεν ἐπιφανεῖ παρατάξει καὶ πολλοὺς ἀπέκτεινεν, ἐν οἷς μυθολογοῦσί τινες καὶ στρατηγοὺς ἐπιφανεῖς γεγενῆσθαι τοὺς μέχρι τοῦ νῦν ἡρωικῆς τιμῆς τυγχάνοντας, Λεύκασπιν καὶ Πεδιακράτην καὶ Βουφόναν καὶ Γλυχάταν, ἔτι δὲ Βυταίαν καὶ Κρυτιδᾶν.

incrementis amplificata invidiam Carthaginiensibus injecit et metum, ne quando supra Carthaginem invalescens principatum Pœnis adimeret. Ideo magnis eam copiis aggressi vi tandem captam funditus diruerunt. De quibus tamen suo singula tempore scribemus. (4) Hercules ergo, Sicilia in orbem hoc modo perlustrata, ad urbem, quæ nunc est Syracusiorum, delatus, ubi quæ de raptu Proserpinæ narrantur cognovit, solemnia deabus sacra obtulit, et præstantissimo immolato tauro et in Cyanen fontem demerso, anniversarium sacrificii ritum, festa juxta Cyanen solemnitate peragendi, incolas docuit. (5) Tum per mediterranea cum bobus iter habens, Sicanos, magnis se copiis objicientes, insigni prœlio fundit plurimosque cædit. Inter quos spectatæ virtutis duces, quibus adhuc heroum cultus defertur, nempe Leucaspis, Pediacrates, Buphonas, Glychatas, Bytæas et Crytidas fuisse perhibentur.

XXIV. Μετὰ δὲ ταῦτα διελθὼν τὸ Λεοντῖνον πεδίον, τὸ μὲν κάλλος τῆς χώρας ἐθαύμασε, πρὸς δὲ τοὺς τιμῶντας αὐτὸν οἰκείως διατιθέμενος ἀπέλιπε παρ' αὐτοῖς ἀθάνατα μνημεῖα τῆς ἑαυτοῦ παρουσίας, ὧν ἴδιόν τι συνέβη γενέσθαι περὶ τὴν πόλιν τῶν Ἀγυριναίων. Ἐν ταύτῃ γὰρ τιμηθεὶς ἐπ' ἴσης τοῖς Ὀλυμπίοις θεοῖς πανηγύρεσι καὶ θυσίαις λαμπραῖς, καίπερ κατὰ τοὺς ἔμπροσθεν χρόνους οὐδεμίαν θυσίαν προσδεχόμενος, τότε πρώτως συνευδόκησε, τοῦ δαιμονίου τὴν ἀθανασίαν αὐτῷ προσημαίνοντος. (2) Ὁδοῦ γὰρ οὔσης οὐκ ἄποθεν τῆς πόλεως πετρώδους, αἱ βοῦς τὰ ἴχνη καθάπερ ἐπὶ κηροῦ τινος ἀπετυποῦντο. Ὁμοίως δὲ καὶ αὐτῷ τῷ Ἡρακλεῖ τούτου συμβαίνοντος, καὶ τοῦ ἄθλου δεκάτου τελουμένου, νομίσας ἤδη τι λαμβάνειν τῆς ἀθανασίας, προσεδέχετο τὰς τελουμένας ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων κατ' ἐνιαυτὸν θυσίας. (3) Διόπερ τοῖς εὐδοκιμουμένοις τὰς χάριτας ἀποδιδούς, πρὸ μὲν τῆς πόλεως κατεσκεύασε λίμνην, ἔχουσαν τὸν περίβολον σταδίων τεττάρων, ἣν ἐπώνυμον αὐτῷ καλεῖσθαι προσέταξεν· ὡσαύτως δὲ καὶ τῶν βοῶν τοῖς ἀποτυπωθεῖσιν ἴχνεσι τὴν ἀφ' ἑαυτοῦ προσηγορίαν ἐπιθείς, τέμενος καθιέρωσεν ἥρωι Γηρυόνῃ, ὃ μέχρι τοῦ νῦν τιμᾶται παρὰ τοῖς ἐγχωρίοις. (4) Ἰολάου τε τοῦ ἀδελφιδοῦ συστρατεύοντος τέμενος ἀξιόλογον ἐποίησε, καὶ τιμὰς καὶ θυσίας κατέδειξεν αὐτῷ γίνεσθαι κατ' ἐνιαυτὸν τὰς μέχρι τοῦ νῦν τηρουμένας. Πάντες γὰρ οἱ κατὰ ταύτην τὴν πόλιν οἰκοῦντες ἐκ γενετῆς τὰς κόμας ἱερὰς Ἰολάῳ τρέφουσι, μέχρι ἂν ὅτου θυσίαις μεγαλοπρεπέσι καλλιερήσαντες τὸν θεὸν ἵλεων κατασκευάσωσι. (5) Τοσαύτη δ' ἐστὶν ἁγνεία καὶ σεμνότης περὶ τὸ τέμενος, ὥστε τοὺς μὴ τελοῦντας τὰς εἰθισμένας θυσίας παῖδας ἀφώνους γίνεσθαι καὶ τοῖς τετελευτηκόσιν ὁμοίους. Ἀλλ' οὗτοι μέν, ὅταν εὔξηταί τις ἀποδώσειν τὴν θυσίαν καὶ ἐνέχυρον τῆς

XXIV. Inde per Leontinum pergens agrum, pulchritudinem ejus admiratur; et ob exhibitos sibi honores singulari homines favore complexus, æterna suæ illic præsentiæ monumenta reliquit. Peculiare autem quidpiam illi apud Agyrinæos obvenit. Hi pariter atque deos cœlestes magnificis eum festis atque sacrificiis demerebant. Qui tametsi nullum prius sacrificium admisisset, tunc primum tamen id probatum ratumque habuit, quum a numine ipso divinitas jam ei portenderetur. (2) Non procul enim ab urbe, in petricosa quadam via, non secus quam in cera vestigia boum expressa cernebantur. Id ipsum quum Herculi quoque accideret, jam decimo certamine perfecto, immortalitatis partem sibi tribui existimans, annuum sacrificii honorem ab incolis sibi institutum non repudiavit. (3) Ut igitur gratiam pro honoribus sibi tributis referret, lacum ante urbem quattuor stadiorum ambitu effodit, eumque suo de nomine vocari jussit. Notas etiam boum ungulis expressas de se appellavit, atque lucum Geryoni heroi consecravit, quem nunc quoque religiose indigenæ colunt. (4) Quin et Iolao, ex fratre nepote et expeditionis socio, celebre illic fanum exstruxit et annuo sacrorum cultu, qui etiamnum observatur, eum venerandi auctor fuit. Quicunque enim hanc urbem incolunt, sacras Iolao a primo ortu comas nutriunt, quoad magnifica litatione deum propitium sibi reddiderint. (5) Tanta est hujus templi sanctimonia, tanta majestas, ut pueri, qui recepta sacra non obeunt, vocem amittant et exanimatis similes fiant: at quum primum quis dato pignore

θυσίας ἀναδείξῃ τῷ θεῷ, παραχρῆμα ἀποκαθίστασθαί φασι τοὺς τῇ προειρημένῃ νόσῳ κατεχομένους. (6) Οἱ δ' οὖν ἐγχώριοι τούτοις ἀκολούθως τὴν μὲν πύλην, πρὸς ᾗ τὰς ἀπαντήσεις καὶ θυσίας τῷ θεῷ παρέστησαν, Ἡρακλείαν προσηγόρευσαν· ἀγῶνα δὲ γυμνικὸν καὶ ἱππικὸν καθ' ἕκαστον ἔτος μετὰ πάσης προθυμίας ποιοῦσι. Πανδήμου δὲ τῆς ἀποδοχῆς ἐλευθέρων τε καὶ δούλων γινομένης, κατέδειξαν καὶ τοὺς οἰκέτας ἰδίᾳ τιμῶντας τὸν θεὸν θιάσους τε συνάγειν καὶ συνιόντας εὐωχίας τε καὶ θυσίας τῷ θεῷ συντελεῖν. (7) Ὁ δ' Ἡρακλῆς μετὰ τῶν βοῶν περαιωθεὶς εἰς τὴν Ἰταλίαν, προῆγε διὰ τῆς παραλίας, καὶ Λακίνιον μὲν κλέπτοντα τῶν βοῶν ἀνεῖλε, Κρότωνα δὲ ἀκουσίως ἀποκτείνας ἔθαψε μεγαλοπρεπῶς καὶ τάφον αὐτοῦ κατεσκεύασε· προεῖπε δὲ τοῖς ἐγχωρίοις ὅτι καὶ κατὰ τοὺς ὕστερον χρόνους ἔσται πόλις ἐπίσημος ὁμώνυμος τῷ τετελευτηκότι.

XXV. Αὐτὸς δ' ἐγκυκλωθεὶς τὸν Ἀδρίαν καὶ πεζῇ περιελθὼν τὸν προειρημένον κόλπον, κατήντησεν εἰς τὴν Ἤπειρον, ἐξ ἧς πορευθεὶς εἰς τὴν Πελοπόννησον, καὶ τετελεκὼς τὸν δέκατον ἆθλον, ἔλαβε πρόσταγμα παρ' Εὐρυσθέως τὸν ἐξ ᾍδου Κέρβερον πρὸς τὸ φῶς ἀγαγεῖν. Πρὸς δὲ τοῦτον τὸν ἆθλον ὑπολαβὼν συνοίσειν αὐτῷ, παρῆλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ μετέσχε τῶν ἐν Ἐλευσῖνι μυστηρίων, Μουσαίου τοῦ Ὀρφέως υἱοῦ τότε προεστηκότος τῆς τελετῆς. (2) Ἐπεὶ δ' Ὀρφέως ἐμνήσθημεν, οὐκ ἀνοίκειόν ἐστι παρεκβάντας βραχέα περὶ αὐτοῦ διελθεῖν. Οὗτος γὰρ ἦν υἱὸς μὲν Οἰάγρου, Θρᾷξ δὲ τὸ γένος, παιδείᾳ δὲ καὶ μελῳδίᾳ καὶ ποιήσει πολὺ προέχων τῶν μνημονευομένων. Καὶ γὰρ ποίημα συνετάξατο θαυμαζόμενον καὶ κατὰ τὴν ᾠδὴν εὐμελείᾳ διαφέρον. Ἐπὶ τοσοῦτο δὲ προέβη τῇ δόξῃ ὥστε δοκεῖν τῇ μελῳδίᾳ θέλγειν τά τε θηρία καὶ τὰ δένδρα. (3) Περὶ δὲ παιδείαν ἀσχοληθείς, καὶ τὰ περὶ τῆς θεολογίας μυθολογούμενα μαθών, ἀπεδήμησε μὲν εἰς Αἴγυπτον, κἀκεῖ πολλὰ προσεπιμαθὼν μέγιστος ἐγένετο τῶν Ἑλλήνων ἔν τε ταῖς τελεταῖς καὶ ταῖς θεολογίαις καὶ ποιήμασι καὶ μελῳδίαις. (4) Συνεστρατεύσατο δὲ καὶ τοῖς Ἀργοναύταις, καὶ διὰ τὸν ἔρωτα τὸν πρὸς τὴν γυναῖκα καταβῆναι μὲν εἰς ᾍδου παραδόξως ἐτόλμησε, τὴν δὲ Περσεφόνην διὰ τῆς εὐμελείας ψυχαγωγήσας ἔπεισε συνεργῆσαι ταῖς ἐπιθυμίαις, καὶ συγχωρῆσαι τὴν γυναῖκα αὐτοῦ τετελευτηκυῖαν ἀναγαγεῖν ἐξ ᾍδου παραπλησίως τῷ Διονύσῳ· καὶ γὰρ ἐκεῖνον μυθολογοῦσιν ἀναγαγεῖν τὴν μητέρα Σεμέλην ἐξ ᾍδου, καὶ μεταδόντα τῆς ἀθανασίας Θυώνην μετονομάσαι. Ἡμεῖς δ' ἐπεὶ περὶ Ὀρφέως διεληλύθαμεν, μεταβησόμεθα πάλιν ἐπὶ τὸν Ἡρακλέα.

XXVI. Οὗτος γὰρ κατὰ τοὺς παραδεδομένους μύθους καταβὰς εἰς τοὺς καθ' ᾍδου τόπους, καὶ προσδεχθεὶς ὑπὸ τῆς Περσεφόνης ὡς ἂν ἀδελφός, Θησέα μὲν ἀνήγαγεν ἐκ δεσμῶν μετὰ Πειρίθου, χαρισαμένης τῆς Κόρης, τὸν δὲ κύνα παραλαβὼν δεδεμένον παραδόξως ἀνήγαγε καὶ φανερὸν κατέστησεν ἀνθρώποις. (2) Τελευταῖον δ' ἆθλον λαβὼν ἐνεγκεῖν τὰ τῶν Ἑσπερίδων

sacrum debitum voverit, ægri, ut aiunt, continuo sanitati pristinæ restituuntur. (6) Quamobrem cives portam, ubi rem divinam facientes illi occurrerant, Heracleam vocarunt. Gymnicos etiam ludos et equestres unoquoque anno enixis studiis edunt. Quo quum ex omni certatim populo ingenui et servi juxta confluant, privatum dei cultum vernas edocuerunt, ut solemnes nimirum thiasos celebrent, epulasque ac sacrorum ritus seorsum congressi peragant. (7) Tum Hercules bobus iterum in Italiam trajectis, dum per maritima iter facit, Lacinium, boum nonnullos suffurantem, morte affecit: Crotonem vero, ex imprudentia forte cæsum, funere ac monumento splendido honestavit, et clarum exinde oppidum defuncti nomine futurum accolis prædixit.

XXV. Adria deinde circumito, oras sinus pedestri via emensus per Epirum in Peloponnesum transiit. Post decimum ergo laborem confectum, ab Eurystheo mandatum accepit, ut Cerberum ab Orco ad superos educeret. Operæ igitur pretium facturus, Athenas se contulit, ut mysteriis Eleusiniis initiaretur, quorum Musæus Orphei filius tunc antistes erat. (2) Quoniam vero in Orphei mentionem incidimus, pauca de illo referre non alienum esse arbitramur. Is Œagri filius et patria Thrax fuit, eruditione ac melodiæ artisque poeticæ scientia omnes post hominum memoriam antecellens. Poema enim mirificum et concinnitate modorum excellens composuit. Et usque eo gloria ejus excrevit, ut carminum modis feras et arbores delinire putaretur. (3) Quum vero doctrinæ studiis addictus, non vulgarem in theologia veterum scientiam comparasset, in Ægyptum profectus multa insuper didicit, ita ut inter Græcos omnes tum initiationum et theologiæ peritia, tum poematum et melodiarum artificio præstantissimus haberetur. (4) Argonautarum quoque expeditioni se adjunxit, et uxoris amore stimulatus ad inferos miro quodam ausu penetravit: ubi Persephonen suavitate cantus illectam permovit, ut desiderio ejus morem gerens conjugem nuper defunctam ab inferis reducendam concederet: quomodo Bacchus olim matrem ab umbris Semelen excitasse et immortalitate donatam Thyonen nominasse fertur. His itaque de Orpheo insertis, ad Herculem denuo nostra se refert oratio.

XXVI. Hunc, ut in fabulis proditum est, inferorum loca ingressum benigne Proserpina, siquidem frater erat, excepit, Theseumque cum Pirithoo e vinculis eximendi illi potestatem fecit. Deinde præter omnium opinionem canem vinculis nexum in hominum inde conspectum protraxit. (2) Postremo denique certamine indicto, ut aurea Hesperi-

χρυσᾶ μῆλα, πάλιν ἔπλευσεν εἰς τὴν Λιβύην. Περὶ δὲ τῶν μήλων τούτων διαπεφωνήκασιν οἱ μυθογράφοι, καὶ τινὲς μέν φασιν ἔν τισι κήποις τῶν Ἑσπερίδων ὑπάρξαι κατὰ τὴν Λιβύην μῆλα χρυσᾶ, τηρούμενα συνεχῶς ὑπό τινος δράκοντος φοβερωτάτου· τινὲς δὲ λέγουσι ποίμνας προβάτων κάλλει διαφερούσας κεκτῆσθαι τὰς Ἑσπερίδας, χρυσᾶ δὲ μῆλα ἀπὸ τοῦ κάλλους ὠνομάσθαι ποιητικῶς, ὥσπερ καὶ τὴν Ἀφροδίτην χρυσῆν καλεῖσθαι διὰ τὴν εὐπρέπειαν. (3) Ἔνιοι δὲ λέγουσιν ὅτι πρόβατα τὴν χρόαν ἰδιάζουσαν ἔχοντα καὶ παρόμοιον χρυσῷ τετευχέναι ταύτης τῆς προσηγορίας, Δράκοντα δὲ τῶν ποιμνίων ἐπιμελητὴν καθεσταμένον, καὶ ῥώμῃ σώματος καὶ ἀλκῇ διαφέροντα, τηρεῖν τὰ πρόβατα καὶ τοὺς λῃστεύειν αὐτὰ τολμῶντας ἀποκτείνειν. Ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων ἐξέσται διαλαμβάνειν ὡς ἂν ἕκαστος ἑαυτὸν πείθῃ. (4) Ὁ δ᾽ Ἡρακλῆς τὸν φύλακα τῶν μήλων ἀνελών, καὶ ταῦτα ἀποκομίσας πρὸς Εὐρυσθέα, καὶ τοὺς ἄθλους ἐπιτετελεκώς, προσεδέχετο τῆς ἀθανασίας τεύξεσθαι, καθάπερ ὁ Ἀπόλλων ἔχρησεν.

XXVII. Ἡμῖν δ᾽ οὐ παραλειπτέον τὰ περὶ Ἄτλαντος μυθολογούμενα καὶ τὰ περὶ τοῦ γένους τῶν Ἑσπερίδων. Κατὰ γὰρ τὴν Ἑσπερῖτιν ὀνομαζομένην χώραν φασὶν ἀδελφοὺς δύο γενέσθαι δόξῃ διωνομασμένους, Ἕσπερον καὶ Ἄτλαντα. Τούτους δὲ κεκτῆσθαι πρόβατα τῷ μὲν κάλλει διάφορα, τῇ δὲ χρόᾳ ξανθὰ καὶ χρυσοειδῆ· ἀφ᾽ ἧς αἰτίας τοὺς ποιητὰς τὰ πρόβατα μῆλα καλοῦντας ὀνομάσαι χρυσᾶ μῆλα. (2) Τὸν μὲν οὖν Ἕσπερον θυγατέρα γεννήσαντα τὴν ὀνομαζομένην Ἑσπερίδα συνοικίσαι τῷ ἀδελφῷ· ἀφ᾽ ἧς τὴν χώραν Ἑσπερῖτιν ὀνομασθῆναι. Τὸν δ᾽ Ἄτλαντα ἐκ ταύτης ἑπτὰ γεννῆσαι θυγατέρας, ἃς ἀπὸ μὲν τοῦ πατρὸς Ἀτλαντίδας, ἀπὸ δὲ τῆς μητρὸς Ἑσπερίδας ὀνομασθῆναι. Τούτων δὲ τῶν Ἀτλαντίδων κάλλει καὶ σωφροσύνῃ διαφερουσῶν, λέγουσι Βούσιριν τὸν βασιλέα τῶν Αἰγυπτίων ἐπιθυμῆσαι τῶν παρθένων ἐγκρατῆ γενέσθαι. Διὸ καὶ λῃστὰς ἐπ᾽ αὐτὰς κατὰ θάλατταν ἀποστείλαντα διακελεύσασθαι τὰς κόρας ἁρπάσαι καὶ διακομίσαι πρὸς ἑαυτόν. (3) Κατὰ δὲ τοῦτον τὸν καιρὸν Ἡρακλέα τελοῦντα τὸν ὕστατον ἆθλον, Ἀνταῖον μὲν ἀνελεῖν ἐν τῇ Λιβύῃ, συναναγκάζοντα τοὺς ξένους διαπαλαίειν, Βούσιριν δὲ κατὰ τὴν Αἴγυπτον τῷ Διὶ [καλλιερεῖν] σφαγιάζοντα τοὺς παρεπιδημοῦντας ξένους τῆς προσηκούσης τιμωρίας καταξιῶσαι· μετὰ δὲ ταῦτα ἀνὰ τὸν Νεῖλον πλεύσαντα εἰς τὴν Αἰθιοπίαν τὸν βασιλέα τῶν Αἰθιόπων Ἠμαθίωνα κατάρχοντα μάχης ἀποκτεῖναι· τὸ δ᾽ ὕστατον ἐπανελθεῖν πάλιν ἐπὶ τὸν ἆθλον. Τοὺς δὲ λῃστὰς ἐν κήπῳ τινὶ παιζούσας τὰς κόρας συναρπάσαι, καὶ ταχὺ φυγόντας εἰς τὰς ναῦς ἀποπλεῖν. (4) Τούτοις δ᾽ ἐπί τινος ἀκτῆς δειπνοποιουμένοις ἐπιστάντα τὸν Ἡρακλέα, καὶ παρὰ τῶν παρθένων μαθόντα τὸ συμβεβηκός, τοὺς μὲν λῃστὰς ἅπαντας ἀποκτεῖναι, τὰς δὲ κόρας ἀποκομίσαι πρὸς Ἄτλαντα τὸν πατέρα· ἀνθ᾽ ὧν τὸν Ἄτλαντα χάριν τῆς εὐεργεσίας ἀποδιδόντα μὴ μόνον δοῦναι τὰ πρὸς τὸν ἆθλον καθήκοντα προθύμως, ἀλλὰ καὶ τὰ κατὰ τὴν

dum mala asportaret, in Africam denuo trajecit. De his non idem scriptores fabularum tradunt. Alii revera in hortis quibusdam Hesperidum aurea fuisse mala, quæ terribilis draco perpetua custodia asservaverit, affirmant; alii dicunt Hesperides habuisse ovium greges eximiæ pulcritudinis; jam vero oves (μῆλα) ob pulcritudinem aureas vocatas esse poetice, siculi Venus quoque a formæ venustate aureæ cognomentum accepisset; (3) nonnulli singularem ovibus colorem auroque persimilem fuisse volunt, unde orta esset ista appellatio. Draconem porro de gregum curatore intelligunt, qui magno corporis animique robore instructus illos custodivisset, et prædones, vim inferre ausos, obtruncasset. De hoc tamen, ut quisque sibi persuadet, ita sentiat licebit. (4) Hercules autem, custode interemto, seu mala seu oves ad Eurystheum transportavit, jamque consummatis certaminibus immortalitatis se præmio juxta Apollinis oraculum remuneratum iri exspectabat.

XXVII. Non omittenda tamen interim, quæ de Atlante et Hesperidum genere fabulose memorantur. In terra, quam Hesperitim vocant, duo incliti nominis fratres vixerunt, Hesperus et Atlas. His oves erant mirum in modum elegantes, rubicundo aureique aspectus colore: qua de causa poetæ illas aurea mala (nam *melon* Græcis et ovis et malum dicitur) appellant. (2) Hespero nata Hesperis Atlanti nuptum datur: unde regioni nomen obvenit. Ex hac Atlas septem filias procreavit, quæ a patre Atlantides, a matre Hesperides denominantur. His, quod insigni erant forma et prudentia, rex Ægyptiorum Busiris potiri cupiens, piratas cum mandatis emisit, qui raptas ad se puellas asportarent. (3) Sub idem vero tempus Hercules, ultimo occupatus certamine, Antæum, qui palæstra secum hospites certare cogebat, interemit; et Busirim, in Ægypto advenarum cæde Jovi litantem, merito supplicio affecit. Post hæc adverso Nili flumine in Æthiopiam subvectus, regem Æthiopum Emathionem, qui ad pugnam ipsum lacessebat, neci tradidit. Tum ad præscriptum denuo laborem se convertit. Plagiarii interim, puellis ex horto quodam, ubi lusitabant, abreptis, celeri ad naves fuga evaserant. (4) Quos quum epulantes in litore quodam deprehendisset Hercules, de plagio a virginibus certior factus, prædones omnes interfecit, puellas vero ad Atlantem patrem reportavit. Pro quo ille merito gratiam rependens, non modo pertinentia ad hoc certamen benevole impertivit, verum astrologiæ quoque

ἀστρολογίαν ἀφθόνως διδάξαι. (5) Περιττότερον γὰρ αὐτὸν τὰ κατὰ τὴν ἀστρολογίαν ἐκπεπονηκότα καὶ τὴν τῶν ἄστρων σφαῖραν φιλοτέχνως εὑρόντα ἔχειν ὑπόληψιν ὡς τὸν κόσμον ὅλον ἐπὶ τῶν ὤμων φέροντα. Παραπλησίως δὲ καὶ τοῦ Ἡρακλέους ἐξενέγκαντος εἰς τοὺς Ἕλληνας τὸν σφαιρικὸν λόγον, δόξης μεγάλης τυχεῖν, ὡς διαδεδεγμένον τὸν Ἀτλαντικὸν κόσμον, αἰνιττομένων τῶν ἀνθρώπων τὸ γεγονός.

XXVIII. Τοῦ δ' Ἡρακλέους περὶ ταῦτ' ὄντος, φασὶ τὰς ὑπολειφθείσας Ἀμαζόνας περὶ τὸν Θερμώδοντα ποταμὸν ἀθροισθείσας πανδημεὶ σπεῦσαι τοὺς Ἕλληνας ἀμύνασθαι περὶ ὧν Ἡρακλῆς στρατεύσας διειργάσατο· διαφορώτατα δὲ τοὺς Ἀθηναίους ἐφιλοτιμοῦντο διὰ τὸ τὸν Θησέα καταδεδουλῶσθαι τὴν ἡγεμόνα τῶν Ἀμαζόνων Ἀντιόπην, ὡς δ' ἔνιοι γράφουσιν, Ἱππολύτην. (2) Συστρατευσάντων δὲ τῶν Σκυθῶν ταῖς Ἀμαζόσι, συνέβη δύναμιν ἀξιόλογον ἀθροισθῆναι, μεθ' ἧς αἱ προηγούμεναι τῶν Ἀμαζονίδων περαιωθεῖσαι τὸν Κιμμέριον Βόσπορον προῆγον διὰ τῆς Θράκης. Τέλος δὲ πολλὴν τῆς Εὐρώπης ἐπελθοῦσαι κατήντησαν εἰς τὴν Ἀττικήν, καὶ κατεστρατοπέδευσαν ὅπου νῦν ἐστι τὸ καλούμενον ἀπ' ἐκείνων Ἀμαζονεῖον. (3) Θησεὺς δὲ πυθόμενος τὴν τῶν Ἀμαζόνων ἔφοδον, ἐβοήθει ταῖς πολιτικαῖς δυνάμεσιν, ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ τὴν Ἀμαζονίδα Ἀντιόπην, ἐξ ἧς ἦν πεπαιδοποιημένος υἱὸν Ἱππόλυτον. Συνάψας δὲ μάχην ταῖς Ἀμαζόσι, καὶ τῶν Ἀθηναίων ὑπερεχόντων ταῖς ἀνδραγαθίαις, ἐνίκησαν οἱ περὶ τὸν Θησέα, καὶ τῶν ἀντιταχθεισῶν Ἀμαζονίδων ἃς μὲν κατέκοψαν, ἃς δὲ τῆς Ἀττικῆς ἐξέβαλον. (4) Συνέβη δὲ καὶ τὴν Ἀντιόπην συναγωνισαμένην τῷ ἀνδρὶ Θησεῖ, καὶ κατὰ τὴν μάχην ἀριστεύουσαν, ἡρωικῶς καταστρέψαι τὸν βίον. Αἱ δ' ὑπολειφθεῖσαι τῶν Ἀμαζόνων ἀπογνοῦσαι τὴν πατρῴαν γῆν, ἐπανῆλθον μετὰ τῶν Σκυθῶν εἰς τὴν Σκυθίαν καὶ μετ' ἐκείνων κατῴκησαν. Ἡμεῖς δὲ ἀρκούντως περὶ τούτων διεληλυθότες ἐπάνιμεν πάλιν ἐπὶ τὰς Ἡρακλέους πράξεις.

XXIX. Τετελεκότος γὰρ αὐτοῦ τοὺς ἄθλους, καὶ τοῦ θεοῦ χρήσαντος συμφέρειν πρὸ τῆς εἰς θεοὺς μεταλλαγῆς ἀποικίαν εἰς Σαρδὼ πέμψαι, καὶ τοὺς ἐκ τῶν Θεσπιάδων αὐτῷ γενομένους υἱοὺς ἡγεμόνας ποιῆσαι ταύτης, ἔκρινε τὸν ἀδελφιδοῦν Ἰόλαον ἐκπέμψαι μετὰ τῶν παίδων διὰ τὸ παντελῶς νέους εἶναι. (2) Ἀναγκαῖον δ' ἡμῖν φαίνεται προδιελθεῖν περὶ τῆς γενέσεως τῶν παίδων, ἵνα τὸν περὶ τῆς ἀποικίας λόγον καθαρώτερον ἐκθέσθαι δυνηθῶμεν. Θέσπιος ἀνὴρ ἦν τὸ γένος ἐπιφανὴς ἐκ τῶν Ἀθηνῶν, υἱὸς Ἐρεχθέως. Βασιλεύων δὲ τῆς ὁμωνύμου χώρας ἐγέννησεν ἐκ πλειόνων γυναικῶν θυγατέρας πεντήκοντα. (3) Ἡρακλέους δ' ἔτι παιδὸς ὄντος τὴν ἡλικίαν, καὶ ῥώμῃ σώματος ὑπερφυοῦς ὄντος, ἐφιλοτιμήθη τὰς θυγατέρας ἐκ τούτου τεκνοποιήσασθαι. Διὸ καὶ καλέσας αὐτὸν ἐπί τινα θυσίαν καὶ λαμπρῶς ἑστιάσας, ἀπέστειλε κατὰ μίαν τῶν θυγατέρων· αἷς ἁπάσαις μιγεὶς καὶ ποιήσας ἐγκύους, ἐγένετο πατὴρ υἱῶν πεντήκοντα. Ὧν λαβόντων τὴν κοινὴν προσηγορίαν ἀπὸ

scientiam liberaliter ipsum docuit. (5) Singularem vir ille astrologorum disciplinæ curam et operam impenderat et sphæram astrorum studio suo et sollertia invenerat; unde factum ut totum humeris suis mundum gestare putaretur. Eodem modo Hercules etiam, quum doctrinam sphæricam ad Græcos transtulisset, præclaram obtinuit existimationem, ut qui mundi onus ab Atlante excepisset; quum obscure, quid tum accidisset, significaretur.

XXVIII. Interea dum his districtus est Hercules, Amazonum reliquiæ ex tota gente ad Thermodontem congregatæ, Græcos ob damna per Herculem illata ulcisci properant. Singulari autem in Athenienses odio exarserant, quod Antiopen, vel, ut alii scribunt, Hippolyten Amazonum reginam Theseus in servitutem abduxisset. (2) Adscitis ergo Scytharum auxiliis, ingens exercitus convenit, cum quo ductrices Amazonum, trajecto Bosporo Cimmerio, per Thraciam profectæ, magnam Europæ partem incursabant, et in Attica tandem, ubi nunc Amazoneum ab illis nuncupatum, castra posuere. (3) Theseus, adventu harum cognito, exercitum ex oppidanis contractum, Antiopen, ex qua Hippolytum jam susceperat, comitem habens, in illas educit. Conserto dein prœlio, quod Atheniensium virtus emineret, Thesei copiæ vincunt et Amazonas partim in acie cædunt, partim in fugam conjectas Attica expellunt. (4) Tum simul Antiope, quum præclare in pugna defensando viri partes se gessisset, heroicum vitæ exitum sortitur. Quæ ex prœlio Amazones superfuerant, de patria desperantes in Scythiam, cum Scythis communes occupatum sedes, remigrarunt. Verum quum sat de his jam dictum sit, ad Herculem revertimur.

XXIX. Certaminibus jam absolutis, dei oraculo ex re fore admonitus ut, priusquam ad deos emigraret, missa in Sardiniam colonia, ex Thespiadum complexu sibi natos insulæ præficeret, Iolaum fratris filium cum adolescentibus, quod immaturæ adhuc ætatis essent, illuc misit. (2) Hic vero de procreatione illorum quædam præmittenda esse ducimus, ut narrationem de colonia liquidius exponere queamus. Thespius, nobilissima Athenis gente, Erechtheo scilicet patre, ortus, et denominatæ a se regionis princeps, e multis uxoribus quinquaginta filias genuit. (3) Is quum ex Hercule adhuc quidem adolescentulo, sed corporis tamen viribus supra usitatum naturæ modum pollente, filias sobolem tollere percuperet, ad epulas quasdam sacras invitato lauteque tractato singulatim puellas submisit. Quibus omnibus ille congressus, filiorum inde quinquaginta

τῶν Θεσπιάδων, καὶ γενομένων ἐνηλίκων, ἔκρινεν ἐκπέμπειν τούτους εἰς τὴν ἀποικίαν τὴν εἰς Σαρδόνα κατὰ τὸν χρησμόν. (4) Ἡγουμένου δὲ τοῦ στόλου παντὸς Ἰολάου, καὶ συνεστρατευμένου σχεδὸν ἁπάσας τὰς στρατείας, ἐπέτρεψεν αὐτῷ τὰ περὶ τοὺς Θεσπιάδας καὶ τὴν ἀποικίαν. Τῶν δὲ πεντήκοντα παίδων δύο μὲν κατέμειναν ἐν ταῖς Θήβαις, ὧν τοὺς ἀπογόνους φασὶ μέχρι τοῦ νῦν τιμᾶσθαι, ἑπτὰ δ' ἐν Θεσπιαῖς, οὓς ὀνομάζουσι δημούχους, ὧν καὶ τοὺς ἀπογόνους ἡγήσασθαί φασι τῆς πόλεως μέχρι τῶν νεωτέρων καιρῶν. (5) Τοὺς δὲ λοιποὺς ἅπαντας Ἰόλαος ἀναλαβὼν καὶ πολλοὺς ἄλλους τοὺς βουλομένους κοινωνεῖν τῆς ἀποικίας, ἔπλευσεν εἰς τὴν Σαρδόνα. Κρατήσας δὲ μάχῃ τῶν ἐγχωρίων, κατεκληρούχησε τὸ κάλλιστον τῆς νήσου, καὶ μάλιστα τὴν πεδιάδα χώραν, ἣν μέχρι τοῦ νῦν καλεῖσθαι Ἰολαεῖον. (6) Ἐξημερώσας δὲ τὴν χώραν καὶ καταφυτεύσας δένδρεσι καρπίμοις κατεσκεύασε περιμάχητον. Ἐπὶ τοσοῦτον γὰρ ἡ νῆσος διωνομάσθη τῇ τῶν καρπῶν ἀφθονίᾳ, ὥστε Καρχηδονίους ὕστερον αὐξηθέντας ἐπιθυμῆσαι τῆς νήσου, καὶ πολλοὺς ἀγῶνας καὶ κινδύνους ὑπὲρ αὐτῆς ἀναδέξασθαι. Ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων ἐν τοῖς οἰκείοις χρόνοις ἀναγράψομεν.

XXX. Τότε δ' ὁ Ἰόλαος καταστήσας τὰ περὶ τὴν ἀποικίαν, καὶ τὸν Δαίδαλον ἐκ τῆς Σικελίας μεταπεμψάμενος, κατεσκεύασεν ἔργα πολλὰ καὶ μεγάλα μέχρι τῶν νῦν καιρῶν διαμένοντα καὶ ἀπὸ τοῦ κατασκευάσαντος Δαιδάλεια καλούμενα. Ὠκοδόμησε δὲ καὶ γυμνάσια μεγάλα καὶ πολυτελῆ, καὶ δικαστήρια κατέστησε καὶ τἄλλα τὰ πρὸς τὴν εὐδαιμονίαν συντείνοντα. (2) Ὠνόμασε δὲ καὶ τοὺς λαοὺς Ἰολαείους, ἀφ' ἑαυτοῦ θέμενος τὴν προσηγορίαν, συγχωρησάντων τῶν Θεσπιαδῶν, καὶ δόντων αὐτῷ τοῦτο τὸ γέρας καθαπερεί τινι πατρί. Διὰ γὰρ τὴν πρὸς αὐτοὺς σπουδὴν ἐπὶ τοσοῦτον εὐνοίας προήχθησαν, ὥστ' ἐπώνυμον αὐτῷ περιθεῖναι τὴν τοῦ γονέως προσηγορίαν. Διόπερ ἐν τοῖς ὕστερον χρόνοις οἱ τὰς θυσίας τελοῦντες τούτῳ τῷ θεῷ προσαγορεύουσιν αὐτὸν Ἰόλαον πατέρα, καθάπερ οἱ Πέρσαι τὸν Κῦρον. (3) Μετὰ δὲ ταῦτα ὁ μὲν Ἰόλαος ἐπανιὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ προσπλεύσας τῇ Σικελίᾳ, οὐκ ὀλίγον χρόνον διέτριψεν ἐν τῇ νήσῳ. Καθ' ὃν δὴ χρόνον καί τινες τῶν συναποδημούντων αὐτῷ διὰ τὸ κάλλος τῆς χώρας κατέμειναν ἐν τῇ Σικελίᾳ, καὶ τοῖς Σικανοῖς καταμιγέντες ἐν ταύτῃ κατῴκησαν, τιμώμενοι διαφερόντως ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων. Ὁ δ' Ἰόλαος μεγάλης ἀποδοχῆς τυγχάνων καὶ πολλοὺς εὐεργετῶν ἐν πολλαῖς τῶν πόλεων, ἐτιμήθη τεμένεσι καὶ τιμαῖς ἡρωικαῖς. (4) Ἴδιον δέ τι καὶ παράδοξον συνέβη γενέσθαι κατὰ τὴν ἀποικίαν ταύτην· ὁ μὲν γὰρ θεὸς ἔχρησεν αὐτοῖς ὅτι πάντες οἱ τῆς ἀποικίας ταύτης μετασχόντες καὶ οἱ τούτων ἔκγονοι διατελέσουσιν ἅπαντα τὸν αἰῶνα διαμένοντες ἐλεύθεροι· τὸ δ' ἀποτέλεσμα τούτων ἀκολούθως τῷ χρησμῷ διέμεινε μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς καιρῶν. (5) Οἱ μὲν γὰρ λαοὶ διὰ τὸ πλῆθος τοῦ χρόνου, πλειόνων τῶν βαρβάρων ὄντων τῶν μετεσχηκότων τῆς ἀποικίας, ἐξε-

parens factus est. Hos communi Thespiadum nomine appellatos, quum adolevissent, coloniæ in Sardiniam deducendæ ex oraculi responso destinavit. (4) Quia vero classis totius præfectus et omnium fere expeditionum socius fuerat Iolaus, coloniam ei Thespiadarum commendavit. De quinquaginta igitur duo Thebis substiterunt, quorum posteros in hunc quoque diem in honore illic esse dictitant: septem præterea in Thespiarum urbe, quos Demuchos, præsides populi, vocant; quorum posteri ad recentem usque memoriam urbis principes fuerint. (5) Ceteris omnibus, et quicunque præter eos coloniæ participes esse vellent, assumtis, Iolaus in Sardiniam navigavit, indigenisque pugna devictis pulcherrimum insulæ tractum et maxime campestrem, qui etiamnum Iolaei nomen tenet, sorte divisit. (6) Ab hoc itaque tellus ita exculta et fructiferis arboribus consita fuit, ut certatim deinceps insula appeteretur. Nam ubertate frugum adeo celebris evasit, ut Carthaginienses, opibus postmodum aucti, multa potiundæ ejus desiderio certamina susceperint. De quibus suo deinceps loco mentio fiet.

XXX. Post constitutam coloniam Iolaus, arcessito ex Sicilia Dædalo, multis magnificæ substructionis operibus animum intendit, quæ hodieque ætatem ferunt, et de architecti nomine Dædalea vocitantur. Gymnasia enim magna sumtibus non modicis exstruxit, et tribunalia, cum multis aliis, quæ ad felicitatem vitæ conducerent, instituit. (2) Cives quoque de nomine suo Iolaeos, permissu Thespiadarum, qui tanquam patri hunc ei honorem tribuebant, appellavit. Illi enim ob egregium bene de ipsis merendi studium tanta eum benevolentia complexi sunt, ut genitoris eum nomine dignarentur. Inde factum ut qui posteris temporibus rem divinam huic deo faciunt, Iolaum patrem eum nuncupent. Quod Cyro a Persis quoque præstari solet. (3) Post hæc Iolaus, reditu in Græciam instituto, quum Siciliæ appulisset, satis diu in insula substitit. Sub id tempus nonnulli peregrinationis comites, amœnitate insulæ capti, positis illic laribus remansere; ac Sicanis permixti, magno ab insulanis honore sunt affecti. Præcipuus vero honos Iolao habitus, cui ob merita plurimis exhibita luci cultusque heroici passim in urbibus instituti sunt. (4) Peculiari autem hæc colonia eventu insignis est. Oraculo enim dei significatum illis fuit, omnes hujus coloniæ participes eorumque posteros libertatem perpetuam conservaturos esse. Quod effectu non irrito ad hoc usque tempus comprobatur. (5) Quum enim Barbari complures coloniæ immixti essent, longinquitate temporis factum est ut populus ille totus in

βαρβαρώθησαν, καὶ μεταστάντες εἰς τὴν ὀρεινὴν ἐν ταῖς δυσχωρίαις κατῴκησαν. Ἐθίσαντες δ' ἑαυτοὺς τρέφεσθαι γάλακτι καὶ κρέασι καὶ πολλὰς ἀγέλας κτηνῶν τρέφοντες οὐκ ἐπεδέοντο σίτου· κατασκευάσαντες δ' οἰκήσεις ἑαυτοῖς καταγείους καὶ τὴν τοῦ βίου διεξαγωγὴν ἐν τοῖς ὀρύγμασι ποιούμενοι τοὺς ἐκ τῶν πολέμων κινδύνους ἐξέφυγον. (6) Διὸ καὶ πρότερον μὲν Καρχηδόνιοι, μετὰ δὲ ταῦτα Ῥωμαῖοι πολλάκις πολεμήσαντες τούτοις τῆς προθέσεως διήμαρτον. Καὶ περὶ μὲν Ἰολάου καὶ Θεσπιαδῶν, ἔτι δὲ τῆς ἀποικίας τῆς εἰς Σαρδόνα γενομένης ἀρκεσθησόμεθα τοῖς ῥηθεῖσι· περὶ δ' Ἡρακλέους τὰ συνεχῆ τοῖς προειρημένοις προσθήσομεν.

XXXI. Τελέσας γὰρ τοὺς ἄθλους τὴν μὲν ἑαυτοῦ γυναῖκα Μεγάραν συνῴκισεν Ἰολάῳ, διὰ τὴν περὶ τὰ τέκνα συμφορὰν ὑποπτευσάμενος τὴν ἐξ ἐκείνης παιδοποιίαν, ἑτέραν δὲ ἐζήτει πρὸς τέκνων γένεσιν ἀνύποπτον. Διόπερ ἐμνήστευσεν Ἰόλην τὴν Εὐρύτου τοῦ δυναστεύσαντος Οἰχαλίας. (2) Ὁ δ' Εὔρυτος διὰ τὴν ἐκ τῆς Μεγάρας γενομένην ἀτυχίαν εὐλαβηθείς, ἀπεκρίθη βουλεύσεσθαι περὶ τοῦ γάμου. Ὁ δ' ἀποτυχὼν τῆς μνηστείας διὰ τὴν ἀτιμίαν ἐξήλασε τὰς ἵππους τοῦ Εὐρύτου. (3) Ἰφίτου δὲ τοῦ Εὐρύτου τὸ γεγονὸς ὑποπτεύσαντος καὶ παραγενομένου κατὰ ζήτησιν τῶν ἵππων εἰς Τίρυνθα, τοῦτον μὲν ἀναβιβάσας ὁ Ἡρακλῆς ἐπί τινα πύργον ὑψηλόν, ἐκέλευσεν ἀφορᾶν μή που νεμόμεναι τυγχάνουσιν. Οὐ δυναμένου δὲ κατανοῆσαι τοῦ Ἰφίτου, φήσας αὐτὸν ψευδῶς κατῃτιᾶσθαι τὴν κλοπὴν κατεκρήμνισεν ἀπὸ τοῦ πύργου. (4) Διὰ δὲ τὸν τούτου θάνατον Ἡρακλῆς νοσήσας παρῆλθεν εἰς Πύλον πρὸς Νηλέα, καὶ παρεκάλεσεν αὐτὸν καθᾶραι τὸν φόνον. Ὁ μὲν οὖν Νηλεὺς βουλευσάμενος μετὰ τῶν υἱῶν ἔλαβε πάντας πλὴν Νέστορος τοῦ νεωτάτου συγκαταινοῦντας μὴ προσδέξασθαι τὸν καθαρμόν. (5) Ὁ δ' Ἡρακλῆς τότε μὲν παρελθὼν πρὸς Δηΐφοβον τὸν Ἱππολύτου καὶ πείσας αὐτὸν ἐκαθάρθη· οὐ δυνάμενος δὲ ἀπολυθῆναι τῆς νόσου, ἐπηρώτησε τὸν Ἀπόλλω περὶ τῆς θεραπείας. Τούτου δὲ χρήσαντος ὅτι ῥᾷον οὕτως ἀπολυθήσεται τῆς νόσου, εἰ πραθεὶς δικαίως τὴν ἑαυτοῦ τιμὴν ἀποδοίη τοῖς Ἰφίτου παισίν, ἀναγκαζόμενος [οὖν] πείθεσθαι ὑπὸ τῆς νόσου τῷ χρησμῷ, μετά τινων φίλων ἔπλευσεν εἰς τὴν Ἀσίαν. Ἐκεῖ δ' ὑπομείνας ἑκουσίως ὑπό τινος τῶν φίλων ἐπράθη, καὶ παρθένου δοῦλος ἐγένετο Ὀμφάλης τῆς Ἰαρδάνου, βασιλευούσης τῶν τότε Μαιόνων, νῦν δὲ Λυδῶν ὀνομαζομένων. (6) Καὶ τὴν μὲν τιμὴν ὁ ἀποδόμενος τὸν Ἡρακλέα τοῖς Ἰφίτου παισὶν ἀπέδωκε κατὰ τὸν χρησμόν, ὁ δ' Ἡρακλῆς ὑγιασθεὶς καὶ δουλεύων τῇ Ὀμφάλῃ τοὺς κατὰ τὴν χώραν λῃστεύοντας ἐκόλασε. (7) Τοὺς μὲν γὰρ ὀνομαζομένους Κέρκωπας, λῃστεύοντας καὶ πολλὰ κακὰ διεργαζομένους, οὓς μὲν ἀπέκτεινεν, οὓς δὲ ζωγρήσας δεδεμένους παρέδωκε τῇ Ὀμφάλῃ· Συλέα δὲ τοὺς παριόντας ξένους συναρπάζοντα, καὶ τοὺς ἀμπελῶνας σκάπτειν ἀναγκάζοντα, τῷ σκαφείῳ πατάξας ἀπέκτεινεν· Ἰτώνων δὲ

Barbarorum mores transiret, et sedibus in montana translatis, ardua quædam loca et accessu difficilia inhabitaret; ubi lactis et carnium nutrimentis assueti, siquidem ex re pecuaria vitam sustentant, frumentorum usu non indigent. Quumque sub terra habitantes ætatem suam in effossis humo speluncis degant, bellorum discrimina facile devitarunt. (6) Idcirco quamvis Carthaginienses et postea Romani sæpe armis eos appetiverint, nihil quidquam tamen effecere. Sed jam de Iolao et Thespiadis horumque in Sardiniam colonia dictorum modus nobis esto. Quæ porro de Hercule supra recitatis cohærent, ea nunc attexentur.

XXXI. Consummatis hic certaminibus, ex Megara procreationem, propter illam liberorum calamitatem, suspectam habens, Iolao uxorem hanc concedit, sibique aliam ad propagationem generis minus ominosam quærit. Idcirco Iolen, cujus parens Eurytus Œchaliæ dominus, in matrimonium expetit. (2) At ille infelicem Megaræ casum veritus, super hoc deliberaturum se respondet. Hercules igitur, uti repulsam passus, ad vindicandam hanc ignominiam Euryti equas abigit. (3) Iphitus autem, Euryti filius, id quod erat suspicatus, investigandi causa Tirynthem venit. Hunc in excelsam Hercules turrim perductum speculari jubet, an uspiam pascentes equas videat. Quum nihil animadvertere posset, Hercules, falso se furti argui causatus, ex alto hominem culmine deturbat. (4) Ob cujus necem morbo correptus, Neleum Pyli conveniens, ut hanc sibi cædis noxam expiet, orat. Is, inito cum filiis consilio, omnium præterquam Nestoris natu minimi suffragia tulit, expiationem minime accipiendam esse. (5) Tunc Hercules ad Deiphobum Hippolyti profectus, ut se expiaret, illi persuasit. At quum necdum morbi remedium inveniret, de sanatione Apollinem consuluit. Is facilius a morbo liberatum iri respondit, si justo venditus pretio, Iphiti liberis multam eam solveret. Quapropter, ut morem oraculo gereret, pertinacia morbi coactus, in Asiam cum amicis quibusdam trajecit, et uni ex necessariis sponte vendendum se permisit: in servitutem vero traditus est Omphalæ, Mæonum (ita, qui nunc Lydi sunt, olim vocabantur) reginæ, Iardano prognatæ. (6) Pretium venditor Iphiti natis oraculi jussu expendit. Tum Hercules, sanitate recuperata, strenuum Omphales servum agens, latrociniis terram infestantes castigavit. (7) Nam Cercopes qui vocantur (prædones hi famosi erant, et multa scelerate agebant) partim occidit, partim vinctos reginæ statuit. Syleum vero, qui hospites illac iter facientes comprehendens, vineas pastinare cogebat, ligone percussum interemit. Itonibus etiam,

λεηλατούντων πολλὴν τῆς ὑπὸ Ὀμφάλη χώρας, τήν τε λείαν ἀφείλετο καὶ τὴν πόλιν ἐξ ἧς ἐποιοῦντο τὴν ὁρμὴν ἐκπορθήσας ἐξηνδραποδίσατο καὶ κατέσκαψεν. (8) Ἡ δ' Ὀμφάλη ἀποδεχομένη τὴν ἀνδρείαν τοῦ Ἡρακλέους, καὶ πυθομένη τίς ἐστι καὶ τίνων, ἐθαύμασε τὴν ἀρετήν· ἐλεύθερον δ' ἀφεῖσα καὶ συνοικήσασα αὐτῷ Λάμον ἐγέννησε. Προϋπῆρχε δὲ τῷ Ἡρακλεῖ κατὰ τὸν τῆς δουλείας καιρὸν ἐκ δούλης υἱὸς Κλεόδαιος.

XXXII. Μετὰ δὲ ταῦτα ἐπανελθὼν εἰς Πελοπόννησον, ἐστράτευσεν εἰς Ἴλιον, ἐγκαλῶν Λαομέδοντι τῷ βασιλεῖ. Οὗτος γὰρ Ἡρακλέους στρατεύοντος μετὰ Ἰάσονος ἐπὶ τὸ χρυσόμαλλον δέρος, καὶ τὸ κῆτος ἀνελόντος, ἀπεστέρησε τῶν ὡμολογημένων ἵππων, περὶ ὧν ἐν τοῖς Ἀργοναύταις τὰ κατὰ μέρος μικρὸν ὕστερον διέξιμεν. (2) Καὶ τότε μὲν διὰ τὴν μετ' Ἰάσονος στρατείαν ἀσχοληθείς, ὕστερον δὲ λαβὼν καιρόν, ἐπὶ τὴν Τροίαν ἐστράτευσεν, ὥς μέν τινές φασι, ναυσὶ μακραῖς ὀκτωκαίδεκα, ὡς δὲ Ὅμηρος γέγραφεν, ἓξ ταῖς ἁπάσαις, ἐν οἷς παρεισάγει τὸν υἱὸν αὐτοῦ Τληπόλεμον λέγοντα

Ἀλλ' οἷόν τινά φασι βίην Ἡρακληείην
εἶναι, ἐμὸν πατέρα θρασυμέμνονα, θυμολέοντα·
ὅς ποτε δεῦρ' ἐλθὼν ἕνεχ' ἵππων Λαομέδοντος
ἓξ οἴῃς σὺν νηυσὶ καὶ ἀνδράσι παυροτέροισιν
Ἰλίου ἐξαλάπαξε πόλιν, χήρωσε δ' ἀγυιάς.

(3) Ὁ δ' οὖν Ἡρακλῆς καταπλεύσας εἰς τὴν Τρῳάδα, αὐτὸς μὲν μετὰ τῶν ἀρίστων προῆγεν ἐπὶ τὴν πόλιν, ἐπὶ δὲ τῶν νεῶν ἀπέλιπεν ἡγεμόνα τὸν Ἀμφιαράου υἱὸν Οἰκλέα. Λαομέδων δέ, ἀπροσδοκήτου τῆς παρουσίας τῶν πολεμίων γενομένης, δύναμιν ἀξιόλογον συναγαγεῖν ἐξεκλείσθη διὰ τὴν ὀξύτητα τῶν καιρῶν· ἀθροίσας δὲ ὅσους ἐδύνατο, μετὰ τούτων ἦλθεν εἰς τὰς ναῦς, ἐλπίζων, εἰ ταύτας ἐμπρήσειε, τέλος ἐπιθήσειν τῷ πολέμῳ. Τοῦ δὲ Οἰκλέους ἀπαντήσαντος, ὁ μὲν στρατηγὸς Οἰκλῆς ἔπεσεν, οἱ δὲ λοιποὶ συνδιωχθέντες εἰς τὰς ναῦς ἔφθασαν ἀναπλεύσαντες ἀπὸ τῆς γῆς. (4) Λαομέδων δὲ ἐπανελθὼν καὶ πρὸς τῇ πόλει τοῖς μεθ' Ἡρακλέους συμβαλών, αὐτός τε ἔπεσε καὶ τῶν συναγωνιζομένων οἱ πλείους· Ἡρακλῆς δὲ τὴν πόλιν ἑλὼν κατὰ κράτος καὶ πολλοὺς ἐν χειρῶν νόμῳ κατασφάξας, Πριάμῳ τὴν βασιλείαν ἀπέδωκε τῶν Ἰλιέων διὰ τὴν δικαιοσύνην. (5) Οὗτος γὰρ μόνος τῶν υἱῶν τοῦ Λαομέδοντος ἐναντιούμενος τῷ πατρὶ τὰς ἵππους συνεβούλευεν ἀποδοῦναι τῷ Ἡρακλεῖ κατὰ τὰς ἐπαγγελίας. Ὁ δ' Ἡρακλῆς ἐστεφάνωσε Τελαμῶνα ἀριστείοις, δοὺς αὐτῷ τὴν Λαομέδοντος θυγατέρα Ἡσιόνην. Οὗτος γὰρ κατὰ τὴν πολιορκίαν πρῶτος βιασάμενος εἰσέπεσεν εἰς τὴν πόλιν, Ἡρακλέους προσβαλόντος κατὰ τὸ καρτερώτατον μέρος τοῦ τείχους τῆς ἀκροπόλεως.

XXXIII. Μετὰ δὲ ταῦτα Ἡρακλῆς μὲν ἐπανελθὼν εἰς Πελοπόννησον ἐστράτευσεν ἐπ' Αὐγέαν διὰ τὴν ἀποστέρησιν τοῦ μισθοῦ. Γενομένης δὲ μάχης πρὸς τοὺς Ἠλείους, τότε μὲν ἄπρακτος ἐπανῆλθεν εἰς Ὤλενον πρὸς Δεξαμενόν· τῆς δὲ τούτου θυγατρὸς Ἱππολύ-

qui magnam Omphalæ regni partem populationibus infestam reddebant, prædas extorsit urbemque, unde excursiones faciebant, expugnatam diruit et homines sub jugum misit. (8) Omphale autem fortia viri facta et virtutem admirata, ubi quis esset et quibus genitus, cognovit, in libertatem vindicatum tori consortem fecit, et Lamum ex eo suscepit. Natus etiam ante ex conserva Herculi fuerat Cleodæus.

XXXII. Deinde in Peloponnesum regressus, in Laomedontem Ilii regem propter injurias quasdam exercitum duxit. Nam is Herculi, quando cum Iasone vellus aureum armis vindicaturus iverat, pactos ob cædem monstri marini equos denegarat. De quo non ita multo post in Argonautarum historia seorsim disseremus. (2) Expeditionem igitur, tunc Iasonis militia impeditam, per occasionem postea adversus Trojam suscepit, navibus, ut quidam tradunt, longis octodecim, vel, ut Homerus scribit, sex in universum, qui Tlepolemum his verbis utentem introducit:

Quale ferunt quondam patris mihi nobile robur
Herculis, exsuperans ausu et virtute leones.
Navigiis cum sex raroque huc milite venit,
Laomedontis equas pacti dum lege reposcit,
captamque Iliadûm viduavit civibus urbem.

(3) Hercules igitur quum ad Troadem appulisset, ipse cum fortissimis ad urbem contendit; Œclem vero, Amphiarao genitum, classi præfectum, in subsidiis reliquit. Interim Laomedon, subito hostis adventu exclusus, dum justum exercitum congerere nequit, quas per angustiam temporis potest copias tumultuarie colligit, easque adversus classem educit; hac incensa subitum se bello finem impositurum sperans. Huic Œcles imperator cum suis occurrens cadit; reliqui in naves compulsi longiusque a terra abscedentes evadunt. (4) Laomedon ergo reversus, prœlio prope urbem cum Herculis copiis commisso, tum ipse occumbit, tum militum plerique. Mox Hercules, urbe vi expugnata, quum multos collatis manibus trucidasset, Priamum ob justitiam in regnum paternum collocavit. (5) Hic enim Laomedontis filiorum solus patri adversans, consilii auctor fuerat, ut Herculi ex pacto equi traderentur. At Telamoni, singulari virtutem ejus præmio coronans, Hesionen Laomedontis filiam concessit. Nam primus in oppugnatione vi sibi viam in urbem fecerat, quum validissimum arcis murum Hercules impetebat.

XXXIII. Post reditum in Peloponnesum Augeæ, quod promissa mercede fraudatus esset, bellum movet; sed pugna cum Eliensibus commissa, tunc quidem re infecta discedit, Olenumque profectus est ad Dexamenum. Cujus filia Hippolyte Azani tum forte nubente, Hercules convivio

της συνοικιζομένης Ἀζᾶνι, συνδειπνῶν Ἡρακλῆς καὶ θεασάμενος ἐν τοῖς γάμοις ὑβρίζοντα τὸν Κένταυρον Εὐρυτίωνα καὶ τὴν Ἱππολύτην βιαζόμενον, ἀπέκτεινεν. (2) Εἰς Τίρυνθα δὲ Ἡρακλέους ἐπανελθόντος, Εὐρυσθεὺς αἰτιασάμενος αὐτὸν ἐπιβουλεύειν τῇ βασιλείᾳ, προσέταξεν ἀπελθεῖν ἐκ Τίρυνθος αὐτόν τε καὶ τὴν Ἀλκμήνην καὶ Ἰφικλέα καὶ Ἰόλαον. Διόπερ ἀναγκασθεὶς ἔφυγε μετὰ τούτων καὶ κατῴκησε τῆς Ἀρκαδίας ἐν Φενεῷ. (3) Ἐντεῦθεν δὲ ὁρμώμενος, καὶ πυθόμενος ἐξ Ἤλιδος πομπὴν ἀποστέλλεσθαι Ποσειδῶνι εἰς Ἰσθμόν, καὶ ταύτης ἀφηγεῖσθαι Εὔρυτον τὸν Αὐγέου, προσπεσὼν ἄφνω τὸν Εὔρυτον ἀπέκτεινε περὶ Κλεωνάς, ἔνθα νῦν ἱερόν ἐστιν Ἡρακλέους. (4) Μετὰ δὲ ταῦτα στρατεύσας ἐπὶ τὴν Ἦλιν, τόν τε βασιλέα ἐφόνευσεν Αὐγέαν, καὶ τὴν πόλιν ἑλὼν κατὰ κράτος Φυλέα τὸν Αὐγέου μετεπέμψατο, καὶ τούτῳ τὴν βασιλείαν παρέδωκεν· ἦν γὰρ ὑπὸ τοῦ πατρὸς πεφυγαδευμένος καθ' ὃν καιρὸν δικαστὴς γενόμενος τῷ πατρὶ πρὸς Ἡρακλέα περὶ τοῦ μισθοῦ τὸ νίκημα ἀπέδωκεν Ἡρακλεῖ. (5) Μετὰ δὲ ταῦτα Ἱπποκόων μὲν ἐφυγάδευσεν ἐκ τῆς Σπάρτης τὸν ἀδελφὸν Τυνδάρεων, Οἰωνὸν δὲ τὸν Λικυμνίου φίλον ὄντα Ἡρακλέους οἱ υἱοὶ τοῦ Ἱπποκόωντος εἴκοσι τὸν ἀριθμὸν ὄντες ἀπέκτειναν. Ἐφ' οἷς ἀγανακτήσας Ἡρακλῆς ἐστράτευσεν ἐπ' αὐτούς· μεγάλῃ δὲ μάχῃ νικήσας παμπληθεῖς ἀπέκτεινε. Τὴν δὲ Σπάρτην ἑλὼν κατὰ κράτος, κατήγαγεν ἐπὶ τὴν βασιλείαν Τυνδάρεων τὸν πατέρα τῶν Διοσκόρων, καὶ τὴν βασιλείαν ὡς δορίκτητον Τυνδάρεῳ παρέθετο, προστάξας τοῖς ἀφ' ἑαυτοῦ γενομένοις φυλάττειν. (6) Ἔπεσον δ' ἐν τῇ μάχῃ τῶν μὲν μεθ' Ἡρακλέους ὀλίγοι παντελῶς, ἐν οἷς ἦσαν ἐπιφανεῖς ἄνδρες Ἴφικλος καὶ Κηφεὺς καὶ Κηφέως υἱοὶ τὸν ἀριθμὸν ὄντες ἑπτακαίδεκα· τρεῖς γὰρ ἀπὸ τῶν εἴκοσι μόνον διεσώθησαν· τῶν δ' ἐναντίων αὐτός τε ὁ Ἱπποκόων καὶ μετ' αὐτοῦ δέκα μὲν υἱοί, τῶν δ' ἄλλων Σπαρτιατῶν παμπληθεῖς. (7) Ἀπὸ δὲ ταύτης τῆς στρατείας ἐπανιὼν εἰς τὴν Ἀρκαδίαν, καὶ καταλύσας παρ' Ἄλεῳ τῷ βασιλεῖ, τῇ θυγατρὶ τούτου λάθρᾳ μιγεὶς Αὔγῃ καὶ ταύτην ποιήσας ἔγκυον, εἰς Στύμφαλον ἐπανῆλθεν. (8) Ἄλεως δ' ἀγνοῶν τὸ πεπραγμένον, ὡς ὁ τῆς γαστρὸς ὄγκος ἐμήνυσε τὴν φθοράν, ἐζήτει τὸν φθείραντα. Τῆς δ' Αὔγης ἀποφαινομένης ὅτι βιάσαιτο αὐτὴν Ἡρακλῆς, ἀπιστήσας τοῖς ὑπὸ ταύτης λεγομένοις, ταύτην μὲν παρέδωκε Ναυπλίῳ φίλῳ καθεστῶτι, καὶ προσέταξε καταποντίσαι. (9) Αὔγη δ' ἀπαγομένη εἰς Ναυπλίαν, καὶ γενομένη κατὰ τὸ Παρθένιον ὄρος, ὑπό τε τῶν ὠδίνων καταβαρουμένη, παρῆλθεν εἰς τὴν πλησίαν ὕλην ὡς ἐπί τινα χρείαν ἀναγκαίαν· τεκοῦσα δὲ παιδίον ἄρρεν, ἀπέλιπε τὸ βρέφος εἴς τινας θάμνους κρύψασα. Μετὰ δὲ ταῦτα Αὔγη μὲν ἀπηλλάγη μετὰ Ναυπλίου, καὶ καταντήσασα τῆς Ἀργείας εἰς τὸν ἐν Ναυπλίᾳ λιμένα παραδόξου σωτηρίας ἔτυχεν. (10) Ὁ γὰρ Ναύπλιος καταποντίσαι μὲν αὐτὴν κατὰ τὰς ἐντολὰς οὐκ ἔκρινε, ξένοις δέ τισι Καρσὶν ἀναγομένοις εἰς τὴν Ἀσίαν δωρήσασθαι. Οὗτοι δ' ἀπα-

adhibitus Eurytionem Centaurum, quem tam insolentem se gerere vidit et in ipsis nuptiis vim Hippolytæ inferrre conantem, obtruncavit. (2) Tirynthem inde reversum Eurystheus, insidias regno ab eo structas causatus, ipsum cum matre Alcmena, Iphicle et Iolao solum vertere jussit. In exsilium ergo pulsus, Pheneum Arcadiæ concessit. (3) Inde quum ex Elide Neptuno solemnem in Isthmum pompam, duce Euryto, Augeæ filio, mitti inaudisset, subita agmen impressione aggressus, prope Cleonas, ubi Herculis nunc fanum est, Eurytum occidit. (4) Post Elidem armata manu invadens, ipsum quoque regem Augeam e vita tollit, et urbem vi captam revocato in patriam Phyleo una cum regno tradidit. Ejectus enim fuerat a patre, quando arbiter controversiæ inter patrem et Herculem optatus mercedem Herculi solvendam censuerat. (5) Post id tempus accidit ut ab Hippocoonte fratre Tyndareus e Sparta extorris ageretur, et Œonum, Licymnii filium, Herculis amicum, Hippocoontis nati interimerent. Hos prœlio magno profligatos Hercules maximo numero cecidit; et Sparta vi subacta, Tyndareum, Dioscurorum parentem, in regnum reduxit, quod, ut hasta partum, hac conditione fidei ejus depositi loco permisit, ut Herculis illud liberis conservaret. (6) Ceciderunt in ea pugna de Herculis sociis perpauci, inter quos viri nobiles, Iphiclus, Cepheus ejusque filii septemdecim; nam de viginti tres tantum sospites abiere; de hostili exercitu Hippocoon ipse cum filiis decem et magna Spartanorum turba. (7) Ab hoc bello Arcadiam repetens, quum ad regem Aleon divertisset, Augen ejus filiam furtim comprimens gravidam facit, atque inde Stymphalum se confert. (8) Aleos, rei ignarus, tumore uteri stuprum indicante, de auctore inquirit : puella ab Hercule se violatam affirmat. At ille, verbis ejus fidem non habens, Nauplio, de necessariis uni, puellam cum hoc mandato tradit, ut mari submersam pessumdet. (9) Auge igitur, dum in Naupliam abducitur, circa Parthenium montem dolore partus gravata in silvam propinquam ad necessarium quasi naturæ opus divertit. Ibi masculum enixa infantem, sub virgultis occultatum reliquit : et cum Nauplio digressa, in Naupliam, Argolidis portum, tandem pervenit. Ubi salus ei inopinato contingit. (10) Nauplius enim puellam ex mandato submergendam esse nequaquam censuit, sed peregrinis quibusdam Caribus jam in Asiam

γαγόντες εἰς τὴν Ἀσίαν ἀπέδοντο τὴν Αὔγην τῷ βασιλεῖ τῆς Μυσίας Τεύθραντι. (11) Τὸ δὲ ἀπολειφθὲν ἐν τῷ Παρθενίῳ βρέφος ὑπὸ τῆς Αὔγης βουκόλοι τινὲς Κορύθου τοῦ βασιλέως εὑρόντες ὑπό τινος ἐλάφου τῷ μαστῷ τρεφόμενον, ἐδωρήσαντο τῷ δεσπότῃ. Ὁ δὲ Κόρυθος παραλαβὼν τὸ παιδίον ἀσμένως ὡς ἴδιον υἱὸν ἔτρεφε, προσαγορεύσας Τήλεφον ἀπὸ τῆς τρεφούσης ἐλάφου. Τήλεφος δ' ἀνδρωθεὶς καὶ τὴν μητέρα μαθεῖν σπεύδων, παρῆλθεν εἰς Δελφούς, καὶ χρησμὸν ἔλαβε πλεῖν εἰς τὴν Μυσίαν πρὸς Τεύθραντα τὸν βασιλέα. (12) Ἀνευρὼν δὲ τὴν μητέρα, καὶ γνωσθεὶς τίνος ἦν πατρός, ἀποδοχῆς ἐτύγχανε τῆς μεγίστης. Ὁ δὲ Τεύθρας ἄπαις ὢν ἀρρένων, τὴν θυγατέρα Ἀργιόπην συνῴκισε τῷ Τηλέφῳ, καὶ διάδοχον ἀπέδειξε τῆς βασιλείας.

solventibus eam donat. Hi abductam regi Mysiæ Teuthranti Augen vendunt. (11) Interea relictus in monte Parthenio infans a Corythi regis pastoribus cervæ ubera sugens invenitur; quem herus ad se delatum cupide accipit, et tanquam filium educat, Telephi nomine a nutrice cerva (*elapho*) ipsi indito. Is ætate jam adulta matris investigandæ studio Delphos profectus, ex oraculo discit, ad Teuthrantem Mysiæ regem eundum esse. (12) Reperta igitur matre, cognitoque cujus esset patris, in magno habetur pretio, adeo ut Teuthras, cui heres masculus non erat, Argiopen ei filiam nuptum daret, et successorem in regno sibi adoptaret.

XXXIV. Ἡρακλῆς δὲ μετὰ τὴν ἐν Φενεῷ κατοίκησιν ἔτει πέμπτῳ δυσφορῶν ἐπὶ τῷ τετελευτηκέναι Οἰωνὸν τὸν Λικυμνίου καὶ Ἴφικλον τὸν ἀδελφόν, ἀπῆλθεν ἑκουσίως ἐξ Ἀρκαδίας καὶ πάσης Πελοποννήσου. Συναπελθόντων δ' αὐτῷ πολλῶν ἐκ τῆς Ἀρκαδίας, ἀπῆλθε τῆς Αἰτωλίας εἰς Καλυδῶνα κἀκεῖ κατῴκησεν. Οὐκ ὄντων δ' αὐτῷ παίδων γνησίων οὐδὲ γαμετῆς γυναικός, ἔγημε Δηιάνειραν τὴν Οἰνέως, τετελευτηκότος ἤδη Μελεάγρου. Οὐκ ἀνοίκειον δ' εἶναι νομίζομεν βραχὺ παρεκβάντας ἡμᾶς ἀπαγγεῖλαι τὴν περὶ τὸν Μελέαγρον περιπέτειαν. (2) Οἰνεὺς γάρ, γενομένης αὐτῷ εὐκαρπίας τοῦ σίτου, τοῖς μὲν ἄλλοις θεοῖς ἐτέλεσε θυσίας, μόνης δὲ τῆς Ἀρτέμιδος ὠλιγώρησεν· δι' ἣν αἰτίαν ἡ θεὸς αὐτῷ μηνίσασα τὸν διαβεβοημένον Καλυδώνιον ὗν ἀνῆκεν, ὑπερφυῆ τὸ μέγεθος. (3) Οὗτος τὴν σύνεγγυς χώραν καταφθείρων τὰς κτήσεις ἐλυμαίνετο. Διόπερ Μελέαγρος ὁ Οἰνέως, τὴν μὲν ἡλικίαν μάλιστα ἀκμάζων, ῥώμῃ δὲ καὶ ἀνδρείᾳ διαφέρων, παρέλαβε πολλοὺς τῶν ἀριστέων ἐπὶ τὴν τούτου κυνηγίαν. Πρώτου δὲ Μελεάγρου τὸ θηρίον ἀκοντίσαντος, ὁμολογούμενον αὐτῷ τὸ πρωτεῖον συνεχωρήθη· τοῦτο δ' ἦν ἡ δορὰ τοῦ ζῴου. (4) Μετεχούσης δὲ τῆς κυνηγίας Ἀταλάντης τῆς Σχοινέως, ἐρασθεὶς αὐτῆς ὁ Μελέαγρος, παρεχώρησε τῆς δορᾶς καὶ τοῦ κατὰ τὴν ἀριστείαν ἐπαίνου. Ἐπὶ δὲ τοῖς πραχθεῖσιν οἱ Θεστίου παῖδες συγκυνηγοῦντες ἠγανάκτησαν, ὅτι ξένην γυναῖκα προετίμησεν αὐτῶν, παραπέμψας τὴν οἰκειότητα. Διόπερ ἀκυροῦντες τοῦ Μελεάγρου τὴν δωρεάν, ἐνήδρευσαν Ἀταλάντῃ, καὶ κατὰ τὴν εἰς Ἀρκαδίαν αὐτῆς ἐπάνοδον ἐπιθέμενοι τὴν δορὰν ἀφείλοντο. (5) Μελέαγρος δὲ διά τε τὸν πρὸς τὴν Ἀταλάντην ἔρωτα καὶ διὰ τὴν ἀτιμίαν παροξυνθείς, ἐβοήθησε τῇ Ἀταλάντῃ. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον παρεκάλει τοὺς ἡρπακότας ἀποδοῦναι τῇ γυναικὶ τὸ δοθὲν ἀριστεῖον· ὡς δ' οὐ προσεῖχον, ἀπέκτεινεν αὐτούς, ὄντας τῆς Ἀλθαίας ἀδελφούς. Διόπερ ἡ μὲν Ἀλθαία γενομένη περιαλγὴς ἐπὶ τῇ τῶν ὁμαίμων ἀναιρέσει, ἀρὰς ἔθετο καθ' ἃς ἠξίωσεν ἀποθανεῖν Μελέαγρον· καὶ τοὺς ἀθανάτους ὑπακούσαντας ἐπενεγκεῖν αὐτῷ τὴν τοῦ βίου καταστροφήν. (6) Ἔνιοι

XXXIV. Interea Hercules, quinto post migrationem in Pheneum anno, Œonum Licymnii filium fratremque Iphiclum cæsos moleste ferens, ex Arcadia totaque adeo Peloponneso sponte emigrat, ac multis Arcadum comitatus Calydonem Ætoliæ urbem concessit. Quum vero nec liberi nec uxor legitimi essent, Deianiram, Œnei filiam, Meleagro jam exstincto, sibi toro junxit. Hoc loco non alienum videtur per digressionem paucis, quid Meleagro acciderit, explicare. (2) Œneus enim, quum uberrime frumentum ipsi provenisset, dum alios quidem deos suis remuneratus est sacris, solam interim Dianam neglexerat. Eam ob causam dea succensens aprum Calydonium immanem adeo celebratum excitavit. (3) Qui vicinam regionem vastans, magnam prædiis cladem inferebat. Ideo Meleager, Œnei filius, jam ætate maxime florens et robore fortitudineque nulli secundus, optimorum non paucos ad venationem eduxit. Quumque ipse primus venabulo belluam confixisset, merito etiam victoriæ illius præmium, quod corium suis erat, consensu omnium reportavit. (4) Inter venationis autem socios quum esset Atalanta, Schœneo nata, cujus amore flagrabat Meleager, huic exuvias ipsamque rei præclare gestæ laudem concessit. Thestii vero nati, venationis consortes, peregrinam mulierem sibi, non habita consanguinitatis ratione, prælatam indigne ferebant. Antiquata igitur Meleagri donatione, insidias Atalantæ ponunt; dumque per Arcadiam domum redit, impetu in eam facto, pellem eripiunt. (5) Hinc Meleager, amore virginis et ignominiæ suæ dolore inflammatus, patrocinium Atalantæ suscipit; utque præmium puellæ restituant, initio raptores hortatur. Ubi nihil æqui impetrat, necem illis infert; erant autem Althææ fratres. Quorum interitum immoderatius illa dolens, funestis natum diris devovit, eique dii, precibus exauditis, vitæ finem attulerunt. (6) Quidam fabulantur,

δὲ μυθολογοῦσιν ὅτι κατὰ τὴν Μελεάγρου γένεσιν τῇ Ἀλθαίᾳ τὰς Μοίρας καθ' ὕπνους ἐπιστάσας εἰπεῖν ὅτι τότε τελευτήσει Μελέαγρος ὁ υἱὸς αὐτῆς, ὅταν ὁ δαλὸς κατακαυθῇ. Διόπερ τεκοῦσαν, καὶ νομίσασαν ἐν τῇ τοῦ δαλοῦ φυλακῇ τὴν σωτηρίαν τοῦ τέκνου κεῖσθαι, τὸν δαλὸν ἐπιμελῶς τηρεῖν. (7) Ὕστερον δ' ἐπὶ τῷ φόνῳ τῶν ἀδελφῶν παροξυνθεῖσαν τὸν δαλὸν κατακαῦσαι, καὶ τῷ Μελεάγρῳ τῆς τελευτῆς αἰτίαν καταστῆναι· ἀεὶ δὲ μᾶλλον ἐπὶ τοῖς πεπραγμένοις λυπουμένην τὸ τέλος ἀγχόνῃ τὸν βίον καταστρέψαι.

XXXV. Ἅμα δὲ τούτοις πραττομένοις Ἱππόνουν ἐν Ὠλένῳ πρὸς τὴν θυγατέρα Περίβοιαν, φάσκουσαν αὐτὴν ἐξ Ἄρεος ὑπάρχειν ἔγκυον, διενεχθέντα πέμψαι ταύτην εἰς Αἰτωλίαν πρὸς Οἰνέα καὶ παρακελεύσασθαι ταύτην ἀφανίσαι τὴν ταχίστην. (2) Ὁ δ' Οἰνεὺς ἀπολωλεκὼς προσφάτως υἱὸν καὶ γυναῖκα, τὸ μὲν ἀποκτεῖναι τὴν Περίβοιαν ἀπέγνω, γήμας δ' αὐτὴν ἐγέννησεν υἱὸν Τυδέα. Τὰ μὲν οὖν περὶ Μελέαγρον καὶ Ἀλθαίαν, ἔτι δ' Οἰνέα τοιαύτης ἔτυχε διεξόδου. (3) Ἡρακλῆς δὲ τοῖς Καλυδωνίοις βουλόμενος χαρίσασθαι, τὸν Ἀχελῷον ποταμὸν ἀπέστρεψε, καὶ ῥύσιν ἄλλην κατασκευάσας ἀπέλαβε χώραν πολλὴν καὶ πάμφορον, ἀρδευομένην ὑπὸ τοῦ προειρημένου ῥείθρου. (4) Διὸ καὶ τῶν ποιητῶν τινας μυθοποιῆσαι τὸ πραχθέν· παρεισήγαγον γὰρ τὸν Ἡρακλέα πρὸς τὸν Ἀχελῷον συνάψαι μάχην, ὡμοιωμένου τοῦ ποταμοῦ ταύρῳ· κατὰ δὲ τὴν συμπλοκὴν θάτερον τῶν κεράτων κλάσαντα δωρήσασθαι τοῖς Αἰτωλοῖς, ὃ προσαγορεῦσαι κέρας Ἀμαλθείας. Ἐν ᾧ πλάττουσι πάσης ὀπωρινῆς ὥρας ὑπάρχειν πλῆθος, βοτρύων τε καὶ μήλων καὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων, αἰνιττομένων τῶν ποιητῶν κέρας μὲν τοῦ Ἀχελῴου τὸ διὰ τῆς διώρυγος φερόμενον ῥεῖθρον, τὰ δὲ μῆλα καὶ τὰς ῥόας καὶ τοὺς βότρυς δηλοῦν τὴν καρποφόρον χώραν τὴν ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ ἀρδευομένην καὶ τὸ πλῆθος τῶν καρποφορούντων φυτῶν· Ἀμαλθείας δ' εἶναι κέρας οἱονεί τινος ἀμαλακιστίας, δι' ἧς τὴν εὐτονίαν τοῦ κατασκευάσαντος δηλοῦσθαι.

XXXVI. Ἡρακλῆς δὲ τοῖς Καλυδωνίοις συστρατεύσας ἐπὶ Θεσπρωτούς, πόλιν τε Ἐφύραν κατὰ κράτος εἷλε καὶ Φυλέα τὸν βασιλέα τῶν Θεσπρωτῶν ἀπέκτεινε. Λαβὼν δὲ αἰχμάλωτον τὴν θυγατέρα τοῦ Φυλέως, ἐπεμίγη ταύτῃ καὶ ἐτέκνωσε Τληπόλεμον. (2) Μετὰ δὲ τὸν Δηιανείρας γάμον τρισὶν ὕστερον ἔτεσι δειπνῶν παρ' Οἰνεῖ, διακονοῦντος Εὐρυνόμου τοῦ Ἀρχιτέλους υἱοῦ, παιδὸς τὴν ἡλικίαν, ἁμαρτάνοντος δὲ ἐν τῷ διακονεῖν, πατάξας κονδύλῳ, καὶ βαρυτέρας τῆς πληγῆς γενομένης, ἀπέκτεινεν ἀκουσίως τὸν παῖδα. (3) Περιαλγὴς δὲ γενόμενος ἐπὶ τῷ πάθει, πάλιν ἐκ τῆς Καλυδῶνος ἑκουσίως ἔφυγε μετὰ τῆς γυναικὸς Δηιανείρας καὶ Ὕλλου τοῦ ἐκ ταύτης, παιδὸς ὄντος τὴν ἡλικίαν· ἐπεὶ δὲ πορευόμενος ἦλθε πρὸς τὸν Εὔηνον ποταμόν, κατέλαβε Νέσσον τὸν Κένταυρον μισθοῦ διαβιβάζοντα τὸν ποταμόν. (4) Οὗτος δὲ πρώτην διαβιβάσας τὴν Δηιάνειραν, καὶ διὰ τὸ κάλλος ἐρασθεὶς ἐπεχείρησε

sub Meleagri ortum Parcas Althææ in somnis adstantes prædixisse, tum exiturum e vita Meleagrum, si quando torris, quem monstrabant, igni absumtus foret. Matrem ergo in torris asservatione salutem filii positam credentem, sollicite eum custodivisse. (7) Post vero cæde fratrum irritatam, titione combusto, mortem filio accelerasse; quumque subinde magis pœnitentia factorum sese affligtaret, laqueo tandem animam interclusisse.

XXXV. Dum hæc geruntur, Hipponous Oleni Peribœam, quod ex Marte gravidam se diceret, iratus in Ætoliam Œneo transmisit, ut quamprimum necaretur. (2) At hic, filio et conjuge recens amissis, capitale quid in puellam statuere noluit, sed inito cum ea matrimonio, Tydeum procreavit. Hæc igitur de Meleagro et Althæa, nec non Œneo per excursum dicta sunto. (3) Ceterum Hercules a Calydoniis gratiam inire volens, Acheloum fluvium in alium, quem ipse fecerat, alveum divertit, et magnum fertilis agri spatium amni rigandum hoc pacto vindicavit. (4) Quæ res poetarum fabulæ materiam dedit. Fingunt enim, Herculem cum Acheloo, in tauri formam converso, pugna decertasse, et in conflictu alterum ei cornu detruncatum Ætolis dono dedisse. Id Amaltheæ cornu vocant, quod omni autumnalis fructus copia, uti racemis, pomis et id genus aliis, sit refertum. Cornu isto poetæ cursum Acheloi per fossam alio deflexum obscure indicant. Pomis inde malisque Punicis et racemis tellus frugifera, quæ flumine humectatur, et feracium plantarum copia denotantur. Amaltheæ denique vocabulo strenuitatem effossoris mollitiei expertem (quam *amalakistian* Græci dixerint) indicari autumant.

XXXVI. Calydoniis post hæc auxilium ferens Hercules in bello cum Thesprotis Ephyram urbem vi cepit, Phyleumque regem interfecit, et cum filia ejus captiva congressus Tlepolemum inde suscepit. (2) Jam tertius a Deianiræ nuptiis annus erat, quum Œnei conviva Eurynomum, Architelis filium (puer is adhuc ætate erat), pugno validius pulsatum, quod errorem in ministrando commisisset, haud sponte interemit. (3) Ob hoc infortunium magno perculsus mœrore, cum Deianira et Hyllo admodum parvulo, ex illa nato, in voluntarium e Calydone exsilium discessit. In hoc itinere ad Eveni fluminis ripas veniens, Nessum Centaurum, qui mercede transvectionis operam elocaret, offendit. (4) Is Deianiræ, quam primam acceperat transportandam, amore ob pulchritudinem captus, vim

βιάσασθαι ταύτην. Ἐπιβοωμένης δ' αὐτῆς τὸν ἄνδρα, ὁ μὲν Ἡρακλῆς ἐτόξευσε τὸν Κένταυρον, ὁ δὲ Νέσσος μεταξὺ μισγόμενος, καὶ διὰ τὴν ὀξύτητα τῆς πληγῆς εὐθὺς ἀποθνήσκων, ἔφησε τῇ Δηιανείρᾳ δώσειν φίλτρον, ὅπως μηδεμιᾷ τῶν ἄλλων γυναικῶν Ἡρακλῆς θελήσῃ πλησιάσαι. (5) Παρεκελεύσατο οὖν λαβοῦσαν τὸν ἐξ αὐτοῦ πεσόντα γόνον, καὶ τούτῳ προσμίξασαν ἔλαιον καὶ τὸ ἀπὸ τῆς ἀκίδος ἀποστάζον αἷμα, χρῖσαι τὸν χιτῶνα τοῦ Ἡρακλέους. Οὗτος μὲν οὖν ταύτην τὴν ὑποθήκην δοὺς τῇ Δηιανείρᾳ, παραχρῆμα ἐξέπνευσεν· ἡ δὲ κατὰ τὴν γενομένην τοῦ Νέσσου παραγγελίαν εἰς ἄγγος ἀναλαβοῦσα τὸν γόνον, καὶ τὴν ἀκίδα βάψασα, λάθρᾳ τοῦ Ἡρακλέους ἐφύλαττεν. Ὁ δὲ διαβὰς τὸν ποταμὸν κατήντησε πρὸς Κήϋκα τὸν τῆς Τραχῖνος βασιλέα, καὶ μετὰ τούτου κατῴκησεν, ἔχων τοὺς ἀεὶ συστρατεύοντας τῶν Ἀρκάδων.

XXXVII. Μετὰ δὲ ταῦτα Φύλαντος τοῦ Δρυόπων βασιλέως δόξαντος εἰς τὸ ἐν Δελφοῖς ἱερὸν παρανενομηκέναι, στρατεύσας μετὰ τῶν Μηλιέων τόν τε βασιλέα τῶν Δρυόπων ἀνεῖλε καὶ τοὺς ἄλλους ἐκ τῆς χώρας ἐξαναστήσας, Μηλιεῦσι παρέδωκε τὴν χώραν· τὴν δὲ Φύλαντος θυγατέρα λαβὼν αἰχμάλωτον, καὶ μιγεὶς αὐτῇ, υἱὸν Ἀντίοχον ἐγέννησεν. Ἐτέκνωσε δὲ καὶ ἐκ τῆς Δηιανείρας νεωτέρους τοῦ Ὕλλου υἱοὺς δύο, Γληνέα καὶ Ὁδίτην. (2) Τῶν δ' ἐκπεσόντων Δρυόπων οἱ μὲν εἰς τὴν Εὔβοιαν καταντήσαντες ἔκτισαν πόλιν Κάρυστον, οἱ δ' εἰς Κύπρον τὴν νῆσον πλεύσαντες καὶ τοῖς ἐγχωρίοις ἀναμιχθέντες ἐνταῦθα κατῴκησαν, οἱ δὲ λοιποὶ τῶν Δρυόπων καταφυγόντες ἐπὶ τὸν Εὐρυσθέα, βοηθείας ἔτυχον διὰ τὴν ἔχθραν τὴν πρὸς Ἡρακλέα. Τούτου γὰρ αὐτοῖς συνεργοῦντος, τρεῖς πόλεις ᾤκισαν ἐν Πελοποννήσῳ, Ἀσίνην καὶ Ἑρμιόνην, ἔτι δ' Ἠόνα. (3) Μετὰ δὲ τὴν Δρυόπων ἀνάστασιν, πολέμου συνεστῶτος τοῖς Δωριεῦσι τοῖς τὴν Ἑστιαιῶτιν καλουμένην οἰκοῦσιν, ὧν ἐβασίλευεν Αἰγίμιος, καὶ τοῖς Λαπίθαις τοῖς περὶ τὸν Ὄλυμπον ἱδρυμένοις, ὧν ἐδυνάστευε Κόρωνος ὁ Καινέως, ὑπερεχόντων δὲ τῶν Λαπιθῶν πολὺ ταῖς δυνάμεσιν, οἱ Δωριεῖς κατέφυγον ἐπὶ τὸν Ἡρακλέα, καὶ σύμμαχον αὐτὸν ἐκάλεσαν ἐπὶ τρίτῳ μέρει τῆς Δωρίδος χώρας καὶ τῆς βασιλείας· πείσαντες δὲ κοινῇ τὴν ἐπὶ τοὺς Λαπίθας στρατείαν ἐποιήσαντο. Ὁ δ' Ἡρακλῆς ἔχων ἀεὶ τοὺς μεθ' ἑαυτοῦ στρατεύσαντας Ἀρκάδας, καὶ μετὰ τούτων χειρωσάμενος τοὺς Λαπίθας, αὐτόν τε τὸν βασιλέα Κόρωνον ἀνεῖλε καὶ τῶν ἄλλων τοὺς πλείστους κατακόψας ἠνάγκασεν ἐκχωρῆσαι τῆς ἀμφισβητησίμου χώρας. (4) Τούτων δὲ πραχθέντων, Αἰγιμίῳ μὲν τὸ ἐπιβάλλον τῆς χώρας τρίτον μέρος παρέθετο καὶ παρεκελεύσατο φυλάττειν τοῖς ἀφ' ἑαυτοῦ· ἐπανιὼν δ' εἰς Τραχῖνα, καὶ προκληθεὶς ὑπὸ Κύκνου τοῦ Ἄρεος, τοῦτον μὲν ἀπέκτεινεν, ἐκ δὲ τῆς Ἰτώνου πορευόμενος, καὶ διὰ τῆς Πελασγιώτιδος γῆς βαδίζων, Ὀρμενίῳ τῷ βασιλεῖ συνέμιξεν, οὗ τὴν θυγατέρα ἐμνήστευεν Ἀστυδάμειαν. Οὐ προσέχοντος δ' αὐτοῦ διὰ τὸ ἔχειν αὐτὸν γαμετὴν Δηιάνειραν τὴν Οἰνέως, στρατεύσας ἐπ' αὐτὸν

facere intendit. Ea vero implorante viri opem, sagitta Centaurum ille trajecit. Hic ergo statim in ipso opere plagæ vehementia deficiens, philtrum velut amoris irritamen se Deianiræ relicturum dixit, cujus vi nulli se post hæc alteri feminæ Hercules applicet. (5) Profusam vero ex ipso genituram et destillantem e sagitta cruorem cum oleo permiscere illisque subuculam Herculis inungere jussit. Post monita hæc confestim exspiravit. Illa mandatis obsequens, semen Nessi collectum et cum teli guttis permixtum clam viro in vasculo conservat. Is vero, amne trajecto, ad Ceycem Trachiniæ regem, ut inquilinus ei fieret, se recepit, Arcades ad perpetuam militiæ societatem secum habens.

XXXVII. Post hæc quum rex Dryopum Phylas in fanum Delphorum quiddam impie commisisse argueretur, Maliensium auxiliis tum regem interfecit, tum Dryopes ex antiquis sedibus ejecit, agrumque Maliensibus assignavit. Tum ex compressa Phylantis nata, quam captivam sors belli fecerat, Antiochum progenuit. Nati sunt ei post Hyllum alii quoque liberi ex Deianira, Gleneus et Hodites. (2) Dryopum exsules partim in Eubœam digressi Carystum urbem condiderunt; partim in Cyprum avecti, novis sedibus occupatis, cum insulanis coaluerunt. Reliqui ad Eurystheum profugerunt, et odio Herculis in tutelam ab eo recepti tres in Peloponneso urbes, Asinen, Hermionen et Eionem, illius auxilio condiderunt. (3) Emotis avito solo Dryopibus, bellum oritur inter Dorienses, qui Hestiæotim, regnante tunc Ægimio, possidebant, et inter Lapithas, Olympi montis accolas, quibus Coronus, Cænei filius, imperabat. Quum vero Lapithæ a copiis longe instructiores essent, Dorienses ad Herculis subsidium confugiunt, tertiaque agrorum et regni parte oblata, ad armorum societatem eum invitant et persuadent. Conjunctis ergo viribus hostes invadunt; eosque Hercules Arcadum, quos in perpetuo secum commilitio habebat, virtute fundit, ipsum Coronum regem obtruncat, et magna strage edita, Lapithas regione, de qua certamen fuerat, excedere cogit. (4) His ita confectis, tertiam, quæ sibi ex pacto debebatur, terræ partem Ægimio, ut depositum familiæ Herculeæ restituendum, tradit. Dum Trachinem regreditur, Cycnum, Martis filium, qui ad certamen eum provocabat, victum occidit, et Itono profectus, quum in Pelasgiotidis transitu Ormenio (*Ormeniorum*) regi occurrisset, Astydameam ejus filiam in matrimonium petit. Sed hic propter legitimum cum Deianira, Œnei filia, conjugium abnuit. Bello igitur contra

τήν τε πόλιν εἷλε καὶ τὸν ἀπειθοῦντα βασιλέα ἀπέκτεινε· τὴν δὲ Ἀστυδάμειαν αἰχμάλωτον λαβών, καὶ μιγεὶς αὐτῇ, Κτήσιππον υἱὸν ἐγέννησε. (5) Ταῦτα δὲ διαπραξάμενος ἐστράτευσεν εἰς τὴν Οἰχαλίαν ἐπὶ τοὺς Εὐρύτου παῖδας, ὅτι τὴν Ἰόλην μνηστεύσας ἀπέτυχε. Συναγωνιζομένων δ' αὐτῷ τῶν Ἀρκάδων, τήν τε πόλιν εἷλε καὶ τοὺς Εὐρύτου παῖδας ἀπέκτεινε, Τοξέα καὶ Μολίονα καὶ Κλυτίον. Λαβὼν δὲ καὶ τὴν Ἰόλην αἰχμάλωτον, ἀπῆλθε τῆς Εὐβοίας ἐπὶ τὸ ἀκρωτήριον τὸ καλούμενον Κηναῖον.

XXXVIII. Ἐνταῦθα δὲ θυσίαν ἐπιτελῶν, ἀπέστειλε Λίχαν τὸν ὑπηρέτην εἰς Τραχῖνα πρὸς τὴν γυναῖκα Δηιάνειραν· τούτῳ δὲ προστεταγμένον ἦν αἰτῆσαι χιτῶνα καὶ ἱμάτιον, οἷς εἰώθει χρῆσθαι πρὸς τὰς θυσίας. Ἡ δὲ Δηιάνειρα πυθομένη τοῦ Λίχα τὴν πρὸς Ἰόλην φιλοστοργίαν, καὶ βουλομένη πλεῖον ἑαυτὴν ἀγαπᾶσθαι, τὸν χιτῶνα ἔχρισε τῷ παρὰ τοῦ Κενταύρου δεδομένῳ πρὸς ἀπώλειαν φίλτρῳ. (2) Ὁ μὲν οὖν Λίχας ἀγνοῶν περὶ τούτων ἀπήνεγκε τὴν ἐσθῆτα πρὸς τὴν θυσίαν· ὁ δ' Ἡρακλῆς ἐνδὺς τὸν κεχρισμένον χιτῶνα, καὶ κατ' ὀλίγον τῆς τοῦ σηπτικοῦ φαρμάκου δυνάμεως ἐνεργούσης, περιέπεσε συμφορᾷ τῇ μεγίστῃ. Τῆς γὰρ ἀκίδος τὸν ἐκ τῆς ἐχίδνης ἰὸν ἀνειληφυίας, καὶ διὰ τοῦτο τοῦ χιτῶνος διὰ τὴν θερμασίαν τὴν σάρκα τοῦ σώματος λυμαινομένου, περιαλγὴς γενόμενος ὁ Ἡρακλῆς τὸν μὲν διακονήσαντα Λίχαν ἀπέκτεινε, τὸ δὲ στρατόπεδον ἀπολύσας ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Τραχῖνα. (3) Ἀεὶ δὲ μᾶλλον τῇ νόσῳ βαρυνόμενος, αὐτὸς μὲν ἀπέστειλεν εἰς Δελφοὺς Λικύμνιον καὶ Ἰόλαον ἐπερωτήσοντας τὸν Ἀπόλλωνα τί χρὴ περὶ τῆς νόσου πράττειν· Δηιάνειρα δὲ τὸ μέγεθος τῆς Ἡρακλέους συμφορᾶς καταπεπληγμένη, καὶ συνειδυῖα ἑαυτῇ τὴν ἁμαρτίαν, ἀγχόνῃ τὸν βίον κατέστρεψεν. Ὁ δὲ θεὸς ἔχρησε κομισθῆναι τὸν Ἡρακλέα μετὰ τῆς πολεμικῆς διασκευῆς εἰς τὴν Οἴτην, κατασκευάσαι δὲ πλησίον αὐτοῦ πυρὰν εὐμεγέθη· περὶ δὲ τῶν λοιπῶν ἔφησε Διὶ μελήσειν. (4) Τῶν δὲ περὶ τὸν Ἰόλαον ποιησάντων τὰ προστεταγμένα καὶ ἐκ διαστήματος ἀποθεωρούντων τὸ ἀποβησόμενον, ὁ μὲν Ἡρακλῆς ἀπογνοὺς τὰ καθ' ἑαυτόν, καὶ παρελθὼν εἰς τὴν πυράν, παρεκάλει τὸν ἀεὶ προσιόντα ὑφάψαι τὴν πυράν. Οὐδενὸς δὲ τολμῶντος ὑπακοῦσαι, μόνος Φιλοκτήτης ἐπείσθη· λαβὼν δὲ τῆς ὑπουργίας χάριν τὴν τῶν τόξων δωρεὰν ἧψε τὴν πυράν. Εὐθὺς δὲ καὶ κεραυνῶν ἐκ τοῦ περιέχοντος πεσόντων, ἡ πυρὰ πᾶσα κατεφλέχθη. (5) Μετὰ δὲ ταῦτα οἱ μὲν περὶ τὸν Ἰόλαον ἐλθόντες ἐπὶ τὴν ὀστολογίαν, καὶ μηδὲν ὅλως ὀστέον εὑρόντες, ὑπέλαβον τὸν Ἡρακλέα τοῖς χρησμοῖς ἀκολούθως ἐξ ἀνθρώπων εἰς θεοὺς μεθεστάσθαι.

XXXIX. Διόπερ ὡς ἥρωι ποιήσαντες ἁγισμοὺς καὶ χώματα κατασκευάσαντες ἀπηλλάγησαν εἰς Τραχῖνα. Μετὰ δὲ τούτους Μενοίτιος ὁ Ἄκτορος υἱός, φίλος ὢν Ἡρακλεῖ, κάπρον καὶ ταῦρον καὶ κριὸν θύσας ὡς ἥρωι, κατέδειξε κατ' ἐνιαυτὸν ἐν Ὀποῦντι θύειν καὶ τιμᾶν ὡς ἥρωα τὸν Ἡρακλέα. Τὸ παραπλήσιον δὲ ποιησάντων

eum suscepto et urbem cepit et regem ipsum interfecit; Astydameam vero captivam abducit, cum eaque congressus filium gignit Ctesippum. (5) Quibus peractis, in Œchaliam contra Euryti natos ob denegatam sibi Iolen expeditionem facit, Arcadumque confirmatus auxiliis urbem in potestatem redigit, et Euryti filios, Toxeum, Molionem et Clytium occidit, captaque Iole, ad promontorium Eubœæ, quod Cenæum nuncupant, iter instituit.

XXXVIII. Hic solemne adornans sacrum, Licham ministrum cum mandatis Trachinem legavit, ut tunicam et pallium, quibus in sacris vestiri consueverat, inde afferret. Ex hoc Deianira de amore Ioles certior facta, ut præ illa a marito amaretur, philtro Centauri ad perniciem comparato tunicam perunxit. (2) Hanc Lichas rerum ignarus ad sacrificium deportavit. Sed quum primum Hercules eam induit, tabificam medicamento vim paulatim exserente, in calamitatem ineluctabilem incidit. Vipereum enim sagittæ virus in subuculam transfusum, ubi incalescit, carnes toto mox corpore depascitur. Unde tristissimis Hercules cruciatibus districtus, exitialis rei ministrum Licham trucidat, exercituque dimisso Trachinem redit. (3) Sed magis ac magis malo ingravescente, Licymnium et Iolaum Delphos mittit, qui, qua ratione morbo occurrendum foret, ex Apolline scitarentur. Deianiram vero, magnitudine calamitatis exsternatam, eo peccati conscientia adegit, ut suspendio vitam finiret. Responsum a deo rediit, ut cum apparatu bellico Herculem in Œtam deportarent, ibique grandem ei pyram construerent: cetera Jovi curæ fore. (4) Iolaus ergo mandata executus in propinquo cum suis, quorsum res evasura sit, præstolatur. Tum omni spe abjecta, Hercules pyram conscendit, et unumquemque accedentium ad succendendum rogum exhortatur. Id nemine facere auso, solus tandem Philoctetes morem gerit, et pro ministerio arcu sagittisque remuneratus, pyræ ignem subjicit: quæ mox etiam fulminibus de cœlo tacta exarsit inque cineres tota consedit. (5) Hinc quum Iolaus, ossa conquisiturus, nihil omnino inveniret, persuasio orta est, Herculem, prout oraculo proditum fuerat, ex mortalium consortio ad deos emigrasse.

XXXIX. Consecrationis ergo ritibus ut heroi peractis, et tumulo excitato, Trachinem redierunt. Horum exemplum secutus Menœtius Actore genitus, cui amicitia cum Hercule intercesserat, tauro, apro, ariete, tanquam heroi, immolatis, heroicos ei cultus quotannis in Opuntiorum civitate

καὶ τῶν Θηβαίων, Ἀθηναῖοι πρῶτοι τῶν ἄλλων ὡς θεὸν ἐτίμησαν θυσίαις τὸν Ἡρακλέα, καὶ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις παράδειγμα τὴν ἑαυτῶν εἰς τὸν θεὸν εὐσέβειαν ἀποδείξαντες, προετρέψαντο τὸ μὲν πρῶτον ἅπαντας Ἕλληνας, μετὰ δὲ ταῦτα καὶ τοὺς κατὰ τὴν οἰκουμένην ἀνθρώπους ἅπαντας ὡς θεὸν τιμᾶν τὸν Ἡρακλέα. (2) Προσθετέον δ' ἡμῖν τοῖς εἰρημένοις ὅτι μετὰ τὴν ἀποθέωσιν αὐτοῦ Ζεὺς Ἥραν μὲν ἔπεισεν υἱοποιήσασθαι τὸν Ἡρακλέα καὶ τὸ λοιπὸν εἰς τὸν ἅπαντα χρόνον μητρὸς εὔνοιαν παρέχεσθαι· τὴν δὲ τέκνωσιν [αὐτοῦ] γενέσθαι φασὶ τοιαύτην· τὴν Ἥραν ἀναβᾶσαν ἐπὶ κλίνην καὶ τὸν Ἡρακλέα προσλαβομένην πρὸς τὸ σῶμα διὰ τῶν ἐνδυμάτων ἀφεῖναι πρὸς τὴν γῆν, μιμουμένην τὴν ἀληθινὴν γένεσιν· ὅπερ μέχρι τοῦ νῦν ποιεῖν τοὺς βαρβάρους ὅταν θετὸν υἱὸν ποιεῖσθαι βούλωνται. (3) Τὴν δ' Ἥραν μετὰ τὴν τέκνωσιν μυθολογοῦσι συνοικίσαι τὴν Ἥβην τῷ Ἡρακλεῖ, περὶ ἧς καὶ τὸν ποιητὴν τεθεικέναι κατὰ τὴν Νεκυίαν

Εἴδωλον, αὐτὸς δὲ μετ' ἀθανάτοισι θεοῖσι
τέρπεται ἐν θαλίαις καὶ ἔχει καλλίσφυρον Ἥβην.

(4) Τὸν δ' οὖν Ἡρακλέα λέγουσι καταλεγόμενον ὑπὸ τοῦ Διὸς εἰς τοὺς δώδεκα θεοὺς μὴ προσδέξασθαι τὴν τιμὴν ταύτην· ἀδύνατον γὰρ ἦν τοῦτον καταλεχθῆναι μὴ πρότερον ἑνὸς τῶν δώδεκα θεῶν ἐκβληθέντος· ἄτοπον οὖν εἶναι προσδέξασθαι τιμὴν ἑτέρῳ θεῷ φέρουσαν ἀτιμίαν. Περὶ μὲν οὖν Ἡρακλέους εἰ καὶ πεπλεονάκαμεν, ἀλλ' οὖν οὐδὲν τῶν μυθολογουμένων περὶ αὐτοῦ παραλελοίπαμεν.

XL. Περὶ δὲ τῶν Ἀργοναυτῶν, ἐπειδὴ τούτοις Ἡρακλῆς συνεστράτευσεν, οἰκεῖον ἂν εἴη διελθεῖν περὶ αὐτῶν. Ἰάσονα γενέσθαι λέγουσιν υἱὸν μὲν Αἴσονος, ἀδελφιδοῦν δὲ Πελίου τοῦ Θετταλῶν βασιλέως· ῥώμῃ δὲ σώματος καὶ ψυχῆς λαμπρότητι διενέγκαντα τῶν ἡλικιωτῶν ἐπιθυμῆσαί τι πρᾶξαι μνήμης ἄξιον. (2) Ὁρῶντα δὲ τὸν πρὸ αὐτοῦ Περσέα καί τινας ἄλλους διὰ τὰς ὑπερορίους στρατείας καὶ τὸ παράβολον τῶν ἄθλων δόξης ἀειμνήστου τετευχότας, ζηλῶσαι τὰς προαιρέσεις αὐτῶν. Διὸ καὶ τὴν ἐπιβολὴν ἀνακοινωσάμενον τῷ βασιλεῖ, ταχέως λαβεῖν αὐτὸν συγκάταινον, οὐχ οὕτω τοῦ Πελίου σπεύδοντος προαγαγεῖν εἰς ἐπιφάνειαν τὸν νεανίσκον, ὡς ἐλπίζοντος ἐν ταῖς παραβόλοις στρατείαις διαφθαρήσεσθαι. (3) Αὐτὸν μὲν γὰρ ἐκ φύσεως ἐστερῆσθαι παίδων ἀρρένων, τὸν δ' ἀδελφὸν εὐλαβεῖσθαι μήποτε συνεργὸν ἔχων τὸν υἱὸν ἐπίθηται τῇ βασιλείᾳ. Κρύπτοντα δὲ τὴν ὑποψίαν ταύτην, καὶ τὰ πρὸς τὴν στρατείαν χρήσιμα χορηγήσειν ἐπαγγειλάμενον, παρακαλεῖν ἆθλον τελέσαι στειλάμενον τὸν πλοῦν εἰς Κόλχους ἐπὶ τὸ διαβεβοημένον τοῦ κριοῦ δέρος χρυσόμαλλον. (4) Τὸν δὲ Πόντον κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους περιοικούμενον ὑπὸ ἐθνῶν βαρβάρων καὶ παντελῶς ἀγρίων ἄξενον προσαγορεύεσθαι, ξενοκτονούντων τῶν ἐγχωρίων τοὺς καταπλέοντας. (5) Ἰάσονα δὲ δόξης ὀρεγόμενον καὶ τὸν ἆθλον δυσέφικτον μέν, οὐ κατὰ πᾶν δ' ἀδύνατον κρίνοντα, καὶ διὰ τοῦτο μᾶλλον αὐτὸν

obeundos instituit. Id imitatis etiam Thebanis, primi inter omnes Athenienses sacrificia, ut deo, fecerunt Herculi, et suo pietatis in Herculem exemplo primum Græcos universos, deinde ceteros orbis populos, ut pro deo Herculem venerarentur, induxere. (2) Adjiciendum etiam hoc, quod post evectionem ad deos, Juno, Jovis suasu, filium sibi Herculem adoptavit, et omne deinceps tempus materna ipsum benevolentia complexa est. Illam adoptionem hoc modo factam perhibent: Junonem lectum ingressam, Herculem corpori suo admotum, ut verum imitaretur partum, subter vestes ad terram demisisse; quem in hoc usque tempus adoptionis ritum Barbari observarent. (3) Post adoptionem vero Junonem Herculi in matrimonium dedisse Heben; cujus Homerus quoque in Necromantia meminit his verbis:

Simulacrum ipse deos inter convivia læta frequentat
cœlicolas, pulchræ gaudens complexibus Hebes.

(4) Atqui Herculem ferunt, quum in duodecim deorum collegium a Jove allegaretur, honorem illum non accepisse; cooptatio enim locum habere non potuit nisi antea unus e prioribus duodecim diis ejiceretur; honorem ergo cum dehonestatione alterius dei accipere plane absurdum fore putabat. Etsi vero longius de Hercule narratio excurrit, interim tamen nihil eorum, quæ de ipso memorantur, a nobis prætermissum est.

XL. Nunc de Argonautis (horum enim expeditioni Hercules interfuit) ut disseramus, tempestivum fuerit. Iason, dicunt, Æsonis filius, et Peliæ, Thessalorum regis, ex fratre nepos fuit. Is quum viribus corporis et præclara mentis indole æquales superaret, dignum memoria aliquid designare cupiebat. (2) Perseum enim suam ante ætatem et quosdam alios factis in longinquas regiones expeditionibus et mirandis certaminibus sempiternam consecutos gloriam videns, consilia et facta illorum imitari constituit. Communicato igitur cum rege consilio, facile assensum impetravit; non quod tantopere gloriam adolescentis illustratam cuperet, sed quod inter tot expeditionis discrimina occubiturum speraret. (3) Quum enim virilis ei sexus natura prolem negasset, ne frater aliquando, adjuvante nato, regnum invaderet, submetuebat. Suspicionem tamen interim occultans et necessarios ad expeditionem sumtus offerens, ad hoc illum certamen excitavit, ut classe instructa in Colchidem profectus aureum arietis vellus, toto celebratum orbe, inde auferret. (4) Pontus ea tempestate a barbaris et ferocissimis gentibus, quæ advenarum cædibus infames erant, accolebatur, *axenos*, id est inhospitalis, idcirco nominatus. (5) Iason itaque gloriæ cupidus, quamvis difficultate certaminis nonnihil moveretur, quum tamen non prorsus inexsu-

ἐπιφανέστερον ἔσεσθαι διαλαμβάνοντα, παρασκευάσασθαι τὰ πρὸς τὴν ἐπιβολήν.

XLI. Καὶ πρῶτον μὲν περὶ τὸ Πήλιον ναυπηγήσασθαι τὸ σκάφος, πολὺ τῷ μεγέθει καὶ τῇ λοιπῇ κατασκευῇ τὴν τότε συνήθειαν ὑπερβάλλον, διὰ τὸ σχεδίαις πλεῖν τοὺς τότε ἀνθρώπους καὶ μικροῖς παντελῶς ἀκατίοις. Διὸ καὶ τῶν ἰδόντων αὐτὸ τότε καταπληττομένων, καὶ τῆς φήμης διαδοθείσης κατὰ τὴν Ἑλλάδα περί τε τοῦ ἄθλου καὶ τῆς κατὰ τὴν ναυπηγίαν ἐπιβολῆς, οὐκ ὀλίγους τῶν ἐν ὑπεροχαῖς νεανίσκων ἐπιθυμῆσαι μετασχεῖν τῆς στρατείας. (2) Ἰάσονα δὲ καθελκύσαντα τὸ σκάφος καὶ κοσμήσαντα πᾶσι τοῖς ἀνήκουσι πρὸς ἔκπληξιν λαμπρῶς, ἐκλέξαι τῶν ὀρεγομένων τῆς αὐτῆς προαιρέσεως τοὺς ἐπιφανεστάτους ἀριστεῖς, ὥστε σὺν αὐτῷ τοὺς ἅπαντας εἶναι πεντήκοντα καὶ τέτταρας. Τούτων δ' ὑπάρχειν ἐνδοξοτάτους Κάστορα καὶ Πολυδεύκην, ἔτι δ' Ἡρακλέα καὶ Τελαμῶνα, πρὸς δὲ τούτοις Ὀρφέα καὶ τὴν Σχοινέως Ἀταλάντην, ἔτι δὲ τοὺς Θεσπίου παῖδας καὶ αὐτὸν τὸν στελλόμενον τὸν πλοῦν ἐπὶ τὴν Κολχίδα. (3) Τὴν δὲ ναῦν Ἀργὼ προσαγορευθῆναι κατὰ μέν τινας τῶν μυθογράφων ἀπὸ τοῦ τὸ σκάφος ἀρχιτεκτονήσαντος Ἄργου καὶ συμπλεύσαντος ἕνεκα τοῦ θεραπεύειν ἀεὶ τὰ πονοῦντα μέρη τῆς νεώς, ὡς δ' ἔνιοι λέγουσιν, ἀπὸ τῆς περὶ τὸ τάχος ὑπερβολῆς, ὡς ἂν τῶν ἀρχαίων ἀργὸν τὸ ταχὺ προσαγορευόντων. Τοὺς δ' οὖν ἀριστεῖς συνελθόντας ἑλέσθαι σφῶν αὐτῶν στρατηγὸν Ἡρακλέα, προκρίναντας κατ' ἀνδρείαν.

XLII. Ἔπειτα ἐκ τῆς Ἰωλκοῦ τὸν ἔκπλουν ποιησαμένους, καὶ παραλλάξαντας τόν τε Ἄθω καὶ Σαμοθρᾴκην, χειμῶνι περιπεσεῖν, καὶ προσενεχθῆναι τῆς Τρῳάδος πρὸς Σίγειον. Ἐνταῦθα δ' αὐτῶν τὴν ἀπόβασιν ποιησαμένων, εὑρεθῆναί φασι παρθένον δεδεμένην παρὰ τὸν αἰγιαλὸν διὰ τοιαύτας αἰτίας. (2) Λέγεται τὸν Ποσειδῶνα διὰ τὴν μυθολογουμένην τῶν Τρωικῶν τειχῶν κατασκευὴν μηνίσαντα Λαομέδοντι τῷ βασιλεῖ κῆτος ἀνεῖναι ἐκ τοῦ πελάγους πρὸς τὴν χώραν· ὑπὸ δὲ τούτου τοὺς παρὰ τὸν αἰγιαλὸν διατρίβοντας καὶ τοὺς γεωργοῦντας τὴν παραθαλάττιον παραδόξως συναρπάζεσθαι· πρὸς δὲ τούτοις λοιμὸν ἐμπεσεῖν εἰς τὰ πλήθη καὶ καρπῶν παντελῆ φθοράν, ὥστε πάντας ἐκπλήττεσθαι τὸ μέγεθος τῆς περιστάσεως. (3) Διὸ καὶ συντρεχόντων τῶν ὄχλων εἰς ἐκκλησίαν, καὶ ζητούντων ἀπαλλαγὴν τῶν ἀτυχημάτων, λέγεται τὸν βασιλέα πέμψαι πρὸς τὸν Ἀπόλλω τοὺς ἐπερωτήσοντας περὶ τῶν συμβεβηκότων. Ἐκπεσόντος οὖν χρησμοῦ μῆνιν ὑπάρχειν Ποσειδῶνος, καὶ τότε ταύτην λήξειν ὅταν οἱ Τρῶες τὸ λαχὸν τῶν τέκνων ἑκουσίως παραδῶσι βορὰν τῷ κήτει, φασὶν, ἁπάντων εἰς τὸν κλῆρον ἐμβαινόντων, ἐπανελθεῖν εἰς Ἡσιόνην τὴν τοῦ βασιλέως θυγατέρα. (4) Διόπερ τὸν Λαομέδοντα συναναγκασθέντα παραδοῦναι τὴν παρθένον καὶ δεσμοῖς καταλαβόμενον ἀπολιπεῖν παρὰ τὸν αἰγιαλόν. (5) Ἐνταῦθα τὸν Ἡρακλέα μετὰ τῶν Ἀργοναυτῶν τὴν ἀπόβασιν ποιησάμενον, καὶ μαθόντα παρὰ τῆς κόρης τὴν περιπέτειαν, ἀναῤῥῆξαι μὲν τοὺς

perabile id duceret, sed tanto se clariorem inde fore speraret, necessaria ad institutum comparabat.

XLI. Ac primum sub Pelio monte navem, mole ceteroque apparatu longe majorem quam consuetudo tunc ferret, ædificavit, quia ratibus illa tempestate, et acatiis, hoc est parvis actuariis, navigabant. Quum opus ergo illud videntibus admirationem injiceret, et fama de certamine navisque structura per Græciam dideretur; non paucos ex summa nobilitate juvenes ad communionem hujus militiæ sese adjungendi cupido incessit. (2) Tum navi Iason deducta cunctisque ad usum necessariis mirifice adornata, ex omni illorum numero, quibus una proficisci animus erat, spectatissimum quemque delegit, ita ut socii toto numero essent quattuor et quinquaginta. Inter quos clarissimi erant Castor et Pollux, Hercules et Telamon, Orpheus et Atalanta Schœneo nata: Thespii quoque filii, et ipse tandem auctor et dux navigationis in Colchos. (3) Navem Argo nuncupavit, ut fabularum scriptores nonnulli tradunt, ab Argo illius architecto, qui, ut labefactatas forte ejus partes reficeret, navigationis socium se adjunxit; ut alii vero dicunt, a celeritate insigni, quod *argon* antiquis sit velox. Proceres tandem congressi Herculem ob eximiam ejus virtutem imperatorem crearunt.

XLII. Posteaquam vero ex Iolco solvissent, Athon et Samothracen prætervecti, oborta tempestate, ad Sigeum Troadis promontorium deferuntur; ubi in terram egressi, virginem in litore alligatam inveniunt, ob hanc, uti ferunt, causam. (2) Neptunus ob decantatam fabulis muri Trojani constructionem Laomedonti, Trojanorum regi, iratus immanem e pelago cetum in regionem concitavit, qui in litore versantes et maritimos agricolas ad præsens exitium abriperet. Peste etiam plebem et agros omnium calamitate frugum infestabat. (3) Omnes ergo magnitudine malorum perculsi, ad concionem facto concursu, de remedio infelicitatis consultabant. Tum rex, missis qui Apollinem super hac re consulerent, responsum accepit, ira Neptuni ea fieri, tunc modum finemque habitura, quum de liberis suis quem sors notasset Trojani ceto objicerent vorandum. Universis sortis judicio subjectis, regiæ filiæ nomen Hesiones exivit. (4) Laomedon igitur, necessitate coactus, virginem tradidit, eamque vinculis constrictam in litore reliquit. (5) Et tunc forte fortuna Hercules, exscensu cum Argonautis facto, de hoc casu a puella edoctus, vincula disrupit, ur-

περὶ τὸ σῶμα δεσμούς, ἀναβάντα δ' εἰς τὴν πόλιν ἐπαγγείλασθαι τῷ βασιλεῖ διαφθερεῖν τὸ κῆτος. (6) Τοῦ δὲ Λαομέδοντος ἀποδεξαμένου τὸν λόγον καὶ δωρεὰν δώσειν ἐπαγγειλαμένου τὰς ἀνικήτους ἵππους, φασὶ τὸ μὲν κῆτος ὑφ' Ἡρακλέους ἀναιρεθῆναι, τῇ δ' Ἡσιόνῃ δοθῆναι τὴν ἐξουσίαν εἴτε βούλοιτο μετὰ τοῦ σώσαντος ἀπελθεῖν, εἴτε μετὰ τῶν γονέων καταμένειν ἐν τῇ πατρίδι. Τὴν μὲν οὖν κόρην ἑλέσθαι τὸν μετὰ τοῦ ξένου βίον, οὐ μόνον τῆς συγγενείας τὴν εὐεργεσίαν προκρίνασαν, ἀλλὰ καὶ φοβουμένην μὴ πάλιν φανέντος κήτους πρὸς τὴν ὁμοίαν ὑπὸ τῶν πολιτῶν ἐκτεθῇ τιμωρίαν. (7) Τὸν δ' οὖν Ἡρακλέα δώροις καὶ τοῖς προςήκουσι ξενίοις λαμπρῶς τιμηθέντα τὴν Ἡσιόνην καὶ τὰς ἵππους παραθέσθαι τῷ Λαομέδοντι, συνταξάμενον μετὰ τὴν ἐκ Κόλχων ἐπάνοδον ἀπολήψεσθαι [ταῦτα], αὐτὸν δ' ἀναχθῆναι μετὰ τῶν Ἀργοναυτῶν κατὰ σπουδὴν ἐπὶ τὸν προκείμενον ἆθλον.

XLIII. Ἐπιγενομένου δὲ μεγάλου χειμῶνος, καὶ τῶν ἀριστέων ἀπογινωσκόντων τὴν σωτηρίαν, φασὶν Ὀρφέα, τῆς τελετῆς μόνον τῶν συμπλεόντων μετεσχηκότα, ποιήσασθαι τοῖς Σαμόθραξι τὰς ὑπὲρ τῆς σωτηρίας εὐχάς. (2) Εὐθὺς δὲ τοῦ πνεύματος ἐνδόντος, καὶ δυοῖν ἀστέρων ἐπὶ τὰς τῶν Διοσκόρων κεφαλὰς ἐπιπεσόντων, ἅπαντας μὲν ἐκπλαγῆναι τὸ παράδοξον, ὑπολαβεῖν δὲ θεῶν προνοίᾳ τῶν κινδύνων ἑαυτοὺς ἀπηλλάχθαι. Διὸ καὶ τοῖς ἐπιγινομένοις παραδοσίμου γεγενημένης τῆς περιπετείας, ἀεὶ τοὺς χειμαζομένους τῶν πλεόντων εὐχὰς μὲν τίθεσθαι τοῖς Σαμόθραξι, τὰς δὲ τῶν ἀστέρων παρουσίας ἀναπέμπειν εἰς τὴν τῶν Διοσκόρων ἐπιφάνειαν. (3) Οὐ μὴν ἀλλὰ τότε λήξαντος τοῦ χειμῶνος, ἀποβῆναι μὲν τοὺς ἀριστεῖς τῆς Θρᾴκης εἰς τὴν ὑπὸ Φινέως βασιλευομένην χώραν, περιπεσεῖν δὲ δυσὶ νεανίσκοις ἐπὶ τιμωρίᾳ διωρυγμένοις καὶ μάστιξι πληγὰς συνεχεῖς λαμβάνουσι· τούτους δ' ὑπάρχειν Φινέως υἱοὺς καὶ Κλεοπάτρας, ἥν φασιν ἐξ Ὠρειθυίας τῆς Ἐρεχθέως γεννηθῆναι καὶ Βορέου, διὰ δὲ μητρυιᾶς τόλμαν καὶ διαβολὰς ψευδεῖς τυγχάνοντας ὑπὸ τοῦ πατρὸς ἀδίκως τῆς προειρημένης τιμωρίας. (4) Τὸν γὰρ Φινέα γεγαμηκότα Ἰδαίαν τὴν Δαρδάνου τοῦ Σκυθῶν βασιλέως θυγατέρα, καὶ διὰ τὸν πρὸς αὐτὴν ἔρωτα πάντα χαριζόμενον, πιστεῦσαι διότι τῇ μητρυιᾷ βίαν ἐφ' ὕβρει προςήγαγον οἱ πρόγονοι, βουλόμενοι τῇ μητρὶ χαρίζεσθαι. (5) Τῶν δὲ περὶ τὸν Ἡρακλέα παραδόξως ἐπιφανέντων, φασὶ τοὺς μὲν ἐν ταῖς ἀνάγκαις ὄντας ἐπικαλέσασθαι καθάπερ θεοὺς τοὺς ἀριστεῖς, καὶ τὰς αἰτίας δηλώσαντας τῆς τοῦ πατρὸς παρανομίας δεῖσθαι τῶν ἀτυχημάτων αὐτοὺς ἐξελέσθαι.

XLIV. Τὸν δὲ Φινέα πικρῶς ἀπαντήσαντα τοῖς ξένοις παραγγεῖλαι μηδὲν τῶν καθ' ἑαυτὸν πολυπραγμονεῖν· μηδένα γὰρ πατέρα λαβεῖν παρ' υἱῶν ἑκουσίως τιμωρίαν, εἰ μὴ τῷ μεγέθει τῶν ἀδικημάτων ὑπερβοῖντο τὴν φυσικὴν τῶν γονέων εἰς τέκνα φιλοστοργίαν. (2) Ἐνταῦθα συμπλέοντας τοῖς περὶ τὸν Ἡρακλέα τοὺς ἐπικαλουμένους μὲν Βορεάδας, ἀδελφοὺς δὲ ὄντας

bemque ingressus, belluam se confecturum pollicitus est. (6) Exoptata Laomedonti venit hæc oratio; qui quum invictos præmii loco equos promisisset, belluam Hercules trucidavit. Tum libera virgini potestate facta, ut vel cum liberatore suo abiret, vel domi apud parentes remaneret, cum hospite vitam agere maluit, non tantum generis necessitudini beneficii gratiam præferens, sed etiam, ne iterum ingruente monstro ad simile a civibus supplicium exponeretur, reformidans. (7) Hercules igitur honorificis, ut tantum hospitem decebat, muneribus affectus, et Hesionen et equos, ut depositum, Laomedonti commendavit, post reditum e Colchide restitutionem horum pactus. Tunc vero ad susceptum cum Argonautis certamen perrexit.

XLIII. Inde quum gravi tempestate vexati de salute proceres desperarent, Orpheus, initiorum solus inter navigationis ejus socios particeps, diis in Samothracia pro salute votum fecit. (2) Tum ventis confestim pacatis, duæ stellæ Dioscurorum capitibus non sine videntium stupore illapsæ fidem periculi deorum providentia jam depulsi fecerunt. Hinc per traditionem mos apud posteros invaluit, ut, quos procellæ maris agitant, deos Samothraces in vota vocent, et, si quando stellæ apparent, Castoris et Pollucis has præsentiæ adscribant. (3) At postquam remisit tempestas, in Thraciæ regionem quandam, Phinei imperio subjectam, expositi, in duos adolescentes defossos crebrisque verberibus laceratos inciderunt. Erant hi Phineo e Cleopatra, quam Orithyia Erechthei filia Boreæ peperisse dicitur, prognati; sed audacia novercæ falsisque criminationibus effectum erat, ut hi injuste a patre multarentur. (4) Phineus enim, Idæa Dardani Scytharum regis filia superducta, ex amoris impotentia per omnia libidini mulieris obsecundabat. Ideo tum quoque calumniis privignos accusanti, quasi gratiam apud matrem inituri contumeliose novercæ vim intentassent, fidem habuerat. (5) Hercule itaque cum suis illuc repente appulso, adolescentes in discrimine constituti non aliter quam deos optimates invocarunt, et causa, quare parens ita in eos sæviret, indicata, ut ex iniqua hac sorte eximerentur, obsecrarunt.

XLIV. Phineus autem non sine acerbitate hospitibus occurrens, ne rerum alienarum satagerent, interdixit. Nullum enim patrem esse, qui severioris pœnæ exemplum in filios statuat, nisi delictorum magnitudine naturalem erga liberos amorem superarint. (2) Erant autem in commilitio Herculis etiam Boreadæ (quos vocant), Cleopatræ germani.

Κλεοπάτρας, λέγεται διὰ τὴν συγγένειαν πρώτους ὁρμῆσαι πρὸς τὴν βοήθειαν, καὶ τοὺς μὲν περικειμένους τοῖς νεανίσκοις δεσμοὺς περιῤῥῆξαι, τοὺς δὲ ἐναντιουμένους τῶν βαρβάρων ἀποκτεῖναι. (3) Ὁρμήσαντος δὲ τοῦ Φινέως πρὸς μάχην, καὶ τοῦ πλήθους τῶν Θρᾳκῶν συνδραμόντος, φασὶ τὸν Ἡρακλέα πάντων ἄριστα διαγωνισάμενον αὐτόν τε τὸν Φινέα καὶ τῶν ἄλλων οὐκ ὀλίγους ἀνελεῖν, τὸ δὲ τελευταῖον κρατήσαντα τῶν βασιλείων, τὴν μὲν Κλεοπάτραν ἐκ τῆς φυλακῆς προαγαγεῖν, τοῖς δὲ Φινείδαις ἀποκαταστῆσαι τὴν πατρῴαν ἀρχήν· βουλομένων δ' αὐτῶν τὴν μητρυιὰν μετ' αἰκίας ἀποκτεῖναι, πεῖσαι τῆς μὲν τιμωρίας ταύτης ἀποστῆναι, πρὸς δὲ τὸν πατέρα πέμψαντας εἰς τὴν Σκυθίαν, ἐκεῖνον παρακαλέσαι τῶν εἰς αὐτοὺς ἀνομημάτων λαβεῖν κόλασιν. (4) Οὗ γενηθέντος, τὸν μὲν Σκύθην τῆς θυγατρὸς καταγνῶναι θάνατον, τοὺς δ' ἐκ τῆς Κλεοπάτρας υἱοὺς ἀπενέγκασθαι παρὰ τοῖς Θρᾳξὶ δόξαν ἐπιεικείας. Οὐκ ἀγνοῶ δὲ διότι τινὲς τῶν μυθογράφων τυφλωθῆναί φασι τοὺς Φινείδας ὑπὸ τοῦ πατρός, καὶ τὸν Φινέα τῆς ὁμοίας τυχεῖν συμφορᾶς ὑπὸ Βορέου. (5) Ὁμοίως δὲ καὶ τὸν Ἡρακλέα τινὲς παραδεδώκασι πρὸς ὑδρείαν ἐξελθόντα κατὰ τὴν Ἀσίαν ὑπὸ τῶν Ἀργοναυτῶν ἐπὶ τῆς χώρας ἀπολειφθῆναι. Καθόλου γὰρ τοὺς παλαιοὺς μύθους οὐχ ἁπλῆν οὐδὲ συμπεφωνημένην ἱστορίαν ἔχειν συμβέβηκε. (6) Διόπερ οὐ χρὴ θαυμάζειν, ἐάν τινα τῶν ἀρχαιολογουμένων μὴ συμφώνως ἅπασι τοῖς ποιηταῖς καὶ συγγραφεῦσι συγκρίνωμεν. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τοὺς Φινείδας λέγεται τὴν βασιλείαν παραδόντας τῇ μητρὶ Κλεοπάτρᾳ συστρατεῦσαι τοῖς ἀριστεῦσιν. (7) Ἀναχθέντας δ' αὐτοὺς ἐκ τῆς Θρᾴκης καὶ κομισθέντας εἰς τὸν Πόντον προσχεῖν τῇ Ταυρικῇ, τὴν ἀγριότητα τῶν ἐγχωρίων ἀγνοοῦντας. Νόμιμον γὰρ εἶναι τοῖς τὴν χώραν ταύτην οἰκοῦσι βαρβάροις θύειν Ἀρτέμιδι ταυροπόλῳ τοὺς καταπλέοντας ξένους· παρ' οἷς φασι τὴν Ἰφιγένειαν ἐν τοῖς ὕστερον χρόνοις ἱέρειαν τῆς εἰρημένης θεοῦ κατασταθεῖσαν θύειν τοὺς ἁλισκομένους.

Hi primi, sumtis armis, opem adolescentibus propter cognationem afferunt; et confractis ipsorum vinculis, quidquid Barbarorum resistebat, morti tradunt. (3) Quum vero, concursu Thracum facto, etiam Phineus in aciem procederet, Hercules fortissime dimicando et regem et aliorum non paucos interemit. Regia insuper potitus, Cleopatram e carcere exsolvit, et paternum natis Phinei regnum vindicavit. His, quum ignominiosum de noverca supplicium sumere decrevissent, auctor erat ut ab hoc sibi temperarent; sed missis potius in Scythiam nuntiis ad patrem, liberum vindictæ judicium ipsi permitterent. (4) Quo facto, Scytha filiæ capitis pœnam irrogat; Cleopatræ autem nati laudem modestiæ et æquitatis apud Thraces consequuntur. Nec ignoro fabularum commentatores nonnullos Phinidas a patre excæcatos, senemque eodem calamitatis genere affectum a Borea tradere. (5) Itemque Herculem aquandi causa digressum ab Argonautis in Asia relictum fuisse nonnulli perhibent. In priscis enim fabulis nulla omnino simplex et per omnia sibi consentiens est historia. (6) Haud ergo mirandum est, si in antiquitatibus illis recensendis cum poetis et scriptoribus aliis non ubique nobis conveniat. Phinidas tamen ferunt, regno matri concesso, cum heroibus militatum abiisse. (7) Qui ex Thracia in Pontum subvecti, Tauricæ Chersoneso navem applicuerunt, de feritate incolarum nihil habentes compertum. Mos ibi Barbaris erat advectos eo loci hospites Dianæ Tauricæ immolare. Apud quos Iphigenia postmodum, deæ sacerdos, quoscunque cepissent, ad aram mactasse fertur.

XLV. Ἐπιζητούσης δὲ τῆς ἱστορίας τὰς τῆς ξενοκτονίας αἰτίας, ἀναγκαῖον βραχέα διελθεῖν, ἄλλως τε καὶ τῆς παρεκβάσεως οἰκείας ἐσομένης ταῖς τῶν Ἀργοναυτῶν πράξεσι. Φασὶ γὰρ Ἡλίου δύο γενέσθαι παῖδας, Αἰήτην τε καὶ Πέρσην· τούτων δὲ τὸν μὲν Αἰήτην βασιλεῦσαι τῆς Κολχίδος, τὸν δ' ἕτερον τῆς Ταυρικῆς, ἀμφοτέρους δὲ διενεγκεῖν ὠμότητι. (2) Καὶ Πέρσου μὲν Ἑκάτην γενέσθαι θυγατέρα, τόλμῃ καὶ παρανομίᾳ προέχουσαν τοῦ πατρός· φιλοκύνηγον δ' οὖσαν ἐν ταῖς ἀποτυχίαις ἀνθρώπους ἀντὶ τῶν θηρίων κατατοξεύειν. Φιλότεχνον δ' εἰς φαρμάκων θανασίμων συνθέσεις γενομένην τὸ καλούμενον ἀκόνιτον ἐξευρεῖν, καὶ τῆς ἑκάστου δυνάμεως πεῖραν λαμβάνειν μίσγουσαν ταῖς διδομέναις τοῖς ξένοις τροφαῖς. Ἐμπειρίαν δὲ μεγάλην ἐν τούτοις ἔχουσαν πρῶτον μὲν τὸν πατέρα φαρμάκῳ διαφθεῖραι, καὶ διαδέξασθαι τὴν βασιλείαν, ἔπειτ' Ἀρτέμιδος ἱερὸν ἱδρυσαμένην, καὶ τοὺς καταπλέοντας ξένους

XLV. Hic, quum historiæ id ratio postulet, causas tam nefariæ advenarum cædis paucis explicare nos oportet; præsertim quum rebus Argonautarum gestis digressio hæc competere videatur. Solem duos procreasse filios memorant, Æeten videlicet et Persen, quorum ille Colchidis, hic Tauricæ regnum tenuit. Insignis in utroque crudelitas. (2) Ex Persa Hecate genita est, audacia et immanitate patrem anteveniens. Venationi enim dedita, si nihil prædæ caperet, pro bestiis homines jaculis configebat. In mortiferis quoque pharmacis sollerter componendis exercitata, aconitum, quod vocant, invenit. Ac de cujusque natura et efficacitate experimentum cepit cibis hospitum illud permiscens. Hinc magnam consecuta peritiam, primo patrem veneno exstinxit, sibique regnum usurpavit; deinde fanum Dianæ exstruxit, ad quod hospites navibus appulsos pro

θύεσθαι τῇ θεῷ καταδείξασαν, ἐπ' ὠμότητι διονομασθῆναι. (3) Μετὰ δὲ ταῦτα συνοικήσασαν Αἰήτῃ γεννῆσαι δύο θυγατέρας, Κίρκην τε καὶ Μήδειαν, ἔτι δ' υἱὸν Αἰγιαλέα. Καὶ τὴν μὲν Κίρκην εἰς φαρμάκων παντοδαπῶν ἐπίνοιαν ἐκτραπεῖσαν ἐξευρεῖν ῥιζῶν παντοίας φύσεις καὶ δυνάμεις ἀπιστουμένας. Οὐκ ὀλίγα μὲν γὰρ ὑπὸ τῆς μητρὸς Ἑκάτης διδαχθῆναι, πολὺ δὲ πλείω διὰ τῆς ἰδίας ἐπιμελείας ἐξευροῦσαν, μηδεμίαν ὑπερβολὴν ἀπολιπεῖν ἑτέρᾳ πρὸς ἐπίνοιαν φαρμακείας. (4) Δοθῆναι δ' αὐτὴν εἰς γάμον τῷ βασιλεῖ τῶν Σαρματῶν, οὓς ἔνιοι Σκύθας προσαγορεύουσι. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον τὸν ἄνδρα φαρμάκοις ἀνελεῖν, μετὰ δὲ ταῦτα τὴν βασιλείαν διαδεξαμένην πολλὰ κατὰ τῶν ἀρχομένων ὠμὰ πρᾶξαι καὶ βίαια. (5) Διόπερ ἐκπεσοῦσαν τῆς βασιλείας, κατὰ μέν τινας τῶν μυθογράφων φυγεῖν ἐπὶ τὸν Ὠκεανόν, καὶ νῆσον ἔρημον καταλαβομένην ἐνταῦθα μετὰ τῶν συμφυγουσῶν γυναικῶν καθιδρυθῆναι, κατὰ δέ τινας τῶν ἱστορικῶν ἐκλιποῦσαν τὸν Πόντον κατοικῆσαι τῆς Ἰταλίας ἀκρωτήριον τὸ μέχρι τοῦ νῦν ἀπ' ἐκείνης Κίρκαιον ὀνομαζόμενον.

XLVI. Τὴν δὲ Μήδειαν ἱστοροῦσι μαθεῖν παρά τε τῆς μητρὸς καὶ τῆς ἀδελφῆς ἁπάσας τὰς τῶν φαρμάκων δυνάμεις, προαιρέσει δ' ἐναντιωτάτῃ χρῆσθαι· διατελεῖν γὰρ τοὺς καταπλέοντας τῶν ξένων ἐξαιρουμένην ἐκ τῶν κινδύνων. Καὶ ποτὲ μὲν παρὰ τοῦ πατρὸς αἰτεῖσθαι δεήσει καὶ χάριτι τὴν τῶν μελλόντων ἀπόλλυσθαι σωτηρίαν, ποτὲ δ' αὐτὴν ἐκ τῆς φυλακῆς ἀφιεῖσαν προνοεῖσθαι τῆς τῶν ἀτυχούντων ἀσφαλείας· τὸν μὲν γὰρ Αἰήτην τὰ μὲν διὰ τὴν ἰδίαν ὠμότητα, τὰ δ' ὑπὸ τῆς γυναικὸς Ἑκάτης πεισθέντα, προσδέξασθαι τὸ τῆς ξενοκτονίας νόμιμον. (2) Ἀντιπραττούσης δὲ τῆς Μηδείας ἀεὶ μᾶλλον τῇ προαιρέσει τῶν γονέων, φασὶ τὸν Αἰήτην ὑποπτεύσαντα τὴν ἐκ τῆς θυγατρὸς ἐπιβουλὴν εἰς ἐλευθέραν αὐτὴν ἀποθέσθαι φυλακήν· τὴν δὲ Μήδειαν διαδρᾶσαν καταφυγεῖν εἴς τι τέμενος Ἡλίου κείμενον παρὰ θάλατταν. (3) Καθ' ὃν δὴ χρόνον τοὺς Ἀργοναύτας ἀπὸ τῆς Ταυρικῆς κομισθέντας νυκτὸς καταπλεῦσαι τῆς Κολχίδος εἰς τὸ προειρημένον τέμενος. Ἔνθα δὴ περιτυχόντας τῇ Μηδείᾳ πλανωμένῃ περὶ τὸν αἰγιαλόν, καὶ μαθόντας παρ' αὐτῆς τὸ τῆς ξενοκτονίας νόμιμον, ἀποδέξασθαι μὲν τὴν ἡμερότητα τῆς παρθένου, δηλώσαντας δὲ αὐτῇ τὴν ἑαυτῶν ἐπιβολὴν πάλιν παρ' ἐκείνης μαθεῖν τὸν ὑπάρχοντα αὐτῇ κίνδυνον ἀπὸ τοῦ πατρὸς διὰ τὴν πρὸς τοὺς ξένους εὐσέβειαν. (4) Κοινοῦ δὲ τοῦ συμφέροντος φανέντος, τὴν μὲν Μήδειαν ἐπαγγείλασθαι συνεργήσειν αὐτοῖς μέχρι ἂν συντελέσωσι τὸν προκείμενον ἆθλον, τὸν δὲ Ἰάσονα διὰ τῶν ὅρκων δοῦναι πίστεις ὅτι γήμας αὐτὴν ἕξει σύμβιον ἅπαντα τὸν τοῦ ζῆν χρόνον. (5) Μετὰ δὲ ταῦτα τοὺς Ἀργοναύτας ἀπολιπόντας φυλακὰς τῆς νεώς, νυκτὸς ὁρμῆσαι μετὰ τῆς Μηδείας ἐπὶ τὸ χρυσόμαλλον δέρος· περὶ οὗ τὰ κατὰ μέρος οἰκεῖον ἂν εἴη διελθεῖν, ἵνα μηδὲν τῶν ἀνηκόντων εἰς τὴν ὑποκειμένην ἱστορίαν ἀγνοῆται.

victimis deæ sacrificari instituit; crudelitatis nomine ubique celebris. (3) Æetæ postea nupta, duas ei natas Circen et Medeam, filiumque Ægialeum peperit. Circe ad medicamentorum omnis generis sollertiam conversa mirabiles variarum radicum naturas et vires incredibiles invenit. Non pauca quidem ex matris disciplina hauserat, sed multo plura suo ingenio studioque eruit; ita ut nihil cuiquam ad excellentiam artis medicamentariæ faceret reliquum. (4) Hæc Sarmatarum, quos Scythas nonnulli vocant, regi in matrimonium locata fuit. Sed et maritum veneno sustulit, et occupato regno multa crudelitatis et violentiæ in subditos exempla edidit. (5) Ideo regno, secundum scriptores nonnullos, ejecta fugam ad Oceanum intendit, et desertam occupans insulam, cum mulieribus fugæ sociis ibi consedit. Ut alii vero historici produnt, relicto Ponto, in promontorio quodam Italiæ, quod nunc quoque ætatis Circæum ex illa appellatur, habitandi locum accepit.

XLVI. Medeam porro tradunt de universa quidem pharmacorum facultate a matre atque sorore edoctam esse; sed plane contrariam usus rationem instituisse. Nam perpetuo in hoc operam dedit, ut appulsos illuc hospites e vitæ periculo eximeret; et quandoque precibus ac gratia damnatorum salutem a parente impetrare, quandoque sua prudentia dimissis e carcere captivis incolumitatem præstare. Nam Æetes, tum ab ingenii ferocia impulsus, tum Hecatæ uxoris persuasu inductus, mactandi hospites morem ritumque approbatum habebat. (2) At quum Medea in dies magis magisque parentum voluntati ac studiis adversaretur, de insidiis suspectam liberæ filiam custodiæ Æetes tradidit: ex qua tamen fuga in quoddam Solis templum, ad litus maris situm, elapsa est. (3) Sub idem tempus Tauricam prætervecti Argonautæ noctu Colchidem, quo loci fanum illud erat, attingunt. Ibi Medeæ circa litus erranti obviam facti, de nefario hospitum jugulandorum ritu cognoscunt: amplexique virginis humanitatem, de suis eam consiliis et cœptis erudiunt; et quanta ipsi pericula ob pietatem erga hospites a patre jam immineant, contra certiores fiunt. (4) Quum igitur, quid ex æquo utrisque commodum esset, appareret: Medea se fidelem ad præsens certamen operam, usque dum absolverent, collaturam esse promisit; Iason, fide per jusjurandum data, Medeam per omne vitæ tempus thalami consortem sibi futuram spopondit. (5) Tum Argonautæ, relicto navium præsidio, noctu cum Medea ad auferendum vellus aureum proficiscuntur. De quo explicatius hic scribendi locus est, ne quid ad præsentis historiæ cognitionem pertinens a nobis omittatur.

XLVII. Φρίξον τὸν Ἀθάμαντος μυθολογοῦσι διὰ τὰς ἀπὸ τῆς μητρυιᾶς ἐπιβουλὰς ἀναλαβόντα τὴν ἀδελφὴν Ἕλλην φυγεῖν ἐκ τῆς Ἑλλάδος. Περαιουμένων δ' αὐτῶν κατά τινα θεῶν πρόνοιαν ἐκ τῆς Εὐρώπης εἰς τὴν Ἀσίαν ἐπὶ κριοῦ χρυσομάλλου, τὴν μὲν παρθένον ἀποπεσεῖν εἰς τὴν θάλατταν, ἣν ἀπ' ἐκείνης Ἑλλήσποντον ὀνομασθῆναι, τὸν δὲ Φρίξον εἰς τὸν Πόντον πορευθέντα καταχθῆναι μὲν πρὸς τὴν Κολχίδα, κατά δέ τι λόγιον θύσαντα τὸν κριὸν ἀναθεῖναι τὸ δέρος εἰς τὸ τοῦ Ἄρεος ἱερόν. (2) Μετὰ δὲ ταῦτα βασιλεύοντι τῆς Κολχίδος Αἰήτῃ χρησμὸν ἐκπεσεῖν ὅτι τότε καταστρέψει τὸν βίον, ὅταν ξένοι καταπλεύσαντες τὸ χρυσόμαλλον δέρος ἀπενέγκωσι. Διὰ δὴ ταύτας τὰς αἰτίας καὶ διὰ τὴν ἰδίαν ὠμότητα καταδεῖξαι θύειν τοὺς ξένους, ἵνα διαδοθείσης τῆς φήμης εἰς ἅπαντα τόπον περὶ τῆς Κόλχων ἀγριότητος, μηδεὶς τῶν ξένων ἐπιβῆναι τολμήσῃ τῆς χώρας. Περιβαλεῖν δὲ καὶ τῷ τεμένει τεῖχος καὶ φύλακας πολλοὺς ἐπιστῆσαι τῶν ἐκ τῆς Ταυρικῆς· ἀφ' ὧν καὶ τερατώδεις παρὰ τοῖς Ἕλλησι πλασθῆναι μύθους. (3) Διαβεβοῆσθαι γὰρ ὅτι πυρίπνοοι ταῦροι περὶ τὸ τέμενος ὑπῆρχον, δράκων δ' αὐτοῖς ἐτήρει τὸ δέρος, ἀπὸ μὲν τῶν Ταύρων μετενεχθείσης τῆς ὁμωνυμίας ἐπὶ τὴν τῶν βοῶν ἰσχύν, ἀπὸ δὲ τῆς κατὰ τὴν ξενοκτονίαν ὠμότητος πῦρ πνεῖν τοὺς ταύρους μυθολογηθέντος· παραπλησίως δὲ τοῦ τηροῦντος τὸ τέμενος Δράκοντος ὀνομαζομένου, μετενηνοχέναι τοὺς ποιητὰς ἐπὶ τὸ τερατῶδες καὶ καταπληκτικὸν τοῦ ζῴου. (4) Τῆς δ' ὁμοίας μυθολογίας ἔχεσθαι καὶ τὰ περὶ τοῦ Φρίξου λεγόμενα. Διαπλεῦσαι γὰρ αὐτόν φασιν οἱ μὲν ἐπὶ νεὼς προτομὴν ἐπὶ τῆς πρῴρας ἐχούσης κριοῦ, καὶ τὴν Ἕλλην δυσφοροῦσαν ἐπὶ τῇ ναυτίᾳ, καὶ διὰ τοῦτο ἐπὶ τοῦ τοίχου τῆς νεὼς ἐκκύπτουσαν, εἰς τὴν θάλατταν προπεσεῖν. (5) Ἔνιοι δέ φασι τὸν βασιλέα τῶν Σκυθῶν, ὄντα γαμβρὸν Αἰήτου, παρὰ τοῖς Κόλχοις ἐπιδημῆσαι καθ' ὃν καιρὸν ἁλῶναι συνέβη τὸν Φρίξον μετὰ τοῦ παιδαγωγοῦ. Ἐρωτικῶς δὲ σχόντα τοῦ παιδός, λαβεῖν αὐτὸν ἐν δωρεᾷ παρ' Αἰήτου, καὶ καθάπερ υἱὸν γνήσιον ἀγαπήσαντα καταλιπεῖν αὐτῷ τὴν βασιλείαν. Τὸν δὲ παιδαγωγὸν ὀνομαζόμενον Κριὸν τυθῆναι τοῖς θεοῖς, καὶ τοῦ σώματος ἐκδαρέντος προσηλωθῆναι τῷ νεῷ τὸ δέρμα κατά τι νόμιμον. (6) Μετὰ δὲ ταῦτα Αἰήτῃ γενομένου χρησμοῦ, καθ' ὃν ἐσημαίνετο τελευτήσειν αὐτὸν ὅταν ξένοι καταπλεύσαντες τὸ τοῦ Κριοῦ δέρος ἀπενέγκωσι, φασὶ τὸν βασιλέα τειχίσαι τὸ τέμενος καὶ φρουρὰν ἐγκαταστῆσαι, πρὸς δὲ τούτοις χρυσῶσαι τὸ δέρος, ἵνα διὰ τὴν ἐπιφάνειαν ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν ἐπιμελεστάτης ἀξιωθῇ φυλακῆς. Ταῦτα μὲν οὖν ἐξέσται τοὺς ἀναγινώσκοντας κρίνειν πρὸς τὰς ἰδίας ἑκάστου προαιρέσεις.

XLVIII. Τὴν δὲ Μήδειαν ἱστοροῦσι καθηγήσασθαι τοῖς Ἀργοναύταις πρὸς τὸ τοῦ Ἄρεος τέμενος, ἀπέχον ἑβδομήκοντα σταδίους ἀπὸ τῆς πόλεως, ἣν καλεῖσθαι μὲν Σύβαριν, ἔχειν δὲ τὰ βασίλεια τῶν Κόλχων. Προσελθοῦσαν δὲ ταῖς πύλαις κεκλεισμέναις νυκτὸς τῇ Ταυ-

XLVII. Phrixum, Athamantis filium, ad declinandum novercæ insidias, e Græcia cum Helle germana sorore profugisse memorant. Dumque non sine deorum monitu in aurei velleris ariete ex Europa in Asiam transvehuntur, accidit ut puella in Pontum, cui Helles ab eo nomen inditum, forte delaberetur. Phrixus autem salvus in Colchidem deportatus, arietem jussu oraculi sacrificat, et mactati vellus in sacrario Martis dedicatum suspendit. (2) Post hæc oraculo rex docetur, mortem tunc obiturum, quum advenæ navigio illuc profecti auricomum ipsi vellus abstulissent. Hæc ergo causa, præter insitam alias crudelitatem, hominem movit, ut hospitum cædibus litaret, ne, tanta scilicet atrocitatis fama per omnes ubique terras divulgata, peregrinorum quisquam pedem regioni inferre auderet. Muro quoque templum circumsepsit, validumque militis Taurici præsidium inibi collocavit: quæ prodigiosis apud Græcos figmentis materiam præbuerunt. (3) Ut enim ab his pervulgatum est, tauri flammas naribus spirantes ad fanum excubant, et draco vellus custodit. Nam propter ambiguitatem Taurorum nomen ad boum violentiam detortum fuit, et immanis hospitum cædes figmento de tauris ignem efflantibus ortum præbuit. Pari etiam modo præfecti Draconis, cui templi custodia demandata fuerat, nomen ad monstrosæ horribilisque bestiæ naturam poetæ traduxerunt. (4) Nec absimilis fabulæ ratio est de Phrixo. Quidam enim Phrixum navi tradunt vectum, cujus in prora facies arietis expressa fuerit, et Hellen, quum nauseæ molestiam evomitura in pariete navis promineret, in mare decidisse. (5) Alii Scytharum regem, Æetæ generum, ad Colchos divertisse sub id tempus aiunt, quo Phrixus cum pædagogo captus fuit, et amore pueri captum, hoc ipso ab Æeta donatum; eumque instar filii legitimi complexum pro herede et successore in regno adoptasse. Pædagogum vero, cui Crii, id est arietis, nomen, diis immolatum, et corporis exuvias de more fani parietibus affixas. (6) Postea Æetam, oraculo edoctum, fore ut tunc e vita exeat, quum hospites Arietis pellem asportarint, lucum muro sepsisse et præsidium apposuisse, ac præterea corium illud inaurasse perhibent, ut fulgor auri ad accuratiorem milites custodiam attineret. De his vero lectorum unicuique integrum pro lubitu judicium permissum erit.

XLVIII. Ceterum Medea ducem se Argonautis ad Martis sacrarium præbebat. Dissitum hoc erat non longius septuaginta stadiis ab urbe, quam Sybarim vocant, aula Colchorum regia insignem. Ad portas igitur noctu occlusas

ρικῇ διαλέκτῳ προσφωνῆσαι τοῖς φρουροῖς. (2) Τῶν δὲ στρατιωτῶν ἀνοιξάντων προθύμως ὡς ἂν βασιλέως θυγατρί, φασὶ τοὺς Ἀργοναύτας εἰσπεσόντας ἐσπασμένοις τοῖς ξίφεσι πολλοὺς μὲν φονεῦσαι τῶν βαρβάρων, τοὺς δ' ἄλλους διὰ τὸ παράδοξον καταπληξαμένους ἐκβαλεῖν ἐκ τοῦ τεμένους, καὶ τὸ δέρος ἀναλαβόντας πρὸς τὴν ναῦν ἐπείγεσθαι κατὰ σπουδήν. (3) Παραπλησίως δὲ τούτοις καὶ τὴν Μήδειαν ἐν τῷ τεμένει τὸν μυθολογούμενον ἄυπνον δράκοντα περιεσπειραμένον τὸ δέρος φαρμάκοις ἀποκτεῖναι, καὶ μετ' Ἰάσονος τὴν ἐπὶ θάλατταν κατάβασιν ποιήσασθαι. (4) Τῶν δὲ διαφυγόντων Ταύρων ἀπαγγειλάντων τῷ βασιλεῖ τὴν γενομένην ἐπίθεσιν, φασὶ τὸν Αἰήτην μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν στρατιωτῶν διώξαντα τοὺς Ἕλληνας καταλαβεῖν πλησίον τῆς θαλάττης· ἐξ ἐφόδου δὲ συνάψαντα μάχην ἀνελεῖν ἕνα τῶν Ἀργοναυτῶν Ἴφιτον τὸν Εὐρυσθέως ἀδελφὸν τοῦ τοὺς ἄθλους Ἡρακλεῖ προστάξαντος, ἔπειτα τοῖς ἄλλοις τῷ πλήθει τῶν συναγωνιζομένων περιχυθέντα καὶ βιαιότερον ἐγκείμενον ὑπὸ Μελεάγρου φονευθῆναι. (5) Ἔνθα δὴ πεσόντος τοῦ βασιλέως καὶ τῶν Ἑλλήνων ἐπαρθέντων, τραπῆναι τοὺς Κόλχους πρὸς φυγήν, καὶ κατὰ τὸν διωγμὸν τοὺς πλείστους αὐτῶν ἀναιρεθῆναι. Γενέσθαι δὲ καὶ τῶν ἀριστέων τραυματίας Ἰάσονα καὶ Λαέρτην, ἔτι δὲ Ἀταλάντην καὶ τοὺς Θεσπιάδας προσαγορευομένους. Τούτους μὲν οὖν φασιν ὑπὸ τῆς Μηδείας ἐν ὀλίγαις ἡμέραις τισὶ ῥίζαις καὶ βοτάναις θεραπευθῆναι, τοὺς δ' Ἀργοναύτας ἐπισιτισαμένους ἐκπλεῦσαι, καὶ μέσον ἤδη τὸ Ποντικὸν πέλαγος ἔχοντας περιπεσεῖν χειμῶνι παντελῶς ἐπικινδύνῳ. (6) Τοῦ δ' Ὀρφέως, καθάπερ καὶ πρότερον, εὐχὰς ποιησαμένου τοῖς Σαμόθραξι, λῆξαι μὲν τοὺς ἀνέμους, φανῆναι δὲ πλησίον τῆς νεὼς τὸν προσαγορευόμενον θαλάττιον Γλαῦκον. Τοῦτον δ' ἐπὶ δύο νύκτας καὶ δύο ἡμέρας συνεχῶς τῇ νηὶ συμπλεύσαντα προειπεῖν μὲν Ἡρακλεῖ περὶ τῶν ἄθλων καὶ τῆς ἀθανασίας, τοῖς δὲ Τυνδαρίδαις, ὅτι προσαγορευθήσονται μὲν Διόσκοροι, τιμῆς δ' ἰσοθέου τεύξονται παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποις. (7) Καθόλου δ' ἐξ ὀνόματος προσφωνήσαντα πάντας τοὺς Ἀργοναύτας εἰπεῖν ὡς διὰ τὰς Ὀρφέως εὐχὰς θεῶν προνοίᾳ φανεὶς αὐτοῖς σημαίνει τὰ μέλλοντα γενήσεσθαι. Συμβουλεύειν οὖν αὐτοῖς, ἐπὰν τάχιστα τῆς γῆς ἅψωνται, τὰς εὐχὰς ἀποδιδόναι τοῖς θεοῖς, δι' οὓς τετεύχασι δὶς ἤδη τῆς σωτηρίας.

XLIX. Ἔπειτα τὸν μὲν Γλαῦκον δῦναι πάλιν εἰς τὸ πέλαγος, τοὺς δ' Ἀργοναύτας κατὰ στόμα τοῦ Πόντου γενομένους προσπλεῦσαι τῇ γῇ, βασιλεύοντος τότε τῆς χώρας Βύζαντος, ἀφ' οὗ καὶ τὴν πόλιν τῶν Βυζαντίων ὠνομάσθαι. (2) Ἐνταῦθα δὲ βωμοὺς ἱδρυσαμένους καὶ τοῖς θεοῖς τὰς εὐχὰς ἀποδόντας καθιερῶσαι τὸν τόπον τὸν ἔτι καὶ νῦν τιμώμενον ὑπὸ τῶν παραπλεόντων. (3) Μετὰ δὲ ταῦτα ἀναχθέντας, καὶ διαπλεύσαντας τήν τε Προποντίδα καὶ τὸν Ἑλλήσποντον, προσενεχθῆναι τῇ Τρῳάδι. Ἐνταῦθα δ' Ἡρακλέους πέμψαντος εἰς τὴν πόλιν Ἴφικλόν τε τὸν ἀδελφὸν καὶ

accedens Taurica vigiles lingua alloquitur. (2) Hi fores illi, utpote regis filiæ, non cunctanter aperiunt. Illico strictis Argonautæ gladiis irrumpunt, multos de barbaris cædunt, ceterosque, re subita consternatos, e fano expellunt, et vellere direpto, quam citissime possunt, ad navem retro contendunt. (3) Interea non segnius Medea insomnem, quem fingunt, in templo draconem, exuvias spiris suis complexum, veneno peremerat, et cum Iasone ad mare descendit. (4) Hac irruptione regi per Tauros, qui diffugerant, significata, mox cum militibus, qui ad manum tunc erant, Græcos persecutus, ad mare illos offendit, et subita impressione facta, unum de Argonautis Iphitum (*Iphin*), Eurysthei, qui certamina Herculi imperavit, fratrem cædit. Sed quum etiam alii magno sociorum agmine circumfusi violentius sese inferrent, a Meleagro omnes perimuntur; in quo conflictu rex ipse cadit. (5) Hac virtute accensi Græci fortius Colchis instant, eosque in fugam tandem vertunt, et maximam horum partem inter fugiendum occidunt. Ex principum tamen numero vulnerati sunt Iason et Laertes, itemque Atalanta et Thespiadæ. Quos paucos intra dies herbis ac radicibus Medea curasse dicitur. Tum commeatu navi importato, retro mare legunt. Jam medium sulcabant Pontum, quum subita magno cum periculo tempestas cooritur. (6) Sed quum Orpheus pro salute classis, ut prius, vota diis Samothraciis nuncupasset, mox venti remittunt, et Glaucus, quem vocant, marinus prope navem se conspiciendum præbet, duosque continue dies ac noctes navem comitans, Herculi certaminum labores et immortalitatis præmium prædicit; Tyndaridas etiam futurum docet, ut Dioscuri, id est Jovis filii, nuncupentur, et eundem quem dii honorem apud cunctos mortales consequantur. (7) Omnibus denique Argonautis nominatim compellatis, se propter Orphei vota deûm numine ipsis nunc apparere ac futura significare affirmat, consulere idcirco, ut, quum primum terram attigerint, diis, quorum beneficio bis jam servati sint, vota persolvant.

XLIX. His dictis, Glaucus mari se iterum immersit. Argonautæ ad ostia Ponti delati, terræ navim advertunt, quam Byzas tunc moderabatur, cujus Byzantii urbs nomen retinet. (2) Hic positis aris, vota diis reddunt, locumque ipsum consecrant: quem religiose etiam nunc nautæ prætereuntes habent. (3) Inde provecti, quum Propontidem et Hellespontum superassent, Troadi proram admovent. Ibi missis in urbem Iphiclo fratre et Telamone, Hercules equos

Τελαμῶνα τάς τε ἵππους καὶ τὴν Ἡσιόνην ἀπαιτήσοντας, λέγεται τὸν Λαομέδοντα τοὺς μὲν πρεσβευτὰς εἰς φυλακὴν ἀποθέσθαι, τοῖς δὲ ἄλλοις Ἀργοναύταις δι' ἐνέδρας βουλεῦσαι θάνατον· καὶ τοὺς μὲν ἄλλους υἱοὺς ἔχειν τῇ πράξει συνεργούς, Πρίαμον δὲ μόνον ἐναντιοπραγοῦντα· τοῦτον γὰρ ἀποφήνασθαι δεῖν τὰ πρὸς τοὺς ξένους δίκαια τηρεῖν, καὶ τήν τε ἀδελφὴν καὶ τὰς ὡμολογημένας ἵππους ἀποδιδόναι. (4) Οὐδενὸς δ' αὐτῷ προσέχοντος, φασὶν εἰς τὴν φυλακὴν δύο ξίφη παρενέγκαντα λάθρᾳ δοῦναι τοῖς περὶ τὸν Τελαμῶνα, καὶ τὴν τοῦ πατρὸς προαίρεσιν ἐξηγησάμενον αἴτιον γενέσθαι τῆς σωτηρίας αὐτοῖς. (5) Εὐθὺς γὰρ τοὺς περὶ τὸν Τελαμῶνα φονεῦσαι μὲν τῶν φυλάκων τοὺς ἀντεχομένους, φυγόντας δ' ἐπὶ θάλατταν ἀπαγγεῖλαι τὰ κατὰ μέρος τοῖς Ἀργοναύταις. Διόπερ τούτους μὲν ἑτοίμους γενομένους πρὸς μάχην ἀπαντῆσαι τοῖς ἐκ τῆς πόλεως ἐκχεομένοις μετὰ τοῦ βασιλέως. (6) Γενομένης δὲ μάχης ἰσχυρᾶς, καὶ τῶν ἀριστέων διὰ τὰς ἀρετὰς ἐπικρατούντων, μυθολογοῦσι τὸν Ἡρακλέα πάντων ἄριστα διαγωνίσασθαι· τόν τε γὰρ Λαομέδοντα φονεῦσαι, καὶ τῆς πόλεως ἐξ ἐφόδου κρατήσαντα κολάσαι μὲν τοὺς μετασχόντας τῷ βασιλεῖ τῆς ἐπιβουλῆς, Πριάμῳ δὲ διὰ τὴν δικαιοσύνην παραδοῦναι τὴν βασιλείαν, καὶ φιλίαν συνθέμενον ἐκπλεῦσαι μετὰ τῶν Ἀργοναυτῶν. (7) Ἔνιοι δὲ τῶν ἀρχαίων ποιητῶν παραδεδώκασιν οὐ μετὰ τῶν Ἀργοναυτῶν, ἀλλ' ἰδίᾳ στρατεύσαντα τὸν Ἡρακλέα ναυσὶν ἓξ ἕνεκα τῶν ἵππων ἑλεῖν τὴν Τροίαν· προσμαρτυρεῖν δὲ τούτοις καὶ Ὅμηρον ἐν τοῖσδε τοῖς ἔπεσιν,

> Ἀλλ' οἷόν τινά φασι βίην Ἡρακληείην
> εἶναι, ἐμὸν πατέρα θρασυμέμνονα, θυμολέοντα·
> ὅς ποτε δεῦρ' ἐλθὼν ἕνεχ' ἵππων Λαομέδοντος
> ἓξ οἴῃς σὺν νηυσὶ καὶ ἀνδράσι παυροτέροισιν
> Ἰλίου ἐξαλάπαξε πόλιν, χήρωσε δ' ἀγυιάς.

(8) Τοὺς δ' Ἀργοναύτας φασὶν ἐκ τῆς Τρῳάδος ἀναχθέντας εἰς Σαμοθράκην κομισθῆναι, καὶ τοῖς μεγάλοις θεοῖς τὰς εὐχὰς ἀποδόντας πάλιν ἀναθεῖναι τὰς φιάλας εἰς τὸ τέμενος τὰς ἔτι καὶ νῦν διαμενούσας.

L. Τῆς δὲ τῶν ἀριστέων ἀνακομιδῆς ἀγνοουμένης ἔτι κατὰ τὴν Θετταλίαν, φασὶ προσπεσεῖν φήμην ὅτι πάντες οἱ μετὰ Ἰάσονος στρατεύσαντες ἐν τοῖς κατὰ Πόντον τόποις ἀπολώλασι. Διόπερ τὸν Πελίαν καιρὸν ἔχειν ὑπολαμβάνοντα τοὺς ἐφέδρους τῆς βασιλείας πάντας ἄρδην ἀνελεῖν. Τὸν μὲν γὰρ πατέρα τοῦ Ἰάσονος ἀναγκάσαι πιεῖν αἷμα ταύρου, τὸν δὲ ἀδελφὸν Πρόμαχον, παῖδα τὴν ἡλικίαν ὄντα, φονεῦσαι· Ἀμφινόμην δὲ τὴν μητέρα μέλλουσαν ἀναιρεῖσθαί φασιν ἔπανδρον καὶ μνήμης ἀξίαν ἐπιτελέσασθαι πρᾶξιν. (2) Καταφυγοῦσαν γὰρ ἐπὶ τὴν ἑστίαν τοῦ βασιλέως καὶ καταρασαμένην παθεῖν αὐτὸν ἄξια τῶν ἀσεβημάτων, ξίφει πατάξασαν ἑαυτῆς τὸ στῆθος ἡρωικῶς καταστρέψαι τὸν βίον. (3) Τὸν δὲ Πελίαν τούτῳ τῷ τρόπῳ πᾶσαν τὴν Ἰάσονος συγγένειαν ἄρδην ἀνελόντα ταχὺ τὴν προσήκουσαν τοῖς ἀσεβήμασι κομίσασθαι τιμωρίαν. Τὸν

et Hesionen reposcit. At Laomedon, aiunt, in carcerem legatos compingit, et per insidias mortem Argonautis intentat. Ad quod ab omnibus ejus natis opera confertur, solo tantum Priamo contrarium factitante. Is jura hospitum servanda et Hesionen cum promissis equis restituendam esse contendebat. (4) Qua sententia non accepta, duos in carcerem gladios clam delatos Telamoni et Iphiclo tradit, et, commemorata patris voluntate, salutis ipsis auctor est. (5) Nam repente interfectis, qui resisterent, custodibus, ad mare elapsi rem totam Argonautis singulatim exponunt. Promtis ergo animis ad prœlium accincti heroes Trojanis ex urbe cum rege suo effusis in occursum tendunt; (6) acrique conflictu inito, sua tandem virtute hostes vincunt: ubi præ cunctis fortissime se gessit Hercules. Nam Laomedontem occidit; subito urbem impetu capit; in molitionum regis consortes animadvertit; regnum Priamo, quod justi et æqui observans esset, concedit: ictoque amicitiæ fœdere, cum Argonautis inde solvit. (7) Ex poetis tamen nonnulli tradunt, suis, non Argonautarum, armis, et quidem sex tantum navibus instructum Herculem propter equos Trojam expugnasse. In testimonium hos Poetæ versus adducunt:

> Qualis erat quondam genitor meus, ut super ipso
> fama refert, præstans animi virtute leonem:
> qui pacto olim ob regis equos ad Pergama venit
> Iliadæ, parvaque manu et sex navibus urbem
> Trojugenûm expugnans vicos quoque civibus orbat.

(8) Argonautæ porro, ex Troade in Samothraciam profecti, denuo votis magnorum deorum sese exsolvunt, et phialas, quæ etiamnum asservantur, in fano reponunt.

L. Ignotus adhuc erat heroum reditus. Interim fama per Thessaliam increbrescit, Iasonem cum omni societate in locis circa Pontum interiisse. Pelias ergo, nunc tempus esse ratus, ut omnes, qui regnum affectare viderentur, internecione tolleret, patrem Iasonis sanguinem tauri bibere cogit, fratrem ejus Promachum, ætate puerum, obtruncat. Quumque etiam Amphinome ejus mater ad cædem deposceretur, virile et memoratu dignum ab ea facinus editum est. (2) Ad focum enim regis profugiens, et dira in caput ejus exsecrata, ut merita videlicet impietatis præmia reciperet, gladio pectus transfixit, atque ita heroico vitam animo terminavit. (3) Ad hunc ergo modum tota Iasonis familia stirpitus excisa, dignas mox scelerum pœnas tyrannus luit. Iason enim

γὰρ Ἰάσονα καταπλεύσαντα νυκτὸς τῆς Θετταλίας εἰς ὅρμον οὐ μακρὰν μὲν τῆς Ἰωλκοῦ κείμενον, ἀθεώρητον δὲ τοῖς ἐκ τῆς πόλεως, μαθεῖν παρά τινος τῶν κατὰ τὴν χώραν τὰ γενόμενα περὶ τοὺς συγγενεῖς ἀτυχήματα. Πάντων δὲ τῶν ἀριστέων ἑτοίμων ὄντων βοηθεῖν τῷ Ἰάσονι καὶ πάντα κίνδυνον ἀναδέχεσθαι, περὶ τῆς ἐπιθέσεως ἐμπεσεῖν αὐτοῖς ἀμφισβήτησιν· (4) οὓς μὲν γὰρ συμβουλεύειν παραχρῆμα βιασαμένους εἰς τὴν πόλιν ἀπροσδοκήτως ἐπιθέσθαι τῷ βασιλεῖ, τινὰς δ' ἀποφαίνεσθαι δεῖν στρατιώτας ἀπὸ τῆς ἰδίας πατρίδος ἕκαστον συλλέξαντα κοινὸν ἄρασθαι πόλεμον· ἀδύνατον γὰρ εἶναι πεντήκοντα καὶ τρισὶν ἀνδράσι περιγενέσθαι βασιλέως δύναμιν ἔχοντος καὶ πόλεις ἀξιολόγους. (5) Τοιαύτης δ' οὔσης ἐν αὐτοῖς ἀπορίας, λέγεται τὴν Μήδειαν ἐπαγγείλασθαι δι' ἑαυτῆς τόν τε Πελίαν ἀποκτεῖναι δόλῳ καὶ τὰ βασίλεια παραδώσειν τοῖς ἀριστεῦσιν ἀκινδύνως. (6) Ἐνταῦθα πάντων θαυμασάντων τὸν λόγον καὶ τὸν τρόπον τῆς ἐπιβολῆς μαθεῖν ζητούντων, εἰπεῖν ὅτι κομίζει μεθ' ἑαυτῆς πολλὰς καὶ παραδόξους δυνάμεις φαρμάκων ὑπό τε τῆς μητρὸς Ἑκάτης εὑρημένας καὶ τῆς ἀδελφῆς Κίρκης· καὶ ταύταις μὲν μηδέποτε χρῆσθαι πρότερον πρὸς ἀπώλειαν ἀνθρώπων, νυνὶ δὲ δι' αὐτῶν ἀμυνεῖσθαι ῥᾳδίως τοὺς ἀξίους τιμωρίας. (7) Προειποῦσαν δὲ τοῖς ἀριστεῦσι τὰ κατὰ μέρος τῆς ἐπιθέσεως, ἐκ τῶν βασιλείων αὐτοῖς ἐπαγγείλασθαι σημαίνειν τῆς μὲν ἡμέρας καπνῷ, τῆς δὲ νυκτὸς πυρί, πρὸς τὴν ὑπερκειμένην τῆς θαλάττης σκοπήν.

LI. Αὐτὴν δὲ κατασκευάσασαν Ἀρτέμιδος εἴδωλον κοῖλον, εἰς μὲν τοῦτο παντοδαπὰς φύσεις φαρμάκων κατακρύψαι, ἑαυτῆς δὲ τὰς μὲν τρίχας δυνάμεσί τισι χρίσασαν ποιῆσαι πολιάς, τὸ δὲ πρόσωπον καὶ τὸ σῶμα ῥυτίδων πλῆρες, ὥστε τοὺς ἰδόντας δοκεῖν εἶναί τινα παντελῶς πρεσβῦτιν· τὸ δὲ τελευταῖον ἀναλαβοῦσαν τὴν θεὸν διεσκευασμένην καταπληκτικῶς εἰς ὄχλων δεισιδαιμονίαν εἰς τὴν πόλιν εἰσβαλεῖν ἅμ' ἡμέρᾳ. (2) Ἐνθεαζούσης δ' αὐτῆς, καὶ τοῦ πλήθους κατὰ τὰς ὁδοὺς συντρέχοντος, παραγγέλλειν πᾶσι δέχεσθαι τὴν θεὸν εὐσεβῶς· παρεῖναι γὰρ αὐτὴν ἐξ Ὑπερβορέων ἐπ' ἀγαθῷ δαίμονι τῇ τε πόλει πάσῃ καὶ τῷ βασιλεῖ. (3) Πάντων δὲ προσκυνούντων καὶ τιμώντων τὴν θεὸν θυσίαις, καὶ τὸ σύνολον τῆς πόλεως ἁπάσης συνθεαζούσης, εἰσβαλεῖν τὴν Μήδειαν εἰς τὰ βασίλεια, καὶ τόν τε Πελίαν εἰς δεισιδαίμονα διάθεσιν ἐμβαλεῖν καὶ τὰς θυγατέρας αὐτοῦ διὰ τῆς τερατείας εἰς τοιαύτην κατάπληξιν ἀγαγεῖν, ὥστε πιστεῦσαι διότι πάρεστιν ἡ θεὸς εὐδαίμονα ποιήσουσα τὸν οἶκον τοῦ βασιλέως. (4) Ἀπεφαίνετο γὰρ ἐπὶ δρακόντων ὀχουμένην τὴν Ἄρτεμιν δι' ἀέρος ὑπερπετασθῆναι πολλὰ μέρη τῆς οἰκουμένης, καὶ πρὸς καθίδρυσιν ἑαυτῆς καὶ τιμὰς αἰωνίους ἐκλελέχθαι τὸν εὐσεβέστατον ἁπάντων τῶν βασιλέων· προστεταχέναι δ' αὐτῇ καὶ τὸ γῆρας ἀφελοῦσαν τοῦ Πελίου διά τινων δυνάμεων νέον παντελῶς ποιῆσαι τὸ σῶμα καὶ πολλὰ ἕτερα πρὸς μακάριον καὶ θεοφιλῆ βίον δωρήσασθαι.

noctu portum quendam Thessaliæ, non procul ab urbe, quo tamen prospectus oppidanis non pateret, ingressus, ubi, in quam funesto res suorum statu esset, ex quodam didicit, omnes statim proceres ad ferendum auxilium et Peliam quovis etiam periculo invadendum paratos habebat. Sed dubitatio de aggrediendi ratione suboritur. (4) Aliis enim placet, subito regem incursu ex inopinato opprimendum: alii, contractis ex cujusque patria copiis, commune bellum suscipiendum esse censent. Fieri enim non posse ut a tribus et quinquaginta viris rex tam præclaris opibus atque urbibus instructus superaretur. (5) In hac consiliorum ambiguitate Medea dolo se regem necaturam regiamque citra periculum in manus ipsis tradituram pollicetur. (6) Hunc sermonem admirati quum modum consilii exquirerent, magnam sibi venenorum copiam esse, partim ab Hecate matre, partim a Circe germana repertorum, quibus mira vis inesset, respondet; nec unquam se his ad perniciem hominum usam, sed nunc efficacitate illorum meritas noxiis poenas adornare velle. (7) De tota quoque regem invadendi ratione heroes præmonens, ex regia signum interdiu fumo, nocte flamma versus speculam in mare prominentem excubantibus se daturam spondet.

LI. Tum ipsa cavum Dianæ simulacrum concinnat, in quo varii generis pharmaca recondit; et medicamentis quibusdam capillum sibi incanum, vultumque et totum corpus rugis obsitum facit, ut veram anus formam intuentibus repræsentaret. Hinc deam, ad superstitionem in animis vulgi excitandam mirifice compositam, assumens, urbem illucescente jam die ingreditur. (2) Quumque ad ipsam ceu numine afflatam undique populi concursus fieret, pie deam omnibus excipiendam esse edixit, quæ nunc ad civitatis universæ et regis ipsius salutem ex Hyperboreis bono genio ad eos commigrasset. (3) Jam omnibus in adorationem deæ sacrificiique honorem effusis, totaque adeo civitate fanatico quasi furore correpta, in regiam se domum Medea insinuavit, ubi tum Peliam superstitione implevit, tum filiabus præstigiis suis eum induxit stuporem, ut ad omni cumulandum felicitate regis domum advenisse deam crederent. (4) Namque Dianam in curru a draconibus vectam multas orbis regiones supervolitasse, et nunc tandem ad perpetuam simulacri et cultus sui constitutionem regem omnium sanctissimum delegisse affirmabat; in mandatis sibi datum esse addens, ut, senecta Peliæ medicamentis quibusdam abacta, formam ac vigorem adolescentiæ corpori ejus conciliet, aliaque multa ad beatam deoque placen-

(5) Ἐκπληττομένου δὲ τοῦ βασιλέως τὸ παράδοξον τῶν λόγων, ἐπαγγείλασθαι τὴν Μήδειαν παραχρῆμα ἐπὶ τοῦ σώματος ἑαυτῆς τὰς τούτων πίστεις παρέξεσθαι. Εἰποῦσαν γὰρ μιᾷ τῶν Πελίου θυγατέρων καθαρὸν ἐνεγκεῖν ὕδωρ, καὶ τῆς παρθένου τὸ ῥηθὲν εὐθὺς ἐπὶ τέλος ἀγαγούσης, φασὶν εἰς οἰκίσκον τινὰ συγκλείσασαν ἑαυτὴν καὶ περινιψαμένην τὸ σῶμα πᾶν ἀποκλύσασθαι τὰς τῶν φαρμάκων δυνάμεις· ἀποκατασταθεῖσαν δ' εἰς τὴν προϋπάρχουσαν διάθεσιν καὶ φανεῖσαν τῷ βασιλεῖ καταπλήξασθαι τοὺς ὁρῶντας, καὶ δόξαι τινὶ θεῶν προνοίᾳ μετηλλαχέναι τὸ γῆρας εἰς παρθένου νεότητα καὶ κάλλος περίβλεπτον. (6) Ποιῆσαι δ' αὐτὴν καὶ διά τινων φαρμάκων εἴδωλα φαντασθῆναι δρακόντων, ἐφ' ὧν ἀποφαίνεσθαι τὴν θεὸν κομισθεῖσαν δι' ἀέρος ἐξ Ὑπερβορέων ἐπιξενωθῆναι τῷ Πελίᾳ. Τῶν δὲ ἐνεργημάτων ὑπὲρ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν φανέντων, καὶ τοῦ βασιλέως μεγάλης ἀποδοχῆς ἀξιοῦντος τὴν Μήδειαν, καὶ τὸ σύνολον πιστεύσαντος ἀληθῆ λέγειν, φασὶν αὐτὴν κατὰ μόνας ἐντυχοῦσαν τῷ Πελίᾳ παρακαλέσαι ταῖς θυγατράσι διακελεύσασθαι συνεργεῖν καὶ πράττειν ἅπερ ἂν αὐταῖς προστάττῃ· προσήκειν γὰρ τῷ τοῦ βασιλέως σώματι μὴ δουλικαῖς χερσίν, ἀλλὰ ταῖς τῶν τέκνων θεραπευθέντα τυχεῖν τῆς παρὰ θεῶν εὐεργεσίας. (7) Διόπερ τοῦ Πελίου ταῖς θυγατράσι διαῤῥήδην εἰπόντος πάντα πράττειν ὅσα ἂν ἡ Μήδεια προστάττῃ περὶ τὸ σῶμα τοῦ πατρός, τὰς μὲν παρθένους ἑτοίμους οὔσας τὸ κελευόμενον ἐπιτελεῖν.

LII. Τὴν δὲ Μήδειαν νυκτὸς ἐπιγενομένης καὶ τοῦ Πελίου πρὸς ὕπνον τραπέντος λέγειν ὡς ἀναγκαῖον ἐν λέβητι καθεψῆσαι τὸ σῶμα τοῦ Πελίου. Προσηνῶς δὲ τῶν παρθένων δεξαμένων τὸν λόγον, ἑτέραν αὐτὴν ἐπινοῆσαι πίστιν τῶν ὑπ' αὐτῆς λεγομένων. Τρεφομένου γὰρ κριοῦ πολυετοῦς κατὰ τὴν οἰκίαν, ἐπαγγείλασθαι ταῖς κόραις τοῦτον πρότερον καθεψήσειν καὶ ποιήσειν ἀπ' ἀρχῆς ἄρνα. (2) Συγκαταθεμένων δ' αὐτῶν, μυθολογοῦσι τὴν Μήδειαν κατὰ μέλη διελοῦσαν τὸ σῶμα τοῦ κριοῦ καθεψῆσαι, καὶ διά τινων φαρμάκων παρακρουσαμένην ἐξελεῖν ἐκ τοῦ λέβητος ἀρνὸς εἴδωλον. Ἐνταῦθα τῶν παρθένων καταπλαγεισῶν, καὶ πίστεις τῆς ἐπαγγελίας ἡγησαμένων ἐνδεχομένας ἔχειν, ὑπουργῆσαι τοῖς προστάγμασι. Καὶ τὰς μὲν ἄλλας ἁπάσας τὸν πατέρα τυπτούσας ἀποκτεῖναι, μόνην δ' Ἄλκηστιν δι' εὐσεβείας ὑπερβολὴν ἀποσχέσθαι τοῦ γεννήσαντος. (3) Μετὰ δὲ ταῦτα τὴν Μήδειάν φασι τοῦ μὲν τὸ σῶμα κατακόπτειν ἢ καθέψειν ἀποστῆναι, προσποιησαμένην δὲ δεῖν πρότερον εὐχὰς ποιήσασθαι τῇ σελήνῃ, τὰς μὲν παρθένους ἀναβιβάσαι μετὰ λαμπάδων ἐπὶ τὸ μετεωρότατον τέγος τῶν βασιλείων, αὐτὴν δὲ τῇ Κολχίδι διαλέκτῳ κατευχήν τινα μακρὰν διερχομένην ἐγχρονίζειν, ἀναστροφὴν διδοῦσαν τοῖς μέλλουσι ποιεῖσθαι τὴν ἐπίθεσιν. (4) Διὸ καὶ τοὺς Ἀργοναύτας ἀπὸ τῆς σκοπῆς καταμαθόντας τὸ πῦρ, καὶ νομίσαντας συντετελέσθαι τὴν ἀναίρεσιν τοῦ βασιλέως, ὁρμῆσαι δρόμῳ πρὸς τὴν πόλιν. Παρεισελθόντας δ' ἐντὸς τοῦ τείχους ἐσπα-

tem ei vitam impertiat. (5) Obstupefacto insolenti hac oratione rege, in suo Medea corpore extemplo fidem se facturam promisit. Unam igitur filiarum Peliæ puras inferre aquas jussit; eaque mandatum statim exsecuta, in domunculam sese abdit, totumque aqua corpus perfundens unguenti vires eluit. Atque ita vigori pristino reddita, ut in conspectum regis venit, stuporem universis conspectu sui injecit; deûm enim providentia in virginis juventutem ac venustatem transformata putabatur. (6) Effecit quoque veneficis artibus, ut draconum spectra oculis hominum objicerentur, a quibus dea per aerem ex Hyperboreis transvecta ad Peliam velut hospes diverti videbatur. Hæc ejus facta quum humanam excedere naturam existimarentur, excellenti Medeam honore dignatus rex omnino vera illam dicere credidit. Illa in privato cum Pelia colloquio, ut operam sibi filiæ darent, et quidquid jussisset efficerent, monuit. Regis enim corpus decere non servorum ministerio, sed filiarum accuratione concesso a diis beneficio frui. (7) Ideo quum diserte a Pelia mandatum esset, ut quidquid circa corporis paterni curam Medea præceptura esset, natæ exsequerentur, ad jussa virgines exsequenda promtæ erant.

LII. Sub noctem igitur, Pelia somno jam vacante, necessarium esse dixit, ut in lebete Peliæ corpus elixetur. Etsi autem comiter puellæ dicto audientes erant, alio tamen experimento fidem dictis conciliare intendit. Annosus in stabulo aries nutriebatur. Hunc prius se cocturam et agnum ex eo facturam recepit. (2) Quum puellæ assensissent, corpus arietis frustulatim concisum decoxit, et pharmacorum quorundam præstigiis agni speciem e lebete produxit. Quod quum virgines non sine stupore admirarentur, satis jam fidei sibi factum arbitratæ, ad expedienda Medeæ jussa festinant. Et ceteræ quidem Peliam verberibus enecant, sola vero Alcestis mirifica pietatis affectione manus a patre continet. (3) Hoc perpetrato, Medea non statim cadaver dissectum in ollam conjicit; sed preces quasdam Lunæ concipiendas esse simulat. Puellas igitur cum facibus celsissimum in regiæ tectum educit. Ibi Medea Colchica dialecto prolixas quasdam preces demurmurans aliquamdiu immoratur, ut per hoc intervallum arcem invasuri accelerare possent. (4) Argonautæ igitur, de specula viso procul igni, cædem regis jam peractam esse ratiocinati, concitato ad urbem agmine pergunt, mœnibusque superatis stricto regiam ferro invadunt,

σμένοις τοῖς ξίφεσιν εἰς τὰ βασίλεια καταντῆσαι καὶ τοὺς ἐναντιουμένους τῶν φυλάκων ἀνελεῖν, τὰς δὲ τοῦ Πελίου θυγατέρας ἄρτι καταβεβηκυίας ἀπὸ τοῦ τέγους πρὸς τὴν καθέψησιν, καὶ παραδόξως ἐν τοῖς βασιλείοις ἰδούσας τόν τε Ἰάσονα καὶ τοὺς ἀριστεῖς, περιαλγεῖς ἐπὶ τῇ συμφορᾷ γενέσθαι· οὔτε γὰρ ἀμύνασθαι τὴν Μήδειαν ἔχειν ἐξουσίαν οὔτε τὸ πραχθὲν αὐταῖς μύσος δι' ἀπάτην διορθώσασθαι. (5) Διόπερ ταύτας μὲν ὁρμῆσαι λέγεται στερίσκειν αὑτὰς τοῦ ζῆν, τὸν δὲ Ἰάσονα κατελεήσαντα τὰ πάθη παρακατασχεῖν αὐτάς, καὶ θαῤῥεῖν παρακαλέσαντα δεικνύειν ὡς ἐκ κακίας μὲν οὐδὲν ἥμαρτον, ἀκουσίως δὲ δι' ἀπάτην ἠτύχησαν.

LIII. Καθόλου δὲ πᾶσι τοῖς συγγενέσιν ἐπαγγειλάμενον ἐπιεικῶς καὶ μεγαλοψύχως προσενεχθήσεσθαι, συναγαγεῖν εἰς ἐκκλησίαν τὰ πλήθη. Ἀπολογησάμενον δὲ περὶ τῶν πεπραγμένων, καὶ διδάξαντα διότι τοὺς προαδικήσαντας ἠμύνατο, τιμωρίαν ἐλάττονα λαβὼν ὧν αὐτὸς πέπονθεν, Ἀκάστῳ μὲν τῷ Πελίου τὴν πατρῴαν βασιλείαν παραδοῦναι, τῶν δὲ τοῦ βασιλέως θυγατέρων ἀξιῶσαι αὐτὸν φροντίδα ποιήσασθαι. (2) Καὶ πέρας συντελέσαι τὴν ὑπόσχεσιν αὐτόν φασι μετά τινα χρόνον συνοικίσαντα πάσας τοῖς ἐπιφανεστάτοις· Ἄλκηστιν μὲν γὰρ τὴν πρεσβυτάτην ἐκδοῦναι πρὸς γάμον Ἀδμήτῳ τῷ Φέρητος Θετταλῷ, Ἀμφινόμην δὲ Ἀνδραίμονι Λεοντέως ἀδελφῷ, Εὐάδνην δὲ Κάνῃ τῷ Κεφάλου, Φυλακέων τότε βασιλεύοντι. Ταῦτα μὲν ὕστερον αὐτὸν πρᾶξαι, τότε δὲ μετὰ τῶν ἀριστέων εἰς Ἰσθμὸν τὸν ἐν Πελοποννήσῳ πλεύσαντα θυσίαν ἐπιτελέσαι τῷ Ποσειδῶνι καὶ καθιερῶσαι τὴν Ἀργὼ τῷ θεῷ. (3) Ἀποδοχῆς δὲ μεγάλης τυγχάνοντα παρὰ τῷ βασιλεῖ τῶν Κορινθίων Κρέοντι μετασχεῖν τῆς πολιτείας καὶ τὸν λοιπὸν χρόνον ἐν τῇ Κορίνθῳ κατοικῆσαι. (4) Μελλόντων δὲ τῶν Ἀργοναυτῶν εἰς τὰς πατρίδας διαχωρίζεσθαι, φασὶ τὸν Ἡρακλέα συμβουλεῦσαι τοῖς ἀριστεῦσι πρὸς τὰ παράδοξα τῆς τύχης ἀλλήλοις ὅρκους δοῦναι συμμαχήσειν, ἐάν τις βοηθείας προσδεηθῇ· ἐκλέξασθαι δὲ καὶ τῆς Ἑλλάδος τὸν ἐπιφανέστατον τόπον εἰς ἀγώνων θέσιν καὶ πανήγυριν κοινήν, καὶ καθιερῶσαι τὸν ἀγῶνα τῷ μεγίστῳ τῶν θεῶν Διὶ Ὀλυμπίῳ. (5) Συνομοσάντων δὲ τῶν ἀριστέων περὶ τῆς συμμαχίας, καὶ τὴν διάταξιν τῶν ἀγώνων ἐπιτρεψάντων Ἡρακλεῖ, φασὶ τοῦτον τὸν τόπον προκρῖναι πρὸς τὴν πανήγυριν τῆς τῶν Ἠλείων χώρας τὸν παρὰ τὸν Ἀλφειόν. Διὸ καὶ τὴν παραποταμίαν καθιερώσαντα τῷ μεγίστῳ τῶν θεῶν, Ὀλυμπίαν ἀπ' ἐκείνου προσαγορεῦσαι. Ὑποστησάμενον δ' ἱππικὸν ἀγῶνα καὶ γυμνικόν, τά τε περὶ τῶν ἄθλων διατάξαι καὶ θεωροὺς ἀποστεῖλαι τοὺς ταῖς πόλεσι προεροῦντας τὴν θέαν τῶν ἀγώνων. (6) Διὰ δὲ τὴν παρὰ τοῖς Ἀργοναύταις γενομένην ἀποδοχὴν αὐτοῦ κατὰ τὴν στρατείαν οὐ μετρίως δοξασθέντος, προσγενέσθαι τὴν ἐκ τῆς Ὀλυμπιακῆς πανηγύρεως δόξαν, ὥστε πάντων τῶν Ἑλλήνων ἐπιφανέστατον ὑπάρχειν καὶ παρὰ ταῖς πλείσταις πόλεσι γνωσθέντα πολλοὺς ἔχειν ἐπιθυμητὰς τῆς φιλίας, οὓς προθύμους εἶναι μετασχεῖν

et stationem vigilum manus contra ferre ausam cædunt. Vix tum ex alto Peliæ natæ ad corporis paterni cocturam descenderant, quum ex improviso Iasone cum cetera nobilissimorum juvenum manu intra ipsa regiæ penetralia conspecto, summo omnes dolore percelluntur. Nec enim Medeam ulciscendi, nec perpetratum a se per imposturam nefas expiandi facultas tum dabatur. (5) Et jam manus sibi allaturæ erant, nisi Iason funestum hunc casum miseratus, conatum inhibuisset, et hac eas consolatione allevasset, non sua culpa eas peccasse, sed invitas aliena fraude in hanc calamitatem incidisse.

LIII. Totam denique familiam benigne ac honorifice se tractaturum pollicitus, ad concionem populo advocato, factum illud purgavit, et in auctores injuriarum longe mitius se animadvertisse, quam ipse cum suis passus esset, ostendit. Tum Acasto, Peliæ nato, successione in regno paterno tradita, filiarum quoque regis curam sibi gerendam censuit. (2) Utque promissorum fidem impleret, post aliquantum temporis omnes illustrissimis viris collocavit. Alcestidem enim natu maximam Admeto Thessalo, Pheretis filio, Amphinomen Andræmoni, Leontei fratri, Evadnen Canæ, Phylacensium regulo, qui Cephalo natus erat, matrimonio sociavit. Et hæc quidem postmodum effecta dedit: tunc vero cum principibus in Isthmum Peloponnesi profectus, sacrificio in Neptuni honorem instituto, Argo navem deo consecravit. (3) Ibi quum regis Corinthiorum Creontis favorem sibi apprime comparasset, jus civitatis adeptus, inter Corinthios deinceps habitavit. (4) Quum vero Argonautæ in suam quisque patriam reditum adornarent, Herculem hoc consilii subjecisse ferunt, ut ad mutua ferendum auxilia juramento se adstringerent, si quando, ut inopinatæ sunt fortunæ vices, aliquis ceterorum ope indigeret; nobilissimum etiam Græciæ locum ad solemnium editionem ludorum et communem omnium Græcorum conventum deligerent, eumque Jovi Olympio deorum maximo dedicarent. (5) Quum igitur optimates in societatem hanc bellicam conjurassent, et ludorum institutionem permisissent Herculi, ipse præ aliis Eleorum campos ad Alpheum panegyricis solemnitatibus destinavit, totamque regionem, Jovi maximo consecratam, Olympiam ab eo denominavit. Tum equestri et gymnico certamine instituto, præmiisque ordinatis, theoros, qui ludorum spectacula civitatibus indicerent, dimisit. (6) Non parum hactenus laudis spectata in Argonautarum expeditione virtus illi conciliaverat: sed hæc Olympici conventus institutio nova eum gloriæ accessione locupletavit. Inter omnes ergo Græcos celeberrimus evasit, et apud civitates plurimas adeo inclaruit, ut multi amicitiam ejus ultro appeterent, et ad omnium periculorum

παντὸς κινδύνου. (7) Ταχὺ δ' ἐπ' ἀνδρείᾳ καὶ στρατηγίᾳ θαυμασθέντα στρατόπεδόν τε κράτιστον συστήσασθαι, καὶ πᾶσαν ἐπελθεῖν τὴν οἰκουμένην εὐεργετοῦντα τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων· ἀνθ' ὧν τυχεῖν αὐτὸν συμφωνουμένης ἀθανασίας. Τοὺς δὲ ποιητὰς διὰ τὴν συνήθη τερατολογίαν μυθολογῆσαι μόνον τὸν Ἡρακλέα καὶ γυμνὸν ὅπλων τελέσαι τοὺς τεθρυλημένους ἄθλους.

LIV. Ἀλλὰ περὶ μὲν τοῦ θεοῦ τούτου τὰ μυθολογούμενα πάντα διήλθομεν, νυνὶ δὲ προςθετέον ἡμῖν ὑπὲρ Ἰάσονος τὸν ὑπολειπόμενον λόγον. Φασὶ γὰρ αὐτὸν ἐν Κορίνθῳ κατοικοῦντα καὶ συμβιώσαντα δεκαετῆ χρόνον Μηδείᾳ γεννῆσαι παῖδας ἐξ αὐτῆς, τοὺς μὲν πρεσβυτάτους δύο διδύμους Θετταλόν τε καὶ Ἀλκιμένην, τὸν δὲ τρίτον πολὺ νεώτερον τούτων Τίσανδρον. (2) Τοῦτον μὲν οὖν τὸν χρόνον ἱστοροῦσιν ἀποδοχῆς ἀξιωθῆναι τὴν Μήδειαν ὑπὸ τοῦ ἀνδρὸς διὰ τὸ μὴ μόνον κάλλει διαφέρειν αὐτήν, ἀλλὰ καὶ σωφροσύνῃ καὶ ταῖς ἄλλαις ἀρεταῖς κεκοσμῆσθαι· μετὰ δὲ ταῦτα ἀεὶ μᾶλλον τοῦ χρόνου τὴν φυσικὴν εὐπρέπειαν ἀφαιρουμένου, λέγεται τὸν Ἰάσονα Γλαύκης ἐρασθέντα τῆς Κρέοντος θυγατρός, μνηστεῦσαι τὴν παρθένον. (3) Συγκαταθεμένου δὲ τοῦ πατρὸς καὶ τάξαντος ἡμέραν τοῖς γάμοις, τὸ μὲν πρῶτον ἐπιβαλέσθαι φασὶν αὐτὸν πείθειν τὴν Μήδειαν ἑκουσίως παραχωρῆσαι τῆς συμβιώσεως· βούλεσθαι γὰρ ἄλλην γαμεῖν οὐχ ἀποδοκιμάσαντα τὴν πρὸς αὐτὴν ὁμιλίαν, ἀλλὰ τοῖς τέκνοις σπεύδοντα συγγενῆ τὸν τοῦ βασιλέως οἶκον ποιήσασθαι. (4) Ἀγανακτούσης δὲ τῆς γυναικὸς καὶ θεοὺς μαρτυρομένης τοὺς ἐπόπτας γενομένους τῶν ὅρκων, φασὶ τὸν Ἰάσονα καταφρονήσαντα τῶν ὅρκων γῆμαι τὴν τοῦ βασιλέως θυγατέρα. (5) Τὴν δὲ Μήδειαν ἐξελαυνομένην ἐκ τῆς πόλεως, καὶ μίαν ἡμέραν παρὰ τοῦ Κρέοντος λαβοῦσαν εἰς τὴν τῆς φυγῆς παρασκευήν, εἰς μὲν τὰ βασίλεια νυκτὸς εἰςελθεῖν ἀλλοιώσασαν τοῖς φαρμάκοις τὴν αὑτῆς ὄψιν, καὶ τὴν οἰκίαν ὑφάψαι, ῥίζιόν τι προςθεῖσαν, εὑρημένον μὲν ὑπὸ Κίρκης τῆς ἀδελφῆς, δύναμιν δ' ἔχον, ἐπὰν ἐξαφθῇ, δυςκατάσβεστον. Ἄφνω δὲ φλεγομένων τῶν βασιλείων, τὸν μὲν Ἰάσονα ταχέως ἐκπηδῆσαι, τὴν δὲ Γλαύκην καὶ τὸν Κρέοντα, τοῦ πυρὸς περικαταλαβόντος, διαφθαρῆναι. (6) Τινὲς δὲ τῶν συγγραφέων φασὶ τοὺς μὲν υἱοὺς τῆς Μηδείας δῶρα κομίσαι τῇ νύμφῃ φαρμάκοις κεχρισμένα, τὴν δὲ Γλαύκην δεξαμένην καὶ τῷ σώματι περιθεμένην, αὐτήν τε συμφορᾷ περιπεσεῖν καὶ τὸν πατέρα βοηθοῦντα καὶ τοῦ σώματος ἀψάμενον τελευτῆσαι. (7) Τὴν δὲ Μήδειαν ἀποτυχοῦσαν τοῖς πρώτοις ἐγχειρήμασιν οὐκ ἀποστῆναι τῆς Ἰάσονος τιμωρίας. Ἐπὶ τοσοῦτο γὰρ προελθεῖν αὐτὴν ὀργῆς ἅμα καὶ ζηλοτυπίας, ἔτι δ' ὠμότητος, ὥστ' ἐπεὶ διέφυγε τὸν μετὰ τῆς νύμφης κίνδυνον, τῇ σφαγῇ τῶν κοινῶν τέκνων ἐμβαλεῖν αὐτὸν εἰς τὰς μεγίστας συμφοράς· πλὴν γὰρ ἑνὸς τοῦ διαφυγόντος τοὺς ἄλλους υἱοὺς ἀποσφάξαι, καὶ τὰ σώματα τούτων ἐν τῷ τῆς Ἥρας τεμένει θάψαι, καὶ μετὰ τῶν πιστοτάτων θεραπαινίδων, ἔτι πολλῆς νυκτὸς οὔσης, φυγεῖν ἐκ τῆς Κορίνθου, καὶ διεκπεσεῖν εἰς Θήβας πρὸς Ἡρακλέα.

communitatem se promtos offerrent. (7) Quumque fortitudo et disciplina bellica magnam apud omnes admirationem ei peperisset, mox validissimum quoque exercitum contraxit, quo totum orbem peragravit, bene de hominum genere promereri studens. Pro quo immortalis ei cultus omnium suffragiis est delatus. At poetæ pro suo prodigiose scribendi more, Herculem solum et ab armis prorsus nudum certamina illa pervulgata confecisse fabulantur.

LIV. Quæ vero de hoc deo fabulose memorantur, ea cuncta jam ante a nobis sunt explanata. Restat ut Iasonis historiam nunc pertexamus. Is, Corinthi degens, ex conjugio cum Medea decem annorum spatio liberos, duos natu majores gemellos, Thessalum et Alcimenen, et tertium, ætate his multo inferiorem, Tisandrum suscepit. (2) Hoc interim tempore Medea in magna apud virum gratia fuisse perhibetur; quum non solum pulchritudinis decore, sed etiam prudentiæ ceterarumque virtutum ornamentis excelleret. Sed quum paulatim nativam formæ elegantiam ætas subtraheret, Glauces, quæ Creontis filia et adhuc virgo erat, amore Jason incensus conjugium appetisse fertur. (3) Quod quum suo pater consensu approbaret jamque diem nuptiis præfinisset, ille suadendo primum, ut societate conjugali sponte concedat, Medeæ instat. Nam aliam se mulierem ducere velle, non quod conjugium Medeæ aversetur, sed ut regiæ domus necessitudinem filiis adsciscat. (4) Sed quum indigne istud ferret mulier, deosque juramenti præsides obtestaretur, Iason juramenti fidem susque deque habens, nihilominus regis filiam duxit. (5) Medea igitur exire urbem jussa, uno tantum die ad fugam adornandam postulato, noctu regiam intrans (venefica interim arte novam sibi faciem induerat), radiculæ cujusdam efficacitate a Circe monstrata, quæ inflammata exstingui nequiret, palatium succendit. Jamque per omnia flamma grassante, exsiliens in tuta Iason evaserat; at Glauce parensque Creon flammis undique septi concremantur. (6) Sunt, qui memoriæ prodant, Medeæ natos dona quædam venenis imbuta recens nuptæ obtulisse, quibus acceptis et corpori applicatis, tum ipsam exarsisse, tum opis ferendæ causa patrem contrectatu corporis inflammatum interiisse. (7) Medea porro his inceptis haudquaquam acquiescens, a persequenda de Iasone ultione non destitit. Eoque iræ et zelotypiæ, immo crudelitatis, processit, ut post devitatum ab Iasone cum nova sponsa periculum filiis etiam trucidandis in magnas ipsum calamitates conjiceret. Hos enim, uno tantum fuga elapso, jugulavit, et, sepultis in Junonis templo cadaveribus, cum ancillarum fidissimis nocte intempesta Corintho profugiens Thebas ad Herculem se recepit. Hic pactorum in Colchide

τοῦτον γὰρ μεσίτην γεγονότα τῶν ὁμολογιῶν ἐν Κόλχοις ἐπηγγέλθαι βοηθήσειν αὐτῇ παρασπονδουμένῃ.

LV. Ἐν τοσούτῳ δὲ τὸν μὲν Ἰάσονα στερηθέντα τέκνων καὶ γυναικὸς δόξαι πᾶσι δίκαια πεπονθέναι· διὸ καὶ μὴ δυνάμενον ἐνεγκεῖν τὸ μέγεθος τῆς συμφορᾶς ἐκ τοῦ ζῆν ἑαυτὸν μεταστῆσαι. Τοὺς δὲ Κορινθίους ἐκπεπλῆχθαι μὲν τὴν δεινότητα τῆς περιπετείας, μάλιστα δ' ἀπορεῖν περὶ τῆς ταφῆς τῶν παίδων. Διόπερ ἀποστειλάντων αὐτῶν Πυθώδε τοὺς ἐπερωτήσοντας τὸν θεὸν ὅπως χρηστέον ἐστὶ τοῖς σώμασι τῶν παίδων, προστάξαι τὴν Πυθίαν ἐν τῷ τεμένει τῆς Ἥρας αὐτοὺς θάψαι καὶ τιμῶν ἡρωικῶν αὐτοὺς ἀξιοῦν. (2) Ποιησάντων δὲ τῶν Κορινθίων τὸ προσταχθέν, φασὶ Θετταλὸν μὲν τὸν διαφυγόντα τὸν ἀπὸ τῆς μητρὸς φόνον ἐν Κορίνθῳ τραφέντα μετὰ ταῦτα ἐπανελθεῖν εἰς Ἰωλκόν, οὖσαν Ἰάσονος πατρίδα· ἐν ᾗ καταλαβόντα προσφάτως Ἄκαστον τὸν Πελίου τετελευτηκότα, παραλαβεῖν κατὰ γένος προσήκουσαν τὴν βασιλείαν, καὶ τοὺς ὑφ' ἑαυτὸν τεταγμένους ἀφ' ἑαυτοῦ προσαγορεῦσαι Θετταλούς. (3) Οὐκ ἀγνοῶ δὲ διότι περὶ τῆς τῶν Θετταλῶν προσηγορίας οὐ ταύτην μόνην τὴν ἱστορίαν, ἀλλὰ καὶ διαφώνους ἑτέρας παραδεδόσθαι συμβέβηκε· περὶ ὧν ἐν οἰκειοτέροις μνησθησόμεθα καιροῖς. (4) Τὴν δ' οὖν Μήδειαν ἐν Θήβαις φασὶ καταλαβοῦσαν Ἡρακλέα μανικῷ πάθει συνεχόμενον καὶ τοὺς υἱοὺς ἀπεκταγκότα, φαρμάκοις αὐτὸν ἰάσασθαι. Τοῦ δ' Εὐρυσθέως ἐπικειμένου τοῖς προστάγμασιν, ἀπογνοῦσαν τὴν κατὰ τὸ παρὸν ἐκ τούτου βοήθειαν καταφυγεῖν εἰς Ἀθήνας πρὸς Αἰγέα τὸν Πανδίονος. (5) Ἐνταῦθα δ' οἱ μέν φασιν αὐτὴν Αἰγεῖ συνοικήσασαν γεννῆσαι Μῆδον τὸν ὕστερον Μηδίας βασιλεύσαντα, τινὲς δ' ἱστοροῦσιν ὑφ' Ἱππότου τοῦ Κρέοντος ἐξαιτουμένην κρίσεως τυχεῖν, καὶ τῶν ἐγκλημάτων ἀπολυθῆναι. (6) Μετὰ δὲ ταῦτα Θησέως ἐπανελθόντος ἐκ Τροιζῆνος εἰς τὰς Ἀθήνας, ἐγκληθεῖσαν ἐπὶ φαρμακείᾳ φυγεῖν ἐκ τῆς πόλεως· δόντος δ' Αἰγέως τοὺς παραπέμψοντας εἰς ἣν βούλοιτο χώραν, εἰς τὴν Φοινίκην κομισθῆναι. (7) Ἐντεῦθεν δ' εἰς τοὺς ἄνω τόπους τῆς Ἀσίας ἀναβᾶσαν συνοικῆσαί τινι τῶν ἐπιφανῶν βασιλέων, ἐξ οὗ γεννῆσαι παῖδα Μῆδον· καὶ τὸν μὲν παῖδα μετὰ τὴν τοῦ πατρὸς τελευτὴν διαδεξάμενον τὴν βασιλείαν θαυμασθῆναί τε κατὰ τὴν ἀνδρείαν καὶ τοὺς λαοὺς ἀφ' ἑαυτοῦ Μήδους ὀνομάσαι.

LVI. Καθόλου δὲ διὰ τὴν τῶν τραγῳδῶν τερατείαν ποικίλη τις καὶ διάφορος ἱστορία περὶ Μηδείας ἐξενήνεκται. Καί τινες χαρίζεσθαι βουλόμενοι τοῖς Ἀθηναίοις φασὶν αὐτὴν ἀναλαβοῦσαν τὸν ἐξ Αἰγέως Μῆδον εἰς Κόλχους διασωθῆναι· κατὰ δὲ τοῦτον τὸν χρόνον Αἰήτην ἐκ τῆς βασιλείας ὑπὸ τἀδελφοῦ Πέρσου βιαίως ἐκπεπτωκότα τὴν ἀρχὴν ἀνακτήσασθαι, Μήδου τοῦ Μηδείας ἀνελόντος τὸν Πέρσην· μετὰ δὲ ταῦτα δυνάμεως ἐγκρατῆ γενόμενον τὸν Μῆδον πολλὴν ἐπελθεῖν τῆς ὑπὲρ τὸν Πόντον Ἀσίας, καὶ κατασχεῖν τὴν ἀπ' ἐκείνου προσαγορευθεῖσαν Μηδίαν. (2) Ἀλλὰ γὰρ τὸ πάσας τὰς ἀποφάσεις τῶν περὶ τῆς Μηδείας μυθολογησάντων

fidejussor, fidei non servatæ se vindicem fore promiserat.

LV. Interea Iason liberis et uxore orbatus meritas luere pœnas omnibus visus est. Magnitudine igitur calamitatum fractus vitam sibi ipse ademit. Magnum hujus casus atrocitas in Corinthiorum animis stuporem excitarat, inprimis vero ob sepulturam puerorum perplexi erant. Per nuntios ergo Pythonem missos, defunctorum corpora quomodo sint curanda, deum consuluerunt. Jussit Pythia, ut in Junonis eis fano sepulturæ locus et heroicæ venerationis cultus tribueretur. (2) Id Corinthii exsequuntur; et Thessalus, necem a matre intentatam elapsus, apud eos educatus fuit. Postea Iolcum, patriam Iasonis, reversus Acastum Peliæ nuper defunctum reperit. Tum hereditatem regni jure agnationis sibi debitam adivit, et ditionis suæ populos de nomine suo Thessalos vocavit. (3) Hic mihi non ignotum est, de Thessalorum nomine non hanc dumtaxat, sed diversas quoque alias exstare narrationes, quæ suo commodum loco a nobis exponentur. (4) Medea interim quum furore correptum Thebis Herculem liberosque ab eo trucidatos offendisset, pharmacis morbum illum abegit. At quum porro Eurysthei mandatis urgeretur, desperata in præsens ejus ope, ad Ægeum, Pandionis filium, Athenas profugit; (5) eique nupta, Medum, Medorum postea regem, peperit. Alii ab Hippota, Creontis filio, in jus vocatam et a noxa absolutam esse narrant. (6) Aliquanto autem post quum Theseus Trœzene Athenas rediisset, ob crimen veneficii urbe expulsam, acceptisque ab Ægeo comitibus, qui, quocunque vellet, ipsam deducerent, in Phœnicen esse deportatam. (7) Inde vero in superiores Asiæ tractus digressam et clarissimo cuidam regi nuptam Medum peperisse; qui post obitum parenti in regno successisset, et magnam fortitudinis laudem consecutus, populos a se Medos nuncupasset.

LVI. Omnino enim propter monstrificas de Medea tragœdorum fabulas magna in ejus historia varietas et discrepantia exsistit. Nonnulli gratiam Atheniensium captantes ferunt illam, asportato secum Medo, Ægei nato, ad Colchos sospitem rediisse; et sub id tempus Æetam, a Persa fratre per vim regno ejectum, Medi nepotis ope, qui Persen trucidasset, esse restitutum. Exercitu dehinc instructum Medum multis Asiæ, quæ supra Pontum est, locis peragratis, Mediam a se denominatam occupasse. (2) Atqui omnes illorum narrationes, qui de Medea scripserunt, hic re-

ἀναγράφειν οὐκ ἀναγκαῖον ἅμα καὶ μακρὸν εἶναι κρίνοντες τὰ καταλειπόμενα τῆς περὶ τῶν Ἀργοναυτῶν ἱστορίας προσθήσομεν. (3) Οὐκ ὀλίγοι γὰρ τῶν τε ἀρχαίων συγγραφέων καὶ τῶν μεταγενεστέρων, ὧν ἐστι καὶ Τίμαιος, φασὶ τοὺς Ἀργοναύτας μετὰ τὴν τοῦ δέρους ἁρπαγὴν πυθομένους ὑπ' Αἰήτου προκατειλῆφθαι ναυσὶ τὸ στόμα τοῦ Πόντου, πρᾶξιν ἐπιτελέσασθαι παράδοξον καὶ μνήμης ἀξίαν. Ἀναπλεύσαντας γὰρ αὐτοὺς διὰ τοῦ Ταναΐδος ποταμοῦ ἐπὶ τὰς πηγάς, καὶ κατὰ τόπον τινὰ τὴν ναῦν διελκύσαντας, καθ' ἑτέρου πάλιν ποταμοῦ τὴν ῥύσιν ἔχοντος εἰς τὸν Ὠκεανὸν καταπλεῦσαι πρὸς τὴν θάλατταν· ἀπὸ δὲ τῶν ἄρκτων ἐπὶ τὴν δύσιν κομισθῆναι τὴν γῆν ἔχοντας ἐξ εὐωνύμων, καὶ πλησίον γενομένους Γαδείρων εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς θάλατταν εἰσπλεῦσαι. (4) Ἀποδείξεις δὲ τούτων φέρουσι, δεικνύντες τοὺς παρὰ τὸν Ὠκεανὸν κατοικοῦντας Κελτοὺς σεβομένους μάλιστα τῶν θεῶν τοὺς Διοσκόρους· παραδόσιμον γὰρ ἔχειν αὐτοὺς ἐκ παλαιῶν χρόνων τὴν τούτων τῶν θεῶν παρουσίαν ἐκ τοῦ Ὠκεανοῦ γεγενημένην. Εἶναι δὲ καὶ τὴν παρὰ τὸν Ὠκεανὸν χώραν οὐκ ὀλίγας ἔχουσαν προσηγορίας ἀπό τε τῶν Ἀργοναυτῶν καὶ τῶν Διοσκόρων. (5) Παραπλησίως δὲ καὶ τὴν ἐντὸς Γαδείρων ἤπειρον ἔχειν ἐμφανῆ σημεῖα τῆς τούτων ἀνακομιδῆς. Περὶ μὲν γὰρ τὴν Τυρρηνίαν καταπλεύσαντας αὐτοὺς εἰς νῆσον τὴν ὀνομαζομένην Αἰθαλίαν τὸν ἐν αὐτῇ λιμένα κάλλιστον ὄντα τῶν ἐν ἐκείνοις τοῖς τόποις, Ἀργῷον ἀπὸ τῆς νεὼς προσαγορεῦσαι, καὶ μέχρι τῶνδε τῶν χρόνων διαμένειν αὐτοῦ τὴν προσηγορίαν. (6) Παραπλησίως δὲ τοῖς εἰρημένοις κατὰ μὲν τὴν Τυρρηνίαν ἀπὸ σταδίων ὀκτακοσίων τῆς Ῥώμης ὀνομάσαι λιμένα Τελαμῶνα· κατὰ δὲ Φορμίας τῆς Ἰταλίας Αἰήτην τὸν νῦν Καιήτην προσαγορευόμενον. Πρὸς δὲ τούτοις ὑπ' ἀνέμων αὐτοὺς ἐκριφέντας εἰς τὰς Σύρτεις, καὶ μαθόντας παρὰ Τρίτωνος τοῦ τότε βασιλεύοντος τῆς Λιβύης τὴν ἰδιότητα τῆς θαλάττης καὶ τὸν κίνδυνον ἐκφυγόντας, δωρήσασθαι χαλκοῦν τρίποδα τὸν ἀρχαίοις μὲν κεχαραγμένον γράμμασι, μέχρι δὲ τῶν νεωτέρων χρόνων διαμείναντα παρὰ τοῖς Εὐεσπερίταις. (7) Οὐ παραλειπτέον δ' ἡμῖν ἀνεξέλεγκτον τὴν ἱστορίαν τῶν ἀποφηναμένων τοὺς Ἀργοναύτας ἀνὰ τὸν Ἴστρον πλεύσαντας μέχρι τῶν πηγῶν, κατενεχθῆναι διὰ τῆς ἀντιπροσώπου ῥύσεως πρὸς τὸν Ἀδριατικὸν κόλπον. (8) Τούτους γὰρ ὁ χρόνος ἤλεγξεν ὑπολαβόντας τὸν ἐν τῷ Πόντῳ πλείοσι στόμασιν ἐξερευγόμενον Ἴστρον καὶ τὸν εἰς τὸν Ἀδρίαν ἐκβάλλοντα τὴν ῥύσιν ἔχειν ἀπὸ τῶν αὐτῶν τόπων. Ῥωμαίων γὰρ καταπολεμησάντων τὸ τῶν Ἴστρων ἔθνος, εὑρέθη τὰς πηγὰς ἔχων ὁ ποταμὸς ἀπὸ τετταράκοντα σταδίων τῆς θαλάττης. Ἀλλὰ γὰρ τοῖς συγγραφεῦσιν αἰτίαν τῆς πλάνης φασὶ γενέσθαι τὴν ὁμωνυμίαν τῶν ποταμῶν.

LVII. Ἡμῖν δ' ἀρκούντως ἐξειργασμένοις τὴν περὶ τῶν Ἀργοναυτῶν ἱστορίαν καὶ τὰ ὑφ' Ἡρακλέους πραχθέντα οἰκεῖον ἂν εἴη κατὰ τὴν γενομένην ἐπαγγελίαν ἀναγράψαι τὰς τῶν υἱῶν αὐτοῦ πράξεις. Μετὰ τὴν

ferre ut non* necessarium, ita nimis longum videtur. Reliquas igitur Argonauticæ historiæ partes subjiciemus. (3) Non pauci tum veterum, tum etiam recentium (inter quos etiam Timæus est) scriptorum perhibent, Argonautas post vellus abreptum, cognito ostium Ponti ab Æeta navibus præoccupatum esse, mirificum et recensione dignum facinus edidisse. Tanaim enim ingressos ad fontes ejus adscendisse, navique per aliquod loci intervallum protracta, per aliud flumen in Oceanum sese effundens ad mare devenisse. Et tum ab Arcto versus occasum ita cursum flexisse, ut a sinistra continentem haberent, et tandem juxta Gades in mare nostrum inveherentur. (4) Ad id probandum his utuntur argumentis : primo quod Celtæ Oceani accolæ inter deos maxime Dioscuros venerentur : apud quos a priscis inde temporibus traditum ex Oceano deos hosce quondam ad ipsos delatos esse. Tum quod in regionibus Oceano propinquis non paucæ ab Argonautis et Dioscuris appellationes adhuc sint reliquæ. (5) Tum quod similiter continens intra Gades manifesta horum reditus signa ostendat. In Tyrrheniæ enim transitu ad insulam, quæ Æthalia dicitur, advectos pulcherrimum ibi portum Argoum de navi sua nuncupasse : quod nomen ad hanc quoque tempestatem duret. (6) Ad eum quoque modum in Etruria portum, octingentis a Roma stadiis, Telamonem nominasse. Ad Formias denique Italiæ portui nomen Æetæ, qui nunc Caieta est, indidisse. His addunt, procellarum vi ad Syrtes abreptos a Tritone, Libyæ tunc rege, quæ natura maris esset et qua ratione periculum effugerent, illos didicisse. Ob quod æneum ei tripodem donarint, qui priscis inscriptus literis non ita pridem apud Euhesperitas superstes fuerit. (7) Nec prætermittenda hic est confutatio historiæ illorum, qui Argonautas per Istrum ad fontes subvectos in Adriaticum inde sinum per alium fluvii alveum in contraria tendentem intrasse memorant. (8) Hos tempus ipsum convicit falso suspicatos esse Istrum, qui pluribus sese ostiis in Pontum exonerat, et alterum, qui in Adriam defertur, ex iisdem locis initium fluxus sumere. Debellata enim a Romanis Istriorum gente, fontes ejus fluvii non longius quadraginta stadiis a mari abesse repertum est. Communio igitur nominis hanc scriptoribus errandi causam dedisse fertur.

LVII. Nunc quum sat prolixe res Herculis et Argonautarum a nobis explicatæ sint, promissi ratio flagitat, ut filiorum quoque gesta recitemus. Hercule igitur ad deos

Ἡρακλέους τοίνυν ἀποθέωσιν οἱ παῖδες αὐτοῦ κατῴκουν ἐν Τραχῖνι παρὰ Κήϋκι τῷ βασιλεῖ. (2) Μετὰ δὲ ταῦτα Ὕλλου καί τινων ἑτέρων ἀνδρωθέντων, Εὐρυσθεὺς φοβηθεὶς μὴ πάντων ἐνηλίκων γενομένων ἐκπέσῃ τῆς ἐν Μυκήναις βασιλείας, ἔγνω τοὺς Ἡρακλείδας ἐξ ὅλης τῆς Ἑλλάδος φυγαδεῦσαι. (3) Διὸ Κήϋκι μὲν τῷ βασιλεῖ προηγόρευσε τούς τε Ἡρακλείδας καὶ τοὺς Λικυμνίου παῖδας ἐκβαλεῖν, ἔτι δὲ Ἰόλαον καὶ τὸ σύστημα τῶν Ἀρκάδων τῶν Ἡρακλεῖ συνεστρατευκότων, ἢ ταῦτα μὴ ποιοῦντα πόλεμον ἀναδέξασθαι. (4) Οἱ δ' Ἡρακλεῖδαι καὶ οἱ μετ' αὐτῶν θεωροῦντες αὐτοὺς οὐκ ἀξιομάχους ὄντας Εὐρυσθεῖ πολεμεῖν, ἔγνωσαν ἑκουσίως φεύγειν ἐκ τῆς Τραχῖνος· ἐπιόντες δὲ τῶν ἄλλων πόλεων τὰς ἀξιολογωτάτας ἐδέοντο παραδέξασθαι σφᾶς αὐτοὺς συνοίκους. Μηδεμιᾶς δὲ τολμώσης ὑποδέξασθαι, μόνοι τῶν ἄλλων Ἀθηναῖοι διὰ τὴν ἔμφυτον αὐτοῖς ἐπιείκειαν προσεδέξαντο τοὺς Ἡρακλείδας· κατῴκισαν δὲ αὐτοὺς μετὰ τῶν συμφυγόντων εἰς Τρικόρυθον πόλιν, ἥτις ἐστὶ μία τῆς ὀνομαζομένης Τετραπόλεως. (5) Μετὰ δέ τινα χρόνον ἁπάντων τῶν Ἡρακλέους παίδων ἠνδρωμένων, καὶ φρονήματος ἐμφυομένου τοῖς νεανίσκοις διὰ τὴν ἀφ' Ἡρακλέους δόξαν, ὑφορώμενος αὐτῶν τὴν αὔξησιν Εὐρυσθεὺς ἐστράτευσεν ἐπ' αὐτοὺς μετὰ πολλῆς δυνάμεως. (6) Οἱ δ' Ἡρακλεῖδαι, βοηθούντων αὐτοῖς τῶν Ἀθηναίων, προστησάμενοι τὸν Ἡρακλέους ἀδελφιδοῦν Ἰόλαον, καὶ τούτῳ τε καὶ Θησεῖ καὶ Ὕλλῳ τὴν στρατηγίαν παραδόντες, ἐνίκησαν παρατάξει τὸν Εὐρυσθέα. Κατὰ δὲ τὴν μάχην πλεῖστοι μὲν τῶν μετ' Εὐρυσθέως κατεκόπησαν, αὐτὸς δ' Εὐρυσθεὺς, τοῦ ἅρματος κατὰ τὴν φυγὴν συντριβέντος, ὑπὸ Ὕλλου τοῦ Ἡρακλέους ἀνῃρέθη· ὁμοίως δὲ καὶ οἱ υἱοὶ τοῦ Εὐρυσθέως πάντες κατὰ τὴν μάχην ἐτελεύτησαν.

LVIII. Μετὰ δὲ ταῦτα οἱ μὲν Ἡρακλεῖδαι πάντες περιβοήτῳ μάχῃ νενικηκότες τὸν Εὐρυσθέα, καὶ διὰ τὴν εὐημερίαν συμμάχων εὐπορήσαντες, ἐστράτευσαν ἐπὶ τὴν Πελοπόννησον Ὕλλου στρατηγοῦντος. (2) Ἀτρεὺς δὲ μετὰ τὴν Εὐρυσθέως τελευτὴν καταλαβόμενος τὴν ἐν Μυκήναις βασιλείαν, καὶ προσλαβόμενος συμμάχους Τεγεάτας καί τινας ἄλλους, ἀπήντησε τοῖς Ἡρακλείδαις. (3) Κατὰ δὲ τὸν Ἰσθμὸν τῶν στρατοπέδων ἀθροισθέντων, Ὕλλος μὲν ὁ Ἡρακλέους εἰς μονομαχίαν προεκαλέσατο τῶν πολεμίων τὸν βουλόμενον, ὁμολογίας θέμενος τοιαύτας, εἰ μὲν Ὕλλος νικήσει τὸν ἀντιταχθέντα, παραλαβεῖν Ἡρακλείδας τὴν Εὐρυσθέως βασιλείαν, εἰ δὲ Ὕλλος λειφθείη, μὴ κατιέναι τοὺς Ἡρακλείδας εἰς Πελοπόννησον ἐντὸς ἐτῶν πεντήκοντα. (4) Καταβάντος δ' εἰς τὴν πρόκλησιν Ἐχέμου τοῦ βασιλέως τῶν Τεγεατῶν, καὶ τῆς μονομαχίας γενομένης, ὁ μὲν Ὕλλος ἀνῃρέθη, οἱ δὲ Ἡρακλεῖδαι κατὰ τὰς ὁμολογίας ἀπέστησαν τῆς καθόδου καὶ τὴν εἰς Τρικόρυθον ἐπάνοδον ἐποιήσαντο. (5) Μετὰ δέ τινας χρόνους Λικύμνιος μὲν μετὰ τῶν παίδων καὶ Τληπολέμου τοῦ Ἡρακλέους, ἑκουσίως τῶν Ἀργείων αὐ-

evecto, liberi ejus Trachine apud Ceycem regem se continebant. (2) Post Hyllo et quibusdam aliis jam virilem ætatem assecutis, metuere cœpit Eurystheus, ne, si omnes adolevissent, regno Mycenarum ejiceretur, ideoque ex omni eos Græcia extorres agere constituit. (3) Quapropter Ceyci, ut Heraclidas Licymniique progeniem et Iolaum cum Arcadum, qui Herculi militaverant, cohorte amoveret, aut si id facere recusaret, bellum a se exspectaret, edixit. (4) Tum Heraclidæ horumque socii, vires sustinendo bello sibi pares non esse cernentes, consilium ultro ex Trachine fugiendi inierunt. Ad civitates ergo alias, quæ opibus ac dignitate anteibant, profecti, ut inquilinos ipsos reciperent ab illis expetebant. Sed quum nulla eos recipere auderet, soli Athenienses pro insita sibi æquitate Heraclidas susceperunt, sedesque illis cum fugæ sociis concesserunt in Tricorytho, una ex quattuor illis urbibus, quas Tetrapolin vocant. (5) Tempore aliquanto interjecto, quum ad virilem ætatis vigorem Herculis soboles excrevisset, animosque ipsis daret gloria parentis; Eurystheus, cui incrementa hæc suspecta essent, magnum in eos exercitum duxit. (6) At Heraclidæ, Atheniensium ope confirmati, quum se tutelæ Iolai, qui Herculis ex fratre nepos erat, commisissent, hoc ipso Theseoque et Hyllo ducibus, collata acie Eurystheum superant, et magnam militum ejus partem concidunt; ipsum etiam confracto inter fugam curru Hyllus Herculis filius trucidat. Filii simul Eurysthei omnes prœlio occumbunt.

LVIII. Tam insigni ergo de Eurystheo victoria politi Heraclidæ, quos secunda fortuna armorum sociis jam augeret, Hyllo imperatore Peloponnesum invadunt. (2) Atreus tunc post Eurysthei interitum Mycenarum regnum occuparat. Is, Tegeatis et nonnullis aliis in belli societatem adscitis, Heraclidis occurrit. (3) Tum copiis in Isthmo congressis, Hyllus ex hostium numero, quicunque vellet, ad singulare certamen provocans, hanc conditionem proponit si adversarium ipse vicerit, ut regnum Eurysthei Heraclidis cedat; sin occubuerit, ut intra quinquaginta annos Heraclidæ in Peloponnesum non revertantur. (4) Tum in certamen cum eo descendit Echemus, Tegeatarum rex; sed Hyllus in eo conflictu cadit : Heraclidæ igitur ex pactorum formula a reditu in Peloponnesum desistentes, Tricorythum regrediuntur. (5) Accidit autem post, ut Licymnius cum liberis, et Tlepolemus Herculis filius, Argos a civibus

τοὺς προσδεξαμένων, ἐν Ἄργει κατῴκησαν. Οἱ δ' ἄλλοι πάντες ἐν Τρικορύθῳ κατοικήσαντες, ὡς ὁ πεντηκονταετὴς χρόνος διῆλθε, κατῆλθον εἰς Πελοπόννησον· ὧν τὰς πράξεις ἀναγράψομεν, ὅταν εἰς ἐκείνους τοὺς χρόνους παραγενηθῶμεν. (6) Ἀλκμήνη δ' εἰς Θήβας καταντήσασα, καὶ μετὰ ταῦτα ἄφαντος γενομένη, τιμῶν ἰσοθέων ἔτυχε παρὰ τοῖς Θηβαίοις. Τοὺς δ' ἄλλους Ἡρακλείδας φασὶν ἐλθόντας παρ' Αἰγίμιον τὸν Δώρου τὴν πατρῴαν τῆς χώρας παρακαταθήκην ἀπαιτήσαντας μετὰ Δωριέων κατοικῆσαι. (7) Τληπόλεμον δὲ τὸν Ἡρακλέους ἐν Ἄργει κατοικοῦντα λέγουσιν ἀνελεῖν Λικύμνιον τὸν Ἠλεκτρύωνος ἐρίσαντα περί τινων, διὰ δὲ τὸν φόνον τοῦτον ἐξ Ἄργους φυγόντα εἰς Ῥόδον κατοικῆσαι· τὴν δὲ νῆσον ταύτην τότε κατῴκουν Ἕλληνες οἱ ὑπὸ Τριόπα τοῦ Φόρβαντος κατοικισθέντες. (8) Τὸν δ' οὖν Τηπόλεμον κοινῇ μετὰ τῶν ἐγχωρίων τριμερῆ ποιῆσαι τὴν Ῥόδον, καὶ τρεῖς ἐν αὐτῇ καταστῆσαι πόλεις, Λίνδον, Ἰήλυσον, Κάμειρον· βασιλεῦσαι δ' αὐτὸν πάντων τῶν Ῥοδίων διὰ τὴν τοῦ πατρὸς Ἡρακλέους δόξαν, καὶ κατὰ τοὺς ὕστερον χρόνους μετ' Ἀγαμέμνονος ἐπὶ τὴν Τροίαν στρατεῦσαι.

LIX. Ἐπεὶ δὲ περὶ Ἡρακλέους καὶ τῶν ἀπογόνων αὐτοῦ διήλθομεν, οἰκεῖον ἂν εἴη περὶ Θησέως εἰπεῖν διὰ τὸ τοῦτον ζηλωτὴν γενέσθαι τῶν Ἡρακλέους ἄθλων. Θησεὺς τοίνυν γεγονὼς Αἴθρας τῆς Πιτθέως καὶ Ποσειδῶνος, τραφεὶς ἐν Τροιζῆνι παρὰ Πιτθεῖ τῷ μητροπάτορι, καὶ τὰ μυθολογούμενα σύμβολα ἀνῃρημένος τὰ ὑπὸ Αἰγέως ὑπό τινι πέτρᾳ τεθειμένα, κατήντησεν εἰς τὰς Ἀθήνας. Διεξιὼν δ', ὥς φασι, τὴν παραθαλάττιον, καὶ ζηλωτὴς ὢν τῆς Ἡρακλέους ἀρετῆς, ἐπεβάλετο τελεῖν ἄθλους περιέχοντας ἀποδοχήν τε καὶ δόξαν. (2) Πρῶτον μὲν οὖν ἀνεῖλε τὸν ὀνομαζόμενον Κορυνήτην, χρώμενον τῇ προσαγορευομένῃ κορύνῃ, ὅπερ ἦν ὅπλον ἀμυντήριον, καὶ τοὺς παριόντας ἀποκτείνοντα, δεύτερον δὲ τὸν ἐν Ἰσθμῷ κατοικοῦντα Σίνιν. (3) Οὗτος γὰρ δύο πίτυς κάμπτων, καὶ πρὸς ἑκατέραν τὸν ἕνα βραχίονα προσδεσμεύων, ἄφνω τὰς πίτυς ἠφίει· διόπερ τῶν σωμάτων διὰ τὴν βίαν ἀποσπωμένων, συνέβαινε τοὺς ἀτυχοῦντας μετὰ μεγάλης τιμωρίας τελευτᾶν. (4) Τρίτον δὲ τὴν ἐν Κρομμυῶνι ὑπάρχουσαν ὗν ἀγρίαν, διαφέρουσαν ἀλκῇ τε καὶ μεγέθει καὶ πολλοὺς ἀνθρώπους ἀναιροῦσαν, ἀπέκτεινεν. Ἐκόλασε δὲ καὶ Σκείρωνα τὸν οἰκοῦντα τῆς Μεγαρίδος τὰς ὀνομαζομένας ἀπ' ἐκείνου Σκειρωνίδας πέτρας. Οὗτος γὰρ εἰώθει τοὺς παριόντας ἀναγκάζειν ἀπονίπτειν ἑαυτὸν ἐπί τινος ἀποκρήμνου τόπου· λακτίσματι δὲ ἄφνω τύπτων περιεκύλιε κατὰ τῶν κρημνῶν εἰς θάλατταν κατὰ τὴν ὀνομαζομένην χελώνην. (5) Ἀνεῖλε δὲ καὶ περὶ τὴν Ἐλευσῖνα Κερκυόνα τὸν διαπαλαίοντα τοῖς παριοῦσι καὶ τὸν ἡττηθέντα διαφθείροντα. Μετὰ δὲ ταῦτα τὸν ὀνομαζόμενον Προκρούστην ἀπέκτεινε, τὸν οἰκοῦντα ἐν τῷ λεγομένῳ Κορυδαλλῷ τῆς Ἀττικῆς. Οὗτος δὲ τοὺς παριόντας ὁδοιπόρους ἠνάγκαζεν ἐπί τινος κλίνης ἀναπίπτειν, καὶ τῶν μὲν

sponte recepti habitatum se conferrent. Ceteri omnes in Tricorytho subsistentes post prælerlapsos demum quinquaginta annos in Peloponnesum redierunt : quorum res gestas ad ea tempora delati porro describemus. (6) Alcmena interim Thebas profecta, quum aliquanto post evanuisset, deæ instar a Thebanis culta est. Ceteros autem Heraclidas, repetita ab Ægimio Dori filio, quam pater ut depositum ei crediderat, regione, communes cum Doriensibus sedes obtinuisse ferunt. (7) At Tlepolemus, Argivorum civitatem adeptus, occiso in contentione quadam Licymnio Electryonis filio, propter cædem Argis in Rhodum profugus excessit. Insulam tunc Hellenes a Triope Phorbantis filio illuc deducti frequentabant. (8) Tlepolemus ergo Rhodum cum incolis in tres partes divisit, et tria per illam oppida, Lindum, Ialysum, Camirum, constituit, omniumque Rhodiorum ob paternæ virtutis gloriam imperium consecutus, Agamemnonem postea, Trojam oppugnantem, suis armis adjuvit.

LIX. Postquam de Hercule ejusque posteritate dictum est, consequens fuerit de Theseo quædam subtexere, quod strenuus hic certaminum Herculis imitator exstitit. Natus fuit ex Æthra Pitthei et Neptuno, et Trœzene in Pitthei avi materni regia educatus. Repertis postea signis, quæ sub petra quadam ab Ægeo recondita fabulantur, Athenas migrare constituit. Dum vero per maritimas Isthmi oras iter facit, æmulandi virtutes Herculis et certamina favoris ac laudis plena suscipiendi cupido animum subit. (2) Primum igitur Coryneten, quem a clava sic vocant, trucidat. Clavam hic pro armis, quibus se defenderet, gestans viatoribus necem inferebat. Secundus fuit Sinis, in Isthmo degens. (3) Is duabus inflexis pinubus, utrique brachium hominis captivi alligabat : hisce subito dimissis impetu, fiebat ut corpora miserorum violenter distracta inter magnos cruciatus exanimarentur. (4) Tertio suem in Crommyone agrestem, quæ ferocia et magnitudine excellens multis exitium creabat, interemit. Scironem quoque supplicio affecit, cui Scironides in Megaride petræ, nomen hinc adeptæ, recessum præbebant. Huic prætereuntes ad lavandum ipsi pedes in prærupto quondam loco adigere, posteaque calcibus impulsos per rupes in mare, ad Chelonen sic vocatam, deturbare moris erat. (5) Ad Eleusinem Cercyoni vitam ademit, qui lucta cum hospitibus decertans victos perimebat. Tum alium, Procrusten nomine, e medio sustulit, in Corydallo Atticæ morantem. Hic iter illac facientes in lecto quodam decumbere jubebat : quibus, si porrectiores essent, prominentes corporis

μακροτέρων τὰ προέχοντα μέρη τοῦ σώματος ἀπέκοπτε, τῶν δ' ἐλαττόνων τοὺς πόδας προέκρουεν· ἀφ' οὗπερ Προκρούστης ὠνομάσθη. (6) Κατορθώσας δὲ τὰ προειρημένα κατήντησεν εἰς τὰς Ἀθήνας, καὶ τὸν Αἰγέα διὰ τῶν συμβόλων ἀνεγνώρισε. Μετὰ δὲ ταῦτα τὸν ἐν Μαραθῶνι ταῦρον, ὃν Ἡρακλῆς τελῶν ἆθλον ἐκ Κρήτης ἀπήγαγεν εἰς Πελοπόννησον, συμπλακεὶς καὶ κρατήσας τοῦ ζῴου, ἀπήγαγεν εἰς τὰς Ἀθήνας· τοῦτον δ' Αἰγεὺς παραλαβὼν ἔθυσεν Ἀπόλλωνι.

LX. Λείπεται δ' ἡμῖν εἰπεῖν περὶ Μινωταύρου τοῦ ἀναιρεθέντος ὑπὸ Θησέως, ἵνα συντελέσωμεν τὰς τοῦ Θησέως πράξεις. Ἀναγκαῖον δ' ἐστὶ προσαναδραμόντας τοῖς χρόνοις τὰ συμπεπλεγμένα τούτοις διελθεῖν, ἵνα γένηται σαφὴς ἡ σύμπασα διήγησις. (2) Τέκταμος ὁ Δώρου τοῦ Ἕλληνος τοῦ Δευκαλίωνος εἰς Κρήτην πλεύσας μετὰ Αἰολέων καὶ Πελασγῶν ἐβασίλευσε τῆς νήσου· γήμας δὲ τὴν Κρηθέως θυγατέρα ἐγέννησεν Ἀστέριον. Οὗ βασιλεύοντος ἐν τῇ Κρήτῃ Ζεύς, ὥς φασιν, Εὐρώπην ἁρπάσας ἐκ Φοινίκης καὶ διακομίσας εἰς Κρήτην ἐπὶ ταύρου, μιγεὶς αὐτῇ τρεῖς υἱοὺς ἐγέννησε, Μίνω καὶ Ῥαδάμανθυν καὶ Σαρπηδόνα. (3) Μετὰ δὲ ταῦτα τὴν Εὐρώπην Ἀστέριος ὁ βασιλεὺς τῆς Κρήτης ἔγημεν· ἄπαις δὲ ὤν, τοὺς τοῦ Διὸς παῖδας υἱοποιησάμενος διαδόχους τῆς βασιλείας ἀπέλιπε. Τούτων δὲ Ῥαδάμανθυς μὲν τοῖς Κρησὶν ἐνομοθέτησε, Μίνως δὲ διαδεξάμενος τὴν βασιλείαν, καὶ γήμας Ἰτώνην τὴν Λυκτίου, Λύκαστον ἐγέννησεν. Ὃς διαδεξάμενος τὴν ἀρχήν, καὶ γήμας Ἴδην τὴν Κορύβαντος, ἐγέννησε Μίνωα τὸν δεύτερον, ὅν τινες Διὸς υἱὸν ἀναγράφουσιν. Οὗτος πρῶτος Ἑλλήνων ναυτικὴν δύναμιν ἀξιόλογον συστησάμενος ἐθαλαττοκράτησε. (4) Γήμας δὲ Πασιφάην τὴν Ἡλίου καὶ Κρήτης ἐγέννησε Δευκαλίωνα καὶ Κατρέα καὶ Ἀνδρόγεων καὶ Ἀριάδνην, καὶ ἕτερα τέκνα ἔσχε πλείονα νόθα. Τῶν δὲ Μίνωος υἱῶν Ἀνδρόγεως μὲν εἰς τὰς Ἀθήνας κατήντησε, Παναθηναίων συντελουμένων, Αἰγέως βασιλεύοντος· ἐν δὲ τοῖς ἀγῶσι νικήσας τοὺς ἀθλητὰς ἅπαντας συνήθης ἐγένετο τοῖς Πάλλαντος παισίν. (5) Ἐνταῦθ' ὁ μὲν Αἰγεὺς ὑποπτεύσας τὴν Ἀνδρόγεω φιλίαν, μήποθ' ὁ Μίνως βοηθήσας τοῖς υἱοῖς τοῦ Πάλλαντος ἀφέληται τὴν ἀρχήν, ἐπεβούλευσε τῷ Ἀνδρόγεῳ. Βαδίζοντος οὖν αὐτοῦ εἰς τὰς Θήβας ἐπί τινα θεωρίαν, ἐδολοφόνησεν αὐτὸν διά τινων ἐγχωρίων περὶ Οἰνόην τῆς Ἀττικῆς.

LXI. Μίνως δὲ πυθόμενος τὴν κατὰ τὸν υἱὸν συμφοράν, ἧκεν εἰς τὰς Ἀθήνας δίκας αἰτῶν τοῦ Ἀνδρόγεω φόνου. Οὐδενὸς δ' αὐτῷ προσέχοντος, πρὸς μὲν Ἀθηναίους συνεστήσατο πόλεμον, ἀρὰς δὲ ἐποιήσατο τῷ Διὶ γενέσθαι κατὰ τὴν πόλιν τῶν Ἀθηναίων αὐχμὸν καὶ λιμόν. Ταχὺ δὲ περὶ τὴν Ἀττικὴν καὶ τὴν Ἑλλάδα γενομένων αὐχμῶν, καὶ φθαρέντων τῶν καρπῶν, συνελθόντες οἱ τῶν πόλεων ἡγεμόνες ἐπηρώτησαν τὸν θεὸν πῶς ἂν δύναιντο τῶν κακῶν ἀπαλλαγῆναι. Ὁ δ' ἔχρησεν ἐλθεῖν αὐτοὺς πρὸς Αἰακὸν τὸν Διὸς καὶ

partes amputabat; si breviores, pedes eo usque distendebat: unde et Procrustes, quasi distentor seu tortor, appellatus est. (6) His præclare effectis, Athenas intravit, et per indicia, quæ secum attulerat, ab Ægeo recognitus est. Post id tempus taurum Marathonium, quem Hercules peculiari quondam certamine e Creta in Peloponnesum transtulerat, congressus superavit, monstrumque Athenas perduxit. Quod in potestatem redactum Ægeus Apollini immolavit.

LX. Jam ut omnes res a Theseo gestas recenseamus, superest ut de Minotauri quoque cæde a Theseo peracta dicamus: verum ad totius narrationis perspicuitatem necessarium est, ut ad connexa his superiora ascendamus. (2) Tectamus [*Teutamus*], Dori, Hellenis, Deucalionis, in Creta, quam cum Æolibus et Pelasgis occuparat, regnavit; ubi Crethei [*Cretis*] filiam uxorem habens Asterium genuit. Quo regnante in Creta, Juppiter, ut proditum est, ablatam e Phœnice Europam super tauro in Cretam transvexit; cumque ea commixtus tres filios, Minoem, Rhadamanthum et Sarpedonem, procreavit. (3) Europam dehinc Asterius, insulæ dominus, uxorem duxit. At quum liberis careret, adoptatos Jovis filios in regno successores reliquit. Ex his Rhadamanthus leges Cretensibus scripsit; Minos, regno suscepto, et Itone, Lyctii filia, ducta, Lycastum genuit. Qui imperium nactus, ex Ida Corybantis Minoa alterum sustulit, cui Jovem nonnulli patrem attribuunt. Is Græcorum primus, quum classem instruxisset memorabilem, imperium maris adeptus est. (4) Et Pasiphae, Solis ac Cretes filia, in matrimonium accepta, Deucalionem, Catreum, Androgeon, Ariadnen, progenuit, aliosque plures habuit liberos spurios. Androgeos, regnante Ægeo, Athenas ad solemne festum Panathenæorum profectus, cunctos in ludorum istorum certaminibus devicit; unde familiaritatem Pallantis filiorum sibi conciliavit. (5) Quam quum suspectam haberet Ægeus, ne forte auxilio ejus confirmata Pallantis domo, ipse regno exueretur veritus, insidias Androgeo posuit. Dumque Thebas ad spectaculum quoddam sacrum contendit, dolo juvenem popularium opera ad Œnoen Atticæ obtruncavit.

LXI. Quo filii casu Minos cognito Athenas ad exigendam cædis mulctam trajecit. Sed quum nihil æqui impetraret, bello Atheniensibus indicto, siccitatem et famem a Jove patre illis imprecatur. Nec mora; ingens confestim ariditas per Atticam totamque adeo Græciam cum insigni frugum calamitate exoritur. Civitatum ergo principes, habito concilio, de averruncatione malorum a deo consilium petunt. Qui ex tripode respondit: Æacum Jovis et Æginæ

Αἰγίνης τῆς Ἀσωποῦ θυγατρός, καὶ κελεύειν ὑπὲρ αὐτῶν εὐχὰς ποιήσασθαι. (2) Ὧν πραξάντων τὸ προσταχθέν, ὁ μὲν Αἰακὸς ἐπετέλεσε τὰς εὐχάς, καὶ ὁ αὐχμὸς παρὰ μὲν τοῖς ἄλλοις Ἕλλησιν ἐπαύσατο, παρὰ δὲ τοῖς Ἀθηναίοις μόνοις διέμεινεν· οὗ δὴ χάριν ἠναγκάσθησαν οἱ Ἀθηναῖοι τὸν θεὸν ἐπερωτῆσαι περὶ τῆς τῶν κακῶν ἀπαλλαγῆς. Εἶθ' ὁ μὲν θεὸς ἔχρησεν, ἐὰν τοῦ Ἀνδρόγεω φόνου τῷ Μίνῳ δίκας δῶσιν ἃς ἂν ἐκεῖνος δικάσῃ· (3) ὑπακουσάντων δὲ τῷ θεῷ τῶν Ἀθηναίων, προσέταξεν αὐτοῖς ὁ Μίνως διδόναι κόρους ἑπτὰ καὶ τὰς ἴσας κόρας δι' ἐτῶν ἐννέα βορὰν τῷ Μινωταύρῳ ὅσον ἂν χρόνον ζῇ τὸ τέρας. Δόντων δ' αὐτῶν, ἀπηλλάγησαν τῶν κακῶν οἱ κατὰ τὴν Ἀττικήν, καὶ ὁ Μίνως πολεμῶν ἐπαύσατο τὰς Ἀθήνας. (4) Διελθόντων δὲ ἐτῶν ἐννέα πάλιν ὁ Μίνως ἦλθεν εἰς τὴν Ἀττικὴν μετὰ μεγάλου στόλου, καὶ τοὺς δὶς ἑπτὰ κόρους ἀπαιτήσας ἔλαβε. Μελλόντων δ' ἐκπλεῖν τῶν περὶ τὸν Θησέα, ὁ Αἰγεὺς συνέθετο πρὸς τὸν κυβερνήτην καὶ προσέταξεν αὐτῷ, ἐὰν μὲν ὁ Θησεὺς νικήσῃ τὸν Μινώταυρον, καταπλεῖν αὐτοὺς λευκοῖς ἱστίοις, ἐὰν δὲ ἀπόληται, μέλασι, καθάπερ καὶ πρότερον ποιεῖν εἰώθεισαν. Καταπλευσάντων δὲ αὐτῶν εἰς Κρήτην, Ἀριάδνη μὲν ἡ θυγάτηρ τοῦ Μίνωος ἠράσθη τοῦ Θησέως εὐπρεπείᾳ διαφέροντος· Θησεὺς δ' εἰς λόγους ἐλθὼν αὐτῇ, καὶ ταύτην συνεργὸν λαβών, τόν τε Μινώταυρον ἀπέκτεινε καὶ τὴν ἔξοδον τὴν τοῦ λαβυρίνθου παρ' αὐτῆς μαθὼν διεσώθη. (5) Ἀνακομιζόμενος δ' εἰς τὴν πατρίδα καὶ κλέψας τὴν Ἀριάδνην ἔλαθεν ἐκπλεύσας νυκτός, καὶ κατῆρεν εἰς νῆσον τὴν ποτὲ μὲν Δίαν, νῦν δὲ Νάξον προσαγορευομένην. Καθ' ὃν δὴ χρόνον μυθολογοῦσι Διόνυσον ἐπιφανέντα, καὶ διὰ τὸ κάλλος τῆς Ἀριάδνης ἀφελόμενον τοῦ Θησέως τὴν παρθένον, ἔχειν αὐτὴν ὡς γυναῖκα γαμετὴν ἀγαπωμένην διαφερόντως. (6) Μετὰ γοῦν τὴν τελευτὴν αὐτῆς διὰ τὴν φιλοστοργίαν ἀθανάτων καταξιῶσαι τιμῶν, καταστερίσαντα τὸν ἐν οὐρανῷ στέφανον Ἀριάδνης. Τοὺς δὲ περὶ τὸν Θησέα φασὶ διὰ τὴν ἁρπαγὴν τῆς κόρης δυσφοροῦντας ἰσχυρῶς, καὶ διὰ τὴν λύπην ἐπιλαθομένους τῆς Αἰγέως παραγγελίας, τοῖς μέλασιν ἱστίοις καταπλεῖν εἰς τὴν Ἀττικήν. (7) Αἰγέα δὲ θεασάμενον τὸν κατάπλουν, καὶ δόξαντα τεθνηκέναι τὸν υἱόν, ἡρωικὴν ἅμα πρᾶξιν καὶ συμφορὰν ἐπιτελέσασθαι· ἀναβάντα γὰρ εἰς τὴν ἀκρόπολιν, καὶ διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς λύπης προσκόψαντα τῷ ζῆν, ἑαυτὸν κατακρημνίσαι. (8) Μετὰ δὲ τὴν Αἰγέως τελευτὴν Θησεὺς διαδεξάμενος τὴν βασιλείαν ἦρχε τοῦ πλήθους νομίμως καὶ πολλὰ πρὸς αὔξησιν τῆς πατρίδος ἔπραξεν. Ἐπιφανέστατον δὲ συνετελέσθη τὸ τοὺς δήμους, ὄντας μικροὺς μὲν τοῖς μεγέθεσι πολλοὺς δὲ τὸν ἀριθμόν, μεταγαγεῖν εἰς τὰς Ἀθήνας. (9) Ἀπὸ γὰρ τούτων τῶν χρόνων Ἀθηναῖοι διὰ τὸ βάρος τῆς πόλεως φρονήματος ἐνεπίμπλαντο καὶ τῆς τῶν Ἑλλήνων ἡγεμονίας ὠρέχθησαν. Ἡμεῖς δὲ περὶ τούτων ἀρκούντως διεληλυθότες τὰ λειπόμενα τῶν περὶ Θησέα γενομένων ἀναγράψομεν.

filium Asopique nepotem, ut vota pro communi salute faceret, conveniendum esse. (2) Id mandatum quum exsequerentur, Æacus votis peragendis operam dedit. In cetera igitur Græcia sterilitas finem habuit : solis vero Atheniensibus adhuc incumbebat. Hi ergo de calamitatis remedio oraculum implorare coacti, pœnas interfecti Androgei ex pendere Minoi, quas ipse decernat, jubentur. (3) Morigerantur deo Athenienses, et mandatum a Minoe accipiunt, ut nono quoque anno septenos Minotauro pueros totidemque puellas in cibum subministrent; idque faciant, quam diu vita monstro superstitet. Quibus exhibitis, et calamitas in Attica remisit et Minos Athenas oppugnare desiit. (4) Elapsis annis novem, Minos iterum magnam classem in Atticam ducit, et bis septem pueros efflagitatos accipit. Theseo vero tum una cum suis abituro, Ægeus gubernatorem cum his mandatis dimisit, ut si Theseus Minotaurum vicisset, velis albis, si vero succubuisset, nigris, ut prius factitatum esset, portum Atticum intrarent. Quum in Cretam Athenienses trajecissent, Ariadnen Minois filiam eximia Thesei pulchritudo in amorem ejus illexit : cum qua habito colloquio Theseus, consilio et ope virginis adjutus, et Minotaurum interemit, et de Labyrinthi egressu edoctus incolumis inde se explicuit, (5) et clam reditu in patriam adornato, Ariadnen furtim abducens, noctu ex insula discessit. Tum Diæ insulæ, quam hodie Naxum vocitant, appellit. Eo tempore Bacchum, forma virginis captum, Theseo illam eripuisse et apprime dilectam uxoris loco habuisse fabulantur. (6) Amore hoc etiam effectum, ut post obitum immortales Ariadnæ honores tribuerit, coronamque ejus in sidus cœleste transformarit. Theseus autem tam ægre puellæ raptum tulisse dicitur, ut præ tristitia mandatorum Ægei non recordatus, nigris portum Atticum velis inveheretur. (7) Quo viso Ægeus, quum de filio actum esse putaret, heroicum quidem, sed funestum tamen facinus designat. Nam in culmen arcis egressus, quum vitam sibi acerbam duceret, mœrore superante, ex alto præcipitem se deturbat. (8) Post cujus interitum Theseus in regno succedens, juxta legum normam civibus præfuit, multaque ad incrementa patriæ constituit et peregit. Nobilissimum inter omnia hoc est, quod tribus, numero magis, quam viribus pollentes, in unam Athenarum urbem traduxit. (9) Ex hoc enim tempore civitatis amplitudo tanta Athenienses fiducia implevit, ut principatum Græciæ affectare non dubitarent. De his quum sufficienter a nobis dictum sit, quæ circa Theseum acciderunt reliqua, pertexemus.

LXII. Δευκαλίων ὁ πρεσβύτατος τῶν Μίνωος παίδων δυναστεύων τῆς Κρήτης, καὶ ποιησάμενος πρὸς Ἀθηναίους συμμαχίαν, συνῴκισε τὴν ἰδίαν ἀδελφὴν Φαίδραν Θησεῖ. Ὃς μετὰ τὸν γάμον Ἱππόλυτον μὲν τὸν ἐκ τῆς Ἀμαζονίδος γενόμενον υἱὸν ἔπεμψεν εἰς Τροιζῆνα τρέφεσθαι παρὰ τοῖς Αἴθρας ἀδελφοῖς, ἐκ δὲ Φαίδρας Ἀκάμαντα καὶ Δημοφῶντα ἐγέννησε. (2) Μικρὸν δ' ὕστερον Ἱππολύτου ἐπανελθόντος εἰς τὰς Ἀθήνας πρὸς τὰ μυστήρια, Φαίδρα διὰ τὸ κάλλος ἐρασθεῖσα αὐτοῦ, τότε μὲν ἀπελθόντος εἰς Τροιζῆνα ἱδρύσατο ἱερὸν Ἀφροδίτης παρὰ τὴν ἀκρόπολιν, ὅθεν ἦν καθορᾶν τὴν Τροιζῆνα, ὕστερον δὲ παρὰ τῷ Πιτθεῖ μετὰ Θησέως καταλύσασα ἠξίου τὸν Ἱππόλυτον μιγῆναι αὐτῇ. Ἀντειπόντος δ' ἐκείνου, φασὶ τὴν Φαίδραν ἀγανακτῆσαι, καὶ ἐπανελθοῦσαν εἰς τὰς Ἀθήνας εἰπεῖν τῷ Θησεῖ διότι ἐπεβάλετο Ἱππόλυτος αὐτῇ μιγῆναι. (3) Θησέως δὲ διστάζοντος περὶ τῆς διαβολῆς, καὶ τὸν Ἱππόλυτον μεταπεμπομένου πρὸς τὸν ἔλεγχον, Φαίδρα μὲν φοβηθεῖσα τὸν ἐξετασμὸν ἀνεκρέμασεν ἑαυτήν, Ἱππόλυτος δὲ ἁρματηλατῶν, ὡς ἤκουσε τὰ περὶ τῆς διαβολῆς, συνεχύθη τὴν ψυχήν, καὶ διὰ τοῦτο τῶν ἵππων ταραχθέντων καὶ ἐπισπασαμένων αὐτὸν ταῖς ἡνίαις, συνέβη τὸν μὲν δίφρον συντριβῆναι, τὸ δὲ μειράκιον ἐμπλακὲν τοῖς ἱμᾶσιν ἑλκυσθῆναι καὶ τελευτῆσαι. (4) Ἱππόλυτος μὲν οὖν διὰ σωφροσύνην τὸν βίον καταστρέψας, παρὰ τοῖς Τροιζηνίοις ἔτυχεν ἰσοθέων τιμῶν, Θησεὺς δὲ μετὰ ταῦτα καταστασιασθεὶς καὶ φυγὼν ἐκ τῆς πατρίδος ἐπὶ τῆς ξένης ἐτελεύτησεν. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι μεταμεληθέντες τά τε ὀστᾶ μετήνεγκαν καὶ τιμαῖς ἰσοθέοις ἐτίμησαν αὐτόν, καὶ τέμενος ἄσυλον ἐποίησαν ἐν ταῖς Ἀθήναις τὸ προσαγορευόμενον ἀπ' ἐκείνου Θησεῖον.

LXIII. Ἡμεῖς δ' ἐπεὶ τὸν περὶ Θησέως λόγον ἀποδεδώκαμεν, ἐν μέρει διέξιμεν περί τε τῆς κατὰ τὴν Ἑλένην ἁρπαγῆς καὶ τῆς μνηστείας Περσεφόνης ὑπὸ Πειρίθου· αὗται γὰρ αἱ πράξεις συμπεπλεγμέναι ταῖς Θησέως εἰσί. Πειρίθους γὰρ ὁ Ἰξίονος, ἀποθανούσης αὐτοῦ τῆς γυναικὸς Ἱπποδαμείας καὶ καταλιπούσης υἱὸν Πολυποίτην, παρῆλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας πρὸς Θησέα. (2) Καταλαβὼν δὲ τετελευτηκυῖαν τὴν γυναῖκα τοῦ Θησέως Φαίδραν, ἔπεισεν αὐτὸν ἁρπάσαι τὴν Λήδας καὶ Διὸς Ἑλένην, δεκαετῆ μὲν τὴν ἡλικίαν ἔχουσαν, εὐπρεπείᾳ δὲ πασῶν διαφέρουσαν. Παραγενόμενοι δ' εἰς Λακεδαίμονα μετὰ πλειόνων, καὶ καιρὸν εὔθετον λαβόντες, ἥρπασαν τὴν Ἑλένην κοινῇ καὶ ἀπήγαγον εἰς τὰς Ἀθήνας. (3) Ἔπειτα πρὸς ἀλλήλους ὁμολογίας ἔθεντο διακληρώσασθαι, καὶ τὸν μὲν λαχόντα γῆμαι τὴν Ἑλένην, τῷ δ' ἑτέρῳ συμπρᾶξαι περὶ ἑτέρας γυναικὸς ὑπομένοντα πάντα κίνδυνον. Περὶ δὲ τούτων δόντες ἀλλήλοις ὅρκους ἔλαχον, καὶ συνέβη τῷ κλήρῳ λαχεῖν Θησέα. Οὗτος μὲν οὖν κύριος κατέστη τῆς παρθένου τὸν τρόπον τοῦτον· τῶν δ' Ἀθηναίων ἀγανακτούντων ἐπὶ τῷ γεγονότι, φοβηθεὶς ὁ Θησεὺς ὑπεξέθετο τὴν Ἑλένην εἰς Ἄφιδναν, μίαν τῶν

LXII. Deucalion ergo, qui ceteros Minois filios ætate superabat, societatis fœdere devinctis Atheniensibus, germanam Theseo sororem Phædram nuptum dedit; qui post nuptias Hippolytum, ex Amazone sibi editum, Trœzenem, ut apud Æthræ fratres educaretur, ablegavit. Ex Phædra autem Acamantem et Demophontem suscepit. (2) Reversum aliquanto post Athenas ad mysteria Hippolytum Phædra, formæ venustate illecta, amare cœpit. Sed tum digresso, in arce, unde in conspectu Trœzenem habere posset, Veneri fanum consecravit. Hinc ad Pittheum cum Theseo profecta, de concubitu Hippolytum sollicitat. Quo renuente, amorem in iram odiumque vertit, et Athenas reversa de stupro sibi intentato Hippolytum apud maritum criminatur. (3) Theseus, calumniam hanc in dubium vocans, Hippolytum ad dicendam causam arcessit. Sed Phædra, in disquisitione ut substet metuens, laqueo collum innectit. At Hippolytus tum currum agitans, ubi de calumnia audivit, vehementer animo perturbatur, consternatique propterea equi, abrepto cum habenis auriga, currum frangunt, juvenisque loris implicitus et protractus interit. (4) Is ergo, quod vitam ob castitatis decus sic amisisset, divinum apud Trœzenios honorem consecutus est. Postea Theseus, per seditionem ejectus patria, exsul vitam finivit. Sed Athenienses, pœnitentia ducti, ossibus reportatis, divinos ei cultus instituerunt, et structum Athenis asylum Theseum ab ejus nomine appellarunt.

LXIII. Jam narrationem de Theseo exsecuti, seorsum de Helenæ quoque raptu, et de Pirithoo Proserpinæ nuptias ambiente (hæc enim cum Thesei rebus connexa sunt) aliquid dicemus. Pirithous, Ixione satus, post Hippodamiæ uxoris obitum, ex qua filius ei Polypœtes relictus erat, Athenas se contulit ad Theseum. (2) Quem, Phædra nuper exstincta, viduum offendens, hortatu suo impulit, ut Helenam, Jove ac Leda natam, quæ tum forte decimum ætatis annum agebat, et omnes ubique feminas venustate superabat, per raptum ad se transferret. Lacedæmonem ergo cum aliqua comitum manu proficiscuntur; commodamque occasionem nacti, Helenam communem sibi prædam abripiunt, Athenasque deportant. (3) Tum sortis arbitrio re permissa, inter eos convenit, ut cui sortito illa uxor obtigisset, is alteri in nova quærenda uxore fidelem per quævis discrimina operam navaret. His jurejurando confirmatis, Theseus per sortis exitum Helena potitur. Quod quum ægre ferrent Athenienses, offensam eorum veritus, Aphidnæ (de Atticis urbibus una est) eam deponit,

Ἀττικῶν πόλεων. Παρακατέστησε δ' αὐτῇ τὴν μητέρα Αἴθραν καὶ τῶν ἄλλων φίλων τοὺς ἀρίστους, φύλακας τῆς παρθένου. (4) Πειρίθου δὲ κρίναντος μνηστεῦσαι Περσεφόνην καὶ παρακαλοῦντος συναποδημῆσαι, τὸ μὲν πρῶτον ὁ Θησεὺς μετέπειθεν αὐτὸν ἀποτρέπων τῆς πράξεως διὰ τὴν ἀσέβειαν· τοῦ δὲ Πειρίθου βιαζομένου, συνηναγκάσθη διὰ τοὺς ὅρκους ὁ Θησεὺς μετασχεῖν τῆς πράξεως. Καὶ πέρας καταβάντων αὐτῶν εἰς τοὺς καθ' ᾍδου τόπους, συνέβη διὰ τὴν ἀσέβειαν ἀμφοτέρους δεθῆναι, καὶ Θησέα μὲν ὕστερον διὰ τὴν Ἡρακλέους χάριν ἀπολυθῆναι, Πειρίθουν δὲ διὰ τὴν ἀσέβειαν ἐν ᾍδου διατελεῖν τιμωρίας αἰωνίου τυγχάνοντα· (5) ἔνιοι δὲ τῶν μυθογράφων φασὶν ἀμφοτέρους μὴ τυχεῖν τοῦ νόστου. Καθ' ὃν δὴ χρόνον λέγουσι τοὺς ἀδελφοὺς τῆς Ἑλένης Διοσκόρους στρατεύσαντας ἐπὶ τὴν Ἄφιδναν καὶ τὴν πόλιν ἑλόντας, ταύτην μὲν κατασκάψαι, τὴν δ' Ἑλένην ἀπαγαγεῖν εἰς Λακεδαίμονα παρθένον οὖσαν, καὶ μετ' αὐτῆς δούλην τὴν μητέρα Θησέως Αἴθραν.

LXIV. Ἡμεῖς δὲ περὶ τούτων ἀρκούντως εἰρηκότες τὰ περὶ τῶν ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας ἱστορήσομεν, ἀναλαβόντες τὰς ἐξ ἀρχῆς αἰτίας τοῦ πολέμου. Λάϊος ὁ Θηβῶν βασιλεὺς γήμας Ἰοκάστην τὴν Κρέοντος, καὶ χρόνον ἱκανὸν ἄπαις ὤν, ἐπηρώτησε τὸν θεὸν περὶ τέκνων γενέσεως. Τῆς δὲ Πυθίας δούσης χρησμὸν αὐτῷ μὴ συμφέρειν γενέσθαι τέκνα· τὸν γὰρ ἐξ αὐτοῦ τεκνωθέντα παῖδα πατροκτόνον ἔσεσθαι καὶ πᾶσαν τὴν οἰκίαν πληρώσειν μεγάλων ἀτυχημάτων· ἐπιλαθόμενος τοῦ χρησμοῦ καὶ γεννήσας υἱόν, ἐξέθηκε τὸ βρέφος διαπερονήσας αὐτοῦ τὰ σφυρὰ σιδήρῳ· δι' ἣν αἰτίαν Οἰδίπους ὕστερον ὠνομάσθη. (2) Οἱ δ' οἰκέται λαβόντες τὸ παιδίον ἐκθεῖναι μὲν οὐκ ἠθέλησαν, ἐδωρήσαντο δὲ τῇ Πολύβου γυναικί, οὐ δυναμένῃ γεννῆσαι παῖδας. Μετὰ δε ταῦτα ἀνδρωθέντος τοῦ παιδός, ὁ μὲν Λάϊος ἔκρινεν ἐπερωτῆσαι τὸν θεὸν περὶ τοῦ βρέφους τοῦ ἐκτεθέντος, ὁ δὲ Οἰδίπους μαθὼν παρά τινος τὴν καθ' ἑαυτὸν ὑποβολήν, ἐπεχείρησεν ἐπερωτῆσαι τὴν Πυθίαν περὶ τῶν κατ' ἀλήθειαν γονέων. Κατὰ δὲ τὴν Φωκίδα τούτων ἀλλήλοις ἀπαντησάντων, ὁ μὲν Λάϊος ὑπερηφάνως ἐκχωρεῖν τῆς ὁδοῦ προσέταττεν, ὁ δ' Οἰδίπους ὀργισθεὶς ἀπέκτεινε τὸν Λάϊον, ἀγνοῶν ὅτι πατὴρ ἦν αὐτοῦ. (3) Καθ' ὃν δὴ χρόνον μυθολογοῦσι σφίγγα, δίμορφον θηρίον, παραγενομένην εἰς τὰς Θήβας αἴνιγμα προτιθέναι τῷ δυναμένῳ λῦσαι, καὶ πολλοὺς ὑπ' αὐτῆς δι' ἀπορίαν ἀναιρεῖσθαι. Προτιθεμένου δὲ ἐπάθλου φιλανθρώπου τῷ λύσαντι γαμεῖν τὴν Ἰοκάστην καὶ βασιλεύειν τῶν Θηβῶν, ἄλλον μὲν μηδένα δύνασθαι γνῶναι τὸ προτεθειμένον, μόνον δὲ Οἰδίπουν λῦσαι τὸ αἴνιγμα. Ἦν δὲ τὸ προτεθὲν ὑπὸ τῆς σφιγγός, τί ἐστι τὸ αὐτὸ δίπουν, τρίπουν καὶ τετράπουν. (4) Ἀπορουμένων δὲ τῶν ἄλλων ὁ Οἰδίπους ἀπεφήνατο ἄνθρωπον εἶναι τὸ προβληθέν· νήπιον μὲν γὰρ αὐτὸν ὑπάρχοντα τετράπουν εἶναι, αὐξήσαντα δὲ δίπουν, γηράσαντα δὲ τρίπουν, βακτηρίᾳ χρώμενον διὰ τὴν ἀσθένειαν. Ἐνταῦθα τὴν μὲν σφίγγα κατὰ τὸν μυθολογούμενον χρησμὸν ἑαυτὴν κατακρημνί-

matremque Æthram et amicorum ceterorum optimos custodes puellæ adjunxit. (4) Pirithoo deinde placuit Proserpinæ conjugium ambire, et ad hanc profectionem Thesei operam deposcit. Id dissuadere initio Theseus, hominemque ab incepto, quod nefarie impium esset, retrahere. Sed instante Pirithoo vehementius, ille juramenti religione coactus in societatem hanc consensit. Plutonis ergo regiam ingressi, ob impietatem ambo in vincula conjiciuntur; sed Theseus postea, in gratiam Herculis exsolutus, abit; Pirithous vero, apud inferos detentus, sempiternas impietatis pœnas luit. (5) Quamvis neutrum inde reversum, quidam scriptores fabularum dicant. Interea Dioscuri, Helenæ fratres, bello Aphidnam aggressi, capta dirutaque urbe, Helenam adhuc virginem, et cum ea inter captivas Æthram, Thesei matrem, abducunt.

LXIV. Nos vero, quum de his satis jam dictum sit, septem ad Thebas ducum historiam, repetitis ab initio belli causis, persequemur. Laius, Thebanorum rex, adscita in matrimonium Iocasta Creontis, quum bene longum tempus sobolis expers maneret, de progenie tandem oraculum consuluit. Pythia male cessuram ipsi sobolis procreationem respondit. Filium enim ab illo procreatum patricidam fore, totamque familiam calamitatibus funestis involuturum. At ille, oraculi non bene memor, filium generat. Eum infantem deinde exponi jubet, trajectis ferro pedibus. Quam ob causam Œdipi postea illi nomen datum est. (2) Verum acceptum servi puellum non exponendum rati, Polybi uxori, quæ gignendo non esset, dono obtulerunt. Eo viriles jam annos ingresso, Laius de exposito quondam infante deum interrogare constituit. Tunc etiam Œdipus, de se supposititio a quodam edoctus, ad veros ex Pythia scitandum parentes ire perrexit. Accidit autem ut mutuo in Phocide occursu Laius superbe de via sibi decedere Œdipum juberet. Hic ergo iræ indulgens, Laium, nesciens patrem esse, interemit. (3) Per id tempus, ut fabulantur, Sphinx, fera quædam biformis, Thebas venit, et ænigma, quicunque id posset, solvendum proponit. Multis vero propter rei perplexitatem ab illa necatis, benignissimum tandem illi præmium, qui explicasset, oblatum est: fore nimirum, ut cum Iocastæ conjugio regno etiam Thebarum potiretur. Ibi quum nemo quæstionis objectæ mentem assequeretur, solus Œdipus hunc ænigmatis nodum dissolvit, quod tale erat: Quid bipes simul ac tripes quadrupesque est? (4) Id, hæsitantibus aliis, de homine Œdipus interpretatur, qui in primis infantiæ annis quatuor reptet pedibus, et ætate auctus bipes incedat, decrepita autem senecta scipione, propter infirmitatem, gressus firmet. Tum Sphinx, juxta pervulgatum

σαι, τὸν δὲ Οἰδίπουν γήμαντα τὴν ἀγνοουμένην ὑφ' ἑαυτοῦ μητέρα γεννῆσαι δύο μὲν υἱοὺς Ἐτεοκλέα καὶ Πολυνείκην, δύο δὲ θυγατέρας Ἀντιγόνην καὶ Ἰσμήνην.

LXV. Τῶν δ' υἱῶν ἀνδρωθέντων, καὶ τῶν περὶ τὴν οἰκίαν ἀσεβημάτων γνωσθέντων, τὸν μὲν Οἰδίπουν ὑπὸ τῶν υἱῶν ἔνδον μένειν ἀναγκασθῆναι διὰ τὴν αἰσχύνην, τοὺς δὲ νεανίσκους παραλαβόντας τὴν ἀρχὴν ὁμολογίας θέσθαι πρὸς ἀλλήλους παρ' ἐνιαυτὸν ἄρχειν. Πρεσβυτέρου δ' ὄντος Ἐτεοκλέους, τοῦτον πρῶτον ἄρξαι, καὶ διελθόντος τοῦ χρόνου μὴ βούλεσθαι παραδιδόναι τὴν βασιλείαν. (2) Τὸν δὲ Πολυνείκην κατὰ τὰς ὁμολογίας ἀπαιτεῖν τὴν ἀρχήν· τοῦ δὲ ἀδελφοῦ μὴ ὑπακούοντος, φυγεῖν εἰς Ἄργος πρὸς Ἄδραστον τὸν βασιλέα. Καθ' ὃν δὴ χρόνον φασὶ Τυδέα τὸν Οἰνέως ἐν Καλυδῶνι τοὺς ἀνεψιοὺς ἀνελόντα, Ἀλκάθουν καὶ Λυκωπέα, φυγεῖν ἐκ τῆς Αἰτωλίας εἰς Ἄργος. (3) Ἄδραστον δὲ ἀμφοτέρους φιλοφρόνως ὑποδεξάμενον, κατά τι λόγιον συνοικίσαι τὰς θυγατέρας αὐτοῖς, Ἀργείαν μὲν Πολυνείκει, Δηιπύλην δὲ Τυδεῖ. Εὐδοκιμούντων δὲ τῶν νεανίσκων καὶ μεγάλης ἀποδοχῆς ὑπὸ τοῦ βασιλέως τυγχανόντων, φασὶ τὸν Ἄδραστον χαριζόμενον αὐτοῖς ἐπαγγείλασθαι κατάξειν ἀμφοτέρους εἰς τὰς πατρίδας. (4) Κρίναντος δ' αὐτοῦ πρῶτον καταγαγεῖν τὸν Πολυνείκην, ἄγγελον εἰς τὰς Θήβας ἀποστεῖλαι Τυδέα πρὸς Ἐτεοκλέα περὶ τῆς καθόδου. Ἐνταῦθά φασι τὸν μὲν Τυδέα ἐνεδρευθέντα κατὰ τὴν ὁδὸν ὑπὸ τοῦ Ἐτεοκλέους πεντήκοντα ἀνδράσιν, ἅπαντας ἀνελεῖν, καὶ παραδόξως εἰς τὸ Ἄργος διασωθῆναι, τὸν δὲ Ἄδραστον πυθόμενον τὰ συμβάντα παρασκευάσασθαι τὰ πρὸς τὴν στρατείαν, πείσαντα μετασχεῖν τοῦ πολέμου Καπανέα τε καὶ Ἱππομέδοντα καὶ Παρθενοπαῖον τὸν Ἀταλάντης τῆς Σχοινέως. (5) Τοὺς δὲ περὶ τὸν Πολυνείκην ἐπιβαλέσθαι πείθειν Ἀμφιάραον τὸν μάντιν συστρατεύειν αὐτοῖς ἐπὶ τὰς Θήβας· τοῦ δὲ προγινώσκοντος διὰ τῆς μαντικῆς ὡς ἀπολεῖται συστρατεύσας αὐτοῖς, καὶ διὰ τοῦτο μὴ συγχωροῦντος, Πολυνείκην φασὶ τὸν χρυσοῦν ὅρμον, ὃν Ἀφροδίτην μυθολογοῦσιν Ἁρμονίᾳ δωρήσασθαι, δοῦναι τῇ γυναικὶ τοῦ Ἀμφιαράου, ὅπως τὸν ἄνδρα πείσῃ συμμαχῆσαι. (6) Καθ' ὃν δὴ χρόνον Ἀμφιαράου πρὸς Ἄδραστον στασιάζοντος περὶ τῆς βασιλείας, ὁμολογίας θέσθαι πρὸς ἀλλήλους, καθ' ἃς ἐπέτρεπον κρῖναι περὶ τῶν ἀμφισβητουμένων Ἐριφύλην, γυναῖκα μὲν οὖσαν Ἀμφιαράου, ἀδελφὴν δὲ Ἀδράστου. Τῆς δὲ τὸ νίκημα περιθείσης Ἀδράστῳ, καὶ περὶ τῆς ἐπὶ Θήβας στρατείας ἀποφηναμένης δεῖν στρατεύειν, ὁ μὲν Ἀμφιάραος δόξας ὑπὸ τῆς γυναικὸς προδεδόσθαι, συστρατεῦσαι μὲν ὡμολόγησεν, ἐντολὰς δὲ ἔδωκεν Ἀλκμαίωνι τῷ υἱῷ μετὰ τὴν ἑαυτοῦ τελευτὴν τὴν Ἐριφύλην ἀνελεῖν. (7) Οὗτος μὲν οὖν ὕστερον κατὰ τὰς τοῦ πατρὸς ἐντολὰς ἀνεῖλε τὴν μητέρα, καὶ διὰ τὴν συνείδησιν τοῦ μύσους εἰς μανίαν περιέστη. Οἱ δὲ περὶ τὸν Ἄδραστον καὶ Πολυνείκην καὶ Τυδέα προσλαβόμενοι τέτταρας ἡγεμόνας, Ἀμφιάραον καὶ Καπανέα καὶ Ἱππομέδοντα,

fabulis oraculum, de rupe se præcipitem dedit, Œdipusque matrem, sibi ignotam, uxorem duxit, et duos ex ea filios, Eteoclem et Polynicem, duasque natas, Antigonen et Ismenen, procreavit.

LXV. Filii quum ad maturam ætatem pervenissent, de piaculo domestico certiores facti, Œdipum, ne domo pedem efferret, ob rei turpitudinem coegerunt: ipsi regnum sibi vindicantes, ut alternis imperarent annis, inter se convenerunt. Natu ergo major Eteocles, quum prior magistratum iniisset, circumacto ejus tempore, fratri decedere noluit. (2) Polynices autem administrationem regni ex pacto reposcens, ubi frater audientem se non præbet, ad Adrastum regem Argos perfugit. Quo tempore etiam Tydeus, Œnei Calydonii filius, Alcathoo et Lycopeo patruelibus interfectis, Argos ad Adrastum ex Ætolia exsulatum venit. (3) Is perhumaniter utrumque excepit, et divino quodam responso jussus, in matrimonium eis filias, Argiam Polynici, Deipylen Tydeo, locavit. Quum igitur in præclara juvenes existimatione essent, et virtutem suam regi ipsi non mediocriter probarent; ambos in patriam se reducturum promisit. (4) Ac primum in regnum avitum Polynicem restituere decrevit, Tydeoque legationem ad Thebanos de reditu ad Eteoclem injunxit. Hunc quinquaginta virorum insidiis, quos Eteocles submiserat, exceptum in via memorant: quibus tamen omnibus peremtis, Argos præter opinionem ille sit reversus. De quibus certior factus Adrastus, in procuranda expeditioni necessaria incubuit: et ad societatem belli secum ineundam Capaneo, Hippomedonti et Parthenopæo, ex Atalanta Schœnei edito, suasor et auctor fuit. (5) Polynices etiam Amphiarao vati persuadere instituit, ut una secum Thebas militatum iret. At is præsciens eo se bello interiturum, non assensit. Polynices ergo aureum torquem, Harmoniæ a Venere, ut in fabulis est, donatum, Amphiarai uxori obtulit, ut virum ad belli consortium inflecteret. (6) Sub id tempus Adrastus et Amphiaraus, de regno disceptantes, ita pepigerant, ut totius controversiæ arbitrium penes Eriphylen Adrasti sororem, Amphiarao nuptam, esset. Hæc et Adrasto victoriam adjudicat, et viro necessitatem bellandi contra Thebas imponit. Amphiaraus igitur, licet ab uxore se proditum videret, ad bellum tamen se una profecturum recepit: sed Alcmæoni filio prius mandatum dedit, ut post suum interitum de Eriphyle vindictam sumeret. (7) Qui post jussa patris exsequens, matrem necavit, et nefarii conscientia sceleris ad insaniam adactus est. Ceterum Adrastus et Polynices Tydeusque, quatuor illis ductoribus, Am-

ἔτι δὲ Παρθενοπαῖον τὸν Ἀταλάντης τῆς Σχοινέως, ἐστράτευσαν ἐπὶ τὰς Θήβας, ἔχοντες δύναμιν ἀξιόλογον. (8) Μετὰ δὲ ταῦτα Ἐτεοκλῆς μὲν καὶ Πολυνείκης ἀλλήλους ἀνεῖλον, Καπανεὺς δὲ βιαζόμενος καὶ διὰ κλίμακος ἐπὶ τὸ τεῖχος ἀναβαίνων ἐτελεύτησεν, Ἀμφιάραος δὲ, χανούσης τῆς γῆς, ἐμπεσὼν εἰς τὸ χάσμα μετὰ τοῦ ἅρματος ἄφαντος ἐγένετο. (9) Ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἡγεμόνων ἀπολομένων πλὴν Ἀδράστου, καὶ πολλῶν στρατιωτῶν πεσόντων, οἱ μὲν Θηβαῖοι τὴν ἀναίρεσιν τῶν νεκρῶν οὐ συνεχώρησαν, ὁ δὲ Ἄδραστος καταλιπὼν ἀτάφους τοὺς τετελευτηκότας ἐπανῆλθεν εἰς Ἄργος. Ἀτάφων δὲ μενόντων τῶν ὑπὸ τὴν Καδμείαν πεπτωκότων σωμάτων, καὶ μηδενὸς τολμῶντος θάπτειν, Ἀθηναῖοι διαφέροντες τῶν ἄλλων χρηστότητι πάντας τοὺς ὑπὸ τῇ Καδμείᾳ πεπτωκότας ἔθαψαν.

LXVI. Οἱ μὲν οὖν ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας τοιοῦτον τῆς στρατείας τὸ πέρας ἔσχον. Οἱ δὲ τούτων παῖδες, ἐπίγονοι ὀνομασθέντες, τὸν τῶν πατέρων θάνατον ἐπεξιόντες ἔγνωσαν στρατεύειν κοινῇ ἐπὶ τὰς Θήβας· ἔλαβον δὲ χρησμὸν παρ' Ἀπόλλωνος πολεμεῖν τὴν προειρημένην πόλιν στρατηγὸν ἔχοντας Ἀλκμαίωνα τὸν Ἀμφιαράου. (2) Ὁ δ' Ἀλκμαίων αἱρεθεὶς ὑπ' αὐτῶν στρατηγὸς ἐπηρώτησε τὸν θεὸν περὶ τῆς ἐπὶ τὰς Θήβας στρατείας καὶ περὶ τῆς Ἐριφύλης τῆς μητρὸς κολάσεως. (3) Τοῦ δὲ Ἀπόλλωνος χρήσαντος ἀμφότερα τὰ προειρημένα πρᾶξαι διὰ τὸ μὴ μόνον τὸν χρυσοῦν ὅρμον δέξασθαι κατὰ τῆς ἀπωλείας τοῦ πατρός, ἀλλὰ καὶ πέπλον λαβεῖν αὐτὴν κατὰ τῆς τοῦ υἱοῦ τελευτῆς· Ἀφροδίτης γάρ, ὥς φασι, τὸ παλαιὸν δωρησαμένης Ἁρμονίᾳ τῇ Κάδμου τόν τε ὅρμον καὶ πέπλον, ἀμφότερα ταῦτα προσδέξασθαι τὴν Ἐριφύλην, τὸν μὲν ὅρμον παρὰ Πολυνείκους λαβοῦσαν, τὸν δὲ πέπλον παρὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ Πολυνείκους Θερσάνδρου, ὅπως πείσῃ τὸν υἱὸν στρατεύειν ἐπὶ τὰς Θήβας· ὁ δ' οὖν Ἀλκμαίων οὐ μόνον ἀθροίσας ἐξ Ἄργους στρατιώτας, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν πλησίον πόλεων, ἀξιολόγῳ δυνάμει ἐστράτευσεν ἐπὶ τὰς Θήβας. (4) Ἀντιταχθέντων δὲ τῶν Θηβαίων ἐγένετο μάχη καρτερά, καθ' ἣν ἐνίκησαν οἱ περὶ τὸν Ἀλκμαίωνα· οἱ δὲ Θηβαῖοι λειφθέντες τῇ μάχῃ καὶ πολλοὺς τῶν πολιτῶν ἀποβαλόντες συνετρίβησαν ταῖς ἐλπίσιν. Οὐκ ὄντες δ' ἀξιόμαχοι, σύμβουλον ἔλαβον Τειρεσίαν τὸν μάντιν, ὃς ἐκέλευσε φυγεῖν ἐκ τῆς πόλεως· μόνως γὰρ οὕτω σωθήσεσθαι. (5) Οἱ μὲν οὖν Καδμεῖοι κατὰ τὴν τοῦ μάντεως ὑποθήκην ἐξέλιπον τὴν πόλιν, καὶ νυκτὸς συνέφυγον εἴς τι χωρίον τῆς Βοιωτίας ὀνομαζόμενον Τιλφωσσαῖον. (6) Ἔπειθ' οἱ μὲν ἐπίγονοι τὴν πόλιν ἑλόντες διήρπασαν, καὶ τῆς Τειρεσίου θυγατρὸς Δάφνης ἐγκρατεῖς γενόμενοι ταύτην μὲν ἀνέθεσαν εἰς Δελφοὺς κατά τινα εὐχὴν ἀκροθίνιον τῷ θεῷ. Αὕτη δὲ τὴν μαντικὴν οὐχ ἧττον τοῦ πατρὸς εἰδυῖα, πολὺ μᾶλλον ἐν τοῖς Δελφοῖς διατρίψασα τὴν τέχνην ἐπηύξησε. (7) Φύσει δὲ θαυμαστῇ κεχορηγημένη χρησμοὺς ἔγραψε παντοδαπούς, διαφόρους ταῖς κατασκευαῖς· παρ' ἧς φασι καὶ τὸν ποιητὴν Ὅμηρον πολλὰ τῶν ἐπῶν σφετερισάμενον

phiarao, Capaneo, Hippomedonte ac Parthenopæo Atalanta, Schœnei, nato, assumtis, ingenti cum exercitu Thebis bellum inferunt. (8) Ibi Eteocles et Polynices mutuis vulneribus occumbunt; Capaneus, dum scalis muro admotis vi transcendere conatur, mortem oppetit; Amphiaraus, terra dehiscente, cum curru a voragine absorbetur. (9) Sic ceteri quoque duces, præter Adrastum, periere. Ingens præterea strages militum facta erat; quorum cadavera ad sepulturam tollere non permiserunt Thebani. Hos ergo insepultos relinquens Adrastus Argos regreditur. Sed dum nemo funerationis officium interfectis ad Cadmeam præstare audet, Athenienses, quorum eximia præ ceteris humanitas, universos ad Cadmeam cæsos tumulandos curant.

LXVI. Septem igitur ad Thebas duces hunc belli exitum habuere. At filii interfectorum, quos Epigonos vocant, patrum cædem ulturi conjunctis animis et opibus bellum in Thebanos decernunt. Quibus oraculum Apollinis venit, ut Alcmæone Amphiarai duce Thebis bellum facessant. (2) Is ergo imperator ab illis creatus, tum de expeditione in Thebanos, tum de animadversione in matrem a deo responsum petit. (3) Is utrumque exsequendum esse monet: quia non aureum solummodo torquem illa in necem patris acceperit, sed peplo etiam ad filii exitium se corrumpendam præbuerit. Hoc monili et peplo Venus olim Harmoniam Cadmi uxorem donaverat. Utroque potita est Eriphyle: monili per largitionem Polynicis; peplo autem per concessionem Thersandri Polynice geniti, ut filium ad bellum Thebanum instigaret. Alcmæon igitur non tantum ex Argivorum urbe militem scripsit, sed validas ex vicinis etiam oppidis copias contraxit; cumque his in Thebanos movit. (4) Quibus ad pugnam egressis, durum committitur prœlium, cujus victoria tandem penes Alcmæonios stetit. Thebani vero acie victi, magna civium strage facta, quum impares se viribus hosti cernerent, nec quid sperarent amplius haberent, Tiresiam vatem in consilium adhibent. Is, ut urbe excedant, unam enim hanc salutis viam esse, suadet. (5) Quod vatis consilium secuti Cadmei, deserta urbe, noctu in quoddam Bœotiæ territorium, quod Tilphossæum nominatur, profugiunt. (6) Tum captam Epigoni urbem diripiunt, et Daphnen, Tiresiæ filiam, armis assertam ex voto ut manubiarum primitias, Delphis consecrant. Hæc divinandi scientia patri non cedens, magna ejus, dum inter Delphos agit, incrementa fecit. (7) Mira quædam puellæ indoles fuit, variisque oraculis singulari artificio conscribendis operam dedit. A qua non paucos mutuatum versus Homerum poetam ad poeseos

κοσμῆσαι τὴν ἰδίαν ποίησιν. Ἐνθεαζούσης δ' αὐτῆς πολλάκις καὶ χρησμοὺς ἀποφαινομένης, φασὶν ἐπικληθῆναι Σίβυλλαν· τὸ γὰρ ἐνθεάζειν κατὰ γλῶτταν ὑπάρχειν σιβυλλαίνειν.

LXVII. Οἱ δ' ἐπίγονοι τὴν στρατείαν ἐπιφανῆ πεποιημένοι μετὰ πολλῶν λαφύρων ἀνέκαμψαν εἰς τὰς πατρίδας. Τῶν δὲ Καδμείων τῶν συμφυγόντων εἰς τὸ Τιλφωσσαῖον, Τειρεσίας μὲν ἐτελεύτησεν, ὃν θάψαντες λαμπρῶς οἱ Καδμεῖοι τιμαῖς ἰσοθέοις ἐτίμησαν· αὐτοὶ δὲ μεταναστάντες ἐκ τῆς πόλεως ἐπὶ Δωριεῖς ἐστράτευσαν, καὶ μάχῃ νικήσαντες τοὺς ἐγχωρίους, ἐκείνους μὲν ἐξέβαλον ἐκ τῶν πατρίδων, αὐτοὶ δ' ἐπί τινας χρόνους κατοικήσαντες, οἱ μὲν ἐν αὐτῇ κατέμειναν, οἱ δ' ἐπανῆλθον εἰς τὰς Θήβας, Κρέοντος τοῦ Μενοικέως βασιλεύοντος. Οἱ δ' ἐκ τῶν πατρίδων ἐξελαθέντες ὕστερόν τισι χρόνοις κατῆλθον εἰς τὴν Δωρίδα καὶ κατῴκησαν ἐν Ἐρινεῷ καὶ Κυτινίῳ καὶ Βοιῷ. (2) Πρὸ δὲ τούτων τῶν χρόνων Βοιωτὸς ὁ Ἄρνης καὶ Ποσειδῶνος καταντήσας εἰς τὴν τότε μὲν Αἰολίδα νῦν δὲ Θετταλίαν καλουμένην, τοὺς μεθ' ἑαυτοῦ Βοιωτοὺς ὠνόμασε. Περὶ δὲ τῶν Αἰολέων τούτων ἀναγκαῖον προσαναδραμόντας τοῖς χρόνοις τὰ κατὰ μέρος ἐκθέσθαι. (3) Ἐν τοῖς ἔμπροσθεν χρόνοις τῶν Αἰόλου τοῦ Ἕλληνος τοῦ Δευκαλίωνος υἱῶν οἱ μὲν ἄλλοι κατῴκησαν ἐν τοῖς προειρημένοις τόποις, Μίμας δὲ μείνας ἐβασίλευσε τῆς Αἰολίδος. (4) Μίμαντος δὲ Ἱππότης γενόμενος ἐκ Μελανίππης ἐτέκνωσεν Αἴολον· τούτου δὲ Ἄρνη θυγάτηρ γενομένη Ποσειδῶνι μιγεῖσα ἔγκυος ἐγένετο. Αἴολος δ' ἀπιστῶν εἰ τῷ Ποσειδῶνι ἐμίγη καὶ τῇ φθορᾷ μεμφόμενος, παρέδωκε τὴν Ἄρνην Μεταποντίῳ ξένῳ κατὰ τύχην παρεπιδημοῦντι, προστάξας ἀπάγειν εἰς Μεταπόντιον. Τούτου δὲ πράξαντος τὸ προσταχθέν, ἡ Ἄρνη τρεφομένη ἐν Μεταποντίῳ ἐγέννησεν Αἴολον καὶ Βοιωτόν, οὓς ὁ Μεταπόντιος, ἄπαις ὤν, κατά τινα χρησμὸν υἱοποιήσατο. (5) Οὗτοι δὲ ἀνδρωθέντες, στάσεως γενομένης ἐν τῷ Μεταποντίῳ, βίᾳ κατέσχον τὴν βασιλείαν. Ὕστερον δὲ τῆς Ἄρνης διενεχθείσης πρὸς Αὐτολύτην τὴν γυναῖκα τοῦ Μεταποντίου, βοηθοῦντες τῇ μητρὶ τὴν Αὐτολύτην ἀνεῖλον. Δεινῶς δὲ φέροντος τοῦ Μεταποντίου τὸ συμβεβηκός, πλοῖα παρασκευασάμενοι καὶ τὴν Ἄρνην ἀναλαβόντες ἐξέπλευσαν μετὰ πολλῶν φίλων. (6) Αἴολος μὲν οὖν τὰς ἐν τῷ Τυρρηνικῷ πελάγει καλουμένας ἀπ' αὐτοῦ Αἰολίδας νήσους κατέσχε, * καὶ πόλιν ἔκτισε τὴν ὀνομαζομένην ἀπ' αὐτοῦ Λιπάραν. Βοιωτὸς δὲ πλεύσας πρὸς Αἴολον τὸν τῆς Ἄρνης πατέρα, καὶ τεκνωθεὶς ὑπ' αὐτοῦ, παρέλαβε τῆς Αἰολίδος τὴν βασιλείαν· καὶ τὴν μὲν χώραν ἀπὸ τῆς μητρὸς Ἄρνην, τοὺς δὲ λαοὺς ἀφ' ἑαυτοῦ Βοιωτοὺς ὠνόμασε. (7) Βοιωτοῦ δὲ Ἴτωνος γενόμενος ἐτέκνωσεν υἱοὺς τέτταρας, Ἱππάλκιμον καὶ Ἠλεκτρύωνα, ἔτι δὲ Ἀρχίλυκον καὶ Ἀλεγήνορα. Τούτων δ' Ἱππάλκιμος μὲν ἐγέννησε Πηνέλεων, Ἠλεκτρύων δὲ Λήιτον, Ἀλεγήνωρ δὲ Κλονίον, Ἀρχίλυκος δὲ Προθοήνορα καὶ Ἀρκεσίλαον, τοὺς ἐπὶ Τροίαν στρατευσαμένους ἡγεμόνας τῶν ἁπάντων Βοιωτῶν.

suæ ornatum transtulisse ferunt. Eandem, quod sæpius divino correpta afflatu sortes funderet, Sibyllæ cognomentum accepisse. Numine enim afflari, quadam Græcorum dialecto σιβυλλαίνειν, i. e. Sibyllam agere, dicitur.

LXVII. Tandem Epigoni, militia sua praeclare gesta, multis onusti spoliis in patrias revertuntur. De Thebanis autem in Tilphossæum profugis Tiresias vita excessit, quem magnifice funeratum ad divinos Cadmei honores extulerunt. Ipsi autem, urbe illa relicta, Dorienses invadunt, et prœlio victos e patria ejiciunt, illorumque sedes ad tempus occupant: quorum pars ibi remansit, pars Thebas, Creonte, Menœcei filio, tunc rerum potiente, remeavit. Dores autem e patria excussi, postliminio tandem in Doridem redierunt, Erineumque et Cytinium ac Bœum inhabitarunt. (2) Ante hæc vero tempora Bœotus, Arnes et Neptuni filius, in Æolidem, quæ nunc Thessalia nominatur, profectus, comites suos Bœotos appellavit. De Æolibus hisce necessarium est, ut tempora paullo altius repetentes singillatim exponamus. (3) Antiquissimis igitur temporibus filiorum Æoli, qui Deucalionis fuit ex Hellene nepos, pars in locis antea memoratis consedit, sed Mimas in Æolide subsistens regnavit. (4) Hoc satus Hippotes, Æolum ex Menalippe suscepit; cujus filia Arne a Neptuno gravida facta est. Æolus vero, non credens a Neptuno compressam, et stuprum id vitio puellæ vertens, hospiti cuidam Metapontino, casu tum istuc loci delato, Arnen Metapontum transferendam dedit. Quo facto Arne inter Metapontinos victitans Æolum peperit et Bœotum: quos Metapontinus ille oraculi cujusdam instinctu, quum liberis careret, adoptavit. (5) Hi virilem ingressi ætatem, orta Metaponti seditione, vi regnum obtinuerunt. Post excitatis inter Arnen et Autolyten Metapontini uxorem dissidiis, ut matri auxilium ferrent, Autolyten occiderunt. Quod facinus quum iniquissime ferret Metapontinus, comparatis navibus cum matre et amicis non paucis illinc discedunt. (6) Et Æolus quidem maris Tyrrheni insulas Æolidas, de nomine suo dictas, occupavit, * urbemque in ea Liparam exstruxit. Bœotus autem ad Æolum avum maternum profectus, et ab eo in filii locum adscitus, Æolidis regnum adiit, et regionem nomine matris Arnen, de se vero populos Bœotos nuncupavit. (7) Bœoto editus Itonus [*Eleonus*] quattuor filios procreavit, Hippalcimum, Electryonem, Archilycum [*Areilycum*] et Alegenorem. Hippalcimo natus est Peneleos, Electryone Leitus, Alegenore Clonius, Archilyco [*Areilyco*] Prothoenor et Arcesilaus, qui omnium Bœotorum duces ad Trojam militarunt.

LXVIII. Τούτων δ' ἡμῖν διευκρινημένων, πειρασόμεθα διελθεῖν περὶ Σαλμωνέως καὶ Τυροῦς καὶ τῶν ἀπογόνων ἕως Νέστορος τοῦ στρατεύσαντος ἐπὶ τὴν Τροίαν. Σαλμωνεὺς ἦν υἱὸς Αἰόλου τοῦ Ἕλληνος τοῦ Δευκαλίωνος· οὗτος δ' ἐκ τῆς Αἰολίδος ὁρμηθεὶς μετὰ πλειόνων Αἰολέων ᾤκησε τῆς Ἠλείας παρὰ τὸν Ἀλφειὸν ποταμόν, καὶ πόλιν ἔκτισεν ἀφ' ἑαυτοῦ Σαλμωνίαν. Γήμας δὲ Ἀλκιδίκην τὴν Ἀλέου, ἐγέννησε θυγατέρα τὴν προσαγορευθεῖσαν Τυρώ, κάλλει διαφέρουσαν. (2) Τῆς δὲ γυναικὸς Ἀλκιδίκης ἀποθανούσης, ἐπέγημε τὴν ὀνομαζομένην Σιδηρώ· αὕτη δὲ χαλεπῶς διετέθη πρὸς τὴν Τυρώ, ὡς ἂν μητρυιά. Μετὰ δὲ ταῦτα Σαλμωνεύς, ὑβριστὴς ὢν καὶ ἀσεβής, ὑπὸ μὲν τῶν ὑποτεταγμένων ἐμισήθη, ὑπὸ δὲ Διὸς διὰ τὴν ἀσέβειαν ἐκεραυνώθη. (3) Τῇ δὲ Τυροῖ, παρθένῳ κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους οὔσῃ, μιγεὶς Ποσειδῶν παῖδας ἐγέννησε Πελίαν καὶ Νηλέα. Ἡ δὲ Τυρὼ συνοικήσασα Κρηθεῖ ἐτέκνωσεν Ἀμυθάονα καὶ Φέρητα καὶ Αἴσονα. Κρηθέως δὲ τελευτήσαντος ἐστασίασαν περὶ τῆς βασιλείας Πελίας τε καὶ Νηλεύς· τούτων δὲ Πελίας μὲν Ἰωλκοῦ καὶ τῶν πλησιοχώρων ἐβασίλευσε, παραλαβὼν δὲ Νηλεὺς Μελάμποδα καὶ Βίαντα τοὺς Ἀμυθάονος καὶ Ἀγλαΐας υἱοὺς καί τινας ἄλλους τῶν Ἀχαιῶν καὶ Φθιωτῶν καὶ τῶν Αἰολέων, ἐστράτευσεν εἰς Πελοπόννησον. (4) Καὶ Μελάμπους μὲν μάντις ὢν τὰς Ἀργείας γυναῖκας μανείσας διὰ τὴν Διονύσου μῆνιν ἐθεράπευσεν· ἀντὶ δὲ ταύτης τῆς εὐεργεσίας χάριν ἔλαβε παρὰ τοῦ βασιλέως τῶν Ἀργείων Ἀναξαγόρου τοῦ Μεγαπένθους τὰ δύο μέρη τῆς βασιλείας· κατοικήσας δὲ ἐν Ἄργει κοινὴν ἐποιήσατο τὴν βασιλείαν Βίαντι τῷ ἀδελφῷ. (5) Γήμας δὲ Ἰφιάνειραν τὴν Μεγαπένθους ἐτέκνωσεν Ἀντιφάτην καὶ Μαντώ, ἔτι δὲ Βίαντα καὶ Προνόην· Ἀντιφάτου δὲ καὶ Ζευξίππης τῆς Ἱπποκόωντος Οἰκλῆς καὶ Ἀμφάλκης ὑπῆρξαν· Οἰκλέους δὲ καὶ Ὑπερμνήστρας τῆς Θεσπίου Ἰφιάνειρα καὶ Πολύβοια καὶ Ἀμφιάραος ἐγένοντο. Μελάμπους μὲν οὖν καὶ Βίας καὶ οἱ ἀπ' ἐκείνων οὕτω τῆς ἐν Ἄργει βασιλείας μετέσχον. (6) Νηλεὺς δὲ μετὰ τῶν συνακολουθησάντων παραγενόμενος εἰς Μεσσήνην, πόλιν ἔκτισε Πύλον, δόντων αὐτῷ τῶν ἐγχωρίων. Ταύτης δὲ βασιλεύων, καὶ γήμας Χλῶριν τὴν Ἀμφίονος τοῦ Θηβαίου, παῖδας ἐγέννησε δώδεκα, ὧν ἦν πρεσβύτατος μὲν Περικλύμενος, νεώτατος δὲ Νέστωρ ὁ ἐπὶ Τροίαν στρατεύσας. Περὶ μὲν οὖν τῶν Νέστορος προγόνων ἀρκεσθησόμεθα τοῖς ῥηθεῖσι στοχαζόμενοι τῆς συμμετρίας.

LXIX. Περὶ δὲ τῶν Λαπιθῶν καὶ Κενταύρων ἐν μέρει διέξιμεν. Ὠκεανοῦ καὶ Τηθύος κατὰ τοὺς μύθους παῖδες ἐγένοντο πλείους ποταμῶν ἐπώνυμοι, ἐν οἷς καὶ Πηνειός, ἀφ' οὗ συνέβη τὸν ἐν Θετταλίᾳ Πηνειὸν ὀνομασθῆναι. Οὗτος δὲ μιγεὶς νύμφῃ τῇ προσαγορευομένῃ Κρεούσῃ παῖδας ἐγέννησεν Ὑψέα καὶ Στίλβην, ᾗ μιγεὶς Ἀπόλλων Λαπίθην καὶ Κένταυρον ἐγέννησε. (2) Καὶ τούτων Λαπίθης μὲν κατοικῶν περὶ τὸν Πηνειὸν ποταμὸν ἐβασίλευσε τῶν τόπων τούτων· γήμας δὲ Ὀρ-

LXVIII. His ita explicatis, de Salmoneo et Tyro, horumque progenie usque ad Nestorem, Trojanæ expeditionis socium, quædam referre nunc conamur. Salmoneus hic filius erat Æoli, Hellenis nepos, et pronepos Deucalionis. Is ex Æolide cum magna Æolensium multitudine progressus, Elidis tractum ad Alphei ripas suæ ditionis fecit, ibique urbem sui nominis Salmoniam condidit; ductaque in matrimonium Alcidice Alei filia, Tyro natam ex illa suscepit forma decoram. (2) Alcidice defuncta, Sideronem sibi junxit, quæ, ut noverca, inimico in Tyronem animo fuit. Salmoneus autem, quod in homines petulans et in deos impius erat, odia suorum incurrit, et a Jove tandem ob contemtum deorum fulmine percussus conflagravit. (3) Cum Tyrone adhuc virgine Neptunus congressus Peliam et Neleum genuit. Postea Tyro Cretheo nupta Amythaonem, Pheretem Æsonemque in lucem protulit. Post obitum deinde Crethei, de regno Pelias et Neleus litem inter se moverunt. Et Pelias Iolcum et finitimas terras in ditionem accepit; Neleus vero junctis sibi Melampode ac Biante, Amythaonis et Aglaiæ natis, ac nonnullis aliis ex Achæis, Phthiotis et Æolensibus, in Peloponnesum exercitum duxit. (4) Ibi Melampus, quum vates esset, mulieres ira Bacchi furore correptas ad mentis sanitatem reduxit. In cujus meriti gratiam a rege Argivorum Anaxagora, Megapenthis filio, duabus regni partibus donatus est. Biante deinde germano in consortium regni assumto, Argos sedem transtulit; (5) initoque cum Iphianira, Megapenthis filia, matrimonio, Antiphaten, Manto, Biantem [*Abantem*] et Pronoen ex ea sustulit. Ex Antiphate et Zeuxippe Hippocoontis Œcles et Amphalces prodierunt. Ex Œcle et Hypermnestra Thespii, Iphianira, Polybœa et Amphiaraus orti sunt. Melampus ergo et Bias eorumque posteri Argivorum regni hunc ad modum sunt participes facti. (6) Neleus porro cum his, qui ejus ductum secuti erant, Messenen ingressus, Pylum, ab indigenis concessam sibi, condidit. In hac regnans, ex Chloride Amphionis Thebani filia, nuptiis juncta, duodecim natos procreat. Inter quos ætate maximus Periclymenus, minimus Nestor, belli ad Trojam particeps. Atque de Nestoris progenitoribus hæc dixisse, ut modi ratio habeatur, sufficiat.

LXIX. Nunc de Lapithis etiam et Centauris particulatim nonnulla subjicienda sunt. Oceani et Tethyos filii, ut fabulæ quidem memorant, plures exstiterunt, qui fluviis nomina fecere: inter quos Peneus, a quo fluvius in Thessalia nuncupatur. Is Creusæ nymphæ congressus Hypseum genuit et Stilben. Ex hac Apollo Lapithen et Centaurum edidit. (2) Lapithes, Peneum accolens, vicinos Peneo amni tractus in potestate habuit; et ducta Orsinome, Eurynomi

σινόμην τὴν Εὐρυνόμου ἐγέννησεν υἱοὺς δύο, Φόρβαντα καὶ Περίφαντα. Οὗτοι μὲν οὖν ἐνταῦθα ἐβασίλευσαν, οἱ δὲ σύμπαντες λαοὶ ἀπὸ Λαπίθου Λαπίθαι προσηγορεύθησαν. Τῶν υἱῶν δὲ τῶν Λαπίθου Φόρβας μὲν εἰς Ὤλενον παρῆλθεν, ἐξ ἧς μεταπεμψάμενος αὐτὸν Ἀλέκτωρ ὁ τῆς Ἠλείας βασιλεὺς βοηθόν, φοβούμενος τὴν Πέλοπος δυναστείαν, τῆς ἐν Ἤλιδι βασιλείας μετέδωκεν. (3) Ἐκ δὲ Φόρβαντος ὑπῆρξαν υἱοὶ δύο, Αἰγεὺς καὶ Ἄκτωρ, οἱ τὴν Ἠλείων βασιλείαν παραλαβόντες. Ὁ δ' ἕτερος τῶν Λαπίθου παίδων Περίφας, γήμας Ἀστυάγειαν τὴν Ὑψέως, ἐγέννησεν ὀκτὼ παῖδας, ὧν ἦν πρεσβύτατος Ἀντίων, ὃς μιγεὶς Περιμήλᾳ τῇ Ἀμυθάονος ἐγέννησεν Ἰξίονα. Οὗτος δ', ὥς φασιν, ὑποσχόμενος ἕδνα πολλὰ δώσειν Ἠϊονεῖ, ἔγημε τὴν Ἠϊονέως θυγατέρα Δίαν, ἐξ ἧς ἐγέννησε Πειρίθουν. (4) Ἔπειθ' ὁ μὲν Ἰξίων οὐκ ἀπέδωκε τὰ ἕδνα τῇ γυναικί, ὁ δ' Ἠϊονεὺς τὰς ἵππους ἀντὶ τούτων ἠνεχύρασεν. Ὁ δ' Ἰξίων τὸν Ἠϊονέα μετεπέμψατο ἐπαγγελλόμενος πάντα ὑπακούσεσθαι, καὶ τὸν Ἠϊονέα παραγενόμενον ἔβαλεν εἰς βόθρον πυρὸς μεστόν. Διὰ δὲ τὸ μέγεθος τῆς παρανομίας μηδένα βούλεσθαι καθᾶραι τὸν φόνον. Τέλος δὲ ὑπὸ τοῦ Διὸς κατὰ τοὺς μύθους ἁγνισθείς, ἠράσθη μὲν τῆς Ἥρας καὶ κατετόλμησεν ὑπὲρ συνουσίας λόγους ποιεῖσθαι. (5) Ἔπειτα τὸν μὲν Δία εἴδωλον ποιήσαντα τῆς Ἥρας νεφέλην ἐξαποστεῖλαι, τὸν δὲ Ἰξίονα τῇ νεφέλῃ μιγέντα γεννῆσαι τοὺς ὀνομαζομένους Κενταύρους ἀνθρωποφυεῖς. Τέλος δὲ μυθολογοῦσι τὸν Ἰξίονα διὰ τὸ μέγεθος τῶν ἡμαρτημένων ὑπὸ Διὸς εἰς τροχὸν ἐνδεθῆναι, καὶ τελευτήσαντα τὴν τιμωρίαν ἔχειν αἰώνιον.

LXX. Τοὺς δὲ Κενταύρους τινὲς μέν φασιν ἐν τῷ Πηλίῳ τραφῆναι ὑπὸ νυμφῶν, ἀνδρωθέντας δὲ καὶ μιγέντας ἵπποις θηλείαις γεννῆσαι τοὺς ὀνομαζομένους διφυεῖς Ἱπποκενταύρους· τινὲς δὲ λέγουσι τοὺς ἐκ Νεφέλης καὶ Ἰξίονος γεννηθέντας Κενταύρους πρώτους ἱππεύειν ἐπιχειρήσαντας Ἱπποκενταύρους ὀνομάσθαι καὶ εἰς πλάσμα μύθου καταταχθῆναι ὡς διφυεῖς ὄντας. (2) Φασὶ δὲ τούτους ὡς συγγενεῖς ὑπάρχοντας ἀπαιτῆσαι τὸν Πειρίθουν τὸ μέρος τῆς πατρῴας ἀρχῆς· οὐκ ἀποδιδόντος δὲ τοῦ Πειρίθου, πόλεμον ἐξενεγκεῖν πρὸς αὐτόν τε καὶ τοὺς Λαπίθας. (3) Ὕστερον δὲ διαλυθέντων αὐτῶν, Πειρίθους μὲν γήμας Ἱπποδάμειαν τὴν Βούτου, καὶ καλέσαντος εἰς τοὺς γάμους τόν τε Θησέα καὶ τοὺς Κενταύρους, φασὶ μεθυσθέντας ἐπιβαλέσθαι ταῖς κεκλημέναις γυναιξὶ καὶ βίᾳ μίσγεσθαι· διὰ δὲ τὴν παρανομίαν τόν τε Θησέα καὶ τοὺς Λαπίθας παροξυνθέντας οὐκ ὀλίγους μὲν ἀνελεῖν, τοὺς δὲ λοιποὺς ἐκβαλεῖν ἐκ τῆς πόλεως. (4) Διὰ δὲ ταύτην τὴν αἰτίαν τῶν Κενταύρων πανδημεὶ στρατευσάντων ἐπὶ τοὺς Λαπίθας καὶ πολλοὺς ἀνελόντων, τοὺς ὑπολειφθέντας φυγεῖν εἰς Φενεὸν τῆς Ἀρκαδίας, τινὰς δὲ εἰς Μαλέαν ἐκπεσόντας ἐνταῦθα κατοικῆσαι. Τοὺς δὲ Κενταύρους μετεωρισθέντας τοῖς προτερήμασι, καὶ ὁρμωμένους ἐκ τῆς Φολόης, λῄζεσθαι τοὺς παριόντας τῶν Ἑλλήνων καὶ πολλοὺς τῶν περιοίκων ἀναιρεῖν.

filia, duorum ex ea parens factus est liberorum, Phorbantis et Periphantis, qui illic loci imperitarunt. A Lapitha vero universa Lapitharum gens cognomentum adepta est. Unus Lapithæ filius, Phorbas, Olenum concessit. Unde arcessitum in auxilium Alector, Elidis rex, Pelopis dominatum metuens, regni consortem fecit. (3) Ex Phorbante prodierunt Ægeus et Actor, Eleorum inde regnum consecuti. Alter Lapithæ filiorum Periphas ex Astyagea Hypsei octo suscepit liberos, quorum natu maximus Antion ex Perimela Amythaonis Ixionem sustulit. Hic, aiunt, magnifica munerum pollicitatione ab Eioneo nuptias filiæ ipsius Diæ impetravit, et Pirithoum ex ea suscepit. (4) At ubi promissa uxori non præstitit, Eioneus pignoris loco equos illius cepit. Ixion igitur postulata se facturum promittens arcessitum ad se socerum in foveam igni plenam dejecit. Tam immani parricidii piaculo, quod nemo expiare volebat, Juppiter tandem, ut fabularum commenta habent, illum liberavit. Tum Junonis amore incensus, de stupro deam compellare non dubitavit. (5) Juppiter ergo nubis spectrum Junonis loco ei misit; quo inito, Centauros similes hominibus procreavit. Tandem ob magnitudinem flagitiorum rotæ ab Jove alligatus, sempiternis post mortem cruciatibus torquetur.

LXX. Alii Centauros perhibent in Pelio a nymphis educatos, adulta post ætate ex equarum inscensu biforme Hippocentaurorum, ut vocant, genus proseminasse. Quidam affirmant, Nephele et Ixione prognatos Centauros, quod principes equitandi studium aggressi fuerint, inde nomen Hippocentaurorum retulisse, et inde figmentum de duplici natura in fabulam abiisse. (2) Centauri igitur, ut narrant, quod eodem satu essent, partem ditionis paternæ a Pirithoo exigebant : qua non impetrata, ipsi et Lapitharum genti bellum intulerunt. (3) Hoc autem finito, Pirithous cum Hippodamia Butæ nuptiarum solemne celebraturus, Theseum et Centauros invitabat. Hi, vino repleti, feminas, quæ convivio tum intererant, per vim stuprare conantur. Theseus igitur et Lapithæ, nefaria ista contumelia irritati, non paucos obtruncant, et reliquos e civitate extorres agunt. (4) Hac de causa tota Centaurorum natio bellum adversus Lapithas postea movit; pluribusque cæsis, quos fortuna belli superstites reliquerat, eos in Pheneum Arcadiæ fugere compulerunt. Nonnulli tamen in Maleam elapsi, ibi substiterunt. Eo Centauri successu elati, ex Pholoe eruptionibus factis Græcos illac iter facientes latrociniis infestabant multosque accolarum e medio tollebant.

LXXI. Τούτων δὲ ἡμῖν διευκρινημένων, πειρασόμεθα διελθεῖν περὶ Ἀσκληπιοῦ καὶ τῶν ἀπογόνων αὐτοῦ. Μυθολογοῦσι τοίνυν Ἀσκληπιὸν Ἀπόλλωνος υἱὸν ὑπάρχειν καὶ Κορωνίδος· φύσει δὲ καὶ ἀγχινοίᾳ διενεγκόντα ζηλῶσαι τὴν ἰατρικὴν ἐπιστήμην, καὶ πολλὰ τῶν συντεινόντων πρὸς ὑγίειαν ἀνθρώπων ἐξευρεῖν. Ἐπὶ τοσοῦτο δὲ προβῆναι τῇ δόξῃ, ὥςτε πολλοὺς τῶν ἀπεγνωσμένων ἀῤῥώστων παραδόξως θεραπεύειν, καὶ διὰ τοῦτο πολλοὺς δοκεῖν τῶν τετελευτηκότων ποιεῖν πάλιν ζῶντας. (2) Διὸ καὶ τὸν μὲν Ἅιδην μυθολογοῦσιν, ἐγκαλοῦντα τῷ Ἀσκληπιῷ, κατηγορίαν αὐτοῦ ποιήσασθαι πρὸς τὸν Δία ὡς τῆς ἐπαρχίας αὐτοῦ ταπεινουμένης· ἐλάττους γὰρ ἀεὶ γίνεσθαι τοὺς τετελευτηκότας, θεραπευομένους ὑπὸ τοῦ Ἀσκληπιοῦ. (3) Καὶ τὸν μὲν Δία παροξυνθέντα κεραυνῶσαι τὸν Ἀσκληπιὸν καὶ διαφθεῖραι, τὸν δὲ Ἀπόλλωνα διὰ τὴν ἀναίρεσιν τούτου παροξυνθέντα φονεῦσαι τοὺς τὸν κεραυνὸν τῷ Διὶ κατασκευάσαντας Κύκλωπας· ἐπὶ δὲ τῇ τούτων τελευτῇ παροξυνθέντα τὸν Δία προστάξαι τῷ Ἀπόλλωνι θητεῦσαι παρ' ἀνθρώπῳ, καὶ ταύτην τὴν τιμωρίαν λαβεῖν παρ' αὐτοῦ τῶν ἐγκλημάτων. (4) Ἀσκληπιοῦ δέ φασι γενομένους υἱοὺς Μαχάονα καὶ Ποδαλείριον, καὶ τὴν τέχνην ἐκπονήσαντας, ἐπὶ Τροίαν συστρατεῦσαι τοῖς περὶ τὸν Ἀγαμέμνονα· κατὰ δὲ τὸν πόλεμον μεγάλας χρείας αὐτοὺς παρασχέσθαι τοῖς Ἕλλησι, θεραπεύοντας ἐμπειρότατα τοὺς τιτρωσκομένους, καὶ διὰ τὰς εὐεργεσίας ταύτας ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων μεγάλης τυχεῖν δόξης· ἀτελεῖς δ' αὐτοὺς ἀφεῖναι τῶν κατὰ τὰς μάχας κινδύνων καὶ τῶν ἄλλων λειτουργιῶν διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς ἐν τῷ θεραπεύειν εὐχρηστίας. Περὶ μὲν οὖν Ἀσκληπιοῦ καὶ τῶν υἱῶν αὐτοῦ τοῖς ῥηθεῖσιν ἀρκεσθησόμεθα.

LXXII. Περὶ δὲ τῶν Ἀσωποῦ θυγατέρων καὶ τῶν Αἰακῷ γενομένων υἱῶν νῦν διέξιμεν. Ὠκεανοῦ καὶ Τηθύος κατὰ τοὺς μύθους ἐγένοντο παῖδες ἄλλοι τε πλείους ἐπώνυμοι ποταμῶν, ἐν οἷς ὑπάρξαι Πηνειὸν καὶ Ἀσωπόν. Πηνειὸς μὲν οὖν κατοικήσας περὶ τὴν νῦν οὖσαν Θετταλίαν ἐπώνυμον ἑαυτοῦ τὸν προειρημένον ποταμὸν ἐποίησεν. Ἀσωπὸς δὲ ἐν Φλιοῦντι κατοικήσας ἔγημε Μετώπην τὴν Λάδωνος, ἐξ ἧς ἐγένοντο δύο μὲν υἱοί, Πελασγὸς καὶ Ἰσμηνός, θυγατέρες δὲ δώδεκα, Κόρκυρα καὶ Σαλαμίς, ἔτι δ' Αἴγινα καὶ Πειρήνη καὶ Κλεώνη, πρὸς δὲ ταύταις Θήβη τε καὶ Τάναγρα καὶ Θέσπια καὶ Ἀσωπίς, ἔτι δὲ Σινώπη, πρὸς δὲ ταύταις Οἰνία καὶ Χαλκίς. (2) Τούτων δ' Ἰσμηνὸς μὲν εἰς Βοιωτίαν ἐλθὼν κατῴκησε περὶ τὸν ποταμὸν τὸν ἀπ' ἐκείνου τὴν ὁμωνυμίαν λαβόντα. Τῶν δὲ θυγατέρων Σινώπη μὲν ὑπὸ Ἀπόλλωνος ἁρπαγεῖσα ἀπηνέχθη πρὸς τοῦτον τὸν τόπον οὗ νῦν ἐστιν ἡ ἀπ' ἐκείνης ὀνομασθεῖσα πόλις Σινώπη· ἐκ δὲ ταύτης καὶ Ἀπόλλωνος γενόμενος υἱὸς Σύρος ἐβασίλευσε τῶν ἀπ' ἐκείνου Σύρων ὀνομασθέντων. (3) Κόρκυρα δὲ ὑπὸ Ποσειδῶνος ἀπενέχθη εἰς νῆσον τὴν ἀπ' ἐκείνης Κόρκυραν ὀνομασθεῖσαν· ἐκ ταύτης δὲ καὶ Ποσειδῶνος ἐγένετο Φαίαξ, ἀφ' οὗ τοὺς Φαίακας συνέβη τυχεῖν ταύτης τῆς προσηγορίας. (4) Φαία-

LXXI. His satis perspicue expositis, de Æsculapio ejusque posteritate narrationem instituemus. Æsculapius igitur, ut fabula tradit, filius erat Apollinis ex Coronide. Qui ingenio et vigore mentis excellens, scientiæ medicæ gnaviter incubuit, multaque hominibus ad valetudinem salutaria invenit, eoque gloriæ processit, ut, quum multos desperate ægrotantes non sine miraculo sanaret, multos ab inferis in vitam restituere existimaretur. (2) Ideo, ut fabulis proditum est, Pluto querelam de Æsculapio, quod videlicet medicatione ejus mortuorum numerus subinde decresceret, apud Jovem instituit, eumque de deminuta regni inferni potentia accusavit. (3) Hoc irritatus Juppiter, fulminis ictu Æsculapium necavit. Apollo igitur, ob necem ejus graviter iratus, Cyclopes fulmen Jovi fabricatos interemit. Hoc facto exacerbatus Juppiter, in pœnam commissorum mercenariam homini operam locare Apollinem coegit. (4) Æsculapii prognati sunt Machaon et Podalirius, qui paternam edocti artem, Agamemnonis ad Trojam militiæ adscripti erant. In hoc bello magno Græcis usui fuere, quum artis suæ peritissimi vulneratos in prœliis curarent. Quare multum apud Græcos gloriæ suis sibi meritis compararunt, adeo ut a conflictibus aliisque publicis gravaminibus propter eximiam medicinæ, quam factitabant, utilitatem immunes præ ceteris essent. Verum hic de Æsculapio et filiis ejus historiæ modus esto.

LXXII. Jam ad filias Asopi natosque Æaci se oratio nostra convertet. Oceanus et Tethys, ut fabulæ quidem dictitant, tum alios complures dederunt natos, fluviorum nominibus celebres, tum etiam Peneum et Asopum. Penei sedes fuit regio, quæ nunc Thessalia vocatur; ubi fluvium illum nomine suo nobilitavit. Asopus, Phliunte habitans, Metopen, Ladonis filiam, uxorem habuit, quæ duos ei filios peperit, Pelasgum et Ismenum, et natas duodecim, quarum nomina sunt Corcyra, Salamis, Ægina, Pirene, Cleone, Thebe, Tanagra, Thespia, Asopis, Sinope, Œnia et Chalcis. (2) De filiis Ismenus in Bœotiam ad fluvium sui nominis concessit. Filiarum unam Sinopen Apollo raptam eo loci deportavit, ubi nunc urbs Sinope est ab illa nomen sortita. Ex qua et Apolline Syrus prognatus gentem Syrorum a se nuncupatam sub ditione tenuit. (3) Corcyram Neptunus in Corcyram transtulit insulam, quæ ab illa nomen accepit. Ex hac et Neptuno natus est Phæax, unde Phæacibus sua obvenit appellatio. (4) Is pater est Alcinoi, a quo Ulysses

κος δ' ἐγένετο Ἀλκίνοος ὁ τὸν Ὀδυσσέα καταγαγὼν εἰς τὴν Ἰθάκην. Σαλαμὶς δὲ ὑπὸ Ποσειδῶνος ἁρπαγεῖσα ἐκομίσθη εἰς τὴν ἀπ' αὐτῆς νῆσον Σαλαμῖνα προσαγορευθεῖσαν· αὕτη δὲ μιγεῖσα Ποσειδῶνι Κυχρέα ἐγέννησεν, ὃς βασιλεύσας τῆς νήσου ταύτης καὶ γενόμενος ἐπιφανὴς ἀπέκτεινεν ὄφιν ὑπερφυῆ τὸ μέγεθος καὶ λυμαινόμενον τοὺς ἐγχωρίους. (5) Αἴγινα δὲ ἐκ Φλιοῦντος ὑπὸ Διὸς ἁρπαγεῖσα εἰς νῆσον ἀπεκομίσθη τὴν ἀπ' ἐκείνης Αἴγιναν ὀνομασθεῖσαν· ἐν ταύτῃ δὲ Διὶ μιγεῖσα ἐτέκνωσεν Αἰακόν, ὃς ἐβασίλευσε τῆς νήσου. (6) Τούτου δ' ἐγένοντο υἱοὶ Πηλεὺς καὶ Τελαμών. Τούτων δὲ Πηλεὺς δίσκῳ βαλὼν ἀπέκτεινεν ἀκουσίως Φῶκον ὁμοπάτριον ἀδελφόν, ἐξ ἄλλης δὲ μητρὸς γεγενημένον. Διὰ δὲ τὸν φόνον Πηλεὺς ὑπὸ τοῦ πατρὸς φυγαδευθεὶς ἔφυγε τῆς νῦν Θετταλίας καλουμένης εἰς Φθίαν, καὶ καθαρθεὶς ὑπὸ Ἄκτορος τοῦ βασιλέως διεδέξατο τὴν βασιλείαν, ἄπαιδος ὄντος τοῦ Ἄκτορος. Ἐκ δὲ Πηλέως καὶ Θέτιδος γενόμενος Ἀχιλλεὺς ἐστράτευσε μετ' Ἀγαμέμνονος εἰς Τροίαν. (7) Τελαμὼν δὲ φυγὼν ἐξ Αἰγίνης κατήντησεν εἰς Σαλαμῖνα, καὶ γήμας Κυχρέως τοῦ βασιλέως τῶν Σαλαμινίων θυγατέρα Γλαύκην ἐβασίλευσε τῆς νήσου. Τῆς δὲ γυναικὸς Γλαύκης ἀποθανούσης, ἔγημεν ἐξ Ἀθηνῶν Ἐρίβοιαν τὴν Ἀλκάθου, ἐξ ἧς ἐγέννησεν Αἴαντα τὸν ἐπὶ Τροίαν στρατεύσαντα.

LXXIII. Τούτων δ' ἡμῖν διευκρινημένων, πειρασόμεθα διελθεῖν περὶ Πέλοπος καὶ Ταντάλου καὶ Οἰνομάου· ἀναγκαῖον δὲ τοῖς χρόνοις προσαναδραμόντας ἡμᾶς ἀπ' ἀρχῆς ἐν κεφαλαίοις ἅπαντα διελθεῖν. Κατὰ γὰρ τὴν Πελοπόννησον ἐν πόλει Πίσῃ Ἄρης Ἁρπίνῃ τῇ Ἀσωποῦ θυγατρὶ μιγεὶς ἐγέννησεν Οἰνόμαον. (2) Οὗτος δὲ θυγατέρα μονογενῆ γεννήσας ὠνόμασεν Ἱπποδάμειαν. Χρηστηριαζομένῳ δὲ αὐτῷ περὶ τῆς τελευτῆς ἔχρησεν ὁ θεὸς τότε τελευτήσειν αὐτὸν ὅταν ἡ θυγάτηρ Ἱπποδάμεια συνοικήσῃ. Εὐλαβούμενον οὖν αὐτὸν περὶ τοῦ γάμου τῆς θυγατρὸς κρῖναι ταύτην παρθένον διαφυλάττειν, ὑπολαμβάνοντα μόνως οὕτως ἐκφεύξεσθαι τὸν κίνδυνον. (3) Διόπερ πολλῶν μνηστευομένων τὴν κόρην, ἆθλον προετίθει τοῖς βουλομένοις αὐτὴν γῆμαι τοιοῦτον· ἔδει τὸν μὲν ἡττηθέντα τελευτῆσαι, τὸν δ' ἐπιτυχόντα γαμεῖν τὴν κόρην. Ὑπεστήσατο δὲ ἱπποδρομίαν ἀπὸ τῆς Πίσης μέχρι τοῦ κατὰ Κόρινθον Ἰσθμοῦ πρὸς τὸν βωμὸν τοῦ Ποσειδῶνος· τὴν δ' ἄφεσιν τῶν ἵππων ἐποίησε τοιαύτην· ὁ μὲν Οἰνόμαος ἔθυε κριὸν τῷ Διί, ὁ δὲ μνηστευόμενος ἐξώρμα τέθριππον ἐλαύνων ἅρμα· ἁγισθέντων δὲ τῶν ἱερῶν, τότε ἄρχεσθαι τοῦ δρόμου τὸν Οἰνόμαον, καὶ διώκειν τὸν μνηστῆρα, ἔχοντα δόρυ καὶ ἡνίοχον τὸν Μυρτίλον· εἰ δ' ἐφίκοιτο καταλαβεῖν τὸ διωκόμενον ἅρμα, τύπτειν τῷ δόρατι καὶ διαφθείρειν τὸν μνηστῆρα. (4) Τούτῳ δὲ τῷ τρόπῳ τοὺς ἀεὶ μνηστευομένους καταλαμβάνων διὰ τὴν ὀξύτητα τῶν ἵππων πολλοὺς ἀνῄρει. Πέλοψ δὲ ὁ Ταντάλου καταντήσας εἰς Πῖσαν, καὶ θεασάμενος τὴν Ἱπποδάμειαν, ἐπεθύμησε τοῦ γάμου· φθείρας δὲ τὸν ἡνίοχον τοῦ Οἰνομάου Μυρτίλον, καὶ λαβὼν συνερ-

in Ithacam reductus est. Salamis item a Neptuno abrepta in nominis sui insulam venit, et ex Neptuni compressu Cychreum edidit, qui rex hujus insulæ fuit, et virtute inclarescens, stupendæ magnitudinis anguem, homines insulanos infestantem, occidit. (5) Ægina, Jovis raptu ex Phliunte in Æginam a se denominatam transvecta, e complexu Jovis Æacum insulæ regem peperit. (6) A quo sati Peleus et Telamon. Quorum ille Phocum ex eodem genitore fratrem, sed alia matre natum, temerario disci jactu interemit. Hanc ob cædem a patre exsulatum ire jussus, in Phthiam Thessaliæ, ut nunc vocatur, regionem migravit, et ab Actore ejus rege expiatus, in regno ipsi, quum sobole destitueretur, successit. E Peleo et Thetide Achilles ortus cum Agamemnone contra Trojanos belligeravit. (7) Telamon et ipse profugus ex Ægina, in Salaminem descendit, et cum Glauce (erat hæc Cychrei Salaminiorum principis filia) in matrimonium accepta imperium insulæ consecutus est. Post Glauces vero mortem ex Athenis Eribœam, Alcathoo satam, uxorem duxit: unde Ajacem, Trojanæ militiæ consortem, procreavit.

LXXIII. His ita expositis, Pelopis, Tantali et Œnomai historiam percurremus. Hæc vero altius et quidem ab initio repeti et per capita quædam exigi necessarium est. In Peloponnesi urbe Pisa Mars ex Harpina, Asopi filia, Œnomaum suscepit. (2) Huic unica fuit nata, quam Hippodamiam appellavit. De vitæ autem exitu oraculum interroganti, tum de vita ejus actum fore, quum filia maritum acceperit, deus respondit. Nuptias igitur filiæ reformidans, perpetuæ illam virginitati despondit, siquidem hac ratione sola mortis periculum se effugiturum opinabatur. (3) Quum autem multi puellæ conjugium appeterent, tale procis certamen proposuit, quo victus vitæ jacturam faceret, victor puellæ nuptias obtineret. Equorum ergo cursum a Pisa ad Neptuni in Isthmo Corinthiaco aram usque determinavit, et dimissio e carceribus erat talis. Œnomaus arietem Jovi mactabat: interim procus quadrijugo se curru effundebat, peractisque demum sacris etiam rex ipse currum, auriga Myrtilo, intendens hasta procum insequebatur, eumque assecutus transfigebat. (4) Ad hunc modum perpetuo ob celeritatem equorum procis antegressis invectus, complures interemit. Venit etiam Pelops, Tantali filius, Pisam, et quum primum Hippodamiam conspexit, nuptias ejus expetivit. Myrtilum ergo, qui currum Œnomai regebat, ut victoriam adjutaret, pretio corrupit, ejusque

γὸν πρὸς τὴν νίκην, ἔφθασε παραγενόμενος ἐπὶ τὸν Ἰσθμὸν πρὸς τὸν τοῦ Ποσειδῶνος βωμόν. (5) Ὁ δ' Οἰνόμαος τὸ λόγιον τετελέσθαι νομίζων, καὶ διὰ τὴν λύπην ἀθυμήσας, αὑτὸν ἐκ τοῦ ζῆν μετέστησε. Τούτῳ δὲ τῷ τρόπῳ Πέλοψ γήμας τὴν Ἱπποδάμειαν παρέλαβε τὴν ἐν Πίσῃ βασιλείαν, καὶ διὰ τὴν ἀνδρείαν καὶ σύνεσιν ἀεὶ μᾶλλον αὐξόμενος τοὺς πλείστους τῶν κατὰ τὴν Πελοπόννησον οἰκούντων προσηγάγετο, καὶ τὴν χώραν ἀφ' ἑαυτοῦ Πελοπόννησον προσηγόρευσεν.

LXXIV. Ἐπειδὴ δὲ Πέλοπος ἐμνήσθημεν, ἀναγκαῖόν ἐστι καὶ περὶ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Ταντάλου διελθεῖν, ἵνα μηδὲν τῶν ἀκοῆς ἀξίων παραλείπωμεν. Τάνταλος Διὸς μὲν ἦν υἱός, πλούτῳ δὲ καὶ δόξῃ διαφέρων κατῴκει τῆς Ἀσίας περὶ τὴν νῦν ὀνομαζομένην Παφλαγονίαν. Διὰ δὲ τὴν ἀπὸ τοῦ πατρὸς Διὸς εὐγένειαν, ὥς φασι, φίλος ἐγένετο τῶν θεῶν ἐπὶ πλεῖον. (2) Ὕστερον δὲ τὴν εὐτυχίαν οὐ φέρων ἀνθρωπίνως, καὶ μετασχὼν κοινῆς τραπέζης καὶ πάσης παρρησίας, ἀπήγγελλε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παρὰ τοῖς ἀθανάτοις ἀπόῤῥητα. Δι' ἣν αἰτίαν καὶ ζῶν ἐκολάσθη καὶ τελευτήσας αἰωνίου κατὰ τοὺς μύθους τιμωρίας ἠξιώθη, καταταχθεὶς εἰς τοὺς ἀσεβεῖς. Τούτου δ' ἐγένετο Πέλοψ υἱὸς καὶ Νιόβη θυγάτηρ· αὕτη δ' ἐγέννησεν υἱοὺς ἑπτὰ καὶ θυγατέρας τὰς ἴσας, εὐπρεπείᾳ διαφερούσας. Ἐπὶ δὲ τῷ πλήθει τῶν τέκνων μέγα φρυαττομένη πλεονάκις ἐκαυχᾶτο, καὶ τῆς Λητοῦς ἑαυτὴν εὐτεκνοτέραν ἀπεφαίνετο. (3) Εἶθ' ἡ μὲν Λητὼ κατὰ τοὺς μύθους χολωσαμένη προσέταξε τῷ μὲν Ἀπόλλωνι κατατοξεῦσαι τοὺς υἱοὺς τῆς Νιόβης, τῇ δ' Ἀρτέμιδι τὰς θυγατέρας. Τούτων δ' ὑπακουσάντων τῇ μητρὶ καὶ κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν κατατοξευσάντων τὰ τέκνα τῆς Νιόβης, συνέβη τὴν προειρημένην ὑφ' ἕνα καιρὸν ὀξέως ἅμα εὔτεκνον καὶ ἄτεκνον γενέσθαι. (4) Ἐπεὶ δὲ ὁ Τάνταλος μισηθεὶς ὑπὸ τῶν θεῶν ἐξέπεσεν ἐκ τῆς Παφλαγονίας ὑπὸ Ἴλου τοῦ Τρωός, ἀναγκαῖόν ἐστι καὶ τὰ περὶ τὸν Ἶλον καὶ τοὺς προγόνους αὐτοῦ διελθεῖν.

LXXV. Τῆς Τρῳάδος χώρας πρῶτος ἐβασίλευσε Τεῦκρος, υἱὸς ὢν Σκαμάνδρου τοῦ ποταμοῦ καὶ Ἰδαίας νύμφης, ἀνὴρ ἐπιφανής, καὶ τοὺς λαοὺς ἀφ' ἑαυτοῦ Τεύκρους προσηγόρευσε. Τεύκρου δ' ἐγένετο θυγάτηρ Βάτεια· ταύτην δὲ Δάρδανος ὁ Διὸς γήμας, καὶ τὴν βασιλείαν διαδεξάμενος, τοὺς μὲν λαοὺς ἀφ' ἑαυτοῦ ὠνόμασε Δαρδάνους, πόλιν δὲ οἰκίσας ἐπὶ θαλάττης ὠνόμασεν ἀφ' ἑαυτοῦ Δάρδανον. (2) Τούτου δ' Ἐριχθόνιος υἱὸς γενόμενος εὐδαιμονίᾳ καὶ πλούτῳ πολὺ διήνεγκε· περὶ οὗ καὶ ὁ ποιητὴς Ὅμηρός φησι,

ὃς δὴ ἀφνειότατος γένετο θνητῶν ἀνθρώπων·
τοῦ τρισχίλιαι ἵπποι ἕλος κάτα βουκολέοντο.

(3) Ἐριχθονίου δ' υἱὸς γενόμενος Τρὼς τοὺς λαοὺς ὠνόμασεν ἀφ' ἑαυτοῦ Τρῶας. Τούτου δ' ἐγένοντο τρεῖς υἱοί, Ἶλος, Ἀσσάρακος, Γανυμήδης. Ἶλος μὲν οὖν ᾤκισεν ἐν πεδίῳ πόλιν ἐπιφανεστάτην τῶν ἐν τῇ Τρῳάδι, Ἴλιον ἀφ' ἑαυτοῦ θέμενος τὴν προσηγορίαν. (4) Ἴλου

ope ante Œnomaum ad Neptuni aram in Isthmo pervenit. (5) Hic perfectum jam esse oraculum existimans et præ ægritudine animum despondens mortem sibi conscivit. Hoc itaque pacto cum Hippodamiæ nuptiis Pisæ quoque regno potitus fuit Pelops. Et quia vir fortis erat et prudens, opibus subinde magis confirmatus, plurimas ejus peninsulæ gentes sub ditionem suam redegit, eamque a se Peloponnesum denominavit.

LXXIV. Posteaquam Pelopis mentio facta est, de Tantalo quoque, ejus patre, nonnihil addere nos oportet, ne quid rerum auditu dignarum omittamus. Tantalus, Jovis filius, opibus et gloria illustris, Asiæ provinciam, quæ nunc Paphlagonia vocatur, incolebat, et ob generis a Jove deducti claritatem ipsis etiam diis, ut fabulantur, percarus erat. (2) Postea vero quum felicitate sua non modeste, ut hominem decet, uteretur, sed ad deorum mensas liberamque cum iis vivendi consuetudinem admissus secreta immortalium mortalibus effutiisset; tum vivus pœnam subiit, tum post mortem ad impios et damnatos detrusus, sempiterni, ut fabulis adstruitur, supplicii cruciatibus torquetur. Hoc editi Pelops et Niobe. Quæ septem filios, totidemque egregiæ formæ puellas enixa est. Hoc liberorum numero superbiens, non raro Latonam felicitate partus a se vinci gloriabatur. (3) Quo dea ad iram provocata, ut fabulæ memorant, Apollini et Dianæ mandat, ut hæc puellas, ille pueros sagittis transfigant. Qui quum matris imperium exsecuti Niobæ liberos eodem tempore omnes confecissent, uno statim momento accidit, ut et sobolis abunde et prorsus nihil haberet. (4) Ceterum quia Tantalus, diis invisus, Paphlagonia excidit ab Ilo, Trois filio, inde submotus, de Ilo quoque ejusque majoribus aliquid referendum est.

LXXV. In Troade primus regnavit Teucer, Scamandro fluvio et Idæa nympha genitus, vir illustris, qui populo illi Teucrorum nomen indidit. Hujus filiam Bateam matrimonio sibi junxit Jovis filius Dardanus, et succedens in regno subditos a se Dardanos vocari jussit; urbem quoque, ad litus maris a se conditam, Dardanum suo nomine appellavit. (2) Natus ab hoc Erichthonius felicitate ac divitiarum copia valde pollebat; de quo etiam poeta Homerus dicit:

Inter mortales non hoc opulentior alter;
humida cui per prata errant tria millia equarum.

(3) Ab hoc Tros genitus, Trojani nominis auctor. Tres huic nati, Ilus, Assaracus, Ganymedes. Ilus in campestribus Troadis nobilissimam exstruxit urbem, cui Ilii nomen a se imposuit. (4) Hujus Laomedon porro filius est,

δὲ γενόμενος υἱὸς Λαομέδων Τιθωνὸν καὶ Πρίαμον ἐγέννησεν· ὧν Τιθωνὸς μὲν στρατεύσας εἰς τὰ πρὸς ἕω μέρη τῆς Ἀσίας καὶ διατείνας ἕως Αἰθιοπίας, ἐμυθολογήθη [μὲν] ἐξ Ἠοῦς τεκνῶσαι Μέμνονα τὸν τοῖς Τρωσὶ βοηθήσαντα καὶ ὑπὸ Ἀχιλλέως ἀναιρεθέντα· Πρίαμος δ' Ἑκάβην γήμας σὺν ἄλλοις πλείοσιν υἱοῖς ἐγέννησεν Ἕκτορα τὸν ἐπισημότατον γενόμενον ἐν τῷ Τρωικῷ πολέμῳ. (5) Ἀσσάρακος δὲ Δαρδάνων βασιλεύσας Κάπυν ἐγέννησεν· ἐξ οὗ τεκνωθεὶς Ἀγχίσης ἐξ Ἀφροδίτης Αἰνείαν ἐγέννησε τὸν ἐπιφανέστατον τῶν Τρώων. Γανυμήδης δὲ τῶν ἁπάντων εὐπρεπείᾳ διαφέρων ὑπὸ τῶν θεῶν ἀνηρπάγη τῷ Διὶ οἰνοχοεῖν. (6) Τούτων δ' ἡμῖν διευκρινημένων, πειρασόμεθα διεξιέναι περὶ Δαιδάλου καὶ Μινωταύρου καὶ τῆς Μίνωος στρατείας εἰς Σικελίαν ἐπὶ Κώκαλον τὸν βασιλέα.

LXXVI. Δαίδαλος ἦν τὸ μὲν γένος Ἀθηναῖος, εἷς τῶν Ἐρεχθειδῶν ὀνομαζόμενος· ἦν γὰρ υἱὸς Μητίονος τοῦ Εὐπαλάμου τοῦ Ἐρεχθέως· (2) φύσει δὲ πολὺ τοὺς ἄλλους ἅπαντας ὑπεραίρων ἐζήλωσε τά τε περὶ τὴν τεκτονικὴν τέχνην καὶ τὴν τῶν ἀγαλμάτων κατασκευὴν καὶ λιθουργίαν. Εὑρετὴς δὲ γενόμενος πολλῶν τῶν συνεργούντων εἰς τὴν τέχνην, κατεσκεύασεν ἔργα θαυμαζόμενα κατὰ πολλοὺς τόπους τῆς οἰκουμένης. Κατὰ δὲ τὴν τῶν ἀγαλμάτων κατασκευὴν τοσοῦτο τῶν ἁπάντων ἀνθρώπων διήνεγκεν, ὥστε τοὺς μεταγενεστέρους μυθολογῆσαι περὶ αὐτοῦ διότι τὰ κατασκευαζόμενα τῶν ἀγαλμάτων ὁμοιότατα τοῖς ἐμψύχοις ὑπάρχειν· βλέπειν τε γὰρ αὐτὰ καὶ περιπατεῖν, καὶ καθόλου τηρεῖν τὴν τοῦ ὅλου σώματος διάθεσιν, ὥστε δοκεῖν εἶναι τὸ κατασκευασθὲν ἔμψυχον ζῷον. (3) Πρῶτος δὲ ὀμματώσας καὶ διαβεβηκότα τὰ σκέλη ποιήσας, ἔτι δὲ τὰς χεῖρας διατεταμένας ποιῶν, εἰκότως ἐθαυμάζετο παρὰ τοῖς ἀνθρώποις· οἱ γὰρ πρὸ τούτου τεχνῖται κατεσκεύαζον τὰ ἀγάλματα τοῖς μὲν ὄμμασι μεμυκότα, τὰς δὲ χεῖρας ἔχοντα καθειμένας καὶ ταῖς πλευραῖς κεκολλημένας. (4) Ὁ δ' οὖν Δαίδαλος κατὰ τὴν φιλοτεχνίαν θαυμαζόμενος ἔφυγεν ἐκ τῆς πατρίδος, καταδικασθεὶς ἐπὶ φόνῳ διὰ τοιαύτας αἰτίας. Τῆς ἀδελφῆς τοῦ Δαιδάλου γενόμενος υἱὸς Τάλως ἐπαιδεύετο παρὰ Δαιδάλῳ, παῖς ὢν τὴν ἡλικίαν. (5) Εὐφυέστερος δ' ὢν τοῦ διδασκάλου τόν τε κεραμευτικὸν τροχὸν εὗρε καὶ σιαγόνι περιτυχὼν ὄφεως, καὶ ταύτῃ ξυλήφιον μικρὸν διαπρίσας, ἐμιμήσατο τὴν τραχύτητα τῶν ὀδόντων. Διόπερ κατασκευασάμενος ἐκ σιδήρου πρίονα, καὶ διὰ τούτου πρίζων τὴν ἐν τοῖς ἔργοις ξυλίνην ὕλην, ἔδοξεν εὔχρηστον εὑρηκέναι μέγα πρὸς τὴν τεκτονικὴν τέχνην. Ὁμοίως δὲ καὶ τὸν τόρνον εὑρὼν καὶ ἕτερά τινα φιλοτεχνήματα, δόξαν ἀπηνέγκατο μεγάλην. (6) Ὁ δὲ Δαίδαλος φθονήσας τῷ παιδί, καὶ νομίζων αὐτὸν πολὺ τῇ δόξῃ προέξειν τοῦ διδασκάλου, τὸν παῖδα ἐδολοφόνησε. Θάπτων δ' αὐτὸν καὶ περικατάληπτος γενόμενος, ἐπηρωτήθη τίνα θάπτει, καὶ ἔφησεν ὄφιν καταχωννύειν. Θαυμάσαι δ' ἄν τις τὸ παράδοξον, ὅτι διὰ τὸ ζῷον ἐξ οὗ τοῦ πρίο-

qui Tithonum et Priamum generavit. Tithonus, in Asia Orientem versus militans, ad Æthiopiam usque processit; unde fabula de Memnone ex Aurora suscepto, qui Trojanis suppetias tulit, et cum Achille congressus occubuit. Priamus, ducta Hecuba, præter complures alios Hectorem quoque genuit, cujus virtus bello Trojano inprimis enituit. (5) Ex Assaraco, Dardanûm principe, Capys genitus, parens Anchisæ; qui ex Venere Æneam, clarissimum inter Trojanos, sustulit. Ganymedes denique, nulli præstantia formæ secundus, a diis, ut Jovi a poculis esset, subreptus memoratur. (6) Ab horum expositione ad Dædalum ac Minotaurum Minoisque in Siciliam adversus Cocalum regem expeditionem progrediemur.

LXXVI. Dædalus Atheniensis patria fuit, ex familia Erechthidarum. Metione enim Erechthei ex Eupalamo nepote natus erat. (2) Is ingenii sollertia ceteros omnes supergressus, architecturæ studium impendit, ac statuarius lapidumque exsculptor egregius evasit; multis etiam scite inventis artes illas amplificavit. Mira passim in orbe terrarum opera fabricavit, adeo mortales cunctos statuarum artificio superans, ut imagines animatis quam simillimas effinxisse a posteris jactetur, quarum ea constitutio fuerit, ut visum et incessum totumque corporis habitum referrent. (3) Quia enim primus oculorum obtutum pedumque gressum et manuum porrectum in statuis expresserat, merito in omnium admirationem incurrit. Nam qui præcesserant ipsum artifices, nictantibus oculis, demissis manibus et conglutinatis cum lateribus simulacra fecerant. (4) Etsi autem Dædalus ob artis præstantiam in magna admiratione erat, patriam tamen exsilio commutavit, cædis hac de causa damnatus. Talos, ex sorore nepos, adhuc puer apud Dædalum instituebatur. (5) Is ingenio magistrum superans, rotam figularem invenit, et mandibulam serpentis nactus, agitatione ejus asserculo dissecto, asperitatem dentium in ferro imitatus est. Hinc enim serra concinnata, qua ligneam materiam dissecaret, ingens fabrili arti compendium et adjumentum reperisse visus est. Tornum quoque invenit, et alia artis instrumenta; atque inde gloriam haud exiguam reportavit. (6) Hoc invidiam puero in animo Dædali conflavit, qui veritus, ne gloria se longe præverteret, dolo circumventum interfecit. Quumque in cadaveris sepultura deprehensus interrogaretur quidnam humaret, anguem a se terra obrui respondit. Quam casus insolentiam merito quis admiretur, quod idem videlicet animal, quod serræ fabricandæ rationem Talo subjecerat,

νος ἐνεθυμήθη τὴν κατασκευήν, διὰ τούτου καὶ τοῦ φόνου τὴν ἐπίγνωσιν συνέβη γενέσθαι. (7) Κατηγορηθεὶς δὲ καὶ καταδικασθεὶς ὑπὸ τῶν Ἀρεοπαγιτῶν φόνου, τὸ μὲν πρῶτον ἔφυγεν εἰς ἕνα τῶν κατὰ τὴν Ἀττικὴν δήμων, ἐν ᾧ τοὺς κατοικοῦντας ἀπ᾽ ἐκείνου Δαιδαλίδας ὀνομασθῆναι.

LXXVII. Μετὰ δὲ ταῦτα διαδρὰς εἰς τὴν Κρήτην, καὶ διὰ τὴν ἐν τῇ τέχνῃ δόξαν θαυμαζόμενος, φίλος ἐγένετο Μίνωος τοῦ βασιλέως. Κατὰ δὲ τὸν παραδεδομένον μῦθον Πασιφάης τῆς Μίνωος γυναικὸς ἐρασθείσης τοῦ ταύρου, μηχάνημα ποιήσας ὡμοιωμένον βοῒ συνήργησε τῇ Πασιφάῃ πρὸς τὴν ἐπιθυμίαν. (2) Μυθολογοῦσι γὰρ πρὸ τούτων τῶν χρόνων Μίνωα κατ᾽ ἐνιαυτὸν συνήθως καθιεροῦν τὸν κάλλιστον τῶν γινομένων ταύρων τῷ Ποσειδῶνι, καὶ θύειν τοῦτον τῷ θεῷ. Γενομένου δὲ τότε ταύρου κάλλει διαφέροντος, ἕτερον τῶν ἡττόνων ταύρων θῦσαι· τὸν δὲ Ποσειδῶνα μηνίσαντα τῷ Μίνῳ, ποιῆσαι τὴν γυναῖκα αὐτοῦ Πασιφάην ἐρασθῆναι τοῦ ταύρου. (3) Διὰ δὲ τῆς τούτου φιλοτεχνίας τὴν Πασιφάην μιγεῖσαν τῷ ταύρῳ γεννῆσαι τὸν μυθολογούμενον Μινώταυρον. Τοῦτον δέ φασι διφυῆ γεγονέναι, καὶ τὰ μὲν ἀνώτερα μέρη τοῦ σώματος ἄχρι τῶν ὤμων ἔχειν ταύρου, τὰ δὲ λοιπὰ ἀνθρώπου. (4) Τῷ δὲ τέρατι τούτῳ πρὸς διατροφὴν λέγεται κατασκευάσαι Δαίδαλον λαβύρινθον, τὰς διεξόδους σκολιὰς ἔχοντα καὶ τοῖς ἀπείροις δυσευρέτους, ἐν ᾧ τρεφόμενον τὸν Μινώταυρον τοὺς ἐξ Ἀθηνῶν ἀποστελλομένους ἑπτὰ κόρους καὶ κόρας ἑπτὰ κατεσθίειν, περὶ ὧν προειρήκαμεν. (5) Τὸν οὖν Δαίδαλον πυθόμενον τὴν ἀπειλὴν τοῦ Μίνω διὰ τὴν κατασκευὴν τῆς βοός, φασὶ φοβηθέντα τὴν ὀργὴν τοῦ βασιλέως ἐκ τῆς Κρήτης ἐκπλεῦσαι, συνεργούσης τῆς Πασιφάης καὶ πλοῖον δούσης πρὸς τὸν ἔκπλουν. (6) Μετὰ δὲ τούτου τὸν υἱὸν Ἴκαρον φυγόντα κατενεχθῆναι πρός τινα νῆσον πελαγίαν, πρὸς ἣν τὸν Ἴκαρον παραβόλως ἀποβαίνοντα πεσεῖν εἰς θάλατταν καὶ τελευτῆσαι, ἀφ᾽ οὗ καὶ τὸ πέλαγος Ἰκάριον ὀνομασθῆναι καὶ τὴν νῆσον Ἰκαρίαν κληθῆναι. Τὸν δὲ Δαίδαλον ἐκ τῆς νήσου ταύτης ἐκπλεύσαντα κατενεχθῆναι τῆς Σικελίας πρὸς χώραν ἧς βασιλεύοντα Κώκαλον ἀναλαβεῖν τὸν Δαίδαλον, καὶ διὰ τὴν εὐφυΐαν καὶ δόξαν ποιήσασθαι φίλον ἐπὶ πλεῖον. (7) Τινὲς δὲ μυθολογοῦσι, κατὰ τὴν Κρήτην ἔτι Δαιδάλου διατρίβοντος καὶ ὑπὸ τῆς Πασιφάης κρυπτομένου, Μίνωα μὲν τὸν βασιλέα βουλόμενον τιμωρίας ἀξιῶσαι τὸν Δαίδαλον, καὶ μὴ δυνάμενον εὑρεῖν, τά τε πλοῖα πάντα τὰ κατὰ τὴν νῆσον ἐρευνᾶν καὶ χρημάτων πλῆθος ἐπαγγέλλεσθαι δώσειν τῷ τὸν Δαίδαλον ἀνευρόντι. (8) Ἐνταῦθα τὸν Δαίδαλον ἀπογνόντα τὸν διὰ τῶν πλοίων δρασμόν, κατασκευάσαι παραδόξως πτέρυγας πεφιλοτεχνημένας καὶ διὰ κηροῦ θαυμαστῶς ἠσκημένας· ἐπιθέντα δὲ ταύτας τῷ τε τοῦ υἱοῦ σώματι καὶ τῷ ἑαυτοῦ, παραδόξως ἐκπετασθῆναι καὶ διαδρᾶναι τὸ πλησίον τῆς Κρήτης νήσου πέλαγος. (9) Καὶ τὸν μὲν Ἴκαρον διὰ τὴν νεότητα μετέωρον τὴν πτῆσιν ποιού-

cædis quoque indicium fecit. (7) In judicium ergo vocatus et Areopagitarum sententiis morti addictus, fuga primum ad quandam Atticæ curiam se recepit, cujus tribules etiam nunc Dædalidæ vocantur.

LXXVII. Hinc in Cretam elapsus, quum in magna propter artis gloriam admiratione esset, in regis quoque Minois amicitiam venit. Postea, ut tritus fabularum sermo habet, quum uxor Minois Pasiphae tauri amore insaniret, machina bovis instar constructa, ad explendam Pasiphaæ libidinem operam locavit. (2) Secundum fabulam enim solenne fuerat antea Minoi, pulcherrimum ex omni armento taurum quotannis Neptuno consecratum offerre. Quum vero insigniter formosus tum forte exstitisset, deterior ejus loco victima deo factus est. Idcirco Neptunus Minoi iratus conjugem regis amore tauri infatuavit. (3) Quæ per artificium Dædali tauro supposita celebrem in fabulis Minotaurum peperit. Geminam huic naturam tribuunt, ut membra corporis superiora ad humerum usque sint tauri, ceteraque hominis. (4) Ut vero monstrum hoc stabulari et nutriri posset, Labyrinthum ei Dædalus, obliquas et imperitis inexplicabiles meatuum ambages habentem, construxit. In hoc agens Minotaurus, septem illos pueros, Athenis mitti solitos, totidemque puellas, de quibus supra, devorabat. (5) Dædalus autem, ubi de minis regis, quod vaccam condidisset, audivit, iram Minois veritus, auxilio reginæ, quæ navigium ei suppeditaverat, clam ex insula discessit. (6) Fugæ comes erat Icarus filius. Cum hoc ad insulam quandam, in alto pelago sitam, defertur. In quam ubi temere exscensum parat juvenis, in mare delapsus interiit. A quo et Icarium pelagus et insula Icaria denominata fuit. Tum relicta Dædalus insula, in Siciliam transmisit, eoque loci appulit, ubi Cocalus imperabat. Is Dædalum benigne susceptum, ingenio et celebritate viri adductus, præcipuum sibi amicum fecit. (7) A quibusdam hæc fabula affertur: degentem adhuc in Creta Dædalum et a Pasiphae occultatum quum diu ad supplicium quæsivisset Minos nec tamen inveniret, omnia, quæ tunc erant in insula, navigia scrutatus magnas illi opes promisit, qui hominem indicasset. (8) Ibi spe navigio effugiendi præcisa, Dædalus raro sane artificio alas cera mirandum in modum compactas suo filiique corpori applicavit, iisque subito evolans mare Creticum superavit. (9) Quum vero Icarus (quæ juvenum levitas est) nimis alte volatum intenderet, liquefacta fervore solis cera, qua alæ

μενον πεσεῖν εἰς τὸ πέλαγος, τακέντος διὰ τὸν ἥλιον τοῦ συνέχοντος τὰς πτέρυγας κηροῦ· αὐτὸν δὲ παρὰ τὴν θάλατταν πετόμενον καὶ παρ' ἕκαστον τέγγοντα τὰς πτέρυγας διασωθῆναι παραδόξως εἰς τὴν Σικελίαν. Ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων εἰ καὶ παράδοξός ἐστιν ὁ μῦθος, ὅμως ἐκρίναμεν μὴ παραλιπεῖν αὐτόν.

LXXVIII. Δαίδαλος δὲ παρὰ τῷ Κωκάλῳ καὶ τοῖς Σικανοῖς διέτριψε πλείω χρόνον, θαυμαζόμενος ἐν τῇ κατὰ τὴν τέχνην ὑπερβολῇ. Κατεσκεύασε δ' ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ τινὰ τῶν ἔργων ἃ μέχρι τοῦ νῦν διαμένει. Πλησίον μὲν γὰρ τῆς Μεγαρίδος φιλοτέχνως ἐποίησε τὴν ὀνομαζομένην κολυμβήθραν, ἐξ ἧς μέγας ποταμὸς εἰς τὴν πλησίον θάλατταν ἐξερεύγεται καλούμενος Ἀλαβών. (2) Κατὰ δὲ τὴν νῦν Ἀκραγαντίνην ἐν τῷ Καμικῷ καλουμένῳ πόλιν ἐπὶ πέτρας οὖσαν πασῶν ὀχυρωτάτην κατεσκεύασε καὶ παντελῶς ἐκ βίας ἀνάλωτον· στενὴν γὰρ καὶ σκολιὰν τὴν ἀνάβασιν αὐτῆς φιλοτεχνήσας ἐποίησε δύνασθαι διὰ τριῶν ἢ τεττάρων ἀνθρώπων φυλάττεσθαι. (3) Διόπερ ὁ Κώκαλος ἐν ταύτῃ ποιήσας τὰ βασίλεια καὶ τὰ χρήματα κατατιθέμενος ἀνάλωτον ἔσχεν αὐτὴν διὰ τὴν ἐπίνοιαν τοῦ τεχνίτου. Τρίτον δὲ σπήλαιον κατὰ τὴν Σελινουντίαν χώραν κατεσκεύασεν, ἐν ᾧ τὴν ἀτμίδα τοῦ κατ' αὐτὴν πυρὸς οὕτως εὐστόχως ἐξέλαβεν, ὥστε διὰ τὴν μαλακότητα τῆς θερμασίας ἐξιδροῦν λεληθότως, καὶ κατὰ μικρὸν τοὺς ἐνδιατρίβοντας μετὰ τέρψεως θεραπεύειν τὰ σώματα μηδὲν παρενοχλουμένους ὑπὸ τῆς θερμότητος. (4) Κατὰ δὲ τὸν Ἔρυκα πέτρας οὔσης ἀποτομάδος εἰς ὕψος ἐξαίσιον, καὶ τῆς κατὰ τὸ ἱερὸν τῆς Ἀφροδίτης στενοχωρίας ἀναγκαζούσης ἐπὶ τὸ τῆς πέτρας ἀπόκρημνον ποιήσασθαι τὴν οἰκοδομίαν, κατεσκεύασεν ἐπ' αὐτοῦ τοῦ κρημνοῦ τοῖχον, προβιβάσας παραδόξως τὸ ὑπερκείμενον τοῦ κρημνοῦ. (5) Χρυσοῦν τε κηρίον τῇ Ἀφροδίτῃ τῇ Ἐρυκίνῃ φασὶν αὐτὸν φιλοτεχνῆσαι περιττῶς εἰργασμένον καὶ τῷ κατ' ἀλήθειαν κηρίῳ ἀπαρεγχειρήτως ὡμοιωμένον. Ἄλλα τε πολλά φασιν αὐτὸν φιλοτεχνῆσαι κατὰ τὴν Σικελίαν, ἃ διὰ τὸ πλῆθος τοῦ χρόνου διέφθαρται.

LXXIX. Μίνως δὲ ὁ τῶν Κρητῶν βασιλεὺς θαλαττοκρατῶν κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους, καὶ πυθόμενος τὴν Δαιδάλου φυγὴν εἰς τὴν Σικελίαν, ἔγνω στρατεύειν ἐπ' αὐτήν. Παρασκευασάμενος δὲ δύναμιν ναυτικὴν ἀξιόλογον, ἐξέπλευσεν ἐκ τῆς Κρήτης, καὶ κατῆρε τῆς Ἀκραγαντίνης εἰς τὴν ἀπ' ἐκείνου Μινῴαν καλουμένην. Ἀποβιβάσας δὲ τὴν δύναμιν καὶ πέμψας ἀγγέλους πρὸς Κώκαλον τὸν βασιλέα, ἐξήτει τὸν Δαίδαλον εἰς τιμωρίαν. (2) Ὁ δὲ Κώκαλος εἰς σύλλογον προσκαλεσάμενος καὶ πάντα ποιήσειν ἐπαγγειλάμενος ἐπὶ τὰ ξένια παρέλαβε τὸν Μίνω. Λουομένου δ' αὐτοῦ, Κώκαλος μὲν παρακατασχὼν πλείονα χρόνον ἐν τῷ θερμῷ τὸν Μίνωα διέφθειρε, καὶ τὸ σῶμα ἀπέδωκε τοῖς Κρησί, πρόφασιν ἐνεγκὼν τοῦ θανάτου, διότι κατὰ τὸν λουτρῶνα ὠλίσθηκε καὶ πεσὼν εἰς τὸ θερμὸν ὕδωρ ἐτελεύτησε. (3) Μετὰ δὲ ταῦτα οἱ μὲν συνεστρατευμένοι τὸ σῶμα

continebantur, in pelagus decidit. Pater autem paulum supra mare volitans alasque identidem aquis irrorans, incolumis in Siciliam trajecit. Quamquam vero insolens est et absurda hujus fabulæ narratio, non duximus tamen prætereundam esse.

LXXVIII. Dædalus porro apud Cocalum et Sicanos multum temporis consumsit, et ob artis excellentiam in magna fuit auctoritate et honore singulari. Edidit etiam hic opera nonnulla, quæ ad hunc quoque diem permanent. Nam in territorio Megaridis Colymbethram, ut vocatur (i. e. piscinam), mira ingenii sollertia fecit, ex qua magnus fluvius, quem Alabonem nominant, in mare propinquum se profundit. (2) Porro in Agrigentino, qui nunc ad Camicum vocatur, agro urbem in petra omnium munitissimam et vi nulla capiendam ædificavit. Tam arctum enim et flexuosum eo fecit aditum, ut a trium aut quattuor hominum præsidio defendi posset. (3) Ideo regiam in ea Cocalus exstruxit, opesque illic reconditas, per hanc architecti sollertiam facile tutas, conservavit. Tertio spelæum in terra Selinusiorum adornavit, in quo vaporem, a subterraneo istic igne exæstuantem, tam dextre excepit, ut tenero sensim calore sudor eliceretur, et cum voluptate quadam inibi versantium corpora paulatim, sine ulla fervoris molestia, curarentur. (4) Præterea, quum saxum in Eryce nimis confragosum et præcelsum esset, angustiaque circa templum Veneris non nisi in præcipitiis ædificare sineret, muro circum præcipitia ducto, summam rupis aream mirum ad modum ampliavit. (5) Aureum quoque favum Erycinæ Veneri ingenio et artificio magno fabricavit, vero et naturali favo tam assimilem, ut extra imitationis aleam esset. Multa insuper alia sollerter in Sicilia exegit, quæ temporis longinquitas corrupit.

LXXIX. Ceterum Minos, rex Cretensium, qui mari tunc imperabat, quum de Dædali in Siciliam fuga cognovisset, bellum insulæ facessere decrevit. Cum magna ergo et instructissima classe egressus, ad eam Agrigentini tractus urbem appulit, quæ ab ipso Minoa vocatur. Expositis autem copiis, per nuntios ad Cocalum missos Dædalum ad supplicium exposcit. (2) Cocalus vocato ad colloquium Minoi omnia se facturum promittens, hospitalibus eum officiis demulcet: quumque balneum ingressus esset, nimis diu in thermis detentum caloris æstu hominem suffocavit; et cadavere Cretensibus reddito, hanc morti causam prætexuit, quod ex lubrico in fervidas aquas casu mortem oppetisset. (3) Militiæ ergo socii corpus defuncti magnifice sepeliunt,

τοῦ βασιλέως ἔθαψαν μεγαλοπρεπῶς, καὶ διπλοῦν τάφον οἰκοδομήσαντες, κατὰ μὲν τὸν κεκρυμμένον τόπον ἔθεσαν τὰ ὀστᾶ, κατὰ δὲ τὸν ἀνεῳγμένον ἐποίησαν Ἀφροδίτης νεών. Οὗτος δ' ἐπὶ γενεὰς πλείους ἐτιμᾶτο, θυόντων τῶν ἐγχωρίων ὡς Ἀφροδίτης ὄντος τοῦ νεώ· (4) κατὰ δὲ τοὺς νεωτέρους καιροὺς κτισθείσης μὲν τῆς τῶν Ἀκραγαντίνων πόλεως, γνωσθείσης δὲ τῆς τῶν ὀστῶν θέσεως, συνέβη τὸν μὲν τάφον καθαιρεθῆναι, τὰ δ' ὀστᾶ τοῖς Κρησὶν ἀποδοθῆναι, Θήρωνος δυναστεύοντος τῶν Ἀκραγαντίνων. (5) Οὐ μὴν ἀλλ' οἱ κατὰ τὴν Σικελίαν Κρῆτες μετὰ τὴν Μίνωος τελευτὴν ἐστασίασαν διὰ τὴν ἀναρχίαν· τῶν δὲ νεῶν ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Κώκαλον Σικανῶν ἐμπυρισθεισῶν, τὴν μὲν εἰς τὰς πατρίδας ἐπάνοδον ἀπέγνωσαν, κρίναντες δ' ἐν τῇ Σικελίᾳ κατοικεῖν, οἱ μὲν ἐνταῦθα πόλιν ᾤκισαν, ἣν ἀπὸ τοῦ βασιλέως αὐτῶν Μινῴαν ὠνόμασαν, οἱ δὲ διὰ τῆς μεσογείου πλανηθέντες καὶ καταλαβόμενοι χωρίον ὀχυρόν, ἔκτισαν πόλιν ἣν ἀπὸ τῆς ἐν τῇ πόλει ῥεούσης πηγῆς ὠνόμασαν Ἔγγυον. (6) Ὕστερον δὲ μετὰ τὴν τῆς Τροίας ἅλωσιν Μηριόνου τοῦ Κρητὸς προσενεχθέντος τῇ Σικελίᾳ, προσεδέξαντο τοὺς καταπλεύσαντας Κρῆτας διὰ τὴν συγγένειαν καὶ τῆς πολιτείας μετέδοσαν· ὁρμώμενοι δ' ἐξ ὀχυρᾶς πόλεως καὶ καταπολεμήσαντές τινας τῶν περιοίκων, ἱκανὴν κατεκτήσαντο χώραν. (7) Ἀεὶ δὲ μᾶλλον αὐξανόμενοι, καὶ κατασκευάσαντες ἱερὸν τῶν Μητέρων, διαφόρως ἐτίμων τὰς θεάς, ἀναθήμασι πολλοῖς κοσμοῦντες τὸ ἱερὸν αὐτῶν. Ταύτας δὲ ἀφιδρυθῆναί φασιν ἐκ τῆς Κρήτης, διὰ τὸ καὶ παρὰ τοῖς Κρησὶ τιμᾶσθαι τὰς θεὰς ταύτας διαφερόντως.

LXXX. Μυθολογοῦσι δ' αὐτὰς τὸ παλαιὸν θρέψαι τὸν Δία λάθρᾳ τοῦ πατρὸς Κρόνου· ἀνθ' ὧν αὐτὰς εἰς τὸν οὐρανὸν ἀναβιβασθῆναι καὶ καταστερισθείσας ἄρκτους προσαγορευθῆναι· περὶ ὧν καὶ τὸν Ἄρατον συμφωνοῦντα τούτοις τεθεικέναι κατὰ τὴν τῶν ἄστρων ποίησιν,

> ἔμπαλιν εἰς ὤμους τετραμμέναι· εἰ ἐτεόν γε
> Κρήτηθεν κεῖναί γε Διὸς μεγάλου ἰότητι
> οὐρανὸν εἰσανέβησαν, ὅ μιν τότε κουρίζοντα
> (Δίκτῳ ἐν εὐώδει ὄρεος σχεδὸν Ἰδαίοιο
> ἄντρῳ ἐγκατέθεντο καὶ ἔτρεφον εἰς ἐνιαυτόν,)
> Δικταῖοι Κούρητες ὅτε Κρόνον ἐψεύσαντο.

(2) Οὐκ ἄξιον δὲ παραλιπεῖν τὴν περὶ τὰς θεὰς ἁγνείαν τε καὶ τὴν κατ' ἀνθρώπους ἐπιφάνειαν. Τιμῶσι δ' αὐτὰς οὐ μόνον οἱ ταύτην τὴν πόλιν οἰκοῦντες, ἀλλὰ καί τινες τῶν ἄλλων περιοίκων θυσίαις τε μεγαλοπρεπέσι καὶ ταῖς ἄλλαις τιμαῖς ἀποσεμνύνουσι τὰς θεάς. (3) Ἐνίαις δὲ πόλεσι καὶ πυθόχρηστοι χρησμοὶ προσέταξαν τιμᾶν τὰς θεάς· ἔσεσθαι γὰρ τοῖς τοιούτοις τούς τε τῶν ἰδιωτῶν βίους εὐδαίμονας καὶ τὰς πόλεις εὐθενήσειν. Τέλος δὲ προβαινούσης ἐπὶ πολὺ τῆς κατὰ τὰς θεὰς ἐπιφανείας, οἱ μὲν ἐγχώριοι πολλοῖς ἀναθήμασι χρυσοῖς καὶ ἀργυροῖς διετέλεσαν τιμῶντες ἄχρι τῶνδε τῶν ἱστοριῶν γραφομένων. (4) Νεὼν μὲν γὰρ αὐταῖς κατεσκεύασαν οὐ μόνον τῷ μεγέθει διάφορον, ἀλλὰ καὶ τῇ πολυτελείᾳ τῇ κατὰ τὴν οἰκοδομίαν θαυμαζόμενον· οὐκ ἔχοντες γὰρ

geminumque illi sepulcrum exstruunt, cujus interiore loco ossa recondunt, apertiore Veneris templum erigunt : quod ceu peculiariter Veneri consecratum, per multas ætates sacrificantibus ibi Siculis in honore et cultu fuit. (4) Postea, urbe Agrigentinorum condita, ubi ossa illic deposita innotuere, hæc quidem Cretensibus remissa, at bustum funditus sublatum fuit, quum Theron Agrigentinis imperaret. (5) Cretenses autem a Minoe in Siciliam traducti, quum rege destituerentur, seditionem inter se excitarunt. Sed quod naves a Sicanis, Cocali subditis, incensæ essent, desperato in patriam reditu, in Sicilia habitare decreverunt. Pars ergo urbem condidit, quam a regis nomine Minoam vocarunt; pars, mediterraneis peragratis, munitum nacta locum, oppidum a scaturiente illic fonte Engyum denominatum ædificarunt. (6) Postea post Trojæ excidium, Merionem in Siciliam ejectum cum Cretensibus, quod gentiles essent, in civitatis suæ communionem susceperunt. Interim dum ex urbe munita velut arce eruptionem faciunt, et quædam finitimorum loca subigunt, mediocrem terræ ditionem sibi comparant : (7) et subinde magis amplificati opibus, templum Matribus ædificant, exquisitoque venerationis cultu et donariis deas hasce prosequuntur. Quas ex Creta, in qua præcipua honorentur religione, translatas perhibent.

LXXX. Ab his Jovem quondam clam Saturno nutritum fabulis proditum est. In cujus meriti gratiam ad cœlum evectæ et inter sidera collocatæ, ursarum nomen obtinuerint. De quibus Aratus quoque consentanea hisce in suo de astris poemate canit :

> Obversosque gerunt humeros. Si credere fas est,
> Juppiter e Creta stellatum has vexit ad axem
> sublimes : quando primævæ tempore vitæ,
> Curetes Dictæ tacito posuere sub antro,
> non procul a nemore Idæo, totumque per annum,
> clam patre, sollicitis studiis pavere tenellum.

(2) Sanctimoniam itaque harum dearum et inter homines celebritatem præterire silentio haud æquum foret. Honorant eas non tantum hujus incolæ urbis, sed nonnulli etiam finitimorum sacrificiis magnificis aliisque cultus religiosi officiis deveneranlur. (3) Quibusdam etiam civitatibus Apollinis responsa jusserunt ut deas has honoribus prosequerentur. His enim rem privatim beatam fore, et publice nullis non commodis exuberantem. Et tandem adeo religio istarum increbuit, ut aureis ipsas donariis argenteisque ad hoc continue tempus, quo hæc a nobis recensentur, indigenæ cohonestarint. (4) Templum enim eis construxerunt non mole tantum augustum, sed ædificationis quoque

κατὰ τὴν ἰδίαν χώραν λίθον ἀξιόλογον παρὰ τῶν ἀστυγειτόνων Ἀγυριναίων ἤγαγον, τῶν μὲν πόλεων διεστηκυιῶν ὡς ἑκατὸν σταδίους, τῆς δὲ ὁδοῦ δι' ἧς ἀνάγκη κομίζεσθαι τοὺς λίθους ὑπαρχούσης τραχείας καὶ παντελῶς δυσπορεύτου· δι' ἣν αἰτίαν κατασκευάσαντες ἁμάξας τετρακύκλους ἑκατὸν ζεύγεσι βοῶν ἐκόμισαν τὸν λίθον. (5) Διὰ γὰρ τὸ πλῆθος τῶν ἱερῶν χρημάτων εὐπορούμενοι, τῇ δαψιλείᾳ τῆς εὐπορίας ὑπερεῖχον τῶν ἀναλωμάτων· βραχὺ γὰρ πρὸ ἡμῶν εἶχον αἱ θεαὶ βοῦς μὲν ἱερὰς τρισχιλίας, χώρας δὲ πλῆθος ὥστε λαμβάνειν μεγάλας προσόδους.

LXXXI. Ἡμεῖς δὲ περὶ τούτων ἀρκούντως διεληλυθότες περὶ Ἀρισταίου γράφειν ἐγχειρήσομεν. Ἀρισταῖος γὰρ ἦν υἱὸς μὲν Ἀπόλλωνος καὶ Κυρήνης τῆς Ὑψέως θυγατρὸς τοῦ Πηνειοῦ· περὶ δὲ τῆς γενέσεως αὐτοῦ μυθολογοῦσί τινες οὕτως. Ἀπόλλωνα, περὶ τὸ Πήλιον τρεφομένης κόρης ὄνομα Κυρήνης διαφερούσης κάλλει, ἐρασθῆναι τῆς παρθένου, καὶ μετενεγκεῖν αὐτὴν τῆς Λιβύης εἰς ταύτην τὴν χώραν, ἐν ᾗ κατὰ τοὺς ὕστερον χρόνους τινὰ κτίσαντα πόλιν ἀπ' ἐκείνης ὀνομάσαι Κυρήνην. (2) Τὸν δ' οὖν Ἀπόλλω κατὰ ταύτην τὴν χώραν ἐκ Κυρήνης γεννήσαντα υἱὸν Ἀρισταῖον, τοῦτον μὲν νήπιον ὄντα παραδοῦναι ταῖς νύμφαις τρέφειν· ταύτας δὲ τῷ παιδὶ τρεῖς ὀνομασίας προσάψαι· καλεῖν γὰρ αὐτὸν Νόμιον, Ἀρισταῖον, Ἀγρέα. Τοῦτον δὲ παρὰ τῶν νυμφῶν μαθόντα τήν τε τοῦ γάλακτος πῆξιν καὶ τὴν κατασκευὴν τῶν σμηνῶν, ἔτι δὲ τῶν ἐλαιῶν τὴν κατεργασίαν, διδάξαι πρῶτον τοὺς ἀνθρώπους. (3) Διὰ δὲ τὴν εὐχρηστίαν τὴν ἐκ τούτων τῶν εὑρημάτων τοὺς εὐεργετηθέντας ἀνθρώπους τιμῆσαι τὸν Ἀρισταῖον ἰσοθέοις τιμαῖς, καθὰ καὶ τὸν Διόνυσον. Μετὰ δὲ ταῦτά φασιν αὐτὸν εἰς τὴν Βοιωτίαν καταντήσαντα γῆμαι τῶν Κάδμου θυγατέρων Αὐτονόην, ἐξ ἧς φασιν Ἀκτέωνα γενέσθαι τὸν κατὰ τοὺς μύθους ὑπὸ τῶν ἰδίων κυνῶν διασπασθέντα. (4) Τὴν δ' αἰτίαν ἀποδιδόασι τῆς ἀτυχίας οἱ μὲν ὅτι κατὰ τὸ τῆς Ἀρτέμιδος ἱερὸν διὰ τῶν ἀνατιθεμένων ἀκρωτηρίων ἐκ τῶν κυνηγεσίων προῃρεῖτο τὸν γάμον κατεργάσασθαι τῆς Ἀρτέμιδος, οἱ δ', ὅτι τῆς Ἀρτέμιδος αὐτὸν πρωτεύειν ταῖς κυνηγεσίαις ἀπεφήνατο. (5) Οὐκ ἀπίθανον δὲ ἐπ' ἀμφοτέροις τούτοις μηνῖσαι τὴν θεόν· εἴτε γὰρ τοῖς ἁλισκομένοις πρὸς τὴν ἀκοινώνητον τοῖς γάμοις κατεχρῆτο πρὸς τὸ συντελέσαι τὴν ἰδίαν ἐπιθυμίαν, εἴτε καὶ ταύτης ἐτόλμησεν εἰπεῖν αἱρετώτερον αὐτὸν εἶναι κυνηγόν, ᾗ καὶ θεοὶ παρακεχωρήκασι τῆς ἐν τούτοις ἁμίλλης, ὁμολογουμένην καὶ δικαίαν ὀργὴν ἔσχε πρὸς αὐτὸν ἡ θεός· καθόλου δὲ πιθανῶς εἰς τὴν τῶν ἁλισκομένων θηρίων μεταμορφωθεὶς ἰδέαν ὑπὸ τῶν καὶ τἄλλα θηρία χειρουμένων κυνῶν διεφθάρη.

LXXXII. Τὸν δὲ Ἀρισταῖόν φασι μετὰ τὴν Ἀκτέωνος τελευτὴν ἐλθεῖν εἰς τὸ χρηστήριον τοῦ πατρός, καὶ τὸν Ἀπόλλω προειπεῖν αὐτῷ τὴν εἰς Κέω νῆσον μετάβασιν ἐσομένην αὐτοῦ καὶ τὰς ἐσομένας παρὰ τοῖς Κείοις τιμάς. (2) Τὸν δὲ πλεῦσαι μὲν εἰς τὴν νῆσον

sumtu admirabile. Namque quum dignus structura lapis in regione illa non suppeteret, a vicinis illum Agyrinæis transportarunt. Hæ tamen urbes centum stadiis distabant; et qua vehendus erat lapis, aspera difficilisque transitu via erat. Plaustris igitur quattuor rotarum ad hoc comparatis centum jugis boum saxeam materiem deduxerunt, (5) Quum sacris enim opibus abundarent, harum copia sumtus facile superarunt. Nam paulo ante nostram ætatem tria boum millia et tantum agri deæ habebant, ut magnos inde reditus perciperent.

LXXXI. Verum de his quia abunde dictum est, Aristæi historiam aggrediemur. Aristæus Apolline ac Cyrene, filia Hypsei, qui Penei filius erat, natus est. De cujus genere hæc quorundam est traditio : Apollo puellam quandam Cyrenen nomine, forma præsignem, quæ ad Pelion montem educabatur, amore complexus, in eam Libyæ oram transtulit, ubi postero quidam tempore urbem ejus nomine Cyrenen condidit. (2) Illic Apollo natum ex Cyrene Aristæum adhuc infantem Nymphis enutriendum dedit. Hæ tribus puerum nominibus appellarunt, Nomium videlicet, Aristæum et Agreum. A Nymphis ergo coagulationem lactis et alvearium structuram olivarumque cultum edoctus, princeps illa cum hominibus communicavit. (3) Quos hujusmodi inventorum commodis ita demeruit, ut divinis pariter ac Bacchum honoribus eum venerarentur. Hinc Aristæus in Bœotiam profectus, Autonoen unam Cadmi filiarum duxit, quæ Actæonem ex eo suscepit, a propriis canibus, ut in fabulis narratur, dilaceratum. (4) Causam infortunii nonnulli hanc adducunt, quod in templo Dianæ ob dedicatas ferarum venatu captarum exuvias nuptias deæ ambire instituisset. Alii, quod arte venandi se Dianam præstare jactitasset. (5) Nec a vero dissentaneum est, utrovis deam facto graviter offensam. Nam sive explendæ libidinis gratia contra deam a nuptiis alienam præda abusus fuerit; sive præstantiorem illa, cui dii ipsi in hoc certamine palmam concedunt, se venatorem jactitare ausus sit : in meritam haud dubie iram dea exarsit. Probabili itaque ratione in bestiarum, quas capere solebat, speciem transformatum canes, alias ferarum subactores, ipsum quoque dilaniarunt.

LXXXII. Post Actæonis inde necem Aristæus, consulto parentis oraculo, de sua in Ceam insulam migratione habendisque sibi apud Ceos honoribus responsum accepisse fertur. (2) Illuc ergo profectus, quum totam pestis Græciam

ταύτην, λοιμοῦ δὲ τὴν Ἑλλάδα κατασχόντος ποιήσασθαι τὴν θυσίαν ὑπὲρ ἁπάντων τῶν Ἑλλήνων. Γενομένης δὲ τῆς θυσίας κατὰ τὴν τοῦ σειρίου ἄστρου ἐπιτολήν, καθ' ἣν συνέβαινε πνεῖν τοὺς ἐτησίας, λῆξαι τὰς λοιμικὰς νόσους. (3) Τοῦτο δ' ἄν τις συλλογιζόμενος εἰκότως θαυμάσαι τὸ τῆς περιπετείας ἴδιον· ὁ γὰρ ὑπὸ τῶν κυνῶν ἰδὼν τὸν υἱὸν τετελευτηκότα, οὗτος τῶν κατ' οὐρανὸν ἄστρων τὸ τὴν αὐτὴν ἔχον προσηγορίαν καὶ φθείρειν νομιζόμενον τοὺς ἀνθρώπους ἔπαυσε, καὶ τοῖς ἄλλοις αἴτιος ἐγένετο τῆς σωτηρίας. (4) Λέγουσι δὲ τὸν Ἀρισταῖον ἐκγόνους ἐν τῇ Κέῳ καταλιπόντα, καὶ μετὰ ταῦτα εἰς τὴν Λιβύην ἐπανελθόντα, ὑπὸ τῆς μητρὸς νύμφης * τὴν ἀναγωγὴν ποιησάμενον, εἰς τὴν Σαρδὼ νῆσον καταπλεῦσαι. Ἐν δὲ ταύτῃ κατοικήσαντα, καὶ τὴν νῆσον διὰ τὸ κάλλος στέρξαντα, φυτεῦσαί τε αὐτὴν καὶ τὸ πρότερον ἐξηγριωμένην ἡμερῶσαι. Γεννῆσαι δ' ἐν αὐτῇ δύο παῖδας, Χάρμον καὶ Καλλίκαρπον. (5) Μετὰ δὲ ταῦτα ἄλλας τε νήσους ἐπελθεῖν καὶ κατὰ τὴν Σικελίαν διατρῖψαί τινα χρόνον, διά τε τὴν ἀφθονίαν τῶν ἐν τῇ νήσῳ καρπῶν καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἐν αὐτῇ βοσκομένων κτηνῶν φιλοτιμηθῆναι τοῖς ἐγχωρίοις ἐνδείξασθαι τὰς ἰδίας εὐεργεσίας. Διὸ καὶ παρὰ τοῖς τὴν Σικελίαν οἰκοῦσι διαφερόντως φασὶ τιμηθῆναι τὸν Ἀρισταῖον ὡς θεόν, καὶ μάλιστα ὑπὸ τῶν συγκομιζόντων τὸν τῆς ἐλαίας καρπόν. (6) Τὸ δὲ τελευταῖον μυθολογοῦσιν αὐτὸν εἰς Θρᾴκην παραβαλόντα πρὸς Διόνυσον, μετασχεῖν τῶν ὀργίων, καὶ συνδιατρίψαντα τῷ θεῷ, πολλὰ μαθεῖν παρ' αὐτοῦ τῶν χρησίμων· περὶ δὲ τὸ ὄρος τὸ καλούμενον Αἷμον οἰκήσαντά τινα χρόνον, ἄφαντον γενέσθαι, καὶ τυχεῖν ἀθανάτων τιμῶν οὐ μόνον ἐνταῦθα παρὰ τοῖς βαρβάροις, ἀλλὰ καὶ παρὰ τοῖς Ἕλλησι. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ Ἀρισταίου τοῖς ῥηθεῖσιν ἀρκεσθησόμεθα.

LXXXIII. Περὶ δὲ Δάφνιδος καὶ Ἔρυκος πειρασόμεθα διελθεῖν. Ἔρυκά φασιν υἱὸν μὲν γενέσθαι Ἀφροδίτης καὶ Βούτα, βασιλέως τινὸς ἐγχωρίου δόξῃ διαφέροντος· τοῦτον δὲ διὰ τὴν ἀπὸ τῆς μητρὸς εὐγένειαν θαυμασθῆναί τε ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων καὶ βασιλεῦσαι μέρους τῆς νήσου. Κτίσαι δὲ καὶ πόλιν ἀξιόλογον ὁμώνυμον αὐτῷ, κειμένην ἐπί τινος ὑψηλοῦ τόπου· κατὰ δὲ τὴν ἄκραν τὴν ἐν τῇ πόλει τῆς μητρὸς ἱερὸν ἱδρύσασθαι, καὶ κοσμῆσαι τῇ τε κατασκευῇ τοῦ νεὼ καὶ τῷ πλήθει τῶν ἀναθημάτων. (2) Τὴν δὲ θεὸν διὰ τὴν ἀπὸ τῶν ἐγχωρίων εὐσέβειαν καὶ διὰ τὴν ἀπὸ τοῦ τεκνωθέντος υἱοῦ τιμὴν ἀγαπῆσαι περιττότερον τὴν πόλιν· διόπερ αὐτὴν Ἀφροδίτην Ἐρυκίνην ὀνομασθῆναι. Θαυμάσαι δ' ἄν τις εἰκότως ἀναλογισάμενος τὴν περὶ τὸ ἱερὸν τοῦτο γενομένην δόξαν. (3) Τὰ μὲν γὰρ ἄλλα τεμένη ἀνθήσαντα ταῖς δόξαις πολλάκις διὰ περιστάσεις τινὰς τεταπείνωται, μόνον δὲ τοῦτο τῶν ἐξ αἰῶνος ἀρχὴν λαβὸν οὐδέποτε διέλιπε τιμώμενον, ἀλλὰ καὶ τοὐναντίον ἀεὶ διετέλεσε πολλῆς τυγχάνον αὐξήσεως. (4) Μετὰ γὰρ τὰς προειρημένας ὑπὸ Ἔρυκος τιμὰς ὕστερον Αἰνείας ὁ Ἀφροδίτης πλέων εἰς Ἰταλίαν καὶ προς-

popularetur, pro salute omnium Græcorum perlitavit. Quumque sacrum illud circa Sirii ortum perageretur, in quem Etesiarum flatus incidit, pestilentia finem habuit. (3) Singularem hanc rerum conversionem si quis penitus examinet, merito demiretur. Qui enim filium a canibus discerptum vidit, is cœleste sidus, canis nomine appellatum, quod hominibus exitium afferre putatur, mitigavit, et mortalibus non paucis auctor salutis exstitit. (4) Progenie deinceps in Cea relicta, in Libyam ad matrem nympham remeavit, ac deinde solvens in Sardiniam transmisit, eamque, pulchritudine insulæ captus, inhabitandam sibi delegit, et plantis excolens, antea barbaram et agrestem ad mansuetiorem cultus rationem traduxit. Ubi etiam duorum parens filiorum factus est, Charmi et Callicarpi. (5) Post alias quoque insulas accessit, et in Sicilia aliquamdiu substitit. Hic ubertate frugum et multitudine pecorum adductus, sollertiæ suæ beneficia insulanis nota fecit. Ideoque summos Aristæo honores tum alii Siculi, tum inprimis qui fructus olivæ comportant, tanquam deo exhibuerunt. (6) Ad extremum in Thraciam ad Bacchum profectus, orgiorum particeps factus est, et per familiarem cum deo consuetudinem utilium rerum multarum cognitionem ab eo percepit. Quumque ad Hæmum, quem vocant, montem aliquamdiu habitasset, ex mortalium oculis tandem abreptus fuit: cui divinos non modo barbaræ illic gentes, sed etiam Græci honores dedicarunt. Verum de Aristæo jam dictis contenti erimus.

LXXXIII. Nunc de Daphnide etiam et Eryce quædam referre nobis animus est. Erycem Veneris et Butæ reguli cujusdam indigenæ gloria sua insignis natum fuisse perhibent. Is (ut tradunt) quum ob generis materni nobilitatem magni fieret ab incolis, partem insulæ regio cum imperio possidebat. Qui sui quoque nominis urbem haud mediocrem in edito quodam loco ædificavit: in cujus arce templum matri condidit, omnique apparatu et donariorum copia exornavit. (2) Dea igitur ob pietatem incolarum atque honores a filio sibi tributos civitatem hanc apprime caram habebat, adeo ut Venus Erycina inde cognominaretur. Fani hujus religiosi majestatem si quis accuratius pensitet, merito illud admiratione prosequetur. (3) Alia enim sacraria post gloriæ incrementa adversi persæpe casus labefactarunt et convulserunt, at hujus solius ex omni memoria fani cultus a primo dedicationis exordio tantum abest ut defecerit, ut contra subinde majus acceperit augmentum. (4) Post honores enim ab Eryce institutos, Æneas Venere natus, quum

ορμισθεὶς τῇ νήσῳ πολλοῖς ἀναθήμασι τὸ ἱερόν, ὡς ἂν ἰδίας μητρὸς ὑπάρχον, ἐκόσμησε· μετὰ δὲ τοῦτον ἐπὶ πολλὰς γενεὰς τιμῶντες οἱ Σικανοὶ τὴν θεὸν θυσίαις τε μεγαλοπρεπέσι συνεχῶς καὶ ἀναθήμασιν ἐκόσμουν· μετὰ δὲ ταῦτα Καρχηδόνιοι, μέρους τῆς Σικελίας κυριεύσαντες, οὐ διέλιπον τιμῶντες τὴν θεὸν διαφερόντως· τὸ δὲ τελευταῖον Ῥωμαῖοι πάσης Σικελίας κρατήσαντες, ὑπερεβάλοντο πάντας τοὺς πρὸ αὐτῶν ταῖς εἰς ταύτην τιμαῖς. (5) Καὶ τοῦτο εἰκότως ἐποίουν· τὸ γὰρ γένος εἰς ταύτην ἀναπέμποντες, καὶ διὰ τοῦτο ἐν ταῖς πράξεσιν ἐπιτυχεῖς ὄντες, τὴν αἰτίαν τῆς αὐξήσεως ἠμείβοντο ταῖς προσηκούσαις χάρισι καὶ τιμαῖς. (6) Οἱ μὲν γὰρ καταντῶντες εἰς τὴν νῆσον ὕπατοι καὶ στρατηγοὶ καὶ πάντες οἱ μετά τινος ἐξουσίας ἐπιδημοῦντες, ἐπειδὰν εἰς τὸν Ἔρυκα παραβάλωσι, μεγαλοπρεπέσι θυσίαις καὶ τιμαῖς κοσμοῦσι τὸ τέμενος, καὶ τὸ σκυθρωπὸν τῆς ἐξουσίας ἀποθέμενοι μεταβάλλουσιν εἰς παιδιὰς καὶ γυναικῶν ὁμιλίας μετὰ πολλῆς ἱλαρότητος, μόνως οὕτω νομίζοντες κεχαρισμένην τῇ θεῷ ποιήσειν τὴν ἑαυτῶν παρουσίαν· (7) ἥ τε σύγκλητος τῶν Ῥωμαίων εἰς τὰς τῆς θεοῦ τιμὰς φιλοτιμηθεῖσα τὰς μὲν πιστοτάτας τῶν κατὰ τὴν Σικελίαν πόλεων οὔσας ἑπτακαίδεκα χρυσοφορεῖν ἐδογμάτισε τῇ Ἀφροδίτῃ καὶ στρατιώτας διακοσίους τηρεῖν τὸ ἱερόν. Καὶ περὶ μὲν Ἔρυκος εἰ καὶ πεπλεονάκαμεν, ἀλλ' οὖν οἰκείαν πεποιήμεθα τὴν περὶ τῆς θεᾶς ἀπαγγελίαν.

LXXXIV. Νυνὶ δὲ περὶ Δάφνιδος πειρασόμεθα διελθεῖν τὰ μυθολογούμενα. Ἡραῖα γὰρ ὄρη κατὰ τὴν Σικελίαν ἐστίν, ἅ φασι κάλλει τε καὶ φύσει καὶ τόπων ἰδιότητι πρὸς θερινὴν ἄνεσιν καὶ ἀπόλαυσιν εὖ πεφυκέναι. Πολλάς τε γὰρ πηγὰς ἔχειν τῇ γλυκύτητι τῶν ὑδάτων διαφόρους καὶ δένδρεσι παντοίοις πεπληρῶσθαι. Εἶναι δὲ καὶ δρυῶν μεγάλων πλῆθος, φερουσῶν καρπὸν τῷ μεγέθει διαλλάττοντα, διπλασιάζοντα τῶν ἐν ταῖς ἄλλαις χώραις φυομένων. Ἔχειν δὲ καὶ τῶν ἡμέρων καρπῶν αὐτομάτων, ἀμπέλου τε πολλῆς φυομένης καὶ μήλων ἀμυθήτου πλήθους. (2) Διὸ καὶ στρατόπεδόν ποτε Καρχηδονίων ὑπὸ λιμοῦ πιεζόμενον διαθρέψαι, παρεχομένων τῶν ὀρῶν πολλαῖς μυριάσι χορηγίαν εἰς τροφὴν ἀνέκλειπτον. Ἐν ταύτῃ δὲ τῇ χώρᾳ συναγκείας δένδρων οὔσης θεοπρεποῦς καὶ νύμφαις ἄλσους ἀνειμένου, μυθολογοῦσι γεννηθῆναι τὸν ὀνομαζόμενον Δάφνιν, Ἑρμοῦ μὲν καὶ νύμφης υἱόν, ἀπὸ δὲ τοῦ πλήθους καὶ τῆς πυκνότητος τῆς φυομένης δάφνης ὠνομάσθαι Δάφνιν. (3) Τοῦτον δ' ὑπὸ νυμφῶν τραφέντα, καὶ βοῶν ἀγέλας παμπληθεῖς κεκτημένον, τούτων ποιεῖσθαι πολλὴν ἐπιμέλειαν· ἀφ' ἧς αἰτίας βουκόλον αὐτὸν ὀνομασθῆναι. Φύσει δὲ διαφόρῳ πρὸς εὐμέλειαν κεχορηγημένον ἐξευρεῖν τὸ βουκολικὸν ποίημα καὶ μέλος, ὃ μέχρι τοῦ νῦν κατὰ τὴν Σικελίαν τυγχάνει διαμένον ἐν ἀποδοχῇ. (4) Μυθολογοῦσι δὲ τὸν Δάφνιν μετὰ τῆς Ἀρτέμιδος κυνηγετεῖν, ὑπηρετοῦντα τῇ θεῷ κεχαρισμένως, καὶ διὰ τῆς σύριγγος καὶ βουκολικῆς μελῳδίας τέρπειν αὐτὴν διαφερόντως. Λέγουσι δὲ αὐτοῦ μίαν τῶν

Italiam petiturus ad Siciliam appelleret, multis templum donis, quod matri consecratum esset, exornavit. Post eum Sicani per multas ætates impense deam coluere, magnificisque templum sacris et donariis auctius et illustrius reddiderunt. Subsecutis hinc temporibus Carthaginienses, parte insulæ in ditionem redacta, eximio deam cultu prosequi non destiterunt. Et Romani tandem tota insula potiti, honorum amplitudine omnes ante se longe superarunt. (5) Idque haud immerito ab ipsis factum est. Quum enim generis sui ortum ad ipsam reducerent, et propitiam in rebus gerendis fortunam idcirco experirentur; auctorem tanti incrementi conveniente gratia et honore remunerarunt. (6) Consules enim et prætores omnesque cum imperio in insulam digressi, ubi ad Erycem perveniunt, sacris et honoribus augustis templum decorant, et severitate magistratus sui paulisper deposita, magna cum hilaritate ad lusus et colloquia cum feminis se convertunt, nec alio quam hoc pacto gratam se deæ facturos præsentiam suam existimant. (7) Ac Senatus Romanorum singulari quadam in honores deæ propensione decreto statuit, ut fidelissimæ per Siciliam civitates septemdecim aurum Veneri conferrent, et duæ militum centuriæ pro templi custodia stationem agerent. Hæc licet pluribus de Eryce verbis exsecuti simus; ad Veneris tamen historiam quæ pertinebant, a nobis recensita sunt.

LXXXIV. Nunc quæ de Daphnide fabulis divulgata sunt, subtexere conabimur. Sunt in Sicilia Heræi montes, quos amœnitate naturaque et situ locorum peculiari ad recreationem et voluptatem æstivam perquam opportunos esse dicunt. Multos enim fontes habent aquarum dulcedine præstantes, arboribus omnis generis referti. Magnarum ibi quercuum copia est, quæ eximiæ magnitudinis fructum duploque majorem et copiosiorem alibi terrarum nascentibus producunt. Hortensi quoque fructu qui sponte ibi provenit abundant, et vitis malorumque ingens est ubertas: (2) adeo ut Carthaginiensium exercitus quondam fame laborans inde aleretur; nec tamen sumtu, licet in tot millia profuso, montium copia exhauriretur. In hac regione convallis quædam arborum divinum habens decorem, et dicatus nymphis lucus exsistit. Ibi Daphnin Mercurio nymphaque genitum esse produnt; cui laurorum illic multitudo et densitas nomen peperit. (3) Is, a nymphis educatus, quum multa boum armenta possideret, magnam rei pastoritiæ curam gessit. Qua de causa bubulci quoque nomen acquisivit. Et quia excellens in homine ingenium ad musicam ferretur, bucolicum carmen et melos, quod etiamnum apud Siculos in usu et honore est, invenit. (4) Communes etiam cum Diana venatus obiisse deæque gratiam obsequiis promeruisse et fistulæ cantu ac bucolica melodia eam mirifice oblectasse

νυμφῶν ἐρασθεῖσαν προειπεῖν, ἐὰν ἄλλῃ τινὶ πλησιάσῃ, στερήσεσθαι τῆς ὁράσεως· κἀκεῖνον ὑπό τινος θυγατρὸς βασιλέως καταμεθυσθέντα, καὶ πλησιάσαντα αὐτῇ, στερηθῆναι τῆς ὁράσεως κατὰ τὴν γεγενημένην ὑπὸ τῆς νύμφης πρόῤῥησιν. Καὶ περὶ μὲν Δάφνιδος ἱκανῶς ἡμῖν εἰρήσθω.

LXXXV. Περὶ δὲ Ὠρίωνος τὰ μυθολογούμενα νῦν διέξιμεν. Λέγεται γὰρ τοῦτον σώματος μεγέθει καὶ ῥώμῃ πολὺ τῶν μνημονευομένων ἡρώων ὑπεράγοντα, φιλοκύνηγον γενέσθαι καὶ κατασκευάσαι μεγάλα ἔργα διὰ τὴν ἰσχὺν καὶ φιλοδοξίαν. Κατὰ μὲν γὰρ τὴν Σικελίαν κατασκευάσαι Ζάγκλῳ τῷ τότε βασιλεύοντι τῆς τότε μὲν ἀπ' αὐτοῦ Ζάγκλης, νῦν δὲ Μεσσήνης ὀνομαζομένης, ἄλλα τε καὶ τὸν λιμένα προσχώσαντα τὴν ὀνομαζομένην Ἀκτὴν ποιῆσαι. (2) Ἐπεὶ δὲ περὶ τῆς Μεσσήνης ἐμνήσθημεν, οὐκ ἀνοίκειον προσθεῖναι νομίζομεν τοῖς προκειμένοις τὰς περὶ τὸν πορθμὸν διηγήσεις. Φασὶ γὰρ οἱ παλαιοὶ μυθογράφοι τὴν Σικελίαν τὸ πρὸ τοῦ χεῤῥόνησον οὖσαν, ὕστερον γενέσθαι νῆσον διὰ τοιαύτας αἰτίας. (3) Τὸν ἰσθμὸν κατὰ τὸ στενώτατον ὑπὸ δυοῖν πλευρῶν θαλάττης προσκλυζόμενον ἀναῤῥαγῆναι, καὶ τὸν τόπον ἀπὸ τούτου Ῥήγιον ὀνομασθῆναι, καὶ τὴν ὕστερον πολλοῖς ἔτεσι κτισθεῖσαν πόλιν τυχεῖν τῆς ὁμωνύμου προσηγορίας. (4) Ἔνιοι δὲ λέγουσι, σεισμῶν μεγάλων γενομένων, διαῤῥαγῆναι τὸν αὐχένα τῆς ἠπείρου, καὶ γενέσθαι τὸν πορθμὸν διειργούσης τῆς θαλάττης τὴν ἤπειρον ἀπὸ τῆς νήσου. (5) Ἡσίοδος δὲ ὁ ποιητής φησι τοὐναντίον ἀναπεπταμένου τοῦ πελάγους Ὠρίωνα προσχῶσαι τὸ κατὰ τὴν Πελωρίδα κείμενον ἀκρωτήριον, καὶ τὸ τέμενος τοῦ Ποσειδῶνος κατασκευάσαι, τιμώμενον ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων διαφερόντως· ταῦτα δὲ διαπραξάμενον εἰς Εὔβοιαν μεταναστῆναι κἀκεῖ κατοικῆσαι· διὰ δὲ τὴν δόξαν ἐν τοῖς κατ' οὐρανὸν ἄστροις καταριθμηθέντα τυχεῖν ἀθανάτου μνήμης. (6) Περὶ οὗ καὶ ὁ ποιητὴς Ὅμηρος ἐν τῇ νεκυίᾳ μιμνησκόμενός φησι

Τὸν δὲ μέτ' Ὠρίωνα πελώριον εἰσενόησα
θῆρας ὁμοῦ εἰλεῦντα κατ' ἀσφοδελὸν λειμῶνα,
οὓς αὐτὸς κατέπεφνεν ἐν οἰοπόλοισιν ὄρεσσι,
χερσὶν ἔχων ῥόπαλον παγχάλκεον, αἰὲν ἀαγές.

(7) Ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τοῦ μεγέθους ἐμφανίζων, καὶ προεκθέμενος τὰ περὶ τοὺς Ἀλωάδας, ὅτι ἐνναετεῖς ἦσαν τὸ μὲν εὖρος πηχῶν ἐννέα, τὸ δὲ μῆκος τῶν ἴσων ὀργυιῶν, ἐπιφέρει

τοὺς δὴ μηκίστους θρέψε ζείδωρος ἄρουρα
καὶ πολὺ καλλίστους μετά γε κλυτὸν Ὠρίωνα.

Ἡμεῖς δὲ κατὰ τὴν ἐν ἀρχῇ πρόθεσιν περὶ τῶν ἡρώων καὶ ἡμιθέων ἀρκούντως εἰρηκότες αὐτοῦ περιγράφομεν τήνδε τὴν βίβλον.

memoratur. A quadam autem nympha, quæ amore ejus flagrabat, prædictum ipsi fuerat, si cum alia rem haberet, oculis captum iri. Nec vaticinio fides defuit. Cum regis enim filia, quæ mero ipsum inescaverat, congressus, lumen oculorum amisit. Sed hæc de Daphnide memorata nobis sufficiant.

LXXXV. Nunc Orionis fabulam percurremus. Fertur hic proceritate corporis et robore omnes, qui celebrantur, heroes excessisse, et venationis studiosus, quum viribus polleret gloriæque avidissimus esset, res magnas perpetrasse. Zanclo enim, Siculorum regi, a quo Zancle olim, nunc Messene, nomen adepta est, cum alia perfecit, tum portum, quem Acten vocant, jactis molibus exstruxit. (2) Postquam vero Messenes hic facta mentio est, non alienum arbitramur, si quæ de freto narrantur, hic subtexamus. Antiquarum enim narrationum scriptores, Siciliam quondam chersonesum, id est peninsulam, fuisse perhibent, ex qua postmodum insula sit facta; et quidem his de causis. (3) Qua parte isthmus in arctum maxime constrictus a duobus utrinque lateribus mari alluebatur, disruptus fuit, et locus inde Rhegii cognomentum tulit: ubi multis post annis urbs condita idem sibi nomen vindicavit. (4) Alii magnis terræ concussionibus cervicem illam continentis perfractam dicunt, atque mari continentem ab insula separante fretum illud effectum esse. (5) Hesiodus autem poeta contrarium statuit: latius enim diffuso illic mari, Orionem promontorium Peloridis aggerum molibus eduxisse, in eoque ædificasse templum Neptuni, quod religiose honorant insulani. His peractis, eum in Eubœam se contulisse ibique habitasse; deinde vero propter virtutis celebritatem inter astra numeratum æternam obtinuisse nominis memoriam. (6) Cujus Homerus quoque poeta in mortuorum historia mentionem facit, his verbis:

Post hunc Orion vasto mihi corpore visus,
in prato viridante feras convolvere agrestes,
solivagis quas ipse jugis prostraverit olim,
dum clavam manibus nodosam ex ære gerebat.

(7) Similiter magnitudinem ejus notat, ubi, postquam Aloadas dixerat nono ætatis anno latitudinem novem cubitorum et proceritatem totidem passuum habuisse, adjicit hæc:

Corpore quos celso et pulchro super extulit omnes
alma parens tellus, Oriona si excipis unum.

Jam quia de heroibus et semideis pro instituti ab initio ratione satis a nobis dictum est, libro hic finem imponemus.

ΒΙΒΛΟΣ ΠΕΜΠΤΗ.

Τάδε ἔνεστιν ἐν τῇ πέμπτῃ τῶν Διοδώρου βίβλων.

I. Πάντων μὲν τῶν ἐν ταῖς ἀναγραφαῖς χρησίμων προνοητέον τοὺς ἱστορίαν συνταττομένους, μάλιστα δὲ τῆς κατὰ μέρος οἰκονομίας. Αὕτη γὰρ οὐ μόνον ἐν τοῖς ἰδιωτικοῖς βίοις πολλὰ συμβάλλεται πρὸς διαμονὴν καὶ αὔξησιν τῆς οὐσίας, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὰς ἱστορίας οὐκ ὀλίγα ποιεῖ προτερήματα τοῖς συγγραφεῦσιν. (2) Ἔνιοι γὰρ καὶ κατὰ τὴν λέξιν καὶ κατὰ τὴν πολυπειρίαν τῶν ἀναγραφομένων πράξεων ἐπαινούμενοι δικαίως, ἐν τῷ κατὰ τὴν οἰκονομίαν χειρισμῷ διήμαρτον, ὥστε τοὺς μὲν πόνους καὶ τὴν ἐπιμέλειαν αὐτῶν ἀποδοχῆς τυγχάνειν παρὰ τοῖς ἀναγινώσκουσι, τὴν δὲ τάξιν τῶν ἀναγεγραμμένων δικαίας τυγχάνειν ἐπιτιμήσεως. (3) Τίμαιος μὲν οὖν μεγίστην πρόνοιαν πεποιημένος τῆς τῶν χρόνων ἀκριβείας καὶ τῆς πολυπειρίας πεφροντικώς, διὰ τὰς ἀκαίρους καὶ μακρὰς ἐπιτιμήσεις εὐλόγως διαβάλλεται, καὶ διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς ἐπιτιμήσεως Ἐπιτίμαιος ὑπό τινων ὠνομάσθη. (4) Ἔφορος δὲ τὰς κοινὰς πράξεις ἀναγράφων οὐ μόνον κατὰ τὴν λέξιν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν οἰκονομίαν ἐπιτέτευχε· τῶν γὰρ βίβλων ἑκάστην πεποίηκε περιέχειν κατὰ γένος τὰς πράξεις. Διόπερ καὶ ἡμεῖς τοῦτο τὸ γένος τοῦ χειρισμοῦ προκρίναντες, κατὰ τὸ δυνατὸν ἀντεχόμεθα ταύτης τῆς προαιρέσεως.

LIBER QUINTUS.

Hæc in quinto Diodori libro continentur :

I. Quum omnium, quæ ad scriptionem utilia sunt, cura ab historicis suscipienda est, tum inprimis ordinis in singulis partibus habenda ratio. Hic enim non in privata solummodo vita plurimum ad augendas et conservandas facultates conducit; sed in historiis quoque plurimum scriptoribus adjumenti præstat. (2) Nonnulli enim, quamquam ob elocutionis ornatum eruditamque rerum descriptarum varietatem merito laudantur; distributionis tamen negligentia peccarunt. Quo fit ut labor quidem et industria ipsorum lectoribus probetur, sed ordo scriptionis justam reprehensionem incurrat. (3) Timæus sane et in temporum notatione exquisitam adhibuit diligentiam, et, ut varia rerum cognitione abundet, sollicite laborat; at propter intempestivas et verbosas reprehensiones jure reprehenditur. Quare ob nimiam taxandi libidinem et acerbitatem Epitimæus (i e. taxator) a quibusdam nominatus fuit. (4) Contra vero Ephorus, res passim gestas describens, non verborum elegantia dumtaxat, sed accurata ordinis quoque observatione probi officio historici fungitur. Unoquoque enim libro certum rerum genus complectitur. Quod tractationis genus et nos aliis præferentes, idem pro facultate institutum amplexamur

II. Καὶ ταύτην τὴν βίβλον ἐπιγράφοντες νησιωτικὴν, ἀκολούθως τῇ γραφῇ περὶ πρώτης τῆς Σικελίας ἐροῦμεν, ἐπεὶ καὶ κρατίστη τῶν νήσων ἐστὶ καὶ τῇ παλαιότητι τῶν μυθολογουμένων πεπρώτευκεν. Ἡ γὰρ νῆσος τὸ παλαιὸν ἀπὸ μὲν τοῦ σχήματος Τριναχρία κληθεῖσα, ἀπὸ δὲ τῶν κατοικησάντων αὐτὴν Σικανῶν Σικανία προςαγορευθεῖσα, τελευταῖον δὲ ἀπὸ τῶν Σικελῶν τῶν ἐκ τῆς Ἰταλίας πανδημεὶ περαιωθέντων ὠνόμασται Σικελία. (2) Ἔστι δ᾽ αὐτῆς ἡ περίμετρος σταδίων ὡς τετρακιςχιλίων τριακοσίων ἑξήκοντα· τῶν γὰρ τριῶν πλευρῶν ἡ μὲν ἀπὸ τῆς Πελωριάδος ἐπὶ τὸ Λιλύβαιον ὑπάρχει σταδίων χιλίων ἑπτακοσίων, ἡ δ᾽ ἀπὸ Λιλυβαίου μέχρι Παχύνου τῆς Συρακοσίας χώρας σταδίων χιλίων καὶ πεντακοσίων, ἡ δ᾽ ἀπολειπομένη σταδίων χιλίων ἑκατὸν ἑξήκοντα. (3) Οἱ ταύτην οὖν κατοικοῦντες Σικελιῶται παρειλήφασι παρὰ τῶν προγόνων, ἀεὶ τῆς φήμης ἐξ αἰῶνος παραδεδομένης τοῖς ἐκγόνοις, ἱερὰν ὑπάρχειν τὴν νῆσον Δήμητρος καὶ Κόρης· ἔνιοι δὲ τῶν ποιητῶν μυθολογοῦσι κατὰ τὸν τοῦ Πλούτωνος καὶ Περσεφόνης γάμον ὑπὸ Διὸς ἀνακάλυπτρα τῇ νύμφῃ δεδόσθαι ταύτην τὴν νῆσον. (4) Τοὺς δὲ κατοικοῦντας αὐτὴν τὸ παλαιὸν Σικανοὺς αὐτόχθονας εἶναί φασιν οἱ νομιμώτατοι τῶν συγγραφέων, καὶ τάς τε προειρημένας θεὰς ἐν ταύτῃ τῇ νήσῳ πρώτως φανῆναι καὶ τὸν τοῦ σίτου καρπὸν ταύτην πρώτην ἀνεῖναι διὰ τὴν ἀρετὴν τῆς χώρας, περὶ ὧν καὶ τὸν ἐπιφανέστατον τῶν ποιητῶν μαρτυρεῖν λέγοντα

> ἀλλὰ τά γ᾽ ἄσπαρτα καὶ ἀνήροτα πάντα φύονται
> πυροὶ καὶ κριθαί, ἠδ᾽ ἄμπελοι, αἵτε φέρουσιν
> οἶνον ἐριστάφυλον, καί σφιν Διὸς ὄμβρος ἀέξει.

Ἔν τε γὰρ τῷ Λεοντίνῳ πεδίῳ καὶ κατὰ πολλοὺς ἄλλους τόπους τῆς Σικελίας μέχρι τοῦ νῦν φύεσθαι τοὺς ἀγρίους ὀνομαζομένους πυρούς. (5) Καθόλου δὲ περὶ τῆς εὑρέσεως τοῦ σίτου, ζητουμένου κατὰ ποίαν τῆς οἰκουμένης γῆν πρῶτον ἐφάνησαν οἱ προειρημένοι καρποί, εἰκός ἐστιν ἀποδίδοσθαι τὸ πρωτεῖον τῇ κρατίστῃ χώρᾳ· καὶ τὰς θεὰς δὲ τὰς εὑρούσας ἀκολούθως τοῖς εἰρημένοις ὁρᾶν ἔστι μάλιστα τιμωμένας παρὰ τοῖς Σικελιώταις.

III. Καὶ τῆς ἁρπαγῆς τῆς κατὰ τὴν Κόρην ἐν ταύτῃ γενομένης ἀπόδειξιν εἶναι λέγουσι φανερωτάτην, ὅτι τὰς διατριβὰς αἱ θεαὶ κατὰ ταύτην τὴν νῆσον ἐποιοῦντο διὰ τὸ στέργεσθαι μάλιστα παρ᾽ αὐταῖς ταύτην. (2) Γενέσθαι δὲ μυθολογοῦσι τῆς Κόρης τὴν ἁρπαγὴν ἐν τοῖς λειμῶσι τοῖς κατὰ τὴν Ἔνναν. Ἔστι δ᾽ ὁ τόπος οὗτος πλησίον μὲν τῆς πόλεως, ἴοις δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις ἄνθεσι παντοδαποῖς εὐπρεπὴς καὶ θέας ἄξιος. Διὰ δὲ τὴν ἀπὸ τῶν φυομένων ἀνθῶν εὐωδίαν λέγεται τοὺς κυνηγεῖν εἰωθότας κύνας μὴ δύνασθαι στιβεύειν, ἐμποδιζομένους τὴν φυσικὴν αἴσθησιν. Ἔστι δὲ ὁ προειρημένος λειμὼν ἄνωθεν μὲν ὁμαλὸς καὶ παντελῶς εὔυδρος, κύκλῳ δ᾽ ὑψηλὸς καὶ πανταχόθεν κρημνοῖς ἀπότομος. Δοκεῖ δ᾽ ἐν μέσῳ κεῖσθαι τῆς ὅλης νήσου, διὸ καὶ Σικελίας ὀμφαλὸς ὑπό τινων προςαγορεύεται. (3) Ἔχει δὲ καὶ πλησίον ἄλση καὶ λειμῶνας καὶ περὶ ταῦτα ἕλη, καὶ

II. Quum hunc igitur librum Insularem titulo suo nominemus, de Sicilia deinceps primo loco verba facturi sumus: quandoquidem hæc præstantissima est insularum, et antiquitate rerum commemorandarum facile primas tenet. Olim a figura Trinacriæ, id est triquetræ, nomen habuit. Postea a Sicanis cultoribus Sicania dicta: et tandem a Siculis, qui ex Italia cum tota illac gente trajecerunt, Sicilia nuncupata est. (2) Ambitus ejus est stadiorum quattuor millium trecentorum sexaginta. Unum enim latus de tribus, quod a Peloriade ad Lilybæum tendit, mille septingentorum est stadiorum; quod a Lilybæo ad Pachynum, Syracusanæ ditionis promontorium, excurrit, stadia mille quingenta complectitur; reliquum mille centum et sexaginta stadia continet. (3) Frequentantes hanc Siciliotæ a majoribus per traditionem tot seculis continuatam acceperunt, insulam Cereri ac Proserpinæ dicatam esse. Nonnulli poetarum fabulantur, in Plutonis et Proserpinæ nuptiis hanc pro Anacalyptris (*sic exhibita sponsæ munera vocant, quum retecta primum facie in virorum conspectum prodit*) novæ nuptæ a Jove donatam esse. (4) Sicanos autem, vetustissimos insulæ cultores, indigenas esse probatissimi scriptorum tradunt. In hac deas, quas diximus, omnium primas sese ostendisse, primasque ob soli bonitatem hic fruges provenisse memorant. Quæ clarissimus etiam poetarum suo testimonio confirmat:

> Absque satu hic crescunt et vomeris omnia sulco,
> hordeum et alticomum triticum, vitesque parentes
> uvarum et vini. Quæ Juppiter imbribus auget.

In Leontino enim agro aliisque Siciliæ locis pluribus etiam nunc triticum nasci, quod agreste vocant. (5) Omnino si de frumento reperto, in quanam orbis regione primæ fruges apparuerint, quæratur, primas optimæ terræ deferri probabile est. Ideoque deas illas frugum repertrices in Sicilia apprime coli videre est.

III. Raptum quoque Proserpinæ in hac accidisse, pro manifestissima illis demonstratione est, quod deæ in hac insula, omnium maxime sibi dilecta, commoratæ sint. (2) Rapta vero dicitur in vicinis Ennæ pratis, qui locus non procul est ab urbe, violis aliisque florum generibus renidens et spectatu dignus. Tanta illic odorum fragrantia esse dicitur, ut canes ad feras indagandas emissi, facultate sensus impedita, odoratu feras investigare nequeant. Estque pratum illud in summo dorso planum et irriguum, circum vero circa altum et undique præruptum; ac in medio totius insulæ situm esse putatur; unde Siciliæ umbilicus a quibusdam vocatur. (3) In proquinquo etiam lucos et prata habet paludibus circumsepta, et vastam quandam speluncam; in

σπήλαιον εὐμέγεθες, ἔχον χάσμα κατάγειον πρὸς τὴν ἄρκτον νενευκός, δι' οὗ μυθολογοῦσι τὸν Πλούτωνα μεθ' ἅρματος ἐπελθόντα ποιήσασθαι τὴν ἁρπαγὴν τῆς Κόρης. Τὰ δὲ ἴα καὶ τῶν ἄλλων ἀνθῶν τὰ παρεχόμενα τὴν εὐωδίαν παραδόξως δι' ὅλου τοῦ ἐνιαυτοῦ παραμένειν θάλλοντα καὶ τὴν ὅλην πρόσοψιν ἀνθηρὰν καὶ ἐπιτερπῆ παρεχόμενα. (4) Μυθολογοῦσι δὲ μετὰ τῆς Κόρης τὰς τῆς ὁμοίας παρθενίας ἠξιωμένας Ἀθηνᾶν τε καὶ Ἄρτεμιν συντρεφομένας συνάγειν μετ' αὐτῆς τὰ ἄνθη καὶ κατασκευάζειν κοινῇ τῷ πατρὶ Διὶ τὸν πέπλον. Διὰ δὲ τὰς μετ' ἀλλήλων διατριβάς τε καὶ ὁμιλίας ἁπάσας στέρξαι τὴν νῆσον ταύτην μάλιστα, καὶ λαχεῖν ἑκάστην αὐτῶν χώραν, τὴν μὲν Ἀθηνᾶν ἐν τοῖς περὶ τὴν Ἱμέραν μέρεσιν, ἐν οἷς τὰς μὲν νύμφας χαριζομένας Ἀθηνᾷ τὰς τῶν θερμῶν ὑδάτων ἀνεῖναι πηγὰς κατὰ τὴν Ἡρακλέους παρουσίαν, τοὺς δ' ἐγχωρίους πόλιν αὐτῇ καθιερῶσαι καὶ χώραν τὴν ὀνομαζομένην μέχρι τοῦ νῦν Ἀθήναιον· τὴν δ' Ἄρτεμιν τὴν ἐν ταῖς Συρακούσαις νῆσον λαβεῖν παρὰ τῶν θεῶν τὴν ἀπ' ἐκείνης Ὀρτυγίαν ὑπό τε τῶν χρησμῶν καὶ τῶν ἀνθρώπων ὀνομασθεῖσαν. (5) Ὁμοίως δὲ καὶ κατὰ τὴν νῆσον ταύτην ἀνεῖναι τὰς νύμφας ταύτας χαριζομένας τῇ Ἀρτέμιδι μεγίστην πηγὴν τὴν ὀνομαζομένην Ἀρέθουσαν. Ταύτην δ' οὐ μόνον κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους ἔχειν μεγάλους καὶ πολλοὺς ἰχθύας, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν ἡμετέραν ἡλικίαν συμβαίνει διαμένειν τούτους, ἱεροὺς ὄντας καὶ ἀθίκτους ἀνθρώποις· ἐξ ὧν πολλάκις τινῶν κατὰ τὰς πολεμικὰς περιστάσεις φαγόντων, παραδόξως ἐπεσήμηνε τὸ θεῖον καὶ μεγάλαις συμφοραῖς περιέβαλε τοὺς τολμήσαντας προσενέγκασθαι· περὶ ὧν ἀκριβῶς ἀναγράψομεν ἐν τοῖς οἰκείοις χρόνοις.

IV. Ὁμοίως δὲ ταῖς προειρημέναις δυσὶ θεαῖς καὶ τὴν Κόρην λαχεῖν τοὺς περὶ τὴν Ἔνναν λειμῶνας· πηγὴν δὲ μεγάλην αὐτῇ καθιερωθῆναι ἐν τῇ Συρακοσίᾳ τὴν ὀνομαζομένην Κυάνην. (2) Τὸν γὰρ Πλούτωνα μυθολογοῦσι τὴν ἁρπαγὴν ποιησάμενον ἀποκομίσαι τὴν Κόρην ἐφ' ἅρματος πλησίον τῶν Συρακουσῶν, καὶ τὴν γῆν ἀναρρήξαντα αὐτὸν μὲν μετὰ τῆς ἁρπαγείσης δῦναι καθ' Ἅδου, πηγὴν δ' ἀνεῖναι τὴν ὀνομαζομένην Κυάνην, πρὸς ᾗ κατ' ἐνιαυτὸν οἱ Συρακόσιοι πανήγυριν ἐπιφανῆ συντελοῦσι, καὶ θύουσιν οἱ μὲν ἰδιῶται τὰ ἐλάττω τῶν ἱερείων, δημοσίᾳ δὲ ταύρους βυθίζουσιν ἐν τῇ λίμνῃ, ταύτην τὴν θυσίαν καταδείξαντος Ἡρακλέους καθ' ὃν καιρὸν τὰς Γηρυόνου βοῦς ἐλαύνων περιῆλθε πᾶσαν τὴν Σικελίαν. (3) Μετὰ δὲ τὴν τῆς Κόρης ἁρπαγὴν μυθολογοῦσι τὴν Δήμητραν μὴ δυναμένην εὑρεῖν τὴν θυγατέρα, λαμπάδας ἐκ τῶν κατὰ τὴν Αἴτνην κρατήρων ἀναψαμένην ἐπελθεῖν ἐπὶ πολλὰ μέρη τῆς οἰκουμένης· τῶν δ' ἀνθρώπων τοὺς μάλιστα αὐτὴν προσδεξαμένους εὐεργετῆσαι τὸν τῶν πυρῶν καρπὸν ἀντιδωρησαμένην. Φιλανθρωπότατα δὲ τῶν Ἀθηναίων ὑποδεξαμένων τὴν θεόν, πρώτοις τούτοις μετὰ τοὺς Σικελιώτας δωρήσασθαι τὸν τῶν πυρῶν καρπόν· ἀνθ' ὧν ὁ δῆμος οὗτος περιττότερον τῶν ἄλλων ἐτίμησαν τὴν

qua hiatus est subterraneus Arcto obversus. Per quem Plutonem curru ad auferendam Proserpinam invectum esse fabulantur. Adde quod violæ ceterique flores odorati miro modo per totum continenter annum floreant, totamque speciem floridam et jucundam contemplantibus ostendant. (4) Cum Cereris filia Minervam quoque et Dianam, eidem virginitatis studio dicatas, educationis tempore vixisse, et flores cum ea collegisse, atque patri Jovi togam communi opera contexuisse perhibent. Ac propter familiarem inter se consuetudinem eas insulam mirifice dilexisse, adeo ut unaquæque certum in ea locum sibi vindicasset. Minervam quidem in vicino Himeræ tractu, ubi calidarum fontes aquarum nymphæ sub adventum Herculis in gratiam Palladis aperuissent; oppidum quoque cum agro, qui adhuc Athenæi, id est Minervalis, nomine celebris, ab incolis eidem consecratum; Dianæ vero insulam Syracusanam, quam et oracula et homines Ortygiam de ipsa vocarunt, a deabus tributam. (5) Nymphas etiam, ut magis Dianam sibi demererent, fontem maximum, cui Arethusæ nomen, in insula produxisse. Hic non priscis modo temporibus magnorum piscium copiam tulit; sed hi nostra quoque ætate sacri et hominibus intacti permanent. De quibus si qui bello grassante in ciborum aliquid usum vertere ausi fuissent, hos repente numen, manifesto iræ indicio, in magnas calamitates conjecit. Quæ suo tempore accuratius memorabuntur.

IV. Similiter ac duæ illæ deæ Proserpina quoque prata circa Ennam sortita est, et magnum in agro Syracusano fontem, qui Cyane vocatur, consecratum habet. (2) Nam Plutonem fabulantur, postquam raptu perpetrato Proserpinam Syracusas usque in curru deportasset, dirupta illic terra ipsum quidem cum abrepta ad Orcum descendisse, sed fontem Cyanes nomine tunc produxisse : ubi solemnem quotannis panegyrin celebrant Syracusani; in qua privatim minoribus immolatur hostiis, publice autem submersis in lacu tauris sacrificatur. Et hujus sacri morem Hercules invexit, quando cum Geryonis armento Siciliam totam obibat. (3) Post raptum vero Proserpinæ, quum filiam invenire non posset, Ceres accensis ex crateris Ætnæ facibus, per multas orbis partes circumvagata dicitur. Ac bene de hominibus, maxime qui benigne illam acciperent, promeruit, triticique frumento eos remuneravit. Et quia Athenienses humanissime erga deam se gessissent, post Siculos omnium primi frumenti hujus dono sunt affecti. Pro quo munere tum splendidis victimarum oblationibus, tum ini-

θεὸν θυσίαις τ' ἐπιφανεστάταις καὶ τοῖς ἐν Ἐλευσῖνι μυστηρίοις, ἃ διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς ἀρχαιότητος καὶ ἁγνείας ἐγένετο πᾶσιν ἀνθρώποις περιβόητα. (4) Παρὰ δὲ τῶν Ἀθηναίων πολλοὶ μεταλαβόντες τῆς ἐκ τοῦ σίτου φιλανθρωπίας, καὶ τοῖς πλησιοχώροις μεταδιδόντες τοῦ σπέρματος, ἐπλήρωσαν πᾶσαν τὴν οἰκουμένην. Οἱ δὲ κατὰ τὴν Σικελίαν, διὰ τὴν τῆς Δήμητρος καὶ Κόρης πρὸς αὐτοὺς οἰκειότητα πρῶτοι τῆς εὑρέσεως τοῦ σίτου μεταλαβόντες, ἑκατέρᾳ τῶν θεῶν κατέδειξαν θυσίας καὶ πανηγύρεις, ἐπωνύμους αὐταῖς ποιήσαντες καὶ τῷ χρόνῳ διασημήναντες τὰς δοθείσας δωρεάς. (5) Τῆς μὲν γὰρ Κόρης τὴν καταγωγὴν ἐποιήσαντο περὶ τὸν καιρὸν ἐν ᾧ τὸν τοῦ σίτου καρπὸν τετελεσιουργῆσθαι συνέβαινε, καὶ ταύτην τὴν θυσίαν καὶ πανήγυριν μετὰ τοσαύτης ἁγνείας καὶ σπουδῆς ἐπιτελοῦσιν, ὅσῃ εἰκός ἐστι τοὺς τῇ κρατίστῃ δωρεᾷ προκριθέντας τῶν ἄλλων ἀνθρώπων ἀποδιδόναι τὰς χάριτας· τῆς δὲ Δήμητρος τὸν καιρὸν τῆς θυσίας προέκριναν ἐν ᾧ τὴν ἀρχὴν ὁ σπόρος τοῦ σίτου λαμβάνει· ἐπὶ δὲ ἡμέρας δέκα πανήγυριν ἄγουσιν ἐπώνυμον τῆς θεοῦ ταύτης, τῇ τε λαμπρότητι τῆς παρασκευῆς μεγαλοπρεπεστάτην καὶ τῇ διασκευῇ μιμούμενοι τὸν ἀρχαῖον βίον. (6) Ἔθος δ' ἐστὶν αὐτοῖς ἐν ταύταις ταῖς ἡμέραις αἰσχρολογεῖν κατὰ τὰς πρὸς ἀλλήλους ὁμιλίας διὰ τὸ τὴν θεὸν ἐπὶ τῇ τῆς Κόρης ἁρπαγῇ λυπουμένην γελάσαι διὰ τὴν αἰσχρολογίαν.

V. Περὶ δὲ τῆς κατὰ τὴν Κόρην ἁρπαγῆς, ὅτι γέγονεν ὡς προειρήκαμεν, πολλοὶ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων καὶ ποιητῶν μεμαρτυρήκασι. Καρκίνος μὲν γὰρ ὁ τῶν τραγῳδιῶν ποιητής, πλεονάκις ἐν ταῖς Συρακούσαις παρεπιδεδημηκὼς καὶ τὴν τῶν ἐγχωρίων τεθεαμένος σπουδὴν περὶ τὰς θυσίας καὶ πανηγύρεις τῆς τε Δήμητρος καὶ Κόρης, κατεχώρισεν ἐν τοῖς ποιήμασι τούσδε τοὺς στίχους·

> Λέγουσι Δήμητρός ποτ' ἄρρητον κόρην
> Πλούτωνα κρυφίοις ἁρπάσαι βουλεύμασι,
> δῦναί τε γαίας εἰς μελαμφαεῖς μυχούς,
> πόθῳ δὲ μητέρ' ἠφανισμένης κόρης
> μαστῆρ' ἐπελθεῖν πᾶσαν ἐν κύκλῳ χθόνα.
> Καὶ τὴν μὲν Αἰτναίοισι Σικελίαν πάγοις
> πυρὸς γέμουσαν ῥεύμασιν δυσεμβόλοις
> πᾶσαν στενάξαι, πένθεσιν δὲ παρθένου
> σίτων ἄμοιρον διοτρεφὲς φθίνειν γένος.
> Ὅθεν θεὰς τιμῶσιν εἰς τὰ νῦν ἔτι.

(2) Οὐκ ἄξιον δὲ παραλιπεῖν τῆς θεοῦ ταύτης τὴν ὑπερβολὴν τῆς εἰς τοὺς ἀνθρώπους εὐεργεσίας. Χωρὶς γὰρ τῆς εὑρέσεως τοῦ σίτου τήν τε κατεργασίαν αὐτοῦ τοὺς ἀνθρώπους ἐδίδαξε καὶ νόμους εἰσηγήσατο καθ' οὓς δικαιοπραγεῖν εἰθίσθησαν· δι' ἣν αἰτίαν φασὶν αὐτὴν θεσμοφόρον ἐπονομασθῆναι. (3) Τούτων δὲ τῶν εὑρεμάτων οὐκ ἄν τις ἑτέραν εὐεργεσίαν εὕροι μείζονα· καὶ γὰρ τὸ ζῆν καὶ τὸ καλῶς ζῆν περιέχουσι. Περὶ μὲν οὖν τῶν μυθολογουμένων παρὰ τοῖς Σικελιώταις ἀρκεσθησόμεθα τοῖς ῥηθεῖσι.

VI. Περὶ δὲ τῶν κατοικησάντων ἐν αὐτῇ πρώτων

tiis Eleusiniis, quæ ob vetustatem et sanctimoniam inter omnes celebrantur mortales, impensius ab hoc populo dea honoratur. (4) Quumque frugum beneficium cum multis Athenienses communicarent, et ad alios porro vicinos sementis transiret, factum est ut universus paulatim orbis frugibus impleretur. Siculi ergo quum propter Cereris et Proserpinæ familiaritatem primi frumenti usum participassent, utrique deæ sacrorum festorumque solemnitates, ipsarum nomine celebres, instituerunt; hoc utique modo, ut ipsum anni tempus beneficii indicium referret. (5) Festum enim Proserpinæ deducendæ eo tempore celebrant, quo fruges maturescere solent, et hoc solemne tanta cura et sanctitate peragunt, qua referre gratiam eos decet, qui per eam muneris exhibitionem universis mortalibus antepositi sunt. Ad Cereris autem sacrum primæ sationis tempus delegerunt. Per decem festum dies continuatur deæ nomine insignitum, magnificentissimum apparatus splendorem habet, ceteroque cultu priscæ habitum vitæ imitatur. (6) Interea turpes colloquiis sermones admiscere moris est, quod deæ ob raptum natæ mœrenti verborum obscœnitas risum provocarit.

V. Raptum autem Proserpinæ ita, ut paulo ante commemoravimus, accidisse, multi veterum, tum historici tum poetæ, testimoniis suis confirmant. Carcinus enim, tragœdiarum conditor, qui Syracusas non raro profectus, quo studio festum et sacra Cereris obirent ejus loci homines, vidit, in poematibus suis hosce versus positos habet:

> Ferunt, quod alma Cereris olim filia
> sit fraudulentis rapta Ditis machinis,
> et nigricantes inierit terræ specus;
> materque perditam requirens anxie,
> totum vagata sit per orbis ambitum.
> Tunc quæ sub Ætnæ collibus Trinacria
> igni scatet globosque jactat flammeos,
> ingemuit omnis: dumque virgo plangitur,
> gens Jovis alumna, egena victus, tabuit.
> Hinc est, deas adhuc quod impense colunt.

(2) Nec vero par esset hoc loco præterire eximiam deæ hujus erga mortales beneficentiam. Nam præterquam quod fruges reperit, operas etiam rusticas et usum illarum docuit, legesque promulgavit, quarum norma juste agere homines assuescerent. Quam ob causam Θεσμοφόρον, id est legiferam, cognominari perhibent. (3) Quibus sane inventis meritum vix amplius inveneris. Nam et vitam ipsam et honestam vitæ institutionem complectuntur. Quod ad fabulosas itaque narrationes antiquitatum Sicularum attinet, dicta jam sufficiant.

VI. De Sicanis vero, primis Siciliæ incolis, quum scripto-

Σικανῶν, ἐπειδή τινες τῶν συγγραφέων διαφωνοῦσιν, ἀναγκαῖόν ἐστι συντόμως εἰπεῖν. Φίλιστος μὲν γάρ φησιν ἐξ Ἰβηρίας αὐτοὺς ἀποικισθέντας κατοικῆσαι τὴν νῆσον, ἀπό τινος Σικανοῦ ποταμοῦ κατ' Ἰβηρίαν ὄντος τετευχότας ταύτης τῆς προσηγορίας· Τίμαιος δὲ τὴν ἄγνοιαν τούτου τοῦ συγγραφέως ἐλέγξας ἀκριβῶς ἀποφαίνεται τούτους αὐτόχθονας εἶναι· πολλὰς δὲ αὐτοῦ φέροντος ἀποδείξεις τῆς τούτων ἀρχαιότητος, οὐκ ἀναγκαῖον ἡγούμεθα περὶ τούτων διεξιέναι. (2) Οἱ δ' οὖν Σικανοὶ τὸ παλαιὸν κωμηδὸν ᾤκουν, ἐπὶ τῶν ὀχυρωτάτων λόφων τὰς πόλεις κατασκευάζοντες διὰ τοὺς λῃστάς· οὐ γὰρ ἦσαν ὑπὸ μίαν ἡγεμονίαν βασιλέως τεταγμένοι, κατὰ πόλιν δὲ ἑκάστην εἷς ἦν ὁ δυναστεύων. (3) Καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἅπασαν τὴν νῆσον κατῴκουν, καὶ τὴν χώραν ἐργαζόμενοι τὰς τροφὰς εἶχον· ὕστερον δὲ τῆς Αἴτνης ἐν πλείοσι τόποις ἀναφυσήματα πυρὸς ἀνιείσης, καὶ πολλοῦ κατὰ τὴν χώραν ῥύακος ἐκχυθέντος, συνέβη φθαρῆναι τῆς γῆς ἐπὶ πολὺν τόπον. Ἐπ' ἔτη δὲ πλείω τοῦ πυρὸς ἐπινεμομένου πολλὴν χώραν, φοβηθέντες τὰ μὲν πρὸς ἕω κεκλιμένα τῆς Σικελίας ἐξέλιπον, εἰς δὲ τὰ πρὸς δυσμὰς νεύοντα μετῴκησαν. Τὸ δὲ τελευταῖον πολλαῖς γενεαῖς ὕστερον ἐκ τῆς Ἰταλίας τὸ τῶν Σικελῶν ἔθνος πανδημεὶ περαιωθὲν εἰς τὴν Σικελίαν τὴν ὑπὸ τῶν Σικανῶν ἐκλειφθεῖσαν χώραν κατῴκησαν. (4) Ἀεὶ δὲ τῇ πλεονεξίᾳ προβαινόντων τῶν Σικελῶν, καὶ τὴν ὅμορον πορθούντων, ἐγένοντο πόλεμοι πλεονάκις αὐτοῖς πρὸς τοὺς Σικανούς, ἕως συνθήκας ποιησάμενοι συμφώνους ὅρους ἔθεντο τῆς χώρας· περὶ ὧν τὰ κατὰ μέρος ἐν τοῖς οἰκείοις χρόνοις ἀναγράψομεν. (5) Ὕσταται δ' ἀποικίαι τῶν Ἑλλήνων ἐγένοντο κατὰ τὴν Σικελίαν ἀξιόλογοι καὶ πόλεις παρὰ θάλατταν ἐκτίσθησαν. Ἀναμιγνύμενοι δ' ἀλλήλοις καὶ διὰ τὸ πλῆθος τῶν καταπλεόντων Ἑλλήνων τήν τε διάλεκτον αὐτῶν ἔμαθον καὶ ταῖς ἀγωγαῖς συντραφέντες τὸ τελευταῖον τὴν βάρβαρον διάλεκτον ἅμα καὶ τὴν προσηγορίαν ἠλλάξαντο, Σικελιῶται προσαγορευθέντες.

VII. Ἡμεῖς δὲ περὶ τούτων ἀρκούντως εἰρηκότες μεταβιβάσομεν τὸν λόγον ἐπὶ τὰς νήσους τὰς ὀνομαζομένας Αἰολίδας. Αὗται δ' εἰσὶ τὸν μὲν ἀριθμὸν ἑπτά, προσηγορίας δ' ἔχουσι ταύτας, Στρογγύλη καὶ Εὐώνυμος, ἔτι δὲ Διδύμη καὶ Φοινικώδης καὶ Ἐρικώδης, πρὸς δὲ τούτοις Ἱερὰ Ἡφαίστου καὶ Λιπάρα, καθ' ἣν ὁμώνυμος πόλις καθίδρυται. (2) Κεῖνται δ' αὗται μεταξὺ Σικελίας καὶ Ἰταλίας ἐπ' εὐθείας ἀπὸ πορθμοῦ καὶ τῆς πρὸς ἕω πρὸς τὴν δύσιν. Ἀπέχουσι δὲ τῆς Σικελίας ὡς ἑκατὸν πεντήκοντα σταδίους, καὶ τὸ μέγεθός εἰσιν ἀλλήλαις παραπλήσιαι· ἡ δὲ μεγίστη αὐτῶν ἐστι τὴν περίμετρον σταδίων ὡς ἑκατὸν πεντήκοντα. (3) Αὗται δὲ πᾶσαι πυρὸς ἐσχήκασιν ἀναφυσήματα μεγάλα, ὧν κρατῆρες οἱ γεγενημένοι καὶ τὰ στόμια μέχρι τοῦ νῦν εἰσι φανερά. Ἐν δὲ τῇ Στρογγύλῃ καὶ τῇ Ἱερᾷ μέχρι τοῦ νῦν ἐκ τῶν χασμάτων ἐκπίπτει πνεύματος μέγεθος καὶ βρόμος ἐξαίσιος· ἐκφυσᾶται δὲ καὶ ἄμμος καὶ λίθων διαπύρων πλῆθος, καθάπερ ἔστιν

res nonnulli sententiis varient, ut breviter aliquid disseramus, necessarium est. Philistus quidem ex Iberia per coloniæ deductionem translatos in possessionem terræ venisse affirmat, a Sicano, Iberiæ flumine quodam, nomen illud sortitos. Sed Timæus, ignorantiam scriptoris refellens, indigenas esse liquide probeque ostendit. Qui quia multas ad demonstrandam horum antiquitatem rationes affert, illas recensere non esse necessarium arbitramur. (2) Sicani olim vicatim habitabant, oppida in collibus, ut quisque natura munitissimus erat, sibi propter latronum incursus exstruentes. Non enim sub unum regis imperium redacti erant, sed unumquodque oppidum suum habebat principem. (3) Ac primitus universam obtinebant insulam et ex terræ cultu victum comparabant: postea vero quum pluribus in locis Ætna flammas exhalaret, multumque ignis in vicinam regionem effunderetur, tellus ad tractum bene longum vastabatur. Quumque ad complures annos per regionem incendium grassaretur, incolæ subacti metu, desertis quæ ad Auroram vergunt partibus Siciliæ, in occiduas transmigrarunt. Post multas denique ætates Siculorum gens, ex Italia cum familiis universis in Siciliam transgressa, relictum a Sicanis agrum occupavit. (4) Qui dum cupiditate plus acquirendi subinde ad ulteriora grassantes finitimorum agros populantur, bella sæpenumero cum Sicanis gesserunt, donec mutuo fœderum consensu certos agrorum fines statuere. Atqui particularem horum commemorationem ad sua reservamus tempora. (5) Ultimas porro colonias in Siciliam miserunt Græci easque relatu dignas: a quibus urbes ad mare conditæ sunt. Per commercia vero et multitudinem Græcorum eo navigantium factum est ut et linguam Græcorum discerent, et eundem vitæ morem adepti, barbaram etiam loquelam simul et nomen, Siciliotæ dehinc appellati, mutarent.

VII. Jam quia de his satis dictum, ad insulas, quas Æolides vocant, transire jubemus orationem. Septem hæ sunt, et vocantur, Strongyle, Euonymus, Didyme, Phœnicussa, Ericussa, Hiera Vulcani et Lipara, in qua nominis ejusdem urbs posita est. (2) Jacent istæ inter Siciliam et Italiam directo ad occasum ab oriente cursu: et a Sicilia centum quinquaginta circiter stadiis absunt, magnitudine inter se similes. Maxima stadiorum centum quinquaginta ambitum habet. (3) Cunctæ vero magnas ignium eructationes sustinent, crateresque, qui inde exstiterunt, et ostia flammarum etiamnum conspiciuntur. In Strongyle quidem et Hiera ad huc ex hiatibus flatuum vis ingens erumpit cum fremitu immani. Evomitur etiam arena lapidumque ignitorum copia;

ὁρᾶν καὶ περὶ τὴν Αἴτνην γινόμενον. (4) Λέγουσι γάρ τινες ἐκ τούτων τῶν νήσων ὑπονόμους εἶναι κατὰ γῆς μέχρι τῆς Αἴτνης καὶ τοῖς ἐπ' ἀμφότερα στομίοις συνημμένους· διὸ καὶ κατὰ τὸ πλεῖστον ἐναλλὰξ καίεσθαι τοὺς ἐν ταύταις ταῖς νήσοις κρατῆρας τῶν κατὰ τὴν Αἴτνην. (5) Φασὶ δὲ τὰς Αἰόλου νήσους τὸ μὲν παλαιὸν ἐρήμους γεγονέναι, μετὰ δὲ ταῦτα τὸν ὀνομαζόμενον Λίπαρον, Αὔσονος ὄντα τοῦ βασιλέως υἱόν, ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν καταστασιασθῆναι. Κυριεύσαντα δὲ νεῶν μακρῶν καὶ στρατιωτῶν, ἐκ τῆς Ἰταλίας φυγεῖν εἰς τὴν ἀπὸ τούτου Λιπάραν ὀνομασθεῖσαν· ἐν ταύτῃ δὲ τὴν ἐπώνυμον αὑτοῦ πόλιν κτίσαι, καὶ τὰς ἄλλας νήσους τὰς προειρημένας γεωργῆσαι. (6) Τούτου δὲ γεγηρακότος, Αἴολον τὸν Ἱππότου μετά τινων παραβαλόντα εἰς τὴν Λιπάραν, τὴν τοῦ Λιπάρου γῆμαι θυγατέρα Κυάνην· καὶ τοὺς λαοὺς κοινῇ μετὰ τῶν ἐγχωρίων πολιτεύεσθαι ποιήσας ἐβασίλευσε τῆς νήσου. Τῷ δὲ Λιπάρῳ τῆς Ἰταλίας ἐπιθυμοῦντι συγκατεσκεύασεν αὐτῷ τοὺς περὶ τὸ Σύρρεντον τόπους, ὅπου βασιλεύσας καὶ μεγάλης ἀποδοχῆς τυχὼν ἐτελεύτησε· ταφεὶς δὲ μεγαλοπρεπῶς τιμῶν ἔτυχεν ἡρωικῶν παρὰ τοῖς ἐγχωρίοις. (7) Ὁ δ' Αἴολος οὗτός ἐστι πρὸς ὃν μυθολογοῦσι τὸν Ὀδυσσέα κατὰ τὴν πλάνην ἀφικέσθαι. Γενέσθαι δ' αὐτόν φασιν εὐσεβῆ καὶ δίκαιον, ἔτι δὲ καὶ πρὸς τοὺς ξένους φιλάνθρωπον· πρὸς δὲ τούτοις τὴν τῶν ἱστίων χρείαν τοῖς ναυτικοῖς ἐπεισηγήσασθαι, καὶ ἀπὸ τῆς τοῦ πυρὸς προσημασίας παρατετηρηκότα προλέγειν τοῖς ἐγχωρίοις ἀνέμους εὐστόχως· ἐξ οὗ ταμίαν αὐτὸν εἶναι τῶν ἀνέμων ὁ μῦθος ἀνέδειξε· διὰ δὲ τὴν ὑπερβολὴν τῆς εὐσεβείας φίλον τῶν θεῶν ὀνομασθῆναι.

VIII. Τοῦ δ' Αἰόλου υἱοὺς γενέσθαι τὸν ἀριθμὸν ἕξ, Ἀστύοχον καὶ Ξοῦθον καὶ Ἀνδροκλέα, πρὸς δὲ τούτοις Φεραίμονα καὶ Ἰόκαστον καὶ Ἀγάθυρνον· πάντας δὲ τούτους διά τε τὴν τοῦ πατρὸς δόξαν καὶ διὰ τὰς ἀρετὰς μεγάλης ἀποδοχῆς τυχεῖν. Τούτων δ' Ἰόκαστος μὲν τῆς Ἰταλίας ἀντεχόμενος ἐβασίλευσε τῆς παραλίας μέχρι τῶν κατὰ τὸ Ῥήγιον τόπων· Φεραίμων δὲ καὶ Ἀνδροκλῆς ἐδυνάστευσαν τῆς Σικελίας ἀπὸ τοῦ πορθμοῦ μέχρι τῶν κατὰ τὸ Λιλύβαιον τόπων. Ταύτης δὲ τῆς χώρας τὰ μὲν πρὸς ἕω κεκλιμένα μέρη κατῴκουν Σικελοί, τὰ δὲ πρὸς δυσμὰς Σικανοί. (2) Ταῦτα δὲ τὰ ἔθνη πρὸς ἄλληλα διεφέροντο· τοῖς δ' Αἰόλου παισὶ τοῖς προειρημένοις ἑκουσίως ὑπήκουον διά τε τὴν τοῦ πατρὸς Αἰόλου διαβεβοημένην εὐσέβειαν καὶ διὰ τὴν αὐτῶν ἐκείνων ἐπιείκειαν. Ἐβασίλευσε δὲ καὶ Ξοῦθος τῆς περὶ τοὺς Λεοντίνους χώρας, ἥτις ἀπ' ἐκείνου μέχρι τοῦ νῦν χρόνου Ξουθία προσαγορεύεται. Ἀγάθυρνος δὲ βασιλεύσας τῆς νῦν ὀνομαζομένης Ἀγαθυρνίτιδος χώρας ἔκτισε πόλιν τὴν ἀπ' αὐτοῦ κληθεῖσαν Ἀγάθυρνον. Ἀστύοχος δὲ τῆς Λιπάρας ἔσχε τὴν ἡγεμονίαν. (3) Πάντες δὲ οὗτοι μιμησάμενοι τὴν τοῦ πατρὸς εὐσέβειάν τε καὶ δικαιοσύνην μεγάλης ἐτύγχανον ἀποδοχῆς. Ἐπὶ πολλὰς δὲ γενεὰς τῶν ἐγγόνων διαδεχομένων τὰς δυναστείας, τὸ τελευταῖον οἱ

quod circa Ætnam quoque videre est. (4) Ab his namque insulis cavernas esse subterraneas usque ad Ætnam, conjunctis utrinque ostiis, nonnulli affirmant; ideo plerumque alternis ardere insularum crateres et Ætnæ. (5) Ceterum has Æoli insulas ab incolis vacuas quondam fuisse dicunt: postea vero Liparum, Ausone rege natum, mota contra se fratrum seditione, navibus longis exercituque potitum ex Italia in insulam fugisse, quam de nomine suo Liparam appellarit; conditaque in illa ejusdem appellationis urbe, ceterarum etiam insularum agros excoluisse. (6) Hoc senectutem adepto, Æolum, Hippotæ filium, Liparæ appulsum, Cyanen, Lipari natam, duxisse uxorem. Quumque effecisset ut socii æquo cum indigenis jure viverent, regnum insulæ obtinuit. Liparo autem, reditus in Italiam cupido, ut tractus circa Surrentum occuparet, adjutor fuit: ubi regnum cum magna hominum approbatione administravit, et post vitæ exitum magnifice tumulatus et heroico a popularibus cultu affectus est. (7) Æolus vero iste est, ad quem in oberratione sua Ulyssem pervenisse fabulantur: pium erga deos, justum adversus homines et humanum benignumque in hospites fuisse memorant; velorum præterea usum docuisse nauticæ rei studiosos; ex ignis quoque prodigiis diligenter observatis, qui venti ingruituri essent, indigenis certo prædixisse. Unde ventorum præses et dispensator a fabula declaratus est; ob pietatem vero eximiam deorum amicus nominatur.

VIII. Sex eo liberi prognati, Astyochus, Xuthus, Androcles, et præter hos Pheræmon, Iocastus et Agathyrnus; qui omnes ob patris gloriam et suas ipsorum virtutes magnos hominum favores sunt adepti. Ex his Iocastus maritimas Italiæ oras ad Rhegium usque suæ ditionis fecit; Pheræmon et Androcles Siciliæ regiones a freto ad Lilybæum usque obtinebant. Hujus insulæ terras ad auroram spectantes Siculi, ad occasum Sicani occuparant. (2) Inter quos populos ingens hactenus dissensio erat; sed Æoli filiis ultro, ob celebrem parentis in deos pietatem et ipsorum modestiam, parebant. Xuthus Leontinorum terram, Xuthiam ab eo etiamnum dictam, possedit. Agathyrnus regione, quæ Agathyrnitidis inde nomen accepit, potitus, oppidum sui nominis Agathyrnum condidit. Astyochus Liparæ dominium obtinuit. (3) Omnes autem pietatem genitoris et justitiam imitati, magnam sibi laudem comparavere. Quumque ad multas hominum ætates per successio-

ἀπ' Αἰόλου γεγονότες βασιλεῖς κατὰ τὴν Σικελίαν διελύθησαν.

IX. Μετὰ δὲ ταῦτα οἱ μὲν Σικελοὶ τοῖς ἀρίστοις τῶν ἀνδρῶν τὰς ἡγεμονίας ἐνεχείριζον, οἱ δὲ Σικανοὶ περὶ τῆς δυναστείας διαφερόμενοι πρὸς ἀλλήλους ἐπολέμουν ἐπὶ πολλοὺς χρόνους. Μετὰ δὲ ταῦτα πολλοῖς ἔτεσιν ὕστερον, πάλιν τῶν νήσων ἐξερημουμένων ἀεὶ καὶ μᾶλλον, Κνίδιοί τινες καὶ Ῥόδιοι δυσαρεστήσαντες τῇ βαρύτητι τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν βασιλέων ἔγνωσαν ἀποικίαν ἐκπέμπειν. (2) Διόπερ προστησάμενοι σφῶν αὐτῶν ἡγεμόνα Πένταθλον τὸν Κνίδιον, ὃς ἦν ἀναφέρων τὸ γένος εἰς Ἱππότην τὸν ἀφ' Ἡρακλέους γεγονότα, κατὰ τὴν Ὀλυμπιάδα τὴν πεντηκοστήν, ἣν ἐνίκα στάδιον Ἐπιτελίδας ὁ Λάκων, οἱ δ' οὖν περὶ τὸν Πένταθλον πλεύσαντες τῆς Σικελίας εἰς τοὺς κατὰ τὸ Λιλύβαιον τόπους κατέλαβον Ἐγεσταίους καὶ Σελινουντίους διαπολεμοῦντας πρὸς ἀλλήλους. (3) Πεισθέντες δὲ τοῖς Σελινουντίοις συμμαχεῖν, πολλοὺς ἀπέβαλον κατὰ τὴν μάχην, ἐν οἷς ἦν καὶ αὐτὸς ὁ Πένταθλος. Διόπερ οἱ περιλειφθέντες, ἐπειδὴ κατεπολεμήθησαν οἱ Σελινούντιοι, διέγνωσαν ἀπιέναι πάλιν ἐπ' οἴκου· ἑλόμενοι δ' ἡγεμόνας τοὺς οἰκείους τοῦ Πεντάθλου Γόργον καὶ Θέστορα καὶ Ἐπιθερσίδην, ἀπέπλεον διὰ τοῦ Τυῤῥηνικοῦ πελάγους. (4) Προσπλευσάντων δ' αὐτῶν τῇ Λιπάρᾳ καὶ φιλοφρόνως ἀποδοχῆς τυχόντων, ἐπείσθησαν κοινῇ μετὰ τῶν ἐγχωρίων κατοικῆσαι τὴν Λιπάραν, ὄντων τῶν ἀπ' Αἰόλου περιλελειμμένων ὡς πεντακοσίων. Ὕστερον δὲ τῶν Τυῤῥηνῶν λῃστευόντων τὰ κατὰ θάλατταν πολεμούμενοι, κατεσκευάσαντο ναυτικόν, καὶ διελόμενοι σφᾶς αὐτούς, οἱ μὲν ἐγεώργουν τὰς νήσους κοινὰς ποιήσαντες, οἱ δὲ πρὸς τοὺς λῃστὰς ἀντετάττοντο· καὶ τὰς οὐσίας δὲ κοινὰς ποιησάμενοι καὶ ζῶντες κατὰ συσσίτια, διετέλεσαν ἐπί τινας χρόνους κοινωνικῶς βιοῦντες. (5) Ὕστερον δὲ τὴν μὲν Λιπάραν, καθ' ἣν καὶ ἡ πόλις ἦν, διενείμαντο, τὰς δὲ ἄλλας ἐγεώργουν κοινῇ. Τὸ δὲ τελευταῖον πάσας τὰς νήσους εἰς εἴκοσιν ἔτη διελόμενοι, πάλιν κληρουχοῦσιν, ὅταν ὁ χρόνος οὗτος διέλθῃ. Μετὰ δὲ ταῦτα πολλαῖς ναυμαχίαις ἐνίκησαν τοὺς Τυῤῥηνούς, καὶ ἀπὸ τῶν λαφύρων πλεονάκις ἀξιολόγους δεκάτας ἀνέθεσαν εἰς Δελφούς.

X. Λείπεται δ' ἡμῖν περὶ τῆς τῶν Λιπαραίων πόλεως τὰς αἰτίας ἀποδοῦναι, δι' ἃς ἐν τοῖς ὕστερον χρόνοις ἔλαβεν αὔξησιν οὐ μόνον πρὸς εὐδαιμονίαν, ἀλλὰ καὶ πρὸς δόξαν. Αὕτη γὰρ λιμέσι τε καλοῖς ὑπὸ τῆς φύσεως κεκόσμηται καὶ θερμοῖς ὕδασι τοῖς διαβεβοημένοις. Οὐ μόνον γὰρ πρὸς ὑγίειαν τῶν νοσούντων τὰ κατ' αὐτὴν λουτρὰ πολλὰ συμβάλλεται, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν τῶν θερμῶν ὑδάτων ἰδιότητα παρέχεται τέρψιν καὶ ἀπόλαυσιν οὐ τὴν τυχοῦσαν. Διόπερ πολλοὶ τῶν κατὰ τὴν Σικελίαν ὑπὸ νόσων ἰδιοτρόπων ἐνοχλούμενοι καταντῶσιν εἰς αὐτήν, καὶ τοῖς λουτροῖς χρώμενοι παραδόξως ὑγιεῖς καθίστανται. (2) Ἔχει δ' ἡ νῆσος αὕτη τὰ διαβεβοημένα μέταλλα τῆς στυπτηρίας, ἐξ ἧς λαμβάνουσιν οἱ Λιπαραῖοι καὶ Ῥωμαῖοι μεγάλας προσόδους.

nem Æoli progenies regium in Sicilia principatum gessisset, ad postremum exstincta est.

IX. Post quos Siculi ad optimum quemque imperium deferebant. Sicani vero, de summa rerum disceptantes, ad longum tempus civile inter se bellum gerebant. Multos deinde post annos quum iterum et subinde magis a cultoribus insulæ destituerentur, accidit ut Cnidiorum et Rhodiorum nonnulli, asperitate regum Asiaticorum offensi, coloniæ deducendæ consilia inirent. (2) Creato igitur ad hoc duce Pentathlo Cnidio, qui generis ortum ad Hippoten Herculis referebat, (tempus hoc incidit in Olympiadem quinquagesimam, qua stadii victoriam Epitelidas Lacon reportavit,) in Siciliam transvecti, ad Lilybæum appulerunt. Tum Egestani forte ac Selinuntii bellum inter se gerebant. (3) In societatem igitur Selinuntiorum pellecti multos in prœlio, et inter hos Pentathlum ipsum, amiserunt. Victis igitur bello Selinuntiis, superstites domum reverti cogitabant; ducibusque ex familiaribus Pentathli, Gorgo videlicet ac Thestore et Epitherside, delectis, per Tyrrhenum mare cursum instituebant. (4) Ad Liparam vero delati, quum perbenigne exciperentur, facile, ut habitandi cum incolis, quorum vix quingenti ab Æolo superstites erant, societatem inirent, persuasi fuerunt. Postea quum Tyrrheni latrociniis mare infestum redderent, incursionibus illorum vexati classem paraverunt, inque partes distributi, alii in communem usum agros insularum colebant, alii in præsidio et statione erant contra piratas. Communicatis itaque facultatibus et sodalitiis mutui convictus institutis, ad aliquod tempus in communione vitæ perstiterunt. (5) Deinde Lipara, in qua metropolis erat, inter se divisa, ceteras insulas communi opere rustico colebant. Postremo cunctas insulas ad viginti annos dispertiti, circumacto tempore iterum per sortitionem dividunt. Multis dehinc navalibus pugnis Tyrrhenos vicerunt, et sæpenumero memorabiles e spoliis decimas deo dedicantes miserunt Delphos.

X. Restat ut exponamus, quibus de causis insecutis temporibus Liparæorum civitas non modo ad felicitatem, sed etiam gloriam tantos incrementorum progressus fecerit. Hæc enim pulchris a natura portubus thermisque celebribus exornata est. Balneæ enim istæ non modo ad bonam valetudinem ægrotantibus multum conferunt, sed pro singulari aquarum genio non mediocrem voluptatis fructum præstant. Idcirco multi in Sicilia peculiaribus vexati morbis in insulam hanc transmittunt, calidique lavacri usu opinione citius pristinum sanitatis vigorem recuperant. (2) Hæc etiam insula famigeratum aluminis metallum habet, unde magnum Liparensibus et Romanis vectigal. Quum

Οὐδαμοῦ γὰρ τῆς οἰκουμένης τῆς στυπτηρίας γινομένης, καὶ πολλὴν χρείαν παρεχομένης, εἰκότως μονοπώλιον ἔχοντες καὶ τὰς τιμὰς ἀναβιβάζοντες πλῆθος χρημάτων λαμβάνουσιν ἄπιστον· ἐν μόνῃ γὰρ τῇ νήσῳ Μήλῳ φύεται μικρά τις στυπτηρία, μὴ δυναμένη διαρκεῖν πολλαῖς πόλεσιν. Ἔστι δὲ καὶ ἡ νῆσος τῶν Λιπαραίων μικρὰ μὲν τὸ μέγεθος, καρποφόρος δὲ ἱκανῶς καὶ τὰ πρὸς ἀνθρώπων τροφὴν ἔχουσα διαφερόντως. (3) Καὶ γὰρ ἰχθύων παντοδαπῶν παρέχεται πλῆθος τοῖς κατοικοῦσι καὶ τῶν ἀκροδρύων τὰ μάλιστα δυνάμενα παρέχεσθαι τὴν ἐκ τῆς ἀπολαύσεως ἡδονήν. Καὶ περὶ μὲν Λιπάρας καὶ τῶν ἄλλων τῶν Αἰόλου νήσων καλουμένων ἀρκεσθησόμεθα τοῖς ῥηθεῖσι.

XI. Μετὰ δὲ τὴν Λιπάραν εἰς τὸ πρὸς δυσμὰς μέρος νῆσός ἐστι πελαγία, μικρὰ μὲν τὸ μέγεθος, ἔρημος δὲ καὶ διά τινα περιπέτειαν Ὀστεώδης ὀνομαζομένη. Καθ' ὃν γὰρ καιρὸν Καρχηδόνιοι πρὸς Συρακοσίους διαπολεμοῦντες πολλοὺς καὶ μεγάλους πολέμους, δυνάμεις εἶχον ἀξιολόγους πεζικάς τε καὶ ναυτικάς, (2) περὶ δὲ τούτους τοὺς καιροὺς μισθοφόρων ὄντων παρ' αὐτοῖς πολλῶν καὶ παντοδαπῶν τοῖς ἔθνεσιν, οὗτοι δὲ ταραχώδεις ὄντες, καὶ πολλὰς καὶ μεγάλας στάσεις εἰωθότες ποιεῖσθαι, καὶ μάλιστα ὅταν τοὺς μισθοὺς εὐκαίρως μὴ λαμβάνωσιν, ἐχρήσαντο καὶ τότε τῇ συνήθει ῥᾳδιουργίᾳ τε καὶ τόλμῃ. Ὄντες γὰρ τὸν ἀριθμὸν ὡς ἑξακισχίλιοι, καὶ τοὺς μισθοὺς οὐκ ἀπολαμβάνοντες, τὸ μὲν πρῶτον συντρέχοντες κατεβόων τῶν στρατηγῶν· ἐκείνων δὲ ἀπορουμένων χρημάτων, καὶ πολλάκις ἀναβαλλομένων τὰς ἀποδόσεις, ἠπείλουν τοῖς ὅπλοις ἀμυνεῖσθαι τοὺς Καρχηδονίους, καὶ τὰς χεῖρας προσέφερον τοῖς ἡγεμόσι. (3) Τῆς δὲ γερουσίας ἐγκαλούσης, καὶ τῆς διαφορᾶς ἀεὶ μᾶλλον ἐκκαιομένης, ἡ μὲν γερουσία τοῖς στρατηγοῖς ἐν ἀπορρήτοις προσέταξεν ἀφανίσαι πάντας τοὺς ἐγκαλουμένους· οἱ δὲ λαβόντες τὰς ἐντολάς, καὶ τοὺς μισθοφόρους ἐμβιβάσαντες εἰς τὰς ναῦς, ἐξέπλευσαν ὡς ἐπί τινα πολεμικὴν χρείαν. Προσπλεύσαντες δὲ τῇ προειρημένῃ νήσῳ, καὶ πάντας τοὺς μισθοφόρους ἀποβιβάσαντες εἰς αὐτήν, ἀπέπλευσαν καταλιπόντες ἐν αὐτῇ τοὺς ἐγκαλουμένους. (4) Οἱ δὲ μισθοφόροι περιαλγεῖς ὄντες τῇ περιστάσει καὶ μὴ δυνάμενοι τοὺς Καρχηδονίους ἀμύνασθαι, λιμῷ διεφθάρησαν. Ἐν νήσῳ δὲ μικρᾷ τοσούτων αἰχμαλώτων τελευτησάντων συνέβη τὸν τόπον ὀλίγον ὄντα πληρωθῆναι τῶν ὀστῶν· ἀφ' ἧς αἰτίας ἡ νῆσος ἔτυχε ταύτης τῆς προσηγορίας. Οἱ μὲν οὖν μισθοφόροι τοῦτον τὸν τρόπον παρανομηθέντες τῆς μεγίστης συμφορᾶς ἔτυχον, ἐνδείᾳ τροφῆς διαφθαρέντες.

XII. Ἡμεῖς δ' ἐπεὶ τὰ περὶ τὰς Αἰολίδας νήσους διήλθομεν, ἐν μέρει τὰς ἐκ θατέρου μέρους κειμένας νήσους ἀναγραφῆς ἀξιώσομεν. Τῆς γὰρ Σικελίας ἐκ τοῦ κατὰ μεσημβρίαν μέρους νῆσοι τρεῖς πρόκεινται πελάγιοι, καὶ τούτων ἑκάστη πόλιν ἔχει καὶ λιμένας δυναμένους τοῖς χειμαζομένοις σκάφεσι παρέχεσθαι τὴν ἀσφάλειαν. (2) Καὶ πρώτη μέν ἐστιν ἡ προσαγορευομένη

enim nullibi terrarum alumen proveniat, quod magnum tamen usum præstat, facile intelligitur Liparæos monopolio gaudentes, auctis pro arbitrio pretiis, incredibiles inde quæstus facere. In sola enim Melo insula exigua quædam aluminis copia crescit, quæ tamen non multis sat esse civitatibus potest. Hæc Liparensium insula item non magnum quidem complectitur spatium, sed frugum satis ferax est, et rebus ad nutrimenta hominum idoneis abundat. (3) Nam piscium variorum copiam, eosque arborum fructus, qui jucundissimam fruentibus oblectationem afferant, subministrat. Sed de Lipara ceterisque Æoli insulis hic dicendi modus nobis esto.

XI. Post Liparam autem occasum versus in alto mari insula quædam est parva et hominibus vacua, quam Osteodem, id est ossuariam, ab eventu quodam nominant. Quo enim tempore Carthaginienses cum Syracusanis multis magnisque bellis conflictabantur, instructissimas habebant copias, tam nauticas, quam terrestres. (2) Tum multi quoque ex variis gentibus mercenarii stipendia in castris illorum faciebant. Turbulentum id genus hominum est, multasque et atroces excitare seditiones assolet, maxime quum in tempore stipendia non solvuntur. Ideo tum consueta quoque improbitate et confidentia projecta quidam usi, (erant autem ad sex millia,) quum stipendia non acciperent, concursu primum facto, insanis clamoribus ductores impetebant. Deinde quum illi a pecuniis destituti solutionem idemtidem procrastinarent, se armis jus suum adversus Carthaginienses persecuturos esse minitabantur, manusque præfectis injiciebant. (3) Quamvis autem a senatu ob id reprehenderentur, contentio tamen subinde magis exarsit. Tribunis ergo militum secreto mandavit senatus, ut, quidquid seditiosorum esset, e medio tollerent. Hi statim acceptis mandatis, conductitium militem navibus imponunt, ac veluti ad militare aliquod negotium in insulam, de qua mentio facta est, provecti, jurgatores exponunt, relictisque illis abeunt. (4) Mercenarii utut ægre hunc casum ferrent, ulcisci tamen Carthaginienses non potuere, sed fame tandem exhausti contabuerunt. Quumque in insula tam parva tot velut captivi interiissent, locus ceteroquin angustus ossium multitudine repletus fuit, et hoc nomen insulæ obvenit. Ad hunc modum in summas calamitates iniqua suorum fraude adducti cibi inopia misere perierunt.

XII. Jam Æolidas persecuti insulas, ceteras, quæ alterum latus cingunt, singulatim perlustrabimus. Siciliæ versus meridiem tres insulæ medio in pelago objectæ sunt, quarum unaquælibet urbem habet et portus, qui tutos navibus tempestate jactatis receptus præbent. (2) Prima

Μελίτη, τῶν Συρακουσῶν ἀπέχουσα σταδίους ὡς ὀκτακοσίους, καὶ λιμένας ἔχει πολλοὺς καὶ διαφόρους ταῖς εὐχρηστίαις, τοὺς δὲ κατοικοῦντας ταῖς οὐσίαις εὐδαίμονας. Τεχνίτας τε γὰρ ἔχει παντοδαποὺς ταῖς ἐργασίαις, κρατίστους δὲ τοὺς ὀθόνια ποιοῦντας τῇ τε λεπτότητι καὶ τῇ μαλακότητι διαπρεπῆ· τάς τε οἰκήσεις ἀξιολόγους καὶ κατεσκευασμένας φιλοτίμως γείσοις καὶ κονιάμασι περιττότερον. (3) Ἔστι δὲ ἡ νῆσος αὕτη Φοινίκων ἄποικος, οἳ ταῖς ἐμπορίαις διατείνοντες μέχρι τοῦ κατὰ τὴν δύσιν Ὠκεανοῦ καταφυγὴν εἶχον ταύτην, εὐλίμενον οὖσαν καὶ κειμένην πελαγίαν· δι' ἣν αἰτίαν οἱ κατοικοῦντες αὐτὴν εὐχρηστούμενοι κατὰ πολλὰ διὰ τοὺς ἐμπόρους ταχὺ τοῖς τε βίοις ἀνέδραμον καὶ ταῖς δόξαις ηὐξήθησαν. (4) Μετὰ δὲ ταύτην τὴν νῆσόν ἐστιν ἑτέρα τὴν μὲν προσηγορίαν ἔχουσα Γαῦλος, πελαγία δὲ καὶ λιμέσιν εὐκαίροις κεκοσμημένη, Φοινίκων ἄποικος. Ἑξῆς δ' ἐστὶ Κέρκινα, πρὸς τὴν Λιβύην νενευκυῖα, πόλιν ἔχουσα σύμμετρον καὶ λιμένας εὐχρηστοτάτους, οὐ μόνον ταῖς ἐμπόροις ἀλλὰ καὶ ταῖς μακραῖς ναυσὶν εὐθετοῦντας. Ἐπεὶ δὲ περὶ τῶν κατὰ τὴν μεσημβρίαν νήσων εἰρήκαμεν, ἐπάνιμεν πάλιν ἐπὶ τὰς ἑξῆς τῇ Λιπάρᾳ νήσους τὰς κειμένας κατὰ τὸ Τυῤῥηνικὸν καλούμενον πέλαγος.

XIII. Τῆς γὰρ Τυῤῥηνίας κατὰ τὴν ὀνομαζομένην πόλιν Ποπλώνιον νῆσός ἐστιν, ἣν ὀνομάζουσιν Αἰθάλειαν. Αὕτη δὲ τῆς παραλίας ἀπέχουσα σταδίους ὡς ἑκατόν, τὴν μὲν προσηγορίαν εἴληφεν ἀπὸ τοῦ πλήθους τοῦ κατ' αὐτὴν αἰθάλου. Πέτραν γὰρ ἔχει πολλὴν σιδηρῖτιν, ἣν τέμνουσιν ἐπὶ τὴν χωνείαν καὶ κατασκευὴν τοῦ σιδήρου, πολλὴν ἔχοντες τοῦ μετάλλου δαψίλειαν. Οἱ γὰρ ταῖς ἐργασίαις προσεδρεύοντες κόπτουσι τὴν πέτραν καὶ τοὺς τμηθέντας λίθους καίουσιν ἔν τισι φιλοτέχνοις καμίνοις· ἐν δὲ ταύταις τῷ πλήθει τοῦ πυρὸς τήκοντες τοὺς λίθους καταμερίζουσιν εἰς μεγέθη σύμμετρα, παραπλήσια ταῖς ἰδέαις μεγάλοις σπόγγοις. (2) Ταῦτα συναγοράζοντες ἔμποροι καὶ μεταβαλλόμενοι κομίζουσιν εἴς τε Δικαιαρχίαν καὶ εἰς τὰ ἄλλα ἐμπόρια. Ταῦτα δὲ τὰ φορτία τινὲς ὠνούμενοι καὶ τεχνιτῶν χαλκέων πλῆθος ἀθροίζοντες κατεργάζονται, καὶ ποιοῦσι σιδήρου πλάσματα παντοδαπά. Τούτων δὲ τὰ μὲν εἰς ὀρνέων τύπους χαλκεύουσι, τὰ δὲ πρὸς δικελλῶν καὶ δρεπανῶν καὶ τῶν ἄλλων ἐργαλείων εὐθέτους τύπους φιλοτεχνοῦσιν· ὧν κομιζομένων ὑπὸ τῶν ἐμπόρων εἰς πάντα τόπον, πολλὰ μέρη τῆς οἰκουμένης μεταλαμβάνει τῆς ἐκ τούτων εὐχρηστίας. (3) Μετὰ δὲ τὴν Αἰθάλειαν νῆσός ἐστιν ἀπέχουσα μὲν ταύτης ὡς τριακοσίους σταδίους, ὀνομάζεται δὲ ὑπὸ μὲν τῶν Ἑλλήνων Κύρνος, ὑπὸ δὲ Ῥωμαίων καὶ τῶν ἐγχωρίων Κόρσικα. Αὕτη δὲ ἡ νῆσος εὐπροσόρμιστος οὖσα κάλλιστον ἔχει λιμένα τὸν ὀνομαζόμενον Συρακόσιον. Ὑπάρχουσι δ' ἐν αὐτῇ καὶ πόλεις ἀξιόλογοι δύο, καὶ τούτων ἡ μὲν Κάλαρις, ἡ δὲ Νίκαια προσαγορεύεται. (4) Τούτων δὲ τὴν μὲν Κάλαριν Φωκαεῖς ἔκτισαν, καὶ χρόνον τινὰ κατοικήσαντες ὑπὸ Τυῤῥη-

est Melite quæ vocatur, octingenta stadia a Syracusis distans portubusque admodum commodis instructa. Opibus abundant incolæ. Variorum enim operum artifices habet; inter quos excellunt qui lintea insigni mollitie et subtilitate texunt. Domus illic sunt perpulchræ, suggrundiis et albario opere magnificenter exornatæ. (3) Colonia hæc est Phœnicum: qui quum commercia sua ad Oceanum usque occidentalem extenderent, refugium in hanc insulam ob portuum commoditatem et in alto mari situm habebant. Quæ causa fuit, ut loci ejus habitatores mercatorum beneficio mox et opibus augerentur et nomine inclarescerent. (4) Post hanc altera est, quam Gaulum vocant, in alto pelago sita et portuum commoditate præstans, a Phœnicibus primum frequentata. Deinceps est Cercina, ad Libyam vergens: in qua civitas mediocris et portus commodissimi, non mercatoribus tantum, sed longis etiam navibus congruentes. Postquam de australibus insulis dictum est, ad ceteras Liparæ adjacentes inque Tyrrheno, quod vocant, mari sitas redimus.

XIII. Nam ad oppidum Etruriæ, quod Populonium dicitur, Æthalia jacet: quæ a continenti centum ferme stadia distat, a fuliginis inibi copia nomen sortita. Siderite enim lapide abundat: quem ad eliquationem et præparaturam ferri, quod multum hujus metalli in se contineat, exscindunt. Qui elaborationi hujus incumbunt, petram diffindunt, et excisa ejus frusta in fornacibus sollerter exstructis ustulant. In his lapides magna ignis vi liquefactos in modicas portiones, quæ magnas forma spongias repræsentant, dispartiuntur. (2) Eos permutatione mercium vel pecunia negotiatores coemunt, inque Dicæarchiam aliaque emporia transvectant. Sarcinas porro istas quidam mercati, conductis ferrariorum artificum operis elaborant, omnisque generis figmenta inde procudunt. Laminas enim alias in avium(?) speciem fabricantur; alias ad ligonum, falcium et alterius generis utensilium figuras sollerter excudunt. Horum usus a mercatoribus huc illuc deportatorum cum plerisque orbis regionibus communicatur. (3) Ab Æthalia porro insula trecentis stadiis remota, quam Græci Cyrnum, Romani et indigenæ Corsicam appellant. Hæc aditu perquam facilis portum longe pulcherrimum, nomine Syracusium, habet. Duæ etiam urbes insunt memorabiles, Calaris [*Alalia sive Aleria*] et Nicæa. (4) Calarim Phocæenses condidere: qui quum per tempus aliquod insulam

νῶν ἐξεβλήθησαν ἐκ τῆς νήσου. Τὴν δὲ Νίκαιαν ἔκτισαν Τυῤῥηνοὶ θαλαττοκρατοῦντες καὶ τὰς κατὰ τὴν Τυῤῥηνίαν κειμένας νήσους ἰδιοποιούμενοι· ἐπὶ δέ τινας χρόνους τῶν ἐν τῇ Κύρνῳ πόλεων κυριεύοντες ἐλάμβανον παρὰ τῶν ἐγχωρίων φόρους ῥητίνην καὶ κηρὸν καὶ μέλι, φυομένων τούτων δαψιλῶν ἐν τῇ νήσῳ. (5) Τὰ δὲ ἀνδράποδα τὰ Κύρνια διαφέρειν δοκεῖ τῶν ἄλλων δούλων εἰς τὰς κατὰ τὸν βίον χρείας, φυσικῆς ταύτης τῆς ἰδιότητος παρακολουθούσης. Ἡ δ' ὅλη νῆσος εὐμεγέθης οὖσα πολλὴν τῆς χώρας ὀρεινὴν ἔχει, πεπυκασμένην δρυμοῖς συνεχέσι καὶ ποταμοῖς διαῤῥεομένην μικροῖς.

XIV. Οἱ δ' ἐγχώριοι τροφαῖς μὲν χρῶνται γάλακτι καὶ μέλιτι καὶ κρέασι, δαψιλῶς πάντα ταῦτα παρεχομένης τῆς χώρας, τὰ δὲ πρὸς ἀλλήλους βιοῦσιν ἐπιεικῶς καὶ δικαίως παρὰ πάντας σχεδὸν τοὺς ἄλλους βαρβάρους. Τά τε γὰρ κατὰ τὴν ὀρεινὴν ἐν τοῖς δένδρεσιν εὑρισκόμενα κηρία τῶν πρώτων εὑρισκόντων ἐστί, μηδενὸς ἀμφισβητοῦντος· τά τε πρόβατα σημείοις διειλημμένα, κἂν μηδεὶς φυλάττῃ, σώζεται τοῖς κεκτημένοις, ἔν τε ταῖς ἄλλαις ταῖς ἐν τῷ βίῳ κατὰ μέρος οἰκονομίαις θαυμαστῶς προτιμῶσι τὸ δικαιοπραγεῖν. (2) Παραδοξότατον δ' ἐστὶ παρ' αὐτοῖς τὸ γινόμενον κατὰ τὰς τῶν τέκνων γενέσεις. Ὅταν γὰρ ἡ γυνὴ τέκῃ, ταύτης μὲν οὐδεμία γίνεται περὶ τὴν λοχείαν ἐπιμέλεια, ὁ δ' ἀνὴρ αὐτῆς ἀναπεσὼν ὡς νοσῶν λοχεύεται τακτὰς ἡμέρας, ὡς τοῦ σώματος αὐτῷ κακοπαθοῦντος. (3) Φύεται δὲ κατὰ τὴν νῆσον ταύτην καὶ πύξος πλείστη καὶ διάφορος, δι' ἣν καὶ τὸ μέλι τὸ γινόμενον ἐν αὐτῇ παντελῶς γίνεται πικρόν. Κατοικοῦσι δ' αὐτὴν βάρβαροι, τὴν διάλεκτον ἔχοντες ἐξηλλαγμένην καὶ δυσκατανόητον· τὸν δὲ ἀριθμὸν ὑπάρχουσιν ὑπὲρ τοὺς τρισμυρίους.

XV. Ἐχομένη δὲ ταύτης νῆσός ἐστιν ἡ προσαγορευομένη Σαρδώ, τῷ μὲν μεγέθει παραπλήσιος τῇ Σικελίᾳ, κατοικουμένη δὲ ὑπὸ βαρβάρων τῶν ὀνομαζομένων Ἰολαείων, οὓς νομίζουσιν ἀπογόνους εἶναι τῶν μετ' Ἰολάου καὶ τῶν Θεσπιαδῶν κατοικησάντων. Κατὰ γὰρ τοὺς χρόνους ἐν οἷς Ἡρακλῆς τοὺς διαβεβοημένους ἄθλους ἐτέλει, παίδων ὄντων αὐτῷ πολλῶν ἐκ τῶν Θεσπίου θυγατέρων, τούτους Ἡρακλῆς κατά τινα χρησμὸν ἐξαπέστειλεν εἰς Σαρδὼ καὶ μετ' αὐτῶν δύναμιν ἀξιόλογον Ἑλλήνων τε καὶ βαρβάρων ἐπὶ τὴν ἀποικίαν. (2) Ταύτης δὲ προεστηκὼς Ἰόλαος ὁ ἀδελφιδοῦς Ἡρακλέους καταλαβόμενος ᾤκισεν ἐν αὐτῇ πόλεις ἀξιολόγους, καὶ τὴν χώραν κατακληρουχήσας τοὺς μὲν λαοὺς ἀφ' ἑαυτοῦ προσηγόρευσεν Ἰολαείους, κατεσκεύασε δὲ καὶ γυμνάσια καὶ θεῶν ναοὺς καὶ τἄλλα πάντα τὰ πρὸς βίον ἀνθρώπων εὐδαίμονα, ὧν ὑπομνήματα μέχρι τῶνδε τῶν καιρῶν διαμένει. Τὰ μὲν γὰρ κάλλιστα πεδία τὴν προσηγορίαν ἀπ' ἐκείνου λαβόντα Ἰολάεια καλεῖται, τὸ δὲ πλῆθος μέχρι τοῦ νῦν φυλάττει τὴν ἀπὸ Ἰολάου προσηγορίαν. (3) Τοῦ δὲ περὶ τῆς ἀποικίας χρησμοῦ περιέχοντος ὅτι τοῖς τῆς ἀποι-

habitassent, a Tyrrhenis sunt ejecti. Nicæam condiderunt Etrusci, quando mari dominabantur, et adjacentes Thusciæ insulas suæ ditioni vindicabant. Interim, dum aliquamdiu Corsicæ urbes in potestate habent, tributa ab incolis exigebant, resinam, ceram et mel, quorum largus ibi proventus est. (5) Mancipia Corsica singulari naturæ dono servis aliis ad usum vitæ præferendi videntur. Insula hæc permagna, maximam partem montosa est, et frequentibus silvis opaca, parvisque fluminibus irrigatur.

XIV. Incolæ pro nutrimento utuntur lacte, melle, carnibus, quæ regio hæc affatim præbet omnia. Juste inter se ac humaniter, supra quam omnes alii barbari, vivunt. Nam quæ in cavis montium arboribus inveniuntur mella, citra controversiam illorum sunt, qui invenerunt. Ovesque, certis distinctæ notis, etiam nemine servante, heris salvæ manent. In reliqua etiam vitæ administratione juste agendi normam, suo quique loco, mirifice observant. (2) Insolens apud eos quam maxime est, quod circa liberorum partus accidit. Nam mulieris enixæ nulla in puerperio cura geritur; sed maritus ejus, velut æger decumbens et corpus male affectum habens, puerperæ vice per certos aliquot dies in lecto decumbit. (3) Multum quoque buxi, ejusque non vulgaris, ibi nascitur; quæ causa est ut mel prorsus amarum illis exsistat. Tenetur insula a barbaris, quorum alienus, nec facilis intellectu sermo est. Numerus hominum triginta millia excedit.

XV. Propinqua illi Sardinia est, Siciliam magnitudine ferme æquans. Incolitur hæc a Barbaris, quos Iolaeos nominant, oriundis, ut putant, ab illis, qui cum Iolao et Thespiadis hic substiterunt. Nam quo tempore celebrata illa Hercules certamina peragebat, quum plurimos ex Thespii filiabus liberos genuisset, oraculi monitu in Sardiniam cum numerosa Græcorum et barbarorum manu, ad novas capiendum sedes, illos emisit. (2) Horum princeps Iolaus, Herculis ex fratre nepos, insulam occupavit, et præclaras in ea civitates condidit; agrisque sorte divisis, Iolaeos a se gentem appellavit. Gymnasia præterea deorumque templa et alia quævis, quæ ad felicem hominum vitam conducerent, in ea construxit; quorum monumenta ad hanc quoque tempestatem perdurant. Amœnissimi enim campi ipsius nomine Iolaei nuncupantur; immo populus nomen suum ab Iolao deductum adhuc conservat. (3) In oraculo de colonia etiam hoc continebatur: Quicunque sua in eam nomina

κίας ταύτης κοινωνήσασι διαμενεῖ τὰ τῆς ἐλευθερίας ἅπαντα τὸν αἰῶνα, συνέβη τὸν χρησμὸν παραδόξως μέχρι τοῦ νῦν αὐτονομίαν τοῖς ἐγχωρίοις ἀσάλευτον φυλάξαι. (4) Καρχηδόνιοί τε γὰρ ἐπὶ πλεῖον ἰσχύσαντες καὶ τῆς νήσου κρατήσαντες οὐκ ἠδυνήθησαν τοὺς προκατασχόντας τὴν νῆσον καταδουλώσασθαι, ἀλλ' οἱ μὲν Ἰολάειοι καταφυγόντες εἰς τὴν ὀρεινὴν καὶ καταγείους οἰκήσεις κατασκευάσαντες, ἔτρεφον πολλὰς ἀγέλας βοσκημάτων, ὧν παρεχομένων δαψιλεῖς τροφὰς ἠρκοῦντο προσφερόμενοι γάλα καὶ τυρὸν καὶ κρέα· καὶ τῆς μὲν πεδιάδος γῆς ἐκχωρήσαντες τὴν ἐκ τῆς ἐργασίας κακοπάθειαν ἐξέκλιναν, τὴν δὲ ὀρεινὴν νεμόμενοι καὶ βίον ἔχοντες ἄμοιρον κακοπαθείας ταῖς προειρημέναις τροφαῖς διετέλεσαν χρώμενοι. (5) Τῶν δὲ Καρχηδονίων πολλάκις ἀξιολόγοις δυνάμεσι στρατευσάντων ἐπ' αὐτούς, διὰ τὰς δυσχωρίας καὶ τὴν ἐν τοῖς καταγείοις δυστραπελίαν διέμειναν ἀδούλωτοι. Τὸ δὲ τελευταῖον Ῥωμαίων ἐπικρατούντων καὶ πολλάκις ἐπ' αὐτοὺς στρατευσάντων, διὰ ταύτας τὰς αἰτίας ἀχείρωτοι πολεμίᾳ δυνάμει διέμειναν. (6) Οὐ μὴν ἀλλὰ κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους Ἰόλαος μὲν συγκατασκευάσας τὰ κατὰ τὴν ἀποικίαν ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, οἱ δὲ Θεσπιάδαι τῆς νήσου προεστῶτες ἐπὶ πολλὰς γενεάς, τὸ τελευταῖον ἐξέπεσον εἰς τὴν Ἰταλίαν, καὶ κατῴκησαν ἐν τοῖς κατὰ Κύμην τόποις, τὸ δὲ ἄλλο πλῆθος ἐκβαρβαρωθὲν καὶ προστησάμενον ἐκ τῶν ἐγχωρίων τοὺς ἀρίστους ἡγεμόνας, διεφύλαξε τὴν ἐλευθερίαν μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων.

XVI. Ἡμεῖς δ' ἀρκούντως εἰρηκότες περὶ τῆς Σαρδόνος διέξιμεν περὶ τῶν ἑξῆς κειμένων νήσων. Μετὰ γὰρ τὰς προειρημένας νῆσός ἐστιν ὀνομαζομένη μὲν Πιτυοῦσσα, τὴν δὲ προσηγορίαν ἔχουσα ἀπὸ τοῦ πλήθους τῶν κατ' αὐτὴν φυομένων πιτύων. Πελαγία δὲ οὖσα διέστηκεν ἀπὸ μὲν Ἡρακλέους στηλῶν πλοῦν ἡμερῶν τριῶν καὶ τῶν ἴσων νυκτῶν, ἀπὸ δὲ Λιβύης ἡμέρας καὶ νυκτός, ἀπὸ δὲ Ἰβηρίας μιᾶς ἡμέρας· (2) κατὰ δὲ τὸ μέγεθος παραπλήσιός ἐστι Κορκύρᾳ· κατὰ δὲ τὴν ἀρετὴν οὖσα μετρία τὴν μὲν ἀμπελόφυτον χώραν ὀλίγην ἔχει, τὰς δ' ἐλαίας ἐμπεφυτευμένας ἐν τοῖς κοτίνοις. Τῶν δὲ φυομένων ἐν αὐτῇ καλλιστεύειν φασὶ τὴν μαλακότητα τῶν ἐρίων. Διειλημμένη δὲ πεδίοις ἀξιολόγοις καὶ γεωλόφοις πόλιν ἔχει τὴν ὀνομαζομένην Ἔβεσον, ἄποικον Καρχηδονίων. (3) Ἔχει δὲ καὶ λιμένας ἀξιολόγους καὶ τειχῶν κατασκευὰς εὐμεγέθεις καὶ οἰκιῶν πλῆθος εὖ κατεσκευασμένων. Κατοικοῦσι δ' αὐτὴν βάρβαροι παντοδαποί, πλεῖστοι δὲ Φοίνικες. Ὁ δὲ ἀποικισμὸς αὐτῆς γέγονεν ὕστερον ἔτεσιν ἑκατὸν ἑξήκοντα τῆς κατὰ τὴν Καρχηδόνα κτίσεως.

XVII. Ἄλλαι δ' ὑπάρχουσι νῆσοι καταντικρὺ τῆς Ἰβηρίας, ὑπὸ μὲν τῶν Ἑλλήνων ὀνομαζόμεναι Γυμνήσιαι διὰ τὸ τοὺς ἐνοικοῦντας γυμνοὺς τῆς ἐσθῆτος βιοῦν κατὰ τὴν τοῦ θέρους ὥραν, ὑπὸ δὲ τῶν ἐγχωρίων καὶ τῶν Ῥωμαίων προσαγορεύονται Βαλιαρεῖς ἀπὸ τοῦ

tradidissent, his libertatem per omne ævum sartam tectamque fore. Ac revera accidit ut miro modo inconcussam jurisdictionem ad hoc usque tempus veritas oraculi illis conservaverit. (4) Carthaginienses enim, quamvis summo potentiæ suæ vigore insulam hanc cepissent, pristinos tamen ejus possessores ad servitutem redigere non potuere. Nam Iolaei ad montana confugerunt, et, habitaculis sub terra structis, multos pecorum greges aluere. Hinc larga victus copia lactis caseique et carnium esu contentis suppetebat. Itaque dum campestribus excessere, simul agriculturæ etiam molestias declinarunt, vitamque in montibus extra laborum ærumnas, tenui, quem diximus, ciborum apparatu tolerare pergunt. (5) Ac tametsi Carthaginienses magnis sæpe copiis in eos moverint, locorum tamen difficultas et inexplicabiles specuum subterraneorum meatus a servitute tutos hosce præstitere. Tandem quum etiam Romani rerum potiti sæpius Marte illos tentarent, nulla tamen vi bellica ob easdem causas subigi potuerunt. (6) Verum, ut ad prisca revertamur, Iolaus, perfectis coloniæ negotiis, in Græciam reversus est. Thespiadæ autem quum per multas ætates insulæ præfuissent, in Italiam tandem expulsi, finitimum Cumæ agrum insederunt. Reliquum interim vulgus ad barbariem redactum, indigenarum optimos reipublicæ præficiens, libertatem ad nostram usque ætatem tutatum est.

XVI. Postquam de Sardinia satis dictum est, de sequentibus hinc insulis narrationem attexemus. Post supra memoratas Pityussa est, a pinuum illic nascentium multitudine denominata. In alto jacens pelago a columnis Herculis trium dierum totidemque noctium, a Libya unius diei noctisque, ab Hispania diei tantum navigatione distat. (2) Magnitudine Corcyræ æqualis et fertilitate mediocri prædita est. Paucas enim vineas et olivas oleastris insitas habet. Inter provenientia illic lanas ob mollitiem commendant. Campis distincta est ac collibus amœnissimis, urbemque habet Ebusum, Carthaginiensium coloniam. (3) Portus etiam memorabiles et structuras mœnium amplas et splendide fabricatarum domuum frequentiam obtinet. Promiscuæ ibi Barbarorum gentes habitant, maxime vero Pœni. Immigratio in eam facta est centum sexaginta annis post Carthaginis fundationem.

XVII. Sunt aliæ porro insulæ exadversum Iberiæ, Gymnesias Græci vocitant, quod nudis (γυμνοῖς) incolæ corporibus æstatis tempore hic vivunt. Hos populares et Romani Baleares a βάλλειν, id est jaculando, dicunt; quia magnos fun-

βάλλειν ταῖς σφενδόναις λίθους μεγάλους κάλλιστα τῶν ἁπάντων ἀνθρώπων. Τούτων δὲ ἡ μείζων μεγίστη πασῶν ἐστι μετὰ τὰς ἑπτὰ νήσους, Σικελίαν, Σαρδώ, Κύπρον, Κρήτην, Εὔβοιαν, Κύρνον, Λέσβον, ἀπέχει δὲ τῆς Ἰβηρίας πλοῦν ἡμερήσιον· ἡ δ' ἐλάττων κέκλιται μὲν πρὸς τὴν ἕω, τρέφει δὲ κτήνη πολλὰ καὶ παντοδαπά, μάλιστα δ' ἡμιόνους, μεγάλους μὲν τοῖς ἀναστήμασιν, ὑπεράγοντας δὲ ταῖς ῥώμαις. (2) Ἀμφότεραι δ' αἱ νῆσοι χώραν ἔχουσιν ἀγαθὴν καρποφόρον καὶ πλῆθος τῶν κατοικούντων ὑπὲρ τοὺς τρισμυρίους, τῶν δὲ πρὸς τὴν τροφὴν γεννημάτων οἶνον μὲν ὁλοσχερῶς οὐ φέρουσι· διὸ καὶ πάντες εἰσὶν ὑπερβολῇ πρὸς τὸν οἶνον εὐκατάφοροι, διὰ τὸ σπανίζειν παρ' αὐτοῖς· ἐλαίου δὲ παντελῶς σπανίζοντες κατασκευάζουσιν ἐκ τῆς σχίνου, καὶ μιγνύντες ὑείῳ στέατι τὰ σώματα αὑτῶν ἀλείφουσι τούτῳ. (3) Μάλιστα δὲ τῶν ἁπάντων ὄντες φιλογύναιοι προτιμῶσιν αὐτὰς ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ὅταν τινὲς γυναῖκες ὑπὸ τῶν προσπλεόντων λῃστῶν ἁλῶσιν, ἀντὶ μιᾶς γυναικὸς τρεῖς ἢ τέτταρας ἄνδρας διδόντες λυτροῦνται. Οἰκοῦσι δὲ ὑπὸ ταῖς κοιλάσι πέτραις, καὶ παρὰ τοὺς κρημνοὺς ὀρύγματα κατασκευάζοντες καὶ καθόλου πολλοὺς τόπους ὑπονόμους ποιοῦντες, ἐν τούτοις βιοῦσιν, ἅμα τὴν ἐξ αὐτῶν σκέπην καὶ ἀσφάλειαν θηρώμενοι. (4) Ἀργυρῷ δὲ καὶ χρυσῷ νομίσματι τὸ παράπαν οὐ χρῶνται, καὶ καθόλου ταῦτα εἰσάγειν εἰς τὴν νῆσον κωλύουσιν· αἰτίαν δὲ ταύτην ἐπιφέρουσιν, ὅτι τὸ παλαιὸν Ἡρακλῆς ἐστράτευσεν ἐπὶ Γηρυόνην, ὄντα Χρυσάορος μὲν υἱόν, πλεῖστον δὲ κεκτημένον ἄργυρόν τε καὶ χρυσόν. Ἵνα οὖν ἀνεπιβούλευτον ἔχωσι τὴν κτῆσιν, ἀνεπίμικτον ἑαυτοῖς ἐποιήσαντο τὸν ἐξ ἀργύρου τε καὶ χρυσοῦ πλοῦτον. Διόπερ ἀκολούθως ταύτῃ τῇ κρίσει κατὰ τὰς γεγενημένας πάλαι ποτὲ στρατείας παρὰ Καρχηδονίοις τοὺς μισθοὺς οὐκ ἀπεκόμιζον εἰς τὰς πατρίδας, ἀλλ' ὠνούμενοι γυναῖκας καὶ οἶνον ἅπαντα τὸν μισθὸν εἰς ταῦτα κατεχώριζον.

XVIII. Παράδοξον δέ τι καὶ κατὰ τοὺς γάμους νόμιμον παρ' αὐτοῖς ἐστιν. Ἐν γὰρ ταῖς κατὰ τοὺς γάμους εὐωχίαις οἰκείων τε καὶ φίλων κατὰ τὴν ἡλικίαν ὁ πρῶτος ἀεὶ καὶ ὁ δεύτερος καὶ οἱ λοιποὶ κατὰ τὸ ἑξῆς μίσγονται ταῖς νύμφαις ἀνὰ μέρος, ἐσχάτου τοῦ νυμφίου τυγχάνοντος ταύτης τῆς τιμῆς. (2) Ἴδιον δέ τι ποιοῦσι καὶ παντελῶς ἐξηλλαγμένον περὶ τῆς τῶν τετελευτηκότων ταφῆς· συγκόψαντες γὰρ ξύλοις τὰ μέλη τοῦ σώματος εἰς ἀγγεῖον ἐμβάλλουσι καὶ λίθους δαψιλεῖς ἐπιτιθέασιν. (3) Ὁπλισμὸς δ' ἐστὶν αὐτοῖς τρεῖς σφενδόναι, καὶ τούτων μίαν μὲν περὶ τὴν κεφαλὴν ἔχουσιν, ἄλλην δὲ περὶ τὴν γαστέρα, τρίτην δ' ἐν ταῖς χερσί. Κατὰ δὲ τὰς πολεμικὰς χρείας βάλλουσι λίθους πολὺ μείζους τῶν ἄλλων οὕτως εὐτόνως, ὥστε δοκεῖν τὸ βληθὲν ἀπό τινος καταπέλτου φέρεσθαι. Διὸ καὶ κατὰ τὰς τειχομαχίας ἐν ταῖς προσβολαῖς τύπτοντες τοὺς ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων ἐφεστῶτας κατατραυματίζουσιν, ἐν δὲ ταῖς παρατάξεσι τούς τε θυρεοὺς καὶ τὰ κράνη καὶ πᾶν σκεπαστήριον ὅπλον συντρίβουσι. (4) Κατὰ δὲ τὴν εὐστοχίαν οὕτως

dis lapides melius quam universi mortales ejaculantur. Inter has major, omnes magnitudine insulas, post hasce septem, Siciliam, Sardiniam, Cyprum, Cretam, Eubœam, Corsicam, Lesbum, excedit. Diurno navis cursu ab Hispania separata est. Minor auroram respicit, et multa omnis generis jumenta nutrit, inprimis vero mulos; qui et proceritate corporis et robore excellunt. (2) Utraque bonum habet solum frugibusque gignendis aptum, et incolarum supra triginta millia. Quod nascentium e terra proventum attinet, vino prorsus carent; cujus tamen ob raritatem longe sunt omnes appetentissimi. Magna et olei inopia laborant. Ideo expressam e lentisco pinguedinem cum suillo adipe commiscent, hisque corpora sua inungunt. (3) Maxime vero omnium in amorem feminarum sunt effusi, quas tanti æstimant, ut quum mulieres a piratis captæ illinc avehuntur, tribus aut quatuor viris unam aliquam redimant. In cavis hi petris habitant. In specubus enim circa montium prærupta effossis cuniculisque passim factis ætatem ducunt: quibus tegumentum simul et tutamen sibi venantur. (4) Argenteis vero aureisque nummis haudquaquam utuntur: sed etiam importari horum quidquam ad se vetant. Cujus hanc causam afferunt, quod Hercules quondam Geryoni, Chrysaoris filio, bellum propterea intulerit, quia magnam argenti et auri vim possideret. Ut tutas ergo ab insidiis facultates suas retineant, nihil cum auri argentique divitiis sibi commune fore sanciverunt. Juxta hoc igitur decretum, quum Carthaginiensibus olim militarent, nihil in patriam stipendiorum referebant, sed in mulierum atque vini emtionem id totum insumebant.

XVIII. Absurdum quoque circa nuptias institutum habent. In convivio enim nuptiali necessariorum et amicorum quisque ætate primus, secundus, et ceteri deinceps, cum nova nupta singulatim rem habent, donec ad sponsum honor iste ultimum tandem defertur. (2) Singulare etiam hoc est et ab aliorum moribus plane alienum, quod in funeratione mortuorum factitant. Cadaveris enim membra lignis contusa in urnam conjiciunt, magnumque lapidum acervum superstruunt. (3) Armatura ipsorum tres fundæ, quarum primam in capite gerunt, alteram ventri circumtexunt, tertiam manibus tenent. Ubi necessitas belli exigit, lapides multo grandiores, quam alii, jactitant, idque tam valide, ut a catapulta quadam missile intorqueri putetur. Ideo inter murorum oppugnationes propugnatores ictibus suis graviter sauciant; in collata vero acie scuta galeasque et omnem, qua corpora teguntur, armaturam perfringunt. (4) Et tam

ἀκριβεῖς εἰσιν, ὥστε κατὰ τὸ πλεῖστον μὴ ἁμαρτάνειν τοῦ προκειμένου σκοποῦ. Αἴτιαι δὲ τούτων αἱ συνεχεῖς ἐκ παίδων μελέται, καθ' ἃς ὑπὸ τῶν μητέρων ἀναγκάζονται παῖδες ὄντες συνεχῶς σφενδονᾶν· προκειμένου δὲ σκοποῦ κατά τι ξύλον ἠρτημένου ἄρτου, οὐ πρότερον δίδοται τῷ μελετῶντι φαγεῖν, ἕως ἂν τυχὼν τοῦ ἄρτου συγχωρούμενον λάβῃ παρὰ τῆς μητρὸς καταφαγεῖν τοῦτον.

XIX. Ἐπεὶ δὲ περὶ τῶν ἐντὸς Ἡρακλείων στηλῶν κειμένων νήσων διεληλύθαμεν, περὶ τῶν κατὰ τὸν Ὠκεανὸν οὐσῶν διέξιμεν. Κατὰ γὰρ τὴν Λιβύην κεῖται μὲν πελαγία νῆσος ἀξιόλογος μὲν τῷ μεγέθει, κειμένη δὲ κατὰ τὸν Ὠκεανόν· ἀπέχει δὲ πλοῦν ἀπὸ τῆς Λιβύης ἡμερῶν πλειόνων, κεκλιμένη πρὸς τὴν δύσιν, ἔχει δὲ χώραν καρποφόρον, πολλὴν μὲν ὀρεινήν, οὐκ ὀλίγην δὲ πεδιάδα κάλλει διαφέρουσαν. (2) Διαρρεομένη γὰρ ποταμοῖς πλωτοῖς, ἐκ τούτων ἀρδεύεται, καὶ πολλοὺς μὲν ἔχει παραδείσους καταφύτους παντοίοις δένδρεσι, παμπληθεῖς δὲ κηπείας διειλημμένας ὕδασι γλυκέσιν· ἐπαύλεις τε πολυτελεῖς ταῖς κατασκευαῖς ὑπάρχουσιν ἐν αὐτῇ καὶ κατὰ τὰς κηπείας κατεσκευασμένα κωθωνιστήρια τὴν διάθεσιν ἀνθηρὰν ἔχοντα, ἐν οἷς οἱ κατοικοῦντες κατὰ τὴν θερινὴν ὥραν ἐνδιατρίβουσι, δαψιλῶς τῆς χώρας χορηγούσης τὰ πρὸς τὴν ἀπόλαυσιν καὶ τρυφήν. (3) Ἥ τε ὀρεινὴ δρυμοὺς ἔχει πυκνοὺς καὶ μεγάλους καὶ δένδρα παντοδαπὰ καρποφόρα καὶ πρὸς τὰς ἐν τοῖς ὄρεσι διαίτας ἔχοντα συναγκείας, καὶ πηγὰς πολλάς. Καθόλου δὲ ἡ νῆσος αὕτη κατάρρυτός ἐστι ναματιαίοις καὶ γλυκέσιν ὕδασι, δι' ὧν οὐ μόνον ἀπόλαυσις ἐπιτερπὴς γίνεται τοῖς ἐμβιοῦσιν ἐν αὐτῇ, ἀλλὰ καὶ πρὸς ὑγίειαν καὶ ῥώμην σωμάτων συμβάλλεται. (4) Κυνήγιά τε δαψιλῆ παντοίων ζῴων καὶ θηρίων ὑπάρχει, καὶ τούτων ἐν ταῖς εὐωχίαις εὐποροῦντες οὐδὲν ἐλλιπὲς ἔχουσι τῶν πρὸς τρυφὴν καὶ πολυτέλειαν ἀνηκόντων. Καὶ γὰρ ἰχθύων ἔχει πλῆθος ἡ προσκλύζουσα τῇ νήσῳ θάλαττα διὰ τὸ φύσει τὸν Ὠκεανὸν πανταχῇ πληθύειν παντοδαπῶν ἰχθύων. (5) Καθόλου δὲ ἡ νῆσος αὕτη τὸν περικείμενον ἀέρα παντελῶς εὔκρατον ἔχουσα, τὸ πλεῖον μέρος τοῦ ἐνιαυτοῦ φέρει πλῆθος ἀκροδρύων καὶ τῶν ἄλλων τῶν ὡραίων, ὥστε δοκεῖν αὐτὴν ὡσεὶ θεῶν τινων, οὐκ ἀνθρώπων ὑπάρχειν ἐμβιωτήριον διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς εὐδαιμονίας.

XX. Κατὰ μὲν οὖν τοὺς παλαιοὺς χρόνους ἀνεύρετος ἦν διὰ τὸν ἀπὸ τῆς ὅλης οἰκουμένης ἐκτοπισμόν, ὕστερον δ' εὑρέθη διὰ τοιαύτας αἰτίας. Φοίνικες ἐκ παλαιῶν χρόνων συνεχῶς πλέοντες κατ' ἐμπορίαν, πολλὰς μὲν κατὰ τὴν Λιβύην ἀποικίας ἐποιήσαντο, οὐκ ὀλίγας δὲ καὶ τῆς Εὐρώπης ἐν τοῖς πρὸς δύσιν κεκλιμένοις μέρεσι. Τῶν δ' ἐπιβολῶν αὐτοῖς κατὰ νοῦν προχωρουσῶν, πλούτους μεγάλους ἤθροισαν, καὶ τὴν ἐκτὸς Ἡρακλείων στηλῶν ἐπεβάλοντο πλεῖν, ἣν Ὠκεανὸν ὀνομάζουσι. (2) Καὶ πρῶτον μὲν ἐπ' αὐτοῦ τοῦ κατὰ τὰς στήλας πόρου πόλιν ἔκτισαν ἐπὶ τῆς Εὐρώπης, ἣν οὖσαν χερρόνησον προσηγόρευσαν Γάδειρα, ἐν ᾗ τά τε ἄλλα κατεσκεύασαν

certo jactus dirigunt, ut plerumque a fine sibi proposito non aberrent. Efficit hoc crebra a pueris exercitatio, qua parvuli adhuc sub matrum disciplina fundis jaculari coguntur. Pro scopo enim illis in stipite aliquo suspensus est panis, quem donec contigerint, jejuni manent, et hic tum demum a matre in cibum eis conceditur.

XIX. Postquam insulas cis columnas Herculis sitas percurrimus, ulteriores etiam in Oceano exigemus. Africam enim versus permagna quædam insula in vasto Oceani pelago jacet, complurium navigatione dierum a Libya in occasum declinans. Solum ibi frugiferum; cujus magna pars in montes assurgit, nec exigua in campos sese expandit. Et hæc pars amœnitate excellit. (2) Amnes enim per illam navigabiles decurrunt, a quibus humectatur; frequentes ibi paradisi, variis arboribus consiti, pomariaque innumera dulcibus aquis intersecta; villæ etiam sumtuosis ædificiis exornatæ, et tabernæ in hortis compotoriæ florido passim dispositu occursant. Hic, quum terra ad voluptates et delicias commoda large subministret, æstivo tempore diversantur. (3) Montana regio crebros et amplos habet saltus, variaque arborum fructuosarum genera; convalles etiam et fontes, ad montanas vitæ recreationes idoneos, passim exhibet. Immo tota hæc insula dulcis aquæ scaturiginibus irrigatur; unde non jucunda tantum illic degentibus voluptas oboritur, sed multum quoque ad sanitatem et robur emolumenti confertur. (4) Venatio illic omnis generis ferarum suppetit, quarum in conviviis copia nihil ad delicias et sumtus reliquum facit. Ad hæc piscibus abundat mare insulam hanc alluens, quoniam Oceanus natura sua ubique vario piscium genere scatet. (5) Mitissima tandem aeris illic temperies est; qui facit ut majore anni parte fructus arborum et id genus alia venusta et jucunda proveniant. Tanta denique felicitate excellit, ut deorum quorundam, non hominum, habitaculum esse videatur.

XX. Olim propter remotiorem a reliquo terrarum orbe situm incognita fuit; sed hac tandem occasione reperta. Phœnices a vetustissimis inde temporibus frequenter mercaturæ gratia navigationes instituerunt. Quo factum ut multarum in Africa coloniarum, nec paucarum in his Europæ partibus, quæ ad occidentem vergunt, auctores fierent. Quumque incepta ex animi sententia cederent, magnis ditati opibus extra quoque columnas Herculis in mare, quod Oceani nomen habet, excurrerunt. (2) Ac primum juxta ipsum ad columnas fretum in Europæ peninsula urbem posuere, Gades nuncupatam. In qua quum alia loco isti

οἰκείως τοῖς τόποις καὶ ναὸν Ἡρακλέους πολυτελῆ, καὶ θυσίας κατέδειξαν μεγαλοπρεπεῖς τοῖς τῶν Φοινίκων ἔθεσι διοικουμένας. Τὸ δὲ ἱερὸν συνέβη τοῦτο καὶ τότε καὶ κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους τιμᾶσθαι περιττότερον μέχρι τῆς καθ' ἡμᾶς ἡλικίας. Πολλοὶ δὲ καὶ τῶν Ῥωμαίων ἐπιφανεῖς ἄνδρες καὶ μεγάλας πράξεις κατειργασμένοι ἐποιήσαντο μὲν τούτῳ τῷ θεῷ εὐχάς, συνετέλεσαν δ' αὐτὰς μετὰ τὴν συντέλειαν τῶν κατορθωμάτων. (3) Οἱ δ' οὖν Φοίνικες διὰ τὰς προειρημένας αἰτίας ἐρευνῶντες τὴν ἐκτὸς τῶν στηλῶν παραλίαν καὶ παρὰ τὴν Λιβύην πλέοντες, ὑπ' ἀνέμων μεγάλων ἀπηνέχθησαν ἐπὶ πολὺν πλοῦν δι' Ὠκεανοῦ. Χειμασθέντες δ' ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας, προσηνέχθησαν τῇ προειρημένῃ νήσῳ, καὶ τὴν εὐδαιμονίαν αὐτῆς καὶ φύσιν κατοπτεύσαντες ἅπασι γνώριμον ἐποίησαν. (4) Διὸ καὶ Τυρρηνῶν θαλαττοκρατούντων καὶ πέμπειν εἰς αὐτὴν ἀποικίαν ἐπιβαλομένων, διεκώλυσαν αὐτοὺς Καρχηδόνιοι, ἅμα μὲν εὐλαβούμενοι μὴ διὰ τὴν ἀρετὴν τῆς νήσου πολλοὶ τῶν ἐκ τῆς Καρχηδόνος εἰς ἐκείνην μεταστῶσιν, ἅμα δὲ πρὸς τὰ παράβολα τῆς τύχης κατασκευαζόμενοι καταφυγήν, εἴ τι περὶ τὴν Καρχηδόνα ὁλοσχερὲς πταῖσμα συμβαίνοι· δυνήσεσθαι γὰρ αὐτοὺς θαλαττοκρατοῦντας ἀπᾶραι πανοικίους εἰς ἀγνοουμένην ὑπὸ τῶν ὑπερεχόντων νῆσον.

XXI. Ἐπεὶ δὲ περὶ τοῦ κατὰ τὴν Λιβύην Ὠκεανοῦ καὶ τῶν ἐν αὐτῷ νήσων διήλθομεν, μεταβιβάσομεν τὸν λόγον ἐπὶ τὴν Εὐρώπην. Κατὰ γὰρ τὴν Γαλατίαν τὴν παρωκεανῖτιν καταντικρὺ τῶν Ἑρκυνίων ὀνομαζομένων δρυμῶν, οὓς μεγίστους ὑπάρχειν παρειλήφαμεν τῶν κατὰ τὴν Εὐρώπην, νῆσοι πολλαὶ κατὰ τὸν Ὠκεανὸν ὑπάρχουσιν, ὧν ἐστι μεγίστη ἡ Βρεττανικὴ καλουμένη. (2) Αὕτη δὲ τὸ μὲν παλαιὸν ἀνεπίμικτος ἐγένετο ξενικαῖς δυνάμεσιν· οὔτε γὰρ Διόνυσον οὔθ' Ἡρακλέα παρειλήφαμεν οὔτε τῶν ἄλλων ἡρώων ἢ δυναστῶν ἐστρατευμένον ἐπ' αὐτήν· καθ' ἡμᾶς δὲ Γάϊος Καῖσαρ ὁ διὰ τὰς πράξεις ἐπονομασθεὶς θεὸς πρῶτος τῶν μνημονευομένων ἐχειρώσατο τὴν νῆσον, καὶ τοὺς Βρεττανοὺς καταπολεμήσας ἠνάγκασε τελεῖν ὡρισμένους φόρους. Ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων τὰς κατὰ μέρος πράξεις ἐν τοῖς οἰκείοις χρόνοις ἀναγράψομεν, περὶ δὲ τῆς νήσου καὶ τοῦ φυομένου κατ' αὐτὴν καττιτέρου νῦν διέξιμεν. (3) Αὕτη γὰρ τῷ σχήματι τρίγωνος οὖσα παραπλησίως τῇ Σικελίᾳ τὰς πλευρὰς οὐκ ἰσοκώλους ἔχει. Παρεκτεινούσης δὲ αὐτῆς παρὰ τὴν Εὐρώπην λοξῆς, τὸ μὲν ἐλάχιστον ἀπὸ τῆς ἠπείρου διεστηκὸς ἀκρωτήριον, ὃ καλοῦσι Κάντιον, φασὶν ἀπέχειν ἀπὸ τῆς γῆς σταδίους ὡς ἑκατόν, καθ' ὃν τόπον ἡ θάλαττα ποιεῖται τὸν ἔκρουν, τὸ δ' ἕτερον ἀκρωτήριον τὸ καλούμενον Βελέριον ἀπέχειν λέγεται τῆς ἠπείρου πλοῦν ἡμερῶν τεττάρων, τὸ δ' ὑπολειπόμενον ἀνήκειν μὲν ἱστοροῦσιν εἰς τὸ πέλαγος, ὀνομάζεσθαι δ' Ὄρκαν. (4) Τῶν δὲ πλευρῶν τὴν μὲν ἐλαχίστην εἶναι σταδίων ἑπτακισχιλίων πεντακοσίων, παρήκουσαν παρὰ τὴν Εὐρώπην, τὴν δὲ δευτέραν τὴν ἀπὸ τοῦ πορθμοῦ πρὸς

congrua, tum fanum Herculi sumtuosum cum sacris magnificis Phœnicum ritu peragendis instituerunt. Templum hoc ut priscis, ita recentioribus etiam seculis, ad nostram usque ætatem in summa veneratione habitum fuit; adeo ut multi etiam Romanorum, nobilitate ac magnitudine rerum gestarum illustres viri, deo illi vota nunçuparint, negotiisque feliciter confectis exsolverint. (3) Hac igitur ratione Phœnices, investigata ultra columnas ora, quum Africæ litora legerent, ventorum procellis ad longinquos in Oceano tractus sunt abrepti. Per multos tandem dies vi tempestatis ad insulam, de qua jam dictum, appulerunt, naturamque ejus et felicitatem, a se primitus cognitam, in aliorum deinde notitiam perduxerunt. (4) Ideo Tyrrheni quoque, maris imperium adepti, coloniam eo destinarunt. Sed Carthaginienses illis obstiterunt; simul enim metuebant ne plurimi civium suorum bonitate insulæ allecti eo commigrarent, simul etiam contra subitos fortunæ casus, si exitiosum respublica Carthaginiensium forte damnum acciperet, refugium sibi paratum esse volebant. Nam se maris adhuc potentes in insulam victoribus ignotam cum universis familiis transmigrare posse confidebant.

XXI. Sed quia de Oceano Africano ejusque insulis jam dictum est, sermonem ad Europam transferemus. Nam qua parte Galliam Oceanus stringit, Hercyniæ saltibus, quos omnium in Europa maximos esse accepimus, multæ insulæ obtenduntur. Quarum una est, et quidem maxima, quæ Britannia vocatur. (2) Hæc ab extraneis olim viribus intacta mansit. Nam neque Bacchus, neque Hercules, aliorumve heroum aut regum quisquam, quod nos quidem sciamus, bello eam lacessivit. Nostro vero seculo Caius Cæsar, qui Divi nomen rebus gestis promeruit, omnium, qui memorantur, primus insulam in potestatem redegit, Britannosque debellatos certum pendere tributum coegit. Verum hæc particulatim suo tempore explicabuntur: jam de insula stannoque in ea proveniente nonnihil dicemus. (3) Formam instar Siciliæ triquetram habet, sed latera tamen inæqualia sunt. Quumque Europæ oblique obtendatur, promontorium continenti proximum, quod Cantium vocant, centum stadia circiter a terra abesse perhibent, ibique maris effluxus est. Alterum, cui Belerio nomen, quattuor dierum navigatione a continenti submotum. Reliquum, cui Horcæ nomen, in pelagus excurrere memoratur. (4) Latus minimum, Europæ sese obvertens, septies mille et quingentûm stadiorum esse; alterum, a freto ad verticem

τὴν κορυφὴν ἀνήκουσαν σταδίων μυρίων πεντακισχιλίων, τὴν δὲ λοιπὴν σταδίων δισμυρίων, ὥστε τὴν πᾶσαν εἶναι τῆς νήσου περιφορὰν σταδίων τετρακισμυρίων δισχιλίων πεντακοσίων. (5) Κατοικεῖν δέ φασι τὴν Βρεττανικὴν αὐτόχθονα γένη καὶ τὸν παλαιὸν βίον ταῖς ἀγωγαῖς διατηροῦντα. Ἅρμασι μὲν γὰρ κατὰ τοὺς πολέμους χρῶνται, καθάπερ οἱ παλαιοὶ τῶν Ἑλλήνων ἥρωες ἐν τῷ Τρωικῷ πολέμῳ κεχρῆσθαι παραδέδονται, καὶ τὰς οἰκήσεις εὐτελεῖς ἔχουσιν, ἐκ τῶν καλάμων ἢ ξύλων κατὰ τὸ πλεῖστον συγκειμένας· τήν τε συναγωγὴν τῶν σιτικῶν καρπῶν ποιοῦνται τοὺς στάχυς αὐτοὺς ἀποτέμνοντες καὶ θησαυρίζοντες εἰς τὰς καταστέγους οἰκήσεις· ἐκ δὲ τούτων τοὺς παλαιοὺς στάχυς καθ' ἡμέραν τίλλειν, καὶ κατεργαζομένους ἔχειν τὴν τροφήν. Τοῖς δὲ ἤθεσιν ἁπλοῦς εἶναι καὶ πολὺ κεχωρισμένους τῆς τῶν νῦν ἀνθρώπων ἀγχινοίας καὶ πονηρίας. (6) Τάς τε διαίτας εὐτελεῖς ἔχειν καὶ τῆς ἐκ τοῦ πλούτου γεννωμένης τρυφῆς πολὺ διαλλαττούσας. Εἶναι δὲ καὶ πολυάνθρωπον τὴν νῆσον, καὶ τὴν τοῦ ἀέρος ἔχειν διάθεσιν παντελῶς κατεψυγμένην, ὡς ἂν ὑπ' αὐτὴν τὴν ἄρκτον κειμένην. Βασιλεῖς δὲ καὶ δυνάστας πολλοὺς ἔχειν, καὶ πρὸς ἀλλήλους κατὰ τὸ πλεῖστον εἰρηνικῶς διακεῖσθαι.

XXII. Ἀλλὰ περὶ μὲν τῶν κατ' αὐτὴν νομίμων καὶ τῶν ἄλλων ἰδιωμάτων τὰ κατὰ μέρος ἀναγράψομεν ὅταν ἐπὶ τὴν Καίσαρος γενομένην στρατείαν εἰς Βρεττανίαν παραγενηθῶμεν, νῦν δὲ περὶ τοῦ κατ' αὐτὴν φυομένου καττιτέρου διέξιμεν. Τῆς γὰρ Βρεττανικῆς κατὰ τὸ ἀκρωτήριον τὸ καλούμενον Βελέριον οἱ κατοικοῦντες φιλόξενοί τε διαφερόντως εἰσὶ καὶ διὰ τὴν τῶν ξένων ἐμπόρων ἐπιμιξίαν ἐξημερωμένοι τὰς ἀγωγάς. Οὗτοι τὸν καττίτερον κατασκευάζουσι φιλοτέχνως ἐργαζόμενοι τὴν φέρουσαν αὐτὸν γῆν. (2) Αὕτη δὲ πετρώδης οὖσα διαφυὰς ἔχει γεώδεις, ἐν αἷς τὸν πόρον κατεργαζόμενοι καὶ τήξαντες καθαίρουσιν. Ἀποτυποῦντες δ' εἰς ἀστραγάλων ῥυθμοὺς κομίζουσιν εἴς τινα νῆσον προκειμένην μὲν τῆς Βρεττανικῆς, ὀνομαζομένην δὲ Ἴκτιν· κατὰ γὰρ τὰς ἀμπώτεις ἀναξηραινομένου τοῦ μεταξὺ τόπου ταῖς ἁμάξαις εἰς ταύτην κομίζουσι δαψιλῆ τὸν καττίτερον. (3) Ἴδιον δέ τι συμβαίνει περὶ τὰς πλησίον νήσους τὰς μεταξὺ κειμένας τῆς τε Εὐρώπης καὶ τῆς Βρεττανικῆς. Κατὰ μὲν γὰρ τὰς πλημμυρίδας τοῦ μεταξὺ πόρου πληρουμένου νῆσοι φαίνονται, κατὰ δὲ τὰς ἀμπώτεις ἀποῤῥεούσης τῆς θαλάττης καὶ πολὺν τόπον ἀναξηραινούσης, θεωροῦνται χεῤῥόνησοι. (4) Ἐντεῦθεν δ' οἱ ἔμποροι παρὰ τῶν ἐγχωρίων ὠνοῦνται καὶ διακομίζουσιν εἰς τὴν Γαλατίαν· τὸ δὲ τελευταῖον πεζῇ διὰ τῆς Γαλατίας πορευθέντες ἡμέρας ὡς τριάκοντα κατάγουσιν ἐπὶ τῶν ἵππων τὰ φορτία πρὸς τὴν ἐκβολὴν τοῦ Ῥοδανοῦ ποταμοῦ. Περὶ μὲν οὖν τοῦ καττιτέρου τοῖς ῥηθεῖσιν ἀρκεσθησόμεθα.

XXIII. Περὶ δὲ τοῦ καλουμένου ἠλέκτρου νῦν διέξιμεν. Τῆς Σκυθίας τῆς ὑπὲρ τὴν Γαλατίαν καταντικρὺ νῆσός ἐστι πελαγία κατὰ τὸν Ὠκεανὸν ἡ προσαγο-

assurgens, stadiûm quindecim millia; ultimum viginti millia habere dicunt : ut totus insulæ ambitus quadraginta duobus stadiûm millibus et quingentis contineatur. (5) Incolas aborigines esse aiunt, qui priscos adhuc vivendi mores retineant. Ad bella namque essedis utuntur, quemadmodum antiquos Græcorum heroes in bello Trojano belligerasse tradunt. Viles habitant casas, e culmis aut lignis utplurimum contextas. Frugum messes ita faciunt, ut resectas a culmo spicas in horreis sub tectis reponant. Inde vetustiores, aiunt, spicas, quantum in diem satis sit, vellicant, et ex harum granis nutrimentum sibi conficiunt. Mores eis simplices, a versutia et improbitate nostræ tempestatis hominum longe remoti. (6) Victu quoque frugali sunt contenti, a voluptatibus divitiarum asseclis multum sejuncti. Hominum multitudine insula abundat, gelidamque aeris temperiem habet, ipsi nimirum Ursæ subjecta. Reges principesque hic multi imperitant, pacem utplurimum inter se colentes.

XXII. At de institutis horum aliisque peculiariter huic insulæ adjunctis tractabimus speciatim, quando ad Cæsaris in Britanniam expeditionem fuerit perventum : nunc de stanno, quod illic effoditur, dicendi locus est. Qui Belerium Britanniæ promontorium accolunt, hospitales sunt apprime, et propter mercatorum illic commercia mansuetiore vitæ cultu. Hi stannum conficiunt, terra, quæ illud producit, sollerti opere subacta. (2) Quæ quum petricosa sit, venas quasdam habet terrestres, e quibus erutum metalli proventum liquefaciunt et expurgant. Talorum deinde modo conformatum in quandam Britanniæ adjacentem insulam, cui nomen Ictis, deportant. Dum enim per refluxus intervallum locus in medio desiccatur, plaustris largam stanni vim transvectant. (3) Insulis hisce vicinis, quæ Europam atque Britanniam interjacent, peculiare quidpiam accidit. Tractus enim ille, sub inundationem æstus aquis oppletus, insulas esse ostendit : decedente per reciprocationem mari, ingens loci spatium, aquis defectum, peninsularum speciem reddit. (4) Inde stannum ab incolis emtum in Galliam mercatores transferunt. Et triginta dierum itinere per Galliam pedestri sarcinas equis impositas ad Rhodani ostia deportant. Hæc de stanno memorata hactenus sufficiant.

XXIII. Nunc de electro, quod vocant, nonnulla subjicientur. E regione Scythiæ, supra Galliam in Oceano insula jacet, quam Basileam vocitant. In hanc succinum

ρευομένη Βασίλεια. Εἰς ταύτην ὁ κλύδων ἐκβάλλει δαψιλὲς τὸ καλούμενον ἤλεκτρον, οὐδαμοῦ δὲ τῆς οἰκουμένης φαινόμενον. Περὶ δὲ τούτου πολλοὶ τῶν παλαιῶν ἀνέγραψαν μύθους παντελῶς ἀπιστουμένους καὶ διὰ τῶν ἀποτελεσμάτων ἐλεγχομένους. (2) Πολλοὶ γὰρ τῶν τε ποιητῶν καὶ τῶν συγγραφέων φασὶ Φαέθοντα τὸν Ἡλίου μὲν υἱόν, παῖδα δὲ τὴν ἡλικίαν ὄντα, πεῖσαι τὸν πατέρα μίαν ἡμέραν παραχωρῆσαι τοῦ τεθρίππου. Συγχωρηθέντος δὲ αὐτῷ τούτου, τὸν μὲν Φαέθοντα ἐλαύνοντα τὸ τέθριππον μὴ δύνασθαι κρατεῖν τῶν ἡνιῶν, τοὺς δ' ἵππους καταφρονήσαντας τοῦ παιδὸς ἐξενεχθῆναι τοῦ συνήθους δρόμου, καὶ τὸ μὲν πρῶτον κατὰ τὸν οὐρανὸν πλανωμένους ἐκπυρῶσαι τοῦτον, καὶ ποιῆσαι τὸν νῦν γαλαξίαν καλούμενον κύκλον, μετὰ δὲ ταῦτα πολλὴν τῆς οἰκουμένης ἐπιφλέξαντας οὐκ ὀλίγην κατακαίειν χώραν. (3) Διὸ καὶ τοῦ Διὸς ἀγανακτήσαντος ἐπὶ τοῖς γεγενημένοις, κεραυνῶσαι μὲν τὸν Φαέθοντα, ἀποκαταστῆσαι δὲ τὸν ἥλιον ἐπὶ τὴν συνήθη πορείαν. Τοῦ δὲ Φαέθοντος πεσόντος πρὸς τὰς ἐκβολὰς τοῦ νῦν Πάδου καλουμένου ποταμοῦ, τὸ δὲ παλαιὸν Ἠριδανοῦ προσαγορευομένου, θρηνῆσαι μὲν τὰς ἀδελφὰς αὐτοῦ τὴν τελευτὴν φιλοτιμότατα, διὰ δὲ τὴν ὑπερβολὴν τῆς λύπης ὑπὸ τῆς φύσεως μετασχηματισθῆναι τὴν φύσιν, γενομένας αἰγείρους. (4) Ταύτας δὲ κατ' ἐνιαυτὸν κατὰ τὴν αὐτὴν ὥραν δάκρυον ἀφιέναι, καὶ τοῦτο πηγνύμενον ἀποτελεῖν τὸ καλούμενον ἤλεκτρον, λαμπρότητι μὲν τῶν ὁμοφυῶν διαφέρον, ἐπιχωριάζον δ' ἐν ταῖς τῶν νέων τελευταῖς κατὰ τὸ τούτων πένθος. (5) Διημαρτηκότων δὲ πάντων τῶν τὸν μῦθον τοῦτον πεπλακότων καὶ διὰ τῶν ἀποτελεσμάτων ἐν τοῖς ὕστερον χρόνοις ἐλεγχομένων, προσεκτέον ταῖς ἀληθιναῖς ἱστορίαις· τὸ γὰρ ἤλεκτρον συνάγεται μὲν ἐν τῇ προειρημένῃ νήσῳ, κομίζεται δὲ ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων πρὸς τὴν ἀντιπέραν ἤπειρον, δι' ἧς φέρεται πρὸς τοὺς καθ' ἡμᾶς τόπους, καθότι προείρηται.

XXIV. Διεληλυθότες δὲ περὶ τῶν νήσων τῶν κειμένων ἐν τοῖς πρὸς δυσμὰς μέρεσιν, οὐκ ἀνοίκειον εἶναι νομίζομεν περὶ τῶν πλησίον τῆς Εὐρώπης ἐθνῶν βραχέα διελθεῖν, ἃ παραλελοίπαμεν ἐν ταῖς πρότερον βίβλοις. Τῆς Κελτικῆς τοίνυν τὸ παλαιόν, ὥς φασιν, ἐδυνάστευσεν ἐπιφανὴς ἀνήρ, ᾧ θυγάτηρ ἐγένετο τῷ μεγέθει τοῦ σώματος ὑπερφυής, τῇ δ' εὐπρεπείᾳ πολὺ διέχουσα τῶν ἄλλων. Αὕτη δὲ διά τε τὴν τοῦ σώματος ῥώμην καὶ τὴν θαυμαζομένην εὐπρέπειαν πεφρονηματισμένη παντὸς τοῦ μνηστεύοντος τὸν γάμον ἀπηρνεῖτο, νομίζουσα μηδένα τούτων ἄξιον ἑαυτῆς εἶναι. (2) Κατὰ δὲ τὴν Ἡρακλέους ἐπὶ Γηρυόνην στρατείαν, καταντήσαντος εἰς τὴν Κελτικὴν αὐτοῦ καὶ πόλιν Ἀλησίαν ἐν ταύτῃ κτίσαντος, θεασαμένη τὸν Ἡρακλέα καὶ θαυμάσασα τήν τε ἀρετὴν αὐτοῦ καὶ τὴν τοῦ σώματος ὑπεροχήν, προσεδέξατο τὴν ἐπιπλοκὴν μετὰ πάσης προθυμίας, συγκατανευσάντων καὶ τῶν γονέων. (3) Μιχθεῖσα δὲ τῷ Ἡρακλεῖ ἐγέννησεν υἱὸν ὀνόματι Γαλάτην, πολὺ προέχοντα τῶν ὁμοεθνῶν ἀρετῇ τε ψυχῆς καὶ

large a fluctibus exspuitur, alias nusquam in orbe terrarum sese exhibens. De hoc multi ex veteribus fabulas omnino incredibiles, et quas ipse refellit eventus, proposuere. (2) Nam ut a multis poetarum et historicorum proditum est, Phaethon, Solis filius, puer adhuc, precibus patrem induxit, ut per unum diem currus illi gubernatio concederetur. Quo impetrato, quum ad habenas regendum non sat virium haberet, equi, pueri imperium aspernati, a solito cursu exorbitant, ac devio per cœlum errore, primo ipsum inflammant, unde lacteus in eo circulus exstitit : tum magna terræ parte exusta, regiones non paucas incendio vastarunt. (3) Quare indignatus Juppiter, fulmine in aurigam intorto, Solem consuetum obire cursum jussit. Phaethon autem in ostia Padi, qui quondam Eridani nomen habebat, delapsus est. Ubi quum interitum ejus sorores impensius deflerent, præ nimio luctu exuta natura pristina, in populos nigras transformatæ sunt. (4) Quæ quotannis sub idem tempus lacrimas emittunt, e quarum concretione electrum hoc, quod nominant, effici perhibetur, quod reliqua sui generis nitore exsuperet, et tum maxime in regione illa exsudet, quum ob juvenes e vita sublatos luctus instituitur. (5) At quum omnes, hanc fabulam commenti, a vero aberrarint, posteriorisque seculi eventu sint refutati, veris potius historiis fides adhibenda est. Succinum enim in insula, cujus jam facta mentio est, colligitur, et ab incolis in adversam trajicitur continentem; per quam porro in hæc usque loca transfertur, uti de his antea dictum est.

XXIV. Ab hac de insulis ad occidentem sitis narratione non alienum fore existimamus, si pauca de vicinis Europæ gentibus, in superioribus libris prætermissa, hic inseramus. In Celtica olim, uti memorant, nobilis quidam vir dominabatur, cui filia erat corporis majestate vulgarem naturæ modum excedens, et formæ decore alias virgines longe superans. Hæc ob vires corporis et mirificam formæ elegantiam magnos gerens spiritus, quum neminem se dignum arbitraretur, procos universos repudiabat. (2) Accidit autem ut Hercules, in bello adversus Geryonen in Celticam deflectens, Alesiam ibi conderet. Tum puella conspicata Herculem, quum virtutem et corporis eminentiam demiraretur, complexum ejus percupide, non absque parentum tamen consensu, admisit. (3) Congressa igitur cum Hercule Galaten suscepit, qui populares virtute animi ac corporis longe præstabat. Is quum ad virilem ætatem pervenis-

ῥώμῃ σώματος. Ἀνδρωθεὶς δὲ τὴν ἡλικίαν καὶ διαδεξάμενος τὴν πατρῴαν βασιλείαν, πολλὴν μὲν τῆς προσοριζούσης χώρας κατεκτήσατο, μεγάλας δὲ πράξεις πολεμικὰς συνετέλεσε. Περιβόητος δὲ γενόμενος ἐπ' ἀνδρείᾳ, τοὺς ὑπ' αὐτὸν τεταγμένους ὠνόμασεν ἀφ' ἑαυτοῦ Γαλάτας· ἀφ' ὧν ἡ σύμπασα Γαλατία προσηγορεύθη.

XXV. Ἐπεὶ δὲ περὶ τῆς τῶν Γαλατῶν προσηγορίας διήλθομεν, καὶ περὶ τῆς χώρας αὐτῶν δέον ἐστὶν εἰπεῖν. Ἡ τοίνυν Γαλατία κατοικεῖται μὲν ὑπὸ πολλῶν ἐθνῶν διαφόρων τοῖς μεγέθεσι· τὰ μέγιστα γὰρ αὐτῶν σχεδὸν εἴκοσι μυριάδας ἀνδρῶν ἔχει, τὰ δ' ἐλάχιστα πέντε μυριάδας, ὧν ἐστιν ἓν πρὸς Ῥωμαίους ἔχον συγγένειαν παλαιὰν καὶ φιλίαν τὴν μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων διαμένουσαν. (2) Κειμένη δὲ κατὰ τὸ πλεῖστον ὑπὸ τὰς ἄρκτους, χειμέριός ἐστι καὶ ψυχρὰ διαφερόντως. Κατὰ γὰρ τὴν χειμερινὴν ὥραν ἐν ταῖς συννεφέσιν ἡμέραις ἀντὶ μὲν τῶν ὄμβρων χιόνι πολλῇ νίφεται, κατὰ δὲ τὰς αἰθρίας κρυστάλλῳ καὶ πάγοις ἐξαισίοις πληθύει, δι' ὧν οἱ ποταμοὶ πηγνύμενοι διὰ τῆς ἰδίας φύσεως γεφυροῦνται. Οὐ μόνον γὰρ οἱ τυχόντες ὁδῖται κατ' ὀλίγους κατὰ τοῦ κρυστάλλου πορευόμενοι διαβαίνουσιν, ἀλλὰ καὶ στρατοπέδων μυριάδες μετὰ σκευοφόρων καὶ ἁμαξῶν γεμουσῶν ἀσφαλῶς περαιοῦνται. (3) Πολλῶν δὲ καὶ μεγάλων ποταμῶν ῥεόντων διὰ τῆς Γαλατίας καὶ τοῖς ῥείθροις ποικίλως τὴν πεδιάδα γῆν τεμνόντων, οἱ μὲν ἐκ λιμνῶν ἀβύσσων ῥέουσιν, οἱ δ' ἐκ τῶν ὀρῶν ἔχουσι τὰς πηγὰς καὶ τὰς ἐπιρροίας· τὴν δ' ἐκβολὴν οἱ μὲν εἰς τὸν Ὠκεανὸν ποιοῦνται, οἱ δ' εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς θάλατταν. (4) Μέγιστος δ' ἐστὶ τῶν εἰς τὸ καθ' ἡμᾶς πέλαγος ῥεόντων ὁ Ῥοδανός, τὰς μὲν πηγὰς ἔχων ἐν τοῖς Ἀλπείοις ὄρεσι, πέντε δὲ στόμασιν ἐξερευγόμενος εἰς τὴν θάλατταν. Τῶν δ' εἰς τὸν Ὠκεανὸν ῥεόντων μέγιστοι δοκοῦσιν ὑπάρχειν ὅ τε Δανούβιος καὶ ὁ Ῥῆνος, ὃν ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις Καῖσαρ ὁ κληθεὶς θεὸς ἔζευξε παραδόξως, καὶ περαιώσας πεζῇ τὴν δύναμιν ἐχειρώσατο τοὺς πέραν κατοικοῦντας αὐτοῦ Γαλάτας. (5) Πολλοὶ δὲ καὶ ἄλλοι πλωτοὶ ποταμοὶ κατὰ τὴν Κελτικήν εἰσι, περὶ ὧν μακρὸν ἂν εἴη γράφειν. Πάντες δὲ σχεδὸν ὑπὸ τοῦ πάγου πηγνύμενοι γεφυροῦσι τὰ ῥεῖθρα, καὶ τοῦ κρυστάλλου διὰ τὴν φυσικὴν λειότητα ποιοῦντος τοὺς διαβαίνοντας ὀλισθαίνειν, ἀχύρων ἐπιβαλλομένων ἐπ' αὐτοὺς ἀσφαλῆ τὴν διάβασιν ἔχουσι.

XXVI. Ἴδιον δέ τι καὶ παράδοξον συμβαίνει κατὰ τὴν πλείστην τῆς Γαλατίας, περὶ οὗ παραλιπεῖν οὐκ ἄξιον ἡγούμεθα. Ἀπὸ γὰρ θερινῆς δύσεως καὶ ἄρκτου πνεῖν εἰώθασιν ἄνεμοι τηλικαύτην ἔχοντες σφοδρότητα καὶ δύναμιν, ὥστε ἀναρπάζειν ἀπὸ τῆς γῆς λίθους χειροπληθιαίους τοῖς μεγέθεσι καὶ τῶν ψηφίδων ἁδρομερῆ κονιορτόν· καθόλου δὲ καταιγίζοντες λάβρως ἁρπάζουσιν ἀπὸ μὲν τῶν ἀνδρῶν τὰ ὅπλα καὶ τὰς ἐσθῆτας, ἀπὸ δὲ τῶν ἵππων τοὺς ἀναβάτας. (2) Διὰ δὲ τὴν ὑπερβολὴν τοῦ ψύχους διαφθειρομένης τῆς κατὰ τὸν ἀέρα κράσεως οὔτε οἶνον οὔτε ἔλαιον φέρει· διόπερ τῶν Γαλατῶν οἱ

set, regnum paternum adeptus, multas de finitimis terras acquisivit, magnasque res bello confecit. Quumque fama de fortitudine ejus ubique inclaruisset, subditos a nomine suo Galatas appellavit; totique proinde nationi Galatiæ seu Galliæ nomen fuit adscitum.

XXV. Hæc postquam de nomine Gallorum explanata sunt, de terra etiam dicendum est. Galliam multæ gentes, non æque tamen populosæ, incolunt. Maximæ inter has ducenta virûm millia, minimæ quinquaginta millia continent. De quibus una vetusta cum Romanis necessitudine et amicitia conjuncta est, quæ ad hoc usque tempus constans manet. (2) Quia vero septemtrionibus maxima ex parte subjecta est, hieme ac gelu oppido quam infestatur. Nam sub hiemem, die nubilo, loco imbrium nivibus conspergitur: sereno autem, glacie ac humore concreto usque adeo oppletur, ut amnes frigore indurati, suapte natura continuo veluti ponte insternantur. Non enim gregariis tantum viatoribus et paucis iter per glaciem patet, sed numerosi quoque exercitus cum impedimentis et curribus onustis citra periculum transeunt. (3) Multi ac magni per Galliam fluvii decurrunt, variisque campos flexibus intersecant: quorum alii e profundis emergunt stagnis, aliorum ex montibus scaturigines et profluxus oriuntur. Et hi vel in Oceanum sese exonerant, vel in nostrum mare exeunt. (4) Maximus de nostrum intrantibus mare fluviis est Rhodanus, ex Alpibus scaturiens, et quinque se ostiis in pelagus eructans. De ceteris, quos Oceanus excipit, maximi videntur esse Danubius et Rhenus; quem nostra ætate Divus ille Cæsar ponte mirum in modum junxit, et traductis pedestri via copiis, Gallos ulteriores domuit. (5) Multi tamen alii quoque navigabiles per Galliam fluvii occurrunt: de quibus scribere longum est. Plerique omnes gelu ita conspissantur, ac si pontes alveis suis induxerint. Quum vero glacies naturali suo lævore gressum transeuntibus lubricum efficiat, paleas superinjiciunt, ut firmiori ingressu procedant.

XXVI. Proprium quiddam et insolens in plurimis Galliæ locis accidere solet, quod non videtur reticendum esse. Ab occasu enim æstivo et septemtrione venti spirare solent tam vehementes et impetuosi, ut lapides pugillares cum crasso glareæ pulvere a terra attollant, immo turbinis violentia viris arma et vestes extorqueant et sessores ab equis deturbent. (2) Excessus frigoris in causa est, ut corrupta aeris temperie nec vinum nec oleum producatur. Ideo Galli,

τούτων τῶν καρπῶν στερισκόμενοι πόμα κατασκευάζουσιν ἐκ τῆς κριθῆς τὸ προσαγορευόμενον ζῦθος, καὶ τὰ κηρία πλύνοντες τῷ τούτων ἀποπλύματι χρῶνται. (3) Κάτοινοι δὲ ὄντες καθ' ὑπερβολήν, τὸν εἰσαγόμενον ὑπὸ τῶν ἐμπόρων οἶνον ἄκρατον ἐμφοροῦνται, καὶ διὰ τὴν ἐπιθυμίαν λάβρῳ χρώμενοι τῷ ποτῷ καὶ μεθυσθέντες εἰς ὕπνον ἢ μανιώδεις διαθέσεις τρέπονται. (4) Διὸ καὶ πολλοὶ τῶν Ἰταλικῶν ἐμπόρων διὰ τὴν συνήθη φιλαργυρίαν ἕρμαιον ἡγοῦνται τὴν τῶν Γαλατῶν φιλοινίαν. Οὗτοι γὰρ διὰ μὲν τῶν πλωτῶν ποταμῶν πλοίοις, διὰ δὲ τῆς πεδιάδος χώρας ἁμάξαις κομίζοντες τὸν οἶνον, ἀντιλαμβάνουσι τιμῆς πλῆθος ἄπιστον· διδόντες γὰρ οἴνου κεράμιον ἀντιλαμβάνουσι παῖδα, τοῦ πόματος διάκονον ἀμειβόμενοι.

XXVII. Κατὰ γοῦν τὴν Γαλατίαν ἄργυρος μὲν τὸ σύνολον οὐ γίνεται, χρυσὸς δὲ πολύς, ὃν τοῖς ἐγχωρίοις ἡ φύσις ἄνευ μεταλλείας καὶ κακοπαθείας ὑπουργεῖ. Ἡ γὰρ τῶν ποταμῶν ῥύσις σκολιοὺς τοὺς ἀγκῶνας ἔχουσα, καὶ τοῖς τῶν παρακειμένων ὀρῶν ὄχθοις προσαράττουσα καὶ μεγάλους ἀποῤῥηγνῦσα κολωνούς, πληροῖ χρυσοῦ ψήγματος. (2) Τοῦτο δ' οἱ περὶ τὰς ἐργασίας ἀσχολούμενοι συνάγοντες ἀλήθουσιν ἢ συγκόπτουσι τὰς ἐχούσας τὸ ψῆγμα βώλους· διὰ δὲ τῶν ὑδάτων τῆς φύσεως τὸ γεῶδες πλύναντες παραδιδόασιν ἐν ταῖς καμίνοις εἰς τὴν χωνείαν. (3) Τούτῳ δὲ τῷ τρόπῳ σωρεύοντες χρυσοῦ πλῆθος, καταχρῶνται πρὸς κόσμον οὐ μόνον αἱ γυναῖκες, ἀλλὰ καὶ οἱ ἄνδρες. Περὶ μὲν γὰρ τοὺς καρποὺς καὶ τοὺς βραχίονας ψέλια φοροῦσι, περὶ δὲ τοὺς αὐχένας κρίκους παχεῖς ὁλοχρύσους καὶ δακτυλίους ἀξιολόγους, ἔτι δὲ χρυσοῦς θώρακας. (4) Ἴδιον δέ τι καὶ παράδοξον παρὰ τοῖς ἄνω Κελτοῖς ἐστι περὶ τὰ τεμένη τῶν θεῶν γινόμενον. Ἐν γὰρ τοῖς ἱεροῖς καὶ τεμένεσιν ἐπὶ τῆς χώρας ἀνειμένοις ἔῤῥιπται πολὺς χρυσὸς ἀνατεθειμένος τοῖς θεοῖς· καὶ τῶν ἐγχωρίων οὐδεὶς ἅπτεται τούτου διὰ τὴν δεισιδαιμονίαν, καίπερ ὄντων τῶν Κελτῶν φιλαργύρων καθ' ὑπερβολήν.

XXVIII. Οἱ δὲ Γαλάται τοῖς μὲν σώμασίν εἰσιν εὐμήκεις, ταῖς δὲ σαρξὶ κάθυγροι καὶ λευκοί, ταῖς δὲ κόμαις οὐ μόνον ἐκ φύσεως ξανθοί, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς κατασκευῆς ἐπιτηδεύουσιν αὔξειν τὴν φυσικὴν τῆς χρόας ἰδιότητα. (2) Τιτάνου γὰρ ἀπολύματι σμῶντες τὰς τρίχας συνεχῶς καὶ ἀπὸ τῶν μετώπων ἐπὶ τὴν κορυφὴν καὶ τοὺς τένοντας ἀνασπῶσιν, ὥστε τὴν πρόσοψιν αὐτῶν φαίνεσθαι Σατύροις καὶ Πᾶσιν ἐοικυῖαν· παχύνονται γὰρ αἱ τρίχες ἀπὸ τῆς κατεργασίας, ὥστε μηδὲν τῆς τῶν ἵππων χαίτης διαφέρειν. (3) Τὰ δὲ γένεια τινὲς μὲν ξυρῶνται, τινὲς δὲ μετρίως ὑποτρέφουσιν· οἱ δ' εὐγενεῖς τὰς μὲν παρειὰς ἀπολειαίνουσι, τὰς δ' ὑπήνας ἀνειμένας ἐῶσιν, ὥστε τὰ στόματα αὐτῶν ἐπικαλύπτεσθαι. Διόπερ ἐσθιόντων μὲν αὐτῶν ἐμπλέκονται ταῖς τροφαῖς, πινόντων δὲ καθάπερ διά τινος ἠθμοῦ φέρεται τὸ πόμα. (4) Δειπνοῦσι δὲ καθήμενοι πάντες οὐκ ἐπὶ θρόνων, ἀλλ' ἐπὶ τῆς γῆς, ὑποστρώμασι χρώμενοι λύκων ἢ κυνῶν δέρμασι. Διακονοῦνται δ' ὑπὸ

horum fructuum inopes, ex hordeo sibi potum conficiunt, qui zythus appellatur. Favos etiam aqua diluunt, dilutumque hoc potum illis præstat. (3) Quumque præter modum vino capiantur, importatum a mercatoribus merum ingurgitant; et cupiditate ad largiorem potationem et ebrietatem provecti, aut somni gravedine, aut insaniæ vertigine corripiuntur. (4) Propterea multi ex Italia negotiatores pro familiari sibi avaritia temulentiam Gallorum in quæstum suum vertunt. Hi enim per fluvios navigiis, et per campestria plaustris vinum ad eos devehunt, et inæstimabile inde pretium reportant. Pro cado enim vini puerum recipiunt, potu ministrum permutantes.

XXVII. In Gallia nullum omnino argentum effoditur, sed auri multum, quod natura loci illius hominibus absque metallici operis molestia suppeditat. Quum fluviorum enim decursus obliquis brachiorum flexibus in montium adjacentium radices impingat, fit ut magnos inde tumulos abrumpant, et ramentis auri oppleant. (2) Id negotiis hisce occupati colligunt, glebasque auri grana continentes molunt vel contundunt, et dehinc elutam aquis fæcem terrestrem fornacum eliquationi committunt. (3) Magna auri copia ad hunc modum coacervatur: quam ad ornatum suum non tantum feminæ, sed etiam viri usurpant. Hinc enim armillas circa manuum juncturas et brachia gestant, et crassos ex puro putoque auro torques circa collum annulosque insignes et aureos insuper thoraces conficiunt. (4) Singulare hoc vero est et plane mirum, quod in fanis deorum a Gallis superioribus observatur. In sacellis enim delubrisque hujus terræ consecratis multum auri in honorem deorum passim disseminatum jacet, quod nemo in illa regione versans (tam superstitiosa illis religio est) contingit; quum avarissimi tamen interim sint Galli.

XXVIII. Procera his sunt corpora; caro succulenta atque candida; cæsariem non modo natura gestant rufam, sed arte quoque nativam coloris proprietatem augere student. (2) Calcis enim lixivia frequenter capillos lavant, eosque a fronte ad verticem, atque inde ad cervicem retorquent. Satyros igitur et Panas adspectu referunt. Hac enim cultura ita densantur, ut ab equorum jubis nihil differant. (3) Barbas nonnulli abradunt; quidam modice alunt. Nobiliores tonsura genas quidem lævigant, mystaces vero demittunt, ut ora ipsorum obtegantur. Ideo quum edunt, cibi pilis implicantur: quum bibunt, ceu per colum potus dimanat. (4) Ubi prandent aut cœnant, resident omnes non in sedilibus, sed humi, et pro stragulis luporum aut canum exuvias subjiciunt. Juniores eis ministrant,

τῶν νεωτάτων παίδων ἐχόντων ἡλικίαν, ἀῤῥένων τε καὶ θηλειῶν. Πλησίον δ' αὐτῶν ἐσχάραι κεῖνται γέμουσαι πυρὸς καὶ λέβητας ἔχουσαι καὶ ὀβελοὺς πλήρεις κρεῶν ὁλομερῶν. Τοὺς δ' ἀγαθοὺς ἄνδρας ταῖς καλλίσταις τῶν κρεῶν μοίραις γεραίρουσι, καθάπερ καὶ ὁ ποιητὴς τὸν Αἴαντα παρεισάγει τιμώμενον ὑπὸ τῶν ἀριστέων, ὅτε πρὸς Ἕκτορα μονομαχήσας ἐνίκησε,

νώτοισιν δ' Αἴαντα διηνεκέεσσι γέραιρε.

(5) Καλοῦσι δὲ καὶ τοὺς ξένους ἐπὶ τὰς εὐωχίας, καὶ μετὰ τὸ δεῖπνον ἐπερωτῶσι τίνες εἰσὶ καὶ τίνων χρείαν ἔχουσιν. Εἰώθασι δὲ καὶ παρὰ τὸ δεῖπνον ἐκ τῶν τυχόντων πρὸς τὴν διὰ τῶν λόγων ἅμιλλαν καταστάντες, ἐκ προκλήσεως μονομαχεῖν πρὸς ἀλλήλους, παρ' οὐδὲν τιθέμενοι τὴν τοῦ βίου τελευτήν. (6) Ἐνισχύει γὰρ παρ' αὐτοῖς ὁ Πυθαγόρου λόγος, ὅτι τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων ἀθανάτους εἶναι συμβέβηκε καὶ δι' ἐτῶν ὡρισμένων πάλιν βιοῦν, εἰς ἕτερον σῶμα τῆς ψυχῆς εἰσδυομένης. Διὸ καὶ κατὰ τὰς ταφὰς τῶν τετελευτηκότων ἐνίους ἐπιστολὰς γεγραμμένας τοῖς οἰκείοις τετελευτηκόσιν ἐμβάλλειν εἰς τὴν πυράν, ὡς τῶν τετελευτηκότων ἀναγνωσομένων ταύτας.

XXIX. Ἐν δὲ ταῖς ὁδοιπορίαις καὶ ταῖς μάχαις χρῶνται συνωρίσιν, ἔχοντος τοῦ ἅρματος ἡνίοχον καὶ παραβάτην. Ἀπαντῶντες δὲ τοῖς ἐφιππεύουσιν ἐν τοῖς πολέμοις σαυνιάζουσι τοὺς ἐναντίους, καὶ καταβάντες τὴν ἀπὸ τοῦ ξίφους συνίστανται μάχην. (2) Ἔνιοι δ' αὐτῶν ἐπὶ τοσοῦτο τοῦ θανάτου καταφρονοῦσιν, ὥστε γυμνοὺς καὶ περιεζωσμένους καταβαίνειν εἰς τὸν κίνδυνον. Ἐπάγονται δὲ καὶ θεράποντας ἐλευθέρους ἐκ τῶν πενήτων καταλέγοντες, οἷς ἡνιόχοις καὶ παρασπισταῖς χρῶνται κατὰ τὰς μάχας. (3) Κατὰ δὲ τὰς παρατάξεις εἰώθασι προάγειν τῆς παρατάξεως, καὶ προκαλεῖσθαι τῶν ἀντιτεταγμένων τοὺς ἀρίστους εἰς μονομαχίαν, προανασείοντες τὰ ὅπλα καὶ καταπληττόμενοι τοὺς ἐναντίους. Ὅταν δέ τις ὑπακούσῃ πρὸς τὴν μάχην, τάς τε τῶν προγόνων ἀνδραγαθίας ἐξυμνοῦσι καὶ τὰς ἑαυτῶν ἀρετὰς προφέρονται, καὶ τὸν ἀντιταττόμενον ἐξονειδίζουσι καὶ ταπεινοῦσι καὶ τὸ σύνολον τὸ θράσος τῆς ψυχῆς τοῖς λόγοις προαφαιροῦνται. (4) Τῶν δὲ πεσόντων πολεμίων τὰς κεφαλὰς ἀφαιροῦντες περιάπτουσι τοῖς αὐχέσι τῶν ἵππων· τὰ δὲ σκῦλα τοῖς θεράπουσι παραδόντες ᾑμαγμένα, λαφυραγωγοῦσιν ἐπιπαιανίζοντες καὶ ᾄδοντες ὕμνον ἐπινίκιον, καὶ τὰ ἀκροθίνια ταῦτα ταῖς οἰκίαις προσηλοῦσιν ὥσπερ ἐν κυνηγίαις τισὶ κεχειρωμένοι θηρία. (5) Τῶν δὲ ἐπιφανεστάτων πολεμίων κεδρώσαντες τὰς κεφαλὰς ἐπιμελῶς τηροῦσιν ἐν λάρνακι, καὶ τοῖς ξένοις ἐπιδεικνύουσι σεμνυνόμενοι διότι τῆσδε τῆς κεφαλῆς τῶν προγόνων τις ἢ πατὴρ ἢ καὶ αὐτὸς πολλὰ χρήματα διδόμενα οὐκ ἔλαβε. Φασὶ δέ τινας αὐτῶν καυχήσασθαι διότι χρυσὸν ἀντίσταθμον τῆς κεφαλῆς οὐκ ἐδέξαντο, βάρβαρόν τινα μεγαλοψυχίαν ἐπιδεικνύμενοι· οὐ γὰρ τὸ μὴ πωλεῖν τὰ σύσσημα τῆς ἀρετῆς εὐγενές, ἀλλὰ τὸ πολεμεῖν τὸ ὁμόφυλον τετελευτηκὸς θηριῶδες.

tam femellæ, quam masculi, sed pueritiæ limites nondum egressi. Prope illos foci sunt igni ardentes, ollisque ac verubus, quæ integrorum carnibus membrorum referta sunt, instructi. Egregiis autem viris pulcherrimas carnium portiones honoris causa apponunt; quomodo etiam poeta Græcorum optimates Ajacem, quando a singulari cum Hectore certamine victor redierat, remunerantes introducit hoc carmine :

Rex Telamone sato terga integra tradit honestans.

(5) Ad convivia hospites etiam invitant, iisque finitis, tum demum, qui sint, quid venerint, sciscitantur. Inter ipsas quoque epulas, causa ex jurgio quomodocunque arrepta, insurgere, et ex provocatione, nihili vitæ jacturam æstimantes, inter se digladiari solent. (6) Pythagoræ enim apud illos opinio invaluit, animas hominum immortales, in aliud ingressas corpus, definito tempore denuo vitam capessere. Ideo in funeratione mortuorum epistolas propinquis inscriptas in rogum conjiciunt, opinantes eas a defunctis lectum iri.

XXIX. In itineribus et pugnis bigarum illis usus est, quæ aurigam et essedarium militem gestant: et occurrentes in bello equitibus saunio (barbaricum teli genus est) hostem petunt, tum ad gladii conflictum descendunt. (2) Sunt inter ipsos, qui adeo mortem contemnant, ut nudi ac subligaculis tantum recincti pugnæ discrimen adeant. Ministros ingenuæ conditionis secum ducunt, ex proletariis delectos, qui rhedariorum et satellitum eis operam in bello præstent. (3) Instructa enim acie procurrere solent, et optimum quemque ex adversariis ad singulare certamen provocare, arma ad terrorem hostium conquassantes. Si quis contra exierit ad dimicandum, strenua majorum facinora decantant, suas etiam virtutes deprædicant, adversarium contra vituperant et humiliant, denique omnem animi fiduciam verbis illi detrahunt. (4) Truncata hostium capita equorum collis appendunt et spolia sanguine polluta famulis velut in triumpho præferenda tradentes, ipsi victorialem hymnum ovantes decantant. Has manubiarum quasi primitias, non secus ac si feras in venatione occidissent, vestibulis domorum affigunt. (5) Nobilissimorum capita hostium cedrino peruncta diligenter in arcis servant, et hospitibus ostentantes gloriantur, quod majorum aliquis vel parens suus vel etiam ipse, magnam licet pecuniæ vim pro hoc capite oblatam habuerit, non tamen acceperit. Nonnulli eo jactationis provehi perhibentur, ut æquilibre pondus auri capite mutare noluerint, barbaram quandam hoc pacto magnitudinem animi ostentantes. Non enim virtutis insignia non vendere generosum est; sed cum ejusdem naturæ mortuis bellum gerere, id immane atque efferum.

XXX. Ἐσθῆσι δὲ χρῶνται καταπληκτικαῖς, χιτῶσι μὲν βαπτοῖς χρώμασι παντοδαποῖς διηνθισμένοις καὶ ἀναξυρίσιν, ἃς ἐκεῖνοι βράκας προσαγορεύουσιν· ἐπιπορποῦνται δὲ σάγους ῥαβδωτοὺς ἐν μὲν τοῖς χειμῶσι δασεῖς, κατὰ δὲ τὸ θέρος ψιλούς, πλινθίοις πολυανθέσι καὶ πυκνοῖς διειλημμένους. (2) Ὅπλοις δὲ χρῶνται θυρεοῖς μὲν ἀνδρομήκεσι, πεποικιλμένοις ἰδιοτρόπως· τινὲς δὲ καὶ ζῴων χαλκῶν ἐξοχὰς ἔχουσιν, οὐ μόνον πρὸς κόσμον, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἀσφάλειαν εὖ δεδημιουργημένας. Κράνη δὲ χαλκᾶ περιτίθενται μεγάλας ἐξοχὰς ἐξ ἑαυτῶν ἔχοντα καὶ παμμεγέθη φαντασίαν ἐπιφέροντα τοῖς χρωμένοις· τοῖς μὲν γὰρ πρόσκειται συμφυῆ κέρατα, τοῖς δὲ ὀρνέων ἢ τετραπόδων ζῴων ἐκτετυπωμέναι προτομαί. (3) Σάλπιγγας δ' ἔχουσιν ἰδιοφυεῖς καὶ βαρβαρικάς· ἐμφυσῶσι γὰρ ταύταις καὶ προβάλλουσιν ἦχον τραχὺν καὶ πολεμικῆς ταραχῆς οἰκεῖον. Θώρακας δ' ἔχουσιν οἱ μὲν σιδηροῦς ἁλυσιδωτούς, οἱ δὲ τοῖς ὑπὸ τῆς φύσεως δεδομένοις [ἀρκοῦνται, γυμνοὶ μαχόμενοι. Ἀντὶ δὲ τοῦ ξίφους σπάθας ἔχουσι μακρὰς σιδηραῖς ἢ χαλκαῖς ἁλύσεσιν ἐξηρτημένας παρὰ τὴν δεξιὰν λαγόνα παρατεταμένας. Τινὲς δὲ τοὺς χιτῶνας ἐπιχρύσοις ἢ καταργύροις ζωστῆρσι συνέζωνται. (4) Προβάλλονται δὲ λόγχας, ἃς ἐκεῖνοι λαγκίας καλοῦσι, πηχυαῖα τῷ μήκει τοῦ σιδήρου καὶ ἔτι μείζω τὰ ἐπιθήματα ἐχούσας, πλάτει δὲ βραχὺ λείποντα διπαλαίστων· τὰ μὲν γὰρ ξίφη τῶν παρ' ἑτέροις σαυνίων εἰσὶν οὐκ ἐλάττω, τὰ δὲ σαυνία τὰς ἀκμὰς ἔχει τῶν ξιφῶν μείζους. Τούτων δὲ τὰ μὲν ἐπ' εὐθείας κεχάλκευται, τὰ δὲ ἑλικοειδῆ δι' ὅλων ἀνάκλασιν ἔχει πρὸς τὸ καὶ κατὰ τὴν πληγὴν μὴ μόνον τέμνειν, ἀλλὰ καὶ θραύειν τὰς σάρκας, καὶ κατὰ τὴν ἀνακομιδὴν τοῦ δόρατος σπαράττειν τὸ τραῦμα.

XXXI. Αὐτοὶ δ' εἰσὶ τὴν πρόσοψιν καταπληκτικοὶ καὶ ταῖς φωναῖς βαρυηχεῖς καὶ παντελῶς τραχύφωνοι, κατὰ δὲ τὰς ὁμιλίας βραχυλόγοι καὶ αἰνιγματίαι καὶ τὰ πολλὰ αἰνιττόμενοι συνεκδοχικῶς, πολλὰ δὲ λέγοντες ἐν ὑπερβολαῖς ἐπ' αὐξήσει μὲν ἑαυτῶν, μειώσει δὲ τῶν ἄλλων. Ἀπειληταί δὲ καὶ ἀνατατικοὶ καὶ τετραγῳδημένοι ὑπάρχουσι, ταῖς δὲ διανοίαις ὀξεῖς καὶ πρὸς μάθησιν οὐκ ἀφυεῖς. (2) Εἰσὶ δὲ παρ' αὐτοῖς καὶ ποιηταὶ μελῶν, οὓς βάρδους ὀνομάζουσιν. Οὗτοι δὲ μετ' ὀργάνων ταῖς λύραις ὁμοίων ᾄδοντες οὓς μὲν ὑμνοῦσιν, οὓς δὲ βλασφημοῦσι. Φιλόσοφοί τέ τινές εἰσι καὶ θεολόγοι περιττῶς τιμώμενοι, οὓς δρουίδας ὀνομάζουσι. (3) Χρῶνται δὲ καὶ μάντεσιν, ἀποδοχῆς μεγάλης ἀξιοῦντες αὐτούς· οὗτοι δὲ διά τε τῆς οἰωνοσκοπίας καὶ διὰ τῆς τῶν ἱερείων θυσίας τὰ μέλλοντα προλέγουσι, καὶ πᾶν τὸ πλῆθος ἔχουσιν ὑπήκοον. Μάλιστα δ' ὅταν περί τινων μεγάλων ἐπισκέπτωνται, παράδοξον καὶ ἄπιστον ἔχουσι νόμιμον· ἄνθρωπον γὰρ κατασπείσαντες τύπτουσι μαχαίρᾳ κατὰ τὸν ὑπὲρ τὸ διάφραγμα τόπον, καὶ πεσόντος τοῦ πληγέντος ἐκ τῆς πτώσεως καὶ τοῦ σπαραγμοῦ τῶν μελῶν, ἔτι δὲ τῆς τοῦ αἵματος ῥύσεως τὸ μέλλον νοοῦσι, παλαιᾷ τινι καὶ

XXX. Vestitus illis mirificus. Tunicas enim variis coloribus imbutas, ac velut floribus conspersas, caligasque, bracas illis nominatas, gestant. Saga etiam virgata, per hiemem densa, per æstatem tenuiora, crebrisque tessellis florum instar distincta, fibulis subnectunt. (2) Arma illis sunt scuta, ad staturam hominis porrecta, et insigni proprio variegata. Quidam æneas bestiarum imagines tam ad defensionem quam ornatum affabre factas præferunt. Æneis præterea galeis cum ornatu longe prominente, qui insignis proceritatis speciem iis præbet, capita muniunt. Nam vel cornua affixa, vel avium quadrupedumque facies in illis expressas habent. (3) Barbaricis etiam pro suo more tubis utuntur, quæ horridum et bellico terrori convenientem reddunt mugitum inflatæ. Thoraces nonnulli induunt ferreos et hamatos, alii a natura tributis contenti, nudi pugnant. Pro ensibus spathas gerunt oblongas, ex catenis ferreis aut æneis in dextro femore oblique dependentes. Nonnulli inauratis vel inargentatis balteis tunicas incingunt. (4) Tum hastas præ se ferunt, lanceas illis dictas, quarum cuspis ferrea longitudine cubitum æquat, additamentis haud paullo amplioribus. Latitudo a gemino palmo non multum abest. Nam gladii non minores sunt aliorum sauniis. Sauniorum vero acies major est, quam gladiorum. Pars horum in directum fabricata est : pars incurvos per omnia habet reflexus, ut in ictu non tantum secent, verum etiam frangant carnes, hastilique reducto vulnus convellant et dilanient.

XXXI. Ipsi terribili sunt adspectu, vocemque edunt gravisonam et horridam prorsus. In colloquiis verborum parci et obscuri, per involucra subobscure pleraque enuntiantes. Tum multa hyperbolice ad suæ laudis amplificationem aliorumque contemtum jactant. Minaces præterea sunt et elati tragicique exaggeratores; ingenio acuti, nec ad disciplinas inepti. (2) Sunt etiam apud hos carminum melicorum poetæ, quos Bardos nominant. Hi ad instrumenta lyris non dissimilia aliorum laudes, aliorum vituperationes decantant. Philosophi quidam apud eos sunt et theologi, quos Druidas vocant et eximio honore dignantur. (3) Sunt etiam vates magnæ apud illos existimationis, qui ab auspiciis et victimarum extis de futuris divinant; eisque plebs universa morem gerit. Inprimis vero ubi de magni momenti rebus consultatio incidit, mirandum et incredibilem quendam ritum observant. Hominem immolatum supra transversum pectoris septum ense feriunt : quo cæso prolapsoque, tum e casu et convulsione membrorum, tum e cruoris fluxu, quid eventurum sit, præsagiunt, et ex longa

πολυχρονίῳ παρατηρήσει περὶ τούτων πεπιστευκότες. (4) Ἔθος δ' αὐτοῖς ἐστι μηδένα θυσίαν ποιεῖν ἄνευ φιλοσόφου· διὰ γὰρ τῶν ἐμπείρων τῆς θείας φύσεως ὡσπερεί τινων ὁμοφώνων τὰ χαριστήρια τοῖς θεοῖς φασι δεῖν προσφέρειν, καὶ διὰ τούτων οἴονται δεῖν τἀγαθὰ αἰτεῖσθαι. (5) Οὐ μόνον δ' ἐν ταῖς εἰρηνικαῖς χρείαις, ἀλλὰ καὶ κατὰ τοὺς πολέμους τούτοις μάλιστα πείθονται καὶ τοῖς μελῳδοῦσι ποιηταῖς οὐ μόνον οἱ φίλοι, ἀλλὰ καὶ οἱ πολέμιοι· πολλάκις δ' ἐν ταῖς παρατάξεσι πλησιαζόντων ἀλλήλοις τῶν στρατοπέδων καὶ τοῖς ξίφεσιν ἀνατεταμένοις καὶ ταῖς λόγχαις προβεβλημέναις, εἰς τὸ μέσον οὗτοι προελθόντες παύουσιν αὐτούς, ὥσπερ τινὰ θηρία κατεπᾴσαντες. Οὕτω καὶ παρὰ τοῖς ἀγριωτάτοις βαρβάροις ὁ θυμὸς εἴκει τῇ σοφίᾳ καὶ ὁ Ἄρης αἰδεῖται τὰς Μούσας.

XXXII. Χρήσιμον δ' ἐστὶ διορίσαι τὸ παρὰ πολλοῖς ἀγνοούμενον. Τοὺς γὰρ ὑπὲρ Μασσαλίας κατοικοῦντας ἐν τῷ μεσογείῳ καὶ τοὺς παρὰ τὰς Ἄλπεις, ἔτι δὲ τοὺς ἐπὶ τάδε τῶν Πυρηναίων ὀρῶν Κελτοὺς ὀνομάζουσι, τοὺς δ' ὑπὲρ ταύτης τῆς Κελτικῆς εἰς τὰ πρὸς νότον νεύοντα μέρη παρά τε τὸν Ὠκεανὸν καὶ τὸ Ἑρκύνιον ὄρος καθιδρυμένους καὶ πάντας τοὺς ἑξῆς μέχρι τῆς Σκυθίας Γαλάτας προσαγορεύουσιν· οἱ δὲ Ῥωμαῖοι [πάλιν] πάντα ταῦτα τὰ ἔθνη συλλήβδην μιᾷ προσηγορίᾳ περιλαμβάνουσιν, ὀνομάζοντες Γαλάτας ἅπαντας. (2) Αἱ δὲ γυναῖκες τῶν Γαλατῶν οὐ μόνον τοῖς μεγέθεσι παραπλήσιοι τοῖς ἀνδράσιν εἰσίν, ἀλλὰ καὶ ταῖς ἀλκαῖς ἐνάμιλλοι. Τὰ δὲ παιδία παρ' αὐτοῖς ἐκ γενετῆς ὑπάρχει πολιὰ κατὰ τὸ πλεῖστον· προβαίνοντα δὲ ταῖς ἡλικίαις εἰς τὸ τῶν πατέρων χρῶμα ταῖς χρόαις μετασχηματίζεται. (3) Ἀγριωτάτων δὲ ὄντων τῶν ὑπὸ τὰς ἄρκτους κατοικούντων καὶ τῶν τῇ Σκυθίᾳ πλησιοχώρων, φασί τινας ἀνθρώπους ἐσθίειν, ὥσπερ καὶ τῶν Βρεττανῶν τοὺς κατοικοῦντας τὴν ὀνομαζομένην Ἶριν. (4) Διαβεβοημένης δὲ τῆς τούτων ἀλκῆς καὶ ἀγριότητος, φασί τινες ἐν τοῖς παλαιοῖς χρόνοις τοὺς τὴν Ἀσίαν ἅπασαν καταδραμόντας, ὀνομαζομένους δὲ Κιμμερίους, τούτους εἶναι, βραχὺ τοῦ χρόνου τὴν λέξιν φθείραντος ἐν τῇ τῶν καλουμένων Κίμβρων προσηγορίᾳ· ζηλοῦσι γὰρ ἐκ παλαιοῦ λῃστεύειν ἐπὶ τὰς ἀλλοτρίας χώρας ἐπερχόμενοι καὶ καταφρονεῖν ἁπάντων. (5) Οὗτοι γάρ εἰσιν οἱ τὴν μὲν Ῥώμην ἑλόντες, τὸ δὲ ἱερὸν τὸ ἐν Δελφοῖς συλήσαντες, καὶ πολλὴν μὲν τῆς Εὐρώπης, οὐκ ὀλίγην δὲ καὶ τῆς Ἀσίας φορολογήσαντες, καὶ τῶν καταπολεμηθέντων τὴν χώραν κατοικήσαντες, οἱ διὰ τὴν πρὸς τοὺς Ἕλληνας ἐπιπλοκὴν Ἑλληνογαλάται κληθέντες, τὸ δὲ τελευταῖον πολλὰ καὶ μεγάλα στρατόπεδα Ῥωμαίων συντρίψαντες. (6) Ἀκολούθως δὲ τῇ καθ' αὑτοὺς ἀγριότητι καὶ περὶ τὰς θυσίας ἐκτόπως ἀσεβοῦσι· τοὺς γὰρ κακούργους κατὰ πενταετηρίδα φυλάξαντες ἀνασκολοπίζουσι τοῖς θεοῖς καὶ μετ' ἄλλων πολλῶν ἀπαρχῶν καθαγίζουσι, πυρὰς παμμεγέθεις κατασκευάζοντες. Χρῶνται δὲ καὶ τοῖς αἰχμαλώτοις ὡς ἱερείοις πρὸς τὰς τῶν θεῶν τιμάς. Τινὲς δὲ αὐτῶν καὶ τὰ κατὰ

vetustatis observatione hoc apud eos fidem invenit. (4) Nec cuiquam sacrum facere absque philosopho fas est. Per hos enim, ut divinæ naturæ conscios et quasi collocutores, gratiarum sacra diis offerenda, per hos internuntios bona ab illis expetenda esse censent. (5) His, ut etiam melicis poetis, non in pacis solummodo negotiis, sed etiam bellis tam hostes quam amici auscultant. Hi inter adversas sæpe acies, dum strictis ensibus et protentis hastis inter se exercitus propinquant, in medium progressi, ac si bestias incantamentis cicurarent, prælia dirimunt. Sic apud ferocissimos quoque Barbaros sapientiæ ira cedit, et Mars reveretur Musas.

XXXII. Nunc quod a multis ignoratur definiri operæ pretium est. Qui interiora supra Massiliam tenent, et qui ad Alpes ac cis Pyrenæos montes habitant, hos Celtas nominant; qui ultra hanc Celticam partes austrum [*septentrionem*] versus et ad Oceanum Hercyniumque montem sitas incolunt, omnesque ad Scythiam usque diffusos, Gallos vocitant. At Romani gentes hasce universas una Gallorum appellatione comprehendunt. (2) Mulieres horum non proceritate tantum viros æquiparant, sed animi quoque viribus illos æmulantur. Pueri a primo vitæ ortu plerumque cani sunt, ætate vero provectis in paternum eis colorem capilli transformantur. (3) Ferocitate excellunt ad Arctum remoti et Scythiæ finitimi, ut homines etiam vorare dicantur; quomodo etiam Britanni, a quibus Iris habitatur. (4) Tam pervulgata autem est horum vis bellica et feritas, ut qui totam olim Asiam, Cimmerii tunc appellati, incursationibus infestam reddiderunt, hi ipsi censeantur esse a nonnullis, qui paulum corrupta per temporis longinquitatem voce Cimbri nunc vocantur. Ex antiquo enim latrociniis dant operam, quibus aliorum terras populantur, omnesque præ se contemnunt. (5) Hi enim sunt qui Romam ceperunt; hi templum in Delphis expilarunt; hi magnam Europæ nec exiguam Asiæ partem sibi tributariam fecere agrosque debellatorum a se occuparunt, ob sui cum Græcis permixtionem Gallo-Græci tandem appellati; multos denique et ingentes Romanorum exercitus contrivere. (6) Parem ferociæ suæ impietatem in deorum quoque sacris mirum in modum designant. Maleficos enim, per quinquennium detentos, palis in honorem deorum suffigunt, et super grandi pyrarum strue cum aliis primitiis immolant. Nec aliter captivis quam hostiis ad deorum sacra abutuntur. Nonnulli

πόλεμον ληφθέντα ζῷα μετὰ τῶν ἀνθρώπων ἀποκτείνουσιν ἢ κατακαίουσιν ἤ τισιν ἄλλαις τιμωρίαις ἀφανίζουσι. (7) Γυναῖκας δ' ἔχοντες εὐειδεῖς, ἥκιστα ταύταις προσέχουσιν, ἀλλὰ πρὸς τὰς τῶν ἀῤῥένων ἐπιπλοκὰς ἐκτόπως λυττῶσιν. Εἰώθασι δ' ἐπὶ δοραῖς θηρίων χαμαὶ καθεύδοντες ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν παρακοίτοις συγκυλίεσθαι. Τὸ δὲ πάντων παραδοξότατον, τῆς ἰδίας εὐσχημοσύνης ἀφροντιστοῦντες τὴν τοῦ σώματος ὥραν εὐκόλως ἑτέροις προΐενται, καὶ τοῦτο αἰσχρὸν οὐχ ἡγοῦνται, ἀλλὰ μᾶλλον ὅταν τις αὐτῶν χαριζομένων μὴ προσδέξηται τὴν διδομένην χάριν, ἄτιμον ἡγοῦνται.

XXXIII. Ἡμεῖς δ' ἀρκούντως περὶ τῶν Κελτῶν εἰρηκότες μεταβιβάσομεν τὴν ἱστορίαν ἐπὶ τοὺς πλησιοχώρους τούτοις Κελτίβηρας. Οὗτοι γὰρ τὸ παλαιὸν περὶ τῆς χώρας ἀλλήλοις διαπολεμήσαντες, οἵ τε Ἴβηρες καὶ οἱ Κελτοί, καὶ μετὰ ταῦτα διαλυθέντες καὶ τὴν χώραν κοινῇ κατοικήσαντες, ἔτι δ' ἐπιγαμίας πρὸς ἀλλήλους συνθέμενοι, διὰ τὴν ἐπιμιξίαν ταύτης ἔτυχον τῆς προσηγορίας. Δυοῖν δ' ἐθνῶν ἀλκίμων μιχθέντων καὶ χώρας ὑποκειμένης ἀγαθῆς, συνέβη τοὺς Κελτίβηρας ἐπὶ πολὺ τῇ δόξῃ προελθεῖν, καὶ Ῥωμαίοις πολλοὺς χρόνους ἀντιταξαμένους μόγις καταπολεμηθῆναι. (2) Δοκοῦσι δ' οὗτοι κατὰ τοὺς πολέμους οὐ μόνον ἱππεῖς ἀγαθούς, ἀλλὰ καὶ πεζοὺς παρέχεσθαι διαφόρους ταῖς ἀλκαῖς καὶ ταῖς καρτερίαις. Φοροῦσι δ' οὗτοι σάγους μέλανας τραχεῖς καὶ παραπλήσιον ἔχοντας τὸ ἔριον ταῖς αἰγείαις θριξίν. (3) Ὁπλίζονται δέ τινες τῶν Κελτιβήρων Γαλατικοῖς θυρεοῖς κούφοις, τινὲς δὲ κυρτίαις κυκλοτερέσιν ἀσπίδων ἐχούσαις τὰ μεγέθη, καὶ περὶ τὰς κνήμας τριχίνας εἱλοῦσι κνημῖδας, περὶ δὲ τὰς κεφαλὰς κράνη χαλκᾶ περιτίθενται φοινικοῖς ἠσκημένα λόφοις. Ξίφη δὲ ἀμφίστομα καὶ σιδήρῳ διαφόρῳ κεχαλκευμένα φοροῦσιν, ἔχοντες σπιθαμιαίας παραξιφίδας, αἷς χρῶνται κατὰ τὰς ἐν ταῖς μάχαις συμπλοκάς. (4) Ἴδιον δέ τι παρ' αὐτοῖς ἐστι περὶ τὴν τῶν [ὅπλων καὶ] ἀμυντηρίων κατασκευήν. Ἐλάσματα γὰρ σιδήρου κατακρύπτουσιν εἰς τὴν γῆν, καὶ ταῦτα ἐῶσι μέχρι ἂν ὅτου διὰ τὸν χρόνον τοῦ ἰοῦ περιφαγόντος τὸ ἀσθενὲς τοῦ σιδήρου καταλειφθῇ τὸ στερεώτατον, ἐξ οὗ κατασκευάζουσι διάφορα ξίφη καὶ τἄλλα τὰ πρὸς πόλεμον ἀνήκοντα. Τὸ δ' οὕτω κατασκευασθὲν ὅπλον πᾶν τὸ ὑποπεσὸν διαιρεῖ, ἀφ' οὗπερ οὔτε θυρεὸς οὔτε κράνος οὔτε ὀστοῦν ὑπομένει τὴν πληγὴν διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς ἀρετῆς τοῦ σιδήρου. (5) Διμάχαι δ' ὄντες, ἐπειδὰν ἀπὸ τῶν ἵππων ἀγωνισάμενοι νικήσωσι, καταπηδῶντες καὶ τὴν τῶν πεζῶν τάξιν μεταλαμβάνοντες θαυμαστὰς ποιοῦνται μάχας. Ἴδιον δέ τι καὶ παράδοξον νόμιμον παρ' αὐτοῖς ἐστιν· ἐπιμελεῖς γὰρ ὄντες καὶ καθάριοι ταῖς διαίταις ἓν ἔργον ἐπιτηδεύουσι βάναυσον καὶ πολλῆς ἀκαθαρσίας κεκοινωνηκός· παρ' ἕκαστα γὰρ τὸ σῶμα λούουσιν οὔρῳ, καὶ τοὺς ὀδόντας παρατρίβοντες, ταύτην ἡγοῦνται θεραπείαν εἶναι τοῦ σώματος.

XXXIV. Τοῖς δ' ἤθεσι πρὸς μὲν τοὺς κακούργους καὶ πολεμίους ὑπάρχουσιν ὠμοί, πρὸς δὲ τοὺς ξένους

ipsorum etiam animantia bello capta una cum hominibus trucidant aut comburunt aliove supplicii genere tollunt. (7) Feminas licet elegantes habeant, minimum tamen illarum consuetudine afficiuntur; quin potius nefariis masculorum stupris insaniunt: et humi ferarum pellibus incubantes, ab utroque latere cum concubinis volutantur. Et quod omnium indignissimum est, proprii decoris ratione posthabita, corporis venustatem aliis levissime prostituunt. Nec in vitio illud ponunt: sed potius, quum quis oblatam ab ipsis gratiam non acceperit, inhonestum infameque sibi id esse ducunt.

XXXIII. Postquam de Celtis satis a nobis dictum est, ad finitimos his Celtiberos historiam transferemus. Hi duo enim populi, Iberes et Celtæ, quum de agris quondam bello disceptarent, pace tandem inita regionem promiscue incoluere: et contracta mutuis inter se connubiis affinitate, commune ex hac permixtione nomen accepisse memorantur. Quumque duæ gentes validæ, quibus fertilis regio suberat, ita coaluissent, ad ingens gloriæ incrementum ut Celtiberi progrederentur, evenit; adeo ut diu cum Romanis conflictati, vix tandem debellarentur. (2) Hi non tantum equites bello strenuos, verum et pedites robore ac laborum tolerantia insignes exhibere videntur. Saga ferunt hispida nigri coloris, quorum lana villis caprinis non absimilis. (3) Quidam e Celtiberis levibus Gallorum scutis armantur, alii cyrtias gestant rotundas ad clypeorum magnitudinem, et ocreas e pilis contextas cruribus circumligant. Æneas capitibus galeas imponunt, cristis puniceis exornatas. Gladios gestant ancipites, e ferro exquisito fabricatos, et pugiones insuper habent ad spithamæ longitudinem, quibus in pugna conserta utuntur. (4) Arma defensoria singulari quodam more conficiunt. Laminas enim ferri sub terra absconditas tamdiu jacere sinunt, dum ferri parte debiliori ferrugine ambesa, validior supersit. Hinc gladios eximios aliaque belli instrumenta fabricantur. Armis hoc modo elaboratis, adeo quævis subjecta disseccantur, ut nec clypeus, nec galea, nec os (tanta ferri præstantia est) ictum sufferre queat. (5) Et quia pedestri atque equestri pugna valent, quum primum certamine equestri vicerunt, ab equis desiliunt peditumque ordinibus immixti pugnas mirificas edunt. Peculiaris quædam apud eos consuetudo est et admirabilis. Nam licet puritatis et elegantiæ in victu studiosi exsistant, unum tamen quiddam sordidum et spurcitiæ non mediocris plenum ab eis committitur: urina enim totum corpus perluunt, adeoque dentes etiam fricant, idque corpori curando inservire putant.

XXXIV. Moribus suis alioquin erga maleficos et hostes crudeles sunt, sed erga hospites mites et humani. Per-

ἐπιεικεῖς καὶ φιλάνθρωποι. Τοὺς γὰρ ἐπιδημήσαντας ξένους ἅπαντες ἀξιοῦσι παρ' αὑτοῖς ποιεῖσθαι τὰς καταλύσεις καὶ πρὸς ἀλλήλους ἁμιλλῶνται περὶ τῆς φιλοξενίας· οἷς δ' ἂν οἱ ξένοι συνακολουθήσωσι, τούτους ἐπαινοῦσι καὶ θεοφιλεῖς ἡγοῦνται. (2) Τροφαῖς δὲ χρῶνται κρέασι παντοδαποῖς καὶ δαψιλέσι καὶ οἰνομέλιτος πόματι, χορηγούσης τῆς χώρας τὸ μὲν μέλι παμπληθές, τὸν δ' οἶνον παρὰ τῶν ἐπιπλεόντων ἐμπόρων ὠνούμενοι. (3) Χαριέστατον δὲ τῶν πλησιοχώρων ἐθνῶν αὐτοῖς ἐστι τὸ τῶν Οὐακκαίων ὀνομαζομένων σύστημα. Οὗτοι γὰρ καθ' ἕκαστον ἔτος διαιρούμενοι τὴν χώραν γεωργοῦσι, καὶ τοὺς καρποὺς κοινοποιούμενοι μεταδιδόασιν ἑκάστῳ τὸ μέρος, καὶ τοῖς νοσφισαμένοις τι γεωργοῖς θάνατον τὸ πρόστιμον τεθείκασι. (4) Τῶν δὲ Ἰβήρων ἀλκιμώτατοι μέν εἰσιν οἱ καλούμενοι Λυσιτανοί, φοροῦσι δ' ἐν τοῖς πολέμοις πέλτας μικρὰς παντελῶς διαπεπλεγμένας νεύροις καὶ δυναμένας σκέπειν τὸ σῶμα περιττότερον διὰ τὴν στερεότητα. Ταύτην δ' ἐν ταῖς μάχαις μεταφέροντες εὐλύτως ἄλλοτε ἄλλως ἀπὸ τοῦ σώματος διακρούονται φιλοτέχνως πᾶν τὸ φερόμενον ἐπ' αὐτοὺς βέλος. (5) Χρῶνται δὲ καὶ σαυνίοις ὁλοσιδήροις ἀγκιστρώδεσι· φοροῦσι δὲ κράνη καὶ ξίφη παραπλήσια Κελτίβηρσιν. Ἀκοντίζουσι δὲ εὐστόχως καὶ μακράν, καὶ καθόλου καρτεροπλῆγες ὑπάρχουσιν. Εὐκίνητοι δὲ ὄντες καὶ κοῦφοι, ῥᾳδίως καὶ φεύγουσι καὶ διώκουσι· κατὰ δὲ τὰς ἐν ταῖς συστάσεσι τῶν δεινῶν ὑπομονὰς πολὺ λείπονται τῶν Κελτιβήρων. Ἐπιτηδεύουσι δὲ κατὰ μὲν τὴν εἰρήνην ὄρχησίν τινα κούφην καὶ περιέχουσαν πολλὴν εὐτονίαν σκελῶν, ἐν δὲ τοῖς πολέμοις πρὸς ῥυθμὸν ἐμβαίνουσι, καὶ παιᾶνας ᾄδουσιν ὅταν ἐπίωσι τοῖς ἀντιτεταγμένοις. (6) Ἴδιον δέ τι παρὰ τοῖς Ἴβηρσι καὶ μάλιστα παρὰ τοῖς Λυσιτανοῖς ἐπιτηδεύεται· τῶν γὰρ ἀκμαζόντων ταῖς ἡλικίαις οἱ μάλιστα ἀπορώτατοι ταῖς οὐσίαις, ῥώμῃ δὲ σώματος καὶ θράσει διαφέροντες, ἐφοδιάσαντες αὑτοὺς ἀλκῇ καὶ τοῖς ὅπλοις εἰς τὰς ὀρεινὰς δυσχωρίας ἀθροίζονται· συστήματα δὲ ποιήσαντες ἀξιόλογα, κατατρέχουσι τὴν Ἰβηρίαν, καὶ λῃστεύοντες πλούτους ἀθροίζουσι, καὶ τοῦτο διατελοῦσι πράττοντες μετὰ πάσης καταφρονήσεως. Κούφοις γὰρ χρώμενοι καθοπλισμοῖς καὶ παντελῶς ὄντες εὐκίνητοι καὶ ὀξεῖς, δυσχείρωτοι τοῖς ἄλλοις εἰσί. (7) Καθόλου δὲ τὰς ἐν τοῖς ὄρεσι δυσχωρίας καὶ τραχύτητας ἡγούμενοι πατρίδας εἶναι, εἰς ταύτας καταφεύγουσι, δυσδιεξόδους οὔσας μεγάλοις καὶ βαρέσι στρατοπέδοις. Διὸ καὶ Ῥωμαῖοι πολλάκις ἐπ' αὐτοὺς στρατεύσαντες τῆς μὲν πολλῆς καταφρονήσεως ἀπέστησαν αὐτούς, εἰς τέλος δὲ τὰ λῃστήρια καταλῦσαι πολλάκις φιλοτιμηθέντες οὐκ ἠδυνήθησαν.

XXXV. Ἐπεὶ δὲ τὰ περὶ τῶν Ἰβήρων διήλθομεν, οὐκ ἀνοίκειον εἶναι διαλαμβάνομεν περὶ τῶν ἐν αὐτῇ μετάλλων ἀργυρείων διελθεῖν. Αὕτη γὰρ ἡ χώρα σχεδόν τι πλεῖστον καὶ κάλλιστον ἔχει μεταλλευόμενον ἄργυρον καὶ πολλὰς τοῖς ἐργαζομένοις παρέχεται προσόδους. Εἴρηται μὲν οὖν ἡμῖν καὶ ἐν ταῖς πρὸ ταύτης βίβλοις ἐν ταῖς περὶ Ἡρακλέους πράξεσι τὰ κατὰ τὴν

egrinis enim, qui ad ipsos venerunt, omnes hospitium ultro offerunt, et hospitalitatis inter sese officiis certant. Quos advenæ comitantur, eos laudant et diis caros esse arbitrantur. (2) Cibus horum carnes variæ et opiparæ; potus mulsum, patria mel affatim subministrante; vinum a mercatoribus illuc profectis comparant. (3) Inter finitimas illas gentes cultissima est Vaccæorum natio. Hi enim divisos quotannis agros colunt, et, communicatis inter se frugibus, suam cuique partem attribuunt. Rusticis aliquid intervertentibus supplicium capitis mulcta est. (4) Inter Iberos fortissimi sunt qui Lusitani appellantur. In bellis minutas gerunt peltas, ex nervis contextas, quæ firmitate sua corpus egregie munire possint. Has in prœliis agiliter huc illuc obversantes, scite quodvis contortum in se jaculum eludunt et repellunt. (5) Sauniis etiam hamatis, quæ tota ferrea sunt, utuntur. Cassides et enses, quales Celtiberi, gestant. Spicula certo jactu ac longinque mittunt, validasque inferunt plagas. Quumque mobili sint corpore et expedito, facile hostem fugiunt et insequuntur. At si quando mala circumstant, tolerantia Celtiberis multo sunt inferiores. Pacis tempore saltationis genus quoddam levissimæ, in qua magna crurum agilitate opus est, exercent. In bellis ad numerum incedunt, et pæanes canunt quando hostes aggrediuntur. (6) Peculiare quidpiam Iberis et maxime Lusitanis in usu est. Nam qui florida inter illos ætate rei familiaris inopia maxime premuntur, robore tamen corporis et fiducia præstant, fortitudinis et armorum viatico instructi, in aspretis montium congregantur, validisque collectis agminibus, Iberiam incursantes prædando divitias corradunt, et hoc perpetuo magno periculorum contemtu factitant. Quum enim levi armatura utantur, agilique sint corpore et veloces, non facile ab aliis debellari queunt. (7) Difficultas quippe locorum et aspritudo illa patria ipsis habetur. Hæc, quia magnis et impeditis exercitibus via illuc non patescit, refugium illis præbent. Ideo Romani sæpe illos armis adorti, etsi nimiam illorum audaciam compescuerunt, latrocinia tamen omnino tollere, sæpenumero enixe id conati, non potuerunt.

XXXV. Jam postquam Iberorum historia a nobis explicata est, etiam de metallis argenti ipsorum verba facere ab re non alienum existimamus. Apud hos enim maxima fere ac pulcherrimi argenti copia effoditur; unde magnum, qui rei metallicæ ibi operam dant, quæstum faciunt. Et de Pyrenæis quidem Iberiæ montibus etiam superiori libro, ubi

Ἰβηρίαν ὄρη τὰ καλούμενα Πυρηναῖα· ταῦτα δὲ καὶ κατὰ τὸ ὕψος καὶ κατὰ τὸ μέγεθος ὑπάρχει διάφορα τῶν ἄλλων· παρήκει γὰρ ἀπὸ τῆς κατὰ τὴν μεσημβρίαν θαλάττης σχεδὸν ἄχρι πρὸς τὸν ὑπὸ τὰς ἄρκτους Ὠκεανόν, διείργοντα δὲ τὴν Γαλατίαν καὶ τὴν Ἰβηρίαν, ἔτι δὲ τὴν Κελτιβηρίαν, παρεκτείνει σταδίους ὡς τρισχιλίους. (2) Πολλῶν δὲ ὄντων ἐν αὐτοῖς δρυμῶν καὶ πυκνῶν τοῖς δένδρεσι, φασὶν ἐν τοῖς παλαιοῖς χρόνοις ὑπό τινων νομέων ἀφέντων πῦρ κατακαῆναι παντελῶς ἅπασαν τὴν ὀρεινὴν χώραν· διὸ καὶ συχνὰς ἡμέρας συνεχῶς τοῦ πυρὸς ἐπιφλέγοντος, καῆναι τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς· καὶ τὰ μὲν ὄρη διὰ τὸ συμβεβηκὸς κληθῆναι Πυρηναῖα, τὴν δ' ἐπιφάνειαν τῆς κατακεκαυμένης χώρας ἀργύρῳ ῥυῆναι πολλῷ, καὶ χωνευθείσης τῆς φύσεως, ἐξ ἧς ὁ ἄργυρος κατασκευάζεται, ῥύακας γενέσθαι πολλοὺς ἀργύρου καθαροῦ. (3) Τῆς δὲ τούτου χρείας ἀγνοουμένης παρὰ τοῖς ἐγχωρίοις, τοὺς Φοίνικας ἐμπορίαις χρωμένους καὶ τὸ γεγονὸς μαθόντας ἀγοράζειν τὸν ἄργυρον μικρᾶς τινος ἀντιδόσεως ἄλλων φορτίων. Διὸ δὴ τοὺς Φοίνικας μετακομίζοντας εἴς τε τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Ἀσίαν καὶ τἄλλα πάντα ἔθνη, μεγάλους περιποιήσασθαι πλούτους. (4) Ἐπὶ τοσοῦτο δὲ τοὺς ἐμπόρους διατεῖναι τῆς φιλοκερδίας, ὥστε ἐπειδάν, καταγόμων ὄντων τῶν πλοίων, περιττεύῃ πολὺς ἄργυρος, ἐκκόπτειν τὸν ἐν ταῖς ἀγκύραις μόλιβδον, καὶ ἐκ τοῦ ἀργύρου τὴν ἐκ τοῦ μολίβδου χρείαν ἀλλάττεσθαι. (5) Διόπερ ἐπὶ πολλοὺς χρόνους οἱ Φοίνικες διὰ τῆς τοιαύτης ἐμπορίας πολλὴν λαβόντες αὔξησιν, ἀποικίας πολλὰς ἀπέστειλαν, τὰς μὲν εἰς Σικελίαν καὶ τὰς σύνεγγυς ταύτῃ νήσους, τὰς δὲ εἰς τὴν Λιβύην καὶ Σαρδόνα καὶ τὴν Ἰβηρίαν.

XXXVI. Ὕστερον δὲ πολλοῖς χρόνοις οἱ μὲν Ἴβηρες μαθόντες τὰ περὶ τὸν ἄργυρον ἰδιώματα, κατεσκεύασαν ἀξιόλογα μέταλλα· διόπερ ἄργυρον κάλλιστον καὶ σχεδόν τι πλεῖστον κατασκευάζοντες μεγάλας ἐλάμβανον προσόδους. Ὁ δὲ τρόπος τῆς μεταλλείας καὶ τῶν ἔργων τοιοῦτός τίς ἐστι παρὰ τοῖς Ἴβηρσιν. (2) Ὄντων χαλκοῦ καὶ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου μετάλλων θαυμαστῶν, οἱ μὲν ἐργαζόμενοι τὰ χαλκουργεῖα τὸ τέταρτον μέρος χαλκοῦ καθαροῦ ἐκ τῆς ὀρυττομένης γῆς λαμβάνουσι, τῶν δ' ἀργυρευόντων τινὲς ἰδιωτῶν ἐν τρισὶν ἡμέραις Εὐβοϊκὸν ἐξαίρουσι τάλαντον. Πᾶσα γὰρ ἡ βῶλός ἐστι ψήγματος συμπεπηγότος καὶ ἀπολάμποντος μεστή. Διὸ καὶ θαυμάσαι τις ἂν τήν τε τῆς χώρας φύσιν καὶ τὴν φιλοπονίαν τῶν ἐργαζομένων αὐτὴν ἀνθρώπων. (3) Τὸ μὲν οὖν πρῶτον οἱ τυχόντες τῶν ἰδιωτῶν προσεκαρτέρουν τοῖς μετάλλοις, καὶ μεγάλους ἀπεφέροντο πλούτους διὰ τὴν ἑτοιμότητα καὶ δαψίλειαν τῆς ἀργυρίτιδος γῆς· ὕστερον δὲ τῶν Ῥωμαίων κρατησάντων τῆς Ἰβηρίας, πλῆθος Ἰταλῶν ἐπεπόλασε τοῖς μετάλλοις, καὶ μεγάλους ἀπεφέροντο πλούτους διὰ τὴν φιλοκερδίαν. (4) Ὠνούμενοι γὰρ πλῆθος ἀνδραπόδων παραδιδόασι τοῖς ἐφεστηκόσι ταῖς μεταλλικαῖς ἐργασίαις. Οὗτοι δὲ κατὰ πλείονας τόπους ἀνοί-

de Hercule egimus, facta mentio est. Hi et celsitate et magnitudine supereminent ceteros. Nam ab australi pelago ad Oceanum ferme arcticum Galliam ab Iberia et Celtiberia dispescentes ad ter mille stadia pertingunt. (2) Quumque crebræ in his silvæ arboribusque opacæ exsisterent, totam hanc regionem montanam, igni a pastoribus injecto, penitus conflagrasse priscis temporibus memorant. Per multos igitur dies incendio continue grassante, terræ superficiem exustam (a quo casu montes illi Pyrenæi vocitati) magnam argenti copiam exsudasse, adeo ut liquefacta materia, unde argentum conficitur, rivuli passim argenti puri dimanarent. (3) Cujus usus quum incompertus esset incolis, Phœnices mercatores re cognita exiguæ permutatione mercis illud redemisse, et in Græciam Asiamque et cunctas gentes alias transportantes magnas sibi opes comparasse; (4) eo quæstus studio provectos, ut, quum refertis navibus multum adhuc argenti superesset, plumbo in ancoris exciso, argento ejus usum explerent. (5) Ex hac igitur negotiatione per multum inde temporis opulentiores facti Phœnices, colonias non paucas in Siciliam et vicinas ei insulas, in Africam et Sardiniam, et in Iberiam denique miserunt.

XXXVI. Post longum tandem intervallum Iberi de natura metalli hujus edocti, memorabiles instituerunt fodinas. Unde quum uberrimam fere argenti pulcherrimi copiam eruerent, magnis ditati vectigalibus fuerunt. (2) Quum mirificæ sint æris et auri argentique illic fodinæ, qui in officinis ærariis opus exercent, quartam puri æris ex terra effossa portionem capiunt. Argenti vero elaboratores privati intra triduum Euboicum talentum eliquant; tota enim gleba concreti et lucidi ramenti plena est. Merito quis ergo et regionis naturam et operatorum industriam admiretur. (3) Primitus sane quilibet e vulgo rei metallicæ incumbebat, et quia terræ argentariæ copia in promtu erat, magnas hinc divitias reportabant. Sed posteaquam Romanorum in potestatem Iberia devenit, Italorum turba metalla frequentata sunt; quibus lucri cupiditas opes ingentes accumulavit. (4) Mancipia enim magno numero coemta operum metallicorum præfectis tradunt. Ab his ostia pluribus in locis ape-

ξαντες στόμια καὶ κατὰ βάθους ὀρύττοντες τὴν γῆν, ἐρευνῶσι τὰς πολυαργύρους καὶ πολυχρύσους πλάκας τῆς γῆς· καταβαίνοντές τε οὐ μόνον εἰς μῆκος, ἀλλὰ καὶ εἰς βάθος παρεκτείνοντες ἐπὶ πολλοὺς σταδίους τὰ ὀρύγματα, καὶ πλαγίας καὶ σκολιὰς διαδύσεις ποικίλως μεταλλουργοῦντες, ἀνάγουσιν ἐκ βυθῶν τὴν τὸ κέρδος αὐτοῖς παρεχομένην βῶλον.

XXXVII. Μεγάλην δ' ἔχει παραλλαγὴν τὰ μέταλλα ταῦτα συγκρινόμενα τοῖς κατὰ τὴν Ἀττικήν. Ἐκεῖνα μὲν γὰρ οἱ μεταλλεύοντες καὶ ταῖς ἐργασίαις μεγάλας προϊέμενοι δαπάνας ἃ μὲν ἤλπισαν ἐνίοτε λαβεῖν οὐκ ἔλαβον, ἃ δ' εἶχον ἀπέβαλον, ὥστε δοκεῖν αὐτοὺς ὥσπερ αἰνίγματος τρόπον ἀτυχεῖν. (2) Οἱ δὲ κατὰ τὴν Σπανίαν μεταλλουργοὶ * ταῖς ἐλπίσι μεγάλους σωρεύουσι πλούτους ἐκ τούτων τῶν ἐργασιῶν. Τῶν γὰρ πρώτων ἔργων ἐπιτυγχανομένων, διὰ τὴν τῆς γῆς εἰς τοῦτο τὸ γένος ἀρετὴν ἀεὶ μᾶλλον εὑρίσκουσι λαμπροτέρας φλέβας, γεμούσας ἀργύρου τε καὶ χρυσοῦ. Πᾶσα γὰρ ἡ σύνεγγυς γῆ διαπέπλεκται πολυμερῶς τοῖς ἑλιγμοῖς τῶν ῥάβδων. (3) Ἐνίοτε δὲ καὶ κατὰ βάθους ἐμπίπτουσι ποταμοῖς ῥέουσιν ὑπὸ τὴν γῆν, ὧν τῆς βίας περιγίνονται διακόπτοντες τὰς ῥύσεις αὐτῶν τὰς ἐμπιπτούσας τοῖς ὀρύγμασι πλαγίοις. Ταῖς γὰρ ἀδιαψεύστοις τοῦ κέρδους προσδοκίαις πιεζόμενοι πρὸς τὸ τέλος ἄγουσι τὰς ἰδίας ἐπιβολάς, καὶ τὸ πάντων παραδοξότατον, ἀπαρύτουσι γὰρ τὰς ῥύσεις τῶν ὑδάτων τοῖς Αἰγυπτιακοῖς λεγομένοις κοχλίαις, οὓς Ἀρχιμήδης ὁ Συρακόσιος εὗρεν, ὅτε παρέβαλεν εἰς Αἴγυπτον· διὰ δὲ τούτων συνεχῶς ἐκ διαδοχῆς παραδιδόντες μέχρι τοῦ στομίου τὸν τῶν μετάλλων τόπον ἀναξηραίνουσι καὶ κατασκευάζουσιν εὔθετον πρὸς τὴν τῆς ἐργασίας πραγματείαν. (4) Φιλοτέχνου δ' ὄντος τοῦ ὀργάνου καθ' ὑπερβολήν, διὰ τῆς τυχούσης ἐργασίας ἄπλατον ὕδωρ ἀναρρίπτεῖται παραδόξως, καὶ πᾶν τὸ ποτάμιον ῥεῦμα ῥᾳδίως ἐκ βυθοῦ πρὸς τὴν ἐπιφάνειαν ἐκχεῖται. Θαυμάσαι δ' ἄν τις εἰκότως τοῦ τεχνίτου τὴν ἐπίνοιαν οὐ μόνον ἐν τούτοις, ἀλλὰ καὶ ἐν ἄλλοις πολλοῖς καὶ μείζοσι, διαβεβοημένοις κατὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην, περὶ ὧν τὰ κατὰ μέρος ὅταν ἐπὶ τὴν Ἀρχιμήδους ἡλικίαν ἔλθωμεν ἀκριβῶς διέξιμεν.

XXXVIII. Οἱ δ' οὖν ταῖς ἐργασίαις τῶν μετάλλων ἐνδιατρίβοντες τοῖς μὲν κυρίοις ἀπίστους τοῖς πλήθεσι προσόδους περιποιοῦσιν, αὐτοὶ δὲ κατὰ γῆς ἐν τοῖς ὀρύγμασι καὶ μεθ' ἡμέραν καὶ νύκτα καταξαινόμενοι τὰ σώματα, πολλοὶ μὲν ἀποθνήσκουσι διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς κακοπαθείας· ἄνεσις γὰρ ἢ παῦλα τῶν ἔργων οὐκ ἔστιν αὐτοῖς, ἀλλὰ ταῖς τῶν ἐπιστατῶν πληγαῖς ἀναγκαζόντων ὑπομένειν τὴν δεινότητα τῶν κακῶν ἀτυχῶς προΐενται τὸ ζῆν· τινὲς δὲ ταῖς δυνάμεσι τῶν σωμάτων καὶ ταῖς τῶν ψυχῶν καρτερίαις ὑπομένοντες πολὺν χρόνον ἔχουσι τὴν ταλαιπωρίαν· αἱρετώτερος γὰρ αὐτοῖς ὁ θάνατός ἐστι τοῦ ζῆν διὰ τὸ μέγεθος τῆς ταλαιπωρίας. (2) Πολλῶν δὲ ὄντων περὶ τὰς εἰρημένας μεταλλείας παραδόξων, οὐχ ἥκιστ' ἄν τις θαυμάσειε διότι τῶν μεταλλουργείων οὐδὲν πρόσφατον ἔχει τὴν ἀρχήν, πάντα

riuntur, terraque alte effossa, massæ illæ auro et argento exuberantes indagantur. Atque in descensu non in longum modo, sed profundum quoque ad multa stadia fodinas producunt, actisque varie in transversum et obliquum fibrarum meatibus, glebam, unde lucrum illis provenit, ab imis terræ visceribus protrahunt.

XXXVII. Quod si metella hæc cum Atticis conferas, ingens reperies discrimen. Qui enim illic metalla scrutantur, præter labores magnas faciunt impensas: nec raro, quæ adepturos se sperabant, non adipiscuntur, et quæ possidebant, insuper amittunt. Itaque ad ænigmatis (Homerici) modum infelices videntur esse. (2) At qui in Hispania metallicæ rei operam navant, magnas ex laboribus istis divitias pro spe sua coacervant. Post felicem enim primi operis successum, propter singularem terræ in hoc genere bonitatem, venas subinde magis splendidas argentoque et auro refertas inveniunt. Tota enim in propinquo tellus venarum anfractibus multifariam intertexta est. (3) Quandoque in fluvios etiam terram subterlabentes in profundo incidunt; quorum vim arte exsuperant: nam undas sibi occurrentes fossis oblique ductis intercipiunt. Dum enim non fallace lucri exspectatione attinentur, id, quod aggressi sunt, ad finem quoque perducunt. Et quod ante omnia admireris, illos aquarum profluxus cochleis, quæ Ægyptiæ vocantur, exhauriunt. Inventor harum fuit Archimedes in sua ad Ægyptios peregrinatione. Per has ergo continuæ successionis vicibus aquam ad ostium usque promoventes, fodinæ locum exsiccant, habilemque ad operis tractationem reddunt. (4) Quum enim instrumentum hoc ingeniosissime fabricatum sit, labore non ita magno vis aquæ immensa mirabili ratione protruditur, totusque amnis fluor ex imo ad summum ita haustus evacuatur. Ingenium artificis merito quis admiretur, non in hisce solum, sed in aliis etiam multis et quidem majoribus, quæ per totum orbem celebrantur. De quibus singulatim ad Archimedis ætatem progressi accuratam texemus narrationem.

XXXVIII. Ceterum qui in ergastulis hisce metallicis commorantur, incredibilem quidem dominis suis copiam emolumentorum acquirunt; verum dum sub terra in fodinis diesque noctesque corpora horum affliguntur, multi sub nimia laborum mole exstinguuntur. Nec enim remissio, nec quies ab opere illis est; sed magistri verberibus ad gravissima quæque perferenda eos cogunt: quo fit ut misere vitam tandem exhalent. Nonnulli, qui robore corporum animorumque vigore onus sustinere possunt, ad longum tempus in ærumnis illis hærent. Quibus tamen ob miseriarum excessum mors vita exoptatior. (2) Quum vero multa hæ metallorum officinæ admiranda exhibeant, non minima dignum admiratione est, quod nullius harum recens appa-

δὲ ὑπὸ τῆς Καρχηδονίων φιλαργυρίας ἀνεψύχθη καθ' ὃν καιρὸν τῆς Ἰβηρίας ἐπεκράτουν. Ἐκ τούτων γὰρ ἔσχον τὴν ἐπὶ πλεῖον αὔξησιν, μισθούμενοι τοὺς κρατίστους στρατιώτας καὶ διὰ τούτων πολλοὺς καὶ μεγάλους πολέμους διαπολεμήσαντες. (3) Καθόλου γὰρ ἀεὶ Καρχηδόνιοι διεπολέμουν οὔτε πολιτικοῖς στρατιώταις οὔτε τοῖς ἀπὸ τῶν συμμάχων ἀθροιζομένοις πεποιθότες, ἀλλὰ καὶ Ῥωμαίους καὶ Σικελιώτας καὶ τοὺς κατὰ τὴν Λιβύην οἰκοῦντας εἰς τοὺς μεγίστους ἦγον κινδύνους, καταπλουτομαχοῦντες ἅπαντας διὰ τὴν ἐκ τῶν μετάλλων γινομένην εὐπορίαν. Δεινοὶ γάρ, ὡς ἔοικεν, ὑπῆρξαν οἱ Φοίνικες ἐκ παλαιῶν χρόνων εἰς τὸ κέρδος εὑρεῖν, οἱ δ' ἀπὸ τῆς Ἰταλίας εἰς τὸ μηδενὶ τῶν ἄλλων καταλιπεῖν. (4) Γίνεται δὲ καὶ καττίτερος ἐν πολλοῖς τόποις τῆς Ἰβηρίας, οὐκ ἐξ ἐπιπολῆς εὑρισκόμενος, ὡς ἐν ταῖς ἱστορίαις τινὲς τεθρυλήκασιν, ἀλλ' ὀρυττόμενος καὶ χωνευόμενος ὁμοίως ἀργύρῳ τε καὶ χρυσῷ. Ὑπεράνω γὰρ τῆς τῶν Λυσιτανῶν χώρας ἐστὶ μέταλλα πολλὰ τοῦ καττιτέρου, κατὰ τὰς προκειμένας τῆς Ἰβηρίας ἐν τῷ Ὠκεανῷ νησῖδας τὰς ἀπὸ τοῦ συμβεβηκότος Καττιτερίδας ὠνομασμένας. (5) Πολὺς δὲ καὶ ἐκ τῆς Βρεττανικῆς νήσου διακομίζεται πρὸς τὴν καταντικρὺ κειμένην Γαλατίαν, καὶ διὰ τῆς μεσογείου Κελτικῆς ἐφ' ἵππων ὑπὸ τῶν ἐμπόρων ἄγεται παρά τε τοὺς Μασσαλιώτας καὶ εἰς τὴν ὀνομαζομένην πόλιν Ναρβῶνα· αὕτη δ' ἐστὶν ἄποικος μὲν Ῥωμαίων, διὰ δὲ τὴν εὐκαιρίαν καὶ τὴν εὐπορίαν μέγιστον ἐμπόριον ἔχουσα τῶν ἐν ἐκείνοις τοῖς τόποις.

XXXIX. Ἡμεῖς δὲ ἐπεὶ τὰ κατὰ τοὺς Γαλάτας καὶ τοὺς Κελτίβηρας, ἔτι δ' Ἴβηρας, διήλθομεν, ἐπὶ τοὺς Λίγυας μεταβησόμεθα. Οὗτοι γὰρ νέμονται μὲν χώραν τραχεῖαν καὶ παντελῶς λυπράν, τοῖς δὲ πόνοις καὶ ταῖς κατὰ τὴν λειτουργίαν συνεχέσι κακοπαθείαις ἐπίπονόν τινα βίον καὶ ἀτυχῆ ζῶσι. (2) Καταδένδρου γὰρ τῆς χώρας οὔσης, οἱ μὲν αὐτῶν ὑλοτομοῦσι δι' ὅλης τῆς ἡμέρας σιδηροφοροῦντες ἐνεργοὺς πελέκεις καὶ βαρεῖς, οἱ δὲ τὴν γῆν ἐργαζόμενοι τὸ πλεῖον πέτρας λατομοῦσι διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς τραχύτητος· οὐδεμίαν γὰρ βῶλον τοῖς ἐργαλείοις ἀνασπῶσιν ἄνευ λίθου· καὶ τοιαύτην ἔχοντες ἐν τοῖς ἔργοις κακοπάθειαν, τῇ συνηθείᾳ περιγίνονται τῆς φύσεως, καὶ πολλὰ μοχθήσαντες ὀλίγους καρποὺς καὶ μόγις λαμβάνουσι. Διὰ δὲ τὴν συνέχειαν τῶν γυμνασιῶν καὶ τὸ τῆς τροφῆς ἐλλιπὲς τοῖς σώμασιν ὑπάρχουσιν ἰσχνοὶ καὶ εὔτονοι. Πρὸς δὲ τὴν κακοπάθειαν ταύτην συνεργοὺς ἔχουσι τὰς γυναῖκας, εἰθισμένας ἐπ' ἴσης τοῖς ἀνδράσιν ἐργάζεσθαι. (3) Κυνηγίας δὲ ποιοῦνται συνεχεῖς, ἐν αἷς πολλὰ τῶν θηρίων χειρούμενοι τὴν ἐκ τῶν καρπῶν σπάνιν διορθοῦνται. Διόπερ ἐμβιοῦντες ὄρεσι χιονοβολουμένοις καὶ τραχύτητας ἀπίστους ὀρειβατεῖν εἰωθότες, εὔτονοι καὶ μυώδεις γίνονται τοῖς σώμασιν. (4) Ἔνιοι δὲ διὰ τὴν παρ' αὐτοῖς σπανοκαρπίαν πίνουσι μὲν ὕδωρ, σαρκοφαγοῦσι δὲ τὰς τῶν ἡμέρων τε καὶ ἀγρίων ζῴων σάρκας καὶ τῶν ἀπὸ τῆς χώρας λαχάνων ἐμπίπλανται, τὴν

ret initium; sed omnes Carthaginiensium avaritia, quo tempore Iberiam tenebant, aperuit. Hinc enim opes viresque ipsorum creverunt; hinc milites fortissimos conduxere, quorum opera multa et gravissima ab illis bella sunt confecta. (3) Nam perpetuo ita belligerarunt Carthaginienses, ut neque ex civium classibus, neque sociorum municipiis coacto milite confiderent : sed et Romanos et Siculos et Afros magnis involverunt periculis hoc uno, quod opibus e re metallica collectis omnes debellarent. A vetustis enim temporibus inde ad inveniendos quæstus Pœni apprime, ut videtur, idonei fuerunt, attamen Romani nemini in hac re aliquid reliquerunt. (4) Quin et stannum in multis Iberiæ locis provenit, at non in summa terræ superficie invenitur, ut ab historicis quibusdam divulgatur, verum juxta atque argentum et aurum effoditur et liquatur. Supra Lusitanorum enim provinciam multum stannei est metalli, in insulis videlicet in Oceano Iberiæ objacentibus, quas idcirco Cassiterides nuncupant. (5) Multum quoque ejus in oppositam Galliæ continentem ex insula Britannica transportatur, quod per Celticæ mediterranea equis mercatores ad Massilienses et Narbonensium urbem deferunt. Colonia hæc est Romanorum, et maximum ob commoditatem et opulentiam emporium illis in locis exstitit.

XXXIX. Ceterum post absolutum de Gallis et Celtiberis et Iberis sermonem ad Ligures transituri sumus. Asperam hi terram et omnino sterilem habitant, inque laboribus et assiduis publicorum operum molestiis duram et ærumnosam vitam agunt. (2) Quum enim montana sit hæc regio et arboribus referta, alii per totum diem ligna cædunt, validis ad hoc gravibusque securibus instructi; agricolis utplurimum cum saxis dissecandis negotium est, ob nimiam soli asperitatem : nullam enim glebam instrumentis eruunt absque lapide. Licet autem tantis cum ærumnis confictentur, pertinaci tamen labore naturam superant, multisque exantlatis molestiis exiguum inde fructum eumque vix tandem consequuntur. Exercitationis ergo assiduitas et alimoniæ parcitas in causa est, ut macilentis sint corporibus et nervosis. In tolerandis vero laboribus participes habent feminas æque ac viros operibus assuetas. (3) Venationes agitant frequentes, magnasque ex bestiis prædas nacti frugum inopiam resarciunt. Idcirco dum in montibus nive conspersis obversantur, et difficillima silvarum aspreta peragrare assuescunt, corpora illorum valida et musculosa evadunt. (4) Aliqui propter annonæ caritatem aquam bibunt, cicurumque et ferorum animalium carnibus victi-

χώραν ἔχοντες ἄβατον τοῖς προσφιλεστάτοις τῶν θεῶν Δήμητρι καὶ Διονύσῳ. (5) Νυκτερεύουσι δ' ἐπὶ τῆς χώρας σπανίως μὲν ἔν τισιν εὐτελέσιν ἐπαύλεσιν ἢ καλιαῖς, τὰ δὲ πολλὰ ἐν ταῖς κοίλαις πέτραις καὶ σπηλαίοις αὐτοφυέσι καὶ δυναμένοις σκέπην ἱκανὴν παρέχεσθαι. (6) Ἀκολούθως δὲ τούτοις καὶ τἄλλα ποιοῦσι, διαφυλάττοντες τὸν ἀρχαῖον καὶ ἀκατάσκευον βίον. Καθόλου δ' ἐν τοῖς τόποις αἱ μὲν γυναῖκες ἀνδρῶν, οἱ δὲ ἄνδρες θηρίων ἔχουσιν εὐτονίαν καὶ ἀλκήν. Πολλάκις γοῦν φασιν ἐν ταῖς στρατείαις τὸν μέγιστον τῶν Γαλατῶν ὑπὸ Λίγυος ἰσχνοῦ παντελῶς ἐκ προκλήσεως μονομαχήσαντα ἀνῃρῆσθαι. (7) Ὁπλισμὸν δ' ἔχουσιν οἱ Λίγυες ἐλαφρότερον τῶν Ῥωμαίων τῇ κατασκευῇ· σκεπάζει γὰρ αὐτοὺς παραμήκης θυρεὸς εἰς τὸν Γαλατικὸν ῥυθμὸν δεδημιουργημένος καὶ χιτὼν συνειλημμένος ζωστῆρι, καὶ περιτίθενται θηρίων δορὰς καὶ ξίφος σύμμετρον· τινὲς δὲ αὐτῶν διὰ τὴν ἐπιμιξίαν τῆς Ῥωμαίων πολιτείας μετεσχημάτισαν τὸν ὁπλισμόν, ἐξομοιοῦντες ἑαυτοὺς τοῖς ἡγουμένοις. (8) Θρασεῖς δ' εἰσὶ καὶ γενναῖοι οὐ μόνον εἰς πόλεμον, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰς ἐν τῷ βίῳ περιστάσεις τὰς ἐχούσας δεινότητας. Ἐμπορευόμενοι γὰρ πλέουσι τὸ Σαρδόνιον καὶ τὸ Λιβυκὸν πέλαγος, ἑτοίμως ἑαυτοὺς ῥίπτοντες εἰς ἀβοηθήτους κινδύνους. Σκάφεσι γὰρ χρώμενοι τῶν σχεδιῶν εὐτελεστέροις καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς κατὰ ναῦν χρησίμοις ἥκιστα κατεσκευασμένοις, ὑπομένουσι τὰς ἐκ τῶν χειμώνων φοβερωτάτας περιστάσεις καταπληκτικῶς.

XL. Λείπεται δ' ἡμῖν εἰπεῖν περὶ τῶν Τυρρηνῶν. Οὗτοι γὰρ τὸ μὲν παλαιὸν ἀνδρείᾳ διενεγκόντες χώραν πολλὴν κατεκτήσαντο καὶ πόλεις ἀξιολόγους καὶ πολλὰς ἔκτισαν. Ὁμοίως δὲ καὶ ναυτικαῖς δυνάμεσιν ἰσχύσαντες καὶ πολλοὺς χρόνους θαλαττοκρατήσαντες, τὸ μὲν παρὰ τὴν Ἰταλίαν πέλαγος ἀφ' ἑαυτῶν ἐποίησαν Τυρρηνικὸν προσαγορευθῆναι, τὰ δὲ κατὰ τὰς πεζικὰς δυνάμεις ἐκπονήσαντες τήν τε σάλπιγγα λεγομένην ἐξεῦρον, εὐχρηστοτάτην μὲν εἰς τοὺς πολέμους, ἀπ' ἐκείνων δ' ὀνομασθεῖσαν Τυρρηνήν, τό τε περὶ τοὺς ἡγουμένους στρατηγοὺς ἀξίωμα κατεσκεύασαν, περιθέντες τοῖς ἡγουμένοις ῥαβδούχους καὶ δίφρον ἐλεφάντινον καὶ περιπόρφυρον τήβενναν, ἔν τε ταῖς οἰκίαις τὰ περίστῳα πρὸς τὰς τῶν θεραπευόντων ὄχλων ταραχὰς ἐξεῦρον εὐχρηστίαν· ὧν τὰ πλεῖστα Ῥωμαῖοι μιμησάμενοι καὶ πρὸς τὸ κάλλιον αὐξήσαντες μετήνεγκαν ἐπὶ τὴν ἰδίαν πολιτείαν. (2) Γράμματα δὲ καὶ φυσιολογίαν καὶ θεολογίαν ἐξεπόνησαν ἐπὶ πλεῖον, καὶ τὰ περὶ τὴν κεραυνοσκοπίαν μάλιστα πάντων ἀνθρώπων ἐξειργάσαντο. Διὸ καὶ μέχρι τῶν νῦν χρόνων οἱ τῆς οἰκουμένης σχεδὸν ὅλης ἡγούμενοι θαυμάζουσί τε τοὺς ἄνδρας καὶ κατὰ τὰς ἐν τοῖς κεραυνοῖς διοσημίας τούτοις ἐξηγηταῖς χρῶνται. (3) Χώραν δὲ νεμόμενοι πάμφορον, καὶ ταύτην ἐξεργαζόμενοι, καρπῶν ἀφθονίαν ἔχουσιν οὐ μόνον ἀρκοῦσαν πρὸς τὴν διατροφήν, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἀπόλαυσιν δαψιλῆ καὶ τρυφὴν ἀνήκουσαν. Παρατίθενται γὰρ δὶς τῆς ἡμέρας τραπέζας πολυτελεῖς καὶ τἄλλα τὰ πρὸς

tant, et oleribus ibi natis ventres replent, ut quorum terra amabilissimis deorum Cereri et Libero inaccessa sit. (5) Noctu in agris cubant, rarius quidem in caulis quibusdam vilibus aut tuguriis, utplurimum vero in rupibus concavis et speluncis a natura factis, quæ tectum illis commodum præbere queant. (6) Ad hunc modum etiam cetera factitant, priscum illum vivendi morem et inconditum observantes. Breviter ut dicam, his in locis virorum feminæ, belluarum viri robur habent et strenuitatem. Ideoque in bellis sæpenumero vel maximum inter Gallos a Ligure perquam gracili ex provocatione ad certamen singulare prostratum cæsumque esse memorant. (7) Armatura ipsis est levioris apparatus quam Romanis. Scuto enim oblongo, ad modum Gallicum conformato, proteguntur, tunicamque balteo succingunt. Ferarum quoque pelles gestant ensemque mediocrem. Nonnulli tamen per consuetudinem cum civitate Romana priscam armorum formam immutarunt, dominorum imitantes cultum. (8) Audaces sunt et fortes non tantum in bello, sed aliis quoque vitæ casibus periculosis. Negotiandi enim studio Sardoum et Libycum pelagus navigant, ultro extremis sese periculis objectantes. Scaphis enim vilioribus utuntur quam vulgares sunt naviculæ, nec aliarum commoditate navium instructis; in quibus tamen gravissima tempestatum discrimina, quod mirum est, subire non verentur.

XL. Restat ut de Tyrrhenis dicamus. Hi quondam fortitudine præcellentes magnum terræ tractum occuparunt, multasque et celebres condiderunt urbes. Quin et classibus pollentes diu maris imperium tenuere, et mare Italiæ subjectum Tyrrhenum de suo nomine appellarunt. Hi inter cetera, quibus pedestrem militiam excoluere, tubam repererunt ad bella utilissimam, quæ Tyrrhena inde vocatur. Summis exercituum ducibus hoc ipso majestatem conciliarunt, quod lictores cum fascibus et sellam curulem ex ebore togamque purpura prætextam illis addidere. Domorum quoque porticus ad avertendum turbæ servorum et clientum strepitus et molestias percommodas invenerunt. Quorum pleraque imitati Romani in suam translata rempublicam ad summam elegantiam provexere. (2) Literis vero et inprimis naturæ ac rerum divinarum perscrutationi plurimum studii impenderunt, fulminum observationi præ cunctis mortalibus summopere intenti. Quapropter hac etiamnum ætate totius prope orbis moderatores hos viros admirantur, et prodigiorum per fulmina ostentorum interpretibus illis utuntur. (3) Quum autem terram incolant uberrimam, eamque probe exerceant, largissimos inde fructus percipiunt, qui non modo ad nutricationem sufficientem, verum etiam ad voluptates et delicias multum conducant. Bis enim in die mensas adornant opiparas, ceteraque ad

τὴν ὑπερβάλλουσαν τρυφὴν οἰκεῖα, στρωμνὰς μὲν ἀνθεινὰς κατασκευάζοντες, ἐκπωμάτων δ' ἀργυρῶν παντοδαπῶν πλῆθος καὶ τῶν διακονούντων οἰκετῶν οὐκ ὀλίγον ἀριθμὸν ἡτοιμακότες· καὶ τούτων οἱ μὲν εὐπρεπείᾳ διαφέροντές εἰσιν, οἱ δ' ἐσθῆσι πολυτελεστέραις ἢ κατὰ δουλικὴν ἀξίαν κεκόσμηνται. (4) Οἰκήσεις τε παντοδαπὰς ἰδιαζούσας ἔχουσι παρ' αὐτοῖς οὐ μόνον οἱ θεράποντες, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐλευθέρων οἱ πλείους. Καθόλου δὲ τὴν μὲν ἐκ παλαιῶν χρόνων παρ' αὐτοῖς ζηλουμένην ἀλκὴν ἀποβεβλήκασιν, ἐν πότοις δὲ καὶ ῥαθυμίαις ἀνάνδροις βιοῦντες οὐκ ἀλόγως τὴν τῶν πατέρων δόξαν ἐν τοῖς πολέμοις ἀποβεβλήκασι. (5) Συνεβάλετο δ' αὐτοῖς πρὸς τὴν τρυφὴν οὐκ ἐλάχιστον καὶ ἡ τῆς χώρας ἀρετή· πάμφορον γὰρ καὶ παντελῶς εὔγειον νεμόμενοι [χώραν] παντὸς καρποῦ πλῆθος ἀποθησαυρίζουσιν. Καθόλου γὰρ ἡ Τυρρηνία παντελῶς εὔγειος οὖσα, πεδίοις ἀναπεπταμένοις ἐγκάθηται καὶ βουνοειδέσιν ἀναστήμασι τόπων διείληπται γεωργησίμοις· ὑγρὰ δὲ μετρίως ἐστὶν οὐ μόνον κατὰ τὴν χειμερινὴν ὥραν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸν τοῦ θέρους καιρόν.

XLI. Ἐπεὶ δὲ περὶ τῆς πρὸς ἑσπέραν κεκλιμένης χώρας καὶ τῆς πρὸς τὰς ἄρκτους νενευκυίας, ἔτι δὲ τῶν κατὰ τὸν Ὠκεανὸν νήσων διεξήλθομεν, ἐν μέρει διέξιμεν περὶ τῶν κατὰ τὴν μεσημβρίαν νήσων, τῶν ἐν Ὠκεανῷ τῆς Ἀραβίας τῆς πρὸς ἀνατολὴν κεκλιμένης καὶ προσοριζούσης τῇ καλουμένῃ Κεδρωσίᾳ. (2) Ἡ μὲν γὰρ χώρα πολλαῖς κώμαις καὶ πόλεσιν ἀξιολόγοις κατοικεῖται, καὶ τούτων αἱ μὲν ἐπὶ χωμάτων ἀξιολόγων κεῖνται, αἱ δ' ἐπὶ γεωλόφων ἢ πεδίων καθίδρυνται· ἔχουσι δ' αὐτῶν αἱ μέγισται βασίλεια κατεσκευασμένα πολυτελῶς, πλῆθος οἰκητόρων ἔχοντα καὶ κτήσεις ἱκανάς. (3) Πᾶσα δ' αὐτῶν ἡ χώρα γέμει θρεμμάτων παντοδαπῶν, καρποφοροῦσα καὶ νομὰς ἀφθόνους παρεχομένη τοῖς βοσκήμασι· ποταμοί τε πολλοὶ διαρρέοντες ἐν αὐτῇ πολλὴν ἀρδεύουσι χώραν, συνεργοῦντες πρὸς τελείαν αὔξησιν τῶν καρπῶν. Διὸ καὶ τῆς Ἀραβίας ἡ πρωτεύουσα τῇ ἀρετῇ προσηγορίαν ἔλαβεν οἰκείαν, εὐδαίμων ὀνομασθεῖσα. (4) Ταύτης δὲ κατὰ τὰς ἐσχατιὰς τῆς παρωκεανίτιδος χώρας καταντικρὺ νῆσοι κεῖνται πλείους, ὧν τρεῖς εἰσιν ἄξιαι τῆς ἱστορικῆς ἀναγραφῆς, μία μὲν ἡ προσαγορευομένη Ἱερά, καθ' ἣν οὐκ ἔξεστι τοὺς τετελευτηκότας θάπτειν, ἑτέρα δὲ πλησίον ταύτης, ἀπέχουσα σταδίους ὡς ἑπτά, εἰς ἣν κομίζουσι τὰ σώματα τῶν ἀποθανόντων ταφῆς ἀξιοῦντες. Ἡ δ' οὖν Ἱερὰ τῶν μὲν ἄλλων καρπῶν ἄμοιρός ἐστι, φέρει δὲ λιβανωτοῦ τοσοῦτο πλῆθος, ὥστε διαρκεῖν καθ' ὅλην τὴν οἰκουμένην πρὸς τὰς τῶν θεῶν τιμάς· ἔχει δὲ καὶ σμύρνης πλῆθος διάφορον καὶ τῶν ἄλλων θυμιαμάτων παντοδαπὰς φύσεις, παρεχομένας πολλὴν εὐωδίαν. (5) Ἡ δὲ φύσις ἐστὶ τοῦ λιβανωτοῦ καὶ ἡ κατασκευὴ τοιάδε· δένδρον ἐστὶ τῷ μὲν μεγέθει μικρόν, τῇ δὲ προσόψει τῇ ἀκάνθῃ τῇ Αἰγυπτίᾳ τῇ λευκῇ παρεμφερές, τὰ δὲ φύλλα τοῦ δένδρου ὅμοια τῇ ὀνομαζομένῃ ἰτέᾳ, καὶ τὸ ἄνθος ἐπ' αὐτῷ φύεται χρυ-

lautitiem et fastum pertinentia adhibent; stragula texunt ceu floribus inspersa; argenteorum eis poculorum ingens copia est et varietas; familiarium etiam ministrorum non exiguus in parato est numerus : quorum alii formæ decore excellunt, alii sumtuosiore, quam pro servili conditione, vestitu exornati sunt. (4) Secretæ ab aliis et multiplices habitationes tum servis sunt tum ingenuorum plerisque. Ut paucis dicam, abjecta, quam olim exercuerunt, virtute, in compotationibus et ignavia degeneri vitam exigunt. Ideoque non mirum est, quod majorum in bellis gloriam amiserunt. (5) Nec minimum ad luxum eis soli virtus confert. Regionem enim tenent fertilissimam et optimis glebis præditam, ex qua omnis generis fructus recondunt. Etruria enim fœcunditate nulli cedens terræ, in late patentibus campis recumbit, et clivosis collibus, arationi tamen idoneis, distincta est. Humore etiam mediocri, non hiberno solum tempore, sed etiam æstivo rigatur.

XLI. Postquam ergo terras ad occidentem sitas et Arctum spectantes insulasque Oceani oratione nostra peragravimus, meridiei quoque insulas in Oceano Arabiæ ad ortum vergentis et Gedrosiæ, quam vocant, finitimæ singulatim perlustrabimus. (2) Regio illa pagis multis oppidisque non obscuris frequentatur : quorum pars in editis aggeribus jacet, pars in collibus aut campis. Urbium maximæ regias habent magnifice exstructas magnamque habitatorum frequentiam et copiam facultatum. (3) Totus illic ager pecoribus abundat omnis generis, et fructus large producit, gregibus etiam et armentis pascua affatim subministrat. Perfluunt eum amnes multi, benignaque terræ irrigatione ad perfecta fructuum incrementa plurimum conducunt. Idcirco pars illa Arabiæ, quæ bonitate ceteras antecedit, Felix inde convenienti sane nomine appellatur. (4) Ad extremitates hujus contra litoralem Oceani oram complures insulæ jacent : quarum tres historica relatione dignæ sunt. Prima vocatur Sacra, in qua mortuos sepeliri nefas. Altera non procul ab ista, septem circiter stadia distat, in quam cadavera exstinctorum deportata sepulturæ tradunt. Sacra ergo aliis quidem fructibus destituta est, thuris vero tantam gerit copiam, ut ad honores deorum per totum orbem terrarum sufficiat. Eximiam quoque myrrhæ copiam habet, ceterorumque aromatum varia producit genera, quæ insignem de se fragrantiam exspirant. (5) Natura thuris et collectio ad hunc se modum habet. Arbor est pusilla, albæ Ægyptiorum spinæ adspectu similis, foliaque salicis refert. Florem gerit aurei coloris. Ex hujus

σοειδές. Ὁ δὲ λιβανωτὸς ὁ γινόμενος ἐξ αὐτοῦ ὀπίζεται ὡς ἂν δάκρυον. (6) Τὸ δὲ τῆς σμύρνης δένδρον ὅμοιόν ἐστι τῇ σχίνῳ, τὸ δὲ φύλλον ἔχει λεπτότερον καὶ πυκνότερον. Ὀπίζεται δὲ περισκαφείσης τῆς γῆς ἀπὸ τῶν ῥιζῶν, καὶ ὅσα μὲν αὐτῶν ἐν ἀγαθῇ γῇ πέφυκεν, ἐκ τούτων γίνεται δὶς τοῦ ἐνιαυτοῦ, ἔαρος καὶ θέρους· καὶ ὁ μὲν πυῤῥὸς ἐαρινὸς ὑπάρχει διὰ τὰς δρόσους, ὁ δὲ λευκὸς θερινός ἐστι. Τοῦ δὲ παλιούρου συλλέγουσι τὸν καρπόν, καὶ χρῶνται βρωτοῖς καὶ ποτοῖς καὶ πρὸς τὰς κοιλίας τὰς ῥεούσας φαρμάκῳ.

XLII. Διῄρηται δὲ τοῖς ἐγχωρίοις ἡ χώρα, καὶ ταύτης ὁ βασιλεὺς λαμβάνει τὴν κρατίστην, καὶ τῶν καρπῶν τῶν γινομένων ἐν τῇ νήσῳ δεκάτην λαμβάνει. Τὸ δὲ πλάτος τῆς νήσου φασὶν εἶναι σταδίων ὡς διακοσίων. (2) Κατοικοῦσι δὲ τὴν νῆσον οἱ καλούμενοι Παγχαῖοι, καὶ τόν τε λιβανωτὸν καὶ τὴν σμύρναν κομίζουσιν εἰς τὸ πέραν καὶ πωλοῦσι τοῖς τῶν Ἀράβων ἐμπόροις, παρ' ὧν ἄλλοι τὰ τοιαῦτα φορτία ὠνούμενοι διακομίζουσιν εἰς τὴν Φοινίκην καὶ κοίλην Συρίαν, ἔτι δὲ Αἴγυπτον, τὸ δὲ τελευταῖον ἐκ τούτων τῶν τόπων ἔμποροι διακομίζουσιν εἰς πᾶσαν τὴν οἰκουμένην. (3) Ἔστι δὲ καὶ ἄλλη νῆσος μεγάλη, τῆς προειρημένης ἀπέχουσα σταδίους τριάκοντα, εἰς τὸ πρὸς ἕω μέρος τοῦ Ὠκεανοῦ κειμένη, τῷ μήκει πολλῶν τινων σταδίων. Ἀπὸ γὰρ τοῦ πρὸς ἀνατολὰς ἀνήκοντος ἀκρωτηρίου φασὶ θεωρεῖσθαι τὴν Ἰνδικὴν ἀέριον διὰ τὸ μέγεθος τοῦ διαστήματος. (4) Ἔχει δὲ ἡ Παγχαία καθ' αὑτὴν πολλὰ τῆς ἱστορικῆς ἀναγραφῆς ἄξια. Κατοικοῦσι δ' αὐτὴν αὐτόχθονες μὲν οἱ Παγχαῖοι λεγόμενοι, ἐπήλυδες δ' Ὠκεανῖται καὶ Ἰνδοὶ καὶ Σκύθαι καὶ Κρῆτες. (5) Πόλις δ' ἐστὶν ἀξιόλογος ἐν αὐτῇ, προσαγορευομένη μὲν Πανάρα, εὐδαιμονίᾳ δὲ διαφέρουσα. Οἱ δὲ ταύτην οἰκοῦντες καλοῦνται μὲν ἱκέται τοῦ Διὸς τοῦ Τριφυλίου, μόνοι δ' εἰσὶ τῶν τὴν Παγχαίαν χώραν οἰκούντων αὐτόνομοι καὶ ἀβασίλευτοι. Ἄρχοντας δὲ καθιστᾶσι κατ' ἐνιαυτὸν τρεῖς· οὗτοι δὲ θανάτου μὲν οὐκ εἰσὶ κύριοι, τὰ δὲ λοιπὰ πάντα διακρίνουσι· καὶ αὐτοὶ δὲ οὗτοι τὰ μέγιστα ἐπὶ τοὺς ἱερεῖς ἀναφέρουσιν. (6) Ἀπὸ δὲ ταύτης τῆς πόλεως ἀπέχει σταδίους ὡς ἑξήκοντα ἱερὸν Διὸς Τριφυλίου, κείμενον μὲν ἐν χώρᾳ πεδιάδι, θαυμαζόμενον δὲ μάλιστα διά τε τὴν ἀρχαιότητα καὶ τὴν πολυτέλειαν τῆς κατασκευῆς καὶ τὴν τῶν τόπων εὐφυΐαν.

XLIII. Τὸ μὲν οὖν περὶ τὸ ἱερὸν πεδίον συνηρεφές ἐστι παντοίοις δένδρεσιν, οὐ μόνον καρποφόροις, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς δυναμένοις τέρπειν τὴν ὅρασιν. Κυπαρίττων τε γὰρ ἐξαισίων τοῖς μεγέθεσι καὶ πλατάνων καὶ δάφνης καὶ μυρσίνης καταγέμει, πληθύοντος τοῦ τόπου ναματιαίων ὑδάτων. (2) Πλησίον γὰρ τοῦ τεμένους ἐκ τῆς γῆς ἐκπίπτει τηλικαύτη τὸ μέγεθος πηγὴ γλυκέος ὕδατος, ὥστε ποταμὸν ἐξ αὐτῆς γίνεσθαι πλωτόν. Ἐκ τούτου δ' εἰς πολλὰ μέρη τοῦ ὕδατος διαιρουμένου, καὶ τούτων ἀρδευομένων, κατὰ πάντα τὸν τοῦ πεδίου τόπον συνάγκειαι δένδρων ὑψηλῶν πεφύκασι συνεχεῖς, ἐν αἷς πλῆθος ἀνδρῶν ἐν τοῖς τοῦ

cortice inciso succus instar lacrimæ exstillat, qui est thus. (6) Myrrhæ arbor lentisci formam imitatur, sed folium habet tenuius, magisque constipatum. Effossa circum radices terra (quod ablaqueare dicunt), succus emanat. Quæ in bona positæ sunt terra, bis quotannis, vere scilicet et æstate, myrrham exsudant. Verna quidem rufa est ob rorem; sed æstiva album habet colorem. Paliuri quoque semen colligunt, quod in cibo potuque usum et ad ventris profluvia remedium eis præstat.

XLII. Divisa est inter populares regio, cujus optima pars regi cedit, qui etiam de fructibus insulæ decimas accipit. Latitudinem ejus ad ducentorum stadiùm mensuram computant. (2) Eam Panchæi colunt, qui thus et myrrham, in continentem ex adverso sitam deportata, mercatoribus ex Arabia divendunt; a quibus alii merces ejusmodi coemtas in Phœnicen cavamque Syriam et Ægyptum transvectant: et ex locis illis tandem in universum orbem a negotiatoribus distrahuntur. (3) Præter has alia quoque insula est ampla, triginta stadiis ab ea, quam diximus, remota, inque orientali Oceani parte sita, multorum longitudine stadiorum. De promontorio enim ad orientem solem porrecto Indiam quasi nebulosam, propter immensam locorum distantiam, conspici ferunt. (4) Sunt utique in Panchæa plurima, quæ, ut historici memoriæ illa prodant, merentur. Habitant eam indigenæ, qui Panchæi nominantur, advenæ præterea Oceanitæ, nec non Indi, Cretenses ac Scythæ. (5) Celebris in ea urbs est, Panaram ipsi vocant, felicitate nulli concedens. Cives ejus, qui Jovis Triphylii supplices nominantur, soli ex Panchææ incolis suis vivunt legibus absque regio dominatu. Principes autem quotannis tres constituunt; in quorum tamen potestate non sunt pœnæ capitales, aliis interim cunctis eorum judicio subjectis. Et ipsi gravissima quæque ad sacerdotum collegia referunt. (6) Ab hac itaque urbe sexaginta stadia circiter distat Jovis Triphylii templum, in planitie campestri; quod in magna veneratione habetur tum ob vetustatem, tum ob structuræ magnificentiam et loci ipsius commoditatem.

XLIII. Circumjacet fano ager omnigenis arboribus consitus, non modo fructiferis, sed aliis quoque, quæ oblectationem oculis præbeant. Eximiæ enim magnitudinis cupressis platanisque, lauris insuper et myrtis abundat: et locus ille perenni fontium lympha scatet. (2) Prope sacrum enim nemus fons dulcis aquæ tanta magnitudine ex terra erumpit, ut flumen navigiis aptum efficiat. Inde in multas partes amnibus ac rivis deductis, totus ille campus irrigatur, et opacæ procerarum arborum silvæ excrescunt; in quibus æstatis tempore magna hominum frequentia degit, aviumque

θέρους καιροῖς ἐνδιατρίβει, ὀρνέων τε πλῆθος παντοδαπῶν ἐννοττεύεται, ταῖς χρόαις διάφορα καὶ ταῖς μελῳδίαις μεγάλην παρεχόμενα τέρψιν, κηπεῖαί τε παντοδαπαὶ καὶ λειμῶνες πολλοὶ καὶ διάφοροι ταῖς χλόαις καὶ τοῖς ἄνθεσιν, ὥστε τῇ θεοπρεπείᾳ τῆς προσόψεως ἄξιον τῶν ἐγχωρίων θεῶν φαίνεσθαι. (3) Ἦν δὲ καὶ τῶν φοινίκων στελέχη μεγάλα καὶ καρποφόρα διαφερόντως καὶ καρύαι πολλαὶ ἀκροδρύων δαψιλεστάτην τοῖς ἐγχωρίοις ἀπόλαυσιν παρεχόμεναι. Χωρὶς δὲ τούτων ὑπῆρχον ἄμπελοί τε πολλαὶ καὶ παντοδαπαί, αἳ πρὸς ὕψος ἀνηγμέναι καὶ διαπεπλεγμέναι ποικίλως ἡδεῖαν τὴν πρόσοψιν ἐποίουν καὶ τὴν ἀπόλαυσιν τῆς ὥρας ἑτοιμοτάτην παρείχοντο.

XLIV. Ὁ δὲ ναὸς ὑπῆρχεν ἀξιόλογος ἐκ λίθου λευκοῦ, τὸ μῆκος ἔχων δυοῖν πλέθρων, τὸ δὲ πλάτος ἀνάλογον τῷ μήκει· κίοσι δὲ μεγάλοις καὶ παχέσιν ὑπήρειστο καὶ γλυφαῖς φιλοτέχνοις διειλημμένοις· ἀγάλματά τε τῶν θεῶν ἀξιολογώτατα, τῇ τέχνῃ διάφορα καὶ τοῖς βάρεσι θαυμαζόμενα. (2) Κύκλῳ δὲ τοῦ ναοῦ τὰς οἰκίας εἶχον οἱ θεραπεύοντες τοὺς θεοὺς ἱερεῖς, δι' ὧν ἅπαντα τὰ περὶ τὸ τέμενος διῳκεῖτο. Ἀπὸ δὲ τοῦ ναοῦ δρόμος κατεσκεύαστο, τὸ μὲν μῆκος σταδίων τεττάρων, τὸ δὲ πλάτος πλέθρου. (3) Παρὰ δὲ τὴν πλευρὰν ἑκατέραν τοῦ δρόμου χαλκεῖα μεγάλα κεῖται τὰς βάσεις ἔχοντα τετραγώνους· ἐπ' ἐσχάτῳ δὲ τοῦ δρόμου πηγὰς ἔχει λάβρως ἐκχεομένας ὁ προειρημένος ποταμός. Ἔστι δὲ τὸ φερόμενον ῥεῦμα τῇ λευκότητι καὶ γλυκύτητι διαφέρον, πρός τε τὴν τοῦ σώματος ὑγίειαν πολλὰ συμβαλλόμενον τοῖς χρωμένοις· ὀνομάζεται δὲ ὁ ποταμὸς οὗτος ἡλίου ὕδωρ. (4) Περιέχει δὲ τὴν πηγὴν ὅλην κρηπὶς λιθίνη πολυτελής, διατείνουσα παρ' ἑκατέραν πλευρὰν σταδίους τέτταρας· ἄχρι δὲ τῆς ἐσχάτης κρηπῖδος ὁ τόπος οὐκ ἔστι βάσιμος ἀνθρώπῳ πλὴν τῶν ἱερέων. (5) Τὸ δ' ὑποκείμενον πεδίον ἐπὶ σταδίους διακοσίους καθιερωμένον ἐστὶ τοῖς θεοῖς, καὶ τὰς ἐξ αὐτοῦ προσόδους εἰς τὰς θυσίας ἀναλίσκουσι. Μετὰ δὲ τὸ προειρημένον πεδίον ὄρος ἐστὶν ὑψηλόν, καθιερωμένον μὲν θεοῖς, ὀνομαζόμενον δὲ Οὐρανοῦ δίφρος καὶ Τριφύλιος Ὄλυμπος. (6) Μυθολογοῦσι γὰρ τὸ παλαιὸν Οὐρανὸν βασιλεύοντα τῆς οἰκουμένης προσηνῶς ἐνδιατρίβειν ἐν τῷδε τῷ τόπῳ, καὶ ἀπὸ τοῦ ὕψους ἐφορᾶν τόν τε οὐρανὸν καὶ τὰ κατ' αὐτὸν ἄστρα, ὕστερον δὲ Τριφύλιον Ὄλυμπον κληθῆναι διὰ τὸ τοὺς κατοικοῦντας ἐκ τριῶν ἐθνῶν ὑπάρχειν· ὀνομάζεσθαι γὰρ τοὺς μὲν Παγχαίους, τοὺς δὲ Ὠκεανίτας, τοὺς δὲ Δῴους· οὓς ὕστερον ὑπὸ Ἄμμωνος ἐκβληθῆναι. (7) Τὸν γὰρ Ἄμμωνά φασι μὴ μόνον φυγαδεῦσαι τοῦτο τὸ ἔθνος, ἀλλὰ καὶ τὰς πόλεις αὐτῶν ἄρδην ἀνελεῖν, καὶ κατασκάψαι τήν τε Δῴαν καὶ Ἀστερουσίαν. Θυσίαν τε κατ' ἐνιαυτὸν ἐν τούτῳ τῷ ὄρει ποιεῖν τοὺς ἱερεῖς μετὰ πολλῆς τῆς ἁγνείας.

XLV. Μετὰ δὲ τὸ ὄρος τοῦτο καὶ κατὰ τὴν ἄλλην Παγχαΐτιν χώραν ὑπάρχειν φασὶ ζῴων παντοδαπῶν πλῆθος. Ἔχειν γὰρ αὐτὴν ἐλέφαντάς τε πολλοὺς καὶ λέοντας καὶ παρδάλεις καὶ δορκάδας καὶ ἄλλα πλείω

multitudo omnis generis nidulatur, quæ tum colorum varietate, tum suavissimo concentu ingens pariunt oblectamentum. Magna illic hortorum varietas, multiplex pratorum amœnitas, herbis et floribus passim renidens: adeo ut mirifico divinoque adspectu locus ille dignus familiaribus ibi diis videatur. (3) Sunt etiam magnæ fertilissimæque illic palmarum stirpes juglandesque plurimæ, quæ uberrimam incolis nucum copiam ad fruendum reddunt. Præter hæc ingens est vitium ex omni genere ubertas: quæ in sublime eductæ miroque flexu inter se consertæ jucundum efficiunt intuitum, paratissimasque æstatis voluptates exhibent.

XLIV. Fanum ex candido marmore coagmentatum fuit eximie, duo plethra longum, et pro ratione longitudinis latum; columnis subnixum ingentibus et crassis et sculptili opere affabre expresso distinctis. Statuæ illic deorum admodum memorabiles, summa arte fabricatæ, et molis suspiciendæ. (2) Circum vero circa deorum ministeriis addicti sacerdotes, a quibus cuncta in sacrario isto obeuntur, sua domicilia habent. A templo inde curriculum stratum est ad quattuor stadiorum longitudinem, et latitudinem plethri. (3) Ad utrumque ejus latus magna ex ære vasa disposita sunt, quorum bases quadratæ. Ad finem curriculi e fontibus suis large exundat fluvius, de quo mentio facta est. Is candida et dulcissima lympha decurrit, cujus usus multum ad bonam valetudinem conducit. Aqua Solis ei nomen est. (4) Totus ille fons lapideo continetur margine, magnis sumtibus educto; cujus utrumque latus ad quattuor stadia excurrit. Ad crepidinis extremum usque nemini adire licet, præterquam sacerdotibus. (5) Subjectus autem campus ad ducenta stadia diis mancipatus est, reditusque ex eo in sacra deûm insumunt. Ultra campos hosce mons est arduus diisque sacer, quem sellam Urani et Triphylium Olympum vocant. (6) Uranum enim, quum orbis imperium teneret, lubenter in hoc loco commoratum esse, cœlumque ac stellas ejus ex summo illius vertice observasse fabulantur: postea eum Triphylii Olympi nomen accepisse, quod ex tribus accolæ gentibus coaluissent, Panchæis scilicet, Oceanitis et Dois, qui postmodum ab Ammone expulsi. (7) Hunc enim ferunt non exterminasse tantum hanc gentem, sed urbes quoque eorum excidisse, Doamque et Asterusiam solo æquasse. Singulis etiam annis in hoc monte sacrum quoddam magna sanctimonia flamines obire.

XLV. Post hunc montem et in ceteris Panchææ tractibus animantium omnis generis copiam exsistere dicunt Elephantes enim, leones, pardales, dorcades, pluresque

θηρία διάφορα ταῖς τε προσόψεσι καὶ ταῖς ἀλκαῖς θαυμαστά. (2) Ἔχει δὲ ἡ νῆσος αὕτη καὶ πόλεις τρεῖς ἀξιολόγους, Ὑρακίαν καὶ Δαλίδα καὶ Ὠκεανίδα. Τὴν δὲ χώραν ὅλην εἶναι καρποφόρον, καὶ μάλιστα οἴνων παντοδαπῶν ἔχειν πλῆθος. (3) Εἶναι δὲ τοὺς ἄνδρας πολεμικοὺς καὶ ἅρμασι χρῆσθαι κατὰ τὰς μάχας ἀρχαϊκῶς. Τὴν δ' ὅλην πολιτείαν ἔχουσι τριμερῆ, καὶ πρῶτον ὑπάρχει μέρος παρ' αὐτοῖς τὸ τῶν ἱερέων, προσκειμένων αὐτοῖς τῶν τεχνιτῶν, δευτέρα δὲ μερὶς ὑπάρχει τῶν γεωργῶν, τρίτη δὲ τῶν στρατιωτῶν, προστιθεμένων τῶν νομέων. (4) Οἱ μὲν οὖν ἱερεῖς τῶν ἁπάντων ἦσαν ἡγεμόνες, τάς τε τῶν ἀμφισβητήσεων κρίσεις ποιούμενοι καὶ τῶν ἄλλων τῶν δημοσίᾳ πραττομένων κύριοι. Οἱ δὲ γεωργοὶ τὴν γῆν ἐργαζόμενοι τοὺς καρποὺς ἀναφέρουσιν εἰς τὸ κοινόν, καὶ ὅστις ἂν αὐτῶν δοκῇ κάλλιστα γεγεωργηκέναι, λαμβάνει γέρας ἐξαίρετον ἐν τῇ διαιρέσει τῶν καρπῶν, κριθεὶς ὑπὸ τῶν ἱερέων ὁ πρῶτος καὶ ὁ δεύτερος καὶ οἱ λοιποὶ μέχρι δέκα προτροπῆς ἕνεκα τῶν ἄλλων. (5) Παραπλησίως δὲ τούτοις καὶ οἱ νομεῖς τά τε ἱερεῖα καὶ τἄλλα παραδιδόασιν εἰς τὸ δημόσιον, τὰ μὲν ἀριθμῷ τὰ δὲ σταθμῷ, μετὰ πάσης ἀκριβείας. Καθόλου γὰρ οὐδὲν ἔξεστιν ἰδίᾳ κτήσασθαι πλὴν οἰκίας καὶ κήπου, πάντα δὲ τὰ γεννήματα καὶ τὰς προσόδους οἱ ἱερεῖς παραλαμβάνοντες τὸ ἐπιβάλλον ἑκάστῳ δικαίως ἀπονέμουσι, τοῖς δὲ ἱερεῦσι μόνοις δίδοται διπλάσιον. (6) Χρῶνται δ' ἐσθῆσι μὲν μαλακαῖς διὰ τὸ παρ' αὐτοῖς πρόβατα ὑπάρχειν διαφέροντα τῶν ἄλλων τὴν μαλακότητα· φοροῦσι δὲ καὶ κόσμον χρυσοῦν οὐ μόνον αἱ γυναῖκες ἀλλὰ καὶ οἱ ἄνδρες, περὶ μὲν τοὺς τραχήλους ἔχοντες στρεπτοὺς κύκλους, περὶ δὲ τὰς χεῖρας ψέλια, ἐκ δὲ τῶν ὤτων παραπλησίως τοῖς Πέρσαις ἐξηρτημένους κρίκους. Ὑποδέσεσι δὲ κοιναῖς χρῶνται καὶ τοῖς χρώμασι πεποικιλμέναις περιττότερον.

XLVI. Οἱ δὲ στρατιῶται λαμβάνοντες τὰς μεμερισμένας συντάξεις φυλάττουσι τὴν χώραν διειληφότες ὀχυρώμασι καὶ παρεμβολαῖς. Ἔστι γάρ τι μέρος τῆς χώρας ἔχον ληστήρια θρασέων καὶ παρανόμων ἀνθρώπων, οἳ τοὺς γεωργοὺς ἐνεδρεύοντες πολεμοῦσι τούτους. (2) Αὐτοὶ δὲ οἱ ἱερεῖς πολὺ τῶν ἄλλων ὑπερέχουσι τρυφῇ καὶ ταῖς ἄλλαις ταῖς ἐν τῷ βίῳ καθαριότησι καὶ πολυτελείαις. Στολὰς μὲν γὰρ ἔχουσι λινᾶς τῇ λεπτότητι καὶ μαλακότητι διαφόρους· ποτὲ δὲ καὶ τὰς ἐκ τῶν μαλακωτάτων ἐρίων κατεσκευασμένας ἐσθῆτας φοροῦσι· πρὸς δὲ τούτοις μίτρας ἔχουσι χρυσοϋφεῖς· τὴν δ' ὑπόδεσιν ἔχουσι σανδάλια ποικίλα φιλοτέχνως εἰργασμένα· χρυσοφοροῦσι δ' ὁμοίως ταῖς γυναιξὶ πλὴν τῶν ἐνωτίων. (3) Προσεδρεύουσι δὲ μάλιστα ταῖς τῶν θεῶν θεραπείαις καὶ τοῖς περὶ τούτων ὕμνοις τε καὶ ἐγκωμίοις, μετ' ᾠδῆς τὰς πράξεις αὐτῶν καὶ τὰς εἰς ἀνθρώπους εὐεργεσίας διαπορευόμενοι. Μυθολογοῦσι δ' οἱ ἱερεῖς τὸ γένος αὐτοῖς ἐκ Κρήτης ὑπάρχειν, ὑπὸ Διὸς ἠγμένοις εἰς τὴν Παγχαίαν, ὅτε κατ' ἀνθρώπους ὢν ἐβασίλευε τῆς οἰκουμένης· καὶ τούτων σημεῖα φέρουσι τῆς διαλέκτου,

alias bestias intuitu spectabiles ac robore insignes illic haberi. (2) Sunt in hac insula tres præcipuæ urbes, Hyracia, Dalis et Oceanis. Totaque regio fructibus abundat; maxime autem vinum omnis generis copiose gignitur. (3) Viri bellicosi sunt et curribus pro veterum more in prœliis utuntur. Quorum tota respublica trifariam partita est: prima classis sacerdotum est, quibus artifices sunt adjuncti; altera continet agricolas; tertia milites, quibus pastores accedunt. (4) Sacerdotes rerum omnium duces sunt et arbitri. Hi enim judicia de controversiis agitant, aliorumque omnium, quæ publice geruntur, potestatem habent. Ruricolæ terram exercent; sed fructus in commune referunt: et qui optime agricolatus deprehenditur, is eximium in distributione fructuum munus accipit, eique primus, proximo secundus, et reliquis deinceps ad decimum usque suus honoris gradus sacerdotum judicio attribuitur, ut ceteri hoc exemplo incitentur. (5) Simili ratione pastores etiam victimas et cetera in publicum, jam ad numerum, jam ad pondus, cum omni diligentia reponunt. Nihil enim omnino proprium tenere licet, præter domum et hortum: omnes autem fœtus et proventus sacerdotes recipiunt; unde, quod unicuique debetur, juste dispertiunt, ipsis vero solis duplum conceditur. (6) Vestes usurpant molles, quia oves illis sunt lanæ teneritate aliis multo præstantiores. Aureum quoque ornatum gestant tam viri, quam mulieres. Orbiculatis enim torquibus colla induunt manusque armillis. Quin et auribus, non secus ac Persæ, annulos insertos habent. Calceis utuntur communibus, sed colorum varietate impensius exornatis.

XLVI. Milites ordinaria facientes stipendia præsidio suo patriam tutantur, castrisque et propugnaculis ipsam muniunt. Est enim pars insulæ audacissimorum et perditissimorum hominum latrociniis infesta, qui ex insidiis rusticis bellum inferunt. (2) Ipsi denique sacerdotes deliciis vitæque munditie ac sumtu ceteros longe superant. Stolas enim lineas gerunt, candore ac mollitudine insignes. Quandoque tamen etiam ex lana mollissima amictus illorum confectus est. Mitras præterea habent ex auro contextas. Calceamenta horum sandalia sunt varia, singulari arte consuta. Præter inaures, non minus quam feminæ aurum gestant. (3) Deorum ministeriis potissimum hymnisque et encomiis vacant, carmine res gestas illorum et beneficia in homines prosequentes. Genus sibi ex Creta esse prædicant; unde a Jove, quum inter homines versans orbem terrarum regeret, in Panchæam deducti sint. Pro argumento hujus rei afferunt sermonem, dum multa sibi linguæ Cretensis vocabula

δεικνύντες τὰ πολλὰ διαμένειν παρ' αὐτοῖς Κρητικῶς ὀνομαζόμενα· τήν τε πρὸς αὐτοὺς οἰκειότητα καὶ φιλανθρωπίαν ἐκ προγόνων παρειληφέναι, τῆς φήμης ταύτης τοῖς ἐκγόνοις παραδιδομένης ἀεί. (4) Ἐδείκνυον δὲ καὶ ἀναγραφὰς τούτων, ἃς ἔφασαν τὸν Δία πεποιῆσθαι καθ' ὃν καιρὸν ἔτι κατ' ἀνθρώπους ὢν ἱδρύσατο τὸ ἱερόν, ἔχει δ' ἡ χώρα μέταλλα δαψιλῆ χρυσοῦ τε καὶ ἀργύρου καὶ χαλκοῦ καὶ καττιτέρου καὶ σιδήρου· καὶ τούτων οὐδὲν ἔξεστιν ἐξενεγκεῖν ἐκ τῆς νήσου, τοῖς δ' ἱερεῦσιν οὐδ' ἐξελθεῖν τὸ παράπαν ἐκ τῆς καθιερωμένης χώρας· τὸν δ' ἐξελθόντα ἐξουσίαν ἔχει ὁ περιτυχὼν ἀποκτεῖναι. (5) Ἀναθήματα δὲ χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ πολλὰ καὶ μεγάλα τοῖς θεοῖς ἀνάκειται, σεσωρευκότος τοῦ χρόνου τὸ πλῆθος τῶν καθιερωμένων ἀναθημάτων. (6) Τά τε θυρώματα τοῦ ναοῦ θαυμαστὰς ἔχει τὰς κατασκευὰς ἐξ ἀργύρου καὶ χρυσοῦ καὶ ἐλέφαντος ἔτι δὲ θύας δεδημιουργημένας. Ἡ δὲ κλίνη τοῦ θεοῦ τὸ μὲν μῆκος ὑπάρχει πηχῶν ἕξ, τὸ δὲ πλάτος τεττάρων, χρυσῆ δὲ ὅλη καὶ τῇ κατὰ μέρος ἐργασίᾳ φιλοτέχνως κατεσκευασμένη. (7) Παραπλήσιος δὲ καὶ ἡ τράπεζα τοῦ θεοῦ καὶ τῷ μεγέθει καὶ τῇ λοιπῇ πολυτελείᾳ παράκειται πλησίον τῆς κλίνης. Κατὰ δὲ μέσην τὴν κλίνην ἕστηκε στήλη χρυσῆ μεγάλη, γράμματα ἔχουσα τὰ παρ' Αἰγυπτίοις ἱερὰ καλούμενα, δι' ὧν ἦσαν αἱ πράξεις Οὐρανοῦ τε καὶ Διὸς ἀναγεγραμμέναι, καὶ μετὰ ταύτας αἱ Ἀρτέμιδος καὶ Ἀπόλλωνος ὑφ' Ἑρμοῦ προσαναγεγραμμέναι. Περὶ μὲν οὖν τῶν καταντικρὺ τῆς Ἀραβίας ἐν Ὠκεανῷ νήσων ἀρκεσθησόμεθα τοῖς ῥηθεῖσι.

XLVII. Περὶ δὲ τῶν κατὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὸ Αἰγαῖον πέλαγος κειμένων νῦν διέξιμεν, τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τῆς Σαμοθράκης ποιησάμενοι. Ταύτην γὰρ τὴν νῆσον ἔνιοι μέν φασι τὸ παλαιὸν Σάμον ὀνομασθῆναι, τῆς δὲ νῦν Σάμου κτισθείσης διὰ τὴν ὁμωνυμίαν ἀπὸ τῆς παρακειμένης τῇ παλαιᾷ Σάμῳ Θράκης Σαμοθράκην ὀνομασθῆναι. (2) Ὤκησαν δ' αὐτὴν αὐτόχθονες ἄνθρωποι· διὸ καὶ περὶ τῶν πρώτων γενομένων παρ' αὐτοῖς ἀνθρώπων καὶ ἡγεμόνων οὐδεὶς παραδέδοται λόγος. Ἔνιοι δέ φασι τὸ παλαιὸν Σαόννησον καλουμένην διὰ τοὺς ἀποικισθέντας ἔκ τε Σάμου καὶ Θράκης Σαμοθράκην ὀνομασθῆναι. (3) Ἐσχήκασι δὲ παλαιὰν ἰδίαν διάλεκτον οἱ αὐτόχθονες, ἧς πολλὰ ἐν ταῖς θυσίαις μέχρι τοῦ νῦν τηρεῖται. Οἱ δὲ Σαμόθρακες ἱστοροῦσι πρὸ τῶν παρὰ τοῖς ἄλλοις γενομένων κατακλυσμῶν ἕτερον ἐκεῖ μέγαν γενέσθαι, τὸ μὲν πρῶτον τοῦ περὶ τὰς Κυανέας στόματος ῥαγέντος, μετὰ δὲ ταῦτα τοῦ Ἑλλησπόντου. (4) Τὸ γὰρ ἐν τῷ Πόντῳ πέλαγος λίμνης ἔχον τάξιν μέχρι τοσούτου πεπληρῶσθαι διὰ τῶν εἰσρεόντων ποταμῶν, μέχρι ὅτου διὰ τὸ πλῆθος παρεχυθὲν τὸ ῥεῦμα λάβρως ἐξέπεσεν εἰς τὸν Ἑλλήσποντον, καὶ πολλὴν μὲν τῆς Ἀσίας τῆς παρὰ θάλατταν ἐπέκλυσεν, οὐκ ὀλίγην δὲ καὶ τῆς ἐπιπέδου γῆς ἐν τῇ Σαμοθράκῃ θάλατταν ἐποίησε· καὶ διὰ τοῦτο ἐν τοῖς μεταγενεστέροις καιροῖς ἐνίους τῶν ἁλιέων ἀνεσπακέναι τοῖς δικτύοις λίθινα κιονόκρανα, ὡς καὶ πόλεων κατακεκλυσμένων.

remanere ostendunt. Benevolentiam ergo et humanitatem, qua illos excipiant, a majoribus se accepisse dictitant; dum fama pristinæ necessitudinis perpetua ad posteros successione propagetur. (4) Inscriptiones quoque monstrabant, ab ipso Jove, ut perhibent, exaratas, quo tempore cum mortalibus vitam agens templi illic fundamenta jecerit. Sunt porro in hac insula auri et argenti, æris quoque et stanni et ferri copiosa metalla; quorum tamen nihil inde exportare licet. Immo sacerdotibus consecratam regionem egredi nefas est : egressum quisquis offendit, occidendi potestatem habet. (5) Innumera illic et spectatæ magnitudinis ex auro argentoque donaria, per longam vetustatem in honorem deorum coacervata, servantur. (6) Januæ templi mirando artificio sunt constructæ, argentoque et auro, nec non ebore et citro concinnatæ. Lectus dei sex cubitos longus est, quattuor latus, aureus totus, singulasque partes exquisito artificio elaboratas habens. (7) Cui pari magnitudinis et reliqui apparatus ratione mensa dei adstat. In medio lecti ingens ex auro columna posita est, literis notata, quas Ægyptii sacras vocant. His res gestæ Urani (seu Cœli) et Jovis consignatæ sunt, quibus deinde Dianæ et Apollinis res a Mercurio additæ sunt. Hic finis esto narrationis de insulis Oceani e regione Arabiæ sitis.

XLVII. Nunc quæ Græciæ in mari Ægæo adjacent, percensere animus est, a Samothracia exorsis. Hanc Samum olim nuncupatam asserunt, sed, condita, quam nunc dicimus, Samo, ut ab ejusdem nominis insula discerneretur, a propinqua Thracia Samothraciæ nomen assumsit. (2) Aborigines eam incoluerunt. Hinc evenit ut de primis illic hominibus et magistratibus nihil certi ad posteros transmissum habeatur. Sunt tamen qui Saonnesum antiquitus vocitatam, et postea ab immigrantibus in eam e Samo et Thracia colonis nomen Samothraciæ adeptam esse memorent. (3) Proprium vero loquelæ genus indigenæ illi quondam habuere, cujus multa in sacris etiamnum vestigia retinentur. A Samothracibus refertur, ante omnia reliquarum nationum diluvia, ingens apud se accidisse, prima irruptione per Cyanearum ostium, altera per Hellespontum facta. (4) Ponti enim pelagus, aiunt, ad modum stagni se habens, usque adeo ab ingredientibus fluviis repletum fuit, ut nimia aquarum mole oneratum in Hellespontum eximia cum vehementia se effunderet : ubi magnam Asiæ partem maritimæ submergeret, nec pauca in planis Samothraciæ oris fluctibus maris opprimeret. Idcirco posteris temporibus piscatorum nonnulli lapidea columnarum capita retibus

(5) Τοὺς δὲ περιλειφθέντας προςαναδραμεῖν εἰς τοὺς ὑψηλοτέρους τῆς νήσου τόπους· τῆς δὲ θαλάττης ἀναβαινούσης ἀεὶ μᾶλλον, εὔξασθαι τοῖς θεοῖς τοὺς ἐγχωρίους, καὶ διασωθέντας κύκλῳ περὶ ὅλην τὴν νῆσον ὅρους θέσθαι τῆς σωτηρίας, καὶ βωμοὺς ἱδρύσασθαι, ἐφ' ὧν μέχρι τοῦ νῦν θύειν· ὥςτ' εἶναι φανερὸν ὅτι πρὸ τοῦ κατακλυσμοῦ κατῴκουν τὴν Σαμοθρᾴκην.

XLVIII. Μετὰ δὲ ταῦτα τῶν κατὰ τὴν νῆσον Σάωνα, γενόμενον, ὡς μέν τινές φασιν, ἐκ Διὸς καὶ νύμφης, ὡς δέ τινες, ἐξ Ἑρμοῦ καὶ Ῥήνης, συναγαγεῖν τοὺς λαοὺς σποράδην οἰκοῦντας, καὶ νόμους θέμενον αὐτὸν μὲν ἀπὸ τῆς νήσου Σάωνα κληθῆναι, τὸ δὲ πλῆθος εἰς πέντε φυλὰς διανείμαντα τῶν ἰδίων υἱῶν ἐπωνύμους αὐτὰς ποιῆσαι. (2) Οὕτω δ' αὐτῶν πολιτευομένων λέγουσι παρ' αὐτοῖς ἐκ Διὸς καὶ μιᾶς τῶν Ἀτλαντίδων Ἠλέκτρας γενέσθαι Δάρδανόν τε καὶ Ἰασίωνα καὶ Ἁρμονίαν. (3) Ὧν τὸν μὲν Δάρδανον μεγαλεπίβολον γενόμενον, καὶ πρῶτον εἰς τὴν Ἀσίαν ἐπὶ σχεδίας διαπεραιωθέντα, τὸ μὲν πρῶτον κτίσαι πόλιν Δάρδανον καὶ τὸ βασίλειον τὸ περὶ τὴν ὕστερον κληθεῖσαν Τροίαν συστήσασθαι καὶ τοὺς λαοὺς ἀφ' ἑαυτοῦ Δαρδάνους ὀνομάσαι. Ἐπάρξαι δὲ αὐτόν φασι καὶ πολλῶν ἐθνῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν, καὶ τοὺς ὑπὲρ Θρᾴκης Δαρδάνους κατοικίσαι. (4) Τὸν δὲ Δία βουληθέντα καὶ τὸν ἕτερον τῶν υἱῶν τιμῆς τυχεῖν, παραδεῖξαι αὐτῷ τὴν τῶν μυστηρίων τελετήν, πάλαι μὲν οὖσαν ἐν τῇ νήσῳ, τότε δέ πως παραδοθεῖσαν, ὧν οὐ θέμις ἀκοῦσαι πλὴν τῶν μεμυημένων. Δοκεῖ δ' οὗτος πρῶτος ξένους μυῆσαι καὶ τὴν τελετὴν διὰ τοῦτο ἔνδοξον ποιῆσαι. (5) Μετὰ δὲ ταῦτα Κάδμον τὸν Ἀγήνορος κατὰ ζήτησιν τῆς Εὐρώπης ἀφικέσθαι πρὸς αὐτούς, καὶ τῆς τελετῆς μετασχόντα γῆμαι τὴν ἀδελφὴν Ἰασίωνος Ἁρμονίαν, οὐ καθάπερ Ἕλληνες μυθολογοῦσι, τὴν Ἄρεος.

XLIX. Τὸν δὲ γάμον τοῦτον πρῶτον δαῖσαι θεούς, καὶ Δήμητραν μὲν Ἰασίωνος ἐρασθεῖσαν τὸν καρπὸν τοῦ σίτου δωρήσασθαι, Ἑρμῆν δὲ λύραν, Ἀθηνᾶν δὲ τὸν διαβεβοημένον ὅρμον καὶ πέπλον καὶ αὐλούς, Ἠλέκτραν δὲ τὰ τῆς μεγάλης καλουμένης μητρὸς τῶν θεῶν ἱερὰ μετὰ κυμβάλων καὶ τυμπάνων καὶ τῶν ὀργιαζόντων· καὶ Ἀπόλλωνα μὲν κιθαρίσαι, τὰς δὲ Μούσας αὐλῆσαι, τοὺς δ' ἄλλους θεοὺς εὐφημοῦντας συναυξῆσαι τὸν γάμον. (2) Μετὰ δὲ ταῦτα τὸν μὲν Κάδμον κατὰ τὸν παραδεδομένον χρησμὸν κτίσαι Θήβας τὰς ἐν Βοιωτίᾳ, τὸν δ' Ἰασίωνα γήμαντα Κυβέλην γεννῆσαι Κορύβαντα. Ἰασίωνος δὲ εἰς θεοὺς μεταστάντος, Δάρδανον καὶ Κυβέλην καὶ Κορύβαντα μετακομίσαι εἰς τὴν Ἀσίαν τὰ τῆς μητρὸς τῶν θεῶν ἱερὰ καὶ συναπᾶραι εἰς Φρυγίαν. (3) Καὶ τὴν μὲν Κυβέλην Ὀλύμπῳ τὸ πρῶτον συνοικήσασαν γεννῆσαι Ἀλκήν, καὶ τὴν θεὰν Κυβέλην ἀφ' ἑαυτῆς ὀνομάσαι· τὸν δὲ Κορύβαντα τοὺς ἐπὶ τοῖς τῆς μητρὸς ἱεροῖς ἐνθουσιάσαντας ἀφ' ἑαυτοῦ Κορύβαντας προσαγορεῦσαι, γῆμαι δὲ Θήβην τὴν Κίλικος θυγατέρα. (4) Ὁμοίως δὲ τοὺς αὐλοὺς εἰς Φρυγίαν ἐντεῦθεν μετενεχθῆναι, καὶ τὴν λύραν τὴν Ἑρμοῦ εἰς

extraxere, urbium aquis obrutarum indicia. (5) Superstites autem ad editiora insulæ perfugisse tradunt. Sed quum mare subinde altius ascenderet, incolas vota diis fecisse, ereptosque e periculo per totam ubique insulam terminos salutis arasque constituisse, in quibus adhuc rem divinam facerent. Unde liquido appareret, Samothraciam ante diluvium ab ipsis cultam fuisse.

XLVIII. Post hæc, aiunt, quidam ex insularibus Saon, ex Jove et Nympha, ut nonnulli tradunt, vel, secundum alios, ex Mercurio et Rhene natus, populos antea dispersos in unum congregavit, latisque legibus, multitudinem ille in quinque tribus distinxit, filiorum suorum nomina iis imponens: ipse vero ab insula nomen adscitum habebat. (2) Constituta hunc ad modum republica, eduntur apud eos ex Jove et Electra, filiarum Atlantis una, Dardanus, Iasion, Harmonia. (3) Ex his Dardanus vir magnanimus et acer ortus, qui primus in Asiam rate trajecit, et Dardano urbe condita, regiam, prope Trojam, postmodum id nomen adeptam, constituit, civesque de se Dardanos nuncupavit. Multas præterea gentes in Asia sub ditione habuit: cujus etiam Dardanorum gens supra Thraciam colonia esse dicitur. (4) Quumque Juppiter alterum quoque filium ad honores evectum cuperet, mysteriorum ei ritus prævivit, antea quidem in hac insula receptos, sed quum in oblivionem abiissent, tunc renovatos; quos nemini, præter initiatos, audire fas est. Fertur autem hic primus exteros quoque initiasse, unde major cærimoniis his celebritas accessit. (5) Sub id tempus Cadmus, Agenoris filius, ad investigandum Europam eo divertit, et particeps sacrorum factus Harmoniam uxorem duxit, Iasionis sororem, non Martis filiam, ut Græci fabulantur.

XLIX. Hasque nuptias omnium primas deorum præsentia celebratas perhibent. Ubi Ceres, Iasionis amore succensa, fruges pro munere exhibuit, Mercurius lyram, Minerva celebratum illud monile peplumque et tibias, Electra magnæ deorum matris sacra, una cum cymbalis et tympanis et orgia ducentium choris, donavit; Apollo autem citharam pulsavit, Musæque tibias inflarunt, ac dii ceteri læta nuptias acclamatione secundarunt. (2) Post hæc Cadmus, ut oraculo admonitus fuerat, Thebas in Bœotia condidit. Iasion vero, Cybelæ matrimonio junctus, Corybantem genuisse fertur; illoque inter deos recepto, Dardanus, Cybele et Corybas in Phrygiam simul profecti Matris deorum sacra in Asiam transtulerunt. (3) Tum Cybele, quæ Olympo antea conjuncta Alcen susceperat, deam hanc Cybelen suo nomine appellavit. Corybas autem Matris sacra cum lymphatico furore obeuntes Corybantes de se nominavit, et Theben, Cilicis filiam, uxorem duxit. (4) Ita tibiæ quoque in Phrygiam inde traductæ lyraque Mercurii in Lyrnessum,

Λυρνησσόν, ἣν Ἀχιλλέα ὕστερον ἐκπορθήσαντα λαβεῖν. Ἐξ Ἰασίωνος δὲ καὶ Δήμητρος Πλοῦτον γενέσθαι φασὶν οἱ μῦθοι· τὸ δ' ἀληθές, τὸν τοῦ σίτου πλοῦτον δωρηθῆναι ἐν τῷ τῆς Ἁρμονίας γάμῳ διὰ τὴν συνουσίαν τοῦ Ἰασίωνος. (5) Καὶ τὰ μὲν κατὰ μέρος τῆς τελετῆς ἐν ἀπορρήτοις τηρούμενα μόνοις παραδίδοται τοῖς μυηθεῖσι· διαβεβόηται δ' ἡ τούτων τῶν θεῶν ἐπιφάνεια καὶ παράδοξος ἐν τοῖς κινδύνοις βοήθεια τοῖς ἐπικαλεσαμένοις τῶν μυηθέντων. (6) Γίνεσθαι δέ φασι καὶ εὐσεβεστέρους καὶ δικαιοτέρους καὶ κατὰ πᾶν βελτίονας ἑαυτῶν τοὺς τῶν μυστηρίων κοινωνήσαντας· διὸ καὶ τῶν ἀρχαίων ἡρώων τε καὶ ἡμιθέων τοὺς ἐπιφανεστάτους πεφιλοτιμῆσθαι μεταλαβεῖν τῆς τελετῆς· καὶ γὰρ Ἰάσονα καὶ Διοσκόρους, ἔτι δ' Ἡρακλέα καὶ Ὀρφέα, μυηθέντας ἐπιτυχεῖν ἐν πάσαις ταῖς στρατείαις διὰ τὴν τῶν θεῶν τούτων ἐπιφάνειαν.

L. Ἐπεὶ δὲ περὶ τῆς Σαμοθράκης διήλθομεν, ἀκολούθως καὶ περὶ τῆς Νάξου διέξιμεν. Αὕτη γὰρ ἡ νῆσος τὸ μὲν πρῶτον προσηγορεύετο Στρογγύλη, ᾤκησαν δὲ αὐτὴν πρῶτοι Θρᾶκες διά τινας τοιαύτας αἰτίας. (2) Μυθολογοῦνται Βορέου γενέσθαι παῖδες Βούτης καὶ Λυκοῦργος οὐχ ὁμομήτριοι· τὸν δὲ Βούτην ὄντα νεώτερον ἐπιβουλεῦσαι τἀδελφῷ, καὶ καταφανῆ γενόμενον ἕτερον μὲν μηδὲν παθεῖν ὑπὸ τοῦ Λυκούργου, πρόσταγμα δὲ λαβεῖν ὅπως μετὰ τῶν συνεπιβουλευσάντων λαβὼν πλοῖα ζητῇ χώραν ἑτέραν εἰς κατοίκησιν. (3) Διόπερ τὸν Βούτην μετὰ τῶν συνεγκαλουμένων Θρᾳκῶν ἐκπλεύσαντα καὶ διὰ τῶν Κυκλάδων νήσων κομιζόμενον κατασχεῖν τὴν Στρογγύλην νῆσον, καὶ ἐν ταύτῃ κατοικοῦντα λῄζεσθαι πολλοὺς τῶν παραπλεόντων. Σπανίζοντας δὲ γυναικῶν περιπλέοντας ἁρπάζειν ἀπὸ τῆς χώρας γυναῖκας. (4) Τῶν μὲν οὖν Κυκλάδων νήσων αἱ μὲν ὁλοσχερῶς ἔρημοι ὑπῆρχον, αἱ δ' ὀλίγοις οἰκούμεναι. Διόπερ πορρωτέρω πλευσάντων αὐτῶν, καὶ ἀπὸ μὲν τῆς Εὐβοίας ἀποκρουσθέντων, τῇ δὲ Θετταλίᾳ προσενεχθέντων, οἱ περὶ τὸν Βούτην ἀποβάντες ἐπὶ τὴν χώραν περιέτυχον ταῖς Διονύσου τροφοῖς περὶ τὸ καλούμενον Δρίος τῷ θεῷ ὀργιαζούσαις ἐν τῇ Φθιώτιδι Ἀχαΐᾳ. (5) Ὁρμησάντων δὲ τῶν περὶ τὸν Βούτην, αἱ μὲν ἄλλαι ῥίψασαι τὰ ἱερεῖα εἰς θάλατταν ἔφυγον, αἱ δ' εἰς ὄρος τὸ καλούμενον Δρίος· Κορωνίδα δ' ἁρπαγεῖσαν συναναγκασθῆναι τῷ Βούτῃ συνοικῆσαι· ἐπὶ δὲ τῇ ἁρπαγῇ καὶ ὕβρει χαλεπῶς φέρουσαν ἐπικαλέσασθαι τὸν Διόνυσον βοηθῆσαι αὐτῇ. Τὸν δὲ μανίαν ἐμβαλεῖν τῷ Βούτῃ, καὶ διὰ τοῦτο παρακόψαντα ῥῖψαι ἑαυτὸν εἴς τι φρέαρ καὶ τελευτῆσαι. (6) Οἱ δ' ἄλλοι Θρᾶκες ἑτέρας τινὰς γυναῖκας ἥρπασαν, ἐπιφανεστάτας δὲ τήν τε Ἀλωέως γυναῖκα Ἰφιμέδειαν καὶ τὴν θυγατέρα αὐτῆς Παγκράτιν· λαβόντες δ' αὐτὰς ἀπέπλευσαν εἰς τὴν Στρογγύλην. Οἱ δὲ Θρᾶκες ἀντὶ τοῦ Βούτου κατέστησαν βασιλέα τῆς νήσου Ἀγασσαμενόν, καὶ τὴν Ἀλωέως θυγατέρα Παγκράτιν κάλλει διαφέρουσαν συνῴκισαν αὐτῷ. (7) Πρὸ γὰρ τῆς τούτου αἱρέσεως οἱ ἐπιφανέστατοι τῶν ἡγεμόνων Σικελὸς

quam expugnata post urbe Achilles asportavit. Ex Iasione vero ac Cerere Plutum esse natum in fabulis habetur. Id quod ex hoc veritatis fonte promanat, quod opes frumentarias in nuptias Harmoniæ Ceres ob consuetudinem Iasioni largita est. (5) At quæ singulatim in arcanis hujus sacri peraguntur, initiatis tantum nosse concessum est. Pervulgata est autem horum præsentia deorum, auxiliumque in periculis necopinatum, si quis initiatorum eos invocaverit. (6) Pietate etiam ac justitia auctiores perque omnia sese ipsis meliores fieri mysteriorum consortes fama est. Ideoque ex priscis heroibus et semideis omnium illustrissimi ritibus hisce imbui ac consecrari magno opere cupierunt: namque Iasonem, Dioscuros, Herculem et Orpheum initiatos fuisse, ideoque in omnibus bellis feliciter rem gessisse præsente horum deorum favore.

L. Expeditis nunc Samothraciæ rebus, ad Naxum historiæ series nos adducit. Hæc insula quondam Strongyle dicebatur, cui Thraces incolæ omnium primi his de causis obvenere. (2) Boream filios habuisse narrant Buten et Lycurgum, ex matribus diversis. Butes autem natu minor insidias fratri parabat. Quibus palam factis, nihil quidem aliud in natum severius statuit parens, nisi quod mandatum ei dedit, ut, complicibus assumtis, naves ingressus alium habitandi locum sibi quæreret. (3) Proinde Butes cum Thracum eidem crimini obnoxiorum manu e patria digressus, directo per Cycladas insulas cursu, Strongylen occupavit, eaque ad habitandum delecta, de multis prænavigantibus prædas egit. At quum mulieres deessent, huc illuc navibus divagantes ex aliis raptas locis adducebant. (4) Pars Cycladum tunc prorsus deserta erat; pars exiguo incolarum numero frequentabatur. Ideo Butes et qui eum comitabantur quum longius excurrissent, et ab Eubœa repulsi Thessaliam attingerent, in terram egressi in Bacchi nutrices incidunt ad Drios, quod vocant, in Achaia Phthiotica dei orgia celebrantes. (5) Dumque involare in feminas instituunt, aliæ victimis abjectis ad mare, aliæ ad montem jam dictum fugam intendunt. Ex his raptam Butes Coronidem in complexum venire coegit. Illa vero, contumeliam hanc et raptum graviter ferens, auxilium Liberi patris invocavit. Is furorem Butæ injecit: unde mota mente in puteum se præcipitans interiit. (6) Ceteri Thraces alias sibi mulieres prædam fecerunt: inter quas nobilissimæ Aloei uxor Iphimedia et nata ejus Pancratis. His ita abreptis, Strongylen redierunt, et in Butæ locum insulæ regem crearunt Agassamenum, eique Pancratin, Aloei filiam, perelegantis formæ, connubio sociarunt. (7) Nam ante hujus electionem inter duces præcipui Siculu [*Scellis*]

καὶ Ἑκήτορος ὑπὲρ τῆς Παγκράτιδος ἐρίσαντες ἀλλήλους ἀνεῖλον. Ὁ δὲ Ἀγασσαμενὸς ὕπαρχον ἕνα τῶν φίλων καταστήσας συνῴκισεν αὐτῷ τὴν Ἰφιμέδειαν.

LI. Ὁ δ' Ἀλωεὺς ἐπὶ ζήτησιν τῆς τε γυναικὸς καὶ τῆς θυγατρὸς ἐξέπεμψε τοὺς υἱοὺς Ὦτον καὶ Ἐφιάλτην· οἳ πλεύσαντες εἰς τὴν Στρογγύλην μάχῃ τε ἐνίκησαν τοὺς Θρᾷκας καὶ τὴν πόλιν ἐξεπολιόρκησαν. (2) Εἶτα ἡ μὲν Παγκράτις ἐτελεύτησεν, οἱ δὲ περὶ τὸν Ὦτον καὶ Ἐφιάλτην ἐπεβάλοντο κατοικεῖν ἐν τῇ νήσῳ καὶ ἄρχειν τῶν Θρᾳκῶν· μετωνόμασαν δὲ καὶ τὴν νῆσον Δίαν. Ὕστερον δὲ στασιάσαντες πρὸς ἀλλήλους καὶ μάχην συνάψαντες τῶν τε ἄλλων πολλοὺς ἀπέκτειναν καὶ ἀλλήλους ἀνεῖλον, καὶ ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων εἰς τὸν λοιπὸν χρόνον ὡς ἥρωες ἐτιμήθησαν. (3) Οἱ μὲν οὖν Θρᾷκες ἐνταῦθα κατοικήσαντες ἔτη πλείω τῶν διακοσίων ἐξέπεσον, αὐχμῶν γενομένων, ἐκ τῆς νήσου. Μετὰ δὲ ταῦτα Κᾶρες ἐκ τῆς νῦν Λατμίας καλουμένης μεταναστάντες ᾤκησαν τὴν νῆσον· ὧν βασιλεύσας Νάξος ὁ Πολέμωνος ἀντὶ Δίας Νάξον ἀφ' ἑαυτοῦ προσηγόρευσεν. Ἐγένετο δ' ἀνὴρ ἀγαθὸς καὶ ἐπιφανὴς ὁ Νάξος, καὶ ἀπέλιπεν υἱὸν Λεύκιππον· οὗ γενόμενος υἱὸς Σμέρδιος ἐβασίλευσε τῆς νήσου. (4) Ἐπὶ δὲ τούτου Θησεὺς ἐκ Κρήτης ἀποπλέων μετὰ τῆς Ἀριάδνης ἐπεξενώθη τοῖς ἐν τῇ νήσῳ· καὶ κατὰ τὸν ὕπνον ἰδὼν τὸν Διόνυσον ἀπειλοῦντα αὐτῷ, εἰ μὴ ἀπολείψει τὴν Ἀριάδνην αὐτῷ, φοβηθεὶς κατέλιπε καὶ ἐξέπλευσε. Διόνυσος δὲ νυκτὸς ἀπήγαγε τὴν Ἀριάδνην εἰς τὸ ὄρος τὸ καλούμενον Δρίος· καὶ ἐν ἀρχῇ μὲν ἠφανίσθη ὁ θεός, μετὰ δὲ ταῦτα καὶ ἡ Ἀριάδνη ἄφαντος ἐγενήθη.

LII. Μυθολογοῦσι δὲ Νάξιοι περὶ τοῦ θεοῦ τούτου, φάσκοντες παρ' αὐτοῖς τραφῆναι τὸν θεόν, καὶ διὰ τοῦτο τὴν νῆσον αὐτῷ γεγονέναι προσφιλεστάτην καὶ ὑπό τινων Διονυσιάδα καλεῖσθαι. (2) Τὸν γὰρ Δία κατὰ τὸν παραδεδομένον μῦθον, τότε κεραυνωθείσης Σεμέλης, πρὸ τοῦ τεκεῖν τὸ βρέφος λαβόντα καὶ ἐρράψαντα εἰς τὸν μηρόν, ὡς ὁ τέλειος τῆς γενέσεως χρόνος ἦλθε, βουλόμενον λαθεῖν τὴν Ἥραν, ἐξελεῖν τὸ βρέφος ἐν τῇ νῦν Νάξῳ, καὶ δοῦναι τρέφειν ταῖς ἐγχωρίοις νύμφαις Φιλίᾳ καὶ Κορωνίδι καὶ Κλείδῃ· κεραυνῶσαι δὲ τὴν Σεμέλην πρὸ τοῦ τεκεῖν, ὅπως μὴ ἐκ θνητῆς, ἀλλ' ἐκ δυοῖν ἀθανάτων ὑπάρξας εὐθὺς ἐκ γενετῆς ἀθάνατος ᾖ. (3) Διὰ δὲ τὴν εἰς τὸν Διόνυσον εὐεργεσίαν ἐν τῇ τροφῇ τὰς χάριτας ἀπολαβεῖν τοὺς ἐγχωρίους· ἐπιδοῦναι γὰρ τὴν νῆσον εἰς εὐδαιμονίαν, καὶ ναυτικάς τε δυνάμεις ἀξιολόγους συστήσασθαι καὶ ἀπὸ Ξέρξου πρώτους ἀποστάντας ἐκ τοῦ ναυτικοῦ συγκαταναυμαχῆσαι τὸν βάρβαρον, καὶ τῆς ἐν Πλαταιαῖς παρατάξεως οὐκ ἀσήμως μετασχεῖν. Εἶναι δὲ καὶ περὶ τὴν τοῦ οἴνου ἰδιότητα διάφορόν τι παρ' αὐτοῖς καὶ μηνῦον τὴν τοῦ θεοῦ πρὸς τὴν νῆσον οἰκειότητα.

LIII. Τὴν δὲ νῆσον τὴν Σύμην ὀνομαζομένην, τὸ παλαιὸν ἔρημον οὖσαν, πρῶτοι κατῴκησαν οἱ μετὰ Τρίοπος ἀφικόμενοι, ὧν ἡγεῖτο Χθόνιος ὁ Ποσειδῶνος καὶ Σύμης, ἀφ' ἧς ἡ νῆσος ἔτυχε ταύτης τῆς προση-

et Hectorus, de Pancratide armis decertantes, mutuis se vulneribus confecerant. Agassamenus porro uni ex amicis, quem præfectum sibi constituerat, Iphimediam nuptum dedit.

LI. Interim Aloeus ad inquirendum uxorem et natam filios suos Otum et Ephialten miserat: qui armis Strongylen adorti pugna Thraces vicerunt, urbemque expugnarunt. (2) Nec multo post Pancratis moritur. Otus vero et Ephialtes insulæ possessionem et imperium in Thraces sibi vindicarunt, Diæ nomine illi tributo. Aliquanto post dissensione inter ipsos orta, prœlio conflixere, quo et plurimos interfecerunt alios et ipsi mutua cæde occubuere. Quos ut heroas incolæ deinceps colebant. (3) Quum ergo Thraces insulam annos plus ducentos tenuissent, siccitas tandem illos ad emigrandum adegit. Post quos Cares, Latmia, quam vocant, expulsi, illam habitarunt. Quorum rex Naxus, Polemone genitus, pro Dia Naxum de se insulam deinceps nominari jussit. Vir bonus hic fuit et illustris, et Leucippum post se filium reliquit. Natus eo Smerdius principatum insulæ tenuit. (4) Quo regnante Theseus cum Ariadna digressus e Creta in insulam divertit. Is quum in somno Liberum patrem vidisset interminantem ipsi, nisi ab Ariadna desisteret; timore perculsus, deserta puella, ex insula discessit. Tum noctu Bacchus Ariadnen in montem, quem Drios vocant, abduxit, et ipse quidem confestim disparuit ut deus; nec multo post etiam Ariadna non amplius visa est.

LII. Fabulas quasdam de hoc deo Naxii circumferunt. Enutritum enim apud se affirmant, ideoque præ ceteris hanc insulam Baccho dilectam et a quibusdam Dionysiadem appellatam. (2) Jovem enim, Semele ante partum fulmine percussa, fœtum quidem, ut in fabulis traditur, ex utero materno exemtum suo femori insuisse: sed maturo partus tempore jam appetente, ut Junonem falleret, in Naxo editum infantem nymphis, Philiæ, Coronidi et Clidæ, educandum commendasse; Semelenque propterea fulmine ictam ante Bacchi ortum, ut non ex mortali, sed duobus diis, prognatus, statim a natali immortalis naturæ consors fieret. (3) Propter educationis igitur meritum Baccho exhibitum hanc incolis gratiam esse relatam, ut magnos ad felicitatem progressus insula faceret, egregiamque sibi classem compararet, et inter primos a Xerxe deficiens strenuam ad debellandos pugna navali barbaros operam conferret, nec obscuras in prœlio ad Platæas partes ageret. Excellentis denique naturæ vinum apud se benevolentiam dei erga insulam manifestis indiciis testari.

LIII. Insulam, quæ Syme vocatur, quondam a nemine habitatam, primi insederunt cum Triope illuc profecti, ductore Chthonio Neptuni et Symes filio, a qua nomen insulæ

γορίας. (2) Ὕστερον δὲ αὐτῆς ἐβασίλευσε Νιρεὺς ὁ Χαρόπου καὶ Ἀγλαΐας, κάλλει διαφέρων, ὃς καὶ ἐπὶ Τροίαν μετὰ Ἀγαμέμνονος ἐστράτευσε, τῆς τε νήσου δυναστεύων καὶ τῆς Κνιδίας μέρους κυριεύων. Μετὰ δὲ τοὺς Τρωικοὺς χρόνους κατέσχον τὴν νῆσον Κᾶρες, καθ' ὃν καιρὸν ἐθαλαττοκράτουν. Ὕστερον δὲ αὐχμῶν γενομένων, ἔφυγον ἐκ τῆς νήσου, καὶ κατῴκησαν τὸ καλούμενον Οὐράνιον. (3) Ἡ δὲ Σύμη διέμεινεν ἔρημος ἕως ὁ στόλος ὁ Λακεδαιμονίων καὶ Ἀργείων παρέβαλεν εἰς τούτους τοὺς τόπους· ἔπειτα κατῳκίσθη πάλιν τόνδε τὸν τρόπον· (4) τῶν μετὰ Ἱππότου τις μετασχὼν τῆς ἀποικίας, ὄνομα Ναῦσος, ἀναλαβὼν τοὺς καθυστερήσαντας τῆς κληροδοσίας, ἔρημον οὖσαν τὴν Σύμην κατῴκησε καί τισιν ἑτέροις ὕστερον καταπλεύσασιν, ὧν ἦν Ξοῦθος ἡγεμών, μεταδοὺς τῆς πολιτείας καὶ χώρας, κοινῇ τὴν νῆσον κατῴκησε. Φασὶ δὲ τῆς ἀποικίας ταύτης μετασχεῖν τούς τε Κνιδίους καὶ Ῥοδίους.

LIV. Κάλυδναν δὲ καὶ Νίσυρον τὸ μὲν ἀρχαῖον Κᾶρες κατῴκησαν, μετὰ δὲ ταῦτα Θετταλὸς ὁ Ἡρακλέους ἀμφοτέρας τὰς νήσους κατεκτήσατο. Διόπερ Ἄντιφός τε καὶ Φείδιππος οἱ Κῴων βασιλεῖς στρατεύοντες εἰς Ἴλιον ἦρχον τῶν πλεόντων ἐκ τῶν προειρημένων νήσων. (2) Κατὰ δὲ τὸν ἐκ Τροίας ἀπόπλουν τέτταρες τῶν Ἀγαμέμνονος νεῶν ἐξέπεσον περὶ Κάλυδναν, καὶ τοῖς ἐγχωρίοις καταμιγέντες κατῴκησαν. (3) Οἱ δὲ τὴν Νίσυρον τὸ παλαιὸν οἰκήσαντες ὑπὸ σεισμῶν διεφθάρησαν· ὕστερον δὲ Κῷοι, καθάπερ τὴν Κάλυδναν, ταύτην κατῴκησαν· μετὰ δὲ ταῦτα φθορᾶς ἀνθρώπων ἐν τῇ νήσῳ γενομένης, οἱ Ῥόδιοι ἀποίκους εἰς αὐτὴν ἔστειλαν. (4) Τὴν δὲ Κάρπαθον πρῶτοι μὲν ᾤκησαν τῶν μετὰ Μίνω τινὲς συστρατευσαμένων, καθ' ὃν χρόνον ἐθαλαττοκράτησε πρῶτος τῶν Ἑλλήνων. Ὕστερον δὲ πολλαῖς γενεαῖς Ἴοκλος ὁ Δημολέοντος, Ἀργεῖος ὢν τὸ γένος, κατά τι λόγιον ἀποικίαν ἀπέστειλεν εἰς τὴν Κάρπαθον.

LV. Τὴν δὲ νῆσον τὴν ὀνομαζομένην Ῥόδον πρῶτοι κατῴκησαν οἱ προσαγορευόμενοι Τελχῖνες· οὗτοι δ' ἦσαν υἱοὶ μὲν Θαλάττης, ὡς ὁ μῦθος παραδέδωκε, μυθολογοῦνται δὲ μετὰ Καφείρας τῆς Ὠκεανοῦ θυγατρὸς ἐκθρέψαι Ποσειδῶνα, Ῥέας αὐτοῖς παρακαταθεμένης τὸ βρέφος. (2) Γενέσθαι δ' αὐτοὺς καὶ τεχνῶν τινων εὑρετὰς καὶ ἄλλα τῶν εἰς τὸν βίον χρησίμων τοῖς ἀνθρώποις εἰσηγήσασθαι. Ἀγάλματά τε θεῶν πρῶτοι κατασκευάσαι λέγονται, καί τινα τῶν ἀρχαίων ἀφιδρυμάτων ἀπ' ἐκείνων ἐπωνομάσθαι· παρὰ μὲν γὰρ Λινδίοις Ἀπόλλωνα Τελχίνιον προσαγορευθῆναι, παρὰ δὲ Ἰαλυσίοις Ἥραν καὶ νύμφας Τελχινίας, παρὰ δὲ Καμειρεῦσιν Ἥραν Τελχινίαν. (3) Λέγονται δ' οὗτοι καὶ γόητες γεγονέναι καὶ παράγειν ὅτε βούλοιντο νέφη τε καὶ ὄμβρους καὶ χαλάζας, ὁμοίως δὲ καὶ χιόνα ἐφέλκεσθαι. Ταῦτα δὲ καθάπερ καὶ τοὺς μάγους ποιεῖν ἱστοροῦσιν. Ἀλλάττειν δὲ καὶ τὰς ἰδίας μορφάς, καὶ εἶναι φθονεροὺς ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῶν τεχνῶν. (4) Ποσειδῶνα δὲ ἀνδρωθέντα ἐρασθῆναι τῆς

hoc inditum. (2) Ejus rex postea fuit Nireus, Charopi et Aglaies filius in quo excellens formæ decor. Hic auxiliares copias adversus Trojam Agamemnoni adduxit, et tam hujus insulæ rex erat, quam Cnidiæ partem sub potestate habuit. Post Trojani vero belli ætatem Cares illam occuparunt, quando imperio maris potiebantur. Postea nimiis inde siccitatibus fugati, ad Uranium, quod nominant, consedere. (3) Vacua igitur mansit Syme, quoad Lacedæmoniorum classis et Argivorum illuc advecta est. Deinde novos hoc pacto colonos accepit: (4) quidam Hippotæ comitum Nausus, assumtis qui in agrorum distributione sortito facta tardius venerunt, Symen tunc desolatam occupavit; et aliis post hæc eo loci advectis, quorum ductor Xuthus erat, in communionem civitatis et terræ receptis, æquo insulam jure tenuerunt. In parte coloniæ hujus etiam Cnidios fuisse et Rhodios memorant.

LIV. Porro Calydnam et Nisyrum antiquitus Cares possederunt, deinde vero Thessalus, Herculis filius, utramque insulam sub ditione habuit. Ideo Antiphus et Phidippus, Coum principes, quum ad Ilium belligeraretur, profectorum ex hisce insulis prætores erant. (2) In reditu autem a Troja quattuor Agamemnonis naves tempestate ad Calydnam ejectæ sunt; hominesque cum loci incolis permixti substiterunt. (3) At qui antiquitus Nisyrum habebant, terræ motibus absorpti periere. Subinde Coi, ut Calydnam, hanc sui dominii fecerunt. Dein quum peste homines ad internecionem redacti essent, Rhodii coloniam eo miserunt. (4) Carpathum vero quidam ex classiariis Minois, quo tempore mare in potestate ejus erat, sibi vindicarunt. Multisque post seculis Ioclus Demoleontis, filius, Argivus patria, oraculo excitatus coloniæ illuc ducendæ auctor fuit.

LV. Rhodus Telchinum olim sedes erat. Hos Thalassa progenitos cum Caphira [*Camiræ?*], Oceani filia, Neptunum a Rhea ipsorum fidei commissum educasse fabula tradit. (2) Artes etiam nonnullas invenisse, aliaque vitæ hominum in usum deduxisse, nec non primas deorum imagines elaborasse dicuntur, unde quædam simulacrorum veterum nominibus eorum insignita essent. Nam apud Lindios Apollinem Telchinium vocari, apud Ialysios Junonem et Nymphas Telchinias, apud Camirenses Junonem Telchiniam. (3) Præstigiatores tamen etiam fuisse perhibentur, qui, quando vellent, nubes grandinemque et nives, quod magos alioqui factitare prædicant, inducerent, formasque immutarent, et doctrinam artium inviderent aliis. (4) Neptunus autem, ut porro memorant, jam adultus, Haliam sororem

τῶν Τελχίνων ἀδελφῆς Ἁλίας, καὶ μιχθέντα ταύτῃ γεννῆσαι παῖδας ἓξ μὲν ἄρρενας, μίαν δὲ θυγατέρα Ῥόδον, ἀφ' ἧς τὴν νῆσον ὀνομασθῆναι. (5) Γενέσθαι δὲ κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον ἐν τοῖς πρὸς ἕω μέρεσι τῆς νήσου τοὺς κληθέντας γίγαντας· ὅτε δὴ καὶ Ζεὺς λέγεται καταπεπολεμηκὼς Τιτᾶνας ἐρασθῆναι μιᾶς τῶν νυμφῶν Ἱμαλίας ὀνομαζομένης, καὶ τρεῖς ἐξ αὐτῆς τεκνῶσαι παῖδας, Σπαρταῖον, Κρόνιον, Κύτον. (6) Κατὰ δὲ τὴν τούτων ἡλικίαν φασὶν Ἀφροδίτην ἐκ Κυθήρων κομιζομένην εἰς Κύπρον καὶ προσορμιζομένην τῇ νήσῳ κωλυθῆναι ὑπὸ τῶν Ποσειδῶνος υἱῶν, ὄντων ὑπερηφάνων καὶ ὑβριστῶν· τῆς δὲ θεοῦ διὰ τὴν ὀργὴν ἐμβαλούσης αὐτοῖς μανίαν, μιγῆναι αὐτοὺς βίᾳ τῇ μητρὶ καὶ πολλὰ κακὰ δρᾶν τοὺς ἐγχωρίους. (7) Ποσειδῶνα δὲ τὸ γεγονὸς αἰσθόμενον τοὺς υἱοὺς κρύψαι κατὰ γῆς διὰ τὴν πεπραγμένην αἰσχύνην, οὓς κληθῆναι προσηῴους δαίμονας· Ἁλίαν δὲ ῥίψασαν ἑαυτὴν εἰς τὴν θάλατταν Λευκοθέαν ὀνομασθῆναι καὶ τιμῆς ἀθανάτου τυχεῖν παρὰ τοῖς ἐγχωρίοις.

LVI. Χρόνῳ δ' ὕστερον προαισθομένους τοὺς Τελχῖνας τὸν μέλλοντα γίνεσθαι κατακλυσμόν, ἐκλιπεῖν τὴν νῆσον καὶ διασπαρῆναι. Λύκον δ' ἐκ τούτων παραγενόμενον εἰς τὴν Λυκίαν, Ἀπόλλωνος Λυκίου ἱερὸν ἱδρύσασθαι παρὰ τὸν Ξάνθον ποταμόν. (2) Τοῦ δὲ κατακλυσμοῦ γενομένου, τοὺς μὲν ἄλλους διαφθαρῆναι, τῆς δὲ νήσου διὰ τὴν ἐπομβρίαν ἐπιπολασάντων τῶν ὑγρῶν λιμνάσαι τοὺς ἐπιπέδους τόπους· ὀλίγους δ' εἰς τὰ μετέωρα τῆς νήσου συμφυγόντας διασωθῆναι, ἐν οἷς ὑπάρχειν καὶ τοὺς Διὸς παῖδας. (3) Ἥλιον δὲ κατὰ μὲν τὸν μῦθον ἐρασθέντα τῆς Ῥόδου τήν τε νῆσον ἀπ' αὐτῆς ὀνομάσαι Ῥόδον καὶ τὸ ἐπιπολάζον ὕδωρ ἀφανίσαι· ὁ δ' ἀληθὴς λόγος ὅτι κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς σύστασιν τῆς νήσου πηλώδους οὔσης ἔτι καὶ μαλακῆς, τὸν Ἥλιον ἀναξηράναντα τὴν πολλὴν ὑγρότητα ζωογονῆσαι τὴν γῆν, καὶ γενέσθαι τοὺς κληθέντας ἀπ' αὐτοῦ Ἡλιάδας ἑπτὰ τὸν ἀριθμὸν καὶ τοὺς λαοὺς ὁμοίως αὐτόχθονας. (4) Ἀκολούθως δὲ τούτοις νομισθῆναι τὴν νῆσον ἱερὰν Ἡλίου καὶ τοὺς μετὰ ταῦτα γενομένους Ῥοδίους διατελέσαι περιττότερον τῶν ἄλλων θεῶν τιμῶντας τὸν Ἥλιον ὡς ἀρχηγὸν τοῦ γένους αὐτῶν. (5) Εἶναι δὲ τοὺς ἑπτὰ υἱοὺς Ὄχιμον, Κέρκαφον, Μάκαρα, Ἀκτῖνα, Τενάγην, Τριόπαν, Κάνδαλον, θυγατέρα δὲ μίαν, Ἠλεκτρυώνην, ἣν ἔτι παρθένον οὖσαν μεταλλάξαι τὸν βίον καὶ τιμῶν τυχεῖν παρὰ Ῥοδίοις ἡρωικῶν. Ἀνδρωθεῖσι δὲ τοῖς Ἡλιάδαις εἰπεῖν τὸν Ἥλιον, οἵτινες ἂν Ἀθηνᾷ θύσωσι πρῶτοι, παρ' ἑαυτοῖς ἕξουσι τὴν θεόν· τὸ δ' αὐτὸ διασαφῆσαι λέγεται τοῖς τὴν Ἀττικὴν κατοικοῦσι. (6) Διό καί φασι τοὺς μὲν Ἡλιάδας διὰ τὴν σπουδὴν ἐπιλαθομένους ἐνεγκεῖν πῦρ [καὶ] ἐπιθεῖναι [τότε] τὰ θύματα, τὸν δὲ τότε βασιλεύοντα τῶν Ἀθηναίων Κέκροπα ἐπὶ τοῦ πυρὸς θῦσαι ὕστερον. (7) Διόπερ φασὶ διαμένειν μέχρι τοῦ νῦν τὸ κατὰ τὴν θυσίαν ἴδιον ἐν τῇ Ῥόδῳ καὶ τὴν θεὸν ἐν αὐτῇ καθιδρῦσθαι. Περὶ μὲν οὖν τῶν ἀρχαιολογου-

Telchinum amavit, cumque ea commixtus liberos genuit, sex quidem mares, unamque filiam nomine Rhodum. Hinc nomen insulæ datum. (5) Fuerunt tempestate illa, in ea insulæ parte, quæ orientem spectat, Gigantes. Tunc etiam Juppiter, Titanibus debellatis, nymphæ cujusdam (Himaliæ ei nomen) amore tenebatur, et ex ea tres filios, Spartæum, Cronium et Cytum procreavit. (6) Horum ætate Venus, e Cytheris Cyprum petens, ad insulam appulit. Sed quum aditu a Neptuni filiis superbis et injuriosis prohiberetur, ira percita furorem illis injecit, quo acti vi matrem constuprarunt, et multa popularibus nocumenta intulerunt. (7) Quo Neptunus cognito, filios ob rei turpitudinem terra occuluit; unde Dæmones seu Genii Orientales appellati sunt. Halia vero, postquam in mare se projecerat, cum Leucotheæ nomine divinos honores apud incolas adepta est.

LVI. Post hæc quum venturum Telchines diluvium præsagirent, ex insula egressi huc illuc dispersi sunt. Quorum e numero Lycus in Lyciam profectus, Lycii Apollinis fanum ad Xanthum fluvium exstruxit. (2) Diluvio tandem ingruente, plurimi quidem interibant, quod depressa et plana insulæ loca continua imbrium præcipitatione longe lateque stagnarent; pauci vero, qui ad editiora perfugerant, salvi remanebant. Inter quos Jovis etiam nati fuerunt. (3) Ceterum Sol, ut fabula quidem refert, Rhodi amore captus, insulam ejus nomine dignatus est, et aquarum redundantiam abolevit. Rei autem veritas hæc est: sub primam rerum omnium constitutionem, quum insula cœnosa esset et mollis, Sol humore desiccato terram fœcundavit. Unde exorti qui Heliadæ ab ipso denominantur septem numero, et populus hominum æque atque illi terrigenarum. (4) His convenienter insulam Soli consecratam existimant, et nati exinde Rhodii perpetuo Solem præ ceteris diis, tanquam generis sui auctorem, impensius colunt. (5) Nomina septem ejus filiorum sunt Ochimus, Cercaphus, Macar, Actis, Tenages, Triopas et Candalus. Filiæ autem unicæ Electryone nomen erat; quæ adhuc virgo defuncta, heroicos a Rhodiis honores sibi tributos habet. Heliadis ergo virilem ætatem adeptis, Helius (qui Sol est) prædixit, fore ut qui principes Minervæ sacra facerent, hi perpetuo deæ præsentia fruerentur. Id quod Atticis etiam vaticinatus dicitur. (6) Accidit igitur ut Heliadæ præ festinatione oblivi scerentur ignem prius focis admovere, quam victimas imponerent; Cecrops autem, tunc temporis Atheniensium rex, licet posterior immolaret, flammis tamen prior hostias adoleret. (7) Ob id peculiaris quidam ritus sacrorum adhuc in Rhodo observatur, deæque simulacrum in hac fixum est. De antiquitatibus

μενων παρὰ Ῥοδίοις οὕτω τινὲς μυθολογοῦσιν· ἐν οἷς ἐστι καὶ Ζήνων ὁ τὰ περὶ ταύτης συνταξάμενος.

LVII. Οἱ δ' Ἡλιάδαι διάφοροι γενηθέντες τῶν ἄλλων ἐν παιδείᾳ διήνεγκαν καὶ μάλιστ' ἐν ἀστρολογίᾳ. Εἰσηγήσαντο δὲ καὶ περὶ τῆς ναυτιλίας πολλὰ καὶ τὰ περὶ τὰς ὥρας διέταξαν. (2) Εὐφυέστατος δὲ γενόμενος Τενάγης ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν διὰ φθόνον ἀνῃρέθη· γνωσθείσης δὲ τῆς ἐπιβουλῆς, οἱ μετασχόντες τοῦ φόνου πάντες ἔφυγον. Τούτων δὲ Μάκαρ μὲν εἰς Λέσβον ἀφίκετο, Κάνδαλος δὲ εἰς τὴν Κῶ· Ἀκτὶς δ' εἰς Αἴγυπτον ἀπάρας ἔκτισε τὴν Ἡλιούπολιν ὀνομαζομένην, ἀπὸ τοῦ πατρὸς θέμενος τὴν προσηγορίαν· οἱ δ' Αἰγύπτιοι ἔμαθον παρ' αὐτοῦ τὰ περὶ τὴν ἀστρολογίαν θεωρήματα. (3) Ὕστερον δὲ παρὰ τοῖς Ἕλλησι γενομένου κατακλυσμοῦ, καὶ διὰ τὴν ἐπομβρίαν τῶν πλείστων ἀνθρώπων ἀπολομένων, ὁμοίως τούτοις καὶ τὰ διὰ τῶν γραμμάτων ὑπομνήματα συνέβη φθαρῆναι. (4) Δι' ἣν αἰτίαν οἱ Αἰγύπτιοι καιρὸν εὔθετον λαβόντες ἐξιδιοποιήσαντο τὰ περὶ τὴν ἀστρολογίαν, καὶ τῶν Ἑλλήνων διὰ τὴν ἄγνοιαν μηκέτι τῶν γραμμάτων ἀντιποιουμένων, ἐνίσχυσεν ὡς αὐτοὶ πρῶτοι τὴν τῶν ἄστρων εὕρεσιν ἐποιήσαντο. (5) Ὁμοίως δὲ καὶ Ἀθηναῖοι κτίσαντες ἐν Αἰγύπτῳ πόλιν τὴν ὀνομαζομένην Σαΐν, τῆς ὁμοίας ἔτυχον ἀγνοίας διὰ τὸν κατακλυσμόν. Δι' ἃς αἰτίας πολλαῖς ὕστερον γενεαῖς Κάδμος ὁ Ἀγήνορος ἐκ τῆς Φοινίκης πρῶτος ὑπελήφθη κομίσαι γράμματα εἰς τὴν Ἑλλάδα· καὶ ἀπ' ἐκείνου τὸ λοιπὸν οἱ Ἕλληνες ἔδοξαν ἀεί τι προσευρίσκειν περὶ τῶν γραμμάτων, κοινῆς τινος ἀγνοίας κατεχούσης τοὺς Ἕλληνας. (6) Τριόπας δὲ πλεύσας εἰς τὴν Καρίαν, κατέσχεν ἀκρωτήριον τὸ ἀπ' ἐκείνου Τριόπιον κληθέν. Οἱ δὲ λοιποὶ τοῦ Ἡλίου παῖδες διὰ τὸ μὴ μετασχεῖν τοῦ φόνου κατέμειναν ἐν τῇ Ῥόδῳ, καὶ κατῴκησαν ἐν τῇ Ἰαλυσίᾳ κτίσαντες πόλιν Ἀχαΐαν. (7) Ὧν ὁ πρεσβύτερος Ὄχιμος βασιλεύων ἔγημε μίαν τῶν ἐγχωρίων νυμφῶν Ἡγητορίαν, ἐξ ἧς ἐγέννησε θυγατέρα Κυδίππην τὴν μετὰ ταῦτα Κυρβίαν μετονομασθεῖσαν· ἣν γήμας Κέρκαφος ὁ ἀδελφὸς διεδέξατο τὴν βασιλείαν. (8) Μετὰ δὲ τὴν τούτου τελευτὴν διεδέξαντο τὴν ἀρχὴν [οἱ] υἱοὶ τρεῖς, Λίνδος, Ἰάλυσος, Κάμειρος. Ἐπὶ δὲ τούτων γενομένης μεγάλης πλημμυρίδος, ἐπικλυσθεῖσα ἡ Κύρβη ἔρημος ἐγένετο, αὐτοὶ δὲ διείλοντο τὴν χώραν, καὶ ἕκαστος ἑαυτοῦ πόλιν ὁμώνυμον ἔκτισε.

LVIII. Κατὰ δὲ τούτους τοὺς χρόνους Δαναὸς ἔφυγεν ἐξ Αἰγύπτου μετὰ τῶν θυγατέρων· καταπλεύσας δὲ τῆς Ῥοδίας εἰς Λίνδον καὶ προσδεχθεὶς ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων, ἱδρύσατο τῆς Ἀθηνᾶς ἱερὸν καὶ τὸ ἄγαλμα τῆς θεοῦ καθιέρωσε. Τῶν δὲ τοῦ Δαναοῦ θυγατέρων τρεῖς ἐτελεύτησαν κατὰ τὴν ἐπιδημίαν τὴν ἐν τῇ Λίνδῳ, αἱ δ' ἄλλαι μετὰ τοῦ πατρὸς Δαναοῦ εἰς Ἄργος ἐξέπλευσαν. (2) Μικρὸν δ' ὕστερον τούτων τῶν χρόνων Κάδμος ὁ Ἀγήνορος ἀπεσταλμένος ὑπὸ τοῦ βασιλέως κατὰ ζήτησιν τῆς Εὐρώπης, κατέπλευσεν εἰς τὴν Ῥοδίαν· κεχειμασμένος δ' ἰσχυρῶς κατὰ τὸν πλοῦν καὶ πεποιημέ-

ergo Rhodiorum hæc quidam literis prodiderunt; inter quos etiam Zenon est, qui Rhodi historiam contexuit.

LVII. Heliadæ autem, quum aliis hominibus præstarent, in disciplinis et maxime astrologicis excelluere. Ab his navigandi quoque scientia exculta, horæque in certas vices distributæ sunt. (2) Acerrimo inter eos ingenio Tenages erat; ideoque fratrum invidia sublatus est. Detectis vero insidiis, cædis auctores et conscii solum verterunt omnes. Atque ita Macar in Lesbum, Candalus in Co pervenit. Actis vero in Ægyptum profectus Heliopolim condidit, parentis nomen illi imponens. Et ab hoc Ægyptii astrologiæ scientiam acceperunt. (3) Post quum in Græcia diluvio oppressa maxima pars hominum periisset, literarum monumentis simul deletis: (4) hanc Ægyptii occasionem adepti, studium astrologiæ sibi manciparunt: quumque Græci per ignorantiam literarum culturam non amplius sibi vindicarent, ipsos omnium primos astrorum notitiam reperisse rumor invaluit. (5) Sic etiam Athenienses, licet Sain in Ægypto urbem condidissent, tamen eidem oblivionis errori diluvium obnoxios fecit. Quam ob causam post multa inde secula Cadmus Agenoris ex Phœnice in Græciam literas attulisse creditur: et post hunc Græci literis inventis subinde adjecisse aliquid putantur, quum communis Græcos ignorantia teneret. (6) Triopas autem in Cariam trajecit, ibique promontorium, quod Triopium ab eo dicitur, occupavit. Reliqui Solis nati, a culpa cædis alieni, in Rhodo permanserunt, et condita Achaia urbe *(quæ postea Cyrbe denominata est)*, in Ialysia deinceps habitarunt. (7) Regia autem potestas erat penes Ochimum, ætate maximum: qui ducta in matrimonium Hegetoria, nympharum una, filiam ex ea suscepit Cydippen, quæ Cyrbiæ nomen deinde usurpavit; per cujus nuptias Cercaphus illius frater ad regnum pervenit. (8) Post obitum hujus tres in principatum filii successerunt, Lindus, Ialysus, Camirus. Quorum temporibus ingens exorta inundatio Cyrben vastam et desertam fecit. Ipsi vero regionem inter se partiti sunt, et unusquisque sui nominis urbem ædificavit.

LVIII. Eo tempore Danaus, ex Ægypto cum filiarum agmine profugus, in Rhodum trajecit, et ab indigenis exceptus templum Minervæ statuit, eique delubrum consecravit. In hac Danai peregrinatione tres ei filiæ in Lindo fato concesserunt; ceteræ cum patre Argos profectæ sunt. (2) Non ita longe post Cadmus Agenoris, ad investigationem Europæ a rege amandatus, et ipse Rhodum petebat. Dum autem vehementi jactatur tempestate, ad templum Neptuno

νος εὐχὰς ἱδρύσασθαι Ποσειδῶνος ἱερόν, διασωθεὶς ἱδρύσατο κατὰ τὴν νῆσον τοῦ θεοῦ τούτου τέμενος καὶ τῶν Φοινίκων ἀπέλιπέ τινας τοὺς ἐπιμελησομένους. Οὗτοι δὲ καταμιγέντες Ἰαλυσίοις διετέλεσαν συμπολιτευόμενοι τούτοις· ἐξ ὧν φασι τοὺς ἱερεῖς κατὰ γένος διαδέχεσθαι τὰς ἱερωσύνας. (3) Ὁ δ' οὖν Κάδμος καὶ τὴν Λινδίαν Ἀθηνᾶν ἐτίμησεν ἀναθήμασιν, ἐν οἷς ἦν χαλκοῦς λέβης ἀξιόλογος κατεσκευασμένος εἰς τὸν ἀρχαῖον ῥυθμόν· οὗτος δ' εἶχεν ἐπιγραφὴν Φοινικικοῖς γράμμασιν, ἅ φασι πρῶτον ἐκ Φοινίκης εἰς τὴν Ἑλλάδα κομισθῆναι. (4) Μετὰ δὲ ταῦτα τῆς Ῥοδίας γῆς ἀνείσης ὄφεις ὑπερμεγέθεις, συνέβη πολλοὺς τῶν ἐγχωρίων ὑπὸ τῶν ὄφεων διαφθαρῆναι. Διόπερ οἱ περιλειφθέντες ἔπεμψαν εἰς Δῆλον τοὺς ἐπερωτήσοντας τὸν θεὸν περὶ τῆς τῶν κακῶν ἀπαλλαγῆς. (5) Τοῦ δ' Ἀπόλλωνος προστάξαντος αὐτοῖς παραλαβεῖν Φόρβαντα μετὰ τῶν συνακολουθούντων αὐτῷ, καὶ μετὰ τούτων κατοικεῖν τὴν Ῥόδον· οὗτος δ' ἦν υἱὸς μὲν Λαπίθου, διέτριβε δὲ περὶ Θετταλίαν μετὰ πλειόνων ζητῶν χώραν εἰς κατοίκησιν· τῶν δὲ Ῥοδίων μεταπεμψαμένων αὐτὸν κατὰ τὴν μαντείαν καὶ μεταδόντων τῆς χώρας, ὁ μὲν Φόρβας ἀνεῖλε τοὺς ὄφεις, καὶ τὴν νῆσον ἐλευθερώσας τοῦ φόβου, κατῴκησεν ἐν τῇ Ῥοδίᾳ· γενόμενος δὲ καὶ τἄλλα ἀνὴρ ἀγαθὸς ἔσχε τιμὰς ἡρωικὰς μετὰ τὴν τελευτήν.

LIX. Ὕστερον δὲ τούτων Ἀλθαιμένης ὁ Κατρέως υἱὸς τοῦ Κρητῶν βασιλέως περί τινων χρηστηριαζόμενος ἔλαβε χρησμὸν ὅτι πεπρωμένον ἐστὶν αὐτῷ τοῦ πατρὸς αὐτόχειρα γενέσθαι. (2) Βουλόμενος οὖν τοῦτο τὸ μύσος ἐκφυγεῖν, ἑκουσίως ἔφυγεν ἐκ τῆς Κρήτης μετὰ τῶν βουλομένων συναπᾶραι, πλειόνων ὄντων. Οὗτος μὲν οὖν κατέπλευσε τῆς Ῥοδίας εἰς Κάμειρον· ἐπὶ δ' ὄρους Ἀταβύρου Διὸς ἱερὸν ἱδρύσατο τοῦ προσαγορευομένου Ἀταβυρίου, ὅπερ ἔτι καὶ νῦν τιμᾶται διαφερόντως, κείμενον ἐπί τινος ὑψηλῆς ἄκρας, ἀφ' ἧς ἔστιν ἀφορᾶν τὴν Κρήτην. (3) Ὁ μὲν οὖν Ἀλθαιμένης μετὰ τῶν συνακολουθησάντων κατῴκησεν ἐν τῇ Καμείρῳ, τιμώμενος ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων· ὁ δὲ πατὴρ αὐτοῦ Κατρεύς, ἔρημος ὢν ἀρρένων παίδων καὶ διαφερόντως ἀγαπῶν τὸν Ἀλθαιμένην, ἔπλευσεν εἰς Ῥόδον, φιλοτιμούμενος εὑρεῖν τὸν υἱὸν καὶ ἀπαγαγεῖν εἰς Κρήτην. Τῆς δὲ κατὰ τὸ πεπρωμένον ἀνάγκης ἐπισχυούσης, ὁ μὲν Κατρεὺς ἀπέβη μετά τινων ἐπὶ τὴν Ῥοδίαν νυκτός, καὶ γενομένης συμπλοκῆς καὶ μάχης πρὸς τοὺς ἐγχωρίους, ὁ Ἀλθαιμένης ἐκβοηθῶν ἠκόντισε λόγχῃ καὶ δι' ἄγνοιαν παίσας ἀπέκτεινε τὸν πατέρα. (4) Γνωσθείσης δὲ τῆς πράξεως, ὁ μὲν Ἀλθαιμένης οὐ δυνάμενος φέρειν τὸ μέγεθος τῆς συμφορᾶς, τὰς μὲν ἀπαντήσεις καὶ ὁμιλίας τῶν ἀνθρώπων παρέκαμπτε, διδοὺς δ' ἑαυτὸν εἰς τὰς ἐρημίας ἠλᾶτο μόνος καὶ διὰ τὴν λύπην ἐτελεύτησεν· ὕστερον δὲ κατά τινα χρησμὸν τιμὰς ἔσχε παρὰ Ῥοδίοις ἡρωικάς. (5) Βραχὺ δὲ πρὸ τῶν Τρωικῶν Τληπόλεμος ὁ Ἡρακλέους φεύγων διὰ τὸν Λικυμνίου θάνατον, ὃν ἀκουσίως ἦν ἀνῃρηκώς, ἔφυγεν ἐξ Ἄργους ἑκουσίως· χρησμὸν δὲ λαβὼν ὑπὲρ ἀποικίας

condendum voto sese obligat. Superatis ergo periculis, in hac insula fanum ejus dedicat, et nonnullos ex Phœnicibus sacrorum curatores relinquit. Hi in ejusdem cum Ialysiis civitatis societatem coaluere, atque ex horum familiis sacerdotum fieri successionem aiunt. (3) Tum Lindiam etiam Minervam donariis Cadmus honoravit, inter quæ fuit æneus lebes, opus memorabile, antiqua concinnitate fabrefactum. Phœnicias hic literas insculptas habebat, quas ex Phœnice primum in Græciam allatas autumant. (4) Rhodiorum inde terra serpentes produxit immanes, qui plurimis incolarum perniciem afferebant. Superstites ergo, missis in Delum legatis, de averruncatione præsentis mali deum consuluerunt. (5) Jussit autem Apollo ut cum Phorbante ejusque sociis possessionem insulæ participarent. Erat is Lapithæ filius, et tum in Thessalia cum pluribus aliis subsistebat, commodam habitationi terram quærens. Arcessitus igitur a Rhodiis, et in communionem terræ susceptus Phorbas, serpentibus deletis, insulam ex metu illo exemit, inque Rhodo deinceps permansit. Tandem, quod in aliis quoque bonum se virum præstitisset, heroici post mortem honoris præmia tulit.

LIX. Post illud tempus Althæmenes, Catrei Cretensium regis filius, oraculum de quibusdam sciscitans, responsum accepit, fato constitutum esse ut sua manu patrem occidat. (2) Hoc nefas ut effugeret, sponte cum aliis quamplurimis, qui ultro se adjungebant, in exsilium abiit, et in Rhodi urbem Camirum trajecit. Illic in Atabyro monte Jovis Atabyrii templum fundavit, quod magna honorum solemnitate etiam hodie frequentatur. In cacumine excelso positum est, unde ad Cretam usque prospectus excurrit. (3) Althæmenes ergo cum aliis eum secutis Camiri habitationem adeptus, honoribus eximiis a civibus afficiebatur. At pater ejus Catreus, cui nulla soboles mascula superesset, amore eximio Althæmenis impulsus, in Rhodum iter suscepit, hoc unice expetens, ut natum alicubi repertum in Cretam postliminio reduceret. Et jam insuperabilis eum fati necessitas urgebat. Noctu igitur cum aliquot suorum in Rhodum exscendit. Inter quos et insulanos oborto statim conflictu, Althæmenes ad opem suis ferendam excurrens, hastæ jactu ignarus patrem occidit. (4) Qui casus ubi innotuit, magnitudinem calamitatis Althæmenes non sustinens, omnem deinceps hominum occursum et consuetudinem aversabatur, solusque in desertis oberrans locis, mœrore tandem exstinctus est. Heroici tamen ei post oraculi jussu honores a Rhodiis delati sunt. (5) Hinc paullo ante bellum Trojanum Tlepolemus, Herculis filius, ob Licymnii cædem, quam invitus commiserat, sponte Argos exsilio mutaverat, et postquam super colonia responsum acceperat, cum aliquanta

μετά τινων λαῶν κατέπλευσεν εἰς τὴν Ῥόδον, καὶ προσδεχθεὶς ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων αὐτοῦ κατῴκησε. (6) Γενόμενος δὲ βασιλεὺς πάσης τῆς νήσου, τήν τε χώραν ἐπ' ἴσης κατεκληρούχησε καὶ τἄλλα διετέλεσεν ἄρχων ἐπιεικῶς. Τὸ δὲ τελευταῖον μετ' Ἀγαμέμνονος στρατεύων εἰς Ἴλιον, τῆς μὲν Ῥόδου τὴν ἡγεμονίαν παρέδωκε Βούτᾳ τῷ ἐξ Ἄργους αὐτῷ μετασχόντι τῆς φυγῆς, αὐτὸς δ' ἐπιφανὴς ἐν τῷ πολέμῳ γενόμενος ἐτελεύτησεν ἐν τῇ Τρῳάδι.

LX. Ἐπεὶ δὲ ταῖς Ῥοδίων πράξεσι τῆς κατὰ τὴν ἀντιπέραν Χεῤῥονήσου ἔνια συμπεπλέχθαι συμβέβηκεν, οὐκ ἀνοίκειον ἡγοῦμαι περὶ αὐτῶν διελθεῖν. Ἡ Χεῤῥόνησος τοίνυν τὸ παλαιόν, ὡς μέν τινές φασιν, ἀπὸ τῆς φύσεως τοῦ τόπου ὄντος ἰσθμώδους ταύτης ἔτυχε τῆς προσηγορίας· ὡς δέ τινες ἀναγεγράφασιν, ἀπὸ τοῦ δυναστεύσαντος τῶν τόπων ὄνομα Χεῤῥονήσου προσηγόρευται. (2) Οὐ πολλῷ δ' ὕστερον τῆς τούτου δυναστείας λέγεται πέντε Κούρητας ἐκ Κρήτης εἰς αὐτὴν περαιωθῆναι· τούτους δ' ἀπογόνους γεγονέναι τῶν ὑποδεξαμένων Δία παρὰ τῆς μητρὸς Ῥέας καὶ θρεψάντων ἐν τοῖς κατὰ τὴν Κρήτην Ἰδαίοις ὄρεσι. (3) Στόλῳ δ' ἀξιολόγῳ πλεύσαντας εἰς τὴν Χεῤῥόνησον, τοὺς μὲν κατοικοῦντας αὐτὴν Κᾶρας ἐκβαλεῖν, αὐτοὺς δὲ κατοικήσαντας τὴν μὲν χώραν εἰς πέντε μέρη διελεῖν, καὶ πόλιν ἕκαστον κτίσαι θέμενον ἀφ' ἑαυτοῦ τὴν προσηγορίαν. (4) Οὐ πολὺ δὲ τούτων κατόπιν Ἴναχον τὸν Ἀργείων βασιλέα, ἀφανισθείσης τῆς θυγατρὸς Ἰοῦς, ἐξαποστεῖλαι Κύρνον, ἕνα τῶν ἡγεμονικῶν ἀνδρῶν, δόντα αὐτῷ στόλον ἀξιόλογον, καὶ προστάξαι ζητεῖν ἐν παντὶ τόπῳ τὴν Ἰώ, καὶ μὴ ἐπανελθεῖν, ἐὰν μὴ ταύτης ἐγκρατὴς γένηται. (5) Ὁ δὲ Κύρνος ἐπὶ πολλὰ τῆς οἰκουμένης μέρη πλανηθεὶς καὶ μὴ δυνάμενος εὑρεῖν ταύτην, κατέπλευσε τῆς Καρίας εἰς τὴν προειρημένην Χεῤῥόνησον· ἀπογνοὺς δὲ τὴν εἰς οἶκον ἀνακομιδήν, κατῴκησεν ἐν τῇ Χεῤῥονήσῳ, καὶ τὰ μὲν πείσας τὰ δ' ἀναγκάσας ἐβασίλευσε μέρους τῆς χώρας καὶ πόλιν ἔκτισεν ὁμώνυμον ἑαυτῷ Κύρνον· πολιτευόμενος δὲ δημοτικῶς μεγάλης ἀποδοχῆς ἐτύγχανε παρὰ τοῖς συμπολιτευομένοις.

LXI. Μετὰ δὲ ταῦτα Τριόπαν, ἕνα τῶν Ἡλίου καὶ Ῥόδου παίδων, φεύγοντα τὸν Τενάγεω τοῦ ἀδελφοῦ φόνον εἰς τὴν Χεῤῥόνησον ἀφικέσθαι. Ἐνταῦθα δὲ καθαρθέντα τοῦ φόνου ὑπὸ Μελισσέως τοῦ βασιλέως, εἰς τὴν Θετταλίαν πλεῦσαι ἐπὶ συμμαχίαν τοῖς Δευκαλίωνος παισί, καὶ συνεκβαλεῖν ἐκ τῆς Θετταλίας τοὺς Πελασγούς, καὶ μερίσασθαι τὸ καλούμενον Δώτιον πεδίον. (2) Ἐνταῦθα δὲ τὸ τέμενος τῆς Δήμητρος ἐκκόψαντα τῇ μὲν ὕλῃ καταχρήσασθαι πρὸς βασιλείων κατασκευήν· δι' ἣν αἰτίαν ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων μισηθέντα φυγεῖν ἐκ Θετταλίας, καὶ καταπλεῦσαι μετὰ τῶν συμπλευσάντων λαῶν εἰς τὴν Κνιδίαν· ἐν ᾗ κτίσαι τὸ καλούμενον ἀπ' αὐτοῦ Τριόπιον. (3) Ἐντεῦθεν δ' ὁρμώμενον τήν τε Χεῤῥόνησον κατακτήσασθαι καὶ τῆς ὁμόρου Καρίας πολλήν. Περὶ δὲ τοῦ γένους τοῦ Τριόπα πολλοὶ τῶν συγγραφέων καὶ ποιητῶν διαπεφωνήκασιν· οἱ μὲν γὰρ

populi manu in Rhodum transmisit, ubi ab incolis receptus consedit. (6) Rex deinde totius insulæ creatus, agrum sortito in æquas partes divisit, et cetera etiam ad æquitatis normam administravit. Tandem cum Agamemnone contra Ilium expeditionem facturus imperium Butæ, qui Argis cum ipso profugerat, tradidit; ipse vero illustrem eo bello meritus gloriam in Troade occubuit.

LX. Jam quia Rhodiorum cum rebus quædam Chersonesi objacentis connexa sunt, non inconveniens arbitror, si de his etiam disseratur. Chersonesus igitur, ut quibusdam placet, a natura loci, isthmo similis, hoc nomen accepit, vel, ut alii scribunt, a Chersoneso quodam regulo id illi tributum est. (2) Post cujus ætatem non ita longe quinque Curetes illuc e Creta trajecisse fama est, posteros illorum, qui Jovem a Rhea matre susceptum in Idæis Cretæ montibus educarunt. (3) Postquam igitur cum classe non contemnenda Chersonesum adiissent, Cares antiquos incolas expulerunt, et regionem suæ ditionis factam in quinque partes divisere, ac unusquisque conditam a se urbem conditoris nomen præferre jussit. (4) Non multo post Inachus, Argivorum rex, amissa Io filia, Cyrnum, ex principum ordine unum, cum haud vulgari classe misit, ut puellam ubique locorum inquireret, nec nisi reperta domum rediret. (5) Is per multas orbis partes divagatus quum invenire ipsam non posset, in hanc, quam diximus, Chersonesum Cariæ secessit, desperatoque in patriam reditu, illic permansit; et qua persuasis qua coactis terræ incolis, regnum in quadam ejus parte obtinuit, urbemque sui nominis Cyrnum exstruxit; et quum ad populi commoda imperium attemperaret, magnam apud cives gratiam inibat.

LXI. Post hæc Triopas, Solis Rhodique filiorum unus, ob fratris Tenagis cædem exsul in Chersonesum profugit; ubi ab rege Melisseo expiatus, ad opem ferendam Deucalionis liberis in Thessaliam discessit, et Pelasgis communi auxilio ejectis, agrum, quem Dotium vocant, cum illis partitus est. (2) Illic sacro Cereris nemore exciso ad regiæ structuram abusus odium populi incurrit, et profugus e Thessalia cum adjuncto hominum agmine in Cnidiam pervenit: ubi Triopium ad nominis sui memoriam condidit. (3) Atque hinc progressus cum Chersoneso magnam adjacentis Cariæ partem suæ ditioni subjunxit. De genere hujus Triopæ multi scriptores et poetæ inter se dissentiunt. Alii

ἀναγράφουσιν αὐτὸν υἱὸν εἶναι Κανάκης τῆς Αἰόλου καὶ Ποσειδῶνος, οἱ δὲ Λαπίθου τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ Στίλβης τῆς Πηνειοῦ.

LXII. Ἔστι δ' ἐν Καστάβῳ τῆς Χεῤῥονήσου ἱερὸν ἅγιον Ἡμιθέας, ἧς τὴν περιπέτειαν οὐκ ἄξιον παραλιπεῖν. Πολλοὶ μὲν οὖν καὶ ποικίλοι λόγοι περὶ αὐτῆς παραδέδονται· τὸν δ' ἐπικρατοῦντα καὶ συμφωνούμενον παρὰ τοῖς ἐγχωρίοις διέξιμεν. Σταφύλου γὰρ καὶ Χρυσοθέμιδός φασι γενέσθαι τρεῖς θυγατέρας, Μολπαδίαν καὶ Ῥοιὼ καὶ Παρθένον ὄνομα. Καὶ τῇ μὲν Ῥοιοῖ τὸν Ἀπόλλωνα μιγέντα ἔγκυον ποιῆσαι· τὸν δὲ πατέρα αὐτῆς ὡς ὑπ' ἀνθρώπου τῆς φθορᾶς γεγενημένης ὀργισθῆναι, καὶ διὰ τοῦτο τὴν θυγατέρα εἰς λάρνακα συγκλείσαντα βαλεῖν εἰς τὴν θάλατταν. (2) Προσενεχθείσης δὲ τῆς λάρνακος τῇ Δήλῳ, τεκεῖν ἄῤῥενα, καὶ προσαγορεῦσαι τὸ παιδίον Ἄνιον. Τὴν δὲ Ῥοιὼ παραδόξως σωθεῖσαν ἀναθεῖναι τὸ βρέφος ἐπὶ τὸν βωμὸν τοῦ Ἀπόλλωνος, καὶ ἐπεύξασθαι τῷ θεῷ, εἰ ἔστιν ἐξ ἐκείνου, σώζειν αὐτό. Τὸν δ' Ἀπόλλωνα μυθολογοῦσι τότε μὲν κρύψαι τὸ παιδίον, ὕστερον δὲ φροντίσαντα τῆς τροφῆς διδάξαι τὴν μαντικήν, καί τινας αὐτῷ περιτιθέναι μεγάλας τιμάς. (3) Τὰς δὲ τῆς φθαρείσης ἀδελφὰς Μολπαδίαν καὶ Παρθένον φυλαττούσας τὸν τοῦ πατρὸς οἶνον, προσφάτως κατ' ἀνθρώπους εὑρημένον, εἰς ὕπνον κατενεχθῆναι· καθ' ὃν δὴ καιρὸν τὰς τρεφομένας παρ' αὐτοῖς ὗς εἰσελθεῖν, καὶ τόν τε ἔχοντα τὸν οἶνον κέραμον συντρῖψαι καὶ τὸν οἶνον διαφθεῖραι. Τὰς δὲ παρθένους μαθούσας τὸ γεγονός, καὶ φοβηθείσας τὸ ἀπότομον τοῦ πατρός, φυγεῖν ἐπὶ τὸν αἰγιαλὸν καὶ ἀπό τινων πετρῶν ὑψηλῶν ἑαυτὰς ῥῖψαι. (4) Ἀπόλλωνα δὲ διὰ τὴν οἰκειότητα τὴν πρὸς τὴν ἀδελφὴν ὑπολαβόντα τὰς κόρας εἰς τὰς ἐν Χεῤῥονήσῳ πόλεις καταστῆσαι· καὶ τὴν μὲν ὀνομαζομένην Παρθένον ἐν Βουβαστῷ τῆς Χεῤῥονήσου τιμὰς ἔχειν καὶ τέμενος, Μολπαδίαν δὲ εἰς Κάσταβον ἐλθοῦσαν διὰ τὴν ἀπὸ τῆς θεοῦ γενομένην ἐπιφάνειαν Ἡμιθέαν ὠνομάσθαι καὶ τιμᾶσθαι παρὰ πᾶσι τοῖς ἐν Χεῤῥονήσῳ. (5) Ἐν δὲ ταῖς θυσίαις αὐτῆς διὰ τὸ συμβὰν περὶ τὸν οἶνον πάθος τὰς μὲν σπονδὰς μελικράτῳ ποιοῦσι, τὸν δ' ἁψάμενον ἢ φαγόντα ὑὸς οὐ νόμιμον προσελθεῖν πρὸς τὸ τέμενος.

LXIII. Ἐν δὲ τοῖς ὕστερον χρόνοις ἐπὶ τοσοῦτον ἔλαβε τὸ ἱερὸν αὔξησιν τῆς Ἡμιθέας, ὥστε μὴ μόνον παρὰ τοῖς ἐγχωρίοις καὶ τοῖς περιοίκοις τιμᾶσθαι διαφερόντως, ἀλλὰ καὶ τοὺς μακρὰν οἰκοῦντας εἰς αὐτὸ φιλοτίμως φοιτᾶν, καὶ θυσίαις τε μεγαλοπρεπέσι καὶ ἀναθήμασιν ἀξιολόγοις τιμᾶν, τὸ δὲ μέγιστον, Πέρσας ἡγουμένους τῆς Ἀσίας καὶ πάντα τὰ τῶν Ἑλλήνων ἱερὰ συλῶντας μόνου τοῦ τῆς Ἡμιθέας τεμένους ἀποσχέσθαι, τούς τε λῃστὰς τοὺς πάντα διαρπάζοντας μόνον τοῦτο ἀφεῖναι παντελῶς ἄσυλον, καίπερ ἀτείχιστον ὑπάρχον καὶ ἀκίνδυνον ἔχον τὴν ἁρπαγήν. (2) Αἰτίαν δὲ τῆς ἐπὶ πλεῖον αὐξήσεως φέρουσι τὴν κοινὴν εἰς ἀνθρώπους εὐεργεσίαν· τοῖς τε γὰρ κάμνουσι κατὰ τοὺς ὕπνους ἐφισταμένην φανερῶς διδόναι τὴν θερα-

enim ex Canace Æoli et Neptuno illum deducunt, alii Lapitham Apollinis et Stilben Penei illi parentes attribuunt.

LXII. Est in Castabo Chersonesi religiosum Hemitheæ fanum, cui quod evenit, haud omitti dignum est. Etsi autem multi variique de illa sermones traditi sunt, eum tamen, qui increbuit et consensu incolarum approbatus est, referemus. Staphylo et Chrysothemide tres natæ sunt filiæ, Molpadia, Rhœo et Parthenus. Rhœonem Apollo compressit ac gravidam fecit. Iratus ob id parens, ac si ab homine stuprata esset, filiam arcæ inclusam in mare projecit. (2) Qua in Delum appulsa, illa puerum enixa est, cui Anii nomen dedit. Et quia præter spem e discrimine erepta fuerat, infante Apollinis aræ imposito deum oravit, ut, si vera ejus soboles esset, salutem illi præstaret. Et tunc quidem puerum ab Apolline occultatum esse fabulantur, cui tamen postea diligentem educationis curam impendit, et divinandi scientia instructum ad magnos quosdam honores extulit. (3) Stupratæ Rhœûs sorores Molpadia et Parthenus, dum patris sui vinum (recens tum id inventum erat) custodiunt, somno opprimuntur. Interim sues, quas tum forte nutriebant, ingressæ, confracto cado vinum perdunt. Quo virgines intellecto, sævitiam patris veritæ, ad litus fugam capessentes de excelsis sese rupibus præcipitant. (4) Sed Apollo propter sororis familiaritatem susceptas in Chersonesi urbes deportavit. Ubi Parthenus quidem Bubasti et lucum habet et cultus divinos; Molpadia vero Castabum delata per singularem deæ revelationem Hemitheæ nomen mutuata, in magno apud omnes Chersonesitas honore est. (5) In sacris ejus ob vini infortunium mulso libant, et qui porcum vel attigit vel in cibo usurpavit, eum ad sacrarium accedere nefas est.

LXIII. Posteris autem temporibus tantum Hemitheæ fanum incrementi accepit, ut non indigenæ solum et accolæ id summa religione colerent, sed procul etiam dissiti illuc frequentes itarent, et magnificis deam victimis donariisque eximiis cohonestarent; immo, quod maximum est, Persæ Asiæ imperantes, quum omnia ceteroqui Græcorum templa exspoliarent, a solo Hemitheæ luco manus abstinuerunt. Prædones etiam, qui cuncta alias diripiunt, hoc solum, quamvis nullo cinctum muro citra periculum direptioni obvium esset, prorsus inviolatum reliquerunt. (2) Causam tam felicis incrementi communem deæ in homines quosvis beneficentiam esse dicunt. Ægris enim per

πεῖαν καὶ πολλοὺς τοῖς ἀπεγνωσμένοις πάθεσι συνεχομένους περιτυχόντας ὑγιασθῆναι· πρὸς δὲ τούτοις [τὸ περὶ] τὰς δυστοκούσας τῶν γυναικῶν τῆς ἐν ταῖς ὠδῖσι ταλαιπωρίας καὶ κινδύνων ἀπαλλάττειν τὴν θεόν. (3) Διὸ καὶ πολλῶν ἐκ παλαιῶν χρόνων σεσωσμένων πεπλήρωται τὸ τέμενος ἀναθημάτων, καὶ ταῦτα οὔθ' ὑπὸ φυλάκων οὔθ' ὑπὸ τείχους ὀχυροῦ φυλαττόμενα, ἀλλ' ὑπὸ τῆς συνήθους δεισιδαιμονίας. Περὶ μὲν οὖν Ῥόδου καὶ Χερρονήσου ἀρκεσθησόμεθα τοῖς ῥηθεῖσι.

LXIV. Περὶ δὲ τῆς Κρήτης νῦν διέξιμεν. Οἱ μὲν γὰρ τὴν Κρήτην κατοικοῦντές φασιν ἀρχαιοτάτους παρ' αὐτοῖς γενέσθαι τοὺς ὀνομαζομένους Ἐτεόκρητας αὐτόχθονας, ὧν τὸν βασιλέα Κρῆτα καλούμενον πλεῖστα καὶ μέγιστα κατὰ τὴν νῆσον εὑρεῖν τὰ δυνάμενα τὸν κοινὸν τῶν ἀνθρώπων βίον ὠφελῆσαι. (2) Καὶ τῶν θεῶν δὲ τοὺς πλείστους μυθολογοῦσι παρ' ἑαυτοῖς γεγονέναι τοὺς διὰ τὰς κοινὰς εὐεργεσίας τυχόντας ἀθανάτων τιμῶν· περὶ ὧν ἡμεῖς ἐν κεφαλαίοις τὰ παραδεδομένα διέξιμεν ἀκολούθως τοῖς ἐνδοξοτάτοις τῶν τὰς Κρητικὰς πράξεις συνταξαμένων. (3) Πρῶτοι τοίνυν τῶν εἰς μνήμην παραδεδομένων ᾤκησαν τῆς Κρήτης περὶ τὴν Ἴδην οἱ προσαγορευθέντες Ἰδαῖοι Δάκτυλοι. Τούτους δ' οἱ μὲν ἑκατὸν τὸν ἀριθμὸν γεγονέναι παραδεδώκασιν, οἱ δὲ δέκα φασὶν ὑπάρχοντας τυχεῖν ταύτης τῆς προσηγορίας, τοῖς ἐν ταῖς χερσὶ δακτύλοις ὄντας ἰσαρίθμους. (4) Ἔνιοι δ' ἱστοροῦσιν, ὧν ἐστι καὶ Ἔφορος, τοὺς Ἰδαίους Δακτύλους γενέσθαι μὲν κατὰ τὴν Ἴδην τὴν ἐν Φρυγίᾳ, διαβῆναι δὲ μετὰ Μυγδόνος εἰς τὴν Εὐρώπην· ὑπάρξαντας δὲ γόητας ἐπιτηδεῦσαι τάς τε ἐπῳδὰς καὶ τελετὰς καὶ μυστήρια, καὶ περὶ Σαμοθράκην διατρίψαντας οὐ μετρίως ἐν τούτοις ἐκπλήττειν τοὺς ἐγχωρίους· καθ' ὃν δὴ χρόνον καὶ τὸν Ὀρφέα, φύσει διαφόρῳ κεχορηγημένον πρὸς ποίησιν καὶ μελῳδίαν, μαθητὴν γενέσθαι τούτων, καὶ πρῶτον εἰς τοὺς Ἕλληνας ἐξενεγκεῖν τελετὰς καὶ μυστήρια. (5) Οἱ δ' οὖν κατὰ τὴν Κρήτην Ἰδαῖοι Δάκτυλοι παραδέδονται τήν τε τοῦ πυρὸς χρῆσιν καὶ τὴν τοῦ χαλκοῦ καὶ σιδήρου φύσιν ἐξευρεῖν τῆς Ἀπτεραίων χώρας περὶ τὸν καλούμενον Βερέκυνθον καὶ τὴν ἐργασίαν δι' ἧς κατασκευάζεται· δόξαντας δὲ μεγάλων ἀγαθῶν ἀρχηγοὺς γεγενῆσθαι τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων τιμῶν τυχεῖν ἀθανάτων. (6) Ἱστοροῦσι δ' αὐτῶν ἕνα μὲν προσαγορευθῆναι Ἡρακλέα, δόξῃ δὲ διενεγκόντα θεῖναι τὸν ἀγῶνα τὸν τῶν Ὀλυμπίων· τοὺς δὲ μεταγενεστέρους ἀνθρώπους διὰ τὴν ὁμωνυμίαν δοκεῖν τὸν ἐξ Ἀλκμήνης συστήσασθαι τὴν τῶν Ὀλυμπίων θέσιν. (7) Σημεῖα δὲ τούτων φασὶ διαμένειν τὸ πολλὰς τῶν γυναικῶν ἔτι καὶ νῦν λαμβάνειν ἐπῳδὰς ἀπὸ τούτου τοῦ θεοῦ καὶ περιάμματα ποιεῖν, ὡς γεγονότος αὐτοῦ γόητος καὶ τὰ περὶ τὰς τελετὰς ἐπιτετηδευκότος· ἃ δὴ πλεῖστον κεχωρίσθαι τῆς Ἡρακλέους συνηθείας τοῦ γεγονότος ἐξ Ἀλκμήνης.

LXV. Μετὰ δὲ τοὺς Ἰδαίους Δακτύλους ἱστοροῦσι γενέσθαι Κούρητας ἐννέα. Τούτους δ' οἱ μὲν μυθολο-

somnum apparens evidenter medelam impertit, et complures, qui desperatis affecti morbis forte ad eam devenerant, ad sanitatem reduxit; mulieres præterea difficulter enitentes a partus doloribus ac periculis liberat. (3) Ideo fanum illud donariis a vetustis inde temporibus conservatis refertum est, quæ neque custodibus neque mœnibus adeo validis, sed inveterata religione tuta manent. Hæc de Rhodo et Chersoneso dicta nunc sufficiant.

LXIV. Nunc reliquum est ut de Creta quoque disseramus. Qui Cretam incolunt vetustissimos apud se exstitisse Eteo-Cretas, ut nominantur, indigenas, asserunt. Quorum rex, quem Cretem nuncupant, plurimarum rerum ac maximarum inventor fuit, quibus communis hominum vita sublevari et adjutari posset. (2) Plerosque etiam deos apud se natos perhibent, qui beneficiis in totum genus mortalium sempiternos honores promeruerunt. Quæ capitulatim, ut quidem tradita sunt, hic exponemus, clarissimos secuti auctores, qui Cretensium historias contexuere. (3) Primi ergo, quorum memoria ad nos propagata est, Cretæ incolæ ad Idam montem Idæi Dactyli fuerunt. Quos alii centum numerant, alii tantum decem, a pari scilicet digitorum numero sic appellatos. (4) Nonnulli, inter quos et Ephorus, Idæos Dactylos circa Idam Phrygiæ montem habitasse, cum Mygdone in Europam transiisse memorant; et quum præstigiatores essent, incantamentis et sacris ritibus mysteriisque operam dedisse et in Samothracia versantes non mediocrem insulanis stuporem incussisse. Quo tempore etiam Orpheus, quem excellenti ingenio ad poesin et melodiam natura instruxerat, discipulus horum fuisse, primusque initiorum cærimonias et mysteria in Græciam traduxisse dicitur. (5) Ceterum Idæi Dactyli in Creta, ut tradunt, ignis usum invenerunt, ærisque ac ferri naturam in Berecyntho, Apteræorum regionis monte, indagarunt, ejusque conflandi rationem docuere; et quia insignium generi humano commodorum auctores habebantur, immortalibus ac divinis honoribus remunerati sunt. (6) Unum ex illis Herculem vocatum asserunt, gloria prælustrem, qui ludos Olympiacos instituisset; quos posteri, nominis similitudine decepti, ab Alcmenes filio conditos esse opinarentur. (7) Hujus rei documenta adhuc esse, quod mulieres etiamnum incantationes ab hoc deo mutuarentur, et amuleta quædam circumligarent, ut qui magus fuisset, et sacras cærimonias tractasset: quæ longe aliena essent a more Herculis Alcmena editi.

LXV. Post Dactylos Idæos novem Curetes exstitisse perhibent. Quos alii terrigenas, alii a Dactylis Idæis

γοῦσι γεγονέναι γηγενεῖς, οἱ δ' ἀπογόνους τῶν Ἰδαίων Δακτύλων. Κατοικεῖν δ' αὐτοὺς τῶν ὀρῶν τοὺς συνδένδρους καὶ φαραγγώδεις τόπους καὶ τὸ σύνολον τοὺς ἔχοντας σκέπην καὶ ὑπόδυσιν φυσικήν, διὰ τὸ μήπω κατασκευὰς οἰκιῶν εὑρῆσθαι. (2) Διενεγκόντας δ' αὐτοὺς συνέσει πολλὰ τῶν κοινῇ χρησίμων καταδεῖξαι· τάς τε γὰρ ποίμνας τῶν προβάτων τούτους ἀθροῖσαι πρώτους καὶ τὰ γένη τῶν ἄλλων βοσκημάτων ἐξημερῶσαι καὶ τὰ περὶ τὰς μελιττουργίας καταδεῖξαι. (3) Ὁμοίως δὲ καὶ τὰ περὶ τὴν τοξικὴν καὶ τὰς κυνηγίας εἰσηγήσασθαι, καὶ τῆς πρὸς ἀλλήλους κοινῆς ὁμιλίας καὶ συμβιώσεως ἔτι δ' ὁμονοίας καί τινος εὐταξίας ἀρχηγοὺς γενέσθαι. (4) Εὑρεῖν δὲ καὶ ξίφη καὶ κράνη καὶ τὰς ἐνοπλίους ὀρχήσεις, δι' ὧν ποιοῦντας μεγάλους ψόφους ἀπατᾶν τὸν Κρόνον. Φασὶ δ' αὐτοὺς τὸν Δία, λάθρᾳ τοῦ πατρὸς Κρόνου παραδούσης Ῥέας τῆς μητρός, ὑποδέξασθαι καὶ θρέψαι· περὶ οὗ τὰ κατὰ μέρος μέλλοντας ἡμᾶς δηλοῦν ἀναγκαῖον ἀναλαβεῖν μικρὸν ἀνωτέρω τὴν διήγησιν.

LXVI. Μυθολογοῦσι γὰρ οἱ Κρῆτες γενέσθαι κατὰ τὴν τῶν Κουρήτων ἡλικίαν τοὺς καλουμένους Τιτᾶνας. Τούτους δὲ τῆς Κνωσίας χώρας ἔχειν τὴν οἴκησιν ὅπουπερ ἔτι καὶ νῦν δείκνυται θεμέλια Ῥέας οἰκόπεδα καὶ κυπαρίττων ἄλσος ἐκ παλαιοῦ χρόνου ἀνειμένον. (2) Ὑπάρξαι δὲ τὸν ἀριθμὸν ἓξ μὲν ἄνδρας, πέντε δὲ γυναῖκας, ὥς μέν τινες μυθολογοῦσιν, Οὐρανοῦ καὶ Γῆς ὄντας, ὡς δέ τινές φασιν, ἔκ τινος τῶν Κουρήτων καὶ μητρὸς Τιταίας, ἀφ' ἧς αὐτοὺς ταύτης τετευχέναι τῆς προσηγορίας. (3) Ἄρρενας μὲν οὖν γενέσθαι τόν τε Κρόνον καὶ Ὑπερίονα καὶ Κοῖον, ἔτι δὲ Ἰαπετὸν καὶ Κριὸν καὶ τὸ τελευταῖον Ὠκεανόν, ἀδελφὰς δὲ τούτων τήν τε Ῥέαν καὶ Θέμιν καὶ Μνημοσύνην, ἔτι δὲ Φοίβην καὶ Τηθύν. Ὧν ἕκαστόν τινων εὑρετὴν γενέσθαι τοῖς ἀνθρώποις, καὶ διὰ τὴν εἰς ἅπαντας εὐεργεσίαν τυχεῖν τιμῶν καὶ μνήμης ἀενάου. (4) Τὸν μὲν οὖν Κρόνον ὄντα πρεσβύτατον βασιλέα γενέσθαι, καὶ τοὺς καθ' ἑαυτὸν ἀνθρώπους ἐξ ἀγρίου διαίτης εἰς βίον ἥμερον μεταστῆσαι, καὶ διὰ τοῦτο ἀποδοχῆς μεγάλης τυχόντα πολλοὺς ἐπελθεῖν τῆς οἰκουμένης τόπους. Εἰσηγήσασθαι δ' αὐτὸν ἅπασι τήν τε δικαιοσύνην καὶ τὴν ἁπλότητα τῆς ψυχῆς. Διὸ καὶ τοὺς ἐπὶ Κρόνου γενομένους ἀνθρώπους παραδεδόσθαι τοῖς μεταγενεστέροις εὐήθεις καὶ ἀκάκους παντελῶς, ἔτι δ' εὐδαίμονας γεγονότας. (5) Δυναστεῦσαι δ' αὐτὸν μάλιστα τῶν πρὸς ἑσπέραν τόπων καὶ μεγίστης ἀξιωθῆναι τιμῆς. Διὸ καὶ μέχρι τῶν νεωτέρων χρόνων παρὰ Ῥωμαίοις καὶ Καρχηδονίοις, ὅτε ἦν ἡ πόλις αὕτη, ἔτι δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς πλησιοχώροις ἔθνεσιν ἐπιφανεῖς ἑορτὰς καὶ θυσίας γενέσθαι τούτῳ τῷ θεῷ καὶ πολλοὺς τόπους ἐπωνύμους αὐτοῦ γενέσθαι. (6) Διὰ δὲ τὴν ὑπερβολὴν τῆς εὐνομίας ἀδίκημα μὲν μηδὲν ὅλως ὑπὸ μηδενὸς συντελεῖσθαι, πάντας δὲ τοὺς ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τούτου τεταγμένους μακάριον βίον ἐζηκέναι, πάσης ἡδονῆς ἀνεμποδίστως ἀπολαύοντας. Περὶ δὲ τούτων καὶ

oriundos esse fabulantur. Habitatio eorum in confertis montium arboretis et convallium speluncis et illis denique locis, quæ natura sua tegumentum aliquod et receptum præberent, quum ædium structura tum nondum reperta esset. (2) Quia vero intelligentia præstabant, multa vitæ utilia protulere primi: greges ovium cogere aliarumque pecudum genera mansuefacere, et mellis opificium edocere. (3) Artem quoque jaculandi et venandi rationem ostenderunt, communis denique societatis et convictus et inprimis concordiæ ordinatæque vitæ ac disciplinæ auctores exstitere. (4) Gladios præterea et cassides invenerunt armatasque saltationes, quarum frequenti strepitu Saturnum fefellere. Ab his enim Juppiter, quem clam patre Rhea mater fidei eorum et tutelæ commiserat, susceptus et educatus fertur. Quod quum particulatim declarare velimus, paulo altius narratio repetenda est.

LXVI. Memorant Cretenses, quo tempore Curetes vivebant, Titanes quoque exstitisse. Horum in terra Gnosiorum habitatio erat, ubi nunc etiam fundámenta et area domus, in qua Rhea degit, et pervetustus sacerque cupressorum lucus visuntur. (2) Numerantur sex viri et quinque feminæ: prout a quibusdam refertur, Urani Terræque soboles, vel ut alii, Curetum uno et Titæa geniti, et de matris nomine sic appellati. (3) Mares nominantur Cronus, id est Saturnus, Hyperion, Cœus, Iapetus, Crius et postremo loco Oceanus; horum sorores, Rhea, Themis, Mnemosyne, Phœbe et Tethys. Unusquisque horum quædam hominibus utilia invenit, et pro meritis apud universos mortales immortalem honorem et memoriam adeptus est. (4) Saturnus, natu maximus, regnum obtinuit, et suæ ætatis homines ab agresti victu et more ad vitam cultiorem traduxit: et ob id magnam consecutus auctoritatem, multas orbis regiones accessit, et singulos ad justitiam animique simplicitatem adhortatus est. Ideo homines, qui tempore Saturni ætatem egerunt, simplices fuisse et a malignitate prorsus alienos, præterea beatos posteris traditum est. (5) Sub imperio occidentales maxime regiones habuit, et ad summos honorum gradus ascendit. Propterea nuperis etiam temporibus apud Romanos et Carthaginienses, superstite adhuc civitate, aliasque finitimas gentes illustribus hunc deum festis et sacrificiis venerari consuetum fuit, multaque passim loca nomen ejus repræsentant. (6) Et quia summa tum erat legum observantia, nullum facinus injustum a quoquam est commissum, sed omnes imperium hujus agnoscentes vitam egisse beatam omnique volu-

τὸν ποιητὴν Ἡσίοδον ἐπιμαρτυρεῖν ἐν τοῖςδε τοῖς ἔπεσιν·

Οἱ μὲν ἐπὶ Κρόνου ἦσαν, ὅτ' οὐρανῷ ἐμβασίλευεν,
ὥςτε θεοὶ δ' ἔζωον, ἀκηδέα θυμὸν ἔχοντες,
νόσφιν ἄτερ τε πόνων καὶ ὀϊζύος· οὐδέ τι δειλὸν
γῆρας ἐπῆν· αἰεὶ δὲ πόδας καὶ χεῖρας ὁμοῖοι
τέρποντ' ἐν θαλίῃσι κακῶν ἔκτοσθεν ἁπάντων·
θνῆσκον δ' ὡς ὕπνῳ δεδμημένοι. Ἐσθλὰ δὲ πάντα
τοῖσιν ἔην· καρπὸν δ' ἔφερε ζείδωρος ἄρουρα
αὐτομάτη πολλόν τε καὶ ἄφθονον· οἱ δ' ἐθελημοὶ
ἥσυχοι ἔργα νέμοντο σὺν ἐσθλοῖσιν πολέεσσιν,
ἀφνειοὶ μήλοισι, φίλοι μακάρεσσι θεοῖσι.

Περὶ μὲν οὖν Κρόνου τοιαῦτα μυθολογοῦσιν.

LXVII. Ὑπερίονα δέ φασι τοῦ τε ἡλίου τὴν κίνησιν καὶ σελήνης καὶ τῶν ἄλλων ἄστρων, ἔτι δὲ τὰς ὥρας τὰς συντελουμένας ὑπὸ τούτων, πρῶτον ἐξ ἐπιμελείας καὶ παρατηρήσεως κατανοήσαντα τοῖς ἄλλοις εἰς γνῶσιν παραδοῦναι, καὶ διὰ τοῦτο αὐτὸν πατέρα τούτων ὀνομασθῆναι, καθαπερεὶ γεγεννηκότα τὴν τούτων θεωρίαν καὶ φύσιν. (2) Καὶ Κοίου μὲν καὶ Φοίβης Λητὼ γενέσθαι, Ἰαπετοῦ δὲ Προμηθέα τὸν παραδεδομένον μὲν ὑπό τινων μυθογράφων ὅτι τὸ πῦρ κλέψας παρὰ τῶν θεῶν ἔδωκε τοῖς ἀνθρώποις, πρὸς ἀλήθειαν δ' εὑρετὴν γενόμενον τῶν πυρείων, ἐξ ὧν ἐκκαίεται τὸ πῦρ. (3) Τῶν δὲ Τιτανίδων φασὶ Μνημοσύνην λογισμοὺς εὑρεῖν καὶ τὰς τῶν ὀνομάτων θέσεις ἑκάστῳ τῶν ὄντων τάξαι, δι' ὧν καὶ δηλοῦμεν ἕκαστα καὶ πρὸς ἀλλήλους ὁμιλοῦμεν· ἅ τινες τὸν Ἑρμῆν φασιν εἰςηγήσασθαι. Προσάπτουσι δὲ τῇ θεῷ ταύτῃ καὶ τὰ πρὸς ἀνανέωσιν καὶ μνήμην γινόμενα παρὰ τοῖς ἀνθρώποις, ἀφ' ὧν δὴ καὶ τῆς προςηγορίας τυχεῖν αὐτὴν ταύτης. (4) Θέμιν δὲ μυθολογοῦσι μαντείας καὶ θυσίας καὶ θεσμοὺς τοὺς περὶ τῶν θεῶν πρώτην εἰςηγήσασθαι καὶ τὰ περὶ τὴν εὐνομίαν καὶ εἰρήνην καταδεῖξαι. Διὸ καὶ θεσμοφύλακας καὶ θεσμοθέτας ὀνομάζεσθαι τοὺς τὰ περὶ θεοὺς ὅσια καὶ τοὺς τῶν ἀνθρώπων νόμους διαφυλάττοντας· καὶ τὸν Ἀπόλλω, καθ' ὃν δὴ χρόνον τοὺς χρησμοὺς διδόναι μέλλει, θεμιστεύειν λέγομεν ἀπὸ τοῦ τὴν Θέμιν εὑρέτριαν γεγονέναι τῶν χρησμῶν. (5) Οὗτοι μὲν οὖν οἱ θεοὶ πολλὰ τὸν ἀνθρώπινον βίον εὐεργετήσαντες οὐ μόνον ἀθανάτων τιμῶν ἠξιώθησαν, ἀλλὰ καὶ πρῶτοι τὸν Ὄλυμπον ἐνομίσθησαν οἰκεῖν μετὰ τὴν ἐξ ἀνθρώπων μετάστασιν.

LXVIII. Κρόνου δὲ καὶ Ῥέας λέγεται γενέσθαι τήν τε Ἑστίαν καὶ Δήμητραν καὶ Ἥραν, ἔτι δὲ Δία καὶ Ποσειδῶνα καὶ Ἅδην. Τούτων δὲ λέγεται τὴν μὲν Ἑστίαν τὴν τῶν οἰκιῶν κατασκευὴν εὑρεῖν, καὶ διὰ τὴν εὐεργεσίαν ταύτην παρὰ πᾶσι σχεδὸν ἀνθρώποις ἐν πάσαις οἰκίαις καθιδρυθῆναι, τιμῶν καὶ θυσιῶν τυγχάνουσαν· Δήμητραν δέ, τοῦ σίτου φυομένου μὲν ὡς ἔτυχε μετὰ τῆς ἄλλης βοτάνης, ἀγνοουμένου δὲ παρ' ἀνθρώποις, πρώτην συγκομίσαι καὶ τὴν κατεργασίαν αὐτοῦ καὶ φυλακὴν ἐπινοῆσαι καὶ σπείρειν καταδεῖξαι. (2) Εὑρεῖν μὲν οὖν αὐτὴν τὸν σῖτον πρὸ τοῦ γεννῆσαι τὴν θυγατέρα Περσεφόνην, μετὰ δὲ τὴν ταύτης γένεσιν καὶ

ptate absque impedimento perfruebantur. Quibus etiam Hesiodi poetæ testimonium adstipulatur hisce versibus :

Saturno hi suberant, cœli dum regna tenebat;
vivebantque deûm vitam. Non cura, nec ardens
hos labor, ærumnæque, nec ægra senecta premebat;
perpetua integritas sed erat manuumque pedumque,
omnibus absque malis. Epulasque obiere vigentes
lætitia; ut somnus mors ingruit; adfuit ultro
omne bonum : Bacchi et Cereris tunc munera tellus
sponte dedit, gremio fundens e divite; et inter
distribuere operas placide se et commoda terræ,
felices pomis, divisque per omnia cari.

Et hæc quidem de Saturno mythica narrant.

LXVII. Hyperionem deinde solis et lunæ aliorumque siderum motus et temporum vices, quæ ab his perficiuntur, suæ observationis industria primum deprehendisse et in aliorum deinde notitiam perduxisse ferunt, et propterea patrem horum vocari, ut qui contemplationem ipsorum et naturam procrearit. (2) Ex Cœo et Phœbe Latonam esse natam, et ex Iapeto Prometheum; qui, ut fabulatores quidam tradunt, ignem diis surreptum hominibus impertivit. Si veritatem excusseris, igniarii repertor est, instrumenti videlicet, quo ad eliciendum ignem utimur. (3) Ex Titanidum numero Mnemosyne, aiunt, ratiocinandi artem invenit, et singulis rebus conveniens nomen attribuit, quo unumquodque distincte appellare et inter nos colloqui possimus. Cujus Mercurium nonnulli auctorem faciunt. Huic deæ illa quoque assignant, quæ ad revocationem alicujus rei et memoriam inter homines fiunt; unde nomen hoc etiam sortita est. (4) Themis vaticinandi artem, sacrorum ritus et leges deorum cultui servientes princeps informavit, et quæ ad bonam jurisdictionem ac pacis studia pertinent edocuit. Idcirco thesmophylacas et thesmothetas, id est legum custodes et latores, vocamus eos qui sancta deorum jura et hominum conservant. Quin et ipsum Apollinem, quando responsum editurus est, θεμιστεύειν, id est Themidis munus obire, dicimus, nimirum quia Themis inventrix oraculorum exstiterit. (5) Hi ergo dii quum plurimis vitam humanam beneficiis cumulassent, non divinos solum honores promeruerunt, sed primi quoque Olympum post emigrationem ex vita mortalium occupasse existimantur.

LXVIII. E Saturno et Rhea Vesta, Ceres, Juno, Juppiter, Neptunus et Pluto nati dicuntur. Vesta domorum architecturam invenit, et ob hoc meritum universi prope homines in ædibus suis collocatam honoribus et sacrificiis dignantur. Ceres frumentum, quod sponte sua et fortuito inter alias herbas crescebat, hominibus eo usque ignotum, prima comportavit, ejusque culturam et asservationem investigavit, ac sementem facere homines docuit. (2) Frumenti autem rationem invenit antequam in lucem edidisset Proserpinam. Qua nata et deinde a Plutone rapta, odio

τὴν ὑπὸ Πλούτωνος ἁρπαγὴν ἐμπρῆσαι πάντα τὸν καρπὸν διά τε τὴν ἔχθραν τὴν πρὸς τὸν Δία καὶ τὴν ἐπὶ τῇ θυγατρὶ λύπην. Μετὰ δὲ τὴν εὕρεσιν τῆς Περσεφόνης διαλλαγῆναί τε τῷ Διὶ καὶ τῷ Τριπτολέμῳ ἀποδοῦναι τὸν τοῦ σίτου σπόρον, ᾧ συντάξαι πᾶσιν ἀνθρώποις μεταδοῦναι τῆς τε δωρεᾶς καὶ τὰ περὶ τὴν ἐργασίαν τοῦ σπόρου διδάξαι. (3) Λέγουσι δέ τινες ὅτι καὶ νόμους εἰσηγήσατο, καθ' οὓς ἀλλήλοις τὸ δίκαιον διδόναι συνειθίσθησαν ἄνθρωποι, καὶ τὴν παραδοῦσαν αὐτοῖς θεὰν ἀπὸ τούτων θεσμοφόρον προσηγόρευσαν. Μεγίστων γὰρ ἀνθρώποις ἀγαθῶν αἰτίαν γενομένην ἐπιφανεστάτων τυχεῖν τιμῶν καὶ θυσιῶν, ἔτι δ' ἑορτῶν καὶ πανηγύρεων μεγαλοπρεπῶν, οὐ παρ' Ἕλλησι μόνον, ἀλλὰ καὶ παρὰ πᾶσι σχεδὸν τοῖς βαρβάροις, ὅσοι τῆς τροφῆς ταύτης ἐκοινώνησαν.

LXIX. Ἀμφισβητοῦσι δὲ περὶ τῆς εὑρέσεως τοῦ καρποῦ τούτου πολλοί, τὴν θεὸν φάμενοι παρ' ἑαυτοῖς πρώτοις ὀφθῆναι καὶ τὴν τούτου φύσιν τε καὶ χρῆσιν καταδεῖξαι. Αἰγύπτιοι μὲν γὰρ λέγουσι τήν τε Δήμητραν καὶ τὴν Ἶσιν τὴν αὐτὴν εἶναι, καὶ εἰς Αἴγυπτον ἐνεγκεῖν πρώτην τὸ σπέρμα, ἀρδεύοντος μὲν εὐκαίρως τὰ πεδία τοῦ Νείλου ποταμοῦ, ταῖς δ' ὥραις ἄριστα τῆς χώρας ταύτης κεκραμένης. (2) Τοὺς δὲ Ἀθηναίους, καίπερ ἀποφαινομένους τὴν εὕρεσιν τοῦ καρποῦ τούτου γεγενημένην παρ' αὐτοῖς, ὅμως μαρτυρεῖν αὐτὸν ἑτέρωθεν κεκομισμένον εἰς τὴν Ἀττικήν· τὸν γὰρ τόπον τὸν ἐξ ἀρχῆς δεξάμενον τὴν δωρεὰν ταύτην Ἐλευσῖνα προσαγορεύειν ἀπὸ τοῦ παρ' ἑτέρων ἐλθεῖν τὸ σπέρμα τοῦ σίτου κομισθέν. (3) Οἱ δὲ Σικελιῶται, νῆσον ἱερὰν Δήμητρος καὶ Κόρης οἰκοῦντες, εἰκὸς εἶναί φασι τὴν δωρεὰν ταύτην πρώτοις τοῖς τὴν προσφιλεστάτην χώραν νεμομένοις δοθῆναι. Ἄτοπον μὲν γὰρ ὑπάρχειν εὐκαρποτάτην αὐτὴν ὡς ἰδίαν ποιῆσαι, τῆς δ' εὐεργεσίας ὡς μηδὲν προσηκούσῃ [μηδ'] ἐσχάτῃ μεταδοῦναι, καὶ ταῦτ' ἐν αὐτῇ τὴν οἴκησιν ἔχουσαν, εἴπερ καὶ τῆς Κόρης τὴν ἁρπαγὴν ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ γεγονέναι συμπεφώνηται· εἶναι δὲ καὶ τὴν χώραν οἰκειοτάτην τούτοις τοῖς καρποῖς, ἐν ᾗ καὶ τὸν ποιητὴν λέγειν

> ἀλλὰ τά γ' ἄσπαρτα καὶ ἀνήροτα πάντα φύονται,
> πυροὶ καὶ κριθαί.

Περὶ μὲν οὖν Δήμητρος τοιαῦτα μυθολογοῦσι. (4) Τῶν δ' ἄλλων θεῶν τῶν ἐκ Κρόνου καὶ Ῥέας γενομένων φασὶν οἱ Κρῆτες Ποσειδῶνα μὲν πρῶτον χρήσασθαι ταῖς κατὰ θάλατταν ἐργασίαις, καὶ στόλους συστήσασθαι, παραδόντος αὐτῷ τὴν ἡγεμονίαν ταύτην τοῦ Κρόνου. Διὸ καὶ παραδίδοσθαι τοῖς ἐπιγινομένοις τοῦτον κύριον ὑπάρχειν τῶν κατὰ θάλατταν πραττομένων καὶ θυσίαις ὑπὸ τῶν ναυτιλλομένων τιμᾶσθαι. Προσάπτουσι δ' αὐτῷ καὶ τὸ τοὺς ἵππους δαμάσαι πρῶτον καὶ τὴν ἐπιστήμην καταδεῖξαι τὴν περὶ τὴν ἱππικήν, ἀφ' ἧς ἵππειον αὐτὸν ὠνομάσθαι. (5) Τὸν δ' Ἅδην λέγεται τὰ περὶ τὰς ταφὰς καὶ τὰς ἐκφορὰς καὶ τιμὰς τῶν τεθνεώτων καταδεῖξαι, τὸν πρὸ τοῦ χρόνον μηδε-

Jovis et mœrore propter filiam æstuans, omne frumentum combussit. Proserpina vero inventa, in gratiam cum Jove rediit, ac Triptolemo semina frugum tradidit, cum mandatis, ut donum hoc cum universis hominibus communicaret et elaborationem illius et sementem doceret. (3) Asserunt nonnulli, leges etiam ab hac promulgatas esse, quibus homines suum cuique tribuere assuefierent, et ab hac promulgatione illam thesmophorum (legiferam) appellari. Quum itaque maxima hominibus bona conciliasset, eximiis etiam honoribus affecta est, eamque immolationibus, festis et conventibus panegyricis magnificentissime non modo Græci, verum etiam barbari ferme omnes alimoniæ hujus participes venerantur.

LXIX. De inventione autem frugum multi controversantur et disceptant, deam apud se primum visam frugumque naturam et usum præ aliis sibi patefecisse contendentes. Ægyptii enim dicunt Cererem et Isidem unam eandemque esse, quæ in Ægyptum omnium prima semina attulisset, Nilo commodum illic campos irrigante, et temporum vicibus optime in hac regione temperatis. (2) Athenienses vero, tametsi fruges apud se inventas esse dictitant, aliunde tamen in Atticam importatas esse testantur : locum enim, qui primus munus istud excepit, Eleusinem (ab adventu nimirum) vocari, quod aliunde frumenti semen eo apportatum esset. (3) Siculi porro qui sacram Cereris et Proserpinæ insulam tenent, consentaneum esse aiunt, munus hoc primum illis obtigisse, qui carissimam deæ terram colunt. Absurdum enim, insulam omnium fertilissimam pro peculio sibi vindicare, beneficii vero hujus, tanquam nihil eo pertinentis, postremo illam loco participem reddere : præsertim quum in ea habitaret, et raptum Liberæ ibi perpetratum esse omnes consentirent, et provincia hæc frugibus omnium esset accommodatissima, in qua, teste Poeta,

> Ubertim segetes sine aratro et semine crescunt
> hordeique triticique.

Hæc igitur de Cerere fabulantur. (4) Inter alios porro deos ex Saturno et Rhea progenitos Neptunus, Cretenses aiunt, maris negotia primus tractare cœpit classemque instituit, præfecturam hanc a Saturno adeptus. Ideoque fama apud posteros increbuit, quæ in mari geruntur, in hujus potestate et arbitrio esse, et propterea solemnibus eum sacris nautæ honorant. Adjiciunt etiam hoc, equos a Neptuno primum domitos et equestris rei scientiam ab eo traditam; unde Hippius, id est equestris, nominaretur. (5) Plutonem vero funerum et sepulturæ ac parentationis ritus ostendisse ferunt, quum antehac nulla horum accuratio fuisset. Quod

μιᾶς οὔσης ἐπιμελείας περὶ αὐτούς. Διὸ καὶ τῶν τετελευτηκότων ὁ θεὸς οὗτος παρείληπται κυριεύειν, ἀπονεμηθείσης τὸ παλαιὸν αὐτῷ τῆς τούτων ἀρχῆς καὶ φροντίδος.

LXX. Περὶ δὲ τῆς τοῦ Διὸς γενέσεώς τε καὶ βασιλείας διαφωνεῖται· καί τινες μέν φασιν αὐτὸν μετὰ τὴν ἐξ ἀνθρώπων τοῦ Κρόνου μετάστασιν εἰς θεοὺς διαδέξασθαι τὴν βασιλείαν, οὐ βίᾳ κατισχύσαντα τὸν πατέρα, νομίμως δὲ καὶ δικαίως ἀξιωθέντα ταύτης τῆς τιμῆς· τινὲς δὲ μυθολογοῦσι τῷ Κρόνῳ γενέσθαι λόγιον περὶ τῆς τοῦ Διὸς γενέσεως, ὅτι παραιρήσεται τὴν βασιλείαν αὐτοῦ βιαίως ὁ γεννηθεὶς παῖς. (2) Διόπερ τὸν μὲν Κρόνον τὰ γεννώμενα παιδία πλεονάκις ἀφανίζειν, τὴν δὲ Ῥέαν ἀγανακτήσασαν, καὶ μὴ δυναμένην μεταθεῖναι τὴν προαίρεσιν τἀνδρός, τὸν Δία τεκοῦσαν ἐν τῇ προσαγορευομένῃ Δίκτῃ κλέψαι καὶ δοῦναι λάθρᾳ τοῖς Κούρησιν ἐκθρέψαι τοῖς κατοικοῦσι πλησίον ὄρους τῆς Ἴδης. Τούτους δ' ἀπενέγκαντας εἴς τι ἄντρον παραδοῦναι ταῖς νύμφαις, παρακελευσαμένους τὴν πᾶσαν ἐπιμέλειαν αὐτοῦ ποιεῖσθαι. (3) Αὗται δὲ μέλι καὶ γάλα μίσγουσαι τὸ παιδίον ἔθρεψαν καὶ τῆς αἰγὸς τῆς ὀνομαζομένης Ἀμαλθείας τὸν μαστὸν εἰς διατροφὴν παρείχοντο. Σημεῖα δὲ πολλὰ μέχρι τοῦ νῦν διαμένειν τῆς γενέσεως καὶ διατροφῆς τοῦ θεοῦ τούτου κατὰ τὴν νῆσον. (4) Φερομένου μὲν γὰρ ὑπὸ τῶν Κουρήτων αὐτοῦ νηπίου φασὶν ἀποπεσεῖν τὸν ὀμφαλὸν περὶ τὸν ποταμὸν τὸν καλούμενον Τρίτωνα, καὶ τὸ χωρίον τε τοῦτο τὸ καθιερωθὲν ἀπὸ τοῦ τότε συμβάντος Ὀμφαλὸν προσαγορευθῆναι καὶ τὸ περικείμενον πεδίον ὁμοίως Ὀμφάλειον· κατὰ δὲ τὴν Ἴδην, ἐν ᾗ συνέβη τραφῆναι τὸν θεόν, τό τε ἄντρον ἐν ᾧ τὴν δίαιταν εἶχε καθιέρωται καὶ οἱ περὶ αὐτὸ λειμῶνες ὁμοίως ἀνεῖνται περὶ τὴν ἀκρώρειαν ὄντες. (5) Τὸ δὲ πάντων παραδοξότατον καὶ μυθολογούμενον περὶ τῶν μελιττῶν οὐκ ἄξιον παραλιπεῖν. Τὸν γὰρ θεόν φασιν ἀθάνατον μνήμην τῆς πρὸς αὐτὰς οἰκειότητος διαφυλάξαι βουλόμενον ἀλλάξαι μὲν τὴν χρόαν αὐτῶν καὶ ποιῆσαι χαλκῷ χρυσοειδεῖ παραπλησίαν· τοῦ τόπου δ' ὄντος ὑψηλοῦ καθ' ὑπερβολήν, καὶ πνευμάτων τε μεγάλων ἐν αὐτῷ γινομένων καὶ χιόνος πολλῆς πιπτούσης, ἀνεπαισθήτους αὐτὰς καὶ ἀπαθεῖς ποιῆσαι, δυσχειμερωτάτους τόπους νεμομένας. (6) Τῇ θρεψάσῃ δ' αἰγὶ τιμάς τέ τινας ἄλλας ἀπονεῖμαι καὶ τὴν ἐπωνυμίαν ἀπ' αὐτῆς λαβεῖν, αἰγίοχον ἐπονομασθέντα. Ἀνδρωθέντα δ' αὐτόν φασι πρῶτον πόλιν κτίσαι περὶ τὴν Δίκταν, ὅπου καὶ τὴν γένεσιν αὐτοῦ γενέσθαι μυθολογοῦσιν· ἧς ἐκλειφθείσης ἐν τοῖς ὕστερον χρόνοις διαμένειν ἔτι καὶ νῦν ἔρματα τῶν θεμελίων.

LXXI. Διενέγκαι δὲ τὸν θεὸν τοῦτον ἁπάντων ἀνδρείᾳ καὶ συνέσει καὶ δικαιοσύνῃ καὶ ταῖς ἄλλαις ἁπάσαις ἀρεταῖς. Διὸ καὶ παραλαβόντα τὴν βασιλείαν παρὰ τοῦ Κρόνου, πλεῖστα καὶ μέγιστα τὸν ἀνθρώπινον βίον εὐεργετῆσαι. Πρῶτον μὲν γὰρ ἁπάντων καταδεῖξαι περὶ τῶν ἀδικημάτων τὸ δίκαιον ἀλλήλοις διδόναι τοὺς ἀνθρώπους καὶ τοῦ βίᾳ τι πράττειν ἀποστῆναι, κρίσει δὲ

in causa fuit, ut defuncti in potestate ejus esse dicerentur, et inferorum ei principatum et curationem antiquitas delegaret.

LXX. De Jovis autem ortu regnoque sententiæ discrepant. Nonnulli enim hunc post Saturni a mortalibus ad deos transitum in regno successisse tradunt, non per vim dejecto patre, sed legitime ac juste ad id honoris evectum. Alii narrant oraculo Saturnum de Jovis ortu præmonitum, fore nimirum ut regnum is patri violenter extorqueret in lucem aliquando editus. (2) Quocirca liberos, quum primum nascerentur, e medio sustulisse aliquoties Saturnum. Quod ægerrime ferentem Rheam, quum pertinax viri propositum inflectere non potuisset, statim a partu Jovem in Dicta, uti vocant, occultasse, Curetibus montem Idam accolentibus educatione pueri demandata. Hi vero, aiunt, in speluncam deportatum nymphis commendarunt, utque omni eum studio complecterentur, adhortati sunt. (3) Hæ mellis et lactis temperamento infantem cibarunt, et capræ Amaltheæ, ut vocatur, ubera ad pleniorem ei nutricationem porrexerunt. Nativitatis autem et educationis hujus multa adhuc argumenta in insula supersunt. (4) Dum enim a Curetibus infans gestatur, umbilicum ejus ad fluvium, quem Tritonem vocant, decidisse perhibent; unde territorium illud sacrum Omphalus, id est umbilicus, et circumjacens illi campus Omphaleus, id est umbilicarius, nominetur. In Ida autem, ubi deus hic educatus est, et antrum, in quo vagiit, consecratum est, et vicina montis cacumini prata in dei sunt tutela. (5) Hic, quod de apibus inprimis admirabile in fabulis refertur, haudquaquam omittendum est. Nam deus, aiunt, ut sempiternam familiaritatis suæ cum apibus memoriam conservaret, colorem ipsarum immutavit, ærique auri splendorem imitanti persimilem fecit. Et quum locus ille supra modum excelsus sit magnisque ventorum flatibus vexetur, nivibus quoque densis oppleri soleat; sensum apibus ademit, et, ut in asperrimis et frigidissimis hisce locis nullo incommodo afficerentur, effecit. (6) Capræ etiam nutrici quum alios tribuit honores, tum Ægiochi, id est Capritenentis, cognomentum ab illa desumsit. Jamque adolescentiam egressus ad Dictam, in qua genitus dicitur, primus urbem condidit, cujus posteriore ætate desertæ reliquiæ fundamentorum adhuc restant.

LXXI. Hic porro deus inter omnes fortitudine, prudentia, justitia ceterisque virtutibus excelluit. Ideo post acceptum a Saturno regnum plurimis vitam humanam commodis iisque maximis affecit. Primus namque omnium injurias punire justitiamque inter se colere et a violentis actionibus desistere et ad tribunal controversias deferre judicioque

καὶ δικαστηρίῳ τὰς ἀμφισβητήσεις διαλύειν. Καθόλου δὲ τὰ περί τε τῆς εὐνομίας καὶ τῆς εἰρήνης προςαναπληρῶσαι, τοὺς μὲν ἀγαθοὺς πείθοντα, τοὺς δὲ φαύλους τῇ τιμωρίᾳ καὶ τῷ φόβῳ καταπληττόμενον. (2) Ἐπελθεῖν δ' αὐτὸν καὶ τὴν οἰκουμένην σχεδὸν ἅπασαν τοὺς μὲν λῃστὰς καὶ ἀσεβεῖς ἀναιροῦντα, τὴν δ' ἰσότητα καὶ τὴν δημοκρατίαν εἰςηγούμενον· ὅτε δή φασιν αὐτὸν καὶ τοὺς γίγαντας ἀνελεῖν, ἐν μὲν Κρήτῃ τοὺς περὶ Μύλινον, κατὰ δὲ τὴν Φρυγίαν τοὺς περὶ Τυφῶνα. (3) Πρὸ δὲ τῆς μάχης τῆς πρὸς τοὺς γίγαντας τοὺς ἐν Κρήτῃ λέγεται τὸν Δία θῦσαι Ἡλίῳ καὶ Οὐρανῷ καὶ Γῇ· ἐπὶ δὲ τῶν ἱερῶν ἁπάντων φανῆναι τὰ παρὰ τούτων ἐπικριθέντα, πρῶτον ἐπισημαίνεται κράτος καὶ ἀπόστασις ἀπὸ τῶν πολεμίων πρὸς αὐτούς· ἀκόλουθον δὲ τούτοις γενέσθαι τοῦ πολέμου τὸ τέλος. Αὐτομολῆσαι μὲν γὰρ ἐκ τῶν πολεμίων Μουσαῖον, καὶ τυχεῖν ὡρισμένων τιμῶν· κατακοπῆναι δ' ὑπὸ τῶν θεῶν ἅπαντας τοὺς ἀντιταξαμένους. (4) Συστῆναι δὲ καὶ ἄλλους πολέμους αὐτῷ πρὸς γίγαντας, τῆς μὲν Μακεδονίας περὶ τὴν Παλλήνην, τῆς δ' Ἰταλίας κατὰ τὸ πεδίον ὃ τὸ μὲν παλαιὸν ἀπὸ τοῦ κατακεκαυμένου τόπου Φλεγραῖον ὠνομάζετο, κατὰ δὲ τοὺς ὕστερον χρόνους Κυμαῖον προςηγορεύθη. (5) Κολασθῆναι δὲ τοὺς γίγαντας ὑπὸ Διὸς διὰ τὴν εἰς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους παρανομίαν καὶ διὰ τὸ ταῖς τοῦ σώματος ὑπεροχαῖς καὶ ῥώμαις πεποιθότας καταδουλοῦσθαι μὲν τοὺς πλησιοχώρους, ἀπειθεῖν δὲ τοῖς περὶ τοῦ δικαίου τιθεμένοις νόμοις, πόλεμον δ' ἐκφέρειν πρὸς τοὺς διὰ τὰς κοινὰς εὐεργεσίας ὑπὸ πάντων θεοὺς νομιζομένους. (6) Τὸν δ' οὖν Δία λέγουσι μὴ μόνον ἄρδην ἐξ ἀνθρώπων ἀφανίσαι τοὺς ἀσεβεῖς καὶ πονηρούς, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἀρίστοις τῶν τε θεῶν καὶ ἡρώων, ἔτι δὲ ἀνδρῶν τὰς ἀξίας ἀπονεῖμαι τιμάς. Διὰ δὲ τὸ μέγεθος τῶν εὐεργεσιῶν καὶ τὴν ὑπεροχὴν τῆς δυνάμεως συμφώνως αὐτῷ παρὰ πάντων συγκεχωρῆσθαι τήν τε βασιλείαν εἰς τὸν ἀεὶ χρόνον καὶ τὴν οἴκησιν τὴν ἐν Ὀλύμπῳ.

LXXII. Καταδειχθῆναι δὲ καὶ θυσίας αὐτῷ συντελεῖν ὑπὲρ τοὺς ἄλλους ἅπαντας, καὶ μετὰ τὴν ἐκ γῆς μετάστασιν εἰς τὸν οὐρανὸν ἐγγενέσθαι δόξας δικαίους ἐν ταῖς τῶν εὖ πεπονθότων ψυχαῖς ὡς ἁπάντων τῶν γινομένων κατὰ οὐρανὸν οὗτος εἴη κύριος. Λέγω δὲ ὄμβρων τε καὶ βροντῶν καὶ κεραυνῶν καὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων. (2) Διόπερ αὐτὸν προςαγορευθῆναι Ζῆνα μὲν ἀπὸ τοῦ δοκεῖν τοῖς ἀνθρώποις αἴτιον εἶναι τοῦ ζῆν, ταῖς ἐκ τοῦ περιέχοντος εὐκρασίαις τοὺς καρποὺς ἀνάγοντα πρὸς τέλος, πατέρα δὲ διὰ τὴν φροντίδα καὶ τὴν εὔνοιαν τὴν εἰς ἅπαντας, ἔτι δὲ καὶ τὸ δοκεῖν ὥσπερ ἀρχηγὸν εἶναι τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων, ὕπατον δὲ καὶ βασιλέα διὰ τὴν τῆς ἀρχῆς ὑπεροχήν, Εὐβουλέα δὲ καὶ μητιέτην διὰ τὴν ἐν τῷ βουλεύεσθαι καλῶς σύνεσιν. (3) Μυθολογοῦσι δὲ καὶ τὴν Ἀθηνᾶν κατὰ τὴν Κρήτην ἐκ Διὸς ἐν ταῖς πηγαῖς τοῦ Τρίτωνος ποταμοῦ γεννηθῆναι· διὸ καὶ Τριτογένειαν ὀνομασθῆναι. Ἔστι δὲ καὶ νῦν ἔτι περὶ τὰς πηγὰς ταύτας ἱερὸν ἅγιον τῆς θεοῦ ταύτης ἐν ᾧ τόπῳ τὴν γένεσιν αὐτῆς ὑπάρξαι μυθολογοῦσι. (4)

disceptare homines docuit. Summatim, quæ ad bonam legum constitutionem et pacem requiruntur, ipse explevit; bonos verbis ad officium adducens, improbos autem pœnarum rigore ac metu coercens. (2) Permeasse totum fere orbem dicitur, latrones et impios homines e medio removens, et æqualitatem ubique ac popularem jurisdictionem introducens. Per id tempus etiam Gigantes, in Creta Mylinus, in Phrygia Typhon, una cum suis ab eo sublati dicuntur. (3) Ante pugnam cum Gigantibus in Creta, dum Juppiter Soli, Cœlo ac Terræ rem divinam fecit, in omnibus extis decreta a diis evidenter apparebant. Portendebatur autem inprimis victoria deorum et defectio ab hostibus ad ipsos : et finis belli cum portentis conveniebat. Musæus enim ab hostibus transfugit, certosque ob id honores est sortitus. Tandem omnes cum diis bello congressi internecione occubuerunt. (4) Novum tamen cum Gigantibus bellum ad Pallenen in Macedonia et in campis Italiæ, qui Phlegræi a loci conflagratione olim, postea vero Cumæi nuncupati sunt, exarsit. (5) Causa, ut a Jove in Gigantes ita animadverteretur, fuit injusta hominum oppressio : quod videlicet proceritate corporum et virium excellentia freti vicinos in servitutem redigerent, et statutis de justitia legibus non obtemperarent, bellumque his inferrent, qui ob benefacta in universum genus mortalium pro diis ab omnibus haberentur. (6) Nec impios tantum ac sceleratos Juppiter penitus exterminavit, sed dignos quoque honores optimis inter deos heroesque ac viros impendit. Magnitudo igitur beneficiorum et potentiæ majestas effecerunt, ut consensu omnium perpetuum Jovi regnum et hábitaculum in Olympo tribueretur.

LXXII. Sacra etiam præ ceteris exquisita ipsi peragi institutum, et post migrationem e terris in cœlum, justa mentibus hominum, in quos beneficia contulerat, persuasio infixa est, eum omnium, quæ in cœlo fiunt, imbrium, inquam, et tonitruum fulminumque et id genus aliorum arbitrum esse et moderatorem. (2) Ideoque Zena ipsum vocant, propterea quod vivendi, quod ζῆν Græcis est, auctor esse, quum commoda aeris temperie fructus ad maturitatem perducat, existimatur. Patrem quoque dicunt, tum propter curam et benevolentiam erga omnes, tum quod prima generis humani origo ab eo defluxisse creditur. Summus præterea rex nominatur, propter imperii nimirum excellentiam; ad hæc Eubuleus et Metietes, hoc est bonus consultor et sapiens, propter eximiam in bene consulendo prudentiam. (3) Fabulæ præterea adstruunt, Minervam in Creta ad Tritonis fluvii fontes ex Jove ortam esse : unde Tritoniæ illi nomen. Et nunc etiam ad fontes illos sacellum huic deæ consecratum remanet, ubi in lucem edita perhibetur. (4) Nu-

Λέγουσι δὲ καὶ τοὺς γάμους τοῦ τε Διὸς καὶ τῆς Ἥρας ἐν τῇ Κνωσίων χώρᾳ γενέσθαι κατά τινα τόπον πλησίον τοῦ Θήρηνος ποταμοῦ, καθ' ὃν νῦν ἱερόν ἐστιν, ἐν ᾧ θυσίας κατ' ἐνιαυτὸν ἁγίους ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων συντελεῖσθαι, καὶ τοὺς γάμους ἀπομιμεῖσθαι, καθάπερ ἐξ ἀρχῆς γενέσθαι παρεδόθησαν. (5) Τοῦ δὲ Διὸς ἐκγόνους φασὶ γενέσθαι θεὰς μὲν Ἀφροδίτην καὶ Χάριτας, πρὸς δὲ ταύταις Εἰλείθυιαν καὶ τὴν ταύτης συνεργὸν Ἄρτεμιν, καὶ τὰς προσαγορευομένας Ὥρας, Εὐνομίαν τε καὶ Δίκην, ἔτι δ' Εἰρήνην, (καὶ Ἀθηνᾶν καὶ Μούσας), θεοὺς δὲ Ἥφαιστον καὶ Ἄρην καὶ Ἀπόλλωνα, πρὸς δὲ τούτοις Ἑρμῆν (καὶ Διόνυσον καὶ Ἡρακλέα).

LXXIII. Τούτων δ' ἑκάστῳ μυθολογοῦσι τὸν Δία τῶν εὑρεθέντων ὑπ' αὐτοῦ καὶ συντελουμένων ἔργων τὰς ἐπιστήμας καὶ τὰς τιμὰς τῆς εὑρέσεως ἀπονεῖμαι, βουλόμενον αἰώνιον αὐτοῖς περιποιῆσαι μνήμην παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποις. (2) Παραδοθῆναι δὲ τῇ μὲν Ἀφροδίτῃ τήν τε τῶν παρθένων ἡλικίαν, ἐν οἷς χρόνοις δεῖ γαμεῖν αὐτάς, καὶ τὴν ἄλλην ἐπιμέλειαν τὴν ἔτι καὶ νῦν ἐν τοῖς γάμοις γινομένην μετὰ θυσιῶν καὶ σπονδῶν, ἃς ποιοῦσιν ἄνθρωποι τῇ θεῷ ταύτῃ. Προθύουσι δὲ πρότερον ἅπαντες τῷ Διὶ τῷ τελείῳ καὶ Ἥρᾳ τελείᾳ διὰ τὸ τούτους ἀρχηγοὺς γεγονέναι καὶ πάντων εὑρετάς, καθότι προείρηται. (3) Ταῖς δὲ Χάρισι δοθῆναι τὴν τῆς ὄψεως κόσμησιν καὶ τὸ σχηματίζειν ἕκαστον μέρος τοῦ σώματος πρὸς τὸ βέλτιον καὶ προσηνὲς τοῖς θεωροῦσι, πρὸς δὲ τούτοις τὸ κατάρχειν εὐεργεσίας καὶ πάλιν ἀμείβεσθαι ταῖς προσηκούσαις χάρισι τοὺς εὖ ποιήσαντας. (4) Εἰλείθυιαν δὲ λαβεῖν τὴν περὶ τὰς τικτούσας ἐπιμέλειαν καὶ θεραπείαν τῶν ἐν τῷ τίκτειν κακοπαθουσῶν· διὸ καὶ τὰς ἐν τοῖς τοιούτοις κινδυνευούσας γυναῖκας ἐπικαλεῖσθαι μάλιστα τὴν θεὸν ταύτην. (5) Ἄρτεμιν δέ φασιν εὑρεῖν τὴν τῶν νηπίων παιδίων θεραπείαν καὶ τροφάς τινας ἁρμοζούσας τῇ φύσει τῶν βρεφῶν· ἀφ' ἧς αἰτίας καὶ κουροτρόφον αὐτὴν ὀνομάζεσθαι. (6) Τῶν δ' ὀνομαζομένων Ὡρῶν ἑκάστῃ δοθῆναι τὴν ἐπώνυμον τάξιν τε καὶ τοῦ βίου διακόσμησιν ἐπὶ τῇ μεγίστῃ τῶν ἀνθρώπων ὠφελείᾳ· μηδὲν γὰρ εἶναι μᾶλλον δυνάμενον εὐδαίμονα βίον παρασκευάσαι τῆς εὐνομίας καὶ δίκης καὶ εἰρήνης. (7) Ἀθηνᾷ δὲ προσάπτουσι τήν τε τῶν ἐλαιῶν ἡμέρωσιν καὶ φυτείαν παραδοῦναι τοῖς ἀνθρώποις καὶ τὴν τοῦ καρποῦ τούτου κατεργασίαν· πρὸ γὰρ τοῦ γενέσθαι τὴν θεὸν ταύτην ὑπάρξαι μὲν τὸ γένος τοῦτο τῶν δένδρων μετὰ τῆς ἄλλης ἀγρίας ὕλης, τὴν μέντοι γ' ἐπιμέλειαν ταύτης οὐκ εἶναι καὶ τὴν ἐμπειρίαν τὴν ἔτι καὶ νῦν γινομένην περὶ τούτων· πρὸς δὲ τούτοις τὴν τῆς ἐσθῆτος κατασκευὴν καὶ τὴν τεκτονικὴν τέχνην, ἔτι δὲ πολλὰ τῶν ἐν ταῖς ἄλλαις ἐπιστήμαις, εἰσηγήσασθαι τοῖς ἀνθρώποις· (8) εὑρεῖν δὲ καὶ τὴν τῶν αὐλῶν κατασκευὴν καὶ τὴν διὰ τούτων συντελουμένην μουσικὴν καὶ τὸ σύνολον πολλὰ τῶν φιλοτέχνων ἔργων, ἀφ' ὧν ἐργάνην αὐτὴν προσαγορεύεσθαι.

LXXIV. Ταῖς δὲ Μούσαις δοθῆναι παρὰ τοῦ πατρὸς τὴν τῶν γραμμάτων εὕρεσιν καὶ τὴν τῶν ἐπῶν

ptias quoque Jovis et Junonis in Gnosiorum terra celebratas volunt, ad Therenem fluvium, ubi nunc fanum est, ad quod anniversarium magna religione sacrum peragunt indigenæ, nuptiarum ritus, quales antiquitus fuisse per traditionem acceperunt, imitantes. (5) Liberos autem Jovis hos recensent : deas quidem, Venerem et Gratias; tum Lucinam ejusque administram Dianam; Horas etiam quas vocant, Eunomiam, Dicam, Irenen, (et Minervam et Musas); deos vero, Vulcanum, Martem, Apollinem, Mercurium, (Bacchum, Herculem).

LXXIII. Horum unicuique, aiunt, Juppiter inventarum a se et perfectarum rerum scientiam inventionisque honorem impertiit, sempiternam apud universos homines memoriam et laudem ipsis conciliare volens. (2) Veneri ætatem virginum commendavit, quando videlicet nubendum sit, aliarumque curam rerum in nuptialibus usitatam cum sacrificiis et libationibus, quæ deæ huic solemniter exhibentur : ubi tamen omnes Jovi perfectori et Junoni perfectrici prius immolant, quod hi videlicet auctores omnium et inventores exstiterint, ut paulo ante dictum est. (3) Gratiis venustate faciem exornare et singula corporis membra ad præstabiliorem habitum jucundumque spectantibus decorem conformare, beneficia quoque sponte communicare et pro communicatis quam decet gratiam referre, tributum est. (4) Lucina parturientium curam ac difficultatum in partu dolorumque levationem accepit. Ideo puerperæ in discrimine versantes hujus opem maxime implorant. (5) Diana parvulos tractandi rationem et cibos quosdam naturæ tenellæ convenientes invenit. Qua de causa puerorum nutrix appellatur. (6) Horarum cuique suum etiam munus cum nomine consentiens, ad ingentes hominum utilitates in gubernatione vitæ, datum est. Nihil enim est, quod magis quam bonus legum status, justitia et pax vitam beare possit. (7) Minerva olivarum culturam et plantationem oleique expressionem tradidit. Nam ante hujus deæ ortum fuit quidem hoc genus arboris ceteris silvestribus immixtum, sed cultus, quo nunc afficitur, et usus nondum erant. Ad hæc vestium confectio et architectonica multaque in ceteris disciplinis per hanc magistram hominibus innotuerunt. (8) Quæ et tibias primum fabricavit, et musicam, quæ inspiratione harum perficitur, et pleraque tandem fabrilium operum invenit. Unde Ergana, id est opifex, vocatur.

LXXIV. Musis a patre concessa est literarum inventio et compositio carminum, quæ poetica nominatur. His

σύνθεσιν τὴν προσαγορευομένην ποιητικήν. Πρὸς δὲ τοὺς λέγοντας ὅτι Σύροι μὲν εὑρεταὶ τῶν γραμμάτων εἰσί, παρὰ δὲ τούτων Φοίνικες μαθόντες τοῖς Ἕλλησι παραδεδώκασιν, οὗτοι δ' εἰσὶν οἱ μετὰ Κάδμου πλεύσαντες εἰς τὴν Εὐρώπην, καὶ διὰ τοῦτο τοὺς Ἕλληνας τὰ γράμματα Φοινίκεια προσαγορεύειν, φασὶ τοὺς Φοίνικας οὐκ ἐξ ἀρχῆς εὑρεῖν, ἀλλὰ τοὺς τύπους τῶν γραμμάτων μεταθεῖναι μόνον· καὶ τῇ γραφῇ ταύτῃ τοὺς πλείστους τῶν ἀνθρώπων χρήσασθαι, καὶ διὰ τοῦτο τυχεῖν τῆς προειρημένης προσηγορίας. (2) Ἥφαιστον δὲ λέγουσιν εὑρετὴν γενέσθαι τῆς περὶ τὸν σίδηρον ἐργασίας ἁπάσης καὶ τῆς περὶ τὸν χαλκὸν καὶ χρυσὸν καὶ ἄργυρον καὶ τῶν ἄλλων ὅσα τὴν ἐκ τοῦ πυρὸς ἐργασίαν ἐπιδέχεται, καὶ τὰς ἄλλας δὲ χρείας τὰς τοῦ πυρὸς ἁπάσας προσεξευρεῖν καὶ παραδοῦναι τοῖς τε τὰς τέχνας ἐργαζομένοις καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ἀνθρώποις. (3) Διόπερ οἵ τε τῶν τεχνῶν τούτων δημιουργοὶ τὰς εὐχὰς καὶ θυσίας τούτῳ τῷ θεῷ μάλιστα ποιοῦσι, καὶ τὸ πῦρ οὗτοί τε καὶ πάντες ἄνθρωποι προσαγορεύουσιν Ἥφαιστον, εἰς μνήμην καὶ τιμὴν ἀθάνατον τιθέμενοι τὴν ἐξ ἀρχῆς τῷ κοινῷ βίῳ δεδομένην εὐεργεσίαν. (4) Τὸν Ἄρην δὲ μυθολογοῦσι πρῶτον κατασκευάσαι πανοπλίαν καὶ στρατιώτας καθοπλίσαι καὶ τὴν ἐν ταῖς μάχαις ἐναγώνιον ἐνέργειαν εἰσηγήσασθαι, φονεύοντα τοὺς ἀπειθοῦντας τοῖς θεοῖς. (5) Ἀπόλλωνα δὲ τῆς κιθάρας εὑρετὴν ἀναγορεύουσι καὶ τῆς κατ' αὐτὴν μουσικῆς· ἔτι δὲ τὴν ἰατρικὴν ἐπιστήμην ἐξενεγκεῖν διὰ τῆς μαντικῆς τέχνης γινομένην, δι' ἧς τὸ παλαιὸν συνέβαινε θεραπείας τυγχάνειν τοὺς ἀρρωστοῦντας· εὑρετὴν δὲ καὶ τοῦ τόξου γενόμενον διδάξαι τοὺς ἐγχωρίους τὰ περὶ τὴν τοξείαν· ἀφ' ἧς αἰτίας μάλιστα παρὰ τοῖς Κρησὶν ἐζηλῶσθαι τὴν τοξικὴν καὶ τὸ τόξον Κρητικὸν ὀνομασθῆναι. (6) Ἀπόλλωνος δὲ καὶ Κορωνίδος Ἀσκληπιὸν γεννηθέντα, καὶ πολλὰ παρὰ τοῦ πατρὸς τῶν εἰς ἰατρικὴν μαθόντα, προσεξευρεῖν τήν τε χειρουργίαν καὶ τὰς τῶν φαρμάκων σκευασίας καὶ ῥιζῶν δυνάμεις, καὶ καθόλου προβιβάσαι τὴν τέχνην ἐπὶ τοσοῦτον ὥστε ὡς ἀρχηγὸν αὐτῆς καὶ κτίστην τιμᾶσθαι.

LXXV. Τῷ δ' Ἑρμῇ προσάπτουσι τὰς ἐν τοῖς πολέμοις γινομένας ἐπικηρυκείας καὶ διαλλαγὰς καὶ σπονδὰς καὶ τὸ τούτων σύσσημον κηρύκειον, ὃ φορεῖν εἰώθασιν οἱ περὶ τῶν τοιούτων τοὺς λόγους ποιούμενοι καὶ διὰ τούτου τυγχάνοντες παρὰ τοῖς πολεμίοις ἀσφαλείας· ὅθεν δὴ καὶ κοινὸν Ἑρμῆν ὠνομάσθαι, διὰ τὸ τὴν ὠφέλειαν ἀμφοτέροις εἶναι κοινὴν τοῖς ἐν τῷ πολέμῳ τὴν εἰρήνην μεταλαμβάνουσι. (2) Φασὶ δ' αὐτὸν καὶ μέτρα καὶ σταθμὰ καὶ τὰ διὰ τῆς ἐμπορίας κέρδη πρῶτον ἐπινοῆσαι καὶ τὸ λάθρα τὰ τῶν ἄλλων σφετερίζεσθαι. Παραδεδόσθαι δ' αὐτὸν καὶ κήρυκα τῶν θεῶν, ἔτι δ' ἄγγελον ἄριστον διὰ τὸ σαφῶς αὐτὸν ἕκαστα τῶν εἰς ἐντολὴν δοθέντων ἑρμηνεύειν· ἀφ' οὗ καὶ τετευχέναι τῆς προσηγορίας αὐτὸν ταύτης, οὐχ εὑρετὴν τῶν ὀνομάτων καὶ λέξεων γενόμενον, ὥς τινές φασιν, ἀλλὰ τὸ τῆς ἀπαγγελίας ἄρτιον καὶ σαφὲς ἐκπεπονηκότα περιτ-

vero, qui literas Syrorum inventioni tribuunt, a quibus Phœnices illas didicerint et cum Græcis communicarint, profecti scilicet una cum Cadmo in Europam, unde literas Græci Phœnicias appellant; his ergo respondent, Phœnices nequaquam primos esse inventores, sed formas tantum elementorum immutasse. Qua scriptura quum plurimi deinde uterentur, appellationes illas sic inolevisse. (2) A Vulcano fabricationem ferri, æris, auri, argenti, et ceterorum omnium, quæ ignis operationem recipiunt, inventam, et universum ignis usum excogitatum et tum artificibus tum ceteris quoque hominibus expromtum esse dicunt. (3) Propterea harum artium magistri vota et sacra huic deo potissimum offerunt: et ab his, ut ab universis quoque mortalibus, ignis Vulcanus appellatur, ut hoc pacto beneficium, communi hominum vitæ tributum, immortali memoriæ et honori consecretur. (4) Mars universam armaturam fabricari et milites armis telisque instruere et collatis signis strenue decertare primus docuit, diis adversantes cædibus absumens. (5) Apollini citharæ inventionem et id genus musicæ assignant. Idem scientiam medicam, quæ per fatidicam exercetur artem, qua sanitatem ægroti quondam recipiebant, in lucem produxit, quumque arcum invenerit, jaculandi scientiam incolas edocuit. Ob id sagittandi maxime studium apud Cretenses viget, atque arcui Cretici cognomentum tribuunt. (6) Ex Apolline et Coronide natus Æsculapius, quum multa in arte medica ex patris disciplina cognovisset, chirurgiam et medicamentorum confectiones invenit, radicum etiam vires perscrutatus est; adeo denique provexit artem, ut pro conditore ejus ac principe colatur.

LXXV. Mercurii inventioni attribuunt caduceatorum (fecialium) legationes in bellis, pacificationes item et fœderum libamenta, horumque insigne caduceum, quod verba ad hostem facturi præferunt, eoque tuti accedunt et recedunt. Hinc Mercurium Communem vocari autumant, quod ex æquo ad utrosque redeat utilitas, qui pacis in bello fiunt participes. (2) Is etiam mensuras et pondera et negotiationis lucra occultamque aliorum res intervertendi fraudem princeps commentus est. Pro deorum insuper præcone et nuntio optimo habetur, quod singula in mandatis tradita dilucide interpretetur. A quo et nomen illi obvenit Hermes, quod interpretem sonat; non quasi nominum et dictionum inventor hic fuisset, sed quod, ut nonnulli volunt, integram et perspicuam elocutionem impensius ceteris ex-

τότερον τῶν ἄλλων. (3) Εἰσηγητὴν δ' αὐτὸν καὶ παλαίστρας γενέσθαι, καὶ τὴν ἀπὸ τῆς χελώνης λύραν ἐπινοῆσαι μετὰ τὴν Ἀπόλλωνος πρὸς Μαρσύαν σύγκρισιν, καθ' ἣν λέγεται τὸν Ἀπόλλωνα νικήσαντα καὶ τιμωρίαν ὑπὲρ τὴν ἀξίαν λαβόντα παρὰ τοῦ λειφθέντος μεταμεληθῆναι, καὶ τὰς ἐκ τῆς κιθάρας χορδὰς ἐκρήξαντα μέχρι τινὸς χρόνου τῆς ἐν αὐτῇ μουσικῆς ἀποστῆναι. (4) Διόνυσον δὲ μυθολογοῦσιν εὑρετὴν γενέσθαι τῆς τ' ἀμπέλου καὶ τῆς περὶ ταύτην ἐργασίας, ἔτι δ' οἰνοποιίας καὶ τοῦ πολλοὺς τῶν ἐκ τῆς ὀπώρας καρπῶν ἀποθησαυρίζεσθαι καὶ τὰς χρείας καὶ τὰς τροφὰς παρέχεσθαι τοῖς ἀνθρώποις ἐπὶ πολὺν χρόνον. Τοῦτον δὲ τὸν θεὸν γεγονέναι φασὶν ἐκ Διὸς καὶ Περσεφόνης κατὰ τὴν Κρήτην, ὃν Ὀρφεὺς κατὰ τὰς τελετὰς παρέδωκε διασπώμενον ὑπὸ τῶν Τιτάνων· πλείονας γὰρ Διονύσους συμβαίνει γεγονέναι, περὶ ὧν ἡμεῖς σαφέστερον τὰ κατὰ μέρος ἐν οἰκειοτέροις καιροῖς ἀναγεγράφαμεν. (5) Οἱ δ' οὖν Κρῆτες τῆς παρ' αὐτοῖς γενέσεως τοῦ θεοῦ πειρῶνται σημεῖα φέρειν, λέγοντες ὅτι περὶ τὴν Κρήτην δύο νήσους κτίσας ἐπὶ τῶν καλουμένων διδύμων κόλπων Διονυσιάδας ἀφ' ἑαυτοῦ προσηγόρευσεν, ὅπερ μηδαμοῦ τῆς οἰκουμένης αὐτὸν ἑτέρωθι πεποιηκέναι.

coluit. (3) Quin et palæstræ auctor fuit, et ex testudine lyram commentus est post Apollinis cum Marsya disceptationem. Ubi quum Apollo certamine superior æquo majorem de victo pœnam sumsisset, pœnitentia ductus, abruptis citharæ nervis, a musica illa abstinuisse ad tempus memoratur. (4) Ad Bacchum porro vitis inventionem, ejusque culturam et vini conficiendi fructuumque autumnalium condendi rationem, quo ad longum videlicet tempus usum hominibus et alimentum præbeant, Cretenses referunt. Deum hunc e Jove et Proserpina in Creta natum confirmant, quem Orpheus inter mysteriorum ritus a Titanibus discerptum tradit. Plures enim Dionysi exstiterunt, de quibus suo loco disertior a nobis mentio facta est. (5) Atqui Dionysum in se editum esse his argumentis probare nituntur Cretenses, quod duas prope Cretam insulas in gemellis, quos vocant, sinubus excoluerit, easque de nomine suo Dionysiades appellarit: quod alibi nusquam per totum orbem fecerit.

LXXVI. Ἡρακλέα δὲ μυθολογοῦσιν ἐκ Διὸς γενέσθαι παμπόλλοις ἔτεσι πρότερον τοῦ γεννηθέντος περὶ τὴν Ἀργείαν ἐξ Ἀλκμήνης. Τοῦτον δὲ μητρὸς μὲν μὴ παρειληφέναι τίνος ἦν, αὐτὸ δὲ μόνον ὅτι ῥώμῃ σώματος πολὺ τῶν ἁπάντων διενεγκὼν ἐπῆλθε τὴν οἰκουμένην, κολάζων μὲν τοὺς ἀδίκους, ἀναιρῶν δὲ τὰ τὴν χώραν ἀοίκητον ποιοῦντα θηρία· πᾶσι δ' ἀνθρώποις τὴν ἐλευθερίαν περιποιήσας, ἀήττητος μὲν ἐγένετο καὶ ἄτρωτος, διὰ δὲ τὰς εὐεργεσίας ἀθανάτου τιμῆς ἔτυχε παρ' ἀνθρώποις. (2) Τὸν δ' ἐξ Ἀλκμήνης Ἡρακλέα παντελῶς νεώτερον ὄντα, καὶ ζηλωτὴν γενόμενον τῆς τοῦ παλαιοῦ προαιρέσεως, διὰ τὰς αὐτὰς αἰτίας τυχεῖν τε τῆς ἀθανασίας καὶ χρόνων ἐγγενομένων διὰ τὴν ὁμωνυμίαν δόξαι τὸν αὐτὸν εἶναι, καὶ τὰς τοῦ προτέρου πράξεις εἰς τοῦτον μεταπεσεῖν, ἀγνοούντων τῶν πολλῶν τἀληθές. Ὁμολογοῦσι δὲ τοῦ παλαιοτέρου θεοῦ κατὰ τὴν Αἴγυπτον πράξεις τε καὶ τιμὰς ἐπιφανεστάτας διαμένειν καὶ πόλιν ὑπ' ἐκείνου κτισθεῖσαν. (3) Βριτόμαρτιν δὲ τὴν προσαγορευομένην Δίκτυνναν μυθολογοῦσι γενέσθαι μὲν ἐν Καινοῖ τῆς Κρήτης ἐκ Διὸς καὶ Κάρμης τῆς Εὐβούλου τοῦ γεννηθέντος ἐκ Δήμητρος· ταύτην δ' εὑρέτιν γενομένην δικτύων τῶν εἰς κυνηγίαν προσαγορευθῆναι Δίκτυνναν. Καὶ τὰς μὲν διατριβὰς ποιήσασθαι μετὰ τῆς Ἀρτέμιδος, ἀφ' ἧς αἰτίας ἐνίους δοκεῖν τὴν αὐτὴν εἶναι Δίκτυνναν τε καὶ Ἄρτεμιν· θυσίαις δὲ καὶ ναῶν κατασκευαῖς τετιμῆσθαι παρὰ τοῖς Κρησὶ τὴν θεὸν ταύτην. (4) Τοὺς δ' ἱστοροῦντας αὐτὴν ὠνομάσθαι Δίκτυνναν ἀπὸ τοῦ συμφυγεῖν εἰς ἁλιευτικὰ δίκτυα διωκομένην ὑπὸ Μίνω συνουσίας ἕνεκα, διημαρτηκέναι τῆς ἀληθείας· οὔτε γὰρ τὴν θεὸν εἰς τοιαύτην ἀσθένειαν ἐλθεῖν πιθανὸν ὑπάρχειν, ὥστε προσδεη-

LXXVI. Herculem dicunt Jove creatum esse permultis annis priusquam Argis ille ex Alcmena Hercules prodiret. Hic vero qua matre natus fuerit, compertum non esse. Hoc solummodo constare, eum robore corporis universis mortalibus præstantiorem totum pervasisse orbem, justas injustis et flagitiosis pœnas infligentem, monstra ferarum, quibus infestæ et desertæ regionum habitationes redderentur, e medio tollentem, hominesque ubivis gentium vindicantem in libertatem; ipsum tamen inter tot rerum discrimina invulnerabilem mansisse et invictum, ac propter beneficia ista sempiternos apud homines nactum honores. (2) Natum vero ex Alcmena Herculem multo posteriorem, quod antiqui hujus studia imitatus fuisset, eandem ob causam immortalitatis gloriam consecutum; et temporis progressu ob nominis similitudinem pro eodem habitum; et res prioris, quod verum a vulgo ignoraretur, posteriori attributas esse. Vetustioris etiam hujus dei res gestas et honores splendidissimos in Ægypto perdurare, ibique civitatem ab eo conditam prædicant. (3) Britomartim porro, cui Dictynnæ cognomentum addunt, in Cænone Cretæ ex Jove et Carme, Eubuli ex Cerere nati filia, progenitam esse fabulantur. Hæc casses venatorios (δίκτυα), aiunt, reperit, et inde cognominis id retulit. Familiaris autem erat Dianæ. Quamobrem nonnulli Dictynnam et Dianam eandem esse putant. Et hanc deam solemni victimarum ritu ac templorum dedicatione religiose Cretenses honorant. (4) Illos vero, qui propterea Dictynnam vocitari asserunt, quod persequente coitus gratia Minoe, in piscatorum retia perfugerit, a vero aberrare dicunt: nam neque deam eo infirmitatis redactam fuisse, ut, quum maximi deorum filia es-

θῆναι τῆς παρ' ἀνθρώπων βοηθείας, τοῦ μεγίστου τῶν θεῶν οὖσαν θυγατέρα, οὔτε τῷ Μίνῳ δίκαιον προσάπτειν τοιαύτην ἀσέβειαν, παραδεδομένῳ συμφώνως δικαίαν προαίρεσιν καὶ βίον ἐπαινούμενον ἐζηλωκέναι.

LXXVII. Πλοῦτον δὲ γενέσθαι φασὶν ἐν Τριπόλῳ τῆς Κρήτης ἐκ Δήμητρος καὶ Ἰασίωνος, διττῶς ἱστορουμένης αὐτοῦ τῆς γενέσεως. Οἱ μὲν γάρ φασι τὴν γῆν σπαρεῖσαν ὑπὸ Ἰασίωνος καὶ τυχοῦσαν ἐπιμελείας τῆς προσηκούσης ἀνεῖναι τοσοῦτο πλῆθος καρπῶν, ὥστε τοὺς ἰδόντας ἴδιον ὄνομα θέσθαι τῷ πλήθει τῶν γενομένων καρπῶν καὶ προσαγορεῦσαι πλοῦτον· διὸ καὶ τοῖς ἐπιγινομένοις παραδόσιμον γενέσθαι τὸ τοὺς πλείω τῶν ἱκανῶν κτησαμένους ἔχειν πλοῦτον. (2) Ἔνιοι δὲ μυθολογοῦσιν ἐκ Δήμητρος καὶ Ἰασίωνος γενέσθαι παῖδα Πλοῦτον ὀνομαζόμενον, ὃν πρῶτον ἐπιμέλειαν βίου καὶ χρημάτων ἀθροισμὸν καὶ φυλακὴν εἰσηγήσασθαι, τῶν πρὸ τοῦ πάντων ὀλιγώρως ἐχόντων περὶ τὸ σωρεύειν καὶ τηρεῖν ἐπιμελῶς χρημάτων πλῆθος. (3) Περὶ μὲν οὖν τῶν θεῶν οἱ Κρῆτες τῶν παρ' αὐτοῖς λεγομένων γεννηθῆναι τοιαῦτα μυθολογοῦσι· τὰς δὲ τιμὰς καὶ θυσίας καὶ τὰς περὶ τὰ μυστήρια τελετὰς ἐκ Κρήτης εἰς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους παραδεδόσθαι λέγοντες τοῦτο φέρουσιν, ὡς οἴονται, μέγιστον τεκμήριον· τήν τε γὰρ παρ' Ἀθηναίοις ἐν Ἐλευσῖνι γινομένην τελετήν, ἐπιφανεστάτην σχεδὸν οὖσαν ἁπασῶν, καὶ τὴν ἐν Σαμοθράκῃ καὶ τὴν ἐν Θράκῃ ἐν τοῖς Κίκοσιν, ὅθεν ὁ καταδείξας Ὀρφεὺς ἦν, μυστικῶς παραδίδοσθαι, κατὰ δὲ τὴν Κρήτην ἐν Κνωσῷ νόμιμον ἐξ ἀρχαίων εἶναι φανερῶς τὰς τελετὰς ταύτας πᾶσι παραδίδοσθαι, καὶ τὰ παρὰ τοῖς ἄλλοις ἐν ἀπορρήτῳ παραδιδόμενα παρ' αὐτοῖς μηδένα κρύπτειν τῶν βουλομένων τὰ τοιαῦτα γινώσκειν. (4) Τῶν γὰρ θεῶν φασι τοὺς πλείστους ἐκ τῆς Κρήτης ὁρμηθέντας ἐπιέναι πολλὰ μέρη τῆς οἰκουμένης, εὐεργετοῦντας τὰ γένη τῶν ἀνθρώπων καὶ μεταδιδόντας ἑκάστοις τῆς ἐκ τῶν ἰδίων εὑρημάτων ὠφελείας. Δήμητραν μὲν γὰρ περαιωθεῖσαν εἰς τὴν Ἀττικήν, ἐκεῖθεν εἰς Σικελίαν ἀπᾶραι, καὶ μετὰ ταῦτ' εἰς Αἴγυπτον· ἐν δὲ τούτοις τοῖς τόποις μάλιστα τὸν τοῦ σίτου καρπὸν παραδοῦσαν καὶ τὰ περὶ τὸν σπόρον διδάξασαν μεγάλων τιμῶν τυχεῖν παρὰ τοῖς εὖ παθοῦσιν. (5) Ὁμοίως δ' Ἀφροδίτην ἐνδιατρῖψαι τῆς μὲν Σικελίας περὶ τὸν Ἔρυκα, τῶν δὲ νήσων περὶ Κύθηρα καὶ Πάφον τῆς Κύπρου, τῆς δὲ Ἀσίας περὶ τὴν Συρίαν· διὰ δὲ τὴν ἐπιφάνειαν καὶ τὴν ἐπὶ πλεῖον ἐπιδημίαν αὐτῆς τοὺς ἐγχωρίους ἐξιδιάζεσθαι τὴν θεόν, καλοῦντας Ἀφροδίτην Ἐρυκίνην καὶ Κυθέρειαν καὶ Παφίαν, ἔτι δὲ καὶ Συρίαν. (6) Ὡσαύτως δὲ τὸν μὲν Ἀπόλλωνα πλεῖστον χρόνον φανῆναι περὶ Δῆλον καὶ Λυκίαν καὶ Δελφούς, τὴν δ' Ἄρτεμιν περὶ τὴν Ἔφεσον καὶ τὸν Πόντον, ἔτι δὲ τὴν Περσίδα καὶ τὴν Κρήτην. (7) Διόπερ ἀπὸ τῶν τόπων ἢ πράξεων τῶν παρ' ἑκάστοις συντελεσθεισῶν τὸν μὲν Δήλιον καὶ Λύκιον καὶ Πύθιον ὀνομάζεσθαι, τὴν δὲ Ἐφεσίαν καὶ Κρησίαν, ἔτι δὲ Ταυροπόλον καὶ Πέρσειαν, ἀμφοτέρων ἐν Κρήτῃ γεγεννη-

set, humano se præsidio tutaretur, consentaneum est; neque Minoem, qui omnium consensu justitiæ studuisse laudatamque egisse vitam traditur, tantæ impietatis reum facere æquum est.

LXXVII. Plutum vero in Tripolo Cretæ ex Cerere et Iasione procreatum ferunt: et historia de hujus ortu bifariam explicatur. Sunt enim qui affirment, terram ab Iasione consitam justaque cultura affectam tantam frugum copiam edidisse, ut qui id non sine admiratione contemplabantur, peculiare tantæ ubertati nomen imponerent, et *plutum* a multitudine, quæ Græcis *plethos* dicitur, vocarent. Unde posteris usu receptum est, ut qui plus, quam satis est, facultatum possident, *plutum* habere dicantur. (2) Alii dicunt, natum quidem ex Cerere et Iasione hoc nomine filium: sed hunc primum instituisse diligentiorem victus rationem, et coacervandi ac tuendi opes viam hominibus indicasse, quum sedula facultatum congestio et custodia prius ab omnibus fuisset neglecta. (3) Hæc ergo sunt quæ Cretenses de diis apud se natis, ut quidem ipsis videtur, in medium afferunt. Porro ut honores quoque deorum et sacrificia ritusque mysteriorum seu initiationum a se ad ceteros pervenisse mortales probent, hoc pro maximo et certissimo, ut persuasum habent, argumento confirmationis adducunt. Initiationis, inquiunt, ritus Atheniensium Eleusinii omnium prope nobilissimi, itemque Samothracii, et qui in Thracia usitati sunt Ciconibus (unde institutor harum Orpheus erat), mystice traduntur: at in Cretæ urbe Gnoso ab antiquo sancitum est in propatulo illos tradi, et quæ in secreto a ceteris administrantur, ea neminem apud se, qui modo cognoscere illa studeat, celari. (4) Plerique enim dii ex Creta prodierunt, et per multas orbis partes divagati, bene de gentibus mortalium, dum quisque inventorum utilitates suorum cum illis communicat, mereri studuerunt. Ceres enim in Atticam transfretavit, et hinc in Siciliam, et tandem in Ægyptum quoque abiit, ubi locorum post traditum frumentum et sementis rationem monstratam ingentes illi honores beneficiis affecti obtulerunt. (5) Eodem modo Venus circa Erycem Siciliæ montem et Cythera insulam et Paphum in Cypro, Syriamque Asiæ provinciam commorabatur. Quum autem crebro se illic exhiberet et diutius subsisteret, accidit ut sibi hanc deam incolæ vindicarent, eamque Venerem Erycinam, Cythereain, Paphiam et Syriam cognominarent. (6) Consimiliter multum temporis in Delo, Lycia et Delphis Apollo exegit; et Diana Ephesi, in Ponto, Persia et Creta familiarius versata est. (7) Idcirco a locis et rebus apud quoslibet gestis ille Delii, Lycii, Pythii, hæc Ephesiæ, Cressæ, Tauropolæ et Persiæ cognomentum reportavit; licet ambo in Creta nati

μένων. (8) Τιμᾶται δὲ καὶ παρὰ τοῖς Πέρσαις ἡ θεὸς αὕτη διαφερόντως, καὶ μυστήρια ποιοῦσιν οἱ βάρβαροι τὰ παρ' ἑτέροις συντελούμενα μέχρι τῶν νῦν χρόνων Ἀρτέμιδι Περσείᾳ. Παραπλήσια δὲ μυθολογοῦσι καὶ περὶ τῶν ἄλλων θεῶν, περὶ ὧν ἡμῖν ἀναγράφειν μακρὸν ἂν εἴη, τοῖς δὲ ἀναγινώσκουσι παντελῶς ἀσύνοπτον.

LXXVIII. Μετὰ δὲ τὰς τῶν θεῶν γενέσεις ὕστερον πολλαῖς γενεαῖς φασι γενέσθαι κατὰ τὴν Κρήτην ἥρωας οὐκ ὀλίγους, ὧν ὑπάρχειν ἐπιφανεστάτους τοὺς περὶ Μίνω καὶ Ῥαδάμανθυν καὶ Σαρπηδόνα. Τούτους γὰρ μυθολογοῦσιν ἐκ Διὸς γεγεννῆσθαι καὶ τῆς Ἀγήνορος Εὐρώπης, ἥν φασιν ἐπὶ ταύρου διακομισθῆναι προνοίᾳ θεῶν εἰς τὴν Κρήτην. (2) Μίνω μὲν οὖν πρεσβύτατον ὄντα βασιλεῦσαι τῆς νήσου, καὶ κτίσαι πόλεις οὐκ ὀλίγας ἐν αὐτῇ· τούτων δ' ἐπιφανεστάτας τρεῖς, Κνωσὸν μὲν ἐν τοῖς πρὸς τὴν Ἀσίαν νεύουσι μέρεσι τῆς νήσου, Φαιστὸν δ' ἐπὶ θαλάττης ἐστραμμένην ἐπὶ μεσημβρίαν, Κυδωνίαν δ' ἐν τοῖς πρὸς ἑσπέραν κεκλιμένοις τόποις καταντικρὺ τῆς Πελοποννήσου. (3) Θεῖναι δὲ καὶ νόμους τοῖς Κρησὶν οὐκ ὀλίγους, προσποιούμενον παρὰ Διὸς τοῦ πατρὸς λαμβάνειν συνερχόμενον εἰς λόγους αὐτῷ κατά τι σπήλαιον. Κτήσασθαι δὲ καὶ δύναμιν ναυτικὴν μεγάλην, καὶ τῶν τε νήσων τὰς πλείστας καταστρέψασθαι καὶ πρῶτον τῶν Ἑλλήνων θαλαττοκρατῆσαι. (4) Μεγάλην δὲ δόξαν περιποιησάμενον ἐπ' ἀνδρείᾳ καὶ δικαιοσύνῃ, καταστρέψαι τὸν βίον ἐν Σικελίᾳ κατὰ τὴν ἐπὶ Κώκαλον στρατείαν, περὶ ἧς τὰ κατὰ μέρος ἀνεγράψαμεν ὅτε τὰ περὶ Δαίδαλον ἀνεγράφομεν, δι' ὃν καὶ τὴν στρατείαν συνέβη γενέσθαι.

LXXIX. Ῥαδάμανθυν δὲ λέγουσι τάς τε κρίσεις πάντων δικαιοτάτας πεποιῆσθαι καὶ τοῖς λησταῖς καὶ ἀσεβέσι καὶ τοῖς ἄλλοις κακούργοις ἀπαραίτητον ἐπενηνοχέναι τιμωρίαν. Κατακτήσασθαι δὲ καὶ νήσους οὐκ ὀλίγας καὶ τῆς Ἀσίας πολλὴν τῆς παραθαλαττίου χώρας, ἁπάντων ἑκουσίως παραδιδόντων ἑαυτοὺς διὰ τὴν δικαιοσύνην. Τὸν δὲ Ῥαδάμανθυν Ἐρύθρῳ μὲν ἑνὶ τῶν ἑαυτοῦ παίδων παραδοῦναι τὴν βασιλείαν τῶν δι' ἐκεῖνον Ἐρυθρῶν ὀνομασθεισῶν, Οἰνοπίωνι δὲ τῷ Ἀριάδνης τῆς Μίνω Χίον ἐγχειρίσαι φασίν, ὃν ἔνιοι μυθολογοῦσι Διονύσου γενόμενον μαθεῖν παρὰ τοῦ πατρὸς τὰ περὶ τὴν οἰνοποιίαν. (2) Τῶν δ' ἄλλων τῶν περὶ αὐτὸν ἡγεμόνων ἑκάστῳ νῆσον ἢ πόλιν δωρήσασθαι λέγουσι τὸν Ῥαδάμανθυν, Θόαντι μὲν Λῆμνον, Ἐνυεῖ δὲ Κύρνον, Σταφύλῳ δὲ Πεπάρηθον, Εὐάνθει δὲ Μαρώνειαν, Ἀλκαίῳ δὲ Πάρον, Ἀνίωνι δὲ Δῆλον, Ἀνδρεῖ δὲ τὴν ἀπ' ἐκείνου κληθεῖσαν Ἄνδρον. Διὰ δὲ τὴν ὑπερβολὴν τῆς περὶ αὐτὸν δικαιοσύνης μεμυθολογῆσθαι δικαστὴν αὐτὸν ἀποδεδεῖχθαι καθ' Ἅδου καὶ διακρίνειν τοὺς εὐσεβεῖς καὶ τοὺς πονηρούς. Τετευχέναι δὲ τῆς αὐτῆς τιμῆς καὶ τὸν Μίνω, βεβασιλευκότα νομιμώτατα καὶ μάλιστα δικαιοσύνης πεφροντικότα. (3) Τὸν δὲ τρίτον ἀδελφὸν Σαρπηδόνα φασὶ μετὰ δυνάμεως εἰς τὴν Ἀσίαν διαβάντα κατακτήσασθαι τοὺς περὶ Λυκίαν τόπους. Εὔανδρον δὲ γενόμενον

fuerint. (8) A Persis etiam hæc dea plurimum colitur, eademque mysteria, quæ ab aliis ei peraguntur, etiam Barbari ad hæc usque tempora in Dianæ scilicet Persiæ honorem celebrant. His affinia de reliquis etiam diis memorant, quæ ut lectori nullius plane utilitatis sunt, ita nobis perscribere longum est.

LXXVIII. Ceterum multis post deorum in Creta generationem seculis non paucos apud se heroes exstitisse prædicant; inter quos celeberrimi sint Minos, Rhadamanthus et Sarpedon. Hos Jove et Europa Agenoris filia, provido deorum numine super taurum in Cretam transportata, prognatos esse. (2) Minoemque ætate priorem regnum insulæ obtinuisse, ac multas in ea urbes condidisse; inter quas tres emineant, Gnosus nimirum in ea insulæ plaga, quæ Asiam respectat; Phaestum in litore maris, ad meridiem conversam, et Cydoniam ad occidentem e regione Peloponnesi sitam. (3) Ab hoc non paucæ, aiunt, Cretensibus leges sunt latæ, quas a Jove patre, ad colloquium ipsius in spelunca quadam venire solito, acceptas finxit. Magna huic classis erat, qua subactis insularum plurimis, Græcorum primus maris imperium sibi vindicavit. (4) Et magnam tandem fortitudinis et justitiæ gloriam consecutus, in expeditione adversus Cocalum in Sicilia vitam cum morte commutavit: cujus particulatim supra mentio facta est, ubi Dædali res tractavimus, qui etiam bello huic causam dedit.

LXXIX. Rhadamanthum in exercendis judiciis omnium justissimum fuisse prædicant, et latronibus impiisque ac maleficis hominibus inexorabilem se in pœnis infligendis exhibuisse. Nec paucas ab hoc insulas multasque Asiæ maritimæ terras acquisitas esse memorant: quod omnes propter justitiæ laudem sponte se in fidem ejus darent. Is Erythro, aiunt, filiorum uni, Erythrarum, quæ nomen ejus assumserunt, regnum commendavit; Œnopioni vero, ex Minois Ariadna genito, Chium possidendam tradidit; quem e Baccho natum quidam vini confectionem a patre didicisse perhibent. (2) Singulis porro ducibus suis insulam aut urbem Rhadamanthus donavit: Thoanti Lemnum, Enyeo Cyrnum(?), Staphylo Peparethum, Euanthi Maroneam, Alcæo Parum, Anioni Delum, Andreo nomen ipsius servantem Andrum. Et quia tam egregia fuit ejus justitia, inferorum quoque judex designatus esse, interque pios et noxios discrimen facere; eisdemque honoribus perfrui Minos, quod sancte regnarit, et justitiæ inprimis curam gesserit, in fabulis perhibetur. (3) Sarpedo denique, qui inter fratres tertius erat, in Asiam cum exercitu transgressus Lyciæ regiones occupavit. Quo natus Evander in Lyciæ

υἱὸν αὐτοῦ διαδέξασθαι τὴν ἐν Λυκίᾳ βασιλείαν, καὶ γήμαντα Δηιδάμειαν τὴν Βελλεροφόντου τεκνῶσαι Σαρπηδόνα τὸν ἐπὶ Τροίαν μὲν στρατεύσαντα [μετ' Ἀγαμέμνονος], ὑπό τινων δὲ Διὸς υἱὸν ὀνομαζόμενον. (4) Μίνωι δέ φασιν υἱοὺς γενέσθαι Δευκαλίωνά τε καὶ Μόλον· καὶ Δευκαλίωνος μὲν Ἰδομενέα, Μόλου δὲ Μηριόνην ὑπάρξαι. Τούτους δὲ ναυσὶν ὀγδοήκοντα στρατεῦσαι μετ' Ἀγαμέμνονος εἰς Ἴλιον, καὶ διασωθέντας εἰς τὴν πατρίδα τελευτῆσαι καὶ ταφῆς ἐπιφανοῦς ἀξιωθῆναι καὶ τιμῶν ἀθανάτων. Καὶ τὸν τάφον αὐτῶν ἐν τῇ Κνωσῷ δεικνύουσιν, ἐπιγραφὴν ἔχοντα τοιάνδε,

Κνωσίου Ἰδομενῆος ὅρα τάφον. Αὐτὰρ ἐγώ τοι
πλησίον ἵδρυμαι Μηριόνης ὁ Μόλου.

Τούτους μὲν οὖν ὡς ἥρωας ἐπιφανεῖς τιμῶσιν οἱ Κρῆτες διαφερόντως, θύοντες καὶ κατὰ τοὺς ἐν τοῖς πολέμοις κινδύνους ἐπικαλούμενοι βοηθούς.

LXXX. Τούτων δ' ἡμῖν διευκρινημένων λείπεται περὶ τῶν ἐπιμιχθέντων ἐθνῶν τοῖς Κρησὶ διελθεῖν. Ὅτι μὲν οὖν πρῶτοι κατῴκησαν τὴν νῆσον οἱ προσαγορευθέντες μὲν Ἐτεόκρητες, δοκοῦντες δ' ὑπάρχειν αὐτόχθονες, προειρήκαμεν. Μετὰ δὲ τούτους πολλαῖς γενεαῖς ὕστερον Πελασγοὶ πλανώμενοι διὰ τὰς συνεχεῖς στρατείας καὶ μεταναστάσεις καταντήσαντες εἰς τὴν Κρήτην, τῆς νήσου μέρος κατῴκησαν. (2) Τρίτον δὲ γένος φασὶ τῶν Δωριέων παραβαλεῖν εἰς τὴν νῆσον, ἡγουμένου Τεκτάμου τοῦ Δώρου. Τούτου δὲ τοῦ λαοῦ μέρος μὲν πλεῖον ἀθροισθῆναι λέγουσιν ἐκ τῶν περὶ τὸν Ὄλυμπον τόπων, τὸ δέ τι μέρος ἐκ τῶν κατὰ τὴν Λακωνικὴν Ἀχαιῶν διὰ τὸ τὴν ἀφορμὴν τὸν Δῶρον ἐκ τῶν περὶ Μαλέαν τόπων ποιῆσαι. Τέταρτον δὲ γένος συμμιγῆναί φασιν εἰς τὴν Κρήτην μιγάδων βαρβάρων τῶν διὰ τὸν χρόνον ἐξομοιωθέντων τῇ διαλέκτῳ τοῖς ἐγχωρίοις Ἕλλησι. (3) Μετὰ δὲ ταῦτα τοὺς περὶ Μίνω καὶ Ῥαδάμανθυν ἰσχύσαντας ὑπὸ μίαν ἀγαγεῖν συντέλειαν τὰ ἔθνη τὰ κατὰ τὴν νῆσον. Τὸ δὲ τελευταῖον μετὰ τὴν κάθοδον τῶν Ἡρακλειδῶν Ἀργεῖοι καὶ Λακεδαιμόνιοι πέμποντες ἀποικίας, ἄλλας τέ τινας νήσους ἔκτισαν καὶ ταύτης τῆς νήσου κατακτησάμενοι πόλεις τινὰς ᾤκησαν ἐν αὐταῖς· περὶ ὧν τὰ κατὰ μέρος ἐν τοῖς ἰδίοις χρόνοις ἀναγράψομεν. (4) Ἐπεὶ δὲ τῶν τὰ Κρητικὰ γεγραφότων οἱ πλεῖστοι διαφωνοῦσι πρὸς ἀλλήλους, οὐ χρὴ θαυμάζειν ἐὰν μὴ πᾶσιν ὁμολογούμενα λέγωμεν. Τοῖς γὰρ τὰ πιθανώτερα λέγουσι καὶ μάλιστα πιστευομένοις ἐπηκολουθήσαμεν, ἃ μὲν Ἐπιμενίδῃ τῷ θεολόγῳ προσέχοντες, ἃ δὲ Δωσιάδῃ καὶ Σωσικράτει καὶ Λαοσθενίδᾳ.

LXXXI. Ἐπεὶ δὲ περὶ Κρήτης ἱκανῶς διήλθομεν, περὶ τῆς Λέσβου νῦν λέγειν ἐπιχειρήσομεν. Ταύτην γὰρ τὴν νῆσον τὸ παλαιὸν ᾤκησε πλείω γένη, πολλῶν μεταναστάσεων ἐν αὐτῇ γενομένων. Ἐρήμου γὰρ οὔσης αὐτῆς, πρώτους Πελασγοὺς κατασχεῖν αὐτὴν τοιῷδέ τινι τρόπῳ. (2) Ξάνθος ὁ Τριόπου τῶν ἐξ Ἄργους Πελασγῶν βασιλεύων, καὶ κατασχὼν μέρος τι

regno successit, et e Bellerophontis filia, Deidamia, quæ in manum ejus convenerat, Sarpedonem suscepit, qui [cum Agamemnone] Trojanis arma intulit, et a quibusdam Jovis filius nominatur. (4) Minoi autem filios attribuunt Deucalionem et Molum: et rursus Deucalioni Idomeneum, et Molo Merionem. Hi cum octoginta navibus Agamemnoni suppetias tulerunt adversus Ilium; et patriæ restituti, morte obita, sepulturam honorificam et divinos honores consecuti sunt. Eorum in Cnoso monumentum ostenditur, cum hac inscriptione:

Idomenei specta tumulum, quem Cnosus alebat,
quem prope Meriones hic jaceo Molides.

His tanquam heroibus eximiis a Cretensibus honores præstantur; nam et rem divinam faciunt eis, et in bellorum discriminibus ut opitulatores invocant.

LXXX. Nunc post luculentam horum expositionem reliquum est, ut quæ gentes se Cretensibus immiscuerint, dicamus. Primos igitur hujus incolas Eteocretes fuisse, quos aborigines esse putant, supra jam indicatum est. His multis post seculis Pelasgi supervenerunt, gens propter continuum bellandi morem et e sedibus pristinis emigrationem vagabunda et errans; et quandam insulæ partem, ubi appulerant, obtinuere. (2) Tertii, qui in Cretam immigrarunt, Dores sunt, quorum dux Tectamus [*Teutamus*], Dori filius. Is maximam coloniæ partem ex vicinis Olympo locis, partem etiam aliquam ex Achæis Laconiæ incolis, quum Dorus scilicet e Maleæ vicinia expeditionis initium fecisset, collegisse fertur. Quartum hominum genus ex promiscuis undique barbaris in Creta confluxit. Qui tamen progressu temporis eandem, quam ceteri ibi nati usurpant linguam, assumserunt. (3) Post quum Minois et Rhadamanthi potentia invaluisset, omnes hæ gentes in unam communionem sunt redactæ. Ad extremum, quum post Heraclidarum reditum Argivi et Spartani coloniis mittendis operam darent, tum alias quasdam insulas frequentarunt, tum etiam hanc suæ ditioni acquisiverunt et urbes nonnullas in ea exstruxere. De quibus per occasionem suo tempore a nobis explicatius dissеretur. (4) Quandoquidem vero Creticarum rerum scriptores plerique omnes inter sese dissentiunt, nemini mirum videri debet, si non omnibus consentanea hic a nobis exponantur: illos enim secuti sumus, quibus et probabilior est oratio, et fides maxima habetur; nunc enim Epimenidi theologo, nunc Dosiadæ et Sosicrati ac Laosthenidæ (?) nos accommodavimus.

LXXXI. Quia vero de Creta jam affatim a nobis dictum est, ad narrationem de Lesbo inde studium applicemus. A pluribus hæc olim habitata fuit gentibus ob crebras inde factas emigrationes. Primi, quando inculta adhuc erat, Pelasgi hanc occuparunt, et hoc quidem modo. (2) Xanthus Triopæ filius, Pelasgorum, qui ab Argis venerant, princeps, quandam Lyciæ partem, quam suæ potestatis

τῆς Λυκίας χώρας, τὸ μὲν πρῶτον ἐν αὐτῇ κατοικῶν ἐβασίλευε τῶν συνακολουθησάντων Πελασγῶν, ὕστερον δὲ περαιωθεὶς εἰς τὴν Λέσβον οὖσαν ἔρημον, τὴν μὲν χώραν τοῖς λαοῖς ἐμέρισε, τὴν δὲ νῆσον ἀπὸ τῶν κατοικούντων αὐτὴν Πελασγίαν ὠνόμασε, τὸ πρὸ τοῦ καλουμένην Ἴσσαν. (3) Ὕστερον δὲ γενεαῖς ἑπτὰ γενομένου τοῦ κατὰ Δευκαλίωνα κατακλυσμοῦ, καὶ πολλῶν ἀνθρώπων ἀπολομένων, συνέβη καὶ τὴν Λέσβον διὰ τὴν ἐπομβρίαν ἐρημωθῆναι. Μετὰ δὲ ταῦτα Μακαρεὺς εἰς αὐτὴν ἀφικόμενος, καὶ τὸ κάλλος τῆς χώρας κατανοήσας, κατῴκησεν αὐτήν. (4) Ἦν δ' ὁ Μακαρεὺς υἱὸς μὲν Κρινάκου τοῦ Διός, ὥς φησιν Ἡσίοδος καὶ ἄλλοι τινὲς τῶν ποιητῶν, κατοικῶν δ' ἐν Ὠλένῳ τῆς τότε μὲν Ἰάδος, νῦν δ' Ἀχαΐας καλουμένης. Εἶχε δὲ λαοὺς ἠθροισμένους, τοὺς μὲν Ἴωνας, τοὺς δ' ἐξ ἄλλων ἐθνῶν παντοδαπῶν συνερρυηκότας. (5) Καὶ τὸ μὲν πρῶτον τὴν Λέσβον κατῴκησε, μετὰ δὲ ταῦτα ἀεὶ μᾶλλον αὐξόμενος, διά τε τὴν ἀρετὴν τῆς νήσου καὶ τὴν ἰδίαν ἐπιείκειάν τε καὶ δικαιοσύνην τὰς σύνεγγυς νήσους κατεκτᾶτο, καὶ διεμέριζε τὴν χώραν ἔρημον οὖσαν. (6) Κατὰ δὲ τούτους τοὺς χρόνους Λέσβος ὁ Λαπίθου τοῦ Αἰόλου τοῦ Ἱππότου κατά τι πυθόχρηστον μετ' οἰκητόρων πλεύσας εἰς τὴν προειρημένην νῆσον, καὶ γήμας τὴν θυγατέρα τοῦ Μακαρέως Μήθυμναν, κοινῇ κατῴκησε. Γενόμενος δ' ἐπιφανὴς ἀνὴρ τήν τε νῆσον Λέσβον ὠνόμασεν ἀφ' ἑαυτοῦ καὶ τοὺς λαοὺς Λεσβίους προσηγόρευσε. (7) Μακαρεῖ δὲ θυγατέρες ἐγένοντο σὺν ἄλλαις Μυτιλήνη καὶ Μήθυμνα, ἀφ' ὧν αἱ πόλεις ἔσχον τὴν προσηγορίαν. Ὁ δὲ Μακαρεὺς ἐπιβαλόμενος τὰς σύνεγγυς νήσους ἰδίας κατασκευάζειν ἐξέπεμψεν ἀποικίαν εἰς πρώτην τὴν Χίον, ἑνὶ τῶν ἑαυτοῦ παίδων παραδοὺς τὴν ἡγεμονίαν· (8) μετὰ δὲ ταῦτα εἰς τὴν Σάμον ἕτερον ἐξέπεμψε τὸν ὀνομαζόμενον Κυδρόλαον, ὃς ἐν ταύτῃ κατοικήσας καὶ τὴν νῆσον κατακληρουχήσας ἐβασίλευσεν αὐτῆς· τρίτην δὲ τὴν Κῶ κατοικίσας, ἀπέδειξεν αὐτῆς βασιλέα Νέανδρον· ἑξῆς δὲ εἰς τὴν Ῥόδον Λεύκιππον ἐξέπεμψε μετὰ συχνῶν οἰκητόρων, οὓς οἱ τὴν Ῥόδον κατοικοῦντες διὰ τὴν σπάνιν τῶν ἀνδρῶν ἄσμενοι προσεδέξαντο, καὶ κοινῇ τὴν νῆσον ᾤκησαν.

LXXXII. Τὴν δ' ἀντιπέραν τῶν νήσων κατ' ἐκείνους τοὺς καιροὺς συνέβη διὰ τὸν κατακλυσμὸν μεγάλας καὶ δεινὰς κατασχεῖν ἀτυχίας. Διὰ μὲν γὰρ τὰς ἐπομβρίας ἐπὶ πολλοὺς χρόνους ἐφθαρμένων τῶν καρπῶν, σπάνις τε τῶν ἐπιτηδείων ὑπῆρχε καὶ λοιμικὴ κατάστασις ἐπεῖχε τὰς πόλεις διὰ τὴν τοῦ ἀέρος φθοράν. (2) Αἱ δὲ νῆσοι διαπνεόμεναι καὶ τὸν ἀέρα παρεχόμεναι τοῖς ἐνοικοῦσιν ὑγιεινόν, ἔτι δὲ τοῖς καρποῖς ἐπιτυγχάνουσαι, ἀεὶ μᾶλλον εὐπορίας ἔγεμον, καὶ ταχὺ τοὺς κατοικοῦντας αὐτὰς μακαρίους ἐποίησαν. Διὸ καὶ μακάρων ὠνομάσθησαν νῆσοι, τῆς εὐπορίας τῶν ἀγαθῶν αἰτίας γενομένης τῆς προσηγορίας. (3) Ἔνιοι δέ φασιν αὐτὰς μακάρων νήσους ὠνομάσθαι ἀπὸ τῶν Μακαρέως καὶ Ἴωνος παίδων τῶν δυναστευσάντων

fecerat, incoluit, et inter Pelasgos illuc cum ipso profectos rerum potitus est. Hinc in Lesbum adhuc desertam trajecit, distributoque inter populares agro, insulæ, quæ prius Issa dicebatur, Pelasgiæ nomen indidit. (3) Post septem deinde ætates, quum exorto Deucalionis diluvio plurimi interiissent mortales, Lesbus etiam imbrium procellis desolata est. Sed Macareus aliquando illuc delatus et insulæ pulchritudinem contemplatus, ad inhabitandum sibi eam delegit. (4) Erat hic Macareus Jovis e Crinaco nepos, ut quidem Hesiodus et nonnulli poetarum alii genus ejus deducunt, Olenum Iados tunc urbem, quæ nunc Achaia vocatur, incolens. Congregatos autem habebat Iones, et ex aliis præterea gentibus hinc inde plurimi ad ipsum confluxerunt. (5) Et prima quidem sedes illi Lesbus erat. Post quum et virtus insulæ et sua ipsum humanitas atque justitia opibus magis amplificasset, propinquas etiam insulas acquisivit, agrumque suis dispertivit. (6) Sub id tempus Lesbus, quem Lapithas, Æoli filius, Hippotæ nepos, progenuerat, oraculi Pythii monitu cum novis colonis in hanc insulam migravit, et Macarei filia Methymna conjugio sibi devincta, ex æquo illam participavit. Et clarior inde factus, insulam nomine suo Lesbum, et incolas Lesbios nuncupavit. (7) Macareus inter alias filias habebat Mytilenen ac Methymnam, a quibus nomina civitates primariæ mutuatæ sunt. Vicinis etiam insulis sibi mancipandis quum animum adjecisset, coloniæ primum in Chium deducendæ ex filiis uni curam et principatum delegavit. (8) Postea alium in Samum legavit, cui nomen Cydrolaus. Is colonis agros descripsit ac sorte possidendos assignavit, rerumque ipse in insula potitus est. Tertia, quam Macareus asseruit, Cos erat, cui Neandrum cum imperio præfecit. In Rhodum deinceps emisit Leucippum, cum magna colonorum frequentia, cum quibus, ob raritatem incolarum libenter receptis, agros insulæ Rhodii communicarunt.

LXXXII. At continens insulis hisce adversa magnis tum gravissimisque a diluvio calamitatibus premebatur. Quum enim pluviarum inundatione fruges ad bene longum tempus pessumdatæ manerent, ingens annonæ caritas invaluerat, et corrupti aeris vitio pestilentia civitates pervastabat. (2) Interim expositæ ventis insulæ, et salubres populo auras exspirantes et propterea fructibus exuberantes omni rerum opulentia abundabant: unde brevi beata incolarum conditio reddebatur. Bonorum ergo copia in causa fuit, ut beatorum insulæ nominatæ sint. (3) Quidam tamen a Macarei et Ionis dominantium ibi filiis Macarias

αὐτῶν. Καθόλου δὲ αἱ προειρημέναι νῆσοι διήνεγκαν εὐδαιμονίᾳ μάλιστα τῶν σύνεγγυς κειμένων οὐ μόνον κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν ἡμετέραν ἡλικίαν. (4) Ἀρετῇ γὰρ χώρας καὶ τόπων εὐκαιρίαις, ἔτι δ' ἀέρων κράσει, καλλιστεύουσαι κατὰ λόγον καλοῦνται καὶ πρὸς ἀλήθειάν εἰσιν εὐδαίμονες. Αὐτὸς δ' ὁ Μακαρεὺς ἐν τῇ Λέσβῳ βασιλεύων πρῶτον μὲν νόμον ἔγραψε πολλὰ τῶν κοινῇ συμφερόντων περιέχοντα, ὠνόμασε δὲ αὐτὸν λέοντα, ἀπὸ τῆς τοῦ ζῴου δυνάμεως καὶ ἀλκῆς θέμενος τὴν προσηγορίαν.

LXXXIII. Ὕστερον δὲ τῆς κατὰ τὴν Λέσβον ἀποικίας ἱκανοῖς τισι χρόνοις συνέβη τὴν νῆσον τὴν ὀνομαζομένην Τένεδον κατοικισθῆναι τοιῷδέ τινι τρόπῳ. Τένης ἦν υἱὸς μὲν Κύκνου τοῦ βασιλεύσαντος Κολώνης τῆς ἐν τῇ Τρῳάδι, ἀνὴρ δ' ἐπίσημος δι' ἀρετήν. (2) Οὗτος ἀθροίσας οἰκήτορας, καὶ τὴν ὁρμὴν ἐκ τῆς ἀντιπέραν ἠπείρου ποιησάμενος, κατελάβετο νῆσον ἔρημον οὖσαν τὴν ὀνομαζομένην Λεύκοφρυν· κατακληρουχήσας δ' αὐτὴν τοῖς ὑπ' αὐτὸν ταττομένοις, καὶ κτίσας ἐν αὐτῇ πόλιν, ὠνόμασεν ἀφ' ἑαυτοῦ Τένεδον. (3) Πολιτευόμενος δὲ καλῶς καὶ πολλὰ τοὺς ἐγχωρίους εὐεργετήσας, ζῶν μὲν μεγάλης ἀποδοχῆς ἐτύγχανε, τελευτήσας δ' ἀθανάτων τιμῶν ἠξιώθη. Καὶ γὰρ τέμενος αὐτοῦ κατεσκεύασαν καὶ θυσίαις ὡς θεὸν ἐτίμων, ἃς διετέλουν θύοντες μέχρι τῶν νεωτέρων καιρῶν. (4) Οὐ παραλειπτέον δ' ἡμῖν περὶ τῶν παρὰ τοῖς Τενεδίοις μυθολογουμένων περὶ τοῦ κτίσαντος τὴν πόλιν Τένου. Κύκνον γάρ φασι τὸν πατέρα πιστεύσαντα γυναικὸς διαβολαῖς ἀδίκοις τὸν υἱὸν Τένην εἰς λάρνακα ἐνθέντα καταποντίσαι· ταύτην δὲ ὑπὸ τοῦ κλύδωνος φερομένην προσενεχθῆναι τῇ Τενέδῳ, καὶ τὸν Τένην παραδόξως σωθέντα θεῶν τινος προνοίᾳ τῆς νήσου βασιλεῦσαι, καὶ γενόμενον ἐπιφανῆ διὰ τὴν δικαιοσύνην καὶ τὰς ἄλλας ἀρετὰς τυχεῖν ἀθανάτων τιμῶν. (5) Κατὰ δὲ τὰς τῆς μητρυιᾶς διαβολὰς αὐλητοῦ τινος ψευδῶς καταμαρτυρήσαντος, νόμιμον ἔθεντο μηδένα αὐλητὴν εἰς τὸ τέμενος εἰσιέναι. Κατὰ δὲ τοὺς Τρωικοὺς χρόνους Ἀχιλλέως τὸν Τένην ἀνελόντος καθ' ὃν καιρὸν ἐπόρθησαν οἱ Ἕλληνες τὴν Τένεδον, νόμον ἔθεσαν οἱ Τενέδιοι μηδένα ἐξεῖναι ἐν τῷ τεμένει τοῦ κτίστου ὀνομάσαι Ἀχιλλέα. Περὶ μὲν οὖν τῆς Τενέδου καὶ τῶν ἐν αὐτῇ τὸ παλαιὸν οἰκησάντων τοιαῦτα μυθολογοῦσιν.

LXXXIV. Ἐπεὶ δὲ περὶ τῶν ἀξιολογωτάτων νήσων διήλθομεν, περὶ τῶν ἐλαττόνων ἀναγράψομεν. Τῶν γὰρ Κυκλάδων νήσων τὸ παλαιὸν ἐρήμων οὐσῶν Μίνως ὁ Διὸς καὶ Εὐρώπης, βασιλεύων τῆς Κρήτης καὶ μεγάλας δυνάμεις ἔχων πεζικάς τε καὶ ναυτικάς, ἐθαλαττοκράτει καὶ πολλὰς ἀποικίας ἀπέστειλεν ἐκ τῆς Κρήτης· τῶν δὲ Κυκλάδων νήσων τὰς πλείους κατῴκισε καὶ τοῖς λαοῖς κατεκληρούχησεν, οὐκ ὀλίγην δὲ καὶ τῆς Ἀσίας τῆς παραθαλαττίου κατέσχε· διόπερ ἐν ταῖς νήσοις, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν Ἀσίαν τὰς ἐπωνυμίας ἔχουσι Κρητῶν λιμένες καὶ Μινῷαι καλούμεναι. (2) Ὁ δὲ Μίνως ἐπὶ πολὺ τῇ δυναστείᾳ προκόπτων, καὶ

vocari autumant. Et profecto felicitate eminent hæ insulæ præ vicinis locis, non priscis tantum ætatibus, sed etiam nostra. (4) Quum enim benignitate terræ locorumque opportunitate ac salubri aeris temperie excellant, non abs re vocantur, immo re vera sunt felices ac beatæ. Macareus denique Lesbi rex primam sancivit legem, quæ multa reipublicæ utilia continebat, eamque leonem, a potentia et robore hujus bestiæ, appellavit.

LXXXIII. Post missam porro coloniam in Lesbum, intervallo sat longo, Tenedus etiam colonos accepit, ad hunc fere modum : Tenes Cygni filius erat, Colonen in Troade sub ditione habentis, vir illustris virtute. (2) Hic adscitum colonorum agmen ex opposita continente traduxit, cumque eo Leucophryn insulam colonis destitutam occupavit. Hanc, distributo per sortem agro inter subditos, et exstructa urbe, Tenedum a suo nomine vocitari jussit. (3) Et quia rempublicam præclare administrarat et bene de popularibus mereri studuerat magna, dum vixit, gloria perfruebatur, et post mortem divinis honoribus extollebatur. Nam et templum illi construxerunt, et victimarum solemnitate juxta ac deum coluere : quæ religio ad recentiorem usque memoriam continuata est. (4) Nec vero prætermittenda hic nobis sunt quæ de Tenedi urbis insulæque conditore Tene a Tenediis referuntur. Cygnus, aiunt, pater Tenæ, iniquissimam uxoris calumniam veram esse ratus, Tenen filium in arcam compactum mari auferendum dedit. Hic a fluctibus in Tenedum ejicitur. Providentia itaque dei præter spem omnium servatus regno insulæ potitur, et omnium illustrissimus justitiæ aliarumque virtutum gloria factus ad immortales tandem honores ascendit. (5) Quia vero novercæ calumniis tibicen quidam falso testimonio adstipulatus fuerat, lex apud Tenedios statuta fuit, ne tibicinum quisquam templum ingrediatur. Tempore dehinc belli Trojani, quum Tenes ab Achille interfectus esset, quando Tenedus a Græcis vastabatur, aliam Tenedii legem sciverunt, qua nomen Achillis in conditoris sui fano enuntiare nefas esset. Hæc itaque de Tenedo et antiquis ejus habitatoribus fabulantur.

LXXXIV. Postquam vero insulas relatu maxime dignas recensuimus, minores etiam perstringemus. In Cycladibus olim insulis vasta erat solitudo. Minos autem, Jovis et Europæ filius, rex Cretæ, quum terrestribus et navalibus instructus copiis imperium maris teneret, multasque e Creta colonias huc illuc mitteret, Cycladum etiam plerasque, agris sortito divisis, habitabiles fecit, nec modicam Asiæ litoralis partem suo imperio subjunxit. Ideoque et insularum et Asiæ portus Cretensium nomine celebres sunt, et Minoi nuncupantur. (2) Minos ille magna jam auctus po-

τὸν ἀδελφὸν Ῥαδάμανθυν ἔχων πάρεδρον τῇ βασιλείᾳ, τούτῳ μὲν ἐφθόνησεν ἐπὶ δικαιοσύνῃ θαυμαζομένῳ· βουλόμενος δ' αὐτὸν ἐκποδὼν ποιήσασθαι, εἰς τὰς ἐσχατιὰς τῆς ὑπ' αὐτὸν τεταγμένης χώρας ἐξέπεμψεν. (3) Ὁ δὲ Ῥαδάμανθυς διατρίβων εἰς τὰς νήσους τὰς καταντικρὺ τῆς Ἰωνίας καὶ Καρίας κειμένας, Ἔρυθρον μὲν κτίστην ἐποίησε τῆς ἐπωνύμου πόλεως κατὰ τὴν Ἀσίαν, Οἰνοπίωνα δὲ τὸν Ἀριάδνης τῆς Μίνω υἱὸν κύριον τῆς Χίου κατέστησε. Ταῦτα μὲν οὖν ἐπράχθη πρὸ τῶν Τρωικῶν. (4) Μετὰ δὲ τὴν Τροίας ἅλωσιν Κᾶρες αὐξηθέντες ἐπὶ πλεῖον ἐθαλαττοκράτησαν, καὶ τῶν Κυκλάδων νήσων κρατήσαντες, τινὰς μὲν ἰδίᾳ κατέσχον καὶ τοὺς ἐν αὐταῖς κατοικοῦντας Κρῆτας ἐξέβαλον, τινὰς δὲ κοινῇ μετὰ τῶν προενοικούντων Κρητῶν κατῴκησαν. (5) Ὕστερον δὲ τῶν Ἑλλήνων αὐξηθέντων, συνέβη τὰς πλείους τῶν Κυκλάδων νήσων οἰκισθῆναι καὶ τοὺς βαρβάρους Κᾶρας ἐξ αὐτῶν ἐκπεσεῖν· περὶ ὧν τὰ κατὰ μέρος ἐν τοῖς οἰκείοις χρόνοις ἀναγράψομεν.

Λείπουσιν αἱ ἑξῆς βίβλοι, ἡ ϛ', ἡ ζ', ἡ η', ἡ θ', ἡ ι'.

tentia, quum Rhadamanthum fratrem consortem regni haberet, ob justitiæ gloriam invidere illi cœpit. Quem igitur ut quam longissime facesseret, ad extremos imperii sui fines amandavit. (3) Tum Rhadamanthus, in insulis Ioniæ Cariæque objectis vitam agens, Erythrum, ut cognominem sibi urbem in Asia conderet, excitavit; Œnopionem vero, Ariadnæ Minoidis filium, Chii principem fecit. Et hæc sane ante belli Trojani tempestatem acciderunt. (4) Verum post Trojæ excidium Cares amplificati opibus, maris imperio ad se pertracto, Cyclades etiam subegere: quarum alias, Cretensibus exterminatis, sibi proprias fecerunt; alias communi cum pristinis ex Creta incolis jure possederunt. (5) Sed confirmata postmodum Græcorum potentia, Cycladum pleræque, barbara Carum gente expulsa, horum possessioni vindicatæ sunt. De quibus conveniente deinceps tempore narratio peculiaris a nobis texetur.

Sequentes libri, VI, VII, VIII, IX, X, deficiunt.

DIODORI SICULI
BIBLIOTHECÆ HISTORICÆ
LIBRORUM QUINQUE
QUI QUINTUM INSEQUUNTUR
RELIQUIÆ.

ΤΗΣ ΕΚΤΗΣ ΤΑ ΣΩΖΟΜΕΝΑ.

I. (Diodor. I, 4.) Τῶν βίβλων ἡμῖν ἓξ αἱ πρῶται περιέχουσι τὰς πρὸ τῶν Τρωικῶν πράξεις καὶ μυθολογίας, καὶ τούτων αἱ μὲν προηγούμεναι τρεῖς τὰς βαρβαρικάς, αἱ δ' ἑξῆς σχεδὸν τὰς τῶν Ἑλλήνων ἀρχαιολογίας.

(Diodori Exc. Vat. p. 131 ed. Mai.) (2) Ἐν τεσσαράκοντα βίβλοις περιειληφότες τὴν πραγματείαν, ἐν μὲν ἓξ ταῖς πρώταις ἀνεγράψαμεν τὰς πρὸ τῶν Τρωικῶν πράξεις τε καὶ μυθολογίας.

(Diodor. XIII, 1.) (3) Κατὰ μὲν τὰς προειρημένας ἓξ βίβλους ἀνεγράψαμεν τὰς ἀπὸ τῶν Τρωικῶν πράξεις ἕως εἰς τὸν ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων ψηφισθέντα πόλεμον ἐπὶ Συρακοσίους.

(Diodor. XIV, 2.) (4) Ἐν μὲν γὰρ (addendum

LIBRI SEXTI RELIQUIÆ.

1. Librorum nostrorum sex priores complectuntur res ante Trojæ excidium gestas fabulasque. Atque horum præcedentes tres Barbarorum, sequentes vero Græcorum fere antiquitates continent.

(2) Quum quadraginta libris universam historiam comprehenderimus, in sex prioribus res et fabulas ante Trojam captam descripsimus.

(3) Superioribus sex voluminibus (sc. a septimo usque ad duodecimum) a Troja capta exorsi res ubique gestas descripsimus usque ad decretum ab Atheniensibus bellum contra Syracusanos.

(4) In libris septem huic præmissis res a Troja capta

ἑπτὰ) ταῖς πρὸ ταύτης βίβλοις ἀνεγράψαμεν τὰς ἀπὸ Τροίας ἁλώσεως πράξεις ἕως ἐπὶ τὴν κατάλυσιν τοῦ τε Πελοποννησιακοῦ πολέμου καὶ τῆς Ἀθηναίων ἡγεμονίας, διελθόντες ἔτη ἑπτακόσια ἑβδομήκοντα καὶ ἐννέα.

II. (Euseb. Præparat. Evang. II, p. 59—61.) Ὁ Διόδωρος καὶ ἐν τῇ ἕκτῃ ἀπὸ τῆς Εὐημέρου τοῦ Μεσσηνίου γραφῆς ἐπικυροῖ τὴν αὐτὴν θεολογίαν (quam lib. III, cap. 59 tradidit), ὧδε κατὰ λέξιν φάσκων· (2) Περὶ θεῶν τοίνυν διττὰς οἱ παλαιοὶ τῶν ἀνθρώπων τοῖς μεταγενεστέροις δεδώκασιν ἐννοίας· τοὺς μὲν γὰρ ἀϊδίους καὶ ἀφθάρτους εἶναί φασιν, οἷον ἥλιον καὶ σελήνην καὶ τὰ ἄλλα τὰ κατ' οὐρανὸν ἄστρα, πρὸς δὲ τούτοις ἀνέμους καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς τῆς ὁμοίας φύσεως τούτοις τετευχότας· τούτων γὰρ ἕκαστον ἀΐδιον ἔχειν τὴν γένεσιν καὶ τὴν διαμονήν· ἑτέρους δὲ λέγουσιν ἐπιγείους γενέσθαι θεούς, διὰ δὲ τὰς εἰς ἀνθρώπους εὐεργεσίας ἀθανάτου τετυχηκότας τιμῆς καὶ δόξης, οἷον Ἡρακλέα, Διόνυσον, Ἀρισταῖον, καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς τοιούτους ὁμοίως. (3) Περὶ δὲ τῶν ἐπιγείων θεῶν πολλοὶ καὶ ποικίλοι παραδέδονται λόγοι παρὰ τοῖς ἱστορικοῖς τε καὶ μυθογράφοις· καὶ τῶν μὲν ἱστορικῶν Εὐήμερος ὁ τὴν ἱερὰν ἀναγραφὴν ποιησάμενος ἰδίως ἀνέγραψε, τῶν δὲ μυθολόγων Ὅμηρος καὶ Ἡσίοδος καὶ Ὀρφεὺς καὶ ἕτεροι τοιοῦτοι τερατωδεστέρους μύθους περὶ θεῶν πεπλάκασιν, ἡμεῖς δὲ τὰ παρ' ἀμφοτέροις ἀναγεγραμμένα πειρασόμεθα συντόμως ἐπιδραμεῖν στοχαζόμενοι τῆς συμμετρίας. (4) Εὐήμερος μὲν οὖν, φίλος γεγονὼς Κασσάνδρου βασιλέως καὶ διὰ τοῦτον ἠναγκασμένος τελεῖν βασιλικάς τινας χρείας καὶ μεγάλας ἀποδημίας, φησὶν ἐκτοπισθῆναι κατὰ τὴν μεσημβρίαν εἰς τὸν Ὠκεανόν. Ἐκπλεύσαντα δὲ αὐτὸν ἐκ τῆς εὐδαίμονος Ἀραβίας ποιήσασθαι τὸν πλοῦν δι' Ὠκεανοῦ πλείους ἡμέρας, καὶ προσενεχθῆναι νήσοις πελαγίαις, ὧν μίαν ὑπερέχειν τὴν ὀνομαζομένην Παγχαίαν, ἐν ᾗ τεθεᾶσθαι τοὺς ἐνοικοῦντας Παγχαίους εὐσεβείᾳ διαφέροντας καὶ τοὺς θεοὺς τιμῶντας μεγαλοπρεπεστάταις θυσίαις καὶ ἀναθήμασιν ἀξιολόγοις ἀργυροῖς τε καὶ χρυσοῖς. (5) Εἶναι δὲ τὴν νῆσον ἱερὰν θεῶν, καὶ ἕτερα πλείω θαυμαζόμενα κατά τε τὴν ἀρχαιότητα καὶ τὴν τῆς κατασκευῆς πολυτεχνίαν, περὶ ὧν τὰ κατὰ μέρος ἐν ταῖς πρὸ ταύτης βίβλοις ἀναγεγράφαμεν. (6) Εἶναι δ' ἐν αὐτῇ κατά τινα λόφον ὑψηλὸν καθ' ὑπερβολὴν ἱερὸν Διὸς Τριφυλίου, καθιδρυμένον ὑπ' αὐτοῦ καθ' ὃν καιρὸν ἐβασίλευσε τῆς οἰκουμένης ἁπάσης ἔτι κατὰ ἀνθρώπους ὤν. (7) Ἐν τούτῳ τῷ ἱερῷ στήλην εἶναι χρυσῆν, ἐν ᾗ τοῖς Παγχαίοις γράμμασιν ὑπάρχειν γεγραμμένας τάς τε Οὐρανοῦ καὶ Κρόνου καὶ Διὸς πράξεις κεφαλαιωδῶς. (8) Μετὰ ταῦτά φησι πρῶτον Οὐρανὸν βασιλέα γεγονέναι, ἐπιεικῆ τινα ἄνδρα καὶ εὐεργέτην καὶ τῆς τῶν ἄστρων κινήσεως ἐπιστήμονα, ὃν καὶ πρῶτον θυσίαις τιμῆσαι τοὺς οὐρανίους θεούς· διὸ καὶ Οὐρανὸν προσαγορευθῆναι. Υἱοὺς δὲ αὐτῷ γενέσθαι ἀπὸ γυναικὸς Ἑστίας Τιτᾶνα καὶ Κρόνον, θυγατέρας δὲ Ῥέαν καὶ Δήμη-

usque ad finem belli Peloponnesiaci et Atheniensium principatus per septingentos septuaginta novem annos gestas persecuti sumus.

II. Diodorus libro sexto ex Euemeri Messenii scriptione eandem de diis doctrinam comprobat, his utens verbis : (2) Duas diversas deorum notiones posteris suis veteres tradiderunt : alios enim sempiternos et omnis interitus expertes dicunt, cujusmodi Solem, Lunam et reliqua cœli astra perhibent, itemque Ventos, atque id genus alios, qui similem iis naturam sortiti sunt; namque nullum istorum aut ortus sui initia habuisse, aut desiturum unquam esse : alios vero terrenos commemorant, qui propter beneficia, quibus hominum genus sibi obstrinxerant, cultum honoremque divinum consecuti sint, quorum e numero Hercules, Bacchus, Aristæus, tum alii omnes his similes. (3) Ceterum multa sane admodumque varia de terrenis hisce numinibus cum historici tum fabularum scriptores tradiderunt. Atque ex istis quidem Euemerus in Sacra, quam scripsit, Historia, proprium quid sectatus est, ex poetis autem Homerus, Hesiodus, Orpheus et hoc de genere alii prodigiosas de diis fabulas commenti sunt. Nos vero, quæ ab utroque scriptorum ordine accepimus, modi brevitatisque studiosi summatim percurrere conabimur. (4) Euemerus igitur, regis Cassandri amicus, quum ejusdem causa regia quædam munia obire et longinquas peregrinationes instituere cogeretur, sese versus meridiem in Oceanum longissime a nostris oris delatum refert, profectumque ex Arabia Felice per plures dies in Oceano navigasse, et tandem ad insulas quasdam in alto mari appulsum fuisse, quarum una, ceteris præstantior, Panchæa sit appellata. Illic se vidisse Panchæos insulares, qui pietate excellerent, et deos magnifico sacrificiorum apparatu donariisque excellentissimis, cum aureis tum argenteis, venerarentur. (5) Sacram esse illam insulam diis, et multa (*habere*) et vetustate et artis excellentia admiranda, quæ singula nos superiore libro exsecuti sumus. (6) Esse in ea collem editissimum, inque eo Jovis Triphylii templum, ab eo ipso, quum inter homines ageret, orbique terrarum imperaret, excitatum, (7) In illo templo columnam conspici, res a Cœlo, Saturno ac Jove præclare gestas Panchæis literis summatim descriptas complexam. (8) Addit his, Cœlum omnium principem regnasse, virum ut summæ æquitatis, sic benignitatis in omnes eximiæ, prætereaque astrorum motus egregie peritum : primum eum victimis cœlestia numina coluisse, eaque de causa Cœlum nuncupatum. Eundem filios ex Vesta conjuge habuisse duos, Titanem et Saturnum, filiasque tot-

τραν. (9) Κρόνον δὲ βασιλεῦσαι μετὰ Οὐρανόν, καὶ γήμαντα Ῥέαν γεννῆσαι Δία καὶ Ἥραν καὶ Ποσειδῶνα. Τὸν δὲ Δία διαδεξάμενον τὴν βασιλείαν τοῦ Κρόνου γῆμαι Ἥραν καὶ Δήμητραν καὶ Θέμιν. Ἐξ ὧν παῖδας ποιήσασθαι Κούρητας μὲν ἀπὸ τῆς πρώτης, Περσεφόνην δὲ ἐκ τῆς δευτέρας, Ἀθηνᾶν δὲ ἀπὸ τῆς τρίτης. (10) Ἐλθόντα δὲ εἰς Βαβυλῶνα ἐπιξενωθῆναι Βήλῳ· καὶ μετὰ ταῦτα εἰς τὴν Παγχαίαν νῆσον πρὸς Ὠκεανῷ κειμένην παραγενόμενον Οὐρανοῦ τοῦ ἰδίου προπάτορος βωμὸν ἱδρύσασθαι. Κἀκεῖθεν διὰ Συρίας ἐλθεῖν πρὸς τὸν τότε δυνάστην Κάσιον· ἐξ οὗ καὶ τὸ Κάσιον ὄρος. Ἐλθόντα δὲ εἰς Κιλικίαν πολέμῳ νικῆσαι Κίλικα τοπάρχην. Καὶ ἄλλα δὲ πλεῖστα ἔθνη ἐπελθόντα παρ' ἅπασι τιμηθῆναι καὶ θεὸν ἀναγορευθῆναι.

(11) Ταῦτα καὶ τὰ τούτοις παραπλήσια ὡς περὶ θνητῶν ἀνδρῶν περὶ τῶν θεῶν διελθὼν ἐπιφέρει λέγων· Καὶ περὶ μὲν Εὐημέρου τοῦ συνταξαμένου τὴν ἱερὰν ἀναγραφὴν ἀρκεσθησόμεθα τοῖς ῥηθεῖσι· τὰ δὲ παρὰ τοῖς Ἕλλησι μυθολογούμενα περὶ θεῶν ἀκολούθως Ἡσιόδῳ καὶ Ὁμήρῳ καὶ Ὀρφεῖ πειρασόμεθα συντόμως ἐπιδραμεῖν. Εἶθ' ἑξῆς ἐπισυνάπτει τὰς τῶν ποιητῶν μυθολογίας. (Ad prima hujus loci verba respexisse videtur Theodoretus vol. IV, p. 766.)

(Jo. Malal. Chronogr. p. 64.) (12) Περὶ ὧν (θεῶν) ἐν ταῖς συγγραφαῖς αὐτοῦ λέγει καὶ ὁ Διόδωρος ὁ σοφώτατος ταῦτα, ὅτι ἄνθρωποι γεγόνασιν οἱ θεοί, οὕστινας οἱ ἄνθρωποι ὡς νομίζοντες δι' εὐεργεσίαν ἀθανάτους προσηγόρευον. Τινὰς δὲ καὶ ὀνομάτων προσηγορίας ἐσχηκέναι [καὶ] κρατήσαντας χώρας.

III. (Eustathius ad Il. Τ, p. 1190, 55.) Διόδωρος δὲ λέγει κατὰ μυθικὴν ἱστορίαν Ξάνθον καὶ Βαλίον Τιτᾶνας εἶναι πρότερον, βοηθῆσαι δὲ τῷ Διΐ, Ξάνθον μὲν Ποσειδῶνος ἑταῖρον ὄντα, Βαλίον δὲ Διός. Καὶ ἐν τῇ μάχῃ ἀξιῶσαι μεταθέσθαι τὴν μορφήν, οἷα αἰδουμένους ὁρᾶσθαι ὑπὸ τῶν ὁμογενῶν Τιτάνων, καὶ γενέσθαι τὴν αὐτῶν ἀξίωσιν· καὶ εἶναι τούτους τοὺς τῷ Πηλεῖ δοθέντας. Διό, φησί, καὶ Ξάνθος μαντεύεται τῷ Ἀχιλλεῖ τὸν θάνατον.

idem, Rheam et Cererem. (9) Successisse illi Saturnum, qui Rhea uxore ducta Jovem, Junonem et Neptunum procrearit. Post Saturnum Jovem imperasse, sibique matrimonio junxisse Junonem, Cererem et Themidem, atque ex priore Curetas, ex secunda Proserpinam, ex tertia Minervam proseminasse. (10) Profectum deinde Babylona hospitio Beli fuisse usum : reversum inde in insulam Panchæam, in Oceano positam, aram Cœlo, avo suo, sacram erexisse : hinc peragrata Syria ad Casium, tractus ejus principem, venisse, a quo monti Casio nomen : porro in Ciliciam progressum Cilicem, ibidem regnantem, vicisse : denique ab omnibus gentibus, quas plurimas adierit, honores deique titulum consecutum fuisse.

(11) Hæc et his similia de diis tanquam mortalibus hominibus quum scripsisset, adjungit : Ac Euemerum quidem, qui Sacram composuit Historiam, quod attinet, hæc dixisse abunde erit. Deinceps, quas de deorum natura Græci fabulas prodiderunt, Hesiodi, Homeri Orpheique vestigia legentes carptim enarrare conabimur. — Adjungit igitur Diodorus in sequentibus poetarum de diis narrationes.

(12) De diis in libris suis sapientissimus Diodorus hæc refert : deos olim homines fuisse, quos ob accepta beneficia quum immortales censeret humanum genus, deos appellarit. Nonnullos eorum titulos et nomina ex regionibus, quas in ditionem suam redegerant (?) fuisse adeptos.

III. Refert Diodorus secundum fabularem historiam Xanthum et Balium primo Titanas fuisse, Jovi vero auxilio occurrisse : et Xanthum quidem Neptuni amicum, Balium Jovis. In ipso vero prœlio postulasse, ne a cognatis suis Titanibus agnoscerentur, ut formam mutarent, idque impetrasse : atque illos ipsos esse, qui Peleo in nuptiis fuerint dati a Neptuno, propterea que Xanthum apud Poetam Achilli de imminente fato vaticinari.

IV. (Tertullianus de Corona vol. IV. p. 347 ed. Seml.) *Saturnum Pherecydes ante omnes refert coronatum, Jovem Diodorus post devictos Titanas hoc munere a ceteris honoratum; dat et Priapo tænias idem et Ariadnæ sertum ex auro et Indicis gemmis, Vulcani opus, Liberi munus ac postea sidus.*

V. (Excerpta ex Joannis Chronicis apud Cramer. Anecd. Paris. vol. 2, p. 236, 9—20. Quem Joannem Cramerus Malalam esse conjecit, cujus ad verba proxime accedunt Excerpta illa. Cum hoc autem loco conferatur Georgius ante Malalam p. 21, 22 :)

Ὁ δὲ ἀδελφὸς Νίνου Πῖκος ὁ καὶ Ζεὺς ἐβασίλευσε τῆς Ἰταλίας, ἔτη ρκ' κρατῶν τῆς δύσεως. Ἔσχε δὲ υἱοὺς καὶ θυγατέρας πολλὰς ἀπὸ τῶν εὐπρεπεστάτων γυναικῶν. Καὶ γὰρ καὶ μυστικὰς φαντασίας ποιῶν τι-

V. Frater Nini Picus, cui etiam Jovis nomen, rex fuit Italiæ, per annos centum et viginti regiones occidentales in potestate habens. Fuerunt illi filii filiæque permulti ex mulieribus formosissimis. Etenim mysticis quibusdam

νας καὶ ὑπονοθεύων αὐτάς, αἵτινες γυναῖκες καὶ ὡς θεὸν αὐτὸν εἶχον, φθειρόμεναι ὑπ' αὐτοῦ. (2) Ἔσχε δὲ ὁ αὐτὸς Πῖκος ὁ καὶ Ζεὺς υἱὸν ὀνόματι Φαῦνον, ὃν καὶ Ἑρμῆν ἐκάλεσεν εἰς ὄνομα τοῦ πλανητοῦ ἀστέρος. (3) Μέλλων δὲ τελευτᾶν ὁ Ζεὺς ἐκέλευσε τὸ λείψανον αὐτοῦ τεθῆναι ἐν τῇ Κρήτῃ νήσῳ· καὶ κτίσαντες αὐτῷ ναὸν οἱ αὐτοῦ παῖδες ἔθηκαν αὐτὸν ἐκεῖ· ὅπερ μνῆμά ἐστι μέχρι τῆς σήμερον, ᾧ καὶ ἐπιγέγραπται· Ἐνθάδε κατάκειται Πῖκος ὁ καὶ Ζεύς, ὃν καὶ Δία καλοῦσι· περὶ οὗ συνεγράψατο Διόδωρος ὁ σοφώτατος χρονογράφος.

præstigiis utens clam stupravit eas; quæ quidem mulieres a deo se corruptas esse putabant. (2) Picus ille sive Juppiter filium habuit Faunum nomine, quem etiam Mercurium, a planetæ nomine, appellavit. (3) Jam vero diem obiturus Juppiter corpus suum in Creta insula jussit reponi. Igitur filii ejus fanum condiderunt in eoque patrem reposuere. Quod monumentum etiam nunc exstat, eique inscripta leguntur: « Hic jacet Picus sive Juppiter, quem etiam Dia nominant. » Scripsit de eo Diodorus, sapientissimus ille chronographus.

VI. (Exc. de Virtut. et vit. p. 545, 546.) Ὅτι παραδέδονται Κάστωρ καὶ Πολυδεύκης, οἱ καὶ Διόσκουροι, πολὺ τῶν ἄλλων ἀρετῇ διενεγκεῖν, καὶ συστρατεῦσαι τοῖς Ἀργοναύταις ἐπιφανέστατα· πολλοῖς δὲ δεομένοις ἐπικουρίας βεβοηθηκέναι. Καθόλου δὲ ἐπ' ἀνδρείᾳ καὶ δικαιοσύνῃ, πρὸς δὲ τούτοις στρατηγίᾳ καὶ εὐσεβείᾳ, παρὰ πᾶσι σχεδὸν ἀνθρώποις ἔσχον δόξαν, ἐπιφανεῖς βοηθοὶ τοῖς παρὰ λόγον κινδυνεύουσι γινόμενοι. Διὰ δὲ τὴν ὑπερβολὴν τῆς ἀρετῆς Διὸς υἱοὺς νενομίσθαι, καὶ ἐξ ἀνθρώπων μεταστάντας τιμῶν τυχεῖν ἀθανάτων.

VI. Castor et Pollux, quibus Dioscuris etiam nomen est, virtute multum ceteris præstitisse dicuntur, et in commilitio Argonautarum egregiam operam navasse; multisque infirmioribus opem tulisse, ac, ut breviter absolvam, fortitudinis, justitiæ, pietatis reique bellicæ gloriam ubique terrarum sibi pepererunt, quum omnibus præter exspectationem in discrimine positis præsto essent. Quare ob virtutis præstantiam Jovis filii sunt habiti, et post obitum divinis honoribus affecti.

(2) Ὅτι Ἐπωπεὺς βασιλεὺς Σικυῶνος τοὺς θεοὺς εἰς μάχην προκαλούμενος τὰ τεμένη καὶ τοὺς βωμοὺς αὐτῶν ἐλυμαίνετο.

(2) Epopeus, Sicyonis rex, deos in certamen provocans, fana arasque eorum destruebat.

(3) Ὅτι φασὶ τὸν Σίσυφον πανουργίᾳ καὶ φιλοτεχνίᾳ διενεγκεῖν τῶν ἄλλων, καὶ διὰ τῆς ἱεροσκοπίας ἅπαντα εὑρίσκειν καὶ προλέγειν ἀνθρώποις.

(3) Sisyphus calliditate ac versutia ceteros mortales superasse dicitur, atque extispicio futura omnia prævidere solitus et hominibus prædicere.

(4) Ὅτι ὁ Σαλμωνεὺς ἀσεβὴς καὶ ὑπερήφανος ἦν, καὶ τὸ θεῖον διέσυρε, τὰς δὲ αὐτοῦ πράξεις ὑπερέχειν τῶν τοῦ Διὸς ἀπεφαίνετο· διὸ καὶ κατασκευάζων διά τινος μηχανῆς ψόφον ἐξαίσιον καὶ μιμούμενον τὰς βροντὰς ἐβρόντα, καὶ οὔτε θυσίας οὔτε πανηγύρεις ἐτέλει.

(4) Salmoneus impius atque insolens fuit, qui deos spernebat, suaque facinora Jovis rebus gestis anteponebat. Proinde machina quadam, quæ ingentem edebat sonitum, Jovem imitans detonare consueverat: neque ulla sacrificia aut ferias diis celebrabat.

(5) Ὅτι ὁ αὐτὸς Σαλμωνεὺς ἔσχε θυγατέρα Τυρώ, ἥτις διὰ τὴν λευκότητα καὶ τὴν τοῦ σώματος μαλακότητα ταύτης τῆς προσηγορίας τέτευχεν.

(5) Hujus Salmonei filia fuisse perhibetur Tyro, quæ ob candorem ac mollitiem corporis, hujusmodi nomen (a *caseo*, τυρῷ, ductum) sortita est.

(6) Ὅτι Ἄδμητος ἐπὶ δικαιοσύνῃ καὶ εὐσεβείᾳ διενέγκας προσφιλὴς θεοῖς ἐγένετο. Ἐπὶ τοσοῦτο δὲ δι' ἀρετὴν τιμηθῆναι, ὥστε τὸν Ἀπόλλωνα προσκόψαντα Διὶ δοθῆναι θητεύειν παρὰ τὸν Ἄδμητον. Φασὶ δὲ Ἄλκηστιν τὴν Πελίου θυγατέρα, μόνην τῆς κατὰ τὸν πατέρα ἀσεβείας οὐ μετασχοῦσαν, δοθῆναι γυναῖκα δι' εὐσέβειαν Ἀδμήτῳ.

(6) Admetus pietatis ac justitiæ causa adeo acceptus carusque diis immortalibus fuit, ut, quum Apollo in offensam Jovis incidisset, ad ministrandum Admeto sit traditus. Aiunt etiam Alcestim Peliæ filiam, quæ sola sceleris in patrem admissi particeps non fuerat, ob justitiam Admeto in matrimonium datam esse.

(7) Ὅτι Μελάμπους εὐσεβείᾳ διενεγκὼν φίλος ἐγένετο τοῦ Ἀπόλλωνος.

(7) Melampus quum æquitate ceteros anteiret, Apollinis amicitiam meruit.

(Jo. Mala'. Chronogr. p. 83.) (8) Κατέσχεν οὖν ἡ βασιλεία ἤτοι τοπαρχία τῶν Ἀργείων ἔτη φμθ', καθὼς καὶ Διόδωρος ὁ σοφώτατος συνεγράψατο.

(8) Duravit igitur Argivorum regnum per annos DXLIX, quemadmodum sapientissimus Diodorus literis prodidit.

ΤΗΣ ΕΒΔΟΜΗΣ ΤΑ ΣΩΖΟΜΕΝΑ.

I. (Tzetzes Hist. XII, 179.)

Καὶ ὁ Ὀρφεὺς ἰσόχρονος τῷ Ἡρακλεῖ ὑπῆρχε,
πρὸ χρόνων ὄντες ἑκατὸν τοῦ Τρωικοῦ πολέμου.
Ὡς δὲ Ὀρφεὺς ἐν Λιθικοῖς περὶ αὐτοῦ μοι λέγει,
Ἑλένου τι βραχύτερον ὕστερον εἶναι λέγει,
τούτου μιᾷ δὲ γενεᾷ Ὅμηρος ὑστερίζει,
ὁ κατὰ Διονύσιον ἄνδρα τὸν κυκλογράφον
ἐπὶ τῶν δύο στρατειῶν λεγόμενος ὑπάρχειν,
Θηβαϊκῆς Ἑλλήνων τε τῆς διὰ τὴν Ἑλένην.
Διόδωρός τε σύντροχα λέγει Διονυσίῳ,
καὶ ἕτεροι μυρίοι δέ. *

II. (Exc. de Virt. et vit. p. 546, 547.) Ὅτι τῆς Τροίας ἁλούσης Αἰνείας μετά τινων καταλαβόμενος μέρος τῆς πόλεως, τοὺς ἐπιόντας ἠμύνετο. Τῶν δὲ Ἑλλήνων ὑποσπόνδους τούτους ἀφέντων, καὶ συγχωρησάντων ἑκάστῳ λαβεῖν ὅσα δύναιτο τῶν ἰδίων, οἱ μὲν ἄλλοι πάντες ἄργυρον ἢ χρυσὸν ἤ τινα τῆς ἄλλης πολυτελείας ἔλαβον, Αἰνείας δὲ τὸν πατέρα γεγηρακότα τελείως ἀράμενος ἐπὶ τοὺς ὤμους ἐξήνεγκεν. (2) Ἐφ' ᾧ θαυμασθεὶς ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἔλαβεν ἐξουσίαν πάλιν ὃ βούλοιτο τῶν οἴκοθεν ἐκλέξασθαι. (3) Ἀνελομένου δὲ αὐτοῦ τὰ ἱερὰ τὰ πατρῷα, πολὺ μᾶλλον ἐπαινεθῆναι συνέβη τὴν ἀρετήν, καίπερ ὑπὸ πολεμίων ἐπισημασίας τυγχάνουσαν. (4) Ἐφαίνετο γὰρ ὁ ἀνὴρ ἐν τοῖς μεγίστοις κινδύνοις πλείστην φροντίδα πεποιημένος τῆς τε πρὸς γονεῖς ὁσιότητος καὶ τῆς πρὸς θεοὺς εὐσεβείας. Διόπερ φασὶν αὐτῷ συγχωρηθῆναι μετὰ τῶν ὑπολειφθέντων Τρώων ἐκχωρῆσαι τῆς Τρῳάδος μετὰ πάσης ἀσφαλείας καὶ ὅποι βούλεται.

III. (Georg. Syncell. p. 194, et Euseb. Chron. p. 210 sq.) Ἔνιοι μὲν οὖν τῶν συγγραφέων πλανηθέντες ὑπέλαβον τοὺς περὶ τὸν Ῥωμύλον ἐκ τῆς Αἰνείου θυγατρὸς γεννηθέντας ἐκτικέναι τὴν Ῥώμην· τὸ δ' ἀληθὲς οὐχ οὕτως ἔχει, πολλῶν μὲν ἐν τῷ μεταξὺ χρόνῳ τοῦ τε Αἰνείου καὶ Ῥωμύλου γεγονότων βασιλέων, ἐκτισμένης δὲ τῆς πόλεως κατὰ τὸ δεύτερον ἔτος τῆς ἑβδόμης Ὀλυμπιάδος. Αὕτη γὰρ ἡ κτίσις ὑστερεῖ τῶν Τρωικῶν ἔτεσι τρισὶ πλείοσι τῶν τριάκοντα καὶ τετρακοσίων. (2) Αἰνείας γὰρ μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Τροίας ἐτῶν τριῶν παρελθόντων παρέλαβεν τὴν τῶν Λατίνων βασιλείαν, καὶ κατασχὼν τριετῆ χρόνον ἐξ ἀνθρώπων ἠφανίσθη καὶ τιμῶν ἔτυχεν ἀθανάτων. (3) Τὴν δ' ἀρχὴν διαδεξάμενος Ἀσκάνιος υἱὸς ἔκτισεν Ἄλβαν τὴν νῦν καλουμένην Λόγγαν, ἣν ὠνόμασεν ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ

LIBRI SEPTIMI RELIQUIÆ.

I. Orpheus coætaneus Herculi fuit,
annisque vixerunt centum ante bellum Trojanum.
Ut vero Orpheus in libro De lapidibus de se ipse dicit,
Heleno paullo se posteriorem esse ait;
Illo autem una generatione posterior est Homerus,
qui secundum Dionysium cyclographum
duarum expeditionum temporibus vixisse dicitur,
Thebanæ atque illius, quam propter Helenam Græci susceperunt.
Diodorus quoque concinit cum Dionysio
et alii innumeri.

II. Expugnato Ilio, Æneas occupata civitatis parte impetum hostium fortiter sustinuit, adjunctis secum aliquot civibus. Quumque Græci oblatis conditionibus eos dimisissent, quantumque ex suis quisque bonis posset auferre, singulis concessissent, ceteri quidem aurum argentumque et quidquid ejusmodi in pretio habetur, tulerunt: sed Æneas patrem jam senio confectum humeris suis avexit. (2) Cujus rei Græci admiratione capti, rursus facultatem ei dederunt quidquid vellet, ex domesticis opibus eligendi. (3) Quumque ille deos penates extulisset domo, longe majorem laudem et admirationem etiam apud hostes virtus viri concitavit. (4) Quippe eum videbant maximo in discrimine maximam et officii erga parentes et pietatis in deos curam habuisse. Quapropter ei ac Trojanis, qui superfuerant, concessum esse aiunt, ut ex Troade, quocunque demum vellent, cum omni securitate abire eis liceret.

III. Scriptorum nonnulli per errorem arbitrati sunt, Romulum, ex Æneæ filia natum, urbem Romam condidisse: quod a vero alienum. Nam eo temporis intervallo, quod Æneam inter et Romulum intercessit, et plures reges fuerunt, et condita demum urbs est Olympiadis septimæ anno secundo. Itaque urbis Romæ initia Trojanis rebus posteriora sunt annis plus quam quadringentis triginta. (2) Æneas enim Latinorum regnum anno ab eversa Troja tertio accepit; eoque per triennium potitus, ex hominum consortio raptus divinos honores consecutus est. (3) Successit filius Ascanius, urbemque condidit Albam, Longam nunc dictam, cui

* Tzetzes Dionysii hanc sententiam memorat etiam ad Hesiodi Op. p. 15 ed. Gaisf., ex Proculo sumens, p. 6 extr., τὸν παλαιὸν δὲ Ὅμηρον Διονύσιος ὁ κυκλογράφος φησὶν ἐπ' ἀμφοτέρων ὑπάρχειν τῶν Θηβαϊκῶν στρατειῶν καὶ τῆς Ἰλίου ἁλώσεως. De Orphei autem et Homeri ætate multis disputat in Exegesi Iliad. p. 18-25, ubi sæpius memorat Apollodori et qui hunc sequitur Diodori opiniones, partim ad hujus lib. 1, c. 5 et l. 3, c. 67 respiciens, partim vero, ut videtur, ad l. 7, quum scribit p. 22, 12: ταῦτα δὲ λέγοντες (quæ sunt ap. Diod. 3, 67) οὐκ οἶδ' ὅπως ἐναντιούμενοι ἑαυτοῖς μεγάλην τὴν ἐναντίωσιν λέγουσιν ὑστερίζειν τὸν Ὅμηρον ὀγδοήκοντα τῶν Τρωικῶν ἔτεσι. Nam de Trojæ excidio quæ scribit Posthom. 765, ea apertum est ex I. 1, c. 5 ducta esse, ubi quod est ἔτη δυσὶ λείποντα τῶν τριακοσίων καὶ τριάκοντα, festinantius interpretatus annos 338 incidit in errorem, quem in annot. ad locum citatum notavit Wesseling.

Addendus autem de ætate Homeri Anon. apud Cramer. Anecd. Paris. vol. 2, p. 227, 27: Διόδωρος ἀποδείκνυσι τοῦτον (Homerum) πρὸ τῆς Ἡρακλειδῶν καθόδου τετελευτηκότα. (Diodorus Homerum ante Heraclidarum reditum vitam finiisse declarat.)

τοῦ τότε μὲν Ἄλβα καλουμένου, νῦν δὲ Τιβέρεως ὀνομαζομένου. (4) Περὶ δὲ τῆς προσηγορίας ταύτης Φάβιος ὁ τὰς Ῥωμαίων πράξεις ἀναγράψας ἄλλως μεμυθολόγηκεν. Φησὶ γὰρ Αἰνείᾳ γενέσθαι λόγιον τετράπουν αὐτῷ καθηγήσασθαι πρὸς κτίσιν πόλεως· μέλλοντος δ' αὐτοῦ θύειν ὗν ἔγκυον τῷ χρώματι λευκήν, ἐκφυγεῖν ἐκ τῶν χειρῶν, καὶ διωχθῆναι πρός τινα λόφον, πρὸς ὃν κομισθεῖσαν τεκεῖν λ' χοίρους. (5) Τὸν δὲ Αἰνείαν τό τε παράδοξον θαυμάσαντα καὶ τὸ λόγιον ἀνανεούμενον ἐπιχειρῆσαι μὲν οἰκίσαι τὸν τόπον, ἰδόντα δὲ κατὰ τὸν ὕπνον ὄψιν ἐναργῶς διακωλύουσαν καὶ συμβουλεύουσαν μετὰ λ' ἔτη κτίζειν, ὅσοσπερ ὁ τῶν τεχθέντων ἀριθμὸς ἦν, ἀποστῆναι τῆς προθέσεως.

de Alba flumine, qui nunc Tiberis vocatur, nomen indidit. (4) De hujusmodi vero appellatione Fabius, qui res a Romanis gestas literis consignavit, fabulam aliam prodidit. Datum videlicet Æneæ oraculum fuisse de animante quadrupede, quæ condendæ urbis dux foret. Jam quum sacra facturus fuisset, fœtam suem albo colore manibus sacrificantis elapsam in collem quendam se recepisse, ibique peperisse triginta porcellos. (5) Æneam portentum id miratum, et oraculi responsum mente volventem, urbem ibidem loci exstruere molitum esse : vidisse vero per quietem somnium, quo clarissime vetabatur, monebaturque post annos triginta, quot numero porcelli erant, urbem condere, atque ita ab incepto destitisse.

III. a. Ænea vitæ erepto, ab Ascanio filio ejus regnante collem ædificiis post annos triginta occupatum, eamque structuram appellatam de colore suis Albam (Latini enim proprio idiomate τὸ λευκόν album dicunt). Præterea superadditam appellationem Longam, nempe μακράν, idcirco quia parum in latum patens in longum magnopere deduceretur.

(2) His subdit ab Ascanio factam esse regni sui sedem Albam, multaque circum habitacula subversa : fuisse hunc conspicuum virum et trigesimo octavo regni anno naturæ concessisse. Post hujus obitum populum dissensio tenuit ob duos de sceptro certantes. Nam et Julius Ascanii filius ad se regnum pertinere dicebat, et Silvius Ascanii frater, Ænea genitus et Silvia, quæ olim fuerat Latini uxor, pari jure se uti putabat. (3) Huic post Æneæ obitum insidias Ascanius struxerat, ideoque puer nutritus fuerat ab armentariis in monte, unde et nomen ei factum Silvius de nomine montis Latinorum, cui Silva nomen erat. (4) In hoc partium conflictu tandem suffragiorum numero præpotens regiam dignitatem Silvius occupat; Julius autem dominatu exclusus summum pontificatum adeptus est, qui erat honor a regali secundus. Ex hoc aiunt gentem Juliam ad hunc usque diem Romæ propagatam. (5) Silvius autem quum in principatu suo nihil commemoratione dignum egisset, post regni annum quadragesimum nonum obiit. Successit in imperium Æneas filius, cui Silvio cognomentum erat, isque annis plus triginta regnavit. (6) Exin potestatem adeptus est Latinus, cognomento item Silvius, annis quinquaginta. Hic rebus gestis domi bellique inclaruit. (7) Idem adjacentia oppida sustulit; tum veteres illas urbes, quæ Latinorum olim dicebantur, exstruxit octodecim, Tibur videlicet, Præneste, Gabios, Tusculum, Coram, Pometiam, Lanuvium, Labicum, Scaptiam, Satricum, Ariciam, Tellenas, Crustumerium, Cæninam, Fregellas, Cameriam, Medulliam, Boilum, quam nonnulli Bolam dicunt. (8) Latino mortuo rex creatus est filius ejus Alba Silvius, qui annis octo et triginta potestatem retinuit. Postea imperavit Epitus Silvius annis viginti sex. Quo defuncto regnum delapsum est ad Capyn, idque ei mansit annis duodetriginta. Postea Calpetus filius ejus annis tredecim dominatus est. (9) Mox Tiberius Silvius annis octo. Is adversus Etruscos expeditione suscepta, dum Albam fluvium cum exercitu transmitteret, gurgite ejus mersus obiit : ex quo nomen fluvii deinceps fuit Tiberis. Eo vitæ erepto imperavit Latinis Agrippa quadraginta annis et uno. (10) Hunc consecutus est Amulius Silvius annis undeviginti. Hic traditur in omni vita superbe se gessisse, et cum ipso Jove de potentia æmulanter certasse. Quare et interdum fructuum tempore, quum frequentia et vehementia tonitrua exaudirentur, is exercitum suum jubebat signo edito clypeos unanimiter gladiis percutere, atque ita putabat se graviorem tonitru fragorem excitare. (11) Quare et superbi in deos animi pœnas luit fulminibus enectus cumque domo universa sub lacum Albanum mersus. Etiamnum Romani lacus illius accolæ vestigia quædam demonstrant, columnas nimirum aqua eminentes, cujus in fundo regia domus sita erat. (12) Exin lectus est Aventius, qui annis septem supra triginta regnavit. Is prœlio finitimorum magnopere pressus in Aventium collem fuga se subduxit, qui ex eo nomen contraxit Aventii. Hoc obeunte dominationem excepit filius ejusdem Procas Silvius tenuitque annis tribus supra viginti. Quo item naturæ satisfaciente filius natu minor Amulius tyrannidem usurpavit, quia Numitor major natu frater, regni heres, longinqua in regione versabatur. Regnavit Amulius annis paulo

plus quadraginta tribus, donec a Remo et Romulo Romæ conditoribus interfectus est.

(Conf. Excerpta ex Eusebio in Crameri Anecd. Paris. vol. 2, p. 163, 12-18, ubi ponuntur verba ἔνιοι τῶν σ. — τριάκοντα.)

IV. (Exc. de Virt. et vit. p. 546.) Ὅτι Ῥωμύλος Σιλούιος παρ' ὅλον τὸν βίον ὑπερήφανος γενόμενος ἡμιλλᾶτο πρὸς τὸν θεόν. Βροντῶντος γὰρ αὐτοῦ ἐκέλευε τοὺς στρατιώτας ταῖς σπάθαις τύπτειν τὰς ἀσπίδας ἀφ' ἑνὸς συνθήματος, καὶ λέγειν ὡς ὁ παρ' αὐτῶν γινόμενος ψόφος εἴη μείζων. Διὸ ἐκεραυνώθη.

V. (Diodor. XX, 57.) Τρίτην δ' εἷλε Μεσχέλαν μεγίστην οὖσαν, ᾠκισμένην δὲ τὸ παλαιὸν ὑπὸ τῶν ἐκ Τροίας ἀνακομιζομένων Ἑλλήνων, περὶ ὧν ἐν τῇ τρίτῃ [ἑβδόμῃ?] βίβλῳ προειρήκαμεν.

VI. (Diodor. IV, 55.) Φασὶ Θετταλὸν μετὰ ταῦτα ἐπανελθεῖν εἰς Ἰωλκόν, ἐν ᾗ καταλαβόντα προσφάτως Ἄκαστον τὸν Πελίου τετελευτηκότα παραλαβεῖν κατὰ γένος προσήκουσαν τὴν βασιλείαν, καὶ τοὺς ὑφ' ἑαυτὸν τεταγμένους ἀφ' ἑαυτοῦ προσαγορεῦσαι Θετταλούς. Οὐκ ἀγνοῶ δὲ διότι περὶ τῆς τῶν Θετταλῶν προσηγορίας οὐ ταύτην μόνην τὴν ἱστορίαν, ἀλλὰ καὶ διαφώνους ἑτέρας παραδεδόσθαι συμβέβηκε· περὶ ὧν ἐν οἰκειοτέροις μνησθησόμεθα καιροῖς.

VII. (Diodor. IV, 58.) Οἱ Ἡρακλεῖδαι κατὰ τὰς ὁμολογίας ἀπέστησαν τῆς καθόδου καὶ τὴν εἰς Τρικόρυθον ἐπάνοδον ἐποιήσαντο. Μετὰ δέ τινας χρόνους Λικύμνιος μὲν μετὰ τῶν παίδων καὶ Τληπολέμου τοῦ Ἡρακλέους, ἑκουσίως τῶν Ἀργείων αὐτοὺς προσδεξαμένων, ἐν Ἄργει κατῴκησαν. Οἱ δ' ἄλλοι πάντες ἐν Τρικορύθῳ κατοικήσαντες, ὡς ὁ πεντηκονταετὴς χρόνος διῆλθε, κατῆλθον εἰς Πελοπόννησον· ὧν τὰς πράξεις ἀναγράψομεν, ὅταν εἰς ἐκείνους τοὺς χρόνους παραγενηθῶμεν.

IV. Romulus Silvius quamdiu vixit, superbissimus deorumque contemtor exstitit. Qui, quum Juppiter tonaret, imperabat militibus, ut simul omnes signo dato gladiis scuta percuterent, aiebatque majorem esse sonitum, qui ab illis ederetur. Quamobrem fulmine ictus interiit.

V. Tertiam eximiæ magnitudinis urbem Meschelam in potestatem redegit (Eumachus); quam Græci antiquitus a Troja illuc delati condiderunt, ut supra libro *septimo* exposuimus.

VI. Thessalum postea Iolcum reversum dicunt, ubi quum Acastum, Peliæ filium, nuper defunctum reperiret, hereditatem regni jure agnationis sibi debitam adiisset atque ditionis suæ populos de nomine suo vocasset Thessalos. Neque tamen nescio de Thessalorum nomine non hanc dumtaxat, sed diversas etiam alias exstare narrationes, quarum suo loco mentionem faciemus.

VII. Heraclidæ ex pactis a reditu in Peloponnesum desistentes, Tricorythum sunt regressi. Accidit vero aliquanto post, ut Licymnius cum liberis et Tlepolemus, Herculis filius, Argos sponte a civibus recepti habitatum se conferrent. Reliqui omnes in Tricorytho substiterunt, et prælerlapso demum quinquaginta annorum tempore in Peloponnesum rediere : quorum describemus res gestas, ubi ad ea tempora devenerimus.

VIII. (Euseb. Chron. p. 166 sq.) [Lacedæmoniorum reges e Diodori libris.] Quoniam a rebus Trojanis usque ad primam Olympiadem difficilis temporum notatio est, propterea quod eo intervallo neque Athenis neque aliis in urbibus annui magistratus fuerunt, idcirco nos ad eam rem utemur Lacedæmoniorum regibus. (2) A Troiæ exitio ad primam Olympiadem lapsi sunt, uti Atheniensis Apollodorus ait, anni octo et quadringenti : quorum octoginta numerantur usque ad Heraclidarum descensum, reliqui occupantur a Lacedæmoniorum regibus, Procle, Eurystheo, horumque posteris. Nos vero singulos ex his familiis reges percenseamus usque ad primam Olympiadem. (3) Eurystheus regnum exorsus est anno post res Trojanas octogesimo, tenuitque annis duobus supra quadraginta. Post eum Agis anno uno, Echestratus annis triginta et uno : quem excepit Labotas annis septem cum triginta, tum Dorysthus annis undetriginta : his successit Agesilaus annis quatuor cum quadraginta, Archelaus annis sexaginta, Teleclus annis quadraginta, Alcamenes denique annis octo cum triginta. (4) In hujus imperantis anno decimo prima Olympias comperitur, qua vicit stadium Corœbus Eleus. Ex altera pariter domo regnaverunt Procles primo annis quinquaginta uno minus : tum Prytanis annis quinquaginta uno minus : deinde Eunomius annis quinque cum quadraginta : deinde Charilus annis sexaginta : postea Nicander annis duobus de quadraginta : Theopompus annis septem et quadraginta. In hujus item decimo anno prima Olympias comperitur. Summa temporis a Troja capta usque ad descensum Heraclidarum anni sunt octoginta.

IX. (Georg. Syncell. Chron. p. 179, et Euseb. p. 163 ed. Mai.) Τούτων ἡμῖν διευκρινημένων, λείπεται περὶ τῆς Κορινθίας καὶ Σικυωνίας εἰπεῖν ὃν τρόπον ὑπὸ Δωριέων κατῳκίσθησαν. Τὰ γὰρ κατὰ τὴν Πελοπόννησον ἔθνη σχεδὸν πάντα πλὴν Ἀρκάδων ἀνάστατα συνέβη γενέσθαι κατὰ τὴν κάθοδον τῶν Ἡρακλειδῶν. (2) Οἱ τοίνυν Ἡρακλεῖδαι κατὰ τὴν διαίρεσιν ἐξαίρετον ποιησάμενοι τὴν Κορινθίαν καὶ τὴν ταύτης πλησιόχωρον, διεπέμψαντο πρὸς τὸν Ἀλήτην, παραδιδόντες αὐτῷ τὴν προειρημένην χώραν. Ἐπιφανὴς δὲ ἀνὴρ γενόμενος καὶ τὴν Κόρινθον αὐξήσας ἐβασίλευσεν ἔτη λη'. (3) Μετὰ δὲ τὴν τούτου τελευτὴν ὁ πρεσβύτατος ἀεὶ τῶν ἐκγόνων ἐβασίλευσεν μέχρι τῆς Κυψέλου τυραννίδος, ἥτις τῆς καθόδου τῶν Ἡρακλειδῶν ὑστερεῖ ἔτεσι υμζ'. Καὶ πρῶτος μὲν παρ' αὐτοῖς διεδέξατο τὴν βασιλείαν Ἰξίων ἔτη λη'· (4) μεθ' ὃν ἦρξεν Ἀγέλας ἔτη λζ', μετὰ δὲ τούτους Προῦμνις ἔτη λε', καὶ Βάκχις ὁμοίως τὸν ἴσον χρόνον, γενόμενος ἐπιφανέστατος τῶν πρὸ αὐτοῦ· διὸ καὶ συνέβη τοὺς μετὰ ταῦτα βασιλεύσαντας οὐκέτι Ἡρακλείδας, ἀλλὰ Βακχίδας προσαγορεύεσθαι. Μετὰ τοῦτον Ἀγέλας μὲν ἔτη λ', Εὔδαμος δὲ ἔτη κε', Ἀριστομήδης ε' καὶ λ'. (5) Οὗτος δὲ τελευτήσας ἀπέλιπεν υἱὸν Τελέστην παῖδα τὴν ἡλικίαν, οὗ τὴν κατὰ γένος βασιλείαν ἀφείλατο θεῖος ὢν καὶ ἐπίτροπος Ἀγήμων, ὃς ἦρξεν ἔτη ις'. Μετὰ τοῦτον κατέσχεν Ἀλέξανδρος ἔτη κε'. Τοῦτον ἀνελὼν Τελέστης ὁ στερηθεὶς τῆς πατρῴας ἀρχῆς ἦρξεν ἔτη ιβ'. (6) Τούτου δ' ὑπὸ τῶν συγγενῶν ἀναιρεθέντος, Αὐτομένης μὲν ἦρξεν ἐνιαυτόν, οἱ δ' ἀπὸ Ἡρακλέους Βακχίδαι πλείους ὄντες διακοσίων κατέσχον τὴν ἀρχήν, καὶ κοινῇ μὲν προειστήκεισαν τῆς πόλεως ἅπαντες, ἐξ αὐτῶν δὲ ἕνα κατ' ἐνιαυτὸν ᾑροῦντο πρύτανιν, ὃς τὴν τοῦ βασιλέως εἶχε τάξιν, ἐπὶ ἔτη ϟ' μέχρι τῆς Κυψέλου τυραννίδος, ὑφ' ἧς κατελύθησαν.

X. (Exc. de Virt. et vit. p. 547.) Ὅτι ἐγένετο τύραννος κατὰ τὴν Κύμην τὴν πόλιν ὄνομα Μάλακος, ὃς εὐδοκιμῶν παρὰ τοῖς πλήθεσι καὶ τοὺς δυνατωτάτους ἀεὶ διαβάλλων περιεποιήσατο τὴν δυναστείαν. Καὶ τοὺς μὲν εὐπορωτάτους τῶν πολιτῶν ἀπέσφαξε, τὰς δὲ οὐσίας ἀναλαβὼν μισθοφόρους ἔτρεφε καὶ φοβερὸς ἦν τοῖς Κυμαίοις.

XI. (Diodor. V, 80.) Τὸ τελευταῖον μετὰ τὴν κάθοδον τῶν Ἡρακλειδῶν Ἀργεῖοι καὶ Λακεδαιμόνιοι πέμποντες ἀποικίας, ἄλλας τέ τινας νήσους ἔκτισαν καὶ ταύτης τῆς νήσου κατακτησάμενοι πόλεις τινας, ᾤκησαν ἐν αὐταῖς· περὶ ὧν τὰ κατὰ μέρος ἐν τοῖς ἰδίοις χρόνοις ἀναγράψομεν.

XII. (Diodor. V, 84.) Μετὰ δὲ τὴν Τροίας ἅλωσιν Κᾶρες αὐξηθέντες ἐπὶ πλεῖον ἐθαλαττοκράτησαν, καὶ τῶν Κυκλάδων νήσων κρατήσαντες τινὰς μὲν ἰδίᾳ κατέσχον καὶ τοὺς ἐν αὐταῖς κατοικοῦντας Κρῆτας ἐξέβαλον, τινὰς δὲ κοινῇ μετὰ τῶν προενοικούντων Κρητῶν κατῴκησαν. Ὕστερον δὲ τῶν Ἑλλήνων αὐξηθέντων, συνέβη τὰς πλείους τῶν Κυκλάδων νήσων οἰκισθῆ-

IX. His accurate expositis, de Corinthia et Sicyonia regione, qua ratione a Doriensibus incoli sint cœptæ, dicendum restat. Nationes enim per Peloponnesum ferme cunctas, Arcadibus exceptis, reditu Heraclidarum sedibus everti contigit. (2) Heraclidæ igitur, quum regio divideretur armis parta, Corinthia et vicinis agris præcipua victoriæ portione æstimata, Aletæ, ad se arcessito, dictam regionem in manus tradiderunt. Qui virtute illustris Corintho a sese auctæ per annos triginta octo imperavit. (3) Post cujus e vita migrationem semper is, qui ex posteris ætate prior erat, regni habenas tenuit usque ad Cypseli tyrannidem, quæ Heraclidarum in Peloponnesum reditu annis quadringentis quadraginta septem posterior censetur. Ac primus quidem ex ipsis Ixion annis triginta octo imperavit: post eum Agelas per annos triginta septem. Quos exceperunt Prumnis annis triginta quinque, et Bacchis eodem annorum intervallo, sed decessorum longe illustrissimus: quo factum, ut, qui deinceps sceptra tenerent, non Heraclidæ, sed Bacchidæ dicerentur. (4) Post hunc Agelas annis triginta regnum administravit, tum Eudemus in annos viginti quinque, et Aristomedes in triginta quinque. (5) Hic vero moriens filium reliquit Telesten, puerum admodum, cui regnum avitum patruus et tutor Agemon abstulit, tenuitque annis sedecim. Deinde per annos viginti quinque Alexander rex fuit: quo sublato, Telestes patrio sceptro orbatus regnum recepit, eique annis duodecim præfuit. (6) Eo dein a cognatis occiso, Automenes uno anno regnavit, Bacchidæ vero Herculis posteri, plures ducentis, regni jus sibi vindicarunt, et ex æquo civitatis præfecturam cuncti curaverunt. Singulis enim annis e suo numero unum crearunt Prytanim, qui regis vice fungeretur, ad annos nonaginta, quo tempore Cypselus occupata tyrannide Bacchidarum imperium evertit.

X. Cumis tyrannus erat nomine Malacus, qui quum apud plebem gratia valeret, ac potentissimum quemque calumniaretur, hoc modo dominationem sibi comparavit. Quumque opulentissimos cives neci dedisset, opibusque illorum occupatis satellites conduxisset, Cumanis omnibus magno terrori erat.

XI. Postremo, quum post Heraclidarum reditum Argivi et Spartani coloniis mittendis operam darent, tum alias quasdam insulas frequentarunt, tum etiam hanc (*Cretam*) ditioni suæ acquisiverunt, et urbes nonnullas in ea ad inhabitandum exstruxere. De quibus suo tempore explicatius a nobis disseretur.

XII. Post Trojam captam Cares opibus magnopere aucti maris imperium tenuerunt, et Cyclades insulas subegere; quarum alias, Cretensibus exterminatis, sibi proprias fecere, alias communi cum pristinis ex Creta incolis jure possederunt. Sed confirmata postmodum Græcorum potentia, Cycladum pleræque, barbara Carum gente expulsa, horum

ναι καὶ τοὺς βαρβάρους Κᾶρας ἐξ αὐτῶν ἐκπεσεῖν· περὶ ὧν τὰ κατὰ μέρος ἐν τοῖς οἰκείοις χρόνοις ἀναγράψομεν.

possessioni vindicatæ sunt. De quibus singillatim convenienle deinceps tempore scribemus.

XIII. (Euseb. Chron. p. 168 sq.) [Ex Diodori libris breviter de temporibus maria imperio tenentium.] Maris imperium post Trojanum bellum tenuerunt

I. Lydi qui et Mæones annis XCII. (Syncellus p. 172, B.)
II. Pelasgi annis LXXXV. (Idem p. 180, D.)
III. Thraces annis LXXIX. (Idem p. 181, B.)
IV. Rhodii annis XXIII. (Idem ibidem.)
V. Phryges annis XXV. (Idem ibidem.)
VI. Cyprii annis XXXIII.
VII. Phœnices annis XLV.
VIII. Ægyptii annis....
IX. Milesii annis XVIII.
X. Cares annis LXI.
XI. Lesbii annis LXVIII.
XII. Phocenses (Phocæi) annis XLIV. (Syncellus p. 239, B.)
XIII. Samii annis.....
XIV. Lacedæmonii annis II. (Sync. p. 238, C.)
XV. Naxii annis X. (Sync. p. 247, B.)
XVI. Eretrienses annis XV. (Sync. ibidem.)
XVII. Æginetæ annis X, usque ad Xerxis transmissionem. (Sync. ibidem.)

XIV. (Exc. Vatic. p.1-3.) Ὅτι τηλικοῦτον περὶ τὸν Λυκοῦργον ἦν τῆς ἀρετῆς τὸ μέγεθος, ὥστε παραγενηθέντος εἰς Δελφοὺς αὐτοῦ, τὴν Πυθίαν ἀποφθέγξασθαι ἔπη τάδε·

Ἥκεις, ὦ Λυκόοργε, ἐμὸν ποτὶ πίονα νηόν,
Ζηνὶ φίλος καὶ πᾶσιν Ὀλύμπια δώματ' ἔχουσι.
Δίζω ἤ σε θεὸν μαντεύσομαι ἢ ἄνθρωπον·
ἀλλ' ἔτι καὶ μᾶλλον θεὸν ἔλπομαι, ὦ Λυκόοργε.
Ἥκεις δ' εὐνομίαν αἰτεύμενος· αὐτὰρ ἔγωγε
δώσω τὴν οὐκ ἄλλη ἐπιχθονίη πόλις ἕξει.

(2) Ὅτι ὁ αὐτὸς ἠρώτησε τὴν Πυθίαν ποῖα νόμιμα καταστήσας μάλιστ' ἂν ὠφελήσαι τοὺς Σπαρτιάτας. Τῆς δὲ (εἰπούσης) ἐὰν τοὺς μὲν καλῶς ἡγεῖσθαι, τοὺς δὲ πειθαρχεῖν νομοθετήσῃ, πάλιν ἠρώτησε τί ποιοῦντες καλῶς ἡγήσονται καὶ τί πειθαρχήσουσιν. Ἡ δὲ ἀνεῖλε τοῦτον τὸν χρησμόν·

Εἰσὶν ὁδοὶ δύο πλεῖστον ἀπ' ἀλλήλων ἀπέχουσαι,
ἡ μὲν ἐλευθερίας ἐς τίμιον οἶκον ἄγουσα,
ἡ δ' ἐπὶ δουλείας φευκτὸν δόμον ἡμερίοισι.
Καὶ τὴν μὲν διά τ' ἀνδροσύνης ἐρατῆς θ' ὁμονοίας
ἔστι περᾶν· ἣν δὴ λαοῖς ἡγεῖσθε κέλευθον·
τὴν δὲ διὰ στυγερῆς ἔριδος καὶ ἀνάλκιδος ἄτης
εἰσαφικάνουσιν· τὴν δὴ πεφύλαξο μάλιστα.

(3) Τὸ δὲ κεφάλαιον ἦν ὅτι μεγίστην πρόνοιαν ποιητέον ἐστὶν ὁμονοίας καὶ ἀνδρείας, ὡς διὰ μόνων τούτων τῆς ἐλευθερίας φυλάττεσθαι δυναμένης, ἧς χωρὶς οὐδὲν ὄφελος οὐδ' ἄλλο τῶν παρὰ τοῖς πολλοῖς ὑπειλημμένων ἀγαθὸν ἔχειν ἑτέροις ὑπήκοον ὄντα· πάντα γὰρ τὰ τοιαῦτα τῶν ἡγουμένων, οὐ τῶν ὑποτεταγμένων ἐστίν· ὥστ' εἴπερ τις ἑαυτῷ βούλεται καὶ μὴ τοῖς ἄλλοις κτήσασθαι τὰ ἀγαθά, πρῶτόν ἐστι κατασκευαστέον τὴν ἐλευθερίαν. (4) Ἀμφοτέρων δὲ ἐκέλευσε ποιεῖσθαι πρόνοιαν, ὅτι θάτερα αὐτῶν κατ' ἰδίαν οὐ δύναται τὸν περιποιησάμενον ὠφελῆσαι· οὐδὲν γὰρ ὄφελος ἀνδρείους ὄντας στασιάζειν ἢ ὁμονοεῖν βεβαίως δειλοὺς ὄντας.

XIV. Tanta fuit Lycurgi virtus, ut eum Delphos profectum his versibus Pythia allocuta sit [*hæc leguntur etiam in Exc. de Virt. et vit.* p. 547] :

Venis, o Lycurge, meum in opimum templum,
Jovi dilecte cunctisque Olympicarum ædium incolis.
Ambigo utrum te deum pronuntiem an hominem,
verum deum te potius judico, o Lycurge.
Venis autem petitum bonam legum rationem, ego vero
tradam qualem alia urbs in terris nulla habitura est.

(2) Idem quum Pythiam interrogasset, quarumnam legum latione Spartiatis maxime profuturus esset, illa vero responderet : si partim ut recte imperarent, partim ut obedirent lege sanciturus esset, iterum sciscitatus est, quonam pacto alii recte imperaturi, itemque alii obedituri essent. Tum vero Pythia hoc oraculum edidit :

Sunt duæ viæ maxime inter se dissitæ,
altera ad honorabile libertatis habitaculum,
altera ad servitutis vitandam domum mortales ducit.
Illam quidem cum fortitudine amabilique concordia
insistere licet : hac populos via ducite : [ærumnam
altera vero per detestandam discordiam ignavamque
teritur : hanc tu maximopere caveto.

(3) Cujus oraculi summa erat, præcipuum concordiæ fortitudinisque studium esse debere, tamquam si his unice virtutibus libertas retineri possit, sine qua nihil eorum prodest, quæ vulgo bona existimantur, quum nempe aliquis alienæ potestati subest; namque hæc omnia imperantium, non subjectorum sunt; quamobrem si quis avet bona sibi, non aliis habere, libertatem imprimis sibi comparabit. (4) Utrique autem virtuti studere jubebat, quandoquidem harum neutra per se sola juvare studiosum sui potest; nihil enim interest fortes esse viros, si discordia sit, neque rursus prodest tueri concordiam timidis.

(5) Ὅτι ὁ αὐτὸς Λυκοῦργος ἤνεγκε χρησμὸν ἐκ Δελφῶν περὶ τῆς φιλαργυρίας τὸν ἐν παροιμίας μέρει μνημονευόμενον,

Ἁ φιλοχρηματία Σπάρταν ὀλεῖ, ἄλλο δὲ οὐδέν.
Δὴ γὰρ ἀργυρότοξος ἄναξ ἑκάεργος Ἀπόλλων
χρυσοκόμης ἔχρη πίονος ἐξ ἀδύτου,
ἄρχειν μὲν βουλῆς θεοτιμήτους βασιλῆας,
οἷσι μέλει Σπάρτης ἱμερόεσσα πόλις,
πρεσβυγενεῖς τε γέροντας, ἔπειτα δὲ δημότας ἄνδρας
εὐθείαις ῥήτραις ἀνταπαμειβομένους
μυθεῖσθαί τε τὰ καλὰ καὶ ἔρδειν πάντα δίκαια,
μηδέ τι βουλεύειν τῇδε πόλει....
δήμου τε πλήθει νίκην καὶ κάρτος ἕπεσθαι·
Φοῖβος γὰρ περὶ τῶν ὧδ' ἀνέφηνε πόλει.

(5) Idem Lycurgus oraculum Delphis retulit de avaritia, quod postea in proverbium evasit :

Avaritia Spartam perdet, aliud nihil :
[*Fragmentum Tyrtæi* :]
Etenim arcu argenteo procul feriens rex, Apollo
auricomus, respondit divite ex adyto :
ut in consilio præeant diis honorati reges,
quibus curæ est Spartæ urbs amœna,
grandævique senes, ac post hos populares viri
directis sententiis respondentes
edisserant honesta et rite faciant omnia,
neque consilium dent civitati (perniciosum),
populi denique multitudine (*in suffragiis ferendis*) decer-
[natur quid vincat valeatque.
Sic enim Phœbus de his rebus urbi præcepit.

(6) Ὅτι τοὺς μὴ διαφυλάττοντας τὴν πρὸς τὸ θεῖον εὐσέβειαν πολὺ μᾶλλον μὴ τηρεῖν τὰ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους δίκαια.

(6) Qui pietatem erga deum non retinent, ii multo minus officia inter homines servant.

(Exc. de Virt. et vit. p. 547.) (7) Ὅτι οἱ Λακεδαιμόνιοι τοῖς τοῦ Λυκούργου νόμοις ἐκ ταπεινῶν δυνατώτατοι ἐγένοντο τῶν Ἑλλήνων, τὴν δὲ ἡγεμονίαν διεφύλαξαν ἐπὶ ἔτη πλείω τῶν υ'. Μετὰ δὲ ταῦτα ἐκ τοῦ κατ' ὀλίγον καταλύοντες ἕκαστον τῶν νομίμων, καὶ πρὸς τρυφὴν καὶ ῥαθυμίαν ἀποκλίνοντες, ἔτι δὲ διαφθαρέντες νομίσματι χρῆσθαι καὶ πλούτους ἀθροίζειν, ἀπέβαλον τὴν ἡγεμονίαν.

(7) Lacedæmonii quum legibus Lycurgi uterentur, ex infimis brevi potentissimi Græcorum exstiterunt, annisque plusquam quadringentis [*quingentis*] principatum Græciæ tenuerunt. Postmodum quum paullatim singulas leges labefecissent, seque ad luxum ac desidiam transtulissent, corruptique cœpissent etiam moneta uti et congerendis opibus studere, principatu exciderunt.

XV. (Georg. Syncell. Chron. p. 262.) Γενεαλογοῦσι δ' αὐτὸν (Caranum) οὕτως, ὥς φησιν ὁ Διόδωρος, οἱ πολλοὶ τῶν συγγραφέων, ὧν εἷς καὶ Θεόπομπος· Κάρανος Φείδωνος τοῦ Ἀριστοδαμίδα τοῦ Μέροπος τοῦ Θεστίου τοῦ Κισσίου τοῦ Τημένου τοῦ Ἀριστομάχου τοῦ Κλεοδαίου τοῦ Ὕλλου τοῦ Ἡρακλέους. Ἔνιοι δὲ ἄλλως, φησί, γενεαλογοῦσι, φάσκοντες εἶναι Κάρανον Ποίαντος τοῦ Κροίσου τοῦ Κλεοδαίου τοῦ Εὐρυβιάδα τοῦ Δεβάλλου τοῦ Λαχάρους τοῦ Τημένου, ὃς καὶ κατῆλθεν εἰς Πελοπόννησον.

XV. Generis Carani seriem, ut Diodorus ait, scriptores plerique, in quibus etiam Theopompus, ita describunt : Caranus Phidonis, Aristodamidæ, Meropis, Thestii, Cissii, Temeni, Aristomachi, Cleodæi, Hylli, Herculis. Alii aliter, inquit, genus recensent, affirmantes Caranum esse Pœantis, Crœsi, Cleodæi, Eurybiadæ, Deballi, Lacharis, Temeni, qui in Peloponnesum descenderit.

(Euseb. Chron. p. 169.) XVI. [Macedonum reges.] Postquam Assyriorum opes corruerunt, exstincto Sardanapallo rege ultimo Assyriæ, Macedonum se tempora sistunt. Ante primam Olympiadem Caranus rei acquirendæ cupidus copias ex Argivis aliisque partibus Peloponnesi contraxit, atque in Macedonum fines expeditionem suscepit. (2) Eadem tempestate bellum gerens Orestarum rex cum finitimis suis, nomine Eordæis, Carani opem imploravit ea conditione, ut ei mediam regni sui partem concederet, rebus Orestarum compositis. Jam vero quum rex promissa fecisset, regionem illam Caranus obtinuit, ibique annis triginta dominatus est. (3) Huic grandi ætate confecto successit filius nomine Cœnus, regnavitque annis duobus de triginta. Deinde Tyrimmas annis tribus cum quadraginta. Postea Perdiccas annis quadraginta duobus. Hic proferendi regni cupidus legationem Delphos misit. (4) Tum paucis verbis interpositis subdit : regnavisse Perdiccam annis octo et quadraginta, ab eoque dignitatem ad Argæum devenisse : quem regno annis triginta unoque perfunctum excepit Philippus, cujus regnantis habentur anni triginta tres. (5) Huic successit Aeropas annis viginti. Mox Alcetas annis octodecim sceptro potitus est. Postea Amyntas annis novem cum quadraginta. Exin Alexander annis quattuor et quadraginta. Hinc regnavit Perdiccas annis viginti duobus.

XVII. (Exc. Vatican. p. 4.) Ὅτι Περδίκκας τὴν ἰδίαν βασιλείαν αὐξῆσαι βουλόμενος ἠρώτησεν εἰς Δελφούς. Ἡ δὲ ἔφη,

Ἔστι κράτος βασίλειον ἀγαυοῖς Τημενίδαισι
γαίης πλουτοφόροιο· δίδωσι γὰρ αἰγίοχος Ζεύς.
Ἀλλ' ἴθ' ἐπειγόμενος Βοττηίδα πρὸς πολύμηλον·
ἔνθα δ' ἂν ἀργικέρωτας ἴδῃς χιονώδεας αἶγας
εὐνηθέντας ὕπνῳ, κείνης χθονὸς ἐν δαπέδοισι
θῦε θεοῖς μακάρεσσι καὶ ἄστυ κτίζε πόληος.

XVII. Perdiccas regni sui augendi cupidus, misit qui Pythiam Delphis consulerent. Hæc vero sic respondit :

Stat regia potestas præclaris Temeni posteris |Juppiter.
feraci super regione : sic enim concedit ægidem tenens
Tu vero perge festinus in Botteidem gregibus abundantem :
ibi ubi nitidis cornibus videbis niveos capros
dormientes, ejus terræ in solo
sacrum fac diis beatis, urbisque arcem statue.

ΤΗΣ ΟΓΔΟΗΣ ΤΑ ΣΩΖΟΜΕΝΑ.

LIBRI OCTAVI RELIQUIÆ.

I. (Exc. de Virt. et vit. p. 547.) Ὅτι τῶν Ἠλείων πολυανδρουμένων καὶ νομίμως πολιτευομένων, ὑφορᾶσθαι τοὺς Λακεδαιμονίους τὴν τούτων αὔξησιν, συγκατασκευάσαι τὸν κοινὸν βίον, ἵν' εἰρήνης ἀπολαύοντες μηδεμίαν ἔχωσιν ἐμπειρίαν τῶν κατὰ πόλεμον ἔργων. Καὶ καθιέρωσαν αὐτοὺς τῷ θεῷ, συγχωρησάντων σχεδὸν ἁπάντων τῶν Ἑλλήνων. (2) Καὶ οὔτε ἐπὶ τῆς Ξέρξου στρατείας συνεστράτευσαν, ἀλλὰ ἀφείθησαν διὰ τὸ ἐπιμελεῖσθαι τῆς τοῦ θεοῦ τιμῆς, ἔτι δὲ καὶ κατ' ἰδίαν ἐν τοῖς τῶν Ἑλλήνων ἐμφυλίοις πολέμοις οὐδεὶς αὐτοὺς παρηνώχλει διὰ τὸ πάντας τὴν χώραν καὶ τὴν πόλιν σπεύδειν ἱερὰν καὶ ἄσυλον φυλάττειν. Ὕστερον δὲ πολλαῖς γενεαῖς καὶ συστρατεῦσαι τούτους καὶ ἰδίᾳ πολέμους ἐπανελέσθαι.

(Exc. Vatic. p. 4.) (3) Ὅτι οἱ Ἠλεῖοι τῶν κοινῶν πολέμων οὐ μετεῖχον· καὶ γὰρ ὅτε Ξέρξης ταῖς τοσαύταις μυριάσιν ἐστράτευσεν ἐπὶ τοὺς Ἕλληνας, ἀφείθησαν ὑπὸ τῶν συμμάχων τῆς στρατείας, προσταξάντων τῶν ἡγεμόνων πλεῖον αὐτοὺς ποιήσειν, ἐὰν ἐπιμελῶνται τῆς τῶν θεῶν τιμῆς.

II. (Exc. Vatican. p. 4.) Καὶ μὴ συγχωρηθείσης μηδὲ λαθραίας συμπλοκῆς πρὸς ἄνδρα· μηδένα γὰρ οὕτω παραφρονήσειν, ὥστε ἐφημέρου χάριν ἡδονῆς τὰ μακαριζόμενα τοῦ βίου παντὸς ἀντικαταλλάξασθαι.

III. (Exc. de Virt. et vit. p. 547.) Ὅτι τούτων ἐκτεθέντων, ἐπειδὴ τοῦ χρόνου προϊόντος ἠνδρώθησαν, πολὺ διέφερον τῶν ἄλλων κάλλει καὶ ῥώμῃ. Διὸ καὶ πᾶσι τοῖς ποιμνίοις ἀσφάλειαν παρείχοντο, ῥᾳδίως τοὺς λῃστεύειν εἰωθότας ἀποκρουόμενοι, καὶ πολλοὺς μὲν ἀναιροῦντες τῶν ἐπιτιθεμένων, ἐνίους δὲ καὶ ζῶντας συλλαμβάνοντες. (2) Χωρὶς δὲ τῆς ἐν τούτῳ φιλοτιμίας ὑπῆρχον ἅπασι τοῖς πλησίον νομεῦσι προσφιλεῖς, ταῖς τε ὁμιλίαις συνόντες καὶ τὸν ἑαυτῶν τρόπον μέτριον καὶ κοινὸν τοῖς δεομένοις ἀναδεικνύντες. Διὸ καὶ τῆς πάντων ἀσφαλείας ἐν τούτοις κειμένης, οἱ πλεῖστοι τούτοις ὑπετάττοντο καὶ τὸ παραγγελλόμενον ἐποίουν συντρέχοντες εἰς οὓς προστάξαιεν τόπους.

IV. (Exc. Vatican. p. 5.) Ὅτι ὀρνιθευομένων Ῥέμου καὶ Ῥωμύλου περὶ οἰκισμοῦ πόλεως, * καὶ ἐκ τῶν δεξιῶν μερῶν διοσημίαν γενέσθαι, φασὶ καταπλαγέντα τὸν Ῥέμον ἐπιφθεγξάμενον εἰπεῖν τῷ ἀδελφῷ

I. Quum Elei juventute abundarent, ac rempublicam haberent recte constitutam, Lacedæmonii incrementum eorum veriti, operam dederunt, ut sacrosancti essent, quo in pace degentes, nullam rei militaris peritiam haberent. Itaque consentientibus fere Græcis omnibus illos Jovi consecraverunt. (2) Neque, quum Xerxes in Græciam irrupisset, milites conferre sunt coacti, sed utpote Jovis sacerdotes ludorumque curatores, immunes fuerunt. Nec secus in civilibus Græcorum bellis nemo eis unquam molestiam facessere sustinuit, quum universi illorum regionem ac civitatem sacrosanctam et inviolabilem custodire studerent : sed subsecutis temporibus Elei etiam sua sponte ipsi bella suscepere.

(3) Elei in communibus civitatum bellis in partem operis non vocabantur. Nam etiam quum Xerxes tot millibus hominum expeditionem fecit adversus Græcos, illi immunes esse militiæ a sociis permissi sunt, quia duces censuerunt plus eos facturos, si diis honorandis vacarent.

II. Nec concessa ne clandestina quidem cum viro consuetudine. Neminem enim tantopere insanum fore, ut cum brevi voluptate totius vitæ felicitatem commutaret. [De pœnis intelligendum Vestalis stuprari se passæ.]

III. Romulus ac Remus fratres in alveo expositi, quum progressu ætatis adolevissent, pulchritudine ac robore multum æqualibus suis præstiterunt. Itaque omnibus gregibus securitatem præstabant, quum fures et abactores facile repellerent, partimque eos gregibus insidiantes interficerent, partim vivos comprehenderent. (2) Ac præter hanc fortitudinis gloriam, omnibus vicinis pastoribus erant carissimi, tum ob gratiam in familiaribus colloquiis, tum ob moderationem ac comitatem, quam omnibus adeuntibus exhibebant. Quamobrem quum communis omnium securitas in iis sita esset, plerique se illis ultro subjiciebant, dictoque audientes erant, et quo illi imperavissent conveniebant.

IV. Remo ac Romulo auspicia ob condendam urbem capientibus, quum ostentum a dextra parte accidisset, aiunt Remum præ stupore exclamantem dixisse fratri, fore

ὅτι ἐν ταύτῃ τῇ πόλει πολλάκις ἐπαριστέροις βουλεύμασιν ἐπιδέξιος ἀκολουθήσει τύχη· προπετῶς γὰρ αὐτοῦ τὸν ἄγγελον ἀποστείλαντος καὶ τὸ καθ' αὐτὸν μέρος ὅλως ἡμαρτηκότος ὑπὸ ταὐτομάτου διωρθῶσθαι τὴν ἄγνοιαν.

ut in hac urbe sæpe e sinistris consiliis dexter eventus subsequatur; nam quum Romulus temere nuntium misisset, ac ipse pro sua parte prorsus errasset, spontaneo casu inscitiam corrigi.

(2) Ὅτι δ Ῥωμύλος κτίζων τὴν Ῥώμην τάφρον περιέβαλε τῷ Παλατίῳ κατὰ σπουδήν, μή τινες τῶν περιοίκων ἐπιβάλωνται κωλύειν αὐτοῦ τὴν προαίρεσιν. Ὁ δὲ Ῥέμος βαρέως φέρων ἐπὶ τῷ διεσφάλθαι τῶν πρωτείων, φθονῶν δὲ τῆς εὐτυχίας τῷ ἀδελφῷ, προσιὼν τοῖς ἐργαζομένοις ἐβλασφήμει· ἀπεφήνατο γὰρ στενὴν εἶναι τὴν τάφρον, καὶ ἐπισφαλῆ ἔσεσθαι τὴν πόλιν, τῶν πολεμίων ῥᾳδίως αὐτὴν ὑπερβαινόντων. (3) Ὁ δὲ Ῥωμύλος ὠργισμένος ἔφη, Παραγγελῶ πᾶσι τοῖς πολίταις ἀμύνασθαι τὸν ὑπερβαίνειν ἐπιχειροῦντα. Πάλιν ὁ Ῥέμος τοῖς ἐργαζομένοις ὀνειδίζων ἔφη στενὴν κατασκευάζειν τὴν τάφρον· εὐχερῶς γὰρ ὑπερβήσεσθαι τοὺς πολεμίους· καὶ γὰρ αὐτὸς ῥᾳδίως τοῦτο πράξει· καὶ ἅμα ταῦτα λέγων ὑπερήλατο. (4) Ἦν δέ τις Κέλερος, εἷς τῶν ἐργαζομένων, ὃς ὑπολαβών, Ἐγὼ δέ, φησίν, ἀμυνοῦμαι τὸν ὑπερπηδῶντα κατὰ τὸ πρόσταγμα τοῦ βασιλέως, καὶ ἅμα ταῦτα λέγων ἀνέτεινε τὸ σκαφεῖον καὶ πατάξας τὴν κεφαλὴν ἀπέκτεινε τὸν Ῥέμον.

(2) Romulus Romam condens fossam Palatio circumducere festinavit, ne quis finitimus consilium ejus disturbare niteretur. Interim Remus ægre ferens se primatu depulsum, fratrisque successibus invidens, prope adstans operariis maledicebat, fossam angustam dictitans, ideoque urbem intutam fore, quia fossam hostes facile essent superaturi. (3) Tum indignans Romulus, Mandabo, inquit, cunctis civibus, ut in eum animadvertant, qui hanc transgredietur. Ecce autem Remus iterum operariis convitians angustam fossam parari dicebat, quam nullo negotio hostes transmitterent; nam se quoque id facile acturum; atque his dictis, transiliit. (4) Ibi unus e cæmentariis, Celer nomine, Atque ego, ait, transgressum de regis mandato puniam; et cum verbo ligonem intendens percussum in capite Remum occidit.

(Tzetz. schol. ad Exeges. Iliad. p. 141, 21.) (5) Περὶ Ῥωμύλου καὶ Ῥέμου Διονύσιος ὁ Ἁλικαρνασεὺς ἱστορεῖ, Δίων τε καὶ Διόδωρος.

(5) De Romulo et Remo Dionysius Halicarnassensis narrat, Dio et Diodorus.

V. (Exc. de Virt. et vit. p. 548.) Ὅτι Πολυχάρη Μεσσήνιον πλούτῳ καὶ γένει διαφέροντα συνθέσθαι ἀγελῶν κοινωνίαν πρὸς Εὔαιφνον Σπαρτιάτην. Ὃν εἰς ἐπιμέλειαν καὶ φυλακὴν παραλαβόντα τάς τε ἀγέλας καὶ τοὺς νομεῖς ἐπιχειρῆσαι μὲν πλεονεκτεῖν, καταφανῆ δὲ γενέσθαι. (2) Πωλήσαντα γὰρ ἐμπόροις τῶν τε βοῶν καὶ τῶν νομέων τινὰς ἐπ' ἐξαγωγῇ, προσποιηθῆναι τὴν ἀπώλειαν αὐτῶν ὑπὸ λῃστῶν γεγονέναι βιαίων. Τοὺς δὲ ἐμπόρους εἰς Σικελίαν πλέοντας κομίζεσθαι παρὰ τὴν Πελοπόννησον· γενομένου δὲ χειμῶνος, προσορμισθῆναι τῇ γῇ, καὶ τοὺς νομεῖς νυκτὸς ἀποβάντας διαδρᾶναι τῇ τῶν τόπων ἐμπειρίᾳ πιστεύσαντας. (3) Παραγενηθέντων δὲ αὐτῶν εἰς Μεσσήνην, καὶ τῷ κυρίῳ πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν εἰπόντων, τὸν Πολυχάρη τούτους μὲν κρύψαι, τὸν δὲ κοινωνὸν ἐκ τῆς Σπάρτης μεταπέμψασθαι. (4) Διαβεβαιουμένου δὲ αὐτοῦ καὶ λέγοντος τῶν νομέων τοὺς μὲν ὑπὸ λῃστῶν ἀφηρπάσθαι, τοὺς δὲ τετελευτηκέναι, τὸν Πολυχάρη προάγειν τοὺς ἄνδρας. Οὓς ἰδόντα τὸν Εὔαιφνον καταπλαγῆναι, καὶ φανερῶς ἐλεγχόμενον τραπῆναι πρὸς δέησιν, καὶ τάς τε βοῦς ἀποκαταστήσειν ἐπαγγελέσθαι καὶ πᾶσαν προέσθαι φωνὴν εἰς τὸ σωθῆναι. (5) Τὸν δὲ Πολυχάρη ἐντραπέντα τὴν ξενίαν κρύψαι τὴν πρᾶξιν, καὶ τὸν υἱὸν συναποστεῖλαι τῷ Σπαρτιάτῃ πρὸς τὸ τυχεῖν τῶν δικαίων. Εὔαιφνον δὲ καὶ τῶν ἐπαγγελιῶν ἐπιλαθέσθαι τόν τε εἰς Σπάρτην συνεκπεμφθέντα νεανίσκον ἀνελεῖν. (6) Οὗ συντελεσθέντος τὸν Πολυχάρη ὡς ἐπὶ τηλικούτοις ἀνομήμασιν ἀγανακτεῖν καὶ τὸν αἴτιον ἐξαιτεῖν. Τοὺς δὲ

V. Polychares Messenius, vir genere opibusque florens, cum Euæphno Spartiata gregum communitatem pactus est. Qui, quum gregum pastorumque curam ac custodiam suscepisset, cupidine habendi exarsit : sed fraus illius statim detecta est. (2) Nam quum boves aliquot cum bubulcis vendidisset mercatoribus exportandos, finxissetque a latronibus per vim abductos esse, forte evenit, ut mercatores secundum Peloponnesi oram in Siciliam navigantes, coorta subito tempestate in terram ejicerentur. Tum bubulci, noctu exscensione facta, freti locorum peritia aufugerunt. (3) Quumque Messenen delati rem omnem domino aperuissent, Polychares occultatis pastoribus Euæphnum Lacedæmone arcessivit. (4) Qui quum dejeraret affirmaretque pastores partim a latronibus abductos partim occisos esse, statim Polychares homines in medium produxit. Quorum adspectu obstupefactus et apertissime convictus Euæphnus ad preces se convertit, bovesque omnes restituturum se pollicitus est, impetrandæ veniæ causa nihil non dicens. (5) Itaque Polychares, hospitii reverentia ductus, factum reticuit, filiumque suum ad res recuperandas una cum Euæphno Lacedæmonem misit. Verum Euæphnus, promissorum oblitus, adolescentem, qui Spartam cum comitatus erat, interfecit. (6) Quo scelere commotus Polychares, reum cædis sibi a Spartanis noxæ dedi postulavit. Sed Lacedæmonii ejus po-

Λακεδαιμονίους τούτῳ μὴ προσέχειν, τὸν δὲ υἱὸν Εὐκίφνου μετ' ἐπιστολῆς εἰς Μεσσήνην ἀποστεῖλαι δηλοῦντα διότι Πολυχάρης εἰς Σπάρτην κατηγορείτω περὶ ὧν ἔπαθεν ἐπί τε τῶν ἐφόρων καὶ τῶν βασιλέων. Τὸν δὲ Πολυχάρη τυχόντα τῶν ἴσων τόν τε νεανίσκον ἀνελεῖν καὶ τὴν πόλιν ῥυσιάζειν.

VI. (Exc. Vatican. p. 6.) Ὅτι τῶν κυνῶν ὠρυομένων καὶ τῶν Μεσσηνίων ἀπελπιζόντων προσελθών τις τῶν πρεσβυτέρων παρεκάλει τὰ πλήθη μὴ προσέχειν τοῖς μάντεσι σχεδιάζουσι· καὶ γὰρ καὶ ἐπὶ τῶν ἰδίων βίων αὐτοὺς πλείστοις ἁμαρτήμασι περιπίπτειν, ὡς μὴ δυναμένους προϊδέσθαι τὸ μέλλον, καὶ νῦν ὑπὲρ ὧν εἰκὸς μόνους τοὺς θεοὺς γινώσκειν ἀδυνατεῖν ἀνθρώπους ὄντας ἐπίστασθαι. (2) Παρεκελεύετο οὖν πέμπειν εἰς Δελφούς. Ἡ δὲ Πυθία ἀνεῖλεν οὕτως· Ἐκ τοῦ Αἰπυτιδῶν γένους θῦσαι κόρην τὴν τυχοῦσαν· ἐὰν δὲ ἡ λαχοῦσα ἀδυνατῇ καθοσιωθῆναι, θῦσαι τότε παρθένον τὴν τοῦ διδόντος ἑκουσίως ἐκ τοῦ αὐτοῦ γένους· καὶ ταῦτα πράξαντες ἕξετε νίκην τοῦ πολέμου καὶ κράτος. (3) Οὐδεμιᾶς γὰρ τιμῆς μέγεθος ἰσόῤῥοπον ἐφαίνετο τοῖς γονεῦσι πρὸς τὴν τῶν τέκνων σωτηρίαν, ἀλλ' ἅμα μὲν ὁ τῆς συγγενείας ἔλεος ἑκάστῳ ὑπεδύετο πρὸ ὀφθαλμῶν λαμβάνοντι τὴν σφαγήν, ἅμα δὲ ἐνετρέπετο προδότης γενέσθαι τέκνου πρὸς ὁμολογούμενον ὄλεθρον.

VII. (Exc. Vatic. p. 6.) Προέπιπτεν εἰς ἀνάξια τῆς περὶ αὐτὸν δόξης ἁμαρτήματα· δεινὸς γὰρ ὁ ἔρως σφῆλαι τοὺς νέους, καὶ μάλιστα τοὺς μεγαλοφρονοῦντας ἐπὶ τῇ τοῦ σώματος ῥώμῃ. Διὸ καὶ παρεισήγαγον οἱ παλαιοὶ τῶν μυθογράφων τὸν ὑπὸ τῶν ἄλλων ἀνίκητον Ἡρακλέα ὑπὸ τῆς τούτου δυνάμεως νικώμενον.

VIII. (Exc. de Virt. et vit. p. 548,549.) Ὅτι Ἀρχίας ὁ Κορίνθιος ἐραστὴς ὢν Ἀκταίωνος, τὸ μὲν πρῶτον προσέπεμπέ τινα τῷ παιδί, θαυμαστὰς ἐπαγγελίας ποιούμενος· οὐ δυνάμενος δὲ αὐτὸν ἀναλαβεῖν παρὰ τὴν τοῦ πατρὸς καλοκἀγαθίαν καὶ τὴν αὐτοῦ τοῦ παιδὸς σωφροσύνην, ἤθροισε τῶν συνήθων τοὺς πλείστους, ὡς βιασόμενος τὸν ἐν χάριτι καὶ δεήσει μὴ ὑπακούοντα. (2) Τέλος δὲ μεθυσθεὶς μετὰ τῶν συμπαρακληθέντων ἐπὶ τοσοῦτον ἀνοίας προέπεσεν ὑπὸ τοῦ πάθους, ὥστε εἰς τὴν οἰκίαν ἐμπεσὼν τοῦ Μελίσσου τὸν παῖδα βιαίως ἀπήγαγεν. (3) Ἀντεχομένου δὲ τοῦ πατρὸς καὶ τῶν ἄλλων τῶν κατὰ τὴν οἰκίαν, παρ' ἀμφοτέροις φιλοτιμίας βιαιοτέρας γενομένης, ἔλαθεν ὁ παῖς ἐν ταῖς χερσὶ τῶν ἀντεχομένων ἀφεὶς τὴν ψυχήν· ὥστε τὸ παράδοξον τῆς πράξεως ἀναλογιζομένους ἐλεεῖν ἅμα τὴν τοῦ παθόντος συμφορὰν καὶ θαυμάζειν τὴν τῆς τύχης περιπέτειαν. (4) Ὧ γὰρ ὁ παῖς τῆς αὐτῆς ἐκείνης ἔτυχε προσηγορίας, τούτῳ τὴν ὁμοίαν τοῦ βίου καταστροφὴν ἔσχεν, ἑκατέρων ὑπὸ τῶν μάλιστα ἂν βοηθησάντων τοῦ ζῆν παραπλησίῳ τρόπῳ στερηθέντων.

IX. Ὅτι Ἀγαθοκλῆς ἐπιστάτης αἱρεθεὶς τῆς περὶ τὸν νεὼν τῆς Ἀθηνᾶς οἰκοδομίας, τοὺς καλλίστους τῶν τεμνομένων λίθων ἐπιλεγόμενος τὴν μὲν δαπάνην ἐκ

stultatis minime aurem commodantes, filium Euæphni cum literis Messenen miserunt, quibus jubebant ut Polychares Lacedæmone adesset, arbitrio ephororum ac regum jus suum recuperaturus. Polychares vero, quum æquo jure rem suam recuperare (*non*) posset, adolescentem interfecit, et Spartæ civibus, quoscumque capere poterat, manum injecit.

VI. Canibus triste ululantibus, atque ob id Messeniis animos despondentibus, progressus in medium senior quidam populum hortabatur, ne vatibus inania loquentibus aures præberent; nam et in vita privata ad varios errores eos proruere res futuras non prænoscentes, neque nunc fieri posse, ut homines scirent, quæ in sola deorum cognitione posita essent. (2) Igitur auctor erat Delphos mittendi. Ibi Pythia sic elocuta est : » Ex Æpytidarum genere immoletur puella quælibet. Quodsi sorte ducta sacrificio offerri nulla poterit, tunc sacrificetur virgo, quam sponte aliquis de sua stirpe sistet. His peractis victoria bellica potiemini et prævalebitis. » (3) * Sed enim nulla gloriæ magnitudo tanti erat apud parentium animos, quanti liberorum salus : verum unusquisque tangebatur necessariorum miseratione, dum ei præ oculis obversaretur supplicii imago, simulque abhorrebat, quominus fieret prolis proditor ad certam necem.

VII. * Prolapsus est in indigna splendore suo peccata. Magnam quippe amor vim habet transversos rapiendi juvenes, præsertim qui corporis robore gloriantur. Hinc veteres mythographi introduxerunt invictum ceteroquin Herculem hujus vi superatum.

VIII. Archias Corinthius, Actæonis amore captus, initio quidem puerum muneribus variisque pollicitationibus tentavit : sed quum nullatenus ei persuadere posset, tum ob patris honestatem, tum ob adolescentis ipsius modestiam, tandem magna amicorum manu coacta, quoniam precibus et gratia nihil obtinuerat, vi eum rapere constituit. (2) Itaque mero inebriatus, cum iis, quos convocaverat, præ amoris impatientia eo furoris processit, ut effracta Melissi domo puerum vi abripuerit. (3) Sed quum pater una cum reliquis domesticis puerum injecta manu retineret, et utraque pars acrius contenderet, interim nemine sentiente puer inter distrahentium manus exspiravit; ut, qui incredibilem casum reputabant, simul pueri vicem dolerent, et fortunæ eventum admirarentur. (4) Cujus enim nomen puer ferebat, ei quoque similem vitæ exitum est sortitus, quum uterque ab ipsis, qui lubentissime opem tulissent, pari modo occisus fuerit.

IX. Agathocles, cui cura ædificandi templi Minervæ mandata erat, sumtus quidem ex propria arca fecit, ceterum ex lapidibus cæsis pulcherrimos quosque seligens,

τῆς ἰδίας οὐσίας ἐποιεῖτο, τοῖς δὲ λίθοις καταχρησάμενος οἰκίαν ᾠκοδόμησε πολυτελῆ. Ἐφ' οἷς φασιν ἐπισημῆναι τὸ δαιμόνιον· κεραυνωθέντα γὰρ τὸν Ἀγαθοκλέα μετὰ τῆς οἰκίας καταφλεχθῆναι. (2) Οἱ δὲ Γεωμόροι ἔκριναν τὴν οὐσίαν αὐτοῦ δημοσίαν εἶναι, καίπερ τῶν κληρονόμων δεικνυόντων μηδὲν εἰληφότα τῶν ἱερῶν ἢ δημοσίων χρημάτων. Τὴν δὲ οἰκίαν καθιερώσαντες ἄβατον τοῖς εἰςιοῦσιν ἐποίησαν· ὡς ἔτι καὶ νῦν ὀνομάζεται Ἐμβρονταῖον.

X. [Περὶ δύο ἀνδρῶν ἀριστευσάντων ἐν πολέμῳ καὶ ἀγωνιζομένωγ περὶ πρωτείων.] Μετὰ ταῦθ' ὁ μὲν βασιλεὺς ἀναλαβὼν ἑαυτὸν ἐκ τῶν τραυμάτων, προέθηκε κρίσιν ἀριστείου. Κατέβησαν μὲν οὖν ἐπὶ τὸν ἀγῶνα δύο, Κλέοννίς τε καὶ Ἀριστομένης, ὧν ἑκάτερος εἶχεν ἴδιόν τι πρὸς δόξαν. Ὁ γὰρ Κλέοννις ὑπερασπίσας τὸν βασιλέα πεπτωκότα, τῶν ἐπιφερομένων Σπαρτιατῶν ὀκτὼ νεκροὺς ἐπεποιήκει· καὶ τούτων ἦσαν δύο ἡγεμόνες ἐπιφανεῖς· πάντων δὲ τῶν ἀναιρεθέντων ὑπ' αὐτοῦ τὰς πανοπλίας ἐσκυλευκὼς ἐδεδώκει τοῖς ὑπασπισταῖς, ἵνα ἔχῃ σημεῖα τῆς ἰδίας ἀρετῆς πρὸς τὴν κρίσιν. (2) Πολλοῖς δὲ περιπεσὼν τραύμασιν ἅπαντ' ἔσχεν ἐναντία, μέγιστον παρεχόμενος τεκμήριον τοῦ μηδενὶ τῶν πολεμίων εἶξαι. Ὁ δ' Ἀριστομένης ἐν τῷ περὶ τοῦ βασιλέως ἀγῶνι πέντε μὲν ἀνῃρήκει τῶν Λακεδαιμονίων, καὶ τὰς πανοπλίας ἐσκυλεύκει τῶν πολεμίων ἐπικειμένων. Καὶ τὸ μὲν ἑαυτοῦ σῶμα διεφύλαξεν ἄτρωτον, ἐκ δὲ τῆς μάχης ἀπερχόμενος εἰς τὴν πόλιν ἔργον ἐπαινούμενον ἔπραξεν. (3) Ὁ μὲν γὰρ Κλέοννις ἀσθενῶς ἐκ τῶν τραυμάτων διακείμενος οὔτε βαδίζειν καθ' αὑτὸν οὔτε χειραγωγεῖσθαι δυνατὸς ἦν· ὁ δ' Ἀριστομένης ἀράμενος αὐτὸν ἐπὶ τοῦ σώματος ἀπήνεγκεν εἰς τὴν πόλιν, οὐδὲν δὲ ἧττον κομίζων τὴν ἰδίαν πανοπλίαν, καὶ ταῦτα τοῦ Κλεόννιδος προέχοντος τῶν ἄλλων μεγέθει τε καὶ ῥώμῃ σώματος. (4) Τοιαύτας δ' ἐχόντων ἀφορμὰς εἰς τὴν ὑπὲρ τῶν ἀριστείων κρίσιν, ὁ βασιλεὺς ἐκάθισε μετὰ τῶν ταξιαρχῶν κατὰ τὸν νόμον. Προλαβὼν οὖν τὸν λόγον ὁ Κλέοννις τοιούτοις ἐχρήσατο λόγοις·

XI. Βραχὺς μέν ἐστιν ὁ περὶ τῶν ἀριστείων λόγος· κριταὶ γάρ εἰσιν οἱ τεθεαμένοι τὰς ἑκάστων ἀρετάς· ὑπομνῆσαι δὲ δεῖ με διότι πρὸς τοὺς αὐτοὺς ἄνδρας ἑκατέρων διαγωνισαμένων, ὑφ' ἕνα καιρὸν καὶ τόπον ἐγὼ πλείους ἀπέκτεινα. Δῆλον οὖν ὡς κατὰ τὴν αὐτὴν περίστασιν ὁπότερος ἐν ἀριθμῷ τῶν ἀναιρεθέντων, προτερεῖ καὶ τοῖς εἰς τὸ πρωτεῖον δικαίοις. (2) Ἀλλὰ μὴν καὶ τὰ σώματα ἑκατέρων ἐμφανεστάτας ἀποδείξεις ἔχει τῆς ὑπεροχῆς· ὁ μὲν γὰρ πλήρης ὢν τραυμάτων ἐναντίων ἀπελύετο τῆς μάχης, ὁ δ' ὥςπερ ἐκ πανηγύρεως, ἀλλ' οὐ τηλικαύτης παρατάξεως ἐξιὼν οὐκ ἐπειράθη τί δύναται πολεμίων σίδηρος. (3) Εὐτυχέστερος μὲν οὖν ἴσως Ἀριστομένης, ἀγαθώτερος δ' ἡμῶν οὐκ ἂν δικαίως κριθείη. Πρόδηλος γὰρ ὁ ὑπομείνας τοσαύτας διαιρέσεις τοῦ σώματος ὡς ἀφειδῶς ἑαυτὸν ἐπέδωκεν ὑπὲρ τῆς πατρίδος· ὁ δ' ἐν πολεμίων συμπλοκῇ καὶ τοιούτων

magnificam sibi domum construxit. Sed propter hoc numen in eum animadvertisse dicunt; nam fulmine Agathoclem una cum domo conflagrasse. (2) At Geomori bona ejus publicaverunt, tametsi heredes liquido ostenderent, nihil ex sacra vel publica pecunia ab illo subreptum fuisse; consecrataque domus superficie, inaccessum eum locum fecere, qui etiamnum Embrontæum (*Bidental*) dicitur.

X. Post hæc rex, quum sese ex vulneribus recepisset, judicium instituit de virtutis præmio. Descenderunt in id certamen duo, Cleonnis et Aristomenes, quorum uterque ad gloriam peculiare aliquid habebat. Nam Cleonnis, quum regem humi prolapsum protegeret, et irruentibus Spartanis octo interfecerat, in quibus erant duo duces insignes; quumque omnes, quos occiderat, armis spoliasset, ea tradiderat propugnatoribus suis, ut suæ virtutis argumenta apud judices haberet. (2) Affectus etiam multis vulneribus, omnia acceperat adversa, maximo argumento nulli ipsum hostium cessisse. Aristomenes vero in eodem circa regem certamine quinque trucidaverat Lacedæmonios, et armis exuerat inter ingruentes infestosque hostes, suumque ipsius corpus illæsum servaverat: rediens autem e prœlio in urbem facinus patraverat laudabile. (3) Cleonnis enim vulneribus infirmus, neque incedere, neque aliorum manibus deduci poterat: itaque eum in humeros sublatum Aristomenes in urbem deportavit, nihiloque secius arma sua, quantumvis Cleonnis ceteris et magnitudine corporis et robore præstaret. (4) Quæ quidem argumenta quum utrique suppeterent ad eam fortitudinis contentionem, rex una cum ducibus, ut lex jubebat, pro tribunali consedit. Prior autem Cleonnis hujusmodi usus oratione est:

XI. Brevis quidem de fortitudinis præmio habenda oratio est: judices enim sunt virtutis utriusque spectatores. Hoc tamen admonere debeo, quum contra eosdem homines eodem tempore et loco uterque pugnaremus, plures a me esse necatos. Manifestum ergo videtur, ut eodem in casu, numero cæsorum etiam jure petendi præmii esset potiorem. (2) Quin et utriusque corpora apertissima præbent indicia præstantiæ. Alter enim oppletus adversis vulneribus e pugna discessit: alter vero tanquam sollemni e celebritate, non tali acie digressus, non didicit experimento, quid hostile ferrum posset. (3) Fortasse igitur fortunatior Aristomenes, at me fortior jure non censebitur. Clarum est enim, eum, qui tot corporis sui lacerationes sustinuit, profusissime caput pro patriæ salute objecisse. At qui in ea hostium congressione inque tot periculis evadere sine vulnere potuit,

κινδύνων τηρήσας ἑαυτὸν ἄτρωτον εὐλαβείᾳ τοῦ παθεῖν τι τοῦτ' ἐνήργησεν. (4) Ἄτοπον οὖν εἰ παρὰ τοῖς ἑωρακόσι τὴν μάχην ὁ τῶν πολεμίων μὲν ἐλάττους ἀνελών, τῷ δ' ἰδίῳ σώματι κινδυνεύσας ἧττον, προκριθήσεται τοῦ πρωτεύοντος ἐν ἀμφοτέροις. Ἀλλὰ μὴν καὶ τὸ μηδενὸς ἔτι κινδύνου ὑπάρχοντος βαστάσαι τὸ σῶμα καταπεπονημένον ὑπὸ τῶν τραυμάτων ἀνδρείαν μὲν οὐδεμίαν ἔχει, σώματος δ' ἴσως ἰσχὺν ἐπιδείκνυται. Ἱκανά μοι ταῦτα εἴρηται πρὸς ὑμᾶς. Πρόκειται γὰρ ἀγὼν οὐ λόγων ἀλλ' ἔργων.

XII. Παραλαβὼν δ' ἐν μέρει τὸν λόγον Ἀριστομένης, Θαυμάζω, φησίν, εἰ μέλλει περὶ ἀριστείων ἀμφισβητεῖν ὁ σωθεὶς τῷ σώσαντι. Ἀναγκαῖον γὰρ ἢ τῶν δικαζόντων αὐτὸν ἄνοιαν καταγινώσκειν ἢ τὴν κρίσιν δοκεῖν ἐκ τῶν νῦν λεγομένων ἀλλ' οὐκ ἐκ τῶν τότε πεπραγμένων ἔσεσθαι. Οὐ μόνον δὲ Κλέοννις δειχθήσεται κατ' ἀρετὴν λειπόμενος, ἀλλὰ καὶ τελέως ἀχάριστος. (2) Ἀφεὶς γὰρ τὸ τὰ συντελεσθέντα ὑπ' αὐτοῦ καλῶς διαπορεύεσθαι, διέσυρε τὰς ἐμὰς πράξεις, φιλοτιμότερος ὢν ἢ δίκαιον· ᾧ γὰρ καὶ ἰδίας σωτηρίας τὰς μεγίστας ὀφείλει χάριτας, τούτου τὸν ἐπὶ τοῖς καλῶς πραχθεῖσιν ἔπαινον διὰ φθόνον ἀφήρηται. Ἐγὼ δὲ ὁμολογῶ μὲν ἐν τοῖς τότε γεγενημένοις κινδύνοις εὐτυχὴς ὑπάρξαι, φημὶ δὲ πρότερον ἀγαθὸς γενέσθαι. (3) Εἰ μὲν γὰρ ἐκκλίνας τὴν τῶν πολεμίων ἐπιφορὰν ἄτρωτος ἐγενόμην, οὐκ εὐτυχῆ με προσῆκεν ὀνομάζειν, ἀλλὰ δειλόν, οὐδ' ὑπὲρ ἀριστείων λέγειν κρίσιν, ἀλλὰ ταῖς ἐκ τῶν νόμων τιμωρίαις περιπεπτωκέναι· ἐπεὶ δ' ἐν πρώτοις μαχόμενος καὶ τοὺς ὑφισταμένους ἀναιρῶν οὐκ ἔπαθον ἅπερ ἔπραξα, ῥητέον οὐκ εὐτυχῆ με μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀγαθόν. (4) Εἴτε γὰρ οἱ πολέμιοι καταπλαγέντες τὴν ἀρετὴν οὐκ ἐτόλμησαν ἀμύνασθαι, μεγάλων ἐπαίνων ἄξιος ὃν ἐφοβήθησαν, εἴτ' ἐκείνων ἀγωνιζομένων, εὐθύμως ἐγὼ φονεύων τοὺς ἀνθεστηκότας καὶ τοῦ σώματος ἐποιούμην πρόνοιαν, ἀνδρεῖος ἅμα καὶ συνετός. (5) Ὁ γὰρ ἐν αὐτῷ τῷ θυμομαχεῖν ἐμφρόνως ὑπομένων τὸ δεινὸν ἑκατέρας ἔχει τὰς ἀρετάς, σώματός τε καὶ ψυχῆς. Καίτοι γε ταῦτα τὰ δίκαια πρὸς ἑτέρους ἦν μοι ῥητέον ἀμείνους τούτου. Ὅτε γὰρ Κλέοννιν παραλελυμένον ἐκ τῆς μάχης εἰς τὴν πόλιν ἀπήνεγκα τἀμαυτοῦ σώζων ὅπλα, καὶ ὑπ' αὐτοῦ κεχρίσθαι νομίζω τὸ δίκαιον. (6) Καίτοι γε παροραθεὶς τόθ' ὑφ' ἡμῶν ἴσως οὐκ ἂν ἤριζε νῦν ὑπὲρ ἀριστείων, οὐδὲ διασύρων τηλικοῦτον μέγεθος εὐεργεσίας ἔλεγε μηδὲν εἶναι μέγα τὸ πραχθὲν διὰ τὸ κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν ἀποχωρεῖν ἐκ τῆς μάχης τοὺς πολεμίους. Τίς γὰρ οὐκ οἶδεν ὅτι πολλάκις οἱ διαλυθέντες ἐκ τῆς μάχης ἐξ ὑποστροφῆς εἰώθασιν ἐπιτίθεσθαι καὶ στρατηγίᾳ ταύτῃ χρησάμενοι τυγχάνειν τῆς νίκης; Ἱκανά μοι τὰ ῥηθέντα· λόγων γὰρ πλειόνων οὐκ οἶμαι ὑμᾶς προςδεῖσθαι.

Τούτων ῥηθέντων, οἱ δικάζοντες ὁμογνώμονες γενόμενοι προέκριναν τὸν Ἀριστομένην.

XIII. (Exc. Vatican. p. 7.) Καὶ ταῖς προθυμίαις ἐπεῤῥώσθησαν· τοὺς γὰρ ἐκ παίδων ἀνδρείαν καὶ καρ-

is utique mire sibi cavit, ne quid mali pateretur. (4) Itaque absurdum fuerit, si coram pugnæ spectatoribus ille, qui pauciores hostium interemit, minusque suo corpore est periclitatus, primas tamen alteri auferat, qui utraque illa re præstat. Exportasse vero, finito jam periculo, alterius corpus vulneribus confectum, nullam quidem fortitudinem, sed corporis fortasse robur demonstrat. Hæc ad vos dicta abunde erunt. Namque factorum certamen, non verborum, propositum est.

XII. Pro se tum vicissim Aristomenes orationem exorsus est. Miror, inquit, eum, qui servatus est, contendere cum isto de præmio velle, a quo salutem accepit. Necesse enim est, aut illum judices amentes arbitrari, aut judicium fore de his, quæ nunc dicuntur, non de illis, quæ tum gesta sunt, censere. Neque solum enim Cleonnis virtute inferior, sed et animi prorsus ingrati demonstrabitur. (2) Omisit ea, quæ præclare gesserat, recensere, meisque factis obtrectat, ambitiosior profecto, quam par erat. Cui enim suæ salutis causa maximas gratias debebat, eum laude rerum fortissime gestarum per invidiam defraudat. Fateor me in illis periculosis certaminibus felicem fuisse, sed et strenuum antea fuisse affirmo. (3) Si enim hostium incursum, ne vulnera acciperem, vitavissem, haud sane felix; sed timidus appellari debebam; neque nunc de palma certare, sed legum pœnas subire. Siquidem vero inter primos pugnam ciens et occursantes occidens non ea passus sum, quæ feci, dicendum utique est, me non fortunatum solum, sed etiam fortem fuisse. (4) Sive enim hostes, virtute hac perculsi, non ausi fuerunt me invadere, magnis laudibus dignus sum, quem timuerunt; sive illis decertantibus, fortiter ego ingruentes trucidavi, et simul mei corporis curam egi, audax pariter et prudens fui. (5) Nam, qui in summo pugnæ ardore caute periculum subit, utrasque, corporis et animi, virtutes possidet. Sed hæc mihi recensenda forent apud alios, hoc homine æquiores. Quando enim Cleonnim corpore debilem ex pugna in urbem portavi, meis etiam armis conservatis, tum ab ipso constitutum fuisse judico, quid justum foret: (6) qui quidem si tunc a nobis fuisset neglectus, non sane contenderet de honoris nunc præmio, neque diceret, traducens tantæ beneficentiæ magnitudinem, haud magnum id fuisse facinus, quoniam sub id tempus e pugna hostes discesserant. Quis enim ignorat, sæpe ex prœlio digressos de integro incurrere solere, hacque arte usos victoria potiri? Hæc dicta sufficiant: neque enim pluribus vos verbis indigere arbitror.

His dictis, judices magno consensu Aristomenem præmio digniorem censuerunt.

XIII. * Et alacritate corroborati fuerunt. Nam qui a pueris in fortitudine atque constantia se exercuerunt, etiamsi eos

τερίαν ἀσκοῦντας, κἂν ἡ τύχη που ταπεινώσῃ, βραχὺς λόγος ἐφ' ὃ δεῖ παρίστησιν. Οὐ μὴν οὐδὲ οἱ Μεσσήνιοι τούτων ἀπελείποντο ταῖς προθυμίαις, ἀλλὰ ταῖς σφῶν ἀρεταῖς πιστεύσαντες...

(2) Ὅτι οἱ Λακεδαιμόνιοι καταπονούμενοι ὑπὸ Μεσσηνίων ἔπεμψαν εἰς Δελφούς. Ἡ δὲ ἔχρησεν,

> Οὔ σε μάχης μόνον ἔργ' ἐφέπειν χερὶ Φοῖβος ἀνώγει,
> ἀλλ' ἀπάτῃ μὲν ἔχει γαῖαν Μεσσηνίδα λαός,
> ταῖς δ' αὐταῖς τέχναισιν ἁλώσεται αἷςπερ ὑπῆρξεν.

Ἔστι δὲ τὸ νοούμενον μὴ μόνον τοῖς ἐκ τῆς βίας ἔργοις ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐκ δόλου....

XIV. (Exc. de Virt. et vit. p. 549.) Ὅτι Πομπήλιος ὁ Ῥωμαίων βασιλεὺς πάντα τὸν τοῦ ζῆν χρόνον ἐν εἰρήνῃ διετέλεσε. Λέγουσι δέ τινες ἀκουστὴν γενόμενον Πυθαγόρου, παρ' ἐκείνου λαβεῖν τά τε περὶ θεῶν νομοθετήματα, καὶ πολλὰ διδαχθῆναι, δι' ὧν ἐπιφανὴς ἀνὴρ ἐγένετο καὶ βασιλεὺς ἡρέθη μετάπεμπτος.

XV. (Exc. Vatican. p. 7,8.) Ὅτι κατὰ τὴν ἀξίαν οὐδὲ θελήσαντες δυνάμεθα τιμῆσαι τὸ δαιμόνιον· ὥστε εἰ μὴ κατὰ δύναμιν βουληθείημεν εὐχαριστεῖν, τίνας ἂν ἐλπίδας τοῦ μέλλοντος βίου λαμβάνοιμεν εἰς τούτους ἐξαμαρτάνοντες οὓς ἀδικοῦντας οὐκ ἂν εἴη δυνατὸν οὔτε λαθεῖν οὔτε διαφυγεῖν; Τὸ μὲν γὰρ ὅλον παρ' οἷς ἀθάνατον εἶναι συμβαίνει καὶ τὴν εὐεργεσίαν καὶ τὴν κόλασιν, φανερὸν ὡς ἐν τούτοις παρασκευάζειν προσήκει τὴν μὲν ὀργὴν ἀγένητον, τὴν δὲ εὔνοιαν αἰώνιον. — (2) Τηλικαύτην γὰρ ἔχει παραλλαγὴν ὁ τῶν ἀσεβῶν βίος πρὸς τὸν τῶν εὐσεβῶν, ὥστε προσδοκᾶν ἑκατέρους αὐτοῖς βεβαιώσειν τὸ θεῖον τοῖς μὲν τὰς ἰδίας εὐχάς, τοῖς δὲ τὰς παρὰ τῶν ἐχθρῶν εὐχάς. — (3) Τὸ δὲ ὅλον εἰ τοῖς μὲν ἐχθροῖς ὅταν πρὸς τοὺς βωμοὺς καταφύγωσι βοηθοῦμεν, τοῖς δὲ πολεμίοις διὰ τῶν ὅρκων πίστεις δίδομεν μηδὲν ἀδικήσειν, ποίαν χρὴ πρὸς αὐτοὺς ποιεῖσθαι τοὺς θεοὺς σπουδήν, οἱ οὐ μόνον τοὺς εὐσεβεῖς ἐν τῷ ζῆν εὖ ποιοῦσιν, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸν θάνατον, εἰ δὲ καὶ ταῖς τελεταῖς δεῖ * ἀγωγὴν μετ' εὐφημίας ἡδείας εἰς ἅπαντα τὸν αἰῶνα παρασκευάζουσιν; Διὸ καὶ προσήκειν μηδὲν οὕτω τῶν ἐν τῷ βίῳ σπουδάζειν ὡς περὶ τὴν τῶν θεῶν τιμήν.

(4) Ὅτι ἀνδρείαν καὶ δικαιοσύνην καὶ τὰς ἄλλας ἀρετὰς ἀνθρώπων * τὰ λοιπὰ τῶν ζῴων εὑρῆσθαι συμβέβηκε, τὴν δὲ εὐσέβειαν τοσούτῳ τῶν ἄλλων ἀρετῶν προέχειν, ὅσον καὶ τοὺς θεοὺς τῶν θνητῶν ἐν πᾶσι πρωτεύειν.

(5) Ὅτι ζηλωτῆς οὔσης τοῖς ἰδιώταις, πολὺ μᾶλλον οἰκείαν εἶναι ταῖς πόλεσι· τῆς γὰρ ἀθανασίας ἐγγύτερον οὖσαι προσῳκειωμένην τοῖς θεοῖς τὴν φύσιν ἔχουσι, καὶ πολὺν χρόνον διαμένουσαι προσδοκῶσι τὴν ὀφειλομένην ἀμοιβήν, τῆς μὲν εὐσεβείας τὴν ἡγεμονίαν, τῆς δὲ εἰς τὸ θεῖον ὀλιγωρίας τὴν τιμωρίαν.

XVI. (Exc. de Virt. et vit. p. 549.) Ὅτι Δηιόκης ὁ Μήδων βασιλεὺς πολλῶν ἀνομημάτων γενομένων ἤσκει δικαιοσύνην καὶ ἄλλας ἀρετάς.

XVII. (Exc. Vatican. p. 8, 9.) Ὅτι Μύσκελλός

aliquando fortuna depresserit, brevis adhortatio ad officium revocat. Neque horum alacritati cedebant Messenii, sed virtute sua confidentes *

(2) Lacedæmonii a Messeniis fatigati miserunt consultum Delphos. Pythia vero sic cecinit :

> Non Martio solum operi instare tibi mandat Apollo,
> sed fraude regionem obtinet Messeniam populus,
> iisdemque artibus hæc capietur quibus incepit.

Mens autem oraculi erat, non viribus solum, sed dolo etiam utendum.

XIV. Pompilius Romanorum rex toto vitæ tempore pacem coluit. Nec desunt qui dicant, auditorem Pythagoræ eum fuisse, legesque, quas de deorum cultu scripsit, ab eo accepisse, ac pleraque alia, ex quibus maximam gloriam consecutus, et peregrinus ad regnum adscitus sit.

XV. Quantumlibet quis cupiat, numen pro dignitate nemo honorare potest. Quare si ne pro viribus quidem voluerimus esse grati, quam spem de reliqua vita habebimus, si in deos peccabimus, quos ubi læserimus neque latere neque fugere possumus? Prorsus enim quorum beneficia æque ac punitiones ut immortalia sint natura comparatum est, eorum satis apparet studendum esse ut ira numquam nascatur, benevolentia vero æterna sit.

(2) Sic enim invicem differt impiorum piorumque vita, ut utrique sibi a deo confirmari, hi suas preces, illi inimicorum imprecationes, exspectent.

(3) Omnino si inimicis ad aram confugientibus subvenimus, si hostibus per fœderis fidem concedimus impunitatem, quantopere deos colere oportet, qui non solum viventibus piis benefaciunt, sed etiam post obitum, si initiis fides habenda, jucundam cum animi tranquillitate vitam in omne ævum præbent (?). Quare nihil impensius in vita curandum est, quam deorum cultus.

(4) Fortitudinem et justitiam ceterasque hominum virtutes in aliis quoque animantibus deprehendere aliquando est. Verumtamen religio tantum reliquis virtutibus antecellit, quantum dii mortalibus usquequaque præstant.

(5) Religio tum privatis hominibus expetenda, tum civitatibus multo congruentior est, quæ quum sint immortalitati propiores, ad deorum naturam magis accedunt, multoque tempore perdurantes exspectant debitam remunerationem, nempe ob pietatem principatum, ob numinis autem neglectum pœnam.

XVI. Dejoces, Medorum rex, quum plurima scelera committerentur, ipse justitiam ac reliquas virtutes colebat.

XVII. Myscellus quidam genere Achæus venit e Creta

τις Ἀχαιὸς ὢν τὸ γένος ἐκ Κρήτης κατήντησεν εἰς Δελφοὺς καὶ τὸν θεὸν ἐπηρώτησε περὶ τέκνων γενέσεως· ἡ δὲ Πυθία ἀνεῖλεν οὕτως·

Μύσκελλε βραχύνωτε, φιλεῖ σ' ἑκάεργος Ἀπόλλων,
καὶ γενεὰν δώσει· τόδε δὲ πρότερόν σε κελεύει,
οἰκῆσαί σε Κρότωνα μέγαν καλαῖς ἐν ἀρούραις.

Τοῦ δὲ Κρότωνα ἀγνοοῦντος εἰπεῖν πάλιν τὴν Πυθίαν,

Αὐτός σοι φράζει ἑκατηβόλος· ἀλλὰ συνίει.
Οὗτος μὲν Τάφιός τοι ἀνήροτος, ἥδε δὲ Χαλκίς,
ἥδε δὲ Κουρήτων * ἡ ἱερὰ χθών,
αἵδε δ' Ἐχινάδες εἰσί· πολὺς δ' ἐπ' ἀριστερὰ πόντος.
Οὕτω σ' οὐκ ἄν φημι Λακινίου ἄκρου ἁμαρτεῖν
οὐδ' ἱερᾶς Κριμίσης οὐδ' Αἰσάρου ποταμοῖο.

(2) Ὅτι τοῦ χρησμοῦ προστάσσοντος Κρότωνα κτίζειν ὁ Μύσκελλος τὴν περὶ τὴν Σύβαριν χώραν θαυμάσας ἐβούλετο κτίσαι, καὶ ἐξέπεσε χρησμὸς αὐτῷ οὗτος,

Μύσκελλε βραχύνωτε, παρὲκ θεὸν ἄλλα ματεύων
κλαύματα μαστεύεις· δῶρον δ' ὅ διδῷ θεὸς αἴνει.

XVIII. (Exc. de Virt. et vit. p. 550.) Ὅτι οἱ Συβαρῖται γαστρίδουλοί εἰσι καὶ τρυφηταί. Τοσοῦτος δὲ ἦν ζῆλος παρ' αὐτοῖς τρυφῆς, ὥστε καὶ τῶν ἔξωθεν ἐθνῶν μάλιστα ἠγάπων Ἴωνας καὶ Τυῤῥηνούς, ὅτι συνέβαινεν αὐτοὺς τοὺς μὲν τῶν Ἑλλήνων τοὺς δὲ τῶν βαρβάρων προέχειν τῇ κατὰ τὸ ζῆν πολυτελείᾳ.

(Exc. Vatican. p. 9, 10.) (2) Ὅτι φασί τινα τῶν εὐπόρων Συβαριτῶν, ἀκούσαντα παρά τινος ὅτι θεασάμενος τοὺς ἐργάτας εἰλήφὼς εἴη ῥῆγμα, παρακαλέσαι τὸν εἰπόντα μὴ θαυμάσαι· καὶ γὰρ ἀκούσαντα τὸ γεγονὸς πεπονηκέναι τὴν πλευράν. (3) Ἕτερον δὲ λέγεται παραβαλόντα εἰς Σπάρτην εἰπεῖν ὅτι πρότερον μὲν θαυμάζοι τὴν τῶν Σπαρτιατῶν ἀνδρείαν, τότε δὲ θεασάμενον εὐτελῶς καὶ μετὰ πολλῆς κακοπαθείας βιοῦντας εἰπεῖν ὅτι τῶν ἐσχάτων οὐδὲν διαφέρουσι· καὶ γὰρ ἐν Συβαρίταις τὸν ἀνανδρότατον μᾶλλον ἑλέσθαι ἂν τρὶς ἀποθανεῖν ἢ τοιοῦτον βίον ζῶντα καρτερεῖν. Μάλιστα δὲ παρ' αὐτοῖς περιουσιάσαι λέγεται τρυφῇ τὸν ὀνομαζόμενον Μινδυρίδην.

XIX. (Exc. de Virtut. et vit. p. 550.) Ὅτι Μινδυρίδης λέγεται περιουσιάσαι τρυφῇ παρὰ Συβαρίταις. Οὗτος γάρ, Κλεισθένους τοῦ Σικυωνίων τυράννου νικήσαντος ἅρματι καὶ κηρύξαντος παραγενέσθαι τοὺς προαιρουμένους γαμεῖν τὴν αὐτοῦ θυγατέρα, δοκοῦσαν κάλλει διαφέρειν, ἀναχθῆναί τινα ἐκ Συβάρεως ἐν πεντηκοντόρῳ τοὺς ἐρέτας ἔχοντα ἰδίους οἰκέτας, ὧν εἶναι τοὺς μὲν ἁλιεῖς, τοὺς δὲ ὀρνιθοθήρας. (2) Παραγενόμενον δὲ εἰς Σικυῶνα ταῖς κατὰ τὴν οὐσίαν παρασκευαῖς οὐ μόνον τοὺς ἀντιμνηστεύσαντας, ἀλλὰ καὶ τὸν τύραννον αὐτὸν ὑπερᾶραι, καίπερ τῆς πόλεως αὐτῷ πάσης συμφιλοτιμουμένης. Ἐν δὲ τῷ μετὰ τὴν ἄφιξιν δείπνῳ προσιόντος τινός, ὅπως κατακλιθῇ πρὸς αὐτόν, εἰπεῖν ὅτι κατὰ τὸ κήρυγμα πάρεστιν ἢ μετὰ τῆς γυναικὸς ἢ μόνος κατακλιθησόμενος.

XX. (Exc. Vatican. p. 10, 11.) Ὅτι Μιλησίων τρυφώντων φασὶ πρὸς αὐτοὺς ἀποδημήσαντά τινα τῶν

Delphos, deumque de gignendis liberis sciscitatus est. Cui Pythia sic respondit :

Myscelle gibbose, amat te procul feriens Apollo
et progeniem tibi largietur; sed primum tibi mandat,
ut condas Crotonem magnam pulcris in agris.

Quumque ille Crotonem nesciret, Pythia rursus ait :

Sic fatur ipse longe jaculans, tu vero tecum reputa.
Hic est Taphius (*mons*) inaratus, tum Chalcis (*Ætolica*),
tum Curetum sacra regio,
exin Echinades, deinde amplus sinistrorsum pontus.
Sic te a Lacinio promontorio non aberraturum dico,
neque a sacra Crimisa neque ab Æsaro fluvio.

(2) Oraculo jubente Crotonem condere, Myscellus admiratus regionem circa Sybarim, ibi ædificare malebat. Sed editum est ei oraculum hujusmodi :

Myscelle gibbose, præter dei voluntatem alia petens
ejulatus quæris; donum vero, quod deus dat, ratum habe.

XVIII. Erant Sybaritæ ventri ac deliciis addicti, tantaque apud eos æmulatio luxuriæ erat, ut inter exteros populos, maxime Iones et Tuscos diligerent, quod hi quidem Græcorum, illi Barbarorum omnium luxuriosissimi ac mollissimi essent.

(2) Aiunt opulentum quendam Sybaritam, audito quodam qui spectandis operariis doluisse se veluti fibra rupta aiebat, minime id mirandum dixisse, nam et se rem audientem lateris dolore correptum esse. (3) Alius vero fertur, qui Spartam viderat, dixisse : antea se quidem mirari solitum Spartiatarum fortitudinem, nunc autem, quum tenuiter atque multis in molestiis viventes conspexisset, se dicere eos ab infimis mortalium nihil differre; atque omnino vel ignavissimum Sybaritarum malle ter mori, quam vitam ejusmodi tolerare. Præcipue vero inter illos luxu diffluxisse aiunt quendam nomine Mindyridem.

XIX. Inter Sybaritas præcipuæ luxuriæ fuisse dicitur Mindyrides. Nam quum Clisthenes Sicyoniorum tyrannus quadrigarum certamine victor fuisset, ac per præconem edixisset, ut quicunque filiam suam, virginem eximia forma, ambiret, Sicyone ad diem certum adesset, hic Sybari solvisse fertur vectus nave quinquaginta remorum, quam remigibus ex propria familia sumtis instruxerat, quorum alii piscatores, alii aucupes erant. (2) Quum autem Sicyone portum tenuisset, non procos solum æmulos, sed ipsum etiam tyrannum apparatu longe superavit, tametsi universa civitas gloriæ studio opes Clistheni libentissime conferret. Idem in cœna, qua post adventum statim exceptus est, quum quidam juxta eum accumbere vellet, adesse se dixit ex præconis edicto aut cum sponsa, aut solum accubiturum.

XX. Apud Milesios luxui deditos quum quidam Sybarita divertisset, ac deinde in patriam redisset, fertur inter ce-

Συβαριτῶν, ἐπειδὴ πάλιν πρὸς τὴν πατρίδα παρεγενήθη, τά τε ἄλλα τοῖς πολίταις ἐξηγεῖσθαι καὶ δὴ φάσκειν κατὰ τὴν ἀποδημίαν * πόλιν ἐλευθέραν ἑωρακέναι τὴν τῶν Μιλησίων.

XXI. Ὅτι συνταξαμένων τῶν ἐπευνακτῶν τῷ Φαλάνθῳ τότε ἥκειν πρὸς τὴν στάσιν κατὰ τὴν ἀγοράν, ὅταν αὐτὸς ἐπὶ τὸ μέτωπον ἐφελκύσῃ τὴν κυνῆν, μετὰ τῶν ὅπλων· ἐμήνυσε δέ τις τὸ μέλλον γίνεσθαι τοῖς ἐφόροις. Τῶν δὲ πλείστων οἰομένων δεῖν ἀποκτεῖναι τὸν Φάλανθον, Ἀγαθιάδας ἐραστὴς αὐτοῦ γεγονὼς εἶπεν ὡς τοῦτο πράξαντες εἰς μεγίστην στάσιν ἐμβαλοῦσι τὴν Σπάρτην, ἐν ᾗ κρατήσαντες ἀλυσιτελῆ ποιήσονται νίκην, καὶ σφαλέντες ἄρδην ἀπολέσουσι τὴν πατρίδα. (2) Συνεβούλευσεν οὖν τὸν κήρυκα ἀναγορεῦσαι τὴν κυνῆν ἐᾶν ὡς ἔχει Φάλανθος. Οὗ γενομένου, τοὺς μὲν παρθενίας ἀποστήσασθαι τῆς ἐπιβολῆς καὶ πρὸς διάλυσιν ὁρμῆσαι.

(3) Οἱ δὲ ἐπευνακταὶ θεωροὺς πέμψαντες εἰς Δελφοὺς ἐπηρώτων εἰ δίδωσιν αὐτοῖς τὴν Σικυωνίαν. Ἡ δ' ἔφη,

Καλόν τοι τὸ μεταξὺ Κορίνθου καὶ Σικυῶνος·
ἀλλ' οὐκ οἰκήσεις οὐδ' εἰ παγχάλκεος εἴης.
Σατύριον φράζου * Τάραντός τ' ἀγλαὸν ὕδωρ
καὶ λιμένα Σκαιὸν καὶ ὅπου τράγος ἁλμυρὸν οἶδμα
ἀμφαγαπᾷ τέγγων ἄκρον πολιοῖο γενείου·
ἔνθα Τάραντα ποιοῦ ἐπὶ Σατύριον βεβαῶτα.

Ἀκούσαντες δὲ ἠγνόουν· ἡ δὲ φανερώτερον ἔφη,

Σατύριόν τοι ἔδωκα Τάραντά τε πίονα δῆμον
οἰκῆσαι καὶ πῆμα τ' Ἰαπύγεσσι γενέσθαι.

XXII. (Exc. Legat. p. 618, 619.) Ὅτι ἐπὶ Ὀστιλίου Τύλλου τοῦ Ῥωμαίων βασιλέως Ἀλβανοὶ τὴν αὔξησιν τῶν Ῥωμαίων ὑφορώμενοι, καὶ ταπεινῶσαι τούτους βουλόμενοι, προσεποιήσαντο ἐπὶ τῆς ἑαυτῶν χώρας γεγονέναι λῃστὰς Ῥωμαίους, καὶ ἔπεμψαν εἰς Ῥώμην πρεσβευτὰς τοὺς τὸ δίκαιον αἰτήσοντας, εἰ δὲ μὴ προσέχωσι, πόλεμον καταγγέλλοντας. (2) Ὀστίλιος δὲ ὁ τῶν Ῥωμαίων βασιλεὺς πυθόμενος ὡς ζητοῦσι πρόφασιν πολέμου, τοῖς μὲν φίλοις παρήγγειλε τοὺς πρέσβεις ἐκδέξασθαι καὶ παρακαλεῖν ἐπὶ ξενίαν· αὐτὸς δὲ ἐκκλίνας τὴν πρὸς τούτους ἔντευξιν ἔπεμψεν εἰς Ἀλβανοὺς τὸ παραπλήσιον τοῖς ἐκείνων ποιήσοντας. (3) Τοῦτο δὲ συνετέλεσεν ἀρχαϊκῷ τινι προαχθεὶς ἔθει, διὰ τὸ τοὺς παλαιοὺς μηδὲν οὕτω σπουδάζειν ὡς τὸ δικαίους ἐνίστασθαι πολέμους. Εὐλαβεῖτο γὰρ μὴ τοὺς αἰτίους τῆς λῃστείας οὔθ' εὑρεῖν δυνάμενος οὔτε παραδιδοὺς τοῖς ἐξαιτοῦσι δόξῃ πόλεμον ἄδικον ἐπαναιρεῖσθαι. (4) Εὐτυχούντων δὲ πρότερον τῶν εἰς Ἄλβαν πεμφθέντων τὸ μὴ λαμβάνειν τὸ δίκαιον, εἰς ἡμέραν τριακοστὴν πόλεμον κατήγγειλαν. Ὃν * οἱ μὲν τῶν Ἀλβανῶν πρεσβευταὶ κατὰ τὴν ἐξαίτησιν ἀπόκρισιν ἔλαβον ὅτι πρότερον ἐκείνων οὐ διδόντων τὸ δίκαιον οἱ Ῥωμαῖοι πόλεμον αὐτοῖς κατηγγελκότες εἴησαν. Οἱ δὲ δῆμοι πρὸς ἀλλήλους ἐπιγαμίας ἔχοντες καὶ φιλίαν, ἀπὸ ταύτης τῆς αἰτίας εἰς διαφορὰν κατέστησαν.

tera quæ civibus suis narravit, dixisse etiam se in sua peregrinatione civitatem demum liberam vidisse Miletum.

XXI. Quum Epeunactæ cum Phalantho seditionem movere condixissent in foro, quo tempore ipse galeam armatus in frontem attraheret, quidam rei indicium ephoris fecit. Tum plerisque decernentibus ut Phalanthus occideretur, Agathiadas, qui ejus amasius fuerat, ait qui id facerent, Spartam in maximam seditionem fore conjecturos, in qua si vincerent, haud utilem victoriam referrent; sin superarentur, patriam funditus everterent. (2) Suadebat itaque, ut per præconem indiceretur, ne Phalanthus galeam commoveret. Quo facto Parthenii omissa conjuratione alii alio dilapsi sunt.

(3) Epeunactæ vero missis Delphos oratoribus, rogabant an eis deus Sicyoniam concederet. Pythia inquit :

Pulchra quidem regio inter Sicyonem et Corinthum,
sed non obtinebis, etiamsi totus æneus esses.
Satyrium autem cogita et Tarenti limpidam undam,
Scæumque portum, et ubi caper (i. e. *salsola tragus* Linnæi; *le varech*) salsum æquor
exosculatur humectans extremitatem barbæ canæ,
ibi Tarentum exstrue super Satyrio protensum.

His auditis, perplexi erant. Illa autem clarius ait :

Satyrium tibi concessi et Tarentum cum opimo populo
habitare, et exitium Iapygibus inferre.

XXII. Rege Tullo Hostilio Albani, Romanorum incrementa suspecta habentes et minuere res eorum cupientes, suo ex agro prædas ab illis actas simulant, et Romam legatos res repetitum mittunt, ni reddantur, bellum indicere jussos. (2) Hostilius rex Romanorum, cognito, materiam belli excitandi ab Albanis quæri, amicis imperat, oratores eos blande comiterque hospitio excipiant : vitatoque legatorum congressu, Albam propere mittit, qui pari modo res reperent. (3) Id veteri more a rege factum fuit, quo studiose cavebatur, ne bella, nisi justa, sumerentur : verebatur præterea, ne, si raptores aut reperire non posset, aut petentibus dedere recusaret, bellum minime pium inferre videretur. (4) Priores Romanorum legati Albæ mandata exponunt, res repetunt, et negantibus bellum in trigesimum diem indicunt. Tum postulantibus Albanorum oratoribus Tullus respondet, Albanis, quod priores res repetentes legatos fuissent aspernati, bellum a Romanis jam esse denuntiatum. Tali ex causa populi, amicitiæ et connubiorum jure arcte antea conjuncti, in bellum inciderunt.

XXIII. (Tzetz. Hist. V, histor. 15.)

Τὸ πρότερον τὸ γένος τῶν Ῥωμαίων τῶν Λατίνων
οὐχὶ συνῆπτε πόλεμον ἀκηρυκτεὶ πρὸς ἔθνος,
ἀλλὰ τῇ χώρᾳ πρότερον ἔθνους τοῦ πολεμίου
δόρυ σημεῖον ἔῤῥιπτεν, ἔχθρας ἀρχὴν σημαῖνον.
Ἔπειτα δὲ κατήρχετο πολέμου πρὸς τὸ ἔθνος.
Τοῦτό φησι Διόδωρος.

XXIII. Olim Romanorum e Latinis genus bellum, nisi sollemniter indictum, non sumebat, sed in regionem gentis inimicæ prius hastam projiciebat, inimicitiæ principium indicantem. Tum vero bellum ordiebatur in eum populum. Hoc refert Diodorus.

XXIV. (Exc. de Virt. et vit. p. 550.) Ὅτι Ἱππομένης ὁ τῶν Ἀθηναίων ἄρχων, τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ φθαρείσης ὑπό τινος, τιμωρίαν ἔλαβε παρ' αὐτῆς ἀνήκεστον καὶ παρηλλαγμένην· μεθ' ἵππου γὰρ αὐτὴν εἰς οἰκίσκον τινὰ συγκλείσας, καὶ τὴν τροφὴν παρελόμενος ἐπί τινας ἡμέρας, ἠνάγκασε τὸ ζῷον διὰ τὴν ἔνδειαν ἀναλῶσαι τὸ σῶμα τῆς παραβληθείσης.

XXIV. Hippomenes, Atheniensium magistratus, quum ejus filia a nescio quo vitiata fuisset, acerbum et inhumanum de ea supplicium sumsit. Inclusam enim in stabulo una cum equo victu per aliquot dies frustratus est: quo facto equus fame adactus objectæ puellæ corpus mandere est coactus.

XXV. (Exc. Vatican. p. 11, 12.) Ὅτι Ἀντίφημος καὶ Ἔντιμος οἱ Γέλαν κτίσαντες ἠρώτησαν τὴν Πυθίαν, καὶ ἔχρησε ταῦτα,

Ἔντιμ' ἠδὲ Κράτωνος ἀγακλέος υἱὲ δαΐφρον,
ἐλθόντες Σικελὴν * χθόνα ναίετον ἄμφω,
δειμάμενοι πτολίεθρον ὁμοῦ Κρητῶν Ῥοδίων τε
πὰρ προχοὰς ποταμοῖο Γέλα συνομώνυμον ἁγνόν.

XXV. Antiphemus et Entimus, Gelæ conditores, Pythiam consuluerunt, quæ sic cecinit:

Entime et Cratonis inclyti bellicosa proles,
profecti in Siculam terram ibi ambo habitate,
exstruentes urbem Cretensem simul et Rhodiam
apud ostia fluminis Gelæ sacro cognominem.

(2) Ὅτι οἱ ἐκ τῆς δεκάτης ἀνατεθέντες Χαλκιδεῖς ἦλθον χρησόμενοι περὶ ἀποικίας, καὶ ἀνεῖλε,

Ἀψία ᾗ ποταμῶν ἱερώτατος εἰς ἅλα πίπτει,
ἔνθ' εἴσω βάλλοντι τὸν ἄρσενα θῆλυς ὀπυίει,
ἔνθα πόλιν οἴκιζε, διδοῖ δέ σοι Αὔσονα χώραν.

Οἱ δὲ κατὰ τὸν Ἀψίαν ποταμὸν εὑρόντες ἄμπελον περιπεπλεγμένην ἐρινεῷ τὸν λεγόμενον ἀρσενόθηλυν ἔκτισαν πόλιν.

(2) Chalcidenses illi, qui ex decimatione consecrati erant, quum ad oraculum petendum de colonia ducenda venissent, Pythia respondit:

Apsias fluvius ubi sacerrimus in mare profluit,
ibi urgens masculum femina init,
ibi urbem conde; nam tibi dat Ausonidem regionem.

Illi vero circa Apsiam flumen inventa vite implicita caprifico, quæ dicitur hermaphroditus, urbem condiderunt.

(3) Παραπορευόμενον μεγάλῃ τῇ φωνῇ λέγειν ἀντὶ θνητοῦ βίου δόξαν ἀθάνατον περιποιήσασθαι βούλεται τίς; ἐρεῖ * πρῶτος ἐπιδίδωμι τὸν ἐμαυτοῦ βίον εἰς τὴν κοινὴν ἀσφάλειαν.

(3) * Prætergredientem magna voce dicere: Si quis mortalem vitam cum gloria immortali commutare vult, dicat, Primus ego salutem meam pro publica securitate devoveo.

(4) Ὅτι τῶν εἰς ἀγρὸν πορευομένων τις ἐρωτήσας ἀπαντίον ἠρώτησε μή τι νεώτερον εἴη κατὰ τὴν πόλιν. Καὶ ἐζημίωσαν αὐτὸν οἱ τὴν ἀρχὴν παρὰ Λοκροῖς ἔχοντες· τοσοῦτον ἦσαν περὶ τὸ δίκαιον ἠσχοληκότες.

(4) Homini in agrum exeunti quum quidam occurrisset, rogavit numquid novi in urbe esset? Hunc tamen magistratus Locrenses mulctaverunt: adeo justitiæ servandæ advigilabant!

XXVI. Ὅτι Σικυωνίοις ἔχρησεν ἡ Πυθία ἑκατὸν ἔτη μαστιγονομηθήσεσθαι αὐτούς. Ἐπερωτησάντων δὲ αὐτῶν τίς ὁ ταῦτα ποιήσων, πάλιν ἀπεκρίθη, ᾧ ἂν καταπλεύσαντες πρώτῳ γεγενημένον υἱὸν ἀκούσωσιν. Ἐτύγχανε δὲ τοῖς θεωροῖς ἠκολουθηκὼς τῆς θυσίας ἕνεκα μάγειρος, ὃς ἐκαλεῖτο Ἀνδρέας * μισθοῦ τοῖς ἄρχουσι μαστιγοφορῶν ὑπηρέτει...

XXVI. Sicyoniis Pythia oraculum reddidit, fore ut centum annis ipsi sub lictoribus essent. Rogantibus illis, quisnam id esset præstiturus; respondit: Ille, cui post reditum primo natum filium audierint. Erat autem in comitatu legatorum ad sacra solemnia victimæ causa lanius quidam Andreas nomine, qui mercede conductus lictoris munere apud magistratus fungebatur *

XXVII. Ὅτι οἱ Σπαρτιᾶται ὑπὸ Μεσσηνίων ἡττηθέντες εἰς Δελφοὺς πέμψαντες ἠρώτων περὶ πολέμου. Ἔχρησε δὲ αὐτοῖς παρὰ Ἀθηναίων λαβεῖν ἡγεμόνα.

XXVII. Spartani a Messeniis victi Delphos miserunt sciscitantes de bello. Quibus respondit Pythia, ut ab Atheniensibus ducem sumerent.

(2) Ὅτι οἱ Λακεδαιμόνιοι προτραπέντες ὑπὸ Τυρταίου οὕτω προθύμως εἶχον πρὸς παράταξιν, ὥστε μέλλοντες παρατάττεσθαι τὰ ὀνόματα σφῶν αὐτῶν ἐγράψαντο εἰς σκυταλίδα καὶ ἐξῆψαν ἐκ τῆς χειρός, ἵνα τελευτῶντες μὴ ἀγνοῶνται ὑπὸ τῶν οἰκείων. Οὕτω παρέστησαν ταῖς ψυχαῖς ἕτοιμοι πρὸς τὸ τῆς νίκης ἀποτυγχάνοντες ἑτοίμως ἐπιδέχεσθαι τὸν ἔντιμον θάνατον.

(2) Lacedæmonii a Tyrtæo incitati adeo ad prœlium alacres erant, ut prius quam in aciem educerentur, nomina sua scytalæ inscriberent, hancque brachio illigarent, ne mortui a suis ignorarentur. Adeo promptis animis erant, si forte victoria eos falleret, ad pulcram necem prompte obeundam.

XXVIII. (Tzetz. Hist. I, 16.)

Κιθαρῳδὸς ὁ Τέρπανδρος τῷ γένει Μηθυμναῖος.
Στασιασάντων δέ ποτε τῶν Λακεδαιμονίων
χρησμὸς αὐτοῖς ἐξέπεσε πάλιν φιλιωθῆναι,
ἂν ἐκ Μηθύμνης Τέρπανδρος ἐκείνοις κιθαρίσῃ.
Καὶ δή τι μέλος Τέρπανδρος ἐντέχνως κιθαρίσας
αὐτοὺς πάλιν συνήρμοσε, Διόδωρος ὥς γράφει,
τῆς ἁρμονίας τῇ ᾠδῇ. Καὶ γὰρ μετατραπέντες
ἀλλήλους περιέβαλλον, ἠσπάζοντο δακρύοις.

XXIX. (Exc. Vatican. p. 12.) Ὅτι Ἀριστοτέλης ὁ καὶ Βάττος κτίσαι βουλόμενος Κυρήνην ἔλαβε χρησμὸν οὕτως,

Βάττ', ἐπὶ φωνὴν ἦλθες· ἄναξ δέ σε Φοῖβος Ἀπόλλων
εἰς Λιβύην πέμπει καλλιστέφανον Κυρήνης
εὐρείης ἄρχειν καὶ ἔχειν βασιληΐδα τιμήν.
Ἔνθα σε βάρβαροι ἄνδρες, ἐπὰν Λιβύης ἐπιβήῃς,
βαιτοφόροι ἐπίασι· σὺ δ' εὐχόμενος Κρονίωνι
Παλλάδι τ' ἐγρεμάχῃ γλαυκώπιδι καὶ Διὸς υἱῷ
Φοίβῳ ἀκερσεκόμῃ νίκην ὑποχείριον ἕξεις,
καὶ μάκαρος Λιβύης καλλιστεφάνου βασιλεύσεις
αὐτὸς καὶ γένος ὑμόν· ἄγει δέ σε Φοῖβος Ἀπόλλων.

(2) Ὁ φθόνος καθαιρεῖ τοὺς ταῖς δόξαις πρωτεύοντας.

XXX. (Exc. de Virt. et vit. p. 550, 551.) Ὅτι Ἀρκεσίλαος ὁ τῶν Κυρηναίων βασιλεὺς δεινοπαθήσας ἐπὶ ταῖς συμφοραῖς ἐπηρώτα εἰς Δελφούς. Ἔχρησε δὲ ὁ θεὸς ὅτι θεῶν ἐστι μῆνις· τοὺς γὰρ ὕστερον βασιλεῖς οὐχ ὁμοίως ἄρχειν τῷ πρώτῳ Βάττῳ. Ἐκεῖνον μὲν γὰρ αὐτῇ τῇ προσηγορίᾳ τοῦ βασιλέως ἀρκούμενον ἐπιεικῶς ἄρξαι καὶ δημοτικῶς, καὶ τὸ μέγιστον τηροῦντα τὰς πρὸς τοὺς θεοὺς τιμάς· τοὺς δὲ ὕστερον ἀεὶ τυραννικώτερον δυναστεύοντας ἐξιδιοποιήσασθαι μὲν τὰς δημοσίας προσόδους, ὀλιγωρῆσαι δὲ τῆς πρὸς τὸ θεῖον εὐσεβείας.

(2) Ὅτι τῆς τῶν Κυρηναίων στάσεως διαιτητὴς ἐγένετο Δημῶναξ Μαντινεύς, συνέσει καὶ δικαιοσύνῃ δοκῶν διαφέρειν. Οὗτος οὖν πλεύσας εἰς Κυρήνην, καὶ παρὰ πάντων λαβὼν τὴν ἐπιτροπήν, διέλυσε τὰς πόλεις ἐπὶ τούτοις.

XXXI. Ὅτι Λεύκιος Ταρκύνιος ὁ τῶν Ῥωμαίων βασιλεὺς σπουδαίας ἔτυχεν ἀγωγῆς, καὶ γενόμενος ζηλωτὴς παιδείας, οὐ μετρίως δι' ἀρετὴν ἐθαυμάζετο. Ἀνδρωθεὶς γὰρ συνεστάθη τῷ βασιλεῖ τῶν Ῥωμαίων Ἄγκῳ Μαρκίῳ, καὶ φίλος αὐτοῦ μέγιστος ἐγένετο, καὶ πολλὰ τῶν κατὰ τὴν βασιλείαν συνδιῴκει τῷ βασιλεῖ. Καὶ μεγαλόπλουτος ὢν πολλοῖς τῶν ἀπόρων ἐβοήθει χρήματα διδούς, καὶ πᾶσι προσφιλῶς ὁμιλῶν ἄμεμπτος ἦν καὶ ἔνδοξος ἐπὶ σοφίᾳ.

XXXII. (Exc. Vatican. p. 13, 14.) Ὅτι οἱ Λοκροὶ ἔπεμψαν εἰς Σπάρτην περὶ συμμαχίας δεόμενοι. Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι τὸ μέγεθος τῆς Κροτωνιατῶν δυνάμεως ἀκούοντες, ὥσπερ ἀφοσιούμενοι καὶ μόνως ἂν οὕτω σωθέντων Λοκρῶν, ἀπεκρίθησαν αὐτοῖς συμμάχους διδόναι τοὺς Τυνδαρίδας. (2) Οἱ δὲ πρέσβεις εἴτε προνοίᾳ θεοῦ εἴτε τὸ ῥηθὲν οἰωνισάμενοι προσεδέξαντο τὴν βοήθειαν παρ' αὐτῶν καὶ καλλιερήσαντες ἔστρω-

XXVIII. Citharœdus Terpander, genere Methymnæus. Civili quondam bello agitatis Lacedæmoniis oraculum editum est, iterum consensuros, si ex Methymna Terpander illis caneret. Et sane cantum quendam quum artificiose ad citharam cecinisset, ipsos iterum conjunxit, uti Diodorus scribit : concentus enim cantilena commutati sese amplectebantur et cum lacrimis osculabantur.

XXIX. Aristoteles, qui etiam Battus nominatur, Cyrenen ædificaturus hoc accepit oraculum :

Batte, vocis causa venisti; rex autem te Phœbus Apollo
mittit in Libyam pulcre coronatam, Cyrenæ
ut amplæ imperes, habeasque regiam dignitatem.
Ibi te barbari homines, postquam ad Libyam appuleris,
lænis e pellibus confectis induti aggredientur; tu vero pre-
[cans Jovem
et Minervam bellicosam, cæsiis oculis præditam, et Jovis
Phœbum intonsum, victoriam facilem impetrabis, [filium
et bene coronatæ beatæque Libyæ imperium tenebis
ipse genusque tuum; tibi vero dux est Phœbus Apollo.

(2) Invidia deprimit eos qui gloria excellunt.

XXX. Arcesilaus Cyrenarum rex plurimis, quibus vexabatur, calamitatibus commotus Delphorum oraculum consuluit : cui Apollo responsum dedit, deos infensos esse; nequeenim subsecutos reges eadem virtute regnum administrare, qua primus Battus imperavisset. Illum enim sola regis appellatione contentum clementer ac civiliter imperasse, quodque præcipuum est, deorum cultum studiose conservasse; successores vero semper violentius dominationem exercuisse, et publica vectigalia in privatum usum vertisse, ac deorum immortalium cultum neglexisse.

(2) Seditionis Cyrenensium arbiter fuit Demonax Mantinensis, qui prudentia et æquitate tum celeberrimus habebatur. Hic quum Cyrenas appulisset, delato ab omnibus arbitrio, urbes inter se conciliavit his conditionibus.

XXXI. L. Tarquinius Romanorum rex liberaliter educatus a puero, et disciplinarum omnium studiosus, maxima in admiratione ob singularem virtutem omnibus erat. Proinde quum virilem ætatem attigisset, Anco Marcio Romanorum regi gratus inprimis et carus fuit, plurimaque negotia ad regnum spectantia una cum rege administravit. Quumque maximis opibus abundaret, permultorum egestatem sua liberalitate sublevabat, et cum omnibus urbane et comiter versabatur. Proinde magnam integritatis et sapientiæ laudem est adeptus.

XXXII. Quum Locrenses Spartam misissent qui sociales belli suppetias peterent, Lacedæmonii auditis magnis Crotoniatarum viribus devoventes eos, tanquam hac sola ratione servari Locrenses possent, responderunt se eis dare belli auxiliatores Tyndaridas. (2) Legati autem sive numinis providentia, sive auspicium de effato capientes, id auxilium ab

σαν τοῖς Διοσκούροις κλίνην ἐπὶ τῆς νηὸς καὶ ἀπέπλευσαν ἐπὶ τὴν πατρίδα.

(3) Ποταπὰς δὲ ψυχὰς ἕξειν τοὺς συνηκολουθηκότας πατέρας, ὅταν ὁρῶντες τοὺς ἑαυτῶν υἱοὺς ὑπὸ τῶν βαρβάρων ἀῤῥήτῳ συμφορᾷ περιπίπτοντας μὴ δύνωνται βοηθεῖν, ἀλλὰ τὰς ἑαυτῶν πολιὰς σπαράσσοντες πρὸς κωφὴν ὀδύρωνται τύχην;

iis receperunt, perlitantesque straverunt Dioscuris in navi pulvinaria, ac patriam versus solverunt.

(3) * Qualem animum habituros parentes qui comitati fuerint; quum filiis, quos a barbaris dira calamitate irretitos videbunt, ferre opem non poterunt, sed canitiem suam dilaniantes ad surdam ululabunt fortunam *.

ΤΗΣ ΕΝΑΤΗΣ ΤΑ ΣΩΖΟΜΕΝΑ.

I. (Exc. de Virt. et vit. p. 551.) Ἦν δὲ πατρὸς μὲν Ἐξηκεστίδου, τὸ γένος ἐκ Σαλαμῖνος τῆς Ἀττικῆς, σοφίᾳ δὲ καὶ παιδείᾳ πάντας τοὺς καθ' ἑαυτὸν ὑπερβεβηκώς. Φύσει δὲ πρὸς ἀρετὴν τῶν ἄλλων πολὺ διαφέρων ἐζήλωσεν ἀγωγὴν ἐπαινουμένην· πᾶσι γὰρ τοῖς μαθήμασι πολὺν χρόνον ἐνδιατρίψας, ἀθλητὴς ἐγένετο πάσης ἀρετῆς. (2) Κατὰ μὲν γὰρ τὴν τοῦ παιδὸς ἡλικίαν παιδευταῖς ἐχρήσατο τοῖς ἀρίστοις, ἀνδρωθεὶς δὲ συνδιέτριψε τοῖς μεγίστην ἔχουσι δύναμιν ἐπὶ φιλοσοφίᾳ. Διὸ καὶ τούτοις ὁμιλῶν καὶ συνδιατρίβων ὠνομάσθη μὲν εἷς τῶν ἑπτὰ σοφῶν, καὶ τὸ πρωτεῖον τῆς συνέσεως οὐ μόνον παρὰ τούτοις τοῖς ἀνδράσιν, ἀλλὰ καὶ παρὰ πᾶσι τοῖς θαυμαζομένοις ἀπηνέγκατο.

(3) Ὅτι ὁ αὐτὸς Σόλων, ἐν τῇ νομοθεσίᾳ μεγάλην δόξαν περιποιησάμενος, ἐν ταῖς ἰδιωτικαῖς ὁμιλίαις καὶ ἀποκρίσεσιν, ἔτι δὲ συμβουλίαις θαυμαστὸς ἐτύγχανε διὰ τὴν ἐν παιδείᾳ προκοπήν.

(4) Ὅτι ὁ αὐτὸς Σόλων, τὴν ὅλην ἀγωγὴν τῆς πόλεως ἐχούσης Ἰωνικήν, καὶ διὰ τὴν τρυφὴν καὶ τὴν ῥαστώνην ἐκτεθηλυμένων τῶν Ἀθηναίων, μετέθηκε τῇ συνηθείᾳ πρὸς ἀρετὴν καὶ ζῆλον τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων. Διὸ τῇ τούτου νομοθεσίᾳ καθοπλισθέντες τὰς ψυχὰς Ἁρμόδιος καὶ Ἀριστογείτων καταλύειν ἐπεχείρησαν τὴν τῶν Πεισιστρατιδῶν ἀρχήν.

II. (Exc. Vatican. p. 14-16.) Ὅτι Κροῖσος ὁ Λυδῶν βασιλεὺς μεγάλας κεκτημένος δυνάμεις καὶ πολὺν ἐκ παρασκευῆς σεσωρευκὼς ἄργυρόν τε καὶ χρυσόν, μετεπέμπετο τῶν Ἑλλήνων τοὺς σοφωτάτους, καὶ συνδιατρίβων αὐτοῖς μετὰ πολλῶν δώρων ἐξέπεμψε καὶ αὐτὸς πρὸς ἀρετὴν ὠφελεῖτο πολλά. Ποτὲ δὲ τοῦτον μεταπεμψάμενος καὶ τὰς δυνάμεις καὶ τὸν πλοῦτον ἐπιδειξάμενος, ἠρώτησεν εἴ τις ἕτερος αὐτοῦ δοκεῖ μακαριώτερος εἶναι. (2) Ὁ δὲ Σόλων τῇ συνήθει τοῖς φιλοσόφοις χρησάμενος παῤῥησίᾳ ἔφη μηδένα τῶν ζώντων εἶναι μακάριον· τὸν γὰρ ἐπ' εὐδαιμονίᾳ πεφρονηματισμένον καὶ δοκοῦντα τὴν τύχην ἔχειν συνεργὸν μὴ γινώσκειν εἰ διαμενεῖ μετ' αὐτοῦ μέχρι τῆς ἐσχάτης. Σκοπεῖν οὖν ἔφησε δεῖν τὴν τοῦ βίου τελευτὴν καὶ τὸν διευτυχήσαντα τότε προσηκόντως λέγειν μακάριον. (3) Ὁ δὲ Κροῖσος ὕστερον γενόμενος αἰχμάλωτος ὑπὸ Κύρου καὶ μέλλων ἐπὶ μεγάλῃ πυρᾷ κατακαίεσθαι, τῆς Σόλωνος ἀποφάσεως ἐμνημόνευσεν. Διὸ καὶ τοῦ πυρὸς ἤδη περιφλέγοντος, ἀνεβόα συνεχῶς τὸ τοῦ Σόλωνος

LIBRI NONI RELIQUIÆ.

I. Solon, patre natus Execestide, civis Atheniensis fuit, domo Salaminius. Hic sapientia ac doctrina cunctos sui temporis longe superavit: quumque eximia quadam ac singulari ad virtutem indole esset præditus, ad optimas artes animum applicuit. Omnibus enim disciplinis immoratus atque imbutus diutissime, in omni genere virtutis sese exercuit. (2) Namque a puero optimis usus magistris, posteaquam adolevit, vixit in contubernio hominum, qui sapientia ceteris præstare ferebantur. Quorum in consuetudine ac convictu versatus, ipse ex septem sapientibus unus est habitus; neque inter hos solum, sed inter omnes, qui sapientiæ laude celebres exstiterunt, palmam tulit.

(3) Idem in ferendis legibus summam gloriam adeptus, in privatis sermonibus ac responsis et consiliis ob eruditionis profectum admirationi omnibus fuit.

(4) Quum Atheniensium civitas Ionicis fere moribus uteretur, luxuque ac mollitie prope effeminati omnes essent, Solon paullatim eos adsuefactos ad virtutem et optimarum artium studia traduxit: hujus enim legibus ac disciplina animati Harmodius et Aristogito Pisistratidarum tyrannidem exstinguere adorti sunt.

II. Crœsus, Lydorum rex, magnam potentiam adeptus, multo auro argentoque studiose cumulato, vocabat ad se Græcorum sapientissimos, eorumque convictu fruitus multis ornatos muneribus dimittebat, ipse vero quoad virtutem multa iis referenda habebat. Horum quum Solonem aliquando ad se vocasset, potentiam suam et divitias ostendens interrogavit eum, num quis se felicior esse videretur (2) Ibi Solon consueta philosophis libertate utens, neminem ait e viventibus felicem esse; nam qui prosperitate elatus videretur sibi habere sociam fortunam, eum nescire tamen an hæc secum ad extremum usque mansura esset. Observandum igitur ait vitæ finem, atque eum, qui perpetuo prosper fuerit, tum denique jure dicendum esse beatum. (3) Reapse Crœsus deinde in captivitatem a Cyro redactus, et in ingenti pyra mox cremandus, Solonis effatum in memoriam revocavit, et jam flammis circa se excitatis, Solonis

ὄνομα. (4) Ὁ δὲ Κῦρος προσπέμψας τοὺς πυθομένους τίς ἡ συνεχής ἐστι τοῦ Σόλωνος ὀνομασία, μαθὼν τἀληθὲς μετέπεσε τοῖς λογισμοῖς καὶ νομίσας τὴν ἀπόκρισιν τοῦ Σόλωνος ἀληθινὴν εἶναι, τῆς μὲν ὑπερηφανίας ἀπανίστατο, τὴν δὲ πυρὰν κατασβέσας ἔσωσε τὸν Κροῖσον καὶ τὸ λοιπὸν ἕνα τῶν φίλων κατηρίθμησεν.

(5) Ὅτι ὁ Σόλων ἡγεῖτο τοὺς μὲν πύκτας καὶ σταδιεῖς καὶ τοὺς ἄλλους ἀθλητὰς μηδὲν ἀξιόλογον συμβάλλεσθαι ταῖς πόλεσι πρὸς σωτηρίαν, τοὺς δὲ φρονήσει καὶ ἀρετῇ διαφέροντας μόνους δύνασθαι τὰς πατρίδας ἐν τοῖς κινδύνοις διαφυλάττειν.

III. Ὅτι περὶ τοῦ χρυσοῦ τρίποδος ἀμφισβητήσεως οὔσης ἡ Πυθία ἔχρησεν οὕτως·

Ἔκγονε Μιλήτου, τρίποδος πέρι Φοῖβον ἐρωτᾷς;
τίς σοφίᾳ πρῶτος πάντων, τούτου τρίποδ' αὐδῶ.

(2) Οἱ δέ φασιν ἄλλως ὅτι πολέμου γενομένου τοῖς Ἴωσι πρὸς ἀλλήλους, καὶ τοῦ τρίποδος παρὰ σαγηνέων ἀνενεχθέντος, ἐπερωτῆσαι τὸν θεὸν περὶ τῆς καταλύσεως τοῦ πολέμου. Ἡ δὲ ἔφη,

Οὔποτε μὴ λήξῃ πόλεμος Μερόπων καὶ Ἰώνων,
πρὶν τρίποδα χρύσειον, ὃν Ἥφαιστος κάμε τεύχων,
ἐκ μέσσου πέμψητε, καὶ ἐς δόμον ἀνδρὸς ἵκηται
ὃς σοφίᾳ τά τ' ἐόντα τά τ' ἐσσόμενα προδέδορκεν.

(3) Ὅτι οἱ Μιλήσιοι ἀκολουθῆσαι βουλόμενοι τῷ χρησμῷ Θάλητι τῷ Μιλησίῳ τῶν ἑπτὰ σοφῶν τὸ ἀριστεῖον ἐβούλοντο δοῦναι· τὸν δ' εἰπεῖν ὡς οὐκ ἔστι πάντων σοφώτατος, συμβουλεύειν δὲ πρὸς ἕτερον πέμπειν σοφώτερον. Τούτῳ δὲ τῷ τρόπῳ καὶ τῶν ἄλλων τῶν ἑπτὰ σοφῶν ἀποποιησαμένων τὸν τρίποδα, Σόλωνι δίδοσθαι δοκοῦντι πάντας ἀνθρώπους ὑπερβεβλῆσθαι σοφίᾳ τε καὶ συνέσει. Τὸν δὲ συμβουλεῦσαι τοῦτον ἀναθεῖναι Ἀπόλλωνι· τοῦτον γὰρ εἶναι σοφώτερον πάντων.

IV. Ὅτι ὁ αὐτὸς πρὸς τῇ τοῦ βίου καταστροφῇ ὁρῶν Πεισίστρατον πρὸς χάριν [λόγοις] τὰ πλήθη δημαγωγοῦντα καὶ πρὸς τυραννίδα παρορμῶντα, τὸ μὲν πρῶτον λόγοις ἐπεχείρησεν ἀποτρέπειν ταύτης τῆς ἐπιβολῆς· οὐ προσέχοντος δὲ αὐτοῦ, προῆλθεν εἰς τὴν ἀγορὰν μετὰ τῆς πανοπλίας παντελῶς ἤδη γεγηρακώς. (2) Συνδραμόντος δὲ τοῦ πλήθους πρὸς αὐτὸν διὰ τὸ παράδοξον, παρεκάλει τοὺς πολίτας ἀναλαβεῖν τὰ ὅπλα καὶ παραχρῆμα καταλύειν τὸν τύραννον· οὐδενὸς δὲ αὐτῷ προσέχοντος, καὶ πάντων αὐτοῦ μανίαν καταγινωσκόντων, τινῶν δὲ παραγηρᾶν αὐτὸν ἀποφαινομένων, ὁ μὲν Πεισίστρατος ἤδη τινὰς δορυφόρους περιαγόμενος προσῆλθε τῷ Σόλωνι καὶ ἐπύθετο τίνι θαρρῶν τὴν τυραννίδα καταλύειν αὐτοῦ βούλεται, τοῦ δὲ εἰπόντος ὅτι τῷ γήρᾳ, θαυμάσας τὴν φρόνησιν αὐτοῦ οὐδὲν αὐτὸν ἠδίκησεν.

V. Ὅτι τὸν παρανόμοις καὶ ἀδίκοις πράξεσιν ἐπιβαλόμενον οὐκ ἂν προσηκόντως σοφὸν νομίζεσθαι.

(2) Ὅτι φασὶν Ἀνάχαρσιν τὸν Σκύθην φρονοῦντα ἐπὶ σοφίᾳ μέγα παραγενέσθαι Πυθῶδε καὶ ἐπερωτῆσαι τίς ἐστιν αὐτοῦ τῶν Ἑλλήνων σοφώτερος. Καὶ εἰπεῖν,

nomen sine intermissione inclamabat. (4) Tum Cyrus, missis qui rogarent, quid sibi vellet illa assidua Solonis appellatio, re cognita, sententiam immutavit, reputansque verum esse Solonis responsum, superbiam omisit, pyraque exstincta Crœsum servavit, atque eum deinceps in amicorum numero habuit.

(5) Solon judicabat pugiles et stadii cursores aliosque athletas nihil propemodum conferre ad civitatis salutem, solos autem, qui prudentia ac virtute excellerent, a periculis posse patriam protegere.

III. Quum de tripode aureo controversia orta esset, Pythia sic respondit :

O fili Mileti, de tripode Phœbum sciscitaris?
Qui sapientia primus est omnium, huic tripodem attribuo.

(2) Alii vero aliter narrant; videlicet bello flagrante civili apud Iones, quo tempore tripus a piscatoribus mari fuit extractus, rogatum esse de pace componenda deum, Pythiamque dixisse :

Haud prius Meropum et Ionum bellum desinet,
quam tripus aureus, quem Vulcanus fabrefecit,
a vobis dimissus fuerit, domumque viri venerit,
qui sapientia res præsentes ac futuras vidit.

(3) Tum Milesii, ut oraculo obsequerentur, Thaleti Milesio, e sapientibus septem uni, tamquam optimo tripodem dare decreverunt. Sed enim illum negasse aiunt se sapientissimum esse, et ut ad sapientiorem mitterent suasisse. Atque ita ceteris quoque sapientibus tripodem recusantibus, Soloni fuisse destinatum, qui mortales omnes sapientia et consilio prævertere videbatur. Hunc denique suasisse, ut Apollini tripus dedicaretur; namque hunc reapse sapientia omnibus antestare.

IV. Idem Solon, quum ab obitu prope abesset, Pisistratum videns blandis verbis gratiam populi aucupantem tyrannidisque appetentem, primo quidem oratione nisus est ab incepto eum deterrere; quo non obtemperante ipsi, armis cunctis sibi circumpositis processit in forum, summo licet senio confectus. (2) Concurrente vero propter rem inopinam ad eum multitudine, hortabatur cives ut arma capesserent, tyrannumque sine mora compescerent. Ibi nemine aures præbente, imo cunctis ejus insaniam insimulantibus, nonnullis etiam præ senectute eum delirare dicentibus, Pisistratus, qui jam aliquot custodes corporis circa se habebat, ad Solonem accedens sciscitatus est, quanam fiducia potentiam ejus opprimere niteretur. Illo dicente, quod senectute fretus, prudentiam ejus admiratus incolumem dimisit.

V. Eum qui vetitis injustisque factis indulget, haud merito sapientem appellaveris.

(2) Aiunt Scytham Anacharsin sapientia sua valde tumidum, ad Apollinis Pythii venisse oraculum atque rogasse, quis Græcorum se sapientior esset; ac deum respondisse :

Οἰταῖόν τινά φασι Μύσωνα
σοῦ μᾶλλον πραπίδεσσιν ἀρηρότα πευκαλίμῃσιν,

ὅςτις ἦν Μαλιεὺς καὶ ᾤκει τὴν Οἴτην εἰς κώμην Χηνὰς καλουμένην.

Œtæum quendam Mysonem aiunt
sollertiore quam tu mente præditum esse.

Erat autem is Maliensis quidam, Œtæ incola, ex pago dicto Chenis.

VI. (Exc. de Virt. et vit. p. 552.) Ὅτι Μύσων τις ἦν Μαλιεύς, ὃς ᾤκει ἐν κώμῃ Χηνὰς καλουμένῃ, τὸν ἅπαντα χρόνον ἐν ἀγρῷ διατρίβων καὶ ὑπὸ τῶν πολλῶν ἀγνοούμενος. Ὃν ἀντειςῆξαν εἰς τοὺς ἑπτὰ σοφούς, ἐκκρίναντες τὸν Περίανδρον τὸν Κορίνθιον διὰ τὸ τύραννον γεγονέναι πικρόν.

VI. Erat Myso quidam Maliensis in pago, cui Chenis nomen est, degens; qui ut plurimum in agro versabatur, obscurus et hominibus fere ignotus. Hunc, rejecto Periandro Corinthio, quod tyrannus acerbissimus exstitisset, in septem sapientum collegium cooptarunt.

VII. (Exc. Vatican. p. 17.) Ὅτι ὁ Σόλων πολυπραγμονήσας τὸν τόπον ἐν ᾧ διέτριβε Μύσων, κατέλαβεν αὐτὸν ἐπὶ τῆς ἅλω πρὸς ἄροτρον προςβαλόντα ἐχέτλην, καὶ πειραθεὶς τοῦ ἀνδρὸς ἔφη, Οὐχ ὥρα νῦν ἀρότρου, ὦ Μύσων, καὶ οὗτος Οὐ χρῆσθαι, εἶπεν, ἀλλ' ἐπισκευάζειν.

VII. Solon [*Chilo*] quum locum vestigasset, ubi Myso deversabatur, deprehendit eum in area stivam aratro aptantem; tentandique hominis causa ait : Non est aratri nunc tempus, Myso. Cui ille, non utendi, respondit, sed præparandi.

VIII. (Exc. de Virt. et vit. p. 552) Ὅτι Χίλων τῷ λόγῳ σύμφωνον ἔσχε τὸν βίον, ὅπερ σπανίως εὕροι τις ἂν γινόμενον. Τῶν γὰρ καθ' ἡμᾶς φιλοσόφων τοὺς πλείστους ἰδεῖν ἔστι λέγοντας μὲν τὰ κάλλιστα, πράττοντας δὲ τὰ χείριστα, καὶ τὴν ἐν ταῖς ἀπαγγελίαις αὐτῶν σεμνότητα καὶ σύνεσιν διὰ τῆς πείρας ἐλεγχομένην. Ὁ δὲ Χίλων χωρὶς τῆς κατὰ τὸν βίον ἐν ἅπασι τοῖς πραττομένοις ἀρετῆς πολλὰ διενοήθη καὶ ἀπεφθέγξατο μνήμης ἄξια.

VIII. Chilo consentientem cum sermonibus suis vitam agebat, quod raro admodum reperias. Plerosque enim ætatis nostræ philosophos videre est pulcherrimis quidem utentes sermonibus, moribus vero turpissimis : qui gravitatem ac prudentiam, quam verbis præ se ferunt, factis suis refutant. At Chilo præter constantem in omni vita virtutem, multa et cogitavit et dixit quæ memoria in primis digna sunt.

IX. (Exc. Vatican. p. 17, 18.) Ὅτι Χίλων ἀφικόμενος εἰς Δελφοὺς καὶ καθάπερ ἀπαρχὰς ποιούμενος τῷ θεῷ τῆς ἰδίας συνέσεως, ἐπέγραψεν ἐπί τινα κίονα τρία ταῦτα, Γνῶθι σεαυτόν, καὶ Μηδὲν ἄγαν, καὶ τρίτον Ἐγγύα, παρὰ δ' ἄτα. Τούτων ἕκαστον ὑπάρχον βραχὺ καὶ Λακωνικόν, μεγάλην ἔχει τὴν ἀναθεώρησιν. (2) Τὸ γὰρ Γνῶθι σαυτόν παραγγέλλει παιδευθῆναι καὶ φρόνιμον γενέσθαι· οὕτω γὰρ ἄν τις ἑαυτὸν γνοίη· ἢ ὅτι οἱ ἄμοιροι παιδείας καὶ ἀλόγιστοι κατὰ τὸ πλεῖστον ἑαυτοὺς συνετωτάτους ὑπειλήφασιν, ἥπερ ἐστὶ τῶν ἀμαθιῶν ἀμαθεστάτη κατὰ τὸν Πλάτωνα, ἢ ὅτι τοὺς πονηροὺς ἐπιεικεῖς ἡγοῦνται, τοὺς δὲ χρηστοὺς ἀνάπαλιν φαύλους· μόνως γὰρ ἄν τις οὕτως ἑαυτὸν γνοίη καὶ ἕτερον, τυχὼν παιδείας καὶ συνέσεως περιττοτέρας. (3) Τὸ δὲ Μηδὲν ἄγαν μετριάζειν ἐν πᾶσι καὶ μηδὲ περὶ ἑνὸς τῶν ἀνθρωπίνων τελείως διορίζεσθαι, ὡς Ἐπιδάμνιοι. Οὗτοι γὰρ τὸν Ἀδρίαν οἰκοῦντες καὶ πρὸς ἀλλήλους διαφερόμενοι μύδρους διαπύρους καταποντίσαντες ἐν μέσῳ τῷ πελάγει διωμόσαντο μὴ σπείσασθαι τὴν πρὸς ἀλλήλους ἔχθραν πρότερον ἕως ἂν οὗτοι θερμοὶ ἀνενεχθῶσιν. (4) Οὕτω δὲ σκληρῶς ὀμόσαντες καὶ τὸ Μηδὲν ἄγαν οὐκ ἐπινοήσαντες ὕστερον ὑπὸ τῶν πραγμάτων ἀναγκαζόμενοι διελύσαντο τὴν ἔχθραν ἐάσαντες τοὺς μύδρους ψυχροὺς ἐν τῷ βυθῷ. Τὸ δὲ Ἐγγύα, παρὰ δ' ἄτα, τινὲς ὑπέλαβον γάμον ἀπαγορεύειν· τὴν γὰρ τοῦ γάμου σύνθεσιν παρὰ τοῖς πλείστοις τῶν Ἑλλήνων ἐγγύην ὀνομάζεσθαι, καὶ βεβαιωτὴς ὁ κοινὸς βίος, ἐν ᾧ πλεῖσται καὶ μέγισται γίνονται συμφοραὶ διὰ τὰς γυναῖκας. (5) Ἔνιοι δέ φασιν ἀνάξιον εἶναι Χίλωνος διὰ

IX. Chilo Delphos profectus, ut primitias veluti sapientiæ suæ deo offerret, inscripsit columnæ tria hæc : *Nosce te ipsum*, et *Nihil nimis*, tertium denique *Sponde, prope adest labes*. Horum singula quum brevia sint et Laconica, magnam continent considerationem. (2) Nam *Nosce te ipsum* jubet erudiri fierique prudentem; tum enim quisque semet noscet : vel quia disciplinæ expertes et insipientissimi se plerumque existimant solertissimos, quæ insipientia est omnium insipientissima, ut ait Plato vel quod improbos loco bonorum habent, contra pro malis justos. Nempe tum tantummodo quisque se et ceteros noscet, si doctrina sapientiaque abundaverit. (3) Jam *Nihil nimis* significat modeste in omnibus esse agendum, neque de ulla re humana definite quidquam esse statuendum, quod Epidamniis, Adriatici maris accolis, accidit; qui quum inimicitias inter se gererent, massis aliquot candentis ferri medio mari demersis juraverunt numquam se odia omissuros prius quam eæ massæ mari ferventes educerentur. (4) Jam qui adeo atrociter juraverant, neque illud Nihil nimis mente revolverant, deinceps rerum cursu coacti iram posuerunt, massasque suas in profundo frigidissimas reliquerunt. Denique effatum : Sponde, prope adest labes, quidam de nuptiis dictum intelligunt. Namque nuptiarum conciliatio apud plerosque Græcos dicitur ἐγγύη (sponsio). Dicti autem veritatem confirmat communis vita, in qua plurimæ ac maximæ propter feminas cientur discordiæ. (5) Alii dicunt indignam esse Chilone sententiam,

τὸ μὴ δύνασθαι ἀναιρουμένου τοῦ γάμου διαμένειν τὸν βίον, τὴν δὲ ἄτην ἀποφαίνονται ἐγγύαις ταῖς ἐπὶ τῶν συμβολαίων καὶ ταῖς ὑπὲρ τῶν ἄλλων διομολογήσεσι περὶ χρημάτων. Καὶ Εὐριπίδης,

Οὐκ ἐγγυῶμαι· ζημία φιλέγγυον
σκοπεῖν· τὰ Πυθοῖ δ' οὐκ ἐᾷ με γράμματα.

X. Ἔνιοι δέ φασι μὴ Χίλωνος εἶναι μηδὲ πολιτικὸν τὸ μηδενὶ τῶν φίλων ἐν ταῖς τοιαύταις χρείαις ἐπαρκεῖν, ἀλλα μᾶλλον τὰς καταβεβαιώσεις ἀπαγορεύειν καὶ τὸ κατατεταμένως ἐγγυᾶσθαί τι καὶ διορίζεσθαι τῶν ἀνθρωπίνων, ὡς ποιῆσαι τοὺς Ἕλληνας ὅτε κατηγωνίσαντο τὸν Ξέρξην. (2) Ὤμοσαν γὰρ ἐν Πλαταιαῖς παραδώσειν παίδων παισὶ τὴν πρὸς τοὺς Πέρσας ἔχθραν, ἕως ἂν οἱ ποταμοὶ ῥέωσιν εἰς τὴν θάλασσαν καὶ γένος ἀνθρώπων εἴη καὶ γῆ καρποὺς φέροι· τὸ δὲ τῆς τύχης εὐμετάπτωτον βεβαίως ἐγγυώμενοι μετά τινα χρόνον ἐπρεσβεύοντο πρὸς Ἀρταξέρξην τὸν υἱὸν Ξέρξου περὶ φιλίας καὶ συμμαχίας.

(3) Ὅτι ὁ Χίλωνος λόγος βραχὺς ὢν ὅλην περιείληφε τὴν πρὸς τὸν ἄριστον βίον ὑποθήκην, ὡς καὶ τῶν ἐν Δελφοῖς ἀναθημάτων βελτίω ταῦτα τὰ ἀποφθέγματα. Αἱ μὲν γὰρ χρυσαῖ Κροίσου πλίνθοι καὶ τὰ ἄλλα [τὰ] κατασκευάσματα ἠφανίσθη καὶ μεγάλας ἀφορμὰς παρέσχε τοῖς ἀσεβεῖν εἰς τὸ ἱερὸν ἑλομένοις, αἱ δὲ γνῶμαι τὸν ἅπαντα χρόνον σώζονται ἐν ταῖς τῶν πεπαιδευμένων ψυχαῖς τεθησαυρισμέναι καὶ κάλλιστον ἔχουσαι θησαυρόν, πρὸς ὃν οὔτε Φωκεῖς οὔτε Γαλάται προσενεγκεῖν τὰς χεῖρας σπουδάσειαν.

XI. (Exc. de Virt. et vit. p. 552.) Ὅτι Πιττακὸς ὁ Μιτυληναῖος οὐ μόνον ἐν σοφίᾳ θαυμαστὸς ἦν, ἀλλὰ καὶ πολίτης ἐγένετο τοιοῦτος οἷον ἕτερον οὐκ ἤνεγκεν ἡ νῆσος, δοκῶ δ' οὐδ' ἂν ὕστερον ἐνέγκαι, μέχρι ἂν τὸν οἶνον φέρῃ πλείω τε καὶ ἡδίω. Νομοθέτης τε γὰρ ἀγαθὸς ὑπῆρχε κἀν τοῖς κατὰ μέρος πρὸς τοὺς πολίτας κοινὸς καὶ φιλάνθρωπος, καὶ τὴν πατρίδα τριῶν τῶν μεγίστων συμφορῶν ἀπέλυσε, τυραννίδος, στάσεως, πολέμου.

(2) Ὅτι Πιττακὸς βαθὺς ἦν καὶ ἥμερος καὶ τὴν παραίτησιν ἔχων αὐτὸς ἐν αὑτῷ. Διὸ δὴ πᾶσιν ἐδόκει τέλειος ἀνὴρ εἶναι πρὸς πᾶσαν ἀρετὴν ὁμολογουμένως. Κατὰ μὲν γὰρ τὴν νομοθεσίαν ἐφαίνετο πολιτικὸς καὶ φρόνιμος, κατὰ δὲ τὴν πίστιν δίκαιος, κατὰ δὲ τὴν ἐν τοῖς ὅπλοις ὑπεροχὴν ἀνδρεῖος, κατὰ δὲ τὴν πρὸς τὸ κέρδος μεγαλοψυχίαν ἀφιλάργυρος.

XII. (Exc. Vatican. p. 19.) Ὅτι τῶν Μιτυληναίων διδόντων τῷ Πιττακῷ τῆς χώρας ὑπὲρ ἧς ἐμονομάχησε τὴν ἡμίσειαν οὐκ ἐδέξατο, συνέταξε δὲ ἑκάστῳ κληρῶσαι τὸ ἴσον, ἐπιφθεγξάμενος ὡς τὸ ἴσον ἐστὶ τοῦ πλείονος πλεῖον. Μετρῶν γὰρ ἐπιεικείᾳ τὸ πλεῖον οὐ κέρδει σοφῶς ἐγίνωσκεν· ἐπὶ μὲν γὰρ ἰσότητι δόξαν καὶ ἀσφάλειαν ἀκολουθήσειν, τῇ δὲ πλεονεξίᾳ βλασφημίαν καὶ φόβον, δι' ὧν ταχέως ἂν αὐτοῦ τὴν δωρεὰν ἀφείλαντο.

(2) Ὅτι σύμφωνα τούτοις ἔπραξε καὶ πρὸς Κροῖσον

quia nuptiis sublatis vita stare non potest, labem autem intelligi aiunt, quæ accidit ob sponsiones in contractibus quotidianis, et quum se vadem aliquis pro aliorum re familiari affert. Hinc Euripides :

Non spondeo; pernicies est libenter spondere.
Vetant scriptæ apud Pythium oraculum literæ.

X. Quidam vero neque Chilonis id esse dictum aiunt, neque civile, si videlicet nulli amico in ejusmodi necessitatibus adsis, sed interdici potius firmioribus adseverationibus quominus præfracte aliquid spondeamus in humanis rebus ac definiamus. Veluti Græci fecerunt, quo tempore Xerxem debellarunt. (2) Jure enim jurando spoponderant in urbe Platæis, se ad omnes posteros odium Persarum transmissuros, quamdiu flumina in mare decurrerent et humanum genus superesset et fruges terra gigneret. Ecce autem qui de volubili fortuna firmiter spoponderant, brevi interjecto tempore legationem ad Artaxerxem, Xerxis filium, pro pace bellique societate miserunt.

(3) Chilonium dictum quantumvis breve omnem complectitur vitæ optime instituendæ rationem. Quare etiam cunctis Delphorum donariis hæc effata potiora sunt. Etenim aurei Crœsi laterculi atque alia supellex evanuit, immo magnum incitamentum suppeditavit iis, qui impii aliquid contra templum moliebantur, at vero sententiæ nullo non tempore manent in eruditorum animis tamquam conditæ, pulcerrimi thesauri instar, cui neque Phocenses neque Galli manus inferre nitentur.

XI. Pittacus Mytilenæus non solum sapientiæ nomine vir admirandus fuit, sed etiam ejusmodi civis, qualem nullum Lesbus insula produxit, neque in posterum meo judicio productura est, donec vinum quoque largius ac suavius ferat. Fuit enim optimus legislator, et erga populares suos civilis ac perhumanus in omnibus congressibus, tribusque maximis calamitatibus patriam liberavit, tyrannide, seditione ac bello.

(2) Idem animi altitudine et benignitate excelluit, et qui aliorum culpam libenter excusaret. Proinde in omni genere virtutis undecunque absolutus vir videbatur : quippe in legibus ferendis prudens ac sollers, in servanda fide justissimus, in re autem militari fortis, in contemnendo lucro abstinentissimus erat.

XII. Mytilenæis Pittaco partem dimidiam soli, pro quo singulare certamen pugnaverat, attribuentibus, ipse non accepit, jussitque singulis sorte tribui ex æquo, namque æquum pluris esse quam majus; scilicet utilitatem in moduli æquitate, non in lucro positam sapienter censebat; et æquabilitati quidem gloriam et securitatem fore comitem, cupiditati autem obtrectationem atque timorem, ne forte paullo post donum a se repetituri essent.

(2) Paria his fecit etiam apud Crœsum concedentem ei,

διδόντα τῶν ἐκ τοῦ γαζοφυλακείου χρημάτων λαβεῖν ὁπόσα βούλοιτο. Καὶ γὰρ τότε τὴν δωρεὰν οὐ προσδεξάμενόν φασιν εἰπεῖν καὶ νῦν ἔχειν ὧν ἤθελε διπλάσια. Θαυμάσαντος δὲ τοῦ Κροίσου τὴν ἀφιλαργυρίαν καὶ περὶ τῆς ἀποκρίσεως ἐπερωτήσαντος, εἰπεῖν ὡς τελευτήσαντος ἄπαιδος ἀδελφοῦ, κεκληρονομηκὼς οὐσίαν εἴη τὴν ἴσην ἥπερ εἶχεν, ἣν οὐχ ἡδέως προσειληφέναι.

(3) Ὅτι καὶ τὸν ποιητὴν Ἀλκαῖον, ἐχθρότατον αὐτοῦ γεγενημένον καὶ διὰ τῶν ποιημάτων πικρότατα λελοιδορηκότα, λαβὼν ὑποχείριον ἀφῆκεν, ἐπιφθεγξάμενος ὡς συγγνώμη τιμωρίας αἱρετωτέρα.

XIII. (Exc. de Virt. et vit. p. 552.) Ὅτι φασὶν οἱ Πριηνεῖς ὅτι Μεσσηνίας τὸ γένος ἐπισήμους παρθένους λυτρωσάμενος ὁ Βίας παρὰ λῃστῶν ἦγεν ὡς ἰδίας θυγατέρας ἐντίμως. Μετὰ δέ τινας χρόνους παραγενομένων τῶν συγγενῶν κατὰ ζήτησιν, ἀπέδωκεν αὐτὰς οὔτε τροφεῖα πραξάμενος οὔτε λύτρα, τοὐναντίον δὲ τῶν ἰδίων πολλὰ δωρησάμενος. Εἶχον οὖν πρὸς αὐτὸν αἱ κόραι πατρικὴν εὔνοιαν διά τε τὴν συντροφίαν καὶ τὸ μέγεθος τῆς εὐεργεσίας, ὥστε καὶ χωρισθεῖσαι μετὰ τῶν ἰδίων εἰς τὴν πατρίδα τῆς ὑπερορίου χάριτος οὐκ ἐπελάθοντο.

(2) Ὅτι σαγηνεῖς Μεσσήνιοι κατὰ τὸν βόλον ἕτερον μὲν οὐδὲν ἀνείλκυσαν, χαλκοῦν δὲ τρίποδα μόνον ἐπιγραφὴν ἔχοντα Τῷ σοφωτάτῳ. Ἀναχθέντος δὲ τοῦ κατασκευάσματος δοθῆναι τῷ Βίαντι.

(3) Ὅτι Βίας ἦν δεινότατος καὶ τῷ λόγῳ πρωτεύων τῶν καθ' ἑαυτόν. Κατεχρήσατο δὲ τῇ τοῦ λέγειν δυνάμει πολλοῖς ἀνάπαλιν· οὐ γὰρ εἰς μισθαρνίαν οὐδὲ εἰς προσόδους, ἀλλ' εἰς τὴν τῶν ἀδικουμένων κατετίθετο βοήθειαν. Ὅπερ ἂν σπανιώτατά τις εὕροι.

XIV. (Exc. Vatican. p. 20.) Ὅτι μέγα ἐστὶν οὐ τὸ δύναμιν ὅτου δήποτε σχεῖν, ἀλλὰ τὸ ταύτῃ δεόντως χρῆσθαι. Ἐπεὶ τί ὄφελος Μίλωνι τῷ Κροτωνιάτῃ τὸ μέγεθος τῆς περὶ τὸ σῶμα ῥώμης;

(2) Ὅτι Πολυδάμας ὁ Θετταλὸς ὑπὸ τῆς πέτρας διαρραγεὶς πᾶσιν ἐποίησε φανερὸν ὡς ἐπισφαλές ἐστιν ἰσχὺν μεγάλην ἔχειν, νοῦν δὲ μικρόν.

XV. (Tzetz. Hist. II, 38.)

Ὁ Πολυδάμας οὗτος ἦν ἐκ πόλεως Σκοτούσης,
γυμναῖς χερσὶ μὲν λέοντας ὡς ἄρνας διαφθείρων,
πτεροῖς ποσὶ δ' ὑπερνικῶν ἅρματα ταχυδρόμα,
τῇ δὲ χειρί τι σπήλαιον ἀντήρεισε συμπῖπτον.
Ὁ Σικελὸς Διόδωρος γράφει τὴν ἱστορίαν.

Conf. idem IV, 509, ubi πεζοῖς ποσὶ pro πτεροῖς.

XVI. (Exc. Vatican. p. 20.) Ὅτι τῶν Κιρραίων πολιορκουμένων πολὺν ἤδη χρόνον διὰ τὸ χρηστήριον ἐπιχειρεῖν συλᾶν, τινὲς μὲν τῶν Ἑλλήνων εἰς τὰς πατρίδας ἐπανῆλθον, οἱ δὲ ἐπερωτήσαντες τὴν Πυθίαν ἔλαβον χρησμὸν οὕτως,

Οὐ πρὶν τῆσδε πόληος ἐρείψετε πύργον ἑλόντες,
πρίν κεν ἐμῷ τεμένει κυανώπιδος Ἀμφιτρίτης
κῦμα ποτικλύζῃ κελαδοῦν ἱεραῖσιν ἐπ' ἀκταῖς.

XVII. (Ulpian. ad Demosthen. C. Timocr. p.

ut e sua gaza quantum vellet opum sumeret. Nam etiam tunc munificentia non recepta, dixisse fertur se in præsenti jam duplum possidere quam vellet. Mirante Crœso animum cupiditate tam vacuum, responsique causam quærente, ait Pittacus mortui se fratris liberorum expertis hereditatem adiisse parem ei parti cujus antea potitus esset; itaque haud libenter eam accepisse.

(3) Idem Pittacus Alcæum poetam, qui ei fuerat inimicissimus atque in poematis acerbissime maledixerat, in suam potestatem redactum dimisit, dicens veniam meliorem esse vindicta.

XIII. Prienenses Biantem narrant, quum nobiles genere virgines Messenias a latronibus redemisset, eas domi tanquam proprias filias honorifice habuisse. Postmodum vero quum virginum necessarii perquirendi causa Prienen venissent, eas reddidit, nec alimenta nec redemtionis pretium ab eis repetens, sed contra plurima insuper munera largitus. Quamobrem puellæ eum ut patrem benevolentia complectebantur, cum ob domesticam educationem, tum ob magnitudinem beneficii, adeo ut cum propinquis domum reversæ minime eam gratiam oblivioni tradiderint.

(2) Quum piscatores Messenii jactu retis nihil præter æreum tripodem e mari extraxissent, cui inscriptum erat, SAPIENTISSIMO, ut Bianti is daretur, fecere.

(3) Idem Bias sui temporis disertissimus atque eloquentissimus fuit, sed longe aliter ac ceteri vi dicendi est usus. Non enim ad mercenariam operam, neque ad quæstum ullum faciendum, sed ad opem hominibus injuria affectis ferendam, eloquentiam suam commodavit, quod paucos admodum fecisse comperias.

XIV. Haud magnum est viribus in quacumque demum re pollere, sed his apte uti. Nam Crotoniatæ Miloni magnitudo sui roboris cuinam usui fuit?

(2) Polydamas Thessalus rupis pondere elisus palam demonstravit periculose magnas vires haberi cum mente exigua.

XV. Polydamas iste ex urbe erat Scotussa, nudis manibus leones, tamquam agnos, discerpens pedumque pernicitate celeres currus longe superans, manu corruentem speluncam sustentavit. Quam historiam refert Diodorus Siculus.

XVI. Cirrhæis jam diu obsidionem tolerantibus, propterea quod ausi fuissent fanum oraculi diripere, pars quidem Græcorum in patrias suas dilabebantur, ceteri vero Pythiam consulentes hoc audierunt oraculum :

Haud prius hujus urbis capta mœnia prosternetis,
quam agrum mihi dicatum cæruleæ Amphitrites
fluctus alluat strepens in sacro litore

XVII. Sciendum est Solonem vixisse tyrannorum Athe-

243, B.)'Ιστέον ὅτι ὁ μὲν Σόλων ἐγένετο ἐπὶ τῶν χρόνων τῶν τυράννων ἐν ταῖς Ἀθήναις πρὸ τῶν Περσικῶν χρόνων, ὁ δὲ Δράκων πρὸ αὐτοῦ ἑπτὰ καὶ τεσσαράκοντα ἔτεσιν, ὥς φησιν ὁ Διόδωρος.

XVIII. (Jo. Laurentius De magistr. I, 47.) Διόδωρος γοῦν ἐν δευτέρᾳ Βιβλιοθηκῶν φησι Σόλωνα ἐν Αἰγύπτῳ μαθόντα νόμον Ἀθηναίοις γράψαι τοιοῦτον, ὥστε εἰς τρεῖς μοίρας τὴν πολιτείαν διατάττεσθαι, εἰς εὐπατρίδας, οἳ περὶ σοφίαν καὶ λόγους ἐσχόλαζον, δευτέραν δὲ τὴν γεωργικὴν ἅμα καὶ πρόμαχον, τρίτην τὴν βάναυσον καὶ τεχνουργόν, τὴν δὲ μετὰ ταύτας ἄτιμον, ἐξ ἧς οἱ δῆθεν χρειωδέστεροι ἐν τοῖς γεωργικοῖς ἅμα καὶ μαχίμοις προσήδρευον, δουλεύοντες αὐτοῖς καὶ τὸ πολεμεῖν καὶ γεωργεῖν διδασκόμενοι. Nisi est ex I, c. 28, ubi tamen nulla est mentio Solonis.

XIX. (Exc. Vatican. p. 20.) Ὅτι Περίλαος ὁ ἀνδριαντοποιὸς Φαλάριδι τῷ τυράννῳ κατασκευάσας βοῦν χαλκοῦν πρὸς τιμωρίαν τῶν ὁμοφύλων αὐτὸς πρῶτος ἐπειράθη τοῦ μεγέθους τῆς τιμωρίας. Οἱ γὰρ κατὰ τῶν ἄλλων βουλευόμενοί τι φαῦλον ὡς ἐπίπαν ταῖς ἰδίαις ἐπιθυμίαις εἰώθασιν ἁλίσκεσθαι.

XX. (Tzetz. Hist. I, 646 sqq.)

Ὃς Φάλαρις Περίλαον τὸν χαλκουργὸν ἐκεῖνον
τὸν Ἀττικὸν κατέκαυσεν ἐν ταύρῳ τῷ χαλκέῳ.
Οὗτος γὰρ τὸ μηχάνημα τοῦ ταύρου χαλκουργήσας
τοῖς μυξωτῆρσι τοῦ βοὸς ἐτέκτηνεν αὐλίσκους,
ἀνέπτυξε καὶ θύραν δὲ πρὸς τῷ πλευρῷ τοῦ ταύρου·
καὶ δῶρον τῷ Φαλάριδι τοῦτον τὸν ταῦρον ἄγει.
Φάλαρις δὲ τὸν ἄνθρωπον ἐν δώροις δεξιοῦται,
τὸ δὲ μηχάνημα θεοῖς καθιεροῦν κελεύει.
Ὡς δ' ἀναπτύξας τὸ πλευρὸν ὁ χαλκουργὸς ἐκεῖνος
δόλον τὸν κακομήχανον ἐξεῖπεν ἀπανθρώπως,
Εἴ τινα βούλει, Φάλαρι, κολάζειν τῶν ἀνθρώπων,
ἔνδον τοῦ ταύρου κατειργνὺς πῦρ ὑποστρώννυ κάτω·
δόξει δ' ὁ ταῦρος στεναγμοῖς μυκᾶσθαι τοῖς ἐκείνου,
σὺ δ' ἡδονὴν τοῖς στεναγμοῖς ἕξεις αὐλοῖς μυκτήρων.
Τοῦτο μαθὼν ὁ Φάλαρις καὶ μυσαχθεὶς ἐκεῖνον,
Ἄγε, φησί, Περίλαε, σὺ πρῶτος δεῖξον τοῦτο,
καὶ τοὺς αὐλοῦντας μίμησαι, τράνωσόν σου τὴν τέχνην.
Ὡς δὲ παρέδυ μιμητὴς δῆθεν τῶν αὐλημάτων,
κλείει τὸν ταῦρον Φάλαρις καὶ πῦρ ἐπισωρεύει.
Ὅπως δὲ τὸ χαλκούργημα θανὼν μὴ ἐμμιάνῃ,
κατὰ πετρῶν ἐκρήμνισεν ἐξάξας ἡμιθνῆτα.
Γράφει περὶ τοῦ ταύρου δὲ Λουκιανὸς ὁ Σύρος,
Διόδωρος καὶ Πίνδαρος, σὺν τούτοις τε μυρίοι.

XXI. (Exc. Vatican. p. 20, 21.) Ὅτι Σόλων ὁ νομοθέτης παρελθὼν εἰς τὴν ἐκκλησίαν παρεκάλει τοὺς Ἀθηναίους καταλύειν τὸν τύραννον πρὶν τελέως ἰσχυρὸν γενέσθαι. Οὐδενὸς δὲ αὐτῷ προσέχοντος ἀναλαβὼν τὴν πανοπλίαν προῆλθεν εἰς τὴν ἀγορὰν γεγηρακώς, καὶ τοὺς θεοὺς ἐπιμαρτυρόμενος ἔφησε καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ τῇ πατρίδι κινδυνευούσῃ βεβοηθηκέναι τὸ κατ' αὐτὸν μέρος· τῶν δὲ ὄχλων ἀγνοούντων τὴν ἐπιβολὴν Πεισιστράτου, συνέβη τὸν Σόλωνα τἀληθῆ λέγοντα παραπέμπεσθαι. (2) Λέγεται δὲ Σόλων καὶ προειπεῖν τοῖς Ἀθηναίοις τὴν ἐσομένην τυραννίδα δι' ἐλεγείων,

Ἐκ νεφέλης πέλεται χιόνος μένος ἠδὲ χαλάζης,
βροντὴ δ' ἐκ λαμπρᾶς γίνεται ἀστεροπῆς.

nis tempore, ante bella Persica: Draconem vero ante eum annis quadraginta et septem, ut refert Diodorus.

XVIII. Diodorus libro secundo (*nono*?) Bibliothecæ Solonem, postquam Ægyptiorum instituta cognovisset, talem Atheniensibus legem scripsisse dicit, ut in tres civitas distingueretur ordines; quorum primus Eupatridarum, qui sapientiæ et dicendi arti operam navarent; alter agricolarum simul et propugnatorum; tertius opificum et artificum; qui nulli horum ordinum adscripti erant, eos ab omni honore exclusit; ex iisque utiliores præsto esse jussit agricolis et militibus, quibus servirent ab iisque res bellicas discerent et agriculturam.

XIX. Perilaus statuarius, qui Phalaridi tyranno taurum æneum fabricavit ad suorum civium supplicium, primus eam pœnam immanem expertus est. Qui enim adversus alios pravum quid moliuntur, suis plerumque malis votis irretiri solent.

XX. Phalaris Perilaum ærarium fabrum illum
Atticum cremavit in tauro æneo.
Iste enim quum machinam tauri ex ære fabricasset,
naribus bovis tibiolas adaptavit,
et januam ad latus ejus patefecit;
eumque taurum dono dedit Phalaridi.
Phalaris autem hominem in donis amplectitur,
machinamque diis dedicari jubet.
Tum vero aperto latere faber ærarius ille
dolum mali inventi exposuit inhumaniter;
Si quem volueris, Phalari, ait, punire hominum,
intra taurum concluso ignem substerne;
videbitur taurus mugire illius ejulatibus,
te autem ejulatus illi narium tibiis editi delectabunt.
Hoc edoctus Phalaris atque exsecratus illum,
Age, inquit, Perilae, tu primus ostende hoc,
atque tibicines imitare artemque tuam perspicuam reddas.
Ut autem ingressus est, imitator nempe tibiarum,
claudit taurum Phalaris ignemque accumulat.
Ne vero inventum æreum moriens pollueret,
de rupe præcipitem dedit, eductum semimortuum.
Scribit de hoc tauro Lucianus Syrus,
Diodorus, Pindarus et cum hisce plurimi.

XXI. Solon legislator in concionem progressus hortabatur Athenienses ad cohibendum, antequam vires confirmaret, tyrannum. Quum ei nemo morem gereret, sumptis armis processit in forum, senili licet ætate, deosque testatus est se oratione manuque periclitanti patriæ pro sua virili parte subvenisse. Sed enim Pisistrati insidias quia populus non sentiebat, Soloni accidit vera licet dicenti negligi. (2) Idem Solon dicitur elegis quoque impendentem tyrannidem Atheniensibus prædixisse:

E nube gignitur nivium vis vel grandinis,
tonitru fit e splendido fulgure.

Ἀνδρῶν ἐκ μεγάλων πόλις ὄλλυται, εἰς δὲ μονάρχου
δῆμος ἀϊδρείῃ δουλοσύνην ἔπεσεν.
Λείης δ' ἐξέραντα * ῥᾴδιόν ἐστι κατασχεῖν
ὕστερον, ἀλλ' ἤδη χρὴ * πάντα νοεῖν.

(3) Καὶ μετὰ ταῦτα τυραννοῦντος ἔφη,

Εἰ δὲ πεπόνθατε λυγρὰ δι' ὑμετέραν κακότητα,
μὴ θεοῖσιν ταύτην μοῖραν ἐπαμφέρετε·
αὐτοὶ γὰρ τούτους ηὐξήσατε ῥύματα δόντες,
καὶ διὰ τοῦτο κακὴν ἔσχετε δουλοσύνην.
Ὑμῶν δ' εἷς μὲν ἕκαστος ἀλώπεκος ἴχνεσι βαίνει,
σύμπασιν δ' ὑμῖν κοῦφος ἔνεστι νόος.
Εἰς γὰρ γλῶσσαν ὁρᾶτε καὶ εἰς ἔπος αἰόλον ἀνδρός,
εἰς ἔργον δ' οὐδὲν γινόμενον βλέπετε.

(4) Ὅτι ὁ Πεισίστρατος παρεκάλει τὸν Σόλωνα τὰς ἡσυχίας ἔχειν καὶ τῶν τῆς τυραννίδος ἀγαθῶν συναπολαύειν· οὐδενὶ δὲ τρόπῳ δυνάμενος αὐτοῦ μεταθεῖναι τὴν προαίρεσιν, ἀλλ' ὁρῶν μᾶλλον ἀεὶ ἐξεγειρόμενον καὶ μετὰ ἀνατάσεως ἀπειλοῦντα τιμωρίαν ἐπιθήσειν, ἠρώτησεν αὐτὸν τίνι πεποιθὼς ἀντιπράττει ταῖς ἐπιβολαῖς αὐτοῦ. Τὸν δέ φασιν εἰπεῖν τῷ γήρᾳ.

XXII. (Diodor. II, 32.) Ἡρόδοτος κατὰ Ξέρξην γεγονὼς τοῖς χρόνοις φησὶν Ἀσσυρίους ἔτη πεντακόσια πρότερον τῆς Ἀσίας ἄρξαντας ὑπὸ Μήδων καταλυθῆναι. Ἔπειτα βασιλέα μὲν μηδένα γενέσθαι τὸν ἀμφισβητήσαντα τῶν ὅλων ἐπὶ πολλὰς γενεάς, τὰς δὲ πόλεις καθ' ἑαυτὰς ταττομένας διοικεῖσθαι δημοκρατικῶς· τὸ δὲ τελευταῖον πολλῶν ἐτῶν διελθόντων, αἱρεθῆναι βασιλέα παρὰ τοῖς Μήδοις ἄνδρα δικαιοσύνῃ διάφορον, ὄνομα Κυαξάρην. Τοῦτον δὲ πρῶτον ἐπιχειρῆσαι προςάγεσθαι τοὺς πλησιοχώρους, καὶ τοῖς Μήδοις ἀρχηγὸν γενέσθαι τῆς τῶν ὅλων ἡγεμονίας. Ἔπειτα τοὺς ἐγγόνους ἀεὶ προςκατακτωμένους πολλὴν τῆς ὁμόρου χώρας αὐξῆσαι τὴν βασιλείαν μέχρι Ἀστυάγους τοῦ καταπολεμηθέντος ὑπὸ Κύρου καὶ Περσῶν· περὶ ὧν νῦν ἡμεῖς τὰ κεφάλαια προειρηκότες τὰ κατὰ μέρος ὕστερον ἀκριβῶς ἀναγράψομεν, ἐπειδὰν ἐπὶ τοὺς οἰκείους χρόνους ἐπιβάλωμεν.

(Diodor. II, 34.) (2) Ἀστιβάρα δὲ τοῦ βασιλέως τῶν Μήδων γήρᾳ τελευτήσαντος ἐν Ἐκβατάνοις, τὴν ἀρχὴν Ἀσπάδαν τὸν υἱὸν διαδέξασθαι τὸν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων Ἀστυάγην καλούμενον· τούτου δ' ὑπὸ Κύρου τοῦ Πέρσου καταπολεμηθέντος μεταπεσεῖν τὴν βασιλείαν εἰς Πέρσας· περὶ ὧν ἡμεῖς τὰ κατὰ μέρος ἐν τοῖς ἰδίοις χρόνοις ἀκριβῶς ἀναγράψομεν.

XXIII. (Africanus in Euseb. Præp. Ev. X, p. 488.) Κῦρος Περσῶν ἐβασίλευσεν ᾧ ἔτει Ὀλυμπιὰς ἤχθη νε', ὡς ἐκ τῶν Βιβλιοθηκῶν Διοδώρου — ἔστιν εὑρεῖν.

XXIV. (Exc. de Virt. et vit. p. 552, 553.) Ὅτι Κῦρος ὁ Καμβύσου μὲν υἱὸς καὶ Μανδάνης τῆς θυγατρὸς Ἀστυάγους τοῦ Μήδων βασιλέως, ἀνδρείᾳ καὶ συνέσει καὶ ταῖς ἄλλαις ἀρεταῖς ἐπρώτευε τῶν καθ' αὑτόν. Βασιλικῶς γὰρ αὐτὸν ὁ πατὴρ ἦγε παιδεύων, ζῆλον ἐμποιῶν τῶν κρατίστων. Καὶ ἔκδηλος ἦν ἁδρῶν

A summatibus viris perditur civitas, et in monarchæ
populus imprudenter servitutem decidit.
Nimis elatum difficile est coercere
postmodo: sed nunc omnia oportet attendere.

(3) Deinde Pisistrato jam tenente tyrannidem ait:

Quodsi tristia passi estis propter vestram ignaviam,
ne diis hanc calamitatem imputetis.
Vos enim hos auxistis tutela tradita,
proptereaque malam nacti estis servitutem.
Vestrûm unusquisque vulpis vestigia figit,
vobis autem universis levis est mens.
Namque ad linguam volucremque hominis sermonem respicitis,
factorum autem rationem nullam habetis.

(4) Pisistratus rogabat Solonem, ut quietus ageret, bonisque tyrannidis secum frueretur; verum ubi sensit non posse Solonem de sententia deduci, quin adeo quotidie magis exasperatum videns, sibique imminentes pœnas minitantem, interrogavit illum, qua tandem re fretus molitionibus suis resisteret. Solonem vero dixisse aiunt senectute se esse fretum.

XXII. Herodotus, qui Xerxis tempore floruit, Assyrios, quum quingentis annis Asiæ imperium antea tenuissent, a Medis subactos esse tradit. Hinc per multas ætates nullum fuisse regem, qui summum imperium sibi vindicasset, civitatesque suo quamque loco populari sub administratione se continuisse. Tandem post multorum annorum decursum Cyaxarem, virum justitia insignem, a Medis ad regnum evectum esse. Et hunc primum vicinos Medis populos suæ ditioni subjunxisse, summoque imperio dedisse initium. Posteros ejus subinde prolatatis in propinqua finibus regnum ampliasse usque ad Astyagem, quem Cyrus cum Persis bello edomuisset. Quorum nunc summa tantum capita perstrinximus; singula deinceps, ubi ad competentia illis tempora deventum erit, stylo nostro diligentius evoluturi.

(2) Astibara, Medorum rege, per senii infirmitatem exstincto Ecbatanis, filius ejus Aspadas, quem Astyagem Græci vocant, regnum accepit. Eo Cyri Persæ armis oppresso, ad Persas imperium devolutum est. De quibus suo loco singillatim a nobis perscribetur.

XXIII. Cyrus Persarum obtinuit regnum eo anno, quo Olympias quinquagesima et quinta acta est, ut ex Diodori Bibliotheca cognoscitur.

XXIV. Cyrus, Cambyse natus et Mandane, Astyagis Medorum regis filia, fortitudine ac prudentia et reliquis virtutibus eminentissimus seculi sui fuit; quippe eum pater regia institutione formaverat, ad summa quæque illum incendens. Jamque etiam tum adolescens satis ostendebat

ἀψόμενος πραγμάτων διὰ τὸ τὴν ἀρετὴν προφαίνειν ὑπὲρ τὴν ἡλικίαν.

(2) Ὅτι Ἀστυάγης ὁ τῶν Μήδων βασιλεὺς ἡττηθεὶς καὶ φυγὼν αἰσχρῶς δι' ὀργῆς εἶχε τοὺς στρατιώτας· καὶ τοὺς μὲν ἐφ' ἡγεμονιῶν τεταγμένους ἅπαντας ἀπαλλάξας, ἑτέρους ἀντ' ἐκείνων κατέστησε, τοὺς δὲ τῆς φυγῆς αἰτίους ἅπαντας ἐπιλέξας ἀπέσφαξε, νομίζων τῇ τούτων τιμωρίᾳ τοὺς ἄλλους ἀναγκάσειν ἄνδρας ἀγαθοὺς ἐν τοῖς κινδύνοις γενέσθαι· ὠμὸς γὰρ ἦν καὶ φύσει ἀπηνής. Οὐ μὴν τὰ πλήθη κατεπλάγη αὐτοῦ τὴν βαρύτητα, ἀλλ' ἕκαστος μισήσας τὸ βίαιον καὶ παράνομον τῆς πράξεως μεταβολῆς ὠρέγετο. Διὸ καὶ κατὰ λόχους ἐγίνοντο συνδρομαὶ καὶ λόγοι ταραχώδεις, παρακαλούντων ἀλλήλους τῶν πλείστων πρὸς τὴν κατὰ τούτου τιμωρίαν.

(3) Ὅτι Κῦρος, ὥς φασιν, οὐ μόνον ἦν κατὰ τὸν πόλεμον ἀνδρεῖος, ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς ὑποτεταγμένους εὐγνώμων καὶ φιλάνθρωπος. Διόπερ αὐτὸν οἱ Πέρσαι προσηγόρευσαν πατέρα.

XXV. (Exc. Vatican. p. 22-24.) Ὅτι Κροῖσος ναυπηγῶν πλοῖα μακρά, φασίν, ἔμελλε στρατεύειν ἐπὶ τὰς νήσους. Παρεπιδημοῦντα δὲ Βίαντα παρὰ τὰς νήσους καὶ θεωροῦντα τὴν ναυπηγίαν, ὑπὸ τοῦ βασιλέως ἐρωτηθῆναι μή τι νεώτερον ἀκηκοὼς εἴη παρὰ τοῖς Ἕλλησι γινόμενον. Τοῦ δὲ εἰπόντος ὅτι πάντες οἱ νησιῶται συνάγουσιν ἵππους, διανοούμενοι στρατεύειν ἐπὶ Λυδούς, λέγεται τὸν Κροῖσον εἰπεῖν, Εἴθε γάρ τις πείσειε νησιώτας σὺν ἵπποις παρατάξασθαι Λυδοῖς. (2) Ὁ δὲ Πιττακὸς ἢ Βίας ὑπολαβών φησιν, Εἶτα Λυδοὺς μὲν ἤπειρον οἰκοῦντας σπεύδειν ἀποφαίνῃ λαβεῖν ἐπὶ γῆς νησιώτας ἄνδρας, τοὺς δὲ νῆσον οἰκοῦντας οὐκ οἴει θεοῖς εὔξασθαι λαβεῖν ἐν θαλάττῃ Λυδούς, ἵν' ὑπὲρ τῶν κατὰ τὴν ἤπειρον τοῖς Ἕλλησι συμβάντων κακῶν κατὰ πέλαγος ἀμύνωνται τὸν τοὺς συγγενεῖς καταδεδουλωμένον; Ὁ δὲ Κροῖσος θαυμάσας τὸν λόγον, παραχρῆμα μετενόησε καὶ τῆς ναυπηγίας ἀπέστη· τῶν γὰρ Λυδῶν ἱππεύειν εἰδότων ἐνόμιζε προτερεῖν αὐτοὺς πεζῇ.

XXVI. Ὅτι ὁ Κροῖσος μετεπέμπετο ἐκ τῆς Ἑλλάδος τοὺς ἐπὶ σοφίᾳ πρωτεύοντας ἐπιδεικνύμενος τὸ μέγεθος τῆς εὐδαιμονίας, καὶ τοὺς ἐξυμνοῦντας τὴν εὐτυχίαν αὐτοῦ ἐτίμα μεγάλαις δωρεαῖς. Μετεπέμψατο δὲ καὶ Σόλωνα, ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἄλλων τῶν ἐπὶ φιλοσοφίᾳ μεγίστην δόξαν ἐχόντων, τὴν ἰδίαν εὐδαιμονίαν διὰ τῆς τούτων τῶν ἀνδρῶν μαρτυρίας ἐπισφραγίζεσθαι βουλόμενος. (2) Παρεγενήθη δὲ πρὸς αὐτὸν Ἀνάχαρσις ὁ Σκύθης καὶ Βίας καὶ Σόλων καὶ Πιττακός, οὓς ἐπὶ τὰς ἑστιάσεις * κατὰ τὸ συνέδριον εἶχεν ἐν μεγίστῃ τιμῇ, τόν τε πλοῦτον αὐτοῖς ἐπιδεικνύμενος καὶ τὸ μέγεθος τῆς τούτου δυναστείας. (3) Παρὰ δὲ τοῖς πεπαιδευμένοις τῆς βραχυλογίας τότε ζηλουμένης, ὁ δὲ Κροῖσος ἐπιδειξάμενος τὴν τῆς βασιλείας εὐδαιμονίαν τοῖς ἀνδράσι καὶ τὸ πλῆθος τῶν κεχειρωμένων ἐθνῶν, ἠρώτησεν Ἀνάχαρσιν ὄντα πρεσβύτερον τῶν σοφιστῶν, τίνα νομίζει τῶν ὄντων ἀνδρειότατον. Ὁ δὲ τὰ ἀγριώ-

maximas res se aggressurum aliquando esse, quum virtus illius ante ætatis curricula elucesceret.

(2) Astyages, Medorum rex, bello superatus turpique elapsus fuga, in milites suos sæviit : ac ducibus quidem cunctis sacramento solutis, alios in eorum locum substituit; ceterum quotquot fugæ auctores fuerant, ex omnibus copiis lectos capitali supplicio affecit, ratus ejusmodi exemplo ceteros officii sui in pugna admonitos fore. Quippe sævus natura et implacabilis erat. Sed milites tantum aberat ut ejus severitate deterrerentur, ut singuli sævitiam et inhumanitatem ejus detestati, rerum novarum studio flagrarent. Concursus itaque turmatim fieri cœpere, et seditiosa colloquia misceri, hortantibus se invicem cunctis ad vindicandam hanc cædem.

(3) Erat Cyrus non solum in bello adversus hostem fortis, verum etiam clemens in subditos atque humanus : quapropter Persæ eum patrem appellaverunt.

XXV. Crœsum fabricatis longis navibus fama est expeditionem adversus insulas fuisse suscepturum. Quumque ad eum venisset Bias, qui insulas circumnavigaverat, vidissetque navium structuram, interrogavit eum rex, numquid novi agitari apud Græcos audisset. Illo autem respondente, omnes insularum incolas equos comparare eo consilio, ut expeditionem facerent contra Lydos, fertur Crœsus dixisse, Utinam aliquis insularibus suaserit, ut cum equestri exercitu Lydos bello lacessant! (2) Tum Pittacus sive Bias respondit : Ergone censes gestire Lydos, qui continentem habitant, ut insulares homines in solo capiant; insularum autem incolas haud putas precari a diis, ut ipsi Lydos in mari deprehendant, atque ita de malis, quæ in continenti Græcis acciderint, maritimam vindictam sumant, adversus eum videlicet, qui suos necessarios servituti mancipavit? Hac Crœsus oratione permotus animum repente mutavit, atque a navibus construendis destitit. Nam quia Lydi equitatu excellebant, putavit eos terrestri prœlio superiores fore.

XXVI. Crœsus ad se vocabat e Græcia præcipuos sapientia homines, divitiarum suarum copiam ostentans, atque eos, qui beatitatem ejus prædicarent, magnis donis remunerans. Vocavit etiam Solonem simulque alios, quorum ingens erat in philosophia laus, nempe suam studens felicitatem tantorum testimonio virorum quasi sigillo confirmare. (2) Itaque ad eum venerunt Anacharsis Scytha, Bias, Solon, Pittacus, quorum synedrium perhonorifice conviviis adhibebat, opes suas potentiæque fastigium eorum oculis exhibens. (3) Quumque apud doctos breviloquentiæ studium tum vigeret, Crœsus regni sui beatitatem his hominibus demonstrans, populorumque subjectorum sibi multitudinem, interrogavit Anacharsin, sapientium natu maximum, quemnam ex animantibus fortissimum esse putaret. Dixit ille

τατα τῶν ζώων ἔφησε· μόνα γὰρ προθύμως ἀποθνήσκειν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας. (4) Ὁ δὲ Κροῖσος νομίσας ἡμαρτηκέναι αὐτόν, ἐν τῷ δευτέρῳ πρὸς χάριν αὐτῷ ποιήσασθαι τὴν ἀπόκρισιν ὑπολαβών, ἠρώτησε τίνα δικαιότερον κρίνει τῶν ὄντων. Ὁ δὲ πάλιν ἀπεφαίνετο τὰ ἀγριώτατα τῶν θηρίων· μόνα γὰρ κατὰ φύσιν ζῆν, οὐ κατὰ νόμους· εἶναι γὰρ τὴν μὲν φύσιν θεοῦ ποίησιν, τὸν δὲ νόμον ἀνθρώπων θέσιν, καὶ δικαιότερον εἶναι χρῆσθαι τοῖς τοῦ θεοῦ ἢ τοῖς τῶν ἀνθρώπων εὑρήμασιν. (5) Ὁ δὲ διασῦραι βουλόμενος Ἀνάχαρσιν ἠρώτησεν εἰ καὶ σοφώτατα τὰ θηρία. Ὁ δὲ συγκαταθέμενος ἐδίδασκεν ὅτι τὴν τῆς φύσεως ἀλήθειαν τῆς τοῦ νόμου θέσεως προτιμᾶν ἰδιώτατον ὑπάρχειν σοφίας. Ὁ δὲ τούτου κατεγέλασεν ὡς ἐκ τῆς Σκυθίας καὶ θηριώδους διαγωγῆς πεποιημένου τὰς ἀποκρίσεις.

ferocissimam quamque belluam; solas enim has alacriter pro libertate mortem oppetere. (4) Crœsus existimans errasse eum, speransque fore ut altera saltem vice ad gratiam sibi loqueretur, denuo quæsivit, quemnam animantem justissimum esse crederet. Ille rursus dixit ferocitate præstantes belluas; solas enim naturæ norma, non legum, vivere; esse autem naturam dei opus, leges hominum compositionem; porro æquius esse ut dei quam hominum inventis uteremur. (5) Ille exagitare Anacharsin volens, quæsivit num sapientissimæ quoque feræ essent. Hic autem adnuens demonstrabat, quod naturæ veritatem legi præferre maxime proprium sapientiæ esset. Tum Crœsus Anacharsin irrisit, ut qui e Scythico ferinoque vitæ genere responsa illa protulisset.

XXVII. Ἠρώτησε δὲ τὸν Σόλωνα τίνα τῶν ὄντων εὐδαιμονέστατον ἑώρακεν, ὡς τοῦτό γε πάντως ἀποδοθησόμενον ἑαυτῷ. Τοῦ δὲ εἰπόντος ὡς οὐδένα δικαίως ἂν εἰπεῖν ἔχοι διὰ τὸ μηδενὸς τῶν ὄντων ἑωρακέναι τὸ τέλος τοῦ βίου, οὗ χωρὶς οὐδεὶς ἂν προσηκόντως μακάριος νομίζοιτο· πολλάκις γὰρ οἱ τὸν ἔμπροσθεν πάντα βίον εὐδαίμονες δόξαντες εἶναι πρὸς αὐτῇ τῇ τοῦ βίου καταστροφῇ μεγίσταις περιέπεσον συμφοραῖς· ὁ δὲ βασιλεύς, Οὐδὲ πλουσιώτατον ἄρα με κρίνεις; ἔφη. (2) Καὶ ὁ Σόλων τὴν αὐτὴν ἀπόκρισιν ποιησάμενος ἐδίδασκεν ὡς οὐ τοὺς πλεῖστα κεκτημένους, ἀλλὰ τοὺς πλείστου ἀξίαν τὴν φρόνησιν ἡγουμένους νομιστέον πλουσιωτάτους· ἡ δὲ φρόνησις οὐδενὶ τῶν ἄλλων ἀντίρροπος οὖσα μόνους ποιεῖ τοὺς αὐτὴν περὶ πολλοῦ ποιουμένους μέγιστον καὶ βεβαιότατον ἔχειν πλοῦτον. Ἠρώτησε καὶ τὸν Βίαντα πότερον ὀρθῶς ἐποιήσατο τὴν ἀπόκρισιν ὁ Σόλων ἢ διήμαρτεν. (3) Ὁ δὲ ὑπειπών, Ὀρθῶς, ἔφη, τὰ γὰρ ἐν σοὶ βούλεται θεωρήσας ἀγαθὰ διαγνῶναι, νυνὶ δὲ τὰ παρὰ σοῦ μόνον ἑώρακεν· εἶναι δὲ δι' ἐκεῖνα μᾶλλον ἢ ταῦτα τοὺς ἀνθρώπους εὐδαίμονας. Ὁ δὲ βασιλεύς, Ἀλλ' εἰ τὸν τῶν χρημάτων, ἔφησε, πλοῦτον μὴ προτιμᾷς, τό γε πλῆθος τῶν φίλων ὁρᾷς τοσοῦτον ὑπάρχον ὅσον οὐδενὶ τῶν ἄλλων. (4) Ὁ δὲ καὶ τοῦτον ἀπεφήνατο τὸν ἀριθμὸν ἄδηλον εἶναι διὰ τὴν εὐτυχίαν. Πρὸς δὲ Πιττακὸν εἰπεῖν φασι, Ποίαν ἑώρακας ἀρχὴν κρατίστην; τὸν δὲ ἀποκριθῆναι, Τὴν τοῦ ποικίλου ξύλου, διασημαίνοντα τοὺς νόμους.

XXVII. Quæsivit etiam a Solone, quemnam felicissimum viventium vidisset, exspectans hanc sibi laudem tributum iri. Quumque ille diceret, neminem se posse nominare, quia nullius viventium vitæ finem prospiceret, qua sine re nemo jure beatus reputari posset; sæpe enim eos, qui in superiore vita semper visi essent felices, sub vitæ exitum in maximas calamitates incidisse: ibi rex, Ne ditissimum quidem, inquit, me judicas. (2) Tum Solon eodem responso utens demonstrabat, ditissimos habendos esse non qui plurima possiderent, sed qui potiore prudentia essent; prudentiam autem nulli rei comparandam solos eos reddere maximarum firmissimarumque opum dominos, a quibus ipsa plurimi fieret. Exin rogabat rex Biantem, rectene an secus respondisset Solon. (3) Recte, inquit ille; vult enim ea bona judicio suo discernere quæ in te sunt; nunc autem videt ea sola quæ a te; esse autem ob illa magis quam ob hæc homines beatos. Tum rex, Atque si minus, inquit, opum copiam ceteris rebus præfers, certe amicorum numerum vides tantum, quantus alii nemini adest. (4) Ille vero hunc etiam incertum esse dixit propter felicitatem. Pittaco demum dixisse aiunt, quodnam vidisset imperium maximum; illumque respondisse, Picti ligni imperium, le es scilicet innuentem.

XXVIII. Ὅτι Αἴσωπος κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους συνήκμαζε τοῖς ἑπτὰ σοφοῖς καὶ εἶπεν ὡς οὐκ οἴδασιν οὗτοι ὁμιλεῖν δυνάστῃ· καὶ γὰρ ὡς ἥκιστα δεῖν ἢ ὡς ἥδιστα συμβιοῦν τοῖς τοιούτοις. Αὐτὸς δὲ πεπλασμένως ἔλεγε τὴν μὲν [γὰρ] νίκην ἀρετῇ καὶ οὐ πολυπληθίᾳ χειρῶν περιγίνεσθαι.

XXVIII. Eadem ætate Æsopus floruit qua septem sapientes. Ait ille nescivisse hos rationem cum dynastis versandi, quippe aut minime aut quam jucundissime cum his esse vivendum. Ipse autem tectis verbis dixit victoriam virtute, non manuum multitudine adquiri solere.

XXIX. (Exc. de Virt. et vit. p. 553.) Ὅτι Ἄδραστός τις Φρὺξ τὸν τοῦ βασιλέως Κροίσου τοῦ Λυδίου υἱὸν πρὸς κυνηγίαν ἀκουσίως, ἐξακοντίσας κατὰ συός, Ἄτυν καλούμενον πλήξας ἀπέκτεινε. Καὶ ὁ μὲν καὶ ἀκουσίως ἀνῃρηκὼς οὐκ ἔφησεν ἑαυτὸν ἔτι ζῆν ἄξιον εἶναι. Διὸ καὶ παρεκάλει τὸν βασιλέα μὴ φείσασθαι,

XXIX. Adrastus quidam Phrygius, Crœsi Lydorum regis filium Atyn nomine inter venandum casu occidit, quum jaculo aprum peteret. Verum ille, tametsi involuntaria cædes fuisset, indignum se esse aiebat qui huic cædi superesset. Proinde Crœsum rogabat ne parcere vellet, sed quamprimum

τὴν ταχίστην δὲ ἐπικατασφάττειν τῷ τοῦ τετελευτηκότος τάφῳ. (2) Ὁ δὲ Κροῖσος τὴν μὲν ἀρχὴν ὡς ἂν ἐπὶ φόνῳ τέκνου δι' ὀργῆς εἶχε τὸν Ἄδραστον, ἀπειλῶν ζῶντα κατακαύσειν· ἐπεὶ δὲ αὐτὸν ἑώρα προθυμούμενον καὶ εἰς τὴν τοῦ τετελευτηκότος τιμὴν τὸ ζῆν ἐπιδιδόντα, τὸ τηνικαῦτα λήξας τῆς ὀργῆς ἀπέλυσε τῆς τιμωρίας τὸν ἀνελόντα, τὴν ἰδίαν τύχην, ἀλλ' οὐ τὴν ἐκείνου προαίρεσιν αἰτιώμενος. Ὁ δὲ Ἄδραστος οὐδὲν ἧττον κατ' ἰδίαν ἐπὶ τὸν Ἄτυος τάφον πορευθεὶς ἑαυτὸν κατέσφαξεν.

XXX. (Exc. Vatican. p. 25, 26.) Ὅτι ὁ Φάλαρις ἰδὼν περιστερῶν πλῆθος ὑφ' ἑνὸς ἱέρακος διωκόμενον ἔφη, Ὁρᾶτε, ὦ ἄνδρες, τοσοῦτο πλῆθος ὑφ' ἑνὸς διωκόμενον διὰ δειλίαν; ἐπείτοι γε εἰ τολμήσειαν ἐπιστρέψαι, ῥᾳδίως τοῦ διώκοντος ἂν περιγένοιντο. Καὶ ἐκ τούτου τοῦ λόγου ἀπεβάλετο τὴν δυναστείαν, ὡς γέγραπται ἐν τῷ περὶ διαδοχῆς βασιλέων.

XXXI. Ὅτι Κροῖσος ἐπὶ Κῦρον τὸν Πέρσην ἐκστρατεύων ἐπύθετο τοῦ μαντείου. Ὁ δὲ χρησμός,

Κροῖσος Ἅλυν διαβὰς μεγάλην ἀρχὴν καταλύσει.

Ὁ δὲ τὸ ἀμφίβολον τοῦ χρησμοῦ κατὰ τὴν ἑαυτοῦ προαίρεσιν ἐκδεξάμενος ἐδυστύχησεν.

(2) Ὅτι πάλιν ἐπηρώτησεν εἰ πολὺν χρόνον ἕξει τὴν δυναστείαν. Εἶπε δὲ τὰ ἔπη ταῦτα,

Ἀλλ' ὅταν ἡμίονος βασιλεὺς Μήδοισι γένηται,
καὶ τότε, Λυδὲ ποδαβρέ, πολυψήφιδα παρ' Ἕρμον
φεύγειν μηδὲ μένειν μηδ' αἰδεῖσθαι κακὸς εἶναι.

(3) Ὅτι ἡμίονον τὸν Κῦρον ἔφη διὰ τὸ τὴν μητέρα αὐτοῦ Μηδικὴν εἶναι, τὸν δὲ πατέρα αὐτοῦ Πέρσην.

(4) Ὅτι Κῦρος ὁ τῶν Περσῶν βασιλεὺς παραγενηθεὶς μετὰ πάσης δυνάμεως εἰς τὰ τῆς Καππαδοκίας στενά, ἀπέστειλε κήρυκας πρὸς τὸν Κροῖσον τήν τε δυναστείαν αὐτοῦ κατασκεψομένους καὶ δηλώσοντας ὅτι Κῦρος αὐτὸν ἀφίησι τῶν πρότερον ἁμαρτημάτων καὶ Λυδίας καθίστησι σατράπην, ἂν ἐπὶ θύρας γενόμενος ὁμοίως τοῖς ἄλλοις ὁμολογῇ δοῦλος εἶναι. (5) Πρὸς οὓς ὁ Κροῖσος ἀπεκρίθη διότι προσηκόντως ἂν Κῦρος καὶ Πέρσαι Κροίσῳ δουλεύειν ὑπομένοιεν· ἐκείνους μὲν γὰρ τὸν ἔμπροσθεν χρόνον διατετελεκέναι Μήδοις δουλεύοντας, αὐτὸν δὲ οὐδέποτε πεποιηκέναι τὸ προσταττόμενον ὑφ' ἑτέρου.

XXXII. (Exc. de Virt. et vit. p. 553.) Ὅτι Κροῖσος ὁ τῶν Λυδῶν βασιλεὺς προσποιησάμενος εἰς Δελφοὺς πέμπειν, ἔπεμπεν εἰς Πελοπόννησον Εὐρύβατον τὸν Ἐφέσιον, δοὺς αὐτῷ χρυσίον, ὅπως ὡς πλείστους ξενολογήσῃ τῶν Ἑλλήνων. Ὁ δὲ πεμφθεὶς πρὸς Κῦρον τὸν Πέρσην ἀποχωρήσας τὰ κατὰ μέρος ἐδήλωσε. Διὸ καὶ παρὰ τοῖς Ἕλλησιν ἐπισήμου γενομένης τῆς περὶ τὸν Εὐρύβατον πονηρίας, μέχρι τοῦ νῦν, ὅταν τις ὀνειδίσαι τινὶ βούληται μοχθηρίαν, Εὐρύβατον ἀποκαλεῖ.

XXXIII. (Exc. Vatican. p. 26.) Ὅτι οἱ πονηροὶ κἂν αὐτίκα παρὰ τῶν ἀδικηθέντων τὴν τιμωρίαν ἐκκλίνωσιν, ἥ γε βλασφημία δι' αἰῶνος τηρουμένη καὶ τελευτήσαντας αὐτοὺς κατὰ τὸ δυνατὸν μετέρχεται.

se ad tumulum occisi mactaret. (2) At Crœsus initio quidem ob cædem filii infensus Adrasto erat, vivumque eum crematurum se esse minabatur. Sed postquam vidit eum supplicium minime detrectantem, quin immo potius in pœnam vicemque mortui spiritum suum sponte offerentem, tum vero pacatus interfectori pœnam remisit, suum ipsius fatum, non illius consilium, accusans: verum Adrastus nihilominus ad Atyis sepulcrum solus profectus, manus sibi attulit.

XXX. Phalaris, observato columbarum globo, quem unus accipiter persequebatur, Videte, viri, inquit, quanta multitudo timiditatis suæ causa ab uno vim patiatur! quum si illa converso agmine adversari auderet, persequentem facile opprimeret. Hoc dicto Phalaris dominatum suum deposuit, uti scripsimus in titulo de regum successione.

XXXI. Crœsus in Cyrum Persam arma commovens oraculum sciscitatus est, quod fuit ejusmodi:

Crœsus Halyn transmittens magnum imperium destruet.

Is autem ambiguum oraculum pro suo voto interpretans malam fortunam expertus est.

(2) Idem denuo quæsivit, an diu retenturus esset imperium. Fudit autem hos versus Pythia:

Sed quum mulus Medorum rex erit,
tunc, o Lyde pedibus delicate, arenosum ad Hermum
fuge sine mora, neque te pudeat esse timidum.

(3) Mulum dicebat Cyrum, utpote natum matre Medica, patre Persa.

(4) Cyrus cum universo exercitu ad Cappadociæ angusta loca profectus, legatos ad Crœsum misit, qui regnum ejus explorarent, simulque certiorem Crœsum facerent, superiorum quidem culparum Cyrum ei gratiam facere, eumque Lydiæ satrapen constituere, si ad portas occurrens obsequentem se cum ceteris fateretur. (5) Quibus Crœsus respondit: immo Cyrum Persasque pati posse ut Crœso serviant, qui videlicet superiore ætate in Medorum potestate fuissent, se vero numquam imperata cujusvis fecisse.

XXXII. Crœsus, Lydorum rex, Eurybatum Ephesium simulans se Delphos mittere, in Peloponnesum cum grandi pecunia misit, ut quam plurimos milites conquireret. Sed Eurybatus, ad Cyrum Persarum regem transfugiens, cuncta Crœsi consilia ei detexit. Quamobrem quum hæc Eurybati fraudulentia insignis apud Græcos exstiterit, hinc factum est, ut etiamnum, quum alicui malitiam exprobrare volunt, Eurybatum eum compellent.

XXXIII. Scelesti homines etsi forte ultionem eorum, quibus injurii sunt, in præsenti declinent, attamen infamia in perenne ævum illos etiam mortuos, quantum fieri potest, persequitur.

(2) Ὅτι φασὶ τὸν Κροῖσον πρὸ τοῦ πρὸς Κῦρον πολέμου πέμψαι θεωροὺς εἰς Δελφοὺς ἐπερωτήσοντας πῶς ἂν ὁ υἱὸς αὐτοῦ δύναιτο φωνὴν προέσθαι. Τὴν δὲ Πυθίαν εἰπεῖν,

Λυδὲ γένος, πολλῶν βασιλεῦ, μέγα νήπιε Κροῖσε,
μὴ βούλου πολύευκτον ἰὰν κατὰ δώματ' ἀκούειν
παιδὸς φθεγγομένου· τὸ δέ σοι πολὺ λώιον ἀμφὶς
ἔμμεναι· αὐδήσει γὰρ ἐν ἤματι πρῶτον ἀνόλβῳ.

(3) Ὅτι δεῖ τὴν εὐτυχίαν μετρίως φέρειν καὶ μὴ πεποιθέναι ταῖς ἀνθρωπίναις εὐπραξίαις ἐν μικρᾷ ῥοπῇ μεγάλας μεταβολὰς λαμβανούσαις.

(4) Ὅτι μετὰ τὸ γενέσθαι αἰχμάλωτον Κροῖσον καὶ τὴν πυρὰν σβεσθῆναι, ἰδὼν τὴν πόλιν διαρπαζομένην καὶ πρὸς τοῖς ἄλλοις πολὺν ἄργυρόν τε καὶ χρυσὸν διαφορούμενον, ἐπηρώτησε τὸν Κῦρον τί ποιοῦσιν οἱ στρατιῶται. Τοῦ δὲ μετὰ γέλωτος ἀποκριθέντος ὡς Τὰ σὰ χρήματα διαρπάζουσι, Μὰ Δία μὲν οὖν, εἰπεῖν, ἀλλὰ τὰ σά· Κροίσου γὰρ ἴδιον οὐκέτι οὐθὲν ὑπάρχει. Ὁ δὲ Κῦρος θαυμάσας τὸν λόγον, εὐθὺς μετενόησε καὶ τοὺς στρατιώτας ἀνείρξας τῆς διαρπαγῆς εἰς τὸ βασιλικὸν ἀνέλαβε τὰς τῶν Σαρδιανῶν κτήσεις.

XXXIV. (Exc. de Virtut. et vit. p. 553.) Ὅτι Κῦρος εὐσεβῆ νομίσας εἶναι τὸν Κροῖσον διὰ τὸ καταρραγῆναι ὄμβρον καὶ σβέσαι τὴν φλόγα, καὶ διὰ μνήμης ἔχων τὴν Σόλωνος ἀπόκρισιν, μεθ' ἑαυτοῦ περιῆγε τὸν Κροῖσον ἐντίμως. Μετέδωκε δὲ αὐτῷ καὶ τοῦ συνεδρίου, διαλαμβάνων ὑπάρχειν συνετόν, ὡς ἂν πολλοῖς καὶ πεπαιδευμένοις καὶ σοφοῖς ἀνδράσι συμβεβιωκότα.

XXXV. (Exc. Vatican. p. 27 — 29.) Ὅτι Ἅρπαγος κατασταθεὶς ὑπὸ Κύρου τοῦ Πέρσου ἐπὶ τῆς θαλάσσης στρατηγός, καὶ τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν Ἑλλήνων πρὸς Κῦρον διαπρεσβευομένων συνθέσθαι φιλίαν, εἶπε πρὸς αὐτοὺς ὅτι παραπλήσιόν τι ποιοῦσι τῶν πρότερον ἑαυτῷ συμβάντων. (2) Καὶ γάρ ποτε γῆμαι βουλόμενον αἰτεῖσθαι παρὰ τοῦ πατρὸς τὴν κόρην· τὸν δὲ τὸ μὲν πρῶτον οὐκ ἄξιον κρίναντα τοῦ γάμου δυνατωτέρῳ κατεγγυῆσαι, μετὰ δὲ ταῦθ' ὁρῶντα αὐτὸν ὑπὸ τοῦ βασιλέως τιμώμενον διδόναι τὴν θυγατέρα· αὐτὸν δὲ ἀποκριθῆναι διότι γυναῖκα μὲν οὐκέτι ἂν ἔχοι αὐτήν, παλλακίδα δὲ συγχωρῆσαι λαβεῖν. (3) Διὰ δὲ τῶν τοιούτων λόγων ἐδήλου τοῖς Ἕλλησιν ὅτι Κύρου πρότερον ἀξιοῦντος γενέσθαι Περσῶν φίλους οὐκ ἐβουλήθησαν, νῦν δὲ ἐκ μεταβολῆς ἐκείνων σπευδόντων συνάψαι φιλίαν ὡς μὲν πρὸς συμμάχους οὐ ποιήσεται τὰς ὁμολογίας, ὡς δὲ δούλους εἰς τὴν τῶν Περσῶν πίστιν ἑαυτοὺς παραδιδόντας προσδέξεται.

XXXVI. Ὅτι Λακεδαιμόνιοι πυνθανόμενοι τοὺς κατὰ τὴν Ἀσίαν Ἕλληνας κινδυνεύειν, ἔπεμψαν πρὸς Κῦρον ὅτι Λακεδαιμόνιοι συγγενεῖς ὄντες τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν Ἑλλήνων ἀπαγορεύουσιν αὐτῷ καταδουλοῦσθαι τὰς Ἑλληνίδας πόλεις. Ὁ δὲ θαυμάσας τὸν λόγον ἔφη γνώσεσθαι τὴν ἀρετὴν αὐτῶν ὅταν ἕνα τῶν ἑαυτοῦ δούλων πέμψῃ καταστρεψόμενον τὴν Ἑλλάδα.

(2) Aiunt Crœsum ante bellum cum Cyro susceptum misisse oratores Delphos rogatum, quanam ratione filius ipsius loquelæ usum acquirere posset, Pythiamque respondisse :

Lyde genus, multorum rex, valde inscie Crœse,
ne velis exoptatam vocem domi audire
nati loquentis, sine qua longe melius tibi
foret; namque is infelici die loqui incipiet.

(3) Modeste felicitas ferenda est neque humanis prosperitatibus confidendum, quæ horæ momento magnas patiuntur conversiones.

(4) Postquam Crœsus captus fuit et rogi flammæ exstinctæ fuerunt, videns urbem diripi, atque inter cetera multam argenti aurique vim hac illac comportari; quæsivit e Cyro, quidnam agerent milites. Quo respondente non sine risu, Opes scilicet tuas diripiunt; Non per Jovem, inquit ille, sed tuas : Crœsi enim nihil jam est. Tum Cyrus dictum demiratus sententiam ilico immutavit, cohibitisque a præda militibus, opes Sardianorum in regiam ad se recepit.

XXXIV. Cyrus quum Crœsum summa pietate præditum esse existimaret, propterea quod imber subito e nubibus coortus rogum exstinxerat, ac præterea Solonis dictum memoria retinens, Crœsum secum honorifice circumduxit, eumque consilio etiam adhibuit, ratus prudentia eum valere, qui cum tot tantisque sapientibus viris familiariter versatus fuisset.

XXXV. Quo tempore Harpagus a Cyro Persa præfectus mari erat, Græcis Asiæ incolis legationem ad Cyrum de fœdere ineundo mittentibus, Harpagus ait, Græcos similia facere his quæ sibi olim accidissent. (2) Etenim ipsum nubendi cupidum postulasse a parente puellam; qui primo quidem haud satis dignum se suis nuptiis judicans potentiori viro puellam despondisset; sed quum postea vidisset eum in honore apud regem, filiam ultro obtulisset. Huic ipsum respondisse, se nunc quidem hanc in uxoris loco non pati, concubinam autem admittere. (3) Hac oratione declaravit Græcis, Cyro olim studente ut amici Persarum fierent, ipsos renuisse; nunc versa vice sedulam ipsos dare operam ut in amicitiam coirent; sed illum quidem haud fœdus sociale initurum, servos autem Persarum fidei semet dedentes recepturum.

XXXVI. Lacedæmonii, audito Græcorum qui Asiam incolebant discrimine, miserunt oratores ad Cyrum, qui dicerent Lacedæmonios Græcorum Asiaticorum affines Cyro interdicere, quominus Græcas urbes servitio opprimeret. Ille miratus sermonem, tunc se illorum virtutem cogniturum ait, quum de suis famulis aliquem ad perdomandam Græciam miserit.

(2) Ὅτι Λακεδαιμόνιοι τὴν Ἀρκαδίαν μέλλοντες καταστρέφειν ἔλαβον χρησμόν,

Ἀρκαδίαν μ' αἰτεῖς; μέγα μ' αἰτεῖς· οὔ τοι δώσω.
Πολλοὶ ἐν Ἀρκαδίᾳ βαλανηφάγοι ἄνδρες ἔασι,
οἵ σ' ἀποκωλύσουσιν· ἐγὼ δέ τοι οὔτι μεγαίρω.
Δώσω σοι Τεγέαν ποσσίκροτον ὀρχήσασθαι
καὶ καλὸν πεδίον σχοίνῳ διαμετρήσασθαι.

(3) Ὅτι οἱ Λακεδαιμόνιοι ἔπεμψαν εἰς Δελφοὺς περὶ τῶν ὀστέων Ὀρέστου τοῦ Ἀγαμέμνονος ἐν ποίῳ τινὶ τόπῳ κεῖνται. Καὶ ἔχρησεν οὕτως,

Ἔστι τις Ἀρκαδίας Τεγέη λευρῷ ἐνὶ χώρῳ,
ἔνθ' ἄνεμοι πνείουσι δύω κρατερῆς ὑπ' ἀνάγκης
καὶ τύπος ἀντίτυπος καὶ πῆμ' ἐπὶ πήματι κεῖται.
Ἔνθ' Ἀγαμεμνονίδην κατέχει φυσίζοος αἶα·
τὸν σὺ κομισσάμενος Τεγέης ἐπιτάῤῥοθος ἔσσῃ.

(4) Ἦν δὲ χαλκεῖον. Καὶ * δηλοῖ τὰς φύσας, τύπον δὲ τὸν ἄκμονά φησι καὶ τὰς σφύρας, πῆμα δὲ ἐπὶ πήματος τὸν σίδηρον ἐπὶ σιδήρῳ· πῆμα γὰρ εἴρηται διὰ τὸ ἐπὶ κακῷ τῶν ἀνθρώπων εὑρῆσθαι.

(5) Κρεῖττον γὰρ εἶναι τελευτᾶν ἢ ζῶντας ἑαυτοὺς μετὰ τῶν συγγενῶν ἐφορᾶν ἄξια θανάτου πράττοντας.

XXXVII. Ὅτι κανηφορούσης ποτὲ τῆς θυγατρὸς Πεισιστράτου καὶ δοκούσης τῷ κάλλει διαφέρειν προσελθών τις τῶν νεανίσκων καταπεφρονηκὼς ἐφίλησε τὴν παρθένον. Ἀκούσαντες δὲ οἱ τῆς κόρης ἀδελφοὶ βαρέως ἤνεγκαν τὴν ὕβριν, καὶ τὸν νεανίσκον ἀγαγόντες πρὸς τὸν πατέρα δίκην ἠξίουν διδόναι· ὁ δὲ Πεισίστρατος γελάσας, Καὶ τί τοὺς μισοῦντας ἡμᾶς, ἔφη, ποιήσωμεν, ἐὰν τοὺς φιλοῦντας τιμωρίαις περιβάλωμεν;

(2) Ὅτι ὁ αὐτὸς διαπορευόμενός ποτε διὰ τῆς χώρας κατενόησεν ἄνθρωπον κατὰ τὸν Ὑμηττὸν ἐργαζόμενον ἐν χωρίοις λεπτοῖς καθ' ὑπερβολὴν καὶ τραχέσι. Θαυμάσας δὲ τὴν φιλεργίαν, ἔπεμψε τοὺς ἐρωτήσοντας τί λαμβάνοι τοιαύτην χώραν ἐργαζόμενος. (3) Ὧν ποιησάντων τὸ προσταχθέν, ὁ ἐργάτης ἔφησε λαμβάνειν ἐκ τοῦ χωρίου κακὰς ὀδύνας, ἀλλ' οὐθὲν αὐτῷ μέλειν· τούτων γὰρ τὸ μέρος Πεισιστράτῳ διδόναι. Ὁ δὲ δυνάστης ἀκούσας τὸν λόγον καὶ γελάσας ἐποίησε τὸ χωρίον ἀτελές, καὶ ἐντεῦθεν ἡ παροιμία, Καὶ σφάκελοι ποιοῦσιν ἀτέλειαν.

ΤΗΣ ΔΕΚΑΤΗΣ ΤΑ ΣΩΖΟΜΕΝΑ.

I. (Exc. Vatican. p. 29.) Ὅτι Σερούιος Τύλλιος, Ταρκυνίου ἐπιθεμένου, παραγενηθεὶς εἰς τὸ βουλευτήριον καὶ θεασάμενος τὴν καθ' ἑαυτοῦ παρασκευήν, τοσοῦτον μόνον εἶπε, Τίς ἡ τόλμα, Ταρκύνιε; ὁ δὲ ὑπολαβών, Ἡ μὲν οὖν σή, φησί, τίς, ὃς δουλέκδουλος ὢν Ῥωμαίων βασιλεύειν ἐτόλμησας καὶ τῆς τοῦ πατρὸς ἡγεμονίας ἡμῖν προσηκούσης, παρὰ νόμους ἀφείλου τὴν οὐδὲ καθ' ἕνα σοι τρόπον ἐπιβάλλουσαν ἀρχήν; Ταῦτα λέγων ἅμα προσέδραμε καὶ δραξάμενος τῆς τοῦ Τυλλίου χειρὸς ἔῤῥιψεν αὐτὸν κατὰ τῆς κρηπῖδος. Καὶ διαναστὰς καὶ χωλεύων διὰ τὸ πτῶμα ἐπεχείρησε φυγεῖν, ἀπεκτάνθη δέ.

(2) Lacedæmonii Arcadiæ sibi subjiciendæ cupidi hoc oraculum retulerunt:

Arcadiam a me petis? magnum petis; haud tibi tradam.
Multi in Arcadia glande vescentes viri sunt,
qui te prohibebunt. Ego vero haud tibi invideo.
Tegeam tibi pedibus ludibundis calcandam dabo,
bonumque agrum funiculo dividendum.

(3) Lacedæmonii missis Delphos oratoribus qui rogarent ubinam ossa Agamemnonii Orestis quiescerent, hoc audiorunt responsum:

Est quædam Arcadiæ Tegea plana in regione,
ubi duo venti spirant valida coacti necessitate;
et ictus obnitens ictui, et noxa super noxam jacet:
ibi Agamemnoniden tenet naturæ altrix terra;
quo tu sublato Tegeæ victor eris.

(4) Erat autem fabri officina: ventus folles significat, ictus incudem et malleos, noxa super noxam ferrum super ferro, quod quidem noxa dicitur, quia ad hominum perniciem inventum est.

(5) * Quippe mori præstat, quam vita retenta se suosque videre digna leto facientes.

XXXVII. Ad filiam Pisistrati canistrum in sacris ferentem, formæque decore præcellere visam, accedens quidam adolescens osculum virgini contemptim libavit. Qua re intellecta, puellæ fratres moleste contumeliam tulerunt, perductoque ad patrem adolescente, animadverti in eum postularunt. At vero arridens Pisistratus, Quid inimicis, inquit, faciemus, si amantes supplicio afficimus?

(2) Idem Pisistratus regionem perambulans hominem vidit circa Hymettum macro admodum in solo asperoque operantem, miratusque laboris sedulitatem, quosdam ad eum rogandum misit, quantum caperet ex ejus soli laboratione. (3) His imperata facientibus ait rusticus, capere se ex agello malos dolores, quos tamen pensi non duceret, quandoquidem horum partem Pisistrato penderet. Hæc audiens tyrannus ridensque immunem agellum fecit. Atque hinc proverbium: Etiam siderationes faciunt immunitatem.

LIBRI DECIMI RELIQUIÆ.

I. Servius Tullius, Tarquinio rebellante, venit in senatum, visaque adversus se coitione, tantum hoc dixit: Quænam hæc audacia, Tarquini? Cui ille: Immo quæ tua est, qui servus serva natus Romanorum rex fieri ausus es, et quum patria dignitas ad nos jure manaret, contra fas usurpasti dominationem nullo prorsus modo ad te pertinentem? Atque hæc dicens irruit, apprehensaque Tullii manu dejecit eum de gradibus; qui exsurgens et a casu claudicans, dum fugam molitur, interfectus est.

II. (Exc. de Virt. et vit. p. 553-555.) Ὅτι Σερούιος Τύλλιος ὁ Ῥωμαίων βασιλεὺς ἐβασίλευσεν ἔτη τετταράκοντα τέτταρα, διὰ τῆς ἰδίας ἀρετῆς κατωρθωκὼς οὐκ ὀλίγα τῶν κοινῶν.

III. Ὅτι ἐπ' ἄρχοντος Ἀθήνησι Θηρικλέους κατὰ τὴν ἑξηκοστὴν πρώτην Ὀλυμπιάδα Πυθαγόρας ὁ φιλόσοφος ἐγνωρίζετο, προκεκοφὼς ἤδη ἐν παιδείᾳ. Γέγονε γὰρ ἱστορίας ἄξιος, εἴ καί τις ἕτερος τῶν περὶ παιδείαν διατριψάντων. Γέγονε δὲ Σάμιος τὸ γένος· οἱ δέ φασιν ὅτι Τυῤῥηνός. (2) Τοσαύτη δ' ἦν ἐν τοῖς αὐτοῦ λόγοις πειθὼ καὶ χάρις, ὡς καὶ τῆς πόλεως σχεδὸν ὅλης ἐπ' αὐτὸν ἐπιστρεφούσης καθ' ἡμέραν ὡςπερεὶ πρός τινος θεοῦ παρουσίαν ἅπαντας συντρέχειν ἐπὶ τὴν ἀκρόασιν. (3) Οὐ μόνον δὲ περὶ τὴν ἐν τῷ λέγειν δύναμιν ἐφαίνετο μέγας, ἀλλὰ καὶ ψυχῆς ἐνέφαινεν ἦθος κατεσταλμένον καὶ πρὸς μίμησιν βίου σώφρονος τοῖς νέοις θαυμαστὸν ἀρχέτυπον, καὶ τοὺς ἐντυγχάνοντας ἀπέτρεπεν ἀπὸ τῆς πολυτελείας καὶ τρυφῆς, ἁπάντων διὰ τὴν εὐπορίαν ἐκκεχυμένων εἰς ἄνεσιν καὶ διαφθορὰν ἀγεννῆ τοῦ σώματος καὶ ψυχῆς.

(4) Ὅτι Πυθαγόρας πυθόμενος τὸν Φερεκύδην τὸν ἐπιστάτην αὐτοῦ γεγενημένον ἐν Δήλῳ νοσεῖν καὶ τελέως ἐσχάτως ἔχειν, ἔπλευσεν ἐκ τῆς Ἰταλίας εἰς τὴν Δῆλον. Ἐκεῖ δὲ χρόνον ἱκανὸν τὸν ἄνδρα γηροτροφήσας, πᾶσαν εἰςηνέγκατο σπουδὴν ὥστε τὸν πρεσβύτην ἐκ τῆς νόσου διασῶσαι. Κατισχυθέντος δὲ τοῦ Φερεκύδου διὰ τὸ γῆρας καὶ διὰ τὸ μέγεθος τῆς νόσου, περιέστειλεν αὐτὸν κηδεμονικῶς, καὶ τῶν νομιζομένων ἀξιώσας ὡςανεί τις υἱὸς πατέρα, πάλιν ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ἰταλίαν.

(5) Ὅτι ἐπειδάν τινες τῶν συνήθων ἐκ τῆς οὐσίας ἐκπέσοιεν, διῃροῦντο τὰ χρήματα αὐτῶν ὡς πρὸς ἀδελφούς. Οὐ μόνον δὲ πρὸς τοὺς καθ' ἡμέραν συμβιοῦντας τῶν γνωρίμων τοιαύτην εἶχον τὴν διάθεσιν, ἀλλὰ καθόλου πρὸς πάντας τοὺς τῶν πραγμάτων τούτων μετασχόντας.

IV. Ὅτι Κλεινίας, Ταραντῖνος τὸ γένος, εἷς δὲ τῶν ἐκ τοῦ προειρημένου συστήματος ὤν, πυθόμενος Πρῶρον τὸν Κυρηναῖον διά τινα πολιτικὴν περίστασιν ἀπολωλεκότα τὴν οὐσίαν καὶ τελέως ἀπορούμενον, ἐξεδήμησεν ἐκ τῆς Ἰταλίας εἰς Κυρήνην μετὰ χρημάτων ἱκανῶν, καὶ τὴν οὐσίαν ἀπεκατέστησε τῷ προειρημένῳ, οὐδέποτε τοῦτον ἑωρακώς, ἀκούων δὲ μόνον ὅτι Πυθαγόρειος ἦν. (2) Καὶ ἄλλοι δὲ πολλοὶ τὸ παραπλήσιον πεποιηκότες διαμνημονεύονται. Οὐ μόνον δὲ ἐν τῇ τῶν χρημάτων ἐπιδόσει τοιούτους αὐτοὺς παρείχοντο τοῖς γνωρίμοις, ἀλλὰ καὶ κατὰ τοὺς ἐπισφαλεστάτους καιροὺς συνεκινδύνευον. (3) Καὶ γὰρ Διονυσίου τυραννοῦντος Φιντίας τις Πυθαγόρειος ἐπιβεβουλευκὼς τῷ τυράννῳ, μέλλων δὲ τῆς τιμωρίας τυγχάνειν, ᾐτήσατο παρὰ τοῦ Διονυσίου χρόνον εἰς τὸ περὶ τῶν ἰδίων πρότερον ἃ βούλεται διοικῆσαι· δώσειν δ' ἔφησεν ἐγγυητὴν τοῦ θανάτου τῶν φίλων ἕνα. (4) Τοῦ δὲ δυνάστου θαυμάσαντος εἰ τοιοῦτός ἐστι φίλος ὃς ἑαυτὸν

II. Servius Tullius, Romanorum rex, quattuor et quadraginta annos regnum tenuit, suaque virtute in republica multa præclare ordinavit.

III. Magistratu Athenis Thericle, Olympiade prima ac sexagesima, claruit philosophus Pythagoras, quum jam maximum in sapientia profectum fecisset: vir, si quisquam alius inter philosophos, sane ille memoria dignus. Fuit autem natione Samius, quamquam alii Tyrrhenum faciunt. (2) Porro tanta venustas ac persuadendi vis in ejus sermonibus inerat, ut quum fere universa civitas quotidie oculos in eum tanquam in præsentem deum conjiceret, tum vero ad illum audiendum mirabiles undique concursus fierent. (3) Nec vero eloquentia solum præ ceteris valebat, sed præterea sobrium quendam mentis habitum præ se ferebat, qui ad imitationem vitæ modestæ juventuti præclarum exemplar esset; cunctosque, qui cum eo colloquebantur, a pompa et luxu avocabat, quum omnes præ nimia omnium rerum copia in mollitiem labemque animi et corporis abjectam effusi essent.

(4) Pythagoras, quum accepisset Pherecydem, qui ejus præceptor fuerat, in insula Delo gravissime ægrotare, ex Italia Delum navigavit: ubi quum aliquamdiu senem fovisset, studiumque suum omne adhibuisset, quo ad pristinam valetudinem eum revocaret, tandem tum præ senectute tum morbi vi superatum Pherecydem sedulo sepeliit; quumque ei tanquam patri filius justa persolvisset, rursus in Italiam reversus est.

(5) Pythagorici, si quis sodalium facultatibus exciderat, bona sua velut cum fratre dividebant. Neque vero erga eos solum id præstabant, quorum in convictu quotidie versabantur, sed in universum erga omnes, qui eandem disciplinam sectabantur.

IV. Itaque Clinias quidam Tarentinus ex illo sodalitio quum accepisset, Prorum Cyrenæum, rei publicæ conversione quadam facultatibus suis spoliatum, in summa omnium rerum penuria esse, ex Italia Cyrenas profectus est cum satis magna pecunia, et patrimonii jacturam quem diximus homini resarcivit, quum nunquam tamen antea vidisset, sed tantum auditu accepisset Pythagoreum esse. (2) Plures quoque alii idem fecisse memorantur. Neque vero solum in conferenda pecunia tales se erga sodales suos exhibebant, sed et difficillimis temporibus cum iis periclitari non recusabant. (3) Etenim Dionysii tyranni temporibus Phintias quidam Pythagoreus insidiatus tyranno, quum ad supplicium ducendus esset, paucorum dierum commeatum a Dionysio petiit, quo res domesticas prius arbitrio suo constitueret, atque interim vadem supplicii quendam ex amicis daturum se promisit. (4) Mirante autem Dionysio an ullus esset amicus ejusmodi, qui pro

εἰς τὴν εἱρκτὴν ἀντ' ἐκείνου παραδώσει, προσεκαλέσατό τινα τῶν γνωρίμων ὁ Φιντίας, Δάμωνα ὄνομα, Πυθαγόρειον φιλόσοφον, ὃς οὐδὲ διστάσας ἔγγυος εὐθὺς ἐγενήθη θανάτου. (5) Τινὲς μὲν οὖν ἐπῄνουν τὴν ὑπερβολὴν τῆς πρὸς τοὺς φίλους εὐνοίας, τινὲς δὲ τοῦ ἐγγύου προπέτειαν καὶ μανίαν κατεγίνωσκον. Πρὸς δὲ τὴν τεταγμένην ὥραν ἅπας ὁ δῆμος συνέδραμεν, καραδοκῶν εἰ φυλάξει τὴν πίστιν ὁ καταστήσας. (6) Ἤδη δὲ τῆς ὥρας συγκλειούσης, πάντες μὲν ἀπεγίγνωσκον, ὁ δὲ Φιντίας ἀνελπίστως ἐπὶ τῆς ἐσχάτης τοῦ χρόνου ῥοπῆς δρομαῖος ἦλθε, τοῦ Δάμωνος ἀπαγομένου πρὸς τὴν ἀνάγκην. Θαυμαστῆς δὲ τῆς φιλίας φανείσης ἅπασιν, ἀπέλυσεν ὁ Διονύσιος τῆς τιμωρίας τὸν ἐγκαλούμενον, καὶ παρεκάλεσε τοὺς ἄνδρας τρίτον ἑαυτὸν εἰς τὴν φιλίαν προςλαβέσθαι.

V. Ὅτι οἱ Πυθαγόρειοι καὶ τῆς μνήμης μεγίστην γυμνασίαν ἐποιοῦντο, τοιοῦτόν τινα τρόπον τῆς μελέτης ὑποστησάμενοι. Οὐ πρότερον ἐκ τῆς εὐνῆς ἠγείροντο πρὶν ἂν πρὸς ἑαυτοὺς ἀνθωμολογήσαντο τὰ κατὰ τὴν προτέραν ἡμέραν αὐτοῖς πραχθέντα, τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τῆς πρωίας, τὴν δὲ τελευτὴν ἕως ἑσπέρας ποιούμενοι. Εἰ δ' ἀναστροφὴν ἔχοιεν καὶ πλείονα σχολὴν ἄγοιεν, καὶ τὰ τρίτῃ καὶ τετάρτῃ καὶ ταῖς ἔτι πρότερον ἡμέραις πραχθέντα προσανελάμβανον. Τοῦτο πρὸς ἐπιστήμην καὶ φρόνησιν, ἔτι δὲ τῶν πάντων ἐμπειρίαν τε τοῦ δύνασθαι πολλὰ μνημονεύειν.

(2) Ὅτι ἐποιοῦντο καὶ τῆς ἐγκρατείας γυμνασίαν τόνδε τὸν τρόπον. Παρασκευασάμενοι πάντα τὰ κατὰ τὰς λαμπροτάτας ἑστιάσεις παρατιθέμενα πολὺν αὐτοῖς ἐνέβλεπον χρόνον· εἶτα διὰ τῆς θέας τὰς τῆς φύσεως ἐπιθυμίας πρὸς τὴν ἀπόλαυσιν ἐκκαλεσάμενοι τὰς τραπέζας ἐκέλευον αἴρειν τοὺς παῖδας, καὶ παραχρῆμα ἄγευστοι τῶν παρατεθέντων ἐχωρίζοντο.

VI. (Exc. Vatican. p. 29 — 31.) Ὅτι ὁ Πυθαγόρας μετεμψύχωσιν ἐδόξαζε καὶ κρεοφαγίαν ὡς ἀποτρόπαιον ἡγεῖτο, πάντων τῶν ζῴων τὰς ψυχὰς μετὰ θάνατον εἰς ἕτερα ζῷα λέγων εἰσέρχεσθαι. Καὶ αὐτὸς δὲ ἑαυτὸν ἔφασκεν ἐπὶ τῶν Τρωικῶν χρόνων μεμνῆσθαι γεγενημένον Εὔφορβον τὸν Πάνθου μὲν υἱόν, ἀναιρεθέντα δὲ ὑπὸ Μενελάου.

(2) Ὅτι φασὶν αὐτὸν ἐν Ἄργει ποτὲ παρεπιδημήσαντα καὶ θεασάμενον τῶν Τρωικῶν σκύλων ἀσπίδα προςηλωμένην δακρύειν. Ἐρωτηθέντα δὲ ὑπὸ τῶν Ἀργείων τὴν τοῦ πάθους αἰτίαν, εἰπεῖν ὅτι τὴν ἀσπίδα ταύτην εἶχεν αὐτὸς ἐν Τροίᾳ γεγονὼς Εὔφορβος. (3) Ἀπίστως δὲ διακειμένων καὶ μανίαν αὐτοῦ καταγινωσκόντων, σημεῖον εὑρεῖν ἔφησεν ἀληθὲς τοῦ ταῦθ' οὕτως ἔχειν· ἐκ τοῦ γὰρ ἐντὸς μέρους ἐπιγεγράφθαι τὴν ἀσπίδα γράμμασιν ἀρχαίοις ΕΥΦΟΡΒΟΥ. Πάντων δὲ διὰ τὸ παράδοξον εἰπόντων καθελεῖν τὴν εἰκόνα, συνέβη τὴν ἐπιγραφὴν εὑρεθῆναι.

(4) Ὅτι Καλλίμαχος εἶπε περὶ Πυθαγόρου διότι τῶν ἐν γεωμετρίᾳ προβλημάτων τὰ μὲν εὗρε, τὰ δὲ ἐκ τῆς Αἰγύπτου πρῶτος εἰς τοὺς Ἕλληνας ἤνεγκεν.

amico libenter se includi pateretur, quendam ex condiscipulis advocavit Phintias, Damonem nomine, Pythagoreum philosophum, qui statim sine ulla ambage ejus vas factus est. (5) Erant tum multi, qui eximiam illam ac singularem in amicum benevolentiam laudarent : alii temeritatem ac stultitiam sponsoris damnabant. Ceterum constituta die, universa plebs congregata attente opperiebatur, num is, qui vadem suo loco constituerat, fidem suam liberaturus adesset. (6) Jamque prope elapso die, quum omnes desperarent, et Damon ad supplicium duceretur, ecce derepente Phintias sub extremum horæ momentum accurrit. Admiratis eorum amicitiam omnibus, Dionysius reum supplicio liberavit, petiitque, ut se in amicitiam tertium adscriberent.

V. Pythagorei maximam exercendæ memoriæ curam habebant, et hujusmodi fere exercitio utebantur. Nunquam e cubili assurgebant, quin prius omnia sua pridie facta memoria repeterent, a matutino tempore sumto initio in vesperum desinentes. Quodsi forte otio abundarent, quæcumque etiam nudiustertius quartusve egerant, in memoriam revocabant, ac retro etiam amplius, quum ad scientiam ac prudentiam et omnium rerum peritiam conducere existimarent res quam plurimas memoria posse complecti.

(2) Iidem philosophi ad continentiam se ipsi formabant hujusmodi exercitatione. Apparato enim omni genere cupediarum, quæ in sollemnioribus conviviis apponi solent, quum diutissime oculos suos pavissent, eoque spectaculo cupiditates natura insitas ad esum provocassent, statim mensam tolli jubebant, atque ita impransi discedebant.

VI. Pythagoras metempsychoseos dogmati adhærens carnis esum piaculi instar habebat, aiebatque cunctorum viventium animas post obitum in alios animantes ingredi; seque ipsum meminisse affirmabat Troicis temporibus fuisse Euphorbum, Panthoi filium a Menelao occisum.

(2) Idem Argos fertur aliquando profectus, quum inter Troica spolia affixum scutum vidisset, illacrimavisse. Rogantibus vero Argivis affectus ejus causam, scutum illud ait se habuisse quum Trojæ esset Euphorbus. (3) Quod quum illi non crederent, insaniæque eum arguerent, ait se indicium verum ejus rei deprehendisse; namque interiore scuti parte literis antiquis inscriptum esse *Euphorbi*. Ibi cunctis cum stupore jubentibus ut parmula revelleretur, reapse ejusmodi inscriptio reperta est.

(4) Ait Callimachus Pythagoram geometriæ problematum alia ipsum invenisse, alia ex Ægypto ad Græcos primum transtulisse.

Ἐν οἷς ὁ Φρὺξ Εὔφορβος, ὅστις ἀνθρώποις
τρίγωνά τε σκαληνὰ καὶ κύκλων ἑπτὰ
ἐξεῦρε μήκη καὶ δίδαξε νηστεύειν
τῶν ἐμπνεόντων· οἱ δ' ἄρ' οὐχ ὑπήκουσαν
πάντες.

VII. Ὅτι παρεκάλει τὴν λιτότητα ζηλοῦν· τὴν γὰρ πολυτέλειαν ἅμα τάς τε οὐσίας τῶν ἀνθρώπων διαφθείρειν καὶ τὰ σώματα. Τῶν γὰρ νόσων τῶν πλείστων ἐξ ὠμότητος γινομένων, αὐτὴν ταύτην ἐκ τῆς πολυτελείας γίνεσθαι. (2) Πολλοὺς δὲ ἔπειθεν ἀπύροις σιτίοις χρῆσθαι καὶ ὑδροποσίαις πάντα τὸν βίον, ἕνεκεν τοῦ τἀγαθὰ θηρᾶσθαι τὰ κατὰ ἀλήθειαν. Τῶν δὲ καθ' ἡμᾶς εἴ τις ἀπαγορεύσειεν ἢ ἑνὸς ἢ δυεῖν ἀπέχεσθαι τῶν ἡδέων εἶναι δοκούντων ἐπ' ὀλίγας ἡμέρας, ἀπεῖπον τὴν φιλοσοφίαν, φήσαντες εὔηθες ὑπάρχειν τἀφανὲς ἀγαθὸν ζητεῖν ἀφέντα τὸ φανερόν. (3) Κἂν μὲν δέῃ δημοκοπεῖν ἢ πολυπραγμονεῖν περὶ τῶν ἀλλοτρίων, σχολάζουσι καὶ ὑπ' οὐδενὸς ἐμποδίζονται· ἐὰν δὲ γίνεσθαι δέῃ περὶ παιδείαν καὶ τὴν τῶν ἠθῶν ἐπισκευήν, ἀκαιρεῖν φασιν· ὥστε ἀσχολεῖσθαι μὲν εὐσχολοῦντας, σχολὴν δ' ἄγειν οὐ σχολάζοντας.

(4) Ὅτι φασὶ τὸν Ταραντῖνον Ἀρχύταν τὸν ὄντα Πυθαγόρειον ἐπὶ μεγάλοις ἀδικήμασιν οἰκέταις ὀργισθῆναι, καὶ κατεξαναστάντα τοῦ πάθους εἰπεῖν ὡς οὐκ ἂν ἐγενήθησαν ἀθῷοι τηλικαῦτα ἁμαρτήσαντες, εἰ μὴ ἔτυχεν ὀργιζόμενος.

VIII. Ὅτι οἱ Πυθαγόρειοι μεγίστην ἐποιοῦντο πρόνοιαν τῆς πρὸς τοὺς φίλους βεβαιότητος, τὴν τῶν φίλων εὔνοιαν ἀξιολογώτατον ἀγαθὸν εἶναι τῶν ἐν τῷ βίῳ διειληφότες.

(2) Ὅτι μέγιστον ἄν τις ἡγήσαιτο καὶ μάλιστα θαυμάσαι τὸ αἴτιον τῆς πρὸς τοὺς φίλους εὐνοίας. Τίνες γάρ ποτε ἦσαν ἐθισμοὶ ἢ τίς τρόπος ἐπιτηδευμάτων ἢ τίς λόγου δεινότης δι' ἧς ἐνειργάζοντο τὴν τοιαύτην διάθεσιν τοῖς ἀφικνουμένοις εἰς τὴν τοῦ βίου κοινωνίαν; (3) Ταῦτα γὰρ πολλοὶ μὲν ἐπιθυμήσαντες γνῶναι τῶν ἔξωθεν ἐπεβάλοντο πολυπραγμονεῖν, οὐδέποτε δὲ οὐδεὶς μαθεῖν ἠδυνήθη. Αἴτιον δὲ τοῦ διατηρεῖσθαι τὰς ὑπὲρ τούτων ὑποθήκας τὸ τοὺς Πυθαγορείους ὑπόστασιν ἔχειν μηδὲν τοιοῦτο ποιεῖν ἔγγραφον, ἀλλὰ διὰ μνήμης ἔχειν τὰ παραγγελλόμενα.

IX. Ὅτι ὁ Πυθαγόρας πρὸς τοῖς ἄλλοις παρήγγελλε τοῖς μανθάνουσι σπανίως μὲν ὀμνύναι, χρησαμένους δὲ τοῖς ὅρκοις πάντως ἐμμένειν καὶ πρὸς τέλος ἄγειν ὑπὲρ ὧν ἄν τις ὀμόσῃ πραγμάτων, οὐχ ὁμοίαν ἀπόφασιν ποιούμενος Λυσάνδρῳ τε τῷ Λάκωνι καὶ Δημάδῃ τῷ Ἀθηναίῳ, ὧν ὁ μὲν ἀπεφαίνετο τοὺς μὲν παῖδας δεῖν ἐξαπατᾶν τοῖς ἀστραγάλοις, τοὺς δὲ ἄνδρας τοῖς ὅρκοις, ὁ δὲ διαβεβαιούμενος ὅτι δεῖ τὸ λυσιτελέστατον ὥσπερ ἐπὶ τῶν ἄλλων, οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν ὅρκων αἱρεῖσθαι· δρᾶν δὲ τὸν ἐπιορκήσαντα παραχρῆμα ταῦτ' ἔχοντα περὶ ὧν ὤμοσε, τὸν δὲ ὁρκίζοντα φανερῶς τὸ ἴδιον ἀπολλύντα. Τούτων γὰρ ἑκάτερος οὐ καθάπερ Πυθαγόρας ὑπεστήσατο τὸν ὅρκον εἶναι πίστεως

In quibus Phryx Euphorbus, qui hominibus
triangula scalena et circulorum septem
invenit longitudines, atque abstinere docuit
ab esu animantium; illi vero ei non obtemperarunt
omnes.

VII. Idem suadebat frugalitatem, quoniam sumtuositas rem simul familiarem hominumque corpora pessumdaret; nam quum plurimi morbi e cruditate gignerentur, hanc ipsam parentem habere sumptuositatem. (2) Multis etiam persuasit ut frigidis escis uterentur et aquam potarent per omnem vitam, quia victus hujusmodi iis, quæ revera bona sunt, indagandis idoneus esset. At enim si quis homines nostræ ætatis a jucundarum harum rerum una vel altera ad paucos dies abstinere juberet, hi philosophiæ nuntium remitterent, stultumque dicerent invisibile bonum quærere, perspicuo dimisso. (3) Iidem nostri homines ad populi quidem favorem captandum atque ad mentem alienis negotiis intendendam satis vacant, nec ulla re impediuntur; verum ubi bonis doctrinis morumque compositioni cura impendenda est, tempore idoneo se carere aiunt; quare negotiosi sunt quum nihil agunt, otiosi autem quum rebus agendis occupantur.

(4) Aiunt Archytam, Tarentinum Pythagoreum, servis propter gravia maleficia iratum, cohibito tamen animi motu dixisse, haud illis tanta facinora fore impunia nisi ipse iratus esset.

VIII. Pythagorei maximum studium in conservandis firmiter amicitiis ponebant, quippe qui amicorum benevolentiam maximum humanæ vitæ bonum reputabant.

(2) Merito quis admirabitur gravissimamque judicabit fuisse causam benevolentiæ Pythagoreorum inter se; quænam videlicet consuetudines, quod studiorum genus, quæ vis eloquentiæ tantam caritatem iis injecerit, qui in illam vitæ societatem conspirabant? (3) Sane multi e profanis rei hujus cognoscendæ cupidi ingenia sua valde torserunt, nemo tamen quidquam rescivit. Jam vero causa cur Pythagorei hæc arcana pacta servaverint, inde scilicet repetenda est, quod habebant in monitis, ut nihil ejusmodi scripturæ commendarent, sed præcepta sua memoria conservarent.

IX. Pythagoras inter cetera præcipiebat discipulis suis ut raro jurarent, ceteroquin jurejurando præstito, firmiter huic inhærerent, atque ut rem sacramento promissam ad exitum perducerent. Sane Pythagoræ longe alia mens erat quam Laconi Lysandro et Demadi Atheniensi; quorum alter dicebat pueros oportere decipi talis lusoriis, viros autem jurejurando; alter autem affirmabat id quod maxime utile foret tum in aliis rebus, tum etiam in jurejurando sequendum, et quidem se videre pejerantem statim potiri ea re, cujus causa jurasset; eum autem, qui justum jusjurandum conciperet, suam rem sine dubio amittere. Nimirum uterque horum, secus atque Pythagoras, jusjurandum

ἐνέχυρον βέβαιον, ἀλλ' αἰσχροκερδείας καὶ ἀπάτης δέλεαρ.

(Exc. de Virt. et vit. p. 555.) (2) Ὅτι Πυθαγόρας παρήγγελλε τοῖς μανθάνουσι σπανίως μὲν ὀμνύναι, χρησαμένους δὲ τοῖς ὅρκοις πάντως ἐμμένειν.

(3) Ὅτι ὁ αὐτὸς Πυθαγόρας καὶ περὶ τῶν ἀφροδισίων ἐκλογιζόμενος τὸ συμφέρον παρήγγελλε κατὰ μὲν τὸ θέρος μὴ πλησιάζειν γυναιξί, κατὰ δὲ τὸν χειμῶνα προσιέναι τεταμιευμένως. Καθόλου γὰρ τὸ γένος τῶν ἀφροδισίων ὑπελάμβανεν εἶναι βλαβερόν, τὴν δὲ συνέχειαν αὐτῶν τελέως ἀσθενείας καὶ ὀλέθρου ποιητικὴν ἐνόμιζε.

(Exc. Vatican. p. 32.) (4) Ὅτι Πυθαγόραν φασὶν ὑπό τινος ἐρωτηθέντα πότε χρηστέον ἀφροδισίοις εἰπεῖν, Ὅταν ἑαυτοῦ θέλῃς ἥττων γενέσθαι.

(5) Ὅτι οἱ Πυθαγόρειοι διῄρουν καὶ τὰς ἡλικίας τῶν ἀνθρώπων εἰς τέσσαρα μέρη, παιδός, νέου, νεανίσκου, γέροντος, καὶ τούτων ἑκάστην ἔφασαν ὁμοίαν εἶναι ταῖς κατὰ τὸν ἐνιαυτὸν τῶν ὡρῶν μεταβολαῖς, τὸ μὲν ἔαρ τῷ παιδὶ διδόντες, τὸ δὲ φθινόπωρον τῷ ἀνδρί, χειμῶνα τῷ γέροντι, τὸ δὲ θέρος τῷ νέῳ.

(Exc. de Virt. et vit. p. 555.) (6) Ὅτι ὁ αὐτὸς Πυθαγόρας παρήγγελλε πρὸς τοὺς θεοὺς προσιέναι τοὺς θύοντας μὴ πολυτελεῖς, ἀλλὰ λαμπρὰς καὶ καθαρὰς ἔχοντας ἐσθῆτας, ὁμοίως δὲ μὴ μόνον τὸ σῶμα καθαρὸν παρεχομένους πάσης ἀδίκου πράξεως, ἀλλὰ καὶ τὴν ψυχὴν ἁγνεύουσαν.

(Exc. Vatican. p. 32.) (7) Ὅτι ὁ αὐτὸς ἀπεφαίνετο τοῖς θεοῖς εὔχεσθαι δεῖν τὰ ἀγαθὰ τοὺς φρονίμους ὑπὲρ τῶν ἀφρόνων· τοὺς γὰρ ἀσυνέτους ἀγνοεῖν τί ποτέ ἐστιν ἐν τῷ βίῳ κατὰ ἀλήθειαν ἀγαθόν.

(8) Ὅτι ὁ αὐτὸς ἔφασκε δεῖν ἐν ταῖς εὐχαῖς ἁπλῶς εὔχεσθαι τἀγαθά, καὶ μὴ κατὰ μέρος ὀνομάζειν, οἷον ἐξουσίαν, κάλλος, πλοῦτον, τἄλλα τὰ τούτοις ὅμοια· πολλάκις γὰρ τούτων ἕκαστον τοὺς κατ' ἐπιθυμίαν αὐτῶν τυχόντας τοῖς ὅλοις ἀνατρέπειν. Καὶ τοῦτο γνοίη ἄν τις ἐπιστήσας τοῖς ἐν ταῖς Εὐριπίδου Φοινίσσαις στίχοις, ἐν οἷς οἱ περὶ τὸν Πολυνείκην εὔχονται τοῖς θεοῖς, ὧν ἀρχὴ

βλέψας δ' ἐς Ἄργος,

ἕως

εἰς στέρν' ἀδελφοῦ τῆσδ' ἀπ' ὠλένης βαλεῖν.

Οὗτοι γὰρ δοκοῦντες ἑαυτοῖς εὔχεσθαι τὰ κάλλιστα ταῖς ἀληθείαις καταρῶνται.

(Exc. de Virt. et vit. p. 555.) (9) Ὅτι ὁ αὐτὸς πολλὰ καὶ ἄλλα διαλεγόμενος πρὸς βίου σώφρονος ζῆλον καὶ πρὸς ἀνδρείαν τε καὶ καρτερίαν, ἔτι δὲ τὰς ἄλλας ἀρετάς, ἴσα θεοῖς παρὰ τοῖς Κροτωνιάταις ἐτιμᾶτο.

X. (Exc. Vatican. p. 32, 33.) Ὅτι Πυθαγόρας φιλοσοφίαν, ἀλλ' οὐ σοφίαν ἐκάλει τὴν ἰδίαν αἵρεσιν. Καταμεμφόμενος γὰρ τοῖς πρὸ αὐτοῦ κεκλημένοις ἑπτὰ σοφοῖς ἔλεγεν ὡς σοφὸς μὲν οὐδείς ἐστιν ἄνθρωπος ὢν καὶ πολλάκις διὰ τὴν ἀσθένειαν τῆς φύσεως οὐκ ἰσχύων πάντα κατορθοῦν, ὁ δὲ ζηλῶν τὸν τοῦ σοφοῦ

censebat haud esse fidei certum mancipem, sed turpis lucri dolique decipulam.

(2) Pythagoras discipulis suis præcipiebat, ut ad jurandum raro ac tarde accederent; ubi vero semel jurassent, ut prorsus sacramenti fidem servarent.

(3) Idem in rebus venereis utilitatem spectans consulebat, ut æstate quidem a coitu abstinerent, hieme vero parce ac moderate ad coitum accederent. Etenim concubitum in universum rem noxiam esse existimabat; continuum autem veneris usum penitus vires labefactare, ac perniciem afferre aiebat.

(4) Aiunt Pythagoram, nescio quo rogante quandonam re venerea utendum esset, respondisse, Quum te ipse deterior esse volueris.

(5) Hominum ætates Pythagorei in partes quattuor dividebant, pueri, juvenis, viri, senis; atque harum singulas comparabant tempestatum, quæ per annum fiunt, vicibus, veri puerum, autumno virum, hiemi senem, juvenem æstati.

(6) Idem monebat, ut sacrificantes non pretiosis, sed candidis ac puris vestibus amicti deos adirent; neque solum corpus mundum ab omni labe ac scelere, verum mentem quoque castam afferrent.

(7) Idem Pythagoras decernebat ut cordati homines bona a diis peterent pro vecordibus. Etenim stultos nescire quid in humana vita revera bonum esset.

(8) Idem aiebat bona simpliciter in precibus petenda esse, non autem singillatim nominandum aliquid, potentiam puta, vires, pulcritudinem, opes, alia hujusmodi. Sæpe enim accidisse, ut horum singula eos, qui cupide potiti erant, everterint. Id quod cognoscere licet si in memoriam revocemus Euripidis illos ex Phœnissis versiculos, in quibus deos Polynices orat hoc initio utens :

Argos intuens,

usque ad illud,

in pectus fratris ab hoc brachio vibrem.

Ille enim quum sibi videretur optima precari, reapse imprecabatur.

(9) Hæc et ejusmodi plurima quum ille præciperet, et ad continentiæ studium ac fortitudinis et constantiæ reliquarumque virtutum homines excitaret, instar cujusdam numinis a Crotoniatis colebatur.

X. Pythagoras sectam suam non sapientiam appellabat, sed sapientiæ studium. Castigans autem septem qui ante se sapientes appellati fuerant, negabat ullum hominem esse sapientem, qui sæpe propter naturæ infirmitatem omnia recte perficere non posset, sed eum qui sapientis agendi

τρόπον τε καὶ βίον προςηκόντως ἂν φιλόσοφος ὀνομάζοιτο.

(2) Ἀλλ᾽ ὅμως τηλικαύτης προκοπῆς γενομένης περί τε Πυθαγόραν αὐτὸν καὶ τοὺς μετ᾽ ἐκεῖνον Πυθαγορείους καὶ τοσούτων ἀγαθῶν αἴτιοι γενόμενοι ταῖς πόλεσιν οὗτοι τὸν πάντα τὰ καλὰ λυμαινόμενον χρόνον οὐ διέφυγον· οὐδὲν γὰρ οἶμαι τῶν παρ᾽ ἀνθρώποις καλῶς οὕτω συνέστηκεν, ὥςτε μηδεμίαν αὐτῷ φθοράν τε καὶ διάλυσιν γεννῆσαι τὸν πολυετῆ χρόνον.

XI. (Exc. de Virt. et vit. p. 556.) Ὅτι Κροτωνιάτης τις Κύλων ὄνομα, τῇ οὐσίᾳ καὶ δόξῃ πρῶτος τῶν πολιτῶν, ἐπεθύμησε Πυθαγόρειος γενέσθαι. Ὢν δὲ χαλεπὸς καὶ βίαιος τὸν τρόπον, ἔτι δὲ στασιαστὴς καὶ τυραννικός, ἀπεδοκιμάσθη. Παροξυνθεὶς οὖν τῷ συστήματι τῶν Πυθαγορείων, ἑταιρείαν μεγάλην συνεστήσατο, καὶ διετέλει πάντα καὶ λέγων καὶ πράττων κατ᾽ αὐτῶν.

(2) Ὅτι Λῦσις ὁ Πυθαγόρειος εἰς Θήβας τῆς Βοιωτίας γενόμενος διδάσκαλος Ἐπαμεινώνδου, τοῦτον μὲν τέλειον ἄνδρα πρὸς ἀρετὴν κατέστησε, καὶ πατὴρ αὐτοῦ θετὸς ἐγένετο δι᾽ εὔνοιαν. Ὁ δὲ Ἐπαμεινώνδας τῆς τε καρτερίας καὶ λιτότητος καὶ τῶν ἄλλων ἀρετῶν ἐκ τῆς Πυθαγορείου φιλοσοφίας ἐναύσματα λαβών, οὐ μόνον Θηβαίων, ἀλλὰ καὶ πάντων τῶν κατ᾽ αὐτὸν ἐπρώτευεν.

(3) Ὅτι [δὲ] τῶν προγεγονότων ἀνδρῶν ἡ τῶν βίων ἀναγραφὴ δυςκολίαν μὲν παρέχεται τοῖς γράφουσιν, ὠφελεῖ δ᾽ οὐ μετρίως τὸν κοινὸν βίον. Μετὰ παρρησίας γὰρ δηλοῦσα τὰ καλῶς * πραχθέντα τοὺς μὲν ἀγαθοὺς κοσμεῖ, τοὺς δὲ πονηροὺς ταπεινοῖ, διὰ τῶν οἰκείων ἑκάστους ἐγκωμίων τε καὶ ψόγων. Ἔστι δ᾽ ὁ μὲν ἔπαινος, ὡς ἄν τις εἴποι, ἔπαθλον ἀρετῆς ἀδάπανον, ὁ δὲ ψόγος τιμωρία φαυλότητος ἄνευ πληγῆς. (4) Καλὸν δὲ τοῖς μεταγενεστέροις ὑποκεῖσθαι διότι βίον οἷον ἄν τις ἕληται ζῶν, τοιαύτης ἀξιωθήσεται μετὰ τὸν θάνατον μνήμης, ἵνα μὴ περὶ τὰς τῶν λιθίνων μνημείων κατασκευὰς σπουδάζωσιν, ἃ καὶ τόπον ἕνα κατέχει καὶ φθορᾶς ὀξείας τυγχάνει, ἀλλὰ περὶ λόγον καὶ τὰς ἄλλας ἀρετάς, αἳ πάντη φοιτῶσι διὰ τῆς φήμης. Ὁ δὲ χρόνος ὁ πάντα μαραίνων τἄλλα ταύτας ἀθανάτους φυλάττει, καὶ πρεσβύτερος γενόμενος αὐτὰς ταύτας ποιεῖ νεωτέρας. Ζῆλος δὲ ἐπὶ τῶν ἀνδρῶν ἐγένετο ὁ προειρημένος· πάλαι γὰρ γεγονότες ὥςπερ νῦν ὄντες ὑπὸ πάντων μνημονεύονται.

XII. (Exc. Vatican. p. 33.) Ὅτι Κῦρος ὁ τῶν Περσῶν ἐπειδὴ τῶν Βαβυλωνίων καὶ τῶν Μήδων τὴν χώραν κατεπολέμησε, ταῖς ἐλπίσι πᾶσαν περιελάμβανε τὴν οἰκουμένην. Τῶν γὰρ δυνατῶν καὶ μεγάλων ἐθνῶν καταπεπολεμημένων ἐνόμιζε μηδένα μήτε βασιλέα μήτε δῆμον ὑποστήσεσθαι τὴν ἰδίαν δύναμιν· τῶν γὰρ ἐν ἐξουσίαις ἀνυπευθύνοις ὄντων εἰώθεισαν ἔνιοι τὴν εὐτυχίαν μὴ φέρειν κατ᾽ ἄνθρωπον.

XIII. (Exc. de Virt. et vit. p. 556, 557.) Ὅτι ὁ Καμβύσης ἦν μὲν φύσει μανικὸς καὶ παρακεκινηκὼς

rationem et vitam studiose sectaretur, recte philosophum appellari contendit.

(2) Atqui quum tantus fuerit Pythagoræ et eorum, qui post hunc Pythagorei fuerunt, in virtute processus, quumque hi tantorum fuerint bonorum civitatibus auctores; nihilominus tamen inimicum omni rei præclaræ tempus non effugerunt. Nihil enim inter homines tam egregie constitutum esse arbitror, ut ei nullum detrimentum vel dissolutio a diuturnitate temporis accidat.

XI. Cylo quidam Crotoniata, vir et fama et opibus civitatis facile princeps, quum in Pythagoreorum collegium adscribi postulasset, repulsam passus est, eo quod natura violentus atque intractabilis esset, ac præterea seditionum ac dominandi avidus. Qua repulsa ille exacerbatus, maximam manum factiosorum adversus sodalitatem Pythagoreorum collegit, atque exinde nihil non contra illos dicere ac moliri cœpit.

(2) Lysis Pythagoreus, Thebas Bœotiæ profectus, præceptor Epaminondæ fuit, eumque ad virtutem egregie formavit, ac propter benevolentiam pro adoptivo filio habuit. Ceterum Epaminondas constantiæ ac frugalitatis, et reliquarum virtutum, ex Pythagorica philosophia conceptis quibusdam velut scintillis, non Thebanorum modo, sed omnium ætatis suæ Græcorum sine controversia princeps exstitit.

(3) Eorum, qui superiori memoria vixerunt, vitam scriptis prodere, res est scriptoribus quidem ipsis difficilis ac molesta, sed magnopere in commune utilis. Hujusmodi enim historia sermonis libertate utens, res præclare ac secus gestas commemorando atque suis quemque laudibus aut vituperiis persequendo viros bonos evehit, malos contra deprimit. Est autem laus quasi quoddam virtutis præmium nullo constans sumtu: vituperium vero pœna est vitii absque vulnere. (4) Porro expedit ut posteri intelligant, quam quisque vivendi rationem inierit, talem post obitum memoriam ejus futuram: ne forte in marmoreis monumentis studium omne suum collocent, quæ et unius loci angustiis continentur, et temporis lapsu mox corrumpuntur; sed potius ad doctrinam ceterasque virtutes animum suum applicent, quarum fama per universum orbem terrarum vagatur. Tempus porro, quod ceteras res omnes consumere solet, earum immortalem memoriam conservat, quoque magis progreditur ac senescit, eo recentiores ac viridiores illas præstat. Itaque illi, quum jampridem esse desierint, in omnium tamen ore versantur.

XII. Cyrus Persa, debellatis Babyloniorum Medorumque ditionibus, spe universum orbem complexus est. Victis enim potentibus magnisque nationibus, nullum jam neque regem neque populum viribus suis obstiturum putabat. Nimirum qui potentia sua extra metum omnem semet extulerunt, felicitatem interdum ferre haud humanitus solent.

XIII. Erat Cambyses natura quidem furiosus ac mentis

τοῖς λογισμοῖς, πολὺ δὲ μᾶλλον αὐτὸν ὠμὸν καὶ ὑπερήφανον ἐποίει τὸ τῆς βασιλείας μέγεθος.

(2) Ὅτι Καμβύσης ὁ Πέρσης μετὰ τὴν ἅλωσιν Μέμφεως καὶ Πηλουσίου τὴν εὐτυχίαν οὐ φέρων ἀνθρωπίνως, τὸν Ἀμάσιος τοῦ πρότερον βεβασιλευκότος τάφον ἀνέσκαψεν. Εὑρὼν δὲ ἐν τῇ θήκῃ τὸν νεκρὸν τεταριχευμένον, τό τε σῶμα τοῦ τετελευτηκότος ᾐκίσατο καὶ πᾶσαν ὕβριν εἰς τὸν οὐκ αἰσθανόμενον εἰσενεγκάμενος τελευταῖον προσέταξε κατακαῦσαι τὸν νεκρόν. Οὐκ εἰωθότων γὰρ πυρὶ παραδιδόναι τῶν ἐγχωρίων τὰ σώματα τῶν τετελευτηκότων, ὑπελάμβανε καὶ διὰ τούτου τοῦ τρόπου πλημμελήσειν τὸν πάλαι προτετελευτηκότα.

(3) Ὅτι Καμβύσης μέλλων στρατεύειν ἐπ' Αἰθιοπίαν, ἔπεμψε μέρος τῆς δυνάμεως ἐπ' Ἀμμωνίους, προστάξας τοῖς ἡγεμόσι τὸ μαντεῖον συλήσαντας ἐμπρῆσαι, τούς τε περιοικοῦντας τὸ ἱερὸν ἅπαντας ἐξανδραποδίσασθαι.

XIV. (Exc. Legat. p. 619.) Ὅτι Καμβύσου τοῦ Περσῶν βασιλέως κυριεύσαντος πάσης Αἰγύπτου, πρὸς τοῦτον οἱ Λίβυες καὶ Κυρηναῖοι, συνεστρατευκότες τοῖς Αἰγυπτίοις, ἀπέστειλαν δῶρα, καὶ τὸ προσταττόμενον ποιήσειν ἐπηγγείλαντο.

XV. (Exc. Vatican. p. 33.) Ὅτι ὁ Πολυκράτης ὁ τῶν Σαμίων τύραννος εἰς τοὺς ἐπικαιροτάτους τόπους ἀποστέλλων τριήρεις, ἐλῄστευσεν ἅπαντας τοὺς πλέοντας, ἀπεδίδου δὲ μόνοις τοῖς συμμάχοις τὰ ληφθέντα. Πρὸς δὲ τοὺς μεμφομένους τῶν συνήθων ἔλεγεν ὡς πάντες οἱ φίλοι πλείονα χάριν ἕξουσιν ἀπολαβόντες ἅπερ ἀπέβαλον ἤπερ ἀρχὴν μηδὲν ἀποβαλόντες.

(2) Ὅτι ταῖς ἀδίκοις πράξεσιν ὡς ἐπίπαν ἀκολουθεῖ τις νέμεσις οἰκείους τιμωρίας τοῖς ἁμαρτάνουσιν ἐπιφέρουσα.

(3) Ὅτι πᾶσα χάρις ἀμεταμέλητος οὖσα καλὸν ἔχει καρπὸν τὸν παρὰ τῶν εὐεργετουμένων ἔπαινον· καὶ γὰρ ἂν μὴ πάντες, εἷς γε τῶν εὖ πεπονθότων ἐνίοτε τὴν ὑπὲρ ἁπάντων ἔδωκε χάριν.

(Exc. de Virt. et vit. p. 557.) (4) Ὅτι Λυδοί τινες φεύγοντες τὴν Ὀροίτου τοῦ σατράπου δυναστείαν κατέπλευσαν εἰς Σάμον μετὰ πολλῶν χρημάτων καὶ τοῦ Πολυκράτους ἱκέται ἐγένοντο. Ὁ δὲ τὸ μὲν πρῶτον αὐτοὺς φιλοφρόνως ὑπεδέξατο, μετ' ὀλίγον δὲ πάντας ἀποσφάξας τῶν χρημάτων ἐγκρατὴς ἐγένετο.

XVI. Ὅτι Θέτταλος ὁ Πεισιστράτου υἱὸς σοφὸς ὑπάρχων ἀπείπατο τὴν τυραννίδα, καὶ τὴν ἰσότητα ζηλώσας μεγάλης ἀποδοχῆς ἠξιοῦτο παρὰ τοῖς πολίταις· οἱ δὲ ἄλλοι, Ἵππαρχος καὶ Ἱππίας, βίαιοι καὶ χαλεποὶ καθεστῶτες ἐτυράννουν τῆς πόλεως. (2) Πολλὰ δὲ παρανομοῦντες εἰς τοὺς Ἀθηναίους, καί τινος μειρακίου διαφόρου τὴν ὄψιν Ἵππαρχος ἐρασθείς, διὰ τοῦτο ἐκινδύνευσεν. Ἡ μὲν οὖν ἐπὶ τοὺς τυράννους ἐπίθεσις καὶ ἡ πρὸς τὴν τῆς πατρίδος ἐλευθερίαν σπουδὴ κοινὴ τῶν προειρημένων ὑπῆρξεν ἀνδρῶν· (3) ἡ δὲ ἐν ταῖς βασάνοις παράστασις τῆς ψυχῆς καὶ τὸ

commotioris; sed multo acerbiorem atque insolentiorem eum fecerat regni amplitudo.

(2) Captis Memphi ac Pelusio oppidis, Cambyses fortuna non ut hominem decet usus, Amasis Ægyptiorum olim regis sepulcrum diruit; quumque cadaver in loculo conditum reperisset, verberibus omnique prius contumelia, quamquam sensu carens, affectum, tandem cremari jussit. Nam quum Ægyptii cadavera igni tradere nequaquam solerent, hoc pacto gravissimam pœnam de homine pridem mortuo sumturum se esse existimabat.

(3) Cambyses, quum adversus Æthiopes expeditionem pararet, partem copiarum contra Ammonios misit, præfectisque mandavit, ut oraculum Jovis Ammonis spoliatum incenderent, et universos accolas in servitutem redigerent.

XIV. Quum Cambyses, Persarum rex, omni Ægypto fuisset potitus, Afri et Cyrenenses, qui Ægyptiis auxilio venerant, ad eum dona miserunt, seque imperata facturos promiserunt.

XV. Polycrates, Samiorum tyrannus, ad opportunissimum quemque locum dimissis triremibus, adversus omnes mare decurrentes piraticam exercebat, solis autem fœderatis prædam reddebat. Objurgantibus vero familiaribus suis aiebat, fore ut omnes amici majorem gratiam post receptam rem haberent, quam antea ubi nihil amiserant.

(2) Iniqua facta sequitur plerumque Nemesis, idoneas cuique peccanti pœnas imponens.

(3) Omne beneficium, cujus numquam pœnitere nos debet, præclarum habet emolumentum, nempe eorum, quibus bene fit, præconium. Quodsi minus omnes, certe vel unus interdum, qui beneficio sit usus, pro universis gratiam refert.

(4) Quidam Lydii, Orœtis satrapæ dominationem fugientes, Samum cum magnis opibus se receperunt, ac Polycratis fidem supplices implorarunt. Sed ille initio quidem satis benigne eos excepit, non multo autem postea cunctis trucidatis, eorum pecuniam diripuit.

XVI. Thessalus, Pisistrati filius, vir sapientia præstans, tyrannidem recusavit, et æquo cum civibus suis jure agens, maximam apud omnes laudem est adeptus. Reliqui vero ejus fratres, Hipparchus atque Hippias, quum sævi ac violenti essent, tyrannidem in populares suos exercuerunt. (2) Quumque gravissimis injuriis populum Atheniensem afflixissent, tandem Hipparchus, formosi cujusdam pueri amore captus, magnum in discrimen incidit. Et conjuratio quidem contra tyrannos atque in liberanda patria studium commune Harmodii et Aristogitonis fuit: (3) sed magnitudinis animi atque in tormentis perferendis constantiæ glo-

καρτερικὸν τῆς τῶν δεινῶν ὑπομονῆς περὶ μόνον ἐγενήθη τὸν Ἀριστογείτονα, ὃς ἐν τοῖς φοβερωτάτοις καιροῖς δύω μέγιστα διετήρησε, τήν τε πρὸς τοὺς φίλους πίστιν καὶ τὴν πρὸς τοὺς ἐχθροὺς τιμωρίαν.

(Exc. Vatican. p. 34.) (4) Ὅτι Ἀριστογείτων πᾶσιν ἐποίησε φανερὸν ὡς ἡ τῆς ψυχῆς εὐγένεια κατισχύει τὰς μεγίστας τοῦ σώματος ἀλγηδόνας.

XVII. Ὅτι Ζήνωνος τοῦ φιλοσόφου διὰ τὴν ἐπιβουλήν, ἣν κατὰ τοῦ Νεάρχου τοῦ τυράννου κατεστήσατο, κατὰ τὰς ἐν ταῖς βασάνοις ἀνάγκας ἐρωτωμένου ὑπὸ Νεάρχου τίνες ἦσαν οἱ συνειδότες, Ὤφελον γάρ, ἔφη, ὥςπερ τῆς γλώττης εἰμὶ κύριος, οὕτως ὑπῆρχον καὶ τοῦ σώματος.

(Exc. de Virt. et vit. p. 557, 558.) (2) Ὅτι τυραννουμένης τῆς πατρίδος ὑπὸ Νεάρχου σκληρῶς, ἐπιβουλὴν κατὰ τοῦ τυράννου κατεστήσατο. Καταφανὴς δὲ γενόμενος, καὶ κατὰ τὰς ἐν ταῖς βασάνοις ἀνάγκας διερωτώμενος ὑπὸ τοῦ Νεάρχου τίνες ἦσαν οἱ συνειδότες, Ὤφελον γάρ, ἔφησεν, ὥςπερ τῆς γλώττης εἰμὶ κύριος, οὕτως ὑπῆρχον καὶ τοῦ σώματος. (3) Τοῦ δὲ τυράννου πολὺ μᾶλλον ταῖς βασάνοις προςεπιτείναντος, ὁ Ζήνων μέχρι μέν τινος διεκαρτέρει· μετὰ δὲ ταῦτα σπεύδων ἀπολυθῆναί ποτε τῆς ἀνάγκης καὶ ἅμα τιμωρήσασθαι τὸν Νέαρχον, ἐπενοήσατό τι τοιοῦτον. (4) Κατὰ τὴν ἐπιτονωτάτην ἐπίτασιν τῆς βασάνου προςποιηθεὶς ἐνδιδόναι τὴν ψυχὴν ταῖς ἀλγηδόσιν ἀνέκραγεν, Ἄνετε, ἐρῶ γὰρ πᾶσαν ἀλήθειαν. Ὡς δ' ἀνῆκαν, ἠξίωσεν αὐτὸν ἀκοῦσαι κατ' ἰδίαν προςελθόντα· πολλὰ γὰρ εἶναι τῶν λέγεσθαι μελλόντων ἃ συνοίσει τηρεῖν ἐν ἀποῤῥήτῳ. (5) Τοῦ δὲ τυράννου προςελθόντος ἀσμένως καὶ τὴν ἀκοὴν τῷ στόματι παραβαλόντος, ὁ Ζήνων τοῦ[τε]δυνάστου περιχανὼν τὸ οὖς ἐνέπρισε τοῖς ὀδοῦσι. Τῶν δὲ ὑπηρετῶν ταχὺ προςδραμόντων, καὶ πᾶσαν τῷ βασανιζομένῳ προςφερόντων τιμωρίαν εἰς τὸ χαλάσαι τὸ δῆγμα, πολὺ μᾶλλον προςενεφύετο. Τέλος δ' οὐ δυνάμενοι τἀνδρὸς νικῆσαι τὴν εὐψυχίαν, παρεκάλεσαν αὐτὸν ἵνα διίῃ τοὺς ὀδόντας. Καὶ τοιούτῳ τεχνήματι τῶν ἀλγηδόνων ἀπελύθη καὶ παρὰ τοῦ τυράννου τὴν ἐνδεχομένην ἔλαβε τιμωρίαν.

XVIII. (Diodor. IV, 23.) Πολλαῖς ὕστερον γενεαῖς Δωριεὺς ὁ Λακεδαιμόνιος καταντήσας εἰς Σικελίαν καὶ τὴν χώραν ἀπολαβὼν ἔκτισε πόλιν Ἡράκλειαν. Ταχὺ δ' αὐτῆς αὐξομένης, οἱ Καρχηδόνιοι φθονήσαντες ἅμα καὶ φοβηθέντες μήποτε πλεῖον ἰσχύσασα τῆς Καρχηδόνος ἀφέληται τῶν Φοινίκων τὴν ἡγεμονίαν, στρατεύσαντες ἐπ' αὐτὴν μεγάλαις δυνάμεσι καὶ κατὰ κράτος ἑλόντες κατέσκαψαν. Ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων τὰ κατὰ μέρος ἐν τοῖς οἰκείοις χρόνοις ἀναγράψομεν.

XIX. (Exc. Vatican. p. 34, 35.) Ὅτι τοῖς ἐπί τινων πραγμάτων διοριζομένοις ὡς οὐκ ἄν ποτε πραχθησομένων ἔοικεν ἐπακολουθεῖν ὡςανεί τις νέμεσις ἐλέγχουσα τὴν ἀνθρωπίνην ἀσθένειαν.

(2) Ὅτι Μεγαβύζου τοῦ καὶ Ζωπύρου φίλου ὄντος

ria penes unum Aristogitonem stetit, qui summo in discrimine positus, duas res maximas custodivit, erga amicos fidem, adversus inimicos autem vindictam.

(4) Aristogiton palam omnibus fecit, maximos corporis cruciatus nobilitate animi superari.

XVII. Zeno philosophus propter conjurationem contra Nearchum tyrannum inter exserta tormenta interrogatus a Nearcho de sociis; Utinam, inquit, ut linguæ, sic etiam reliqui corporis haberem potestatem.

(2) Zeno Eleates, quum adversus Nearchum, qui patriam ipsius acerba tyrannide opprimebat, conjurationem comparasset, deprehensus ac tormentis subditus est. Quumque eum tyrannus de conjurationis consciis interrogaret : Utinam, inquit, ut linguam in potestate habeo, sic corpus quoque liberum haberem. (3) Enimvero quum tyrannus eo magis fidiculas intenderet, Zeno aliquamdiu quidem dolorem fortiter tulit, postea vero, quum et se ipsum a tormentis liberare, et tyrannum ulcisci vellet, quiddam hujusmodi excogitavit. (4) Intenso enim quam maxime eculeo, simulans se dolore superatum cedere, exclamavit tortoribus, ut laxarent; se enim omnia indicaturum esse. Igitur laxato eculeo tyrannum rogavit, ut solus accedere propius vellet; esse enim plurima, quæ secreta haberi valde expediret. (5) Quumque tyrannus libenter accessisset, et ad os Zenonis aurem suam admovisset, Zeno tyranni auriculam morsu corripuit : statimque accurrentibus satellitibus, et omne tormenti genus admoventibus Zenoni, quo morsum remitteret, eo acrius ille dentem infixit, donec satellites, constantiam viri quum frangere non possent, rogare tandem coacti sunt, ut dentes laxaret. Hujusmodi arte a tormentis liberatus, ac tyrannum ultus est Zeno.

XVIII. Post multas ætates Dorieus Lacedæmonius in Siciliam profectus, recuperata ditione avita, Heracleam ibi exstruxit. Quæ subitis incrementis amplificata, invidiam Carthaginiensibus injecit et metum, ne quando supra Carthaginem invalescens principatum Pœnis adimeret. Ideo magnis eam copiis aggressi, vi tandem captam funditus diruerunt. De quibus tamen suo separatim tempore scribemus.

XIX. Iis qui de re aliqua definite constituerunt, ac si numquam eam acturi essent, adest quædam Nemesis humani propositi arguens infirmitatem.

(2) Quum Megabyzus, qui et Zopyrus appellatur, Darii

Δαρείου τοῦ βασιλέως, μαστιγώσαντος δ' ἑαυτὸν καὶ τὰ περὶ τὸ πρόσωπον ἀκρωτήρια ἀποκόψαντος διὰ τὸ αὐτόμολον γενέσθαι καὶ Βαβυλῶνα προδοῦναι Πέρσαις, φασὶ βαρέως φέρειν τὸν Δαρεῖον καὶ εἰπεῖν βούλεσθαι τὸν Μεγάβυζον, εἰ δυνατὸν ἦν, ἄρτιον γενόμενον ἢ δέκα Βαβυλῶνας λαβεῖν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν, καίπερ ἀπράκτου τῆς ἐπιθυμίας οὔσης.

(3) Ὅτι οἱ Βαβυλώνιοι στρατηγὸν εἵλαντο Μεγάβυζον, ἀγνοοῦντες ὅτι τὴν εὐεργεσίαν τῆς μελλούσης ἀκολουθεῖν ἀπωλείας οἱονεὶ δέλεαρ αὐτοῖς προθήσειν.

(4) Ὅτι τὸ ἀποτέλεσμα τῶν ἐπιτευγμάτων ἱκανόν ἐστι μαρτύριον τῶν προῤῥηθέντων.

(5) Ὅτι Δαρεῖος τῆς Ἀσίας σχεδὸν ὅλης κυριεύσας τὴν Εὐρώπην ἐπεθύμει καταστρέψασθαι. Τὰς γὰρ τοῦ πλείονος ἐπιθυμίας ἀπλήστους ἔχων καὶ τῷ μεγέθει τῆς Περσικῆς δυνάμεως πεποιθώς, περιελάμβανε τὴν οἰκουμένην, αἰσχρὸν εἶναι νομίζων τοὺς πρὸ αὐτοῦ βεβασιλευκότας καταδεεστέρας ἀφορμὰς κτησαμένους τὰ μέγιστα τῶν ἐθνῶν καταπεπολεμηκέναι, αὐτὸν δὲ τηλικαύτας ἔχοντα δυνάμεις ἡλίκας οὐδεὶς τῶν πρὸ αὐτοῦ ἔσχε μηδεμίαν ἀξιόλογον πρᾶξιν κατειργάσθαι.

(6) Ὅτι οἱ Τυῤῥηνοὶ διὰ τὸν τῶν Περσῶν φόβον ἐκλιπόντες τὴν Λῆμνον ἔφασκον ὡς διά τινας χρησμοὺς τοῦτο ποιεῖν, καὶ ταύτην τῷ Μιλτιάδῃ παρέδωκαν. Ταῦτα δὲ πράξαντος τοῦ προεστηκότος τῶν Τυῤῥηνῶν (Ἕρμωνος), συνέβη τὰς τοιαύτας χάριτας ἀπ' ἐκείνων τῶν χρόνων Ἑρμωνείους προσαγορευθῆναι.

XX. (Exc. de Virt. et vit. 558.) Ὅτι Λευκίου Ταρκυινίου τοῦ Ῥωμαίων βασιλέως ὁ υἱὸς Σέξτος ἐξεδήμησεν εἰς πόλιν Κολλατίαν καλουμένην, καὶ κατέλυσε πρὸς Λεύκιον Ταρκυίνιον ἀνεψιὸν τοῦ βασιλέως, ἔχοντα γυναῖκα Λουκρητίαν, ἥτις ἦν εὐπρεπὴς μὲν τὴν ὄψιν, σώφρων δὲ τὸν τρόπον. Ἐπὶ στρατοπέδου γὰρ ὄντος τἀνδρός, ὁ ξένος νυκτὸς ἐγερθεὶς ἐκ τοῦ κοιτῶνος ὥρμησεν ἐπὶ τὴν γυναῖκα κοιμωμένην ἔν τινι θαλάμῳ. (2) Ἐπιστὰς δὲ ταῖς θύραις ἄφνω καὶ σπασάμενος τὸ ξίφος, παρασκευάσασθαι μὲν ἔφησεν οἰκέτην ἐπιτήδειον εἰς ἀναίρεσιν, συγκατασφάξειν δὲ κἀκείνην, ὡς ἐπὶ μοιχείᾳ κατειλημμένην καὶ τετευχυῖαν τῆς προσηκούσης τιμωρίας ὑπὸ τοῦ συγγενεστάτου τῷ συνοικοῦντι. Διόπερ αἱρετώτερον ὑπάρχειν ὑπουργῆσαι ταῖς ἐπιθυμίαις αὐτοῦ σιωπῶσαν· λήψεσθαι δὲ ἔπαθλον τῆς χάριτος δωρεάς τε μεγάλας καὶ τὴν μετ' αὐτοῦ συμβίωσιν καὶ γενέσθαι βασίλισσαν, ἰδιωτικῆς ἑστίας ἐξηλλαγμένην ἡγεμονίαν. (3) Ἡ δὲ Λουκρητία διὰ τὸ παράδοξον ἐκπλαγῆς γενομένη, καὶ φοβηθεῖσα μήποτε ταῖς ἀληθείαις δόξῃ διὰ τὴν μοιχείαν ἀνῃρῆσθαι, τότε μὲν ἡσυχίαν ἔσχεν. Ἡμέρας δὲ γενομένης ὁ Σέξτος ἐχωρίσθη· ἡ δὲ ἐκάλεσε τοὺς οἰκείους, καὶ ἠξίου μὴ περιιδεῖν ἀτιμώρητον τὸν ἀσεβήσαντα εἰς ξενίαν ἅμα καὶ συγγένειαν. Ἑαυτῇ δὲ φήσασα μὴ προσήκειν ἐφορᾶν τὸν ἥλιον τηλικαύτης ὕβρεως πεπειραμένην, ξιφιδίῳ πατάξασα τὸ στῆθος ἑαυτῆς ἐτελεύτησεν.

XXI. (Exc. Vatican. p. 35-39.) Ὅτι τῆς Λου-

regis amicus, se ipsum flagellis concidisset, et summis oris partibus mutilavisset, ut transfuga regi auxiliaretur, Babylonemque Persis proderet; fertur rem moleste tulisse Darius atque dixisse, malle se Megabyzum, si fieri posset, integritati restituere, quam decem Babylonas in suam potestatem redigere, quamquam id votum jam cassum erat.

(3) Babylonii ducem crearunt Megabyzum, ignari fore, ut hoc beneficium tanquam escam futuri mox exitii sibi proponerent.

(4) Rerum successus idoneum testimonium prædictionibus dat.

(5) Darius Asiæ prope totius dominus Europam sibi subdere cupiebat. Nam et ampliora habendi studio maximo incensus, et Persicarum copiarum numero fretus, orbem animo complexus erat : turpe existimans reges decessores suos infirmioribus instructos opibus maximas gentes debellavisse, se vero tanto exercitu præditum, quantum nemo antea duxisset, nullum præclarum facinus edidisse.

(6) Tyrrheni quum metu Persarum Lemnum desererent, aiebant se cuidam oraculo obtemperare; insulam igitur Miltiadi tradiderunt. Ex hoc Tyrrheni ducis (Hermonis) facto, beneficia hujusmodi post illud tempus dici cœperunt Hermoniæ gratiæ.

XX. Sextus, L. Tarquinii Romanorum regis filius, Collatiam profectus, apud L. Tarquinium regis cognatum divertit, cui uxor erat Lucretia, mulier formæ pulchritudine morumque castitate insignis. (2) Hanc nocte solam in thalamo cubantem (quippe vir in castris ad Ardeam erat) Sextus noctu surgens relicto cubiculo suo tentare aggressus est, effractaque janua, stricto gladio mortem Lucretiæ intentavit, nisi morem gereret; paratumque sibi esse servum dixit, quem nudum cum illa cubantem confoderet, ut in adulterio deprehensa, et a propinquo viri ipsius merito necata esse diceretur. Proinde satius esse, ut suæ cupiditati tacita obsequeretur : porro in præmium gratiæ multa ac maxima munera ac conjugium suum mulieri promittebat, eamque ex privata domo in aulam regiam nomenque reginæ transituram. (3) At Lucretia, rei novitate attonita, neve turpis adulterii causa re ipsa necata esse videretur maxime verita, tum quidem conticuit. Postridie cum prima luce digresso Sexto, necessarios suos quamprimum arcessivit, petiitque, ne inultum esse paterentur hominis scelus, qui omnia hospitalia ac cognationis jura violasset : se quidem contaminato pudori diutius superesse haudquaquam decere. His dictis, cultrum pectori infigens vitam finivit.

XXI. Lucretia a Sexto vim passa semet ipsa proper eam

κρητίας μοιχευθείσης παρὰ Σέξτου καὶ ἑαυτὴν ἀνελούσης διὰ τὸ ἁμάρτημα οὐκ ἄξιον ἡγούμεθα τὸ γενναῖον τῆς προαιρέσεως παραλιπεῖν ἀνεπισήμαντον. (2) Τὴν γὰρ ἐπιδοῦσαν ἑκουσίως τὸ ζῆν τοῖς μεταγενεστέροις εἰς καλὸν ζῆλον προσηκόντως ἂν εὐφημίας ἀξιοῖμεν ἀθανάτου, ὅπως αἱ τὴν τοῦ σώματος ἁγνείαν κατὰ πᾶν ἀνεπίληπτον παρέχεσθαι προαιρούμεναι πρὸς ἐπιτετευγμένον ἀρχέτυπον παραβάλωνται. Αἱ μὲν οὖν ἄλλαι γυναῖκες κἂν φανερῶς τι τῶν τοιούτων πράξωσι, κατακρύπτουσι τὸ συντελεσθέν, εὐλαβούμεναι τὴν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτημάτων τιμωρίαν· (3) ἡ δὲ τὸ λάθρα πραχθὲν ποιήσασα περιβόητον ἀπέσφαξεν ἑαυτήν, καὶ τὴν τοῦ βίου τελευτὴν καλλίστην ὑπὲρ αὐτῆς ἀπολογίαν ἀπέλιπε· καὶ τῶν ἄλλων ἐπὶ τῶν ἀκουσίων τὴν συγγνώμην προβαλλομένων, αὕτη τὴν μετὰ βίας ὕβριν ἐτιμήσατο θανάτου, ἵνα μηδ' εἴ τις ἐπιθυμῇ βλασφημεῖν τὴν ἐξουσίαν ἔχοι κατηγορεῖν τῆς προαιρέσεως ὡς ἑκουσίου γεγενημένης· (4) τῶν γὰρ ἀνθρώπων φύσει τὰς λοιδορίας ἐπαίνων προτιμώντων, τὴν τῶν φιλαιτίων ἀπέκοψε κατηγορίαν, αἰσχρὸν εἶναι νομίζουσα τῶν ἄλλων εἰπεῖν τινα διότι ζῶντος τοῦ κατὰ νόμους συμβιοῦντος ἀνδρὸς ἑτέρου παρανόμως ἐπειράθη, καὶ καθ' ὧν οἱ νόμοι τοῖς πράξασι θάνατον τιθέασι τὸ πρόστιμον, τοιοῦτο παθοῦσα τὸν πλείω χρόνον φιλοψυχεῖν, ἵνα τὸν πάντως ὀφειλόμενον παρὰ τῆς φύσεως θάνατον βραχὺ προλαβοῦσα τῆς αἰσχύνης ἀλλάξηται τοὺς μεγίστους ἐπαίνους. (5) Τοιγαροῦν οὐ μόνον θνητοῦ βίου δόξαν ἀθάνατον ἀντικατηλλάξατο διὰ τῆς ἰδίας ἀρετῆς, ἀλλὰ καὶ τοὺς συγγενεῖς καὶ πάντας τοὺς πολίτας προετρέψατο λαβεῖν ἀπαραίτητον τιμωρίαν παρὰ τῶν εἰς αὐτὴν παρανομησάντων.

noxam interemit. Nos vero haud æquum judicamus nobile illud facinus illaudatum prætermittere. (2) Nam quæ sua sponte vitæ prodiga fuit, ut materiam posteris imitandi egregiam relinqueret, merito æternæ famæ commendanda est : nempe ut feminæ, quæ corporis sanctimoniam plane illæsam habere decreverunt, ad expositum exemplar semet exigant. Nam ceteræ quidem feminæ, etiamsi aliquid ejusmodi palam admiserint, factum occulunt, quia metuunt peccati pœnam; (3) illa rem secreto patratam illustrissimam faciens, ipsa sibi manus attulit, vitæque finem tamquam insigne sui patrocinium reliquit. Jam quum reliquæ feminæ rei veluti involuntariæ veniam sibi obtendant, ipsa contumeliam vi sibi illatam nece propria vindicavit, ne cui forte obtrectandi cupido animum ejus, utpote voluntarie ista perpessæ, calumniandi copia esset. (4) Quia enim natura comparatum est, ut homines obtrectationibus magis faciendis quam præconiis delectentur, maledicorum hominum præcidit criminationem, turpe judicans audire a quopiam, se legitimo vivente conjuge, alii viro præter fas esse commixtam. Et rem passa, quam qui faciunt, morte multantur, desiderio ulterioris vitæ mortem prætulit naturaliter omnibus debitam, quam ipsa paullo ante tempus admittens turpitudinis labem cum laudibus maximis commutavit. (5) Quam ob rem non solum gloriam immortalem pro vita mortali nacta est, verum etiam cognatos civesque universos impulit, ut inexorabiles pœnas de iis sumerent qui sibi præter fas nocuerant.

XXII. Ὅτι Λεύκιος Ταρκύνιος ὁ βασιλεὺς τυραννικῶς καὶ βιαίως ἄρχων τῶν πολιτῶν τοὺς εὐπόρους τῶν Ῥωμαίων ἀνῄρει ψευδεῖς ἐπιφέρων αἰτίας ἕνεκεν τοῦ νοσφίσασθαι τὰς οὐσίας αὐτῶν. Διόπερ Λεύκιος Ἰούνιος, ὀρφανὸς ὢν καὶ πάντων Ῥωμαίων πλουσιώτατος, δι' ἀμφότερα τὴν τοῦ Ταρκυνίου πλεονεξίαν ὑπώπτευεν, ἀδελφιδοῦς αὐτοῦ καὶ παρ' ἕκαστα τῷ βασιλεῖ σύνθοινος, προσεποιήθη μωρὸς εἶναι, ἅμα μὲν βουλόμενος τὸν ὑπὲρ τοῦ δύνασθαί τι φθόνον ἐκκλίνειν, ἅμα δ' ἀνυπονοήτως παρατηρεῖν τὸ πραττόμενον καὶ τοῖς τῆς βασιλείας ἐφεδρεύειν καιροῖς.

XXII. Lucius Tarquinius rex tyrannice ac violenter civibus imperans, Romanum quemque divitem de medio tollebat, falsis criminibus circumventum, ut ejus re familiari potiretur. Quare Lucius Junius et patre orbus et Romanorum omnium ditissimus, utramque ob causam Tarquinii patruelis sui avaritiam suspectam habebat. Ergo quum ejus quotidianus conviva esset, simulabat insaniam, simul vitans invidiam quasi aliquid moliri posset, simul caute quidquid fieret observans, regnique evertendi occasionibus insidians.

XXIII. Ὅτι οἱ Συβαρῖται μετὰ τριάκοντα μυριάδων ἐκστρατεύσαντες ἐπὶ τοὺς Κροτωνιάτας καὶ πόλεμον ἄδικον ἐπανελόμενοι τοῖς ὅλοις ἔπταισαν, καὶ τὴν εὐδαιμονίαν οὐκ ἐνεγκόντες ἐπιδεξίως ἱκανὸν παράδειγμα τὴν ἰδίαν ἀπώλειαν κατέλιπον τοῦ πολὺ μᾶλλον δεῖν προσέχειν ἐν ταῖς ἰδίαις εὐτυχίαις ἤπερ ἐν ταῖς ταλαιπωρίαις.

XXIII. Sybaritæ cum trecentis millibus expeditione adversus Crotoniatas suscepta, bellum injustum aggressi res suas publicas perdiderunt; et qui felicitatem dextre ferre nequiverunt, illustre exemplum exitio suo fuere, majore in prosperis rebus quam in adversis cautela opus esse.

XXIV. Ὅτι περὶ Ἡροδότου φησὶν ὁ Διόδωρος· Καὶ ταῦτα παρεξέβημεν οὐχ οὕτως Ἡροδότου κατηγορῆσαι βουληθέντες ὡς ὑποδεῖξαι ὅτι τῶν λόγων οἱ θαυμάσιοι τοὺς ἀληθεῖς κατισχύειν εἰώθασιν.

XXIV. De Herodoto sic ait Diodorus : Atque hac digressione usi sumus non tam studio accusandi Herodoti, quam demonstrandi, quod oratio admirabilis obruere veram soleat.

(2) Ὅτι προσῆκόν ἐστι τιμᾶσθαι τὴν ἀρετήν, κἂν ᾖ παρὰ γυναιξίν.

(3) Ὅτι Ἀθηναῖοι δεξιῶς τῇ νίκῃ χρησάμενοι καὶ νικήσαντες Βοιωτούς τε καὶ Χαλκιδεῖς, εὐθὺς ἀπὸ τῆς μάχης Χαλκίδος ἐκυρίευσαν. Ἐκ τῆς δεκάτης τῆς τῶν Βοιωτῶν ὠφελείας ἅρμα χαλκοῦν εἰς τὴν ἀκρόπολιν ἀνέθεσαν τόδε τὸ ἐλεγεῖον γράψαντες,

Ἔθνεα Βοιωτῶν καὶ Χαλκιδέων δαμάσαντες
παῖδες Ἀθηναίων ἔργμασιν ἐν πολέμου
δεσμῷ ἐν ἀχλυόεντι σιδηρέῳ ἔσβεσαν ὕβριν·
ὧν ἵππους δεκάτην Παλλάδι τάσδ' ἔθεσαν.

(4) Ὅτι τὸ κατακαίειν τὰ ἱερὰ παρὰ Ἑλλήνων ἔμαθον Πέρσαι τὴν αὐτὴν τοῖς προαδικήσασιν ἀποδιδόντες ὕβριν.

XXV. Ὅτι Κᾶρες ὑπὸ Περσῶν καταπονούμενοι ἐπηρώτησαν περὶ συμμαχίας εἰ προσλάβοιντο Μιλησίους συμμάχους. Ὁ δὲ ἀνεῖλεν,

Πάλαι ποτ' ἦσαν ἄλκιμοι Μιλήσιοι.

Οὐ μὴν ἀλλ' ὁ φόβος ἐγγὺς κείμενος ἐποίησεν αὐτοὺς ἐπιλαθέσθαι τῆς πρὸς ἀλλήλους φιλοτιμίας, πρὸς δὲ τὸ πληροῦν τὰς τριήρεις κατὰ τάχος συνηνάγκαζεν.

(2) Ὅτι Ἑκαταῖος ὁ Μιλήσιος πρεσβευτὴς ἀπεσταλμένος ὑπὸ τῶν Ἰώνων, ἠρώτησε δι' ἣν αἰτίαν ἀπιστεῖ αὐτοῖς ὁ Ἀρταφέρνης. Τοῦ δὲ εἰπόντος, μήποτε ὑπὲρ ὧν καταπολεμηθέντες κακῶς ἔπαθον μνησικακήσωσιν, Οὐκοῦν, ἔφησεν, εἰ τὸ πεπονθέναι κακῶς τὴν ἀπιστίαν περιποιεῖ, τὸ παθεῖν ἄρα εὖ ποιήσει τὰς πόλεις Πέρσαις εὐνοούσας. Ἀποδεξάμενος δὲ τὸ ῥηθὲν ὁ Ἀρταφέρνης ἀπέδωκε τοὺς νόμους ταῖς πόλεσι καὶ τακτοὺς φόρους κατὰ δύναμιν ἐπέταξεν.

(3) Ὁ γὰρ παρὰ τοῖς πολλοῖς τῶν πολιτῶν φθόνος τὸν ἔμπροσθεν χρόνον ἐγκρυπτόμενος ἐπειδὴ καιρὸν ἔλαβεν, ἄθρους ἐξεῤῥάγη. Διὰ δὲ τὴν φιλοτιμίαν τοὺς δούλους ἠλευθέρωσαν, μᾶλλον βουλόμενοι τοῖς οἰκέταις μεταδοῦναι τῆς ἐλευθερίας ἢ τοῖς ἐλευθέροις τῆς πολιτείας.

XXVI. Ὅτι Δᾶτις ὁ τῶν Περσῶν στρατηγός, Μῆδος ὢν τὸ γένος καὶ παρὰ τῶν προγόνων παρειληφὼς ὅτι Μήδου τοῦ συστησαμένου τὴν Μηδίαν Ἀθηναίου κατέστησαν ἀπόγονοι, ἀπέστειλε πρὸς τοὺς Ἀθηναίους εἰπεῖν ὡς πάρεστι μετὰ δυνάμεως ἀπαιτήσων τὴν ἀρχὴν τὴν προγονικήν· Μῆδον γὰρ τῶν ἑαυτοῦ προγόνων [πρεσβύτερον Δᾶτιν] γενόμενον ἀφαιρεθῆναι τὴν βασιλείαν ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων καὶ παραγενόμενον εἰς τὴν Ἀσίαν κτίσαι τὴν Μηδίαν. (2) Ἂν μὲν οὖν αὐτῷ τὴν ἀρχὴν ἀποδῶσιν, ἀφεθήσεσθαι τῆς πρώτης αἰτίας καὶ τῆς ἐπὶ Σάρδεις στρατείας· ἂν δὲ ἐναντιωθῶσι, πολὺ δεινότερα πείσεσθαι τῶν Ἐρετριέων. (3) Ὁ δὲ Μιλτιάδης ἀπεκρίθη ἀπὸ τῆς τῶν δέκα στρατηγῶν γνώμης διότι κατὰ τὸν τῶν πρεσβευτῶν λόγον μᾶλλον προσήκει τῆς Μήδων ἀρχῆς κυριεύειν Ἀθηναίους ἢ Δᾶτιν τῆς Ἀθηναίων πόλεως· τὴν μὲν γὰρ τῶν Μήδων βασιλείαν Ἀθηναῖον ἄνδρα συστήσασθαι, τὰς δὲ Ἀθήνας μηδέποτε Μῆδον τὸ γένος ἄνδρα κατεσχηκέναι. Ὁ δὲ πρὸς μάχην ἀκούσας ταῦτα παρεσκευάζετο.

XXVII. (Exc. de Virt. et vit. p. 558.) Ὅτι Ἱπ-

(2) Par est ut in feminis quoque virtus honoretur.

(3) Athenienses felici victoria usi adversus Bœotios atque Chalcidenses, statim post pugnam Chalcide potiti sunt. Ex decima prædæ Bœoticæ currum æreum in acropoli dedicaverunt, his inscriptis elegis :

Bœotorum et Chalcidensium populis devictis
Athenienses bellico facinore,
ferreis vinculis obscuroque carcere exstinxerunt injurias illorum,
quorum decumam has equas Palladi dedicaverunt.

(4) Inflammare templa didicerunt a Græcis Persæ, qui pari injuria eos qui ante peccaverant remunerati sunt.

XXV. Cares a Persis bello attriti interrogaverunt oraculum, utrum Milesios belli socios sibi adjungerent. Apollo respondit :

Olim quidem strenui erant Milesii.

* Sed enim timor proxime impendens ut obliviscerentur mutuæ ambitionis effecit, atque ad complendas milite sine mora triremes adegit.

(2) Hecatæus Milesius legatione pro Ionibus fungens rogabat cur his Artaphernes diffideret. Quo respondente, vereri se ne injuriarum memores essent, quas victi exantlaverant; Ergo, inquit Hecatæus, si maleficia suspicionem creant, beneficia urbes efficient Persis benevolas. Dicto obtemperans Artaphernes leges urbibus reddidit, et certas pensiones pro viribus imposuit.

(3) * Namque invidia, quæ in multis civibus antea celabatur, oblata occasione subito erupit. Æmulatione perciti servos rude donabant, malentes famulis libertatem quam liberis hominibus civitatem largiri.

XXVI. Datis, Persarum dux, gente Medus, quum a majoribus traditum cognovisset, Medos a Medo Atheniensi, qui rempublicam Medicam constituerit, oriundos esse, nuntium misit ad Athenienses, qui diceret Datim ad avitum imperium repetendum cum exercitu adesse. Namque Medum, de progenitoribus suis unum, regno ab Atheniensibus fuisse spoliatum, qui mox in Asiam transgressus nationi Medorum ortum dedisset. (2) Si ergo sibi regnum redderent, condonaturum se eis superiorem noxam, et contra Sardes expeditionem; sin adversarentur, multo graviora passuros quam Eretrienses. (3) Huic Miltiades cum decem ducum consilio respondit : si traditionis quidem majorum ratio habenda esset, magis oportere Athenienses imperare Medis quam Athenis Datim, quandoquidem Medorum regnum ab homine Atheniensi institutum fuisset, Athenæ vero numquam potestati hominis Medi paruissent. Ille his auditis ad pugnam se comparabat.

XXVII. Hippocrates Gelæ tyrannus, victis prœlio Syra-

*

πoκράτης ὁ Γελῷος τύραννος τοὺς Συρακουσίους νενικηκὼς κατεστρατοπέδευσεν εἰς τὸ τοῦ Διὸς ἱερόν. Κατέλαβε δὲ αὐτὸν τὸν ἱερέα καὶ τῶν Συρακουσίων τινὰς καθαιροῦντας ἀναθήματα χρυσᾶ, καὶ μάλιστα ἱμάτιον τοῦ Διὸς περιαιρουμένους ἐκ πολλοῦ κατεσκευασμένον χρυσίου. (2) Καὶ τούτοις μὲν ἐπιπλήξας ὡς ἱεροσύλοις ἐκέλευσεν ἀπελθεῖν εἰς τὴν πόλιν· αὐτὸς δὲ τῶν ἀναθημάτων ἀπέσχετο, φιλοδοξῆσαι θέλων καὶ νομίζων δεῖν τὸν τηλικοῦτον ἐπαναιρούμενον πόλεμον μηθὲν ἐξαμαρτάνειν εἰς τὸ θεῖον, ἅμα δὲ νομίζων διαβάλλειν τοὺς προεστῶτας τῶν ἐν Συρακούσαις πραγμάτων πρὸς τὰ πλήθη διὰ τὸ δοκεῖν αὐτοὺς πλεονεκτικῶς, ἀλλ' οὐ δημοτικῶς οὐδ' ἴσως ἄρχειν.

(3) Ὅτι Θήρων ὁ Ἀκραγαντῖνος γένει καὶ πλούτῳ καὶ τῇ πρὸς τὸ πλῆθος φιλανθρωπίᾳ πολὺ προεῖχεν οὐ μόνον τῶν πολιτῶν, ἀλλὰ καὶ πάντων τῶν Σικελιωτῶν.

XXVIII. (Tzetz. Hist. IV, 266 sq.)

Γέλωνα Συρακούσιον καθ' ὕπνους δὲ βοῶντα,
κεραυνοβλὴς γὰρ ἔδοξεν ὀνείροις γεγονέναι,
ὁ κύων θορυβούμενον ἀμέτρως γνοὺς ἐκεῖνον,
καθυλακτῶν οὐκ ἔληξεν, ἕως ἐγείρει τοῦτον.
Τοῦτον ἐξέσωσέ ποτε καὶ λύκος ἐκ θανάτου.
Σχολῇ προσκαθημένου γὰρ ἔτι παιδίου ὄντος
λύκος ἐλθὼν ἀφήρπαζε τὴν δέλτον τὴν ἐκείνου.
Τοῦ δὲ δραμόντος πρὸς αὐτὸν τὸν λύκον καὶ τὴν δέλτον,
κατασεισθεῖσα ἡ σχολὴ βαθρόθεν καταπίπτει,
καὶ σύμπαντας ἀπέκτεινε παῖδας σὺν διδασκάλῳ.
Τῶν παίδων δὲ τὸν ἀριθμὸν οἱ συγγραφεῖς βοῶσι,
Τίμαιοι, Διονύσιοι, Διόδωροι καὶ Δίων,
πλείω τελοῦντα ἑκατόν. Τὸ δ' ἀκριβὲς οὐκ οἶδα.

XXIX. (Exc. de Virt. et vit. p. 559.) Ὅτι Μιλτιάδου υἱὸς ὁ Κίμων, τελευτήσαντος τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἐν τῇ δημοσίᾳ φυλακῇ διὰ τὸ μὴ ἰσχῦσαι ἐκτῖσαι τὸ ὄφλημα, ἵνα λάβῃ τὸ σῶμα τοῦ πατρὸς εἰς ταφήν, ἑαυτὸν εἰς τὴν φυλακὴν παρέδωκε καὶ διεδέξατο τὸ ὄφλημα.

(2) Ὅτι ὁ Κίμων φιλότιμος ὢν εἰς τὴν τῶν κοινῶν διοίκησιν, ἐξ ὑστέρου ἀγαθὸς στρατηγὸς ἐγενήθη, καὶ διὰ τῆς ἰδίας ἀρετῆς ἐνδόξους πράξεις κατειργάσατο.

XXX. (Tzetz. Hist. I, 22.)

Κίμων υἱὸς κατά τινας ὑπῆρχε Μιλτιάδου,
κατὰ δ' ἑτέρους ἦν πατρὸς τὴν κλῆσιν Στησαγόρου.
Ἐξ Ἰσοδίκης τούτῳ παῖς ὑπῆρχεν ὁ Καλλίας.
Ὁ Κίμων οὗτος ἀδελφὴν ἰδίαν Ἐλπινίκην
εἶχεν, ὡς Πτολεμαῖος μὲν ὕστερον Βερενίκην,
καὶ Ζεὺς τὴν Ἥραν πρὸ αὐτῶν, καὶ νῦν Περσῶν τὸ γένος.
Καλλίας δὲ πεντήκοντα τάλαντα ζημιοῦται,
ὅπως ὁ Κίμων ὁ πατὴρ μηδὲν δεινόν τι πάθῃ
ἕνεκα γάμων τῶν αἰσχρῶν, τῆς ἀδελφομιξίας.
Τὸ δ' ὅσοι ταῦτα γράφουσι μακρόν ἐστί μοι λέγειν·
ἔστι γὰρ πλῆθος ἄπειρον τῶν ταῦτα γεγραφότων,
οἱ κωμικοὶ καὶ ῥήτορες, Διόδωρος καὶ ἄλλοι.

XXXI. (Exc. Vatican. p. 39-41.) Ὅτι Θεμιστοκλῆς ὁ τοῦ Νεοκλέους, προσελθόντος τινὸς αὐτῷ πλουσίου καὶ ζητοῦντος κηδεστὴν εὑρεῖν πλούσιον, παρεκελεύσατο αὐτῷ ζητεῖν μὴ χρήματα ἀνδρὸς δεόμενα, πολὺ δὲ μᾶλλον ἄνδρα χρημάτων ἐνδεᾶ. Ἀποδεξαμένου δὲ τἀνθρώπου τὸ ῥηθὲν συνεβούλευσεν αὐτῷ

cusanis, quum ad Jovis templum castra metatus esset, ipsum sacerdotem templi unaque aliquot Syracusanorum homines deprehendit, qui aurea donaria diripiebant, et Jovis præcipue pallium ex multo auro confectum detrahebant. (2) Hos igitur tanquam sacrilegos graviter objurgatos repetere urbem jussit. Ipse ab donariis templi manus abstinuit; tum gloriæ studio, tum quod existimabat, ei, qui tantum bellum suscepisset, nullum scelus adversus deos suscipiendum esse : simul etiam conciliaturum se populi invidiam principibus Syracusanorum sperabat, quum rapacem dominationem exercere, non vero civiliter ac moderate rempublicam regere viderentur.

(3) Thero Agrigentinus et generis splendore et opibus, et humanitate erga infimum quemque, non inter cives modo, sed inter omnes omnino Siculos longe eminebat.

XXVIII. Gelo Syracusius per insomnia clamavit;
fulmine enim percussus videbatur in somniis fuisse.
Quem quum vehementer perturbatum cognovisset canis,
oblatrare non desiit donec eum excitaret.
Hunc quondam et lupus a morte servavit.
Scholæ enim quum assideret adhuc puerulus,
lupus superveniens tabulam illius abripuit.
Hoc autem accurrente ad ipsum lupum atque tabulam,
commota schola funditus corruit,
et universos occidit pueros cum præceptore.
Puerorum autem numerum scriptores celebrant,
Timæi, Dionysii, Diodori atque Dio,
ampliorem fuisse centum. Certum autem non novi.

XXIX. Miltiadis filius Cimon, quum ejus pater in publica custodia esset mortuus, eo quod mulctam solvere non potuisset, ut cadaver illius ad sepulturam acciperet, corpus suum vicarium vinculis tradidit, ac paterni debiti hereditatem adiit.

(2) Cimon quum in gerenda republica gloriam ambiret, postea optimus in bello dux exstitit, et res sempiterna memoria dignas sua virtute gessit.

XXX. Cimon secundum quosdam filius fuit Miltiadis,
juxta alios vero patris fuit nomine Stesagoræ.
Ex Isodice autem huic fuit filius Callias.
Cimon iste sororem Elpinicen uxorem
habuit, ut Ptolemæus quidem postea Berenicen,
et Juppiter Junonem ante ipsos et nunc Persarum genus.
Callias autem quinquaginta talentis mulctatur,
ut Cimon pater nihil grave pateretur
ob turpes fratris cum sorore nuptias.
Hæc vero quot scripserint dicere longum est;
nam multitudo infinita est eorum, qui hæc narrarunt,
comici, rhetores, Diodorus, alii.

XXXI. Themistocles, Neoclis filius, quendam divitem, qui generum æque divitem quærens ad eum venisset, hortatus est ne quæreret opes viro indigas, sed potius virum opum indigentem. Quumque homini placuisset id dictum, auctor ei fuit despondendi filiam Cimoni. Quamobrem

συνοικίσαι τὴν θυγατέρα τῷ Κίμωνι. Διόπερ ἐκ ταύτης τῆς αἰτίας ὁ Κίμων εὐπορήσας χρημάτων, ἀπελύθη τῆς φυλακῆς, καὶ τοὺς κατακλείσαντας ἄρχοντας εὐθύνας καταδίκους ἔλαβεν.

XXXII. Ὅτι τῶν Ἑλλήνων πάντων διαπρεσβευσαμένων πρὸς Γέλωνα περὶ συμμαχίας, ὅτε Ξέρξης διέβαινε πρὸς τὴν Εὐρώπην, τοῦ δὲ ἐπαγγειλαμένου συμμαχῆσαι καὶ σιταρκῆσαι, εἴ γε τὴν ἡγεμονίαν εἴτε τὴν κατὰ γῆν εἴτε τὴν κατὰ θάλατταν παρέξουσιν, ἡ μὲν ὑπὲρ τῆς ἡγεμονίας φιλοδοξία τὴν συμμαχίαν παρεκρούετο, τὸ δὲ μέγεθος τῆς βοηθείας καὶ ὁ τῶν πολεμίων φόβος προέτρεπε μεταδοῦναι τῆς δόξης τῷ Γέλωνι.

(2) Ἡ μὲν γὰρ τῶν Περσῶν ὑπεροχὴ πρὸς τὸ κρατῆσαι τῆς ἐπιθυμίας ἔχει τὰς δωρεάς, ἡ δὲ τυραννικὴ πλεονεξία καὶ τὰ μικρὰ τῶν λημμάτων οὐ παρίησιν.

(3) Βεβαιοτάτη γὰρ τῆς σωτηρίας φύλαξ ἡ ἀπιστία.

(4) Παῖδες μὲν οὖν ἀδικούμενοι πρὸς πατέρας καταφεύγουσι, πόλεις δὲ πρὸς τοὺς ἀποικίσαντας δήμους.

(5) Ὅτι τυράννου πλεονεξία τοῖς μὲν ὑπάρχουσιν οὐκ ἀρκεῖται, τῶν δὲ ἀλλοτρίων ἐπιθυμεῖ, πληροῦται δὲ οὐδέποτε.

(6) Τοὺς δὲ κατὰ τῆς δυναστείας αὐτοῦ πεφυκότας ἐχθροὺς καιρὸν οὐκ ἐάσει δύναμιν λαβεῖν.

XXXIII. Ἐκείνων γὰρ τῶν ἀνδρῶν ἐστε ἀπόγονοι οἳ τὰς αὑτῶν ἀρετὰς μετὰ τὸν θάνατον ἀθανάτους τῇ δόξῃ καταλελοίπασι. — (2) Τὸ γὰρ ἔπαθλον τῆς συμμαχίας οὐκ ἀργύριον αἰτεῖ, οὗ πολλάκις ἰδεῖν ἔστι καταφρονοῦντα καὶ τὸν φαυλότατον ἰδιώτην πεπλουτηκότα, ἀλλ' ἔπαινον καὶ δόξαν, περὶ ἧς οἱ ἀγαθοὶ τῶν ἀνθρώπων οὐκ ὀκνοῦσιν ἀποθνήσκειν· μισθὸς γάρ ἐστιν ἡ δόξα μείζων ἀργυρίου. — (3) Παραλαμβάνουσι γὰρ οἱ Σπαρτιᾶται παρὰ τῶν πατέρων οὐχ ὥσπερ οἱ λοιποὶ πλοῦτον, ἀλλὰ προθύμως τελευτᾶν περὶ τῆς ἐλευθερίας, ὥστε πάντα τὰ κατὰ τὸν βίον ἀγαθὰ δεύτερα τίθεσθαι τῆς δόξης.

(4) Μὴ τῶν ξενικῶν δυνάμεων ἐπιθυμοῦντες τὰς πολιτικὰς ἀποβάλλωμεν καὶ τῶν ἀδήλων ὀρεγόμενοι τῶν φανερῶν μὴ κυριεύωμεν. — (5) Οὔ φημι καταπεπλῆχθαι τὸ μέγεθος τῆς τῶν Περσῶν στρατιᾶς· ἀρετῇ γὰρ ὁ πόλεμος, οὐ πλήθει βραβεύεται. — (6) Παρειλήφασι γὰρ ὑπὸ τῶν πατέρων ζῆν μὲν ἑαυτοῖς, τελευτᾶν δ' ὅταν χρεία ταῖς πατρίσιν ἐπίῃ. — (7) Τί φοβηθῶμεν τὸν χρυσὸν ᾧ κεκοσμημένοι βαδίζουσιν εἰς τὰς μάχας ὡς γυναῖκες εἰς τοὺς γάμους, ὥστε τὴν νίκην μὴ μόνον ἔπαθλον ἔχειν δόξαν, ἀλλὰ καὶ πλοῦτον; οὐ φοβεῖται γὰρ ἡ ἀρετὴ χρυσόν, ὃν ὁ σίδηρος εἴωθεν ἄγειν αἰχμάλωτον, ἀλλὰ τὴν στρατηγίαν τῶν ἡγουμένων. — (8) Πᾶσα γὰρ δύναμις ὑπεραίρουσα τὴν συμμετρίαν ὑφ' ἑαυτῆς βλάπτεται τὰ πλεῖστα. Πρὶν ἢ γὰρ ἀκοῦσαι τὴν φάλαγγα φθάσομεν ἡμεῖς πράξαντες ἃ βουλόμεθα.

Cimon adeptus opes carcere emissus est ac magistratus, qui eum concluserant judicio persecutus damnandos curavit.

XXXII. Græcis universis legationes mittentibus pro societate belli ad Gelonem, quo tempore Xerxes in Europam trajecit, ille belli suppetias et curam annonæ promisit, si ducatus ei terra aut mari attribueretur. Verum ducatus ambitio a societate Græcos retrahebat, sed tamen auxilii magnitudo hostiumque timor ut honorem Geloni concederent impellebat.

(2) * Persarum excelsus animus, præterquam quod cupiditatibus suis imperat, donis quoque abundat; at avaritia ne parva quidem munera negligit.

(3) Est enim firmissimus salutis custos diffidentia.

(4) Filii accepta injuria ad parentes confugiunt, civitates autem ad populos qui sibi ortum dederunt.

(5) Tyranni avaritia suis opibus non est contenta, sed aliena appetit nec umquam expletur.

(6) Naturales regni sui hostes pro oblata occasione non sinet viribus confirmari.

XXXIII. * Illorum estis virorum posteri, qui suas virtutes post obitum immortali gloria exornatas vobis reliquerunt. — (2) Præmium bellicæ societatis haud poscit argentum, quod sæpe contemni vel a vilissimo quoque possessore videmus; sed sibi vult laudem gloriamque, cujus gratia egregii homines mori non recusant : gloria enim merces argento major est. — (3) Porro a majoribus Spartani habent non, ut reliqui homines, divitias, sed hereditariam moriendi pro libertate alacritatem, ita ut cuncta hujus vitæ bona infra gloriam reputent.

(4) * Cavendum est ne, dum peregrinis copiis inhiamus, domesticas amittamus et ne incerta sectantes certorum possessione fraudemur. — (5) Non est, inquam, pertimescenda Persici exercitus magnitudo; etenim bellum virtute, non numero geritur. — (6) Habent enim a parentibus hereditarium ut sibi vivant, moriantur autem ubi patriæ id opus erit. — (7) Cur vero timeamus aurum, quo exornati incedunt in prælium, ut ad nuptias feminæ? en victoribus haud sola gloria merces erit, sed etiam opes. Virtus aurum non timet, quod a ferro duci solet captivum, sed prudentiam imperatorum. — (8) Omnis enim potentia modum excedens a se ipsa plerumque læditur. Nam antequam phalangi id innotescat, præoccupabimus quæ in votis sunt efficere.

FRAGMENTA SEDIS INCERTÆ.

I. (Diodor. V, 6.) Τὸ τελευταῖον πολλαῖς γενεαῖς ὕστερον ἐκ τῆς Ἰταλίας τὸ τῶν Σικελῶν ἔθνος πανδημεὶ περαιωθὲν εἰς τὴν Σικελίαν τὴν ὑπὸ τῶν Σικανῶν ἐκλειφθεῖσαν χώραν κατῴκησαν. Ἀεὶ δὲ τῇ πλεονεξίᾳ προβαινόντων τῶν Σικελῶν, καὶ τὴν ὅμορον πορθούντων, ἐγένοντο πόλεμοι πλεονάκις αὐτοῖς πρὸς τοὺς Σικανούς, ἕως συνθήκας ποιησάμενοι συμφώνους ὅρους ἔθεντο τῆς χώρας· περὶ ὧν τὰ κατὰ μέρος ἐν τοῖς οἰκείοις χρόνοις ἀναγράψομεν.

II. (Eustath. ad Od. Υ, p. 1896, 55, et Ω', p. 1962, 25.) Διόδωρος μέντοι διαφορὰν τούτων οἶδεν ἐν οἷς λέγει, Σικανῶν καὶ Σικελῶν.

(2) Διόδωρος δέ που τῶν δεκάτων βιβλίων εἰπὼν περί τε Σικελῶν καὶ Σικανῶν διαφορὰν οἶδεν, ὡς καὶ προεῤῥέθη Σικελοῦ καὶ Σικανοῦ.

III. (Tzetz. ad Lycophr. v. 717.) Διόδωρος δὲ ὁ Σικελὸς καὶ ὁ Ὀππιανὸς τὴν Νεάπολιν ὑφ' Ἡρακλέους κτισθῆναί φασι.

IV. (Eudocia p. 322 et Tzetz. ad Lycophr. v. 355.) Καὶ τὸ Παλλάδιον δὲ τῆς Ἀθηνᾶς τοιοῦτον ἦν, τρίπηχυ, ξύλινον, ἐξ οὐρανοῦ καταπεσόν, ὥς φασιν, ἐν Πεσινοῦντι τῆς Φρυγίας, ὅθεν ὁ Διόδωρος καὶ Δίων τὸν τόπον κληθῆναί φασιν ἀπὸ τοῦ πολλοὺς ἐκεῖ πεσεῖν ἐν τῇ συμβολῇ τοῦ πολέμου, ὁπότε διὰ τὴν ἁρπαγὴν Γανυμήδους ἐμάχοντο Τάνταλος ὁ ἐραστὴς Γανυμήδους καὶ Ἴλιος (Ἶλος) ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ.

V. (Eustath. ad Od. A, p. 1390.) Καὶ Διόδωρος ἄκραν τινὰ τῶν Ἄλπεων κορυφὴν τοῦ σύμπαντος ὄρους δοκοῦσαν, οὐρανοῦ ῥάχιν ἱστορεῖ παρὰ τῶν ἐγχωρίων καλεῖσθαι. (Conf. Tzetz. Exeg. Il. p. 10, 13.)

VI. (Euagrius Eccl. Hist. I, 20, p. 275, 21.) Εἴ δέ τῳ περισπούδαστον ταύτας εἰδέναι, ἱστόρηται περιέργως Στράβωνι τῷ γεωγράφῳ, Φλέγοντί τε καὶ Διοδώρῳ τῷ ἐκ Σικελίας κτλ. (Ex Strab. 16, p. 750, coll. Jo. Malala p. 32 sq., colligi licet ponenda hæc esse post l. VI, fr. V, p. 311.)

I. Post multas denique ætates Siculorum gens, ex Italia cum familiis universis in Siciliam transgressa, relictum a Sicanis agrum occupavit. Qui dum cupiditate plus acquirendi subinde ad ulteriora grassantes, finitimorum agros populantur, bella sæpenumero cum Sicanis gerunt; donec mutuo fœderum consensu certos agrorum fines statuere. Atqui particularem horum commemorationem ad sua reservamus tempora.

II. Diodorus, ubi de iis dicit, distinguit inter Sicanos et Siculos.

(2) Diodorus in quodam librorum suorum decem de Siculis et Sicanis locutus, discrimen novit ut supra diximus, Siculi et Sicani.

III. Diodorus Siculus et Oppianus Neapolim ab Hercule conditam fuisse dicunt.

IV. Palladium Minervæ trium cubitorum ex ligno erat simulacrum, quod cœlo delapsum dicunt Pessinunte in Phrygia, unde (sc. a πεσεῖν) Diodorus et Dio hanc urbem nomen accepisse dicunt. Nimirum magna hominum copia ibi cecidit in prœlii conflictu, quo tempore propter raptum Ganymedis, Tantalus, amasius Ganymedis, contra Ilum, illius fratrem, dimicavit.

V. Diodorus Alpium quoddam promontorium, quod summum totius montis cacumen esse videtur, cœli dorsum ab indigenis vocari tradit.

VI. Si cui has (*dicit* colonias ex Græcia Antiochiam ad Oronten missas) cognoscendi est studium, accurate de iis retulerunt Strabo geographus, Phlegon et Diodorus Siculus.

ΒΙΒΛΟΣ ΕΝΔΕΚΑΤΗ.

Τάδε ἔνεστιν ἐν τῇ ἑνδεκάτῃ τῶν Διοδώρου βίβλων.

I. Ἡ μὲν οὖν πρὸ ταύτης βίβλος, τῆς ὅλης συντάξεως οὖσα δεκάτη, τὸ τέλος ἔσχε τῶν πράξεων εἰς τὸν προηγούμενον ἐνιαυτὸν τῆς Ξέρξου διαβάσεως εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ εἰς τὰς γενομένας δημηγορίας ἐν τῇ κοινῇ

LIBER UNDECIMUS.

Hæc in undecimo Diodori libro continentur.

I. Proximus ante hunc liber, in toto historiæ nostræ corpore decimus, cum anno, qui proxime Xerxis in Europam transitum et conciones in communi Græcorum conventu ad

συνόδῳ τῶν Ἑλλήνων ἐν Κορίνθῳ περὶ τῆς Γέλωνος συμμαχίας τοῖς Ἕλλησιν. Ἐν ταύτῃ δὲ τὸ συνεχὲς τῆς ἱστορίας ἀναπληροῦντες ἀρξόμεθα μὲν ἀπὸ τῆς Ξέρξου στρατείας ἐπὶ τοὺς Ἕλληνας, καταλήξομεν δὲ ἐπὶ τὸν προηγούμενον ἐνιαυτὸν τῆς Ἀθηναίων στρατείας ἐπὶ Κύπρον, ἡγουμένου Κίμωνος. (2) Ἐπ' ἄρχοντος γὰρ Ἀθήνησι Καλλιάδου Ῥωμαῖοι κατέστησαν ὑπάτους Σπόριον Κάσσιον καὶ Πρόκλον Οὐεργίνιον Τρίκοστον, ἤχθη δὲ καὶ παρ' Ἠλείοις Ὀλυμπιὰς πέμπτη πρὸς ταῖς ἑβδομήκοντα, καθ' ἣν ἐνίκα στάδιον Ἀστύλος Συρακόσιος. Ἐπὶ δὲ τούτων Ξέρξης ὁ βασιλεὺς ἐστράτευσεν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν. (3) Μαρδόνιος ὁ Πέρσης ἀνεψιὸς μὲν καὶ κηδεστὴς ἦν Ξέρξου, διὰ δὲ σύνεσιν καὶ ἀνδρείαν μάλιστα θαυμαζόμενος παρὰ τοῖς Πέρσαις. Οὗτος μετέωρος ὢν τῷ φρονήματι καὶ τὴν ἡλικίαν ἀκμάζων, ἐπεθύμει μεγάλων δυνάμεων ἀφηγήσασθαι. Διόπερ ἔπεισε τὸν Ξέρξην καταδουλώσασθαι τοὺς Ἕλληνας, ἀεὶ πολεμικῶς ἔχοντας πρὸς τοὺς Πέρσας. (4) Ὁ δὲ Ξέρξης πεισθεὶς αὐτῷ, καὶ βουλόμενος πάντας τοὺς Ἕλληνας ἀναστάτους ποιῆσαι, διεπρεσβεύσατο πρὸς Καρχηδονίους περὶ κοινοπραγίας, καὶ συνέθετο πρὸς αὐτοὺς ὥστε αὐτὸν μὲν ἐπὶ τοὺς τὴν Ἑλλάδα κατοικοῦντας Ἕλληνας στρατεύειν, Καρχηδονίους δὲ τοῖς αὐτοῖς χρόνοις μεγάλας παρασκευάσασθαι δυνάμεις, καὶ καταπολεμῆσαι τῶν Ἑλλήνων τοὺς περὶ Σικελίαν καὶ Ἰταλίαν οἰκοῦντας. (5) Ἀκολούθως οὖν ταῖς συνθήκαις Καρχηδόνιοι μὲν πλῆθος χρημάτων ἀθροίσαντες μισθοφόρους συνῆγον ἔκ τε τῆς Ἰταλίας καὶ Λιγυστικῆς, ἔτι δὲ Γαλατίας καὶ Ἰβηρίας, πρὸς δὲ τούτοις ἐκ τῆς Λιβύης ἁπάσης καὶ τῆς Καρχηδόνος κατέγραφον πολιτικὰς δυνάμεις· τέλος δὲ τριετῆ χρόνον περὶ τὰς παρασκευὰς ἀσχοληθέντες ἤθροισαν (πεζῶν) μὲν ὑπὲρ τὰς τριάκοντα μυριάδας, ναῦς δὲ διακοσίας.

II. Ὁ δὲ Ξέρξης ἁμιλλώμενος πρὸς τὴν τῶν Καρχηδονίων σπουδήν, ὑπερεβάλετο πάσαις ταῖς παρασκευαῖς τοσοῦτον ὅσον καὶ τῷ πλήθει τῶν ἐθνῶν ὑπερεῖχε Καρχηδονίων. Ἤρξατο δὲ ναυπηγεῖσθαι κατὰ πᾶσαν τὴν παραθαλάττιον τὴν ὑπ' αὐτὸν ταττομένην, Αἴγυπτόν τε καὶ Φοινίκην καὶ Κύπρον, πρὸς δὲ τούτοις Κιλικίαν καὶ Παμφυλίαν καὶ Πισιδικήν, ἔτι δὲ Λυκίαν καὶ Καρίαν καὶ Μυσίαν καὶ Τρῳάδα καὶ τὰς ἐφ' Ἑλλησπόντῳ πόλεις καὶ τὴν Βιθυνίαν καὶ τὸν Πόντον. Ὁμοίως δὲ τοῖς Καρχηδονίοις τριετῆ χρόνον παρασκευασάμενος, κατεσκεύασε ναῦς μακρὰς πλείους τῶν χιλίων καὶ διακοσίων. (2) Συνεβάλετο δὲ αὐτῷ καὶ ὁ πατὴρ Δαρεῖος, πρὸ τῆς τελευτῆς παρασκευὰς πεποιημένος μεγάλων δυνάμεων· καὶ γὰρ ἐκεῖνος ἡττημένος ὑπὸ Ἀθηναίων ἐν Μαραθῶνι, Δάτιδος ἡγουμένου, χαλεπῶς διέκειτο πρὸς τοὺς νενικηκότας Ἀθηναίους. Ἀλλὰ Δαρεῖος μὲν μέλλων ἤδη διαβαίνειν ἐπὶ τοὺς Ἕλληνας ἐμεσολαβήθη τελευτήσας· ὁ δὲ Ξέρξης διά τε τὴν τοῦ πατρὸς ἐπιβολὴν καὶ τὴν τοῦ Μαρδονίου συμβουλίαν, καθότι προείρηται, διέγνω πολεμεῖν τοῖς Ἕλλησιν. (3) Ὡς δ'

Corinthum, de adsciscendo in belli societatem Gelone, habitas, antecedit, conclusus est. In hoc, ut quæ in perpetua rerum gestarum serie consequuntur attexamus, ab expeditione Xerxis in Græciam exordiemur, et cum anno, qui Atheniensium expeditionem in Cyprum, duce Cimone, præcessit, desinemus. (2) Athenis enim archonte Calliade, consules Romani crearunt Sp. Cassium et Proclum Virginium Tricostum. Acta tunc apud Eleos est septuagesima quinta Olympias, qua stadio vicit Astylus Syracusanus. Hac igitur tempestate Xerxes Persarum rex in Græcos bellum movit, idque hanc propter causam accidit. (3) Mardonius Persa sobrinus erat Xerxi et affinis, in summa apud Persas ob prudentiam et fortitudinem admiratione. Hic, sublimitate animi et ætatis vigore impulsus, in magnas imperium copias appetebat. Xerxi propterea auctor erat et suasor, ut Græcos, nomini Persico semper infestos, debellare contenderet. (4) Is in sententiam illius adductus, quum, quidquid Græcorum esset, internecione delere constituisset, ad Carthaginienses de re communiter gerenda legatos misit: atque ita cum illis convenit, ut ipse Græciæ incolas invaderet; Carthaginienses magnis eodem tempore copiis contractis Græcos, qui Siciliam et Italiam tenerent, bello opprimerent. (5) Carthaginienses ergo, prout convenerat, magna pecuniarum vi collecta, stipendiarios ex Italia et Liguria, Gallia etiam et Iberia conducunt; ex omni præterea Libya et Carthagine ipsa delectu habito, civiles copias conscribunt. Tandem triennium in apparatu occupati exercitum coegere ad trecenta hominum millia et naves ducentas.

II. Xerxes, cum Carthaginiensium studio certans, omni bellicarum rerum apparatu tanto eos infra se reliquit, quanto majori gentium imperio superabat. Naves ergo per omnes ubique oras imperio suo subditas, Ægyptum, Phœnicen, Cyprum, Ciliciam, Pamphyliam, Pisidiam, Lyciam, Cariam, Mysiam, Troadem, urbes Hellesponti Bithyniamque et Pontum, exstruere cœpit. Et per triennii spatium, ut Carthaginienses, in apparatu occupatus, naves longas supra mille ducentas comparavit. (2) Ad quod parens quoque Darius ipsi adjumento fuit, qui in magnas apparatum copias ante mortem fecerat. Is enim, legato Datide, ad Marathonem ab Atheniensibus victus, infensum et hostilem victoribus animum habebat. Sed jamjam in Græciam transiturus morte interceptus fuit. Xerxes itaque et patris incepto et Mardonii hortatu, quod dictum est, excitatus Græcis bellum

αὐτῷ πάντα τὰ πρὸς τὴν στρατείαν ἡτοίμαστο, τοῖς μὲν ναυάρχοις παρήγγειλεν ἀθροίζειν τὰς ναῦς εἰς Κύμην καὶ Φώκαιαν, αὐτὸς δ' ἐξ ἁπασῶν τῶν σατραπειῶν συναγαγὼν τὰς πεζικὰς καὶ ἱππικὰς δυνάμεις, προῆγεν ἐκ τῶν Σούσων· ὡς δ' ἧκεν εἰς Σάρδεις, κήρυκας ἐξέπεμψεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, προστάξας εἰς πάσας τὰς πόλεις ἰέναι καὶ τοὺς Ἕλληνας αἰτεῖν ὕδωρ καὶ γῆν. (4) Τὴν δὲ στρατιὰν διελόμενος, ἐξαπέστειλε τοὺς ἱκανοὺς ζεῦξαι μὲν τὸν Ἑλλήσποντον, διασκάψαι δὲ τὸν Ἄθω κατὰ τὸν αὐχένα τῆς Χεῤῥονήσου, ἅμα μὲν ταῖς δυνάμεσιν ἀσφαλῆ καὶ σύντομον τὴν διέξοδον ποιούμενος, ἅμα δὲ τῷ μεγέθει τῶν ἔργων ἐλπίζων προκαταπλήξασθαι τοὺς Ἕλληνας. Οἱ μὲν οὖν πεμφθέντες ἐπὶ τὴν κατασκευὴν τῶν ἔργων ταχέως ἤνυον διὰ τὴν πολυχειρίαν τῶν ἐργαζομένων. (5) Οἱ δ' Ἕλληνες πυθόμενοι τὸ μέγεθος τῆς τῶν Περσῶν δυνάμεως, ἐξέπεμψαν εἰς Θετταλίαν μυρίους ὁπλίτας τοὺς καταληψομένους τὰς ἐπὶ τὰ Τέμπη παρόδους· ἡγεῖτο δὲ τῶν μὲν Λακεδαιμονίων Εὐαίνετος, τῶν δὲ Ἀθηναίων Θεμιστοκλῆς. Οὗτοι δὲ πρὸς τὰς πόλεις πρεσβευτὰς ἀποστείλαντες ἠξίουν ἀποστέλλειν στρατιώτας τοὺς κοινῇ φυλάξοντας τὰς παρόδους· ἔσπευδον γὰρ ἁπάσας τὰς Ἑλληνίδας πόλεις περιλαβεῖν ταῖς προφυλακαῖς καὶ κοινοποιήσασθαι τὸν πρὸς τοὺς Πέρσας πόλεμον. (6) Ἐπεὶ δὲ τῶν Θετταλῶν καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων τῶν πλησιοχώρων ταῖς παρόδοις ἔδωκαν οἱ πλείους ὕδωρ τε καὶ γῆν τοῖς ἀφιγμένοις ἀγγέλοις ἀπὸ Ξέρξου, ἀπογνόντες τὴν ἐπὶ τὰ Τέμπη φυλακὴν ἐπανῆλθον εἰς τὴν οἰκείαν.

III. Χρήσιμον δὲ διορίσαι τῶν Ἑλλήνων τοὺς τὰ τῶν βαρβάρων ἑλομένους, ἵνα τυγχάνοντες ὀνείδους ἀποτρέπωσι ταῖς βλασφημίαις τοὺς προδότας ἂν γενομένους τῆς κοινῆς ἐλευθερίας. (2) Αἰνιᾶνες μὲν οὖν καὶ Δόλοπες καὶ Μηλιεῖς καὶ Περραιβοὶ καὶ Μάγνητες μετὰ τῶν βαρβάρων ἐτάχθησαν, ἔτι παρούσης τῆς ἐν τοῖς Τέμπεσι φυλακῆς· Ἀχαιοὶ δὲ Φθιῶται καὶ Λοκροὶ καὶ Θετταλοὶ καὶ Βοιωτοὶ οἱ πλείους, τούτων ἀπελθόντων, ἀπέκλιναν πρὸς τοὺς βαρβάρους. (3) Οἱ δ' ἐν Ἰσθμῷ συνεδρεύοντες τῶν Ἑλλήνων ἐψηφίσαντο τοὺς μὲν ἐθελοντὶ τῶν Ἑλλήνων ἑλομένους τὰ Περσῶν δεκατεῦσαι τοῖς θεοῖς, ἐπὰν τῷ πολέμῳ κρατήσωσι, πρὸς δὲ τοὺς τὴν ἡσυχίαν ἔχοντας ἐκπέμψαι πρέσβεις τοὺς παρακαλέσοντας συναγωνίζεσθαι περὶ τῆς κοινῆς ἐλευθερίας. (4) Ὧν οἱ μὲν εἵλοντο γνησίως τὴν συμμαχίαν, οἱ δὲ παρῆγον ἐφ' ἱκανὸν χρόνον, ἀντεχόμενοι τῆς ἰδίας μόνον ἀσφαλείας καὶ καραδοκοῦντες τὸ τοῦ πολέμου τέλος· Ἀργεῖοι δὲ πρέσβεις ἀποστείλαντες εἰς τὸ κοινὸν συνέδριον ἐπηγγέλλοντο συμμαχήσειν, ἐὰν αὐτοῖς μέρος τι τῆς ἡγεμονίας συγχωρήσωσιν. (5) Οἷς οἱ σύνεδροι διεσάφησαν, εἰ μὲν δεινότερον ἡγοῦνται τὸ στρατηγὸν ἔχειν Ἕλληνα ἢ δεσπότην βάρβαρον, ὀρθῶς αὐτοὺς ἄγειν ἡσυχίαν, εἰ δὲ φιλοτιμοῦνται λαβεῖν τὴν τῶν Ἑλλήνων ἡγεμονίαν, ἄξια ταύτης δεῖν ἔφασαν αὐτοὺς πεπραγότας ἐπιζητεῖν τὴν τηλικαύτην δόξαν, μετὰ δὲ

inferre decrevit. (3) Omnibus ergo ad expeditionem jam paratis, navium præfectis mandat, ut ad Cumam et Phocæam naves cogant. Ipse vero, ex omnibus undique provinciis peditatu et equitatu contracto, e Susis tandem movit. Simulac Sardes ingressus fuit, præcones in Græciam cum his mandatis dimittit, ut singulas quasque urbes adeant et ignem terramque a Græcis deposcant. (4) Partito inde exercitu, partem, quæ ad jungendum ponte Hellespontum, partem, quæ ad perfodiendum Athon montem in Chersonesi isthmo sufficeret, emittit; tum ut tutum exercitibus et quam brevissimum pararet transitum, tum ut operum magnitudine, prout sperabat, Græcos perterrefaceret. Ad hoc ergo expediendum missi, quod plurimarum operæ manuum conjunctæ erant, brevi opus confecere. (5) At Græci, quantas in se Persæ copias ducerent, cognito, decies mille in Thessaliam armatos expediunt, quo transitum ad Tempe occupent. Dux autem Lacedæmoniorum tum erat Euænetus, Atheniensium Themistocles. Hi per legatos a singulis civitatibus postulant, ut delectam militum manum, qui communi aditus præsidio tueantur, mittant. Cunctas enim Græciæ urbes huic procubandi negotio implicare festinabant, ut communi sic opera bellum cum Persis gereretur. (6) At quia jam e Thessalis aliisque Græcis, qui transitus illos accolebant, plerique terram et aquam profectis a Xerxe nuntiis exhibuerant, desperata ad Tempe propugnatione, domum regressi sunt.

III. Hic vero operæ est pretium recensere Græcos, qui Barbaris sese adjunxerunt, ut, dum justis ipsi notantur conviciis, alios a communis proditione libertatis infamia sua deterreant. (2) Ænianes igitur et Dolopes et Malienses et Perrhæbi ac Magnetes Barbaris adhæsere, eo ipso tempore, quo adhuc præsidium Græcorum ad Tempe excubabat; Achæi vero Phthiotæ, Locri et Thessali maximaque Bœotorum pars post ejus discessum ad Barbaros defecerunt. (3) Græci ergo in publico ad Isthmum conventu decreverunt, eos, qui sponte Persarum amplexi fuissent societatem, diis, bello feliciter confecto, decimandos esse. Ad alios vero, a bello adhuc quiescentes, mitti legatos placuit, qui ad bellum pro communi omnium libertate conjunctis opibus gerendum illos exhortarentur. (4) Quorum alii sinceris animis ad societatem belli se conjunxerunt: alii in satis longum tempus rem suspendebant, de sua tantum incolumitate solliciti et belli exitum præstolantes. Tum Argivi, missis ad publicum conventum legatis, societatem ad hoc bellum obtulerunt, si pars aliqua imperii sibi concederetur. (5) Quibus senatus liquide respondit, si gravius ducerent sub imperatore Græco militare, quam barbaro domino servire, recte ab armis sibi illos temperare; sin imperium Græcorum affectarent, ita ad gloriam hanc adspirandum esse, ut res eo dignas prius gererent. Post hæc

ταῦτα τῶν παρὰ Ξέρξου πρέσβεων ἐπιόντων τὴν Ἑλλάδα καὶ γῆν καὶ ὕδωρ αἰτούντων, αἱ πόλεις ἅπασαι διὰ τῶν ἀποκρίσεων ἀπεδείκνυντο τὴν περὶ τῆς κοινῆς ἐλευθερίας σπουδήν. (6) Ξέρξης δὲ ὡς ἐπύθετο τὸν Ἑλλήσποντον ἐζεῦχθαι καὶ τὸν Ἄθω διεσκάφθαι, προῆγεν ἐκ τῶν Σάρδεων ἐφ' Ἑλλησπόντου τὴν πορείαν ποιούμενος· ὡς δὲ ἧκεν εἰς Ἄβυδον, διὰ τοῦ ζεύγματος τὴν δύναμιν διήγαγεν εἰς τὴν Εὐρώπην. Πορευόμενος δὲ διὰ τῆς Θρᾴκης πολλοὺς προσελαμβάνετο στρατιώτας καὶ τῶν Θρᾳκῶν καὶ τῶν ὁμόρων τούτοις Ἑλλήνων. (7) Ὡς δ' ἧκεν εἰς τὸν ὀνομαζόμενον Δορίσκον, ἐνταῦθα μετεπέμψατο τὸ ναυτικόν, ὥστε ἀμφοτέρας τὰς δυνάμεις εἰς ἕνα τόπον ἀθροισθῆναι. Ἐποιήσατο δὲ καὶ τὸν ἐξετασμὸν τῆς στρατιᾶς ἁπάσης· ἠριθμήθησαν δὲ τῆς πεζῆς δυνάμεως μυριάδες πλείους τῶν ὀγδοήκοντα· νῆες δὲ σύμπασαι μακραὶ πλείους τῶν χιλίων καὶ διακοσίων, καὶ τούτων Ἑλληνίδες τριακόσιαι καὶ εἴκοσι τὰ μὲν πληρώματα τῶν ἀνδρῶν παρεχομένων τῶν Ἑλλήνων, τὰ δὲ σκάφη τοῦ βασιλέως χορηγοῦντος· αἱ δὲ λοιπαὶ πᾶσαι βαρβαρικαὶ κατηριθμοῦντο· καὶ τούτων Αἰγύπτιοι μὲν διακοσίας παρέσχοντο, Φοίνικες δὲ τριακοσίας, Κίλικες δὲ ὀγδοήκοντα, Πάμφυλοι δὲ τετταράκοντα, καὶ Λύκιοι τὰς ἴσας, πρὸς δὲ τούτοις Κᾶρες μὲν ὀγδοήκοντα, Κύπριοι δὲ ἑκατὸν καὶ πεντήκοντα. (8) Τῶν δὲ Ἑλλήνων ἔπεμψαν Δωριεῖς μὲν οἱ πρὸς τῇ Καρίᾳ κατοικοῦντες μετὰ Ῥοδίων καὶ Κῴων τετταράκοντα, Ἴωνες δὲ μετὰ Χίων καὶ Σαμίων ἑκατόν, Αἰολεῖς δὲ μετὰ Λεσβίων καὶ Τενεδίων τετταράκοντα, Ἑλλησπόντιοι δὲ ὀγδοήκοντα σὺν τοῖς περὶ τὸν Πόντον κατοικοῦσι, νησιῶται δὲ πεντήκοντα· τὰς γὰρ νήσους τὰς ἐντὸς Κυανέων καὶ Τριοπίου καὶ Σουνίου προσηγμένος ἦν ὁ βασιλεύς. (9) Τριήρεις μὲν οὖν τοσαῦται τὸ πλῆθος ὑπῆρχον, ἱππαγωγοὶ δὲ ὀκτακόσιαι πεντήκοντα, αἱ δὲ τριακόντοροι τρισχίλιαι. Ὁ μὲν οὖν Ξέρξης περὶ τὸν ἐξετασμὸν τῶν δυνάμεων διέτριβε περὶ τὸν Δορίσκον.

IV. Τοῖς δὲ συνέδροις τῶν Ἑλλήνων, ἐπειδὴ πλησίον εἶναι προσαπηγγέλθησαν αἱ τῶν Περσῶν δυνάμεις, ἔδοξε ταχέως ἀποστέλλειν τὴν μὲν ναυτικὴν δύναμιν ἐπὶ τὸ Ἀρτεμίσιον τῆς Εὐβοίας, εὔθετον ὁρῶσι τὸν τόπον τοῦτον πρὸς τὴν ἀπάντησιν τῶν πολεμίων, εἰς δὲ τὰς Θερμοπύλας τοὺς ἱκανοὺς ὁπλίτας, προκαταληψομένους τὰς ἐν τοῖς στενοῖς παρόδους καὶ κωλύσοντας προάγειν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα τοὺς βαρβάρους. Ἔσπευδον γὰρ τοὺς τὰ τῶν Ἑλλήνων προελομένους ἐντὸς περιλαβεῖν καὶ σώζειν εἰς τὸ δυνατὸν τοὺς συμμάχους. (2) Ἡγεῖτο δὲ τοῦ μὲν στόλου παντὸς Εὐρυβιάδης ὁ Λακεδαιμόνιος, τῶν δὲ εἰς Θερμοπύλας ἐκπεμφθέντων Λεωνίδης ὁ τῶν Σπαρτιατῶν βασιλεύς, μέγα φρονῶν ἐπ' ἀνδρείᾳ καὶ στρατηγίᾳ. Οὗτος δὲ λαβὼν τὴν ἐξουσίαν ἐπήγγειλε χιλίοις μόνον ἐπὶ τὴν στρατείαν ἀκολουθεῖν αὐτῷ. (3) Τῶν δὲ ἐφόρων λεγόντων ὡς ὀλίγους παντελῶς ἄγει πρὸς μεγάλην δύναμιν, καὶ προσταττόντων πλείονας παραλαμβάνειν, εἶπε πρὸς αὐτοὺς ἐν ἀπορρήτοις ὅτι πρὸς μὲν τὸ κωλῦσαι τοὺς βαρβάρους διελθεῖν

quum legati Xerxis aquam et terram expetentes Græciam pervaderent, civitates universæ ita responderunt, ut, quanto libertatem communem studio complecterentur, abunde demonstrarent. (6) Xerxes vero, ubi Hellespontum jam ponte stratum esse accepit perfossumque Athon, educto Sardibus exercitu, ad Hellespontum iter instituit, quumque Abydum venisset, per pontem copias in Europam traduxit. Tum per Thraciam ducens complures a Thracibus et finitimis Græcis milites assumsit. (7) Jamque in locum, cui Dorisco nomen, perventum erat, quum classem, ut in uno loco utriusque robur exercitus conjunctum haberet, arcessivit. Ibi totum quoque exercitum recensere placuit; et numerata sunt in terrestri exercitu plusquam octingenta millia, navium vero longarum summa excessit mille ducentas, inter quas trecentæ et viginti Græcæ erant, rege naves quidem suppeditante, sed Græcis remigem. Reliquæ omnes barbaræ. Harum ducentas Ægyptii, trecentas Phœnices instruxerant, Cilices octoginta, Pamphylii quadraginta, totidemque Lycii; Cares porro octoginta, et Cyprii centum et quinquaginta; (8) ex Græcis vero Dores, qui juxta Cariam habitant, una cum Rhodiis et Cois, misere quadraginta, Iones cum Chiis et Samiis centum, Æoles cum Lesbiis et Tenediis quadraginta, Hellespontii octoginta cum iis, qui Pontum accolunt; insulani quinquaginta. Insulas enim omnes, quæ intra Cyaneas et Triopium Suniumque continentur, rex sibi adjunxerat. (9) Tantus ergo fuit triremium numerus. Præter has octingentæ quinquaginta erant equis vehendis accommodatæ, et triginta remis instructæ ter mille. Atque ita Xerxes recensendo exercitu apud Doriscum occupatus erat.

IV. Græcorum vero senatui in comitiis, ubi renuntiatum fuit Persarum copias adventare, classem ad Artemisium Eubœæ illico expediri placuit, quod locum hunc ad occursandum hostibus idoneum esse viderent; armatorum quoque præsidium mitti ad Thermopylas, quod ad occupandum in faucibus illis aditus et arcendum ab ingressu Græciæ Barbaros idoneum esset. Nam illos, qui Græcorum partes sequerentur, intra præsidia complecti et salutem sociorum pro viribus tueri properabant. (2) Classis universæ præfectus erat Eurybiades Lacedæmonius, missis vero ad Thermopylas Leonidas, Spartiatarum rex, præerat, vir ob fortitudinem et imperandi sollertiam excelsum gerens animum. Hic imperium adeptus, mille tantum ad hanc se expeditionem sequi jubet. (3) Ephoris vero admonentibus, exiguam nimis adversus tantas copias manum duci, pluresque ut assumeret imperantibus, secreto respondit, ad prohibendum quidem ab ingressu Barbaros, perpaucos, ad rem

τὰς παρόδους ὀλίγοι, πρὸς μέντοι γε τὴν πρᾶξιν ἐφ' ἣν πορεύονται νῦν πολλοί. (4) Αἰνιγματωδῶς δὲ καὶ ἀσαφῶς τῆς ἀποκρίσεως γενομένης, ἐπηρώτησαν αὐτὸν εἰ πρὸς εὐτελῆ τινα πρᾶξιν αὐτοὺς ἄγειν διανοεῖται. Ἀπεκρίθη δὲ ὅτι τῷ λόγῳ μὲν ἐπὶ τὴν φυλακὴν ἄγει τῶν παρόδων, τῷ δὲ ἔργῳ περὶ τῆς κοινῆς ἐλευθερίας ἀποθανουμένους· ὥστε ἐὰν μὲν οἱ χίλιοι πορευθῶσιν, ἐπιφανεστέραν ἔσεσθαι τὴν Σπάρτην τούτων τελευτησάντων· ἐὰν δὲ πανδημεὶ στρατεύσωσι Λακεδαιμόνιοι, παντελῶς ἀπολεῖσθαι τὴν Λακεδαίμονα· οὐδένα γὰρ αὐτῶν τολμήσειν φεύγειν, ἵνα τύχῃ σωτηρίας. (5) Τῶν μὲν οὖν Λακεδαιμονίων ἦσαν χίλιοι, καὶ σὺν αὐτοῖς Σπαρτιᾶται τριακόσιοι, τῶν δ' ἄλλων Ἑλλήνων τῶν ἅμ' αὐτοῖς συνεκπεμφθέντων ἐπὶ τὰς Θερμοπύλας τρισχίλιοι. Ὁ μὲν οὖν Λεωνίδης μετὰ τετρακισχιλίων προῆγεν ἐπὶ τὰς Θερμοπύλας. (6) Λοκροὶ δὲ οἱ πλησίον τῶν παρόδων κατοικοῦντες ἐδεδώκεσαν μὲν γῆν καὶ ὕδωρ τοῖς Πέρσαις, κατεπηγγελμένοι δ' ἦσαν προκαταλήψεσθαι τὰς παρόδους· ὡς δ' ἐπύθοντο τὸν Λεωνίδην ἥκειν εἰς Θερμοπύλας, μετενόησαν καὶ μετέθεντο πρὸς τοὺς Ἕλληνας. (7) Ἧκον δὲ εἰς τὰς Θερμοπύλας καὶ Λοκροὶ χίλιοι καὶ Μηλιέων τοσοῦτοι καὶ Φωκέων οὐ πολὺ λειπόμενοι τῶν χιλίων, ὁμοίως δὲ καὶ Θηβαίων ἀπὸ τῆς ἑτέρας μερίδος ὡς τετρακόσιοι· διεφέροντο γὰρ οἱ τὰς Θήβας κατοικοῦντες πρὸς ἀλλήλους περὶ τῆς πρὸς τοὺς Πέρσας συμμαχίας. Οἱ μὲν οὖν μετὰ Λεωνίδου συνταχθέντες Ἕλληνες τοσοῦτοι τὸν ἀριθμὸν ὄντες διέτριβον περὶ τὰς Θερμοπύλας, ἀναμένοντες τὴν τῶν Περσῶν παρουσίαν.

V. Ξέρξης δὲ μετὰ τὸν ἐξετασμὸν τῶν δυνάμεων προῆγεν εὐθὺς μετὰ παντὸς τοῦ στρατεύματος, καὶ μέχρι μὲν Ἀκάνθου πόλεως τῇ πεζῇ στρατιᾷ πορευομένῃ συμπαρέπλει πᾶς ὁ στόλος, ἐκεῖθεν δὲ κατὰ τὸν διορυχθέντα τόπον διεκομίσθησαν εἰς τὴν ἑτέραν θάλατταν συντόμως καὶ ἀσφαλῶς. (2) Ὡς δ' ἧκεν ἐπὶ τὸν Μηλιακὸν κόλπον, ἐπύθετο τοὺς πολεμίους προκατειληφέναι τὰς παρόδους. Διόπερ ἐνταῦθα προσαναλαβὼν τὴν δύναμιν, μετεπέμψατο τοὺς ἀπὸ τῆς Εὐρώπης συμμάχους, οὐ πολὺ λείποντας τῶν εἴκοσι μυριάδων· ὥστε ἔχειν αὐτὸν τοὺς σύμπαντας οὐκ ἐλάττους τῶν ἑκατὸν μυριάδων χωρὶς τῆς ναυτικῆς δυνάμεως. (3) Ὁ δὲ σύμπας ὄχλος τῶν τε ἐν ταῖς μακραῖς ναυσὶν ὄντων καὶ τῶν τὴν ἀγορὰν καὶ τὴν ἄλλην παρασκευὴν κομιζόντων οὐκ ἐλάττων ἦν τῶν προειρημένων· ὥστε μηδὲν θαυμαστὸν εἶναι τὸ λεγόμενον ὑπὲρ τοῦ πλήθους τῶν ὑπὸ Ξέρξου συναχθέντων. Φασὶ γὰρ τοὺς ἀενάους ποταμοὺς διὰ τὴν τοῦ πλήθους συνέχειαν ἐπιλιπεῖν, τὰ δὲ πελάγη τοῖς τῶν νεῶν ἱστίοις κατακαλυφθῆναι. Μέγισται μὲν οὖν δυνάμεις τῶν εἰς ἱστορικὴν μνήμην παραδεδομένων αἱ μετὰ Ξέρξου γενόμεναι παραδέδονται. (4) Τῶν δὲ Περσῶν κατεστρατοπεδευκότων παρὰ τὸν Σπερχειὸν ποταμόν, ὁ μὲν Ξέρξης ἀπέστειλεν ἀγγέλους εἰς τὰς Θερμοπύλας τοὺς ἅμα [μὲν] κατασκεψομένους τίνα διάνοιαν ἔχουσι περὶ τοῦ πρὸς αὐτὸν πολέ-

vero, quam perfectum eant, sat multos duci. (4) Responsum hoc tam ambiguum et ænigmati non absimile quum accepissent, rogant, num ad leve aliquod negotium militem ducere constituerit. Quibus ille, verbo quidem tenus ad custodiendum aditus, re ipsa vero ad oppetendum pro communi libertate mortem, respondet. Si enim mille secum proficiscantur, horum cæde multo clariorem fore Spartam : sin universa exiverit civitas, Lacedæmonem funditus interituram, quum nemo illorum tuendæ salutis causa fugere ausit. (5) Lacedæmoniorum igitur mille, et cum his Spartani trecenti, et eorum qui ex cetera Græcorum societate hujus expeditionis participes erant, tria millia numerabantur. Cum his quattuor millibus Leonidas ad Thermopylas ire contendit. (6) Interea Locri prope aditus habitantes aquam et terram Persis tradiderant, occupaturos se quoque aditus polliciti. At quum de adventu Leonidæ ad claustra illa cognovissent, sententia revocata, in partes Græcorum transeunt. (7) Mille igitur Locri et totidem Malienses et Phocensium non multo pauciores quam mille, ad Thermopylas venere; tum ex altera Thebanorum factione ad quadringentos : nam Thebani de Persarum societate diversa inter se sentiebant. Hæc itaque militum summa est, qui Leonida duce in Thermopylis, ad excipiendum Persarum adventum, congregati substiterunt.

V. Xerxes autem, recensito copiarum numero, cum universo statim exercitu progreditur, et ad Acanthum usque urbem universa classis juxta navigans terrestrem exercitum comitatur. Inde per effossum alveum itinere compendioso tutoque in alterum mare transportantur. (2) Jamque in Maliacum delatus sinum, aditus ab hostibus jam insideri cognoscit. Contractis igitur denuo copiis, Europæos quoque socios arcessit ducentis millibus non multo pauciores, ita ut præter navales copias non minus decies centenis millibus sub signis haberet. (3) Universa autem turba, tum quæ in longis navibus erat, tum quæ annonam et cetera impedimenta vectabat, superiori numero non inferior censebatur. Quare minime utique miranda sunt ea, quæ de multitudine hominum a Xerxe coactorum memorantur. Fluvios enim perennes assiduo multitudinis exhaustu desiccatos et maria velorum obtentu contecta fuisse perhibent. Exercituum igitur, quos ulla unquam historiarum monumenta recensent, a Xerxe ductati, omnium maximi fuisse traduntur. (4) Persis itaque ad Spercheum fluvium castra metatis, Xerxes nuntios in Thermopylas misit, qui simul explorarent, quo animo bellum adversus ipsum gererent

μου. Προσέταξε δ' αὐτοῖς παραγγέλλειν ὅτι βασιλεὺς Ξέρξης κελεύει τὰ μὲν ὅπλα πάντας ἀποθέσθαι, αὐτοὺς δὲ ἀκινδύνους εἰς τὰς πατρίδας ἀπιέναι καὶ συμμάχους εἶναι Περσῶν· καὶ ταῦτα πράξασιν αὐτοῖς ἐπηγγείλατο δώσειν χώραν τοῖς Ἕλλησι πλείω καὶ βελτίω τῆς νῦν ὑπ' αὐτῶν κατεχομένης. (5) Οἱ δὲ περὶ τὸν Λεωνίδην ἀκούσαντες τῶν ἀγγέλων ἀπεκρίναντο ὅτι καὶ συμμαχοῦντες τῷ βασιλεῖ χρησιμώτεροι μετὰ τῶν ὅπλων ἔσονται, καὶ πολεμεῖν ἀναγκαζόμενοι μετὰ τούτων γενναιότερον ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἀγωνιοῦνται· περὶ δὲ τῆς χώρας ἣν ὑπισχνεῖται δώσειν, ὅτι πάτριόν ἐστι τοῖς Ἕλλησι μὴ διὰ κακίαν, ἀλλὰ δι' ἀρετὴν κτᾶσθαι χώραν.

VI. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἀκούσας παρὰ τῶν ἀγγέλων τὰς τῶν Ἑλλήνων ἀποκρίσεις, προσεκαλέσατο Δημάρατον Σπαρτιάτην, ἐκ τῆς πατρίδος πεφευγότα πρὸς αὐτόν. Καταγελάσας δὲ τῶν ἀποκρίσεων ἐπηρώτησε τὸν Λάκωνα, Πότερον οἱ Ἕλληνες ὀξύτερον τῶν ἐμῶν ἵππων φεύξονται, ἢ πρὸς τηλικαύτας δυνάμεις παρατάξασθαι τολμήσουσι; (2) Τὸν δὲ Δημάρατον εἰπεῖν φασιν ὡς Οὐδ' αὐτὸς σὺ τὴν ἀνδρείαν τῶν Ἑλλήνων ἀγνοεῖς· τοὺς γὰρ ἀφισταμένους τῶν βαρβάρων Ἑλληνικαῖς δυνάμεσι καταπολεμεῖς· ὥστε μὴ νόμιζε τοὺς ὑπὲρ τῆς σῆς ἀρχῆς ἄμεινον τῶν Περσῶν ἀγωνιζομένους ὑπὲρ τῆς ἰδίας ἐλευθερίας ἧττον κινδυνεύσειν πρὸς τοὺς Πέρσας. Ὁ δὲ Ξέρξης καταγελάσας αὐτοῦ προσέταξεν ἀκολουθεῖν, ὅπως ἴδῃ φεύγοντας τοὺς Λακεδαιμονίους. (3) Τὴν δὲ δύναμιν ἀναλαβὼν ἧκεν ἐπὶ τοὺς ἐν Θερμοπύλαις Ἕλληνας, προτάξας ἁπάντων τῶν ἐθνῶν Μήδους, εἴτε δι' ἀνδρείαν προκρίνας αὐτοὺς εἴτε καὶ βουλόμενος ἅπαντας ἀπολέσαι· ἐνῆν γὰρ ἔτι φρόνημα τοῖς Μήδοις, τῆς τῶν προγόνων ἡγεμονίας οὐ πάλαι καταπεπονημένης. (4) [Συνέβη δὲ ἐν τοῖς Μήδοις εἶναι καὶ τῶν ἐν Μαραθῶνι τετελευτηκότων.] Συνυπέδειξε δὲ τοῖς Μήδοις καὶ τῶν ἐν Μαραθῶνι τετελευτηκότων ἀδελφοὺς καὶ υἱούς, νομίζων τούτους ἐκθυμότατα τιμωρήσεσθαι τοὺς Ἕλληνας. Οἱ μὲν οὖν Μῆδοι τοῦτον τὸν τρόπον συνταχθέντες προσέπεσον τοῖς φυλάττουσι τὰς Θερμοπύλας· ὁ δὲ Λεωνίδης εὖ παρεσκευασμένος συνήγαγε τοὺς Ἕλληνας ἐπὶ τὸ στενώτατον τῆς παρόδου.

VII. Γενομένης δὲ μάχης καρτερᾶς, καὶ τῶν μὲν βαρβάρων θεατὴν ἐχόντων τῆς ἀρετῆς τὸν βασιλέα, τῶν δὲ Ἑλλήνων μιμνησκομένων τῆς ἐλευθερίας καὶ παρακαλουμένων ὑπὸ τοῦ Λεωνίδου πρὸς τὸν ἀγῶνα, θαυμαστὸν συνέβαινε γίνεσθαι τὸν κίνδυνον. (2) Συστάδην γὰρ οὔσης τῆς μάχης καὶ τῶν πληγῶν ἐκ χειρὸς γινομένων, ἔτι δὲ τῆς συστάσεως πεπυκνωμένης, ἐπὶ πολὺν χρόνον ἰσόρροπος ἦν ἡ μάχη. Τῶν δ' Ἑλλήνων ὑπερεχόντων ταῖς ἀρεταῖς καὶ τῷ μεγέθει τῶν ἀσπίδων, μόγις ἐνέδωκαν οἱ Μῆδοι· πολλοὶ μὲν γὰρ αὐτῶν ἔπεσον, οὐκ ὀλίγοι δὲ κατετραυματίσθησαν. Τοῖς δὲ Μήδοις ἐπιτεταγμένοι Κίσσιοι καὶ Σάκαι κατ' ἀρετὴν ἐπίλεκτοι διεδέξαντο τὴν μάχην, καὶ νεοχμοὶ πρὸς

simulque edicerent, regem jubere uti ab armis discederent, tutique et incolumes in patrias sedes remearent, et Persarum dehinc societatem colerent. Quod si facerent, agros se Græcis daturum, longe istis, quos colerent, ampliores uberioresque. (5) Auditis nuntiorum mandatis Leonidas respondit: se, sive regis socii fiant, utiliores cum armis fore; sive pugnare cogantur, cum armis generosius pro libertate decertaturos. De agris a rege promissis hoc renuntiandum: patrium Græcis esse, non improbitate, sed virtute terras parare ac tueri.

VI. Rex, accepto per nuntios Græcorum responso, Demaratum Spartiatam, qui ex patria ad ipsum profugerat, arcessivit, et responsum irridens a Lacone quæsivit, utrum velocius equis suis fugituri essent Græci, an tantis exercitibus aciem opponere auderent. (2) Tum Demaratum ita respondisse ferunt: Virtutem Græcorum, rex, tu ipse non incompertam habes, quippe quum Barbaros, imperium tuum deserentes, Græci militis virtute debelles. Ne igitur existimes, qui pro imperio tibi tuendo fortius quam Persæ ipsi dimicant, pro suæ defensione libertatis contra Persas minus periculi subituros. Xerxes cum risu hominis dicta eludens, ut se sequatur jubet, quo Lacedæmoniorum fugam mox conspicetur. (3) Promotis inde castris, ad Græcos in Thermopylis pervenit, in prima fronte Medos constitutos habens: seu quia propter animi robur eos præferret, seu quod universos deletos cuperet. Elatos enim adhuc animos faciebat Medis principatus non ita pridem fractus oppressusque. (4) [Quin etiam in Medorum tum agmine erant, quorum propinqui in pugna Marathonia occubuerant.] Fratres quoque et liberos interfectorum ad Marathonem in conspectum Medorum statuit [*nisi potius*: Medorum ordinibus immiscuit], hos de Græcis ultionem exacturos animosissime persuasum habens. Hunc ad modum in prima acie collocati Medi in præsidium ad Thermopylas constitutum impressionem faciunt. Leonidas vero probe instructus Græcos in parte faucium, qua sunt angustissimæ, constipatos opponit.

VII. Atrox inde prœlium exortum. Dum enim Barbari virtutis inspectorem et testem habent regem ipsum, Græci vero et libertatis memoria et hortatu ducis ad certamen accenduntur, mirifico tum conflictu disceptatur. (2) Et quia collato pede res geritur, et cominus vulnera ultro citroque inferuntur, condensato utrinque agmine, pugna diu anceps permansit. Græcis autem virtute et scutorum magnitudine prævalentibus, vix tandem Medorum acies inclinare cœpit. Multi enim ex his ceciderant, nec pauci vulneribus confecti erant. Proximum ergo locum in acie obtinentes Cissii et Sacæ, quorum insignis erat virtus, Medis in pugna successerunt. Ac quum recentes et integri cum defatiga-

διαπεπονημένους συμβαλόντες ὀλίγον μὲν χρόνον ὑπέμενον τὸν κίνδυνον, κτεινόμενοι δ' ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Λεωνίδην καὶ βιασθέντες ὑπεχώρησαν. (3) Ἀσπίσι γὰρ καὶ πέλταις μικραῖς οἱ βάρβαροι χρώμενοι κατὰ μὲν τὰς εὐρυχωρίας ἐπλεονέκτουν, εὐκίνητοι γινόμενοι, κατὰ δὲ τὰς στενοχωρίας τοὺς μὲν πολεμίους οὐκ εὐχερῶς ἐτίτρωσκον, συμπεφραγμένους καὶ μεγάλαις ἀσπίσι σκεπαζομένους ὅλον τὸ σῶμα, αὐτοὶ δὲ διὰ τὰς κουφότητας τῶν σκεπαστηρίων ὅπλων ἐλαττούμενοι πυκνοῖς τραύμασι περιέπιπτον. (4) Τέλος δὲ ὁ Ξέρξης (ὁρῶν) πάντα μὲν τὸν περὶ τὰς παρόδους τόπον νεκρῶν ἐστρωμένον, τοὺς δὲ βαρβάρους οὐχ ὑπομένοντας τὰς τῶν Ἑλλήνων ἀρετάς, προσέπεμψε τοὺς τῶν Περσῶν ἐπιλέκτους, ὀνομαζομένους ἀθανάτους καὶ δοκοῦντας ταῖς ἀνδραγαθίαις πρωτεύειν τῶν συστρατευομένων. Ὡς δὲ καὶ οὗτοι βραχὺν ἀντιστάντες χρόνον ἔφυγον, τότε μὲν τῆς νυκτὸς ἐπιλαβούσης διελύθησαν, παρὰ μὲν τοῖς βαρβάροις πολλῶν ἀνῃρημένων, παρὰ δὲ τοῖς Ἕλλησιν ὀλίγων πεπτωκότων.

VIII. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ Ξέρξης μέν, παρὰ προσδοκίαν αὐτῷ τῆς μάχης λαβούσης τὸ τέλος, ἐξ ἁπάντων τῶν ἐθνῶν ἐπέλεξε τοὺς δοκοῦντας ἀνδρείᾳ καὶ θράσει διαφέρειν, καὶ πολλὰ δεηθεὶς αὐτῶν προεῖπεν ὅτι βιασαμένοις αὐτοῖς τὴν εἴσοδον δωρεὰς ἀξιολόγους δώσει, φεύγουσι δὲ θάνατος ἔσται τὸ πρόστιμον. (2) Τούτων δὲ μετὰ μεγάλης συστροφῆς καὶ βίας ἐπιρράξαντων τοῖς Ἕλλησιν, οἱ περὶ Λεωνίδην τότε συμφράξαντες καὶ τείχει παραπλησίαν ποιησάμενοι τὴν σύστασιν ἐκθύμως ἠγωνίζοντο. Ἐπὶ τοσοῦτο δὲ προέβησαν ταῖς προθυμίαις, ὥστε τοὺς εἰωθότας ἐκ διαδοχῆς μεταλαμβάνειν τῆς μάχης οὐ συνεχώρησαν, ἀλλὰ τῇ συνεχείᾳ τῆς κακοπαθείας περιγινόμενοι πολλοὺς ἀνῄρουν τῶν ἐπιλέκτων βαρβάρων· ἐφημερεύοντες δὲ τοῖς κινδύνοις ἡμιλλῶντο πρὸς ἀλλήλους. (3) Οἱ μὲν γὰρ πρεσβύτεροι τὰς τῶν νέων ἀκμὰς ὑπερεβάλλοντο, οἱ δὲ νεώτεροι πρὸς τὰς τῶν πρεσβυτέρων ἐμπειρίας τε καὶ δόξας ἡμιλλῶντο. Τέλος δὲ φευγόντων καὶ τῶν ἐπιλέκτων, οἱ τὴν ἐπιτεταγμένην στάσιν ἔχοντες τῶν βαρβάρων συμφράξαντες οὐκ εἴων φεύγειν τοὺς ἐπιλέκτους· διόπερ ἠναγκάζοντο πάλιν ἀναστρέφειν καὶ μάχεσθαι. (4) Ἀπορουμένου δὲ τοῦ βασιλέως καὶ νομίζοντος μηδένα τολμήσειν ἔτι μάχεσθαι, ἧκε πρὸς αὐτὸν Τραχίνιός τις τῶν ἐγχωρίων, ἔμπειρος ὢν τῆς ὀρεινῆς χώρας. Οὗτος τῷ Ξέρξῃ προσελθὼν ἐπηγγείλατο διά τινος ἀτραποῦ στενῆς καὶ παρακρήμνου τοὺς Πέρσας ὁδηγήσειν, ὥστε γενέσθαι τοὺς συνελθόντας αὐτῷ κατόπιν τῶν περὶ τὸν Λεωνίδην· καὶ τούτῳ τῷ τρόπῳ περιληφθέντας αὐτοὺς εἰς τὸ μέσον ῥᾳδίως ἀναιρεθήσεσθαι. (5) Ὁ δὲ βασιλεὺς περιχαρὴς ἐγένετο, καὶ τιμήσας δωρεαῖς τὸν Τραχίνιον, συνεξέπεμψεν αὐτῷ στρατιώτας δισμυρίους νυκτός. Τῶν δὲ παρὰ τοῖς Πέρσαις τις ὄνομα Τυρραστιάδας, τὸ γένος ὢν Κυμαῖος, φιλόκαλος δὲ καὶ τὸν τρόπον ὢν ἀγαθός, διαδρὰς ἐκ τῆς τῶν Περσῶν παρεμβολῆς, νυκτὸς ἧκε πρὸς τοὺς περὶ

tis committerentur, exiguum quidem ad tempus periculum sustinebant, sed mox a Leonidæ militibus cæsi pulsique in fugam vertuntur. (3) Nam Barbari scutis peltisque brevibus utentes in aperto campo, ob expeditum corporis motum, meliori pugnæ conditione erant; in angustiis vero locorum non facile constipata hostium corpora magnisque obtecta scutis vulnerare poterant : ideo levis armaturæ præsidio inferiores ictus crebriores accipiebant. (4) Xerxes tandem cernens omnem circa aditus locum cadaveribus stratum, nec virtutem Græcorum a Barbaris tolerari posse; lectissimos ex Persis mittit, quos immortales scilicet vocant, quique strenuitate commilitonibus universis antecellere putantur. Verum etiam hi, ad breve restitantes tempus, fugam capessunt. Et tum quidem nox interveniens prœlium diremit, magna Barbarorum cæde facta, paucis vero in Leonidæ exercitu desideratis.

VIII. Postridie Xerxes, pugna longe alium, atque ipse animo præceperat, exitum sortita, ex omni gentium turba, qui virili robore ac confidentia præstare videbantur, delegit, et multa obtestatus affirmat, si vi claustra perrumpant, magnificis eos muneribus se cumulaturum; sin fugiant, mortem fugæ præmium fore. (2) Illi vero magno globo et violento impetu in Græcorum aciem feruntur. Leonidæ milites contra inter se conserti, acieque ad muri speciem firmata, certamine hostem acerrimo excipiunt, eoque alacritatis provehuntur, ut succedere tum in pugna solitos non admitterent, sed laborum molestiis assiduitate victis, plurimos Barbarorum delectissimos sternunt atque cædunt, et, quis fortius diem in conflictu perpetuet, inter se certant. (3) Veterani enim juvenum vigorem superare student : juvenes experta senum virtus et gloria ad æmulationem excitat. Tandem etiam delectis in fugam effusis, statio Barbarorum ad hoc ordinata denso fugam agmine illis intercludebat. Conversi ergo prœlium instaurare cogebantur. (4) Anxio ob id rege et verente, ut quisquam deinceps pugnam cum Græcis tentare ausit, Trachinius quidam ejus regionis incola, cui diverticula montium nota erant, Xerxem accedens pollicetur, se per angustum quendam tramitem et abruptum Persis ducem fore, ut agmen sibi adjunctum Leonidæ copias a tergo invadat : hoc demum pacto eos utrinque circumventos non magno negotio deleri posse. (5) Quo audito, rex majorem in modum lætatus, amplis Trachinium præmiis afficit, et mox viginti bellatorum millia, qui eum sequantur, noctu dimittit. Quidam vero in exercitu Persarum, cui Tyrastiadæ nomen, genere Cumanus, honesta amans et moribus probatis, no-

τὸν Λεωνίδην, καὶ τὰ περὶ τὸν Τραχίνιον ἀγνοοῦσιν ἐδήλωσεν.

IX. Ἀκούσαντες δ' οἱ Ἕλληνες συνήδρευσαν περὶ μέσας νύκτας καὶ ἐβουλεύοντο περὶ τῶν ἐπιφερομένων κινδύνων. Ἔνιοι μὲν οὖν ἔφασαν δεῖν παραχρῆμα καταλιπόντας τὰς παρόδους διασώζεσθαι πρὸς τοὺς συμμάχους· ἀδύνατον γὰρ εἶναι τοῖς μείνασι τυχεῖν σωτηρίας, Λεωνίδης δὲ ὁ βασιλεὺς τῶν Λακεδαιμονίων φιλοτιμούμενος αὑτῷ τε δόξαν περιθεῖναι μεγάλην καὶ τοῖς Σπαρτιάταις, προσέταξε τοὺς μὲν ἄλλους Ἕλληνας ἅπαντας ἀπιέναι καὶ σώζειν ἑαυτούς, ἵνα κατὰ τὰς ἄλλας μάχας συναγωνίζωνται τοῖς Ἕλλησιν, αὐτοὺς δὲ τοὺς Λακεδαιμονίους ἔφησε δεῖν μένειν καὶ τὴν φυλακὴν τῶν παρόδων μὴ λιπεῖν· πρέπειν γὰρ τοὺς ἡγουμένους τῆς Ἑλλάδος ὑπὲρ τῶν πρωτείων ἀγωνιζομένους ἑτοίμως ἀποθνήσκειν. (2) Εὐθὺς οὖν οἱ μὲν ἄλλοι πάντες ἀπηλλάγησαν, ὁ δὲ Λεωνίδης μετὰ τῶν πολιτῶν ἡρωικὰς πράξεις καὶ παραδόξους ἐπετελέσατο, ὀλίγων δ' ὄντων Λακεδαιμονίων, Θεσπιεῖς γὰρ μόνους παρακατέσχε, καὶ τοὺς σύμπαντας ἔχων οὐ πλείους τῶν πεντακοσίων, ἕτοιμος ἦν ὑποδέξασθαι τὸν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος θάνατον. (3) Μετὰ δὲ ταῦτα οἱ μὲν μετὰ τοῦ Τραχινίου Πέρσαι περιελθόντες τὰς δυσχωρίας, ἄφνω τοὺς περὶ τὸν Λεωνίδην ἀπέλαβον εἰς τὸ μέσον, οἱ δ' Ἕλληνες τὴν μὲν σωτηρίαν ἀπογνόντες, τὴν δ' εὐδοξίαν ἑλόμενοι, μιᾷ φωνῇ τὸν ἡγούμενον ἠξίουν ἄγειν ἐπὶ τοὺς πολεμίους πρὶν ἢ γνῶναι τοὺς Πέρσας τὴν τῶν ἰδίων περίοδον. (4) Λεωνίδης δὲ τὴν ἑτοιμότητα τῶν στρατιωτῶν ἀποδεξάμενος, τούτοις παρήγγειλε ταχέως ἀριστοποιεῖσθαι, ὡς ἐν Ἅδου δειπνησομένους, αὐτὸς δ' ἀκολούθως τῇ παραγγελίᾳ τροφὴν προσηνέγκατο· οὕτω γὰρ δυνήσεσθαι πολὺν χρόνον ἰσχύειν καὶ φέρειν τὴν ἐν τοῖς κινδύνοις ὑπομονήν. Ἐπεὶ δὲ συντόμως ἀναλαβόντες αὑτοὺς ἕτοιμοι πάντες ὑπῆρξαν, παρήγγειλε τοῖς στρατιώταις εἰσπεσόντας εἰς τὴν παρεμβολὴν φονεύειν τοὺς ἐντυγχάνοντας καὶ ἐπ' αὐτὴν ὁρμῆσαι τὴν τοῦ βασιλέως σκηνήν.

X. Οὗτοι μὲν οὖν ἀκολούθως ταῖς παραγγελίαις συμφράξαντες νυκτὸς εἰσέπεσον εἰς τὴν τῶν Περσῶν στρατοπεδείαν, προκαθηγουμένου τοῦ Λεωνίδου. Οἱ δὲ βάρβαροι διά τε τὸ παράδοξον καὶ τὴν ἄγνοιαν μετὰ πολλοῦ θορύβου συνέτρεχον ἐκ τῶν σκηνῶν ἀτάκτως, καὶ νομίσαντες τοὺς μετὰ τοῦ Τραχινίου πορευομένους ἀπολωλέναι καὶ τὴν δύναμιν ἅπασαν τῶν Ἑλλήνων παρεῖναι, κατεπλάγησαν. (2) Διὸ καὶ πολλοὶ μὲν ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Λεωνίδην ἀνῃροῦντο, πλείους δὲ ὑπὸ τῶν ἰδίων ὡς ὑπὸ πολεμίων διὰ τὴν ἄγνοιαν ἀπώλοντο. Ἥ τε γὰρ νὺξ ἀφῄρητο τὴν ἀληθινὴν ἐπίγνωσιν, ἥ τε ταραχὴ καθ' ὅλην οὖσα τὴν στρατοπεδείαν εὐλόγως πολὺν ἐποίει φόνον. Ἔκτεινον γὰρ ἀλλήλους, οὐ διδούσης τῆς περιστάσεως τὸν ἐξετασμὸν ἀκριβῆ διὰ τὸ μήτε ἡγεμόνος παραγγελίαν μήτε συνθήματος ἐρώτησιν μήτε ὅλως διανοίας κατάστασιν ὑπάρχειν. (3) Εἰ μὲν οὖν ὁ βασιλεὺς ἔμεινεν ἐπὶ τῆς βασιλικῆς σκηνῆς, ῥᾳ-

ctu e castris eorum elapsus ad Leonidam se proripit, et quid Trachinius moliatur ignorantibus aperit.

IX. Quo nuntio Græci accepto, circa medium noctis concilium advocarunt, deque ingruenti periculo inter sese consilia ceperunt. Erant qui sentirent, aditus confestim relinquendos, et ad socios, re adhuc salva, revertendum esse : fieri enim non posse, ut, si subsisterent, incolumitatem suam retinerent. At Leonidas, Lacedæmoniorum rex, sibi ac Spartanis ingens gloriæ decus comparare studens, omnia ceterorum auxilia Græcorum discedere ac salutis curam gerere, ut in aliis rempublicam prœliis adjutare queant, jubet. Solis interim Lacedæmoniis permanendum, nec deserendam aditus propugnationem edicit. Principes enim Græciæ decere de palma virtutis certantes sine tergiversatione fortiter occumbere. (2) Dimisso concilio, reliqui statim omnes inde abscedunt, Leonidas vero cum civium manu res heroicas ac stupendas designavit. Quum enim pauxillum esset Lacedæmoniorum, (Thespienses namque solos retinuerat,) ita, ut universi numerum quingentûm non superarent, ad sponte oppetendum pro libertate et gloria Græciæ mortem sese accingit. (3) Interea missi cum Trachinio, difficultatibus locorum circumitis, extemplo Leonidæ copias in medio concluserant. At Græci, qui jampridem spe salutis abjecta gloriam vitæ prætulerant, una voce ducem orant et obtestantur, extemplo sese in hostem ut ducat, antequam suorum Persæ circuitum cognoverint. (4) Leonidas, alacritate militum approbata, propere ita prandere jubet, ut apud Ditem cœnaturos; et ipse prout jusserat, statim cibum sumit : sic enim ad longius eis tempus et vires suppetituras et constantiam in periculis duraturam. Quum post festinam corporum refectionem jam præsto essent omnes, ut in castra hostium irruant et obvium quemque trucident, dum ad ipsum regis prætorium sint progressi, imperat.

X. Hi imperio obsequentes conferto per noctem agmine in castra Persarum irrumpunt, duce Leonida. Barbari, quibus improvisum hoc et repentinum, magno cum tumultu ac sine ordine e tentoriis concursant, et quia copias Trachinio adjunctas periisse omnesque Græcorum exercitus sibi incumbere opinantur, summo terrore percelluntur. (2) Magna igitur a Leonidæ commilitonibus Persarum strages edita, majorque ab ipsis inter sese Persis, dum hostem ab amico non dignoscunt. Nam quia nulla per noctem veri cognitio, et pavor totis invalescebat castris, non mirum, fœdam tunc hostium cædem fuisse commissam. Mutuis enim cædibus grassantur, nec illa rerum conditio certi quid explorari sinit, propterea quod nec ducis imperium, nec tesseræ inquisitio, nec certus animorum status esset. (3) Quodsi rex in prætorio substitisset, facile a Græcis neci datus su-

οἴως ἂν καὶ αὐτὸς ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἀνῄρητο, καὶ ὁ πόλεμος ἅπας ταχείας ἂν ἐτετεύχει καταλύσεως· νῦν δ' ὁ μὲν Ξέρξης ἦν ἐκπεπηδηκὼς πρὸς τὴν ταραχήν, οἱ δ' Ἕλληνες εἰσπεσόντες εἰς τὴν σκηνὴν τοὺς ἐγκαταληφθέντας ἐν αὐτῇ σχεδὸν ἅπαντας ἐφόνευσαν. (4) Τῆς δὲ νυκτὸς * καθεστώσης ἐπλανῶντο καθ' ὅλην τὴν παρεμβολὴν ζητοῦντες τὸν Ξέρξην εὐλόγως· ἡμέρας δὲ γενομένης καὶ τῆς ὅλης περιστάσεως δηλωθείσης, οἱ μὲν Πέρσαι θεωροῦντες ὀλίγους ὄντας τοὺς Ἕλληνας, κατεφρόνησαν αὐτῶν, καὶ κατὰ στόμα μὲν οὐ συνεπλέκοντο, φοβούμενοι τὰς ἀρετὰς αὐτῶν, ἐκ δὲ τῶν πλαγίων καὶ ἐξόπισθεν περιιστάμενοι καὶ πανταχόθεν τοξεύοντες καὶ ἀκοντίζοντες ἅπαντας ἀπέκτειναν. Οἱ μὲν οὖν μετὰ Λεωνίδου τὰς ἐν Θερμοπύλαις παρόδους τηροῦντες τοιοῦτον ἔσχον τοῦ βίου τὸ τέλος.

XI. Ὧν τὰς ἀρετὰς τίς οὐκ ἂν θαυμάσειεν; οἵτινες μιᾷ γνώμῃ χρησάμενοι τὴν μὲν ἀφωρισμένην τάξιν ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος οὐκ ἔλιπον, τὸν ἑαυτῶν δὲ βίον προθύμως ἐπέδωκαν εἰς τὴν κοινὴν τῶν Ἑλλήνων σωτηρίαν, καὶ μᾶλλον εἵλοντο τελευτᾶν καλῶς ἢ ζῆν αἰσχρῶς· καὶ τὴν τῶν Περσῶν δὲ κατάπληξιν οὐκ ἄν τις ἀπιστῆσαι γενέσθαι. (2) Τίς γὰρ ἂν τῶν βαρβάρων ὑπέλαβε τὸ γεγενημένον; τίς δ' ἂν προσεδόκησεν ὅτι πεντακόσιοι τὸν ἀριθμὸν ὄντες ἐτόλμησαν ἐπιθέσθαι ταῖς ἑκατὸν μυριάσι; Διὸ καὶ τίς οὐκ ἂν τῶν μεταγενεστέρων ζηλῶσαι τὴν ἀρετὴν τῶν ἀνδρῶν, οἵτινες τῷ μεγέθει τῆς περιστάσεως κατεσχημένοι τοῖς μὲν σώμασι κατεπονήθησαν, ταῖς δὲ ψυχαῖς οὐχ ἡττήθησαν; Τοιγαροῦν οὗτοι μόνοι τῶν μνημονευομένων κρατηθέντες ἐνδοξότεροι γεγόνασι τῶν ἄλλων τῶν τὰς καλλίστας νίκας ἀπενηνεγμένων. Χρὴ γὰρ οὐκ ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων κρίνειν τοὺς ἀγαθοὺς ἄνδρας, ἀλλ' ἐκ τῆς προαιρέσεως· τοῦ μὲν γὰρ ἡ τύχη κυρία, τοῦ δ' ἡ προαίρεσις δοκιμάζεται. (3) Τίς γὰρ ἂν ἐκείνων ἀμείνους ἄνδρας κρίνειεν, οἵτινες οὐδὲ τῷ χιλιοστῷ μέρει τῶν πολεμίων ἴσοι τὸν ἀριθμὸν ὄντες ἐτόλμησαν τοῖς ἀπιστουμένοις πλήθεσι παρατάξαι τὴν ἑαυτῶν ἀρετήν; οὐ κρατήσειν τῶν τοσούτων μυριάδων ἐλπίζοντες, ἀλλ' ἀνδραγαθίᾳ τοὺς πρὸ αὐτῶν ἅπαντας ὑπερβαλεῖν νομίζοντες, καὶ τὴν μὲν μάχην ἑαυτοῖς εἶναι κρίνοντες πρὸς τοὺς βαρβάρους, τὸν ἀγῶνα δὲ καὶ τὴν ὑπὲρ τῶν ἀριστείων κρίσιν πρὸς ἅπαντας τοὺς ἐπ' ἀρετῇ θαυμαζομένους ὑπάρχειν. (4) Μόνοι γὰρ τῶν ἐξ αἰῶνος μνημονευομένων εἵλοντο μᾶλλον τηρεῖν τοὺς τῆς πόλεως νόμους ἢ τὰς ἰδίας ψυχάς, οὐ δυσφοροῦντες ἐπὶ τῷ μεγίστους ἑαυτοῖς ἐφεστάναι κινδύνους, ἀλλὰ κρίνοντες εὐκταιότατον εἶναι τοῖς ἀρετὴν ἀσκοῦσι τοιούτων ἀγώνων τυγχάνειν. (5) Δικαίως δ' ἄν τις τούτους καὶ τῆς κοινῆς τῶν Ἑλλήνων ἐλευθερίας αἰτίους ἡγήσαιτο ἢ τοὺς ὕστερον ἐν ταῖς πρὸς Ξέρξην μάχαις νικήσαντας. Τούτων γὰρ τῶν πράξεων μνημονεύοντες οἱ μὲν βάρβαροι κατεπλάγησαν, οἱ δὲ Ἕλληνες παρωξύνθησαν πρὸς τὴν ὁμοίαν ἀνδραγαθίαν· καθόλου δὲ μόνοι τῶν πρὸ ἑαυτῶν διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς ἀρετῆς εἰς ἀθανασίαν

bito toti finem bello imposuisset. At jam ad primam tumultus famam illinc prosilierat. Græci autem, irruptione facta, plerosque omnes ibi offensos jugulant. (4) Ipsum vero Xerxem, dum nox illis favet, per tota vagantes castra inquirunt. At die exorto, et quid rei sit cognito, Persæ Græcorum paucitatem, quum primum contuentur, despicatui quidem habent; sed tamen exadversum illos, virtute hominum deterriti, aggredi non audent. A latere igitur et tergo circumglobati jaculis et sagittis undique impetitos confecere. Cum Leonida igitur pro Thermopylarum aditu tuendo excubantes hunc vitæ exitum habuere.

XI. Quorum virtutibus quis non in admirationem rapiatur? qui una mente stationem, a Græcia sibi attributam, non deserendam esse statuerunt, animasque suas profuse libertati Græciæ totius impenderunt, et honeste vitam amittere quam turpiter retinere consultius judicarunt. Nec Persarum trepidatio cuiquam incredibilis videatur. (2) Quis enim Barbarorum factum hoc suspicatus fuisset? cuinam in mentem venisset, quingentos decies centenis hominum millibus vim hostilem inferre ausuros? Idcirco quis ex postgenitis tantorum virtutem virûm non imitandam sibi ducat? qui malis undique circumvallati, corporibus quidem succubuerunt, animis tamen invicti permansere. Ideo hi soli omnium, qui memorantur, victi illustriores evaserunt, quam alii honestissimas victorias adepti. Non enim ex factorum eventu, sed consiliorum delectu de bonis viris judicandum. Illum namque fortuna in potestate habet, hic ex ratione cujusque æstimatur. (3) Quis enim præstantiores hisce viros exstitisse unquam arbitretur? qui nec millesima parte hostibus pares incredibili hominum multitudini suam opponere virtutem ausi sunt, non quod tot millia se profligaturos sperarent, sed quod strenuitate omnes ante se genitos superatum a se iri confiderent: pugnam quidem sibi cum Barbaris esse rati, sed certamen et disceptationem de rei optime gestæ præmiis cum universis, quos virtus admirabiles fecit unquam. (4) Soli etenim post hominum memoriam patrias tueri leges quam proprias retinere animas maluerunt. Nec a maximis se invadi periculis ægre ferebant, sed hujusmodi certamina virtutis cultores experiri in optatissimis habebant. (5) Majori igitur jure communis Græciæ libertas his accepta refertur, quam ceteris, qui justis deinde prœliis Xerxem superarunt. Nam istorum memoria facinorum animi Barbaris fracti sunt, Græcorum vero spiritus ad simile fortitudinis decus accensi. Soli denique hominum ex prisca memoria immortalitati ob virtutis excel-

μετήλλαξαν. (6) Διόπερ οὐχ οἱ τῶν ἱστοριῶν συγγραφεῖς μόνοι, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ τῶν ποιητῶν καθύμνησαν αὐτῶν τὰς ἀνδραγαθίας. Ὧν γέγονε καὶ Σιμωνίδης ὁ μελοποιός, ἄξιον τῆς ἀρετῆς αὐτῶν ποιήσας ἐγκώμιον, ἐν ᾧ λέγει

Τῶν ἐν Θερμοπύλαις θανόντων
εὐκλεὴς μὲν ἁ τύχα, καλὸς δ' ὁ πότμος,
βωμὸς δ' ὁ τάφος, πρὸ γόων δὲ μνᾶστις, ὁ δ' οἶτος ἔπαινος.
Ἐντάφιον δὲ τοιοῦτον οὔτ' εὐρὼς
οὔθ' ὁ πανδαμάτωρ ἀμαυρώσει χρόνος ἀνδρῶν ἀγαθῶν.
Ὁ δὲ σηκὸς οἰκέταν εὐδοξίαν Ἑλλάδος εἵλετο.
Μαρτυρεῖ δὲ Λεωνίδας ὁ Σπάρτας βασιλεύς,
ἀρετᾶς μέγαν λελοιπὼς κόσμον ἀέναόν τε κλέος.

XII. Ἡμεῖς δὲ ἀρκούντως περὶ τῆς τούτων τῶν ἀνδρῶν ἀρετῆς εἰρηκότες ἐπάνιμεν ἐπὶ τὰ συνεχῆ τοῖς εἰρημένοις. Ξέρξης γὰρ τῶν παρόδων τὸν εἰρημένον τρόπον κρατήσας καὶ κατὰ τὴν παροιμίαν τὴν Καδμείαν νίκην νενικηκώς, ὀλίγους μὲν τῶν πολεμίων ἀνεῖλε, πολλαπλασίους δὲ τῶν ἰδίων ἀπώλεσεν. Ἐπεὶ δὲ πεζῇ τῶν παρόδων ἐκυρίευσε, τῶν κατὰ τὴν θάλατταν ἀγώνων ἔκρινε λαμβάνειν πεῖραν. (2) Εὐθὺς οὖν τὸν ἀφηγούμενον τοῦ στόλου Μεγαβάτην προσκαλεσάμενος διεκελεύσατο πλεῖν ἐπὶ τὸ τῶν Ἑλλήνων ναυτικὸν καὶ πειρᾶσθαι παντὶ τῷ στόλῳ ναυμαχεῖν πρὸς τοὺς Ἕλληνας. (3) Ὁ δὲ ταῖς τοῦ βασιλέως παραγγελίαις ἀκολουθῶν, ἐκ Πύδνης τῆς Μακεδονικῆς ἀνήχθη παντὶ τῷ στόλῳ, καὶ κατέπλευσε τῆς Μαγνησίας πρὸς ἄκραν τὴν ὀνομαζομένην Σηπιάδα. Ἐνταῦθα δὲ μεγάλου πνεύματος ἐπιγενομένου, ἀπέβαλε ναῦς μακρὰς [τριήρεις] μὲν ὑπὲρ τὰς τριακοσίας, ἱππαγωγοὺς δὲ καὶ τῶν ἄλλων παμπληθεῖς. Λήξαντος δὲ τοῦ πνεύματος ἀναχθεὶς κατέπλευσεν εἰς Ἀφέτας τῆς Μαγνησίας. Ἐκεῖθεν δὲ τριακοσίας τριήρεις ἐξέπεμψε, προστάξας τοῖς ἡγεμόσι περιπλεῦσαι καὶ τὴν Εὔβοιαν δεξιὰν λαβόντας κυκλώσασθαι τοὺς πολεμίους. (4) Οἱ δ' Ἕλληνες ὥρμουν μὲν ἐπ' Ἀρτεμισίῳ τῆς Εὐβοίας, εἶχον δὲ τὰς πάσας τριήρεις διακοσίας καὶ ὀγδοήκοντα· καὶ τούτων ἦσαν αὐτῶν μὲν Ἀθηναίων ἑκατὸν καὶ τετταράκοντα, αἱ δὲ λοιπαὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων. Τούτων δὲ ναύαρχος μὲν ἦν Εὐρυβιάδης ὁ Σπαρτιάτης, διῴκει δὲ τὰ περὶ τὸν στόλον Θεμιστοκλῆς ὁ Ἀθηναῖος. (5) Οὗτος γὰρ διὰ σύνεσιν καὶ στρατηγίαν μεγάλης ἀποδοχῆς ἐτύγχανεν οὐ μόνον ἐν τοῖς κατὰ τὸ ναυτικὸν Ἕλλησιν, ἀλλὰ καὶ παρ' αὐτῷ τῷ Εὐρυβιάδῃ, καὶ πάντες τούτῳ προσέχοντες προθύμως ὑπήκουον. Προτεθείσης δὲ βουλῆς ἐν τοῖς τῶν νεῶν ἡγεμόσι περὶ τῆς ναυμαχίας, οἱ μὲν ἄλλοι πάντες τὴν ἡσυχίαν ἔκριναν ἔχειν καὶ τὸν ἐπίπλουν τῶν πολεμίων ἀναδέχεσθαι, μόνος δὲ Θεμιστοκλῆς τὴν ἐναντίαν ἀπεκρίνατο γνώμην, διδάσκων ὅτι συμφέρει παντὶ τῷ στόλῳ συντεταγμένῳ πλεῖν ἐπὶ τοὺς πολεμίους· οὕτω γὰρ αὐτοὺς πλεονεκτήσειν ἀθρόαις ταῖς ναυσὶν ἐπιπλέοντας τοῖς διὰ τὴν ταραχὴν διεσπασμένην ἔχουσι τὴν τάξιν, ὡς ἂν ἐκ πολλῶν καὶ διεστηκότων λιμένων ἐκπλέουσι. Τέλος δὲ κατὰ τὴν Θεμιστοκλέους

lentiam sunt transcripti. (6) Ideo non ab historicis dumtaxat, sed poetarum quoque multis fortitudinis horum laudes celebratæ sunt. Inter quos Simonides poeta lyricus dignum virtute ipsorum encomium fecit, in quo hæc verba :

His, qui ad Thermopylas cadebant,
sors celebris contigit fatumque pulchrum.
Ara est tumulus, pro lamentatione recordatio, fit exitium laus.
Funereum hunc ornatum nec situs [meruere.
nec omnia domans obscurabit tempus, virorum qui bene
Sepulcrum hoc incolam cepit gloriam Græciæ.
Testis est Leonidas, Spartæ rex,
virtutis magnum relinquens decus famamque sempiternam.

XII. Jam, ubi sat verborum de virorum tam præstantium virtute a nobis factum est, ad cetera superioribus connexa regrediemur. Xerxes enim ad eum, quem diximus, modum transitu potitus, quod perpaucis hostium cæsis longe majorem de suis numerum amisisset, Cadmeam, ut in proverbio est, victoriam obtinuit. Terrestri igitur expeditione claustris in potestatem redactis, mari quoque belli fortunam experiri statuit. (2) Et confestim Megabate præfecto classis ad se accersito, in navales Græcorum copias ducere, totaque classe pugnam cum illis conserere jubet. (3) Ille regis imperata exsecuturus, e Pydna Macedoniæ cum universa classe solvit, et ad extremam Magnesiæ oram, quam Sepiadem appellant, defertur. Hic magna ventorum procella jactatus, de navibus longis amisit [triremes] plusquam trecentas, hippaginum vero et id genus aliarum ingentem numerum. Pacato dehinc vento, Aphetas, Magnesiæ urbem, appulit. Inde trecentas emittit triremes, ducibus mandans, ut Eubœam circumvecti ad dexteram, hostes includant. (4) Græci vero ad Artemisium Eubœæ stationem habebant, triremibus in universum ducentis et octoginta; inter quas centum quadraginta Atheniensium, ceteræ aliorum erant Græcorum. Summus navium præfectus Eurybiades fuit Spartanus. Quæ ad classem alias pertinebant, Themistocles Atheniensis curabat. (5) Hic vir ob prudentiam ac rei militaris peritiam singularem magna non solum apud Græcos classiarios, sed ipsum quoque Eurybiaden auctoritate pollebat, omnesque in hunc virum intenti ultro parebant. Quum vero inter navium ductores de pugnæ navalis ratione consilia tractarentur, ceteri quidem omnes in loco persistendum hostisque incursum opperiendum esse censebant; solus autem Themistocles adversam tuebatur sententiam, utilissimum esse docens instructa universa classe hostem invadere : si enim conjunctis navibus in aciem per tumultum adhuc dispersam, ut quæ variis disjunctisque portubus exeat, incursionem faciant, majorem ipsos commoditatem habituros. Tandem igitur de Themistoclis sententia cum

κρίσιν οἱ Ἕλληνες παντὶ τῷ στόλῳ τοῖς πολεμίοις ἐπέπλευσαν. (6) Τῶν δὲ βαρβάρων ἐκ πολλῶν λιμένων ἀναγομένων, τὸ μὲν πρῶτον οἱ περὶ τὸν Θεμιστοκλέα διεσπαρμένοις τοῖς Πέρσαις συμπλεκόμενοι πολλὰς μὲν ναῦς κατέδυσαν, οὐκ ὀλίγας δὲ φυγεῖν ἀναγκάσαντες μέχρι τῆς γῆς κατεδίωξαν· μετὰ δὲ ταῦτα παντὸς τοῦ στόλου συναχθέντος καὶ γενομένης ναυμαχίας ἰσχυρᾶς, μέρει μὲν τῶν νεῶν ἑκάτεροι ἐπροτέρησαν, οὐδέτεροι δὲ ὁλοσχερεῖ νίκῃ πλεονεκτήσαντες νυκτὸς ἐπιλαβούσης διελύθησαν.

XIII. Μετὰ δὲ τὴν ναυμαχίαν χειμὼν ἐπιγενόμενος μέγας πολλὰς ἐκτὸς τοῦ λιμένος ὁρμούσας τῶν νεῶν διέφθειρεν· ὥστε δοκεῖν τὸ θεῖον ἀντιλαμβάνεσθαι τῶν Ἑλλήνων, ἵνα τοῦ πλήθους τῶν βαρβαρικῶν νεῶν ταπεινωθέντος, ἀντίπαλος ἡ τῶν Ἑλλήνων δύναμις γένηται καὶ πρὸς τὰς ναυμαχίας ἀξιόχρεως. Διόπερ οἱ μὲν Ἕλληνες ἀεὶ μᾶλλον ἐθάρρουν, οἱ δὲ βάρβαροι ἀεὶ πρὸς τοὺς κινδύνους ἐγίνοντο δειλότεροι. Οὐ μὴν ἀλλ' ἀναλαβόντες αὑτοὺς ἐκ τῆς ναυαγίας ἁπάσαις ταῖς ναυσὶν ἀνήχθησαν ἐπὶ τοὺς πολεμίους. (2) Οἱ δ' Ἕλληνες, προσγενομένων αὐτοῖς τριήρων πεντήκοντα Ἀττικῶν, ἀντιπαρετάχθησαν τοῖς βαρβάροις. Ἦν δ' αὐτῶν ἡ ναυμαχία παραπλήσιος ταῖς περὶ τὰς Θερμοπύλας μάχαις. Οἱ μὲν γὰρ Πέρσαι διεγνώκεισαν βιάσασθαι τοὺς Ἕλληνας καὶ τὸν Εὔριπον διεκπλεῦσαι, οἱ δ' Ἕλληνες ἐμφράξαντες τὰ στενὰ τῶν ἐντὸς τῆς Εὐβοίας συμμαχούντων *. Γενομένης δὲ ναυμαχίας ἰσχυρᾶς, πολλαὶ νῆες παρ' ἀμφοτέρων διεφθάρησαν, καὶ νυκτὸς ἐπιγενομένης ἠναγκάσθησαν ἀνακάμπτειν ἐπὶ τοὺς οἰκείους λιμένας. Ἀριστεῦσαι δὲ ἐν ἀμφοτέραις ταῖς ναυμαχίαις φασὶ παρὰ μὲν τοῖς Ἕλλησιν Ἀθηναίους, παρὰ δὲ τοῖς βαρβάροις Σιδωνίους. (3) Μετὰ δὲ ταῦτα οἱ Ἕλληνες ἀκούσαντες τὰ περὶ Θερμοπύλας γενόμενα, πυθόμενοι δὲ καὶ τοὺς Πέρσας πεζῇ προάγειν ἐπὶ τὰς Ἀθήνας, ἠθύμησαν. Διόπερ ἀποπλεύσαντες εἰς Σαλαμῖνα, διέτριβον ἐνταῦθα. (4) Οἱ δ' Ἀθηναῖοι θεωροῦντες πανδημεὶ κινδυνεύοντας τοὺς ἐν ταῖς Ἀθήναις, τέκνα μὲν καὶ γυναῖκας τῶν τε ἄλλων χρησίμων ὅσα δυνατὸν ἦν εἰς τὰς ναῦς ἐνθέντες διεκόμισαν εἰς Σαλαμῖνα. (5) Ὁ δὲ τῶν Περσῶν ναύαρχος πυθόμενος τὸν τῶν πολεμίων ἀπόπλουν, κατῆρεν εἰς τὴν Εὔβοιαν μετὰ παντὸς τοῦ στόλου, καὶ τὴν τῶν Ἱστιαιέων πόλιν βίᾳ χειρωσάμενος καὶ διαρπάσας, τὴν χώραν αὐτῶν ἐδῄωσεν.

XIV. Ἅμα δὲ τούτοις πραττομένοις Ξέρξης ἀπὸ τῶν Θερμοπυλῶν ἀναζεύξας προῆγε διὰ τῆς Φωκέων χώρας, πορθῶν μὲν τὰς πόλεις, καταφθείρων δὲ τὰς ἐπὶ τῆς χώρας κτήσεις. Οἱ δὲ Φωκεῖς τὰ τῶν Ἑλλήνων ᾑρημένοι, καὶ θεωροῦντες αὑτοὺς οὐκ ἀξιομάχους ὄντας, τὰς μὲν πόλεις ἁπάσας ἐξέλιπον πανδημεί, πρὸς δὲ τὰς δυσχωρίας τὰς ἐν τῷ Παρνασσῷ κατέφυγον. (2) Μετὰ δὲ ταῦτα ὁ βασιλεὺς τὴν μὲν τῶν Δωριέων χώραν διεξιὼν οὐδὲν ἠδίκει· συνεμάχουν γὰρ Πέρσαις· αὐτὸς δὲ μέρος μὲν τῆς δυνάμεως ἀπέλιπε, καὶ προσέταξεν εἰς Δελφοὺς ἰέναι, καὶ τὸ μὲν τέμενος τοῦ Ἀπόλλωνος ἐμπρῆ-

classe universa in hostes invehuntur. (6) Ibi quum Barbari ex multis hinc inde portubus se expediunt, primum quidem acies Themistoclis cum dissipatis et incompositis adhuc Persis conserta multas hostium naves demersit, nec pauciores ad continentem usque fugere compulsas insectatur: sed adunata interim classe universa, fortique pugna inita, parte quadam navium utrique superiores erant, plena tamen neutri victoria potiebantur: donec interventu noctis prœlium diremtum est.

XIII. Post hunc conflictum atrox oborta tempestas complures extra portum naves in statione deprehensas pessumdedit. Itaque numen ipsum Græcis suppetias tulisse videtur, ut nimirum multitudine barbaricarum navium deminuta, vires Græcorum pares essent, et molem nauticorum conflictuum sustinere possent. Exin fiducia Græcis magis ac magis aucta: Barbari contra ad pericula timidiores facti. Sed tamen ubi ex naufragio sese recollegere, cum universis in hostem navibus tendunt. (2) Græci vero quinquaginta triremibus Atticis aucti composita acie hostes excipiunt. Pugna hæc non absimilis erat alteri ad Thermopylas gestæ. Nam Persæ vi Græcos perrumpere et in Euripum trajicere cogitabant. At Græci obstruxerunt angustias intra Eubœam sociorum *. Atroci igitur pugna rursum commissa, multæ utrinque naves sunt corruptæ; et nox prœlium intercipiens ad suos quemque portus reverti compulit. In utraque pugna fortissime rem gessisse ferunt a Græcorum parte Athenienses, a Barbarorum Sidonios. (3) Postquam de rebus ad Thermopylas gestis Græci certiores facti Persas terrestri itinere Athenas contendere audiverunt, consternatis erant animis. Ideoque ad Salaminem regressi, illic subsistunt. (4) Tum Athenienses, ubi suos Athenis relictos in summo universos periculo versari cernunt, liberos, uxores et cetera ad usum necessaria, quæcunque tum potuerunt, navibus imponunt et in Salaminem transportant. (5) Persarum navarchus, Græcorum discessu cognito, Eubœam cum omni classe appellit, et Histiæensium urbem vi captam diripit, totamque regionem armis subactam depopulatur.

XIV. Dum hæc geruntur, Xerxes a Thermopylis digressus per Phocensium fines iter facit, oppida passim exscindens et quidquid regio illa possidebat corrumpens. Phocenses vero, Græcorum societatem amplexi, quum se ad resistendum impares viderent, cunctis ubique urbibus relictis, in avia et difficilia Parnassi profugerant. (2) Post hæc rex Doriensium pervadens agros, ab injuriis se abstinet: socia enim Persis arma junxerant. Sed parti copiarum ibi relictæ mandat, ut Delphos invadant, et, incenso Apollinis templo

σαι, τὰ δὲ ἀναθήματα συλῆσαι· αὐτὸς δὲ μετὰ τῶν ἄλλων βαρβάρων προελθὼν εἰς τὴν Βοιωτίαν κατεστρατοπέδευσεν. (3) Οἱ δ' ἐπὶ τὴν σύλησιν τοῦ μαντείου πεμφθέντες προῆλθον μὲν μέχρι τοῦ ναοῦ τῆς Προναίας Ἀθηνᾶς, ἐνταῦθα δὲ παραδόξως ὄμβρων τε μεγάλων καὶ κεραυνῶν πολλῶν ἐκ τοῦ περιέχοντος πεσόντων, πρὸς δὲ τούτοις τῶν χειμώνων πέτρας μεγάλας ἀπορρηξάντων εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν βαρβάρων, συνέβη διαφθαρῆναι συχνοὺς τῶν Περσῶν, πάντας δὲ καταπλαγέντας τὴν τῶν θεῶν ἐνέργειαν φυγεῖν ἐκ τῶν τόπων. (4) Τὸ μὲν οὖν ἐν Δελφοῖς μαντεῖον δαιμονίᾳ τινὶ προνοίᾳ τὴν σύλησιν διέφυγεν· οἱ δὲ Δελφοὶ τῆς τῶν θεῶν ἐπιφανείας ἀθάνατον ὑπόμνημα καταλιπεῖν τοῖς μεταγενεστέροις βουλόμενοι, τρόπαιον ἔστησαν παρὰ τὸ τῆς Προναίας Ἀθηνᾶς ἱερόν, ἐν ᾧ τόδε τὸ ἐλεγεῖον ἐνέγραψαν,

Μνᾶμά τ' ἀλεξάνδρου πολέμου καὶ μάρτυρα νίκας
Δελφοί με στᾶσαν, Ζανὶ χαριζόμενοι
σὺν Φοίβῳ, πτολίπορθον ἀπωσάμενοι στίχα Μήδων
καὶ χαλκοστέφανον ῥυσάμενοι τέμενος.

(5) Ξέρξης δὲ διὰ τῆς Βοιωτίας διεξιὼν τὴν μὲν τῶν Θεσπιέων χώραν κατέφθειρε, τὰς δὲ Πλαταιὰς ἐρήμους οὔσας ἐνέπρησεν· οἱ γὰρ ἐν ταῖς πόλεσι ταύταις κατοικοῦντες ἐπεφεύγεισαν εἰς Πελοπόννησον πανδημεί. Μετὰ δὲ ταῦτα εἰς τὴν Ἀττικὴν ἐμβαλόντες, τὴν μὲν χώραν ἐδῄωσαν, τὰς δὲ Ἀθήνας κατέσκαψαν καὶ τοὺς τῶν θεῶν ναοὺς ἐνέπρησαν. Τοῦ δὲ βασιλέως περὶ ταῦτα διατρίβοντος, κατέπλευσεν ὁ στόλος ἐκ τῆς Εὐβοίας εἰς τὴν Ἀττικήν, πεπορθηκὼς τήν τε Εὔβοιαν καὶ τὴν παράλιον τῆς Ἀττικῆς.

XV. Κατὰ δὲ τοῦτον τὸν καιρὸν Κερκυραῖοι μὲν πληρώσαντες ἑξήκοντα τριήρεις διέτριβον περὶ τὴν Πελοπόννησον, ὡς μὲν αὐτοί φασιν, οὐ δυνάμενοι κάμψαι τὸ περὶ Μαλέαν ἀκρωτήριον, ὡς δέ τινες τῶν συγγραφέων ἱστοροῦσι, καραδοκοῦντες τὰς τοῦ πολέμου ῥοπάς, ὅπως Περσῶν μὲν κρατησάντων, ἐκείνοις δῶσιν ὕδωρ καὶ γῆν, τῶν δ' Ἑλλήνων νικώντων, δόξωσιν αὐτοῖς βεβοηθηκέναι. (2) Οἱ δὲ περὶ τὴν Σαλαμῖνα διατρίβοντες Ἀθηναῖοι, θεωροῦντες τὴν Ἀττικὴν πυρπολουμένην καὶ τὸ τέμενος τῆς Ἀθηνᾶς ἀκούοντες κατεσκάφθαι, δεινῶς ἠθύμουν. Ὁμοίως δὲ καὶ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας πολὺς κατεῖχε φόβος πανταχόθεν συνεληλαμένους εἰς αὐτὴν τὴν Πελοπόννησον. Ἔδοξεν οὖν αὐτοῖς πάντας τοὺς ἐφ' ἡγεμονίας τεταγμένους συνεδρεῦσαι καὶ βουλεύσασθαι κατὰ ποίους τόπους συμφέρει ποιεῖσθαι τὴν ναυμαχίαν. (3) Πολλῶν δὲ καὶ ποικίλων ῥηθέντων, οἱ μὲν Πελοποννήσιοι, τῆς ἰδίας μόνον ἀσφαλείας φροντίζοντες, ἔφασαν δεῖν περὶ τὸν Ἰσθμὸν συστήσασθαι τὸν ἀγῶνα· τετειχισμένου γὰρ αὐτοῦ καλῶς, ἐάν τι περὶ τὴν ναυμαχίαν γένηται πταῖσμα, δυνήσεσθαι τοὺς ἠτυχηκότας εἰς ἑτοιμοτάτην ἀσφάλειαν καταφυγεῖν τὴν Πελοπόννησον· ἐὰν δὲ συγκλείσωσιν ἑαυτοὺς εἰς μικρὰν νῆσον τὴν Σαλαμῖνα, δυσβοηθήτοις κακοῖς περιπεσεῖσθαι. Θεμιστοκλῆς δὲ συνεβούλευσε

sacras ibi opes exspolient. Ipse interim cum reliquorum exercitu Barbarorum in Bœotiam progressus castra metatur. (3) Missi vero ad oraculi direptionem, ad Pronææ usque Minervæ templum processerunt. Ibi vero quum repente magna vis imbrium cum crebris fulminibus ex aere decideret, et abscissæ tempestate rupes in Barbarorum exercitum irruerent, multi Persarum perierunt, atque reliqui omnes deorum hoc portento territi fuga inde se proripuere. (4) Divina itaque providentia factum est, ut vaticinii in Delphis sedes direptionem tum effugeret. Quam deorum præsentiam ut immortalibus ad posteritatem monumentis testatam Delphi facerent, tropæo ad Pronææ Minervæ fanum erecto elegiam hanc inscripsere:

Tester ut antiqui robur palmamque duelli,
votivum Delphi me statuere Jovi;
auspice qui Phœbo Medûm pepulere cohortes,
fortiter et nitidam huic asseruere domum.

(5) Xerxes vero per Bœotiam ducens, vastatis Thespiensium agris, Platæas a civibus desertas incendit. Urbium enim harum incolæ cum familiis rebusque universis in Peloponnesum inde profugerant. Tum in Atticam irruptione facta, agros depopulationibus vastant, urbemque exscindunt, deorum templa flammis absumunt. Rege circa hæc occupato, classis Persarum ex Eubœa solvit, insula prius et maritimis locis Atticæ ad vastitatem redactis.

XV. Per id tempus Corcyræi, triremibus sexaginta instructis, circa Peloponnesum subsistebant, quod Maleæ promontorium, ut ipsi causantur, circumflectere nequirent; vel, quod scriptores nonnulli tradunt, quo bellum vergeret, exspectaturi, ut, si Persarum esset victoria, terram et ignem his offerrent; sin a Græcis staret, auxilio ipsis venissé existimarentur. (2) Athenienses vero ad Salamina commorantes, ubi Atticam exuri vident, templumque Minervæ dirutum audiunt, animis supra modum perturbatis erant. Ingens ceteros quoque Græcos formido incessit, quum undique in una tandem se Peloponneso circumsideri cernerent. Visum ergo, ut omnes copiarum duces in concilio decernerent, quo navalis pugna loco ineunda esset. (3) Multis ultro citroque ventilatis, Peloponnesii, de sua tantum incolumitate solliciti, ad Isthmum certamen committendum esse censebant. Si enim valido hic muro sit præcinctus, re minus prospere forsitan mari gesta, profligatos in Peloponnesum, ut obvium salutis receptum, confugere posse: quod si in exiguam Salaminis insulam se incluserint, inexplicabilibus malis se intricaturos. At Themistoclis con-

περὶ τὴν Σαλαμῖνα ποιεῖσθαι τὸν ἀγῶνα τῶν νεῶν· πολλὰ γὰρ πλεονεκτήσειν ἐν ταῖς στενοχωρίαις τοὺς ὀλίγοις σκάφεσι διαγωνιζομένους πρὸς πολλαπλασίας ναῦς. (4) Καθόλου δὲ τὸν περὶ τὸν Ἰσθμὸν τόπον ἀπεφαίνετο παντελῶς ἄθετον ἔσεσθαι πρὸς τὴν ναυμαχίαν· ἔσεσθαι γὰρ πελάγιον τὸν ἀγῶνα, καὶ τοὺς Πέρσας διὰ τὴν εὐρυχωρίαν ῥᾳδίως καταπονήσεσθαι τὰς ὀλίγας ναῦς ταῖς πολλαπλασίαις. Ὁμοίως δὲ καὶ ἄλλα πολλὰ διαλεχθεὶς οἰκεῖα τῆς περιστάσεως, ἅπαντας ἔπεισεν αὐτῷ συμψήφους γενέσθαι τοῦτον τὸν τρόπον.

XVI. Τέλος δὲ κοινοῦ δόγματος γενομένου περὶ Σαλαμῖνα ναυμαχεῖν, οἱ μὲν Ἕλληνες παρεσκευάζοντο τὰ πρὸς τοὺς Πέρσας καὶ πρὸς τὸν κίνδυνον. Ὁ δ' οὖν Εὐρυβιάδης παραλαβὼν τὸν Θεμιστοκλέα παρακαλεῖν ἐπεχείρει τὰ πλήθη καὶ προτρέπεσθαι πρὸς τὸν ἐπιφερόμενον κίνδυνον. Οὐ μὴν τὸ πλῆθος ὑπήκουεν, ἀλλὰ πάντων καταπεπληγμένων τὸ μέγεθος τῶν Περσικῶν δυνάμεων, οὐδεὶς προσεῖχε τοῖς ἡγεμόσιν, ἀλλ' ἕκαστος ἐκ τῆς Σαλαμῖνος ἐκπλεῖν ἔσπευδεν εἰς τὴν Πελοπόννησον. (2) Οὐδὲν δ' ἧττον καὶ τὸ πεζικὸν στρατόπεδον τῶν Ἑλλήνων ἐδεδίει τὰς τῶν πολεμίων δυνάμεις, ἥ τε τῶν περὶ Θερμοπύλας ἀπώλεια τῶν ἀξιολογωτάτων ἀνδρῶν παρείχετο κατάπληξιν, καὶ τὰ περὶ τὴν Ἀττικὴν συμπτώματα πρὸ ὀφθαλμῶν ὄντα πολλὴν ἀθυμίαν ἐνεποίει τοῖς Ἕλλησιν. (3) Οἱ δὲ σύνεδροι τῶν Ἑλλήνων ὁρῶντες τὴν τῶν ὄχλων ταραχὴν καὶ τὴν ὅλην ἔκπληξιν, ἐψηφίσαντο διατειχίζειν τὸν Ἰσθμόν. Καὶ ταχὺ τῶν ἔργων συντελεσθέντων διὰ τὴν προθυμίαν καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἐργαζομένων, οἱ μὲν Πελοποννήσιοι ὠχύρουν τὸ τεῖχος, διατεῖνον ἐπὶ σταδίους τετταράκοντα ἀπὸ Λεχαίου μέχρι Κεγχρεῶν, οἱ δ' ἐν τῇ Σαλαμῖνι διατρίβοντες μετὰ παντὸς τοῦ στόλου κατεπλάγησαν ἐπὶ τοσοῦτον ὥστε μηκέτι πειθαρχεῖν τοῖς ἡγεμόσιν.

XVII. Ὁ δὲ Θεμιστοκλῆς ὁρῶν τὸν μὲν ναύαρχον Εὐρυβιάδην μὴ δυνάμενον περιγενέσθαι τῆς τοῦ πλήθους ὁρμῆς, τὰς δὲ περὶ Σαλαμῖνα δυσχωρίας δύνασθαι πολλὰ συμβαλέσθαι πρὸς τὴν νίκην, ἐμηχανήσατό τι τοιοῦτον· ἔπεισέ τινα πρὸς τὸν Ξέρξην αὐτομολῆσαι καὶ διαβεβαιώσασθαι διότι μέλλουσιν αἱ κατὰ Σαλαμῖνα νῆες ἀποδιδράσκειν ἐκ τῶν τόπων καὶ πρὸς τὸν Ἰσθμὸν ἀθροίζεσθαι. (2) Διόπερ ὁ βασιλεὺς διὰ τὴν πιθανότητα τῶν προςαγγελθέντων πιστεύσας, ἔσπευδε κωλῦσαι τὰς ναυτικὰς δυνάμεις τῶν Ἑλλήνων τοῖς πεζοῖς στρατοπέδοις πλησιάζειν. Εὐθὺς οὖν τὸ τῶν Αἰγυπτίων ναυτικὸν ἐξέπεμψε, προστάξας ἐμφράττειν τὸν μεταξὺ πόρον τῆς τε Σαλαμῖνος καὶ τῆς Μεγαρίδος χώρας. Τὸ δὲ ἄλλο πλῆθος τῶν νεῶν ἐξέπεμψεν ἐπὶ τὴν Σαλαμῖνα, προστάξας ἐξάπτεσθαι τῶν πολεμίων καὶ ναυμαχίᾳ κρίνειν τὸν ἀγῶνα. Ἦσαν δὲ αἱ τριήρεις διατεταγμέναι κατὰ ἔθνος ἑξῆς, ἵνα διὰ τὴν ὁμοφωνίαν καὶ γνῶσιν προθύμως ἀλλήλοις βοηθῶσιν. (3) Οὕτω δὲ ταχθέντος τοῦ ναυτικοῦ στόλου, τὸ μὲν δεξιὸν κέρας ἐπεῖχον Φοίνικες, τὸ δ' εὐώνυμον οἱ μετὰ τῶν Περσῶν ὄντες Ἕλληνες. Οἱ δὲ τῶν Ἰώνων ἡγεμόνες ἀπέστειλαν

silium erat, ad Salaminem navali cum hostibus prœlio esse decernendum : longe enim meliori conditione futuros, si paucis navigiis adversus naves multo numerosiores in angustiis decertarent. (4) At contra vicinum Isthmo pelagus ad navale ipsis prœlium omnino incommodum fore demonstrabat : in aperto enim tum mari confligendum esse ; ubi, quum ad explicandam hostium classem sat loci pateat, naves paucæ a longe pluribus facile subigantur. Quum hæc et alia multa pro re opportune disseruisset, omnes in sententiam suam ita adduxit.

XVI. A communi tandem decreto de pugna juxta Salaminem facienda duces Græcorum ad conflictum contra Persas necessaria comparant. Eurybiades igitur, adjuncto Themistocle, hortari turbam et ad ingruens animare periculum instituit. At quum Persicarum magnitudinem virium universi exhorrescerent, nemo erat qui se ducibus attemperaret, sed pro se quisque a Salamine in Peloponnesum trajicere properabat. (2) Nec minus terrestris Græcorum exercitus propter stupendas hostium copias in pavorem conjectus erat. Nam præstantissimorum ad Thermopylas virorum internecio eos perculerat; et Atticæ calamitas oculis obversans magnam Græcis consternationem attulerat. (3) Senatus itaque Græcorum, perplexitatem vulgi ac trepidationem videns, de obsepiendo Isthmum muro decretum fecit. Opus illud studio operantium et frequentia celeriter absolutum dedere. Atque sic muro Peloponnesii se permuniere, per quadraginta stadia a Lechæo ad Cenchreas usque porrecto. Classis autem ad Salaminem adhuc residens eo formidinis devenerat, ut ducum amplius imperia accipere nollet.

XVII. Themistocles ergo, videns ab Eurybiade, summo classis duce, turbatæ multitudinis impetum cohiberi non posse, et multum tamen in angustiis circa Salaminem ad victoriam adjumenti fore, tale quid commentus est : cuidam ad Xerxem transfugiendi auctor fuit, qui pro certo nuntiaret, naves Græcorum, locis ad Salaminem desertis, ad Isthmum congregari velle. (2) His nuntiatis fidem ob verisimilitudinem habens Xerxes, sine cunctatione impedire instituit, ne navales Græcorum copiæ cum pedestribus conjungerentur. Ægyptiorum igitur naves extemplo ad obsidendum fretum Salamini et Megaridi interjectum mittit, reliquum classis ad Salaminem expeditum hostes aggredi jubens navalique cum illis prœlio disceptare. Triremes in suas ordine gentes distributæ erant, ut linguæ ejusdem societate atque notitia adjuti, promtius invicem sibi opem ferrent. (3) In hac ordinatione classis dextrum cornu Phœnices tenuere, sinistrum Græci cum Persis conjuncti. Ionum

ἄνδρα Σάμιον πρὸς τοὺς Ἕλληνας τὸν διασαφήσοντα περὶ τῶν δεδογμένων τῷ βασιλεῖ καὶ περὶ τῆς ὅλης ἐκτάξεως, καὶ διότι κατὰ τὴν μάχην ἀποστήσονται τῶν βαρβάρων. (4) Τοῦ δὲ Σαμίου λάθρᾳ διανηξαμένου, καὶ περὶ τούτου διασαφήσαντος τοῖς περὶ τὸν Εὐρυβιάδην, ὁ μὲν Θεμιστοκλῆς, κατὰ νοῦν αὐτῷ προκεχωρηκότος τοῦ στρατηγήματος, περιχαρὴς ἦν, καὶ τὰ πλήθη παρεκάλεσεν εἰς τὸν κίνδυνον· οἱ δ' Ἕλληνες ἐπὶ τῇ τῶν Ἰώνων ἐπαγγελίᾳ θαῤῥήσαντες, καὶ τῆς περιστάσεως βιαζομένης αὐτοὺς παρὰ τὴν ἰδίαν προαίρεσιν ναυμαχεῖν, ἀπὸ τῆς Σαλαμῖνος προθύμως συγκατέβαινον εἰς τὴν ναυμαχίαν.

XVIII. Τέλος δὲ τῶν περὶ τὸν Εὐρυβιάδην καὶ Θεμιστοκλέα διαταξάντων τὰς δυνάμεις, τὸ μὲν εὐώνυμον μέρος ἐπεῖχον Ἀθηναῖοι καὶ Λακεδαιμόνιοι, πρὸς τὸ τῶν Φοινίκων ναυτικὸν ἀντιταχθησόμενοι· μεγάλην γὰρ οἱ Φοίνικες ὑπεροχὴν εἶχον διά τε τὸ πλῆθος καὶ διὰ τὴν ἐκ προγόνων ἐν τοῖς ναυτικοῖς ἔργοις ἐμπειρίαν. (2) Αἰγινῆται δὲ καὶ Μεγαρεῖς τὸ δεξιὸν κέρας ἀνεπλήρουν· οὗτοι γὰρ ἐδόκουν εἶναι ναυτικώτατοι μετὰ τοὺς Ἀθηναίους καὶ μάλιστα φιλοτιμηθήσεσθαι διὰ τὸ μόνους τῶν Ἑλλήνων μηδεμίαν ἔχειν καταφυγήν, εἴ τι συμβαίη πταῖσμα κατὰ τὴν ναυμαχίαν· τὴν δὲ μέσην τάξιν ἐπεῖχε τὸ λοιπὸν τῶν Ἑλλήνων πλῆθος. Οὗτοι μὲν οὖν τοῦτον τὸν τρόπον συνταχθέντες ἐξέπλευσαν, καὶ τὸν πόρον μεταξὺ Σαλαμῖνος καὶ Ἡρακλείου κατεῖχον. (3) Ὁ δὲ βασιλεὺς τῷ μὲν ναυάρχῳ προσέταξεν ἐπιπλεῖν τοῖς πολεμίοις, αὐτὸς δ' εἰς τὸν ἐναντίον τόπον τῆς Σαλαμῖνος παρῆλθεν, ἐξ οὗ θεωρεῖν ἦν τὴν ναυμαχίαν γινομένην. (4) Οἱ δὲ Πέρσαι τὸ μὲν πρῶτον πλέοντες διετήρουν τὴν τάξιν, ἔχοντες πολλὴν εὐρυχωρίαν· ὡς δ' εἰς τὸ στενὸν ἦλθον, ἠναγκάζοντο τῶν νεῶν τινας ἀπὸ τῆς τάξεως ἀποσπᾶν, καὶ πολὺν ἐποίουν θόρυβον. (5) Ὁ δὲ ναύαρχος προηγούμενος τῆς τάξεως καὶ πρῶτος συνάψας μάχην, διεφθάρη λαμπρῶς ἀγωνισάμενος· τῆς δὲ νεὼς βυθισθείσης, ταραχὴ κατέσχε τὸ ναυτικὸν τῶν βαρβάρων. Πολλοὶ μὲν γὰρ ἦσαν οἱ προστάττοντες, οὐ ταὐτὰ δ' ἕκαστος παρήγγελλε· διὸ καὶ τοῦ πλεῖν εἰς τοὔμπροσθεν ἐπέσχον, ἀνακωχεύοντες δ' ἀνεχώρουν εἰς τὴν εὐρυχωρίαν. (6) Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι θεωροῦντες τὴν ταραχὴν τῶν βαρβάρων, ἐπέπλεον τοῖς πολεμίοις, καὶ τὰς μὲν τοῖς ἐμβόλοις ἔτυπτον, ὧν δὲ τοὺς ταρσοὺς παρέσυρον· τῆς δ' εἰρεσίας οὐχ ὑπηρετούσης πολλαὶ τῶν Περσῶν τριήρεις πλάγιαι γινόμεναι ταῖς ἐμβολαῖς πυκνῶς κατετιτρώσκοντο. Διὸ καὶ πρύμναν μὲν ἀνακρούεσθαι κατέπαυσαν, εἰς τοὐπίσω δὲ πλέουσαι προτροπάδην ἔφευγον.

XIX. Τῶν δὲ Φοινισσῶν καὶ Κυπρίων νεῶν ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων χειρουμένων, αἱ τῶν Κιλίκων καὶ Παμφύλων, ἔτι δὲ καὶ Λυκίων νῆες, ἐχόμεναι τούτων οὖσαι, τὸ μὲν πρῶτον εὐρώστως ἀντείχοντο· ὡς δ' εἶδον τὰς κρατίστας ναῦς πρὸς φυγὴν ὡρμημένας, καὶ αὐταὶ τὸν κίνδυνον ἐξέλιπον. (2) Ἐπὶ δὲ θατέρου κέρατος γενομένης καρτερᾶς ναυμαχίας, μέχρι μέν τινος ἰσόῤῥοπος ἦν ὁ

duces interim Samium quendam ad Græcos clanculum amandarunt, qui de regis proposito et tota acie, deque sua inter pugnandum a Barbaris defectione illos redderet certiores. (4) Quæ quum Samius post occultam ad Græcos tranatationem Eurybiadi aperuisset, Themistocles, non parum lætus strategema, prout cupierat, successisse, multitudinem ad conflictum exhortabatur. Græci, promissis Ionum alacriores facti, et præsenti rerum conditione ad dimicandum præter animi decretum impulsi, e Salamine propensis ad pugnam animis descendunt.

XVIII. Dumque acies ab Eurybiade ac Themistocle in ordinem disponitur, lævum cornu Athenienses et Lacedæmonii occupant, Phœnicum navibus oppositi; gloria enim non parum tunc Phœnices, tum propter navium multitudinem, tum propter rei nauticæ peritiam a majoribus acceptam, excellebant; (2) Æginetæ vero dextrum cornu cum Megarensibus explebant. Hi enim maximum post Athenienses navigandi usum habere et acerrime dimicaturi putabantur, quia soli Græcorum nullum, si infeliciter sors prœlii evenisset, refugium haberent. Mediam aciem reliqua Græcorum turba obtinebat. Ad hunc instructi modum exeunt, fretumque inter Salaminem et Heracleum occupant. (3) Rex vero suæ classis imperatori mandat, ut in hostes incurrat; ipse in locum quendam e regione Salaminis se recipit, unde prælii contuitus pateret. (4) Principio sane, dum patenti incedunt æquore, Persæ ordines servant : angustias vero ingressi, navium haud nihil avellere coguntur, unde tumultus ceteris injectus non mediocris. (5) Tum imperator, aciem præcedens, primus cum hoste manum conserit, et præclare dimicans occumbit. Cujus nave submersa, trepidatio totam invadit classem. Multi quidem erant, qui imperarent; sed non eadem a singulis imperabantur. Ideoque nec provehi ulterius ausi, velis contractis, in apertum sese æquor retro vertebant. (6) Quam Barbarorum trepidationem Athenienses conspicati concitatis in hostem remis feruntur, naviumque alias rostris impetitas feriunt, aliis remorum alas detergunt, ac cessante remigationis officio multas earum in transversum actas frequenti rostrorum inflictu vulnerant. Idcirco et remis inhibere cessant et fugam conversis navibus capessunt.

XIX. Jamque Phœnicum et Cypriorum navibus ab Atheniensium classe profligatis, Cilicum adhuc naves et Pamphyliorum Lyciorumque, proxime post illas collocatæ, primo quidem acriter resistebant : at ubi validissimas naves in fugam actas vident, etiam ipsi ex certaminis periculo excedunt. (2) In altero vero cornu quum fortiter dimicaretur, dubius aliquamdiu fuit exitus, sed ubi fugatis ad terram

κίνδυνος· ὡς δὲ οἱ Ἀθηναῖοι πρὸς τὴν γῆν καταδιώξαντες τοὺς Φοίνικας καὶ Κυπρίους ἐπέστρεψαν, ἐκβιασθέντες ὑπὸ τούτων ἐτράπησαν οἱ βάρβαροι καὶ πολλὰς ναῦς ἀπέβαλον. (3) Οἱ μὲν οὖν Ἕλληνες τοῦτον τὸν τρόπον προτερήσαντες ἐπιφανεστάτῃ ναυμαχίᾳ τοὺς βαρβάρους ἐνίκησαν. Κατὰ δὲ τὸν κίνδυνον διεφθάρησαν ναῦς τῶν μὲν Ἑλλήνων τετταράκοντα, τῶν δὲ Περσῶν ὑπὲρ τὰς διακοσίας χωρὶς τῶν σὺν αὐτοῖς ἀνδράσι ληφθεισῶν. (4) Ὁ δὲ βασιλεὺς παρ' ἐλπίδας ἡττημένος τῶν μὲν Φοινίκων τῶν ἀρξάντων τῆς φυγῆς τοὺς αἰτιωτάτους ἀπέκτεινε, τοῖς δ' ἄλλοις ἠπείλησεν ἐπιθήσειν τὴν προσήκουσαν τιμωρίαν. Οἱ δὲ Φοίνικες φοβηθέντες τὰς ἀπειλὰς τὸ μὲν πρῶτον εἰς τὴν Ἀττικὴν κατέπλευσαν, τῆς δὲ νυκτὸς ἐπιγενομένης ἀπῆραν εἰς τὴν Ἀσίαν. (5) Θεμιστοκλῆς δὲ δόξας αἴτιος γενέσθαι τῆς νίκης, ἕτερον οὐκ ἔλαττον τούτου στρατήγημα ἐπενόησε. Φοβουμένων γὰρ τῶν Ἑλλήνων πεζῇ διαγωνίζεσθαι πρὸς τοσαύτας μυριάδας, ἐταπείνωσε πολὺ τὰς δυνάμεις τῶν πεζικῶν στρατοπέδων τοιῷδέ τινι τρόπῳ. Τὸν παιδαγωγὸν τῶν ἰδίων υἱῶν ἀπέστειλε πρὸς τὸν Ξέρξην δηλώσοντα διότι μέλλουσιν οἱ Ἕλληνες πλεύσαντες ἐπὶ τὸ ζεῦγμα λύειν τὴν γέφυραν. (6) Διόπερ ὁ βασιλεὺς πιστεύσας τοῖς λόγοις διὰ τὴν πιθανότητα, περίφοβος ἐγένετο μὴ τῆς εἰς τὴν Ἀσίαν ἐπανόδου στερηθῇ, τῶν Ἑλλήνων θαλαττοκρατούντων· ἔγνω δὲ τὴν ταχίστην διαβαίνειν ἐκ τῆς Εὐρώπης εἰς τὴν Ἀσίαν, καταλιπὼν Μαρδόνιον ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος μετὰ τῶν ἀρίστων ἱππέων τε καὶ πεζῶν, ὧν ὁ σύμπας ἀριθμὸς ὑπῆρχεν οὐκ ἐλάττων τῶν τετταράκοντα μυριάδων. Θεμιστοκλῆς μὲν οὖν δυσὶ στρατηγήμασι χρησάμενος μεγάλων προτερημάτων αἴτιος ἐγένετο τοῖς Ἕλλησι. Καὶ τὰ μὲν κατὰ τὴν Ἑλλάδα πραχθέντα ἐν τούτοις ἦν.

XX. Ἡμεῖς δὲ ἀρκούντως διεληλυθότες περὶ τῶν κατὰ τὴν Εὐρώπην πραχθέντων, μεταβιβάσομεν τὴν διήγησιν ἐπὶ τὰς ἑτερογενεῖς πράξεις. Καρχηδόνιοι γὰρ συντεθειμένοι πρὸς Πέρσας τοῖς αὐτοῖς καιροῖς καταπολεμῆσαι τοὺς κατὰ τὴν Σικελίαν Ἕλληνας, μεγάλας παρασκευὰς ἐποιήσαντο τῶν πρὸς τὸν πόλεμον χρησίμων. Ὡς δ' εὐτρεπῆ πάντα αὐτοῖς ὑπῆρχε, στρατηγὸν εἵλοντο Ἀμίλκωνα, τὸν μάλιστα παρ' αὐτοῖς θαυμαζόμενον προκρίναντες. (2) Οὗτος δὲ παραλαβὼν πεζικάς τε καὶ ναυτικὰς δυνάμεις μεγάλας, ἐξέπλευσεν ἐκ τῆς Καρχηδόνος, ἔχων πεζὴν μὲν δύναμιν οὐκ ἐλάττω τῶν τριάκοντα μυριάδων, ναῦς δὲ μακρὰς πλείους τῶν διακοσίων, καὶ χωρὶς πολλὰς ναῦς φορτίδας τὰς κομιζούσας τὴν ἀγοράν, ὑπὲρ τὰς τρισχιλίας. Οὗτος μὲν οὖν διανύσας τὸ Λιβυκὸν πέλαγος καὶ χειμασθεὶς ἀπέβαλε τῶν σκαφῶν τὰ κομίζοντα τοὺς ἱππεῖς καὶ τὰ ἅρματα. Καταπλεύσας δὲ τῆς Σικελίας εἰς τὸν ἐν τῷ Πανόρμῳ λιμένα διαπεπολεμηκέναι τὸν πόλεμον ἔφησε· πεφοβῆσθαι γὰρ μήποτε ἡ θάλαττα τοὺς Σικελιώτας ἐξέληται τῶν κινδύνων. (3) Ἐπὶ δὲ τρεῖς ἡμέρας ἀναλαβὼν τοὺς στρατιώτας καὶ διορθωσάμενος

Phœnicibus et Cypriis Athenienses in ipsos se converterant, impetum jam horum non sufferre valentes Barbari terga verterunt multasque in fuga naves amisere. (3) Ita superiores facti Græci nobilissimam de Barbaris navali pugna victoriam consecuti sunt. Naves inter dimicandum Græcis quadraginta, Barbaris supra ducentas deperiere, præter una cum viris captas. (4) At rex præter spem ita victus Phœnicum fugæ principum maxime sontes vita multat, ceterisque dignam meritis pœnam interminatur. Quarum perterriti metu Phœnices tum quidem in Atticam contendunt, sed nocte postera in Asiam transmittunt. (5) Themistocles autem, victoriæ hujus auctor habitus, aliud illo non inferius strategema comminiscitur. Formidantibus enim Græcis terrestri prœlio cum tot millibus confligere, copias pedestres (*Persicas?*) hoc modo diminuit. Pædagogum natorum suorum ad Xerxem legat, qui nuntiet Græcos ad pontem in freto dissolvendum navigare constituisse. (6) Quæ rex vera credens, quia speciem veri haberent, perculso timere animo cœpit, ne, Græcis mari potitis, transitus in Asiam sibi intercluderetur. Ideo quamprimum in Asiam ex Europa trajicere statuit, relicto in Græcia Mardonio cum lectissimo equitum peditumque robore, quorum summa quadringentis (*trecentis?*) hominum millibus non minor erat. Ita Themistocles gemino militaris sollertiæ commento præclaros victoria successus Græcis procuravit. Atque hoc quidem loco res erant in Græcia gestæ.

XX. Nos jam res in Europa gestas, quantum satis est, prosecuti, ad alia deinceps narrationem transferemus. Carthaginienses enim, quum inter ipsos et Persas convenisset, per idem tempus in Sicilia Græcos sibi debellandos esse, ingentem rerum bellicarum apparatum fecerant. Cunctis igitur rebus probe paratis, Amilcarem belli ducem eligunt, virum singulari apud cives auctoritate præditum. (2) Hic copiis, quæ et terra et mari rem gererent, assumtis, Carthagine solvit. Terrestris autem exercitus trecentis millibus non erat inferior, navesque longæ plures ducentis, et præter has onerariæ complures ultra ter mille, quibus commeatus vehebatur. Interea vero dum Libycum trajicit pelagus, tempestate afflictus navigia, quibus equi et currus transvehebantur, amisit. Sed Panormum, Siciliæ portum, invectus bellum se confecisse ait, veritum hactenus, ne maris beneficio periculum Siculi devitarent. (3) Ibi per triduum exercitu recreato resartisque naufragii da-

τὴν ἐν τῷ χειμῶνι γενομένην ναυαγίαν, προῆγε μετὰ τῆς δυνάμεως ἐπὶ τὴν Ἱμέραν, συμπαραπλέοντος τοῦ ναυτικοῦ. Ὡς δ' ἦλθε πλησίον τῆς προειρημένης πόλεως, δύο παρεμβολὰς ἔθετο, τὴν μὲν τῷ πεζῷ στρατεύματι, τὴν δὲ τῇ ναυτικῇ δυνάμει. Καὶ τὰς μὲν μακρὰς ναῦς ἁπάσας ἐνεώλκησε καὶ τάφρῳ βαθείᾳ καὶ τείχει ξυλίνῳ περιέλαβε, τὴν δὲ τῶν πεζῶν παρεμβολὴν ὠχύρωσεν ἀντιπρόσωπον ποιήσας τῇ πόλει καὶ παρεκτείνας ἀπὸ τοῦ ναυτικοῦ παρατειχίσματος μέχρι τῶν ὑπερκειμένων λόφων. (4) Καθόλου δὲ πᾶν τὸ πρὸς δυσμὰς μέρος καταλαβόμενος, τὴν μὲν ἀγορὰν ἅπασαν ἐκ τῶν φορτίδων νεῶν ἐξείλετο, τὰ δὲ πλοῖα ἅπαντα ταχέως ἐξαπέστειλε, προστάξας ἔκ τε τῆς Λιβύης καὶ Σαρδοῦς σῖτον καὶ τὴν ἄλλην ἀγορὰν κομίζειν. (5) Αὐτὸς δὲ τοὺς ἀρίστους τῶν στρατιωτῶν ἀναλαβὼν ἧκεν ἐπὶ τὴν πόλιν, καὶ τῶν Ἱμεραίων τοὺς ἐπεξιόντας τρεψάμενος καὶ πολλοὺς ἀνελών, κατεπλήξατο τοὺς ἐν τῇ πόλει. Διὸ καὶ Θήρων ὁ Ἀκραγαντίνων δυνάστης, ἔχων δύναμιν ἱκανὴν καὶ παραφυλάττων τὴν Ἱμέραν, φοβηθεὶς εὐθὺς ἀπέστειλεν εἰς τὰς Συρακούσας, ἀξιῶν τὸν Γέλωνα βοηθεῖν τὴν ταχίστην.

XXI. Ὁ δὲ Γέλων καὶ αὐτὸς ἡτοιμακὼς ἦν τὴν δύναμιν, πυθόμενος δὲ τὴν τῶν Ἱμεραίων ἀθυμίαν ἀνέζευξεν ἐκ τῶν Συρακουσῶν κατὰ σπουδήν, ἔχων πεζοὺς μὲν οὐκ ἐλάττους τῶν πεντακισμυρίων, ἱππεῖς δὲ ὑπὲρ τοὺς πεντακισχιλίους. Διανύσας δὲ ταχέως τὴν ὁδὸν .καὶ πλησιάσας τῇ πόλει τῶν Ἱμεραίων, ἐποίησε θαρρεῖν τοὺς πρότερον καταπεπληγμένους τὰς τῶν Καρχηδονίων δυνάμεις. (2) Αὐτὸς μὲν γὰρ στρατοπεδείαν οἰκείαν βαλόμενος τῶν περὶ τὴν πόλιν τόπων, ταύτην μὲν ὠχύρωσε τάφρῳ βαθείᾳ καὶ χαρακώματι περιλαβών, τοὺς δ' ἱππεῖς ἅπαντας ἐξαπέστειλεν ἐπὶ τοὺς κατὰ τὴν χώραν πλανωμένους τῶν πολεμίων καὶ περὶ τὰς ὠφελείας διατρίβοντας· οὗτοι δὲ παραδόξως ἐπιφανέντες διεσπαρμένοις ἀτάκτως κατὰ τὴν χώραν τοσούτους ἀνῆγον αἰχμαλώτους ὅσους ἕκαστος ἄγειν ἠδύνατο. Εἰσαχθέντων δὲ αἰχμαλώτων εἰς τὴν πόλιν πλειόνων ἢ μυρίων, ὁ μὲν Γέλων μεγάλης ἀποδοχῆς ἐτύγχανεν, οἱ δὲ κατὰ τὴν Ἱμέραν κατεφρόνησαν τῶν πολεμίων. (3) Ἀκόλουθα δὲ τούτοις πράττων ὁ [μὲν] Γέλων ἁπάσας τὰς πύλας ἃς διὰ φόβον πρότερον ἀνῳκοδόμησαν οἱ περὶ Θήρωνα, ταύτας τοὐναντίον διὰ τὴν καταφρόνησιν ἐξῳκοδόμησε· καὶ ἄλλας προσκατεσκεύασε, δι' ὧν ἦν εὔχρηστός τε πρὸς τὰς κατεπειγούσας χρείας *. Καθόλου δὲ Γέλων στρατηγίᾳ καὶ συνέσει διαφέρων εὐθὺς ἐζήτει δι' οὗ τρόπου καταστρατηγήσας τοὺς βαρβάρους, ἀκινδύνως αὐτῶν ἄρδην ἀνέλῃ τὴν δύναμιν. Συνεβάλετο δὲ αὐτῷ καὶ τὸ αὐτόματον πρὸς τὴν ἐπίνοιαν μεγάλα, τοιαύτης γενομένης περιστάσεως. (4) Κρίναντος αὐτοῦ τὰς τῶν πολεμίων ναῦς ἐμπρῆσαι, καὶ τοῦ Ἀμίλκα διατρίβοντος μὲν κατὰ τὴν ναυτικὴν στρατοπεδείαν, παρασκευαζομένου δὲ θύειν τῷ Ποσειδῶνι μεγαλοπρεπῶς, ἧκον ἀπὸ τῆς χώρας ἱππεῖς ἄγοντες πρὸς τὸν Γέλωνα βιβλιαφόρον ἐπιστολὰς κομίζοντα παρὰ

mnis, adversus Himeram duxit, classe latus ejus comitante. Ubi ad urbem perventum, bina ponit castra; hæc terrestribus, illa nauticis destinata copiis. Tum quidquid est navium longarum subducit, profunda eas fossa ligneoque vallo circumdans; terrestris vero castra exercitus ita muniit, ut adversa fronte urbem contuerentur, a navali inde muro ad imminentes urbi colles producta. (4) Quumque totam ab occasu partem ita circumvallasset, commeatu naves onerarias evacuat, omniaque navigia ad annonam ceterasque res venales ex Africa et Sardinia convehendum emittit. (5) Ipse vero cum manu delecta ad urbem tendit, et Himeræos obviam progressos fundens magnum obsessis terrorem incussit. Idcirco Theron, Agrigentinorum princeps, quum satis magnum ad Himeram tutandam præsidium haberet, metu perculsus propere ad Gelonem Syracusas misit, qui quam celerrime opem sibi ferri rogitarent.

XXI. Gelon, expeditas jam pridem copias habens, trepidatione Himeræorum cognita, absque mora Syracusis educit peditum non minus quinquaginta et equitum plus quinque millibus, rapidoque itinere contendens, quamprimum ad Himeram accessit, a terrore Punici exercitus ad fiduciam oppidanorum animos revocavit. (2) Nam et ipse castra locis ad urbem accommoda metatur, eaque vallo fossaque profunda circumdans munit, tum equitatum universum in hostes pabulandi ac prædandi gratia per regionem illam dispersos emittit. Hi Barbaros absque ullo ordine palantes inexspectato aggressi, tanto captivorum numero potiuntur, quantum quisque ducere potuit. Ultra decies enim mille in urbem perducti sunt. Quo magnam sibi Gelon auctoritatem et gloriam comparavit, atque inde hostis apud Himeræos contemni cœpit. (3) Alia quoque deinceps non minore fiducia prosequitur. Omnes enim portas quas præ timore hostium Theron ante obstruxerat, ipse per contemtum hostis contra aperuit, et alias, quæ ad necessarios sibi usus pateant, adornat. Summa, Gelo bellicis artibus et prudentia excellens, statim meditari secum cœpit, quonam militari astu, Barbaris elusis, copias illorum absque suorum periculo funditus deleret: quod ejus consilium fortuitus quidam eventus magnopere adjuvit hoc scilicet modo: (4) quum enim consultissimum ipsi visum esset hostium classi ignem immittere, forte evenit, ut, in castris nauticis versante Amilcare magnificumque Neptuno sacrum apparante, tabellarium ex agris Geloni equites adducerent, qui literas a Selinuntiis perferebat, in quibus

Σελινουντίων, ἐν αἷς ἦν γεγραμμένον ὅτι πρὸς ἣν ἔγραψεν ἡμέραν Ἀμίλκας ἀποστεῖλαι τοὺς ἱππεῖς, πρὸς αὐτὸν ἐκπέμψουσιν. (5) Οὔσης δὲ τῆς ἡμέρας ταύτης καθ' ἣν ἔμελλε συντελεῖν τὴν θυσίαν Ἀμίλκας, κατὰ ταύτην Γέλων ἀπέστειλεν ἰδίους ἱππεῖς, οἷς ἦν προστεταγμένον περιελθεῖν τοὺς πλησίον λόφους, καὶ προσελαύνειν ἅμ' ἡμέρᾳ πρὸς τὴν ναυτικὴν στρατοπεδείαν, ὡς ὄντας Σελινουντίων συμμάχους· γενομένους δὲ ἐντὸς τοῦ ξυλίνου τείχους τὸν μὲν Ἀμίλκαν ἀποκτεῖναι, τὰς δὲ ναῦς ἐμπρῆσαι. Ἐξέπεμψε δὲ καὶ σκοποὺς εἰς τοὺς ὑπερκειμένους λόφους, οἷς προσέταξεν, ὅταν ἴδωσι τοὺς ἱππεῖς γενομένους ἐντὸς τοῦ τείχους, ἆραι τὸ σύσσημον. Αὐτὸς δ' ἅμ' ἡμέρᾳ τὴν δύναμιν διατεταχὼς ἀνέμενε τὴν ἀπὸ τῶν σκοπῶν ἐσομένην δήλωσιν.

XXII. Τῶν δ' ἱππέων ἅμα τῇ κατὰ τὸν ἥλιον ἀνατολῇ προσιππευσάντων τῇ ναυτικῇ τῶν Καρχηδονίων στρατοπεδείᾳ, καὶ προσδεχθέντων ὑπὸ τῶν φυλάκων ὡς συμμάχων, οὗτοι μὲν εὐθὺς προσδραμόντες τῷ Ἀμίλκᾳ περὶ τὴν θυσίαν γινομένῳ, τοῦτον μὲν ἀνεῖλον, τὰς δὲ ναῦς ἐνέπρησαν· ἔπειτα τῶν σκοπῶν ἀράντων τὸ σύσσημον, ὁ Γέλων πάσῃ τῇ δυνάμει συντεταγμένῃ προσῆγεν ἐπὶ τὴν παρεμβολὴν τῶν Καρχηδονίων. (2) Οἱ δὲ ἐν τῇ στρατοπεδείᾳ τῶν Φοινίκων ἡγεμόνες τὸ μὲν πρῶτον ἐξαγαγόντες τὴν δύναμιν ἀπήντων τοῖς Σικελιώταις καὶ συνάψαντες μάχην εὐρώστως ἠγωνίζοντο· ὁμοῦ δὲ ταῖς σάλπιγξιν ἐν ἀμφοτέροις τοῖς στρατοπέδοις ἐσήμαινον τὸ πολεμικόν, καὶ κραυγὴ τῶν δυνάμεων ἐναλλὰξ ἐγίνετο, φιλοτιμουμένων ἀμφοτέρων τῷ μεγέθει τῆς βοῆς ὑπερᾶραι τοὺς ἀντιτεταγμένους. (3) Πολλοῦ δὲ γενομένου φόνου, καὶ τῆς μάχης δεῦρο κἀκεῖσε ταλαντευομένης, ἄφνω τῆς κατὰ τὰς ναῦς φλογὸς ἀρθείσης εἰς ὕψος, καί τινων ἀπαγγειλάντων τὸν τοῦ στρατηγοῦ φόνον, οἱ μὲν Ἕλληνες ἐθάρρησαν, καὶ [ταῖς φωναῖς] ταῖς ἐλπίσι τῆς νίκης ἐπαρθέντες τοῖς φρονήμασιν ἐπέκειντο θρασύτερον τοῖς βαρβάροις, οἱ δὲ Καρχηδόνιοι καταπλαγέντες καὶ τὴν νίκην ἀπογνόντες πρὸς φυγὴν ἐτράπησαν. (4) Τοῦ δὲ Γέλωνος παραγγείλαντος μηδένα ζωγρεῖν, πολὺς ἐγένετο φόνος τῶν φευγόντων· καὶ πέρας κατεκόπησαν αὐτῶν οὐκ ἐλάττους τῶν πεντεκαίδεκα μυριάδων. Οἱ δὲ λοιποὶ φυγόντες ἐπί τινα τόπον ἐρυμνόν, τὸ μὲν πρῶτον ἠμύνοντο τοὺς βιαζομένους, ἄνυδρον δὲ κατειληφότες τόπον καὶ τῷ δίψει πιεζόμενοι, ἠναγκάσθησαν ἑαυτοὺς παραδοῦναι τοῖς κρατοῦσι. (5) Γέλων δὲ ἐπιφανεστάτῃ μάχῃ νικήσας, καὶ ταύτην κατωρθωκὼς μάλιστα διὰ τῆς ἰδίας στρατηγίας, περιβόητον ἔσχε τὴν δόξαν οὐ μόνον παρὰ τοῖς Σικελιώταις, ἀλλὰ καὶ παρὰ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν. (6) Οὐδεὶς γὰρ τῶν πρὸ αὐτοῦ μνημονεύεται τοιούτῳ στρατηγήματι κεχρημένος, οὐδὲ πλείονας ἐν μιᾷ παρατάξει κατακόψας τῶν βαρβάρων οὐδὲ πλῆθος αἰχμαλώτων τοσοῦτον χειρωσάμενος.

XXIII. Διὸ καὶ πολλοὶ τῶν συγγραφέων παραβάλλουσι ταύτην τὴν μάχην τῇ περὶ Πλαταιὰς γενομένῃ τοῖς Ἕλλησι καὶ στρατήγημα τὸ Γέλωνος τοῖς ἐπινοή-

continebatur, se, quo die scripserit Amilcar, equites ad ipsum missuros. (5) Dies illa erat, qua sacrificium instituerat Amilcar. Eadem igitur suos Gelo equites mittit, quibus mandarat, uti colles circumvecti proximos, simulac illucesceret, ad navales hostium munitiones, tanquam Selinuntiorum socii, accederent, intraque ligneum recepti vallum, obtruncato Amilcare, naves incenderent. In proximos etiam colles missos speculatores jubet, quum primum intra munitionem admissos viderint equites, elato id signo prodant. Ipse sub lucis exortum, instructa interim acie, speculatorum indicium exspectat.

XXII. Jamque equites ad nautica Pœnorum castra circa solis ortum provecti, ab excubitoribus pro sociis admittuntur. Confestim ergo impetu in Amilcarem tum sacris operantem concitato, tum ipsum trucidant, tum naves flammis involvunt. Mox etiam signo a speculatoribus dato, Gelo cum universis copiis provide instructis ad castra Carthaginiensium contendit. (2) Castrorum duces Phœnices suas copias educunt, hostique Siculo occursant, signisque collatis magno robore dimicant. Jamque tubæ classicum in utroque exercitu resonant, et clamore vicissim sublato utrique vocis immanitate alteros superare nituntur. (3) Denique magna strages editur, pugnæque momenta nunc huc nunc illuc vergunt, dum repente flamma ex navibus in altum surgente et nuntio de imperatoris nece allato Græci victoriæ spe animis erecti audacius in hostem incumbunt, verum Carthaginienses perterriti, spe victoriæ abjecta, in fugam se convertunt. (4) Et quia Gelo edixerat, ne quis vivus caperetur, magna fugientium cædes committebatur. Ad extremum non pauciores centum et quinquaginta millibus cæsi occubuerunt. Reliqua multitudo, in locum quendam natura munitum se recipiens, primum quidem vim insectantium repulit: sed quia locus, quem occuparant, aquis destituebatur, urgente siti, victori se dedere coguntur. (5) Gelo itaque pugna clarissima victor, quam sua maxime prudentia gesserat, magnis laudibus non apud Siculos tantum, verum omnes ubique mortales in cœlum extollebatur. (6) Nullum enim unquam ducem ante ipsum tam prudenti strategemate usum, neque majorem una acie Barbarorum numerum concidisse, neque tantum captivorum in potestatem redegisse memoriæ proditum est.

XXIII. Quapropter nonnulli scriptores hanc pugnam a Græcis ad Platæas commissæ non imparem existimant, Gelonisque strategema Themistoclis consiliis et commentis

μασι τοῖς Θεμιστοκλέους, καὶ τὸ πρωτεῖον διὰ τὰς ἀμφοτέρων ὑπερβολὰς τῆς ἀρετῆς οἱ μὲν τούτοις, οἱ δὲ τοῖς ἑτέροις ἀπονέμουσι. (2) Καὶ γὰρ τῶν κατὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τῶν κατὰ τὴν Σικελίαν πρὸ τῆς μάχης καταπεπληγμένων τὸ πλῆθος τῶν βαρβαρικῶν δυνάμεων, οἱ κατὰ Σικελίαν πρότερον νικήσαντες ἐποίησαν τοὺς κατὰ τὴν Ἑλλάδα θαῤῥῆσαι, πυθομένους τὴν τοῦ Γέλωνος νίκην· καὶ τῶν τὴν ὅλην ἡγεμονίαν παρ' ἀμφοτέροις ἐσχηκότων παρὰ μὲν τοῖς Πέρσαις διαπεφευγέναι τὸν βασιλέα καὶ πολλὰς μυριάδας μετ' αὐτοῦ, παρὰ δὲ τοῖς Καρχηδονίοις μὴ μόνον ἀπολέσθαι τὸν στρατηγόν, ἀλλὰ καὶ τοὺς μετασχόντας τοῦ πολέμου κατακοπῆναι, καὶ τὸ δὴ λεγόμενον μηδὲ ἄγγελον εἰς τὴν Καρχηδόνα διασωθῆναι. (3) Πρὸς δὲ τούτοις τοὺς ἐπιφανεστάτους τῶν ἡγεμόνων παρὰ μὲν τοῖς Ἕλλησι Παυσανίαν καὶ Θεμιστοκλέα, τὸν μὲν ὑπὸ τῶν ἰδίων πολιτῶν θανατωθῆναι διὰ πλεονεξίαν καὶ προδοσίαν, τὸν δὲ ἐξ ἁπάσης τῆς Ἑλλάδος ἐξελαθέντα καταφυγεῖν πρὸς τὸν ἐχθρότατον Ξέρξην καὶ παρ' ἐκείνῳ βιῶσαι μέχρι τελευτῆς, Γέλωνα δὲ μετὰ τὴν μάχην ἀεὶ καὶ μᾶλλον ἀποδοχῆς τυγχάνοντα παρὰ τοῖς Συρακοσίοις ἐγγηρᾶσαι τῇ βασιλείᾳ καὶ τελευτῆσαι θαυμαζόμενον, καὶ τοσοῦτον ἰσχῦσαι τὴν πρὸς αὐτὸν εὔνοιαν παρὰ τοῖς πολίταις, ὥστε καὶ τρισὶν ἐκ τῆς οἰκίας ἐκείνου τὴν ἀρχὴν διαφυλαχθῆναι. Ἀλλὰ γὰρ τούτων οἱ δικαίαν δόξαν κεκτημένοι τοὺς προσήκοντας ἐπαίνους καὶ παρ' ἡμῶν ἔχουσιν.

XXIV. Ἐπὶ δὲ τὸ συνεχὲς τοῖς προειρημένοις μεταβησόμεθα. Συνέβη γὰρ τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ τὸν Γέλωνα νικῆσαι καὶ τοὺς περὶ Θερμοπύλας μετὰ Λεωνίδου διαγωνίσασθαι πρὸς Ξέρξην, ὥσπερ ἐπίτηδες τοῦ δαιμονίου περὶ τὸν αὐτὸν καιρὸν ποιήσαντος γενέσθαι τήν τε καλλίστην νίκην καὶ τὴν ἐνδοξοτάτην ἧτταν. (2) Μετὰ δὲ τὴν γενομένην μάχην πρὸς τῇ πόλει τῶν Ἱμεραίων εἴκοσι ναῦς μακραὶ διέφυγον τὸν κίνδυνον, ἃς Ἀμίλκας (οὐκ) ἐνεώλκησε πρὸς τὰς ἀναγκαίας χρείας. Διὸ καὶ τῶν ἀνδρῶν σχεδὸν ἁπάντων τῶν μὲν ἀνῃρημένων, τῶν δὲ ἐζωγρημένων, ἔφθασαν αὗται τὸν ἀπόπλουν ποιησάμεναι. Πολλοὺς δὲ τῶν φευγόντων ἀναλαβοῦσαι, καὶ διὰ τοῦτο κατάγομοι γενόμεναι, περιέπεσον χειμῶνι καὶ πᾶσαι διεφθάρησαν· ὀλίγοι δέ τινες ἐν μικρῷ σκάφει διασωθέντες εἰς Καρχηδόνα διεσάφησαν τοῖς πολίταις, σύντομον ποιησάμενοι τὴν ἀπόφασιν ὅτι πάντες οἱ διαβάντες εἰς τὴν Σικελίαν ἀπολώλασιν. (3) Οἱ δὲ Καρχηδόνιοι παρ' ἐλπίδας μεγάλῃ συμφορᾷ περιπεσόντες ἐπὶ τοσοῦτο κατεπλάγησαν, ὥστε τὰς νύκτας ἅπαντας διαγρυπνεῖν φυλάττοντας τὴν πόλιν, ὡς τοῦ Γέλωνος πάσῃ τῇ δυνάμει παραχρῆμα διεγνωκότος πλεῖν ἐπὶ τὴν Καρχηδόνα. (4) Διὰ δὲ τὸ πλῆθος τῶν ἀπολωλότων ἥ τε πόλις ἐπένθησε κοινῇ καὶ κατ' ἰδίαν αἱ τῶν ἰδιωτῶν οἰκίαι κλαυθμοῦ καὶ πένθους ἐπληροῦντο. Οἱ μὲν γὰρ υἱούς, οἱ δὲ ἀδελφοὺς ἐπεζήτουν, πλεῖστοι δὲ παῖδες ὀρφανοὶ πατέρων γεγονότες ἔρημοι ὠδύροντο τόν τε τῶν γεγεννηκότων θάνατον καὶ τὴν ἰδίαν

exæquant, atque laudis principatum, quæ summa utrisque virtus, alii his, alii illis attribuunt. (2) Nam quum et Græcorum mentes et Siculorum ante dimicationem barbaricorum multitudo exercituum perterruisset, Siculi prius victoriam adepti Græcos, comperta Gelonis victoria, ad majorem fiduciam accenderunt. Imperatorum tamen utrinque fortuna longe dispar est. Nam Persarum regem multis cum millibus effugisse constat : Carthaginiensium vero imperatorem non ipsum modo, sed omnes quoque commilitones ita cæsos deletosque, ut (quod dicitur) ne nuntius quidem cladis Carthaginem sospes redierit. (3) Adde quod nobilissimi Græcorum imperatores, Pausanias et Themistocles, indigne a suis tractati fuerint : alter ob ambitionis et proditionis insimulationem a civibus suis necatus; alter e tota ejectus Græcia et ad inimicissimum confugere Xerxem et vitam in exsilio apud eum exigere coactus. Gelo contra post sui prœlii successum majores subinde honores favore Syracusanorum nactus in regno consenuit, et suspiciendus cunctis mortem obiit, tantaque apud cives gratia valuit, ut tribus deinceps ex familia ejus imperium integre conservatum sit. Horum igitur qui justam virtute gloriam promeriti sunt, ab nobis quoque laudibus suis ornantur.

XXIV. Nunc ad conhærentem cum superioribus narrationem revertemur. Eodem namque die compertum est a Gelone Pœnos devictos, et Leonidam cum suis ad Thermopylas, in Xerxis castra irruptione facta, strenue prœliatos : quasi de industria numen eodem temporis momento et victoriam pulcherrimam et cladem gloriosissimam procurarit. (2) Confecto ad Himeram prœlio, viginti naves longæ, quas Amilcar ad necessarios usus non subduxerat, periculum evasere, et solæ ex universo numero cum parte militum, ceteris partim interfectis, partim captis, reditum in patriam instituerunt. Sed multitudine fugientium repletæ in tempestatem inciderunt omnesque naufragio absumtæ sunt. Vix pauci, exigua erepti scapha, Carthaginem rediere stricto civibus affatu nuntiantes omnes in Siciliam transmissos internecione periisse. (3) Carthaginienses maxima præter spem clade affecti tanto percussi sunt terrore, ut pro custodia urbis excubando noctes universi insomnes exigerent, non aliter quam si Gelo cum omnibus copiis Carthaginem jamjam invasurus esset. (4) Tum civitas ob cæsorum multitudinem in publicum effusa luctum est, et privatorum seorsum ædes fletus et planctus ubique plenæ erant. Alii enim liberos, alii fratres requirunt; ingens puerorum turba, parentibus orbata, et horum interitum et suam ipsorum miseriam, quod nudi ac deserti a protectoribus

ἐρημίαν τῶν βοηθούντων. Οἱ δὲ Καρχηδόνιοι φοβούμενοι μὴ φθάσῃ διαβὰς εἰς Λιβύην Γέλων, εὐθὺς ἐξέπεμψαν πρὸς αὐτὸν πρεσβευτὰς αὐτοκράτορας τοὺς δυνατωτάτους εἰπεῖν τε καὶ βουλεύσασθαι.

XXV. Ὁ δὲ Γέλων μετὰ τὴν νίκην τούς τε ἱππεῖς τοὺς ἀνελόντας τὸν Ἀμίλκαν δωρεαῖς ἐτίμησε καὶ τῶν ἄλλων τοὺς ἠνδραγαθηκότας ἀριστείοις ἐκόσμησε· τῶν δὲ λαφύρων τὰ καλλιστεύοντα παρεφύλαξε, βουλόμενος τοὺς ἐν ταῖς Συρακούσαις νεὼς κοσμῆσαι τοῖς σκύλοις· τῶν δ' ἄλλων πολλὰ μὲν ἐν Ἱμέρᾳ προσήλωσε τοῖς ἐπιφανεστάτοις τῶν ἱερῶν, τὰ δὲ λοιπὰ μετὰ τῶν αἰχμαλώτων διεμέρισε τοῖς συμμάχοις, κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν συστρατευσάντων τὴν ἀναλογίαν ποιησάμενος. (2) Αἱ δὲ πόλεις εἰς πέδας κατέστησαν τοὺς διαιρεθέντας αἰχμαλώτους, καὶ τὰ δημόσια τῶν ἔργων διὰ τούτων ἐπεσκεύαζον. Πλείστους δὲ λαβόντες Ἀκραγαντῖνοι τήν τε πόλιν ἑαυτῶν καὶ τὴν χώραν ἐκόσμησαν. Τοσοῦτον γὰρ παρ' αὐτοῖς τῶν ἡλωκότων ἦν τὸ πλῆθος, ὥστε πολλοὺς τῶν ἰδιωτῶν παρ' αὐτοῖς ἔχειν δεσμώτας πεντακοσίους. Συνεβάλετο γὰρ αὐτοῖς πρὸς τὸ πλῆθος τῶν αἰχμαλώτων οὐ μόνον ὅτι πολλοὺς στρατιώτας ἀπεσταλκότες ἦσαν ἐπὶ τὴν μάχην, ἀλλὰ καὶ διότι, γενομένης τῆς τροπῆς, πολλοὶ τῶν φευγόντων εἰς τὴν μεσόγειον ἀνεχώρησαν, μάλιστα δὲ εἰς τὴν Ἀκραγαντίνων, ὧν ἁπάντων ὑπὸ τῶν Ἀκραγαντίνων ζωγρηθέντων ἔγεμεν ἡ πόλις τῶν ἑαλωκότων. (3) Πλείστων δὲ εἰς τὸ δημόσιον ἀνενεχθέντων, οὗτοι μὲν τοὺς λίθους ἔτεμνον, ἐξ ὧν οὐ μόνον οἱ μέγιστοι τῶν θεῶν ναοὶ κατεσκευάσθησαν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰς τῶν ὑδάτων τῶν ἐκ τῆς πόλεως ἐκροὰς ὑπόνομοι κατεσκευάσθησαν τηλικοῦτοι τὸ μέγεθος ὥστε, ἀξιοθέατον εἶναι τὸ κατασκεύασμα, καίπερ διὰ τὴν εὐτέλειαν καταφρονούμενον. Ἐπιστάτης δὲ γενόμενος τούτων τῶν ἔργων ὁ προσαγορευόμενος Φαίαξ διὰ τὴν δόξαν τοῦ κατασκευάσματος ἐποίησεν ἀφ' ἑαυτοῦ κληθῆναι τοὺς ὑπονόμους φαίακας. (4) Κατεσκεύασαν δὲ οἱ Ἀκραγαντῖνοι καὶ κολυμβήθραν πολυτελῆ, τὴν περίμετρον ἔχουσαν σταδίων ἑπτά, τὸ δὲ βάθος πηχῶν εἴκοσιν. Εἰς δὲ ταύτην ἐπαγομένων ποταμῶν καὶ κρηναίων ὑδάτων ἰχθυοτροφεῖον ἐγένετο, πολλοὺς παρεχόμενον ἰχθῦς εἰς τρυφὴν καὶ ἀπόλαυσιν· κύκνων τε πλήθους εἰς αὐτὴν καταπταμένου, συνέβη τὴν πρόσοψιν αὐτῆς ἐπιτερπῆ γενέσθαι. Ἀλλ' αὕτη μὲν ἐν τοῖς ὕστερον χρόνοις ἀμεληθεῖσα συνεχώσθη καὶ διὰ τὸ πλῆθος τοῦ χρόνου κατεφθάρη. (5) Τὴν δὲ χώραν ἅπασαν ἀγαθὴν οὖσαν ἀμπελόφυτον ἐποίησαν καὶ δένδρεσι παντοίοις πεπυκνωμένην, ὥστε λαμβάνειν ἐξ αὐτῆς μεγάλας προσόδους. Γέλων δὲ τοὺς συμμάχους ἀπολύσας τοὺς πολίτας ἀπήγαγεν εἰς τὰς Συρακούσας· καὶ διὰ τὸ μέγεθος τῆς εὐημερίας ἀποδοχῆς ἐτύγχανεν οὐ μόνον παρὰ τοῖς πολίταις, ἀλλὰ καὶ καθ' ὅλην τὴν Σικελίαν. Ἐπήγετο γὰρ αἰχμαλώτων τοσοῦτο πλῆθος, ὥστε δοκεῖν ὑπὸ τῆς νήσου γεγονέναι τὴν Λιβύην ὅλην αἰχμάλωτον.

XXVI. Εὐθὺς δὲ καὶ τῶν πρότερον ἐναντιουμένων

essent, miserabili ejulatu deplorabant. Carthaginienses igitur, veriti ne propere in Africam Gelo trajiceret, statim legatos cum libera potestate ad ipsum mittunt, qui et consilio et eloquentia plurimum valebant.

XXV. Interim Gelo equites, a quibus oppressus Amilcar, honorifice remuneratur, ceteros etiam factis egregiis spectatos præmiis exornat. Spoliorum autem pulcherrima quaeque reservat, ut hisce manubiarum ornamentis templa Syracusarum condecorentur. De ceteris multa Himeræorum fanis pangenda dedit, et, quidquid reliquum erat, una cum captivis inter socios, pro singulorum numero ratione inita, distribuit. (2) Tum mancipia sibi attributa quæque civitas pedicis ligata publicorum structuris operum admovebat. Plurima nacti Agrigentini urbem agrosque horum opera excoluere : quibus tantus captivorum numerus erat, ut multi inter eos privati quingentos in vinculis haberent. Servorum multitudinem augebat non solum quod magno subsidio militum pugnam adjuverant, sed quod Barbarorum plurimi, inclinata acie, in mediterranea finesque maxime Agrigentinorum profugerant : qui quum vivi in manus ipsorum venissent omnes, mancipiis urbs repleta est. (3) Maxima horum pars in publicum relata cædendis saxis inserviebat, e quibus non maxima tantum fana deorum sunt constructa, sed cloacæ quoque subterraneæ ad aquas ex urbe deducendas communitæ, tanta quidem mole, ut, quamvis ob vilitatem opus contemnatur, spectatu tamen non sit indignum. Gubernator et magister operis fuit Phæax appellatus, qui structuræ excellentia id obtinuit, ut cloacæ ab ipso Phæaces nominentur. (4) Piscinam quoque magnis impensis Agrigentini effoderunt, ambitu septem stadiorum, profunditate cubitorum viginti. In hanc aqua e fluviis et fontibus derivata, vivarium exstitit, pisces tum ad necessarios ciborum usus, tum etiam voluptatem affatim suppeditans. Cycnorum quoque agmen in eam se dimisit, unde locus aspectu peramœnus jucundusque reddebatur. Verum hæc posterorum incuria limo expleta, temporis demum vetustate prorsus defecit. (5) Agrum tamen omnem, quum soli ubertate præstaret, vitibus consitum variisque arboribus refertum, ita excoluerunt, ut magnos inde reditus perciperent. Gelo, ubi socios dimiserat, civium agmen Syracusas reduxit; et ob successus magnitudinem non apud cives tantum, sed universos etiam Siculos, in magna erat gratia et auctoritate. Tantum enim captivorum illis numerum acquisiverat, ut totam sub ditione Libyam insula habere videretur.

XXVI. Continuo ab adversarum quoque partium urbibus

πόλεών τε καὶ δυναστῶν παρεγένοντο πρὸς αὐτὸν πρέσβεις, ἐπὶ μὲν τοῖς ἠγνοημένοις αἰτούμενοι συγγνώμην, εἰς δὲ τὸ λοιπὸν ἐπαγγελλόμενοι πᾶν ποιήσειν τὸ προςταττόμενον. Ὁ δὲ πᾶσιν ἐπιεικῶς χρησάμενος συμμαχίαν συνετίθετο, καὶ τὴν εὐτυχίαν ἀνθρωπίνως ἔφερεν οὐκ ἐπὶ τούτων μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν πολεμιωτάτων Καρχηδονίων. (2) Παραγενομένων γὰρ πρὸς αὐτὸν ἐκ τῆς Καρχηδόνος τῶν ἀπεσταλμένων πρέσβεων καὶ μετὰ δακρύων δεομένων ἀνθρωπίνως αὐτοῖς χρήσασθαι, συνεχώρησε τὴν εἰρήνην. Ἐπράξατο δὲ παρ' αὐτῶν τὰς εἰς τὸν πόλεμον γεγενημένας δαπάνας, ἀργυρίου δισχίλια τάλαντα, καὶ δύο ναοὺς προσέταξεν οἰκοδομῆσαι, καθ' οὓς ἔδει τὰς συνθήκας ἀνατεθῆναι. (3) Οἱ δὲ Καρχηδόνιοι τῆς σωτηρίας παραδόξως τετευχότες ταῦτά τε δώσειν προςεδέξαντο καὶ στέφανον χρυσοῦν τῇ γυναικὶ τοῦ Γέλωνος Δαμαρέτῃ προςωμολόγησαν. Αὕτη γὰρ ὑπ' αὐτῶν ἀξιωθεῖσα συνήργησε πλεῖστον εἰς τὴν σύνθεσιν τῆς εἰρήνης, καὶ στεφανωθεῖσα ὑπ' αὐτῶν ἑκατὸν ταλάντοις χρυσίου, νόμισμα ἐξέκοψε τὸ κληθὲν ἀπ' ἐκείνης Δαμαρέτειον· τοῦτο δ' εἶχεν Ἀττικὰς δραχμὰς δέκα, ἐκλήθη δὲ παρὰ τοῖς Σικελιώταις ἀπὸ τοῦ σταθμοῦ πεντηκοντάλιτρον. (4) Ὁ δὲ Γέλων ἐχρῆτο πᾶσιν ἐπιεικῶς, μάλιστα μὲν διὰ τὸν ἴδιον τρόπον, οὐχ ἥκιστα δὲ καὶ σπεύδων ἅπαντας ἔχειν ταῖς εὐνοίαις ἰδίους· παρεσκευάζετο γὰρ πολλῇ δυνάμει πλεῖν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα καὶ συμμαχεῖν τοῖς Ἕλλησι κατὰ τῶν Περσῶν. (5) Ἤδη δὲ τούτου μέλλοντος ποιεῖσθαι τὴν ἀναγωγήν, κατέπλευσάν τινες ἐκ Κορίνθου διασαφοῦντες νενικηκέναι τῇ ναυμαχίᾳ τοὺς Ἕλληνας περὶ Σαλαμῖνα, καὶ τὸν Ξέρξην μετὰ μέρους τῆς δυνάμεως ἐκ τῆς Εὐρώπης ἀπηλλάχθαι. Διὸ καὶ τῆς ὁρμῆς ἐπισχών, τὴν προθυμίαν τῶν στρατιωτῶν ἀποδεξάμενος, συνήγαγεν ἐκκλησίαν, προστάξας ἅπαντας ἀπαντᾶν μετὰ τῶν ὅπλων· αὐτὸς δὲ οὐ μόνον τῶν ὅπλων γυμνὸς εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἦλθεν, ἀλλὰ καὶ ἀχίτων ἐν ἱματίῳ προςελθὼν ἀπελογίσατο μὲν περὶ παντὸς τοῦ βίου καὶ τῶν πεπραγμένων αὐτῷ πρὸς τοὺς Συρακοσίους. (6) Ἐφ' ἑκάστῳ δὲ τῶν λεγομένων ἐπισημαινομένων τῶν ὄχλων, καὶ θαυμαζόντων μάλιστα ὅτι γυμνὸν ἑαυτὸν παραδεδώκει τοῖς βουλομένοις αὐτὸν ἀνελεῖν, τοσοῦτον ἀπεῖχε τοῦ μὴ τυχεῖν τιμωρίας ὡς τύραννος, ὥστε μιᾷ φωνῇ πάντας ἀποκαλεῖν εὐεργέτην καὶ σωτῆρα καὶ βασιλέα. (7) Ἀπὸ δὲ τούτων γενόμενος ὁ Γέλων ἐκ μὲν τῶν λαφύρων κατεσκεύασε ναοὺς ἀξιολόγους Δήμητρος καὶ Κόρης, χρυσοῦν δὲ τρίποδα ποιήσας ἀπὸ ταλάντων ἑκκαίδεκα ἀνέθηκεν εἰς τὸ τέμενος τὸ ἐν Δελφοῖς Ἀπόλλωνι χαριστήριον. Ἐπεβάλετο δὲ ὕστερον καὶ κατὰ τὴν Αἴτνην κατασκευάζειν νεὼν Δήμητρος. Ἐννηὼς * δὲ οὔσης, τοῦτον μὲν οὐ συνετέλεσε, μεσολαβηθεὶς τὸν βίον ὑπὸ τῆς πεπρωμένης. (8) Τῶν δὲ μελοποιῶν Πίνδαρος ἦν ἀκμάζων κατὰ τούτους τοὺς χρόνους. Τὰ μὲν οὖν ἀξιολογώτατα τῶν πραχθέντων κατὰ τοῦτον τὸν ἐνιαυτὸν σχεδὸν ταῦτ' ἐστίν.

XXVII. Ἐπ' ἄρχοντος δ' Ἀθήνησι Ξανθίππου Ῥω-

et regulis advenere legati, qui et veniam erratorum petunt, et dicto se in posterum audientes fore pollicentur. Ille se omnibus facilem ac comem præbet, ac societatem cum illis pactus, moderate, ut homini convenit, in rebus secundis se gerit; idque non erga Siculos tantum, sed inimicissimos quoque Pœnos. (2) Quum enim legati Carthaginis ad ipsum venissent, multisque cum lacrimis orarent, ut humaniter secum ageret, pacem ea conditione illis concessit, ut duo millia talentûm in belli impensas solverent. Duo etiam sacella Pœnos exstruere jussit, in quibus fœderis tabellæ consecrarentur. (3) Carthaginienses, præter spem salutis compotes, libenter in hæc postulata consenserunt, auream præterea coronam uxori Gelonis Damaretæ polliciti. Hæc enim ab illis rogata magno ad pacem impetrandam adjumento fuit; centumque talentis auri a Pœnis coronata, nummum cudit, Damaretium ab ipsa denominatum: qui decem Atticis drachmis constabat, Pentecontalitron a quinquaginta librarum pondere Siculis dictus. (4) Erga cunctos itaque Gelo modeste se gerebat, suo potissimum ingenio ductus, nec minus studio quodam benevolentia omnes sibi devinciendi: cum magnis enim in Græciam copiis transire et contra Persas cum illis belligerari constituerat. (5) Jamque classe trajecturo quidam ex Corintho advecti nuntiant, Græcos ad Salaminem vicisse, et Xerxem cum exercitus parte Europa excesssise. Ideo ab incepto desistens, laudata militum affectione propensa, comitia indixit, mandavitque uti omnes armati convenirent. Tum ipse nullis indutus armis, absque tunica, solo tectus pallio, in concionem processit, omnemque vitæ ac rerum abs se gestarum rationem Syracusanis exposuit. (6) Quumque ad singula dicentis verba certis favorem signis plebs testatum faceret, ac miraretur, quod nudum corpus armatis et cuivis necem intentare volenti obtulisset, tantum abfuit ut veluti tyrannus pœnas daret, ut una voce benefactorem et liberatorem patriæ regemque illum proclamarent. (7) His ita expeditis, ex hostium manubiis duo Cereri et Proserpinæ templa magnifici operis exstruxit. Tripodem quoque talentûm sedecim conflavit, quem in templo Delphico, gratæ mentis symbolum, Apollini dedicavit. Post hæc Cereri etiam in Ætna fanum ædificare instituit, ** sed a fato interpellatus, imperfectum illud reliquit. (8) Hac tempestate inter lyricos poetas Pindarus florebat. Hæc ferme sunt quæ præ ceteris digna memoratu illo anno gesta sunt.

XXVII. Summum Athenis magistratum gerente Xan-

μαῖοι μὲν κατέστησαν ὑπάτους Κόϊντον Φάβιον Σιλουανὸν καὶ Σερούιον Κορνήλιον Τρίκοστον. Ἐπὶ δὲ τούτων ὁ μὲν τῶν Περσῶν στόλος πλὴν Φοινίκων κατὰ τὴν ἐν Σαλαμῖνι γενομένην ναυμαχίαν ἡττημένος διέτριβε περὶ τὴν Κύμην. Ἐνταῦθα δὲ παραχειμάσας, ὡς τὸ θέρος ἐνίστατο, παρέπλευσεν εἰς Σάμον, παραφυλάξων τὴν Ἰωνίαν· ἦσαν δ᾽ αἱ πᾶσαι νῆες ἐν Σάμῳ πλείους τῶν τετρακοσίων. Αὗται μὲν οὖν ὡς ἀλλότρια φρονούντων τῶν Ἰώνων παρεφύλαττον τὰς πόλεις. (2) Κατὰ δὲ τὴν Ἑλλάδα μετὰ τὴν ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίαν, τῶν Ἀθηναίων δοκούντων αἰτίων γεγονέναι τῆς νίκης, καὶ διὰ τοῦτο αὐτῶν φρονηματιζομένων, πᾶσιν ἐγένοντο καταφανεῖς ὡς τοῖς Λακεδαιμονίοις ἀμφισβητήσοντες τῆς κατὰ θάλατταν ἡγεμονίας· διόπερ οἱ Λακεδαιμόνιοι προορώμενοι τὸ μέλλον ἐφιλοτιμοῦντο ταπεινοῦν τὸ φρόνημα τῶν Ἀθηναίων. Διὸ καὶ κρίσεως προτεθείσης περὶ τῶν ἀριστείων, χάριτι κατισχύσαντες ἐποίησαν κριθῆναι πόλιν μὲν ἀριστεῦσαι τὴν Αἰγινητῶν, ἄνδρα δὲ Ἀμεινίαν Ἀθηναῖον, τὸν ἀδελφὸν Αἰσχύλου τοῦ ποιητοῦ· οὗτος γὰρ τριηραρχῶν πρῶτος ἐμβολὴν ἔδωκε τῇ ναυαρχίδι τῶν Περσῶν, καὶ ταύτην κατέδυσε καὶ τὸν ναύαρχον διέφθειρε. (3) Τῶν δ᾽ Ἀθηναίων βαρέως φερόντων τὴν ἄδικον ἧτταν, οἱ Λακεδαιμόνιοι φοβηθέντες μήποτε Θεμιστοκλῆς ἀγανακτήσας ἐπὶ τῷ συμβεβηκότι κακὸν μέγα βουλεύσηται κατ᾽ αὐτῶν καὶ τῶν Ἑλλήνων, ἐτίμησαν αὐτὸν διπλασίοσι δωρεαῖς τῶν τὰ ἀριστεῖα εἰληφότων. Δεξαμένου δὲ τοῦ Θεμιστοκλέους τὰς δωρεάς, ὁ δῆμος τῶν Ἀθηναίων ἀπέστησεν αὐτὸν ἀπὸ τῆς στρατηγίας, καὶ παρέδωκε τὴν ἀρχὴν Ξανθίππῳ τῷ Ἀρίφρονος.

XXVIII. Διαβοηθείσης δὲ τῆς τῶν Ἀθηναίων πρὸς τοὺς Ἕλληνας ἀλλοτριότητος, ἧκον εἰς τὰς Ἀθήνας πρέσβεις παρὰ Περσῶν καὶ παρὰ τῶν Ἑλλήνων. Οἱ μὲν οὖν ὑπὸ τῶν Περσῶν ἀποσταλέντες ἔφασαν τὸν στρατηγὸν Μαρδόνιον ἐπαγγέλλεσθαι τοῖς Ἀθηναίοις, ἐὰν τὰ Περσῶν προέλωνται, δώσει χώραν ἣν ἂν βούλωνται τῆς Ἑλλάδος, καὶ τὰ τείχη καὶ τοὺς ναοὺς πάλιν ἀνοικοδομήσειν, καὶ τὴν πόλιν ἐάσειν αὐτόνομον· οἱ δὲ παρὰ τῶν Λακεδαιμονίων πεμφθέντες ἠξίουν μὴ πεισθῆναι τοῖς βαρβάροις, ἀλλὰ τηρεῖν τὴν πρὸς τοὺς Ἕλληνας καὶ συγγενεῖς καὶ ὁμοφώνους εὔνοιαν. (2) Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι τοῖς βαρβάροις ἀπεκρίθησαν ὡς οὔτε χώρα τοῖς Πέρσαις ἐστὶ τοιαύτη οὔτε χρυσὸς τοσοῦτος ὃν Ἀθηναῖοι δεξάμενοι τοὺς Ἕλληνας ἐγκαταλείψουσι· τοῖς δὲ Λακεδαιμονίοις εἶπον ὡς αὐτοὶ μὲν ἣν πρότερον ἐποιοῦντο φροντίδα τῆς Ἑλλάδος καὶ μετὰ ταῦτα πειράσονται τὴν αὐτὴν διαφυλάττειν, ἐκείνους δ᾽ ἠξίουν τὴν ταχίστην ἐλθεῖν εἰς τὴν Ἀττικὴν μετὰ πάντων τῶν συμμάχων· πρόδηλον γὰρ εἶναι διότι Μαρδόνιος, ἠναντιωμένων τῶν Ἀθηναίων αὐτῷ, μετὰ δυνάμεως ἥξει ἐπὶ τὰς Ἀθήνας· ὃ καὶ συνέβη γενέσθαι. (3) Ὁ γὰρ Μαρδόνιος ἐν τῇ Βοιωτίᾳ διατρίβων μετὰ τῶν δυνάμεων, τὸ μὲν πρῶτον τῶν ἐν Πελοποννήσῳ πόλεων ἐπειρᾶτό τινας ἀφιστάνειν, χρήματα διαπεμπόμε-

thippo, Romani consules sibi creaunt Q. Fabium Vibulanum et Servium Cornelium Cossum. Horum magistratus tempore Persica classis, Phœnicibus exceptis, post Salaminiæ cladem pugnæ circa Cumam versabatur. Habitisque illic hibernis, quum primum ver appetebat, in Samum trajecit, ut Ioniam inde observaret. Naves erant supra quadringentas. Quia enim fides Ionum suspecta erat, ad urbes illorum intenti erant. (2) In Græcia vero, re feliciter ad Salaminem gesta, quum victoria illa Atheniensium virtuti accepta referretur, nulli jam dubium erat, quin animis propterea elatis de maris principatu cum Lacedæmoniis disceptaturi essent. Hoc a Lacedæmoniis præviso, summa nitebantur ope, ut hos Atheniensium spiritus deprimerent. Itaque quum judicium de præclaris in prœlio factis præmiisque horum propositum esset, gratia, qua prævalebant, obtinuere, ut inter civitates primæ fortitudinis laudes ascriberentur Æginetis, et inter viros Aminiæ Atheniensi, fratri Æschyli poetæ, quod is de præfectis triremium princeps in prætoriam navem Persarum triremis suæ frontem impulisset, illaque dissoluta, prætorem ipsum interemisset. (3) At qum Athenienses tam immerito se posthabitos graviter ferrent, Lacedæmonii, veriti ne indignatione rei commotus Themistocles ingens in ipsos ceterosque Græcos malum conciperet, duplo majoribus eum, quam ceteros præmio ornatos, præmiis affecerunt. Hæc ab ipso recepta indigne ferens populus, præturam homini abrogat. In cujus locum Xanthippus Ariphronis filius suffectus est.

XXVIII. Divulgata hinc Atheniensium a Græcis alienatione, legati Persarum simul et Græcorum Athenas veniunt. Missorum a Persis hæc oratio fuit : exercitus præfectum Mardonium Atheniensibus, si Persarum se partibus addicant, agrum, quemcunque in Græcia delegerint, se daturum, mœnia etiam et fana instauraturum, civitatemque suis legibus institutisque uti permissurum, polliceri. Lacedæmoniorum contra legati rogabant, ne Barbaris fidem haberent, sed pristinam erga Græcos, ejusdem nationis et linguæ vinculo sibi conjunctos, benevolentiam conservarent. (2) Tum Barbaris ita responsum : nullam Persis regionem esse tam felicem, nullumque aurum tam ponderosum, quo ipsi accepto Græcorum conjunctionem ac necessitudinem desererent. Lacedæmoniis vero ita responderunt, exhortantes ut quam prius Græciæ curam gessissent, deinceps quoque omni contentione tueri velint. Rogant interim, ut illico cum omnibus sociorum copiis in Atticam transeant, quum non obscurum sit, Mardonium, sic populo Atheniensium ipsi adversante, cunctis Athenas viribus invasurum. Nec aliter evenit. (3) Mardonius enim, in Bœotia stativa habens, primo civitates in Peloponneso ad defectionem, pecuniis huc illuc ad principes urbium transmissis, sollicita-

νος τοῖς προεστηκόσι τῶν πόλεων· μετὰ δὲ ταῦτα πυνθανόμενος τὴν τῶν Ἀθηναίων ἀπόκρισιν καὶ παροξυνθείς, ἅπασαν ἦγεν ἐπὶ τὴν Ἀττικὴν τὴν δύναμιν. (4) Χωρὶς γὰρ τῆς δεδομένης ὑπὸ Ξέρξου στρατιᾶς πολλοὺς ἄλλους αὐτὸς Μαρδόνιος ἐκ τῆς Θρᾴκης καὶ Μακεδονίας καὶ τῶν ἄλλων τῶν συμμαχίδων πόλεων ἠθροίκει, πλείους τῶν εἴκοσι μυριάδων. (5) Τηλικαύτης δὲ δυνάμεως προαγούσης εἰς τὴν Ἀττικήν, οἱ μὲν Ἀθηναῖοι βιβλιαφόρους ἀπέστειλαν πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους δεόμενοι βοηθεῖν· βραδυνόντων δὲ αὐτῶν καὶ τῶν βαρβάρων ἐμβαλόντων εἰς τὴν Ἀττικήν, κατεπλάγησαν, καὶ πάλιν ἀναλαβόντες τέκνα καὶ γυναῖκας καὶ τῶν ἄλλων ὅσα δυνατὸν ἦν ταχέως ἀποκομίζειν, ἐξέλιπον τὴν πατρίδα καὶ συνέφυγον πάλιν εἰς τὴν Σαλαμῖνα. (6) Ὁ δὲ Μαρδόνιος χαλεπῶς ἔχων πρὸς αὐτούς, τὴν χώραν ἅπασαν κατέφθειρε καὶ τὴν πόλιν παντελῶς κατέσκαψε καὶ τὰ ἱερὰ τὰ καταλελειμμένα παντελῶς ἐλυμήνατο.

XXIX. Ἐπανελθόντος δὲ εἰς τὰς Θήβας τοῦ Μαρδονίου μετὰ τῆς δυνάμεως, ἔδοξε τοῖς συνέδροις τῶν Ἑλλήνων παραλαβεῖν τοὺς Ἀθηναίους, καὶ πανδημεὶ προελθόντας εἰς τὰς Πλαταιὰς διαγωνίσασθαι περὶ τῆς ἐλευθερίας, εὔξασθαι δὲ καὶ τοῖς θεοῖς, ἐὰν νικήσωσιν, ἄγειν κατὰ ταύτην τὴν ἡμέραν τοὺς Ἕλληνας ἐλευθέρια κοινῇ, καὶ τὸν ἐλευθέριον ἀγῶνα συντελεῖν ἐν ταῖς Πλαταιαῖς. (2) Συναχθέντων δὲ τῶν Ἑλλήνων εἰς τὸν Ἰσθμόν, ἐδόκει τοῖς πᾶσιν ὅρκον ὀμόσαι περὶ τοῦ πολέμου τὸν στέξοντα μὲν τὴν ὁμόνοιαν αὐτῶν, ἀναγκάσοντα δὲ γενναίως τοὺς κινδύνους ὑπομένειν. (3) Ὁ δὲ ὅρκος ἦν τοιοῦτος, Οὐ ποιήσομαι περὶ πλείονος τὸ ζῆν τῆς ἐλευθερίας, οὐδὲ καταλείψω τοὺς ἡγεμόνας οὔτε ζῶντας οὔτε ἀποθανόντας, ἀλλὰ τοὺς ἐν τῇ μάχῃ τελευτήσαντας τῶν συμμάχων πάντας θάψω, καὶ κρατήσας τῷ πολέμῳ τῶν βαρβάρων οὐδεμίαν τῶν ἀγωνισαμένων πόλεων ἀνάστατον ποιήσω, καὶ τῶν ἱερῶν τῶν ἐμπρησθέντων καὶ καταβληθέντων οὐδὲν οἰκοδομήσω, ἀλλ' ὑπόμνημα τοῖς ἐπιγινομένοις ἐάσω καὶ καταλείψω τῆς τῶν βαρβάρων ἀσεβείας. (4) Τὸν δὲ ὅρκον ὀμόσαντες ἐπορεύθησαν ἐπὶ τὴν Βοιωτίαν διὰ τοῦ Κιθαιρῶνος, καὶ πρὸς τὰς ὑπωρείας καταντήσαντες πλησίον τῶν Ἐρυθρῶν, αὐτοῦ κατεστρατοπέδευσαν. Ἡγεῖτο δὲ τῶν μὲν Ἀθηναίων Ἀριστείδης, τῶν δὲ συμπάντων Παυσανίας, ἐπίτροπος ὢν τοῦ Λεωνίδου παιδός.

XXX. Μαρδόνιος δὲ πυθόμενος τὴν τῶν πολεμίων δύναμιν προάγειν ἐπὶ Βοιωτίαν, προῆλθεν ἐκ τῶν Θηβῶν· καὶ παραγενόμενος ἐπὶ τὸν Ἀσωπὸν ποταμὸν ἔθετο παρεμβολήν, ἣν ὠχύρωσε τάφρῳ βαθείᾳ καὶ τείχει ξυλίνῳ περιέλαβεν. Ἦν δὲ ὁ σύμπας ἀριθμὸς τῶν μὲν Ἑλλήνων εἰς δέκα μυριάδας, τῶν δὲ βαρβάρων εἰς πεντήκοντα. (2) Πρῶτοι δὲ κατῆρξαντο μάχης οἱ βάρβαροι νυκτὸς ἐκχυθέντες ἐπ' αὐτοὺς καὶ πᾶσι τοῖς ἱππεῦσι πρὸς τὴν στρατοπεδείαν ἐπελάσαντες. Τῶν δὲ Ἀθηναίων προαισθομένων καὶ συντεταγμένῃ τῇ στρατιᾷ τεθαρρηκότως ἀπαντώντων, συνέβη καρτερὰν γε-

verat. Postea vero quam responsum Atheniensium accepit, graviter commotus, totum exercitum in Atticam ducit. (4) Nam præter eos, quos a Xerxe acceperat, multos ipse ex Thracia et Macedonia aliisque sociis urbibus concitaverat, supra ducenta hominum millia. (5) Tanta igitur multitudine Atticæ jam ingruente, tabellariis ad Spartanos missis, Athenienses opem illorum implorant. Qui quum rem procrastinarent jamque hostes in Atticam irruissent, ad summas redacti angustias, liberis denuo uxoribusque et aliis, quæ festinatio asportare sinebat, acceptis, e patria emigrant, et rursus in Salaminem confugiunt. (6) Mardonius autem, extreme ipsis infensus, regionem totam diripit et vastat, urbemque prorsus diruit, sacras etiam ædes, quæ primo excidio superfuerant, funditus subvertit.

XXIX. Regresso post hæc Thebas cum copiis Mardonio, in Græcorum consessu decernitur, conjunctis viribus et Atheniensibus assumtis, Platæas contendendum ibique de libertate dimicandum esse, vota etiam diis nuncupanda: si vicerint, eo die omnes Græcos ex communi libertatis festum celebraturos, et agona eleutherium, id est, ludos libertati consecratos, ad Platæas agitaturos. (2) Quumque in Isthmo jam convenissent, universis juramento se ad hoc bellum obstringere placuit, quod et concordiam ipsorum mutuam sartam tectam conservaret, et ad discrimina generosis animis subeunda adigeret. (3) Formula ejus hæc erat: Vitam non pluris faciam libertate; duces, seu vivant, seu oppetant, non deseram: sed et socios in pugna cæsos, quotquot fuerint, sepulturæ tradam, victoriam hoc bello de Barbaris adeptus urbem nullam certaminis participem evertam, nullum de templis accensis et dirutis instaurabo, sed monumentum posteris Barbarorum hoc impietatis esse sinam et relinquam. (4) In hæc verba quum jurassent, per Cithæronem in Bœotiam movent, et ad radices montis prope Erythras castra ponunt. Dux Atheniensium tunc Aristides erat; sed imperii summam Pausanias, Leonidæ pueri tutor, gerebat.

XXX. Mardonius ubi hostium copias in Bœotiam tendere comperit, ipse Thebis educit, castrisque ad Asopum fluvium positis, fossam præaltam ligneumque vallum circumdat. Græcorum in universum centum millia erant, Barbarorum ad quingenta millia. (2) Initium autem pugnæ factum a Barbaris, qui noctu per totum effusi campum, omnique immisso equitatu, castra illorum aggrediebantur. Primi irruptionem hanc Athenienses sensere, qui mox acie bene instructa hosti animose occurrunt. Ibi vehemens prælium

νέσθαι μάχην. (3) Τέλος δὲ τῶν Ἑλλήνων οἱ μὲν ἄλλοι πάντες τοὺς καθ' αὑτοὺς ταχθέντας τῶν βαρβάρων ἐτρέψαντο, μόνοι δὲ Μεγαρεῖς πρός τε τὸν ἱππάρχην καὶ τοὺς ἀρίστους τῶν Περσῶν ἱππεῖς ἀνθεστῶτες, καὶ πιεζόμενοι τῇ μάχῃ, τὴν μὲν τάξιν οὐ κατέλιπον, πρὸς δὲ τοὺς Ἀθηναίους καὶ Λακεδαιμονίους πέμψαντές τινας ἐξ αὑτῶν ᾔτουν κατὰ τάχος βοηθῆσαι. (4) Ἀριστείδου δὲ τοὺς περὶ αὑτὸν τῶν Ἀθηναίων ταχέως ἀποστείλαντος τοὺς ἐπιλέκτους, συστραφέντες οὗτοι καὶ προσπεσόντες τοῖς βαρβάροις τοὺς μὲν Μεγαρεῖς ἐξείλοντο τῶν κινδύνων τῶν ἐπικειμένων, τῶν δὲ Περσῶν αὐτόν τε τὸν ἱππάρχην καὶ πολλοὺς ἄλλους ἀποκτείναντες, τοὺς λοιποὺς ἐτρέψαντο. Οἱ μὲν οὖν Ἕλληνες, ὥσπερ τινὶ προαγῶνι λαμπρῶς προτερήσαντες, εὐέλπιδες ἐγένοντο περὶ τῆς ὁλοσχεροῦς νίκης. Μετὰ δὲ ταῦτα ἐκ τῆς ὑπωρείας μετεστρατοπέδευσαν εἰς ἕτερον τόπον εὐθετώτερον πρὸς τὴν ὁλοσχερῆ νίκην. (5) Ἦν γὰρ ἐκ μὲν τῶν δεξιῶν γεώλοφος ὑψηλός, ἐκ δὲ τῶν εὐωνύμων ὁ Ἀσωπὸς ποταμός· τὸν δ' ἀνὰ μέσον τόπον ἐπεῖχεν ἡ στρατοπεδεία, πεφραγμένη τῇ φύσει καὶ ταῖς τῶν τόπων ἀσφαλείαις. (6) Τοῖς μὲν οὖν Ἕλλησιν ἐμφρόνως βουλευσαμένοις πολλὰ συνεβάλετο πρὸς τὴν νίκην ἡ τῶν τόπων στενοχωρία· οὐ γὰρ ἦν ἐπὶ πολὺ μῆκος παρεκτείνειν τὴν φάλαγγα τῶν Περσῶν· ὥστε ἀχρήστους εἶναι συνέβαινε τὰς πολλὰς μυριάδας τῶν βαρβάρων. Διόπερ οἱ περὶ τὸν Παυσανίαν καὶ Ἀριστείδην θαρρήσαντες τοῖς τόποις, προῆγον τὴν δύναμιν εἰς τὴν μάχην, καὶ συντάξαντες ἑαυτοὺς οἰκείως τῆς περιστάσεως, ἦγον ἐπὶ τοὺς πολεμίους.

XXXI. Μαρδόνιος δὲ συναναγκαζόμενος βαθεῖαν ποιῆσαι τὴν φάλαγγα, διέταξε τὴν δύναμιν ὅπως ποτ' ἔδοξεν αὐτῷ συμφέρειν, καὶ μετὰ βοῆς ἀπήντησε τοῖς Ἕλλησιν. Ἔχων δὲ περὶ αὑτὸν τοὺς ἀρίστους, πρῶτος ἐνέβαλεν εἰς τοὺς ἀντιτεταγμένους Λακεδαιμονίους, καὶ γενναίως ἀγωνισάμενος πολλοὺς ἀνεῖλε τῶν Ἑλλήνων· ἀντιταχθέντων δὲ τῶν Λακεδαιμονίων εὐρώστως, καὶ πάντα κίνδυνον ὑπομενόντων προθύμως, πολὺς ἐγίνετο φόνος τῶν βαρβάρων. (2) Ἕως μὲν οὖν συνέβαινε τὸν Μαρδόνιον μετὰ τῶν ἐπιλέκτων προκινδυνεύειν, εὐψύχως ὑπέμενον τὸ δεινὸν οἱ βάρβαροι· ἐπεὶ δ' ὅ τε Μαρδόνιος ἀγωνιζόμενος ἐκθύμως ἔπεσε καὶ τῶν ἐπιλέκτων οἱ μὲν ἀπέθανον, οἱ δὲ κατετρώθησαν, ἀνατραπέντες ταῖς ψυχαῖς πρὸς φυγὴν ὥρμησαν. (3) Ἐπικειμένων δὲ τῶν Ἑλλήνων, οἱ μὲν πλείους τῶν βαρβάρων εἰς τὸ ξύλινον τεῖχος συνέφυγον, τῶν δ' ἄλλων οἱ μὲν μετὰ Μαρδονίου ταχθέντες Ἕλληνες εἰς τὰς Θήβας ἀνεχώρησαν, τοὺς δὲ λοιποὺς ὄντας πλείους τῶν τετρακισμυρίων ἀναλαβὼν Ἀρτάβαζος, ἀνὴρ παρὰ Πέρσαις ἐπαινούμενος, εἰς θάτερον μέρος ἔφυγε· καὶ σύντονον τὴν ἀναχώρησιν ποιησάμενος προῆγεν ἐπὶ τῆς Φωκίδος.

XXXII. Τοῦτον δὲ τὸν τρόπον ἐν τῇ φυγῇ τῶν βαρβάρων σχισθέντων, ὁμοίως καὶ τὸ τῶν Ἑλλήνων πλῆθος διεμερίσθη· Ἀθηναῖοι μὲν γὰρ καὶ Πλαταιεῖς καὶ Θεσπιεῖς τοὺς ἐπὶ Θηβῶν ὁρμήσαντας ἐδίωξαν, Κορίνθιοι

oritur. (3) Tandem ceteri Græci omnes adversos sibi hostes in fugam vertunt: soli autem Megarenses, qui præfectum equitum cum optimo Persarum equitatu sibi oppositum habebant, pugnæ mole gravari, sed tamen loco non cedere. Nonnullis vero ad Athenienses et Lacedæmonios ex acie sua missis, quam celerrime sibi ut succurratur, orant. (4) Quo Aristides intellecto, lectissimam Atheniensium circa se manum subsidio illis mittit. Hi conglobati, impressione in Barbaros facta, Megarenses statim e periculis incumbentibus eripiunt, et Persici equitatus præfectum una cum plurimis aliis interficiunt, reliquosque in fugam conjiciunt. Hoc veluti præludio certaminis strenue ac feliciter confecto, bonam de reliquæ victoriæ summa spem conceperunt. Dehinc ex planitie monti subjecta in locum alium ad perfectam victoriam magis idoneum castra transferunt. (5) Nam a dextra editus quidam collis assurgebat: a sinistra vero Asopus pro munimento erat. Medium inter hæc castra obtinebant, naturali locorum præsidio circumsepta tutaque. (6) Hæc loci angustia, prudenter a Græcis delecta, ingens ad victoriam illis momentum attulit. Non enim late phalangem extendere Persis licebat. Quo factum ut tot hominum myriades Barbaris supervacuæ et inutiles redderentur. Pausanias igitur et Aristides hac opportunitate freti ad conflictum copias educunt, acieque, prout tum dabatur, instructa, signa in hostem inferunt.

XXXI. Mardonius confertam instruere phalangem compulsus, quam commodissimum sibi visum erat, aciem disponit, et cum magno vociferatu Græcis occurrit; fortissimisque suorum stipatus, princeps in Lacedæmonios ex adverso collocatos impressionem facit, strenueque pugnans magnam Græcorum stragem edit; sed fortiter resistentibus Lacedæmoniis et quodvis periculum intrepide subeuntibus, ingens fit Barbarorum cædes. (2) Hi, quamdiu Mardonius cum delectorum manu in prima acie versabatur, animose certaminis molem sustinebant; verum simulac fortiter pugnans Mardonius cecidit, electosque partim cæsos partim vulneribus confectos vident, fractis animis fugam arripiunt. (3) Quos quum Græci a tergo premerent, pars major intra ligneum vallum confugit; de cetera multitudine Græci Mardonii signa sectati intra Thebarum mœnia se recepere. Reliquos, quorum supra quadraginta millia erant, cogens Artabazus, vir inter Persas celebris, in alteram partem fugiendo deflexit, et citato cursu in Phocidem regressus est.

XXXII. Divulsis ad hunc modum in fuga Barbaris, Græcorum etiam copiæ in partes aliquot divisæ sunt. Nam Atheniensium, Platæensium et Thespiensium acies eos, qui fugam Thebas intenderant, persequuntur: Corinthii,

δὲ καὶ Σικυώνιοι καὶ Φλιάσιοι καί τινες ἕτεροι τοῖς μετὰ Ἀρταβάζου φεύγουσιν ἐπηκολούθησαν, Λακεδαιμόνιοι δὲ μετὰ τῶν λοιπῶν τοὺς εἰς τὸ ξύλινον τεῖχος καταφυγόντας διώξαντες ἐπόρθησαν προθύμως. (2) Οἱ δὲ Θηβαῖοι δεξάμενοι τοὺς φεύγοντας καὶ προσαναλαβόντες ἐπέθεντο τοῖς διώκουσιν Ἀθηναίοις. Γενομένης δὲ πρὸ τῶν τειχῶν καρτερᾶς μάχης, καὶ τῶν Θηβαίων λαμπρῶς ἀγωνισαμένων, ἔπεσον μὲν οὐκ ὀλίγοι παρ' ἀμφοτέροις, τὸ δὲ τελευταῖον βιασθέντες ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, συνέφυγον πάλιν εἰς τὰς Θήβας. (3) Μετὰ δὲ ταῦτα οἱ μὲν Ἀθηναῖοι πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους ἀποχωρήσαντες, μετὰ τούτων ἐτειχομάχουν πρὸς τοὺς καταφυγόντας εἰς τὴν παρεμβολὴν τῶν Περσῶν· μεγάλου δὲ ἀγῶνος ἐξ ἀμφοτέρων γενομένου, καὶ τῶν μὲν βαρβάρων ἐκ τόπων ὠχυρωμένων καλῶς ἀγωνισαμένων, τῶν δ' Ἑλλήνων βίαν προσαγόντων τοῖς ξυλίνοις τείχεσι, πολλοὶ μὲν παραβόλως ἀγωνιζόμενοι κατετιτρώσκοντο, οὐκ ὀλίγοι δὲ καὶ τῷ πλήθει τῶν βελῶν διαφθειρόμενοι τὸν θάνατον εὐψύχως ὑπέμενον. (4) Οὐ μήν γε τὴν ὁρμὴν καὶ βίαν τῶν Ἑλλήνων ἔστεγεν οὔτε τὸ κατεσκευασμένον τεῖχος οὔτε τὸ πλῆθος τῶν βαρβάρων, ἀλλὰ πᾶν τὸ ἀντιτεταγμένον ὑπείκειν ἠναγκάζετο· ἡμιλλῶντο γὰρ πρὸς ἀλλήλους οἱ τῆς Ἑλλάδος ἡγούμενοι Λακεδαιμόνιοι καὶ Ἀθηναῖοι, μεμετεωρισμένοι μὲν ταῖς προγεγενημέναις νίκαις, πεποιθότες δὲ ταῖς ἑαυτῶν ἀρεταῖς. Τέλος δὲ κατὰ κράτος ἁλόντες οἱ βάρβαροι, δεόμενοι ζωγρεῖν οὐδενὸς ἐτύγχανον ἐλέου. (5) Ὁ γὰρ στρατηγὸς τῶν Ἑλλήνων Παυσανίας ὁρῶν τοῖς πλήθεσιν ὑπερέχοντας τοὺς βαρβάρους, εὐλαβεῖτο μή τι παράλογον γένηται, πολλαπλασίων ὄντων τῶν βαρβάρων. Διὸ καὶ παραγγείλαντος αὐτοῦ μηδένα ζωγρεῖν, ταχὺ πλῆθος ἄπιστον νεκρῶν ἐγένετο. Τέλος δὲ οἱ Ἕλληνες ὑπὲρ τὰς δέκα μυριάδας τῶν βαρβάρων κατακόψαντες, μόγις ἐπαύσαντο τοῦ κτείνειν τοὺς πολεμίους.

XXXIII. Τοιοῦτον δὲ πέρας τῆς μάχης λαβούσης, οἱ μὲν Ἕλληνες τοὺς πεσόντας ἔθαψαν, ὄντας πλείους τῶν μυρίων. Διελόμενοι δὲ τὰ λάφυρα κατὰ τὸν τῶν στρατιωτῶν ἀριθμόν, τὴν περὶ τῶν ἀριστείων κρίσιν ἐποιήσαντο, καὶ χάριτι δουλεύσαντες ἔκριναν ἀριστεῦσαι πόλιν μὲν Σπάρτην, ἄνδρα δὲ Παυσανίαν τὸν Λακεδαιμόνιον. Ἀρτάβαζος δ' ἔχων τῶν φευγόντων Περσῶν εἰς τετρακισμυρίους, καὶ διὰ τῆς Φωκίδος εἰς Μακεδονίαν πορευθείς, ὀξυτάταις πορείαις ἐχρῆτο, καὶ ἐσώθη μετὰ τῶν στρατιωτῶν εἰς τὴν Ἀσίαν. (2) Οἱ δ' Ἕλληνες ἐκ τῶν λαφύρων δεκάτην ἐξελόμενοι κατεσκεύασαν χρυσοῦν τρίποδα, καὶ ἀνέθηκαν εἰς Δελφοὺς ἐπιγράψαντες ἐλεγεῖον τόδε,

Ἑλλάδος εὐρυχόρου σωτῆρες τόνδ' ἀνέθηκαν,
δουλοσύνης στυγερᾶς ῥυσάμενοι πόλιας.

Ἐπέγραψαν δὲ καὶ τοῖς ἐν Θερμοπύλαις ἀποθανοῦσι Λακεδαιμονίοις κοινῇ μὲν ἅπασι τόδε

Μυριάσιν ποτὲ τῇδε διακοσίαις ἐμάχοντο
ἐκ Πελοποννήσου χιλιάδες τέτορες·

Sicyonii Phliasiique et nonnulli præter hos alii, eorum, qui cum Artabazo fugam capesserant, tergis instant. Lacedæmonii cum reliquo exercitu intra ligneam munitionem compulsos adorti strenue oppugnant. (2) At Thebani, receptis intra mœnia profugis, cum his conjuncti, Atheniensium, qui illos insectabantur, agmen excipiunt. Atrox ibi pugna committitur, et præclare certantibus Thebanis, haud pauci utrinque cadunt; sed Atheniensium virtute tandem in urbem compelluntur. (3) Tum ad Lacedæmoniorum agmen retrogressi Athenienses, illos, qui in Persarum castra confugerant, cum his oppugnant. Ubi quum acerrime pugnaretur utrinque, egregie se defensantibus ex loco munito Barbaris, Græcisque omni vi murum ligneum impetentibus, multi incautius pugnantes vulnerari, nec pauci multitudine telorum confixi mortem intrepidi oppetere. (4) Sed tamen neque vallum, quamvis munitum, neque Barbarorum multitudo vim et impetum Græcorum sufferre valuit, quibus quidquid adversum esset et obluctans, cedere cogebatur. Certabant laudis æmulatione inter se duces Græciæ, Lacedæmonii et Athenienses, superioribus utrique victoriis elati et suis quoque virtutibus confisi. Ad extremum, vi castris expugnatis, Barbari, ut vitam captis donarent, precati, nihil misericordiæ impetrant. (5) Pausanias enim Græcorum imperator non mediocres esse hostium copias animadvertens, ne quid inopinatum Græci a Barbaris numero vincentibus paterentur, metuebat. Edicto igitur proposito, ne vivus quisquam caperetur, incredibilis brevi strages hominum facta est, et plus quam centum millibus Barbarorum trucidatis, vix tandem ab hostium cæde temperatum est.

XXXIII. Postquam hoc eventu depugnatum erat, suis, qui in acie occubuerant, (supra decem millia erant,) sepeliendis operam dederunt. Tum pro militum numero spolia distributa : judicioque de virtutis et præclare factorum excellentia instituto, gratiæ inservierunt, ideoque inter civitates Spartæ, inter viros Pausaniæ præcipuus virtutis honos attributus est. Artabazus interim, cum fugientium Persarum agmine quadraginta millium circiter per Phocidem in Macedoniam concitatissimis itineribus transgressus, incolumem militem in Asiam reduxit. (2) Græci autem decimam e spoliis delegerunt, aureumque inde tripodem conflatum in templo Delphorum cum hac elegia dedicarunt :

Tutores Græcæ posuere hæc munera gentis,
servitii a patria cum repulere jugum

Titulos etiam posuerunt iis, qui ad Thermopylas occubuerant, communem quidem universis hunc :

Myriades quondam repulere hic Marte ducentas
mille quater Pelopis de regione viri;

ἰδίᾳ δὲ αὐτοῖς τόδε,

Ὦ ξεῖν', ἄγγειλον Λακεδαιμονίοις ὅτι τῇδε
κείμεθα τοῖς κείνων πειθόμενοι νομίμοις.

(3) Ὁμοίως δὲ καὶ ὁ τῶν Ἀθηναίων δῆμος ἐκόσμησε τοὺς τάφους τῶν ἐν τῷ Περσικῷ πολέμῳ τελευτησάντων, καὶ τὸν ἀγῶνα τὸν ἐπιτάφιον τότε πρῶτον ἐποίησε, καὶ νόμον ἔθηκε λέγειν ἐγκώμιον τοῖς δημοσίᾳ θαπτομένοις τοὺς προαιρεθέντας τῶν ῥητόρων. (4) Μετὰ δὲ ταῦτα Παυσανίας μὲν ὁ στρατηγὸς ἀναλαβὼν τὴν δύναμιν ἐστράτευσεν ἐπὶ τὰς Θήβας, καὶ τοὺς αἰτίους τῆς πρὸς Πέρσας συμμαχίας ἐξῄτει πρὸς τὴν τιμωρίαν. Τῶν δὲ Θηβαίων καταπεπληγμένων τό τε πλῆθος τῶν πολεμίων καὶ τὰς ἀρετάς, οἱ μὲν αἰτιώτατοι τῆς ἀπὸ τῶν Ἑλλήνων ἀποστάσεως ἑκουσίως ὑπομείναντες τὴν παράδοσιν, ἐκολάσθησαν ὑπὸ τοῦ Παυσανίου καὶ πάντες ἀνῃρέθησαν.

XXXIV. Ἐγένετο δὲ καὶ κατὰ τὴν Ἰωνίαν τοῖς Ἕλλησι μεγάλη πρὸς Πέρσας κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν τῇ περὶ τὰς Πλαταιὰς συντελεσθείσῃ, περὶ ἧς μέλλοντες γράφειν ἀναληψόμεθα τὴν ἀπ' ἀρχῆς διήγησιν. (2) Λεωτυχίδας γὰρ ὁ Λακεδαιμόνιος καὶ Ξάνθιππος ὁ Ἀθηναῖος ἡγούμενοι τῆς ναυτικῆς δυνάμεως, καὶ τὸν στόλον ἐκ τῆς περὶ Σαλαμῖνα ναυμαχίας ἀθροίσαντες εἰς Αἴγιναν, ἐν ταύτῃ διατρίψαντες ἡμέρας τινὰς ἔπλευσαν εἰς Δῆλον, ἔχοντες τριήρεις διακοσίας καὶ πεντήκοντα. Ἐνταῦθα δ' αὐτῶν ὁρμούντων, ἧκον ἐκ Σάμου πρέσβεις ἀξιοῦντες ἐλευθερῶσαι τοὺς κατὰ τὴν Ἀσίαν Ἕλληνας. (3) Οἱ δὲ περὶ τὸν Λεωτυχίδαν συνεδρεύσαντες μετὰ τῶν ἡγεμόνων καὶ διακούσαντες τῶν Σαμίων, ἔκριναν ἐλευθεροῦν τὰς πόλεις, καὶ κατὰ τάχος ἐξέπλευσαν ἐκ Δήλου. Οἱ δὲ τῶν Περσῶν ναύαρχοι διατρίβοντες ἐν τῇ Σάμῳ, πυθόμενοι τὸν τῶν Ἑλλήνων ἐπίπλουν, ἀνήχθησαν ἐκ τῆς Σάμου πάσαις ταῖς ναυσί, καὶ κατάραντες εἰς Μυκάλην τῆς Ἰωνίας, τὰς μὲν ναῦς ἐνεώλκησαν, ὁρῶντες οὐκ ἀξιοχρέους οὔσας ναυμαχεῖν, καὶ ξυλίνῳ τείχει καὶ τάφρῳ βαθείᾳ περιέλαβον αὐτάς· οὐδὲν δὲ ἧττον καὶ δυνάμεις πεζικὰς μετεπέμποντο ἐκ τῶν Σάρδεων καὶ τῶν σύνεγγυς πόλεων, καὶ συνήγαγον τοὺς ἅπαντας εἰς δέκα μυριάδας· ἐποιοῦντο δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων τῶν εἰς πόλεμον χρησίμων παρασκευάς, νομίζοντες καὶ τοὺς Ἴωνας ἀποστήσεσθαι πρὸς τοὺς πολεμίους. (4) Οἱ δὲ περὶ τὸν Λεωτυχίδην παντὶ τῷ στόλῳ κεκοσμημένῳ προσπλεύσαντες τοῖς ἐν τῇ Μυκάλῃ βαρβάροις, ναῦν προαπέστειλαν ἔχουσαν κήρυκα τὸν μεγαλοφωνότατον τῶν ἐν τῷ στρατοπέδῳ. Τῷ δὲ προσετέτακτο προσπλεῦσαι τοῖς πολεμίοις, καὶ μεγάλῃ τῇ φωνῇ κηρύξαι διότι οἱ Ἕλληνες νενικηκότες ἐν Πλαταιαῖς τοὺς Πέρσας πάρεισι νῦν ἐλευθερώσοντες τὰς κατὰ τὴν Ἀσίαν Ἑλληνίδας πόλεις. (5) Τοῦτο δ' ἐποίησαν οἱ περὶ τὸν Λεωτυχίδην, νομίζοντες τοὺς συστρατεύοντας τοῖς βαρβάροις Ἕλληνας ἀποστήσειν Περσῶν, καὶ ταραχὴν ἔσεσθαι πολλὴν ἐν τῇ τῶν βαρβάρων στρατοπεδείᾳ· ὅπερ καὶ συνέβη γενέσθαι. Τοῦ γὰρ κήρυκος προσπλεύσαντος ταῖς νε-

alterum vero ad solos Lacedæmonios spectantem hunc :

Dic, hospes, Spartæ, quod nostra hic ossa quiescant,
dum patriæ leges fortiter exsequimur.

(3) Similiter Atheniensium quoque populus sepulcra eorum, qui bello Persico ceciderant, exornavit, et funebrium ludorum certamen tunc primitus in eorum honorem instituit, lexque lata est, ut labores eorum, quos publica civitas sepultura donasset, a delectis ad hoc oratoribus laudarentur. (4) Post hæc Pausanias imperatôr, revocatis ad signa copiis, contra Thebas movet, auctoresque initæ cum Persa societatis ad supplicium deposcit. Thebanis ergo et multitudine hostium et virtute perterritis, præcipui defectionis a Græcis auctores ultro deditionis periculum subeunt. Quos omnes Pausanias supplicio affectos necat.

XXXIV. Eodem quoque die, quo ad Platæas depugnatum est, in Ionia magno cum Persis conflictu decertatum fuit. De quo scripturi rem a principio repetemus. (2) Leotychidas igitur Lacedæmonius et Xanthippus Atheniensis, exercitus navalis duces, classe ex pugna ad Salaminem in Æginam contracta, ibidem aliquot dies commorati, in Delum inde navigabant cum ducentis et quinquaginta triremibus. Illic dum in statione permanent, legati ex Samo veniunt, orantes uti Græcos Asiæ incolas in libertatem vindicent. (3) Leotychidas, habito super hoc consessu ductorum, cum illis decernit, urbes Græcorum liberandas esse, statimque ex Delo solvunt. Persicæ igitur classis duces in Samo tum degentes, audita Græcorum in se expeditione, cum universa classe ex Samo discedunt, et ad Mycalen Ioniæ provecti, quum se ad pugnam navalem impares esse viderent, naves subducunt, valloque ac fossa profunda circumdatas muniunt. Nihiloque segnius interim ex Sardibus et locis finitimis copias terrestres arcessivere; ita ut ad centum millia cogerentur. Res aliæ quoque, quas belli usus efflagitat, ut in promptu essent, providerunt, Iones etiam ad hostem defecturos suspicati. (4) Leotychidas vero cum tota classe probe instructus, directo in Barbaros ad Mycalen cursu, navem cum præcone, qui voce omnes in toto exercitu superabat, præmittit. Ei in mandatis dederat, ut ad hostes propius adnavigans, quanta posset voce, proclamaret, Græcos, Persarum ad Platæas victores, nunc adesse Græcas in Asia civitates in libertatem asserturos. (5) Id propterea a Leotychida factum, quod persuasum haberet, Græcos tum Barbaris militantes a societate Persarum defecturos multumque inde turbarum in castris Barbarorum fore. In quod etiam evenit. Quum primum enim præco ad subductas naves progressus mandata

νεωλκημέναις ναυσὶ καὶ κηρύξαντος τὰ προστεταγμένα, συνέβη τοὺς μὲν Πέρσας ἀπιστῆσαι τοῖς Ἕλλησι, τοὺς δ' Ἕλληνας ἀλλήλοις συντίθεσθαι περὶ στάσεως.

XXXV. Οἱ δ' Ἕλληνες κατασκεψάμενοι τὰ κατ' αὐτοὺς ἀπεβίβασαν τὴν δύναμιν. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ παρασκευαζομένων αὐτῶν τὰ πρὸς τὴν παράταξιν, προσέπεσε φήμη ὅτι νενικήκασιν οἱ Ἕλληνες τοὺς Πέρσας κατὰ τὰς Πλαταιάς. (2) Διόπερ οἱ μὲν περὶ Λεωτυχίδην ἀθροίσαντες ἐκκλησίαν, τὰ πλήθη παρεκάλεσαν εἰς τὴν μάχην, τά τε ἄλλα προφερόμενοι καὶ τὴν ἐν Πλαταιαῖς νίκην τραγῳδοῦντες, δι' ἣν ὑπελάμβανον θρασυτέρους ποιήσειν τοὺς μέλλοντας ἀγωνίζεσθαι. Θαυμαστὸν δὲ ἐγένετο τὸ ἀποτέλεσμα· κατὰ γὰρ τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἐφάνησαν αἱ παρατάξεις γεγενημέναι, ἥ τε πρὸς τῇ Μυκάλῃ συντελεσθεῖσα καὶ ἡ κατὰ τὰς Πλαταιὰς γενομένη. (3) Διόπερ ἔδοξαν οἱ περὶ τὸν Λεωτυχίδην οὔπω μὲν πεπυσμένοι περὶ τῆς νίκης, ἀφ' ἑαυτῶν δὲ πλάττοντες τὴν εὐημερίαν, [ἐφάνησαν] στρατηγήματος ἕνεκεν τοῦτο πεποιηκέναι· τὸ γὰρ μέγεθος τοῦ διαστήματος ἤλεγχεν ἀδυνατοῦσαν τὴν προσαγγελίαν. (4) Οἱ δὲ τῶν Περσῶν ἡγεμόνες, ἀπίστως ἔχοντες τοῖς Ἕλλησι, τούτους μὲν ἀφώπλισαν, τὰ δὲ ὅπλα τοῖς ἑαυτῶν φίλοις παρέδωκαν· παρακαλέσαντες δὲ τὰ πλήθη, καὶ τὸν Ξέρξην αὐτὸν μετὰ πολλῆς δυνάμεως εἰπόντες ἥξειν βοηθόν, ἐποίησαν ἅπαντας εὐθαρσεῖς πρὸς τὸν κίνδυνον.

XXXVI. Ἀμφοτέρων δὲ αὐτῶν ἐκταξάντων τὴν στρατιὰν καὶ προσαγόντων ἐπ' ἀλλήλους, οἱ μὲν Πέρσαι τοὺς πολεμίους ὁρῶντες ὀλίγους ὄντας, κατεφρόνησαν αὐτῶν καὶ μετὰ πολλῆς κραυγῆς ἐπεφέροντο. (2) Τῶν δὲ Σαμίων καὶ Μιλησίων πανδημεὶ προελομένων βοηθῆσαι τοῖς Ἕλλησι καὶ μετ' ἀλλήλων κοινῇ προαγόντων κατὰ σπουδήν, ὡς προϊόντες εἰς ὄψιν ἦλθον τοῖς Ἕλλησιν, οἱ μὲν Ἴωνες ἐνόμιζον εὐθαρσεστέρους ἔσεσθαι τοὺς Ἕλληνας, ἀπέβη δὲ τοὐναντίον. (3) Δόξαντες γὰρ οἱ περὶ τὸν Λεωτυχίδην τὸν Ξέρξην ἐκ τῶν Σάρδεων ἐπιέναι μετὰ τῆς δυνάμεως, ἐφοβήθησαν, καὶ ταραχῆς γενομένης ἐν τῷ στρατοπέδῳ, διεφέροντο πρὸς ἀλλήλους· οἱ μὲν γὰρ ἔφασαν τὴν ταχίστην δεῖν εἰς τὰς ναῦς ἀπιέναι, οἱ δὲ μένειν καὶ τεθαῤῥηκότως παρατάξασθαι. Ἔτι δ' αὐτοῖς τεθορυβημένοις ἐπεφάνησαν οἱ Πέρσαι διεσκευασμένοι καταπληκτικῶς καὶ μετὰ βοῆς ἐπιφερόμενοι. (4) Οἱ δ' Ἕλληνες οὐδεμίαν ἀνοχὴν ἔχοντες τοῦ βουλεύσασθαι, συνηναγκάσθησαν ὑπομεῖναι τὴν ἔφοδον τῶν βαρβάρων. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἀμφοτέρων ἀγωνιζομένων εὐρώστως ἰσόῤῥοπος ἦν ἡ μάχη καὶ συχνοὶ παρ' ἀμφοτέροις ἔπιπτον· τῶν δὲ Σαμίων καὶ τῶν Μιλησίων ἐπιφανέντων, οἱ μὲν Ἕλληνες ἐπεῤῥώσθησαν, οἱ βάρβαροι δὲ καταπλαγέντες πρὸς τὴν φυγὴν ὥρμησαν. (5) Πολλοῦ δὲ γενομένου φόνου, οἱ μὲν περὶ τὸν Λεωτυχίδην καὶ Ξάνθιππον ἐπικείμενοι τοῖς ἡττημένοις κατεδίωξαν τοὺς βαρβάρους μέχρι τῆς παρεμβολῆς. Συνεπελάβοντο δὲ τῆς μάχης ἤδη κεκριμένης Αἰολεῖς καὶ τῶν ἄλλων πολλοὶ τῶν κατὰ τὴν

exposuisset, Persæ Græcis non amplius fidere, Græcique de rebellione inter se conspirare.

XXXV. At classis Græcorum præfecti, rebus suis probe consideratis, copias exponunt. Postera vero die quum omnia ad pugnam adornassent, ecce rumor allabitur, Persas a Græcis ad Platæas devictos esse. (2) Idcirco Leotychidas ejusque collegæ milites in concionem advocatos ad prœliandum exhortantur, quum alia ipsis proponentes, tum victoriam ad Platæas, qua animos ad conflictum accinctorum mirifice accendi posse arbitrabantur, ad modum tragicorum extollentes. Admirandum sane est quod tunc evenit. Nam una eademque die utrasque acies conflixisse, unam ad Mycalen, alteram ad Platæas, compertum est. (3) Quare Leotychidas nihil de victoria tunc audivisse, sed ex industria commentum hoc de successu Græcorum adhibuisse strategematis loco videtur. Nam ingens locorum distantia nuntium tam subito perferri haud potuisse argumento est. (4) Atqui Persæ Græcis non amplius fidendum rati, arma illis ademta sociis tradunt, et adhortatione ad multitudinem instituta, ubi ipsum Xerxem magna cum auxiliorum manu jam adventare dixerunt, animos omnium ad pugnæ discrimen alacriores efficiebant.

XXXVI. Expedita tum utrinque acie, quum signa prope conferrent, visa hostium paucitate, Persæ despectui illos habent magnoque statim clamore inferuntur. (2) Constituerant interim Samii et Milesii cum universis popularium copiis auxilium ferre Græcis, jamque haud segnes conjunctim in hostem ducebant. Quumque progressi in Græcorum conspectum venissent, Iones Græcos animosiores fore putabant. Contrarium vero accidit. (3) Nam Leotychidæ copiæ, Xerxem coacto ex Sardibus exercitu auxilio suis approperare suspicatæ, in timorem conjiciebantur, ortuque per exercitum tumultu, studiis et sententiis inter se erant distractæ. Alii enim quam ocissime ad naves regrediendum, alii persistendum ac fortiter pedem manumque cum hoste conferendum censebant. Dum adhuc ita tumultuantur, acies Persarum terribilem ad modum instructa repente apparet, et vociferatu impetum facit. (4) Græci igitur, nullo ad deliberandum spatio amplius concesso, necessitate ad excipiendam hostium impressionem compelluntur. Initaque pugna, quum utrinque corporum animorumque vi et contentione res gereretur, diu in æquilibrio belli fortuna stetit et crebri utrinque occidere. At quum primum acies Samia et Milesia se in conspectum dedit, ingens Græcorum viribus pondus accessit, fractisque Barbari animis fugam arripuerunt. (5) Magna tum cædes edita est; Leotychidæ et Xanthippi milites victos dissipatosque ad castra usque a tergo instantes et prementes insectantur. Æoles interim aliique multi Asiam incolentium, licet inclinata jam ad Græcos victoria, succur-

Ἀσίαν· δεινὴ γάρ τις ἐνέπεσεν ἐπιθυμία ταῖς κατὰ τὴν Ἀσίαν πόλεσι τῆς ἐλευθερίας. (6) Διόπερ σχεδὸν ἅπαντες οὔθ' ὁμήρων οὔτε ὅρκων ἐποιήσαντο φροντίδα, ἀλλὰ μετὰ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων ἀπέκτειναν ἐν τῇ φυγῇ τοὺς βαρβάρους. Τοῦτον δὲ τὸν τρόπον ἡττηθέντων τῶν Περσῶν, ἀνηρέθησαν αὐτῶν πλείους τῶν τετρακισμυρίων· τῶν δὲ διασωθέντων οἱ μὲν εἰς τὴν στρατοπεδείαν διέφυγον, οἱ δὲ εἰς Σάρδεις ἀπεχώρησαν. (7) Ξέρξης δὲ πυθόμενος τήν τε περὶ τὰς Πλαταιὰς ἧτταν καὶ τὴν ἐν τῇ Μυκάλῃ τροπὴν τῶν ἰδίων, μέρος μὲν τῆς δυνάμεως ἀπέλιπεν ἐν Σάρδεσιν, ὅπως διαπολεμῇ πρὸς τοὺς Ἕλληνας, αὐτὸς δὲ τεθορυβημένος μετὰ τῆς λοιπῆς στρατιᾶς προῆγεν, ἐπ' Ἐκβατάνων ποιούμενος τὴν πορείαν.

XXXVII. Οἱ δὲ περὶ Λεωτυχίδην καὶ Ξάνθιππον ἀποπλεύσαντες εἰς Σάμον, τοὺς μὲν Ἴωνας καὶ τοὺς Αἰολεῖς συμμάχους ἐποιήσαντο· μετὰ δὲ ταῦτα ἔπειθον αὐτοὺς ἐκλιπόντας τὴν Ἀσίαν εἰς τὴν Εὐρώπην μετοικισθῆναι· ἐπηγγέλλοντο δὲ τὰ [τε] μηδίσαντα τῶν ἐθνῶν ἀναστήσαντες δώσειν ἐκείνοις τὴν χώραν. (2) Καθόλου γὰρ μένοντας αὐτοὺς ἐπὶ τῆς Ἀσίας τοὺς μὲν πολεμίους ὁμόρους ἕξειν, πολὺ ταῖς δυνάμεσιν ὑπερέχοντας, τοὺς δὲ συμμάχους διαποντίους, οὓς μὴ δύνασθαι τὰς βοηθείας εὐκαίρους αὐτοῖς ποιήσασθαι. Οἱ δὲ Αἰολεῖς καὶ οἱ Ἴωνες ἀκούσαντες τῶν ἐπαγγελιῶν, ἔγνωσαν πείθεσθαι τοῖς Ἕλλησι, καὶ παρεσκευάζοντο πλεῖν μετ' αὐτῶν εἰς τὴν Εὐρώπην. (3) Οἱ δ' Ἀθηναῖοι μετανοήσαντες εἰς τοὐναντίον πάλιν μένειν συνεβούλευον, λέγοντες ὅτι κἂν μηδεὶς αὐτοῖς τῶν ἄλλων Ἑλλήνων βοηθῇ, μόνοι Ἀθηναῖοι συγγενεῖς ὄντες βοηθήσουσιν. Ὑπελάμβανον δὲ ὅτι κοινῇ κατοικισθέντες ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων οἱ Ἴωνες οὐκέτι μητρόπολιν ἡγήσονται τὰς Ἀθήνας. (4) Διόπερ συνέβη μετανοῆσαι τοὺς Ἴωνας καὶ κρῖναι μένειν ἐπὶ τῆς Ἀσίας. Τούτων δὲ πραχθέντων, συνέβη τὴν δύναμιν τῶν Ἑλλήνων σχισθῆναι, καὶ τοὺς μὲν Λακεδαιμονίους εἰς τὴν Λακωνικὴν ἀποπλεῦσαι, τοὺς δὲ Ἀθηναίους μετὰ τῶν Ἰώνων καὶ τῶν νησιωτῶν ἐπὶ Σηστὸν ἀπᾶραι. (5) Ξάνθιππος δὲ ὁ στρατηγὸς εὐθὺς ἐκ κατάπλου προσβολὰς τῇ πόλει ποιησάμενος εἷλε Σηστόν, καὶ φρουρὰν ἐγκαταστήσας τοὺς μὲν συμμάχους ἀπέλυσεν, αὐτὸς δὲ μετὰ τῶν πολιτῶν ἀνέκαμψεν εἰς τὰς Ἀθήνας. (6) Ὁ μὲν οὖν Μηδικὸς ὀνομασθεὶς πόλεμος γενόμενος διετὴς τοῦτο ἔσχε τὸ πέρας. Τῶν δὲ συγγραφέων Ἡρόδοτος ἀρξάμενος πρὸ τῶν Τρωικῶν χρόνων γέγραφε κοινὰς σχεδὸν τὰς τῆς οἰκουμένης πράξεις ἐν βίβλοις ἐννέα, καταστρέφει δὲ τὴν σύνταξιν εἰς τὴν περὶ Μυκάλην μάχην τοῖς Ἕλλησι πρὸς τοὺς Πέρσας καὶ Σηστοῦ πολιορκίαν. (7) Κατὰ δὲ τὴν Ἰταλίαν Ῥωμαῖοι πρὸς τοὺς Οὐολούσκους πολεμήσαντες καὶ μάχῃ νικήσαντες πολλοὺς ἀνεῖλον. Σπόριος δὲ Κάσσιος ὁ κατὰ τὸν προηγούμενον ἐνιαυτὸν ὑπατεύσας δόξας ἐπιθέσθαι τυραννίδι καὶ καταγνωσθείς, ἀνῃρέθη. Ταῦτα μὲν οὖν ἐπράχθη κατὰ τοῦτον τὸν ἐνιαυτόν.

XXXVIII. Ἐπ' ἄρχοντος δ' Ἀθήνησι Τιμοσθένους

runt. Ardens enim libertatis desiderium atque studium civitates Asiæ incesserat. (6) Ideo plerique omnes neque obsidum neque fœderum ullam habebant rationem, sed communi cum aliis Græcis ardore Barbaros inter fugiendum trucidabant. Ad hunc modum Persæ tunc victi sunt profligatique, pluresque quadraginta millibus interemti. Reliquiæ partim in castra fuga sunt dilapsæ, partim Sardes sese receperunt. (7) Xerxes vero, tum strage ad Platæas, tum fuga ad Mycalen suorum cognita, partem exercitus ad bellum cum Græcis continuandum Sardibus reliquit, cum reliquis ipse trepidus et perplexus Ecbatana versus iter intendit.

XXXVII. Sub hæc Leotychides et Xanthippus in Samum regressi Iones et Æolenses in belli societatem recipiunt. Deinde suasores illis sunt, ut relicta Asia in Europam commigrent, polliciti se, gentibus, quæ Persarum partes secutæ fuerant, exterminatis, agros illis concessuros. (2) Nam si in Asia remanserint, hostes in vicinia perpetuo habituros, qui copiis viribusque longe sint pollentiores, socios vero transmarinos, qui auxilia mature ferre non possint. Quæ promissa quum Æolenses Ionesque accepissent, monitis Græcorum obsequi statuunt, et ad navigandum cum illis in Europam sese comparant. (3) Sed Athenienses, mutata in contrarium sententia, contra, ut maneant, suadere insistunt, solosque Athenienses jure cognationis devinctos, etiamsi nullus ipsis ex reliqua Græcia succurrat, auxiliatricem ipsis manum præbituros confirmant. Fore utique suspicabantur, ut communi Græcorum opera in alias collocati sedes Iones Athenas pro metropoli, seu ortus sui fonte, non amplius haberent. (4) Iones ergo, revocata sententia, ex Asia se non discessuros decernunt. His ita peractis, Græcorum copiæ in partes abeunt. Lacedæmonii quidem in Laconiam suam remeant, Athenienses vero cum Ionibus et insulanis Sestum petunt: (5) quam Xanthippus imperator primo statim appulsu oppugnatam capit, præsidioque illi imposito socios dimittit et cum civibus ipse Athenas redit. (6) Bellum itaque Medicum quod vocatur, quum per biennium durasset, hoc eventu terminatum est. Porro inter scriptores Herodotus, ultra Trojani belli tempora exorsus, quidquid fere toto orbe terrarum est gestum, id novem libris exposuit; in pugna tandem Græcorum cum Persis ad Mycalen et oppugnatione Sesti opus illud finit. (7) In Italia interim Romani cum Volscis belligerantes et victores magnas horum cædes peregerunt. Sp. Cassius vero, qui anno superiori consul fuerat, affectatæ dominationis suspectus et convictus, supplicium capitis adivit. Et hæc quidem illo anno gesta sunt.

XXXVIII. Archonte Athenis Timosthene, consulare im-

ἐν Ῥώμῃ τὴν ὑπατικὴν ἀρχὴν διεδέξαντο Καίσων Φάβιος καὶ Λεύκιος Αἰμίλιος Μάμερκος. Ἐπὶ δὲ τούτων κατὰ τὴν Σικελίαν πολλή τις εἰρήνη κατεῖχε τὴν νῆσον, τῶν μὲν Καρχηδονίων εἰς τέλος τεταπεινωμένων, τοῦ δὲ Γέλωνος ἐπιεικῶς προεστηκότος τῶν Σικελιωτῶν καὶ πολλὴν εὐνομίαν τε καὶ πάντων τῶν ἐπιτηδείων εὐπορίαν παρεχομένου ταῖς πόλεσι. (2) Τῶν δὲ Συρακοσίων τὰς μὲν πολυτελεῖς ἐκφορὰς νόμῳ καταλελυκότων καὶ τὰς εἰωθυίας δαπάνας εἰς τοὺς τελευτῶντας γίνεσθαι περιῃρηκότων, ἐγγεγραμμένων δὲ ἐν τῷ νόμῳ εἴργεσθαι παντελῶς τὰς τῶν ἐνταφίων σπουδάς, ὁ βασιλεὺς Γέλων βουλόμενος τὴν τοῦ δήμου σπουδὴν ἐν ἅπασι διαφυλάττειν, τὸν περὶ τῆς ταφῆς νόμον ἐφ' ἑαυτοῦ βέβαιον ἐτήρησεν. (3) Ὑπὸ γὰρ ἀῤῥωστίας συνεχόμενος καὶ τοῦ ζῆν ἀπελπίσας, τὴν μὲν βασιλείαν παρέδωκεν Ἱέρωνι τῷ πρεσβυτάτῳ τῶν ἀδελφῶν, περὶ δὲ τῆς ἑαυτοῦ ταφῆς ἐνετείλατο διαστελλόμενος ἀκριβῶς τηρῆσαι τὸ νόμιμον. Διὸ καὶ τελευτήσαντος αὐτοῦ τὴν ἐκφορὰν κατὰ τὴν ἐπαγγελίαν αὐτοῦ συνετέλεσεν ὁ διαδεξάμενος τὴν βασιλείαν. (4) Ἐτάφη δ' αὐτοῦ τὸ σῶμα κατὰ τὸν ἀγρὸν τῆς γυναικὸς ἐν ταῖς καλουμέναις Ἐννέα τύρσεσιν, οὔσαις τῷ βάρει τῶν ἔργων θαυμασταῖς. Ὁ δὲ ὄχλος ἐκ τῆς πόλεως ἅπας συνηκολούθησεν, ἀπέχοντος τοῦ τόπου σταδίους διακοσίους. (5) Ἐνταῦθα δ' αὐτοῦ ταφέντος, ὁ μὲν δῆμος τάφον ἀξιόλογον ἐπιστήσας ἡρωικαῖς τιμαῖς ἐτίμησε τὸν Γέλωνα, ὕστερον δὲ τὸ μὲν μνῆμα ἀνεῖλον Καρχηδόνιοι στρατεύσαντες ἐπὶ Συρακούσας, τὰς δὲ τύρσεις Ἀγαθοκλῆς κατέβαλε διὰ τὸν φθόνον. Ἀλλ' ὅμως οὔτε Καρχηδόνιοι διὰ τὴν ἔχθραν οὔτε Ἀγαθοκλῆς διὰ τὴν ἰδίαν κακίαν οὔτε ἄλλος οὐδὲ εἷς ἠδυνήθη τοῦ Γέλωνος ἀφελέσθαι τὴν δόξαν. (6) Ἡ γὰρ τῆς ἱστορίας δικαία μαρτυρία τετήρηκε τὴν περὶ αὐτοῦ φήμην, κηρύττουσα εἰς ἅπαντα τὸν αἰῶνα. Δίκαιον γὰρ ἅμα καὶ συμφέρον ἐστὶ τῷ κοινῷ βίῳ διὰ τῆς ἱστορίας τοὺς μὲν πονηροὺς τῶν ἐν ταῖς ἐξουσίαις γεγενημένων βλασφημεῖσθαι, τοὺς δὲ εὐεργετικοὺς τυγχάνειν ἀθανάτου μνήμης· οὕτω γὰρ μάλιστα συμβήσεται πολλοὺς ἐπὶ τὴν κοινὴν εὐεργεσίαν προτρέπεσθαι τῶν μεταγενεστέρων. (7) Γέλων μὲν οὖν ἑπταετῆ χρόνον ἐβασίλευσεν, Ἱέρων δὲ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ διαδεξάμενος τὴν ἀρχὴν ἐβασίλευσε τῶν Συρακοσίων ἔτη ἕνδεκα καὶ μῆνας ὀκτώ.

XXXIX. Κατὰ δὲ τὴν Ἑλλάδα Ἀθηναῖοι μὲν μετὰ τὴν ἐν Πλαταιαῖς νίκην μετεκόμισαν ἐκ Τροιζῆνος καὶ Σαλαμῖνος τέκνα καὶ γυναῖκας εἰς τὰς Ἀθήνας, εὐθὺς δὲ καὶ τὴν πόλιν ἐπεχείρησαν τειχίζειν καὶ τῶν ἄλλων τῶν πρὸς ἀσφάλειαν ἀνηκόντων ἐπιμέλειαν ἐποιοῦντο. (2) Λακεδαιμόνιοι δ' ὁρῶντες τοὺς Ἀθηναίους ἐν ταῖς ναυτικαῖς δυνάμεσι πεποιημένους δόξαν μεγάλην, ὑπώπτευσαν αὐτῶν τὴν αὔξησιν, καὶ διέγνωσαν κωλύειν τοὺς Ἀθηναίους ἀνοικοδομεῖν τὰ τείχη. (3) Εὐθὺς οὖν πρέσβεις ἐξέπεμψαν εἰς τὰς Ἀθήνας τοὺς λόγῳ μὲν συμβουλεύσοντας κατὰ τὸ παρὸν μὴ τειχίζειν τὴν πόλιν διὰ τὸ μὴ συμφέρειν κοινῇ τοῖς Ἕλλησι· τὸν γὰρ Ξέρξην, εἰ πάλιν παραγενηθείη μετὰ μειζόνων δυνάμεων,

perium Romæ suscepere Cæso Fabius et L. Æmilius Mamercus. Horum magistratus tempore per totam Siciliæ insulam pax affatim vigebat: profligatæ enim ac penitus fractæ erant Carthaginiensium vires, et Gelo summa cum æquitate Siculos gubernans, ut optimis legibus civitates regerentur, et omnium ad vitam utilium copia abundarent, efficiebat. (2) Quumque Syracusani sumtuosas funerum pompas lege abrogassent, nec tantum expensas in mortuos fieri solitas amputassent, sed nimium exsequiarum studium omnino interdixissent; Gelo rex populi diligentiam in omnibus ratam haberi cupiens, novam de funeratione legem suo exemplo confirmavit. (3) Morbo enim correptus, quum jam de vita desperaret, regnum Hieroni, fratrum natu maximo, tradidit, et funeris sui curationem ita legavit, ut diserte plebisciti exsecutionem mandaret. Eoque mortuo, successor in regno pompam funeris, sicuti jusserat, peregit. (4) Cadaver ejus in uxoris agro conditum, intra Novem, uti vocantur, Turres, operum mole stupendas. Universa tum oppidanorum turba funus comitata est ad eum locum, qui ducentis ab urbe stadiis abest. (5) Sepulto ibi magnificæ monumentum structuræ populus erexit, heroicosque Geloni honores deinceps exhibendos decrevit. Opus id, memoriæ Gelonis consecratum, postmodo Carthaginienses, quum bello Syracusas premerent, diruerunt: turres vero Agathocles per invidiam demolitus est. Sed tamen neque hostile Carthaginiensium odium, neque maligna Agathoclis improbitas, neque cujusquam alterius vis aut calliditas gloriam Gelonis destruere potuit. (6) Justa enim historiæ testificatio famam ejus sartam tectam conservavit et in omnem deinceps æternitatem prædicabit. Æquum est enim pariter ac vitæ humanæ perutile, eos, qui malitiose ac scelerate potestatem gesserunt, vituperari, probos contra et beneficos ad immortalem usque memoriam celebrari. Hoc enim pacto id potissimum obtinebitur, ut posterûm multi ad bene merendum de societate humana excitentur. (7) Gelo annos tantum septem regnavit, frater vero ejus Hiero in regno heres ac successor annos undecim et octo menses rebus Syracusanorum præfuit.

XXXIX. In Græcia porro Athenienses post victoriam ad Platæas acquisitam liberos uxoresque ex Trœzene ac Salamine Athenas reducunt, et statim ad instauranda urbis mœnia opes operasque conferunt, nec minus alia ad defensionem sui necessaria diligenter accurant. (2) At Lacedæmonii, quum navalibus copiis magnam sibi gloriam Athenienses comparasse animadverterent, ne viribus nimium augescerent veriti, ædificationem murorum inhibere statuunt. (3) Confestim igitur legatos Athenas mittunt, qui verbis hoc consilii præ se ferrent, mœnibus urbem non esse cingendam, propterea quod hoc reipublicæ Græcorum non expediat. Nam si Xerxes denuo majoribus copiis irruptio-

ἕξειν ἑτοίμας πόλεις τετειχισμένας ἐκτὸς Πελοποννήσου, ἐξ ὧν ὁρμώμενον ῥᾳδίως καταπολεμήσειν τοὺς Ἕλληνας· οὐ πειθομένων δ' αὐτῶν, οἱ πρέσβεις προσιόντες τοῖς οἰκοδομοῦσι προσέταττον ἀφίστασθαι τῶν ἔργων τὴν ταχίστην. (4) Ἀπορουμένων δὲ τῶν Ἀθηναίων ὅ,τι χρὴ πράττειν, Θεμιστοκλῆς, ἀποδοχῆς τότε παρ' αὐτοῖς τυγχάνων τῆς μεγίστης, συνεβούλευεν ἔχειν ἡσυχίαν· ἐὰν γὰρ βιάζωνται, ῥᾳδίως τοὺς Λακεδαιμονίους μετὰ τῶν Πελοποννησίων στρατεύσαντας κωλύσειν αὐτοὺς τειχίζειν τὴν πόλιν. (5) Ἐν ἀποῤῥήτοις δὲ τῇ βουλῇ προεῖπεν ὡς αὐτὸς μὲν μετά τινων ἄλλων πορεύσεται πρεσβευτὴς εἰς Λακεδαίμονα, διδάξων τοὺς Λακεδαιμονίους περὶ τοῦ τειχισμοῦ, τοῖς δὲ ἄρχουσι παρήγγειλεν, ὅταν ἐκ Λακεδαίμονος ἔλθωσι πρέσβεις εἰς τὰς Ἀθήνας, παρακατέχειν αὐτούς, ἕως ἂν αὐτὸς ἐκ τῆς Λακεδαίμονος ἀνακάμψῃ, ἐν τοσούτῳ δὲ πανδημεὶ τειχίζειν τὴν πόλιν, καὶ τούτῳ τῷ τρόπῳ κρατήσειν αὐτοὺς ἀπεφαίνετο τῆς προθέσεως. Ὑπακουσάντων δὲ τῶν Ἀθηναίων, οἱ μὲν περὶ τὸν Θεμιστοκλέα πρέσβεις προήγαγον εἰς τὴν Σπάρτην.

XL. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι μετὰ μεγάλης σπουδῆς ᾠκοδόμουν τὰ τείχη, οὔτ' οἰκίας οὔτε τάφου φειδόμενοι. Συνελαμβάνοντο δὲ τῶν ἔργων οἵ τε παῖδες καὶ αἱ γυναῖκες καὶ καθόλου πᾶς ξένος καὶ δοῦλος, οὐδενὸς ἀπολειπομένου τῆς προθυμίας. (2) Παραδόξως δὲ τῶν ἔργων ἀνυομένων διά τε τὰς πολυχειρίας καὶ τὰς ἁπάντων προθυμίας, ὁ μὲν Θεμιστοκλῆς ἀνακληθεὶς ὑπὸ τῶν ἀρχόντων καὶ ἐπιτιμηθεὶς περὶ τῆς τειχοποιίας, ἠρνήσατο τὴν οἰκοδομίαν καὶ παρεκάλεσε τοὺς ἄρχοντας μὴ πιστεύειν κεναῖς φήμαις, ἀλλ' ἀποστέλλειν πρέσβεις ἀξιοπίστους εἰς τὰς Ἀθήνας· διὰ γὰρ τούτων εἴσεσθαι τἀληθές· καὶ τούτων ἐγγυητὴν ἑαυτὸν παρεδίδου καὶ τοὺς μεθ' ἑαυτοῦ συμπρεσβευτάς. (3) Πεισθέντες δὲ οἱ Λακεδαιμόνιοι τοὺς μὲν περὶ τὸν Θεμιστοκλέα ἐφύλαττον, εἰς δὲ τὰς Ἀθήνας ἀπέστειλαν τοὺς ἐπιφανεστάτους κατασκεψομένους περὶ ὧν ἦν χρεία πολυπραγμονῆσαι. Τοῦ δὲ χρόνου διεξελθόντος, οἱ μὲν Ἀθηναῖοι τὸ τεῖχος ἔφθασαν ἐφ' ἱκανὸν κατεσκευακότες, τοὺς δὲ τῶν Λακεδαιμονίων πρέσβεις ἐλθόντας εἰς τὰς Ἀθήνας, καὶ μετ' ἀνατάσεων καὶ ἀπειλῶν ἐπιτιμῶντας, παρέδωκαν εἰς φυλακήν, φήσαντες τότε ἀφήσειν ὅταν κἀκεῖνοι τοὺς περὶ Θεμιστοκλέα πρέσβεις ἀπολύσωσι. (4) Τούτῳ δὲ τῷ τρόπῳ καταστρατηγηθέντες οἱ Λάκωνες ἠναγκάσθησαν ἀπολῦσαι τοὺς Ἀθηναίων πρέσβεις, ἵνα τοὺς ἰδίους ἀπολάβωσιν. Ὁ δὲ Θεμιστοκλῆς τοιούτῳ στρατηγήματι τειχίσας τὴν πατρίδα συντόμως καὶ ἀκινδύνως, μεγάλης ἀποδοχῆς ἔτυχε παρὰ τοῖς πολίταις. (5) Ἅμα δὲ τούτοις πραττομένοις Ῥωμαῖοι πρὸς Αἰκολανοὺς καὶ τοὺς τὸ Τοῦσκλον κατοικοῦντας ἐνεστήσαντο πόλεμον. Καὶ πρὸς μὲν Αἰκολανοὺς μάχην συνάψαντες ἐνίκησαν, καὶ πολλοὺς τῶν πολεμίων ἀνεῖλον· μετὰ δὲ ταῦτα τὸ Τοῦσκλον ἐξεπολιόρκησαν καὶ τὴν τῶν Αἰκολανῶν πόλιν ἐχειρώσαντο.

XLI. Τοῦ δ' ἐνιαυσίου χρόνου διεληλυθότος, Ἀθη-

nem faciat, in parato habiturum urbes munitas extra Peloponnesum, unde ut ex arce belli erumpens, universos facile Græcos debellarit. Quum vero non audirentur legati, architectos et fabros cum imperiosis mandatis adeunt, ut e vestigio ab opere manus contineant. (4) Dubitantibus ergo, quid potissimum facto opus esset hac in re, Atheniensibus Themistocles, in summa tum apud eos gratia et auctoritate, ut silentio rem dissimulent, consulit: nam si vi contendant, Lacedæmonios, cum Peloponnesiorum auxiliis expeditione in eos facta, munitionem facile impedituros. (5) Secreto autem senatui indicavit, se cum quibusdam aliis, quos sibi collegas adjungerent, ad Spartanos legationem suscepturum, ibique de hac munitione ipsos edocturum. Magistratibus autem injungit, si legati forte Athenas Lacedæmone supervenerint, illos ad reditum usque suum e Lacedæmone attineant, interea vero totius civitatis viribus opus urgeant et persequantur: eoque demum modo voti eos compotes fore demonstrabat. Adductis in hanc sententiam Atheniensibus, Themistocles cum adjunctis sibi legatis Spartam ire perrexit.

XL. Interim populus Atheniensis magna studii et laboris contentione operis exstructioni incumbit, nullique ædificio, ne sepulcro quidem, parcens. Veniebant in partem operi hujus pueri simul et mulieres omnisque adeo hospes et servus, nemine patiente superari se studio et alacritate. (2) Quum itaque propter multitudinem operantium eorumque fervorem, opus illud præter omnium exspectationem mirum in modum excrevisset, principes Lacedæmoniorum accitum ad se Themistoclem ob urbis munitionem graviter objurgant. At ille pernegat et magistratus rogat, ne rumoribus temere sparsis fidem adhibeant, quin potius fidei probatæ legatos mittant, per quos de rei veritate certiores fiant; inque hujus rei fidem se comitesque suos obsides tradit. (3) Persuasi his Lacedæmonii Themistoclem collegasque sub custodia observant, et mox clarissimos ex se viros Athenas mittunt, ut quæ ex re ipsorum essent, curiose perscrutentur. Mediocri interim tempore elapso, Athenienses ad justam mœnia altitudinem eduxerant. Quumque legati Spartanorum, Athenas ingressi, turbulente se gererent, et minacibus Athenienses verbis culparent, custodiæ eos tradunt, non prius liberos fore, quam legati cum Themistocle dimissi fuerint, denuntiantes. (4) Hac itaque arte Lacones delusi Atheniensium restitutione legatorum libertatem suorum redimere coguntur. Et hac imperatoria Themistocles astutia, mœnibus patriæ expedite tutoque reparatis, magnam sibi apud cives gratiam conciliavit. (5) Dum hæc geruntur, Romani Æquis et Tusculanis bellum inferunt, commissoque prœlio victores plurimos hostium cædunt. Post Tusculum etiam expugnant et Æquorum urbem in potestatem redigunt.

XLI. Anno exacto, Athenis archon erat Adimantus,

νησι μὲν ἦν ἄρχων Ἀδείμαντος, ἐν Ῥώμῃ δὲ κατεστάθησαν ὕπατοι Μάρκος Φάβιος Σιλβανὸς καὶ Λεύκιος Οὐαλέριος Πόπλιος. Ἐπὶ δὲ τούτων Θεμιστοκλῆς διὰ τὴν στρατηγίαν καὶ ἀγχίνοιαν ἀποδοχῆς ἔτυχεν οὐ μόνον παρὰ τοῖς πολίταις, ἀλλὰ καὶ παρὰ πᾶσι τοῖς Ἕλλησι. (2) Διὸ καὶ μετεωριζόμενος ἐπὶ τῇ δόξῃ, πολὺ μείζοσιν ἄλλαις ἐπιβολαῖς ἐχρήσατο πρὸς αὔξησιν ἡγεμονίας ἀνηκούσαις τῇ πατρίδι. Τοῦ γὰρ καλουμένου Πειραιέως οὐκ ὄντος λιμένος κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους, ἀλλ' ἐπινείῳ χρωμένων τῶν Ἀθηναίων τῷ προσαγορευομένῳ Φαληρικῷ, μικρῷ παντελῶς ὄντι, ἐπενόησε τὸν Πειραιᾶ κατασκευάζειν λιμένα, μικρᾶς μὲν προσδεόμενον κατασκευῆς, δυνάμενον δὲ γενέσθαι κάλλιστον καὶ μέγιστον λιμένα τῶν κατὰ τὴν Ἑλλάδα. (3) Ἤλπισεν οὖν, τούτου προσγενομένου τοῖς Ἀθηναίοις, δυνήσεσθαι τὴν πόλιν ἀντιποιήσασθαι τῆς κατὰ θάλατταν ἡγεμονίας. Τριήρεις γὰρ τότε πλείστας ἐκέκτηντο, καὶ διὰ τὴν συνέχειαν τῶν ναυμαχιῶν ἐμπειρίαν καὶ δόξαν μεγάλην τῶν ναυτικῶν ἀγώνων περιεπεποίηντο. (4) Πρὸς δὲ τούτοις τοὺς μὲν Ἴωνας ὑπελάμβανε διὰ τὴν συγγένειαν ἰδίους ἕξειν, τοὺς δὲ ἄλλους τοὺς κατὰ τὴν Ἀσίαν Ἕλληνας δι' ἐκείνους ἐλευθερώσειν, ἀποκλινεῖν τε ταῖς εὐνοίαις πρὸς τοὺς Ἀθηναίους διὰ τὴν εὐεργεσίαν, τούς τε νησιώτας ἅπαντας καταπεπληγμένους τὸ μέγεθος τῆς ναυτικῆς δυνάμεως ἑτοίμως ταχθήσεσθαι μετὰ τῶν δυναμένων καὶ βλάπτειν καὶ ὠφελεῖν τὰ μέγιστα· (5) τούς τε Λακεδαιμονίους ἑώρα περὶ μὲν τὰς πεζικὰς δυνάμεις εὖ κατεσκευασμένους, πρὸς δὲ τοὺς ἐν ταῖς ναυσὶν ἀγῶνας ἀφυεστάτους. Ταῦτ' οὖν διαλογισάμενος ἔκρινε φανερῶς μὲν τὴν ἐπιβολὴν μὴ λέγειν, ἀκριβῶς γινώσκων τοὺς Λακεδαιμονίους κωλύσοντας.

XLII. Ἐν ἐκκλησίᾳ δὲ διαλεχθεὶς τοῖς πολίταις ὅτι μεγάλων πραγμάτων καὶ συμφερόντων τῇ πόλει βούλεται γενέσθαι σύμβουλός τε καὶ εἰσηγητής, ταῦτα δὲ φανερῶς μὲν λέγειν μὴ συμφέρειν, δι' ὀλίγων δὲ ἀνδρῶν ἐπιτελεῖν προσήκειν· διόπερ ἠξίου τὸν δῆμον δύο ἄνδρας προχειρισάμενον οἷς ἂν μάλιστα πιστεύσῃ, τούτοις ἐπιτρέπειν περὶ τοῦ πράγματος. (2) Πεισθέντος δὲ τοῦ πλήθους, ὁ δῆμος εἵλετο δύο ἄνδρας, Ἀριστείδην καὶ Ξάνθιππον, οὐ μόνον κατ' ἀρετὴν προκρίνας αὐτούς, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸν Θεμιστοκλέα τούτους ὁρῶν ἁμιλλωμένους περὶ δόξης καὶ πρωτείων, καὶ διὰ τοῦτο ἀλλοτρίως ἔχοντας πρὸς αὐτόν. (3) Οὗτοι δὲ κατ' ἰδίαν ἀκούσαντες τοῦ Θεμιστοκλέους τὴν ἐπιβολήν, ἐδήλωσαν τῷ δήμῳ διότι καὶ μεγάλα καὶ συμφέροντα τῇ πόλει καὶ δυνατὰ καθέστηκε τὰ λεγόμενα ὑπὸ τοῦ Θεμιστοκλέους. (4) Τοῦ δὲ δήμου θαυμάσαντος ἅμα τὸν ἄνδρα καὶ ὑποπτεύσαντος μήποτε τυραννίδα τινὰ κατασκευασόμενος ἑαυτῷ τηλικαύταις καὶ τοιαύταις ἐπιβολαῖς ἐγχειρῇ, φανερῶς αὐτὸν ἐκέλευον ἀποφαίνεσθαι τὰ δεδογμένα. Ὁ δὲ πάλιν ἔφησε μὴ συμφέρειν τῷ δήμῳ φανερῶς δηλοῦσθαι περὶ τῶν ἐπινοηθέντων. (5) Πολλῷ δὲ μᾶλλον θαυμάσαντος τοῦ δήμου τὴν δει-

Romæ vero consules M. Fabius Vibulanus et L. Valerius Publius (*Potitus* vel *Poplicola?*). Hoc tempore Themistocles ob imperium bene gestum ingeniique dexteritatem in maximo honore et auctoritate non apud cives tantum, sed universam Græciam, habebatur. (2) Hac itaque gloria excitatus aliis longe majoribus cœptis, quæ ad amplificandum patriæ imperium conducerent, animum intendit. Quum enim Piræeus nullam tunc portus commoditatem haberet, sed emporii usum is, cui Phalerico nomen erat, angusto admodum spatio Atheniensibus præberet; Themistocles portum ex illo, qui non magno quidem structuræ apparatu indigeret, sed pulcherrimus tamen tota Græcia et amplissimus foret, efficere animum induxit. (3) Eo namque Atheniensibus adjecto, civitatem maris imperium facile sibi vindicaturam sperabat. Triremes enim quamplurimas tunc possidebant, et assiduis bellorum navalium exercitationibus magnam in certaminibus nauticis gloriam acquisiverant. (4) Iones præterea ob ejusdem generis necessitudinem sibi addictos fore, illorumque ope reliquis etiam per Asiam Græcis libertatem restitutum iri; atque hoc beneficio illorum animos Atheniensibus perpetuo se devincturum : ad hæc insulanos, magnitudine navalis Atheniensium potentiæ perculsos, haud cunctanter adhæsuros illis, qui plurimum et damni et adjumenti afferre possent, arbitrabatur. (5) Ad hæc perspiciebat, Lacedæmonios, copiis sane terrestribus instructissimos, ad nautica vero certamina minime aptos esse. Quæ licet prudenter expendisset, cogitata tamen silentio tegere decrevit, probe compertum habens, Lacedæmonios nihil horum fieri passuros.

XLII. In conventu igitur publico civibus denuntiat, se magnarum et reipublicæ magnopere utilium rerum consultorem et auctorem venire : sed divulgari eas non expedire, quum ejus utique sint generis, ut a paucissimis tantum perfici illas conveniat. Duos igitur viros a populo designari, quibus maxime fides habeatur, iisque totum committi negotium postulat. (2) Adducta in hanc sententiam multitudine, duos populus elegit, Aristidem et Xanthippum, non tantum quod singulari vitæ integritate essent, sed etiam quod de gloria et virtutis præstantia cum Themistocle certarent, et alienos propterea animos ab ipso gererent. (3) Hi quum privatim Themistoclis rationes audivissent, ad populum retulerunt, quæ a Themistocle agitarentur, non tantum præclara, sed etiam reipublicæ perquam utilia et expeditu facillima esse. (4) Tum ingens viri admiratio populum cepit : sed statim ex admiratione suspicio oritur, ne forte machinis ingeniosis cœptisque tam arduis, tyrannicam sibi dominationem compararet. Ideo, quid animo constitutum haberet, in medium proferre jubent. At ille non esse ex re populi negotium evulgari etiam atque etiam asserebat. (5) Inde multo magis gravitatem viri et magnanimitatem po-

νότητα καὶ μεγαλοφροσύνην τἀνδρός, ἐκέλευον ἐν ἀπορρήτοις εἰπεῖν τῇ βουλῇ τὰ δεδογμένα· κἂν αὕτη κρίνῃ τὰ δυνατὰ λέγειν καὶ συμφέροντα, τότε ὡς ἂν συμβουλεύσῃ πρὸς τὸ τέλος ἄξειν αὐτοῦ τὴν ἐπιβολήν. (6) Διόπερ τῆς βουλῆς πυθομένης τὰ κατὰ μέρος, καὶ κρινάσης λέγειν αὐτὸν τὰ συμφέροντα τῇ πόλει καὶ δυνατά, τὸ λοιπὸν ἤδη συγχωρήσαντος τοῦ δήμου μετὰ τῆς βουλῆς, ἔλαβε τὴν ἐξουσίαν πράττειν ὅ,τι βούλεται. Ἕκαστος δ' ἐκ τῆς ἐκκλησίας ἐχωρίζετο θαυμάζων μὲν τὴν ἀρετὴν τἀνδρός, μετέωρος δ' ὢν καὶ καραδοκῶν τὸ τέλος τῆς ἐπιβολῆς.

XLIII. Ὁ δὲ Θεμιστοκλῆς λαβὼν τὴν ἐξουσίαν τοῦ πράττειν, καὶ πᾶσαν ὑπουργίαν ἔχων ἑτοίμην τοῖς ἐγχειρουμένοις, πάλιν ἐπενόησε καταστρατηγῆσαι τοὺς Λακεδαιμονίους. Ἤδει γὰρ ἀκριβῶς ὅτι καθάπερ ἐπὶ τοῦ τῆς πόλεως τειχισμοῦ διεκώλυσαν οἱ Λακεδαιμόνιοι, τὸν αὐτὸν τρόπον ἐπὶ τῆς κατασκευῆς τοῦ λιμένος ἐγχειρήσουσι διακόπτειν τῶν Ἀθηναίων τὰς ἐπιβολάς. (2) Ἔδοξεν οὖν αὐτῷ πρὸς μὲν τοὺς Λακεδαιμονίους πρέσβεις ἀποστεῖλαι τοὺς διδάξοντας συμφέρειν τοῖς κοινοῖς τῆς Ἑλλάδος πράγμασιν ἔχειν ἀξιόχρεων λιμένα πρὸς τὴν ἀπὸ τῶν Περσῶν ἐσομένην στρατείαν. Διὰ δὲ τούτου τοῦ τρόπου Σπαρτιάτας ἀμβλυτέρους ποιήσας πρὸς τὸ κωλύειν, αὐτὸς εἴχετο τῶν ἔργων· καὶ τῶν πάντων συμφιλοτιμουμένων, ταχέως συνέβη γενέσθαι καὶ παραδόξως κατασκευασθῆναι τὸν λιμένα. (3) Ἔπεισε δὲ τὸν δῆμον καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν πρὸς ταῖς ὑπαρχούσαις ναυσὶν εἴκοσι τριήρεις προσκατασκευάζειν, καὶ τοὺς μετοίκους καὶ τοὺς τεχνίτας ἀτελεῖς ποιῆσαι, ὅπως ὄχλος πολὺς πανταχόθεν εἰς τὴν πόλιν κατέλθῃ καὶ πλείους τέχνας κατασκευάσωσιν εὐχερῶς· ἀμφότερα γὰρ ταῦτα χρησιμώτατα πρὸς ναυτικῶν δυνάμεων κατασκευὰς ὑπάρχειν ἔκρινεν. Οἱ μὲν οὖν Ἀθηναῖοι περὶ ταῦτα ἠσχολοῦντο.

XLIV. Λακεδαιμόνιοι δὲ Παυσανίαν τὸν ἐν Πλαταιαῖς στρατηγήσαντα καταστήσαντες ναύαρχον, προσέταξαν ἐλευθεροῦν τὰς Ἑλληνίδας πόλεις, ὅσαι βαρβαρικαῖς φυλακαῖς διέμενον ἔτι φρουρούμεναι. (2) Οὗτος δὲ πεντήκοντα μὲν τριήρεις ἐκ Πελοποννήσου λαβών, τριάκοντα δὲ παρ' Ἀθηναίων μεταπεμψάμενος, ὧν Ἀριστείδης ἡγεῖτο, πρῶτον μὲν εἰς τὴν Κύπρον ἔπλευσε καὶ τῶν πόλεων τὰς ἔτι φρουρὰς ἐχούσας Περσικὰς ἠλευθέρωσε· (3) μετὰ δὲ ταῦτα πλεύσας ἐπὶ τὸν Ἑλλήσποντον, Βυζάντιον μὲν ὑπὸ Περσῶν κρατούμενον ἐχειρώσατο, καὶ τῶν ἄλλων βαρβάρων οὓς μὲν ἀνεῖλεν, οὓς δ' ἐκβαλὼν ἠλευθέρωσε τὴν πόλιν, πολλοὺς δ' ἐν αὐτῇ Περσῶν ἀξιολόγους ζωγρήσας ἄνδρας παρέδωκεν εἰς φυλακὴν Γογγύλῳ τῷ Ἐρετριεῖ, τῷ μὲν λόγῳ πρὸς τιμωρίαν τηρήσοντι, τῷ δ' ἔργῳ διασώσοντι πρὸς Ξέρξην. Συνετέθειτο γὰρ δι' ἀπορρήτων φιλίαν πρὸς τὸν βασιλέα, καὶ τὴν θυγατέρα τοῦ Ξέρξου γαμεῖν ἔμελλεν, ἵνα προδῷ τοὺς Ἕλληνας. (4) Ἦν δ' ὁ ταῦτα πραττόμενος Ἀρτάβαζος στρατηγός, καὶ χρημάτων πλῆθος ἐχορήγει λάθρα τῷ Παυσανίᾳ πρὸς τὸ διὰ τού-

pulus admirans, secreto ut revelaret senatui, quid animo versaret, jussit. Quod si is consilia cum certo reipublicæ commodo nullaque difficultate conjuncta esse judicaverit, tum demum ei, quidquid constitutum videatur, exsequi concessum fore. (6) Quum itaque senatus, de singulis edoctus, et facilia præstitu et quæ in summum reipublicæ emolumentum evasura sint, hominem dicere judicasset, consentiente tandem et sciscente populo, quidquid vellet, in effectum perducendi potestas illi facta est. Unusquisque ex concione illa discedens summa virtutem illius viri admiratione prosequebatur, animoque suspenso, quorsum rationes istæ evasuræ essent, exspectabat.

XLIII. Themistocles igitur, licentia rei persequendæ accepta omnique ministerio et sumtu ad rem necessario instructus, denuo per astum Lacedæmonios fallere instituit. Pro certo enim habebat, ut murorum instaurationi obstiterant Lacedæmonii, sic ad impediendum portus constructionem omne studium collaturos. (2) Legatos igitur Spartam mittendos esse censuit, qui universæ Græciæ utilitatem efflagitare doceant, uti ad futuras Persarum incursationes portus sat commodus habeatur. Hac arte quum vehemens prohibendi studium in Lacedæmoniis retudisset, opus strenue aggreditur. In quod quum accensis omnes animis incumberent, eum res exitum habuit, ut expedite ac præter omnium opinionem portus absolveretur. (3) Persuasum et populo, ut ad priorem classis numerum viginti quotannis triremes fabricarent; tum inquilinos et opifices immunitate donarent, quum ut turba undequaque in urbem conflueret, tum ut magnam artificiorum varietatem minimo sibi negotio compararent: utrumque enim ad potentiam in mari amplificandam et stabiliendam perutile judicabat. Et Athenienses quidem hisce rebus occupati erant.

XLIV. Lacedæmonii vero Pausaniam, quo imperatore ad Platæas depugnatum erat, classis præfectum constituunt, eumque Græcas urbes, Barbaricis adhuc præsidiis occupatas, liberare jubent. (2) Hic ergo quinquaginta triremibus e Peloponneso ductis, et triginta, quæ Aristidis imperio regebantur, ex Atheniensium civitate adjunctis, primo in Cyprum navigat, ibique urbes, quæ a Persicis adhuc præsidiis tenebantur, servitute eximit. (3) Inde ad Hellespontum reflectens, Byzantium Persarum jugo pressum capit, Barbarisque partim cæsis, partim exturbatis, urbi libertatem reddit, multosque magni nominis Persas ibi captos Gongylo Eretriensi in custodiam tradit, qui, ut præ se ferebat, illos ad supplicium servaret, sed reapse Xerxi restituendos curaret. Occultis enim pactis amicitiam cum rege contraxerat, et futurum erat ut filiam regis uxorem, ad prodendam ipsi Græciam, acciperet. (4) Hæc omnia internuntio et interprete fiebant Artabazo, copiarum Xerxis præfecto: qui clam Pausaniæ magnam pecuniæ vim sub-

των φθείρειν τοὺς εὐθέτους τῶν Ἑλλήνων. Ἐγένετο δὲ καταφανής, καὶ τιμωρίας ἔτυχε τοιῷδέ τινι τρόπῳ. (5) Ζηλώσαντος αὐτοῦ τὴν Περσικὴν τρυφὴν καὶ τυραννικῶς προσφερομένου τοῖς ὑποτεταγμένοις, χαλεπῶς ἔφερον ἅπαντες, μάλιστα δὲ οἱ τεταγμένοι τῶν Ἑλλήνων ἐπί τινος ἡγεμονίας. (6) Διόπερ τῶν κατὰ τὴν στρατιὰν καὶ κατὰ ἔθνη καὶ κατὰ πόλεις ἀλλήλοις ὁμιλούντων, καὶ τοῦ Παυσανίου τῆς βαρύτητος καταλαλούντων, Πελοποννήσιοι μὲν καταλιπόντες αὐτὸν εἰς Πελοπόννησον κατέπλευσαν, καὶ πρέσβεις ἀποστείλαντες κατηγόρουν τοῦ Παυσανίου, Ἀριστείδης δὲ ὁ Ἀθηναῖος τῷ καιρῷ χρώμενος ἐμφρόνως ἐν ταῖς κοινολογίαις ἀνελάμβανε τὰς πόλεις καὶ διὰ τῆς ὁμιλίας προσαγόμενος ἰδίας ἐποίησε τοῖς Ἀθηναίοις· ἔτι δὲ μᾶλλον συνήργησε καὶ τὸ αὐτόματον τοῖς Ἀθηναίοις διὰ ταύτας τὰς αἰτίας.

XLV. Παυσανίας ἦν συντεθειμένος ὥστε τοὺς τὰς ἐπιστολὰς παρ' αὐτοῦ κομίζοντας πρὸς τὸν βασιλέα μὴ ἀνακάμπτειν μηδὲ γίνεσθαι μηνυτὰς τῶν ἀπορρήτων· δι' ἣν αἰτίαν ἀναιρουμένων αὐτῶν ὑπὸ τῶν ἀπολαμβανόντων τὰς ἐπιστολὰς συνέβαινε μηδένα διασώζεσθαι. (2) Ἃ δὴ συλλογισάμενός τις τῶν βιβλιαφόρων ἀνέῳξε τὰς ἐπιστολάς· καὶ γνοὺς ἀληθὲς ὂν τὸ περὶ τὴν ἀναίρεσιν τῶν κομιζόντων τὰ γράμματα, ἀνέδωκε τοῖς ἐφόροις τὰς ἐπιστολάς. (3) Τούτων δὲ ἀπιστούντων διὰ τὸ ἀνεῳγμένας αὐτοῖς τὰς ἐπιστολὰς ἀναδεδόσθαι, καὶ πίστιν ἑτέραν βεβαιοτέραν ἐπιζητούντων, ἐπηγγείλατο παραδώσειν αὐτὸν ὁμολογοῦντα. (4) Πορευθεὶς οὖν ἐπὶ Ταίναρον καὶ καθεζόμενος ἐπὶ τῷ τοῦ Ποσειδῶνος ἱερῷ, διπλῆν σκηνὴν περιεβάλετο· καὶ τοὺς μὲν ἐφόρους καὶ τῶν ἄλλων Σπαρτιατῶν τινας κατέκρυψε, τοῦ δὲ Παυσανίου παραγενομένου πρὸς αὐτὸν καὶ πυνθανομένου τὴν αἰτίαν τῆς ἱκετείας, ἐμέμψατο αὐτῷ καθόσον εἰς τὴν ἐπιστολὴν ἐνέγραψε τὸν κατ' αὐτοῦ θάνατον. (5) Τοῦ δὲ Παυσανίου φήσαντος μεταμελεῖσθαι καὶ συγγνώμην αἰτουμένου τοῖς ἀγνοηθεῖσιν, ἔτι δὲ δεηθέντος ὅπως συγκρύψῃ, καὶ δωρεὰς μεγάλας ὑπισχνουμένου, αὐτοὶ μὲν διελύθησαν, οἱ δ' ἔφοροι καὶ οἱ μετ' αὐτῶν ἀκριβῶς μαθόντες τἀληθὲς τότε μὲν ἡσυχίαν εἶχον, ὕστερον δὲ τῶν Λακεδαιμονίων τοῖς ἐφόροις συλλαμβανόντων, προαισθόμενος ἔφθασε καὶ προσέφυγεν εἰς τὸ ἱερὸν τὸ τῆς Ἀθηνᾶς τῆς Χαλκιοίκου. (6) Ἀπορουμένων δὲ τῶν Λακεδαιμονίων εἰ τιμωρήσονται τὸν ἱκέτην, λέγεται τὴν μητέρα τοῦ Παυσανίου καταντήσασαν εἰς τὸ ἱερὸν ἄλλο μὲν μηδὲν μήτ' εἰπεῖν μήτε πρᾶξαί τι, πλίνθον δὲ βαστάσασαν ἀναθεῖναι κατὰ τὴν εἰς τὸ ἱερὸν εἴσοδον, καὶ τοῦτο πράξασαν ἐπανελθεῖν εἰς τὴν ἰδίαν οἰκίαν. (7) Τοὺς δὲ Λακεδαιμονίους τῇ τῆς μητρὸς κρίσει συνακολουθήσαντας ἐνοικοδομῆσαι τὴν εἴσοδον, καὶ τούτῳ τῷ τρόπῳ συναναγκάσαι τὸν Παυσανίαν λιμῷ καταστρέψαι τὸν βίον. Τὸ μὲν οὖν σῶμα τοῦ τελευτήσαντος συνεχωρήθη τοῖς προσήκουσι καταχῶσαι, τὸ δὲ δαιμόνιον τῆς τῶν ἱκετῶν σωτηρίας καταλυθείσης ἐπεσήμηνε. (8) Τῶν γὰρ Λακεδαιμονίων

ministrabat, cujus largitione Græcos ad hoc idoneos corrumperet. Detectum vero scelus auctorque supplicio affectus hoc fuit modo. (5) Luxu delectabatur Persico, et tyrannicam erga fidei suæ commissos insolentiam exercebat. Id ægre tulerunt omnes, inprimis vero illi, quos magistratus alicujus munere Græcia dignata fuerat. (6) Propterea quum milites per suas quique gentes atque urbes in colloquiis et congressibus de his inter se conferrent, ac de Pausaniæ fastu et importunitate conquererentur, Peloponnesii, relicto homine, in patriam revertuntur, et missis Spartam legatis eum accusant. Aristides vero Atheniensis, prudenter utens occasione, in conventibus et dissertationibus publicis civitates erigebat, et sermonis comitate demulcens, ut Atheniensium clientelæ se submitterent, efficiebat. Ad quod majus etiam fortuitus illis casus momentum adjecit. Res vero ita se habet.

XLV. Pausaniæ cum Persa ita convenerat, ut quicunque ad eum literas pertulisset, non rediret, ne indicio ipsorum arcana patefierent. Unde evenit ut omnibus, qui literas reddiderant, ab illis, qui acceperant, interfectis, nemo salvus remearet. (2) Quod quis ex tabellariis subodoratus literas aperit, et de suspecta tabellariorum cæde jam certior inde factus, ephoris literas tradit. (3) Hi quum fidem ob resignationem epistolæ non adhiberent, majoremque rei certitudinem postularent, suo hominem testimonio convictum se dare velle confirmat. (4) Ad Tænarum igitur profectus, Neptuni in templo supplex consedit, et gemino se ibi tabernaculo circumsepsit, ita ut ephoros et nonnullos Spartanorum alios penes se occultaret. Excurrit eo Pausanias, et, quæ supplicationis causa sit, percontatur. Ille crimen hoc intendit, quod mortem sibi literarum significatione destinarit. (5) Ad quod Pausanias : jam se facti pœnitere, veniamque delicti orare, obsecrare etiam, ut ea occulta esse patiatur; amplissimis insuper muneribus se beneficium hoc compensaturum pollicetur. Et hi quidem ita discedunt. At ephori hisque adjuncti, veritate liquide cognita, tum quidem dissimulant nihilque movent. Paullo autem post quum Lacedæmonii suas cum auctoritate ephororum vires conjunxissent, præsentiens malum Pausanias fuga in templum Minervæ, quam Chalciœcon nominant, illos prævertit. (6) Hæsitantibus inde Spartanis, an ad supplicium trahendus sit supplex, matrem ferunt Pausaniæ, progressam ad templum, nihil aliud egisse vel dixisse, quam quod laterem illuc transportatum in ipsis templi foribus deposuerit, et hoc peracto domum se recepisse. (7) Quod matris judicium secutos Lacedæmonios, ostium templi obstruxisse, ut hoc modo per inediam moriendi necessitas Pausaniæ afferretur. Cadaver quidem ad sepulturam propinquis fuit concessum : at numen ob violatam supplicum tutandorum religionem manifestis indiciis iram suam

περί τινων ἄλλων ἐν Δελφοῖς χρηστηριαζομένων, ὁ θεὸς ἔδωκε χρησμὸν κελεύων ἀποκαταστῆσαι τῇ θεῷ τὸν ἱκέτην. (9) Διόπερ οἱ Σπαρτιᾶται τὴν μαντείαν ἀδύνατον νομίζοντες εἶναι, ἠπόρουν ἐφ' ἱκανὸν χρόνον, οὐ δυνάμενοι ποιῆσαι τὸ προσταττόμενον ὑπὸ τοῦ θεοῦ· ὅμως δ' ἐκ τῶν ἐνδεχομένων βουλευσάμενοι κατεσκεύασαν εἰκόνας δύο τοῦ Παυσανίου χαλκᾶς, καὶ ἀνέθηκαν εἰς τὸ ἱερὸν τῆς Ἀθηνᾶς.

XLVI. Ἡμεῖς δὲ παρ' ὅλην τὴν ἱστορίαν εἰωθότες τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν διὰ τῶν ἐπιλεγομένων ἐπαίνων αὔξειν τὴν δόξαν, τοῖς δὲ φαύλοις ἐπὶ τῆς τελευτῆς ἐπιφθέγγεσθαι τὰς ἁρμοζούσας βλασφημίας, οὐκ ἐάσομεν τὴν Παυσανίου κακίαν καὶ προδοσίαν ἀκατηγόρητον. (2) Τίς γὰρ οὐκ ἂν θαυμάσειε τούτου τὴν ἄνοιαν, ὃς εὐεργέτης γενόμενος τῆς Ἑλλάδος καὶ νικήσας τὴν ἐν Πλαταιαῖς μάχην καὶ πολλὰς ἄλλας ἐπαινουμένας πράξεις ἐπιτελεσάμενος, οὐχ ὅπως τὸ παρὸν ἀξίωμα διεφύλαξεν, ἀλλ' ἀγαπήσας τῶν Περσῶν τὸν πλοῦτον καὶ τὴν τρυφὴν ἅπασαν τὴν προϋπάρχουσαν εὐδοξίαν κατήσχυνεν; (3) Ἐπαρθεὶς γὰρ ταῖς εὐτυχίαις τὴν μὲν Λακωνικὴν ἀγωγὴν ἐστύγησε, τὴν δὲ τῶν Περσῶν ἀκολασίαν καὶ τρυφὴν ἐμιμήσατο, ὃν ἥκιστα ἐχρῆν ζηλῶσαι τὰ τῶν βαρβάρων ἐπιτηδεύματα· οὐ γὰρ ἑτέρων πεπυσμένος, ἀλλ' αὐτὸς ἔργῳ πεῖραν εἰληφὼς ἐγίνωσκε πόσῳ τῆς τῶν Περσῶν τρυφῆς ἡ πάτριος δίαιτα πρὸς ἀρετὴν διέφερεν. (4) Ἀλλὰ γὰρ οὗτος μὲν διὰ τὴν ἰδίαν κακίαν οὐ μόνον τῆς ἀξίας ἔτυχε τιμωρίας, ἀλλὰ καὶ τοῖς πολίταις αἴτιος κατέστη τοῦ τὴν κατὰ θάλατταν ἡγεμονίαν ἀποβαλεῖν. Ἐκ παραθέσεως γὰρ ἡ Ἀριστείδου στρατηγία παρὰ τοῖς συμμάχοις θεωρουμένη καὶ διὰ τὴν εἰς τοὺς ὑποτεταγμένους ὁμιλίαν καὶ τὰς ἀρετὰς ἐποίησε πάντας ὥσπερ ἀπὸ μιᾶς ὁρμῆς ἀποκλῖναι πρὸς τοὺς Ἀθηναίους. (5) Διὸ καὶ τοῖς μὲν ἐκ τῆς Σπάρτης πεμπομένοις ἡγεμόσιν οὐκέτι προσεῖχον, Ἀριστείδην δὲ θαυμάζοντες καὶ πάντα προθύμως ὑπακούοντες ἐποίησαν χωρὶς κινδύνου παραλαβεῖν τὴν κατὰ θάλατταν ἀρχήν.

XLVII. Εὐθὺς οὖν ὁ μὲν Ἀριστείδης συνεβούλευε τοῖς συμμάχοις ἅπασι κοινὴν ἄγουσι σύνοδον ἀποδεῖξαι τὴν Δῆλον κοινὸν ταμιεῖον, καὶ τὰ χρήματα πάντα τὰ συναγόμενα εἰς ταύτην κατατίθεσθαι, πρὸς δὲ τὸν ἀπὸ τῶν Περσῶν ὑποπτευόμενον πόλεμον τάξαι φόρον ταῖς πόλεσι πάσαις κατὰ δύναμιν, ὥστε γίνεσθαι τὸ πᾶν ἄθροισμα ταλάντων πεντακοσίων καὶ ἑξήκοντα. (2) Ταχθεὶς δὲ ἐπὶ τὴν διάταξιν τῶν φόρων, οὕτως ἀκριβῶς καὶ δικαίως τὸν διαμερισμὸν ἐποίησεν, ὥστε πάσας τὰς πόλεις εὐδοκῆσαι. Διὸ καὶ δοκῶν ἕν τι τῶν ἀδυνάτων ἔργων συντετελεκέναι, μεγίστην ἐπὶ δικαιοσύνῃ δόξαν ἐκτήσατο καὶ διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς δικαιοσύνης δίκαιος ἐπωνομάσθη. (3) Ὑφ' ἕνα δὲ καὶ τὸν αὐτὸν καιρὸν ἡ μὲν τοῦ Παυσανίου κακία τῆς κατὰ θάλατταν ἡγεμονίας ἐστέρησε τοὺς πολίτας, ἡ Ἀριστείδου δὲ κατὰ πᾶν ἀρετὴ τὰς Ἀθήνας τὴν οὐκ οὖσαν στρατηγίαν

declaravit. (8) Quum enim Spartani ad capessendum Delphis oraculum misissent, a deo responsum acceperunt, restituendum esse deæ supplicem. (9) Quod oraculi jussum quum nullo se pacto exsequi posse arbitrarentur, ambiguis diu mentibus, quid potissimum facto opus esset, inter se disquirebant. Consilio tamen, qualecunque tunc succurrit, invento, duas ex ære statuas Pausaniæ exstructas in templo Minervæ dedicarunt.

XLVI. Nos vero, quibus per universum historiæ decursum in more positum est, virorum probitate excellentium gloriam laudibus intertextis extollere, et improbis circa vitæ exitum justas vituperationes accinere, detestandam Pausaniæ malitiam et proditionem citra accusationem abire non sinemus. (2) Quis enim vesaniam hujus viri non demiretur, qui, quum pugna ad Platæas victor multisque aliis laudabiliter gestis claras optime de Græcia meritus esset, non modo partum auctoritatis et gloriæ decus conservare non studuit, sed opes deliciasque Persarum fœdo amore complexus omnem pristinæ virtutis laudisque gratiam scelerate contaminavit? (3) Secundis quippe rebus elatus, Laconicum vivendi morem fastidiose aversatus, luxum et mollitiem Persarum ad imitandum sibi proposuit: quem tamen Barbarorum studia et mores captare minime omnium decebat: non enim ex aliorum relatione acceperat, sed re ipsa, sua videlicet experientia edoctus, cognoverat, quanto corruptis et effeminatis Persarum moribus patriæ disciplinæ severitas ad virtutem esset præstabilior. (4) Idcirco suæ pravitatis culpa non sibi tantum dignas arcessivit pœnas, sed causam etiam præbuit, ut cives sui maris imperio excuterentur. Nam Aristidis velut e regione perspecta a sociis in administrando imperio sollertia et integritas, tum humanitate erga illos, quibus præerat, tum virtutum omnium declaratione id effecit, ut uno omnes impetu ad obsequium Atheniensium inclinarent. (5) Ideo missis e Sparta prætoribus non amplius morem gerere; Aristidem contra suspicere et mandata promte exsequi. Quo factum ut citra ullam periculi aleam imperium maris obtineret.

XLVII. Ideoque statim consilium Aristides sociis proponit universis, ut in publicis omnium comitiis decernant commune deinceps ærarium in Delo constituendum, quo pecuniæ undique coactæ omnes deponantur: tum ad impendens belli Persici periculum vectigalia civitatibus pro cujusque facultate imperent, ita ut tota exactorum summa non minus quingentis (*quadringentis*) et sexaginta talentis conficiat. (2) Ipse igitur rationibus stipendiariis præfectus, tam exacte et juste suum cuique censum attribuit, ut summa civitatum benevolentia id comprobaretur. Quapropter quum rem omnium difficillimam assecutus videretur, summam justitiæ laudem adeptus, ab excellenti ejus studio Justi cognomen tum reportavit. (3) Et sic uno eodemque tempore Pausaniæ malignitas civibus principatum maris abstulit, et Aristidis contra in omni genere virtus

ἐποίησε κτήσασθαι. Ταῦτα μὲν οὖν ἐπράχθη κατὰ τοῦτον τὸν ἐνιαυτόν.

XLVIII. Ἐπ' ἄρχοντος δ' Ἀθήνησι Φαίδωνος Ὀλυμπιὰς μὲν ἤχθη ἕκτη πρὸς ταῖς ἑβδομήκοντα, καθ' ἣν ἐνίκα στάδιον Σκαμάνδριος Μυτιληναῖος, ἐν Ῥώμῃ δ' ὑπῆρχον ὕπατοι Καίσων Φάβιος καὶ Σπόριος Φούριος Μενέλλαιος. (2) Ἐπὶ δὲ τούτων Λεωτυχίδας ὁ τῶν Λακεδαιμονίων βασιλεὺς ἐτελεύτησεν ἄρξας ἔτη εἴκοσι καὶ δύο, τὴν δὲ ἀρχὴν διαδεξάμενος Ἀρχίδαμος ἐβασίλευσεν ἔτη τετταράκοντα καὶ δύο. Ἐτελεύτησε δὲ καὶ Ἀναξίλας ὁ Ῥηγίου καὶ Ζάγκλης τύραννος, δυναστεύσας ἔτη δεκαοκτώ, τὴν δὲ τυραννίδα διεδέξατο Μίκυθος, πιστευθεὶς ὥστε ἀποδοῦναι τοῖς τέκνοις τοῦ τελευτήσαντος οὖσι νέοις τὴν ἡλικίαν. (3) Ἱέρων δὲ ὁ βασιλεὺς τῶν Συρακοσίων μετὰ τὴν τοῦ Γέλωνος τελευτὴν τὸν μὲν ἀδελφὸν Πολύζηλον ὁρῶν εὐδοκιμοῦντα παρὰ τοῖς Συρακοσίοις, καὶ νομίζων αὐτὸν ἔφεδρον ὑπάρχειν τῆς βασιλείας, ἔσπευδεν ἐκποδὼν ποιήσασθαι, αὐτὸς δὲ ξενολογῶν καὶ περὶ αὐτὸν σύστημα ξένων παρασκευάζων, ὑπελάμβανεν ἀσφαλῶς καθέξειν τὴν βασιλείαν. (4) Διὸ καὶ Συβαριτῶν πολιορκουμένων ὑπὸ Κροτωνιατῶν, καὶ δεομένων βοηθῆσαι, στρατιώτας πολλοὺς κατέγραψεν εἰς τὴν στρατιάν, ἣν παρεδίδου Πολυζήλῳ τἀδελφῷ, νομίζων αὐτὸν ὑπὸ τῶν Κροτωνιατῶν ἀναιρεθήσεσθαι. (5) Τοῦ δὲ Πολυζήλου πρὸς τὴν στρατείαν οὐχ ὑπακούσαντος διὰ τὴν ῥηθεῖσαν ὑποψίαν, δι' ὀργῆς εἶχε τὸν ἀδελφόν, καὶ φυγόντος πρὸς Θήρωνα τὸν Ἀκραγαντίνων τύραννον, καταπολεμῆσαι τοῦτον παρεσκευάζετο. (6) Μετὰ δὲ ταῦτα Θρασυδαίου τοῦ Θήρωνος ἐπιστατοῦντος τῆς τῶν Ἱμεραίων πόλεως βαρύτερον τοῦ καθήκοντος, συνέβη τοὺς Ἱμεραίους ἀπαλλοτριωθῆναι παντελῶς ἀπ' αὐτοῦ. (7) Πρὸς μὲν οὖν τὸν πατέρα πορεύεσθαί τε καὶ κατηγορεῖν ἀπεδοκίμαζον, νομίζοντες οὐχ ἕξειν ἴσον ἀκουστήν· πρὸς δὲ τὸν Ἱέρωνα πρέσβεις ἀπέστειλαν κατηγοροῦντες τοῦ Θρασυδαίου καὶ ἐπαγγελλόμενοι τήν τε πόλιν ἐκείνῳ παραδώσειν καὶ συνεπιθήσεσθαι τοῖς περὶ τὸν Θήρωνα. (8) Ὁ δὲ Ἱέρων κρίνας εἰρηνικῶς διαλύσασθαι πρὸς τὸν Θήρωνα, προὔδωκε τοὺς Ἱμεραίους καὶ τὰ βεβουλευμένα λαθραίως ἐμήνυσε. Διόπερ Θήρων ἐξετάσας τὰ κατὰ τὴν βουλήν, καὶ τὴν μήνυσιν ἀληθινὴν εὑρίσκων, πρὸς μὲν τὸν Ἱέρωνα διελύσατο, καὶ τὸν Πολύζηλον εἰς τὴν προϋπάρχουσαν εὔνοιαν ἀποκατέστησε, τῶν δὲ Ἱμεραίων τοὺς ἐναντίους πολλοὺς ὄντας συλλαβὼν ἀποσφάζει.

XLIX. Ἱέρων δὲ τούς τε Ναξίους καὶ τοὺς Καταναίους ἐκ τῶν πόλεων ἀναστήσας, ἰδίους οἰκήτορας ἀπέστειλεν, ἐκ μὲν Πελοποννήσου πεντακισχιλίους ἀθροίσας, ἐκ δὲ Συρακουσῶν ἄλλους τοσούτους προσθείς· καὶ τὴν μὲν Κατάνην μετωνόμασεν Αἴτνην, τὴν δὲ χώραν οὐ μόνον τὴν Καταναίαν, ἀλλὰ καὶ πολλὴν τῆς ὁμόρου προσθεὶς κατεκληρούχησε, μυρίους πληρώσας οἰκήτορας. (2) Τοῦτο δ' ἔπραξε σπεύδων ἅμα μὲν

imperium, quod antea nullum erat, Atheniensibus conciliavit. Hæc igitur eo anno gesta fuere.

XLVIII. Tum Athenis summi prætoris magistratum gerente Phædone, septuagesima Olympias et sexta agebatur, qua Scamandrius Mytilenæus stadio victor abiit. Romæ vero consulare imperium gessere Cæso Fabius, et Sp. Furius Menellæus (*Medullinus*). (2) Hac tempestate Leotychidas, Spartanorum rex, anno regni sui vicesimo secundo mortem obiit, cui succedens Archidamus quadraginta duobus annis regno præfuit. Decessit etiam e vita Anaxilaus, Rhegii et Zancles tyrannus, quum in dominatione illa octodecim annos complevisset. Tyrannidem adiit Micythus, gubernator fiduciarius, hac conditione creatus, ut defuncti liberis, nondum ætate confirmatis, dominium paternum restitueret. (3) Hiero vero, Syracusanorum rex, post Gelonis obitum videns Polyzelum fratrem magna apud Syracusanos pollere gratia, eumque regni affectati suspectum habens, hominem e medio tollere properabat. Mercenarios ergo milites conducens et peregrinorum satellitio se muniens, hoc pacto tutam sibi regni possessionem fore existimabat. (4) Eadem de causa, quum Sybaritæ a Crotoniatis obsidione pressi auxilium ab eo peterent, militum manum haud exiguam conscribit, eamque Polyzelo tradidit, sperans fore ut a Crotoniatis in conflictu cæderetur. (5) Sed Polyzelo ob dictam fratris suspicionem recusante, vehementer ille in fratrem ira exarsit. Quumque ad Theronem Agrigentinorum tyrannum iste confugeret, ad debellandum eum se comparavit. (6) Inter hæc Thrasydæus, Theronis filius, Himeræorum urbi princeps datus, quum æquo insolentius et asperius imperaret, animos civium prorsus a se abalienat. (7) Qui quum ad patris tribunal criminationes de filio afferre, ut judicem minime æquum habituri, inconsultum judicarent, missis ad Hieronem legatis, Thrasydæum accusant, urbisque deditionem et auxilia contra Theronem illi offerunt. (8) At Hiero, pacifice cum Therone transigendum ratus, proditis Himeræis, quæ contra ipsum machinarentur, clam aperit. Hic insidiis diligenter pervestigatis, indiciorumque veritate cognita, non modo Hieroni reconciliatur, sed Polyzelo quoque pristinam fratris benevolentiam reparat. Himeræorum vero plurimos, qui ei adversabantur, comprehendit atque mactat.

XLIX. Tum Hiero, Catinensibus et Naxiis e patria ejectis, novos urbibus incolas imponit, ad quinque hominum millia ex Peloponneso colligens et totidem Syracusanos asciscens; Catinamque mutato nomine Ætnam dixit: cui agrum non modo Catinensem, sed magnos etiam in vicinia tractus sorte divisit, et civium ad decies mille numerum explevit. (2) Hoc idcirco ab eo maturatum, tum ut

ἔχειν βοήθειαν ἑτοίμην ἀξιόλογον πρὸς τὰς ἐπιούσας χρείας, ἅμα δὲ καὶ ἐκ τῆς γενομένης μυριάνδρου πόλεως τιμὰς ἔχειν ἡρωικάς. Τοὺς δὲ Ναξίους καὶ τοὺς Καταναίους ἐκ τῶν πατρίδων ἀνασταθέντας μετῴκισεν εἰς τοὺς Λεοντίνους, καὶ μετὰ τῶν ἐγχωρίων προσέταξε κατοικεῖν τὴν πόλιν. (3) Θήρων δὲ μετὰ τὴν Ἱμεραίων σφαγὴν ὁρῶν τὴν πόλιν οἰκητόρων δεομένην, συνῴκισεν εἰς ταύτην τούς τε Δωριεῖς καὶ τῶν ἄλλων τοὺς βουλομένους ἐπολιτογράφησεν. (4) Οὗτοι μὲν οὖν μετ' ἀλλήλων καλῶς πολιτευόμενοι διετέλεσαν ἔτη πεντήκοντα καὶ ὀκτώ· τότε δὲ τῆς πόλεως ὑπὸ Καρχηδονίων χειρωθείσης καὶ κατασκαφείσης, διέμεινεν ἀοίκητος μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς καιρῶν.

L. Ἐπ' ἄρχοντος δ' Ἀθήνησι Δρομοκλείδου Ῥωμαῖοι μὲν κατέστησαν ὑπάτους Μάρκον Φάβιον καὶ Γναῖον Μάλλιον. Ἐπὶ δὲ τούτων Λακεδαιμόνιοι τὴν τῆς θαλάττης ἡγεμονίαν ἀποβεβληκότες ἀλόγως βαρέως ἔφερον· διὸ καὶ τοῖς ἀφεστηκόσιν ἀπ' αὐτῶν Ἕλλησι χαλεπῶς ἔχοντες, ἠπείλουν ἐπιθήσειν αὐτοῖς τὴν προσήκουσαν τιμωρίαν. (2) Συναχθείσης δὲ τῆς γερουσίας, ἐβουλεύοντο περὶ τοῦ πολέμου τοῦ πρὸς τοὺς Ἀθηναίους ὑπὲρ τῆς κατὰ θάλατταν ἡγεμονίας. (3) Ὁμοίως δὲ καὶ τῆς κοινῆς ἐκκλησίας συναχθείσης, οἱ μὲν νεώτεροι καὶ τῶν ἄλλων οἱ πολλοὶ φιλοτίμως εἶχον ἀνακτήσασθαι τὴν ἡγεμονίαν, νομίζοντες, ἐὰν αὐτὴν περιποιήσωνται, χρημάτων τε πολλῶν εὐπορήσειν καὶ καθόλου τὴν Σπάρτην μείζονα ποιήσεσθαι καὶ δυνατωτέραν, τούς τε τῶν ἰδιωτῶν οἴκους πολλὴν ἐπίδοσιν λήψεσθαι πρὸς εὐδαιμονίαν. (4) Ἀνεμιμνήσκοντο δὲ καὶ τῆς ἀρχαίας μαντείας, ἐν ᾗ προσέταξεν αὐτοῖς ὁ θεὸς σκοπεῖν ὅπως μὴ χωλὴν ἔχωσι τὴν ἡγεμονίαν, καὶ τὸν χρησμὸν ἔφασαν εἰς οὐδὲν ἕτερον ἢ τὸ παρὸν λέγειν· χωλὴν γὰρ αὐτοῖς ὑπάρξειν τὴν ἀρχήν, ἐὰν οὐσῶν δυοῖν ἡγεμονιῶν τὴν ἑτέραν ἀποβάλωσι. (5) Πάντων δὲ σχεδὸν τῶν πολιτῶν πρὸς ταύτην τὴν ὑπόθεσιν ὡρμημένων, καὶ τῆς γερουσίας συνεδρευούσης περὶ τούτων, οὐδεὶς ἤλπισεν οὐδένα τολμῆσαι συμβουλεῦσαι ἕτερόν τι. (6) Τῶν δὲ ἐκ τῆς γερουσίας τις, ὄνομα μὲν Ἑτοιμαρίδας, τὸ δὲ γένος ἀφ' Ἡρακλέους ὤν, καὶ δι' ἀρετὴν ἀποδοχῆς τυγχάνων παρὰ τοῖς πολίταις, ἐπεχείρησε συμβουλεύειν ἐᾶν τοὺς Ἀθηναίους ἐπὶ τῆς ἡγεμονίας· μὴ συμφέρειν γὰρ τῇ Σπάρτῃ τῆς θαλάττης ἀμφισβητεῖν· πρὸς παράδοξον δὲ ὑπόθεσιν εἰπεῖν εὐπορήσας λόγους ἁρμόζοντας, παρὰ τὴν προσδοκίαν ἔπεισε τὴν γερουσίαν καὶ τὸν δῆμον. (7) Τέλος δὲ οἱ Λακεδαιμόνιοι κρίναντες τὸν Ἑτοιμαρίδαν συμφέροντα λέγειν, ἀπέστησαν τῆς περὶ τὸν πόλεμον πρὸς τοὺς Ἀθηναίους ὁρμῆς. (8) Ἀθηναῖοι δὲ τὸ μὲν πρῶτον προσεδόκων μέγαν πόλεμον ἕξειν πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους περὶ τῆς κατὰ θάλατταν ἡγεμονίας, καὶ διὰ τοῦτο τριήρεις κατεσκευάζοντο πλείους καὶ χρημάτων πλῆθος ἐπορίζοντο καὶ τοῖς συμμάχοις ἐπιεικῶς προσεφέροντο· ὡς δὲ τὰ δοχθέντα τοῖς Λακεδαιμονίοις ἐπύθοντο, τοῦ μὲν φόβου

ad necessitates subito ingruentes præsidia quam paratissima haberet, tum ut a tanta civitate, quæ nimirum decem millia incolarum contineret, heroicos post fata honores consequeretur. Naxios vero et Catinenses patria exutos in Leontinorum civitatem transcripsit, eamque deinceps communi cum incolis jure habitare jussit. (3) Thero etiam, quum Himeram incolis carere cerneret, Dores in ea collocavit, et, quicunque vellent, civium loco recenseri jussit. (4) Hi ergo per annos quinquaginta octo præclare inter se rempublicam administrarunt. Tum urbs a Carthaginiensibus subacta et excisa ad nostram usque tempestatem a cultoribus vacua permansit.

L. Archonte Athenis Dromoclide, Romani consules fecerunt M. Fabium et Cneium Manlium. Eo tempore Lacedæmonii maris imperium tam vecorditer sibi perditum esse indignissime ferebant. Idcirco in Græcos, qui defecerant, ira exæstuantes, meritas ab illis pœnas se exacturos minitabantur. (2) Senatuque convocato, de bello Atheniensibus inferendo, ob recuperandum maris dominium, consilia tractavere. (3) In frequentissimis etiam populi comitiis a junioribus potissimum et maxima vulgi parte id summa contentione agebatur, ut imperium denuo armis assereretur. Hoc enim vindicato, magnas sibi opes accessuras et rempublicam majorem fore et potentiorem, privatorum quoque familias magna ad felicitatem incrementa facturas jactitabant. (4) Ad animos simul vetus oraculum revocabant, quo diligenter providere jussisset deus, ne claudum haberent imperium: quo nihil aliud quam præsens discrimen significaretur. Mutilum enim et mancum sibi imperium fore, si, quum duo sint principatus, alter in terra, alter in mari, altero exciderint. (5) Quum itaque ab omnibus fere civibus in hanc sententiam iretur, denuoque res ad senatum referretur; nemo quemquam huc audaciæ processurum existimabat, ut contra aliquid sentiret aut diceret. (6) Tum ex senatoribus quidam Hetœmaridas, ab Hercule genus ducens, et præcipuæ inter cives propter virtutem auctoritatis, diversam consilii viam ingressus est, ac suasit ut maris imperium Atheniensibus permitterent. Non enim ex usu reipublicæ esse Spartanæ, de maris dominatu ambigere ac contendere. Quumque ad argumenti, alioqui non plausibilis aut grati, confirmationem rationes adduxisset multas et præsenti negotio convenientes, tum senatui, tum populo persuasit. (7) Postquam ergo visum est Lacedæmoniis utilia Hetœmaridam consulere, a belli Atheniensibus inferendi studio et conatu desistunt. (8) Athenienses quidem initio gravissimum cum Spartanis bellum de summa in mari potestate metuebant: ideoque plures ad hunc eventum triremes ædificaverant, magnamque pecuniæ vim congesserant, et summam ubique sociis benevolentiam et æquitatem exhibebant. Sed audito Lacedæmo-

τοῦ κατὰ τὸν πόλεμον ἀπελύθησαν, περὶ δὲ τὴν αὔξησιν τῆς ἰδίας πόλεως ἠσχολοῦντο.

LI. Ἐπ' ἄρχοντος δ' Ἀθήνησιν Ἀκεστορίδου ἐν Ῥώμῃ τὴν ὕπατον ἀρχὴν διεδέξαντο Καίσων Φάβιος καὶ Τίτος Οὐεργίνιος. (2) Ἐπὶ δὲ τούτων Ἱέρων μὲν ὁ βασιλεὺς τῶν Συρακοσίων, παραγενομένων πρὸς αὐτὸν πρέσβεων ἐκ Κύμης τῆς Ἰταλίας καὶ δεομένων βοηθῆσαι πολεμουμένοις ὑπὸ Τυῤῥηνῶν θαλαττοκρατούντων, ἐξέπεμψεν αὐτοῖς συμμαχίαν τριήρεις ἱκανάς. (3) Οἱ δὲ τῶν νεῶν τούτων ἡγεμόνες ἐπειδὴ κατέπλευσαν εἰς τὴν Κύμην, μετὰ τῶν ἐγχωρίων μὲν ἐναυμάχησαν πρὸς τοὺς Τυῤῥηνούς, πολλὰς δὲ ναῦς αὐτῶν διαφθείραντες καὶ μεγάλῃ ναυμαχίᾳ νικήσαντες, τοὺς μὲν Τυῤῥηνοὺς ἐταπείνωσαν, τοὺς δὲ Κυμαίους ἠλευθέρωσαν τῶν φόβων, καὶ ἀπέπλευσαν ἐπὶ Συρακούσας.

LII. Ἐπ' ἄρχοντος δ' Ἀθήνησι Μένωνος Ῥωμαῖοι μὲν ὑπάτους κατέστησαν Λεύκιον Αἰμίλιον Μάμερκον καὶ Γάϊον Κορνήλιον Λέντουλον. Κατὰ δὲ τὴν Ἰταλίαν πόλεμος ἐνέστη Ταραντίνοις πρὸς τοὺς Ἰάπυγας. (2) Περὶ γὰρ ὁμόρου χώρας ἀμφισβητούντων πρὸς ἀλλήλους, ἐπὶ μέν τινας χρόνους διετέλουν ἀψιμαχοῦντες καὶ λεηλατοῦντες τὰς ἀλλήλων χώρας, ἀεὶ δὲ μᾶλλον τῆς διαφορᾶς συναυξομένης καὶ πολλάκις φόνων γινομένων, τὸ τελευταῖον εἰς ὁλοσχερῆ φιλοτιμίαν ὥρμησαν. (3) Οἱ μὲν οὖν Ἰάπυγες τήν τε παρ' αὐτῶν δύναμιν παρεσκευάζοντο καὶ τὴν παρὰ τῶν ὁμόρων συμμαχίαν συνέλαβον, καὶ τοὺς σύμπαντας ἤθροισαν ὑπὲρ τοὺς δισμυρίους· οἱ δὲ Ταραντῖνοι πυθόμενοι τὸ μέγεθος τῆς ἐπ' αὐτοὺς ἠθροισμένης δυνάμεως, τούς τε πολιτικοὺς στρατιώτας ἤθροισαν καὶ Ῥηγίνων συμμάχων ὄντων πολλοὺς προσελάβοντο. (4) Γενομένης δὲ μάχης ἰσχυρᾶς καὶ πολλῶν παρ' ἀμφοτέροις πεσόντων, τὸ τελευταῖον οἱ Ἰάπυγες ἐνίκησαν. Τῶν δὲ ἡττηθέντων εἰς δύο μέρη σχισθέντων κατὰ τὴν φυγήν, καὶ τῶν μὲν εἰς Τάραντα τὴν ἀναχώρησιν ποιουμένων, τῶν δὲ εἰς τὸ Ῥήγιον φευγόντων, παραπλησίως τούτοις καὶ οἱ Ἰάπυγες ἐμερίσθησαν. (5) Οἱ μὲν οὖν τοὺς Ταραντίνους διώξαντες, ὀλίγου διαστήματος ὄντος, πολλοὺς τῶν ἐναντίων ἀνεῖλον· οἱ δὲ τοὺς Ῥηγίνους διώκοντες ἐπὶ τοσοῦτον ἐφιλοτιμήθησαν, ὥστε συνεισπεσεῖν τοῖς φεύγουσιν εἰς τὸ Ῥήγιον καὶ τῆς πόλεως κυριεῦσαι.

LIII. Μετὰ δὲ ταῦτα Ἀθήνησι μὲν ἦρχε Χάρης, ἐν Ῥώμῃ δὲ ὕπατοι καθειστήκεσαν Τίτος Μινούνιος καὶ Γάϊος Ὡράτιος Πολύειδος, ἤχθη δὲ παρ' Ἠλείοις Ὀλυμπιὰς ἑβδομηκοστὴ καὶ ἑβδόμη, καθ' ἣν ἐνίκα στάδιον Δάνδης Ἀργεῖος. Ἐπὶ δὲ τούτων κατὰ μὲν τὴν Σικελίαν Θήρων ὁ Ἀκραγαντίνων δυνάστης ἐτελεύτησεν, ἄρξας ἔτη δέκα καὶ ἕξ, τὴν δὲ ἀρχὴν διεδέξατο Θρασυδαῖος ὁ υἱός. (2) Ὁ μὲν οὖν Θήρων τὴν ἀρχὴν ἐπιεικῶς διῳκηκὼς καὶ ζῶν μεγάλης ἀποδοχῆς ἐτύγχανε παρὰ τοῖς πολίταις καὶ τελευτήσας ἡρωικῶν ἔτυχε τιμῶν, ὁ δὲ υἱὸς αὐτοῦ, καὶ ζῶντος ἔτι τοῦ πατρός,

niorum decreto, metu belli gerendi exsoluti, ad augendam patriæ urbis potentiam omne studium convertere.

LI. Prætore Athenis Acestoride, Romæ consulatum adierunt Cæso Fabius et T. Verginius. (2) Qua tempestate Hiero Syracusanorum rex, quum legati ad eum Cumis Italiæ auxilia contra Etruscos maris dominos, a quibus bello gravabantur, petitum venissent, validam triremium classem subsidio illis mittit. (3) Harum duces Cumas advecti, conserto cum Tyrrhenis prœlio navali, multas ipsorum naves depresserunt, et illustri victoria potiti, qua fractæ Etruscorum vires et periculo Cumani exemti, Syracusas redierunt.

LII. Archonte deinceps Athenis Menone, Romani consules sibi legerunt L. Æmilium Mamercum et C. Cornelium Lentulum. Tum in Italia bellum oritur inter Tarentinos et Iapyges. (2) De finibus autem agrorum certamen erat. Aliquamdiu sane levibus inter se pugnis velitantur, et mutuas hinc inde prædas agunt : sed ingravescente magis ac magis inimicitia, multisque interim cædibus ultro citroque commissis, ad justam denique pugnam est processum. (3) Iapyges igitur ex civium delectu exercitum armant, assumtisque sociorum auxiliis, ultra viginti millia congregant. Tarentini vero, copiarum adversus se coactarum multitudine cognita, et ipsi civium delectum habent, et a Rheginis societate devinctis auxiliarem manum asciscunt. (4) Tum atrox pugna conseritur, et multis utrinque cæsis, Iapyges ad extremum victoria potiuntur. Victi autem, in duas scissi partes inter fugiendum, alii Tarentum retro properant, alii versus Rhegium præcipites auferuntur. Iapyges similiter in partes abeunt. (5) Quarum altera Tarentinos a tergo premit, et quia exiguum intererat spatium, magnam hostium stragem facit. Altera, Rheginorum vestigiis inhærens, tanta pertinacia illos urgebat, ut cum fugientibus simul intra mœnia irrumperet eoque impetu Rhegium caperet et occuparet.

LIII. Proximo anno post Athenis Chares præturam archontis gerebat, Romæ vero consulatum T. Menenius, et C. Horatius Pulvillus. Tum apud Eleos septuagesima Olympias acta est, in qua stadio vicit Dandes Argivus. Sub id tempus Thero Agrigentinorum princeps, decimo sexto imperii sui anno, vitam clausit : in cujus locum Thrasydæus filius successit. (2) Theron is singulari cum æquitate rempublicam administravit. Ideo in magna apud cives gratia et auctoritate vixit; mortuoque heroici cultus veneratio tributa est. Filius contra, vivo etiamnum patre,

βίαιος ἦν καὶ φονικός, καὶ τελευτήσαντος ἦρχε τῆς πατρίδος παρανόμως καὶ τυραννικῶς. (3) Διὸ καὶ ταχέως ἀπιστηθεὶς ὑπὸ τῶν ὑποτεταγμένων διετέλεσεν ἐπιβουλευόμενος καὶ βίον ἔχων μισούμενον· ὅθεν ταχέως τῆς ἰδίας παρανομίας οἰκείαν ἔσχε τὴν τοῦ βίου καταστροφήν. Μετὰ γὰρ τὴν τοῦ πατρὸς Θήρωνος τελευτὴν πολλοὺς μισθοφόρους ἀθροίσας καὶ τῶν Ἀκραγαντίνων καὶ Ἱμεραίων προςκαταλέξας, τοὺς ἅπαντας ἤθροισεν ὑπὲρ τοὺς δισμυρίους ἱππεῖς καὶ πεζούς. (4) Μετὰ δὲ τούτων μέλλοντος αὐτοῦ πολεμεῖν τοῖς Συρακοσίοις, Ἱέρων ὁ βασιλεὺς παρασκευασάμενος δύναμιν ἀξιόλογον ἐστράτευσεν ἐπὶ τὸν Ἀκράγαντα. Γενομένης δὲ μάχης ἰσχυρᾶς, πλεῖστοι τῶν παραταξαμένων Ἑλλήνων πρὸς Ἕλληνας ἔπεσον. (5) Τῇ μὲν οὖν μάχῃ ἐπροτέρησαν οἱ Συρακόσιοι, κατεκόπησαν δὲ τῶν μὲν Συρακοσίων εἰς δισχιλίους, τῶν δὲ ἄλλων ὑπὲρ τοὺς τετρακισχιλίους. Μετὰ δὲ ταῦτα Θρασυδαῖος μὲν ταπεινωθεὶς ἐξέπεσεν ἐκ τῆς ἀρχῆς, καὶ φυγὼν εἰς Μεγαρεῖς τοὺς Νισαίους καλουμένους, ἐκεῖ θανάτου καταγνωσθεὶς ἐτελεύτησεν· οἱ δ' Ἀκραγαντῖνοι κομισάμενοι τὴν δημοκρατίαν, διαπρεσβευσάμενοι πρὸς Ἱέρωνα τῆς εἰρήνης ἔτυχον. (6) Κατὰ δὲ τὴν Ἰταλίαν Ῥωμαίοις πρὸς Οὐηιεντανοὺς ἐνστάντος πολέμου, μεγάλη μάχη συνέστη περὶ τὴν ὀνομαζομένην Κρεμέραν. Τῶν δὲ Ῥωμαίων ἡττηθέντων, συνέβη πολλοὺς αὐτῶν πεσεῖν, ὧν φασί τινες τῶν συγγραφέων καὶ τοὺς Φαβίους τοὺς τριακοσίους, συγγενεῖς ἀλλήλων ὄντας καὶ διὰ τοῦτο μιᾷ περιειλημμένους προςηγορίᾳ. Ταῦτα μὲν οὖν ἐπράχθη κατὰ τοῦτον τὸν ἐνιαυτόν.

LIV. Ἐπ' ἄρχοντος δ' Ἀθήνησι Πραξιέργου Ῥωμαῖοι μὲν ὑπάτους κατέστησαν Αὖλον Οὐεργίνιον Τρίκοστον καὶ Γάϊον Σερουίλιον Στροῦκτον. Ἐπὶ δὲ τούτων Ἠλεῖοι μὲν πλείους καὶ μικρὰς πόλεις οἰκοῦντες εἰς μίαν συνῳκίσθησαν τὴν ὀνομαζομένην Ἦλιν. (2) Λακεδαιμόνιοι δὲ ὁρῶντες τὴν μὲν Σπάρτην διὰ τὴν Παυσανίου τοῦ στρατηγοῦ προδοσίαν ταπεινῶς πράττουσαν, τοὺς δὲ Ἀθηναίους εὐδοκιμοῦντας διὰ τὸ μηδένα παρ' αὐτοῖς πολίτην ἐπὶ προδοσίᾳ κατεγνῶσθαι, ἔσπευδον τὰς Ἀθήνας ταῖς ὁμοίαις περιβαλεῖν διαβολαῖς. (3) Διόπερ εὐδοκιμοῦντος παρ' αὐτοῖς Θεμιστοκλέους καὶ μεγάλην δόξαν ἔχοντος ἐπ' ἀρετῇ, κατηγόρησαν προδοσίαν αὐτοῦ, φάσκοντες φίλον γενέσθαι τοῦ Παυσανίου μέγιστον, καὶ μετὰ τούτου συντεθεῖσθαι κοινῇ προδοῦναι τὴν Ἑλλάδα τῷ Ξέρξῃ. (4) Διελέγοντο δὲ καὶ τοῖς ἐχθροῖς τοῦ Θεμιστοκλέους, παροξύνοντες αὐτοὺς πρὸς τὴν κατηγορίαν, καὶ χρήματα ἔδοσαν, διδάσκοντες ὅτι * Παυσανίας μὲν κρίνας προδιδόναι τοὺς Ἕλληνας ἐδήλωσε τὴν ἰδίαν ἐπιβολὴν Θεμιστοκλεῖ καὶ παρεκάλεσε κοινωνεῖν τῆς προθέσεως, ὁ δὲ Θεμιστοκλῆς οὔτε προσεδέξατο τὴν ἔντευξιν οὔτε διαβάλλειν ἔκρινε δεῖν ἄνδρα φίλον. (5) Οὐ μὴν ἀλλὰ κατηγορηθεὶς ὁ Θεμιστοκλῆς τότε μὲν ἀπέφυγε τὴν τῆς προδοσίας κρίσιν. Διὸ καὶ τὸ μὲν πρῶτον μετὰ τὴν ἀπόλυσιν μέγας ἦν παρὰ τοῖς Ἀθηναίοις· ἠγάπων γὰρ αὐτὸν ἐπὶ

violentum ac sanguinarium se exhibebat; eoque functo, excusso legum freno, tyrannicum pro libidine dominatum exercebat. (3) Statim ergo, quum nihil ei fidendum cives arbitrarentur, insidiis expositus erat, maximoque omnium odio vita ejus flagrabat. Ideo non multo post improbitati morum convenientem vitæ exitum sortitus est. Post mortem enim Theronis parentis, numerosis mercenariorum copiis conductis, delectuque Agrigentinorum et Himeræorum habito, plus quam viginti millia equitum peditumque collegit, cumque his bellum in Syracusanos moliebatur. (4) Sed Hiero exercitu non contemnendo instructus in Agrigentinorum fines impressionem facit, prœlioque fortiter commisso, evenit ut Græci Græcis in eo conflictu oppositi maxima ex parte caderent : (5) victoria tamen penes Syracusanos fuit, quorum ad duo millia cæsi, aliorum vero ultra quattuor millia occubuerunt. Thrasydæus ergo, rebus adverso hoc prœlio afflictis, imperio excidit. Quumque ad Megarenses, qui Nisæi appellantur, fuga se recepisset, capitali judicio condemnatus mortem obiit. Agrigentini vero, quum populare imperium in integrum vindicassent, missa ad Hieronem legatione, pacem ab eo impetrant. (6) In Italia tum Romani cum Veientibus bellum gerebant, consertoque ad Cremeram prœlio ingenti, Romani succumbunt magnaque horum multitudo cadit : et inter alios, ut quidam referunt, trecenti Fabii, ex una gente orti, ideoque sub una appellatione comprehensi, ad unum omnes interfecti. Hæc itaque annus ille gesta habuit.

LIV. Hinc gubernante rempublicam Athenis Praxierge, Romani consules creant Aulum Verginium Tricostum et C. Servilium Structum. Tum Elei, qui plura minutaque oppidula sparsim inhabitaverant, in unum ex omnibus conflatum migrant, quam Elin nuncupant. (2) Lacedæmonii autem cernentes, Spartam ob ducis sui Pausaniæ proditionem male audire et contemni, Atheniensium vero nomen et existimationem inclarescere, propterea quod nullusdum ipsorum civis proditionis insimulatus aut convictus esset, parem nomini Atheniensi ignominiæ notam inurere properant. (3) Ideo quum Themistocles maximi apud eos fieret, et magna virtutum gloria fulgeret, proditionis eum incusant, summam cum Pausania familiaritatem ei intercessisse, et tum consilia de prodenda Xerxi Græcia cum eo communicasse hominem criminantes. (4) Ad inimicos etiam Themistoclis disserere, eosque ad accusationem instigare, largitionibus insuper corrumpere, et documentis nonnullis probare, Pausaniam, concepta apud animum suum Græciæ proditione, machinationes suas Themistocli revelasse, et ad conjungendas secum rationes et operas illum invitasse. Themistoclem tamen conditionem tum quidem non accepisse : quamvis nec deferre hominem amicum de scelere officii sui duxerit. (5) Tametsi vero tantis auctoribus Themistocles accusaretur, a proditionis tamen crimine tum absolvitur. Ab hujus igitur judicii periculo initio quidem magnus et honorabilis erat apud populum Atheniensium.

τοῖς πεπραγμένοις διαφερόντως οἱ πολῖται· μετὰ δὲ ταῦτα οἱ μὲν φοβηθέντες αὐτοῦ τὴν ὑπεροχήν, οἱ δὲ φθονήσαντες τῇ δόξῃ, τῶν μὲν εὐεργεσιῶν ἐπελάθοντο, τὴν δ' ἰσχὺν αὐτοῦ καὶ τὸ φρόνημα ταπεινοῦν ἔσπευδον.

LV. Πρῶτον μὲν οὖν αὐτὸν ἐκ τῆς πόλεως μετέστησαν, τοῦτον τὸν ὀνομαζόμενον ὀστρακισμὸν ἐπαγαγόντες αὐτῷ, ὃς ἐνομοθετήθη μὲν ἐν ταῖς Ἀθήναις μετὰ τὴν κατάλυσιν τῶν τυράννων τῶν περὶ Πεισίστρατον, ὁ δὲ νόμος ἐγένετο τοιοῦτος. (2) Ἕκαστος τῶν πολιτῶν εἰς ὄστρακον ἔγραφε τοὔνομα τοῦ δοκοῦντος μάλιστα δύνασθαι καταλῦσαι τὴν δημοκρατίαν· ᾧ δ' ἂν ὄστρακα πλείω γένηται, φεύγειν ἐκ τῆς πατρίδος ἐτέτακτο πενταετῆ χρόνον. (3) Νομοθετῆσαι δὲ ταῦτα δοκοῦσιν οἱ Ἀθηναῖοι, οὐχ ἵνα τὴν κακίαν κολάζωσιν, ἀλλ' ἵνα τὰ φρονήματα τῶν ὑπερεχόντων ταπεινότερα γένηται διὰ τὴν φυγήν. Ὁ μὲν οὖν Θεμιστοκλῆς τὸν προειρημένον τρόπον ἐξοστρακισθεὶς ἔφυγεν ἐκ τῆς πατρίδος εἰς Ἄργος. (4) Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι πυθόμενοι περὶ τούτων, καὶ νομίσαντες παρὰ τῆς τύχης εἰληφέναι καιρὸν ἐπιθέσθαι τῷ Θεμιστοκλεῖ, πάλιν εἰς τὰς Ἀθήνας ἐξαπέστειλαν πρέσβεις κατηγοροῦντες τοῦ Θεμιστοκλέους ὅτι τῷ Παυσανίᾳ κεκοινώνηκε τῆς προδοσίας· καὶ δεῖν ἔφασαν τῶν κοινῶν τῆς Ἑλλάδος ἀδικημάτων εἶναι τὴν κρίσιν, οὐκ ἰδίᾳ παρὰ τοῖς Ἀθηναίοις ἀλλ' ἐπὶ τοῦ κοινοῦ συνεδρίου τῶν Ἑλλήνων, ὅπερ εἰώθει συνεδρεύειν ἐν τῇ Σπάρτῃ κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον. (5) Ὁ δὲ Θεμιστοκλῆς ὁρῶν τοὺς Λακεδαιμονίους σπεύδοντας διαβαλεῖν τὴν πόλιν τῶν Ἀθηναίων καὶ ταπεινῶσαι, τοὺς δ' Ἀθηναίους βουλομένους ἀπολογήσασθαι περὶ τῆς ἐπιφερομένης αἰτίας, ὑπέλαβεν ἑαυτὸν παραδοθήσεσθαι τῷ κοινῷ συνεδρίῳ. (6) Τοῦτο δ' ᾔδει τὰς κρίσεις οὐ δικαίας ἀλλὰ πρὸς χάριν ποιούμενον τοῖς Λακεδαιμονίοις, τεκμαιρόμενος ἔκ τε τῶν ἄλλων καὶ ἐξ ὧν ἐποιήσατο τὴν κρίσιν περί τε τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν (Αἰγινητῶν ὑπὲρ τῶν) ἀριστείων· οὕτω γὰρ οἱ κύριοι τῆς ψήφου φθονερῶς διετέθησαν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, ὥστε πλείους τριήρεις αὐτῶν παρεσχημένων ἢ σύμπαντες οἱ ναυμαχήσαντες παρέσχοντο, οὐδὲν κρείττους αὐτοὺς ἐποίησαν τῶν ἄλλων Ἑλλήνων. (7) Διὰ ταῦτα δὴ συνέβη τὸν Θεμιστοκλέα τοῖς συνέδροις ἀπιστῆσαι. Καὶ γὰρ ἐκ τῆς προγεγενημένης ἀπολογίας ἐν ταῖς Ἀθήναις ὑπὸ τοῦ Θεμιστοκλέους ἀφορμὰς εἶχον οἱ Λακεδαιμόνιοι πρὸς τὴν ὕστερον γενομένην κατηγορίαν. (8) Ὁ γὰρ Θεμιστοκλῆς ἀπολογούμενος ὡμολόγει μὲν τὸν Παυσανίαν πρὸς αὐτὸν ἐπιστολὰς ἀπεσταλκέναι παρακαλοῦντα μετασχεῖν τῆς προδοσίας, καὶ τούτῳ μεγίστῳ χρησάμενος τεκμηρίῳ συνίστανεν ὅτι οὐκ ἂν παρεκάλει Παυσανίας αὐτόν, εἰ μὴ πρὸς τὴν ἀξίωσιν ἀντέλεγε.

LVI. Διὰ δὲ ταῦτα, καθάπερ προειρήκαμεν, * ἔφυγεν ἐξ Ἄργους πρὸς Ἄδμητον τὸν Μολοττῶν βασιλέα· καταφυγὼν δὲ πρὸς τὴν ἑστίαν ἱκέτης ἐγένετο. Ὁ δὲ βασιλεὺς τὸ μὲν πρῶτον προσεδέξατο αὐτὸν φιλοφρόνως καὶ παρεκάλει θαρρεῖν καὶ τὸ σύνολον ἐπηγγέλλετο φροντιεῖν αὐτοῦ τῆς ἀσφαλείας· (2) ἐπεὶ δὲ οἱ Λακεδαι-

Ob res enim præclare gestas summo cives illum amore complectebantur. At post, quum excellentiam hujus suspectam habere cœpissent, nonnulli etiam gloriam ejus invidia prosequerentur, meritorum obliti potentiam illius accidere, et celsitudinem animi deprimere constituerunt.

LV. Primum igitur ex urbe submovetur, ostracismi suffragiis in eum latis. Sancitus ille Athenis fuerat post exactos ex urbe tyrannos a Pisistrato oriundos: et lex ad hunc se modum habebat. (2) Civium unusquisque testæ inscribebat nomen ejus, qui plurimum habere potestatis ad evertendum popularem statum videretur. Cui plures igitur testæ nomine ipsius inscriptæ obvenissent, is patria excedere ad annos quinque (*decem*) jubebatur. (3) Hanc legem non idcirco instituisse videntur Athenienses, ut improbitatem hoc modo punirent, sed ut sublimes hominum ad fastigia evectorum animos submissiores hac relegatione facerent. Themistocles igitur hac ostracismi censura patria ejectus Argos confugit. (4) Quo Lacedæmonii cognito, opportunam evertendi Themistoclis occasionem sibi nunc a fortuna subministratam rati, legatos rursus Athenas mittunt, qui cum Pausania de proditione conspirasse illum criminentur. Tum in publicas, aiunt, Græciæ totius injurias non privato Atheniensium judicio animadvertendum, sed in communi Græcorum conventu, qui Spartæ illa tempestate agitari solebat, de causis illis cognoscendum esse. (5) Themistocles ergo, *animadvertens* Spartanos id unice operam dare, ut Atheniensium gloriæ et potentiæ detraherent, Athenienses vero ad refellendum crimen objectum paratos esse, publico se consessui et judicio deditum iri facile conjectavit. (6) In hoc vero non ad justitiæ et æquitatis normam, sed ad gratiam Lacedæmoniorum omnia referri compertum habebat, quum ex aliis documentis, tum ex his, quæ judicio de Atheniensibus et Æginetis in decernendis fortitudinis præmiis ediderant. Ea namque invidia erga populum Atheniensem flagraverant judicii illius præsides, ut quum plures illi triremes quam universi Græci ad bellum navale contulissent, nullo tamen honore præ ceteris Græcis dignos Athenienses censuissent. (7) His rationibus motus Themistocles senatui illi minime fidendum arbitrabatur. Etenim ex defensione illius nuper Athenis habita, ansam denuo accusandi illum arripuerant Lacedæmonii. (8) In purgatione enim sui confessus erat Themistocles, a Pausania literas, quibus se ad commune proditionis facinus sollicitaret, missas esse. Et hoc vel maxime argumento causæ suæ probabilitatem adstruebat, quod Pausanias nunquam tam sollicita adhortatione usurus fuisset, nisi ipse postulatis ac cœptis ejus fortiter se opposuisset.

LVI. Has ob causas, ut jam dictum est, Argis ad Molossorum regem Admetum profugit, et ad focum ejus supplex consedit. Rex illum principio humaniter ac benigne excepit, bonaque spe injecta, salutem ejus sibi curæ fore promisit. (2) At quum Lacedæmonii, nobilissimis civium illuc missis,

μόνιοι τοὺς ἐπιφανεστάτους Σπαρτιατῶν πρέσβεις ἀποστείλαντες πρὸς τὸν Ἄδμητον, ἐξήτουν αὐτὸν πρὸς τιμωρίαν, ἀποκαλοῦντες προδότην καὶ λυμεῶνα τῆς ὅλης Ἑλλάδος, πρὸς δὲ τούτοις, μὴ παραδιδόντος αὐτόν, πολεμήσειν ἔφασαν μετὰ πάντων τῶν Ἑλλήνων, τὸ τηνικαῦθ' ὁ βασιλεὺς φοβηθεὶς μὲν τὰς ἀπειλάς, ἐλεῶν δὲ τὸν ἱκέτην καὶ τὴν ἐκ τῆς παραδόσεως αἰσχύνην ἐκκλίνων, ἔπειθε τὸν Θεμιστοκλέα τὴν ταχίστην ἀπιέναι λάθρᾳ τῶν Λακεδαιμονίων, καὶ χρυσοῦ πλῆθος ἐδωρήσατο αὐτῷ ἐφόδιον τῆς φυγῆς. (3) Ὁ δὲ Θεμιστοκλῆς πάντοθεν ἐλαυνόμενος καὶ τὸ χρυσίον δεξάμενος ἔφυγε νυκτὸς ἐκ τῆς τῶν Μολοττῶν χώρας, συμπράττοντος αὐτῷ πάντα τὰ πρὸς φυγὴν τοῦ βασιλέως· εὑρὼν δὲ δύο νεανίσκους Λυγκηστὰς τὸ γένος, ἐμπορικαῖς δὲ ἐργασίαις χρωμένους, καὶ διὰ τοῦτο τῶν ὁδῶν ἐμπείρως ἔχοντας, μετὰ τούτων ἔφυγε. (4) Χρώμενος δὲ νυκτεριναῖς ὁδοιπορίαις ἔλαθε τοὺς Λακεδαιμονίους, καὶ διὰ τῆς τῶν νεανίσκων εὐνοίας τε καὶ κακοπαθείας κατήντησεν εἰς τὴν Ἀσίαν· ἐνταῦθα δ' ἔχων ἰδιόξενον, ὄνομα μὲν Λυσιθείδην, δόξῃ δὲ καὶ πλούτῳ θαυμαζόμενον, πρὸς τοῦτον κατέφυγεν. (5) Ὁ δὲ Λυσιθείδης ἐτύγχανε φίλος ὢν Ξέρξου τοῦ βασιλέως καὶ κατὰ τὴν διάβασιν τοῦ Ξέρξου τὴν δύναμιν τῶν Περσῶν ἅπασαν εἱστιακώς. Διόπερ συνήθειαν μὲν ἔχων πρὸς τὸν βασιλέα, τὸν δὲ Θεμιστοκλέα διὰ τὸν ἔλεον σῶσαι βουλόμενος, ἐπηγγείλατο αὐτῷ πάντα συμπράξειν. (6) Ἀξιοῦντος δὲ τοῦ Θεμιστοκλέους ἀγαγεῖν αὐτὸν πρὸς τὸν Ξέρξην, τὸ μὲν πρῶτον ἀντεῖπεν, ἀποφαινόμενος ὅτι κολασθήσεται διὰ τὰς κατὰ τῶν Περσῶν αὐτῷ γεγενημένας πράξεις, μετὰ δὲ ταῦτα μαθὼν τὸ συμφέρον, ὑπήκουσε, καὶ παραδόξως καὶ ἀσφαλῶς αὐτὸν διέσωσεν εἰς τὴν Περσίδα. (7) Ἔθους γὰρ ὄντος παρὰ τοῖς Πέρσαις τὸν ἄγοντα παλλακὴν τῷ βασιλεῖ κομίζειν ταύτην ἐπὶ ἀπήνης κεχρυμμένην, καὶ τῶν ἀπαντώντων μηδένα πολυπραγμονεῖν μηδὲ κατ' ὄψιν ἀπαντῆσαι τῇ ἀγομένῃ, ἀφορμῇ ταύτῃ συνέβη χρήσασθαι πρὸς τὴν ἐπιβολὴν τὸν Λυσιθείδην. (8) Παρασκευασάμενος γὰρ [τὴν] ἀπήνην πολυτελέσι παραπετάσμασι κεκοσμημένην, εἰς ταύτην ἐνέθηκε τὸν Θεμιστοκλέα, καὶ μετὰ πάσης ἀσφαλείας διασώσας ἐνέτυχε τῷ βασιλεῖ, καὶ πεφυλαγμένως ὁμιλήσας ἔλαβε παρ' αὐτοῦ πίστεις μηδὲν ἀδικήσειν τὸν ἄνδρα. Εἰσαγαγὼν δὲ αὐτὸν πρὸς τὸν βασιλέα, κἀκείνου δόντος τῷ Θεμιστοκλεῖ λόγον, καὶ μαθόντος ὡς οὐδὲν ἠδίκησεν, ἀπελύθη τῆς τιμωρίας.

LVII. Δόξας δὲ παραδόξως ὑπ' ἐχθροῦ διασεσῶσθαι, πάλιν εἰς μείζονας κινδύνους ἐνέπεσε διὰ τοιαύτας αἰτίας. Μανδάνη Δαρείου μὲν ἦν θυγάτηρ τοῦ φονεύσαντος τοὺς μάγους, ἀδελφὴ δὲ γνησία τοῦ Ξέρξου, μεγίστης δ' ἀποδοχῆς τυγχάνουσα παρὰ τοῖς Πέρσαις. (2) Αὕτη τῶν υἱῶν ἐστερημένη καθ' ὃν καιρὸν Θεμιστοκλῆς περὶ Σαλαμῖνα κατεναυμάχησε τὸν στόλον τῶν Περσῶν, χαλεπῶς ἔφερε τὴν ἀναίρεσιν τῶν τέκνων, καὶ διὰ τὸ μέγεθος τῆς συμφορᾶς ἠλεεῖτο παρὰ τοῖς πλήθεσιν. (3) Αὕτη πυθομένη τὴν παρουσίαν τοῦ Θεμι-

ad supplicium Themistoclem exposcerent, proditorem et exitium totius Græciæ ipsum vocitantes, regi etiam, nisi illum traderet, bellum ab universis Græcis inferendum denuntiarent : tum demum rex, minis perterritus et nihilominus supplicis vicem miserans et proditionis ignominiam devitare studens, Themistoclem hortatur, ut quam celerrime clam Spartanis inde se proripiat, et aliquam pecuniæ vim in subsidium fugæ ei suppeditat. (3) Ille, viatico accepto, quum nusquam receptum inveniret, noctu ex Molossorum terra, cunctis ad fugiendum necessariis a rege instructus, profugit. Duosque tum juvenes natione Lyncestas mercaturæ operam dantes ac propterea itinerum gnaros forte fortuna nactus, cum his fugam intendit. (4) Quumque noctu iter faceret, Lacedæmonios fefellit, ac juvenum illorum benevolentia studioque indefesso adjutus in Asiam tandem evasit. Privatum ibi hospitem, nomine Lysithiden, habebat, nominis celebritate opibusque conspicuum : ad hunc se recepit. (5) Lysithides ille Xerxi Persarum regi amicus erat, omnemque in transitu exercitum ejus convivio exceptum laute tractaverat. Inde conciliata sibi regis familiaritate ac gratia, Themistoclis fortunam miseratus salutem ejus tuendam suscepit, omniaque ipsius causa se facturum promisit. (6) Rogante autem Themistocle, uti ad regem duceretur, principio recusavit, supplicium capitis aditurum prædicens, quod res Persis tam funestas gessisset. Post ubi in rem id fore cognoverat, morem illi gessit, ac miro modo tutum in Persiam iter ei conciliavit. (7) Mos enim tum Persis erat, ut pellicem regi adducens in curru undique obtecto illam veheret, neque in via occurrentium quemquam scrutari quod veheretur, aut contemplari fas erat. Hanc tum occasionem ad peragendum, quod instituerat, Lysithides arripuit. (8) Currum enim ad hoc adornatum sumtuosissimis velis ac stragulis intexit, collocatumque in eo Themistoclem cum omni securitate incolumem ad regem perduxit, et in secreto colloquio verbis de illo ad regem factis, fidem accepit, nullam viro injuriam inferri passurum. Tum ad regem introductus, quum impetrata dicendi copia illum edocuisset, nulla a se Persas injuria affectos, a discrimine capitis absolvitur.

LVII. Quumque ita præter spem hostis beneficio salutem impetrasset, novo et majori periculo involvitur; idque hoc modo. Mandane, Darii, qui Magos sustulerat, filia et Xerxis germana, in magna apud Persas existimatione habebatur. (2) Hæc liberis suis orbata, quo tempore Themistocles classem Persarum navali certamine profligavit, indignissime cædem illorum ferebat, vulgique animos ad misericordiam hac calamitatis magnitudine inflexerat. (3) Cognito itaque Themistoclis in regiam adventu, veste lugubri mut-

στοκλέους, ἦλθεν εἰς τὰ βασίλεια πενθίμην ἐσθῆτα λαβοῦσα, καὶ μετὰ δακρύων ἱκέτευε τὸν ἀδελφὸν ἐπιθεῖναι τιμωρίαν τῷ Θεμιστοκλεῖ. Ὡς δ' οὐ προσεῖχεν αὐτῇ, περιήει τοὺς ἀρίστους τῶν Περσῶν ἀξιοῦσα καὶ καθόλου τὰ πλήθη παροξύνουσα πρὸς τὴν τοῦ Θεμιστοκλέους τιμωρίαν. (4) Τοῦ δ' ὄχλου συνδραμόντος ἐπὶ τὰ βασίλεια καὶ μετὰ κραυγῆς ἐξαιτοῦντος ἐπὶ τιμωρίαν τὸν Θεμιστοκλέα, ὁ μὲν βασιλεὺς ἀπεκρίνατο δικαστήριον καταστήσειν ἐκ τῶν ἀρίστων Περσῶν, καὶ τὸ κριθὲν τεύξεσθαι συντελείας. (5) Πάντων δὲ συνευδοκησάντων, καὶ δοθέντος ἱκανοῦ χρόνου εἰς τὴν παρασκευὴν τῆς κρίσεως, ὁ μὲν Θεμιστοκλῆς μαθὼν τὴν Περσίδα διάλεκτον, καὶ ταύτῃ χρησάμενος κατὰ τὴν ἀπολογίαν, ἀπελύθη τῶν ἐγκλημάτων. (6) Ὁ δὲ βασιλεὺς περιχαρὴς γενόμενος ἐπὶ τῇ σωτηρίᾳ τἀνδρός, μεγάλαις αὐτὸν δωρεαῖς ἐτίμησε. Γυναῖκα γὰρ αὐτῷ πρὸς γάμου κοινωνίαν ἔζευξε Περσίδα, εὐγενείᾳ τε καὶ κάλλει διαφέρουσαν, ἔτι δὲ κατ' ἀρετὴν ἐπαινουμένην, οἰκετῶν τε πλῆθος πρὸς διακονίαν καὶ παντοδαπῶν ἐκπωμάτων καὶ τὴν ἄλλην χορηγίαν πρὸς ἀπόλαυσιν καὶ τρυφὴν ἁρμόζουσαν. (7) Ἐδωρήσατο δ' αὐτῷ καὶ πόλεις τρεῖς πρὸς διατροφὴν καὶ ἀπόλαυσιν εὐθέτους, Μαγνησίαν μὲν τὴν ἐπὶ τῷ Μαιάνδρῳ, πλεῖστον τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν πόλεων ἔχουσαν σῖτον, εἰς ἄρτους, Μυοῦντα δὲ εἰς ὄψον, ἔχουσαν θάλατταν εὔιχθυν, Λάμψακον δέ, ἀμπελόφυτον ἔχουσαν χώραν πολλήν, εἰς οἶνον.

LVIII. Θεμιστοκλῆς μὲν οὖν ἀπολυθεὶς τοῦ παρ' Ἑλλήνων φόβου, καὶ παραδόξως ὑπὸ μὲν τῶν τὰ μέγιστα εὐεργετηθέντων φυγαδευθείς, ὑπὸ δὲ τῶν τὰ δεινότατα παθόντων εὐεργετηθείς, ἐν ταύταις ταῖς πόλεσι κατεβίωσε πάντων τῶν πρὸς ἀπόλαυσιν ἀγαθῶν εὐπορούμενος· καὶ τελευτήσας ἐν τῇ Μαγνησίᾳ ταφῆς ἔτυχεν ἀξιολόγου καὶ μνημείου τοῦ ἔτι νῦν διαμένοντος. (2) Ἔνιοι δὲ τῶν συγγραφέων φασὶ τὸν Ξέρξην ἐπιθυμήσαντα πάλιν στρατεύειν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα παρακαλεῖν τὸν Θεμιστοκλέα στρατηγεῖν [ἐπὶ] τοῦ πολέμου· τὸν δὲ συγχωρήσαντα περὶ τούτων πίστεις λαβεῖν ἐνόρκους μὴ στρατεύσειν ἐπὶ τοὺς Ἕλληνας ἄνευ Θεμιστοκλέους. (3) Σφαγιασθέντος δὲ ταύρου καὶ τῶν ὅρκων γενομένων, τὸν Θεμιστοκλέα κύλικα τοῦ αἵματος πληρώσαντα ἐκπιεῖν, καὶ παραχρῆμα τελευτῆσαι. Καὶ τὸν μὲν Ξέρξην ἀποστῆναι τῆς ἐπιβολῆς ταύτης, τὸν δὲ Θεμιστοκλέα διὰ τῆς ἰδίας τελευτῆς ἀπολογίαν ἀπολιπεῖν καλλίστην ὅτι καλῶς ἐπολιτεύθη τὰ πρὸς τοὺς Ἕλληνας. (4) Ἡμεῖς δὲ πάρεσμεν ἐπὶ τὴν τελευτὴν ἀνδρὸς μεγίστου τῶν Ἑλλήνων, περὶ οὗ πολλοὶ διαμφισβητοῦσι πότερον οὗτος ἀδικήσας τὴν πατρίδα καὶ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας ἔφυγεν εἰς Πέρσας, ἢ τοὐναντίον ἥ τε πόλις καὶ πάντες οἱ Ἕλληνες εὐεργετηθέντες μεγάλα τῆς μὲν χάριτος ἐπελάθοντο, τὸν δ' εὐεργέτην ἤγαγον [αὐτὸν] ἀδίκως εἰς τοὺς ἐσχάτους κινδύνους. (5) Εἰ δέ τις χωρὶς φθόνου τήν τε φύσιν τἀνδρὸς καὶ τὰς πράξεις ἐξετάζοι μετ' ἀκριβείας, εὑρήσει πάντων ὧν μνημονεύομεν ἀμφοτέροις τοῖς εἰρημένοις πεπρωτευκότα. Διὸ

tisque cum lacrimis supplex fratrem obtestatur, ut supplicium de Themistocle sumat. Sed quum ille preces non admitteret, optimos quosque Persarum multis precibus ambit et sollicitat, et multitudinem tandem ad irrogandum Themistocli supplicium concitat. (4) Illa, concursu in regiam facto, magnis clamoribus ad meritas Themistoclem pœnas deposcit. Rex ex Persarum optimatibus senatum se convocaturum et, quidquid illi statuerint, id ratum fore respondet. (5) Hæc sententia tum omnibus probatur. Tempore igitur sat longo ad præparationem judicii concesso, Themistocles interim linguam Persicam addiscit, eaque in crimine diluendo percommode utens, noxæ et pœnæ eximitur. (6) Rex ipse salute viri gavisus, præclaris cum donis cohonestavit. Uxorem enim Persicam in matrimonii societatem ei junxit, nobilitate ac forma præcellentem nec non morum honestate et virtute celebrem. Servorum præterea numerum ad ministeria et poculorum omnis generis copiam, ceteraque ad usus quotidianos, immo ad voluptates etiam et delicias accommoda largitus est. (7) Quin tres etiam urbes ad necessariam lautamque vitæ sustentationem idoneas illi donavit: Magnesiam ad Mæandrum, frumento inter omnes alias Asiæ urbes exuberantissimam, ad panes illi suggerendos; Myuntem deinde ad obsonia: mari enim piscoso adjacet: Lampsacum tandem vineis prædivitem, ad vini inde proventum.

LVIII. Themistocles itaque a Græcorum metu liber, postquam insperato ab his, quos summis beneficiis ornaverat, exsilio multatus, et ab illis, quos extremis cladibus affecerat, omnibus liberalitatis officiis cumulatus esset, in urbibus illis vitam omnium bonorum copia affluentem exegit. Defunctus tandem Magnesiæ sepulturam honorificam sortitus est, ejusque monumentum adhuc restat. (2) Nonnulli vero auctores tradunt, Xerxem, novæ in Græciam expeditionis percupidum, a Themistocle postulasse, ut hujus belli se ducem præberet. Illum vero ita assensum, si fidem jurejurándo confirmatam daret, se Græcis absque Themistocle bellum non illaturum. (3) Post immolatum ergo taurum, juramento præstito, Themistoclem poculum taurino sanguine plenum hausisse atque illico exspirasse. Ita Xerxem a proposito illo revocatum, et Themistoclem eo mortis genere honestissimum reliquisse documentum, res Græciæ præclare a se administratas esse. (4) Ad mortem itaque summi inter omnes Græcos viri nunc accessimus. De quo multi ambigunt, utrum cum injuria patriæ aliorumque Græcorum fugam ad Persas arripuerit; an vero e contrario civitas Attica et omnes Græci, magnis ab eo beneficiis decorati, gratiæ referendæ memoriam abjecerint, et benefactorem suum in extremum salutis et fortunarum discrimen injuste compulerint. (5) Si quis vero absque invidia ingenium et res gestas viri examinaverit, utroque inter omnes, quorum mentionem facimus, principem gloriæ locum meruisse Themistoclem deprehendet. Admiratione igitur non imme-

καὶ θαυμάσειεν ἄν τις εἰκότως εἰ στερῆσαι σφᾶς αὐτοὺς ἀνδρὸς τοιούτου τὴν φύσιν ἠθέλησαν.

LIX. Τίς γὰρ ἕτερος, τῆς Σπάρτης πλέον ἰσχυούσης καὶ τοῦ ναυτικοῦ τὴν ἡγεμονίαν ἔχοντος Εὐρυβιάδου τοῦ Σπαρτιάτου, ταῖς ἰδίαις πράξεσιν ἀφείλετο τῆς Σπάρτης ταύτην τὴν δόξαν; τίνα δ' ἄλλον ἱστορήκαμεν μιᾷ πράξει ποιήσαντα διενεγκεῖν αὐτὸν μὲν τῶν ἡγεμόνων, τὴν δὲ πόλιν τῶν Ἑλληνίδων πόλεων, τοὺς δ' Ἕλληνας τῶν βαρβάρων; ἐπὶ τίνος δὲ στρατηγοῦντος ἐλάττονας ἀφορμὰς ἢ μείζονας κινδύνους συνέβη γενέσθαι; (2) τίς δὲ πρὸς ἅπασαν τὴν ἐκ τῆς Ἀσίας δύναμιν ἀναστάτῳ τῇ πόλει παραταχθεὶς ἐνίκησε, τίς δὲ τοῖς ἔργοις ἐν εἰρήνῃ τὴν πατρίδα δυνατὴν κατεσκεύασε τοιούτοις; τίς δὲ πολέμου μεγίστου κατασχόντος αὐτὴν διέσωσε; μιᾷ δ' ἐπινοίᾳ τῇ περὶ τοῦ ζεύγματος γενομένῃ τὴν πεζὴν τῶν πολεμίων δύναμιν ἐξ ἡμίσους μέρους ἐταπείνωσεν, ὥστ' εὐχείρωτον γενέσθαι τοῖς Ἕλλησι; (3) Διόπερ ὅταν τὸ μέγεθος τῶν ἔργων αὐτοῦ θεωρήσωμεν, καὶ σκοποῦντες τὰ κατὰ μέρος εὕρωμεν ἐκεῖνον μὲν ὑπὸ τῆς πόλεως ἠτιμασμένον, τὴν δὲ πόλιν διὰ τὰς ἐκείνου πράξεις ἐπαιρομένην, εἰκότως τὴν δοκοῦσαν εἶναι τῶν ἁπασῶν πόλεων σοφωτάτην καὶ ἐπιεικεστάτην χαλεπωτάτην πρὸς ἐκεῖνον εὑρίσκομεν γεγενημένην. (4) Περὶ μὲν οὖν τῆς Θεμιστοκλέους ἀρετῆς εἰ καὶ πεπλεονάκαμεν παρεκβάντες, ἀλλ' οὖν οὐκ ἄξιον ἐκρίναμεν τὴν ἀρετὴν αὐτοῦ παραλιπεῖν ἀνεπισήμαντον. Ἅμα δὲ τούτοις πραττομένοις κατὰ τὴν Ἰταλίαν Μίκυθος [μὲν] ὁ τὴν δυναστείαν ἔχων Ῥηγίου καὶ Ζάγκλης πόλιν ἔκτισε Πυξοῦντα.

LX. Ἐπ' ἄρχοντος δ' Ἀθήνησι Δημοτίωνος Ῥωμαῖοι μὲν ὑπάτους κατέστησαν Πούπλιον Οὐαλέριον Ποπλικόλαν καὶ Γάϊον Ναύτιον Ῥοῦφον. Ἐπὶ δὲ τούτων Ἀθηναῖοι στρατηγὸν ἑλόμενοι Κίμωνα τὸν Μιλτιάδου καὶ δύναμιν ἀξιόλογον παραδόντες, ἐξέπεμψαν ἐπὶ τὴν παράλιον τῆς Ἀσίας βοηθήσοντα μὲν ταῖς συμμαχούσαις πόλεσιν, ἐλευθερώσοντα δὲ τὰς Περσικαῖς ἔτι φρουραῖς κατεχομένας. (2) Οὗτος δὲ παραλαβὼν τὸν στόλον ἐν Βυζαντίῳ, καὶ καταπλεύσας ἐπὶ πόλιν τὴν ὀνομαζομένην Ἠϊόνα, ταύτην μὲν Περσῶν κατεχόντων ἐχειρώσατο, Σκῦρον δὲ Πελασγῶν ἐνοικούντων καὶ Δολόπων ἐξεπολιόρκησε, καὶ κτίστην Ἀθηναῖον καταστήσας κατεκληρούχησε τὴν χώραν. (3) Μετὰ δὲ ταῦτα μειζόνων πράξεων ἄρξασθαι διανοούμενος, κατέπλευσεν εἰς τὸν Πειραιέα, καὶ προσλαβόμενος πλείους τριήρεις καὶ τὴν ἄλλην χορηγίαν ἀξιόλογον παρασκευασάμενος, τότε μὲν ἐξέπλευσεν ἔχων τριήρεις διακοσίας· ὕστερον δὲ μεταπεμψάμενος παρὰ τῶν Ἰώνων καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων, τὰς ἁπάσας εἶχε τριακοσίας. (4) Πλεύσας οὖν μετὰ παντὸς τοῦ στόλου πρὸς τὴν Καρίαν, τῶν παραθαλαττίων πόλεων ὅσαι μὲν ἦσαν ἐκ τῆς Ἑλλάδος ἀπῳκισμέναι, ταύτας παραχρῆμα συνέπεισεν ἀποστῆναι τῶν Περσῶν, ὅσαι δ' ὑπῆρχον δίγλωττοι καὶ φρουρὰς ἔχουσαι Περσικάς, βίᾳ προσάγων ἐπολιόρκει· προσαγαγόμενος δὲ τὰς κατὰ τὴν Καρίαν πόλεις, ὁμοίως καὶ τὰς ἐν τῇ Λυκίᾳ

rito dignum hoc alicui videatur, tam excellentis ingenii viro sponte se privare voluisse Athenienses.

LIX. Quis enim alius, quum Sparta plus omnibus aliis polleret, summumque classis imperium penes Eurybiadem Spartanum esset, consiliis et factis suis gloriam illam Spartæ e manibus extorsit? quem unquam accepimus uno facinore id peregisse, ut ipse imperatores universos, et civitas sua omnes in Græcia reliquas, et Græci Barbaros, gloria supergrederentur? cui exercitus prætori minor occasionum facultas, et major periculorum moles sese obtulit? (2) quis totius Asiæ viribus cum desolatæ urbis civibus sese objectans, tam illustri victoria potitus est? Quis tam magnificis in pace operibus ad eam potentiæ amplitudinem suam patriam provexit? quis, maxima belli tempestate obruente, ita servavit? quis uno commento diruendi pontis terrestres hostium copias dimidia sui parte afflixit, ut a Græcis facilius deinde profligari possent? (3) Itaque si rerum ab eo gestarum magnitudinem contemplemur, et singula accurate inspiciamus, haud obscure nobis constabit, illum a civitate, quam virtute sua ad summum gloriæ fastigium extulerit, indignis modis projectum ac dehonestatum, et civitatem ejus, quæ alias sapientissima et æquissima putatur, sævissimam illi se exhibuisse reperimus. (4) In Themistoclis ergo laudem etsi longius evagati sumus, tamen ejus virtutem silentio præterire indignum sane nidebatur. Inter hæc in Italia Micythus, Rhegii et Zancles dominus, urbem Buxentum condidit.

LX. Summum autem Athenis magistratum gerente Demotione, Romani consules fecerunt P. Valerium Publicolam et C. Nautium Rufum. Hoc magistratu Athenienses imperatorem deligunt Cimonem, Miltiadis filium, traditoque ei exercitu egregio, in maritima Asiæ trajicere jubent, ut sociis urbibus auxilium ferat, et, quæ Persicis adhuc præsidiis tenebantur, in libertatem vindicet. (2) Hic, assumta classe, ex Byzantio itinere versus Eionem direxit, quam urbem, Persarum jugo adhuc pressam, cepit, et Scyrum, quam Pelasgi et Dolopes incolebant, expugnavit, et instauratore ex Atheniensibus illuc constituto, agrum sorte divisit. (3) Hinc majoribus negotiis animum adjiciens in Piræeum navigat, et majori triremium numero ac sufficienti commeatu instructus, cum ducentarum triremium classe egreditur. Postea Ionum et, quotquot erant, sociorum navibus adscitis, trecentarum numerum explevit. (4) Cum tota igitur classe Cariam petiit, ubi maritimis urbibus, quot quidem e Græcia huc deductæ erant, brevi persuasit, ut a Persis deficerent: quot vero indigenæ cum Græcis permixti possidebant præsidiis adhuc Persicis obnoxias, vi expugnavit. Subactis igitur urbibus Cariæ, quæcunque in Lycia erant, similiter persuadendo in fidem recepit. (5) Quumque sub-

πείσας προσελάβετο. (5) Παρὰ δὲ τῶν ἀεὶ προστιθεμένων συμμάχων προσλαβόμενος ναῦς, ἐπὶ πλεῖον ηὔξησε τὸν στόλον. Οἱ δὲ Πέρσαι τὸ μὲν πεζικὸν στράτευμα δι' ἑαυτῶν κατεσκεύασαν, τὸ δὲ ναυτικὸν ἤθροισαν ἔκ τε Φοινίκης καὶ Κύπρου καὶ Κιλικίας· ἐστρατήγει δὲ τῶν Περσικῶν δυνάμεων Τιθραύστης, υἱὸς ὢν Ξέρξου νόθος. (6) Κίμων δὲ πυνθανόμενος τὸν στόλον τῶν Περσῶν διατρίβειν περὶ τὴν Κύπρον, καὶ πλεύσας ἐπὶ τοὺς βαρβάρους, ἐναυμάχησε διακοσίαις καὶ πεντήκοντα ναυσὶ πρὸς τριακοσίας καὶ τετταράκοντα. (7) Γενομένου δ' ἀγῶνος ἰσχυροῦ καὶ τῶν στόλων ἀμφοτέρων λαμπρῶς ἀγωνιζομένων, τὸ τελευταῖον ἐνίκων οἱ Ἀθηναῖοι, καὶ πολλὰς μὲν τῶν ἐναντίων ναῦς διέφθειραν, πλείους δὲ τῶν ἑκατὸν σὺν αὐτοῖς τοῖς ἀνδράσιν εἷλον. (8) Τῶν δὲ λοιπῶν νεῶν καταφυγουσῶν εἰς τὴν Κύπρον, οἱ μὲν ἐν αὐταῖς ἄνδρες εἰς τὴν γῆν ἀπεχώρησαν, αἱ δὲ νῆες κεναὶ τῶν βοηθούντων οὖσαι τοῖς πολεμίοις ἐγενήθησαν ὑποχείριοι.

LXI. Μετὰ δὲ ταῦτα ὁ μὲν Κίμων οὐκ ἀρκεσθεὶς τηλικαύτῃ νίκῃ, παραχρῆμα παντὶ τῷ στόλῳ προσκατῆρεν ἐπὶ τὸ πεζικὸν τῶν Περσῶν στρατόπεδον, οὔσης τῆς παρεμβολῆς παρὰ τὸν Εὐρυμέδοντα ποταμόν. Βουλόμενος δὲ καταστρατηγῆσαι τοὺς βαρβάρους, ἐνεβίβασεν εἰς τὰς αἰχμαλωτίδας ναῦς τῶν ἰδίων τοὺς ἀρίστους, δοὺς τιάρας καὶ τὴν ἄλλην κατασκευὴν περιθεὶς Περσικήν. (2) Οἱ δὲ βάρβαροι προσπλέοντος ἄρτι τοῦ στόλου ταῖς Περσικαῖς ναυσὶ καὶ παρασκευαῖς ψευσθέντες ὑπέλαβον τὰς ἰδίας τριήρεις εἶναι. Διόπερ οὗτοι μὲν προσεδέξαντο τοὺς Ἀθηναίους ὡς φίλους ὄντας, ὁ δὲ Κίμων ἤδη νυκτὸς ἐπιγενομένης ἀποβιβάσας τοὺς στρατιώτας, καὶ προσδεχθεὶς ὡς φίλος ὑπ' αὐτῶν, εἰσέπεσεν εἰς τὴν στρατοπεδείαν τῶν βαρβάρων. (3) Ταραχῆς δὲ μεγάλης γενομένης παρὰ τοῖς Πέρσαις, οἱ μὲν περὶ τὸν Κίμωνα πάντας τοὺς ἐντυγχάνοντας ἔκτειναν, καὶ τὸν μὲν στρατηγὸν τῶν βαρβάρων τὸν ἕτερον Φερενδάτην, ἀδελφιδοῦν τοῦ βασιλέως, ἐν τῇ σκηνῇ καταλαβόντες ἐφόνευσαν, τῶν δ' ἄλλων οὓς μὲν ἔκτεινον, οὓς δὲ κατετραυμάτιζον, πάντας δὲ διὰ τὸ παράδοξον τῆς ἐπιθέσεως φεύγειν ἠνάγκασαν, καθόλου δ' ἔκπληξις ἅμα καὶ ἄγνοια τοιαύτη κατεῖχε τοὺς Πέρσας, ὥσθ' οἱ πλείους τοὺς ἐπιτιθεμένους αὐτοῖς οἵτινες ἦσαν οὐκ ἐγίνωσκον. (4) Τοὺς μὲν γὰρ Ἕλληνας οὐχ ὑπελάμβανον ἥκειν πρὸς αὐτοὺς μετὰ δυνάμεως, τὸ σύνολον μὴ ἔχειν αὐτοὺς πεζὴν στρατιὰν πεπεισμένοι· τοὺς δὲ Πισίδας, ὄντας ὁμόρους καὶ τὰ πρὸς αὐτοὺς ἀλλοτρίως ἔχοντας, ὑπελάμβανον ἥκειν μετὰ δυνάμεως. Διὸ καὶ νομίσαντες ἀπὸ τῆς ἠπείρου τὴν ἐπιφορὰν εἶναι τῶν πολεμίων, πρὸς τὰς ναῦς ὡς πρὸς φιλίας ἔφευγον. (5) Τῆς δὲ νυκτὸς οὔσης ἀσελήνου καὶ σκοτεινῆς, συνέβαινε τὴν ἄγνοιαν πολὺ μᾶλλον αὔξεσθαι καὶ μηδένα τἀληθὲς δύνασθαι ἰδεῖν. (6) Διὸ καὶ πολλοῦ φόνου γενομένου διὰ τὴν ἀταξίαν τῶν βαρβάρων, ὁ μὲν Κίμων προειρηκὼς τοῖς στρατιώταις πρὸς τὸν ἀρθησόμενον πυρσὸν συντρέχειν, ἦρε πρὸς ταῖς ναυσὶ σύσσημον, εὐλαβούμενος μὴ

inde illis, qui ad societatem Atheniensium se adjunxerant, naves imperaret, factum est ut magno classis numero augeretur. Ceterum Persæ copias terrestres ex gentibus sui nominis conscribebant, nauticarum vero e Phœnice, Cypro et Cilicia delectus agebant. Summus Persici exercitus imperator erat Tithraustes, Xerxis filius nothus. (6) Cimon ergo exploratum habens Persarum classem juxta Cyprum versari, directo illuc cursu, ducentis et quinquaginta navibus adversus trecentas et quadraginta prœlium inceptat. (7) Certatur animose et fortiter, et, utraque classe præclare rem gerente, ad extremum victoria Atheniensibus cedit: qui, multis hostium navibus pessumdatis, plures quam centum cum ipsis classiariis in potestatem redigunt. (8) Reliquis ad Cyprum fuga dilapsis, milites quidem in terram evaserunt, at naves propugnatoribus vacuæ in manus hostium venere.

LXI. Nec satis tanta victoria effectum ratus Cimon, mox totam classem in terrestres Persarum copias ducit, ad Eurymedontem fluvium tum stativa habentes. Quumque arte Barbaros circumvenire statuisset, in naves nuper expugnatas fortissimos quosque suorum tiaris et reliquo ornatu Persico instructos collocat. (2) Barbari, adnavigante classe, figura et apparatu navium Persicarum decepti, pro suis illas triremibus agnoscunt, et Athenienses non aliter quam amicos excipiunt. Cimon igitur, nocte jam oborta, milites exponit, et pro amico receptus, in castra Barbarorum incursat. (3) Magnoque inter Persas tumultu et pavore excitato, Cimonis milites obvium quemque cædunt, et alterum Barbarorum ducem Pherendaten, regis ex fratre nepotem, in tabernaculo oppressum trucidant. Ex reliqua turba alios obtruncant, alios vulneribus fœde multant, omnesque denique non opinata irruptione consternatos in fugam disjiciunt. Tantus enim pavor tantusque error Persas incesserat, ut plerique, a quibusnam irruptio illa fieret, ignorarent. (4) Nequaquam enim a Græcis, quos nullo pedestri instructos exercitu persuasum habebant, se invadi crediderunt; sed Pisidas finitimos, sibi jam pridem infensos, armata se manu adortos opinabantur. Quare quum ex continenti hanc impressionem fieri suspicarentur, ad naves uti socias refugiebant. (5) At quia tum nox illunis densissimisque tenebris involuta erat, error multo magis augescebat, nec quisquam, quid gereretur, vere cognoscere poterat. (6) Dum ingens ergo Barbarorum in tanta rerum confusione strages editur, Cimon, qui milites ante præmonuerat, ut, quum primum facem ipse extulisset, omnes eo concurrerent, signum juxta naves edidit, veritus ne dispersi

διεσπαρμένων τῶν στρατιωτῶν καὶ πρὸς ἁρπαγὴν ὁρμησάντων γένηταί τι παράλογον. (7) Πάντων δὲ πρὸς τὸν πυρσὸν ἀθροισθέντων καὶ παυσαμένων τῆς ἁρπαγῆς, τότε μὲν εἰς τὰς ναῦς ἀπεχώρησαν· τῇ δ' ὑστεραίᾳ τρόπαιον στήσαντες ἀπέπλευσαν εἰς τὴν Κύπρον, νενικηκότες δύο καλλίστας νίκας, τὴν μὲν κατὰ γῆν, τὴν δὲ κατὰ θάλατταν. Οὐδέποτε γὰρ μνημονεύονται τοιαῦται καὶ τηλικαῦται πράξεις γενέσθαι κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν καὶ ναυτικῷ καὶ πεζικῷ στρατοπέδῳ.

LXII. Κίμων δὲ διὰ τῆς ἰδίας στρατηγίας καὶ ἀρετῆς μεγάλα κατωρθωκώς, περιβόητον ἔσχε τὴν δόξαν οὐ μόνον παρὰ τοῖς πολίταις, ἀλλὰ καὶ παρὰ τοῖς ἄλλοις Ἕλλησιν. Αἰχμαλώτους γὰρ εἰλήφει τριήρεις τριακοσίας καὶ τετταράκοντα [ναῦς], ἄνδρας δὲ ὑπὲρ τοὺς δισμυρίους, χρημάτων δὲ πλῆθος ἀξιόλογον. (2) Οἱ δὲ Πέρσαι τοιούτοις ἐλαττώμασι περιπεπτωκότες ἄλλας τριήρεις πλείους κατεσκεύασαν, φοβούμενοι τὴν τῶν Ἀθηναίων αὔξησιν. Ἀπὸ γὰρ τούτων τῶν χρόνων ἡ πόλις τῶν Ἀθηναίων πολλὴν ἐπίδοσιν ἐλάμβανε, χρημάτων τε πλήθει κατασκευασθεῖσα καὶ δόξης μεγάλης ἐν ἀνδρείᾳ καὶ στρατηγίᾳ τυχοῦσα. (3) Ὁ δὲ δῆμος τῶν Ἀθηναίων δεκάτην ἐξελόμενος ἐκ τῶν λαφύρων ἀνέθηκε τῷ θεῷ, καὶ τὴν ἐπιγραφὴν ἐπὶ τὸ κατασκευασθὲν ἀνάθημα ἐπέγραψε τήνδε,

Ἐξ οὗ γ' Εὐρώπην Ἀσίας δίχα πόντος ἔνειμε
 καὶ πόλιας θνητῶν θοῦρος Ἄρης ἐπέχει,
οὐδέν πω τοιοῦτον ἐπιχθονίων γένετ' ἀνδρῶν
 ἔργον ἐν ἠπείρῳ καὶ κατὰ πόντον ἅμα.
Οἵδε γὰρ ἐν Κύπρῳ Μήδους πολλοὺς ὀλέσαντες
 Φοινίκων ἑκατὸν ναῦς ἕλον ἐν πελάγει
ἀνδρῶν πληθούσας, μέγα δ' ἔστενεν Ἀσὶς ὑπ' αὐτῶν
 πληγεῖσ' ἀμφοτέραις χερσὶ κράτει πολέμου.

LXIII. Ταῦτα μὲν οὖν ἐπράχθη κατὰ τοῦτον τὸν ἐνιαυτόν. Ἐπ' ἄρχοντος δ' Ἀθήνησι Φαίωνος ἐν Ῥώμῃ τὴν ὕπατον ἀρχὴν διεδέξαντο Λεύκιος Φούριος Μεδιολανὸς καὶ Μάρκος Μάνλιος Οὐάσων. Ἐπὶ δὲ τούτων μεγάλη τις καὶ παράδοξος ἐγένετο συμφορὰ τοῖς Λακεδαιμονίοις. Ἐν γὰρ τῇ Σπάρτῃ γενομένων σεισμῶν μεγάλων, συνέβη πεσεῖν τὰς οἰκίας ἐκ θεμελίων καὶ τῶν Λακεδαιμονίων πλείους τῶν δισμυρίων φθαρῆναι. (2) Ἐπὶ πολὺν δὲ χρόνον συνεχῶς τῆς πόλεως καταφερομένης καὶ τῶν οἰκιῶν πιπτουσῶν, πολλὰ σώματα τοῖς πτώμασι τῶν τοίχων ἀπολαμβανόμενα διεφθάρη, οὐκ ὀλίγον δὲ τῶν κατὰ τὰς οἰκίας χρημάτων ὁ σεισμὸς ἐλυμήνατο. (3) Καὶ τοῦτο μὲν τὸ κακὸν ὥσπερ δαιμονίου τινὸς νεμεσήσαντος αὐτοῖς ἔπαθον, ἄλλους δὲ κινδύνους ὑπ' ἀνθρώπων αὐτοῖς συνέβη γενέσθαι δι' αἰτίας τοιαύτας. (4) Εἵλωτες καὶ Μεσσήνιοι πρὸς Λακεδαιμονίους ἀλλοτρίως ἔχοντες τὸ μὲν πρῶτον ἡσυχίαν εἶχον, φοβούμενοι τὴν τῆς Σπάρτης ὑπεροχήν τε καὶ δύναμιν· ἐπεὶ δὲ διὰ τὸν σεισμὸν ἑώρων τοὺς πλείους αὐτῶν ἀπολωλότας, κατεφρόνησαν τῶν ἀπολελειμμένων, ὀλίγων ὄντων. Διόπερ πρὸς ἀλλήλους συνθέμενοι κοινῇ τὸν πόλεμον ἐξήνεγκαν πρὸς τοὺς Λα-

procul militibus et ad prædam hic illic properantibus, aliquid adversi contingeret. Ad facis igitur conspectum, omissa prædæ venatione, omnes congregati in naves se iterum receperunt. (7) Postera dein luce tropæo erecto, in Cyprum renavigant, duabus victoriis pulcherrimis, altera navali, altera terrestri certamine, potiti. Nunquam enim memoriæ proditum est, res tantas ab uno exercitu terra marique confectas esse.

LXII. Cimon dehinc ob rerum magnitudinem, quas peritia militari ac virtute dextre ac strenue gesserat, celebre non tantum inter cives, sed reliquos etiam Græcos nomen habuit. Triremes enim trecentas et quadraginta, virorum ultra viginti millia, magnam denique vim pecuniæ ceperat. (2) Persæ tamen, hac insigni clade affecti, triremibus aliis, et quidem ampliori numero, construendis operam dederunt. Atheniensium enim successus subinde majores formidinem illis incutiebant. Ab hoc enim tempore civitas illorum magnos ad potentiam progressus fecit: quum et opibus cumularetur, et fortitudinis et militaris scientiæ gloria maxime illustris fieret. (3) Tum populus Atheniensis, decima e spoliis delecta, deo consecravit, donarioque inde conflato hoc epigramma adjecit:

Europen Asiamque ex quo maris unda diremit,
 Gradivusque hominum per genus ense furit,
tale simul terras et salsa per æquora nunquam
 Sol facinus supero vidit ab axe geri.
Naves hi centum Phœnicum e classe refertas
 milite quum caperent, multa dedere neci
millia Medorum. Sed et Asia triste sub horum
 armigera ingemuit, duriter icta, manu.

LXIII. Hæc illo tum anno peracta fuere. Summo vero magistratu Athenis fungente Phæone (*Apsephione?*), Romæ consulatum iniere L. Furius Medullinus et M. Manlius Vulso. Tum sæva et improvisa Spartanis calamitas incubuit. Ingens enim terræ motus Spartæ exortus, domos funditus evertit, et Lacedæmoniorum supra viginti millia obtrivit. (2) Quumque urbs ad multum temporis quassaretur continue, multa hominum corpora, ruentium parietum mole oppressa, misere interierunt. Nec parum supellectilis et opum omnis generis tremor ille corrupit. (3) Hisque malis, veluti numine quopiam irato pœnasque exigente, affligebantur. Aliis inde periculis ab hominibus vexati sunt, ob hasce causas. (4) Helotes et Messenii, Lacedæmoniis jam pridem infensi, principio quiete se continent, dum majestatem et potentiam urbis Spartanæ verentur. Post ubi maximam illorum partem concussione absumtam vident, contemta reliquorum paucitate, fœdus inter se ineunt, conjunctisque viribus bellum Spartanis inferunt

κεδαιμονίους. (5) Ὁ δὲ βασιλεὺς τῶν Λακεδαιμονίων Ἀρχίδαμος διὰ τῆς ἰδίας προνοίας καὶ κατὰ τὸν σεισμὸν ἔσωζε τοὺς πολίτας καὶ κατὰ τὸν πόλεμον γενναίως τοῖς ἐπιτιθεμένοις ἀντετάξατο. (6) Τῆς μὲν γὰρ πόλεως συνεχομένης ὑπὸ τῆς τοῦ σεισμοῦ δεινότητος, πρῶτος Σπαρτιατῶν ἐκ τῆς πόλεως ἁρπάσας τὴν πανοπλίαν, ἐπὶ τὴν χώραν ἐξεπήδησε, καὶ τοῖς ἄλλοις πολίταις τὸ αὐτὸ πράττειν παρήγγειλεν. (7) Ὑπακουσάντων δὲ τῶν Σπαρτιατῶν, τοῦτον τὸν τρόπον οἱ περιλειφθέντες ἐσώθησαν, οὓς συντάξας ὁ βασιλεὺς Ἀρχίδαμος παρεσκευάζετο πολεμεῖν τοῖς ἀφεστηκόσιν.

LXIV. Οἱ δὲ Μεσσήνιοι μετὰ τῶν εἱλώτων συνταχθέντες τὸ μὲν πρῶτον ὥρμησαν ἐπὶ τὴν Σπάρτην, ὑπολαμβάνοντες αὐτὴν αἱρήσειν διὰ τὴν ἐρημίαν τῶν βοηθησόντων· ὡς δ' ἤκουσαν τοὺς ὑπολελειμμένους μετὰ Ἀρχιδάμου τοῦ βασιλέως συντεταγμένους ἑτοίμους εἶναι πρὸς τὸν ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἀγῶνα, ταύτης μὲν τῆς ἐπιβολῆς ἀπέστησαν, καταλαβόμενοι δὲ τῆς Μεσσηνίας χωρίον ὀχυρόν, ἐκ τούτου τὴν ὁρμὴν ποιούμενοι κατέτρεχον τὴν Λακωνικήν. (2) Οἱ δὲ Σπαρτιᾶται καταφυγόντες ἐπὶ τὴν παρὰ τῶν Ἀθηναίων βοήθειαν, προσελάβοντο παρ' αὐτῶν δύναμιν· οὐδὲν δ' ἧττον καὶ παρὰ τῶν ἄλλων συμμάχων ἀθροίσαντες δυνάμεις ἀξιόμαχοι τοῖς πολεμίοις ἐγενήθησαν. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον πολὺ προεῖχον τῶν πολεμίων, ὕστερον δὲ ὑποψίας γενομένης ὡς τῶν Ἀθηναίων μελλόντων ἀποκλίνειν πρὸς τοὺς Μεσσηνίους, ἀπέλυσαν αὐτῶν τὴν συμμαχίαν, φήσαντες ἱκανοὺς ἔχειν πρὸς τὸν ἐφεστῶτα κίνδυνον τοὺς ἄλλους συμμάχους. (3) Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι δόξαντες ἑαυτοὺς ἠτιμάσθαι, τότε μὲν ἀπηλλάγησαν· μετὰ δὲ ταῦτα ἀλλοτρίως ἔχοντες τὰ πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους, ἀεὶ μᾶλλον τὴν ἔχθραν ἐπύρσευον. Διὸ καὶ ταύτην μὲν ἀρχὴν ἔλαβον τῆς ἀλλοτριότητος, ὕστερον δὲ αἱ πόλεις διηνέχθησαν, καὶ μεγάλους ἐπανελόμεναι πολέμους ἔπλησαν ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα μεγάλων ἀτυχημάτων. (4) Ἀλλὰ γὰρ περὶ τούτων τὰ κατὰ μέρος ἐν τοῖς οἰκείοις χρόνοις ἀναγράψομεν. Τότε δὲ οἱ Λακεδαιμόνιοι στρατεύσαντες ἐπὶ τὴν Ἰθώμην μετὰ τῶν συμμάχων ἐπολιόρκουν αὐτήν. Οἱ δ' εἵλωτες πανδημεὶ τῶν Λακεδαιμονίων ἀφεστῶτες συνεμάχουν τοῖς Μεσσηνίοις, καὶ ποτὲ μὲν ἐνίκων, ποτὲ δὲ ἡττῶντο. Ἐπὶ δὲ ἔτη δέκα τοῦ πολέμου μὴ δυναμένου διακριθῆναι, διετέλουν τοῦτον τὸν χρόνον ἀλλήλους κακοποιοῦντες.

LXV. Μετὰ δὲ ταῦτα Ἀθήνησι μὲν ἦν ἄρχων Θεαγενείδης, ἐν Ῥώμῃ δ' ὕπατοι καθειστήκεσαν Λεύκιος Αἰμίλιος Μάμερκος καὶ Λεύκιος Ἰούλιος Ἴουλος, Ὀλυμπιὰς δ' ἤχθη ἑβδομηκοστὴ καὶ ὀγδόη, καθ' ἣν ἐνίκα στάδιον Παρμενίδης Ποσειδωνιάτης. Ἐπὶ δὲ τούτων Ἀργείοις καὶ Μυκηναίοις ἐνέστη πόλεμος διὰ τοιαύτας αἰτίας. (2) Μυκηναῖοι διὰ τὸ παλαιὸν ἀξίωμα τῆς ἰδίας πατρίδος οὐχ ὑπήκουον τοῖς Ἀργείοις, ὥσπερ αἱ λοιπαὶ πόλεις αἱ κατὰ τὴν Ἀργείαν, ἀλλὰ

(5) At rex Archidamus tum inter medias terræ motus ruinas prudentia sua cives conservaverat, tum bello ingruente fortiter resistit. (6) Interim enim, dum gravissimo terræ motu urbs jactatur, Lacedæmoniorum primus correpta armatura in campum apertum prosiluerat, aliisque, ut idem facerent, mandarat. (7) Qui quum paruissent, quicunque adhuc superstites erant, incolumitatem suam retinuerunt. Hos ergo tum in ordinem redactos ad perduellium vim excipiendum armat.

LXIV. Messenii vero cum Helotis conjuncti primo impetu adversus Spartam movent, se defensoribus vacuam haud difficulter occupaturos rati. Sed quum audirent civium reliquias cum Archidamo rege ad certamen pro tuenda patria instructa acie jam paratas esse, ab incepto destiterunt. Tum munitum in Messenia locum occupantes, assiduis inde incursationibus Laconiam infestant. (2) Ad opem ergo Atheniensium confugiunt Spartani, et auxiliares ab eis copias impetrant. Nec segnius a reliquis etiam sociis auxilia petendo vires tandem hostium bello pares colligunt. Ac principio quidem hostibus longe superiores erant; postmodum vero, Athenienses ad Messenios inclinare suspicati, subsidia illorum dimittunt, ceterorum copias sociorum ad incumbens periculum satis sibi fore prætexentes. (3) Athenienses igitur despectui se habitos rati, mussitata tum quidem indignatione abiere; at paullo post, exulceratis adversus Lacedæmonios animis, in dies magis magisque odio et ira contra illos inflammabantur. Et hæc prima fuit causa, quæ Athenienses a Spartanis alienavit. Hæc alienatio, in hostiles postea inimicitias erumpens, atrocissimis civitates bellis inter se commisit, quo gravissimis Græciam calamitatibus repleverunt. (4) Verum de his singulatim conveniente deinceps tempore a nobis perscribetur. Tunc itaque Lacedæmonii cum suis ac sociorum copiis in Messeniam profecti Ithomen obsederunt. Universa interim Helotum multitudo, deserto Lacedæmoniorum imperio, cum Messeniis armorum societatem conjunxerat. Et nunc victores, nunc victi erant, mutuisque se cladibus per integrum decennium atterentes, bello finem imponere nequibant.

LXV. Sub hæc Athenis summæ rerum præerat Theagenides, et Romæ consules erant L. Æmilius Mamercus et L. Julius Julus (*L. Vopiscus Julius*). Olympias tum cœperat septuagesima octava, qua ex stadio palmam retulit Parmenides Posidoniates. Ea tempestate bellum inter Argivos et Mycenæos his de causis ortum est. (2) Mycenæi propter antiquam patriæ suæ dignitatem Argivorum imperium, non ut reliquæ in Argolide urbes admittebant, sed suis se legibus et institutis tenentes cum Argivorum republica ni-

κατ' ἰδίαν ταττόμενοι τοῖς Ἀργείοις οὐ προσεῖχον· ἠμφισβήτουν δὲ καὶ περὶ τῶν ἱερῶν τῆς Ἥρας, καὶ τὸν ἀγῶνα τὸν Νεμεαῖον ἠξίουν ἑαυτοὺς διοικεῖν· πρὸς δὲ τούτοις [ὅτι] τῶν Ἀργείων ψηφισαμένων μὴ συμμαχεῖν εἰς Θερμοπύλας τοῖς Λακεδαιμονίοις, ἐὰν μὴ μέρος τῆς ἡγεμονίας αὐτοῖς παραδῶσι, μόνοι τῶν τὴν Ἀργείαν κατοικούντων συνεμάχησαν οἱ Μυκηναῖοι τοῖς Λακεδαιμονίοις. (3) Τὸ δὲ σύνολον ὑπώπτευον αὐτοὺς μήποτε ἰσχύσαντες ἐπὶ πλέον τῆς ἡγεμονίας ἀμφισβητήσωσι τοῖς Ἀργείοις διὰ τὸ παλαιὸν φρόνημα τῆς πόλεως. Διὰ δὴ ταύτας τὰς αἰτίας ἀλλοτρίως διακείμενοι, πάλαι μὲν ἔσπευδον ἆραι τὴν πόλιν, τότε δὲ καιρὸν εὔθετον ἔχειν ἐνόμιζον, ὁρῶντες τοὺς Λακεδαιμονίους τεταπεινωμένους καὶ μὴ δυναμένους τοῖς Μυκηναίοις βοηθεῖν. Ἀθροίσαντες οὖν ἀξιόλογον δύναμιν ἔκ τε Ἄργους καὶ ἐκ τῶν συμμαχίδων πόλεων, ἐστράτευσαν ἐπ' αὐτούς· νικήσαντες δὲ μάχῃ τοὺς Μυκηναίους καὶ συγκλείσαντες ἐντὸς τειχῶν, ἐπολιόρκουν τὴν πόλιν. (4) Οἱ δὲ Μυκηναῖοι χρόνον μέν τινα τοὺς πολιορκοῦντας εὐτόνως ἠμύνοντο, μετὰ δὲ ταῦτα λειπόμενοι τῷ πολέμῳ, καὶ τῶν Λακεδαιμονίων μὴ δυναμένων βοηθῆσαι διὰ τοὺς ἰδίους πολέμους καὶ τὴν ἐκ τῶν σεισμῶν γενομένην αὐτοῖς συμφοράν, ἄλλων δ' οὐκ ὄντων συμμάχων, ἐρημίᾳ τῶν ἐπικουρούντων κατὰ κράτος ἥλωσαν. (5) Οἱ δὲ Ἀργεῖοι τοὺς Μυκηναίους ἀνδραποδισάμενοι καὶ δεκάτην ἐξ αὐτῶν τῷ θεῷ καθιερώσαντες, τὰς Μυκήνας κατέσκαψαν. Αὕτη μὲν οὖν ἡ πόλις, εὐδαίμων ἐν τοῖς ἀρχαίοις χρόνοις γενομένη καὶ μεγάλους ἄνδρας ἔχουσα καὶ πράξεις ἀξιολόγους ἐπιτελεσαμένη, τοιαύτην ἔσχε τὴν καταστροφήν, καὶ διέμεινεν ἀοίκητος μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων. Ταῦτα μὲν οὖν ἐπράχθη κατὰ τοῦτον τὸν ἐνιαυτόν.

LXVI. Ἐπ' ἄρχοντος δ' Ἀθήνησι Λυσιστράτου Ῥωμαῖοι κατέστησαν ὑπάτους Λεύκιον Πινάριον Μαμερτῖνον καὶ Πούπλιον Φούριον Φίφρωνα. Ἐπὶ δὲ τούτων Ἱέρων ὁ τῶν Συρακοσίων βασιλεὺς τοὺς Ἀναξίλα παῖδας τοῦ γενομένου τυράννου Ζάγκλης εἰς Συρακούσας μεταπεμψάμενος μεγάλαις δωρεαῖς, ἀνεμίμνησκε τῆς Γέλωνος γενομένης πρὸς τὸν πατέρα αὐτῶν εὐεργεσίας, καὶ συνεβούλευεν αὐτοῖς ἤδη τὴν ἡλικίαν ἠνδρωμένοις ἀπαιτῆσαι λόγον παρὰ Μικύθου τοῦ ἐπιτροπεύοντος, καὶ τὴν δυναστείαν αὐτοὺς παραλαβεῖν. (2) Τούτων δ' ἐπανελθόντων εἰς τὸ Ῥήγιον, καὶ τὸν ἐπίτροπον λόγον ἀπαιτούντων τῶν διῳκημένων, ὁ Μίκυθος, ἀνὴρ ὢν ἀγαθός, συνήγαγε τοὺς πατρικοὺς φίλους τῶν παίδων καὶ τὸν λόγον οὕτω καθαρῶς ἀπέδωκεν, ὥστε ἅπαντας τοὺς παρόντας θαυμάζειν τήν τε δικαιοσύνην καὶ τὴν πίστιν, τοὺς δὲ παῖδας μεταμεληθέντας ἐπὶ τοῖς πραχθεῖσιν ἀξιοῦν τὸν Μίκυθον πάλιν τὴν ἀρχὴν παραλαβεῖν, καὶ πατρὸς ἐξουσίαν ἔχοντα καὶ τάξιν διοικεῖν τὰ κατὰ τὴν δυναστείαν. (3) Οὐ μὴν ὁ Μίκυθός γε συνεχώρησεν, ἀλλὰ πάντα παραδοὺς ἀκριβῶς καὶ τὴν ἰδίαν οὐσίαν ἐνθέμενος εἰς πλοῖον, ἐξέπλευσεν ἐκ τοῦ Ῥηγίου, προπεμπόμενος ὑπὸ τῆς

hil commune habebant. Quin etiam de templo sacrisque Junonis cum ipsis contendere, et ludorum Nemeæorum administrationem sibi arrogare. Præterea quum Argivi decretum fecissent, Lacedæmoniis ad Thermopylas nihil suppetiarum ferendum esse, nisi partem aliquam imperii ipsis concessissent; soli Mycenæi ex toto Argolidem incolentium numero Lacedæmoniorum militiæ se adjunxerant. (3) Postremo suspicio quædam invaserat Argivos, ne crescente subinde potentia, pristina animorum fiducia excitati de principatu secum contenderent. Has ob causas Mycenæis infensi, jam olim exscindere illorum urbem cupierant, tum vero commodissimam rei conficiendæ occasionem sibi oblatam rati, quum ob res domi afflictas nihil subsidii Mycenæis commodare posse Spartanos viderent, ingenti tum ex Argis, tum ex sociis urbibus contracto exercitu, in eos movent, et pugna victos mœnibusque inclusos obsident. (4) Illi oppugnationem per aliquod tempus fortiter sustinent, sed bello exhausti, quum Lacedæmonii suis occupati bellis et terræ motu in angustum redacti succurrere non possent, nec ulla sociorum defensio aliunde contingeret, inopia propugnatorum tandem succubuerunt ac vi capti sunt. (5) Argivi cives urbe potiti in servitutem redigunt, et decimam ex illis coactam deo consecrant, urbemque solo æquant. Hunc civitas, antiquis temporibus felix magnorumque parens ac nutrix virorum et rebus a se præclare gestis nobilissima, exitum sortita est, et ad nostram usque ætatem ab habitatoribus deserta permansit. His ille annus gestis inclaruit.

LXVI. Archonte vero Athenis Lysistrato, Romani consules fecerunt L. Pinarium Mamercinum et Publium Furium Fifronem (*Fusum*). Horum magistratu Hiero, Syracusanorum rex, Anaxilai, Zancles quondam domini, filios honorificis ad se muneribus invitatos edocet, quanta Gelonis in parentem illorum beneficia exstiterint, eosque hortatur, ut, quia jam ad virilem ætatem excreverint, rationibus a Micytho ipsorum hactenus tutore exactis, imperii jus et potestatem ad se reducant. (2) Hi domum regressi gestæ tutelæ rationes a tutore suo reposcunt. Micythus ergo, vir probus et integer, paternis juvenum amicis convocatis, rationes tam liquide reddit, ut omnes tum præsentes in justitiæ fideique suæ admirationem raperet. Juvenes ergo, pœnitentia ducti, Micythum obtestari, uti dominationis rursus curam susciperet, patrisque loco et potestate omnia principatus negotia moderetur ac gubernet. (3) At Micythus, nequaquam voluntatem suam his accommodans, restitutis exacte omnibus, facultates suas navi imponit, et Rhegio solventem summo totus populus favore prosequitur.

τῶν ὄχλων εὐνοίας. Οὗτος μὲν οὖν εἰς τὴν Ἑλλάδα κατάρας, ἐν Τεγέαις τῆς Ἀρκαδίας κατεβίωσεν ἐπαινούμενος. (4) Ἱέρων δὲ ὁ τῶν Συρακοσίων βασιλεὺς ἐτελεύτησεν ἐν τῇ Κατάνῃ, καὶ τιμῶν ἡρωικῶν ἔτυχεν, ὡς ἂν κτίστης γεγονὼς τῆς πόλεως. Οὗτος μὲν οὖν ἄρξας ἔτη ἕνδεκα κατέλιπε τὴν βασιλείαν Θρασυβούλῳ τῷ ἀδελφῷ, ὃς ἦρξε Συρακοσίων ἐνιαυτὸν ἕνα.

LXVII. Ἐπ' ἄρχοντος δ' Ἀθήνησι Λυσανίου Ῥωμαῖοι κατέστησαν ὑπάτους Ἄππιον Κλαύδιον καὶ Τίτον Κοΐντιον Καπιτώλιον. Ἐπὶ δὲ τούτων Θρασύβουλος ὁ τῶν Συρακοσίων βασιλεὺς ἐξέπεσεν ἐκ τῆς ἀρχῆς, περὶ οὗ τὰ κατὰ μέρος ἀναγράφοντας ἡμᾶς ἀναγκαῖόν ἐστι βραχὺ τοῖς χρόνοις ἀναδραμόντας ἀπ' ἀρχῆς ἅπαντα καθαρῶς ἐκθεῖναι. (2) Γέλων ὁ Δεινομένους ἀρετῇ καὶ στρατηγίᾳ πολὺ τοὺς ἄλλους διενέγκας καὶ Καρχηδονίους καταστρατηγήσας ἐνίκησε παρατάξει μεγάλῃ τοὺς βαρβάρους, καθότι προείρηται· χρησάμενος δὲ ἐπιεικῶς τοῖς καταπολεμηθεῖσι καὶ καθόλου τοῖς πλησιοχώροις πᾶσι προσενεχθεὶς φιλανθρώπως, μεγάλης ἔτυχεν ἀποδοχῆς παρὰ τοῖς Σικελιώταις. (3) Οὗτος μὲν οὖν ὑπὸ παντὸς ἀγαπώμενος διὰ τὴν πρᾳότητα, διετέλεσε τὸν βίον εἰρηνικῶς μέχρι τῆς τελευτῆς. Τὴν δὲ βασιλείαν διαδεξάμενος Ἱέρων ὁ πρεσβύτατος τῶν ἀδελφῶν οὐχ ὁμοίως ἦρχε τῶν ὑποτεταγμένων. (4) Ἦν γὰρ καὶ φιλάργυρος καὶ βίαιος καὶ καθόλου τῆς ἁπλότητος καὶ καλοκἀγαθίας τἀδελφοῦ ἀλλοτριώτατος. Διὸ καὶ πλείονές τινες ἀφίστασθαι βουλόμενοι παρακατέσχον τὰς ἰδίας ὁρμὰς διὰ τὴν Γέλωνος δόξαν καὶ τὴν εἰς τοὺς ἅπαντας Σικελιώτας εὔνοιαν. (5) Μετὰ δὲ τὴν Ἱέρωνος τελευτὴν παραλαβὼν τὴν ἀρχὴν Θρασύβουλος ὁ ἀδελφὸς ὑπερέβαλε τῇ κακίᾳ τὸν πρὸ αὐτοῦ βασιλεύσαντα. Βίαιος γὰρ ὢν καὶ φονικός, πολλοὺς μὲν τῶν πολιτῶν ἀνῄρει παρὰ τὸ δίκαιον, οὐκ ὀλίγους δὲ φυγαδεύων ἐπὶ ψευδέσι διαβολαῖς τὰς οὐσίας εἰς τὸ βασιλικὸν ἀνελάμβανε· καθόλου δὲ μισῶν καὶ μισούμενος ὑπὸ τῶν ἀδικουμένων μισθοφόρων πλῆθος ἐξενολόγησεν, ἀντίταγμα κατασκευάζων ταῖς πολιτικαῖς δυνάμεσιν. (6) Ἀεὶ δὲ μᾶλλον τοῖς πολίταις ἀπεχθόμενος, καὶ πολλοὺς μὲν ὑβρίζων, τοὺς δὲ ἀναιρῶν, ἠνάγκασε τοὺς ἀδικουμένους ἀποστῆναι. Διόπερ οἱ Συρακόσιοι προστησάμενοι τοὺς ἡγησομένους, ὥρμησαν ἐπὶ τὴν κατάλυσιν τῆς τυραννίδος πανδημεί, καὶ συνταχθέντες ὑπὸ τῶν ἡγεμόνων ἀντείχοντο τῆς ἐλευθερίας. (7) Θρασύβουλος δὲ ὁρῶν τὴν πόλιν ὅλην ἐπ' αὐτὸν στρατευομένην, τὸ μὲν πρῶτον ἐπεχείρει λόγῳ καταπαύειν τὴν στάσιν· ὡς δ' ἑώρα τὴν ὁρμὴν τῶν Συρακοσίων ἀκατάπαυστον οὖσαν, συνήγαγεν ἔκ τε τῆς Κατάνης τοὺς κατοικισθέντας ὑφ' Ἱέρωνος καὶ τοὺς ἄλλους συμμάχους, ἔτι δὲ καὶ μισθοφόρων πλῆθος, ὥστε τοὺς ἅπαντας γενέσθαι σχεδὸν περὶ τοὺς μυρίους πεντακισχιλίους. (8) Οὗτος μὲν οὖν τῆς πόλεως κατειληφὼς τὴν ὀνομαζομένην Ἀχραδινὴν καὶ Νῆσον ὀχυρὰν οὖσαν, καὶ ἐκ τούτων ὁρμώμενος, διεπολέμει πρὸς τοὺς ἀφεστῶτας.

In Græciam ergo profectus Tegeæ in Arcadia vitam non sine laude transegit. (4) Hiero autem Catinæ defunctus, heroicos, ut urbis hujus conditor, honores præmii loco recepit. Hic, imperio per annos undecim gesto, regnum Thrasybulo fratri reliquit, quod per unum dehinc annum administravit.

LXVII. Jam archontis munus Athenis habebat Lysanias, et Romani consules reipublicæ præfecerant Appium Claudium et T. Quintium Capitolinum. Horum in magistratu Thrasybulus regno Syracusanorum excidit. De quo quum speciatim relationem instituerimus, necesse habemus, ut ad superiora paullulum regressi ab initio cuncta diserte exponamus. (2) Gelo, Dinomenis filius, virtute et imperatoriæ scientiæ facultate longe aliis præcellens, singulari quadam arte Carthaginienses delusos præclaro, uti dictum est, prælio vicerat. Quumque modeste victoria uteretur in devictos et singularem finitimis humanitatem exhiberet, magnam sibi auctoritatem et gloriam apud Siculos comparavit. (3) Hic ergo in summa omnium caritate propter benignitatem habitus, vitam pacifice ac tranquille peregit. Regni clavum ab ipso accepit Hiero, fratrum natu primus, longe aliam imperandi rationem sequens. (4) Avarus namque erat atque violentus et a fratris candore atque integritate alienissimus. Has ob causas plurimi jam defectionis percupidi et studiosi erant; sed magnifica Gelonis celebritas et benevolentiæ universis Siculis testatæ memoria conatus impetusque illorum inhibebat. (5) Sublato e vivis Hierone, inito Thrasybulus regno, improbitate germanum ante se regem excessit. Quum enim ad vim et cædes propensus esset, multos civium præter jus et æquum e medio tollebat, nec paucis per falsas criminationes in exilium actis, damnatorum facultates in fiscum referebat. Ad extremum, odio civium ardens, et illorum contra, quibus injurias faciebat, odia erga se accendens, numerosam militum stipendia facientium manum contraxit, ut hoc se præsidio contra vim civium muniret. (6) Quumque in dies magno civium contra se odio aggravaretur, multos contumeliose tractans nec paucos injusta cæde opprimens, injuriarum tandem impatientes a se deficere coegit. Ideoque Syracusii, novis sibi ducibus creatis, tyrannicæ dominationis jugum excutere conjunctis viribus properant, et a ducibus in ordinem distributi armis libertatem asserunt. (7) Thrasybulus ergo, totam in se armari civitatem videns, primo verbis seditionem comprimere nititur. Ubi vero tantopere concitatum sensit populum, ut nulla ratione placari posset, cives ex Catina, non ita pridem in coloniam ab Hierone illuc missos, reliquosque socios et mercenariorum non exiguas copias arcessit, et ad quindecim millia exercitum cogit. (8) Tum eam urbis partem, quæ Achradina vocatur, Insulamque probe munitam occupat atque inde crebris hostem eruptionibus lacessit.

LXVIII. Οἱ δὲ Συρακόσιοι τὸ μὲν πρῶτον μέρος τῆς πόλεως κατελάβοντο τὴν ὀνομαζομένην Τύχην· ἐκ ταύτης δὲ ὁρμώμενοι πρεσβευτὰς ἀπέστειλαν εἰς Γέλαν καὶ Ἀκράγαντα καὶ Σελινοῦντα, πρὸς δὲ τούτοις εἰς Ἱμέραν καὶ πρὸς τὰς τῶν Σικελῶν πόλεις τὰς ἐν τῇ μεσογαίῳ κειμένας, ἀξιοῦντες κατὰ τάχος συνελθεῖν καὶ συνελευθερῶσαι τὰς Συρακούσας. (2) Πάντων δὲ προθύμως ὑπακουόντων, καὶ συντόμως ἀποστειλάντων τῶν μὲν πεζοὺς καὶ ἱππεῖς στρατιώτας, τῶν δὲ ναῦς μακρὰς κεκοσμημένας εἰς ναυμαχίαν, ταχὺ συνήχθη δύναμις ἀξιόχρεως τοῖς Συρακοσίοις. Διὸ καὶ τὰς ναῦς καταστήσαντες οἱ Συρακόσιοι καὶ τὴν πεζὴν δύναμιν ἐκτάξαντες, ἑτοίμους ἑαυτοὺς ἀπέδειξαν καὶ πεζῇ καὶ κατὰ θάλατταν βουλομένους διαγωνίζεσθαι. (3) Ὁ δὲ Θρασύβουλος ἐγκαταλειπόμενος ὑπὸ τῶν συμμάχων καὶ τὰς ἐλπίδας ἐν αὐτοῖς ἔχων τοῖς μισθοφόροις, τῆς μὲν Ἀχραδινῆς καὶ τῆς Νήσου κύριος ἦν, τὸ δὲ λοιπὸν μέρος τῆς πόλεως κατεῖχον οἱ Συρακόσιοι. Μετὰ δὲ ταῦτα ὁ μὲν Θρασύβουλος ταῖς ναυσὶν ἐπιπλεύσας ἐπὶ τοὺς πολεμίους, καὶ λειφθεὶς τῇ ναυμαχίᾳ, συχνὰς μὲν τριήρεις ἀπέβαλε, ταῖς δ' ἄλλαις κατέφυγεν εἰς τὴν Νῆσον. (4) Ὁμοίως δὲ καὶ τὴν πεζὴν δύναμιν προαγαγὼν ἐκ τῆς Ἀχραδινῆς καὶ παραταξάμενος ἐν τοῖς προαστείοις, ἡττήθη, καὶ πολλοὺς ἀποβαλὼν ἠναγκάσθη πάλιν εἰς τὴν Ἀχραδινὴν ἀποχωρῆσαι. Τέλος δὲ ἀπογνοὺς τὴν τυραννίδα, διεπρεσβεύσατο πρὸς τοὺς Συρακοσίους, καὶ συνθέμενος τὰ πρὸς αὐτούς, ὑπόσπονδος ἀπῆλθεν εἰς Λοκρούς. (5) Οἱ δὲ Συρακόσιοι τοῦτον τὸν τρόπον ἐλευθερώσαντες τὴν πατρίδα, τοῖς μὲν μισθοφόροις συνεχώρησαν ἀπελθεῖν ἐκ τῶν Συρακουσῶν, τὰς δὲ ἄλλας πόλεις τὰς τυραννουμένας ἢ φρουρὰς ἐχούσας ἐλευθερώσαντες ἀποκατέστησαν ταῖς πόλεσι τὰς δημοκρατίας. (6) Ἀπὸ δὲ τούτων τῶν χρόνων εἰρήνην ἔχουσα πολλὴν ἐπίδοσιν ἔλαβε πρὸς εὐδαιμονίαν, καὶ διεφύλαξε τὴν δημοκρατίαν ἔτη σχεδὸν ἑξήκοντα μέχρι τῆς Διονυσίου τυραννίδος. (7) Θρασύβουλος δὲ καλῶς θεμελιωθεῖσαν βασιλείαν παραλαβών, διὰ τὴν ἰδίαν κακίαν αἰσχρῶς ἀπέβαλε τὴν ἀρχήν, καὶ φυγὼν εἰς Λοκρούς, ἐνταῦθα τὸν λοιπὸν χρόνον ἰδιωτεύων κατεβίωσεν. Ἅμα δὲ τούτοις πραττομένοις ἐν τῇ Ῥώμῃ τότε πρώτως κατεστάθησαν δήμαρχοι τέτταρες, Γάϊος Σικίνιος καὶ Λεύκιος Νεμετώριος, πρὸς δὲ τούτοις Μάρκος Δουίλλιος καὶ Σπόριος Ἀκίλιος.

LXIX. Τοῦ δ' ἐνιαυσιαίου χρόνου διεληλυθότος, Ἀθήνησι μὲν ἦρχε Λυσίθεος, ἐν Ῥώμῃ δ' ὕπατοι κατεστάθησαν Λεύκιος Οὐαλέριος Ποπλίκολας καὶ Τίτος Αἰμίλιος Μάμερκος. Ἐπὶ δὲ τούτων κατὰ τὴν Ἀσίαν Ἀρτάβανος, τὸ μὲν γένος Ὑρκάνιος, δυνάμενος δὲ πλεῖστον παρὰ τῷ βασιλεῖ Ξέρξῃ καὶ τῶν δορυφόρων ἀφηγούμενος, ἔκρινεν ἀνελεῖν τὸν Ξέρξην καὶ τὴν βασιλείαν εἰς ἑαυτὸν μεταστῆσαι. Ἀνακοινωσάμενος δὲ τὴν ἐπιβουλὴν πρὸς Μιθριδάτην τὸν εὐνοῦχον, ὃς ἦν κατακοιμιστὴς τοῦ βασιλέως καὶ τὴν κυριωτάτην ἔχων πίστιν, ἅμα δὲ καὶ συγγενὴς ὢν Ἀρταβάνου καὶ φίλος,

LXVIII. At Syracusani principio illum urbis tractum insederant, qui Tychæ nomine insignis est, unde ipsi bellum cierent. Missisque Gelam, Agrigentum, Selinuntem et Himeram ceterasque ad Siculorum urbes mediterraneas legatis orant ut suppeditatis quamprimum auxiliis, operam in recuperanda Syracusarum libertate sibi navarent. (2) Hi promte obsecuti mature subsidia mittunt, alii peditum cohortes et equitum turmas, alii naves longas omni ad bellum navale apparatu instructas. Ita brevi non contemnendis aucti copiis Syracusani, tum classe ad bellum instructa, tum terrestri exercitu in aciem explicato, se tam mari quam terra hosti pugnandi copiam facturos ostendunt. (3) Thrasybulus igitur, a sociis destitutus, omnemque spem in militibus ære conductis repositam habens, Achradinam quidem et Insulam in potestate tenebat: sed reliqua urbis loca Syracusani occuparant. Sub hæc Thrasybulus navali hostes prœlio invadit, et victoria frustratus, magno triremium numero amisso, cum reliquis in Insulam fuga evasit. (4) Mox copiis etiam terrestribus Achradina eductis, in suburbio cum hoste congressus succumbit, et magno suorum numero cæso, rursus intra Achradinam compellitur. Ad postremum spe tuendæ dominationis abjecta, legationem ad Syracusanos mittit, certisque cum hoste conditionibus pactus, data fide acceptaque, in Locros exsulatum abit. (5) Ad hunc Syracusani modum patria in libertatem vindicata, liberum conductitiis militibus discessum permittunt, et reliquas inde civitates tyrannicis adhuc imperiis et præsidiis occupatas liberant et popularem ubique reipublicæ formam restituunt. (6) Ex eo deinceps tempore Syracusanorum civitas pace fruens, magnos ad felicitatem successus habuit, et popularis imperii statum per sexaginta annos usque ad Dionysii dominationem conservavit. (7) Thrasybulus itaque, quum regnum honestissimis substructum fundamentis accepisset, sua tamen improbitate turpiter illud amisit, et exsul apud Locros privatum deinceps vitæ statum exegit. Dum hæc in Sicilia geruntur, Romæ tum primum quattuor tribuni plebis, C. Sicinius, L. Numitorius, M. Duillius et Sp. Aquilius creantur.

LXIX. Anno hoc elapso, Athenis senatui præerat Lysitheus, et Romæ consulatum administrabant L. Valerius Publicola et T. Æmilius Mamercus. Horum tempore in Asia plurimum apud Xerxem pollens Artabanus, utpote satellitum ejus princeps, natione autem Hyrcanus, regis necandi regnique in se transferendi consilia init. Hanc insidiarum fabricam cum Mithridate eunucho, qui regis cubicularius summam fidei existimationem habebat et amicitiæ insuper et cognationis necessitudine Artabano obstri-

ὑπήκουσε πρὸς τὴν ἐπιβουλήν. (2) Ὑπὸ τούτου δὲ νυκτὸς εἰσαχθεὶς ὁ Ἀρτάβανος εἰς τὸν κοιτῶνα, καὶ τὸν Ξέρξην ἀνελών, ὥρμησεν ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τοῦ βασιλέως. Ἦσαν δὲ οὗτοι τρεῖς τὸν ἀριθμόν, Δαρεῖος μὲν ὁ πρεσβύτατος καὶ Ἀρταξέρξης, ἐν τοῖς βασιλείοις διατρίβοντες, ὁ δὲ τρίτος Ὑστάσπης ἀπόδημος ὢν κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρόν· εἶχε γὰρ τὴν ἐν Βάκτροις σατραπείαν. (3) Ὁ δ' οὖν Ἀρτάβανος παραγενόμενος ἔτι νυκτὸς οὔσης πρὸς τὸν Ἀρταξέρξην, ἔφησε Δαρεῖον τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ φονέα γενέσθαι τοῦ πατρὸς καὶ τὴν βασιλείαν εἰς ἑαυτὸν περισπᾶν. (4) Συνεβούλευεν οὖν αὐτῷ πρὸ τοῦ κατασχεῖν ἐκεῖνον τὴν ἀρχὴν σκοπεῖν ὅπως μὴ δουλεύσῃ διὰ ῥαθυμίαν, ἀλλὰ βασιλεύσῃ τὸν φονέα τοῦ πατρὸς τιμωρησάμενος· ἐπηγγείλατο δ' αὐτῷ συνεργοὺς παρέξεσθαι τοὺς δορυφόρους τοῦ βασιλέως. (5) Πεισθέντος δὲ τοῦ Ἀρταξέρξου καὶ παραχρῆμα μετὰ τῶν δορυφόρων ἀνελόντος τὸν ἀδελφὸν Δαρεῖον, ὁρῶν αὐτῷ τὴν ἐπιβουλὴν εὐροοῦσαν, καὶ παραλαβὼν τοὺς ἰδίους υἱοὺς καὶ φήσας καιρὸν ἔχειν τὴν βασιλείαν κατακτήσασθαι, παίει τῷ ξίφει τὸν Ἀρταξέρξην. (6) Ὁ δὲ τρωθεὶς καὶ οὐδὲν παθὼν ὑπὸ τῆς πληγῆς, ἠμύνατο τὸν Ἀρτάβανον καὶ κατενέγκας αὐτοῦ πληγὴν καίριον ἀπέκτεινε. Παραδόξως δὲ σωθεὶς ὁ Ἀρταξέρξης καὶ τὸν φονέα τοῦ πατρὸς τετιμωρημένος παρέλαβε τὴν τῶν Περσῶν βασιλείαν. Ξέρξης μὲν οὖν τὸν εἰρημένον τρόπον ἐτελεύτησε, βασιλεύσας τῶν Περσῶν ἔτη πλείω τῶν εἴκοσι, τὴν δὲ ἀρχὴν διαδεξάμενος ὁ Ἀρταξέρξης ἐβασίλευσεν ἔτη τετταράκοντα.

LXX. Ἐπ' ἄρχοντος δ' Ἀθήνησιν Ἀρχεδημίδου Ῥωμαῖοι μὲν κατέστησαν ὑπάτους Αὖλον Οὐεργίνιον καὶ Τίτον Μινούκιον, Ὀλυμπιὰς δ' ἤχθη ἑβδομηκοστὴ καὶ ἐνάτη, καθ' ἣν ἐνίκα στάδιον Ξενοφῶν Κορίνθιος. Ἐπὶ δὲ τούτων ἀποστάντες Θάσιοι ἀπὸ Ἀθηναίων, μετάλλων ἀμφισβητοῦντες, ἐκπολιορκηθέντες ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων ἠναγκάσθησαν πάλιν ὑπ' ἐκείνους τάττεσθαι. (2) Ὁμοίως δὲ καὶ Αἰγινήτας ἀποστάντας Ἀθηναῖοι χειρωσάμενοι, τὴν Αἴγιναν πολιορκεῖν ἐπεχείρησαν. Αὕτη γὰρ ἡ πόλις τοῖς κατὰ θάλατταν ἀγῶσι πολλάκις εὐημεροῦσα φρονήματός τε πλήρης ἦν καὶ χρημάτων καὶ τριήρων εὐπορεῖτο, καὶ τὸ σύνολον ἀλλοτρίως ἀεὶ διέκειτο πρὸς Ἀθηναίους. (3) Διόπερ στρατεύσαντες ἐπ' αὐτήν, τὴν χώραν ἐδῄωσαν, καὶ τὴν Αἴγιναν πολιορκοῦντες ἔσπευδον ἑλεῖν κατὰ κράτος. Καθόλου γὰρ ἐπὶ πολὺ τῇ δυνάμει προκόπτοντες οὐκέτι τοῖς συμμάχοις ὥσπερ πρότερον ἐπιεικῶς ἐχρῶντο, ἀλλὰ βιαίως καὶ ὑπερηφάνως ἦρχον. (4) Διόπερ οἱ πολλοὶ τῶν συμμάχων τὴν βαρύτητα φέρειν ἀδυνατοῦντες, ἀλλήλοις διελέγοντο περὶ ἀποστάσεως, καί τινες τοῦ κοινοῦ συνεδρίου καταφρονήσαντες κατ' ἰδίαν ἐτάττοντο. (5) Ἅμα δὲ τούτοις πραττομένοις Ἀθηναῖοι θαλαττοκρατοῦντες εἰς Ἀμφίπολιν ἐξέπεμψαν οἰκήτορας μυρίους, οὓς μὲν ἐκ τῶν πολιτῶν, οὓς δ' ἐκ τῶν συμμάχων καταλέξαντες, καὶ τὴν χώραν κατακληρουχήσαντες, μέχρι μέν τινος ἐκράτουν τῶν Θρακῶν, ὕστερον

ctus erat, communicat assensumque facile impetrat. (2) Ab hoc igitur in cubiculum introductus Artabanus statim Xerxem obtruncat, eodemque ardore filios etiam regis petit: qui tres erant, Darius natu maximus, et Artaxerxes, qui ambo in regia versabantur, tertius autem Hystaspes tunc absens satrapiam Bactrianorum illa tempestate gerebat. (3) Tum Artabanus, profunda adhuc nocte ad Artaxerxem properans, Darium parenti necem intulisse regnumque sibi usurpare constituisse nuntiat. (4) Suadet idcirco, priusquam ille rerum summam ad se traxerit, mature sibi consulat, ne per socordiam fratri serviat, sed ultione de patricida potius sumta regnum ipse occupet. Ad quod facinus perpetrandum regios stipatores in auxilium se adhibiturum pollicetur. (5) Facile in sententiam pertrahitur Artaxerxes, et satellitum opera mox fratrem obtruncat. Artabanus ergo, fortunam insidiis aspirare cernens, liberis ad se vocatis, jam capessendi regni tempus venisse, dictitat: et ex improviso stricto Artaxerxem gladio ferit. (6) Is ex vulnere accepto non magnum incommodum passus, strenue contra Artabanum se tutatur, et letali vulnere inflicto eum perimit. Ereptus ad hunc modum e periculo vitæ præter omnem opinionem Artaxerxes, cædemque patris ultus, imperii Persici gubernacula accepit. Hoc ergo fato Xerxes vitam clausit, postquam ultra viginti annos Persarum regno præfuerat. Successor autem ejus quadraginta annos regnavit.

LXX. Sequens annus, quo archon erat Athenis Archedemides, Romani consulari imperio præfecerunt A. Verginium et T. Numicium. Olympias tum acta est nona et septuagesima, qua ex stadio victoriam retulit Xenophon Corinthius. Eo tempore Thasii ab Atheniensibus deficiunt, controversia de metallis oborta: quos illi expugnatos suæ iterum ditioni subjunxere. (2) Similiter Æginetas etiam rebelles domantes ad urbis illorum obsidionem sese convertunt. Hæc enim ob felices in navalibus pugnis successus turgidos habebat animos, divitiis præterea et triremium instructissima classe abundabat et, quod maximum, semper inimica Atheniensibus fuerat. (3) Propterea ducto in insulam exercitu, agros ejus populantur Æginamque obsidione cinctam funditus evertere properant. Nam auctis confirmatisque viribus Athenienses non jam usitatam prius humanitatem sociis declarare, sed violenter et superbe illis dominari. (4) Ideo sociorum magna pars fastum illum et imperii asperitatem non amplius ferendam et tolerandam rati, defectionis consilia inter sese agitare, nonnulli etiam, publico neglecto conventu, suo rem arbitrio instituere. (5) Dum hæc ita geruntur, Athenienses, maris jam longe lateque domini, coloniam decies mille hominum Amphipolin mittunt, delectu partim ex civibus, partim ex sociis habito, agrumque inter illos sorte dividunt. Hi ad tempus sane Thraces finitimos sub ditione tenuere; sed post quum in su.

δὲ αὐτῶν ἀναβάντων εἰς Θράκην, συνέβη πάντας τοὺς εἰςβαλόντας εἰς τὴν χώραν τῶν Θρᾳκῶν ὑπὸ τῶν Ἠδωνῶν καλουμένων διαφθαρῆναι.

LXXI. Ἐπ' ἄρχοντος δ' Ἀθήνησι Τληπολέμου Ῥωμαῖοι κατέστησαν ὑπάτους Τίτον Κοίντιον καὶ Κόϊντον Σερουίλιον Στροῦκτον. Ἐπὶ δὲ τούτων Ἀρταξέρξης ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν ἄρτι τὴν βασιλείαν ἀνακτησάμενος, τὸ μὲν πρῶτον κολάσας τοὺς μετεσχηκότας τῆς τοῦ πατρὸς ἀναιρέσεως, διέταξε τὰ κατὰ τὴν βασιλείαν συμφερόντως αὐτῷ. (2) Τῶν μὲν γὰρ ὑπαρχόντων σατραπῶν τοὺς ἀλλοτρίως ἔχοντας πρὸς αὐτὸν ἀπέστησε, τῶν δὲ αὑτοῦ φίλων ἐπιλέξας τοὺς εὐθέτους, παρέδωκε τὰς σατραπείας. Ἐπεμελήθη δὲ καὶ τῶν προσόδων καὶ τῆς δυνάμεων παρασκευῆς, καὶ καθόλου τὴν βασιλείαν ὅλην ἐπιεικῶς διοικῶν μεγάλης ἀποδοχῆς ἐτύγχανε παρὰ τοῖς Πέρσαις. (3) Οἱ δὲ τὴν Αἴγυπτον κατοικοῦντες πυθόμενοι τὴν Ξέρξου τελευτὴν καὶ τὴν ὅλην ἐπίθεσιν καὶ ταραχὴν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν Περσῶν, ἔκριναν ἀντέχεσθαι τῆς ἐλευθερίας. Εὐθὺς οὖν ἀθροίσαντες δύναμιν ἀπέστησαν τῶν Περσῶν, καὶ τοὺς φορολογοῦντας τὴν Αἴγυπτον τῶν Περσῶν ἐκβαλόντες, κατέστησαν βασιλέα τὸν ὀνομαζόμενον Ἰναρῶ. (4) Οὗτος δὲ τὸ μὲν πρῶτον ἐκ τῶν ἐγχωρίων κατέλεγε στρατιώτας, μετὰ δὲ ταῦτα καὶ μισθοφόρους ἐκ τῶν ἀλλοεθνῶν ἀθροίζων κατεσκεύαζε δύναμιν ἀξιόχρεων. Ἔπεμψε δὲ καὶ πρὸς Ἀθηναίους πρέσβεις περὶ συμμαχίας, ὑπισχνούμενος αὐτοῖς, ἐὰν ἐλευθερώσωσι τοὺς Αἰγυπτίους, κοινὴν αὐτοῖς παρέξεσθαι τὴν βασιλείαν καὶ πολλαπλασίους τῆς εὐεργεσίας ἀποδώσειν χάριτας. (5) Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι κρίναντες συμφέρον αὐτοῖς τοὺς μὲν Πέρσας εἰς τὸ δυνατὸν ταπεινοῦν, τοὺς δὲ Αἰγυπτίους ἰδίους ἑαυτοῖς παρασκευάσαι πρὸς τὰ παράλογα τῆς τύχης, ἐψηφίσαντο τριακοσίαις τριήρεσι βοηθεῖν τοῖς Αἰγυπτίοις. Οἱ μὲν οὖν Ἀθηναῖοι μετὰ πολλῆς προθυμίας περὶ τὴν τοῦ στόλου παρασκευὴν ἐγίνοντο. (6) Ἀρταξέρξης δὲ πυθόμενος τὴν ἀπόστασιν τῶν Αἰγυπτίων καὶ τὰς εἰς τὸν πόλεμον παρασκευάς, ἔκρινε δεῖν τῷ μεγέθει τῶν δυνάμεων ὑπερᾶραι τοὺς Αἰγυπτίους. Εὐθὺς οὖν ἐξ ἁπασῶν τῶν σατραπειῶν κατέλεγε στρατιώτας καὶ ναῦς κατεσκεύαζε, καὶ τῆς ἄλλης ἁπάσης παρασκευῆς ἐπιμέλειαν ἐποιεῖτο. Καὶ τὰ μὲν κατὰ τὴν Ἀσίαν καὶ τὴν Αἴγυπτον ἐν τούτοις ἦν.

LXXII. Κατὰ δὲ τὴν Σικελίαν ἄρτι καταλελυμένης τῆς ἐν ταῖς Συρακούσαις τυραννίδος καὶ πασῶν τῶν κατὰ τὴν νῆσον πόλεων ἠλευθερωμένων, πολλὴν ἐπίδοσιν ἐλάμβανεν ἡ σύμπασα Σικελία πρὸς εὐδαιμονίαν. Εἰρήνην γὰρ ἔχοντες οἱ Σικελιῶται καὶ χώραν ἀγαθὴν νεμόμενοι, διὰ τὸ πλῆθος τῶν καρπῶν ταχὺ ταῖς οὐσίαις ἀνέτρεχον καὶ τὴν χώραν ἐπλήρωσαν οἰκετῶν καὶ κτηνῶν καὶ τῆς ἄλλης εὐδαιμονίας, μεγάλας μὲν λαμβάνοντες προσόδους, οὐδὲν δὲ εἰς τοὺς εἰωθότας πολέμους ἀναλίσκοντες. (2) Μετὰ δὲ ταῦτα πάλιν εἰς πολέμους καὶ στάσεις ἐνέπεσον διὰ τοιαύτας τινὰς αἰτίας. Καταλύσαντες τὴν Θρασυβούλου τυραννίδα, συνήγαγον ἐκ-

periorem Thraciæ partem progrederentur, quicunque in Thracum regionem impressionem fecerunt, ab Edonorum, ut vocantur, gente sunt deleti.

LXXI. Summo Athenis prætore Tlepolemo, Romani consules fecerunt T. Quintium et Q. Servilium Structum. Tum Artaxerxes rex Persarum, vindicato nuper imperio, cædis paternæ reos supplicio afficit, et regni statum, prout rerum commoditas exigere videbatur, componit. (2) Nam satrapas minus sibi benevolos abdicat, et ex amicis suis idoneos sibi visos in locum illorum substituit. Vectigalium præterea et copiarum et bellici apparatus curam suscipit, totam denique gubernationem ad æquitatem instituens, magnam apud Persas auctoritatem sibi comparat. (3) Ægyptii interim, audita Xerxis morte totoque conatu et perturbatione, qua regnum Persarum fluctuabat, recuperandæ libertatis consilia ineunt. Copiis ergo statim coactis, a Persis deficiunt, et quæstoribus Ægypto ejectis, regem sibi creant nomine Inarum. (4) Hic ex indigenis primo milites conscribit, post externorum quoque auxilia mercede conducens non contemnendo exercitu se instruit. Athenas de jungenda legatos societate mittit, cum promissis, si in libertatem Ægyptios vindicarint, ad communes ipsorum utilitates expositum fore regnum, et multiplicem se illis gratiam relaturum. (5) Igitur Athenienses magno sibi emolumento futurum arbitrati, si quantis possent viribus Persarum opes imminuerent Ægyptiosque bene merendo ad quoscunque fortunæ eventus sibi obstringerent, trecentis (*ducentis*) triremibus auxilium illis ferre decrevere. In classem igitur parandam magna animorum propensione incumbunt. (6) Artaxerxes vero, nuntiata Ægyptiorum defectione, belli apparatu et magnitudine copiarum illos superare instituit. Confestim ergo ex omnibus regni præfecturis militum delectus agit classemque adornat ac nullius apparatus curam prætermittit. Ac res Asiæ Ægyptique in hoc erant statu.

LXXII. In Sicilia vero abrogato nuper tyrannorum dominatu, et restituta per omnes urbes libertate, magna ad felicitatem incrementa fecit insula universa. Dum enim in summa pace Siculi agrum colunt fertilissimum, brevi fructuum ubertas magnas illis opes accumulavit, terraque mancipiis et pecoribus omnique felicitatis genere referta est. Magni enim subinde proventus accedebant, nihilque in bellorum usus expendebatur. (2) Sed paullo post rursus in bella et seditiones inciderunt : cujus mali hæc fuit origo. Sublata Thrasybuli dominatione, comitia age-

κλησίαν, καὶ περὶ τῆς ἰδίας δημοκρατίας βουλευσάμενοι πάντες ὁμογνωμόνως ἐψηφίσαντο Διὸς μὲν ἐλευθερίου κολοττιαῖον ἀνδριάντα κατασκευάσαι, κατ' ἐνιαυτὸν δὲ θύειν ἐλευθέρια καὶ ἀγῶνας ἐπιφανεῖς ποιεῖν κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἐν ᾗ τὸν τύραννον καταλύσαντες ἠλευθέρωσαν τὴν πατρίδα· θύειν δ' ἐν τοῖς ἀγῶσι τοῖς θεοῖς ταύρους τετρακοσίους καὶ πεντήκοντα, καὶ τούτους δαπανᾶν εἰς τὴν τῶν πολιτῶν εὐωχίαν. (3) Τὰς δὲ ἀρχὰς ἁπάσας τοῖς ἀρχαίοις πολίταις ἀπένεμον· τοὺς δὲ ξένους τοὺς ἐπὶ Γέλωνος πολιτευθέντας οὐκ ἠξίουν μετέχειν ταύτης τῆς τιμῆς, εἴτε οὐκ ἀξίους κρίναντες, εἴτε καὶ ἀπιστοῦντες μήποτε συντεθραμμένοι τυραννίδι καὶ μονάρχῳ συνεστρατευμένοι νεωτερίζειν ἐπιχειρήσωσιν· ὅπερ καὶ συνέβη γενέσθαι. Τοῦ γὰρ Γέλωνος πλείονας τῶν μυρίων πολιτογραφήσαντος ξένους μισθοφόρους, ἐκ τούτων περιελείποντο πλείους τῶν ἑπτακισχιλίων κατὰ τοὺς ὑποκειμένους καιρούς.

LXXIII. Οὗτοι τῆς ἐκ τῶν ἀρχαιρεσιῶν τιμῆς ἀπελαυνόμενοι χαλεπῶς ἔφερον, καὶ συμφρονήσαντες ἀπέστησαν τῶν Συρακοσίων, καὶ τῆς πόλεως κατελάβοντο τήν τε Ἀχραδινὴν καὶ τὴν Νῆσον, ἀμφοτέρων τῶν τόπων τούτων ἐχόντων ἴδιον τεῖχος καλῶς κατεσκευασμένον. (2) Οἱ δὲ Συρακόσιοι πάλιν ἐμπεσόντες εἰς ταραχὴν τὸ λοιπὸν τῆς πόλεως κατεῖχον, καὶ τὸ πρὸς τὰς Ἐπιπολὰς τετραμμένον αὐτῆς ἀπετείχισαν καὶ πολλὴν ἀσφάλειαν ἑαυτοῖς κατεσκεύασαν· εὐθὺς γὰρ τῆς ἐπὶ τὴν χώραν ἐξόδου τοὺς ἀφεστηκότας εὐχερῶς εἶργον καὶ ταχὺ τῶν ἐπιτηδείων ἐποίησαν ἀπορεῖν. (3) Οἱ δὲ ξένοι τοῖς μὲν πλήθεσιν ἐλείποντο τῶν Συρακοσίων, ταῖς δὲ ἐμπειρίαις ταῖς κατὰ πόλεμον πολὺ προεῖχον. Διὸ καὶ γινομένων κατὰ τὴν πόλιν ἐπιθέσεων καὶ κατὰ μέρος συμπλοκῶν, ταῖς μὲν μάχαις οἱ ξένοι ἐπροτέρουν, εἰργόμενοι δὲ τῆς χώρας ἐλείποντο ταῖς παρασκευαῖς καὶ τροφῆς ἐσπάνιζον. Καὶ τὰ μὲν κατὰ τὴν Σικελίαν ἐν τούτοις ἦν.

LXXIV. Ἐπ' ἄρχοντος δ' Ἀθήνησι Κόνωνος ἐν Ῥώμῃ τὴν ὕπατον ἀρχὴν εἶχον Κόϊντος Φάβιος Οὐιβουλανὸς καὶ Τιβέριος Αἰμίλιος Μάμερκος. Ἐπὶ δὲ τούτων Ἀρταξέρξης μὲν ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν κατέστησε στρατηγὸν ἐπὶ τὸν πρὸς Αἰγυπτίους πόλεμον Ἀχαιμένην τὸν Δαρείου μὲν υἱόν, ἑαυτοῦ δὲ θεῖον· τούτῳ δὲ παραδοὺς στρατιωτῶν ἱππέων τε καὶ πεζῶν ὑπὲρ τὰς τριάκοντα μυριάδας, προσέταξε καταπολεμῆσαι τοὺς Αἰγυπτίους. (2) Οὗτος μὲν οὖν ἐπειδὴ κατήντησεν εἰς Αἴγυπτον, κατεστρατοπέδευσε πλησίον τοῦ Νείλου, καὶ τὴν δύναμιν ἐκ τῆς ὁδοιπορίας ἀναλαβὼν παρεσκευάζετο τὰ πρὸς τὴν μάχην. Οἱ δὲ Αἰγύπτιοι συνηθροικότες ἐκ τῆς Λιβύης καὶ τῆς Αἰγύπτου τὴν δύναμιν, ἀνέμενον τὴν παρὰ τῶν Ἀθηναίων συμμαχίαν. (3) Καταπλευσάντων δὲ τῶν Ἀθηναίων εἰς τὴν Αἴγυπτον μετὰ διακοσίων νεῶν, καὶ μετὰ τῶν Αἰγυπτίων παραταξαμένων πρὸς τοὺς Πέρσας, ἐγένετο μάχη καρτερά. Καὶ μέχρι μέν τινος οἱ Πέρσαι τοῖς πλήθεσι προέχοντες ἐπλεονέκτουν· μετὰ δὲ ταῦτα τῶν Ἀθηναίων

bant, in quibus de popularis gubernationis ratione consilia tractantes una omnes sententia decreverant, Jovi liberatori statuam colosseam adornare, et quotannis Eleutheria, i. e. sacra libertatis, peragere, sollemnesque eo die ludos celebrare, quo profligato tyranno patriæ libertatem vindicassent. Quadringentos præterea et quinquaginta tauros diis immolandos et in commune civibus epulum impendendos voverant. (3) Magistratus etiam omnes civibus pro antiquo more distribuerant. Sed alienigenas Gelonis tempore in civitatem ascriptos ad munera publica et honores civiles non admiserant, vel indignos rati, vel metuentes, ne quando, tyrannicis imperiis a pueritia assueti et unius principis militiam sectati, aliquid innovare conarentur. Quod non vanum fuisse, eventus tandem docuit. Nam Gelo supra decem millia peregrinorum, qui stipendia meruerant, civitate donarat; eorumque septem millia et plures ad eam usque tempestatem supererant.

LXXIII. Hi ergo se a magistratuum creandorum suffragiis exclusos indigne ferentes conspirant, et secessione a reliquis Syracusanis facta, Achradinam, urbis partem, et Insulam occupant: uterque enim locus murum egregie constructum habebat. (2) Ad hunc modum rebus iterum perturbatis, Syracusani alteram urbis partem, inprimis quæ ad Epipolas vergit, insident, muroque separant, et firmis se præsidiis muniunt. Exitu enim in agros seditiosis intercluso, mox omnem commeatuum facultatem haud magno negotio ademerunt. (3) Erant sane inquilini Syracusanis inferiores numero, sed militari peritia civibus longe præstabant. Si quando igitur eruptionibus factis particulares inter se pugnas committerent, peregrini superiores evadebant. At exitu prohibiti, apparatu carebant et difficultate victus premebantur. Et hæc tum per Siciliam conditio rerum fuit.

LXXIV. Prætore hinc Athenis Conone, consulatum Romæ gesserunt Q. Fabius Vibulanus, et Ti. Æmilius Mamercus. Sub hoc tempus Artaxerxes, rex Persarum, ducem belli Ægyptiis inferendi constituit Achæmenem, Darii filium, suumque patruum, et plus quam trecenta equitum peditumque millia ei tradens Ægyptios debellare jussit. (2) Is in Ægyptum profectus prope Nilum castra posuit, et refectis ab itineris labore militibus, ad pugnam sese comparat. Ægyptii vero, copiis ex Africa et Ægypto accitis, subsidia Atheniensium exspectabant. (3) Hi, ducentarum navium classe in Ægyptum adducta, vires cum Ægyptiis conjungunt, pugnaque conserta, summis utrinque viribus certatur. Et ad tempus quidem Persæ multitudine sua præpollebant. At quum strenue in illos Athenienses inferrentur, et adversum

βιασαμένων καὶ τοὺς καθ' ἑαυτοὺς τεταγμένους τρεψαμένων καὶ πολλοὺς ἀναιρούντων, τὸ λοιπὸν πλῆθος τῶν βαρβάρων πρὸς φυγὴν ὥρμησε. (4) Πολλοῦ δὲ κατὰ τὴν φυγὴν γενομένου φόνου, τὸ τελευταῖον οἱ μὲν Πέρσαι τὸ πλεῖον μέρος τῆς δυνάμεως ἀποβαλόντες κατέφυγον ἐπὶ τὸ καλούμενον Λευκὸν τεῖχος· οἱ δ' Ἀθηναῖοι ταῖς ἰδίαις ἀνδραγαθίαις νίκημα περιπεποιημένοι, συνεδίωξαν τοὺς βαρβάρους εἰς τὸ προκείμενον χωρίον, καὶ οὐκ ἀφίσταντο τῆς πολιορκίας. (5) Ἀρταξέρξης δὲ πυθόμενος τὴν τῶν ἰδίων ἧτταν, τὸ μὲν πρῶτον ἀπέστειλέ τινας τῶν φίλων μετὰ πολλῶν χρημάτων εἰς τὴν Λακεδαίμονα, καὶ τοὺς Λακεδαιμονίους ἠξίου πόλεμον ἐξενεγκεῖν τοῖς Ἀθηναίοις, νομίζων οὕτω τοὺς ἐν Αἰγύπτῳ νικῶντας Ἀθηναίους ἀποπλεύσειν εἰς τὰς Ἀθήνας βοηθήσοντας τῇ πατρίδι. (6) Τῶν δὲ Λακεδαιμονίων οὔτε χρήματα δεξαμένων οὔτε ἄλλως προσεχόντων τοῖς ὑπὸ Περσῶν ἀξιουμένοις, ἀπογνοὺς τὴν ἀπὸ τῶν Λακεδαιμονίων βοήθειαν ὁ Ἀρταξέρξης ἄλλας δυνάμεις παρεσκευάζετο· ἐπιστήσας δὲ αὐτοῖς ἡγεμόνας Ἀρτάβαζον καὶ Μεγάβυζον, ἄνδρας ἀρετῇ διαφέροντας, ἐξέπεμψε πολεμήσοντας τοῖς Αἰγυπτίοις.

LXXV. Ἐπ' ἄρχοντος δ' Ἀθήνησιν Εὐθίππου Ῥωμαῖοι κατέστησαν ὑπάτους Κόϊντον Σερουίλιον καὶ Σπόριον Ποστούμιον Ἀλβῖνον. Ἐπὶ δὲ τούτων κατὰ τὴν Ἀσίαν Ἀρτάβαζος καὶ Μεγάβυζος ἐκπεμφθέντες ἐπὶ τὸν πρὸς Αἰγυπτίους πόλεμον ἀνέζευξαν ἐκ τῆς Περσίδος, ἔχοντες στρατιώτας ἱππεῖς καὶ πεζοὺς πλείους τῶν τριάκοντα μυριάδων. (2) Ὡς δ' ἦλθον εἰς τὴν Κιλικίαν καὶ Φοινίκην, τὰς μὲν πεζικὰς δυνάμεις ἀνελάμβανον ἐκ τῆς ὁδοιπορίας, ναῦς δὲ προσέταξαν κατασκευάζειν τοῖς τε Κυπρίοις καὶ Φοίνιξι καὶ τοῖς τὴν Κιλικίαν οἰκοῦσι. Καταρτισθεισῶν δὲ τριήρων τριακοσίων, ταύτας ἐκόσμησαν ἐπιβάταις τε τοῖς κρατίστοις καὶ ὅπλοις καὶ βέλεσι καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς πρὸς ναυμαχίαν χρησίμοις. (3) Οὗτοι μὲν οὖν περὶ τὰς παρασκευὰς ἐγίνοντο καὶ γυμνασίας τῶν στρατιωτῶν ἐποιοῦντο καὶ συνείθιζον ἅπαντας ταῖς πολεμικαῖς ἐμπειρίαις, καὶ περὶ ταῦτα διέτριψαν σχεδόν τι τὸν ὑποκείμενον ἐνιαυτόν. (4) Οἱ δὲ κατὰ τὴν Αἴγυπτον Ἀθηναῖοι τοὺς περὶ τὴν Μέμφιν καταφυγόντας εἰς τὸ Λευκὸν τεῖχος ἐπολιόρκουν· ἀμυνομένων δὲ τῶν Περσῶν εὐρώστως οὐ δυνάμενοι τὸ χωρίον ἑλεῖν, ἔμειναν ἐπὶ τῆς πολιορκίας τὸν ἐνιαυτόν.

LXXVI. Κατὰ δὲ τὴν Σικελίαν Συρακόσιοι μὲν πολεμοῦντες τοῖς ἀφεστηκόσι ξένοις συνεχεῖς προσβολὰς ἐποιοῦντο τῇ τε Ἀχραδινῇ καὶ τῇ Νήσῳ· καὶ ναυμαχίᾳ μὲν ἐνίκησαν τοὺς ἀποστάντας, πεζῇ δ' οὐκ ἴσχυον ἐκβαλεῖν ἐκ τῆς πόλεως διὰ τὴν ὀχυρότητα τῶν τόπων. Μετὰ δὲ ταῦτα παρατάξεως γενομένης ἐπὶ τῆς χώρας, καὶ τῶν ἀγωνιζομένων παρ' ἀμφοτέροις ἐκθύμως κινδυνευόντων, πεσεῖν συνέβη οὐκ ὀλίγους παρ' ἀμφοτέροις, νικῆσαι δὲ τοὺς Συρακοσίους. (2) Μετὰ δὲ τὴν μάχην οἱ Συρακόσιοι τοὺς μὲν ἐπιλέκτους, ὄντας ἑξακοσίους, αἰτίους γενομένους τῆς νίκης, ἐστεφάνωσαν

sibi cornu pellerent, plurimis in acie trucidatis, reliqua etiam Barbarorum multitudo fugam arripit. (4) Magna tum strages inter fugiendum editur, et Persæ tandem, majore exercitus parte amissa, in Album, uti vocant, Murum confugiunt. Athenienses igitur sua victoriam strenuitate adepti quum ad munitionem illam Barbaris institissent, expugnare locum nitebantur. (5) Artaxerxes de clade suorum edoctus familiares quosdam cum magna pecuniæ vi Lacedæmonem mittit, qui de bello Atheniensibus inferendo Spartanos sollicitent, reversuros hoc pacto ad succurrendum patriæ victores Athenienses ratus. (6) At Lacedæmonii neque pecunias accipiunt, neque alioqui postulatis Persarum aures præbent. Desperatis igitur Lacedæmoniorum suppetiis, Artaxerxes novis se copiis instruit, quibus Artabazum et Megabyzum præficit, viros excellenti virtute præditos, eosque in Ægyptios expeditionem facere jubet.

LXXV. Athenis dein rempublicam administrante Euthippo, Romæ consules facti Q. Servilius et Spurius Postumius Albus. Tum Artabazus et Megabyzus, ad bellum Ægyptium imperatores designati, ex Perside equestres et pedestres copias, ultra trecenta hominum millia, educunt. (2) Ubi in Ciliciam et Phœnicen ventum erat, ab itineris molestia exercitum recreant, atque Cyprios, Phœnices et Cilices classem instruere jubent. Trecentis ergo triremibus ædificatis, classiarios imponunt fortissimos, armis telisque et cunctis rebus ad certamen navale idoneis instructos. (3) In hoc belli apparatu dum assidue milites exercent, et ad rei militaris industriam et artes unumquemque assuefaciunt, totum prope annum consumunt. (4) Athenienses interea obsidionem illorum, qui in Album murum refugerant, urgent. Sed quum Persæ fortiter se tutarentur, nec capi locus ille posset, obsidio per annum continuatur.

LXXVI. In Sicilia vero Syracusani, cum defectoribus belligerantes, Achradinam cum adjuncta Insula summa vi assidue impugnabant : et quamvis prœlio navali rebelles vicissent, terrestri tamen acie ex urbe locorum munitione adjutos pellere nequibant. Sed post eductis in apertum copiis quum animose certaretur, multi utrinque ceciderunt, victoria autem Syracusanis cessit. (2) Finito hoc prœlio, Syracusani delectos quosdam viros, numero sexcentos, quorum potissimum virtute victoriam obtinuerant,

ἀριστεῖα δόντες ἀργυρίου μνᾶν ἑκάστῳ. Ἅμα δὲ τούτοις πραττομένοις Δουκέτιος μὲν ὁ τῶν Σικελῶν ἡγεμών, χαλεπῶς ἔχων τοῖς τὴν Κατάνην οἰκοῦσι διὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῆς τῶν Σικελῶν χώρας, ἐστράτευσεν ἐπ' αὐτούς. (3) Ὁμοίως δὲ καὶ τῶν Συρακοσίων στρατευσάντων ἐπὶ τὴν Κατάνην, οὗτοι μὲν κοινῇ κατεκληρούχησαν τὴν χώραν καὶ (τοὺς) κατοικισθέντας ὑφ' Ἱέρωνος τοῦ δυνάστου ἐπολέμουν· ἀντιταχθέντων δὲ τῶν ἐν τῇ Κατάνῃ καὶ λειφθέντων πλείοσι μάχαις, οὗτοι μὲν ἐξέπεσον ἐκ τῆς Κατάνης, καὶ τὴν νῦν οὖσαν Αἴτνην ἐκτήσαντο, πρὸ τούτου καλουμένην Ἴνησσαν, οἱ δ' ἐξ ἀρχῆς ἐκ τῆς Κατάνης ὄντες ἐκομίσαντο πολλῷ χρόνῳ τὴν πατρίδα. (4) Τούτων δὲ πραχθέντων, οἱ κατὰ τὴν Ἱέρωνος δυναστείαν ἐκπεπτωκότες ἐκ τῶν ἰδίων πόλεων ἔχοντες τοὺς συναγωνιζομένους κατῆλθον εἰς τὰς πατρίδας, καὶ τοὺς ἀδίκως τὰς ἀλλοτρίας πόλεις ἀφῃρημένους ἐξέβαλον ἐκ τῶν πόλεων· τούτων δ' ἦσαν Γελῷοι καὶ Ἀκραγαντῖνοι καὶ Ἱμεραῖοι. (5) Παραπλησίως δὲ τούτοις καὶ Ῥηγῖνοι μετὰ Ζαγκλαίων τοὺς Ἀναξίλου παῖδας δυναστεύοντας ἐκβαλόντες ἠλευθέρωσαν τὰς πατρίδας. Μετὰ δὲ ταῦτα Καμάριναν μὲν Γελῷοι κατοικίσαντες ἐξ ἀρχῆς κατεκληρούχησαν· αἱ δὲ πόλεις σχεδὸν ἅπασαι πρὸς τὴν κατάλυσιν τῶν πολέμων ὁρμήσασαι, καὶ κοινὸν δόγμα ποιησάμεναι, πρὸς τοὺς κατοικοῦντας ξένους διελύθησαν, καὶ τοὺς φυγάδας καταδεξάμεναι, τοῖς ἀρχαίοις πολίταις τὰς πόλεις ἀπέδοσαν, τοῖς δὲ ξένοις τοῖς διὰ τὰς δυναστείας ἀλλοτρίας τὰς πόλεις ἔχουσι κατοικεῖν ἅπαντας ἐν τῇ Μεσσηνίᾳ. (6) Αἱ μὲν οὖν κατὰ τὴν Σικελίαν ἐν ταῖς πόλεσι στάσεις καὶ ταραχαὶ τοῦτον τὸν τρόπον κατελύθησαν, αἱ δὲ πόλεις τὰς πατρίους πολιτείας ἀπολαβοῦσαι σχεδὸν ἅπασαι τὰς ἰδίας χώρας κατεκληρούχησαν τοῖς πολίταις πᾶσιν.

LXXVII. Ἐπ' ἄρχοντος δ' Ἀθήνησι Φρασικλείδου Ὀλυμπιὰς μὲν ἤχθη ὀγδοηκοστή, καθ' ἣν ἐνίκα στάδιον Τορύλλας Θετταλός, Ῥωμαῖοι δὲ ὑπάτους κατέστησαν Κόϊντον Φάβιον καὶ Τίτον Κοΐντιον Καπιτωλῖνον. Ἐπὶ δὲ τούτων κατὰ μὲν τὴν Ἀσίαν οἱ τῶν Περσῶν στρατηγοὶ διαβάντες ἐπὶ τὴν Κιλικίαν, ναῦς μὲν κατεσκεύασαν τριακοσίας κεκοσμημένας καλῶς πρὸς τὴν πολεμικὴν χρείαν, τὸ δὲ πεζὸν στρατόπεδον λαβόντες προῆγον πεζῇ διὰ Συρίας καὶ Φοινίκης· συμπαραπλέοντος δὲ καὶ τοῦ στόλου τῇ πεζῇ στρατιᾷ, κατήντησαν εἰς Μέμφιν τῆς Αἰγύπτου. (2) Καὶ τὸ μὲν πρῶτον τὴν πολιορκίαν τοῦ Λευκοῦ τείχους ἔλυσαν, καταπληξάμενοι τοὺς Αἰγυπτίους καὶ τοὺς Ἀθηναίους· μετὰ δὲ ταῦτα ἐμφρόνως βουλευσάμενοι, κατὰ στόμα μὲν παρατάττεσθαι διέκλινον, στρατηγήμασι δὲ ἐφιλοτιμοῦντο καταλῦσαι τὸν πόλεμον. Διόπερ καὶ τῶν Ἀττικῶν νεῶν ὁρμουσῶν ἐν τῇ Προσωπίτιδι λεγομένῃ νήσῳ, τὸν περιρρέοντα ποταμὸν διώρυξι διαλαβόντες ἤπειρον ἐποίησαν τὴν νῆσον. (3) Τῶν δὲ νεῶν ἄφνω καθιζουσῶν ἐπὶ ξηρὰν τὴν γῆν, οἱ μὲν Αἰγύπτιοι καταπλαγέντες ἐγκατέλιπον τοὺς Ἀθηναίους καὶ πρὸς τοὺς Πέρσας

coronis donant, et unicuique præmii loco minam argenti pendunt. Dum hæc geruntur, Ducetius, Siculorum dux, incolis Catinæ ob ereptum Siculis agrum infensus, arma in eos movet. (3) A Syracusanis præterea bello petuntur. Hi enim et Ducetius agros Catinensium inter se distribuerant, adeoque conjunctis viribus eosdem ab Hierone rege illic collocatos aggressi sunt. Sed quum aciem Catinenses opponerent, multis devicti prœliis Catina excessere urbemque nunc Ætnam, prius Inessam vocitatam, occuparunt, veteresque Catinæ cives post longum temporis intervallum patrias sedes receperunt. (4) His ita gestis, quicunque Hieronis tempore ex urbibus suis pulsi exulaverant, jam opitulatores nacti postliminio redierunt et per injuriam alienis urbibus potitos ejecere. Ex horum numero erant Geloi, Agrigentini et Himerenses. (5) Eodem modo etiam Rhegini cum Zanclæis, Anaxilæ filiis dominatu excussis, patriæ libertatem asseruerunt. Post hæc Camarinam Geloi occupantes de novo agros inter se distribuunt. Urbes tandem pleræque omnes, ad bella componenda propensæ, communi decreto cum peregrinis ita paciscuntur, ut, receptis exsulibus, pristinis civitates incolis restituant, peregrinis vero omnibus, qui dominatum in aliena sibi usurparant, agrum Messanensem incolendum concedant. (6) Ad hunc itaque modum seditiones ac tumultus per Siciliæ civitates finem habuere, urbesque fere omnes, instaurata pristinæ reipublicæ forma, quidquid agri publici erat, civibus viritim diviserunt.

LXXVII. Jam Athenis Phrasiclides rerum summæ præfuit, et Olympias octogesima celebrata est, in qua ex stadio victoriam adeptus est Toryllas Thessalus; Romanique consules instituerunt Q. Fabium et Titum Quintium Capitolinum. Tum Persarum in Asia duces in Ciliciam transgressi trecentarum navium classem paraverant, ad belli usus præclare instructam; assumtoque terrestri exercitu, per Syriam et Phœnicen iter faciebant. Præternavigante vero ad latus classe, ad Memphim tandem quum pervenissent, (2) obsidionem Albi Muri illico solvunt, perterrefactis adventu hostium Ægyptiis pariter et Atheniensibus. Mox consilio prudenter inito, collata quidem acie pugnare declinant, sed arte militari finem bello imponere contendunt. Quapropter quum naves Atticæ ad Prosopitidem insulam stationem haberent, fluvio, qui insulam cingebat, per fossas alio diverso, ex insula continentem fecerunt. (3) Quum primum ergo classis in sicca terra subsedit, Ægyptii timore perculsi, posthabitis Atheniensibus, cum Persis in gratiam redeunt. Athenienses vero, a sociis de-

διελύσαντο· οἱ δὲ Ἀθηναῖοι συμμάχων ὄντες ἔρημοι, καὶ τὰς ναῦς ὁρῶντες ἀχρήστους γεγενημένας, ταύτας μὲν ἐνέπρησαν, ὅπως μὴ τοῖς πολεμίοις ὑποχείριοι γενηθῶσιν, αὐτοὶ δὲ οὐ καταπλαγέντες τὴν δεινότητα τῆς περιστάσεως, παρεκάλουν ἀλλήλους μηδὲν ἀνάξιον πρᾶξαι τῶν προκατειργασμένων ἀγώνων. (4) Διόπερ ταῖς ἀρεταῖς ὑπερβαλόμενοι τοὺς ἐν Θερμοπύλαις ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος ἀποθανόντας, ἑτοίμως εἶχον διαγωνίζεσθαι πρὸς τοὺς πολεμίους. Οἱ δὲ στρατηγοὶ τῶν Περσῶν Ἀρτάβαζος καὶ Μεγάβυζος, ὁρῶντες τὴν ὑπερβολὴν τῆς εὐτολμίας τῶν πολεμίων καὶ λογισάμενοι τὸ πολλὰς μυριάδας ἀποβαλεῖν τῶν ἰδίων, σπονδὰς ἔθεντο πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, καθ' ἃς ἔδει χωρὶς κινδύνου ἀνελθεῖν αὐτοὺς ἐκ τῆς Αἰγύπτου. (5) Οἱ μὲν οὖν Ἀθηναῖοι διὰ τὴν ἰδίαν ἀρετὴν τυχόντες τῆς σωτηρίας ἀπῆλθον ἐκ τῆς Αἰγύπτου, καὶ διὰ τῆς Λιβύης εἰς Κυρήνην ἀπελθόντες ἐσώθησαν παραδόξως εἰς τὴν πατρίδα. (6) Ἅμα δὲ τούτοις πραττομένοις ἐν μὲν ταῖς Ἀθήναις Ἐφιάλτης ὁ Σιμωνίδου, δημαγωγὸς ὢν καὶ τὸ πλῆθος παροξύνας κατὰ τῶν Ἀρεοπαγιτῶν, ἔπεισε τὸν δῆμον ψηφίσματι μειῶσαι τὴν ἐξ Ἀρείου πάγου βουλήν, καὶ τὰ πάτρια καὶ περιβόητα νόμιμα καταλῦσαι. Οὐ μὴν ἀθρόως γε διέφυγε τηλικούτοις ἀνομήμασιν ἐπιβαλόμενος, ἀλλὰ τῆς νυκτὸς ἀναιρεθεὶς ἄδηλον ἔσχε τὴν τοῦ βίου τελευτήν.

LXXVIII. Τοῦ δ' ἐνιαυσίου χρόνου διεληλυθότος, Ἀθήνησι μὲν ἦν ἄρχων Φιλοκλῆς, ἐν Ῥώμῃ δὲ τὴν ὕπατον ἀρχὴν διεδέξαντο Αὖλος Ποστούμιος Ῥηγοῦλος καὶ Σπόριος Φούριος Μεδιολανός. Ἐπὶ δὲ τούτων Κορινθίοις καὶ Ἐπιδαυρίοις ἐνστάντος πολέμου πρὸς Ἀθηναίους, ἐστράτευσαν ἐπ' αὐτοὺς Ἀθηναῖοι. (2) Γενομένης δὲ μάχης ἰσχυρᾶς, ἐνίκησαν Ἀθηναῖοι μεγάλῳ στόλῳ καταπλεύσαντες πρὸς τοὺς ὀνομαζομένους Ἁλιεῖς, καὶ ἀνέβησαν εἰς τὴν Πελοπόννησον, καὶ τῶν πολεμίων ἀνεῖλον οὐκ ὀλίγους. Συστραφέντων δὲ τῶν Πελοποννησίων, καὶ δύναμιν ἀξιόλογον ἀθροισάντων, συνέστη μάχη πρὸς τοὺς Ἀθηναίους περὶ τὴν ὀνομαζομένην Κεκρυφάλειαν, καθ' ἣν πάλιν ἐνίκησαν Ἀθηναῖοι. (3) Τοιούτων δὲ εὐημερημάτων αὐτοῖς γενομένων, τοὺς Αἰγινήτας ὁρῶντες πεφρονηματισμένους μὲν ταῖς προγεγενημέναις πράξεσιν, ἀλλοτρίως δὲ ἔχοντας πρὸς αὐτούς, ἔγνωσαν καταπολεμῆσαι. (4) Διὸ καὶ στόλον ἐπ' αὐτοὺς ἀξιόλογον ἀποστειλάντων τῶν Ἀθηναίων, οἱ τὴν Αἴγιναν κατοικοῦντες, μεγάλην ἐμπειρίαν ἔχοντες καὶ δόξαν τῶν κατὰ θάλατταν ἀγώνων, οὐ κατεπλάγησαν τὴν ὑπεροχὴν τῶν Ἀθηναίων, ἔχοντες δὲ τριήρεις ἱκανὰς καὶ προσκατασκευάσαντες ἑτέρας, ἐναυμάχησαν, καὶ λειφθέντες ἀπέβαλον τριήρεις ἑβδομήκοντα· συντριβέντες δὲ τοῖς φρονήμασι διὰ τὸ μέγεθος τῆς συμφορᾶς, ἠναγκάσθησαν εἰς τὴν τῶν Ἀθηναίων συντέλειαν καταταχθῆναι. (5) Ταῦτα μὲν οὖν Λεωκράτης ὁ στρατηγὸς κατεπράξατο τοῖς Ἀθηναίοις, τοὺς πάντας διαπολεμήσας μῆνας ἐννέα πρὸς τοὺς Αἰγινήτας. Ἅμα δὲ τούτοις πραττομένοις κατὰ

stituti, ubi naves ad usum deinceps incommodas viderunt, subjecto igne omnes concremant, ne in hostium potestatem venirent. Nec quidquam circumstantis periculi difficultate exsternati, se mutuo exhortantur, ne pristinorum virtute certaminum aliquid indignum committant. (4) Ideo virtute illos superare studentes, qui ad Thermopylas pro salute Græciæ vitam profuderant, paratis ad confligendum cum hoste erant animis. At ductores Persarum, Artabazus et Megabyzus, Græcorum audacia tam egregia conspecta, æstimatis etiam cladibus suorum, quod multa hominum millia prius amisissent, fœdus hac conditione cum Atheniensibus faciunt, ut absque periculo incolumes Ægypto excederent. (5) Sua igitur virtute Athenienses salutem consecuti, Ægyptum relinquunt, et per Africam Cyrenen usque progressi, salvi dehinc in patriam, contra quam speraverant, revertuntur. (6) Dum hæc geruntur, Ephialtes Athenis, Simonidis (*Sophonidis*) filius, tribunus plebis, in Areopagitas multitudinem concitavit; utque publico decreto senatus in Areopago auctoritatem imminuerent, et laudatissima patriæ instituta abrogarent, persuasit. Tam nefariis tamen cœptis animum adjecisse haud impune habuit. Incerto enim auctore per noctem interemtus obscurum vitæ exitum sortitus est.

LXXVIII. Exacto illo anno, Athenis summum magistratum gerebat Philocles, et Romæ consulatum inierunt A. Postumius Regillensis, et Sp. Furius Medullinus. Horum tempore bellum Corinthiis Epidauriisque contra Athenienses excitatum est. Expeditionem igitur in illos faciunt Athenienses, (2) et pugna acriter conserta, vincunt magna classe ad Halienses provecti, et Peloponnesum invadunt magnasque hostium strages edunt. Conversi autem Peloponnesii, valida rursus manu coacta, prœlium cum Atheniensibus iterant ad Cecryphaleam, quam nominant, et rursus Athenienses victoria potiuntur. (3) His successibus confirmati, quum Æginetas, rerum prius gestarum gloria tumefactos, alienis a se animis esse cernerent, bellum ipsis facere decreverunt. (4) Magna proinde classe contra illos missa, Æginæ incolæ, singulari navalium certaminum peritia et gloria freti, præpotentes Atheniensium vires non extimescunt, sed valida triremium copia instructi aliisque nuper ædificatis aucti, fortunam belli navalis experiuntur, victique jacturam septuaginta triremium faciunt. Fractis itaque tanta calamitate animis ipsorum, Atheniensium ditioni submittere coguntur. (5) Hæc Leocrates imperator Atheniensibus confecit, postquam per novem menses cum Æginetis bellum continuasset. Interea dum ista geruntur,

τὴν Σικελίαν Δουκέτιος ὁ τῶν Σικελῶν βασιλεὺς [ὤν], ὠνομασμένος τὸ γένος, ἰσχύων δὲ κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους, Μέναινον μὲν πόλιν ἔκτισε καὶ τὴν σύνεγγυς χώραν τοῖς κατοικισθεῖσι διεμέρισε· στρατευσάμενος δ' ἐπὶ πόλιν ἀξιόλογον Μοργαντῖναν, καὶ χειρωσάμενος αὐτήν, δόξαν ἀπηνέγκατο παρὰ τοῖς ὁμοεθνέσι.

LXXIX. Τοῦ δ' ἐνιαυσίου χρόνου διεληλυθότος, Ἀθήνησι μὲν ἦρχε Βίων, ἐν Ῥώμῃ δὲ τὴν ὕπατον ἀρχὴν διεδέξαντο Πούπλιος Σερουίλιος Στροῦκτος καὶ Λεύκιος Αἰβούτιος Ἄλβας. Ἐπὶ δὲ τούτων Κορινθίοις καὶ Μεγαρεῦσι περὶ χώρας ὁμόρου γενομένης ἀμφισβητήσεως, εἰς πόλεμον αἱ πόλεις ἐνέπεσον. (2) Τὸ μὲν οὖν πρῶτον ἀλλήλων τὴν χώραν διετέλουν λεηλατοῦντες καὶ κατ' ὀλίγους συμπλοκὰς καὶ μάχας ποιούμενοι μικράς· αὐξομένης δὲ τῆς διαφορᾶς οἱ Μεγαρεῖς ἀεὶ μᾶλλον ἐλαττούμενοι καὶ τοὺς Κορινθίους φοβούμενοι, συμμάχους ἐποιήσαντο τοὺς Ἀθηναίους. (3) Διὸ καὶ πάλιν τῶν πόλεων ἐφαμίλλων ταῖς δυνάμεσι γενομένων, καὶ τῶν Κορινθίων μετὰ Πελοποννησίων ἀξιολόγῳ δυνάμει στρατευσάντων εἰς τὴν Μεγαρικήν, Ἀθηναῖοι συμμαχίαν ἔπεμψαν τοῖς Μεγαρεῦσιν, ἧς ἡγεῖτο Μυρωνίδης, ἀνὴρ ἐπ' ἀρετῇ θαυμαζόμενος· γενομένης δὲ παρατάξεως ἰσχυρᾶς ἐπὶ πολὺν χρόνον, καὶ ταῖς ἀνδραγαθίαις ἑκατέρων ἐξισουμένων, τὸ τελευταῖον ἐνίκησαν καὶ πολλοὺς ἀνεῖλον τῶν πολεμίων. (4) Μετὰ δ' ὀλίγας ἡμέρας πάλιν γενομένης ἰσχυρᾶς μάχης ἐν τῇ λεγομένῃ Κιμωλίᾳ, πάλιν ἐνίκησαν Ἀθηναῖοι καὶ πολλοὺς ἀνεῖλαν τῶν πολεμίων. Μετὰ δ' ὀλίγας ἡμέρας οἱ Φωκεῖς ἐνεστήσαντο πόλεμον πρὸς Δωριεῖς, τοὺς προγόνους μὲν Λακεδαιμονίων, οἰκοῦντας δὲ πόλεις τρεῖς, Κυτίνιον καὶ Βοιὸν καὶ Ἐρινεόν, κειμένας ὑπὸ τὸν λόφον τὸν ὀνομαζόμενον Παρνασσόν. (5) Τὸ μὲν οὖν πρῶτον βίᾳ χειρωσάμενοι τοὺς Δωριεῖς, κατέσχον αὐτῶν τὰς πόλεις· μετὰ δὲ ταῦτα Λακεδαιμόνιοι μὲν Νικομήδην τὸν Κλεομένους ἐξέπεμψαν βοηθήσοντα τοῖς Δωριεῦσι διὰ τὴν συγγένειαν· εἶχε δ' οὗτος Λακεδαιμονίους μὲν χιλίους πεντακοσίους, παρὰ δὲ τῶν ἄλλων Πελοποννησίων μυρίους. (6) Οὗτος μὲν οὖν ἐπίτροπος ὢν Πλειστώνακτος τοῦ βασιλέως παιδὸς ὄντος, μετὰ τοσαύτης δυνάμεως ἐβοήθησε τοῖς Δωριεῦσι· νικήσας δὲ τοὺς Φωκεῖς καὶ τὰς πόλεις ἀνακτησάμενος τούς τε Δωριεῖς καὶ Φωκεῖς διήλλαξεν.

LXXX. Ἀθηναῖοι δὲ πυθόμενοι τοὺς Λακεδαιμονίους τὸν μὲν πρὸς Φωκεῖς πόλεμον καταλελυκέναι, αὐτοὺς δὲ μέλλειν τὴν εἰς οἶκον ἐπάνοδον ποιεῖσθαι, ἔγνωσαν ἐπιθέσθαι κατὰ τὴν ὁδοιπορίαν τοῖς Λακεδαιμονίοις. Ἐστράτευσαν οὖν ἐπ' αὐτούς, παραλαβόντες τοὺς Ἀργείους καὶ Θετταλούς· καὶ πεντήκοντα μὲν ναυσί, στρατιώταις δὲ μυρίοις καὶ τετρακισχιλίοις ἐπιβαλόντες αὐτοῖς, κατέλαβον τὰς περὶ τὴν Γεράνειαν παρόδους. (2) Λακεδαιμόνιοι δὲ πυνθανόμενοι τὰ κατὰ τοὺς Ἀθηναίους, παρῆλθον τῆς Βοιωτίας εἰς Τάναγραν. Τῶν δὲ Ἀθηναίων παραγενομένων εἰς τὴν Βοιωτίαν, καὶ παρατάξεως γενομένης, ἰσχυρὰ συνέστη μάχη·

Ducetius, Siculorum rex, genere apprime nobilis et opibus plurimum illa tempestate pollens, Menænum urbem condit et finitimum colonis eo deductis agrum distribuit. Tum infesto Morgantinam urbem exercitu oppugnatam capit, unde gloriam haud vulgarem inter gentiles suos adeptus est.

LXXIX. Anno tum elapso, Athenis magistratum gerebat Bion, et Romæ in consulatu successerunt P. Servilius Structus et L. Æbutius Elvas. Horum tempore orta inter Corinthios et Megarenses de finibus controversia in apertum urbibus bellum erupit. (2) Principio itaque agros mutuis populationibus vexare, mox paucorum congressu parvas inter se pugnas velitando ciere, tandem gliscente magis subinde dissidio ac certamine, Megarenses viribus inferiores metu Corinthiorum societatem cum Atheniensibus ineunt. (3) Unde æquatis jam viribus, quum instructissimum Corinthii Peloponnesiorum exercitum in Megarensium terram expedivissent, Athenienses subsidia Megarensibus mittunt, quorum dux erat Myronides, vir perspectæ ac mirificæ virtutis. Quumque signis dehinc collatis fortissime dimicaretur, et ob parem animorum vim ac pertinaciam diu in ancipiti momentum pugnæ staret, victores ad extremum Athenienses magnam hostium turbam cædunt. (4) Paucis diebus post in Cimolia, quam dicunt, iterum cum hoste congressi, iterum victores cum ingenti hostium cæde abeunt. Nec multi intervenere dies, quum Phocenses adversus Dores arma movent. Hi, a quibus Lacedæmonii originem ducunt, tres urbes, colli, quem Parnassum vocant, subjectas, Cytinium, Bœum et Erineum, incolunt. (5) Ac primum quidem Doriensibus vi subactis, urbes illorum occuparunt. Post id Lacedæmonii Nicomedem Doriensibus, quod gens hæc sanguine ipsis juncta esset, ad auxilia ferenda mittunt. Ducebat ille mille et quingentos Lacedæmonios, et ex Peloponneso hinc inde collectos decies mille. (6) Tutor hic Plistonactis regis, adhuc pueri, tantis cum copiis Doriensium defensionem suscipiebat. Victis igitur acie Phocensibus, et recuperatis urbibus, bellum utriusque gentis pacifice composuit.

LXXX. Ut vero Athenienses cognovere, Phocensium bello finem jam impositum a Lacedæmoniis, eosque domum jam remeaturos esse, de opprimendis in transitu rationes inierunt. Expeditione igitur in eos suscepta, Argivos et Thessalos in societatem acceperunt, navibusque quinquaginta et armatorum quatuordecim millium exercitu in illos ingruentes, transitus per Geraneam obsident. (2) Lacedæmonii interea, auditis Atheniensium molitionibus, versus Tanagram Bœotiæ deflectunt. Properant illuc etiam Athenienses; et acie utrinque instructa, acre prœlium

καὶ τῶν μὲν Θετταλῶν μεταβαλομένων ἐν τῇ μάχῃ πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους, τῶν δὲ Ἀθηναίων καὶ τῶν Ἀργείων οὐδὲν ἧττον διαγωνιζομένων, ἔπεσον μὲν οὐκ ὀλίγοι παρ' ἀμφοτέροις, νυκτὸς δ' ἐπιλαβούσης διελύθησαν. (3) Μετὰ δὲ ταῦτα τοῖς Ἀθηναίοις κομιζομένης ἀγορᾶς πολλῆς ἐκ τῆς Ἀττικῆς, οἱ Θετταλοὶ κρίναντες ἐπιθέσθαι ταύτῃ, τῆς ὥρας δειπνοποιησάμενοι νυκτὸς ἀπήντων τοῖς κομίζουσι τὰς ἀγοράς. (4) Τῶν δὲ παραφυλαττόντων Ἀθηναίων ἀγνοούντων καὶ προςδεξαμένων τοὺς Θετταλοὺς ὡς φίλους, συνέβη πολλοὺς καὶ ποικίλους ἀγῶνας γενέσθαι περὶ τῆς ἀγορᾶς. Τὸ μὲν γὰρ πρῶτον οἱ Θετταλοί, προςδεχθέντες ὑπὸ τῶν πολεμίων διὰ τὴν ἄγνοιαν, ἔκτεινον τοὺς ἐντυγχάνοντας καὶ συντεταγμένοι τοῖς τεθορυβημένοις συμπλεκόμενοι πολλοὺς ἀνῄρουν. (5) Οἱ δὲ κατὰ τὴν στρατοπεδείαν ὄντες Ἀθηναῖοι πυθόμενοι τὴν τῶν Θετταλῶν ἐπίθεσιν, ἧκον κατὰ σπουδήν, καὶ τοὺς Θετταλοὺς ἐξ ἐφόδου τρεψάμενοι πολὺν ἐποίουν φόνον. (6) Ἐπιβοηθησάντων δὲ τῶν Λακεδαιμονίων τοῖς Θετταλοῖς συντεταγμένῃ τῇ δυνάμει, καὶ τοῖς στρατοπέδοις ὅλοις γενομένης παρατάξεως, συνέβη διὰ τὴν γενομένην φιλοτιμίαν πολλοὺς παρ' ἀμφοτέροις ἀναιρεθῆναι· τέλος δὲ τῆς μάχης ἀμφίδοξον λαβούσης τὸ τέλος, συνέβη τούς τε Λακεδαιμονίους ἀμφισβητῆσαι περὶ τῆς νίκης καὶ τοὺς Ἀθηναίους. Τότε μὲν οὖν ἐπιλαβούσης νυκτὸς καὶ τῆς νίκης ἀμφιδόξου γενομένης, διεπρεσβεύοντο πρὸς ἀλλήλους καὶ τετραμηνιαίους σπονδὰς ἐποιήσαντο.

LXXXI. Τοῦ δ' ἐνιαυσιαίου χρόνου διεληλυθότος, Ἀθήνησι μὲν ἦρχε Μνησιθείδης, ἐν Ῥώμῃ δ' ὕπατοι κατεστάθησαν Λούκιος Λουκράτιος καὶ Τίτος Οὐετούριος Κιχωρῖνος. Ἐπὶ δὲ τούτων Θηβαῖοι μὲν τεταπεινωμένοι διὰ τὴν πρὸς Ξέρξην αὐτοῖς γενομένην συμμαχίαν, ἀνεζήτουν δι' οὗ τρόπου δύναιντο ἀναλαβεῖν τὴν πάτριον ἰσχύν τε καὶ δόξαν. (2) Διὸ καὶ τῶν Βοιωτῶν ἁπάντων καταφρονούντων καὶ μηκέτι προςεχόντων τοῖς Θηβαίοις, ἠξίουν τοὺς Λακεδαιμονίους τῇ πόλει συμπεριποιῆσαι τὴν ὅλην τῆς Βοιωτίας ἡγεμονίαν· ἐπηγγέλλοντο δ' αὐτοῖς ἀντὶ ταύτης τῆς χάριτος ἰδίᾳ πολεμήσειν τοῖς Ἀθηναίοις, ὥστε μηδεμίαν ἀνάγκην εἶναι τοῖς Σπαρτιάταις ἐκτὸς τῆς Πελοποννήσου δύναμιν ἐξαγαγεῖν πεζήν. (3) Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι κρίναντες συμφέροντα λέγειν αὐτούς, καὶ νομίζοντες τὰς Θήβας, ἐὰν αὐξήσωσιν, ἔσεσθαι τῇ τῶν Ἀθηναίων ὥςπερ ἀντίπολίν τινα· διόπερ ἔχοντες τότε περὶ Τάναγραν ἕτοιμον καὶ μέγα στρατόπεδον, τῆς μὲν τῶν Θηβαίων πόλεως μείζονα τὸν περίβολον κατεσκεύασαν, τὰς δ' ἐν Βοιωτίᾳ πόλεις ἠνάγκασαν ὑποτάττεσθαι τοῖς Θηβαίοις. (4) Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι τὴν ἐπιβολὴν τῶν Λακεδαιμονίων διακόψαι σπεύδοντες, δύναμιν ἀξιόλογον συνεστήσαντο, καὶ στρατηγὸν εἵλοντο Μυρωνίδην τὸν Καλλίου. Οὗτος δὲ καταλέξας τῶν πολιτῶν τοὺς ἱκανούς, παρήγγειλεν αὐτοῖς, ἐκθέμενος ἡμέραν ἐν ᾗ τὴν ἐκ τῆς πόλεως ἀνάζευξιν ἤμελλε ποιεῖσθαι. (5) Ἐπεὶ δ' ὁ συντεταγμένος καιρὸς ἧκε,

committitur. Et licet in medio pugnæ fervore Thessali ad Spartanos transirent, nihilominus tamen Athenienses et Argivi in certamine fortiter persistunt, et, cadentibus utrinque non paucis, noctis interventu vix tandem dirimuntur. (3) Sub hæc quum Atheniensibus magna cibariorum copia ex Attica adveheretur, Thessali hanc ipsam statim aggrediendam rati, curatis corporibus, annonam apportantibus noctu obviam eunt. (4) Sed quia Atheniense præsidium commeatui tutando adjunctum doli inscium erat et Thessalos amicorum loco admittebat, multifariam inter illos de præda vel amittenda vel retinenda disceptatum est. Initio enim Thessali, per errorem ab hostibus recepti, quotquot habebant obvios, interficiunt, et bene compositis ordinibus cum perturbatis conserti non mediocres cædes faciunt. (5) Athenienses in castris versantes, compertis Thessalorum insidiis, citato itinere accelerant, et primo Thessalis accursu in fugam conversis, plurimos eorum trucidant. (6) Interim Lacedæmonii cum omnibus copiis Thessalis succurrunt. Explicita igitur utriusque exercitus acie, ad justum res prœlium devenit : quod quum summa contentione ageretur, multi utrinque cecidere. Sed quum anceps pugnæ eventus esset, accidit ut Lacedæmonii de victoria cum Atheniensibus disceptarent. Qua in ambiguo permanente, per legatos ultro citroque missos quattuor mensium inducias inter se pepigere.

LXXXI. Finito jam anno, summum Athenis magistratum gerebat Mnesithides, et Romæ consulatum administrabant L. Lucretius et T. Veturius Cicurinus. Dum hi reipublicæ gubernacula tenuerunt, Thebani, ob societatem Xerxi præstitam non parum dejecti, patrii tandem imperii vires et gloriam quomodo recuperarent, sollicite disquirebant. (2) Quumque Bœoti extremo illos contemtui haberent universi, nec ulla amplius auctoritate dignarentur, a Lacedæmoniis ipsi contendunt, uti Bœotiæ totius imperium urbi Thebanæ cum ipsis vindicent : pro hoc beneficio privatis se opibus bellum contra Athenienses sustentaturos, ne Spartanos extra Peloponnesum copias educere terrestres deinceps sit necessarium. (3) Lacedæmonii, petitionem Thebanorum ex commodo sibi fore, et Thebas opibus iterum confirmatas urbem Athenarum urbi adversariam et æmulam præbituras arbitrati, quum jam amplum et expeditum circa Tanagram exercitum haberent, ambitum urbis Thebanæ longius producunt, et oppida Bœotiæ Thebanorum ditioni subesse cogunt. (4) Athenienses igitur, conatus Lacedæmoniorum excutere properantes, exercitum non aspernandum cogunt, cui Myroniden, Calliæ filium, præficiunt. Is, magno civium delectu habito, per edictum militibus certum determinavit diem, quo copias ex urbe educturus esset. (5) Ubi tempus indictum advenit, et pars militum,

καὶ τῶν στρατιωτῶν τινες οὐ κατήντησαν πρὸς τὴν ὡρισμένην ἡμέραν, ἀναλαβὼν τοὺς προσεληλυθότας προῆγεν εἰς τὴν Βοιωτίαν. Τῶν δὲ ἡγεμόνων τινὲς καὶ τῶν φίλων ἔφασαν δεῖν ἀναμένειν τοὺς καθυστεροῦντας, ὁ δὲ Μυρωνίδης, συνετὸς ὢν ἅμα καὶ δραστικὸς στρατηγός, οὐκ ἔφησεν ἀναμένειν· ἀπεφαίνετο γὰρ τοὺς μὲν ἑκουσίως καθυστεροῦντας τῆς ἐξόδου καὶ κατὰ τὴν μάχην ἀγεννῶς καὶ δειλῶς ἕξειν, καὶ διὰ τοῦτο τοὺς ὑπὲρ τῆς πατρίδος κινδύνους* ὑποστήσεσθαι, τοὺς δ' ἑτοίμους κατὰ τὴν συντεταγμένην ἡμέραν παραγενηθέντας φανεροὺς εἶναι διότι καὶ τὴν ἐν τῷ πολέμῳ τάξιν οὐ καταλείψουσιν· ὅπερ καὶ συνέβη γενέσθαι. (6) Ὀλίγους γὰρ προάγων στρατιώτας καὶ τούτους ἀρίστους ταῖς ἀνδραγαθίαις, παρετάξατο κατὰ τὴν Βοιωτίαν πρὸς πολλαπλασίους, καὶ κατὰ κράτος περιεγένετο τῶν ἀντιταχθέντων.

LXXXII. Δοκεῖ δ' ἡ πρᾶξις αὕτη μηδεμιᾶς ἀπολείπεσθαι τῶν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν χρόνοις γεγενημένων παρατάξεων τοῖς Ἀθηναίοις· ἥ τε γὰρ ἐν Μαραθῶνι γενομένη νίκη καὶ τὸ περὶ Πλαταιὰς κατὰ Περσῶν προτέρημα καὶ τἄλλα τὰ περιβόητα τῶν Ἀθηναίων ἔργα δοκεῖ μηδὲν προέχειν τῆς μάχης ἧς ἐνίκησε Μυρωνίδης τοὺς Βοιωτούς. (2) Ἐκείνων γὰρ αἱ μὲν ἐγένοντο πρὸς βαρβάρους, αἱ δὲ συνετελέσθησαν μετ' ἄλλων συμμάχων, ταύτην δὲ τὴν παράταξιν Ἀθηναῖοι μόνοι διακινδυνεύσαντες ἐνίκησαν καὶ πρὸς Ἑλλήνων τοὺς ἀρίστους διηγωνίσαντο. (3) Δοκοῦσι γὰρ οἱ Βοιωτοὶ κατὰ τὰς τῶν δεινῶν ὑπομονὰς καὶ τοὺς πολεμικοὺς ἀγῶνας μηδενὸς λείπεσθαι τῶν ἄλλων· ὕστερον οὖν αὐτοὶ Θηβαῖοι περὶ Λεῦκτρα καὶ Μαντίνειαν μόνοι πρὸς Λακεδαιμονίους ἅπαντας καὶ τοὺς συμμάχους παραταξάμενοι μεγίστην μὲν δόξαν ἐπ' ἀνδρείᾳ κατεκτήσαντο, τῆς δὲ Ἑλλάδος ἁπάσης ἡγεμόνες ἀνελπίστως ἐγενήθησαν. (4) Τῶν δὲ συγγραφέων, καίπερ τῆς μάχης ταύτης ἐπιφανοῦς γεγενημένης, οὐδεὶς οὔτε τὸν τρόπον αὐτῆς οὔτε τὴν διάταξιν ἀνέγραψε. Μυρωνίδης μὲν οὖν ἐπιφανεῖ μάχῃ νικήσας τοὺς Βοιωτοὺς ἐνάμιλλος ἐγενήθη τοῖς πρὸ αὐτοῦ γενομένοις ἡγεμόσιν ἐπιφανεστάτοις, Θεμιστοκλεῖ καὶ Μιλτιάδῃ καὶ Κίμωνι. (5) Ὁ δὲ Μυρωνίδης μετὰ τὴν γενομένην νίκην Τάναγραν μὲν ἐκπολιορκήσας, περιεῖλεν αὐτῆς τὰ τείχη, τὴν δὲ Βοιωτίαν ἅπασαν ἐπιὼν ἔτεμνε καὶ κατέφθειρε, τοῖς στρατιώταις δὲ διελὼν τὰ λάφυρα, πάντας ὠφελείαις ἁδραῖς ἐκόσμησεν.

LXXXIII. Οἱ δὲ Βοιωτοὶ παροξυνθέντες ἐπὶ τῇ διαφθορᾷ τῆς χώρας, συνεστράφησαν πανδημεί, καὶ στρατεύσαντες ἤθροισαν μεγάλην δύναμιν. Γενομένης δὲ μάχης ἐν Οἰνοφύτοις τῆς Βοιωτίας, καὶ τὸ δεινὸν ἀμφοτέρων ταῖς ψυχαῖς ἐρρωμένως ὑπομενόντων, διημέρευσαν ἐν τῇ μάχῃ· μόγις δὲ τῶν Ἀθηναίων τρεψαμένων τοὺς Βοιωτούς, ὁ Μυρωνίδης πασῶν τῶν κατὰ τὴν Βοιωτίαν πόλεων ἐγκρατὴς ἐγένετο πλὴν Θηβῶν. (2) Μετὰ δὲ ταῦτα ἐκ τῆς Βοιωτίας ἀναζεύξας ἐστράτευσεν ἐπὶ Λοκροὺς τοὺς ὀνομαζομένους Ὀπουντίους.

uti imperatum erat, non comparuit, assumtis, qui tum convenerant, militibus, in Bœotiam perrexit. Ex tribunis militum nonnulli et amicis suadebant, præstolandos esse, qui hactenus cunctarentur. At Myronides, dux prudens simul et strenuus, minime tardandum esse dixit. Ratio hæc erat : qui moras circa expeditionis tempus nexuissent, etiam in prœliorum discrimine animo degeneri et timido futuros, ideoque pericula pro gloria patriæ *non qua decet promtitudine* subituros : qui vero ad constitutum alacres diem convenissent, hoc ipso manifestum edere virtutis argumentum dixit, quod suum in acie ordinem neutiquam deserere velint. Id quod eventus statim declaravit. (6) Non numerosam ille quidem militum copiam, fortitudine tamen longe præstabiliorem, adversus Thebanos numero multo superiores in aciem eduxit, et commisso prœlio summam adeoque capitalem de hostibus victoriam reportavit.

LXXXII. Prœlium hoc nulli superiorum temporum ab Atheniensibus gesto secundum esse videtur. Nam victoria in Marathone parta et res ad Platæas contra Persas feliciter gestæ et cetera Atheniensium facinora, cum insigni Attici nominis gloria peracta, neutiquam Myronidæ pugnæ adversus Thebanos, industrie ac feliciter confectæ, anteponenda censentur. (2) Illa enim de Barbaris relata fuit, ista sociorum præsidio ad exitum deducta : hoc prœlio soli Athenienses, sua periculis capita objectantes, cum strenuissimis omnium Græcorum de summa rerum disceptantes vicerunt (3) Bœoti enim subeundis bellorum periculis aliisque difficultatibus nullis Græcorum populis inferiores videntur. Post utique ad Leuctra et Mantineam Thebani, cum Lacedæmoniis universis eorumque sociis soli in aciem descendere ausi, magnam fortitudinis gloriam adepti sunt, et Græciæ totius principes necopinato evaserunt. (4) Pugna ista quamvis longe clarissima exstiterit, modum tamen ejus atque ordinem nemo scriptorum literis commendavit. Myronides igitur, de Bœotis tam insigni prœlio victor, illustrissimos ante se duces, Themistoclem, Miltiadem et Cimonem, celebritate nominis exæquavit. (5) Et a parta statim victoria Tanagram vi capit, eamque mœnibus exuit. Denique universam invadens Bœotiam, omnia populationibus devastat, et distributa militibus præda, magnis illos opibus exornat.

LXXXIII. Bœoti ergo, pervastatione agrorum vehementer commoti, omnes undique coeunt et magnis instructi copiis expeditionem faciunt. Tum prœlio ad Œnophyta Bœotiæ commisso, obfirmatis ad resistendum animis, utrinque per integrum diem acriter dimicatur, et vix tandem virtute Atheniensium inclinata fugataque acies Bœotorum. Mox victor Myronides cunctas Bœotiæ urbes, Thebis solummodo exceptis, in potestatem suam redegit. (2) Motis inde castris, Locros, qui Opuntii vocantur, infesto exercitu petit.

Τούτους δὲ ἐξ ἐφόδου χειρωσάμενος, καὶ λαβὼν ὁμήρους, ἐνέβαλεν εἰς τὴν Φαρσαλίαν. (3) Παραπλησίως δὲ τοῖς Λοκροῖς καὶ τοὺς Φωκεῖς καταπολεμήσας, καὶ λαβὼν ὁμήρους, ἀνέζευξεν εἰς τὴν Θετταλίαν, ἐγκαλῶν μὲν περὶ τῆς γενομένης προδοσίας, προστάττων δὲ καταδέχεσθαι τοὺς φυγάδας· τῶν δὲ Φαρσαλίων οὐ προσδεχομένων, ἐπολιόρκει τὴν πόλιν. (4) Ἐπεὶ δὲ τὴν μὲν πόλιν οὐκ ἠδύνατο βίᾳ χειρώσασθαι, τὴν δὲ πολιορκίαν πολὺν χρόνον ὑπέμενον οἱ Φαρσάλιοι, τὸ τηνικαῦτα ἀπογνοὺς τὰ κατὰ τὴν Θετταλίαν ἐπανῆλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας. Μυρωνίδης μὲν οὖν ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ μεγάλας πράξεις ἐπιτελεσάμενος περιβόητον ἔσχε τὴν δόξαν παρὰ τοῖς πολίταις. Ταῦτα μὲν οὖν ἐπράχθη κατὰ τοῦτον τὸν ἐνιαυτόν.

LXXXIV. Ἐπ' ἄρχοντος δ' Ἀθήνησι Καλλίου παρὰ μὲν Ἠλείοις Ὀλυμπιὰς ἤχθη μία πρὸς ταῖς ὀγδοήκοντα, καθ' ἣν ἐνίκα στάδιον Πολύμναστος Κυρηναῖος, ἐν Ῥώμῃ δ' ὑπῆρχον ὕπατοι Σερούιος Σουλπίκιος καὶ Πούπλιος Οὐολούμνιος Ἀμεντῖνος. (2) Ἐπὶ δὲ τούτων Τολμίδης ὁ τεταγμένος ἐπὶ τῆς ναυτικῆς δυνάμεως, ἁμιλλώμενος πρὸς τὴν Μυρωνίδου ἀρετήν τε καὶ δόξαν, ἀξιόλογόν τι κατεργάσασθαι *· (3) Διὸ καὶ κατ' ἐκείνους τοὺς καιροὺς μηδενὸς πρότερον πεπορθηκότος τὴν Λακωνικήν, παρεκάλεσε τὸν δῆμον δῃῶσαι τὴν τῶν Σπαρτιατῶν χώραν· ἐπηγγέλλετο δὲ χιλίους ὁπλίτας παραλαβὼν εἰς τὰς τριήρεις, μετὰ τούτων πορθήσειν μὲν τὴν Λακωνικήν, ταπεινώσειν δὲ τὴν τῶν Σπαρτιατῶν δόξαν. (4) Συγχωρησάντων δὲ τῶν Ἀθηναίων, βουλόμενος λαθραίως πλείονας ὁπλίτας ἐξαγαγεῖν, τεχνάζεταί τι τοιοῦτον. Οἱ μὲν πολῖται διελάμβανον αὐτὸν καταλέξειν εἰς τὴν στρατείαν τῶν νέων τοὺς ἀκμάζοντας ταῖς ἡλικίαις καὶ τοῖς σώμασιν εὐρωστοτάτους· ὁ δὲ Τολμίδης σπεύδων μὴ μόνον τοὺς τεταγμένους χιλίους ἐξάγειν εἰς τὴν στρατείαν, προσιὼν ἑκάστῳ τῶν νέων καὶ τῇ ῥώμῃ διαφερόντων ἔλεγεν ὡς μέλλει καταλέγειν αὐτόν· κρεῖττον οὖν ἔφησεν ἐθελοντὴν στρατεύειν μᾶλλον ἢ διὰ τὸν κατάλογον ἀναγκασθῆναι δοκεῖν. (5) Ἐπεὶ δὲ πλείους τῶν τρισχιλίων τούτῳ τῷ λόγῳ συνέπεισεν ἐθελοντὶ ἀπογράφεσθαι, τοὺς δὲ λοιποὺς οὐκέτι σπεύδοντας ἑώρα, τότε τοὺς ὡμολογημένους χιλίους κατέλεξεν ἐκ τῶν ἄλλων. (6) Ὡς δ' αὐτῷ καὶ τἄλλα τὰ πρὸς τὴν στρατείαν ἡτοίμαστο, πεντήκοντα μὲν τριήρεσιν ἀνήχθη καὶ τετρακισχιλίοις ὁπλίταις, καταπλεύσας δὲ τῆς Λακωνικῆς εἰς Μεθώνην, τοῦτο μὲν τὸ χωρίον εἷλε, τῶν δὲ Λακεδαιμονίων βοηθησάντων ἀνέζευξε, καὶ παραπλεύσας εἰς τὸ Γύθειον, ἐπίνειον τῶν Λακεδαιμονίων, χειρωσάμενος δὲ καὶ ταύτην τὴν πόλιν καὶ τὰ νεώρια τῶν Λακεδαιμονίων ἐμπρήσας, τὴν χώραν ἐδῄωσεν. (7) Ἐκεῖθεν δὲ ἀναχθεὶς ἔπλευσε τῆς Κεφαλληνίας εἰς Ζάκυνθον· ταύτην δὲ χειρωσάμενος καὶ πάσας τὰς ἐν τῇ Κεφαλληνίᾳ πόλεις προσαγαγόμενος, εἰς τὸ πέραν διέπλευσε καὶ κατῆρεν εἰς Ναύπακτον. Ὁμοίως δὲ καὶ ταύτην ἐξ ἐφόδου λαβών, κατῴκισεν εἰς ταύτην Μεσσηνίων τοὺς ἐπισήμους,

Quos primo statim impetu domat, obsidibusque acceptis, in Pharsaliam irruptionem facit. (3) Nec majore quam Locros negotio Phocenses subigit, traditisque obsidibus, in Thessaliam contendit, proditionis crimen illis objiciens, imperansque ut, quos expulerant, exsules reciperent. Sed Pharsaliis imperata detrectantibus, urbem obsidione cingit. (4) Quam quum vi expugnare nequiret, Pharsaliis obsidionem per multum temporis fortiter tolerantibus, de occupatione Thessaliæ desperans, Athenas retrocedit. Myronides igitur, clarissimis brevi tempore rebus confectis, magnis inter cives laudibus vehebatur. Atque his gestis ille tum annus claruit.

LXXXIV. Tum prætore Athenis Callia, apud Eleos acta est Olympias octogesima prima, in qua ex stadio coronam retulit Polymnastus Cyrenæus. Romæ autem imperium consulare susceperunt Servius Sulpicius et P. Volumnius Amintinus. (2) Tum classis Atticæ præfectus Tolmides, virtutem ac gloriam Myronidæ æmulatus, memorabile quidpiam et ipse designare *animum induxit.* (3) Ideo quum nemo ad illud usque tempus Laconiæ fines incursasset, ad infestandum Spartanorum agros populum exhortatur, pollicitus, si mille armatos triremibus suis imponerent, se manu illa Laconiam depopulaturum, et ingens Spartiatarum gloriæ detrimentum allaturum. (4) Impetrato populi consensu, quum plures occulte armatos educere cuperet, vafrum hoc consilium init. Erant in hac opinione cives, juvenes ætate floridos ac robustos corpore delectum iri. At Tolmides longe plures, quam mille, quos jussus erat, expeditioni suæ adjungere properans, robustissimum quemque accedit, et se illum militiæ ascripturum indicat : præstabilius vero esse, si sponte se adjungat, quam si delectus necessitate coactus ad arma videatur. (5) Quum itaque pluribus quam ter mille hac ratione, ut nomina ultro profiterentur, persuasisset, et reliquos haud ita jam promtos esse cerneret, tum mille consensu populi sibi promissos ex cetera multitudine deligit. (6) Et postquam cetera expeditioni necessaria jam parata erant, cum quinquaginta triremium classe et quater mille armatis solvit : mox ad Methonen Laconiæ delatus, locum illum capit. Sed auxiliis Spartanorum accelerantibus, retrogreditur, Gythiumque portum Lacedæmoniorum petens, et urbem occupat et navalia accendit et regionem pervastat. (7) Inde Zacynthum Cephalleniæ cursum intendens, urbem capit, et omnibus Cephalleniæ oppidis in ditionem acceptis, ad litus oppositum trajiciens Naupacto classem advertit : qua prima aggressione potitus, nobiles Messeniorum familias, quas data fide Lacedæmonii dimise-

ὑποσπόνδους ὑπὸ Λακεδαιμονίων ἀφεθέντας. (8) Κατὰ γὰρ τὸν αὐτὸν χρόνον οἱ Λακεδαιμόνιοι πρὸς τοὺς εἵλωτας καὶ Μεσσηνίους πεπολεμηκότες ἐπὶ πλεῖον, τότε κρατήσαντες ἀμφοτέρων, τοὺς μὲν ἐξ Ἰθώμης ὑποσπόνδους ἀφῆκαν, καθότι προείρηται, τῶν δ' εἱλώτων τοὺς αἰτίους τῆς ἀποστάσεως κολάσαντες, τοὺς ἄλλους κατεδουλώσαντο.

LXXXV. Ἐπ' ἄρχοντος δ' Ἀθήνησι Σωσιστράτου Ῥωμαῖοι μὲν ὑπάτους κατέστησαν Πούπλιον Οὐαλέριον Ποπλικόλαν καὶ Γάϊον Κλώδιον Ῥήγιλλον. Ἐπὶ δὲ τούτων Τολμίδης μὲν περὶ τὴν Βοιωτίαν διέτριβεν, Ἀθηναῖοι δὲ Περικλέα τὸν Ξανθίππου, τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν, στρατηγὸν κατέστησαν, καὶ δόντες αὐτῷ τριήρεις πεντήκοντα καὶ χιλίους ὁπλίτας, ἐξέπεμψαν ἐπὶ τὴν Πελοπόννησον. (2) Οὗτος δὲ τῆς Πελοποννήσου πολλὴν ἐπόρθησεν· εἰς δὲ τὴν Ἀκαρνανίαν διαβάς, πλὴν Οἰνιαδῶν ἁπάσας τὰς πόλεις προσηγάγετο. Οἱ μὲν οὖν Ἀθηναῖοι κατὰ τοῦτον τὸν ἐνιαυτὸν πλείστων πόλεων ἦρξαν, ἐπ' ἀνδρείᾳ δὲ καὶ στρατηγίᾳ μεγάλην δόξαν κατεκτήσαντο.

LXXXVI. Ἐπ' ἄρχοντος δ' Ἀθήνησιν Ἀρίστωνος Ῥωμαῖοι μὲν κατέστησαν ὑπάτους Κόϊντον Φάβιον Οὐιβουλανὸν καὶ Λεύκιον Κορνήλιον Κουριτῖνον. Ἐπὶ δὲ τούτων Ἀθηναίοις καὶ Πελοποννησίοις πενταετεῖς ἐγένοντο σπονδαί, Κίμωνος τοῦ Ἀθηναίου συνθεμένου ταύτας. (2) Κατὰ δὲ τὴν Σικελίαν Ἐγεσταίοις καὶ Λιλυβαίοις ἐνέστη πόλεμος περὶ χώρας τῆς πρὸς τῷ Μαζάρῳ ποταμῷ· γενομένης δὲ μάχης ἰσχυρᾶς, συνέβη πολλοὺς παρ' ἀμφοτέροις ἀναιρεθῆναι καὶ τῆς φιλοτιμίας μὴ λῆξαι τὰς πόλεις. (3) Μετὰ δὲ τὴν πολιτογραφίαν τὴν ἐν ταῖς πόλεσι γενομένην καὶ τὸν ἀναδασμὸν τῆς χώρας, πολλῶν εἰκῇ καὶ ὡς ἔτυχε πεπολιτογραφημένων, ἐνόσουν αἱ πόλεις καὶ πάλιν εἰς πολιτικὰς στάσεις καὶ ταραχὰς ἐνέπιπτον· μάλιστα δὲ τὸ κακὸν ἐπεπόλασεν ἐν ταῖς Συρακούσαις. (4) Τυνδαρίδης γάρ τις τοὔνομα, θράσους καὶ τόλμης γέμων ἄνθρωπος, τὸ μὲν πρῶτον πολλοὺς τῶν πενήτων ἀνελάμβανε, καὶ σωματοποιῶν τούτους ἑαυτῷ πρὸς τυραννίδα ἑτοίμους ἐποίει δορυφόρους· μετὰ δὲ ταῦτα ἤδη φανερὸς ὢν ὅτι δυναστείας ὀρέγεται, θανάτου κρίσιν ὑποσχὼν κατεδικάσθη. (5) Ἀπαγομένου δὲ εἰς τὸ δεσμωτήριον, οἱ πολυωρηθέντες ὑπ' αὐτοῦ συνεστράφησαν, καὶ τοῖς ἀπάγουσι τὰς χεῖρας ἐπέφερον. Ταραχῆς δὲ γενομένης κατὰ τὴν πόλιν, συνεστράφησαν οἱ χαριέστατοι τῶν πολιτῶν, καὶ τοὺς νεωτερίσαντας συναρπάσαντες ἅμα τῷ Τυνδαρίωνι ἀνεῖλον. Πλεονάκις δὲ τούτου γενομένου, καὶ τῶν ἀνδρῶν τυραννίδος ἐπιθυμούντων, ὁ δῆμος ἐπηνέχθη μιμήσασθαι τοὺς Ἀθηναίους, καὶ νόμον θεῖναι παραπλήσιον τῷ παρ' ἐκείνοις γεγραμμένῳ περὶ ὀστρακισμοῦ.

LXXXVII. Παρὰ γὰρ Ἀθηναίοις ἕκαστον τῶν πολιτῶν ἔδει γράφειν εἰς ὄστρακον τοὔνομα τοῦ δοκοῦντος μάλιστα δύνασθαι τυραννεῖν τῶν πολιτῶν, παρὰ δὲ τοῖς Συρακοσίοις εἰς πέταλον ἐλαίας γράφεσθαι τὸν δυνατώτατον τῶν πολιτῶν· διαριθμηθέντων δὲ τῶν πετά-

rant, in eam collocavit. (8) Illa enim tempestate Lacedæmonii cum Helotibus et Messeniis aliquamdiu belligerati, jam utrosque in ditionem pristinam redegerant, et Ithomæos sub fide publica discedere passi sunt, ut antea dictum, de Helotibus autem quum defectionis auctores supplicio affecissent, servitute ceteros multarunt.

LXXXV. Summo Athenis prætore Sosistrato, Romani consules instituerunt P. Valerium Publicolam et C. Clodium Regillum (?). Horum tempore Tolmides in Bœotia versabatur, Periclem vero, Xanthippi filium, ex optimis viris, imperatorem Athenienses creant, et commissis quinquaginta triremibus cum mille armatis, Peloponnesum invadere jubent. (2) Is magnam ejus partem populatus, in Acarnaniam transmittit, et omnes illic urbes præter Œniadas in fidem suam adigit. Athenienses itaque illo anno et plurimas sub imperio urbes habebant, et eximia fortitudinis peritiæque militaris gloria illustres erant.

LXXXVI. Magistratum Athenis principem gerente Aristone, Romani consules sibi deligunt Q. Fabium Vibulanum et L. Cornelium Curetinum. His rempublicam gubernantibus, quinquennes inter Athenienses et Spartanos induciæ factæ sunt, Cimone Atheniensi conciliatore. (2) In Sicilia vero inter Egestanos et Lilybæos bellum exarsit de agro ad Mazarum flumen sito. Ad acre igitur prœlium re deducta, quum multi utrinque oppeterent, disceptandi fervor restinctus non fuit. (3) Post novam enim civium in urbibus recensionem et agri distributionem quum multos temere et utcunque sors tulerat, ascripsissent, intestino iterum morbo laborabant civitates et dissidiis inter se ac factionibus turbulentis vexabantur: quod malum Syracusis maxime exstitit. (4) Quidam enim Tyndarides nomine, homo temeritate ac confidentia turgidus, multos pauperum in clientelam asciscendo et vires eorum firmando, paratam satellitum manum ad dominatus præsidium sibi comparare instituit. Sed post affectati regni manifesta indicia capitali judicio quum sisteretur, reus peragitur. (5) Dum itaque in carcerem abducitur, illi, quos magnis impendiorum curis foverat, inter se conglobati violentas lictoribus manus injiciunt. Hinc tumultu per civitatem excitato, honestissimi quique civium, agmine suorum facto, res novas tentare ausos comprehendunt, unaque cum Tydarida supplicio afficiunt. Hoc sæpius iterato, quum tyrannidem occupare plures concupiscerent, populus Syracusanorum huc tandem adactus est, ut Atheniensium exemplo legem Ostracismo illorum non dissimilem, sciscerent atque confirmarent.

LXXXVII. Nam apud Athenienses in testam unumquemque civium inscribere oportebat ejus nomen, qui ad tyrannidem occupandam maxime potens videretur. Sic apud Syracusanos in olivæ folium, qui inter cives opibus maxime valeret, inscribendus erat. Recensitis ergo foliis, qui nu-

λων, τὸν πλεῖστα πέταλα λαβόντα φεύγειν πενταετῆ χρόνον. (2) Τούτῳ γὰρ τῷ τρόπῳ διελάμβανον ταπεινώσειν τὰ φρονήματα τῶν πλεῖστον ἰσχυόντων ἐν ταῖς πατρίσι. Καθόλου γὰρ οὐ πονηρίας κόλασιν ἐλάμβανον παρὰ τῶν παρανομούντων, ἀλλὰ δυνάμεως καὶ αὐξήσεως τῶν ἀνδρῶν ἐποίουν ταπείνωσιν. Οἱ μὲν οὖν Ἀθηναῖοι τοῦτο τὸ γένος τῆς νομοθεσίας ὠνόμασαν ἀπὸ τοῦ συμβεβηκότος ὀστρακισμόν, οἱ δὲ Συρακόσιοι πεταλισμόν. (3) Οὗτος δὲ ὁ νόμος διέμεινε παρὰ μὲν τοῖς Ἀθηναίοις ἐπὶ πολὺν χρόνον, παρὰ δὲ τοῖς Συρακοσίοις κατελύθη ταχὺ διὰ τοιαύτας τινὰς αἰτίας. (4) Τῶν μεγίστων ἀνδρῶν φυγαδευομένων, οἱ χαριέστατοι τῶν πολιτῶν καὶ δυνάμενοι διὰ τῆς ἰδίας ἀρετῆς πολλὰ τῶν κοινῶν ἐπανορθοῦν ἀφίσταντο τῶν δημοσίων πράξεων, καὶ διὰ τὸν ἀπὸ τοῦ νόμου φόβον ἰδιωτεύοντες διετέλουν, ἐπιμελούμενοι δὲ τῆς ἰδίας οὐσίας εἰς τρυφὴν ἀπέκλινον, οἱ δὲ πονηρότατοι τῶν πολιτῶν καὶ τόλμῃ διαφέροντες ἐφρόντιζον τῶν δημοσίων καὶ τὰ πλήθη πρὸς ταραχὴν καὶ νεωτερισμὸν προετρέποντο. (5) Διόπερ στάσεων γινομένων πάλιν, καὶ τῶν πολλῶν εἰς διαφορὰς ἐκτρεπομένων, πάλιν ἡ πόλις εἰς συνεχεῖς καὶ μεγάλας ἐνέπιπτε ταραχάς. Ἐπεπόλαζε γὰρ δημαγωγῶν πλῆθος καὶ συκοφαντῶν, καὶ λόγου δεινότης ὑπὸ τῶν νεωτέρων ἠσκεῖτο, καὶ καθόλου πολλοὶ τὰ φαῦλα τῶν ἐπιτηδευμάτων ἀντὶ τῆς παλαιᾶς καὶ σπουδαίας ἀγωγῆς ἠλλάττοντο, καὶ ταῖς μὲν οὐσίαις διὰ τὴν εἰρήνην προέκοπτον, τῆς δ' ὁμονοίας καὶ τοῦ δικαιοπραγεῖν ὀλίγη τις ἐγίνετο φροντίς. (6) Διόπερ οἱ Συρακόσιοι μεταγνόντες τὸν περὶ τοῦ πεταλισμοῦ νόμον κατέλυσαν, ὀλίγον χρόνον αὐτῷ χρησάμενοι. Καὶ τὰ μὲν κατὰ τὴν Σικελίαν ἐν τούτοις ἦν.

LXXXVIII. Ἐπ' ἄρχοντος δ' Ἀθήνησι Λυσικράτους ἐν Ῥώμῃ κατεστάθησαν ὕπατοι Γάϊος Ναύτιος Ῥούτιλος καὶ Λεύκιος Μινούκιος Καρουτιανός. Ἐπὶ δὲ τούτων Περικλῆς ὁ τῶν Ἀθηναίων στρατηγὸς ἀποβὰς εἰς Πελοπόννησον, ἐδῄωσε τὴν τῶν Σικυωνίων χώραν. (2) Ἐπεξελθόντων δ' ἐπ' αὐτὸν τῶν Σικυωνίων πανδημεί, καὶ μάχης γενομένης, ὁ Περικλῆς νικήσας καὶ πολλοὺς κατὰ τὴν φυγὴν ἀνελὼν, κατέκλεισεν αὐτοὺς εἰς πολιορκίαν. Προσβολὰς δὲ ποιούμενος τοῖς τείχεσι, καὶ μὴ δυνάμενος ἑλεῖν τὴν πόλιν, ἔτι δὲ τῶν Λακεδαιμονίων ἀποστειλάντων βοήθειαν τοῖς πολιορκουμένοις, ἀνέζευξεν ἐκ τῆς Σικυῶνος· εἰς δὲ τὴν Ἀκαρνανίαν πλεύσας καὶ τὴν τῶν Οἰνιαδῶν χώραν καταδραμὼν, καὶ λαφύρων πλῆθος ἀθροίσας, ἀπέπλευσεν ἐκ τῆς Ἀκαρνανίας. (3) Μετὰ δὲ ταῦτα ἐλθὼν εἰς Χεῤῥόνησον, χιλίοις τῶν πολιτῶν κατεκληρούχησε τὴν χώραν. Ἅμα δὲ τούτοις πραττομένοις Τολμίδης ὁ ἕτερος στρατηγὸς εἰς τὴν Εὔβοιαν παρελθὼν* ἄλλοις χιλίοις πολίταις τὴν τῶν Ναξίων γῆν διένειμε. (4) Κατὰ δὲ τὴν Σικελίαν Τυῤῥηνῶν λῃζομένων τὴν θάλατταν, οἱ Συρακόσιοι ναύαρχον ἑλόμενοι Φάϋλλον ἔπεμψαν εἰς τὴν Τυῤῥηνίαν. Οὗτος δ' ἐκπλεύσας τὸ μὲν πρῶτον νῆσον τὴν ὀνομαζομένην Αἰθαλίαν ἐπόρθησε, παρὰ δὲ τῶν Τυῤῥηνῶν λάθρα χρή-

mero illorum superabat, ei quinquenne exsilium irrogabatur. (2) Hoc tum quidem pacto animos potentiorum elatiores ad moderationem se revocaturos existimabant. Nequaquam enim pœnas scelerum exigendas, sed nimia opum ac potentiæ incrementa deminuenda hoc rigore censebant. Athenienses igitur quod legis genus ab ipsius rei causa Ostracismum dixere, id Syracusani Petalismum nuncuparunt. (3) Hæc lex Atheniensibus ad longum sane tempus duravit, sed apud Syracusanos non ita multo post abolita fuit, has ob causas. (4) Summis exilium viris quum irrogaretur, reliqui inter cives et gratia et auctoritate pollentes, qui virtute ac prudentia reipublicæ non parum commodare poterant, a negotiis publicis abstinebant, et metu legis in privata se vita continebant. Sed rei familiaris tantum studio addicti quum essent, in luxum toti prolabebantur. Interea pessimus civium quisque et audacissimus reipublicæ curam suscipere, ad resque perturbandas ac innovandas vulgus concitare. (5) Gliscentibus ergo denuo seditionibus et vulgo civium in factiones distracto, ingenti iterum assiduaque turbarum procella civitas agitata est. Oriebantur enim multi populi ductores et calumniatores, atque disserendi facultatem juvenes præcipue excolebant, et, quæ summa rei est, plerique pro strenua vetustæ honestatis disciplina improba morum studiorumque instituta mercabantur. Opum quidem in lauta pace incrementa faciebant : sed concordiæ justitiæque inter se exercendæ ac servandæ parum omnino curæ. (6) Idcirco Syracusani, mutata sententia, de petalismo decretum antiquarunt, quum per exiguum tempus id ratum ipsis mansisset. Et in hoc quidem Siculorum res statu tum erant.

LXXXVIII. Quum Lysicrates Athenis reipublicæ præesset, Romæ creati sunt consules C. Nautius Rutilus et L. Minutius Carutianus (*Caruentanus?*). Horum tempore dux Athenis Pericles, in Peloponnesum irruptione facta, Sicyoniorum agros populatur. (2) In quem quum universas illi copias eduxissent, inito prœlio vincit Pericles, et multis in fuga trucidatis, reliquos intra mœnia conclusos obsidet. Verum ubi, tentata oppugnatione, urbem capere non posset, et Lacedæmonii obsessis auxilia misissent, a Sicyone exercitum abducit, et in Acarnaniam transmittit, Œniadarum agros incursat et magna ditatus præda ex Acarnania discedit. (3) Post hæc in Chersonesum profectus, inter mille cives agrum illic distribuit. Inter hæc Tolmides, alter ducum, in Eubœam profectus aliis mille civibus *Eubœam et* Naxiorum terram colendam assignat. (4) In Sicilia vero, Tyrrhenis mare latrociniis infestum reddentibus, Syracusii classis prætorem deligunt Phayllum, eumque in Tyrrheniam transire jubent. Is cum instructa classe profectus, primo incursu insulam nomine Æthaliam populatur : sed clam pe-

ματα λαβών, ἀπέπλευσεν εἰς τὴν Σικελίαν οὐδὲν ἄξιον μνήμης διαπραξάμενος. (5) Οἱ δὲ Συρακόσιοι τοῦτον μὲν ὡς προδότην καταδικάσαντες ἐφυγάδευσαν, ἕτερον δὲ στρατηγὸν καταστήσαντες Ἀπελλῆν, ἐξαπέστειλαν ἐπὶ Τυῤῥηνοὺς ἔχοντα τριήρεις ἑξήκοντα. Οὗτος δὲ τὴν παραθαλάττιον Τυῤῥηνίαν καταδραμών, ἀπῆρεν εἰς Κύρνον κατεχομένην ὑπὸ Τυῤῥηνῶν κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους· πορθήσας δὲ πλεῖστα τῆς νήσου καὶ τὴν Αἰθαλίαν χειρωσάμενος, ἐπανῆλθεν εἰς τὰς Συρακούσας αἰχμαλώτων τε πλῆθος κομίζων καὶ τὴν ἄλλην ὠφέλειαν ἄγων οὐκ ὀλίγην. (6) Μετὰ δὲ ταῦτα Δουκέτιος ὁ τῶν Σικελῶν ἀφηγούμενος τὰς πόλεις ἁπάσας τὰς ὁμοεθνεῖς πλὴν τῆς Ὕβλας εἰς μίαν καὶ κοινὴν ἤγαγε συντέλειαν· δραστικὸς δὲ ὤν, νεωτέρων ὠρέγετο πραγμάτων, καὶ παρὰ τοῦ κοινοῦ τῶν Σικελῶν ἀθροίσας δύναμιν ἀξιόλογον, τὰς μὲν Νέας, ἥτις ἦν αὐτοῦ πατρίς, μετῴκισεν εἰς τὸ πεδίον, καὶ πλησίον τοῦ τεμένους τῶν ὀνομαζομένων Παλικῶν ἔκτισε πόλιν ἀξιόλογον, ἣν ἀπὸ τῶν προειρημένων θεῶν ὠνόμαζε Παλικήν.

LXXXIX. Ἐπεὶ δὲ περὶ τῶν θεῶν τούτων ἐμνήσθημεν, οὐκ ἄξιόν ἐστι παραλιπεῖν τὴν περὶ τὸ ἱερὸν ἀρχαιότητά τε καὶ τὴν ἀπιστίαν καὶ τὸ σύνολον τὸ περὶ τοὺς ὀνομαζομένους κρατῆρας ἰδίωμα. Μυθολογοῦσι γὰρ τὸ τέμενος τοῦτο διαφέρειν τῶν ἄλλων ἀρχαιότητι καὶ σεβασμῷ, πολλῶν ἐν αὐτῷ παραδόξων γεγενημένων. (2) Πρῶτον μὲν γὰρ κρατῆρές εἰσι τῷ μεγέθει μὲν οὐ κατὰ πᾶν μεγάλοι, σπινθῆρας δ' ἐξαισίους ἀναβάλλοντες ἐξ ἀμυθήτου βυθοῦ καὶ παραπλήσιον ἔχοντες τὴν φύσιν τοῖς λέβησι τοῖς ὑπὸ πυρὸς πολλοῦ καιομένοις καὶ τὸ ὕδωρ διάπυρον ἀναβάλλουσιν. (3) Ἔμφασιν μὲν οὖν ἔχει τὸ ἀναβαλλόμενον ὕδωρ ὡς ὑπάρχει διάπυρον, οὐ μὴν ἀκριβῆ τὴν ἐπίγνωσιν ἔχει διὰ τὸ μηδένα τολμᾶν ἅψασθαι τούτου· τηλικαύτην γὰρ ἔχει κατάπληξιν ἡ τῶν ὑγρῶν ἀναβολή, ὥστε δοκεῖν ὑπὸ θείας τινὸς ἀνάγκης γίνεσθαι τὸ συμβαῖνον. (4) Τὸ μὲν γὰρ ὕδωρ θείου κατάκορον τὴν ὄσφρησιν ἔχει, τὸ δὲ χάσμα βρόμον πολὺν καὶ φοβερὸν ἐξίησι, τὸ δὲ δὴ τούτων παραδοξότερον, οὔτε ὑπερεκχεῖται τὸ ὑγρὸν οὔτε ἀπολείπει, κίνησιν δὲ καὶ βίαν ῥεύματος εἰς ὕψος ἐξαιρομένην ἔχει θαυμάσιον. (5) Τοιαύτης δὲ θεοπρεπείας οὔσης περὶ τὸ τέμενος, οἱ μέγιστοι τῶν ὅρκων ἐνταῦθα συντελοῦνται, καὶ τοῖς ἐπιορκήσασι σύντομος ἡ τοῦ δαιμονίου κόλασις ἀκολουθεῖ· τινὲς γὰρ τῆς ὁράσεως στερηθέντες τὴν ἐκ τοῦ τεμένους ἄφοδον ποιοῦνται. (6) Μεγάλης δ' οὔσης δεισιδαιμονίας, οἱ τὰς ἀμφισβητήσεις ἔχοντες, ὅταν ὑπό τινος ὑπεροχῆς κατισχύωνται, τῇ διὰ τῶν ὅρκων τούτων ἀναιρέσει κρίνονται. Ἔστι δὲ τοῦτο τὸ τέμενος ἔκ τινων χρόνων ἄσυλον τετηρημένον, καὶ τοῖς ἀτυχοῦσιν οἰκέταις καὶ κυρίοις ἀγνώμοσι περιπεπτωκόσι πολλὴν παρέχεται βοήθειαν. (7) Τοὺς γὰρ εἰς τοῦτο καταφυγόντας οὐκ ἔχουσιν ἐξουσίαν οἱ δεσπόται βιαίως ἀπάγειν, καὶ μέχρι τούτου διαμένουσιν ἀσινεῖς μέχρι ἂν ἐπὶ διωρισμένοις φιλανθρώποις πείσαντες οἱ κύριοι καὶ δόντες διὰ τῶν ὅρκων τὰς περὶ τῶν ὁμολογιῶν πίστεις καταλ-

cunia ab Etruscis accepta, in Siciliam, nulla re memorabili gesta, recedit. (5) Quem Syracusani proditionis damnatum exsilio multant, et alium, nomine Apellen, classi præfectum cum sexaginta triremibus contra Tyrrhenos mittunt. Is, maritima Tyrrheniæ populatus, in Corsicam, illa tempestate Etruscis subjectam, transmittit, et plerisque insulæ locis pervastatis ac direptis, Æthalia etiam in potestatem redacta, Syracusas cum magno captivorum numero et opibus non paucis revertitur. (6) Post hæc Ducetius, Siculorum princeps, omnes ejusdem gentis urbes, præter Hyblam, in unam civitatis communionem redegit. Et quia acri vir ingenio ac strenuus erat, novis rebus animum adjecit. Ex communi enim Siculorum magnis instructus copiis, urbem Neas (*Menas*), quæ patria ejus erat, in æquum et apertum campum transtulit, et juxta fanum Palicorum, ut vocantur, urbem præclaram exstruxit, quam a diis jam dictis Paliceu nuncupavit.

LXXXIX. Hic quia de diis istis mentio incidit, haud quidem dignum foret templi illius vetustatem et incredibilem rerum illic contingentium insolentiam ac inprimis singulare craterum illic, quos vocant, miraculum prætermittere. Nam fanum hoc tum antiquitate, tum religiosa veneratione, quod multa in eo rara et stupenda eveniant, inter cetera excellere dictitant. (2) Ac primum crateres in illo exsistunt, amplitudine quidem non ita vasti, sed qui ex profunditate inenarrabili scintillas ingentes eructant, lebetum naturam referentes vi ignea æstuantium, unde fervens aqua ebuilit. (3) Speciem quidem ignei fervoris aqua illa subsultans præbet; sed nihildum certi exploratum habetur, quum nemo hactenus contingere eam ausus sit. Tanto enim cum stupore exæstuatio illius humoris conjuncta est, ut a divina quadam necessitate provenire existimetur. (4) Aqua enim sulphuris odorem vehementem præbet, et vorago illa rugitum ingentem ac horrendum emittit. Tum, quod longe admirabilius, humor ille neque supereffunditur, neque subsidit, sed perpetuo agitatus motu, stupenda profluxus vi in altum se extollit. (5) Quum itaque tam divina sacrarium illud majestas obtineat, sanctissima illic juramenta præstantur, et repentina numinis vindicta pejerantibus incumbit. Nonnulli enim oculis capti delubro excedunt. (6) Ingens ergo religio loci efficit ut arduis intricati controversiis, quando superioris potentiæ injuria premuntur, juris tandem jurandi religione interposita, exitum causæ inveniant. Fanum denique hoc per aliquod tempus inviolatissimum est asylum, quod servis calamitate oppressis, et dominos inclementes nactis, plurimum auxilii præbet. (7) Nam qui illuc confugerunt, illos per vim heris abducere non licet, sed inviolati illic tamdiu permanent, dum benignis iisque certis conditionibus persuasi, fide securitatis juramento confirmata,

λαγῶσι. (8) Καὶ οὐδεὶς ἱστορεῖται τῶν δεδωκότων τοῖς οἰκέταις πίστιν ταύτην παραβάς· οὕτω γὰρ ἡ τῶν θεῶν δεισιδαιμονία τοὺς ὀμόσαντας πρὸς τοὺς δούλους πιστοὺς ποιεῖ. Ἔστι δὲ καὶ τὸ τέμενος ἐν πεδίῳ θεοπρεπεῖ κείμενον καὶ στοαῖς καὶ ταῖς ἄλλαις καταλύσεσιν ἱκανῶς κεκοσμημένον. Περὶ μὲν οὖν τούτων ἱκανῶς ἡμῖν εἰρήσθω, πρὸς δὲ τὴν συνεχῆ τοῖς προϊστορημένοις διήγησιν ἐπάνιμεν.

XC. Ὁ γὰρ Δουκέτιος τὴν Παλικὴν κτίσας καὶ περιλαβὼν αὐτὴν ἀξιολόγῳ τείχει, κατεκληρούχησε τὴν ὅμορον χώραν. Συνέβη δὲ τὴν πόλιν ταύτην διὰ τὴν τῆς χώρας ἀρετὴν καὶ διὰ τὸ πλῆθος τῶν οἰκητόρων ταχεῖαν λαβεῖν αὔξησιν. (2) Οὐ πολὺν δὲ χρόνον εὐδαιμονήσασα κατεσκάφη, καὶ διέμεινεν ἀοίκητος μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων· περὶ ὧν τὰ κατὰ μέρος ἀναγράψομεν ἐν τοῖς οἰκείοις χρόνοις. Καὶ τὰ μὲν κατὰ τὴν Σικελίαν ἐν τούτοις ἦν. (3) Κατὰ δὲ τὴν Ἰταλίαν μετὰ τὴν κατασκαφὴν τῆς Συβάρεως ὑπὸ τῶν Κροτωνιατῶν ὕστερον ἔτεσιν ὀκτὼ πρὸς τοῖς πεντήκοντα Θετταλὸς συναγαγὼν τοὺς ὑπολοίπους τῶν Συβαριτῶν, ἐξ ἀρχῆς ᾤκισε τὴν Σύβαριν, κειμένην ἀνὰ μέσον ποταμῶν δυοῖν, τοῦ τε Συβάριος, καὶ Κράθιος. (4) Ἀγαθὴν δ' ἔχοντες χώραν ταχὺ ταῖς οὐσίαις ἐπηύξησαν. Κατασχόντες δὲ τὴν πόλιν ἔτη ἕξ, ἐξέπεσον ἐκ τῆς Συβάρεως· περὶ ὧν τὰ κατὰ μέρος ἀναγράψαι πειρασόμεθα κατὰ τὴν ἐχομένην βίβλον.

* * *

XCI. Ἐπ' ἄρχοντος δ' Ἀθήνησιν Ἀντιδότου Ῥωμαῖοι κατέστησαν ὑπάτους Λεύκιον Ποστούμιον καὶ Μάρκον Ὡράτιον. Ἐπὶ δὲ τούτων Δουκέτιος μὲν ὁ τῶν Σικελῶν ἔχων τὴν ἡγεμονίαν Αἴτνην μὲν κατελάβετο, τὸν ἡγούμενον αὐτῆς δολοφονήσας, εἰς δὲ τὴν Ἀκραγαντίνων χώραν ἀναζεύξας μετὰ δυνάμεως, Μότυον φρουρούμενον ὑπὸ τῶν Ἀκραγαντίνων ἐπολιόρκησε· τῶν δὲ Ἀκραγαντίνων ἐπιβοηθησάντων, συνάψας μάχην καὶ προτερήσας, ἐξήλασεν ἀμφοτέρους ἐκ τῶν στρατοπέδω . Καὶ τότε μὲν τοῦ χειμῶνος ἐνισταμένου, διεχωρίσθησαν εἰς τὴν οἰκείαν. (2) Οἱ δὲ Συρακόσιοι τὸν στρατηγὸν Βόλκωνα, τῆς ἥττης αἴτιον ὄντα καὶ δόξαντα λάθρα συμπράττειν τῷ Δουκετίῳ, καταδικάσαντες ὡς προδότην ἀπέκτειναν. Τοῦ θέρους δὲ ἀρχομένου στρατηγὸν ἕτερον κατέστησαν, ᾧ δύναμιν ἀξιόλογον δόντες προσέταξαν καταπολεμῆσαι Δουκέτιον. (3) Οὗτος δὲ πορευθεὶς μετὰ τῆς δυνάμεως κατέλαβε τὸν Δουκέτιον στρατοπεδεύοντα περὶ τὰς Νομάς. Γενομένης δὲ παρατάξεως μεγάλης, καὶ πολλῶν παρ' ἀμφοτέροις πιπτόντων, μόγις Συρακόσιοι βιασάμενοι τοὺς Σικελοὺς ἐτρέψαντο, καὶ κατὰ φυγὴν πολλοὺς ἀνεῖλον. (4) Τῶν δὲ διαφυγόντων οἱ πλείους μὲν εἰς τὰ φρούρια τῶν Σικελῶν διεσώθησαν, ὀλίγοι δὲ μετὰ Δουκετίου τῶν αὐτῶν ἐλπίδων μετέχειν προείλοντο. (5) Ἅμα δὲ τούτοις πραττομένοις Ἀκραγαντῖνοι τὸ Μότυον φρούριον κατεχόμενον ὑπὸ τῶν μετὰ Δουκετίου Σικελῶν ἐξεπολιόρκησαν, καὶ τὴν δύναμιν ἀπαγαγόντες πρὸς τοὺς Συρακοσίους

illis reconcilientur. (8) Nec ullus memoriæ proditus invenitur, qui datam servis fidem violarit. Adeo deorum metus jurata servis fideliter servare dominos cogit. Situm vero est hoc templum in campo amœnissimo et deorum majestate digno, porticibus atque aliis diversoriis magnifice exornatum. De his itaque satis dictum esto. Nunc ad narrationem superioribus connexam revertemur.

XC. Ducetius itaque, quum Palicam a se conditam muro egregio cinxisset, agros circumjacentes civibus divisit. Quæ tum ob soli ubertatem tum incolarum multitudinem brevi mirum in modum crevit. (2) Non diuturna tamen fuit illa felicitas. Diruta enim, ad hoc usque tempus deserta mansit. De quo suo deinceps loco singulatim dicetur. (3) Porro in Italia, post excidium Sybaris a Crotoniatis peractum, anno quinquagesimo octavo Thessalus quidam, collectis Sybaritarum reliquiis, Sybarim instauravit, inter duos amnes Sybarim et Crathim collocatam. (4) Qui ob fertilitatem agrorum brevi magnas opes collegerunt, sed quum per annos sex urbem possedissent, iterum ea ejecti sunt; quae libro sequente accuratius memorare instituemus.

* * * * *

XCI. Prætore Athenis Antidoto, Romani consules legerunt L. Postumium et M. Horatium. Tum Ducetius, Siculorum dux, Ætnam occupavit, dolose principe ejus interfecto. Ductisque in Agrigentinorum regionem copiis, Motyum, Agrigentinorum præsidio munitam, oppugnare adoritur. Mox Agrigentinis (*Syracusanis?*) opem ferentibus occurrit, consertoque prœlio victor, utrosque castris exuit. Et tunc quidem ingruente hieme, domos quisque suas reversi sunt. (2) Syracusani autem copiarum præfectum Bolconem, cladis illius auctorem, proditionis requisitum, ut qui clam cum Ducetio collusisse crederetur, capitali supplicio affecerunt. Ineunte vero æstate imperatorem alium creant, cui exercitu satis valido adjuncto, ut Ducetium debellet, mandant. (3) Is, expeditione suscepta, Ducetium circa Nomas (*Noas?*) castra metatum offendit, et collatis signis quum multi utrinque occumberent, vix tandem vi Syracusanorum Siculi ad fugam adiguntur. Tum magna fugientium cædes facta est. (4) Qui tamen evaserant plerique in castella Siculorum se receperunt; paucis admodum, eadem spe subnixis, eandem cum Ducetio fortunam experiri placuit. (5) Dum hæc ita geruntur, Agrigentini Motyum castellum, quod a Ducetiano adhuc præsidio tenebatur, expugnant, tum copiis ad Syracusanos jam victores abdu-

νενικηκότας ἤδη κοινῇ κατεστρατοπέδευσαν. Δουκέτιος δὲ διὰ τὴν ἧτταν τοῖς ὅλοις συντριβείς, καὶ τῶν στρατιωτῶν αὐτὸν τῶν μὲν καταλιπόντων, τῶν δ' ἐπιβουλευόντων, εἰς τὴν ἐσχάτην ἦλθεν ἀπόγνωσιν.

XCII. Τέλος δὲ θεωρῶν τοὺς ὑπολοίπους φίλους μέλλοντας αὐτῷ τὰς χεῖρας προσφέρειν, φθάσας αὐτοὺς καὶ νυκτὸς διαδρὰς ἀφίππευσεν εἰς τὰς Συρακούσας. Ἔτι δὲ νυκτὸς οὔσης παρῆλθεν εἰς τὴν ἀγορὰν τῶν Συρακοσίων, καὶ καθίσας ἐπὶ τῶν βωμῶν ἱκέτης ἐγένετο τῆς πόλεως, καὶ ἑαυτόν τε καὶ τὴν χώραν ἧς ἦν κύριος παρέδωκε τοῖς Συρακοσίοις. (2) Τοῦ δὲ πλήθους διὰ τὸ παράδοξον συῤῥέοντος εἰς τὴν ἀγοράν, οἱ μὲν ἄρχοντες συνήγαγον ἐκκλησίαν καὶ προέθηκαν βουλὴν περὶ τοῦ Δουκετίου τί χρὴ πράττειν. (3) Ἔνιοι μὲν οὖν τῶν δημηγορεῖν εἰωθότων συνεβούλευον κολάζειν ὡς πολέμιον καὶ περὶ τῶν ἡμαρτημένων τὴν προσήκουσαν ἐπιθεῖναι τιμωρίαν· οἱ δὲ χαριέστατοι τῶν πρεσβυτέρων παρόντες ἀπεφαίνοντο σώζειν τὸν ἱκέτην, καὶ τὴν τύχην καὶ τὴν νέμεσιν τῶν θεῶν ἐντρέπεσθαι· δεῖ γὰρ σκοπεῖν οὐ τί παθεῖν ἄξιός ἐστι Δουκέτιος, ἀλλὰ τί πρέπει πρᾶξαι Συρακοσίοις· ἀποκτεῖναι γὰρ τὸν πεπτωκότα τῇ τύχῃ μὴ προσῆκον, σώζειν δ' ἅμα τὴν πρὸς τοὺς θεοὺς εὐσέβειαν καὶ τὸν ἱκέτην ἄξιόν ἐστι τῆς τοῦ δήμου μεγαλοψυχίας. (4) Ὁ δὲ δῆμος ὥσπερ τινὶ μιᾷ φωνῇ σώζειν πάντοθεν ἐβόα τὸν ἱκέτην. Συρακόσιοι μὲν οὖν ἀπολύσαντες τῆς τιμωρίας τὸν Δουκέτιον ἐξέπεμψαν εἰς τὴν Κόρινθον, καὶ ἐνταῦθα προστάξαντες καταβιοῦν, τὴν ἱκανὴν αὐτῷ χορηγίαν συναπέστειλαν. (5) Ἡμεῖς δὲ παρόντες ἐπὶ τὸν προηγούμενον ἐνιαυτὸν τῆς Ἀθηναίων στρατείας ἐπὶ Κύπρον Κίμωνος ἡγουμένου, κατὰ τὴν ἐν ἀρχῇ πρόθεσιν αὐτοῦ περιγράφομεν τήνδε τὴν βίβλον.

ctis, castra castris jungunt. At Ducetius, opibus suis illa pugna fractis, quum milites eum partim desererent, partim insidias molirentur, ad extremam desperationem adigitur.

XCII. Tandem ubi huc rem deductam vidit, ut amici, qui adhuc remanserant, manus ipsi injecturi essent, antevertens illorum insidias, noctu fuga arrepta, Syracusas citato equi cursu advolat. Et obscura adhuc nocte in forum sese transferens, ad aras se prosternit, et civitati universæ supplex factus, semet ipsum et regionem, suæ ditioni hactenus subditam Syracusanorum in manus et fidem tradit. (2) Magnus inde populi ob rei novitatem in forum concursus agitur, et advocata magistratus concione sententiarum rogationem de Ducetio proponit, quid facto opus sit. (3) Nonnulli quidem, ad populum verba facere soliti, hostis loco habendum et digno factis hostilibus supplicio afficiendum suadebant. At senatores, auctoritate morumque gratia pollentes, qui tum aderant, tuendam supplicis incolumitatem fortunamque et Nemesin deorum reverenter habendam esse censebant. Non enim quid meritus fuerit Ducetius, sed quid agere deceat Syracusanos, spectandum esse. Interficere enim a fortuna profligatum haud æquum esse : verum pietatis erga deos et humanitatis erga supplices jus tueri, id magnificentiæ populi Syracusani convenire. (4) A populo igitur unanimi voce acclamatum est, salvum et incolumem debere esse supplicem. Ducetium ergo supplicio liberatum Syracusii Corinthum relegant, ibique suppeditatis ad victum necessariis, reliquum ætatis exigere jubent. (5) Nos vero exacto, qui expeditionem Atheniensium duce Cimone in Cyprum præcedit, anno, promissa exsecuti librum hunc concludimus.

ΒΙΒΛΟΣ ΔΩΔΕΚΑΤΗ.

Τάδε ἔνεστιν ἐν τῇ δυοκαιδεκάτῃ τῶν Διοδώρου βίβλων.

LIBER DUODECIMUS.

Hæc in duodecimo Diodori libro continentur :

I. Δικαίως ἄν τις ἀπορήσειε τὸν νοῦν ἐπιστήσας τῇ κατὰ τὸν ἀνθρώπινον βίον ἀνωμαλίᾳ· οὔτε γὰρ τῶν νομιζομένων ἀγαθῶν οὐδὲν ὁλόκληρον εὑρίσκεται δεδομένον τοῖς ἀνθρώποις οὔτε τῶν κακῶν αὐτοτελὲς ἄνευ τινὸς εὐχρηστίας. Τούτου δὲ τὰς ἀποδείξεις ἔξεστι λαμβάνειν ἐπιστήσαντας τὴν διάνοιαν ταῖς προγεγενημέναις πράξεσι, καὶ μάλιστα ταῖς μεγίσταις. (2) Ἡ γὰρ Ξέρξου τοῦ Περσῶν βασιλέως ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα στρατεία διὰ τὸ μέγεθος τῶν δυνάμεων τὸν μέγιστον φόβον ἐπέστησε τοῖς Ἕλλησιν, ὡς ἂν ὑπὲρ ἀνδραποδισμοῦ μελλόντων πολεμεῖν, καὶ προκαταδεδουλωμένων τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν Ἑλληνίδων πόλεων, πάντες ὑπέλαβον καὶ τὰς κατὰ τὴν Ἑλλάδα τῆς ὁμοίας τύχης πειραθήσεσθαι. (3) Τοῦ δὲ πολέμου παρὰ τὴν προσδοκίαν τὸ τέλος λαβόντος παράδοξον, οὐ μόνον τῶν κινδύνων ἀπελύθησαν οἱ τὴν Ἑλλάδα κατοικοῦντες, ἀλλὰ καὶ δόξαν μεγάλην κατεκτήσαντο, καὶ τοσαύτης εὐπορίας ἐπληρώθη πᾶσα πόλις Ἑλληνίς, ὥστε πάντας θαυμάσαι τὴν εἰς τοὐναντίον μεταβολήν. (4) Ἀπὸ τούτων γὰρ τῶν χρόνων ἐπὶ ἔτη πεντήκοντα πολλὴν ἐπίδοσιν ἔλαβεν ἡ Ἑλλὰς πρὸς τὴν εὐδαιμονίαν. Ἐν τούτοις γὰρ τοῖς χρόνοις αἵ τε τέχναι διὰ τὴν εὐπορίαν ηὐξήθησαν, καὶ τότε μέγιστοι μνημονεύονται τεχνῖται γεγονέναι, ὧν ἐστι Φειδίας ὁ ἀγαλματοποιός· ὁμοίως δὲ καὶ τὰ κατὰ τὴν παιδείαν ἐπὶ πολὺ προέβη, καὶ φιλοσοφία προετιμήθη καὶ ῥητορικὴ παρὰ πᾶσι μὲν Ἕλλησι, μάλιστα δὲ Ἀθηναίοις. (5) Φιλόσοφοι μὲν γὰρ οἱ περὶ τὸν Σωκράτην καὶ Πλάτωνα καὶ Ἀριστοτέλην, ῥήτορες δὲ Περικλῆς καὶ Ἰσοκράτης καὶ οἱ τούτου μαθηταί. Ὁμοίως δὲ καὶ ἄνδρες ἐπὶ στρατηγίᾳ διαβεβοημένοι, Μιλτιάδης, Θεμιστοκλῆς, Ἀριστείδης, Κίμων, Μυρωνίδης, ἕτεροι πλείονες, περὶ ὧν μακρὸν ἂν εἴη γράφειν.

II. Μάλιστα δὲ Ἀθηναῖοι τῇ τε δόξῃ καὶ ἀνδρείᾳ προκόψαντες διωνομάσθησαν καθ' ὅλην σχεδὸν τὴν οἰκουμένην. Ἐπὶ τοσοῦτο γὰρ τὴν ἡγεμονίαν ηὔξησαν, ὥστε ἄνευ Λακεδαιμονίων καὶ Πελοποννησίων ἰδίᾳ

I. Si quis ad inæquabilem vitæ humanæ conditionem animum advertat, incerta mente dubius hærebit. Nihil enim illorum, quæ bona æstimantur, integrum et sincerum hominibus contingere, nec quidquam malorum perfectum esse omnique utilitate carere deprehendet. Cujus rei documenta ex rebus hactenus gestis, præsertim ex maximis, si probe expenderimus, capere licet. (2) Nam Xerxis Persarum regis expeditio in Græciam, propter stupendam exercitus multitudinem, summum Græcis terrorem incussit: quibus nimirum extremæ servitutis periculum hoc bello subeundum esset, et, ne subactis jam pridem Græcis in Asia civitatibus, eandem fortunam Græcia quoque experiretur, metuendum. (3) Sed mirum contra omnium exspectationem bello eventum sortito, non a discrimine tantum illo Græcorum gens liberata est, sed ingentem præterea gloriam obtinuit, et tantis unaquæque Græciæ civitas tunc opibus repleta fuit, ut cuncti relapsas in contrarium fortunæ vices demirarentur. (4) Ex eo namque tempore per annos quinquaginta Græcia magna ad felicitatem incrementa fecit. Interim enim bonæ artes propter opum abundantiam magnopere excultæ, et artifices excellentissimi per seculum hoc floruisse memorantur. E quorum numero Phidias est, statuarum artifex. Ita ceterarum quoque doctrinarum studia eximios progressus fecere. Præcipuus tamen honor philosophiæ tributus est et eloquentiæ, quum apud omnes Græcos populos, tum Athenienses inprimis. (5) In philosophis excelluerunt Socrates, Plato, Aristoteles; inter oratores Pericles, Isocrates et discipuli ab hoc instituti. Nec minus disciplina militari et imperatoriis artibus inclaruere Miltiades, Themistocles, Aristides, Cimon, Myronides, aliique complures, de quibus narrationem instituere longum est.

II. Maxime vero Athenienses virtutis et gloriæ incrementis celeberrimum sibi per universum prope terrarum orbem nomen pepererunt. Imperii enim sui vires tantopere auxerunt et confirmarunt, ut sine Lacedæmoniorum et Pelopon-

μεγάλας δυνάμεις Περσικὰς καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν κατηγωνίσαντο, καὶ τὴν περιβόητον Περσῶν ἡγεμονίαν ἐπὶ τοσοῦτον ἐταπείνωσαν, ὥστε ἀναγκάσαι πάσας τὰς κατὰ τὴν Ἀσίαν πόλεις ἐλευθερῶσαι κατὰ συνθήκας. (2) Ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων ἀκριβέστερον τὰ κατὰ μέρος ἀνεγράψαμεν ἐν δυσὶ βίβλοις, ταύτῃ τε καὶ τῇ πρὸ ταύτης· νυνὶ δὲ ἐπὶ τὰς προκειμένας πράξεις τρεψόμεθα, προδιορίσαντες τοὺς οἰκείους τῇ γραφῇ χρόνους. (3) Ἐν μὲν οὖν τῇ πρὸ ταύτης βίβλῳ τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τῆς Ξέρξου στρατείας ποιησάμενοι διήλθομεν τὰς κοινὰς πράξεις ἕως ἐπὶ τὸν προηγούμενον ἐνιαυτὸν τῆς Ἀθηναίων στρατείας ἐπὶ Κύπρον Κίμωνος ἡγουμένου· ἐν ταύτῃ δὲ ἀπὸ τῆς Ἀθηναίων στρατείας ἐπὶ Κύπρον ποιησάμενοι διέξιμεν ἕως ἐπὶ τὸν ψηφισθέντα πόλεμον ὑπὸ Ἀθηναίων πρὸς Συρακοσίους.

III. Ἐπ' ἄρχοντος γὰρ Ἀθήνησιν Εὐθυδήμου Ῥωμαῖοι μὲν ὑπάτους κατέστησαν Λεύκιον Κοίντιον Κικιννάτον καὶ Μάρκον Φάβιον Οὐιβουλανόν. Ἐπὶ δὲ τούτων Ἀθηναῖοι διαπεπολεμηκότες ὑπὲρ Αἰγυπτίων πρὸς Πέρσας, καὶ τὰς ναῦς ἁπάσας ἀπολωλεκότες ἐν τῇ λεγομένῃ Προσωπίτιδι νήσῳ, βραχὺν χρόνον διαλιπόντες ἔγνωσαν πάλιν πολεμεῖν τοῖς Πέρσαις ὑπὲρ τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν Ἑλλήνων. Καταρτίσαντες δὲ στόλον διακοσίων τριήρων, καὶ στρατηγὸν ἑλόμενοι Κίμωνα τὸν Μιλτιάδου, προσέταξαν πλεῖν ἐπὶ Κύπρον καὶ διαπολεμεῖν τοῖς Πέρσαις. (2) Ὁ δὲ Κίμων ἀναλαβὼν τὸν στόλον κεκοσμημένον ἀνδρῶν τε ἀρεταῖς καὶ χορηγίαις δαψιλέσιν, ἔπλευσεν εἰς τὴν Κύπρον. Κατ' ἐκείνους δὲ τοὺς καιροὺς τῶν Περσικῶν δυνάμεων ἐστρατήγουν (Ἀρτάβαζος καὶ Μεγάβυζος. Καὶ) Ἀρτάβαζος μὲν * τὴν ἡγεμονίαν ἔχων, ἐν τῇ Κύπρῳ διέτριβεν ἔχων τριήρεις τριακοσίας, Μεγάβυζος δὲ περὶ τὴν Κιλικίαν ἐστρατοπέδευε, πεζικὰς ἔχων δυνάμεις, ὧν ὁ ἀριθμὸς ἦν τριάκοντα μυριάδων. (3) Ὁ δὲ Κίμων καταπλεύσας εἰς τὴν Κύπρον καὶ θαλαττοκρατῶν, Κίτιον μὲν καὶ Μάριον ἐξεπολιόρκησε, καὶ τοῖς κρατηθεῖσι φιλανθρώπως προσηνέχθη. Μετὰ δὲ ταῦτα ἐκ Κιλικίας καὶ Φοινίκης προσφερομένων τριήρων τῇ νήσῳ, Κίμων ἐπαναχθεὶς καὶ πόλεμον συγκρούσας, πολλὰς μὲν τῶν νεῶν κατέδυσεν, ἑκατὸν δὲ σὺν αὐτοῖς τοῖς ἀνδράσιν εἷλε, τὰς δὲ λοιπὰς μέχρι τῆς Φοινίκης κατεδίωξεν. (4) Οἱ μὲν οὖν Πέρσαι ταῖς ὑπολειφθείσαις ναυσὶ κατέφυγον εἰς τὴν γῆν καθ' ὃν τόπον ἦν Μεγάβυζος ἐστρατοπεδευκὼς μετὰ τῆς πεζικῆς δυνάμεως. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι προσπλεύσαντες καὶ τοὺς στρατιώτας ἐκβιβάσαντες συνῆψαν μάχην, καθ' ἣν Ἀναξικράτης μὲν ὁ ἕτερος τῶν στρατηγῶν λαμπρῶς ἀγωνισάμενος ἡρωικῶς κατέστρεψε τὸν βίον, οἱ δὲ ἄλλοι κρατήσαντες τῇ μάχῃ καὶ πολλοὺς ἀνελόντες ἐπανῆλθον εἰς τὰς ναῦς. Μετὰ δὲ ταῦτα Ἀθηναῖοι πάλιν ἀπέπλευσαν εἰς τὴν Κύπρον. Ταῦτα μὲν οὖν ἐπράχθη κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τοῦ πολέμου.

IV. Ἐπ' ἄρχοντος δ' Ἀθήνησι Πεδιέως Ῥωμαῖοι μὲν κατέστησαν ὑπάτους Μάρκον Οὐαλέριον Λακτου-

nesiorum auxiliis, sed suis tantummodo copiis magnos Persarum exercitus terra marique profligarent, et celebratissimum illud Persarum imperium adeo labefactarunt, ut universas per Asiam civitates Græcorum liberas dimittere per transactionem cogerentur. (2) Quæ singula accuratius et fusius per duo volumina, hoc, quod nunc ingredimur, et proxime antecedens, a nobis explicata sunt. Nunc ergo ad rerum propositarum tractationem nos convertemus, si certum prius tempus illi definierimus. (3) In proximo igitur libro a Xerxis in Græciam transitu exorsi res ubique gestas usque ad annum, qui expeditionem Atheniensium in Cyprum Cimone duce institutam antecedit, perduximus; in hoc, sumto ab expeditione in Cyprum initio, ad bellum contra Syracusanos ab Atheniensibus decretum narrationem persequemur.

III. Prætore Athenis Euthydemo, Romani consules legerunt L. Quintium Cincinnatum et M. Fabium Vibulanum. Sub his Athenienses, postquam adversus Persas pro Ægyptiis belligerati naves omnes in Prosopitide insula amiserant, brevi interjecto tempore, novum Persis bellum pro libertate Græcorum in Asia movere constituunt. Instaurata igitur ducentarum triremium classe, Cimonem, Miltiadis filium, imperatorem creant, eumque, directo in Cyprum cursu, Persis bellum facessere jubent. (2) Cimon igitur cum classe fortissimis virorum copiis et largo victus aliorumque necessariorum apparatu instructa in Cyprum transmittit. Persicis tum copiis præerant [Artabazus et Megabyzus.] Artabazus, summo [classis] imperio præditus, cum trecentis triremibus ad Cyprum stationem habebat; Megabyzus autem terrestribus copiis, quarum ad trecenta millia erant, præfectus, in Cilicia stativa habebat. (3) Cimon igitur maris imperium tenens, expositis in Cypro militibus, Citium Mariumque expugnat, et summa in victos humanitate utitur. Post vero quam triremes e Phœnice et Cilicia auxilio insulanis venire cognovit, ipse in altum subvectus, consertis cum hoste manibus, plurimas triremium demergit, et centum cum ipsis militibus capit, ceteras ad Phœnicen usque insectans. (4) Persæ vero cum parte navium adhuc reliqua in terram, quo loco Megabyzus in castris exercitum continebat, refugerunt. Sed Athenienses, citato illuc itinere profecti, exposito in litus milite, prœlio hostes adoriuntur, in quo Anaxicrates, alter imperatorum, egregie decertans heroico mortis genere occumbit. Ceteri prœlio victores, magna strage edita, in naves se recipiunt, atque inde in Cyprum revertuntur. Hæc primo belli Cyprii anno gesta sunt.

IV. Archonte dehinc Athenis Pedieo, Romani consules creant M. Valerium Lactucam et Spurium Verginium

καν καὶ Σπόριον Οὐεργίνιον Τρίκοστον. Ἐπὶ δὲ τούτων Κίμων ὁ τῶν Ἀθηναίων στρατηγὸς θαλαττοκρατῶν ἐχειροῦτο τὰς κατὰ τὴν Κύπρον πόλεις. Ἐν δὲ τῇ Σαλαμῖνι Περσικῆς φρουρᾶς οὔσης ἀξιολόγου, καὶ βελῶν καὶ ὅπλων παντοδαπῶν, ἔτι δὲ σίτου καὶ τῆς ἄλλης παρασκευῆς γεμούσης τῆς πόλεως, ἔκρινε συμφέρειν ταύτην ἐκπολιορκῆσαι. (2) Οὕτω γὰρ ὑπελάμβανε μάλιστα τῆς τε Κύπρου πάσης ῥᾳδίως κυριεύσειν καὶ τοὺς Πέρσας καταπλήξεσθαι, βοηθεῖν μὲν τοῖς Σαλαμινίοις μὴ δυναμένους διὰ τὸ θαλαττοκρατεῖν τοὺς Ἀθηναίους, ἐγκαταλιπόντας δὲ τοὺς συμμάχους καταφρονηθήσεσθαι, καθόλου δὲ τὸν ὅλον πόλεμον [προ-]κριθήσεσθαι τῆς Κύπρου πάσης βίᾳ χειρωθείσης· ὅπερ καὶ συνέβη γενέσθαι. (3) Οἱ μὲν γὰρ Ἀθηναῖοι συστησάμενοι πολιορκίαν πρὸς τῇ Σαλαμῖνι, καθ' ἡμέραν προσβολὰς ἐποιοῦντο, οἱ δ' ἐν τῇ πόλει στρατιῶται, ἔχοντες βέλη καὶ παρασκευήν, ῥᾳδίως ἀπὸ τῶν τειχῶν ἠμύνοντο τοὺς πολιορκοῦντας. (4) Ἀρταξέρξης δὲ ὁ βασιλεὺς πυθόμενος τὰ περὶ τὴν Κύπρον ἐλαττώματα, καὶ βουλευσάμενος μετὰ τῶν φίλων περὶ τοῦ πολέμου, ἔκρινε συμφέρειν εἰρήνην συνθέσθαι πρὸς τοὺς Ἕλληνας. Ἔγραψε τοίνυν τοῖς περὶ Κύπρον ἡγεμόσι καὶ σατράπαις ἐφ' οἷς ἂν δύνωνται συλλύσασθαι πρὸς τοὺς Ἕλληνας. (5) Διόπερ οἱ περὶ τὸν Ἀρτάβαζον καὶ Μεγάβυζον ἔπεμψαν εἰς τὰς Ἀθήνας πρεσβευτὰς τοὺς διαλεξομένους περὶ συλλύσεως. Ὑπακουσάντων δὲ τῶν Ἀθηναίων καὶ πεμψάντων πρέσβεις αὐτοκράτορας, ὧν ἡγεῖτο Καλλίας ὁ Ἱππονίκου, ἐγένοντο συνθῆκαι περὶ τῆς εἰρήνης τοῖς Ἀθηναίοις καὶ τοῖς συμμάχοις πρὸς τοὺς Πέρσας, ὧν ἐστι τὰ κεφάλαια ταῦτα· αὐτονόμους εἶναι τὰς κατὰ τὴν Ἀσίαν Ἑλληνίδας πόλεις ἁπάσας, τοὺς δὲ τῶν Περσῶν σατράπας μὴ καταβαίνειν ἐπὶ θάλατταν κατωτέρω τριῶν ἡμερῶν ὁδόν, μηδὲ ναῦν μακρὰν πλεῖν ἐντὸς Φασήλιδος καὶ Κυανέων· ταῦτα δὲ τοῦ βασιλέως καὶ τῶν στρατηγῶν ἐπιτελούντων, μὴ στρατεύειν Ἀθηναίους εἰς τὴν χώραν ἧς Ἀρταξέρξης βασιλεὺς ἄρχει. (6) Συντελεσθεισῶν δὲ τῶν σπονδῶν, Ἀθηναῖοι τὰς δυνάμεις ἀπήγαγον ἐκ τῆς Κύπρου, λαμπρὰν μὲν νίκην νενικηκότες, ἐπιφανεστάτας δὲ συνθήκας πεποιημένοι. Συνέβη δὲ καὶ τὸν Κίμωνα περὶ τὴν Κύπρον διατρίβοντα νόσῳ τελευτῆσαι.

V. Ἐπ' ἄρχοντος δὲ Ἀθήνησι Φιλίσκου Ῥωμαῖοι κατέστησαν ὑπάτους Τίτον Ῥωμίλιον Βατικανὸν καὶ Γάϊον Οὐετούριον Κιχώριον, Ἠλεῖοι δὲ ἤγαγον Ὀλυμπιάδα τρίτην πρὸς ταῖς ὀγδοήκοντα, καθ' ἣν ἐνίκα στάδιον Κρίσων Ἱμεραῖος. (2) Ἐπὶ τούτων Μεγαρεῖς μὲν ἀπέστησαν ἀπὸ Ἀθηναίων, καὶ πρὸς Λακεδαιμονίους διαπρεσβευσάμενοι συμμαχίαν ἐποίησαν· οἱ δὲ Ἀθηναῖοι παροξυνθέντες ἐξέπεμψαν στρατιώτας εἰς τὴν τῶν Μεγαρέων χώραν, καὶ τὰς κτήσεις διαρπάσαντες πολλῆς ὠφελείας κύριοι κατέστησαν. Τῶν δ' ἐκ τῆς πόλεως βοηθούντων τῇ χώρᾳ συνέστη μάχη, καθ' ἣν οἱ Ἀθηναῖοι νικήσαντες συνεδίωξαν τοὺς Μεγαρεῖς ἐντὸς τῶν τειχῶν.

Tricostum. Horum magistratu Cimon Atheniensium dux, maris imperium tenens, Cypri urbes in potestatem redigebat. Quum vero Salamis a valido Persarum præsidio defenderetur, armorumque et telorum omnis generis, frumenti etiam aliarumque rerum copia referta esset, ex reipublicæ commodo fore statuit, si urbem illam subigeret. (2) Hoc enim pacto eventurum conjiciebat, ut Cyprus tota facile in ditionem veniret, animique Persarum omni fiducia exuerentur, et, quum propter insessum ab Atheniensibus mare Salaminios tutari non possent, socios si desererent, omnium contemtui ut exponerentur; de summa denique belli transactum fore, si vi armorum tota Cyprus in potestatem redacta fuerit. Nec aliter res evenit. (3) Athenienses enim, copiis urbi admotis, omni vi et machina quotidie illam oppugnant. At milites oppidani telis aliisque ad præsentem usum necessariis affatim instructi contra vim obsidentium non difficulter de muris sese tuentur. (4) Interim rex Artaxerxes, suorum in Cypro cladibus auditis, de bello consilium cum amicis init. Ibi pax ut ineatur cum Græcis, ex usu regni esse decernitur. Per literas ergo ducibus et satrapis bello Cyprico præfectis edicit, ut quibuscunque possint conditionibus bellum cum Græcis componant. (5) Artabazus itaque et Megabyzus legatos Athenas de pace verba facturos mittunt: in quorum conditiones quum consentirent Athenienses, legatos et ipsi plena cum potestate mittunt, quorum princeps erat Callias Hipponici. Pacis ergo fœdus inter Athenienses horumque socios et Persas his quidem legibus sancitur: ut Græcis per Asiam civitatibus universis libertate ac suo jure uti permittatur; ne satrapæ Persarum trium dierum itinere inferius ad mare descendant; ne longa navi intra Phaselidem et Cyaneas excurratur. Hæc si rex et militiæ præfecti perficerent, Athenienses contra jurarunt se in provincias Artaxerxis arma non expedituros. (6) Fœdere his pactis sancito, Athenienses copias ex Cypro abduxere, et victoriæ tam fortiter partæ et fœderis tam utiliter confecti gloria insignes. Interea dum in Cypro moram agit Cimon, morbo correptus obit.

V. Archonte Athenis Philisco, Romani consules designant Titum Romilium Vaticanum et C. Veturium Cicorium (*Cicurinum*). Tum octuagesimam tertiam Olympiadem celebrarunt Elei, in qua ex stadio victoriam reportavit Crison Himeræus. (2) Ibi Megarenses a fide Atheniensium desciscunt, missaque Spartam legatione, societatem cum illis jungunt. Qua perfidia commoti Athenienses militem agris illorum immittunt, direptisque passim facultatibus ingenti præda potiuntur. Oppidani quidem ad defensionem agrorum excurrunt, sed ubi ad prœlium res devenit, Athenienses victoriam adepti intra mœnia hostem fuga compellunt.

VI. Ἐπ' ἄρχοντος δὲ Ἀθήνησι Τιμαρχίδου Ῥωμαῖοι μὲν ὑπάτους κατέστησαν Σπόριον Ταρπέϊον καὶ Αὖλον Ἀστέριον Φοντίνιον. Ἐπὶ δὲ τούτων Λακεδαιμόνιοι μὲν εἰς τὴν Ἀττικὴν ἐμβαλόντες ἐπόρθησαν πολλὴν χώραν, καὶ τῶν φρουρίων τινὰ πολιορκήσαντες ἐπανῆλθον εἰς τὴν Πελοπόννησον, Τολμίδης δὲ ὁ τῶν Ἀθηναίων στρατηγὸς εἷλε Χαιρώνειαν. (2) Τῶν δὲ Βοιωτῶν συστραφέντων καὶ τοῖς περὶ τὸν Τολμίδην ἐνεδρευσάντων, ἐγένετο μάχη καρτερὰ περὶ τὴν Κορώνειαν, καθ' ἣν Τολμίδης μὲν μαχόμενος ἀνῃρέθη, τῶν δὲ ἄλλων Ἀθηναίων οἱ μὲν κατεκόπησαν, οἱ δὲ ζῶντες ἐλήφθησαν. Τηλικαύτης δὲ συμφορᾶς γενομένης τοῖς Ἀθηναίοις, ἠναγκάσθησαν ἀφεῖναι τὰς πόλεις ἁπάσας τὰς κατὰ τὴν Βοιωτίαν αὐτονόμους εἶναι, ἐὰν τοὺς αἰχμαλώτους ἀπολάβωσιν.

VII. Ἐπ' ἄρχοντος δ' Ἀθήνησι Καλλιμάχου Ῥωμαῖοι μὲν κατέστησαν ὑπάτους Σέξτον Κοΐντιον * Τριγέμινον. Ἐπὶ δὲ τούτων κατὰ τὴν Ἑλλάδα τεταπεινωμένων τῶν Ἀθηναίων διὰ τὴν ἐν Βοιωτίᾳ περὶ Κορώνειαν ἧτταν, ἀφίσταντο πολλαὶ τῶν πόλεων ἀπὸ τῶν Ἀθηναίων. Μάλιστα δὲ τῶν κατοικούντων τὴν Εὔβοιαν νεωτεριζόντων, Περικλῆς αἱρεθεὶς στρατηγὸς ἐστράτευσεν ἐπὶ τὴν Εὔβοιαν μετὰ δυνάμεως ἀξιολόγου, καὶ τὴν μὲν πόλιν τῶν Ἑστιαιέων ἑλὼν κατὰ κράτος, ἐξῴκισε τοὺς Ἑστιαιεῖς ἐκ τῆς πατρίδος, τὰς δ' ἄλλας καταπληξάμενος ἠνάγκασε πάλιν πειθαρχεῖν Ἀθηναίοις. Σπονδὰς δ' ἐποίησαν τριακονταετεῖς, Καλλίου καὶ Χάρητος συνθεμένων καὶ τὴν εἰρήνην βεβαιωσάντων.

VIII. Κατὰ δὲ τὴν Σικελίαν Συρακοσίοις πρὸς Ἀκραγαντίνους συνέστη πόλεμος διὰ τοιαύτας αἰτίας. Συρακόσιοι καταπολεμήσαντες Δουκέτιον δυνάστην τῶν Σικελῶν, καὶ γενόμενον ἱκέτην ἀπολύσαντες τῶν ἐγκλημάτων, ἀπέδειξαν αὐτῷ τὴν τῶν Κορινθίων πόλιν οἰκητήριον. (2) Οὗτος δὲ ὀλίγον χρόνον μείνας ἐν τῇ Κορίνθῳ, τὰς ὁμολογίας ἔλυσε, καὶ προσποιησάμενος χρησμὸν ὑπὸ τῶν θεῶν αὐτῷ δεδόσθαι κτίσαι τὴν Καλὴν Ἀκτὴν ἐν Σικελίᾳ, κατέπλευσεν εἰς τὴν νῆσον μετὰ πολλῶν οἰκητόρων· συνεπελάβοντο δὲ καὶ τῶν Σικελῶν τινες, ἐν οἷς ἦν καὶ Ἀρχωνίδης ὁ τῶν Ἑρβιταίων δυναστεύων. Οὗτος μὲν οὖν περὶ τὸν οἰκισμὸν τῆς Καλῆς Ἀκτῆς ἐγίνετο. (3) Ἀκραγαντῖνοι δὲ ἅμα μὲν φθονοῦντες τοῖς Συρακοσίοις, ἅμα δ' ἐγκαλοῦντες αὐτοῖς ὅτι Δουκέτιον ὄντα κοινὸν πολέμιον διέσωσαν ἄνευ τῆς Ἀκραγαντίνων γνώμης, πόλεμον ἐξήνεγκαν τοῖς Συρακοσίοις. (4) Σχιζομένων δὲ τῶν Σικελικῶν πόλεων, καὶ τῶν μὲν τοῖς Ἀκραγαντίνοις, τῶν δὲ τοῖς Συρακοσίοις συστρατευόντων, ἠθροίσθησαν παρ' ἀμφοτέρων δυνάμεις ἀξιόλογοι. Φιλοτιμίας δὲ μεγάλης γενομένης ταῖς πόλεσιν, ἀντεστρατοπέδευσαν ἀλλήλοις περὶ τὸν Ἱμέραν ποταμόν, καὶ γενομένης παρατάξεως ἐνίκησαν οἱ Συρακόσιοι, καὶ τῶν Ἀκραγαντίνων ἀνεῖλον ὑπὲρ τοὺς χιλίους. Μετὰ δὲ τὴν μάχην

VI. Athenis præturam gerente Timarchide, Romæ consules creati Spurius Tarpeius et A. Asterius (*Aterius*) Fontinius (*Fontinalis*). Horum tempore Lacedæmonii, facta in Atticam irruptione, regionem longe lateque populando vastarunt, et expugnatis quibusdam castellis, in Peloponnesum regressi sunt. Tolmides vero dux Atheniensium Chæroneam cepit. (2) Sed conjuncti inter se Bœoti insidiis Tolmiden excipiunt. Ibi atrox ad Coroneam oritur prœlium, quo Tolmides fortiter pugnans cadit, et Atheniensium ceteri partim concisi, partim vivi in hostium manus pervenere. Hac tam insigni clade populus Atheniensium coactus est, ut pro captivorum redemtione omnes Bœotiæ urbes, imperio suo exemtas, antiquo libertatis juri restituerent.

VII. Tunc archonte Athenis Callimacho, et Romæ consulatum gerentibus Sex. Quintio [Quinctilio et P. Curiatio] Tergemino, in Græcia valde debilitatis clade ad Coroneam in Bœotia Atheniensium opibus, pleræque ab illis civitates deficiunt, maxime vero Eubœæ incolæ novis rebus studebant. Pericles ergo dux creatus magnis in Eubœam copiis movet, et Hestiæensium urbe per vim expugnata, cives ex patriis sedibus alio transfert, et ceteros timore perculsos ad recipiendum populi Atheniensis imperium adigit. Tum induciæ ad annos triginta inter ipsos factæ, pacisque leges a Callia et Charete scriptæ et confirmatæ sunt.

VIII. In Sicilia inter Syracusanos et Agrigentinos his de causis bellum est conflatum. Postquam Ducetii Siculorum reguli opes fregerant Syracusani, quod supplex populi misericordiam implorasset, a noxa absolutum Corinthi privatam agere vitam jusserant. (2) Is vero, ad exiguum illic tempus moratus, pactorum fidem solvit, et oraculo se jussum simulans, ut Pulchram in Sicilia Acten, id est oram, incolis frequentaret, cum magna hominum novas sedes quærentium turba in insulam transmisit. Adjunxerunt se etiam Siculorum nonnulli, et inter hos Archonides Herbitensium princeps. (3) Dum is ergo coloniæ in Acte Pulchra intentus est, Agrigentini, simul invidia erga Syracusanos concitati, simul etiam quod Ducetium communem omnium hostem præter Agrigentinorum consensum vita donassent, incusantes, bellum Syracusanis intulerunt. (4) Scissis propterea in diversa studia civitatibus Siculorum, quum pars Agrigentinis, pars Syracusanis adhæreret, ingens utrobique manus cogitur, et magno urbes nisu in bellum incumbunt. Quumque castra castris ad Himeram fluvium opposuissent, infestis tandem signis concurrerunt. Ibi victoriam adepti Syracusani plus quam mille Agrigentinos eo conflictu cædunt. Sed statim a pugna lega-

διαπρεσβευσαμένων περὶ συνθέσεως τῶν Ἀκραγαντίνων, οἱ Συρακόσιοι συνέθεντο τὴν εἰρήνην.

IX. Καὶ τὰ μὲν κατὰ τὴν Σικελίαν ἐν τούτοις ἦν. Κατὰ δὲ τὴν Ἰταλίαν συνέβη κτισθῆναι τὴν τῶν Θουρίων πόλιν δι' αἰτίας τοιαύτας. Ἐν τοῖς ἔμπροσθεν χρόνοις Ἑλλήνων κτισάντων κατὰ τὴν Ἰταλίαν πόλιν Σύβαριν, συνέβη ταύτην λαβεῖν ταχεῖαν αὔξησιν διὰ τὴν ἀρετὴν τῆς χώρας. (2) Κειμένης γὰρ ἀνὰ μέσον δυοῖν ποταμῶν, τοῦ τε Κράθιος καὶ τοῦ Συβάριος, ἀφ' οὗ ταύτης ἔτυχε τῆς προσηγορίας, οἱ κατοικισθέντες νεμόμενοι πολλὴν καὶ καρποφόρον χώραν μεγάλους ἐκτήσαντο πλούτους. Πολλοῖς δὲ μεταδιδόντες τῆς πολιτείας, ἐπὶ τοσοῦτο προέβησαν, ὥστε δόξαι πολὺ προέχειν τῶν κατὰ τὴν Ἰταλίαν οἰκούντων· πολυανθρωπίᾳ τε τοσοῦτο διήνεγκαν, ὥστε τὴν πόλιν ἔχειν πολιτῶν τριάκοντα μυριάδας. Γενόμενος δὲ παρ' αὐτοῖς δημαγωγὸς Τῆλυς, καὶ κατηγορῶν τῶν μεγίστων ἀνδρῶν, ἔπεισε τοὺς Συβαρίτας φυγαδεῦσαι τοὺς εὐπορωτάτους τῶν πολιτῶν πεντακοσίους καὶ τὰς οὐσίας αὐτῶν δημεῦσαι. (3) Τῶν δὲ φυγάδων παρελθόντων εἰς Κρότωνα καὶ καταφυγόντων ἐπὶ τοὺς εἰς τὴν ἀγορὰν βωμούς, ὁ μὲν Τῆλυς ἐξέπεμψε πρεσβευτὰς πρὸς τοὺς Κροτωνιάτας, οἷς ἦν προστεταγμένον ἢ τοὺς φυγάδας ἐκδοῦναι ἢ πόλεμον προσδέχεσθαι. (4) Συναχθείσης δὲ ἐκκλησίας καὶ προτεθείσης βουλῆς πότερον χρὴ τοὺς ἱκέτας ἐκδοῦναι τοῖς Συβαρίταις ἢ πόλεμον ὑπομεῖναι πρὸς δυνατωτέρους, ἀπορουμένης τε τῆς συγκλήτου καὶ τοῦ δήμου, τὸ μὲν πρῶτον ἔρρεπε ταῖς γνώμαις τὸ πλῆθος πρὸς τὴν ἀπόδοσιν τῶν ἱκετῶν διὰ τὸν πόλεμον· μετὰ δὲ ταῦτα Πυθαγόρου τοῦ φιλοσόφου συμβουλεύσαντος σώζειν τοὺς ἱκέτας, μετέπεσον ταῖς γνώμαις καὶ τὸν πόλεμον ὑπὲρ τῆς τῶν ἱκετῶν σωτηρίας ἀνείλοντο. (5) Στρατευσάντων δ' ἐπ' αὐτοὺς τῶν Συβαριτῶν τριάκοντα μυριάσιν, ἀντετάχθησαν οἱ Κροτωνιᾶται δέκα μυριάσι, Μίλωνος τοῦ ἀθλητοῦ ἡγουμένου καὶ διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς τοῦ σώματος ῥώμης πρώτου τρεψαμένου τοὺς καθ' αὐτὸν τεταγμένους. (6) Ὁ γὰρ ἀνὴρ οὗτος, ἑξάκις Ὀλύμπια νενικηκὼς καὶ τὴν ἀλκὴν ἀκόλουθον ἔχων τῇ κατὰ τὸ σῶμα φύσει, λέγεται πρὸς τὴν μάχην ἀπαντῆσαι κατεστεφανωμένος μὲν τοῖς Ὀλυμπιακοῖς στεφάνοις, διεσκευασμένος δὲ εἰς Ἡρακλέους σκευὴν λεοντῇ καὶ ῥοπάλῳ· αἴτιον δὲ γενόμενον τῆς νίκης θαυμασθῆναι παρὰ τοῖς πολίταις.

X. Τῶν δὲ Κροτωνιατῶν διὰ τὴν ὀργὴν ζωγρεῖν μὲν μηδένα βουληθέντων, πάντας δὲ κατὰ τὴν φυγὴν τοὺς ὑποπεσόντας ἀποκτεινόντων, οἱ πλείους κατεκόπησαν· τὴν δὲ πόλιν διήρπασαν καὶ παντελῶς ἔρημον ἐποίησαν. (2) Ὕστερον δὲ ἔτεσιν ὀκτὼ πρὸς τοῖς πεντήκοντα Θετταλοὶ συνῴκισαν, καὶ μετ' ὀλίγον ὑπὸ Κροτωνιατῶν ἐξέπεσον, πέντε ἔτεσιν ὕστερον τοῦ δευτέρου συνοικισμοῦ. (3) Κατὰ δὲ τοὺς ὑποκειμένους καιρούς, ἐπ' ἄρχοντος Ἀθήνησι Καλλιμάχου, συνῳκίσθη, καὶ μετὰ βραχὺ μετασταθεῖσα εἰς ἕτερον τόπον

tis Agrigentinorum de componendo bello missis, pacem Syracusani certis conditionibus cum illis fecerunt.

IX. Dumque res Siculorum in hoc statu vertuntur, Thuriorum urbs in Italia conditur. Id vero hac occasione evenit. Quum anteactis temporibus Græci Sybarim in Italia exstruxissent, fœcunditate soli effectum est ut brevi opes urbis crescerent. (2) Quia enim inter duo flumina, Crathim atque Sybarim a quo nomen accepit, sita est, et cives agrum longe lateque patentem et frugum feracissimum colunt, magnas subito divitias collegerunt, multisque in civitatis communionem receptis, eo provecti sunt, ut longe ceteros Italiæ incolas antecedere viderentur. Hominum certe multitudine ita exuberarunt, ut una civitas trecenta hominum millia contineret. Erat vero illa tempestate ductor quidam populi nomine Telys. Is potentissimum quemque ad populum criminando hoc tandem apud Sybaritas obtinuit, ut civium quingentos opibus instructissimos urbe ejicerent, fortunasque eorum publicarent. (3) Exules hi Crotonem petunt, et ad aras in foro erectas supplicum ritu confugiunt. Mox Telys legatos Crotonem mittit, qui denuntient, ut vel dedant exules, vel bellum a Sybaritis exspectent. (4) Advocata igitur concione, et deliberatione proposita, utrum dedi supplices, an vero bellum suscipere contra potentiores expediret, non parum a senatu et populo dubitatum fuit. Ac primum quidem eo sententia populi inclinavit, ut propter belli discrimen supplices redderentur. At ubi Pythagoras philosophus exules, qui fidei psorum se credidissent, protegendos esse suasit, revocata demum sententia, salutem supplicum armis se tutari velle decreverunt. (5) Sybaritis ergo trecenta armatorum millia ducentibus Crotoniatæ centum millibus instructi occurrunt, duce Milone athleta : qui pro ingenti corporis robore primus hostium cornu sibi in acie oppositum in fugam vertit. (6) Hic vir, quum vires animi naturæ corporis consentaneas haberet, sexies ad Olympiam victor exstiterat, et tum Olympicis redimitus corollis, Herculisque ritu leonina pelle ac clava insignis, pugnæ certamen adiisse, et, quod victoriæ popularibus causa fuisset, magnæ illis admirationi fuisse dicitur.

X. Fusis itaque hostibus, quum nulli eorum, quos ceperant, vitam Crotoniatæ donarent, sed omnes in fuga comprehensos trucidarent; major exercitus pars concisa interiit, et urbs post fœdam direptionem ad solitudinem est redacta. (2) Sed interlapsis octo et quinquaginta annis Thessali quidam in eam habitandam concesserunt, sed paullo post, quinquennio post instaurationem transacto, a Crotoniatis ejecti sunt. (3) Illis vero temporibus in quibus nunc versamur, Callimacho Athenis summæ rerum præfecto, urbs illa inhabitari cœpit; sed brevi in alium transposita locum aliud

προσηγορίας ἑτέρας ἔτυχε, κτιστῶν γενομένων Λάμπωνος καὶ Ξενοκρίτου τοῦτον τὸν τρόπον. Οἱ [δὲ] τὸ δεύτερον ἐκπεσόντες ἐκ τῆς πατρίδος Συβαρῖται πρέσβεις ἔπεμψαν εἰς τὴν Ἑλλάδα πρὸς Λακεδαιμονίους καὶ Ἀθηναίους, ἀξιοῦντες συνεπιλαβέσθαι τῆς καθόδου καὶ κοινωνῆσαι τῆς ἀποικίας. (4) Λακεδαιμόνιοι μὲν οὖν οὐ προσέσχον αὐτοῖς, Ἀθηναῖοι δὲ συμπράξειν ἐπαγγειλάμενοι, δέκα ναῦς πληρώσαντες ἀπέστειλαν τοῖς Συβαρίταις, ὧν ἡγεῖτο Λάμπων τε καὶ Ξενόκριτος· ἐκήρυξαν δὲ κατὰ τὰς ἐν Πελοποννήσῳ πόλεις κοινοποιούμενοι τὴν ἀποικίαν τῷ βουλομένῳ μετέχειν τῆς ἀποικίας. (5) Ὑπακουσάντων δὲ πολλῶν, καὶ λαβόντων χρησμὸν παρὰ τοῦ Ἀπόλλωνος ὅτι δεῖ κτίσαι πόλιν αὐτοὺς ἐν τούτῳ τῷ τόπῳ ὅπου μέλλουσιν οἰκεῖν μέτριον ὕδωρ πίνοντες, ἀμετρὶ δὲ μᾶζαν ἔδοντες, κατέπλευσαν εἰς τὴν Ἰταλίαν, καὶ καταντήσαντες εἰς τὴν Σύβαριν ἐζήτουν τὸν τόπον ὃν ὁ θεὸς ἦν προστεταχὼς κατοικεῖν. (6) Εὑρόντες δὲ οὐκ ἄποθεν τῆς Συβάρεως κρήνην ὀνομαζομένην Θουρίαν, ἔχουσαν αὐλὸν χάλκεον, ὃν ἐκάλουν οἱ ἐγχώριοι μέδιμνον, νομίσαντες εἶναι τοῦτον τὸν τόπον τὸν δηλούμενον ὑπὸ τοῦ θεοῦ, περιέβαλον τεῖχος, καὶ κτίσαντες πόλιν ὠνόμασαν ἀπὸ τῆς κρήνης Θούριον. (7) Τὴν δὲ πόλιν διελόμενοι κατὰ μὲν μῆκος εἰς τέτταρας πλατείας, ὧν καλοῦσι τὴν μὲν μίαν Ἡράκλειαν, τὴν δὲ Ἀφροδισιάδα, τὴν δὲ Ὀλυμπιάδα, τὴν δὲ Διονυσιάδα, κατὰ δὲ τὸ πλάτος διεῖλον εἰς τρεῖς πλατείας, ὧν ἡ μὲν ὠνομάσθη Ἡρῴα, ἡ δὲ Θουρία, ἡ δὲ Θουρῖνα. Ὑπὸ δὲ τούτων τῶν στενωπῶν πεπληρωμένων ταῖς οἰκίαις ἡ πόλις ἐφαίνετο καλῶς κατεσκευάσθαι.

XI. Ὀλίγον δὲ χρόνον ὁμονοήσαντες οἱ Θούριοι, στάσει μεγάλῃ περιέπεσον οὐκ ἀλόγως. Οἱ γὰρ προϋπάρχοντες Συβαρῖται τὰς μὲν ἀξιολογωτάτας ἀρχὰς ἑαυτοῖς προσένεμον, τὰς δ' εὐτελεῖς τοῖς ὕστερον προσγεγραμμένοις πολίταις· καὶ τὰς γυναῖκας ἐπιθύειν τοῖς θεοῖς ᾤοντο δεῖν πρώτας μὲν τὰς πολίτιδας, ὑστέρας δὲ τὰς μεταγενεστέρας· πρὸς δὲ τούτοις τὴν μὲν σύνεγγυς τῇ πόλει χώραν κατεκληρούχουν ἑαυτοῖς, τὴν δὲ πόρρω κειμένην τοῖς ἐπήλυσι. (2) Γενομένης δὲ διαφορᾶς διὰ τὰς εἰρημένας αἰτίας, οἱ προσγραφέντες ὕστερον πολῖται πλείους καὶ κρείττονες ὄντες ἀπέκτειναν σχεδὸν ἅπαντας τοὺς προϋπάρχοντας Συβαρίτας, καὶ τὴν πόλιν αὐτοὶ κατῴκησαν. Πολλῆς δὲ οὔσης καὶ καλῆς χώρας, οἰκήτορας ἐκ τῆς Ἑλλάδος μεταπεμψάμενοι συχνούς, διενείμαντο τὴν πόλιν, καὶ τὴν χώραν ἐπ' ἴσης ἔνεμον. (3) Οἱ δὲ διαμένοντες ταχὺ πλούτους μεγάλους ἐκτήσαντο, καὶ πρὸς τοὺς Κροτωνιάτας φιλίαν συνθέμενοι καλῶς ἐπολιτεύοντο. Συστησάμενοι δὲ πολίτευμα δημοκρατικόν, διεῖλον τοὺς πολίτας εἰς δέκα φυλάς, καὶ τὰς προσηγορίας ἁπάσαις περιέθηκαν ἐκ τῶν ἐθνῶν, τρεῖς μὲν ἀπὸ τῶν ἐκ Πελοποννήσου συναχθέντων ὀνομάσαντες Ἀρκάδα καὶ Ἀχαΐδα καὶ Ἠλείαν, τὰς ἴσας δὲ ἀπὸ τῶν ἔξωθεν ὁμοεθνῶν, Βοιωτίαν, Ἀμφικτυονίδα, Δωρίδα, τὰς δὲ λοιπὰς τέτταρας ἀπὸ τῶν ἄλλων γενῶν, Ἰάδα, Ἀθηναΐδα, Εὐβοΐδα, Νησιῶτιν. Εἵλοντο δὲ

etiam nomen accepit, Lampone et Xenocrito conditoribus. Quod hoc modo gestum est. Sybaritæ, qui secundo e patria exacti profugerant, missis in Græciam legatis a Spartanis et Atheniensibus contendunt, ut et reditus adjutores et coloniæ participes esse velint. (4) Lacedæmonii quidem petitionem illorum non admittunt; sed Athenienses, decretis auxiliis, decem naves milite completas Sybaritis mittunt, quarum Lampon et Xenocritus præfecti. Præconibus ergo huc illuc per urbes Peloponnesi missis, publice denuntiant, liberam se copiam facere omnibus coloniæ se novæ aggregandi. (5) Non exiguus inde numerus assensum præbet: quum Apollinis oraculo non parum moverentur, qui monebat, illic loci urbem condendam esse, ubi modicæ aquæ potus, panis vero citra mensuram comestus suppeteret. Quum igitur, suscepta in Italiam navigatione, Sybarim appulissent, locum habitationis a deo jussum diligenter inquirunt. (6) Et scaturigine non procul a Sybari inventa, cui nomen Thuriæ, per æneum canaliculum, quem Medimnum accolæ vocitabant, latices effundente, sedem hanc esse a deo præmonstratam interpretati, circumductis pomœriis oppidum ibi statuunt, quod de fonte Thurium nominant. (7) Tum urbis longitudine in quattuor plateas exporrecta, unam Heracleam vocitant, secundam Aphrodisiadem, tertiam Olympiadis, et quartam Dionysiadis nomine insigniunt. Latitudine in tres plateas divisa, primam Heroam, alteram Thuriam, postremamque Thurinam appellarunt. Quumque vicos his interjectos domibus explevissent, urbs commode digesta et pulchre exædificata videbatur.

XI. Ad exiguum vero tempus concordia inter Thurios viguit, gravique admodum respublica seditione, non absque causa, vexari cœpit. Nam antiqui loci possessores Sybaritæ præcipuos magistratuum honores sibi usurpare, inferiores autem minusque conspicuos nuper ascriptis civibus attribuere. Tum ad sacra deorum primo loco admittendas antiquorum civium matronas, postremo illorum, qui postea in jus civitatis venerant, censere. Ad hæc vicinum urbi agrum inter se partiti, remotiorem hospitibus ascriptitiis relinquere. (2) Quibus de causis orto dissidio, adoptati in civitatem nuper, tum numero, tum viribus potiores, vetustos Sybaritas prope omnes ad internecionem delent, et suo urbem arbitrio administrandam vindicant. Sed quum multum adhuc fertilis et pulchri agri superesset, cultores ex Græcia non paucos arcessunt, inter quos et reliquas in urbe sedes et agrorum fundos æquali sorte distribuunt. (3) Residua ergo civium frequentia magnas brevi divitias accumulavit, initoque cum Crotoniatis amicitiæ fœdere, præclare rempublicam deinceps administravit; eaque ad statum popularem conformata, cives in decem tribus digesserunt, quibus a sua cuique gente nomina indiderunt. Tres e Peloponneso collectas nominarunt Arcadem, Achaidem et Eleam: totidem ex remotioribus inde populis cuique tribui cognatis Bœoticam, Amphictyonida et Doriensem; quattuor unde reliquas ex aliis gentibus Iadem, Athenaidem, Euboidem

καὶ νομοθέτην τὸν ἄριστον τῶν ἐν παιδείᾳ θαυμαζομένων πολιτῶν Χαρώνδαν. (4) Οὗτος δὲ ἐπισκεψάμενος τὰς ἁπάντων νομοθεσίας ἐξελέξατο τὰ κράτιστα καὶ κατέταξεν εἰς τοὺς νόμους· πολλὰ δὲ καὶ ἴδια παρεπινοησάμενος ἐξεῦρε, περὶ ὧν οὐκ ἀνοίκειόν ἐστιν ἐπιμνησθῆναι πρὸς διόρθωσιν τῶν ἀναγινωσκόντων.

XII. Πρῶτον μὲν γὰρ τοῖς μητρυιὰν ἐπαγομένοις κατὰ τῶν ἰδίων τέκνων ἔθηκε πρόστιμον τὸ μὴ γίνεσθαι συμβούλους τούτους τῇ πατρίδι, νομίζων τοὺς κακῶς περὶ τῶν ἰδίων τέκνων βουλευσαμένους καὶ συμβούλους κακοὺς ἔσεσθαι τῇ πατρίδι. (2) Ἔφη γὰρ τοὺς μὲν πρῶτον γήμαντας καὶ ἐπιτυχόντας δεῖν εὐημεροῦντας καταπαύειν, τοὺς δὲ ἀποτυχόντας τῷ γάμῳ καὶ πάλιν ἐν τοῖς αὐτοῖς ἁμαρτάνοντας ἄφρονας δεῖν ὑπολαμβάνεσθαι. Τοὺς δ' ἐπὶ συκοφαντίᾳ καταγνωσθέντας προσέταξε περιπατεῖν ἐστεφανωμένους μυρίκῃ, ὅπως ἐν πᾶσι τοῖς πολίταις φαίνωνται τὸ πρωτεῖον τῆς πονηρίας περιπεποιημένοι. Διὸ καί τινας ἐπὶ τούτῳ τῷ ἐγκλήματι καταδικασθέντας τὸ μέγεθος τῆς ὕβρεως οὐκ ἐνεγκόντας ἑκουσίως ἑαυτοὺς ἐκ τοῦ ζῆν μεταστῆσαι. (3) Οὗ συντελεσθέντος, ἐφυγαδεύθη πᾶς ἐκ τῆς πόλεως ὁ συκοφαντεῖν εἰωθώς, καὶ τὸ πολίτευμα μακάριον εἶχε βίον τῆς τοιαύτης κακίας ἀπηλλαγμένον. Ἔγραψε δὲ ὁ Χαρώνδας καὶ περὶ τῆς κακομιλίας νόμον ἐξηλλαγμένον καὶ τοῖς ἄλλοις νομοθέταις παρεωραμένον. (4) Ὑπολαβὼν γὰρ τοὺς ἀγαθοὺς ἄνδρας ἐνίοτε διὰ τὴν πρὸς τοὺς πονηροὺς φιλίαν καὶ συνήθειαν διαστρέφεσθαι τὰ ἤθη πρὸς κακίαν, καὶ τὴν φαυλότητα καθάπερ λοιμικὴν νόσον ἐπινέμεσθαι τὸν βίον τῶν ἀνθρώπων καὶ νοσοποιεῖν τὰς ψυχὰς τῶν ἀρίστων· κατάντης γὰρ ἡ πρὸς τὸ χεῖρον ὁδός, ῥᾳδίαν ἔχουσα τὴν ὁδοιπορίαν· διὸ καὶ τῶν μετρίων πολλοὶ τοῖς ἤθεσιν ὑπούλοις ἡδοναῖς δελεασθέντες εἰς ἐπιτηδεύσεις χειρίστας περιώκειλαν· ταύτην οὖν τὴν διαφθορὰν ἀναστεῖλαι βουλόμενος ὁ νομοθέτης, ἀπηγόρευσε τῇ τῶν πονηρῶν φιλίᾳ τε καὶ συνηθείᾳ χρήσασθαι, καὶ δίκας ἐποίησε κακομιλίας, καὶ προστίμοις μεγάλοις ἐπέγραψε τοὺς ἁμαρτάνειν μέλλοντας. (5) Ἔγραψεν οὖν καὶ ἕτερον νόμον[ἀπὸ]τούτου κρείττονα καὶ τοῖς παλαιοτέροις αὐτοῦ νομοθέταις ἠμελημένον· ἐνομοθέτησε γὰρ τῶν πολιτῶν τοὺς υἱεῖς ἅπαντας μανθάνειν γράμματα, χορηγούσης τῆς πόλεως τοὺς μισθοὺς τοῖς διδασκάλοις. Ὑπέλαβε γὰρ τοὺς ἀπόρους τοῖς βίοις, ἰδίᾳ μὴ δυναμένους διδόναι μισθούς, ἀποστερηθήσεσθαι τῶν καλλίστων ἐπιτηδευμάτων.

XIII. Τὴν γὰρ γραμματικὴν παρὰ τὰς ἄλλας μαθήσεις προέκρινεν ὁ νομοθέτης, καὶ μάλα προσηκόντως· διὰ γὰρ ταύτης τὰ πλεῖστα καὶ χρησιμώτατα[τῶν]πρὸς τὸν βίον ἐπιτελεῖσθαι, ψήφους, ἐπιστολάς, διαθήκας, νόμους, τἄλλα τὰ τὸν βίον μάλιστα ἐπανορθοῦντα. (2) Τίς γὰρ ἂν ἄξιον ἐγκώμιον διάθοιτο τῆς τῶν γραμμάτων μαθήσεως; διὰ γὰρ τούτων μόνων οἱ τετελευτηκότες τοῖς ζῶσι διαμνημονεύονται, οἱ δὲ μακρὰν τοῖς τόποις διεστῶτες τοῖς πλεῖστον ἀπέχουσιν ὡς πλησίον παρεστῶσι διὰ τῶν γεγραμμένων ὁμιλοῦσι· ταῖς τε κατὰ πό-

et Insularem. Tum legislatorem, ex civibus eruditæ scientiæ cultu spectatissimis optimum, Charondam delegerunt. (4) Hic, inspectis diligenter et probe consideratis omnium aliorum sanctionibus, optima quæque inde excerpta in legum suarum corpus redegit. Multa tamen etiam a se inventa et industrie excogitata adjecit, de quibus memoriæ aliquid prodere, lectoris institutioni non incongruum fuerit.

XII. Primum igitur est, ut, qui novercam liberis superinduxisset, e senatu consilioque patriæ omnino submoveretur. Nunquam enim fore existimabat, ut is bonum patriæ consilium daret, qui liberis ex se natis perperam consuluisset. (2) Nam quibus primæ nuptiæ bene successerunt, iis hac felicitate perfunctis acquiescendum; qui vero infelix matrimonium experti ejusdem erroris periculum denuo subirent, insipientibus merito accensendos esse. Calumniæ seu falsæ criminationis convictis hanc pœnam irrogavit, ut myrica coronati per urbem circumducerentur, quo manifeste ad summum nequitiæ gradum illos pervenisse civibus appareret. Nonnullos ergo, ob hoc flagitium condemnatos, quod tantæ ignominiæ dedecus perferre non possent, ipsos sibi sponte vitam abrupisse tradunt. (3) Hac itaque legis severitate effectum est, ut, quum fuga ex urbe dissiparentur calumniis assueti, republica ab illa peste repurgata, beatam deinceps vitam cives agerent. Scripsit etiam Charondas legem de malorum consuetudine plane novam, ab aliis quippe legumlatoribus prætermissam. (4) Existimabat enim, virorum quantumvis bonorum ingenia et mores per amicitiam et consuetudinem cum pravis nonnunquam perverti, et ab honestatis via ad vitiorum turpitudinem seduci, et improbitatis luem non secus ac pestem in hominum vitam grassari et vel integerrimorum sæpe animos veluti morbi aliqua contagione infici et corrumpi. Declivis enim ad pejora callis est, descensum habens perquam facilem. Quo factum ut multi non exigua morum integritate præditi, occultis voluptatum blanditiis inescati, in deterrima sæpe flagitia prolapsi sint. Hanc labem et corruptelam amoliri cupiens legislator severe interdixit, ne quis malorum consortio ac familiaritate uteretur. Actionem insuper pravæ societatis instituit, gravemque hujus delicti reis multam imposuit. (5) Aliam præterea legem post hanc, meliorem et a vetustis legumlatoribus posthabitam, sancivit, ut omnes civium filii in bonis literis instituerentur, civitate stipendia magistris erogante. Prospexerat enim, illos, qui præ inopia rei familiaris minervalia solvere nequirent, honestissimæ institutionis fructu carituros.

XIII. Literarum enim scientiam ceteris disciplinis haud immerito præferendam censuit. Hujus enim adjumento res plurimæ et communi vitæ maxime utiles, ut suffragia, epistolæ, testamenta, leges, aliaque ad rectam vitæ institutionem necessaria conficiuntur. (2) Quis vero dignis literarum disciplinam laudibus prosequatur? Hæ solæ efficiunt, ut defunctorum memoria inter vivos perduret : his internuntiis, qui longissimis terrarum intervallis separati cum procul absentibus, tanquam prope astantibus, colloquia miscent : harum certitudo ad fœderum et pactorum

λεμον συνθήκαις ἐν ἔθνεσιν ἢ βασιλεῦσι πρὸς διαμονὴν τῶν ὁμολογιῶν ἡ διὰ τῶν γραμμάτων ἀσφάλεια βεβαιοτάτην ἔχει πίστιν· καθόλου δὲ τὰς χαριεστάτας τῶν φρονίμων ἀνδρῶν ἀποφάσεις καὶ θεῶν χρησμούς, ἔτι δὲ φιλοσοφίαν καὶ πᾶσαν παιδείαν μόνη τηρεῖ, καὶ τοῖς ἐπιγινομένοις ἀεὶ παραδίδωσιν εἰς ἅπαντα τὸν αἰῶνα. (3) Διὸ καὶ τοῦ μὲν ζῆν τὴν φύσιν αἰτίαν ὑποληπτέον, τοῦ δὲ καλῶς ζῆν τὴν ἐκ τῶν γραμμάτων συγκειμένην παιδείαν. Ὅθεν ὡς μεγάλων τινῶν ἀγαθῶν ἀποστερουμένους τοὺς ἀγραμμάτους διωρθώσατο τῇ νομοθεσίᾳ ταύτῃ καὶ δημοσίας ἐπιμελείας τε καὶ δαπάνης ἠξίωσε. (4) Καὶ τοσοῦτον ὑπερεβάλετο τοὺς πρότερον νομοθετήσαντας δημοσίῳ μισθῷ τοὺς νοσοῦντας τῶν ἰδιωτῶν ὑπὸ ἰατρῶν θεραπεύεσθαι, ὥςθ' οἱ μὲν τὰ σώματα θεραπείας ἠξίωσαν, ὁ δὲ τὰς ψυχὰς τὰς ὑπ' ἀπαιδευσίας ἐνοχλουμένας ἐθεράπευσε, κἀκείνων μὲν τῶν ἰατρῶν εὐχόμεθα μηδέποτε χρείαν ἔχειν, τοῖς δὲ τῆς παιδείας διδασκάλοις ἐπιθυμοῦμεν ἅπαντα τὸν χρόνον συνδιατρίβειν.

XIV. Ἀμφοτέρας δὲ τὰς προειρημένας πολλοὶ τῶν ποιητῶν δι' ἐμμέτρου ποιήματος μεμαρτυρήκασι, τὴν μὲν κακομιλίαν ἐν τοῖςδε,

Ὅςτις δ' ὁμιλῶν ἥδεται κακοῖς ἀνήρ,
οὐπώποτ' ἠρώτησα, γινώσκων ὅτι
τοιοῦτός ἐστιν οἷςπερ ἥδεται ξυνών·

τὸν δὲ περὶ τῆς μητρυιᾶς τεθέντα ἐν τούτοις,

Τὸν νομοθέτην φασὶν Χαρώνδαν ἔν τινι
νομοθεσίᾳ τά τ' ἄλλα καὶ ταυτὶ λέγειν·
ὁ παισὶν αὐτοῦ μητρυιὰν ἐπειςάγων
μήτ' εὐδοκιμείσθω μήτε μετεχέτω λόγου
παρὰ τοῖς πολίταις, ὡς ἐπείςακτον κακὸν
κατὰ τῶν ἑαυτοῦ πραγμάτων πεπορισμένος.
Εἶτ' ἐπέτυχες γάρ, φησί, γήμας τὸ πρότερον,
εὐημερῶν κατάπαυσον, εἶτ' οὐκ ἐπέτυχες,
μανικὸν τὸ πεῖραν δευτέρας λαβεῖν πάλιν.

Ταῖς γὰρ ἀληθείαις ὁ δὶς ἐν τοῖς αὐτοῖς πράγμασιν ἁμαρτάνων ἄφρων ἂν δικαίως νομισθείη. (2) Καὶ Φιλήμονος τοῦ κωμῳδιογράφου γράφοντος τοὺς πολλάκις ναυτιλλομένους καὶ εἰπόντος

νόμῳ τεθαύμακ' οὐκ ἐπεὶ
πέπλευκεν, ἀλλ' εἰ δὶς πέπλευκε,

τὸ παραπλήσιον ἄν τις ἀποφαίνοιτο μὴ θαυμάζειν εἴ τις γεγάμηκεν, ἀλλ' εἰ δὶς γεγάμηκε· κρεῖττον γὰρ εἶναι δὶς ἑαυτὸν θαλάττῃ παραβαλεῖν ἢ γυναικί. (3) Μέγισται γὰρ καὶ χαλεπώταται στάσεις ἐν ταῖς οἰκίαις γίνονται διὰ μητρυιὰς τέκνοις πρὸς πατέρας, καὶ διὰ ταῦτα πολλαὶ καὶ παράνομοι πράξεις ἐν τοῖς θεάτροις τραγῳδοῦνται.

XV. Ὁ δ' οὖν Χαρώνδας καὶ ἕτερόν τινα νόμον ἀποδοχῆς ἀξιούμενον ἔγραψε, τὸν περὶ τῆς τῶν ὀρφανῶν φυλακῆς. Οὗτος δ' ἐξ ἐπιπολῆς μὲν θεωρούμενος οὐδὲν φαίνεται περιττὸν ἔχειν οὐδὲ ἀποδοχῆς ἄξιον, ἀναθεωρούμενος δὲ καὶ μετ' ἀκριβείας ἐξεταζόμενος μεγάλην ἔχει σπουδὴν καὶ δόξαν. (2) Ἔγραψε γὰρ τῶν μὲν ὀρφανικῶν χρημάτων ἐπιτροπεύειν τοὺς ἀγχιστεῖς

cum populis aut regibus initorum fidem sancte conservandam magnopere conducit. Hæ denique pulcherrimas virorum prudentum sententias, deûmque responsa et philosophiæ dogmata, et breviter totum disciplinarum orbem solæ conservant, et posterorum memoriæ usque ad omnem æternitatem commendant. (3) Idcirco vitam quidem a natura tribui, bene autem beateque vivendi rationem literarum disciplinæ acceptam esse referendam statui debet. Unde homines illiteratos, ut summis bonis destitutos, ad meliorem ille cultum hac sanctione revocavit, et publica illos cura impensaque erudiendos censuit. (4) Itaque tanto superiores legumlatores, qui publica mercede medicos sanandis privatorum morbis conducendos esse sanxerunt, antegressus est, ut illi corporibus medelam adhibendam censuerint, ipse animos inscitiæ morbo vexatos curarit, atque adeo medicorum ope nunquam nos opus habere optamus : verum cum eruditionis magistris per omnem versari ætatem maxime cupimus.

XIV. Utramque legem supra expositam multi poetarum carminibus suis citant. De pravorum consuetudine hi versus exstant :

Si quis malorum se aggregat consortio,
non quæro qualis ille, sed novi statim,
quales amici, quis adhæret, talis est.

Novercalis autem legis mentio fit his verbis :

Legum Charondas lator hanc etiam tulit :
Suis novercam liberis qui induxerit,
nullo sit ille dignitatis in gradu,
nullum capessat munus ille civium
novum suis nam rebus arcessit malum.
Si forte res primo tibi successerit,
desiste felix : vota sin fefellerint,
insanus es, faciens periclum denuo.

Revera enim, qui bis in eadem re impingit, demens is merito censeatur. (2) Nam quod Philemon comicus de sæpius navigationis pericula adeuntibus pronuntiat :

quod navigavit, ego non miror; denuo
si navigavit, miror,

id huc aliquis accommodaverit, non mirum videri, si quis uxorem duxerit, sed si bis duxerit : satius enim esse bis mari se committere, quam uxori. (3) Maximæ enim sævissimæque in familiis discordiæ novercarum machinis inter parentes et liberos excitantur. Hinc tam crebra nefariaque in theatro facinora a tragœdis exhibentur.

XV. Charondas aliam porro legem approbatione dignam de accurata orphanorum tutela perrogavit. Hæc quidem, si obiter tantum intuearis, nihil excellens aut singulari approbatione dignum in se habere videtur : at si penitius inspexeris, et diligentius examinaveris, cum singulari quodam studio raraque sapientiæ gloria conjunctam deprehendes. (2) Hereditaria enim orphanorum bona agnatorum tutelæ

τοὺς ἀπὸ πατρός, τρέφεσθαι δὲ τοὺς ὀρφανοὺς παρὰ τοῖς συγγενέσι τοῖς ἀπὸ μητρός. (3) Αὐτόθεν μὲν οὖν ὁ νόμος οὐδὲν ὁρᾶται περιέχων σοφὸν ἢ περιττόν, ἐξεταζόμενος δὲ κατὰ βάθος εὑρίσκεται δικαίως ὢν ἄξιος ἐπαίνου. Ζητουμένης γὰρ τῆς αἰτίας δι' ἣν ἄλλοις μὲν τὴν οὐσίαν, ἑτέροις δὲ τὴν τῶν ὀρφανῶν τροφὴν ἐπίστευσεν, ἐκφαίνεταί τις ἐπίνοια τοῦ νομοθέτου περιττή· (4) οἱ μὲν γὰρ ἀπὸ μητρὸς συγγενεῖς οὐ προσήκοντες τῇ κληρονομίᾳ τῶν ὀρφανῶν οὐκ ἐπιβουλεύσουσιν, οἱ δ' ἀπὸ τοῦ πατρὸς οἰκεῖοι ἐπιβουλεῦσαι μὲν οὐ δύνανται διὰ τὸ μὴ πιστεύεσθαι τοῦ σώματος, τῆς δ' οὐσίας εἰς ἐκείνους καθηκούσης, ἐὰν οἱ ὀρφανοὶ τελευτήσωσιν ἢ διὰ νόσον ἤ τινα ἄλλην περίστασιν, ἀκριβέστερον οἰκονομήσουσι τὰ χρήματα, ὡς ἰδίας τὰς ἐκ τῆς τύχης ἐλπίδας ἔχοντες.

XVI. Ἕτερον δὲ ἔθηκε νόμον κατὰ τῶν λιπόντων τὴν ἐν πολέμῳ τάξιν ἢ τὸ σύνολον μὴ ἀναλαβόντων τὰ ὅπλα ὑπὲρ τῆς πατρίδος. Τῶν γὰρ ἄλλων νομοθετῶν κατὰ τῶν τοιούτων τεθεικότων θάνατον τὸ πρόστιμον, οὗτος προσέταξε τοὺς τοιούτους ἐν τῇ ἀγορᾷ ἐφ' ἡμέρας τρεῖς καθῆσθαι ἐν ἐσθῆσι γυναικείαις. (2) Ὁ δὲ νόμος οὗτος ἅμα μὲν φιλανθρωπότερός ἐστι τῶν παρὰ τοῖς ἄλλοις, ἅμα δὲ λεληθότως τῷ μεγέθει τῆς ἀτιμίας ἀποτρέπει τοὺς ὁμοίους τούτοις τῆς ἀνανδρίας· κρεῖττον γάρ ἐστιν ἀποθανεῖν ἢ τοιαύτης ὕβρεως ἐν τῇ πατρίδι πειραθῆναι· ἅμα δὲ καὶ τοὺς ἁμαρτάνοντας οὐκ ἠφάνισεν, ἀλλὰ τῇ πόλει πρὸς τὰς πολεμικὰς χρείας ἐτήρησε, διορθωσομένους τῇ διὰ τῆς ὕβρεως κολάσει καὶ σπεύσοντας ἑτέροις ἀνδραγαθήμασιν ἐξαλεῖψαι τὴν προγεγενημένην αἰσχύνην. (3) Διὰ δὲ τῆς ἀποτομίας τῶν νόμων διέσωσε τοὺς νόμους ὁ νομοθέτης. Προσέταξε γὰρ ἐκ παντὸς τρόπου πείθεσθαι τῷ νόμῳ, κἂν ᾖ παντελῶς κακῶς γεγραμμένος· διορθοῦν δὲ συνεχώρησε τὸν χρείαν ἔχοντα διορθώσεως. (4) Τὸ μὲν γὰρ ἡττᾶσθαι ὑπὸ νομοθέτου καλὸν εἶναι ὑπελάμβανε, τὸ δὲ ὑπὸ ἰδιώτου παντελῶς ἄτοπον, καὶ εἰ ἐπὶ τῷ συμφέροντι γίνεται. Καὶ μάλιστα διὰ τοῦ τοιούτου τρόπου τοὺς ἐν τοῖς δικαστηρίοις τῶν παρανενομηκότων προφάσεις καὶ διανοίας ἀντὶ τῶν ῥητῶν εἰσάγοντας ἐκώλυσε ταῖς ἰδίαις εὑρησιλογίαις καταλύειν τὴν τῶν νόμων ὑπεροχήν· (5) διὸ καί τινας τῶν τοιαύτας κατηγορίας πεποιημένων πρὸς τοὺς δικαστὰς τοὺς δικάζοντας περὶ τῆς τῶν παρανενομηκότων τιμωρίας εἰπεῖν ὅτι σώζειν ἀναγκαῖον ἢ τὸν νόμον ἢ τὸν ἄνδρα.

XVII. Τὸν δ' οὖν Χαρώνδαν φασὶ παραδοξότατον νενομοθετηκέναι περὶ τῆς διορθώσεως τῶν νόμων. Ὁρῶντα γὰρ αὐτὸν ἐν ταῖς πλείσταις πόλεσι [διὰ] τὸ πλῆθος τῶν ἐπιχειρούντων ἐπανορθοῦν τοὺς νόμους λυμαινομένους μὲν τὰς προϋπαρχούσας νομοθεσίας, εἰς στάσεις δὲ τὰ πλήθη προαγομένους, ἴδιόν τι καὶ παντελῶς ἐξηλλαγμένον νομοθετῆσαι. (2) Προσέταξε γὰρ τὸν βουλόμενον διορθῶσαί τινα νόμον, ὅταν ποιῆται τὴν περὶ τῆς διορθώσεως συμβουλίαν, τὸν ἑαυτοῦ τράχηλον

et administrationi, pupillorum vero educationem cognatorum fidei et curæ subjecit. (3) Prima igitur fronte nihil prudentiæ et rationis eximiæ in lege ista apparet. At si accuratius examinaris, omni laude institutum illud merito afficiendum esse animadvertes. Si enim causa investigatur, quare alteris patrimonii curam, alteris educationis fidem assignarit, mirifica legislatoris mens et sapientia elucebit. (4) Consanguinei enim materni, ad quorum successionem hereditas pupillorum non pertinet, nullas eis insidias molientur; paternis vero propinquis insidiarum facultas prærepta est, quod corpus illis non creditur. Interim quum patrimonium ad illos rediturum sit, quando orphani vel morbo vel alio casu prædecesserint, fortunas majori cura fideque, spe propriæ, si quando sors ita tulerit, successionis, administrabunt.

XVI. Aliam insuper legem posuit contra signorum ordinumque in bellis desertores, aut arma pro patriæ tutela omnino detrectantes. Ubi enim ceteri legum conditores capitis supplicium his irrogarant, ipse edixit, ut id genus viri muliebri vestitu amicti triduum in foro desiderent. (2) Quæ constitutio quum leges alibi sancitas humanitate præstat, tum dissimulanter probri magnitudine ejusmodi ingenio præditos ab effeminata mollitie deterret. Siquidem mortem oppetere longe præstat, quam tantum ignominiæ dedecus in patria experiri. Hoc præterea consilio reos supplicio non addixit, ut ad futuras bellorum necessitates illos civitati reservaret, rectius haud dubie post irrogatam ignominiæ multam sese gesturos, et aspersam dedecoris maculam omni virtutis conatu eluturos. (3) Severitate autem legum auctor effecit ut diuturnum illæ vigorem obtinerent. Nam a legis præscripto, licet male admodum scripta esset, ut nullo modo discederetur, vetuit. Sed tamen corrigendi potestatem fecit, si qua correctione indigeret. (4) Nam auctoritati legumlatoris cedere honestum, argutias vero privati hominis prævalere, etiamsi ad publicum illæ bonum tenderent, omnino absurdum reputabat. Et hoc inprimis modo illos, qui in criminalibus judiciis prætextus et sensus pro expressis verbis introducunt, compescuit, ne cavillationibus suis legum auctoritatem labefactarent. (5) Idcirco nonnullos hujusmodi causarum actores ad judices, in capitalia delicta inquirentes, dixisse traditum est, aut legem aut virum servari necessum esse.

XVII. Charondas itaque quiddam prorsus inusitatum de legum emendatione sancivit. Quum enim in plerisque civitatibus multos inveniri cerneret, qui temerario legum corrigendarum ausu conatuque nihil aliud efficerent, quam quod corrupta legum priorum integritate, seditionibus vulgus implicarent, singularem hanc legem et ab omnium institutis discrepantem promulgavit. (2) Sanxit enim, si quis legi cuipiam correctionem adhibere vellet, ut proposito hac de re consilio, interim guttur laqueo insertum ha-

εἰς βρόχον ἐντιθέναι, καὶ μένειν ἄχρι ἂν ὅτου τὴν κρίσιν ὁ δῆμος περὶ τοῦ διορθουμένου νόμου ποιήσηται, κἂν μὲν ἡ ἐκκλησία προσδέξηται τὸν ὕστερον γραφόμενον, ἀπολύεσθαι τὸν εἰσηγησάμενον, ἐὰν δὲ ἄκυρον ποιήσηται τὴν διόρθωσιν, παραχρῆμα θνήσκειν ὑπὸ τοῦ βρόχου σφιγγόμενον. (3) Τοιαύτης δὲ κατὰ τὴν διόρθωσιν τῆς νομοθεσίας οὔσης, καὶ τοῦ φόβου τοὺς νεωτέρους νομοθέτας κολάζοντος, οὐδεὶς ἐτόλμα περὶ νόμων διορθώσεως φωνὴν προΐεσθαι, ἐν παντὶ δὲ τῷ μετὰ ταῦτα χρόνῳ παρὰ τοῖς Θουρίοις τρεῖς οἱ πάντες εἰσηγοῦνται [διορθωθῆναι] διά τινας ἀναγκαίας περιστάσεις ἐπὶ τὴν ὑπὲρ τῆς διορθώσεως συμβουλίαν παραγενέσθαι. (4) Νόμου γὰρ ὄντος, ἐάν τίς τινος ὀφθαλμὸν ἐκκόψῃ, ἀντεκκόπτεσθαι τὸν ἐκείνου, ἑτερόφθαλμός τις ἐκκοπεὶς τὸν ὀφθαλμὸν καὶ στερηθεὶς ὅλης τῆς ὁράσεως, τὸν μὲν ἀντεκκόψαι τὸν δράσαντα ἔλαττον ὑπέλαβε πρόστιμον ἐκτῖσαι· τυφλώσαντα γὰρ ἕνα τῶν πολιτῶν, εἰ τὸ κατὰ νόμον πρόστιμον ὁ πράξας ὑπομένοι, μὴ τετευχέναι τῆς ἴσης συμφορᾶς· δίκαιον οὖν εἶναι τὸν ἑτερόφθαλμον τὴν ὅρασιν ἀφελόμενον ἀμφοτέρους ἐκκόπτεσθαι τοὺς ὀφθαλμούς, εἰ μέλλοι τὴν ἴσην ἀναδέχεσθαι τιμωρίαν. (5) Διὸ καὶ περιαλγῆ γενόμενον τὸν ἑτερόφθαλμον ἀποτολμῆσαι λόγον ἐν ἐκκλησίᾳ διαθέσθαι περὶ τῆς ἰδίας συμφορᾶς, ἅμα μὲν τοῖς πολίταις ἀποδυρόμενον τὴν ἰδίαν ἀτυχίαν, ἅμα δὲ συμβουλεύοντα τοῖς πλήθεσι διορθώσασθαι τὸν νόμον· τέλος δὲ δόντα τὸν τράχηλον εἰς βρόχον, ἐπιτυχόντα τῇ συμβουλίᾳ ἀκυρῶσαι μὲν τὸν ὑπάρχοντα νόμον, βεβαιῶσαι δὲ τὸν διορθωθέντα, καὶ διὰ τοῦτο φυγεῖν τὸν τοῦ βρόχου θάνατον.

XVIII. Δεύτερος δὲ διωρθώθη νόμος ὁ διδοὺς ἐξουσίαν τῇ γυναικὶ ἀπολύειν τὸν ἄνδρα καὶ συνοικεῖν ᾧ ἂν βούληται. Τῶν γὰρ προβεβηκότων τῇ ἡλικίᾳ τις, ἔχων γυναῖκα νεωτέραν καὶ καταλειφθείς, συνεβούλευε τοῖς Θουρίοις διορθῶσαι τὸν νόμον καὶ προσγράψαι τὴν καταλιποῦσαν ἄνδρα συνοικεῖν ᾧ ἂν βούληται μὴ νεωτέρῳ τοῦ προτέρου· ὁμοίως δὲ κἂν ἀνὴρ ἐκβάλῃ γυναῖκα, μὴ γαμεῖν ἄλλην νεωτέραν ταύτης τῆς ἐκβληθείσης. (2) Εὐστοχήσας δ' ἐν τῇ συμβουλίᾳ καὶ ἀκυρώσας τὸν πρότερον νόμον, διέφυγε μὲν τὸν ἐκ τοῦ βρόχου κίνδυνον, τῆς δὲ γυναικὸς κωλυθείσης νεωτέρῳ συνοικῆσαι πάλιν ἔγημε τὸν ἀπολυθέντα. Τρίτος δὲ νόμος διωρθώθη ὁ περὶ τῶν ἐπικλήρων, ὁ καὶ παρὰ Σόλωνι κείμενος. (3) Ἐκέλευε γὰρ τῇ ἐπικλήρῳ ἐπιδικάζεσθαι τὸν ἔγγιστα γένους, ὡσαύτως δὲ καὶ τὴν ἐπίκληρον ἐπιδικάζεσθαι τῷ ἀγχιστεῖ, ᾧ ἦν ἀνάγκη συνοικεῖν ἢ πεντακοσίας ἐκτῖσαι δραχμὰς εἰς προικὸς λόγον τῇ πενιχρᾷ ἐπικλήρῳ. (4) Ὀρφανὴ γάρ τις εὐγενὴς ἐπίκληρος, ἀπορουμένη παντελῶς τῶν κατὰ τὸν βίον καὶ διὰ τὴν πενίαν οὐ δυναμένη συνοικῆσαι, κατέφυγεν ἐπὶ τὸν δῆμον, καὶ μετὰ δακρύων ἐκθεμένη τὴν ἑαυτῆς ἐρημίαν τε καὶ καταφρόνησιν, πρὸς δὲ τούτοις ὑπογραψαμένη τὴν διόρθωσιν τοῦ νόμου, ὥστε ἀντὶ τῆς ἐκτίσεως τῶν πεντακοσίων δραχ-

beret, et exspectaret, dum populus de mutatione legis suffragia pertulisset. Quod si comitia populi legem posterius scriptam recepissent, auctorem ejus solvi: sin irritam haberent abrogationem, laqueo confestim gulam frangi jussit. (3) Tam severa legum innovandarum cautione novis legislatoribus absterritis, nemo de reformatione sancitorum vel hiscere audebat. Toto igitur temporis deinceps apud Thurios decursu tres omnino ad suadendum abrogationem quarundam, necessariis impulsi causis, in medium processisse memorantur. (4) Lex enim erat, si quis oculum alteri excussisset, ut illi oculus vicissim erueretur. Sed accidit ut quis uno captus oculo alterum quoque per vim illatam amitteret, et sic facultate videndi prorsus orbaretur. Hic, etsi auctori facinoris unus contra oculus excussus sit, minus pœnæ tamen, quam par sit, illum exsolvisse arbitratur. Qui enim civem excæcaverit, etiamsi sat fuisse pro lege scripta videatur, non pari tamen damno affectum contendit. Æquum igitur esse, ut illi, qui uno præditum oculo tota visione privarit, ambo simul oculi effodiantur, si æqualis injuriæ pœna luenda sit. (5) Dolore igitur et indignitate rei perpulsus ille cæcus, ad populum de calamitate sua verba facere ausus, tum calamitosam vitæ suæ conditionem deplorat, tum, ut legem illam corrigant, multitudini suadet. Tandem inserto in funem collo, quum felicem suasionis eventum impetrasset, lex illa abolita fuit, emendatiorque in ejus locum surrogata, et ipse strangulationis necem effugit.

XVIII. Alteri quoque legi moderatio adhibita fuit, qua uxori nuntium viro remittendi et virum, quemcunque libuerit, in matrimonium asciscendi potestas conceditur. Maritus enim quidam ætate provectior, quum ab uxore juvencula desertus esset, correctionis populo legis rationem hanc proponit, ut illud saltem adjicerent, licere uxori divortium cum viro facturæ, inire matrimonii fœdus cum quocunque velit, modo ne junior sit marito priori; eademque ratione, si quis conjugem vir ejecerit, nullam dimissa juniorem sibi jungat. (2) Etiam huic suasio non infeliciter cessit. Abrogata enim per hanc lege, non modo laquei periculum evasit, sed hoc quoque obtinuit, ut conjux florentioris ætate toro prohibita ad pristinum relicti viri matrimonium rediret. Tertia etiam lex de Epicleris, quam Solon quoque promulgavit, correcta. (3) Jubebat enim, ut gentilitatis gradu proximus puellam in successionem totius patrimonii relictam jure in matrimonium deposceret, et vicissim orba puella genere maxime propinqui nuptias lege vindicaret. Atque huic orbam ducendi, vel, si paupercula esset, quingentas drachmas loco dotis erogandi necessitas incumbebat. (4) Orphana igitur quædam ex hoc genere heredum relicta fuerat, honesto quidem loco nata, sed extrema paupertate laborans. Quæ quum propter inopiam collocari in matrimonium non posset, ad populi auxilium confugit, suamque multis cum lacrimis orbitatem et contemtam vitæ conditionem exponens correctionem legis pe-

χμῶν γράψαι συνοικεῖν κατ' ἀνάγκην τὸν ἄγχιστα γένους τῇ ἐπιδικασθείσῃ ἐπικλήρῳ· τοῦ δὲ δήμου διὰ τὸν ἔλεον ψηφισαμένου διορθῶσαι τὸν νόμον, ἡ μὲν ὀρφανὴ τὸν ἐκ τοῦ βρόχου κίνδυνον ἐξέφυγεν, ὁ δ' ἀγχιστεὺς πλούσιος ὢν ἠναγκάσθη γῆμαι γυναῖκα πενιχρὰν ἐπίκληρον ἄνευ προικός.

XIX. Λείπεται δ' ἡμῖν εἰπεῖν ὑπὲρ τῆς τοῦ Χαρώνδου τελευτῆς, καθ' ἣν ἴδιόν τι καὶ παράδοξον αὐτῷ συνέβη. Ἐπὶ γὰρ τὴν χώραν ἐξιὼν μετὰ ξιφιδίου διὰ τοὺς λῃστάς, καὶ κατὰ τὴν ἐπάνοδον ἐκκλησίας συνεστώσης καὶ ταραχῆς ἐν τοῖς πλήθεσι, προςέστη πολυπραγμονῶν τὰ κατὰ τὴν στάσιν. (2) Νενομοθετηκὼς δ' ἦν μηδένα μεθ' ὅπλου ἐκκλησιάζειν, καὶ ἐπιλαθόμενος ὅτι τὸ ξίφος παρέζωσται, παρέδωκεν ἐχθροῖς τισιν ἀφορμὴν κατηγορίας. Ὧν ἑνὸς εἰπόντος Καταλέλυκας τὸν ἴδιον νόμον, Μὰ Δί', εἶπεν, ἀλλὰ κύριον ποιήσω· καὶ σπασάμενος τὸ ξιφίδιον ἑαυτὸν ἀπέσφαξεν. Ἔνιοι δὲ τῶν συγγραφέων τὴν πρᾶξιν ταύτην περιτιθέασι Διοκλεῖ τῷ Συρακοσίων νομοθέτῃ. (3) Ἡμεῖς δὲ ἀρκούντως τὰ περὶ Χαρώνδαν τὸν νομοθέτην διεληλυθότες βραχέα βουλόμεθα καὶ περὶ Ζαλεύκου τοῦ νομοθέτου διελθεῖν διά τε τὴν ὁμοίαν προαίρεσιν τοῦ βίου καὶ τὸ γεγονέναι τοὺς ἄνδρας ἐν πόλεσιν ἀστυγείτοσι.

XX. Ζάλευκος τοίνυν ἦν τὸ γένος ἐκ τῆς Ἰταλίας Λοκρός, ἀνὴρ εὐγενὴς καὶ κατὰ παιδείαν τεθαυμασμένος, μαθητὴς δὲ Πυθαγόρου τοῦ φιλοσόφου. Οὗτος πολλῆς ἀποδοχῆς τυγχάνων ἐν τῇ πατρίδι νομοθέτης ᾑρέθη, καὶ καταβαλόμενος ἐξ ἀρχῆς καινὴν νομοθεσίαν, ἤρξατο πρῶτον περὶ τῶν ἐπουρανίων θεῶν. (2) Εὐθὺς γὰρ ἐν τῷ προοιμίῳ τῆς ὅλης νομοθεσίας ἔφη δεῖν τοὺς κατοικοῦντας ἐν τῇ πόλει πάντων πρῶτον ὑπολαβεῖν καὶ πεπεῖσθαι θεοὺς εἶναι, καὶ ταῖς διανοίαις ἐπισκοποῦντας τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν διακόσμησιν καὶ τάξιν, κρίνειν οὐ τύχης οὐδ' ἀνθρώπων εἶναι ταῦτα κατασκευάσματα, σέβεσθαί τε τοὺς θεούς, ὡς πάντων τῶν ἐν τῷ βίῳ καλῶν καὶ ἀγαθῶν αἰτίους ὄντας τοῖς ἀνθρώποις, ἔχειν δὲ καὶ τὴν ψυχὴν καθαρὰν πάσης κακίας, ὡς τῶν θεῶν οὐ χαιρόντων ταῖς τῶν πονηρῶν θυσίαις τε καὶ δαπάναις ἀλλὰ ταῖς τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν δικαίαις τε καὶ καλαῖς ἐπιτηδεύσεσι. (3) Διὰ δὲ τοῦ προοιμίου προκαλεσάμενος τοὺς πολίτας εἰς εὐσέβειαν καὶ δικαιοσύνην, ἐπέζευξε προστάττων μηδένα τῶν πολιτῶν ἐχθρὸν ἀκατάλλακτον ἔχειν, ἀλλ' οὕτω τὴν ἔχθραν ἀναλαμβάνειν ὡς ἥξοντα πάλιν εἰς σύλλυσιν καὶ φιλίαν· τὸν δὲ παρ' αὐτὰ ποιοῦντα διαλαμβάνεσθαι παρὰ τοῖς πολίταις ἀνήμερον καὶ ἄγριον τὴν ψυχήν. (4) Τοὺς δὲ ἄρχοντας παρεκελεύετο μὴ εἶναι αὐθάδεις μηδὲ ὑπερηφάνους, μηδὲ κρίνειν πρὸς ἔχθραν ἢ φιλίαν. Ἐν δὲ τοῖς κατὰ μέρος νομοθετήμασι πολλὰ παρ' ἑαυτοῦ προςεξεῦρε μάλα σοφῶς καὶ περιττῶς.

XXI. Τῶν γὰρ ἄλλων ἁπάντων ἁμαρτανουσῶν γυναικῶν ἀργυρικὰς ζημίας τεταχότων, οὗτος φιλοτέχνῳ προστίμῳ τὰς ἀκολασίας αὐτῶν διωρθώσατο. Ἔγραψε γὰρ οὕτω· γυναικὶ ἐλευθέρᾳ μὴ πλεῖον ἀκολουθεῖν μιᾶς

tit, in hanc formulam, ut pro quingentis drachmarum solutione necessitas proximo cognato pupillam, quæ lege sibi illum vindicaret, in matrimonium ducendi imponeretur. Tum populus, misericordia adductus, legis emendationem sciscit, et pupillam e laquei periculo ereptam, quantumvis inopem, dives ille propinquus absque dote uxorem ducere cogitur.

XIX. Nunc reliquum nobis est ut Charondæ interitum exponamus, circa quem singularis quidam et mirificus casus evenit. Nam quum in agrum gladio accinctus propter latronum incursationes exivisset, interim, dum ille revertitur, accidit ut populus in concionem advocatus inter se tumultus excitaret. Curiosius ergo seditionem pervestigaturus, in medium procedit. (2) Legem autem tulerat, ne quis ad concionem cum armis prodiret. Immemor ergo gladii, quem femori subligatum habebat, quum in concionem advolasset, ansam malevolis criminandi præbuit, e quorum numero unus exclamat, Legem abs te conditam ipse destruis. Minime, hercle, inquit, sed ratam faciam, et stricto confestim gladio se ipsum transfigit. Nonnulli scriptorum facinus istud Diocli, Syracusanorum legumlatori, ascribunt. (3) Sed quum satis de Charonda a nobis dictum sit, de Zaleuco etiam legum conditore strictim verba faciemus, propter vitæ studiorumque similitudinem, et quia in vicinis hi viri oppidis floruere.

XX. Zaleucus ex Italia genus duxit, natione Locrensis, vir stirpe clarus et ob eruditionem admirandus, Pythagoræ philosophi discipulus. Is magnæ in patria auctoritatis et observationis ad leges componendas a populo delectus, et plane novas sanctiones aggressus, a diis cœlestibus initium fecit. (2) In ipso enim novi operis exordio hæc præfatur: ab incolis suæ urbis requiri, ut ante omnia certo persuasum habeant credantque esse deos, et mente cœlum intuentes et mirificum ejus ornatum atque ordinem, non casus fortuiti nec hominum illud opificium esse judicent. Idcirco deos colant ac venerentur, quibus auctoribus omnia honesta et bona mortalibus exsistant. Animos præterea ab omni vitiorum labe expurgatos habeant: siquidem dii non sacrificiis et impensis pravorum, sed justis ac bonorum virorum honestis moribus et institutis gaudent. (3) Præfatione igitur hac cives ad pietatem et justitiam exhortatus, subjungit præceptum: ne quis civium implacabili inimicum odio persequatur, sed ita inimicitias cum illo suscipiat, tanquam brevi in gratiam cum illo et amicitiam rediturus; si quis autem secus fecerit, ut pro immitis ferocisque ingenii homine censeatur. (4) Magistratibus præcipit, ne sint arrogantes et superbi, neque ad ullius odium aut amicitiam judicia accommodent. In aliis, quæ particulatim constituit, multa subtili ingenii acumine invenit, et sapienter admodum egregieque promulgavit.

XXI. Quum enim apud omnes alias gentes delictis mulierum argenti multæ sint irrogatæ, hic ingenioso pœnæ genere incontinentiam illarum emendavit. Ita enim scripsit: mulierem ingenuam, nisi forte ebria sit, non plus una an-

θεραπαινίδος, ἐὰν μὴ μεθύῃ, μηδὲ ἐξιέναι νυκτὸς ἐκ τῆς πόλεως εἰ μὴ μοιχευομένην, μηδὲ περιτίθεσθαι χρυσία μηδὲ ἐσθῆτα παρυφασμένην ἐὰν μὴ ἑταίραν, μηδὲ τὸν ἄνδρα φορεῖν δακτύλιον ὑπόχρυσον μηδὲ ἱμάτιον ἰσομιλήσιον, ἐὰν μὴ ἑταιρεύηται ἢ μοιχεύηται. (2) Διὸ καὶ ῥᾳδίως ταῖς τῶν προστίμων αἰσχραῖς ὑπεξαιρέσεσιν ἀπέτρεψε τῆς βλαβερᾶς τρυφῆς καὶ ἀκολασίας τῶν ἐπιτηδευμάτων. Οὐδεὶς γὰρ ἐβούλετο τὴν αἰσχρὰν κόλασιν ὁμολογήσας καταγέλαστος ἐν τοῖς πολίταις εἶναι. (3) Πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα τῶν συμβολαίων καὶ τῶν ἄλλων τῶν κατὰ τὸν βίον ἀμφισβητουμένων καλῶς ἐνομοθέτησε, περὶ ὧν ἡμῖν μακρὸν ἂν εἴη γράφειν καὶ τῆς ὑποκειμένης ἱστορίας ἀνοίκειον· διόπερ ἐπὶ τὰ συνεχῆ τοῖς προειρημένοις ἀναβιβάσομεν τὸν λόγον.

cilla comitator. Extra urbem noctu pedem ne efferto, nisi quum mœchum forte accedit. Aureum ornatum et intertextas auro vestes ne circumdato, nisi meretricem agere velit. Vir annulum subaureum aut vestem Milesiæ parem ne gestato, nisi qui scortatione vel adulterio se contaminat. (2) Proinde fœdis pœnarum exceptionibus seu probrosis conditionibus pœnæ annexis, a noxio cives luxu et intemperantiæ studio facillime avertit. Nemo enim tam turpis probri confessione se ludibrio civium exponi sustinebat. (3) Multa etiam alia, quæ contractus et ceteras vitæ controversias spectant, legibus pulchre definivit. Quæ singula persequi prolixum nimis et ab historiæ nostræ instituto alienum foret. Ideo ad narrationis supra interruptæ continuationem stilum reflectemus.

XXII. Ἐπ' ἄρχοντος γὰρ Ἀθήνησι Λυσιμαχίδου Ῥωμαῖοι μὲν ὑπάτους κατέστησαν Τίτον Μενήνιον καὶ Πόπλιον Σήστιον Καπετωλῖνον. Ἐπὶ δὲ τούτων διαφυγόντες τὸν ἐν τῇ στάσει κίνδυνον Συβαρῖται περὶ τὸν Τράεντα ποταμὸν κατῴκησαν. Καὶ χρόνον μέν τινα διέμειναν, ἔπειθ' ὑπὸ Βρεττίων ἐκβληθέντες ἀνῃρέθησαν. (2) Κατὰ δὲ τὴν Ἑλλάδα Ἀθηναῖοι τὴν Εὔβοιαν ἀνακτησάμενοι καὶ τοὺς Ἑστιαιεῖς ἐκ τῆς πόλεως ἐκβαλόντες, ἰδίαν ἀποικίαν εἰς αὐτὴν ἐξέπεμψαν Περικλέους στρατηγοῦντος· χιλίους δὲ οἰκήτορας ἐκπέμψαντες, τήν τε πόλιν καὶ τὴν χώραν κατεκληρούχησαν.

XXII. Archonte Athenis Lysimachide, Romani consulare imperium tradunt T. Menenio et P. Sestio Capitolino. Horum tempore Sybaritæ, qui seditionis periculum evaserant, ad Traentem fluvium consederunt, et aliquamdiu ibi commorati, a Bruttiis postea ejecti deletique sunt. (2) In Græcia interim Athenienses, recuperata Eubœa, Hestiæenses urbe ductu Periclis excusserunt, et mille civium suorum colonia illuc missa, urbem agrumque sorte diviserunt.

XXIII. Ἐπ' ἄρχοντος δ' Ἀθήνησι Πραξιτέλους Ὀλυμπιὰς μὲν ἤχθη τετάρτη πρὸς ταῖς ὀγδοήκοντα, καθ' ἣν ἐνίκα στάδιον Κρίσων Ἱμεραῖος, ἐν δὲ τῇ Ῥώμῃ δέκα ἄνδρες κατεστάθησαν νομογράφοι, Πόπλιος Κλώδιος Ῥηγιλλανός, Τίτος Μινούκιος, Σπόριος Οὐετούριος, Γάϊος Ἰούλιος, Γάϊος Σουλπίκιος, Πόπλιος Σήστιος, Ῥωμύλος, Σπόριος Ποστούμιος, Καλβίνιος. Οὗτοι τοὺς νόμους συνετέλεσαν. (2) Ἐπὶ δὲ τούτων Θούριοι μὲν διαπολεμοῦντες πρὸς Ταραντίνους, τὰς ἀλλήλων χώρας ἐπόρθουν καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν [καὶ] πολλὰς μὲν μικρὰς μάχας καὶ ἀκροβολισμοὺς ἐποιήσαντο, ἀξιόλογον δὲ πρᾶξιν οὐδεμίαν συνετέλεσαν.

XXIII. Athenis principatum tenente Praxitele octogesima quarta Olympias celebrata fuit, qua stadii coronam meruit Crison Himeræus. Romæ autem decemviri novis scribendis legibus creantur, App. Clodius Regillanus, Titus Genucius, Spurius Veturius, C. Julius, Servius Sulpicius, P. Sestius, T. Romilius, Spurius Postumius, A. Manlius, P. Horatius. Ab his leges conditæ sunt. (2) His magistratibus inter Thurios et Tarentinos bello exorto, mutuis utrinque populationibus agri vastantur, a terra marique infestati. Multæ quidem leves pugnæ conseruntur et velitationes, sed nihil memoratu dignum efficitur.

XXIV. Ἐπ' ἄρχοντος δ' Ἀθήνησι Λυσανίου Ῥωμαῖοι πάλιν δέκα ἄνδρας νομοθέτας εἵλοντο, Ἄππιον Κλώδιον, Μάρκον Κορνήλιον, Λεύκιον Μινούκιον, Γάϊον Σέργιον, Κόϊντον Ποιτήλιον, Μάνιον Ῥαβολήιον,* Σπόριον Οὐετούριον. (2) Οὗτοι δὲ τοὺς νόμους οὐκ ἠδυνήθησαν συντελέσαι, εἷς δ' ἐξ αὐτῶν ἐρασθεὶς εὐγενοῦς παρθένου πενιχρᾶς, τὸ μὲν πρῶτον χρήμασι διαφθεῖραι τὴν κόρην ἐπεβάλετο, ὡς δ' οὐ προσεῖχεν ἐκείνη τούτῳ, ἐπαπέστειλε συκοφάντην ἐπ' αὐτήν, προστάξας ἄγειν εἰς δουλείαν. (3) Τοῦ δὲ συκοφάντου φήσαντος ἰδίαν αὐτοῦ εἶναι δούλην καὶ πρὸς τὸν ἄρχοντα καταστήσαντος δουλαγωγεῖν, προσαγαγὼν κατηγόρησεν ὡς δούλης. Τοῦ δὲ διακούσαντος τὴν κατηγορίαν καὶ τὴν κόρην ἐγχειρίσαντος, ἐπιλαβόμενος ὁ συκοφάντης ἀπήγαγεν ὡς ἰδίαν δούλην. (4) Ὁ δὲ πατὴρ τῆς παρθένου παρὼν καὶ δεινοπαθῶν, ὡς οὐδεὶς αὐτῷ προσεῖχε,

XXIV. Athenis hinc archonte Lysania, Romani rursus perferendis legibus decem viros creant, App. Clodium, M. Cornelium, L. Minucium, C. Sergium, Q. Petilium, M'. Rabuleium, T. Antonium Merendam, Q. Fabium Vibulanum, C. Duilium et Spurium Oppium. (2) Verum hi leges absolvere non potuere. Nam unus ex horum collegio amore virginis cujusdam nobilis, sed tenuis fortunæ, exarsit. Principio igitur illam pretio corrumpere adortus est. Sed quum illa muneribus se expugnari non sineret, sycophantam subornat, cui negotium dedit ut puellam in servitutem assereret. (3) Ille servam hanc suam appellare, eaque ad tribunal decemviri pertracta, vindicias secundum servitutem petere, et fabulam apud judicem, hujus argumenti auctorem, facile peragere. Puellam enim, ab illo in manus traditam, ut mancipium suum nebulo abducit. (4) Interim parens virginis accelerarat, et gravi super indignitate hujus facti dolore commotus, ubi a nemine se au-

παραπορευόμενος κατὰ τύχην παρὰ κρεοπώλιον, ἁρπάσας τὴν παρακειμένην ἐπὶ τῆς σανίδος κοπίδα, ταύτῃ πατάξας τὴν θυγατέρα ἀπέκτεινεν, ἵνα μὴ τῆς ὕβρεως λάβῃ πεῖραν, αὐτὸς δ' ἐκ τῆς πόλεως ἐκπηδήσας ἀπῆλθε πρὸς τὸ στρατόπεδον τὸ ἐν τῷ Ἀλγίδῳ καλουμένῳ τότε ὑπάρχον. (6) Καταφυγὼν δὲ ἐπὶ τὸ πλῆθος καὶ μετὰ δακρύων τὴν κατ' αὐτὸν συμφορὰν ἀπαγγείλας, ἅπαντας εἰς ἔλεον ἤγαγε καὶ πολλὴν συμπάθειαν. Πάντων δ' ἐπιβοηθεῖν τοῖς ἠτυχηκόσιν ὁρμησάντων, μετὰ τῶν ὅπλων νυκτὸς εἰς τὴν Ῥώμην εἰσέπεσον. Οὗτοι μὲν οὖν κατελάβοντο λόφον τὸν ὀνομαζόμενον Αὐεντῖνον.

XXV. Ἅμα δ' ἡμέρᾳ γνωσθείσης τῆς τῶν στρατιωτῶν μισοπονηρίας, οἱ μὲν δέκα νομογράφοι βοηθοῦντες τῷ συνάρχοντι συνῆγον πολλοὺς τῶν νέων, ὡς διὰ τῶν ὅπλων κριθησόμενοι. Μεγάλης δ' ἐμπεσούσης φιλοτιμίας, οἱ χαριέστατοι τῶν πολιτῶν, προορώμενοι τὸ μέγεθος τοῦ κινδύνου, διεπρεσβεύσαντο πρὸς ἀμφοτέρους περὶ συλλύσεως, καὶ μετὰ πολλῆς σπουδῆς ἐδέοντο λῆξαι τῆς στάσεως καὶ μὴ περιβαλεῖν τὴν πατρίδα μεγάλαις συμφοραῖς. (2) Τέλος δὲ πεισθέντων ἁπάντων, ὁμολογίας ἔθεντο πρὸς ἀλλήλους, ὥστε δέκα αἱρεῖσθαι δημάρχους μεγίστας ἔχοντας ἐξουσίας τῶν κατὰ πόλιν ἀρχόντων, καὶ τούτους ὑπάρχειν οἱονεὶ φύλακας τῆς τῶν πολιτῶν ἐλευθερίας· τῶν δὲ κατ' ἐνιαυτὸν γινομένων ὑπάτων τὸν μὲν ἕνα ἐκ τῶν πατρικίων αἱρεῖσθαι, καὶ τὸν ἕνα πάντως ἀπὸ τοῦ πλήθους καθίστασθαι, ἐξουσίας οὔσης τῷ δήμῳ καὶ ἀμφοτέρους τοὺς ὑπάτους ἐκ τοῦ πλήθους αἱρεῖσθαι. (3) Τοῦτο δ' ἔπραξαν ταπεινῶσαι σπεύδοντες τὴν τῶν πατρικίων ὑπεροχήν· οἱ γὰρ ἄνδρες οὗτοι διά τε τὴν εὐγένειαν καὶ τὸ μέγεθος τῆς ἐκ προγόνων αὐτοῖς παρακολουθούσης δόξης ὡσεί τινες κύριοι τῆς πόλεως ὑπῆρχον. Ἐν δὲ ταῖς ὁμολογίαις προσέκειτο τοῖς ἄρξασι δημάρχοις τὸν ἐνιαυτὸν ἀντικαθιστάναι πάλιν δημάρχους τοὺς ἴσους, ἢ τοῦτο μὴ πράξαντας ζῶντας κατακαυθῆναι· ἐὰν δὲ οἱ δήμαρχοι μὴ συμφωνῶσι πρὸς ἀλλήλους, κύριοι εἶναι τὸν ἀνὰ μέσον κείμενον μὴ κωλύεσθαι. Τὴν μὲν οὖν ἐν Ῥώμῃ στάσιν τοιαύτης συλλύσεως τυχεῖν συνέβη.

XXVI. Ἐπ' ἄρχοντος δ' Ἀθήνησι Διφίλου Ῥωμαῖοι κατέστησαν ὑπάτους Κάγκον Ὁράτιον καὶ Λεύκιον Οὐαλέριον Τούρπινον. Ἐπὶ δὲ τούτων, ἐν τῇ Ῥώμῃ τῆς νομοθεσίας διὰ τὴν στάσιν ἀσυντελέστου γενομένης, οἱ ὕπατοι συνετέλεσαν αὐτήν. Τῶν γὰρ καλουμένων δώδεκα πινάκων οἱ μὲν δέκα συνετελέσθησαν, τοὺς δ' ὑπολειπομένους δύο ἀνέγραψαν οἱ ὕπατοι· καὶ τελεσθείσης τῆς ὑποκειμένης νομοθεσίας, ταύτην εἰς δώδεκα χαλκοῦς πίνακας χαράξαντες οἱ ὕπατοι προσήλωσαν τοῖς πρὸ τοῦ βουλευτηρίου τότε κειμένοις ἐμβόλοις. Ἡ δὲ γραφεῖσα νομοθεσία, βραχέως καὶ ἀπερίττως συγκειμένη, διέμεινε θαυμαζομένη μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς καιρῶν. (2) Τούτων δὲ πραττομένων, τὰ πλεῖστα τῶν κατὰ τὴν οἰκουμένην ἐθνῶν ἐν ἡσυχίᾳ ὑπῆρχε, πάντων σχεδὸν εἰρήνην ἀγόντων. Οἱ μὲν γὰρ Πέρσαι διττὰς συνθήκας εἶχον πρὸς τοὺς Ἕλλη-

diri et sublevari animadvertit, oblatum forte in taberna lanii, quam præteribat, cultrum arripit, eoque filiam transfixam interimit, ne contumeliam tam indignam experiri cogeretur. (5) Et confestim ex urbe se proripiens, ad exercitum tum in castris ad Algidum versantem tendit, et multis cum lacrimis infelicissimam rerum suarum conditionem multitudini exponens, omnem erga se commiserationem et intimum super hac calamitate dolorem accendit. Concitatis itaque animis omnium ad opitulandum miseris, armati noctu Romam irrumpunt collemque occupant, qui Aventinus illis nuncupatur.

XXV. Quum primum illuxit, cognito militum odio adversus nefariam improbitatem, decemviri, ut armata manu collegam tutarentur, magnam juvenum catervam asciscunt, ferro cum adversariis disceptaturi. Jamque ad ingens et funestum certamen res spectare videbatur, quum civium ornatissimi, periculorum magnitudine prospecta, legatos ad utrosque mittunt, qui de componendo pacifice dissidio agerent; summoque studio rogant et obtestantur, ut a discordia intestina desistant, nec gravissimis patriam cladibus intricare pergant. (2) Persuasis tandem omnibus, res his conditionibus transacta est, ut decem tribuni plebis, summam præ ceteris in urbe magistratibus potestatem habentes, creentur, qui sartam tectamque civium deinceps libertatem conservent, et ut alter consulum in singulos annos sufficiendorum ex patriciis, alter semper ex plebe deligatur, immo ut populo utrumque ex plebe consulem creandi sit potestas. (3) Quod ideo sic statutum est, ut nimiam patriciorum potentiam infringerent. Hi enim ob generis claritatem et circumfulgentem ipsos majorum gloriam elatis animis, omnium rerum potestatem et quasi dominium urbis sibi arrogabant. Inter vero conditiones pacis etiam hoc adjectum erat, ut tribuni plebis, anno magistratus sui exacto, totidem in sequentem annum surrogarent, aut eo neglecto, vivi concremarentur. Quodsi forte dissensio inter tribunos oriatur, non impediri hoc illos, quominus interea temporis magistratu fungantur. Romana igitur discordia hunc finem habuit.

XXVI. Archonte porro Athenis Diphilo, Romæ consules creantur Ancus (*M.*) Horatius et L. Valerius Turpinus (*Potitus*). Hi leges seditione interpellatas tandem pertulerunt. Duodecim enim tabularum, uti vocant, decem solummodo perfectæ erant : duas reliquas consules supplevere. Jura igitur populi Romani sic absoluta duodecim tabulis æneis inciderunt, easque pro curia rostris affixere. Et hæc legum descriptio, brevis admodum, omnisque apparatus verborum expers, ad nostrum usque tempus probata perdurat. (2) Dum hæc aguntur, pleræque per orbem gentes quietæ erant, siquidem omnes fere pace fruebantur. Persæ enim geminum cum Græcis fœdus constitutum habebant, unum

νας, τὰς μὲν πρὸς Ἀθηναίους καὶ τοὺς συμμάχους αὐτῶν, ἐν αἷς ἦσαν αἱ κατὰ τὴν Ἀσίαν Ἑλληνίδες πόλεις αὐτόνομοι, πρὸς δὲ τοὺς Λακεδαιμονίους ὕστερον ἐγράφησαν, ἐν αἷς τοὐναντίον ἦν γεγραμμένον ὑπηκόους εἶναι τοῖς Πέρσαις τὰς κατὰ τὴν Ἀσίαν Ἑλληνίδας πόλεις. (3) Ὁμοίως δὲ καὶ τοῖς Ἕλλησι πρὸς ἀλλήλους ὑπῆρχεν εἰρήνη, συντεθειμένων τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν Λακεδαιμονίων σπονδὰς τριακονταετεῖς. Ὁμοίως δὲ καὶ τὰ κατὰ τὴν Σικελίαν εἰρηνικὴν εἶχε κατάστασιν, Καρχηδονίων μὲν πεποιημένων συνθήκας πρὸς Γέλωνα, αὐτῶν δὲ τῶν κατὰ τὴν Σικελίαν πόλεων Ἑλληνίδων τὴν ἡγεμονίαν Συρακοσίοις συγκεχωρηκυιῶν, καὶ τῶν Ἀκραγαντίνων μετὰ τὴν ἧτταν τὴν γενομένην περὶ τὸν Ἱμέραν ποταμὸν συλλελυμένων πρὸς τοὺς Συρακοσίους. (4) Ἡσύχαζε δὲ καὶ τὰ κατὰ τὴν Ἰταλίαν ἔθνη καὶ Κελτικήν, ἔτι δ' Ἰβηρίαν καὶ τὴν ἄλλην σχεδὸν ἅπασαν οἰκουμένην. Διόπερ πολεμικὴ μὲν καὶ ἀξία μνήμης πρᾶξις οὐδεμία συνετελέσθη κατὰ τούτους τοὺς χρόνους, εἰρήνη δὲ καὶ πανηγύρεις καὶ ἀγῶνες καὶ θεῶν θυσίαι καὶ τἄλλα τὰ πρὸς εὐδαιμονίαν ἀνήκοντα παρὰ πᾶσιν ἐπεπόλαζεν.

XXVII. Ἐπ' ἄρχοντος δ' Ἀθήνησι Τιμοκλέους Ῥωμαῖοι μὲν κατέστησαν ὑπάτους Λαρῖνον Ἑρμίνιον καὶ Τίτον Στερτίνιον Στρούκτωνα. Ἐπὶ δὲ τούτων Σάμιοι μὲν πρὸς Μιλησίους περὶ Πριήνης ἀμφισβητήσαντες εἰς πόλεμον κατέστησαν. Ὁρῶντες δὲ τοὺς Ἀθηναίους ταῖς εὐνοίαις διαφέροντας πρὸς Μιλησίους, ἀπέστησαν ἀπ' αὐτῶν. Οἱ δὲ Περικλέα προχειρισάμενοι στρατηγόν, ἐξέπεμψαν ἐπὶ τοὺς Σαμίους ἔχοντα τριήρεις τετταράκοντα. (2) Οὗτος δὲ πλεύσας ἐπί[τε] τὴν Σάμον, παρεισελθὼν καὶ τῆς πόλεως ἐγκρατὴς γενόμενος, κατέστησε δημοκρατίαν ἐν αὐτῇ. Πραξάμενος δὲ παρὰ τῶν Σαμίων ὀγδοήκοντα τάλαντα, καὶ τοὺς ἴσους ὁμήρους παῖδας λαβών, τούτους μὲν παρέδωκε τοῖς Λημνίοις, αὐτὸς δ' ἐν ὀλίγαις ἡμέραις ἅπαντα συντετελεκὼς ἐπανῆλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας. (3) Ἐν δὲ τῇ Σάμῳ στάσεως γενομένης, καὶ τῶν μὲν αἱρουμένων τὴν δημοκρατίαν, τῶν δὲ βουλομένων τὴν ἀριστοκρατίαν εἶναι, ταραχὴ πολλὴ τὴν πόλιν ἐπεῖχε. Τῶν δ' ἐναντιουμένων τῇ δημοκρατίᾳ διαβάντων εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ πορευθέντων εἰς Σάρδεις πρὸς Πισσούθνην τὸν τῶν Περσῶν σατράπην περὶ βοηθείας, ὁ μὲν Πισσούθνης ἔδωκεν αὐτοῖς στρατιώτας ἑπτακοσίους, ἐλπίζων τῆς Σάμου διὰ τούτων κυριεύσειν, οἱ δὲ Σάμιοι μετὰ τῶν δοθέντων αὐτοῖς στρατιωτῶν νυκτὸς πλεύσαντες εἰς τὴν Σάμον, ἔλαθόν τε τὴν πόλιν παρεισελθόντες, συνεργούντων τῶν πολιτῶν, ῥᾳδίως τ' ἐκράτησαν τῆς Σάμου, καὶ τοὺς ἀντιπράττοντας αὐτοῖς ἐξέβαλον ἐκ τῆς πόλεως· τοὺς δ' ὁμήρους ἐκκλέψαντες ἐκ τῆς Λήμνου καὶ τὰ κατὰ τὴν Σάμον ἀσφαλισάμενοι, φανερῶς ἑαυτοὺς ἀπέδειξαν πολεμίους τοῖς Ἀθηναίοις. (4) Οἱ δὲ πάλιν Περικλέα προχειρισάμενοι στρατηγόν, ἐξέπεμψαν ἐπὶ τοὺς Σαμίους μετὰ νεῶν ἑξήκοντα. Μετὰ δὲ ταῦθ' ὁ μὲν Περικλῆς ναυμαχήσας πρὸς ἑβδομήκοντα τριήρεις

cum Atheniensibus horumque sociis, quo sua jurisdictionis libertas Asiæ urbibus restituta erat: alterum postea cum Lacedæmoniis, in quo contrarium erat perscriptum, ut illæ civitates imperio Persarum obnoxiæ essent. (3) Similiter etiam Græci pacem inter se colebant, fœdere tricennali inter Athenienses et Spartanos icto. Tranquillus præterea in Sicilia status erat, quod Carthaginienses cum Gelone fœdus iniissent, et Græcæ per Siciliam urbes Syracusanis imperii summam concessissent. Agrigentini quoque post cladem ad Himeram pacis leges acceperant. (4) Tum et gentes per Italiam, Galliam, Hispaniam et maximam orbis partem quiete se continebant. Idcirco nulla memorabilis res hoc quidem tempore bello gesta legitur, sed pace omnes fruebantur, conventusque sollemnes cum ludis et sacris deorum epulis, nec non alia ad felicitatem societatis humanæ pertinentia ubique vigebant.

XXVII. Hinc archontis magistratum Athenis gerente Timocle, Romæ consules facti Lars Herminius et T. Stertinius Structo (*Verginius Tricostus.*) Hoc tempore Samii contendentes de Priene cum Milesiis, bellum ipsis facessunt. Et ut Athenienses Milesiorum partes magis fovere cernunt, etiam ab illis desciscunt. Qui Periclem, imperatorem ad hoc creatum, cum quadraginta triremium classe bellum Samiis inferre jubent. (2) Is copiis urbi admotis, non magno negotio illam in potestatem redigit, et populare regimen in ea instituit, et octoginta talentûm stipendio illis imposito, totidem pueros, obsides ab illis acceptos, Lemniorum fidei permittit; totoque negotio intra paucos dies feliciter expedito, Athenas redit. (3) Gravis dehinc seditio in Samo oritur, dum alii popularem civitatis statum tuentur, alii optimatum administrationem magis probant. Unde ingenti urbs tumultu agitatur. Hi ergo, quibus democratia adversa erat, ad Pissuthnen, satrapam Persarum, in Asiam profecti, auxilia inde petunt. Is septingentos eis milites tradit, hoc pacto suam in ditionem Samum venturam sperans. Hoc militum præsidio ex Asia in Samum transportato, Samii furtim noctu, a civium factione adjuti, urbem ingrediuntur, eaque facile potiti adversam sibi factionem ejiciunt. Mox obsides ex Lemno surreptos abducunt, et Samo præsidiis firmata, apertos sese hostes Atheniensibus profitentur. (4) Hi denuo imperium militare Pericli committunt, eumque navibus sexaginta contra Samios instruunt. Is cum septuaginta hostium triremibus

ἐνίκησε τοὺς Σαμίους, μεταπεμψάμενος δὲ παρὰ Χίων καὶ Μυτιληναίων ναῦς πέντε καὶ εἴκοσι, μετὰ τούτων ἐπολιόρκησε τὴν Σάμον. (5) Μετὰ δέ τινας ἡμέρας Περικλῆς μὲν καταλιπὼν μέρος τῆς δυνάμεως ἐπὶ τῆς πολιορκίας ἀνέζευξεν, ἀπαντήσων ταῖς Φοινίσσαις ναυσίν, ἃς οἱ Πέρσαι τοῖς Σαμίοις ἦσαν ἀπεσταλκότες.

XXVIII. Οἱ δὲ Σάμιοι διὰ τὴν ἀνάζευξιν τοῦ Περικλέους νομίζοντες ἔχειν καιρὸν ἐπιτήδειον εἰς ἐπίθεσιν ταῖς ἀπολελειμμέναις ναυσίν, ἐπέπλευσαν εἰς αὐτάς, καὶ νικήσαντες τῇ ναυμαχίᾳ φρονήματος ἐπληροῦντο. (2) Ὁ δὲ Περικλῆς ἀκούσας τὴν τῶν ἰδίων ἧτταν, εὐθὺς ὑπέστρεψε, καὶ στόλον ἀξιόλογον ἤθροισε, βουλόμενος εἰς τέλος συντρῖψαι τὸν τῶν ἐναντίων στόλον. Ταχὺ δ' ἀποστειλάντων Ἀθηναίων μὲν ἑξήκοντα τριήρεις, Χίων δὲ καὶ Μυτιληναίων τριάκοντα, μεγάλην ἔχων δύναμιν, συνεστήσατο τὴν πολιορκίαν καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν, συνεχεῖς ποιούμενος προσβολάς. (3) Κατεσκεύασε δὲ καὶ μηχανὰς πρῶτος τῶν πρὸ αὐτοῦ τούς τε ὀνομαζομένους κριοὺς καὶ χελώνας, Ἀρτέμωνος τοῦ Κλαζομενίου κατασκευάσαντος. Ἐνεργῶς δὲ πολιορκήσας τὴν πόλιν καὶ ταῖς μηχαναῖς καταβαλὼν τὰ τείχη, κύριος ἐγένετο τῆς Σάμου. Κολάσας δὲ τοὺς αἰτίους, ἐπράξατο τοὺς Σαμίους τὰς εἰς τὴν πολιορκίαν γεγενημένας δαπάνας, τιμησάμενος αὐτὰς ταλάντων διακοσίων. (4) Παρείλετο δὲ καὶ τὰς ναῦς αὐτῶν καὶ τὰ τείχη κατέσκαψε, καὶ τὴν δημοκρατίαν καταστήσας ἐπανῆλθεν εἰς τὴν πατρίδα. Ἀθηναίοις δὲ καὶ Λακεδαιμονίοις μέχρι τούτων τῶν χρόνων αἱ τριακονταετεῖς σπονδαὶ διέμειναν ἀσάλευτοι. Καὶ ταῦτα μὲν ἐπράχθη κατὰ τοῦτον τὸν ἐνιαυτόν

XXIX. Ἐπ' ἄρχοντος δ' Ἀθήνησι Μορυχίδου Ῥωμαῖοι μὲν κατέστησαν ὑπάτους Λεύκιον Ἰούλιον καὶ Μάρκον Γεγάνιον, Ἠλεῖοι δ' ἤγαγον Ὀλυμπιάδα πέμπτην πρὸς ταῖς ὀγδοήκοντα, ἐν ᾗ ἐνίκα Κρίσων Ἱμεραῖος τὸ δεύτερον. Ἐπὶ δὲ τούτων κατὰ τὴν Σικελίαν Δουκέτιος μὲν ὁ γεγονὼς τῶν Σικελικῶν πόλεων ἡγεμὼν τὴν τῶν Καλακτίνων πατρίδα κατέστησε, καὶ πολλοὺς εἰς αὐτὴν οἰκίζων οἰκήτορας, ἀντεποιήσατο μὲν τῆς τῶν Σικελῶν ἡγεμονίας, μεσολαβηθεὶς δὲ νόσῳ τὸν βίον κατέστρεψε. (2) Συρακόσιοι δὲ πάσας τὰς τῶν Σικελῶν πόλεις ὑπηκόους ποιησάμενοι πλὴν τῆς ὀνομαζομένης Τριναχίης, ἔγνωσαν ἐπὶ ταύτην στρατεύειν· σφόδρα γὰρ ὑπώπτευον τοὺς Τριναχίους ἀντιλήψεσθαι τῆς τῶν ὁμοεθνῶν Σικελῶν ἡγεμονίας. Ἡ δὲ πόλις αὕτη πολλοὺς καὶ μεγάλους ἄνδρας εἶχεν, ἀεὶ τὸ πρωτεῖον ἐσχηκυῖα τῶν Σικελικῶν πόλεων· ἦν γὰρ ἡγεμόνων ἡ πόλις αὕτη πλήρης μέγα φρονούντων ἐπ' ἀνδρείᾳ. (3) Διὸ καὶ πάσας τὰς δυνάμεις ἀθροίσαντες ἔκ τῶν Συρακουσῶν καὶ τῶν συμμάχων πόλεων ἐστράτευσαν ἐπ' αὐτήν. Οἱ δὲ Τρινάκιοι συμμάχων μὲν ἦσαν ἔρημοι, διὰ δὲ τὰς ἄλλας πόλεις, αἳ ὑπήκουον Συρακοσίοις, μέγαν ἀγῶνα συνεστήσαντο. Ἐκθύμως γὰρ ἐγκαρτεροῦντες τοῖς δεινοῖς καὶ πολλοὺς ἀνελόντες, ἡρωικῶς μαχόμενοι πάντες κατέστρεψαν τὸν βίον. (4)

confligens Samios vincit. Arcessitis inde a Chiis et Mytilenæis viginti quinque navibus, harum ope Sami obsidionem aggreditur. (5) Paucis vero interjectis diebus, parte copiarum ad obsidionem relicta, cum reliquis inde solvens, Phœnicum navibus, quas Persæ auxilio Samiis mittebant, occurrit.

XXVIII. Samii igitur, discessum Periclis idoneum sibi tempus attulisse, quo reliquas ejus naves invaderent, arbitrati, eruptionem in eas faciunt, et prœlio navali superiores, animis haud mediocriter intumescunt. (2) Pericles autem, suorum clade audita, sine mora regressus, classem numerosam ac validam contrahit, hostium classem funditus evertere constitutum habens. Quumque subito Athenienses sexaginta, Chii autem et Mytilenæi triginta triremes misissent, jam magnis instructus copiis, obsidionem terra marique intentat, assiduisque urbem oppugnationibus fatigat. (3) Machinas etiam bellicas primus omnium, qui ad ipsius usque tempora inclaruere, ducum adornavit, arietes videlicet et testudines, ut vocant, Artemone Clazomenio ingeniosam hic illi operam navante. Et quia summis oppugnationi viribus instabat, mœnibus impulsu machinarum dejectis, factum est ut Samus in ejus potestatem veniret. Affectis ergo supplicio defectionis auctoribus, in compensationem belli sumtuum ducentorum talentorum multam a Samiis exegit. (4) Naves quoque illis ademit, ac muros destruxit. Democratia tandem in pristinum restituta, in patriam remeavit. Huc usque tricennales induciæ Atheniensibus et Lacedæmoniis illabefactæ permanserunt. Et his ille annus gestis clarus fuit.

XXIX. Prætore dein Athenis Morychide, Romæ consulari imperio præfecerunt L. Julium et M. Geganium. Elei Olympiadem tunc egerunt octogesimam quintam, qua Criso Himeræus iterum (*tertium*) stadio vicit. Sub hæc in Sicilia Ducetius, qui urbium Sicularum dux fuerat, Calactinorum patriam condidit, et magna colonorum frequentia illuc deducta, imperium Siculorum sibi vindicare cœpit. Sed morbo præventus vita et ausis excidit. (2) Hinc cum Syracusani cunctas per Siciliam urbes suo imperio subdidissent, Trinacia dumtaxat excepta, hanc quoque bello adoriri statuerunt. Valde enim opes Trinaciorum suspectas habebant, veriti, ne quando Siculorum gentis cognatæ imperium ad se transferrent. Hæc urbs multos et magnæ virtutis viros semper habuit. Ideoque principatum inter urbes Siculas semper obtinuit. Viris enim ad gerenda imperia idoneis et celsos ob fortitudinem spiritus habentibus plena erat. (3) Ideo cunctas e Syracusis et sociis urbibus copias contrahunt, easque in Trinacios educunt. At hi, externo sociorum præsidio destituti, propter ceteras urbes, quæ Syracusanis parebant, ingens certamen commiserunt, et animose fortiterque sese periculis objectantes heroice dimicando universi oppetiere. (4) Major

Ὁμοίως δὲ καὶ τῶν πρεσβυτέρων οἱ πλείους ἑαυτοὺς ἐκ τοῦ ζῆν μετέστησαν, οὐχ ὑπομείναντες τὰς ἐκ τῆς ἁλώσεως ὕβρεις. Οἱ δὲ Συρακόσιοι τοὺς πρότερον ἀηττήτους γεγονότας νικήσαντες ἐπιφανῶς, τὴν μὲν πόλιν ἐξανδραποδισάμενοι κατέσκαψαν, τῶν δὲ λαφύρων τὰ κράτιστα ἀπέστειλαν εἰς Δελφοὺς χαριστήρια τῷ θεῷ.

XXX. Ἐπ' ἄρχοντος δ' Ἀθήνησι Γλαυκίδου Ῥωμαῖοι κατέστησαν ὑπάτους Τίτον Κοΐντιον καὶ Ἀγρίππαν Φούριον. Ἐπὶ δὲ τούτων Συρακόσιοι διὰ τὰς προειρημένας εὐημερίας ἑκατὸν μὲν τριήρεις ἐναυπηγήσαντο, τὸν δὲ τῶν ἱππέων ἀριθμὸν ἐποίησαν διπλάσιον· ἐπεμελήθησαν δὲ καὶ τῆς πεζικῆς δυνάμεως, καὶ χρημάτων παρασκευὰς ἐποιοῦντο, φόρους ἀδροτέρους τοῖς ὑποτεταγμένοις Σικελοῖς ἐπιτιθέντες. Ταῦτα δ' ἔπραττον διανοούμενοι πᾶσαν Σικελίαν ἐκ τοῦ κατ' ὀλίγον κατακτήσασθαι. (2) Ἅμα δὲ τούτοις πραττομένοις κατὰ τὴν Ἑλλάδα συνέβη τὸν Κορινθιακὸν κληθέντα πόλεμον ἀρχὴν λαβεῖν διὰ τοιαύτας τινὰς αἰτίας. Ἐπιδάμνιοι κατοικοῦντες ἐπὶ τὸν Ἀδρίαν, ἄποικοι δ' ὑπάρχοντες Κερκυραίων καὶ Κορινθίων, ἐστασίασαν πρὸς ἀλλήλους. Τῆς δ' ἐπικρατούσης μερίδος φυγαδευούσης πολλοὺς τῶν ἀντιπραττόντων, οἱ φυγάδες ἀθροισθέντες καὶ παραλαβόντες τοὺς Ἰλλυριούς, ἔπλευσαν κοινῇ μετ' αὐτῶν ἐπὶ τὴν Ἐπίδαμνον. (3) Στρατευσάντων δὲ τῶν βαρβάρων πολλῇ δυνάμει, καὶ τὴν μὲν χώραν κατασχόντων, τὴν δὲ πόλιν πολιορκούντων, οἱ μὲν Ἐπιδάμνιοι, καθ' ἑαυτοὺς οὐκ ὄντες ἀξιόμαχοι, πρέσβεις ἔπεμψαν εἰς Κέρκυραν, ἀξιοῦντες τοὺς Κερκυραίους συγγενεῖς ὄντας βοηθῆσαι. Οὐ προσεχόντων δ' αὐτῶν, ἐπρεσβεύσαντο πρὸς Κορινθίους περὶ συμμαχίας, καὶ μόνην ἐκείνην ἐποιήσαντο μητρόπολιν· ἅμα δὲ καὶ συνοίκους ᾐτοῦντο. (4) Οἱ δὲ Κορίνθιοι τοὺς μὲν Ἐπιδαμνίους ἐλεοῦντες, τοὺς δὲ Κερκυραίους μισοῦντες διὰ τὸ μόνους τῶν ἀποίκων μὴ πέμπειν τὰ κατειθισμένα ἱερεῖα τῇ μητροπόλει, ἔκριναν βοηθεῖν τοῖς Ἐπιδαμνίοις. Διόπερ ἀποίκους τε ἐξέπεμψαν εἰς τὴν Ἐπίδαμνον καὶ στρατιώτας ἱκανοὺς φρουρῆσαι τὴν πόλιν. (5) Ἐπὶ δὲ τούτοις οἱ Κερκυραῖοι παροξυνθέντες, ἀπέστειλαν πεντήκοντα τριήρεις καὶ στρατηγὸν ἐπ' αὐτῶν. Οὗτος δὲ προσπλεύσας τῇ πόλει προσέταττε τοὺς μὲν φυγάδας καταδέχεσθαι, ἐπὶ δὲ τοὺς φρουροῦντας Κορινθίους πρέσβεις ἀπέστειλεν ἀξιοῦντας δικαστηρίῳ κριθῆναι περὶ τῆς ἀποικίας καὶ μὴ πολέμῳ. (6) Τῶν δὲ Κορινθίων οὐ προσεχόντων αὐτοῖς, συγκατέβησαν εἰς πόλεμον ἀμφότεροι, καὶ ναυτικὰς δυνάμεις ἀξιολόγους κατεσκεύαζον καὶ συμμάχους προσελαμβάνοντο. Ὁ μὲν οὖν Κορινθιακὸς ὀνομασθεὶς πόλεμος συνέστη διὰ τὰς προειρημένας αἰτίας. Ῥωμαῖοι δὲ πρὸς Οὐολούσκους διαπολεμοῦντες τὸ μὲν πρῶτον ἀκροβολισμοὺς καὶ μικρὰς μάχας συνετέλουν, μετὰ δὲ ταῦτα παρατάξει μεγάλῃ νικήσαντες τοὺς πλείους τῶν πολεμίων κατέκοψαν.

XXXI. Ἐπ' ἄρχοντος δ' Ἀθήνησι Θεοδώρου Ῥω-

etiam pars senum, quod captivitatis ignominiam subire nollent, ultro se vita abdicarunt. Syracusani ergo, tam illustrem de his, qui invicti hactenus fuerant, victoriam adepti, incolis in servitutem redactis, urbem solo æquarunt. Ex manubiis vero pretiosissima quæque, ad grates deo persolvendas, Delphos transmisere.

XXX. Præposito rerum summæ Athenis Glaucide, et creatis Romæ consulibus T. Quinctio et Agrippa Furio, Syracusani, re, ut dictum est, feliciter gesta, triremes exstruxerunt, et numero equitum conduplicato, terrestribus etiam copiis operam dederunt. Ut vero magnam vim pecuniæ conficerent, ampliora subditis per Siciliam tributa imperarunt. Id propterea ab iis factum, quod totam Siciliam suo imperio paullatim subjungere meditarentur. (2) Dum hæc ita geruntur, bellum, quod Corinthiacum appellatur, his de causis exarsit. Epidamnii, Adriæ maris accolæ, a Corcyræis et Corinthiis illuc in coloniam deducti, seditione laborabant. Quumque pars viribus superior multos adversæ factionis urbe ejecisset, exsules in unum congregati, accitis in societatem Illyriis, communi Epidamnum classe petunt. (3) Quia vero magnæ Barbarorum erant copiæ, facile et regionem occupant, et ipsam urbem circumsident. Sed quum Epidamnii tanto hosti ad resistendum pares non essent, missis Corcyram legatis, auxilia inde, quod cognati essent, deposcunt. Ab his neglecti, Corinthios ad societatem belli invitant, eamque solam metropolim sibi constituunt, novos etiam cives, ejectis sufficiendos, ab eis petunt. (4) Corinthii, simul Epidamniorum miserti, simul Corcyræis jam pridem infensi, quod soli ex coloniis a se deductis consueta metropoli sacra non mitterent, Epidamniis auxilium ferre decernunt. Idcirco et civium supplementa et militum præsidium, quantum urbi tutandæ sat esset, illuc mittunt. (5) His Corcyræi, graviter commoti, triremium quinquaginta classem cum prætore in eos expediunt. Is cum navibus ad urbem appulsus Epidamniis imperat, uti exsules in civitatem recipiant. Tum per legatos Corinthiorum præsidio denuntiat, ut legitimo potius judicio, quam bello, de colonia disceptare velint. (6) Sed abnuentibus Corinthiis, ad bellum tandem deventum est, et magnas utrinque copias navales colligi sociorumque auxilia adjungi cœptum. Has igitur ob causas Corinthiacum illud bellum excitatum fuit. Interea Romani cum Volscis belligerantes, primo levibus pugnis hostem lacessebant; sed postmodum justa congressi acie, victoria potiuntur, et maximam devictorum partem concidunt.

XXXI. Quum Athenis præesset nomine archontis Theo-

μαῖοι μὲν ὑπάτους κατέστησαν Μάρκον Γενύκιον καὶ Ἀγρίππαν Κούρτιον Χίλωνα. Ἐπὶ δὲ τούτων κατὰ μὲν τὴν Ἰταλίαν τὸ ἔθνος τῶν Καμπανῶν συνέστη, καὶ ταύτης ἔτυχε τῆς προσηγορίας ἀπὸ τῆς ἀρετῆς τοῦ πλησίον κειμένου πεδίου. Κατὰ δὲ τὴν Ἀσίαν οἱ τοῦ Κιμμερίου Βοσπόρου βασιλεύσαντες, ὀνομασθέντες δὲ Ἀρχεανακτίδαι, ἦρξαν ἔτη δύο πρὸς τοῖς τετταράκοντα· διεδέξατο δὲ τὴν ἀρχὴν Σπάρτακος, καὶ ἦρξεν ἔτη ἑπτά. (2) Κατὰ δὲ τὴν Ἑλλάδα Κορίνθιοι πρὸς Κερκυραίους διαπολεμοῦντες, καὶ παρασκευασάμενοι ναυτικὰς δυνάμεις, συνεστήσαντο ναυμαχίαν. Οἱ μὲν οὖν Κορίνθιοι ἔχοντες ναῦς ἑβδομήκοντα καλῶς ἐξηρτυμένας, ἐπέπλευσαν τοῖς πολεμίοις· οἱ δὲ Κερκυραῖοι τριήρεσιν ὀγδοήκοντα ἀντιταχθέντες ἐνίκησαν τῇ ναυμαχίᾳ, καὶ τὴν Ἐπίδαμνον ἐκπολιορκήσαντες τοὺς μὲν ἄλλους αἰχμαλώτους ἀπέκτειναν, τοὺς δὲ Κορινθίους δήσαντες εἰς φυλακὴν παρέδοσαν. (3) Μετὰ δὲ τὴν ναυμαχίαν οἱ μὲν Κορίνθιοι καταπλαγέντες κατέπλευσαν εἰς τὴν Πελοπόννησον, οἱ δὲ Κερκυραῖοι θαλαττοκρατοῦντες τῆς κατ' ἐκείνους τοὺς τόπους θαλάττης, ἐπέπλεον τοῖς Κορινθίων συμμάχοις καὶ τὴν χώραν αὐτῶν ἐπόρθουν.

XXXII. Τοῦ δ' ἐνιαυσιαίου χρόνου διελθόντος, Ἀθήνησι μὲν ἦρχεν Εὐθυμένης, ἐν Ῥώμῃ δ' ἀντὶ τῶν ὑπάτων χιλίαρχοι κατεστάθησαν τρεῖς, Αὖλος Σεμπρώνιος, Λεύκιος Ἀτίλιος καὶ Τίτος Κοίντιος. Ἐπὶ δὲ τούτων Κορίνθιοι μὲν ἡττημένοι τῇ ναυμαχίᾳ, ναυπηγήσασθαι στόλον ἀξιολογώτερον ἔκριναν. (2) Διόπερ ὕλην πολλὴν παρασκευασάμενοι καὶ ναυπηγοὺς ἐκ τῶν πόλεων μισθούμενοι μετὰ πολλῆς φιλοτιμίας κατεσκεύαζον τριήρεις καὶ ὅπλα καὶ βέλη παντοδαπά, καὶ καθόλου πάσας τὰς εἰς τὸν πόλεμον παρασκευὰς ἡτοίμαζον, καὶ τὰς μὲν ἐκ καταβολῆς τριήρεις ἐναυπηγοῦντο, τὰς δὲ πεπονηκυίας ἐθεράπευον, ἄλλας δὲ παρὰ τῶν συμμάχων μετεπέμποντο. (3) Τὸ παραπλήσιον δὲ καὶ τῶν Κερκυραίων ποιούντων, καὶ ταῖς φιλοτιμίαις οὐκ ἀπολιμπανομένων, φανερὸς ἦν ὁ πόλεμος αὔξησιν μεγάλην ληψόμενος. Ἅμα δὲ τούτοις πραττομένοις Ἀθηναῖοι συνῴκισαν Ἀμφίπολιν, καὶ τῶν οἰκητόρων οὓς μὲν ἐκ τῶν πολιτῶν κατέλεξαν, οὓς δ' ἐκ τῶν σύνεγγυς φρουρίων.

XXXIII. Ἐπ' ἄρχοντος δ' Ἀθήνησι Λυσιμάχου Ῥωμαῖοι μὲν ὑπάτους κατέστησαν Τίτον Κοίντιον καὶ Μάρκον Γεγάνιον Μακερῖνον, Ἠλεῖοι δ' ἤγαγον Ὀλυμπιάδα ἕκτην πρὸς ταῖς ὀγδοήκοντα, καθ' ἣν ἐνίκα στάδιον Θεόπομπος Θετταλός. Ἐπὶ δὲ τούτων Κερκυραῖοι μὲν πυνθανόμενοι τῶν παρασκευαζομένων ἐπ' αὐτοὺς δυνάμεων τὸ πλῆθος, ἀπέστειλαν πρὸς Ἀθηναίους πρέσβεις ἀξιοῦντες αὐτοῖς βοηθῆσαι. (2) Τὸ δ' αὐτὸ καὶ Κορινθίων ποιησάντων, καὶ συναχθείσης ἐκκλησίας, διήκουσε τῶν πρέσβεων ὁ δῆμος, καὶ ἐψηφίσατο συμμαχεῖν Κερκυραίοις. Διὸ καὶ παραχρῆμα μὲν ἐξέπεμψαν τριήρεις κατηρτισμένας δέκα, μετὰ δὲ ταῦτα πλείους ἐπηγγείλαντο πέμψειν, ἐὰν ᾖ χρεία. (3) Οἱ δὲ Κορίνθιοι τῆς τῶν Ἀθηναίων συμμαχίας ἀποτυχόντες,

dorus, et Romani consules fecissent M. Genucium et Agrippam Curtium Chilonem, in Italia gens Campanorum coaluit, id cognomenti sortita a fertilitate camporum circumjacentium. In Asia vero Cimmerii Bospori regnum Archeanactidæ qui vocantur jam per annos quadraginta duos tenuerant, quibus in imperio successit Spartacus, et septem annos regnavit. (2) In Græcia Corinthii et Corcyræi, armis inter se disceptantes, nauticas utrinque copias ad pugnam navalem expediunt. Corinthii navibus septuaginta eleganter instructis in hostem tendunt. His Corcyræi triremibus octoginta occurrunt, prœlioque superiores Epidamnum vi expugnant, et ceteros quidem omnes captivos trucidant, sed Corinthios vinctos in custodiam tradunt. (3) Corinthii ergo ob rem infeliciter mari gestam fractis animis renavigant in Peloponnesum. Corcyræi autem, redacto in potestatem illo maris tractu, in socios quoque Corinthiorum expeditione facta, terram illorum infestam reddunt.

XXXII. Anno hoc elapso, archontis magistratum Athenis gerebat Euthymenes, Romæ autem tribuni militares tres consulari potestate creantur A. Sempronius, L. Atilius, et Titus Quintius. Tum Corinthii, prœlio navali non ita pridem victi, classem aliam priore magnificentiorem adornare constituunt. (2) Ideo comparata undique materia, et fabris ex urbibus mercede conductis, enixa ope studioque triremes conficiunt, armaque et tela omnis generis, quidquid denique belli usus exigere videbatur, affatim apparant. Triremium alias de integro construunt; alias, quæ vitium fecissent, resarciunt; nonnullas a sociis commodato petunt. (3) Nec segnius a Corcyræis res geritur. Hi enim studii ac laboris contentione hosti nihil cedebant. Unde, quantæ molis bellum istud futurum esset, liquido apparebat. Inter hæc Athenienses coloniam Amphipolim deducunt, delectu partim ex civibus, partim ex finitimis castellis habito.

XXXIII. Archonte post Athenis Lysimacho, Romani consules elegerunt T. Quinctium et M. Geganium Macerinum. Elei autem Olympiadem octogesimam sextam egere, in qua ex stadio coronam retulit Theopompus Thessalus. Tum Corcyræi, audita copiarum contra se armatarum multitudine, per legatos de suppetiis ferendis Athenienses sollicitant. (2) Quod idem Corinthii etiam petunt. Auditis ergo legatis, populus, in concionem advocatus, cum Corcyræis socia arma conjungenda scivit. Nec mora, decem extemplo triremes bene instructas auxilio mittunt: post, ubi res postulet, plures se missuros pollicentur. (3) Corinthii vero, societatem Atheniensium non consecuti, nonaginta ipsi tri-

ἐνενήκοντα μὲν αὐτοὶ τριήρεις ἐπλήρωσαν, παρὰ δὲ τῶν συμμάχων ἑξήκοντα προσελάβοντο. Ἔχοντες οὖν ναῦς κατηρτισμένας ἑκατὸν πεντήκοντα, καὶ στρατηγοὺς ἑλόμενοι τοὺς χαριεστάτους, ἀνήχθησαν ἐπὶ τὴν Κέρκυραν, κεκρικότες διὰ τάχους ναυμαχῆσαι. (4) Οἱ δὲ Κερκυραῖοι πυνθανόμενοι τὸν τῶν πολεμίων στόλον μὴ μακρὰν ἀπέχειν, ἀντανήχθησαν τριήρεσιν ἑκατὸν εἴκοσι σὺν ταῖς τῶν Ἀθηναίων. Γενομένης δὲ ναυμαχίας ἰσχυρᾶς, τὸ μὲν πρῶτον ἐπεκράτουν οἱ Κορίνθιοι, μετὰ δὲ ταῦτα τῶν Ἀθηναίων ἐπιφανέντων ἄλλαις εἴκοσι ναυσίν, ἃς ἀπεστάλκεισαν ἐν τῇ δευτέρᾳ συμμαχίᾳ, συνέβη νικῆσαι τοὺς Κερκυραίους. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ πάλιν τῶν Κερκυραίων ἐπιπλευσάντων, οὐκ ἀνήχθησαν οἱ Κορίνθιοι.

XXXIV. Ἐπ' ἄρχοντος δ' Ἀθήνησιν Ἀντιοχίδου Ῥωμαῖοι κατέστησαν ὑπάτους Μάρκον Φάβιον καὶ Πόστουμον Αἰβούτιον Οὔλεκον. Ἐπὶ δὲ τούτων, Ἀθηναίων μὲν συνηγωνισμένων τοῖς Κερκυραίοις καὶ τῆς κατὰ τὴν ναυμαχίαν νίκης αἰτίων γενομένων, χαλεπῶς εἶχον πρὸς αὐτοὺς οἱ Κορίνθιοι. (2) Διόπερ ἀμύνεσθαι σπεύδοντες τοὺς Ἀθηναίους, ἀπέστησαν ἀπ' αὐτῶν πόλιν Ποτίδαιαν, οὖσαν ἑαυτῶν ἄποικον. Ὁμοίως δὲ τούτοις καὶ Περδίκκας ὁ τῶν Μακεδόνων βασιλεύς, ἀλλοτρίως διακείμενος πρὸς Ἀθηναίους, ἔπεισε τοὺς Χαλκιδεῖς ἀποστάντας Ἀθηναίων τὰς μὲν ἐπὶ θαλάττῃ πόλεις ἐκλιπεῖν, εἰς μίαν δὲ συνοικισθῆναι τὴν ὀνομαζομένην Ὄλυνθον. (3) Οἱ δ' Ἀθηναῖοι τὴν ἀπόστασιν τῶν Ποτιδαιατῶν ἀκούσαντες, ἐξέπεμψαν τριάκοντα ναῦς καὶ προσέταξαν τήν τε χώραν τῶν ἀφεστηκότων λεηλατῆσαι καὶ τὴν πόλιν πορθῆσαι. Οἱ δὲ πεμφθέντες καταπλεύσαντες εἰς τὴν Μακεδονίαν κατὰ τὰς ἐντολὰς τοῦ δήμου, συνεστήσαντο πολιορκίαν τῆς Ποτιδαίας. (4) Ἔνθα δὴ τῶν Κορινθίων βοηθησάντων τοῖς πολιορκουμένοις δισχιλίοις στρατιώταις, δισχιλίους καὶ ὁ δῆμος τῶν Ἀθηναίων ἐξέπεμψε· γενομένης δὲ μάχης περὶ τὸν ἰσθμὸν τὸν πλησίον τῆς Παλληνίων, καὶ τῶν Ἀθηναίων νικησάντων καὶ πλείους τῶν τριακοσίων ἀνελόντων, οἱ Ποτιδαιᾶται συνεκλείσθησαν εἰς πολιορκίαν. (5) Ἅμα δὲ τούτοις πραττομένοις ἔκτισαν οἱ Ἀθηναῖοι πόλιν ἐν τῇ Προποντίδι τὴν ὀνομαζομένην Λέτανον. Κατὰ δὲ τὴν Ἰταλίαν οἱ Ῥωμαῖοι πέμψαντες ἀποίκους εἰς Ἄρδεα, τὴν χώραν κατεκληρούχησαν.

XXXV. Ἐπ' ἄρχοντος δ' Ἀθήνησι Χάρητος Ῥωμαῖοι κατέστησαν ὑπάτους Κόϊντον Φούριον Φόσον καὶ Μάνιον Παπίριον Κράσσον. Ἐπὶ δὲ τούτων κατὰ τὴν Ἰταλίαν οἱ τοὺς Θουρίους οἰκοῦντες, ἐκ πολλῶν πόλεων συνεστηκότες, ἐστασίαζον πρὸς ἀλλήλους ποίας πόλεως ἀποίκους δεῖ καλεῖσθαι τοὺς Θουρίους καὶ τίνα κτίστην δίκαιον ὀνομάζεσθαι. (2) Οἵ τε γὰρ Ἀθηναῖοι τῆς ἀποικίας ταύτης ἠμφισβήτουν, ἀποφαινόμενοι πλείστους οἰκήτορας ἐξ Ἀθηνῶν ἐληλυθέναι, ἔτι δ' αἱ κατὰ τὴν Πελοπόννησον πόλεις, οὐκ ὀλίγους παρεσχημέναι παρ' αὐτῶν εἰς τὴν κτίσιν τῶν Θουρίων, τὴν ἐπιγραφὴν τῆς ἀποικίας ἑαυτοῖς ἔφησαν δεῖν προσάπτεσθαι. (3)

remes complent, et sexaginta a sociis hinc illinc acceptis, centum et quinquaginta navium classem instruunt: quæ prætoribus selectissimis commendata, versus Corcyram illico contendunt, quamprimum navali pugna decernere parati. (4) Ubi Corcyræis nuntiatum fuit, hostium classem non procul abesse, cum centum viginti triremibus, connumeratis etiam Atticis, obviam procedunt; pugnaque non segniter inita, primo Corinthiorum res superior fuit; sed mox, ubi classis Attica viginti navium, quas in secunda belli societate miserant, in conspectum se dedit, victoriam Corcyræi obtinuere. Postera die, quum iterum explicuissent aciem Corcyræi, Corinthii ex statione non ausi procurrere, pugnam detrectant.

XXXIV. Antiochide hinc præside Athenis, Romani consules fecerunt M. Fabium et Postumum Æbutium Elbam. Horum tempore Corinthii societatem Atheniensium cum Corcyræis et victoriam illorum subsidio partam ægerrime ferebant: (2) itaque in eos concitati, ut quocunque modo ultionem pararent, coloniam suam Potidæam ad defectionem ab illis impulere. Pari modo etiam Perdiccas, rex Macedonum, Atheniensibus infensus, Chalcidensibus suasor fuit, ut, excusso Atheniensium imperio, urbes ad mare desererent, et in unam Olynthum nomine commigrarent. (3) Athenienses igitur, cognita Potidæatarum defectione, triginta naves mittunt cum mandato, ut agros rebellium populati, urbi expugnandæ sint intenti. Ili, instituto in Macedoniam cursu, prout jusserat populus, faciunt, urbemque obsidione cingunt. (4) Ibi quum duo millia a Corinthiis auxilio obsessis venissent, totidem etiam Atheniensium populus suis in subsidium misit. Consertoque ad Isthmum juxta Pallenen prœlio, victoria penes Athenienses stetit, et hostium plures trecentis cecidere. Exinde arctiori Potidæatæ obsidione coarctantur. (5) Dum hæc geruntur, Athenienses in Propontide novam urbem Letanum dictam exstruunt. In Italia vero Romani, missis Ardeam novis colonis, agrum illis sorte assignant.

XXXV. Jam archontis munus Chares (?) gerebat Athenis, et Romani Q. Furium Fusum ac Manium Papirium Crassum consules designaverant; quum in Italia Thuriorum incolæ, ex variis hinc inde locis collecti, dissidere cœperunt, cujus potissimum urbis colonia vocitanda sit civitas Thuriorum, et quem agnoscere conditorem par sit. (2) Nam primo Athenienses coloniam illam sibi vindicantes, plurimos Athenis habitatores illuc venisse affirmabant: deinde Peloponnesii, quod non paucos ex se ad condendam Thuriorum urbem colonos suppeditassent, conditorum titulum sibi merito ascribendum esse contendebant. (3)

Ὁμοίως δὲ καὶ πολλῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν κεκοινωνηκότων τῆς ἀποικίας καὶ πολλὰς χρείας παρεσχημένων, πολὺς ἦν ὁ λόγος, ἑκάστου τῆς τιμῆς ταύτης σπεύδοντος τυχεῖν. Τέλος δὲ τῶν Θουρίων πεμψάντων εἰς Δελφοὺς τοὺς ἐπερωτήσοντας τίνα χρὴ τῆς πόλεως οἰκιστὴν ἀγορεύειν, ὁ θεὸς ἔχρησεν αὐτὸν δεῖν κτίστην νομίζεσθαι. (4) Τούτῳ τῷ τρόπῳ λυθείσης τῆς ἀμφισβητήσεως, τὸν Ἀπόλλω κτίστην τῶν Θουρίων ἀπέδειξαν, καὶ τὸ πλῆθος τῆς στάσεως ἀπολυθὲν εἰς τὴν προϋπάρχουσαν ὁμόνοιαν ἀποκατέστη. Κατὰ δὲ τὴν Ἑλλάδα Ἀρχίδαμος ὁ τῶν Λακεδαιμονίων βασιλεὺς ἐτελεύτησεν ἄρξας ἔτη τετταράκοντα δύο, τὴν δὲ ἀρχὴν διαδεξάμενος Ἆγις ἐβασίλευσεν ἔτη εἴκοσιν ἑπτά.

XXXVI. Ἐπ' ἄρχοντος δ' Ἀθήνησιν Ἀψεύδους Ῥωμαῖοι κατέστησαν ὑπάτους Τίτον Μενήνιον καὶ Πρόκλον Γεγάνιον Μακερῖνον. Ἐπὶ δὲ τούτων Σπάρτακος μὲν ὁ Βοσπόρου βασιλεὺς ἐτελεύτησεν ἄρξας ἔτη ἑπτά, διεδέξατο δὲ τὴν ἀρχὴν Σέλευκος, καὶ ἐβασίλευσεν ἔτη τέτταρα. (2) Ἐν δὲ ταῖς Ἀθήναις Μέτων ὁ Παυσανίου μὲν υἱός, δεδοξασμένος δὲ ἐν ἀστρολογίᾳ, ἐξέθηκε τὴν ὀνομαζομένην ἐννεακαιδεκαετηρίδα, τὴν ἀρχὴν ποιησάμενος ἀπὸ μηνὸς ἐν Ἀθήναις σκιροφοριῶνος τρισκαιδεκάτης. Ἐν δὲ τοῖς εἰρημένοις ἔτεσι τὰ ἄστρα τὴν ἀποκατάστασιν ποιεῖται καὶ καθάπερ ἐνιαυτοῦ τινος μεγάλου τὸν ἀνακυκλισμὸν λαμβάνει· διὸ καί τινες αὐτὸν Μέτωνος ἐνιαυτὸν ὀνομάζουσι. Δοκεῖ δὲ ὁ ἀνὴρ οὗτος ἐν τῇ προρρήσει καὶ προγραφῇ ταύτῃ θαυμαστῶς ἐπιτετευχέναι· τὰ γὰρ ἄστρα τήν τε κίνησιν καὶ τὰς ἐπισημασίας ποιεῖται συμφώνως τῇ γραφῇ. Διὸ μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων οἱ πλεῖστοι τῶν Ἑλλήνων χρώμενοι τῇ ἐννεακαιδεκαετηρίδι οὐ διαψεύδονται τῆς ἀληθείας. (3) Κατὰ δὲ τὴν Ἰταλίαν Ταραντῖνοι τοὺς τὴν Σῖριν καλουμένην οἰκοῦντας μετοικίσαντες ἐκ τῆς πατρίδος καὶ ἰδίους προσθέντες οἰκήτορας, ἔκτισαν πόλιν τὴν ὀνομαζομένην Ἡράκλειαν.

XXXVII. Ἐπ' ἄρχοντος δ' Ἀθήνησι Πυθοδώρου Ῥωμαῖοι μὲν ὑπάτους κατέστησαν Τίτον Κοίντιον καὶ Νίττον Μενήνιον, Ἠλεῖοι δ' ἤγαγον Ὀλυμπιάδα ἑβδόμην πρὸς ταῖς ὀγδοήκοντα, καθ' ἣν ἐνίκα στάδιον Σώφρων Ἀμπρακιώτης. Ἐπὶ δὲ τούτων ἐν τῇ Ῥώμῃ Σπόριος Μαίλιος ἐπιθέμενος τυραννίδι ἀνῃρέθη. Ἀθηναῖοι δὲ περὶ Ποτίδαιαν νενικηκότες ἐπιφανεῖ μάχῃ, Καλλίου τοῦ στρατηγοῦ πεσόντος ἐν τῇ παρατάξει στρατηγὸν ἕτερον ἐξέπεμψαν Φορμίωνα. Οὗτος δὲ παραλαβὼν τὸ στρατόπεδον καὶ προσκαθήμενος τῇ πόλει τῶν Ποτιδαιατῶν, συνεχεῖς προσβολὰς ἐποιεῖτο. Ἀμυνομένων δὲ τῶν ἔνδον εὐρώστως, ἐγένετο πολυχρόνιος πολιορκία. (2) Θουκυδίδης δὲ ὁ Ἀθηναῖος τὴν ἱστορίαν ἐντεῦθεν ἀρξάμενος ἔγραψε τὸν γενόμενον πόλεμον Ἀθηναίοις πρὸς Λακεδαιμονίους τὸν ὀνομασθέντα Πελοποννησιακόν. Οὗτος μὲν οὖν ὁ πόλεμος διέμεινεν ἐπὶ ἔτη εἴκοσιν ἑπτά· ὁ δὲ Θουκυδίδης ἔτη δύο πρὸς τοῖς εἴκοσι γέγραφεν ἐν βίβλοις ὀκτώ, ὡς δέ τινες διαιροῦσιν, ἐννέα.

Sic quum multi præstantes viri coloniæ huic se adjunxissent, multumque præclaræ ad hanc operæ contulissent, magna erat disceptatio, unoquoque eam sibi tribui dignitatem postulante. Tandem vero Thuriis Delphos percontatum mittentibus, quis oraculo conditor ipsis nominetur, deus, se pro conditore Thuriorum habendum esse, respondit. (4) Ad hunc igitur modum soluto ambiguitatis nodo, conditor Thuriis Apollo declaratur, et plebs, dissidio sublato, ad pristinam concordiam revertitur. In Græcia tum Lacedæmoniorum rex Archidamus fato concedit, expletis quadraginta duobus in regno annis: cui Agis succedens, per viginti septem annos regnum administravit.

XXXVI. Archon tunc erat Athenis Apseudes, et Romæ consules T. Menenius et Proculus Geganius Macerinus; quum Spartacus, rex Bospori, vitam reliquit, postquam annos septem regnasset: quem subsecutus in regno Seleucus, quattuor tantum annos illud tenuit. (2) Athenis vero Meton, Pausaniæ filius, scientia astrologica clarus, Enneadecaeteridem quam vocant, id est novemdecennalis cycli tabulam, promulgavit, a decimo tertio Scirophorionis Attici mensis die exorsus. Tot enim annis in eundem statum astra revertuntur, et magni quasi anni circumvolutionem absolvunt. Idcirco a quibusdam Metonis annus hic nuncupatur. Vir iste prædictione hac et descriptione mirifice veritatem assecutus videtur: astra enim motum et significationes descriptioni huic congruentes efficiunt. Ideo Græcorum plerique Enneadecaeteridos rationem amplexi et tenentes, ad hæc usque tempora a veritate non aberrant. (3) Porro in Italia Tarentini Siris oppidi incolis traductis ex patria et propriis additis colonis, urbem, cui nunc Heracleæ nomen est, condunt.

XXXVII. Quum Athenis archon Pythodorus, Romæ autem T. Quintius et T. (Agrippa) Menenius consules reipublicæ præessent, Eleis Olympias octogesima septima celebrata est, qua stadii victor exstitit Sophron Ambraciotes. Tum Romæ Spurius Mælius, regnum affectans, necatur. Athenienses inter hæc illustri apud Potidæam prœlio victores, Calliam ducem inter dimicandum amiserant. In cujus locum Phormio suffectus, quum primum ad exercitum venit, redintegrata urbis obsidione, perpetua illam oppugnatione urget. Sed quum obsessi fortiter vim intentatam propulsarent, in longius obsidio tempus extracta est. (2) Hinc Thucydides Atheniensis ducto historiæ suæ exordio, bellum deinceps Atheniensium cum Lacedæmoniis, quod Peloponnesiaci nomine celebratur, descripsit. Duravit hoc ad viginti septem annos. At Thucydides viginti tantum duos annos libris octo vel, ut alii numerant, novem complexus est.

XXXVIII. Ἐπ' ἄρχοντος δὲ Ἀθήνησιν Εὐθυδήμου Ῥωμαῖοι μὲν ἀντὶ τῶν ὑπάτων τρεῖς χιλιάρχους κατέστησαν, Μάνιον Αἰμιλιανὸν Μάμερκον, Γάϊον Ἰούλιον καὶ Λεύκιον Κοΐντιον. Ἐπὶ δὲ τούτων Ἀθηναίοις καὶ Λακεδαιμονίοις ἐνέστη πόλεμος ὁ κληθεὶς Πελοποννησιακός, μακρότατος τῶν ἱστορημένων ὧν ἴσμεν. Ἀναγκαῖον δ' ἐστὶ καὶ τῆς ὑποκειμένης ἱστορίας οἰκεῖον τὸ προεκθέσθαι τὰς αἰτίας αὐτοῦ. (2) Ἀθηναῖοι τῆς κατὰ θάλατταν ἡγεμονίας ἀντεχόμενοι τὰ ἐν Δήλῳ κοινῇ συνηγμένα χρήματα, τάλαντα σχεδὸν ὀκτακισχίλια, μετήνεγκαν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ παρέδωκαν φυλάττειν Περικλεῖ. Οὗτος δ' ἦν εὐγενείᾳ καὶ δόξῃ καὶ λόγου δεινότητι πολὺ προέχων τῶν πολιτῶν. Μετὰ δέ τινα χρόνον ἀνηλωκὼς ἀπ' αὐτῶν ἰδίᾳ πλῆθος ἱκανὸν χρημάτων, καὶ λόγον ἀπαιτούμενος, εἰς ἀῤῥωστίαν ἐνέπεσεν, οὐ δυνάμενος τῶν πεπιστευμένων ἀποδοῦναι τὸν ἀπολογισμόν. (3) Ἀδημονοῦντος δ' αὐτοῦ περὶ τούτων, Ἀλκιβιάδης ὁ ἀδελφιδοῦς, ὀρφανὸς ὤν, τρεφόμενος παρ' αὐτῷ, παῖς ὢν τὴν ἡλικίαν, ἀφορμὴν αὐτῷ παρέσχετο τῆς περὶ τῶν χρημάτων ἀπολογίας. Θεωρῶν γὰρ τὸν θεῖον λυπούμενον, ἐπηρώτησε τὴν αἰτίαν τῆς λύπης. Τοῦ δὲ Περικλέους εἰπόντος ὅτι τὴν περὶ τῶν χρημάτων ἀπολογίαν αἰτούμενος ζητῶ πῶς ἂν δυναίμην ἀποδοῦναι τὸν περὶ τούτων λόγον τοῖς πολίταις, ὁ Ἀλκιβιάδης ἔφησε δεῖν αὐτὸν σκοπεῖν μὴ πῶς ἀποδῷ τὸν λόγον, ἀλλὰ πῶς μὴ ἀποδῷ. (4) Διόπερ Περικλῆς ἀποδεξάμενος τὴν τοῦ παιδὸς ἀπόφασιν, ἐζήτει δι' οὗ τρόπου τοὺς Ἀθηναίους δύναιτ' ἂν ἐμβαλεῖν εἰς μέγαν πόλεμον. Οὕτω γὰρ μάλιστα ὑπελάμβανε διὰ τὴν ταραχὴν καὶ τοὺς τῆς πόλεως περισπασμοὺς καὶ φόβους ἐκφεύξεσθαι τὸν ἀκριβῆ λόγον τῶν χρημάτων. Πρὸς δὲ ταύτην τὴν ἀφορμὴν συνέβαινεν αὐτῷ καὶ ταὐτόματον διὰ τοιαύτας αἰτίας.

XXXIX. Τὸ τῆς Ἀθηνᾶς ἄγαλμα Φειδίας μὲν κατεσκεύαζε, Περικλῆς δὲ ὁ Ξανθίππου καθεσταμένος ἦν ἐπιμελητής. Τῶν δὲ συνεργασαμένων τῷ Φειδίᾳ τινὲς διενεχθέντες ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν τοῦ Περικλέους, ἐκάθισαν ἐπὶ τὸν τῶν θεῶν βωμόν. Διὰ τὸ παράδοξον δὲ προσκαλούμενοι ἔφασαν ὅτι πολλὰ τῶν ἱερῶν χρημάτων ἔχοντα Φειδίαν δείξειν, ἐπισταμένου καὶ συνεργοῦντος τοῦ ἐπιμελητοῦ Περικλέους. (2) Διόπερ ἐκκλησίας συνελθούσης περὶ τούτων, οἱ μὲν ἐχθροὶ τοῦ Περικλέους ἔπεισαν τὸν δῆμον συλλαβεῖν τὸν Φειδίαν, καὶ αὐτοῦ τοῦ Περικλέους κατηγόρουν ἱεροσυλίαν. Πρὸς δὲ τούτοις Ἀναξαγόραν τὸν σοφιστήν, διδάσκαλον ὄντα Περικλέους, ὡς ἀσεβοῦντα εἰς τοὺς θεοὺς ἐσυκοφάντουν· συνέπλεκον δ' ἐν ταῖς κατηγορίαις καὶ διαβολαῖς τὸν Περικλέα, διὰ τὸν φθόνον σπεύδοντες διαβαλεῖν τὴν τἀνδρὸς ὑπεροχήν τε καὶ δόξαν. (3) Ὁ δὲ Περικλῆς, εἰδὼς τὸν δῆμον ἐν μὲν τοῖς πολεμικοῖς ἔργοις θαυμάζοντα τοὺς ἀγαθοὺς ἄνδρας διὰ τὰς κατεπειγούσας χρείας, κατὰ δὲ τὴν εἰρήνην τοὺς αὐτοὺς συκοφαντοῦντα διὰ τὴν σχολὴν καὶ φθόνον, ἔκρινε συμφέρειν αὐτῷ τὴν πόλιν ἐμβαλεῖν εἰς μέγαν πόλεμον,

XXXVIII. Quum Athenis deinde munere archontis fungeretur Euthydemus, Romani tribunos militum consulari potestate tres crearunt, Manium Æmilium Mamercum, C. Julium et L. Quinctium. Tum inter Athenienses et Lacedæmonios coortum est bellum, quod Peloponnesiacum vocatur, omnium, quæ historiis celebrata novimus, diuturnissimum. Necessarium vero est et historiæ nostræ conveniens, initio causas illius exponere. (2) Athenienses maris imperium sibi vindicantes, coactas ex communi Græcorum contributione pecunias, ad octo millia talentûm, ex Delo Athenas transtulerunt easque Periclis fidei custodiendas tradidere. Vir ille generis nobilitate, gloria et disserendi facultate reliquos cives longe anteibat. Sed aliquanto post magna ejus parte in privatos usus expensa, quum rationem populo reddere jussus satisfacere non posset, in ægritudinem incidit. (3) Animique dubio et mœrore conturbato ob illam causam, Alcibiades, avunculi Periclis nepos, qui orphanus tunc apud illum puerilis adhuc ætatis educabatur, rationem, qua peculatus crimen dilueret, suggessit. Nam avunculum mœrore affectum cernens, causam tristitiæ quærebat. Respondet ille : Rationem pecuniarum expedire jussus, quanam via illam reddere possim, mecum disquiro. Ad quod ille, potius quomodo non reddat, consilium ineundum esse subjecit. (4) Pericles igitur, sententiam pueri amplexus, quo pacto Athenienses gravi alicui bello implicaret, meditari cœpit. Sic enim futurum prospiciebat, ut perturbata variisque negotiis distracta, metu etiam perculsa civitate, exactum ipse calculum subterfugeret. His consiliorum initiis casus quidam fortuitus se accommodavit, hoc quidem modo et his de causis.

XXXIX. Phidias statuam Minervæ elaboraverat, Pericle, Xanthippi filio, operis curatore. Nonnulli vero ex operariis et administris Phidiæ, dissidio quodam orto, ab inimicis Periclis instigati, ad aram deorum confugiunt. Qui quum propter rei novitatem incepti sui causam exponere juberentur, magnam pecuniæ sacræ vim a Phidia surreptam, sciente et adjuvante Pericle operis locatore, se demonstraturos aiunt. (2) Advocata igitur ob hoc concione, malevoli Periclis suasores populo exsistunt, ut Phidiam comprehendant, ipsumque Periclem sacrilegii requirant. Anaxagoram præterea sophistam, qui præceptor Periclis erat, quod impie de diis sentiat, criminantur. Eisdem interim criminibus et calumniis etiam Periclem involvunt, hoc unice agentes, ut excellentem viri auctoritatem et gloriam calumniis suis convellerent ac labefactarent. (3) At Pericles, cui probe cognita erat vulgi natura, quod urgentibus belli negotiis viros præstantes in pretio habeat, quum præsens necessitas id omnino exigat; in pace contra ob otium et invidiam eosdem criminibus obnoxios reddat : consultissimum id fore rebus suis ratus est, si civitatem in bel-

ὅπως χρείαν ἔχουσα τῆς Περικλέους ἀρετῆς καὶ στρατηγίας μὴ προςδέχηται τὰς κατ' αὐτοῦ διαβολάς, μηδ' ἔχῃ σχολὴν καὶ χρόνον ἐξετάζειν ἀκριβῶς τὸν περὶ τῶν χρημάτων λόγον. (4) Ὄντος δὲ ψηφίσματος παρὰ τοῖς Ἀθηναίοις Μεγαρέας εἴργεσθαι τῆς τε ἀγορᾶς καὶ τῶν λιμένων, οἱ Μεγαρεῖς κατέφυγον ἐπὶ τοὺς Σπαρτιάτας. Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι πεισθέντες τοῖς Μεγαρεῦσιν ἀπέστειλαν πρέσβεις ἐκ τοῦ προφανεστάτου ἀπὸ τῆς τοῦ κοινοῦ συνεδρίου γνώμης προστάττοντες τοῖς Ἀθηναίοις ἀνελεῖν τὸ κατὰ τῶν Μεγαρέων ψήφισμα, μὴ πειθομένων δὲ αὐτῶν, ἀπειλοῦντες πολεμήσειν αὐτοῖς μετὰ τῶν συμμάχων. (5) Συναχθείσης οὖν περὶ τούτων ἐκκλησίας, ὁ Περικλῆς, δεινότητι λόγου πολὺ διαφέρων ἁπάντων τῶν πολιτῶν, ἔπεισε τοὺς Ἀθηναίους μὴ ἀναιρεῖν τὸ ψήφισμα, λέγων ἀρχὴν δουλείας εἶναι τὸ πείθεσθαι παρὰ τὸ συμφέρον τοῖς Λακεδαιμονίων προστάγμασι. Συνεβούλευεν οὖν τὰ ἀπὸ τῆς χώρας κατακομίζειν εἰς τὴν πόλιν καὶ θαλαττοκρατοῦντας διαπολεμεῖν τοῖς Σπαρτιάταις.

XL. Περὶ δὲ τοῦ πολέμου πεφροντισμένως ἀπολογισάμενος ἐξηριθμήσατο μὲν τὸ πλῆθος τῶν συμμάχων τῇ πόλει καὶ τὴν ὑπεροχὴν τῆς ναυτικῆς δυνάμεως, πρὸς δὲ τούτοις τὸ πλῆθος τῶν μετακεκομισμένων ἐκ Δήλου χρημάτων εἰς τὰς Ἀθήνας, ἃ συνέβαινεν ἐκ τῶν φόρων ταῖς πόλεσι κοινῇ συνηθροῖσθαι· (2) ἐκείνων δ' ὄντων μυρίων ταλάντων, ἀπανήλωτο πρὸς τὴν κατασκευὴν τῶν προπυλαίων καὶ τὴν Ποτιδαίας πολιορκίαν τετρακισχίλια τάλαντα· καὶ καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν ἐκ τοῦ φόρου τῶν συμμάχων ἀνεφέρετο τάλαντα τετρακόσια ἑξήκοντα· χωρὶς δὲ τούτων τά τε πομπεῖα σκεύη καὶ τὰ Μηδικὰ σκῦλα πεντακοσίων ἄξια ταλάντων ἀπεφήνατο· (3) ἔν τε τοῖς ἱεροῖς ἀπεδείκνυεν ἀναθημάτων τε πλῆθος καὶ τὸ τῆς Ἀθηνᾶς ἄγαλμα ἔχειν χρυσίου πεντήκοντα τάλαντα, ὡς περιαιρετῆς οὔσης τῆς περὶ τὸν κόσμον κατασκευῆς· καὶ ταῦτα, ἀναγκαία εἰ καταλάβοι χρεία, χρησαμένους παρὰ τῶν θεῶν πάλιν ἀποκαταστήσειν ἐν εἰρήνῃ· τούς τε τῶν πολιτῶν βίους διὰ τὴν πολυχρόνιον εἰρήνην πολλὴν ἐπίδοσιν εἰληφέναι πρὸς εὐδαιμονίαν. (4) Χωρὶς δὲ τῶν χρημάτων τούτων στρατιώτας ὑπεδείκνυεν ὑπάρχειν τῇ πόλει χωρὶς συμμάχων καὶ τῶν ἐν τοῖς φρουρίοις ὄντων ὁπλίτας μὲν μυρίους καὶ δισχιλίους, τοὺς δ' ἐν τοῖς φρουρίοις ὄντας καὶ τοὺς μετοίκους ὑπάρχειν πλείους τῶν μυρίων ἑπτακισχιλίων, τριήρεις τε τὰς παρούσας τριακοσίας. (5) Τοὺς δὲ Λακεδαιμονίους χρημάτων τε σπανίζειν ἀπεδείκνυε καὶ ταῖς ναυτικαῖς δυνάμεσι πολὺ λείπεσθαι τῶν Ἀθηναίων. Ταῦτα διελθὼν καὶ παρορμήσας τοὺς πολίτας εἰς τὸν πόλεμον, ἔπεισε τὸν δῆμον μὴ προσέχειν τοῖς Λακεδαιμονίοις. Ταῦτα δὲ ῥᾳδίως συνετέλεσε διὰ τὴν δεινότητα τοῦ λόγου, δι' ἣν αἰτίαν ὠνομάσθη Ὀλύμπιος. (6) Μέμνηται δὲ τούτων καὶ Ἀριστοφάνης ὁ τῆς ἀρχαίας κωμῳδίας ποιητής, γεγονὼς κατὰ τὴν τοῦ Περικλέους ἡλικίαν, ἐν τοῖςδε τοῖς τετραμέτροις,

Ὦ λιπερνῆτες γεωργοί, τἀμά τις ξυνιέτω

lum aliquod ingens conjiceret, ut Periclis virtute et prudentia militari indigens calumnias ipsi intentatas non admitteret, neque otium aut tempus haberet accuratam pecuniarum rationem exquirendi. (4) Decretum jam pridem Atheniensium erat, Megarenses foro ac portubus arcendos esse. Quamobrem isti ad Lacedæmoniorum intercessionem confugerant. Hi, postulatis Megarensium assensi, palam de communi totius conventus sententia legatos Athenas expediunt cum mandato, ut decretum contra Megarenses rescindant : quodsi dicto audientes non sint, bellum quum suo tum sociorum nomine illis indicant. (5) Convocato igitur ad harum deliberationem rerum populo, Pericles, qui orationis vi et acrimonia ceteris omnibus præcellebat, decreti non abrogandi suasionem proponit; initium servitutis fore confirmans, si contra utilitatem reipublicæ Lacedæmoniorum postulatis cederent. Addit præterea consilium, ut res ex agris in urbem convehant, et confirmato maris imperio cum Lacedæmoniis strenue belligerentur.

XL. De bello etiam accurate ac prudenter disserens, quanta urbi sit sociorum multitudo, quam eximius nauticarum copiarum apparatus, exponit; ad hæc quanta vis opum ex Delo Athenas transvectarum, quas ex communi urbium pensione collegissent : (2) summam harum esse decies mille talentûm, unde licet in Propylæorum nuper exstructionem et ad Potidææ obsidionem quattuor millia sint expensa, singulis tamen annis ex confœderatorum stipendiis quadringenta sexaginta referri talenta. Præter hæc omnia pomparum ornatum et spolia Medica quingentis talentis æstimari. (3) In templis quoque aliisque civitatis operibus magnam donariorum copiam haberi, adeoque unicum Minervæ simulacrum quinquaginta auri talenta pendere : cujus ornatus ita sit circumjectus, ut detrahi aliquando possit. Hæc omnia, si aliqua necessitas ingruerit, commodato a diis sumi, dum recuperata pace commode restituantur, posse. Quod ad facultates præterea civium attinet, per diuturnæ pacis tempora civitatem ad magna felicitatis incrementa provectam esse. (4) His præterea adjecit, quantæ militum copiæ urbi suppeterent, quod præter socios et præsidia castellorum duodecim millia bene armatorum essent; præsidiarii vero et inquilini ultra septies et decies mille censerentur. Triremes præterea in promptu haberi trecentas. (5) Sed e contrario Spartanos pecuniæ inopia laborare et nauticis copiis longe post Athenienses relinqui ostendebat. Harum commemoratione rerum quum ad bellum civium animos accendisset, populo hortator est, ne imperiosis Lacedæmoniorum postulatis sese attemperent. Hæc orationis vehementia facile perfecta dedit. Quam ob causam Olympius audire meruit. (6) Meminit horum etiam Aristophanes, veteris comœdiæ poeta, qui Periclis ætate floruit, his versibus tetrametris :

Pauperes et rustici, perpendite hæc, quæ proloquor,

ῥήματ', εἰ βούλεσθ' ἀκοῦσαι τήνδ' ὅπως ἀπώλετο.
Πρῶτα μὲν γὰρ αὐτῆς ἦρξε Φειδίας πράξας κακῶς,
εἶτα Περικλέης φοβηθεὶς μὴ μετάσχῃ τῆς τύχης,
ἐμβαλὼν σπινθῆρα μικρὸν Μεγαρικοῦ ψηφίσματος,
ἐξεφύσησεν τοσοῦτον πόλεμον ὥςτε τῷ καπνῷ
πάντας Ἕλληνας δακρῦσαι, τούς τ' ἐκεῖ τούς τ' ἐνθάδε·

καὶ πάλιν ἐν ἄλλοις Εὔπολις ὁ ποιητής,

Περικλέης οὑλύμπιος
ἤστραπτεν, ἐβρόντα, συνεκύκα τὴν Ἑλλάδα.
Πειθώ τις ἐπεκάθιζεν ἐπὶ τοῖς χείλεσιν.
Οὕτως ἐκήλει καὶ μόνος τῶν ῥητόρων
τὸ κέντρον ἐγκατέλειπε τοῖς ἀκροωμένοις.

XLI. Αἰτίαι μὲν οὖν τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου τοιαῦταί τινες ὑπῆρξαν, ὡς Ἔφορος ἀνέγραψε. Τῶν δὲ ἡγουμένων πόλεων τοῦτον τὸν τρόπον εἰς πόλεμον ἐμπεσουσῶν, Λακεδαιμόνιοι μὲν μετὰ τῶν Πελοποννησίων συνεδρεύσαντες ἐψηφίσαντο πολεμεῖν τοῖς Ἀθηναίοις, καὶ πρὸς τὸν Περσῶν βασιλέα πρεσβεύσαντες παρεκάλουν συμμαχεῖν αὐτοῖς, καὶ τοὺς κατὰ τὴν Σικελίαν καὶ Ἰταλίαν συμμάχους διαπρεσβευσάμενοι διακοσίαις τριήρεσιν ἔπεισαν βοηθεῖν· (2) αὐτοὶ δὲ μετὰ τῶν Πελοποννησίων τὰς πεζικὰς δυνάμεις διατάξαντες καὶ τἄλλα τὰ πρὸς τὸν πόλεμον ἡτοιμασμένοι, πρῶτοι τοῦ πολέμου κατήρξαντο. Κατὰ γὰρ τὴν Βοιωτίαν ἡ τῶν Πλαταιέων πόλις αὐτόνομος ἦν καὶ συμμαχίαν εἶχε πρὸς Ἀθηναίους. (3) Ἐν ταύτῃ τῶν πολιτῶν τινες καταλῦσαι τὴν αὐτονομίαν βουλόμενοι διελέχθησαν τοῖς Βοιωτοῖς, ἐπαγγελλόμενοι τὴν πόλιν ὑπὸ τὴν τῶν Θηβαίων τάξειν συντέλειαν καὶ παραδώσειν αὐτοῖς τὰς Πλαταιάς, ἐὰν αὐτοὶ στρατιώτας πέμψωσι τοὺς βοηθοῦντας. (4) Διὸ καὶ τῶν Βοιωτῶν ἀποστειλάντων στρατιώτας ἐπιλέκτους τριακοσίους νυκτός, οἱ προδόται τούτους παρεισαγαγόντες ἐντὸς τῶν τειχῶν κυρίους τῆς πόλεως ἐποίησαν. (5) Οἱ δὲ Πλαταιεῖς βουλόμενοι τὴν πρὸς Ἀθηναίους συμμαχίαν διαφυλάττειν, τὸ μὲν πρῶτον ὑπολαβόντες πανδημεὶ τοὺς Θηβαίους παρεῖναι, διεπρεσβεύσαντο πρὸς τοὺς κατειληφότας τὴν πόλιν καὶ παρεκάλουν συνθέσθαι σπονδάς· ὡς δ' ἡ νὺξ παρῆλθε, κατανοήσαντες ὀλίγους ὄντας, συνεστράφησαν καὶ περὶ τῆς ἐλευθερίας ἐκθύμως ἠγωνίζοντο. (6) Γενομένης δὲ τῆς μάχης ἐν ταῖς ὁδοῖς, τὸ μὲν πρῶτον οἱ Θηβαῖοι διὰ τὰς ἀρετὰς προεῖχον καὶ πολλοὺς τῶν ἀνθισταμένων ἀνῄρουν· τῶν δ' οἰκετῶν καὶ τῶν παίδων ἀπὸ τῶν οἰκιῶν βαλλόντων τὰς κεραμῖδας καὶ κατατιτρωσκόντων τοὺς Θηβαίους, ἐτράπησαν· καὶ τινὲς μὲν αὐτῶν ἐκπεσόντες ἐκ τῆς πόλεως διεσώθησαν, τινὲς δὲ εἰς οἰκίαν τινὰ καταφυγόντες ἠναγκάσθησαν παραδοῦναι σφᾶς αὐτούς. (7) Οἱ δὲ Θηβαῖοι παρὰ τῶν ἐκ τῆς μάχης διασωθέντων πυθόμενοι τὰ συμβεβηκότα, παραχρῆμα πανδημεὶ κατὰ σπουδὴν ὥρμησαν. Διὰ δὲ τὸ παράδοξον ἀνετοίμων ὄντων τῶν κατὰ τὴν χώραν, πολλοὶ μὲν ἀνῃρέθησαν, οὐκ ὀλίγοι δὲ ζῶντες συνελήφθησαν, ἅπασα δ' ἡ χώρα ταραχῆς καὶ διαρπαγῆς ἔγεμεν.

XLII. Οἱ δὲ Πλαταιεῖς διαπρεσβευσάμενοι πρὸς τοὺς Θηβαίους ἠξίουν ἀπελθεῖν ἐκ τῆς χώρας αὐτῶν καὶ

verba, si velitis hæc cognoscere uti sit perdita.
Phidias princeps erat, cui caderet res haud optime:
mox Pericles, dum timet, ne sortis huic sit particeps,
parvulam scintillulam sciti Megarici proferens
sufflat, et tanti ciet fumum duelli, ut omnibus
hic et illic lacrimas Græcis perennes moverit.

Itemque in aliis Eupolis, poeta comicus:

Pericles, quem Olympium vocant,
fulgur ciens tonitruque, miscet Græciam.
Nam Suada labris insidens cor omnibus
mulcebat: unus inter ergo rhetores
infixa liquit spicula auditoribus.

XLI. Causæ igitur belli Peloponnesiaci, ut ab Ephoro refertur, hæ fuerunt. Quumque principes Græciæ urbes ad hunc modum bello civili ardere cœpissent, Lacedæmonii, cum Peloponnesiis conventu habito, bellum Atheniensibus inferendum decernunt, et confestim regem Persarum de armorum societate per legatos sollicitant, a confœderatis etiam Siciliæ et Italiæ urbibus ducentas triremes, missis eo legatis, impetrant. (2) Tum ipsi cum Peloponnesiis conjuncti, terrestribus undique copiis contractis, ceterisque ad bellum necessariis apparatis, primi bellum inceptant. In Bœotia tunc Platæensium urbs sui juris erat, et amicitiæ fœdus cum Atheniensibus colebat. (3) Sed nonnulli in ea cives, abrogandæ libertatis cupidi, re cum Bœotiis communicata, urbem Thebanorum jurisdictioni subjecturos se pollicentur, si militum eo præsidium miserint. (4) Delectos igitur milites Bœoti numero trecentos noctu illuc expediunt, quibus intra mœnia receptis proditores urbem in potestatem tradunt. (5) At Platæenses, societatem Atheniensibus sartam tectamque esse volentes, quum initio omnes Thebanorum copias adesse putarent, legatos de induciis secum faciendis ad eos, qui urbem occuparant, mittunt. Sed ubi nocte interim elapsa hostium paucitatem cognoscunt, mox uno agmine in illos conversi, pro libertate animose propugnant. (6) Sed quia pugna intra vicos committebatur, initio Thebani virtute superiores, adversariorum non paucos interemerunt. Postquam autem domestici, adeoque pueri ipsi, tegulas de fastigiis domorum in capita hostium devolventes, Thebanos graviter sauciarunt, in fugam se dare compelluntur: quorum pars ex urbe elapsa hostiles manus evadit, pars in domicilium quoddam quum se recepisset, tandem se hostis arbitrio permittere cogitur. (7) De hoc igitur casu Thebani ab his, qui ex conflictu illo effugerant, edocti, mox omni civium robore accelerant. Quumque propter repentinam hanc incursionem, qui in agris versabantur, imparati essent, multi horum cæsi, nec pauci vivi in hostium manus pervenerunt. Tota denique regio trepidationis et direptionis plena erat.

XLII. Platæenses interim legatis ad Thebanos missis, uti finibus suis excedant, petunt et contendunt, seque captivos

ἀπολαβεῖν τοὺς αἰχμαλώτους. Διὸ καὶ τῆς συνθέσεως ταύτης γεγενημένης, οἱ μὲν Θηβαῖοι τοὺς αἰχμαλώτους ἀπολαβόντες καὶ τὴν λείαν ἀποδόντες εἰς τὰς Θήβας ἀπηλλάγησαν, οἱ δὲ Πλαταιεῖς πρὸς μὲν Ἀθηναίους ἔπεμψαν πρέσβεις περὶ βοηθείας, αὐτοὶ δὲ τὰ πλεῖστα ἐκόμισαν εἰς τὴν πόλιν. (2) Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι πυθόμενοι τὰ περὶ τὰς Πλαταιάς, παραχρῆμα ἐξέπεμψαν τοὺς ἱκανοὺς στρατιώτας. Οὗτοι δὲ κατὰ σπουδὴν παραγενόμενοι, καὶ μὴ φθάσαντες τοὺς Θηβαίους, τὰ λοιπὰ τῶν ἀπὸ τῆς χώρας κατεκόμισαν εἰς τὴν πόλιν, καὶ τέκνα καὶ γυναῖκας καὶ τὸν ὄχλον συναθροίσαντες ἐξαπέστειλαν εἰς τὰς Ἀθήνας. (3) Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι κρίναντες καταλελύσθαι τὰς σπονδὰς ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, δύναμιν ἀξιόλογον ἤθροισαν ἔκ τε τῆς Λακεδαίμονος καὶ παρὰ τῶν ἄλλων Πελοποννησίων. (4) Συνεμάχουν δὲ τότε Λακεδαιμονίοις Πελοποννήσιοι μὲν πάντες πλὴν Ἀργείων· οὗτοι δ' ἡσυχίαν εἶχον· τῶν δ' ἐκτὸς τῆς Πελοποννήσου Μεγαρεῖς, Ἀμβρακιῶται, Λευκάδιοι, Φωκεῖς, Βοιωτοί, Λοκροὶ τῶν μὲν πρὸς Εὔβοιαν ἐστραμμένων οἱ πλείους, τῶν δ' ἄλλων Ἀμφισσεῖς. (5) Τοῖς δ' Ἀθηναίοις συνεμάχουν οἱ τὴν παράλιον τῆς Ἀσίας οἰκοῦντες Κᾶρες καὶ Δωριεῖς καὶ Ἴωνες καὶ Ἑλλησπόντιοι καὶ νησιῶται πάντες πλὴν τῶν ἐν Μήλῳ καὶ Θήρᾳ κατοικούντων, ὁμοίως δὲ καὶ οἱ ἐπὶ Θρᾴκης πλὴν Χαλκιδέων καὶ Ποτιδαιατῶν· πρὸς δὲ τούτοις Μεσσήνιοι μὲν οἱ τὸν Ναύπακτον οἰκοῦντες καὶ Κερκυραῖοι· * αἱ δ' ἄλλαι πᾶσαι πεζοὺς στρατιώτας ἐξέπεμπον. Σύμμαχοι μὲν οὖν ἀμφοτέροις ὑπῆρχον οἱ προειρημένοι. (6) Λακεδαιμόνιοι δὲ δύναμιν ἀξιόλογον προχειρισάμενοι, τὴν ἡγεμονίαν ἔδωκαν Ἀρχιδάμῳ τῷ βασιλεῖ. Οὗτος δὲ μετὰ τῆς δυνάμεως ἐνέβαλεν εἰς τὴν Ἀττικήν· τοῖς δὲ φρουρίοις προσβολὰς ἐποιεῖτο καὶ τῆς χώρας πολλὴν ἐδῄωσε. Τῶν δὲ Ἀθηναίων παροξυνομένων διὰ τὴν τῆς χώρας καταδρομήν, καὶ βουλομένων παρατάξασθαι τοῖς πολεμίοις, Περικλῆς στρατηγὸς ὢν καὶ τὴν ὅλην ἡγεμονίαν ἔχων παρεκάλει τοὺς νέους ἡσυχίαν ἔχειν, ἐπαγγελλόμενος ἄνευ κινδύνων ἐκβαλεῖν τοὺς Λακεδαιμονίους ἐκ τῆς Ἀττικῆς. (7) Πληρώσας οὖν ἑκατὸν τριήρεις καὶ δύναμιν ἀξιόλογον εἰς τὰς ναῦς ἐνθέμενος καὶ στρατηγὸν ἐπιστήσας Καρκίνον καὶ ἑτέρους τινάς, ἐξέπεμψεν εἰς τὴν Πελοπόννησον. Οὗτοι δὲ πολλὴν τῆς παραθαλαττίου χώρας πορθήσαντες καί τινα τῶν φρουρίων ἑλόντες κατεπλήξαντο τοὺς Λακεδαιμονίους. Διὸ καὶ τὴν ἐκ τῆς Ἀττικῆς δύναμιν ταχέως μεταπεμψάμενοι πολλὴν ἀσφάλειαν τοῖς πολεμίοις παρείχοντο. (8) Τούτῳ δὲ τῷ τρόπῳ τῆς Ἀττικῆς ἐλευθερωθείσης, ὁ μὲν Περικλῆς ἀποδοχῆς ἐτύγχανε παρὰ τοῖς πολίταις, ὡς δυνάμενος στρατηγεῖν καὶ τοῖς Λακεδαιμονίοις διαπολεμεῖν.

XLIII. Ἐπ' ἄρχοντος δ' Ἀθήνησιν Ἀπολλοδώρου Ῥωμαῖοι κατέστησαν ὑπάτους Μάρκον Γεγάνιον καὶ Λούκιον Σέργιον. Ἐπὶ δὲ τούτων ὁ τῶν Ἀθηναίων στρατηγὸς οὐ διέλιπε τὴν μὲν χώραν τῶν Πελοποννησίων λεηλατῶν καὶ καταφθείρων, τὰ δὲ φρούρια πολιορ-

illis reddituros pollicentur. His igitur pactis re composita, Thebani receptis captivis, et restituta Platæensibus præda, Thebas revertuntur. Miserant Platæenses Athenas de suppetiis ferendis legatos, et pleraque rure in urbem congesserant: (2) Athenienses etiam, audita Platæensium vexatione, extemplo non mediocrem militum vim illuc expediverant, sed quamvis citato itinere profecti quum Thebanos non præverterent, quidquid in agris reliquum erat, in oppidum comportarunt: liberos autem et feminas, reliquamque turbam imbellem, in agmen coire jussam, Athenas traduxerunt. (3) Tum Lacedæmonii, fœdus ab Atheniensibus ruptum arbitrati, ingentes undique copias, tum e Sparta, tum ex ceteris Peloponnesiis, contrahunt. (4) Bellorum tum socii Lacedæmoniis erant Peloponnesii universi, præter Argivos. Nam hi tum ab armis quiescebant. Extra autem Peloponnesum Megarenses, Ambraciotæ, Leucadii, Phocenses, Bœoti, Locrensium ad Eubœam conversorum plerique, et ex reliquis Amphissenses. (5) Atheniensium vero partes adjutabant Asiatici maris accolæ, Cares, Dorienses, Iones, Hellespontii, et omnes insulani, exceptis qui Melum et Theram inhabitant. Accedebant huc etiam Thraces, demtis Chalcidensibus et Potidæatis ad hæc Messenii Naupactum incolentes et Corcyræi. * Alii vero omnes terrestres exercitus emittebant. Hi tum utrisque socii adhærebant. (6) Tandem Lacedæmonii, magnarum delectu copiarum acto, imperium Archidamo regi committunt. Is cum exercitu in Atticam irrumpens, castella oppugnationibus vexat, et magnam terræ partem populationibus infestat. Hac regionis suæ vastatione irritatis Atheniensium animis et ad confligendum cum hoste accensis, Pericles summæ militiæ præfectus et imperator juventutem hortatur, uti quietem agant, se citra pugnæ discrimen ex Attica Spartanos ejecturum pollicitus. (7) Instructis ergo triremibus centum, insignique militum numero repletis, Carcinum ducem et quosdam alios præficit, eosque in Peloponnesum trajicere jubet. Hi, pervastato magno agrorum maritimorum tractu, et castellis quibusdam expugnatis, ingentem Lacedæmoniis pavorem incusserunt; qui extemplo revocato ex Attica exercitu, multam hostibus securitatem præbuerunt. (8) Hoc modo liberata ab hostili incursione Attica, Pericles magnam apud cives existimationem consecutus est, ut qui sollerter imperio fungi et bello Lacedæmonios defatigare posset.

XLIII. Principe Athenis Apollodoro, Romani consules crearunt M. Geganium et L. Sergium. Interim Atheniensium prætor non destitit oras Peloponnesiorum prædis agendis infestare, et obvia quæque vastare, castella etiam oppu-

κῶν· προςγενομένων δὲ αὐτῷ πεντήκοντα τριήρων ἐκ τῆς Κερκύρας, πολὺ μᾶλλον ἐπόρθει τὴν Πελοποννησίων χώραν, καὶ μάλιστα τῆς παραθαλαττίου τὴν καλουμένην Ἀκτὴν ἐδῄου καὶ τὰς ἐπαύλεις ἐνεπύριζε. (2) Μετὰ δὲ ταῦτα πλεύσας ἐπὶ Μεθώνην τῆς Λακωνικῆς, τήν τε χώραν κατέσυρε καὶ τῇ πόλει προςβολὰς ἐποιεῖτο. Ἔνθα δὴ Βρασίδας ὁ Σπαρτιάτης, νέος μὲν ὢν τὴν ἡλικίαν, ἀλκῇ δὲ καὶ ἀνδρείᾳ διαφέρων, ὁρῶν τὴν Μεθώνην κινδυνεύουσαν ἐκ βίας ἁλῶναι, παραλαβών τινας τῶν Σπαρτιατῶν διὰ μέσου τῶν πολεμίων ἐσκεδασμένων ἐτόλμησε διεκπερᾶσαι, καὶ πολλοὺς ἀνελὼν παρειςέπεσεν εἰς τὸ χωρίον. (3) Γενομένης δὲ πολιορκίας, καὶ τοῦ Βρασίδου λαμπρότατα κινδυνεύσαντος, Ἀθηναῖοι μὲν οὐ δυνάμενοι τὸ χωρίον ἑλεῖν, ἀπεχώρησαν πρὸς τὰς ναῦς· Βρασίδας δὲ διασεσωκὼς τὴν Μεθώνην διὰ τῆς ἰδίας ἀρετῆς καὶ ἀνδρείας ἀποδοχῆς, ἔτυχε παρὰ τοῖς Σπαρτιάταις. Διὰ δὲ τὴν ἀνδραγαθίαν ταύτην φρονηματισθείς, πολλάκις ἐν τοῖς ὕστερον χρόνοις παραβόλως ἀγωνιζόμενος μεγάλην δόξαν ἀνδρείας ἀπηνέγκατο. (4) Ἀθηναῖοι δὲ περιπλεύσαντες εἰς τὴν Ἠλείαν, τήν τε χώραν ἐπόρθουν καὶ Φειὰν χωρίον Ἠλείων ἐπολιόρκουν. Ἐκβοηθησάντων δὲ τῶν Ἠλείων, μάχῃ τε ἐνίκησαν καὶ πολλοὺς ἀποκτείναντες τῶν πολεμίων, εἷλον τὰς Φειὰς κατὰ κράτος. (5) Μετὰ δὲ ταῦτα τῶν Ἠλείων πανδημεὶ παραταξαμένων, ἀπεκρούσθησαν εἰς τὰς ναῦς· εἶτ' ἀποπλεύσαντες εἰς τὴν Κεφαλληνίαν, καὶ τοὺς ταύτην κατοικοῦντας εἰς τὴν συμμαχίαν προςαγαγόμενοι, τὸν εἰς τὰς Ἀθήνας πλοῦν ἐποιήσαντο.

XLIV. Μετὰ δὲ ταῦτα Ἀθηναῖοι στρατηγὸν προχειρισάμενοι Κλεόπομπον ἐξαπέστειλαν μετὰ νεῶν τριάκοντα, προστάξαντες τήν τε Εὔβοιαν παραφυλάττειν καὶ Λοκροῖς πολεμεῖν. Ὁ δ' ἐκπλεύσας τήν τε παραθαλάττιον τῆς Λοκρίδος ἐδῄωσε καὶ πόλιν Θρόνιον ἐξεπολιόρκησε· τοῖς δ' ἀντιταξαμένοις τῶν Λοκρῶν συνάψας μάχην, ἐνίκησε περὶ πόλιν Ἀλόπην. (2) Ἔπειτα τὴν προκειμένην τῆς Λοκρίδος νῆσον, ὀνομαζομένην Ἀταλάντην, ἐπιτείχισμα τῆς Λοκρίδος κατεσκεύασε, πολεμῶν πρὸς τοὺς ἐγχωρίους. Ἀθηναῖοι δ' ἐγκαλοῦντες Αἰγινήταις ὡς συνηργηκόσι Λακεδαιμονίοις, ἀνέστησαν αὐτοὺς ἐκ τῆς πόλεως, ἐκ δὲ τῶν πολιτῶν οἰκήτορας ἐκπέμψαντες κατεκληρούχησαν τήν τε Αἴγιναν καὶ τὴν χώραν. (3) Λακεδαιμόνιοι δὲ τοῖς ἐκπεπτωκόσιν Αἰγινήταις ἔδωκαν οἰκεῖν τὰς καλουμένας Θυρέας διὰ τὸ καὶ τοὺς Ἀθηναίους δεδωκέναι τοῖς ἐκ Μεσσήνης ἐκβληθεῖσι κατοικεῖν Ναύπακτον. Ἀθηναῖοι δὲ Περικλέα μετὰ δυνάμεως ἐξέπεμψαν πολεμήσοντα τοῖς Μεγαρεῦσιν. Οὗτος δὲ πορθήσας τὴν χώραν καὶ τὰς κτήσεις αὐτῶν λυμηνάμενος, μετὰ πολλῆς ὠφελείας ἐπανῆλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας.

XLV. Λακεδαιμόνιοι δὲ μετὰ Πελοποννησίων καὶ τῶν ἄλλων συμμάχων ἐνέβαλον εἰς τὴν Ἀττικὴν τὸ δεύτερον. Ἐπιπορευόμενοι δὲ τὴν χώραν ἐδενδροτόμουν καὶ τὰς ἐπαύλεις ἐνεπύριζον, καὶ πᾶσαν σχεδὸν τὴν γῆν ἐλυμήναντο πλὴν τῆς καλουμένης Τετραπό-

gnare. Auctus deinde quinquaginta triremibus e Corcyra, multo perniciosius Peloponnesiorum terras incursavit, maxime vero Acten quam vocant in continente maritima hostilem in modum afflixit, villis passim exustis. (2) Tum Methonen, Laconiæ urbem, petens, direptis et vastatis primum agris, urbem tandem ipsam oppugnando tentat. Ibi Brasidas Spartanus, ætate quidem adolescens, sed robore corporis animique excellens, ubi Methonen non procul ab expugnationis periculo abesse videt, adjunctis aliquot Spartanis, per medias hostium hinc illinc diffusorum stationes manu viam sibi confidenter facit, multisque illorum cæsis in castellum evasit. (3) Quumque sæpius iterata oppugnatione, in adeundis Brasidas periculis eximie se gereret; Athenienses, loci capiendi spe frustrati, ad naves retrocedunt. Sed Brasidas, qui sua virtute et constantia virili Methonen conservaverat, magnam inter Spartanos gloriam est adeptus, et per hoc egregium factum animosior factus, insecutis deinde temporibus sæpenumero audacissime dimicando magnam fortitudinis gloriam reportavit. (4) Athenienses inde ad Eleam circumvecti, regionem populantur, et Pheam castellum Eleorum obsident. Ad cujus defensionem quamvis Elei accurrerent, pugna tamen congressi victores magna cum hostium cæde evadunt Athenienses, et Pheas vi capiunt. (5) Sed quum paullo post omnes in aciem copias Elei eduxissent, in naves repelluntur. Deinde in Cephalleniam digressi, acceptis in societatis fidem incolis, Athenas revertuntur.

XLIV. Sub hæc Athenienses, Cleopompo duce classis designato, triginta cum ipso naves in Eubœam proficisci jubent, ut et insulam tueretur, et Locris bellum faceret. Is cum classe profectus maritimos Locridis tractus hostiliter infestat, ac Thronium urbem expugnat, et infesta cum Locris acie concurrens ad Alopen oppidum illos vincit. (2) Tum adjectam Locridi insulam, cui Atalantæ nomen est, muniit, ut propugnaculum adversus Locros foret, unde in accolas incursiones commode facere posset. Per idem tempus Athenienses, crimini dantes Æginetis, quod cum Lacedæmoniis facerent, omnes urbe ejiciunt, et e suis illuc civibus novam coloniam transportant, cui et urbem et agros sorte distribuerunt. (3) At Lacedæmonii expulsis Thyreas quas vocant, ad inhabitandum concesserunt, exemplo Atheniensium, qui Messeniis a se ejectis olim Naupactum ad incolendum tribuerant. Tum Athenienses Periclem cum exercitu ad bellum Megarensibus inferendum emiserunt. Is agro pervastato et possessionibus illorum direptis aut corruptis, cum magnis opibus Athenas inde rediit.

XLV. Mox Lacedæmonii cum Peloponnesiorum aliorumque sociorum auxiliis secundam expeditionem in Atticam faciunt, eaque irruptione et arbores exscindunt, et villas incendiis abolent, et totam prope regionem ad vastitatem fœdissimam redigunt, sola Tetrapoli, ut nominant, excepta.

λεως· ταύτης δ' ἀπέσχοντο διὰ τὸ τοὺς προγόνους αὐτῶν ἐνταῦθα κατῳκηκέναι καὶ τὸν Εὐρυσθέα νενικηκέναι τὴν ὁρμὴν ἐκ ταύτης ποιησαμένους· δίκαιον γὰρ ἡγοῦντο τοὺς εὐηργετηκότας τοὺς προγόνους παρὰ τῶν ἐκγόνων τὰς προσηκούσας εὐεργεσίας ἀπολαμβάνειν. (2) Οἱ δ' Ἀθηναῖοι παρατάξασθαι μὲν οὐδ' ἐτόλμων, συνεχόμενοι δ' ἐντὸς τῶν τειχῶν ἐνέπεσον εἰς λοιμικὴν περίστασιν· πολλοῦ γὰρ πλήθους καὶ παντοδαποῦ συνεῤῥυηκότος εἰς τὴν πόλιν διὰ τὴν στενοχωρίαν, εὐλόγως εἰς νόσους ἔπιπτον, ἕλκοντες ἀέρα διεφθαρμένον. (3) Διόπερ οὐ δυνάμενοι τοὺς πολεμίους ἐκβαλεῖν ἐκ τῆς χώρας, πάλιν ναῦς πολλὰς ἐξέπεμπον εἰς Πελοπόννησον στρατηγὸν ἐπιστήσαντες Περικλέα. Οὗτος δὲ πολλὴν χώραν τῆς παραθαλαττίας δῃώσας καί τινας πόλεις πορθήσας, ἐποίησεν ἀπελθεῖν ἐκ τῆς Ἀττικῆς τοὺς Λακεδαιμονίους. (4) Μετὰ δὲ ταῦθ' οἱ Ἀθηναῖοι, τῆς μὲν χώρας δεδενδροκοπημένης, τῆς δὲ νόσου πολλοὺς διαφθειρούσης, ἐν ἀθυμίᾳ καθειστήκεισαν, καὶ τὸν Περικλέα νομίζοντες αἴτιον γεγονέναι τοῦ πολέμου, δι' ὀργῆς εἶχον. Διόπερ ἀποστήσαντες αὐτὸν τῆς στρατηγίας, καὶ μικράς τινας ἀφορμὰς ἐγκλημάτων λαβόντες, ἐζημίωσαν αὐτὸν ὀγδοήκοντα ταλάντοις. (5) Μετὰ δὲ ταῦτα πρεσβείας ἀποστείλαντες Λακεδαιμονίοις, ἠξίουν καταλύσασθαι τὸν πόλεμον. Ὡς δὲ οὐδεὶς αὐτοῖς προσεῖχεν, ἠναγκάζοντο πάλιν τὸν Περικλέα στρατηγὸν αἱρεῖσθαι. Ταῦτα μὲν οὖν ἐπράχθη κατὰ τοῦτον τὸν ἐνιαυτόν.

XLVI. Ἐπ' ἄρχοντος δ' Ἀθήνησιν Ἐπαμεινώνδου Ῥωμαῖοι κατέστησαν ὑπάτους Λεύκιον Παπίριον καὶ Αὖλον Κορνήλιον Μακερῖνον. Ἐπὶ δὲ τούτων ἐν μὲν ταῖς Ἀθήναις Περικλῆς ὁ στρατηγὸς ἐτελεύτησεν, ἀνὴρ γένει καὶ πλούτῳ, πρὸς δὲ τούτοις δεινότητι λόγου καὶ στρατηγίᾳ πολὺ προέχων τῶν πολιτῶν. (2) Ὁ δὲ δῆμος φιλοτιμούμενος κατὰ κράτος ἑλεῖν τὴν Ποτίδαιαν, ἐξαπέστειλεν Ἅγνωνα στρατηγὸν ἔχοντα τὴν δύναμιν ἣν πρότερον εἶχε Περικλῆς. Οὗτος δὲ μετὰ παντὸς τοῦ στόλου καταπλεύσας εἰς τὴν Ποτίδαιαν, παρεσκευάσατο τὰ πρὸς τὴν πολιορκίαν. Μηχανάς τε γὰρ παντοδαπὰς παρεσκευάσατο πολιορκητικὰς καὶ ὅπλων καὶ βελῶν πλῆθος, ἔτι δὲ σίτου δαψίλειαν ἱκανὴν πάσῃ τῇ δυνάμει. Προσβολὰς δὲ ποιούμενος συνεχεῖς καθ' ἑκάστην ἡμέραν, διέτριβε πολὺν χρόνον, οὐ δυνάμενος ἑλεῖν τὴν πόλιν. (3) Οἱ μὲν γὰρ πολιορκούμενοι διὰ τὸν ἐκ τῆς ἁλώσεως φόβον ἐῤῥωμένως ἠμύνοντο, καὶ ταῖς ὑπεροχαῖς τῶν τειχῶν πεποιθότες ἐπλεονέκτουν τοὺς ἐκ λιμένος· ἡ δὲ νόσος τοὺς πολιορκοῦντας συνέχουσα πολλοὺς ἀνῄρει, καὶ τὸ στρατόπεδον ἀθυμία κατεῖχεν. (4) Ὁ δ' Ἅγνων εἰδὼς τοὺς Ἀθηναίους δεδαπανηκότας εἰς τὴν πολιορκίαν πλείω τῶν χιλίων ταλάντων καὶ χαλεπῶς διακειμένους πρὸς τοὺς Ποτιδαιάτας διὰ τὸ πρώτους ἀποστῆναι πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους, ἐφοβεῖτο λῦσαι τὴν πολιορκίαν. Διόπερ ἠναγκάζετο διακαρτερεῖν καὶ τοὺς στρατιώτας ἀναγκάζειν παρὰ δύναμιν βίαν προσάγειν τῇ πόλει. (5) Ἐπεὶ δὲ τῶν πολιτῶν πολλοὶ διεφθείροντο κατὰ τὰς προσβολὰς καὶ κατὰ τὴν ἐκ τοῦ λοι-

Ab hac propterea abstinent, quod progenitoribus olim suis hospitium præbuisset, qui Eurystheum armis hinc adorti superassent. Nam bene de majoribus meritos debitis contra beneficiis prosequi æquum esse censebant. (2) Athenienses vero, in aciem descendere non ausi, intra muros se continebant. Unde factum, ut in pestilentis morbi contagia inciderent. Quum enim ingens hominum diversi generis colluvies in urbem recepta esset, probabili sane ratione accidit, ut angusto constipati loco, vitiosum inspirantes aerem, morbis affligerentur. (3) Quocirca ejiciendis e regione sua hostibus impares, classem rursus in Peloponnesum, Periclis ductu, expediunt. Is hostiliter maritimas terras incursando, nonnullas etiam urbes expugnando, efficit ut Lacedæmonii ex Attica tandem excederent. (4) Post hæc Athenienses ob agros excidio arborum vastatos et magnam populi stragem a lue pestifera illatam, animi sese excruciant, et Pericli, in quem accensi belli culpam transferebant, infensis animis irascuntur, eique, magistratu abire jusso, leves quasdam criminandi occasiones nacti, octoginta talentorum multam irrogant. (5) Legatis deinde ad componendum bellum Spartam missis, dum nusquam æquas sibi præberi aures animadvertunt, necessitate adacti, Periclem rursus imperatorem creant. Et hæc illo quidem anno gesta sunt.

XLVI. Archon deinde fuit Athenis Epaminondas, et Romæ consulatum gesserunt L. Papirius (Crassus) et A. Cornelius Macerinus (*M. Cornelius Maluginensis*), quum Athenis Pericles exercituum dux interiit, vir genere, opibus, eloquentia et arte imperatoria civibus reliquis longe antecellens. (2) Populus vero Atheniensis, summa cupiditate Potidæam vi capiendi ardens, Hagnonem ducem cum exercitu, quem Pericles antea duxerat, illuc mittit. Is cum universa classe urbem petens, omni apparatu in obsidionem incumbit. Machinas enim ad expugnandum utiles varii generis, et magnam armorum telorumque vim, frumenti etiam quantum toti exercitui satis foret, præparat. Etsi autem crebris quotidie impressionibus urbem quassabat, multum tamen frustra temporis consumsit, quo eam capere nequivit. (3) Nam obsessos expugnationis metus excitat ad fortiter repugnandum, et murorum altitudo, qua in portu versantes supereminebant, fiduciam illis addit. Morbus interim multos obsidentium exstinguit: quo factum, ut animos exercitus desponderet. (4) Hagno tamen, compertum habens, plus mille talentis Athenienses obsidioni impendisse, et gravissima Potidæatas ira prosequi, quod primi ad Lacedæmonios descivissent, obsidionem solvere non audebat; sed in incepto perstare, et milites ad vim urbi inferendam etiam ultra vires instigare cogebatur. (5) Ubi vero magnam civium turbam tum oppugnationum vi, tum contagione morbi ab-

μοῦ νόσον, ἀπολιπὼν μέρος τῆς δυνάμεως ἐπὶ τῆς πολιορκίας, ἀπέπλευσεν εἰς τὰς Ἀθήνας, ἀποβεβληκὼς τῶν στρατιωτῶν πλείους τῶν χιλίων. (6) Ἀπελθόντων δὲ τούτων, οἱ Ποτιδαιᾶται, τοῦ τε σίτου παντελῶς ἐκλιπόντος καὶ τῶν κατὰ τὴν πόλιν ἀθυμούντων, ἐπεκηρυκεύσαντο πρὸς τοὺς πολιορκοῦντας περὶ διαλύσεως. Ἀσμένως δὲ κἀκείνων προσδεξαμένων, διαλύσεις ἐποιήσαντο τοιαύτας, ἀπελθεῖν ἐκ τῆς πόλεως ἅπαντας τοὺς Ποτιδαιάτας, ἄλλο μὲν μηδὲν λαβόντας, ἔχοντας δὲ τοὺς μὲν ἄνδρας ἱμάτιον ἕν, τὰς δὲ γυναῖκας δύο. (7) Γενομένων δὲ τούτων τῶν σπονδῶν οἱ μὲν Ποτιδαιᾶται πάντες μετὰ γυναικῶν καὶ τέκνων ἐξέλιπον τὴν πατρίδα κατὰ τὰς συνθήκας, καὶ παρελθόντες εἰς τοὺς ἐπὶ Θρᾴκης Χαλκιδεῖς, παρ' αὐτοῖς κατῴκησαν· οἱ δὲ Ἀθηναῖοι τῶν πολιτῶν εἰς χιλίους οἰκήτορας ἐξέπεμψαν εἰς τὴν Ποτίδαιαν, καὶ τήν τε πόλιν καὶ τὴν χώραν κατεκληρούχησαν.

XLVII. Ἀθηναῖοι δὲ Φορμίωνα στρατηγὸν προχειρισάμενοι, μετὰ εἴκοσι τριήρων ἐξαπέστειλαν. Οὗτος δὲ περιπλεύσας τὴν Πελοπόννησον, εἰς Ναύπακτον κατῆρε, καὶ θαλαττοκρατῶν τοῦ Κρισαίου κόλπου, διεκώλυσε ταύτῃ πλεῖν τοὺς Λακεδαιμονίους. Λακεδαιμόνιοι δὲ δύναμιν ἀξιόλογον ἐξέπεμψαν μετὰ Ἀρχιδάμου τοῦ βασιλέως. Οὗτος δὲ παρελθὼν τῆς Βοιωτίας εἰς Πλαταιὰς ἐστρατοπέδευσε. Μελλόντων δ' αὐτῶν δῃοῦν τὴν χώραν, καὶ παρακαλούντων τοὺς Πλαταιεῖς ἀποστῆναι τῶν Ἀθηναίων, ὡς οὐ προσεῖχον αὐτοῖς, ἐπόρθησε τὴν χώραν καὶ τὰς κατὰ ταύτην κτήσεις ἐλυμήνατο. (2) Μετὰ δὲ ταῦτα τὴν πόλιν περιτειχίσας ἤλπιζε τῇ σπάνει τῶν ἀναγκαίων καταπονήσειν τοὺς Πλαταιεῖς· οὐδὲν δ' ἧττον καὶ μηχανὰς προσάγοντες καὶ διὰ τούτων σαλεύοντες τὰ τείχη καὶ προσβολὰς ἀδιαλείπτως ποιούμενοι διετέλουν. Ἐπεὶ δὲ οὐδὲ διὰ τῶν προσβολῶν ἠδύναντο χειρώσασθαι τὴν πόλιν, ἀπολιπόντες τὴν ἱκανὴν φυλακὴν ἐπανῆλθον εἰς Πελοπόννησον. (3) Ἀθηναῖοι δὲ στρατηγοὺς καταστήσαντες Ξενοφῶντα καὶ Φανόμαχον, ἀπέστειλαν ἐπὶ Θρᾴκην μετὰ στρατιωτῶν χιλίων. Οὗτοι δὲ παραγενηθέντες εἰς Σπάρτωλον τῆς Βοττικῆς, ἔτεμον τὴν χώραν καὶ τὸν σῖτον ἐν χλόῃ διέφθειραν. Προσβοηθησάντων δὲ τοῖς Βοττιαίοις Ὀλυνθίων, ἡττήθησαν ὑπὸ τούτων μάχῃ· ἀνῃρέθησαν δὲ τῶν Ἀθηναίων οἵ τε στρατηγοὶ καὶ τῶν στρατιωτῶν οἱ πλείους. (4) Ἅμα δὲ τούτοις πραττομένοις Λακεδαιμόνιοι πεισθέντες ὑπὸ Ἀμβρακιωτῶν ἐστράτευσαν εἰς Ἀκαρνανίαν. Ἡγούμενος δὲ τούτων Κνῆμος εἶχε στρατιώτας πεζοὺς χιλίους καὶ ναῦς ὀλίγας· προσλαβόμενος δὲ καὶ παρὰ τῶν συμμάχων στρατιώτας ἱκανούς, ἧκεν εἰς τὴν Ἀκαρνανίαν καὶ κατεστρατοπέδευσε πλησίον πόλεως τῆς ὀνομαζομένης Στράτου. (5) Οἱ δὲ Ἀκαρνᾶνες συστραφέντες καὶ τοὺς πολεμίους ἐνεδρεύσαντες, πολλοὺς ἀπέκτειναν, καὶ συνηνάγκασαν τὸν Κνῆμον ἀπαγαγεῖν τὴν δύναμιν εἰς τοὺς ὀνομαζομένους Οἰνιάδας.

XLVIII. Περὶ δὲ τοὺς αὐτοὺς χρόνους Φορμίων ὁ τῶν Ἀθηναίων στρατηγὸς ἔχων εἴκοσι τριήρεις περιέ-

sumtam vidit; parte copiarum ad obsidionem relicta, ipse cum ceteris Athenas regressus est, plus mille militibus amissis. (6) Post cujus discessum Potidæatæ, jam extrema annonæ difficultate laborantes et ad summam desperationem adacti, caduceatores ad pacis conditiones petendum mittunt. Quod quum obviis, ut dicitur, brachiis exciperent obsidentes, hac lege cum obsessis paciscuntur: ut universa Potidæatarum multitudo urbe excedat, et nihil omnino, præter unam viri, duasque feminæ vestes secum asportent. (7) Induciis ergo hac conditione factis, Potidæatæ cum uxoribus et liberis omnes, uti convenerat, urbem deserunt, et ad Chalcidenses in Thracia profecti, habitationis inter eos locum acceperunt. Athenienses vero mille suorum Potidæam missis domicilia urbis et agrorum fundos sorte assignarunt.

XLVII. Porro Athenis Phormio dux classis creatus, cum viginti triremibus expeditionem suscipit, et circumnavigata Peloponneso, ad Naupactum substitit: ubi Crisæo sinu in potestatem redacto, Lacedæmoniis transitum intercludit. Hi vero Archidamum regem cum numeroso exercitu novam instituere expeditionem jubent. Is, promotis in Bœotiam castris, ad Platæas consedit. Ibi procincto jam ad vastationem exercitu, ad defectionem ab Atheniensibus Platæenses sollicitari prius placuit. Qui quum assensum non præberent, agros desolare, et quiquid facultatum obviam fuit, diripere ac pessumdare instituit. (2) Post urbe circumvallata, commeatus inopia se Platæenses defatigaturum confidebat. Nec segnius machinis etiam adactis muros concutere, et indesinenter oppugnare pergebat. Sed quum nulla oppugnationis vi urbem capere posset, relicta haud mediocri illic manu, in Peloponnesum remeavit. (3) Sub hæc Athenienses Xenophontem et Phanomachum duces creant, et cum mille armatorum manu in Thraciam expeditionem facere jubent. Hi ad Spartolum Botticæ progressi, regionem urendo, exscindendo et prædas agendo vastant, et segetes adhuc in herba corrumpunt. Sed quum Bottiæis Olynthii succurrerent, pugna inita profligantur Athenienses, ibique maxima pars militum cum ipsis ductoribus cæsa est. (4) Inter hæc Lacedæmonii, Ambraciotarum hortatu inducti, cum mille militibus et paucis navibus, duce Cnemo, in Acarnaniam movent. Is, non contemnenda sociorum manu sibi adjuncta, expeditionem in Acarnaniam suscipit, et ad urbem, cui Strato nomen, castra ponit. (5) Sed Acarnanes, subito in aciem conglobati, hostem insidiis excipiunt, et plurimis interfectis Cnemum in Œniadarum quos vocant terram copias abducere cogunt.

XLVIII. Sub idem tempus Phormio Atheniensis, prætor militaris, cum viginti suis triremibus in quadraginta septem

τυχε ναυσὶ Λακεδαιμονίων ἑπτὰ πρὸς ταῖς τετταράκοντα. Ναυμαχήσας δὲ πρὸς ταύτας, τήν τε στρατηγίδα ναῦν τῶν πολεμίων κατέδυσε καὶ τῶν ἄλλων πολλὰς ἄπλους ἐποίησε, δώδεκα δὲ αὐτάνδρους εἷλε, τὰς δὲ λοιπὰς μέχρι τῆς γῆς κατεδίωξεν. Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι παρ' ἐλπίδας ἡττηθέντες ταῖς ὑπολειφθείσαις ναυσὶν ἔφυγον εἰς Πάτρας τῆς Ἀχαΐας. Αὕτη μὲν οὖν ἡ ναυμαχία συνέστη περὶ τὸ Ῥίον καλούμενον. Οἱ δ' Ἀθηναῖοι τρόπαιον στήσαντες καὶ τῷ Ποσειδῶνι περὶ τὸν Ἰσθμὸν ναῦν καθιερώσαντες, ἀπέπλευσαν εἰς πόλιν συμμαχίδα Ναύπακτον. (2) Λακεδαιμόνιοι δὲ ἑτέρας ναῦς ἐξέπεμψαν εἰς τὰς Πάτρας. Αὗται δὲ προσλαβόμεναι τὰς ἐκ τῆς ναυμαχίας περιλελειμμένας τριήρεις ἠθροίσθησαν εἰς τὸ Ῥίον· εἰς τὸν αὐτὸν δὲ τόπον καὶ τὸ πεζὸν στρατόπεδον τῶν Πελοποννησίων κατήντησε καὶ πλησίον τοῦ στόλου κατεστρατοπέδευσε. (3) Φορμίων δὲ τῇ προγεγενημένῃ νίκῃ φρονηματισθεὶς ἐτόλμησεν ἐπιθέσθαι ταῖς πολεμίαις ναυσὶν οὔσαις πολλαπλασίαις· καί τινας αὐτῶν καταδύσας καὶ τῶν ἰδίων ἀποβαλὼν ἀμφίδοξον ἔσχε τὴν νίκην. Μετὰ δὲ ταῦτα Ἀθηναίων ἀποστειλάντων εἴκοσι τριήρεις, οἱ Λακεδαιμόνιοι φοβηθέντες ἀπέπλευσαν εἰς τὴν Κόρινθον, οὐ τολμῶντες ναυμαχεῖν. Ταῦτα μὲν οὖν ἐπράχθη κατὰ τοῦτον τὸν ἐνιαυτόν.

XLIX. Ἐπ' ἄρχοντος δ' Ἀθήνησι Διοτίμου Ῥωμαῖοι μὲν κατέστησαν ὑπάτους Γάϊον Ἰούλιον καὶ Πρόκλον Οὐεργίνιον Τρίκοστον, Ἠλεῖοι δ' ἦγον Ὀλυμπιάδα ὀγδόην πρὸς ταῖς ὀγδοήκοντα, καθ' ἣν ἐνίκα στάδιον Σύμμαχος Μεσσήνιος ἀπὸ Σικελίας. (2) Ἐπὶ δὲ τούτων Κνῆμος ὁ τῶν Λακεδαιμονίων ναύαρχος ἐν τῇ Κορίνθῳ διατρίβων ἔκρινε τὸν Πειραιᾶ καταλαβέσθαι. Ἐπυνθάνετο γὰρ μήτε ναῦς ἐν αὐτῷ καθειλκυσμένας ὑπάρχειν μήτε στρατιώτας εἶναι τεταγμένους ἐπὶ τῆς φυλακῆς· τοὺς γὰρ Ἀθηναίους ἀμελῶς ἔχειν περὶ τῆς τούτου φυλακῆς διὰ τὸ μηδαμῶς ἐλπίζειν τολμῆσαί τινας καταλαβέσθαι τὸν τόπον. (3) Διόπερ ἐν τοῖς Μεγάροις καθελκύσας τὰς νενεωλκημένας τετταράκοντα τριήρεις, νυκτὸς ἔπλευσεν εἰς τὴν Σαλαμῖνα· προσπεσὼν δ' ἀπροσδοκήτως εἰς τὸ φρούριον τῆς Σαλαμῖνος τὸ καλούμενον Βουδόριον, τρεῖς ναῦς ἀπέσπασε καὶ τὴν ἄλλην Σαλαμῖνα κατέδραμε. (4) Τῶν δὲ Σαλαμινίων πυρσευσάντων τοῖς κατὰ τὴν Ἀττικήν, οἱ μὲν Ἀθηναῖοι δόξαντες τὸν Πειραιᾶ κατειλῆφθαι, ταχέως ἐξεβοήθουν μετὰ πολλῆς ταραχῆς· γνόντες δὲ τὸ γεγονός, ταχέως πληρώσαντες ναῦς ἱκανὰς ἔπλεον εἰς τὴν Σαλαμῖνα. (5) Οἱ δὲ Πελοποννήσιοι τῆς ἐπιβολῆς διαψευσθέντες ἀπέπλευσαν ἐκ τῆς Σαλαμῖνος εἰς τὴν οἰκείαν. Οἱ δ' Ἀθηναῖοι, τῶν πολεμίων ἀποπεπλευκότων, τῆς μὲν Σαλαμῖνος ἐπιμελεστέραν φυλακὴν ἐποιήσαντο καὶ κατέλιπον φρουροὺς τοὺς ἱκανούς, τὸν δὲ Πειραιᾶ κλείθροις καὶ φυλακαῖς ἱκαναῖς διαλαβόντες ὠχύρωσαν.

L. Περὶ δὲ τοὺς αὐτοὺς χρόνους Σιτάλκης ὁ τῶν Θρακῶν βασιλεὺς παρειλήφει μὲν βασιλείαν ὀλίγης χώ-

Lacedæmoniorum naves incidit, et pugna cum illis conserta navem prætoriam hostium demersit, et multas de ceteris navigationi inutiles reddidit, captisque duodecim cum ipsis viris, reliquas ad continentem usque persecutus est. Hoc modo Lacedæmonii præter spem victi cum parte navium adhuc salva Patras Achaiæ refugerunt. Hæc pugna ad Rhium, uti nominant, commissa fuit. Tum Athenienses tropæum erigunt, Neptuno etiam navem in Isthmo dedicant, et sociam inde urbem Naupactum repetunt. (2) At Lacedæmonii alias ad Patras naves submittunt. Hæ cum superstitibus ex pugna navali triremibus conjunctæ ad Rhium convenerunt, quo ipso loco etiam terrestris Lacedæmonius exercitus occurrit, et castra proxime classem metatur. (3) Phormio autem, superiore victoria elatum gerens spiritum, cum hostili classe, quæ suam numero longe vincebat, confligere non veretur, et nonnullis hostium navibus suppressis, nonnullis etiam suarum amissis, victoriam ancipitem reportat. Sed post quum viginti triremes Athenis illi accessissent, Lacedæmonii Corinthum navigant, nec prœlii navalis fortunam amplius tentare audent. Et hæ res illo anno confectæ traduntur.

XLIX. Summo Athenis magistratu fungente Diotimo, Romani consules reipublicæ præfecere C. Julium et Proculum Verginium Tricostum. Tum Elei octogesimam octavam Olympiadem egerunt, qua stadii victoriam obtinuit Symmachus Messenius ex Sicilia. (2) Cnemus autem, Lacedæmoniorum navarchus, dum ad Corinthum in statione est, Piræei per occasionem occupandi consilium cepit. Exploratorum namque indiciis compertum habebat, nihil ibi navium esse deductum, nec quidquam præsidii ad defensionem ejus dispositum : ab Atheniensibus præterea loci custodiam negligi, quod neminem eo processurum confidant, ut invadere illum ausit. (3) Megaris itaque quadraginta triremes antea subductas in mare devolvit, hisque completis noctu in Salaminem trajicit, ubi castellum, quod Budorium appellatur, ex improviso adortus tres naves abstrahit, et reliquam Salamina passim incursat. (4) At signo per accensas faces a Salaminiis dato, Athenienses, Piræeum jam captum suspicati, raptis propere armis ad loci defensionem magno cum pavore ac tumultu excurrunt. Sed de tota re melius edocti, in Salaminem pluribus instructis navibus contendunt. (5) Peloponnesii igitur, conatu et incepto frustrati, ex Salamine domum se recipiunt : post quorum discessum accuratiorem Salaminis custodiam Athenienses instituunt, sat firmo illam præsidio munientes. Piræeum etiam claustris et excubiis hic illic dispositis, quantum satis esset, confirmant.

L. Circa id ipsum tempus Sitalces Thracum rex angusti quidem agri regnum accepit, sed propria virtute ac pru-

ρας, διὰ δὲ τὴν ἰδίαν ἀνδρείαν καὶ σύνεσιν ἐπὶ πολὺ τὴν δυναστείαν ηὔξησεν, ἐπιεικῶς μὲν ἄρχων τῶν ὑποτεταγμένων, ἀνδρεῖος δ' ὢν ἐν ταῖς μάχαις καὶ στρατηγικός, ἔτι δὲ τῶν προσόδων μεγάλην ποιούμενος ἐπιμέλειαν· τὸ δὲ τέλος ἐπὶ τοσοῦτον δυνάμεως προῆλθεν, ὥστε χώρας ἄρξαι πλείστης τῶν πρὸ αὐτοῦ βασιλευσάντων κατὰ τὴν Θρᾴκην. (2) Ἡ μὲν γὰρ παραθαλάττιος αὐτῆς ἀπὸ τῆς Ἀβδηριτῶν χώρας τὴν ἀρχὴν ἔχουσα διέτεινε μέχρι τοῦ Ἴστρου ποταμοῦ, ἀπὸ δὲ θαλάττης εἰς τὸ μεσόγειον πορευομένῳ τοσοῦτον εἶχε διάστημα, ὥστε πεζὸν εὔζωνον ὁδοιπορῆσαι ἡμέρας τρεισκαίδεκα. Τηλικαύτης δὲ χώρας βασιλεύων ἐλάμβανε προσόδους καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν πλείω χιλίων ταλάντων. (3) Κατὰ δὲ τοὺς ὑποκειμένους καιροὺς ἔχων πόλεμον, ἤθροισεν ἐκ τῆς Θρᾴκης στρατιώτας πεζοὺς μὲν πλείους τῶν δυοκαίδεκα μυριάδων, ἱππεῖς δὲ πεντακισμυρίους. Ἀναγκαῖον δέ ἐστι τοῦ πολέμου τούτου προεκθέσθαι τὰς αἰτίας, ἵνα σαφὴς ὁ περὶ αὐτοῦ λόγος ὑπάρξῃ τοῖς ἀναγινώσκουσι. Σιτάλκης τοίνυν πρὸς Ἀθηναίους φιλίαν συνθέμενος, ὡμολόγησεν αὐτοῖς συμμαχήσειν τὸν ἐπὶ Θρᾴκης πόλεμον. Διόπερ βουλόμενος τοὺς Χαλκιδεῖς σὺν τοῖς Ἀθηναίοις καταπολεμῆσαι, παρεσκευάζετο δύναμιν ἀξιόλογον· ἅμα δὲ καὶ πρὸς Περδίκκαν τὸν βασιλέα τῶν Μακεδόνων ἀλλοτρίως διακείμενος, ἔκρινε κατάγειν ἐπὶ τὴν Μακεδονικὴν βασιλείαν Ἀμύνταν τὸν Φιλίππου. (4) Δι' ἀμφοτέρας οὖν τὰς προειρημένας αἰτίας ἦν ἀναγκαῖον αὐτῷ συστήσασθαι δύναμιν ἀξιόλογον. Ὡς δ' αὐτῷ τὰ πρὸς τὴν στρατείαν εὐτρεπῆ κατεσκεύαστο, προήγαγε τὴν δύναμιν ἅπασαν, καὶ διελθὼν τὴν Θρᾴκην ἐνέβαλεν εἰς τὴν Μακεδονίαν. (5) Οἱ δὲ Μακεδόνες τὸ μέγεθος τῆς δυνάμεως καταπλαγέντες, παρατάξασθαι μὲν οὐκ ἐτόλμησαν, εἰσκομίσαντες δὲ τόν τε σῖτον καὶ τῶν χρημάτων ὅσα δυνατὸν ἦν εἰς τὰ καρτερώτατα φρούρια, μένοντες ἐν τούτοις ἡσυχίαν εἶχον. (6) Οἱ δὲ Θρᾷκες καταγαγόντες τὸν Ἀμύνταν ἐπὶ τὴν βασιλείαν, τὸ μὲν πρῶτον διὰ λόγων καὶ πρεσβειῶν ἐπειρῶντο προσάγεσθαι τὰς πόλεις, ὡς δ' οὐδεὶς αὐτοῖς προσεῖχεν, εὐθὺς τῷ πρώτῳ φρουρίῳ προσβαλόντες κατὰ κράτος εἷλον. (7) Μετὰ δὲ ταῦτά τινες τῶν πόλεων καὶ τῶν φρουρίων διὰ τὸν φόβον ἑκουσίως ὑπετάγησαν. Πορθήσαντες δὲ πᾶσαν τὴν Μακεδονίαν καὶ πολλῆς ὠφελείας κύριοι γενόμενοι μετέβησαν ἐπὶ τὰς Ἑλληνίδας πόλεις τὰς τῶν Χαλκιδέων.

LI. Τοῦ δὲ Σιτάλκου περὶ ταῦτα διατρίβοντος, Θετταλοὶ καὶ Ἀχαιοὶ καὶ Μάγνητες καὶ οἱ ἄλλοι πάντες Ἕλληνες ὅσοι κατῴκουν μεταξὺ Μακεδονίας καὶ Θερμοπυλῶν, συνεφρόνησαν καὶ δύναμιν ἀξιόλογον κοινῇ συνεστήσαντο. Εὐλαβοῦντο γὰρ μήποτε τοσαύταις μυριάσιν οἱ Θρᾷκες ἐμβάλωσιν αὐτῶν εἰς τὴν χώραν, καὶ κινδυνεύσωσι ταῖς πατρίσι. (2) Τὸ δ' αὐτὸ καὶ τῶν Χαλκιδέων ποιησάντων, Σιτάλκης πυθόμενος τοὺς Ἕλληνας ἀθρόας δυνάμεις συνηθροικέναι καὶ τοὺς στρατιώτας ὑπὸ τοῦ χειμῶνος ἐνοχλουμένους, πρὸς μὲν

dentia ad praeclaram illud amplitudinem longe lateque provexit, dum aequum et benignum subditis et in bellis strenuum ac sollertem sese praebet, vectigalium praeterea diligentissime curam gerit, et ad tantas denique opes pervenit, ut plus quam omnes ante ipsum reges terrarum in Thracia suo dominatu complecteretur. (2) Nam maritima ejus regio, a finibus Abderitarum incipiens, ad Istrum usque fluvium excurrebat; a mari vero in mediterranea tanto patebat intervallo, quantum expeditus aliquis terra iter faciens tredecim diebus conficere posset. Tam late patentis regni princeps quum esset, plus quam mille quotannis talenta ex vectigalibus accipiebat. (3) Sub haec vero tempora, exorto ipsi bello, e Thracia militum delectus instituens, peditum plus quam centum et viginti millia et equitum quinquaginta millia coegit. Sed causae belli nobis hic explicandae veniunt, ut perspicua lectoribus fiat narratio. Sitalces, amicitiae foedere cum Atheniensibus inito, inter alia pacta etiam hoc receperat, se fidum ipsis socium in bello Thracico futurum. Chalcidenses igitur Atheniensium ope expugnare volens, exercitum instruxit validissimum: sed quum simul infenso erga Perdiccam Macedoniae regem animo esset, Amyntam Philippi in regnum paternum reducere constituit. (4) Has duas ob causas ingens omnino exercitus ei contrahendus erat. Quum itaque omnia ad expeditionem necessaria provisa procurataque essent, copias universas eduxit, et Thraciam emensus in Macedoniam irruptionem fecit. (5) At Macedones hostium multitudine perterrefacti obviam prodire non audebant, sed frugibus aliisque opibus, quas transferre poterant, in castella munitissima congestis, intra munitiones quiete se continebant. (6) Thraces autem Amyntam reducentes in regnum, verbis et legationibus pacificis urbes sibi conciliare tentabant, sed quum nemo aures illis accommodaret, castellum, quod primum sese obtulit, aggressi vi expugnant. (7) Mox aliae etiam urbes et munitiones terrore perculsae ultro se dedunt. Pervastata igitur tota Macedonia, pingui onusti praeda ad Graecas Chalcidensium urbes transeunt.

LI. Interea dum Sitalces circa haec occupatus est, Thessali, Achaei, Magnetes et ceteri Graeci omnes, qui intra Macedoniam et Thermopylas sedes habent, conspiratione facta, communi delectu exercitum ingentem conscripsere. Verebantur enim, ne a tot millibus Thracum in regiones ipsorum impressione facta, patriae singuli amittendae periculum adirent. (2) Quod idem quum a Chalcidensibus quoque fieret, Sitalces de Graecorum apparatu, quod validas adversum se copias armasset, edoctus, et milites quoque suos moleste hiemis asperitatem ferre sentiens, cum Per-

τὸν Περδίκκαν διαλυσάμενος ἐπιγαμίαν ἐποιήσατο, τὰς δὲ δυνάμεις ἀπήγαγεν εἰς Θρᾴκην.

LII. Ἅμα δὲ τούτοις πραττομένοις Λακεδαιμόνιοι μὲν παραλαβόντες τοὺς ἐκ Πελοποννήσου συμμάχους εἰσέβαλον εἰς τὴν Ἀττικήν, ἔχοντος τὴν ἡγεμονίαν Ἀρχιδάμου τοῦ βασιλέως· τὸν δὲ σῖτον ἐν τῇ χλόῃ διέφθειραν, καὶ τὴν χώραν δῃώσαντες ἐπανῆλθον εἰς τὰς πατρίδας. (2) Οἱ δ' Ἀθηναῖοι παρατάξασθαι μὲν οὐ τολμῶντες, ὑπὸ δὲ τῆς νόσου καὶ τῆς σιτοδείας πιεζόμενοι, κακὰς περὶ τοῦ μέλλοντος ἐλάμβανον ἐλπίδας. Ταῦτα μὲν οὖν ἐπράχθη κατὰ τοῦτον τὸν ἐνιαυτόν.

LIII. Ἐπ' ἄρχοντος δ' Ἀθήνησιν Εὐκλείδου Ῥωμαῖοι κατέστησαν ἀντὶ τῶν ὑπάτων χιλιάρχους τρεῖς, Μάρκον Μάλλιον, Κόϊντον Σολπίκιον Πραιτέξτατον καὶ Σερούϊον Κορνήλιον Κόσσον. Ἐπὶ δὲ τούτων κατὰ τὴν Σικελίαν Λεοντῖνοι, Χαλκιδέων μὲν ὄντες ἄποικοι, συγγενεῖς δὲ Ἀθηναίων, ἔτυχον ὑπὸ Συρακοσίων πολεμούμενοι. Πιεζόμενοι δὲ τῷ πολέμῳ, καὶ διὰ τὴν ὑπεροχὴν τῶν Συρακοσίων κινδυνεύοντες ἁλῶναι κατὰ κράτος, ἐξέπεμψαν πρέσβεις εἰς τὰς Ἀθήνας, ἀξιοῦντες τὸν δῆμον βοηθῆσαι τὴν ταχίστην καὶ τὴν πόλιν ἑαυτῶν ἐκ τῶν κινδύνων ῥύσασθαι. (2) Ἦν δὲ τῶν ἀπεσταλμένων ἀρχιπρεσβευτὴς Γοργίας ὁ ῥήτωρ, δεινότητι λόγου πολὺ προέχων πάντων τῶν καθ' ἑαυτόν. Οὗτος καὶ τέχνας ῥητορικὰς πρῶτος ἐξεῦρε καὶ κατὰ τὴν σοφιστείαν τοσοῦτον τοὺς ἄλλους ὑπερέβαλεν, ὥστε μισθὸν λαμβάνειν παρὰ τῶν μαθητῶν μνᾶς ἑκατόν. (3) Οὗτος οὖν καταντήσας εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ παραχθεὶς εἰς τὸν δῆμον, διελέχθη τοῖς Ἀθηναίοις περὶ τῆς συμμαχίας, καὶ τῷ ξενίζοντι τῆς λέξεως ἐξέπληξε τοὺς Ἀθηναίους, ὄντας εὐφυεῖς καὶ φιλολόγους. (4) Πρῶτος γὰρ ἐχρήσατο τοῖς τῆς λέξεως σχηματισμοῖς περιττοτέροις καὶ τῇ φιλοτεχνίᾳ διαφέρουσιν ἀντιθέτοις καὶ ἰσοκώλοις καὶ παρίσοις καὶ ὁμοιοτελεύτοις καί τισιν ἑτέροις τοιούτοις, ἃ τότε μὲν διὰ τὸ ξένον τῆς κατασκευῆς ἀποδοχῆς ἠξιοῦτο, νῦν δὲ περιεργίαν ἔχειν δοκεῖ καὶ φαίνεται καταγέλαστον πλεονάκις καὶ κατακόρως τιθέμενον. (5) Τέλος πείσας τοὺς Ἀθηναίους συμμαχῆσαι τοῖς Λεοντίνοις, οὗτος μὲν θαυμασθεὶς ἐν ταῖς Ἀθήναις ἐπὶ τέχνῃ ῥητορικῇ τὴν εἰς Λεοντίνους ἐπάνοδον ἐποιήσατο.

LIV. Ἀθηναῖοι δὲ καὶ πάλαι μὲν ἦσαν ἐπιθυμηταὶ τῆς Σικελίας διὰ τὴν ἀρετὴν τῆς χώρας, καὶ τότε δ' ἀσμένως προσδεξάμενοι τοὺς Γοργίου λόγους, ἐψηφίσαντο συμμαχίαν ἐκπέμπειν τοῖς Λεοντίνοις, πρόφασιν μὲν φέροντες τὴν τῶν συγγενῶν χρείαν καὶ δέησιν, τῇ δ' ἀληθείᾳ τὴν νῆσον σπεύδοντες κατακτήσασθαι. (2) Καὶ γὰρ οὐ πολλοῖς ἔτεσι πρότερον τῶν τε Κορινθίων καὶ τῶν Κερκυραίων διαπολεμούντων μὲν πρὸς ἀλλήλους, φιλοτιμηθέντων δ' ἀμφοτέρων συμμάχους λαβεῖν τοὺς Ἀθηναίους, προέκρινεν ὁ δῆμος συμμαχεῖν τοῖς Κερκυραίοις διὰ τὸ τὴν Κέρκυραν εὐφυῶς κεῖσθαι πρὸς τὸν εἰς Σικελίαν πλοῦν. (3) Καθόλου γὰρ οἱ Ἀθηναῖοι κατακτησάμενοι τὴν τῆς θαλάττης ἡγεμονίαν καὶ με-

dicca reconciliatur, et affinitate cum illo contracta, agmen in Thraciam reducit.

LII. Interea, dum hæc geruntur, Lacedæmonii, assumtis e Peloponneso belli sociis, Atticam rursus invadunt, Archidamo rege summum militiæ imperium gerente. Quumque segetem in ipso virore corrupissent et agros vastassent, in suam quisque patriam redierunt. (2) Atheniensibus vero aciem opponendi fiducia non erat, sed rebus pestilentiæ morbo et frumenti penuria extreme afflictis, malas de reliquo belli eventu spes habebant. His ille annus gestis memorabilis fuit.

LIII. Inde prætor Athenis fuit Euclides, et Romani tres militares tribunos iterum pro consulibus surrogarunt, M. Manlium, Q. Sulpicium Prætextatum, et Ser. Cornelium Cossum; quando in Sicilia Leontini, a Chalcidensibus illuc deducti, Atheniensium cognati, a Syracusanis bello impetuntur. Cujus mole fatigati, et prævalescente Syracusanorum potentia, in periculum per vim capiendæ urbis abducti, per legatos populum Atheniensium precibus sollicitant, ut suppeditatis quam maturrime auxiliis, urbem ex periculis eripiant. (2) Princeps legatorum erat Gorgias orator, qui dicendi facultate eloquentissimum quemque sua ætate supergressus est. Hic varias dicendi artes primus invenit, et in sapientis eloquentiæ studio ac professione adeo supra alios eminuit, ut mercedis loco centum a singulis discipulis minas acciperet. (3) Ille tunc Athenas ingressus, audientia apud populum impetrata, de societate jungenda orationem habuit, et novo peregrinoque dicendi artificio Athenienses, ingeniosos alioquin et eloquentiæ deditos, adeo cepit, ut stupore quodam percellerentur. (4) Primus namque eximias dictionis figuras et singularis artificii antitheta, isocola, parisa, homœoteleuta et id genus alia quædam lenocinia orationi suæ adhibuit. Quæ tunc quidem propter cultus novitatem admiratione digna habebantur, sed nunc affectationem quandam nimis curiosam præ se ferre risuque prosequenda esse, præsertim quum sæpius et ad fastidium quidpiam iteres, judicantur. (5) Persuasa tandem Atheniensibus Leontinorum societate, Gorgias, quum magnam sui admirationem dicendi sollertia Athenis excitasset, reditum ad Leontinos instituit.

LIV. Athenienses vero jam olim capessendæ Siciliæ cupiditas ob incredibilem terræ fertilitatem incesserat. Lubenter ergo Gorgiæ suasionem tunc amplexi subsidia Leontinis ferenda decernunt. Prætextus quidem erant et gentilium necessitas et auxiliariorum imploratio, sed re ipsa insulam suæ potestatis facere properabant. (2) Nam haud multis ante id tempus annis, bello inter Corinthios et Corcyræos excitato, quum utrique Atheniensium societatem ambirent, Corcyræis auxilio veniendum esse populus scivit, quod Corcyra peropportune ad trajectum in Siciliam sita esset. (3) Summa rei est: Athenienses, imperio maris jam occupato rebusque magni momenti peractis, socio-

γάλας πράξεις ἐπιτελεσάμενοι συμμάχων τε πολλῶν εὐπόρουν καὶ δυνάμεις μεγίστας ἐκέκτηντο καὶ χρημάτων τε πλῆθος ἕτοιμον παρέλαβον, μετακομίσαντες ἐκ Δήλου τὰ κοινὰ χρήματα τῶν Ἑλλήνων, ὄντα πλείω τῶν μυρίων ταλάντων, ἡγεμόσι τε μεγάλοις καὶ διὰ στρατηγίαν δεδοκιμασμένοις ἐχρήσαντο, καὶ διὰ τούτων ἁπάντων ἤλπιζον καταπολεμήσειν μὲν τοὺς Λακεδαιμονίους, πάσης δὲ τῆς Ἑλλάδος τὴν ἡγεμονίαν περιπεποιημένοι ἀνθέξεσθαι τῆς Σικελίας. (4) Διὰ ταύτας οὖν τὰς αἰτίας ψηφισάμενοι βοηθεῖν τοῖς Λεοντίνοις, ἐξέπεμψαν εἰς τὴν Σικελίαν ναῦς ἑκατὸν καὶ στρατηγοὺς Λάχητα καὶ Χαριάδην. Οὗτοι δὲ πλεύσαντες εἰς τὸ Ῥήγιον, προσελάβοντο ναῦς ἑκατὸν παρὰ τῶν Ῥηγίνων, καὶ αὐτῶν Χαλκιδέων ἀποίκων ὄντων. Ἐντεῦθεν δ' ὁρμώμενοι τὸ μὲν πρῶτον τὰς Λιπαραίων νήσους κατέδραμον διὰ τὸ συμμαχεῖν τοὺς Λιπαραίους τοῖς Συρακοσίοις, μετὰ δὲ ταῦτα ἐπὶ Λοκροὺς πλεύσαντες καὶ πέντε νεῶν Λοκρίδων κυριεύσαντες, * φρούριον ἐπολιόρκησαν. (5) Ἐπιβοηθησάντων δὲ τῶν πλησιοχώρων Σικελιωτῶν τοῖς Μυλαίοις, ἐγένετο μάχη, καθ' ἣν Ἀθηναῖοι νικήσαντες ἀπέκτειναν μὲν πλείους τῶν χιλίων, ἐζώγρησαν δὲ οὐκ ἐλάττους τῶν ἑξακοσίων· εὐθὺς δὲ καὶ τὸ φρούριον ἐκπολιορκήσαντες κατέσχον. (6) Τούτων δὲ πραττομένων, κατέπλευσαν νῆες τετταράκοντα, ἃς ἀπέστειλεν ὁ δῆμος, κρίνων γενναιότερον ἅπτεσθαι τοῦ πολέμου· ἡγεῖτο δ' αὐτῶν Εὐρυμέδων καὶ Σοφοκλῆς. Ἀθροισθεισῶν δὲ τῶν τριήρων εἰς ἕνα τόπον, ἀξιόλογος ἤδη στόλος κατεσκεύαστο, συγκείμενος ἐκ τριήρων πεντήκοντα καὶ διακοσίων. (7) Τοῦ δὲ πολέμου χρονίζοντος, οἱ Λεοντῖνοι διαπρεσβευσάμενοι πρὸς τοὺς Συρακοσίους διελύθησαν. Διόπερ αἱ μὲν τῶν Ἀθηναίων τριήρεις ἀπέπλευσαν εἰς τὴν οἰκείαν· οἱ δὲ Συρακόσιοι τοῖς Λεοντίνοις μεταδόντες τῆς πολιτείας, ἅπαντας Συρακοσίους ἐποίησαν, καὶ τὴν πόλιν φρούριον ἀπέδειξαν τῶν Συρακοσίων. Καὶ τὰ μὲν κατὰ τὴν Σικελίαν ἐν τούτοις ἦν.

LV. Κατὰ δὲ τὴν Ἑλλάδα Λέσβιοι μὲν ἀπέστησαν ἀπὸ τῶν Ἀθηναίων· ἐνεκάλουν γὰρ αὐτοῖς ὅτι βουλομένων συνοικίζειν πάσας τὰς κατὰ τὴν Λέσβον πόλεις εἰς τὴν Μυτιληναίων πόλιν, διεκώλυσαν. (2) Διὸ καὶ πρὸς Λακεδαιμονίους ἀποστείλαντες πρεσβευτὰς καὶ συμμαχίαν συνθέμενοι συνεβούλευον τοῖς Σπαρτιάταις ἀντέχεσθαι τῆς κατὰ θάλατταν ἡγεμονίας· πρὸς ταύτην δὲ τὴν ἐπιβολὴν ἐπηγγείλαντο πολλὰς τριήρεις εἰς τὸν πόλεμον παρέξεσθαι. (3) Ἀσμένως δὲ τῶν Λακεδαιμονίων ὑπακουσάντων, καὶ περὶ τὴν κατασκευὴν τῶν τριήρων γενομένων, Ἀθηναῖοι φθάσαντες αὐτῶν τὴν παρασκευήν, παραχρῆμα δύναμιν ἐξέπεμψαν εἰς τὴν Λέσβον, πληρώσαντες ναῦς τετταράκοντα καὶ στρατηγὸν προχειρισάμενοι Κλεινιππίδην. Οὗτος δὲ προσλαβόμενος βοήθειαν παρὰ τῶν συμμάχων, κατέπλευσεν εἰς τὴν Μυτιλήνην. (4) Γενομένης δὲ ναυμαχίας, οἱ μὲν Μυτιληναῖοι λειφθέντες συνεκλείσθησαν εἰς πολιορκίαν· τῶν δὲ Λακεδαιμονίων ψηφισαμένων βοηθεῖν τοῖς Μυ-

rum multitudine abundabant, magnisque militum copiis erant instructi; magna etiam pecuniarum vis in promptu illis erat, quas ex communi Græcorum ærario in Delo ad se transtulerant, quarum summa decem millia talentûm excedebat; magnis porro et in re bellica probatissimis ducibus utebantur. His omnibus ergo inflatus Atheniensium populus Spartanos se debellaturum, et sic acquisito totius Græciæ principatu, Siciliam quoque sibi vindicaturum confidebat. (4) His igitur de causis decreto Leontinis subsidio, centum in Siciliam naves Lachete ac Chariade ducibus mittunt. Hi Rhegium avecti centum naves a Rheginis, qui et ipsi Chalcidensium coloni erant, traditas classi adjiciunt, et inde profecti Liparensium insulas excursatione vexant, quoniam Syracusanis illæ studebant. Postea Locros petunt, et quinque navibus Locrensium captis, (Mylas) castellum obsident. (5) Quumque Siculorum finitimi Mylæis auxilio venirent, conseritur pugna, in qua superiores Athenienses mille hostium et amplius cædunt, nec pauciores sexcentis vivos capiunt. Mox etiam castello per vim expugnato potiuntur. (6) Dum hæc geruntur, naves quadraginta adveniunt, quas populus Atheniensis miserat, ut majori bellum strenuitate gereretur. His præerant Eurymedon et Sophocles. Contractis igitur unum in locum triremibus, classis jam haud contemnenda, utpote ducentis et quinquaginta triremibus constans, instructa videbatur. (7) Sed dum bellum diutius trahitur, Leontini per legatos cum Syracusanis rem componunt. Atheniensium proinde triremes domum renavigant. At Syracusani receptos in civitatem Leontinos municipes suos fecerunt universos, urbe vero illorum pro castello deinceps usi sunt. Et hic rerum in Sicilia tum status erat.

LV. In Græcia interim Lesbii ab Atheniensibus defecerunt. Crimini enim illis dabant, quod quum omnes in Lesbo urbes Mytilenas commigrare constituissent, id illi impedire fuissent conati. (2) Ob hanc etiam causam missis ad Lacedæmonios legatis, initaque cum eis societate, ut maris imperium ad se pertrahant, consilium subjiciunt. Ad quod inceptum bello persequendum multas se illis triremes subministraturos pollicentur. (3) Cupidis hæc auribus excipiunt Spartani, dumque in apparandis triremibus occupati sunt, Athenienses, conatus illorum anticipantes, completis quadraginta navibus, et Clinippide illis præfecto, sine mora exercitum in Lesbum trajicere jubent. Ille, sociorum auxiliis interim adscitis, versus Mytilenen vela facit. (4) Commisso tunc prælio navali, Mytilenæi fusi victique obsidione cinguntur. Lacedæmonii quidem opem ferre Myti-

τιληναίοις καὶ παρασκευαζομένων στόλον ἀξιόλογον, ἔφθασαν Ἀθηναῖοι ναῦς ἄλλας σὺν ὁπλίταις χιλίοις ἀποστείλαντες εἰς Λέσβον. (5) Τούτων δ' ἡγούμενος Πάχης ὁ Ἐπικλήρου καταντήσας εἰς Μυτιλήνην, καὶ τὴν προϋπάρχουσαν δύναμιν παραλαβών, περιετείχισε τὴν πόλιν καὶ συνεχεῖς προσβολὰς ἐποιεῖτο οὐ μόνον κατὰ γῆν, ἀλλὰ καὶ κατὰ θάλατταν. (6) Λακεδαιμόνιοι δὲ ἐξαπέστειλαν εἰς τὴν Μυτιλήνην μὲν τριήρεις τετταράκοντα πέντε καὶ στρατηγὸν Ἀλκίδαν, εἰς δὲ τὴν Ἀττικὴν εἰσέβαλον μετὰ τῶν συμμάχων· ἐπελθόντες δὲ καὶ τοὺς παραλελειμμένους τόπους τῆς Ἀττικῆς καὶ δῃώσαντες τὴν χώραν, ἐπανῆλθον εἰς τὴν οἰκείαν. (7) Μυτιληναῖοι δὲ τῇ σιτοδείᾳ καὶ τῷ πολέμῳ πιεζόμενοι καὶ στασιάζοντες πρὸς ἀλλήλους, καθ' ὁμολογίαν παρέδωκαν τὴν πόλιν τοῖς πολιορκοῦσιν. (8) Ἐν δὲ ταῖς Ἀθήναις τοῦ δήμου βουλευομένου πῶς χρὴ προσενέγκασθαι τοῖς Μυτιληναίοις, Κλέων ὁ δημαγωγός, ὠμὸς ὢν τὸν τρόπον καὶ βίαιος, παρώξυνε τὸν δῆμον, ἀποφαινόμενος δεῖν τοὺς Μυτιληναίους αὐτοὺς μὲν ἡβηδὸν ἅπαντας ἀποκτεῖναι, τέκνα δὲ καὶ γυναῖκας ἐξανδραποδίσασθαι. (9) Τέλος δὲ πεισθέντων τῶν Ἀθηναίων κατὰ τὴν γνώμην τε τοῦ Κλέωνος ψηφισαμένων, ἀπεστάλησαν εἰς τὴν Μυτιλήνην οἱ τὰ δοχθέντα τῷ δήμῳ δηλώσοντες τῷ στρατηγῷ. (10) Τοῦ δὲ Πάχητος ἀναγνόντος τὸ ψήφισμα, ἦλθεν ἐναντίον τῷ προτέρῳ. Ὁ δὲ Πάχης γνοὺς τὴν μετάνοιαν τῶν Ἀθηναίων ἐχάρη, καὶ τοὺς Μυτιληναίους συναγαγὼν εἰς ἐκκλησίαν, ἀπέλυσε τῶν ἐγκλημάτων, ἅμα δὲ καὶ τῶν μεγίστων φόβων. Ἀθηναῖοι δὲ τῆς Μυτιλήνης τὰ τείχη περιελόντες, τὴν Λέσβον ὅλην πλὴν τῆς Μηθυμναίων χώρας κατεκληρούχησαν. Ἡ μὲν οὖν Λεσβίων ἀπόστασις ἀπ' Ἀθηναίων τοιοῦτον ἔσχε τὸ τέλος.

LVI. Περὶ δὲ τοὺς αὐτοὺς χρόνους Λακεδαιμόνιοι τὰς Πλαταιὰς πολιορκοῦντες περιετείχισαν τὴν πόλιν καὶ στρατιώταις πολλοῖς παρεφύλαττον. Χρονιζούσης δὲ τῆς πολιορκίας καὶ τῶν Ἀθηναίων μηδεμίαν ἐξαποστελλόντων βοήθειαν, οἱ πολιορκούμενοι σιτοδείᾳ τε συνείχοντο καὶ τῶν πολιτῶν ἐν ταῖς προσβολαῖς πολλοὺς ἀποβεβλήκεισαν. (2) Ἀπορουμένων δ' αὐτῶν καὶ βουλευομένων περὶ τῆς σωτηρίας, τοῖς μὲν πολλοῖς ἐδόκει τὴν ἡσυχίαν ἄγειν, τοῖς δ' ἄλλοις ὡς διακοσίοις οὖσιν ἔδοξε νυκτὸς βιάσασθαι τοὺς φύλακας καὶ διεκπεσεῖν εἰς τὰς Ἀθήνας. (3) Τηρήσαντες οὖν ἀσέληνον νύκτα, τοὺς μὲν ἄλλους ἔπεισαν εἰς θάτερα μέρη προσβάλλειν τῷ περιτειχίσματι, αὐτοὶ δ' ἑτοιμασάμενοι κλίμακας, καὶ τῶν πολεμίων παραβοηθούντων ἐν τοῖς ἀπεστραμμένοις μέρεσι τῶν τειχῶν, αὐτοὶ διὰ τῶν κλιμάκων ἔτυχον ἀναβάντες ἐπὶ τὸ τεῖχος, καὶ τοὺς φύλακας ἀποκτείναντες διέφυγον εἰς τὰς Ἀθήνας. (4) Τῇ δ' ὑστεραίᾳ Λακεδαιμόνιοι μὲν παροξυνθέντες ἐπὶ τῷ δρασμῷ τῶν ἀπεληλυθότων ἐκ τῆς πόλεως, προσέβαλον τῇ πόλει τῶν Πλαταιέων, καὶ πᾶσαν εἰσεφέροντο σπουδὴν βίᾳ χειρώσασθαι τοὺς πολιορκουμένους· οἱ δὲ Πλαταιεῖς καταπλαγέντες καὶ διαπρεσβευσάμενοι παρέδωκαν ἑαυτούς τε

lenæis constituerant, et classem jam lectissimam adornarant; sed Athenienses, aliis navibus cum mille armatorum manu in Lesbum transmissis, prævenerunt. (5) Dux hujus expeditionis erat Paches Epicleri filius. Is Mytilenen delatus, assumto priore exercitu, urbem circumquaque arctius premit, et assiduo illam oppugnatu terra marique fatigat. (6) Interim Lacedæmonii quadraginta quinque triremes, prætore Alcida, Mytilenæis subsidio mittunt, et Atticam cum sociorum auxiliis denuo invadunt; adortique loca hactenus integra, quum regionem hostili populatione fœde devastassent, in sua remearunt. (7) At Mytilenæi tam fame quam bello pressi, intestinis præterea dissidiis afflicti, certa conditione urbis deditionem faciunt. (8) Tum Athenis a populo consultatio initur, quid Mytilenæis faciendum sit. Ibi Cleon orator, homo crudelis et violentus, hac populum sententia concitat: Mytilenæos ad unum omnes, qui pubertatis annos superassent, trucidandos, liberosque ipsorum et uxores venumdandos esse. (9) Persuasi tandem Athenienses, pro sententia Cleonis suffragia tulerunt, legatosque Mytilenen, qui decretum hoc copiarum præfecto nuntiarent, misere. (10) Quum vero Paches jam plebiscitum legeret, aliud priori contrarium supervenit. Paches igitur, cognita populi pœnitentia, non parum gavisus Mytilenæos in concionem adductos criminibus simul et maximis terroribus liberavit. Athenienses vero, dirutis Mytilenes circumquaque mœnibus, Lesbum totam, exceptis Methymnæorum agris, sorte diviserunt. Hunc igitur defectio Lesbiorum ab Atheniensibus exitum habuit.

LVI. Per idem tempus Lacedæmonii, Platæarum obsidione occupati, urbem muro castellisque cinxerant, et validis militum excubiis asservabant. Sed obsidione longius extracta, quum nihil interim subsidii ab Atheniensibus veniret, cibariorum inopia obsessi premebantur, et magna civium pars inter crebras oppugnationes deperdita erat. (2) Hæsitantibus igitur cunctis, ac de incolumitate sua consilia capessentibus, multis quietem agere consultissimum videbatur, aliis vero, ducentis circiter, placuit, perruptis noctu vigiliis, Athenas fugam intendere. (3) Illunem igitur noctem observantes, ceteris persuadent, ut murum hostilem altera ex parte oppugnent: ipsi interea, præparatis ad hoc scalis, dum hostes suis in diversa aggeris parte opitulantur, murum transcendunt, custodibusque interfectis, salvi Athenas evadunt. (4) Postridie Lacedæmonii, hoc obsessorum ex urbe effugio graviter commoti, mœnibus Platæensium copias admovent, et omne studium huc conferunt, ut per vim obsessos quamprimum subigant. Platæenses itaque, ad tantam vim consternati, per legationem se et urbem ho-

καὶ τὴν πόλιν τοῖς πολεμίοις. (5) Οἱ δ' ἡγεμόνες τῶν Λακεδαιμονίων καθ' ἕνα τῶν Πλαταιέων προσκαλούμενοι ἐπηρώτων τί ἀγαθὸν πεποίηκε τοῖς Λακεδαιμονίοις· ἑκάστου δὲ ὁμολογοῦντος μηδὲν εὐηργετηκέναι, πάλιν ἐπηρώτων εἴ τι κακὸν ἔδρασαν τοὺς Σπαρτιάτας· οὐδενὸς δ' ἀντιλέγοντος, πάντων κατέγνωσαν θάνατον. (6) Διὸ καὶ τοὺς ἐγκαταλειφθέντας ἅπαντας ἀνεῖλον καὶ κατασκάψαντες ἐμίσθωσαν τὴν χώραν. Πλαταιεῖς μὲν οὖν τὴν πρὸς Ἀθηναίους συμμαχίαν βεβαιοτάτην τηρήσαντες ἀδίκως ταῖς μεγίσταις συμφοραῖς περιέπεσον.

LVII. Ἅμα δὲ τούτοις πραττομένοις ἐν τῇ Κερκύρᾳ μεγάλη συνέστη στάσις καὶ φιλοτιμία διὰ τοιαύτας αἰτίας. Ἐν τῷ περὶ Ἐπίδαμνον πολέμῳ πολλοὶ Κερκυραίων αἰχμάλωτοι γενόμενοι καὶ καταβληθέντες εἰς τὴν δημοσίαν φυλακήν, ἐπηγγείλαντο τοῖς Κορινθίοις παραδώσειν τὴν Κέρκυραν, ἐὰν αὐτοὺς ἀπολύσωσιν. (2) Ἀσμένως δὲ τῶν Κορινθίων προσδεξαμένων τοὺς λόγους, οἱ Κερκυραῖοι προσποιηθέντες λύτρα διδόναι, διηγγυήθησαν ὑπὸ τῶν προξένων ἱκανῶν τινων ταλάντων ἀφεθέντες. (3) Καὶ τηροῦντες τὴν τῶν ὡμολογημένων πίστιν, ὡς κατήντησαν εἰς τὴν πατρίδα, τοὺς δημαγωγεῖν εἰωθότας καὶ μάλιστα τοῦ πλήθους προϊστασθαι συλλαβόντες ἀπέσφαξαν. Καταλύσαντες δὲ τὴν δημοκρατίαν, μετ' ὀλίγον χρόνον Ἀθηναίων βοηθησάντων τῷ δήμῳ, οἱ μὲν Κερκυραῖοι τὴν ἐλευθερίαν ἀνακτησάμενοι [καὶ] κολάζειν ἐπεβάλοντο τοὺς τὴν ἐπανάστασιν πεποιημένους· οὗτοι δὲ φοβηθέντες τὴν τιμωρίαν, κατέφυγον ἐπὶ τοὺς τῶν θεῶν βωμοὺς καὶ ἱκέται τοῦ δήμου καὶ τῶν θεῶν ἐγένοντο.

LVIII. Ἐπ' ἄρχοντος δ' Ἀθήνησιν Εὐθύνου Ῥωμαῖοι κατέστησαν ἀντὶ τῶν ὑπάτων χιλιάρχους τρεῖς, Μάρκον Φάβιον, Μάρκον Φαλίνιον καὶ Λεύκιον Σερουίλιον. Ἐπὶ δὲ τούτων Ἀθηναῖοι χρόνον τινὰ τῆς νόσου τῆς λοιμικῆς ἀνειμένοι, πάλιν εἰς τὰς αὐτὰς συμφορὰς ἐνέπεσον. (2) Οὕτω γὰρ ὑπὸ τῆς νόσου διετέθησαν, ὥστε τῶν στρατιωτῶν ἀποβαλεῖν (πεζοὺς) μὲν ὑπὲρ τοὺς τετρακισχιλίους, ἱππεῖς δὲ τετρακοσίους, τῶν δ' ἄλλων ἐλευθέρων τε καὶ δούλων ὑπὲρ τοὺς μυρίους. Ἐπιζητούσης δὲ τῆς ἱστορίας τὴν τῆς περὶ τὴν νόσον δεινότητος αἰτίαν, ἀναγκαῖόν ἐστιν ἐκθέσθαι ταῦτα. (3) Προγεγενημένων ἐν τῷ χειμῶνι μεγάλων ὄμβρων, συνέβη τὴν γῆν ἔνυδρον γενέσθαι, πολλοὺς δὲ καὶ τῶν κοίλων τόπων δεξαμένους πλῆθος ὑδάτων λιμνάσαι καὶ σχεῖν στατὸν ὕδωρ παραπλησίως τοῖς ἑλώδεσι τῶν τόπων, θερμαινομένων δ' ἐν τῷ θέρει τούτων καὶ σηπομένων, συνίστασθαι παχείας καὶ δυσώδεις ἀτμίδας, ταύτας δ' ἀναθυμιωμένας διαφθείρειν τὸν πλησίον ἀέρα· ὅπερ δὴ καὶ ἐπὶ τῶν ἑλῶν τῶν νοσώδη διάθεσιν ἐχόντων ὁρᾶται γινόμενον. (4) Συνεβάλετο δὲ πρὸς τὴν νόσον καὶ ἡ τῆς προσφερομένης τροφῆς κακία· ἐγένοντο γὰρ οἱ καρποὶ κατὰ τοῦτον τὸν ἐνιαυτὸν ἔνυγροι παντελῶς καὶ διεφθαρμένην ἔχοντες τὴν φύσιν. Τρίτην δὲ αἰτίαν συνέβη γενέσθαι τῆς νόσου τὸ μὴ πνεῦσαι τοὺς ἐτησίας, δι' ὧν ἀεὶ κατὰ τὸ θέρος ψύχεται τὸ πολὺ τοῦ καύματος· τῆς δὲ θερ-

stibus tradiderunt. (5) Lacedæmoniorum autem duces arcessitum e Platæensibus unumquemque interrogabant, quid unquam boni Lacedæmoniis præstitisset. Quumque singuli ingenue profiterentur, nullo rempublicam Spartanorum a se merito affectam, rursus percontantur, num quid mali ipsis intulisset. Quod quum nemo infitias iret, cunctis mortem adjudicant. (6) Quotquot igitur obsessorum reliqui manserant, necarunt, oppidoque exciso, agrum certo stipendio elocarunt. Ad hunc modum Platæenses, dum Atheniensium societatem fide sanctissima tuentur, maximis circumventi malis indignissime perierunt.

LVII. Interea dum hæc fiunt, ingens in Corcyra seditio et lis civilis exorta est his de causis. In bello ad Epidamnum multi ex Corcyræis capti, dum in custodia publica detinentur, Corinthiis promittunt, se, modo vinculis exsoluti fuerint, Corcyram illis prodituros. (2) Gratus hic sermo ad animos Corinthiorum accidit. Quum igitur per hospites suos pro multis talentis satisdedissent, quasi pretium redemtionis persolvissent, dimittuntur. (3) Pactorum ergo fidem servantes, quum primum in patriam rediere, ductores populi et inprimis multitudinis patronos comprehensos jugulant et popularem reipublicæ statum evertunt. Sed non ita multo post Atheniensium ope sublevatus Corcyræus populus, libertatem recuperat, et meritas defectionis auctoribus pœnas intentat. Hi suppliciorum metu ad aras deorum confugiunt, et diis populoque supplices facti culpam deprecantur.

LVIII. Præturam Athenis gerente Euthyno, Romæ iterum consulari potestate creati sunt tribuni militum tres, M. Fabius, M. Falinius (*Foslius Flaccinator*) et L. Servilius (*Sergius*). Tum Atheniensibus, quum aliquantisper a pestis grassatione respirassent, idem morbus recruduit. (2) Is tantopere illos afflixit, ut peditum ultra quattuor millia, equites quadringentos, tum ex cetera multitudine et liberorum capitum et servitutem servientium plus quam decem millia amitterent. Jam quia historiæ ratio hujus etiam morbi tantopere sævientis causas exigit, explicandi eas necessitas hoc loco nobis incumbit. (3) Quum per hiemem magna vis imbrium decidisset, terra nimis humectata multis in locis, præsertim cavis, propter aquæ receptæ copiam lacuum in modum stagnabat: lacunis vero illis postea æstatis calore incalescentibus et putrefactis, crassæ hinc auræ tetrique odoris nebulæ coalescebant, quibus sursum evaporantibus, vicinus circum aer corruptus fuit, quod circa pestiferas non raro paludes accidere videtur. (4) Luem præterea istam adjuvit nutrimenti vitium. Anno namque superiori humectæ nimium corruptæque naturæ fruges provenerunt. Accesserat etiam tertia mali causa, denegata Etesiarum perspiratio, quorum leni refrigeratione nimius aeris fervor perpetuo alias temperari solet. Intenso igitur

μασίας ἐπίτασιν λαβούσης καὶ τοῦ ἀέρος ἐμπύρου γενομένου, τὰ σώματα τῶν ἀνθρώπων μηδεμιᾶς ψύξεως γενομένης λυμαίνεσθαι συνέβαινε. (5) Διὸ καὶ τὰ νοσήματα τότε πάντα καυματώδη συνέβαινεν εἶναι διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς θερμασίας. Διὰ δὲ ταύτην τὴν αἰτίαν οἱ πλεῖστοι τῶν νοσούντων ἔῤῥιπτον ἑαυτοὺς εἰς τὰ φρέατα καὶ τὰς κρήνας, ἐπιθυμοῦντες αὐτῶν καταψῦξαι τὰ σώματα.. (6) Οἱ δ' Ἀθηναῖοι διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς νόσου τὰς αἰτίας τῆς συμφορᾶς ἐπὶ τὸ θεῖον ἀνέπεμπον. Διὸ καὶ κατά τινα χρησμὸν ἐκάθηραν τὴν νῆσον Δῆλον, Ἀπόλλωνος μὲν οὖσαν ἱεράν, δοκοῦσαν δὲ μεμιάνθαι διὰ τὸ τοὺς τετελευτηκότας ἐν αὐτῇ τεθάφθαι. (7) Ἀνασκάψαντες οὖν ἁπάσας τὰς ἐν τῇ Δήλῳ θήκας μετήνεγκαν εἰς τὴν Ῥήνειαν καλουμένην νῆσον, πλησίον ὑπάρχουσαν τῆς Δήλου. Ἔταξαν δὲ καὶ νόμον μήτε τίκτειν ἐν τῇ Δήλῳ μήτε θάπτειν. Ἐποίησαν δὲ καὶ πανήγυριν τὴν τῶν Δηλίων, γεγενημένην μὲν πρότερον, διαλιποῦσαν δὲ πολὺν χρόνον.

LIX. Τῶν δὲ Ἀθηναίων περὶ ταῦτ' ἀσχολουμένων, Λακεδαιμόνιοι τοὺς Πελοποννησίους παραλαβόντες κατεστρατοπέδευσαν περὶ τὸν ἰσθμόν, διανοούμενοι πάλιν εἰς τὴν Ἀττικὴν εἰσβαλεῖν· σεισμῶν δὲ μεγάλων γινομένων, δεισιδαιμονήσαντες ἀνέκαμψαν εἰς τὰς πατρίδας. (2) Τηλικούτους δὲ συνέβη τοὺς σεισμοὺς γενέσθαι κατὰ πολλὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος, ὥστε καὶ πόλεις τινὰς ἐπιθαλαττίους ἐπικλύσασαν τὴν θάλατταν διαφθεῖραι, καὶ κατὰ τὴν Λοκρίδα χεῤῥονήσου καθεστώσης, ῥῆξαι μὲν τὸν ἰσθμόν, ποιῆσαι δὲ νῆσον τὴν ὀνομαζομένην Ἀταλάντην. (3) Ἅμα δὲ τούτοις πραττομένοις Λακεδαιμόνιοι τὴν Τραχῖνα καλουμένην ᾤκισαν καὶ μετωνόμασαν Ἡράκλειαν διά τινας τοιαύτας αἰτίας. (4) Τραχίνιοι πρὸς Οἰταίους ὁμόρους ὄντας ἔτη πολλὰ διεπολέμουν καὶ τοὺς πλείους τῶν πολιτῶν ἀπέβαλον· ἐρήμου δ' οὔσης τῆς πόλεως, ἠξίωσαν Λακεδαιμονίους ὄντας ἀποίκους ἐπιμεληθῆναι τῆς πόλεως· οἱ δὲ καὶ διὰ τὴν συγγένειαν καὶ διὰ τὸ τὸν Ἡρακλέα, πρόγονον ἑαυτῶν ὄντα, ἐγκατῳκηκέναι κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους ἐν τῇ Τραχῖνι, ἔγνωσαν αὐτὴν μεγάλην ποιῆσαι πόλιν. (5) Διὸ καὶ Λακεδαιμονίων μὲν καὶ τῶν Πελοποννησίων τετρακισχιλίους οἰκήτορας ἐκπεμψάντων, παρά τε τῶν ἄλλων Ἑλλήνων τοὺς βουλομένους μετέχειν τῆς ἀποικίας προσεδέξαντο· οὗτοι δ' ἦσαν οὐκ ἐλάττους τῶν ἑξακισχιλίων. Διὸ καὶ τὴν Τραχῖνα μυρίανδρον ποιήσαντες, καὶ τὴν χώραν κατακληρουχήσαντες, ὠνόμασαν τὴν πόλιν Ἡράκλειαν.

LX. Ἐπ' ἄρχοντος δ' Ἀθήνησι Στρατοκλέους ἐν Ῥώμῃ ἀντὶ τῶν ὑπάτων χιλίαρχοι κατεστάθησαν τρεῖς, Λεύκιος Φούριος, Σπόριος Πινάριος καὶ Γάϊος Μέτελλος. Ἐπὶ δὲ τούτων Ἀθηναῖοι μὲν Δημοσθένη προχειρισάμενοι στρατηγὸν μετὰ νεῶν τριάκοντα καὶ στρατιωτῶν ἱκανῶν *. Οὗτος δὲ προσλαβόμενος παρὰ τῶν Κερκυραίων τριήρεις πεντεκαίδεκα καὶ παρὰ τῶν Κεφαλλήνων καὶ Ἀκαρνάνων καὶ Μεσσηνίων τῶν ἐν Ναυπάκτῳ στρατιώτας, ἔπλευσεν ἐπὶ τὴν Λευκάδα.

supra modum calore aereque inflammato, corpora hominum, quod refrigeratione solita carerent, vitium contrahebant; (5) unde morbi omnes ob immodicam caloris vehementiam tunc æstuosi erant. Et hinc accidit ut plerique morbo correpti, restinguendi ardoris in corporibus suis desiderio in puteos ac fontes se dejicerent. (6) Athenienses sane morbi tam atrociter grassantis causas in numen retulerunt. Ideo pro oraculi cujusdam admonitu insulam Apollini sacram Delum, quod propter sepulta ibi defunctorum cadavera inquinata videretur, lustrarunt. (7) Effossis igitur omnibus in Delo mortuorum conditoriis, urnas in vicinam Delo insulam, quam Rheneam appellant, transtulere, lege insuper sancita, ne cui parere neque sepelire in Delo fas esset. Deliorum etiam festum panegyricum, jam longo tempore desitum, instaurarunt.

LIX. Dum his religiose procurandis Athenienses distinentur, Lacedæmonii, accitis Peloponnesiorum auxiliis, ad Isthmum stativa habent, de invadenda rursus Attica rationes inter se tractantes. Sed magnis interim obortis terræ motibus, metu numinis deterriti, in suam quique patriam se receperunt. (2) Tam horrendæ vero tum terræ concussiones passim in multis Græciæ partibus acciderunt, ut superinfusa maris unda nonnullis per littora urbibus labem attulerit, et, quum Locridis antea tractus peninsula esset, perrupto violenter isthmo, insulam, quæ Atalantæ nomen gerit, effecerit. (3) Interea dum hæc geruntur et accidunt, Lacedæmonii novis Trachinem colonis instaurant, et mutato illam nomine Heracleam nuncupant. Causa autem hæc fuit. (4) Trachinii, cum Œtæis finitimis per multos annos bello disceptantes, maximam civium partem amiserant. Exhausta igitur jam et prope desolata civitate, precibus a Lacedæmoniis contendunt, ut, quia coloni sui essent, curam frequentandæ urbis susciperent. Illi, quod et gentiles essent, et Hercules progenitor ipsorum Trachinem priscis temporibus incoluisset, amplam ex ea civitatem efficere statuerunt. (5) Ideo ex suæ civitatis et Peloponnesiorum ceterorum delectu quattuor millibus conscriptis, ex reliqua etiam Græcia, quicunque participes esse vellent, receptis, coloniam illuc miserunt: quorum multitudo haud minor erat sex millibus. Trachinem itaque ad eam provexerunt amplitudinem, ut decem millia virorum caperet. Tunc distributo per sortem agro, Heracleam ipsam denominarunt.

LX. Archonte post Athenis Stratocle, consulare rursus imperium commendatum est tribus militaribus tribunis, L. Furio (Medullino), Spurio (*L.*) Pinario (Mamercino), et Caio Metello (*Sp. Postumio Albo*). Quorum magistratu, ab Atheniensibus Demosthenes classis prætor creatus, cum navibus triginta et delectis militum copiis, quibus Corcyræorum triremes quindecim et auxiliares Cephallenum, Acarnanum et Messeniorum Naupactum incolentium adjunxerat,

Δῃώσας δὲ τὴν χώραν τῶν Λευκαδίων, ἀπέπλευσεν ἐπὶ τὴν Αἰτωλίαν καὶ πολλὰς αὐτῶν κώμας ἐπόρθησε. Τῶν δὲ Αἰτωλῶν συστραφέντων ἐπ' αὐτὸν ἐγένετο μάχη, καθ' ἣν Ἀθηναῖοι λειφθέντες εἰς Ναύπακτον ἀπεχώρησαν. (2) Οἱ δὲ Αἰτωλοὶ διὰ τὴν νίκην ἐπαρθέντες, καὶ προσλαβόμενοι Λακεδαιμονίων τρισχιλίους στρατιώτας, στρατεύσαντες ἐπὶ Ναύπακτον, κατοικούντων ἐν αὐτῇ τότε Μεσσηνίων, ἀπεκρούσθησαν. (3) Μετὰ δὲ ταῦτα στρατεύσαντες ἐπὶ τὴν ὀνομαζομένην Μολύκρειαν, εἷλον τὴν πόλιν. Ὁ δὲ τῶν Ἀθηναίων στρατηγὸς Δημοσθένης εὐλαβούμενος μὴ καὶ τὸν Ναύπακτον ἐκπολιορκήσωσι, χιλίους ὁπλίτας ἐξ Ἀκαρνανίας μεταπεμψάμενος ἀπέστειλεν εἰς τὸν Ναύπακτον. (4) Δημοσθένης δὲ περὶ τὴν Ἀκαρνανίαν διατρίβων περιέτυχεν Ἀμβρακιώταις χιλίοις στρατοπεδεύουσι· πρὸς οὓς συνάψας μάχην, σχεδὸν πάντας ἀνεῖλε. Τῶν δ' ἐκ τῆς Ἀμβρακίας ἐπεξελθόντων πανδημεί, πάλιν ὁ Δημοσθένης τοὺς πλείους αὐτῶν ἀπέκτεινεν, ὥστε τὴν πόλιν σχεδὸν ἔρημον γενέσθαι. (5) Ὁ μὲν οὖν Δημοσθένης ᾤετο δεῖν ἐκπολιορκῆσαι τὴν Ἀμβρακίαν, ἐλπίζων διὰ τὴν ἐρημίαν τῶν ἀμυνομένων ῥᾳδίως αὐτὴν αἱρήσειν. Οἱ δ' Ἀκαρνᾶνες φοβούμενοι μὴ τῆς πόλεως Ἀθηναῖοι κυριεύσαντες βαρύτεροι πάροικοι γένωνται τῶν Ἀμβρακιωτῶν, οὐκ ἔφασαν ἀκολουθεῖν. (6) Στασιαζόντων δ' αὐτῶν, οἱ μὲν Ἀκαρνᾶνες διαλυσάμενοι τοῖς Ἀμβρακιώταις συνέθεντο τὴν εἰρήνην ἔτη ἑκατόν, Δημοσθένης δ' ἐγκαταλειφθεὶς ὑπὸ τῶν Ἀκαρνάνων, ἀπέπλευσε σὺν ταῖς εἴκοσι ναυσὶν εἰς Ἀθήνας. Ἀμβρακιῶται δὲ μεγάλῃ συμφορᾷ περιπεπτωκότες, παρὰ τῶν Λακεδαιμονίων φρουρὰν μετεπέμψαντο, φοβούμενοι τοὺς Ἀθηναίους.

LXI. Δημοσθένης δὲ στρατεύσας ἐπὶ Πύλον, ἐπεβάλετο τοῦτο τὸ χωρίον τειχίσαι κατὰ τὴν Πελοπόννησον. Ἔστι γὰρ ὀχυρόν τε διαφερόντως καὶ κείμενον ἐν τῇ Μεσσηνίᾳ, τῆς δὲ Σπάρτης ἀπέχον σταδίους τετρακοσίους. Ἔχων δὲ τότε καὶ ναῦς πολλὰς καὶ στρατιώτας ἱκανούς, ἐν εἴκοσιν ἡμέραις ἐτείχισε τὴν Πύλον. Λακεδαιμόνιοι δὲ πυθόμενοι τὸν τειχισμὸν τῆς Πύλου, συνήγαγον δύναμιν ἀξιόλογον οὐ μόνον πεζικήν, ἀλλὰ καὶ ναυτικήν. (2) Διὸ καὶ τριήρεσι μὲν ἐπὶ τὴν Πύλον ἔπλευσαν τετταράκοντα πέντε καλῶς κατεσκευασμέναις, πεζοῖς δὲ ἐστράτευσαν μυρίοις καὶ δισχιλίοις, αἰσχρὸν ἡγούμενοι τοὺς τῇ Ἀττικῇ δῃουμένῃ μὴ τολμήσαντας βοηθεῖν ἐν Πελοποννήσῳ χωρίον τειχίζειν καὶ καταλαμβάνεσθαι. (3) Οὗτοι μὲν οὖν, ἡγουμένου Θρασυμήδους, πλησίον τῆς Πύλου κατεστρατοπέδευσαν. Ἐμπεσούσης δὲ ὁρμῆς τῷ πλήθει πάντα κίνδυνον ὑπομένειν καὶ βίᾳ χειρώσασθαι τὴν Πύλον, τὰς μὲν ναῦς ἀντιπρῴρους ἔστησαν τῷ στόματι τοῦ λιμένος, ὅπως διὰ τούτων ἐμφράξωσι τὸν εἴσπλουν τῶν πολεμίων, πεζῇ δ' ἐκ διαδοχῆς προσβάλλοντες τῷ τείχει καὶ φιλοτιμίαν τὴν μεγίστην εἰσφερόμενοι, θαυμασίους ἀγῶνας ὑπεστήσαντο. (4) Εἰς δὲ τὴν νῆσον τὴν καλουμένην Σφακτηρίαν, παρατεταμένην δ' ἐπὶ μῆκος

versus Leucadem contendit; agrosque Leucadiorum depopulatus, reflexo in Ætoliam cursu, multos ejus pagos diripuit et devastavit; sed conversis in eum Ætolis, pugna conseritur, qua superati Athenienses Naupactum se recipiunt. (2) Ætoli, recente victoria elati, tribus Lacedæmoniorum millibus assumtis, contra Naupactum arma movent, quam tunc gens Messenia incolebat : sed repelluntur. (3) Expeditione hinc in Molycriam facta, urbe potiuntur. Atheniensium igitur præfectus Demosthenes, veritus ne etiam Naupactum expugnarent, mille armatos ex Acarnania arcessitos Naupactinis præsidio mittit. (4) Ipse in Acarnania versans, in mille Ambraciotas castris locum deligentes incidit, quos prœlio adortus omnes ferme delevit. Quumque tota Ambraciotarum civitas copias suas in eum expedisset, maximam illorum multitudinem rursus cædit, adeo ut tota prope urbs exhausta desolaretur. (5) Expugnandæ igitur Ambraciæ consilium inivit, facile defensoribus vacua se potiturum sperans. Verum Acarnanes, veriti, ne Athenienses, urbe in potestatem illorum redacta, graviores Ambraciotis vicinos experiantur, sequi Demosthenem amplius recusant. (6) Seditione itaque excitata, cum Ambraciotis in gratiam redeunt Acarnanes, et pacem in annos centum inter se faciunt. Demosthenes igitur ab societate Acarnanum desertus, cum viginti navibus Athenas remeavit. Tum Ambraciotæ, calamitatem haud modicam experti, metu Atheniensium præsidium a Lacedæmoniis arcessunt.

LXI. Demosthenes autem, ducto ad Pylum exercitu, locum illum Peloponnesum versus muro circumdare instituit. Is enim natura sua egregie munitus in Messenia situs est, et a Sparta distat stadiis quadringentis. Quare quum et naves multas, et numerosas militum copias haberet, viginti dierum spatio Pylum communivit. At Lacedæmonii, audita Pyli munitione, non terrestres tantum, sed etiam nauticas memorabili numero copias contraxerunt. (2) Cum quadraginta quinque ergo triremibus præclare instructis et duodecim millibus terra militantium contra Pylum tendunt. Turpe enim videbatur, eos, qui Atticæ, fœdæ populationis damna experienti, non succurrere auderent, nunc locum intra Peloponnesum occupare muroque et propugnaculis obfirmare. (3) Thrasymede ergo duce non procul a Pylo castra locant. Ingens autem cupido quodvis periculum subeundi, modo Pylum subigerent, multitudinem incesserat. Naves igitur obversis contra portus fauces proris statuerunt, ut hac portus obstructione locum ingrediendi facultatem hostibus præriperent. Pedestri autem manu per vices murum adorti, summa contentione certamina mirifica sustinuerunt. (4) In vicinam prætera insulam, quæ Sphacteria nominatur, in longum ita porrectam,

καὶ ποιοῦσαν εὔδιον τὸν λιμένα, διεβίβασαν τοὺς ἀρίστους τῶν Λακεδαιμονίων καὶ τῶν συμμάχων. Τοῦτο δ' ἔπραξαν φθάσαι βουλόμενοι τοὺς Ἀθηναίους προκαταλαβέσθαι τὴν νῆσον, εὐφυῶς σφόδρα κειμένην πρὸς τὴν πολιορκίαν. (5) Διημερεύοντες δὲ ταῖς τειχομαχίαις καὶ κατατιτρωσκόμενοι διὰ τὴν ἀπὸ τοῦ τείχους ὑπεροχήν, οὐκ ἔληγον τῆς βίας· διὸ πολλοὶ μὲν αὐτῶν ἀπέθνησκον, οὐκ ὀλίγοι δὲ κατετραυματίζοντο πρὸς τόπον ὠχυρωμένον βιαζόμενοι. (6) Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι προκατειλημμένοι χωρίον καὶ φύσει καρτερόν, καὶ βελῶν τε πλῆθος καὶ τῶν ἄλλων τῶν χρησίμων πολλὴν ἔχοντες ἀφθονίαν, ἐκθύμως ἠμύνοντο· ἤλπιζον γὰρ κρατήσαντες τῆς ἐπιβολῆς πάντα τὸν πόλεμον περιαγαγεῖν εἰς τὴν Πελοπόννησον, καὶ δῃώσειν ἀνὰ μέρος τὴν χώραν τῶν πολεμίων.

LXII. Τῆς δὲ πολιορκίας ἀνυπέρβλητον τὴν σπουδὴν ἐχούσης παρ' ἀμφοτέροις, καὶ τῶν Σπαρτιατῶν βίᾳ προσαγαγόντων τοῖς τείχεσι, πολλοὶ μὲν ἄλλοι κατὰ τὰς ἀνδραγαθίας ἐθαυμάσθησαν, μεγίστης δὲ ἀποδοχῆς ἔτυχε Βρασίδας. (2) Τῶν γὰρ τριηράρχων οὐ τολμώντων τῇ γῇ προσάγειν τὰς τριήρεις διὰ τὴν χαλεπότητα τῶν τόπων, τριήραρχος ὢν ἐβόα καὶ παρεκελεύετο τῷ κυβερνήτῃ μὴ φείδεσθαι τοῦ σκάφους, ἀλλὰ [καὶ] βίᾳ προσάγειν τῇ γῇ τὴν τριήρη· αἰσχρὸν γὰρ εἶναι τοῖς Σπαρτιάταις τῆς μὲν ψυχῆς ἀφειδεῖν ἕνεκα τῆς νίκης, τῶν δὲ σκαφῶν φείδεσθαι καὶ περιορᾶν Ἀθηναίους κρατοῦντας τῆς Λακωνικῆς. (3) Τέλος δὲ συναναγκάσαντος τὸν κυβερνήτην προσαγαγεῖν τὴν ναῦν, ἡ μὲν τριήρης ἐπώκειλεν, ὁ δὲ Βρασίδας ἐπιβὰς ἐπὶ τὴν τῆς νεὼς ἐπιβάθραν, ἐκ ταύτης ἠμύνατο τὸ πλῆθος τῶν ἐπ' αὐτὸν συνδραμόντων Ἀθηναίων. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον τοὺς προσιόντας πολλοὺς ἀπέκτεινε· μετὰ δὲ ταῦτα πολλῶν ἐπ' αὐτὸν ἐπιφερομένων βελῶν, πολλοῖς περιέπιπτεν ἐναντίοις τραύμασι. (4) Τέλος δὲ διὰ τῶν τραυμάτων αἵματος ἐκχυθέντος πολλοῦ, καὶ διὰ τοῦτο λιποψυχήσαντος αὐτοῦ, ὁ μὲν βραχίων προέπεσεν ἐκ τῆς νεώς, ἡ δ' ἀσπὶς περιρρυεῖσα καὶ πεσοῦσα εἰς τὴν θάλατταν ὑποχείριος ἐγένετο τοῖς πολεμίοις. (5) Μετὰ δὲ ταῦτα οὗτος μὲν πολλοὺς τῶν πολεμίων νεκροὺς σωρεύσας αὐτὸς ἡμιθανὴς ἐκ τῆς νεὼς ὑπὸ τῶν ἰδίων ἀπηνέχθη, τοσοῦτον τοὺς ἄλλους ὑπερβαλόμενος ἀνδρείᾳ, ὥστε τῶν ἄλλων τοὺς ἀποβαλόντας τὴν ἀσπίδα θανάτῳ κολάζεσθαι, τοῦτον δ' ἐπὶ τῇ αὐτῇ αἰτίᾳ ἀπενέγκασθαι δόξαν. (6) Οἱ μὲν οὖν Λακεδαιμόνιοι συνεχεῖς προσβολὰς ποιούμενοι τῇ Πύλῳ, καὶ πολλοὺς ἀποβαλόντες στρατιώτας, ἔμενον καρτερῶς ἐν τοῖς δεινοῖς. Θαυμάσαι δ' ἄν τις τῆς τύχης τὸ παράδοξον καὶ τὴν ἰδιότητα τῆς περὶ τὴν Πύλον διαθέσεως. (7) Ἀθηναῖοι μὲν γὰρ ἐκ τῆς Λακωνικῆς ἀμυνόμενοι τοὺς Σπαρτιάτας ἐκράτουν, Λακεδαιμόνιοι δὲ τὴν ἰδίαν χώραν * ἔχοντες ἐκ τῆς θαλάττης προσέβαλλον τοῖς πολεμίοις, καὶ τοῖς μὲν πεζῇ κρατοῦσι θαλαττοκρατεῖν συνέβαινε, τοῖς δὲ κατὰ θάλατταν πρωτεύουσι τῆς γῆς ἀπείργειν τοὺς πολεμίους.

ut tranquillitatem portui conciliet, viros fortissimos e Lacedæmoniorum sociorumque delectu exposuerunt; idque hoc consilio, ut occupatione loci ad obsidionem commodissimi Athenienses prævenirent. (5) Tametsi vero continua per singulos dies oppugnatione se defatigarent et crebris vulneribus, quippe ex eminentibus muri propugnaculis, incesserentur, nihil tamen de conatus sui violentia remittebant. Hinc multos interire nec paucos sauciari, dum vi locum munitissimum occupare nituntur, contigit. (6) Athenienses vero, quod locum natura firmum occupassent, telorumque ac rerum ceterarum ad defensionem utilium copia abundarent, strenue hostem repellebant. Spes enim erat, si cœptum hoc absolvissent, fore ut totam belli molem in Peloponnesum transferrent, ipsique agros hostium vicissim devastarent.

LXII. Interea dum summo in obsidione nixu res utrinque geritur, omnemque Spartani vim adhibent, cum alii non pauci virtutis laudem sibi conciliant, tum summum gloriæ decus Brasidas est adeptus. (2) Quum enim ceteri navium præfecti triremes terræ appellere ob locorum difficultatem non auderent, ipse trierarchi partes gerens magno vociferatu gubernatorem jubet, ut nihil navigio parcens, quanta vi possit, triremem ad litus impellat. Turpe enim fore Spartanis, si, quum animas victoriæ impendant, scaphis parcant, et per vim Athenienses Laconia potiri interim patiantur. (3) Coacto ad extremum gubernatore triremem terræ applicare, navis fundo inhæsit, et Brasidas, fixos in ponte pedes habens, inde hostium in se concursantium agmen propulsat. Ac primo quidem aggressu multos necat: sed quum multis deinde jaculis impeteretur, multos adverso corpore ictus excipit: (4) magnaque tandem sanguinis vi per vulnera erumpente, ipse exhaustus animo, deficitur et prolapsante extra navim brachio, clypeus a læva destitutus in mare decidit, eoque hostes potiuntur. (5) Tum ipse, acervis hostium coaggeratis, semianimis jacens a suis tandem navi exportatur, adeo ceteros virtute supergressus, ut cum alii amissi clypei dedecus capite luerent, ipse summum ob hoc gloriæ decus retulerit. (6) Nihilominus tamen Lacedæmonii assiduo Pylum conatu oppugnabant, et licet magnam suorum jacturam facerent, in proposito tamen quamlibet infelici persistebant. Hic admirabilem fortunæ varietatem et rei, quæ ad Pylum evenit, insolentiam merito quis obstupescat. (7) Athenienses enim ab ipsa Laconia Spartanos repellendo superiores erant: Lacedæmonii vero suam (*hostilem?*) habentes terram mari cum hostibus conflictabantur, et terrestribus victoriis assueti in mari potentes fiebant; contra maris principatum consecuti a terra hostes prohibebant.

LXIII. Χρονιζούσης δὲ τῆς πολιορκίας, καὶ τῶν Ἀθηναίων ταῖς ναυσὶν ἐπικρατησάντων καὶ σῖτον εἰς τὴν γῆν εἰςκομίζειν κωλυόντων, ἐκινδύνευον οἱ κατειλημμένοι ἐν τῇ νήσῳ τῷ λιμῷ διαφθαρῆναι. (2) Διόπερ οἱ Λακεδαιμόνιοι φοβηθέντες περὶ τῶν ἀπειλημμένων ἐν τῇ νήσῳ, πρεσβείαν ἀπέστειλαν εἰς τὰς Ἀθήνας περὶ τῆς καταλύσεως τοῦ πολέμου· οὐ συγκατατιθεμένων δ' αὐτῶν, ἠξίουν ἀλλαγὴν ποιήσασθαι τῶν ἀνδρῶν καὶ λαβεῖν τοὺς ἴσους τῶν Ἀθηναίων τῶν ἑαλωκότων· ἀλλ' οὐδὲ τοῦτο συνεχώρησαν οἱ Ἀθηναῖοι. Διόπερ οἱ πρέσβεις παῤῥησίαν ἤγαγον ἐν ταῖς Ἀθήναις ὡς ὁμολογοῦσι Λακεδαιμονίους κρείττους εἶναι, μὴ βουλόμενοι τὴν ἀντίδοσιν τῶν αἰχμαλώτων ποιήσασθαι. (3) Οἱ δ' Ἀθηναῖοι τῇ σπάνει τῶν ἀναγκαίων καταπονήσαντες τοὺς ἐν τῇ Σφακτηρίᾳ, παρέλαβον αὐτοὺς καθ' ὁμολογίαν. Ἦσαν δ' οἱ παραδόντες αὐτοὺς Σπαρτιᾶται μὲν ἑκατὸν εἴκοσι, τῶν δὲ συμμάχων ἑκατὸν ὀγδοήκοντα. (4) Οὗτοι μὲν οὖν ὑπὸ Κλέωνος τοῦ δημαγωγοῦ στρατηγοῦντος τότε δεθέντες ἤχθησαν εἰς τὰς Ἀθήνας· ὁ δὲ δῆμος ἐψηφίσατο αὐτοὺς φυλάττειν, ἐὰν βούλωνται Λακεδαιμόνιοι λῦσαι τὸν πόλεμον, ἐὰν δὲ προκρίνωσι τὸ πολεμεῖν, τότε πάντας τοὺς αἰχμαλώτους ἀποκτεῖναι. (5) Μετὰ δὲ ταῦτα τῶν ἐν Ναυπάκτῳ κατῳκισμένων Μεσσηνίων μεταπεμψάμενοι τοὺς ἀρίστους καὶ τῶν ἄλλων συμμάχων τοὺς ἱκανούς, παρέδωκαν τὴν Πύλον φρουρεῖν· ἐνόμιζον γὰρ τοὺς Μεσσηνίους διὰ τὸ πρὸς τοὺς Σπαρτιάτας μῖσος ἐκθυμότατα κακοποιήσειν τὴν Λακωνικήν, ὁρμωμένους ἐξ ὀχυροῦ χωρίου. Καὶ τὰ μὲν κατὰ τὴν Πύλον ἐν τούτοις ἦν.

LXIV. Ἀρταξέρξης δ' ὁ τῶν Περσῶν βασιλεὺς ἐτελεύτησεν ἄρξας ἔτη τετταράκοντα· τὴν δ' ἀρχὴν διαδεξάμενος Ξέρξης ἐβασίλευσεν ἐνιαυτόν. Κατὰ δὲ τὴν Ἰταλίαν Αἴκλων ἀποστάντων ἀπὸ Ῥωμαίων, κατὰ τὸν πόλεμον αὐτοκράτορα μὲν Αὖλον Ποστούμιον, ἵππαρχον δὲ Λεύκιον Ἰούλιον ἐποίησαν. (2) Οὗτοι δὲ μετὰ [πολλῆς] δυνάμεως ἀξιολόγου στρατεύσαντες εἰς τῶν ἀφεστηκότων τὴν χώραν, τὸ μὲν πρῶτον τὰς κτήσεις ἐπόρθησαν, μετὰ δὲ ταῦτα Αἴκλων ἀντιταχθέντων, ἐγένετο μάχη, καθ' ἣν ἐνίκησαν οἱ Ῥωμαῖοι, καὶ πολλοὺς μὲν τῶν πολεμίων ἀνεῖλον, οὐκ ὀλίγους δὲ ἐζώγρησαν, λαφύρων δὲ πολλῶν ἐκυρίευσαν. (3) Μετὰ δὲ τὴν μάχην οἱ μὲν ἀφεστηκότες διὰ τὴν ἧτταν καταπεπληγμένοι τοῖς Ῥωμαίοις ὑπετάγησαν· ὁ δὲ Ποστούμιος δόξας καλῶς διῳκηκέναι τὰ κατὰ τὸν πόλεμον, κατήγαγε τὸν εἰωθότα θρίαμβον. Ἴδιον δέ τι καὶ παντελῶς ἄπιστόν φασι πρᾶξαι τὸν Ποστούμιον· κατὰ γὰρ τὴν μάχην τὸν υἱὸν αὐτοῦ διὰ τὴν προθυμίαν προεκπηδῆσαι τῆς ὑπὸ τοῦ πατρὸς δεδομένης τάξεως· τὸν δὲ πατέρα τηροῦντα τὸ πάτριον ἔθος τὸν υἱὸν ὡς λελοιπότα τὴν τάξιν ἀποκτεῖναι.

LXV. Τούτου δὲ τοῦ ἔτους διελθόντος, Ἀθήνησι μὲν ἦν ἄρχων Ἴσαρχος, ἐν δὲ τῇ Ῥώμῃ καθειστήκεισαν ὕπατοι Τίτος Κοίντιος καὶ Γάϊος Ἰούλιος, παρὰ δὲ Ἠλείοις Ὀλυμπιὰς ἤχθη ἐνάτη καὶ ὀγδοηκοστή, καθ'

LXIII. Ceterum obsidione longius producta, quum prævalescens Atheniensium classis annonam terræ importari prohiberet, occlusi in insula famis extremæ periculum incurrerunt. (2) Lacedæmonii ergo de obsessis anxii legatos de componendo bello Athenas mittunt. Populo vero non assentiente, ut permutatio saltem fieret, et totidem captivos suorum reciperent petebant. Sed quum ne hoc quidem permitterent Athenienses, libero sermone ipsis Athenis Lacedæmonii protestati sunt, vel hoc confiteri Atheniensium populum, quod Spartanos se præstantiores æstiment, dum æquam captivorum permutationem admittere nolint. (3) Rerum itaque necessariarum inopia debellatos in Sphacteria Lacedæmonios in deditionem Athenienses receperunt. Fuere qui tum sese dederunt Spartani centum viginti, et sociorum centum octoginta. (4) Hi a Cleone, tum classis prætore, vincti Athenas deportantur, eosque servandos populus: decrevit, si bellum solvere Lacedæmonii velint; sin paci bellum prætulerint, jugulandos esse universos. (5) Deinde Messeniorum, qui Naupactum inhabitandam acceperant, præstantissimos arcessunt, et idonea his sociorum manu adjuncta, Pylum utrisque defendendam tradunt; Messenios, ob infixum erga Spartanos odium, promtissime Laconiam infestaturos rati, præsertim quum ex validissimo castello eruptionem facerent. Et hoc tunc statu res ad Pylum erant.

LXIV. Artaxerxes vero Persarum rex interim vita excessit, annis quadraginta in regno completis, eique Xerxes in imperio ad unum dumtaxat annum successit. In Italia quum Æqui Romanis rebellarent, dictatorem ad hoc bellum crearunt A. Postumium, et magistrum equitum L. Julium. (2) Qui selectissimis copiis in hostium terras progressi, initio in agros et villas grassantur; mox, quum Æqui instructa acie se objicerent, prœlio victoriam obtinent Romani. Ingens tum hostium cædes edita, nec pauci manus victorum captivi subierunt: spoliorum etiam magna vis relata. (3) Post conflictum Æqui clade illa fracti Romanorum se fidei submiserunt. Postumius vero bellum hoc præclare administrasse existimatus ex more triumphum egit. Rarum quidpiam et minime credendum a Postumio perpetratum esse dicunt. Filium scilicet præ nimio ardore in pugna extra stationem a patre assignatam prosiluisse: illum vero, patrii moris observantissimum, capitali filium, ut ordinis desertorem, supplicio multasse.

LXV. Exacto isto anno, Isarchus Athenis summi prætoris munus gerebat, et Romæ consules rempublicam capesserant T. Quintius et C. Julius, quum Olympias apud Eleos celebraretur octogesima nona, qua Symmachus ite-

ἣν ἐνίκα στάδιον Σύμμαχος τὸ δεύτερον. Ἐπὶ δὲ τούτων Ἀθηναῖοι στρατηγὸν καταστήσαντες Νικίαν τὸν Νικηράτου, καὶ παραδόντες αὐτῷ τριήρεις μὲν ἑξήκοντα, ὁπλίτας δὲ τρισχιλίους, προσέταξαν πορθῆσαι τοὺς Λακεδαιμονίων συμμάχους. (2) Οὗτος δὲ ἐπὶ πρώτην τὴν Μῆλον πλεύσας τήν τε χώραν ἐδῄωσε καὶ τὴν πόλιν ἐφ' ἱκανὰς ἡμέρας ἐπολιόρκησεν· αὕτη γὰρ μόνη τῶν Κυκλάδων νήσων διεφύλαττε τὴν πρὸς Λακεδαιμονίους συμμαχίαν, ἄποικος οὖσα τῆς Σπάρτης. Ὁ δὲ Νικίας, γενναίως ἀμυνομένων τῶν Μηλίων οὐ δυνάμενος ἑλεῖν τὴν πόλιν, ἀπέπλευσεν εἰς Ὠρωπὸν τῆς Βοιωτίας. (3) Ἐνταῦθα δὲ τὰς ναῦς ἀπολιπὼν παρῆλθεν εἰς τὴν τῶν Ταναγραίων χώραν μετὰ τῶν ὁπλιτῶν, καὶ κατέλαβεν ἐνταῦθα δύναμιν ἑτέραν Ἀθηναίων, ἧς ἐστρατήγει Ἱππόνικος ὁ Καλλίου. (4) Συνελθόντων δὲ εἰς ταὐτὸ τῶν στρατοπέδων ἀμφοτέρων, οὗτοι μὲν ἐπορεύοντο τὴν χώραν πορθοῦντες, τῶν δὲ Θηβαίων ἐκβοηθούντων, συνάψαντες αὐτοῖς μάχην οἱ Ἀθηναῖοι καὶ πολλοὺς ἀνελόντες, ἐνίκησαν· μετὰ δὲ τὴν μάχην οἱ μεθ' Ἱππονίκου στρατιῶται τὴν εἰς Ἀθήνας ἐπάνοδον ἐποιήσαντο. (5) Νικίας δὲ παρελθὼν ἐπὶ τὰς ναῦς παρέπλευσεν ἐπὶ τὴν Λοκρίδα, καὶ τὴν παραθαλάττιον χώραν πορθήσας, προσελάβετο παρὰ τῶν συμμάχων τριήρεις τετταράκοντα, ὥστε τὰς πάσας ἔχειν αὐτὸν ναῦς ἑκατόν· καταλέξας δὲ καὶ πεζοὺς στρατιώτας οὐκ ὀλίγους, καὶ δύναμιν ἀξιόλογον συστησάμενος, ἔπλευσεν ἐπὶ τὴν Κόρινθον. (6) Ἀποβιβάσαντος δ' αὐτοῦ τοὺς στρατιώτας καὶ τῶν Κορινθίων ἀντιταχθέντων, οἱ Ἀθηναῖοι δυσὶ μάχαις ἐνίκησαν καὶ τρόπαιον ἔστησαν, πολλοὺς τῶν πολεμίων ἀνελόντες. Ἐτελεύτησαν δ' ἐν τῇ μάχῃ τῶν Ἀθηναίων εἰς ὀκτώ, τῶν δὲ Κορινθίων πλείους τῶν τριακοσίων. (7) Ὁ δὲ Νικίας πλεύσας εἰς Κρομμυῶνα, τήν τε χώραν ἐδῄωσε καὶ τὸ φρούριον ἐχειρώσατο. Εὐθὺς δ' ἐπαναζεύξας καὶ τειχίσας φρούριον ἐν τῇ Μεθώνῃ, φυλακὴν κατέλιπε τὴν τὸ χωρίον ἅμα φυλάξουσαν καὶ τὴν ἐγγὺς χώραν δῃώσουσαν· αὐτὸς δὲ τὴν παραθαλάττιον πορθήσας ἐπανῆλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας. (8) Μετὰ δὲ ταῦτα ἐπὶ Κύθηρα ναῦς ἀπέστειλαν ἑξήκοντα καὶ δισχιλίους ὁπλίτας, ὧν εἶχε τὴν στρατηγίαν Νικίας μετ' ἄλλων τινῶν. Οὗτος δὲ στρατεύσας ἐπὶ τὴν νῆσον καὶ προσβολὰς ποιησάμενος, παρέλαβε τὴν πόλιν καθ' ὁμολογίαν. Ἐν δὲ τῇ νήσῳ καταλιπὼν φρουράν, ἐξέπλευσεν εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ τὴν παραθαλάττιον χώραν ἐδῄωσε. (9) Καὶ Θυρέας μὲν κειμένας ἐν τοῖς μεθορίοις τῆς Λακωνικῆς καὶ τῆς Ἀργείας ἐκπολιορκήσας, ἐξηνδραποδίσατο καὶ κατέσκαψε, τοὺς δ' ἐν αὐτῇ κατοικοῦντας Αἰγινήτας καὶ τὸν φρούραρχον Τάνταλον Σπαρτιάτην ζωγρήσας εἰς τὰς Ἀθήνας ἐξέπεμψεν. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι τὸν μὲν Τάνταλον μετὰ τῶν ἄλλων αἰχμαλώτων καὶ τοὺς Αἰγινήτας ἐν φυλακῇ κατεῖχον.

LXVI. Ἅμα δὲ τούτοις πραττομένοις οἱ Μεγαρεῖς θλιβόμενοι τῷ πολέμῳ τῷ πρὸς τοὺς Ἀθηναίους καὶ τῷ πρὸς τοὺς ἄνδρας τοὺς φυγάδας. Διαπρεσβευομέ-

rum stadio vicit. Tum Athenienses classi præficiunt Niciam, Micerati filium, traditisque sexaginta triremibus et tribus millibus armatorum militum, Lacedæmoniorum socios armis infestare jubent. (2) Hic primum Melum insulam adortus agros vastat, et urbem per dies aliquot non paucos obsidet. Sola enim ex Cycladibus hæc in societate ac fide Lacedæmoniorum firma perstabat, quod inde cultores accepisset. Quum igitur strenue se defenderent, Nicias expugnandi facultatem sibi deesse intelligens, ad Oropum Bœotiæ trajecit. (3) Relictis ibi navibus in Tanagræorum territorium copias promovit, ubi novas Atheniensium copias assequitur, quibus Hipponicus, Calliæ filius, præerat. (4) Utroque igitur agmine conjuncto, depopulatum agros pergunt. Quumque ad defensionem suorum Thebani procurrerent, pugna cum illis commissa Athenienses vincunt, nec exiguam profligatorum cædem faciunt. Pugna confecta, suum Hipponicus exercitum Athenas reduxit. (5) Sed Nicias ad naves regressus, dum Locridis oras præterlegens maritima loca vastat, quadraginta triremes a sociis accipit, quæ ad priores adjunctæ centum navigiorum classem constituebant. Magno etiam militum delectu habito, insignem exercitum collegit, cum quo Corinthum petit: (6) ubi quum expositis militibus suas Corinthii copias objecissent, Athenienses bis hostem fundunt, multisque interfectis tropæum erigunt. Desiderati eo prœlio Atheniensium octo (*quinquaginta*) circiter, Corinthiorum plures trecentis. (7) Nicias inde versus Crommyonem navigans et agros populatur et castellum ipsum capit. Mox retro motis copiis et communito Methones castello, validum præsidium imponit, quod simul locum defenderet et finitimam regionem devastaret; ipse vero, devastatis tractibus maritimis, Athenas revertitur. (8) Post hæc populus sexaginta naves et bis mille armatorum contra Cythera mittit, Nicia cum quibusdam aliis imperium gerente. Is, transvectis in insulam copiis, urbem oppugnatam deditione in potestatem accipit, et relicto ad custodiam insulæ præsidio, in Peloponnesum trajicit, et agros maritimos populationi infestos reddit. (9) Thyreas etiam in confiniis Laconiæ et Argolicæ sitas ab expugnatione diruit, hominesque servituti mancipavit. Æginetas autem illic habitantes et Tantalum castelli præfectum Spartanum captivos Athenas mittit : quos cum aliis captivis in vinculis Athenienses detinuerunt.

LXVI. Dum hæc geruntur, Megarenses belli, quod et cum Atheniensibus et cum exsulibus gerendum erat, mole fatiscebant : quumque legati inter cives ultro citroque mis-

νων δὲ πρὸς ἀλλήλους περὶ τούτων, τῶν πολιτῶν τινες ἀλλοτρίως ἔχοντες πρὸς τοὺς φυγάδας, ἐπηγγείλαντο πρὸς τοὺς Ἀθηναίων στρατηγοὺς προδώσειν τὴν πόλιν. (2) Οἱ δὲ στρατηγοὶ Ἱπποκράτης καὶ Δημοσθένης συνθέμενοι περὶ τῆς προδοσίας, ἐξέπεμψαν νυκτὸς στρατιώτας ἑξακοσίους εἰς τὴν πόλιν, καὶ οἱ συνθέμενοι παρεδέξαντο τοὺς Ἀθηναίους ἐντὸς τειχῶν. Καταφανοῦς δὲ τῆς προδοσίας γενομένης κατὰ τὴν πόλιν, καὶ τοῦ πλήθους σχιζομένου κατὰ τὴν αἵρεσιν, καὶ τῶν μὲν συμμαχούντων τοῖς Ἀθηναίοις, τῶν δὲ βοηθούντων τοῖς Λακεδαιμονίοις, ἐκήρυξέ τις ἀφ' ἑαυτοῦ τοὺς βουλομένους τίθεσθαι τὰ ὅπλα μετὰ Ἀθηναίων καὶ Μεγαρέων. (3) Διόπερ τῶν Λακεδαιμονίων ἐγκαταλείπεσθαι μελλόντων ὑπὸ τῶν Μεγαρέων, συνέβη τοὺς φρουροῦντας τὰ μακρὰ τείχη καταλιπεῖν, εἰς δὲ τὴν καλουμένην Νίσαιαν, ἥπερ ἐστὶν ἐπίνειον τῶν Μεγαρέων, καταφυγεῖν. (4) Περιταφρεύσαντες δὲ αὐτὴν οἱ Ἀθηναῖοι ἐπολιόρκουν· μετὰ δὲ ταῦτα ἐκ τῶν Ἀθηνῶν τεχνίτας προσλαβόμενοι περιετείχισαν τὴν Νίσαιαν. Οἱ δὲ Πελοποννήσιοι φοβούμενοι μὴ κατὰ κράτος ἁλόντες ἀναιρεθῶσι, παρέδοσαν τὴν Νίσαιαν τοῖς Ἀθηναίοις καθ' ὁμολογίαν. Καὶ τὰ μὲν κατὰ τοὺς Μεγαρέας ἐν τούτοις ἦν.

LXVII. Βρασίδας δὲ δύναμιν ἱκανὴν ἀναλαβὼν ἔκ τε Λακεδαίμονος καὶ παρὰ τῶν ἄλλων Πελοποννησίων, ἀνέζευξεν ἐπὶ Μέγαρα. Καταπληξάμενος δὲ τοὺς Ἀθηναίους, τούτους μὲν ἐξέβαλεν ἐκ τῆς Νισαίας, τὴν δὲ πόλιν τῶν Μεγαρέων ἐλευθερώσας ἀποκατέστησεν εἰς τὴν τῶν Λακεδαιμονίων συμμαχίαν· αὐτὸς δὲ μετὰ τῆς δυνάμεως διὰ Θετταλίας τὴν πορείαν ποιησάμενος, ἧκεν εἰς Δῖον τῆς Μακεδονίας. (2) Ἐκεῖθεν δὲ παρελθὼν εἰς Ἄκανθον, συνεμάχησε τοῖς Χαλκιδεῦσι. Καὶ πρώτην μὲν τὴν Ἀκανθίων πόλιν τὰ μὲν καταπληξάμενος, τὰ δὲ καὶ λόγοις φιλανθρώποις πείσας ἐποίησεν ἀποστῆναι τῶν Ἀθηναίων· ἔπειτα πολλοὺς καὶ τῶν ἄλλων τῶν ἐπὶ Θρᾴκης κατοικούντων προετρέψατο κοινωνεῖν [μετὰ] τῆς τῶν Λακεδαιμονίων συμμαχίας. (3) Μετὰ δὲ ταῦτα Βρασίδας βουλόμενος ἐνεργότερον ἅψασθαι τοῦ πολέμου, μετεπέμπετο στρατιώτας ἐκ τῆς Λακεδαίμονος, σπεύδων ἀξιόλογον συστήσασθαι δύναμιν· οἱ δὲ Σπαρτιᾶται βουλόμενοι τῶν εἱλώτων τοὺς κρατίστους ἀπολέσθαι, πέμπουσιν ἐξ αὐτῶν τοὺς μάλιστα πεφρονηματισμένους χιλίους, νομίζοντες ἐν ταῖς μάχαις τοὺς πλείστους αὐτῶν κατακοπήσεσθαι. (4) Ἔπραξαν δέ τι καὶ ἄλλο βίαιον καὶ ὠμόν, δι' οὗ ταπεινώσειν ὑπελάμβανον τοὺς εἵλωτας· ἐκήρυξαν γὰρ ἀπογράφεσθαι τῶν εἱλώτων τοὺς ἀγαθόν τι πεποιηκότας τῇ Σπάρτῃ, καὶ τούτους κρίναντες ἐλευθερώσειν ἐπηγγείλαντο. Ἀπογραψαμένων δὲ δισχιλίων, τούτους μὲν προσέταξαν τοῖς κρατίστοις ἀποκτεῖναι κατ' οἶκον ἑκάστου. (5) Σφόδρα γὰρ εὐλαβοῦντο μήποτε καιροῦ δραξάμενοι καὶ μετὰ τῶν πολεμίων ταχθέντες εἰς κίνδυνον ἀγάγωσι τὴν Σπάρτην. Οὐ μὴν ἀλλὰ τῷ Βρασίδᾳ παραγενομένων χιλίων εἱλώτων, ἔκ τε συμμάχων στρατολογηθέντων * συνέστη δύναμις ἀξιόλογος.

sitarentur, nonnulli cives exsulibus infensi Atheniensium ducibus urbem se prodituros pollicentur. (2) Hippocrates ergo et Demosthenes, Atheniensium imperatores, proditionem cum Megarensibus pacti, sexcentos noctu milites ad urbem mittunt, quos proditores intra mœnia recipiunt. Detecta autem fraude, in duas plebs factiones scinditur. Nam aliis Atheniensium societatem amplecti, aliis Lacedæmoniorum partes tueri placet. Interim sua sponte quidam præconis vicem subiens proclamat, ut arma cum Atheniensibus et Megarensibus, quicunque velit, conjungat. (3) Desertis igitur a Megarensibus hoc modo Lacedæmoniis, præsidium, quod pro longis mœnibus excubabat, relicta statione in Nisæam, quam vocant, (Megarensium hoc navale est) confugit. (4) Sed fossa Athenienses circumducta locum obsident. Nec multo post, accersitis ex urbe fabris, muro Nisæam includunt. Veriti ergo Peloponnesii, ne per vim expugnati trucidarentur, certa Nisæam conditione Atheniensibus dedidere. Et in hoc tum statu res Megarensium erant.

LXVII. Brasidas autem, exercitu satis magno e Sparta et ceteris Peloponnesi locis contracto, versus Megaram contendit, et Athenienses tam subito adventu perterrefactos e Nisæa exturbat, urbemque libertati redditam ad pristinam Lacedæmoniorum societatem reducit. Tum itinere per Thessaliam facto, Dium Macedoniæ pervenit. (2) Inde Acanthum usque progressus Chalcidensibus opem tulit, primamque Acanthiorum urbem partim minarum terrore, partim verborum blandimentis, ut a fide Atheniensium descisceret, adegit. Postea multos etiam alios Thraciæ populos ad jungendam cum Lacedæmoniis belli societatem induxit. (3) Hinc Brasidas, majore bellum conatu persequi cupiens, milites Lacedæmone evocat: firmiorem enim exercitum contrahere properabat. Spartani ergo, quibus Helotum optimos quosque delere constitutum erat, mille ex eis, animorum celsitudine præsignes, illi mittunt, plerosque inter tot conflictus occisum iri sperantes. (4) Sed etiam aliud quoddam violentiæ et crudelitatis plenum facinus ab illis perpetratum fuit, quo Helotum gentem se profligaturos censebant. Nam præconis voce edixerunt, ut, quicunque Hilotum aliquo Spartam bono demeruisset, nomina profiterentur: hos enim recensos libertate se donaturos promittebant. Quum itaque ad duo millia in album relati essent, potentissimis inde intra privatos cuique lares obtruncandi illos negotium datum est. (5) Ingens enim metus illos ceperat, ne quando occasione arrepta cum hostibus se conjungerent et magnum Spartæ periculum crearent. Porro quum mille isti Helotes novique e sociis delectus Brasidæ accessissent, egregium ille robur exercitus conflatum habebat.

LXVIII. Διὸ καὶ θαῤῥήσας τῷ πλήθει τῶν στρατιωτῶν ἐστράτευσεν ἐπὶ τὴν καλουμένην Ἀμφίπολιν. Ταύτην δὲ τὴν πόλιν πρότερον μὲν ἐπεχείρησεν οἰκίζειν Ἀρισταγόρας ὁ Μιλήσιος, φεύγων Δαρεῖον τὸν βασιλέα τῶν Περσῶν· (2) ἐκείνου δὲ τελευτήσαντος, καὶ τῶν οἰκητόρων ἐκπεσόντων ὑπὸ Θρακῶν τῶν ὀνομαζομένων Ἠδωνῶν, μετὰ ταῦτα ἔτεσι δυσὶ πρὸς τοῖς τριάκοντα Ἀθηναῖοι μυρίους οἰκήτορας εἰς αὐτὴν ἐξέπεμψαν. Ὁμοίως δὲ καὶ τούτων ὑπὸ Θρακῶν διαφθαρέντων περὶ Δράβησκον, διαλιπόντες ἔτη δύο πάλιν ἐκτήσαντο τὴν πόλιν, Ἅγνωνος ἡγουμένου. (3) Περιμαχήτου δ' αὐτῆς πολλάκις γεγενημένης, ἔσπευδεν ὁ Βρασίδας κύριος γενέσθαι τῆς πόλεως. Διὸ καὶ στρατεύσας ἐπ' αὐτὴν ἀξιολόγῳ δυνάμει, καὶ στρατοπεδεύσας πλησίον τῆς γεφύρας, τὸ μὲν πρῶτον εἷλε τὸ προάστειον τῆς πόλεως, τῇ δ' ὑστεραίᾳ καταπληξάμενος τοὺς Ἀμφιπολίτας, παρέλαβε τὴν πόλιν καθ' ὁμολογίαν, ὥστ' ἐξεῖναι τῷ βουλομένῳ τὰ ἑαυτοῦ λαβόντα ἀπελθεῖν ἐκ τῆς πόλεως. (4) Εὐθὺς δὲ καὶ τῶν πλησιοχώρων πόλεων πλείονας προσηγάγετο, ἐν αἷς ἦσαν ἀξιολογώταται Οἰσύμη καὶ Γαληψός, ἀμφότεραι Θασίων ἄποικοι, καὶ Μύρκινον, Ἠδωνικὸν πολισμάτιον. Ἐπεβάλετο δὲ καὶ ναυπηγεῖσθαι τριήρεις πλείους ἐπὶ τῷ Στρυμόνι ποταμῷ, καὶ στρατιώτας ἔκ τε Λακεδαίμονος καὶ παρὰ τῶν ἄλλων συμμάχων μετεπέμπετο. (5) Κατεσκεύαζε δὲ καὶ πανοπλίας πολλάς, καὶ τοῖς ἀνόπλοις τῶν νέων ἀνεδίδου ταύτας, καὶ βελῶν καὶ σίτου καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων παρασκευὰς ἐποιεῖτο. Ὡς δ' αὐτῷ πάντα παρεσκεύαστο, ἀνέζευξεν ἐκ τῆς Ἀμφιπόλεως μετὰ τῆς δυνάμεως, καὶ παραγενόμενος εἰς τὴν καλουμένην Ἀκτὴν κατεστρατοπέδευσεν. Ἐν ταύτῃ δ' ὑπῆρχον πέντε πόλεις, ὧν αἱ μὲν Ἑλληνίδες ἦσαν, Ἀνδρίων ἄποικοι, αἱ δὲ εἶχον ὄχλον βαρβάρων διγλώττων Βισαλτικῶν. (6) Ταύτας δὲ χειρωσάμενος ἐστράτευσεν ἐπὶ πόλιν Τορώνην, ἄποικον μὲν Χαλκιδέων, κατεχομένην δὲ ὑπὸ Ἀθηναίων. Προδιδόντων δέ τινων τὴν πόλιν, ὑπὸ τούτων εἰσαχθεὶς νυκτὸς ἐκράτησε τῆς Τορώνης ἄνευ κινδύνων. Τὰ μὲν οὖν κατὰ τὸν Βρασίδαν μέχρι τούτου προέβη κατὰ τοῦτον τὸν ἐνιαυτόν.

LXIX. Ἅμα δὲ τούτοις πραττομένοις κατὰ τὴν Βοιωτίαν περὶ τὸ Δήλιον ἐγένετο παράταξις Ἀθηναίων πρὸς Βοιωτοὺς διὰ τοιαύτας τινὰς αἰτίας. Τῶν Βοιωτῶν τινες δυσαρεστούμενοι τῇ τότε πολιτείᾳ καὶ σπεύδοντες δημοκρατίας ἐν ταῖς πόλεσι καταστῆσαι, διελέχθησαν περὶ τῆς ἰδίας προαιρέσεως τοῖς Ἀθηναίων στρατηγοῖς Ἱπποκράτει καὶ Δημοσθένει, καὶ κατεπηγγέλλοντο παραδώσειν τὰς ἐν τῇ Βοιωτίᾳ πόλεις. (2) Ἀσμένως δὲ τῶν Ἀθηναίων προσδεξαμένων, περί τε τῶν κατὰ τὴν ἐπίθεσιν διοικήσεων διελομένων τῶν στρατηγῶν τὴν δύναμιν, Δημοσθένης μὲν τὸ πλεῖστον τοῦ στρατεύματος ἀναλαβὼν ἐνέβαλεν εἰς τὴν Βοιωτίαν, καὶ καταλαβὼν τοὺς Βοιωτοὺς προνενοημένους τὴν προδοσίαν, ἄπρακτος ἀπῆλθεν· Ἱπποκράτης δὲ πανδη-

LXVIII. Hoc igitur militum numero ac robore fretus Amphipoli copias admovit. Hanc urbem Aristagoras quondam Milesius colonis frequentare adorsus fuerat, quum Darium Persarum regem fugeret. (2) Sed illo exstincto, habitatores a gente Thracum, cui Edonorum nomen est, ejecti sunt. Post triginta duos exinde annos Athenienses coloniam decies mille hominum illuc misere. Sed his etiam Thracum marte deletis circa Drabescum, interjecto biennio urbem recuperarunt, Hagnone coloniæ ductore. (3) Urbem igitur crebro armis tentatam Brasidas in potestatem redigere tum properabat. Ideo validissimo illam exercitu petens, castra ad pontem collocat, et suburbio statim potitur. Postridie Amphipolitanis in summam trepidationem adductis, urbem etiam ipsam his pactis in deditionem accepit, ut, quicunque vellet, liberam exeundi cum rebus suis potestatem haberet. (4) Mox plerasque etiam finitimorum urbes subegit, inter quas præcipui nominis erant Œsyme et Galepsus, utraque colonia Thasiorum, et Myrcinum, Edonorum oppidulum. Novis etiam triremibus condendis animum adjecit juxta Strymonem fluvium, et nova militum supplementa a Lacedæmone ceterisque confœderatis accivit. (5) Multas præterea armaturas conficiendas curavit, quibus juventutem inermem instruxit, telorumque ac frumenti nec non alio apparatu omni sibi prospexit. Omnibus tandem recte procuratis, exercitum Amphipoli eduxit, et in locum, cui Acte nomen, profectus stativa habuit. Oppida hic quinque erant, partim Græci nominis Andriorum coloniis frequentata, partim a promiscua Barbarorum turba, quos bilingues Bissaltæ propagaverant, inhabitata. (6) His sub jugum redactis, Toronen adortus est, a Chalcidensibus quidem conditam, sed Atheniensium jurisdictioni tunc subjectam. Ubi proditione quorundam factum est ut noctu intromissus citra periculum Torone potiretur. Et expeditio Brasidæ eo quidem anno huc usque progressa est.

LXIX. Dum hæc ita peraguntur, ad Delium in Bœotia Athenienses cum Bœotis collatis signis dimicarunt, ob has quidem causas. Nonnullis in Bœotia præsentis reipublicæ status displicere cœperat. Quod populare igitur regimen in oppidis constituere percuperent, consilia sua prætoribus Atheniensium Hippocrati et Demostheni exponunt, seque urbes Bœotiæ ipsis tradituros pollicentur. (2) Non ingrata fuit hæc tam commoda ducibus occasio. Ut igitur melius res institutæ administrarentur, divisis inter se copiis, Demosthenes cum maxima exercitus parte in Bœotiam impressionem facit : sed quum adversus proditionis fabricas prudenter instructos ac præmunitos offenderet Bœotos, re

μεὶ τοὺς Ἀθηναίους ἀγαγὼν ἐπὶ τὸ Δήλιον, κατέλαβε τὸ χωρίον, καὶ φθάσας τὴν ἔφοδον τῶν Βοιωτῶν, ἐτείχισε τὸ Δήλιον. Τοῦτο δὲ τὸ χωρίον κεῖται μὲν πλησίον τῆς Ὠρωπίας καὶ τῶν ὅρων τῆς Βοιωτίας. (3) Παγώνδας δὲ ὁ τῶν Βοιωτῶν ἔχων τὴν στρατηγίαν ἐξ ἁπασῶν τῶν κατὰ τὴν Βοιωτίαν πόλεων μεταπεμψάμενος στρατιώτας, ἧκε πρὸς τὸ Δήλιον μετὰ πολλῆς δυνάμεως· εἶχε γὰρ στρατιώτας πεζοὺς μὲν οὐ πολὺ λείποντας τῶν δισμυρίων, ἱππεῖς δὲ περὶ χιλίους. (4) Οἱ δ' Ἀθηναῖοι τῷ πλήθει μὲν ὑπερεῖχον τῶν Βοιωτῶν, ὡπλισμένοι δὲ * οὐχ ὁμοίως τοῖς πολεμίοις· ἄφνω γὰρ καὶ συντόμως ἐξεληλύθεισαν ἐκ τῆς πόλεως, καὶ διὰ τὴν σπουδὴν ὑπῆρχον ἀπαράσκευοι.

LXX. Ἀμφοτέρων δὲ προθύμως ὡρμημένων, παρετάχθησαν αἱ δυνάμεις τόνδε τὸν τρόπον. Παρὰ τοῖς Βοιωτοῖς ἐτάχθησαν ἐπὶ τὸ δεξιὸν κέρας Θηβαῖοι, ἐπὶ δὲ τὸ εὐώνυμον Ὀρχομένιοι, τὴν δὲ μέσην ἀνεπλήρουν φάλαγγα Βοιωτοί· προεμάχοντο δὲ πάντων οἱ παρ' ἐκείνοις ἡνίοχοι καὶ παραβάται καλούμενοι, ἄνδρες ἐπίλεκτοι τριακόσιοι. Ἀθηναῖοι δὲ διατάττοντες ἔτι τὴν δύναμιν ἠναγκάσθησαν συνάψαι μάχην. (2) Γενομένης δὲ τῆς παρατάξεως ἰσχυρᾶς, τὸ μὲν πρῶτον οἱ τῶν Ἀθηναίων ἱππεῖς ἀγωνιζόμενοι λαμπρῶς ἠνάγκασαν φυγεῖν τοὺς ἀντιστάντας ἱππεῖς· μετὰ δὲ ταῦτα τῶν πεζῶν διαγωνισαμένων οἱ ταχθέντες κατὰ τοὺς Θηβαίους Ἀθηναῖοι βιασθέντες ἐτράπησαν, οἱ δὲ λοιποὶ τοὺς ἄλλους Βοιωτοὺς τρεψάμενοι καὶ συχνοὺς ἀνελόντες ἐφ' ἱκανὸν τόπον ἐδίωξαν. (3) Οἱ δὲ Θηβαῖοι, διαφέροντες ταῖς τῶν σωμάτων ῥώμαις, ἐπέστρεψαν ἀπὸ τοῦ διωγμοῦ, καὶ τοῖς διώκουσι τῶν Ἀθηναίων ἐπιπεσόντες φυγεῖν ἠνάγκασαν· ἐπιφανεῖ δὲ μάχῃ νικήσαντες μεγάλην ἀπηνέγκαντο δόξαν πρὸς ἀνδρείαν. (4) Τῶν δ' Ἀθηναίων οἱ μὲν εἰς Ὠρωπόν, οἱ δὲ εἰς τὸ Δήλιον κατέφυγον, τινὲς δὲ πρὸς τὴν θάλατταν διέτεινον πρὸς τὰς ἰδίας ναῦς, ἄλλοι δὲ κατ' ἄλλους ὡς ἔτυχε τόπους διεσπάρησαν. Ἐπιγενομένης δὲ τῆς νυκτός, ἔπεσον τῶν μὲν Βοιωτῶν οὐ πλείους τῶν πεντακοσίων, τῶν δ' Ἀθηναίων πολλαπλάσιοι τούτων. Εἰ μὲν οὖν ἡ νὺξ μὴ προκατέλαβεν, οἱ πλεῖστοι τῶν Ἀθηναίων ἂν ἐτελεύτησαν· αὕτη γὰρ μεσολαβήσασα τὰς τῶν διωκόντων ὁρμὰς διέσωσε τοὺς φεύγοντας. (5) Ὅμως δὲ τοσοῦτο πλῆθος ἦν τῶν ἀναιρεθέντων, ὥστε τοὺς Θηβαίους ἐκ τῆς τῶν λαφύρων τιμῆς τήν τε στοὰν τὴν μεγάλην ἐν ἀγορᾷ κατασκευάσαι καὶ χαλκοῖς ἀνδριᾶσι κοσμῆσαι, τοὺς δὲ ναοὺς καὶ τὰς κατὰ τὴν ἀγορὰν στοὰς τοῖς ὅπλοις τοῖς ἐκ τῶν σκύλων προσηλωθεῖσι καταχαλκῶσαι· τήν τε τῶν Δηλίων πανήγυριν ἀπὸ τούτων τῶν χρημάτων ἐνεστήσαντο ποιεῖν. Μετὰ δὲ τὴν μάχην οἱ μὲν Βοιωτοὶ τῷ Δηλίῳ προσβολὰς ποιησάμενοι, κατὰ κράτος εἷλον τὸ χωρίον· τῶν δὲ φρουρούντων τὸ Δήλιον οἱ πλείους μὲν μαχόμενοι γενναίως ἀπέθανον, διακόσιοι δὲ ἥλωσαν· οἱ δὲ λοιποὶ κατέφυγον εἰς τὰς ναῦς, καὶ διεκομίσθησαν μετὰ τῶν ἄλλων εἰς τὴν Ἀτ-

infecta discedit. Hippocrates interim cum tota sua Delium manu invadens, locum occupat, et præverso Bœotorum adventu, castellum mœnibus firmat. Oropiæ illud adjacet et terminos Bœotiæ attingit. (3) At vero Pagondas, imperatoria tum potestate fungens, convocato ex omnibus Bœotiæ urbibus delectu, cum numerosis ad Delium copiis accelerat. Nam pedites haud multo pauciores viginti millibus et ad mille equitum habebat. (4) Athenienses contra numero quidem hostes superabant, sed dispar illis armatura erat. Quum enim raptim et subito excursu ex urbe sua provolassent, multis arma necessariusque apparatus deerant.

LXX. Utrisque igitur magno animorum fervore ad dimicandum procinctis, acies hoc modo instructæ fuere. Apud Bœotos dextrum obtinebant cornu Thebani, sinistrum Orchomenii, medium vero agmen stipabant Bœoti. In prima aciei fronte propugnatores erant, quos ipsi Heniochos et Parabatas (hoc est aurigas et prœliatores curules) nominant, viri omnium lectissimi, numero trecenti. Interim Athenienses, adhuc in ordinanda acie occupati, manus cum hoste conserere coguntur. (2) Prœlio itaque summis viribus commisso, principio Atheniensum equites præclare dimicantes objectum sibi equitatum in fugam compellunt. Hinc peditum certamine inito, Atheniensium acies Thebanis adversa violento hostium impetu perrupta funditur. At ceteri, quidquid præterea Bœotorum erat, in fugam agunt, et multos interficientes ad sat longum intervallum persequuntur. (3) Sed Thebani, robore corporum præstantes, ab insecutione hostium se recipiunt, et Athenienses tergis suorum inhærentes adorti in fugam compellunt. Insigni ergo prœlio victores magnam virtutis laudem retulerunt. (4) Atheniensium vero alii ad Oropum, alii ad Delium confugiendo saluti consuluerunt: nonnulli contento ad mare cursu in naves se receperunt: alii alio, utcunque sors locum obtulit, diffugerunt; donec nox insectationem hostium interrupit. Ceciderunt eo conflictu Bœotorum non plures quingentis, Atheniensium numerus longe major. Ac nisi nox cædem interpellasset, de maxima Atheniensium parte actum fuisset. Illa enim, intercepto persequentium impetu, salutem fugientibus præbuit. (5) Tanta nihilominus cæsorum multitudo fuit, ut ex manubiarum pretio magnam in foro porticum exstruerent æneisque statuis exornarent, templa etiam et porticus forenses, armis spoliatorum hostium affixis, undique velut ære obducerent. Deliorum insuper ludos opibus hoc bello partis agendos instituerunt. Post hujus pugnæ successum Bœoti magna vi Delium adorti expugnarunt. E cujus præsidio major pars strenue propugnando occubuit, ducenti solum capti; reliqui ad naves elapsi cum cetera multitudine in Atticam transmise-

τικήν. Ἀθηναῖοι μὲν οὖν ἐπιβουλεύσαντες τοῖς Βοιωτοῖς τοιαύτῃ συμφορᾷ περιέπεσον.

LXXI. Κατὰ δὲ τὴν Ἀσίαν Ξέρξης ὁ βασιλεὺς ἐτελεύτησεν ἄρξας ἐνιαυτόν, ὡς δ' ἔνιοι γράφουσι, μῆνας δύο· τὴν δὲ βασιλείαν διαδεξάμενος ὁ ἀδελφὸς Σογδιανὸς ἦρξε μῆνας ἑπτά. Τοῦτον δ' ἀνελὼν Δαρεῖος ἐβασίλευσεν ἔτη δεκαεννέα. (2) Τῶν δὲ συγγραφέων Ἀντίοχος ὁ Συρακόσιος τὴν τῶν Σικελικῶν ἱστορίαν εἰς τοῦτον τὸν ἐνιαυτὸν κατέστρεψεν, ἀρξάμενος ἀπὸ Κωκάλου τοῦ Σικανῶν βασιλέως, ἐν βίβλοις ἐννέα.

LXXII. Ἐπ' ἄρχοντος δ' Ἀθήνησιν Ἀμεινίου Ῥωμαῖοι μὲν κατέστησαν ὑπάτους Γάϊον Παπίριον καὶ Λεύκιον Ἰούλιον. Ἐπὶ δὲ τούτων Σκιωναῖοι μὲν καταφρονήσαντες τῶν Ἀθηναίων διὰ τὴν περὶ τὸ Δήλιον ἧτταν, ἀπέστησαν πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους καὶ τὴν πόλιν παρέδωκαν Βρασίδᾳ τῷ στρατηγοῦντι τῶν ἐπὶ Θρᾴκης Λακεδαιμονίων. (2) Ἐν δὲ τῇ Λέσβῳ μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Μυτιλήνης ὑπ' Ἀθηναίων οἱ πεφευγότες ἐκ τῆς ἁλώσεως πολλοὶ τὸν ἀριθμὸν ὄντες καὶ πάλαι μὲν ἐπεχείρουν κατελθεῖν εἰς τὴν Λέσβον, τότε δὲ συστραφέντες Ἄντανδρον κατέλαβον, κἀκεῖθεν ὁρμώμενοι διεπολέμουν τοῖς κατέχουσι τὴν Μυτιλήνην Ἀθηναίοις. (3) Ἐφ' οἷς παροξυνθεὶς ὁ δῆμος τῶν Ἀθηναίων ἐξέπεμψε [τοὺς] στρατηγοὺς μετὰ δυνάμεως ἐπ' αὐτοὺς Ἀριστείδην καὶ Σύμμαχον. Οὗτοι δὲ καταπλεύσαντες εἰς τὴν Λέσβον καὶ προσβολὰς ποιησάμενοι συνεχεῖς, εἷλον τὴν Ἄντανδρον, καὶ τῶν φυγάδων τοὺς μὲν ἀπέκτειναν, τοὺς δὲ ἐκ τῆς πόλεως ἐξέβαλον, αὐτοὶ δὲ φρουρὰν ἀπολιπόντες τὴν φυλάξουσαν τὸ χωρίον, ἀπέπλευσαν ἐκ τῆς Λέσβου. (4) Μετὰ δὲ ταῦτα Λάμαχος ὁ στρατηγὸς ἔχων δέκα τριήρεις ἔπλευσεν εἰς τὸν Πόντον, καὶ καθορμισθεὶς εἰς Ἡράκλειαν περὶ τὸν ποταμὸν τὸν ὀνομαζόμενον Κάλητα πάσας τὰς ναῦς ἀπέβαλε. Μεγάλων γὰρ ὄμβρων καταρραγέντων, καὶ τοῦ ποταμοῦ βίαιον τὴν καταφορὰν τοῦ ῥεύματος ποιησαμένου, τὰ σκάφη κατά τινας τραχεῖς τόπους προσπεσόντα τῇ γῇ διεφθάρη. (5) Ἀθηναῖοι δὲ πρὸς Λακεδαιμονίους σπονδὰς ἐνιαυσίους ἐποιήσαντο κατὰ ταύτας τὰς ὁμολογίας, ὥστ' ἔχειν ἑκατέρους ὧν τότε κύριοι καθειστήκεισαν. Συνιόντες δὲ πολλάκις εἰς λόγους ᾤοντο δεῖν καταλῦσαι τὸν πόλεμον καὶ εἰς τέλος παύσασθαι τῆς πρὸς ἀλλήλους φιλοτιμίας· Λακεδαιμόνιοι δὲ ἔσπευδον ἀπολαβεῖν τοὺς ἐν τῇ Σφακτηρίᾳ γενομένους αἰχμαλώτους. (6) Τῶν δὲ σπονδῶν τὸν εἰρημένον τρόπον συντελεσθεισῶν, περὶ μὲν τῶν ἄλλων αὐτοῖς ὁμολογούμενα πάντα ὑπῆρξε, περὶ δὲ τῆς Σκιώνης ἠμφισβήτουν ἀμφότεροι. Γενομένης δὲ μεγάλης φιλοτιμίας, τὰς σπονδὰς κατελύσαντο, περὶ δὲ τῆς Σκιώνης διεπολέμουν πρὸς ἀλλήλους. (7) Κατὰ δὲ τοῦτον τὸν χρόνον καὶ Μένδη πόλις πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους ἀπέστη, καὶ τὴν φιλοτιμίαν τὴν ὑπὲρ τῆς Σκιώνης ἰσχυροτέραν ἐποίησε. Διὸ καὶ Βρασίδας μὲν ἐκ τῆς Μένδης καὶ τῆς Σκιώνης ἀποκομίσας τέκνα καὶ γυναῖκας καὶ τἆλλα τὰ χρησιμώτατα, φρουραῖς ἀξιολόγοις ἠσφαλίσατο τὰς πόλεις. (8) Ἀθηναῖοι

runt. In hanc ita calamitatem inciderunt Athenienses, dum per insidias Bœotorum opes capessunt.

LXXI. In Asia tum rex Persarum Xerxes, expleto uno imperii anno, vel, ut alii tradunt, uno atque altero tantum mense, rebus humanis exemtus est. Cui Sogdianus frater per menses septem successit : quo interfecto, Darius regnum ad undeviginti annos tenuit. (2) Cum hoc anno Sicularum rerum scriptor Antiochus Syracusanus historiæ suæ finem imponit, quam libris novem a Cocalo inde rege deduxit.

LXXII. Quum summum Athenis magistratum gereret Aminias, Romæ consulatum adierunt C. Papirius et L. Julius. Ea tempestate Scionæi, contemto Delianam ob cladem Atheniensium imperio, ad Lacedæmonios desciscunt, urbemque Brasidæ, summo cum imperio bellum in Thracia tum administrantis, fidei committunt. (2) Ex Lesbo etiam, qui post captam ab Atheniensibus Mytilenen profugi (quorum certe non exiguus erat numerus) servitutis jugum evaserant, reditum jam pridem in patriam moliti, adunatis tum viribus Antandrum occupant : unde per occasionem eruptione facta, præsidium Atheniensium Mytilenæ impositum armis impetebant. (3) Qua insultatione ad iram provocatus Atheniensium populus Aristidem et Symmachum duces exercitum in eos ducere jubet : qui trajectis in Lesbum copiis, post oppugnationes aliquot Antandrum capiunt, et parte exsulum necata, reliquos urbe expellunt, præsidioque illic ad tutandum locum relicto, ex Lesbo discedunt. (4) Postea Lamachus, decem triremium præfectus, cum classe Pontum init, et statione ad Heracleam delecta, circa Caletem fluvium omnium navium jacturam fecit. Quum enim magna vis imbrium effusa esset et amnis violento aquarum impetu se præcipitaret, naves ad confragosa litorum illisæ pessum ierunt. (5) Tunc Athenienses unius anni inducias cum Lacedæmoniis his conditionibus fecerunt, ut, quæ utrique ditione tunc complexi essent, retinerent : habitisque ultro citroque colloquiis, ut soluto tandem bello, a funestis inter se certaminibus in perpetuum quiescerent, consultum judicarunt. Lacedæmonios quidem recipiendi illos, qui in Sphacteria capti fuerant, cupiditas impellebat. (6) Induciæ sane ad hunc modum sanciebantur : quumque in ceteris per omnia inter se convenirent, de Scione tamen utrinque disceptatum est. Et quia lis ingravescebat, factum est ut fœdere soluto de Scione armis inter se decernerent. (7) Per id tempus etiam Menda ad Lacedæmonios defecit, et contentioni de Scione ingens pondus adjecit. Brasidas ergo, liberis et conjugibus et utilissima supellectili ex Menda et Scione alio transportatis, validis urbes præsidiis firmat. (8)

δὲ παροξυνθέντες ἐπὶ τοῖς γεγονόσιν ἐψηφίσαντο πάντας τοὺς Σκιωναίους, ὅταν ἁλῶσιν, ἡβηδὸν ἀποσφάξειν, καὶ δύναμιν ἐξέπεμψαν ἐπ' αὐτοὺς ναυτικὴν τριήρων πεντήκοντα· τούτων δὲ τὴν στρατηγίαν εἶχε Νικίας καὶ Νικόστρατος. (9) Οὗτοι δὲ πλεύσαντες ἐπὶ πρώτην τὴν Μένδην, ἐκράτησαν τῆς πόλεως προδόντων τινῶν αὐτήν· τὴν δὲ Σκιώνην περιετείχισαν, καὶ προςκαθήμενοι τῇ πολιορκίᾳ συνεχεῖς προςβολὰς ἐποιοῦντο. (10) Οἱ δ' ἐν τῇ Σκιώνῃ φρουροί, πολλοὶ μὲν τὸν ἀριθμὸν ὄντες, εὐπορίαν δ' ἔχοντες βελῶν καὶ σίτου καὶ τῆς ἄλλης παρασκευῆς, ῥᾳδίως ἠμύνοντο τοὺς Ἀθηναίους, καὶ στάσιν ὑπερδέξιον ἔχοντες πολλοὺς κατετίτρωσκον. Ταῦτα μὲν οὖν ἐπράχθη κατὰ τοῦτον τὸν ἐνιαυτόν.

LXXIII. Μετὰ δὲ ταῦτα Ἀθήνησι μὲν ἦρχεν Ἀλκαῖος, ἐν Ῥώμῃ δὲ ὑπῆρχον ὕπατοι Ὀπίτερος Λουκρήτιος καὶ Λεύκιος Σέργιος Φιδηνάτης. Ἐπὶ δὲ τούτων Ἀθηναῖοι τοῖς Δηλίοις ἐγκαλοῦντες ὅτι λάθρᾳ πρὸς Λακεδαιμονίους συντίθενται συμμαχίαν, ἐξέβαλον αὐτοὺς ἐκ τῆς νήσου, καὶ τὴν πόλιν αὐτοὶ κατέσχον. Τοῖς δ' ἐκπεσοῦσι Δηλίοις Φαρνάκης ὁ σατράπης ἔδωκεν οἰκεῖν πόλιν Ἀδραμύτιον. (2) Οἱ δ' Ἀθηναῖοι προχειρισάμενοι στρατηγὸν Κλέωνα τὸν δημαγωγόν, καὶ δόντες ἀξιόλογον δύναμιν πεζικήν, ἐξέπεμψαν εἰς τοὺς ἐπὶ Θράκης τόπους. Οὗτος δὲ πλεύσας εἰς Σκιώνην, κἀκεῖθεν προςλαβόμενος στρατιώτας ἐκ τῶν πολιορκούντων τὴν πόλιν, ἀπέπλευσε καὶ κατῆρεν εἰς Τορώνην· ἐγίνωσκε γὰρ τὸν μὲν Βρασίδαν ἐκ τούτων τῶν τόπων ἀπεληλυθότα, πρὸς δὲ τῇ Τορώνῃ τοὺς ἀπολελειμμένους στρατιώτας οὐκ ὄντας ἀξιομάχους. (3) Πλησίον δὲ τῆς Τορώνης καταστρατοπεδεύσας καὶ πολιορκήσας [τἄλλα] κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν, εἷλε κατὰ κράτος τὴν πόλιν, καὶ τοὺς μὲν παῖδας καὶ τὰς γυναῖκας ἠνδραποδίσατο, αὐτοὺς δὲ τοὺς τὴν πόλιν φρουροῦντας αἰχμαλώτους λαβών, δήσας ἀπέστειλεν εἰς τὰς Ἀθήνας· τῆς δὲ πόλεως ἀπολιπὼν τὴν ἱκανὴν φρουράν, ἐξέπλευσε μετὰ τῆς δυνάμεως, καὶ κατῆρε τῆς Θρᾴκης ἐπὶ Στρυμόνα ποταμόν. Καταστρατοπεδεύσας δὲ πλησίον πόλεως Ἠόνος, ἀπεχούσης [δὲ] ἀπὸ τῆς Ἀμφιπόλεως σταδίους ὡς τριάκοντα, προςβολὰς ἐποιεῖτο τῷ πολίσματι.

LXXIV. Πυθόμενος δὲ τὸν Βρασίδας μετὰ δυνάμεως διατρίβειν περὶ πόλιν Ἀμφίπολιν, ἀνέζευξεν ἐπ' αὐτόν. Ὁ δὲ Βρασίδας ὡς ἤκουσε προσιόντας τοὺς πολεμίους, ἐκτάξας τὴν δύναμιν ἀπήντα τοῖς Ἀθηναίοις· γενομένης δὲ παρατάξεως μεγάλης, καὶ τῶν στρατοπέδων ἀγωνισαμένων ἀμφοτέρων λαμπρῶς, τὸ μὲν πρῶτον ἰσόῤῥοπος ἦν ἡ μάχη· μετὰ δὲ ταῦτα παρ' ἑκατέροις τῶν ἡγεμόνων φιλοτιμουμένων δι' ἑαυτῶν κρῖναι τὴν μάχην, συνέβη πολλοὺς τῶν ἀξιολόγων ἀνδρῶν ἀναιρεθῆναι, τῶν στρατηγῶν αὐτοὺς καταστησάντων εἰς τὴν μάχην καὶ ὑπὲρ τῆς νίκης ἀνυπέρβλητον φιλοτιμίαν εἰςενεγκαμένων. (2) Ὁ μὲν οὖν Βρασίδας ἀριστεύσας καὶ πλείστους ἀνελὼν ἡρωικῶς κατέστρεψε τὸν βίον· ὁμοίως δὲ καὶ τοῦ Κλέωνος ἐν τῇ μάχῃ πεσόντος, ἀμφότεραι μὲν αἱ δυνάμεις διὰ τὴν ἀναρχίαν ἐταράχθη-

Sed Athenienses, indignitate rei graviter commoti, publico decreto statuunt, se, quidquid Scionæorum pubertatis initia superasset, urbe capta internecioni daturos. Quinquaginta igitur navium classem contra eos mittunt, cui Nicias et Nicostratus præfecti erant. (9) Hi Mendam prius adorti proditione quorundam capiunt. Scionen deinde circumvallant, et obsidionem urgentes continua oppugnatione irrumpere tentabant. (10) At præsidiarii Sciones milites, quum et numero valerent et telorum frumentique et aliarum rerum apparatu affatim instructi essent, Atheniensibus facile resistebant, et ex eminentiori depugnantes loco multos hostium sauciabant. Atque hæc eo anno sunt gesta.

LXXIII. Post hoc quum archon Athenis Alcæus, consules Romæ Opiter Lucretius et L. Sergius Fidenas essent, Athenienses Delios in crimen vocatos, quod clam cum Lacedæmoniis societatem iniissent, insulæ possessione dejecerunt, urbemque sibi vindicarunt. Deliis autem patrio solo expulsis Pharnaces Adramytium incolendam dedit. (2) Tum Athenienses Cleonem demagogum prætorem creant, et valida peditum manu tradita, in oras Thraciæ proficisci jubent. Is ad Scionem appulsus, parte militum ab his, qui urbem circumsederant, accepta, navibus ad Toronen defertur. Per indicia enim cognoverat, Brasida ex locis illis digresso, relictos ibi milites dimicando secum non esse. (3) Castris igitur quam proxime urbem positis, terra marique oppugnationi instans, vi urbem capit, puerisque ac feminis servituti addictis, præsidiarios milites in vincula conjectos Athenas mittit, et valido ad urbis defensionem præsidio relicto, cum eductis inde copiis ad Strymonem Thraciæ fluvium procedit, et castris Eioni urbi, quæ triginta circiter stadiis Amphipoli distat, admotis, eam oppugnat.

LXXIV. Hinc explorato, Brasidam cum exercitu ad Amphipolin versari, expedito in eum agmine contendit. Qui de hostium adventu certior factus bene composita acie Atheniensibus obviam procedit. Mox acre prœlium committitur; et dum strenue utrinque ordines decertant, initæ neutram in partem momenta pugnæ inclinare. At quum sua imperatores virtute decerni victoriam annituntur, multi præclari viri cadere, eo quod duces invictam animorum contentionem secum circumferentes, in medium pugnæ fervorem eos se cum raperent. (2) Tandem Brasidas fortissime pugnans inter magnas hostium a se trucidatorum strages heroico vitam exitu terminavit. Cleon etiam in media dimicantium turba cæsus occubuit. Tum utrinque acies ob amissos du-

σαν, τὸ τέλος δ' ἐνίκησαν οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ τρόπαιον ἔστησαν. Οἱ δ' Ἀθηναῖοι τοὺς νεκροὺς ὑποσπόνδους ἀνελόμενοι καὶ θάψαντες ἀπέπλευσαν εἰς τὰς Ἀθήνας. (3) Εἰς δὲ τὴν Λακεδαίμονα παραγενομένων τινῶν ἐκ τῆς μάχης καὶ τὴν Βρασίδου νίκην ἅμα καὶ τελευτὴν ἀπαγγειλάντων, ἡ μήτηρ τοῦ Βρασίδου πυνθανομένη περὶ τῶν πραχθέντων κατὰ τὴν μάχην, ἐπηρώτησε ποῖός τις γέγονεν ἐν τῇ παρατάξει Βρασίδας· τῶν δ' ἀποκριναμένων ὅτι πάντων Λακεδαιμονίων ἄριστος, εἶπεν ἡ μήτηρ τοῦ τετελευτηκότος ὅτι Βρασίδας ὁ υἱὸς αὐτῆς ἦν ἀγαθὸς ἀνήρ, πολλῶν μέντοι γε ἑτέρων καταδεέστερος. (4) Τῶν δὲ λόγων τούτων διαδοθέντων κατὰ τὴν πόλιν, οἱ ἔφοροι δημοσίᾳ τὴν γυναῖκα ἐτίμησαν, ὅτι προέκρινε τὸν τῆς πατρίδος ἔπαινον τῆς τοῦ τέκνου δόξης. (5) Μετὰ δὲ τὴν εἰρημένην μάχην ἔδοξαν οἱ Ἀθηναῖοι τοῖς Λακεδαιμονίοις συνθέσθαι σπονδὰς πεντηκονταετεῖς ἐπὶ τοῖσδε· τοὺς μὲν αἰχμαλώτους παρ' ἀμφοτέροις ἀπολυθῆναι, τὰς δὲ πόλεις ἀποδοθῆναι τὰς κατὰ πόλεμον ληφθείσας. (6) Ὁ μὲν οὖν Πελοποννησιακὸς πόλεμος, διαμείνας μέχρι τῶν ὑποκειμένων καιρῶν ἔτη δέκα, τὸν εἰρημένον τρόπον κατελύθη.

LXXV. Ἐπ' ἄρχοντος δ' Ἀθήνησιν Ἀρίστωνος Ῥωμαῖοι κατέστησαν ὑπάτους Τίτον Κοΐντιον, καὶ Αὖλον Κορνήλιον Κόσσον. Ἐπὶ δὲ τούτων ἄρτι τοῦ πολέμου τοῦ Πελοποννησιακοῦ καταλελυμένου, πάλιν ταραχαὶ καὶ κινήσεις πολεμικαὶ συνέβησαν διὰ τοιαύτας τινὰς αἰτίας. (2) Ἀθηναῖοι καὶ Λακεδαιμόνιοι κοινῇ μετὰ τῶν συμμάχων πεποιημένοι σπονδὰς καὶ διαλύσεις, χωρὶς τῶν συμμαχίδων πόλεων συνέθεντο συμμαχίαν. Τοῦτο δὲ πράξαντες εἰς ὑπόνοιαν ἦλθον ὡς ἐπὶ καταδουλώσει τῶν ἄλλων Ἑλλήνων ἰδίᾳ ποιησάμενοι συμμαχίαν. (3) Διόπερ αἱ μέγισται τῶν πόλεων διεπρεσβεύοντο πρὸς ἀλλήλας καὶ συνδιελέγοντο περὶ ὁμονοίας καὶ συμμαχίας κατὰ τῶν Ἀθηναίων καὶ Λακεδαιμονίων. Ἦσαν δὲ προεστῶσαι πόλεις ταύτης αἱ δυνατώταται τέτταρες, Ἄργος, Θῆβαι, Κόρινθος, Ἦλις. (4) Εὐλόγως δ' ὑπωπτεύθησαν αἱ πόλεις συμφρονεῖν κατὰ τῆς Ἑλλάδος διὰ τὸ προσγεγράφθαι ταῖς κοιναῖς συνθήκαις ἐξεῖναι Ἀθηναίοις καὶ Λακεδαιμονίοις ὅπερ ἂν δοκῇ ταύταις ταῖς πόλεσι προσγράφειν ταῖς συνθήκαις καὶ ἀφαιρεῖν ἀπὸ τῶν συνθηκῶν· χωρὶς δὲ τούτων Ἀθηναῖοι μὲν διὰ ψηφίσματος ἔδωκαν δέκα ἀνδράσιν ἐξουσίαν ἔχειν βουλεύεσθαι περὶ τῶν τῇ πόλει συμφερόντων· τὸ παραπλήσιον δὲ καὶ τῶν Λακεδαιμονίων πεποιηκότων, φανερὰν συνέβη γενέσθαι τῶν δύο πόλεων τὴν πλεονεξίαν. (5) Πολλῶν δὲ πόλεων ὑπακουουσῶν πρὸς τὴν κοινὴν ἐλευθερίαν, καὶ τῶν μὲν Ἀθηναίων καταφρονουμένων διὰ τὴν περὶ τὸ Δήλιον συμφοράν, τῶν δὲ Λακεδαιμονίων τεταπεινωμένων τῇ δόξῃ διὰ τὴν ἅλωσιν τῶν ἐν τῇ Σφακτηρίᾳ νήσῳ, πολλαὶ πόλεις συνίσταντο, καὶ προῆγον τὴν τῶν Ἀργείων πόλιν ἐπὶ τὴν ἡγεμονίαν. (6) Εἶχε γὰρ ἡ πόλις αὕτη μέγα ἀξίωμα διὰ τὰς παλαιὰς πράξεις· πρὸ γὰρ τῆς Ἡρακλειδῶν κατηλύσεως ἐκ τῆς Ἀργείας ὑπῆρξαν σχεδὸν ἅπαντες οἱ μέγιστοι τῶν βα-

ces perturbatæ : Lacedæmonii tamen ad extremum victores tropæum statuerunt. Athenienses vero, receptis per inducias cadaveribus terræque mandatis, domum renavigarunt. (3) Ex hoc conflictu quum quidam Lacedæmonem reversi victoriam simul et interitum Brasidæ nuntiassent, matrem ejus, audito pugnæ eventu, percontatam ferunt, qualem in acie se præbuisset; datoque responso quod omnium Lacedæmoniorum præstantissimus fuisset, matrem defuncti hoc regessisse : filium suum Brasidam bonum quidem virum exstitisse, multis tamen aliis Spartanorum virtute inferiorem. (4) Divulgatis inde per urbem hisce verbis, ephori publicis matronam honoribus exornarunt, quod patriæ laudem nati sui gloriæ præferendam sensisset. (5) Post illam quam memoravimus pugnam commodum Atheniensibus visum est, ut inducias quinquaginta annorum cum Lacedæmoniis sancirent, in has utique conditiones : ut captivi utrinque liberi dimitterentur, utque urbes bello occupatæ restituerentur. (6) Peloponnesiacum ergo bellum, quod ad hæc usque tempora in annos decem fuerat protractum, illo modo pacatur.

LXXV. Archonte hinc Athenis Aristone, quum Romani consulare imperium tradidissent T. Quinctio et A. Cornelio Cosso, vixdum Peloponnesiaco bello aliquantulum sedato, novi denuo tumultus bellorumque motus hujusmodi ob causas exorti sunt. (2) Athenienses et Spartani communi quidem sociorum consensu induciarum fœdus inter se inierant : sed exclusis interim civitatibus utrique parti addictis, privatam inter se belli societatem pacti erant. Quo facto suspicionem moverunt, quasi ad servitutem Græcis aliis imponendam privata ista armorum conjunctio spectaret. (3) Idcirco maximæ in Græcia civitates per legationes vicissim missitatas de concordia et societate contra Athenienses et Lacedæmonios inter se jungenda colloqui et tractare cœperunt. Principes ejus rei erant potentissimæ Græciæ urbes quattuor, Argos, Thebæ, Corinthus, Elis. (4) Nec absque ratione profecto civitates illæ duæ de conspiratione adversus Græciam suspectæ habebantur, propterea quod in communi fœderis tabula ascriptum esset, Atheniensibus et Lacedæmoniis jus ac potestatem esse, quodcunque utrique populo visum foret, adjicere vel detrahere antea sancitis. Præter hæc Athenienses publico decreto Decemviros crearant, quibus integra in commoda reipublicæ consulendi potestas esset. Id ipsum quum et Lacedæmonii fecissent, in propatulo jam erat, quorsum inexplebilis utriusque civitatis cupido tenderet. (5) Complures igitur urbes ad communem libertatem tutandam erectæ, quod Atheniensium potentia ob acceptam ad Delium cladem contemni, et Lacedæmoniorum gloria propter captos in Sphacteria viros nobilissimos deminui cœpisset, conspiratione inita inter se, summum belli imperium Argivorum civitati deferunt. (6) Magnam enim huic urbi majestatem et prærogativam antiqua præclaræ virtutis gesta conciliabant. Nam usque ad Heraclidarum in Peloponnesum immigrationem maximi

σιλέων· πρὸς δὲ τούτοις πολὺν χρόνον εἰρήνην ἔχουσα προσόδους μεγίστας ἐλάμβανε, καὶ πλῆθος οὐ μόνον χρημάτων εἶχεν, ἀλλὰ καὶ ἀνδρῶν. (7) Οἱ δ' Ἀργεῖοι νομίζοντες αὐτοῖς συγχωρηθήσεσθαι τὴν ὅλην ἡγεμονίαν, ἐπέλεξαν τῶν πολιτῶν χιλίους τοὺς μάλιστα νεωτάτους καὶ τοῖς τε σώμασιν ἰσχύοντας καὶ ταῖς οὐσίαις· ἀπολύσαντες δὲ αὐτοὺς καὶ τῆς ἄλλης λειτουργίας καὶ τροφὰς δημοσίας χορηγοῦντες, προσέταξαν γυμνάζεσθαι συνεχεῖς μελέτας. Οὗτοι μὲν οὖν διὰ τὴν χορηγίαν καὶ τὴν συνεχῆ μελέτην ταχὺ τῶν πολεμικῶν ἔργων ἀθληταὶ κατεστάθησαν.

LXXVI. Λακεδαιμόνιοι δὲ ὁρῶντες ἐπ' αὐτοὺς συνισταμένην τὴν Πελοπόννησον καὶ προορώμενοι τὸ μέγεθος τοῦ πολέμου, τὰ κατὰ τὴν ἡγεμονίαν ὡς ἦν δυνατὸν ἠσφαλίζοντο. Καὶ πρῶτον μὲν τοὺς μετὰ Βρασίδα κατὰ τὴν Θρᾴκην ἐστρατευμένους εἵλωτας ὄντας χιλίους ἠλευθέρωσαν, μετὰ δὲ ταῦτα τοὺς ἐν τῇ Σφακτηρίᾳ νήσῳ ληφθέντας αἰχμαλώτους Σπαρτιάτας ἀτιμίᾳ περιβεβληκότες, ὡς τὴν Σπάρτην ἀδοξοτέραν πεποιηκότας, ἀπέλυσαν τῆς ἀτιμίας. (2) Ἀκολούθως δὲ τούτοις τοῖς κατὰ τὸν πόλεμον ἐπαίνοις καὶ τιμαῖς προετρέποντο τὰς προγεγενημένας ἀνδραγαθίας ἐν τοῖς μέλλουσιν ἀγῶσιν ὑπερβάλλεσθαι· τοῖς τε συμμάχοις ἐπιεικέστερον προσεφέροντο, καὶ ταῖς φιλανθρωπίαις τοὺς ἀλλοτριοφρονοῦντας αὐτῶν ἐθεράπευον. (3) Ἀθηναῖοι δὲ τοὐναντίον τῷ φόβῳ βουλόμενοι καταπλήξασθαι τοὺς ἐν ὑποψίᾳ ἀποστάσεως ὄντας, παράδειγμα πᾶσιν ἀνέδειξαν τὴν ἐκ τῶν Σκιωναίων τιμωρίαν. (4) Ἐκπολιορκήσαντες γὰρ αὐτοὺς καὶ πάντας ἡβηδὸν κατασφάξαντες, παῖδας μὲν καὶ γυναῖκας ἐξηνδραποδίσαντο, τὴν δὲ νῆσον οἰκεῖν παρέδοσαν τοῖς Πλαταιεῦσιν, ἐκπεπτωκόσι δι' ἐκείνους ἐκ τῆς πατρίδος. (5) Περὶ δὲ τοὺς αὐτοὺς χρόνους κατὰ τὴν Ἰταλίαν Καμπανοὶ μεγάλῃ δυνάμει στρατεύσαντες ἐπὶ Κύμην, ἐνίκησαν μάχῃ τοὺς Κυμαίους καὶ τοὺς πλείους τῶν ἀντιταχθέντων κατέκοψαν. Προσκαθεζόμενοι δὲ τῇ πολιορκίᾳ καὶ πλείους προσβολὰς ποιησάμενοι, κατὰ κράτος εἷλον τὴν πόλιν. Διαρπάσαντες δὲ αὐτήν, καὶ τοὺς καταληφθέντας ἐξανδραποδισάμενοι, τοὺς ἱκανοὺς οἰκήτορας ἐξ αὐτῶν ἀπέδειξαν.

LXXVII. Ἐπ' ἄρχοντος δ' Ἀθήνησιν Ἀστυφίλου, Ῥωμαῖοι κατέστησαν ὑπάτους Λεύκιον Κοΐντιον καὶ Αὖλον Σεμπρώνιον, Ἠλεῖοι δ' ἤγαγον Ὀλυμπιάδα ἐνενηκοστήν, καθ' ἣν ἐνίκα στάδιον Ὑπέρβιος Συρακόσιος. Ἐπὶ δὲ τούτων Ἀθηναῖοι μὲν κατά τινα χρησμὸν Δηλίοις ἀπέδοσαν τὴν νῆσον, καὶ κατῆλθον εἰς τὴν πατρίδα οἱ τὸ Ἀδραμύτιον οἰκοῦντες Δήλιοι. (2) Τῶν δὲ Ἀθηναίων οὐκ ἀποδιδόντων Λακεδαιμονίοις τὴν Πύλον, πάλιν αἱ πόλεις αὗται πρὸς ἀλλήλας διεφέροντο καὶ πολεμικῶς εἶχον. Ἃ δὴ πυθόμενος ὁ δῆμος τῶν Ἀργείων ἔπεισε τοὺς Ἀθηναίους φιλίαν συνθέσθαι πρὸς τοὺς Ἀργείους. (3) Αὐξομένης δὲ τῆς διαφορᾶς, οἱ μὲν Λακεδαιμόνιοι τοὺς Κορινθίους ἔπεισαν ἐγκαταλιπεῖν τὴν κοινὴν σύνοδον καὶ συμμαχεῖν τοῖς Λακεδαι-

quique reges ex Argivorum gente prodierunt. Adde quod longo tempore pace fruens e vectigalibus magnas sibi opes collegerat, nec pecuniis tantum, sed etiam viris pollebat. (7) Argivi ergo sibi omnium rerum summam permissam esse rati, ex civium delectu mille juvenes corporum robore et opibus valentes segregant, quibus vacatione a publicis muneribus concessa et alimentis ex ærario publico subministratis, ut assidua se cura irremissoque labore exerceant, injungunt. Hos impensa liberalis studiumque perpetuum brevi exercitatissimos bellatores effecit.

LXXVI. At quum Lacedæmonii totam in se Peloponnesum conspirasse viderent, belli jam gliscentis mole perspecta, imperii sui majestatem, quibus tum licebat viribus, muniunt. Ante omnia igitur mille Helotibus, qui sub Brasidæ imperio in Thracia militaverant, libertatem donarunt. Postea cives in Sphacteria sub jugum missos, quos ob ignominiæ notam patriæ inustam omni honore exuerant, in pristinam dignitatem restituerunt. (2) His accessit quod laudum honorumque præmiis ob rem bello fortiter gestam suos excitabant, ut pristinæ virtutis facinora in sequentibus deinceps certaminum periculis supergredi studerent. Quid? majorem sociis benignitatem exhibebant, ac humanitate conciliare alienatos ab ipsis studebant. (3) Athenienses vero contrariam inibant rationem. Quum enim terrore frangendos illorum animos esse censerent, quos defectionis suspectos haberent, ultionem de Scionæis sumtam illustre severitatis exemplum omnibus proposuerunt. (4) Expugnata enim urbe, quicunque pubertatem attigissent, ad unum omnes jugularunt; imbellem vero puerorum et mulierum turbam in servitutem abduxerunt; insula Platæensibus, qui propter se patria expulsi erant, ad inhabitandum concessa. (5) Per idem tempus in Italia Campani, magno adversus Cumam exercitu ducto, oppidanos prœlio fundunt, et maximam eorum, quos acies obtulerat, partem concidunt. Hinc ad obsidionem conversi post crebras tandem oppugnationes vi urbem ceperunt, eaque direpta, et incolis, quotquot in ea deprehenderant, servituti addictis, ex suæ civitatis corpore, quantum satis esset colonorum, in illam transcripserunt.

LXXVII. Archonte Athenis Astyphilo, Romæ consules erant L. Quinctius et A. Sempronius, Elei vero nonagesimam Olympiadem egerunt, qua stadii corona insignitus est Hyperbius Syracusanus. Tum Athenienses oraculi cujusdam jussu Deliis insulam restituerunt. Ergo qui Atramytium incoluerant hactenus, pristinæ patriæ sedes repetierunt. (2) Quumque Athenienses Pylum Lacedæmoniis non redderent, rursus civitates inter se dissidere bellique consilia tractare cœperunt. Quo audito, populus Argivorum ad ineundum amicitiæ secum fœdus Athenienses inducunt. (3) Crescente igitur simultate ac discordia, Corinthiis Lacedæmonii persuadent ut, relicta confœderatarum civitatum societate, secum deinceps arma conjungant. In

μονίοις. Τοιαύτης δὲ ταραχῆς γενομένης, καὶ ἀναρχίας οὔσης, τὰ κατὰ τὴν Πελοπόννησον ἐν τούτοις ἦν. (4) Ἐν δὲ τοῖς ἐκτὸς τόποις Αἰνιᾶνες καὶ Δόλοπες καὶ Μηλιεῖς συμφρονήσαντες δυνάμεσιν ἀξιολόγοις ἐστράτευσαν ἐπὶ τὴν Ἡράκλειαν τὴν ἐν Τραχινίᾳ. Ἀντιταχθέντων δὲ τῶν Ἡρακλεωτῶν, καὶ μάχης γενομένης ἰσχυρᾶς, ἡττήθησαν οἱ τὴν Ἡράκλειαν κατοικοῦντες. Πολλοὺς δ' ἀποβαλόντες στρατιώτας, καὶ συμφυγόντες ἐντὸς τῶν τειχῶν, μετεπέμψαντο βοήθειαν παρὰ τῶν Βοιωτῶν. Ἀποστειλάντων δ' αὐτοῖς τῶν Θηβαίων χιλίους ὁπλίτας ἐπιλέκτους, μετ' αὐτῶν ἠμύνοντο τοὺς ἐπεστρατευκότας. (5) Ἅμα δὲ τούτοις πραττομένοις Ὀλύνθιοι μὲν στρατεύσαντες ἐπὶ πόλιν Μηκύβερναν, φρουρουμένην ὑπ' Ἀθηναίων, τὴν μὲν φρουρὰν ἐξέβαλον, αὐτοὶ δὲ τὴν πόλιν κατέσχον.

LXXVIII. Ἐπ' ἄρχοντος δ' Ἀθήνησιν Ἀρχίου Ῥωμαῖοι κατέστησαν ὑπάτους Λεύκιον Παπίριον Μουγιλανὸν καὶ Γάϊον Σερουίλιον Στροῦκτον. Ἐπὶ δὲ τούτων Ἀργεῖοι μὲν ἐγκαλέσαντες τοῖς Λακεδαιμονίοις ὅτι τὰ θύματα οὐκ ἀπέδοσαν τῷ Ἀπόλλωνι τῷ Πυθίῳ, πόλεμον αὐτοῖς κατήγγειλαν· καθ' ὃν δὴ χρόνον Ἀλκιβιάδης ὁ στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ἀργείαν ἔχων δύναμιν. (2) Τούτους δὲ οἱ Ἀργεῖοι παραλαβόντες ἐστράτευσαν ἐπὶ Τροιζῆνα, πόλιν σύμμαχον Λακεδαιμονίων. Καὶ τὴν μὲν χώραν λεηλατήσαντες, τὰς δὲ ἐπαύλεις ἐμπρήσαντες, ἀπηλλάγησαν εἰς τὴν οἰκείαν. Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι παροξυνθέντες ἐπὶ τοῖς εἰς τοὺς Τροιζηνίους παρανομήμασιν ἔγνωσαν διαπολεμεῖν πρὸς Ἀργείους. Διὸ καὶ δύναμιν ἀθροίσαντες ἐπέστησαν ἡγεμόνα Ἆγιν τὸν βασιλέα. (3) Οὗτος δὲ μετὰ τῆς δυνάμεως ἐστράτευσεν ἐπὶ τοὺς Ἀργείους, καὶ τὴν μὲν χώραν ἐδῄωσε, πλησίον δὲ τῆς πόλεως ἀγαγὼν τὴν δύναμιν προεκαλεῖτο τοὺς πολεμίους εἰς τὴν μάχην. (4) Οἱ δ' Ἀργεῖοι προσλαβόμενοι στρατιώτας παρὰ μὲν Ἠλείων τρισχιλίους, παρὰ δὲ Μαντινέων οὐ πολὺ λειπομένους τούτων, προῆγον ἐκ τῆς πόλεως τὸ στρατόπεδον. Μελλούσης δὲ παρατάξεως γίνεσθαι, οἱ στρατηγοὶ παρ' ἀμφοτέροις διαπρεσβευσάμενοι τετραμηνιαίους ἀνοχὰς συνέθεντο. (5) Ἐπανελθόντων δὲ τῶν στρατοπέδων ἀπράκτων εἰς τὴν οἰκείαν, δι' ὀργῆς εἶχον αἱ πόλεις ἀμφότεραι τοὺς συνθεμένους τὰς σπονδὰς στρατηγούς. Διόπερ οἱ μὲν Ἀργεῖοι τοῖς λίθοις βάλλοντες τοὺς ἡγεμόνας ἀποκτείνειν ἐπεχείρησαν, καὶ μόγις μετὰ πολλῆς δεήσεως τὸ ζῆν συνεχώρησαν, τὴν δ' οὐσίαν αὐτῶν δημεύσαντες κατέσκαψαν τὰς οἰκίας. (6) Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι τὸν Ἆγιν ἐπεβάλοντο μὲν κολάζειν, ἐπαγγειλαμένου δ' αὐτοῦ διὰ τῶν καλῶν ἔργων διορθώσασθαι τὴν ἁμαρτίαν, μόγις συνεχώρησαν· εἰς δὲ τὸν λοιπὸν χρόνον ἑλόμενοι δέκα ἄνδρας τοὺς συνετωτάτους, παρακατέστησαν συμβούλους καὶ προσέταξαν μηδὲν ἄνευ τῆς τούτων γνώμης πράττειν.

LXXIX. Μετὰ δὲ ταῦτα Ἀθηναίων ἀποστειλάντων κατὰ θάλατταν εἰς Ἄργος ὁπλίτας μὲν χιλίους ἐπιλέκτους, ἱππεῖς δὲ διακοσίους, ὧν ἐστρατήγουν Λάχης

hoc quidem statu, rebus sine certo duce tumultuarie huc illuc fluctuantibus, Peloponnesus erat. (4) In locis vero extra Peloponnesum sitis Ænianes, Dolopes atque Melienses per conspirationem quandam magnis Heracleam in Trachinia copiis invadunt. Quos quum instructa Heracleenses acie exciperent, prœlio fortiter commisso, succumbunt, et magna militum parte amissa, per fugam intra mœnia elapsi præsidium a Bœotis arcessunt. Mille igitur gravis armaturæ delecti mittuntur: qua manu ingruentem hostium vim repulerunt. (5) Interea dum hæc peraguntur, Olynthii, expeditione in Mecybernam urbem facta, Atheniensium præsidio hactenus defensam, eo præsidio inde expulso, urbem suæ jurisdictionis faciunt.

LXXVIII. Archon tum Athenis erat Archias, et Romæ consules L. Papirius Mugillanus et C. Servilius Structus, quum Argivi Lacedæmoniis (*Epidauriis*) propter sacra ex more Apollini Pythio non reddita accusatis bellum indixerunt. Quo tempore Alcibiades, imperator Atheniensium, cum exercitu suo in Argivam regionem trajecit. (2) Hoc confirmati Argivi, Trœzenem Spartanis confœderatam invadunt, direptisque agris et incensis villis, domum redeiuntur. Lacedæmonii vero, injurias Trœzeniis præter jus et æquum illatas indigne ferentes, bellum in Argivos decernunt. Conscriptis ergo copiis Agin imperatorem præficiunt, Spartæ regem. (3) Hic Argivos exercitu petens agros vastat et ipsi tandem urbi imminens, hostes ad pugnam lacessit. (4) Argivi igitur, adjunctis Eleorum ter mille, et Mantineensium haud multo paucioribus, copias ex urbe educunt. Et jam prope erat ut explicita utrinque acie in prœlium ruerent: quum imperatores, missis utrinque legatis, inducias quattuor mensium pepigerunt. (5) Regressis ita re infecta copiis, ambæ civitates induciarum auctoribus irascebantur, usque adeo, ut Argivi lapidibus impetitos duces necare instituerent, nisi multarum precum intercessione vita illis donata, bona tantum in publicum redacta, domusque erutæ fuissent. (6) Lacedæmonii etiam Agidi supplicium intendebant. Sed quum honestis se factis peccati hujus maculam eluturum sponderet, vix tum veniam impetravit. In reliquum tamen inde tempus decem probatæ sapientiæ consiliarios ei adjunxerunt, imperaveruntque ne quid absque horum sententia deinceps ageret.

LXXIX. Post hæc quum Athenienses mille gravis armaturæ milites apprime delectos et ducentos equites, ductu

καὶ Νικόστρατος· συνῆν δὲ τούτοις καὶ Ἀλκιβιάδης ἰδιώτης ὢν διὰ τὴν φιλίαν τὴν πρὸς Ἠλείους καὶ Μαντινεῖς· συνεδρευσάντων δὲ πάντων, ἔδοξε τὰς μὲν σπονδὰς ἐᾶν χαίρειν, πρὸς δὲ τὸν πόλεμον ὁρμῆσαι. (2) Διὸ καὶ τοὺς ἰδίους ἕκαστος στρατηγὸς παρώρμησε πρὸς τὸν ἀγῶνα, καὶ πάντων προθύμως ὑπακουσάντων, ἐκτὸς τῆς πόλεως κατεστρατοπέδευσαν. Ἔδοξεν οὖν αὐτοῖς πάντων πρῶτον στρατεύειν ἐπ' Ὀρχομενὸν τῆς Ἀρκαδίας. Διὸ καὶ παρελθόντες εἰς Ἀρκαδίαν, προςκαθεζόμενοι τῇ πόλει καθ' ἡμέραν ἐποιοῦντο προςβολὰς τοῖς τείχεσι. (3) Χειρωσάμενοι δὲ τὴν πόλιν, κατεστρατοπέδευσαν πλησίον Τεγέας, κεκρικότες καὶ ταύτην πολιορκήσειν. Τῶν δὲ Τεγεατῶν ἀξιούντων τοὺς Λακεδαιμονίους βοηθῆσαι κατὰ τάχος, οἱ Σπαρτιᾶται παραλαβόντες τοὺς ἰδίους πάντας καὶ συμμάχους ἧκον ἐπὶ τὴν Μαντίνειαν, νομίζοντες ταύτης πολεμουμένης ἀρθήσεσθαι τὴν τῆς Τεγέας πολιορκίαν. (4) Οἱ δὲ Μαντινεῖς τοὺς συμμάχους παραλαβόντες, καὶ αὐτοὶ πανδημεὶ στρατεύσαντες, ἀντετάχθησαν τοῖς Λακεδαιμονίοις. Γενομένης δὲ μάχης ἰσχυρᾶς, οἱ μὲν ἐπίλεκτοι τῶν Ἀργείων, χίλιοι τὸν ἀριθμὸν ὄντες, γεγυμνασμένοι δὲ καλῶς τὰ κατὰ τὸν πόλεμον, ἐτρέψαντο τοὺς ἀντιτεταγμένους πρῶτοι, καὶ διώκοντες πολὺν φόνον ἐποίουν. (5) Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι τἄλλα μέρη τοῦ στρατεύματος τρεψάμενοι καὶ πολλοὺς ἀνελόντες, ὑπέστρεψαν ἐπ' αὐτοὺς ἐκείνους, [οἳ] καὶ τῷ πλήθει κυκλώσαντες ἤλπιζον κατακόψειν ἅπαντας. Τῶν δὲ λογάδων τῷ μὲν πλήθει πολὺ λειπομένων, ταῖς δ' ἀνδραγαθίαις προεχόντων, ὁ μὲν βασιλεὺς τῶν Λακεδαιμονίων προαγωνιζόμενος ἐνεκαρτέρησε τοῖς δεινοῖς, καὶ πάντας ἂν ἀνεῖλεν· ἔσπευδε γὰρ τοῖς πολίταις ἀποδοῦναι τὰς ἐπαγγελίας, καὶ μέγα τι κατεργασάμενος διορθώσασθαι τὴν γεγενημένην ἀδοξίαν· οὐ μὴν εἰάθη γε τὴν προαίρεσιν ἐπιτελέσαι. (6) Φάραξ γὰρ ὁ Σπαρτιάτης, εἷς ὢν τῶν συμβούλων, ἀξίωμα δὲ μέγιστον ἔχων ἐν τῇ Σπάρτῃ, διεκελεύετο τοῖς λογάσι δοῦναι δίοδον, καὶ μὴ πρὸς ἀπεγνωκότας τὸ ζῆν διακινδυνεύοντας πεῖραν λαβεῖν ἀτυχούσης ἀρετῆς. (7) Ὅθεν ἠναγκάσθη κατὰ τὴν ἀρτίως ῥηθεῖσαν ἐπιταγὴν δοῦναι διέξοδον κατὰ τὴν τοῦ Φάρακος γνώμην. Οἱ μὲν οὖν χίλιοι τὸν εἰρημένον τρόπον ἀφεθέντες διελθεῖν διεσώθησαν· οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι μεγάλῃ μάχῃ νικήσαντες καὶ τρόπαιον στήσαντες ἀπῆλθον εἰς τὴν οἰκείαν.

LXXX. Τοῦ δ' ἐνιαυσιαίου χρόνου διεληλυθότος Ἀθήνησι μὲν ἦρχεν Ἀντιφῶν, ἐν Ῥώμῃ δὲ ἀντὶ τῶν ὑπάτων χιλίαρχοι τέτταρες κατεστάθησαν, Γάϊος Φούριος καὶ Τίτος Κοίντιος, ἔτι δὲ Μάρκος Ποστούμιος καὶ Αὖλος Κορνήλιος. Ἐπὶ δὲ τούτων Ἀργεῖοι καὶ Λακεδαιμόνιοι διαπρεσβευσάμενοι πρὸς ἀλλήλους εἰρήνην ἐποιήσαντο καὶ συμμαχίαν συνέθεντο. (2) Διόπερ οἱ Μαντινεῖς ἀποβαλόντες τὴν ἀπὸ τῶν Ἀργείων βοήθειαν, ἠναγκάσθησαν ὑποταγῆναι τοῖς Λακεδαιμονίοις. Περὶ δὲ τοὺς αὐτοὺς χρόνους ἐν τῇ πόλει τῶν Ἀργείων οἱ κατ' ἐκλογὴν κεκριμένοι τῶν πολιτῶν χίλιοι συνεφω-

Lachetis et Nicostrati (quibus Alcibiades, nihil tunc muneris gerens, ob Mantineensium Eleorumque amicitiam sese associarat), Argos expediissent; in communi omnium Argivorum concilio decretum est, ut jussis valere induciis, omni in bellum contentione incumberent. (2) Ideo suos ducum quisque ad certamen accendit. Quibus non impigre obsequentibus, extra mœnia castris locum capessunt. Ibi consultissimum ipsis visum, versus Orchomenum Arcadiæ initium expeditionis facere. Promotis ergo in Arcadiam castris, circumsessæ urbis illius mœnia quotidiano oppugnationis insultu fatigant. (3) Et oppido in potestatem redacto, Tegeam castra transferunt, etiam illam oppugnare certi. Ibi quum Tegeatæ Lacedæmoniorum opem quam maturrimam implorassent, Lacedæmonii, universis tum civium tum sociorum auxiliis in unum contractis, Mantineam petunt, hac oppugnata facile Tegeæ obsessionem in suspenso futuram rati. (4) At Mantineenses, sociorum auxiliis confirmati, omni civium juventute educta, ad resistendum Lacedæmoniis aciem expediunt. Acri igitur pugna conserta, delecta Argivorum juventus, quæ mille viris in re militari egregie exercitatis constabat, primi hostem terga dare cogunt, et fugientes insecuti magnam stragem edunt. (5) At Lacedæmonii, hostibus reliqua parte in fugam disjectis, ab horum cæde reversi illos adoriuntur: et multitudine circumfusa, in medium conclusos ad unum omnes se necaturos sperant. Quumque egregii illi viri, licet numero longe inferiores, virtute tamen hostibus præcellerent, rex Lacedæmoniorum in prima fronte dimicans omnes pugnæ difficultates fortiter excepit et evicit, cunctosque occidione occidisset (nam promissa civibus exsolvere et magnifico quodam facinore prioris notam ignominiæ abolere festinabat), nisi conatus ejus inhibitus fuisset. (6) Pharax enim Spartanus, ex consiliariis unus, vir summæ in urbe Lacedæmone auctoritatis, delectis istis Arcadibus exitum dari jussit, ne, cum desperatæ salutis hominibus decernendo, quid virtus ad extremas angustias redacta posset, experimentum caperent. (7) Nupero igitur edicto coactus, prout censuerat Pharax, hostibus perrumpendi viam patefecit. Mille igitur illi, hoc modo dimissi, incolumes abiere; et Lacedæmonii, insigni prœlio victores, erecto tropaeo domum redierunt.

LXXX. Exacto illo anno, rerum summæ Athenis prætor Antipho, et Romæ pro consulibus quattuor tribuni militares, Caius Furius, Titus Quinctius, Marcus Postumius, et Aulus Cornelius, imperium gerebant. Tum Argivi et Lacedæmonii, missis ultro citroque legatis, de pace ac societate inter se colenda convenerunt. (2) Idcirco Mantineenses, Argivorum præsidio destituti, imperium Lacedæmoniorum subire coacti sunt. Circa id ipsum tempus in urbe Argivorum, mille, quos diximus, cives delecti, con-

νησαν, καὶ τὴν μὲν δημοκρατίαν ἔγνωσαν καταλύειν, ἀριστοκρατίαν δ' ἐξ αὐτῶν καθιστάναι. (3) Ἔχοντες δὲ πολλοὺς συνεργοὺς διὰ τὸ προέχειν τῶν πολιτῶν ταῖς οὐσίαις καὶ ταῖς ἀνδραγαθίαις, τὸ μὲν πρῶτον συλλαβόντες τοὺς δημαγωγεῖν εἰωθότας ἀπέκτειναν, τοὺς δ' ἄλλους καταπληξάμενοι κατέλυσαν τοὺς νόμους καὶ δι' ἑαυτῶν τὰ δημόσια διῴκουν. (4) Διακατασχόντες δὲ ταύτην τὴν πολιτείαν μῆνας ὀκτὼ κατελύθησαν, τοῦ δήμου συστάντος ἐπ' αὐτούς· διὸ καὶ τούτων ἀναιρεθέντων, ὁ δῆμος ἐκομίσατο τὴν δημοκρατίαν. Ἐγένετο δὲ καὶ ἑτέρα κίνησις κατὰ τὴν Ἑλλάδα. (5) Καὶ Φωκεῖς γὰρ πρὸς Λοκροὺς διενεχθέντες παρατάξει ἐκρίθησαν διὰ τὴν οἰκείαν ἀνδρείαν· ἐνίκησαν γὰρ Φωκεῖς ἀνελόντες Λοκρῶν πλείους χιλίων. Ἀθηναῖοι δέ, Νικίου στρατηγοῦντος, εἷλον δύο πόλεις, Κύθηρα καὶ Νίσαιαν· τήν τε Μῆλον ἐκπολιορκήσαντες * ἡβηδὸν ἀπέσφαξαν, παῖδας δὲ καὶ γυναῖκας ἐξηνδραποδίσαντο. (6) Καὶ τὰ μὲν κατὰ τοὺς Ἕλληνας ἐν τούτοις ἦν. Κατὰ δὲ τὴν Ἰταλίαν Φιδηνᾶται μέν, παραγενομένων εἰς τὴν πόλιν αὐτῶν πρέσβεων ἐκ τῆς Ῥώμης, ἐπὶ μικραῖς αἰτίαις ἀνεῖλον τούτους. (7) Ἐφ' οἷς οἱ Ῥωμαῖοι παροξυνθέντες ἐψηφίσαντο πολεμεῖν, καὶ προχειρισάμενοι δύναμιν ἀξιόλογον, εἵλοντο δικτάτωρα Ἄνιον Αἰμίλιον καὶ μετὰ τούτου κατὰ τὸ ἔθος Αὖλον Κορνήλιον ἵππαρχον. (8) Ὁ δ' Αἰμίλιος παρασκευασάμενος τὰ πρὸς τὸν πόλεμον, ἀνέζευξε μετὰ τῆς δυνάμεως ἐπὶ τοὺς Φιδηνάτας. Ἀντιταξαμένων δὲ τῶν Φιδηνατῶν, ἐγένετο μάχη ἐπὶ πολὺν χρόνον ἰσχυρά· καὶ πολλῶν παρ' ἀμφοτέροις πεσόντων, ἰσόρροπος ὁ ἀγὼν ἐγένετο.

LXXXI. Ἐπ' ἄρχοντος δ' Ἀθήνησιν Εὐφήμου ἐν Ῥώμῃ κατεστάθησαν ἀντὶ τῶν ὑπάτων χιλίαρχοι Λεύκιος Φούριος, Λεύκιος Κοΐντιος καὶ Αὖλος Σεμπρώνιος. Ἐπὶ δὲ τούτων Λακεδαιμόνιοι μετὰ τῶν συμμάχων στρατεύσαντες εἰς τὴν Ἀργείαν, Ὑσιὰς χωρίον εἷλον, καὶ τοὺς ἐνοικοῦντας ἀποκτείναντες τὸ μὲν φρούριον κατέσκαψαν. (2) Αὐτοὶ δὲ πυθόμενοι τοὺς Ἀργείους ᾠκοδομηκέναι τὰ μακρὰ τείχη μέχρι τῆς θαλάττης, ἐπελθόντες τὰ κατεσκευασμένα τείχη κατέσκαψαν, καὶ τὴν εἰς τὴν οἰκείαν ἐπάνοδον ἐποιήσαντο. Ἀθηναῖοι δὲ ἑλόμενοι στρατηγὸν Ἀλκιβιάδην, καὶ δόντες αὐτῷ ναῦς εἴκοσι, προσέταξαν συγκατασκευάσαι τοῖς Ἀργείοις τὰ κατὰ τὴν πολιτείαν· ἔτι γὰρ ἦσαν ἐν ταραχαῖς διὰ τὸ πολλοὺς ὑπολελεῖφθαι τὴν ἀριστοκρατίαν αἱρουμένους. (3) Ὁ δ' οὖν Ἀλκιβιάδης καταντήσας εἰς τὴν τῶν Ἀργείων πόλιν, καὶ συνεδρεύσας μετὰ τῶν τὴν δημοκρατίαν προκρινόντων, ἐπέλεξε τῶν Ἀργείων τοὺς μάλιστα δοκοῦντας τὰ τῶν Λακεδαιμονίων αἱρεῖσθαι· μεταστησάμενος δὲ τούτους ἐκ τῆς πόλεως, καὶ συγκατασκευάσας βεβαίως τὴν δημοκρατίαν, ἀπέπλευσεν εἰς τὰς Ἀθήνας. (4) Τούτου δὲ τοῦ ἔτους λήγοντος, Λακεδαιμόνιοι μετὰ πολλῆς δυνάμεως ἐμβαλόντες εἰς τὴν Ἀργείαν, καὶ πολλὴν τῆς χώρας δῃώσαντες, τοὺς φυγάδας τῶν Ἀργείων κατῴκισαν εἰς Ὀρνεάς· ἐπιτειχίσαντες δὲ τοῦτο τὸ χωρίον ἐπὶ τῆς Ἀργείας,

spiratione inter se facta de evertendo populari statu et optimatum imperio ex se constituendo rationes inierunt. (3) Cujus incepti quum multos haberent fautores atque socios, quod tum opibus tum virtute ceteros cives antecederent, populi ductores statim comprehensos necant, ceterisque metu perculsis, leges pristinas abrogarunt, et pro suo rempublicam arbitrio tractare cœperunt. (4) Quam quum per menses octo sic occupatam tenuissent, a concitato in eos populo dejecti sunt, iisque deletis, democratiam populus recuperavit. Alius insuper motus in Græcia excitatus est. (5) Nam orta inter Phocenses et Locros controversia, suis ipsi armis rem disceptavere. Phocenses enim, prœlio victores, de Locris plus mille trucidarunt. Interim Athenienses, ductore Nicia, duas urbes Cythera et Nisæam occuparunt, Meloque expugnata, omnes pueritiæ limitem egressos jugularunt; teneram vero ætatem sexumque femineum in servitutem tradiderunt. (6) Græcorum ergo status ita se tum habebat. In Italia vero Fidenates Romanos legatos ad se profectos levi de causa necarunt. (7) Quam injuriam Romanorum populus, vehementer commotus, bello vindicare decrevit. Dictatorem ergo dicunt Manium Æmilium, eique pro more magistrum equitum A. Cornelium adjungunt. (8) Is, rebus omnibus ad bellum comparatis, Fidenates infesto exercitu petit. Quibus obviam egressis, acerrimo prœlio ad tempus bene longum disceptatur, et multis utrinque fortiter oppetentibus, æquo tandem marte discessum est.

LXXXI. Jam Athenis magistratuum princeps erat Euphemus, et Romæ iterum consulari potestate fungebantur tribuni militum L. Furius, L. Quinctius et A. Sempronius: quum Lacedæmonii, sociorum auxiliis instructi, expeditione in Argolidem facta, oppidulum, quod Hysias vocant, ceperunt, incolisque obtruncatis, castellum destruxerunt. (2) Tum audito, longum Argivos murum usque ad mare provexisse, illum ipsum aggressi diruunt, et hinc domum se receperunt. Athenienses vero imperatorem creant Alcibiadem, et traditis viginti navibus, mandant ut Argivis in republica instauranda operam navet. Nam adhuc turbulentus ejus status erat, quod magna illorum multitudo supererat, qui aristocratiam præferebant. (3) Alcibiades igitur, quum primum Argos pervenit, coacto senatu illorum, quibus popularis reipublicæ forma magis placebat; delectum eorum agit, qui maxime Lacedæmoniorum partes sequi videbantur, eosque ex urbe relegat, et democratia probe stabilita, Athenas retrogressus est. (4) Sub exitum vero anni Lacedæmonii magnis cum copiis Argolidem invadunt, et regionem multis in locis depopulati, exsules Argivorum Orneas in coloniam deducunt, et locum hunc in Argolide situm circummuniunt, ac præsidio satis valido

καὶ φρουροὺς τοὺς ἱκανοὺς ἀπολιπόντες, προσέταξαν κακοποιεῖν τοὺς Ἀργείους. (5) Ἀπελθόντων δὲ τῶν Λακεδαιμονίων ἐκ τῆς Ἀργείας, Ἀθηναῖοι μὲν συμμαχίαν ἐξέπεμψαν τοῖς Ἀργείοις τριήρεις τετταράκοντα, ὁπλίτας δὲ χιλίους καὶ διακοσίους· οἱ δ' Ἀργεῖοι μετὰ τῶν Ἀθηναίων στρατεύσαντες ἐπὶ τὰς Ὀρνεάς, τήν τε πόλιν κατὰ κράτος εἷλον καὶ τῶν φρουρῶν καὶ φυγάδων οὓς μὲν ἀπέκτειναν, οὓς δὲ ἐξέβαλον ἐκ τῶν Ὀρνεῶν. Ταῦτα μὲν οὖν ἐπράχθη κατὰ τὸ πεντεκαιδέκατον ἔτος τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου.

LXXXII. Τῷ δὲ ἑκκαιδεκάτῳ παρ' Ἀθηναίοις μὲν ἦν ἄρχων Ἀρίμνηστος, ἐν Ῥώμῃ δ' ἀντὶ τῶν ὑπάτων χιλίαρχοι τέτταρες κατεστάθησαν, Τίτος Κλαύδιος καὶ Σπόριος Ναύτιος, ἔτι δὲ Λούκιος Σέντιος καὶ Σέξτος Ἰούλιος. Ἐπὶ δὲ τούτων παρὰ μὲν Ἠλείοις ἤχθη Ὀλυμπιὰς πρώτη πρὸς ταῖς ἐνενήκοντα, καθ' ἣν ἐνίκα στάδιον Ἐξαίνετος Ἀκραγαντῖνος. (2) Βυζάντιοι δὲ καὶ Χαλκηδόνιοι παραλαβόντες Θρᾷκας ἐστράτευσαν εἰς τὴν Βιθυνίαν πολλοῖς πλήθεσι, καὶ τήν τε χώραν ἐπόρθησαν καὶ πολλὰ τῶν μικρῶν πολισμάτων ἐκπολιορκήσαντες, ἐπετέλεσαν πράξεις ὠμότητι διαφερούσας· πολλῶν γὰρ αἰχμαλώτων κρατήσαντες ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν καὶ παίδων, ἅπαντας ἀπέσφαξαν. (3) Περὶ δὲ τοὺς αὐτοὺς χρόνους κατὰ τὴν Σικελίαν Ἐγεσταῖοι πρὸς Σελινουντίους ἐπολέμησαν περὶ χώρας ἀμφισβητησίμου, ποταμοῦ τὴν χώραν τῶν διαφερομένων πόλεων ὁρίζοντος. (4) Σελινούντιοι δὲ διαβάντες τὸ ῥεῖθρον, τὸ μὲν πρῶτον τῆς παραποταμίας βίᾳ κατέσχον· μετὰ δὲ ταῦτα καὶ τῆς προσκειμένης χώρας πολλὴν ἀποτεμόμενοι, κατεφρόνησαν τῶν ἠδικημένων. (5) Οἱ δ' Ἐγεσταῖοι παροξυνθέντες τὸ μὲν πρῶτον διὰ τῶν λόγων πείθειν ἐπεβάλοντο μὴ ἐπιβαίνειν τῆς ἀλλοτρίας γῆς· ὡς δὲ οὐδεὶς αὐτοῖς προσεῖχεν, ἐστράτευσαν ἐπὶ τοὺς κατέχοντας τὴν χώραν, καὶ πάντας ἐκβαλόντες ἐκ τῶν ἀγρῶν, αὐτοὶ τὴν χώραν κατέσχον. (6) Γενομένης δὲ διαφορᾶς μεγάλης ἀμφοτέραις ταῖς πόλεσι, στρατιώτας ἀθροίσαντες διὰ τῶν ὅπλων ἐποιοῦντο τὴν κρίσιν. Διόπερ ἀμφοτέρων παραταξαμένων, ἐγένετο μάχη καρτερά, καθ' ἣν Σελινούντιοι νικήσαντες ἀπέκτειναν τῶν Ἐγεσταίων οὐκ ὀλίγους. (7) Οἱ δ' Ἐγεσταῖοι ταπεινωθέντες καὶ καθ' ἑαυτοὺς οὐκ ὄντες ἀξιόμαχοι, τὸ μὲν πρῶτον Ἀκραγαντίνους καὶ Συρακοσίους ἔπειθον συμμαχῆσαι· ἀποτυχόντες δὲ τούτων, ἐξέπεμψαν πρεσβευτὰς εἰς τὴν Καρχηδόνα, δεόμενοι βοηθῆσαι· οὐ προσεχόντων δ' αὐτῶν, ἐζήτουν τινὰ διαπόντιον συμμαχίαν· οἷς συνήργησε ταὐτόματον.

LXXXIII. Λεοντίνων γὰρ ὑπὸ Συρακοσίων ἐκ τῆς πόλεως μετῳκισμένων, καὶ τὴν πόλιν καὶ τὴν χώραν ἀποβεβληκότων, οἱ φυγάδες αὐτῶν συστραφέντες ἔκριναν πάλιν [αὐ]τοὺς Ἀθηναίους προσλαβέσθαι συμμάχους, ὄντας συγγενεῖς. (2) Περὶ δὲ τούτων κοινολογησάμενοι τοῖς ἔθνεσιν οἷς συνεφρόνησαν, κοινῇ πρέσβεις ἐξέπεμψαν πρὸς Ἀθηναίους, ἀξιοῦντες μὲν βοηθῆσαι ταῖς πόλεσιν αὐτῶν ἀδικουμέναις, ἐπαγγειλάμενοι δὲ

illic relicto mandant, ut terras Argivorum excursionibus infestas reddant. (5) Lacedæmoniis inde digressis, Athenienses triremes quadraginta, et mille et ducentos milites armis instructos in subsidium mittunt. Cum his Argivi expeditione contra Orneas instituta, vi oppidum capiunt, et præsidiarios cum exsulibus partim trucidant, partim inde expellunt. Et hæc decimo quinto belli Peloponnesiaci anno gesta sunt.

LXXXII. Decimo hinc sexto, quum Athenis reipublicæ princeps esset Arimnestus et Romæ loco consulum tribuni militum quattuor, T. Claudius, Spurius Nautius, L. Sergius et Sex. Julius magistratum gererent, apud Eleos Olympias nonagesima prima celebratur, qua stadii victoriam obtinuit Exænetus Agrigentinus. (2) Tum Byzantii et Chalcedonii, adjunctis etiam Thracibus, magno cum exercitu in Bithyniam trajiciunt, agrisque pervastatis multisque oppidulis per vim expugnatis, facinora supra modum crudelia perpetrarunt. Magno enim captivorum agmine ex viris, mulieribus et pueris collecto, ad unum omnes promiscue jugularunt. (3) Per idem tempus in Sicilia inter Egestanos et Selinuntios de controversis agrorum finibus bello disceptabatur. Etsi enim fluvius dissidentium territoria urbium discernebat; (4) Selinuntii tamen adversam amnis ripam transgressi: solum fluvio adjacens per vim occupant. Mox de proximis etiam campis parte non mediocri avulsa, per ludibrium injuria affectis insultant. (5) Qua factorum indignitate provocati Egestani, verbis primum dehortari illos, ne fundos alienos invaderent, conantur. Sed quum nemo æquas ipsis aures accommodaret, armata possessores manu quotquot erant, agris depellunt, et in pristinum hos jus vindicant. (6) Quæ res quum in magnam discordiam erupisset, militibus utraque civitas conscriptis, rem ferro decernere constituit. Eductis igitur in aciem copiis, atrox pugna committitur, qua Selinuntii victores haud exiguum Egestani militis numerum occidunt. (7) Qua clade viribus Egestanorum valde deminutis, quum per se hosti resistere non possent, Agrigentinorum primo et Syracusanorum conciliare sibi auxilia conantur. Quibus frustra tentatis, a Carthagine per legatos subsidia expetunt. Detrectantibus etiam his, transmarinam inde societatem armorum quærunt. Nec fortuna consiliis hisce defuit.

LXXXIII. Quum enim Leontini ex urbe sua alio translati simul et civitatem et agros amisissent, quotquot solo patrio extorres supererant, conjunctis opibus et consiliis, eorundem Atheniensium denuo propter necessitudinem gentilitiam societatem jungere decreverunt. (2) Re itaque in publico gentium, quibuscum convenerant, senatu disceptata, communi legatos decreto Athenas mittunt, qui urbibus injuria oppressis auxilia petant, et operam ad res in

συγκατασκευάσειν αὐτοῖς τὰ κατὰ τὴν Σικελίαν πράγματα. (3) Παραγενομένων οὖν εἰς τὰς Ἀθήνας τῶν πρέσβεων, καὶ τῶν μὲν Λεοντίνων τὴν συγγένειαν προφερομένων καὶ τὴν προϋπάρχουσαν συμμαχίαν, τῶν δ' Ἐγεσταίων ἐπαγγελλομένων χρημάτων τε πλῆθος δώσειν εἰς τὸν πόλεμον καὶ συμμαχήσειν κατὰ τῶν Συρακοσίων, ἔδοξε τοῖς Ἀθηναίοις ἐκπέμψαι τινὰς τῶν ἀρίστων ἀνδρῶν καὶ διασκέψασθαι τὰ κατὰ τὴν νῆσον καὶ τοὺς Ἐγεσταίους. (4) Παραγενομένων οὖν τούτων εἰς τὴν Ἔγεσταν, οἱ μὲν Ἐγεσταῖοι χρημάτων πλῆθος ἐπέδειξαν, τὰ μὲν οἴκοθεν, τὰ δὲ παρὰ τῶν ἀστυγειτόνων χρησάμενοι φαντασίας ἕνεκεν. (5) Ἀνελθόντων δὲ τῶν πρέσβεων καὶ τὴν εὐπορίαν τῶν Ἐγεσταίων ἀπαγγειλάντων, συνῆλθεν ὁ δῆμος περὶ τούτων. Προτεθείσης δὲ τῆς βουλῆς περὶ τοῦ στρατεύειν ἐπὶ Σικελίαν, Νικίας μὲν ὁ Νικηράτου, θαυμαζόμενος ἐπ' ἀρετῇ παρὰ τοῖς πολίταις, συνεβούλευε μὴ στρατεύειν ἐπὶ Σικελίαν· (6) μὴ γὰρ δυνατὸν ὑπάρχειν ἅμα τε Λακεδαιμονίοις διαπολεμεῖν καὶ δυνάμεις μεγάλας ἐκπέμπειν διαποντίους, καὶ τῶν Ἑλλήνων μὴ δυναμένους κτήσασθαι τὴν ἡγεμονίαν ἐλπίζειν τὴν μεγίστην τῶν κατὰ τὴν οἰκουμένην νήσων περιποιήσασθαι, καὶ Καρχηδονίους μὲν ἔχοντας μεγίστην ἡγεμονίαν καὶ πολλάκις ὑπὲρ τῆς Σικελίας πεπολεμηκότας, μὴ δεδυνῆσθαι κρατῆσαι τῆς νήσου, τοὺς δὲ Ἀθηναίους, πολὺ λειπομένους τῇ δυνάμει τῶν Καρχηδονίων, δορίκτητον ποιήσασθαι τὴν κρατίστην τῶν νήσων.

LXXXIV. Πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα διαλεχθέντος αὐτοῦ περὶ τῆς προκειμένης ὑποθέσεως οἰκεῖα, τῆς ἐναντίας γνώμης προεστηκὼς Ἀλκιβιάδης, ἐπιφανέστατος Ἀθηναίων, ἔπεισε τὸν δῆμον ἐπανελέσθαι τὸν πόλεμον. Ἦν γὰρ ὁ ἀνὴρ οὗτος δεινότατος μὲν εἰπεῖν τῶν πολιτῶν, εὐγενείᾳ δὲ καὶ πλούτῳ καὶ στρατηγίᾳ διωνομασμένος. (2) Εὐθὺς οὖν ὁ δῆμος στόλον ἀξιόχρεων κατεσκεύασε, τριάκοντα μὲν τριήρεις παρὰ τῶν συμμάχων λαβών, ἰδίας δ' ἑκατὸν καταρτίσας. (3) Ταύτας δὲ κοσμήσας πᾶσι τοῖς εἰς πόλεμον χρησίμοις, κατέλεξεν ὁπλίτας εἰς πεντακισχιλίους, στρατηγοὺς δὲ τρεῖς ἐχειροτόνησεν ἐπὶ ταύτην τὴν στρατηγίαν, Ἀλκιβιάδην καὶ Νικίαν καὶ Λάμαχον. (4) Ἀθηναῖοι μὲν οὖν περὶ ταῦτα ἦσαν. Ἡμεῖς δὲ παρόντες ἐπὶ τὴν ἀρχὴν τοῦ πολέμου τοῦ συστάντος Ἀθηναίοις καὶ Συρακοσίοις, κατὰ τὴν ἐν ἀρχῇ πρόθεσιν τὰς ἑπομένας πράξεις εἰς τὴν ἐχομένην βίβλον κατατάξομεν.

Sicilia ex commodo illorum constituendas polliceantur. (3) Quumque legati Athenas venissent, Leontinis cognationem et pristinam belli societatem præferentibus, Egestanis vero magnam pecuniæ vim ad belli sumptus et strenuam contra Syracusanos operam pollicentibus, populo Atheniensi placuit, quosdam eximiæ prudentiæ et virtutis cives illuc mittere, qui et insulæ et Egestanorum conditionem explorarent. (4) His Egestam profectis, Egestani grandem pecuniæ summam, quum ex ærario deprомptam, tum a vicinis mutuo acceptam, inani ostentationis specie exhibent. (5) Reversis inde legatis, et opulentiam Egestanæ urbis renuntiantibus, populus idcirco in concionem evocatur. Propositoque tum in medium consilio de armis in Siciliam expediundis, Nicias, Nicerati filius, cui virtus magnam inter cives admirationem pepererat, de Sicilia bello nequaquam tentanda prudenter disseruit. (6) Fieri enim non posse, ut cum Lacedæmoniis simul bellum gererent, et magnas trans mare copias emitterent. Deinde quum Græcorum hactenus principatum consequi nequierint, vana illos spe duci maximam toto orbe insulam sub jurisdictionem suam redigendi. His adjecit, Carthaginienses, magni imperii opibus instructos, Siciliam crebris expeditionibus tentatam subigere non potuisse; num Athenienses, viribus Carthaginiensibus longe inferiores, insulam potentissimam armis se domituros existiment?

LXXXIV. Postquam hæc et multa alia præsenti argumento accommodata perorasset, Alcibiades, Atheniensium illustrissimus, contrariæ sententiæ patronus, suadendo populum ad bellum istud suscipiendum permovit. Vir enim hic summa inter cives dicendi facultate præditus, natalium præterea splendore opumque amplitudine ac rei militaris peritia percelebris erat. (2) Confestim igitur populus classem incepto dignam, nempe triginta triremes a sociis acceptas, et centum e suo navali depromptas instruxit. (3) Hisque omni ad bellum utili apparatu exornatis, quinque armatorum millia habito delectu imposuit, et tres ad hanc provinciam duces, Alcibiadem, Niciam et Lamachum, designavit. (4) Et his tum Athenienses negotiis occupati erant. Nos igitur ad bellum inter Athenienses et Syracusanos excitatum progressi, pro instituti nostri ab initio ratione res quæ sequuntur in proximum inde librum digestas prosequemur.

ΒΙΒΛΟΣ ΤΡΙΣΚΑΙΔΕΚΑΤΗ.

Τάδε ἔνεστιν ἐν τῇ τρισκαιδεκάτῃ τῶν Διοδώρου βίβλων.

LIBER DECIMUS TERTIUS.

Hæc in decimo tertio Diodori libro continentur.

I. Εἰ μὲν ὅμοια τοῖς ἄλλοις ἱστορίαν ἐπραγματευόμεθα, σχεδὸν ἦν ἐν τῷ προοιμίῳ περί τινων διαλεχθέντας ἐφ' ὅσον ἦν εὔκαιρον, οὕτως ἐπὶ τὰς συνεχεῖς πράξεις μεταβιβάζειν τὸν λόγον· ὀλίγον γὰρ χρόνον ἀπολαβόντες τῇ γραφῇ τὴν ἀναστροφὴν ἂν εἴχομεν τὸν ἀπὸ τῶν προοιμίων καρπὸν προσλαμβάνεσθαι· (2) ἐπεὶ δὲ ἐν ὀλίγαις βίβλοις ἐπηγγειλάμεθα μὴ μόνον τὰς πράξεις ἐφ' ὅσον ἂν δυνώμεθα γράφειν, ἀλλὰ καὶ περιλήψεσθαι χρόνον πλείονα τῶν χιλίων καὶ ἑκατὸν ἐτῶν, ἀναγκαῖόν ἐστι τὸν πολὺν λόγον τῶν προοιμίων παραπέμψαντας ἐπ' αὐτὰς ἔρχεσθαι τὰς πράξεις, τοῦτο μόνον προειπόντας, ὅτι κατὰ μὲν τὰς προειρημένας ἓξ βίβλους ἀνεγράψαμεν τὰς ἀπὸ τῶν Τρωικῶν πράξεις ἕως εἰς τὸν ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων ψηφισθέντα πόλεμον ἐπὶ Συρακοσίους, εἰς ὃν ἀπὸ Τροίας ἁλώσεως ἐστὶν ἔτη ἑπτακόσια ἑξήκοντα (ὀκτώ)· (3) ἐν ταύτῃ δὲ προσαναπληροῦντες τὸν συνεχῆ χρόνον, ἀρξόμεθα μὲν ἀπὸ τῆς ἐπὶ Συρακοσίους στρατείας, καταλήξομεν δὲ ἐπὶ τὴν ἀρχὴν τοῦ δευτέρου πολέμου Καρχηδονίοις πρὸς Διονύσιον τὸν Συρακοσίων τύραννον.

II. Ἐπ' ἄρχοντος γὰρ Ἀθήνησι Χαβρίου Ῥωμαῖοι μὲν ἀντὶ τῶν ὑπάτων κατέστησαν χιλιάρχους τρεῖς, Σέργιον Λεύκιον, Μάρκον Παπίριον, Μάρκον Σερουίλιον. Ἐπὶ δὲ τούτων Ἀθηναῖοι ψηφισάμενοι τὸν πρὸς

I. Si historiam nostram ad aliorum institutum conformaremus, proximum erat, in libri cujusque præfatione de nonnullis, quoad opportunum illud esset, disserere, ac tum demum ad sequentium negotiorum seriem integrandam orationem transferre. Exiguum enim scriptione tempus complectentibus otium nobis foret ad fructum ex proœmiis auferendum; (2) sed quoniam paucis libris non tantum res (in toto orbe terrarum) gestas pro virili nos descripturos, sed etiam tempus ultra mille et centum annos simul comprehensuros polliciti sumus, amandatis præfationum excursibus, ad res ipsas nos statim accedere necessum est; hoc tantum præmisso, quod superioribus sex voluminibus rerum ubique gestarum recensio ad hoc usque tempus deducta sit, quo de bello Syracusanis inferendo Athenienses suffragia tulerunt, ad quod a Trojæ excidio anni septingenti sexaginta (octo) effluxerunt: (3) et quod in præsenti libro proximi temporis continuationem ab expeditione in Syracusanos exorsi, in secundi Carthaginiensis belli contra Dionysium Syracusanorum tyrannum suscepti primordiis terminare velimus.

II. Archontis enim officium gerente Athenis Chabria, et Romæ tribus iterum tribunis militaribus consulari potestate creatis, L. Sergio, M. Papirio et M. Servilio, Athenienses bello jam contra Syracusanos decreto, naves instaurant,

Συρακοσίους πόλεμον τάς τε ναῦς ἐπεσκεύασαν καὶ χρήματα συναγαγόντες μετὰ πολλῆς σπουδῆς ἅπαντα τὰ πρὸς τὴν στρατείαν παρεσκευάζοντο. (2) Ἡρημένοι δὲ τρεῖς στρατηγούς, Ἀλκιβιάδην, Νικίαν καὶ Λάμαχον, αὐτοκράτορας αὐτοὺς κατέστησαν ἁπάντων τῶν κατὰ τὸν πόλεμον. Τῶν δὲ ἰδιωτῶν οἱ ταῖς οὐσίαις εὐποροῦντες τῇ προθυμίᾳ τοῦ δήμου χαρίζεσθαι βουλόμενοι τινὲς μὲν ἰδίας τριήρεις κατεσκεύασαν, τινὲς δὲ χρήματα δώσειν εἰς τὰς τροφὰς τῆς δυνάμεως ἐπηγγέλλοντο· πολλοὶ δὲ καὶ τῶν δημοτικῶν πολιτῶν καὶ ξένων, ἔτι δὲ συμμάχων, ἑκουσίως προσιόντες τοῖς στρατηγοῖς διεκελεύοντο καταγράφειν ἑαυτοὺς εἰς τοὺς στρατιώτας. (3) Οὕτως ἅπαντες μεμετεωρισμένοι ταῖς ἐλπίσιν ἐξ ἑτοίμου κατακληροῦν ἤλπιζον τὴν Σικελίαν. Ἤδη δὲ τοῦ στόλου παρεσκευασμένου, τοὺς ἑρμᾶς τοὺς κατὰ τὴν πόλιν παμπληθεῖς ὄντας συνέβη ἐν μιᾷ νυκτὶ περικοπῆναι. (4) Ὁ μὲν οὖν δῆμος, οὐχ ὑπὸ τῶν τυχόντων νομίσας γεγενῆσθαι τὴν πρᾶξιν, ἀλλ' ὑπὸ τῶν προεχόντων ταῖς δόξαις ἐπὶ τῇ καταλύσει τῆς δημοκρατίας, ἐμισοπονήρει καὶ τοὺς πράξαντας ἐζήτει μεγάλας δωρεὰς προθεὶς τῷ μηνύσαντι. (5) Προσελθὼν δέ τις τῶν ἰδιωτῶν τῇ βουλῇ ἔφησεν εἰς οἰκίαν μετοίκου τινὰς ἑωρακέναι τῇ νουμηνίᾳ περὶ μέσας νύκτας εἰσιόντας, ἐν οἷς καὶ τὸν Ἀλκιβιάδην. Ἀνακρινόμενος δ' ὑπὸ τῆς βουλῆς πῶς νυκτὸς οὔσης ἐπεγίνωσκε τὰς ὄψεις, ἔφησε πρὸς τὸ τῆς σελήνης φῶς ἑωρακέναι. (6) Οὗτος μὲν οὖν αὑτὸν ἐξελέγξας κατεψευσμένος εὑρέθη· τῶν δ' ἄλλων οὐδ' ἴχνος τῆς πράξεως οὐδεὶς εὑρεῖν ἠδυνήθη. (7) * Τριήρων μὲν ἑκατὸν τετταράκοντα ἡτοιμασμένων, ὁλκάδων δὲ καὶ τῶν ἱππαγωγῶν, ἔτι δὲ καὶ τῶν τὸν σῖτον καὶ τὴν ἄλλην παρασκευὴν κομιζόντων πολύς τις ἀριθμὸς ἦν· ὁπλῖται δὲ καὶ σφενδονῆται, πρὸς δὲ τούτοις ἱππεῖς * καὶ τῶν συμμάχων πλείους τῶν ἑπτακισχιλίων ἐκτὸς τῶν ἐν τοῖς πληρώμασι. (8) Τότε μὲν οὖν οἱ στρατηγοὶ μετὰ τῆς βουλῆς ἐν ἀπορρήτῳ συνεδρεύοντες ἐβουλεύοντο πῶς χρὴ διοικῆσαι τὰ κατὰ τὴν Σικελίαν, ἐὰν τῆς νήσου κρατήσωσιν. Ἔδοξεν οὖν αὐτοῖς Σελινουντίους μὲν καὶ Συρακοσίους ἀνδραποδίσασθαι, τοῖς δ' ἄλλοις ἁπλῶς τάξαι φόρους, οὓς κατ' ἐνιαυτὸν οἴσουσιν Ἀθηναίοις.

III. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ κατέβαινον οἱ στρατηγοὶ μετὰ τῶν στρατιωτῶν εἰς τὸν Πειραιᾶ, καὶ συνηκολούθει πᾶς ὁ κατὰ τὴν πόλιν ὄχλος ἀναμὶξ ἀστῶν τε καὶ ξένων, ἑκάστου τοὺς ἰδίους συγγενεῖς τε καὶ φίλους προπέμποντος. (2) Αἱ μὲν οὖν τριήρεις παρ' ὅλον τὸν λιμένα παρώρμουν κεκοσμημέναι τοῖς ἐπὶ ταῖς πρῴραις ἐπιστήμασι καὶ τῇ λαμπρότητι τῶν ὅπλων· ὁ δὲ κύκλος ἅπας τοῦ λιμένος ἔγεμε θυμιατηρίων καὶ κρατήρων ἀργυρῶν, ἐξ ὧν ἐκπώμασι χρυσοῖς ἔσπενδον οἱ τιμῶντες τὸ θεῖον καὶ προσευχόμενοι κατατυχεῖν τῆς στρατείας. (3) Ἀναχθέντες οὖν ἐκ τοῦ Πειραιῶς περιέπλευσαν τὴν Πελοπόννησον, καὶ κατηνέχθησαν εἰς Κέρκυραν· ἐνταῦθα γὰρ παραμένειν παρήγγελτο καὶ προσαναλαμβάνειν τοὺς περιοίκους τῶν συμμάχων. Ἐπεὶ δ' ἅπαντες ἠθροίσθησαν,

pecunias cogunt et enixo studio, quidquid ad expeditionem maturandam faceret, comparant. (2) Tres igitur duces creant, Alcibiadem, Niciam et Lamachum, quibus liberam totius belli gerendi potestatem tradunt. Ex privatis autem opulentissimus quisque, ut populi studio gratificarentur, alii suis triremes opibus armarunt, alii pecunias in stipendia et commeatum se erogaturos promiserunt. Multi etiam de plebe exterisque ac sociis, ad prætores ultro confluentes, nomina sua inter milites conscriptos referri jusserunt. (3) Adeo cuncti in spem erecti paratissimam sibi fore Siciliæ per sortem distribuendæ possessionem sperabant. Jamque classis ad navigandum expedita erat, quum derepente omnes per urbem Hermæ (statuæ Mercurii), quorum ingens erat numerus, truncati sunt. (4) Quod facinus non ab infimæ sortis hominibus, sed quibusdam auctoritate eminentibus, dissolvendi popularis status causa, perpetratum ratus, magna in improbitatem ejus facti ira exarsit populus, amplisque indici muneribus propositis, obnixe auctores investigavit. (5) Quidam interim privatus senatum accedens refert, se novilunio circa noctis medium nonnullos in domum cujusdam inquilini ingredientes vidisse: inter quos Alcibiades etiam fuerit. Percontante autem senatu, quomodo noctu facies dignoscere potuerit; ad lunæ radios se id cognovisse respondet. (6) Verum hic, dum semet ipse redarguit, in mendacio tunc deprehensus fuit, nec ullum facinoris vestigium a quoquam alio deinceps inveniri potuit. (7) * Ceterum triremes Atheniensibus armatæ fuerant centum et quadraginta; onerariarum præterea hippaginumque et earum, quibus frumenta et reliquus necessariorum apparatus transveheretur, ingens erat numerus. Armati et funditores, præterque hos equites, * et a sociis acciti septem millia præter socios navales excedebant. (8) Tum duces cum senatu in arcano consessu de administrandis in Sicilia rebus, si insula potirentur, consilia tractarunt. Visum tandem fuit, ut, Selinuntiis et Syracusanis servituti mancipatis, ceteris stipendia quolibet anno solvenda Atheniensibus imperarent.

III. Postridie præfecti cum militibus in Piræeum descendunt: sequitur promiscua ex urbe multitudo civium simul et peregrinorum, dum unusquisque cognatos et necessarios aliquousque comitari gaudet. (2) Triremes autem statione sua totum undique portum obtexerant, proræque epistematis (erectis pluteis) et armorum splendore exornatæ erant: universus vero in circuitu portus margo in orbem acerris et crateris argenteis refertus conspiciebatur: ex his aureis hausta scyphis libamenta diis offerebant, numen venerantes orantesque ut felix esset expeditionis successus. (3) E Piræeo tandem evecti, circumnavigatis Peloponnesi oris, ad Corcyram deferuntur. Hic enim ut subsisterent, quoad subsidia a sociis in vicinia accepissent, imperatum illis fue-

διαπλεύσαντες τὸν Ἰόνιον πόρον πρὸς ἄκραν Ἰαπυγίαν κατηνέχθησαν. (4) Κἀκεῖθεν ἤδη παρελέγοντο τὴν Ἰταλίαν. Ὑπὸ μὲν οὖν Ταραντίνων οὐ προσεδέχθησαν, Μεταποντίνους δὲ καὶ Ἡρακλειώτας παρέπλευσαν· εἰς δὲ Θουρίους κατενεχθέντες πάντων ἔτυχον τῶν φιλανθρώπων. Ἐκεῖθεν δὲ καταπλεύσαντες εἰς Κρότωνα, καὶ λαβόντες ἀγορὰν παρὰ τῶν Κροτωνιατῶν, τῆς τε Λακινίας Ἥρας τὸ ἱερὸν παρέπλευσαν καὶ τὴν Διοσκουριάδα καλουμένην ἄκραν ὑπερέθεντο. (5) Μετὰ δὲ ταῦτα τὸ καλούμενόν τε Σκυλλήτιον καὶ Λοκροὺς παρήλλαξαν, καὶ τοῦ Ῥηγίου καθορμισθέντες ἐγγύς, ἔπεισαν τοὺς Ῥηγίνους συμμαχεῖν· οἱ δὲ ἀπεκρίναντο βουλεύσεσθαι μετὰ τῶν ἄλλων Ἰταλιωτῶν.

IV. Συρακόσιοι δ' ἀκούσαντες ἐπὶ τοῦ πορθμοῦ τὰς δυνάμεις εἶναι τῶν Ἀθηναίων, στρατηγοὺς κατέστησαν αὐτοκράτορας τρεῖς, Ἑρμοκράτην, Σικανὸν καὶ Ἡρακλείδην, οἳ τοὺς στρατιώτας κατέγραφον καὶ πρέσβεις ἐπὶ τὰς κατὰ τὴν Σικελίαν πόλεις ἀπέστελλον, δεόμενοι τῆς κοινῆς σωτηρίας ἀντιλαμβάνεσθαι· τοὺς γὰρ Ἀθηναίους τῷ μὲν λόγῳ πρὸς Συρακοσίους ἐνίστασθαι τὸν πόλεμον, τῇ δ' ἀληθείᾳ καταστρέψασθαι βουλομένους ὅλην τὴν νῆσον. (2) Ἀκραγαντῖνοι μὲν οὖν καὶ Νάξιοι συμμαχήσειν ἔφησαν Ἀθηναίοις, Καμαριναῖοι δὲ καὶ Μεσσήνιοι τὴν μὲν εἰρήνην ἄξειν ὡμολόγησαν, τὰς δ' ὑπὲρ τῆς συμμαχίας ἀποκρίσεις ἀνεβάλοντο· Ἱμεραῖοι δὲ καὶ Σελινούντιοι, πρὸς δὲ τούτοις Γελῷοι καὶ Καταναῖοι, συναγωνιεῖσθαι τοῖς Συρακοσίοις ἐπηγγείλαντο. (3) Αἱ δὲ τῶν Σικελῶν πόλεις τῇ μὲν εὐνοίᾳ πρὸς Συρακοσίους ἔρρεπον, ὅμως δ' ἐν ἡσυχίᾳ μένουσαι τὸ συμβησόμενον ἐκαραδόκουν. Τῶν δ' Ἐγεσταίων οὐχ ὁμολογούντων δώσειν πλέον τῶν τριάκοντα ταλάντων, οἱ στρατηγοὶ τῶν Ἀθηναίων ἐγκαλέσαντες αὐτοῖς ἀνήχθησαν ἐκ Ῥηγίου μετὰ τῆς δυνάμεως, καὶ κατέπλευσαν τῆς Σικελίας εἰς Νάξον. Δεξαμένων δ' αὐτοὺς τῶν ἐν τῇ πόλει φιλοφρόνως, παρέπλευσαν ἐκεῖθεν εἰς Κατάνην. (4) Τῶν δὲ Καταναίων εἰς μὲν τὴν πόλιν οὐ δεχομένων τοὺς στρατιώτας, τοὺς δὲ στρατηγοὺς ἐασάντων εἰσελθεῖν καὶ παρασχομένων ἐκκλησίαν, οἱ στρατηγοὶ τῶν Ἀθηναίων περὶ συμμαχίας διελέγοντο. (5) Δημηγοροῦντος δὲ τοῦ Ἀλκιβιάδου, τῶν στρατιωτῶν τινες διελόντες πυλίδα παρεισέπεσον εἰς τὴν πόλιν· δι' ἣν αἰτίαν ἠναγκάσθησαν οἱ Καταναῖοι κοινωνεῖν τοῦ κατὰ τῶν Συρακοσίων πολέμου.

V. Τούτων δὲ πραττομένων, οἱ κατὰ τὴν ἰδίαν ἔχθραν μισοῦντες τὸν Ἀλκιβιάδην ἐν Ἀθήναις, πρόφασιν ἔχοντες τὴν τῶν ἀγαλμάτων περικοπήν, διέβαλον αὐτὸν ἐν ταῖς δημηγορίαις ὡς συνωμοσίαν κατὰ τοῦ δήμου πεποιημένον. (2) Συνελάβετο δ' αὐτῶν ταῖς διαβολαῖς τὸ πραχθὲν παρὰ τοῖς Ἀργείοις· οἱ γὰρ ἰδιόξενοι συνθέμενοι καταλῦσαι τὴν ἐν Ἄργει δημοκρατίαν πάντες ὑπὸ τῶν πολιτῶν ἀνηρέθησαν. (3) Πιστεύσας οὖν ὁ δῆμος ταῖς κατηγορίαις, καὶ δεινῶς ὑπὸ τῶν δημαγωγῶν παροξυνθείς, ἀπέστειλε τὴν Σαλαμινίαν ναῦν εἰς Σικελίαν, κελεύων τὴν ταχίστην ἥκειν Ἀλκιβιάδην ἐπὶ τὴν κρί-

rat. Coactis jam omnibus, Ionii maris tractum emensi ad Iapygiæ promontorium appellunt. (4) Hinc jam Italiam prælerlegentes, a Tarentinis non accipiuntur. Metapontinis vero et Heracleensibus præternavigatis, ad Thurios provecti, summam illic humanitatem experiuntur. Inde solventes Crotonem petunt, et rerum venalium foro illic præbito, Laciniæ Junonis fanum prætervecti, promontorium, Dioscuriadis nomine insignitum, transeunt. (5) Post hæc Scylletio, quod vocant, et Locris a tergo relictis, prope Rhegium ancoras jaciunt, et Rheginos ad jungendam armorum societatem invitant. A quibus, consilia prius cum aliis Italis capienda esse, responsum est.

IV. Syracusani quum primum intra fretum esse classem Atheniensium cognoverunt, tres summa potestate duces creant, Hermocratem, Sicanum et Heracliden : qui, conscriptis militibus, per legatos Siciliæ urbes sollicitant atque rogant, ut pro communi omnium salute arma secum capessant : Athenienses enim prætextu belli Syracusanis inferendi nihil aliud constitutum habere, quam ut totam suæ potestati insulam subjiciant. (2) Ad quod Agrigentini et Naxii se in Atheniensium societate permansuros respondent. Camarinæi et Messanii se a bello vacaturos protestantur, responso de socialibus armis in aliud tempus rejecto. Himeræi et Selinuntii, cumque his Geloi et Catinenses auxilia promittunt. (3) Siculorum quidem urbes, etsi benevolentia quadam ad Syracusanorum partes inclinabant, quietem tamen amplexæ, quo tanta belli moles recasura esset, dubiis animis præstolabantur. Ceterum quum Egestani non plus triginta talentis se contributuros aperte faterentur, prætores Atheniensium fraudis eos incusant, et cum tota classe Rhegio digressi, Naxum Siciliæ appellunt, et amice benigneque a civibus accepti, Catinam deinde contendunt. (4) Sed Catinenses, militibus urbis ingressu prohibitis, duces tantum intromittunt, et convocatis ad concionem civibus, duces Atheniensium de sociali fœdere disserere cœperunt. (5) Interea vero dum Alcibiades concionatur, milites portula quadam evulsa in urbem irruperant. Quo facto ad commune cum Atheniensibus contra Syracusanos gerendum bellum Catinenses adiguntur.

V. Inter hæc externa belli negotia, qui propter simultates privatas odio Alcibiadis inflammati erant Athenis, occasione de laceratis imaginibus arrepta, calumniis inter conciones illum insectantur, quasi conspirationem adversus populum, ad innovandum reipublicæ statum, iniisset. (2) Criminationem hanc adjuvit quod recens in Argivorum urbe acciderat. Hic enim, qui privato hospitii jure Alcibiadi conjuncti erant, quod de evertenda populi jurisdictione conjurassent, omnes civium armis oppressi trucidatique fuerant. (3) Quo factum ut populus Atticus tanto facilius accusationi fidem haberet. A concionatoribus ergo vehementer stimulati, navem Salaminiam in Siciliam ad dicendum cau-

σιν. (4) Παραγενομένης οὖν τῆς νεὼς εἰς τὴν Κατάνην, Ἀλκιβιάδης, ἀκούσας τῶν πρέσβεων τὰ δόξαντα τῷ δήμῳ, τοὺς συνδιαβεβλημένους ἀναλαβὼν εἰς τὴν ἰδίαν τριήρη μετὰ τῆς Σαλαμινίας ἐξέπλευσεν. (5) Ἐπεὶ δ' εἰς Θουρίους κατέπλευσαν, εἴτε καὶ συνειδὼς ἑαυτῷ τὴν ἀσέβειαν ὁ Ἀλκιβιάδης, εἴτε καὶ φοβηθεὶς τὸ μέγεθος τοῦ κινδύνου, μετὰ τῶν συνδιαβεβλημένων διαδρὰς ἐκποδὼν ἐχωρίσθη. (6) Οἱ δ' ἐν τῇ Σαλαμινίᾳ νηὶ παραγενόμενοι τὸ μὲν πρῶτον ἐζήτουν τοὺς περὶ τὸν Ἀλκιβιάδην· ὡς δ' οὐχ εὕρισκον, ἀποπλεύσαντες εἰς Ἀθήνας ἀπήγγειλαν τῷ δήμῳ τὰ πεπραγμένα. (7) Οἱ μὲν οὖν Ἀθηναῖοι παραδόντες δικαστηρίῳ τοῦ τε Ἀλκιβιάδου καὶ τῶν ἄλλων τῶν συμφυγόντων τὰ ὀνόματα, δίκην ἐρήμην κατεδίκασαν θανάτου. Ὁ δὲ Ἀλκιβιάδης ἐκ τῆς Ἰταλίας διαπλεύσας ἐπὶ Πελοπόννησον, ἔφυγεν εἰς Σπάρτην, καὶ τοὺς Λακεδαιμονίους παρώξυνεν ἐπιθέσθαι τοῖς Ἀθηναίοις.

VI. Οἱ δ' ἐν Σικελίᾳ στρατηγοὶ μετὰ τῆς τῶν Ἀθηναίων δυνάμεως παραπλεύσαντες εἰς Ἔγεσταν, Ὕκαρα μὲν Σικελικὸν πολισμάτιον ἑλόντες, ἐκ τῶν λαφύρων συνήγαγον ἑκατὸν τάλαντα· κομισάμενοι δὲ καὶ τριάκοντα τάλαντα παρὰ τῶν Ἐγεσταίων, κατέπλευσαν εἰς Κατάνην. (2) Βουλόμενοι δὲ τὸν πρὸς τῷ μεγάλῳ λιμένι τόπον Συρακουσῶν ἀκινδύνως καταλαβέσθαι, πέμπουσιν ἄνδρα Καταναῖον, ἑαυτοῖς μὲν πιστόν, τοῖς δὲ Συρακοσίων στρατηγοῖς πιθανόν, διακελευσάμενοι λέγειν τοῖς ἡγεμόσι τῶν Συρακοσίων ὅτι τινὲς Καταναίων συστάντες βούλονται συχνοὺς τῶν Ἀθηναίων αὐλιζομένους ἀπὸ τῶν ὅπλων ἐν τῇ πόλει νυκτὸς ἄφνω συλλαβόντες, τὰς ἐν τῷ λιμένι ναῦς ἐμπρῆσαι· πρὸς δὲ τὴν τούτων συντέλειαν ἀξιοῦν τοὺς στρατηγοὺς ἐπιφανῆναι μετὰ δυνάμεως, μήποτε τῆς ἐπιβολῆς ἀποτύχωσιν. (3) Ἐλθόντος δὲ τοῦ Καταναίου πρὸς τοὺς ἡγεμόνας τῶν Συρακοσίων, καὶ δηλώσαντος τὰ προειρημένα, πιστεύσαντες περὶ τούτων οἱ στρατηγοὶ συνετάξαντο νύκτα καθ' ἣν ἐξάξουσι τὴν δύναμιν, καὶ τὸν ἄνθρωπον ἐξαπέστειλαν εἰς τὴν Κατάνην. (4) Οἱ μὲν οὖν Συρακόσιοι κατὰ τὴν τεταγμένην νύκτα ἦγον τὸ στρατόπεδον ἐπὶ τὴν Κατάνην· οἱ δὲ Ἀθηναῖοι παραπλεύσαντες εἰς τὸν μέγαν λιμένα τῶν Συρακοσίων, μετὰ πολλῆς ἡσυχίας τοῦ τε Ὀλυμπίου κύριοι κατέστησαν, καὶ πάντα τὸν περικείμενον τόπον καταλαβόμενοι παρεμβολὴν ἐποιήσαντο. (5) Οἱ δὲ στρατηγοὶ τῶν Συρακοσίων ὡς ᾔσθοντο τὴν ἀπάτην, ταχέως ἀναστρέψαντες προσέβαλον τῇ παρεμβολῇ τῶν Ἀθηναίων. Ἐπεξελθόντων οὖν τῶν πολεμίων συνέστη μάχη, καθ' ἣν οἱ Ἀθηναῖοι τετρακοσίους τῶν ἐναντίων ἀνελόντες φυγεῖν ἠνάγκασαν τοὺς Συρακοσίους. (6) Οἱ δὲ τῶν Ἀθηναίων στρατηγοὶ θεωροῦντες τοὺς πολεμίους ἱπποκρατοῦντας, καὶ βουλόμενοι βέλτιον τὰ πρὸς τὴν πολιορκίαν κατασκευάσασθαι, πάλιν ἀπέπλευσαν εἰς τὴν Κατάνην· πέμψαντες δ' εἰς Ἀθήνας τινὰς ἔγραψαν πρὸς τὸν δῆμον ἐπιστολάς, ἐν αἷς ἠξίουν ἱππεῖς ἀποστεῖλαι καὶ χρήματα· πολυχρόνιον γὰρ ἔσεσθαι τὴν πολιορκίαν. (7) Οἱ δ' Ἀθηναῖοι τριακόσια τάλαντα καὶ τῶν

sam revocatum Alcibiadem mittunt. (4) Quæ Catanam ubi pervenit, Alcibiades, de populi jussu a legatis certior factus, assumptis qui una cum ipso delati fuerant, propria triremi cum Salaminia inde avehitur. (5) Ubi vero Thurios perventum, cum sociis pariter reis Alcibiades, vel quod violatæ religionis sibi conscius esset, vel quod magnitudinem periculi reformidaret, fugam arripiens e medio se subduxit. (6) At qui in Salaminia vehebantur, quum elapsos aliquamdiu investigassent, nec tamen invenirent, repetito Athenas cursu, quid gestum sit, populo renuntiant. (7) Tum Athenienses, exhibitis judicio Alcibiadis aliorumque qui simul aufugerant nominibus, deserto vadimonio illos capitis damnarunt. Alcibiades vero ex Italia trajiciens in Peloponnesum, Spartam profugit, ibique Lacedæmonios ad denuo invadendum Athenienses instigavit.

VI. At qui remanserant in Sicilia prætores, promotis ad Egestam copiis, Hycara Siculorum oppidulum capiunt, e cujus spoliis centum talenta confecere. Exactis præterea triginta talentis ab Egestanorum civitate, Catinam repetiere. (2) Quum autem loca magno Syracusarum portui vicina citra dimicationis periculum occupare in animo haberent, quendam ex Catinensium numero, sibi fidum et Syracusanis ducibus non suspectum, eo mittunt cum his mandatis, ut ducibus Syracusanorum nuntiet, nonnullos Catinensium ita inter se convenisse, ut numerosa Atheniensium manu, quæ sine armis noctu in urbe diversaretur, repentino incursu oppressa, naves in portu subsistentes incenderent. Quæ ut expeditius peragantur, rogant militiæ præfectos, ut cum exercitu se ostendant, ne cœptorum successus propositum ipsorum frustraretur. (3) Catinensis ergo quum ad Syracusanorum duces profectus mandata exposuisset, illi verum hoc esse rati, noctem, qua copias educerent, constituunt, hominemque Catinam remittunt. (4) Tum nocte, qua convenerat, exercitum Catinam versus ducunt. Interea Athenienses summo classem silentio in magnum Syracusanorum portum appellunt, et Olympio in potestatem redacto, tota circum vicinia potiti, castra ibi communiunt. (5) At Syracusanorum præfecti, intellecta fraude, ocius reversi, castra hostium invadunt. Quibus contra in aciem progressis, res ad pugnam venit, in qua cæsis ex adversa parte quadringentis, reliquos in fugam Athenienses convertunt. (6) Sed quum duces Atheniensium hostem equitatu prævalere cernerent, ut se ad obsidionem melius præmunirent, Catinam retro vehuntur, missisque Athenas nuntiis, per literas a populo contendunt, ut equitatu et pecuniis instruantur, quod diuturnam fore obsidionem persuasum haberent. (7) Trecenta igitur talenta et aliquot equitum turmæ a po-

ἱππέων τινὰς ἐψηφίσαντο πέμπειν εἰς τὴν Σικελίαν. Τούτων δὲ πραττομένων, Διαγόρας ὁ κληθεὶς ἄθεος, διαβολῆς τυχὼν ἐπ' ἀσεβείᾳ καὶ φοβηθεὶς τὸν δῆμον, ἔφυγεν ἐκ τῆς Ἀττικῆς· οἱ δ' Ἀθηναῖοι τῷ ἀνελόντι Διαγόραν ἀργυρίου τάλαντον ἐπεκήρυξαν. Κατὰ δὲ τὴν Ἰταλίαν Ῥωμαῖοι πρὸς Αἴκους πόλεμον ἔχοντες Λαβικοὺς ἐξεπολιόρκησαν. Ταῦτα μὲν οὖν ἐπράχθη κατὰ τοῦτον τὸν ἐνιαυτόν.

VII. Ἐπ' ἄρχοντος δ' Ἀθήνησι Πεισάνδρου Ῥωμαῖοι μὲν ἀντὶ τῶν ὑπάτων χιλιάρχους κατέστησαν τέτταρας, Πόπλιον Λουκρήτιον, Γάϊον Σερουίλιον, Ἀγρίππαν Μενήνιον, Σπούριον Οὐετούριον. Ἐπὶ δὲ τούτων Συρακόσιοι πρέσβεις ἀποστείλαντες εἴς τε Κόρινθον καὶ Λακεδαίμονα, παρεκάλουν βοηθῆσαι καὶ μὴ περιορᾶν αὐτοὺς περὶ τῶν ὅλων κινδυνεύοντας. (2) Συνηγορήσαντος δ' αὐτοῖς Ἀλκιβιάδου, Λακεδαιμόνιοι μὲν ψηφισάμενοι βοηθεῖν τοῖς Συρακοσίοις στρατηγὸν εἵλοντο Γύλιππον, Κορίνθιοι δὲ πλείονας μὲν τριήρεις παρεσκευάζοντο πέμπειν, τότε δὲ μετὰ Γυλίππου Πύθην μετὰ δύο τριήρων προαπέστειλαν εἰς Σικελίαν. (3) Ἐν δὲ τῇ Κατάνῃ Νικίας καὶ Λάμαχος οἱ τῶν Ἀθηναίων στρατηγοί, παραγενομένων αὐτοῖς ἐξ Ἀθηνῶν ἱππέων μὲν διακοσίων πεντήκοντα, ἀργυρίου δὲ ταλάντων τριακοσίων, ἀναλαβόντες τὴν δύναμιν ἔπλευσαν εἰς Συρακούσας. Καὶ προσενεχθέντες τῇ πόλει νυκτὸς ἔλαθον τοὺς Συρακοσίους καταλαβόμενοι τὰς Ἐπιπολάς· αἰσθόμενοι δ' οἱ Συρακόσιοι κατὰ τάχος ἐβοήθουν, καὶ ἀποβαλόντες τῶν στρατιωτῶν τριακοσίους, εἰς τὴν πόλιν συνεδιώχθησαν. (4) Μετὰ δὲ ταῦτα παραγενομένων τοῖς Ἀθηναίοις ἐξ Ἐγέστης τριακοσίων μὲν ἱππέων, παρὰ δὲ τῶν Σικελῶν ἱππέων διακοσίων πεντήκοντα, συνήγαγον ἱππεῖς τοὺς πάντας ὀκτακοσίους. Κατασκευάσαντες δὲ περὶ τὸ Λάβδαλον ὀχύρωμα, τὴν πόλιν τῶν Συρακοσίων ἀπετείχιζον καὶ πολὺν φόβον τοῖς Συρακοσίοις ἐπέστησαν. (5) Διόπερ ἐπεξελθόντες ἐκ τῆς πόλεως ἐπεχείρησαν διακωλύειν τοὺς οἰκοδομοῦντας τὸ τεῖχος· γενομένης δ' ἱππομαχίας, συχνοὺς ἀποβαλόντες ἐτράπησαν. (6) Οἱ δ' Ἀθηναῖοι τῷ μέρει τῆς δυνάμεως τὸν ὑπερκείμενον τοῦ λιμένος τόπον κατελάβοντο, καὶ τὴν καλουμένην Πολίχνην τειχίσαντες, τό τε τοῦ Διὸς ἱερὸν περιεβάλοντο καὶ ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν τὰς Συρακούσας ἐπολιόρκουν. (7) Τοιούτων δὲ ἐλαττωμάτων περὶ τοὺς Συρακοσίους γενομένων, ἠθύμουν οἱ κατὰ τὴν πόλιν· ὡς δ' ἤκουσαν Γύλιππον εἰς Ἱμέραν καταπεπλευκέναι καὶ στρατιώτας ἀθροίζειν, πάλιν ἐθάρρησαν. (8) Ὁ γὰρ Γύλιππος μετὰ τεττάρων τριήρων καταπλεύσας εἰς Ἱμέραν, τὰς μὲν ναῦς ἐνεώλκησε, τοὺς δ' Ἱμεραίους πείσας συμμαχεῖν τοῖς Συρακοσίοις, παρά τε τούτων καὶ Γελῴων, ἔτι δὲ Σελινουντίων καὶ Σικανῶν ἤθροιζε στρατιώτας. Συναγαγὼν δὲ τοὺς ἅπαντας τρισχιλίους μὲν πεζούς, διακοσίους δ' ἱππεῖς, διὰ τῆς μεσογείου παρῆγεν εἰς Συρακούσας.

VIII. Καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τῶν Συρακοσίων ἐξήγαγε τὴν δύναμιν ἐπὶ τοὺς Ἀθηναίους· γενο-

pulo subsidii in Siciliam loco decernuntur. Dum hæc vero geruntur, Diagoras cognomento atheus, ob intentatam sibi impietatis actionem, metu populi ex Attica profugit: quem qui occidisset, ei talentum argenti præconis voce Athenienses præmii loco obtulerunt. In Italia Romani, cum Æquis bellum gerentes, Lavicos expugnarunt. Et has iste annus res gestas habuit.

VII. Quum archontis deinde munere fungeretur Athenis Pisander, Romani quattuor tribunos militares consulari potestate crearunt, P. Lucretium, C. Servilium, Agrippam Menenium et Spurium Veturium. Quo tempore Syracusani, missis Corinthum et Lacedæmonem legatis, auxilia petunt et, ne in extremum fortunas suas discrimen adduci patiantur, orant. (2) Lacedæmonii quidem, patrocinante Syracusanis Alcibiade, statim auxilia decernunt, quorum dux Gylippus creatur. Corinthii vero, majorem adornaturi classem, cum duabus duntaxat triremibus Pythen Gylippo adjunctum in Siciliam præmittunt. (3) Ad Catinam vero Nicias et Lamachus, Atheniensium præfecti, ducentis et quinquaginta equitibus cum trecentorum talentûm summa ex Attica advectis, cum classe Syracusas versus movent, et noctu ad urbem appulsi, non advertentibus Syracusanis, Epipolas occupant. Quod sentientes tandem Syracusani, propere ad propulsandum eos erumpunt, sed trecentis militum suorum amissis, intra mœnia compelluntur. (4) Post hæc quum trecenti ex Egesta et ducenti quinquaginta ex Siculis equites Atheniensibus missi venissent, horumque summa jam octingentos æquaret, ducta circa Labdalum munitione et interclusa urbe, in magnum Syracusanos pavorem conjecerunt. (5) Mœnibus proinde effusi exstructionem muri urgentes prohibere conabantur; sed equestri certamine conserto, multis suorum desideratis, terga verterunt. (6) Tum Athenienses cum parte quadam copiarum locum portui imminentem occupant, et Polichna, quam vocant, communita, Jovis etiam templum eidem muro includunt, ita ut ex utraque Syracusas parte jam obsiderent. (7) Tot igitur adversis casibus animi Syracusanorum non parum debilitati sunt. Sed posteaquam renuntiatum fuit, Gylippum, Himeræ appulsum, militem contrahere, fiducia ipsis rediit. (8) Gylippus enim ubi cum quattuor triremibus Himeram attigerat, subductis navibus, Himeræos ad societatem Syracusanorum adduxit, et ab his Geloisque, Selinuntiis præterea et Sicanis, militem conscripsit. Omnibusque in unum coactis (erant autem ter mille pedites et equites ducenti), per mediterranea movens tendit Syracusas.

VIII. Nec multos post dies copias una cum Syracusiis in hostem educit. Initoque conflictu tum acerrimo, La-

μένης δὲ μάχης ἰσχυρᾶς, Λάμαχος ὁ τῶν Ἀθηναίων στρατηγὸς μαχόμενος ἐτελεύτησε· πολλῶν δὲ παρ' ἀμφοτέρων ἀναιρεθέντων, ἐνίκησαν Ἀθηναῖοι. (2) Μετὰ δὲ τὴν μάχην παραγενομένων τριήρων τρισκαίδεκα ἐκ Κορίνθου, τοὺς ἐκ τῶν πληρωμάτων ἀναλαβὼν ὁ Γύλιππος μετὰ τῶν Συρακοσίων προσέβαλε τῇ παρεμβολῇ τῶν πολεμίων, καὶ τὰς Ἐπιπολὰς ἐπολιόρκει. Ἐξελθόντων δὲ τῶν Ἀθηναίων, συνῆψαν μάχην οἱ Συρακόσιοι, καὶ πολλοὺς τῶν Ἀθηναίων ἀποκτείναντες ἐνίκησαν, καὶ δι' ὅλης τῆς Ἐπιπολῆς τὸ τεῖχος κατέσκαψαν· οἱ δ' Ἀθηναῖοι καταλιπόντες τὸν πρὸς ταῖς Ἐπιπολαῖς τόπον, πᾶσαν τὴν δύναμιν εἰς τὴν ἄλλην παρεμβολὴν μετήγαγον. (3) Τούτων δὲ πραχθέντων, οἱ Συρακόσιοι μὲν πρέσβεις ἀπέστειλαν εἰς Κόρινθον καὶ Λακεδαίμονα περὶ βοηθείας· οἷς ἀπέστειλαν Κορίνθιοι μὲν μετὰ Βοιωτῶν καὶ Σικυωνίων χιλίους, Σπαρτιᾶται δ' ἑξακοσίους. (4) Γύλιππος δὲ περιπορευόμενος τὰς κατὰ τὴν Σικελίαν πόλεις, πολλοὺς προετρέπετο συμμαχεῖν, καὶ λαβὼν στρατιώτας παρά τε τῶν Ἱμεραίων καὶ Σικανῶν τρισχιλίους, ἦγε διὰ τῆς μεσογείου. Πυθόμενοι δὲ οἱ Σικελοὶ τὴν παρουσίαν αὐτῶν, ἐπιθέμενοι τοὺς ἡμίσεις ἀνεῖλον· οἱ δὲ περιλειφθέντες διεσώθησαν εἰς Συρακούσας. (5) Ἐλθόντων δὲ τῶν συμμάχων, οἱ Συρακόσιοι βουλόμενοι καὶ τῶν κατὰ θάλατταν ἀγώνων ἀντιποιεῖσθαι, τάς τε προϋπαρχούσας ναῦς καθείλκυσαν καὶ ἄλλας προσπαρασκευάσαντες ἐν τῷ μικρῷ λιμένι τὰς ἀναπείρας ἐποιοῦντο. (6) Νικίας δὲ ὁ τῶν Ἀθηναίων στρατηγὸς ἀπέστειλεν εἰς Ἀθήνας ἐπιστολάς, ἐν αἷς ἐδήλου ὅτι πολλοὶ πάρεισι σύμμαχοι τοῖς Συρακοσίοις, καὶ διότι ναῦς οὐκ ὀλίγας πληρώσαντες ναυμαχεῖν διέγνωσαν· κατὰ τάχος οὖν ἠξίου τριήρεις τε πέμπειν καὶ χρήματα καὶ στρατηγοὺς τοὺς συνδιοικήσοντας τὸν πόλεμον· Ἀλκιβιάδου μὲν γὰρ πεφευγότος, Λαμάχου δὲ τετελευτηκότος, αὐτὸν μόνον ἀπολελεῖφθαι, καὶ ταῦτ' ἀσθενῶς διακείμενον. (7) Οἱ δ' Ἀθηναῖοι μετ' Εὐρυμέδοντος μὲν τοῦ στρατηγοῦ δέκα ναῦς ἀπέστειλαν εἰς Σικελίαν καὶ ἀργυρίου τάλαντα ἑκατὸν τετταράκοντα περὶ τὰς χειμερινὰς τροπάς· περὶ δὲ τὴν ἐαρινὴν ὥραν παρεσκευάζοντο μέγαν στόλον ἀποστέλλειν. Διόπερ στρατιώτας τε πανταχόθεν παρὰ τῶν συμμάχων κατέγραφον καὶ χρήματα συνήθροιζον. (8) Κατὰ δὲ τὴν Πελοπόννησον οἱ Λακεδαιμόνιοι παροξυνθέντες ὑπὸ Ἀλκιβιάδου τὰς σπονδὰς ἔλυσαν τὰς πρὸς Ἀθηναίους, καὶ ὁ πόλεμος οὗτος διέμεινεν ἔτη δυοκαίδεκα.

IX. Τοῦ δὲ ἔτους τούτου διελθόντος, Κλεόκριτος μὲν ἄρχων Ἀθηναίων ἦν, ἐν Ῥώμῃ δ' ἀντὶ τῶν ὑπάτων χιλίαρχοι τέτταρες ὑπῆρχον, Αὖλος Σεμπρώνιος καὶ Μάρκος Παπίριος, Κόϊντος Φάβιος καὶ Σπόριος Ναύτιος. (2) Ἐπὶ δὲ τούτων Λακεδαιμόνιοι μετὰ τῶν συμμάχων ἐνέβαλον εἰς τὴν Ἀττικήν, Ἄγιδος ἡγουμένου καὶ Ἀλκιβιάδου τοῦ Ἀθηναίου. Καταλαβόμενοι δὲ χωρίον ὀχυρὸν Δεκέλειαν, φρούριον ἐποίησαν κατὰ τῆς Ἀττικῆς· διὸ καὶ συνέβη τὸν πόλεμον τοῦτον Δεκελεικὸν προσαγορευθῆναι. Ἀθηναῖοι δὲ περὶ μὲν τὴν Λα-

machus Atheniensium imperator pugnando cadit. Multis tandem ultro citroque cæsis, Athenienses vincunt. (2) Post hoc vero prœlium tredecim ex Corintho triremes advenerunt. Quarum classiariis Gylippus ascitis, horum Syracusanorumque opera hostium castra adortus, Epipolas oppugnat. Et licet erumperent Athenienses, commisso tamen prœlio, multis suorum trucidatis, a Syracusanis vincuntur: qui per totas inde Epipolas murum destruunt. Hoc ergo loco Athenienses dejecti in alteram stationem copias deducunt. (3) His ita gestis, legatos Syracusani denuo Corinthum et Lacedæmonem suppetias accitum mittunt. Corinthii ergo cum Bœotis et Sicyoniis mille, Spartiatæ autem sexcentos expediunt. (4) Interim Gylippus per Siciliæ passim oppida circumvagatus, multos in societatem hujus belli pertraxit, et tribus militum millibus ab Himeræis et Sicanis auctus, per mediterranea agmen promovit. Sed adventu eorum cognito, Siculi dimidium eorum, insidiis exceptum, trucidarunt: reliqui incolumes Syracusas pervenere. (5) Jamque novis confirmati auxiliaribus Syracusani navalis quoque certaminis fortunam tentare constituerunt. Quidquid ergo navium adhuc erat reliquum, deducunt, aliasque de novo construunt, harumque in parvo portu experimenta faciunt. (6) Nicias vero, prætor Atheniensium militaris, per literas populo Atheniensi denuntiat, plurima Syracusanis auxilia recens accessisse, magnosque illos classe expedita navali quoque bello animos adjecisse. Triremes igitur et pecunias novosque collegas, qui belli secum munia obeant, quam celerrime subsidio mitti petit. Alcibiade enim per fugam elapso et Lamacho interemto, se unum superesse, et valetudine quidem non satis firma. (7) Athenienses igitur decem naves, duce Eurymedonte, cum centum et quadraginta argenti talentis circa solstitium hibernum in Siciliam expediunt, ad proximum ver classem instructiorem mittere parati. Quocirca militem undique a sociis conscribunt, et vim pecuniarum colligunt. (8) In Peloponneso autem Lacedæmonii Alcibiadis concitatu, inducias cum Atheniensibus pactas solvunt: et bellum hoc per duodecim annos duravit.

IX. Exacto hoc anno, archontis munus Athenis gerebat Cleocritus, et Romæ quattuor tribuni militares consulari imperio fungebantur, A. Sempronius, M. Papirius, Q. Fabius et Spurius Nautius. (2) Tum Lacedæmonii cum sociis in Atticam invadunt, Agide duce et Alcibiade Atheniensi, Deceliamque, locum munitum, occupant, eamque castello contra Atticam muniunt. Unde evenit ut bellum hoc Decelicum nuncupetur. Ab Atheniensibus contra tri-

κωνικὴν τριάκοντα τριήρεις ἀπέστειλαν καὶ Χαρικλέα στρατηγόν· εἰς δὲ τὴν Σικελίαν ἐψηφίσαντο πέμπειν ὀγδοήκοντα μὲν τριήρεις, ὁπλίτας δὲ πεντακισχιλίους. (3) Οἱ δὲ Συρακόσιοι κρίναντες ναυμαχεῖν, καὶ πληρώσαντες ὀγδοήκοντα τριήρεις, ἐπέπλεον τοῖς πολεμίοις. Τῶν δὲ Ἀθηναίων ἑξήκοντα ναυσὶν ἀνταναχθέντων, καὶ τῆς ναυμαχίας ἐνεργοῦ γενομένης ἤδη, πάντες οἱ ἀπὸ τῶν φρουρίων Ἀθηναῖοι κατέβησαν ἐπὶ τὴν θάλατταν. Οἱ μὲν γὰρ θεάσασθαι τὴν μάχην ἐπεθύμουν, οἱ δ', εἴ τι πταίσειαν ἐν τῇ ναυμαχίᾳ, βοηθήσειν τοῖς φεύγουσιν ἤλπιζον. (4) Οἱ δὲ τῶν Συρακοσίων στρατηγοὶ προϊδόμενοι τὸ γινόμενον, ἀπεστάλκεισαν τοὺς κατὰ τὴν πόλιν ἐπὶ τὰ τῶν Ἀθηναίων ὀχυρώματα, χρημάτων καὶ ναυτικῶν σκευῶν, ἔτι δὲ τῆς ἄλλης παρασκευῆς, ὑπάρχοντα πλήρη· ἃ δὴ καταλαβόντες οἱ Συρακόσιοι παντελῶς ὑπ' ὀλίγων τηρούμενα *, καὶ τῶν ἀπὸ τῆς θαλάττης προσβοηθούντων πολλοὺς ἀπέκτειναν. (5) Κραυγῆς δὲ πολλῆς γενομένης περὶ τὰ φρούρια καὶ τὴν παρεμβολήν, οἱ ναυμαχοῦντες Ἀθηναῖοι καταπλαγέντες ἐτράπησαν καὶ πρὸς τὸ λειπόμενον τῶν φρουρίων ἔφυγον. (6) Τῶν δὲ Συρακοσίων ἀτάκτως διωκόντων, οἱ Ἀθηναῖοι πρὸς τὴν γῆν καταφεύγειν οὐ δυνάμενοι, διὰ τὸ τοὺς Συρακοσίους δυοῖν φρουρίων κυριεύειν, ἠναγκάσθησαν ἐξ ὑποστροφῆς πάλιν ναυμαχῆσαι. Τῶν δὲ Συρακοσίων λελυκότων τὰς τάξεις καὶ κατὰ τὸν διωγμὸν ἐρριμμένων, ἀθρόαις ταῖς ναυσὶν ἐπιπλεύσαντες ἕνδεκα μὲν κατέδυσαν, τὰς δὲ λοιπὰς ἕως τῆς Νήσου κατεδίωξαν. Διαλυθείσης δὲ τῆς μάχης, ἑκάτεροι τρόπαιον ἔστησαν, οἱ μὲν Ἀθηναῖοι τῆς ναυμαχίας, οἱ δὲ Συρακόσιοι τῶν ἐπὶ τῆς γῆς κατωρθωμένων.

X. Τῆς δὲ ναυμαχίας τοιοῦτο τέλος λαβούσης, οἱ μὲν Ἀθηναῖοι πυνθανόμενοι τὸν μετὰ Δημοσθένους στόλον ἐν ὀλίγαις ἡμέραις ἥξειν, ἔκριναν μηκέτι διακινδυνεύειν, ἕως ἂν ἡ δύναμις ἐκείνη παραγένηται, οἱ δὲ Συρακόσιοι τοὐναντίον βουλόμενοι πρὶν ἐλθεῖν τὴν μετὰ Δημοσθένους στρατιὰν περὶ τῶν ὅλων διακριθῆναι, καθ' ἡμέραν ἐπιπλέοντες ταῖς τῶν Ἀθηναίων ναυσὶν ἐξήπτοντο τῆς μάχης. (2) Συμβουλεύσαντος δ' αὐτοῖς Ἀρίστωνος τοῦ Κορινθίου κυβερνήτου τὰς πρῴρας τῶν νεῶν ποιῆσαι βραχυτέρας καὶ ταπεινοτέρας, πεισθέντες οἱ Συρακόσιοι πολλὰ διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν ἐν τοῖς μετὰ ταῦτα κινδύνοις ἐπλεονέκτησαν. (3) Αἱ μὲν γὰρ Ἀττικαὶ τριήρεις ἦσαν ἀσθενεστέρας ἔχουσαι τὰς πρῴρας καὶ μετεώρους· διὸ συνέβαινεν αὐτῶν τὰς ἐμβολὰς τιτρώσκειν τοὺς ὑπερέχοντας τῆς θαλάττης τόπους, ὥστε τοὺς πολεμίους μὴ μεγάλοις ἐλαττώμασι περιπίπτειν· αἱ δὲ τῶν Συρακοσίων τὸν περὶ τὴν πρῷραν τόπον ἰσχυρὸν ἔχουσαι καὶ ταπεινόν, κατὰ τὰς τῶν ἐμβολῶν δόσεις μιᾷ πολλάκις πληγῇ κατέδυον τὰς τῶν Ἀθηναίων τριήρεις. (4) Ἐπὶ μὲν οὖν συχνὰς ἡμέρας οἱ Συρακόσιοι τῇ παρεμβολῇ τῶν πολεμίων καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν προσβάλλοντες οὐδὲν ἤνυον, τῶν Ἀθηναίων ἡσυχίαν ἀγόντων. (5) Ἐπειδὴ δέ τινες

ginta triremes, duce Charicle, in Laconiam mittuntur. In Siciliam præterea octoginta triremes et quinque millia armatorum decernuntur. (3) Interea Syracusani, pugnæ navalis decretum exsecuturi, triremibus octoginta armis et milite instructis hosti obviam tendunt. Quibus Athenienses cum sexaginta navium classe occurrunt. Valida tunc oritur concertatio. Jamque undique ex castellis et stationibus ad mare confluxerant Athenienses : alii quod conflictus spectandi cupidi essent; alii quod suis, si quid in pugna navali adversi contingeret, fugientibus opem se laturos sperarent. (4) Quod ita futurum ratiocinati Syracusani, suos ad præsidium urbis relictos tacite Atheniensium munitiones invadere jubent, pecuniis instrumentoque nautico et cetero apparatu refertas. Easque facile a paucis custoditas occupant, magnamque eorum, qui a mari auxilium ferebant, cædem faciunt. (5) Tum ingenti circa castella et in castris clamore sublato, acies quoque Atheniensium jam confligens trepidare, inque fugam verti, seque ad reliquias stativorum defendendas recipere. (6) Insectantibus vero absque ordine Syracusanis, Athenienses, quibus nulla in terram evadendi facultas daretur, quod duo jam castella Syracusani tenerent, retro conversi pugnam redintegrare coguntur, confertaque classe in Syracusanos, qui ordinibus jam solutis inter persequendum disjecti erant, invehuntur, horumque undecim naves demergunt, reliquas ad Insulam usque persequendo compellunt. Finita hinc pugna, utrique tropæum erigunt, Athenienses, quod mari vicissent, Syracusani, quod rem terra feliciter gesissent.

X. Hunc ergo eventum quum navale certamen accepisset, comperto Demosthenis intra paucos dies cum classe adventu, Athenienses fortunam belli, quoad copiæ illæ præsto essent, non amplius experiri statuerunt. At contrarium Syracusanis consilium placuit, de summa videlicet rerum armis disceptandum esse, priusquam Demosthenis exercitus advenisset. In dies igitur contra naves Atheniensium invecti, pugna ipsos lacessebant. (2) Tum Aristone gubernatore Corinthio suadente ut proras navium breviores facerent et demissiores, Syracusani consilio obtemperant. Quod magno in conflictibus deinceps ad victoriam emolumento ipsis fuit. (3) Atticæ enim triremes infirmioribus erant proris et elatis : quo fiebat ut rostris suis nihil quam eminentia super mare loca vulnerantes, non magnis hostem detrimentis afficerent. At naves Syracusiorum, firmis instructæ proris ac depressis, uno sæpe rostrorum incurrentium ictu Atticas triremes supprimebant. (4) Ad complures igitur dies Syracusani Atheniensium castra terra marique impetebant; sed absque effectu, quod Athenienses in statione se quiete continentes nullam pugnandi copiam hosti facerent. (5)

τῶν τριηράρχων οὐκέτι δυνάμενοι καρτερεῖν τὴν τῶν Συρακοσίων καταφρόνησιν ἀντανήχθησαν τοῖς πολεμίοις ἐν τῷ μεγάλῳ λιμένι, καὶ συνέστη πασῶν τῶν τριήρων ναυμαχία, οἱ μὲν [οὖν] Ἀθηναῖοι ταχυναυτούσας ἔχοντες τριήρεις, καὶ ταῖς κατὰ θάλατταν ἐμπειρίαις, ἔτι δὲ καὶ ταῖς τῶν κυβερνητῶν τέχναις προτεροῦντες, ἄπρακτον εἶχον τὴν ἐν τούτοις ὑπεροχήν, τῆς ναυμαχίας ἐν στενῷ τόπῳ γινομένης· (6) οἱ δὲ Συρακόσιοι συμπλεκόμενοι, καὶ τοῖς πολεμίοις οὐδεμίαν διδόντες ἀναστροφήν, τούς τε ἐπὶ τῶν καταστρωμάτων ἠκόντιζον καὶ λιθοβολοῦντες λιπεῖν ἠνάγκαζον τὰς πρῴρας· ἁπλῶς δὲ πολλαῖς τῶν ἐμπιπτουσῶν νεῶν ἐμβολὰς διδόντες καὶ εἰς τὰς τῶν ἐναντίων ναῦς εἰσαλλόμενοι πεζομαχίαν ἐν ταῖς ναυσὶ συνίσταντο. Θλιβόμενοι δὲ πανταχόθεν οἱ Ἀθηναῖοι πρὸς φυγὴν ὥρμησαν· οἱ δὲ Συρακόσιοι διώξαντες ἑπτὰ μὲν τριήρεις κατέδυσαν, πολλὰς δὲ ἀχρήστους ἐποίησαν.

XI. Τῶν δὲ Συρακοσίων ἐπηρμένων ταῖς ἐλπίσι διὰ τὸ καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν τοὺς πολεμίους νενικηκέναι, παρῆν Εὐρυμέδων καὶ Δημοσθένης, καταπεπλευκότες μὲν ἐξ Ἀθηνῶν μετὰ δυνάμεως πολλῆς, ἐν δὲ τῷ παράπλῳ παρὰ Θουρίων καὶ Μεσσαπίων προσειληφότες συμμαχίαν. (2) Ἦγον δὲ τριήρεις πλείους τῶν ὀγδοήκοντα, στρατιωτῶν δὲ χωρὶς τῶν ἐν τοῖς πληρώμασι πεντακισχιλίους· ὅπλα δὲ καὶ χρήματα, πρὸς δὲ τούτοις τὰ πρὸς πολιορκίαν ὄργανα καὶ τὴν ἄλλην παρασκευὴν ἐν στρογγύλοις πλοίοις ἐκόμιζον· δι' ἣν αἰτίαν οἱ Συρακόσιοι πάλιν ἐταπεινοῦντο ταῖς ἐλπίσι, νομίζοντες μηκέτι ῥᾳδίως ἐξισωθῆναι τοῖς πολεμίοις δυνήσεσθαι. (3) Δημοσθένης δὲ πείσας τοὺς συνάρχοντας ἐπιθέσθαι ταῖς Ἐπιπολαῖς, ἄλλως γὰρ οὐ δυνατὸν ἦν ἀποτειχίσαι τὴν πόλιν, ἀναλαβὼν μυρίους μὲν ὁπλίτας, ἄλλους δὲ τοσούτους ψιλούς, νυκτὸς ἐπέθετο τοῖς Συρακοσίοις. Ἀπροσδοκήτου δὲ γενομένης τῆς ἐφόδου, φρουρίων τέ τινων ἐκράτησαν καὶ παρεισπεσόντες ἐντὸς τοῦ τειχίσματος τῆς Ἐπιπολῆς μέρος τι τοῦ τείχους κατέβαλον. (4) Τῶν δὲ Συρακοσίων πανταχόθεν συνδραμόντων ἐπὶ τὸν τόπον, ἔτι δὲ Ἑρμοκράτους μετὰ τῶν ἐπιλέκτων ἐπιβοηθήσαντος, ἐξεώσθησαν οἱ Ἀθηναῖοι, καὶ νυκτὸς οὔσης διὰ τὴν ἀπειρίαν τῶν τόπων ἄλλοι κατ' ἄλλους τόπους ἐσκεδάσθησαν. (5) Οἱ δὲ Συρακόσιοι μετὰ τῶν συμμάχων καταδιώξαντες, δισχιλίους μὲν καὶ πεντακοσίους τῶν πολεμίων ἀποκτείναντες, οὐκ ὀλίγους δὲ τραυματίας ποιήσαντες, πολλῶν ὅπλων ἐκυρίευσαν. (6) Μετὰ δὲ τὴν μάχην Συρακόσιοι μὲν Σικανὸν ἕνα τῶν στρατηγῶν μετὰ δώδεκα τριήρων ἀπέστειλαν εἰς τὰς ἄλλας πόλεις, τήν τε νίκην ἀπαγγελοῦντα τοῖς συμμάχοις καὶ βοηθεῖν ἀξιοῦντα.

XII. Ἀθηναῖοι δέ, τῶν πραγμάτων αὐτοῖς ἐπὶ τὸ χεῖρον ἐκβάντων, καὶ διὰ τὸ τὸν περικείμενον τόπον ὑπάρχειν ἑλώδη λοιμικῆς καταστάσεως εἰς τὸ στρατόπεδον ἐμπεσούσης, ἐβουλεύοντο πῶς δεῖ χρῆσθαι τοῖς πράγμασι. (2) Δημοσθένης μὲν οὖν ᾤετο δεῖν ἀπο-

Verum ubi nonnulli triremium præfecti, Syracusanorum, insolenter quippe illudentium, contemtum amplius ferre non possent, in magno tandem portu contra hostes evehuntur, totaque classe certamen initur. Athenienses quidem triremium velocitate rerumque maritimarum peritia et gubernatorum sollertia erant superiores; sed quia pugna in angusto commissa fuerat loco, nulli hæc prærogativa usui illis fuit. (6) Syracusani itaque cum hoste conserti, nulla quietis aut regressus facultate permissa, propugnatores in tabulatis constitutos partim hastis incessunt, partim saxis petitos deturbant, prorasque deserere cogunt. Rostris denique in occursantes sibi naves plurimas inflictis, saltu in eas se transmittunt, atque intra naves terrestris speciem pugnæ edunt. Rebus igitur undique afflictis, Athenienses in fugam præcipites aguntur. A tergo vero prementes Syracusani de triremibus septem demergunt, multasque ad belli munia inutiles reddunt.

XI. Jamque elatis in præclaram rerum suarum spem Syracusanis, quippe qui terra marique hostes profligassent, Eurymedon et Demosthenes cum magna ex Athenis manu superveniunt. In transcursu etiam auxiliares a Thuriis et Messapiis copias sibi adjunxerant. (2) Adducebantque plures quam octoginta triremes, et militum, præter remiges, quinque millia; arma et pecunias et necessaria obsidioni instrumenta ceterumque apparatum onerariis navibus advehebant. Quo rursus animi Syracusanorum fracti, spesque conciderunt, quod non facile tanto se hosti pares deinceps esse posse judicarent. (3) Demosthenes ergo, persuasis ad invadendum Epipolas collegis, aliter enim circumvallari urbs non poterat, decem millibus gravis totidemque levis armaturæ assumtis, noctu Syracusanos adoritur. Et quia improvisa hæc erat impressio, castellis quibusdam potiuntur, intraque Epipolæ munitionem irruptione facta, muri partem dejiciunt. (4) At concursu Syracusanorum undique ad loca illa facto, et Hermocrate cum electa juvenum manu propere auxilium ferente, expelluntur illinc Athenienses, et per noctis tenebras ob locorum imperitiam alii alio dissipati feruntur. (5) Syracusani vero, cum auxiliariis insecuti, bis mille et quingentos trucidant, nec exiguam fugientium partem sauciant, multisque armorum spoliis inde potiuntur. (6) Post eam pugnam Sicanum, ex ducibus unum, cum triremibus duodecim ad ceteras urbes mittunt Syracusani, qui et victoriam sociis annuntiet, et auxilia nova postulet.

XII. Athenienses vero, quum res in pejus ruerent, et pestis exercitum ob circumjacentis paludis exhalationem corripuisset, quid facto opus esset, inter se deliberabant. (2) Demosthenis igitur sententia erat, quam celerrime

πλεῖν τὴν ταχίστην εἰς Ἀθήνας, φάσκων αἱρετώτερον εἶναι πρὸς Λακεδαιμονίους ὑπὲρ τῆς πατρίδος κινδυνεύειν ἢ καθημένους εἰς Σικελίαν μηδὲν τῶν χρησίμων ἐπιτελεῖν· ὁ δὲ Νικίας οὐκ ἔφη δεῖν αἰσχρῶς οὕτως ἐγκαταλιπεῖν τὴν πολιορκίαν, καὶ τριήρων καὶ στρατιωτῶν, ἔτι δὲ χρημάτων, εὐποροῦντας, πρὸς δὲ τούτοις, ἐὰν ἄνευ τῆς τοῦ δήμου γνώμης εἰρήνην ποιησάμενοι πρὸς τοὺς Συρακοσίους ἀποπλεύσωσιν εἰς τὴν πατρίδα, κίνδυνον αὐτοῖς ἐπακολουθήσειν ἀπὸ τῶν εἰωθότων τοὺς στρατηγοὺς συκοφαντεῖν. (3) Τῶν δὲ εἰς τὸ συμβούλιον παρειλημμένων οἱ μὲν τῷ Δημοσθένει συγκατέθεντο περὶ τῆς ἀναγωγῆς, οἱ δὲ τῷ Νικίᾳ τὴν αὐτὴν γνώμην ἀπεφαίνοντο· διόπερ οὐδὲν σαφὲς ἐπικρίναντες ἐφ' ἡσυχίας ἔμενον. (4) Τοῖς δὲ Συρακοσίοις παραγενομένης συμμαχίας παρά τε Σικελῶν καὶ Σελινουντίων, ἔτι δὲ Γελῴων, πρὸς δὲ τούτοις Ἱμεραίων καὶ Καμαριναίων, οἱ μὲν Συρακόσιοι μᾶλλον ἐθάῤῥουν, οἱ δ' Ἀθηναῖοι περιδεεῖς ἐγένοντο. Τῆς δὲ νόσου μεγάλην ἐπίτασιν λαμβανούσης, πολλοὶ τῶν στρατιωτῶν ἀπέθνησκον, καὶ πάντες μετεμέλοντο διὰ τὸ μὴ πάλαι τὸν ἀπόπλουν πεποιῆσθαι. (5) Διὸ καὶ τοῦ πλήθους θορυβοῦντος, καὶ τῶν ἄλλων πάντων ἐπὶ τὰς ναῦς ὁρμώντων, ὁ Νικίας ἠναγκάσθη συγχωρῆσαι περὶ τῆς εἰς οἶκον ἀναγωγῆς. (6) Ὁμογνωμόνων δὲ ὄντων τῶν στρατηγῶν, οἱ στρατιῶται τὰ σκεύη ἐνετίθεντο καὶ τὰς τριήρεις πληρώσαντες ἦρον τὰς κεραίας· καὶ παρήγγειλαν οἱ στρατηγοὶ τοῖς πλήθεσιν, ὅταν σημήνῃ, μηδένα τῶν κατὰ τὸ στρατόπεδον ὑστερεῖν, ὡς ἀπολειφθησόμενον τὸν βραδύνοντα. (7) Μελλόντων δ' αὐτῶν τῇ ὑστεραίᾳ πλεῖν, ἐξέλιπεν ἡ σελήνη τῆς ἐπιούσης νυκτός. Διόπερ ὁ Νικίας, καὶ φύσει δεισιδαίμων ὑπάρχων καὶ διὰ τὴν ἐν τῷ στρατοπέδῳ νόσον εὐλαβῶς διακείμενος, συνεκάλεσε τοὺς μάντεις. Τούτων δ' ἀποφηναμένων ἀναγκαῖον εἶναι τὰς εἰθισμένας τρεῖς ἡμέρας ἀναβάλλεσθαι τὸν ἔκπλουν, ἠναγκάσθησαν καὶ οἱ περὶ τὸν Δημοσθένην συγκαταθέσθαι διὰ τὴν πρὸς τὸ θεῖον εὐλάβειαν.

XIII. Οἱ δὲ Συρακόσιοι παρά τινων αὐτομόλων πυθόμενοι τὴν αἰτίαν τοῦ ὑπερτεθεῖσθαι τὸν ἀπόπλουν, τάς τε τριήρεις πάσας ἐπλήρωσαν, οὔσας τὸν ἀριθμὸν ἑβδομήκοντα καὶ τέτταρας, καὶ τὰς πεζὰς δυνάμεις ἐξαγαγόντες προσέβαλον τοῖς πολεμίοις καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν. (2) Οἱ δ' Ἀθηναῖοι τριήρεις πληρώσαντες ἓξ πρὸς ταῖς ὀγδοήκοντα, τὸ μὲν δεξιὸν κέρας παρέδωκαν Εὐρυμέδοντι τῷ στρατηγῷ, καθ' ὃ ἐτάχθη ὁ τῶν Συρακοσίων στρατηγὸς Ἀγάθαρχος· ἐπὶ δὲ θατέρου μέρους Εὐθύδημος ἐτέτακτο, καθ' ὃν ἀντετάξατο Σικανὸς τῶν Συρακοσίων ἡγούμενος· τῆς δὲ μέσης τάξεως εἶχε τὴν ἡγεμονίαν παρὰ μὲν τοῖς Ἀθηναίοις Μένανδρος, παρὰ δὲ τοῖς Συρακοσίοις Πύθης ὁ Κορίνθιος. (3) Ὑπερτεινούσης δὲ τῆς τῶν Ἀθηναίων φάλαγγος διὰ τὸ πλείοσιν αὐτοὺς ἀγωνίζεσθαι τριήρεσιν, οὐχ ἥκιστα καθ' ὃ πλεονεκτεῖν ἐδόκουν κατὰ τοῦτο ἠλαττώθησαν. Ὁ γὰρ Εὐρυμέδων ἐπιχειρήσας περιπλεῖν τὸ κέρας τῶν ἐναντίων, ὡς ἀπεσπάσθη τῆς τάξεως, ἐπι-

Athenas redeundum esse: Nam præstabilius est, inquit, pro patriæ incolumitate ac gloria contra Lacedæmonios periculum adire, quam in Sicilia residendo nullum operæ pretium facere. At Nicias turpe fore contendit, si in hac triremium militumque et pecuniarum abundantia obsidionem destituerent. Ad hæc non mediocre sibi periculum ab his ingruiturum, qui calumniis duces premere soleant, si injussu populi facta cum Syracusanis pace, in patriam renavigarent. (3) Tum, qui in consilium adhibiti fuerant, alii Demosthenis consilium de reductione exercitus domum probare; alii in Niciæ sententiam concedere. Quumque nihil certi fuisset decretum, quiete tum persistebant. (4) Interim Syracusanis auxilia a Siculis et Selinuntiis, itemque Gelois et Himeræis, nec non Camarinæis accedunt. Quæ res fiduciam Syracusanis auxit, magnumque Atheniensibus metum incussit. Morbo præterea subinde magis sæviente, magna pars militum interibat. Unde cunctos pœnitentia incessit, quod non pridem reditum in patriam instituissent. (5) Multitudine igitur tumultuante ceterisque omnibus ad naves properantibus, Nicias etiam in reditum consentire tandem coactus est. (6) Jamque eandem ducibus sententiam amplexis, milites impedimenta in naves congerunt, et triremibus completis antennas extollunt, prætores quoque multitudini edicunt, ut dato signo nemo cunctetur; relictum enim iri, si moras quis nexuerit. (7) Verum quum postridie soluturi erant, interveniente nocte luna defecit. Quocirca Nicias, et natura superstitionibus obnoxius, et tum ob luem in exercitu anxius, haruspices accivit. A quibus responsum, per tres adhuc dies pro more alias sollenni navigationem differendam esse. In quam sententiam Demosthenes etiam cum suis ire numinis metu perpulsus est.

XIII. Syracusani autem, de causa dilationis ejus per transfugas edocti, quidquid habebant triremium (erant autem septuaginta quattuor), eas militibus complent. Pedestribus etiam copiis eductis, terra marique hostem invadunt. (2) Athenienses contra, sex et octoginta triremibus completis, dextrum cornu Eurymedonti prætori tradunt, cui objectus erat Agatharchus, Syracusanorum prætor. In altera vero parte Euthydemum constituunt, cui Sicanus, dux Syracusanorum, oppositus erat. Mediam vero aciem obtinet apud Athenienses Menander, a Syracusanorum autem parte Pythes Corinthius. (3) Etsi autem longius extenta erat Atheniensium phalanx, quod majore triremium numero ad certamen venerant, tamen eo ipso, quo superiores esse videbantur, succubuerunt. Nam Eurymedon, cornu adversum circumvenire properans, dum a reliquo se ag-

στρεψάντων ἐπ' αὐτὸν τῶν Συρακοσίων, ἀπελήφθη πρὸς τὸν κόλπον τὸν Δάσκωνα μὲν καλούμενον, ὑπὸ δὲ τῶν Συρακοσίων κατεχόμενον. (4) Κατακλεισθεὶς δ' εἰς στενὸν τόπον καὶ βιασθεὶς εἰς τὴν γῆν ἐκπεσεῖν, αὐτὸς μὲν ὑπό τινος τρωθεὶς καιρίῳ πληγῇ τὸν βίον μετήλλαξεν, ἑπτὰ δὲ ναῦς ἐν τούτῳ τῷ τόπῳ διεφθάρησαν. (5) Τῆς δὲ ναυμαχίας ἤδη γινομένης ὅλοις τοῖς στόλοις, ὡς διεδόθη λόγος τόν τε στρατηγὸν ἀνῃρῆσθαι καί τινας ναῦς ἀπολωλέναι, τὸ μὲν πρῶτον αἱ μάλιστα συνεγγίζουσαι ταῖς διεφθαρμέναις ναυσὶν ἐνέκλιναν, μετὰ δὲ ταῦτα τῶν Συρακοσίων ἐπικειμένων, καὶ διὰ τὸ γεγονὸς εὐημέρημα θρασέως ἀγωνιζομένων, βιασθέντες οἱ Ἀθηναῖοι πάντες φυγεῖν ἠναγκάσθησαν. (6) Γενομένου δὲ τοῦ διωγμοῦ πρὸς τὸ τεναγῶδες μέρος τοῦ λιμένος, οὐκ ὀλίγαι τῶν τριήρων ἐν τοῖς βράχεσιν ἐπώκειλαν. Ὧν συμβαινόντων, Σικανὸς ὁ τῶν Συρακοσίων στρατηγὸς ταχέως ὁλκάδα κληματίδων καὶ δᾴδων, ἔτι δὲ πίττης, πληρώσας, ἐνέπρησε τὰς ἐν τοῖς βράχεσι ναῦς κυλινδουμένας. (7) Ὧν ἀναφθεισῶν οἱ μὲν Ἀθηναῖοι ταχέως τήν τε φλόγα κατέσβεσαν καὶ ἀπὸ τῶν νεῶν ἐρρωμένως ἠμύνοντο τοὺς ἐπιφερομένους, ἄλλην οὐδεμίαν εὑρίσκοντες σωτηρίαν· τὰ δὲ πεζὰ στρατόπεδα παρεβοήθει παρὰ τὸν αἰγιαλόν, ἐφ' ὃν αἱ ναῦς ἐξεπεπτώκεισαν. Ἁπάντων δὲ καρτερῶς ὑπομενόντων τὸν κίνδυνον, ἐπὶ μὲν τῆς γῆς ἐτράπησαν οἱ Συρακόσιοι, κατὰ θάλατταν δὲ προτερήσαντες ἀπέπλευσαν εἰς τὴν πόλιν. Ἀπώλοντο δὲ τῶν μὲν Συρακοσίων ὀλίγοι, τῶν δ' Ἀθηναίων ἄνδρες μὲν οὐκ ἐλάττους δισχιλίων, τριήρεις δ' ὀκτωκαίδεκα.

XIV. Οἱ δὲ Συρακόσιοι νομίζοντες μηκέτι τὸν κίνδυνον εἶναι περὶ τῆς πόλεως, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον ἐνεστηκέναι τὸν ἀγῶνα περὶ τοῦ λαβεῖν τὸ στρατόπεδον μετὰ τῶν πολεμίων αἰχμάλωτον, ἀπέφραττον τὸ στόμα τοῦ λιμένος ζεῦγμα κατασκευάζοντες. (2) Ἀκάτους τε γὰρ καὶ τριήρεις, ἔτι δὲ στρογγύλας ναῦς ἐπ' ἀγκυρῶν ὁρμίσαντες, καὶ σιδηραῖς ἁλύσεσι διαλαμβάνοντες, ἐπὶ τὰ σκάφη γεφύρας ἐκ σανίδων κατεσκεύασαν· καὶ πέρας ἐν ἡμέραις τρισὶ τοῖς ἔργοις ἐπέθηκαν συντέλειαν. (3) Οἱ δ' Ἀθηναῖοι θεωροῦντες αὑτοῖς πάντοθεν τὴν σωτηρίαν ἀποκεκλεισμένην, ἔκριναν ἁπάσας τὰς τριήρεις πληροῦν καὶ τῶν πεζῶν τοὺς κρατίστους ἐμβιβάσαι, τῷ τε πλήθει τῶν νεῶν καὶ τῇ τῶν ἀγωνιζομένων ὑπὲρ τῆς σωτηρίας ἀπονοίᾳ καταπλήξειν * τοὺς Συρακοσίους. (4) Διόπερ τοὺς ἐπὶ ταῖς ἡγεμονίαις τεταγμένους καὶ τοὺς ἀρίστους ἐξ ὅλου τοῦ στρατεύματος ἐμβιβάσαντες, τριήρεις μὲν ἐπλήρωσαν πέντε λειπούσας τῶν ἑκατὸν εἴκοσι· τοὺς δὲ λοιποὺς ἐπὶ τῆς γῆς ἔταξαν παρὰ τὸν αἰγιαλόν. Οἱ δὲ Συρακόσιοι τὸ μὲν πεζὸν στράτευμα πρὸ τῆς πόλεως ἔστησαν, τριήρεις δὲ συνεπλήρωσαν ἑβδομήκοντα τέτταρας· συμπαρείποντό τε τὰς ὑπηρετικὰς ἔχοντες ναῦς παῖδες ἐλεύθεροι, τοῖς τε ἔτεσιν ὄντες ὑπὸ τὴν τῶν νεανίσκων ἡλικίαν καὶ συναγωνιζόμενοι μετὰ τῶν πατέρων. (5) Τὰ δὲ περὶ τὸν λιμένα τείχη καὶ πᾶς ὁ τῆς πόλεως ὑπερκείμενος τόπος ἔγεμε σω-

mine avellit, a Syracusanis in eum conversis in sinum, quem Dasconem vocitant, a Syracusanis occupatum, interceptus compellitur. (4) In angustias ergo conclusus, dum terræ navigia appellere cogitur, a quodam letali vulnere confossus occumbit, septemque ejus naves illic loci pessumdantur. (5) Jamque pugna per totas undique classes fervente, rumor de interfecto duce et nonnullis cum eo navibus perditis divulgatur. Ibi primæ omnium triremes, quæ proximum navibus amissis locum tenebant, inclinare cœperunt. Mox, urgentibus Syracusanis, et ob novum successum confidentius pugnam capessentibus, summa vi adacti Athenienses tota classe fugam arripiunt; (6) quumque hostis ad vadosa usque portus stagna tergis fugientium instaret, non paucæ intra brevia triremes compulsæ substiterunt. Quo facto Sicanus prætor Syracusanorum navem confestim onerariam sarmentis, tædis et pice complet, navesque intra vada fluctuantes incendit: (7) ardentium contra flammam Athenienses cito restinguunt, et quum nullum præterea salutis præsidium invenirent, fortiter e navibus irruentem in se hostem depellunt. Pedestres interim copiæ ad eas litoris partes, quo naves suorum ex fuga appulissent, ad opem ferendam præsto adsunt, quumque strenue periculis sese objicerent, terra quidem Syracusani funduntur, sed mari victoriam adepti, in urbem revertuntur. Syracusanorum illo conflictu non admodum multi ceciderunt, Athenienses vero militum haud minus quam duo millia, et triremes duodeviginti amiserunt.

XIV. Jamque Syracusani, non amplius pro urbe dimicandum esse, sed potius de eo certamen instare sibi arbitrati, ut castris hostium cum ipso exercitu captis potirentur, navium conjugatione portus ostia obstruxerunt. (2) Scaphas enim triremesque et onerarias ancoris firmatas, et catenis ferreis constrictas, tabulatis pontibus insternunt, opusque intra triduum absolvunt. (3) Athenienses igitur, salutis viam undique interclusam sibi cernentes, de complendis, quotquot restabant, triremibus, fortissimisque peditum in eas collocandis consilia tractarunt, ut et navium multitudine et audacia militum pro salute sua ex desperatione propugnantium Syracusanis terrorem injicerent. (4) Præfectos idcirco ordinumque principes et e toto exercitu præstantissimos quosque triremibus imponentes, centum et quindecim triremes complent. Reliquam copiarum partem in litore disponunt. At Syracusani, pedestri contra acie pro urbis mœnibus instructa, septuaginta quattuor triremes milite refereiunt, quas ingenua pubes in navigiis actuariis comitatur, adolescentulorum ætatem nondum supergressi, ut parentibus in hoc certamine præsto forent. (5) Muri etiam portum excipientes et tota urbis regio eminentior innumeris spectantium corporibus oppleta erat.

μάτων· γυναῖκές τε γὰρ καὶ παρθένοι καὶ οἱ ἐν ταῖς ἡλικίαις τὴν ἐν τῷ πολέμῳ χρείαν παρέχεσθαι μὴ δυνάμενοι, τοῦ παντὸς πολέμου τὴν κρίσιν λαμβάνοντος, μετὰ πολλῆς ἀγωνίας ἐπεθεώρουν τὴν μάχην.

XV. Καθ' ὃν δὴ χρόνον Νικίας ὁ τῶν Ἀθηναίων στρατηγὸς ἐπιβλέψας τὰς ναῦς καὶ τὸ μέγεθος τοῦ κινδύνου λογισάμενος, οὐκ ἐπέμεινεν ἐπὶ τῆς ἐν τῇ γῇ τάξεως, ἀλλὰ καταλιπὼν τοὺς πεζοὺς ἐπί τινα ναῦν ἀνέβη καὶ παρέπλει τὰς τριήρεις τῶν Ἀθηναίων· ἕκαστον δὲ τῶν τριηράρχων ἐξ ὀνόματος προσφωνῶν καὶ τὰς χεῖρας ἐκτείνων ἐδεῖτο πάντων εἶναι πρότερον ἢ τὸ νῦν ἀντιλαβέσθαι τῆς μόνης καταλελειμμένης ἐλπίδος· ἐν γὰρ ταῖς τῶν ναυμαχεῖν μελλόντων ἀρεταῖς καὶ ἑαυτῶν ἁπάντων καὶ τῆς πατρίδος κεῖσθαι τὴν σωτηρίαν. (2) Καὶ τοὺς μὲν τέκνων ὄντας πατέρας τῶν υἱῶν ὑπομιμνήσκων, τοὺς δ' ἐνδόξων γεγονότας πατέρων παρακαλῶν τὰς τῶν προγόνων ἀρετὰς μὴ καταισχῦναι, τοὺς δὲ ὑπὸ τοῦ δήμου τετιμημένους προτρεπόμενος ἀξίους φανῆναι τῶν στεφάνων, πάντας δ' ἀναμνησθέντας τῶν ἐν Σαλαμῖνι τροπαίων ἠξίου μὴ καταρρῖψαι τῆς πατρίδος τὴν περιβόητον δόξαν, μηδὲ αὑτοὺς ἀνδραπόδων τρόπον παραδοῦναι τοῖς Συρακοσίοις. (3) Ὁ μὲν οὖν Νικίας τοιούτοις χρησάμενος λόγοις πάλιν ἐπὶ τὴν ἰδίαν τάξιν ἐπανῆλθεν. Οἱ δ' ἐν ταῖς ναυσὶ παιανίσαντες ἔπλεον, καὶ φθάσαντες τοὺς πολεμίους διέλυον τὸ ζεῦγμα. Οἱ δὲ Συρακόσιοι ταχέως ἐπαναχθέντες συνετάττοντο ταῖς τριήρεσι, καὶ συμπλεκόμενοι τοῖς ἐναντίοις ἠνάγκασαν αὐτοὺς ἐπιστρέφειν ἀπὸ τοῦ ζεύγματος καὶ διαμάχεσθαι. (4) Ποιουμένων δὲ τὰς ἀνακρούσεις τῶν μὲν ἐπὶ τὸν αἰγιαλόν, τῶν δ' εἰς μέσον τοῦ λιμένος, τινῶν δὲ πρὸς τὰ τείχη, ταχέως ἀπ' ἀλλήλων διεσπάσθησαν αἱ τριήρεις ἅπασαι, καὶ χωρισθέντων ἀπὸ τῶν κλείθρων πλήρης ἦν ὁ λιμὴν τῶν κατ' ὀλίγους ναυμαχούντων. (5) Ἔνθα δὴ παραβόλως ἀμφοτέρων περὶ τῆς νίκης ἀγωνιζομένων, οἱ μὲν Ἀθηναῖοι τῷ τε πλήθει τῶν νεῶν θαρροῦντες καὶ σωτηρίαν ἄλλην οὐχ ὁρῶντες, θρασέως ἐκινδύνευον, καὶ τὸν ἐν τῇ μάχῃ θάνατον εὐγενῶς ὑπομένοντες· οἱ δὲ Συρακόσιοι θεατὰς τῶν ἀγώνων ἔχοντες γονεῖς καὶ παῖδας, ἐφιλοτιμοῦντο πρὸς ἀλλήλους, ἑκάστου βουλομένου δι' ἑαυτοῦ τὴν νίκην περιγενέσθαι τῇ πατρίδι.

XVI. Διὸ καὶ πολλοὶ ταῖς τῶν ἐναντίων πρῴραις ἐπιβάντες, τῆς οἰκείας νεὼς ὑφ' ἑτέρας τρωθείσης, ἐν μέσοις τοῖς πολεμίοις ἀπελαμβάνοντο. Ἔνιοι δὲ σιδηρᾶς χεῖρας ἐπιβάλλοντες ἠνάγκαζον τοὺς ἀντιταττομένους ἐπὶ τῶν νεῶν πεζομαχεῖν. (2) Πολλάκις δὲ τὰς ἰδίας ἔχοντες ναῦς συντετριμμένας, εἰς τὰς τῶν ἐναντίων μεθαλλόμενοι, καὶ τοὺς μὲν ἀποκτείνοντες, τοὺς δ' εἰς τὴν θάλατταν προωθοῦντες, ἐκυρίευον τῶν τριήρων. Ὅλως δὲ καθ' ὅλον τὸν λιμένα τῶν τ' ἐμβολῶν ψόφος ἐγίνετο καὶ βοὴ τῶν ἀγωνιζομένων ἐναλλὰξ ἀπολλυμένων. (3) Ὅτε γὰρ ἀποληφθείη ναῦς ὑπὸ πλειόνων τριήρων, πανταχόθεν τυπτομένη τοῖς χαλκώμασι, τοῦ ῥεύματος εἰσπίπτοντος αὔτανδρος ὑπὸ τῆς

Nam matronæ virginesque quique per ætatem belli muniis idonei nondum essent, non absque multa trepidatione pugnam, in qua ultimum totius belli discrimen positum, contuebantur.

XV. Quo rerum momento Nicias, Atheniensium imperator, videns classem in procinctu jam stantem, et periculi magnitudinem considerans, suam in terra stationem tueri non contentus, sed relicto peditatu navem conscendit, et triremes Atheniensium circumvehitur, unumquemque trierarchorum nominatim compellans, manibusque protensis obsecrans, ut nunc, si unquam antea, spem quæ sola supersit tueantur. Nam in virtute jam prœlio navali sese defensurorum salutem ipsorum omnium et patriæ repositam esse. (2) Quibus sua domi proles erat, hos pietatis liberis debitæ commonefacit; claris parentibus ortos, ne majorum virtutes dedecorent, exhortatur; a populo ob merita honoribus affectos, ut se coronis acceptis nunc dignos præstent, invitat; universos denique, tropæis ad Salaminem in memoriam revocatis, orat et obtestatur, ne tam insignem patriæ gloriam prostituant, nec se mancipiorum ritu Syracusanis dedant. (3) Hac oratione confirmatis militibus, Nicias ad suum in acie pedestri munus retrocedit. Tum classiarii, pæane decantato, hoste citius ad claustra navium constipatarum provecti, dissolvere ea properant. Sed repente Syracusani triremibus ordine dispositis adnavigant, consertisque manibus, hostes a jugatis navibus aversos ad dimicandum compellunt. (4) Quum igitur alii versus litus, alii medium in portum, nonnulli etiam ad mœnia retro naves impellerent, subito factum est ut laxatis ordinibus classis divelleretur, submotisque a septo Atheniensibus, exiguo naves agmine per totum huc illuc portum dispersæ confligerent. (5) Ibi pertinax utrisque de victoria certamen incubuit: Athenienses, multitudine navium freti, quod nullum salutis aliud refugium viderent, pericula intrepide subire, mortemque pugnando fortiter oppetere; Syracusani ex adverso, quod parentes et liberos certaminis spectatores haberent, omni conatu inter se contendere, et quisque pro virili eniti, ut virtute sua patriæ victoriam compararet.

XVI. Complures igitur fuere, qui navi sua hostium incursu transfixa, in proras hostiles insilirent, et inter medios hostium cuneos excepti dimicarent. Ferrearum nonnulli manuum injectu pugnam pedestri similem facere secum congressos adigebant. (2) Nec pauci, quibus propriæ jam naves attritæ essent, in adversarias transilientes, aliis interemtis, aliis in mare depulsis, triremes occupabant. Postremo per totum undique portum rostrorum inter se collisorum fragor et conflictantium vociferatus, dum ultro citroque occumbunt, exaudiebatur. (3) Nec raro accidit ut navis aliqua intercepta, quum a plurium undique triremium rostris verberaretur, irrumpente per rimas fluctu, una cum viris a gurgitis profundo hauriretur. Nonnulli,

θαλάττης κατεπίνετο. Ἔνιοι δὲ καταδυομένων τῶν νεῶν ἀποκολυμβῶντες τοῖς τε τόξοις κατετιτρώσκοντο καὶ τοῖς δόρασι τυπτόμενοι διεφθείροντο. (4) Οἱ δὲ κυβερνῆται θεωροῦντες τεταραγμένην τὴν μάχην, καὶ πάντα τόπον ὄντα πλήρη θορύβου, καὶ πολλάκις ἐπὶ μίαν ναῦν πλείους ἐπιφερομένας, οὐθ' ὅ,τι σημαίνοιεν εἶχον, μὴ τῶν αὐτῶν πρὸς ἅπαντας συμφερόντων, οὔτε πρὸς τοὺς κελεύοντας τοὺς ἑτέρους ἐνεδέχετο βλέπειν διὰ τὸ πλῆθος τῶν βελῶν. (5) Ἁπλῶς δὲ τῶν παραγγελλομένων οὐδεὶς οὐδὲν ἤκουε, τῶν σκαφῶν θραυομένων καὶ παρασυρομένων τῶν ταρσῶν, ἅμα δὲ καὶ τῇ κραυγῇ τῶν ναυμαχούντων καὶ τῶν ἀπὸ τῆς γῆς συμφιλοτιμουμένων. (6) Τοῦ γὰρ αἰγιαλοῦ παντὸς τὸ μὲν ὑπὸ τῶν πεζῶν τῶν Ἀθηναίων κατείχετο, τὸ δ' ὑπὸ τῶν Συρακοσίων, ὥστ' ἐνίοτε τοὺς παρὰ τὴν γῆν ναυμαχοῦντας συμμάχους ἔχειν τοὺς ἐπὶ τῆς χέρσου στρατοπεδεύοντας. (7) Οἱ δ' ἐπὶ τῶν τειχῶν ὅτε μὲν ἴδοιεν τοὺς ἰδίους εὐημεροῦντας, ἐπαιάνιζον, ὅτε δ' ἐλαττουμένους, ἔστενον καὶ μετὰ δακρύων τοῖς θεοῖς προσηύχοντο. Ἐνίοτε γάρ, εἰ τύχοι, τῶν Συρακοσίων τριήρων παρὰ τὰ τείχη διαφθείρεσθαί τινας συνέβαινε, καὶ τοὺς ἰδίους ἐν ὀφθαλμοῖς τῶν συγγενῶν ἀναιρεῖσθαι, καὶ θεωρεῖν γονεῖς μὲν τέκνων ἀπώλειαν, ἀδελφὰς δὲ καὶ γυναῖκας ἀνδρῶν καὶ ἀδελφῶν οἰκτρὰν καταστροφήν.

XVII. Ἐπὶ πολὺν δὲ χρόνον πολλῶν ἀπολλυμένων, ἡ μάχη τέλος οὐκ ἐλάμβανεν· οὐδὲ γὰρ οἱ θλιβόμενοι πρὸς τὴν γῆν φεύγειν ἐτόλμων. Οἱ μὲν γὰρ Ἀθηναῖοι τοὺς ἀφισταμένους τῆς μάχης καὶ τῇ γῇ προσπλέοντας ἠρώτων εἰ διὰ τῆς γῆς εἰς Ἀθήνας πλεῦσαι νομίζουσιν, οἱ δὲ πεζοὶ τῶν Συρακοσίων τοὺς προσπλέοντας ἀνέκρινον διὰ τί βουλομένων αὐτῶν εἰς τὰς τριήρεις ἐμβαίνειν κωλύσαντες αὐτοὺς μάχεσθαι νῦν προδιδόασι τὴν πατρίδα, καὶ εἰ διὰ τοῦτο ἔφραξαν τὸ στόμα τοῦ λιμένος, ὅπως κωλύσαντες τοὺς πολεμίους αὐτοὶ φεύγωσιν ἐπὶ τὸν αἰγιαλόν, καὶ τοῦ τελευτᾶν ὀφειλομένου πᾶσιν ἀνθρώποις, ποῖον ζητοῦσι καλλίω θάνατον ἢ τὸν ὑπὲρ τῆς πατρίδος, ἣν ἔχοντες μάρτυρα τῶν ἀγώνων αἰσχρῶς ἐγκαταλείπουσι. (2) Τοιαῦτα δὲ τῶν ἀπὸ τῆς γῆς στρατιωτῶν ὀνειδιζόντων τοῖς προσπλέουσιν, οἱ πρὸς τοὺς αἰγιαλοὺς ἀποφεύγοντες πάλιν ἀνέστρεφον, καίπερ συντετριμμένας ἔχοντες τὰς ναῦς καὶ ὑπὸ τῶν τραυμάτων καταβαρούμενοι. (3) Τῶν δὲ παρὰ τὴν πόλιν κινδυνευόντων Ἀθηναίων ἐκβιασθέντων καὶ πρὸς φυγὴν ὁρμησάντων, οἱ προσεχεῖς ἀεὶ τῶν Ἀθηναίων ἐνέκλινον, καὶ κατ' ὀλίγον ἅπαντες ἐτράπησαν. (4) Οἱ μὲν οὖν Συρακόσιοι μετὰ πολλῆς κραυγῆς κατεδίωκον τὰς ναῦς ἐπὶ τὴν γῆν· τῶν δὲ Ἀθηναίων ὅσοι μὴ μετέωροι διεφθάρησαν, ἐπεὶ πρὸς τὰ βράχη προσηνέχθησαν, ἐκπηδῶντες ἐκ τῶν νεῶν εἰς τὸ πεζὸν στρατόπεδον ἔφευγον. (5) Ὁ δὲ λιμὴν πλήρης ἦν ὅπλων τε καὶ ναυαγίων, ὡς ἂν Ἀττικῶν μὲν νεῶν ἀπολομένων ἑξήκοντα, παρὰ δὲ τῶν Συρακοσίων ὀκτὼ μὲν τελέως διεφθαρμένων, ἑκκαίδεκα δὲ συντετριμμένων. Οἱ δὲ Συρακόσιοι τῶν τε τριήρων ὅσας δυνατὸν ἦν εἷλκον ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ τοὺς

quum e depressis navibus enatando salutem quærerent, sagittis trajecti, hastarumque inflictu saucii misere interibant. (4) Navium interim magistri tam perturbatam confusamque pugnæ faciem omniaque circa se tumultus et consternationis plena conspicati, et quod una persæpe navis a complurium agmine impeteretur; nec quod præciperent, aut significarent, habere, quum non eadem omnibus tum conducerent, nec ad aliorum exhortationes propter jaculorum frequentiam respicere poterant. (5) Et quid multa? nemo de imperatis quidquam exaudivit, dum navigia confringuntur, remi detergentur, clamor undique prœliantium ingravescit, explicatæque in litore acies crebris hortatibus suos excitant. (6) Totum enim litus hic Atheniensium, illic Syracusanorum copiis pedestribus occupatum erat. Quo factum ut, quos pugnæ navalis fervor propius ad terram provexisset, interdum a sociorum in litore dispositorum manu adjuvarentur. (7) Qui vero de muris pugnæ spectatores erant, quoties rem a suis prospere geri vidissent, læto rumore acclamare; ubi vero periclitari ac premi cernerent, gemitus edere, deosque profusis cum lacrimis precando obtestari. Quandoque accidit ut afflictis forte Syracusanorum triremibus prope mœnia nonnullis, cognatos ante ora suos obtruncari viderent; atque ita parentes liberorum interitum, uxores et germanæ conjugum fratrumque miserabilem exitum contuerentur.

XVII. Et quamvis ad longum tempus cum vasta plurimorum cæde disceptatum esset, pugnæ tamen finis nondum erat. Nemo enim, licet extreme pressus, ad terram refugere audebat. Athenienses enim a pugna excedentes terræque navem admoturos rogare, num terra Athenas renavigaturos se existiment. Sic peditatus Syracusanorum proram advertentes percontari, quare, quum se triremes conscendere paratos inhibuissent, ipsi nunc patriam eant proditum; an ideo occluso portus ostio exitum hostibus negarent, ut ipsi ad litus refugerent, et quum ex æquo cunctis moriendi necessitas incumbat, quam honestiorem quærant mortem, quam quæ pro patria oppetatur, quam præsentis conflictus testem fœde ac turpiter destituant. (2) Talibus a terra milites conviciis et probris adnavigantes incessebant: qui, omissa ad litus fuga, ad conflictum redibant, tametsi navibus laceratis et corpore vulneribus confecto, ægre vitam tuerentur. (3) Ad extremum Athenienses, qui propius urbem dimicabant, vi compulsi fugam arripiunt: mox proximi quique inclinata acie cedunt, donec tota classis brevi in fugam se effundit. (4) Ibi Syracusani magno clamore ad terram fugientibus instant. Atheniensium vero quotquot in alto non perierant, quum ad brevia et vadosa compulsi essent, navigiis saltu se demittentes ad pedestrem exercitum evadere properant. (5) Refertum undique armis et disjectis naufragiorum tabulis cernere tunc portum erat. De classe enim Attica naves sexaginta perierant, de Syracusana octo penitus corruptæ, et sedecim convulsæ attritæque fuerant. Syracusani igitur, quot potuere, triremes

τετελευτηκότας πολίτας τε καὶ συμμάχους ἀνελόμενοι δημοσίας ταφῆς ἠξίωσαν.

XVIII. Οἱ δ' Ἀθηναῖοι συνδραμόντες ἐπὶ τὰς τῶν ἡγεμόνων σκηνάς, ἐδέοντο τῶν στρατηγῶν μὴ τῶν νεῶν, ἀλλὰ τῆς ἑαυτῶν φροντίζειν σωτηρίας. Δημοσθένης μὲν οὖν ἔφη δεῖν, λελυμένου τοῦ ζεύγματος, κατὰ τάχος πληροῦν τὰς τριήρεις, καὶ ἀπροσδοκήτως ἐπιθεμένους ἐπηγγέλλετο ῥᾳδίως κρατήσειν τῆς ἐπιβολῆς. (2) Νικίας δὲ συνεβούλευε καταλιπόντας τὰς ναῦς διὰ τῆς μεσογείου χώρας πρὸς τὰς συμμαχίδας πόλεις ἀναχωρεῖν· ᾧ πάντες ὁμογνώμονες γενόμενοι τῶν νεῶν τινας ἐνέπρησαν καὶ τὰ πρὸς τὴν ἀπαλλαγὴν παρεσκευάζοντο. (3) Φανεροῦ δ' ὄντος ὅτι τῆς νυκτὸς ἀναζεύξουσιν, Ἑρμοκράτης συνεβούλευε τοῖς Συρακοσίοις ἐξάγειν τῆς νυκτὸς ἅπαν τὸ στρατόπεδον, καὶ τὰς ὁδοὺς ἁπάσας προκαταλαβέσθαι. (4) Οὐ πειθομένων δὲ τῶν στρατηγῶν διὰ τὸ πολλοὺς μὲν τραυματίας εἶναι τῶν στρατιωτῶν, πάντας δ' ὑπὸ τῆς μάχης κατακόπους ὑπάρχειν τοῖς σώμασιν, ἀπέστειλέ τινας τῶν ἱππέων ἐπὶ τὴν παρεμβολὴν τῶν Ἀθηναίων τοὺς ἐροῦντας ὅτι προαπεστάλκασιν οἱ Συρακόσιοι τοὺς τὰς ὁδοὺς καὶ τοὺς ἐπικαιροτάτους τόπους προκαταληψομένους. (5) Ποιησάντων δὲ τῶν ἱππέων τὸ προσταχθὲν ἤδη νυκτὸς οὔσης, οἱ μὲν Ἀθηναῖοι νομίσαντες τῶν Λεοντίνων τινὰς εἶναι τοὺς δι' εὔνοιαν ἀπηγγελκότας, διεταράχθησαν οὐ μικρῶς καὶ τὴν ἀπαλλαγὴν ὑπερέθεντο· ὅπερ εἰ μὴ παρεκρούσθησαν, ἀσφαλῶς ἂν ἐχωρίσθησαν. (6) Οἱ μὲν οὖν Συρακόσιοι τῆς ἡμέρας ὑποφωσκούσης ἀπέστειλαν τοὺς προκαταληψομένους τὰ στενόπορα τῶν ὁδῶν· οἱ δὲ τῶν Ἀθηναίων στρατηγοὶ διελόμενοι τοὺς στρατιώτας εἰς δύο μέρη, καὶ τὰ μὲν σκευοφόρα καὶ τοὺς ἀρρώστους εἰς μέσον λαβόντες, τοὺς δὲ δυναμένους μάχεσθαι προηγεῖσθαι καὶ οὐραγεῖν τάξαντες, προῄεσαν ἐπὶ Κατάνης, ὧν μὲν Δημοσθένους, ὧν δὲ Νικίου καθηγουμένων.

XIX. Οἱ δὲ Συρακόσιοι πεντήκοντα μὲν τὰς καταλειφθείσας ναῦς ἀναψάμενοι κατήγαγον εἰς τὴν πόλιν, ἐκβιβάσαντες δὲ ἐκ τῶν τριήρων ἅπαντας καὶ καθοπλίσαντες μετὰ πάσης τῆς δυνάμεως, ἠκολούθουν τοῖς Ἀθηναίοις, ἐξαπτόμενοι καὶ βαδίζειν εἰς τοὔμπροσθεν διακωλύοντες. (2) Ἐπὶ τρεῖς δ' ἡμέρας ἐπακολουθοῦντες καὶ πανταχόθεν προλαμβάνοντες ἀπεῖργον εὐθυπορεῖν πρὸς τὴν σύμμαχον Κατάνην, παλινῳδίαν δὲ καταναγκάσαντες ποιήσασθαι διὰ τοῦ Ἐλωρίου πεδίου, πρὸς τῷ Ἀσινάρῳ ποταμῷ περικυκλώσαντες ἀπέκτειναν μὲν μυρίους ὀκτακισχιλίους, ἐζώγρησαν δὲ ἑπτακισχιλίους, ἐν οἷς καὶ τοὺς στρατηγοὺς Δημοσθένην καὶ Νικίαν· οἱ δὲ λοιποὶ διηρπάσθησαν ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν. (3) Οἱ γὰρ Ἀθηναῖοι, πάντοθεν ἀποκλειομένης τῆς σωτηρίας, ἠναγκάσθησαν τὰ ὅπλα καὶ ἑαυτοὺς παραδοῦναι τοῖς πολεμίοις. Τούτων δὲ πραχθέντων, οἱ Συρακόσιοι στήσαντες δύο τρόπαια, καὶ τὰ τῶν στρατηγῶν ὅπλα πρὸς ἑκάτερον προσηλώσαντες, ἀνέστρεψαν εἰς τὴν πόλιν. (4) Τότε μὲν οὖν τοῖς θεοῖς ἔθυσαν πανδημεί· τῇ δ' ὑστεραίᾳ συναχθείσης ἐκκλησίας ἐβουλεύοντο πῶς χρήσον-

ad litus pertrahunt, et sublata civium sociorumque hac pugna cæsorum cadavera publico sepulturæ honore dignantur.

XVIII. Athenienses vero, concursu ad ducum tentoria facto, orabant eos, ut non navium, sed propriæ salutis rationem haberent. Demosthenes igitur triremes illico complendas, naviumque consertarum vallum perrumpendum esse consulebat, non difficulter voti compotes evasuros, si ex improviso rem aggrederentur, confirmans. (2) Niciæ e diverso consilium fuit, ut posthabitis navibus, per mediterraneas regiones ad urbes societatis fœdere conjunctas se reciperent. Cujus sententiæ quum omnes adstipularentur, navibus quibusdam incensis, ad discessum sese accingunt. (3) Jamque satis cognito, noctu hostem abiturum, Hermocrates consilii auctor exsistit Syracusanis, ut, universis noctu copiis urbe eductis, omnes passim vias insideant. (4) Sed contra nolentibus præfectis, quod magna pars militum ex vulneribus languida esset, omnesque corpora ab eo conflictu defatigata haberent, ipse equites quosdam ad castra hostium mittit, qui Syracusanos jam ad occupandum opportunissima quæque itineris loca præmissos renuntient. (5) Hæc imperata dum equites sera nocte exsequuntur, Athenienses, a Leontinis benevola quadam affectione missos rati, non parum conturbantur: et tum quidem profectione supersederunt. Quam in fraudem nisi illecti fuissent, tuto abire illis licuisset. (6) At quamprimum dies illuxit, Syracusani, qui angustias viarum intercipiant, milites expediunt. Atheniensium vero duces, distincto in duas partes exercitu, impedimenta et ægrotos in medio complectuntur, integros vero armisque usurpandis idoneos in fronte et tergo agminis constituunt, Catinamque versus progrediuntur, hos Demosthene, illos Nicia ductante.

XIX. Interim Syracusii relictas triremes quinquaginta funibus alligatas in urbem pertrahunt, eductosque a suis triremibus classiarios armant, atque ita cum universis copiis hostem insequuntur, et lacessendo agmen ulterius progredi non sinunt. (2) Ad hunc modum per tres dies tergis miserorum inhærendo et transitus undique anticipando recta versus Catinam urbem confœderatam progrediendi facultatem intercludunt. Tandem iter jam confectum relegere per campum Helorium coactos ad fluvium Asinarum undique velut indagine concludunt, ibique octodecim millia trucidant, et septies mille vivos capiunt, inter quos erant Demosthenes et Nicias imperatores. Reliquum vulgus prædæ militum cessit. (3) Athenienses enim, omni salutis via præclusa, et arma et se ipsos dedere cogebantur. His ita gestis, duo Syracusani tropæa exstruunt, affixisque imperatorum armis, in urbem regrediuntur. (4) Et tunc publicis universa civitas sacris deos venerata est. Die postero, advocata concione, quid de captivis sit constituendum, pu-

ται τοῖς αἰχμαλώτοις. Διοκλῆς δέ τις, τῶν δημαγωγῶν ἐνδοξότατος ὤν, ἀπεφήνατο γνώμην ὡς δέοι τοὺς μὲν στρατηγοὺς τῶν Ἀθηναίων μετ' αἰκίας ἀνελεῖν, τοὺς δ' ἄλλους αἰχμαλώτους ἐν μὲν τῷ παρόντι τεθῆναι πάντας εἰς τὰς λατομίας, μετὰ δὲ ταῦτα τοὺς μὲν συμμαχήσαντας τοῖς Ἀθηναίοις λαφυροπωλῆσαι, τοὺς δ' Ἀθηναίους ἐργαζομένους ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ λαμβάνειν ἀλφίτων δύο χοίνικας. (5) Ἀναγνωσθέντος δὲ τοῦ ψηφίσματος, Ἑρμοκράτης παρελθὼν εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἐνεχείρει λέγειν ὡς κάλλιόν ἐστι τοῦ νικᾶν τὸ τὴν νίκην ἐνεγκεῖν ἀνθρωπίνως. (6) Θορυβοῦντος δὲ τοῦ δήμου καὶ τὴν δημηγορίαν οὐχ ὑπομένοντος, Νικόλαός τις, ἐστερημένος ἐν τῷ πολέμῳ δυοῖν υἱῶν, ἀνέβαινεν ἐπὶ τὸ βῆμα κατεχόμενος ὑπὸ τῶν οἰκετῶν διὰ τὸ γῆρας· ὃν ὡς εἶδεν ὁ δῆμος, ἔληξε τοῦ θορύβου, νομίζων κατηγορήσειν τῶν αἰχμαλώτων. Γενομένης οὖν σιωπῆς ὁ πρεσβύτερος ἐντεῦθεν ἤρξατο τῶν λόγων.

XX. « Τῶν κατὰ τὸν πόλεμον ἀτυχημάτων, ἄνδρες Συρακόσιοι, μέρος οὐκ ἐλάχιστον ἐγὼ μετέσχηκα. Δυοῖν γὰρ υἱῶν γενόμενος πατήρ, ἐξέπεμψα μὲν αὐτοὺς εἰς τὸν ὑπὲρ τῆς πατρίδος κίνδυνον, ὑπεδεξάμην δ' ἀντ' αὐτῶν ἀγγελίαν ἣ τὸν ἐκείνων θάνατον ἐμήνυε. (2) Διὸ καὶ καθ' ἡμέραν ἐπιζητῶν τὴν συμβίωσιν καὶ τὴν τελευτὴν ἀναλογιζόμενος, ἐκείνους μὲν μακαρίζω, τὸν ἐμαυτοῦ δὲ βίον ἐλεῶ, πάντων ἡγούμενος εἶναι δυστυχέστατος. (3) Ἐκεῖνοι μὲν γὰρ τὸν ὀφειλόμενον τῇ φύσει θάνατον εἰς πατρίδος σωτηρίαν ἀναλώσαντες ἀθάνατον ἑαυτῶν δόξαν καταλελοίπασιν, ἐγὼ δὲ ἐπὶ τῆς ἐσχάτης ἡλικίας ἔρημος ὢν τῶν θεραπευσόντων, τὸ γῆρας διπλοῦν ἔχω τὸ πένθος, τὴν συγγένειαν ἅμα καὶ ἀρετὴν ἐπιζητῶν. (4) Ὅσῳ γὰρ εὐγενέστερον ἐτελεύτησαν, τοσούτῳ ποθεινοτέραν τὴν ὑπὲρ αὐτῶν μνήμην καταλελοίπασιν. Εἰκότως οὖν μισῶ τοὺς Ἀθηναίους, δι' ἐκείνους οὐχ ὑπὸ τῶν τέκνων, ἀλλ' ὑπὸ τῶν οἰκετῶν, ὡς ὁρᾶτε, χειραγωγούμενος. (5) Εἰ μὲν οὖν ἑώρων, ὦ ἄνδρες Συρακόσιοι, τὴν παροῦσαν ἐνεστηκέναι βουλὴν ὑπὲρ Ἀθηναίων, εἰκότως ἂν καὶ διὰ τὰς κοινὰς τῆς πατρίδος συμφορὰς καὶ διὰ τὰς ἰδίας ἀτυχίας πικρῶς ἂν αὐτοῖς προσηνέχθην· ἐπεὶ δ' ἅμα τῷ πρὸς τοὺς ἠτυχηκότας ἐλέῳ κρίνεται τό τε κοινῇ συμφέρον καὶ ἡ πρὸς ἅπαντας ἀνθρώπους ὑπὲρ τοῦ δήμου τῶν Συρακοσίων ἐξενεχθησομένη δόξα, ἀκέραιον ποιήσομαι τὴν τοῦ συμφέροντος συμβουλίαν.

XXI. « Ὁ μὲν οὖν δῆμος τῶν Ἀθηναίων τῆς ἰδίας ἀνοίας ἀξίαν κεκόμισται τιμωρίαν, πρῶτον μὲν παρὰ θεῶν, μετὰ δὲ ταῦτα παρ' ἡμῶν τῶν ἀδικηθέντων. (2) Ἀγαθὸν γάρ ἐστι τὸ θεῖον τοὺς ἀδίκου πολέμου καταρχομένους καὶ τὴν αὐτῶν ὑπεροχὴν οὐκ ἐνεγκόντας ἀνθρωπίνως ἀνελπίστοις περιβαλεῖν συμφοραῖς. (3) Τίς γὰρ ἂν ἤλπισεν Ἀθηναίους, μύρια μὲν εἰληφότας ἐκ Δήλου τάλαντα, τριήρεις δὲ διακοσίας εἰς Σικελίαν ἀπεσταλκότας καὶ τοὺς ἀγωνισομένους ἄνδρας πλείους τῶν τετρακισμυρίων, οὕτω μεγάλαις συμφοραῖς περιπεσεῖσθαι; ἀπὸ γὰρ τῆς τηλικαύτης παρασκευῆς οὔτε ναῦς οὔτ' ἀνὴρ οὐδεὶς ἐπανῆλθεν, ὥστε μηδὲ τὸν ἀγγε-

blice disquiritur. Ibi Diocles quidam, inter populi ductores clarissimus, sententiam tulit, Atheniensium præfectos verberibus bene mulcatos capitali supplicio afficiendos; reliquam vero captivorum turbam in præsenti in lapicidinas detrudendam; tum, quicunque sociam Atheniensibus operam navassent, sub hasta vendendos; nec plus quam binas farinæ chœnices (?) Atheniensibus in ergastulo suppeditandas esse. (5) Quod decretum quum recitatum esset, Hermocrates, in concionem progressus, sermonem instituit, victoriam humaniter ferre longe satius esse, quam adipisci. (6) Obstrepente autem et tumultuante populo, ut cui oratio hæc minime ferenda videretur, Nicolaus quispiam, qui duos per hoc bellum natos amiserat, suggestum conscendit, a domesticis, ob senectæ imbecillitatem, ministris sustentatus. Quo conspecto, tumultuari populus desiit, captivos accusaturum sperans. Facto igitur silentio, hujusmodi orationem senior exorsus est.

XX. « Calamitatum, quas hoc bellum inflixit, viri Syracusani, partem non minimam ipse expertus sum. Nam quum duorum parens filiorum essem, ambos periculis pro patria subeundis objicere non dubitavi. Sed pro illis nuntium, quo interitus utriusque significabatur, recepi. (2) Nunc, dum majore in dies convictus ipsorum desiderio afficior, et qua morte defuncti sint, expendo, illorum quidem conditionem ut beatam prædico; sed meæ contra vitæ fortunam miseror et calamitosissimam esse duco. (3) Illi enim vitam, quam alias naturæ necessitati debebant, patriæ saluti impendendo æternam virtutis suæ gloriam reliquerunt. Ego vero in hoc extremo ætatis limine senectutis meæ præsidio destitutus luctu conficior duplici, dum et generis mei propagationem et virtutis deinceps fructum nequidquam in filiis meis requiro. (4) Etenim quanto generosior ipsis vitæ exitus fuit, tanto exoptatiorem sui memoriam reliquerunt. Quare non immerito Atheniensium mihi nomen propter illos invisissimum est, quem non liberorum, sed famulorum, uti videtis, manus ducunt atque fulciunt. (5) Atqui si præsens consilium, viri Syracusani, pro incolumitate Atheniensium institutum viderem, non ab re etiam ipse tum ob illatas clades et patriæ calamitates publice, tum ob meas quoque miserias, quam acerbissime in eos inveherer. Sed quum de misericordia erga afflictos exercenda, deque communi bono et populi Syracusani gloria, inter universos mortales pervulganda, hoc judicio disceptetur, meam absque fuco de commodis reipublicæ sententiam in medium afferam.

XXI. « Populus quidem Atheniensis meritas dementiæ pœnas ante omnia diis immortalibus, postea etiam nobis injuria affectis exsolvit. (2) Bonum profecto numen est, quod injusta bella inceptantes et eximiam potentiæ suæ molem ferre humaniter nescientes insperatis calamitatibus obruit. (3) Quis enim sperare unquam ausus fuisset, Athenienses allatis ex Delo decem millibus talentûm, et triremibus ducentis in Siciliam expeditis, virisque plus quam quadragies mille ad bellum gerendum huc missis, in tam atroces calamitates demersum iri? namque de tam insigni apparatu neque navis neque vir ullus rediit, adeo, ut

λοῦντα αὐτοῖς τὴν συμφορὰν περιλειφθῆναι. (4) Εἰδότες οὖν, ἄνδρες Συρακόσιοι, τοὺς ὑπερηφανοῦντας καὶ παρὰ θεοῖς καὶ παρ' ἀνθρώποις μισουμένους, προσκυνοῦντες τὴν τύχην μηδὲν ὑπὲρ ἄνθρωπον πράξητε. Τί γὰρ σεμνὸν φονεῦσαι τὸν ὑποπεπτωκότα; τί δ' ἔνδοξον τιμωρίᾳ περιβαλεῖν; ὁ γὰρ ἀμετάθετον ἔχων τὴν περὶ τῶν ἀτυχημάτων ὠμότητα συναδικεῖ τὴν κοινὴν ἀνθρώπων ἀσθένειαν. (5) Οὐδεὶς γάρ ἐστιν οὕτω φρόνιμος, ὥστε μεῖζον ἰσχῦσαι τῆς τύχης, ἣ φύσει ταῖς ἀνθρωπίναις ἡδομένη συμφοραῖς ὀξείας τῆς εὐδαιμονίας ποιεῖται τὰς μεταβολάς. Ἐροῦσί τινες ἴσως, ἠδίκησαν, καὶ τῆς κατ' αὐτῶν τιμωρίας ἔχομεν τὴν ἐξουσίαν. (6) Οὐκοῦν παρὰ μὲν τοῦ δήμου πολλαπλασίαν εἰλήφατε τιμωρίαν, παρὰ δὲ τῶν αἰχμαλώτων ἱκανὴν ἔχετε κόλασιν. Παρέδωκαν γὰρ ἑαυτοὺς μετὰ τῶν ὅπλων πιστεύσαντες τῇ τῶν κρατούντων εὐγνωμοσύνῃ· διόπερ οὐχ ἄξιον αὐτοὺς τῆς ἡμετέρας ψευσθῆναι φιλανθρωπίας. (7) Οἱ μὲν οὖν ἀμετάθετον τὴν ἔχθραν φυλάττοντες μαχόμενοι τετελευτήκασιν, οἱ δὲ αὑτοὺς ἡμῖν ἐγχειρίσαντες ἀντὶ πολεμίων γεγόνασιν ἱκέται. Οἱ γὰρ ἐν ταῖς μάχαις τοῖς ἐναντίοις τὰ σώματα ἐγχειρίζοντες ἐπ' ἐλπίδι σωτηρίας τοῦτο πράττουσιν· εἰ δὲ πιστεύσαντες τιμωρίας τεύξονται τηλικαύτης, οἱ μὲν παθόντες ἀναδέξονται τὴν συμφοράν, οἱ δὲ πράξαντες ἀγνώμονες ἂν κληθεῖεν. (8) Δεῖ δὲ τοὺς τῆς ἡγεμονίας ἀντιποιουμένους, ὦ ἄνδρες Συρακόσιοι, μὴ οὕτω τοῖς ὅπλοις ἑαυτοὺς ἰσχυροὺς κατασκευάζειν, ὡς τοῖς τρόποις ἐπιεικεῖς παρέχεσθαι.

XXII. « Οἱ γὰρ ὑποτεταγμένοι τοὺς μὲν φόβῳ κατισχύοντας καιροτηρήσαντες ἀμύνονται διὰ τὸ μῖσος, τοὺς δὲ φιλανθρώπως ἀφηγουμένους βεβαίως ἀγαπῶντες ἀεὶ συναύξουσι τὴν ἡγεμονίαν. Τί καθεῖλε τὴν Μήδων ἀρχήν; ἡ πρὸς τοὺς ταπεινοτέρους ὠμότης. (2) Ἀποστάντων γὰρ Περσῶν καὶ τὰ πλεῖστα τῶν ἐθνῶν συνεπέθετο. Πῶς γὰρ Κῦρος ἐξ ἰδιώτου τῆς Ἀσίας ὅλης ἐβασίλευσε; τῇ πρὸς τοὺς κρατηθέντας εὐγνωμοσύνῃ. Κροῖσον γοῦν τὸν βασιλέα λαβὼν αἰχμάλωτον οὐχ ὅπως ἠδίκησεν, ἀλλὰ καὶ προσευηργέτησε· παραπλησίως δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις βασιλεῦσί τε καὶ δήμοις προσηνέχθη. (3) Τοιγαροῦν διαδοθείσης εἰς πάντα τόπον τῆς ἡμερότητος, ἅπαντες οἱ κατὰ τὴν Ἀσίαν ἀλλήλους φθάνοντες εἰς τὴν τοῦ βασιλέως συμμαχίαν παρεγίνοντο. (4) Τί λέγω τὰ μακρὰν καὶ τόποις καὶ χρόνοις ἀφεστηκότα; κατὰ γὰρ τὴν ἡμετέραν πόλιν οὐ πάλαι Γέλων ἐξ ἰδιώτου τῆς Σικελίας ὅλης ἡγεμὼν ἐγένετο, τῶν πόλεων ἑκουσίως εἰς τὴν ἐξουσίαν ἐκείνου παραγενομένων. Προσεκαλεῖτο γὰρ ἡ τἀνδρὸς ἐπιείκεια πάντας ἀνθρώπους, τὴν εἰς τοὺς ἠτυχηκότας συγγνώμην προσλαβοῦσα. (5) Ἀπ' ἐκείνων οὖν τῶν χρόνων τῆς κατὰ Σικελίαν ἡγεμονίας ἀντιποιουμένης τῆς πόλεως, μὴ καταρρίψωμεν τὸν ὑπὲρ τῶν προγόνων ἔπαινον, μηδὲ ἑαυτοὺς θηριώδεις καὶ ἀπαραιτήτους πρὸς ἀνθρωπίνην ἀτυχίαν παράσχωμεν. Οὐ γὰρ προσήκει δοῦναι τῷ φθόνῳ καθ' ἡμῶν ἀφορμὴν εἰπεῖν ὡς ἀναξίως εὐτυχοῦμεν· καλὸν γὰρ καὶ τὸ τῆς τύχης ἀντιπραττούσης ἔχειν τοὺς συν-

nec cladis nuntius superstes manserit. (4) Postquam igitur compertum habetis, viri Syracusani, superbos diis juxta hominibusque odio esse, adorantes fortunam, nihil supra humanum, quæso, modum committatis. Nam quid tantopere magnificum, supplicem jugulare? quænam gloria, vindictam acerbius exigere? Nam qui implacabili in fortunam adversam odio sævit, communi hominum imbecillitati vim injuriamque affert. (5) Nemo tam prudens est, ut plus quam fortuna polleat, quæ suopte ingenio calamitatibus humanis quasi gaudens, repentinas rebus secundis calamitates inducit. Hic nonnulli fortasse dixerint : Injuria nos affecerunt, et plenam vindictæ de illis sumendæ potestatem habemus. (6) An non vero longe graviores populus Atheniensis pœnas luit, quam deliquit? an non satis hoc vobis est de captivis supplicii, qui cum armis se ipsos in manus vestras tradidere, victoris æquitati et clementiæ omnia commendantes? Indignum ergo foret, humanitatis vestræ fiducia et spe illos fraudari. (7) Sane qui pertinax odium retinebant, pugnando ad extremum usque spiritum perseverarunt. At hi deditione sui hostium loco supplices vobis se obtulerunt. Enimvero, qui in pugna hosti corpus suum dedunt, salutis profecto spe tuendæ id faciunt. Quodsi contra fiduciæ suæ persuasionem ad supplicium rapientur, ipsi quidem calamitatem sustinebunt : at qui tam atrociter egerint, vecordes et ab humanitatis sensu alieni merito vocentur. (8) Eos vero, qui principes aliorum esse volunt, viri Syracusani, non tam se armis confirmare, quam morum humanitate probare decet.

XXII. « Nam qui metu potentiorum ad imperata faciendum adiguntur, hos observata temporis opportunitate odium ad rebellandum stimulat. At mansuetos nacti duces, amore illos prosequuntur, suisque imperium studiis opibusque subinde magis amplificant. Quid Medorum imperium evertit? Crudelitas erga inferiores. (2) Quam primum enim Persæ defecerunt, plurimæ simul cum ipsis gentes rebellarunt. Nam qui fieri potuit ut Cyrus, privatam antea vitam agens, Asiæ totius imperium occuparet? Benignitate erga subditos illud effectum est. Crœsum igitur, bello captum, non modo non incommodo aliquo affecit, sed multis etiam beneficiis cumulavit. Similique more cum aliis quoque regibus et populis egit. (3) Divulgata igitur per omnia passim loca regis mansuetudine et benignitate, omnes Asiæ incolæ mutuis certatim studiis ad societatem illius sese aggregarunt. (4) At quid tam longe et locis et temporibus remota commemoro, quum nostra in civitate non ita pridem Gelo ex homine plebeio Siciliæ totius princeps evaserit, sponte in ditionem ejus concedentibus oppidis. Comitas enim viri cunctos alliciebat, benignam afflictis mentem declarans. (5) Ex illo itaque tempore quum Siciliæ principatum civitas nostra juri suo vindicarit, ne majorum, quæso, laudem abjiciamus, nec belluarum more truces et inexorabiles erga miserias humanas nos exhibeamus. Nequaquam enim invidiæ traducendi nos ansam, quod rebus secundis indigni simus, præberi decet. Quam honestum enim est, quum fortuna adversatur, habere qui vicem nostram doleant, et rursus,

ἀλγήσοντας, καὶ πάλιν ἐν τοῖς κατορθώμασι τοὺς ἡδομένους. (6) Τὰ μὲν οὖν ἐν τοῖς ὅπλοις πλεονεκτήματα τύχῃ καὶ καιρῷ κρίνεται πολλάκις, ἡ δ' ἐν ταῖς εὐπραξίαις ἡμερότης ἴδιόν ἐστι σημεῖον τῆς τῶν εὐτυχούντων ἀρετῆς. Διὸ μὴ φθονήσητε τῇ πατρίδι περιβόητον γενέσθαι παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποις, ὅτι τοὺς Ἀθηναίους ἐνίκησεν οὐ μόνον τοῖς ὅπλοις ἀλλὰ καὶ τῇ φιλανθρωπίᾳ. (7) Φανήσονται γὰρ οἱ τῶν ἄλλων ὑπερέχειν ἡμερότητι σεμνυνόμενοι τῇ παρ' ἡμῶν εὐγνωμοσύνῃ πολυωρούμενοι, καὶ οἱ πρῶτοι βωμὸν ἐλέου καθιδρυσάμενοι τοῦτον ἐν τῇ πόλει τῶν Συρακοσίων εὑρήσουσιν. (8) Ἐξ ὧν πᾶσιν ἔσται φανερὸν ὡς ἐκεῖνοι μὲν δικαίως ἐσφάλησαν, ἡμεῖς δ' ἀξίως ηὐτυχήσαμεν, εἴπερ οἱ μὲν τοιούτους ἀδικεῖν ἐπεχείρησαν οἳ καὶ πρὸς τοὺς ἐχθροὺς εὐγνωμόνησαν, ἡμεῖς δὲ τοιούτους ἐνικήσαμεν οἳ καὶ τοῖς πολεμιωτάτοις μερίζουσι τὸν ἔλεον ἐτόλμησαν ἐπιβουλεῦσαι· ὥστε μὴ μόνον ὑπὸ τῶν ἄλλων κατηγορίας τυγχάνειν τοὺς Ἀθηναίους, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς ἑαυτῶν καταγινώσκειν, εἰ τοιούτους ἄνδρας ἀδικεῖν ἐνεχείρησαν.

XXIII. « Καλόν, ὦ ἄνδρες Συρακόσιοι, κατάρξασθαι φιλίας, καὶ τῷ τῶν ἠτυχηκότων ἐλέῳ σπείσασθαι τὴν διαφοράν. Δεῖ γὰρ τὴν μὲν πρὸς τοὺς φίλους εὔνοιαν ἀθάνατον φυλάττειν, τὴν δὲ πρὸς τοὺς ἐναντίους ἔχθραν θνητήν. Οὕτω γὰρ συμβήσεται τοὺς μὲν συμμάχους γίνεσθαι πλείους, τοὺς δὲ πολεμίους ἐλάττους. (2) Τὴν δὲ διαφορὰν αἰώνιον διαφυλάττοντας παραδιδόναι παισὶ παίδων οὔτ' εὔγνωμον οὔτ' ἀσφαλές· ἐνίοτε γὰρ οἱ δοκοῦντες ὑπερέχειν ἐν ῥοπῇ καιροῦ τῶν πρότερον ὑποπεπτωκότων ἀσθενέστεροι γίνονται. (3) Μαρτυρεῖ δ' ὁ νῦν γενόμενος πόλεμος· οἱ γὰρ ἐπὶ πολιορκίᾳ παραγενόμενοι καὶ διὰ τὴν ὑπεροχὴν ἀποτειχίσαντες τὴν πόλιν, ἐκ μεταβολῆς αἰχμάλωτοι γεγόνασιν, ὡς ὁρᾶτε. Καλὸν οὖν ἐν ταῖς τῶν ἄλλων ἀτυχίαις ἡμέρους φανέντας ἕτοιμον ἔχειν τὸν παρὰ πάντων ἔλεον, ἐάν τι συμβαίνῃ τῶν ἀνθρωπίνων. Πολλὰ γὰρ ὁ βίος ἔχει παράδοξα, στάσεις πολιτικάς, λῃστείας, πολέμους, ἐν οἷς οὐ ῥᾴδιον διαφεύγειν τὸν κίνδυνον ἄνθρωπον ὄντα. (4) Διόπερ εἰ τὸν πρὸς τοὺς ὑποπεπτωκότας ἔλεον ὑποκόψομεν, πικρὸν καθ' ἑαυτῶν νόμον θήσομεν εἰς ἅπαντα τὸν αἰῶνα. Οὐ γὰρ δυνατὸν τοὺς ἄλλοις ἀνημέρως χρησαμένους αὐτοὺς παρ' ἑτέρων τυχεῖν ποτε φιλανθρωπίας, καὶ πράξαντας δεινὰ παθεῖν εὐγνώμονα, καὶ παρὰ τοὺς τῶν Ἑλλήνων ἐθισμοὺς τοσούτους ἄνδρας φονεύσαντας ἐν ταῖς τοῦ βίου μεταβολαῖς ἐπιβοᾶσθαι τὰ κοινὰ πάντων νόμιμα. (5) Τίς γὰρ Ἑλλήνων τοὺς παραδόντας ἑαυτοὺς καὶ τῇ τῶν κρατούντων εὐγνωμοσύνῃ πιστεύσαντας ἀπαραιτήτου τιμωρίας ἠξίωσεν, ἢ τίς ἥττονα τοῦ μὲν ὠμοῦ τὸν ἔλεον, τῆς δὲ προπετείας τὴν εὐλάβειαν ἔσχηκε;

XXIV. « Πάντες δὲ ἀνατείνονται μὲν πρὸς τοὺς ἀντιταττομένους, εἴκουσι δὲ τοῖς ὑποπεπτωκόσιν, ὧν μὲν τὴν τόλμαν καταπονοῦντες, ὧν δὲ τὴν ἀτυχίαν οἰκτείροντες. Θραύεται γὰρ ἡμῶν ὁ θυμός, ὅταν ὁ πρότερον ἐχθρὸς ὢν ἐκ μεταβολῆς ἱκέτης γενόμενος ὑπομένῃ πα-

quum prosperos illa successus largitur, alios nobiscum voluptate frui! (6) Victoriæ quidem armis partæ fortunæ plerumque et occasioni adjudicantur: at mansuetudo et humanitas in felici rerum successu proprio virtutem fortunatorum documento probant. Propterea hanc patriæ gloriam ne, quæso, invideatis, qua per omnes ubique mortales celebretur, quod ubique non armis tantum, sed humanitate etiam Athenienses superarit. (7) Apparebit enim, illos, qui summam comitatis laudem sibi tribuunt, ab æquitate vestra in pretio curaque habitos; et qui Misericordiæ aram primi consecrarunt, in urbe Syracusanorum eam ipsam invenient. (8) Quod cunctis ubique mortalibus perspicuum erit argumentum, illos merito in clades istas incidisse, nosque jure fortunam habuisse propitiam: siquidem eam illi civitatem extremis afficere injuriis tentarint, quæ probitatem animi hostibus etiam exhibeat; nosque id genus hominum devicerimus, qui populum, etiam infestissimis misericordiam impertiri doctum, insidiis ausi fuerint appetere. Unde eveniet ut non aliorum dumtaxat criminationibus exponantur Athenienses, verum suo quoque judicio se condemnent, quod tales oppugnare viros injusto bello fuerint conati.

XXIII. « Præclara quidem res est, viri Syracusani, primum novæ amicitiæ exordium facere, et calamitosorum miseratione discordiam expiare. Benevolentia enim inter amicos ita tuenda est, ut immortalis sit: inimicitias vero cum adversariis mortales esse oportet. Hac enim ratione fit ut sociorum numerus subinde augescat, hostium vero diminuatur. (2) At lites et odia in perpetuum retinere et ad liberos nepotesque transmittere, id nec æquum est, nec tutum. Quandoque enim accidit ut quidam viribus aliis superiores visi, repente uno temporis momento prius a se devictis et ad ima redactis longe infirmiores evadant. (3) Quod bellum nunc cum hoste confectum satis attestatur. Qui enim ad obsidendum nos huc venerant, jamque muro obstructam urbem pro virium suarum excellentia undique premebant, ecce mirabili fortunæ vicissitudine captivi hic vobis adsunt. Consultissimum igitur est, in aliorum calamitatibus mitem se exhibere; ut, si quid humanitus contigerit, promtum aliorum vicissim misericordiæ affectum erga te experiaris. Quam enim multa præter spem in hac vitæ inconstantia eveniunt? Jam civilis seditio rempublicam turbat, jam latrocinia infestant, jam bella premunt. Inter quæ non facile periculum evadit humanæ naturæ particeps. (4) Idcirco si devictis misericordiam præciderimus, acerbam in nos ipsos ad omne deinceps ævum legem statuemus. Fieri enim non potest ut qui immites sævosque se aliis præstiterint, ab aliis humaniter ac benigne habeantur; et qui atrocia fecerint, moderate tractentur; et qui contra Græcorum mores tot viros trucidarint, commutato vitæ suæ statu communia omnium jura implorent. (5) Quis enim Græcorum unquam eos, qui, benevola victorum humanitate confisi, sese ultro dediderunt, indeprecabili mactandos supplicio censuit? aut quis unquam crudelitati misericordiam, et temeritati prudentiam postponendam statuit?

XXIV. « Hoc cuncti quidem sunt ingenio, ut hostibus contra se instructis qua possint contentione resistant, victis autem prostratisque cedendo parcant. Illic enim audacia subigitur, hic misericordia exercetur. Frangitur enim animi nostri concitatio, quum is, qui jam pridem hostis fuerat,

θεῖν δ, τι ἂν δοκῇ τοῖς κρατοῦσιν. (2) Ἁλίσκονται δ', οἶμαι, τῶν ἡμέρων ἀνδρῶν αἱ ψυχαὶ μάλιστά πως ἐλέῳ διὰ τὴν κοινὴν τῆς φύσεως ὁμοιοπάθειαν. Ἀθηναῖοι γὰρ κατὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον εἰς τὴν Σφακτηρίαν νῆσον πολλοὺς τῶν Λακεδαιμονίων κατακλείσαντες καὶ λαβόντες αἰχμαλώτους ἀπελύτρωσαν τοῖς Σπαρτιάταις. (3) Πάλιν Λακεδαιμόνιοι πολλοὺς τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν συμμάχων αἰχμαλωτισάμενοι παραπλησίως ἐχρήσαντο. Καὶ καλῶς ἀμφότεροι ταῦτ' ἔπραξαν· δεῖ γὰρ τοῖς Ἕλλησι τὴν ἔχθραν εἶναι μέχρι τῆς νίκης, καὶ κολάζειν μέχρι τοῦ κρατῆσαι τῶν ἐναντίων. (4) Ὁ δὲ περαιτέρω τὸν ὑποπεσόντα καὶ πρὸς τὴν τοῦ κρατοῦντος εὐγνωμοσύνην προσφεύγοντα τιμωρούμενος οὐκέτι τὸν ἐχθρὸν κολάζει, πολὺ δὲ μᾶλλον ἀδικεῖ τὴν ἀνθρωπίνην ἀσθένειαν. (5) Εἴποι γὰρ ἄν τις πρὸς τὴν τοῦ τοιούτου σκληρότητα τὰς τῶν πάλαι σοφῶν ἀποφάσεις, ἄνθρωπε, μὴ μέγα φρόνει, γνῶθι σαυτόν, ἴδε τὴν τύχην ἁπάντων οὖσαν κυρίαν. Τίνος γὰρ χάριν οἱ πρόγονοι πάντων τῶν Ἑλλήνων ἐν ταῖς κατὰ πόλεμον νίκαις κατέδειξαν οὐ διὰ λίθων, διὰ δὲ τῶν τυχόντων ξύλων ἱστάναι τὰ τρόπαια; (6) ἆρ' οὐχ ὅπως ὀλίγον χρόνον διαμένοντα ταχέως ἀφανίζηται τὰ τῆς ἔχθρας ὑπομνήματα; Καθόλου δ' εἰ μὲν αἰώνιον ἵστασθαι τὴν διαφορὰν βούλεσθε, μάθετε τὴν ἀνθρωπίνην ἀσθένειαν ὑπερφρονοῦντες· εἷς γὰρ καιρὸς καὶ βραχεῖα ῥοπὴ τύχης ταπεινοῖ πολλάκις τοὺς ὑπερηφάνους.

XXV. « Εἰ δ', ὅπερ εἰκός ἐστι, παύσεσθε πολεμοῦντες, τίνα καλλίω καιρὸν εὑρήσετε τοῦ νῦν ὑπάρχοντος, ἐν ᾧ τὴν πρὸς τοὺς ἐπταικότας φιλανθρωπίαν ἀφορμὴν τῆς φιλίας ποιήσεσθε; μὴ γὰρ οἴεσθε τὸν τῶν Ἀθηναίων δῆμον τελέως ἐξησθενηκέναι διὰ τὴν ἐν Σικελίᾳ συμφοράν, ὃς κρατεῖ σχεδὸν τῶν τε κατὰ τὴν Ἑλλάδα νήσων ἁπασῶν, καὶ τῆς παραλίου τῆς τε κατὰ τὴν Εὐρώπην καὶ τὴν Ἀσίαν ἔχει τὴν ἡγεμονίαν. (2) Καὶ γὰρ πρότερον περὶ τὴν Αἴγυπτον τριακοσίας τριήρεις αὐτάνδρους ἀπολέσας τὸν δοκοῦντα κρατεῖν βασιλέα συνθήκας ἀσχήμονας ποιεῖν ἠνάγκασε, καὶ πάλιν ὑπὸ Ξέρξου τῆς πόλεως κατασκαφείσης μετ' ὀλίγον κἀκεῖνον ἐνίκησε καὶ τῆς Ἑλλάδος τὴν ἡγεμονίαν ἐκτήσατο. (3) Ἀγαθὴ γὰρ ἡ πόλις ἐν τοῖς μεγίστοις ἀτυχήμασι μεγίστην ἐπίδοσιν λαβεῖν καὶ μηδέποτε ταπεινὸν μηδὲν βουλεύεσθαι. Καλὸν οὖν ἀντὶ τοῦ τὴν ἔχθραν ἐπαύξειν συμμάχους αὐτοὺς ἔχειν φεισαμένους τῶν αἰχμαλώτων. (4) Ἀνελόντες μὲν γὰρ αὐτοὺς τῷ θυμῷ μόνον χαριούμεθα, τὴν ἄκαρπον ἐπιθυμίαν ἐκπληροῦντες, φυλάξαντες δὲ παρὰ μὲν τῶν εὖ παθόντων τὴν χάριν ἕξομεν, παρὰ δὲ τῶν ἄλλων ἁπάντων τὴν εὐδοξίαν.

XXVI. « Ναί, ἀλλά τινες τῶν Ἑλλήνων ἀπέσφαξαν τοὺς αἰχμαλώτους. Τί οὖν; εἰ μὲν αὐτοῖς ἐκ ταύτης τῆς πράξεως ἔπαινοι τυγχάνουσι, μιμησώμεθα τοὺς τῆς δόξης πεφροντικότας· εἰ δὲ παρὰ πρώτων ἡμῶν τυγχάνουσι κατηγορίας, μηδὲ αὐτοὶ πράξωμεν τὰ αὐτὰ τοῖς ὁμολογουμένως ἡμαρτηκόσι. (2) Μέχρι μὲν γὰρ τοῦ μηδὲν ἀνήκεστον πεπονθέναι τοὺς εἰς τὴν ἡμετέραν

sorte mutata supplex, quidquid victori libuerit, patiendum exspectat. (2) Inprimis autem misericordiæ sensu placidorum hominum animi capiuntur, quod mutua quædam communis naturæ affectio exsistit. Enimvero Athenienses in bello Peloponnesiaco, quum Lacedæmoniorum quamplurimos in Sphacteria insula cepissent, redemtos inde Spartanis restituerunt. (3) Lacedæmonii vicissim, quum multi Atheniensium sociorumque in manus ipsorum venissent, eadem clementia usi fuerunt. Et præclare ab utrisque factum est. Græcis enim inimicitiæ ad victoriam usque se extendant oportet, et pœnæ non diutius exposcantur, quam adversarii fuerint in potestatem redacti. (4) Qui ulterius subactum et ad benignam victoris fidem, tanquam asylum, confugientem ulciscitur, non amplius hostem punit, sed humanæ potius imbecillitati per injuriam insultat. (5) In cujus tam obstinatam asperitatem recte quis has sapientum antiquorum sententias accommodaverit: Mi homo, ne nimis altum sape; Nosce te ipsum; Intuere fortunam omnium dominam. Cujus rei, quæso, gratia Græciæ universæ progenitores in bellorum victoriis non e saxis, sed vulgaribus lignis tropæa statuenda curaverunt? (6) An non ideo, ut, si ad exiguum tempus durarent, brevi inimicitiarum quoque monumenta exolescerent? Omnino, si æternas confirmare discordias in animo vobis est, humanarum vos rerum infirmitatem et inconstantiam contemnere scitote. Una sæpe occasio et exiguum fortunæ momentum superbissimorum hominum insolentiam evertit.

XXV. « Quodsi, ut credibile est, bello finem aliquando imponere cogitatis, quæ unquam pulchrior occasio se vobis dabit, quam hæc ipsa, qua per humanitatem devictis exhibitam novæ amicitiæ fundamenta jacietis? Num existimatis, populum Atheniensem ob cladem in Sicilia acceptam penitus viribus exhaustum, quippe cujus imperio omnes prope Græciæ insulæ parent, et tum Europæ tum Asiæ maritima sub ditione habentur. (2) Nam etiam pridem, tametsi trecentas (*ducentas*) in Ægypto triremes una cum viris amisisset, regem tamen, qui jam victor esse putabatur, ad conditiones pacis, non per omnia honestas, secum paciscendas compulit. Et diruta quondam urbe ipsorum a Xerxe, paullo post et ipsum vicit, et totius Græciæ principatum acquisivit. (3) Hoc illa civitas excellit, quod in maximis calamitatibus maxima incrementa facit et nihil unquam humile decernit. Honestum igitur ac utile, ut, potius quam inimicitias augeamus, parcendo captivis societatem illorum nobis adjungamus. (4) Nam si illos necaverimus, sterili quadam voluptate expleta, animo tantum morem geremus; sin incolumes servaverimus, a merito isto affectis luculentum gratiæ fœnus, ab universis insuper aliis insignis gloriæ decus ad nos redibit.

XXVI. « Sane quidem; at nonnulli Græcorum captivos jugularunt. Quid tum? si hoc facinore laudem consecuti sunt, imitemur et nos eos, qui gloriæ curam habuere. Sin a nobis omnium primis illi merito vituperantur, nos eadem, quæ illi, quos peccasse constat, nequaquam perpetremus. (2) Quam diu enim nihil funesti a nobis hi perpetientur, qui fidei se

πίστιν ἑαυτοὺς παραδόντας, ἅπαντες καταμέμψονται δικαίως τὸν Ἀθηναίων δῆμον· ἐὰν δὲ ἀκούσωσι παρὰ τὰ κοινὰ νόμιμα τοὺς αἰχμαλώτους παρεσπονδημένους, ἐφ' ἡμᾶς μετοίσουσι τὴν κατηγορίαν. Καὶ γὰρ εἴ τινων ἄλλων, Ἀθηναίων ἄξιόν ἐστιν ἐντραπῆναι μὲν τὸ τῆς πόλεως ἀξίωμα, χάριν δ' αὐτοῖς ἀπομερίσαι τῶν εἰς ἀνθρώπους εὐεργετημάτων. (3) Οὗτοι γάρ εἰσιν οἱ πρῶτοι τροφῆς ἡμέρου τοῖς Ἕλλησι μεταδόντες, ἣν ἰδίᾳ παρὰ θεῶν λαβόντες τῇ χρείᾳ κοινὴν ἐποίησαν· οὗτοι νόμους εὗρον, δι' οὓς ὁ κοινὸς βίος ἐκ τῆς ἀγρίας καὶ ἀδίκου ζωῆς εἰς ἥμερον καὶ δικαίαν ἐλήλυθε συμβίωσιν· οὗτοι πρῶτοι τοὺς καταφυγόντας διασώσαντες τοὺς περὶ τῶν ἱκετῶν νόμους παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποις ἰσχῦσαι παρεσκεύασαν· ὧν ἀρχηγοὺς γενομένους οὐκ ἄξιον αὐτοὺς ἀποστερῆσαι. Καὶ ταῦτα μὲν πρὸς ἅπαντας· ἰδίᾳ δ' ἐνίους ὑπομνήσω τῶν φιλανθρώπων.

XXVII. « Ὅσοι μὲν γὰρ λόγου καὶ παιδείας ἐν τῇ πόλει μετεσχήκατε, δότε τὸν ἔλεον τοῖς τὴν πατρίδα κοινὸν παιδευτήριον παρεχομένοις πᾶσιν ἀνθρώποις· ὅσοι δὲ τῶν ἁγνοτάτων μυστηρίων μετειλήφατε, σώσατε τοὺς μυήσαντας, οἱ μὲν ἤδη μετεσχηκότες τῶν φιλανθρώπων τὴν χάριν διδόντες τῆς εὐεργεσίας, οἱ δὲ μέλλοντες μεταλήψεσθαι μὴ παραιρούμενοι τῷ θυμῷ τὴν ἐλπίδα. (2) Ποῖος γὰρ τόπος τοῖς ξένοις βάσιμος εἰς παιδείαν ἐλευθέριον τῆς Ἀθηναίων πόλεως ἀνῃρημένης; Βραχὺ τὸ διὰ τὴν ἁμαρτίαν μῖσος, μεγάλα δὲ καὶ πολλὰ τὰ πρὸς εὔνοιαν αὐτοῖς εἰργασμένα. Χωρὶς δὲ τῆς περὶ τὴν πόλιν ἐντροπῆς καὶ κατ' ἰδίαν ἄν τις τοὺς αἰχμαλώτους ἐξετάζων εὕροι δικαίως ἐλέου τυγχάνοντας. Οἱ μὲν γὰρ σύμμαχοι τῇ τῶν κρατούντων ὑπεροχῇ βιασθέντες ἠναγκάσθησαν συστρατεύειν. (3) Διόπερ εἰ τοὺς ἐξ ἐπιβολῆς ἀδικήσαντας δίκαιόν ἐστι τιμωρεῖσθαι, τοὺς ἀκουσίως ἐξαμαρτάνοντας προσῆκον ἂν εἴη συγγνώμης ἀξιοῦν. Τί λέγω Νικίαν, ὃς ἀπ' ἀρχῆς τὴν πολιτείαν ὑπὲρ Συρακοσίων ἐνστησάμενος μόνος ἀντεῖπεν ὑπὲρ τῆς εἰς Σικελίαν στρατείας, ἀεὶ δὲ τῶν παρεπιδημούντων Συρακοσίων φροντίζων καὶ πρόξενος ὢν διατετέλεκεν; (4) Ἄτοπον οὖν Νικίαν κολάζεσθαι τὸν ὑπὲρ ἡμῶν Ἀθήνησι πεπολιτευμένον, καὶ διὰ μὲν τὴν εἰς ἡμᾶς εὔνοιαν μὴ τυχεῖν φιλανθρωπίας, διὰ δὲ τὴν ἐν τοῖς κοινοῖς ὑπηρεσίαν ἀπαραιτήτῳ περιπεσεῖν τιμωρίᾳ, καὶ τὸν μὲν ἐπαγαγόντα τὸν πόλεμον ἐπὶ Συρακοσίους Ἀλκιβιάδην ἅμα καὶ παρ' ἡμῶν καὶ παρ' Ἀθηναίων ἐκφυγεῖν τὴν τιμωρίαν, τὸν δ' ὁμολογουμένως φιλανθρωπότατον Ἀθηναίων γεγενημένον μηδὲ τοῦ κοινοῦ τυχεῖν ἐλέου. (5) Διόπερ ἔγωγε τὴν τοῦ βίου μεταβολὴν θεωρῶν ἐλεῶ τὴν τύχην. Πρότερον μὲν γὰρ ἐν τοῖς ἐπισημοτάτοις τῶν Ἑλλήνων ὑπάρχων καὶ διὰ τὴν καλοκἀγαθίαν ἐπαινούμενος μακαριστὸς ἦν καὶ περίβλεπτος κατὰ πᾶσαν πόλιν· (6) νυνὶ δ' ἐξηγκωνισμένος ἐν ἀσχήμονι καί τινι προσόψει τῶν τῆς αἰχμαλωσίας οἰκτρῶν πεπείραται, καθαπερεὶ τῆς τύχης ἐν τῷ τούτου βίῳ τὴν ἑαυτῆς δύναμιν ἐπιδείξασθαι βουλομένης· ἧς τὴν ἐλευθερίαν ἀνθρωπίνως ἡμᾶς ὑπενεγκεῖν

nostræ permisere, omnes passim gentes populum Atheniensem merito vituperabunt : sin vero audiverint, contra jus gentium violata pactorum fide in captivos sævitum esse, in nos omnem vituperationis molem devolvent. Quodsi quorumlibet merita aliorum respicienda sunt, Atheniensium profecto civitas majestate sua animos hominum ad se convertit, ut ad gratiam pro meritis ipsi retribuendam obstrictos se fateantur. (3) Hi enim sunt qui principes humaniorem cum Græcis victum communicarunt quem sibi a diis seorsum tributum publicis omnium usibus exposuerunt. Hi leges repererunt, quibus vita communis ex belluina et injuriosa vivendi consuetudine ad mansuetam justitiæque conformem societatem est traducta. Hi primi omnium confugientes ad fidem aliorum tutati, leges supplicum ut apud omnes ubique gentes plurimum valerent effecere : quarum præsidio nunc principes auctoresque illarum destitui indignissimum hercle foret. Et hæc quidem in genere ad omnes dicta sunto : nunc quosdam inter vos de humanitatis officiis commonefaciam.

XXVII. « Vos enim, quibuscunque eloquentiæ et eruditionis hac in civitate facultas aliqua parta est, vos, inquam, miserescite illorum, qui patriam suam communem honestæ institutionis officinam universis mortalibus præbent. Quicunque etiam sanctissimis deûm mysteriis inaugurati estis, servate nunc, qui vos initiarunt, mystas. Qui jam humanitatis fructum aliquem inde percepistis, gratiam nunc rependite benefactis : qui deinceps percepturi estis, ne spem ira præcidatis. (2) Nam qui locus ad liberalem disciplinam exteris patebit, civitate Atheniensium sublata? Aliquod sane odium, sed breve, culpa sua conflarunt, sed multis contra præclare factis amplam sibi benevolentiam reposcunt. Præter hanc vero dignitatem urbis, merito reverendam, si quis privatim captivos æstimet, haud injuria miseratione dignos esse deprehendet. Socii enim imperantium auctoritate ac jussu ad ejusdem belli communionem sunt adacti. (3) Quocirca si in eos, qui data opera atque ex insidiis injurias intulerint, vindictam exercere par est; certe præter voluntatem suam delinquentibus veniam tribuere convenit. Quid de Nicia memorem? qui ab initio Syracusanorum causæ patrocinatus, solus expeditionem in Siciliam dissuasit, et perpetuis Syracusanos illuc peregrinantes studiis prosecutus est, publicumque hospitem egit. (4) Quam absurdum igitur fuerit, si Nicias, nostram in senatu Athenis causam tutatus, supplicio afficiatur, nullamque pro sua in nos benevolentia misericordiam consecutus, propter obsequium reipublicæ præstitum vindictæ implacabilis rigorem experiatur, et si Alcibiades, qui bellum hoc nobis concitavit, nostram simul et Atheniensium ultionem effugerit; hic vero, quem inter cunctos Athenienses humanissimum esse constat, ne vulgari quidem misericordia dignus æstimetur. (5) Quam ob rem ego hanc vitæ conversionem intuens, fortunam tam deploratam miseror. Nam paullo ante, quum inter clarissimos Græciæ conspicuus et ob singularem vitæ integritatem celebris exsisteret, in ore atque oculis, ut vir beatus, toti civitati ferebatur : (6) at nunc exstantibus lacertis revinctus, deformi sane intuitu miserabilem captivitatis sortem experiri cogitur; non secus ac si fortuna in hominis istius vita potentiam suam ostentare voluerit. Cujus liberalem in nos favorem, prout ho-

προςήκει καὶ μὴ βάρβαρον ὠμότητα πρὸς ὁμοεθνεῖς ἀνθρώπους ἐνδείξασθαι. »

XXVIII. Νικόλαος μὲν οὖν πρὸς τοὺς Συρακοσίους τοιούτοις χρησάμενος λόγοις κατέπαυσε τὴν δημηγορίαν, συμπαθεῖς ποιήσας τοὺς ἀκούοντας. Γύλιππος δ' ὁ Λάκων ἀπαραίτητον τὸ πρὸς Ἀθηναίους μῖσος διαφυλάττων, ἀναβὰς ἐπὶ τὸ βῆμα τῶν λόγων τὴν ἀρχὴν ἐντεῦθεν ἐποιήσατο. (2) « Θαυμάζω μεγάλως, ἄνδρες Συρακόσιοι, θεωρῶν ὑμᾶς οὕτω ταχέως, περὶ ὧν ἔργῳ κακῶς πεπόνθατε, περὶ τούτων τῷ λόγῳ μεταδιδασκομένους. Εἰ γὰρ ὑπὲρ ἀναστάσεως κινδυνεύσαντες πρὸς τοὺς ἐπὶ κατασκαφῇ τῆς πατρίδος ὑμῶν παραγεγενημένους ἀνεῖσθε τοῖς θυμοῖς, τί χρὴ νῦν ἡμᾶς διατείνεσθαι τοὺς μηδὲν ἠδικημένους; (3) Δότε δέ μοι πρὸς θεῶν, ἄνδρες Συρακόσιοι, συγγνώμην τὴν συμβουλίαν ἐκτιθεμένῳ μετὰ παῤῥησίας· Σπαρτιάτης γὰρ ὢν καὶ τὸν λόγον ἔχω Σπαρτιάτην. Καὶ πρῶτον ἄν τις ἐπιζητήσειε πῶς Νικόλαος ἐλεῆσαί φησι τοὺς Ἀθηναίους, οἳ τὸ γῆρας αὐτοῦ διὰ τὴν ἀπαιδίαν ἐλεεινὸν πεποιήκασι, καὶ παρὼν εἰς ἐκκλησίαν ἐν ἐσθῆτι πενθίμῃ δακρύει καὶ λέγει δεῖν οἰκτείρειν τοὺς φονεῖς τῶν ἰδίων τέκνων. (4) Οὐκέτι γὰρ ἐπιεικής ἐστιν ὁ τῶν συγγενεστάτων μετὰ τὴν τελευτὴν ἀμνημονῶν, τοὺς δὲ πολεμιωτάτους σῶσαι προαιρούμενος· ἐπεὶ πόσοι τῶν ἐκκλησιαζόντων υἱοὺς ἀνῃρημένους κατὰ τὸν πόλεμον ἐπενθήσατε; » Πολλοὶ οὖν τῶν καθημένων ἐθορύβησαν. (5) Ὁ δ' ἐπιβαλών, « Ὁρᾷς, φησί, τοὺς τῷ θορύβῳ τὴν συμφορὰν ἐμφανίζοντας. Πόσοι δὲ ἀδελφοὺς ἢ συγγενεῖς ἢ φίλους ἀπολωλεκότες ἐπιζητεῖτε; » Καὶ πολλῷ πλείους ἐπεσημήναντο. (6) Καὶ ὁ Γύλιππος, « Θεωρεῖς, ἔφη, τὸ πλῆθος τῶν δι' Ἀθηναίους δυστυχούντων; οὗτοι πάντες οὐδὲν εἰς ἐκείνους ἁμαρτάνοντες τῶν ἀναγκαιοτάτων σωμάτων ἐστερήθησαν, καὶ τοσοῦτο μισεῖν τοὺς Ἀθηναίους ὀφείλουσιν ὅσον τοὺς ἰδίους ἠγαπήκασι.

XXIX. « Πῶς οὖν οὐκ ἄτοπον, ἄνδρες Συρακόσιοι, τοὺς μὲν τετελευτηκότας ἑκούσιον ὑπὲρ ὑμῶν ἑλέσθαι θάνατον, ὑμᾶς δὲ ὑπὲρ ἐκείνων μηδὲ παρὰ τῶν πολεμιωτάτων λαβεῖν τιμωρίαν, καὶ ἐπαινεῖν μὲν τοὺς ὑπὲρ τῆς κοινῆς ἐλευθερίας τοὺς ἰδίους ἀναλώσαντας βίους, περὶ πλείονος δὲ τὴν τῶν φονέων ποιεῖσθαι σωτηρίαν τῆς ἐκείνων τιμῆς; (2) Κοσμεῖν ἐψηφίσασθε δημοσίᾳ τοὺς τάφους τῶν μετηλλαχότων· καὶ τίνα καλλίονα κόσμον εὑρήσετε τοῦ κολάσαι τοὺς ἐκείνων αὐτόχειρας; εἰ μὴ νὴ Δία πολιτογραφήσαντες αὐτοὺς βούλεσθε καταλιπεῖν ἔμψυχα τρόπαια τῶν μετηλλαχότων. (3) Ἀλλὰ μεταβαλόντες τὴν τῶν πολεμίων προσηγορίαν γεγόνασιν ἱκέται· πόθεν αὐτοῖς ταύτης τῆς φιλανθρωπίας συγκεχωρημένης; οἱ γὰρ ἀπ' ἀρχῆς τὰ περὶ τούτων νόμιμα διατάξαντες τοῖς μὲν δυστυχοῦσι τὸν ἔλεον, τοῖς δὲ διὰ πονηρίαν ἀδικοῦσιν ἔταξαν τιμωρίαν. (4) Ἐν ποτέρᾳ δὴ τάξει θῶμεν τοὺς αἰχμαλώτους; ἐν τῇ τῶν ἠτυχηκότων; καὶ τίς αὐτοὺς τύχη μὴ προαδικηθέντας ἐβιάσατο πολεμεῖν Συρακοσίοις καὶ τὴν παρὰ

mines decet, ferre, nec crudelitate barbarica in homines gentiles ac eadem stirpe progenitos desævire nos oportet. »

XXVIII. Hac tum Nicolaus oratione habita, finem dicendi fecit, et misericordiam in auditoribus excitavit. At Gylippus Laco, implacabili in Athenienses odio flagrans, quum suggestum conscendisset, his verbis loqui infit: (2) « Majorem in modum, viri Syracusani, miror, quod tam subito verbis aliter persuaderi vobis sinitis, quam re ipsa magnis cum cladibus experti estis. Si enim in summo excidii metu versati animis tam remissis estis in eos, qui ad exscindendam urbem vestram huc venerunt, quid nobis contentione nunc opus est, qui nulla injuria affecti sumus? (3) Date mihi, per deos immortales obsecro, viri Syracusani, veniam, dum ingenua cum animi libertate sententiam meam vobis explicem. Spartanus enim quum sim, Spartanum quoque dicendi morem servo. Ac primum rogare quis possit, quanam ratione Nicolaus Atheniensium, qui senectam ejus sublata prole tam miserabilem effecere, misertum se confirmet, dum miserabili vestitu in concionem progressus lacrimatur, et nihilominus misericordia dignandos esse, a quibus liberi ejus trucidati sunt, persuadere conatur? (4) Certe vir bonus esse desiit, qui conjunctissimorum interitum oblitus, crudelissimos hostes in vita conservandos esse censet. Quot vero in hoc frequentissimo populi conventu nunc adestis, a quibus interemti per hoc bellum nati lugentur? » Ad quæ verba quum magnus considentium numerus infremuisset; (5) ille prioribus hæc adjiciens, « Vides, inquit, fremitu isto et gemitu miserias illatas testificantes. Quot porro fratres, cognatos, amicos in conflictibus hisce amissos desideratis? » Tum multo plures signum dabant. (6) Sed Gylippus, « Videsne, ait, quantam Athenienses multitudinem calamitosam reddiderint? Hos omnes nulla in re male de ipsis meritos carissimis summaque necessitudine junctis privavere. Qui tanto Atheniensium nomen odio prosequi debent, quanto suos quisque amore fuit complexus.

XXIX. « Qui ergo non absurdum et iniquum foret, o Syracusani, defunctos in bello ultro pro vobis mortem oppetiisse; at vos illorum gratia nec de infensissimis ultionem exigere; et laudare quidem eos, qui suam ipsorum vitam communi libertati impenderunt, sed pluris tamen hostium salutem quam præclare meritorum de vobis honorem æstimare. (2) Publico a vobis decreto sancitum est, ut sepulcra denatorum publico sumtu exornentur. Quem igitur honestiorem invenietis ornatum, quam carnifices illorum afficere supplicio? nisi forte, si diis placet, in civitatem ascriptos animata hæc tropæa vestris exanimatis statuere vobis libet. (3) At, transmutato nomine, pro hostibus hospites ac supplices vocantur. Unde hæc illis humanitas indulta? Nam qui principio leges de his constitutas tulerunt, calamitosis misericordiam, at scelerate delinquentibus supplicium decreverunt. (4) Jam utrum captivis ordinem attribuemus? num calamitosorum? At quis malus genius eos, nulla prius injuria lacessitos, bellum inferre Syracusanis, et pace, quam summa omnes laude vehunt,

πᾶσιν ἐπαινουμένην εἰρήνην ἀφέντας ἐπὶ κατασκαφῇ παρεῖναι τῆς ὑμετέρας πόλεως; (5) Διόπερ ἑκουσίως ἑλόμενοι πόλεμον ἄδικον εὐψύχως ὑπομενόντων τὰ τούτου δεινά, καὶ μὴ κρατοῦντες μὲν ἀπαραίτητον ἐχόντων τὴν καθ' ὑμῶν ὠμότητα, σφαλέντες δὲ τοῖς τῆς ἱκεσίας φιλανθρώποις παραιτείσθων τὴν τιμωρίαν. (6) Εἰ δ' ἐλέγχονται διὰ πονηρίαν καὶ πλεονεξίαν τοιούτοις ἐλαττώμασι περιπεπτωκότες, μὴ καταμεμφέσθωσαν τὴν τύχην, μηδ' ἐπικαλείσθωσαν τὸ τῆς ἱκεσίας ὄνομα. Τοῦτο γὰρ παρ' ἀνθρώποις φυλάττεται τοῖς καθαρὰν μὲν τὴν ψυχήν, ἀγνώμονα δὲ τὴν τύχην ἐσχηκόσιν. (7) Οὗτοι δ' ἁπάντων τῶν ἀδικημάτων πλήρη τὸν βίον ἔχοντες οὐδένα τόπον αὑτοῖς βάσιμον εἰς ἔλεον καὶ καταφυγὴν ἀπολελοίπασι.

XXX. « Τί γὰρ τῶν αἰσχίστων οὐκ ἐβουλεύσαντο, τί δὲ τῶν δεινοτάτων οὐκ ἔπραξαν; Πλεονεξίας ἴδιόν ἐστι τὸ ταῖς ἰδίαις εὐτυχίαις οὐκ ἀρκούμενον τῶν πόρρω κειμένων καὶ μηδὲν προσηκόντων ἐπιθυμεῖν· οὗτοι ταῦτ' ἔπραξαν. (2) Εὐδαιμονέστατοι γὰρ ὄντες τῶν Ἑλλήνων, τὴν εὐτυχίαν ὥσπερ βαρὺ φορτίον οὐ φέροντες, τὴν πελάγει τηλικούτῳ διειργομένην Σικελίαν ἐπεθύμησαν κατακληρουχῆσαι, τοὺς ἐνοικοῦντας ἐξανδραποδισάμενοι. Δεινόν ἐστι μὴ προαδικηθέντας πόλεμον ἐπιφέρειν· καὶ τοῦτ' ἐνήργησαν. (3) Φίλοι γὰρ ὄντες τὸν ἔμπροσθεν χρόνον, ἐξαίφνης ἀνελπίστως τηλικαύτῃ δυνάμει Συρακοσίους ἐπολιόρκησαν. Ὑπερήφανόν ἐστι τὸ τῶν μήπω κρατηθέντων προλαμβάνοντα τὴν τύχην καταψηφίζεσθαι τιμωρίαν· οὐδὲ τοῦτο παραλελοίπασι. Πρὸ τοῦ γὰρ ἐπιβῆναι τῆς Σικελίας γνώμην ἐκύρωσαν Συρακοσίους μὲν καὶ Σελινουντίους ἐξανδραποδίσασθαι, τοὺς δὲ λοιποὺς διδόναι φόρους ἀναγκάζειν. (4) Ὅταν οὖν περὶ τοὺς αὐτοὺς ἀνθρώπους ὑπάρχῃ πλεονεξία, ἐπιβουλή, ὑπερηφανία, τίς ἂν νοῦν ἔχων αὐτοὺς ἐλεήσειεν; ἐπεί τοί γε Ἀθηναῖοι πῶς ἐχρήσαντο Μυτιληναίοις; κρατήσαντες γὰρ αὐτῶν, ἀδικῆσαι μὲν οὐδὲν βουλομένων, ἐπιθυμούντων δὲ τῆς ἐλευθερίας, ἐψηφίσαντο τοὺς ἐν τῇ πόλει κατασφάξαι. (5) Ὠμόν τε καὶ βάρβαρον τὸ πεπραγμένον. Καὶ ταῦτα ἐξήμαρτον εἰς Ἕλληνας, εἰς συμμάχους, εἰς εὐεργέτας πολλάκις γεγενημένους. Μὴ δὴ νῦν ἀγανακτούντων εἰ τοιαῦτα πρὸς τοὺς ἄλλους πράξαντες αὐτοὶ παραπλησίας τεύξονται τιμωρίας· δικαιότερον γάρ ἐστιν, ὃν καθ' ἑτέρων νόμον τις ἔθηκε, τούτῳ χρώμενον μὴ ἀγανακτεῖν. (6) Τί λέγω Μηλίους, οὓς ἐκπολιορκήσαντες ἡβηδὸν ἀπέκτειναν, καὶ Σκιωναίους, οἳ συγγενεῖς ὄντες τῆς αὐτῆς Μηλίοις τύχης ἐκοινώνησαν; ὥστε δύο δήμους πρὸς Ἀττικὴν ὀργὴν ἐπταικότας οὐδὲ τοὺς κηδεύσοντας ἔχειν τὰ τῶν τετελευτηκότων σώματα. Οὐ Σκύθαι τοῦτ' ἔπραξαν, ἀλλ' ὁ προσποιούμενος φιλανθρωπίᾳ διαφέρειν δῆμος ψηφίσμασι τὰς πόλεις ἄρδην ἀνῄρηκεν. (7) Ἤδη λογίζεσθε τί ἂν ἔπραξαν, εἰ τὴν τῶν Συρακοσίων πόλιν ἐξεπόρθησαν· οἱ γὰρ τοῖς οἰκείοις οὕτως ὠμῶς χρησάμενοι τοῖς μηδὲν προσήκουσι βαρυτέραν ἂν ἐξεῦρον τιμωρίαν.

neglecta, ad urbis vestræ excidium arma experiri coegit? (5) Quandoquidem injustum sponte sua bellum susceperunt, perferant sane ejus discrimina fortiter, et minime, si victoriam obtinuerint, inexorabilem in vos sævitiam exerceant; sin res male cesserit, humanissimo supplicationis obtentu supplicium deprecentur. (6) Si redarguantur, quod mera nequitia, et plura subinde acquirendi cupiditate, in has se calamitates præcipitarint, fortunam ne incusent, nec honestissimum supplicationis nomen implorent. Hoc enim illis integrum reservatur, qui puro et innocenti animo præditi fortunæ inclementiam experiuntur. (7) At illi, quum vitam omnibus injuriis refertam trahant, nullum ad miserationem aditum, nullum perfugium sibi reliquum fecerunt.

XXX. « Quid enim uspiam vel omnium turpissimum occurret, quod ipsi non excogitarint? quod unquam immane facinus, quod non perpetrarint? Avaritiæ id maxime proprium est, suæ felicitatis sorte non contentum ad longe remota nihilque ad se pertinentia cupiditatem extendere suam. Id quod ab his factum est. (2) Nam licet Græcorum omnium essent beatissimi, fortunam tamen secundam, veluti onus quoddam nimis grave, non ferentes, Siciliamque, tam vasto mari sejunctam, incolis in servitutem abstractis, sortito inter se dividere cupiverunt. Grave quiddam est et atrox, nulla injuria provocatos aliis bellum inferre. Quod et ipsum illi commiserunt. (3) Qui enim pridem amicitiam vobiscum coluerant, tantis repente copiis urbem vestram circumsepserunt. Superbum certe est, præoccupata belli fortuna, hostibus nondum victis supplicium decernere. Nec hoc ab illis prætermissum est. Nam antequam in Siciliam trajecissent, communibus hanc sententiam suffragiis ratam fecerunt, Syracusanos et Selinuntios vendendos ac mancipandos esse, reliquos vero ad tributorum pensionem adigendos. (4) Quum igitur in eosdem homines cadant hæc simul mala, avaritia inexplebilis, fraus insidiarum plena et insolentia non tolerabilis, quisnam sanæ mentis illorum misereatur, præsertim quum non obscurum sit, quam inclementer tractarint Mytilenæos? Postquam enim hos debellarant, qui tamen nihil iniqui contra illos moliti, pristinæ tantum libertatis desiderio tenebantur, de universis in urbe jugulandis decretum fecerunt. (5) Crudele profecto ac barbaricum plane facinus. Atque hoc in Græcos, in socios, in bene de se compluries meritos designarunt. Quocirca non ægre ferant, si, quas aliis pœnas inflixerint, easdem etiam ipsi luant. Nam æquum est ut, quam quis in alios legem statuit, eandem non gravatim etiam ipse subeat. (6) Quid dicam de Meliis? quorum urbe expugnata totam illic pubem misere trucidarunt. Scionæi quoque, cognato Meliis sanguine juncti, eandem fortunæ iniquitatem experti sunt. Ita duo simul populi, quum ad furorem Atticum impegissent, adeo protriti sunt, ut nec funebria cadaveribus justa persolventes inde restarent. Talia vero qui perpetrarunt, non Scythæ sunt; sed populus humanitate quosvis alios præcellere se fingens publico decreto urbes illas funditus evertit. (7) Nunc cogitate, quid in Syracusanorum urbem, si vi expugnassent, commissuri fuissent: profecto qui tam efferata crudelitate in familiares debacchati sunt, longe atrocius in alieniores vindictæ genus invenissent.

XXXI. « Οὐκ ἔστιν οὖν τούτοις δίκαιος ἀποκείμενος ἔλεος· αὐτοὶ γὰρ αὐτὸν ἐπὶ τῶν ἰδίων ἀκληρημάτων ἀνῃρήκασι. Ποῦ γὰρ ἄξιον τούτοις καταφυγεῖν; πρὸς θεούς, ὧν τὰς πατρίους τιμὰς ἀφελέσθαι προείλοντο; πρὸς ἀνθρώπους, οὓς δουλωσόμενοι παρεγένοντο; Δήμητραν καὶ Κόρην καὶ τὰ τούτων ἐπικαλοῦνται μυστήρια, τὴν ἱερὰν αὐτῶν νῆσον πεπορθηκότες; Ναί, ἀλλ' οὐκ αἴτιον τὸ πλῆθος τῶν Ἀθηναίων, ἀλλ' Ἀλκιβιάδης ὁ ταῦτα συμβουλεύσας. (2) Ἀλλ' εὑρήσομεν τοὺς συμβούλους κατὰ τὸ πλεῖστον στοχαζομένους τῆς τῶν ἀκουόντων βουλήσεως, ὥσθ' ὁ χειροτονῶν τῷ ῥήτορι λόγον οἰκεῖον ὑποβάλλει τῆς ἑαυτοῦ προαιρέσεως. Οὐ γὰρ ὁ λέγων κύριος τοῦ πλήθους, ἀλλ' ὁ δῆμος ἐθίζει τὸν ῥήτορα τὰ βέλτιστα λέγειν χρηστὰ βουλευόμενος. (3) Εἰ δὲ τοῖς ἀδικοῦσιν ἀνήκεστα συγγνώμην δώσομεν, ἐὰν εἰς τοὺς συμβούλους τὴν αἰτίαν ἀναφέρωσιν, εὐχερῆ τοῖς πονηροῖς τὴν ἀπολογίαν παρεξόμεθα. Ἁπλῶς δὲ πάντων ἐστὶν ἀδικώτατον τῶν μὲν εὐεργεσιῶν μὴ τοὺς συμβούλους, ἀλλὰ τὸν δῆμον ἀπολαμβάνειν τὰς χάριτας παρὰ τῶν εὖ παθόντων, τῶν δ' ἀδικημάτων ἐπὶ τοὺς ῥήτορας μεταφέρειν τὴν τιμωρίαν. (4) Καὶ ἐπὶ τοσοῦτόν τινες ἐξεστήκασι τῶν λογισμῶν, ὥστ' Ἀλκιβιάδην, εἰς ὃν τὴν ἐξουσίαν οὐκ ἔχομεν, φασὶ δεῖν τιμωρεῖσθαι, τοὺς δ' αἰχμαλώτους ἀγομένους ἐπὶ τὴν προσήκουσαν τιμωρίαν ἀφεῖναι, καὶ πᾶσιν ἐνδείξασθαι διότι τὴν δικαίαν μισοπονηρίαν οὐκ ἔσχηκεν ὁ δῆμος τῶν Συρακοσίων. (5) Εἰ δὲ καὶ κατ' ἀλήθειαν αἴτιοι γεγόνασιν οἱ σύμβουλοι τοῦ πολέμου, μεμφέσθω τὸ μὲν πλῆθος τοῖς ῥήτορσιν ὑπὲρ ὧν ἐξηπάτησαν, ὑμεῖς δὲ δικαίως μετελεύσεσθε τὸ πλῆθος ὑπὲρ ὧν ἠδίκησθε. Καθόλου δ' εἰ μὲν ἐπιστάμενοι σαφῶς ἠδίκησαν, δι' αὐτὴν τὴν προαίρεσιν ἄξιοι τιμωρίας, εἰ δ' εἰκῇ βουλευσάμενοι τὸν πόλεμον ἐξήνεγκαν, οὐδ' ὣς αὐτοὺς ἀφετέον, ἵνα μὴ σχεδιάζειν ἐν τοῖς τῶν ἄλλων βίοις ἐθισθῶσιν. Οὐ γὰρ δίκαιόν ἐστι τὴν Ἀθηναίων ἄγνοιαν Συρακοσίοις φέρειν ἀπώλειαν, οὐδ' ἐν οἷς τὸ πραχθὲν ἀνήκεστόν ἐστιν, ἐν τούτοις ἀπολογίαν ὑπολείπεσθαι τοῖς ἁμαρτάνουσι.

« XXXII. Νὴ Δία, ἀλλὰ Νικίας ὑπὲρ Συρακοσίων ἐπολιτεύσατο καὶ μόνος συνεβούλευσε μὴ πολεμεῖν. Τὸν μὲν ἐκεῖ γεγενημένον λόγον ἀκούομεν, τὰ δ' ἐνταῦθα πεπραγμένα τεθεωρήκαμεν. (2) Ὁ γὰρ ἀντειπὼν ἐκεῖ περὶ τῆς στρατείας ἐνταῦθα στρατηγὸς ἦν τῆς δυνάμεως, καὶ ὁ πολιτευόμενος ὑπὲρ Συρακοσίων ἀπετείχισεν ὑμῶν τὴν πόλιν, καὶ ὁ φιλανθρώπως διακείμενος πρὸς ὑμᾶς, Δημοσθένους καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων βουλομένων λῦσαι τὴν πολιορκίαν, μόνος ἐβιάσατο μένειν καὶ πολεμεῖν. (3) Διόπερ ἔγωγε νομίζω μὴ δεῖν παρ' ὑμῖν πλεῖον ἰσχῦσαι τὸν μὲν λόγον τῶν ἔργων, τὴν δ' ἐπαγγελίαν τῆς πείρας, τὰ δ' ἀφανῆ τῶν ὑπὸ πάντων ἑωραμένων. Νὴ Δία, ἀλλὰ καλὸν μὴ ποιεῖν τὴν ἔχθραν αἰώνιον. (4) Οὐκοῦν μετὰ τὴν τῶν ἠδικηκότων κόλασιν, ἐὰν ὑμῖν δοκῇ, προσηκόντως διαλύσεσθε τὴν ἔχθραν. Οὐ γὰρ δίκαιον, ὅταν μὲν κρα-

XXXI. « Jure igitur nihil his misericordiæ reliquum est, quam ipsimet in propriis sibi calamitatibus amputarunt. Nam quo confugere illos convenit? ad deosne immortales, quibus cultus adimere patrios studuerunt? an vero ad hominum fidem, quos servitutis innectere jugo approperarunt? Num Cereris et Proserpinæ numen et mysteria implorabunt, quum consecratam ipsis insulam excisum et vastatum huc accesserint? Scilicet. Atqui plebs Atheniensis non in culpa est, sed Alcibiades, horum omnium suasor et concitator. (2) Quid vero? consultores plerumque ad suas de auditorum voluntate conjecturas orationem accommodare est compertum, nempe ut suffragium laturus voluntati suæ congrua ad dicendum oratori subministret. Non enim in concionantis potestate multitudinis consistit arbitratus; sed populus, quod in rem est prudenter consulens, oratorem ad optima disserendum assuefacit. (3) Quodsi nefariis delinquentibus veniam indulgebimus, si modo in consultores errati culpam rejecerint, promptam cuivis scelerato purgandi sui facultatem porrigemus. Utque planissime dicam, omnium hoc iniquissimum fuerit, benefactorum gratiam non consultoribus, sed populo, a beneficio quopiam affectis haberi; injuriarum vero pœnas in oratores transferri. (4) Mirum vero, nonnullos eo jam imprudentiæ delapsos, ut Alcibiadem, in quem nihil potestatis est nobis, plectendum, captivos autem, jam ad meritum supplicium adductos, dimittendos esse censeant, ut omnibus scilicet palam fiat, quod justo adversus sceleratam improbitatem odio populus Syracusanus non afficiatur. (5) Sed isti suasores hujus belli omnem sustineant culpam. Accuset ergo illos multitudo, quod tam maligne ab oratoribus decepti fuerint. Interim vos jure optimo injuriarum vindictam a multitudine reposcetis. Quodque caput rei est, si prudentes et scientes injuria vos affecerunt, propter hoc ipsum nocendi propositum ultione digni sunt : sin temerariis bellum consiliis intulerunt, nec hac ratione dimittantur, quippe ne temere aliorum vitæ pericula et damna inferre consuescant. Haudquaquam enim par est, per ignorantiam et temeritatem Atheniensium exitium Syracusanis importari, nec, ubi irreparabile facti damnum est, liberum auctoribus excusandi locum patefieri.

XXXII. « At vero, ita me Juppiter amet! Nicias in republica Syracusanorum causam egit, solusque belli dissuasor exstitit. Sane, quæ tum dicta illic fuerint, audimus : at hic facta coram intuemur. (2) Nam qui illic contra expeditionem disseruit, en hic hostilis exercitus ductor fuit, et tum Syracusanorum patronus, nunc urbem illorum circumvallavit. Qui tam humaniter erga vos affectus dicitur, unus, Demosthene ceterisque omnibus obsidionem solvere cupientibus, manere bellumque continuare jussit atque pepulit. (3) Quapropter ego sic statuo, apud vos nec verba rebus, nec professiones experimentis, nec obscura et incerta palam omnium conspectui expositis plus habere ponderis atque virium debere. At, bone Juppiter, inimicitias non sempiternas geri honestum est. (4) Ergo post sumptum de violatoribus pacis et justitiæ supplicium inimicitias opportune dissolvetis. Certe periniquum foret, illos

τῶσιν, ὡς δούλοις χρῆσθαι τοῖς ἡλωκόσιν, ὅταν δὲ κρατηθῶσιν, ὡς οὐδὲν ἠδικηκότας συγγνώμης τυγχάνειν. Καὶ τοῦ μὲν δοῦναι δίκην ὧν ἔπραξαν ἀφεθήσονται, λόγῳ δ' εὐσχήμονι καθ' ὃν ἂν χρόνον αὐτοῖς συμφέρῃ τῆς φιλίας μνημονεύσουσιν. (5) Ἐῶ γὰρ ὅτι τοῦτο πράξαντες σὺν πολλοῖς ἄλλοις καὶ τοὺς Λακεδαιμονίους ἀδικήσετε, ὑμῶν χάριν κἀκεῖ τὸν πόλεμον ἐπανῃρημένους καὶ ἐνταῦθα συμμαχίαν ἀποστείλαντας· ἐξῆν γὰρ αὐτοῖς ἀγαπητῶς ἄγειν εἰρήνην καὶ περιορᾶν τὴν Σικελίαν πορθουμένην. (6) Διόπερ ἐὰν τοὺς αἰχμαλώτους ἀφέντες φιλίαν συνάπτησθε, προδόται φανήσεσθε τῶν συμμαχησάντων, καὶ τοὺς κοινοὺς ἐχθροὺς δυνάμενοι ταπεινῶσαι τοσούτους στρατιώτας ἀποδόντες πάλιν ἰσχυροὺς κατασκευάσετε. Οὐ γὰρ ἄν ποτ' ἔγωγε πιστεύσαιμι ὡς Ἀθηναῖοι τηλικαύτην ἔχθραν ἐπανῃρημένοι βεβαίαν φυλάξουσι τὴν φιλίαν, ἀλλ' ἀσθενεῖς μὲν ὄντες ὑποκριθήσονται τὴν εὔνοιαν, ἀναλαβόντες δ' αὐτοὺς τὴν ἀρχαίαν προαίρεσιν ἐπὶ τέλος ἄξουσιν. (7) Ἐγὼ μὲν οὖν, ὦ Ζεῦ καὶ πάντες θεοί, μαρτύρομαι πάντας ὑμᾶς μὴ σώζειν τοὺς πολεμίους, μὴ ἐγκαταλιπεῖν τοὺς συμμάχους, μὴ πάλιν ἕτερον ἐπάγειν τῇ πατρίδι κίνδυνον. Ὑμεῖς δέ, ὦ ἄνδρες Συρακόσιοι, τούτους ἀφέντες, ἐὰν ἀποβῇ τι δυσχερές, οὐδ' ἀπολογίαν ἑαυτοῖς εὐσχήμονα καταλείψετε. »

XXXIII. Τοιαῦτα διαλεχθέντος τοῦ Λάκωνος μετέπεσε τὸ πλῆθος καὶ τὴν Διοκλέους γνώμην ἐκύρωσε. Διόπερ οἱ μὲν στρατηγοὶ παραχρῆμα ἀνῃρέθησαν καὶ οἱ σύμμαχοι· οἱ δ' Ἀθηναῖοι παρεδόθησαν εἰς τὰς λατομίας, ὧν ὕστερον οἱ μὲν ἐπὶ πλεῖον παιδείας μετεσχηκότες ὑπὸ τῶν νεωτέρων ἐξαρπαγέντες διεσώθησαν, οἱ δὲ λοιποὶ σχεδὸν ἅπαντες ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ κακούμενοι τὸν βίον οἰκτρῶς κατέστρεψαν. (2) Μετὰ δὲ τὴν κατάλυσιν τοῦ πολέμου Διοκλῆς ἀνέγραψε τοῖς Συρακοσίοις τοὺς νόμους, καὶ συνέβη παράδοξον περὶ τὸν ἄνδρα τοῦτον γενέσθαι περιπέτειαν. Ἀπαραίτητος γὰρ ἐν τοῖς ἐπιτιμίοις γενόμενος καὶ σκληρῶς κολάζων τοὺς ἐξαμαρτάνοντας, ἔγραψεν ἐν τοῖς νόμοις, ἐάν τις ὅπλον ἔχων εἰς τὴν ἀγορὰν παραγένηται, θάνατον εἶναι πρόστιμον, οὔτε ἀγνοίᾳ δοὺς οὔτε ἄλλῃ τινὶ περιστάσει συγγνώμην. (3) Προσαγγελθέντων δὲ πολεμίων ἐπὶ τῆς χώρας, ἐξεπορεύετο ξίφος ἔχων· αἰφνιδίου δὲ στάσεως καὶ ταραχῆς κατὰ τὴν ἀγορὰν γενομένης, ἀγνοήσας μετὰ τοῦ ξίφους παρῆν εἰς τὴν ἀγοράν. Τῶν δὲ ἰδιωτῶν τινος κατανοήσαντος, καὶ εἰπόντος ὅτι τοὺς ἰδίους αὐτὸς καταλύει νόμους, ἀνεβόησε, Μὰ Δία οὐ μὲν οὖν, ἀλλὰ κυρίους ποιήσω. Καὶ σπασάμενος τὸ ξίφος ἑαυτὸν ἀπέκτεινε. Ταῦτα μὲν οὖν ἐπράχθη κατὰ τοῦτον τὸν ἐνιαυτόν.

XXXIV. Ἐπ' ἄρχοντος δ' Ἀθήνησι Καλλίου Ῥωμαῖοι μὲν ἀντὶ τῶν ὑπάτων χιλιάρχους κατέστησαν τέτταρας, Πόπλιον Κορνήλιον, Γάϊον Φάβιον, Ὀλυμπιὰς δ' ἤχθη παρ' Ἠλείοις δευτέρα πρὸς ταῖς ἐνενήκοντα, καθ' ἣν ἐνίκα στάδιον Ἐξαίνετος Ἀκραγαντῖνος. Ἐπὶ δὲ τούτων Ἀθηναίων περὶ Σικελίαν ἐπταικότων συνέβη τὴν

bello superiores devictis tanquam servis abuti; superatos vero, ac si nihil injuste commiserint, veniam adipisci. Hoc enim pacto fiet ut malefactorum pœnis exsoluti, amicitiæ eo dumtaxat tempore speciose sint memores, quo ipsis utile videatur. (5) Mitto enim vos, si consilium istud exsequemini, præter complures alios, etiam Lacedæmonios injuria afficere, qui et illic prompte vestra causa bellum susceperunt, et huc suppetias pro jure sociali transmiserunt; quum in pace quiescere ac Siciliam hostibus diripiendam ac vastandam permittere integrum ipsis fuisset. (6) Eam ob causam, si captivis impune dimissis, novum cum Atheniensibus amicitiæ fœdus connectetis, fidem societatis vos prodidisse liquido apparebit, et quum in facultate vestra sit, communem nunc hostem omnino pessumdare, eum, tot egregiis militibus restitutis, denuo viribus instructiorem reddetis. Nunquam mihi persuaderi sinam, Athenienses, tanto in vos odio concitatos, in amicitiæ fide constanter perseveraturos: sed, quamdiu vires ipsis defuerint, benevolentiam simulaturos; quum primum vero aliquid roboris collegerint, jam olim meditata ad finem promoturos. (7) Ad extremum itaque, o Juppiter diique universi, vos omnes obtestor, ne hostes serventur, ne sociorum fides deseratur, ne novum denuo periculum patriæ adducatur. At vobis, o viri Syracusani, si, dimissis hostibus, molesti quidpiam evenerit, nec speciem honeste vos excusandi reliquam habituri estis. »

XXXIII. Hæc quum disseruisset Laco, mutatis plebs animis sententiam Dioclis ratam esse jussit. Extemplo igitur summi exercitus duces cum sociorum turba necati; cives autem Attici in lapidum fodinas detrusi fuere. Quorum nonnulli, liberalius in bonis artibus instituti, adolescentum favore vinculis exempti, incolumes abiere. Reliqui ferme omnes, indignis in carcere modis vexati, miserabili tandem vitæ exitu perierunt. (2) Bello dehinc finito, Diocles Syracusanis leges conscripsit. Sed insolens quiddam et memorabile circa hunc virum accidit. Quum enim inexorabilis esset pœnarum exactor et rigida in delinquentes severitate animadverteret, inter leges suas hoc etiam sancivit, ut si quis cum armis in forum prodiret, capite plecteretur; nec ullam imprudentiæ aut cuicumque circumstantiæ veniam concessit. (3) Sed accidit quondam, ut hostium irruptione in agrum Syracusanum nuntiata, etiam ipse gladio accinctus egrederetur. Interim tumultu per seditionem circa forum subito exorto, imprudens cum gladio illuc approperat. Quod quum privatus quidam observatum reprehenderet exclamaretque, proprias ab ipso leges antiquari: Non, per Jovem, inquit, sed potius confirmabo. Eductoque gladio se illico transfixit. Hic rerum gestarum illo quidem anno cursus fuit.

XXXIV. Archontis dehinc munus obeunte Athenis Callia, Romani tribunos militares consulari potestate quattuor fecerunt, P. Cornelium, Caium Fabium (Vibulanum, C. Valerium Potitum, Quinctium Cincinnatum). Tum Olympias apud Eleos agebatur nonagesima secunda, qua stadio vicit Exænetus Agrigentinus. Hoc tempore Atheniensis populi

ἡγεμονίαν αὐτῶν καταφρονηθῆναι. (2) Εὐθὺς γὰρ Χῖοι καὶ Σάμιοι καὶ Βυζάντιοι καὶ πολλοὶ τῶν συμμάχων ἀπέστησαν πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους. Διόπερ ὁ δῆμος ἀθυμήσας ἐξεχώρησεν ἑκουσίως τῆς δημοκρατίας, ἑλόμενος δὲ ἄνδρας τετρακοσίους, τούτοις τὴν διοίκησιν ἐπέτρεψε τῶν κοινῶν. Οἱ δὲ τῆς ὀλιγαρχίας προεστῶτες * ναυπηγησάμενοι πλείους τριήρεις ἀπέστειλαν τετταράκοντα καὶ στρατηγούς *. (3) Οὗτοι δὲ στασιάζοντες πρὸς ἀλλήλους εἰς Ὠρωπὸν ἐξέπλευσαν· ἐκεῖ γὰρ ὥρμουν αἱ τῶν πολεμίων τριήρεις. Γενομένης οὖν ναυμαχίας, ἐνίκων οἱ Λακεδαιμόνιοι, καὶ σκαφῶν εἴκοσι καὶ δυοῖν ἐκυρίευσαν. (4) Συρακόσιοι δὲ καταλελυκότες τὸν πρὸς Ἀθηναίους πόλεμον, τοὺς μὲν Λακεδαιμονίους συμμαχήσαντας, ὧν ἦρχε Γύλιππος, ἐτίμησαν τοῖς ἐκ τοῦ πολέμου λαφύροις, συναπέστειλαν δ' αὐτοῖς εἰς Λακεδαίμονα συμμαχίαν εἰς τὸν πρὸς Ἀθηναίους πόλεμον τριάκοντα καὶ πέντε τριήρεις, ὧν ἦρχεν Ἑρμοκράτης ὁ πρωτεύων τῶν πολιτῶν. (5) Αὐτοὶ δὲ τὰς ἐκ τοῦ πολέμου γενομένας ὠφελείας ἀθροίσαντες τοὺς μὲν ναοὺς ἀναθήμασι καὶ σκύλοις ἐκόσμησαν, τῶν δὲ στρατιωτῶν τοὺς ἀριστεύσαντας ταῖς προσηκούσαις δωρεαῖς ἐτίμησαν. (6) Μετὰ δὲ ταῦτα τῶν δημαγωγῶν ὁ πλεῖστον παρ' αὐτοῖς ἰσχύσας Διοκλῆς ἔπεισε τὸν δῆμον μεταστῆσαι τὴν πολιτείαν εἰς τὸ κλήρῳ τὰς ἀρχὰς διοικεῖσθαι, ἑλέσθαι δὲ καὶ νομοθέτας εἰς τὸ τὴν πολιτείαν διατάξαι καὶ νόμους καινοὺς ἰδίᾳ συγγράψαι.

XXXV. Διόπερ οἱ Συρακόσιοι τοὺς φρονήσει διαφέροντας τῶν πολιτῶν εἵλοντο νομοθέτας, ὧν ἦν ἐπιφανέστατος Διοκλῆς. Τοσούτῳ γὰρ τῶν ἄλλων διήνεγκε συνέσει καὶ δόξῃ, ὥστε τῆς νομοθεσίας ἀπὸ πάντων κοινῇ γραφείσης, ὀνομασθῆναι τοὺς νόμους Διοκλέους. (2) Οὐ μόνον δὲ τὸν ἄνδρα τοῦτον ζῶντα ἐθαύμασαν οἱ Συρακόσιοι, ἀλλὰ καὶ τελευτήσαντα τιμαῖς ἡρωικαῖς ἐτίμησαν καὶ νεὼν ᾠκοδόμησαν δημοσίᾳ τὸν ὕστερον ὑπὸ Διονυσίου κατὰ τὴν τειχοποιίαν καθαιρεθέντα. Ἐθαυμάσθη δὲ ὁ ἀνὴρ οὗτος καὶ παρὰ τοῖς ἄλλοις Σικελιώταις. (3) Πολλαὶ γοῦν τῶν κατὰ τὴν νῆσον πόλεων χρώμεναι διετέλεσαν τοῖς τούτου νόμοις, μέχρι ὅτου πάντες οἱ Σικελιῶται τῆς Ῥωμαίων πολιτείας ἠξιώθησαν. Οἱ δ' οὖν Συρακόσιοι κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους κατὰ μὲν Τιμολέοντα νομοθετήσαντος αὐτοῖς Κεφάλου, κατὰ δὲ τὸν Ἱέρωνα τὸν βασιλέα Πολυδώρου, οὐδέτερον αὐτῶν ὠνόμασαν νομοθέτην, ἀλλ' ἢ ἐξηγητὴν τοῦ νομοθέτου, διὰ τὸ τοὺς νόμους γεγραμμένους ἀρχαίᾳ διαλέκτῳ δοκεῖν εἶναι δυσκατανοήτους. (4) Μεγάλης δὲ οὔσης κατὰ τὴν νομοθεσίαν ἀναθεωρήσεως, μισοπόνηρος μὲν φαίνεται διὰ τὸ πάντων τῶν νομοθετῶν πικρότατα πρόστιμα θεῖναι κατὰ πάντων τῶν ἀδικούντων, δίκαιος δ' ἐκ τοῦ περιττότερον τῶν πρὸ αὐτοῦ κατ' ἀξίαν ἑκάστῳ τὸ ἐπιτίμιον ὑπάρξαι, πραγματικὸς δὲ καὶ πολύπειρος ἐκ τοῦ πᾶν ἔγκλημά τε καὶ πρᾶγμα δημόσιόν τε καὶ ἰδιωτικὸν ἀμφισβητούμενον ὡρισμένης ἀξιῶσαι τιμωρίας· ἔστι δὲ καὶ κατὰ τὴν λέ-

imperium ob res in Sicilia male gestas contemni cœpit: (2) statim namque Chii, Samii, Byzantii et bona pars sociorum ad Lacedæmonios descivere. Perturbatus hac re populus, populari administratione sponte se abdicans, quadringentos viros elegit, qui reipublicæ negotia tractarent. Potestate igitur ad paucos redacta, qui summæ rerum præerant, plures triremes exstruunt et quadraginta navium classem cum prætoribus expediunt. (3) Quæ, orto inter præfectos dissidio, Oropum appellit, ubi hostium triremes in ancoris consistebant. Inito igitur certamine, Lacedæmonii vincunt, et navigiis viginti duobus potiuntur. (4) At Syracusani, bello Atheniensium exstincto, Lacedæmonios armorum socios, quorum dux Gylippus erat, spoliis eo bello captis remunerantur, cumque illis triginta quinque triremes in subsidium belli contra Athenienses suscepti mittunt, quarum Hermocrates prætor erat, vir inter cives primarius. (5) Tum prædam eo bello acquisitam contrahunt, et selectis inde manubiis templa exornant: milites etiam, qui præclarum virtutis specimen ediderant, pro suo quemque merito, præmiis honestant. (6) Post hæc Diocles, qui plurimum inter populi ductores auctoritate valebat, novam reipublicæ rationem instituendi, ut sorte magistratus capessantur, populo auctor est. Legum præterea latores ad componendum reipublicæ statum novasque leges condendum illos designare jubet.

XXXV. Ex civibus ergo deligunt Syracusani eos qui prudentia maxime præstare videbantur, quorum clarissimus fuit Diocles. Nam adeo mentis sollertia et nominis celebritate alios supergressus est, ut leges communi omnium opera scriptæ Diocleæ tamen ab illo nuncuparentur. (2) Nec vivus tantum hic vir in admiratione habitus est Syracusanis, sed mortuo quoque heroicos tribuerunt honores, exstructo ad memoriam illius templo, quod a Dionysio postmodum in eductione novi muri est destructum. Quin ceteri quoque Siculi virum hunc magni fecerunt. (3) Multæ igitur per insulam hanc civitates ad leges illius rempublicam conformarunt, iisque usæ sunt, donec omnes Siciliæ populos Romani civitate sua donarunt. Etiamsi autem posteris inde temporibus, quum Timoleon imperaret, Cephalus, et, Hierone regnante, Polydorus leges Syracusanis tulerint, neutrum tamen legislatorem, sed interpretem legislatoris, nominarunt, propterea quod leges prisca lingua conscriptæ intellectu difficiles essent. (4) Quum autem multa sint in his legum institutis consideratione digna, inprimis acerrimum improbitatis odium hinc elucet, quod amarissimas cunctis justitiæ violatoribus pœnas irrogavit; justitiæ quoque studium, quod præter ceteros accuratius præmia singulis ex merito constituit; ingens porro rerum civilium peritia et usus ex eo apparet, quod unamquamlibet actionem et causam, quæ privatim aut publice in disceptatio-

ξιν σύντομος καὶ πολλὴν τοῖς ἀναγινώσκουσιν ἀπολείπων ἀναθεώρησιν. (5) Ἐμαρτύρησε δ' αὐτοῦ τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν σκληρότητα τῆς ψυχῆς ἡ περὶ τὴν τελευτὴν περιπέτεια. Ταῦτα μὲν οὖν ἀκριβέστερον εἰπεῖν προήχθην διὰ τὸ τοὺς πλείους τῶν συγγραφέων ὀλιγωρότερον περὶ αὐτοῦ διειλέχθαι.

XXXVI. Οἱ δ' Ἀθηναῖοι πυθόμενοι τὴν ἐν Σικελίᾳ δύναμιν ἄρδην ἀνῃρημένην, βαρέως ἔφερον τὸ πλῆθος τῆς συμφορᾶς. Οὐ μὴν ἔληγόν γε διὰ τοῦτο τῆς Λακεδαιμονίων φιλοτιμίας περὶ τῆς ἡγεμονίας, ἀλλὰ ναῦς τε κατεσκεύαζον πλείους καὶ χρήματα ἐπορίζοντο, φιλονεικοῦντες μέχρι τῆς ἐσχάτης ἐλπίδος ὑπὲρ τῶν πρωτείων. (2) Ἑλόμενοι δὲ τετρακοσίους ἄνδρας, τούτοις ἔδωκαν ἐξουσίαν αὐτοκράτορα διοικεῖν τὰ κατὰ τὸν πόλεμον· ὑπελάμβανον γὰρ τὴν ὀλιγαρχίαν εὐθετωτέραν εἶναι τῆς δημοκρατίας ἐν ταῖς τοιαύταις περιστάσεσιν. (3) Οὐ μὴν καὶ τὰ πράγματά γε κατὰ τὴν ἐκείνων ἠκολούθησε κρίσιν, ἀλλὰ πολὺ χεῖρον τὸν πόλεμον διῴκησαν. Ἀποστείλαντες γὰρ τετταράκοντα ναῦς, συνεξέπεμψαν τοὺς ἀφηγησομένους δύο στρατηγούς, ἀλλοτρίως ἔχοντας πρὸς ἀλλήλους. Τῶν δὲ περὶ τοὺς Ἀθηναίους πραγμάτων τεταπεινωμένων, ὁ μὲν καιρὸς προσεδεῖτο πολλῆς ὁμονοίας, οἱ δὲ στρατηγοὶ πρὸς ἀλλήλους ἐστασίαζον. (4) Καὶ τέλος ἐκπλεύσαντες εἰς Ὠρωπὸν ἀπαράσκευοι πρὸς τοὺς Πελοποννησίους ἐναυμάχησαν· κακῶς δὲ καὶ τὴν μάχην ἐνστησάμενοι καὶ τὸν κίνδυνον ἀγεννῶς ὑπομείναντες, ἀπέβαλον ναῦς δύο πρὸς ταῖς εἴκοσι, τὰς δὲ λοιπὰς μόγις διέσωσαν εἰς Ἐρέτριαν. (5) Τούτων δὲ πραχθέντων, οἱ σύμμαχοι τῶν Ἀθηναίων διά τε τὰς περὶ Σικελίαν ἀτυχίας καὶ διὰ τὰς τῶν ἡγεμόνων καχεξίας μεθίσταντο πρὸς Λακεδαιμονίους. Συμμάχου δ' ὄντος τοῖς Λακεδαιμονίοις Δαρείου τοῦ Περσῶν βασιλέως, Φαρνάβαζος ὁ τῶν ἐπὶ θαλάττης τόπων ἔχων τὴν στρατηγίαν ἐχορήγει χρήματα τοῖς Λακεδαιμονίοις· μετεπέμψατο δὲ καὶ τὰς ἐκ Φοινίκης τριήρεις τριακοσίας, διαλογιζόμενος ἀποστεῖλαι τοῖς Λακεδαιμονίοις ἐπὶ τὴν βοήθειαν.

XXXVII. Τοιούτων δ' ἐλαττωμάτων τοῖς Ἀθηναίοις εἰς ἕνα καιρὸν προσδραμόντων, ἅπαντες καταλελύσθαι τὸν πόλεμον διειλήφεισαν· οὐκέτι γὰρ τοὺς Ἀθηναίους οὐδὲ τὸν ἐλάχιστον χρόνον οὐδεὶς ἤλπιζε τοιαῦτα ὑποστήσεσθαι. Οὐ μὴν τὰ πράγματά γε τῇ τῶν πολλῶν ὑπολήψει τέλος ἔσχεν ἀκόλουθον, ἀλλ' εἰς τοὐναντίον πάντα διὰ τὰς τῶν διαπολεμούντων ὑπεροχὰς μεταπεσεῖν συνέβη διὰ τοιαύτας αἰτίας. (2) Ἀλκιβιάδης φυγὰς ὢν ἐξ Ἀθηνῶν συνεπολέμησε χρόνον τινὰ τοῖς Λακεδαιμονίοις, καὶ μεγάλας ἐν τῷ πολέμῳ χρείας παρέσχετο. Ἦν γὰρ καὶ λόγῳ δυνατώτατος καὶ τόλμῃ πολὺ προέχων τῶν πολιτῶν, ἐν δ' εὐγενείᾳ καὶ πλούτῳ πρῶτος Ἀθηναίων. (3) Οὗτος οὖν ἐπιθυμῶν τῆς εἰς τὴν πατρίδα τυχεῖν καθόδου, πάντα ἐμηχανᾶτο πρὸς τὸ τοῖς Ἀθηναίοις πρᾶξαί τι τῶν χρησίμων, καὶ μάλιστα ἐν οἷς καιροῖς ἐδόκουν τοῖς ὅλοις ἐλαττοῦσθαι. (4) Ἔχων οὖν φιλίαν πρὸς Φαρνάβαζον τὸν Δαρείου σατράπην,

nem venit, certa multa determinavit. In dicendo concisus est, et multum disquisitionis lectori relinquit. (5) Virtutem ejus animique rigorem funestæ mortis casus attestatur. Hæc ad paullo diligentius persequendum studio quodam provectus sum, quod plerique scriptores negligentius de ipso disseruerint.

XXXVI. Ceterum Athenienses, ubi copias suas in Sicilia ad internecionem deletas cognoverunt, gravissime cladis atrocitatem tulere. Nihilo tamen magis idcirco de imperio cum Lacedæmoniis contendere destiterunt. Quin immo classem instruxerunt majorem, pecuniasque sibi compararunt, ad extremam usque spem de principatu contendentes. (2) Quadringentis igitur viris a se delectis plenariam reipublicæ administrandæ potestatem tradiderunt : paucorum enim gubernationem præsenti rerum conditioni magis accommodam esse quam statum popularem judicabant. (3) Res tamen nequaquam ex sententia illis evenit, sed longe infeliciore successu bellum inde gesserunt. Prætores enim duos inter se discordes cum quadraginta navium classe in hostem ire jubent. Etsi autem, rebus Atheniensium tantopere afflictis, tempus concordiam vel maxime flagitabat, illi tamen inimicitias et dissensiones mutuas alere perrexerunt. (4) Ad postremum classe ad Oropum deflexa, imparati cum Peloponnesiis conflixere : ubi, quod et perperam instituissent pugnam et ignaviter discrimina ejus sustinerent, naves viginti duo amiserunt, et reliquas vix salvas Eretriam reduxere. (5) His ita gestis, socii Atheniensium propter cladem in Sicilia acceptam pravamque ductorum administrationem cum Lacedæmoniis sese conjunxere. Et quia rex Persarum Darius societatem cum Lacedæmoniis colebat, Pharnabazus, qui maritima sub imperio habebat, pecuniis tum Lacedæmonios sublevabat. Trecentas etiam e Phœnice naves accersivit, quas auxilio Lacedæmoniis mittere constituerat.

XXXVII. Quum tot igitur tantisque detrimentis uno tempore concurrentibus Athenienses obruerentur, omnes jam solutum esse bellum opinabantur : nemo enim vel ad minimum tempus resistere posse Athenienses sperabat. Verum res longe alium quam vulgus animo præceperat exitum sortitur, et in contrarium (tanta belligerantium erat præstantia) recidit. Idque hoc modo evenit. (2) Alcibiades, exsulans Athenis, Lacedæmoniis per aliquod tempus in bellis operam commodans, magnum sui usum præbuerat. Nam eloquentia pollens et audacia præ civibus aliis excellens et nobilitatis splendore opumque vi Atheniensium facile primus erat. (3) Is ergo, in patriam revocari cupiens, omnia molitur, ut insigne quidpiam in commodum populi Atheniensis peragat, illa maxime tempestate, qua de summa rerum decidisse videretur. (4) Quum igitur Pharnabazo, Darii satrapæ, amicitia junctus esset, videns cum

καὶ θεωρῶν αὐτὸν μέλλοντα τριακοσίας ναῦς ἀποστέλλειν τοῖς Λακεδαιμονίοις εἰς συμμαχίαν, ἔπεισεν ἀποστῆναι τῆς πράξεως· ἐδίδασκε γὰρ ὡς οὐ συμφέρει τῷ βασιλεῖ τοὺς Λακεδαιμονίους ποιεῖν ἄγαν ἰσχυρούς· οὐ γὰρ συνοίσειν Πέρσαις· κρεῖττον οὖν εἶναι περιορᾶν τοὺς διαπολεμοῦντας ἴσους ὄντας, ὅπως πρὸς ἀλλήλους ὡς πλεῖστον χρόνον διαφέρωνται. (5) Ὅθεν ὁ Φαρνάβαζος διαλαβὼν εὖ λέγειν τὸν Ἀλκιβιάδην, πάλιν τὸν στόλον ἀπέστειλεν εἰς Φοινίκην. Τότε μὲν οὖν τηλικαύτην τῶν Λακεδαιμονίων συμμαχίαν παρείλετο· μετὰ δέ τινα χρόνον τυχὼν τῆς καθόδου, καὶ δυνάμεως ἡγησάμενος, πολλαῖς μὲν μάχαις ἐνίκησε Λακεδαιμονίους, καὶ τελέως τὰ τῶν Ἀθηναίων πράγματα πεσόντα πάλιν ἤγειρεν. (6) Ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων ἐν τοῖς οἰκείοις χρόνοις ἀκριβέστερον ἐροῦμεν, ἵνα μὴ παρὰ φύσιν προλαμβάνωμεν τῇ γραφῇ τοὺς καιρούς.

XXXVIII. Τοῦ γὰρ ἐνιαυσιαίου χρόνου διεληλυθότος, Ἀθήνησι μὲν ἦρχε Θεόπομπος, Ῥωμαῖοι δὲ ἀντὶ τῶν ὑπάτων τέτταρας χιλιάρχους κατέστησαν, Τιβέριον Ποστούμιον καὶ Γάϊον Κορνήλιον, πρὸς δὲ τούτοις Γάϊον Οὐαλέριον καὶ Καίσωνα Φάβιον. Περὶ δὲ τούτους τοὺς χρόνους Ἀθηναῖοι τὴν ἐκ τῶν τετρακοσίων ὀλιγαρχίαν κατέλυσαν καὶ τὸ σύστημα τῆς πολιτείας ἐκ τῶν πολιτῶν συνεστήσαντο. (2) Τούτων δὲ πάντων ἦν εἰσηγητὴς Θηραμένης, ἀνὴρ καὶ τῷ βίῳ κόσμιος καὶ τῇ φρονήσει δοκῶν διαφέρειν τῶν ἄλλων. Καὶ γὰρ τὸν Ἀλκιβιάδην οὗτος μόνος συνεβούλευσε κατάγειν, δι' ὃν πάλιν ἑαυτοὺς ἀνέλαβον, καὶ πολλῶν ἄλλων εἰσηγητὴς γενόμενος ἐπ' ἀγαθῷ τῆς πατρίδος, οὐ μετρίας ἀποδοχῆς ἐτύγχανεν. (3) Ἀλλὰ ταῦτα μὲν μικρὸν ὕστερον ἐγενήθη. Εἰς δὲ τὸν πόλεμον Ἀθηναῖοι μὲν στρατηγοὺς κατέστησαν Θράσυλλον καὶ Θρασύβουλον, οἳ τὸν στόλον εἰς Σάμον ἀθροίσαντες ἐγύμναζον τοὺς στρατιώτας εἰς ναυμαχίαν καθ' ἡμέραν ἀναπείρας ποιούμενοι. (4) Μίνδαρος δὲ ὁ τῶν Λακεδαιμονίων ναύαρχος χρόνον μέν τινα περὶ τὴν Μίλητον διέτριβε, προσδοκῶν τὴν παρὰ Φαρναβάζου βοήθειαν· τριακοσίας γὰρ τριήρεις ἀκούων ἐκ Φοινίκης καταπεπλευκέναι, μετέωρος ἦν ταῖς ἐλπίσι, νομίζων τηλικούτῳ στόλῳ καταλύσειν τὴν Ἀθηναίων ἡγεμονίαν· (5) μετ' ὀλίγον δὲ πυθόμενός τινων ὅτι πεισθεὶς Ἀλκιβιάδῃ πάλιν ἀπέστειλε τὸν στόλον εἰς Φοινίκην, τὰς μὲν παρὰ Φαρναβάζου ἐλπίδας ἀπέγνω, αὐτὸς δὲ καταρτίσας τάς τε ἐκ Πελοποννήσου ναῦς καὶ τὰς παρὰ τῶν ἔξωθεν συμμάχων, Δωριέα μὲν μετὰ τριῶν καὶ δέκα νεῶν ἀπέστειλεν εἰς Ῥόδον, πυνθανόμενος ἐπὶ νεωτερισμῷ τινας συνίστασθαι τῶν Ῥοδίων· προσφάτως γὰρ τοῖς Λακεδαιμονίοις τινὲς τῶν ἀπὸ τῆς Ἰταλίας Ἑλλήνων ἀπεστάλκεισαν εἰς συμμαχίαν τὰς προειρημένας ναῦς· αὐτὸς δὲ τὰς ἄλλας πάσας ἀναλαβών, οὔσας ὀγδοήκοντα καὶ τρεῖς, ἀπῆρεν εἰς Ἑλλήσποντον διὰ τὸ πυνθάνεσθαι τὸν τῶν Ἀθηναίων στόλον ἐν Σάμῳ διατρίβειν. (6) Καθ' ὃν δὴ χρόνον οἱ τῶν Ἀθηναίων στρατηγοὶ θεωροῦντες παραπλέοντας, ἀνήχθησαν ἐπ' αὐτοὺς μετὰ νεῶν ἑξή-

trecentas jam triremes Lacedæmoniis subsidio missurum, ab incepto revocat. Regi enim non expedire, si Lacedæmoniis opes nimium augeat et confirmet, nec ex re Persarum illud fore docet; multoque satius esse, si duo inter se populi armis commissi æquis viribus quam diutissime conflictentur. (5) Pharnabazus ergo, Alcibiadem commode locutum arbitratus, classem retro in Phœnicen dimisit. Et tunc quidem Alcibiades tantam subsidii vim Lacedæmoniis intervertit. Aliquanto vero post, impetrato domum reditu, dux copiarum factus multis Lacedæmonios prœliis vicit, et res patriæ jam collapsas, in pristinum restituit. (6) Verum de his suo tempore accuratius disseremus, ne præter naturæ ordinem justum scriptionis tempus anticipemus.

XXXVIII. Anno hoc elapso, Athenis præfecturam gerebat Theopompus, et Romani consulum loco iterum quattuor tribunos militares creabant, Tiberium Postumium, C. Cornelium, C. Valerium, et Cæsonem Fabium. Hoc tempore Athenienses, abrogato quadringentorum imperio, statum reipublicæ ad civium auctoritatem revocarunt. (2) Quorum omnium auctor et suasor fuit Theramenes, vir et vita modestus et prudentia aliis præstantior habitus. Etenim solus hic Alcibiadis revocandi consilium proposuit, cujus ductu vires utcunque receperunt: multisque aliis ad commodum patriæ institutis non exiguam sibi auctoritatem et gratiam comparavit. (3) Verum hæc paullo post acciderunt. Tum vero ad bellum prosequendum duo ab Atheniensibus duces creantur, Thrasyllus et Thrasybulus, qui coacta apud Samum classe assiduis militem tirociniis ad navales pugnas exercebant. (4) Mindarus interea, Lacedæmoniorum navarchus, aliquantum temporis ad Miletum consumens, auxilia Pharnabazi exspectabat. Quum enim trecentas ex Phœnice triremes adventare audivisset, in certam prope spem elatus Atheniensibus imperium tanta se classe ademturum existimabat. (5) Sed brevi post audiens, suasu Alcibiadis classem in Phœnicen esse remissam, desperatis Pharnabazi subsidiis, naves, quas ex Peloponneso aliisque extrinsecus sociis habebat, adornat, et Dorieum cum tredecim navibus, quas recens nonnulli ex Italia Græci in subsidium miserant, in Rhodum mittit: esse enim qui ad res ibi novandas conspirassent, acceperat. Ipse cum reliquis omnibus numero octoginta tribus in Hellespontum trajecit, quod Atheniensium classem in Samo commorari audierat. (6) Quo tempore duces Athenienses, hostes prælernavigantes conspicati, cum sexaginta navibus

κοντα. Τῶν δὲ Λακεδαιμονίων κατενεχθέντων εἰς Χίον, ἔδοξε τοῖς τῶν Ἀθηναίων στρατηγοῖς προσπλεῦσαι τῇ Λέσβῳ, κἀκεῖ παρὰ τῶν συμμάχων ἀθροῖσαι τριήρεις, ὅπως μὴ συμβαίνῃ τοὺς πολεμίους ὑπερέχειν τῷ πλήθει τῶν νεῶν.

XXXIX. Οὗτοι μὲν οὖν περὶ ταῦτα διέτριβον. Μίνδαρος δ' ὁ τῶν Λακεδαιμονίων ναύαρχος νυκτὸς μετὰ τοῦ στόλου παντὸς ἐκπλεύσας εἰς Ἑλλήσποντον ἐκομίζετο κατὰ σπουδήν, καὶ δευτεραῖος εἰς Σίγειον κατέπλευσεν. Οἱ δ' Ἀθηναῖοι πυθόμενοι τὸν παράπλουν, οὐκ ἀνέμειναν ἁπάσας τὰς παρὰ τῶν συμμάχων τριήρεις, τριῶν δὲ μόνον προςγενομένων αὐτοῖς, ἐδίωκον τοὺς Λακεδαιμονίους. (2) Ἐπεὶ δ' ἦλθον εἰς Σίγειον, εὗρον τὸν μὲν στόλον ἐκπεπλευκότα, τρεῖς δὲ μόνον ναῦς ὑπολελειμμένας, ὧν εὐθέως ἐκυρίευσαν· καὶ μετὰ ταῦτα εἰς Ἐλαιοῦντα καταπλεύσαντες τὰ περὶ τὴν ναυμαχίαν παρεσκευάζοντο. Λακεδαιμόνιοι δὲ θεωροῦντες τοὺς πολεμίους τὰ πρὸς τὴν μάχην ἑτοιμαζομένους, καὶ αὐτοὶ πένθ' ἡμέρας ἀνάπειραν ποιούμενοι καὶ γυμνάσαντες τοὺς ἐρέτας, ἐξέταξαν τὸν στόλον εἰς ναυμαχίαν, ὄντα νεῶν δυοῖν ἔλαττον τῶν ἐνενήκοντα. Οὗτοι μὲν οὖν ἐκ τοῦ πρὸς τὴν Ἀσίαν μέρους ἔστησαν τὰς ναῦς, οἱ δ' Ἀθηναῖοι τὸ πρὸς τὴν Εὐρώπην ἔχοντες ἀντανήγοντο, τῷ μὲν πλήθει λειπόμενοι, ταῖς δ' ἐμπειρίαις ὑπερέχοντες. (3) Λακεδαιμόνιοι μὲν οὖν ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ κέρατος ἔταξαν τοὺς Συρακοσίους, ὧν Ἑρμοκράτης ἀφηγεῖτο, τὸ δ' εὐώνυμον αὐτοῖς συνεπλήρουν Πελοποννήσιοι, Μινδάρου τὴν ἡγεμονίαν ἔχοντος. (4) Τῶν δ' Ἀθηναίων ἐπὶ μὲν τὸ δεξιὸν ἐτάχθη Θράσυλλος, ἐπὶ δὲ τὸ εὐώνυμον Θρασύβουλος. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἔσπευδον ἀμφότεροι φιλοτιμούμενοι περὶ τοῦ τόπου, ὅπως μὴ τὸν ῥοῦν ἔχωσιν ἐναντίον. Διὸ καὶ πολὺν χρόνον ἀλλήλους περιέπλεον, διακλείοντες τὰ στενὰ καὶ περὶ τῆς στάσεως τοπομαχοῦντες· μεταξὺ γὰρ Ἀβύδου καὶ Σηστοῦ τῆς ναυμαχίας γινομένης, συνέβαινε τὸν ῥοῦν οὐ μετρίως ἐμποδίζειν ἐν στενοῖς τόποις. (5) Οὐ μὴν ἀλλ' οἱ τῶν Ἀθηναίων κυβερνῆται πολὺ ταῖς ἐμπειρίαις προέχοντες πολλὰ πρὸς τὴν νίκην συνεβάλοντο.

XL. Τῶν γὰρ Πελοποννησίων ὑπερεχόντων τῷ πλήθει τῶν νεῶν καὶ ταῖς τῶν ἐπιβατῶν ἀρεταῖς, ἡ τέχνη τῶν κυβερνητῶν ἄχρηστον τὴν ὑπεροχὴν τῶν ἐναντίων ἐποίει. Ὁπότε γὰρ οἱ Πελοποννήσιοι κατὰ σπουδὴν ἀθρόαις ταῖς ναυσὶν εἰς ἐμβολὴν ἐπιφέροιντο, τὰς ἑαυτῶν οὕτω φιλοτέχνως καθίστανον, ὥστε τοῦ μὲν ἄλλου μέρους αὐτὰς μὴ δύνασθαι θιγεῖν, τοῖς δὲ στόμασι τῶν ἐμβόλων μόνοις ἀναγκάζεσθαι συμβάλλειν. (2) Διόπερ ὁ Μίνδαρος ὁρῶν ἄπρακτον οὖσαν τὴν ἐκ τῶν ἐμβολῶν βίαν, κατ' ὀλίγας καὶ κατὰ μίαν ἐκέλευσε συμπλέκεσθαι. Οὐ μὴν οὐδ' ἐνταῦθα τὴν τῶν κυβερνητῶν τέχνην ἄπρακτον εἶναι συνέβαινεν, ἀλλ' εὐφυῶς ἐκκλίνοντες τὰς τῶν νεῶν ἐπιφερομένας ἐμβολὰς πλαγίαις ἐνέσειον, καὶ πολλὰς κατετίτρωσκον. (3) Φιλοτιμίας δ' ἐμπεσούσης εἰς ἀμφοτέρους, οὐ μόνον ταῖς ἐμβολαῖς

in eos invehuntur. Sed Lacedæmoniis ad Chium delatis, Atheniensium ducibus in Lesbum transmittere placuit, ut aliquot a sociis triremes sibi compararent, ne navium multitudine ab hostibus superarentur.

XXXIX. Dumque hæc ab illis agitantur, Mindarus, Lacedæmoniorum classis prætor, noctu cum classe universa solvens ad Hellespontum propere contendit, posteroque die ad Sigeum defertur. Athenienses igitur, cognito illorum discessu, non omnes sociorum triremes præstolati, sed tribus tantum aucti, Lacedæmonios insequuntur. (2) Verum ad Sigeum profecti, classem Lacedæmoniorum inde solvisse comperiunt, tresque tantummodo naves ibi relictas invadunt et capiunt illico. Tum Elæuntem delati ad pugnam navalem se accingunt. Lacedæmonii contra, ubi hostes ad conflictum se parare cernunt, etiam ipsi dies quinque in exercendis explorandisque remigibus consumunt: tum classem, quæ duodenonaginta navium erat, in justum aciei ordinem disponunt, navesque horum latus Asiaticum obtinebant; Athenienses contra ex Europæo limite suas eduxere, numero quidem inferiores, sed rei nauticæ peritia hostibus præpollentes. (3) Lacedæmonii autem in dextro cornu Syracusanos, quorum Hermocrates dux fuit, constituerant; sinistrum Peloponnesii cum imperatore Mindaro tenebant. (4) Atheniensibus in dextro collocatus erat Thrasyllus, lævum Thrasybulus regebat. Initio autem pars utraque, de loci commoditate disceptans, id certatim cavere properabat, ut ne fluxum maris adversum haberet. Idcirco ad tempus non exiguum inter se vicissim obnavigantes, angustiis interclusis de statione opportuna dimicabant. Nam quia inter Abydum et Sestum pugna navalis instituta erat, maris affluxus non mediocre in faucibus illis impedimentum afferebat. (5) Sed tamen Atticarum navium rectores, quod peritia excellerent, multum ad victoriam momenti adjecere.

XL. Quamquam enim Peloponnesii navium multitudine et epibatarum virtute superiores erant, gubernatorum tamen sollertia inutilem hanc illis prærogativam effecit. Nam quando Peloponnesii concitato navium impetu ad feriendum incursabant, illi singulari naves arte ita constitutas habebant, ut nulla eas parte alia contingere possent, sed in prætensa duntaxat rostra impingere cogerentur. (2) Idcirco Mindarus, animadvertens frustra incursationem rostrorum tentari, paucas simul et singulas etiam pro se cum adversariis committi jubet. Verum nec in hoc casu inefficax erat gubernatorum industria, sed facili declinatione navium sollerter evitatis rostrorum inflictibus, in obliqua triremium latera incursantes multas vulnerabant. (3) Et mox fervore contentionis utrinque accensi, non rostris tantum

διεκινδύνευον, ἀλλὰ συμπλεκόμενοι τοῖς ἐπιβάταις διηγωνίζοντο. Πολλὰ δ' ὑπὸ τῆς τοῦ ῥοῦ βίας διακωλυόμενοι πράττειν, ἐφ' ἱκανὸν χρόνον διεκινδύνευον, οὐδετέρων δυναμένων τυχεῖν τῆς νίκης. (4) Ἰσοῤῥόπου δὲ τῆς μάχης οὔσης, ἐπεφάνησαν ὑπέρ τινος ἄκρας ναῦς εἴκοσι πέντε παρὰ τῶν συμμάχων ἀπεσταλμέναι τοῖς Ἀθηναίοις. Φοβηθέντες δὲ οἱ Πελοποννήσιοι πρὸς τὴν Ἄβυδον ἔφυγον, ἐξαπτομένων τῶν Ἀθηναίων καὶ φιλοτιμότερον διωξάντων. (5) Τῆς δὲ ναυμαχίας τοιοῦτο τέλος λαβούσης, Ἀθηναῖοι ναῦς ἔλαβον ὀκτὼ μὲν Χίων, πέντε δὲ Κορινθίων, Ἀμβρακιωτῶν δὲ δύο, Συρακοσίων δὲ καὶ Πελληνέων καὶ Λευκαδίων μίαν ἐξ ἑκάστων· αὐτοὶ δὲ πέντε ναῦς ἀπέβαλον, ἃς πάσας βυθισθῆναι συνέβη. (6) Μετὰ δὲ ταῦθ' οἱ περὶ τὸν Θρασύβουλον ἔστησαν τρόπαιον ἐπὶ τῆς ἄκρας οὗ τὸ τῆς Ἑκάβης ἐστὶ μνημεῖον, καὶ τοὺς ἀπαγγελοῦντας τὴν νίκην εἰς Ἀθήνας ἔπεμψαν· αὐτοὶ δὲ μετὰ παντὸς τοῦ στόλου τὸν πλοῦν ἐπὶ Κύζικον ἐποιήσαντο. Αὕτη γὰρ πρὸ τῆς ναυμαχίας ἦν ἀφεστηκυῖα πρὸς Φαρνάβαζον τὸν Δαρείου στρατηγὸν καὶ Κλέαρχον τὸν Λακεδαιμονίων ἡγεμόνα. Εὑρόντες δ' αὐτὴν ἀτείχιστον, ῥᾳδίως τῆς ἐπιβολῆς ἐκράτησαν, καὶ χρήματα πραξάμενοι τοὺς Κυζικηνοὺς ἀπέπλευσαν εἰς Σηστόν.

XLI. Μίνδαρος δ' ὁ τῶν Λακεδαιμονίων ναύαρχος ἀπὸ τῆς ἥττης φυγὼν εἰς Ἄβυδον, τάς τε πεπονηκυίας ναῦς ἐπεσκεύασε καὶ πρὸς τὰς ἐν Εὐβοίᾳ τριήρεις ἀπέστειλεν Ἐπικλέα τὸν Σπαρτιάτην, προστάξας ἄγειν τὴν ταχίστην. (2) Ὃς ἐπεὶ κατέπλευσεν εἰς Εὔβοιαν, ἀθροίσας τὰς ναῦς οὔσας πεντήκοντα κατὰ σπουδὴν ἀνήχθη· καὶ κατὰ τὸν Ἄθω γενομένων τῶν τριήρων, ἐπεγενήθη χειμὼν τηλικοῦτος, ὥστε τὰς μὲν ναῦς ἁπάσας ἀπολέσθαι, τῶν δὲ ἀνδρῶν δώδεκα μόνους διασωθῆναι. (3) Δηλοῖ δὲ τὸ περὶ τούτων ἀνάθημα κείμενον ἐν τῷ περὶ Κορώνειαν νεῴ, καθάπερ φησὶν Ἔφορος, τὴν ἐπιγραφὴν ἔχον ταύτην·

Οἵδ' ἀπὸ πεντήκοντα νεῶν θάνατον προφυγόντες
πρὸς σκοπέλοισιν Ἄθω σώματα γῇ πέλασαν
δώδεκα, τοὺς δ' ἄλλους ὤλεσεν μέγα λαῖτμα θαλάσσης,
νῆάς τε στυγεροῖς πνεύμασι χρησαμένας.

(4) Περὶ δὲ τὸν αὐτὸν καιρὸν Ἀλκιβιάδης ἔχων τρισκαίδεκα τριήρεις κατέπλευσε πρὸς τοὺς ἐν Σάμῳ διατρίβοντας, οἳ πάλαι προακηκοότες ἦσαν ὅτι πεπεικὼς εἴη τὸν Φαρνάβαζον μηκέτι ταῖς τριακοσίαις ναυσὶ βοηθεῖν τοῖς Λακεδαιμονίοις. (5) Φιλοφρόνως δ' αὐτὸν ἀποδεξαμένων τῶν ἐν τῇ Σάμῳ, διελέγετο πρὸς αὐτοὺς περὶ τῆς καθόδου, πολλὰ κατεπαγγελλόμενος χρήσιμος ἔσεσθαι τῇ πατρίδι, ὁμοίως καὶ τὰ καθ' ἑαυτὸν ἀπολογησάμενος, καὶ πολλὰ τὴν ἑαυτοῦ δακρύσας τύχην, ὅτι τὴν ἰδίαν ἀρετὴν ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν ἠνάγκασται κατὰ τῆς πατρίδος ἐνδείξασθαι.

XLII. Τῶν δὲ στρατιωτῶν ἀσμένως τοὺς λόγους προσδεξαμένων, καὶ περὶ τούτων διαπεμψαμένων εἰς Ἀθήνας, ἔδοξε τῷ δήμῳ τὸν ἄνδρα τῶν ἐγκλημάτων ἀπολῦσαι καὶ μεταδοῦναι τῆς στρατηγίας. Θεωροῦν-

modo se mutuo impetere, sed ipsi inter se classiarii conserti decertare. Impediti tamen vi fluctuum, et diu frustra pugnantes, neutri victoriæ compotes fieri poterant. (4) Ancipiti ergo prœlio viginti quinque naves ultra promontorium quoddam in conspectum se dedere, Atheniensibus a sociis transmissæ. Harum adventu consternati Peloponnesii, versus Abydum refugerunt, adhærescente Atheniensium classe et pertinaciter insectationem urgente. (5) Hic pugnæ illius finis erat, qua naves Chiorum octo, Corinthiorum quinque, Ambraciotarum duas, Syracusanorum vero et Pellenensium Leucadiorumque singulas Athenienses ceperunt. Ex suis interim quinque amiserant, omnes a mari absorptas. (6) Post hæc Thrasybuli exercitus victor tropæum erigit in promontorio, ubi Hecubæ monumentum est, et victoriæ nuntii Athenas mittuntur. Ipse cum tota classe Cyzicum versus tendit. Hæc enim urbs paullo ante navale hoc prœlium ad Pharnabazum, Darii præfectum, et Clearchum, ducem Lacedæmoniorum, violata fide transierat. Quam quum nullis cinctam muris offendissent, non difficulter voti compotes fiunt, exactoque a Cyzicenis tributo', ad Sestum revertuntur.

XLI. Interea Mindarus, Lacedæmoniorum classi præfectus, a clade navali fuga in Abydum elapsus, naves concussas reficit, et in Eubœam, ad triremes inde adducendas, Epiclem Spartanum properare jubet. (2) Qui celeri illuc cursu transvectus, navibus quinquaginta collectis, citra moram pelago se committit, sed montem Atho prælerlegens tempestate obruitur tanta, ut navium omnium jacturam faceret, et ex omni classiariorum numero duodecim dumtaxat periculo superfuerint. (3) Id quod monumenti in templo ad Coroneam repositi, inscriptio his verbis, ut Ephorus annotat, testatur :

E decies quinis fugere triremibus Orcum
ejecta ad scopulos corpora montis Atho
ter quater : at reliquos fractis cum navibus hausit
horrificis grassans flatibus ira maris.

(4) Per idem tempus Alcibiades cum triremibus tredecim ad eos, qui in Samo commorantes subsistebant, trajecit. Hi jam pridem ex fama cognoverant, Pharnabazum, monitu Alcibiadis inductum, trecentis illis triremibus auxilium Lacedæmoniis deinceps ferre nolle. (5) Benigne igitur ab illis susceptus, de reditu suo disseruit, multisque se promissis ad utilem patriæ operam navandam obstrinxit. Crimina etiam sibi ingesta refellens, fortunæ suæ inclementiam deploravit, quod inimicorum fraude virtute sua contra patriam abuti coactus esset.

XLII. Hæc oratio quum militum vulgo perquam accepta esset, et per nuntios Athenas referretur, visum tandem populo fuit, virum criminibus exsolutum in militaris imperii partem admitti. Nam considerata ejus in rebus strenue

τες γὰρ αὐτοῦ τὸ πρακτικὸν τῆς τόλμης καὶ τὴν παρὰ τοῖς Ἕλλησι δόξαν, ὑπελάμβανον, ὅπερ ἦν εἰκός, οὐ μικρὰν ῥοπὴν τοῖς σφετέροις ἔσεσθαι πράγμασι τούτου προςγενομένου. (2) Καὶ γὰρ ὁ τῆς πολιτείας ἀφηγούμενος τότε Θηραμένης, ἀνὴρ εἰ καί τις ἄλλος δόξας εἶναι συνετός, τῷ δήμῳ συνεβούλευσε κατάγειν τὸν Ἀλκιβιάδην. Τούτων δ' ἀπαγγελθέντων εἰς Σάμον, Ἀλκιβιάδης πρὸς αἷς εἶχεν ἰδίαις ναυσὶ τρισκαίδεκα ἐννέα προςέλαβε, καὶ μετὰ τούτων ἐκπλεύσας εἰς Ἁλικαρνασσόν, παρὰ τῆς πόλεως εἰςεπράξατο χρήματα. (3) Μετὰ δὲ ταῦτα τὴν Μεροπίδα πορθήσας μετὰ πολλῆς λείας ἀνέπλευσεν εἰς Σάμον. Πολλῶν δὲ συναχθέντων λαφύρων, τοῖς τ' ἐν Σάμῳ στρατιώταις καὶ τοῖς μεθ' ἑαυτοῦ διελόμενος τὰς ὠφελείας, ταχὺ τοὺς εὖ παθόντας εὔνους ἑαυτῷ κατεσκεύασε. (4) Περὶ δὲ τὸν αὐτὸν χρόνον Ἀντάνδριοι, φρουρὰν ἔχοντες, μετεπέμψαντο παρὰ Λακεδαιμονίων στρατιώτας, μεθ' ὧν ἐκβαλόντες τὴν φυλακήν, ἐλευθέραν ᾤκουν τὴν πατρίδα· οἱ γὰρ Λακεδαιμόνιοι περὶ τῆς εἰς Φοινίκην ἀποστολῆς τῶν τριακοσίων νεῶν ἐγκαλοῦντες τῷ Φαρναβάζῳ, τοῖς Ἄντανδρον οἰκοῦσι συνεμάχησαν. (5) Τῶν δὲ συγγραφέων Θουκυδίδης μὲν τὴν ἱστορίαν κατέστρεψε, περιλαβὼν χρόνον ἐτῶν εἴκοσι καὶ δυοῖν ἐν βίβλοις ὀκτώ· τινὲς δὲ διαιροῦσιν εἰς ἐννέα· Ξενοφῶν δὲ καὶ Θεόπομπος ἀφ' ὧν ἀπέλιπε Θουκυδίδης τὴν ἀρχὴν πεποίηνται, καὶ Ξενοφῶν μὲν περιέλαβε χρόνον ἐτῶν τετταράκοντα καὶ ὀκτώ, Θεόπομπος δὲ τὰς Ἑλληνικὰς πράξεις διελθὼν ἐπ' ἔτη ἑπτακαίδεκα, καταλήγει τὴν ἱστορίαν εἰς τὴν περὶ Κνίδον ναυμαχίαν ἐν βίβλοις δυοκαίδεκα. (6) Τὰ μὲν οὖν κατὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Ἀσίαν ἐν τούτοις ἦν. Ῥωμαῖοι δὲ πρὸς Αἴκους διαπολεμοῦντες ἐνέβαλον αὐτῶν εἰς τὴν χώραν μετὰ πολλῆς δυνάμεως· περιστρατοπεδεύσαντες δὲ πόλιν Βώλας ὀνομαζομένην ἐξεπολιόρκησαν.

XLIII. Τῶν δὲ κατὰ τὸν ἐνιαυτὸν τοῦτον πράξεων τέλος ἐχουσῶν, Ἀθήνησι μὲν ἦρχε Γλαύκιππος, ἐν δὲ τῇ Ῥώμῃ κατεστάθησαν ὕπατοι Μάρκος Κορνήλιος καὶ Λεύκιος Φούριος. Περὶ δὲ τούτους τοὺς χρόνους Ἐγεσταῖοι κατὰ τὴν Σικελίαν σύμμαχοι γεγενημένοι τοῖς Ἀθηναίοις κατὰ Συρακοσίων, καταλυθέντος τοῦ πολέμου, περιδεεῖς καθειστήκεισαν· ἤλπιζον γάρ, ὅπερ ἦν εἰκός, τιμωρίαν δώσειν τοῖς Σικελιώταις ὑπὲρ ὧν εἰς αὐτοὺς ἐξήμαρτον. (2) Τῶν δὲ Σελινουντίων περὶ τῆς ἀμφισβητησίμου χώρας πολεμούντων αὐτούς, ἑκουσίως ἐξεχώρουν, εὐλαβούμενοι μὴ διὰ ταύτην τὴν πρόφασιν οἱ Συρακόσιοι συνεπιλάβωνται τοῦ πολέμου τοῖς Σελινουντίοις, καὶ κινδυνεύσωσιν ἄρδην ἀπολέσαι τὴν πατρίδα. (3) Ἐπεὶ δ' οἱ Σελινούντιοι χωρὶς τῆς ἀμφισβητησίμου πολλὴν τῆς παρακειμένης ἀπετέμοντο, τηνικαῦθ' οἱ τὴν Ἔγεσταν οἰκοῦντες πρέσβεις ἀπέστειλαν εἰς Καρχηδόνα, δεόμενοι βοηθῆσαι καὶ τὴν πόλιν αὐτοῖς ἐγχειρίζοντες. (4) Καταπλευσάντων δὲ τῶν πεμφθέντων, καὶ τῇ γερουσίᾳ τὰς παρὰ τοῦ δήμου δεδομένας ἐντολὰς εἰπόντων, οὐ μετρίως διηπόρησαν οἱ

gerendis audacia et apud Græcos auctoritate, sperabant (ut facile erat intelligere) non parum rebus suis momenti accessurum, si eum sibi denuo conciliarent. (2) Reipublicæ enim tum princeps Theramenes (qui vir, si quisquam alius, summam prudentiæ existimationem habebat) ad reducendum Alcibiadem populo hortator fuit. His renuntiatis in Samum, ad naves, quas tredecim in potestate habebat, novem insuper adjungens ad Halicarnassum transmittit, ibique pecuniæ vim extorquet. (3) Inde Meropidem populatus magna cum præda in Samum redit. Ibi spolia, quorum magnam copiam congesserat, militibus tam in Samo dispositis, quam suis, ut communem expeditionis fructum distribuit, eoque merito brevi cunctos sibi benevolos et addictos fecit. (4) Sub idem tempus Antandrii, auxiliari a Lacedæmoniis manu accersita, præsidium, quo tenebantur, expulerunt, jamque liberam suo jure patriam administrabant. Nam Spartani, de remissis in Phœnicen navibus trecentis Pharnabazum criminantes, in societatis fidem Antandrios receperant. (5) Hic Thucydides historiam suam abrumpit, duorum et viginti annorum res libris octo, quos nonnullis in novem dividere placet, complexus. Xenophon autem et Theopompus, ubi desiit Thucydides, inde scribendi exordium sumunt. Xenophon quidem quadraginta octo annorum tempus includit, Theopompus vero libris duodecim ad annos septemdecim res Græcorum persequitur usque ad navale certamen ad Cnidum, ubi desinit. (6) Atque res Græciæ Asiæque tum in hoc erant statu. Romani interim, cum Æquis bellum gerentes, in agrum ipsorum magnis cum copiis expeditionem faciunt, et Bolas urbem ipsorum obsessam expugnant.

XLIII. Rebus superioris anni ita finitis, jam Athenis munus archontis gerebat Glaucippus, et Romæ creati sunt consules M. Cornelius et L. Furius. Per hoc tempus Egestani, quod societatem cum Atheniensibus contra Syracusanos junxissent, finito bello in magno erant metu, ne (quod facile conjici poterat) commissorum in Siculos pœnas luerent. (2) Quare quum Selinuntii de territorio quodam ambiguo bellum ipsis facerent, ultro cesserunt, veriti ne hanc nacti occasionem Syracusani, arma cum Selinuntiis jungerent, et patriæ prorsus amittendæ periculum eis crearent. (3) Ubi vero Selinuntii præter controversam agrorum partem magnum quoque finitimæ regionis tractum auferebant, Egestani, missis Carthaginem legatis, auxilio sublevari se petunt, urbemque fidei ipsorum commendant. (4) Quum ergo transvecti illuc legati civitatis suæ postulata senatui exponerent, non mediocris Carthaginiensibus dubi-

Καρχηδόνιοι. Ἅμα μὲν γὰρ ἐπεθύμουν παραλαβεῖν πόλιν εὔκαιρον, ἅμα δ' ἐφοβοῦντο τοὺς Συρακοσίους, ἑωρακότες προσφάτως καταπεπολεμημένας τὰς τῶν Ἀθηναίων δυνάμεις. (5) Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ πρωτεύοντος παρ' αὐτοῖς τοῦ παραλαβεῖν τὴν πόλιν, τοῖς μὲν πρεσβευταῖς ἀπεκρίθησαν βοηθήσειν, εἰς δὲ τὴν τούτων διοίκησιν, ἂν ᾖ χρεία πολεμεῖν, κατέστησαν στρατηγὸν τὸν Ἀννίβαν, κατὰ νόμους τότε βασιλεύοντα. Οὗτος δὲ ἦν υἱωνὸς μὲν τοῦ πρὸς Γέλωνα πολεμήσαντος Ἀμίλκου καὶ πρὸς Ἱμέρᾳ τελευτήσαντος, υἱὸς δὲ Γέσκωνος, ὃς διὰ τὴν τοῦ πατρὸς ἧτταν ἐφυγαδεύθη καὶ κατεβίωσεν ἐν τῇ Σελινοῦντι. (6) Ὁ δ' οὖν Ἀννίβας, ὢν μὲν καὶ φύσει μισέλλην, ὁμοῦ δὲ τὰς τῶν προγόνων ἀτιμίας διορθώσασθαι βουλόμενος, ἔσπευδε δι' ἑαυτοῦ τι κατασκευάσαι χρήσιμον τῇ πατρίδι. Θεωρῶν οὖν τοὺς Σελινουντίους οὐκ ἀρκουμένους τῇ παραχωρήσει τῆς ἀμφισβητησίμου χώρας, πρέσβεις ἀπέστειλε μετὰ τῶν Ἐγεσταίων πρὸς Συρακοσίους, ἐπιτρέπων αὐτοῖς τὴν κρίσιν τούτων, τῷ μὲν λόγῳ προσποιούμενος δικαιοπραγεῖν, τῇ δ' ἀληθείᾳ νομίζων ἐκ τοῦ μὴ βούλεσθαι τοὺς Σελινουντίους διακριθῆναι μὴ συμμαχήσειν αὐτοῖς τοὺς Συρακοσίους. (7) Ἀποστειλάντων δὲ καὶ Σελινουντίων πρέσβεις, διακριθῆναι μὲν μὴ βουλομένων, πολλὰ δὲ πρὸς τοὺς παρὰ Καρχηδονίων καὶ τῶν Ἐγεσταίων πρέσβεις ἀντειπόντων, τέλος ἔδοξε τοῖς Συρακοσίοις ψηφίσασθαι τηρεῖν πρὸς μὲν Σελινουντίους τὴν συμμαχίαν, πρὸς δὲ Καρχηδονίους τὴν εἰρήνην.

XLIV. Μετὰ δὲ τὴν ἐπάνοδον τῶν πρεσβευτῶν Καρχηδόνιοι μὲν τοῖς Ἐγεσταίοις ἀπέστειλαν Λίβυάς τε πεντακισχιλίους καὶ τῶν Καμπανῶν ὀκτακοσίους. (2) Οὗτοι δ' ἦσαν ὑπὸ τῶν Χαλκιδέων τοῖς Ἀθηναίοις εἰς τὸν πρὸς Συρακοσίους πόλεμον μεμισθωμένοι, καὶ μετὰ τὴν ἧτταν καταπεπλευκότες οὐκ εἶχον τοὺς μισθοδοτήσοντας· οἱ δὲ Καρχηδόνιοι πᾶσιν ἵππους ἀγοράσαντες καὶ μισθοὺς ἀξιολόγους δόντες εἰς τὴν Ἔγεσταν κατέστησαν. (3) Οἱ δὲ Σελινούντιοι κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους εὐδαιμονοῦντες, καὶ τῆς πόλεως αὐτοῖς πολυάνδρου οὔσης, κατεφρόνουν τῶν Ἐγεσταίων. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἐν τάξει τὴν ὅμορον χώραν ἐπόρθουν, πολὺ προέχοντες ταῖς δυνάμεσι, μετὰ δὲ ταῦτα καταφρονήσαντες κατὰ πᾶσαν τὴν χώραν ἐσκεδάσθησαν. (4) Οἱ δὲ τῶν Ἐγεσταίων στρατηγοὶ παρατηρήσαντες αὐτοὺς ἐπέθεντο μετὰ τῶν Καρχηδονίων καὶ τῶν Καμπανῶν. Ἀπροσδοκήτου δὲ τῆς ἐφόδου γενομένης, ῥᾳδίως ἐτρέψαντο τοὺς Σελινουντίους, καὶ τῶν μὲν στρατιωτῶν ἀνεῖλον περὶ χιλίους, τῆς δὲ λείας πάσης ἐκυρίευσαν. Μετὰ δὲ τὴν μάχην εὐθέως ἀπέστειλαν πρέσβεις, οἱ μὲν Σελινούντιοι πρὸς Συρακοσίους, οἱ δ' Ἐγεσταῖοι πρὸς Καρχηδονίους, περὶ βοηθείας. (5) Ἑκατέρων δ' ἐπαγγειλαμένων συμμαχήσειν, ὁ μὲν Καρχηδονιακὸς πόλεμος ταύτην ἔλαβεν ἀρχήν. Οἱ δὲ Καρχηδόνιοι προορώμενοι τὸ μέγεθος τοῦ πολέμου, τὴν ἐπιτροπὴν ἔδωκαν Ἀννίβᾳ τῷ στρατηγῷ περὶ τοῦ μεγέθους τῆς δυνάμεως,

tatio incessit. Hinc enim urbem tam opportunam occupandi amor eos stimulat : illinc Syracusanorum metus retrahit, a quibus nuper admodum Atheniensium copias debellatas cernebant. (5) At vincente tandem urbem istam sibi adjungendi cupidine, responsum legatis est, auxilia suppeditatum iri. Ad ejus rei administrationem, si bello opus foret, prætorem deligunt Hannibalem, qui summum tunc juxta leges magistratum gerebat. Nepos hic erat Amilcaris, qui cum Gelone bello disceptans ad Himeram ceciderat, filiusque Gesconis, qui ob patris cladem in exilium actus Selinunte vitam traduxerat. (6) Hannibal igitur, quod natura Græco nomini infensus esset, simulque majorum ignominiam sua virtute abolere percuperet, præclarum aliquod patriæ emolumentum conciliare properabat. Quapropter quum Selinuntios concessione agri, de quo disceptatum fuerat, non contentos esse videret, legatos una cum Egestanis ad Syracusios mittit, totum litis arbitrium illis permittens; verbis æquum et bonum præ se ferens, re autem ipsa hoc sibi persuadens, si cognitionem illam Selinuntii detrectarent, fore ut a societate illorum Syracusani discederent. (7) Quum Selinuntii igitur, missis etiam suis legatis, disceptationem illam non admitterent, sed multum Carthaginiensium et Egestanorum legatis contradicerent, Syracusanis tandem societatem cum Selinuntiis tuendam et cum Carthaginiensibus pacem colendam sciscere placuit.

XLIV. Post legatorum ergo reditum Egestanis quinque millia Afrorum mittunt Carthaginienses et Campanorum octingentos. (2) Hos Chalcidenses ad belli contra Syracusanos operam stipendiis suis conduxerant Atheniensibus : sed post cladem illis inflictam navibus advecti, sub quo stipendia facerent, non habebant. Quibus singulis equos Carthaginienses emunt, tum stipendiis non vulgaribus in capita numeratis præsidium hoc Egestæ collocant. (3) At Selinuntii, quos tunc abundantia opum et eximia civium frequentia beatos fecerat, Egestanos nec flocci pendere. Ac primum agmine composito regionem finitimam vastare, quum numero militum longe superiores essent : mox, hostium paucitate contemta, per totam longe lateque regionem dispersi vagantur. (4) Egestanorum itaque duces, occasione captata, Carthaginiensium et Campanorum subsidiis adjuti, temere palantes invadunt. Quæ impressio quum inopinato fieret, levi negotio hostes fundunt inque fugam agunt. Cadunt eo conflictu ad mille armatorum, et præda omnis recuperatur. Post eam pugnam utraque pars legatos suos mittit, Selinuntii ad Syracusanos, Egestani Carthaginem, auxilia postulatum. (5) Quæ quum liberaliter utrinque promitterentur, bellum Carthaginiense hunc ad modum exarsit. Carthaginienses igitur, belli magnitudine prospecta, totam belli curam Hannibali tradunt, simulque potestatem, quantum satis videatur, exercitus contrahendi faciunt omniaque

καὶ πάντα προθύμως ὑπηρέτουν. (6) Ὁ δὲ Ἀννίβας τό τε θέρος ἐκεῖνο καὶ τὸν συνάπτοντα χειμῶνα πολλοὺς μὲν ἐξ Ἰβηρίας ἐξενολόγησεν, οὐκ ὀλίγους δὲ καὶ τῶν πολιτῶν κατέγραφεν· ἐπῄει δὲ καὶ τὴν Λιβύην ἐπιλεγόμενος ἐξ ἁπάσης πόλεως τοὺς κρατίστους, καὶ ναῦς παρεσκευάζετο, διανοούμενος τῆς ἐαρινῆς ὥρας ἐνισταμένης διαβιβάζειν τὰς δυνάμεις. Τὰ μὲν οὖν κατὰ τὴν Σικελίαν ἐν τούτοις ἦν.

XLV. Κατὰ δὲ τὴν Ἑλλάδα Δωριεὺς ὁ Ῥόδιος ναύαρχος ὢν τῶν ἐξ Ἰταλίας τριήρων, ἐπειδὴ κατέστησε τὴν ἐν Ῥόδῳ ταραχήν, ἐξέπλευσεν ἐφ' Ἑλλήσποντον σπεύδων συμμῖξαι τῷ Μινδάρῳ· οὗτος γὰρ ἐν Ἀβύδῳ διατρίβων συνῆγε πανταχόθεν τὰς συμμαχούσας ναῦς τοῖς Πελοποννησίοις. (2) Ἤδη δὲ τοῦ Δωριέως ὄντος περὶ τὸ Σίγειον τῆς Τρῳάδος, οἱ περὶ Σηστὸν ὄντες Ἀθηναῖοι πυθόμενοι τὸν παράπλουν, ἀνήχθησαν ἐπ' αὐτοὺς πάσαις ταῖς ναυσὶν οὔσαις ἑβδομήκοντα καὶ τέτταρσιν. (3) Ὁ δὲ Δωριεὺς μέχρι μέν τινος ἀγνοήσας τὸ γινόμενον ἔπλει μετέωρος· κατανοήσας δὲ τὸ μέγεθος τοῦ στόλου κατεπλάγη, καὶ σωτηρίαν ἄλλην οὐδεμίαν ὁρῶν κατέφυγεν εἰς Δάρδανον. (4) Ἐκβιβάσας δὲ τοὺς στρατιώτας καὶ τοὺς φρουροῦντας τὴν πόλιν προσλαβόμενος, βέλη τε παμπληθῆ ταχέως παρεκόμισε, καὶ τῶν στρατιωτῶν οὓς μὲν ἐπὶ τὰς πρῴρας ἐπέστησεν, οὓς δ' ἐπὶ τῆς γῆς εὐκαίρως ἔταξεν. (5) Οἱ δ' Ἀθηναῖοι κατὰ πολλὴν σπουδὴν καταπλεύσαντες ἐνεχείρησαν ἀποσπᾶν τὰς ναῦς, καὶ πανταχόθεν τῷ πλήθει περιχυθέντες κατεπόνουν τοὺς ἐναντίους. (6) Ἃ δὴ πυθόμενος Μίνδαρος ὁ τῶν Πελοποννησίων ναύαρχος, εὐθέως ἐξ Ἀβύδου μετὰ παντὸς ἀνήχθη τοῦ στόλου, καὶ κατέπλει πρὸς τὸ Δαρδάνειον μετὰ νεῶν τεττάρων πρὸς ταῖς ὀγδοήκοντα, βοηθήσων τοῖς μετὰ τοῦ Δωριέως· συμπαρῆν δὲ καὶ τὸ πεζὸν στράτευμα τοῦ Φαρναβάζου, βοηθοῦν τοῖς Λακεδαιμονίοις. (7) Ὡς δ' ἐγγὺς ἀλλήλων ἐγενήθησαν οἱ στόλοι, διέταξαν ἀμφότεροι τὰς τριήρεις εἰς ναυμαχίαν· καὶ Μίνδαρος μὲν ἔχων ἑπτὰ πρὸς ταῖς ἐνενήκοντα ναυσίν, ἐπὶ μὲν τὸ λαιὸν κέρας ἔταξε Συρακοσίους, τοῦ δεξιοῦ δ' αὐτὸς εἶχε τὴν ἡγεμονίαν· τῶν δ' Ἀθηναίων τοῦ μὲν δεξιοῦ μέρους Θρασύβουλος ἡγεῖτο, τοῦ δ' ἑτέρου Θράσυλλος. (8) Τοῦτον δὲ τὸν τρόπον αὐτῶν ἐξηρτυμένων, οἱ μὲν ἡγεμόνες αὐτῶν ἦραν τὸ σύσσημον τῆς μάχης, οἱ σαλπιγκταὶ δὲ ἀφ' ἑνὸς παραγγέλματος ἤρξαντο σημαίνειν τὸ πολεμικόν· καὶ τῶν μὲν ἐρετῶν οὐδὲν ἐλλειπόντων προθυμίας, τῶν δὲ κυβερνητῶν ἐντέχνως τοῖς οἴαξι χρωμένων, καταπληκτικὸν συνέβαινε γίνεσθαι τὸν ἀγῶνα. (9) Ὁπότε γὰρ αἱ τριήρεις εἰς ἐμβολὴν ἐπεφέροντο, τηνικαῦτα οἱ κυβερνῆται πρὸς αὐτὴν τὴν τοῦ καιροῦ ῥοπὴν ἐπέστρεφον τὰς ναῦς πραγματικῶς, ὥστε τὰς πληγὰς γίνεσθαι κατ' ἐμβολήν. (10) Οἱ μὲν οὖν ἐπιβάται θεωροῦντες τὰς ἑαυτῶν ναῦς πλαγίας συνεπιφερομένας ταῖς τῶν πολεμίων τριήρεσι, περιδεεῖς ἐγίνοντο, περὶ σφῶν ἀγωνιῶντες· ὁπότε δ' οἱ κυβερνῆται ταῖς ἐμπειρίαις ἐκκρούσειαν τὰς ἐπιφοράς, πάλιν ἐγίνοντο περιχαρεῖς καὶ μετέωροι ταῖς ἐλπίσιν.

ad bellum necessaria prompte subministrant. (6) Hannibal autem per æstatem illam hiememque subsequentem magnas ex Hispania mercenariorum copias colligit, nec exiguum ex civibus numerum conscribit. Totam præterea Africam obiens, per unamquamque urbem præstantissimorum delectus agit; naves etiam adornat, copias ineunte vere trajicere constitutum habens. Hac tum conditione res in Sicilia fuerunt.

XLV. In Græcia interim Dorieus Rhodius, triremium ex Italia præfectus, simulac tumultum in Rhodo sedaverat, ad Hellespontum transmisit, ut cum Mindaro se conjungeret. Hic enim ad Abydum subsistens, naves Peloponnesiaci nominis socias undique coegit. (2) Jamque ad Sigæum Troadis provectus erat Dorieus, quum Athenienses juxta Sestum commorantes, explorato ejus cursu, cum universa classe navium septuaginta quattuor in eum feruntur. (3) At Dorieus, inscius ad tempus, quid contra se pararetur, alto securus pelago procedit. Ubi vero, quanta in se classis tenderet, animadvertit, non mediocri trepidatione perculsus, quum alium salutis exitum non videret, Dardanum confugit. (4) Expositisque militibus, et præsidio urbis assumto, magnam confestim telorum vim eo transfert, militumque alios in proris constituit, alios per litus opportune disponit. (5) Athenienses vero, concitato illuc cursu invecti, naves a litore avellere nituntur, et multitudine sua undique circumfusa, hostem non parum fatigant. (6) Quo cognito Mindarus, Peloponnesiorum navarchus, extemplo totam Abydo classem educens, ad Dardanium promontorium cum navibus octoginta quattuor contendit, ut auxilium Dorieo ferret. Aderant quoque terrestres Pharnabazi copiæ ad classem Lacedæmoniorum sublevandam. (7) Ubi classes inter se propinquarunt, acies utrinque instruuntur. Mindarus, nonaginta septem naves sub imperio habens, in lævo cornu Syracusanos statuit, dextrum ipse regit. Dextrum Atheniensium cornu Thrasybulus, sinistrum Thrasyllus ducit. (8) Acie ad hunc modum utrinque digesta et signo certaminis a ducibus edito, classicum a buccinatoribus ad unum veluti jussum cani cœptum est. Dumque remiges nihil studii omittunt, gubernatores clavo quisque suo sollerter utuntur, horribilis ingravescit conflictus. (9) Quoties enim triremes ad feriendum irruebant, toties magistri navium eodem temporis momento industrie naves ita obvertebant, ut rostris ictus exciperent. (10) Epibatæ ergo, quum naves suas hosti latus præbere cernerent, de sua quisque salute anxius trepidare; sed statim, ubi hostium incursus rectorum peritia elusos viderunt, lætitia iterum perfundi et ad bonam spem erigi.

XLVI. Οὐ μὴν οὐδ' οἱ ἐν τοῖς καταστρώμασιν ἐπιβεβηκότες ἄπρακτον εἶχον τὴν φιλοτιμίαν, ἀλλ' οἱ μὲν ἐκ πολλοῦ διαστήματος ἀφεστηκότες ἐτόξευον κατὰ τὸ συνεχές, καὶ ταχὺ ὁ τόπος ἦν βελῶν πλήρης· οἱ δ' ἀεὶ προσιόντες ἐγγυτέρω τὰς λόγχας ἠκόντιζον, οἱ μὲν ἐπὶ τοὺς ἀμυνομένους ἐπιβάτας, οἱ δ' ἐπ' αὐτοὺς βαλεῖν φιλοτιμούμενοι τοὺς κυβερνήτας· ὁπότε δὲ συνερείσειαν αἱ ναῦς, τοῖς τε δόρασιν ἠγωνίζοντο καὶ κατὰ τὰς προσαγωγὰς εἰς τὰς τῶν πολεμίων τριήρεις μεθαλλόμενοι τοῖς ξίφεσιν ἀλλήλους ἠμύνοντο. (2) Κατὰ δὲ τὰς γινομένας ἐλαττώσεις τῶν νικώντων ἐπαλαλαζόντων, καὶ τῶν ἄλλων μετὰ βοῆς παραβοηθούντων, κραυγὴ σύμμικτος ἐγίνετο παρ' ὅλον τὸν τῆς ναυμαχίας τόπον. Ἐπὶ πολὺν οὖν χρόνον ἰσόρροπος ἦν ἡ μάχη διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς παρ' ἀμφοτέροις φιλοτιμίας· μετὰ δὲ ταῦτα Ἀλκιβιάδης ἐκ Σάμου παραδόξως ἐπεφάνη μετὰ νεῶν εἴκοσι πλέων κατὰ τύχην εἰς Ἑλλήσποντον. (3) Τούτων δὲ πόρρω μὲν οὐσῶν, ἑκάτεροι σφίσι βοήθειαν ἐλπίζοντες παραγενέσθαι, μετέωροι ταῖς ἐλπίσιν ἐγίνοντο, καὶ πολὺ προθυμότερον ταῖς τόλμαις διεκινδύνευον· ἐπεὶ δ' ἤδη σύνεγγυς ἦν ὁ στόλος, καὶ τοῖς μὲν Λακεδαιμονίοις οὐδὲν ἐφαίνετο σύσσημον, τοῖς δ' Ἀθηναίοις Ἀλκιβιάδης μετέωρον ἐποίησεν ἐπίσημον φοινικοῦν ἀπὸ τῆς ἰδίας νεώς, ὅπερ ἦν σύσσημον αὐτοῖς διατεταγμένον, οἱ μὲν Λακεδαιμόνιοι καταπλαγέντες ἐτράπησαν, οἱ δ' Ἀθηναῖοι τῷ προτερήματι μετεωρισθέντες μετὰ σπουδῆς ἐπεδίωκον τὰς ὑποφευγούσας. Καὶ δέκα μὲν νεῶν εὐθὺς ἐκυρίευσαν· (4) μετὰ δὲ ταῦτα χειμῶνος ἐπιγενομένου καὶ πνευμάτων μεγάλων, πολλὰ περὶ τὸν διωγμὸν αὐτοὺς ἐμποδίζεσθαι συνέβαινε. Διὰ γὰρ τὸ μέγεθος τῶν κυμάτων τὰ μὲν σκάφη τοῖς οἴαξιν ἐπείθει, τὰς δ' ἐμβολὰς ἀπράκτους συνέβαινε γίνεσθαι, τῶν τυπτομένων νεῶν ὑποχωρουσῶν. (5) Τέλος δ' οἱ μὲν Λακεδαιμόνιοι πρὸς τὴν γῆν κατενεχθέντες ἔφυγον πρὸς τὸ πεζὸν τοῦ Φαρναβάζου στρατόπεδον· οἱ δ' Ἀθηναῖοι τὸ μὲν πρῶτον ἐπεχείρησαν ἀποσπᾶν τὰς ναῦς ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ παραβόλως διεκινδύνευον· ὑπὸ δὲ τοῦ Περσικοῦ στρατεύματος ἀνακοπέντες ἀπέπλευσαν εἰς Σηστόν. (6) Ὁ γὰρ Φαρνάβαζος βουλόμενος τοῖς Λακεδαιμονίοις ὑπὲρ ὧν ἐνεκάλουν ἀπολογεῖσθαι, βιαιότερον διηγωνίζετο πρὸς τοὺς Ἀθηναίους· ἅμα δὲ καὶ περὶ τῶν εἰς Φοινίκην ἀποσταλεισῶν νεῶν τριακοσίων ἐδίδαξεν ὡς τοῦτο ἔπραξε πυνθανόμενος τόν τε τῶν Ἀράβων βασιλέα καὶ τὸν Αἰγυπτίων ἐπιβουλεύειν τοῖς περὶ Φοινίκην πράγμασι.

XLVII. Τῆς δὲ ναυμαχίας τοιοῦτον τὸ τέλος λαβούσης, Ἀθηναῖοι τότε μὲν εἰς Σηστὸν ἀπέπλευσαν ἤδη νυκτὸς οὔσης· ἅμα δ' ἡμέρᾳ τά τε ναυάγια συνήγαγον καὶ πρὸς τῷ προτέρῳ τροπαίῳ πάλιν ἕτερον ἔστησαν. (2) Μίνδαρος δὲ νυκτὸς περὶ πρώτην φυλακὴν εἰς Ἄβυδον ἀναχθεὶς τάς τε πεπονηκυίας ναῦς ἐπεσκεύαζε καὶ πρὸς Λακεδαιμονίους περὶ βοηθείας διεπέμψατο πεζῆς τε καὶ ναυτικῆς· διενοεῖτο γὰρ ἐν ὅσῳ τὰ κατὰ τὸν στόλον ἕτοιμα ἐγίνετο, πεζῇ μετὰ Φαρναβάζου τὰς συμμαχούσας κατὰ τὴν Ἀσίαν πόλεις Ἀθηναίοις πολιορκήσειν.

XLVI. Nec segne interea studium fuit illorum, qui per catastromata dispositi dimicabant. Nam longioribus intervallis remoti continuis hostem sagittis petere, usque adeo, ut totus ibi locus spiculis confertus inhorresceret. Qui propius subibant, lanceas ejaculari, nunc propugnatores, nunc gubernatores ipsos transverberare connitentes. Si naves inter se colliderentur, hastis decertare; non raro quam proxime invecti in triremes hostium transilire, et gladiis se mutuo propulsare. (2) Si qui succumberent, lætus victorum plausus, et tristis auxilio suis accurrentium fremitus exoriebatur, ut confusus omnem pugnæ locum vociferatus longe lateque obtineret. Ad longum itaque tempus pervicaci utriusque partis contentione prœlium anceps extrahebatur; donec repente ex Samo viginti triremibus Alcibiades forte fortuna in Hellespontum navigans se conspiciendum præbuit. (3) Sed quum procul adhuc esset, utrisque subsidii jam adventantis spes erat. Qua confirmati, majore se fiducia et alacritate periculis offerebant. Classe vero jam appropinquante, quum Lacedæmoniis nihil indicii appareret, Atheniensibus vero purpureum Alcibiades signum e navi sua, uti constitutum erat, exhiberet, Lacedæmonii metu perculsi in fugam vertuntur. Sed Athenienses, hoc elati successu, fugientes ocius insequuntur, et decem confestim navibus potiuntur. (4) Exorta dehinc tempestate et magna ventorum procella, multa circa persecutionem impedimenta objiciuntur. Nam ob magnitudinem fluctuum nec gubernaculis navigia parebant, nec rostrorum incursu aliquid efficiebant, quum percussæ naves fluctuando retrocederent. (5) Ad extremum Lacedæmonii, ad litus incolumes elapsi, ad terrestres Pharnabazi copias se receperunt. Athenienses interim, naves inde vacuas abstrahere conati, magna rem periculosam fiducia urgent: sed ab exercitu Persico repulsi, ad Sestum retrocedere coguntur. (6) Pharnabazus enim propterea majore Atheniensibus conatu resistebat, ut Lacedæmoniis, quum de aliis, quorum insimulabatur, tum etiam de triremibus trecentis in Phœnicen remissis se purgaret. Hoc enim propterea ab se factum ostendit, quod ab Arabum et Ægyptiorum rege Phœnices insidias parari cognovisset.

XLVII. Quum navalis ergo pugna talem sortita eventum esset, classis Atheniensis jam appetente nocte Sestum repetit: et quum primum illuxit, collectis naufragiorum reliquiis, priori tropæo alterum adjiciunt. (2) Mindarus vero, circa primam noctis vigiliam Abydum revectus, naves prœlio concussas et laceratas resarcit et confirmat, et ad Lacedæmonios tam pedestres copias quam supplementa nautica postulatum mittit. Interea enim dum ad instruendam classem necessaria pararentur, terrestribus cum Pharnabazo copiis socias Atheniensium in Asia urbes oppugnare decre-

(3) Χαλκιδεῖς δὲ καὶ σχεδὸν οἱ λοιποὶ πάντες οἱ τὴν Εὔβοιαν κατοικοῦντες ἀφεστηκότες ἦσαν Ἀθηναίων, καὶ διὰ τοῦτο περιδεεῖς ἐγίνοντο μήποτε νῆσον οἰκοῦντες ἐκπολιορκηθῶσιν ὑπ' Ἀθηναίων θαλαττοκρατούντων. Ἠξίουν οὖν Βοιωτοὺς κοινῇ χῶσαι τὸν Εὔριπον, ὥστε συνάψαι τὴν Εὔβοιαν τῇ Βοιωτίᾳ. (4) Συγκαταθεμένων δὲ τῶν Βοιωτῶν διὰ τὸ κἀκείνοις συμφέρειν τὴν Εὔβοιαν εἶναι τοῖς μὲν ἄλλοις νῆσον, ἑαυτοῖς δ' ἤπειρον· διόπερ αἱ πόλεις ἅπασαι πρὸς τὴν διάχωσιν ἐπερρώσθησαν καὶ πρὸς ἀλλήλας ἡμιλλῶντο· οὐ γὰρ μόνον τοῖς πολίταις ἐξιέναι πανδημεὶ προσέταξαν, ἀλλὰ καὶ τοῖς παροικοῦσι ξένοις· ὥστε διὰ τὸ πλῆθος τῶν τοῖς ἔργοις προσιόντων τὴν πρόθεσιν ταχέως λαβεῖν συντέλειαν. (5) Τῆς μὲν οὖν Εὐβοίας κατεσκευάσθη τὸ χῶμα κατὰ τὴν Χαλκίδα, τῆς δὲ Βοιωτίας πλησίον Αὐλίδος· ἐνταῦθα γὰρ ὁ μεταξὺ πόρος ἦν στενώτατος. Συνέβαινε μὲν οὖν ἀεὶ καὶ πρότερον κατ' ἐκεῖνον τὸν τόπον εἶναι ῥοῦν καὶ πυκνὰς ποιεῖσθαι τροπὰς τὴν θάλατταν, τότε δὲ πολὺ μᾶλλον ἦν ἐπιτείνοντα τὰ κατὰ τὸν ῥοῦν, ὡς ἂν εἰς στενὸν ἄγαν συγκεκλεισμένης τῆς θαλάττης· ὁ γὰρ διέκπλους ἀπελείφθη μιᾷ νηί. (6) Ὠκοδόμησαν δὲ καὶ πύργους ὑψηλοὺς ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν ἄκρων, καὶ ξυλίνας τοῖς διάρροις ἐπέστησαν γεφύρας. Θηραμένης δ' ὑπ' Ἀθηναίων ἀποσταλεὶς μετὰ νεῶν τριάκοντα, τὸ μὲν πρῶτον ἐπεχείρησε κωλύειν τοὺς ἐπὶ τῶν ἔργων· πολλοῦ δὲ πλήθους στρατιωτῶν συμπαρόντος τοῖς κατασκευάζουσι τὰ χώματα, ταύτης μὲν τῆς ἐπιβολῆς ἀπέστη, τὸν δὲ πλοῦν ἐπὶ τῶν νήσων ἐποιήσατο. (7) Βουλόμενος δὲ τούς τε πολίτας καὶ συμμάχους ἀναπαῦσαι τῶν εἰσφορῶν, τήν τε τῶν πολεμίων χώραν ἐπόρθησε καὶ πολλὰς ὠφελείας ἤθροισεν. Ἐπῄει δὲ καὶ τὰς συμμαχίδας πόλεις, καὶ τοὺς ἐν αὐταῖς νεωτερίζοντας εἰσεπράττετο χρήματα. (8) Καταπλεύσας δ' εἰς Πάρον, καὶ καταλαβὼν ὀλιγαρχίαν ἐν τῇ πόλει, τῷ μὲν δήμῳ τὴν ἐλευθερίαν ἀποκατέστησε, παρὰ δὲ τῶν ἀφαμένων τῆς ὀλιγαρχίας χρημάτων πλῆθος εἰσεπράξατο.

XLVIII. Συνέβη δὲ περὶ τοῦτον τὸν χρόνον ἐν τῇ Κερκύρᾳ μεγάλην γενέσθαι στάσιν καὶ σφαγήν· ἣν καὶ δι' ἑτέρας μὲν αἰτίας λέγεται γενέσθαι, μάλιστα δὲ διὰ τὴν ὑπάρχουσαν αὐτοῖς πρὸς ἀλλήλους ἔχθραν. (2) Ἐν οὐδεμιᾷ γὰρ τότε πόλει τοιοῦτοι πολιτῶν φόνοι συνετελέσθησαν οὐδὲ μείζων ἔρις καὶ φιλονεικία πρὸς ὄλεθρον ἀνήκουσα. Δοκοῦσι γὰρ οἱ μὲν ἀναιρεθέντες ὑπ' ἀλλήλων πρὸ ταύτης τῆς στάσεως γεγονέναι περὶ χιλίους καὶ πεντακοσίους, καὶ πάντες οὗτοι πρωτεύοντες τῶν πολιτῶν. (3) Τούτων δ' ἐπιγεγενημένων τῶν ἀτυχημάτων, ἑτέραν αὐτοῖς συμφορὰν ἐπέστησεν ἡ τύχη, τὴν πρὸς ἀλλήλους πάλιν αὐξήσασα διαφοράν. (4) Οἱ μὲν γὰρ προέχοντες τοῖς ἀξιώμασι τῶν Κερκυραίων ὀρεγόμενοι τῆς ὀλιγαρχίας ἐφρόνουν τὰ Λακεδαιμονίων, ὁ δὲ δημοτικὸς ὄχλος ἔσπευδε τοῖς Ἀθηναίοις συμμαχεῖν. Καὶ γὰρ διαφερούσας τὰς σπουδὰς εἶχον οἱ περὶ τῆς ἡγεμονίας διαγωνιζόμενοι δῆμοι. (5) Λακεδαιμόνιοι γὰρ τοὺς πρωτεύοντας ἐν ταῖς συμμαχίσι πόλεσιν ἐποίουν

verat. (3) Chalcidenses autem et universi prope Eubœæ incolæ Atheniensium fidem deseruerant. Metu idcirco angebantur, ne se, qui insulam habitarent, Athenienses maris imperium tenentes expugnarent. A Bœotis igitur contendunt, ut communi secum ope et labore Euripum obstruant, quo cum Bœotiæ continente Eubœa connectatur. (4) Consentiunt ad hoc Bœoti, quod ex re ipsorum foret, Eubœam aliis insulam, sibi vero continentem esse. Universæ igitur urbes ad aggestionem illam sese accingunt, mutuisque studiis opus maturare certant. Non enim civibus tantum, sed alienigenis etiam inquilinis, ut omni frequentia adessent, edixerant. Operantium itaque multitudine effectum est, ut cœptum opus celeriter absolveretur. (5) In Eubœa Chalcis, in Bœotia Aulis, ducendi aggeris initium fuit: nam hic interstitium freti angustissimum erat. In his antea faucibus perpetua maris æstuatio et crebræ subinde reciprocationes fuerant: tunc vero longe magis undæ se violentia intendit, quum mare in angustum nimis exitum coarctaretur; nam uni tantum navigio intercursus erat relictus. (6) In extremitate utriusque molis turres exstructæ, ligneique pontes interstitiis applicati fuerant. Theramenes quidem initio, cum triginta navibus eo missus, institutum opus impedire moliebatur: at cum a numerosa præsidiariorum manu operi incumbentes defenderentur, ab incepto desistens ad insulas cursum direxit. (7) Quumque cives et socios a contributionum onere sublevare animum induxisset, pervastatis hostium agris, ingenti præda onustus discessit. Confœderatas etiam urbes accessit, et res novas inibi molientes pecunia non exigua multavit. (8) Inde in Parum devectus, quum paucorum arbitrio rempublicam invenisset subjectam, restituta populo jurisdictionis libertate, ab auctoribus paucorum dominatus magnam pecuniæ vim exegit.

XLVIII. Per idem tempus atrox in Corcyra seditio civiumque cædes erat, quæ cum aliis causis, tum intestinis simultatibus et odiis accepta fertur. (2) In nulla enim tunc urbe tam horrendæ civium cædes patratæ, nec major uspiam contentionis rabies ad perniciem hominum exæstuans desæviit. Nam ante hanc seditionem mutuis inter se grassationibus trucidati existimantur mille et quingenti, iique omnes primariæ inter cives dignitatis. (3) His vero cladibus insecutis aliam fortuna calamitatem adjecit, pristinas discordiarum flammas iterum ventilans et exaugens. (4) Nam qui auctoritate inter Corcyræos eminebant, ad statum paucorum aspirantes, Lacedæmoniorum partes fovebant: at plebs Atheniensium societatem amplectebatur. Hæ enim gentes, de principatu inter se bello decernentes, studiis tenebantur diversis. (5) Lacedæmonii enim primores civitatum sociarum administrationi reipublicæ præficere, Athe-

ἐπὶ τῆς διοικήσεως τῶν κοινῶν, Ἀθηναῖοι δὲ δημοκρατίας ἐν ταῖς πόλεσι καθίστανον. Οἱ δ' οὖν Κερκυραῖοι θεωροῦντες τοὺς δυνατωτάτους τῶν πολιτῶν ὄντας πρὸς τὸ τὴν πόλιν ἐγχειρίζειν τοῖς Λακεδαιμονίοις, μετεπέμψαντο παρ' Ἀθηναίων δύναμιν τὴν παραφυλάξουσαν τὴν πόλιν. (6) Κόνων δ' ὁ στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων πλεύσας εἰς Κέρκυραν, ἑξακοσίους μὲν τῶν ἐκ Ναυπάκτου Μεσσηνίων κατέλιπεν ἐν τῇ πόλει, αὐτὸς δὲ μετὰ τῶν νεῶν παρέπλευσε, καὶ καθωρμίσθη πρὸς τῷ τῆς Ἥρας τεμένει. (7) Οἱ δὲ ἑξακόσιοι μετὰ τῶν δημοτικῶν ὁρμήσαντες ἐπὶ τοὺς τὰ Λακεδαιμονίων φρονοῦντας, ἐξαίφνης ἀγορᾶς πληθούσης, οὓς μὲν συνελάμβανον, οὓς δ' ἐφόνευον, πλείους δὲ τῶν χιλίων ἐφυγάδευσαν· ἐποιήσαντο δὲ τοὺς μὲν δούλους ἐλευθέρους, τοὺς δὲ ξένους πολίτας, εὐλαβούμενοι τό τε πλῆθος καὶ τὴν δύναμιν τῶν φυγάδων. Οἱ μὲν οὖν ἐκπεσόντες ἐκ τῆς πατρίδος εἰς τὴν καταντίον ἤπειρον ἔφυγον. (8) Μετὰ δέ τινας ἡμέρας τῶν ἐν τῇ πόλει τινὲς φρονοῦντες τὰ τῶν φυγάδων κατελάβοντο τὴν ἀγοράν, καὶ μεταπεμψάμενοι τοὺς φυγάδας περὶ τῶν ὅλων διηγωνίζοντο· τέλος δὲ νυκτὸς καταλαβούσης, εἰς ὁμολογίας ἦλθον πρὸς ἀλλήλους, καὶ τῆς φιλονεικίας παυσάμενοι κοινῶς ᾤκουν τὴν πατρίδα. Ἡ μὲν οὖν ἐν Κερκύρᾳ φυγὴ τοιοῦτον ἔσχε τὸ τέλος.

XLIX. Ἀρχέλαος δ' ὁ τῶν Μακεδόνων βασιλεύς, τῶν Πυδναίων ἀπειθούντων, πολλῇ δυνάμει τὴν πόλιν περιεστρατοπέδευσε. Παρεβοήθησε δ' αὐτῷ καὶ Θηραμένης ἔχων στόλον, ὃς χρονιζούσης τῆς πολιορκίας ἀπέπλευσεν εἰς Θρᾴκην πρὸς Θρασύβουλον τὸν ἀφηγούμενον τοῦ στόλου παντός. (2) Ὁ μὲν οὖν Ἀρχέλαος φιλοτιμότερον πολιορκήσας τὴν Πύδναν καὶ κρατήσας, μετῴκισεν αὐτὴν ἀπὸ θαλάττης ὡς εἴκοσι σταδίους. Ὁ δὲ Μίνδαρος, ἤδη τοῦ χειμῶνος λήγοντος, συνήγαγε τὰς πανταχόθεν τριήρεις· ἔκ τε γὰρ τῆς Πελοποννήσου πολλαὶ παρεγενήθησαν καὶ παρὰ τῶν ἄλλων συμμάχων ὁμοίως. Οἱ δ' ἐν Σηστῷ τῶν Ἀθηναίων στρατηγοί, πυνθανόμενοι τὸ μέγεθος τοῦ συναγομένου τοῖς πολεμίοις στόλου, περιδεεῖς ἦσαν μήποτε πάσαις ταῖς τριήρεσιν ἐπιπλεύσαντες οἱ πολέμιοι κυριεύσωσι τῶν νεῶν. (3) Ὅθεν αὐτοὶ μὲν καθελκύσαντες τὰς οὔσας ἐν Σηστῷ ναῦς, περιέπλευσαν τὴν Χερρόνησον, καὶ καθωρμίσθησαν εἰς Καρδίαν· εἰς δὲ Θρᾴκην πρὸς Θρασύβουλον καὶ Θηραμένην ἔπεμψαν τριήρεις, παρακαλοῦντες μετὰ τοῦ στόλου τὴν ταχίστην ἥκειν· μετεπέμψαντο δὲ καὶ τὸν Ἀλκιβιάδην ἐκ Λέσβου μεθ' ὧν εἶχε νεῶν· καὶ συνήχθη πᾶς ὁ στόλος εἰς ἕνα τόπον, σπευδόντων τῶν στρατηγῶν περὶ τῶν ὅλων διακινδυνεῦσαι. (4) Μίνδαρος δ' ὁ τῶν Λακεδαιμονίων ναύαρχος πλεύσας εἰς Κύζικον, πᾶσαν τὴν δύναμιν ἐξεβίβασε καὶ τὴν πόλιν περιεστρατοπέδευσε· παρεγενήθη δὲ καὶ Φαρνάβαζος μετὰ πολλῆς στρατιᾶς, μεθ' οὗ πολιορκήσας Μίνδαρος εἷλε τὴν Κύζικον κατὰ κράτος. (5) Οἱ δὲ τῶν Ἀθηναίων στρατηγοὶ κρίναντες ἐπὶ Κύζικον πλεῖν, ἀνήχθησαν μετὰ πασῶν τῶν νεῶν καὶ τὴν Χερρόνησον περιέπλεον. Καὶ πρω-

nienses vero popularem ubique statum in urbibus confirmare solebant. Corcyræi ergo, quum potentissimos suæ civitatis in hoc esse viderent, ut in Lacedæmoniorum manus urbem traderent, præsidium Athenis, quo urbem tuerentur, arcessunt. (6) Conon igitur, dux Atheniensium, in Corcyram profectus, sexcentos e Naupacto Messenios ad urbis custodiam reliquit: ipse cum classe prætervectus, ad delubrum Junonis ancoras jecit. (7) Interea sexcenti cum plebeiorum factione repente ante meridiem impetum in eos faciunt, qui Lacedæmoniis adhærerent: quos partim in vincula conjiciunt, partim trucidant, et supra mille urbe exigunt. Tum servos manumittunt, et peregrinos civitate donant, multitudinem et potentiam exulum reformidantes. Expulsi vero sedibus patriis in Epirum e regione sitam profugiunt. (8) Post aliquot inde dies oppidanorum nonnulli, causæ exulum faventes, forum armata manu insident, accitisque in urbem exulibus de summa rerum dimicant. Tandem noctis interventu cohibiti ad fœdus inter se paciscendum descendunt, et lite composita, æquo tandem jure patriam incoluere. Hoc itaque exitu fuga exulum e Corcyra se terminavit.

XLIX. Tum etiam Archelaus, Macedonum rex, Pydnæos imperium detrectantes bello aggressus, magno urbem exercitu circumsedit: cui Theramenes etiam cum classe auxilium tulit, qui tamen, obsidione diutius protracta, in Thraciam ad Thrasybulum universæ classis ducem renavigavit. (2) Archelaus vero Pydnam, obsidione arctius pressam, in potestatem tandem redigit, et viginti stadiorum a mari intervallo habitationis sedes transponit. Mindarus autem, hieme jam exeunte, suas undique triremes contraxit. Nam et e Peloponneso et ab aliis itidem sociis multæ accesserant. Atheniensium vero duces, qui apud Sestum in statione erant, audita classis ab hostibus coactæ magnitudine, metus haud modicus incessit, ne, si forte a toto simul agmine invaderentur, omnes suæ naves in hostis potestatem venirent. (3) Devolutis ergo, quas subductas in Sesto habebant, navibus, Chersonesum circumnavigant, et juxta Cardiam ancoras jaciunt, et missis in Thraciam ad Thrasybulum et Theramenem celocibus, ut cum universis quamprimum navibus accelerent, exhortantur. Alcibiadem quoque cum navibus suis e Lesbo revocant. Ita tota classis in unum locum congregata venit, quod ductores de summa rerum dimicare properarent. (4) Mindarus interea, classis Lacedæmoniorum imperator, directa Cyzicum versus navigatione, cum omnibus illic copiis exscensum facit, castrisque suis urbem circumdat. Accedit eo non minimo cum exercitu Pharnabazus, cujus auxilio oppugnatam Cyzici urbem vi capit. (5) Atheniensium itaque ducibus ad Cyzicum ducere placuit, cunctisque evecti navibus, circumita Cher-

τον μὲν εἰς Ἐλαιοῦντα παρεγένοντο· μετὰ δὲ ταῦτα ἐφιλοτιμήθησαν νυκτὸς τὴν τῶν Ἀβυδηνῶν πόλιν παραπλεῦσαι πρὸς τὸ μὴ κατανοηθῆναι τὸ πλῆθος τῶν νεῶν ὑπὸ τῶν πολεμίων. (6) Ἐπεὶ δ' ἦλθον εἰς Προικόννησον, τὴν μὲν νύκτα κατηυλίσθησαν ἐν ταύτῃ· τῇ δ' ὑστεραίᾳ τοὺς μὲν ἐπιβεβηκότας στρατιώτας διεβίβασαν εἰς τὴν τῶν Κυζικηνῶν χώραν, καὶ τῷ στρατηγοῦντι τούτων Χαιρέᾳ προσέταξαν ἄγειν τὸ στρατόπεδον ἐπὶ τὴν πόλιν.

L. Αὐτοὶ δ' εἰς τρία μέρη διείλοντο τὸ ναυτικόν, καὶ τοῦ μὲν ἦρχεν Ἀλκιβιάδης, τοῦ δὲ Θηραμένης, τοῦ δὲ τρίτου Θρασύβουλος. Ἀλκιβιάδης μὲν οὖν μετὰ τοῦ κατ' αὐτὸν μέρους πολὺ προέπλευσε τῶν ἄλλων, βουλόμενος προκαλέσασθαι τοὺς Λακεδαιμονίους εἰς ναυμαχίαν· Θηραμένης δὲ καὶ Θρασύβουλος ἐφιλοτέχνουν εἰς τὸ κυκλώσασθαι καὶ τῆς εἰς τὴν πόλιν ἐπανόδου τοὺς ἐκπλεύσαντας εἶρξαι. (2) Μίνδαρος δὲ τὰς μὲν Ἀλκιβιάδου ναῦς μόνας ὁρῶν προσφερομένας, τὰς δ' ἄλλας ἀγνοῶν, κατεφρόνησε, καὶ ναυσὶν ὀγδοήκοντα θρασέως ἐκ τῆς πόλεως τὸν ἐπίπλουν ἐποιήσατο. (3) Ὡς δὲ πλησίον ἐγένετο τῶν περὶ τὸν Ἀλκιβιάδην, οἱ μὲν Ἀθηναῖοι, καθάπερ ἦν αὐτοῖς παρηγγελμένον, προσεποιοῦντο φεύγειν· οἱ δὲ Πελοποννήσιοι περιχαρεῖς ὄντες ἠκολούθουν κατὰ σπουδήν, ὡς νικῶντες. (4) Ὁ δὲ Ἀλκιβιάδης ἐπειδὴ τῆς πόλεως αὐτοὺς ἀπέσπασε πορρωτέρω, τὸ σύσσημον ἦρεν· οὗ γενηθέντος, αἱ μετ' Ἀλκιβιάδου τριήρεις ἐξαίφνης πρὸς ἕνα καιρὸν ἐπέστρεψαν ἀντίπρωροι τοῖς πολεμίοις· Θηραμένης δὲ καὶ Θρασύβουλος ἔπλεον ἐπὶ τὴν πόλιν, καὶ τὸν ἀπόπλουν τῶν Λακεδαιμονίων ὑπετέμοντο. (5) Οἱ δὲ μετὰ τοῦ Μινδάρου καθορῶντες ἤδη τὸ πλῆθος τῶν πολεμίων νεῶν, καὶ μαθόντες ἑαυτοὺς κατεστρατηγημένους, περίφοβοι καθειστήκεισαν. (6) Τέλος δὲ τῶν Ἀθηναίων πανταχόθεν ἐπιφαινομένων, καὶ τῆς εἰς τὴν πόλιν ἀφόδου τοὺς Πελοποννησίους ἀποκλεισάντων, ὁ Μίνδαρος ἠναγκάσθη καταφυγεῖν τῆς χώρας πρὸς τοὺς καλουμένους Κλήρους, ὅπου καὶ Φαρνάβαζος εἶχε τὴν δύναμιν. (7) Ἀλκιβιάδης δὲ κατὰ σπουδὴν διώκων ἃς μὲν κατέδυεν, ἃς δὲ κατατιτρώσκων ὑποχειρίους ἐλάμβανε, τὰς δὲ πλείστας πρὸς αὐτῇ τῇ γῇ καθωρμισμένας καταλαβὼν ἐπέβαλλε σιδηρᾶς χεῖρας, καὶ ταύταις ἀποσπᾶν ἀπὸ τῆς γῆς ἐπειρᾶτο. (8) Παραβοηθούντων δὲ τῶν πεζῶν ἀπὸ τῆς γῆς τοῖς Πελοποννησίοις, πολὺς ἐγένετο φόνος, ὡς ἂν τῶν μὲν Ἀθηναίων διὰ τὸ προτέρημα θρασύτερον ἢ συμφορώτερον ἀγωνιζομένων, τῶν δὲ Πελοποννησίων πολὺ τοῖς πλήθεσιν ὑπερεχόντων. (9) Καὶ γὰρ τὸ τοῦ Φαρναβάζου στρατόπεδον παρεβοήθει τοῖς Λακεδαιμονίοις, καὶ τὴν μάχην ἐκ τῆς γῆς ποιούμενον τὴν στάσιν εἶχεν ἀσφαλεστέραν. (10) Θρασύβουλος δὲ θεωρῶν τοὺς πεζοὺς τοῖς πολεμίοις βοηθοῦντας, καὶ τοὺς λοιποὺς τῶν ἐπιβατῶν ἀπεβίβασεν εἰς τὴν γῆν, σπεύδων βοηθῆσαι τοῖς περὶ τὸν Ἀλκιβιάδην· τῷ δὲ Θηραμένει παρεκελεύσατο τοῖς περὶ Χάρητα πεζοῖς συνάψαντα τὴν ταχίστην ἥκειν, ὅπως πεζῇ διαγωνίσωνται.

soneso, Elæuntem perveniunt. Tum Abydenorum urbem noctu prætervehi contendunt, ne navium suarum numerus hosti innotescat. (6) Ad Proconnesum inde progressi, ibidem pernoctarunt. Postridie militem classiarium in agros Cyzicenos transportant, horumque duci Chæreæ, ut exercitum urbi admoveat, demandatur.

L. Tum classe in tres partes divisa, uni Alcibiades, alteri Theramenes, tertiæ Thrasybulus præficitur. Alcibiades igitur, cum agmine suo longe ante ceteros excurrens ad pugnam Lacedæmonios provocare maturabat; Theramenes autem et Thrasybulus omni artis industria nitebantur, ut hoste circumvento, provectos ex urbe receptu prohiberent. (2) Mindarus, ubi solam Alcibiadis classem accedere vidit, de ceteris nihil compertum habens, paucitate illius contemta, cum octoginta navibus confidenter occurrit. (3) Quumque jam immineret Alcibiadis navibus, Athenienses, prout jussi erant, fugam simulant; Peloponnesii vero lætitia arrecti veluti jam victores, concitatis remis instant. (4) Quos ubi longius ab urbe avulsos cernit Alcibiades, suis e navi signum extulit. Quo conspecto, uno confestim momento triremes Alcibiadis in hostem proras obvertunt; Theramenes autem et Thrasybulus, ad urbem adnavigantes, regressum Lacedæmoniis præcludunt. (5) Tum Mindarus, animadversa hosticæ classis multitudine, quum imperatoria se arte delusum cerneret, majorem in modum expavit. (6) Tandem undique prodeunte Atheniensium multitudine et intercepto Peloponnesiorum reditu ad urbem, Mindarus ad quendam illius oræ locum (Cleros eum vocant) refugere cogitur, ubi suas etiam Pharnabazus in statione copias habebat. (7) Alcibiades vero, non segniter fugientibus instans, triremes partim mergit, partim saucias in potestatem accipit. Plerasque dehinc terræ appulsas assecutus, ferreis manibus injectis a litore abstrahere conatur. (8) Sed dum pedestres a terra copiæ Peloponnesiis auxiliantur, non exigua hinc inde cædes patratur : siquidem Athenienses successu freti audacius quam consultius decertant, Peloponnesii vero numero longe superant. (9) Nam Pharnabazi exercitus Lacedæmonios ope sublevat, et a terra pugnans firmius pedem insistit. (10) At ubi Thrasybulus cernit hostibus a terrestri agmine succurri, reliquam epibatarum multitudinem in litus exponens, suppetias Alcibiadi ferre properat. Theramenem quoque jubet ut adjuncto sibi Charetis (?) peditatu quamprimum acceleret, ut terra depugnetur.

LI. Τῶν δὲ Ἀθηναίων περὶ ταῦτα γινομένων, Μίνδαρος ὁ τῶν Λακεδαιμονίων ἀφηγούμενος αὐτὸς μὲν πρὸς Ἀλκιβιάδην ὑπὲρ τῶν ἀφελκομένων * διηγωνίζετο, Κλέαρχον δὲ τὸν Σπαρτιάτην μετὰ μέρους τῶν Πελοποννησίων ἀπέστειλε πρὸς τοὺς περὶ τὸν Θρασύβουλον· συναπέστειλε δ' αὐτῷ καὶ τοὺς παρὰ Φαρναβάζῳ στρατευομένους μισθοφόρους. (2) Ὁ δὲ Θρασύβουλος μετὰ τῶν ἐπιβατῶν καὶ τῶν τοξοτῶν τὸ μὲν πρῶτον εὐρώστως ὑπέστη τοὺς πολεμίους, καὶ πολλοὺς μὲν ἀνεῖλεν, οὐκ ὀλίγους δὲ καὶ τῶν ἰδίων ἑώρα πίπτοντας· τῶν δὲ μετὰ τοῦ Φαρναβάζου μισθοφόρων κυκλούντων τοὺς Ἀθηναίους καὶ τῷ πλήθει πανταχόθεν περιχεομένων, ἐπεφάνη Θηραμένης τούς τε ἰδίους καὶ τοὺς μετὰ Χάρητος ἄγων πεζούς. (3) Οἱ δὲ μετὰ τοῦ Θρασυβούλου καταπεπονημένοι καὶ τὰς τῆς σωτηρίας ἐλπίδας ἀπεγνωκότες πάλιν ἐξαίφνης ταῖς ψυχαῖς διηγείροντο, τηλικαύτης βοηθείας παραγεγενημένης. (4) Ἐπὶ πολὺν δὲ χρόνον καρτερᾶς μάχης γενομένης, τὸ μὲν πρῶτον οἱ τοῦ Φαρναβάζου μισθοφόροι φεύγειν ἤρξαντο, καὶ τὸ συνεχὲς ἀεὶ τῆς τάξεως παρερρήγνυτο· τέλος δὲ οἱ Πελοποννήσιοι οἱ μετὰ Κλεάρχου καταλειφθέντες, καὶ πολλὰ δράσαντες καὶ παθόντες, ἐξεώσθησαν. (5) Τούτων δὲ καταπεπονημένων, οἱ περὶ τὸν Θηραμένην ὥρμησαν τοῖς μετ' Ἀλκιβιάδου κινδυνεύσασι βοηθῆσαι. Συνδραμουσῶν δὲ τῶν δυνάμεων εἰς ἕνα τόπον, ὁ μὲν Μίνδαρος οὐ κατεπλάγη τὴν ἔφοδον τῶν περὶ Θηραμένην, ἀλλὰ διελόμενος τοὺς Πελοποννησίους, τοῖς μὲν ἡμίσεσιν ἀπήντα τοῖς ἐπιοῦσι, τοὺς δ' ἡμίσεις αὐτὸς ἔχων, καὶ δεόμενος ἑκάστου μὴ καταισχῦναι τὸ τῆς Σπάρτης ἀξίωμα, καὶ ταῦτα πεζομαχοῦντας, ἀντετάχθη τοῖς περὶ τὸν Ἀλκιβιάδην. (6) Περὶ δὲ τῶν νεῶν ἡρωικὴν συστησάμενος μάχην, καὶ πρὸ πάντων αὐτὸς κινδυνεύων, πολλοὺς μὲν ἀνεῖλε τῶν ἀντιτεταγμένων, τὸ δὲ τελευταῖον ἀξίως τῆς πατρίδος ἀγωνισάμενος ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Ἀλκιβιάδην ἀνῃρέθη. Τούτου δὲ πεπτωκότος οἵ τε Πελοποννήσιοι καὶ πάντες οἱ σύμμαχοι συνέδραμον καὶ καταπλαγέντες εἰς φυγὴν ὥρμησαν. (7) Οἱ δ' Ἀθηναῖοι μέχρι μέν τινος ἐπεδίωξαν τοὺς πολεμίους· πυνθανόμενοι δὲ τὸν Φαρνάβαζον μετὰ πολλῆς ἵππου κατὰ σπουδὴν ἐπιγινόμενον, ἀνέκαμψαν ἐπὶ τὰς ναῦς, καὶ τὴν μὲν πόλιν παρέλαβον, δύο δὲ τρόπαια κατέστησαν ἀφ' ἑκατέρας νίκης, τὸ μὲν τῆς ναυμαχίας ἐν τῇ νήσῳ τῇ Πολυδώρου καλουμένῃ, τὸ δὲ τῆς πεζομαχίας οὗ τὴν τροπὴν ἐποιήσαντο τὴν πρώτην. (8) Οἱ μὲν οὖν ἐν τῇ πόλει Πελοποννήσιοι καὶ πάντες οἱ διαφυγόντες ἐκ τῆς μάχης ἔφυγον ἐπὶ τὸ τοῦ Φαρναβάζου στρατόπεδον· οἱ δὲ τῶν Ἀθηναίων στρατηγοὶ τῶν τε νεῶν ἁπασῶν ἐγκρατεῖς ἐγενήθησαν καὶ πολλοὺς μὲν αἰχμαλώτους, ἀναρίθμητον δὲ πλῆθος λαφύρων ἤθροισαν, ὡς ἂν δύο δυνάμεις ἅμα τηλικαύτας νενικηκότες.

LII. Ἀπενεχθείσης δὲ τῆς νίκης εἰς Ἀθήνας, ὁ μὲν δῆμος ἐκ τῶν προτέρων συμφορῶν ἀνελπίστους εὐτυχίας ὁρῶν τῇ πόλει προσγεγενημένας, μετέωρος ἦν ἐπὶ τοῖς

LI. Dum in hoc sunt Athenienses, Mindarus Lacedæmoniorum imperator in certamine cum Alcibiade pro tutandis navibus, quas ille vellicabat, persistit; Clearchum tamen Spartanum cum Peloponnesiorum manu Thrasybulo opponit, mercenariis Pharnabazi simul eo missis. (2) Thrasybulus quidem cum classiariis et sagittatoribus hostis impetum ad tempus fortiter sustinet, multosque ex ipsis necat, at nec paucos sociorum occumbentes cernit. Sed a conductitio Pharnabazi milite circumventi Athenienses jam undique a multitudine obsessi tenebantur, quum repente Theramenes suo et Charetis (?) peditatu instructus apparuit. (3) Thrasybuli milites igitur jam prope debellati et ad desperationem salutis redacti, quum tantis subsidiis confirmarentur, animos illico erexerunt. (4) Postquam ad longum inde tempus acriter dimicatum erat, a mercenariis Pharnabazi fugæ initium factum est, et connexa aciei series subinde laxari ac divelli cœpit : donec Peloponnesii cum Clearcho ab aliis destituti, post multas hinc inde illatas et acceptas clades loco pulsi cesserunt. (5) Quibus fusis fugatisque, Theramenis agmen ad opitulandum Alcibiadi, non mediocre periculum sustinenti, properat. Quamquam vero omnes Atheniensium copiæ in unum jam locum confluxere, Mindarus tamen hoc Theramenis adventu nequaquam consternatur; sed Peloponnesiis bifariam divisis, dimidium hosti recens imminenti obviam procedere jubet; reliquos secum retinens, rogat et obtestatur, ne majestatem Spartani nominis dedecorent, præsertim quum pedestri jam certamine res geratur : atque ita cum Alcibiade congreditur. (6) Et redintegrata, heroico plane animo, pro navibus pugna, ipse pro omnibus in prima acie periculis sese objectans plurimos hostium obtruncat. Postremo fortiter, et ut patriæ gloria dignum erat, prœliatus a militibus Alcibiadis interficitur. Hoc prostrato, Peloponnesii sociique omnes conglobati, consternatis pavore animis, fugam arripuere. (7) Quos aliquatenus Athenienses insectati, ubi Pharnabazum magno cum equitatu accelerare cognoverunt, ad naves revertuntur, receptaque urbe duo ex utraque victoria tropæa, unum pugnæ navalis, in Polydori (?) insula quæ vocatur, alterum pedestris conflictus, ubi primum hostes in fugam conjecerant, excitarunt. (8) Peloponnesii igitur ad urbis præsidium relicti et quotquot e prœlio fuga servati erant, ad Pharnabazi castra se receperunt : Atheniensium vero duces, navibus universis cum magna captivorum turba in potestatem redactis, vim spoliorum innumerabilem contraxere, quippe duobus tantæ potentiæ exercitibus a se devictis.

LII. Nuntio de hac victoria Athenas perlato, populus, insperatos civitati successus post clades superiores obtigisse videns, ob tam benignas vices exsultare, et per

εὐημερήμασι· καὶ τοῖς μὲν θεοῖς πανδημεὶ θυσίας καὶ πανηγύρεις ἐποιήσατο, εἰς δὲ τὸν πόλεμον ἐπέλεξε χιλίους τῶν ὁπλιτῶν τοὺς κρατίστους, ἱππεῖς δὲ ἑκατόν· πρὸς δὲ τούτοις τριάκοντα τριήρεις ἀπέστειλε τοῖς περὶ τὸν Ἀλκιβιάδην, ὅπως τὰς περὶ Λακεδαιμονίους πόλεις ἀδεῶς πορθῶσι κρατοῦντες τῆς θαλάττης. (2) Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι ὡς ἤκουσαν τὴν περὶ Κύζικον αὐτοῖς γενομένην συμφοράν, πρέσβεις ἐξέπεμψαν εἰς Ἀθήνας ὑπὲρ εἰρήνης, ὧν ἦν ἀρχιπρεσβευτὴς Ἔνδιος. Ἐξουσίας δ' αὐτῷ δοθείσης, παρελθὼν συντόμως καὶ λακωνικῶς διελέχθη· διόπερ ἔκρινα μὴ παραλιπεῖν τοὺς ῥηθέντας λόγους. (3) « Βουλόμεθα πρὸς ὑμᾶς ἄγειν εἰρήνην, ἄνδρες Ἀθηναῖοι, καὶ τὰς μὲν πόλεις ἔχειν ἃς ἑκάτεροι κρατοῦμεν, τὰ δὲ φρούρια τὰ παρ' ἀλλήλοις καταλῦσαι, τῶν δ' αἰχμαλώτων λυτροῦντες ἀνθ' ἑνὸς Ἀθηναίου λαβεῖν ἕνα Λάκωνα. (4) Οὐ γὰρ ἀγνοοῦμεν τὸν πόλεμον ἀμφοτέροις μὲν βλαβερόν, πολὺ δὲ μᾶλλον ὑμῖν. Παραπέμψαντες δὲ τὸν ἐμὸν λόγον ἐκ τῶν πραγμάτων μάθετε. Ἡμεῖς μὲν ἅπασαν τὴν Πελοπόννησον γεωργοῦμεν, ὑμεῖς δὲ βραχὺ μέρος τῆς Ἀττικῆς· καὶ Λάκωσι μὲν ὁ πόλεμος πολλοὺς συνέθηκε συμμάχους, Ἀθηναίων δὲ τοσούτους ἀφείλετο, ὅσους τοῖς πολεμίοις ἔδωκε· καὶ ἡμῖν μὲν ὁ πλουσιώτατος τῶν κατὰ τὴν οἰκουμένην βασιλέων χορηγός ἐστι τοῦ πολέμου, ὑμῖν δὲ οἱ πενιχρότατοι τῶν κατὰ τὴν οἰκουμένην. (5) Διόπερ οἱ μὲν ἡμέτεροι κατὰ τὸ μέγεθος τῶν μισθῶν προθύμως στρατεύονται, οἱ δὲ ὑμέτεροι, τὰς εἰσφορὰς ἀπὸ τῶν ἰδίων διδόντες οὐσιῶν, ἅμα καὶ τὰς κακοπαθείας φεύγουσι καὶ τὰς δαπάνας. (6) Ἔπειθ' ἡμεῖς μὲν κατὰ θάλατταν πέμποντες σκάφεσι πολιτικοῖς μᾶλλον κινδυνεύομεν, ὑμεῖς δὲ πολίτας ἔχετε τοὺς πλείστους ἐν ταῖς ναυσί· τὸ δὲ μέγιστον, ἡμεῖς μὲν κἂν κρατηθῶμεν ἐν τοῖς κατὰ θάλατταν πράγμασι, τήν γε κατὰ γῆν ἡγεμονίαν ὁμολογουμένως ἔχομεν· οὐδὲ γὰρ οἶδε φυγεῖν πεζὸς Σπαρτιάτης· ὑμεῖς δὲ τῆς θαλάττης * οὐχ ὑπὲρ ἡγεμονίας πεζῆς, ἀλλ' ὑπὲρ ἀναστάσεως ἀγωνιᾶτε. Καταλείπεταί μοι διδάξαι πῶς τοσαῦτα καὶ τηλικαῦτα πλεονεκτοῦντες ἐν τῷ πολεμεῖν εἰρήνην ἄγειν παρακαλοῦμεν. (7) Ἐγὼ δ' ὠφελεῖσθαι μὲν ἐκ τοῦ πολεμεῖν οὔ φημι τὴν Σπάρτην, βλάπτεσθαι μέντοι γε ἔλαττον τῶν Ἀθηναίων. Ἀποπλήκτων δὲ εὐδοκεῖν συνατυχοῦντας τοῖς πολεμίοις, παρὸν μηδ' ὅλως ἀτυχίας λαβεῖν πεῖραν. Οὐ τοσαύτην γὰρ ἡ τῶν πολεμίων ἀπώλεια φέρει χαράν, ἡλίκην ἔχει λύπην ἡ τῶν ἰδίων ταλαιπωρία. (8) Οὐ μόνον δὲ τούτων ἕνεκα διαλυθῆναι σπεύδομεν, ἀλλὰ καὶ τὸ πάτριον ἔθος τηροῦντες. Θεωροῦντες γὰρ τὰς ἐν τῷ πολέμῳ φιλονεικίας πολλὰ καὶ δεινὰ πάθη ποιούσας, οἰόμεθα δεῖν φανερὸν ποιῆσαι πᾶσι καὶ θεοῖς καὶ ἀνθρώποις, ὅτι τούτων ἥκιστα πάντων ἐσμὲν αἴτιοι. »

LIII. Τοιαῦτα δὲ καὶ τούτοις παραπλήσια τοῦ Λάκωνος διαλεχθέντος, οἱ μὲν ἐπιεικέστατοι τῶν Ἀθηναίων ἔρρεπον ταῖς γνώμαις πρὸς τὴν εἰρήνην· οἱ δὲ πολεμοποιεῖν εἰωθότες καὶ τὰς δημοσίας ταραχὰς ἰδίας ποιούμενοι προσόδους ᾑροῦντο τὸν πόλεμον. (2) Συνεπελά-

omnes tribus et curias sacra diis offerre congressusque festos instituere. Tum ex gravis armaturæ militibus fortissimos mille et equites centum ad persequendum bellum delegit. Triremes insuper triginta Alcibiadi in supplementum misit, ut addictas Lacedæmoniis urbes, quum mare jam in potestate ipsorum esset, tanto majore cum fiducia oppugnarent. (2) At Lacedæmonii, de clade ad Cyzicum certiores redditi, de pace legatos Athenas mittunt, quorum princeps erat Endius. Is, audientia sibi facta, in medium progressus breviter et Laconice disseruit: quam orationem propterea non prætermittendam esse censui. (3) « Pacem vobiscum colere, viri Athenienses, nobis decretum est, ea conditione, ut, quas utrinque in potestate urbes habemus, retineantur, præsidiaque ultro et citro dimittantur, in captivorum redemptione pro uno Atheniensium unus Laco restituatur. (4) Non enim ignoramus, bellum quidem utrisque, multo vero magis vobis damnosum esse. Quod, missis verbis meis, ex rebus ipsis discite. Nobis Peloponnesus universa, vobis Atticæ pars non ita magna rustico opere exercetur. Multos Laconibus socios bellum conciliavit: Atheniensibus contra tot abstraxit, quot nobis adjunxit. Nobis opulentissimus per universum terrarum orbem rex stipendia largitur: vobis omnium tenuissimi belli sumptus erogant. (5) Ideo nostri ob stipendiorum largitatem promptissime militant: vestri ex suis quisque fortunis contribuentes, tum labores, tum etiam impensas fugiunt. (6) Præterea nos, classe per mare expedita, navigiorum magis, quam civium, discrimen subimus: at vos majorem civium partem in navibus habetis. Et, quod maximum est, nos, etiamsi in rebus, quæ mari geruntur, succumbamus, principatum nihilominus in terra consensu omnium tenemus; Spartanus enim terrestri prælio certans fugere nescit: vos contra mari victi non de imperio terrestri, sed de salute vestra, ne extrema patiamini, sollicite dimicatis. Restat ut vos doceam, qui fiat ut, quum ad hunc modum ac tantopere in bellis præcellamus, ad pacem tamen nobiscum colendam vos exhortemur. (7) Ego sane, etsi nihil hoc bello Spartam juvari concesserim, minus tamen damni facere quam Athenienses affirmarim. Extremæ vero dementiæ est, infortunio, quod hosti tecum est commune, delectari, quum nullum omnino experiri liceat. Neque enim tantum hostis interitus lætitiæ affert, quanto cum mœrore tuorum calamitas est conjuncta. (8) At non ob hæc tantummodo bellum dissolvi properamus, sed patrio quoque more huc impellimur. Quum enim dissidiis bellicis multas et atrocissimas excitari clades videamus, nostrum esse duximus, diis et hominibus universis palam testatum facere, quod minime omnium illis causam præbeamus. »

LIII. Hæc et his affinia quum disseruisset Laco, Atheniensium modestissimi ad pacem animis inclinabant: at bellis serendis et ducendis assueti et ex publicis tumultibus quæstum facientes bellum præferebant. (2) Hanc senten-

θετο δὲ τῆς γνώμης ταύτης καὶ Κλεοφῶν, μέγιστος ὢν τότε δημαγωγός. Ὃς παρελθὼν καὶ πολλὰ πρὸς τὴν ὑπόθεσιν οἰκείως διαλεχθεὶς ἐμετεώρισε τὸν δῆμον, τὸ μέγεθος τῶν εὐημερημάτων προφερόμενος, ὥσπερ τῆς τύχης οὐκ ἐναλλὰξ εἰθισμένης βραβεύειν τὰ κατὰ πόλεμον προτερήματα. (3) Ἀθηναῖοι μὲν οὖν κακῶς βουλευσάμενοι μετενόησαν ὅτε οὐδὲν ὄφελος, καὶ λόγοις πρὸς ἀρέσκειαν εἰρημένοις ἐξαπατηθέντες, οὕτως ἔπταισαν τοῖς ὅλοις, ὥστε μηκέτι δύνασθαι πώποτε αὑτοὺς γνησίως ἀναλαβεῖν. (4) Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὕστερον πραχθέντα τεύξεται λόγου κατὰ τοὺς ἰδίους χρόνους· τότε δὲ οἱ Ἀθηναῖοι τοῖς τε εὐημερήμασιν ἐπαρθέντες καὶ πολλὰς καὶ μεγάλας ἐλπίδας ἔχοντες ἐν τῷ τὸν Ἀλκιβιάδην ἀφηγεῖσθαι τῶν ἰδίων δυνάμεων, ταχέως ᾤοντο τὴν ἡγεμονίαν ἀνακτήσασθαι.

LIV. Τῶν δὲ κατὰ τοῦτον τὸν ἐνιαυτὸν πράξεων τέλος ἐχουσῶν, Ἀθήνησι μὲν παρέλαβε τὴν ἀρχὴν Διοκλῆς, ἐν Ῥώμῃ δὲ τὴν ὕπατον εἶχον ἀρχὴν Κόϊντος Φάβιος καὶ Γάϊος Φούριος. Περὶ δὲ τούτους τοὺς καιροὺς Ἀννίβας ὁ τῶν Καρχηδονίων στρατηγὸς τούς τ' ἐξ Ἰβηρίας ξενολογηθέντας καὶ τοὺς ἐκ τῆς Λιβύης καταγραφέντας στρατιώτας συνήγαγε· καὶ μακρὰς μὲν ἑξήκοντα ναῦς ἐπλήρωσε, τὰ δὲ φορτηγὰ πλοῖα περὶ χίλια πεντακόσια παρεσκευάσατο. Ἐν τούτοις τήν τε δύναμιν διεκόμιζε καὶ τὰ πρὸς τὰς πολιορκίας μηχανήματα καὶ βέλη καὶ τὴν ἄλλην παρασκευὴν ἅπασαν. (2) Περαιωθεὶς δὲ μετὰ τοῦ στόλου τὸ Λιβυκὸν πέλαγος, κατέπλευσε τῆς Σικελίας ἐπὶ τὴν ἄκραν τὴν ἀπέναντι τῆς Λιβύης, καλουμένην Λιλύβαιον. (3) Καθ' ὃν δὴ χρόνον τῶν Σελινουντίων τινὲς ἱππέων περὶ τοὺς τόπους διατρίβοντες, καὶ τὸ μέγεθος τοῦ καταπλέοντος στόλου θεασάμενοι, ταχέως τοῖς πολίταις τὴν τῶν πολεμίων παρουσίαν ἐδήλωσαν. Καὶ οἱ μὲν Σελινούντιοι τοὺς βιβλιαφόρους παραχρῆμα πρὸς τοὺς Συρακοσίους ἀπέστειλαν, δεόμενοι βοηθεῖν. (4) Ὁ δ' Ἀννίβας ἐκβιβάσας τὴν δύναμιν κατεστρατοπέδευσεν, ἀρξάμενος ἀπὸ τοῦ φρέατος ὃ κατ' ἐκείνους μὲν τοὺς καιροὺς ὠνομάζετο Λιλύβαιον, μετὰ δὲ ταῦτα πολλοῖς ἔτεσι πρὸς αὐτῷ κτισθείσης πόλεως, αἴτιον ἐγενήθη τῇ πόλει τῆς ἐπωνυμίας. (5) Εἶχε δὲ τοὺς σύμπαντας Ἀννίβας, ὡς μὲν Ἔφορος ἀνέγραψε, πεζῶν μυριάδας εἴκοσιν, ἱππεῖς δὲ τετρακισχιλίους, ὡς δὲ Τίμαιός φησιν, οὐ πολλῷ πλείους τῶν δέκα μυριάδων. Τὰς μὲν οὖν ναῦς ἐν τῷ περὶ Μοτύην κόλπῳ πάσας ἐνεώλκησε, βουλόμενος ἔννοιαν διδόναι τοῖς Συρακοσίοις ὡς οὐ πάρεστιν ἐκείνοις πολεμήσων οὐδὲ ναυτικῇ δυνάμει παραπλεύσων ἐπὶ Συρακούσας. (6) Παραλαβὼν δὲ τοὺς παρ' Ἐγεσταίων στρατιώτας καὶ τοὺς παρὰ τῶν ἄλλων συμμάχων, ἀνέζευξεν ἀπὸ τοῦ Λιλυβαίου, τὴν πορείαν ποιούμενος ἐπὶ Σελινοῦντος. Ὡς δὲ ἐπὶ τὸν Μάζαρον ποταμὸν παρεγενήθη, τὸ μὲν παρ' αὐτὸν ἐμπόριον κείμενον εἷλεν ἐξ ἐφόδου· πρὸς δὲ τὴν πόλιν παραγενηθείς, εἰς δύο μέρη διεῖλε τὴν δύναμιν. Περιστρατοπεδεύσας δ' αὐτὴν καὶ τὰς μηχανὰς ἐπιστήσας, μετὰ πάσης σπουδῆς τὰς

tiam Cleopho quoque, maximæ tum inter populi ductores auctoritatis, comprobavit. Qui in concionem progressus, quum multa ad rem propositam idonea commode dixisset, vulgi animos eo maxime arrexit, quod magnitudinem rerum prospere gestarum exaggeraret: perinde ac si fortuna, jam moris sui oblita, belli successus per vices amplius temperare nesciret. (3) Sed Athenienses pravi consilii tum demum pœnituit, quum nihil omnino id prodesset, et blandimentis ad gratiam compositis decepti adeo ex summo rerum fastigio corruerunt, ut nunquam deinceps pristinas resumere vires potuerint. (4) Verum hæc postmodum gesta suo dehinc loco exponentur. Tunc igitur Athenienses, successibus elati plurimumque spei in eo repositum habentes, quod Alcibiades nunc copiarum suarum ductor esset, brevi se pristinam imperii dignitatem recuperaturos confidebant.

LIV. Rebus hujus anni ad finem ita perductis, Athenis magistratum iniit Diocles, Romæ vero consulatum gesserunt Q. Fabius et C. Furius. Eo tempore Hannibal, Carthaginiensium imperator, peregrinum ex Hispania militem et ex Africa hinc inde conscriptum in unum coegit, eoque sexaginta naves longas complevit; onerarias præterea mille circiter et quingentas ad copias et obsidioni necessarias machinas telaque et rerum omnium apparatum trajiciendum instruxit. (2) Transmisso igitur cum sua classe Africano pelago, ad promontorinm Siciliæ, quod Libyam e regione spectat (Lilybæo nomen est), appellit. (3) Sub idem tempus nonnulli Selinuntiorum equites illis in locis versantes, ubi classis adventantis magnitudinem prospexerunt, citato domum cursu popularibus adventum hostis renuntiant. Selinuntii ergo, tabellariis illico ad Syracusanos transmissis, auxilium inde petunt. (4) Interim Hannibal, expositis in terram copiis, castra metatur, a puteo illic exorsus, cui tempestate illa Lilybæo nomen erat, sed multis post annis oppido juxta condito nominis causam præbuit. (5) Universus Hannibalis exercitus, ut Ephorus recenset, ducentis peditum, et quatuor equitum millibus constabat: Timæus non multo plures centum millibus fuisse tradit. Naves itaque in sinu circa Motyen subduxit, significare volens hoc pacto Syracusanis, se non, ut ipsis bellum moveret, aut nautico Syracusas exercitu invaderet, Siciliam ingressum esse. (6) Tum Egestanorum aliorumque sociorum militibus assumptis, castra ex Lilybæo movens Selinuntem versus iter facit. Ubi ad Mazarum fluvium pervenit, emporium illic situm primo impetu capit. Post ad urbem propius accedens in duas exercitum partes distribuit, castrisque circumfusis, admotisque machinis, omni studio oppugnatio-

προσβολὰς ἐποιεῖτο. (7) Ἓξ μὲν γὰρ πύργους ὑπερβάλλοντας τοῖς μεγέθεσιν ἐπέστησε, τοὺς ἴσους δὲ κριοὺς κατασεσιδηρωμένους προσήρεισε τοῖς τείχεσι· χωρὶς δὲ τούτων τοῖς τοξόταις καὶ σφενδονήταις πολλοῖς χρώμενος ἀνέστελλε τοὺς ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων μαχομένους.

LV. Οἱ δὲ Σελινούντιοι ἐκ πολλῶν ὄντες ἄπειροι πολιορκίας, καὶ Καρχηδονίοις ἐν τῷ πρὸς Γέλωνα πολέμῳ συνηγωνισμένοι μόνοι τῶν Σικελιωτῶν, οὔποτ' ἤλπιζον ὑπὸ τῶν εὐεργετηθέντων εἰς τοιούτους φόβους συγκλεισθήσεσθαι. (2) Θεωροῦντες δὲ τὰ μεγέθη τῶν μηχανημάτων καὶ τὰ πλήθη τῶν πολεμίων, περιδεεῖς ἦσαν καὶ κατεπλήττοντο τὸ μέγεθος τοῦ περιεστῶτος κινδύνου. (3) Οὐ μὴν κατὰ πᾶν γε τὴν σωτηρίαν ἀπεγίνωσκον, ἀλλὰ προσδοκῶντες συντόμως ἥξειν τοὺς Συρακοσίους καὶ τοὺς ἄλλους συμμάχους, πανδημεὶ τοὺς πολεμίους ἀπὸ τῶν τειχῶν ἠμύνοντο. (4) Οἱ μὲν γὰρ ἀκμάζοντες ταῖς ἡλικίαις ἐν τοῖς ὅπλοις ὄντες διεκινδύνευον, οἱ δὲ πρεσβύτεροι περί τε τὰς παρασκευὰς ἦσαν καὶ περιπορευόμενοι τὸ τεῖχος ἐδέοντο τῶν νέων μὴ περιιδεῖν αὐτοὺς ὑποχειρίους τοῖς πολεμίοις γινομένους· γυναῖκες δὲ καὶ παῖδες τάς τε τροφὰς καὶ τὰ βέλη τοῖς ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἀγωνιζομένοις παρεκόμιζον, τὴν αἰδῶ καὶ τὴν ἐπὶ τῆς εἰρήνης αἰσχύνην παρ' οὐδὲν ἡγούμεναι. (5) Τοσαύτη κατάπληξις εἱστήκει ὥστε τὸ μέγεθος τῆς περιστάσεως δεῖσθαι καὶ τῆς παρὰ τῶν γυναικῶν βοηθείας. Ὁ δ' Ἀννίβας ἐπαγγειλάμενος τοῖς στρατιώταις εἰς διαρπαγὴν δώσειν τὴν πόλιν, τάς τε μηχανὰς προσήρεισε καὶ τοῖς κρατίστοις στρατιώταις ἐκ διαδοχῆς προσέβαλλε τοῖς τείχεσιν. (6) Ὁμοῦ δὲ αἵ τε σάλπιγγες τὸ πολεμικὸν ἐσήμαινον καὶ πρὸς ἓν παράγγελμα πᾶν ἐπηλάλαξε τὸ τῶν Καρχηδονίων στράτευμα, καὶ τῇ βίᾳ μὲν τῶν κριῶν ἐσαλεύετο τὰ τείχη, τῷ δ' ὕψει τῶν πύργων οἱ μαχόμενοι πολλοὺς τῶν Σελινουντίων ἀνῄρουν. (7) Ἐν πολυχρονίῳ γὰρ εἰρήνῃ γεγονότες καὶ τῶν τειχῶν οὐδ' ἡντινοῦν ἐπιμέλειαν πεποιημένοι, ῥᾳδίως κατεπονοῦντο, τῶν ξυλίνων πύργων πολὺ τοῖς ὕψεσιν ὑπερεχόντων. Πεσόντος δὲ τοῦ τείχους, οἱ μὲν Καμπανοὶ σπεύδοντες ἐπιφανές τι πρᾶξαι, ταχέως εἰσέπεσον εἰς τὴν πόλιν. (8) Τὸ μὲν οὖν πρῶτον κατεπλήξαντο τοὺς ὑποστάντας, ὀλίγους ὄντας· μετὰ δὲ ταῦτα πολλῶν συνδραμόντων ἐπὶ τὴν βοήθειαν, ἐξεώσθησαν καὶ συχνοὺς ἑαυτῶν ἀπέβαλον· οὔπω γὰρ τελέως ἀνακεκαθαρμένου τοῦ τείχους, βιασάμενοι καὶ κατὰ τὴν ἔφοδον εἰς δυσχωρίας ἐμπίπτοντες, ῥᾳδίως ἡλαττοῦντο. Νυκτὸς δ' ἐπιγενομένης οἱ μὲν Καρχηδόνιοι τὴν πολιορκίαν ἔλυσαν.

LVI. Οἱ δὲ Σελινούντιοι τῶν ἱππέων τοὺς κρατίστους ἐπιλέξαντες διὰ νυκτὸς εὐθέως ἀπέστειλαν τοὺς μὲν εἰς Ἀκράγαντα, τοὺς δ' εἰς Γέλαν καὶ Συρακούσας, δεόμενοι τὴν ταχίστην βοηθεῖν, ὡς οὐ δυναμένης πλείω χρόνον τῆς πόλεως ὑποστῆναι τῶν πολεμίων τὴν δύναμιν. (2) Οἱ μὲν οὖν Ἀκραγαντῖνοι καὶ Γελῷοι περιέμενον τοὺς Συρακοσίους, βουλόμενοι τὴν δύναμιν ἀθρόαν ἄγειν ἐπὶ τοὺς Καρχηδονίους· οἱ δὲ Συρακόσιοι

nem aggreditur. (7) Sex enim summæ altitudinis turres prope erexit, et ferratis frontibus arietes totidem ad muros adegit. Et præter hæc magna sagittariorum funditorumque multitudine instructus, oppidanos e propugnaculis facile submovit.

LV. Selinuntii autem, per longum tempus oppugnationem non experti, eo quod Carthaginiensibus in bello contra Gelonem e cunctis Siciliæ populis soli operam auxiliarem navassent, in tantum se pavoris conclusum iri ab iis, quos beneficiis sibi devinctos habebant, nequaquam speraverant. (2) Quum itaque tam grandes machinarum moles, tamque stupendam hostium multitudinem conspicarentur, periculi circumstantis magnitudine perculsi, vehementer trepidabant. (3) Nec tamen propterea omnem salutis tuendæ spem abjecere, sed quum Syracusanos aliosque socios propediem auxilio venturos sperarent, conjunctis totius populi viribus hostem a mœnibus propulsarunt. (4) Juvenes enim et quibus florida adhuc ætas, sumptis armis pericula fortiter subire : seniores necessaria defensioni accurare, et mœnia passim obeuntes juventutem orare, ne hostium se manibus capi sinerent : feminæ denique cum pueris cibaria et tela suis, pro patria dimicantibus, apportare, nulla pudoris ac verecundiæ, quam pacis tempore alias tueri solebant, habita ratione. (5) Tantus ibi pavor, tanta trepidatio incubuerat, ut periculorum magnitudo etiam mulierum subsidia flagitaret. Hannibal itaque, urbem direptioni militibus se traditurum pollicitus, machinas suas mœnibus applicat, et militibus omnium fortissimis delectis per successionem in mœnia impetum facere jubet. (6) Unoque momento et tubæ classicum insonant, et ad unum totus exercitus jussum clamorem bellicum edit; impactuque arietum mœnia conquassantur, et de præcelsis turribus depugnantes multos Selinuntiorum jaculis contigunt. (7) Quod enim diuturna fruentes pace nihil omnino curæ mœnibus adhibuerant, facile opprimebantur, quum turres ligneæ supra muros longe eminerent. Procumbente interim parte muri, Campani, præclarum aliquod facinus edere properantes, in urbem subito irrumpunt. (8) Et primo quidem impetu resistentes ea parte, quorum non magnus erat numerus, perterrefaciunt : mox autem concursu a pluribus ad ferendam opem facto, multis suorum amissis, repelluntur. Quia enim per ruinas muri nondum satis repurgatas irrumpebant, ad iniqua ingressus loca delati, facile opprimebantur. Nocte vero ingruente Carthaginienses ab oppugnatione desistunt.

LVI. Interea Selinuntii fortissimos quosdam ex equitibus delectos partim Agrigentum, partim Gelam et Syracusas nocte illa dimittunt oratum, ut quam citissime ad opem ferendam accelerent : urbem enim diutius hostium viribus sustinendis haud parem esse. (2) Agrigentinis quidem et Gelois Syracusanorum præsidia exspectanda esse, ut conjunctis Carthaginienses viribus invaderent, consultum vi

πυθόμενοι τὰ περὶ τὴν πολιορκίαν, πρὸς μὲν Χαλκιδεῖς πόλεμον ἔχοντες διελύσαντο, τὰς δ' ἀπὸ τῆς χώρας δυνάμεις ἀθροίζοντες, μεγάλην ποιούμενοι παρασκευὴν ἐχρόνιζον, νομίζοντες πολιορκηθήσεσθαι τὴν πόλιν, ἀλλ' οὐκ ἀναρπασθήσεσθαι. (3) Ἀννίβας δέ, τῆς νυκτὸς διελθούσης, ἅμ' ἡμέρᾳ πανταχόθεν μὲν προσέβαλε, τὸ δὲ κατὰ τὴν πόλιν πεπτωκὸς μέρος τοῦ τείχους καὶ τὸ συνάπτον τούτῳ κατέλαβε ταῖς μηχαναῖς. (4) Ἀνακαθάρας δὲ τὸν πεσόντα τόπον τοῦ τείχους, καὶ τοῖς κρατίστοις ἐκ διαδοχῆς ἀγωνιζόμενος, ἐπ' ὀλίγον ἐξέωσε τοὺς Σελινουντίους· οὐ μήν γε βιάσασθαι δυνατὸν ἦν τοὺς ὑπὲρ τῶν ὅλων διαγωνιζομένους. (5) Πολλῶν δ' ἀναιρουμένων παρ' ἀμφοτέροις, τοῖς μὲν Καρχηδονίοις νεαλεῖς διεδέχοντο τὴν μάχην, τοῖς δὲ Σελινουντίοις οὐκ ἦν τὸ βοηθῆσον. Τῆς δὲ πολιορκίας ἐφ' ἡμέρας ἐννέα γενομένης μετὰ φιλοτιμίας ἀνυπερβλήτου, πολλὰ συνέβη τοὺς Καρχηδονίους καὶ παθεῖν καὶ δρᾶσαι δεινά. (6) Κατὰ δὲ τὸ πεπτωκὸς τεῖχος ἀναβάντων τῶν Ἰβήρων, αἱ μὲν ἐπὶ τῶν οἰκιῶν οὖσαι γυναῖκες ἀνεβόησαν, οἱ δὲ Σελινούντιοι νομίζοντες ἁλίσκεσθαι τὴν πόλιν, κατεπλάγησαν, καὶ τὰ τείχη λιπόντες κατὰ τὰς εἰσβολὰς τῶν στενωπῶν ἀθρόοι συνίσταντο· καὶ τὰς μὲν ὁδοὺς διοικοδομεῖν ἐνεχείρησαν, τοὺς δὲ πολεμίους ἐπὶ πολὺν χρόνον ἠμύνοντο. (7) Βιαζομένων δὲ τῶν Καρχηδονίων, τὰ πλήθη τῶν γυναικῶν καὶ παίδων ἔφευγον ἐπὶ τὰς οἰκίας, καὶ τούς τε λίθους καὶ τὰς κεραμῖδας ἔβαλλον ἐπὶ τοὺς πολεμίους. Ἐπὶ πολὺν δὲ χρόνον οἱ Καρχηδόνιοι κακῶς ἀπήλλαττον, οὔτε περιστῆναι δυνάμενοι τοὺς ἐν τοῖς στενωποῖς διὰ τοὺς τῶν οἰκιῶν τοίχους, οὔτ' ἐπ' ἴσης διαγωνίσασθαι διὰ τοὺς ἀπὸ τῶν στεγῶν βάλλοντας. (8) Οὐ μὴν ἀλλὰ τοῦ κινδύνου μέχρι δείλης παρεκτείνοντος, τοῖς μὲν ἀπὸ τῶν οἰκιῶν ἀγωνιζομένοις ἐνέλιπε τὰ βέλη, τοῖς δὲ Καρχηδονίοις οἱ διαδεχόμενοι τοὺς κακοπαθοῦντας ἀκέραιοι διηγωνίζοντο. Τέλος δὲ τῆς μὲν ἔνδον δυνάμεως ἀφαίρεσιν λαμβανούσης, τῶν δὲ πολεμίων ἀεὶ πλειόνων εἰς τὴν πόλιν ἐμπιπτόντων, ἐξεώσθησαν ἐκ τῶν στενωπῶν οἱ Σελινούντιοι.

LVII. Διὸ καὶ τῆς πόλεως καταλαμβανομένης, παρὰ μὲν τοῖς Ἕλλησιν ἦν ὀδυρμοὺς καὶ δάκρυα θεωρεῖν, παρὰ δὲ τοῖς βαρβάροις ἀλαλαγμὸς ἦν καὶ βοὴ σύμμικτος. Οἱ μὲν γὰρ τὸ μέγεθος τῆς περιεστώσης συμφορᾶς ἐν ὀφθαλμοῖς ἔχοντες περιδεεῖς ἦσαν, οἱ δὲ ταῖς εὐημερίαις ἐπηρμένοι σφάττειν παρεκελεύοντο. (2) Εἰς δὲ τὴν ἀγορὰν συνδραμόντων τῶν Σελινουντίων, οὗτοι μὲν ἐνταῦθα μαχόμενοι πάντες ἀνῃρέθησαν· οἱ δὲ βάρβαροι σκεδασθέντες καθ' ὅλην τὴν πόλιν, τὴν μὲν ἐν ταῖς οἰκίαις εὐδαιμονίαν συνήρπασαν, τῶν δὲ ἐγκαταλειφθέντων σωμάτων ἃ μὲν ἐν ταῖς οἰκίαις συγκατέκαιον, τῶν δ' εἰς τὰς ὁδοὺς βιαζομένων οὐ διακρίνοντες οὔτε φύσιν οὔθ' ἡλικίαν, ἀλλ' ὁμοίως παῖδας νηπίους, γυναῖκας, πρεσβύτας ἐφόνευον, οὐδεμίαν συμπάθειαν λαμβάνοντες. (3) Ἠκρωτηρίαζον δὲ καὶ τοὺς νεκροὺς κατὰ τὸ πάτριον ἔθος· καὶ τινὲς μὲν χεῖρας

debatur. At Syracusani, de obsidione Selinuntis certiores facti, bellum, quod cum Chalcidensibus tum gerebant, componunt, et copias ex agris undique contrahunt. Sed quia urbem obsidione tantummodo cinctum, non autem sedibus evulsum iri putabant, diutius magnos faciendo apparatus immorantur. (3) Interim Hannibal, quum primum nocte transacta diurna lux se ostendit, undequaque oppugnationem redintegrat, et mox eam muri partem, quæ jam procubuerat, aliamque illi cohærentem, machinis dirutam occupat; (4) et submotis muri prolapsi ruderibus, cum militum fortissimis, qui recentes defatigatis successerant, impressione facta, Selinuntios paullatim stationem deserere cogit, vi tamen eos depellere, quum postremum de sua rerumque omnium salute certamen sustinerent, non potest. (5) Cadentibus igitur utrinque plurimis, Carthaginiensibus subinde novi per vices sufficiebantur: Selinuntiis vero nemo erat qui auxilii quidpiam afferret. Atque ita oppugnatione per novem dies cum invicta utriusque partis contentione protracta, multum damni Carthaginienses acceperunt, multum quoque intulerunt. (6) Postremo quum Iberorum manus dejectam muri partem superare inciperent, mulieres e domorum tectis planctu ululatuque omnia complere; et Selinuntii, urbem jam captam suspicantes, consternatis animis muros relinquere, et angustos viarum aditus conglobati occupare, transitusque obstruere moliti, ad longum tempus hostibus resistere. (7) Et quia vi perrumpere Carthaginienses conabantur, feminarum et puerorum turba, fastigiis domorum raptim conscensis, saxa et tegulas in hostes inde præcipitare. Quo factum ut per tempus non exiguum Pœnorum acies, quum nec circumsistere in faucibus propugnantes ob domorum parietes, nec æquo marte congredi, propter jaculantium desuper e tectis vexationes, posset, incommode rem gereret; (8) donec certamine ad vesperam usque producto, tela de culmine domorum propugnantes defecere; et quia a Carthaginiensibus integri subinde laborantibus et defessis substituti certamen integrabant, decrescente oppidanorum agmine, et majore semper hostium turba in urbem irruente, Selinuntii tandem angustiis excedere coguntur.

LVII. Urbe ad hunc modum capta, lacrimas et ejulatus apud Græcos cernere erat, apud barbaros contra hostilis barritus mixtique clamores exaudiebantur. Illos enim circumfusæ calamitatis magnitudo ante oculos posita perterrefacit: hi, victoriæ successu elati, mactare quosvis jubent. (2) Ad extremum Selinuntii in foro conglomerati dimicando ceciderunt omnes. Barbari vero, per totam undique urbem dilapsi, quidquid fortunarum in ædibus fuit, diripiunt, deprehensos ibidem partim una cum domibus concremant, partim in plateas prorumpentes, nullo prorsus neque sexus neque ætatis discrimine habito, sive pueri essent et infantes sive mulieres et senes, promiscue absque ullo misericordiæ affectu trucidant. (3) Patrio etiam ritu cadavera mutilant. Nonnulli crebras corpori ma-

ἀθρόας περιέφερον τοῖς σώμασι, τινὲς δὲ κεφαλὰς ἐπὶ τῶν γαισῶν καὶ τῶν σαυνίων ἀναπείροντες ἔφερον. Ὅσας δὲ τῶν γυναικῶν μετὰ τῶν τέκνων εἰς τοὺς ναοὺς συμπεφευγυίας κατελάμβανον, παρεκελεύοντο μὴ φονεύειν, καὶ ταύταις μόναις πίστιν ἔδοσαν. (4) Τοῦτο δ' ἔπραξαν οὐ τοὺς ἀκληροῦντας ἐλεοῦντες, ἀλλ' εὐλαβούμενοι μήποτε τὴν σωτηρίαν αἱ γυναῖκες ἀπογνοῦσαι κατακαύσωσι τοὺς ναούς, καὶ μὴ δυνηθῶσι συλῆσαι τὴν ἐν αὐτοῖς καθιερωμένην πολυτέλειαν. (5) Τοσοῦτο γὰρ ὠμότητι διέφερον οἱ βάρβαροι τῶν ἄλλων, ὥστε τῶν λοιπῶν ἕνεκα τοῦ μηδὲν ἀσεβεῖν εἰς τὸ δαιμόνιον διασωζόντων τοὺς εἰς τὰ ἱερὰ καταπεφευγότας Καρχηδόνιοι τοὐναντίον ἀπέσχοντο τῶν πολεμίων, ὅπως τοὺς τῶν θεῶν ναοὺς συλήσειαν. (6) Ἤδη δὲ νυκτὸς οὔσης, ἡ μὲν πόλις διήρπαστο, τῶν δ' οἰκιῶν αἱ μὲν κατεκαύθησαν, αἱ δὲ κατεσκάφησαν, πᾶς δ' ἦν τόπος αἵματος καὶ νεκρῶν πλήρης. Ἑξακισχίλια μὲν πρὸς τοῖς μυρίοις εὑρέθη σώματα πεπτωκότα, καὶ χωρὶς αἰχμάλωτα συνήχθη πλείω τῶν πεντακισχιλίων.

LVIII. Θεωροῦντες δὲ τὴν τοῦ βίου μεταβολὴν οἱ τοῖς Καρχηδονίοις Ἕλληνες συμμαχοῦντες ἠλέουν τὴν τῶν ἀκληρούντων τύχην. Αἱ μὲν γυναῖκες ἐστερημέναι τῆς συνήθους τρυφῆς ἐν πολεμίων ὕβρει διενυκτέρευον, ὑπομένουσαι δεινὰς ταλαιπωρίας· ὧν ἔνιαι θυγατέρας ἐπιγάμους ὁρᾶν ἠναγκάζοντο πασχούσας οὐκ οἰκεῖα τῆς ἡλικίας. (2) Ἡ γὰρ τῶν βαρβάρων ὠμότης οὔτε παίδων ἐλευθέρων οὔτε παρθένων φειδομένη δεινὰς τοῖς ἠτυχηκόσι παρίστα συμφοράς. Διόπερ αἱ γυναῖκες ἀναλογιζόμεναι μὲν τὴν ἐν τῇ Λιβύῃ μέλλουσαν αὐταῖς ἔσεσθαι δουλείαν, θεωροῦσαι δ' αὐτὰς ἅμα τοῖς τέκνοις ἐν ἀτιμίᾳ καὶ προπηλακισμῷ δεσποτῶν ἀναγκαζομένας ὑπακούειν, τούτους δ' ὁρῶσαι ἀσύνετον μὲν τὴν φωνήν, θηριώδη δὲ τὸν τρόπον ἔχοντας, τὰ μὲν ζῶντα τῶν τέκνων ἐπένθουν, καὶ καθ' ἕκαστον τῶν εἰς ταῦτα παρανομημάτων οἱονεὶ νυγμοὺς εἰς τὴν ψυχὴν λαμβάνουσαι, περιπαθεῖς ἐγίνοντο καὶ πολλὰ τὴν ἑαυτῶν τύχην κατωδύροντο· τοὺς δὲ πατέρας, ἔτι δὲ ἀδελφούς, οἳ διαγωνιζόμενοι περὶ τῆς πατρίδος τετελευτήκεισαν, ἐμακάριζον, οὐδὲν ἀνάξιον ἑωρακότας τῆς ἰδίας ἀρετῆς. (3) Οἱ δὲ τὴν αἰχμαλωσίαν διαφυγόντες Σελινούντιοι τὸν ἀριθμὸν ὄντες ἑξακόσιοι πρὸς τοῖς δισχιλίοις διεσώθησαν εἰς Ἀκράγαντα, καὶ πάντων ἔτυχον τῶν φιλανθρώπων. (4) Οἱ γὰρ Ἀκραγαντῖνοι σιτομετρήσαντες αὐτοῖς δημοσίᾳ διέδωκαν κατὰ τὰς οἰκίας, παρακελευσάμενοι τοῖς ἰδιώταις, καὶ αὐτοῖς προθύμοις οὖσι, χορηγεῖν τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἅπαντα.

LIX. Ἅμα δὲ τούτοις πραττομένοις εἰς τὸν Ἀκράγαντα κατήντησαν στρατιῶται τρισχίλιοι παρὰ Συρακοσίων ἐπίλεκτοι, προαπεσταλμένοι κατὰ σπουδὴν ἐπὶ τὴν βοήθειαν. Πυθόμενοι δὲ τὴν πόλιν ἡλωκυῖαν, πρέσβεις ἀπέστειλαν, παρακαλοῦντες τὸν Ἀννίβαν τούς τε αἰχμαλώτους ἀπολυτρῶσαι καὶ τῶν θεῶν τοὺς ναοὺς ἐᾶσαι. (2) Ὁ δ' Ἀννίβας ἀπεκρίθη τοὺς μὲν Σελινουντίους μὴ δυναμένους τηρεῖν τὴν ἐλευθερίαν πεῖραν τῆς

nus adaptatas circumgestant; alii transfixa gæsis sauniisque (hastæ sunt barbaricæ) capita ostentant. Matronis tantum, quas cum liberis ad delubra confugisse deprehenderunt, parci jubent. (4) Hisque solis fides data, non sane, quod ulla infelicissimorum hominum misericordia afficerentur, sed id solum veriti, ne abjecta spe salutis mulieres templa incenderent, ipsisque res pretiosissimas ibi consecratas expilandi facultas adimeretur. (5) Nam adeo crudeli impietate ceteris mortalibus hi Barbari præcellebant, ut, quum alii, ne quid nefarie in numen committant, ad templa confugientes impunitate donent, Pœni ratione contraria ab hostibus ideo sibi temperarint, quo fana deûm sacrilegis manibus deprædarentur. (6) Ad seram igitur noctem usque urbs diripitur : ædificia partim incendio, partim ruinis vastata. Omnis tum locus cruore fœdatus, cadaverumque strage repletus erat. Ad sedecim millia tum cæsa, et captivorum plus quam quinque millia abducta.

LVIII. Hanc miserabilem vitæ conversionem Græci Carthaginiensium auxiliares tum videntes, calamitosissimorum hominum sortem commiserantur. Namque matronæ, consueta victus lautitia privatæ, inter contumelias infensissimi victoris noctem illam transigebant, ærumnas sustinentes atrocissimas. Pars filias jam nubiles ea patientes cogebantur aspicere, quæ ætatem illam minime decebant. (2) Nam crudelis Barbarorum libido nec pueris ingenuis nec virginibus parcens, extremis miseros cladibus involvebat. Matronæ igitur, dum futuram in Libya servitutem animo perpendunt, seque cum liberis in summo dedecore et contumelia indignissima superbis dominis obtemperare coactas vident, vocemque non intelligendam, et mores prorsus belluinos considerant, natorum adhuc superstitum vicem lugent, et ad unamquamlibet contumeliam, illis præter jus et fas illatam, non secus afficiuntur, ac si in animam ipsam ictus accipiant, fortunamque suam multis gemitibus et lamentis deplorant : at contra parentes et germanos, qui pro patria dimicando cecidissent, perbeatos appellant, qui nihil virtute sua indignum spectassent. (3) Ad bis mille tamen et sexcentos erant, qui captivitatem elapsi Agrigentum salvi pervenere, ibique omnia humanitatis officia experti sunt. (4) Nam Agrigentini frumentum ex publico præbitum per familias illis distribuerunt, privatos insuper hortati, alias satis propensos, ut, quæ ad vitæ necessitatem requiri viderentur, omnia liberaliter suppeditarent.

LIX. Hæc dum fiunt, ter mille lectissimi roboris milites, a Syracusanis propere ad opitulandum Selinuntiis præmissi, ad Acragantem veniunt. Audita vero urbis expugnatione, legatos ad Hannibalem mittunt postulatum, uti captivos redimendi potestatem faceret, deorumque fanis abstineret. (2) Hi responsum ab Hannibale ferunt, Selinuntiis, qui libertatem tueri nequivissent, servitutis conditionem nunc

δουλείας λήψεσθαι, τοὺς δὲ θεοὺς ἐκτὸς Σελινοῦντος οἴχεσθαι προσκόψαντας τοῖς ἐνοικοῦσιν. (3) Ὅμως δὲ τῶν πεφευγότων Ἐμπεδίωνα πρεσβευτὴν ἀποστειλάντων, τούτῳ μὲν ὁ Ἀννίβας τὰς οὐσίας ἀποκατέστησεν· ἀεὶ γὰρ ἦν τὰ Καρχηδονίων πεφρονηκὼς καὶ πρὸ τῆς πολιορκίας τοῖς πολίταις συμπεφωνηκὼς μὴ πολεμεῖν Καρχηδονίους· ἐχαρίσατο δ' αὐτῷ τοὺς συγγενεῖς τοὺς ὄντας ἐν τοῖς αἰχμαλώτοις, καὶ τοῖς ἐκπεφευγόσι Σελινουντίοις ἔδωκεν ἐξουσίαν τὴν πόλιν οἰκεῖν καὶ τὴν χώραν γεωργεῖν τελοῦντας φόρον τοῖς Καρχηδονίοις. (4) Αὕτη μὲν οὖν ἡ πόλις ἀπὸ τῆς κτίσεως οἰκηθεῖσα χρόνον ἐτῶν διακοσίων τετταράκοντα δύο ἑάλω. Ὁ δὲ Ἀννίβας περιελὼν τὰ τείχη τῆς Σελινοῦντος, ἀνέζευξε μετὰ πάσης τῆς δυνάμεως ἐπὶ τὴν Ἱμέραν, ἐπιθυμῶν μάλιστα ταύτην κατασκάψαι τὴν πόλιν. (5) Διὰ ταύτην γὰρ ὁ μὲν πατὴρ αὐτοῦ φυγὰς ἦν, ὁ δὲ προπάτωρ Ἀμίλκας πρὸς ταύτῃ καταστρατηγηθεὶς ὑπὸ Γέλωνος ἀνῃρέθη, καὶ μετ' αὐτοῦ πεντεκαίδεκα μυριάδες στρατιωτῶν ἀνῃρέθησαν, ἄλλαι δὲ οὐκ ἐλάττους τούτων ᾐχμαλωτίσθησαν. (6) Ὑπὲρ ὧν σπεύδων τιμωρίαν λαβεῖν Ἀννίβας, τέτταρσι μυριάσιν ἄποθεν τῆς πόλεως ἐπί τινων λόφων κατεστρατοπέδευσε, τῇ δ' ἄλλῃ δυνάμει πάσῃ περιεστρατοπέδευσε τὴν πόλιν, προσγενομένων ἄλλων παρά τε Σικελῶν καὶ Σικανῶν δισμυρίων στρατιωτῶν. (7) Στήσας δὲ μηχανάς, τὸ τεῖχος κατὰ πλείονας τόπους ἐσάλευε, καὶ πολλῷ πλήθει διαγωνιζόμενος ἐκ διαδοχῆς κατεπόνει τοὺς πολιορκουμένους, ἅτε καὶ τῶν στρατιωτῶν ἐπηρμένων ταῖς εὐτυχίαις. (8) Ὑπώρυττε δὲ καὶ τὰ τείχη, καὶ ξύλοις ὑπήρειδεν, ὧν ἐμπρησθέντων, ταχὺ πολὺ μέρος τοῦ τείχους ἔπεσεν. Ἔνθα δὴ συνέβαινε καρτερωτάτην μάχην γίνεσθαι, τῶν μὲν βιαζομένων ἐντὸς τοῦ τείχους παρεισπεσεῖν, τῶν δὲ φοβουμένων μὴ ταὐτὰ πάθωσι τοῖς Σελινουντίοις. (9) Διὸ καὶ τὸν ἔσχατον ἀγῶνα τιθεμένων αὐτῶν ὑπὲρ τέκνων καὶ γονέων καὶ τῆς περιμαχήτου πᾶσι πατρίδος, ἐξεώσθησαν οἱ βάρβαροι, καὶ ταχὺ τὸ μέρος τοῦ τείχους ἀνῳκοδόμησαν. Παρεγενήθησαν δ' αὐτοῖς εἰς τὴν βοήθειαν οἵ τ' ἐξ Ἀκράγαντος Συρακόσιοι καί τινες τῶν ἄλλων συμμάχων, οἱ πάντες εἰς τετρακισχιλίους, ὧν Διοκλῆς ὁ Συρακόσιος εἶχε τὴν ἡγεμονίαν.

experiundam esse: deos vero, incolis infensos, Selinunte jam excessisse. (3) Ubi tamen, qui effugerant, Empedionem legatum miserunt, huic quidem Hannibal facultates integras restituit. Semper enim a Carthaginiensium partibus steterat: et pridem, antequam urbs obsideretur, civibus suaserat, ne bellum cum Carthaginiensibus susciperent. Condonavit illi præterea, quotquot inter captivos habebat, gentiles et cognatos; et Selinuntiis per fugam elapsis, ut urbem habitarent agrosque colerent denuo, hac conditione permisit, ut Carthaginiensibus tributa penderent. (4) Urbs igitur per ducentos quadraginta duos annos, ex quo primum condi cœpit, civibus frequentata, hunc ad modum tunc capta fuit. Quam mœnibus circumquaque nudatam relinquens Hannibal, copiis universis Himeram inde petit, evertendæ hujus urbis cupiditate maxime incensus. (5) Propter hanc enim pater suus in exsilium pulsus fuerat: ad hanc porro avus Amilcar, Gelonis astu circumventus, cæsis militum centum et quinquaginta millibus, nec multo paucioribus eo prœlio captis, occubuerat. (6) Quorum ultionem exigere festinans Hannibal, cum quadraginta millibus in colle quodam procul ab urbe castra locat: cum reliqua manu, cui Siculorum Sicanorumque viginti millia accesserant, oppidum circumsidet: (7) adactisque machinis, compluribus simul locis mœnia verberat, magnaque hominum turba per vices succedentium rem gerens obsessos defatigat; nec parum adjumenti militum alacritas, ex priori successu excitata, præbet. (8) Murum etiam cuniculis suffossum trabibus fulcit: quibus succensis, illico magna pars muri concidit. Ibi demum certamen oritur validissimum, dum hi summa vi irrumpere conantur, illi, ne eandem patiantur cladem, quam nuper Selinuntii, pertimescunt. (9) Quare extremum certamen pro liberis et parentibus patriaque omni contentione defendenda aggressi, Barbaros inde propulsant, et prostratam muri partem haud cunctanter instaurant. Auxilio enim ipsis venerat Syracusiorum ex Agrigento manus, nonnullique ex aliis sociis numero ter mille circiter: quos omnes Diocles Syracusanus ductabat.

LX. Τότε μὲν οὖν νυκτὸς ἀφελομένης τὴν ἐπὶ τῷ πλείονι φιλονεικίαν, ἔλυσαν τὴν πολιορκίαν. Ἅμα δ' ἡμέρᾳ τοῖς Ἱμεραίοις ἔδοξε μὴ περιορᾶν αὑτοὺς συγκεκλεισμένους ἀγεννῶς, καθάπερ τοὺς Σελινουντίους· ἐπὶ δὲ τῶν τειχῶν φύλακας κατέταττον, τοὺς δ' ἄλλους στρατιώτας σὺν τοῖς παραγεγονόσι συμμάχοις ἐξήγαγον, ὄντας περὶ μυρίους. (2) Ἀπροσδοκήτως δὲ τοῖς πολεμίοις ἀπαντήσαντες, εἰς ἔκπληξιν ἤγαγον τοὺς βαρβάρους, νομίζοντας ἥκειν τοὺς συμμάχους τοῖς πολιορκουμένοις. Πολὺ δὲ ταῖς τόλμαις ὑπερέχοντες καὶ ταῖς εὐχειρίαις, καὶ τὸ μέγιστον, μιᾶς ἐλπίδος εἰς σωτηρίαν ὑποκειμένης, εἰ τῇ μάχῃ κρατήσειαν, εὐθὺς τοὺς πρώτους ὑποστάντας ἀνεῖλον. (3) Τοῦ δὲ πλήθους τῶν βαρβάρων συντρέχοντος ἐν ἀταξίᾳ πολλῇ διὰ τὸ μηδέ-

LX. Et tunc, ardore ulterius progrediendi per noctem compresso, oppugnatio intermissa fuit. Quum primum vero novæ diei lux ingruit, non eo usque sibi cunctandum rati, dum, quod Selinuntiis obtigerat, per ignaviam prorsus includerentur, præsidia in muris disponunt, reliquas autem copias, adjunctis quotquot aderant sociis, ad decem millia educunt. (2) Et repentina hostes impressione adorti, magnum Barbaris pavorem incutiunt, quod sociorum auxilia obsessis subvenire arbitrarentur. Audacia igitur manuumque promptitudine longe superiores, et, quod præcipuum erat, unam salutis spem in felici hujus pugnæ successu repositam habentes, primos quosque resistentes statim obtruncant. (3) Mox licet Barbarorum multitudo agmine incomposito accurreret (eo namque audaciæ processuros fuisse

ποτ' ἂν ἐλπίσαι τοὺς συγκεκλεισμένους τηλικαῦτα τολμήσειν, οὐ μετρίως ἠλαττοῦντο. Εἰς ἕνα γὰρ τόπον ὀκτὼ μυριάδων συνδραμουσῶν ἀτάκτως, συνέβαινε τοὺς βαρβάρους ἀλλήλοις ἐμπίπτειν καὶ πλείονα πάσχειν ὑφ' ἑαυτῶν ἤπερ ὑπὸ τῶν πολεμίων. (4) Οἱ δ' Ἱμεραῖοι θεατὰς ἔχοντες ἀπὸ τῶν τειχῶν γονεῖς καὶ παῖδας, ἔτι δὲ τοὺς οἰκείους ἅπαντας, ἀφειδῶς ἐχρῶντο τοῖς ἰδίοις σώμασιν εἰς τὴν κοινὴν σωτηρίαν. (5) Λαμπρῶς δ' αὐτῶν ἀγωνιζομένων, οἱ βάρβαροι τάς τε τόλμας καὶ τὸ παράδοξον καταπλαγέντες πρὸς φυγὴν ἐτράπησαν. Τούτων δ' οὐδενὶ κόσμῳ φευγόντων πρὸς τοὺς ἐπὶ τῶν λόφων στρατοπεδεύοντας, ἐπηκολούθουν ἀλλήλοις παρακελευόμενοι μηδένα ζωγρεῖν· καὶ πλείους ἀνεῖλον τῶν ἑξακισχιλίων, ὡς Τίμαιος, ὡς δ' Ἔφορός φησι, δισμυρίων. (6) Ὁ δ' Ἀννίβας ὁρῶν τοὺς ἰδίους καταπονουμένους, κατεβίβασε τοὺς ἐπὶ τῶν λόφων κατεστρατοπεδευκότας, καὶ παραβοηθήσας τοῖς ἐλαττουμένοις, κατέλαβε τοὺς Ἱμεραίους ἐν οὐδεμιᾷ τάξει τὸν διωγμὸν ποιουμένους. (7) Γενομένης δὲ μάχης καρτερᾶς, τὸ μὲν πλῆθος τῶν Ἱμεραίων πρὸς φυγὴν ὥρμησε, τρισχίλιοι δ' αὐτῶν ὑποστάντες τὴν τῶν Καρχηδονίων δύναμιν, καὶ πολλὰ δράσαντες, ἅπαντες ἀνῃρέθησαν.

LXI. Τῆς δὲ μάχης ταύτης ἤδη τέλος ἐχούσης, κατέπλευσαν πρὸς τὴν Ἱμέραν πέντε πρὸς ταῖς εἴκοσι τριήρεις παρὰ τῶν Σικελιωτῶν, ἃς πρότερον μὲν ἀπεστάλκεισαν τοῖς Λακεδαιμονίοις ἐπὶ συμμαχίαν, τότε δ' ἀνέστρεψαν ἀπὸ τῆς στρατείας. (2) Διεδόθη δὲ καὶ φήμη τις κατὰ τὴν πόλιν, ὅτι Συρακόσιοι μὲν πανδημεὶ μετὰ τῶν συμμάχων πορεύονται τοῖς Ἱμεραίοις βοηθεῖν, Ἀννίβας δὲ μέλλοι τὰς ἐν Μοτύῃ τριήρεις πληροῦν τῶν κρατίστων ἀνδρῶν, καὶ περιπλεύσας ἐπὶ Συρακούσας, ἔρημον τὴν πόλιν τῶν ἀμυνομένων καταλαβέσθαι. (3) Διόπερ Διοκλῆς ὁ τῶν ἐν Ἱμέρᾳ στρατηγὸς συνεβούλευσε τοῖς ναυάρχοις τὴν ταχίστην ἐκπλεῖν εἰς Συρακούσας, *ἵνα μὴ συμβῇ κατὰ κράτος ἁλῶναι τὴν πόλιν, ἀπολωλότων ἐν τῇ μάχῃ τῶν κρατίστων ἀνδρῶν. (4) Διόπερ ἐφαίνετο συμφέρειν αὐτοῖς ἐκλιπεῖν τὴν πόλιν, καὶ τοὺς μὲν ἡμίσεις εἰς τὰς τριήρεις ἐμβιβάσαι, ταύτας γὰρ κατακομιεῖν αὐτούς, μέχρι ἂν ἐκτὸς τῆς Ἱμεραίας γένωνται χώρας, τοῖς δ' ἡμίσεσι τηρεῖν, ἕως ἂν πάλιν αἱ τριήρεις ἐπιστρέψωσι. (5) Τῶν δ' Ἱμεραίων σχετλιαζόντων μὲν ἐπὶ τοῖς λεγομένοις, οὐκ ἐχόντων δὲ ὃ πράξειαν ἕτερον, αἱ μὲν τριήρεις νυκτὸς ἐπληροῦντο κατὰ σπουδὴν ἀναμὶξ γυναικῶν τε καὶ παίδων, ἔτι δὲ τῶν ἄλλων σωμάτων, ἐπὶ τούτων ἀποπλεόντων ὡς ἐπὶ Μεσσήνην· (6) Διοκλῆς δὲ τοὺς ἰδίους στρατιώτας ἀναλαβών, καὶ τοὺς πεσόντας ἐν τῇ μάχῃ καταλιπών, ὥρμησεν ἐπ' οἴκου τὴν πορείαν ποιούμενος. Πολλοὶ δὲ τῶν Ἱμεραίων μετὰ τέκνων καὶ γυναικῶν ἐξώρμησαν σὺν τοῖς περὶ τὸν Διοκλῆν, μὴ δυναμένων χωρῆσαι τῶν τριήρων τὸν ὄχλον.

LXII. Οἱ δ' ἐν τῇ πόλει καταλειφθέντες διενυκτέρευον μὲν ἐν τοῖς ὅπλοις ἐπὶ τῶν τειχῶν· ἅμα δ' ἡμέρᾳ τῶν Καρχηδονίων περιστρατοπεδευσάντων τὴν πόλιν, καὶ

obsessos nunquam speraverant), non modico tamen inferiores erant. Quum enim octoginta millia hominum in unum repente locum confluxissent, tumultuarie alii in alios incurrere, plusque sibi ipsis quam hostibus detrimenti afferre. (4) Himeræi interea, quod parentes et liberos omnesque suos domesticos e muris spectatores haberent, sua communi saluti corpora intrepide objectare. (5) His igitur tam strenue dimicantibus, Barbari, audacia simul hostium et casus inopinati stupore perculsi, terga dederunt. Quibus, sine ullo prorsus ordine ad castra suorum in colle refugientibus, Himeræi instant, et, ut nemo hostium vivus capiatur, alter alterum hortatur. Ibi supra sex, ut Timæus recenset, vel decem millia, ut Ephorus scriptum reliquit, trucidati. (6) Hannibal igitur, ut suos summopere laborantes vidit, milites, quos in castris habebat, deducit, et jam profligatis suppetias ferens, Himeræos perturbatis jam ordinibus insectantes adoritur. (7) Quumque denuo acriter dimicari cœptum esset, Himeræorum tandem agmen in fugam sese effundit. Ter mille tamen eorum aciem Carthaginiensium sustinent, et post multa egregiæ virtutis facinora omnes occumbunt.

LXI. Pugna vero jam peracta, viginti quinque (*triginta quinque*) triremes, a Siculis pridem Lacedæmoniis subsidio missæ, jamque domum reversæ, Himeram appulerunt. (2) Simul rumor per urbem diditur, Syracusanos totis reipublicæ suæ viribus opitulatum Himeræis adventare; interim vero Hannibalem, impositis in triremes ad Motyen fortissimis militibus, Syracusas petiturum, ut urbem defensoribus vacuam adoriatur. (3) Propterea Diocles, subsidiariorum Himeræ dux, navarchis consuluit, ut cursu quam citissimo Syracusas contenderent, ne, quum fortissimi in conflictu proximo viri occubuerint, urbs sua per vim forte capiatur. (4) Conducere itaque visum, urbe relicta, dimidium agminis sui triremibus imponere (quibus utique vehantur, donec fines Himeræos excesserint), et dimidium ad urbis præsidium relinquere, quousque triremes revertantur. (5) Moleste hæc sententia Himeræos habuit: quum tamen nihil, quod facerent, aliud haberent, triremes admixtis simul mulieribus et pueris aliisque Messanam transportandis noctu propere complentur. (6) Tum Diocles, assumtis quibus præerat militibus, et posthabitis interim cadaveribus in prœlio cæsorum, iter ad patrios lares faciendum insistit. Quem multi simul Himeræorum cum uxoribus et liberis comitantur, quod tantæ multitudini triremes transportandæ non sufficerent.

LXII. Qui vero ad urbis tutelam relicti fuerant, in armis pernoctantes, ad propugnacula murorum excubabant. Quamvis autem sub primam diei lucem Carthaginienses

πυκνὰς προςβολὰς ποιουμένων, οἱ καταλειφθέντες τῶν Ἱμεραίων ἀφειδῶς ἠγωνίζοντο, προςδοκῶντες τὴν τῶν νεῶν παρουσίαν. (2) Ἐκείνην μὲν οὖν τὴν ἡμέραν διεκαρτέρησαν· τῇ δ' ὑστεραίᾳ τῶν τριήρων ἐπιφαινομένων, ἤδη συνέβαινε τὸ μὲν τεῖχος πεσεῖν ὑπὸ τῶν μηχανῶν, τοὺς δ' Ἴβηρας ἀθρόους παρειςπεσεῖν εἰς τὴν πόλιν. Τῶν δὲ βαρβάρων οἱ μὲν ἠμύνοντο τοὺς παραβοηθοῦντας τῶν Ἱμεραίων, οἱ δὲ καταλαμβανόμενοι τὰ τείχη παρεδέχοντο τοὺς ἰδίους. (3) Κατὰ κράτος οὖν ἁλούσης τῆς πόλεως, ἐπὶ πολὺν χρόνον οἱ βάρβαροι πάντας ἐφόνευον τοὺς καταλαμβανομένους ἀσυμπαθῶς. Τοῦ δ' Ἀννίβα ζωγρεῖν παραγγείλαντος, ὁ μὲν φόνος ἔληξεν, ἡ δ' ἐκ τῶν οἰκιῶν εὐδαιμονία διεφορεῖτο. (4) Ὁ δ' Ἀννίβας τὰ μὲν ἱερὰ συλήσας καὶ τοὺς καταφυγόντας ἱκέτας ἀποσπάσας ἐνέπρησε, καὶ τὴν πόλιν εἰς ἔδαφος κατέσκαψεν, οἰκισθεῖσαν ἔτη διακόσια τετταράκοντα. Τῶν δ' αἰχμαλώτων γυναῖκάς τε καὶ παῖδας διαδοὺς εἰς τὸ στρατόπεδον παρεφύλαττε, τῶν δ' ἀνδρῶν τοὺς ἁλόντας εἰς τριςχιλίους ὄντας παρήγαγεν ἐπὶ τὸν τόπον ἐν ᾧ πρότερον Ἀμίλκας ὁ πάππος αὐτοῦ ὑπὸ Γέλωνος ἀνῃρέθη, καὶ πάντας αἰκισάμενος κατέσφαξε. (5) Μετὰ δὲ ταῦτα διαλύσας τὸ στρατόπεδον, τοὺς μὲν ἀπὸ Σικελίας συμμάχους ἀπέστειλεν εἰς τὰς πατρίδας, μεθ' ὧν καὶ Καμπανοὶ συνηκολούθησαν, ἐγκαλοῦντες τοῖς Καρχηδονίοις ὡς αἰτιώτατοι μὲν τῶν εὐημερημάτων γεγενημένοι, οὐκ ἀξίας δὲ χάριτας εἰληφότες τῶν πεπραγμένων. (6) Ὁ δ' Ἀννίβας εἰς τὰς μακρὰς ναῦς καὶ φορτηγοὺς ἐμβιβάσας τὴν δύναμιν, καὶ τοὺς ἱκανοὺς τοῖς συμμάχοις ἀπολιπὼν στρατιώτας, ἐξέπλευσεν ἐκ τῆς Σικελίας. Ἐπεὶ δ' εἰς Καρχηδόνα κατέπλευσε μετὰ πολλῶν λαφύρων, ἀπήντων αὐτῷ πάντες δεξιούμενοι καὶ τιμῶντες, ὡς ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ μείζονα πράξαντα τῶν πρότερον στρατηγῶν.

LXIII. Εἰς δὲ τὴν Σικελίαν κατέπλευσεν Ἑρμοκράτης ὁ Συρακόσιος. Οὗτος δ' ἐν μὲν τῷ πρὸς Ἀθηναίους πολέμῳ στρατηγήσας καὶ πολλὰ τῇ πατρίδι χρήσιμος γενόμενος, πλεῖστον ἴσχυσε παρὰ τοῖς Συρακοσίοις· μετὰ δὲ ταῦτα ναύαρχος πεμφθεὶς σὺν τριάκοντα πέντε τριήρεσι Λακεδαιμονίοις συμμαχήσων, ὑπὸ τῶν ἀντιπολιτευομένων κατεστασιάσθη, καὶ φυγῆς μὲν ἐγενήθη κατάδικος, τὸν δὲ στόλον παρέδωκεν ἐν Ἑλλησπόντῳ τοῖς ἐπὶ τὴν διαδοχὴν ἀποσταλεῖσιν. (2) Αὐτὸς δ' ἐκ τῆς στρατείας φιλίαν ἔχων πρὸς Φαρνάβαζον τὸν τῶν Περσῶν σατράπην, ἔλαβε παρ' αὐτοῦ πολλὰ χρήματα, μεθ' ὧν εἰς Μεσσήνην καταπλεύσας πέντε μὲν ἐναυπήγησε τριήρεις, χιλίους δ' ἐμισθώσατο στρατιώτας. (3) Παραλαβὼν δὲ καὶ τῶν ἐκπεπτωκότων Ἱμεραίων ὡς χιλίους, ἐπεχείρησε μὲν εἰς Συρακούσας κατελθεῖν, συναγωνιζομένων αὐτῷ τῶν φίλων· ἀποτυχὼν δὲ τῆς ἐπιβολῆς, ὥρμησε διὰ τῆς μεσογείου, καὶ καταλαβόμενος τὸν Σελινοῦντα, καὶ τῆς πόλεως μέρος ἐτείχισε καὶ πανταχόθεν κατεκάλει τοὺς διασωζομένους τῶν Σελινουντίων. (4) Πολλοὺς δὲ καὶ ἄλλους ὑποδεχόμενος εἰς τὸν τόπον συνήγαγε δύναμιν ἐπιλέ-

urbi circumfusi crebro oppugnationem impetu urgerent, præsidiarii tamen nulli parcendo labori certamen sustinent, quum navium reditum exspectarent. (2) Ad illum igitur diem fortiter perseverarunt. At postridie, quum triremes procul in conspectum venirent, jam impetu machinarum dejectus erat murus, et Hispanorum cohors conferto in urbem agmine irruperat. Barbarorum itaque pars Himeræos urbem tutantes repellit, pars, quæ mœnia jam occuparat, suos intro receptat. (3) Tandem urbe penitus capta, Barbari citra ullam humanitatis rationem obvios quosque trucidant, quoad Hannibalis edicto a cæde cessatum fuit. Interim beatissimæ ædium copiæ diripiuntur. (4) Hannibal vero templa deorum cum sacris exspoliat, et abstractis inde supplicibus, qui illuc confugerant, incendio populatur. Ipsam denique urbem solo æquat, per ducentos quadraginta annos habitatam. Tum ex captivis feminas atque pueros per exercitum distributos sub custodia asservari jussit; viros autem bello captos ter mille circiter in collem illum subductos, ubi Amilcar olim avus ipsius a Gelone sublatus fuerat, omni contumeliæ genere affectos jugulat. (5) Exauctorato inde exercitu, Siculos auxiliares dimittit: quibus Campani erant comites, de Carthaginiensium iniquitate conquerentes, quod, quum plurimum ad successus illorum momenti attulissent, parem tamen meritis gratiam haud referrent. (6) Ceterum Hannibal, exercitu navibus tam onerariis quam longis imposito, præsidioque valido sociis relicto, e Sicilia cum classe solvit. Quumque magna spoliorum vi onustus Carthaginem appulisset, tota civitas obviam sese effudit, cum plausu lætisque acclamationibus eum excipiens et honorans, quod brevi temporis spatio res longe majores quam alii prius duces peregisset.

LXIII. Tum Hermocrates Syracusanus in Siciliam rediit. Is, quod in bello adversus Athenienses prætor magno patriæ adjumento fuisset, multum inter Syracusanos auctoritate et gratia poterat. Prætor deinde cum triginta quinque triremibus ad suppetias Lacedæmoniis ferendum missus fuerat. Sed contrariæ factionis annixu damnatus exilioque multatus, subrogatis classem ducibus in Hellesponto tradidit. (2) Quumque Pharnabazi jam pridem amicitiam sibi conciliasset, magna pecuniæ vi ab eo instructus Messanam trajecit, et quinque triremibus illic ædificatis, mille armatos suo ære conduxit. (3) Himeræorum præterea urbe patria extorrium circiter mille assumptis, redire Syracusas, amicis adjutantibus, tentabat. Verum ubi hoc conatu frustratur, per mediterranea properans Selinuntem occupat, et parte urbis mœnibus inclusa, Selinuntios excidio superstites undique convocat. (4) Aliis quoque compluribus in eum locum receptis, sexies mille

κτων ἀνδρῶν ἑξακισχιλίων. Ἐντεῦθεν δ' ὁρμώμενος πρῶτον μὲν τὴν τῶν Μοτυηνῶν ἐπόρθησε χώραν, καὶ τοὺς ἐπεξελθόντας ἐκ τῆς πόλεως μάχῃ κρατήσας, πολλοὺς μὲν ἀνεῖλε, τοὺς δ' ἄλλους συνεδίωξεν ἐντὸς τοῦ τείχους. Μετὰ δὲ ταῦτα τὴν τῶν Πανορμιτῶν χώραν λεηλατήσας, ἀναριθμήτου λείας ἐκυρίευσε· τῶν δὲ Πανορμιτῶν πανδημεὶ παραταξαμένων πρὸ τῆς πόλεως, εἰς πεντακοσίους μὲν αὐτῶν ἀνεῖλε, τοὺς δ' ἄλλους συνέκλεισεν ἐντὸς τῶν τειχῶν. (5) Παραπλησίως δὲ καὶ τὴν ἄλλην χώραν ἅπασαν τὴν ὑπὸ Καρχηδονίους οὖσαν πορθῶν ἐπαίνου παρὰ τοῖς Σικελιώταις ἐτύγχανεν. Εὐθὺς δὲ καὶ τῶν Συρακοσίων οἱ πλεῖστοι μετεμελήθησαν, ἀναξίως τῆς ἰδίας ἀρετῆς ὁρῶντες πεφυγαδευμένον τὸν Ἑρμοκράτην. (6) Διὸ καὶ περὶ αὐτοῦ πολλῶν λόγων γινομένων ἐν ταῖς ἐκκλησίαις, ὁ μὲν δῆμος φανερὸς ἦν βουλόμενος καταδέχεσθαι τὸν ἄνδρα· ὁ δ' Ἑρμοκράτης ἀκούων τὴν περὶ αὐτοῦ φήμην ἐν ταῖς Συρακούσαις, παρεσκευάζετο πρὸς τὴν αὐτοῦ κάθοδον ἐπιμελῶς, εἰδὼς τοὺς ἀντιπολιτευομένους ἀντιπράξοντας. Καὶ τὰ μὲν κατὰ τὴν Σικελίαν ἐν τούτοις ἦν.

LXIV. Κατὰ δὲ τὴν Ἑλλάδα Θράσυλλος πεμφθεὶς παρ' Ἀθηναίων μετὰ νεῶν τριάκοντα καὶ πολλῶν ὁπλιτῶν σὺν ἱππεῦσιν ἑκατὸν κατέπλευσεν εἰς τὴν Ἔφεσον· ἐκβιβάσας δὲ τὴν δύναμιν, κατὰ δύο τόπους προσβολὰς ἐποιήσατο. (2) Τῶν δ' ἔνδον ἐπεξελθόντων, καρτερὰν συνέβη μάχην συστῆναι· πανδημεὶ δὲ τῶν Ἐφεσίων ἀγωνισαμένων, τετρακόσιοι μὲν τῶν Ἀθηναίων ἔπεσον, τοὺς δ' ἄλλους ὁ Θράσυλλος ἀναλαβὼν εἰς τὰς ναῦς ἐξέπλευσεν εἰς Λέσβον. Οἱ δὲ περὶ Κύζικον ὄντες τῶν Ἀθηναίων στρατηγοὶ πλεύσαντες ἐπὶ Χαλκηδόνα, Χρυσόπολιν ᾤκισαν φρούριον, καὶ τὴν ἱκανὴν αὐτῷ κατέλιπον δύναμιν· τοῖς δ' ἐπὶ τούτων κατασταθεῖσι προσέταξαν δεκάτην πράττεσθαι τοὺς ἐκ τοῦ Πόντου πλέοντας. (3) Μετὰ δὲ ταῦτα διελομένων αὐτῶν τὰς δυνάμεις, Θηραμένης μὲν μετὰ πεντήκοντα νεῶν κατελείφθη, πολιορκήσων Χαλκηδόνα καὶ Βυζάντιον, Θρασύβουλος δὲ περὶ Θράκην πεμφθεὶς τὰς ἐν τούτοις τοῖς τόποις πόλεις προσηγάγετο. (4) Ἀλκιβιάδης δὲ τὸν Θράσυλλον μετὰ τῶν τριάκοντα νεῶν ἀπολύσας ἔπλευσεν εἰς τὴν ὑπὸ Φαρνάβαζον χώραν· καὶ κοινῇ πολλὴν αὐτῆς πορθήσαντες, τούς τε στρατιώτας ἐνέπλησαν ὠφελείας καὶ αὐτοὶ χρήματα συνήγαγον ἐκ τῶν λαφύρων, βουλόμενοι κουφίσαι τὸν δῆμον τῶν εἰσφορῶν. (5) Λακεδαιμόνιοι δὲ πυνθανόμενοι περὶ τὸν Ἑλλήσποντον ὑπάρχειν ἁπάσας τὰς τῶν Ἀθηναίων δυνάμεις, ἐστράτευσαν ἐπὶ Πύλον, ἣν Μεσσήνιοι φρουρᾷ κατεῖχον, κατὰ μὲν θάλατταν ἕνδεκα ναυσίν, ὧν ἦσαν αἱ μὲν ἀπὸ Σικελίας πέντε, * ἐκ τῶν πολιτῶν πεπληρωμέναι· πεζῇ δὲ παρήγαγον ἱκανὴν δύναμιν, καὶ περιστρατοπεδεύσαντες τὸ φρούριον ἐπόρθουν ἅμα καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν. (6) Ἃ δὴ πυθόμενος ὁ τῶν Ἀθηναίων δῆμος ἐξαπέστειλε τοῖς πολιορκουμένοις εἰς βοήθειαν ναῦς τριάκοντα καὶ στρατηγὸν Ἄνυτον τὸν Ἀνθεμίωνος. Οὗτος μὲν οὖν ἐκπλεύσας, καὶ διά τινας

virûm agmen lectissimorum contrahit. Inde erumpens initio Motyenorum agros populatur, et egressos urbe prœlio vincens non paucos ex illis occidit; reliquorum fugientium turbam insectatus intra mœnia compellit. Mox Panormitarum etiam fines excursionibus infestans ingenti præda potitur. Quumque universa civium multitudo instructa ante urbem acie ipsi occurreret, circiter quingentos illorum cædit, ceteros mœnibus includit. (5) Sic dum alias quoque regiones, quæ Carthaginiensium ditioni suberant, depopulatur omnes, magnam apud Siculos laudem meretur. Statim Syracusanos etiam plerosque pœnitentia incessit, ubi viderunt se, contra quam virtus tanta merebatur, exilium Hermocrati irrogasse. (6) Quare quum crebri de illo sermones in conventibus publicis jactarentur, voluntatem suam populus de reducendo viro non obscuris indiciis testatam faciebat. Hermocrates igitur, de celebri nominis sui fama apud Syracusanos certior factus, ad reditum sese obnixo studio comparat, sciens æmulos et inimicos omni contentione refragaturos. Hoc quidem modo res tum Siculæ se habebant.

LXIV. In Græcia vero Thrasyllus cum navibus triginta magnaque armatorum manu et centum equitum turma ab Atheniensibus emissus Ephesum transmittit, et exercitu exposito, duobus in locis urbem oppugnat. (2) Erumpentibus autem oppidanis, atrox pugna committitur. Et quia totius civitatis robore certabatur, de Atheniensibus quadringenti cecidere. Ceteris intra naves receptis, Thrasyllus ad Lesbum inde solvit. At ductores Atheniensium, qui ad Cyzicum erant, Chalcedonem devecti, castellum quoddam Chrysopolim condunt, præsidium, quod tutando loco sufficeret, ei imponunt, præfectisque mandant, ut decimas a navigantibus ex Ponto exigerent. (3) Divisis inde copiis, Theramenes cum quinquaginta navibus ad Chalcedonem et Byzantium obsidendum relinquitur; Thrasybulus autem, in Thraciam missus, regionis illius urbes imperio subjungit. (4) Tum Alcibiades, Thrasybulo cum navibus triginta dimisso, ipse quoque Pharnabazi provinciæ classem appellit. Ibi communi excursione magnum ejus tractum deprædantes, emolumentis militem amplissimis locupletant, ipsique duces magnam pecuniæ vim ex spoliorum venumdatione colligunt, eo nimirum consilio, ut populum contributionis onere levarent. (5) Lacedæmonii interim, audito universas Atheniensium circa Hellespontum copias adhuc morari, Pylum, quam Messenii tunc præsidio tenebant, exercitu petunt: mari quidem naves undecim, quarum quinque erant Siculæ, (*sex reliquæ*) civibus Spartanis completæ, terra vero non mediocre agmen expedierant. Tum castellum, exercitu undique cinctum, terra simul et mari oppugnant. (6) Quo nuntio accepto, populus Atheniensis triginta naves ad defensionem obsessorum mittit, Anyto prætore, Anthemionis filio. Hic iter ingressus, quum adver-

χειμῶνας οὐ δυνηθεὶς τὸν Μαλέαν κάμψαι, ἀπέπλευσεν εἰς Ἀθήνας. Ἐφ' οἷς ὁ μὲν δῆμος ὀργισθείς, καὶ καταιτιασάμενος αὐτοῦ προδοσίαν, μετέστησεν εἰς κρίσιν· ὁ δ' Ἄνυτος ἰσχυρῶς κινδυνεύων ἐῤῥύσατο χρήμασι τὴν ἰδίαν ψυχήν, καὶ πρῶτος Ἀθηναίων δοκεῖ δικαστήριον δωροδοκῆσαι. (7) Οἱ δ' ἐν τῇ Πύλῳ Μεσσήνιοι μέχρι μέν τινος ἀντεῖχον, προσδοκῶντες παρὰ τῶν Ἀθηναίων βοήθειαν· ὡς δ' οἱ μὲν πολέμιοι τὰς προσβολὰς ἐκ διαδοχῆς ἐποιοῦντο, τῶν δὲ ἰδίων οἱ μὲν ἐκ τῶν τραυμάτων ἀπέθνησκον, οἱ δ' ἐκ τῆς σιτοδείας κακῶς ἀπήλλαττον, ὑπόσπονδοι τὸν τόπον ἐξέλιπον. Λακεδαιμόνιοι μὲν οὖν ἐγκρατεῖς ἐγένοντο τῆς Πύλου, πεντεκαίδεκα ἔτη τῶν Ἀθηναίων αὐτὴν κατεσχηκότων ἀφ' ὅτου Δημοσθένης αὐτὴν ἐτείχισε.

LXV. Τούτων δὲ πραττομένων, Μεγαρεῖς μὲν Νίσαιαν ὑπ' Ἀθηναίους οὖσαν εἷλον. Ἀθηναῖοι δ' ἐπ' αὐτοὺς ἀπέστειλαν Λεωτροφίδην καὶ Τίμαρχον μετὰ μὲν πεζῶν χιλίων, ἱππέων δὲ τετρακοσίων. Οἷς οἱ Μεγαρεῖς ἀπαντήσαντες μετὰ τῶν ὅπλων πανδημεὶ καὶ παραλαβόντες τινὰς τῶν ἐκ Σικελίας, παρετάξαντο πρὸς τοῖς λόφοις τοῖς Κέρασι καλουμένοις. (2) Τῶν δ' Ἀθηναίων λαμπρῶς ἀγωνισαμένων, καὶ πολλαπλασίους ὄντας τοὺς πολεμίους τρεψαμένων, Μεγαρέων μὲν ἔπεσον πολλοί, τῶν δὲ Λακεδαιμονίων εἴκοσι μόνον. Οἱ γὰρ Ἀθηναῖοι βαρέως φέροντες ἐπὶ τῷ τὴν Νίσαιαν κατειλῆφθαι τοὺς μὲν Λακεδαιμονίους οὐκ ἐδίωξαν, πρὸς δὲ τοὺς Μεγαρεῖς χαλεπῶς διακείμενοι παμπληθεῖς ἀνεῖλον. (3) Λακεδαιμόνιοι δὲ Κρατησιππίδαν ἑλόμενοι ναύαρχον, καὶ παρὰ τῶν συμμάχων ναῦς αὐτῶν πληρώσαντες εἴκοσι πέντε, προσέταξαν παραβοηθεῖν τοῖς συμμάχοις. Οὗτος δὲ χρόνον μέν τινα περὶ τὴν Ἰωνίαν διέτριψεν οὐδὲν ἄξιον λόγου πράξας· μετὰ δὲ ταῦτα παρὰ τῶν ἐκ Χίου φυγάδων λαβὼν χρήματα, κατήγαγεν αὐτοὺς καὶ τὴν ἀκρόπολιν τῶν Χίων κατελάβετο. (4) Οἱ δὲ κατελθόντες τῶν Χίων τῶν ἀντιπολιτευομένων αὐτοῖς καὶ τῆς ἐκπτώσεως εἰς ἑξακοσίους τὸν ἀριθμὸν ὄντας ἐφυγάδευσαν. Οὗτοι δὲ τῆς ἀντιπέραν ἠπείρου χωρίον Ἀταρνέα καλούμενον κατελάβοντο, σφόδρα τῇ φύσει καθεστηκὸς ὀχυρόν, καὶ τὸ λοιπὸν ἐκ τούτου τὰς ἀφορμὰς ἔχοντες ἐπολέμουν τοῖς Χίον ἔχουσι.

LXVI. Τούτων δὲ πραττομένων, Ἀλκιβιάδης καὶ Θράσυλλος Λάμψακον τειχίσαντες, ἐν μὲν ταύτῃ τὴν ἱκανὴν φυλακὴν κατέλιπον, αὐτοὶ δὲ μετὰ τῆς δυνάμεως ἐξέπλευσαν πρὸς Θηραμένην, ὃς ἐπόρθει τὴν Χαλκηδόνα ναῦς μὲν ἔχων ἑβδομήκοντα, στρατιώτας δὲ πεντακισχιλίους. Ἀθροισθεισῶν δὲ τῶν δυνάμεων, εἰς ἕνα τόπον ἀπετείχισαν τὴν πόλιν ἀπὸ θαλάττης εἰς θάλατταν ξυλίνῳ τείχει. (2) Ὁ δ' ἐν τῇ πόλει καθεσταμένος ὑπὸ Λακεδαιμονίων Ἱπποκράτης ἡγεμών, ὃν οἱ Λάκωνες ἁρμοστὴν ἐκάλουν, τούς τ' ἰδίους στρατιώτας προήγαγε καὶ τοὺς Χαλκηδονίους ἅπαντας. Γενομένης δὲ καρτερᾶς μάχης, καὶ τῶν περὶ τὸν Ἀλκιβιάδην ἐῤῥωμένως ἀγωνισαμένων, ὅ τε

sautibus maris procellis Maleam superare nequiret, Athenas revertitur. Quo facto populus ad iram commotus, proditionis hominem incusat, diemque illi dicit. In magnum igitur periculum Anytus adductus, pecunia vitam redemit. Et hic primus exstitisse fertur, qui largitionibus judicium Athenis corrupit. (7) Interim circumsessi in Pylo Messenii hostis impetum ad tempus sustinent, auxilium Athenis exspectantes. At quum per novas subinde successiones impugnarentur, et hinc vulneribus confecti occumberent, inde annonæ penuria affligerentur, salutem pacti, loco excesserunt. Sic Pylus in Lacedæmoniorum potestatem rediit, quum quindecim illam annis tenuissent Athenienses, ex quo Demosthenes locum illum munivit.

LXV. Dum hæc geruntur, Megarenses Nisæam, quæ sub Atheniensium jure tum erat, capiunt. Athenienses igitur contra illos Leotrophiden et Timarchum cum peditatu mille virorum et quadringentis equitibus mittunt. Quibus universa Megarensium multitudo in armis occursat, et, nonnullis e Sicilia assumptis, in collibus, qui Cerata (Cornua) dicuntur, aciem suam instruunt. (2) Ibi quum strenue ab Atheniensibus dimicaretur, hostem, qui tamen numero longe superabat, in fugam conjiciunt. Ingens tum Megarensium strages facta: de Lacedæmoniis viginti tantum ceciderunt. Athenienses enim Nisæam sibi ereptam permoleste ferentes, Lacedæmoniis omissis, totum persecutionis impetum in Megarenses convertunt, animisque exacerbatis magnum illorum numerum trucidant. (3) Lacedæmonii sub hæc Cratesippidam, classis prætorem creatum, cum viginti quinque navibus, quas sociorum auxiliis compleverant, confœderatis succurrere jubent. Hic nihil memorabile gerens, tempus aliquod circa Ioniam contrivit. Post, ejectorum e Chio pecunia instructus, tum illos reduxit, tum arcem Chiorum occupavit. (4) Reversi igitur adversarios et exilii sui auctores numero sexcentos urbe expellunt. Qui locum in opposita continente, natura sua præclare munitum, (Atarneus illi nomen,) occupant, et hinc deinceps eos, qui Chium tenebant, bello lacessebant.

LXVI. In hoc negotiorum cursu Alcibiades et Thrasyllus, munita Lampsaco, idoneum ibi præsidium relinquunt, et ad Theramenem, qui tunc Chalcedonem oppugnabat septuaginta naves et quinquies mille milites sub imperio habens, exercitum transducunt. Contractis igitur in unum locum copiis, ligneo urbem muro, ex mari ad mare ducto, incluserunt. (2) Hippocrates ergo, prætor a Lacedæmoniis illic constitutus (Harmosten illi vocant), et suos milites et Chalcedonios universos in aciem eduxit. Acri prœlio commisso, quum Alcibiades cum suis fortissi-

Ἱπποκράτης ἔπεσε καὶ τῶν λοιπῶν οἱ μὲν ἀνῃρέθησαν, οἱ δὲ κατατρωθέντες συνέφυγον εἰς τὴν πόλιν. (3) Μετὰ δὲ ταῦτα Ἀλκιβιάδης μὲν εἰς Ἑλλήσποντον καὶ Χεῤῥόνησον ἐξέπλευσε, βουλόμενος ἀθροῖσαι χρήματα, οἱ δὲ περὶ τὸν Θηραμένην ὁμολογίαν ἐποιήσαντο πρὸς Χαλκηδονίους, φόρον λαμβάνειν παρ' αὐτῶν ὅσον καὶ πρότερον. Ἐντεῦθεν δὲ τὰς δυνάμεις ἀπαγαγόντες πρὸς Βυζάντιον, ἐπολιόρκουν τὴν πόλιν καὶ μετὰ πολλῆς σπουδῆς ἀποτειχίζειν ἐπεχείρησαν. Ἀλκιβιάδης δὲ ἀθροίσας χρήματα πολλοὺς αὐτῷ τῶν Θρᾳκῶν ἔπεισε συστρατεῦσαι. (4) Παρέλαβε δὲ καὶ τοὺς Χεῤῥόνησον οἰκοῦντας πανδημεί, καὶ μετὰ πάσης τῆς δυνάμεως ἀναζεύξας πρῶτον μὲν Σηλυβρίαν διὰ προδοσίας εἷλεν, ἐξ ἧς πολλὰ χρήματα πραξάμενος, ἐν μὲν ταύτῃ φρουρὰν κατέλιπεν, αὐτὸς δὲ διὰ τάχους ἧκε πρὸς τοὺς περὶ Θηραμένην εἰς Βυζάντιον. (5) Ἀθροισθεισῶν δὲ τῶν δυνάμεων, οὗτοι μὲν τὰ πρὸς πολιορκίαν ἡτοιμάζοντο· ἤμελλον γὰρ νικήσειν πόλιν βάρος ἔχουσαν καὶ γέμουσαν τῶν ὑπὲρ αὐτῆς ἀμυνομένων· χωρὶς γὰρ τῶν Βυζαντίων, πολλῶν ὄντων, Κλέαρχος ὁ Λακεδαιμόνιος ἁρμοστὴς εἶχε πολλοὺς ἐν τῇ πόλει τῶν Πελοποννησίων καὶ μισθοφόρους. (6) Μέχρι μὲν οὖν τινος προςβολὰς ποιούμενοι, κακὸν οὐδὲν ἀξιόλογον δρῶντες τοὺς ἔνδον διετέλουν· ἐπεὶ δ' ὁ τῆς πόλεως ἐπιστάτης ἀπῆλθε πρὸς Φαρνάβαζον, ὅπως λάβῃ χρήματα, τηνικαῦτά τινες τῶν Βυζαντίων, μισοῦντες τὸ βάρος τῆς ἐπιστασίας, ἦν γὰρ ὁ Κλέαρχος χαλεπός, προὔδωκαν τὴν πόλιν τοῖς περὶ τὸν Ἀλκιβιάδην.

LXVII. Οὗτοι δὲ ὡς λύσοντες τὴν πολιορκίαν καὶ τὰς δυνάμεις ἀπάξοντες εἰς Ἰωνίαν δείλης ταῖς ναυσὶ πάσαις ἐξέπλευσαν, καὶ τὸ πεζὸν στράτευμα μέχρι τινὸς ἀπαγαγόντες, ὡς ἐπέλαβεν ἡ νύξ, πάλιν ὑπέστρεψαν καὶ περὶ μέσας τὰς νύκτας προςέμιξαν τῇ πόλει· καὶ τὰς μὲν τριήρεις ἀπέστειλαν προστάξαντες ἀφέλκειν τὰ πλοῖα καὶ κραυγὴν ποιεῖν, ὡς ἁπάσης ἐκεῖ τῆς δυνάμεως οὔσης· αὐτοὶ δὲ μετὰ τοῦ πεζοῦ στρατεύματος πρὸς τοῖς τείχεσιν ἐτήρουν τὸ συντεταγμένον παρὰ τῶν ἐνδιδόντων σύσσημον. (2) Τῶν δ' ἐν ταῖς τριήρεσι ποιησάντων τὸ προσταχθέν, καὶ τῶν πλοίων τὰ μὲν συντριβόμενα ταῖς ἀποστολαῖς, τὰ δ' ἀπὸ τῶν χρωμένων ταῖς σιδηραῖς χερσίν, ἔτι δὲ βοὴν ἐξαίσιον ποιούντων, οἱ μὲν κατὰ τὴν πόλιν ὄντες Πελοποννήσιοι καὶ πάντες οἱ τὴν ἀπάτην ἀγνοοῦντες ἐξεβοήθουν ἐπὶ τοὺς λιμένας. (3) Διόπερ οἱ τὴν πόλιν προδιδόντες ἦραν τὸ σύσσημον ἀπὸ τοῦ τείχους, καὶ παρεδέχοντο τοὺς περὶ τὸν Ἀλκιβιάδην διὰ τῶν κλιμάκων κατὰ πολλὴν ἀσφάλειαν, ὡς ἂν τοῦ πλήθους ἐπὶ τὸν λιμένα συνδεδραμηκότος. (4) Οἱ δὲ Πελοποννήσιοι πυθόμενοι τὸ γεγονός, τὸ μὲν πρῶτον τοὺς ἡμίσεις ἐπὶ τοῦ λιμένος ἀπέλιπον, τοῖς δὲ λοιποῖς κατὰ σπουδὴν ἐξεβοήθουν ἐπὶ τὰ κατειλημμένα τείχη. (5) Ἤδη δὲ σχεδὸν πάσης τῆς δυνάμεως τῶν Ἀθηναίων παρεισπεπτωκυίας, ὅμως οὐ κατεπλάγησαν, ἀλλὰ πολὺν χρόνον ἀντιστάντες εὐρώστως τοὺς Ἀθηναίους ἠμύνοντο, συναγωνιζομένων τῶν Βυζαντίων· καὶ πέρας οὐκ

me decertaret, Hippocrates cecidit, et reliqui partim necati sunt, partim vulneribus confecti ad urbem refugere. (3) Hinc Alcibiades in Hellespontum et Chersonesum trajecit, ut pecuniis colligendis operam daret. At Theramenes cum Chalcedoniis ita convenit, ut, quantum stipendii prius solvissent, etiam deinceps contribuerent, et abductis inde copiis ad Byzantium, oppidum circumsedit, omnique studio muninentis intercludere exitum contendit. Alcibiades interim, pecuniæ vi contracta, Thracum plurimos ad stipendia secum facienda adducit. (4) Universis quoque Chersonesi incolis in societatem acceptis, cum toto inde exercitu solvit, et statim Selybriam proditione capiens, ingentem ab illa pecuniam extorquet, relictoque illic præsidio, citato ad Theramenem cursu Byzantium contendit. (5) Coactis denuo copiis, ad oppugnationem se totos comparant. Subigenda enim urbs erat molis non exiguæ, et propugnatoribus strenuis referta. Nam præter numerosam Byzantiorum multitudinem, Clearchus harmostes Lacedæmonius magnum ex Peloponnesiis et mercenariis præsidium in urbe habebat. (6) Ad tempus igitur quamvis oppugnationem urgerent, nullum tamen memorabile obsessis damnum inferre poterant. Postquam vero civitatis præfectus ad Pharnabazum pecuniæ accipiendæ gratia se contulerat, Byzantiorum nonnulli, quos imperii illius odium tædiumque ceperat (asper enim et immitis erat Clearchus), urbem hoc modo Alcibiadi produnt.

LXVII. Hostes obsidionem solvere exercitumque in Ioniam trajicere se velle simulantes ad vesperam cum tota classe inde solvunt, et pedestri agmine quodamtenus abducto, quum primum nox ingruit, retro se convertunt et intempesta nocte urbi succedunt. Præmiserant autem triremes cum his mandatis, ut navigia Byzantiorum avellerent, et ingentem simul vociferatum excitarent, ac si omnis isto loco adesset exercitus. Ipsi interea pedestribus cum copiis ad mœnia signum, quod convenerat, ut a proditoribus daretur, exspectabant. (2) Classiarii quum imperata exsequerentur, navesque alias rostris confringerent, alias ferreis manibus abstraherent, atque clamorem ingentem ederent, Peloponnesii in urbe milites et ceteri fraudis nescii, ad defensionem urbis in portus excurrunt. (3) Interea proditores, signo de muris ostenso, Alcibiadis militem per scalas in urbem quam tutissime recipiunt, quum omnis jam turba in portum se effudisset. (4) At Peloponnesii, fraude intellecta, divisis repente copiis, dimidium in portu relinquunt, cum ceteris raptim ad muri jam occupati defensionem accurrunt. (5) Quanquam vero totus fere Atheniensium exercitus jam irruperat, metu tamen nequaquam absterrentur, sed ad longum obnixi tempus, Athenienses magna roboris contentione reprimunt, auxiliantibus etiam Byzantinis, adeo ut urbs tandem in Athe-

ἂν ἐκράτησαν Ἀθηναῖοι τῆς πόλεως διὰ μάχης, εἰ μὴ συννοήσας τὸν καιρὸν Ἀλκιβιάδης ἐκήρυξε μηδὲν ἀδίκημα ποιεῖν τοῖς Βυζαντίοις· οὕτω γὰρ οἱ πολιτικοὶ μεταβαλλόμενοι τοὺς Πελοποννησίους ἠμύνοντο. (6) Ὅθεν οἱ πλεῖστοι μὲν αὐτῶν ἀνῃρέθησαν εὐγενῶς ἀγωνισάμενοι, οἱ δὲ περιλειφθέντες εἰς πεντακοσίους κατέφυγον πρὸς τοὺς ἐν τοῖς ἱεροῖς βωμούς. (7) Οἱ δ' Ἀθηναῖοι τοῖς μὲν Βυζαντίοις ἀπέδωκαν τὴν πόλιν, συμμάχους αὐτοὺς ποιησάμενοι· πρὸς δὲ τοὺς ἐπὶ τοῖς βωμοῖς ὄντας ἱκέτας ὁμολογίας ἔθεντο τὰ μὲν ὅπλα παραλαβεῖν, τὰ δὲ σώματα εἰς Ἀθήνας κομίσαντας ἐπιτρέψαι τῷ δήμῳ περὶ αὐτῶν.

LXVIII. Τοῦ δ' ἔτους διελθόντος, Ἀθηναῖοι μὲν Εὐκτήμονι παρέδωκαν τὴν ἀρχήν, Ῥωμαῖοι δ' ὑπάτους κατέστησαν Μάρκον Παπίριον καὶ Σπόριον Ναύτιον, Ὀλυμπιὰς δ' ἐγένετο τρίτη πρὸς ταῖς ἐνενήκοντα, καθ' ἣν ἐνίκα στάδιον Εὐβώτας Κυρηναῖος. Περὶ δὲ τούτους τοὺς χρόνους οἱ τῶν Ἀθηναίων στρατηγοὶ Βυζαντίου κυριεύσαντες ἐπῆλθον τὸν Ἑλλήσποντον, καὶ τὰς ἐν αὐτῷ πόλεις πλὴν Ἀβύδου πάσας εἷλον. (2) Μετὰ δὲ ταῦτα Διόδωρον καὶ Μαντίθεον ἐπιμελητὰς μετὰ τῆς ἱκανῆς δυνάμεως κατέλιπον· αὐτοὶ δὲ μετὰ τῶν νεῶν καὶ τῶν λαφύρων ἔπλεον εἰς Ἀθήνας, πολλὰ καὶ μεγάλα κατειργασμένοι τῇ πατρίδι. Ὡς δ' ἐγγὺς ἦσαν, ὁ δῆμος ἅπας ἀπήντα περιχαρὴς ἐπὶ τοῖς εὐημερήμασι· συνέδραμον δ' εἰς τὸν Πειραιᾶ πολλοὶ καὶ τῶν ξένων, ἔτι δὲ παίδων καὶ γυναικῶν· εἶχε γὰρ πολλὴν κατάπληξιν τῶν στρατηγῶν ὁ κατάπλους. (3) Ἦγον γὰρ τῶν ἡλωκυιῶν νεῶν οὐκ ἐλάττους διακοσίων, αἰχμαλώτων δὲ ἀνδρῶν καὶ λαφύρων πλῆθος· εἶχον δὲ τὰς ἰδίας τριήρεις ὅπλοις ἐπιχρύσοις καὶ στεφάνοις, ἔτι δὲ λαφύροις καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ἐπιμελῶς κεκοσμημένας. Πλεῖστοι δ' ἐπὶ τὴν Ἀλκιβιάδου θέαν συνέδραμον ἐπὶ τοὺς λιμένας, ὥστε παντελῶς ἐρημωθῆναι τὴν πόλιν, συμφιλοτιμουμένων τοῖς ἐλευθέροις τῶν δούλων. (4) Κατ' ἐκείνους γὰρ τοὺς χρόνους οὕτω συνέβη θαυμασθῆναι τὸν ἄνδρα τοῦτον, ὥσθ' οἱ μὲν ὑπερέχοντες τῶν Ἀθηναίων μόγις ἐνόμιζον εὑρηκέναι δυνατὸν ἄνδρα [τοῦτον] φανερῶς καὶ θρασέως ἀντιτάξασθαι τῷ δήμῳ δυνάμενον, οἱ δ' ἄποροι ὑπειλήφεισαν συναγωνιστὴν ἕξειν ἄριστον τὸν ἀπονενοημένως συνταράξοντα τὴν πόλιν καὶ τὴν ἑαυτῶν ἐπανορθώσοντα πενίαν. (5) Θράσει γὰρ πολὺ διέφερε τῶν ἄλλων, καὶ δεινότατος ἦν εἰπεῖν, καὶ κατὰ μὲν τὴν στρατηγίαν ἄριστος, κατὰ δὲ τὴν τόλμαν πρακτικώτατος· ἦν δὲ καὶ τὴν ὄψιν καθ' ὑπερβολὴν εὐπρεπὴς καὶ τὴν ψυχὴν λαμπρὸς καὶ μεγαλεπίβολος. Καθόλου δὲ τηλικαύτην ὑπόληψιν εἶχον ὑπὲρ αὐτοῦ σχεδὸν ἅπαντες, ὥςθ' ἅμα τῇ ἐκείνου καθόδῳ καὶ τὴν τῶν πραγμάτων εὐτυχίαν εἰς τὴν πόλιν ἥκειν διελάμβανον. (6) Πρὸς δὲ τούτοις, ὥσπερ Λακεδαιμόνιοι τούτου συναγωνιζομένου ἐπροτέρουν, οὕτως ἑαυτοὺς πάλιν κατορθώσειν ἤλπιζον σύμμαχον ἔχοντες τὸν ἄνδρα τοῦτον.

LXIX. Ἐπεὶ δ' οὖν κατέπλευσεν ὁ στόλος, ἐπέστρεψε τὸ πλῆθος ἐπὶ τὴν Ἀλκιβιάδου ναῦν, ἐξ ἧς ἐκβάντα

niensium potestatem non venisset, nisi, quid in rem tunc esset, probe consideratum habens Alcibiades, præconis voce nulla Byzantios injuria affectum iri proclamasset. Ita mutatis oppidani animis in Lacedæmonios arma convertunt. (6) Ex his ergo plerique, generosis animis dimicantes, occubuerunt; reliqui circiter quingenti ad aras deorum in templis supplices confugere. (7) Tum restituta Byzantiis urbe, societatis fœdus cum illis renovatur. Supplices autem hac conditione in fidem recipiuntur, ut armis traditis, Athenas transportentur, ubi populi arbitrio de ipsis statuatur.

LXVIII. Finito hoc anno, magistratum Euctemoni tradunt Athenienses, a Romanis vero M. Papirius et Spurius Nautius consules creantur; Olympias vero acta est tertia supra nonagesimam, qua stadii victoriam adeptus est Eubotas Cyrenæus. Hoc tempore Atheniensium duces, Byzantio potiti, Hellespontum aggressi, cunctas in eo urbes præter Abydum sub imperium suum redigunt. (2) Tum Diodorum et Mantitheum cum præsidio satis valido ibi relinquunt: ipsi vero cum classe spoliis onusta Athenas repetunt, multis et præclaris rebus pro salute ac gloria patriæ confectis. Jamque in propinquo erant, quum populus, ob rem bene gestam lætitia exsultabundus, obviam illis se effundit. Magnus simul advenarum et puerorum feminarumque numerus excurrit in Piræeum, quum omnes prætorum reditus in admirationem sui raperet. (3) Naves enim captas adducebant non pauciores ducentis magnamque captivorum et spoliorum multitudinem, suas etiam triremes armis inauratis et coronis manubiisque et id genus aliis magnifice exornatas habebant. Alcibiadis inprimis visendi studio maximus in portu confluxus hominum fiebat, adeo quidem, ut urbs pæne vacua relinqueretur, dum servi juxta ac liberi spectaculi ejus cupiditate flagrant. (4) Illa enim tempestate in tanta nomen Alcibiadis admiratione habebatur, ut primores Atheniensium hunc tandem virum invenisse sese judicarent, qui aperte et confidenter populi conatibus opponere se posset: inopes vero optimum propugnatorem habituros sperabant, qui temere perturbato reipublicæ statu egestatis sibi onus allevaret. (5) Singularis in homine præ ceteris audacia erat, summaque vis dicendi, in bellis dux optimus et ad res audacter gerendas apprime strenuus. Adspectum formæ dignitas eximia commendabat: animus illi magnificus et rerum maximarum appetens. Eam denique in omnium animis exspectationem de se concitarat, fore nimirum, ut cum illius reditu simul etiam felicitas in urbem rediret. (6) Præterea, quemadmodum Lacedæmonii adjutante illo successibus prosperis vicissent, ita, hoc bellorum socio tandem reddito, res suas iterum melius habituras sperabant.

LXIX. Quum primum igitur classis portum ingressa est, Alcibiadis navi tota civium multitudo ora advertere, de-

τὸν ἄνδρα πάντες ἐδεξιοῦντο, τοῖς εὐημερήμασιν ἅμα καὶ τῇ καθόδῳ συγχαίροντες. Ὁ δ' ἀσπασάμενος τὰ πλήθη φιλανθρώπως, ἐκκλησίαν συνήγαγε, καὶ πολλὰ* τῶν καθ' ἑαυτὸν ἀπολογησάμενος εἰς τοσαύτην εὔνοιαν τοὺς ὄχλους ἤγαγεν, ὥστε ὁμολογεῖν πάντας τὴν πόλιν αἰτίαν γεγονέναι τῶν κατ' ἐκείνου ψηφισμάτων. (2) Διόπερ αὐτῷ τήν τε οὐσίαν ἀπέδωκαν ἣν ἐδήμευσαν, ἔπειτα δὲ τὰς στήλας κατεπόντισαν, ἐν αἷς ἡ καταδίκη καὶ τἄλλα τὰ κατ' ἐκείνου κυρωθέντα· ἐψηφίσαντο δὲ καὶ τοὺς Εὐμολπίδας ἆραι τὴν ἀρὰν ἣν ἐποιήσαντο κατ' αὐτοῦ καθ' ὃν καιρὸν ἔδοξεν ἀσεβεῖν περὶ τὰ μυστήρια. (3) Τὸ δὲ τελευταῖον αὐτὸν στρατηγὸν καταστήσαντες αὐτοκράτορα καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν, ἁπάσας τὰς δυνάμεις ἐνεχείρισαν αὐτῷ. Εἵλοντο δὲ καὶ στρατηγοὺς ἑτέρους, οὓς ἐκεῖνος ἤθελεν, Ἀδείμαντον καὶ Θρασύβουλον. (4) Ὁ δ' Ἀλκιβιάδης ἑκατὸν ναῦς πληρώσας, ἐξέπλευσεν εἰς Ἄνδρον, καὶ καταλαβόμενος Γαύριον φρούριον ἐτείχισεν. Ἐξελθόντων δὲ τῶν Ἀνδρίων πανδημεὶ μετὰ τῶν παραφυλαττόντων τὴν πόλιν Πελοποννησίων, ἐγενήθη μάχη, καθ' ἣν ἐνίκησαν Ἀθηναῖοι, τῶν δ' ἐκ τῆς πόλεως πολλοὶ μὲν ἀνῃρέθησαν, τῶν δὲ διασωθέντων οἱ μὲν κατὰ τὴν χώραν διεσκεδάσθησαν, οἱ δ' ἐντὸς τῶν τειχῶν συνέφυγον. (5) Αὐτὸς δ' Ἀλκιβιάδης προσβολὰς ποιησάμενος τῇ πόλει, ἐν μὲν τῷ πεφρουρημένῳ τείχει τὴν ἱκανὴν φυλακὴν κατέλιπε καὶ Θρασύβουλον ἡγεμόνα κατέστησεν, αὐτὸς δὲ μετὰ τῆς δυνάμεως ἐκπλεύσας τήν τε Κῶ καὶ Ῥόδον ἐδῄωσε, καὶ συχνὰς ὠφελείας ἤθροισε πρὸς τὰς τῶν στρατιωτῶν διατροφάς.

LXX. Λακεδαιμόνιοι δὲ τήν τε ναυτικὴν δύναμιν ἄρδην ἀπολωλεκότες καὶ μετ' αὐτῆς Μίνδαρον τὸν ἡγεμόνα, ταῖς ψυχαῖς ὅμως οὐκ ἐνέδωκαν, ἀλλὰ ναύαρχον εἵλοντο Λύσανδρον, δοκοῦντα στρατηγίᾳ διαφέρειν τῶν ἄλλων καὶ τόλμαν ἔμπρακτον ἔχοντα πρὸς πᾶσαν περίστασιν. Ὃς παραλαβὼν τὴν ἀρχὴν ἐκ τῆς Πελοποννήσου στρατιώτας τε κατέγραφε τοὺς ἱκανοὺς καὶ ναῦς ἐπλήρωσεν ὅσας ἠδύνατο πλείστας. (2) Ἐκπλεύσας δὲ εἰς Ῥόδον, καὶ προσλαβόμενος ἐκεῖθεν ναῦς ὅσας εἶχον αἱ πόλεις, ἔπλευσεν εἰς Ἔφεσον καὶ Μίλητον. Καταρτίσας δὲ καὶ τὰς ἐν ταύταις ταῖς πόλεσι τριήρεις, μετεπέμψατο τὰς ἐκ Χίου, καὶ στόλον ἐξήρτυεν ἐξ Ἐφέσου νεῶν ὑπάρχοντα σχεδὸν ἑβδομήκοντα. (3) Ἀκούσας δὲ Κῦρον τὸν Δαρείου τοῦ βασιλέως υἱὸν ὑπὸ τοῦ πατρὸς ἀπεσταλμένον συμπολεμεῖν τοῖς Λακεδαιμονίοις, ἧκεν εἰς Σάρδεις πρὸς αὐτόν, καὶ παροξύνας τὸν νεανίσκον εἰς τὸν κατὰ τῶν Ἀθηναίων πόλεμον, μυρίους μὲν δαρεικοὺς παραχρῆμα ἔλαβεν εἰς τὸν τῶν στρατιωτῶν μισθόν, καὶ εἰς τὸ λοιπὸν δὲ ὁ Κῦρος ἐκέλευσεν αἰτεῖν μηδὲν ὑποστελλόμενον· ἐντολὰς γὰρ ἔχειν παρὰ τοῦ πατρὸς ὅπως ὅσα ἂν προαιρῶνται Λακεδαιμόνιοι χορηγῆσαι αὐτοῖς. (4) Ἀνακάμψας δὲ εἰς Ἔφεσον, ἀπὸ τῶν πόλεων μετεπέμπετο τοὺς δυνατωτάτους, πρὸς οὓς ἑταιρίας συνθέμενος ἐπηγγέλλετο, τῶν πραγμάτων κατορθωθέντων, κυρίους ἑκάστους τῶν πόλεων ποιήσειν. Δι' ἣν αἰτίαν συνέβη τούτους πρὸς ἀλλήλους ἁμιλλω-

sensuque facto, magnis plausibus virum excipere, deque reditu ac rebus feliciter gestis ipsi gratulari. Ille, perhumaniter multitudine resalutata, concionem advocat, et prolixa se defensione perpurgans, adeo in vulgi se benevolentiam insinuavit, ut omnes culpam decretorum contra eum in civitatem conferrent. (2) Idcirco facultates ipsi jam pridem publicatas restituunt, et mari submergunt stelas, in quibus condemnatio et cetera adversus illum sancita erant inscripta. Decretum porro quoque factum est, ut exsecrationem tollerent Eumolpidæ, qua caput ejus, quum nefas in mysteria commisisse videbatur, devoverant. (3) Ad postremum dictatorem illum esse jubent, plenumque terra marique imperium tradentes, universas illi copias committunt. Elegerunt etiam duces alios, quos ille vellet, Adimantum scilicet et Thrasybulum. (4) Ipse navibus centum ad expeditionem instructis in Andrum transmittit, ubi Gaurium castellum, a se tum occupatum, muro cingit. Deinde quum Andrii cum universo civitatis robore, præsidiariis etiam ex Peloponneso adjunctis, obviam prodiissent, pugna initur, qua victores abeunt Athenienses, oppidanorum vero bona pars trucidatur. De ceteris e pugna elapsis alii passim per agros dissipantur, alii intra mœnia refugiunt. (5) Tum Alcibiades, quum semel atque iterum oppugnando nihil efficeret, in castello a se prius munito quantum satis esset præsidii, cui Thrasybulus dux præficitur, relinquit; ipse cum reliquo exercitu inde vela faciens, Con et Rhodum populatur, multumque ad alendos milites emolumenti et prædæ sibi inde comparat.

LXX. Lacedæmonii autem, etsi copias navales pæne omnes unaque Mindarum ducem amiserant, non tamen animos idcirco desponderunt, sed classis imperatorem crearunt Lysandrum, qui et militaris rei peritia ceteris præstare videbatur, et prompta ad quidvis agendum per omnes casus audacia præditus erat. Is, simulac magistratum iniit, non exiguas ex tota Peloponneso militum copias conscripsit, et quam plurimas poterat naves classiariis implevit. (2) Mox in Rhodum transvectus, postquam ibi naves, quot habebant insulæ urbes, assumpserat, Ephesum et Miletum contendit, adornatisque etiam harum civitatum triremibus, tandem navibus Chiorum accitis, Ephesi classem septuaginta circiter navium instruxit. (3) Postquam vero cognovit Cyrum Darii regis filium a patre missum, ut in bello persequendo Lacedæmonios adjuvaret, Sardes ad eum se contulit, juvenemque ad bellum contra Athenienses exhortatus, decem millia Daricorum in stipendia militum extemplo accepit. In posterum quoque Cyrus eum sine cunctatione petere jubet. In mandatis enim a parente sibi datum, ut, quidquid a Lacedæmoniis agitetur, ad hoc sumptus liberaliter suppeditet. (4) Ephesum inde regressus, ex urbibus vicinis potentissimos quosque arcessit, initoque cum illis fœdere societatis, re bene gesta, suæ quemque urbis principem se effecturum pollicetur. Hinc evenit ut illi studiis

μένους ὑπηρετεῖν πλείονα τῶν ἐπιταττομένων, καὶ ταχὺ παραδόξως εὐπορεῖν τὸν Λύσανδρον πάντων τῶν εἰς πόλεμον χρησίμων.

LXXI. Ἀλκιβιάδης δὲ πυθόμενος ἐν Ἐφέσῳ τὸν Λύσανδρον ἐξαρτύειν τὸν στόλον, ἀνήχθη μετὰ πασῶν τῶν νεῶν εἰς Ἔφεσον. Ἐπιπλεύσας δὲ τοῖς λιμέσιν, ὡς οὐδεὶς ἀντανήγετο, τὰς μὲν πολλὰς ναῦς καθώρμισε περὶ τὸ Νότιον, τὴν ἡγεμονίαν αὐτῶν παραδοὺς Ἀντιόχῳ τῷ ἰδίῳ κυβερνήτῃ. Διακελευσάμενος δ' αὐτῷ μὴ ναυμαχεῖν, ἕως ἂν αὐτὸς παραγένηται, τὰς στρατιώτιδας ναῦς ἀνέλαβε, καὶ κατὰ σπουδὴν ἔπλευσεν εἰς Κλαζομενάς· αὕτη γὰρ ἡ πόλις σύμμαχος Ἀθηναίων οὖσα κακῶς ἔπασχεν ὑπό τινων φυγάδων πορθουμένη. (2) Ὁ δ' Ἀντίοχος ὢν τῇ φύσει πρόχειρος, καὶ σπεύδων δι' ἑαυτοῦ τι πρᾶξαι λαμπρόν, τῶν μὲν Ἀλκιβιάδου λόγων ἠμέλησε, δέκα δὲ ναῦς τὰς ἀρίστας πληρώσας, καὶ τὰς ἄλλας τοῖς τριηράρχοις παραγγείλας ἑτοίμας ἔχειν, ἂν ᾖ χρεία ναυμαχεῖν, ἐπέπλευσε τοῖς πολεμίοις, προκαλεσόμενος εἰς ναυμαχίαν. (3) Ὁ δὲ Λύσανδρος πεπυσμένος παρά τινων αὐτομόλων τὴν ἄφοδον Ἀλκιβιάδου καὶ τῶν ἀρίστων μετ' αὐτοῦ στρατιωτῶν, καιρὸν εἶναι διέλαβε πρᾶξαί τι τῆς Σπάρτης ἄξιον. Διόπερ πάσαις ταῖς ναυσὶν ἀνταναχθείς, μίαν μὲν τὴν προπλέουσαν τῶν δέκα, καθ' ἣν Ἀντίοχος ἦν ἀντιτεταγμένος, κατέδυσε· τὰς δ' ἄλλας τρεψάμενος ἐδίωξε, μέχρι οὗ τὰς ἄλλας πληρώσαντες οἱ τριήραρχοι τῶν Ἀθηναίων παρεβοήθησαν ἐν οὐδεμιᾷ τάξει. (4) Γενομένης δὲ ναυμαχίας ἀθρόαις ταῖς ναυσὶν οὐ μακρὰν τῆς γῆς, Ἀθηναῖοι διὰ τὴν ἀταξίαν ἡλαττώθησαν, καὶ ναῦς ἀπέβαλον δύο πρὸς ταῖς εἴκοσι· τῶν δ' ἐν αὐταῖς ἀνδρῶν ὀλίγοι μὲν ἐζωγρήθησαν, οἱ δὲ λοιποὶ πρὸς τὴν γῆν διενήξαντο. Ἀλκιβιάδης δὲ πυθόμενος τὸ γεγενημένον, διὰ σπουδῆς ἀνέκαμψεν εἰς τὸ Νότιον, καὶ πάσας τὰς τριήρεις πληρώσας ἐπέπλευσε τοῖς λιμέσι τῶν πολεμίων· οὐ τολμῶντος δ' ἀναχθῆναι τοῦ Λυσάνδρου, τὸν πλοῦν εἰς Σάμον ἐποιήσατο.

LXXII. Τούτων δὲ πραττομένων, Θρασύβουλος ὁ τῶν Ἀθηναίων στρατηγὸς μετὰ νεῶν πεντεκαίδεκα πλεύσας ἐπὶ Θάσον, ἐνίκησε μάχῃ τοὺς ἐκ τῆς πόλεως καὶ περὶ διακοσίους αὐτῶν ἀνεῖλεν· ἐγκλείσας δ' αὐτοὺς εἰς πολιορκίαν ἠνάγκασε τοὺς φυγάδας τοὺς τὰ τῶν Ἀθηναίων φρονοῦντας καταδέχεσθαι, καὶ φρουρὰν λαβόντας συμμάχους Ἀθηναίων εἶναι. (2) Μετὰ δὲ ταῦτα πλεύσας εἰς Ἄβδηρα, προσηγάγετο πόλιν ἐν ταῖς δυνατωτάταις οὖσαν τότε τῶν ἐπὶ Θρᾴκης. Οἱ μὲν οὖν στρατηγοὶ τῶν Ἀθηναίων ταῦτα ἔπραξαν μετὰ τὸν οἴκοθεν ἔκπλουν. (3) Ἆγις δ' ὁ τῶν Λακεδαιμονίων βασιλεὺς ἔτυχε μὲν ἐν τῇ Δεκελείᾳ διατρίβων μετὰ τῆς δυνάμεως, πυνθανόμενος δὲ τοὺς κρατίστους τῶν Ἀθηναίων μετ' Ἀλκιβιάδου στρατευομένους, νυκτὸς ἀσελήνου τὸ στρατόπεδον ἤγαγεν ἐπὶ τὰς Ἀθήνας. (4) Εἶχε δὲ πεζοὺς δισμυρίους ὀκτακισχιλίους, ὧν ἦσαν οἱ μὲν ἡμίσεις ὁπλῖται κατ' ἐκλογήν, οἱ δ' ἡμίσεις ψιλοί· κατηκολούθουν δ' αὐτῷ καὶ τῶν ἱππέων εἰς

inter se certantes plura imperatis subministrarent, et opinione celerius Lysander omnibus ad bellum utilibus abundaret.

LXXI. Alcibiades vero, ubi Lysandrum classem Ephesi instruere cognovit, cum omnibus eo navibus transmittit, portusque versus provectus, dum nemo occurrit, plerasque naves circa Notium in ancoris sistit, illisque Antiochum, prætoriæ navis gubernatorem, præficit, severe mandans, ne, priusquam ipse redisset, prœlio navali contendat. Ipse interim cum militaribus navigiis Clazomenas petit; quam urbem, in societate Atheniensium adhuc perstantem, exulum quorundam populationes graviter affligebant. (2) Tum Antiochus, præceps natura, suoque marte egregium aliquod facinus designare properans, Alcibiadis mandato susque deque habito, naves decem longe præstantissimas militibus complet: reliquas instructas paratasque habere, si qua pugnandi necessitas postulet, triremium præfectos jubet. In hostem itaque profectus, ad pugnam illum provocat. (3) Lysander autem, a transfugis quibusdam de Alcibiadis et lectissimorum cum ipso militum profectione edoctus, nunc commodum sibi dari tempus existimavit, quo dignum aliquid Sparta perpetraret. Universam igitur classem contra educens, statim unam ex illis decem, ceteras anteeuntem, in qua Antiochus pugnam ciebat, deprimit, et reliquas in fugam actas insectatur; donec Atheniensium trierarchæ, ceteris navibus expeditis, nullo prorsus ordine auxilium illis ferunt. (4) Cunctis itaque navibus prœlio inter se commissis non procul a terra, Athenienses propter ordinis perturbationem vincuntur navesque amittunt duas et viginti. Non multi tamen e classiariis vivi in hostis potestatem venerunt: plurimi ad litus enatarunt. De qua clade certior factus Alcibiades, summa celeritate ad Notium revertitur, completisque triremibus universis in hostium portus pergit; sed non auso in aciem progredi Lysandro, Samum versus navigationem instituit.

LXXII. Interea dum hæc fiunt, Thrasybulus Atheniensium prætor, quindecim navibus Thasum aggressus, oppidanos prœlio vicit, cæsis ducentis circiter, et obsessos eo tandem adegit, ut exules, qui Atheniensium partes fovebant, in urbem reciperent, impositoque præsidio, Atheniensium societatem denuo colerent. (2) Post hæc Abdera petit, urbem Thraciæ potentissimis tunc annumeratam, eamque in partes suas pertraxit. Hæc tum Atheniensium duces, ex quo domo solverant, effecere. (3) Agis vero Lacedæmoniorum rex ad Deceliam cum exercitu stativa habuit. Is ubi accepit, delectissimum Atheniensium robur cum Alcibiade in expeditionem profectum, nocte illuni exercitum Athenas versus duxit. (4) Sub signis autem habebat peditum viginti octo millia, quorum pars dimidia selecti armisque probe muniti, ceteri autem levis armaturæ minusque instructi erant. Sequebatur præterea ipsum ad mille ducento-

χιλίους διακοσίους, ὧν ἐνακοσίους μὲν Βοιωτοὶ παρείχοντο, τοὺς δὲ λοιποὺς Πελοποννήσιοι συνεξέπεμψαν. Ὡς δ' ἐγγὺς ἐγενήθη τῆς πόλεως, ἔλαθε ταῖς προφυλακαῖς ἐγγίσας, καὶ ῥᾳδίως αὐτοὺς τρεψάμενος διὰ τὸ παράδοξον, ὀλίγους μὲν ἀνεῖλε, τοὺς δ' ἄλλους συνεδίωξεν ἐντὸς τῶν τειχῶν. (5) Οἱ δ' Ἀθηναῖοι μαθόντες τὸ γεγενημένον, ἅπασι παρήγγειλαν τοῖς πρεσβυτέροις καὶ τοῖς μεγίστοις παισὶν ἀπαντᾶν μετὰ τῶν ὅπλων· ὧν ταχὺ τὸ προσταχθὲν ποιησάντων, ὁ μὲν κύκλος τοῦ τείχους πλήρης ἐγένετο τῶν ἐπὶ τὸν κοινὸν κίνδυνον συνδεδραμηκότων. (6) Οἱ δὲ στρατηγοὶ τῶν Ἀθηναίων ἅμ' ἡμέρᾳ θεωροῦντες ἐκτεταγμένην τὴν τῶν πολεμίων δύναμιν εἰς φάλαγγα τὸ μὲν βάθος εἰς τέτταρας ἄνδρας, τὸ δὲ μῆκος ἐπὶ σταδίους ὀκτώ, τότε πρῶτον κατεπλάγησαν, θεωροῦντες τὰ δύο μέρη σχεδὸν τοῦ τείχους ὑπὸ τῶν πολεμίων περιειλημμένα. (7) Μετὰ δὲ ταῦτα τοὺς ἱππεῖς ἐξαπέστειλαν, ὄντας παραπλησίους τὸν ἀριθμὸν τοῖς ἐναντίοις· ὧν πρὸ τῆς πόλεως συστησαμένων ἱππομαχίαν, ἐπί τινα χρόνον ἐγένετο καρτερὰ μάχη. Ἡ μὲν γὰρ φάλαγξ περὶ πέντε σταδίους ἀπεῖχε τοῦ τείχους, οἱ δ' ἱππεῖς συμπλακέντες ἀλλήλοις πρὸς αὐτοῖς τοῖς τείχεσι διηγωνίζοντο. (8) Οἱ μὲν οὖν Βοιωτοὶ καθ' αὑτοὺς προνενικηκότες ἐπὶ Δηλίῳ τοὺς Ἀθηναίους, δεινὸν ἡγοῦντο τῶν ἡττημένων φανῆναι καταδεέστεροι· οἱ δ' Ἀθηναῖοι θεατὰς ἔχοντες τῆς ἀρετῆς τοὺς ἐπὶ τῶν τειχῶν ἐφεστῶτας καὶ κατὰ ἄνδρα γνωριζόμενοι, πᾶν ὑπέμενον ὑπὲρ τῆς νίκης. (9) Τέλος δὲ βιασάμενοι τοὺς ἀντιτεταγμένους, συχνοὺς μὲν αὐτῶν ἀνεῖλον, τοὺς δ' ἄλλους κατεδίωξαν μέχρι τῆς τῶν πεζῶν φάλαγγος. Μετὰ δὲ ταῦτα οὗτοι μέν, ἐπιπορευομένων τῶν πεζῶν, ἀνεχώρησαν εἰς τὴν πόλιν.

LXXIII. Ἆγις δὲ τότε μὲν οὐ κρίνας πολιορκεῖν, ἐν Ἀκαδημίᾳ κατεστρατοπέδευσε· τῇ δ' ὑστεραίᾳ τῶν Ἀθηναίων στησάντων τρόπαιον, ἐξέταξε τὴν δύναμιν καὶ προεκαλεῖτο τοὺς ἐν τῇ πόλει περὶ τοῦ τροπαίου ἐξαγωνίσασθαι. (2) Τῶν δ' Ἀθηναίων ἐξαγαγόντων τοὺς στρατιώτας καὶ παρὰ τὸ τεῖχος παρατασσομένων, τὸ μὲν πρῶτον οἱ Λακεδαιμόνιοι πρὸς μάχην ὥρμησαν· ἀπὸ δὲ τῶν τειχῶν πολλοῦ πλήθους βελῶν ἐπ' αὐτοὺς ῥιφέντος, ἀπήγαγον τὴν δύναμιν ἀπὸ τῆς πόλεως. (3) Μετὰ δὲ ταῦτα τὸ λοιπὸν τῆς Ἀττικῆς δῃώσαντες εἰς Πελοπόννησον ἀπηλλάγησαν. Ἀλκιβιάδης δὲ ἐκ Σάμου μετὰ πασῶν τῶν νεῶν πλεύσας εἰς Κύμην, ψευδεῖς αἰτίας ἐπέρριψε τοῖς Κυμαίοις, βουλόμενος αὐτῶν μετὰ προφάσεως διαρπάσαι τὴν χώραν. (4) Καὶ τὸ μὲν πρῶτον πολλῶν αἰχμαλώτων σωμάτων κυριεύσας ἀπῆγεν ἐπὶ τὰς ναῦς· ἐκβοηθησάντων δὲ τῶν ἐκ τῆς πόλεως πανδημεὶ καὶ προσπεσόντων ἀπροσδοκήτως, χρόνον μέν τινα διεκαρτέρουν οἱ περὶ τὸν Ἀλκιβιάδην, μετὰ δὲ ταῦτα τοῖς Κυμαίοις προσγενομένων πολλῶν τῶν ἐκ τῆς πόλεως καὶ τῆς χώρας, ἠναγκάσθησαν καταλιπόντες τοὺς αἰχμαλώτους καταφυγεῖν ἐπὶ τὰς ναῦς. (5) Ὁ δ' Ἀλκιβιάδης ἐπὶ τοῖς ἐλαττώμασι περιαλγὴς γενόμενος ἐκ Μυτιλήνης μετεπέμψατο τοὺς ὁπλίτας, καὶ πρὸ τῆς

rum equitum agmen, quorum noningentos Bœoti suppeditarant, reliquos Peloponnesii miserant. Ubi propius ad urbem accessit, excubiæ hostem adesse non sentiunt : quas repentino impetu facile in fugam convertens, nonnullos occidit, reliquos intra mœnia compellit. (5) Fraude intellecta, Athenienses universos tum senes tum pueros grandiores hosti cum armis occurrere jubent. Quibus extemplo imperata facessentibus, brevi totus murorum ambitus hominum plenus erat, qui ad repellendum commune periculum confluxerant. (6) Ubi vero illuxit, duces Atheniensium agmen hostium in phalangem, altitudine ad homines quattuor, longitudine vero ad stadia octo extensam dispositum conspicati, non mediocriter primum territantur, præsertim quum duas ferme muri partes ab hoste incinctas cernerent. (7) Mox vero equitatum, numero hostibus fere parem, emittunt. Equestri itaque pugna ante urbem commissa, ad tempus strenue decertatur. Phalanx enim ad quinque stadia a mœnibus adhuc aberat : equites autem inter se conserti sub ipsis muris dimicabant. (8) Bœoti igitur, qui sua virtute ad Delium prius Athenienses vicerant, grave ducebant, si victis nunc inferiores esse viderentur : Athenienses contra, quod testes virtutis suæ haberent in mœnibus dispositos, et unicuique illorum noti essent, pro victoria adipiscenda quidvis audebant et tolerabant. (9) Tandem vi depulsis adversariis, multos eorum occidunt et reliquos ad pedestrem usque phalangem insequuntur; deinde vero, accedente hostium peditatu, in urbem se recipiunt.

LXXIII. Agis vero, tempus illud obsidioni non satis idoneum ratus, in Academia castra ponit. Postridie quum Athenienses tropæum excitarent, explicita acie oppidanos ad dimicandum pro tropæo lacessit. (2) Quum eductis ergo suis Athenienses sub mœnibus aciem instruxissent, Lacedæmonii primum quidem pugnam capessunt : mox vero, quum telorum multitudine desuper e muris obruerentur, copias ab urbe abducunt. (3) Inde reliquam Atticæ terram populati, in Peloponnesum regrediuntur. Alcibiades vero, classe universa Cumam transportata, falsa in oppidanos crimina jactat, agros ipsorum prætextu aliquo diripere cupiens. (4) Ac initio quidem magnam fecit copiam captivorum, quos in naves suas abduxit; sed, ubi conjunctis totius civitatis viribus Cumæi ex improviso ad defensionem suorum hostem invaderent, manus Alcibiadis aliquousque quidem sustinebat; quum vero subinde plures ex oppido et agro accurrerent, posthabitis captivis, in naves refugere cogebatur. (5) Alcibiades igitur, victum se ægre ferens, armatorum cohortes ex Mytilene arcessit, et in-

πόλεως ἐκτάξας τὴν δύναμιν, προεκαλεῖτο τοὺς Κυμαίους εἰς μάχην· οὐδενὸς δ' ἐξιόντος, δῃώσας τὴν χώραν ἀπέπλευσεν ἐπὶ Μυτιλήνην. (6) Κυμαίων δὲ πεμψάντων εἰς Ἀθήνας πρεσβείαν καὶ κατηγορούντων Ἀλκιβιάδου διότι σύμμαχον πόλιν οὐδὲν ἀδικήσασαν ἐπόρθησεν· ἐγίνοντο δὲ καὶ ἄλλαι πολλαὶ διαβολαὶ κατ' αὐτοῦ· τῶν γὰρ ἐν Σάμῳ τινὲς στρατιωτῶν ἀλλοτρίως τὰ πρὸς αὐτὸν ἔχοντες ἔπλευσαν εἰς Ἀθήνας, καὶ κατηγόρησαν ἐν ἐκκλησίᾳ κατ' Ἀλκιβιάδου ὅτι τὰ Λακεδαιμονίων φρονεῖ, καὶ πρὸς Φαρνάβαζον ἔχει φιλίαν, δι' ἧς ἐλπίζει καταλυθέντος τοῦ πολέμου καταδυναστεύσειν τῶν πολιτῶν.

LXXIV. Ταχὺ δὲ τοῦ πλήθους πιστεύοντος ταῖς διαβολαῖς, ἡ μὲν περὶ Ἀλκιβιάδην ἐθραύετο δόξα διὰ τὸ περὶ τὴν ναυμαχίαν ἐλάττωμα καὶ τὰ περὶ τὴν Κύμην ἡμαρτημένα· ὁ δὲ τῶν Ἀθηναίων δῆμος ὑφορώμενος τὴν τοῦ ἀνδρὸς τόλμαν, δέκα στρατηγοὺς εἵλετο, Κόνωνα, Λυσίαν, Διομέδοντα, Περικλέα, πρὸς δὲ τούτοις Ἐρασινίδην, Ἀριστοκράτην, Ἀρχέστρατον, Πρωτόμαχον, Θράσυλλον, Ἀριστογένην· ἐκ δὲ τούτων προκρίνας Κόνωνα ταχέως ἐξέπεμψε παρ' Ἀλκιβιάδου τὸ ναυτικὸν παραληψόμενον. (2) Ἀλκιβιάδης δὲ τῆς ἀρχῆς ἐκχωρήσας τῷ Κόνωνι καὶ τὰς δυνάμεις παραδούς, τὴν μὲν εἰς Ἀθήνας ἐπάνοδον ἀπέγνω, μετὰ δὲ τριήρους μιᾶς εἰς Πακτύην τῆς Θρᾴκης ἀπεχώρησε· χωρὶς γὰρ τῆς τοῦ πλήθους ὀργῆς καὶ τὰς ἐπενηνεγμένας αὐτῷ δίκας εὐλαβεῖτο. (3) Πολλοὶ γὰρ θεωροῦντες αὐτὸν κακῶς φερόμενον, ἐπενηνόχεισαν ἐγκλήματα πολλά· μέγιστον δ' ἦν τὸ περὶ τῶν ἵππων, τετιμημένον ταλάντων ὀκτώ. Διομήδους γάρ τινος τῶν φίλων συμπέμψαντος αὐτῷ τέθριππον εἰς Ὀλυμπίαν, ὁ Ἀλκιβιάδης κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τὴν εἰωθυῖαν γίνεσθαι τοὺς ἵππους ἰδίους ἀπεγράψατο, καὶ νικήσας τὸ τέθριππον τήν τε ἐκ τῆς νίκης δόξαν αὐτὸς ἀπηνέγκατο καὶ τοὺς ἵππους οὐκ ἀπέδωκε τῷ πιστεύσαντι. (4) Ταῦτα δὴ πάντα διανοούμενος ἐφοβεῖτο μήποτε καιρὸν λαβόντες Ἀθηναῖοι τιμωρίαν ἐπιθῶσι πάντων ὧν εἰς αὐτοὺς ἐξήμαρτε, καὶ αὐτὸς αὑτοῦ κατέγνω φυγήν.

LXXV. Προσετέθη δὲ καὶ συνωρὶς κατὰ τὴν αὐτὴν Ὀλυμπιάδα, καὶ παρὰ Λακεδαιμονίοις Πλειστῶναξ ὁ βασιλεὺς ἐτελεύτησεν ἄρξας ἔτη πεντήκοντα , διαδεξάμενος δὲ τὴν ἀρχὴν Παυσανίας ἦρξεν ἔτη δεκατέτταρα. Οἱ δὲ τὴν Ῥόδον νῆσον κατοικοῦντες καὶ Ἰηλυσὸν καὶ Λίνδον καὶ Κάμειρον μετῳκίσθησαν εἰς μίαν πόλιν τὴν νῦν καλουμένην Ῥόδον. (2) Ἑρμοκράτης δ' ὁ Συρακόσιος ἀναλαβὼν τοὺς μετ' αὐτοῦ στρατεύοντας, ὥρμησεν ἐκ Σελινοῦντος, καὶ παραγενόμενος πρὸς τὴν Ἱμέραν, κατεστρατοπέδευσεν ἐν τοῖς προαστείοις τῆς ἀνατετραμμένης πόλεως. Διαπυθόμενος δ' ἐν ᾧ τόπῳ παρετάχθησαν οἱ Συρακόσιοι, τὰ τῶν τετελευτηκότων ὀστᾶ συνήθροιζε· παρασκευάσας δ' ἁμάξας πολυτελῶς κεκοσμημένας, ἐπὶ τούτων παρεκόμισεν αὐτὰ ἐπὶ τὴν Συρακοσίαν. (3) Αὐτὸς μὲν οὖν ἐπὶ τῶν ὅρων κατέμεινε διὰ τὸ κωλύεσθαι τοὺς φυγάδας ὑπὸ τῶν νόμων

structa ante urbem acie Cumæos ad conflictum provocat. Sed nemine prodeunte, vastatis illorum agris, Mytilenen repetit. (6) Cumæi vero, legatis Athenas missis, actionem contra Alcibiadem instituunt, quod socii nominis urbem, quæ ipsos nulla injuria affecisset, populando vexasset. Multæ quoque aliæ de improbitate hominis querelæ tum afferebantur. Nonnulli enim præsidiariorum in Samo, Alcibiadi infensi, Athenas trajecerant, et in publica Alcibiadem concione criminabantur, quod cum Lacedæmoniis colluderet, et cum Pharnabazo amicitiam contraxisset, in eam maxime spem, ut, bello confecto, civibus per vim oppressis ipse dominaretur.

LXXIV. Vulgo facile his calumniis fidem adhibente, gloria Alcibiadis frangi cœpit tum ob rem navali isto prœlio infeliciter gestam, tum propter ea quæ in Cumæos peccaverat. Hinc populus Atheniensis, suspectam habens viri audaciam, decem alios exercitus duces creavit, Cononem utique, Lysiam, Diomedontem, Periclem, Erasiniden, Aristocratem, Archestratum, Protomachum, Thrasyllum, Aristogenem. Ex his delectum præ ceteris Cononem ad Alcibiadem confestim mittit, ut classem cum imperio ab illo reposcat. (2) Cedens ergo magistratu Alcibiades Cononi exercitum tradit, ac desperato Athenas reditu, cum una triremi Pactyen Thraciæ concedit. Nam præter multitudinis iram crimina quoque sibi ingesta reformidabat. (3) Multi enim, cum fortuna adversa ipsum jam conflictari videntes, criminibus undecunque impingendis studebant; inter quæ maximum illud erat de equis, octo talentis æstimatum. Quum enim Diomedes quidam ejus amicus quadrigas cum ipso in Olympiam misisset, in nominis subscriptione usitata non tantum equos, quadrigis victores, sibi vindicavit, gloriamque ejus victoriæ abstulit, sed equos insuper, bona fide sibi creditos, non restituit. (4) Hæc omnia mente revolvens timebat ne quando occasionem Athenienses nacti, omnium, quæ prave in ipsos commiserat, pœnas sibi irrogarent. Exilii ergo pœnam sibi ipse indixit.

LXXV. Hac Olympiade synoris (equorum jugum dixeris) insuper adjecta fuit. Apud Lacedæmonios vero Plistonax, illorum rex, fato concessit, quum annis quinquaginta regnasset: cui Pausanias succedens quattuordecim annos regno præfuit. Rhodi vero insulæ habitatores ex Ialyso, Lindo et Camiro in unam urbem, quæ Rhodi nomen jam obtinet, commigrarunt. (2) Hermocrates autem, cohortibus suis Selinunte eductis, Himeram petiit, et in suburbio eversæ pridem civitatis castra metatus, quum diligenter percontando cognovisset, quo in loco Syracusiorum acies stetisset, defunctorum ossa collegit, et curribus magnifice instructis imposita Syracusas transportavit. (3) Ipse quidem ad fines territorii substitit, quos transgredi exulibus lege interdi-

εἰςιέναι, τῶν δὲ μετ' αὐτοῦ τινας ἀπέστειλεν, οἳ τὰς ἁμάξας παρεκόμισαν εἰς τὰς Συρακούσας. (4) Ὁ δ' Ἑρμοκράτης ταῦτα ἔπραττεν, ὅπως ὁ μὲν Διοκλῆς ἀντιπράττων αὐτῷ περὶ τῆς καθόδου, δοκῶν δ' αἴτιος εἶναι τοῦ περιεωρακέναι τοὺς τετελευτηκότας ἀτάφους, προςκόψαι τοῖς πλήθεσιν, αὐτὸς δὲ φιλανθρώπως τούτοις προςενεχθεὶς ἐπαγάγοι τὸ πλῆθος εἰς τὴν προτέραν εὔνοιαν. (5) Τῶν οὖν ὀστῶν παρακομισθέντων, ἐνέπεσεν εἰς τὰ πλήθη στάσις, τοῦ μὲν Διοκλέους κωλύοντος θάπτειν, τῶν δὲ πολλῶν συγκατατιθεμένων. Τέλος δ' οἱ Συρακόσιοι θάψαντες τὰ λείψανα τῶν τετελευτηκότων καὶ πανδημεὶ τὴν ἐκφορὰν ἐτίμησαν. Καὶ ὁ μὲν Διοκλῆς ἐφυγαδεύθη, τὸν δ' Ἑρμοκράτην οὐδ' ὣς προςεδέξαντο· ὑπώπτευον γὰρ τὴν τἀνδρὸς τόλμαν, μήποτε τυχὼν ἡγεμονίας ἀναδείξῃ ἑαυτὸν τύραννον. (6) Ὁ μὲν οὖν Ἑρμοκράτης τότε τὸν καιρὸν οὐχ ὁρῶν εὔθετον εἰς τὸ βιάσασθαι, πάλιν ἀνεχώρησεν εἰς Σελινοῦντα. Μετὰ δέ τινα χρόνον τῶν φίλων αὐτὸν μεταπεμπομένων, ὥρμησε μετὰ τριςχιλίων στρατιωτῶν, καὶ πορευθεὶς διὰ τῆς Γελῴας, ἧκε νυκτὸς ἐπὶ τὸν συντεταγμένον τόπον. (7) Οὐ δυνηθέντων δὲ ἁπάντων ἀκολουθῆσαι τῶν στρατιωτῶν, ὁ μὲν Ἑρμοκράτης μετ' ὀλίγων προςελθὼν τῷ κατὰ τὴν Ἀχραδινὴν πυλῶνι, καὶ τῶν φίλων τινὰς εὑρὼν προκατειλημμένους τοὺς τόπους, ἀνελάμβανε τοὺς ἀφυστεροῦντας. (8) Οἱ δὲ Συρακόσιοι τὸ γεγενημένον ἀκούσαντες, σὺν τοῖς ὅπλοις ἦλθον ἐπὶ τὴν ἀγοράν. Καθ' ἣν μετὰ πολλοῦ πλήθους ἐπιφανέντες τόν τε Ἑρμοκράτην καὶ τῶν συμπραττόντων αὐτῷ τοὺς πλείστους ἀπέκτειναν· τοὺς δὲ ἀπὸ τῆς μάχης διασωθέντας μεθιστάντες εἰς κρίσιν φυγῇ κατεδίκαζον. (9) Διόπερ τινὲς αὐτῶν πολλοῖς περιπεσόντες τραύμασιν ὡς τετελευτηκότες ὑπὸ τῶν συγγενῶν παρεδόθησαν, ὅπως μὴ τῇ τοῦ πλήθους ὀργῇ παραδοθῶσιν, ὧν καὶ Διονύσιος ὁ μετὰ ταῦτα τῶν Συρακοσίων τυραννήσας.

LXXVI. Τῶν δὲ κατὰ τὸν ἐνιαυτὸν τοῦτον πράξεων τέλος ἐχουσῶν, Ἀθήνησι μὲν Ἀντιγένης τὴν ἀρχὴν παρέλαβε, Ῥωμαῖοι δ' ὑπάτους κατέστησαν Γάϊον Μάνιον Αἰμίλιον καὶ Γάϊον Οὐαλέριον. Περὶ δὲ τούτους τοὺς χρόνους Κόνων ὁ τῶν Ἀθηναίων στρατηγός, ἐπειδὴ παρέλαβε τὰς δυνάμεις ἐν Σάμῳ, τάς τε παρούσας τῶν νεῶν ἐξηρτύετο καὶ τὰς παρὰ τῶν συμμάχων ἤθροιζε, σπεύδων ἐφάμιλλον κατασκευάσαι τὸν στόλον ταῖς τῶν πολεμίων ναυσίν. (2) Οἱ δὲ Σπαρτιᾶται, τῷ Λυσάνδρῳ διεληλυθότος ἤδη τοῦ τῆς ναυαρχίας χρόνου, Καλλικρατίδην ἐπὶ τὴν διαδοχὴν ἀπέστειλαν. Οὗτος δὲ νέος μὲν ἦν παντελῶς, ἄκακος δὲ καὶ τὴν ψυχὴν ἁπλοῦς, οὔπω τῶν ξενικῶν ἠθῶν πεπειραμένος, δικαιότατος δὲ Σπαρτιατῶν· ὁμολογουμένως δὲ καὶ κατὰ τὴν ἀρχὴν οὐδὲν ἔπραξεν ἄδικον οὔτ' εἰς πόλιν οὔτ' εἰς ἰδιώτην, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐπιχειροῦσιν αὐτὸν διαφθείρειν χρήμασι χαλεπῶς ἔφερε καὶ δίκην παρ' αὐτῶν ἐλάμβανεν. (3) Οὗτος καταπλεύσας εἰς Ἔφεσον παρέλαβε τὰς ναῦς * μεταπεμψάμενος τὰς πάσας σὺν ταῖς παρὰ Λυσάνδρου πα-

ctum est; sed ex comitatu nonnullis transvehendorum Syracusas negotium commisit. (4) Hoc eo consilio fecit, ut Diocles, reditum ejus impediens, quum in culpa neglectæ funerationis esse deprehenderetur, odium multitudinis incurreret, ipse vero ob humanitatem mortuis præstitam benevolentiam vulgi pristinam recuperaret. (5) Allatis demum ossibus, dissidium inter vulgus oritur: Diocles enim sepulturæ sese opponit, vulgus autem contrariam sententiam concorditer tuetur. Ad extremum Syracusani justa mortuorum reliquiis peragenda decernunt, et tota civitas funebrem pompam frequentia sua cohonestat. Tum Diocles exilio multatus est; at nihilo tamen magis Hermocrates revocatur. Audaciam namque viri suspectam habebant, ne, si quando summum magistratum adeptus foret, tyrannum sese exhiberet. (6) Hermocrates igitur, quum ad vim experiundam tempus minime commodum tunc esse cerneret, Selinuntem se iterum recepit. Aliquanto vero post, ab amicorum factione accitus, cum tribus armatorum millibus approperavit, ductoque per Geloam agmine, noctu ad locum ex composito præfinitum devenit: (7) ac quum non omnes eum milites consequi tunc possent, ipse cum paucis ad portam in Achradina progreditur, ubi amicorum nonnullos invenit, qui loca illa jam occupaverant, et tardius etiam subsecutos assumit. (8) At Syracusani, re cognita, armati in forum procurrunt, ubi magna hominum multitudine congregata, Hermocratem majoremque eorum, qui cum eo faciebant, partem obtruncant; ceteros, qui e pugna evaserant, ad judicium citatos exsilio damnant. (9) Idcirco nonnulli ex ipsis, quod multis vulneribus essent confixi, pro mortuis a cognatis proclamati sunt, ne multitudinis furori objicerentur. Inter quos fuit etiam Dionysius, qui Syracusanorum fuit tyrannus postmodum.

LXXVI. Rebus per hunc annum ita confectis, Antigenes magistratum Athenis iniit, et Romæ consules creati sunt [C.] Manius Æmilius, et C. Valerius. Circa hoc tempus Conon, Atheniensium dux, acceptis in Samo copiis, naves, quæ tum aderant, instaurat, et a sociis quas potest arcessens, magnitudine classis cum hoste certare properat. (2) Lacedæmonii autem Lysandro, prætura navali per statutum tempus defuncto, Callicratiden substituunt. Is in primo juventutis flore, vitæ innocentis et simplicis animi vir erat, moresque peregrinos nondum expertus, summa justitiæ laude inter Spartanos excellebat, et, dum rebus præerat, omnium confessione nihil præter jus et æquum vel in civitatem vel privatum quemquam commisit. Quin immo si qui largitionibus ipsum corrumpere tentarent, molestissime tulit, et severe in eos animadvertit. (3) Hic ergo Ephesum profectus, naves a Lysandro accepit, quibus ceteris omni-

ρέλαβεν ἑκατὸν τετταράκοντα. Ἐν δὲ τῇ Χίων χώρᾳ Δελφίνιον κατεχόντων Ἀθηναίων, ἐπὶ τούτους ἔπλευσε μετὰ πασῶν τῶν νεῶν, καὶ πολιορκεῖν ἐπεχείρησεν. (4) Οἱ δ' Ἀθηναῖοι περὶ πεντακοσίους ὄντες κατεπλάγησαν τὸ μέγεθος τῆς δυνάμεως, καὶ διεξελθόντες ἐξέλιπον τὸ χωρίον ὑπόσπονδοι. Καλλικρατίδας δὲ τὸ μὲν φρούριον παραλαβὼν κατέσκαψεν, ἐπὶ δὲ Τηίους πλεύσας, καὶ νυκτὸς παρεισπεσὼν ἐντὸς τῶν τειχῶν, διήρπασε τὴν πόλιν. (5) Μετὰ δὲ ταῦτα πλεύσας εἰς Λέσβον, τῇ Μηθύμνῃ προσέβαλε μετὰ τῆς δυνάμεως παρ' Ἀθηναίων ἐχούσῃ φρουράν. Ποιησάμενος δὲ συνεχεῖς προσβολάς, ἐν ἀρχῇ μὲν οὐδὲν ἤνυε, μετ' ὀλίγον δέ τινων ἐνδόντων αὐτῷ τὴν πόλιν παρεισέπεσεν ἐντὸς τῶν τειχῶν, καὶ τὰς μὲν κτήσεις διήρπασε, τῶν δ' ἀνδρῶν φεισάμενος ἀπέδωκε τοῖς Μηθυμναίοις τὴν πόλιν. (6) Τούτων δὲ πραχθέντων, ἐπὶ τὴν Μυτιλήνην ὥρμησε, καὶ τοὺς μὲν ὁπλίτας Θώρακι τῷ Λακεδαιμονίῳ παραδοὺς ἐκέλευσε πεζῇ κατὰ σπουδὴν ἐπιγενέσθαι, ταῖς δὲ ναυσὶν αὐτὸς παρέπλευσε.

LXXVII. Κόνων δ' ὁ τῶν Ἀθηναίων στρατηγὸς εἶχε μὲν ἑβδομήκοντα ναῦς οὕτως ἐξηρτυμένας τὰ πρὸς ναυμαχίαν, ὡς οὐδεὶς ἕτερος τῶν πρότερον στρατηγῶν ἦν κατεσκευακώς. (2) Ἔτυχε μὲν οὖν ἁπάσαις ἀνηγμένος ἐπὶ τὴν βοήθειαν τῆς Μηθύμνης· εὑρὼν δὲ αὐτὴν ἡλωκυῖαν, τότε μὲν ηὐλίσθη πρός τινι νήσῳ τῶν Ἑκατὸν καλουμένων· ἅμα δ' ἡμέρᾳ κατανοήσας τὰς τῶν πολεμίων ναῦς προσπλεούσας, τὸ μὲν αὐτοῦ διαναυμαχεῖν ἔκρινεν ἐπισφαλὲς εἶναι πρὸς διπλασίας τριήρεις, διενοεῖτο δὲ ἔξω πλέων φυγεῖν καὶ προσεπισπασάμενός τινας τῶν πολεμίων τριήρων ναυμαχῆσαι πρὸς τῇ Μυτιλήνῃ. (3) Οὕτω γὰρ ὑπελάμβανε νικῶν μὲν ἕξειν ἀναστροφὴν εἰς τὸ διώκειν, ἡττώμενος δ' εἰς τὸν λιμένα καταφεύξεσθαι. Ἐμβιβάσας οὖν τοὺς στρατιώτας, ἔπλει ταῖς εἰρεσίαις σχολαίως χρώμενος, ὅπως αἱ τῶν Πελοποννησίων ἐγγίσωσιν. (4) Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι προσιόντες ἀεὶ μᾶλλον ἤλαυνον τὰς ναῦς, ἐλπίζοντες αἱρήσειν τὰς ἐσχάτας τῶν πολεμίων. (5) Τοῦ δὲ Κόνωνος ὑποχωροῦντος, οἱ τὰς ἀρίστας ἔχοντες ναῦς τῶν Πελοποννησίων κατὰ σπουδὴν ἐδίωκον, καὶ τοὺς μὲν ἐρέτας διὰ τὴν συνέχειαν τῆς εἰρεσίας ἐξέλυσαν, αὐτοὶ δὲ πολὺ τῶν ἄλλων ἀπεσπάσθησαν. (6) Ἃ δὴ συνιδὼν ὁ Κόνων, ὡς ἤδη τῆς Μυτιλήνης ἤγγιζον, ἦρεν ἀπὸ τῆς ἰδίας νεὼς φοινικίδα· τοῦτο γὰρ ἦν τὸ σύσσημον τοῖς τριηράρχοις. Διόπερ αἱ μὲν ναῦς, τῶν πολεμίων ἐξαπτομένων, ἐξαίφνης πρὸς ἕνα καιρὸν ἐπέστρεψαν, καὶ τὸ μὲν πλῆθος ἐπαιάνισεν, οἱ δὲ σαλπιγκταὶ τὸ πολεμικὸν ἐσήμηναν. (7) Οἱ δὲ Πελοποννήσιοι καταπλαγέντες ἐπὶ τῷ γεγονότι, ταχέως ἐπεχείρουν ἀντιπαρατάττειν τὰς ναῦς· τοῦ καιροῦ δ' ἀναστροφὴν οὐ διδόντος, οὗτοι μὲν ἐν πολλῷ θορύβῳ καθειστήκεισαν διὰ τὸ τὰς ἀφυστερούσας ναῦς τὴν εἰθισμένην λελοιπέναι τάξιν.

LXXVIII. Ὁ δὲ Κόνων δεξιῶς τῷ καιρῷ χρησάμενος εὐθὺς ἐνέκειτο, καὶ τὴν παράταξιν αὐτῶν διεκώλυεν, ἃς μὲν τιτρώσκων, ὧν δὲ τοὺς ταρσοὺς παρασύρων.

bus aggregatis, centum et quadraginta sub imperio habebat. Delphinium tum in Chio Athenienses tenebant. In hos ergo cum tota classe movens, castellum oppugnare incipit. (4) Sed Athenienses, quorum quingenti circiter erant, magnitudine classis territi, sub tuti commeatus fide, castello hostibus tradito, abscedunt. Hoc in potestatem redactum Callicratidas diruit, et adversus Teios pergens et noctu mœnibus illapsus, urbem diripit. (5) Inde ad Lesbum profectus, Methymnæ exercitum admovet, quæ Atticum tunc habebat præsidium. Etsi vero assiduo oppugnationem conatu urgebat, initio tamen nihil profecit; sed brevi post, proditione quorundam intra mœnia receptus, urbem quidem diripit, sed a cæde hominum abstinet, et Methymnæis civitatem restituit. (6) His prospere gestis, Mytilenen accelerat, et gravis armaturæ militibus Thoraci Lacedæmonio traditis, jubet ut pedestri exercitu non cunctanter accedat: ipse litus cum navibus legit.

LXXVII. Interea Conon Atheniensium imperator septuaginta naves ita instructas ad prœlium navale reddiderat, ut superiorum ducum nemo classem instructam habuit. (2) Cum his omnibus ad ferendum Methymnæ auxilium venerat. Sed ubi captam offendit, tunc sane in quadam ex numero illarum, quæ Centum vocantur, insula stativa habuit. Sub insequentis diei ortum, ubi totam hostium classem imminere vidit, periculosum fore ratus, si cum duplo majori numero ibi fortunam belli tentaret, in altum eductis navibus certamen subterfugere, et ubi nonnullas ex hostium triremibus a classe avulsas ad se attraxisset, ad Mytilenen cum iis confligere statuit; (3) ita futurum ratiocinatus, ut, si vicisset, idoneam ad insequendum facultatem, sin cedere cogeretur, in portum fugæ receptum haberet. Impositis ergo in naves militibus, remigia lentius agere jubet, ut propius hostium classis accederet. (4) Lacedæmonii autem quo propius adnavigaverunt, eo magis navigia impulerunt, sperantes extremum se hostium agmen consecuturos. (5) Conone igitur paullatim se subducente, qui lectissimas Peloponnesiorum naves ducebant, concitatis remis insequebantur. Quo factum ut remiges labore defatigati languescerent, ipsique longius ab reliquis abstraherentur. (6) Qua occasione Conon observata, quum jam propius ad Mytilenen processissent, puniceum e navi prætoria vexillum extulit. Quod pugnæ inceptandæ signum trierarchis erat. Confestim igitur, hostibus jam assecutis, naves Atheniensium uno temporis momento se convertunt: vulgus pæanem canit, tubicines classicum sonant. (7) Quo facto Peloponnesii exsternati, subito in justum aciei ordinem naves distribuere properabant: quum vero tantillum otii ad convertendum naves tempus haud permitteret, in magna perturbatione versabantur, quod naves tardius subsequentes ordinem reliquissent.

LXXVIII. Conon igitur, occasione illa dextre utens, recta illos invadit, et aciei structionem impediens, navium alias sauciat, aliis remos deterget. At ex navibus Cononi oppo-

Τῶν μὲν οὖν κατὰ τὸν Κόνωνα ταχθεισῶν οὐδεμία πρὸς φυγὴν ἐπέστρεψεν, ἀλλὰ πρύμναν ἀνακρουόμεναι διεκαρτέρουν, προσδεχόμεναι τὰς ἀφυστερούσας. (2) Οἱ δὲ τὴν εὐώνυμον τάξιν ἔχοντες Ἀθηναῖοι τρεψάμενοι τοὺς καθ' αὑτοὺς ἐπέκειντο φιλοτιμότερον ἐπὶ πολὺν χρόνον διώκοντες. Ἤδη δὲ πασῶν τῶν νεῶν τοῖς Πελοποννησίοις ἠθροισμένων, ὁ μὲν Κόνων εὐλαβηθεὶς τὸ πλῆθος τῶν πολεμίων, τοῦ μὲν διώκειν ἀπέστη, μετὰ τετταράκοντα δὲ νεῶν ἀπέπλευσεν εἰς Μυτιλήνην. (3) Τοὺς δὲ διώξαντας Ἀθηναίους αἱ τῶν Πελοποννησίων ναῦς ἅπασαι περιχυθεῖσαι κατεπλήξαντο, καὶ τῆς ἐπὶ τὴν πόλιν ἐπανόδου διακλείσασαι φυγεῖν πρὸς τὴν γῆν ἐβιάσαντο. Ἐπικειμένων δὲ τῶν Πελοποννησίων πάσαις ταῖς ναυσίν, Ἀθηναῖοι θεωροῦντες μηδεμίαν σωτηρίαν ἄλλην ὑποκειμένην, κατέφυγον πρὸς τὴν γῆν, καὶ καταλιπόντες τὰ σκάφη διεσώθησαν εἰς Μυτιλήνην. (4) Καλλικρατίδας δὲ τριάκοντα νεῶν κυριεύσας τὸ μὲν ναυτικὸν ἐθεώρει τῶν πολεμίων καταλελυμένον, πεζῇ δὲ τοὺς ἀγῶνας ἤλπιζεν ὑπολείπεσθαι. Διόπερ οὗτος μὲν ἐπὶ τὴν πόλιν διέπλει· Κόνων δ' ἅμα τῷ καταπλεῦσαι προσδεχόμενος τὴν πολιορκίαν, τὰ περὶ τὸν εἴσπλουν τοῦ λιμένος κατεσκεύαζεν. Εἰς μὲν γὰρ τὰ βράχη τοῦ λιμένος πλοῖα μικρὰ πληρώσας λίθων κατεπόντισε, πρὸς δὲ τοῖς βάθεσιν ὁλκάδας καθώρμιζεν οὔσας λιθοφόρους. (5) Οἱ μὲν οὖν Ἀθηναῖοι καὶ τῶν Μυτιληναίων ὄχλος πολὺς ἐκ τῶν ἀγρῶν διὰ τὸν πόλεμον συνεληλυθὼς ταχέως κατεσκεύασε τὰ πρὸς τὴν πολιορκίαν. Ὁ δὲ Καλλικρατίδας ἐκβιβάσας τοὺς στρατιώτας εἰς τὸν πλησίον τῆς πόλεως αἰγιαλόν, ἐποιήσατο παρεμβολήν, καὶ τρόπαιον ἀπὸ τῆς ναυμαχίας ἔστησε· τῇ δ' ὑστεραίᾳ τὰς κρατίστας τῶν νεῶν ἐπιλέξας, καὶ παρακελευσάμενος μὴ ἀπολείπεσθαι τῆς ἰδίας νεώς, ἀνήχθη, σπεύδων εἰς τὸν λιμένα πλεῦσαι καὶ λῦσαι τὸ διάφραγμα τῶν πολεμίων. (6) Ὁ δὲ Κόνων τοὺς μὲν εἰς τὰς τριήρεις ἐνεβίβασε καὶ κατὰ τὸν διέκπλουν ἀντιπρώρους κατέστησε, τοὺς δ' ἐπὶ τὰ μεγάλα πλοῖα διέταξε, τινὰς δ' ἐπὶ τὰς χηλὰς τοῦ λιμένος παρέπεμψεν, ὅπως πανταχόθεν ᾖ πεφραγμένος καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν. (7) Αὐτὸς μὲν οὖν ὁ Κόνων τὰς τριήρεις ἔχων ἐναυμάχει, πληρώσας τὸν μεταξὺ τόπον τῶν διαφραγμάτων· οἱ δ' ἐπὶ τῶν μεγάλων πλοίων ἐφεστῶτες ἐπέρριπτον ταῖς τῶν πολεμίων ναυσὶ τοὺς ἀπὸ τῶν κεραιῶν λίθους· οἱ δ' ἐπὶ ταῖς χηλαῖς τοῦ λιμένος τεταγμένοι διεκώλυον τοὺς ἀποτολμῶντας εἰς τὴν γῆν ἀποβαίνειν.

LXXIX. Οἱ δὲ Πελοποννήσιοι τῆς τῶν Ἀθηναίων φιλοτιμίας οὐκ ἐλείποντο. Ταῖς γὰρ ναυσὶν ἀθρόαις ἐπιπλεύσαντες, καὶ τοὺς ἀρίστους ἄνδρας ἐπὶ τὰ καταστρώματα τάξαντες, τὴν ναυμαχίαν ἅμα καὶ πεζὴν ἐποιοῦντο μάχην· βιαζόμενοι μὲν γὰρ εἰς τὰς τῶν ἀντιτεταγμένων ναῦς ταῖς πρῴραις ἐπέβαινον τετολμηκότως, ὡς οὐχ ὑποστησομένων τὸ δεινὸν τῶν προηττημένων. (2) Οἱ δ' Ἀθηναῖοι καὶ Μυτιληναῖοι μίαν ὁρῶντες ἀπολειπομένην σωτηρίαν τὴν ἐκ τῆς νίκης, εὐγενῶς

sitis nulla in fugam se convertit, sed remis inhibentes, hostem sustinuerunt, dum relicta a tergo classis adventaret. (2) At sinistrum Atheniensium cornu, versis in fugam quos oppositos habebant, ardentius persequendo ad longum tempus fugientibus incubuit. Ubi vero tota Peloponnesiorum classis undequaque coivit, Conon hostium multitudine deterritus, ab insectando destitit, et cum navibus quadraginta Mytilenen se recepit. (3) Athenienses interim eos, qui fugientibus institerant, omnes Peloponnesiorum naves circumfusæ in summum adduxere pavorem, et intercluso ad urbem reditu, ad terram fugere compulerunt. Sed quum tota Peloponnesiorum classis eos premeret, Athenienses, aliam evadendi spem non subesse cernentes, ad litus profugerunt, et navibus posthabitis, Mytilenen fuga se receperunt. (4) Sic triginta navibus potitus Callicratidas, quum classem hostium jam dissolutam videret, terra sibi deinceps confligendum esse sperabat. Ad urbem igitur navigationem intendit; Conon vero simulac portum ingressus erat, obsidionem exspectandam ratus, quæ ad obstruendum portus ostium facerent, procurat. Nam qua parte brevia portus erant et vada, ibi navigia parva saxis onusta demergit: in alto vero, ubi major aquæ profunditas, onerarias lapidibus incutiendis aptas ancoris firmat. (5) Athenienses itaque et numerosa Mytilenæorum turba ex agris in urbem metu belli confluens, quam celerrime ad obsidionem necessaria comparant. Callicratidas autem, jussis descendere militibus, in vicino urbis litore castris locum occupat, et tropæum victoriæ navalis extollit. Postridie validissimis navium delectis, et, ne longius a prætoria navi abscederent, jussis, versus urbem tendit, intrare simul portum et impedimenta ab hostibus objecta dissolvere properans. (6) At Conon partem militum triremibus impositam circa aditus obversas hosti proras tenere jubet, partem majoribus in navigiis disponit, nonnullos ad portus brachia dimittit, ut undique terra marique circumseptus foret. (7) Tum ipse, intervallum loci utrinque obstructi triremibus suis occupans, pugnam ciebat. In majoribus igitur navigiis collocati ex antennis desuper lapidibus hostium naves impetebant; ad portus autem extremitates constituti e navibus ad terram descendere conantes prohibebant.

LXXIX. At Peloponnesii studiorum viriumque contentione nihilo hostibus inferiores erant. Nam conserto navium agmine se inferentes, dispositis per foros fortissimis quibusque, navale simul et terrestre certamen peragebant. Impetu enim violento hostium naves aggressi, in proras ipsorum transmittere se non verentur, paullo ante victos fugatosque discrimen hoc nequaquam subituros arbitrantes. (2) Athenienses et Mytilenæi vero unam in victoria salutis spem reliquam esse videntes, strenue potius mortem op-

ἀποθνήσκειν ἔσπευδον ὑπὲρ τοῦ μὴ λιπεῖν τὴν τάξιν. Κατεχούσης δὲ φιλοτιμίας ἀνυπερβλήτου τὰ στρατόπεδα, πολὺς ἐγένετο πόλεμος, ἁπάντων ἀφειδῶς τὰ σώματα τοῖς κινδύνοις παραῤῥιπτόντων. (3) Οἱ μὲν γὰρ ἐπὶ τῶν καταστρωμάτων ὑπὸ τοῦ πλήθους τῶν εἰς αὐτοὺς φερομένων βελῶν κατετιτρώσκοντο, καὶ τινὲς μὲν ἐπικαίρως πληγέντες ἔπιπτον εἰς τὴν θάλατταν, τινὲς δ' οὐκ αἰσθανόμενοι θερμῶν ἔτι τῶν πληγῶν οὐσῶν διηγωνίζοντο· πλεῖστοι δ' ὑπὸ τῶν λιθοφόρων κεραιῶν ἔπιπτον, ὡς ἂν ἐξ ὑπερδεξίων τόπων βαλλόντων λίθους ὑπερμεγέθεις τῶν Ἀθηναίων. (4) Οὐ μὴν ἀλλὰ τῆς μάχης ἐπὶ πολὺν χρόνον γενομένης, καὶ πολλῶν παρ' ἀμφοτέροις ἀπολλυμένων, ὁ Καλλικρατίδας ἀνεκαλέσατο τῇ σάλπιγγι τοὺς στρατιώτας, βουλόμενος αὐτοὺς διαναπαῦσαι. (5) Μετὰ δέ τινα καιρὸν πάλιν πληρώσας τὰς ναῦς, καὶ πολὺν διαγωνισάμενος χρόνον, μόγις τῷ τε πλήθει τῶν νεῶν καὶ τῇ ῥώμῃ τῶν ἐπιβατῶν ἐξέωσε τοὺς Ἀθηναίους. Ὧν συμφυγόντων εἰς τὸν ἐν τῇ πόλει λιμένα, διέπλευσε τὰ διαφράγματα, καὶ καθωρμίσθη πλησίον τῆς πόλεως τῶν Μυτιληναίων. (6) Ὁ γὰρ εἴσπλους ὑπὲρ οὗ διηγωνίζοντο λιμένα μὲν εἶχε καλόν, ἐκτὸς δὲ τῆς πόλεώς ἐστιν. Ἡ μὲν γὰρ ἀρχαία πόλις μικρὰ νῆσός ἐστιν, ἡ δ' ὕστερον προσοικισθεῖσα τῆς ἀντιπέραν ἐστὶ Λέσβου· ἀνὰ μέσον δ' αὐτῶν ἐστιν εὔριπος στενὸς καὶ ποιῶν τὴν πόλιν ὀχυράν. (7) Ὁ δὲ Καλλικρατίδας ἐκβιβάσας τὴν δύναμιν περιεστρατοπέδευσε τὴν πόλιν, καὶ πανταχόθεν προσβολὰς ἐποιεῖτο. Καὶ τὰ μὲν κατὰ τὴν Μυτιλήνην ἐν τούτοις ἦν. Κατὰ δὲ Σικελίαν Συρακόσιοι πέμψαντες εἰς Καρχηδόνα πρέσβεις περί τε τοῦ πολέμου κατεμέμφοντο καὶ εἰς τὸ λοιπὸν ἠξίουν παύσασθαι τῆς διαφορᾶς. (8) Οἷς οἱ Καρχηδόνιοι τὰς ἀποκρίσεις ἀμφιβόλους δόντες, ἐν μὲν τῇ Λιβύῃ μεγάλας παρεσκευάζοντο δυνάμεις, ἐπιθυμοῦντες ἁπάσας τὰς ἐν τῇ νήσῳ πόλεις καταδουλώσασθαι· πρὶν ἢ δὲ τὰ στρατόπεδα διαβιβάζειν καταλέξαντες τῶν πολιτῶν τινας καὶ τῶν ἄλλων Λιβύων τοὺς βουλομένους, ἔκτισαν ἐν τῇ Σικελίᾳ πρὸς αὐτοῖς τοῖς θερμοῖς ὕδασι πόλιν, ὀνομάσαντες Θέρμα.

LXXX. Τῶν δὲ κατὰ τοῦτον τὸν ἐνιαυτὸν πράξεων τέλος ἐχουσῶν, Ἀθήνησι μὲν παρέλαβε τὴν ἀρχὴν Καλλίας, ἐν δὲ τῇ Ῥώμῃ κατεστάθησαν ὕπατοι Λεύκιος Φούριος καὶ Γναῖος Πομπήιος. Περὶ δὲ τούτους τοὺς χρόνους Καρχηδόνιοι τοῖς περὶ Σικελίαν εὐτυχήμασι μετεωριζόμενοι, καὶ σπεύδοντες ἁπάσης τῆς νήσου κυριεῦσαι, μεγάλας δυνάμεις ἐψηφίσαντο παρασκευάζεσθαι· ἑλόμενοι δὲ στρατηγὸν Ἀννίβαν τὸν κατασκάψαντα τήν τε τῶν Σελινουντίων καὶ τὴν τῶν Ἱμεραίων πόλιν, ἅπασαν αὐτῷ τὴν κατὰ τὸν πόλεμον ἐξουσίαν ἐπέτρεψαν. (2) Παραιτουμένου δὲ διὰ τὸ γῆρας, προσκατέστησαν καὶ ἄλλον στρατηγὸν Ἰμίλκωνα τὸν Ἄννωνος, ἐκ τῆς αὐτῆς ὄντα συγγενείας. Οὗτοι δὲ κοινῇ συνεδρεύσαντες ἔπεμψάν τινας τῶν ἐν ἀξιώματι παρὰ τοῖς Καρχηδονίοις ὄντων μετὰ πολλῶν χρημάτων, τοὺς μὲν εἰς Ἰβηρίαν, τοὺς δὲ εἰς τὰς Βαλιαρίδας νήσους, παρα-

petere, quam ordinis stationem deserere prompti sunt. Tam pertinaci igitur contentione dum exercitus inter se rem gerunt, magnum oritur certamen, quum quisque intrepide corpus periculis objectaret. (3) Pars de foris pugnantium multitudine jaculorum undique ingruentium sauciari: quorum nonnulli letaliter vulnerati in mare præcipites ibant; pars recentes adhuc ictus non sentientes in conflictu persistere, plurimi ex antennis, quæ lapides gerebant, icti cadere, quod prægrandes ex altiori loco lapides ab Atheniensibus incuterentur. (4) Tandem vero, quum, prœlio ad tempus bene longum extracto, plurimi utrinque cecidissent, receptui Callicratidas suis cani jussit, ut data quiete illos recrearet. (5) Aliquanto post naves rursus milite complet, et certamine redintegrato et ad longum tempus producto, ægre tandem navium multitudine et epibatarum robore pervicit, ut Athenienses statione illa depellerentur. Qui quum ad interiorem urbis portum refugissent, ingressu per obstacula sibi patefacto, quam proxime Mytilenæorum urbem ancoras jecit. (6) Ostia enim, de quibus certamen fuerat, perelegans excepit portus, extra tamen mœnia situs. Nam vetus urbs parva quædam insula est; deinceps autem illi adjecta in adversa Lesbi regione jacet. In medio harum strictus quidam est euripus, quo urbs redditur munitior. (7) Callicratidas igitur, deductis in terram copiis, urbem castris et stationibus cinctam ab omni parte oppugnabat. Et tum res ad Mytilenen in hoc erant statu. In Sicilia vero Syracusani, missis Carthaginem legatis, de bello conqueruntur, utque ab ista armorum contentione desistant, adhortantur. (8) Quibus ambigue Carthaginienses respondentes numerosum denuo exercitum cogunt; omnes enim Siciliæ urbes in servitudem redigere cupiebant. Antequam vero copias in Siciliam transportarent, volonum ex civibus aliisque Afris delectu habito, novam ad calidas aquas in Sicilia urbem, Therma vocatam, condunt.

LXXX. Rebus anni illius ad exitum ita deductis, Athenis archontis magistratum accepit Callias, Romæque consules facti L. Furius et Cn. Pompeius. Hoc tempore Carthaginienses, rebus per Siciliam prospere gestis elati, totiusque insulæ possessionem affectantes, de magni exercitus apparatu decretum fecere. Imperatorem ergo creant Hannibalem, qui Selinuntiorum et Himeræorum urbes exciderat, totiusque belli administrandi potestatem ei tradunt. (2) Qui quum ingravescentis causa ætatis se excusaret, legatum ei adjungunt Imilconem, filium Hannonis, ex eadem prosapia ortum. Hi, communi rem deliberantes consilio, quosdam e Carthaginiensium numero præcipuæ dignitatis viros cum magna pecuniæ vi partim in Hispaniam, partim ad Balearicas insulas dimittunt; quibus man-

κελευσάμενοι ξενολογεῖν ὡς πλείστους. (3) Αὐτοὶ δ' ἐπῄεσαν τὴν Λιβύην καταγράφοντες στρατιώτας Λίβυας καὶ Φοίνικας καὶ τῶν πολιτικῶν τοὺς κρατίστους. Μετεπέμποντο δὲ καὶ παρὰ τῶν συμμαχούντων αὐτοῖς ἐθνῶν καὶ βασιλέων στρατιώτας Μαυρουσίους καὶ Νομάδας καί τινας τῶν οἰκούντων τὰ πρὸς τὴν Κυρήνην κεκλιμένα μέρη. (4) Ἐκ δὲ τῆς Ἰταλίας μισθωσάμενοι Καμπανοὺς διεβίβασαν εἰς Λιβύην· ᾔδεισαν γὰρ τὴν μὲν χρείαν αὐτῶν μεγάλα συμβαλλομένην, τοὺς δ' ἐν Σικελίᾳ καταλελειμμένους Καμπανοὺς διὰ τὸ προςκεκοφέναι τοῖς Καρχηδονίοις μετὰ τῶν Σικελιωτῶν ταχθησομένους. (5) Τέλος δὲ τῶν δυνάμεων ἀθροισθεισῶν εἰς Καρχηδόνα, συνήχθησαν αὐτοῖς οἱ πάντες σὺν ἱππεῦσιν οὐ πολλῷ πλείους, ὡς μὲν Τίμαιος, τῶν δώδεκα μυριάδων, ὡς δ' Ἔφορος, τριάκοντα μυριάδων. Καρχηδόνιοι μὲν οὖν τὰ πρὸς τὴν διάβασιν ἑτοιμάζοντες τάς τε τριήρεις πάσας κατήρτιζον καὶ φορτηγὰ πλοῖα συνήγαγον πλείω τῶν χιλίων. (6) Προαποστειλάντων δ' αὐτῶν εἰς Σικελίαν τετταράκοντα τριήρεις, οἱ Συρακόσιοι κατὰ τάχος ταῖς παραπλησίαις ναυσὶν ἐπεφάνησαν ἐν τοῖς περὶ τὸν Ἔρυκα τόποις. Γενομένης δὲ ναυμαχίας ἐπὶ πολὺν χρόνον, πεντεκαίδεκα μὲν τῶν Φοινισσῶν νεῶν διεφθάρησαν, αἱ δ' ἄλλαι νυκτὸς ἐπιγενομένης ἔφυγον εἰς τὸ πέλαγος. (7) Ἀπαγγελθείσης δὲ τῆς ἥττης τοῖς Καρχηδονίοις, Ἀννίβας ὁ στρατηγὸς ἐξέπλευσε μετὰ νεῶν πεντήκοντα· ἔσπευδε γὰρ τοὺς μὲν Συρακοσίους κωλῦσαι χρήσασθαι τῷ προτερήματι, ταῖς δὲ ἰδίαις δυνάμεσιν ἀσφαλῆ παρασκευάσαι τὸν κατάπλουν.

LXXXI. Διαβοηθείσης δὲ τῆς Ἀννίβα βοηθείας κατὰ τὴν νῆσον, ἅπαντες προσεδόκων καὶ τὰς δυνάμεις εὐθέως διαβιβασθήσεσθαι. Αἱ δὲ πόλεις τὸ μέγεθος τῆς παρασκευῆς ἀκούουσαι, καὶ συλλογιζόμεναι τὸν ἀγῶνα περὶ τῶν ὅλων ἐσόμενον, οὐ μετρίως ἠγωνίων. (2) Οἱ μὲν οὖν Συρακόσιοι πρός τε τοὺς κατ' Ἰταλίαν Ἕλληνας καὶ πρὸς Λακεδαιμονίους περὶ συμμαχίας διεπέμποντο· ἀπέστελλον δὲ καὶ πρὸς τὰς ἐν Σικελίᾳ πόλεις τοὺς παρορμήσοντας τὰ πλήθη πρὸς τὸν ὑπὲρ τῆς κοινῆς ἐλευθερίας κίνδυνον. (3) Ἀκραγαντῖνοι δέ, ὁμοροῦντες τῇ τῶν Καρχηδονίων ἐπικρατείᾳ, διελάμβανον, ὅπερ ἦν, ἐπ' αὐτοὺς πρώτους ἥξειν τὸ τοῦ πολέμου βάρος. Ἔδοξεν οὖν αὐτοῖς τόν τε σῖτον καὶ τοὺς ἄλλους καρπούς, ἔτι δὲ τὰς κτήσεις ἁπάσας, ἀπὸ τῆς χώρας κατακομίζειν ἐντὸς τῶν τειχῶν. (4) Κατ' ἐκείνους δὲ τοὺς καιροὺς τήν τε χώραν καὶ τὴν πόλιν τῶν Ἀκραγαντίνων συνέβαινεν εὐδαιμονίας ὑπάρχειν πλήρη· περὶ ἧς οὐκ ἀνάρμοστόν μοι φαίνεται διελθεῖν. Καὶ γὰρ ἀμπελῶνες * τοῖς μεγέθεσι καὶ τῷ κάλλει διαφέροντες, καὶ τὸ πλεῖστον τῆς χώρας ἐλαίαις κατάφυτον, ἐξ ἧς παμπληθῆ κομιζόμενοι καρπὸν ἐπώλουν εἰς Καρχηδόνα. (5) Οὔπω γὰρ κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους τῆς Λιβύης πεφυτευμένης, οἱ τὴν Ἀκραγαντίνην νεμόμενοι τὸν ἐκ τῆς Λιβύης ἀντιφορτιζόμενοι πλοῦτον οὐσίας ἀπίστους τοῖς μεγέθεσιν ἐκέκτηντο. Πολλὰ δὲ τοῦ πλού-

datum, ut quamplurimos mercede milites conducerent. (3) Ipsi per Libyam Afros et Pœnos milites conscribunt, et e civibus optimum quemque deligunt. A confœderatis etiam populis et regibus Mauros Numidasque et nonnullos ex partibus ad Cyrenen sitis ad militiæ societatem arcessunt. (4) Tum Campanos, ex Italia stipendiis invitatos, in Africam transportant. Hos enim magno sibi usui fore compertum habebant: quum illos, quos in Sicilia reliquerant, propter simultates adversus Carthaginienses pridem susceptas, pro Siculis arma gesturos suspicarentur. (5) Tandem ubi copiæ hinc inde Carthaginem convenissent, recensiti sunt, ut Timæus refert, haud multo plures centum et viginti millibus; ut Ephorus autem numerat, millia trecenta. Carthaginienses igitur, quæcunque ad trajiciendum exercitum requiruntur, præparant, triremesque omnes instaurant, et onerarias plus quam mille cogunt. (6) Hinc triremibus quadraginta in Siciliam præmissis, Syracusani haud cunctanter cum totidem navibus circa Erycem occurrunt, consertoque prœlio, quum diu acriter dimicatum esset, de Punicis quindecim naves interiere: ceteræ per noctis interventum fuga se in altum subduxere. (7) Hac clade Carthaginem renuntiata, Hannibal imperator cum quinquaginta navium classe abnavigat, tum ut usum victoriæ hosti præriperet, tum ut tutiorem suis transitum pararet, maturans.

LXXXI. Divulgato per insulam Hannibalis adventu, hæc cunctos opinio suspensos tenebat, fore ut omnes statim copias transportaret. Civitates igitur, magnitudine apparatus cognita, quum de summa rerum disceptandum sibi esse arbitrarentur, in sollicitudine metuque non mediocri erant. (2) Syracusani inprimis tum ad Græcos in Italia, tum ad Lacedæmonios societatem et auxilia petitum legatos mittunt. Per literas etiam huc illuc ad Siciliæ civitates missas a primoribus contendunt, ut populum ad commune pro libertate omnium certamen suscipiendum exhortentur. (3) Agrigentini vero, finitimi Carthaginiensium ditioni, tantam belli molem sibi omnium primis excipiendam esse, ut vere etiam se res habebat, suspicantur. Consultissimum igitur visum, ut frumenta aliosque fructus et opes universas ex agris intra mœnia comportarent. (4) Nam tempestate illa et regio Agrigentinorum et urbs felici bonorum copia exuberabant. De quo ut luculentius disseram, haud inconveniens hic videtur. Nam vineta illis amplitudinis spatiosæ, et amœnitatis eximiæ. Maxima regionis pars olivis consita: unde uberrima fructus copia venumdatum Carthaginem asportabatur. (5) Nam quia temporibus illis Africa nondum plantis consita erat, Agrigentini territorii cultores ex permutatione opes immensas lucrabantur. Opulentiæ hujus plurima etiam-

του παρ' αὐτοῖς διαμένει σημεῖα, περὶ ὧν οὐκ ἀνοίκειόν ἐστι βραχέα διελθεῖν.

LXXXII. Ἥ τε γὰρ τῶν ἱερῶν κατασκευὴ καὶ μάλιστα ὁ τοῦ Διὸς νεὼς ἐμφαίνει τὴν μεγαλοπρέπειαν τῶν τότε ἀνθρώπων· τῶν μὲν γὰρ ἄλλων ἱερῶν τὰ μὲν κατεκαύθη, τὰ δὲ τελείως κατεσκάφη διὰ τὸ πολλάκις ἡλωκέναι τὴν πόλιν· τὸ δ' οὖν Ὀλύμπιον μέλλον λαμβάνειν τὴν ὀροφὴν ὁ πόλεμος ἐκώλυσεν· ἐξ οὗ τῆς πόλεως κατασκαφείσης, οὐδέποτε ὕστερον ἴσχυσαν Ἀκραγαντῖνοι τέλος ἐπιθεῖναι τοῖς οἰκοδομήμασιν. (2) Ἔστι δὲ ὁ νεὼς ἔχων τὸ μὲν μῆκος πόδας τριακοσίους τετταράκοντα, τὸ δὲ πλάτος ἑξήκοντα, τὸ δὲ ὕψος ἑκατὸν εἴκοσι χωρὶς τοῦ κρηπιδώματος. Μέγιστος δ' ὢν τῶν ἐν Σικελίᾳ καὶ τοῖς ἐκτὸς οὐκ ἀλόγως ἂν συγκρίνοιτο κατὰ τὸ μέγεθος τῆς ὑποστάσεως. Καὶ γὰρ εἰ μὴ τέλος λαβεῖν συνέβη τὴν ἐπιβολήν, ἥ γε προαίρεσις ὑπάρχει φανερά. (3) Τῶν δ' ἄλλων ἢ μέχρι τοίχων τοὺς νεὼς οἰκοδομούντων ἢ κίοσι τοὺς σηκοὺς περιλαμβανόντων, οὗτος ἑκατέρας τούτων μετέχει τῶν ὑποστάσεων. Συνῳκοδομοῦντο γὰρ οἱ κίονες τοῖς τοίχοις, ἔξωθεν μὲν στρογγύλοι, τὸ δ' ἐντὸς τοῦ νεὼ ἔχοντες τετράγωνον· καὶ τοῦ μὲν ἐκτὸς μέρους ἐστὶν αὐτῶν ἡ περιφέρεια ποδῶν εἴκοσι, καθ' ἣν εἰς τὰ διαξύσματα δύναται ἀνθρώπινον ἐναρμόζεσθαι σῶμα, τοῦ δ' ἐντὸς ποδῶν δώδεκα. (4) Τῶν δὲ στοῶν τὸ μέγεθος καὶ τὸ ὕψος ἐξαίσιον ἐχουσῶν, ἐν μὲν τῷ πρὸς ἕω μέρει τὴν γιγαντομαχίαν ἐποιήσαντο [ταῖς] γλυφαῖς καὶ τῷ μεγέθει καὶ τῷ κάλλει διαφερούσαις, ἐν δὲ τῷ πρὸς δυσμὰς τὴν ἅλωσιν τῆς Τροίας, ἐν ᾗ τῶν ἡρώων ἕκαστον ἰδεῖν ἔστιν οἰκείως τῆς περιστάσεως δεδημιουργημένον. (5) Ἦν δὲ καὶ λίμνη κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον ἐκτὸς τῆς πόλεως χειροποίητος, ἔχουσα τὴν περίμετρον σταδίων ἑπτά, τὸ δὲ βάθος εἴκοσι πηχῶν· εἰς ἣν ἐπαγομένων ὑδάτων, ἐφιλοτέχνησαν πλῆθος ἰχθύων ἐν αὐτῇ ποιῆσαι παντοίων εἰς τὰς δημοσίας ἑστιάσεις, μεθ' ὧν συνδιέτριβον κύκνοι καὶ τῶν ἄλλων ὀρνέων πολὺ πλῆθος, ὥστε μεγάλην τέρψιν παρασκευάζειν τοῖς θεωμένοις. (6) Δηλοῖ δὲ τὴν τρυφὴν αὐτῶν καὶ ἡ πολυτέλεια τῶν μνημείων, ἃ τινὰ μὲν τοῖς ἀθληταῖς ἵπποις κατεσκεύασαν, τινὰ δὲ τοῖς ὑπὸ τῶν παρθένων καὶ παίδων ἐν οἴκῳ τρεφομένοις ὀρνιθαρίοις, ἃ Τίμαιος ἑωρακέναι φησὶ μέχρι τοῦ καθ' ἑαυτὸν βίου διαμένοντα. Καὶ κατὰ τὴν προτέραν δὲ ταύτης Ὀλυμπιάδα, δευτέραν ἐπὶ ταῖς ἐνενήκοντα, νικήσαντος Ἐξαινέτου Ἀκραγαντίνου, κατήγαγον αὐτὸν εἰς τὴν πόλιν ἐφ' ἅρματος· συνεπόμπευον δ' αὐτῷ χωρὶς τῶν ἄλλων συνωρίδες τριακόσιαι λευκῶν ἵππων πᾶσαι παρ' αὐτῶν τῶν Ἀκραγαντίνων. (7) Καθόλου δὲ καὶ τὰς ἀγωγὰς εὐθὺς ἐκ παίδων ἐποιοῦντο τρυφεράς, τήν τ' ἐσθῆτα μαλακὴν φοροῦντες καθ' ὑπερβολὴν καὶ χρυσοφοροῦντες, ἔτι δὲ στλεγγίσι καὶ ληκύθοις ἀργυραῖς τε καὶ χρυσαῖς χρώμενοι.

LXXXIII. Ὁ δὲ τῶν Ἀκραγαντίνων σχεδὸν πλουσιώτατος ἦν κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον Γελλίας, ὃς κατὰ

num indicia illis restant; de quibus pauca referre non alienum esse arbitror.

LXXXII. Nam templorum structura et ornatus, inprimis vero Jovis ædes, magnificentiam illius ætatis hominum ostendit. Ceteræ enim ædes sacræ vel exustæ sunt, vel funditus destructæ per crebras urbis expugnationes. Olympio, quum jam prope esset ut tectum induceretur, bellum impedimento fuit. Ab eo deinceps tempore exciso oppido, nunquam postea finem ædificiis imponere Agrigentini potuerunt. (2) Templum illud in pedum trecentorum quadraginta longitudinem porrectum est, ad sexaginta vero latitudinem patet, et ad centum et viginti altitudinem, fundamento excepto, attollitur. Maximum hoc omnium est, quæ per insulam habentur, et magnitudine substructionum cum exteris quoque comparari meretur. Nam etiamsi molitio ista ad finem perducta non fuit, deformatio tamen totius ædificii facile agnosci potest. (3) Quum enim alii ad parietes (?) usque templa educant, aut columnis ædes complectantur, utriusque structuræ genus huic templo commune est. Nam junctæ parietibus columnæ assurgunt rotundæ extrinsecus, sed quadrata intus forma. Ambitus harum ab exteriori parte viginti pedes habet, tanta strigum amplitudine, ut corpus humanum inserere se apte queat: intrinsecus vero duodecim pedes continet. (4) Magnitudo porticuum et sublimitas stupenda est: in quarum parte orientali Gigantum conflictus est, cælatura, magnitudine et elegantia operis excellens; ad occasum Trojæ expugnatio efficta habetur, ubi heroum unumquemque videre est ad habitus sui formam elaborate fabricatum. (5) Lacus etiam fuit tempestate illa extra urbem manu factus, septem stadiorum ambitu, et profunditate viginti cubitorum. In quem derivatis aquis, mira quadam arte effecerant ut omnis generis pisces magna copia illic haberentur ad publicos conviviorum apparatus. Frequentes illic olores aliæque magno numero volucres, quæ magna spectatores voluptate permulcebant. (6) Fastum et delicias civitatis etiam sepulcrorum magnificentia declarat. Quorum nonnulla equis in certamine quondam probatis exstructa, quædam aviculis, quæ domi a virgunculis et pusionibus educantur, concinnata fuere; eaque sua etiamnum ætate restantia Timæus se vidisse testatur. Et proxima ante hanc Olympiade, quæ secunda est post nonagesimam, Exænetum, Olympicis victorem, invectum curru in urbem, bigæ trecentæ candidis equis omnes Agrigentinæ festiva pompa comitabantur. (7) In summa, a pueris inde usque delicata illis vitæ ratio, vestitusque nimium quantum mollis; aurumque gestare et ex auro argentoque strigiles et lecythos in usu habere mos illis erat.

LXXXIII. Ditissimus vero prope omnium inter Agrigentinos eo tempore Gellias (*Tellias*) erat. Is, compluribus

τὴν οἰκίαν ξενῶνας ἔχων πλείους, πρὸς ταῖς πύλαις ἔταττεν οἰκέτας, οἷς παρηγγελμένον ἦν ἅπαντας τοὺς ξένους καλεῖν ἐπὶ ξενία· πολλοὶ δὲ καὶ τῶν ἄλλων Ἀκραγαντίνων ἐποίουν τὸ παραπλήσιον, ἀρχαϊκῶς καὶ φιλανθρώπως ὁμιλοῦντες· διόπερ καὶ Ἐμπεδοκλῆς λέγει περὶ αὐτῶν,

ξείνων αἰδοῖοι λιμένες, κακότητος ἄπειροι.

(2) Καὶ δή ποτε πεντακοσίων ἱππέων παραγενομένων ἐκ Γέλας, χειμερίου περιστάσεως οὔσης, καθάπερ φησὶ Τίμαιος ἐν τῇ πεντεκαιδεκάτῃ βίβλῳ, πάντας αὐτοὺς ὑπεδέξατο, καὶ παραχρῆμα πᾶσιν ἱμάτια καὶ χιτῶνας ἔνδοθεν προενέγκας ἔδωκε. Καὶ Πολύκλειτος ἐν ταῖς ἱστορίαις ἐξηγεῖται περὶ τοῦ κατὰ τὴν οἰκίαν πιθεῶνος, λέγων ὡς διαμείναντος αὐτοῦ στρατευομένου ἐν Ἀκράγαντι τεθεωρηκέναι. (3) Εἶναι δ' ἐν αὐτῷ τριακοσίους μὲν πίθους ἐξ αὐτῆς τῆς πέτρας τετμημένους, ἕκαστον ἑκατὸν ἀμφορεῖς χωροῦντα· κολυμβήθραν δὲ παρ' αὐτοῖς ὑπάρχειν κεκονιαμένην, χωροῦσαν ἀμφορεῖς χιλίους, ἐξ ἧς τὴν ῥύσιν εἰς τοὺς πίθους γίνεσθαι. Γεγονέναι δέ φασι τὸν Γελλίαν τὸ μὲν εἶδος εὐτελῆ παντελῶς, τὸ δὲ ἦθος θαυμαστόν. (4) Ἀποσταλέντος οὖν αὐτοῦ πρὸς Κεντοριπίνους κατὰ πρεσβείαν, καὶ παρεληλυθότος εἰς τὴν ἐκκλησίαν, τὸ μὲν πλῆθος προέπεσεν εἰς ἄκαιρον γέλωτα, θεωροῦν καταδεέστερον τῆς περὶ αὐτοῦ δόξης· ὁ δ' ὑπολαβὼν εἶπε μὴ θαυμάζειν· ἐν ἔθει γὰρ εἶναι τοῖς Ἀκραγαντίνοις πρὸς μὲν τὰς ἐπιδόξους πόλεις ἀποστέλλειν τοὺς κρατίστους τῷ κάλλει, πρὸς δὲ τὰς ταπεινὰς καὶ λίαν εὐτελεῖς ὁμοίους.

LXXXIV. Οὐ μόνον δὲ περὶ τὸν Γελλίαν συνέβαινεν εἶναι τοῦ πλούτου μεγαλοπρέπειαν, ἀλλὰ καὶ περὶ πολλοὺς ἄλλους Ἀκραγαντίνους. Ἀντισθένης γοῦν ὁ ἐπικαλούμενος Ῥόδος γάμους ἐπιτελῶν τῆς θυγατρὸς εἱστίασε τοὺς πολίτας ἐπὶ τῶν στενωπῶν ὧν ᾤκουν ἕκαστοι, καὶ ζεύγη τῇ νύμφῃ συνηκολούθησε πλείω τῶν ὀκτακοσίων· πρὸς δὲ τούτοις οὐ μόνον οἱ κατ' αὐτὴν τὴν πόλιν ἱππεῖς, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀστυγειτόνων πολλοὶ κληθέντες ἐπὶ τὸν γάμον συμπροέπεμψαν τὴν νύμφην. (2) Περιττότατον δέ φασι γενέσθαι τὸ περὶ τὴν τοῦ φωτὸς κατασκευήν. Τούς τε γὰρ βωμοὺς τοὺς ἐν πᾶσι τοῖς ἱεροῖς καὶ τοὺς ἐν τοῖς στενωποῖς καθ' ὅλην τὴν πόλιν ἐπλήρωσε ξύλων, καὶ τοῖς ἐπὶ τῶν ἐργαστηρίων ἔδωκε σχίδακας καὶ κληματίδας, παραγγείλας, ὅταν ἀπὸ τῆς ἀκροπόλεως ἀναφθῇ πῦρ, ἅπαντας ἐπιτελεῖν τὸ παραπλήσιον. (3) Ὧν ποιησάντων τὸ προσταχθέν, καθ' ὃν καιρὸν ἤγετο ἡ νύμφη, προηγουμένων πολλῶν τῶν τὰς δᾷδας φερόντων, ἡ μὲν πόλις ἔγεμε φωτός, τὸ δὲ συνακολουθοῦν πλῆθος οὐκ ἐχώρουν αἱ δημόσιαι κατὰ τὸ ἑξῆς ὁδοί, πάντων συμφιλοτιμουμένων τῇ τἀνδρὸς μεγαλοπρεπείᾳ. (4) Κατ' ἐκεῖνον γὰρ τὸν χρόνον Ἀκραγαντῖνοι μὲν ἦσαν πλείους τῶν δισμυρίων, σὺν δὲ τοῖς κατοικοῦσι ξένοις οὐκ ἐλάττους τῶν εἴκοσι μυριάδων. (5) Φασὶ δὲ τὸν Ἀντισθένην, ἐπειδὴ τὸν υἱὸν ἑώρα πολεμοῦντά

domi suæ diversoriis ad excipiendos hospites exstructis, ad portas janitores constituit, quibus imperatum erat, ut, quoscunque viderent, ad hospitium invitarent. Exemplum hoc etiam alii imitabantur, quibus prisco more humaniter et benigne cum hominibus versari studium erat. Idcirco Empedocles hunc ad modum de illis canit :

Hospitibus sancti portus, sine labe malorum.

(2) Contigit aliquando, ut quingenti illuc equites hiberna tempestate, ut Timæus libro decimo quinto memorat, diverterent. Hos omnes liberaliter ille excepit, et confestim singulis chlamydes tunicasque, ex arcis depromptas, distribuit. Et Polyclitus in historiis suis narrat de cella in ipsius domo vinaria, quam se, dum militans Agrigenti subsisteret, vidisse attestatur : (3) fuisse in illa dicit trecenta dolia ex ipso saxo excisa, quorum unumquodque centum amphoras cepisset. Juxta vero labrum exstitisse incrustatum mille amphorarum capax, ex quo liquor in vasa defluxerit. Forma Gellias exili et despecta fuisse dicitur, sed ingenio et moribus admirandus. (4) Quum legati aliquando ad Centuripinos munere fungeretur, in concionem progresso, importunum in risum se vulgus effudit, formam nominis celebritati minime parem videns. Ad quod ille respondit : hoc tantopere mirandum non esse, siquidem Agrigentini pro more id observarent, ut forma præstantissimos ad incliti nominis civitates mitterent, ad humiles vero nec magni faciendas, ipsis similes.

LXXXIV. Nec vero Gelliæ tantum, sed multis quoque aliis Agrigentinis, tanta divitiarum magnificentia contigit. Antisthenes certe, cui Rhodi cognomentum, quum nuptias filiæ perageret, cives in suis quosque vicis liberali convivio excepit, et, ut plus quam octingenta sponsam juga comitarentur, procuravit. Ad hæc non tantum equites oppidani, sed e vicinis quoque multi, ad nuptias arcessiti, pompa frequente novam nuptam deduxerunt. (2) Præter hoc vero maxime admirabilem fuisse dicunt festivæ in urbe lucis apparatum. In omnibus enim templis aras, et quotquot per totius oppidi vicos erant, strue lignorum complevit et officinarum præfectis assulas sarmentaque dedit cum mandato, ut, quum primum flammam ex arce promicantem viderent, omnes simul ignes incenderent. (3) Cui mandato quum mos gereretur, illo ipso tempore, quo sponsa ingenti faces præferentium comitatu deducitur, tota urbs ignibus undequaque excitatis reluxit, nec publicæ urbis viæ tantam comitatus multitudinem capere poterant; adeo magnificentiam viri impenso cuncti favore prosequebantur. (4) Per illud enim tempus Agrigentinorum plures erant quam viginti millia; adjunctis vero inquilinis, non pauciores ducentis millibus. (5) De Antisthene hoc memorant, quum filium infensius aliquando cum

τινα τῶν ἀγρογειτόνων πένητα καὶ βιαζόμενον ἑαυτῷ τὸ ἀγρίδιον πωλῆσαι, μέχρι μέν τινος ἐπιπλήττειν, τῆς δ' ἐπιθυμίας ἐπίτασιν λαμβανούσης, φῆσαι δεῖν μὴ σπεύδειν ὅπως ἄπορον ποιήσῃ τὸν γείτονα, ἀλλὰ τοὐναντίον ὅπως πλούσιος ὑπάρχῃ· οὕτω γὰρ αὐτὸν ἐπιθυμήσειν μὲν ἀγροῦ μείζονος, οὐ δυνάμενον δὲ παρὰ τοῦ γείτονος προςαγοράσαι τὸν ὑπάρχοντα πωλήσειν. (6) Διὰ δὲ τὸ μέγεθος τῆς κατὰ τὴν πόλιν εὐπορίας τοσαύτην συνέβαινε τρυφὴν εἶναι παρὰ τοῖς Ἀκραγαντίνοις, ὥςτε μετ' ὀλίγον τῆς πολιορκίας γινομένης ποιῆσαι ψήφισμα περὶ τῶν ἐν τοῖς φυλακείοις διανυκτερευόντων, ὅπως μή τις ἔχῃ πλεῖον τύλης καὶ περιστρώματος καὶ κωδίου καὶ δυοῖν προςκεφαλαίων. (7) Τοιαύτης δὲ τῆς σκληροτάτης στρωμνῆς ὑπαρχούσης, ἔξεστι λογίζεσθαι τὴν κατὰ τὸν λοιπὸν βίον τρυφήν. Περὶ μὲν οὖν τούτων οὔτε παραδραμεῖν ἠθελήσαμεν, οὔτ' ἐπὶ πλέον μακρολογεῖν, ἵνα μὴ τῶν ἀναγκαιοτέρων ἀποπίπτωμεν.

LXXXV. Οἱ δὲ Καρχηδόνιοι τὰς δυνάμεις διαβιβάσαντες εἰς τὴν Σικελίαν, ἀνέζευξαν ἐπὶ τὴν πόλιν τῶν Ἀκραγαντίνων, καὶ δύο παρεμβολὰς ἐποιήσαντο, μίαν μὲν ἐπί τινων λόφων, ἐφ' ὧν τούς τε Ἴβηρας καί τινας τῶν Λιβύων ἔταξαν εἰς τετρακισμυρίους· τὴν δ' ἄλλην οὐκ ἄποθεν τῆς πόλεως ποιησάμενοι τάφρῳ βαθείᾳ καὶ χάρακι περιέλαβον. (2) Καὶ πρῶτον μὲν ἀπέστειλαν πρέσβεις πρὸς τοὺς Ἀκραγαντίνους, ἀξιοῦντες μάλιστα μὲν συμμαχεῖν αὐτοῖς, εἰ δὲ μή γε, ἡσυχίαν ἔχειν καὶ φίλους εἶναι Καρχηδονίοις ἐν εἰρήνῃ μένοντας. Οὐ προςδεξαμένων δὲ τῶν ἐν τῇ πόλει τοὺς λόγους, εὐθὺς τὰ τῆς πολιορκίας ἐνηργεῖτο. (3) Οἱ μὲν οὖν Ἀκραγαντῖνοι τοὺς ἐν ἡλικίᾳ πάντας καθώπλισαν, καὶ καταστήσαντες εἰς τάξιν τοὺς μὲν ἐπὶ τῶν τειχῶν ἔστησαν, τοὺς δὲ ἐφέδρους πρὸς τὰς τῶν καταπονουμένων διαδοχάς. Συνεμάχει δ' αὐτοῖς Δέξιππός τε ὁ Λακεδαιμόνιος προςφάτως ἐκ Γέλας παρὼν μετὰ ξένων χιλίων πεντακοσίων· οὗτος γὰρ κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον, ὡς Τίμαιός φησιν, ἐν Γέλᾳ διέτριβεν, ἔχων ἀξίωμα διὰ τὴν πατρίδα· διόπερ ἠξίωσαν οἱ Ἀκραγαντῖνοι μισθωσάμενον στρατιώτας ὡς πλείστους ἐλθεῖν εἰς Ἀκράγαντα· ἅμα δὲ τούτοις ἐμισθώθησαν καὶ οἱ πρότερον Ἀννίβᾳ συμμαχήσαντες Καμπανοί, περὶ ὀκτακοσίους ὄντες. (4) Οὗτοι δὲ κατέσχον τὸν ὑπὲρ τῆς πόλεως λόφον, τὸν Ἀθήναιον μὲν ὀνομαζόμενον, κατὰ δὲ τῆς πόλεως εὐφυῶς κείμενον. Ἰμίλκας δὲ καὶ Ἀννίβας οἱ τῶν Καρχηδονίων στρατηγοὶ διασκεψάμενοι τὰ τείχη, καὶ καθ' ἕνα τόπον θεωροῦντες εὐέφοδον οὖσαν τὴν πόλιν, δύο πύργους προςήγαγον τοῖς τείχεσιν ὑπερμεγέθεις. (5) Τὴν μὲν οὖν πρώτην ἡμέραν ἐπὶ τούτων τειχομαχήσαντες καὶ συχνοὺς ἀνελόντες, ἀνεκαλέσαντο τῇ σάλπιγγι τοὺς μαχομένους· τῆς δὲ νυκτὸς ἐπιγενομένης οἱ κατὰ τὴν πόλιν ἐπεξελθόντες ἐνεπύρισαν τὰς μηχανάς.

LXXXVI. Οἱ δὲ περὶ τὸν Ἀννίβαν σπεύδοντες κατὰ πλείονα μέρη τὰς προςβολὰς ποιεῖσθαι, παρηγ-

vicino pauperculo contendere et ad vendendum sibi agellum cogere velle animadverteret, objurgando illum ad tempus deterruisse; cupiditate vero hominis subinde magis aucta, monuisse tandem, ne vicinum ad inopiam adigere properaret, sed locupletare potius eum studeret : ita enim plus agri illum affectaturum, quod ubi parato sibi ære a vicino redimere nequiverit, hunc ipsum, quem in possessione hactenus retinuerit, venditurum. (6) Summa igitur civitatis opulentia effecit, ut tanto Agrigentini luxu diffluerent, ut brevi post obsidione pressi decreto publico sciscerent, ne quis in excubiis pernoctantium plus quam unam culcitram, stragulam, gausape laneum et duo cervicalia haberet. (7) Quum hæc igitur durissima lecti sternendi ratio ipsis fuerit, facile hinc æstimare licet, quantus in reliqua vita luxus apud eos invaluerit. Hæc nec præterire libuit, nec prolixius tractare placet, ne magis necessaria a nobis prætermittantur.

LXXXV. Carthaginienses ergo, copiis in Siciliam trajectis, in Agrigentinos expeditionem faciunt, et bina in diversis locis castra faciunt : altera in collibus quibusdam, ubi Hispanos et Afrorum manum ad quadraginta millia collocant; altera non procul ab urbe fossa profunda valloque circummuniunt. (2) Initio autem per legatos ab Agrigentinis contendunt inprimis, ut societatem et arma secum jungerent; sin id non placeret, ut quieti a bello abstinerent, et in pace amicitiam cum Carthaginiensibus colerent. Quum neutra conditionum ab oppidanis reciperetur, statim ad oppugnationem strenue processum est. (3) Agrigentini igitur, armatis quicunque per ætatem arma ferre possent, et in ordinem digestis, partem horum ad defensionem mœnium constituunt, partem in subsidiis, ad succedendum fessis, collocant. Auxiliarem vero ipsis operam navabat Dexippus Lacedæmonius, qui recens a Gela mille et quingentorum militum peregrinorum agmen ipsis adduxerat. Is enim sub id tempus, ut Timæus refert, Gelæ vitam agebat, in magna propter patriam dignatione habitus. Rogatus igitur erat a civitate Agrigentinorum, ut, numero militum quam maximo posset conducto, auxilium ipsis ferret. Mercenariam præterea operam illis locabant, qui cum Hannibale prius militaverant, Campani circiter octingenti. (4) Hi collem urbi imminentem, quem Athenæum vocant, percommodo quidem situ, occupant. Tum Imilcar et Hannibal, Carthaginiensium prætores, exploratis urbis mœnibus, quum uno tantum loco facilem esse irruptionem viderent, duas stupendæ magnitudinis turres illic applicant. (5) Primo igitur die ex his mœnia oppugnant, multisque hostium interfectis, receptui cani jubent; sed insequenti nocte eruptione facta, oppidani machinas incendunt.

LXXXVI. Hannibal vero, diversis in locis oppugnationem intentare properans, sepulcra milites demoliri et ag-

γειλαν τοῖς στρατιώταις καθαιρεῖν τὰ μνήματα καὶ χώματα κατασκευάζειν μέχρι τῶν τειχῶν. Ταχὺ δὲ τῶν ἔργων διὰ τὴν πολυχειρίαν συντελουμένων, ἐνέπεσεν εἰς τὸ στρατόπεδον πολλὴ δεισιδαιμονία. (2) Τὸν γὰρ τοῦ Θήρωνος τάφον ὄντα καθ' ὑπερβολὴν μέγαν συνέβαινεν ὑπὸ κεραυνοῦ διασεσεῖσθαι. Διόπερ αὐτοῦ καθαιρουμένου, τῶν τε μάντεών τινες προνοήσαντες διεκώλυσαν, εὐθὺς δὲ καὶ λοιμὸς ἐνέπεσεν εἰς τὸ στρατόπεδον καὶ πολλοὶ μὲν ἐτελεύτων, οὐκ ὀλίγοι δὲ στρέβλαις καὶ δειναῖς ταλαιπωρίαις περιέπιπτον. (3) Ἀπέθανε δὲ καὶ Ἀννίβας ὁ στρατηγός, καὶ τῶν ἐπὶ τὰς φυλακὰς προπεμπομένων ἤγγελλόν τινες διὰ νυκτὸς εἴδωλα φαίνεσθαι τῶν τετελευτηκότων. Ἰμίλκας δὲ θεωρῶν τὰ πλήθη δεισιδαιμονοῦντα, πρῶτον μὲν ἐπαύσατο καθαιρῶν τὰ μνημεῖα· μετὰ δὲ ταῦτα ἱκέτευε τοὺς θεοὺς κατὰ τὸ πάτριον ἔθος τῷ μὲν Κρόνῳ παῖδα σφαγιάσας, τῷ δὲ Ποσειδῶνι πλῆθος ἱερείων καταποντίσας. (4) Οὐ μὴν ἀπέστη γε τῶν ἔργων, ἀλλὰ χώσας τὸν παρὰ τὴν πόλιν ποταμὸν μέχρι τῶν τειχῶν, ἐπέστησε πάσας τὰς μηχανὰς καὶ καθ' ἡμέραν προσβολὰς ἐποιεῖτο. Οἱ δὲ Συρακόσιοι θεωροῦντες τὴν Ἀκράγαντος πολιορκίαν, καὶ φοβούμενοι μὴ τῆς αὐτῆς τοῖς Σελινουντίοις καὶ Ἱμεραίοις τύχωσιν οἱ πολιορκούμενοι τύχης, πάλαι μὲν ἔσπευδον ἐκπέμψαι τὴν βοήθειαν· τότε δὲ παραγενομένων τῶν ἐξ Ἰταλίας καὶ Μεσσήνης συμμάχων στρατηγὸν Δαφναῖον εἵλοντο. (5) Τὴν δὲ δύναμιν ἀθροίσαντες παρέλαβον κατὰ τὴν ὁδὸν Καμαριναίους καὶ Γελῴους· ἔτι δὲ τῶν ἐκ τῆς μεσογείου μεταπεμψάμενοί τινας, ἐπ' Ἀκράγαντος τὴν πορείαν ἐποιοῦντο, συμπαραπλεουσῶν αὐτοῖς καὶ τῶν τριάκοντα νεῶν. Εἶχον δὲ τοὺς πάντας πεζοὺς μὲν πλείους τῶν τρισμυρίων, ἱππεῖς δ' οὐκ ἐλάττους τῶν πεντακισχιλίων.

LXXXVII. Ἰμίλκων δὲ πυθόμενος τὴν τῶν πολεμίων ἔφοδον, ἀπέστειλεν αὐτοῖς ἀπαντᾶν τούς τε Ἴβηρας καὶ Καμπανοὺς καὶ τῶν ἄλλων οὐκ ἐλάττους τετρακισμυρίων. Ἤδη δὲ τῶν Συρακοσίων τὸν Ἱμέραν ποταμὸν διαβεβηκότων, ἀπήντησαν οἱ βάρβαροι, καὶ παρατάξεως γενομένης ἐπὶ πολὺν χρόνον, ἐνίκησαν οἱ Συρακόσιοι καὶ πλείους τῶν ἑξακισχιλίων ἀνεῖλον, τελέως δὲ ὅλον τὸ στρατόπεδον διέφθειραν καὶ μέχρι τῆς πόλεως κατεδίωξαν. (2) Ἀλλὰ τῶν στρατιωτῶν ἀτάκτως διωκόντων, ὁ στρατηγὸς ηὐλαβήθη μήποτε μετὰ τοῦ λοιποῦ στρατεύματος Ἰμίλκας ἐπιφανεὶς ἀναλάβῃ τὴν ἧτταν. Καὶ γὰρ τοὺς Ἱμεραίους ἐγίνωσκε παρὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν τοῖς ὅλοις ἐπταικότας. Οὐ μὴν ἀλλὰ τῶν βαρβάρων φευγόντων εἰς τὴν πρὸς Ἀκράγαντι παρεμβολήν, οἱ κατὰ τὴν πόλιν στρατιῶται θεωροῦντες τὴν τῶν Καρχηδονίων ἧτταν, ἐδέοντο τῶν στρατηγῶν ἐξάγειν αὐτούς, καιρὸν εἶναι φάσκοντες τοῦ φθεῖραι τὴν τῶν πολεμίων δύναμιν. (3) Οἱ δ', εἴτε χρήμασιν ἐφθαρμένοι, καθάπερ ἦν λόγος, εἴτε φοβηθέντες μὴ τῆς πόλεως ἐρημωθείσης Ἰμίλκων αὐτὴν καταλάβηται, τῆς ὁρμῆς ἐπέσχον τοὺς στρατιώτας. Οἱ

geres ad ipsos usque muros extollere jubet. Opus id brevi a tanta hominum multitudine perfectum datur. Sed ingens tum religio exercitum invadit. (2) Nam Theronis monumentum, magnificæ structuræ ac molis opus, fulminis ictu disjicitur. Quod destrui cœptum, nonnullorum, qui tum præsto erant, vatum providentia inhibetur. Tum illico pestis castra invadit, qua multi statim intereunt; non pauci atrocibus tormentis et miseriis corripiuntur. (3) Inter quos etiam Hannibal imperator exstinctus est. Quidam ad excubias præmissi, simulacra defunctorum per noctem a se conspecta renuntiant. Imilcar igitur, deorum formidine vulgus perterritum videns, primum ab eruendis sepulcris abstinet; hinc diis supplicationes ritu patrio instituens, puerum Saturno mactat, et Neptuno turbam victimarum in mare demergit. (4) Nec tamen ab inceptis propterea desistit: sed fluvio prope urbem aggeribus ad mœnia usque obstructo, machinas omnes admovet, et de die in diem oppugnationem urget. Interea Syracusani, obsidione Agrigentinorum considerata, ne eandem obsessi quam nuper Selinuntii et Himeræi fortunam experiantur, veriti, jam pridem ad ferendum auxilium prompti erant. Tunc igitur sociorum ab Italia et Messana copiis aucti, Daphnæum imperatorem designant. (5) Coacto ad expeditionem exercitu, in itinere Camarinæos et Geloos nonnullosque ex mediterraneis arcessitos assumunt, et continuatis itineribus Agrigentum versus, classe triginta navium juxta litus prælegente, ducunt. Plures autem quam triginta millia peditum, equitesque quinque millibus non pauciores sub signis habebant.

LXXXVII. Imilco, explorato hostium adventu, Iberos et Campanos et ex reliqua turba non multo minus quadraginta millibus adversum mittit. Jamque Himeram fluvium transgressis Syracusanis, Barbari occurrunt, et collatis utrinque aciebus post longi temporis conflictum, Syracusiis tandem victoria cessit. Qui cæsis plus quam sexies mille, totam aciem fundunt dissipantque et ad urbem usque insectantur. (2) Sed ductor, laxato suos ordine instare fugientibus cernens, vereri cœpit, ne cum reliquo prorumpens agmine Imilcar acceptum damnum repararet. Simili enim casu Himeræos rerum omnium jacturam fecisse meminerat. Tum Barbaris fuga in vicina Agrigento castra dilapsis, milites oppidani, cladem fugamque Pœnorum conspicati, duces, ut se educant, orant et obtestantur, jam opprimendi delendique exercitum hostilem tempus percommodum esse dictitantes. (3) At illi, sive pecunia (ut rumor erat) corrupti, sive metuentes ne desertam interea urbem caperet Imilco, ab eruptione milites prohibuerunt.

μὲν οὖν φεύγοντες μετὰ πάσης ἀσφαλείας διεσώθησαν εἰς τὴν πρὸς τῇ πόλει παρεμβολήν· ὁ δὲ Δαφναῖος μετὰ τῆς δυνάμεως παραγενηθεὶς εἰς τὴν ὑπὸ τῶν βαρβάρων ἐκλελειμμένην στρατοπεδείαν, ἐν ταύτῃ παρενέβαλεν. (4) Εὐθὺς δὲ καὶ τῶν ἐκ τῆς πόλεως στρατιωτῶν ἐπιμιχθέντων, καὶ τοῦ Δεξίππου συγκαταβάντος αὐτοῖς, ἀπὸ συνδρομῆς εἰς ἐκκλησίαν τὰ πλήθη συνῆλθε, πάντων ἀγανακτούντων ἐπὶ τῷ παρεῖσθαι τὸν καιρὸν καὶ κεκρατηκότας τῶν βαρβάρων τὴν προσήκουσαν τιμωρίαν παρ' αὐτῶν μὴ λαβεῖν, ἀλλὰ δυναμένους τοὺς ἐκ τῆς πόλεως στρατηγοὺς ἐπεξελθεῖν καὶ διαφθεῖραι τὴν τῶν πολεμίων δύναμιν ἀφεικέναι τοσαύτας μυριάδας. (5) Θορύβου δὲ καὶ πολλῆς κραυγῆς ἐπεχούσης τὴν ἐκκλησίαν, παρελθὼν Μένης ὁ Καμαριναῖος ἐφ' ἡγεμονίας τεταγμένος κατηγόρησε τῶν Ἀκραγαντίνων στρατηγῶν, καὶ πάντας οὕτω παρώξυνεν, ὥστε τῶν κατηγορουμένων ἐγχειρούντων ἀπολογεῖσθαι μηδένα προςδέχεσθαι τοὺς λόγους, καὶ τὸ πλῆθος ὁρμῆσαν ἐπὶ τὸ βάλλειν τοῖς λίθοις τέτταρας αὐτῶν καταλεῦσαι, τὸν δὲ πέμπτον, Ἀργεῖον καλούμενον, τὴν δ' ἡλικίαν παντελῶς ὄντα νεώτερον, ἀφεθῆναι, βλασφημίας δὲ τυγχάνειν καὶ τὸν Λακεδαιμόνιον Δέξιππον, ὅτι τεταγμένος ἐφ' ἡγεμονίας καὶ δοκῶν εἶναι τῶν πολεμικῶν ἔργων οὐκ ἄπειρος, τοῦτ' ἔπραξε προδοσίας ἕνεκα.

LXXXVIII. Μετὰ δὲ τὴν ἐκκλησίαν οἱ περὶ τὸν Δαφναῖον προαγαγόντες τὰς δυνάμεις ἐπεχείρουν μὲν πολιορκεῖν τὴν παρεμβολὴν τῶν Καρχηδονίων, πολυτελῶς δ' αὐτὴν ὁρῶντες ὠχυρωμένην, ταύτης μὲν τῆς ἐπιβολῆς ἀπέστησαν, τὰς δ' ὁδοὺς ἱππαζόμενοι τούς τ' ἐν ταῖς προνομαῖς αὐτῶν κατελάμβανον καὶ τῶν σιτοπομπιῶν ἀποκλείοντες εἰς πολλὴν ἀπορίαν ἦγον. (2) Οἱ δὲ Καρχηδόνιοι παρατάττεσθαι μὲν οὐ τολμῶντες, τῇ δὲ σιτοδείᾳ δεινῶς πιεζόμενοι, μεγάλοις ἀτυχήμασι περιέπιπτον· τῶν μὲν γὰρ στρατιωτῶν πολλοὶ διὰ τὴν σπάνιν ἀπέθνησκον, οἱ δὲ Καμπανοὶ μετὰ τῶν ἄλλων μισθοφόρων σχεδὸν ἅπαντες ἐπὶ τὴν Ἰμίλκα σκηνὴν ὠθούμενοι τὰς σιτομετρίας τὰς προτεταγμένας ᾔτουν· εἰ δὲ μή, διηπειλοῦντο μεταβάλλεσθαι πρὸς τοὺς πολεμίους. (3) Ὁ δ' Ἰμίλκας ἦν ἀκηκοὼς τινος ὅτι Συρακόσιοι πλῆθος σίτου παρακομίζοιεν εἰς Ἀκράγαντα κατὰ θάλατταν. Διόπερ ταύτην μόνην ἔχων ἐλπίδα σωτηρίας, τοὺς μὲν στρατιώτας ἔπεισεν ὀλίγας ἐπισχεῖν ἡμέρας, ἐνέχυρα δοὺς τὰ παρὰ τῶν ἐκ Καρχηδόνος στρατευομένων ποτήρια. (4) Καὶ αὐτὸς μὲν ἐκ Πανόρμου καὶ Μοτύης μεταπεμψάμενος τετταράκοντα τριήρεις, ἐπέθετο τοῖς τὴν ἀγορὰν παρακομίζουσιν· οἱ δὲ Συρακόσιοι, τὸν ἔμπροσθεν χρόνον τῶν βαρβάρων τῆς θαλάττης παρακεχωρηκότων καὶ τοῦ χειμῶνος ἐνεστηκότος ἤδη, κατεφρόνουν τῶν Καρχηδονίων, ὡς οὐκέτι τολμησόντων πληροῦν τὰς τριήρεις. (5) Διόπερ ὀλιγώρως αὐτῶν παραπεμψάντων τὴν ἀγοράν, Ἰμίλκας ἐκπλεύσας τετταράκοντα τριήρεσιν ἄφνω κατέδυσε μὲν τῶν μακρῶν νεῶν ὀκτώ, τὰς δ' ἄλλας εἰς τὸν αἰγιαλὸν κατεδίωξε· τῶν δ' ἄλλων πλοίων ἁπάν-

Quo factum, ut in fugam versi se tutos incolumesque in castra ad urbem referrent. Daphnæus vero, cum exercitu progressus, in castris Barbarorum pridem desertis stativa habuit. (4) Ad quem ubi extemplo milites ex oppido, quibus etiam Dexippus comes erat, sese aggregarent, e concursu ad concionem multitudo processit. Ibi omnes fremere ac permoleste ferre, quod, neglecta occasione, de Barbaris jam devictis non meritas statim pœnas sumsissent, et quod duces, quum eruptione ex urbe facta hostium copias facile ad internecionem redigere possent, tot dena millia impune dimisissent. (5) Tumultu igitur cum immani vociferatu per concionem exorto, Menes Camarinæus, præfecti munus gerens, in medium progressus, Agrigentinorum duces accusavit ac tantopere omnium animos concitavit, ut reis defendere se paratis nullum dicendi locum præberent, et saxis repente correptis, quattuor ex ipsis a multitudine obruerentur; quintus vero, Argeus nomine, propter juvenilem plane ætatem dimissus fuit. Male etiam audiebat Dexippus Lacedæmonius, quod cum imperio copiis præfectus et præ ceteris res bellicas intelligere existimatus, proditionis causa tum fœde deliquisset.

LXXXVIII. Concione dimissa, Daphnæus copiis eductis castra Pœnorum obsidere nititur : sed præclare munita cernens incepto supersedit, equitatu autem suo vias insidens et pabulatum exeuntes intercipiens commeatusque facultatem præcludens in magnas hostem angustias deduxit. (2) Quum enim in aciem prodire non auderent, et magna annonæ penuria laborarent, majorem in modum Pœni affligebantur, multosque fames absumpsit. Campani igitur, cum reliquis mercenariis, ferme omnes concursu ad prætorium Imilcaris facto, statutam frumenti mensuram exposcunt : quæ si negetur, ad hostem se transituros minitantur. (3) At Imilcar, per indicium cujusdam edoctus, Syracusanos magnam frumenti vim Agrigentum navibus deportare; quod unica hæc spes superesset, militibus persuasit, ut pauculos adhuc dies sese continerent, poculis Carthaginiensium militum ad majorem rei fidem pignori traditis. (4) Tum ex Panormo et Motya triremibus quadraginta arcessitis, insidias commeatum advehentibus struit. Nam Syracusani, quod jam pridem maris imperio cessissent Pœni, et jam hiems appeteret, nihil periculi a Carthaginiensibus, quos minime jam triremes conscendere ausuros putarent, metuebant. (5) Dum itaque incautius annonam deducunt, Imilcar cum quadraginta triremibus occurrens, confestim longas naves octo depressit, ceterasque ad litus

των κυριεύσας, τοσοῦτον εἰς τοὐναντίον τὰς ἑκατέρων ἐλπίδας μεταπεσεῖν ἐποίησεν, ὥστε τοὺς παρὰ τοῖς Ἀκραγαντίνοις Καμπανοὺς καταγνόντας τῆς τῶν Ἑλλήνων ὑποθέσεως πεντεκαίδεκα ταλάντοις φθαρῆναι, καὶ μεταβαλέσθαι πρὸς τοὺς Καρχηδονίους. (6) Οἱ δὲ Ἀκραγαντῖνοι τὸ μὲν πρῶτον, κακῶς ἀπαλλαττόντων τῶν Καρχηδονίων, ἀφθόνως ἀπέλαυον τοῦ τε σίτου καὶ τῶν ἄλλων ἐπιτηδείων, ἀεὶ προσδοκῶντες ταχέως λυθήσεσθαι τὴν πολιορκίαν· ἐπεὶ δ' αἱ τῶν βαρβάρων ἐλπίδες ἀνέκυψαν, καὶ τοσαῦται μυριάδες εἰς μίαν ἠθροίσθησαν πόλιν, ἔλαθεν αὐτοὺς ὁ σῖτος ἐξαναλωθείς. (7) Λέγεται δὲ καὶ Δέξιππος ὁ Λακεδαιμόνιος πεντεκαίδεκα ταλάντοις διαφθαρῆναι· εὐθὺς γὰρ ἀπεκρίνατο πρὸς τοὺς τῶν Ἰταλιωτῶν στρατηγοὺς ὅτι συμφέρει τὸν πόλεμον ἐν ἄλλῳ συστήσασθαι τόπῳ· τὴν γὰρ τροφὴν ἐκλιπεῖν. (8) Διόπερ οἱ στρατηγοὶ πρόφασιν ἐνέγκαντες ὡς διεληλύθασιν οἱ ταχθέντες τῆς στρατηγίας χρόνοι, τὰς δυνάμεις ἀπήγαγον ἐπὶ τὸν πορθμόν. (9) Μετὰ δὲ τὴν τούτων ἀπαλλαγὴν συνελθόντες οἱ στρατηγοὶ μετὰ τῶν ἐφ' ἡγεμονίας τεταγμένων διέγνωσαν ἐξετάσαι τὸν ἐν τῇ πόλει σῖτον· ὃν εὑρόντες παντελῶς ὀλίγον, ἐθεώρουν ἀναγκαῖον ὑπάρχειν ἐκλιπεῖν τὴν πόλιν. Εὐθὺς οὖν ἐπιγινομένης τῆς νυκτὸς παρήγγειλαν ἀναζευγνύειν ἅπαντας.

LXXXIX. Τοσούτου δὲ πλήθους ἀνδρῶν, γυναικῶν, παίδων ἐκλιπόντων τὴν πόλιν, ἄφνω πολὺς οἶκτος καὶ δάκρυα κατεῖχε τὰς οἰκίας. Ἅμα γὰρ ὁ τῶν πολεμίων ἐξέπληττε φόβος, ἅμα δὲ διὰ τὴν σπουδὴν ἠναγκάζοντο καταλιπεῖν εἰς διαρπαγὴν τοῖς βαρβάροις ταῦτ' ἐφ' οἷς ἑαυτοὺς ἐμακάριζον· ἀφαιρουμένης γὰρ τῆς τύχης τὴν ἐξουσίαν τῶν οἴκοι καλῶν, ἀγαπητὸν ἡγοῦντο τὰ σώματα γοῦν αὑτῶν διασῶσαι. (2) Οὐ μόνον δὲ τῆς τοιαύτης πόλεως εὐδαιμονίαν παρῆν ὁρᾶν ἀπολειπομένην, ἀλλὰ καὶ σωμάτων πλῆθος. Οἱ μὲν γὰρ ἐν ἀρρωστίαις ὑπὸ τῶν οἰκείων περιεωρῶντο, τῆς καθ' ἑαυτὸν σωτηρίας ἑκάστου φροντίζοντος, οἱ δὲ ταῖς ἡλικίαις ἤδη προβεβηκότες ὑπὸ τῆς τοῦ γήρως ἀσθενείας κατελείποντο· πολλοὶ δὲ καὶ τὴν ἀλλαγὴν τῆς πατρίδος θανάτου τιμώμενοι τὰς χεῖρας ἑαυτοῖς προσήνεγκαν, ὅπως ταῖς πατρῴαις οἰκίαις ἐναποπνεύσωσιν. (3) Οὐ μὴν ἀλλὰ τὸ μὲν ἐκ τῆς πόλεως ἐξιὸν πλῆθος οἱ στρατιῶται μετὰ τῶν ὅπλων παρέπεμπον εἰς τὴν Γέλαν· ἡ δ' ὁδὸς καὶ πάντα τὰ πρὸς τὴν Γέλαν ἀποκεκλιμένα τῆς χώρας μέρη ἔγεμε γυναικῶν καὶ παίδων ἀναμὶξ παρθένοις, αἳ τὴν συνήθη τρυφὴν εἰς ὁδοιπορίαν σύντονον καὶ κακοπάθειαν ὑπεράγουσαν μεταβαλλόμεναι διεκαρτέρουν, τοῦ φόβου τὰς ψυχὰς ἐκτέμνοντος. (4) Οὗτοι μὲν οὖν ἀσφαλῶς διασωθέντες εἰς Γέλαν, ὕστερον εἰς Λεοντίνους κατῴκησαν, Συρακοσίων αὐτοῖς δόντων τὴν πόλιν ταύτην οἰκητήριον.

XC. Ὁ δ' Ἰμίλκας ἅμα τῷ φωτὶ τὴν δύναμιν ἐντὸς τῶν τειχῶν παρεισαγαγὼν σχεδὸν ἅπαντας τοὺς ἐγκαταλειφθέντας ἀνεῖλεν· ὅτε δὴ καὶ τοὺς ἐν τοῖς ναοῖς καταπεφευγότας ἀποσπῶντες οἱ Καρχηδόνιοι ἀνῄρουν. (2)

usque fugavit. Quibus omnibus in potestatem redactis, adeo spes utriusque partis immutavit, ut Campani, Agrigentinorum socii, rebus Græcorum desperatis, quindecim talentis se corrumpendos darent et in Carthaginiensium castra transirent. (6) Enimvero Agrigentini sub obsidionis principium, quum res Carthaginiensibus non satis prospere succederent, frumento ceterisque rebus ad victum necessariis liberius ac profusius uti : post ubi Barbarorum spes denuo se erigere cœpit, tot millibus in unum oppidum coactis, fruges incautis nec sentientibus illis absumi ac deficere. (7) Dexippum quoque aiunt quindecim talentis fuisse corruptum. Statim enim Italicorum præfectis respondit, præstare bellum alio loco geri; hic enim deficere alimenta. (8) Idcirco duces prætextum commenti, quasi definitum sui magistratus tempus jam elapsum sit, copias suas ad fretum adducunt. (9) Post quorum discessum imperatores Syracusanorum cum præfectis congressi, quidquid in urbe supersit alimoniæ, exquirere instituunt. Ubi exiguum restare comperiunt, necessitatem urbis deserendæ ingruere sibi vident. Proxima igitur nocte universos ad discessum expeditos esse jubent.

LXXXIX. Quum tanta igitur virorum, mulierum, puerorum turba ad emigrationem sese accingeret, omnes subito ædes miserabilis lamentatio et fletus occuparunt; dum inde hostium terror percellit, inde carissimarum facultatum cura angit, quum ob nimiam festinationem ea omnia, quibus beatos sese existimaverant, Barbaris diripienda relinquere cogerentur. Sed tamen, quum tantam bonorum copiam a fortuna sibi adimi viderent, boni consulendum esse ducebant, si corpora dumtaxat ab interitu vindicarent. (2) Tum vero non beatas modo tam magnificæ urbis fortunas, sed magnam quoque mortalium turbam relinqui cernere erat. Nam corporum debilitate afflictos a domesticis suis negligi, dum suæ quisque saluti prospicit; ætate provectiores senectutis infirmitate relinqui; multi mortem emigrationi ex patria anteponentes, sibi ipsi manus inferre, ut cum domibus una paternis occumbentes animam efflarent. (3) Multitudinem tamen ex urbe properantem milites cum armis Gelam deduxere. Omnis igitur via omnisque regio Gelam versus ducens promiscua feminarum et puerorum multitudine fervebat. Quos inter virgines, licet consuetas vitæ delicias cum itineris contenti laboribus et ærumnis immodicis permutarent, patienter tamen quidvis, excutiente animos metu, sufferebant. (4) Hæc ergo profugorum turba incolumis Gelam pervenit, et Leontinorum deinceps urbem, Syracusanorum beneficio, inhabitandam accepit.

XC. Imilcar vero, copiis cum prima luce in urbem intromissis, quotquot ibi relictos offendit, prope omnes interemit. Tum etiam illos, qui intra templa confugerant, ab aris et delubris abstractos, Carthaginienses contrucidarunt. (2)

Λέγεται δὲ τὸν Γελλίαν τὸν πρωτεύοντα τῶν πολιτῶν πλούτῳ καὶ καλοκἀγαθίᾳ συνατυχῆσαι τῇ πατρίδι, βουληθέντα καταφυγεῖν σύν τισιν ἑτέροις εἰς τὸ τῆς Ἀθηνᾶς ἱερόν, νομίζοντα τῆς εἰς θεοὺς παρανομίας ἀφέξεσθαι τοὺς Καρχηδονίους· θεωροῦντα δὲ αὐτῶν τὴν ἀσέβειαν ἐμπρῆσαι τὸν νεὼν καὶ μετὰ τῶν ἐν τούτῳ ἀναθημάτων ἑαυτὸν συγκατακαῦσαι. Μιᾷ γὰρ πράξει διελάμβανεν ἀφελέσθαι θεῶν ἀσέβειαν, πολεμίων ἁρπαγὰς πολλῶν χρημάτων, καὶ τὸ μέγιστον, ἑαυτοῦ τὴν εἰς τὸ σῶμα ἐσομένην ὕβριν. (3) Ὁ δὲ Ἰμίλκας τὰ ἱερὰ καὶ τὰς οἰκίας συλήσας καὶ φιλοτίμως ἐρευνήσας, τοσαύτην ὠφέλειαν συνήθροισεν ὅσην εἰκός ἐστιν ἐσχηκέναι πόλιν οἰκουμένην ὑπὸ ἀνδρῶν εἴκοσι μυριάδων, ἀπόρθητον δὲ ἀπὸ τῆς κτίσεως γεγενημένην, πλουσιωτάτην δὲ σχεδὸν τῶν τότε Ἑλληνίδων πόλεων γεγενημένην, καὶ ταῦτα τῶν ἐν αὐτῇ φιλοκαλησάντων εἰς παντοίων κατασκευασμάτων πολυτέλειαν. (4) Καὶ γὰρ γραφαὶ παμπληθεῖς ηὑρέθησαν εἰς ἄκρον ἐκπεπονημέναι καὶ παντοίων ἀνδριάντων φιλοτέχνως δεδημιουργημένων ὑπεράγων ἀριθμός. Τὰ μὲν οὖν πολυτελέστατα τῶν ἔργων ἀπέστειλεν εἰς Καρχηδόνα, ἐν οἷς καὶ τὸν Φαλάριδος συνέβη κομισθῆναι ταῦρον, τὴν δ' ἄλλην ὠφέλειαν ἐλαφυροπώλησε. Τοῦτον δὲ τὸν ταῦρον ὁ Τίμαιος ἐν ταῖς ἱστορίαις διαβεβαιωσάμενος μὴ γεγονέναι τὸ σύνολον, ὑπ' αὐτῆς τῆς τύχης ἠλέγχθη. (5) Σκιπίων γὰρ ὕστερον ταύτης τῆς ἁλώσεως σχεδὸν ἑξήκοντα καὶ διακοσίοις ἔτεσιν ἐκπορθήσας Καρχηδόνα, τοῖς Ἀκραγαντίνοις μετὰ τῶν ἄλλων τῶν διαμεινάντων παρὰ τοῖς Καρχηδονίοις ἀποκατέστησε τὸν ταῦρον, ὃς καὶ τῶνδε τῶν ἱστοριῶν γραφομένων ἦν ἐν Ἀκράγαντι. (6) Περὶ δὲ τούτου φιλοτιμότερον εἰπεῖν προήχθην, διότι Τίμαιος ὁ τῶν πρὸ ἑαυτοῦ συγγραφέων πικρότατα κατηγορήσας καὶ συγγνώμην οὐδεμίαν τοῖς ἱστοριογράφοις ἀπολιπών, αὐτὸς εὑρίσκεται σχεδιάζων ἐν οἷς μάλιστα ἑαυτὸν ἀποπέφαγκεν ἀκριβολογούμενον. (7) Δεῖ γάρ, οἶμαι, τοὺς συγγραφεῖς ἐν μὲν τοῖς ἀγνοήμασι τυγχάνειν συγγνώμης, ὡς ἂν ἀνθρώπους ὄντας καὶ τῆς ἐν τοῖς παρῳχημένοις χρόνοις ἀληθείας οὔσης δυσευρέτου, τοὺς μέντοι γε κατὰ προαίρεσιν οὐ τυγχάνοντας τοῦ ἀκριβοῦς προσηκόντως κατηγορίας τυγχάνειν, ὅταν κολακεύοντές τινας ἢ δι' ἔχθραν πικρότερον προσβάλλοντες ἀποσφάλλωνται τῆς ἀληθείας.

XCI. Ἰμίλκας δὲ ὀκτὼ μῆνας πολιορκήσας τὴν πόλιν, καὶ μικρὸν πρὸ τῆς χειμερινῆς τροπῆς κυριεύσας αὐτῆς, οὐκ εὐθὺς κατέσκαψεν, ὅπως αἱ δυνάμεις ἐν ταῖς οἰκίαις παραχειμάσωσι. Τῆς δὲ περὶ τὴν Ἀκράγαντα συμφορᾶς διαγγελθείσης, τοσοῦτος τὴν νῆσον κατέσχε φόβος, ὥστε τῶν Σικελιωτῶν τοὺς μὲν εἰς Συρακούσας μεθίστασθαι, τοὺς δὲ εἰς τὴν Ἰταλίαν τέκνα καὶ γυναῖκας καὶ τὴν ἄλλην κτῆσιν ἀποσκευάζεσθαι. (2) Οἱ δὲ διαφυγόντες τὴν αἰχμαλωσίαν Ἀκραγαντῖνοι παραγενηθέντες εἰς Συρακούσας κατηγόρουν τῶν στρατηγῶν, φάσκοντες διὰ τὴν ἐκείνων προδοσίαν ἀπολωλέναι τὴν πατρίδα. Συνέβαινε δὲ καὶ ὑπὸ τῶν ἄλλων

Ibi Gellias (*Tellias*) etiam, qui opum magnificentia et vitæ integritate populares anteibat, eundem cum patria interitum expertus esse dicitur. Nam perfugio in Minervæ templum salutem sibi cum sociis tueri volebat, Carthaginienses a nefando in deos scelere sibi temperaturos sperans. At ubi hominum impietatem vidit, ignem templo subjecit, et una cum sacris deorum opibus conflagravit, uno facinore tribus se malis occursurum ratus, hostium impietati in deos, magnarum illic opum rapinis, et, quod maximum, contumeliæ suo corpori alias inferendæ. (3) Imilcar igitur, domibus tum sacris, tum profanis, accurata inquisitione despoliatis, tantum ex præda emolumenti contraxit, quantum facile æstimari potest urbem a ducentis millibus habitatam, et nunquam a primordiis suis direptam, et omnium prope Græcarum civitatum tunc opulentissimam, possedisse : præsertim quum cives miro elegantiæ studio in quorumvis operum magnificentiam incumberent. (4) Quamplurimas enim picturas summo artificio elaboratas, et statuarum omnis generis, singulari ingenio fabricatarum, infinitum numerum victor illic invenit. Et pretiosissima quidem, inter quæ Phalaridis etiam taurus erat, Carthaginem misit; prædam vero ceteram sub hasta vendendam curavit. Taurum illum unquam fuisse magna contentione Timæus in historiis suis negat, quum tamen ab ipso fortunæ eventu redarguatur. (5) Nam Scipio Africanus, ducentis ferme et sexaginta annis post hoc excidium Carthagine eversa, inter alia, quæ ad illud usque tempus apud Carthaginienses manserant, etiam taurum illum Agrigentinis restituit, qui etiam, quum præsens historia contexeretur, Agrigenti superstes erat. (6) Qua de re studiosius disserere mihi libuit, quum Timæus cum magna acerbitate scriptores ætatem suam antecedentes reprehendat, nullumque historicis veniæ locum relinquat, ipse tamen, ubi diligentissimum veritatis studium profitetur, nugari et hallucinari deprehendatur. (7) Scriptoribus enim in iis, quæ non assequuntur, veniam (meo quidem judicio) tribui æquum est, quippe quum homines sint, et temporum præterlapsorum veritas difficulter e caligine eruatur; contra vero, qui data opera exactam inquisitionem negligunt, hos merito accusandos arbitror, quando nimirum nonnullis adulando, vel per odium virulentius alios impugnando, a veritatis via aberrant.

XCI. Imilcar autem, quum post octo mensium obsidionem, paullo ante hibernam solis conversionem, urbe potitus esset, non statim illam evertit, ut milites in ædibus hibernare possent. Hac tunc Agrigenti clade divulgata, tantus insulam terror invasit, ut Siculorum pars Syracusas commigrarent, pars in Italiam liberos, uxores et fortunas suas transportarent. (2) Agrigentini vero, ex captivitatis periculo elapsi, quum Syracusas pervenissent, duces accusarunt, proditione illorum patriam sibi perditam dictitantes. Quin

Σικελιωτῶν ἐπιτιμήσεως τυγχάνειν τοὺς Συρακοσίους, ὅτι τοιούτους προστάτας αἱροῦνται δι' οὓς ἀπολέσθαι κινδυνεύει πᾶσα Σικελία. (3) Οὐ μὴν συναχθείσης ἐκκλησίας ἐν Συρακούσαις, καὶ μεγάλων φόβων ἐπικρεμαμένων, οὐδεὶς ἐτόλμα περὶ τοῦ πολέμου συμβουλεύειν. Ἀπορουμένων δὲ πάντων, παρελθὼν Διονύσιος ὁ Ἑρμοκράτους τῶν μὲν στρατηγῶν κατηγόρησεν ὡς προδιδόντων τὰ πράγματα τοῖς Καρχηδονίοις, τὰ δὲ πλήθη παρώξυνε πρὸς τὴν αὐτῶν τιμωρίαν, παρακαλῶν μὴ περιμεῖναι τὸν κατὰ τοὺς νόμους κλῆρον, ἀλλ' ἐκ χειρὸς εὐθέως ἐπιθεῖναι τὴν δίκην. (4) Τῶν δ' ἀρχόντων ζημιούντων τὸν Διονύσιον κατὰ τοὺς νόμους ὡς θορυβοῦντα, Φίλιστος ὁ τὰς ἱστορίας ὕστερον συγγράψας, οὐσίαν ἔχων μεγάλην, ἐξέτισε τὰ πρόστιμα, καὶ τῷ Διονυσίῳ παρεκελεύετο λέγειν ὅσα προῃρεῖτο· καὶ προσέτι εἰπόντος ὅτι καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν, ἂν ζημιοῦν ἐθέλωσιν, ἐκτίσειν τἀργύριον ὑπὲρ αὐτοῦ, τὸ λοιπὸν θαῤῥήσας ἀνέσειε τὰ πλήθη, καὶ τὴν ἐκκλησίαν συνταράττων διέβαλλε τοὺς στρατηγούς, ὅτι χρήμασι πεισθέντες ἐγκατέλιπον τὴν τῶν Ἀκραγαντίνων σωτηρίαν· συγκατηγόρησε δὲ καὶ τῶν ἄλλων τῶν ἐπισημοτάτων πολιτῶν, συνιστὰς αὐτοὺς οἰκείους ὄντας ὀλιγαρχίας. (5) Διόπερ συνεβούλευεν αἱρεῖσθαι στρατηγοὺς μὴ τοὺς δυνατωτάτους, ἀλλὰ τοὺς εὐνουστάτους καὶ δημοτικοὺς μᾶλλον· ἐκείνους μὲν γὰρ δεσποτικῶς ἄρχοντας τῶν πολιτῶν καταφρονεῖν τῶν πολλῶν, καὶ τὰς τῆς πατρίδος συμφορὰς ἰδίας ἡγεῖσθαι προσόδους· τοὺς δὲ ταπεινοτέρους οὐδὲν πράξειν τῶν τοιούτων, δεδιότας τὴν περὶ αὐτοὺς ἀσθένειαν.

XCII. Πάντα δὲ πρὸς τὴν τῶν ἀκουόντων προαίρεσιν καὶ τὴν ἰδίαν ἐπιβολὴν δημηγορήσας, οὐ μετρίως ἐξῆρε τὸν τῶν ἐκκλησιαζόντων θυμόν. Ὁ γὰρ δῆμος καὶ πάλαι μισῶν τοὺς στρατηγοὺς διὰ τὸ δοκεῖν * προΐστασθαι τοῦ πολέμου, τότε διὰ τῶν λόγων παροξυνθεὶς παραυτίκα τοὺς μὲν ἔλυσε τῆς ἀρχῆς, ἑτέρους δ' εἵλετο στρατηγούς, ἐν οἷς καὶ τὸν Διονύσιον, ὃς ἐν ταῖς πρὸς Καρχηδονίους μάχαις ἀνδρείᾳ δόξας διενηνοχέναι περίβλεπτος ἦν παρὰ τοῖς Συρακοσίοις. (2) Διὸ καὶ μετεωρισθεὶς ταῖς ἐλπίσι, πᾶν ἐμηχανήσατο πρὸς τὸ γενέσθαι τῆς πατρίδος τύραννος. Μετὰ γὰρ τὴν παράληψιν τῆς ἀρχῆς οὔτε συνήδρευεν ἅμα τοῖς στρατηγοῖς οὔθ' ὅλως συνῄει· ταῦτα δὲ πράττων διεδίδου λόγον ὡς διαπεμπομένων αὐτῶν πρὸς τοὺς πολεμίους· οὕτω γὰρ μάλιστα ἤλπιζεν ἐκείνων μὲν περιαιρήσεσθαι τὴν ἐξουσίαν, ἑαυτῷ δὲ μόνῳ περιστήσειν τὴν στρατηγίαν. (3) Ταῦτα δ' αὐτοῦ πράττοντος, οἱ μὲν χαριέστατοι τῶν πολιτῶν ὑπώπτευον τὸ γενησόμενον, καὶ κατὰ πάσας τὰς συνόδους ἐβλασφήμουν αὐτόν, ὁ δὲ δημοτικὸς ὄχλος, ἀγνοῶν τὴν ἐπιβολήν, ἐπῄνει καὶ μόγις ἔφασκε τὴν πόλιν προστάτην εὑρηκέναι βέβαιον. (4) Οὐ μὴν ἀλλὰ πολλάκις ἐκκλησίας συναγομένης περὶ τῆς εἰς τὸν πόλεμον παρασκευῆς, θεωρήσας τοὺς Συρακοσίους καταπεπληγμένους τὸν ἀπὸ τῶν πολεμίων φόβον, συνεβούλευε κατάγειν τοὺς φυγάδας. (5) Ἄτοπον γὰρ ὑπάρ-

apud alios etiam Siculos reprehensionem incurrerunt Syracusani, quod ejus modi prætores delegissent, qui totam Siciliam in extremum discrimen adduxissent. (3) Conventu tamen Syracusis instituto, quum ingens metus impenderet, nemo de bello referre aut consulere quidpiam ausus est. Hæsitantibus ergo cunctis, Dionysius, Hermocratis filius, accusare duces instituit, quod res Carthaginiensibus prodidissent, et populum ad supplicium de illis sumendum instigans, ne præstitutum a lege tempus exspectarent, sed continuo pœnas infligerent, exhortatus est. (4) Quum vero magistratus Dionysium, ut pacis turbatorem, secundum leges multarent, Philistus, qui historiam postea conscripsit, vir opibus maxime pollens, multam pro illo exsolvit, quæque animo concepisset, edisserere jussit, se, licet per totam diem illi multam irrogaturi essent, argentum pro ipso expensurum esse pollicitus. Hinc resumpta Dionysius fiducia, plebem concitat, magnoque concionem tumultu replens, duces criminatur, quod pecuniis inescati defensionem Agrigentinorum destituissent. Insectatur etiam alios nobilissimorum civium, traducens illos, quod paucorum dominatum amplecterentur. (5) Eligendos igitur duces censet, non qui potentia excellerent, sed benevolentia studioque in populum essent probati. Illos enim, dominatum sibi in cives usurpantes, despectui plebem habere, et e patriæ detrimentis quæstum sibi parare; humilioris autem fortunæ homines imbecillitatis suæ conscientia horum nihil patraturos.

XCII. Hæc cuncta ubi ad vulgi libidinem suumque ipsius institutum accommodate disseruisset, haud parum concionis animos erexit. Populus enim, odio ducum jam pridem flagrans, quod bello *non fideliter* præesse existimarentur, tunc Dionysii sermone magis irritatus statim illos magistratu abire jussit, et alios sibi prætores desumpsit. Inter quos etiam Dionysius erat, propter virtutem, in pugnis adversus Carthaginienses probatam, magnæ apud Syracusanos auctoritatis. (2) In præclaram itaque spem erectus, omnes ad dominationem patriæ occupandam machinas intendit. Post initum namque magistratum, neque in consessum præfectorum venit, nec unquam congressibus illorum sese admiscuit. Interim rumores disseminavit, quod internuntiis missitandis illi cum hostibus colluderent. Ita enim futurum sperabat ut, abrogata illis potestate summum exercitus imperium sibi soli traderetur. (3) Dum hæc ab eo fiunt, civium prudentissimi rem in suspicionem vocant, perque omnes conventus maledictis eum incessunt: vulgus contra, fraudis inscium, laudat et constantem urbi propugnatorem inventum esse tandem dictitat. (4) Concionibus vero de belli apparatu sæpius iteratis, Syracusanos hostium metu perculsos videns, consilium de revocandis exsulibus promulgat. (5) Nam absurdum esse,

χειν ἐκ μὲν Ἰταλίας καὶ Πελοποννήσου μεταπέμπεσθαι βοήθειαν παρὰ τῶν ἀλλοτρίων, τοὺς δὲ πολίτας μὴ βούλεσθαι πρὸς τοὺς ἰδίους κινδύνους συμπαραλαμβάνειν, οὕς, τῶν πολεμίων μεγάλας δωρεὰς ὑπισχνουμένων, ἂν συστρατεύωσι, προαιρεῖσθαι μᾶλλον ἐπὶ ξένης ἀλωμένους ἀποθανεῖν ἤπερ ἀλλότριόν τι κατὰ τῆς πατρίδος βουλεύσασθαι. (6) Καὶ γὰρ εἰ διὰ τὰς γεγενημένας ἐν τῇ πόλει στάσεις ἔφυγον, νῦν γε τυχόντας ταύτης τῆς εὐεργεσίας προθύμως ἀγωνιεῖσθαι, τοῖς εὖ ποιήσασιν ἀποδιδόντας χάριτας. Πρὸς δὲ τὴν ὑπόθεσιν ταύτην πολλὰ διαλεχθεὶς οἰκεῖα τοῖς πράγμασι, συμψήφους ἔλαβε τοὺς Συρακοσίους· οὐδὲ γὰρ τῶν συναρχόντων οὐδεὶς ἐτόλμα περὶ τούτων ἀντειπεῖν διά τε τὴν τοῦ πλήθους ὁρμὴν καὶ διὰ τὸ θεωρεῖν ἑαυτῷ μὲν περιεσομένην τὴν ἀπέχθειαν, ἐκείνῳ δὲ τὴν παρὰ τῶν εὐεργετηθέντων χάριν. (2) Τοῦτο δ' ἔπραξεν ὁ Διονύσιος ἐλπίζων ἰδίους ἕξειν τοὺς φυγάδας, ἀνθρώπους μεταβολῆς ἐπιθυμοῦντας καὶ πρὸς τὴν ἐπίθεσιν τῆς τυραννίδος εὐθέτως διακειμένους· ἤμελλον γὰρ ἡδέως ὄψεσθαι τῶν ἐχθρῶν φόνους, δημεύσεις τῶν οὐσιῶν, ἑαυτοῖς ἀποκαθεσταμένα τὰ χρήματα. Καὶ τέλος κυρωθείσης τῆς περὶ τῶν φυγάδων γνώμης, οὗτοι μὲν εὐθὺς εἰς τὴν πατρίδα κατῆλθον.

XCIII. Ἐκ δὲ τῆς Γέλας ἐνεχθέντων γραμμάτων ὅπως ἀποσταλῶσι στρατιῶται πλείους, ἔλαβεν ὁ Διονύσιος οἰκείαν ἔφοδον τῆς ἰδίας προαιρέσεως. Ἀποσταλεὶς γὰρ μετὰ στρατιωτῶν πεζῶν μὲν δισχιλίων, ἱππέων δὲ τετρακοσίων, ἦλθε συντόμως εἰς τὴν πόλιν τῶν Γελῴων, ἣν τότε παρεφύλαττε Δέξιππος ὁ Λακεδαιμόνιος, κατασταθεὶς ὑπὸ Συρακοσίων. (2) Ὁ δ' οὖν Διονύσιος καταλαβὼν τοὺς εὐπορωτάτους στασιάζοντας πρὸς τὸν δῆμον, καὶ κατηγορήσας αὐτῶν ἐν ἐκκλησίᾳ καὶ κατακρίνας, αὐτοὺς μὲν ἀπέκτεινε, τὰς δ' οὐσίας αὐτῶν ἐδήμευσεν, ἐκ δὲ τῶν χρημάτων τούτων τοῖς μὲν φρουροῦσι τὴν πόλιν, ὧν ἡγεῖτο Δέξιππος, ἀπέδωκε τοὺς ὀφειλομένους μισθούς· τοῖς δὲ μετ' αὐτοῦ παραγεγονόσιν ἐκ Συρακουσῶν ἐπηγγείλατο διπλοῦς ποιήσειν τοὺς μισθοὺς ὧν ἡ πόλις ἔταξε. (3) Διὰ δὲ τούτου τοῦ τρόπου τούς τ' ἐν Γέλᾳ στρατιώτας καὶ τοὺς μεθ' ἑαυτοῦ ταῖς εὐνοίαις ἰδίους κατέστησεν. Ἐπῃνεῖτο δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ δήμου τῶν Γελῴων ὡς αἴτιος αὐτοῖς γεγενημένος τῆς ἐλευθερίας· τοῖς γὰρ δυνατωτάτοις φθονοῦντες τὴν ἐκείνων ὑπεροχὴν δεσποτείαν ἑαυτῶν ἀπεκάλουν. (4) Διόπερ ἐξέπεμψαν πρέσβεις τοὺς ἐπαινοῦντας ἐν Συρακούσαις καὶ τὰ ψηφίσματα φέροντας, ἐν οἷς αὐτὸν μεγάλαις δωρεαῖς ἐτίμησαν. Ὁ δὲ Διονύσιος ἐπεβάλετο μὲν τὸν Δέξιππον πείθειν κοινωνῆσαι τῆς ἐπιβολῆς· ἐπεὶ δ' οὐ συγκατετίθετο, μετὰ τῶν ἰδίων στρατιωτῶν ἕτοιμος ἦν ἀνακάμπτειν εἰς Συρακούσας. (5) Οἱ δὲ Γελῷοι πυνθανόμενοι τοὺς Καρχηδονίους μέλλειν μετὰ πάσης τῆς δυνάμεως ἐπὶ πρώτην στρατεύειν τὴν Γέλαν, ἐδέοντο τοῦ Διονυσίου μεῖναι καὶ μὴ περιιδεῖν αὐτοὺς τὰ αὐτὰ τοῖς Ἀκραγαντίνοις παθόντας. Οἷς ἐπαγγειλάμενος ὁ Διονύσιος συντόμως ἥξειν μετὰ πλείο-

ab Italia et Peloponneso auxilia peregrinorum contrahere, cives vero suos ad commune periculum asciscere non velle : qui magnis ab hoste munerum pollicitationibus, si una militare velint, sollicitati, inter exteros tamen huc illuc vagantes mortem obire mallent, quam alieni quidpiam a pietate in patriam suscipere. (6) Etenim, si propter seditiones patria expulsi hoc nunc beneficio devinciantur, fore ut gratiæ referendæ studio quam propensissime pro patria decertent. Quum igitur multa ad institutum hoc idonea disseruisset, Syracusani tandem populi suffragia consecutus est. Nam collegarum nemo quidpiam contra proferre audebat, quod et multitudinis impetum reformidarent, et ad se præter inimicitias nihil, ad illum vero gratiæ plurimum a beneficio affectis rediturum prospicerent. (7) Hoc vero propterea a Dionysio factum est, quod exsules sibi obnoxios fore speraret, homines utique mutationis cupidos, et ad parandam sibi dominationem aptos : qui inimicos suos trucidari, bona ipsorum publicari, sibique facultates restitui cum voluptate spectaturi essent. Sententia igitur de reducendis exsulibus tandem perrogata, sine mora hi in patriam revertuntur.

XCIII. Tum literis ex Gela de majore illuc subsidio expediendo allatis, idoneam persequendi consilii occasionem Dionysius accipit. Bis mille enim peditum manu, et quadringentorum equitum turmis instructus, properato itinere Geloorum urbem petit, cujus defensioni tunc Dexippus Lacedæmonius cum præsidiariorum manu a Syracusanis præfectus erat. (2) Dionysius igitur quum civitatem seditione locupletum adversus plebem commotam offendisset, in publico accusatos conventu damnat, ipsisque necatis, facultates eorum publicavit. Ex his pecuniis debita stipendia præsidio urbis, quod sub Dexippo militabat, exsolvit; iis vero, quos Syracusis secum adduxerat, stipendium a civitate condictum se duplicaturum recepit. (3) Hoc modo tum qui Gelæ erant, tum qui ductum ejus sequebantur, militum favorem sibi astrinxit. Geloi præterea virum laudibus extollunt, quippe qui libertatis auctor ipsis fuerit. Quum enim invidia potentiorum flagrarent, eminentiam illorum dominatum in se nuncupabant. (4) Legatos igitur Syracusas mittunt, qui et viri laudes ad populum referrent, et decreta, quibus magnis illum muneribus honorarant, exhiberent. Dionysius interim Dexippum in sententiam suam pertrahere conatur : verum illo refragante, cum sua manu Syracusas reverti constituit. (5) Geloi autem, quum rumor increbuisset, Carthaginienses totius exercitus viribus urbem suam omnium primam invadere constituisse, preces Dionysio adhibent, ne abs se discedat, neve urbem in eam demergi calamitatem patiatur, quam Agrigentini subierunt. Quibus

νος δυνάμεως, ἐξώρμησεν ἐκ τῆς Γέλας μετὰ τῶν ἰδίων στρατιωτῶν.

XCIV. Θέας δ' οὔσης ἐν ταῖς Συρακούσαις, τὴν ὥραν τῆς ἀπαλλαγῆς τῶν ἐκ τοῦ θεάτρου παρῆν εἰς τὴν πόλιν. Συνδραμόντων δὲ τῶν ὄχλων ἐπ' αὐτὸν καὶ πυνθανομένων περὶ τῶν Καρχηδονίων, ἀγνοεῖν αὐτοὺς ἔφη διότι τῶν ἔξωθεν πολεμιωτέρους ἔχουσι τοὺς ἔνδον τῶν κοινῶν προεστῶτας, οἷς οἱ μὲν πολῖται πιστεύοντες ἑορτάζουσιν, αὐτοὶ δὲ διαφοροῦντες τὰ δημόσια τοὺς στρατιώτας ἀμίσθους πεποιήκασι, καὶ τῶν πολεμίων ἀνυπερβλήτους ποιουμένων τὰς εἰς τὸν πόλεμον παρασκευάς, καὶ μελλόντων ἐπὶ Συρακούσας τὴν δύναμιν ἄγειν, τούτων δ' οὐδ' ἡντινοῦν ποιούμενοι φροντίδα. (2) Δι' ἣν δ' αἰτίαν ταῦτα πράττουσιν εἰδέναι μὲν καὶ πρότερον, νῦν δὲ σαφέστερον [ἀν]εγνωκέναι. Ἰμίλκωνα γὰρ πρὸς αὐτὸν ἀπεσταλκέναι κήρυκα, πρόφασιν μὲν ὑπὲρ τῶν αἰχμαλώτων, παρακαλεῖν δὲ πλείω τῶν συναρχόντων περιποιησάμενον μηδὲν τῶν πραττομένων πολυπραγμονεῖν μηδ' ἀντιπράττειν, ἐπειδὴ συνεργεῖν οὐ προαιρεῖται. (3) Μηκέτ' οὖν βούλεσθαι στρατηγεῖν, ἀλλὰ [καὶ] παρεῖναι τὴν ἀρχὴν ἀποθησόμενος· οὐ γὰρ ἀνεκτὸν εἶναι τῶν ἄλλων πωλούντων τὴν πατρίδα, μὴ μόνον κινδυνεύειν μετὰ τῶν πολιτῶν, ἀλλὰ καὶ δοκεῖν μετεσχηκέναι τῆς προδοσίας. (4) Παροξυνθέντων δὲ ἐπὶ τοῖς ῥηθεῖσι, καὶ τοῦ λόγου διὰ πάσης τῆς δυνάμεως ῥυέντος, τότε μὲν εἷς ἕκαστος ἀγωνιῶν εἰς οἶκον ἐχωρίσθη. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ συναχθείσης ἐκκλησίας, ἐν ᾗ τῶν ἀρχόντων πολλὰ κατηγορήσας οὐ μετρίως εὐδοκίμησε, τὸν [δὲ] δῆμον κατὰ τῶν στρατηγῶν παρώξυνε. (5) Τέλος δὲ τῶν καθημένων τινὲς ἀνεβόησαν στρατηγὸν αὐτὸν αὐτοκράτορα καθιστάναι, καὶ μὴ περιμένειν ἄχρι ἂν οἱ πολέμιοι τοῖς τείχεσιν ἐπισείωσι· χρείαν γὰρ ἔχειν τὸ μέγεθος τοῦ πολέμου τοιούτου στρατηγοῦ δι' οὗ δυνατὸν εἶναι εὐπορεῖν τοῖς πράγμασι· τὰ δὲ περὶ τῶν προδοτῶν ἐν * ἐκκλησίᾳ βουλεύεσθαι· τῶν γὰρ ἐνεστώτων καιρῶν ἀλλότριον εἶναι· καὶ πρότερον δὲ Καρχηδονίων τὰς τριάκοντα μυριάδας περὶ τὴν Ἱμέραν νενικῆσθαι στρατηγοῦντος Γέλωνος αὐτοκράτορος. (6) Ταχὺ δὲ τῶν πολλῶν, ὥσπερ εἰώθασιν, ἐπὶ τὸ χεῖρον ῥεπόντων, ὁ Διονύσιος ἀπεδείχθη στρατηγὸς αὐτοκράτωρ.

XCV. Ἐπεὶ δ' οὖν αὐτῷ τὰ πράγματα κατὰ νοῦν ἠκολούθει, ψήφισμα ἔγραψε τοὺς μισθοὺς διπλασίους εἶναι· πάντας γὰρ ἔφησε τούτου γενομένου προθυμοτέρους ἔσεσθαι πρὸς τὸν ἀγῶνα, καὶ περὶ τῶν χρημάτων παρεκάλει μηδὲν ἀγωνιᾶν· ἔσεσθαι γὰρ αὐτῶν τὸν πόρον ῥᾴδιον. (2) Διαλυθείσης δὲ τῆς ἐκκλησίας, οὐκ ὀλίγοι τῶν Συρακοσίων κατηγόρουν τῶν πραχθέντων, ὥσπερ οὐκ αὐτοὶ ταῦτα κεκυρωκότες· τοῖς γὰρ λογισμοῖς εἰς ἑαυτοὺς ἐρχόμενοι τὴν ἐσομένην δυναστείαν ἀνεθεώρουν. Οὗτοι μὲν οὖν βεβαιῶσαι βουλόμενοι τὴν ἐλευθερίαν ἔλαθον ἑαυτοὺς δεσπότην τῆς πατρίδος καθεστακότες. (3) Ὁ δὲ Διονύσιος τὴν μετάνοιαν τῶν ὄχλων φθάσαι βουλόμενος, ἐπεζήτει δι' οὗ τρόπου δύναιτο φύλακας αἰτήσασθαι τοῦ σώματος· τούτου γὰρ συγχωρη-

se brevi cum majoribus affuturum copiis pollicitus Dionysius, Gela cum agmine suo discedit.

XCIV. Ludi tum agitabantur Syracusis, eaque hora, qua populus e theatro domum se recipiebat, Dionysius in urbem redit. Concursu igitur multitudinis ad eum facto, quum de Carthaginiensibus sciscitarentur, se quidquam scire negat, propterea quod reipublicæ præfectos hostibus ipsis habeant infestiores: quorum blanditiis inducti cives jam festos agant dies, quum ipsi rempublicam interim depeculantes, stipendiis milites defraudent. Jam hostes incredibiles in bellum apparatus facere, et cum infesto agmine finibus Syracusanis imminere: hoc vero susque deque ab illis haberi. (2) Id quo consilio faciant, jam pridem sibi intellectum, nunc vero penitus perspectum esse. Nam ab Imilcone caduceatorem ad se missum, specie ut de redimendis captivis ageret, revera autem ut exhortaretur ne, quum plures jam præfectos partibus suis conciliasset, in ea, quæ gererentur, curiosius inquireret, aut obsisteret, siquidem cum ipsis facere non constituisset. (3) Se igitur imperatoris munere non amplius fungi velle, sed ad deponendum magistratum jam paratum esse. Nequaquam enim tolerandum, aliis patriam vendentibus, se non solum cum civibus periculum sustinere, sed proditionis etiam una cum illis insimulari. (4) Accensa his dictis plebe, ac sermone per totum exercitum divulgato, tunc quidem suam quisque domum, non absque metu ac perturbatione, se recipit. Postridie autem indicto populi conventu, multis duces criminibus onerans, populumque in eos concitans, favorem non exiguum sibi conciliavit. (5) Tandem in consessu nonnulli exclamare cœperunt, dictatorem illum creandum, nec exspectandum, dum hostium armis mœnia quatiantur. Magnitudinem belli ejusmodi imperatorem deposcere, qui magnis rempublicam commodis locupletare queat. De proditoribus in alia deinceps concione disquirendum, quum id a præsenti tractatione alienum videatur. Olim quoque trecenta millia Carthaginiensium ad Himeram, quum summum Gelo imperium teneret, devicta esse. (6) Ad hanc vocem multitudine subito, ut ipsius mos est, in deterius inclinata, Dionysius imperator cum summa potestate creatur.

XCV. Cui posteaquam ex sententia res successit, decretum scripsit, uti duplum militibus stipendium numeretur. Hoc enim modo illos ad certamen promptiores futuros. De pecuniis vero neutiquam sollicitos esse jubet; proventum enim horum non difficilem ipsis fore. (2) Concione tamen dimissa, non pauci Syracusanorum erant qui factum hoc culparent, ac si non ipsi rata illa esse jussissent. Nam postquam ad maturiorem hæc considerationem revocarent, principatum hinc secuturum prospiciebant. Quare, dum libertatem sibi confirmare cupiunt, imprudentes dominum patriæ imponunt. (3) Dionysius igitur, ut pœnitentiam vulgi anteverteret, meditari secum cœpit, qua ratione corporis sui custodes sibi dari peteret. Hoc enim impetrato,

θέντος, ῥᾳδίως ἤμελλε κυριεύσειν τῆς τυραννίδος. Εὐθὺς οὖν παρήγγειλε τοὺς ἐν ἡλικίᾳ πάντας ἕως ἐτῶν τετταράκοντα λαβόντας ἐπισιτισμὸν ἡμερῶν τριάκοντα, καταντᾶν μετὰ τῶν ὅπλων εἰς Λεοντίνους· αὕτη δ' ἡ πόλις τότε φρούριον ἦν τῶν Συρακοσίων, πλῆρες ὑπάρχον φυγάδων καὶ ξένων ἀνθρώπων· ἤλπιζε γὰρ τούτους συναγωνιστὰς ἕξειν, ἐπιθυμοῦντας μεταβολῆς· τῶν δὲ Συρακοσίων τοὺς πλείστους οὐδ' ἥξειν εἰς Λεοντίνους. (4) Οὐ μὴν ἀλλὰ νυκτὸς ἐπὶ τῆς χώρας στρατοπεδεύων, καὶ προσποιηθεὶς ἐπιβουλεύεσθαι, κραυγὴν ἐποίησε καὶ θόρυβον διὰ τῶν ἰδίων οἰκετῶν· τοῦτο δὲ πράξας συνέφυγεν εἰς τὴν ἀκρόπολιν, καὶ διενυκτέρευσε πυρὰ καίων καὶ τοὺς γνωριμωτάτους τῶν στρατιωτῶν μεταπεμπόμενος. (5) Ἅμα δ' ἡμέρᾳ τοῦ πλήθους ἀθροισθέντος εἰς Λεοντίνους, πολλὰ πρὸς τὴν τῆς ἐπιβολῆς ὑπόθεσιν πιθανολογήσας ἔπεισε τοὺς ὄχλους δοῦναι φύλακας αὐτῷ τῶν στρατιωτῶν ἑξακοσίους οὓς ἂν προαιρῆται. Λέγεται δὲ τοῦτο πρᾶξαι τὸν Διονύσιον ἀπομιμούμενον Πεισίστρατον τὸν Ἀθηναῖον. (6) Καὶ γὰρ ἐκεῖνόν φασιν ἑαυτὸν κατατραυματίσαντα προελθεῖν εἰς τὴν ἐκκλησίαν ὡς ἐπιβεβουλευμένον, καὶ διὰ τοῦτο φυλακὴν λαβεῖν παρὰ τῶν πολιτῶν, ᾗ χρησάμενον τὴν τυραννίδα περιπεποιῆσθαι. Καὶ τότε Διονύσιος τῇ παραπλησίᾳ μηχανῇ τὸ πλῆθος ἐξαπατήσας ἐνήργει τὰ τῆς τυραννίδος.

XCVI. Εὐθὺς γὰρ τοὺς χρημάτων μὲν ἐνδεεῖς, τῇ δὲ ψυχῇ θρασεῖς ἐπιλέξας ὑπὲρ τοὺς χιλίους ὅπλοις τε πολυτελέσι καθώπλισε καὶ ταῖς μεγίσταις ἐπαγγελίαις ἐμετεώρισε, τοὺς δὲ μισθοφόρους ἀνακαλούμενος καὶ φιλανθρώποις λόγοις χρώμενος ἰδίους κατεσκεύαζε· μετετίθει δὲ καὶ τὰς τάξεις, τοῖς πιστοτάτοις τὰς ἡγεμονίας παραδιδούς, καὶ Δέξιππον τὸν Λακεδαιμόνιον ἀπέλυσεν εἰς τὴν Ἑλλάδα· ὑφεωρᾶτο γὰρ τὸν ἄνδρα τοῦτον μὴ καιροῦ λαβόμενος ἀνακτήσηται τοῖς Συρακοσίοις τὴν ἐλευθερίαν. (2) Μετεπέμψατο δὲ καὶ τοὺς ἐν Γέλᾳ μισθοφόρους, καὶ πανταχόθεν συνῆγε τοὺς φυγάδας καὶ ἀσεβεῖς, ἐλπίζων διὰ τούτων βεβαιοτάτην τηρηθήσεσθαι τὴν τυραννίδα. Οὐ μὴν ἀλλὰ παραγενόμενος εἰς Συρακούσας, κατεσκήνωσεν ἐν τῷ ναυστάθμῳ, φανερῶς ἑαυτὸν ἀναδείξας τύραννον. Οἱ δὲ Συρακόσιοι βαρέως φέροντες ἠναγκάζοντο τὴν ἡσυχίαν ἔχειν· οὐδὲν γὰρ ἔτι περαίνειν ἠδύναντο· ἥ τε γὰρ πόλις ἔγεμεν ὅπλων ξενικῶν, τούς τε Καρχηδονίους ἐδεδοίκεισαν τηλικαύτας ἔχοντας δυνάμεις. (3) Ὁ δ' οὖν Διονύσιος εὐθέως ἔγημε τὴν Ἑρμοκράτους θυγατέρα τοῦ καταπολεμήσαντος Ἀθηναίους, καὶ τὴν ἀδελφὴν ἔδωκε Πολυξένῳ τῆς Ἑρμοκράτους γυναικὸς ἀδελφῷ· τοῦτο δ' ἔπραξε βουλόμενος οἰκίαν ἐπίσημον εἰς οἰκειότητα προσλαβέσθαι πρὸς τὸ τὴν τυραννίδα ποιῆσαι βεβαίαν. (4) Μετὰ δὲ ταῦτα συναγαγὼν ἐκκλησίαν, τοὺς ἀντιπράξαντας αὐτῷ τῶν δυνατωτάτων ὄντας Δαφναῖον καὶ Δήμαρχον ἀνεῖλε. Διονύσιος μὲν οὖν ἐκ γραμματέως καὶ τοῦ τυχόντος ἰδιώτου τῆς μεγίστης πόλεως τῶν Ἑλληνίδων ἐγενήθη τύραννος· διετήρησε δὲ τὴν δυναστείαν ἄχρι τῆς τελευτῆς,

facile tyrannidem occupaturus erat. Omnibus igitur repente, qui per ætatem armis ferendis idonei erant, quadragesimum ætatis annum nondum supergressi, ut triginta dierum commeatu instructi cum armis in Leontinorum urbem properent, edicit. Hæc enim arx tunc Syracusanis erat, exulibus et peregrinorum hominum colluvie referta : quos commodam sibi operam navaturos sperabat, novarum quippe rerum studiosos; quum maximam Syracusanorum partem in Leontinos minime venturam prævideret. (4) Per noctem igitur in agro stativa habens, insidias parari sibi fingit, tumultuque a familia sua magnis clamoribus excitato, in arcem confugit, ubi crebris accensis ignibus, et militum fortissimis ad se arcessitis, noctem illam transigit. (5) Simul vero ac dies illuxit, multitudine in urbem Leontinorum congregata, multa de insidiis, quas strui sibi finxerat, probabiliter disserens, eo turbam adduxit, ut sexcentos custodes, quos ipse vellet, eligendi potestatem ei facerent. Pisistrati Atheniensis exemplo hoc factitasse Dionysius memoratur. (6) Is enim vulneribus sponte sibi inflictis, veluti insidiis appetitus esset, concioni sese ostentasse, atque idcirco stipatores a civibus accepisse fertur : quorum ope violentum in civitatem imperium arripuerit. Simili tunc fallaciæ commento Dionysius plebem fallens, tyranni partibus fungi cœpit.

XCVI. Nam e vestigio ab opibus male instructos, animorumque robore præstantes, supra mille deligit, armis insignibus munit et pollicitis magnificis attollit. Tum mercenarios etiam advocatos perhumanis allocutus verbis, ad omne sibi obsequium addictos facit. Ordinum quoque rationem immutat, fidissimo cuique præfecturæ munus commendans. Dexippum Lacedæmonium in Græciam dimittit : suspectus enim hic vir ipsi erat, ne per occasionem Syracusani hoc duce libertatem recuperarent. (2) Mercenarium etiam Gela militem arcessit, et undecunque exules et religionis violatæ damnatos contrahit, spe haud dubia, horum ope regnum se quam firmissime stabiliturum. Posteaquam vero Syracusas erat regressus, fixis in navali tentoriis, apertum se tyrannum civitati demonstravit. Gravissime hoc quidem Syracusani ferebant, sed quiete se continere cogebantur, quum nihil amplius confieri jam ab ipsis posset. Namque urbs tota peregrinorum armis obsessa tenebatur, et pavor a Carthaginiensibus incumbebat, qui tantas in procinctu copias haberent. (3) Dionysius ergo statim Hermocratis, qui res Atheniensium in Sicilia extreme afflixit, filiam matrimonio sibi junxit, germanamque suam Polyxeno, qui Hermocratis uxoris frater erat, collocavit. Hoc eo consilio fecit, ut nobilem affinitate domum sibi astringeret, ad regnum stabilius confirmandum. (4) Hinc populo ad conventum accito, molitionibus suis adversantium potentissimos Daphnæum et Demarchum e medio tollendos curavit. Ita Dionysius e scriba et infimæ conditionis homine urbis inter Græcas civitates maximæ dominatum consecutus est, imperiumque ad vitæ suæ finem per annos duodequadra-

τυραννήσας ἔτη δύο λείποντα τῶν τετταράκοντα. (5) Τὰς δὲ κατὰ μέρος αὐτοῦ πράξεις καὶ τὴν αὔξησιν τῆς ἀρχῆς ἐν τοῖς οἰκείοις χρόνοις διέξιμεν· δοκεῖ γὰρ οὗτος μεγίστην τῶν ἱστορουμένων τυραννίδα περιπεποιῆσθαι δι' ἑαυτοῦ καὶ πολυχρονιωτάτην. (6) Οἱ δὲ Καρχηδόνιοι μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς πόλεως τὰ μὲν ἀναθήματα καὶ τοὺς ἀνδριάντας καὶ τἄλλα τὰ πολυτελέστατα μετήνεγκαν εἰς Καρχηδόνα· τὰ δ' ἱερὰ κατακαύσαντες καὶ τὴν πόλιν διαρπάσαντες αὐτοῦ παρεχείμασαν. Ἐπὶ δὲ τὴν ἐαρινὴν ὥραν παρεσκευάζοντο μηχανήματα καὶ βέλη παντοδαπά, διανοούμενοι πρώτην πολιορκῆσαι τὴν τῶν Γελῴων πόλιν.

XCVII. Ἀθηναῖοι δὲ κατὰ τὸ συνεχὲς ἐλαττώμασι περιπίπτοντες, ἐποιήσαντο πολίτας τοὺς μετοίκους καὶ τῶν ἄλλων ξένων τοὺς βουλομένους συναγωνίσασθαι. Ταχὺ δὲ πολλοῦ πλήθους πολιτογραφηθέντος, οἱ στρατηγοὶ κατέγραφον τοὺς εὐθέτους εἰς τὴν στρατείαν. Παρεσκευάσαντο δὲ ναῦς ἑξήκοντα, καὶ ταύτας πολυτελῶς καταρτίσαντες ἐξέπλευσαν εἰς Σάμον, ἐν ᾗ κατέλαβον τοὺς ἄλλους στρατηγοὺς ἀπὸ τῶν ἄλλων νήσων ὀγδοήκοντα τριήρεις ἠθροικότας. (2) Δεηθέντες δὲ καὶ τῶν Σαμίων προσπληρῶσαι δέκα τριήρεις, ἀνήχθησαν ἁπάσαις ταῖς ναυσὶν οὔσαις ἑκατὸν πεντήκοντα, καὶ κατέπλευσαν εἰς τὰς Ἀργινούσας νήσους, σπεύδοντες λῦσαι τὴν Μυτιλήνης πολιορκίαν. (3) Ὁ δὲ τῶν Λακεδαιμονίων ναύαρχος Καλλικρατίδας πυθόμενος τὸν κατάπλουν τῶν νεῶν, ἐπὶ μὲν τῆς πολιορκίας κατέλιπεν Ἐτεόνικον μετὰ πολλῆς δυνάμεως, αὐτὸς δὲ πληρώσας ναῦς ἑκατὸν τετταράκοντα, κατὰ σπουδὴν ἀνήχθη [καὶ] τῶν Ἀργινουσῶν περὶ θάτερα μέρη, αἱ νῆσοι τότ' ἦσαν οἰκούμεναι καὶ πολισμάτιον Αἰολικὸν ἔχουσαι, κείμεναι μεταξὺ Μυτιλήνης καὶ Κύμης, ἀπέχουσαι τῆς ἠπείρου βραχὺ παντελῶς καὶ τῆς ἄκρας τῆς Κανίδος. (4) Οἱ δ' Ἀθηναῖοι τὸν μὲν κατάπλουν τῶν πολεμίων εὐθέως ἔγνωσαν, οὐ μακρὰν ὁρμοῦντες· διὰ δὲ τὸ μέγεθος τῶν πνευμάτων τότε μὲν ναυμαχεῖν ἀπέγνωσαν, εἰς δὲ τὴν ἐχομένην ἡμέραν ἡτοιμάζοντο τὰ πρὸς τὴν ναυμαχίαν, τὸ αὐτὸ ποιούντων καὶ τῶν Λακεδαιμονίων, καίπερ ἀμφοτέροις ἀπαγορευόντων μάντεων. (5) Τοῖς μὲν γὰρ Λακεδαιμονίοις ἡ τοῦ θύματος κεφαλὴ κειμένη παρὰ τὸν αἰγιαλὸν ἀφανὴς ἐγεγόνει, προσκλύζοντος τοῦ κύματος· διόπερ ὁ μάντις προὔλεγε διότι τελευτήσει ναυμαχῶν ὁ ναύαρχος· οὗ ῥηθέντος, φασὶ τὸν Καλλικρατίδαν εἰπεῖν ὅτι τελευτήσας κατὰ τὴν μάχην οὐδὲν ἀδοξοτέραν ποιήσει τὴν Σπάρτην. (6) Τῶν δ' Ἀθηναίων ὁ στρατηγὸς Θράσυλλος, ὃς ἦν ἐπὶ τῆς ἡγεμονίας ἐκείνην τὴν ἡμέραν, εἶδε κατὰ τὴν νύκτα τοιαύτην ὄψιν· ἔδοξεν Ἀθήνησι τοῦ θεάτρου πλήθοντος αὐτός τε καὶ τῶν ἄλλων στρατηγῶν ἓξ ὑποκρίνεσθαι τραγῳδίαν Εὐριπίδου Φοινίσσας· τῶν δ' ἀντιπάλων ὑποκρινομένων τὰς Ἱκέτιδας, δόξαι τὴν Καδμείαν νίκην αὐτοῖς προσγενέσθαι, καὶ πάντας ἀποθανεῖν μιμουμένους τὰ πράγματα τῶν ἐπὶ τὰς Θήβας στρατευσάντων. (7) Ἀκούσας δ' ὁ μάντις ταῦτα, διεσάφει τοὺς ἑπτὰ τῶν στρατηγῶν ἀναιρεθήσε-

ginta conservavit. (5) Quas vero res suo deinceps tempore gesserit, et quomodo regnum amplificarit, conveniente nobis loco dissceretur. Hic enim amplissimam tyrannidem et per longissimum tempus continuatam sibi comparasse videtur. (6) Carthaginienses autem post captam urbem donaria in templis reposita et statuas et res ibi pretiosissimas Carthaginem transportarunt, fanisque in cinerem redactis, et urbe direpta, illic hibernarunt; interim machinas et tela omnis generis sibi comparabant. Ad proximum enim ver Geloorum urbem omnium primam obsidere constituerant.

XCVII. Ceterum Athenienses, continuis adversæ fortunæ cladibus debilitati, inquilinos aliosque peregrinos, qui commune secum belli discrimen subire vellent, civitate donant. Quumque brevi ingens multitudo in civium numerum cooptata esset, prætores, quicunque ad bellum idonei viderentur, conscribunt. Sexaginta præterea naves adornant, quibus magnifice instructis, in Samum trajiciunt, ubi duces ceteros inveniunt, qui ex aliis jam insulis octoginta triremes collegerant. (2) Rogatisque Samiis, ut et ipsi decem triremes complerent, cum universa classe centum et quinquaginta navium inde solvunt, et Arginusas insulas versus contendunt, ut Mytilenen obsidione quamprimum liberarent. (3) Callicratidas autem Lacedæmoniorum navarchus, de classis hosticæ adventu certior factus, Eteonicum magnis cum copiis ad persequendam obsidionem relinquit: ipse, centum et quadraginta navibus completis, confestim in alteram Arginusarum partem classe sua provehitur. Colebantur tunc hæ insulæ, oppidulumque habebant Æolicum, sitæ inter Mytilenen et Cumam, exiguo plane intervallo a continente et Canide promontorio. (4) Athenienses, quia non procul inde stationem habebant, adnavigationem hostium statim cognoscunt; sed quod flatus tunc esset vehementior, pugna tum quidem supersedendum censent, ad ineundum vero postridie certamen sese comparant; idem et Lacedæmonii faciunt, quantumvis utrisque vates dissuaderet. (5) Nam Lacedæmoniis victimæ caput in litore repositum subito disparuit, impetu fluctus alluentis haustum. Occubiturum ergo prætorem classis haruspex prædixit. Ad quod respondisse Callicratidam ferunt, se Sp rtæ gloriam oppetendo non obscuriorem effecturum. (6) Atheniensium vero prætori, penes quem illo die summa potestas erat, Thrasyllo, nocte præcedente hujusmodi somnium occurrit: videbatur sibi cum aliis sex ducibus in frequenti Athenis theatro Phœnissas, Euripidis tragœdiam, agere; adversariis contra fabulam, cui Supplicum nomen, repræsentantibus; et Cadmeam tandem victoriam sibi obtingere vidit, cunctosque exemplo illorum, qui Thebas oppugnarunt, interire. (7) Quod ubi hariolus audi-

σθαι. Τῶν δ' ἱερείων φερόντων νίκην, οἱ στρατηγοὶ περὶ μὲν τῆς ἑαυτῶν ἀπωλείας ἐκώλυον ἑτέροις ἀπαγγέλλειν, περὶ δὲ τῆς ἐν τοῖς ἱεροῖς νίκης ἀνήγγειλαν καθ' ὅλην τὴν δύναμιν.

XCVIII. Καλλικρατίδας δ' ὁ ναύαρχος συναγαγὼν τὰ πλήθη καὶ παραθαῤῥύνας τοῖς οἰκείοις λόγοις, τὸ τελευταῖον εἶπεν εἰς τὸν ὑπὲρ τῆς πατρίδος κίνδυνον οὕτως εἶναι πρόθυμος αὐτός, ὥστε τοῦ μάντεως λέγοντος διὰ τῶν ἱερείων ὑμῖν μὲν προσημαίνεσθαι νίκην, ἐμοὶ δὲ θάνατον, ὅμως ἑτοιμός εἰμι τελευτᾶν. (2) Εἰδὼς οὖν μετὰ τὸν τῶν ἡγεμόνων θάνατον ἐν θορύβῳ τὰ στρατόπεδα γινόμενα, νῦν ἀναδεικνύω ναύαρχον, ἂν ἐγώ τι πάθω, τὸν διαδεξόμενον Κλέαρχον, ἄνδρα πεῖραν δεδωκότα τῶν κατὰ πόλεμον ἔργων. Ὁ μὲν οὖν Καλλικρατίδας ταῦτ' εἰπὼν οὐκ ὀλίγους ἐποίησε ζηλῶσαι τὴν ἀρετὴν αὐτοῦ καὶ προθυμοτέρους γενέσθαι πρὸς τὴν μάχην. (3) Καὶ Λακεδαιμόνιοι μὲν παρακαλοῦντες ἀλλήλους ἐνέβαινον εἰς τὰς ναῦς· οἱ δ' Ἀθηναῖοι, παρακληθέντες ὑπὸ τῶν στρατηγῶν εἰς τὸν ἀγῶνα, κατὰ σπουδὴν ἐπλήρουν τὰς τριήρεις καὶ πάντες εἰς τάξιν καθίσταντο. Τοῦ μὲν οὖν δεξιοῦ κέρατος Θράσυλλος ἡγεῖτο καὶ Περικλῆς ὁ Περικλέους τοῦ προσαγορευθέντος κατὰ τὴν δύναμιν Ὀλυμπίου· συμπαρέλαβε δὲ καὶ Θηραμένην εἰς τὸ δεξιὸν κέρας, ἐφ' ἡγεμονίας τάξας· ὃς ἰδιώτης μὲν συνεστρατεύετο τότε, πρότερον δὲ πολλάκις ἦν ἀφηγημένος δυνάμεων· τοὺς δ' ἄλλους στρατηγοὺς παρ' ὅλην τὴν φάλαγγα διέταξε, καὶ τὰς καλουμένας Ἀργινούσας νήσους συμπεριέλαβε τῇ τάξει, σπεύδων ὅτι πλεῖστον παρεκτεῖναι τὰς ναῦς. (4) Ὁ δὲ Καλλικρατίδας ἀνήχθη τὸ μὲν δεξιὸν μέρος αὐτὸς ἔχων, τὸ δ' εὐώνυμον παρέδωκε Βοιωτοῖς, ὧν Θρασώνδας ὁ Θηβαῖος τὴν ἡγεμονίαν ἔσχεν. Οὐ δυνάμενος δὲ τὴν τάξιν ἐξισῶσαι τοῖς πολεμίοις διὰ τὸ τὰς νήσους πολὺν ἐπέχειν τόπον, διείλετο τὴν δύναμιν, καὶ δύο ποιήσας στόλους, πρὸς ἑκάτερον μέρος δίχα διηγωνίζετο. (5) Διὸ καὶ παρείχετο μεγάλην κατάπληξιν πολλαχῇ τοῖς θεωμένοις, ὡς ἂν τεττάρων μὲν στόλων ναυμαχούντων, τῶν δὲ νεῶν συνηθροισμένων εἰς ἕνα τόπον οὐ πολλαῖς ἐλάττω τῶν τριακοσίων· μεγίστη γὰρ αὕτη μνημονεύεται ναυμαχία γεγενημένη Ἕλλησι πρὸς Ἕλληνας.

XCIX. Ἅμα δ' οἵ τε ναύαρχοι τοῖς σαλπιγκταῖς παρεκελεύοντο σημαίνειν καὶ τὸ παρ' ἑκατέροις πλῆθος ἐναλλὰξ ἐπαλαλάζον ἐξαίσιον ἐποίει βοήν· πάντες δὲ μετὰ σπουδῆς ἐλαύνοντες τὸ ῥόθιον ἐφιλοτιμοῦντο πρὸς ἀλλήλους, ἑκάστου σπεύδοντος πρώτου κατάρξασθαι τῆς μάχης. (2) Ἔμπειροί τε γὰρ ἦσαν τῶν κινδύνων οἱ πλεῖστοι διὰ τὸ μῆκος τοῦ πολέμου, καὶ σπουδὴν ἀνυπέρβλητον ἐπεφέροντο διὰ τὸ τοὺς κρατίστους εἰς τὸν ὑπὲρ τῶν ὅλων ἀγῶνα συνηθροῖσθαι· πάντες γὰρ ὑπελάμβανον τοὺς ταύτῃ τῇ μάχῃ νικήσαντας πέρας ἐπιθήσειν τῷ πολέμῳ. (3) Οὐ μὴν ἀλλ' ὁ Καλλικρατίδας ἀκηκοὼς τοῦ μάντεως τὴν περὶ αὐτὸν ἐσομένην τελευτήν, ἔσπευδεν ἐπιφανέστατον ἑαυτῷ περιποιήσασθαι θάνατον. Διόπερ πρῶτος ἐπὶ τὴν Λυσίου τοῦ στρα-

vit, septem duces eo prœlio casuros interpretatus est. Quum exta tamen victoriam portenderent, de interitu suo duces nemini aliquid renuntiari jubent, at victoriam faustis sacrorum indiciis promissam per totum exercitum divulgant.

XCVIII. Tum Callicratidas, concione militum advocata, opportunis eos verbis exhortatur, et ad postremum addit: Ad discrimen pro patria subeundum tam promptus sum et alacris, ut, tametsi vates ex hostiæ prodigiis mihi interitum prænuntiet, quum vobis tamen victoriam simul prædicat, nullam in me moram esse patiar, quin statim mortem oppetam. (2) Quumque me non fugiat, imperatorum morte acies perturbari, jam alium vobis navarchum renuntio, quippe Clearchum, qui, si quid humanitus mihi contigerit, in locum meum succedat, virum certe præclaris belli experimentis spectatum. His verbis non paucos Callicratidas accendit, ut virtutem illam imitari properarent et ad conflictum multo promptiores essent. (3) Lacedæmonii, mutuo sese cohortantes, navigia conscendunt. Sic etiam Athenienses, a ducibus ad strenue decertandum excitati, triremes occupant, et suum quisque ordinem capessit. Dextrum vero cornu Thrasyllus, cum Pericle, Periclis illius, cui singularis dicendi vis Olympii cognomen peperit, filio tenebat. Partem tamen in illo cornu gubernandam tradidit Therameni, qui tunc inter gregarios milites stipendia faciebat, quum antea non semel dux copiarum fuisset. Ceteros autem præfectos per totam distribuit phalangem, et Arginusas ut vocantur simul insulas acie sua complexus, quam longissimo classem spatio extendere maturavit. (4) Callicratidas autem in altum evectus, dexterum cornu regebat: sinistrum Bœotis commiserat, quorum Thrasondas Thebanus ductor erat. Quum vero non posset aciem hostium æquare, quod amplum nimis spatium obtinerent insulæ, copias divisit, et bipartita classe duobus utrinque locis pugnam cum hoste conseruit. (5) Magnum ea res stuporem ubique intuentibus objecit, ac si quattuor classes, navibus haud minus trecentis in unum locum coactis, inter se concurrissent. Hæc enim pugna navalis omnium maxima fuisse memoratur, quas Græci cum Græcis unquam conseruerint.

XCIX. Tum uno momento a navarchis classicum insonare tubicines jubentur, et utrinque multitudo immensum clamorem alternatim tollit, verberatisque haud segniter remorum impulsu fluctibus, magno studio inter sese certant, dum quisque primus inceptare conflictum properat. (2) Plerique enim ob belli diuturnitatem bellicorum discriminum haud imperiti erant; et pertinacissima tum res contentione gerebatur, quod ad disceptationem de summa rerum lectissimorum hominum robur convenisset. Nemini enim dubium erat, quin, utricunque hoc prœlio victores abirent, ii bello finem imposituri essent. (3) Ceterum Callicratidas, necem sibi imminere ex vatis indicio compertum habens, quam gloriosissimam sibi mortem conciliare properat. Ideo primus in Lysiæ prætoris triremem incurrens, eam cum prope

τηγοῦ ναῦν ἐπιπλεύσας, καὶ σὺν ταῖς ἅμα πλεούσαις τριήρεσιν ἐξ ἐφόδου τρώσας, κατέδυσε· τῶν δ' ἄλλων τὰς μὲν τοῖς ἐμβόλοις τύπτων ἄπλους ἐποίει, τῶν δὲ τοὺς ταρσοὺς* ἀχρήστους ἀπετέλει πρὸς τὴν μάχην. (4) Τὸ δὲ τελευταῖον δοὺς ἐμβολὴν τῇ τοῦ Περικλέους τριήρει βιαιότερον, τῆς μὲν τριήρους ἐπὶ πολὺν ἀνέῤῥηξε τόπον, τοῦ δὲ στόματος ἐναρμοσθέντος εἰς τὴν λακίδα, καὶ μὴ δυναμένων αὐτῶν ἀνακρούσασθαι, Περικλῆς μὲν ἐπέβαλε τῇ τοῦ Καλλικρατίδα νηὶ σιδηρᾶν χεῖρα· προσαχθείσης δ' αὐτῆς, οἱ μὲν Ἀθηναῖοι περιστάντες τὴν ναῦν εἰσήλλοντο, καὶ περιχυθέντες τοὺς ἐν αὐτῇ πάντας ἀπέσφαξαν. (5) Τότε δή φασι τὸν Καλλικρατίδαν λαμπρῶς ἀγωνισάμενον καὶ πολὺν ἀντισχόντα χρόνον, τὸ τελευταῖον ὑπὸ τοῦ πλήθους πανταχόθεν τιτρωσκόμενον καταπονηθῆναι. (6) Ὡς δὲ τὸ περὶ τὸν ναύαρχον ἐλάττωμα συμφανὲς ἐγένετο, συνέβη τοὺς Πελοποννησίους δείσαντας ἐκκλῖναι. Τοῦ δὲ δεξιοῦ μέρους τῶν Πελοποννησίων φυγόντος, οἱ τὸ λαιὸν ἔχοντες Βοιωτοὶ χρόνον μέν τινα διεκαρτέρουν εὐρώστως ἀγωνιζόμενοι· εὐλαβοῦντο γὰρ αὐτοί τε καὶ οἱ συγκινδυνεύοντες Εὐβοεῖς καὶ πάντες οἱ τῶν Ἀθηναίων ἀφεστηκότες μήποτε Ἀθηναῖοι τὴν ἀρχὴν ἀνακτησάμενοι τιμωρίαν παρ' αὐτῶν λάβωσιν ὑπὲρ τῆς ἀποστάσεως· ἐπειδὴ δὲ τὰς πλείστας ναῦς ἑώρων τετρωμένας καὶ τὸ πλῆθος τῶν νικώντων ἐπ' αὐτοὺς ἐπιστραφέν, ἠναγκάσθησαν φυγεῖν. Τῶν μὲν οὖν Πελοποννησίων οἱ μὲν εἰς Χίον, οἱ δ' εἰς Κύμην διεσώθησαν.

C. Οἱ δ' Ἀθηναῖοι διώξαντες ἐφ' ἱκανὸν τοὺς ἡττημένους, πάντα τὸν σύνεγγυς τόπον τῆς θαλάττης ἐπλήρωσαν νεκρῶν καὶ ναυαγίων. Μετὰ δὲ ταῦτα τῶν στρατηγῶν οἱ μὲν ᾤοντο δεῖν τοὺς τετελευτηκότας ἀναιρεῖσθαι διὰ τὸ χαλεπῶς διατίθεσθαι τοὺς Ἀθηναίους ἐπὶ τοῖς ἀτάφους περιορῶσι τοὺς τετελευτηκότας, οἱ δ' ἔφασαν δεῖν ἐπὶ τὴν Μυτιλήνην πλεῖν καὶ τὴν ταχίστην λῦσαι τὴν πολιορκίαν. (2) Ἐπεγενήθη δὲ καὶ χειμὼν μέγας, ὥστε σαλεύεσθαι τὰς τριήρεις, καὶ τοὺς στρατιώτας διά τε τὴν ἐκ τῆς μάχης κακοπάθειαν καὶ διὰ τὸ μέγεθος τῶν κυμάτων ἀντιλέγειν πρὸς τὴν ἀναίρεσιν τῶν νεκρῶν. (3) Τέλος δὲ τοῦ χειμῶνος ἐπιτείνοντος, οὔτε ἐπὶ τὴν Μυτιλήνην ἔπλευσαν οὔτε τοὺς τετελευτηκότας ἀνείλοντο, βιασθέντες δὲ ὑπὸ τῶν πνευμάτων εἰς Ἀργινούσας κατέπλευσαν. Ἀπώλοντο δὲ ἐν τῇ ναυμαχίᾳ τῶν μὲν Ἀθηναίων ναῦς εἴκοσι πέντε καὶ τῶν ἐν αὐταῖς οἱ πλεῖστοι, τῶν δὲ Πελοποννησίων ἑπτὰ πρὸς ταῖς ἑβδομήκοντα. (4) Διόπερ τοσούτων νεῶν καὶ τῶν ἐν αὐταῖς γεγενημένων ἀνδρῶν ἀπολωλότων, ἐπλήσθη τῆς Κυμαίων καὶ Φωκαέων ἡ παραθαλάττιος χώρα νεκρῶν καὶ ναυαγίων. (5) Ὁ δὲ τὴν Μυτιλήνην πολιορκῶν Ἐτεόνικος πυθόμενός τινος τὴν τῶν Πελοποννησίων ἧτταν, τὰς μὲν ναῦς εἰς Χίον ἔπεμψε, τὴν δὲ πεζὴν δύναμιν αὐτὸς ἔχων εἰς τὴν Πυῤῥαίων πόλιν ἀπεχώρησεν, οὖσαν σύμμαχον· ἐδεδοίκει γὰρ μήποτε τῷ στόλῳ πλευσάντων τῶν Ἀθηναίων ἐπ' αὐτούς, καὶ τῶν ἐκ τῆς πόλεως ἐπεξελθόντων, κινδυνεύσῃ τὴν δύνα-

adjunctis primo statim impetu perfringens, demergit; de reliquis alias rostris feriens, inhabiles ad navigandum reddit, alias *detersis* remis inutiles ad pugnam facit. (4) Ad extremum Periclis navem violento rostri incursu adortus, bonam ejus partem lacerat; sed quia frons navis scissuræ tam firmiter infixa erat, ut retro agi triremis nequiret, Pericles ferream navi Callicratidæ manum injicit. Quam vi adductam circumglomerati Athenienses undique insiliunt, et turbam illic circumventam jugulant. (5) Hic Callicratidam perhibent, quum egregie dimicans diu restitisset, vulneribus tandem plurimis undique confossum procidisse. (6) Hoc navarchi casu divulgato, Peloponnesiorum acies timore perculsa, repente inclinari cœpit. Quamvis vero dextrum Peloponnesiorum cornu in fugam se conjiceret, in sinistro tamen Bœoti ad tempus aliquod fortiter dimicantes resistebant: verebantur enim et ipsi et in communi cum illis versantes Eubœi, sicuti omnes qui ab Atheniensibus defecerant, ne hi imperio rursus potiti, defectionis pœnas ab ipsis exigerent. At quum maximam navium partem vulneratam, victorumque multitudinem in se conversam cernerent, fugæ se dare coguntur. Peloponnesiorum itaque alii in Chium, alii Cumam evaserunt.

C. Athenienses vero, victos fugatosque ad longum intervallum persecuti, totam in propinquo maris regionem cadaveribus et navium fragmentis repleverunt. Post hæc ducum alii cæsorum cadavera tollenda esse censebant, propterea quod graviter Athenienses in eos, qui defunctorum sepulturam negligerent, vindicare solerent: aliis potius videbatur Mytilenen confestim renavigandum, eamque obsidione quam primum liberandam esse. (2) Tum ingens repente tempestas oritur, qua triremes concussæ, et militum animos ex pugnæ molestia et tempestatis magnitudine tantum invasit tædium, ut corpora defunctorum colligendi operam detrectarent. (3) Tandem usque adeo tempestas invaluit, ut neque Mytilenen petere neque mortuos tollere e mari possent, sed procellis ventorum coacti, Arginusis classem adverterent. Interierunt hac pugna naves Atheniensium viginti quinque et e classiariis plerique, Peloponnesii vero ad septem et septuaginta naves amisere. (4) Tanto igitur navium hominumque numero pessumdato, tota Cumæorum et Phocæensium regio litoralis cadaveribus et laceratarum navium tabulis obtecta erat. (5) Tum Eteonicus, Mytilenen obsidens, de Peloponnesiorum clade a quodam certior factus, naves in Chium dimittit; ipse vero cum terrestri exercitu in sociam Pyrrhæorum urbem concedit, quum metu urgeretur, ne, classe Atheniensium approperante et oppidanis erumpentibus, in totius exercitus amittendi pericu-

μιν ἀποβαλεῖν ἅπασαν. (6) Οἱ δὲ τῶν Ἀθηναίων στρατηγοὶ πλεύσαντες εἰς Μυτιλήνην, καὶ τὸν Κόνωνα μετὰ τῶν τετταράκοντα νεῶν παραλαβόντες, εἰς Σάμον κατέπλευσαν, κἀκεῖθεν ὁρμώμενοι τὴν τῶν πολεμίων χώραν ἐπόρθουν. (7) Μετὰ δὲ ταῦτα οἱ περὶ τὴν Αἰολίδα καὶ τὴν Ἰωνίαν καὶ τὰς νήσους τὰς συμμαχούσας Λακεδαιμονίοις συνῆλθον εἰς Ἔφεσον, καὶ βουλευομένοις αὐτοῖς ἔδοξεν ἀποστέλλειν εἰς Σπάρτην καὶ Λύσανδρον αἰτεῖσθαι ναύαρχον· οὗτος γὰρ ἔν τε τῷ τῆς ναυαρχίας χρόνῳ κατωρθωκὼς ἦν πολλὰ καὶ ἐδόκει διαφέρειν στρατηγίᾳ τῶν ἄλλων. (8) Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι νόμον ἔχοντες δὶς τὸν αὐτὸν μὴ πέμπειν, καὶ τὸ πάτριον ἔθος μὴ θέλοντες καταλύειν, Ἄρακον μὲν εἵλοντο ναύαρχον, τὸν δὲ Λύσανδρον ἰδιώτην αὐτῷ συνεξέπεμψαν, προστάξαντες ἀκούειν ἅπαντα τούτου. Οὗτοι μὲν ἐκπεμφθέντες ἐπὶ τὴν ἡγεμονίαν ἔκ τε τῆς Πελοποννήσου καὶ παρὰ τῶν συμμάχων τριήρεις ἤθροιζον ὅσας ἠδύναντο πλείστας.

CI. Ἀθηναῖοι δὲ πυθόμενοι τὴν ἐν ταῖς Ἀργινούσαις εὐημερίαν, ἐπὶ μὲν τῇ νίκῃ τοὺς στρατηγοὺς ἐπῄνουν, ἐπὶ δὲ τῷ περιιδεῖν ἀτάφους τοὺς ὑπὲρ τῆς ἡγεμονίας τετελευτηκότας χαλεπῶς διετέθησαν. (2) Θηραμένους δὲ καὶ Θρασυβούλου προαπεληλυθότων εἰς Ἀθήνας, ὑπολαβόντες οἱ στρατηγοὶ τούτους εἶναι τοὺς διαβαλόντας πρὸς τὰ πλήθη * τῶν τελευτησάντων, ἀπέστειλαν κατ' αὐτῶν ἐπιστολὰς πρὸς τὸν δῆμον, διασαφοῦντες ὅτι τούτους ἔταξαν ἀνελέσθαι τοὺς τελευτήσαντας· ὅπερ μάλιστα αὐτοῖς αἴτιον ἐγενήθη τῶν κακῶν. (3) Δυνάμενοι γὰρ ἔχειν συναγωνιστὰς εἰς τὴν κρίσιν τοὺς περὶ Θηραμένην, ἄνδρας καὶ λόγῳ δυνατοὺς καὶ φίλους πολλοὺς ἔχοντας, καὶ τὸ μέγιστον, συμπαραγεγονότας τοῖς εἰς τὴν ναυμαχίαν πράγμασιν, ἐκ τῶν ἐναντίων ἔσχον ἀντιδίκους καὶ πικροὺς κατηγόρους. (4) Ἀναγνωσθεισῶν γὰρ ἐν τῷ δήμῳ τῶν ἐπιστολῶν, εὐθὺς μὲν τοῖς περὶ Θηραμένην ὠργίζετο τὰ πλήθη· τούτων δὲ ἀπολογησαμένων, συνέβη τὴν ὀργὴν πάλιν μεταπεσεῖν εἰς τοὺς στρατηγούς. (5) Διόπερ ὁ δῆμος προέθηκεν αὐτοῖς κρίσιν, καὶ Κόνωνα μὲν ἀπολύσας τῆς αἰτίας, προσέταξε τούτῳ τὰς δυνάμεις παραδίδοσθαι, τοὺς δ' ἄλλους ἐψηφίσατο τὴν ταχίστην ἥκειν· ὧν Ἀριστογένης μὲν καὶ Πρωτόμαχος φοβηθέντες τὴν ὀργὴν τοῦ πλήθους ἔφυγον, Θράσυλλος δὲ καὶ Καλλιάδης, ἔτι δὲ Λυσίας καὶ Περικλῆς καὶ Ἀριστοκράτης μετὰ τῶν πλείστων νεῶν κατέπλευσαν εἰς τὰς Ἀθήνας, ἐλπίζοντες τοὺς ἐν ταῖς ναυσὶ πολλοὺς ὄντας βοηθοὺς ἕξειν ἐν τῇ κρίσει. (6) Ὡς δ' εἰς τὴν ἐκκλησίαν τὰ πλήθη συνῆλθον, τῆς μὲν κατηγορίας καὶ τῶν πρὸς χάριν δημηγορούντων ἤκουον, τοὺς δ' ἀπολογουμένους συνθορυβοῦντες οὐκ ἠνείχοντο τῶν λόγων. Οὐκ ἐλάχιστα δ' αὐτοὺς ἔβλαψαν οἱ συγγενεῖς τῶν τετελευτηκότων, παρελθόντες μὲν εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἐν πενθίμοις, δεόμενοι δὲ τοῦ δήμου τιμωρήσασθαι τοὺς περιεωρακότας ἀτάφους τοὺς ὑπὲρ τῆς πατρίδος προθύμως τετελευτηκότας. (7) Τέλος δ' οἵ τε τούτων φίλοι καὶ οἱ τοῖς περὶ Θηραμένην συνα-

lum veniret. (6) Dein Atheniensium duces Mytilenen profecti, Conone cum quadraginta navibus assumpto, in Samum trajiciunt, et inde hostium agros populationibus vexant. (7) Post hæc ex Æolide et Ionia, insulisque Lacedæmoniis belli societate addictis, legati Ephesum conveniunt, quibus, habita deliberatione, Spartam mittere placuit, qui Lysandrum ad præturam classis sibi deposcerent. Hic enim magistratus sui tempore res multas præclare gesserat, et præ ceteris arte excellere videbatur. (8) Atqui lege prohibebantur Lacedæmonii, ne bis uni bellicum imperium committerent. Quum patrium itaque morem abolere nollent, Araco classis imperium tradunt, Lysandrumque privatum illi adjungunt, cum his mandatis, ne dux a consiliis ejus unquam discedat. Ad commune ergo imperium dimissi, tum e Peloponneso, tum a belli sociis, triremes quam plurimas possunt, hinc inde colligunt.

CI. Athenienses vero, accepto rei tam feliciter gestæ apud Arginusas nuntio, duces ob victoriam laudare; sed quod insepultos reliquissent eos qui pro defensione imperii occubuerant, gravissime ferre. (2) Quum itaque Theramenes et Thrasybulus ante illos reditum Athenas maturassent, reliqui duces, ab his se de neglectu mortuorum ad plebem traduci suspicantes, literas contra eos ad populum mittunt, quibus significatur, his funerandi mortuos curam fuisse demandatam : quæ præcipua malorum causa ipsis exstitit. (3) Quum enim facile ipsis fuisset Theramenem et reliquos ab ejus partibus stantes in judicio isto defensores et patronos habere, viros utique eloquentia et amicorum multitudine præstantes, et, quod maximum, qui cunctis eo prœlio gestis interfuerunt, contrarium evenit, quippe ut adversarios illos et oppugnatores acerrimos haberent. (4) Recitatis namque literis ad populum, confestim multitudo ira in Theramenem et socios exarsit. Sed ubi illi se purgarunt, ira omnis rursus in duces est conversa. (5) Diem ergo populus eis dixit, copiisque Cononi tradi jussis, quem ab hac actione exemerant, ceteros absque omni cunctatione redire plebiscito jubent. E quibus Aristogenes et Protomachus, populi furorem extimescentes, fuga sibi consulunt. Thrasyllus vero, Calliades, Lysias, Pericles et Aristocrates cum plerisque navibus Athenas revertuntur, hac maxime spe adducti, fore ut intercessione illorum, quos magno numero advexerant, in judicio subleventur. (6) Posteaquam igitur multitudo in concionem venit, faciles criminationi aures præbuit, sermonesque hominum ad gratiam loquentium gratos et ratos habuit; ad reorum contra defensionem tumultuans, ne audire quidem voluit. Nec minimum eis obfuere cognati defunctorum, qui lugubri in concionem habitu progressi, populum rogabant, ut supplicium de ducibus sumeretur, quod sepulturam illorum posthabuissent, qui vitam suam patriæ fortiter impendissent. (7) Tandem amici cæsorum et Theramenis astipulatores, quorum

γωνιζόμενοι πολλοὶ καθεστῶτες ἐνίσχυσαν· καὶ συνέβη καταδικασθῆναι τοὺς στρατηγοὺς θανάτῳ καὶ δημεύσει τῶν οὐσιῶν.

CII. Τούτων δὲ κυρωθέντων, καὶ μελλόντων αὐτῶν ὑπὸ τῶν δημοσίων ἐπὶ τὸν θάνατον ἄγεσθαι, Διομέδων εἷς τῶν στρατηγῶν παρῆλθεν εἰς τὸ μέσον, ἀνὴρ καὶ τὰ περὶ τὸν πόλεμον ἔμπρακτος καὶ δικαιοσύνῃ τε καὶ ταῖς ἄλλαις ἀρεταῖς δοκῶν διαφέρειν. (2) Σιωπησάντων δὲ πάντων εἶπεν, Ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τὰ μὲν περὶ ἡμῶν κυρωθέντα συνενέγκαι τῇ πόλει· τὰς δὲ ὑπὲρ τῆς νίκης εὐχὰς ἐπειδήπερ ἡ τύχη κεκώλυκεν ἡμᾶς ἀποδοῦναι, καλῶς ἔχον ὑμᾶς φροντίσαι, καὶ τῷ Διὶ τῷ σωτῆρι καὶ Ἀπόλλωνι καὶ ταῖς σεμναῖς θεαῖς ἀπόδοτε· τούτοις γὰρ εὐξάμενοι τοὺς πολεμίους κατεναυμαχήσαμεν. (3) Ὁ μὲν οὖν Διομέδων ταῦτα διαλεχθεὶς ἐπὶ τὸν κυρωθέντα θάνατον ἀπήγετο μετὰ τῶν ἄλλων στρατηγῶν, τοῖς ἀγαθοῖς τῶν πολιτῶν πολὺν οἶκτον παραστήσας καὶ δάκρυα. Τὸν γὰρ ἀδίκως τελευτᾶν μέλλοντα τοῦ μὲν καθ' αὑτὸν πάθους μηδ' ἡντινοῦν ποιεῖσθαι μνείαν, ὑπὲρ δὲ τῆς ἀδικούσης πόλεως ἀξιοῦν τὰς εὐχὰς ἀποδιδόναι τοῖς θεοῖς, ἐφαίνετ' ἀνδρὸς εὐσεβοῦς ἔργον καὶ μεγαλοψύχου καὶ τῆς περὶ αὑτὸν τύχης ἀναξίου. (4) Τούτους μὲν οὖν οἱ ταχθέντες ὑπὸ τῶν νόμων ἕνδεκα ἄρχοντες ἀπέκτειναν, οὐχ οἷον ἠδικηκότας τι τὴν πόλιν, ἀλλὰ ναυμαχίαν μεγίστην τῶν Ἕλλησι πρὸς Ἕλληνας γεγενημένων νενικηκότας καὶ ἐν ἄλλαις μάχαις λαμπρῶς ἠγωνισμένους, καὶ διὰ τὰς ἰδίας ἀρετὰς τρόπαια κατὰ τῶν πολεμίων ἑστακότας. (5) Οὕτω δ' ὁ δῆμος τότε παρεφρόνησε, καὶ παροξυνθεὶς ἀδίκως ὑπὸ τῶν δημαγωγῶν τὴν ὀργὴν ἀπέσκηψεν εἰς ἄνδρας οὐ τιμωρίας, ἀλλὰ πολλῶν ἐπαίνων καὶ στεφάνων ἀξίους.

CIII. Ταχὺ δὲ καὶ τοῖς πείσασι καὶ τοῖς πεισθεῖσι μετεμέλησεν, οἱονεὶ νεμεσήσαντος τοῦ δαιμονίου. Οἱ μὲν γὰρ ἐξαπατηθέντες ἐπίχειρα τῆς ἀγνοίας ἔλαβον μετ' οὐ πολὺν χρόνον καταπολεμηθέντες οὐχ ὑφ' ἑνὸς δεσπότου μόνον, ἀλλὰ τριάκοντα. (2) ὁ δ' ἐξαπατήσας καὶ τὴν γνώμην εἰπὼν Καλλίξενος, εὐθὺς τοῦ πλήθους μεταμεληθέντος, εἰς αἰτίαν ἦλθεν ὡς τὸν δῆμον ἐξηπατηκώς· οὐκ ἀξιωθεὶς δ' ἀπολογίας ἐδέθη, καὶ καταβληθεὶς εἰς τὴν δημοσίαν φυλακὴν ἔλαθε μετά τινων διορύξας τὸ δεσμωτήριον καὶ διαδρὰς πρὸς τοὺς πολεμίους εἰς Δεκέλειαν, ὅπως διαφυγὼν τὸν θάνατον μὴ μόνον Ἀθήνησιν, ἀλλὰ καὶ παρὰ τοῖς ἄλλοις Ἕλλησι δακτυλοδεικτουμένην ἔχῃ τὴν πονηρίαν παρ' ὅλον τὸν βίον. (3) Τὰ μὲν οὖν κατὰ τοῦτον τὸν ἐνιαυτὸν πραχθέντα σχεδὸν ταῦτ' ἐστί. Τῶν δὲ συγγραφέων Φίλιστος τὴν πρώτην σύνταξιν τῶν Σικελικῶν εἰς τοῦτον τὸν ἐνιαυτὸν κατέστροφεν εἰς τὴν Ἀκράγαντος ἅλωσιν, ἐν βίβλοις ἑπτὰ διελθὼν χρόνον ἐτῶν πλείω τῶν ὀκτακοσίων· τῆς δὲ δευτέρας συντάξεως τὴν μὲν ἀρχὴν ἀπὸ τῆς προτέρας τελευτῆς πεποίηται, γέγραφε δὲ βίβλους τέτταρας. (4) Περὶ δὲ τὸν αὐτὸν χρόνον ἐτελεύτησε Σοφοκλῆς ὁ Σοφίλου, ποιητὴς τραγῳδιῶν, ἔτη βιώσας ἐνενήκοντα, νίκας δ' ἔχων ὀκτωκαίδεκα. (5) Φασὶ δὲ τὸν ἄνδρα

magnus illic numerus astabat, prævaluere. Duces ergo capite condemnati sunt, et facultates eorum publicatæ.

CII. His ita decretis, quum illi jam a lictoribus ad necem ducerentur, Diomedon, prætorum unus, vir bellicis in rebus exercitatus, et justitia ceterisque virtutibus præcellere existimatus, in medium processit. (2) Silentio igitur per totam concionem facto, hunc ad modum infit : Viri Athenienses, quod in capita nostra jam decretum est, id faustum ac felix civitati huic eveniat. At vota pro victoria diis nuncupata, quia fortuna reddere nos prohibuit, vos accurare pium et honestum est. Jovi igitur servatori et Apollini et venerandis Deabus illa persolvitote. Horum enim numine invocato hostes profligavimus. (3) Hæc profatus Diomedon, una cum ceteris ducibus ad supplicium destinatum rapitur, magnam erga se commiserationem in optimorum civium animis non sine lacrimis excitans. Nam eum, qui supplicium jam adiret, nullam prorsus mentionem sui casus facere, sed patriæ causa, nefarie tum agentis, ut vota diis redderentur, monere, pii et magnanimi viri illoque infortunio prorsus indigni opus videbatur. (4) Duces ergo undecimviri capitales lege creati necandos curaverunt, qui ne minima quidem injuria civitatem læserant, sed ex pugna navali omnium maxima, quibus unquam Græci cum Græcis dimicassent, victoriam retulerant, et quorum virtus aliis etiam prœliis magnifice probata, præclara de fusis hostibus tropæa statuerat. (5) Tam perdite tunc populus insanivit, ut ab oratoribus præter jus et fas exacerbatus, iram suam in viros, non modo nulla pœna, sed magnis adeo laudibus et coronis dignos, exonerarit.

CIII. Atqui mox utrosque, tum qui populum concitarant, tum qui calumniis fidem adhibuerant, pœnitentia facti incessit, ac si numen ipsum scelus hoc detestaretur. Nam qui malignis his suasionibus decipiendos se præbuerant, digna stultitiæ præmia non diu post accepere, quum non ab uno, sed triginta dominis hostilem ad modum premerentur. (2) Tum qui capitalem in reos sententiam fraudulenter pertulerat Callixenus, mox a multitudine, pœnitentia rei ducta, in crimen decepti per fraudem populi vocatus, negataque defensionis copia, in vincula conjectus est. Publico dein carceri inclusus, nonnullorum ope parietibus ejus clam perfossis, ad hostes Deceliam profugit : scilicet ut devitata nece, non Athenis modo, sed inter alios quoque Græcos flagitiosa hominis improbitas digito per omnem deinceps vitam monstraretur. (3) Hæc fere sunt quæ per annum illum gesta memorantur. Porro inter scriptores Philistus primam Rerum Sicularum partem cum hoc anno captoque Agrigento concludit, septem libris plus quam octingentorum annorum tempora complexus. Alterum vero historiæ suæ contextum a fine prioris exorditur, et per libros quattuor deducit. (4) Circiter hoc tempus Sophocles, Sophili filius, poeta tragicus, mortem obiit, natus annos nonaginta, duodeviginti victoriis ornatus. (5) Hunc ultimam suam trago-

τοῦτον τὴν ἐσχάτην τραγῳδίαν εἰσαγαγόντα καὶ νικήσαντα χαρᾷ περιπεσεῖν ἀνυπερβλήτῳ, δι' ἣν καὶ τελευτῆσαι. Ἀπολλόδωρος δὲ ὁ τὴν χρονικὴν σύνταξιν πραγματευσάμενός φησι καὶ τὸν Εὐριπίδην κατὰ τὸν αὐτὸν ἐνιαυτὸν τελευτῆσαι· τινὲς δὲ λέγουσι παρ' Ἀρχελάῳ τῷ βασιλεῖ Μακεδόνων κατὰ τὴν χώραν ἐξελθόντα κυσὶ περιπεσεῖν καὶ διασπασθῆναι μικρῷ πρόσθεν τούτων τῶν χρόνων.

CIV. Τοῦ δ' ἔτους τούτου διελθόντος, Ἀθήνησι μὲν ἦρχεν Ἀλεξίας, ἐν δὲ τῇ Ῥώμῃ ἀντὶ τῶν ὑπάτων τρεῖς χιλίαρχοι κατεστάθησαν, Γάϊος Ἰούλιος, Πούπλιος Κορνήλιος καὶ Γάϊος Σερουίλιος. Τούτων δὲ τὴν ἀρχὴν παραλαβόντων, Ἀθηναῖοι μετὰ τὴν ἀναίρεσιν τῶν στρατηγῶν ἐπὶ τὴν ἡγεμονίαν ἔταξαν Φιλοκλέα, καὶ τὸ ναυτικὸν αὐτῷ παραδόντες ἐξέπεμψαν πρὸς Κόνωνα, προστάξαντες κοινῶς ἀφηγεῖσθαι τῶν δυνάμεων. (2) Ὃς ἐπεὶ κατέπλευσε πρὸς Κόνωνα εἰς Σάμον, τὰς ναῦς ἁπάσας ἐπλήρωσε τρεῖς πρὸς ταῖς ἑκατὸν ἑβδομήκοντα. Τούτων εἴκοσι μὲν ἔδοξεν αὐτοῦ καταλιπεῖν, ταῖς δ' ἄλλαις ἁπάσαις ἀνήχθησαν εἰς Ἑλλήσποντον, ἡγουμένου Κόνωνος καὶ Φιλοκλέους. (3) Λύσανδρος δ' ὁ τῶν Λακεδαιμονίων ναύαρχος ἐκ Πελοποννήσου παρὰ τῶν ἐγγὺς συμμάχων τριάκοντα καὶ πέντε ναῦς ἀθροίσας κατέπλευσεν εἰς Ἔφεσον· μεταπεμψάμενος δὲ καὶ τὸν ἐκ Χίου στόλον ἐξήρτυεν· ἀνέβη δὲ καὶ πρὸς Κῦρον τὸν Δαρείου τοῦ βασιλέως υἱόν, καὶ χρήματα πολλὰ παρέλαβε πρὸς τὰς τῶν στρατιωτῶν διατροφάς. (4) Ὁ δὲ Κῦρος, μεταπεμπομένου τοῦ πατρὸς αὐτὸν εἰς Πέρσας, τῷ Λυσάνδρῳ τῶν ὑφ' αὑτὸν πόλεων τὴν ἐπίστασιν παρέδωκε, καὶ τοὺς φόρους τούτῳ τελεῖν συνέταξεν. Ὁ δὲ Λύσανδρος πάντων τῶν εἰς πόλεμον εὐπορήσας εἰς Ἔφεσον ἀνέστρεψε. (5) Καθ' ὃν δὴ χρόνον ἐν τῇ Μιλήτῳ τινὲς ὀλιγαρχίας ὀρεγόμενοι κατέλυσαν τὸν δῆμον, συμπραξάντων αὐτοῖς Λακεδαιμονίων. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον Διονυσίων ὄντων ἐν ταῖς οἰκίαις τοὺς μάλιστα ἀντιπράττοντας συνήρπασαν, καὶ περὶ τετταράκοντα ὄντας ἀπέσφαξαν· μετὰ δὲ τῆς ἀγορᾶς πληθούσης τριακοσίους ἐπιλέξαντες τοὺς εὐπορωτάτους ἀνεῖλον. (6) Οἱ δὲ χαριέστατοι τῶν τὰ τοῦ δήμου φρονούντων, ὄντες οὐκ ἐλάττους χιλίων, φοβηθέντες τὴν περίστασιν ἔφυγον πρὸς Φαρνάβαζον τὸν σατράπην. Οὗτος δὲ φιλοφρόνως αὐτοὺς προσδεξάμενος, καὶ στατῆρα χρυσοῦν ἑκάστῳ δωρησάμενος, κατῴκισεν εἰς Κλαῦδα, φρούριόν τι τῆς Κλαυδίας. (7) Λύσανδρος δὲ μετὰ τῶν πλείστων νεῶν ἐπὶ Ἴασον τῆς Καρίας πλεύσας, κατὰ κράτος αὐτὴν εἷλεν Ἀθηναίοις συμμαχοῦσαν. Καὶ τοὺς μὲν ἡβῶντας ὀκτακοσίους ὄντας ἀπέσφαξε, παῖδας δὲ καὶ γυναῖκας λαφυροπωλήσας κατέσκαψε τὴν πόλιν. (8) Μετὰ δὲ ταῦτ' ἐπὶ τὴν Ἀττικὴν καὶ πολλοὺς πλεύσας τόπους, μέγα μὲν οὐδὲν οὐδ' ἄξιον μνήμης ἔπραξε· διὸ καὶ ταῦτα μὲν οὐκ ἀναγράφειν ἐσπουδάσαμεν· τὸ δὲ τελευταῖον Λάμψακον ἑλών, τὴν μὲν Ἀθηναίων φρουρὰν ἀφῆκεν ὑπόσπονδον, τὰς δὲ κτήσεις ἁρπάσας τοῖς Λαμψακηνοῖς ἀπέδωκε τὴν πόλιν.

diam exhibentem et palmam adeptum in lætitiam tam immodicam se effudisse dicunt, ut statim exspiraret. Apollodorus, annalium scriptor, hoc anno Euripidem quoque defunctum esse tradit. Nonnulli memorant, quum apud regem Macedoniæ Archelaum vitam ageret, in agrum forte egressum in canes incidisse, a quibus dilaceratus misere interiisset, sed paullo ante hoc tempus.

CIV. Exeunte illo anno, Athenis magistratum capessit Alexias, Romæ consulum loco iterum tribuni militares tres, C. Julius, P. Cornelius et C. Servilius creantur. Horum durante magistratu, Athenienses post ducum suorum cædem, Philoclem exercitui præficiunt, traditaque classe, ad Cononem se conferre illum jubent, ut communicato inter se imperio bellum administrent. (2) Qui, postquam ad Cononem transmisit in Samum, naves universas numero centum et septuaginta tres milite complevit. De his viginti illic relinqui placuit: cum reliquis omnibus uterque, Conon et Philocles, in Hellespontum contendunt. (3) Lysander interea, Lacedæmoniorum classis summus præfectus, e Peloponneso sociisque finitimis triginta quinque navibus collectis, Ephesum transmittit, et accitam e Chio classem instaurat. Mox ad Cyrum quoque Darii regis filium proficiscitur et magnam pecuniæ vim in stipendia militum accipit. (4) Tum Cyrus, a patre in Persiam revocatus, suæ præfecturæ urbes fidei Lysandri commendat, et tributa ipsi persolvi jubet. Lysander itaque, omnibus ad bellum necessariis amplissime instructus, Ephesum repetit. (5) Quo tempore quidam Mileti, paucorum dominatus studiosi, populare imperium Lacedæmoniorum auxilio sustulerant. Ac initio, quum Dionysia celebrarentur, factioni suæ maxime adversantes in ædibus suis comprehensos ad quadraginta trucidarunt. Post observato tempore, quo forum hominibus refertum erat, delectos e populo trecentos omnium locupletissimos capite multant. (6) Interim cives probatissimi eorum, qui populi causæ favebant, quorum non infra mille numerus erat, metu circumstantis periculi, ad Pharnabazum satrapam confugiunt. Is perquam humaniter illos excepit, aureoque statere singulis donato, Clauda (*Blauda?*) quod Claudiæ (*Lydiæ?*) castellum est, inhabitanda profugis concessit. (7) Lysander autem, cum magno triremium numero Iasum Cariæ urbem, Atheniensibus societatis jure obnoxiam, adortus, vi expugnat, pubemque omnem ad octingentos jugulat, puerisque ac mulieribus sub hasta venditis, urbem solo æquat. (8) Post hæc Atticam et multa præterea loca navibus adita tentat, sed nihil magni memoratuque digni efficit. Studii ergo nostri haud est ut aliquid de hisce referatur. Postremo autem Lampsacum capiens, Atticum in ea præsidium fide data incolume dimisit, et direptam Lampsacenis urbem restituit.

CV. Οἱ δὲ τῶν Ἀθηναίων στρατηγοὶ πυθόμενοι τοὺς Λακεδαιμονίους πάσῃ τῇ δυνάμει πολιορκεῖν Λάμψακον, συνήγαγόν τε πανταχόθεν τριήρεις καὶ κατὰ σπουδὴν ἀνήχθησαν ἐπ' αὐτοὺς ναυσὶν ἑκατὸν ὀγδοήκοντα. (2) Εὑρόντες δὲ τὴν πόλιν ἡλωκυῖαν, τότε μὲν ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς καθώρμισαν τὰς ναῦς· μετὰ δὲ ταῦτ' ἐπιπλέοντες τοῖς πολεμίοις καθ' ἡμέραν εἰς ναυμαχίαν προεκαλοῦντο. Οὐκ ἀνταναγομένων δὲ τῶν Πελοποννησίων, οἱ μὲν Ἀθηναῖοι διηπόρουν ὅ,τι χρήσωνται τοῖς πράγμασιν, οὐ δυνάμενοι τὸν πλείω χρόνον ἐκεῖ διατρέφειν τὰς δυνάμεις. (3) Ἀλκιβιάδου δὲ πρὸς αὐτοὺς ἐλθόντος, καὶ λέγοντος ὅτι Μήδοκος καὶ Σεύθης οἱ τῶν Θρακῶν βασιλεῖς εἰσιν αὐτῷ φίλοι καὶ δύναμιν πολλὴν ὡμολόγησαν δώσειν, ἐὰν βούληται διαπολεμεῖν τοῖς Λακεδαιμονίοις· διόπερ αὐτοὺς ἠξίου μεταδοῦναι τῆς ἡγεμονίας, ἐπαγγελλόμενος αὐτοῖς δυοῖν θάτερον, ἢ ναυμαχεῖν τοὺς πολεμίους ἀναγκάσειν ἢ πεζῇ μετὰ Θρακῶν πρὸς αὐτοὺς διαγωνιεῖσθαι· ταῦτα δὲ ὁ Ἀλκιβιάδης ἔπραττεν ἐπιθυμῶν δι' ἑαυτοῦ τῇ πατρίδι μέγα τι κατεργάσασθαι καὶ διὰ τῶν εὐεργεσιῶν τὸν δῆμον ἀποκαταστῆσαι εἰς τὴν ἀρχαίαν εὔνοιαν. (4) Οἱ δὲ τῶν Ἀθηναίων στρατηγοί, νομίσαντες τῶν μὲν ἐλαττωμάτων ἑαυτοῖς τὴν μέμψιν ἀκολουθήσειν, τὰ δ' ἐπιτεύγματα προσάψειν ἅπαντας Ἀλκιβιάδῃ, ταχέως αὐτὸν ἐκέλευσαν ἀπιέναι καὶ μηκέτι προσεγγίζειν τῷ στρατοπέδῳ.

CVI. Ἐπεὶ δ' οἱ μὲν πολέμιοι ναυμαχεῖν οὐκ ἤθελον, τὸ δὲ στρατόπεδον σιτοδεία κατεῖχε, Φιλοκλῆς ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἀφηγούμενος τοῖς μὲν ἄλλοις τριηράρχοις προσέταξε πληρώσαντας τὰς τριήρεις ἀκολουθεῖν, αὐτὸς δ' ἑτοίμας ἔχων ναῦς τριάκοντα τάχιον ἐξέπλευσεν. (2) Ὁ δὲ Λύσανδρος παρά τινων αὐτομόλων ταῦτ' ἀκούσας, μετὰ πασῶν τῶν νεῶν ἀναχθείς, καὶ τὸν Φιλοκλέα τρεψάμενος, πρὸς τὰς ἄλλας ναῦς κατεδίωξεν. (3) Οὔπω δὲ τῶν τριήρων τοῖς Ἀθηναίοις πεπληρωμένων, θόρυβος κατεῖχεν ἅπαντας διὰ τὴν ἀπροσδόκητον ἐπιφάνειαν τῶν πολεμίων. (4) Ὁ δὲ Λύσανδρος συνιδὼν τὴν τῶν ἐναντίων ταραχήν, Ἐτεόνικον μὲν μετὰ τῶν εἰωθότων πεζῇ μάχεσθαι ταχέως ἀπεβίβασεν· ὁ δὲ ὀξέως τῇ τοῦ καιροῦ ῥοπῇ χρησάμενος μέρος κατελάβετο τῆς παρεμβολῆς· αὐτὸς δ' ὁ Λύσανδρος ἁπάσαις ταῖς τριήρεσιν ἐξηρτυμέναις ἐπιπλεύσας, καὶ σιδηρᾶς ἐπιβαλὼν χεῖρας, ἀπέσπα τὰς ὁρμούσας ἐπὶ τὴν γῆν ναῦς. (5) Ἀθηναῖοι δὲ τὸ παράδοξον ἐκπεπληγμένοι, καὶ μήτ' ἀναχθῆναι ταῖς ναυσὶν ἀναστροφὴν ἔχοντες μήτε πεζῇ διαγωνίζεσθαι δυνάμενοι, βραχὺν ἀντισχόντες χρόνον ἐτράπησαν. Εὐθὺς δ' οἱ μὲν τὰς ναῦς οἱ δὲ τὴν παρεμβολὴν ἐκλιπόντες ἔφυγον ὅπου ποθ' ἕκαστος ἤλπιζε σωθήσεσθαι. (6) Τῶν μὲν οὖν τριήρων δέκα μόνον διεξέπεσον, ὧν μίαν ἔχων Κόνων ὁ στρατηγὸς τὴν μὲν εἰς Ἀθήνας ἐπάνοδον ἀπέγνω, φοβηθεὶς τὴν ὀργὴν τοῦ δήμου, πρὸς Εὐαγόραν δὲ τὸν ἀφηγούμενον τῆς Κύπρου κατέφυγεν, ἔχων πρὸς αὐτὸν φιλίαν· τῶν δὲ στρατιωτῶν οἱ πλεῖστοι μὲν κατὰ γῆν φυγόντες εἰς Σηστὸν διεσώθησαν. (7) Λύσανδρος δὲ

CV. Sub hæc Atheniensium præfecti, certiores facti Lacedæmonios omnibus Lampsacum viribus oppugnare, triremes undecunque cogunt, et citato illuc cursu cum centum et octoginta navibus trajiciunt. (2) At ubi captam urbem accepere, tum quidem circa Ægos potamos ancoris naves sistunt; postea vero in hostes evecti, in dies ad certamen eos provocant. Sed quum Peloponnesii non occurrerent, dubitari ab Atheniensibus cœptum est, quidnam facto opus foret, siquidem diutius ibi exercitum alendi facultas non daretur. (3) Tum Alcibiades ad ipsos excurrens pro certo affirmat, Medocum et Seuthen, Thracum reges, amicitia sibi junctos, magnas ad subsidium copias offerre, si ipse bellum cum Lacedæmoniis pertexere velit. Imperii ergo militaris partem sibi concedi postulat, e duobus hisce alterum haud dubie promittens, se vel ad conflictum navalem hostes adacturum, aut terrestri Thracum exercitu cum illis decertaturum. Hoc Alcibiadi negotium eo directum erat, ut, quæ honestissima ejus cupido erat, præclarum patriæ facinus ederet, et beneficiorum magnitudine pristinam populi benevolentiam sibi reconciliaret. (4) At duces Atheniensium hac opinione tenebantur, si res male gereretur, omnem culpam in se recasuram; sin prospere succederet, victoriæ decus Alcibiadi omnes vindicaturos. Quapropter ut continuo se inde amoliatur, nec unquam deinde propius ad exercitum accedat, jubent.

CVI. Quum igitur hostes certamen detrectarent, et commeatus inopia exercitus laboraret, Philocles, ejus diei imperium tenens, reliquis triremium præfectis mandat, ut milite navibus imposito, se sequantur : ipse vero tum triginta naves in procinctu habens, e portu confestim solvit. (2) De hoc per transfugas quosdam certior factus Lysander, cum tota classe in altum provectus, Philoclem in fugam compulsum ad reliquas inde naves persequitur. (3) Quum vero restantes adhuc triremes Atheniensium nondum armis et milite satis instructæ essent, tumultus et pavor subito totis castris tam improviso hostium adventu excitatur. (4) Lysander itaque, adversæ classis perturbatione intellecta, Eteonicum cum terrestri pugnæ assuetis descendere jubet. Is momenta occasionum haud negligenda ratus, partem castrorum occupat. Ipse vero Lysander, cunctis triremibus probe instructis adnavigans, quotquot in statione Athenienses naves adhuc invenit, ferrearum inflictu manuum ad litus festinantes ad se abstraxit. (5) Athenienses igitur, propter inopinatum hostis impetum terrore perculsi, quod nec educendi naves spatium haberent, nec terrestrem instruere aciem possent, quum ad breve temporis spatium restitissent, terga hosti vertunt. Tum subito alii de navibus, alii e castris, quocunque salutis spes abriperet, cursu præcipiti diffugere. (6) De triremibus decem tantum evaserunt, quorum unam tenebat Conon imperator, qui desperato Athenas reditu, quum populi furorem pertimesceret, ad Evagoram Cypri principem, cum quo amicitia ei intercedebat, profugit. Militum vero plerique, terrestri fuga dilapsi, Sestum pervenerunt. (7) Lysander, reliquis navibus in

τὰς λοιπὰς ναῦς παραλαβὼν αἰχμαλώτους, καὶ Φιλοκλέα ζωγρήσας τὸν στρατηγόν, ἀπαγαγὼν εἰς Λάμψακον ἀπέσφαξε. Μετὰ δὲ ταῦτα εἰς Λακεδαίμονα τοὺς τὴν νίκην ἀπαγγελοῦντας ἀπέστειλεν ἐπὶ τῆς κρατίστης τριήρους, κοσμήσας τοῖς πολυτελεστάτοις τὴν ναῦν ὅπλοις καὶ λαφύροις. (8) Ἐπὶ δὲ τοὺς εἰς Σηστὸν καταφυγόντας Ἀθηναίους στρατεύσας, τὴν μὲν πόλιν εἷλε, τοὺς δ' Ἀθηναίους ὑποσπόνδους ἀφῆκεν. Εὐθὺς δὲ τῇ δυνάμει πλεύσας ἐπὶ Σάμον αὐτὸς μὲν ταύτην ἐπολιόρκει, Γύλιππον δὲ τὸν εἰς Σικελίαν τοῖς Συρακοσίοις τῷ ναυτικῷ συμπολεμήσαντα ἀπέστειλεν εἰς Σπάρτην τά τε λάφυρα κομίζοντα καὶ μετὰ τούτων ἀργυρίου τάλαντα χίλια καὶ πεντακόσια. (9) Ὄντος δὲ τοῦ χρήματος ἐν σακίοις, καὶ τούτων ἐχόντος ἑκάστου σκυτάλην ἔχουσαν τὴν ἐπιγραφὴν τὸ πλῆθος τοῦ χρήματος δηλοῦσαν, ταύτην ἀγνοήσας ὁ Γύλιππος τὰ μὲν σακία παρέλυσεν, ἐξελόμενος δὲ τάλαντα τριακόσια, καὶ διὰ τῆς ἐπιγραφῆς γνωσθεὶς ὑπὸ τῶν ἐφόρων, ἔφυγε καὶ κατεδικάσθη θανάτῳ. (10) Παραπλησίως δὲ καὶ τὸν πατέρα τοῦ Γυλίππου Κλέαρχον συνέβη φυγεῖν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν χρόνοις, ὅτι δόξας παρὰ Περικλέους λαβεῖν χρήματα περὶ τοῦ τὴν εἰσβολὴν εἰς τὴν Ἀττικὴν μὴ ποιήσασθαι κατεδικάσθη θανάτῳ, καὶ φυγὼν ἐν Θουρίοις τῆς Ἰταλίας διέτριβεν. Οὗτοι μὲν οὖν, ἄνδρες ἱκανοὶ τἆλλα δόξαντες εἶναι, ταῦτα πράξαντες τὸν ἄλλον βίον αὐτῶν κατῄσχυναν.

CVII. Ἀθηναῖοι δὲ τὴν τῶν δυνάμεων φθορὰν ἀκούσαντες, τοῦ μὲν ἀντέχεσθαι τῆς θαλάττης ἀπέστησαν, περὶ δὲ τὴν τῶν τειχῶν κατασκευὴν ἐγίνοντο, καὶ τοὺς λιμένας ἐπεχώννυον, ἐλπίζοντες, ὅπερ ἦν εἰκός, εἰς πολιορκίαν καταστήσεσθαι. (2) Εὐθὺς γὰρ οἱ μὲν τῶν Λακεδαιμονίων βασιλεῖς Ἆγις καὶ Παυσανίας μετὰ πολλῆς δυνάμεως ἐμβαλόντες εἰς τὴν Ἀττικὴν πρὸς τοῖς τείχεσιν ἐστρατοπέδευον, Λύσανδρος δὲ πλέον ἢ διακοσίαις τριήρεσιν εἰς τὸν Πειραιᾶ κατέπλευσεν. Οἱ δ' Ἀθηναῖοι τηλικούτοις περιεχόμενοι κακοῖς ὅμως ἀντεῖχον, καὶ ῥᾳδίως τὴν πόλιν παρεφύλαττον ἐπί τινα χρόνον. (3) Τοῖς δὲ Πελοποννησίοις ἔδοξεν, ἐπείπερ δυσχερὴς ἦν ἡ πολιορκία, τὰς μὲν δυνάμεις ἀπαγαγεῖν ἐκ τῆς Ἀττικῆς, ταῖς δὲ ναυσὶ μακρὰν ἐφεδρεύειν, ὅπως αὐτοῖς μὴ παρακομισθῇ σῖτος. (4) Οὗ συντελεσθέντος, οἱ μὲν Ἀθηναῖοι εἰς δεινὴν σπάνιν ἐνέπεσον ἁπάντων μέν, μάλιστα δὲ τροφῆς διὰ τὸ ταύτην ἀεὶ κατὰ θάλατταν αὐτοῖς κομίζεσθαι. Ἐπιτείνοντος δὲ τοῦ δεινοῦ καθ' ἡμέραν, ἡ μὲν πόλις ἔγεμε νεκρῶν, οἱ δὲ λοιποὶ διαπρεσβευσάμενοι πρὸς Λακεδαιμονίους συνέθεντο τὴν εἰρήνην, ὥστε τὰ μακρὰ σκέλη καὶ τὰ τείχη τοῦ Πειραιῶς περιελεῖν, καὶ μακρὰς ναῦς μὴ πλεῖον ἔχειν δέκα, τῶν δὲ πόλεων πασῶν ἐκχωρῆσαι, καὶ Λακεδαιμονίοις ἡγεμόσι χρῆσθαι. (5) Ὁ μὲν οὖν Πελοποννησιακὸς πόλεμος μακρότατος γενόμενος ὧν ἴσμεν, τοιοῦτον ἔσχε τὸ τέλος, ἔτη διαμείνας ἑπτὰ πρὸς τοῖς εἴκοσι.

CVIII. Μικρὸν δὲ τῆς εἰρήνης ὕστερον ἐτελεύτησε Δαρεῖος ὁ τῆς Ἀσίας βασιλεὺς ἄρξας ἔτη δεκαεννέα,

potestatem acceptis, Philoclem etiam, exercitus imperatorem, vivum capit, et in urbem Lampsaci abductum jugulavit. Tum victoriæ nuntios Lacedæmonem ire jussit, lectissimam inter omnes triremem eis deligens, quam magnificentissime armis ceterisque spoliis exornavit. (8) Mox ducto in eos, qui Sestum confugerant, exercitu, urbe potitur, Athenienses vero in fidem acceptos dimittit. Statim in Samios etiam movens, ipse quidem obsidendæ urbi operam impendit: Gylippum vero, qui Syracusanos quondam mari decertantes adjuverat, Spartam misit, ut cum spoliis mille et quingenta argenti talenta perferat. (9) Pecunia illa in sacculis recondita erat, singuli vero scytalam cum summæ pecuniariæ inscriptione habebant adjunctam. Ejus ignarus rei Gylippus, vidulos solvit, et trecenta (*triginta*) inde talenta eximit. Sed furto per scytalarum indicium prodito, aufugit, capitis propterea anquisitus. (10) Simile ob crimen parens Gylippi Clearchus (*Cleandridas*) quondam aufugerat, quod pecuniæ a Pericle acceptæ, ne Atticam invaderet, insimulatus, et capitalis idcirco supplicii reus peractus esset. Exulans igitur apud Thurios in Italia vitam transegit. Hi sane viri, quum nihil alioqui virtutis deesse ipsis videretur, hujusmodi factis totam reliquæ vitæ integritatem deturparunt.

CVII. Athenienses, ubi de copiis suis plane actum esse cognoverunt, a maris imperio sibi abstinendum rati, ad firmandum civitatis mœnia portusque obstruendum totos se convertunt, dum nihil certius quam obsidionem exspectandam sibi esse vident. (2) Nam extemplo uterque Lacedæmoniorum rex Agis et Pausanias, magnis copiis Atticam invadentes, sub ipsis mœnibus castra posuere; Lysander etiam plus quam ducentis triremibus in Piræeum navigavit. Athenienses vero, licet tot undique malis premerentur, reluctari tamen et facile ad tempus aliquod urbem tutari. (3) Sed Peloponnesiis consultum videri, quum oppugnatio difficilis esset, copiis ex Attica abductis, per stationem navium procul observare, ne quid commeatus in urbem importaretur. (4) Quo facto in extremam Athenienses rerum omnium penuriam, inprimis vero alimentorum, conjecti sunt, quod hæc mari ipsis importari solerent. Ingravescente autem subinde magis difficultate, urbs mortuis repleta fuit. Superstites ergo per legatos pacem a Lacedæmoniis his conditionibus impetrarunt, ut longa Piræei brachia murosque destruerent, nec plures quam naves decem longas possiderent, et cunctis urbibus cederent, et Lacedæmoniorum imperio subjecti essent. (5) Ita bellum Peloponnesiacum, quod omnium, quæ quidem nos scimus, diutissime extractum est, finem suum habuit, quum annos viginti septem durasset.

CVIII. Brevi autem post hanc pacem Darius Asiæ rex, quum per annos undeviginti imperium tenuisset, rebus hu-

τὴν δ' ἡγεμονίαν διεδέξατο τῶν υἱῶν ὁ πρεσβύτατος Ἀρταξέρξης, καὶ ἦρξεν ἔτη τρία πρὸς τοῖς τετταράκοντα· καθ' ὃν δὴ χρόνον καὶ Ἀντίμαχον τὸν ποιητὴν Ἀπολλόδωρος ὁ Ἀθηναῖός φησιν ἠνθηκέναι. (2) Κατὰ δὲ τὴν Σικελίαν Ἰμίλκων ὁ τῶν Καρχηδονίων ἀφηγούμενος ἀρχομένου τοῦ θέρους τὴν μὲν τῶν Ἀκραγαντίνων πόλιν κατέσκαψε, τῶν δ' ἱερῶν, ὅσα μὴ καλῶς ὑπὸ τοῦ πυρὸς ἐδόκει διεφθάρθαι, τὰς γλυφὰς καὶ τὰ περιττοτέρως εἰργασμένα περιέκοψεν· αὐτὸς δ' ἀναλαβὼν ἅπασαν τὴν δύναμιν, ἐνέβαλεν εἰς τὴν τῶν Γελῴων χώραν. (3) Ἐπελθὼν δὲ ταύτην πᾶσαν καὶ τὴν Καμαριναίαν, πλήρες ἐποίησε τὸ στράτευμα παντοίας ὠφελείας. Μετὰ δὲ ταῦτα ἐπὶ Γέλαν πορευθεὶς παρὰ τὸν ὁμώνυμον ποταμὸν τῇ πόλει κατεστρατοπέδευσεν. (4) Ἐχόντων δὲ τῶν Γελῴων ἐκτὸς τῆς πόλεως Ἀπόλλωνος ἀνδριάντα χαλκοῦν σφόδρα μέγαν, συλήσαντες αὐτὸν ἀπέστειλαν εἰς τὴν Τύρον. Τοῦτον οἱ μὲν Γελῷοι κατὰ τὸν τοῦ θεοῦ χρησμὸν ἀνέθηκαν· οἱ δὲ Τύριοι καθ' ὃν καιρὸν ὕστερον ὑπ' Ἀλεξάνδρου τοῦ Μακεδόνος ἐπολιορκοῦντο, καθύβριζον ὡς συναγωνιζόμενον τοῖς πολεμίοις· Ἀλεξάνδρου δὲ ἑλόντος τὴν πόλιν, ὡς Τίμαιός φησι, κατὰ τὴν ὁμώνυμον ἡμέραν καὶ τὴν αὐτὴν ὥραν ἐν ᾗ Καρχηδόνιοι τὸν Ἀπόλλωνα περὶ Γέλαν ἐσύλησαν, συνέβη τιμηθῆναι θυσίαις καὶ προσόδοις ταῖς μεγίσταις ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, ὡς αἴτιον γεγενημένον τῆς ἁλώσεως. (5) Ταῦτα μὲν οὖν, καίπερ ἐν ἄλλοις πραχθέντα χρόνοις, οὐκ ἀνεπιτήδειον ἡγησάμεθα παρ' ἄλληλα θεῖναι διὰ τὸ παράδοξον. Οἱ δ' οὖν Καρχηδόνιοι δενδροτομοῦντες τὴν χώραν, τάφρον περιεβάλοντο τῇ στρατοπεδείᾳ· προσεδέχοντο γὰρ τὸν Διονύσιον ἥξειν μετὰ δυνάμεως πολλῆς βοηθήσοντα τοῖς κινδυνεύουσιν. (6) Οἱ δὲ Γελῷοι τὸ μὲν πρῶτον ἐψηφίσαντο τέκνα καὶ γυναῖκας εἰς Συρακούσας ὑπεκθέσθαι διὰ τὸ μέγεθος τοῦ προσδοκωμένου κινδύνου· τῶν δὲ γυναικῶν ἐπὶ τοὺς κατὰ τὴν ἀγορὰν βωμοὺς καταφυγουσῶν, καὶ δεομένων τῆς αὐτῆς τοῖς ἀνδράσι τύχης κοινωνῆσαι, συνεχώρησαν. (7) Μετὰ δὲ ταῦτα τάξεις ποιησάμενοι πλείστας, κατὰ μέρος τοὺς στρατιώτας ἀπέστελλον ἐπὶ τὴν χώραν. Οὗτοι δὲ ἐμπειρίαν ἔχοντες ἐπετίθεντο τοῖς πλανωμένοις τῶν πολεμίων· καὶ πολλοὺς μὲν αὐτῶν καθ' ἡμέραν ἀνῆγον ζῶντας, οὐκ ὀλίγους δὲ ἀνῄρουν. (8) Τῶν δὲ Καρχηδονίων ἀπὸ μέρους προσβαλόντων τῇ πόλει καὶ τοῖς κριοῖς καταβαλόντων τὰ τείχη, γενναίως ἠμύνοντο· τά τε γὰρ ἐφ' ἡμέρας πίπτοντα τῶν τειχῶν νυκτὸς ᾠκοδόμουν, συνυπηρετουσῶν τῶν γυναικῶν καὶ παίδων· οἱ μὲν γὰρ ἀκμάζοντες ταῖς ἡλικίαις ἐν τοῖς ὅπλοις ὄντες διετέλουν μαχόμενοι, τὸ δ' ἄλλο πλῆθος τοῖς ἔργοις καὶ ταῖς ἄλλαις παρασκευαῖς προσήδρευε μετὰ πάσης προθυμίας· (9) τὸ δὲ σύνολον οὕτως ἐδέξαντο τὴν ἔφοδον τῶν Καρχηδονίων εὐρώστως, ὥστε καὶ πόλιν ἀνώχυρον ἔχοντες καὶ συμμάχων ὄντες ἔρημοι, πρὸς δὲ τούτοις τὰ τείχη θεωροῦντες πίπτοντα κατὰ πλείονας τόπους, οὐ κατεπλάγησαν τὸν περιεστῶτα κίνδυνον.

manis excessit : cui in regno successit filius natu major Artaxerxes, qui tres et quadraginta annos regnavit. Quo tempore Antimachum poetam Apollodorus floruisse tradit. (2) Porro in Sicilia Imilco, dux Carthaginiensium, ineunte vere Agrigentinorum urbem funditus evertit; templis vero, quæ non prorsus igni vastata erant, sculpturas et exquisitiorem ornatum detraxit. Hinc cum universis copiis in Geloorum agros impressionem fecit. (3) Quibus, ut etiam Camarinæorum agris, undique pervastatis, præda omnis generis castra sua replevit. Tum Gelam petens, ad ejusdem nominis fluvium castris locum sumit. (4) Erat Gelois statua quædam Apollinis extra urbem ænea eximiæ magnitudinis : hanc abreptam Tyrum Pœni transmisere. Ipsius autem dei oraculo quondam jussi Geloi eam dedicarant. Sed Tyrii aliquanto tempore post, quum ab Alexandro Macedone obsidione premerentur, contumelia simulacrum affecerunt, quasi pro hostibus pugnaret. Posteaquam vero Alexander urbem cepit, ejusdem nominis die eademque hora, ut Timæus refert, qua Carthaginienses quondam sacrilegium in Apollinem circa Gelam commiserant, accidit ut magnificis sacris et muneribus deus a Græcis honoraretur, cujus scilicet beneficio urbem expugnassent. (5) Hæc licet diversis temporibus acciderint, hoc tamen loco inter se comparare non alienum ab instituto, propter miraculum rei, duximus. Carthaginienses porro, excisis passim arboribus, fossa valloque castra circummuniunt : futurum enim, ut magnis Dionysius copiis auxilio laborantibus veniret, existimabant. (6) Geloi vero sub initium obsidionis propter imminentis periculi magnitudinem, ut liberi uxoresque Syracusas transportarentur, sciverant. At quum matronæ ad aras in foro confugerent, ut eandem cum viris sibi fortunam experiri liceret, orantes, manere illis permissum est. (7) Post hoc in plures divisi ordines, per vices partem aliquam militum in agros emittunt. Hi locorum peritia adjuti, palantes hic illic hostes invadunt, et multos quotidie captos adducunt, non paucos etiam cædunt. (8) Quumque Carthaginienses, ex una parte urbem adorti, muros jam arietum incussu dejicerent, illi strenue propugnant, et prostrata per diem noctu reficiunt, operam huc conferentibus feminis simul atque pueris. Nam quibus vigor per ætatem et robur suppetebat, perpetuo in armis erant et cum hoste dimicabant. Reliqua multitudo circa opera rerumque aliarum ministeria propenso studio detinebatur. (9) Postremo tam animose fortiterque impetum hostis excipiebant, ut, licet urbem non munitam defensarent, nulloque sociorum auxilio niterentur, et mœnia pluribus in locis perfracta cernerent, præsentis tamen periculi metu animos non demitterent.

CIX. Διονύσιος δὲ ὁ τῶν Συρακοσίων τύραννος μεταπεμψάμενος παρὰ τῶν ἐξ Ἰταλίας Ἑλλήνων βοήθειαν ἐξῆγε καὶ παρὰ τῶν ἄλλων συμμάχων δύναμιν· ἐπέλεξε δὲ καὶ τῶν Συρακοσίων τοὺς πλείστους τῶν ἐν ἡλικίᾳ καὶ τοὺς μισθοφόρους κατέλεξεν εἰς τὸ στρατόπεδον. (2) Εἶχε δὲ τοὺς ἅπαντας, ὡς μέν τινες, πεντακισμυρίους, ὡς δὲ Τίμαιος ἀνέγραψε, πεζοὺς μὲν τρισμυρίους, ἱππεῖς δὲ χιλίους, ναῦς δὲ καταφράκτους πεντήκοντα. Μετὰ δὲ τοσαύτης δυνάμεως ἐξορμήσας ἐπὶ τὴν βοήθειαν τοῖς τόποις, ὡς ἤγγισε τῆς πόλεως, κατεστρατοπέδευσε παρὰ τὴν θάλατταν. (3) Ἔσπευδε γὰρ μὴ διασπᾶν τὴν στρατιάν, ἀλλ᾽ ἐκ τοῦ αὐτοῦ τόπου τὴν ὁρμὴν ποιούμενος κατὰ γῆν ἅμα καὶ κατὰ θάλατταν ἀγωνίζεσθαι. Τοῖς μὲν γὰρ ψιλοῖς ἠγωνίζετο καὶ τὴν χώραν οὐκ εἴα προνομεύεσθαι, τοῖς δ᾽ ἱππεῦσι καὶ ταῖς ναυσὶν ἐπειρᾶτο τὰς ἀγορὰς ἀφαιρεῖσθαι τὰς κομιζομένας τοῖς Καρχηδονίοις ἐκ τῆς ἰδίας ἐπικρατείας. (4) Ἐφ᾽ ἡμέρας μὲν οὖν εἴκοσι διέτριβον οὐδὲν ἄξιον λόγου πράττοντες· μετὰ δὲ ταῦτα Διονύσιος τοὺς πεζοὺς εἰς τρία μέρη διεῖλεν, ἓν μὲν τάγμα ποιήσας τῶν Σικελιωτῶν, οἷς προσέταξεν ἀριστερᾷ τὴν πόλιν ἔχοντας ἐπὶ τὸν χάρακα τῶν ἐναντίων πορεύεσθαι· τὸ δὲ ἕτερον τάγμα συμμάχων καταστήσας ἐκέλευσε δεξιᾷ τὴν πόλιν ἔχοντας ἐπείγεσθαι παρ᾽ αὐτὸν τὸν αἰγιαλόν· αὐτὸς δ᾽ ἔχων τὸ τῶν μισθοφόρων σύνταγμα διὰ τῆς πόλεως ὥρμησεν ἐπὶ τὸν τόπον οὗ τὰ μηχανήματα τῶν Καρχηδονίων ἦν. (5) Καὶ τοῖς μὲν ἱππεῦσι παρήγγειλεν, ἐπειδὰν ἴδωσι τοὺς πεζοὺς ὡρμημένους, διαβῆναι τὸν ποταμὸν καὶ τὸ πεδίον καθιππάζεσθαι· κἂν μὲν ὁρῶσι τοὺς ἰδίους προτεροῦντας, συνεπιλαμβάνεσθαι τῆς μάχης, ἂν δ᾽ ἡλαττωμένους, δέχεσθαι τοὺς θλιβομένους· τοῖς δ᾽ ἐν ταῖς ναυσὶ παρήγγειλε πρὸς τὴν τῶν Ἰταλιωτῶν ἔφοδον τῇ παρεμβολῇ τῶν πολεμίων ἐπιπλεῦσαι.

CX. Εὐκαίρως δ᾽ αὐτῶν ποιησάντων τὸ παραγγελθέν, οἱ μὲν Καρχηδόνιοι πρὸς ἐκεῖνο τὸ μέρος παρεβοήθουν, ἀνείργοντες τοὺς ἐκ τῶν νεῶν ἀποβαίνοντας· καὶ γὰρ οὐδ᾽ ὠχυρωμένον τὸ μέρος εἶχον ἅπαν τὸ παρὰ τὸν αἰγιαλὸν τῆς στρατοπεδείας. (2) Οἱ δ᾽ Ἰταλιῶται κατὰ τοῦτον τὸν καιρὸν παρὰ τὴν θάλατταν τὸ πᾶν διανύσαντες ἐπέθεντο τῇ παρεμβολῇ τῶν Καρχηδονίων, τοὺς πλείστους εὑρόντες παραβεβοηθηκότας ἐπὶ τὰς ναῦς· τοὺς δ᾽ ἐπὶ τούτου τοῦ μέρους ὑπολελειμμένους τρεψάμενοι παρεισέπεσον εἰς τὴν στρατοπεδείαν. (3) Οὗ γενηθέντος, οἱ Καρχηδόνιοι τῷ πλείστῳ μέρει τῆς δυνάμεως ἐπιστρέψαντες καὶ πολὺν διαγωνισάμενοι χρόνον, μόγις ἐξέωσαν τοὺς ἐντὸς τῆς τάφρου βιασαμένους. Οἱ δὲ Ἰταλιῶται τῷ πλήθει τῶν βαρβάρων καταπονούμενοι κατὰ τὴν ἀναχώρησιν εἰς τὸ τοῦ χάρακος ἀπωξυμμένον ἐνέπιπτον, οὐκ ἔχοντες βοήθειαν. (4) Οἵ τε γὰρ Σικελιῶται διὰ τοῦ πεδίου πορευόμενοι καθυστέρουν τῶν καιρῶν, οἵ τε μετὰ Διονυσίου μισθοφόροι μόγις διεπορεύοντο τὰς κατὰ τὴν πόλιν ὁδούς, οὐ δυνάμενοι κατὰ τὴν ἰδίαν προαίρεσιν

CIX. Interim Dionysius, Syracusanus tyrannus, Græcorum in Italia subsidia arcessit, sociique nominis militem evocat, et Syracusis ad arma ferenda idoneos prope omnes deligit, mercenariorum quoque manum copiis ceteris adjungit. (2) Summa vero omnium erat, ut nonnulli tradunt, quinquaginta, vel, ut Timæus recenset, triginta tantum millia peditum et mille equites, navesque constratæ quinquaginta. His stipatus copiis, ad ferendum Gelois auxilium festinat. Ubi ad urbem pervenit, juxta mare castra ponit. (3) Nam hoc unice agebat, ne copiæ distraherentur, sed indidem impetu in hostes facto, terra marique pugnam cieret. Per levis enim armaturæ milites cum hoste velitans, pabulationem intercludit; equitatus vero naviumque præsidio commeatum, qui ex Carthaginis ditione advehebatur, intercipere conatur. (4) Ad dies igitur viginti ibi commorati nullum operæ pretium fecere. Post hæc Dionysius, pedestri exercitu in tres partes diviso, unum agmen Siculis attribuit, quibus mandat ut urbem ad sinistram prætergressi, hostium ibi vallum invadant; alterum, e sociorum auxiliis constitutum, urbe ad dextram relicta, ad litus properare jubet: ipse cum mercenariorum denique manu per urbem eo loci pergit, ubi machinæ Carthaginiensium instructæ erant. (5) Equitatui vero præceperat, ut, simulac pedestrium signa proferri viderent, transmisso fluvio per campos sese explicarent, et si forte suos cernerent superiores, pugnam simul capesserent; sin inferiores, exciperent laborantes. Classiariis vero edixerat, quum primum Itali sese inferrent, castris hostium classem admoverent.

CX. Dum hi imperata prompte exsequuntur, Carthaginienses ad hanc partem accurrunt, ut e navibus descendentes repellerent; nam castrorum partem, quæ juxta litus patebat, nulla prorsus munitione obfirmaverant. (2) Eo temporis momento Itali, totum illud juxta mare spatium emensi, ad castra Pœnorum grassantur, ubi plerosque ad naves arcendum excurrisse deprehenderunt. Præsidio igitur, quod ad partis hujus defensionem relictum erat, in fugam acto, in castra irrumpunt. (3) Quo facto, cum maxima exercitus parte Carthaginienses reversi post longi temporis certamen vix tandem agmen illud fossam transgressum depellunt. Itali ergo, multitudine Barbarorum oppressi, usque intra fossæ vallos se recipiunt, dum nihil a suis auxilii ipsis præsto est. (4) Nam Siculi, quos longius per campos iter remorabatur, maturo tempore non aderant; et stipendio conducti Dionysii milites, quod minus expeditum per urbis vicos iter esset, auxilium suis, ut volebant,

ἐπισπεῦσαι· οἱ δὲ Γελῷοι μέχρι τινὸς ἐπεξιόντες ἐπεβοήθουν κατὰ βραχὺν τόπον τοῖς Ἰταλιώταις, εὐλαβούμενοι λιπεῖν τὴν τῶν τειχῶν φυλακήν· διόπερ ὑστέρουν τῆς βοηθείας. (5) Οἱ δὲ Ἴβηρες καὶ Καμπανοὶ μετὰ τῶν Καρχηδονίων στρατευόμενοι, καὶ βαρεῖς ἐπικείμενοι τοῖς ἀπὸ τῆς Ἰταλίας Ἕλλησι, κατέβαλον αὐτῶν πλείους τῶν χιλίων. Τῶν δ' ἐν ταῖς ναυσὶν ἀνειργόντων τοξεύμασι τοὺς διώκοντας, οἱ λοιποὶ μετὰ ἀσφαλείας διεσώθησαν πρὸς τὴν πόλιν. (6) Ἐκ δὲ θατέρου μέρους οἱ Σικελιῶται πρὸς τοὺς ἀπαντήσαντας Λίβυας διαγωνισάμενοι συχνοὺς μὲν αὐτῶν ἀνεῖλον, τοὺς δ' ἄλλους εἰς τὴν στρατοπεδείαν συνεδίωξαν· τῶν δ' Ἰβήρων καὶ Καμπανῶν, ἔτι δὲ Καρχηδονίων, παραβοηθησάντων τοῖς Λίβυσι, περὶ ἑξακοσίους ἀποβαλόντες πρὸς τὴν πόλιν ἀπεχώρησαν. (7) Οἱ δ' ἱππεῖς ὡς εἶδον τοὺς ἰδίους ἡττημένους, καὶ αὐτοὶ πρὸς τὴν πόλιν ἀπῆλθον, ἐπικειμένων αὐτοῖς τῶν πολεμίων. Διονύσιος δὲ μόγις διελθὼν τὴν πόλιν, ὡς κατέλαβε τὸ στρατόπεδον ἡλαττωμένον, τότε μὲν ἐντὸς τῶν τειχῶν ἀνεχώρησε.

CXI. Μετὰ δὲ ταῦτα τῶν φίλων συναγαγὼν συνέδριον ἐβουλεύετο περὶ τοῦ πολέμου. Πάντων δὲ λεγόντων ἀνεπιτήδειον εἶναι τὸν τόπον περὶ τῶν ὅλων κρίνεσθαι διὰ τοὺς πολεμίους, πρὸς τὴν ἑσπέραν ἀπέστειλε κήρυκα περὶ τῆς εἰς αὔριον ἀναιρέσεως τῶν νεκρῶν· καὶ τὸν μὲν ἐκ τῆς πόλεως ὄχλον περὶ πρώτην φυλακὴν τῆς νυκτὸς ἐξαπέστειλεν, αὐτὸς δὲ περὶ μέσας νύκτας ἀφώρμησε, καταλιπὼν τῶν ψιλῶν περὶ δισχιλίους. (2) Τούτοις δ' ἦν παρηγγελμένον πυρὰ καίειν δι' ὅλης τῆς νυκτὸς καὶ θορυβοποιεῖν πρὸς τὸ δόξαν ἐμποιῆσαι τοῖς Καρχηδονίοις ὡς μένοντος ἐν τῇ πόλει. Οὗτοι μὲν οὖν ἤδη τῆς ἡμέρας ὑποφωσκούσης ἀφώρμησαν πρὸς τοὺς περὶ τὸν Διονύσιον. Οἱ δὲ Καρχηδόνιοι διαισθόμενοι τὸ γεγονός, μετεστρατοπέδευσαν εἰς τὴν πόλιν, καὶ τὰ περιλειφθέντα κατὰ τὰς οἰκίας διήρπασαν. (3) Διονύσιος δὲ παραγενόμενος εἰς τὴν Καμάριναν, ἠνάγκασε καὶ τοὺς ἐκεῖ μετὰ τέκνων καὶ γυναικῶν εἰς Συρακούσας ἀπιέναι. Τοῦ φόβου δ' οὐδεμίαν ἀναβολὴν διδόντος, τινὲς μὲν ἀργύριον καὶ χρυσίον καὶ τὰ ῥᾳδίως φέρεσθαι δυνάμενα συνεσκευάζοντο, τινὲς δὲ γονεῖς καὶ τέκνα τὰ νήπια λαβόντες ἔφευγον, οὐδεμίαν ἐπιστροφὴν χρημάτων ποιούμενοι· (4) ἔνιοι δὲ γεγηρακότες ἢ νόσῳ βαρυνόμενοι δι' ἐρημίαν συγγενῶν ἢ φίλων ὑπελείποντο, προσδοκωμένων ὅσον οὔπω παρέσεσθαι τῶν Καρχηδονίων· ἡ γὰρ περὶ Σελινοῦντα καὶ Ἱμέραν, ἔτι δὲ καὶ Ἀκράγαντα, γενομένη συμφορὰ τοὺς ἀνθρώπους ἐξέπληττε, πάντων καθάπερ ὑπὸ τὴν ὅρασιν λαμβανόντων τὴν τῶν Καρχηδονίων δεινότητα. (5) Οὐδεμία γὰρ ἦν παρ' αὐτοῖς φειδὼ τῶν ἁλισκομένων, ἀλλ' ἀσυμπαθῶς τῶν ἠτυχηκότων οὓς μὲν ἀνεσταύρουν, οἷς δ' ἀφορήτους ἐπῆγον ὕβρεις. Οὐ μὴν ἀλλὰ δυοῖν πόλεων ἐξοριζομένων ἐν τῇ χώρᾳ γυναικῶν καὶ παίδων καὶ τῶν ἄλλων ὄχλων, ἃ θεωροῦντες οἱ στρατιῶται δι' ὀργῆς μὲν εἶχον τὸν Διονύσιον, ἠλέουν δὲ τὰς τῶν ἀκληρούντων τύχας.

maturare non poterant. Geloi quidem ad breve spatium, ut Italis opem ferrent, eruperant: sed veriti ne mœnia præsidio destituerentur, mox cœptum auxilii cursum intermittunt. (5) Iberi igitur et Campani, Carthaginiensium auxiliares, quum durius Italiæ Græcos premerent, plures mille prostraverunt. Sed quia in navibus dispositi missilibus eos arcebant, reliqui tutum intra mœnia receptum habuere. (6) Parte interim altera Siculi, cum Pœnis strenue dimicantes, haud mediocrem illorum stragem faciunt, et reliquos ad castra usque persequuntur. Quum vero Iberi et Campani unaque Carthaginienses Afris subvenirent, ad sexcentos suorum amissis, in urbem se recipiunt. (7) Equitatus igitur, ubi succumbere vidit suos, et ipse urbem repetit, præsertim quum undique hostis premeret. Dionysius, agmine per urbem difficulter promoto, ubi copias ab hoste fusas comperit, intra urbis mœnia se recepit.

CXI. Post senatu amicorum congregato, de belli rationibus consilia exquirit. Quum omnibus locus iste ad decernendum de summa rerum minime idoneus propter hostes videretur, caduceatorem, reportandis postridie mortuis inducias petitum, circa vesperam misit. Mox sub primam noctis vigiliam turbam ex oppido dimittit: ipse circiter medium noctis copias educit, bis mille circiter levis armaturæ militibus manere illic jussis. (2) Mandatum vero his erat, ut frequentes per totam noctem ignes fovendo clamoremque subinde excitando persuasum hosti facerent, illic eum remanere. At hi, quum primum illucescere dies cœpit, ad Dionysii exercitum citato se pede contulere. Sed fraude patefacta, Carthaginienses exercitum in urbem traducunt, et quidquid in ædibus reliquum erat, prædam sibi faciunt. (3) Dionysius interea Camarinam progressus cives ejus loci cum uxoribus et liberis itidem Syracusas migrare cogit. Quia vero nullam metus cunctationem permitteret, pars argentum aurumque et quæ portatu facilia erant, convasant: pars cum parentibus teneræque ætatis sobole effugere properant, nulla facultatum ratione habita; (4) nonnulli, quos senium vel morbus gravabat, a cognatis et amicis destituti relinquuntur, dum quisque Carthaginienses jamjam superventuros existimat: nam Selinuntis, Himeræ et Agrigenti excidium tantum omnibus pavorem injecerat, ut quisque immanem Barbarorum feritatem, velut oculis subjectam, se cernere imaginaretur. (5) Nulli enim captivorum parcere, nulla prorsus misericordia erga infelices tangi, sed alios in crucem agere, alios intolerabilibus contumeliis vexare. Idcirco dum ex duabus simul ejusdem regionis urbibus feminas et pueros aliosque homines catervatim extorres agi vident milites, Dionysio irasci afflictorumque conditionem miserari. (6) Pueros

(6) Ἑώρων γὰρ παῖδας ἐλευθέρους καὶ παρθένους ἐπιγάμους ἀναξίως τῆς ἡλικίας ὡς ἔτυχε κατὰ τὴν ὁδὸν ὡρμημένας, ἐπειδὴ τὴν σεμνότητα καὶ τὴν πρὸς τοὺς ἀλλοτρίους ἐντροπὴν ὁ καιρὸς ἀφῃρεῖτο. Παραπλησίως δὲ καὶ τοῖς πρεσβυτάτοις συνήλγουν, βλέποντες παρὰ φύσιν ἀναγκαζομένους ἅμα τοῖς ἀκμάζουσιν ἐπισπεύδειν.

CXII. Ἐφ᾽ οἷς ἐξεκαίετο τὸ κατὰ τοῦ Διονυσίου μῖσος· καὶ γὰρ ὑπελάμβανον αὐτὸν ἐκ συνθέσεως τοῦτο πεποιηκέναι πρὸς τὸ τῷ Καρχηδονίων φόβῳ τῶν ἄλλων πόλεων ἀσφαλῶς δυναστεύειν. (2) Ἀνελογίζοντο γὰρ τὴν βραδυτῆτα τῆς βοηθείας, τὸ μηδένα πεπτωκέναι τῶν μισθοφόρων, τὸ μηδενὸς ἁδροῦ πταίσματος γεγενημένου φυγεῖν ἀλόγως, τὸ δὲ μέγιστον, τὸ μηδένα τῶν πολεμίων ἐπηκολουθηκέναι· ὥστε τοῖς πρότερον ἐπιθυμοῦσι καιρὸν λαβεῖν τῆς ἀποστάσεως καθάπερ θεῶν προνοίᾳ πάντα ὑπουργεῖν πρὸς τὴν κατάλυσιν τῆς δυναστείας. (3) Οἱ μὲν οὖν Ἰταλιῶται καταλιπόντες αὐτὸν ἐπ᾽ οἴκου διὰ τῆς μεσογείου τὴν πορείαν ἐποιήσαντο, οἱ δὲ τῶν Συρακοσίων ἱππεῖς τὸ μὲν πρῶτον ἐπετήρουν, εἰ δύναιντο κατὰ τὴν ὁδὸν ἀνελεῖν τὸν τύραννον· ὡς δὲ ἑώρων οὐκ ἀπολείποντας αὐτὸν τοὺς μισθοφόρους, ὁμοθυμαδὸν ἀφίππευσαν εἰς τὰς Συρακούσας. Καταλαβόντες δὲ τοὺς ἐν τοῖς νεωρίοις ἀγνοοῦντας τὰ περὶ τὴν Γέλαν, εἰσῆλθον οὐδενὸς κωλύσαντος. (4) Καὶ τὴν μὲν οἰκίαν τοῦ Διονυσίου διήρπασαν γέμουσαν ἀργύρου τε καὶ χρυσοῦ καὶ τῆς ἄλλης πολυτελείας ἁπάσης· τὴν δὲ γυναῖκα συλλαβόντες οὕτω διέθεσαν κακῶς, ὥστε καὶ τὸν τύραννον βαρέως ἐνεγκεῖν τὴν ὀργήν, νομίζοντες τὴν ταύτης τιμωρίαν μεγίστην εἶναι πίστιν τῆς πρὸς ἀλλήλους κοινωνίας κατὰ τὴν ἐπίθεσιν. (5) Ὁ δὲ Διονύσιος κατὰ τὴν ὁδοιπορίαν τὸ γεγονὸς καταστοχαζόμενος, ἐπέλεξε τῶν ἱππέων καὶ τῶν πεζῶν τοὺς πιστοτάτους, μεθ᾽ ὧν ἠπείγετο πρὸς τὴν πόλιν σπουδῆς οὐδὲν ἐλλείπων. (6) Ἐλογίζετο γὰρ οὐκ ὂν ἄλλως δυνατὸν ἐπικρατῆσαι τῶν ἱππέων, εἰ μὴ σπεύδοι· ὅπερ ἐποίησεν. Εἰ γὰρ παραδοξότερον ἐκείνων ποιήσαιτο τὴν ἄφιξιν, ἤλπιζε ῥᾳδίως κρατήσειν τῆς ἐπιβολῆς· ὅπερ καὶ συνέπεσεν. (7) Οἱ γὰρ ἱππεῖς οὔτ᾽ ἀπελθεῖν οὔτε μεῖναι κατὰ τὸ στρατόπεδον τὸν Διονύσιον ὑπελάμβανον· διόπερ κεκρατηκέναι τῆς ἐπιβολῆς νομίζοντες, ἔφασαν αὐτὸν ἐκ μὲν Γέλας προσποιηθῆναι τοὺς Φοίνικας ἀποδιδράσκειν, νυνὶ δὲ ὡς ἀληθῶς ἀποδεδρακέναι τοὺς Συρακοσίους.

CXIII. Διονύσιος δὲ διανύσας σταδίους περὶ τετρακοσίους παρῆν περὶ μέσας νύκτας πρὸς τὴν πύλην τῆς Ἀχραδινῆς μεθ᾽ ἱππέων ἑκατὸν καὶ πεζῶν ἑξακοσίων· ἣν καταλαβὼν κεκλεισμένην, προσέθηκεν αὐτῇ τὸν κατακεκομισμένον ἐν τῶν ἑλῶν κάλαμον, ᾧ χρῆσθαι νομίζουσιν οἱ Συρακόσιοι πρὸς τὴν τῆς κονίας σύνδεσιν. Ἐν ὅσῳ δὲ συνέβαινε τὰς πύλας κατακαίεσθαι, προσανελάμβανε τοὺς ἀφυστεροῦντας. (2) Ἐπειδὴ δὲ τὸ πῦρ κατέφθειρε τὰς πύλας, οὗτος μὲν μετὰ τῶν ἠκολουθηκότων εἰσήλαυνε διὰ τῆς Ἀχραδινῆς· τῶν δ᾽ ἱππέων οἱ

namque liberos et virgines conjugio maturas contra ætatis suæ decorum neglectim et tumultuarie per vias publicas ferri videbant, quum nullum gravitati, nullum verecundiæ erga alios locum esse reliquum tempus illud pateretur. Magno ipsis dolori etiam hoc erat, quod senes decrepitos ultra naturæ vires cogi cernerent ad iter pari celeritate cum juvenibus peragendum.

CXII. His ergo rebus effectum est ut militaris turbæ odium erga Dionysium exardesceret. Nam de industria hoc ab eo patratum suspicio erat, quippe ut et reliquas urbes metu Carthaginiensium subactas imperio suo vindicaret. (2) Quod cunctatus esset auxilium obsessis ferre, quod nullus conductitiorum ejus militum cecidisset, quod non ita magna clade affectus temere fugisset inprimis vero, quod nullus hostium tergis fugentium institisset: hæc omnia secum perpendebant. Omnes igitur illis, qui jam pridem defectionis occasionem expetiverant, veluti providi numinis instinctu, ad excutiendum dominatus jugum operam contulerunt. (3) Tum statim Itali, castris ejus relictis, per mediterranea domum iter fecerunt: Syracusani vero equites primum in occasionem intenti erant, qua tyrannum commode inter vias trucidarent; sed quum mercenarios nusquam ab eo discedere viderent, uno consensu citatis equis ad urbem Syracusas contendunt. Ibi quum excubitores in navalibus cladis ad Gelam adhuc ignaros invenissent, nemine prohibente ingrediuntur. (4) Et confestim Dionysii regiam, auro argentoque et magnifico rerum omnium apparatu refertam, diripiunt, uxoremque ejus correptam tam fœde et crudeliter tractant, ut molestissime hanc iræ atrocitatem tyrannus ferret. Censebant enim hoc ejus supplicium maximam præbiturum fidem conjurationis communi inter se consilio initæ. (5) At Dionysius in itinere, quid patratum sit, conjectans, ex equitatu simul et peditatu omnium fidelissimis sibi adjunctis, ad urbem nulla interposita quiete festinat. (6) Equites enim nulla ratione subactum iri prævidebat, nisi summa uteretur celeritate. Quod fecit. Nam si citius, quam ab illis credi posset, adventum maturaret, propositum sibi facile successurum arbitrabatur. Id etiam evenit. (7) Equitibus enim neque subsistere ad exercitum diutius posse Dionysium, neque longius digredi persuasum erat. Ideo quasi voti jam plane compotes, illum ex Gela metu Pœnorum se fugere simulasse, nunc vero re ipsa Syracusanos fugere dictitabant.

CXIII. Dionysius interim stadia ad quadringenta emensus, sub noctis medium cum equitibus centum et peditum sexcentorum agmine portæ ad Achradinam succedit. Quam ubi clausam offendit, arundines ex paludibus eo congestas, quibus ad tectorii operis alligationes Syracusani uti consueverant, illuc admovet. (2) Interea dum portæ ardent, ceteros serius insecutos etiam assumit. Mox foribus incendio collapsis, ipse cum comitatu per Achradinam irrumpit.

δυνατώτατοι τὸ γεγονὸς ἀκούσαντες, τὸ μὲν πλῆθος οὐκ ἀνέμενον, εὐθὺς δ' ἐξεβοήθουν ὄντες ὀλίγοι παντελῶς· ἦσαν δὲ περὶ τὴν ἀγοράν· καὶ κυκλωθέντες ὑπὸ τῶν μισθοφόρων ἅπαντες κατηκοντίσθησαν. (3) Ὁ δὲ Διονύσιος ἐπελθὼν τὴν πόλιν τούς τε σποράδην ἐκβοηθοῦντας ἀνεῖλε καὶ τῶν ἀλλοτρίως τῇ πολιτείᾳ διακειμένων ἐπῄει τὰς οἰκίας, ὧν τοὺς μὲν ἀπέκτεινε, τοὺς δ' ἐκ τῆς πόλεως ἐξέβαλε. Τὸ δὲ λοιπὸν πλῆθος τῶν ἱππέων ἐκπεσὸν ἐκ τῆς πόλεως κατελάβετο τὴν νῦν καλουμένην Αἴτνην. (4) Ἅμα δ' ἡμέρᾳ τὸ μὲν πλῆθος τῶν μισθοφόρων καὶ τὸ στράτευμα τῶν Σικελιωτῶν κατήντησεν εἰς τὰς Συρακούσας, Γελῷοι δὲ καὶ Καμαριναῖοι, τῷ Διονυσίῳ διαφόρως ἔχοντες, εἰς Λεοντίνους ἀπηλλάγησαν.

CXIV. * * * Διόπερ ὑπὸ τῶν πραγμάτων ἀναγκαζόμενος Ἰμίλκας ἔπεμψεν εἰς Συρακούσας κήρυκα παρακαλῶν τοὺς ἡττημένους διαλύσασθαι. Ἀσμένως δ' ὑπακούσαντος τοῦ Διονυσίου, τὴν εἰρήνην ἐπὶ τοῖσδε ἔθεντο· Καρχηδονίων εἶναι μὲν τῶν ἐξ ἀρχῆς ἐποίκων ἄλλους καὶ Σικανούς, Σελινουντίους δὲ καὶ Ἀκραγαντίνους, ἔτι δ' Ἱμεραίους, πρὸς δὲ τούτοις Γελῴους καὶ Καμαριναίους οἰκεῖν μὲν ἐν ἀτειχίστοις ταῖς πόλεσι, φόρον δὲ τελεῖν τοῖς Καρχηδονίοις· (2) Λεοντίνους δὲ καὶ Μεσσηνίους καὶ Σικελοὺς ἅπαντας αὐτονόμους εἶναι· καὶ Συρακοσίους μὲν ὑπὸ Διονύσιον τετάχθαι, τὰ δὲ αἰχμάλωτα καὶ τὰς ναῦς ἀποδοῦναι τοὺς ἔχοντας τοῖς ἀποβαλοῦσι. Τῶν συνθηκῶν δὲ γενομένων, Καρχηδόνιοι μὲν εἰς Λιβύην ἐξέπλευσαν, πλεῖον ἢ τὸ ἥμισυ μέρος τῶν στρατιωτῶν ἀποβαλόντες ὑπὸ τῆς νόσου. (3) Οὐδὲν δ' ἧττον καὶ κατὰ Λιβύην διαμείναντος τοῦ λοιμοῦ, παμπληθεῖς αὐτῶν τε τῶν Καρχηδονίων, ἔτι δὲ καὶ τῶν συμμάχων διεφθάρησαν. (4) Ἡμεῖς δὲ παραγενηθέντες ἐπὶ τὴν κατάλυσιν τῶν πολέμων, κατὰ μὲν τὴν Ἑλλάδα τοῦ Πελοποννησιακοῦ, κατὰ δὲ Σικελίαν τοῦ Καρχηδονίοις πρὸς Διονύσιον πρώτου συστάντος, ἡγούμεθα δεῖν, ἐπιτετελεσμένης τῆς προθέσεως, τὰς ἑξῆς πράξεις εἰς τὴν ἐχομένην βίβλον καταχωρίσαι.

Quod simulac innotuit, equites statim, qui dignitate et opibus pollebant, non exspectatis populi subsidiis, ad prohibendum hostem, numero perquam pauci, accurrunt, foroque occupato a mercenariis, circumventi confodiuntur omnes. (3) Tum urbem Dionysius percursitans, quotquot hic illic sparsim obluctantes invenit, obtruncat. Civium quoque inimicorum sibi ædes invadit, quos partim trucidat, partim urbe exigit. Cetera equitum multitudo e mœnibus elapsa, Ætnam, quam nunc vocant, occupant. (4) Sub primam insequentis diei lucem reliqua mercenariorum caterva totumque Siculorum agmen Syracusas venit. Geloi vero et Camarinæi, a Dionysio alienati, ad Leontinos divertunt.

CXIV. * * Quum res tandem ita cogeret, Imilcar præconem Syracusas mittit, qui licet victi essent, ad pacem tamen exhortetur. Pergratus hic erat Dionysio nuntius. Ideo bellum his pactis componitur : Carthaginiensium sub ditione maneant præter alios (*Siciliæ*) veteres incolas etiam Sicani, Selinuntiis vero, Agrigentinis, Himeræis, nec non Gelois et Camarinæis in oppidis suis, absque mœnibus tamen, habitare liceat, sed Carthaginiensibus deinceps sint vectigales; (2) Leontini vero, Messenii et Siculi omnes liberi suo jure vivant; Syracusani autem Dionysii imperio sint subjecti; captivi et naves utrinque amissæ suis restituantur. His pactis rite confirmatis, Carthaginienses in Libyam trajecerunt, quum plus quam dimidium exercitus peste amisissent. (3) Qua nihilominus etiam per Africam desæviente, ingens tum Carthaginensium tum sociorum multitudo interiit. (4) Nos, quia finem attigimus bellorum, in Græcia quidem Peloponnesiaci, in Sicilia vero Carthaginiensis, quod primum cum Dionysio gestum est, officii nostri ducimus, absolutis illis quæ institueramus, res deinceps gestas proximo volumine complecti.

ΒΙΒΛΟΣ ΤΕΤΤΑΡΕΣΚΑΙΔΕΚΑΤΗ.

Τάδε ἔνεστιν ἐν τῇ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ τῶν Διοδώρου βίβλων.

α'. Κατάλυσις ἐν Ἀθήναις τῆς δημοκρατίας καὶ κατάστασις τριάκοντα ἀνδρῶν.
β'. Παρανομία τῶν τριάκοντα ἀνδρῶν εἰς τοὺς πολίτας.
γ'. Ὡς Διονύσιος ὁ τύραννος ἀκρόπολιν κατασκευάσας διεμέρισε τὴν πόλιν καὶ τὴν χώραν τοῖς πλήθεσιν.
δ'. Ὡς Διονύσιος παραλυομένην τὴν τυραννίδα παραδόξως αὐτὴν ἀνεκτήσατο.
ε'. Ὡς Λακεδαιμόνιοι διῴκησαν τὰ κατὰ τὴν Ἑλλάδα.
ϛ'. Ἀλκιβιάδου θάνατος, καὶ Κλεάρχου τοῦ Λάκωνος τυραννὶς ἐν Βυζαντίῳ καὶ κατάλυσις.
ζ'. Ὡς Λύσανδρος ὁ Λακεδαιμόνιος ἐπιβαλόμενος καταλῦσαι τοὺς ἀφ' Ἡρακλέους ἀπέτυχεν.
η'. Ὡς Διονύσιος Κατάνην μὲν καὶ Νάξον ἐξηνδραποδίσατο, Λεοντίνους δὲ μετῴκισεν εἰς Συρακούσας.
θ'. Κτίσις Ἀλαίσης ἐν τῇ Σικελίᾳ.
ι'. Λακεδαιμονίων πρὸς Ἠλείους πόλεμος.
ια'. Ὡς Διονύσιος τὸ πρὸς τοῖς Ἑξαπύλοις τεῖχος κατεσκεύασεν.
ιβ'. Ὡς Κῦρος στρατεύσας ἐπὶ τὸν ἀδελφὸν ἀνῃρέθη.
ιγ'. Ὡς Λακεδαιμόνιοι τοῖς κατὰ τὴν Ἀσίαν Ἕλλησιν ἐβοήθησαν.
ιδ'. Κτίσις Ἀδρανοῦ κατὰ τὴν Σικελίαν, καὶ Σωκράτους τοῦ φιλοσόφου θάνατος.
ιε'. Κατασκευὴ τοῦ περὶ τὴν Χεῤῥόνησον τείχους.
ιϛ'. Παρασκευὴ Διονυσίου πρὸς τὸν Καρχηδονιακὸν πόλεμον καὶ ὁπλοποιία, καθ' ἣν εὗρε τὸ καταπελτικὸν βέλος.
ιζ'. Ὡς Καρχηδονίοις καὶ Διονυσίῳ πόλεμος ἐνέστη.
ιη'. Ὡς Διονύσιος Μοτύην πόλιν ἐπίσημον Καρχηδονίων ἐξεπολιόρκησεν.
ιθ'. Ὡς Αἰγεσταῖοι τὴν Διονυσίου παρεμβολὴν ἐνέπρησαν.
κ'. Ὡς Καρχηδόνιοι τριάκοντα μυριάσι διαβάντες εἰς τὴν Σικελίαν ἐπολέμουν πρὸς Διονύσιον.
κα'. Διονυσίου ἀποχώρησις εἰς τὰς Συρακούσας.
κβ'. Καρχηδονίων στρατεία ἐπὶ τὸν πορθμόν, καὶ ἅλωσις τῆς Μεσσήνης.
κγ'. Ναυμαχία Καρχηδονίων πρὸς Διονύσιον μεγάλη καὶ νίκη Καρχηδονίων.
κδ'. Σύλησις τῶν νεῶν τῆς τε Δήμητρος καὶ Κόρης ὑπὸ Καρχηδονίων.
κε'. Κόλασις ἐκ θεῶν τῶν ἱεροσύλων, καὶ φθορὰ τῆς Καρχηδονίων δυνάμεως ὑπὸ νόσου λοιμικῆς.
κϛ'. Ναυμαχία Συρακουσίων πρὸς Καρχηδονίους καὶ νίκη Συρακουσίων.
κζ'. Δημηγορία Θεοδώρου περὶ τῆς ἐλευθερίας.
κη'. Ὡς Διονύσιος τοὺς ταραχωδεστάτους χιλίους μισθοφόρους καταστρατηγήσας ἐποίησε κατακοπῆναι.
κθ'. Ὡς Διονύσιος τὰ φρούρια καὶ τὴν παρεμβολὴν τῶν Καρχηδονίων ἐπολιόρκησεν.
λ'. Ὡς Διονύσιος ἐκπολιορκήσας Καρχηδονίους, πολλὰς τῶν πολεμίων ναῦς ἐνέπρησεν.
λα'. Καρχηδονίων ἧττα κατὰ γῆν ἅμα καὶ κατὰ θάλατταν.
λβ'. Στόλος τῶν Καρχηδονίων νυκτὸς Διονυσίου συνεργήσαντος λάθρα τῶν Συρακουσίων ἐπὶ τετρακοσίοις ταλάντοις.
λγ'. Τὰ συμβάντα Καρχηδονίοις δυσχερῆ διὰ τὴν εἰς τὸ θεῖον ἀσέβειαν.
λδ'. Συνοικισμὸς τῶν κατὰ Σικελίαν ἀναστάτων γεγενημένων πόλεων.
λε'. Ὡς Διονύσιος τῶν Σικελικῶν πόλεων ἃς μὲν ἐξεπολιόρκησεν, ἃς δὲ εἰς συμμαχίαν προσηγάγετο.
λϛ'. Ὡς πρὸς τοὺς δυνάστας Ἄγυρίν τε τὸν Ἀγυριναῖον καὶ Νικόδημον τὸν Κεντοριπῖνον φιλίαν συνέθετο.
λζ'. Ὡς Ἀγησίλαος ὁ Σπαρτιατῶν βασιλεὺς μετὰ δυνάμεως εἰς τὴν Ἀσίαν διέβη, καὶ τὴν ὑπὸ Πέρσας τεταγμένην χώραν ἐπόρθησεν.

LIBER DECIMUS QUARTUS.

Hæc in decimo quarto Diodori libro continentur.

1. *Populus Athenis imperio se abdicare cogitur, et triginta viri rempublicam capessunt.*
2. *Triginta viri contra fas et æquum in cives grassantes.*
3. *Ut Dionysius tyrannus, exstructa sibi arce, urbem et agros vulgo distribuerit.*
4. *Dionysius prope convulsum et eversum dominatum præter opinionem recuperat.*
5. *Quomodo Lacedæmonii res per Græciam constituerint.*
6. *Alcibiadis interitus, Clearchi Laconis tyrannicum Byzantii imperium, ejusque abrogatio.*
7. *Lysander Lacedæmonius Herculis posteritati regnum adimere tentat, sed ausis excidit.*
8. *Dionysius Catinenses et Naxios in servitutem redigit, et Leontinos Syracusas transfert.*
9. *Alæsa in Sicilia conditur.*
10. *Lacedæmoniorum cum Eleis bellum.*
11. *Ut Dionysius murum juxta Hexapyla exstruxerit.*
12. *Ut Cyrus, moto adversus fratrem bello, occubuerit.*
13. *Lacedæmoniis Græcis in Asia opem ferunt.*
14. *De condita Siciliæ urbe Adrano, Socratisque philosophi interitu.*
15. *Ut muro Chersonesus munita fuerit.*
16. *Apparatus Dionysii ad Carthaginiense bellum, et armorum fabricatio, qua catapultam, teli genus, invenit.*
17. *Bellum inter Carthaginienses et Dionysium quomodo exortum.*
18. *Motya, nobile Carthaginiensium ditionis oppidum, a Dionysio expugnatur.*
19. *Ægestani castra Dionysii incendunt.*
20. *Carthaginienses, trecentis millibus in Siciliam transportatis, bellum Dionysio facessunt.*
21. *Dionysius Syracusas retrocedit.*
22. *Carthaginiensium expeditio in fretum Siculum, et Messanæ expugnatio.*
23. *Magna Carthaginiensium cum Dionysio pugna navalis eorumque victoria.*
24. *Templa Cereris et Proserpinæ deprædantur Carthaginienses.*
25. *Ut de sacrilegis pœnas deæ exegerint, et morbo pestilenti exercitus Carthaginiensium interierit.*
26. *Syracusanorum adversus Carthaginienses prœlium navale et victoria.*
27. *Theodori ad milites concio de recuperanda libertate.*
28. *Dionysius mille præ aliis turbulentos mercenarios, strategemate delusos, trucidandos curat.*
29. *Ut præsidia Carthaginiensium et castra Dionysius oppugnarit.*
30. *Quomodo expugnatis Carthaginiensibus, multas hosticæ classis naves exusserit Dionysius.*
31. *Carthaginiensium terra marique clades.*
32. *Classis Carthaginiensium noctu aufugit, clam Syracusanis adjuvante Dionysio, qui ad hoc quadringenta talenta acceperat.*
33. *In quas difficultates et angustias devenerint Carthaginienses propter impietatem in numen commissam.*
34. *Dionysius urbes pridem eversas instaurat et incolis frequentat.*
35. *Ut civitatum in Sicilia alias expugnarit Dionysius, alias ad societatis fœdus adduxerit.*
36. *Ut amicitiam cum regulis Agyride Agyrinæo et Nicodemo Centuripino inierit.*
37. *Agesilaus, rex Spartanorum, cum exercitu in Asiam trajicit, et Persarum provincias vastat.*

I. Πάντας μὲν ἴσως εἰκός ἐστι προσάντως ἀκούειν τὰς καθ' ἑαυτῶν βλασφημίας· καὶ γὰρ οἱ κατὰ πᾶν ἔκδηλον ἔχοντες τὴν ἑαυτῶν κακίαν, ὥστε μηδ' ἐξαρνεῖσθαι, ὅμως ψόγου τυγχάνοντες διαγανακτοῦσι καὶ λόγους εἰσφέρειν πειρῶνται πρὸς τὴν κατηγορίαν. (2) Διόπερ εὐλαϐητέον ἐκ παντὸς τρόπου τὸ πράττειν τι φαῦλον πᾶσι, μάλιστα μὲν τοῖς ἡγεμονίας ὀρεγομένοις ἢ τινος ἐπισήμου τύχης μεταλαϐοῦσιν. (3) Ὁ γὰρ τούτων βίος περίοπτος ὢν διὰ τὴν ἐπιφάνειαν ἐν πᾶσιν ἀδυνατεῖ κρύπτειν τὴν ἰδίαν ἄγνοιαν· ὥστε μηδεὶς ἐλπιζέτω τῶν τυχόντων ὑπεροχῆς τινος, ἂν ἐξαμαρτάνῃ μεγάλα, λήσεσθαι διὰ τέλους ἀνεπιτίμητος. Καὶ γὰρ ἂν ἐν τῷ καθ' ἑαυτὸν βίῳ διαφύγῃ τὸν ἀπὸ τῆς ἐπιτιμήσεως λόγον, ὕστερον ἥξειν ἐπ' αὐτὸν προσδεχέσθω τὴν ἀλήθειαν μετὰ παῤῥησίας κηρύττουσαν τὰ πάλαι σιωπώμενα. (4) Χαλεπὸν οὖν τοῖς φαύλοις τοῦ παντὸς βίου καθάπερ ἀθάνατον εἰκόνα μετὰ τὴν ἰδίαν τελευτὴν ἀπολιπεῖν τοῖς μεταγενεστέροις· καὶ γὰρ εἰ μηδέν ἐστι πρὸς ἡμᾶς τὰ μετὰ τὸν θάνατον, καθάπερ ἔνιοι τῶν φιλοσόφων θρυλοῦσιν, ὅμως ὅ γε προγεγενημένος βίος γίνεται πολὺ χείρων τὸν ἅπαντα βίον ἐπὶ κακῷ μνημονευόμενος. Ἐμφανῆ δὲ τούτων παραδείγματα λαμϐάνειν ἔξεστι τοῖς ἀναγνοῦσι τὰ κατὰ μέρος τῆσδε τῆς βίϐλου.

II. Παρὰ μὲν γὰρ Ἀθηναίοις τριάκοντα τύραννοι γενόμενοι διὰ τὴν ἰδίαν πλεονεξίαν τήν τε πατρίδα μεγάλοις ἀτυχήμασι περιέϐαλον καὶ αὐτοὶ ταχὺ τὴν δύναμιν ἀποϐαλόντες ἀθάνατον ἑαυτοῖς ὄνειδος καταλελοίπασι, Λακεδαιμόνιοι δὲ περιποιησάμενοι τὴν τῆς Ἑλλάδος ἀρχὴν ἀναμφισϐήτητον, τότε ταύτης ἐστερή-

I. Omnes juxta moleste ferre probrose in se dicta, consentaneum est. Nam etiam illi, quorum prorsus manifesta pravitas est, ita ut infitias ire nequeant, tamen, si reprehendas, indignantur, et crimina sibi ingesta verbis amoliri student. (2) Omni ergo contentione quivis in hoc elaborare debent, ne quid perperam committant, præsertim qui imperiis præesse cupiunt, et ad insignem aliquam fortunam eveluntur. (3) Quum enim horum vita ob dignitatis eminentiam omnibus in conspectu sit, errata et delicta sua occultare non potest. Itaque nemo sublimi quopiam loco constitutus, si majus aliquid deliquerit, se citra reprehensionem perpetuo latere posse confidat. Nam si per suæ vitæ curriculum infamiæ notam effugerit, postea tamen publicum contra se veritatis testimonium, qua jam pridem silentio obtecta libere proclamentur, exspectandum esse sciat. (4) Pergrave igitur hoc improbis fuerit, quod immortalem veluti imaginem in posterorum conspectu post exitum relinquant. Nam etiam si nihil eorum, quæ mortem consequuntur, ad nos pertinet, quod a nonnullis philosophorum in vulgus disseminatur; anteactæ tamen vitæ conditio, dum ad omnem posteritatis memoriam ob improbitatem male audit, multo fit deterior. Cujus illustrissima in promptu habebit exempla, qui res gestas hujus libri singulatim evolverit.

II. Triginta enim tyranni Athenis constituti, ambitione et libidine sua gravissimis patriam calamitatibus involverunt, et potentia mox exuti, immortale sibi probrum reliquerunt. Lacedæmonii vero Græciæ totius imperium citra controversiam adepti, eodem rursus exciderunt, quum injustis actio-

θησαν ὅτε πράξεις ἀδίκους κατὰ τῶν συμμάχων ἐπιτελεῖν ἐπεχείρησαν. (2) Αἱ γὰρ τῶν ἡγεμόνων ὑπεροχαὶ τηροῦνται μὲν εὐνοίᾳ καὶ δικαιοσύνῃ, καταλύονται δὲ ἀδικήμασι καὶ μίσει τῶν ὑποτεταγμένων. Παραπλησίως δὲ καὶ Διονύσιος ὁ τῶν Συρακοσίων τύραννος, καίπερ εὐτυχέστατος τῶν δυναστῶν γεγονώς, ζῶν μὲν οὐ διέλιπεν ἐπιβουλευόμενος, καὶ διὰ τὸν φόβον ἠναγκάζετο φέρειν ὑπὸ τὸν χιτῶνα σιδηροῦν θώρακα· τελευτήσας δὲ μέγιστον εἰς βλασφημίας παράδειγμα καταλέλοιπε τὸν ἑαυτοῦ βίον εἰς ἅπαντα τὸν αἰῶνα. (3) Ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων ἐν τοῖς οἰκείοις χρόνοις ἑκάστων ἀναγράψομεν σαφέστερον, νῦν δ' ἐπὶ τὰ συνεχῆ τοῖς προϊστορημένοις τρεψόμεθα, τοὺς χρόνους μόνον διορίζοντες. (4) Ἐν μὲν γὰρ (ἑπτὰ) ταῖς πρὸ ταύτης βίβλοις ἀνεγράψαμεν τὰς ἀπὸ Τροίας ἁλώσεως πράξεις ἕως ἐπὶ τὴν κατάλυσιν τοῦ τε Πελοποννησιακοῦ πολέμου καὶ τῆς Ἀθηναίων ἡγεμονίας, διελθόντες ἔτη ἑπτακόσια ἑβδομήκοντα καὶ ἐννέα· ἐν ταύτῃ δὲ τὰς συνεχεῖς πράξεις προσαναπληροῦντες ἀρξόμεθα ἀπὸ τῶν κατασταθέντων Ἀθήνησι τριάκοντα τυράννων, καταλήξομεν δὲ ἐπὶ τὴν Ῥώμης ἅλωσιν ὑπὸ Γαλατῶν, περιλαβόντες ἔτη δεκαοκτώ.

III. Ἀναρχίας γὰρ οὔσης Ἀθήνησι διὰ τὴν κατάλυσιν τῆς ἡγεμονίας, ἔτος μὲν ἦν ὀγδοηκοστὸν πρὸς τοῖς ἑπτακοσίοις μετὰ τὴν Τροίας ἅλωσιν, ἐν δὲ τῇ Ῥώμῃ χιλίαρχοι διεδέξαντο τὴν ὕπατον ἀρχὴν τέτταρες, Γάϊος Φούριος καὶ Γάϊος Σερουίλιος καὶ Γάϊος Οὐαλέριος καὶ Νουμέριος Φάβιος, ἤχθη δὲ Ὀλυμπιὰς κατὰ τοῦτον τὸν ἐνιαυτὸν τετάρτη πρὸς ταῖς ἐνενήκοντα, καθ' ἣν ἐνίκα στάδιον Κροκίνας Λαρισαῖος. (2) Κατὰ δὲ τούτους τοὺς χρόνους Ἀθηναῖοι μὲν καταπεπονημένοι ἐποιήσαντο συνθήκας πρὸς Λακεδαιμονίους, καθ' ἃς ἔδει τὰ τείχη τῆς πόλεως καθελεῖν καὶ τῇ πατρίῳ πολιτείᾳ χρῆσθαι. Καὶ τὰ μὲν τείχη περιεῖλον, περὶ δὲ τῆς πολιτείας πρὸς ἀλλήλους διεφέροντο. (3) Οἱ γὰρ τῆς ὀλιγαρχίας ὀρεγόμενοι τὴν παλαιὰν κατάστασιν ἔφασαν διανείμασθαι, καθ' ἣν παντελῶς ὀλίγοι τῶν ὅλων προειστήκεισαν· οἱ δὲ πλεῖστοι δημοκρατίας ὄντες ἐπιθυμηταὶ τὴν τῶν πατέρων πολιτείαν προεφέροντο, καὶ ταύτην ἀπέφηναν ὁμολογουμένως οὖσαν δημοκρατίαν. (4) Ἀντιλογίας δὲ γενομένης περὶ τούτων ἐπί τινας ἡμέρας, οἱ τὰς ὀλιγαρχίας αἱρούμενοι πρὸς Λύσανδρον διεπρεσβεύσαντο τὸν Σπαρτιάτην, οὗτος γὰρ καταλυθέντος τοῦ πολέμου τὰ κατὰ τὰς πόλεις ἀπέσταλτο διοικῆσαι, καὶ ὀλιγαρχίαι ἐν ταῖς πλείσταις καθίσταντο, ἐλπίζοντες [οὐχ], ὅπερ ἦν εἰκός, συνεπιλήψεσθαι τῆς ἐπιβολῆς αὐτοῖς. Διέπλευσαν οὖν εἰς Σάμον· ἐκεῖ γὰρ ἐτύγχανε διατρίβων ὁ Λύσανδρος καὶ προσφάτως συνειληφὼς τὴν πόλιν. (5) Παρακαλούντων δὲ αὐτὸν πρὸς τὸ συνεργῆσαι, συνεπένευσε, καὶ τῆς μὲν Σάμου Θώρακα τὸν Σπαρτιάτην ἁρμοστὴν κατέστησεν, αὐτὸς δὲ μετὰ νεῶν ἑκατὸν κατέπλευσεν εἰς τὸν Πειραιᾶ. Συναγαγὼν δ' ἐκκλησίαν συνεβούλευσε τοῖς Ἀθηναίοις ἑλέσθαι τριάκοντα ἄνδρας τοὺς ἀφηγησομένους τῆς

nibus socios premere cœpissent. (2) Nam majestas principum benevolentia et justitia sustentatur, injuriis vero in subditos horumque odiis eversa cadit. Similiter Dionysius Syracusanorum tyrannus, quamvis maxime propitiam inter omnes dynastas fortunam sit expertus, per universam tamen vitam insidiis obnoxius fuit, adeo ut thoracem ferreum sub tunica gestare metus illum cogeret : exstinctus vero luculentissimum infamiæ exemplum ad omne deinceps ævum reliquit. (3) Verum hæc singula suo quæque tempore describemus. Nunc ad ea, quæ superius narratis cohærent, temporum distinctione solummodo interjecta, nos convertemus. (4) Nam (septem) in libris huic præmissis res a Troja capta ad finem belli Peloponnesiaci et Atheniensium principatus per septingentos septuaginta novem annos gestas persecuti sumus. In hoc proxime connexa subjuncturi, a triginta tyrannis Atheniensium exordiemur, et ad Romam a Gallis captam historiæ seriem duodeviginti annos complexam deducemus.

III. Cessante enim Athenis ordinaria reipublicæ administratione, annus a Trojæ excidio octogesimus post septingentos currebat. Tum quattuor Romæ tribuni militares consulari potestate creantur, C. Furius, C. Servilius, C. Valerius, et Numerius Fabius; acta vero est hoc anno Olympias nonagesima quarta, qua stadio vicit Crocinas Larissæus. (2) Hac tempestate, fractis opibus suis, Athenienses ea conditione pacem acceperunt a Lacedæmoniis, ut mœnibus dejectis more patrio rempublicam administrarent. Muros sane destruxerunt, sed de forma reipublicæ inter se dissidebant. (3) Nam qui paucorum administrationem expetebant, antiquum reipublicæ statum, ubi pauci admodum præfuerunt, revocandum esse censebant; plurimi autem democratiæ recuperandæ studiosi, patrum administrationem, quam veram esse democratiam constaret, præferebant. (4) Hæc altercatio quum per dies aliquot durasset, qui ad paucos rem trahere cupiebant, ad Lysandrum Spartanum legatos mittunt, (is enim bello confecto res civitatum componere jussus, oligarchias in plerisque instituebat,) quod certam ex conjectura spem concepissent, fore ut conatus ipsorum adjuvaret. In Samum igitur navigant, ubi tum recens capta urbe Lysander subsistebat. (5) Qui ad opem illis ferendam sollicitatus, annuit, et, postquam Thoracem Spartanum Samiis præfectum dederat, ipse centum cum navibus in Piræeum trajecit. Ibi conventu populi indicto, auctor et hortator est Atheniensibus, ut triginta viros deligant, a quibus respublica dein-

πολιτείας καὶ πάντα διοικήσοντας τὰ κατὰ τὴν πόλιν. (6) Ἀντειπόντος δὲ τοῦ Θηραμένους καὶ τὰς συνθήκας ἀναγινώσκοντος, ὅτι τῇ πατρίῳ συνεφώνησε χρήσασθαι πολιτείᾳ, καὶ δεινὸν εἶναι λέγοντος εἰ παρὰ τοὺς ὅρκους ἀφαιρεθήσονται τὴν ἐλευθερίαν, ὁ Λύσανδρος ἔφη λελύσθαι τὰς συνθήκας ὑπὸ Ἀθηναίων· ὕστερον γὰρ τῶν συγκειμένων ἡμερῶν καθῃρηκέναι τὰ τείχη· ἀνετείνατο δὲ καὶ τῷ Θηραμένει τὰς μεγίστας ἀπειλάς, ἀποκτενεῖν φήσας, εἰ μὴ παύσεται Λακεδαιμονίοις ἐναντιούμενος. (7) Διόπερ ὅ τε Θηραμένης καὶ ὁ δῆμος καταπλαγεὶς ἠναγκάζετο χειροτονίᾳ καταλῦσαι τὴν δημοκρατίαν. Ἡρέθησαν οὖν τριάκοντα ἄνδρες οἱ διοικήσοντες τὰ κοινὰ τῆς πόλεως, ἁρμόζοντες μὲν τῷ λόγῳ, τύραννοι δὲ τοῖς πράγμασιν.

IV. Ὁ δὲ δῆμος θεωρῶν τὴν Θηραμένους ἐπιείκειαν καὶ νομίζων τῇ τούτου καλοκἀγαθίᾳ τὴν πλεονεξίαν τῶν προεστηκότων ἐπὶ ποσὸν ἀνασταλήσεσθαι, καὶ τοῦτον ἐν τοῖς τριάκοντα ἄρχουσιν ἐχειροτόνησεν. Ἔδει δὲ τοὺς ᾑρημένους βουλήν τε καὶ τὰς ἄλλας ἀρχὰς καταστῆσαι, καὶ νόμους συγγράψαι καθ' οὓς ἤμελλον πολιτεύεσθαι. (2) Τὰ μὲν οὖν περὶ τῆς νομοθεσίας ἀνεβάλοντο, προφάσεις εὐλόγους ἀεὶ ποριζόμενοι, βουλὴν δὲ καὶ τὰς ἄλλας ἀρχὰς ἐκ τῶν ἰδίων φίλων κατέστησαν· ὥστε τούτους καλεῖσθαι μὲν ἄρχοντας, εἶναι δ' ὑπηρέτας τῶν τριάκοντα. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον παραδιδόντες κρίσει τοὺς πονηροτάτους τῶν ἐν τῇ πόλει κατεδίκαζον θανάτῳ· καὶ μέχρι τούτου τοῖς ἐπιεικεστάτοις τῶν πολιτῶν εὐηρέστει τὰ γινόμενα. (3) Μετὰ δὲ ταῦτα βουλόμενοι βιαιότερα καὶ παράνομα πράττειν, ᾐτήσαντο παρὰ Λακεδαιμονίων φρουράν, λέγοντες ὅτι τὴν πολιτείαν καταστήσουσιν ἐκείνοις συμφέρουσαν. Ἤδεισαν γὰρ ὅτι φόνους ἐπιτελεῖν οὐκ ἂν δύναιντο χωρὶς ξενικῶν ὅπλων· πάντας γὰρ ἀνθέξεσθαι τῆς κοινῆς ἀσφαλείας. (4) Λακεδαιμονίων δὲ πεμψάντων φρουρὰν καὶ τὸν ταύτης ἡγησόμενον Καλλίβιον, τὸν μὲν φρούραρχον ἐξεθεράπευσαν δώροις καὶ τοῖς ἄλλοις φιλανθρώποις οἱ τριάκοντα· τῶν δὲ πλουσίων ἐπιλέγοντες τοὺς ἐπιτηδείους συνελάμβανον ὡς νεωτερίζοντας, καὶ θανάτῳ περιβάλλοντες τὰς οὐσίας ἐδήμευον. (5) Τοῦ δὲ Θηραμένους ἐναντιουμένου τοῖς συνάρχουσι, καὶ μετὰ τῶν ἀντεχομένων τῆς σωτηρίας ἀπειλοῦντος ἀμύνασθαι, συνήγαγον τὴν βουλὴν οἱ τριάκοντα. Κριτίου δὲ προεστῶτος αὐτῶν, καὶ πολλὰ κατηγορήσαντος τοῦ Θηραμένους ὅτι προδίδωσι τὴν πολιτείαν ταύτην ἧς αὐτὸς ἑκουσίως κοινωνεῖ, παραλαβὼν τὸν λόγον ὁ Θηραμένης, καὶ περὶ τῶν κατὰ μέρος ἀπολογησάμενος, ἅπασαν ἔσχε τὴν βουλὴν εὔνουν. (6) Οἱ δὲ περὶ τὸν Κριτίαν φοβούμενοι τὸν ἄνδρα μήποτε καταλύσῃ τὴν ὀλιγαρχίαν, περιέστησαν στρατιώτας ἔχοντας ἐσπασμένα τὰ ξίφη, καὶ τὸν Θηραμένην συνελάμβανον. (7) Ὁ δὲ φθάσας ἀνεπήδησε μὲν πρὸς τὴν βουλαίαν Ἑστίαν, ἔφησε δὲ πρὸς τοὺς θεοὺς καταφεύγειν, οὐ σωθήσεσθαι νομίζων, ἀλλὰ σπεύ-

ceps gubernetur, et cuncta urbis negotia administrentur. (6) Huic suasioni Theramenes se opponens, formulam pacis recitat, qua conventum esset, ut legibus patriis rempublicam instaurarent; gravissimumque fore dicit, si violata jurisjurandi religione libertas ipsis eripiatur. Ad hoc Lysander respondet : fœdus jam pridem ab Atheniensibus solutum esse, quia post præfinitos sibi dies murum diruerint : gravissimas quoque minas Therameni intendit, interfecturum se hominem confirmans, nisi adversari Lacedæmoniis desistat. (7) Theramenes igitur et populus perterrefacti, communi suffragio popularem statum abrogare coguntur. Eliguntur igitur triginta viri, qui reipublicæ deinceps curam gerant, nomine quidem administratores, sed re ipsa tyranni.

IV. Quia vero Theramenis moderatio et æquitas populo erat perspecta, ejusque integritate reliquorum præfectorum avaritiam nonnihil cohibitum iri putabant, hunc quoque in triginta principum numero suffragiis suis cooptarunt. Munus horum erat, senatum legere aliosque instituere magistratus, leges etiam condere, quibus civitas regeretur. (2) At negotium ferendarum legum specioso rationum prætextu suspendunt : senatum vero et magistratus ex privatis sibi quisque amicis supplent. Nomine igitur magistratus, sed re tyrannorum administri erant. Initio quidem sceleratissimos homines, in judicium pertractos, capitis arcessunt : et hactenus modestissimo cuique, quæ fiebant, probantur. (3) At non multo post, quum pro libidine sua violenter contra leges agere decrevissent, præsidium a Lacedæmoniis hoc prætextu arcessunt, quod rempublicam illis maxime utilem constituere velint. Probe enim noverant se absque vi armorum externa cædes patrare non posse, quod omnes ad salutem tuendam communem obviam sint ituri. (4) Præsidiariis ergo ex Lacedæmoniis transmissis, mox Callibium, horum præfectum, muneribus alioque blanditiarum genere demulcent. Tum ex divitum numero maxime idoneos sibi visos secernunt, comprehensosque, ut rerum novarum studiosos, capite multant, bonaque ipsorum publicant. (5) Quum vero Theramenes collegis adversaretur, et cum ceteris, quibus publica salus cordi esset, minitaretur, se vindicem libertatis fore, senatus a triginta viris convocatur. In quo Critias, tum princeps, multis Theramenem criminibus onerat, maxime, quod eum reipublicæ statum proderet, in quo administrationis partem ipse cum ceteris ultro suscepisset. Cujus orationem Theramenes excipiens, ita se de singulis purgavit, ut totius senatus benevolentiam sibi conciliaret. (6) Critias igitur cum factione sua veritus, ne paucorum ille vir dominatum everteret, militum strictis gladiis cohortem Therameni circumfundit, ut illico hominem comprehendant. (7) At Theramenes antevertens ad Vestam senatoriam saltu se conjicit, se ad deos confugere

δων τοῖς ἀνελοῦσιν αὐτὸν περιποιήσασθαι τὴν εἰς τοὺς θεοὺς ἀσέβειαν.

V. Παρελθόντων δὲ τῶν ὑπηρετῶν καὶ ἀποσπώντων αὐτόν, ὁ μὲν Θηραμένης ἔφερε γενναίως τὴν ἀτυχίαν, ἅτε καὶ φιλοσοφίας ἐπὶ πλεῖον μετεσχηκὼς παρὰ Σωκράτει· τὸ δὲ λοιπὸν πλῆθος ἠλέει δυστυχοῦντα τὸν Θηραμένην, οὐ μὴν ἐτόλμα βοηθεῖν, περιεστώτων πολλῶν μετὰ ὅπλων. (2) Σωκράτης δὲ ὁ φιλόσοφος καὶ δύο τῶν οἰκείων προςδραμόντες ἐνεχείρουν κωλύειν τοὺς ὑπηρέτας. Ὁ δὲ Θηραμένης ἠξίου μηδὲν τούτων πράττειν· τὴν μὲν γὰρ φιλίαν καὶ τὴν ἀνδρείαν ἔφησεν αὐτῶν ἐπαινεῖν, ἑαυτῷ δὲ μεγίστην συμφορὰν ἔσεσθαι, εἰ τοῖς οὕτως οἰκείως διακειμένοις αἴτιος ἔσται θανάτου. (3) Οἱ δὲ περὶ τὸν Σωκράτην, τῶν μὲν ἄλλων οὐδένα βοηθὸν ἔχοντες, τὴν δὲ τῶν ὑπερεχόντων ἀνάτασιν ὁρῶντες αὐξανομένην, ἡσυχίαν ἔσχον. Καὶ Θηραμένην μὲν ἀπὸ τῶν βωμῶν ἀποσπάσαντες οἷς ἦν προστεταγμένον, διὰ μέσης τῆς ἀγορᾶς εἵλκυσαν ἐπὶ τὸν θάνατον. (4) Οἱ δὲ πολλοὶ τὰ τῆς φρουρᾶς ὅπλα καταπεπληγμένοι συνήλγουν τῷ δυστυχοῦντι, καὶ τήν τε ἐκείνου συμφορὰν ἅμα καὶ τὴν περὶ σφᾶς δουλείαν ἐδάκρυον· τῶν γὰρ ταπεινῶν ἕκαστοι τὴν Θηραμένους ἀρετὴν θεωροῦντες οὕτω προπηλακιζομένην, τὴν περὶ αὑτοὺς ἀσθένειαν οὐδενὶ λόγῳ παραναλωθήσεσθαι διειλήφεισαν. (5) Μετὰ δὲ τὸν τούτου θάνατον οἱ τριάκοντα τοὺς πλουσίους ἐπιλεγόμενοι, τούτοις ψευδεῖς αἰτίας ἐπεῤῥίπτουν, καὶ φονεύοντες τὰς οὐσίας διήρπαζον. Ἀνεῖλον δὲ καὶ Νικήρατον τὸν Νικίου τοῦ στρατηγήσαντος ἐπὶ Συρακοσίους υἱόν, ἄνδρα πρὸς ἅπαντας ἐπιεικῆ καὶ φιλάνθρωπον, πλούτῳ δὲ καὶ δόξῃ σχεδὸν πρῶτον πάντων Ἀθηναίων. (6) Διὸ καὶ συνέβη πᾶσαν οἰκίαν συναλγῆσαι τῇ τἀνδρὸς τελευτῇ, τῆς διὰ τὴν ἐπιείκειαν μνήμης προαγούσης εἰς δάκρυα. Οὐ μὴν ἔληγόν γε τῆς παρανομίας οἱ τύραννοι, πολὺ δὲ μᾶλλον ἐπίτασιν λαμβανούσης τῆς ἀπονοίας, τῶν μὲν ξένων τοὺς πλουσιωτάτους ἑξήκοντα κατέσφαξαν, ὅπως τῶν χρημάτων κυριεύσωσι· τῶν δὲ πολιτῶν καθ' ἡμέραν ἀναιρουμένων, οἱ τοῖς βίοις εὐποροῦμενοι σχεδὸν ἅπαντες ἔφυγον ἐκ τῆς πόλεως. (7) Ἀνεῖλον δὲ καὶ Αὐτόλυκον, ἄνδρα παγκρατιαστήν, καὶ καθόλου τοὺς χαριεστάτους ἐπέλεγον. Ἐπὶ τοσοῦτο δὲ κατέφθειραν τὴν πόλιν, ὥστε φυγεῖν Ἀθηναίους πλείους τῶν ἡμίσεων.

VI. Λακεδαιμόνιοι δὲ τὴν πόλιν τῶν Ἀθηναίων * ὁρῶντες, οὐδέποτε ἰσχῦσαι βουλόμενοι τοὺς Ἀθηναίους, ἔχαιρον. Καὶ φανερὰν αὐτῶν ἐποίουν τὴν διάθεσιν· ἐψηφίσαντο γὰρ τοὺς Ἀθηναίων φυγάδας ἐξ ἁπάσης τῆς Ἑλλάδος ἀγωγίμους τοῖς τριάκοντα εἶναι, τὸν δὲ κωλύσαντα πέντε ταλάντοις ἔνοχον εἶναι. (2) Δεινοῦ δ' ὄντος τοῦ ψηφίσματος, αἱ μὲν ἄλλαι πόλεις καταπεπληγμέναι τὸ βάρος τῶν Σπαρτιατῶν ὑπήκουον, Ἀργεῖοι δὲ πρῶτοι, μισοῦντες μὲν τὴν Λακεδαιμονίων ὠμότητα, κατελεοῦντες δὲ τὰς τύχας τῶν ἀκληρούντων, ὑπεδέχοντο φιλανθρώπως τοὺς φυγάδας. (3) Καὶ Θη-

dicens, non quod salutem ita speret, sed ut interfectoribus violatæ religionis noxam consciscat.

V. Per lictores autem inde avulsus Theramenes generoso calamitatem animo tulit, quod philosophiæ præceptis, magistro Socrate, non leviter imbutus esset. Cetera interim multitudo indignam ejus sortem miserabatur, sed nemo opem ferre tot militum telis circumsepto ausus fuit. (2) Socrates tamen duoque ejus familiares accurrunt, et lictores prohibere conantur. At Theramenes, ne quid horum patrent, orat : se quidem amicum hoc studium et virtutem laudare, verum acerbissimam sibi calamitatem fore dixit, si tanto se amore complexis causa mortis esset. (3) Socrates igitur sociique, quum nemo aliorum succurreret, et præpotentum factionem gliscere viderent, ab incepto destiterunt. Tum ab ara Theramenem abstractum ministri, quibus id mandatum erat, per medium forum ad necem ducunt. (4) Vulgus autem, cohortis præsidiariæ armis deterritum, dum miseri illius vicem dolet, cum infortunio injuste damnati suam quoque servitutem deplorabat. Nam ex abjectæ conditionis turba unusquisque Theramenis virtutem tam contumeliose tractari videns, infirmitatem suam citra ullam æstimationem impensæ velut appendicem fore prospiciebat. (5) Hoc itaque exstincto, triginta viri divitum recensum instituunt, quibus falsas causas impingunt, et nece irrogata facultates eorum diripiunt. In quorum numero sublatus etiam fuit Niceratus, Niciæ ducis, olim contra Syracusas missi, filius, vir erga omnes comis et humanus, opibus insuper et auctoritate omnium fere Atheniensium primus. (6) Nulla igitur domus erat, quin hujus morti ingemisceret, tam eximiæ æquitatis memoria ad lacrimas impulsa. Neque vero a violentia abstinuerunt tyranni, sed invalescente longe magis ad omne facinus vesana protervitate, sexaginta inquilinorum opulentissimos jugularunt, ut facultatibus potirentur. Quum ergo per dies singulos promiscuis cædibus ac latrociniis in miseros cives desæviretur, plerique omnes, qui fortunis pollerent, ex urbe profugerunt. (7) Tum Autolycum etiam pancratiasten necarunt, ac omnino elegantissimum quemque sibi elegerunt, tantaque crudelitate in urbem sæviebant, ut dimidia plus parte Atheniensium ultro exsulatum abirent.

VI. Lacedæmonii vero civitatem Atheniensium *adeo exhaustam et afflictam* videntes, quum nunquam aliquid virium colligere illam cuperent, gaudere, nec obscuris affectionem suam argumentis testatam facere. Decretum enim promulgant, quo profugos Athenienses ex omni Græcia vinctos triginta viris sistendi potestas daretur; qui vero id prohiberet, quinque talentûm mulctæ obnoxius foret. (2) Immanis quidem videbatur edicti hujus atrocitas, sed tamen magnitudine potentiæ Spartanæ territæ reliquæ urbes dicto audientes erant : Argivi vero omnium primi crudelitatem Lacedæmoniorum exosi, sortisque afflictorum hominum miserti, patria ejectos propenso humanitatis studio exceperunt. (3) A Thebanis quoque publice civitatis edicto

ϐαῖοι δὲ ἐψηφίσαντο ὑπάρχειν πρόστιμον τῷ θεασαμένῳ μὲν ἀγόμενον φυγάδα, μὴ βοηθήσαντι δὲ κατὰ τὸ δυνατόν. Τὰ μὲν οὖν περὶ Ἀθηναίους ἐν τούτοις ἦν.

VII. Κατὰ δὲ τὴν Σικελίαν Διονύσιος ὁ τῶν Σικελιωτῶν τύραννος ἐπειδὴ πρὸς Καρχηδονίους εἰρήνην ἐποιήσατο, περὶ τὴν ἀσφάλειαν τῆς τυραννίδος διενοεῖτο μᾶλλον γίνεσθαι· ὑπελάμβανε γὰρ τοὺς Συρακοσίους ἀπολελυμένους τοῦ πολέμου, σχολὴν ἕξειν εἰς τὸ τὴν ἐλευθερίαν ἀνακτήσασθαι. (2) Θεωρῶν δὲ τῆς πόλεως τὴν Νῆσον ὀχυρωτάτην οὖσαν καὶ δυναμένην ῥᾳδίως φυλάττεσθαι, ταύτην μὲν διῳκοδόμησεν ἀπὸ τῆς ἄλλης πόλεως τείχει πολυτελεῖ, καὶ πύργους ὑψηλοὺς καὶ πυκνοὺς ἐνῳκοδόμησε, καὶ πρὸ αὐτῆς χρηματιστήρια καὶ στοὰς δυναμένας ὄχλων ἐπιδέχεσθαι πλῆθος. (3) Ὠκοδόμησε δ' ἐν αὐτῇ πολυτελῶς ὠχυρωμένην ἀκρόπολιν πρὸς τὰς αἰφνιδίους καταφυγάς, καὶ συμπεριέλαβε τῷ ταύτης τείχει τὰ πρὸς τῷ μικρῷ λιμένι τῷ Λακκίῳ καλουμένῳ νεώρια. Ταῦτα δ' ἑξήκοντα τριήρεις χωροῦντα πύλην εἶχε κλειομένην, δι' ἧς κατὰ μίαν τῶν νεῶν εἰσπλεῖν συνέβαινε. (4) Τῆς δὲ χώρας τὴν μὲν ἀρίστην ἐξελόμενος ἐδωρήσατο τοῖς τε φίλοις καὶ τοῖς ἐφ' ἡγεμονίας τεταγμένοις, τὴν δ' ἄλλην ἐμέρισεν ἐπ' ἴσης ξένῳ τε καὶ πολίτῃ, συμπεριλαβὼν τῷ τῶν πολιτῶν ὀνόματι τοὺς ἠλευθερωμένους δούλους, οὓς ἐκάλει νεοπολίτας. (5) Διέδωκε δὲ καὶ τὰς οἰκίας τοῖς ὄχλοις πλὴν τῶν ἐν τῇ Νήσῳ· ταύτας δὲ τοῖς φίλοις καὶ τοῖς μισθοφόροις ἐδωρήσατο. Ἐπεὶ δὲ τὰ κατὰ τὴν τυραννίδα καλῶς ἐδόκει διῳκηκέναι, τὴν δύναμιν ἐξήνεγκεν ἐπὶ τοὺς Σικελούς, πάντας μὲν σπεύδων τοὺς αὐτονόμους ὑφ' ἑαυτὸν ποιήσασθαι, μάλιστα δὲ τούτους διὰ τὸ συμμαχῆσαι πρότερον Καρχηδονίοις. (6) Οὗτος μὲν οὖν ἐπὶ τὴν τῶν Ἑρβησσίνων πόλιν στρατεύσας τὰ πρὸς τὴν πολιορκίαν παρεσκευάζετο. Οἱ δὲ συστρατευόμενοι Συρακόσιοι κύριοι τῶν ὅπλων ὄντες συστάσεις ἐποιοῦντο, καὶ κατηγόρουν ἀλλήλων ὅτι τοῖς ἱππεῦσιν οὐ συνεπελάβοντο τῆς καταλύσεως τῆς τοῦ τυράννου. Ὁ δὲ καθεσταμένος ὑπὸ τοῦ Διονυσίου τῶν στρατιωτῶν ἡγεμὼν τὸ μὲν πρῶτον ἠπείλησέ τινι τῶν παρρησιαζομένων· ἀντειπόντος δ' ἐκείνου θρασέως ἐπῆλθεν ὡς πατάξων. (7) Ἐφ' ᾧ παροξυνθέντες οἱ στρατιῶται τὸν μὲν ἔπαρχον ὄνομα Δώριχον ἀπέκτειναν, τοὺς δὲ πολίτας βοῶντες ἐπὶ τὴν ἐλευθερίαν, μετεπέμποντο τοὺς ἐκ τῆς Αἴτνης ἱππεῖς· οὗτοι γὰρ ἐν ἀρχῇ τῆς τυραννίδος ἐκπεπτωκότες ᾤκουν τοῦτο τὸ φρούριον.

VIII. Διονύσιος δὲ καταπλαγεὶς τὴν ἀπόστασιν τῶν Συρακοσίων, τὴν μὲν πολιορκίαν ἔλυσε, τὴν δ' εἰς τὰς Συρακούσας ἠπείγετο, σπεύδων καταλαβέσθαι τὴν πόλιν. Οὗ φυγόντος, οἱ τὴν ἀπόστασιν ποιησάμενοι στρατηγοὺς εἵλοντο τοὺς ἀποκτείναντας τὸν ἔπαρχον, καὶ παραλαβόντες τοὺς ἐξ Αἴτνης ἱππεῖς, ἐν ταῖς καλουμέναις Ἐπιπολαῖς ἀντεστρατοπέδευσαν τῷ τυράννῳ, καὶ διέκλεισαν αὐτὸν τῆς ἐπὶ τὴν χώραν ἐξόδου. (2) Εὐθὺς δὲ πρός τε Μεσσηνίους καὶ Ῥηγίνους πρέσβεις ἀπέ-

mulcta in eum statuitur, qui duci exulem videns non pro virili opem tulerit. Res ergo Atheniensium eo loci devenerant.

VII. Interea Dionysius tyrannus Siciliotarum, firmata cum Carthaginiensibus pace, ad stabiliendum dehinc dominatum omne studium convertit. Syracusanos enim, bello defunctos, per otium deinceps in recuperanda libertate totos fore existimabat. (2) Cernens itaque Insulam urbis per se munitissimam facile a præsidio aliquo custodiri posse, magnifico illam muro, in quo crebras in altum turres eduxit, a reliqua urbe sejungere cœpit. Tabernas etiam et porticus, quæ magnam hominum turbam caperent, illi subjecit. (3) Arcem præterea, ad tutos ex improviso tumultu receptus, magnis impendiis exstruit et firmat; muro illius navalia quoque, parvo portui, cui Laccio nomen est, vicina, complexus. Is sexaginta triremium capax portam, qua singulæ tantum naves ingrederentur, clausam habebat. (4) Tum optimam agri partem secernens, familiaribus et præfectis donavit : reliquum inquilino et civi ex æquo distribuit, et civium nomine servos etiam manumissos comprehendit, eosque Neopolitas (hoc est, novitios cives) appellavit. (5) Promiscue insuper plebi domos assignavit, exceptis Insularibus, quas amicis et mercenariis muneris loco concessit. Dominatu probe, ut videbatur, confirmato, contra Siculos exercitum eduxit, omnes subigere properans, qui sui adhuc juris erant, inprimis vero illos, quod auxilia Carthaginiensibus pridem subministrassent. (6) Castris igitur ad Herbessinorum urbem admotis, quæ ad obsidionem necessaria erant, comparat. Syracusani autem in militiam hanc ascripti, quum arma jam in sua potestate haberent, conventicula instituere, et expostulare secum invicem, quod equites in amoliendi tyranni conatu non adjuvissent. Tum accidit ut Dionysii legatus minis quendam confidentius obloquentem retunderet, et mox ferocius respondentem veluti percussurus invaderet. (7) Quo facto milites exasperati, præfectum, cui Dorichi nomen erat, trucidant, et civibus ingenti ad vindicandum libertatem vociferatu excitatis, equitatum ex Ætna arcessunt : ab his enim, sub tyrannidis initium elapsis, castellum istud incolebatur.

VIII. Dionysius igitur, defectione Syracusanorum consternatus, obsidione intermissa, Syracusas ab præoccupandam urbem raptim contendit. Quo fuga sibi consulente, rebellionis auctores duces sibi creant illos, qui cædem legati perpetrarant, et assumptis ex Ætna equitibus, adversa tyranno in Epipolis ut vocantur castra ponunt, exitumque ei ad liberum campum intercludunt. (2) Continuo etiam nuntiis ad Messanios et Rheginos dimissis, ut mari ad re-

στειλαν, δεόμενοι κατὰ θάλατταν συναντιλαβέσθαι τῆς ἐλευθερίας· εἰώθεισαν γὰρ αἱ πόλεις αὗται κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν τριήρεις πληροῦν οὐκ ἐλάττους ὀγδοήκοντα. Ἃς τότε τοῖς Συρακοσίοις αἱ πόλεις ἀπέστειλαν, σπεύδουσαι συνεπιλαβέσθαι τῆς ἐλευθερίας. (3) Ἐπεκήρυξαν δὲ καὶ χρημάτων πλῆθος τοῖς ἀνελοῦσι τὸν τύραννον, καὶ τοῖς μεταβαλλομένοις τῶν ξένων ἐπηγγείλαντο μεταδώσειν τῆς πολιτείας. Κατεσκεύασαν δὲ καὶ μηχανήματα, δι' ὧν τὰ τείχη σαλεύοντες ἐξέλωσι, καὶ προσέβαλλον καθ' ἡμέραν τῇ Νήσῳ, καὶ τοὺς μεταβαλλομένους τῶν ξένων φιλανθρώπως ἀπεδέχοντο. (4) Διονύσιος δὲ τῆς εἰς τὴν χώραν ἐξόδου διακεκλεισμένος καὶ ὑπὸ τῶν μισθοφόρων ἐγκαταλειπόμενος, συνήγαγε τοὺς φίλους, βουλευσόμενος περὶ τῶν ἐνεστώτων. Οὕτω γὰρ τελέως ἀπήλπιστο τὰ τῆς δυναστείας, ὥστε οὐ ζητεῖν αὐτὸν ὥστε καταπολεμῆσαι τοὺς Συρακοσίους, ἀλλὰ ποῖον ὑπομείνας θάνατον μὴ παντελῶς ἄδοξον ποιήσῃ τὴν κατάλυσιν τῆς ἀρχῆς. (5) Ἔλωρις μὲν οὖν, εἷς τῶν φίλων, ὡς δ' ἔνιοί φασιν, ὁ ποιητὸς πατήρ, εἶπεν αὐτῷ διότι καλὸν ἐντάφιόν ἐστιν ἡ τυραννίς· Πολύξενος δὲ ὁ κηδεστὴς ἀπεφήνατο δεῖν λαβόντα τὸν ὀξύτατον ἵππον εἰς τὴν τῶν Καρχηδονίων ἐπικράτειαν ἀφιππεῦσαι πρὸς τοὺς Καμπανούς· τούτους γὰρ Ἰμίλκων ἀπολελοίπει φυλακῆς ἕνεκα τῶν κατὰ Σικελίαν τόπων· Φίλιστος δ' ὁ μετὰ ταῦτα τὰς ἱστορίας συνταξάμενος ἀντειπὼν τῷ Πολυξένῳ, προσήκειν ἔφησε δεῖν οὐκ ἐφ' ἵππου θέοντος ἐκπηδᾶν ἐκ τῆς τυραννίδος, ἀλλὰ τοῦ σκέλους ἑλκόμενον προπίπτειν. (6) Ὧ προσχὼν ὁ Διονύσιος ἔκρινε πᾶν ὑπομεῖναι πρότερον ἢ τὴν δυναστείαν ἐκλιπεῖν ἑκουσίως. Διόπερ ἀποστείλας πρέσβεις πρὸς τοὺς ἀφεστηκότας, τούτους μὲν παρεκάλει δοῦναι τὴν ἐξουσίαν αὐτῷ μετὰ τῶν ἰδίων ἀπελθεῖν ἐκ τῆς πόλεως· πρὸς δὲ τοὺς Καμπανοὺς λάθρᾳ διαπεμψάμενος ὡμολόγησεν αὐτοῖς δώσειν χρήματα ὅσα ἂν αἰτήσωσιν εἰς τὴν πολιορκίαν.

IX. Τούτων δὲ πραχθέντων, οἱ μὲν Συρακόσιοι τὴν ἐξουσίαν δόντες τῷ τυράννῳ μετὰ πέντε νεῶν ἀποπλεῖν, ῥαθυμότεροι καθειστήκεσαν, καὶ τοὺς μὲν (ἱππεῖς) ἀπέλυσαν πρὸς τὴν πολιορκίαν οὐδὲν χρησίμους ὄντας, τῶν δὲ πεζῶν οἱ πλεῖστοι κατὰ τὴν χώραν ἐξῄεσαν, ὡς ἤδη καταλελυμένης τῆς τυραννίδος. (2) Οἱ δὲ Καμπανοὶ ταῖς ἐπαγγελίαις μετεωρισθέντες τὸ μὲν πρῶτον ἐπ' Ἀγύριον παρεγενήθησαν· ἐκεῖ δὲ τὴν ἀποσκευὴν Ἀγύρι παραθέμενοι τῷ δυναστεύοντι τῆς πόλεως, ἐξώρμησαν ἐπὶ Συρακούσας εὔζωνοι, τὸν ἀριθμὸν ὄντες ἱππεῖς χίλιοι διακόσιοι. (3) Ταχὺ δὲ διανύσαντες τὴν ὁδόν, ἀπροσδοκήτως ἐπεφάνησαν τοῖς Συρακοσίοις, καὶ πολλοὺς αὐτῶν ἀνελόντες εἰσεβιάσαντο πρὸς τὸν Διονύσιον. Κατέπλευσαν δὲ καὶ τριακόσιοι μισθοφόροι τῷ τυράννῳ κατὰ τὸν αὐτὸν καιρόν, ὥστε αὐτὸν ἀνακῦψαι ταῖς ἐλπίσιν. (4) Οἱ δὲ Συρακόσιοι, πάλιν τῆς δυναστείας ἰσχυροποιουμένης, ἐστασίασαν πρὸς ἀλλήλους, τῶν μὲν ἀποφαινομένων μένειν καὶ πολιορκεῖν, τῶν δὲ λύειν τὸ στρατόπεδον καὶ τὴν πόλιν ἐκλιπεῖν. (5) Ἃ

cuperandam sibi libertatem auxilio veniant, contendunt. Nam civitates hæ illo quidem tempore triremes non minus octoginta complere solebant; quot etiam tunc ad vindicandum se in libertatem pristinam Syracusanis auxilio miserunt. (3) Ingens præterea pecuniæ summa in caput tyranni denuntiatur, exterisque, si ad se transmearint, jus civitatis pollicentur. Tum machinis, quibus muros labefactarent et prosternerent, constructis, quotidiano Insulam assultu impetunt, et peregrinos ad se transeuntes perhumaniter excipiunt. (4) Dionysius igitur, omni jam exitu in agros se exclusum et a mercenariis insuper desertum videns, amicorum senatum convocat, et de præsenti difficultate cum illis consultat. Adeo enim spem omnem tuendi principatus abjecerat, ut non, quo pacto Syracusanos debellaret, sed quo mortis genere sibi vitam amputaret, ne prorsus ingloriam faceret tyrannidis abdicationem, quæreret. (5) Heloris igitur, amicorum unus, vel, ut nonnulli tradunt, pater adoptivus, pulchrum sepulturæ ornatum esse tyrannidem illi subjecit. Polyxenus affinis hoc consilii dedit, ut velocissimo equo conscenso intra Carthaginienses fines se auferat Campanos sollicitatum : hos enim Imilco ad defensionem locorum in Sicilia reliquerat. At Philistus, qui historias postea concinnavit, Polyxeno refragatus, Te decet, inquit, oportetque non citato equo ex dominatu avolare, sed cruribus tractum procidere. (6) Hujus ergo sententiam Dionysius amplexus, quidvis prius subire ac perpeti statuit, quam sponte dominatione excedere. Legatis ergo ad rebelles missis, facultatem ex urbe cum suis discedendi permitti sibi petit. Interim nuntio clam ad Campanos ire jusso, quantum flagitent pecuniæ ad obsidionem hanc solvendam pollicetur.

IX. His ita compositis, Syracusani potestatem faciunt tyranno, ut cum navibus quinque emigret. Hinc segnius res geri ac negligentius; equites ut ad obsidionem inutiles dimittuntur; ex peditatu autem plurimi per agros dispersi vagantur, ac si tyrannis jam plane eversa esset. (2) Campani interea, promissis excitati, Agyrium primo contendunt. Tum depositis apud Agyrim loci principem impedimentis, expediti Syracusas advolant equites mille ac ducenti numero. (3) Itinere raptim confecto, ex improviso Syracusanis imminent, plurimisque ex eorum numero cæsis, ad Dionysium intra munitiones penetrant. Sub hoc ipsum tempus trecenti quoque mercenarii in subsidium tyranni appellunt, unde emergendi spem iterum concepit. (4) At Syracusani, quum tyrannidem rursus confirmari viderent, in partes discedunt : alii persistendum in obsidione contendunt, aliis exauctorato exercitu urbem plane deserendam esse placet. (5) Quod Dionysius statim animad-

δὴ συνιδὼν ὁ Διονύσιος, ἐξήγαγεν ἐπ' αὐτοὺς τὴν δύναμιν, καὶ τεταραγμένοις ἐπιπεσὼν ῥᾳδίως ἐτρέψατο περὶ τὴν Νέαν πόλιν καλουμένην. Ἀνῃρέθησαν μὲν οὖν οὐ πολλοί· παριππεύων γὰρ ὁ Διονύσιος ἐκώλυσε φονεύειν τοὺς φεύγοντας. (6) Οἱ δὲ Συρακόσιοι παραχρῆμα μὲν κατὰ τὴν χώραν ἐσκεδάσθησαν, μετ' ὀλίγον δὲ πρὸς τοὺς ἱππεῖς ἠθροίσθησαν ὑπὲρ τοὺς ἑπτακισχιλίους. (7) Διονύσιος δὲ τοὺς πεσόντας τῶν Συρακοσίων θάψας ἀπέστειλε πρέσβεις εἰς Αἴτνην, ἀξιῶν τοὺς φυγάδας διαλύεσθαι καὶ τὴν πατρίδα κατοικεῖν, διδοὺς πίστιν μὴ μνησικακήσειν αὐτοῖς. Τινὲς μὲν οὖν καὶ τέκνα καὶ γυναῖκας ἀπολελοιπότες ἠναγκάσθησαν πεισθῆναι τοῖς παρακαλουμένοις· οἱ δὲ λοιποί, προφερομένων τῶν πρεσβευτῶν τὴν τοῦ Διονυσίου περὶ τὴν ταφὴν τῶν πεσόντων εὐεργεσίαν, ἔφασαν αὐτὸν ἄξιον εἶναι τυχεῖν τῆς ὁμοίας χάριτος, καὶ τοῖς θεοῖς ηὔχοντο τὴν ταχίστην αὐτὸν ἐπιδεῖν ταύτης τυγχάνοντα. (8) Οὗτοι μὲν οὖν οὐδενὶ τρόπῳ βουληθέντες πιστεῦσαι τῷ τυράννῳ, κατέμειναν ἐν Αἴτνῃ, καιρὸν ἐπιτηροῦντες κατ' αὐτοῦ. Διονύσιος δὲ τοῖς μὲν κατελθοῦσι φυγάσι φιλανθρώπως ἐχρήσατο, βουλόμενος καὶ τοὺς ἄλλους προτρέψασθαι κατελθεῖν εἰς τὴν πατρίδα· τοὺς δὲ Καμπανοὺς ταῖς καθηκούσαις δωρεαῖς τιμήσας ἐξαπέστειλεν ἐκ τῆς πόλεως, ὑφορώμενος αὐτῶν τὴν ἀβεβαιότητα. (9) Οἳ πορευθέντες εἰς Ἔντελλαν, καὶ πείσαντες τοὺς ἐν τῇ πόλει λαβεῖν ἑαυτοὺς συνοίκους, νυκτὸς ἐπιθέμενοι τοὺς μὲν ἡβῶντας ἀπέσφαξαν, τὰς δὲ γυναῖκας τῶν παρασπονδηθέντων γήμαντες κατέσχον τὴν πόλιν.

X. Κατὰ δὲ τὴν Ἑλλάδα Λακεδαιμόνιοι καταλελυκότες τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον ὁμολογουμένην ἔσχον τὴν ἡγεμονίαν καὶ τὴν κατὰ γῆν καὶ τὴν κατὰ θάλατταν. Καταστήσαντες δὲ ναύαρχον Λύσανδρον, τούτῳ προσέταξαν ἐπιπορεύεσθαι τὰς πόλεις, ἐν ἑκάστῃ τοὺς παρ' αὐτοῖς καλουμένους ἁρμοστὰς ἐγκαθιστάντα· ταῖς γὰρ δημοκρατίαις προσκόπτοντες οἱ Λακεδαιμόνιοι δι' ὀλιγαρχίας ἐβούλοντο τὰς πόλεις διοικεῖσθαι. (2) Ἔταξαν δὲ καὶ φόρους τοῖς καταπολεμηθεῖσι, καὶ τὸν πρὸ τοῦ χρόνον οὐ χρώμενοι νομίσματι, τότε συνήθροιζον ἐκ τοῦ φόρου κατ' ἐνιαυτὸν πλείω τῶν χιλίων ταλάντων. Ἐπεὶ δὲ τὰ κατὰ τὴν Ἑλλάδα πράγματα κατὰ τὴν ἰδίαν ἀξίαν διῴκησαν, ἀπέστειλαν Ἄριστον ἄνδρα τῶν ἐπιφανῶν εἰς Συρακούσας, τῷ μὲν λόγῳ προσποιούμενοι καταλύειν τὴν δυναστείαν, τῇ δ' ἀληθείᾳ σπεύδοντες αὐξῆσαι τὴν τυραννίδα· ἤλπιζον γὰρ συγκατασκευάζοντες τὴν ἀρχήν, ὑπήκοον ἕξειν τὸν Διονύσιον διὰ τὰς εὐεργεσίας. (3) Ὁ δ' Ἄριστος καταπλεύσας εἰς Συρακούσας, καὶ τῷ τυράννῳ λάθρᾳ περὶ τούτων διαλεχθείς, τούς τε Συρακοσίους ἀνασείων καὶ τὴν ἐλευθερίαν ἀποκαταστήσειν ἐπαγγειλάμενος, Νικοτέλην μὲν τὸν Κορίνθιον ἀνεῖλεν ἀφηγούμενον τῶν Συρακοσίων, τοὺς δὲ πιστεύσαντας προδοὺς τὸν μὲν τύραννον ἰσχυρὸν κατέστησε, διὰ δὲ τῆς πράξεως ταύτης ἀσχημονεῖν ἐποίησεν αὐτὸν ἅμα καὶ τὴν πατρίδα. (4) Διονύσιος δὲ τοὺς Συρακοσίους ἐπὶ τὸν θερισμὸν ἀποστείλας ἐπῆλθε

vertens, copias suas in eos educit, et turbatos invadens, facile ad Novam quam vocant urbem in fugam eos vertit. Tametsi non magnus ibi numerus cecidit: Dionysius enim obequitans fugientes necari prohibebat. (6) Oppidani igitur confestim per agros dissipantur: sed brevi post ad equites supra septies mille collecti se recipiunt. (7) Dionysius autem, Syracusanis, qui occubuerant, sepultis, Ætnam de suis mittit, qui exulibus ibi denuntiarent, ut abjectis odiis in patriam redirent, fidemque illis dat, se offensæ deinceps memorem non futurum. Nonnulli ergo, qui liberos et conjuges post se reliquerant, ex necessitate quadam invitationi huic obtemperant; reliqui, quum legati beneficium in cadavera cæsorum declaratum verbis extollerent, eodem beneficio dignum esse respondent, immo deos precantur, ut quamprimum illo ipsum affectum videant. (8) Hi ergo nullo se modo passi sunt adduci, ut fidem tyranno haberent; sed invadendi ipsum occasionem captantes, Ætnæ substiterunt. Dionysius vero ab exsilio reversis perhumanum sese præbuit, ut exemplo hoc etiam ceteros ad patrias sedes repetendum animaret. Campanos inde, honestis ornatos muneribus, a se dimisit, quod mutabili ipsorum ingenio fidendum non existimaret. (9) Hi tum Entellam profecti, persuasis civibus, ut inquilinorum jus sibi concederent, noctu per insidias oppressos, quotquot pueritiæ annos exierant, contrucidarunt, uxoribusque illorum, quos perfide violarant, in matrimonium ascitis, urbis possessionem sibi usurparunt.

X. In Græcia porro Lacedæmonii, quum Peloponnesiaco jam bello finem imposuissent, omnium consensu terræ marisque imperium tenebant. Classis igitur prætorem rursum Lysandrum creant, eique jubent ut singulas passim urbes accedens, harmostas, quos ipsi vocant, ubique constituat. Nam quia popularis status Lacedæmoniis adversus erat, paucorum arbitrio civitates administrari volebant. (2) Tributa etiam debellatis a se imponunt; et quum ante nummi apud eos nullus fuisset usus, jam ex vectigalibus unoquoque anno plus mille talentis contrahebant. Postquam itaque res per Græciam pro sua auctoritate constituerant, Aristum, nobilem virum, Syracusas mittunt, abrogandi quidem dominatus prætextu, sed revera confirmandi illius studio. Persuaserant enim sibi, si imperium Dionysio corroborarent, obnoxium potestati suæ pro meritis illum habituros. (3) Aristus ille, posteaquam Syracusas venit, secreto cum tyranno hisce de rebus colloquitur. Interim pristinæ libertatis vindicationem Syracusanis promittens, vulgus concitat. Sed Nicotele Corinthio, qui dux tum Syracusanorum erat, necato, et aliis, qui fidem ipsi adhibuerant, proditis, tyranni potentiam auxit, eoque facinore tum sui nominis decus, tum patriæ gloriam deturpavit. (4) Post hæc Dionysius, plebe Syracusana ad demetendas fruges dimissa, singulorum

τὰς οἰκίας· καὶ τὰ μὲν ὅπλα πάντων ἀφείλετο, μετὰ δὲ ταῦθ' ἕτερον τεῖχος ᾠκοδόμει περὶ τὴν ἀκρόπολιν, καὶ ναῦς τε κατεσκευάζετο, συνῆγε δὲ καὶ μισθοφόρων πλῆθος, καὶ τὰ λοιπὰ παρεσκευάζετο πρὸς τὴν ἀσφάλειαν τῆς τυραννίδος, ὡς ἂν ἔργοις ἤδη πεῖραν εἰληφὼς ὅτι πᾶν ὑπομένουσιν οἱ Συρακόσιοι χάριν τοῦ μὴ δουλεύειν.

XI. Τούτων δὲ πραττομένων, Φαρνάβαζος ὁ Δαρείου τοῦ βασιλέως σατράπης Ἀλκιβιάδην τὸν Ἀθηναῖον συλλαβὼν ἀνεῖλε, χαρίσασθαι βουλόμενος Λακεδαιμονίοις. Τοῦ δ' Ἐφόρου δι' ἄλλας αἰτίας ἐπιβουλευθῆναι γεγραφότος, οὐκ ἄχρηστον εἶναι νομίζω παραθεῖναι τὴν παραδοθεῖσαν ὑπὸ τοῦ συγγραφέως ἐπιβουλὴν κατὰ τοῦ Ἀλκιβιάδου. (2) Φησὶ γὰρ κατὰ τὴν ἑπτακαιδεκάτην βίβλον Κῦρον μὲν καὶ Λακεδαιμονίους λάθρᾳ παρασκευάζεσθαι ἅμα πολεμεῖν πρὸς Ἀρταξέρξην τὸν ἀδελφόν, Ἀλκιβιάδην δὲ διά τινων αἰσθόμενον τὴν Κύρου προαίρεσιν ἐλθεῖν πρὸς τὸν Φαρνάβαζον καὶ περὶ τούτων ἐξηγήσασθαι τὰ κατὰ μέρος, ἀξιῶσαι δὲ αὐτὸν δοῦναι ἀναβάσεως ὁδὸν πρὸς Ἀρταξέρξην· βούλεσθαι γὰρ ἐμφανίσαι πρῶτον τὴν ἐπιβουλὴν τῷ βασιλεῖ. (3) Τὸν δὲ Φαρνάβαζον ἀκούσαντα τῶν λόγων, σφετερίσασθαι τὴν ἀπαγγελίαν, καὶ πέμψαι πιστοὺς ἄνδρας ὑπὲρ τούτων τῷ βασιλεῖ δηλώσοντας. Οὐ διδόντος δὲ τοῦ Φαρναβάζου τοὺς παραπέμψοντας εἰς τὰ βασίλεια, φησὶ τὸν μὲν Ἀλκιβιάδην ὁρμῆσαι πρὸς τὸν σατράπην τῆς Παφλαγονίας, ὅπως δι' ἐκείνου ποιήσαιτο τὴν ἀνάβασιν· τὸν δὲ Φαρνάβαζον φοβηθέντα μὴ περὶ τούτων ἀκούσῃ τὴν ἀλήθειαν ὁ βασιλεύς, ἐπαποστεῖλαι τοὺς ἀνελοῦντας κατὰ τὴν ὁδὸν τὸν Ἀλκιβιάδην. (4) Τοὺς δὲ καταλαβόντας τῆς Φρυγίας ἔν τινι κώμῃ κατεσκηνωκότα, νυκτὸς περιθεῖναι ξύλων πλῆθος· ἀναφθέντος οὖν πολλοῦ πυρός, τὸν Ἀλκιβιάδην ἐπιχειρῆσαι μὲν ἀμύνεσθαι, κρατηθέντα δὲ ὑπὸ τοῦ πυρὸς καὶ τῶν εἰς αὐτὸν ἀκοντιζόντων τελευτῆσαι. (5) Περὶ δὲ τὸν αὐτὸν χρόνον καὶ Δημόκριτος ὁ φιλόσοφος ἐτελεύτησε βιώσας ἔτη ἐνενήκοντα. Λασθένην δὲ τὸν Θηβαῖον τὸν νενικηκότα ταύτην τὴν Ὀλυμπιάδα λέγεται πρὸς ἵππον ἀθλητὴν δραμόντα νικῆσαι· τὸν δὲ δρόμον ἀπὸ τῆς Κορωνείας μέχρι τῆς Θηβαίων πόλεως γενέσθαι. (6) Κατὰ δὲ τὴν Ἰταλίαν Ῥωμαίων φρουρούντων Ἔρρουκαν πόλιν Οὐόλσκων, ἐπελθόντες οἱ πολέμιοι τῆς τε πόλεως ἐκράτησαν καὶ τῶν φρουρῶν τοὺς πλείστους ἀνεῖλον.

XII. Τῶν δὲ κατὰ τοῦτον τὸν ἐνιαυτὸν πράξεων τέλος ἐχουσῶν, Ἀθήνησι μὲν ἦν ἄρχων Εὐκλείδης, ἐν Ῥώμῃ δὲ τὴν ὑπατικὴν ἀρχὴν διεδέξαντο χιλίαρχοι τέτταρες, Πόπλιος Κορνήλιος, Νουμέριος Φάβιος, Λεύκιος Οὐαλέριος καὶ Τερέντιος Μάξιμος. (2) Τούτων δὲ τὴν ἀρχὴν παρειληφότων, Βυζάντιοι πρὸς μὲν ἀλλήλους στασιάζοντες, πρὸς δὲ τοὺς παροικοῦντας Θρᾷκας πόλεμον ἔχοντες, κακῶς ἀπήλλαττον· οὐ δυνάμενοι δὲ λύσιν πορίσασθαι τῆς πρὸς ἀλλήλους φιλονεικίας, στρατηγὸν ᾐτήσαντο παρὰ Λακεδαιμονίων. (3) Ἐξέπεμψαν οὖν οἱ Σπαρτιᾶται Κλέαρχον καταστήσοντα τὰ

domos invadit, armaque cunctis adimit; mox alterum arci murum obducit, navesque ædificat, et peregrinorum vim militum conducit, ac quæcunque ad stabiliendum facerent dominatum, comparat, utpote qui re ipsa jam expertus erat, Syracusanos quidvis potius quam servitutem toleraturos.

XI. Ista dum hic illic geruntur, Pharnabazus, Darii regis satrapes, Alcibiadem Atheniensem insidiis circumventum gratificandi Lacedæmoniis studio necavit. Verum quum Ephorus alias ob causas oppressum esse tradat, non citra operæ pretium fore arbitror, si, quo insidiarum modo sublatum memoret Alcibiadem hic scriptor, adjiciamus. (2) In decimo septimo ergo libro narrat, Cyrum cum Lacedæmoniis clam Artaxerxi fratri bellum inferre constituisse. Quæ consilia quum Alcibiades intellexisset, ad Pharnabazum itinere suscepto, de singulis certiorem illum fecisse, ab eoque postulasse, ut commeatum sibi ad regem traderet: nam se primum velle de insidiosis hisce molitionibus regem edocere. (3) Pharnabazum vero, his auditis, indicium sibi vindicasse, ac missis statim, quibus maxime fideret, rem totam regi detexisse. Quum itaque Pharnabazus nullos daret, a quibus ad regiam deduceretur, Alcibiadem ad Paphlagoniæ satrapam iter arripuisse, ut illius ope ad regem contenderet. Tum Pharnabazum, ne veritas regi proderetur, veritum, submisisse qui in via Alcibiadem interficerent. (4) Hos, quum in vico quodam Phrygiæ diversantem deprehenderent, magnam lignorum struem, tabernaculo noctu circumgestam, succendisse, flammaque ingravescente, Alcibiadem, defendere se conantem, quum et ab igne et insidiantium jaculis superaretur, illic mortem oppetiisse. (5) Per id tempus etiam Democritus philosophus obiit, vita ad nonaginta annos protracta. Lasthenem quoque Thebanum, qui hac Olympiade palmam retulit, cum equo ad cursum exercitato contendisse ac victorem rediisse, cursumque a Coronea ad Thebarum usque mœnia extentum fuisse perhibent. (6) In Italia Volsci præsidium Romanorum Verrugine collocatum invadunt, urbem capiunt et plerosque ex præsidiariis cædunt.

XII. Posteaquam res ejus anni ita decurrerunt, Athenis archon erat Euclides; Romæ autem consulare imperium exceperunt quattuor tribuni militares, P. Cornelius, Numerius Fabius, L. Valerius et Terentius Maximus. (2) His rem publicam administrantibus, Byzantinorum res, quod et intestinis seditionibus laborarent et Thracum finitimorum bello fatigarentur, non optimo erant loco; quumque nullum civilis discordiæ remedium parare sibi possent, a Lacedæmoniis imperatorem sibi dari petunt. (3) Clearchus ergo ab his designatur, qui perturbatum urbis statum componat.

κατὰ τὴν πόλιν· οὗτος δὲ πιστευθεὶς περὶ τῶν ὅλων, καὶ μισθοφόρους πολλοὺς ἀθροίσας, οὐκέτι προστάτης ἦν, ἀλλὰ τύραννος. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον τοὺς ἄρχοντας αὐτῶν ἐπί τινι θυσίᾳ καλέσας ἀνεῖλε· μετὰ δὲ ταῦτα ἀναρχίας οὔσης ἐν τῇ πόλει, τριάκοντα μὲν τοὺς ὀνομαζομένους Βοιωτοὺς συνήρπασε καὶ περιθεὶς κάλων ἀπεστραγγάλισε, πάντων δὲ τῶν διαφθαρέντων τὰς οὐσίας σφετερισάμενος ἐπελέγετο καὶ τῶν ἄλλων τοὺς εὐπόρους. Ψευδεῖς δ' αἰτίας ἐπιῤῥίπτων οὓς μὲν ἀπέκτεινεν, οὓς δὲ ἐφυγάδευσε· πολλῶν δὲ χρημάτων κυριεύσας καὶ μισθοφόρων ἀθροίσας πλῆθος, τὰ κατὰ τὴν δυναστείαν ἠσφαλίσατο. (4) Διαβοηθείσης δὲ τῆς κατὰ τὸν τύραννον ὠμότητός τε καὶ δυνάμεως, Λακεδαιμόνιοι τὸ μὲν πρῶτον ἀπέστειλαν πρὸς αὐτὸν πρέσβεις τοὺς πείσοντας ἀποθέσθαι τὴν δυναστείαν· οὐ προσέχοντος δὲ τοῖς ἀξιουμένοις, ἔπεμψαν δύναμιν ἐπ' αὐτὸν καὶ στρατηγὸν Πανθοίδαν. (5) Οὗ τὴν ἔφοδον αἰσθόμενος ὁ Κλέαρχος εἰς Σηλυβρίαν μετήγαγε τὴν δύναμιν, κύριος ὢν καὶ ταύτης τῆς πόλεως· πολλὰ γὰρ εἰς τοὺς Βυζαντίους ἡμαρτηκώς, ὑπελάμβανεν οὐ μόνον τοὺς Λακεδαιμονίους, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐν τῇ πόλει πολεμίους ἕξειν. (6) Διόπερ ἐκ Σηλυβρίας κρίνας ἀσφαλέστερον διαπολεμήσειν, τά τε χρήματα καὶ τὴν δύναμιν μετέστησεν. Ὡς δ' ἐπύθετο τοὺς Λακεδαιμονίους ἐγγὺς ὄντας, ἀπήντησεν αὐτοῖς, καὶ περὶ τὸν καλούμενον πόρον συνῆψε μάχην τοῖς περὶ τὸν Πανθοίδαν. (7) Γενομένου δ' ἐπὶ πολὺν χρόνον τοῦ κινδύνου, καὶ λαμπρῶς ἀγωνισαμένων τῶν Λακεδαιμονίων, οἱ τοῦ τυράννου διεφθάρησαν. Ὁ δὲ Κλέαρχος τὸ μὲν πρῶτον μετ' ὀλίγων συγκλεισθεὶς εἰς Σηλυβρίαν ἐπολιορκεῖτο· μετὰ δὲ ταῦτα φοβηθεὶς διέδρα νυκτός, καὶ διέπλευσεν εἰς τὴν Ἰωνίαν· ἐκεῖ δ' εἰς συνήθειαν ἐλθὼν Κύρῳ τῷ τοῦ βασιλέως ἀδελφῷ δυνάμεων ἀφηγήσατο. (8) Ὁ γὰρ Κῦρος, ἄρχων ἀποδεδειγμένος τῶν ἐπὶ θαλάττης σατραπειῶν καὶ φρονήματος πλήρης, διενοεῖτο στρατεύειν ἐπὶ τὸν ἀδελφὸν Ἀρταξέρξην. (9) Ὁρῶν οὖν τὸν Κλέαρχον τόλμαν ἔχοντα καὶ θράσος πρόχειρον, ἔδωκεν αὐτῷ χρήματα καὶ προσέταξεν ὡς πλείστους ξενολογεῖν, νομίζων εὔθετον ἕξειν συναγωνιστὴν τοῖς ὑπ' αὐτοῦ τολμωμένοις.

XIII. Λύσανδρος δὲ ὁ Σπαρτιάτης ἐπειδὴ πάσας τὰς ὑπὸ Λακεδαιμονίους πόλεις διῴκησε κατὰ τὴν τῶν ἐφόρων γνώμην, ἐν αἷς μὲν δεκαδαρχίας, ἐν αἷς δὲ ὀλιγαρχίας καταστήσας, περίβλεπτος ἦν ἐν τῇ Σπάρτῃ. Καταλύσας γὰρ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον τῇ πατρίδι περιτεθεικὼς ἦν τὴν ἡγεμονίαν ὁμολογουμένην καὶ τὴν κατὰ γῆν καὶ τὴν κατὰ θάλατταν. (2) Διόπερ ἐπὶ τούτοις πεφρονηματισμένος διενοεῖτο καταλῦσαι τὴν τῶν Ἡρακλειδῶν βασιλείαν καὶ κοινὴν ἐκ πάντων Σπαρτιατῶν ποιῆσαι τὴν αἵρεσιν τῶν βασιλέων· ἤλπιζε γὰρ εἰς ἑαυτὸν τάχιστα τὴν ἀρχὴν ἥξειν διὰ τὸ μεγίστας καὶ καλλίστας πράξεις κατειργάσθαι. (3) Θεωρῶν δὲ τοὺς Λακεδαιμονίους μάλιστα τοῖς μαντείοις προσέχοντας, ἐπεχείρησε τὴν ἐν Δελφοῖς προφῆτιν διαφθεῖραι χρήμασιν. Ἐνόμιζε γάρ, εἰ

Hic postquam summam rerum fidei suæ commissam accepisset, valido mercenariorum agmine contracto, non præfectum amplius, sed tyrannum se gerebat : primumque magistratus urbis, ad sacrum quoddam epulum invitatos, necat; mox quum nullum in urbe regimen superesset, triginta Bœotos, quos dicunt, correptos, inserto laqueis gutture strangulat, et cujusque interfectorum bona sibi vindicat. Tum ex reliquis opulentiores deligit, quos falsis gravatos criminibus partim trucidat, partim exilio multat. Magnis igitur opibus ditatus, magnas peregrini militis catervas conducit, et dominatum sibi firmat atque munit. (4) Ubi igitur fama de crudelitate ac potentia tyranni percrebuit, initio per legatos hominem Lacedæmonii admonent et hortantur, ut dominatum illum deponat. Sed dum pertinaciter ille postulatis refragatur, exercitum duce Panthoida contra eum mittunt. (5) Ejus adventum præsentiscens Clearchus Selybriam copias deportat, quam et ipsam in potestate habebat. Quia enim multa in Byzantinos patraverat, non modo Lacedæmonios, sed ipsos quoque cives sibi hostes fore prævidebat. (6) Ideoque ex Selybria tutiorem sibi expeditionem in hostes fore arbitratus, copias et pecunias eo transvexit. Ubi vero audiit, Lacedæmonios jam non procul esse, obviam illis ducens, in loco, qui Pori nomen habet, pugnam cum Panthoidæ copiis conserit. (7) Ibi diu ancipiti marte dimicatum est : sed quum strenue rem gererent Spartani, acies tyranni fœda strage succubuit. Tum Clearchus initio cum paucis Selybriæ mœnibus inclusus obsidebatur : sed post sibi metuens, fuga per noctem arrepta, in Ioniam trajecit. Hic familiaritate cum Cyro regis fratre contracta, dux copiarum factus est. (8) Nam Cyrus provinciarum maritimæ illic oræ princeps declaratus, quod magnos plenosque confidentia animos gereret, Artaxerxi fratri bellum inferre constituerat. (9) Videns igitur in Clearcho robur animi esse et confidentiam ad quidvis promptam, pecuniis instructum quam maximas peregrinorum militum copias hinc inde conquirere jussit, idoneum se certaminis socium habiturum sperans ad ea, quæ magna gerenda suscepisset.

XIII. Ceterum Lysander Spartanus, posteaquam omnes Lacedæmoniorum imperio subjectas urbes pro sententia ephororum composuisset, aliis ad decemviratum, aliis ad paucorum statum redactis, magnus Spartæ et conspicuus habebatur. Quum enim suo tandem ductu finem bello statuisset Peloponnesiaco, principatum terra marique citra controversiam patriæ vindicarat. (2) Quo successu inflatus, Heraclidarum antiquandi regnum consilia secum iniit, ut scilicet omnibus deinceps Spartanis electio regum communis esset. Fore enim sperabat, ut propter rerum, quas gessisset, magnitudinem et claritatem regiæ majestatis honos ac munus statim ad se deferretur. (3) Ac quum responsis deorum Lacedæmonios maxime addictos cerneret, vatem Delphicam largitionibus corrumpere instituit.

χρησμὸν λάβοι σύμμαχον ταῖς ἰδίαις ἐπιβολαῖς, ῥᾳδίως ἄξειν ἐπὶ τέλος τὴν προαίρεσιν. (4) Ἐπεὶ δὲ παμπληθῆ [χρόνον] χρήματα τοῖς περὶ τὸ μαντεῖον διατρίβουσιν ὑπισχνούμενος οὐκ ἔπειθε, ταῖς ἐν Δωδώνῃ περὶ τὸ μαντεῖον οὔσαις ἱερείαις προσήνεγκε λόγους περὶ τῶν αὐτῶν διά τινος Φερεκράτους, Ἀπολλωνιάτου μὲν τὸ γένος, ἔχοντος δὲ συνήθειαν πρὸς τοὺς περὶ τὸ ἱερὸν διατρίβοντας. (5) Οὐδὲν δὲ πρᾶξαι δυνάμενος ἐξεδήμησεν εἰς Κυρήνην, πρόφασιν μὲν ὡς εὐχὰς ἀποδιδοὺς Ἄμμωνι, τῇ δ' ἀληθείᾳ διαφθεῖραι βουλόμενος τὸ μαντεῖον· ἐκόμισε δὲ καὶ χρημάτων πλῆθος, δι' ὧν ἤλπιζε τοὺς περὶ τὸ ἱερὸν διατρίβοντας πεῖσαι. (6) Καὶ γὰρ ὁ βασιλεὺς τῶν περὶ ἐκείνους τοὺς τόπους Λίβυς ξένος ἦν αὐτῷ πατρικός, καὶ τὸν ἀδελφὸν τοῦ Λυσάνδρου συνέβαινεν ὀνομάζεσθαι Λίβυν ἀπὸ τῆς πρὸς ἐκεῖνον φιλίας. (7) Διὰ δὴ τούτου καὶ τῶν κομιζομένων χρημάτων ἐλπίσας πείσειν, οὐ μόνον ἀπέτυχε τῆς ἐπιβολῆς, ἀλλὰ καὶ συνεξέπεμψαν οἱ τοῦ μαντείου προεστῶτες πρέσβεις τοὺς κατηγορήσοντας τοῦ Λυσάνδρου περὶ τῆς τοῦ χρηστηρίου διαφθορᾶς· ὁ δὲ Λύσανδρος παραγενηθεὶς εἰς Λακεδαίμονα, κρίσεως αὐτῷ προτεθείσης, ἀπελογήσατο πιθανῶς ὑπὲρ αὐτοῦ. (8) Τότε μὲν οὖν οὐδὲν ᾔδεισαν οἱ Λακεδαιμόνιοι περὶ τῆς τοῦ Λυσάνδρου προαιρέσεως εἰς τὸ καταλῦσαι τοὺς ἀφ' Ἡρακλέους βασιλεῖς· μετὰ δέ τινα χρόνον τελευτήσαντος αὐτοῦ, καί τινων χρηματισμῶν ζητουμένων κατὰ τὴν οἰκίαν, εὗρον λόγον γεγραμμένον πολυτελῶς, ὃν ἐπραγματεύσατο πρὸς τὰ πλήθη, πείθων ἐξ ἁπάντων τῶν πολιτῶν αἱρετοὺς γίνεσθαι βασιλεῖς.

XIV. Διονύσιος δ' ὁ τῶν Συρακοσίων τύραννος ἐπειδὴ τὴν πρὸς Καρχηδονίους εἰρήνην ἐποιήσατο, τῶν δὲ κατὰ τὴν πόλιν στάσεων ἀπήλλακτο, τὰς ὁμόρους τῶν Χαλκιδέων πόλεις ἔσπευδε προσαγαγέσθαι· αὗται δ' ἦσαν Νάξος, Κατάνη, Λεοντῖνοι. (2) Τούτων δ' ἐπεθύμει κυριεῦσαι διὰ τὸ συνορίζειν αὐτὰς τῇ Συρακοσίᾳ καὶ πολλὰς ἀφορμὰς ἔχειν πρὸς τὴν αὔξησιν τῆς δυναστείας. Πρῶτον μὲν οὖν ἐπὶ τὴν Αἴτνην στρατεύσας παρέλαβε τὸ φρούριον, τῶν φυγάδων οὐκ ὄντων ἀξιομάχων πρὸς τηλικαύτην δύναμιν. (3) Μετὰ δὲ ταῦτα ἐπὶ Λεοντίνους ἀναζεύξας ἐγγὺς τῆς πόλεως κατεστρατοπέδευσε παρὰ τὸν Τηρίαν ποταμόν. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἐκτάξας τὴν δύναμιν, ἐξαπέστειλε κήρυκα πρὸς τοὺς Λεοντίνους, κελεύων παραδοῦναι τὴν πόλιν, καὶ νομίζων τῷ φόβῳ καταπλῆξαι τοὺς ἔνδον. (4) Οὐ προσεχόντων δὲ τῶν Λεοντίνων, ἀλλὰ πάντα παρεσκευασμένων τὰ πρὸς τὴν πολιορκίαν, Διονύσιος οὐκ ἔχων μηχανήματα τὴν μὲν πολιορκίαν κατὰ τὸ παρὸν ἀπέγνω, τὴν δὲ χώραν ἅπασαν ἐλεηλάτησεν. (5) Ἐκεῖθεν δ' ἀνέζευξεν ἐπὶ τοὺς Σικελούς, προσποιούμενος τὸν πρὸς τούτους πόλεμον ἐπαναιρεῖσθαι πρὸς τὸ τοὺς Καταναίους καὶ Ναξίους ῥαθυμοτέρους γενέσθαι περὶ τὴν τῆς πόλεως φυλακήν. (6) Διατρίβων δὲ περὶ τὴν Ἔνναν Ἀείμνηστον τὸν Ἐνναῖον ἔπεισεν

Si enim oraculi suffragio juvaretur, facile se voti compotem fore putabat. (4) At ubi munerum maximorum pollicitatione fatidici templi præsides inflectere non posset, Dodonæi vaticinii antistites per Pherecratem quendam Apolloniatam, qui fani ministris familiariter notus erat, sollicitare aggressus est. (5) Verum quum nec ibi quidpiam proficeret, Cyrenen iter suscepit, votum Jovi Ammoni solvendum prætendens, sed nihil aliud interim agens, quam ut oraculum istud corrumperet. Magnam itaque pecuniæ vim secum transvexit, qua templi ejus sacerdotes obnoxios sibi redderet. (6) Nam rex illius regionis Libys paternus ipsi hospes erat; et ad testificandam hanc amicitiam fratri Lysandri Libys nomen fuerat inditum. (7) Quamquam vero tum hujus opera tum pecuniarum largitione se persuasurum arbitrabatur, tamen non modo spe sua excidit, verum etiam præsides oraculi per legatos Spartam missos attentati per largitionis fraudem oraculi Lysandrum accusarunt. Hic ergo Lacedæmonem reversus, ad causam dicendam arcessitus, argumentis probabilibus crimen refutavit. (8) Et tum quidem consilium Lysandri de abrogando Heraclidis imperio detectum non est. Sed aliquanto post ejus interitum, quum pecuniarias quasdam rationes per domum ejus perquirerent, sermonem accurate scriptum invenerunt, quem ad plebem exhortandam commentatus erat, ut ex omnibus deinceps civium familiis reges per suffragia crearentur.

XIV. Dionysius vero, Syracusanorum tyrannus, ubi post factam cum Carthaginiensibus pacem, seditionis urbanæ tumultus pacarat, vicina Chalcidensium oppida ditioni suæ adjicere properavit, Naxum videlicet, Catinam et Leontinos; (2) his ideo potiri cupiens, quod et contermina agro Syracusano essent, et magnam amplificandi imperii commoditatem ipsi præstarent. Primum igitur Ætnam infesto exercitu petens, castellum cepit, quum exulum vires ad resistendum tantis copiis pares haud essent. (3) Post in Leontinos ducens, prope urbem juxta Teriam amnem castra posuit, et explicata statim acie, præconem ad Leontinos mittit, qui urbem sibi tradere jubeat, se metu oppidanos subacturum arbitratus. (4) At, ubi detrectare Leontinos imperata et cuncta obsidioni tolerandæ necessaria comparare videt Dionysius, quod machinis tum careret, oppugnatione in præsens omissa, agros eorum depopulationibus et prædis agendis vastat. (5) Inde in Siculos movet, hos bello a se peti simulans ut Catinenses Naxiique tanto segniores circa urbium suarum custodiam redderentur. (6) Ad Ennam autem moratus, Aimnesto Ennæ tyrannidis

ἐπιθέσθαι τυραννίδι, συνεπιλήψεσθαι τῆς προθέσεως ἐπαγγελλόμενος. (7) Κρατήσαντος δ' ἐκείνου τῆς ἐπιβολῆς, καὶ τὸν Διονύσιον οὐκ εἰσαγαγόντος εἰς τὴν πόλιν, διοργισθεὶς μετεβάλετο καὶ τοὺς Ἐνναίους παρεκάλει καταλύειν τὸν τύραννον. (8) Ὧν συνδραμόντων εἰς τὴν ἀγορὰν μετὰ τῶν ὅπλων καὶ τῆς ἐλευθερίας ἀντιποιουμένων, πλήρης ἦν ἡ πόλις ταραχῆς. Διονύσιος δὲ πυθόμενος τὴν στάσιν, ἀνέλαβε τοὺς φίλους, καὶ ταχέως διά τινος ἐρήμου τόπου ἐλθὼν παρεισέπεσεν εἰς τὴν πόλιν. Καὶ τὸν μὲν Ἀείμνηστον συλλαβὼν παρέδωκε τοῖς Ἐνναίοις πρὸς τὴν τιμωρίαν, αὐτὸς δ' οὐδὲν ἀδικήσας ἀπῆλθεν ἐκ τῆς πόλεως. Τοῦτο δ' ἔπραξεν οὐχ οὕτω τοῦ δικαίου φροντίζων ὡς βουλόμενος προτρέψασθαι τὰς ἄλλας πόλεις αὐτῷ πιστεύειν.

XV. Ἐκεῖθεν δ' ἀναζεύξας τὴν τῶν Ἑρβιταίων πόλιν πορθεῖν ἐπεχείρησεν· οὐδὲν δὲ πράττων, πρὸς μὲν τούτους εἰρήνην ἐποιήσατο, τὴν δὲ δύναμιν ἤγαγεν ἐπὶ Κατάνην· Ἀρκεσίλαος γὰρ στρατηγὸς ὢν τῶν Καταναίων ἐπηγγέλλετο αὐτῷ προδώσειν τὴν πόλιν. Διόπερ ὑπὸ τούτου περὶ μέσας νύκτας παρεισαχθείς, κύριος τῆς Κατάνης ἐγένετο. (2) Ἀφελόμενος δὲ τῶν πολιτῶν τὰ ὅπλα, φρουρὰν ἐν αὐτῇ κατέστησεν ἱκανήν. Μετὰ δὲ ταῦτα Προκλῆς ὁ τῶν Ναξίων ἀφηγούμενος ἐπαγγελιῶν μεγέθει πεισθεὶς παρέδωκε τὴν πατρίδα τῷ Διονυσίῳ· ὃς τὰς δωρεὰς ἀποδοὺς τῷ προδιδόντι καὶ τοὺς συγγενεῖς αὐτῷ χαρισάμενος τὴν πόλιν ἐξηνδραποδίσατο. Καὶ τὰς μὲν κτήσεις ἐφῆκε τοῖς στρατιώταις διαρπάσαι, τὰ δὲ τείχη καὶ τὰς οἰκίας κατέσκαψε. (3) Παραπλησίως δὲ καὶ τοῖς Καταναίοις χρησάμενος ἐλαφυροπώλησε τοὺς αἰχμαλώτους ἐν Συρακούσαις. Τὴν μὲν οὖν τῶν Ναξίων χώραν Σικελοῖς τοῖς ὁμοροῦσιν ἐδωρήσατο, τοῖς δὲ Καμπανοῖς τὴν πόλιν τῶν Καταναίων οἰκητήριον ἔδωκε. (4) Μετὰ δὲ ταῦτα ἐπὶ Λεοντίνους στρατεύσας ἁπάσῃ τῇ δυνάμει, τὴν πόλιν περιεστρατοπέδευσε, καὶ πρὸς τοὺς ἔνδον διαπρεσβευσάμενος ἐκέλευσεν αὐτοὺς παραδιδόναι τὴν πόλιν καὶ μετέχειν τῆς ἐν Συρακούσαις πολιτείας. Οἱ δὲ Λεοντῖνοι, βοήθειαν μὲν οὐδεμίαν ἕξειν προσδοκῶντες, τὰς δὲ Ναξίων καὶ Καταναίων συμφορὰς ἀναλογιζόμενοι, κατεπλήττοντο, φοβούμενοι μὴ τοῖς αὐτοῖς περιπέσωσι δυστυχήμασι. Διόπερ εἴξαντες τῷ καιρῷ συνεχώρησαν, καὶ τὴν πόλιν ἐκλιπόντες εἰς Συρακούσας μετῴκησαν.

XVI. Ἀρχωνίδης δὲ ὁ τῆς Ἑρβίτης ἐπιστάτης, ἐπειδὴ πρὸς Διονύσιον εἰρήνην ὁ δῆμος ὁ τῶν Ἑρβιταίων συνέθετο, διενοεῖτο κτίσαι πόλιν. Εἶχε γὰρ μισθοφόρους τε πλείους καὶ σύμμικτον ὄχλον, ὃς τῷ πρὸς Διονύσιον πολέμῳ συνέδραμεν εἰς τὴν πόλιν· πολλοὶ δὲ καὶ τῶν ἀπὸ τῆς Ἑρβίτης ἐπηγγέλλοντο αὐτῷ κοινωνήσειν τῆς ἀποικίας. (2) Ἀναλαβὼν οὖν τὸ συνεδρεῦον πλῆθος, κατελάβετό τινα λόφον ὀκτὼ σταδίους ἀπέχοντα τῆς θαλάττης, ἐν ᾧ πόλιν ἔκτισεν Ἄλαισαν· οὐσῶν δὲ καὶ ἄλλων πόλεων κατὰ τὴν Σικελίαν ὁμωνύμων, Ἀρχωνίδειον αὐτὴν προσηγόρευσεν

capessendæ auctor est suamque ad hoc persequendum operam pollicetur. (7) Ille, quod aggressus erat, peragit. Quum vero Dionysium in urbem non reciperet, iratus ille mutata sententia Ennæos ad evertendum tyrannum instigat. (8) Hi correptis subito armis ad forum concurrunt, in libertatem se vindicaturi, jamque universa civitas perturbationis et tumultus plena erat, quum Dionysius, simulatque de seditione audivit, ascitis amicorum fidissimis, per locum quendam custodia vacuum subito progressus, in urbem irrupit, et comprehensum Aimnestum ad supplicium Ennæis tradit, nullisque urbi damnis illatis recedit. Hoc utique non tam justitiæ studio et amore fecit, quam ut ceteras urbes ad fidem sidi habendam pelliceret.

XV. Castris inde promotis, Herbitensium urbem oppugnandam adortus est. Sed quum res non succederet, pace cum illis inita, copias adversus Catinam duxit. Arcesilaus enim, Catinensium præfectus, ad prodendum illi urbem promissis se obligarat. Circa mediam igitur noctem ab hoc intra mœnia admissus, in potestatem Catinam accepit. (2) Tum detractis populo armis, idoneum in ea præsidium constituit. Postea etiam Procles, Naxiorum ductor, magnitudine promissorum illectus, patriam Dionysio prodidit. Qui præmiis proditori exsolutis, et cognatis insuper concessis, reliquam civium multitudinem servituti addixit, fortunas horum militibus diripiendas tradidit, murosque et ædificia destruxit. (3) Eadem calamitate et Catinenses affecit, captivos sub hasta Syracusis vendi jubens. Agrum quidem Naxiorum Siculis finitimis donavit, sed urbem Catinensium Campanis inhabitandam permisit. (4) Hinc Leontinos iterum adortus, cum omnibus urbem copiis circumsedit, et per legatos ab oppidanis postulavit, ut deditionem facerent et Syracusanorum civitati sese aggregarent. Leontini ergo, quum nulla spes auxilii undecunque superesset, considerato Naxiorum et Catinensium excidio, magno terrore perculsi metuebant, ne simili clade etiam ipsi obruerentur. Tempori itaque cedendum rati, oblatam denique conditionem subeunt; patriaque deserta, Syracusas emigrant.

XVI. Archonides vero, Herbitensium præfectus, posteaquam populus Herbitensium pacem cum Dionysio firmarat, novæ urbi condendæ animum adjecit. Mercenarios enim complures habebat et promiscuam in oppido turbam, quæ belli Dionysiani metu illuc confluxerat. Multi quoque Herbitensium in coloniam hanc ultro nomina profitebantur. (2) Multitudine igitur, quæ convenerat, assumpta, collem quendam occupat octo stadiis a mari distantem, in quo Alæsæ urbis fundamenta jecit. Sed quum id nominis etiam aliæ per Siciliam urbes usurparent, Archonideæ de se cognomen-

ἀφ' ἑαυτοῦ. (3) Ἐν δὲ τοῖς ὕστερον χρόνοις τῆς πόλεως πολλὴν ἐπίδοσιν λαμβανούσης διά τε τὰς ἀπὸ τῆς θαλάττης ἐργασίας καὶ διὰ τὴν ὑπὸ Ῥωμαίων δοθεῖσαν ἀτέλειαν, οἱ Ἀλαισῖνοι τὴν τῶν Ἑρβιταίων συγγένειαν ἀπηρνήσαντο, αἰσχρὸν ἡγούμενοι καταδεεστέρας πόλεως ἑαυτοὺς ἀποίκους νομίζεσθαι. (4) Οὐ μὴν ἀλλὰ μέχρι νῦν παρ' ἀμφοτέραις συγγένειαί τε πλείονες διαμένουσι καὶ τὰς κατὰ τὸ Ἀπολλώνειον θυσίας τοῖς αὐτοῖς ἔθεσι διοικοῦσι. Τινὲς δέ φασιν ὑπὸ Καρχηδονίων ἐκτίσθαι τὴν Ἄλαισαν καθ' ὃν καιρὸν Ἰμίλκων τὴν πρὸς τὸν Διονύσιον εἰρήνην ἐποιήσατο. (5) Κατὰ δὲ τὴν Ἰταλίαν Ῥωμαίοις πρὸς Βηίους πόλεμος συνέστη διὰ τοιαύτας αἰτίας. * Τότε πρώτοις ἐπεψηφίσαντο Ῥωμαῖοι τοῖς στρατιώταις καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν εἰς ἐφόδια διδόναι χρήματα. Ἐξεπολιόρκησαν δὲ καὶ τὴν Οὐόλσκων πόλιν, ἣ τότε μὲν Ἄνξωρ ἐκαλεῖτο, νῦν δ' ὀνομάζεται Ταρρακίνη.

XVII. Τοῦ δ' ἐνιαυσίου χρόνου διεληλυθότος, Ἀθήνησι μὲν ἦρχε Μίκων, ἐν δὲ τῇ Ῥώμῃ τὴν ὑπατικὴν ἀρχὴν παρέλαβον χιλίαρχοι ἕξ, Τίτος Κοΐντιος καὶ Γάϊος Ἰούλιος καὶ Αὖλος Μάνλιος. Τούτων δὲ τὰς ἀρχὰς λαβόντων, οἱ τὸν Ὠρωπὸν οἰκοῦντες πρὸς ἀλλήλους στασιάσαντες ἐφυγάδευσαν τῶν πολιτῶν τινας. (2) Οἱ δὲ φυγάδες μέχρι μέν τινος δι' ἑαυτῶν ἐπεβάλοντο κατελθεῖν· οὐ δυνάμενοι δὲ τὴν προαίρεσιν ἐπὶ τέλος ἀγαγεῖν, ἔπεισαν τοὺς Θηβαίους ἑαυτοῖς συναποστεῖλαι δύναμιν. (3) Θηβαῖοι δὲ στρατεύσαντες ἐπὶ τοὺς Ὠρωπίους, καὶ κυριεύσαντες τῆς πόλεως, μετῴκισαν ἀπὸ τῆς θαλάττης αὐτοὺς ὡς ἑπτὰ σταδίους. Καὶ χρόνους μέν τινας εἴασαν καθ' αὑτοὺς πολιτεύεσθαι, μετὰ δὲ ταῦτα δόντες πολιτείαν, τὴν χώραν Βοιωτίαν ἐποιήσαντο. (4) Τούτων δὲ πραττομένων, Λακεδαιμόνιοι καὶ ἄλλα μὲν πλείονα τοῖς Ἠλείοις ἐνεκάλουν, μάλιστα δ' ὅτι Παυσανίαν τὸν βασιλέα αὐτῶν διεκώλυσαν τῷ θεῷ θῦσαι καὶ διότι τοῖς Ὀλυμπίοις Λακεδαιμονίους οὐκ εἴασαν ἀγωνίσασθαι. (5) Διόπερ κρίναντες πρὸς αὐτοὺς ἐκφέρειν πόλεμον, δέκα πρεσβευτὰς ἀπέστειλαν, πρῶτον μὲν κελεύοντας τὰς περιοίκους πόλεις ἐᾶν αὐτονόμους εἶναι, ἔπειτα τὰς δαπάνας τοῦ πρὸς Ἀθηναίους πολέμου κατὰ τὸ ἐπιβάλλον αὐτοῖς μέρος ἀπῄτουν. (6) Ταῦτα δ' ἔπραττον προφάσεις αὐτοῖς εὐλόγους καὶ πιθανὰς ἀρχὰς ζητοῦντες πολέμου. Οὐ προσεχόντων δὲ τῶν Ἠλείων, ἀλλὰ καὶ προσεγκαλούντων ὅτι τοὺς Ἕλληνας καταδουλοῦνται, τὸν ἕτερον τῶν βασιλέων Παυσανίαν ἐπ' αὐτοὺς ἀπέστειλαν μετὰ στρατιωτῶν τετρακισχιλίων. (7) Συνηκολούθουν δ' αὐτῷ πολλοὶ στρατιῶται καὶ παρὰ τῶν συμμάχων σχεδὸν ἁπάντων πλὴν Βοιωτῶν καὶ Κορινθίων· οὗτοι δὲ δυσχεραίνοντες τοῖς ὑπὸ Λακεδαιμονίων πραττομένοις οὐ μετέσχον τῆς ἐπὶ τὴν Ἦλιν στρατείας. (8) Ὁ δ' οὖν Παυσανίας κατ' ἔφοδον τῆς Ἀρκαδίας ἐμβαλὼν εἰς τὴν Ἦλιν, Λασίωνα μὲν φρούριον εὐθὺς εἷλεν ἐξ ἐφόδου· μετὰ δὲ ταῦτα διὰ τῆς Ἀκρωρείας ἀγαγὼν τὸ στρατόπεδον, τέτταρας πόλεις προσηγάγετο, Θραιστόν, Ἅλιον, Ἐπι-

tum illi adjecit. (3) Successu inde temporis, ubi civitatis hujus opes, tum propter negotiationes maritimas, tum immunitatem a Romanis concessam, majorem in modum excreverant, Herbitensium cognationem Alæsini abnegarunt, quod turpe sibi ducerent civitatis minus potentis colonos se profiteri. (4) Sed tamen etiamnum mutua inter has duas urbes familiarum gentiumque necessitudo permanet; et in Apollineo (quod dicitur) fano iisdem ritibus sacra peragunt. Sunt tamen qui Alæsam hanc a Carthaginiensibus exstructam primitus memorent, quo tempore pax inter Imilconem et Dionysium coivit. (5) In Italia Romani Veiis bellum intulerunt, has quidem ob causas. ** Tunc primum senatus Romanorum ex publico quotannis stipendium numerare decrevit. Volscorum quoque urbem, quæ tunc Anxur, nunc Tarracina vocatur, expugnarunt.

XVII. Anno exacto, Athenis imperium habebat Mico, Romæque sex tribuni militum consulari potestate creabantur, nempe Titus Quinctius, C. Julius, A. Manlius (*Q. Quintius Cincinnatus, L. Furius Medullinus, M'. Æmilius Mamercus*). Horum durante magistratu, Oropi cives, seditione inter se excitata, nonnullos ex urbe expulere. (2) Qui ad tempus aliquod suis viribus reditum sibi conciliare annixi, quum cœpta ad finem promovere non possent, Thebanos exorant, ut suis ipsos copiis reducerent. (3) Hi, expeditione in Oropios suscepta, urbe potiuntur, et ad septem stadia a mari habitationem illorum removent; eosque suo, ad tempus, more rempublicam gerere sinunt. Sed post civitate cum illis communicata, agros urbis Bœotiæ adjecere. (4) Hæc dum ita geruntur, Lacedæmonii quum alia plura Eleis crimina objiciunt, tum quod Pausaniam regem ipsorum, rem sacram deo facturum, prohibuissent, et quod in Olympicis ludis certandi locum Spartanis negassent. (5) Bello igitur in eos decreto, per decem legatos primum ab illis postulant, uti finitimas urbes suis legibus uti sinant; deinde, ut impensarum belli contra Athenienses gesti partem sibi competentem erogent. (6) Hoc ideo fiebat, quod speciosum belli prætextum et probabile initium quærerent. Renuentibus autem Eleis, et criminantibus insuper illos, quod Græciam servitute premerent, alterum ex regibus Pausaniam cum quattuor millibus bellum iis facessere jubent. (7) Sequebatur hunc copiosa ex omnibus fere sociis manus, præter Bœotos et Corinthios. Hi enim nonnullis, quæ a Lacedæmoniis gererentur, offensi, ab expeditione in Elidem sese abstinebant. (8) Pausanias igitur nihil cunctatus ex Arcadia Elidem invadit, et primo statim incursu Lasionem castellum expugnat. Hinc ducto per Acroream exercitu, oppida quattuor Thræstum, (*Thraustum?*), Alium, Epita-

ἰτάλιον, Ὀποῦντα. (9) Ἐκεῖθεν δὲ τῇ Πύλῳ προσστρατοπεδεύσας, εὐθὺς καὶ τοῦτο τὸ χωρίον παρέλαβεν, ἀπέχον τῆς Ἤλιδος σταδίους ὡς ἑβδομήκοντα. Μετὰ δὲ ταῦτα ἐπ' αὐτὴν πορευθεὶς τὴν Ἦλιν, ἐπὶ τῶν πέραν τοῦ ποταμοῦ λόφων κατεστρατοπέδευσεν. Ἠλεῖοι δὲ μικρὸν ἔμπροσθεν ἦσαν παρ' Αἰτωλῶν εἰληφότες συμμάχους ἐπιλέκτους ἄνδρας χιλίους, οἷς τὸν περὶ τὸ γυμνάσιον τόπον ἐδεδώκεισαν φυλάττειν. (10) Τοῦ δὲ Παυσανίου τοῦτον τὸν τόπον πρῶτον ἐπιχειρήσαντος πολιορκεῖν καταπεφρονηκότως, ὡς οὐδέποτ' ἂν τολμησάντων Ἠλείων ἐπεξελθεῖν, ἐξαίφνης οἵ τε Αἰτωλοὶ καὶ πολλοὶ τῶν πολιτῶν ἐκχυθέντες ἐκ τῆς πόλεως κατεπλήξαντο τοὺς Λακεδαιμονίους, καὶ σχεδὸν τριάκοντα αὐτῶν κατέβαλον. (11) Ὁ δὲ Παυσανίας τότε μὲν ἔλυσε τὴν πολιορκίαν· μετὰ δὲ ταῦθ' ὁρῶν ἐργώδη τὴν ἅλωσιν οὖσαν, ἐπῄει πορθῶν καὶ φθείρων τὴν χώραν ἱερὰν οὖσαν, καὶ παμπληθεῖς ὠφελείας ἤθροισεν. (12) Ἤδη δὲ τοῦ χειμῶνος συνεγγίζοντος, κατὰ μὲν τὴν Ἦλιν ἐτείχισε φρούρια, καὶ τὴν ἱκανὴν ἐν αὐτοῖς κατέλιπε δύναμιν, αὐτὸς δὲ μετὰ τῆς ὑπολοίπου στρατιᾶς ἐν Δύμῃ παρεχείμασε.

XVIII. Κατὰ δὲ τὴν Σικελίαν Διονύσιος ὁ τῶν Σικελιωτῶν τύραννος, ἐπειδὴ τὰ κατὰ τὴν δυναστείαν αὐτῷ προεχώρει κατὰ γνώμην, διενοεῖτο μὲν πρὸς Καρχηδονίους ἐκφέρειν πόλεμον· οὔπω δὲ ταῖς παρασκευαῖς ἱκανὸς ὤν, τὴν μὲν προαίρεσιν ταύτην ἔκρυπτε, πρὸς δὲ τοὺς μέλλοντας κινδύνους τὰ χρήσιμα διώκει. (2) Εἰδὼς οὖν κατὰ τὸν Ἀττικὸν πόλεμον τὴν πόλιν ἐκ θαλάττης εἰς θάλατταν ἀποτετειχισμένην, εὐλαβεῖτο μήποτε παραπλησίοις ἐλαττώμασι περιπεσὼν ἀποκλεισθῇ τῆς εἰς τὴν χώραν ἐξόδου· εὐφυῶς γὰρ ἑώρα κειμένας τὰς καλουμένας Ἐπιπολὰς κατὰ τῆς πόλεως τῶν Συρακοσίων. (3) Διόπερ τοὺς ἀρχιτέκτονας παραλαβών, ἀπὸ τῆς τούτων γνώμης ἔκρινε δεῖν τειχίσαι τὰς Ἐπιπολὰς ᾗ νῦν τὸ πρὸς τοῖς Ἑξαπύλοις ὑπάρχει τεῖχος. (4) Ὁ γὰρ τόπος οὗτος τετραμμένος ἐστὶ πρὸς ἄρκτον, ἀπόκρημνος δὲ πᾶς καὶ διὰ τὴν τραχύτητα δυσπρόσοδος ἐκ τῶν ἔξωθεν μερῶν. Βουλόμενος οὖν ταχεῖαν τὴν κατασκευὴν τῶν τειχῶν γίνεσθαι, τὸν ἀπὸ τῆς χώρας ὄχλον ἤθροισεν, ἐξ οὗ τοὺς εὐθέτους ἄνδρας [ἐλευθέρους] ἐπιλέξας εἰς ἑξακισμυρίους, ἐπιδιεῖλε τούτοις τὸν τειχιζόμενον τόπον. (5) Καθ' ἕκαστον μὲν οὖν στάδιον ἀρχιτέκτονας ἐπέστησε, κατὰ δὲ πλέθρον ἐπέταξεν οἰκοδόμους, καὶ τοὺς τούτοις ὑπηρετήσοντας ἐκ τῶν ἰδιωτῶν εἰς ἕκαστον πλέθρον διακοσίους. Χωρὶς δὲ τούτων ἕτεροι παμπληθεῖς τὸν ἀριθμὸν ἔτεμνον τὸν ἀνέργαστον λίθον· ἑξακισχίλια δὲ ζεύγη βοῶν ἐπὶ τὸν οἰκεῖον τόπον παρεσκεύαζεν. (6) Ἡ δὲ τῶν ἐργαζομένων πολυχειρία πολλὴν παρείχετο τοῖς θεωμένοις κατάπληξιν, ἁπάντων σπευδόντων τελέσαι τὸ τεταγμένον. Ὁ γὰρ Διονύσιος τὴν προθυμίαν τοῦ πλήθους ἐκκαλούμενος μεγάλας προέθηκε δωρεὰς τοῖς προτερήσασι, δίχα μὲν τοῖς ἀρχιτέκτοσι, χωρὶς δὲ τοῖς οἰκοδόμοις, καὶ πάλιν τοῖς ἐργαζομένοις· καὶ αὐτὸς δὲ μετὰ τῶν φίλων

lium, Opunta subigit. (9) Inde castris Pylo applicatis, protinus hunc quoque locum capit, qui ab Elide stadia plus minus septuaginta abest. Mox ad ipsam quoque Elidem contendens, cis fluvium in collibus locum castris delegit. Paullo ante subsidio Eleis mille eximii roboris viri ab Ætolis missi venerant: quibus loca circa Gymnasium tutanda commiserunt. (10) Hæc inprimis oppugnanda, sed magno hostis contemptu, Pausanias sibi desumit; quasi nimirum Eleis nullus contra in aciem prodeundi animus restet. Verum extemplo ingens Ætolorum civiumque manus ex urbe effusa magnum hosti terrorem injicit, et circiter triginta prosternit. (11) Et tunc quidem oppugnationem Pausanias intermittit. Post difficilem expugnatu urbem fore cernens, agros, quantumvis deo consecratos, populando et exscindendo pervadens, maximas inde prædas coacervat. (12) Sed appetente jam hieme, castella per Elidem munitionibus firmat, et justis præsidiariorum copiis ibi relictis, cum reliquo agmine Dymen in hiberna concessit.

XVIII. Tum in Sicilia Dionysius Siceliotarum tyrannus, quum dominatus amplificatio votis et conatibus responderet, Carthaginiensibus bellum movere statuit. Sed quia a necessariis nondum satis instructus erat, consilium interea occultat, et quæ ad futurum certamen conducerent, provide conquirit. (2) In memoriam autem revocans, urbem bello Attico munitione ex utroque mari ducta circumseptam fuisse, metus subiit, ne simile aliquando infortunium expertus, exitum in agros prorsus interclusum haberet. Epipolarum enim situm contra Syracusas peropportunum esse cernebat. (3) Architectis ergo arcessitis, ex sententia illorum muniendas Epipolas esse duxit, ubi nunc murus ad Hexapyla exsistit. (4) Locus enim iste ad septemtrionem conversus, totus est præruptus, et ob asperitatem ab exteriori parte inaccessus. Structuram itaque illam quamprimum absolvere cupiens, turbam ex agris undique congregat, ex qua idoneos negotio, omnes ingenuæ conditionis viros, ad sexagies mille deligit, interque eos communiendi loci partes distribuit. (5) Tum singulis ordine stadiis architectum præficit, et quot plethra, tot fabros, et suos cuique ministros e plebe, ducenos utique in plethrum, adhibet. Præter hos alii non exiguo numero rudem adhuc lapidem cædebant. Sex millia insuper boum juga suis destinata locis habuit. (6) Tanta operantium multitudo magnam spectantibus admirationem afferebat, dum quisque designatum sibi munus gnaviter exsequi laborat. Etenim Dionysius, ut alacritatem operarum excitaret, magna tum architectis, tum fabris, tum operariis, qui primi opus suum absolvissent, dona proposuerat. Ipse præterea cum amicis

προσήδρευε τὰς ἡμέρας ὅλας τοῖς ἔργοις, ἐπὶ πάντα τόπον ἐπιφαινόμενος καὶ τοῖς κακοπαθοῦσιν ἀεὶ προσλαμβάνων. (7) Καθόλου δ' ἀποθέμενος τὸ τῆς ἀρχῆς βάρος, ἰδιώτην αὑτὸν ἀπεδείκνυε, καὶ τοῖς βαρυτάτοις τῶν ἔργων προσιστάμενος ὑπέμενε τὴν αὐτὴν τοῖς ἄλλοις κακοπάθειαν· ὥστε πολλὴ μὲν ἔρις ἐγίνετο καὶ τοῖς τῆς ἡμέρας ἔργοις ἔνιοι προσετίθεσαν καὶ μέρη τῶν νυκτῶν· τοσαύτη σπουδὴ τοῖς πλήθεσιν ἐνεπεπτώκει. (8) Διόπερ ἀνελπίστως ἐν ἡμέραις εἴκοσι τέλος ἔσχε τὸ τεῖχος, τὸ μὲν μῆκος κατασκευασθὲν ἐπὶ σταδίους τριάκοντα, τὸ δὲ ὕψος σύμμετρον, ὥστε τῷ τοίχῳ τῆς ὀχυρότητος γενομένης, ἀνάλωτον ἐκ βίας ὑπάρξαι. Τοῖς γὰρ πύργοις διείληπτο πυκνοῖς καὶ ὑψηλοῖς, ἔκ τε λίθων ᾠκοδόμητο τετραπόδων φιλοτίμως συνειργασμένων.

XIX. Τοῦ δ' ἔτους τούτου διελθόντος, Ἀθήνησι μὲν ἦν ἄρχων Ἐξαίνετος, ἐν Ῥώμῃ δὲ τὴν ὑπατικὴν ἀρχὴν παρέλαβον χιλίαρχοι ἕξ, Πόπλιος Κορνήλιος, Καίσων Φάβιος, Σπόριος Ναύτιος, Γάϊος Οὐαλέριος, Μάνιος Σέργιος καὶ Ἰούνιος Λούκουλλος. (2) Περὶ δὲ τούτους τοὺς χρόνους Κῦρος ὁ τῶν ἐπὶ θαλάττης σατραπειῶν ἡγούμενος διενοεῖτο μὲν πάλαι στρατεύειν ἐπὶ τὸν ἀδελφὸν Ἀρταξέρξην· ἦν γὰρ ὁ νεανίσκος φρονήματος πλήρης καὶ προθυμίαν ἔχων οὐκ ἄπρακτον εἰς τοὺς κατὰ πόλεμον ἀγῶνας. (3) Ἐπεὶ δ' αὐτῷ μισθοφόρων πλῆθος ἱκανὸν συνῆκτο καὶ τὰ πρὸς τὴν στρατείαν εὐτρέπιστο, τοῖς μὲν πλήθεσιν οὐκ ἐδήλου τἀληθές, ἔφασκε δ' εἰς Κιλικίαν ἄγειν τὴν δύναμιν ἐπὶ τοὺς ἀφεστηκότας τοῦ βασιλέως τυράννους. (4) Ἀπέστειλε δὲ καὶ πρὸς Λακεδαιμονίους πρεσβευτὰς τοὺς ἀνανεωσομένους τὰς κατὰ τὸν πρὸς Ἀθηναίους πόλεμον εὐεργεσίας καὶ παρακαλέσοντας ἑαυτῷ συμμαχεῖν. Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι, νομίσαντες αὐτοῖς συνοίσειν τὸν πόλεμον, ἔγνωσαν τῷ Κύρῳ βοηθεῖν, καὶ παραχρῆμα ἐξέπεμψαν πρεσβευτὰς πρὸς τὸν ἑαυτῶν ναύαρχον Σάμον ὀνομαζόμενον, ὅπως ὅ, τι ἂν κελεύῃ ὁ Κῦρος πράττῃ. (5) Ὁ δὲ Σάμος εἶχε μὲν τριήρεις εἴκοσι καὶ πέντε, μεθ' ὧν πλεύσας εἰς Ἔφεσον πρὸς τὸν Κύρου ναύαρχον ἕτοιμος ἦν αὐτῷ πάντα συμπράττειν· ἐξέπεμψαν δὲ καὶ πεζοὺς στρατιώτας ὀκτακοσίους, ἡγεμόνα Χειρίσοφον καταστήσαντες· ἀφηγεῖτο δὲ τοῦ βαρβαρικοῦ στόλου παντὸς Ταμώς, ἔχων τριήρεις πεντήκοντα πολυτελῶς ἐξηρτυμένας· καὶ καταπλευσάντων τῶν Λακεδαιμονίων, ἀνήχθησαν οἱ στόλοι τὸν πλοῦν ὡς ἐπὶ Κιλικίας ποιούμενοι. (6) Κῦρος δὲ τούς τε ἀπὸ τῆς Ἀσίας στρατολογηθέντας καὶ μισθοφόρους μυρίους τρισχιλίους ἀθροίσας εἰς Σάρδεις, Λυδίας μὲν καὶ Φρυγίας κατέστησεν ἐπιμελητὰς Πέρσας ἑαυτοῦ συγγενεῖς, Ἰωνίας δὲ καὶ τῆς Αἰολίδος, ἔτι δὲ τῶν σύνεγγυς τόπων Ταμώ, φίλον μὲν ὄντα πιστόν, τὸ δὲ γένος ὑπάρχοντα Μεμφίτην· αὐτὸς δὲ μετὰ τῆς δυνάμεως προῆγεν ὡς ἐπὶ τῆς Κιλικίας καὶ Πισιδίας, διαδιδοὺς λόγον ὅτι τινὲς τῶν ἐκεῖ κατοικούντων ἀφεστήκασιν. (7) Εἶχε δὲ τοὺς ἅπαντας ἀπὸ μὲν τῆς Ἀσίας ἑπτακισμυρίους, ὧν ἦσαν ἱππεῖς τρισχίλιοι, ἀπὸ δὲ Πελοποννήσου καὶ τῆς ἄλλης Ἑλλάδος μισθοφόρους

totos dies operum inspectioni insumebat, ubique sese ostendens, et defatigatos subinde adjutans; (7) ac omnino seposita imperii majestate, privati hominis personam induit, et in gravissimis se ministeriis socium præbens, communes cum aliis quibusvis ærumnas in se receptas sustinuit. Quo factum ut certatim quique labori incumberent, diurnis nonnulli operibus etiam noctis partem adjicerent. Tam ambitiosa multitudinem consummandi operis cupiditas incesserat. (8) Quare supra quam cujusque spes aut fides tulerat, dierum viginti spatio absolutum muri opus stetit, ad triginta stadiorum longitudinem protractum, et ad eam altitudinis proportionem erectum, ut firmitate sua vim quamvis oppugnantium aspernaretur. Nam celsis per crebra intervalla turribus distinctum erat, saxisque quaternûm pedum artificiose coagmentatis inter se constabat.

XIX. Post exitum hujus anni Exænetus (*Xenænetus*) archon fuit Athenis, Romæque consulari potestate rempublicam administrarunt tribuni militum sex, P. Cornelius, Cæso Fabius, Sp. Nautius, C. Valerius, Manius Sergius, et Junius Lucullus (?). (2) Hoc tempore Cyrus, satrapiarum in maritimis provinciis imperator, bellum, quod jam pridem in fratrem suum Artaxerxem meditatus fuerat (magnos enim hic adolescens spiritus gerebat, nec ignavo ad belli labores studio ferebatur), persequi tandem statuit. (3) Copias igitur non exiguas peregrinorum militum coegit, omnibusque ad expeditionem utilibus se instruxit. Quid tamen agitaret, multitudini nequaquam aperuit, sed in Ciliciam contra rebelles quosdam regis tyrannos arma se expedire confirmavit. (4) Ad Lacedæmonios etiam legationem misit quæ beneficiorum, quibus in bello cum Atheniensibus ab ipso affecti essent, memoriam renovaret et ad operam navandum auxiliarem eos adhortaretur. Lacedæmonii igitur, ex re sua bellum istud fore arbitrati, auxilia Cyro decernunt, et confestim ad Samum classis suæ præfectum legatos mittunt, ut, quidquid Cyrus imperaret, exsequeretur. (5) Hic Samus, viginti quinque triremes tunc ad manum habens, Ephesum ad Cyri navarchum cum his trajecit, ad omnia promptam illi operam exhibens. Octingentos præterea pedites, duce Chirosopho, illi transmittunt. Totius autem Barbaricæ classis prætor erat Tamos, quinquaginta triremes sub imperio habens apprime instructas. Simulac vero Spartani appulerunt, ambæ classes non secus oram solverunt, ac si cursus hic in Ciliciam institutus esset. (6) Cyrus vero, quum Asiatici delectus militem, et tredecim millia æra merentium Sardes convocasset, curatores Lydiæ et Phrygiæ Persas constituit genere sibi propinquos, Ioniæ autem et Æolidi vicinisque locis Tamon, fidum sibi amicum et natione Memphiten, præesse jussit: ipse cum exercitu Ciliciam et Pisidiam versus movit, rumore passim disseminato, nonnullos gentium istarum ab officio recessisse. (7) Habebat autem in universum ex Asia quidem septuaginta millia, inter quos ter mille equites erant; ex Peloponneso vero cete-

μυρίους τρισχιλίους. (8) Ἡγεῖτο δὲ τῶν μὲν ἀπὸ Πελοποννήσου χωρὶς Ἀχαιῶν Κλέαρχος ὁ Λακεδαιμόνιος, τῶν δ' ἀπὸ Βοιωτίας Πρόξενος Θηβαῖος, τῶν δ' Ἀχαιῶν Σωκράτης Ἀχαιός, τῶν δ' ἀπὸ Θετταλίας Μένων ὁ Λαρισαῖος. (9) Τῶν δὲ βαρβάρων τὰς μὲν κατὰ λεπτὸν ἡγεμονίας εἶχον Πέρσαι, τῶν δὲ συμπάντων αὐτὸς ἡγεῖτο Κῦρος, ὃς τοῖς μὲν ἡγεμόσιν ἐδεδηλώκει τὴν ἐπὶ τὸν ἀδελφὸν ἀνάβασιν, τὸ δὲ πλῆθος ἔκρυπτεν, εὐλαβούμενος μήποτε διὰ τὸ μέγεθος τῆς στρατείας ἐγκαταλίπῃ τὴν ἑαυτοῦ προαίρεσιν. Διὸ καὶ κατὰ τὴν ὁδοιπορίαν προορώμενος τὸ μέλλον, ἐξεθεράπευε τοὺς στρατιώτας, κοινὸν ἑαυτὸν παρεχόμενος καὶ δαψιλεῖς ἀγορὰς ἑτοιμάζων.

XX. Ἐπεὶ δὲ διῆλθε Λυδίαν καὶ Φρυγίαν, ἔτι δὲ καὶ τὰ τῆς Κιλικίας συνορίζοντα, παρεγενήθη πρὸς τοὺς ὅρους τῆς Κιλικίας καὶ τὴν πρὸς ταῖς Κιλικίαις πύλαις εἰσβολήν· αὕτη δ' ἐστὶ στενὴ καὶ παράκρημνος ἐπὶ σταδίους μὲν εἴκοσι παρατείνουσα, πλησίον δ' αὐτῆς ἐστιν ἐξ ἀμφοτέρων καθ' ὑπερβολὴν ὄρη μεγάλα καὶ δυσπρόσιτα· ἀπὸ δὲ τῶν ὀρῶν ἐξ ἑκατέρου μέρους τείχη κατατείνει μέχρι τῆς ὁδοῦ καθ' ἣν ἐνῳκοδόμηνται πύλαι. (2) Διεξαγαγὼν δὲ διὰ τούτων τὴν δύναμιν, εἰσέβαλεν εἴς τι πεδίον τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν οὐδενὸς τῷ κάλλει λειπόμενον· δι' οὗ πορευθεὶς εἰς Ταρσόν, μεγίστην τῶν ἐν Κιλικίᾳ πόλεων, ταχέως αὐτῆς ἐγκρατὴς ἐγένετο. Συέννεσις δὲ ὁ τῆς Κιλικίας δυναστεύων ὡς ἤκουσε τὸ μέγεθος τῆς τῶν πολεμίων δυνάμεως, εἰς ἀπορίαν πολλὴν ἐνέπιπτεν, οὐχ ὢν ἀξιόμαχος. (3) Μεταπεμπομένου δ' αὐτὸν Κύρου καὶ τὰ πιστὰ δόντος, ἐπορεύθη πρὸς αὐτόν, καὶ τὴν ἀλήθειαν τοῦ πολέμου πυθόμενος ὡμολόγησε συμμαχήσειν ἐπὶ τὸν Ἀρταξέρξην, καὶ τὸν ἕνα τῶν υἱῶν τῷ Κύρῳ συνεξαπέστειλε, δοὺς αὐτῷ τῶν Κιλίκων τοὺς ἱκανοὺς συστρατευσομένους· πανοῦργος γὰρ ὢν τὴν φύσιν καὶ πρὸς τὸ τῆς τύχης ἄδηλον ἀρτισάμενος, τὸν ἕτερον τῶν υἱῶν ἐξέπεμψε πρὸς τὸν βασιλέα λάθρᾳ δηλώσοντα καὶ τὰς δυνάμεις ἐπ' ἐκεῖνον ἠθροισμένας καὶ διότι τῆς μὲν συμμαχίας δι' ἀνάγκην τῷ Κύρῳ μετέχει, τῇ δ' εὐνοίᾳ πρὸς ἐκεῖνον *, ἂν καιρὸς γένηται, καταλιπὼν ἐκεῖνον τῷ βασιλεῖ συστρατεύσεσθαι. (4) Κῦρος δ' εἴκοσι μὲν ἡμέρας ἐν Ταρσῷ τὴν δύναμιν ἀνέλαβε· μετὰ δὲ ταῦτα ἀναζευγνύντος αὐτοῦ, τὸ πλῆθος ὑπώπτευσε τὴν στρατείαν ἐπὶ τὸν Ἀρταξέρξην γίνεσθαι. Ἀναλογιζόμενος δὲ ἕκαστος τὰ μήκη τῶν ὁδῶν καὶ τὰ πλήθη τῶν πολεμίων ἐθνῶν δι' ὧν ἀναγκαῖον ἦν τὴν πορείαν ποιεῖσθαι, τελέως ἠγωνία· διεβεβόητο γὰρ ἡ μὲν ἕως Βάκτρων ὁδὸς οὖσα στρατοπέδῳ τετραμήνου, δύναμις δ' ἠθροισμένη τῷ βασιλεῖ πλείω τῶν τετταράκοντα μυριάδων. (5) Διὸ δὴ περιδεεῖς ὄντες ἐκεῖνοι ἠγανάκτουν, καὶ τοὺς ἡγεμόνας δι' ὀργῆς ἔχοντες ἐνεχείρησαν ἀναιρεῖν, ὡς προδότας ἑαυτῶν ὄντας. Τοῦ δὲ Κύρου δεομένου πάντων, καὶ διαβεβαιουμένου τὴν στρατιὰν ἀναγαγεῖν οὐκ ἐπ' Ἀρταξέρξην, ἀλλ' ἐπί τινα σατράπην τῆς Συρίας, ἐπείσθησαν οἱ στρατιῶται, καὶ λαβόντες

raque Græcia tredecim millia, qui stipendia facerent. (8) Dux Peloponnesiorum, Achæis exceptis, Clearchus erat Lacedæmonius, Bœotorum Proxenus Thebanus, Achæorum Socrates Achæus, Thessalisque Meno præerat Larissæus. (9) Barbarorum suo quisque loco ordines Persæ ductabant, summa vero imperii penes Cyrum erat, qui ducibus sane expeditionis hujus finem patefecerat, sed multitudinem prudenter celarat, ne belli magnitudine absterriti cœpta sua destituerent. Ideo per iter etiam, quid futurum esset, prospectans, curam militum diligentius habere, familiarem se quibusvis exhibere et largam ubique commeatus copiam parare.

XX. Lydia demum Phrygiaque et conterminis Ciliciæ tractibus peragratis, ad fines Ciliciæ et portas illius pervenit. Angustus ibi transitus est et præruptus, ad viginti stadia pertingens, quem vasti præaltique et difficiles conscensu montes ex utraque parte cingunt : ex montibus autem hinc et illinc murus ad viam portis communitam pertendit. (2) Hac ergo copiis traductis, campos quosdam ingressus est, nullis per Asiam eximia amœnitate secundos. Per quos ad Tarsum usque, amplissimam Ciliciæ urbem, progressus, facile eam imperata facere coegit. Tum Syennesis, Ciliciam sub imperio habens, audita hostilis exercitus magnitudine, in magnam consilii inopiam conjicitur, quod tantæ se moli imparem videret. (3) At quum data fide ad Cyrum vocaretur, accedit, deque fine belli edoctus, operam contra Artaxerxem promittit, et alterum ex filiis, non mediocri commilitantium Cilicum manu instructum, Cyro adjungit. Vafri enim ingenii vir, ad incertum fortunæ eventum sese præparans, alterum ex filiis clam ad regem præmisit, qui tot in regem copias* duci, seque invitum ad arma cum Cyro socianda pertractum, sincera tamen interim fide regi addictum, data occasione Cyrum se deserturum et ad ipsum rediturum esse renuntiet. (4) Cyrus interea per viginti dies Tarsi reficiendo militi tempus insumpsit; tum, castris inde motis, vulgus in Artaxerxem institutam expeditionem hanc animadvertit. Unusquisque ergo secum perpendens, quanta viæ conficiendæ longinquitas, quanta gentium inimicarum, per quas iter faciendum sit, multitudo, anxie rem secum disputavit. Diditus enim jam rumor erat, quattuor mensium iter ad Bactra exercitui conficiendum esse, regemque supra quadringenta millia in armis habere. (5) Idcirco metu simul et ira perturbati, in duces usque adeo exasperabantur, ut tanquam proditores obtruncandos illos statuerent. At quum auctoritatem suam Cyrus non absque precibus interponeret, nec in regem, sed in quendam Syriæ præfectum, se ipsos ducturum confir-

πλείω μισθὸν ἀποκατέστησαν εἰς τὴν ἐξ ἀρχῆς εὔνοιαν.

XXI. Ὁ δὲ Κῦρος ἐπειδὴ διῆλθε τὴν Κιλικίαν καὶ παρεγενήθη πρὸς πόλιν Ἰσσόν, ἐπὶ θαλάττης μὲν κειμένην, ἐσχάτην δ' οὖσαν τῆς Κιλικίας, καταπλεύσας εἰς αὐτὴν περὶ τὸν αὐτὸν καιρὸν καὶ ὁ στόλος ὁ τῶν Λακεδαιμονίων * ἐξέβησαν, καὶ συντυχόντες τῷ Κύρῳ τὴν τῶν Σπαρτιατῶν εἰς αὐτὸν εὔνοιαν ἀπήγγειλαν, καὶ τοὺς μετὰ Χειρισόφου πεζοὺς ὀκτακοσίους ἐκβιβάσαντες παρέδωκαν. (2) Τούτους δὲ προσεποιοῦντο μὲν οἱ φίλοι τοῦ Κύρου πέμψαι μισθοφόρους, τῇ δ' ἀληθείᾳ μετὰ τῆς τῶν ἐφόρων γνώμης ἅπαντ' ἐπράττετο· οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι φανερὸν οὔπω τὸν πόλεμον ἐπανῃροῦντο, κατέκρυπτον δὲ τὴν προαίρεσιν, ἀποτηροῦντες τὴν ῥοπὴν τοῦ πολέμου. Ὁ δὲ Κῦρος μετὰ τῆς δυνάμεως ἀνέζευξεν ἐπὶ Συρίας τὴν πορείαν ποιούμενος, καὶ τοὺς ναυάρχους ἐκέλευσε συμπαραπλεῖν ἁπάσαις ταῖς ναυσίν. (3) Ὡς δ' ἦλθεν ἐπὶ τὰς πύλας καλουμένας καὶ τὸν τόπον εὗρεν ἔρημον τῶν φυλαττόντων, περιχαρὴς ἦν· ἠγωνία γὰρ σφόδρα μή τινες αὐτὰς εἶεν προκατειλημμένοι. Ἔστι δὲ ἡ φύσις τοῦ τόπου στενὴ καὶ παράκρημνος, ὥστε δι' ὀλίγων ῥᾳδίως παραφυλάττεσθαι. (4) Ὄρη γὰρ πλησίον ἀλλήλων κεῖται, τὸ μὲν τραχὺ καὶ κρημνοὺς ἔχον ἀξιολόγους, ἐπ' αὐτῆς δ' ἄρχεται τῆς ὁδοῦ ἕτερον ὄρος μία δ' ἐστὶ τῶν περὶ τοὺς τόπους ἐκείνους, καὶ καλεῖται μὲν Λίβανος, παρεκτείνει δὲ παρὰ τὴν Φοινίκην· ὁ δ' ἀνὰ μέσον τόπος τῶν ὀρῶν, ὑπάρχων ὡς τριῶν σταδίων, παντελῶς τετειχισμένος καὶ πύλας ἔχων εἰς στενὸν συγκλειομένας. (5) Διελθὼν οὖν ὁ Κῦρος ταύτας ἀκινδύνως, τὸν μὲν λοιπὸν στόλον ἀπέστειλεν ἀνακάμψαι εἰς Ἔφεσον· οὐκέτι γὰρ αὐτῷ χρήσιμος ἦν μέλλοντι διὰ μεσογείου τὴν πορείαν ποιεῖσθαι. Ὁδοιπορήσας δ' ἡμέρας εἴκοσι παρεγενήθη πρὸς Θάψακον πόλιν, ἣ κεῖται παρὰ τὸν ποταμὸν Εὐφράτην. (6) Ἐνταῦθα δὲ πένθ' ἡμέρας διατρίψας, καὶ τὴν δύναμιν ἐξιδιοποιησάμενος ταῖς τε τῶν ἐπιτηδείων ἀφθονίαις καὶ ταῖς ἐκ τῶν προνομῶν ὠφελείαις, συνήγαγεν ἐκκλησίαν, καὶ τὴν ἀλήθειαν τῆς στρατείας ἐδήλωσε. Προσάντως δὲ δεξαμένων τὸν λόγον τῶν στρατιωτῶν, ἐδεῖτο πάντων μὴ καταλιπεῖν ἑαυτόν, ἐπαγγελλόμενος ἄλλας τε μεγάλας δωρεὰς καὶ ὅτι παραγενομένοις αὐτοῖς εἰς Βαβυλῶνα κατ' ἄνδρα ἕκαστον δώσει πέντε μνᾶς ἀργυρίου. (7) Οἱ μὲν οὖν στρατιῶται ταῖς ἐλπίσι μετεωρισθέντες ἐπείσθησαν ἀκολουθεῖν· ὁ δὲ Κῦρος ὡς διέβη τῇ δυνάμει τὸν Εὐφράτην, ἠπείγετο κατὰ τὸ συνεχὲς ὁδοιπορῶν, καὶ παραγενηθεὶς ἐπὶ τοὺς ὅρους τῆς Βαβυλωνίας, ἀνελάμβανε τὴν δύναμιν.

XXII. Ὁ δὲ βασιλεὺς Ἀρταξέρξης καὶ πάλαι μὲν ἦν παρὰ Φαρναβάζου πεπυσμένος ὅτι στρατόπεδον ἐπ' αὐτὸν ἀθροίζει λάθρᾳ Κῦρος, καὶ τότε δὴ πυθόμενος αὐτοῦ τὴν ἀνάβασιν μετεπέμπετο τὰς πανταχόθεν δυνάμεις εἰς Ἐκβάτανα τῆς Μηδίας. (2) Ἐπεὶ δὲ οἵ τε παρ' Ἰνδῶν καί τινων ἄλλων ἐθνῶν καθυστέρουν διὰ τὸ

maret, turba militum acquievit, auctisque stipendiis ad pristinum benevolentiæ studium redierunt.

XXI. Jamque Ciliciam emensus Cyrus ad Issum, extremam Ciliciæ urbem, juxta mare sitam, navibus eo delatus, pervenit. Huc eodem tempore Lacedæmoniorum quoque classis appulsa militem exponit, et annuntiata Spartanorum benevolentia, octingentos illos pedites sub imperio Chirisophi Cyro tradit. (2) Mercenarios hosce ab amicis Cyri privatim mitti simulabant, quum revera tamen de consilio jussuque ephororum cuncta fierent. Apertum enim bellum in regem nondum suscipere volebant Lacedæmonii, sed occultatis ad tempus consiliis, quo belli momenta inclinatura essent, exspectabant. Motis inde castris Syriam versus procedit Cyrus, navarchis ad litus se comitari cum omni classe jussis. (3) Progressus inde ad portas (Syriæ), quas vocant, quum locum hunc præsidio vacuum invenisset, lætus erat : anxie enim metuerat, ne aliqui præoccupatas insedissent. Locus namque ille natura sua in arctum cogitur, rupibus confragosis undique munitus, ut parva facile manu defendi possit. (4) Nam duo contigui inter se montes hinc illinc assurgunt. Unus asper est et rupes habens insignes : in ipsa vero via incipit alter asperrimus illius regionis, qui Libanus (*Amanus*) vocatur, contra Phœnicen se porrigens. Medium inter hos montes spatium, ad tria stadia porrectum, muris summopere munitum est, et portis in arctum contractis interclusum. (5) His citra damnum transitis, classem dehinc, ut Ephesum repetat, Cyrus dimittit. Nullus enim per mediterranea iter facturo ejus deinceps usus erat. Vicenis igitur castris ad Thapsacum urbem, juxta Euphratem sitam, pervenit. (6) Hic dies quinque subsistens, quum militem commeatus ubertate largisque prædationum emolumentis sibi conciliasset, advocata concione, verum expeditionis consilium illis patefecit. Ubi vero molestum exercitui sermonem hunc esse vidit, omnes, ne se deserere vellent, sollicite oravit, quum alia ipsis munera promittens, tum quinas in capita minas argenti, quum primum Babylonem ingressi essent, paciscens. (7) His in magnam spem milites erecti, assensum tandem præbuerunt. Cyrus igitur cum copiis Euphratem transgressus, continuis itineribus pergens, ubi Babyloniæ fines attigit, recreandi sui moram militi concessit.

XXII. Artaxerxes vero rex jam pridem ex Pharnabazi indiciis compertum habebat, arma clam a Cyro in se parari, et tunc de expeditione ejus certior factus, copias undique Ecbatana Mediæ convocat. (2) Ast ubi Indorum ceterarumque gentium auxilia diutius propter nimiam locorum

μακρὰν ἀφεστάναι τοὺς τόπους, μετὰ τῆς συναχθείσης στρατιᾶς ὥρμησεν ἀπαντήσων τῷ Κύρῳ. Εἶχε δὲ τοὺς ἅπαντας στρατιώτας σὺν ἱππεῦσιν οὐκ ἐλάττους τετταράκοντα μυριάδων, καθά φησιν Ἔφορος. (3) Ὡς δ' εἰς τὸ Βαβυλώνιον ἧκε πεδίον, παρὰ τὸν Εὐφράτην στρατοπεδείαν ἐβάλετο, διανοούμενος ἐν ταύτῃ καταλιπεῖν τὴν ἀποσκευήν· ἐπυνθάνετο γὰρ τοὺς πολεμίους οὐ μακρὰν ὄντας, καὶ τὸ παράβολον αὐτῶν τῆς τόλμης ὑπώπτευεν. (4) Ὀρύξας οὖν τάφρον τὸ μὲν πλάτος ποδῶν ἑξήκοντα, τὸ δὲ μῆκος ποδῶν δέκα, περιέθηκε κύκλῳ τὰς συνακολουθούσας ἁρμαμάξας, καθαπερεὶ τεῖχος. Καταλιπὼν δ' ἐν τῇ παρεμβολῇ τὴν ἀποσκευὴν καὶ τὸν ἀχρεῖον ὄχλον, ἐπὶ μὲν ταύτης ἱκανὴν φυλακὴν παρέστησεν, αὐτὸς δὲ τὴν δύναμιν εὔζωνον προαγαγὼν ἀπήντα τοῖς πολεμίοις ἐγγὺς ὑπάρχουσιν. (5) Ὁ δὲ Κῦρος ὡς εἶδε προϊοῦσαν τὴν τοῦ βασιλέως στρατιάν, εὐθὺς εἰς τάξεις κατέστησε τὸ σφέτερον στρατόπεδον. Τὸ μὲν οὖν δεξιὸν κέρας παρὰ τὸν Εὐφράτην παρεκτεῖνον πεζοὶ μὲν ἐπεῖχον Λακεδαιμόνιοι καί τινες τῶν μισθοφόρων, ὧν ἁπάντων Κλέαρχος ὁ Λακεδαιμόνιος ἀφηγεῖτο· συνηγωνίζοντο δ' αὐτῷ τῶν ἱππέων οἱ συναχθέντες ἀπὸ Παφλαγονίας, ὄντες ὑπὲρ τοὺς χιλίους· τὸ δὲ θάτερον μέρος ἐπεῖχον οἵ τ' ἀπὸ Φρυγίας καὶ Λυδίας, ἔτι δὲ τῶν ἱππέων περὶ χιλίους, ὧν εἶχε τὴν ἡγεμονίαν Ἀριδαῖος. (6) Αὐτὸς δὲ ὁ Κῦρος ἐτέτακτο κατὰ μέσην τὴν φάλαγγα τοὺς κρατίστους ἔχων Περσῶν τε καὶ τῶν ἄλλων βαρβάρων ὡς μυρίους· προηγοῦντο δ' αὐτῷ τῶν ἱππέων οἱ κάλλιστα διεσκευασμένοι χίλιοι, θώρακας ἔχοντες καὶ μαχαίρας Ἑλληνικάς. (7) Ἀρταξέρξης δὲ πρὸ μὲν τῆς φάλαγγος πάσης ἔστησεν ἅρματα δρεπανηφόρα τὸν ἀριθμὸν οὐκ ὀλίγα· καὶ τῶν μὲν κεράτων Πέρσας ἡγεμόνας κατέστησε, κατὰ δὲ τὸ μέσον αὐτὸς ἐτάχθη τῶν ἐπιλέκτων ἔχων οὐκ ἐλάττους πεντακισμυρίων.

XXIII. Ὡς δὲ τρεῖς σχεδὸν σταδίους ἀπεῖχον ἀλλήλων αἱ δυνάμεις, οἱ μὲν Ἕλληνες παιανίσαντες τὸ μὲν πρῶτον ἡσυχῇ προῆγον· ὡς δ' ἐντὸς βέλους ἦσαν, ἔθεον κατὰ πολλὴν σπουδήν. Παρηγγελκὼς δ' αὐτοῖς Κλέαρχος ὁ Λακεδαιμόνιος ἦν τοῦτο πράττειν· τὸ μὲν γὰρ ἐκ διαστήματος πολλοῦ μὴ τρέχειν ἤμελλεν ἀκεραίους τοῖς σώμασι τοὺς ἀγωνιζομένους τηρήσειν εἰς τὴν μάχην, τὸ δ' ἐγγὺς ὄντας δρόμῳ προσιέναι τὰς τῶν τόξων βολὰς καὶ τῶν ἄλλων βελῶν ὑπερπετεῖς ἐδόκει ποιήσειν. (2) Ἐπεὶ δ' ἤγγισαν οἱ μετὰ Κύρου τῷ τοῦ βασιλέως στρατοπέδῳ, τοσοῦτ' ἐπ' αὐτοὺς ἐρρίφη βελῶν πλῆθος ὅσον εἰκός ἐστιν ἐκ δυνάμεως ἐνεχθῆναι συνεστώσης ἐκ μυριάδων τετταράκοντα. (3) Οὐ μὴν ἀλλὰ βραχὺν χρόνον παντελῶς τοῖς παλτοῖς διαγωνισάμενοι, τὸ λοιπὸν ἐκ χειρὸς ἤδη τὴν μάχην συνίσταντο. (4) Λακεδαιμόνιοι δὲ μετὰ τῶν ἄλλων μισθοφόρων εὐθὺς ἐκ τῆς πρώτης συστάσεως ἐξέπληξαν τοὺς ἀντιτεταγμένους βαρβάρους τῇ τε τῶν ὅπλων λαμπρότητι καὶ ταῖς εὐχειρίαις. (5) Ἐκεῖνοι μὲν γὰρ ἦσαν ὅπλοις τε μικροῖς ἐσκεπασμένοι καὶ τὰ πολλὰ τῶν ταγμάτων ἔχον-

distantiam morari videt cum exercitu jam collecto Cyro obviam pergit. Numerus in universum, ut quidem Ephorus tradit, connumeratis equitibus, non infra quadringenta millia erat. (3) Quum in Babyloniæ campos perventum esset, ad Euphraten castra posuit, in quibus impedimenta relinquere constituerat. Hostes enim non procul abesse cognoverat, et præter hoc præceps illorum audacia non potuit ipsi non metuenda esse. (4) Fossam igitur sexaginta pedes latam et decem * pedes longam duxit, quam plaustris et vehiculis exercitum secutis ad muri instar circumdedit. Impedimentis ergo cum imbelli turba hic depositis, non mediocre præsidium adhibuit. Ipse vero, cum expedito agmine progressus, hosti non procul hinc agenti in occursum tendit. (5) Tunc Cyrus, ubi adventantem regis aciem prospexit, suos confestim arma expedire jubet. Dextrum cornu ad Euphraten extentum pedites Lacedæmonii et stipendia facientium nonnulli tenebant. Omnibus his præerat Clearchus Lacedæmonius, cui præterea equites ex Paphlagonia acciti ultra mille ad manum erant. Alterum cornu ex Phrygum Lydorumque delectu, mille circiter equitibus adjunctis, quorum dux Aridæus (*Ariæus*) erat, constabat. (6) In phalange media Cyrus ipse constitutus erat, selectissimis Persarum aliorumque Barbarorum copiis ad decies mille stipatus. Præcedebant ipsum equites mille cum ornatu pulcherrimo, loricis ensibusque Græcanicis instructi. (7) Artaxerxes vero phalangi suæ universæ curruum falcatorum numerum haud exiguum prætexuerat, cornibusque Persarum imperio commissis, ipse medium aciei locum occupavit, delectorum non minus quinquagies mille circa se habens.

XXIII. Jam tria circiter stadia phalanges a sese distabant, quum Græci, pæane decantato, cum silentio primum incedunt; mox simulatque intra teli jactum erat perventum, concitato in hostem cursu sese inferunt. Quod ipsum Clearchus ita facere jusserat. Nam si longo intervallo decertaturi non procurrerent, futurum sciebat ut integra pugnæ corpora reservarent; appropinquantes vero si cursu hostem invaderent, sagittas aliaque missilia supra capita militum transvolatura esse censebat. (2) Quum primum vero propius ad regis copias accessit Cyri agmen, tanta in eos telorum copia sese præcipitat, quantam ingruere ab exercitu quadringentorum millium æstimari potest. (3) Sed postquam ad perbreve tempus missilibus decertatum fuit, cominus deinde pugna conseritur. (4) Lacedæmonii autem cum stipendiariorum manu aciem sibi oppositam primo statim congressu perculere, quod magnificentia armorum manuumque strenuitate Barbaris præstabant. (5) Exilis enim hos armatura muniebat, et plerique ordines ex levi militum

τες ψιλικά, πρὸς δὲ τούτοις ἄπειροι τῶν κατὰ πόλεμον κινδύνων· οἱ δ' Ἕλληνες διὰ τὸ μῆκος τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου κατὰ τὸ συνεχὲς ἐν μάχαις γεγενημένοι πολὺ ταῖς ἐμπειρίαις διέφερον. Διόπερ εὐθὺς τρεψάμενοι τοὺς καθ' αὑτοὺς ἐδίωκον, καὶ πολλοὺς τῶν βαρβάρων ἀνῄρουν. (6) Κατὰ δὲ μέσην τὴν τάξιν ἔτυχε μὲν ἀμφοτέρους τοὺς ὑπὲρ τῆς βασιλείας ἀγωνιζομένους ταχθῆναι· διὸ καὶ κατανοήσαντες τὸ γεγενημένον ὥρμησαν ἐπ' ἀλλήλους, φιλοτιμούμενοι δι' ἑαυτῶν κρῖναι τὴν μάχην· συνήγαγε γάρ, ὡς ἔοικεν, ἡ τύχη τὴν ὑπὲρ τῆς ἡγεμονίας τοῖς ἀδελφοῖς ἔριν εἰς μονομαχίαν καθάπερ εἰς ἀπομίμημα τῆς παλαιᾶς ἐκείνης καὶ τραγῳδουμένης τῆς περὶ τὸν Ἐτεοκλέα καὶ Πολυνείκην τόλμης. (7) Κῦρος μὲν οὖν φθάσας ἐκ διαστήματος ἠκόντισε, καὶ τυχὼν τοῦ βασιλέως, ἔσφηλεν αὐτὸν ἐπὶ τὴν γῆν· ὃν ταχέως οἱ περὶ αὐτὸν ἁρπάσαντες ἀπήνεγκαν ἐκ τῆς μάχης. Καὶ τὴν μὲν τοῦ βασιλέως ἡγεμονίαν διαδεξάμενος Τισσαφέρνης ἀνὴρ Πέρσης παρεκάλει τε τὰ πλήθη καὶ αὐτὸς λαμπρῶς ἠγωνίζετο· ἀναμαχόμενος δὲ τὸ περὶ τὸν βασιλέα γεγονὸς ἐλάττωμα καὶ μετὰ τῶν ἐπιλέκτων ἐπὶ πάντα τόπον ἐπιφαινόμενος πολλοὺς ἀνῄρει τῶν ἀντιτεταγμένων, ὥστε τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ πόρρωθεν ὑπάρχειν ἐπίσημον. (8) Ὁ δὲ Κῦρος ἐπαρθεὶς τῷ προτερήματι τῶν περὶ αὐτόν, εἰς μέσους ἐβιάσατο τοὺς πολεμίους, καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἀφειδῶς τῇ τόλμῃ χρώμενος πολλοὺς ἀνῄρει· μετὰ δὲ ταῦτα προχειρότερον κινδυνεύων, ὑπό τινος τῶν τυχόντων Περσῶν πληγεὶς ἐπικαίρως ἔπεσε. Τούτου δ' ἀναιρεθέντος, οἱ τοῦ βασιλέως πρὸς τὴν μάχην ἐπερρώσθησαν, καὶ τέλος τῷ τε πλήθει καὶ τῇ τόλμῃ κατεπόνησαν τοὺς ἀνθεστηκότας.

XXIV. Ἐκ δὲ θατέρου μέρους Ἀριδαῖος ὁ Κύρου σατράπης τεταγμένος ἐπὶ τῆς ἡγεμονίας, τὸ μὲν πρῶτον εὐρώστως ἐδέξατο τοὺς ἐπιόντας βαρβάρους· μετὰ δὲ ταῦτα τῆς φάλαγγος ἐπὶ πολὺ παρεκτεινούσης, κυκλούμενος καὶ τὴν Κύρου τελευτὴν πυθόμενος, ἔφυγε μετὰ τῶν ἰδίων στρατιωτῶν πρός τινα τῶν ἰδίων σταθμῶν, ἔχοντα καταφυγὴν οὐκ ἀνεπιτήδειον. (2) Κλέαρχος δὲ θεωρῶν τήν τε μέσην τάξιν καὶ τἄλλα μέρη τῶν συμμάχων τετραμμένα, τοῦ μὲν διώκειν ἀπέστη, τοὺς δὲ στρατιώτας ἀνακαλούμενος καθίστα· εὐλαβεῖτο γὰρ μήποτε πάσης τῆς δυνάμεως ἐπὶ τοὺς Ἕλληνας ἐλθούσης, κυκλωθῶσι καὶ πάντες ἀπόλωνται. (3) Οἱ δὲ μετὰ τοῦ βασιλέως ταχθέντες ἐπειδὴ τὰ καθ' ἑαυτοὺς ἐτρέψαντο, πρῶτον μὲν τὴν ἀποσκευὴν τοῦ Κύρου διήρπασαν· μετὰ δὲ ταῦτα ἤδη νυκτὸς ἐπελθούσης, ἀθροισθέντες ἐπὶ τοὺς Ἕλληνας ὥρμησαν. Ὧν δεξαμένων τὴν ἔφοδον εὐγενῶς, ὀλίγον μὲν χρόνον ὑπέμενον οἱ βάρβαροι· μετ' ὀλίγον δὲ ταῖς τόλμαις καὶ ταῖς εὐχειρίαις νικώμενοι πρὸς φυγὴν ὥρμησαν. (4) Οἱ δὲ περὶ Κλέαρχον πολλοὺς τῶν βαρβάρων ἀνελόντες, ὡς ἤδη νὺξ ἦν, ἀναχωρήσαντες τρόπαιον ἔστησαν, καὶ περὶ δευτέραν σχεδὸν φυλακὴν ἔφθασαν εἰς τὴν παρεμβολήν. (5) Τῆς δὲ μάχης τοιοῦτον τέλος λαβούσης, ἀνῃρέθησαν

genere constabant, et præterea certaminum bellicorum rudes et imperiti erant; contra autem Græci, per longum belli Peloponnesiaci tempus continuis exercitati conflictibus, eximium armorum usum sibi comparaverant. Idcirco agmen sibi adversum sine mora in fugam conjectum persequuntur, magnamque Barbarorum cædem faciunt. (6) Sors autem tulerat, ut mediam aciem imperatores ambo, de summa rerum disceptantes, obtinerent. Animadverso igitur eo, quod forte contigerat, alter in alterum contendit, dum suo pugnam marte decernere properant. Fortuna enim fratrum de principatu disceptationem ad certamen singulare convertisse videbatur, in imitationem quasi vetustæ illius et tragicis decantatæ fabulis circa Eteoclem et Polynicem audaciæ. (7) Cyrus itaque eminus hastam prior intorquet, regemque feriens ad terram dejicit: quem statim arreptum stipatores e pugna auferunt. Interim Tissaphernes, nobilis Persa, in regis locum succedens, agmen exhortatur et ipse strenue dimicat; dumque cladem regis casu factam resarcire contendit, cum cohortibus electis ubique locorum sese ostentans, non mediocrem hostium stragem facit, ita quidem, ut alacritas ejus præclare rem gerentis procul inde conspiceretur. (8) Cyrus autem, victoria sua elatus, in medium hostium agmen violento conatu irrumpit, et ferociter audaciæ morem gerendo non exiguam stragem edit; hinc vero præcipitantius se periculis immittens, a gregario quodam milite ex Persis vulnere letali ictus cecidit. Quo exanimato, regium agmen vires ad instaurandam pugnam redintegrat, tandemque numero copiarum et fiducia successus ex adverso collocatos opprimunt.

XXIV. In altera exercitus parte Aridæus (*Ariæus*) Cyri satrapes, ordinibus præfectus, initio barbarorum se invadentium agmen strenue excepit: postea vero quam phalanx illorum subinde longius sese extendens circumvenire ipsum studebat, et rumor de Cyri morte insuper accesserat, in stationem quandam, quam ante prœlium tenuerat, receptui non incommodam, cum suis refugit. (2) Clearchus igitur ubi mediam aciem profligatam et reliquas exercitus partes ad fugam inclinatas animadvertit, ab insectando abstinet, militesque ad ordines suos revocatos sistit: verebatur enim ne, si totus Barbarorum exercitus Græcos invaderet, omnes pariter circumventi trucidarentur. (3) Interim acies regia, fusis qui contra se steterant, Cyri castra diripit; deinde vero nocte jam superveniente, uno in Græcos impetu conglobati tendunt. Qui quum fortiter, ut generosis animis dignum est, impressionem exciperent, non diu sua Barbaris virtus constitit; sed mox animorum robore manuumque promptitudine a Græcis superati, in fugam se converterunt. (4) Clearchus proinde cum agmine suorum, multis Barbarorum trucidatis, sera jam nocte se recipiens, tropæum erigit, et secunda circiter vigilia in castra revertitur. (5) Prœlio itaque ad hunc modum finito, recensita sunt de regiis copiis interfectorum supra quindecim millia, quorum

τῶν τοῦ βασιλέως πλείους τῶν μυρίων πεντακισχιλίων, ὧν τοὺς πλείστους ἀνεῖλον οἱ μετὰ Κλεάρχου ταχθέντες Λακεδαιμόνιοί τε καὶ μισθοφόροι· ἐκ δὲ θατέρου μέρους τῶν Κύρου στρατιωτῶν ἔπεσον περὶ τρισχιλίους· τῶν δὲ Ἑλλήνων φασὶν ἀναιρεθῆναι μὲν οὐδένα, τρωθῆναι δὲ ὀλίγους. (6) Τῆς δὲ νυκτὸς παρελθούσης, Ἀριδαῖος ὁ πεφευγὼς εἰς τὸν σταθμὸν ἀπέστειλέ τινας πρὸς τὸν Κλέαρχον, παρακαλῶν πρὸς ἑαυτὸν ἀπαγαγεῖν τοὺς στρατιώτας καὶ κοινῇ διασώζεσθαι πρὸς τοὺς ἐπὶ θάλαττᾳν τόπους· ἀνῃρημένου γὰρ Κύρου καὶ τῶν τοῦ βασιλέως δυνάμεων ὑπερεχουσῶν, ἀγωνία πολλὴ κατέσχε τοὺς τετολμηκότας ἐπὶ τῇ καταλύσει τῆς Ἀρταξέρξου βασιλείας στρατεύεσθαι.

XXV. Ὁ δὲ Κλέαρχος, ἀνακαλεσάμενος τούς τε στρατηγοὺς καὶ τοὺς ἐφ' ἡγεμονίας τεταγμένους ἐβουλεύετο περὶ τῶν παρόντων. Ὄντων δ' αὐτῶν περὶ ταῦτα, παρεγενήθησαν παρὰ τοῦ βασιλέως πρέσβεις, ὧν ἦν ἀρχιπρεσβευτὴς ἀνὴρ Ἕλλην, ὄνομα μὲν Φαλῖνος, γένος δὲ Ζακύνθιος. Εἰσαχθέντες δ' εἰς τὸ συνέδριον εἶπον ὅτι λέγει ὁ βασιλεὺς Ἀρταξέρξης, Ἐπειδὴ νενίκηκα Κῦρον ἀποκτείνας, παράδοτε τὰ ὅπλα, καὶ πρὸς τὰς θύρας αὐτοῦ βαδίσαντες ζητεῖτε πῶς αὐτὸν ἐκθεραπεύσαντες ἀγαθοῦ τινος μεταλάβητε. (2) Ῥηθέντων δὲ τούτων, ἀπόκρισιν ἔδωκεν ἕκαστος τῶν στρατηγῶν τοιαύτην οἵαν Λεωνίδης καθ' ὃν καιρὸν περὶ Θερμοπύλας αὐτοῦ φυλάττοντος τὰς παρόδους Ξέρξης ἀπέστειλεν ἀγγέλους, κελεύων τῶν ὅπλων παραχωρῆσαι. (3) Καὶ γὰρ τότε Λεωνίδης εἶπεν ἀπαγγεῖλαι τῷ βασιλεῖ διότι νομίζομεν, κἂν φίλοι γενώμεθα τῷ Ξέρξῃ, μετὰ τῶν ὅπλων ὄντες ἀμείνους ἔσεσθαι σύμμαχοι, κἂν πολεμεῖν πρὸς αὐτὸν ἀναγκασθῶμεν, βέλτιον μετὰ τούτων ἀγωνιεῖσθαι. (4) Παραπλησίως δὲ καὶ τοῦ Κλεάρχου περὶ τούτων ἀποκριναμένου, Πρόξενος ὁ Θηβαῖος εἶπεν ὅτι νῦν τὰ μὲν ἄλλα σχεδὸν ἀποβεβλήκαμεν, λέλειπται δ' ἡμῖν ἥ τε ἀρετὴ καὶ τὰ ὅπλα. Νομίζομεν οὖν, ἂν μὲν ταῦτα φυλάττωμεν, χρησίμην ἡμῖν ἔσεσθαι καὶ τὴν ἀρετήν, ἂν δὲ παραδῶμεν, οὐδὲ ταύτην ἡμῖν ἔσεσθαι βοηθόν. Διόπερ ἐκέλευσε τῷ βασιλεῖ λέγειν ὡς ἂν περὶ ἡμῶν κακόν τι βουλεύηται, διὰ τούτων πρὸς αὐτὸν ἀγωνιούμεθα περὶ τῶν ἀγαθῶν τῶν κοινῶν. (5) Λέγεται δὲ καὶ Σώφιλον τὸν ἐφ' ἡγεμονίας τεταγμένον εἰπεῖν ὅτι θαυμάζει τοὺς παρὰ τοῦ βασιλέως λόγους· εἰ μὲν γὰρ αὐτὸν δοκεῖ κρείττονα τῶν Ἑλλήνων εἶναι, μετὰ τῆς δυνάμεως ἐλθὼν λαβέτω τὰ παρ' ἡμῶν ὅπλα· εἰ δὲ πείσας βούλεται, λεγέτω τίνα χάριν ἡμῖν ἀντὶ τούτων ἀξίαν δώσει. (6) Μετὰ δὲ τούτους Σωκράτης Ἀχαιὸς εἶπεν ὅτι λίαν αὐτοῖς ἐκπληκτικῶς ὁ βασιλεὺς προσφέρεται· ἃ μὲν γὰρ παρ' ἡμῶν βούλεται λαβεῖν παραχρῆμ' ἀπαιτεῖ, τὰ δ' ἀντὶ τούτων δοθησόμενα μετὰ ταῦτ' ἀξιοῦντας αἰτεῖν προστάττει. Καθόλου δ' εἰ μὲν ἀγνοῶν τοὺς νενικηκότας ὡς ἡττημένους κελεύει τὸ προσταττόμενον ποιεῖν, μαθέτω ποτέρων ἐστὶν ἡ νίκη παραγενηθεὶς μετὰ τῆς πολυαρίθμου δυνάμεως· εἰ δὲ σαφῶς εἰδὼς ἡμᾶς νενικηκότας ψεύδεται, πῶς αὐτῷ περὶ τῶν

pars maxima a Lacedæmoniis hisque adjunctis mercenariis, ductu Clearchi militantibus, cæsa fuit. Ex altera parte de Cyri militibus ceciderunt ad ter mille. De Græcis vero nullum oppetiisse memorant, perpaucis interim vulneratis. (6) Post noctis illius exitum Aridæus, quem ad stationem pristinam refugisse diximus, nuntios ad Clearchum mittit hortatum, ut cum copiis ad ipsum se recipiat, quo conjunctis agminibus ad oram maritimam incolumes se reciperent. Interfecto enim Cyro, et regis exercitu victoriam sibi vindicante, ingens trepidatio cum pœnitentia incessebat omnes, quod Artaxerxem regno excutere conatu nimis audaci tentassent.

XXV. Clearchus igitur, ducibus et præfectis ordinum convocatis, de præsenti rerum statu consilia exquirit. Dumque his intenti sunt, legati regis superveniunt, quorum princeps erat Græcus quidam nomine Phalinus, Zacynthius natione. Hi in senatum introducti mandata regis hunc ad modum exponunt : « Hæc dicit rex Artaxerxes : Quandoquidem, Cyro interfecto, victoria penes me est, vos arma tradite, et ad fores ejus pergite, et de modo reconciliandi ipsum vobis cogitate, ut beneficii alicujus participes fiatis. » (2) His ita dictis, ab unoquoque ducum id responsi datum est, quod a Leonida quondam, quum transitum ad Thermopylas tutanti Xerxes per legatos edixit, ut arma sibi cederet. (3) Tunc enim Leonidas ita renuntiari jussit regi : « Nos quidem arbitramur, si Xerxis amici posthac fuerimus, longe potiores cum armis socios fore : sin adversus illum belligerari cogamur, melius horum præsidio dimicaturos. » (4) Posteaquam igitur eundem ad modum a Clearcho responsum fuit, Proxenus Thebanus sic infit : « Nunc aliorum prope omnium jacturam fecimus : solaque virtus et arma nobis supersunt. Quamdiu hæc tutamur, virtutem nobis profuturam existimamus : quum primum hæc trademus, nec illam nobis auxiliaturam. » Ad regem itaque referre jubet : « Si quid mali rex in nos meditatur, de communi adversus eum bono his ipsis prœliabimur. » (5) Ibi Sophilus, et ipse præfectorum unus, dixisse fertur, per quidem mira sibi regis postulata videri : « si enim, inquit, potentiorem sese Græcis existimat, cum exercitu nos invadens arma extorqueat : sin persuasione vult adipisci, quam pro his gratiam nobis retributurus sit, prius dicat. » (6) His Socrates Achæus subjungit : « Nimis vecorditer nobiscum rex agit. Quæ enim a nobis auferre cupit, statim sibi tradi postulat : quæ contra referenda sunt, precando dehinc obtinere jubet. Postremo si adeo rerum ignarus est, ut victores tanquam victos imperata facere jubeat, cum innumerabili sua turba huc profectus, utriusnam partis victoria sit, cognoscat. Sin victores nos esse perspicue cognitum habens, tamen circumvenire mendacio studet, qui de promissis in

εἰς ὕστερον ἐπαγγελιῶν πιστεύσομεν; (7) Οἱ μὲν ἄγγελοι τοιαύτας ἀποκρίσεις λαβόντες ἐχωρίσθησαν· οἱ δὲ περὶ Κλέαρχον ἀνέζευξαν πρὸς τὸν σταθμόν, ὅπου τὸ διασεσωσμένον στρατόπεδον ἦν ἀνακεχωρηκός. Εἰς ταὐτὸ δὲ πάσης τῆς δυνάμεως ἐλθούσης, περὶ τῆς ἐπὶ θάλατταν καταβάσεως ἐβουλεύοντο κοινῇ καὶ περὶ τῆς πορείας. (8) Ἔδοξεν οὖν αὐτοῖς μὴ τῇ αὐτῇ τὴν ἀναχώρησιν ἧπερ ἦλθον ποιεῖσθαι· πολὺ γὰρ αὐτῆς ἦν ἔρημον, ἐν ᾧ τροφὰς οὐχ ὑπελάμβανον ἕξειν, δυνάμεως πολεμίας ἀκολουθούσης. Γνόντες δ' ἐπὶ Παφλαγονίας ἀναζευγνύειν, οὗτοι μὲν ὥρμησαν ἐπὶ Παφλαγονίαν μετὰ τῆς δυνάμεως κατὰ σχολὴν ὁδοιποροῦντες, ὡς ἂν ἅμα τὰς τροφὰς ποριζόμενοι.

XXVI. Ὁ δὲ βασιλεὺς βέλτιον ἔχων ἀπὸ τοῦ τραύματος, ὡς ἐπύθετο τὴν τῶν ἐναντίων ἀποχώρησιν, νομίσας αὐτοὺς φεύγειν, ὥρμησε μετὰ τῆς δυνάμεως κατὰ σπουδήν. (2) Καταλαβὼν δ' αὐτοὺς διὰ τὸ βραδέως ὁδοιπορεῖν, τότε μὲν ἤδη νυκτὸς οὔσης ἐγγὺς τὴν στρατοπεδείαν ἐποιήσατο, ἅμα δ' ἡμέρᾳ διαταττόντων τῶν Ἑλλήνων τὸ στρατόπεδον εἰς μάχην, πέμψας τοὺς ἀγγέλους κατὰ μὲν τὸ παρὸν εἰς τρεῖς ἡμέρας ἀνοχὰς ἐποιήσατο· (3) ἐν δὲ ταύταις συνεφώνησεν ὥστε αὐτὸν μὲν φιλίαν παρέχεσθαι τὴν χώραν καὶ τοὺς ἡγησομένους ἐπὶ θάλατταν δοῦναι καὶ τοῖς διεξιοῦσιν ἀγορὰν παρέχειν, τοὺς δὲ μετὰ Κλεάρχου μισθοφόρους καὶ τοὺς μετ' Ἀριδαίου πάντας πορεύεσθαι διὰ τῆς χώρας μηδὲν ἀδίκημα ποιοῦντας. (4) Μετὰ δὲ ταῦθ' οὗτοι μὲν περὶ τὰς ὁδοιπορίας ἐγίνοντο, τὴν δὲ δύναμιν ὁ βασιλεὺς ἀπήγαγεν εἰς Βαβυλῶνα. Ἐκεῖ δὲ τῶν κατὰ τὴν μάχην ἀνδραγαθησάντων κατ' ἀξίαν ἕκαστον τιμήσας ἔκρινε πάντων ἄριστον γεγενῆσθαι Τισσαφέρνην. Διὸ καὶ μεγάλαις αὐτὸν τιμήσας δωρεαῖς ἔδωκε τὴν ἑαυτοῦ θυγατέρα πρὸς συμβίωσιν καὶ τὸ λοιπὸν διετέλει πιστότατον αὐτὸν ἔχων φίλον· ἔδωκε δ' αὐτῷ καὶ τὴν ἡγεμονίαν ὧν Κῦρος ἐπὶ θαλάττης ἦρχε σατραπειῶν. (5) Ὁ δὲ Τισσαφέρνης θεωρῶν τὸν βασιλέα δι' ὀργῆς ἔχοντα τοὺς Ἕλληνας, ἐπηγγείλατο αὐτῷ ἅπαντας ἀνελεῖν, ἐὰν αὐτῷ μὲν δυνάμεις δῷ, πρὸς δὲ Ἀριδαῖον διαλλαγῇ· προδοθήσεσθαι γὰρ ὑπὸ τούτου τοὺς Ἕλληνας κατὰ τὴν ὁδοιπορίαν. Ὁ δὲ βασιλεὺς τοὺς λόγους ἀσμένως δεξάμενος, τούτῳ μὲν ἔδωκεν ἐξ ἁπάσης τῆς δυνάμεως ἐπιλέξαι τοὺς κρατίστους ὅσους προαιροῖτο. (6) ** ἄλλοις τε ἡγεμόσιν ἐλθεῖν καὶ κατὰ πρόσωπον ἀκοῦσαι τῶν λόγων. Διόπερ οἵ τε στρατηγοὶ σχεδὸν ἅπαντες μετὰ Κλεάρχου καὶ τῶν λοχαγῶν ὡς εἴκοσι πρὸς Τισσαφέρνην ἦλθον· καὶ στρατιωτῶν δὲ πρὸς ἀγορὰν ἐλθεῖν βουλομένων ἠκολούθησαν ὡς διακόσιοι. (7) Τισσαφέρνης δὲ τοὺς μὲν στρατηγοὺς εἰς τὴν σκηνὴν ἐκάλεσεν, οἱ δὲ λοχαγοὶ πρὸς ταῖς θύραις διέτριβον. Καὶ μετ' ὀλίγον ἐκ τῆς Τισσαφέρνους σκηνῆς ἀρθείσης φοινικίδος ὁ μὲν τοὺς στρατηγοὺς ἔνδον συνέλαβε, τοὺς δὲ λοχαγοὺς οἷς ἦν συντεταγμένον ἐπελθόντες ἀνεῖλον· ἄλλοι δὲ τοὺς ἐπὶ τὴν ἀγορὰν ἥκοντας τῶν στρατιωτῶν ἀνῄρουν· ἐξ ὧν εἷς φυγὼν εἰς τὴν ἰδίαν παρεμβολὴν ἐδήλωσε τὴν συμφοράν.

posterum fidem ipsi habeamus? (7) Cum his legati responsis dimissi abierunt. Hinc Clearchus agmen suum ad castra, quo servatus e pugna exercitus ille concesserat, traduxit. Universis ergo copiis ibi congregatis, de regressu ad mare deque viis ineundis consilia inter se capessunt. (8) Consultissimum itaque visum, non eodem, quo venerant, itinere redeundum esse: magna enim pars deserta erat, quam commeatus facultatem non præbituram videbant, hostili exercitu vestigia premente. Decretum ergo est tandem, ut Paphlagoniam versus ducerent. Et huc non cunctanter duces cum exercitu iter capessunt, lentius tamen procedendo ut commeatum interea sibi conquirerent.

XXVI. Rex autem, quum primum ex vulnere melius habere cœpit, discessu hostium audito, quod fugere illos putaret, raptim in eos movet; (2) et quia tardius progrediebantur, assecutus tandem eos, nocte jam ingruente castra prope metatur. Sub initium diei sequentis, quum Græci in aciem copias educerent, nuntiis ille missis trium dierum inducias in præsens concedit. (3) His ita conventum erat, ut rex pacatum et amicum ipsis transitum per terras suas concederet, itinerisque duces ad mare usque adjungeret, venalem etiam commeatum transeuntibus præberet: quidquid vero mercenariorum sub Clearchi et Aridæi signis militaret, id absque nocumento per agros iter faceret. (4) Hi ergo ad iter persequendum sese convertunt: rex Babylonem exercitum reducit, ubi præmia inter eos distribuens, qui præclara virtutis facinora bello isto edidissent, præclarissime inter omnes Tissaphernem se gessisse judicavit. Ideo quum magnificis hominem muneribus honestavit, tum suam ipsi filiam matrimonio adjunxit, et per reliquum vitæ tempus fidissimum hunc amicum habebat; quin et satrapiarum, quibus Cyrus præfuerat, imperium illi concessit. (5) Tissaphernes itaque, videns infensissimo erga Græcos animo regem esse, omnes se deletum ire promisit, si exercitu ipsum instrueret, et cum Aridæo in gratiam rediret: ab hoc enim Græcos in itinere proditum iri confirmabat. Pergratum hoc regi consilium accidit. Ideoque militum fortissimos, quotquot ipse vellet, ex toto exercitu deligendos ei permisit. (6) *Cum his præpropere Græcorum agmen insecutus, non procul ab illis castra posuit. Missisque ad eos nuntiis, ut Clearchus cum* ceteris ordinum ductoribus ad se veniret, postulavit; habere enim quæ coram illis exponat. Duces igitur fere omnes cum Clearcho et cohortium præfectis, viginti circiter, Tissaphernem accedunt. Ex militibus præterea circiter ducenti commeatum empturi sequuntur. (7) Tissaphernes duces ipsos in prætorium suum vocat; manipulorum vero præfecti ante fores subsistunt. Breve intercesserat tempus, quum purpureo ex papilione Tissaphernis vexillo ostentato, ipse duces intus comprehendit, ceteros vero præfectos, foris præstolantes, alii, quibus hoc mandatum erat, obtruncant; alii milites, qui commeatus emendi causa venerant, hic illic cædunt. Quorum unus fuga in castra suorum elapsus, cladis nuntium attulit.

XXVII. Οἱ δὲ στρατιῶται πυθόμενοι τὰ γεγενημένα, παρ' αὐτὸν μὲν τὸν καιρὸν ἐξεπλάγησαν καὶ πάντες ἐχώρουν εἰς ὅπλα μετὰ πολλῆς ἀταξίας, ὡς ἀναρχίας οὔσης· μετὰ δὲ ταῦτα, οὐδενὸς αὐτοῖς παρενοχλοῦντος, εἵλοντο στρατηγοὺς μὲν πλείους, ἑνὶ δὲ τῶν ὅλων τὴν ἡγεμονίαν ἀπέδωκαν Χειρισόφῳ τῷ Λακεδαιμονίῳ. (2) Οὗτοι δὲ διατάξαντες τὸ στρατόπεδον εἰς τὴν ὁδοιπορίαν ὡς ποτ' αὐτοῖς ἐδόκει κάλλιστα, προῆγον ἐπὶ Παφλαγονίαν. Τισσαφέρνης δὲ τοὺς στρατηγοὺς δήσας ἀπέστειλε πρὸς Ἀρταξέρξην· ἐκεῖνος δὲ τοὺς μὲν ἄλλους ἀνεῖλε, Μένωνα δὲ μόνον ἀφῆκεν· ἐδόκει γὰρ μόνος οὗτος στασιάζων πρὸς τοὺς συμμάχους προδώσειν τοὺς Ἕλληνας. (3) Τισσαφέρνης δὲ μετὰ τῆς δυνάμεως ἐπακολουθῶν τοῖς Ἕλλησιν ἐξήπτετο, καὶ κατὰ στόμα μὲν οὐκ ἐτόλμα παρατάττεσθαι, φοβούμενος ἀπεγνωσμένων ἀνδρῶν θράσος καὶ ἀπόνοιαν· ἐν δὲ τοῖς εὐθέτοις τόποις παρενοχλῶν μεγάλῳ μὲν οὐδενὶ κακῷ περιβάλλειν αὐτοὺς ἠδύνατο, μικρὰ δὲ βλάπτων μέχρι τοῦ τῶν Καρδούχων καλουμένου ἔθνους ἐπηκολούθησε. (4) Καὶ Τισσαφέρνης μὲν οὐδὲν ἔτι δυνάμενος πρᾶξαι, μετὰ τῆς δυνάμεως ἐπ' Ἰωνίας ἀνέζευξεν. Οἱ δὲ Ἕλληνες ἐφ' ἑπτὰ μὲν ἡμέρας διεπορεύοντο τὰ τῶν Καρδούχων ὄρη, πολλὰ κακὰ πάσχοντες ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων ἀλκίμων τε ὄντων καὶ τῆς χώρας ἐμπείρων. (5) Ἦσαν δὲ οὗτοι πολέμιοι μὲν τοῦ βασιλέως, ἐλεύθεροι δὲ καὶ τὰ κατὰ πόλεμον ἀσκοῦντες, μάλιστα δ' ἐκπονοῦντες σφενδόναις ὡς μεγίστους λίθους ἐμβάλλειν καὶ τοξεύμασιν ὑπερμεγέθεσι χρῆσθαι, δι' ὧν τοὺς Ἕλληνας κατατιτρώσκοντες ἐξ ὑπερδεξίων τόπων, πολλοὺς μὲν ἀνεῖλον, οὐκ ὀλίγους δὲ κακῶς διέθεσαν. (6) Τὰ γὰρ βέλη μείζω καθεστῶτα δυοῖν πηχῶν ἔδυνε διά τε τῶν ἀσπίδων καὶ θωράκων, ὥστε μηδὲν τῶν ὅπλων ἰσχύειν τὴν βίαν αὐτῶν ὑπομένειν· οὕτω γάρ φασι μεγάλοις κεχρῆσθαι οἰστοῖς, ὥστε τοὺς Ἕλληνας ἐναγκυλοῦντας τὰ ῥιπτόμενα βέλη, τούτοις σαυνίοις χρωμένους ἐξακοντίζειν. (7) Διελθόντες οὖν τὴν προειρημένην χώραν ἐπιπόνως, παρεγενήθησαν πρὸς τὸν Κεντρίτην ποταμόν· ὃν διαβάντες εἰσέβαλον εἰς τὴν Ἀρμενίαν. Ταύτης δ' ἦν σατράπης Τιρίβαζος, πρὸς ὃν σπεισάμενοι διεπορεύοντο τὴν χώραν ὡς φίλοι.

XXVIII. Ὁδοιποροῦντες δὲ διὰ τῶν Ἀρμενίων ὀρῶν, ἐλήφθησαν ὑπὸ χιόνος πολλῆς, καὶ παρεκινδύνευσαν ἀπολέσθαι πάντες. Τοῦ γὰρ ἀέρος τεταραγμένου, τὸ μὲν πρῶτον κατ' ὀλίγον ἤρξατο χιὼν πίπτειν ἐκ τοῦ περιέχοντος, ὥστε τοὺς ὁδοιποροῦντας μηδὲν ἐμποδίζεσθαι τῆς εἰς τοὔμπροσθεν πορείας· μετὰ δὲ ταῦτα πνεύματος ἐπιγενομένου, μᾶλλον ἀεὶ κατερρίπτετο καὶ τὴν χώραν ἐπεκάλυπτεν, ὥστε μηκέτι δύνασθαι μήτε τὰς ὁδοὺς μήτε ὁλοσχερῶς τὰς ἰδιότητας τῶν τόπων θεωρεῖσθαι. (2) Διόπερ ἀθυμία τὸ στρατόπεδον ὑπεδύετο καὶ δέος, ἀνακάμπτειν μὲν εἰς ἀπώλειαν οὐ βουλομένων, προάγειν δὲ διὰ τὸ πλῆθος τῶν χιόνων οὐ δυναμένων. Τοῦ δὲ χειμῶνος ἐπίτασιν λαμβάνοντος, ἐπεγενήθη πνευμάτων μέγεθος μετὰ πολ-

XXVII. Qua facti atrocitate cognita, milites tum quidem perterrefacti, incomposite ad arma concurrunt, quod neque dux neque imperator esset; sed mox, ubi nemo ipsis negotium facessit, duces sibi complures desumunt, ad unum tamen summam imperii deferunt. Lacedaemonius ille erat Chririsophus. (2) Ab his agmen in ordinem, qui optimus tum videretur, redactum, Paphlagoniam versus promovetur. Tissaphernes autem duces in vincula compactos ad regem transmisit. Qui reliquis obtruncatis, Menona solum dimisit. Hic enim, quod cum sociis jurgatus esset, Græcos prodere voluisse existimabatur. (3) Postea Tissaphernes cum agmine Græcos insectatus, carptim eos vexabat, nec adversa cum illis fronte concurrere audebat, quod hominum de salute desperantium extremam audaciam et furorem formidaret. Opportunis itaque locis obiter eos lacessens, magni quidem detrimenti nihil afferre poterat, sed levibus tantum damnis afficiens, ad Carduchorum quam vocant gentem usque persequebatur. (4) Tum Tissaphernes, quum nihil amplius proficere posset, copias Ioniam versus duxit. Græci vero superandis Carduchorum montibus septem dies insumebant, multa ab regionis ejus incolis, gente strenua, locorumque istic gnara, perpessi. (5) Hi regis hostes erant et liberi, rerumque bellicarum studiosi, in hoc præcipue exercitati, ut prægrandes funda lapides intorquerent, et inusitatæ magnitudinis arcubus rem gererent. Dum Græcos superiori de loco impetunt, multos transverberatos perimunt, nec paucos fœde sauciant. (6) Nam sagittæ binis cubitis longiores per scuta et thoraces penetrabant, adeoque nulla vim harum armatura sufferre poterat. Tam enorme id teli genus fuisse dicitur, ut Græci pro amentatis sauniis hisce ad jaculandum uterentur. (7) Quum tandem non citra magnam difficultatem regionem hanc percurrissent, ad Centriten fluvium deveniunt; quo trajecto, Armeniam ingrediuntur. Satrapes tum hujus erat Tiribazus: cum quo fœdere inito, deinceps ut amici per provinciam ejus iter faciunt.

XXVIII. At dum per Armeniorum montes contendunt, nive tam densa obruuntur, ut parum abesset quin omnes ibi perirent. Turbato enim aere, rara primum nix sensim ex alto cadere, ita ut nullum progredientibus impedimentum objiceretur; sed mox invalescente vento, subinde major copia ruere, tamque dense ubique terram obtegere, ut nec viam prospicere, nec ullam prorsus locorum regionem internoscere possent. (2) Hinc anxietas et pavor exercitum invadere, quod nec ad certam retrogradi perniciem vellent, nec ob profundam nivis densitatem procedere ulterius possent. Hieme autem subinde asperius ingravescente, vehemens quoque ventorum procella cum violento grandinis nimbo exoritur, adeo quidem,

λῆς χαλάζης, ὥςτε τοῦ συρμοῦ κατὰ πρόςωπον ὄντος, ἀναγκασθῆναι καθίσαι τὴν δύναμιν ἅπασαν· ἕκαστος γὰρ τὴν ἐκ τῆς ὁδοιπορίας κακοπάθειαν ὑπομένειν ἀδυνατῶν οὗ ποτε τύχοι μένειν ἠναγκάζετο. (3) Ἀποροῦντες δὲ πάντες τῶν ἀναγκαίων, ἐκείνην μὲν τὴν ἡμέραν καὶ τὴν νύκτα διεκαρτέρουν ὑπαίθριοι, πολλοῖς συνεχόμενοι κακοῖς. Διὰ γὰρ τὸ πλῆθος τῆς κατὰ τὸ συνεχὲς ἐκχεομένης χιόνος τά τε ὅπλα πάντα συνεκαλύφθη καὶ τὰ σώματα διὰ τὸν ἀπὸ τῆς αἰθρίας πάγον περιεψύχετο. Διά τε τὴν ὑπερβολὴν τῶν κακῶν ὅλην τὴν νύκτα διηγρύπνουν· καὶ τινὲς μὲν πῦρ ἐκκαύσαντες τῆς ἀπὸ τούτου βοηθείας ἐτύγχανον, τινὲς δὲ περικαταληφθέντες ὑπὸ τοῦ πάγου τὰ σώματα πᾶσαν ἀπεγίνωσκον ἐπικουρίαν, τῶν ἀκρωτηρίων αὐτοῖς σχεδὸν ἁπάντων ἀπονεκρουμένων. (4) Διόπερ ὡς ἡ νὺξ διῆλθε, τῶν θ' ὑποζυγίων τὰ πλεῖστα εὑρέθη διεφθαρμένα καὶ τῶν ἀνδρῶν πολλοὶ μὲν τετελευτηκότες, οὐκ ὀλίγοι δὲ τὴν μὲν ψυχὴν ἔχοντες ἔμφρονα, τὸ δὲ σῶμα διὰ τὸν πάγον ἀκίνητον· ἔνιοι δὲ καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐτυφλώθησαν διά τε τὸ ψῦχος καὶ τὴν ἀνταύγειαν τῆς χιόνος. (5) Καὶ τελείως ἂν ἅπαντες διεφθάρησαν, εἰ μὴ βραχὺ διελθόντες εὗρον κώμας γεμούσας τῶν ἐπιτηδείων. Αὗται δὲ τὰς μὲν τοῖς ὑποζυγίοις καταβάσεις εἶχον ὀρυκτάς, τὰς δὲ τοῖς ἀνδράσι, κατὰ κλιμάκων ταῖς οἰκίαις ἐγκαταβαίνουσι, τά τε βοσκήματα τρεφόμενα χόρτῳ, τοῖς δ' ἀνδράσι πολλὴν ἀφθονίαν πάντων τῶν πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαίων.

XXIX. Ἐμμείναντες δὲ ταῖς κώμαις ἡμέρας ὀκτώ, παρεγενήθησαν πρὸς τὸν Φᾶσιν ποταμόν. Ἐκεῖ δὲ τέτταρας ἡμέρας διανύσαντες διεπορεύοντο τὴν Χάων καὶ Φασιανῶν χώραν. Ἐπιθεμένων δ' αὐτοῖς τῶν ἐγχωρίων, τούτους μὲν ἐν τῇ μάχῃ νικήσαντες πολλοὺς ἀνεῖλον· αὐτοὶ δὲ καταλαμβάνοντες τὰς τῶν ἐγχωρίων κτήσεις γεμούσας ἀγαθῶν, ἐνδιέτριψαν ἐν αὐταῖς ἡμέρας πεντεκαίδεκα. (2) Ἀναζεύξαντες δὲ ἐκεῖθεν διῆλθον τὴν Χαλδαίων καλουμένην χώραν ἐν ἡμέραις ἑπτά, καὶ παρεγενήθησαν πρὸς τὸν Ἅρπαγον ὀνομαζόμενον ποταμόν, ὄντα τὸ πλάτος πλέθρων τεττάρων. Ἐντεῦθεν δὲ διὰ [τὰ] Σκουτίνων πορευόμενοι διῆλθον ὁδὸν πεδινήν, ἐν ᾗ τρεῖς ἡμέρας αὑτοὺς ἀνέλαβον, εὐποροῦντες ἁπάντων τῶν ἀναγκαίων. Μετὰ δὲ ταῦτα ἀναζεύξαντες τεταρταῖοι παρεγενήθησαν πρὸς πόλιν μεγάλην Γυμνασίαν ὀνομαζομένην. (3) Ἐκ δὲ ταύτης ὁ τῶν τόπων τούτων ἀφηγούμενος ἐσπείσατο πρὸς αὐτοὺς καὶ τοὺς ὁδηγήσοντας ἐπὶ θάλατταν συνέστησεν. Ἐν ἡμέραις δὲ πεντεκαίδεκα παραγενόμενοι ἐπὶ τὸ Χήνιον ὄρος, ὡς εἶδον πορευόμενοι οἱ πρῶτοι τὴν θάλατταν, περιχαρεῖς ἦσαν καὶ τοιαύτην ἐποίουν κραυγὴν ὥςτε τοὺς ἐπὶ τῆς οὐραγίας ὄντας ὑπολαμβάνοντας πολεμίων ἔφοδον εἶναι χωρεῖν εἰς ὅπλα. (4) Ὡς δ' ἅπαντες ἀνέβησαν ἐπὶ τὸν τόπον ἐξ οὗ τὴν θάλατταν ἦν ὁρᾶν, τοῖς θεοῖς ἀνατείναντες τὰς χεῖρας ηὐχαρίστουν ὡς ἤδη διασεσωσμένοι· συνενέγκαντες δ' εἰς ἕνα τόπον λίθους παμπληθεῖς καὶ ποιήσαντες ἐξ αὐτῶν ἀναστή-

ut quum turbo facies adversas percelleret, totum agmen sistere cogeretur. Quia enim nemo tam ærumnosam itineris molestiam perferre poterat, quem quisque tum locum occupaverat, eo se continere necessum habebat. (3) Tametsi vero summa tum omnes penuria laborarent, per illam tamen diem atque noctem asperrimam hiemis sævitiam sub dio tolerarunt variis vexati calamitatibus. Nam quidquid armorum erat, ingens nivis continue decidentis copia obtexerat; corpora vero gelu, quod serenus deinceps aer exasperavit, rigescebant, et tam atrox malorum vis urgebat, ut totam illam noctem transigerent insomnem. Aliqui ignis excitati calore utcunque se fovere: nonnulli concretis frigore corporibus omnem salutis spem abjicere, quum extremæ horum partes fere omnes emorerentur. (4) Nocte igitur transacta, major jumentorum pars corrupta, viri etiam complures exstincti, nec pauci, licet vegetis adhuc animis essent, frigore tamen immobile corpus habere cernebantur. Quidam, frigore et splendore nivis præstricta oculorum acie, excæcati erant. (5) Denique internecione ad unum omnes periissent, nisi paullulum progressi vicos rerum necessariarum copia refertos invenissent. Hic jumenta per effossos aditus, homines per scalas descendebant. In domiciliis pecudes gramine alebantur, et ingens omnium, quibus vita sustentatur, ubertas hominibus suppetebat.

XXIX. Per octo dies hic commorati, ad Phasin amnem tandem perveniunt. Quatriduo illic exacto Chaorum (*Taochorum?*) et Phasianorum terras permeant. Quumque ab incolis in transitu armis lacesserentur, pugna cum illis congressi magnam cædem peragunt, et occupatis illorum villis, quæ victu ceterisque bonis abundabant, quindecim ibi dies quieti suæ concedunt. (2) Inde profecti, Chaldæorum quam vocant terram septimis castris emensi, ad fluvium, cui Harpaso nomen, quattuor plethra amplum, deveniunt. Hinc per Scutinorum planitiem iter faciunt, in qua curandis corporibus triduum insumunt, omni necessariorum copia instructi. Quartis inde castris ad magnam urbem, cui Gymnasiæ nomen, progrediuntur. (3) Ex hac locorum ibi princeps fœdus cum illis facit, ductoresque viæ ad mare usque adjungit. Quindecim ergo dierum itinere confecto, in Chenium montem egressi, ubi qui in primo agmine erant, mare procul viderunt, ingenti lætitia perfunduntur: tantusque clamor sublatus est, ut extremi agminis milites hostium impressionem quandam esse suspicantes, arma raptim expedirent. (4) Quum primum vero omnes in jugum, unde prospectus in mare patebat, evaserunt, sublatis quisque manibus gratias diis non secus agebant quam si prorsus salutis compotes jam essent. Tum saxis magno numero in unum locum congestis, tumu-

ματα μεγάλα, σκῦλα τῶν βαρβάρων ἀνέθεσαν, βουλόμενοι τῆς στρατείας ἀθάνατον ὑπόμνημα καταλιπεῖν· καὶ τῷ μὲν ὁδηγήσαντι φιάλην ἀργυρᾶν καὶ στολὴν Περσικὴν ἐδωρήσαντο· ὃς δείξας αὐτοῖς τὴν ἐπὶ Μάκρωνας ὁδὸν ἀπηλλάγη. (5) Οἱ δ' Ἕλληνες εἰσβαλόντες εἰς τὴν τῶν Μακρώνων χώραν ἐσπείσαντο, καὶ πρὸς πίστιν παρὰ μὲν ἐκείνων λόγχην ἔλαβον βαρβαρικήν, αὐτοὶ δ' Ἑλληνικὴν ἔδωκαν· ταῦτα γὰρ ἔφασαν αὐτοῖς οἱ βάρβαροι διὰ προγόνων παραδεδόσθαι πρὸς πίστιν βεβαιότατα· ὡς δὲ τοὺς τούτων ὅρους διῆλθον, παρεγενήθησαν εἰς τὴν τῶν Κόλχων χώραν. (6) Εἰς ἣν ἀθροισθέντων τῶν ἐγχωρίων ἐπ' αὐτούς, τούτους μὲν κρατήσαντες μάχῃ πολλοὺς ἀνεῖλον· αὐτοὶ δὲ λόφον ὀχυρὸν καταλαβόμενοι τὴν χώραν ἐπόρθουν, καὶ τὰς ὠφελείας εἰς τοῦτον ἀθροίσαντες ἀφθόνως ἑαυτοὺς ἀνελάμβανον.

XXX. Εὑρίσκετο δὲ καὶ σμήνη παμπληθῆ περὶ τοὺς τόπους, ἐξ ὧν πολυτελῆ προσεφέρετο κηρία. Τούτων δ' οἱ γευσάμενοι παραλόγῳ περιέπιπτον συμπτώματι· οἱ γὰρ μεταλαβόντες αὐτῶν ἄφρονες ἐγίνοντο καὶ πίπτοντες ἐπὶ τὴν γῆν ὅμοιοι τοῖς τετελευτηκόσιν ὑπῆρχον. (2) Πολλῶν δὲ φαγόντων διὰ τὴν γλυκύτητα τῆς ἀπολαύσεως, ταχὺ τὸ πλῆθος ἐγεγόνει τῶν πεπτωκότων οἱονεὶ τροπῆς ἐν πολέμῳ γεγενημένης. Ἐκείνην μὲν οὖν τὴν ἡμέραν ἠθύμησεν ἡ δύναμις, καταπεπληγμένη τό τε παράδοξον καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἠτυχηκότων· τῇ δ' ὑστεραίᾳ περὶ τὴν αὐτὴν ὥραν ἅπαντες ἑαυτοὺς ἀνελάμβανον καὶ κατ' ὀλίγον ἀνακτώμενοι τὸ φρονεῖν ἀνέστησαν, καὶ τὸ σῶμα διετέθησαν ὁμοίως τοῖς ἐκ φαρμακοποσίας διασωθεῖσιν. (3) Ὡς δ' ἀνέλαβον ἑαυτοὺς ἐν τρισὶν ἡμέραις, ἐπορεύθησαν εἰς Τραπεζοῦντα πόλιν Ἑλληνίδα, Σινωπέων μὲν ἄποικον, κειμένην δὲ ἐν τῇ Κόλχων χώρᾳ. Ἐνταῦθα δὲ διατρίψαντες ἡμέρας τριάκοντα, παρὰ μὲν τοῖς ἐγχωρίοις λαμπρῶς ἐξενίσθησαν, αὐτοὶ δὲ τῷ τε Ἡρακλεῖ καὶ Διὶ σωτηρίῳ θυσίαν ἐποίησαν καὶ γυμνικὸν ἀγῶνα καθ' ὃν τόπον φασὶ προσπλεῦσαι τὴν Ἀργὼ καὶ τοὺς περὶ Ἰάσονα. (4) Ἐκεῖθεν δὲ Χειρίσοφον μὲν τὸν ἀφηγούμενον ἀπέστειλαν εἰς Βυζάντιον ἐπὶ πλοῖα καὶ τριήρεις· ἐλέγετο γὰρ εἶναι φίλος Ἀναξιβίῳ τῷ Βυζαντίων ναυάρχῳ. Τοῦτον μὲν οὖν ἐπὶ κέλητος ἐξέπεμψαν· λαβόντες δὲ τῶν ἐπικώπων δύο πλοιάρια παρὰ τῶν Τραπεζουντίων, ἐλῄστευον τοὺς περιοικοῦντας βαρβάρους καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν. (5) Ἐφ' ἡμέρας μὲν οὖν τριάκοντα περιέμειναν τὸν Χειρίσοφον· ὡς δ' ἐκεῖνος ἐβράδυνεν, αἱ δὲ τροφαὶ τοῖς ἀνθρώποις ἐσπάνιζον, ἀνέζευξαν ἐκ Τραπεζοῦντος, καὶ τριταῖοι παρεγενήθησαν εἰς Κερασοῦντα πόλιν Ἑλληνίδα, Σινωπέων ἄποικον. Ἐν ταύτῃ δὲ ἡμέρας διατρίψαντές τινας παρεγενήθησαν εἰς τὸ τῶν Μοσσυνοίκων ἔθνος. (6) Τῶν δὲ βαρβάρων συστραφέντων ἐπ' αὐτούς, ἐκράτησαν μάχῃ καὶ πολλοὺς ἀνεῖλον. Συμφυγόντων δὲ εἴς τι χωρίον, ἐν ᾧ κατῴκουν ἑπτωρόφους ἔχοντες ξυλίνους πύργους, συνεχεῖς προσβολὰς ποιησάμενοι κατὰ

los ingentes excitarunt, quibus spolia de barbaris relata, ad immortalem expeditionis suæ memoriam, imposuerunt. Viæ autem duci phialam argenteam stolamque Persicam donarunt : qui monstrata deinceps ad Macrones via, discessit. (5) Posteaquam Macronum regionem Græci ingressi sunt, fœdus cum gente faciunt. In cujus fidem barbaricam ab illis hastam accipiunt, ipsique Græcam reddunt : nam hoc certissimum fidei pignus a majoribus sibi traditum esse Barbari dictitabant. Horum montibus superatis in Colchorum terram se demittunt; (6) ubi quum turba incolarum contra ipsos confluxit, pugna victores non exiguam illorum copiam occidunt. Tum firmo quodam colle insesso, agros populantur, et magnis illuc prædis undique congestis affatim sese recreant.

XXX. Inventa tum fuit his in locis ingens alvearium copia, unde largissimos erat favos depromere. Sed mirificum quiddam evenit circa illos, qui hos degustarent : nam quotquot aliquid deglutissent, amentes facti, mortuisque similes humi sternebantur. (2) Et quia multi saporis dulcedine capti de favis hisce comederant, mox ingens multitudo, quasi bellica quadam strage edita, hic illic fusa jacebat. Magna illo die tristitia exercitum pervasit, rei novitate et prostratorum numero perculsum. At postridie eadem prope hora omnes ad se redibant, et integra mentis sanitate recepta surgebant, corporibus non aliter affectis, quam si post pharmacum aliquod haustum vires recolligerent. (3) Recuperatis ergo viribus, tertio hinc die Trapezuntem, Græcam urbem, pervenere. Sinopensium hæc colonia est in Colchorum terra sita. Hic per triginta dies substiterunt, eximio hospitalitatis cultu a civibus affecti, et sacra Herculi Jovique servatori ludosque gymnicos peregerunt, ubi Argo navem et cum sociis Iasonem appulisse fama est. (4) Inde Chirisopho supremo exercitus imperatori triremes aliaque navigia Byzantio adducendi negotium datur : Anaxibio enim, Byzantinorum navarcho, amicitia junctus ferebatur. Is igitur celoci impositus abnavigat. Ipsi interea, duobus a Trapezuntiis myoparonibus acceptis, finitimos circumquaque Barbaros terra marique excursando infestabant. (5) Ad triginta itaque dies Chirisophum præstolantur. Quo diutius remorante, et commeatu jam deficiente, tertiis inde castris Cerasuntem deveniunt, quæ et ipsa Græcorum civitas est, a Sinopensibus olim condita. Hic postquam aliquot dies stativa habuerant, ad Mossynœcorum gentem delati sunt. (6) At quum a Barbaris inter se conglobatis invaderentur, pugna illos vincunt, magnoque numero cædunt : ubi vero superstites in oppidum confugerant, quod ligneis turribus ad septimam usque contignationem eductis munitum, inhabitabant, id ipsum quoque

κράτος εἷλον. Ἦν δὲ τὸ χωρίον τοῦτο μητρόπολις τῶν ἄλλων ἐρυμάτων, ἐν ᾧ καὶ ὁ βασιλεὺς αὐτῶν κατῴκει τὸν ὑψηλότατον τόπον ἔχων. (7) Ἔθος δ' ἔχει πάτριον μένειν ἐν αὐτῷ τὸν πάντα βίον, κἀκεῖθεν διαδοῦναι τοῖς ὄχλοις τὰ προστάγματα. Βαρβαρώτατον δ' ἔφασαν οἱ στρατιῶται τοῦτο διεληλυθέναι τὸ ἔθνος, καὶ ταῖς μὲν γυναιξὶν αὐτοὺς πλησιάζειν ἁπάντων ὁρώντων, τοὺς δὲ παῖδας τῶν πλουσιωτάτων τρέφεσθαι καρύοις ἑφθοῖς, ἅπαντας δ' ἐκ παιδὸς στίγμασι τόν τε νῶτον καὶ τὰ στήθη καταπεποικῖλθαι. Ταύτην μὲν οὖν τὴν χώραν ἐν ἡμέραις ὀκτὼ διεπορεύθησαν, τὴν δ' ἐχομένην ἐν τρισίν, ἣν ἐκάλουν Τιβαρηνήν.

XXXI. Κἀκεῖθεν εἰς Κοτύωρα πόλιν παρεγενήθησαν Ἑλληνίδα, Σινωπέων ἄποικον. Ἐν ταύτῃ δὲ πεντήκονθ' ἡμέρας διέτριψαν τοὺς περιοίκους τῆς Παφλαγονίας τε καὶ τοὺς ἄλλους βαρβάρους λῃστεύοντες. Ἡρακλεῶται δὲ καὶ Σινωπεῖς ἀπέστειλαν αὐτοῖς πλοῖα, δι' ὧν αὐτοί τε καὶ τὰ σκευοφόρα διεκομίσθησαν. (2) Ἡ δὲ Σινώπη Μιλησίων μὲν ἦν ἄποικος, κειμένη δ' ἐν τῇ Παφλαγονίᾳ μέγιστον εἶχεν ἀξίωμα τῶν περὶ τοὺς τόπους· ἐν ᾗ δὴ καθ' ἡμᾶς ἔσχε Μιθριδάτης ὁ πρὸς Ῥωμαίους διαπολεμήσας τὰ μέγιστα βασίλεια. (3) Παρεγενήθη δὲ καὶ ἐνταῦθα Χειρίσοφος ὁ πρὸς τὰς τριήρεις ἀπεσταλμένος ἄπρακτος. Οὐ μὴν ἀλλ' οἱ Σινωπεῖς φιλοφρόνως αὐτοὺς ξενίσαντες ἀπέπεμψαν αὐτοὺς κατὰ θάλατταν εἰς Ἡράκλειαν, Μεγαρέων ἄποικον· καὶ καθωρμίσθη πᾶς ὁ στόλος πρὸς τὴν Ἀχερουσίαν Χερρόνησον, ὅπου φασὶν Ἡρακλέα τὸν ἐξ Ἅδου Κέρβερον ἀναγαγεῖν. (4) Ἐκεῖθεν δὲ πεζῇ διὰ Βιθυνίας πορευόμενοι κινδύνοις περιέπιπτον, τῶν ἐγχωρίων ἐξαπτομένων κατὰ τὴν πορείαν. Μόγις δ' οὖν διεσώθησαν εἰς Χρυσόπολιν τῆς Χαλκηδονίας οἱ περιλειφθέντες ἀπὸ μυρίων ὀκτακισχίλιοι τριακόσιοι. (5) Ἐκεῖθεν δὲ ῥᾳδίως ἤδη τὸ λοιπὸν τινὲς μὲν διεσώθησαν εἰς τὰς πατρίδας, οἱ δὲ λοιποὶ περὶ τὴν Χερρόνησον ἀθροισθέντες ἐπόρθουν τὴν παρακειμένην Θρᾳκῶν χώραν. Ἡ μὲν οὖν ἐπ' Ἀρταξέρξην Κύρου στρατεία τοιοῦτον ἔσχε τὸ τέλος.

XXXII. Οἱ δ' ἐν ταῖς Ἀθήναις δυναστεύοντες τριάκοντα τύραννοι καθ' ἡμέραν οὐκ ἐπαύοντο τοὺς μὲν φυγαδεύοντες, τοὺς δὲ ἀναιροῦντες. Τῶν δὲ Θηβαίων ἀγανακτούντων ἐπὶ τοῖς γινομένοις καὶ φιλοφρόνως τοὺς φυγάδας ὑποδεχομένων, Θρασύβουλος ὁ Στειριεὺς ὀνομαζόμενος, ὢν Ἀθηναῖος, ὑπὸ δὲ τῶν τριάκοντα πεφυγαδευμένος, συνεργούντων αὐτῷ λάθρᾳ τῶν Θηβαίων, κατελάβετο χωρίον τῆς Ἀττικῆς ὀνομαζόμενον Φυλήν. Ἦν δὲ τὸ φρούριον ὀχυρόν τε σφόδρα καὶ τῶν Ἀθηνῶν ἀπέχον σταδίους ἑκατόν, ὥστε πολλὰς ἀφορμὰς αὐτοῖς παρέχεσθαι πρὸς τὴν ἔφοδον. (2) Οἱ δὲ τριάκοντα τύραννοι πυθόμενοι τὸ γεγονός, τὸ μὲν πρῶτον ἐξήγαγον ἐπ' αὐτοὺς τὴν δύναμιν ὡς πολιορκήσοντες τὸ χωρίον· πλησίον δὲ τῆς Φυλῆς αὐτῶν στρατοπεδευόντων, ἐπεγενήθη πολὺς νιφετός. (3) Καί τινων ἐπιχειρησάντων μετασκηνοῦν, οἱ πολλοὶ φεύγειν αὐτοὺς ὑπέλαβον

continuis Græci oppugnationibus debellatum ceperunt. Locus iste aliorum castellorum veluti caput et primaria regionis arx fuit: in cujus parte editissima rex aulam habebat. (7) Patrius autem hic mos pro lege erat, ut per totam ibi vitam rex subsistens mandata populis inde distribueret. Nullam Græci magis barbaram se permeasse gentem memorabant; eos palam in conspectu omnium cum feminis consuescere, et elixis nucibus divitum natos nutrire, dorsaque et præcordia maculis inustis variata habere. Hanc itaque regionem octo castris Græci peragrarunt; contiguam vero, quæ Tibarene dicitur, tribus.

XXXI. Inde ad Cotyora, Græcam urbem, Sinopensium coloniam, progressi, quinquaginta dierum stativa habuerunt, prædationibus finitimos Paphlagoniæ populos aliosque Barbaros incursantes. Tum Heracleotæ et Sinopenses navigia illis subministrarunt, quibus tum ipsi, tum impedimenta trajecerunt. (2) Sinope vero a Milesiis quondam condita fuit, intra Paphlagoniæ fines sita; cujus præcipua istis in locis auctoritas. In eadem Mithridates, qui contra Romanos bellum gessit, ætate nostra primariam habuit regni sedem. (3) Hic ad exercitum rediit Chirisophus, qui triremium advehendarum causa, sed incassum, missus fuerat. Verum Sinopenses hospitali eos benignitate exceptos per mare Heracleam usque, Megarensium coloniam, devehendos curarunt. Universa inde classis ad Acherusiam peninsulam appulit, ubi Hercules, ut fabulantur, ab Orco Cerberum extraxit. (4) Inde pedestri itinere per Bithyniam profecti in pericula inciderunt, dum passim ejus oræ accolæ proficiscentes lacessunt atque vellicant. Incolumes tamen, sed difficulter Chrysopolim Chalcedoniæ urbem pervenerunt, octies mille et trecenti de decem millibus adhuc superstites. (5) Hinc non jam difficili negotio quidam in patriam quisque suam redierunt; reliqui ad Chersonesum agmine conjuncto, ad finitimam Thraciæ regionem incursionibus vastandam subsistunt. Hunc ergo finem Cyri adversus fratrem Artaxerxem expeditio sortita est.

XXXII. Interea triginta tyranni, Atheniensis reipublicæ dominium usurpantes, in dies singulos quos exsilio, quos capitali supplicio multare non desistebant. Quam rei iniquitatem dum moleste ferunt Thebani, et humaniter amiceque exsules hospitio excipiunt, Thrasybulus, Atheniensis a demo Stiriensis cognominatus, quum a triginta viris in exilium ejectus esset, secreto Thebanorum auxilio, quendam Atticæ locum, quem Phylam appellant, occupat. Castellum hoc apprime erat munitum, Athenis centum stadiis distans: ideoque ad hostem inde aggrediendum multum præbebat commoditatis. (2) Tyranni igitur, simulatque factum illud rescivere, copias suas velut obsidione castellum cincturi educunt. Sed quum primum castra admoverunt, ingens vis nivium ingruit. (3) Dumque nonnulli papiliones alio transferunt, vulgus militum de fuga et vicina hostilis

καὶ πλησίον τινὰ πολεμίαν δύναμιν εἶναι· ἐμπεσόντος δὲ εἰς τὸ στρατόπεδον θορύβου τοῦ καλουμένου Πανικοῦ, μετεστρατοπέδευσαν εἰς ἕτερον τόπον. (4) Οἱ δὲ τριάκοντα θεωροῦντες τοὺς πολίτας ἐν Ἀθήναις, ὅσοι μὴ μετεῖχον τῆς τῶν τρισχιλίων πολιτείας, μετεώρους ὄντας πρὸς τὴν κατάλυσιν τῆς δυναστείας, μετῴκισαν αὐτοὺς εἰς τὸν Πειραιέα, καὶ τοῖς ξενικοῖς ὅπλοις διακατεῖχον τὴν πόλιν· Ἐλευσινίους δὲ καὶ Σαλαμινίους αἰτιασάμενοι τὰ τῶν φυγάδων φρονεῖν, ἅπαντας ἀνεῖλον. (5) Τούτων δὲ πραττομένων, πολλοὶ τῶν φυγάδων συνέρρεον πρὸς τοὺς περὶ Θρασύβουλον, * φανερῶς μὲν περί τινων αἰχμαλώτων διαλεξόμενοι, λάθρα δὲ συμβουλεύειν αὐτῷ [τὸ] διαλῦσαι τὸ συνεστηκὸς φυγαδικὸν καὶ μεθ' αὐτῶν τῆς πόλεως δυναστεύειν ἀντὶ Θηραμένους προαιρεθέντα· λαβεῖν δ' ἐξουσίαν δέκα τῶν φυγάδων οὓς ἂν προαιρῆται κατάγειν εἰς τὴν πατρίδα. (6) Ὁ μὲν Θρασύβουλος ἔφησε προκρίνειν τὴν ἑαυτοῦ φυγὴν τῆς τῶν τριάκοντα δυναστείας, καὶ τὸν πόλεμον οὐ καταλύσειν, ἐὰν μὴ πάντες οἱ πολῖται κατέλθωσι καὶ τὴν πάτριον πολιτείαν ὁ δῆμος ἀπολάβῃ. Οἱ δὲ τριάκοντα θεωροῦντες πολλοὺς μὲν ἀφ' ἑαυτῶν ἀφισταμένους διὰ τὸ μῖσος, τοὺς δὲ φυγάδας ἀεὶ πλείους γινομένους, ἀπέστειλαν εἰς Σπάρτην πρέσβεις περὶ βοηθείας· αὐτοὶ δ' ὅσους ἠδύναντο πλείστους ἀθροίσαντες, ἐν ὑπαίθρῳ περιεστρατοπέδευσαν περὶ τὰς ὀνομαζομένας Ἀχαρνάς.

XXXIII. Ὁ δὲ Θρασύβουλος τὴν ἱκανὴν τοῦ χωρίου καταλιπὼν φυλακήν, ἐξήγαγε τοὺς φυγάδας, ὄντας χιλίους καὶ διακοσίους· ἐπιθέμενος δὲ τῇ τῶν ἐναντίων παρεμβολῇ νυκτὸς ἀπροσδοκήτως καὶ συχνοὺς ἀποκτείνας, τοὺς ἄλλους διὰ τὸ παράδοξον ἐξέπληξε καὶ φυγεῖν εἰς Ἀθήνας ἠνάγκασε. (2) Μετὰ δὲ τὴν μάχην ὁ Θρασύβουλος εὐθὺς μὲν ὥρμησεν ἐπὶ τὸν Πειραιέα, καὶ κατελάβετο τὴν Μουνυχίαν, λόφον ἔρημον καὶ καρτερόν, οἱ δὲ τύραννοι τῇ δυνάμει πάσῃ καταβάντες εἰς τὸν Πειραιέα, προσέβαλον τῇ Μουνυχίᾳ, Κριτίου τὴν ἡγεμονίαν ἔχοντος. Ἐπὶ πολὺν δὲ χρόνον τῆς μάχης καρτερᾶς γενομένης, οἱ μὲν τύραννοι τοῖς πλήθεσιν ὑπερεῖχον, οἱ δὲ φυγάδες τῇ τῶν τόπων ὀχυρότητι. (3) Τέλος δὲ Κριτίου πεσόντος, οἱ μετὰ τῶν τριάκοντα κατεπλάγησαν καὶ πρὸς τοὺς ὁμαλωτέρους τόπους κατέφυγον, οὐ τολμώντων τῶν φυγάδων εἰς ἐκείνους καταβαίνειν. (4) Μετὰ δὲ ταῦτα συχνῶν ἀφισταμένων πρὸς τοὺς φυγάδας, οἱ περὶ τὸν Θρασύβουλον ἐξαίφνης ἐπέθεντο τοῖς ἐναντίοις, καὶ μάχῃ κρατήσαντες ἐκυρίευσαν τοῦ Πειραιέως. Εὐθὺς δὲ πολλοὶ μὲν τῶν ἐκ τῆς πόλεως ἐπιθυμοῦντες ἀπαλλαγῆναι τῆς τυραννίδος, συνέρρεον εἰς τὸν Πειραιέα, πάντες δ' οἱ κατὰ τὰς πόλεις διερριμμένοι φυγάδες ἀκούοντες τὰ προτερήματα τῶν περὶ Θρασύβουλον, ἧκον εἰς Πειραιέα, καὶ τὸ λοιπὸν ἤδη πολὺ ταῖς δυνάμεσιν οἱ φυγάδες ὑπερεῖχον· διὸ καὶ πολιορκεῖν τὴν πόλιν ἐπεχείρησαν. (5) Οἱ δ' ἐν ταῖς Ἀθήναις τοὺς μὲν τριάκοντα τῆς ἀρχῆς παύσαντες ἐκ τῆς πόλεως ἐξέπεμψαν, δέκα δ' ἄνδρας κατέστησαν αὐτοκράτορας, εἰ δύναιντο, μάλιστα φιλικῶς

exercitus impressione hoc interpretatur. Hinc Panico, quem dicunt, pavore inter milites exorto, in alium castra locum transtulerunt. (4) Triginta ergo viri, dum cives, quot non erant inter tria millia eorum, qui administrandæ reipublicæ participes, propensos ad tollendam dominationem vident, in Piræeum eos transponunt, et peregrinis armatorum copiis urbem passim cohibent. Eleusinios interim et Salaminios, de conspiratione cum exulibus arcessitos, omnes capite multant. (5) Quæ dum geruntur, magnus profugorum ad Thrasybuli castra fuit confluxus. *Quem triginta virorum legati etiam tunc convenerant*, colloquii de captivis nonnullis prætextu, sed clam exhortandi illum consilio, ut præsenti exulum turba exauctorata, æqua cum ipsis potestate in locum utique Theramenis adoptatus reipublicæ dominaretur: liberum tamen ipsi fore interim, decem, quos ipse deligeret exules, in patriam reducere. (6) Ad quod Thrasybulus respondit, sibi exilium suum præstabilius esse dominio triginta virorum, nec belli se finem prius facturum, quam civibus undequaque restitutis, populo reipublicæ decus, a majoribus traditum, in pristinum vindicetur. Dum tyranni igitur vident, odio sui defectionem subinde majorem fieri turbamque exulum augeri, legatos auxilii petendi causa Spartam mittunt. Ipsi copiis interim, quantas quidem contrahere poterant, eductis, sub dio circa Acharnas, quas vocant, castra metantur.

XXXIII. Thrasybulus contra, quantum satis esset præsidii in castello relicto, exulum agmen mille et ducentorum numero in hostem ducit, noctuque castra ex improviso adortus, complures obtruncat, et reliquos tumultu necopinato perterrefactos præcipiti in urbem fuga redire cogit. (2) Statim post ejus pugnæ successum Piræeum aggressus, Munychiam, desertum quendam collem et bene munitum, occupat. Tyranni igitur, copiis universis in Piræeum traductis, prætore Critia, Munychiam oppugnant. Hic diu acerrime pugnatur: nam tyranni numero, exules locorum firmitate prævalebant. (3) Occiso tandem Critia, triginta virûm acies perturbari, et ad planiora loca se recipere, exulibus tamen ad illos descendere non audentibus. (4) Post hæc quum crebro ad exules fierent transitiones, agmen Thrasybuli, derepente impetu in hostem facto, prœlio vincit et Piræeo potitur. Continuo ingens ex urbe multitudo, quos jam pridem tyrannidis pertæsum fuerat, in Piræeum confluit, omnesque per urbes passim exules, auditis Thrasybuli successibus, in Piræeum illi sese aggregant, ut deinceps exulum copiæ numero longe superarent. Ad obsidendum itaque urbem sese comparant. (5) At oppidani triginta viros magistratu abdicatos ex urbe facessere jubent, et decem viros dictatoria cum potestate rerum summæ præficiunt, quam amicissimis possint pactis bellum diremturos.

διαλύεσθαι τὸν πόλεμον. Οὗτοι δὲ παραλαβόντες τὴν ἀρχὴν, τούτων μὲν ἠμέλησαν, ἑαυτοὺς δὲ τυράννους ἀποδείξαντες ἀπὸ Λακεδαίμονος τετταράκοντα ναῦς μετεπέμψαντο καὶ στρατιώτας χιλίους, ὧν ἦρχε Λύσανδρος. (6) Παυσανίας δὲ ὁ τῶν Λακεδαιμονίων βασιλεύς, φθονῶν μὲν τῷ Λυσάνδρῳ, θεωρῶν δὲ τὴν Σπάρτην ἀδοξοῦσαν παρὰ τοῖς Ἕλλησιν, ἀνέζευξε μετὰ δυνάμεως πολλῆς, καὶ παραγενηθεὶς εἰς Ἀθήνας, διήλλαξε τοὺς ἐν τῇ πόλει πρὸς τοὺς φυγάδας. Διόπερ Ἀθηναῖοι μὲν ἐκομίσαντο τὴν πατρίδα, καὶ τὸ λοιπὸν τοῖς ἰδίοις νόμοις ἐπολιτεύοντο, τοῖς δ' εὐλαβουμένοις μή τι πάθωσι διὰ τὰ γενόμενα κατὰ τὸ συνεχὲς αὐτῶν ἀδικήματα, τὴν Ἐλευσῖνα κατοικεῖν συνεχώρησαν.

XXXIV. Ἠλεῖοι δὲ φοβηθέντες τὴν τῶν Λακεδαιμονίων ὑπεροχήν, κατέλυσαν τὸν πρὸς αὐτοὺς πόλεμον ἐφ' ᾧ τὰς τριήρεις δοῦναι Λακεδαιμονίοις καὶ τὰς περιοικούσας πόλεις αὐτονόμους ἀφεῖναι. (2) Λακεδαιμόνιοι δὲ καταλελυκότες τοὺς πολέμους καὶ σχολὴν ἔχοντες, ἐστράτευσαν ἐπὶ Μεσσηνίους, ὧν οἱ μὲν ἐν Κεφαλληνίᾳ φρούριόν τι κατῴκουν, οἱ δὲ Ναύπακτον ἐν τοῖς προςεσπερίοις λεγομένοις Λοκροῖς, δόντων Ἀθηναίων. Ἐκβαλόντες δ' αὐτοὺς ἐκ τῶν τόπων ἀπέδωκαν τὰ φρούρια, τὸ μὲν τοῖς τὴν Κεφαλληνίαν οἰκοῦσι, τὸ δὲ τοῖς Λοκροῖς. (3) Οἱ δὲ Μεσσήνιοι διὰ τὸ παλαιὸν πρὸς τοὺς Σπαρτιάτας μῖσος πανταχόθεν ἐλαυνόμενοι, μετὰ τῶν ὅπλων ἀπηλλάγησαν ἐκ τῆς Ἑλλάδος καὶ τινὲς μὲν αὐτῶν πλεύσαντες εἰς Σικελίαν ἐγένοντο Διονυσίου μισθοφόροι, τινὲς δ' εἰς Κυρήνην ἔπλευσαν, περὶ τριςχιλίους ὄντες, καὶ μετὰ τῶν ἐκεῖ φυγάδων ἐτάχθησαν. (4) Οἱ γὰρ Κυρηναῖοι κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν ἐν ταραχῇ καθειστήκεισαν, Ἀρίστωνος καί τινων ἑτέρων κατειληφότων τὴν πόλιν. Προςφάτως μὲν πεντακόσιοι οἱ δυνατώτατοι τῶν Κυρηναίων ἀνῄρηντο, τῶν δ' ἄλλων ἐπεφεύγεισαν οἱ χαριέστατοι. (5) Οὐ μὴν ἀλλ' οἱ φυγάδες προςλαμβανόμενοι τοὺς Μεσσηνίους παρετάξαντο πρὸς τοὺς τὴν πόλιν κατειληφότας. Καὶ τῶν μὲν Κυρηναίων πολλοὶ παρ' ἀμφοτέροις ἔπεσον, οἱ δὲ Μεσσήνιοι σχεδὸν ἅπαντες ἀνῃρέθησαν. (6) Μετὰ δὲ τὴν παράταξιν οἱ Κυρηναῖοι πρὸς ἀλλήλους διαπρεσβευσάμενοι διηλλάγησαν, καὶ παραχρῆμα ὁρκωμοτήσαντες μὴ μνησικακήσειν, κοινῇ τὴν πόλιν κατῴκησαν. (7) Περὶ δὲ τοὺς αὐτοὺς χρόνους Ῥωμαῖοι προσέθηκαν οἰκήτορας εἰς τὰς ὀνομαζομένας Οὐελίτρας.

XXXV. Τοῦ δ' ἔτους τούτου διελθόντος, Ἀθήνησι μὲν ἦρχε Λάχης, ἐν δὲ τῇ Ῥώμῃ τὴν [ὕπατον ἀρχὴν διῴκουν χιλίαρχοι, Μάνιος Κλαύδιος, Μάρκος Κοίντιος, Λεύκιος Ἰούλιος, Μάρκος Φούριος καὶ Λεύκιος Οὐαλέριος, ἐγενήθη δὲ καὶ Ὀλυμπιὰς πέμπτη πρὸς ταῖς ἐνενήκοντα, καθ' ἣν ἐνίκα στάδιον Μένων Ἀθηναῖος. (2) Κατὰ δὲ τούτους τοὺς χρόνους Ἀρταξέρξης μὲν ὁ τῆς Ἀσίας βασιλεὺς καταπεπολεμηκὼς Κῦρον ἀπεστάλκει Τισσαφέρνην παραληψόμενον πάσας τὰς ἐπὶ θαλάττῃ σατραπείας. Διόπερ οἱ Κύρῳ συμμαχή-

Hi simulatque magistratum inierunt abjecta pacis integrandæ cura, pro tyrannis sese gerunt, ac quadraginta naves et mille armatos, quorum Lysander dux erat, Lacedæmone arcessunt. (6) Tum Pausanias, Lacedæmoniorum rex, simul quod Lysandro invideret, simul etiam quod Spartam male apud Græcos audire intelligeret, cum magnis copiis Athenas profectus, oppidanos cum exulibus reconciliat. Ita demum patriam Athenienses recuperarunt, et suis dehinc legibus rempublicam administrare cœperunt. Nonnullis, qui verebantur ne pœnas scelerum, jamdiu proterve commissorum, luerent, Eleusinem transmigrandi potestas facta est.

XXXIV. Hoc tempore Elei, potentia Lacedæmoniorum territi, bellum cum iis composuerunt his pactis, ut et triremes Lacedæmoniis traderent, et vicinas urbes jure suo uti sinerent. (2) Hinc Lacedæmonii, quum finitis bellis otio jam abundarent, in Messenios arma expediunt. Pars horum quoddam Cephalleniæ castellum insederat, pars Naupactum, in Locrorum, quos Occiduos vocant, terra sitam, Atheniensium beneficio olim concessam, incolebat. Ex utroque igitur loco illos ejiciunt, et castellorum alterum Cephallensibus, alterum Locris restituunt. (3) Messenii igitur, per vetustum illud Spartanorum odium undique expulsi, cum armis suis Græcia excesserunt: quorum alii in Siciliam profecti, Dionysio ad stipendia faciendum sese obligant; alii Cyrenen deportati ad tria circiter millia, exulibus illic sese adjungunt. (4) Nam Cyrenæos illa tempestate seditio agitare cœperat, postquam Aristo cum quibusdam aliis urbem occuparat. Nuperrime quingenti civium potentissimorum subito incursu trucidati fuerunt; de ceteris ornatissimus quisque profugerat. (5) Exules itaque Cyrenæi, assumpta Messeniorum manu, in aciem contra eos, qui urbem tenebant, descendunt, prœlioque commisso utrinque magna Cyrenæorum strages editur, et Messenii prope omnes ibi cadunt. (6) A pugna vero missis ultro citroque legatis Cyrenæi rem componunt, et sub fide per juramentum data et accepta, injuriarum memores se nunquam fore, communi deinceps jure civitatem administrarunt. (7) Circa hoc tempus coloni a Romanis Velitras, uti vocant, missi sunt.

XXXV. Post anni vero exitum summus Athenis prætor erat Laches, Romæ autem consularis potestas iterum tribunis militaribus traditur, qui sunt Manius Claudius, Marcus Quintius (*Quinctilius*), L. Julius, M. Furius et L. Valerius. Celebrata tunc etiam fuit Olympias nonagesima quinta, qua stadio victor abiit Meno Atheniensis. (2) Per idem tempus Artaxerxes rex Asiæ, debellato Cyro, Tissaphernem ad omnes oræ maritimæ satrapias in fidem accipiendas misit. Præfecti igitur et urbes, qui Cyro adhæserant, in an-

σαντες σατράπαι καὶ πόλεις ἐν ἀγωνίᾳ πολλῇ καθειστήκεισαν μήποτε δῶσι τιμωρίαν ὑπὲρ ὧν ἐξήμαρτον εἰς τὸν βασιλέα. (3) Οἱ μὲν οὖν ἄλλοι σατράπαι διαπρεσβευσάμενοι πρὸς Τισσαφέρνην ἐξεθεράπευον καὶ τὰ καθ' αὑτοὺς ἐτίθεντο πρὸς αὐτὸν ὅπως ποτ' ἦσαν δυνατοί· Ταμὼς δέ, μέγιστος ὢν αὐτῶν καὶ τῆς Ἰωνίας ἀφηγούμενος, εἰς τὰς τριήρεις ἐνέθετο τὰ χρήματα καὶ τοὺς υἱοὺς ἅπαντας πλὴν ἑνὸς τοῦ καλουμένου μὲν Γλοῦ, μετὰ δὲ τινας χρόνους ἀφηγησαμένου τῶν βασιλικῶν δυνάμεων. Εὐλαβηθεὶς οὖν ὁ Ταμὼς τὸν Τισσαφέρνην, ἀπῆρεν εἰς Αἴγυπτον μετὰ τοῦ στόλου, καὶ κατέφυγε πρὸς Ψαμμίτιχον τὸν βασιλέα τῶν Αἰγυπτίων, ἀπόγονον ὄντα τοῦ Ψαμμιτίχου. (4) Οὔσης δ' αὐτῷ προγεγενημένης εὐεργεσίας εἰς τὸν βασιλέα, διελάμβανε τοῦτον ἕξειν οἱονεί τινα λιμένα τῶν ἀπὸ τοῦ βασιλέως κινδύνων. (5) Ὁ δὲ Ψαμμίτιχος τήν τε εὐεργεσίαν καὶ τὸ πρὸς τοὺς ἱκέτας ὅσιον παρ' οὐδὲν ἡγησάμενος ἀπέσφαξε τὸν ἱκέτην καὶ φίλον μετὰ τῶν τέκνων, ὅπως τῶν τε χρημάτων καὶ τοῦ στόλου γένηται κύριος. (6) Αἱ δὲ κατὰ τὴν Ἀσίαν πόλεις Ἑλληνίδες πυνθανόμεναι τὴν Τισσαφέρνους κατάβασιν, περὶ σφῶν ἀγωνιῶσαι πρὸς Λακεδαιμονίους ἐπεμψαν πρέσβεις, δεόμεναι μὴ περιιδεῖν αὐτὰς ὑπὸ τῶν βαρβάρων γινομένας ἀναστάτους. Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι βοηθήσειν ἐπαγγειλάμενοι, πρὸς Τισσαφέρνην ἔπεμψαν πρέσβεις τοὺς ἐροῦντας μὴ ὅπλα πολέμια ἐπιφέρειν ταῖς Ἑλληνίσι πόλεσι. (7) Τισσαφέρνης δὲ μετὰ δυνάμεως ἐπὶ πρώτην ἐλθὼν τὴν Κυμαίων πόλιν, τήν τε χώραν ἐπόρθησεν ἅπασαν [καὶ πολλῶν αἰχμαλώτων ἐγκρατὴς ἐγένετο· μετὰ δὲ ταῦτα συγκλείσας αὐτοὺς εἰς πολιορκίαν, ὡς ὁ μὲν χειμὼν συνήγγισε, τὴν δὲ πόλιν ἑλεῖν οὐκ ἠδύνατο, τοὺς αἰχμαλώτους πολλῶν χρημάτων ἀπελύτρωσε καὶ τὴν πολιορκίαν ἔλυσε.

XXXVI. Λακεδαιμόνιοι δὲ ἐπὶ τὸν πρὸς βασιλέα πόλεμον Θίβρωνα καταστήσαντες ἡγεμόνα, χιλίους μὲν τῶν πολιτῶν ἔδωκαν, παρὰ δὲ τῶν συμμάχων ἐκέλευσαν στρατολογεῖν ὅσους ἂν αὐτῷ φαίνηται συμφέρειν. (2) Ὁ δὲ Θίβρων πορευθεὶς εἰς Κόρινθον, κἀκεῖ παρὰ τῶν συμμάχων μεταπεμψάμενος στρατιώτας, ἐξέπλευσεν εἰς Ἔφεσον ἔχων οὐ πλείους πεντακισχιλίων. Ἐκεῖ δὲ ἔκ τε τῶν ἰδίων πόλεων καὶ τῶν ἄλλων ὡς δισχιλίους καταγράψας, ἀνέζευξε τοὺς πάντας ἔχων πλείους ἑπτακισχιλίων. (3) Διελθὼν δ' ὡς ἑκατὸν εἴκοσι σταδίους πρὸς Μαγνησίαν, ἧς ἦρχε Τισσαφέρνης, ταύτην δ' ἐξ ἐφόδου παραλαβών, καὶ ταχέως ἐπὶ Τράλλεις τῆς Ἰωνίας πορευθείς, ἐπεχείρησε πολιορκεῖν τὴν πόλιν· οὐδὲν δὲ δυνάμενος πρᾶξαι δι' ὀχυρότητα, πάλιν εἰς Μαγνησίαν ἀπεχώρησε. (4) Ταύτης δ' οὔσης ἀτειχίστου, καὶ διὰ τοῦτο φοβούμενος μήποτε χωρισθέντος αὐτοῦ κυριεύσῃ τῆς πόλεως ὁ Τισσαφέρνης, μετῴκισεν αὐτὴν πρὸς τὸ πλησίον ὄρος, ὃ καλοῦσι Θώρακα· αὐτὸς δ' ἐμβαλὼν εἰς τὴν τῶν πολεμίων χώραν τοὺς στρατιώτας ἐνέπλησε παντοίας ὠφελείας. Τισσαφέρνους δὲ

xio pavore erant, ne pœnas luerent eorum, quæ in regem deliquissent. (3) Ceteri itaque satrapæ per legatos Tissaphernem demulcent, et pro sua quisque facultate gratiam sibi ejus reconciliare student. At qui plurimum inter eos poterat Tamos, Ioniæ præfectus, opes filiosque omnes, præter unum nomine Glun, qui regiarum postmodo copiarum dux fuit, in triremes imponit, et Tissaphernis metu in Ægyptum cum classe discessit, apud Psammitichum regem Ægypti, a veteris Psammitichi posteritate oriundum, refugium sibi quærens. (4) Quem, quod meritis sibi devinctum haberet, veluti portum quendam contra ingruentium a rege periculorum tempestatem se habiturum sperabat. (5) At Psammitichus tum benefactorum necessitudinem, tum jus supplicum pro nihilo habens, supplicem et amicum una cum liberis jugulavit, ut pecuniis et classe potiretur. (6) Interea Græcæ per Asiam urbes, descensu Tissaphernis cognito, de incolumitate sua anxiæ Lacedæmonios per legatos suos rogant atque obsecrant, ne a Barbaris funditus everti se patiantur. Hi, promissis statim auxiliis, per legationem a Tissapherne contendunt, ne hostica Græcis oppidis arma inferre velit. (7) At ille Cumæorum urbem cum exercitu primum adortus, omnem circumquaque regionem vastat, magnoque captivorum numero potitur. Post urbem ipsam obsidione cingit; sed quum propter hiemis interventum capere illam nequiret, captivis pro magna pecuniæ summa redditis, ab obsidione discessit.

XXXVI. Lacedæmonii igitur belli contra regem gerendi summum ducem creant Thibronem (*seu Thimbronem*), cui mille civium suorum adjungunt, et ex sociis delectum agere jubent, quantum sibi conducere existimaret. (2) Thibro igitur Corinthum profectus, accitis hinc inde sociorum auxiliis, Ephesum transmittit, non plures quinque millibus secum ducens. Ibi tum ex urbibus confœderatis tum aliunde bis mille conscriptis, signa inde promovit, sub quibus haud multo plures septem millibus habebat. (3) Inde centum et viginti stadia progressus, Magnesiam, Tissaphernis ditioni subjectam, primo statim impetu cepit. Mox etiam Tralles Ioniæ oppidum adortus, oppugnationem ejus instituit; verum ubi nihil per loci firmitatem proficere licuit, Magnesiam retro flexit. (4) Hæc nullo tum muro cincta fuit. Idcirco veritus ne denuo post discessum suum Tissaphernes illam subigeret, ad proximum huic montem, nomine Thoracem, transtulit. Hostium dehinc agros incursans, varia militem præda locupletavit. Verum ubi

μετὰ πολλῆς ἵππου παραγενομένου, διευλαβηθεὶς ἀνέστρεψεν εἰς Ἔφεσον.

XXXVII. Περὶ δὲ τὸν αὐτὸν χρόνον τῶν ἐστρατευμένων μετὰ Κύρου καὶ διασωθέντων εἰς τὴν Ἑλλάδα τινὲς μὲν εἰς τὰς ἰδίας πατρίδας ἀπηλλάγησαν, οἱ δὲ πλεῖστοι στρατιωτικὸν εἰθισμένοι ζῆν βίον, καὶ σχεδὸν ὄντες πεντακισχίλιοι, στρατηγὸν αὐτῶν εἵλοντο Ξενοφῶντα. (2) Ὃς ἀναλαβὼν τὴν δύναμιν ὥρμησε πολεμήσων Θρᾷκας τοὺς περὶ τὸν Σαλμυδησσὸν οἰκοῦντας. Οὗτος δ' ἐστὶ μὲν ἐπ' ἀριστερᾷ τοῦ Πόντου, παρεκτείνων δ' ἐπὶ πολὺ πλεῖστα ποιεῖ ναυάγια. (3) Οἱ μὲν οὖν Θρᾷκες εἰώθεισαν περὶ τούτους τοὺς τόπους ἐφεδρεύοντες τοὺς ἐκπίπτοντας τῶν ἐμπόρων αἰχμαλωτίζειν. Ὁ δὲ Ξενοφῶν μετὰ τῶν συνηθροισμένων στρατιωτῶν ἐμβαλὼν αὐτῶν εἰς τὴν χώραν, μάχῃ τε ἐνίκησε καὶ τὰς πλείστας τῶν κωμῶν ἐνέπρησε. (4) Μετὰ δὲ ταῦτα Θίβρωνος αὐτοὺς μεταπεμπομένου καὶ μισθοὺς ἐπαγγελλομένου δώσειν, πρὸς ἐκεῖνον ἀπεχώρησαν, καὶ μετὰ Λακεδαιμονίων ἐπολέμουν τοῖς Πέρσαις. Τούτων δὲ πραττομένων, Διονύσιος μὲν ἐν τῇ Σικελίᾳ πόλιν ἔκτισεν ὑπ' αὐτὸν τὸν τῆς Αἴτνης λόφον, καὶ ἀπό τινος ἐπιφανοῦς ἱεροῦ προσηγόρευσεν αὐτὴν Ἄδρανον. (5) Κατὰ δὲ τὴν Μακεδονίαν Ἀρχέλαος ὁ βασιλεὺς ἔν τινι κυνηγίῳ πληγεὶς ἀκουσίως ὑπὸ Κρατέρου τοῦ ἐρωμένου, τὸν βίον μετήλλαξε, βασιλεύσας ἔτη ἑπτά· τὴν δ' ἀρχὴν διεδέξατο Ὀρέστης παῖς ὤν, ὃν ἀνελὼν Ἀέροπος ἐπίτροπος ὢν κατέσχε τὴν βασιλείαν ἔτη ἕξ. (6) Ἀθήνησι δὲ Σωκράτης ὁ φιλόσοφος ὑπ' Ἀνύτου καὶ Μελήτου κατηγορηθεὶς ἐπ' ἀσεβείᾳ καὶ φθορᾷ τῶν νέων θανάτῳ κατεδικάσθη, καὶ πιὼν κώνειον ἐτελεύτησεν. Ἀδίκου δὲ τῆς κατηγορίας γεγενημένης, ὁ δῆμος μετεμελήθη, τηλικοῦτον ἄνδρα θεωρῶν ἀνῃρημένον. Διόπερ τοὺς κατηγορήσαντας δι' ὀργῆς εἶχε, καὶ τέλος ἀκρίτους ἀπέκτεινε.

XXXVIII. Τοῦ δ' ἐνιαυσίου χρόνου διεληλυθότος, Ἀθήνησι μὲν τὴν ἀρχὴν Ἀριστοκράτης παρέλαβεν, ἐν Ῥώμῃ δὲ τὴν ὑπατικὴν ἀρχὴν ἓξ χιλίαρχοι διεδέξαντο, Γάϊος Σερουίλιος, Λούκιος Οὐεργίνιος, Κόϊντος Σουλπίκιος, Αὖλος Μάνλιος, Κάπιτος Κλώδιος καὶ Μάρκος Ἄγκος. (2) Τούτων δὲ τὴν ἀρχὴν παρειληφότων, Λακεδαιμόνιοι πυθόμενοι τὸν Θίβρωνα κακῶς διοικοῦντα τὰ κατὰ τὸν πόλεμον, Δερκυλλίδαν στρατηγὸν εἰς τὴν Ἀσίαν ἐξέπεμψαν. Ὃς παραλαβὼν τὴν δύναμιν ἐστράτευσεν ἐπὶ τὰς ἐν τῇ Τρῳάδι πόλεις. (3) Ἁμαξιτὸν μὲν οὖν καὶ Κολωνὰς καὶ Ἀρίσβαν εἷλεν ἐξ ἐφόδου· μετὰ δὲ ταῦτα Ἴλιον καὶ Κεβρηνίαν καὶ τὰς ἄλλας ἁπάσας τὰς κατὰ τὴν Τρῳάδα ἃς μὲν δόλῳ παρέλαβεν, ἃς δὲ ἐκ βίας ἐχειρώσατο. Μετὰ δὲ ταῦτα πρὸς Φαρνάβαζον ὀκταμηνιαίους ἀνοχὰς ποιησάμενος, ἐστράτευσεν ἐπὶ Θρᾷκας τοὺς περὶ Βιθυνίαν τότε κατοικοῦντας· πορθήσας δ' αὐτῶν τὴν χώραν, ἀπήγαγε τὴν δύναμιν εἰς παραχειμασίαν. Ἐν Ἡρακλείᾳ δὲ τῇ περὶ Τραχῖνα στάσεως γενομένης, Ἡριππίδαν ἐξέπεμψαν Λακεδαιμόνιοι καταστήσοντα τὰ πράγματα. (4)

magno cum equitatu Tissaphernem imminere accepit, non cunctandum ratus, Ephesum se recepit.

XXXVII. Per idem tempus pars militum Cyri castra secutorum in Græciam ad suam quisque patriam redierunt: alii, et pars quidem maxima, militari vitæ assueti ad quinque prope millia, ducem sibi creant Xenophontem; (2) qui cum copiis illis expeditionem faciens, Thraces Salmydessi accolas oppugnatum ivit. Sinus hic ad Ponti sinistram per longum inde tractum naufragiorum crebritate infamis est. (3) Quo fit ut Thraces, insessis hisce locis, mercatores forte ejectos in captivitatem abducere soleant. In horum itaque terram cum agmine suo Xenophon irrumpens, et ipsos prœlio vicit, et pagos quamplurimos incendit. (4) Hinc a Thibrone stipendiis promissis acciti, castris illius sese aggregant, et Lacedæmoniis operam ad Persas oppugnandos navant. Inter hæc gesta Dionysius in Sicilia oppidum sub Ætnæ collem exstruxit, quod ab insigni quodam fano Adranum vocavit. (5) In Macedonia vero Archelaus rex, venationi indulgens, a Cratero, quem in deliciis habebat, imprudenter sauciatus, vitam cum morte commutavit, quum annos septem regnasset; cui puer adhuc Orestes successit. Hoc necato, Aeropus tutor ejus per sex annos regnum tenuit. (6) Tum Athenis Socrates philosophus, ab Anyto et Melito læsæ pietatis in deos et corruptæ juventutis arcessitus, capite damnatur, et hausta cicuta periit. Cujus iniquissimæ actionis populum mox pœnituit, quum tanti pretii virum e medio sublatum frustra desiderarent. Omnem ergo iram in criminatores ejus vertit, eisque, ne dicta quidem causa, supplicium capitis irrogavit.

XXXVIII. Exeunte anno, imperium archontis suscepit Athenis Aristocrates; Romæ sex tribuni militares consulari potestate iterum creati sunt, Caius Servilius, L. Verginius, Q. Sulpicius, A. Manlius, Capitus Clodius et Marcus Ancus (*A. Manlius Capitolinus, Q. Servilius et Manius Sergius*). (2) His magistratum gerentibus, Lacedæmonii quum prave res a Thibrone administrari intelligerent, Dercyllidam imperatorem in Asiam mittunt. Hic, copiis assumptis, contra Troadis urbes expeditionem movit. (3) Et primo statim aggressu Hamaxitum, Colonas et Arisbam cepit; post etiam Ilium, Cebreniam et omnes reliquas in Troade urbes partim dolo occupavit, partim etiam vi subegit. Post hæc induciis octo mensium cum Pharnabazo initis, Thraces interim Bithyniam incolentes bello infestavit, et regionem populatus, in hiberna exercitum reduxit. Tum Heracleæ, quæ in Trachinia est, exorta seditione, Lacedæmonii Herippidam res compositum mittunt. (4) Is illuc

Ὃς παραγενόμενος εἰς Ἡράκλειαν συνήγαγεν εἰς ἐκκλησίαν τὰ πλήθη, καὶ περιστήσας ἐν τοῖς ὅπλοις συνέλαβε τοὺς αἰτίους, καὶ πάντας ἀνεῖλεν, ὄντας περὶ πεντακοσίους. Τῶν δὲ περὶ τὴν Οἴτην κατοικούντων ἀποστάντων, ἐπολέμησεν αὐτοῖς, καὶ πολλοῖς περιβαλὼν κακοῖς ἠνάγκασεν ἐκλιπεῖν τὴν χώραν. (5) Ὧν οἱ πλεῖστοι μετὰ τῶν τέκνων καὶ γυναικῶν ἔφυγον εἰς Θετταλίαν, καὶ μετὰ πέντε ἔτη κατήχθησαν ὑπὸ Βοιωτῶν. Τούτων δὲ πραττομένων Θρᾷκες πολλοῖς πλήθεσιν ἐνέβαλον εἰς τὴν Χεῤῥόνησον, καὶ τὴν χώραν πᾶσαν πορθήσαντες, τειχήρεις συνεῖχον τὰς ἐν αὐτῇ πόλεις. (6) Οἱ δὲ Χεῤῥονησῖται πιεζόμενοι τῷ πολέμῳ μετεπέμψαντο Δερκυλλίδαν τὸν Λακεδαιμόνιον ἐκ τῆς Ἀσίας. Οὗτος δὲ διαβὰς μετὰ τῆς δυνάμεως τοὺς μὲν Θρᾷκας ἐξήλασεν ἐκ τῆς χώρας, τὴν δὲ Χεῤῥόνησον ἀπὸ θαλάττης ἀρξάμενος μέχρι θαλάττης διετείχισε. (7) Τοῦτο δὲ πράξας τοὺς μὲν Θρᾷκας ἐκώλυσε τῆς εἰς τὸν μετὰ ταῦτα χρόνον καταδρομῆς, αὐτὸς δὲ μεγάλαις δωρεαῖς τιμηθεὶς διεβίβασε τὸ στρατόπεδον εἰς τὴν Ἀσίαν.

XXXIX. Φαρνάβαζος δέ, τῶν πρὸς Λακεδαιμονίους ἀνοχῶν γενομένων, ἀνέβη πρὸς τὸν βασιλέα, καὶ συνέπεισεν αὐτὸν στόλον ἑτοιμάσαι, καὶ ναύαρχον ἐπιστῆσαι Κόνωνα τὸν Ἀθηναῖον. Οὗτος γὰρ ἦν ἔμπειρος τῶν κατὰ πόλεμον ἀγώνων, καὶ μάλιστα τῶν πολεμίων· πολεμικώτατος δ' ὢν ἐν Κύπρῳ διέτριβε παρ' Εὐαγόρᾳ τῷ βασιλεῖ. Πεισθέντος δὲ τοῦ βασιλέως, Φαρνάβαζος λαβὼν ἀργυρίου τάλαντα πεντακόσια παρεσκευάζετο κατασκευάζειν ναυτικόν. (2) Διαπλεύσας οὖν εἰς Κύπρον, τοῖς μὲν ἐκεῖ βασιλεῦσι παρήγγειλεν ἑκατὸν τριήρεις ἑτοιμάζειν, τῷ δὲ Κόνωνι περὶ τῆς ναυαρχίας διαλεχθείς, ἐπέστησεν αὐτὸν ἐπὶ τὴν θάλατταν ἡγεμόνα, μεγάλας ὑποφαίνων παρὰ τοῦ βασιλέως ἐλπίδας. (3) Ὁ δὲ Κόνων ἅμα μὲν ἐλπίζων ἀνακτήσεσθαι τῇ πατρίδι τὴν ἡγεμονίαν, εἰ Λακεδαιμόνιοι καταπολεμηθεῖεν, ἅμα δ' αὐτὸς μεγάλης τεύξεσθαι δόξης, προσεδέξατο τὴν ναυαρχίαν. (4) Οὔπω δὲ τοῦ στόλου παντὸς παρεσκευασμένου, τὰς ἑτοίμους ναῦς τετταράκοντα λαβὼν διέπλευσεν εἰς Κιλικίαν, κἀκεῖ τὰ πρὸς τὸν πόλεμον ἡτοιμάζετο. Φαρνάβαζος δὲ καὶ Τισσαφέρνης ἐκ τῶν ἰδίων σατραπειῶν ἀθροίσαντες στρατιώτας ἀνέζευξαν, ἐπὶ τῆς Ἐφέσου τὴν πορείαν ποιούμενοι διὰ τὸ τοὺς πολεμίους ἔχειν ἐνταῦθα τὴν δύναμιν. (5) Καὶ συνηκολούθουν αὐτοῖς πεζοὶ μὲν δισμύριοι, ἱππεῖς δὲ μύριοι. Ἀκούων δὲ τῶν Περσῶν τὴν ἔφοδον Δερκυλλίδας ὁ τῶν Λακεδαιμονίων ἀφηγούμενος, ἐξήγαγε τὴν δύναμιν, ἔχων τοὺς πάντας οὐ πλείους τῶν ἑπτακισχιλίων. (6) Ὡς δ' ἐγγὺς ἀλλήλων ἐγενήθη τὰ στρατόπεδα, σπονδὰς ἐποιήσαντο, καὶ χρόνον ὥρισαν ἐν ᾧ Φαρνάβαζος μὲν πρὸς τὸν βασιλέα πέμψει περὶ συνθηκῶν, εἰ βούλοιτο καταλῦσαι τὸν πόλεμον, Δερκυλλίδας δὲ τοῖς Σπαρτιάταις δηλώσει περὶ τούτων. Οὗτοι μὲν οὖν οὕτω διέλυσαν τὰ στρατόπεδα.

XL. Ῥηγῖνοι δὲ Χαλκιδέων ὄντες ἄποικοι τὴν αὔξησιν τοῦ Διονυσίου χαλεπῶς ἑώρων. Ναξίους μὲν

profectus, populi conventum agit, et circumdata armis concione, auctores comprehendit, omnesque ad quingentos circiter supplicio capitis multat. Quumque Œtæ quoque accolæ a fide discessissent, arma illis intulit, et multis affectos malis loca tandem ea relinquere coegit: (5) qui maxima ex parte cum liberis et uxoribus in Thessaliam profugerunt, et post annos quinque a Bœotis in patriam reducti sunt. Inter hæc Thraces magnis catervis in Chersonesum irruptionem fecerunt, et agris circumquaque pervastatis, omnes in ea civitates intra mœnia continebant. (6) Chersonesitæ igitur bello pressi, Dercyllidam Lacedæmonium ex Asia arcessiverunt. Qui copiis suis transportatis, Thraces e regione expellit, et muro ab uno mari ad alterum ducto Chersonesum obfirmat. (7) Quo facto, incursiones Thracum in reliquum exclusit. Tum magnificis honestatus muneribus, in Asiam copias reduxit.

XXXIX. Interea Pharnabazus per induciarum tempus ad regem ascendit, eique cum ceteris persuadet, ut, adornata classe, Cononem Atheniensem navarchum ei præficiat. Is enim rerum bellicarum, et maxime certaminum navalium peritissimus erat. Bellator autem hic inprimis strenuus tum in Cypro apud Evagoram regem agebat. Rege in eam sententiam adducto, Pharnabazus, quingentis acceptis talentis, classem apparare maturat. (2) Igitur Cyprum profectus regibus insulæ ut centum triremes appararent mandavit; Cononem vero, post habitum de prætura navali colloquium, imperio maris præfecit, multa regis nomine præclara ei pollicitus. (3) Conon itaque, qui et patriæ se imperium, Lacedæmoniis debellatis, recuperaturum, et magnam virtutis gloriam sibi ipsi comparaturum speraret, conditionem gerendi magistratus accepit. (4) Sed classe nondum satis instructa et perfecta, cum quadraginta, quas paratas tum habebat, navibus in Ciliciam devehitur, et ad bellum ibi gerendum sese accingit. Pharnabazus autem et Tissaphernes, delectu ex provinciis suis habito, copias educunt, et iter Ephesum versus instituunt, quod exercitum ibi hostes congregatum haberent. (5) Sequebantur autem illos viginti millia peditum et equites decies mille. Audito hostium adventu, Dercyllidas Lacedæmoniorum imperator agmen suum educit, non plures septem millibus sub signis habens. (6) Ubi proxime inter se stetere acies, fœdus inter se pangunt, et certum definiunt tempus, quo Pharnabazus de fœderis conditionibus interim ad regem mittat, si arma poni velit, et Dercyllidas Spartanos his de rebus certiores reddat. Atque his tum pactis exercitus ultro citroque discessere.

XL. Interim Rhegini, a Chalcidensibus quondam deducti, incrementa Dionysii permoleste ferebant. Naxios

γὰρ καὶ Καταναίους συγγενεῖς ὄντας ἐξηνδραποδίσατο, τοῖς δὲ Ῥηγίνοις, τοῦ αὐτοῦ μετέχουσι τοῖς ἠτυχηκόσιν, οὐ τὴν τυχοῦσαν ἀγωνίαν παρεῖχε τὸ γεγονός, πάντων εὐλαβουμένων μὴ ταῖς αὐταῖς συμφοραῖς περιπέσωσιν. (2) Ἔδοξεν οὖν αὐτοῖς πρὶν τελείως ἰσχυρὸν γενέσθαι τὸν τύραννον στρατεύειν ἐπ' αὐτὸν κατὰ τάχος, παρὰ τῶν Ῥηγίνων λαβόντας πρὸς τὸν πόλεμον οὐκ ἐλάχιστα καὶ οἱ φυγαδευθέντες τῶν Συρακοσίων ὑπὸ Διονυσίου· τότε γὰρ οἱ πλεῖστοι διατρίβοντες ἐν Ῥηγίῳ διετέλουν περὶ τούτων διαλεγόμενοι, διδάσκοντες ὅτι συνεπιθήσονται τῷ καιρῷ πάντες οἱ Συρακόσιοι. (3) Τέλος δὲ καταστήσαντες στρατηγούς, ἐξέπεμψαν μετ' αὐτῶν πεζοὺς μὲν ἑξακισχιλίους, ἱππεῖς δὲ ἑξακοσίους, τριήρεις δὲ πεντήκοντα. Οὗτοι δὲ διαπλεύσαντες τὸν πορθμόν, ἔπεισαν τοὺς τῶν Μεσσηνίων στρατηγοὺς κοινωνῆσαι τοῦ πολέμου, φάσκοντες δεινὸν εἶναι περιιδεῖν ἀστυγείτονας Ἑλληνίδας πόλεις ἄρδην ἀνῃρημένας ὑπὸ τοῦ τυράννου. (4) Οἱ μὲν οὖν στρατηγοὶ πεισθέντες τοῖς Ῥηγίνοις ἄνευ τῆς τοῦ δήμου γνώμης ἐξήγαγον τοὺς στρατιώτας· ἦσαν δ' οὗτοι πεζοὶ μὲν τετρακισχίλιοι, ἱππεῖς δὲ τετρακόσιοι, τριήρεις δὲ τριάκοντα. Ἐπεὶ δὲ προῆλθον αἱ προειρημέναι δυνάμεις πρὸς τοὺς ὅρους τῆς Μεσσήνης, ἐνέπεσεν εἰς τοὺς στρατιώτας στάσις, Λαομέδοντος τοῦ Μεσσηνίου δημηγορήσαντος. (5) Οὗτος γὰρ συνεβούλευε μὴ κατάρχεσθαι πολέμου πρὸς τὸν Διονύσιον μηδὲν αὐτοὺς ἠδικηκότα. Οἱ μὲν οὖν τῶν Μεσσηνίων στρατιῶται, τὸν πόλεμον οὐκ ἐπικεκυρωκότος τοῦ δήμου, παραχρῆμα ἐπείσθησαν, καὶ τοὺς στρατηγοὺς καταλιπόντες ἀνέκαμψαν εἰς τὴν πατρίδα. (6) Ῥηγῖνοι δ' οὐκ ὄντες ἀξιόμαχοι καθ' ἑαυτούς, ἐπειδὴ τοὺς Μεσσηνίους ἑώρων διαλύοντας τὸ στρατόπεδον, καὶ αὐτοὶ ταχέως ἀνέκαμψαν εἰς Ῥήγιον. Διονύσιος δὲ τὸ μὲν πρῶτον ἐπὶ τοὺς ὅρους τῆς Συρακοσίας ἐξήγαγε τὴν δύναμιν, προσδεχόμενος τὴν τῶν πολεμίων ἔφοδον· ὡς δ' ἤκουσε τὴν ἀνάζευξιν αὐτῶν, ἀπήγαγε τὴν στρατιὰν εἰς τὰς Συρακούσας. (7) Διαπρεσβευσαμένων δὲ τῶν Ῥηγίνων καὶ τῶν Μεσσηνίων περὶ εἰρήνης, κρίνων συμφέρον εἶναι διαλύεσθαι τὴν ἔχθραν πρὸς τὰς πόλεις, συνέθετο τὴν εἰρήνην.

XLI. Ὁρῶν δὲ τῶν Ἑλλήνων τινὰς εἰς τὴν ἐπικράτειαν τῶν Καρχηδονίων ἀποτρέχοντας τάς τε πόλεις καὶ τὰς κτήσεις κομιζομένους, ἐνόμιζε τῆς πρὸς τοὺς Καρχηδονίους εἰρήνης μενούσης πολλοὺς τῶν ὑφ' αὐτὸν ταττομένων βουλήσεσθαι κοινωνεῖν τῆς ἐκείνων ἀποστάσεως, ἐὰν δὲ πόλεμος γένηται, πάντας τοὺς καταδεδουλωμένους ὑπὸ Καρχηδονίων ἀποστήσεσθαι πρὸς αὐτόν· ἤκουσε δὲ καὶ τῶν Καρχηδονίων πολλοὺς ἐν Λιβύῃ διεφθάρθαι λοιμικῇ καταστάσει περιπεσόντας. (2) Διὸ καὶ νομίζων εὔθετον ἔχειν καιρὸν τοῦ πολέμου, κατασκευὴν ἔκρινε δεῖν πρῶτον γίνεσθαι· ὑπελάμβανε γὰρ ἔσεσθαι μέγαν καὶ πολυχρόνιον τὸν πόλεμον, ὡς ἂν πρὸς τοὺς δυνατωτάτους τῶν κατὰ τὴν Εὐρώπην μέλλων διαγωνίζεσθαι. (3) Εὐθὺς οὖν τοὺς τεχνίτας ἤθροιζεν ἐκ μὲν τῶν ὑπ' αὐτὸν ταττομένων πόλεων

enim et Catanæos, jure cognationis se attingentes, in servitutem redegerat: et quia Rhegini in communi cum oppressis periculo se versari cernebant, non mediocriter consternati erant, quum omnes utique metuerent, ne easdem subire calamitates cogerentur. (2) Consultissimum ergo visum ipsis est, ut, priusquam omnino vires suas confirmet ac stabiliat tyrannus, mature bellum ipsi facessant. Ejecti etiam a Dionysio in exilium Syracusani, acceptis in bellum id a Rheginis non exiguis adjumentis (tum enim plurimi eorum Rhegii commorabantur), his de rebus collocuti docebant, omnes Syracusanos occasione ad invadendum tyrannum usuros. (3) Postremo ducibus creatis, cum sex millium peditatu et sexcentis equitibus ac triremibus quinquaginta expeditionem faciunt. Transmisso freto, Messaniorum prætores ad commune bellum exhortantur, hoc potissimum argumento: indignum fore, si urbes Græcas sibi vicinas funditus a tyranno exscindi patiantur. (4) Duces igitur, a Rheginis persuasi, injussu populi militem educunt. Erant vero millia peditum quattuor et equites quadringenti et triginta triremes. Cum his copiis posteaquam ad Messanæ fines processerunt, gravis exercitum seditio incessit, Laomedontis Messanii oratione ad milites excitata. (5) Is enim consilium dabat, ne primi Dionysio, a quo nullo injuria lacessiti essent, bellum moverent. Messaniorum igitur milites, quod populus hoc bellum scito suo haud probasset, statim in sententiam ejus concesserunt, relictisque ducibus domum remearunt. (6) Tum Rhegini, per se sustinendo bello impares, ubi Messaniorum copias dilapsas vident, etiam ipsi ad urbem suam revertuntur. Dionysius autem ad fines territorii Syracusani initio militem eduxerat, hostium impressionem excepturus. Postea de regressu ipsorum edoctus, exercitum Syracusas abduxit. (7) Hinc quum Rhegini et Messanii de pace legationem ad ipsum mitterent, utile sibi existimans, si inimicitiæ cum urbibus dissolvantur, pacem cum iis redintegravit.

XLI. Videns autem Græcorum nonnullos in Carthaginiensium ditionem excurrentes, et jus civitatum et rem familiarem adipisci; quamdiu pax cum Carthaginiensibus duraret, multos jam suo imperio subjectos, ad illorum exemplum item ad Carthaginienses confugituros; bello autem redintegrato omnes servitute Carthaginiensium pressos ad se descituros arbitratus est. Fama etiam acceperat, magnas in Africa strages Carthaginiensium a pestilenti contagio factas esse. (2) Commodum ergo belli tempus se adeptum ratus, necessaria ad expeditionem hanc ante omnia procuranda statuit, quum facile conjiceret, quia cum potentissima omnium, qui quidem in Europa ditionis aliquid haberent, gente armis disceptaturus esset, bellum hoc ingens diuturnumque fore. (3) Confestim itaque artifices et fabros congregat, quorum alios ex oppidis suæ di-

κατὰ πρόσταγμα, τοὺς δ' ἐξ Ἰταλίας καὶ τῆς Ἑλλάδος, ἔτι δὲ τῆς Καρχηδονίων ἐπικρατείας, μεγάλοις μισθοῖς προτρεπόμενος. Διενοεῖτο γὰρ ὅπλα μὲν παμπληθῆ καὶ βέλη παντοῖα κατασκευάσαι, πρὸς δὲ τούτοις ναῦς τετρήρεις καὶ πεντήρεις, οὐδέπω κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους σκάφους πεντηρικοῦ νεναυπηγημένου. (4) Συναχθέντων δὲ πολλῶν τεχνιτῶν, διελὼν αὐτοὺς κατὰ τὰς οἰκείας ἐργασίας, κατέστησε τῶν πολιτῶν τοὺς ἐπισημοτάτους, προθεὶς δωρεὰς μεγάλας τοῖς κατασκευάσασιν ὅπλα. Διέδωκε δὲ καὶ τῶν ὅπλων τοῦ γένους ἑκάστου τύπον διὰ τὸ τοὺς μισθοφόρους ἐκ πολλῶν ἐθνῶν συνεστηκέναι. (5) Ἔσπευδε γὰρ ἕκαστον τῶν στρατευομένων κοσμῆσαι τοῖς οἰκείοις ὅπλοις, καὶ διελάμβανε τὸ στρατόπεδον πολλὴν ἕξειν κατάπληξιν διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν καὶ κατὰ τὰς μάχας κάλλιστα χρήσασθαι τῷ συνήθει καθοπλισμῷ πάντας τοὺς συναγωνιζομένους. (6) Συμπροθυμουμένων δὲ καὶ τῶν Συρακοσίων τῇ τοῦ Διονυσίου προαιρέσει, πολλὴν συνέβαινε γίνεσθαι τὴν φιλοτιμίαν περὶ τὴν τῶν ὅπλων κατασκευήν. Οὐ μόνον γὰρ ἐν τοῖς προνάοις καὶ τοῖς ὀπισθοδόμοις τῶν ἱερῶν, ἔτι δὲ τοῖς γυμνασίοις καὶ ταῖς κατὰ τὴν ἀγορὰν στοαῖς ἔγεμε πᾶς τόπος τῶν ἐργαζομένων, ἀλλὰ καὶ χωρὶς τῶν δημοσίων τόπων ἐν ταῖς ἐπιφανεστάταις οἰκίαις ὅπλα παμπληθῆ κατεσκευάζετο.

XLII. Καὶ γὰρ τὸ καταπελτικὸν εὑρέθη κατὰ τοῦτον τὸν καιρὸν ἐν Συρακούσαις, ὡς ἂν τῶν κρατίστων τεχνιτῶν πανταχόθεν εἰς ἕνα τόπον συνηγμένων. Τὴν γὰρ προθυμίαν τό τε μέγεθος τῶν μισθῶν ἐξεκαλεῖτο καὶ τὸ πλῆθος τῶν προκειμένων ἄθλων τοῖς ἀρίστοις κριθεῖσι· χωρὶς δὲ τούτων περιπορευόμενος τοὺς ἐργαζομένους ὁ Διονύσιος καθ' ἡμέραν, λόγοις τε φιλανθρώποις ἐχρῆτο καὶ τοὺς προθυμοτάτους ἐτίμα δωρεαῖς καὶ πρὸς τὰ συνδείπνια παρελάμβανε. (2) Διόπερ ἀνυπέρβλητον φιλοτιμίαν εἰσφέροντες οἱ τεχνῖται πολλὰ προσεπενοοῦντο βέλη καὶ μηχανήματα ξένα καὶ δυνάμενα παρέχεσθαι μεγάλας χρείας. Ἤρξατο δὲ ναυπηγεῖσθαι τετρήρεις καὶ πεντηρικὰ σκάφη, πρῶτος ταύτην τὴν κατασκευὴν τῶν νεῶν ἐπινοήσας. (3) Ἀκούων γὰρ ὁ Διονύσιος ἐν Κορίνθῳ ναυπηγηθῆναι τριήρη πρῶτον, ἔσπευδε κατὰ τὴν ἀποικισθεῖσαν ὑπ' ἐκείνων πόλιν αὐξῆσαι τὸ μέγεθος τῆς τῶν νεῶν κατασκευῆς. (4) Λαβὼν δ' ἐκ τῆς Ἰταλίας ἐξαγωγὴν ὕλης, τοὺς μὲν ἡμίσεις τῶν ὑλοτόμων εἰς τὸ κατὰ τὴν Αἴτνην ὄρος ἀπέστειλε, γέμον κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους πολυτελοῦς ἐλάτης τε καὶ πεύκης· τοὺς δ' ἡμίσεις εἰς τὴν Ἰταλίαν ἀποστείλας παρεσκεύαστο ζεύγη μὲν τὰ πρὸς τὴν θάλατταν κατακομιοῦντα, πλοῖα δὲ καὶ τοὺς ὑπηρέτας πρὸς τὸ τὰς σχεδίας ἀπάγεσθαι κατὰ τάχος εἰς τὰς Συρακούσας. (5) Ὁ δὲ Διονύσιος ἐπειδὴ τὴν ἱκανὴν ὕλην ἤθροισεν, ὑφ' ἕνα καιρὸν ἤρξατο ναυπηγεῖσθαι ναῦς πλείους τῶν διακοσίων, ἐπισκευάζειν δὲ τὰς προϋπαρχούσας δέκα πρὸς ταῖς ἑκατόν· ᾠκοδόμει δὲ καὶ νεωσοίκους πολυτελεῖς κύκλῳ τοῦ νῦν καλουμένου ** λιμένος ἑκατὸν ἑξήκοντα, τοὺς πλείστους δύο ναῦς δεχομένους,

tioni subjectis imperio cogit, alios ex Italia et Græcia et Carthaginiensium ditione ampla mercede invitat. Infinitam enim armorum vim, et tela omnis generis, naves præterea quadriremes et quinqueremes, quod posterius navigii genus ad hæc tempora in usu nondum fuerat, fabricari instituit. (4) Magna igitur opificum multitudine congregata, pro cujusque arte operas distribuit, harumque inspectionem clarissimis civium assignavit, magnis sollertiam præmiis se compensaturum pollicitus. Porro uniuscujusque armaturæ generis exemplar artificibus imitandum distribuit, quod ex variis hinc inde gentibus conductitius miles ad ipsum confluxisset. (5) Usitatis enim patriisque singulos armis munire et exornare properabat, quum exercitum hinc terribiliorem fore, et commilitones suos assueto armorum genere quam optime dimicaturos esse persuasum haberet. (6) Adjuvabant interim Syracusani propenso Dionysii conatum studio. Quo factum ut magna contentione armorum fabricatio promoveretur. Non enim in pronais modo et posticis templorum partibus, adeoque in gymnasiis et porticibus circa forum omnis ubique locus operantibus refertus erat; sed præter loca publica, etiam per conspicuas maxime civium ædes magno numero arma conficiebantur.

XLII. Catapultaria ars quidem hoc tempore Syracusis primum inventa: nec mirum, quum præstantissimi quique artifices unum in locum undique convenissent. Mercedis enim magnitudo et præmiorum insuper largitio palmam obtinentibus proposita industriam studiaque mirifice incendebant. Et super hæc omnia Dionysius operas quotidie circumlustrans obire, blandisque verbis compellare, et promptissimum quemque munere aliquo decorare, ad convivium etiam quandoque invitare. (2) Quapropter omni certatim studio impenso, artifices nova telorum genera excogitabant, machinasque hucusque nondum usitatas maximosque ad bellandum usus præbituras magno numero elaborabant. Dionysius porro quadriremes etiam e quinqueremes, primus structuram ejusmodi commentus, ædificare cœpit. (3) Nam quum audiisset primam Corinthi triremem fuisse exstructam, in deducta illinc urbe structuram navium amplificandam esse censuit. (4) Materiæ igitur ex Italia transvehendæ copia sibi facta, dimidium fabrorum ad Ætnæ montem dimisit, qui temporibus illis abietum picearumque vim non exiguam habebat. Reliquis in Italiam transfretare jussis plaustra destinat, quibus ligna ad mare deferantur, navigiaque et ministros, a quibus rates illæ quam expeditissime Syracusas transvehantur. (5) Dionysius ergo, quum sat materiæ jam coactum haberet, uno statim tempore naves ultra ducentas compaginare, et residuas centum atque decem reficere cœpit. Quin etiam domicilia subducendis navibus egregia in circuitu portus, qui nunc * vocatur, centum et sexaginta exstruxit, quorum pleraque binas naves exciperent.

καὶ τοὺς προϋπάρχοντας ἐθεράπευεν, ὄντας ἑκατὸν πεντήκοντα.

XLIII. Διόπερ τοσούτων ὅπλων καὶ νεῶν κατασκευαζομένων ἐν ἑνὶ τόπῳ, τὸ γινόμενον πολλὴν παρεῖχε τοῖς θεωμένοις κατάπληξιν. Ὅτε μὲν γάρ τις ἴδοι τὴν περὶ τὰς ναῦς σπουδήν, ἐνόμιζε περὶ ταύτας ἅπαντας πραγματεύεσθαι τοὺς Σικελιώτας· ὅτε δὲ πάλιν τοῖς τῶν ὁπλοποιῶν καὶ μηχανοποιῶν ἔργοις συμπαραγενηθείη, περὶ τούτους μόνους ἐνόμιζεν ἅπασαν εἶναι τὴν τῆς ὑπηρεσίας παρασκευήν. (2) Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τῆς περὶ ταῦτα σπουδῆς ἀνυπερβλήτου γενομένης, κατεσκευάσθησαν ἀσπίδων μὲν τετταρεσκαίδεκα μυριάδες, ἐγχειριδίων δὲ καὶ περικεφαλαιῶν ὁ παραπλήσιος ἀριθμός· ἡτοιμάσθησαν δὲ καὶ θώρακες, παντοῖοι μὲν ταῖς κατασκευαῖς, περιττῶς δὲ κατὰ τὴν τέχνην εἰργασμένοι, πλείους τῶν μυρίων τετρακισχιλίων. (3) Τούτους δὲ διενοεῖτο διδόναι τοῖς ἱππεῦσι καὶ τῶν πεζῶν τοῖς ἐφ' ἡγεμονίας τεταγμένοις, ἔτι δὲ τῶν μισθοφόρων τοῖς σωματοφυλακεῖν μέλλουσι. Κατεσκευάσθησαν δὲ καὶ καταπέλται παντοῖοι καὶ τῶν ἄλλων βελῶν πολύς τις ἀριθμός. (4) Τῶν δὲ παρασκευασθεισῶν νεῶν μακρῶν αἱ μὲν ἡμίσεις αὐτῶν εἶχον πολιτικοὺς κυβερνήτας καὶ πρωρεῖς, ἔτι δὲ τοὺς ταῖς κώπαις χρησομένους, ταῖς δ' ἄλλαις ὁ Διονύσιος ξένους ἐμισθώσατο. Ἐπεὶ δὲ τὰ περὶ τὰς ναῦς καὶ τὴν ὁπλοποιίαν αὐτῷ συντέλειαν ἐλάμβανε, περὶ τὴν τῶν στρατιωτῶν παρασκευὴν ἐγίνετο. Τούτοις γὰρ ἔκρινε συμφέρειν μὴ πρὸ πολλοῦ μισθοῦσθαι πρὸς τὸ μὴ πολλὰς γίνεσθαι δαπάνας. (5) Ἀστυδάμας δ' ὁ τραγῳδιογράφος τότε πρῶτον ἐδίδαξεν· ἔζησε δὲ ἔτη ἑξήκοντα. Ῥωμαῖοι δὲ πολιορκοῦντες τοὺς Βηΐους, ἐξελθόντων ἐκ τῆς πόλεως οἱ μὲν κατεκόπησαν ὑπὸ τῶν Βηΐων, οἱ δ' ἐξέφυγον αἰσχρῶς.

XLIV. Τοῦ δ' ἔτους τούτου διεληλυθότος, Ἀθήνησι μὲν ἦρξεν Ἰθυκλῆς, ἐν Ῥώμῃ δ' ἀντὶ τῶν ὑπάτων χιλίαρχοι ἓξ κατεστάθησαν, Λεύκιος Ἰούλιος, Μάρκος Φούριος, Αἰμίλιος Μάρκος, Γναῖος Κορνήλιος, Καίσων Φάβιος καὶ Παῦλος Σέξτος. Διονύσιος δ' ὁ τῶν Συρακοσίων τύραννος, ἐπειδὴ τῶν περὶ τὴν ὁπλοποιίαν καὶ ναυπηγίαν ἔργων τὰ πλεῖστα συντέλειαν εἰλήφει, περὶ τὴν τῶν στρατιωτῶν παρασκευὴν εὐθὺς ἐγένετο. (2) Τῶν οὖν Συρακοσίων κατέλεγε τοὺς ἐπιτηδείους εἰς τάξεις, καὶ παρὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν ταττομένων πόλεων μετεπέμπετο τοὺς εὐθέτους. Συνήγαγε δὲ καὶ μισθοφόρους ἐκ τῆς Ἑλλάδος, καὶ μάλιστα παρὰ τῶν Λακεδαιμονίων· οὗτοι γὰρ αὐτῷ συναύξοντες τὴν ἀρχὴν ἔδωκαν ἐξουσίαν ὅσους βούλοιτο παρ' αὐτῶν ξενολογεῖν. (3) Καθόλου δ' ἐκ πολλῶν ἐθνῶν σπεύδων τὸ ξενικὸν στρατόπεδον συνηθροικέναι, καὶ μισθοὺς πολλοὺς ἐπαγγελλόμενος, εὕρισκε τοὺς ὑπακούοντας. Μέλλων δὲ μέγαν ἐξεγείρειν πόλεμον, ταῖς κατὰ τὴν νῆσον πόλεσι φιλανθρώπως προσεφέρετο, τὴν εὔνοιαν αὐτῶν ἐκκαλούμενος. Τοὺς δὲ παρὰ τὸν πορθμὸν κατοικοῦντας Ῥηγίνους τε καὶ Μεσσηνίους ὁρῶν ἱκανὴν δύναμιν ἔχοντας συντεταγμένην, εὐλαβεῖτο μήποτε τῶν Καρχηδονίων διαβάντων εἰς

Vetera etiam sarcienda tegendaque centum et quinquaginta numero curavit.

XLIII. Quum tanta armorum navigiorumque copia uno loco fabricaretur, magnum res stuporem omnibus apparatum illum contemplantibus injecit. Nam si quis ad studium et alacritatem circa navium exstructionem oculos adjiceret, universam huc Siciliam vires conferre putabat: sin ad machinarum armorumque architectos se converteret, hic omnes ministerii facultates insumptas judicabat. (2) Quoniam vero tam eximium rebus hisce studium, tantum sumptus impenderat, centum et quadraginta millia clypeorum, et tantumdem pugionum et galearum fabricata sunt. Thoraces etiam supra quattuordecim millia vario structuræ genere et insigni artificio elaborati. (3) Hos equitibus et peditum tribunis ac centurionibus, mercenariis præterea, corporis sui custodiæ adhibendis, destinarat. Catapultæ insuper omnis generis, et ingens ceterorum telorum numerus adornantur. (4) Longarum tandem navium dimidiæ parti magistros et proretas remigesque ex civibus adhibuit, in ceteras peregrinos conduxit. Posteaquam ergo navium armorumque confectionem absolvit, ad contrahendas inde militum copias se totum convertit. Non enim consultum existimaverat hos longo prius tempore conduci, ne nimia sumptuum mole gravaretur. (5) Sub hoc tempus Astydamas, tragœdiarum scriptor, primum docere cœpit. Vixit autem ad annos sexaginta. Tum Romani, Veios obsidentes, eruptione hostium facta, partim cæsi, partim turpi fuga dilapsi sunt.

XLIV. Post exitum ejus anni, archontis munere Athenis Ithycles, et Romæ sex tribuni militares consulari potestate fungebantur: quorum nomina, L. Julius, M. Furius, Æmilius Marcus (*Mamercus*), Cn. Cornelius, Cæso Fabius, et Paulus Sextus (?). Tum Dionysius, Syracusarum tyrannus, posteaquam armorum fabricatio naviumque constructio ad finem jam erat perducta, militis, ut dictum est, conscribendi rationem protinus inivit. (2) De Syracusanis igitur idoneos maxime ordinibus allegit, et ex oppidis sibi addictis commodos sibi visos arcessivit. Conductitiam quoque manum e Græcia et Lacedæmoniorum ditione potissimum contraxit. A quibus enim potentia ejus incrementa acceperat, ab iisdem etiam, quotquot vellet, militiæ suæ ascribendi copia illi facta est. (3) Postremo dum numerosum peregrini militis agmen congregare studet, et larga idcirco stipendia offert, plurimos fidem suam obligantes accepit. Et quia bellum ingens excitare decreverat, sparsis per insulam urbibus perhumanum sese exhibebat, ut hac ratione ad benevolentiam eas illectaret. Videns præterea Rheginos et Messanios, freti accolas, copiis non exiguis instructos esse, subvereri cœpit, ne quando Carthaginiensi-

Σικελίαν, ἐκείνοις πρόσθωνται· οὐ μικρὰν γὰρ αἱ πόλεις αὗται ῥοπὴν εἶχον ὁποτέροις εἰς τὸν πόλεμον συμμαχήσειαν. (4) Ἃ δὴ λίαν ἀγωνιῶν ὁ Διονύσιος, τοῖς Μεσσηνίοις ἔδωκε πολλὴν τῆς ὁμόρου χώραν, ἰδίους αὐτοὺς κατασκευάζων ταῖς εὐεργεσίαις· πρὸς δὲ Ῥηγίνους ἀπέστειλε πρεσβευτάς, [καὶ] παρακαλῶν ἐπιγαμίαν ποιήσασθαι καὶ δοῦναι τῶν πολιτικῶν παρθένων μίαν αὐτῷ συμβιώσασθαι· ἐπηγγέλλετο δ' αὐτοῖς πολλὴν τῆς συνοριζούσης χώρας κατακτήσασθαι, τὴν πόλιν δ' αὐξήσειν ἐφ' ὅσον αὐτὸς ἰσχύει. (5) Τῆς γὰρ γυναικὸς αὐτοῦ, θυγατρὸς δ' Ἑρμοκράτους κατὰ τὴν ἀπόστασιν τῶν ἱππέων ἀνῃρημένης, ἔσπευδε τεκνοποιήσασθαι, διαλαμβάνων τῇ τῶν γεννηθέντων εὐνοίᾳ βεβαιότατα τηρήσειν τὴν δυναστείαν. Οὐ μὴν ἀλλ' ἐν τῷ Ῥηγίῳ συναχθείσης περὶ τούτων ἐκκλησίας, καὶ πολλῶν ῥηθέντων λόγων, ἔδοξε τοῖς Ῥηγίνοις μὴ δέξασθαι τὴν ἐπιγαμίαν. (6) Διονύσιος δ' ἀποτυχὼν ταύτης τῆς ἐπιβολῆς, περὶ τῶν αὐτῶν ἀπέστειλε τοὺς πρεσβευτὰς πρὸς τὸν δῆμον τῶν Λοκρῶν. Ὧν ψηφισαμένων τὴν ἐπιγαμίαν, ἐμνήστευεν ὁ Διονύσιος Δωρίδα τὴν Ξενέτου θυγατέρα, κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον ὄντος ἐνδοξοτάτου τῶν πολιτῶν. (7) Ὀλίγαις δ' ἡμέραις πρὸ τῶν γάμων ἀπέστειλεν εἰς Λοκροὺς πεντήρη πρῶτον ναυπηγημένην, ἀργυροῖς καὶ χρυσοῖς κατασκευάσμασι κεκοσμημένην· ἐφ' ἧς διακομίσας τὴν παρθένον εἰς τὰς Συρακούσας εἰσήγαγεν εἰς τὴν ἀκρόπολιν. (8) Ἐμνηστεύσατο δὲ καὶ τῶν πολιτικῶν τὴν ἐπισημοτάτην Ἀριστομάχην· ἐφ' ἣν ἀποστείλας λευκὸν τέθριππον ἤγαγεν εἰς τὴν ἰδίαν οἰκίαν.

XLV. Περὶ δὲ τὸν αὐτὸν χρόνον ἀμφοτέρας γήμας συνεχεῖς ἑστιάσεις ἐποιεῖτο τῶν στρατιωτῶν καὶ τῶν πλείστων πολιτῶν. Ἀπετίθετο γὰρ ἤδη τὸ πικρὸν τῆς τυραννίδος, καὶ μεταβαλλόμενος εἰς ἐπιείκειαν, φιλανθρωπότερον ἦρχε τῶν ὑποτεταγμένων, οὔτε φονεύων οὔτε φυγάδας ποιῶν, καθάπερ εἰώθει. (2) Μετὰ δὲ τοὺς γάμους ὀλίγας ἐπιμείνας ἡμέρας, συνήγαγεν ἐκκλησίαν καὶ παρεκάλει τοὺς Συρακοσίους πόλεμον ἐξενεγκεῖν πρὸς Καρχηδονίους, ἀποφαίνων αὐτοὺς καθόλου μὲν τοῖς Ἕλλησιν ἐχθροτάτους ὄντας, μάλιστα δὲ τοῖς Σικελιώταις διὰ παντὸς ἐπιβουλεύοντας. (3) Καὶ νῦν μὲν ἐφ' ἡσυχίας αὐτοὺς μένειν ἀπεδείκνυε διὰ τὸν ἐμπεσόντα λοιμόν, ὃν τοὺς πλείστους τῶν κατὰ Λιβύην διεφθαρκέναι· ἰσχύσαντας δ' αὐτοὺς οὐκ ἀφέξεσθαι τῶν Σικελιωτῶν, οἷς ἐξ ἀρχαίων ἐπιβουλεύουσι. Διὸ αἱρετώτερον νῦν εἶναι πρὸς ἀσθενεῖς αὐτοὺς ὄντας διαπολεμεῖν ἢ μετὰ ταῦτα πρὸς ἰσχυροὺς διαγωνίζεσθαι. (4) Ἅμα δὲ συνίστα δεινὸν εἶναι περιορᾶν τὰς Ἑλληνίδας πόλεις ὑπὸ βαρβάρων καταδεδουλωμένας, ἃς ἐπὶ τοσοῦτον συνεπιλήψεσθαι τῶν κινδύνων ἐφ' ὅσον τῆς ἐλευθερίας τυχεῖν ἐπιθυμοῦσιν. Οὐ μὴν ἀλλὰ πολλοὺς λόγους πρὸς ταύτην τὴν προαίρεσιν διαλεχθεὶς ταχὺ συγκαταίνους ἔλαβε τοὺς Συρακοσίους. (5) Οὐ γὰρ ἧττον ἐκείνου τὸν πόλεμον ἔσπευδον γενέσθαι, πρῶτον μὲν μισοῦντες τοὺς Καρχηδονίους, ὡς δι' ἐκείνους ἠναγκασμένοι ποιεῖν τὸ

bus in insulam reversis sese accommodarent. Utriscunque enim hæ civitates adhæsuræ essent, non exiguum bello momentum adjecturæ videbantur. (4) Qua perplexus cura Dionysius magnam finitimi agri partem Messaniis concedit, ut beneficio hoc illos sibi obnoxios reddat; ad Rheginos etiam legatos mittit, petitum, ut affinitatem secum contrahant, et virginem aliquam ex oppidanis in matrimonii consuetudinem sibi elocent. Ad cujus meriti gratiam se bonam contermini agri partem illis adjecturum, urbisque opes pro viribus suis amplificaturum recepit. (5) Postquam enim prior ejus conjux, Hermocratis filia, in equitum illa defectione, trucidata fuerat, ex alia sobolem quærebat, natorum benevolentia dominatum se quam firmissime constabiliturum ratus. At vero de his convocato Rhegii populo, multisque in utramque partem disputatis, ita tandem fuit discessum, ne hæc affinitatis necessitudo ineatur. (6) Dionysius igitur frustra hanc viam ingressus, legatos idem acturos negotium ad Locrenses mittit. His conjugale hoc fœdus amplexis, Dionysius Doridem, Xeneti clarissimi per id tempus civis filiam, sibi desponsandam curat. (7) Paucis ante nuptias diebus quinqueremem, recentis artificii opus, argenteis aureisque instructam ornamentis, Locros misit, eaque virginem Syracusas transvectam in arcem suam recepit. Matrimonio etiam sibi junxit nobilissimis ex civibus puellam Aristomacham, quam albis quadrigis domum suam deduxit.

XLV. Quum geminas ergo eodem tempore nuptias celebraret, crebras militibus et plerisque civibus epulas instituit. Tyrannidis enim acerbitatem jam deposuerat, animoque ad æquitatem converso, humanius benigniusque subditos tractabat, ita ut ab assueta cædum et proscriptionum crudelitate sibi temperaret. (2) A nuptiis deinde paucis interjectis diebus, concionem advocat, et populum Syracusanum exhortatur, ut bellum Carthaginiensibus inferant, hos præ omnibus populis infensissimos Græci nominis hostes esse, Siceliotisque omnium maxime insidias tendere perpetuo declarans. (3) Quod vero nunc quiescant, id propter luem contagiosam inter eos grassantem, quæ magnam Afrorum stragem ediderit, fieri demonstrat. Quum primum vires collegerint, infestis armis Siciliam invasuros, cui ab antiquis inde temporibus avidissime inhient. Satius ergo esse dixit, cum imbecillis nunc bellum gerere, quam cum confirmatis in posterum decertare. (4) Hoc insuper addidit, periniquum fore, si Græcas civitates a Barbaris servitute premi sinerent, quas certum sit, tanto promptius commune periculum subituras, quanto majore libertatis studio et cupiditate teneantur. Quum igitur prolixa argumentum hoc disputatione tractasset, assensionem a Syracusanis facile impetravit, quum non minus, quam Dionysius, belli hujus cupidi essent. (5) Nam quod primum erat, odio Carthaginienses habebant, per quos tyranni jussis parere coacti essent; tum

προςταττόμενον ὑπὸ τοῦ τυράννου· ἔπειτα δὲ καὶ τὸν Διονύσιον φιλανθρωπότερον ἑαυτοῖς ἤλπιζον χρῆσθαι, φοβούμενον τοὺς πολεμίους καὶ τὴν ἀπὸ τῶν καταδεδουλωμένων ἐπίθεσιν· τὸ δὲ μέγιστον, ἤλπιζον ἑαυτοὺς κυριεύσαντας ὅπλων, ἐὰν ἡ τύχη δῷ καιρόν, ἀντιλήψεσθαι τῆς ἐλευθερίας.

XLVI. Μετὰ δὲ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Διονυσίου τὴν ἐξουσίαν δόντος, οἱ Συρακόσιοι τὰ Φοινικικὰ χρήματα διήρπασαν. Οὐκ ὀλίγοι γὰρ τῶν Καρχηδονίων ᾤκουν ἐν ταῖς Συρακούσαις ἁδρὰς ἔχοντες κτήσεις, πολλοὶ δὲ καὶ τῶν ἐμπόρων εἶχον ἐν τῷ λιμένι τὰς ναῦς γεμούσας φορτίων· ὧν ἅπαντα διεφόρησαν οἱ Συρακόσιοι. (2) Παραπλησίως δὲ καὶ οἱ λοιποὶ Σικελιῶται τοὺς παρ' αὐτοῖς οἰκοῦντας τῶν Φοινίκων ἐκβαλόντες, τὰς κτήσεις διήρπασαν. Καίπερ γὰρ τὴν Διονυσίου τυραννίδα μισοῦντες, ὅμως ἡδέως ἐκοινώνουν τοῦ πρὸς Καρχηδονίους πολέμου διὰ τὴν ὠμότητα τῶν ἀνδρῶν. (3) Ὧν δὴ χάριν καὶ οἱ τὰς Ἑλληνίδας πόλεις οἰκοῦντες τὰς ὑπὸ Καρχηδονίους, ἐπειδὴ φανερῶς ὁ Διονύσιος ἐξέφερε τὸν πόλεμον, ἐναπεδείξαντο τὸ πρὸς τοὺς Φοίνικας μῖσος. Οὐ μόνον γὰρ αὐτῶν τὰς οὐσίας διήρπασαν, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς συλλαμβάνοντες πᾶσαν αἰκίαν καὶ ὕβριν εἰς τὰ σώματα αὐτῶν ἀπετίθεντο, μνημονεύοντες ὧν αὐτοὶ κατὰ τὴν αἰχμαλωσίαν ἔπαθον. (4) Ἐπὶ τοσοῦτον δὲ τῆς κατὰ τῶν Φοινίκων τιμωρίας προέβησαν καὶ τότε καὶ κατὰ τὸν ὕστερον χρόνον, ὥστε τοὺς Καρχηδονίους διδαχθῆναι μηκέτι παρανομεῖν εἰς τοὺς ὑποπεσόντας. Οὐ γὰρ ἠγνόουν, δι' αὐτῶν τῶν ἔργων μαθόντες, ὅτι τοῖς διαπολεμοῦσι κοινῆς τῆς τύχης ὑπαρχούσης, ἀμφοτέρους κατὰ τὰς ἥττας τοιαῦτα ἀνάγκη πάσχειν, οἷα ἂν αὐτοὶ πράξωσιν εἰς τοὺς ἀτυχήσαντας. (5) Ὁ δ' οὖν Διονύσιος, ἐπειδὴ πάντ' αὐτῷ τὰ πρὸς τὸν πόλεμον ἡτοίμαστο, διενοεῖτο πέμπειν ἀγγέλους εἰς Καρχηδόνα τοὺς ἐροῦντας ὅτι Συρακόσιοι καταγγέλλουσι πόλεμον Καρχηδονίοις, ἐὰν μὴ τὰς ὑπ' αὐτῶν καταδεδουλωμένας πόλεις Ἑλληνίδας ἐλευθερώσωσι. (6) Διονύσιος μὲν οὖν περὶ ταῦτ' ἐγίνετο. Κτησίας δ' ὁ συγγραφεὺς τὴν τῶν Περσικῶν ἱστορίαν εἰς τοῦτον τὸν ἐνιαυτὸν κατέστροφεν, ἀρξάμενος ἀπὸ Νίνου καὶ Σεμιράμεως. Ἤκμασαν δὲ κατὰ τοῦτον τὸν ἐνιαυτὸν οἱ ἐπισημότατοι διθυραμβοποιοί, Φιλόξενος Κυθήριος, Τιμόθεος Μιλήσιος, Τελέστης Σελινούντιος, Πολύειδος, ὃς καὶ ζωγραφικῆς καὶ μουσικῆς εἶχεν ἐμπειρίαν.

XLVII. Τοῦ δ' ἐνιαυσίου χρόνου διεληλυθότος, Ἀθήνησι μὲν παρειλήφει τὴν ἀρχὴν Σουνιάδης, ἐν δὲ τῇ Ῥώμῃ τὴν ὕπατον ἀρχὴν διῴκουν χιλίαρχοι ἕξ, Πόπλιος Μάλλιος, Μάνιος Σπόριος, Φούριος Λεύκιος *. Διονύσιος δ' ὁ τῶν Συρακοσίων τύραννος, ἐπειδὴ πάντα τὰ πρὸς τὸν πόλεμον αὐτῷ κατεσκεύαστο κατὰ τὴν ἰδίαν προαίρεσιν, ἐξέπεμψεν εἰς Καρχηδόνα κήρυκα, δοὺς ἐπιστολὴν πρὸς τὴν γερουσίαν. (2) Ἐν ταύτῃ δὲ γεγραμμένον ἦν ὅτι Συρακοσίοις δεδογμένον ἦν πολεμεῖν πρὸς Καρχηδονίους, ἐὰν μὴ τῶν Ἑλληνίδων πόλεων

hostium metu et insidiarum a servitute oppressis exspectatione mitiorem sibi Dionysium fore sperabant; et quod omnium erat potissimum, se armis potitos, modo fortuna occasionem daret, pristinam libertatem recuperaturos confidebant.

XLVI. Dimissa concione, plebi Syracusanæ Punicas diripiendi opes facultatem concedit. Carthaginienses enim haud pauci Syracusanorum inquilini erant, magnis opibus ditati. Multi etiam mercatores plenas mercium naves tum in portu continebant. Horum igitur omnium bona diripiunt Syracusani. (2) Ita ceteri quoque Siceliotæ Pœnos secum habitantes ejiciunt, fortunasque illorum agunt feruntque. Nam licet extremo Dionysii violentum dominatum odio prosequerentur, bello tamen adversus Carthaginienses suam adjungere operam ob insignem hominum crudelitatem voluptati illis erat. (3) Idcirco qui Græcas sub ditione Carthaginiensium urbes incolebant, quum apertum jam a Dionysio bellum geri cernerent, suum et ipsi odium in Pœnos exseruerunt. Non enim bona tantum prædam sibi fecerunt, sed ipsos præterea comprehendunt, et omne contumeliæ et sævitiæ genus in corpora miserorum designant, memores illorum, quæ in excidiis urbium suarum olim passi fuerant ipsi. (4) Ad eamque ultionis de Pœnis exigendæ asperitatem tunc et deinceps processum fuit, ut hoc talionis exemplo Carthaginienses admoniti non amplius in subactos tam atrociter sævire discerent. Non enim ignari esse poterant, ipso rerum usu edocti, quod in communi belligerantium fortuna, alterutri parti idem, si succumbat, tolerandum sit, quod ipsa in devictos antea perpetravit. (5) Hinc Dionysius, ubi cuncta ad bellum necessaria præparaverat, nuntiis Carthaginem mittendis animum intendit, qui bellum ipsis a populo Syracusano indictum denuntiarent, ni subactas a se Græci nominis urbes libertati pristinæ restituerent. (6) Dionysii itaque studium circa hæc erat. Cum hoc anno Ctesias historiam suam Persicam concludit, a Nino et Semiramide usque deductam. Et hoc maxime tempore nobilissimi dithyramborum artifices, ut Philoxenus Cythereus, Timotheus Milesius, Telestes Selinuntius et Polyidus, pictoriæ musicesque simul peritia excellens, floruerunt.

XLVII. Hoc igitur anno ad finem delapso, magistratum Athenis iniit Suniades; consulare autem imperium Romæ capessunt tribuni militum sex, P. Mallius (*P. Mælius*), M. Spurius (*P. Mænius*), Furius Lucius (*L. Furius*) * [*excidерunt : P. Licinius, P. Titinius, L. Publilius Volscus*]. Tum Dionysius, Syracusarum tyrannus, jam omnibus ad bellum necessariis pro voluntate sua instructus, præconem cum epistola Carthaginem ad senatum mittit. (2) Qua scriptum erat, Syracusanorum populo decretum esse bellum Carthaginiensibus, nisi Græcis in Sicilia urbibus excede-

ἐκχωρήσωσιν. Οὗτος μὲν οὖν κατὰ τὸ παραγγελθὲν πλεύσας εἰς Λιβύην, τὴν ἐπιστολὴν ἐπέδωκε τῇ γερουσίᾳ. Ἧς ἀναγνωσθείσης ἔν τε τῇ συγκλήτῳ καὶ μετὰ ταῦτ' ἐν τῷ δήμῳ, συνέβη τοὺς Καρχηδονίους οὐ μετρίως ἀγωνιᾶν περὶ τοῦ πολέμου. (3) Ὅ τε γὰρ λοιμὸς αὐτῶν παμπληθεῖς ἀπεκτάγκει καὶ τοῖς ὅλοις ἦσαν ἀπαρασκεύαστοι. Οὐ μὴν ἀλλ' οὗτοι μὲν ἐκαραδόκουν τὴν τῶν Συρακοσίων προαίρεσιν, καὶ μετὰ πολλῶν χρημάτων ἀπέστειλάν τινας τῶν ἐκ τῆς γερουσίας τοὺς ξενολογήσοντας ἀπὸ τῆς Εὐρώπης. (4) Διονύσιος δ' ἀναλαβὼν τοὺς Συρακοσίους καὶ τοὺς μισθοφόρους, ἔτι δὲ τοὺς συμμάχους ἀνέζευξεν ἐκ Συρακουσῶν, ἐπ' Ἔρυκος τὴν πορείαν ποιούμενος. Οὐ μακρὰν γὰρ τοῦ λόφου τούτου Μοτύη πόλις ἦν ἄποικος Καρχηδονίων, ᾗ μάλιστα ἐχρῶντο κατὰ τῆς Σικελίας ὁρμητηρίῳ. Ταύτης γὰρ κρατήσας ἤλπιζεν οὐκ ὀλίγα προτερήσειν τῶν πολεμίων. (5) Κατὰ δὲ τὴν ὁδοιπορίαν ἀεὶ παρελάμβανε τοὺς ἐκ τῶν Ἑλληνίδων πόλεων, πανδημεὶ καθοπλίζων· συνεστρατεύοντο γὰρ αὐτῷ προθύμως ἅπαντες, μισοῦντες μὲν τὸ βάρος τῆς τῶν Φοινίκων ἐπικρατείας, ἐπιθυμοῦντες δὲ τυχεῖν ποτε τῆς ἐλευθερίας. (6) Καὶ πρώτους μὲν Καμαριναίους παρέλαβεν, εἶτα Γελῴους καὶ Ἀκραγαντίνους· μεθ' οὓς Ἱμεραίους μετεπέμψατο, κατοικοῦντας ἐπὶ θάτερα μέρη τῆς Σικελίας· Σελινουντίους τ' ἐν παρόδῳ προσαγαγόμενος παρεγενήθη πρὸς τὴν Μοτύην μετὰ πάσης τῆς δυνάμεως. (7) Εἶχε δὲ πεζοὺς μὲν ὀκτακισμυρίους, ἱππεῖς δὲ πολὺ πλείους τῶν τρισχιλίων, ναῦς δὲ μακρὰς οὐ πολὺ λειπούσας τῶν διακοσίων· συνηκολούθει δὲ καὶ φορτηγὰ πλοῖα γέμοντα πολλῶν μηχανημάτων, ἔτι δὲ τῆς ἄλλης χορηγίας ἁπάσης, ὄντα τὸν ἀριθμὸν οὐκ ἐλάττω πεντακοσίων.

XLVIII. Τηλικαύτης δὲ τῆς παρασκευῆς οὔσης, Ἐρυκῖνοι μὲν καταπλαγέντες τὸ μέγεθος τῆς δυνάμεως, καὶ μισοῦντες Καρχηδονίους, προσεχώρησαν τῷ Διονυσίῳ, οἱ δὲ τὴν Μοτύην κατοικοῦντες προσδεχόμενοι τὴν ἐκ Καρχηδονίων βοήθειαν οὐ κατεπλήττοντο τὴν Διονυσίου δύναμιν, ἀλλὰ πρὸς τὴν πολιορκίαν παρεσκευάζοντο· οὐ γὰρ ἠγνόουν τοὺς Συρακοσίους ὅτι πρῶτον τὴν Μοτύην πορθήσουσι διὰ τὸ πιστοτάτην εἶναι τοῖς Καρχηδονίοις. (2) Αὕτη δ' ἡ πόλις ἦν ἐπί τινος νήσου κειμένη, τῆς Σικελίας ἀπέχουσα σταδίους ἕξ, τῷ δὲ πλήθει καὶ τῷ κάλλει τῶν οἰκιῶν εἰς ὑπερβολὴν πεφιλοτεχνημένη διὰ τὴν εὐπορίαν τῶν κατοικούντων. Εἶχε δὲ καὶ ὁδὸν στενὴν χειροποίητον φέρουσαν ἐπὶ τὸν τῆς Σικελίας αἰγιαλόν, ἣν οἱ Μοτυηνοὶ τότε διέσκαψαν, ὡς μὴ προσόδους ἔχοιεν κατ' αὐτῶν οἱ πολέμιοι. (3) Διονύσιος δὲ μετὰ τῶν ἀρχιτεκτόνων κατασκεψάμενος τοὺς τόπους, ἤρξατο χώματα κατασκευάζειν ἐπὶ τὴν Μοτύην. Καὶ τὰς μὲν μακρὰς ναῦς παρὰ τὸν εἴσπλουν τοῦ λιμένος ἐνεώλκησε, τὰ δὲ φορτηγὰ τῶν πλοίων ὥρμισε παρὰ τὸν αἰγιαλόν. (4) Μετὰ δὲ ταῦτα ἐπὶ μὲν τῶν ἔργων κατέλιπεν ἐπιστάτην Λεπτίνην τὸν ναύαρχον, αὐτὸς δὲ μετὰ τῆς πεζῆς στρατιᾶς ὥρμησεν ἐπὶ τὰς τοῖς Καρχη-

rent, inferre. Hic, prout jussus erat, in Africam trajiciens, literas senatui reddit. Quibus primum in curia, deinde ad populum recitatis, non mediocris Carthaginienses imminentis belli metus invadit. (3) Infinitam enim multitudinem pestis exstinxerat et rerum omnium apparatu destituebantur. Syracusanorum tamen interim cœpta, quorsum erumperent, exspectare, et nonnullos e senatu, ad contrahendum ex Europa militem, cum magna vi pecuniarum dimittere. (4) Dionysius ergo cum Syracusanorum delectu conductitiorumque manu et sociorum auxiliis Syracusis egressus, versus Erycem iter intendit. Non procul enim ab hoc colle sita erat urbs Motya, colonia Carthaginiensium, quæ præcipuam tunc belli arcem ad invadendum Siciliam præbebat. Hac occupata, non exiguis se commoditatibus hostes antecessurum sperabat. (5) Per totum itaque iter Græcarum sibi urbium auxilia passim adjungit, multitudinem armis instruens. Omnes enim prompte ad expeditionem illam sese aggregabant, tum quod Punicæ dominationis jugum nimis grave detestarentur, tum quod recuperandæ tandem libertatis amore stimularentur. (6) Primos igitur Camarinæos assumit, et post hos Geloos et Agrigentinos; Himeræos etiam, alteram Siciliæ partem incolentes, arcessit: inque transitu Selinuntiis ad belli societatem adductis, omnes tandem copias Motyæ admovet. (7) Sub vexillis autem habebat peditum millia octoginta, equites vero multo plures tribus millibus; naves præterea longas expediverat haud multo pauciores ducentis: quas sequebantur onerariæ, machinis plurimis et omni commeatus genere refertæ non infra quingentas.

XLVIII. Tam insignem apparatum dum vident Erycini, tum copiarum numero territati, tum odio Carthaginiensium impulsi, in Dionysii partes concedunt. At Motyæ incolas, quod subsidia Carthaginiensium exspectabant, ingens Dionysii exercitus non perterruit, sed ad tolerandam obsidionem se pararunt. Non enim latere ipsos poterat Syracusani populi consilium, quod Motyam propter summam erga Carthaginienses fidem omnium primam vastaturi essent. (2) Sita est hæc urbs in quadam insula, sex stadiis ab ora Siciliæ distans, et multitudine domiciliorum elegantiaque præclare instructa, quod habitatores ejus opibus abundabant. Angustam habet viam manu factam, quæ ad litus Siciliæ perducit. Eam tunc Motyani diruunt, ne hosti per illam accessus præbeatur. (3) Dionysius inde cum architectis situm urbis contemplatus, aggeres ad illam ducere cœpit, longisque navibus in ipso portus aditu subductis, onerarias in litore ancoris firmat. (4) Post Leptinæ, classis prætori, curam obsidionis demandat; ipse vero cum pedestri agmine socias Carthaginiensium urbes invadit. Sicani statim uni-

δονίοις συμμαχούσας πόλεις. Σικανοὶ μὲν οὖν πάντες εὐλαβούμενοι τὸ μέγεθος τῆς δυνάμεως, προσεχώρησαν τοῖς Συρακοσίοις, τῶν δὲ ἄλλων πόλεων πέντε μόνον διέμειναν ἐν τῇ πρὸς Καρχηδονίους φιλίᾳ· αὗται δὲ ἦσαν Ἁλικύαι, Σολοῦς, Ἔγεστα, Πάνορμος, Ἔντελλα. (5) Τὴν μὲν οὖν τῶν Σολουντίνων καὶ Πανορμιτῶν, πρὸς δὲ τούτοις Ἁλικυαίων χώραν ὁ Διονύσιος λεηλατήσας ἐδενδροτόμησε, τὴν δὲ Ἔγεσταν καὶ Ἔντελλαν πολλῇ δυνάμει περιστρατοπεδεύσας, συνεχεῖς ἐποιεῖτο προσβολάς, σπεύδων αὐτῶν μετὰ βίας κυριεῦσαι. Καὶ τὰ μὲν περὶ Διονύσιον ἐν τούτοις ἦν.

XLIX. Ἰμίλκων δὲ ὁ τῶν Καρχηδονίων στρατηγὸς αὐτὸς μὲν περὶ τὸν τῶν δυνάμεων ἀθροισμὸν καὶ τὴν ἄλλην ἐγίνετο παρασκευήν, τὸν δὲ ναύαρχον μετὰ δέκα τριήρων ἀπέστειλε, κελεύσας κατὰ τάχος λάθρᾳ πλεῖν ὡς ἐπὶ Συρακοσίους, καὶ νυκτὸς εἰς τὸν λιμένα πλεύσαντα διαφθεῖραι τὰ καταλελειμμένα τῶν πλοίων. (2) Τοῦτο δ' ἔπραξε νομίζων ἀντιπερισπασμόν τινα ποιήσειν καὶ τὸν Διονύσιον ἀναγκάσειν μέρος τῶν πλοίων ἀποστέλλειν ἐπὶ Συρακοσίους. Ὁ δὲ πεμφθεὶς ναύαρχος συντόμως πράξας τὸ παραγγελθέν, κατέπλευσε νυκτὸς εἰς τὸν τῶν Συρακοσίων λιμένα, πάντων ἀγνοούντων τὸ γεγενημένον. Ἀπροσδοκήτως δ' ἐπιθέμενος, καὶ τοῖς παρορμοῦσι πλοίοις ἐμβολὰς δοὺς καὶ σχεδὸν ἅπαντα καταδύσας, ἀνέκαμψεν εἰς Καρχηδόνα. (3) Διονύσιος δὲ πᾶσαν τὴν ὑπὸ Καρχηδονίους χώραν δῃώσας καὶ τοὺς πολεμίους τειχήρεις ποιήσας, ἐπὶ τὴν Μοτύην ἅπασαν ἤγαγε τὴν δύναμιν· ἤλπιζε γὰρ ταύτης ἐκπολιορκηθείσης τὰς ἄλλας εὐθέως αὐτὰς παραδώσειν. Εὐθὺς οὖν πολλαπλασίους ἄνδρας τοῖς ἔργοις τε προστιθεὶς ἐχώννυε τὸν μεταξὺ πόρον, καὶ τὰς μηχανὰς ἐκ τοῦ κατὰ λόγον ἅμα τῇ τοῦ χώματος αὐξήσει προσήγαγε τοῖς τείχεσι.

L. Περὶ δὲ τοῦτον τὸν χρόνον Ἰμίλκων ὁ τῶν Καρχηδονίων ναύαρχος ἀκούσας ὅτι Διονύσιος ἐνεώλκησε τὰς ναῦς, εὐθὺς ἐπλήρου τὰς ἀρίστας τῶν τριήρων ἑκατόν. Ὑπελάμβανε γὰρ ἀπροσδοκήτως ἐπιφανεὶς ῥᾳδίως κρατήσειν τῶν νενεωλκημένων ἐν τῷ λιμένι σκαφῶν, κυριεύων τῆς θαλάττης· τοῦτο δὲ πράξας ἐνόμιζε τήν τε τῆς Μοτύης πολιορκίαν λύσειν καὶ τὸν πόλεμον μετάξειν ἐπὶ τὴν τῶν Συρακοσίων πόλιν. (2) Ἐκπλεύσας οὖν μετὰ νεῶν ἑκατὸν κατήχθη ἐπὶ τὴν τῶν Σελινουντίων χώραν νυκτός, καὶ περιπλεύσας περὶ τὴν Λιλύβαιον ἄκραν, ἅμ' ἡμέρᾳ παρῆν ἐπὶ τὴν Μοτύην. Ἀνελπίστως δ' ἐπιφανεὶς τοῖς πολεμίοις, τῶν παρορμούντων πλοίων τὰ μὲν συνέτριψε, τὰ δ' ἔκαυσεν, οὐ δυναμένων βοηθεῖν τῶν περὶ Διονύσιον. (3) Μετὰ δὲ ταῦτ' εἰσπλεύσας εἰς τὸν λιμένα, διέταξε τὰς ναῦς ὡς ἐπιθησόμενος ταῖς νενεωλκημέναις ὑπὸ τῶν πολεμίων. Διονύσιος δὲ συναγαγὼν τὴν δύναμιν ἐπὶ τὸ στόμα τοῦ λιμένος, καὶ θεωρῶν τοὺς πολεμίους τὸν ἐκ τοῦ λιμένος ἔκπλουν παραφυλάττοντας, εὐλαβεῖτο καθέλκειν εἰς τὸν λιμένα τὰ σκάφη· οὐ γὰρ ἠγνόει διότι στενοῦ τοῦ στόματος ὄντος, ἀναγκαῖον ἦν ὀλίγαις ναυσὶ πρὸς πολλα-

versi, magnitudine copiarum territi, ad Syracusanorum partes accesserunt, ex reliquis autem oppidis quinque tantum in fide Carthaginiensium persliterunt, Halicyæ, Solus, Egesta, Panormus, Entella. (5) Soluntinorum igitur Panormitarumque et Halicyæorum terras diripit, excidioque arborum multat; Egestam vero et Entellam magno cingit exercitu et assiduis conatibus oppugnat, summa vi subigere illos properans. Res itaque Dionysii hoc se modo habebant.

XLIX. Imilco interea, Carthaginiensium prætor, quum ipse contrahendis hinc inde copiis ceterisque parandis intentus esset, navarchum cum decem triremium classe dimittit, iubens, ut clam noctu solvens, citissimo cursu recta versus Syracusas tendat, et noctu portum ingressus, relictas ibi naves corrumpat. (2) Id hoc consilio moliebatur, ut hostium vires distraheret, et Dionysius partem navium ad tuendas Syracusas dimittere cogeretur. Navarchus ille sine mora jussa peragit, noctuque in portum Syracusanum invectus, insciis omnibus, ex improviso naves, quotquot in portu offendit, rostris impetit, et demersis ferme cunctis, Carthaginem reflectit. (3) At Dionysius, pervastatis agris omnibus, qui sub ditione Carthaginiensium erant, et hostibus intra mœnia conclusis, ad Motyam universas copias reducit, urbe hac expugnata, reliquas statim deditionem facturas arbitratus. Repente igitur cum majore hominum numero operi incumbens, intermedium trajectus spatium aggeribus complet, et machinas pro ratione crescentis aggeris subinde propius admovet.

L. Sub id vero tempus Imilco, Carthaginiensium imperator, explorata navium Dionysii subductione, extemplo triremium suarum centum longe præstantissimas complevit, futurum arbitratus, ut improviso incursu navibus in portu subductis facile potiatur, quum mare sua in potestate habeat, et si hoc successerit, obsidionem Motyæ solvat, bellumque Syracusas transferatur. (2) Cum centum itaque navibus egressus, oræ Selinuntiorum noctu appulit, et circumnavigato Lilybæi promontorio, sub ortum diei ad Motyam accessit, et hostibus tale nihil exspectantibus superveniens, navium alias confregit, alias incendit, quum nullum a Dionysio tum auxilium ferri posset. (3) Hinc portum ingressus, naves sic instruxit, ac si navigia subducta invasurus esset. Dionysius igitur copias suas ad fauces portus confertim ire jubet; at videns exitum illum ab hostibus jam insessum, navigia in portum deducere non audet, quum non obscurum esset, propter ostii illius angustiam paucis triremibus cum multo pluribus dimicandum

πλασίους διακινδυνεύειν. (4) Διόπερ τῷ πλήθει τῶν στρατιωτῶν ῥᾳδίως διελκύσας τὰ σκάφη, διὰ τῆς γῆς εἰς τὴν ἐκτὸς τοῦ λιμένος θάλατταν διέσωσε τὰς ναῦς. Ἰμίλκων δὲ ταῖς πρώταις τριήρεσιν ἐπιθέμενος, τῷ πλήθει τῶν βελῶν ἀνείργετο· ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν νεῶν ἐπεβεβήκει πλῆθος τοξοτῶν καὶ σφενδονητῶν, ἀπὸ δὲ τῆς γῆς τοῖς ὀξυβελέσι καταπέλταις οἱ Συρακόσιοι χρώμενοι συχνοὺς τῶν πολεμίων ἀνῄρουν· καὶ γὰρ κατάπληξιν εἶχε μεγάλην τοῦτο τὸ βέλος διὰ τὸ πρώτως εὑρεθῆναι κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρόν· ὥστε Ἰμίλκων οὐ δυνάμενος κρατῆσαι τῆς ἐπιβολῆς, ἀπέπλευσεν εἰς τὴν Λιβύην, ναυμαχεῖν οὐ κρίνων συμφέρειν διὰ τὸ διπλασίας εἶναι τὰς ναῦς τῶν πολεμίων.

LI. Διονύσιος δὲ τῇ πολυχειρίᾳ τῶν ἐργαζομένων συντελέσας τὸ χῶμα, προσήγαγε παντοίας μηχανὰς τοῖς τείχεσι· καὶ τοῖς μὲν κριοῖς ἔτυπτε τοὺς πύργους, τοῖς δὲ καταπέλταις ἀνέστελλε τοὺς ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων μαχομένους· προσήγαγε δὲ καὶ τοὺς ὑποτρόχους πύργους τοῖς τείχεσιν, ἑξωρόφους ὄντας, οὓς κατεσκεύασε πρὸς τὸ τῶν οἰκιῶν ὕψος. (2) Οἱ δὲ τὴν Μοτύην κατοικοῦντες, ἐν χερσὶ τοῦ κινδύνου καθεστῶτος, ὅμως οὐ κατεπλάγησαν τὴν τοῦ Διονυσίου δύναμιν, καίπερ ὄντες ἔρημοι συμμάχων κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρόν. Ὑπερτιθέμενοι δὲ τῇ φιλοδοξίᾳ τοὺς πολιορκοῦντας, τὸ μὲν πρῶτον ἐκ τῶν μεγίστων ἱστῶν κεραίαις ἱσταμέναις ἐβάσταζον ἄνδρας ἐν θωρακίοις· οὗτοι δ' ἀφ' ὑψηλῶν τόπων δᾷδας ἡμμένας ἠφίεσαν καὶ στυπεῖα καιόμενα μετὰ πίττης εἰς τὰς τῶν πολεμίων μηχανάς. (3) Ταχὺ δὲ τῆς φλογὸς ἐπινεμομένης τὴν ὕλην, ὀξέως οἱ Σικελιῶται παραβοηθήσαντες ταύτην μὲν ἀπέσβεσαν, τοῖς δὲ κριοῖς πυκνὰς τὰς ἐμβολὰς διδόντες κατέβαλον μέρος τοῦ τείχους. Συνδραμόντων δ' ἐπὶ τὸν τόπον ἀθρόων ἐξ ἑκατέρου μέρους, ἰσχυρὰν τὴν μάχην συνέβαινε γίνεσθαι. (4) Οἱ μὲν γὰρ Σικελιῶται κεκρατηκέναι τῆς πόλεως ἤδη νομίζοντες, πᾶν ὑπέμενον ἕνεκεν τοῦ τοὺς Φοίνικας ἀμύνασθαι περὶ ὧν πρότερον εἰς αὐτοὺς ἡμαρτήκεισαν· οἱ δ' ἐκ τῆς πόλεως πρὸ ὀφθαλμῶν λαμβάνοντες τὰ τῆς αἰχμαλωσίας δεινά, καὶ φυγὴν οὐδεμίαν ὁρῶντες ὑπάρχουσαν οὔτε κατὰ γῆν οὔτε κατὰ θάλατταν, οὐκ ἀγεννῶς ὑπέμενον τὸν θάνατον. (5) Θεωροῦντες δὲ τὴν ἀπὸ τῶν τειχῶν ἐπικουρίαν περιῃρημένην, ἐνέφραττον τοὺς στενωπούς, καὶ ταῖς ἐσχάταις οἰκίαις ἐχρῶντο καθάπερ τείχει πολυτελῶς ᾠκοδομημένῳ· ὅθεν εἰς μείζονα δυσχέρειαν οἱ περὶ τὸν Διονύσιον παρεγενήθησαν. (6) Παρεισπεσόντες γὰρ ἐντὸς τοῦ τείχους, καὶ δοκοῦντες ἤδη κυριεύειν τῆς πόλεως, ὑπὸ τῶν ἐν ταῖς οἰκίαις ὄντων ἐξ ὑπερδεξίων τόπων κατετιτρώσκοντο. (7) Οὐ μὴν ἀλλὰ τοὺς ξυλίνους πύργους προσαγαγόντες ταῖς πρώταις οἰκίαις ἐπιβάθρας κατεσκεύασαν. Ἴσων δ' ὄντων τῶν μηχανημάτων τοῖς οἰκοδομήμασι, τὸ λοιπὸν ἐκ χειρὸς συνέβαινεν εἶναι τὴν μάχην. Οἱ μὲν γὰρ Σικελιῶται τὰς ἐπιβάθρας ἐπιρριπτοῦντες διὰ τούτων ἐπὶ τὰς οἰκίας ἐβιάζοντο.

LII. Οἱ δὲ Μοτυηνοὶ τὸ μέγεθος τοῦ κινδύνου λογι-

esse. (4) Itaque, quum numero militum abundaret, facile navigia per terram protracta in remotius a portu inde mare sine damno deducens conservavit. Interim Imilco, stantes in principiis triremes adortus, jaculorum multitudine repellitur. In navibus enim sagittarii funditoresque constituti erant : a terra vero Syracusani catapultis, quæ præacutas mittebant cuspides, rem gerentes, plurimos ex hostili turba perimebant. Enimvero hoc teli genus magnum hosti terrorem incutiebat, quod illo primum tempore excogitatum erat. Imilco igitur, quum, quod instituerat, exsequi non posset, in Africam recessit, non consultum esse ratus, si cum duplo majore hostium classe navalis prœlii fortunam tentaret.

LI. Dionysius vero, quum operantium multitudine aggerem perfecisset, omnis generis machinas ad muros tandem adegit, arietibus turres verberans, et de propugnaculis resistentes oppidanos catapultis arcens. Turres etiam, rotis incumbentes, quæ sex contignationum erant, ad mœnia adduxit, harumque altitudo domus exæquabat. (2) At cives Motyani, quamvis cominus jam periculum subeundum esset et omni sociorum auxilio tum destituerentur, non tamen tantis Dionysii viribus consternari se patiuntur; sed oppugnantes gloriæ studio vincere connixi, principio in plateis ex antennis summorum malorum suspensis milites collocant, qui stuppas pice illitas facesque ardentes ex editis locis in machinas hostium demittunt. (3) Materie igitur celeriter a flammis correpta, Siculi repente ad opem ferendam accurrunt, restinctoque incendio, frequenti arietum concussu mœnium partem evertunt. Quo quum magnus utrinque concursus fieret, validum insurgit certamen. (4) Nam Siculi, urbe se jam potitos arbitrati, quidvis tolerare, quo vindictam ob illatas sibi injurias a Pœnis exigerent; contra oppidani, positis sibi ob oculos captivitatis malis, quod nullum vel terra vel mari effugium sibi dari cernerent, fortiter occumbere. (5) Desperata tandem murorum defensione, angiportubus obstructis, extremas sub mœnibus ædes, veluti murum operosius exstructum, occupant. Unde in longe majorem Dionysii milites difficultatem conjiciuntur; (6) quum enim confertim intra mœnia illapsi jam oppidum a se captum existimarent, desuper ab his, qui ex editis domiciliorum tectis pugnabant, vulneribus pessime excipiuntur. (7) Ad primas tamen domos ligneis turribus admotis, pontes mobiles ad transcensum illico paratos habent. Et quia turres tecta domorum exæquabant, cominus deinceps pugnatur. Nam per trajectos in tecta domorum pontes magna Siceliotæ vi sese ingerunt.

LII. Tum Motyeni, considerata periculi magnitudine,

ζόμενοι, καὶ τῶν γυναικῶν καὶ τῶν τέκνων ἐν ὀφθαλμοῖς ὄντων, τῷ περὶ τούτων φόβῳ προθυμότερον ἠγωνίζοντο. Οἱ μὲν γὰρ γονέων παρεστώτων καὶ δεομένων μὴ περιιδεῖν αὐτοὺς τῇ τούτων ὕβρει παραδιδομένους, ἐπηγείροντο ταῖς ψυχαῖς, οὐδεμίαν φειδὼ τοῦ ζῆν ποιούμενοι, οἱ δὲ γυναικῶν καὶ νηπίων τέκνων θρῆνον ἀκούοντες ἔσπευδον εὐγενῶς ἀποθανεῖν, πρὶν ἐπιδεῖν τὴν τῶν τέκνων αἰχμαλωσίαν. (2) Οὔτε γὰρ φυγεῖν ἐκ τῆς πόλεως ἦν, ὡς ἂν περιεχούσης μὲν θαλάττης, τῶν δὲ πολεμίων θαλαττοκρατούντων, ἐξέπληττέ τε αὐτοὺς καὶ μάλιστα ἀπογινώσκειν ἐποίει τοὺς Φοίνικας τὸ ὠμῶς κεχρημένους τοῖς τῶν Ἑλλήνων ἡλωκόσιν, οἳ ταὐτὸ προσεδόκων πείσεσθαι. Ἀπελείπετ' οὖν αὐτοῖς εὐγενῶς μαχομένοις ἢ νικᾶν ἢ τελευτᾶν. (3) Τοιαύτης δὲ παραστάσεως ἐμπεσούσης εἰς τὰς τῶν πολιορκουμένων ψυχάς, συνέβαινε τοὺς Σικελιώτας εἰς πολλὴν ἀπορίαν ἐμπίπτειν. (4) Ἀπὸ γὰρ τῶν ἐπερεισθεισῶν σανίδων μαχόμενοι κακῶς ἀπήλλαττον διά τε τὴν στενοχωρίαν καὶ διὰ τὸ τοὺς ἐναντίους ἀπονενοημένως κινδυνεύειν ὡς ἂν ἀπογινώσκοντας τὸ ζῆν· ὥσθ' οἱ μὲν εἰς χεῖρας συμπλεκόμενοι καὶ τραύματα διδόντες καὶ λαμβάνοντες ἀπέθνησκον, οἱ δ' ὑπὸ τῶν Μοτυαίων ἐξωθούμενοι καὶ ἀπὸ τῶν σανίδων ἀποπίπτοντες εἰς τὴν γῆν ἀπώλλυντο. (5) Τέλος δ' ἐφ' ἡμέρας τινὰς τοιαύτης τῆς πολιορκίας γινομένης, Διονύσιος ἀεὶ πρὸς τὴν ἑσπέραν τῇ σάλπιγγι τοὺς μαχομένους ἀνακαλούμενος ἔλυε τὴν πολιορκίαν. Εἰς τοιαύτην δὲ συνήθειαν τοὺς Μοτυαίους ἀγαγών, ἐπειδὴ παρ' ἑκατέρων οἱ κινδυνεύοντες ἀπῆλθον, ἀπέστειλεν Ἀρχύλον τὸν Θούριον μετὰ τῶν ἐπιλέκτων. (6) Οὗτος δ' ἤδη νυκτὸς οὔσης προσήρεισε ταῖς πεπτωκυίαις οἰκίαις κλίμακας, δι' ὧν ἀναβὰς καὶ καταλαβόμενός τινα τόπον εὔκαιρον, παρεδέχετο τοὺς περὶ τὸν Διονύσιον. (7) Οἱ δὲ Μοτυαῖοι τὸ γεγενημένον αἰσθόμενοι, παραυτίκα μετὰ πάσης σπουδῆς παρεβοήθουν, καὶ τῶν καιρῶν ὑστεροῦντες οὐδὲν ἧττον ὑπέστησαν τὸν κίνδυνον. Γενομένης δὲ τῆς μάχης ἰσχυρᾶς καὶ πολλῶν προσαναβάντων, μόγις οἱ Σικελιῶται τῷ πλήθει κατεπόνησαν τοὺς ἀνθεστηκότας.

LIII. Εὐθὺς δὲ καὶ διὰ τοῦ χώματος ἡ δύναμις ἅπασα τοῦ Διονυσίου παρεισέπεσεν εἰς τὴν πόλιν, καὶ πᾶς τόπος ἔγεμε τῶν ἀναιρουμένων. Οἱ γὰρ Σικελιῶται ὠμότητα σπεύδοντες ἀμύνεσθαι, πάντας ἐφεξῆς ἀνῄρουν, ἁπλῶς οὐ παιδός, οὐ γυναικός, οὐ πρεσβύτου φειδόμενοι. (2) Διονύσιος δὲ βουλόμενος ἐξανδραποδίσασθαι τὴν πόλιν, ὅπως ἀθροισθῇ χρήματα, τὸ μὲν πρῶτον ἀνεῖργε τοὺς στρατιώτας τοῦ φονεύειν τοὺς αἰχμαλώτους· ὡς δ' οὐδεὶς αὐτῷ προσεῖχεν, ἀλλ' ἑώρα τὴν τῶν Σικελιωτῶν ὁρμὴν ἀκατάσχετον οὖσαν, παρεστήσατο κήρυκας τοὺς μετὰ βοῆς δηλώσοντας τοῖς Μοτυαίοις φυγεῖν εἰς τὰ παρὰ τοῖς Ἕλλησιν ἱερὰ τιμώμενα. (3) Οὗ γενηθέντος, οἱ μὲν στρατιῶται τοῦ φονεύειν ἔληγον, ἐπὶ δὲ τὴν τῶν κτήσεων διαρπαγὴν ὥρμησαν· καὶ διεφορεῖτο πολὺς μὲν ἄργυρος, οὐκ ὀλίγος δὲ χρυσὸς καὶ ἐσθῆτες πολυτελεῖς καὶ τῆς ἄλλης

uxoribusque et liberis ante oculos obversantibus, dum horum saluti timent, summa certamen alacritate ineunt. Nam alii, quia parentes adsunt, summis precibus obtestantes, ne hostium ludibrio se tradi permittant, excitatis ad pugnam animis, nulla habita vitæ tuendæ ratione in hostes ruunt: alii, quod conjugum infantiumque ploratum audirent, prius fortiter occumbere festinant, quam carissimorum pignorum captivitatem intueantur. (2) Nullus enim ex urbe fugæ locus erat, quippe quæ maris fluctibus et hoste imperium maris obtinente undique cingeretur. Præterea terrore perculit, utque omnem salutis spem Pœni abjicerent, crudelitas effecit, quam in Græcos olim captivos exercuerant, quum jam idem sibi perpetiendum esse exspectarent. Nihil aliud ergo reliquum erat, quam ut strenue pugnando aut vincerent, aut caderent. (3) Hæc pertinacia quum obsessorum animos incessisset, magna Siculis difficultas ingruit. (4) Nam de tabulatis utcunque applicatis dimicantes, gravi cum damno repelluntur, propterea quod et loci angustia premerentur, et cum desperatæ temeritatis hoste vitæque suæ prodigo certamen gereretur. Consertis ergo manibus alii dandis accipiendisque vulneribus cadebant; alii a Motyæis repulsi et ex asseribus præcipites acti fœde interibant. (5) Denique quum per dies aliquot oppugnatio ita continuaretur, ad vesperam milites Dionysius, subinde per tubicines receptui canentes a pugna revocatos, oppugnationem intermittere jubet. Motyæis itaque ad hanc conflictus rationem assuefactis, quum tandem utraque se pars recepisset, Archylum ipse Thurium cum selectissimis cohortibus dimittit. (6) Is nocte intempesta ædificiis jam laceratis scalas adjicit, per quas cum suis evectus, occupato quodam loco idoneo, mox reliquos a Dionysio submissos accipit. (7) Id quum primum Motyæi persentiscunt, omni mox studio ad propulsandum accurrunt, occasione quidem tardius, sed tamen animis ad quodvis subeundum periculum non deminutis. Atrox inde pugna conseritur; multisque subinde illuc enixis, vix tandem multitudine sua Siculi hostem loco pellunt.

LIII. Confestim universus quoque exercitus Dionysii, per aggerem traductus, in urbem irrumpit, omnisque adeo locus occisorum cadaveribus repletur. Nam Siculi, Pœnorum crudelitatem ulcisci cupientes, obvios quosque promiscue trucidare, nullius pueri, nullius feminæ, nullius senis habita ratione. (2) At Dionysius, oppidanorum turbam venundare cupiens, ut pecunias contraheret, a cæde captivorum militem cohibere instituit. Verum ubi neminem jussis obtemperare, sed effreni Siculos impetu ferri videt, præcones dimittit, qui sublata Motyæis voce denuntient, ut ad religiosa Græcis fana confugiant. (3) Quo facto, militum vulgus a cæde quidem cessavit, sed omnis ad bona diripienda impetus conversus est. Tum magna vis argenti, nec minima auri ingensque pretiosæ vestis et

εὐδαιμονίας πλῆθος. (4) Τὴν δὲ τῆς πόλεως διαρπαγὴν ἔδωκεν ὁ Διονύσιος τοῖς στρατιώταις, βουλόμενος αὐτοὺς προθύμους ποιῆσαι πρὸς τοὺς ἐπιφερομένους κινδύνους. (5) Ἀπὸ δὲ τούτων γενόμενος Ἀρχύλον τὸν ἀναβάντα πρῶτον ἐπὶ τὸ τεῖχος ἑκατὸν μναῖς ἐστεφάνωσε· τῶν δ' ἄλλων κατὰ τὴν ἀξίαν ἕκαστον τῶν ἠνδραγαθηκότων ἐτίμησε, καὶ τῶν Μοτυαίων τοὺς περιλειφθέντας ἐλαφυροπώλησε· Δαιμένην δὲ καί τινας τῶν Ἑλλήνων συμμαχοῦντας Καρχηδονίοις λαβὼν αἰχμαλώτους ἀνεσταύρωσε. (6) Μετὰ δὲ ταῦτα φύλακας τῆς πόλεως καταστήσας, Βίτωνα τὸν Συρακόσιον φρούραρχον ἀπέδειξε· τὸ δὲ πλεῖον μέρος ἐκ τῶν Σικελῶν ὑπῆρχε. Καὶ Λεπτίνην μὲν τὸν ναύαρχον μετὰ νεῶν εἴκοσι καὶ ἑκατὸν παρατηρεῖν τὴν διάβασιν τῶν Καρχηδονίων *· συνέταξε δ' αὐτῷ τὴν Ἔγεσταν καὶ τὴν Ἔντελλαν πολιορκεῖν, καθάπερ ἐξ ἀρχῆς πορθεῖν αὐτὰς ἐνεστήσατο· αὐτὸς δὲ τοῦ θέρους ἤδη λήγοντος ἀνέζευξε μετὰ τῆς δυνάμεως εἰς Συρακούσας. Ἐν δὲ ταῖς Ἀθήναις Σοφοκλῆς ὁ Σοφοκλέους τραγῳδίαν διδάσκειν ἤρξατο, καὶ νίκας ἔσχε δυοκαίδεκα.

LIV. Τοῦ δ' ἐνιαυσίου χρόνου διεληλυθότος, Ἀθήνησι μὲν ἔλαβε τὴν ἀρχὴν Φορμίων, ἐν Ῥώμῃ δ' ἀντὶ τῶν ὑπάτων ἐγένοντο χιλίαρχοι ἕξ, Γναῖος Γενούκιος, Λεύκιος Ἀτίλιος, Μάρκος Πομπώνιος, Γάϊος Δυίλιος, Μάρκος Οὐετούριος καὶ Οὐαλέριος Ποπλίλιος, Ὀλυμπιὰς δ' ἤχθη ἐνενηκοστὴ καὶ ἕκτη, ἣν ἐνίκα Εὐπόλεμος Ἠλεῖος. (2) Τούτων δὲ τὴν ἀρχὴν παραλαβόντων, Διονύσιος ὁ τῶν Συρακοσίων τύραννος μετὰ πάσης τῆς δυνάμεως ἀναζεύξας ἐκ Συρακουσῶν ἐνέβαλεν εἰς τὴν τῶν Καρχηδονίων ἐπικράτειαν. Πορθοῦντος δ' αὐτοῦ τὴν χώραν, Ἁλικυαῖοι μὲν καταπλαγέντες διεπρεσβεύσαντο πρὸς αὐτὸν καὶ συμμαχίαν ἐποιήσαντο· Ἐγεσταῖοι δὲ τοῖς πολιορκοῦσι νυκτὸς ἀπροσδοκήτως ἐπιθέμενοι, καὶ πῦρ ἐνέντες ταῖς κατὰ τὴν παρεμβολὴν σκηναῖς, εἰς πολλὴν ταραχὴν ἤγαγον τοὺς ἐν τῇ στρατοπεδείᾳ. (3) Ἐπινεμηθείσης δὲ τῆς φλογὸς ἐπὶ πολὺν τόπον, καὶ τοῦ πυρὸς ἀκατασχέτου γενηθέντος, τῶν μὲν παραβοηθούντων στρατιωτῶν ὀλίγοι διεφθάρησαν, τῶν δ' ἵππων οἱ πλεῖστοι ταῖς σκηναῖς συγκατεκαύθησαν. (4) Καὶ Διονύσιος μὲν ἐδῄου τὴν χώραν, οὐδενὸς ὑφισταμένου, Λεπτίνης δ' ὁ ναύαρχος περὶ Μοτύην διατρίβων ἐπετήρει τὸν τῶν πολεμίων κατάπλουν. Οἱ δὲ Καρχηδόνιοι πυθόμενοι τὸ μέγεθος τῆς τοῦ Διονυσίου δυνάμεως, ἔκριναν πολὺ ταῖς παρασκευαῖς αὐτὸν ὑπερθέσθαι. (5) Διόπερ Ἰμίλκωνα βασιλέα κατὰ νόμον καταστήσαντες, ἐκ τῆς Λιβύης ὅλης, ἔτι δ' ἐκ τῆς Ἰβηρίας συνήγαγον δυνάμεις, τὰς μὲν παρὰ τῶν συμμάχων μεταπεμπόμενοι, τὰς δὲ μισθούμενοι· καὶ πέρας ἤθροισαν πεζῶν μὲν ὑπὲρ τὰς τριάκοντα μυριάδας, ἱππεῖς δὲ τετρακισχιλίους χωρὶς τῶν ἁρμάτων· ταῦτα δ' ἦσαν τετρακόσια· ναῦς δὲ μακρὰς μὲν τετρακοσίας, τὰς δὲ τὸν σῖτον καὶ τὰ μηχανήματα καὶ τὴν ἄλλην ὑπηρεσίαν παρακομιζούσας πλείους τῶν ἑξακοσίων, καθάπερ φησὶν Ἔφορος. (6) Τίμαιος μὲν γὰρ τὰς ἐκ τῆς Λι-

multifariæ opulentiæ copia distrahebatur. (4) Urbis enim vero expilationem Dionysius militi concessit, ut ad ingruitura dehinc pericula promptum alacremque redderet. (5) Quo negotio defunctus, Archylum, qui princeps murum conscenderat, coronæ muralis loco centum minis remuneratur, et ceterorum unumquemque pro virtutis suæ merito honorat. Motyæorum vero quidquid cædi superfuerat, sub hasta vendit. At Daimenem et nonnullos Græcorum alios, qui socia Carthaginiensibus arma junxerant, sibi traditos in crucem agit. (6) Hinc præsidio ad urbis custodiam relicto Bitonem Syracusanum præficit. Ejus major pars ex Siculis erat. Tum Leptinem classis imperatorem cum navibus centum et viginti Carthaginienses, si quando trajicerent, observare *jubet*. In mandatis ei relinquit, ut Egestam Entellamque, quas jam pridem diruere constituerat, obsessione cingeret; ipse vero, exeunte jam æstate, cum exercitu Syracusas regreditur. Tum Sophocles, Sophoclis filius, Athenis tragœdiam docendi initium fecit, victoriasque duodecim reportavit.

LIV. Hoc anno ad finem delapso, summum Athenis magistratum adiit Phormio : Romæ tribuni militum consulari potestate creati sunt sex, Cn. Genucius, L. Atilius, M. Pomponius, C. Duilius, M. Veturius et Valerius (*Volero*) Publilius. Tum Olympias acta est nonagesima sexta, qua (*stadio*) victor exstitit Eupolemus Eleus. (2) Horum magistratus tempore Dionysius, Syracusanorum tyrannus, educto Syracusis exercitu universo, Carthaginiensium territoria invasit. Dumque agros populatur, Halicyæi, metu perculsi, missis in castra legatis, societatem cum eo junxerunt. Sed Egestani, obsidentium munitiones ex improviso adorti, igne tabernaculis injecto, magnum per castra pavorem et tumultum exitant; (3) quumque grassante ad longius usque spatium flamma, incendium reprimi tam facile nequiret, evenit ut pauci quidem ex militibus ad restinguendum properantibus interirent, equorum vero plurimi una cum tentoriis cremarentur. (4) Dionysius tamen, nemine obsistente, agros hostili populatione vexat, dum Leptines classis præfectus, ad Motyam subsistens, ad hostium adnavigationem intentus est. Interea Carthaginienses, de virium Dionysii amplitudine certiores facti, rerum bellicarum apparatu longe superare ipsum decreverunt. (5) Quamobrem Imilconem pro legum suarum placitis regem sibi creant, et tum ex universa Africa, tum etiam ex Iberia militum copias conscribunt : quarum partem a confœderatis evocant, partem ære suo conducunt, tandemque peditum ultra trigesies centum millia cogunt, equites vero quater mille; curribus exceptis, qui quadringentorum numerum explebant. His accesserunt longæ naves quadringentæ, quæque frumenta machinasque et reliquam ministerii copiam adveherent, supra sexcentas, ut quidem ab Ephoro recensetur. (6) Timæus enim, trans-

βύης περαιωθείσας δυνάμεις οὐ πλείους φησὶν εἶναι δέκα μυριάδων, καὶ πρὸς ταύταις ἑτέρας τρεῖς ἀποφαίνεται κατὰ Σικελίαν στρατολογηθείσας.

LV. Ἰμίλκων δὲ τοῖς κυβερνήταις ἅπασι δοὺς βιβλίον ἐπεσφραγισμένον, ἐκέλευσεν ἀνοίγειν ὅταν ἐκπλεύσωσι, καὶ ποιεῖν τὰ γεγραμμένα. Τοῦτο δ' ἐμηχανήσατο πρὸς τὸ μηδένα τῶν κατασκόπων ἀπαγγεῖλαι τὸν κατάπλουν τῷ Διονυσίῳ· ἦν δὲ γεγραμμένον ὅπως εἰς Πάνορμον καταπλεύσωσι. (2) Διόπερ ἐπιγενομένου πνεύματος οὐρίου, καὶ πάντων λυσάντων τὰ πρυμνήσια, τὰ μὲν φορτηγὰ τῶν πλοίων ἔπλει διὰ τοῦ πελάγους, αἱ δὲ τριήρεις ἔπλευσαν εἰς τὴν Λιβύην, παρελέγοντό τε τὴν γῆν. Φοροῦ δὲ πνεύματος ὄντος, ὡς ἤδη καταφανεῖς ἦσαν ἀπὸ τῆς Σικελίας αἱ πρῶται πλέουσαι τῶν φορτηγῶν νεῶν, Διονύσιος ἀπέστειλε Λεπτίνην μετὰ τριάκοντα τριήρων, παρακελευσάμενος τύπτειν τοῖς ἐμβόλοις καὶ διαφθείρειν ἁπάσας τὰς καταλαμβανομένας. (3) Ὃς μετὰ σπουδῆς ἐκπλεύσας, καὶ ταῖς πρώταις προσμίξας, εὐθέως τινὰς αὐτάνδρους κατέδυσεν· αἱ δὲ λοιπαί, πλήρεσι[οὖσαι καὶ]τὸν ἄνεμον τοῖς ἱστίοις δεχόμεναι, ῥᾳδίως ἐξέφυγον· ὅμως κατέδυσε πεντήκοντα ναῦς στρατιώτας ἐχούσας πεντακισχιλίους, ἅρματα δὲ διακόσια. (4) Ἰμίλκων δὲ καταπλεύσας εἰς Πάνορμον, καὶ τὴν δύναμιν ἐκβιβάσας, ἦγεν ἐπὶ τοὺς πολεμίους. Καὶ τὰς μὲν τριήρεις παραπλεῖν ἐκέλευσεν, αὐτὸς δ' ἐν παρόδῳ διὰ προδοσίας ἑλὼν Ἔρυκα πρὸς τὴν Μοτύην κατεστρατοπέδευσεν. Ὄντος δὲ κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον τοῦ Διονυσίου περὶ τὴν Ἔγεσταν μετὰ τῆς δυνάμεως, Ἰμίλκων τὴν Μοτύην ἐξεπολιόρκησε. (5) Τῶν δὲ Σικελιωτῶν προθύμων ὄντων διαμάχεσθαι, Διονύσιος ἅμα μὲν μακρὰν τῶν συμμαχίδων πόλεων ἀπεωσμένος, ἅμα δὲ τῆς σιτοπομπίας ἐπιλιπούσης, διέλαβε συμφέρειν ἐφ' ἑτέρων τόπων συστήσασθαι τὸν πόλεμον. (6) Κρίνας οὖν ἀναζευγνύειν, τοὺς μὲν Σικανοὺς ἔπειθε καταλιπεῖν τὰς πόλεις κατὰ τὸ παρὸν καὶ μετ' αὐτοῦ στρατεύεσθαι· ἀντὶ δὲ τούτων ἐπηγγέλλετο δώσειν χώραν βελτίονα καὶ τῷ πλήθει παραπλησίαν, καὶ μετὰ τὴν τοῦ πολέμου κατάλυσιν κατάξειν τοὺς βουλομένους εἰς τὰς πατρίδας. (7) Τῶν δὲ Σικανῶν ὀλίγοι, καταπλαγέντες μήποτε ἀντιλέγοντες διαρπασθῶσιν ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν, συγκατέθεντο τοῖς ἀξιουμένοις ὑπὸ Διονυσίου. Ἀπέστησαν δὲ παραπλησίως καὶ Ἁλικυαῖοι, καὶ πέμψαντες πρέσβεις εἰς τὸ τῶν Καρχηδονίων στρατόπεδον συμμαχίαν ἐποιήσαντο. Καὶ Διονύσιος μὲν ἀφώρμησεν ἐπὶ Συρακουσῶν, καταφθείρων τὴν χώραν δι' ἧς ἦγε τὴν δύναμιν.

LVI. Ἰμίλκων δὲ τῶν πραγμάτων προχωρούντων κατὰ γνώμην παρεσκευάζετο τὴν στρατιὰν ἀνάγειν ἐπὶ Μεσσήνης, σπεύδων αὐτῆς κυριεῦσαι διὰ τὴν εὐκαιρίαν τῶν τόπων. Ὅ τε γὰρ ἐν αὐτῇ λιμὴν εὔθετος ἦν, δυνάμενος δέχεσθαι πάσας τὰς ναῦς, οὔσας πλείω τῶν ἑξακοσίων, τά τε περὶ τὸν πορθμὸν οἰκεῖα ποιησάμενος Ἰμίλκων ἤλπιζε τὰς τῶν Ἰταλιωτῶν βοηθείας ἐμφράξειν καὶ τοὺς ἐκ Πελοποννήσου στόλους ἐπισχεῖν. (2) Ταῦτα

portatas e Libya in Siciliam copias centum millia non excessisse, quibus tricies mille e Siculorum delectu accesserint, affirmat.

LV. Imilco autem gubernatorum unicuique obsignatas tradidit literas, quas ne prius resignarent, quam e portu exiissent, ac deinde mandata capesserent, edixit. Id propterea commentus fuit, ne cuiquam ex speculatoribus aliquid certi de trajectu ad Dionysium perferendi facultas esset. Scriptum vero erat, ut Panormum versus recto cursu tenderent. (2) Secundo igitur vento omnes inde solvunt. Naves onerariæ recta per altum vela faciunt; triremes Libyam(?) versus navigant litoraque legunt. Posteaquam igitur, vehementiore concitatæ flatu, jam in conspectum Siciliæ naves onustæ venissent, Leptinem Dionysius cum triginta triremibus in eas misit, jubens ut quotquot assequeretur, rostris incursans pessumdaret. (3) Is haud cunctanter in altum subvectus, prœlio cum primis conserto, quasdam cum ipsis hominibus statim depressit; reliquæ, licet oneribus satis gravatæ, felici tamen adjutæ vento, non difficulter evaserunt. Sed tamen quinquaginta circiter, quibus militum quinque millia et ducenti currus advehebantur, submersæ perierunt. (4) Imilco interim ad Panormum trajecit, expositisque copiis, in hostem contendit, et jussis præternavigare triremibus, ipse in transitu Erycem proditione cepit, et mox ad Motyam castra movit. Et quia per id tempus circa Egestam cum exercitu Dionysius hærebat, Imilco vi Motyam expugnat. (5) Tametsi vero Siculi ad confligendum cum hoste promptos sese exhibebant, Dionysius tamen, quod procul ab urbibus confœderatis aberat et commeatus jam defecerat, bellum in alium transferre locum præstabilius duxit. (6) Quum igitur copias abducere constituisset, Sicanos hortari cœpit, ut pro necessitate tum incumbente, relictis urbibus, militiæ se huic adjungerent: pro quo meliorem illis agrum et pristino non minorem, se daturum, peractoque bello, qui vellent, in patriam reducturum promisit. (7) Sed pauci tantum ex Sicanis, metu perculsi, ne forte, si conditiones oblatas repudiassent, a militum turba diriperentur, postulatis Dionysii assentiuntur. Tunc etiam Halicyæi deficiunt, missisque in Carthaginiensium castra legatis, societatis fœdus cum ipsis renovant. Dionysius itaque Syracusas raptim contendit, pervastatis ubique agris, qua copias ducebat.

LVI. At Imilco, dum res ex animi sententia procedere videt, instructo exercitu contra Messanam castra movet, ob locorum opportunitatem subigendæ ejus inprimis cupidus. Nam portus ibi percommodus erat ad totam excipiendum classem, quæ plus quam sexcentis navibus constabat. Tum si fretum suæ potestati vindicasset, auxiliis ex Italia trajectionem se præclusurum, et ex Peloponneso classes transitu prohibiturum sperabat. (2) Hæc animo versans, cum

δὲ διανοηθεὶς πράττειν, πρὸς μὲν Ἱμεραίους καὶ τοὺς τὸ Κεφαλοίδιον φρούριον κατοικοῦντας φιλίαν ἐποιήσατο, Λιπάρας δὲ τῆς πόλεως ἐγκρατὴς γενόμενος, τριάκοντα τάλαντα παρὰ τῶν κατοικούντων τὴν νῆσον ἐπράξατο· αὐτὸς δὲ μετὰ πάσης τῆς δυνάμεως ὥρμησεν ἐπὶ Μεσσήνης, συμπαραπλεουσῶν αὐτῷ τῶν νεῶν. (3) Καὶ ταχὺ διανύσας τὴν ὁδόν, κατεστρατοπέδευσεν ἐπὶ τῆς Πελωρίδος, ἀπέχων τῆς Μεσσήνης σταδίους ἑκατόν. Οἱ δὲ τὴν πόλιν ταύτην κατοικοῦντες ὡς ἐπύθοντο τὴν παρουσίαν τῶν πολεμίων, οὐ τὰς αὐτὰς ἀλλήλοις ἐννοίας εἶχον περὶ τοῦ πολέμου. (4) Τινὲς μὲν γὰρ αὐτῶν τὸ μέγεθος τῆς τῶν πολεμίων δυνάμεως ἀκούοντες, καὶ τὴν ἐρημίαν τῶν συμμάχων ὁρῶντες, ἔτι δὲ καὶ τῶν ἰδίων ἱππέων ἐν Συρακούσαις ὄντων, ἀπεγνώκεισαν τὴν ἐκ τῆς πολιορκίας σωτηρίαν. Μάλιστα δ' αὐτοὺς εἰς ἀθυμίαν ἦγε τὰ τείχη καταπεπτωκότα καὶ ὁ καιρὸς εἰς παρασκευὴν οὐ διδοὺς ἄνεσιν. (5) Διόπερ ἐξεκόμιζον ἐκ τῆς πόλεως τέκνα καὶ γυναῖκας καὶ τὰ πολυτελέστατα τῶν χρημάτων εἰς τὰς ἀστυγείτονας πόλεις. Τινὲς δὲ τῶν Μεσσηνίων ἀκούοντές τι παλαιὸν αὐτοῖς εἶναι λόγιον ὅτι δεῖ Καρχηδονίους ὑδροφορῆσαι κατὰ τὴν πόλιν, ἐξεδέχοντο τὴν φήμην πρὸς τὸ συμφέρον ἑαυτοῖς, νομίζοντες δουλεύσειν ἐν Μεσσήνῃ τοὺς Καρχηδονίους. (6) Διὸ καὶ ταῖς ψυχαῖς εὐθαρσεῖς ὄντες πολλοὺς καὶ τῶν ἄλλων προεθυμοποιοῦντο εἰς τοὺς ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας κινδύνους· εὐθέως δὲ τῶν νεωτέρων ἐπιλέξαντες τοὺς ἀρίστους ἀπέστειλαν ἐπὶ τὴν Πελωρίδα, κωλύσοντας τοὺς πολεμίους ἐπιβαίνειν τῆς χώρας.

LVII. Περὶ ταῦτα δ' ὄντων αὐτῶν, Ἰμίλκων θεωρῶν ἐκβοηθοῦντας τοὺς Μεσσηνίους περὶ τὴν ἀπόβασιν, ἀπέστειλε τῶν νεῶν διακοσίας ἐπὶ τὴν πόλιν· ἤλπιζε γάρ, ὅπερ ἦν εἰκός, τῶν στρατιωτῶν τὴν ἀπόβασιν κωλυόντων, τοὺς ἐν ταῖς ναυσὶ κυριεύσειν ῥᾳδίως τῆς Μεσσήνης οὔσης ἐρήμου τῶν ἀμυνομένων. (2) Πνεύσαντος δὲ βορέου, τὰς μὲν ναῦς συνέβη ταχέως πλήρεσι τοῖς ἱστίοις εἰς τὸν λιμένα κατενεχθῆναι, τοὺς δ' ἐπὶ τῇ Πελωρίδι παραφυλάττοντας Μεσσηνίους ὑστερῆσαι τῆς τῶν νεῶν παρουσίας, καίπερ κατὰ σπουδὴν ἐπειγομένους. (3) Διόπερ οἱ Καρχηδόνιοι περιστρατοπεδεύσαντες τὴν Μεσσήνην, καὶ διὰ τῶν πεπτωκότων τειχῶν εἰσβιασάμενοι τῆς πόλεως ἐκυρίευσαν. (4) Τῶν δὲ Μεσσηνίων οἱ μὲν μαχόμενοι γενναίως ἀνῃρέθησαν, οἱ δ' εἰς τὰς ἐγγυτάτω κειμένας πόλεις ἔφυγον, ὁ δὲ πολὺς ὄχλος διὰ τῶν παρακειμένων ὀρῶν ὁρμήσας εἰς τὰ κατὰ τὴν χώραν φρούρια διεσπάρη· τῶν δὲ ἄλλων τινὲς μὲν ὑπὸ τῶν πολεμίων συνελαμβάνοντο, τινὲς δὲ ἀποληφθέντες εἰς τὸ πρὸς τὸν λιμένα μέρος, ἔρριψαν ἑαυτοὺς εἰς τὴν θάλατταν, ἐλπίζοντες διανήξασθαι τὸν μεταξὺ πόρον. (5) Τούτων δὲ ὄντων πλειόνων ἢ διακοσίων, οἱ πλεῖστοι μὲν ὑπὸ τοῦ ῥοῦ διεφθάρησαν, πεντήκοντα δὲ πρὸς τὴν Ἰταλίαν διεσώθησαν. (6) Ἰμίλκων δὲ τὴν δύναμιν ἅπασαν μεταγαγὼν εἰς τὴν πόλιν, τὸ μὲν πρῶτον ἐπεχείρησε πορθεῖν τὰ κατὰ τὴν χώραν φρούρια· τούτων δ' ὀχυρῶν ὄντων, καὶ τῶν εἰς αὐτὰ συμπεφευ-

Himeræis et Cephalœdium habitantibus castellum amicitiam init, et Lipara urbe potitus, ab incolis insulæ trecenta talenta exegit. Tum universo cum exercitu Messanam petit, classe juxta navigante; (3) brevique emensus iter, ad Peloridem castra metatur, ita ut inter ipsum et Messanam centum stadia tantum interessent. Oppidi vero incolæ, adventu hostium explorato, non eadem inter se de bello sentiebant. (4) Nonnulli enim, quum audirent, quanta vis esset exercitus hostilis, seque ab auxiliis sociorum desertos, suorum præterea equitum, quos Syracusas miserant, præsidio destitutos cernerent, urbem defendi posse diffidebant. Desperationem vero plurimum augebat, quod mœnia procubuerant, nec ad necessariorum præparationem præsens tempus otium concedebat. (5) Quocirca liberos uxoresque et res peculii sui pretiosissimas in vicinas urbes transportarunt. Alii vero, veteris oraculi memores, quo prædictum erat, fore ut Carthaginienses in urbe illa aquam gestarent, responsum illud, prout sibi commodum erat, interpretabantur, quasi servitutem Messanæ servituri Carthaginienses essent. (6) Hinc magnam animis fiduciam conceperunt, magnam quoque in aliis ad pericula pro communi libertate fortiter subeunda promptitudinem excitabant. Confestim itaque delectu juventutis habito, fortissimos quosque ad Peloridem mittunt, qui ab eruptione in agros hostem prohiberent.

LVII. His mandata exsequentibus, Imilco Messanios ad descensum impediendum effusos cernens, ducentas ad urbem naves tendere jubet. Existimabat enim, quod conjectatu facile erat, interea dum præsidium Messaniorum exscensui sese opponit, classiarios urbem defensoribus vacuam haud magno negotio occupaturos. (2) Boreas tum puppibus incubuerat: qua commoditate factum ut naves plenis in portum velis deferrentur, præsidiumque ad Peloridem missum, quamvis citato itinere properaret, ab hostili tamen classe præverteretur. (3) Carthaginienses itaque, circumfuso undique exercitu, quum per dejecta mœnia vi sibi transitum fecissent, Messana potiuntur. (4) Messanii autem, quotquot pugnam cum hoste conseruerant, generosam mortem oppetunt; alii ad proximas urbes confugiunt; magna pars vulgi, per adjacentes urbi montes evadens, in castella regionis passim dispergitur. Reliquorum nonnulli ab hostibus intercipiuntur; nonnulli, in angustias circa portum conclusi, in mare se præcipites demittunt, quod maris in medio tractum natando superare se posse confiderent: (5) plures autem quam ducenti erant, quorum major pars fluctibus hausta periit, ut vix quinquaginta ad Italiæ litus vivi pervenirent. (6) Tum Imilco, cum toto exercitu Messanam ingressus, primum castella, quæ ad urbem erant, oppugnare instituit. Sed quia probe munita erant, et strenue de-

γότων γενναίως ἀγωνιζομένων, ἀνέστρεψεν εἰς τὴν πόλιν, ἀδυνατήσας αὐτῶν κυριεῦσαι. Μετὰ δὲ ταῦτα τήν τε δύναμιν ἀνελάμβανε καὶ παρεσκευάζετο τὴν πορείαν ἐπὶ Συρακούσας ποιεῖσθαι.

LVIII. Οἱ δὲ Σικελοί, πάλαι μὲν μισοῦντες τὸν Διονύσιον, τότε δὲ καιρὸν τῆς ἀποστάσεως ἔχοντες, μετεβάλοντο πρὸς Καρχηδονίους πλὴν Ἀσσωρίνων ἅπαντες. Διονύσιος δ' ἐν ταῖς Συρακούσαις τοὺς δούλους ἐλευθερώσας, ἐπλήρωσεν ἐξ αὐτῶν ναῦς ἑξήκοντα· μετεπέμψατο δὲ καὶ παρὰ Λακεδαιμονίων μισθοφόρους πλείους τῶν χιλίων, καὶ τὰ κατὰ τὴν χώραν φρούρια περιπορευόμενος ὠχύρου καὶ σῖτον παρεκόμιζεν· ἐπιμελέστατα δὲ τὰς ἐν Λεοντίνοις ἀκροπόλεις ἐτείχισε καὶ τὸν ἐκ τῶν πεδίων σῖτον εἰς ταύτας συνήθροισεν. (2) Ἔπεισε δὲ καὶ τοὺς τὴν Κατάνην οἰκοῦντας Καμπανοὺς εἰς τὴν νῦν καλουμένην Αἴτνην μεταστῆναι διὰ τὸ λίαν εἶναι τὸ φρούριον ὀχυρόν. Μετὰ δὲ ταῦτα ἀπὸ τῶν Συρακουσῶν ἑκατὸν ἑξήκοντα σταδίους προαγαγὼν ἅπασαν τὴν δύναμιν, κατεστρατοπέδευσε περὶ τὸν Ταῦρον καλούμενον. (3) Εἶχε δὲ κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν πεζοὺς μὲν τρισμυρίους, ἱππεῖς δὲ πλείους τῶν τρισχιλίων, ναῦς δὲ ἑκατὸν ὀγδοήκοντα· τούτων δ' ὀλίγαι μὲν ἦσαν τριήρεις. Ἰμίλκων δὲ τῆς Μεσσήνης τὰ τείχη κατασκάψας προσέταξε τοῖς στρατιώταις καταβαλεῖν τὰς οἰκίας εἰς ἔδαφος, καὶ μήτε κέραμον μήθ' ὕλην μήτ' ἄλλο μηδὲν ὑπολιπεῖν, ἀλλὰ τὰ μὲν κατακαῦσαι, τὰ δὲ συντρῖψαι. (4) Ταχὺ δὲ τῇ τῶν στρατιωτῶν πολυχειρίᾳ λαβόντων τῶν ἔργων συντέλειαν, ἡ πόλις ἄγνωστος ἦν ὅπου πρότερον αὐτὴν οἰκεῖσθαι συνέβαινεν. Ὁρῶν γὰρ τὸν τόπον πόρρω μὲν ἀπὸ τῶν συμμαχίδων πόλεων κεχωρισμένον, εὐκαιρότατον δὲ τῶν περὶ Σικελίαν ὄντα, προῄρητο δυοῖν θάτερον, ἢ τελέως ἀοίκητον διατηρεῖν ἢ δυσχερῆ καὶ πολυχρόνιον τὴν κτίσιν αὐτῆς γίνεσθαι.

LIX. Ἐναποδειξάμενος οὖν τὸ πρὸς τοὺς Ἕλληνας μῖσος ἐν τῇ τῶν Μεσσηνίων ἀτυχίᾳ, Μάγωνα μὲν τὸν ναύαρχον ἀπέστειλε μετὰ τῆς ναυτικῆς δυνάμεως, προστάξας παραπλεῖν ἐπὶ τὸν λόφον τὸν καλούμενον Ταῦρον. Τοῦτον δὲ κατειληφότες ἦσαν Σικελοί, συχνοὶ μὲν τὸ πλῆθος ὄντες, ἡγεμόνα δὲ οὐκ ἔχοντες. (2) Τούτοις δὲ τὸ μὲν πρότερον Διονύσιος ἐδεδώκει τὴν τῶν Ναξίων χώραν, τότε δ' ὑπ' Ἰμίλκωνος πεισθέντες ἐπαγγελίαις τὸν λόφον κατελάβοντο. Ὀχυροῦ δ' ὄντος τούτου, καὶ τότε καὶ μετὰ τὸν πόλεμον ᾤκουν αὐτὸν τεῖχος περιβαλόμενοι, καὶ τὴν πόλιν διὰ τὸ μεῖναι τοὺς ἐπὶ τὸν Ταῦρον ἀθροισθέντας Ταυρομένιον ὠνόμασαν. (3) Ἰμίλκων δὲ ἀναλαβὼν τὴν πεζὴν στρατιάν, εὔτονον τὴν πορείαν ἐποιεῖτο, καὶ κατήντησε τῆς Ναξίας ἐπὶ τὸν προειρημένον τόπον, ἅμα καὶ Μάγωνος καταπλεύσαντος. Προσφάτως δὲ πυρὸς ἐκραγέντος ἐκ τῆς Αἴτνης μέχρι τῆς θαλάττης, οὐκέτι δυνατὸν ἦν τὴν πεζὴν στρατιὰν συμπαράγειν παραπλεούσαις ταῖς ναυσίν· ἐφθαρμένων γὰρ τῶν παρὰ τὴν θάλατταν τόπων ὑπὸ τοῦ καλουμένου ῥύακος, ἀναγκαῖον ἦν τὸ πεζὸν στρατόπεδον περιπορεύεσθαι τὸν τῆς Αἴτνης λόφον. (4) Διόπερ Μάγωνι

fendebantur ab his, qui in ea confugerant, expugnari tum illa non posse videns, in urbem se recepit. Hinc refectis copiis, Syracusas versus expeditionem instituit.

LVIII. Ceterum Siculi, Dionysium jam pridem exosi, et tum commodam occasionem nacti, ad Carthaginienses, exceptis Assorinis, desciverunt omnes. Dionysius in urbe Syracusanorum servis manumissis, sexaginta naves complevit, a Lacedæmoniis etiam plus quam mille mercenarios accivit, et castella per agrum obiens, importato frumento, munivit. Summo inprimis opere studioque Leontinorum arces firmavit, frugesque ex circumjacentibus agris illuc congessit. (2) Campanis etiam, qui Catinam eo tempore incolebant, persuasit ut in urbem, quæ Ætna jam vocatur, propter eximiam loci firmitatem, commigrarent. Post hæc ad centum et sexaginta stadia cum exercitu a Syracusis progressus, juxta Taurum, uti vocatur, castra posuit. (3) Sub signis tum triginta millia peditum, et aliquanto plus tribus millibus equitum habebat: naves præterea centum et octoginta, inter quas paucæ triremes erant. Imilco interim, dirutis Messanæ mœnibus, militibus edicit ut ædificia solo æquent, ita ut nec tegula, nec lignum, nec aliud quidquam maneat reliquum; sed alia comburant, alia confringant. (4) Nec mora, sed statim per illam hominum multitudinem opus ad exitum perducitur; eaque vastitas urbis facta est, ut, quo loco pridem incolis frequentata fuerit, agnosci haud posset. Quum enim videret locum hinc a sociis quidem urbibus procul remotum, sed omnium per Siciliam commodissimum esse, alterum ex his duobus eligendum sibi arbitratus fuerat, ut vel ita desolaret, ne unquam habitari posset, vel ita saltem afficeret, ut difficilis ac sera nimis ejus instauratio foret.

LIX. Hoc Messaniorum excidio quum satis declarasset, quanto Græcorum odio flagraret, Magonem navarchum cum instructa classe dimittit, ut litus legens Taurum, quem vocant, collem peteret jubens. Occuparant hunc Siculi magno quidem numero, sed absque certo duce. (2) His pridem Naxiorum terram Dionysius concesserat: sed tunc, Imilconis adducti promissis, collem hunc insederant. Quem, quod natura munitus esset, non modo tunc, sed etiam post bellum, muro circumdatum inhabitarunt, urbemque a mansione circa Taurum Tauromenium nuncuparunt. (3) Assumptis ergo copiis pedestribus, Imilco festinatis itineribus ad jam memoratum Naxiæ locum, Magone juxta oram legente, pervenit. Sed quia nuper ignem ad maritimam usque oram eructaverat Ætna, terrestris exercitus non amplius ita duci poterat, ut nauticum ad litus comitantem haberet. Maritimis enim tractibus flammantis Ætnæ ceu profluvio quodam exustis corruptisque, necessitas pedestre agmen montem circuire cogebat. (4) Magonem igitur jubet ut

προσέταξε πλεῖν ἐπὶ τῆς Κατάνης, αὐτὸς δὲ διὰ τῆς μεσογείου ταχέως ὁρμήσας, ἔσπευδε συμμίξαι ταῖς ναυσὶ περὶ τὸν τῶν Καταναίων αἰγιαλόν. Εὐλαβεῖτο γὰρ μήποτε διεσπαρμένης τῆς δυνάμεως οἱ Σικελιῶται τοῖς περὶ τὸν Μάγωνα διαναυμαχήσωσιν· ὅπερ καὶ συνετελέσθη. (5) Διονύσιος γὰρ τὸν μὲν πλοῦν εἰδὼς τῷ Μάγωνι βραχὺν ὄντα, τὴν δὲ πορείαν τοῖς πεζοῖς ἐργώδη καὶ μακράν, ἔσπευδεν ἐπὶ τῆς Κατάνης, βουλόμενος ναυμαχῆσαι πρὸς Μάγωνα πρὶν ἐλθεῖν τοὺς περὶ τὸν Ἰμίλκωνα. (6) Ἤλπιζε γὰρ τῶν πεζῶν ἐκτεταγμένων παρὰ τὸν αἰγιαλὸν τοῖς μὲν ἰδίοις θάῤῥος παρέξεσθαι, τοὺς δὲ πολεμίους δειλοτέρους ἔσεσθαι· τὸ δὲ μέγιστον, εἴ τι συμβαίη γενέσθαι πταῖσμα, ταῖς θλιβομέναις ναυσὶν ἐξῆν καταφυγεῖν πρὸς τὸ τῶν πεζῶν στρατόπεδον. (7) Ταῦτα δὲ διανοηθείς, Λεπτίνην μὲν ἀπέστειλε μετὰ πασῶν τῶν νεῶν, παραγγείλας ἀθρόοις τοῖς σκάφεσι ναυμαχεῖν, καὶ μὴ λύειν τὴν τάξιν, ὅπως μὴ κινδυνεύσωσιν ὑπὸ τοῦ πλήθους τῶν ἐναντίων· εἶχον γὰρ οἱ περὶ τὸν Μάγωνα σὺν ταῖς ὁλκάσι καὶ ταῖς ἄλλαις ταῖς ἐπικώποις, οὔσαις χαλκεμβόλοις, ναῦς οὐκ ἐλάττους πεντακοσίων.

LX. Οἱ δὲ Καρχηδόνιοι ὡς εἶδον τὸν αἰγιαλὸν τῶν πεζῶν πλήρη καὶ τὰς Ἑλληνικὰς ναῦς ἐπιφαινομένας, παραχρῆμα μὲν οὐ μετρίως ἠγωνίασαν, καὶ πρὸς τὴν γῆν ἐπεχείρησαν καταπλεῖν· μετὰ δὲ ταῦτα λογισάμενοι διότι κινδυνεύσουσιν ἀπολέσθαι πρὸς τὰς ναῦς ἅμα καὶ τοὺς πεζοὺς μαχόμενοι, ταχέως μετενόησαν. Κρίναντες οὖν ναυμαχεῖν, διέταττον τὰς ναῦς καὶ τὸν τῶν πολεμίων ἐπίπλουν ἐκαραδόκουν. (2) Λεπτίνης δὲ τριάκοντα ναυσὶ ταῖς ἀρίσταις πολὺ τῶν ἄλλων προάγων, οὐκ ἀνάνδρως μὲν ἀβούλως δὲ διηγωνίσατο. Εὐθὺς γὰρ ταῖς πρώταις τῶν Καρχηδονίων*, τὸ μὲν πρῶτον οὐκ ὀλίγας κατέδυσε τῶν ἀντιτεταγμένων τριήρων· τοῦ δὲ Μάγωνος ἀθρόαις ταῖς ναυσὶ ταῖς τριάκοντα περιχυθέντος, ταῖς μὲν ἀρεταῖς ὑπερεῖχον οἱ περὶ τὸν Λεπτίνην, τοῖς δὲ πλήθεσιν οἱ Καρχηδόνιοι. (3) Διὸ καὶ τῆς μάχης ἰσχυροτέρας γινομένης, καὶ τῶν κυβερνητῶν ἐκ παραβολῆς τὸν ἀγῶνα συνισταμένων, ὅμοιος ὁ κίνδυνος ταῖς ἐπὶ τῆς γῆς παρατάξεσιν ἐγίνετο. Οὐ γὰρ ἐκ διαστήματος τοῖς ἐμβόλοις εἰς τὰς τῶν πολεμίων ναῦς ἐνέσειον, ἀλλὰ συμπλεκομένων τῶν σκαφῶν, ἐκ χειρὸς διηγωνίζοντο. Τινὲς μὲν ἐπὶ τὰς τῶν ἐναντίων ναῦς ἐπιπηδῶντες ἔπιπτον εἰς τὴν θάλατταν, τινὲς δὲ κρατήσαντες τῆς ἐπιβολῆς, ἐν ταῖς τῶν πολεμίων ναυσὶν ἠγωνίζοντο. (4) Τέλος δὲ ὁ μὲν Λεπτίνης ἐκβιασθεὶς ἠναγκάσθη φυγεῖν εἰς τὸ πέλαγος, αἱ δὲ λοιπαὶ τῶν νεῶν ἀτάκτως τὸν ἐπίπλουν ποιούμεναι ὑπὸ τῶν Καρχηδονίων ἐχειροῦντο· καὶ γὰρ τὸ περὶ τὸν ναύαρχον ἐλάττωμα τοὺς Φοίνικας εὐθαρσεστέρους ἐποίησε, τοὺς δὲ Σικελιώτας οὐκ εἰς τὴν τυχοῦσαν ἀθυμίαν ἤγαγε. (5) Τῆς δὲ μάχης τοιοῦτον λαβούσης τὸ τέλος, οἱ Καρχηδόνιοι τοὺς ἀτάκτως φεύγοντας σφᾶς φιλοτιμότερον διώξαντες διέφθειραν μὲν ναῦς πλείους τῶν ἑκατόν, τὰ δ' ὑπηρετικὰ παρὰ τὸν αἰγιαλὸν κατα-

Catinam versus naviget: interim per mediterranea raptim ducens ipse, cum classe juxta Catinensium litus conjungere sese illi properat. Metus enim suberat, ne, copiis a se longius divulsis, Siculi navali Magonem prœlio adorirentur. Id quod etiam evenit. (5) Dionysius namque exploratum habens, brevem Magoni navigationem, sed longum et operosum pedestribus iter esse, præpropere ad Catinam contendit, ut, priusquam Imilconis miles accederet, ipse cum Magone prœlium navale iniret. (6) Pedestre enim agmen litori obtensum fiduciam suis adjecturum, et majorem hostibus metum incussurum; et, quod summum erat, si quid adversi contingeret, naves afflictas tutum ad pedestres copias refugium habituras sperabat. (7) His ita provisis, Leptinem cum tota classe in hostem mittit, jubens ut constipato navium agmine cum hoste prœlium committat, nec uspiam ordines laxet, ne per tantam hostium multitudinem in grave aliquod periculum deducantur. Erant enim in classe Magonis cum onerariis aliisque remigio instructis et rostratis naves quingentis haud pauciores.

LX. Carthaginienses igitur ubi litus navigiis repletum classemque Græcorum in se directam vident, primum quidem non parum angi prorasque terræ obvertere cœperunt; mox vero considerantes, extremum sibi periculum subeundum esse, si cum classe pariter et pedestri exercitu confligant, mutato consilio, pugnæ navalis fortunam tentare constituunt, navibusque in aciem dispositis, adventum hostis præstolantur. (2) Tum Leptines cum triginta navibus longe optimis ante ceteros excurrens, certamen strenuum quidem, sed inconsultum exorditur; nam statim incursu in primum Carthaginiensium agmen facto, initio non paucas adversæ partis triremes demergit: verum ubi conferta Magonis acies triginta illis navibus circumfunditur, virtute quidem Leptiniani, copia vero Carthaginienses superant. (3) Acri propterea certamine exorto, quum gubernatores ex propinquo naves inter se committerent, pugna illa non aliam habebat speciem, quam si terrestri prœlio acies inter se dimicarent. Non enim ex intervallo hostium navigia rostris impetere licebat, sed frontibus consertis cominus res gerebatur. Nonnulli, dum in proras adversas saltu se transmittere contendunt, in mare devolvuntur, alii, voti compotes, in mediis hostium carinis pugnam miscent. (4) Tandem Leptines, multitudinis tantæ vim sufferre haud amplius valens, in altum se fuga recipere cogitur. Reliquæ deinde naves, dissipatis ordinibus in hostem invectæ, a Carthaginiensibus facile subiguntur, navarchi siquidem profligati abitus in Pœnis confidentiam auxit, Siculis contra pavorem non exiguum injecit. (5) Pugna hunc finem sortita, Carthaginienses hostem fugientem contentius insectati, supra centum naves corrumpunt: actuariis autem

στήσαντες ἀνῄρουν τῶν ναυτῶν τοὺς διανηχομένους πρὸς τὸ πεζὸν στρατόπεδον. (6) Πολλῶν δ' ἀπολλυμένων οὐ μακρὰν τῆς γῆς, τῶν περὶ τὸν Διονύσιον οὐδαμῶς δυναμένων βοηθῆσαι, πᾶς ὁ τόπος ἔγεμε νεκρῶν καὶ ναυαγίων. Ἀπώλοντο μὲν οὖν ἐν τῇ ναυμαχίᾳ τῶν μὲν Καρχηδονίων οὐκ ὀλίγοι, τῶν δὲ Σικελιωτῶν ναῦς μὲν πλείους τῶν ἑκατόν, ἄνδρες δ' ὑπὲρ τοὺς δισμυρίους. (7) Ἀπὸ δὲ τῆς μάχης οἱ μὲν Φοίνικες περὶ τὴν Κατάνην ὁρμίσαντες τὰς τριήρεις, ἀνήψαντο τὰς αἰχμαλώτους ναῦς, καὶ ἀνελκύσαντες αὐτὰς ἐθεράπευον, ὥστε τοῖς Καταναίοις μὴ μόνον ἀκουστὸν ἀλλὰ καὶ θεωρητὸν ποιῆσαι τὸ μέγεθος τοῦ προτερήματος.

LXI. Οἱ δὲ Σικελιῶται τὴν πορείαν ἣν ἐπὶ τῶν Συρακουσῶν ἐποιήσαντο, νομίζοντες πάντως εἰς ἐργώδη πολιορκίαν συγκλεισθήσεσθαι, παρεκάλουν τὸν Διονύσιον εὐθέως ἀπαντᾶν τοῖς περὶ τὸν Ἰμίλκωνα* διὰ τὴν γεγενημένην νίκην· τάχα γὰρ τῷ παραδόξῳ τῆς ἐπιφανείας καταπλήξεσθαι τοὺς βαρβάρους καὶ τὸ πρότερον ἐλάττωμα διορθώσεσθαι. (2) Διονύσιος δὲ τὸ μὲν πρῶτον τοῖς παρακαλοῦσι πειθόμενος ἕτοιμος ἦν ἄγειν τὴν δύναμιν ἐπὶ τὸν Ἰμίλκωνα· ὡς δέ τινες τῶν φίλων ἔλεγον αὐτῷ ὅτι κινδυνεύσει τὴν πόλιν ἀποβαλεῖν, ἐὰν Μάγων ἀναχθῇ μετὰ τοῦ στόλου παντὸς ἐπὶ Συρακουσῶν, εὐθέως μετενόησε· καὶ γὰρ τὴν Μεσσήνην ᾔδει τῷ παραπλησίῳ τρόπῳ τοῖς βαρβάροις ὑποχείριον γεγενημένην· (3) ὥστε οὐκ ἀσφαλὲς εἶναι νομίζων ἔρημον ποιῆσαι τὴν πόλιν τῶν ἀμυνομένων ἀνέζευξεν ἐπὶ Συρακουσῶν. (4) Τῶν δὲ Σικελιωτῶν οἱ πλεῖστοι χαλεπῶς φέροντες ἐπὶ τῷ μὴ βούλεσθαι τοῖς πολεμίοις ἀπαντᾶν, καταλιπόντες τὸν Διονύσιον οἱ μὲν εἰς τὰς ἰδίας πατρίδας, οἱ δ' εἰς τὰ ἐγγὺς τῶν φρουρίων ἀπεχώρησαν. (5) Ἰμίλκων δὲ δυσὶν ἡμέραις κατανύσας εἰς τὸν τῶν Καταναίων αἰγιαλόν, τὰς μὲν ναῦς ἁπάσας ἐνεώλκησε, μεγάλου πνεύματος ἐπιγενομένου, τὴν δὲ δύναμιν ἐφ' ἡμέρας τινὰς ἀναλαμβάνων, πρέσβεις ἀπέστειλε πρὸς τοὺς τὴν Αἴτνην κατέχοντας Καμπανούς, παρακαλῶν ἀποστῆναι τοῦ Διονυσίου. (6) Ἐπηγγέλλετο δ' αὐτοῖς χώραν τε δωρήσασθαι πολλὴν καὶ τῶν ἐκ τοῦ πολέμου λαφύρων κοινωνοὺς ποιήσασθαι· ἐδίδασκε δὲ καὶ τοὺς τὴν Ἔντελλαν κατοικοῦντας Καμπανοὺς εὐδοκοῦντας Καρχηδονίοις καὶ συμμαχοῦντας κατὰ τῶν Σικελιωτῶν· καὶ καθόλου δὲ τὸ τῶν Ἑλλήνων ἀπεδείκνυε πολέμιον ὑπάρχον τῶν ἄλλων ἐθνῶν. (7) Οἱ δὲ Καμπανοὶ δεδωκότες ὁμήρους τῷ Διονυσίῳ, καὶ τοὺς ἀρίστους τῶν στρατιωτῶν ἀπεσταλκότες εἰς Συρακούσας, ἠναγκάσθησαν διατηρῆσαι τὴν πρὸς τὸν Διονύσιον συμμαχίαν, καίπερ ἐπιθυμοῦντες μεταβαλέσθαι πρὸς Καρχηδονίους.

LXII. Μετὰ δὲ ταῦτα Διονύσιος μὲν καταπεπληγμένος τοὺς Καρχηδονίους, ἀπέστειλε πρεσβευτὴν πρός τε τοὺς κατ' Ἰταλίαν Ἕλληνας καὶ πρὸς Λακεδαιμονίους, ἔτι δὲ Κορινθίους Πολύξενον τὸν κηδεστήν, δεόμενος βοηθεῖν καὶ μὴ περιιδεῖν τὰς ἐν Σικελίᾳ

navibus per litus dispositis, nautas ad terrestrem exercitum enatantes trucidant. (6) Quum igitur multi non procul a terra perirent, (nam Dionysii milites suppetias illis ferre nos poterant) totus iste locus cadaveribus naviumque fragmentis oppletus erat. Occubuerunt hoc in prœlio Carthaginiensium non pauci, a Siculorum parte naves supra centum, et virorum plus quam viginti millia interierunt. (7) Post hujus pugnæ exitum Pœni ad Catinam triremes sistunt, quo captas etiam naves pertrahunt, subductasque reficiunt, ut sic Catinensibus non modo audiendam, sed etiam contemplandam victoriæ magnitudinem exhiberent.

LXI. Porro Siculi dum Syracusas iter faciunt, permolestam sibi difficilemque in ea urbe obsidionem tolerandam fore putantes, Dionysium hortantur, ut Imilconi, ob partam modo victoriam *socordiori*, statim occurrat : repentino enim adventu Barbaros perterrefacturum, et cladem recens acceptam resarturum esse. (2) Jamque Dionysius, consiliis eorum sese attemperans, in hostem ducere paratus erat, quum nonnulli ex amicis illum admonent, periculum esse ne, si Mago cum tota classe Syracusas invadat, urbem ipse amittat. Mox igitur a proposito illo destitit, quum simili modo etiam Messanam a Barbaris oppressam sciret. (3) Quam ob causam urbem præsidio vacuam relinquere haud tutum arbitratus, Syracusas iter convertit. (4) Tum Siculorum plerique, indigne ferentes quod hostibus occurrere detrectaret, castra Dionysii relinquunt : quorum alii ad patrios lares, alii in proxima castella disgregantur. (5) Imilco autem, itinere biduano Catinæ litus assecutus, quotquot ibi naves invenerat, propter venti procellam subduxit, et dies aliquot militum quieti et refectioni tribuens, ad Campanos Ætnæ incolas legatum mittit, qui ad defectionem a Dionysio eos sollicitaret ; (6) magnaque agrorum ditione se illos remuneraturum, et prædæ ex hoc bello acquisitæ participes facturum pollicetur. Certiores præterea facit, Campanos Entellæ habitatores Carthaginiensium partibus favere, et auxiliarem contra Siculos operam sibi navare; postremo nationem Græcorum capitali exteras gentes odio prosequi ostendit. (7) Campani vero, tametsi in Carthaginiensium transire castra percuperent, tamen quum obsides Dionysio dedissent et militum suorum optimos Syracusas misissent, quamlibet inviti integrum societatis jus Dionysio conservare cogebantur.

LXII. Post hæc Dionysius, potentia Carthaginiensium territatus, Polyxenum affinem suum ad Græcos in Italia et Lacedæmonios nec non Corinthios legatum mittit petens ut auxilio sese levent, nec Græcas in Sicilia civitates radi.

πόλεις τῶν Ἑλλήνων ἄρδην ἀναιρουμένας. Ἔπεμψε δὲ καὶ ξενολόγους εἰς Πελοπόννησον μετὰ πολλῶν χρημάτων, ἐντειλάμενος ὡς πλείστους ἀθροίζειν στρατιώτας μὴ φειδομένους τῶν μισθῶν. (2) Ἰμίλκων δὲ τοῖς ἀπὸ τῶν πολεμίων σκύλοις κοσμήσας τὰς ναῦς, κατέπλευσεν εἰς τὸν μέγαν λιμένα τῶν Συρακοσίων, καὶ πολλὴν τοῖς ἐν τῇ πόλει κατάπληξιν ἐπέστησε. Διακόσιαι μὲν γὰρ καὶ ὀκτὼ μικραὶ ναῦς εἰσέπλεον ἐν τάξει τὰς εἰρεσίας ποιούμεναι καὶ τοῖς ἐκ τοῦ πολέμου λαφύροις πολυτελῶς κεκοσμημέναι, μετὰ δὲ ταῦτα αἱ φορτηγοὶ ναῦς εἰσθεόμεναι μὲν ὑπὲρ τὰς χιλίας, φέρουσαι δὲ πλείους τῶν πεντακοσίων, αἱ δὲ πᾶσαι σχεδὸν δισχίλιαι. Διὸ καὶ συνέβαινε τὸν [μὲν] λιμένα τῶν Συρακοσίων, καίπερ ὄντα μέγαν, ἐμπεφράχθαι μὲν τοῖς σκάφεσι, συγκαλύπτεσθαι δὲ σχεδὸν ἅπαντα τοῖς ἱστίοις. (3) Τούτων δὲ καθορμισθεισῶν, εὐθὺς καὶ τὸ πεζὸν στρατόπεδον ἐκ θατέρου μέρους ἀντιπαρῆγε συνεστηκός, ὡς μέν τινες ἀνέγραψαν, ἐκ τριάκοντα μυριάδων πεζῶν, ἱππέων δὲ τρισχιλίων [νεῶν δὲ μακρῶν διακοσίων]. Ὁ μὲν οὖν στρατηγὸς τῶν δυνάμεων Ἰμίλκων κατεσκήνωσεν ἐν τῷ τοῦ Διὸς νεῷ· τὸ δὲ λοιπὸν πλῆθος ἐν τῷ παρακειμένῳ τόπῳ κατεστρατοπέδευσεν, ἀπέχον τῆς πόλεως σταδίους δώδεκα. (4) Μετὰ δὲ ταῦτα Ἰμίλκων ἐξήγαγε τὴν στρατιὰν ἅπασαν, καὶ πρὸ τῶν τειχῶν ἔταξε τὴν δύναμιν, εἰς μάχην προκαλούμενος τοὺς Συρακοσίους. Ἐπέπλευσε δὲ καὶ τοῖς λιμέσιν ἑκατὸν ναυσὶ ταῖς ἀρίσταις, ὅπως καταπλήξηται τοὺς κατὰ τὴν πόλιν καὶ συναναγκάσῃ συγχωρεῖν ἥττους εἶναι καὶ κατὰ θάλατταν. (5) Οὐδενὸς δ' ἐπεξιέναι τολμῶντος, τότε μὲν ἀπῆγε τὴν δύναμιν εἰς τὴν στρατοπεδείαν· μετὰ δὲ ταῦτα ἐφ' ἡμέρας τριάκοντα τὴν χώραν ἐπήει δενδροτομῶν καὶ πᾶσαν φθείρων, ὅπως ἅμα μὲν τοὺς στρατιώτας πληρώσῃ παντοίας ὠφελείας, ἅμα δὲ τοὺς ἐντὸς τῶν τειχῶν εἰς ἀθυμίαν καταστήσῃ.

LXIII. Κατελάβετο δὲ καὶ τὸ τῆς Ἀχραδινῆς προάστειον, καὶ τοὺς νεὼς τῆς τε Δήμητρος καὶ Κόρης ἐσύλησεν· ὑπὲρ ὧν ταχὺ τῆς εἰς τὸ θεῖον ἀσεβείας ἀξίαν ὑπέσχε τιμωρίαν. Ταχὺ γὰρ αὐτῷ τὰ πράγματα καθ' ἡμέραν ἐγίνετο χείρω, καὶ τοῦ Διονυσίου θαρροῦντος ἀκροβολισμοὺς συνίστασθαι, συνέβαινε προτερεῖν τοὺς Συρακοσίους. (2) Ἐγίνοντο δὲ καὶ τὰς νύκτας ἐν τῷ στρατοπέδῳ παράλογοι ταραχαί, καὶ μετὰ τῶν ὅπλων συνέτρεχον, ὡς τῶν πολεμίων ἐπιθεμένων τῷ χάρακι. Ἐπεγενήθη δὲ καὶ νόσος, ἣ πάντων αὐτοῖς αἰτία κακῶν κατέστη· περὶ ἧς μικρὸν ὕστερον ἐροῦμεν, ἵνα μὴ προλαμβάνωμεν τῇ γραφῇ τοὺς καιρούς. (3) Ἰμίλκων μὲν οὖν τεῖχος περιβαλὼν τῇ παρεμβολῇ, τοὺς τάφους σχεδὸν πάντας τοὺς σύνεγγυς καθεῖλεν, ἐν οἷς τόν τε Γέλωνος καὶ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ Δημαρέτης, πολυτελῶς κατεσκευασμένους. Ὠκοδόμησε δὲ καὶ τρία φρούρια παρὰ θάλατταν, τὸ μὲν ἐπὶ τοῦ Πλημμυρίου, τὸ δ' ἐπὶ μέσου τοῦ λιμένος, τὸ δὲ κατὰ τὸν νεὼν τοῦ Διός. Εἰς δὲ ταῦτα τόν τε οἶνον καὶ τὸν σῖτον καὶ τὰ λοιπὰ τῶν ἐπιτηδείων κατεκόμιζε, νομίζων χρονιωτέραν ἔσε-

citus exscindi permittant. Conquisitores etiam in Peloponnesum cum magna pecuniarum vi dimittit, quibus mandatum erat, ut, quantamcunque possent, undique militum vim conducerent, stipendiis haud parcentes. (2) At Imilco cum navibus, hostium spoliis exornatis, in magnum Syracusanorum portum invectus, oppidanos ad summam adegit trepidationem. Ducentæ enim octoque naves longæ, pulchrum remigationis ordinem servantes et manubiis magnifice decoratæ, intrabant. Post has onerariæ supra mille *vacuæ* [*sic vetus interpres*], onustæ vero supra quingentas; ut naves in universum essent prope bis mille. Hinc factum ut portus Syracusanorum, licet amplus, navigiis obstrueretur, et totus fere obtectus velis lateret. (3) Jamque classis in portu fixa stabat, quum ex altera parte confestim terrestris etiam exercitus accedit, ex trecentorum millium peditatu, ut quidam prodidere, et trium millium equitatu conflatus. Tum Imilco imperator tentorium suum in Jovis templo statuit: reliqua autem multitudo in circumjacente loco castra metatur, duodecim circiter stadiis ab urbe. (4) Post haec totum exercitum educit, aciemque sub mœnibus explicans, ad pugnam Syracusanos lacessit; simulque centum navibus longe optimis ceteros etiam portus occupat, ut, injecto oppidanis metu, confessionem extorqueret, quod etiam mari Carthaginiensibus essent inferiores. (5) Ubi vero nemo prodire audet, tunc quidem in castra exercitum reducit. Hinc per triginta dies regionem incursat, excidiis arborum multat, et totam fœde corrumpit, tum ut variis emolumentis militem expleret, tum ut obsessis desperationem injiceret.

LXIII. Achradinæ quoque suburbium capit, et fana Cereris ac Proserpinæ exspoliat. Cujus sacrilegæ impietatis in numen commissæ meritas brevi post pœnas dedit. Nam statim fortuna ejus mutari, resque in dies magis in pejus labi, et quum resumpta Dionysius fiducia velitationibus hostem lacesseret, Syracusani victores abire. (2) Noctu etiam necopinati in castris pavores ac tumultus oriri, et concursus ad arma, quasi hostes vallo immineant, fieri. Quin et morbus tandem exercitum invasit, qui omnium illis malorum causa exstitit, de quo brevi post dissertur, ne calamo tempus antevertamus. (3) Murum igitur castris obducere festinans Imilco, cuncta ferme sepulcra, quæ juxta erant, demolitur, interque cetera Gelonis uxorisque ejus Demaretæ monumentum, mirifico quondam opere sumptuque exstructum, subruit. Tria insuper castella juxta mare, unum ad Plemmyrium, alterum circa medium portum, ultimum prope Jovis templum construxit; in quæ vinum et frumentum, ceteraque necessaria convexit, diu-

σθαι τὴν πολιορκίαν. (4) Ἀπέστειλε δὲ καὶ τὰς ὁλκάδας ναῦς εἴς τε Σαρδόνα καὶ Λιβύην, ὅπως σῖτον καὶ τὰς ἄλλας τροφὰς παρακομίζωσι. Πολύξενος δὲ ὁ Διονυσίου κηδεστὴς ἔκ τε Πελοποννήσου καὶ τῆς Ἰταλίας παρεγενήθη ναῦς μακρὰς ἄγων τριάκοντα παρὰ τῶν συμμάχων καὶ ναύαρχον Φαρακίδαν Λακεδαιμόνιον.

LXIV. Μετὰ δὲ ταῦτα Διονύσιος μὲν καὶ Λεπτίνης μετὰ μακρῶν νεῶν ἀγορὰν βουλόμενοι παρακομίσαι *, οἱ δὲ Συρακόσιοι καθ' αὑτούς τε γενόμενοι καὶ κατὰ τύχην ἰδόντες σιτηγὸν πλοῖον προσφερόμενον, πέντε ναυσὶν ἐπέπλευσαν αὐτῷ, καὶ κατακυριεύσαντες κατήγον εἰς τὴν πόλιν. (2) Τῶν δὲ Καρχηδονίων ἐπ' αὐτοὺς ἀναχθέντων τετταράκοντα ναυσίν, οἱ Συρακόσιοι πάσας ἐπλήρωσαν τὰς ναῦς, καὶ ναυμαχήσαντες τῆς τε στρατηγίδος νεὼς ἐκυρίευσαν καὶ τῶν ἄλλων εἴκοσι καὶ τέτταρας διέφθειραν· καταδιώξαντες δὲ τὰς φευγούσας μέχρι τοῦ ναυστάθμου τῶν πολεμίων, προεκαλοῦντο τοὺς Καρχηδονίους εἰς ναυμαχίαν. (3) Ἐκεῖνοι μὲν οὖν διὰ τὸ παράδοξον τεταραγμένοι ἡσυχίαν ἔσχον· οἱ δὲ Συρακόσιοι τὰς αἰχμαλώτους ναῦς ἀναψάμενοι κατήγαγον εἰς τὴν πόλιν. Μετεωρισθέντες δὲ τῷ προτερήματι, καὶ διαλογιζόμενοι τὸν μὲν Διονύσιον πλεονάκις ἡττημένον, αὐτοὺς δὲ χωρὶς ἐκείνου νενικηκότας Καρχηδονίους, φρονήματος ἐπληροῦντο. (4) Ἀθροιζόμενοι δὲ διελάλουν ὅτι περιορῶσιν αὐτοὺς δουλεύοντας Διονυσίῳ, καὶ ταῦτα καιρὸν ἔχοντες τῆς καταλύσεως αὐτοῦ· τὸν μὲν γὰρ ἔμπροσθεν χρόνον ἦσαν ἀφωπλισμένοι, τότε δὲ διὰ τὸν πόλεμον τῶν ὅπλων ἦσαν κύριοι. Οὐ μὴν ἀλλὰ τοιούτων λόγων γινομένων, Διονύσιος κατέπλευσε, καὶ συναγαγὼν ἐκκλησίαν ἐπῄνει τοὺς Συρακοσίους καὶ παρεκάλει θαρρεῖν, ἐπαγγελλόμενος ταχέως καταλύσειν τὸν πόλεμον. (5) Ἤδη δ' αὐτοῦ μέλλοντος διαλύειν τὴν ἐκκλησίαν, ἀναστὰς Θεόδωρος ὁ Συρακόσιος, ἐν τοῖς ἱππεῦσιν εὐδοκιμῶν καὶ δοκῶν εἶναι πρακτικός, ἀπετόλμησε περὶ τῆς ἐλευθερίας τοιούτοις χρήσασθαι λόγοις.

LXV. « Εἰ καί τινα προσέψευσται Διονύσιος, τό γε ῥηθὲν ὑπ' αὐτοῦ τὸ τελευταῖον ἀληθὲς ἦν, ὅτι ταχέως καταλύσει τὸν πόλεμον. Τοῦτο δὲ πρᾶξαι δύναιτ' ἂν οὐκ αὐτὸς ἀφηγούμενος, ἥττηται γὰρ πολλάκις, ἀλλὰ τὴν πάτριον ἐλευθερίαν ἀποδοὺς τοῖς πολίταις. (2) Νῦν μὲν γὰρ οὐδεὶς ἡμῶν προθύμως ὑπομένει τοὺς κινδύνους, ὅταν ἡ νίκη μηδὲν ἧττον ἢ τις ἧττα· λειφθέντας γὰρ Καρχηδονίοις δεήσει ποιεῖν τὸ προσταττόμενον, νικήσαντας δὲ Διονύσιον ἔχειν βαρύτερον ἐκείνων δεσπότην. Καρχηδόνιοι μὲν γάρ, κἂν πολέμῳ κρατήσωσι, φόρον ὡρισμένον λαβόντες οὐκ ἂν ἡμᾶς ἐκώλυσαν τοῖς πατρίοις νόμοις διοικεῖν τὴν πόλιν· οὗτος δὲ τὰ μὲν ἱερὰ συλήσας, τοὺς δὲ τῶν ἰδιωτῶν πλούτους ἅμα ταῖς τῶν κεκτημένων ψυχαῖς ἀφελόμενος, τοὺς οἰκέτας μισθοδοτεῖ κατὰ τῆς τῶν δεσποτῶν δουλείας, καὶ τὰ συμβαίνοντα κατὰ τὰς τῶν πόλεων ἁλώσεις δεινά, ταῦτ' ἐν εἰρήνῃ πράττων καταλύσειν ἐπαγγέλλεται τὸν

turnam hanc obsidionem fore ratiocinatus. (4) Onerarias præterea naves in Sardiniam et Africam ad frumentum ceteramque alimoniam perferendum misit. Sub hæc Polyxenus, Dionysii affinis, e Peloponneso Italiaque reversus, triginta naves longas a sociis acceptas cum Pharacida Lacedæmonio classis præfecto adducit.

LXIV. Post hæc quum Dionysius et Leptines ad commeatus importandos navibus longis *excurrissent*, Syracusani, jam sibi redditi, frumentariam forte navem accelerare vident. Hanc quinque navibus aggressi superant, et in oppidum perducunt. (2) In quos dum quadraginta cum navibus tendunt Carthaginienses, totam mox classem instruunt Syracusani, et prœlio commisso prætoriam navem capiunt, et de reliquis viginti quattuor corrumpunt. Fugientes deinde ad navalia hostium usque persecuti, ad pugnam Carthaginienses provocant. (3) Verum illi, subito hoc casu perturbati, nusquam se commovebant. Syracusani igitur naves captivas suis annexas in urbem pertrahunt, elatique tam felici successu, dum sæpius antehac succubuisse Dionysium, seque jam absque illo victoriam de Carthaginiensibus retulisse pensiculant, animis intumescunt, (4) et in cœtus passim coeuntes, hac de re sermones inter se miscent, quod videlicet servitute se premi a Dionysio patiantur, præsertim quum tam commodam in manibus habeant evertendi illius occasionem. Nam huc usque se fuisse exarmatos; nunc propter instans bellum arma rursus in potestate habere. Hæc dum a vulgo passim jactantur, Dionysius portum intrat. Qui concione statim advocata, Syracusanos laudat, hortaturque ut præsenti fortique sint animo, ac brevi soluturum se bellum pollicetur. (5) Quumque jam dimissurus concionem esset, Theodorus Syracusanus, magnæ inter equites auctoritatis, et pro strenuo rerum effectore habitus, hanc de libertate orationem in medium afferre non dubitavit.

LXV. « Etsi multum orationi suæ mendacii admiscuit Dionysius; quod tamen postremo loco dixit, bello propediem se finem impositurum, cum veritate consentit. Sed hoc præstari ab ipso posset, si non pro duce belli se gereret, nam sæpenumero jam victus est, sed patriam nobis libertatem restitueret. (2) Nunc enim nemo inter nos est, qui alacriter pugnæ discrimen subeat, quando victoria non inferius succumbentium clade malum exsistit. Nam victos, Carthaginiensium imperia nos exsequi, victoria autem potitos, graviorem illis dominum experiri necessum erit. Carthaginienses certe bello superiores si tributum victis præscriptum acceperint, patriis nos legibus administrare civitatem haud vetuerint; at iste, expilatis fanis et privatorum facultatibus una cum ipsa possessorum vita abreptis, servos in dominorum servitia mercede conducit. Et quæ alioquin captis urbibus accidere solent gravissima, hæc tempore pacis iste perpetrans, bellum Carthaginien-

πρὸς Καρχηδονίους πόλεμον. (3) Ἡμῖν δ', ὦ ἄνδρες, οὐχ ἧττον τοῦ Φοινικικοῦ πολέμου καταλυτέον ἐστὶ τὸν ἐντὸς τοῦ τείχους τύραννον. Ἡ μὲν γὰρ ἀκρόπολις δούλων ὅπλοις τηρουμένη κατὰ τῆς πόλεως ἐπιτετείχισται, τὸ δὲ τῶν μισθοφόρων πλῆθος ἐπὶ δουλείᾳ τῶν Συρακοσίων ἤθροισται. Καὶ κρατεῖ τῆς πόλεως οὐκ ἐπ' ἴσης βραβεύων τὸ δίκαιον, ἀλλὰ μόναρχος πλεονεξίᾳ κρίνων πράττειν πάντα. Καὶ νῦν οἱ μὲν πολέμιοι βραχὺ μέρος ἔχουσι τῆς χώρας, Διονύσιος δὲ πᾶσαν ποιήσας ἀνάστατον τοῖς τὴν τυραννίδα συναύξουσιν ἐδωρήσατο. (4) Μέχρι τίνος οὖν καρτερήσομεν ταῦτα πάσχοντες ὑπὲρ ὧν οἱ ἀγαθοὶ χάριν τοῦ μὴ λαβεῖν πεῖραν ἀποθνήσκειν ὑπομένουσι; Καὶ πρὸς μὲν Καρχηδονίους ἀγωνιζόμενοι τοὺς ἐσχάτους κινδύνους εὐψύχως ὑπομένομεν, πρὸς δὲ πικρὸν τύραννον ὑπὲρ ἐλευθερίας καὶ περὶ πατρίδος οὐδὲ λόγῳ παρρησίαν ἔτι ἄγειν τολμῶμεν· καὶ ταῖς μὲν τοσαύταις μυριάσι τῶν πολεμίων ἀντιταττόμεθα, μόναρχον δὲ οὐδ' ἀνδραπόδου γενναίου τὴν ἀρετὴν ἔχοντα πεφρίκαμεν.

LXVI. « Οὐ γὰρ δήπουθεν ἀξιώσαι τις ἂν παραβάλλειν Διονύσιον τῷ παλαιῷ Γέλωνι. Ἐκεῖνος μὲν γὰρ διὰ τῆς ἰδίας ἀρετῆς μετὰ Συρακοσίων καὶ τῶν ἄλλων Σικελιωτῶν ἠλευθέρωσε τὴν Σικελίαν ἅπασαν, ὁ δ' ἐν ἐλευθερίᾳ παραλαβὼν τὰς πόλεις, τῶν μὲν ἄλλων ἁπασῶν κυρίους πεποίηκε τοὺς πολεμίους, αὐτὸς δὲ τὴν πατρίδα καταδεδούλωται. (2) Κἀκεῖνος μὲν πολὺ πρὸ τῆς Σικελίας ἀγωνισάμενος τοὺς ἐν ταῖς πόλεσιν ὄντας συμμάχους οὐδὲ ἰδεῖν τοὺς πολεμίους ἐποίησεν, ὁ δ' ἀπὸ Μοτύης διὰ πάσης τῆς νήσου φυγὼν συγκέκλεικεν ἑαυτὸν ἐντὸς τῶν τειχῶν, πρὸς μὲν τοὺς πολίτας θρασυνόμενος, τοὺς δὲ πολεμίους οὐδὲ κατ' ὄψιν ἰδεῖν ὑπομένων. (3) Τοιγαροῦν ἐκεῖνος μὲν διά τε τὴν ἀρετὴν καὶ τὸ μέγεθος τῶν πράξεων οὐ μόνον τῶν Συρακοσίων, ἀλλὰ καὶ τῶν Σικελιωτῶν ἑκουσίων παρέλαβε τὴν ἡγεμονίαν, ὁ δ' ἐπ' ὀλέθρῳ μὲν τῶν συμμάχων, ἐπὶ δουλείᾳ δὲ τῶν πολιτῶν στρατηγήσας, πῶς οὐκ ἂν δικαίως ὑπὸ πάντων μισοῖτο; οὐ γὰρ μόνον ἡγεμονίας ἀνάξιος, ἀλλὰ καὶ μυρίων θανάτων τυχεῖν δίκαιος. (4) Γέλα καὶ Καμάρινα διὰ τοῦτον κατεστράφησαν, Μεσσήνη ἄρδην ἀνῄρηται κατὰ συμμαχίαν, δισμύριοι τῶν συμμάχων ἀπολώλασι, τὸ σύνολον εἰς μίαν κατακεκλείσμεθα πόλιν, τῶν κατὰ τὴν Σικελίαν Ἑλληνίδων πασῶν ἀνῃρημένων. Πρὸς γὰρ τοῖς ἄλλοις ἀτυχήμασι Νάξον καὶ Κατάνην ἐξηνδραποδίσατο, πόλεις συμμαχίδας, ἐπικαίρους πόλεις, ἄρδην ἀνῄρηκε. (5) Καὶ πρὸς μὲν Καρχηδονίους δύο μάχας ἐνστησάμενος, ἐν ἑκατέραις ἥττηται, παρὰ δὲ τοῖς πολίταις πιστευθεὶς ἅπαξ στρατηγίας, εὐθέως ἀφείλετο τὴν ἐλευθερίαν, φονεύων μὲν τοὺς παρρησίαν ἄγοντας ὑπὲρ τῶν νόμων, φυγαδεύων δὲ τοὺς ταῖς οὐσίαις προέχοντας, καὶ τὰς μὲν τῶν φυγάδων γυναῖκας οἰκέταις καὶ μιγάσιν ἀνθρώποις συνοικίζων, τῶν δὲ πολιτικῶν ὅπλων βαρβάρους καὶ ξένους ποιῶν κυρίους. (6) Καὶ ταῦτ' ἔπρα-

sium finiturum se pollicetur. (3) At nobis, o cives, non minus intra mœnia tyrannus, quam bellum Punicum, exterminandus est. Nam arx, quæ servorum armis nunc custoditur, adversus civitatem exstructa et communita est, et mercenariorum copia ad Syracusanorum servitutem congregatur, urbique ipse dominatur, non ut æquabiliter jus administret, sed ut monarcha, per avaritiam quidvis agere constitutum habens. Et nunc exiguam quidem agri partem hostes obtinent : Dionysius vero totum armis subactum illis donavit, qui in amplificando dominatu ipsum adjuverunt. (4) Quousque tandem in perpetiendis istis perdurabimus, quorum ne periculum faciant viri fortes, mori potius sustinent? Adversus Carthaginienses quidem extrema discrimina prœliando animose toleramus : at contra tyrannum acerbissimum pro libertate et patria fiduciam adhibere, ne verbo quidem audemus. Tot hostium millibus in acie occursamus : at principem, nec servi paullo generosioris virtute præditum, exhorrescimus.

LXVI. « Nemo enim quisquam tantum Dionysio arrogabit, ut cum Gelone illum comparandum statuat. Ille enim tum sua ipsius virtute, tum Syracusanis aliisque Siceliotis adjutus, Siciliam universam in libertatem vindicavit : iste, postquam liberas accepit urbes, ceteras quidem omnes potestati hostium obnoxias fecit, sed patriam ipse servitute oppressit. (2) Ille, diu multumque pro Sicilia prœliatus, effecit ut per civitates socii hostem ne cernerent quidem amplius : iste, fugam a Motya inde per totam usque insulam extendens, mœnibus tandem se inclusit, in cives ferox, sed nec primum hostis intuitum sustinens. (3) Quo factum ut ille tum propter virtutem suam, tum rerum gestarum magnitudinem, non a Syracusanis tantum, sed etiam Siceliotis, imperium sponte oblatum acceperit : iste quum ad perniciem sociorum et servitutem civium imperatoris munus sibi arroget, quidni jure ab omnibus sit odio prosequendus? quid? qui non imperio tantum non dignus, sed mille etiam neces promeritus sit? (4) Per hunc Gela et Camarina sunt eversæ, Messana per societatem funditus excisa, centum millia sociorum exitio data. Eo tandem res devoluta est, ut in unam simus urbem conclusi, ceteris per Siciliam Græci nominis urbibus in universum dirutis. Nam ad ceteras calamitates etiam hoc accessit, quod Naxum et Catinam sub corona vendidit, urbesque socias et opportunas prorsus delevit. (5) Conflictus cum Carthaginiensibus instituit duos : verum in utroque victus est. Quum semel a civibus imperium sibi creditum accepisset, ipsam mox libertatem illis ademit, ingenuos legum assertores mactans, opulentiores exilio multans, exulum uxores servis aliisque ex promiscuo vulgo in matrimonium collocans, armorum civilium Barbaros et peregrinos reddens compotes. (6) Et hæc omnia designavit, proh Jup-

ξεν, ὦ Ζεῦ καὶ θεοὶ πάντες, ὑπηρέτης ἀρχείων, ἀπεγνωσμένος ἄνθρωπος.

LXVII. Καὶ ποῦ τὸ φιλελεύθερον τῶν Συρακοσίων; ποῦ δ' αἱ τῶν προγόνων πράξεις; Ἐῶ τὰς ἐφ' Ἱμέρᾳ τριάκοντα μυριάδας ἄρδην ἀναιρεθείσας Καρχηδονίων, παρίημι τὴν τῶν μετὰ Γέλωνα τυράννων κατάλυσιν· ἀλλ' ἐχθὲς καὶ πρώην Ἀθηναίων τηλικαύταις δυνάμεσιν ἐπὶ Συρακούσας στρατευσάντων, οἱ πατέρες ἡμῶν οὐδὲ τὸν ἀπαγγελοῦντα τὴν συμφορὰν ἀπέλιπον. (2) Ἡμεῖς δὲ τηλικοῦτ' ἔχοντες πατέρων παράδειγμα ἀρετῆς, τοῖς Διονυσίου προστάγμασιν ὑπακούομεν, καὶ ταῦτα τῶν ὅπλων ὄντες κύριοι; θεῶν γάρ τις πρόνοια μετὰ τῶν συμμάχων ἐν τοῖς ὅπλοις ἡμᾶς συνήγαγε πρὸς τὸ τὴν ἐλευθερίαν ἀνακτήσασθαι, καὶ πάρεστι τήμερον ἄνδρας ἀγαθοὺς γενομένους καὶ συμφρονήσαντας ἀπαλλαγῆναι τῆς βαρείας ἀνάγκης. (3) Τὸν μὲν γὰρ ἔμπροσθεν χρόνον παρωπλισμένοι * συμμάχων ὄντες, τῷ δὲ τῶν μισθοφόρων πλήθει τηρούμενοι, σχεδὸν εἴκομεν τῷ τῆς ἀνάγκης καιρῷ· νῦν δὲ τῶν ὅπλων κυριεύοντες καὶ τοὺς συμμάχους ἅμα βοηθοὺς καὶ θεατὰς ἔχοντες τῆς ἀρετῆς, μὴ παραχωρήσωμεν, ἀλλὰ ποιήσωμεν φανερὸν ὡς διὰ καιρόν, οὐ δι' ἀνανδρίαν ὑπεμείναμεν δουλεύειν. (4) Οὐκ αἰσχυνόμεθα τῶν πολέμων ἔχοντες ἡγεμόνα τὸν τὰ κατὰ τὴν πόλιν ἱερὰ σεσυληκότα, καὶ τηλικούτων πραγμάτων ποιοῦντες προστάτην ᾧ βίον ἰδιωτικὸν οὐδεὶς ἂν εὖ φρονῶν διοικεῖν ἐπιτρέψειε; καὶ τῶν ἄλλων ἐν τοῖς πολέμοις μάλιστα τηρούντων τὰ πρὸς τοὺς θεοὺς ὅσια διὰ τὸ μέγεθος τῶν κινδύνων, ἡμεῖς τὸν ἐπ' ἀσεβείᾳ διωνομασμένον ἐλπίζομεν καταλύσειν τὸν πόλεμον;

LXVIII. « Καίτοι γε εἴ τις βούλεται τἀκριβὲς ζητεῖν, εὑρήσει Διονύσιον οὐχ ἧττον τοῦ πολέμου τὴν εἰρήνην εὐλαβούμενον. Νῦν μὲν γὰρ διὰ τὸν ἀπὸ τῶν πολεμίων φόβον νομίζει τοὺς Συρακοσίους μηδὲν ἐπιχειρήσειν κατ' αὐτοῦ πρᾶξαι, καταπονηθέντων δὲ τῶν Καρχηδονίων, ἀντιλήψεσθαι τῆς ἐλευθερίας, τῶν μὲν ὅπλων κυριεύοντας, διὰ δὲ τὰς πράξεις πεφρονηματισμένους. (2) Διὰ τοῦτο γάρ, οἶμαι, κατὰ μὲν τὸν πρῶτον πόλεμον προδοὺς Γέλαν καὶ Καμάριναν, ταύτας ἀοικήτους ἐποίησεν, ἐν δὲ ταῖς συνθήκαις ἐκδότους τὰς πλείστας Ἑλληνίδας πόλεις συνέθετο. (3) Μετὰ δὲ ταῦτ' ἐν εἰρήνῃ Νάξον καὶ Κατάνην παρασπονδῶν ἐξανδραποδισάμενος ἣν μὲν κατέσκαψεν, ἣν δὲ τοῖς ἐξ Ἰταλίας Καμπανοῖς οἰκητήριον ἔδωκεν. (4) Ἐπειδὴ δὲ ἐκείνων ἀπολομένων οἱ περιλειφθέντες πολλάκις ἐπεβάλοντο καταλῦσαι τὴν τυραννίδα, πάλιν τοῖς Καρχηδονίοις πόλεμον κατήγγειλεν· οὐ γὰρ οὕτως εὐλαβεῖτο λῦσαι τὰς συνθήκας παρὰ τοὺς ὅρκους ὡς ἐφοβεῖτο τὰ περιλελειμμένα συστήματα τῶν Σικελιωτῶν. Καὶ δὴ φαίνεται διὰ παντὸς ἐπηγρυπνηκὼς τῇ τούτων ἀπωλείᾳ. (5) Καὶ πρῶτον μὲν περὶ Πάνορμον δυνάμενος παρατάξασθαι τοῖς πολεμίοις, ἀποβαινόντων ἐκ τῶν νεῶν καὶ τὰ σώματα κακῶς ἐχόντων διὰ τὸν σάλον, οὐκ ἠβουλήθη· μετὰ δὲ ταῦτα τὴν Μεσσήνην ἐπίκαιρον καὶ τηλικαύτην πόλιν ἀβοήθητον περιιδὼν εἴασε κατασκαφῆναι, ὅπως μὴ

piter, omnesque Dii! minister curiæ, et profligatæ sortis homo.

LXVII. « Ubi nunc libertatis amor in Syracusanis? ubi majorum res gestæ? Non memoro trecenta ista millia Carthaginiensium ad Himeram internecione cæsa, mitto deletos post Gelonem tyrannos: sed heri aut nudius tertius, uti dicitur, tantis Atheniensium copiis Syracusanos bello prementibus, patres vestri ne nuntium quidem cladis reliquerunt: (2) atque nos, tam luculento virtutis paternæ exemplo instructi, Dionysii jussis paremus, idque quum arma nobis sint præsto? Enimvero provida quædam deorum cura nos cum auxiliariis huc propterea in armis congregavit, ut libertatem nobis recuperemus. Hoc ipso die licet nobis, si viros fortes et concordes nos exhibeamus, duræ istius necessitatis jugum excutere. (3) Hactenus enim quia armis destituti et sociis fuimus, et conducti militis copia urbs nostra redundavit, parum abest quin victas necessitati manus dederimus: at nunc armorum compotes, dum socii quoque et auxiliares et virtutis nostræ spectatores adsunt, ne concedamus quidquam; sed nos temporis difficultate, non virtutis defectu servitutem tolerasse manifestum faciamus. (4) An non pudet nos hostem belli ducem habere, qui templa civitatis sacrilegiis exhausit, illumque tantarum curationi rerum præficere, cujus administrationi nemo, recta saltem ratione præditus, privatas suas opes commiserit? et quum alii sacrosancta deorum jura in bellis maxime ob imminentium periculorum magnitudinem observent, an nos violatæ religionis nomine ubique infamem bello huic finem additurum speremus?

LXVIII. « Atqui, si quis rem accuratius inquirere velit, Dionysium pacem non minus quam bellum reformidare comperiet. Nunc enim Syracusanos ob impendentem ab hoste metum nihil tentaturos adversum se existimat: Carthaginiensibus vero subactis, libertatem sibi vindicaturos, armorum denuo compotes et rerum gestarum successu animatos, prævidet. (2) Atque hoc mihi causæ videtur fuisse, cur bello priore proditam a se Gelam et Camarinam civibus viduarit, atque in fœderis conditionibus plerasque Græci nominis urbes hosti reliquerit. (3) Post hæc tempore pacis Naxum et Catinam contra fœdus in servitutem redegit, quarum illam diruit, hanc Campanis ex Italia incolendam dedit. (4) Quum vero post interitum illorum superstites non raro ad demoliendam tyrannidem animum convertissent, bellum denuo Carthaginiensibus indixit. Non enim tanta ipsi religio erat fœdus solvere contra juris jurati fidem, quantus eum metus a relictis Siculorum communitatibus angebat. In quorum iste perniciem invigilare perpetuo quidem videtur. (5) Nuper ad Panormum, quum hostes e navibus exscendentes, et a tempestatis jactatione languidos, instructa acie excipere posset, nihil minus voluit. Postea Messanam, tam commodam et tantæ magnitudinis urbem, auxiliis destitutam exscindi passus est: quippe

μόνον ὡς πλεῖστοι διαφθείρωνται τῶν Σικελιωτῶν, ἀλλὰ καὶ Καρχηδόνιοι τὰς ἐξ Ἰταλίας βοηθείας καὶ τοὺς ἐκ Πελοποννήσου στόλους ἐμφράξωσι. (6) Τὸ δὲ τελευταῖον ἐν τῷ Καταναίων αἰγιαλῷ διηγωνίσατο, παρεὶς πρὸς τῇ πόλει τὴν μάχην συστήσασθαι πρὸς τὸ τοὺς ἐλαττουμένους καταφεύγειν εἰς τοὺς οἰκείους λιμένας. Μετὰ δὲ τὴν ναυμαχίαν μεγάλων πνευμάτων ἐπιγενομένων, καὶ τῶν Καρχηδονίων ἀναγκασθέντων νεωλκῆσαι τὸν στόλον, καιρὸν εἶχε τοῦ νικᾶν κάλλιστον. (7) Τὸ μὲν γὰρ πεζὸν στράτευμα τῶν πολεμίων οὔπω κατηντηκὸς ἦν, τὸ δὲ μέγεθος τοῦ χειμῶνος ἐπὶ τὸν αἰγιαλὸν αὐτοῖς τὰς ναῦς ἐξέβραττε. Τότε συνεπιθεμένων ἡμῶν πεζῇ πάντων, ἠναγκάσθησαν ἂν ἀποβαίνοντες ἁλίσκεσθαι ῥᾳδίως ἢ πρὸς τὰ κύματα βιαζόμενοι τὸν αἰγιαλὸν πληρῶσαι ναυαγίων.

LXIX. « Ἀλλὰ τὸ μὲν Διονυσίου κατηγορεῖν ἐν Συρακοσίοις ἐπὶ πλεῖον οὐκ ἀναγκαῖον εἶναι νομίζω. Εἰ γὰρ οἱ δι' αὐτῶν τῶν ἔργων ἀνήκεστα παθόντες οὐκ ἐγείρονται τοῖς θυμοῖς, ἦπου τοῖς λόγοις προαχθήσονται πρὸς τὴν κατὰ τούτου τιμωρίαν; καὶ ταῦτ' ἰδόντες αὐτὸν πολίτην μὲν γεγονότα πονηρότατον, τύραννον δὲ πικρότατον, στρατηγὸν δὲ πάντων ἀγεννέστατον. (2) Ὁσάκις μὲν γὰρ σὺν τούτῳ παρεταξάμεθα, τοσαυτάκις ἡττήθημεν· νυνὶ δὲ καθ' αὑτοὺς ὀλίγαις ναυσὶ τὴν πᾶσαν τῶν πολεμίων δύναμιν κατεναυμαχήσαμεν. Διόπερ ἕτερον ἡγεμόνα ζητητέον, ὅπως μὴ τὸν σεσυληκότα τοὺς τῶν θεῶν ναοὺς στρατηγὸν ἔχοντες ἐν τῷ πολέμῳ θεομαχῶμεν. (3) Φανερῶς γὰρ τὸ δαιμόνιον ἀντιπράττει τοῖς τὸν ἀσεβέστατον προχειρισαμένοις ἐπὶ τὴν ἡγεμονίαν. Τὸ γὰρ μετὰ μὲν τούτου πάσας τὰς δυνάμεις ἡττῆσθαι, χωρὶς δὲ τούτου καὶ βραχὺ μέρος ἱκανὸν εἶναι καταπολεμῆσαι Καρχηδονίους, πῶς οὐ πᾶσιν ὁρατὴν ἔχει τὴν τῶν θεῶν ἐπιφάνειαν; (4) Διόπερ, ὦ ἄνδρες, ἐὰν μὲν ἑκὼν ἀποτιθῆται τὴν ἀρχήν, ἐάσωμεν αὐτὸν ἀπαλλάττεσθαι μετὰ τῶν ἰδίων ἐκ τῆς πόλεως· ἐὰν δὲ μὴ βούληται, καιρὸν ἔχομεν κάλλιστον τὸν παρόντα πρὸς τὸ τῆς ἐλευθερίας ἀντιλαμβάνεσθαι. Πάντες συνεληλύθαμεν, κύριοι τῶν ὅπλων ἐσμέν, συμμάχους ἔχομεν παρόντας οὐ μόνον τοὺς ἀπὸ τῆς Ἰταλίας Ἕλληνας, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀπὸ Πελοποννήσου. (5) Τὴν δὲ ἡγεμονίαν δοτέον κατὰ τοὺς νόμους πολίταις ἢ τοῖς κατὰ τὴν μητρόπολιν οἰκοῦσι Κορινθίοις ἢ τοῖς ἀφηγουμένοις τῆς Ἑλλάδος Σπαρτιάταις. »

LXX. Τοιούτοις τοῦ Θεοδώρου χρησαμένου λόγοις, οἱ μὲν Συρακόσιοι μετέωροι ταῖς ψυχαῖς ἐγένοντο καὶ πρὸς τοὺς συμμάχους ἀπέβλεπον· Φαρακίδου δὲ τοῦ Λακεδαιμονίου ναυαρχοῦντος τῶν συμμάχων καὶ παρελθόντος ἐπὶ τὸ βῆμα, πάντες προσεδόκων ἀρχηγὸν ἔσεσθαι τῆς ἐλευθερίας. (2) Ὁ δὲ τὰ πρὸς τὸν τύραννον ἔχων οἰκείως ἔφησεν αὐτὸν ὑπὸ Λακεδαιμονίων ἀπεστάλθαι Συρακοσίοις καὶ Διονυσίῳ συμμαχεῖν πρὸς Καρχηδονίους, ἀλλ' οὐ Διονυσίου τὴν ἀρχὴν καταλύειν. Παρὰ δὲ τὴν προσδοκίαν γενομένης τῆς ἀποφάσεως, οἱ μὲν μισθοφόροι συνέδραμον πρὸς τὸν Διονύσιον, οἱ δὲ Συ-

ut non modo quamplurimi Siculorum delerentur, verum etiam, ut suppetias ex Italia et e Peloponneso classes nobis Carthaginienses intercluderent. (6) Ad postremum in Catinensium litore dimicavit, negligens ad hanc urbem pugnare, ubi victis in notos sibi portus perfugium erat. Post conflictum hunc navalem quum magnis ventorum procellis obortis classem subducere Carthaginienses cogerentur, pulcherrimam vincendi opportunitatem habebat. (7) Pedestris enim hostium acies nondum advenerat, navesque ipsorum hiemis violentia ad litus ejiciebantur. Tunc si nos omnes conjuncti pedestri marte illos adorti fuissemus, eo necessitatis compulsi essent, ut vel descensu facto, citra negotium in manus venissent, aut fluctibus vi obluctantes, naufragiis litus complevissent.

LXIX. « At vero Dionysium inter Syracusanos pluribus accusare, haud necessarium esse arbitror. Nam si immedicabilibus ab eo damnis affectorum animos res ipsæ non exsuscitant, num verbis ad sumendam de homine vindictam impellentur? quum præter illa, omnium civem nequissimum, tyrannum sævissimum et ducem omnium ignavissimum hunc esse videant. (2) Quoties enim ejus ductu manum cum hoste contulimus, toties profligati sumus : nunc vero nostris auspiciis exigua navium copia universam hostium classem devicimus. Quamobrem alius nobis imperator est quærendus, ne, si expilatorem sacrarum ædium ducem belli retineamus, cum deo bellum geramus. (3) Nam evidenter cœleste numen iis adversatur, qui summæ impietatis hominem ad imperium evexere. Quod enim cum illo universæ copiæ fusæ sunt, absque vero illo non ita magna exercitus pars ad debellandum Carthaginienses satis fuit, nonne hoc cunctis præsentiam deorum conspiciendam exhibet? (4) Quocirca, viri Syracusani, si volens imperio se abdicat, migrandi ex urbe cum suis copiam ei faciamus; quod si nolit, pulcherrimam in præsentia libertatis capessendæ occasionem habemus. Omnes hic congregati sumus, armorum penes nos est potestas, auxiliarii non tantum ab Italia Græci, sed e Peloponneso quoque, nobis præsto sunt. (5) Summa vero militiæ potestas ex jussu legis civibus, aut qui in metropoli nostra habitant, Corinthiis, aut qui Græciæ principatum tenent, Spartanis, committenda est. »

LXX. Hunc ad modum ubi Theodorus peroraverat, suspensis Syracusani animis ad belli socios respiciebant. Tum Pharacidas Lacedæmonius, classis auxiliariæ prætor, tribunal ascendit. Omnes igitur hunc libertatis recuperandæ auctorem et ducem fore sperabant. (2) At hic, quod tyranno familiaris esset, se ad ferendum Syracusanis et Dionysio contra Carthaginienses auxilium, non ad imperium Dionysii dissolvendum, a Lacedæmoniis missum esse dixit. Hæc dum præter exspectationem in contrarium ille disputat, mercenarii ad Dionysium concurrunt, Syracusani vero, non

ρακόσιοι καταπλαγέντες τὴν ἡσυχίαν εἶχον, πολλὰ τοῖς Σπαρτιάταις καταρώμενοι. (3) Καὶ γὰρ τὸ πρότερον Ἀρέτης ὁ Λακεδαιμόνιος, ἀντιλαμβανομένων αὐτῶν τῆς ἐλευθερίας ἐγένετο προδότης, καὶ τότε Φαρακίδας ἐνέστη ταῖς ὁρμαῖς τῶν Συρακοσίων. Ὁ δὲ Διονύσιος τότε μὲν ἐγένετο περίφοβος, καὶ διέλυσε τὴν ἐκκλησίαν· μετὰ δὲ ταῦτα φιλανθρώποις λόγοις χρησάμενος καθωμίλει τῷ πλήθει, καὶ τινὰς μὲν δωρεαῖς ἐτίμα, τινὰς δὲ ἐπὶ τὰ συσσίτια παρελάμβανε. (4) Καρχηδονίοις δὲ μετὰ τὴν κατάληψιν τοῦ προαστείου καὶ τὴν σύλησιν τοῦ τε τῆς Δήμητρος καὶ Κόρης ἱεροῦ ἐνέπεσεν εἰς τὸ στράτευμα νόσος· συνεπελάβετο δὲ καὶ τῇ τοῦ δαιμονίου συμφορᾷ τὸ μυριάδας εἰς ταὐτὸ συναθροισθῆναι καὶ τὸ τῆς ὥρας εἶναι πρὸς τὰς νόσους ἐνεργότατον, ἔτι δὲ τὸ ἔχειν ἐκεῖνο τὸ θέρος καύματα παρηλλαγμένα. (5) Ἔοικε δὲ καὶ ὁ τόπος αἴτιος γεγονέναι πρὸς τὴν ὑπερβολὴν τῆς συμφορᾶς· καὶ γὰρ Ἀθηναῖοι πρότερον τὴν αὐτὴν ἔχοντες παρεμβολὴν πολλοὶ διεφθάρησαν ὑπὸ τῆς νόσου, ἑλώδους ὄντος τοῦ τόπου καὶ κοίλου. (6) Πρῶτον μὲν πρὶν ἥλιον ἀνατεῖλαι διὰ τὴν ψυχρότητα τὴν ἐκ τῆς αὔρας τῶν ὑδάτων φρίκη κατεῖχε τὰ σώματα· κατὰ δὲ τὴν μεσημβρίαν ἡ θερμότης ἔπνιγεν, ὡς ἂν τοσούτου πλήθους ἐν στενῷ τόπῳ συνηθροισμένου.

LXXI. Ἥψατο μὲν οὖν ἡ νόσος πρῶτον τῶν Λιβύων, ἐξ ὧν πολλῶν ἀποθνησκόντων, τὸ μὲν πρῶτον ἔθαπτον τοὺς τετελευτηκότας, μετὰ δὲ ταῦτα διά τε τὸ πλῆθος τῶν νεκρῶν καὶ διὰ τὸ τοὺς νοσοκομοῦντας ὑπὸ τῆς νόσου διαρπάζεσθαι, οὐδεὶς ἐτόλμα προσιέναι τοῖς κάμνουσι. Παραιρεθείσης οὖν καὶ τῆς θεραπείας, ἀβοήθητος ἦν ἡ συμφορά. (2) Διὰ γὰρ τὴν τῶν ἀθάπτων δυσωδίαν καὶ τὴν ἀπὸ τῶν ἑλῶν σηπεδόνα πρῶτον μὲν ἤρχετο τῆς νόσου κατάρρους, μετὰ δὲ ταῦτ' ἐγίνετο περὶ τὸν τράχηλον οἰδήματα· ἐκ δὲ τούτου κατ' ὀλίγον ἠκολούθουν πυρετοὶ καὶ περὶ τὴν ῥάχιν νεύρων πόνοι καὶ τῶν σκελῶν βαρύτητες· εἶτ' ἐπεγίνοντο δυσεντερίαι καὶ φλύκταιναι περὶ τὴν ἐπιφάνειαν ὅλην τοῦ σώματος. (3) Τοῖς μὲν οὖν πλείστοις τοιοῦτον ἦν τὸ πάθος· τινὲς δ' εἰς μανίαν καὶ λήθην τῶν ἁπάντων ἔπιπτον, οἳ περιπορευόμενοι τὴν παρεμβολὴν ἐξεστῶτες τοῦ φρονεῖν ἔτυπτον τοὺς ἀπαντῶντας. Καθόλου δὲ συνέβη καὶ τὴν ἀπὸ τῶν ἰατρῶν βοήθειαν ἄπρακτον εἶναι [καὶ] διὰ τὸ μέγεθος τοῦ πάθους καὶ τὴν ὀξύτητα τοῦ θανάτου· πεμπταῖοι γὰρ ἢ τὸ πλεῖστον ἑκταῖοι μετήλλαττον, δεινὰς ὑπομένοντες τιμωρίας, ὥσθ' ὑπὸ πάντων μακαρίζεσθαι τοὺς ἐν τῷ πολέμῳ τετελευτηκότας. (4) Καὶ γὰρ οἱ τοῖς κάμνουσι παρεδρεύοντες ἐνέπιπτον εἰς τὴν νόσον ἅπαντες, ὥστε δεινὴν εἶναι τὴν συμφορὰν τῶν ἀρρωστούντων, μηδενὸς θέλοντος ὑπηρετεῖν τοῖς ἀτυχοῦσιν. Οὐ γὰρ μόνον οἱ μηδὲν προσήκοντες ἀλλήλους ἐγκατέλειπον, ἀλλ' ἀδελφοὶ μὲν ἀδελφούς, φίλοι δὲ τοὺς συνήθεις ἠναγκάζοντο προΐεσθαι διὰ τὸν ὑπὲρ αὐτῶν φόβον.

LXXII. Διονύσιος δὲ ἐπειδὴ τὴν περὶ Καρχηδονίους συμφορὰν ἤκουσεν, ὀγδοήκοντα μὲν ναῦς πληρώσας

leviter perculsi, tum nihil movent, sed Lacedæmonios diris persequuntur. (3) Nam pridem etiam Aretas (*Aristus?*) Lacedæmonius ipsos in libertatem se vindicaturos prodiderat; et jam Pharacidas Syracusanorum conatibus intercesserat. Dionysius autem, in præsentia metu correptus, concionem abire jubebat; deinceps vero ita cum plebe versabatur, ut humanis sermonibus uteretur, donisque alios honestabat, alios conviviis suis adhibebat. (4) At Carthaginiensibus post suburbium a se occupatum templumque Cereris et Proserpinæ direptum lues exercitum invasit. Tum ad numinis divini pœnam hoc etiam accesserat, quod multa hominum millia unum in locum convenerant, ipsumque anni tempus ad morborum incrementa efficacissimum erat, et quod æstas illa ardores insolitos habebat. (5) Locus etiam ipse causam ad hoc præbuisse videtur, ut calamitas modum superaret. Nam etiam Athenienses in iisdem antea castris fœda strage morbus absumpserat, propterea quod locus ille palustris et concavus est. (6) Principio enim ante solis exortum, quod frigida ex aquis aura exhalaret, horror corpora percellere, mox per meridiem æstus suffocare, quippe quum tanta hominum colluvies unum in locum coacta esset.

LXXI. Contagio initium sumpsit ab Afris: quibus catervatim intereuntibus, aliquamdiu cadavera humabant, post augescente mortuorum numero, quum ægrotantium quoque curatores peste auferrentur, nemini ad laborantes accedendi fiducia erat. Postquam igitur ministerium quoque erat sublatum, nullum malo remedium adhiberi poterat. (2) Nam ex insepultorum fœtore et paludum putrefactione initio morbi catarrhus, et mox colli tumores exstiterunt; post hæc febres paullatim et nervorum in spina labores crurumque gravedines insequebantur; huc dysenteriæ accedebant, et pustulæ per totam corporis superficiem emergentes. (3) Ad hunc ergo modum plerosque lues ista vexabat; nonnulli vero, furore omniumque oblivione rerum correpti, per castra passim divagabantur, et a rationis sanitate dimoti obvium quemque pulsabant. Omne denique medicorum auxilium, tum ob mali vehementiam, tum repentinum quoque mortis accessum, prorsus inefficax erat. Nam quinto, aut ad summum sexto die, inter cruciatus atrocissimos exspirabant: adeo ut in bello defuncti ab omnibus beati prædicarentur. (4) Adde quod omnes, qui ægrotis assidebant, eodem morbo corripiebantur. Tanto gravior itaque decumbentium erat calamitas, quod nemo afflictis ministerium præstare volebat. Non enim tantum qui nulla cognatione devincti erant, se mutuo destituebant; sed etiam frater fratrem, amicus familiarem, sibi ipsi metuens, deserere cogebatur.

LXXII. Dionysius ergo, de Carthaginiensium infortunio certior redditus, octoginta navibus completis, Pharacidæ et

Φαρακίδᾳ καὶ Λεπτίνῃ τοῖς ναυάρχοις ἐπέταξεν ἅμ' ἡμέρᾳ τὸν ἐπίπλουν ταῖς πολεμίαις ναυσὶ ποιήσασθαι· αὐτὸς δ' ἀσελήνου τῆς νυκτὸς οὔσης περιήγαγε τὴν δύναμιν, καὶ περιελθὼν ἐπὶ τὸ τῆς Κυάνης ἱερόν, ἔλαθε τοὺς πολεμίους ἅμ' ἡμέρᾳ προσιὼν τῇ παρεμβολῇ. (2) Τοὺς μὲν οὖν ἱππεῖς καὶ μισθοφόρων πεζοὺς χιλίους προαπέστειλεν εἰς τὸ πρὸς τὴν μεσόγειον ἀνατεῖνον μέρος τῆς τῶν Καρχηδονίων στρατοπεδείας. Οὗτοι δ' ἦσαν οἱ μισθοφόροι τῷ Διονυσίῳ παρὰ πάντας ἀλλοτριώτατοι καὶ πλεονάκις ἀποστάσεις καὶ ταραχὰς ποιοῦντες. (3) Διόπερ ὁ μὲν Διονύσιος τοῖς ἱππεῦσιν ἦν παρηγγελκώς, ὅταν ἐξάπτωνται τῶν πολεμίων, φεύγειν καὶ τοὺς μισθοφόρους ἐγκαταλιπεῖν· ὧν ποιησάντων τὸ προσταχθέν, οὗτοι μὲν ἅπαντες κατεκόπησαν. Ὁ δὲ Διονύσιος ἅμα τήν τε παρεμβολὴν καὶ τὰ φρούρια πολιορκεῖν ἐπεχείρησε· καὶ τῶν βαρβάρων διὰ τὸ παράδοξον καταπεπληγμένων καὶ παραβοηθούντων τεταραγμένως, αὐτὸς μὲν φρούριον τὴν καλουμένην Πολίχναν εἷλε κατὰ κράτος, ἐκ δὲ θατέρου μέρους οἱ ἱππεῖς καί τινες τῶν τριήρων προσπλεύσασαι τὸ πρὸς τῷ Δάσκωνι χωρίον ἐξεπολιόρκησαν. (4) Εὐθὺς δ' αἵ τε ναῦς ἅπασαι τὸν ἐπίπλουν ἐποιήσαντο, καὶ κατὰ τὰς τῶν φρουρίων ἁλώσεις ἐπαλαλάξαντος τοῦ στρατοπέδου, περιδεεῖς οἱ βάρβαροι καθειστήκεισαν. Ἐξ ἀρχῆς μὲν γὰρ ἐπὶ τὸ πεζὸν στράτευμα πάντες συνέδραμον, ἀμυνόμενοι τοὺς τὴν παρεμβολὴν πολιορκοῦντας· ὡς δὲ καὶ τὸν τῶν νεῶν ἐπίπλουν εἶδον, πάλιν ἐξεβοήθουν ἐπὶ τὸν ναύσταθμον· καταταχούμενοι δ' ὑπὸ τῆς ὀξύτητος τοῦ καιροῦ, τὴν ἑαυτῶν σπουδὴν εἶχον ἄπρακτον. (5) Ἔτι γὰρ αὐτῶν ἀναβαινόντων ἐπὶ τὰ καταστρώματα καὶ πληρούντων τὰς τριήρεις, αἱ πολέμιαι ναῦς ταῖς εἰρεσίαις ἐλαυνόμεναι πλαγίαις ἐνέσειον μόγις. Ἐκ μὲν οὖν μιᾶς ἐπικαίρου πληγῆς κατέδυον τὰς τιτρωσκομένας ναῦς· αἱ δὲ πλείοσιν ἐμβολαῖς ἀναῤῥήττουσαι τὰς συγγεγομφωμένας σανίδας, δεινὴν ἔκπληξιν τοῖς ἀντιταττομένοις παρείχοντο. (6) Πάντῃ δὲ τῶν ἐξοχωτάτων νεῶν θραυομένων, αἱ μὲν ἐκ τῶν ἐμβόλων ἀναῤῥηττόμεναι λακίδες ἐξαίσιον ἐποιοῦντο ψόφον, ὁ δὲ παρὰ τὴν μάχην παρήκων αἰγιαλὸς ἔγεμε νεκρῶν.

LXXIII. Οἱ δὲ Συρακόσιοι τῷ προτερήματι συμφιλοτιμούμενοι κατὰ πολλὴν σπουδὴν ἀλλήλους ἔφθανον ἐπιπηδῶντες ταῖς πολεμίαις ναυσί, καὶ τοὺς βαρβάρους καταπεπληγμένους τὸ μέγεθος τῆς περιστάσεως περιχυθέντες ἐφόνευον. (2) Οὐ μὴν οὐδ' οἱ πεζῇ τῷ ναυστάθμῳ προςβάλλοντες ἐλείποντο τῆς τούτων σπουδῆς· ἐν οἷς συνέβαινεν εἶναι καὶ αὐτὸν τὸν Διονύσιον, παριππευκότα πρὸς τὸ κατὰ Δάσκωνα μέρος. Εὑρόντες γὰρ πεντηκοντόρους τετταράκοντα νενεωλκημένας, καὶ κατὰ τὸ συνεχὲς ναῦς παρορμούσας ὁλκάδας καί τινας τῶν τριήρων, πῦρ εἰς αὐτὰς ἐνῆκαν. (3) Ταχὺ δὲ τῆς φλογὸς εἰς ὕψος ἀρθείσης καὶ χεομένης ἐπὶ πολὺν τόπον, ἐφλέγετο τὰ σκάφη, καὶ τῶν ἐμπόρων τε καὶ ναυκλήρων οὐδεὶς ἐδύνατο παραβοηθῆσαι διὰ τὸ πλῆθος τοῦ πυρός. Ἐπιγενομένου δὲ μεγάλου πνεύματος, ἐκ τῶν

Leptinæ navarchis mandat, ut prima luce in hosticam classem evehantur. Ipse circumductis nocte illuni copiis, ad Cyanes fanum progressus, clam hostibus sub ortum diei castris appropinquat. (2) Equites autem et conductitiorum mille pedites ad castrorum Carthaginiensium partem illam, quæ mediterraneis obtenta fuit, præmiserat. Erant hi mercenarii præ omnibus aliis Dionysio maxime infensi, et sæpenumero turbarum atque seditionum auctores. (3) Quapropter Dionysius equitibus injunxerat, ut, quum primum manus cum hoste conferri cœptum esset, destitutis mercenariis ipsi fugerent. His mandatum exsecutis, illi, quotquot erant, concisi oppetierunt. Dionysius autem simul et castra et castella oppugnare instituerat. Quare perculsis re subita Barbaris et tumultuarie ad defensionem procurrentibus, castellum, cui Polichnæ nomen, ipse vi expugnat; ex altera interim parte equites, cum triremibus quibusdam approperantes, castellum Dasconi vicinum subigunt. (4) Extemplo classis etiam universa adnavigat, et læto clamore castellorum expugnationem exercitus prosequitur. Tum ingens Barbaros metus incessit. Nam initio ad pedestre agmen cuncti simul procurrerant, ut castra oppugnantes arcerent; jam classem imminere vident, iterum ad stationem navium defendendam accelerant. Sed dum celeritate occasionis anticipantur, diligentia sua nullum operæ pretium faciunt. (5) Nam dum catastromata navium adhuc conscendunt, et classiariis triremes complent, hostiles interim naves remigio concitatæ rostra obliquis incutiebant, adeo ut aliæ uno tantum ictu opportuno vulneratæ deprimerentur; aliæ, iterato incursu perfractis tabularum compagibus, magnum adversariis horrorem incuterent. (6) Dumque eminentissimæ quæque naves passim sauciantur, laceræ ex inflictu rostrorum partes fragorem horrendum excitant, ac totum illud litus pugnæ objectum cadaveribus repletur.

LXXIII. Syracusani vero, successu alacriores facti, dum magno certatim studio in hosticas transiliunt naves, se mutuo prævenire contendunt, ac Barbaros, circumstantis periculi magnitudine attonitos, ab omni parte affusi trucidant. (2) Atqui nec pedestre agmen navium stationem oppugnando contentioni illorum cedebat: in quo tum ipse forte Dionysius erat, equo ad Dasconem provectus. Quum enim quadraginta naves quinquagenûm remorum ibi subductas, cum onerariis prope stationem habentibus, nonnullasque triremes invenissent, ignem in eas conjecere. (3) Extemplo igitur flamma in altum sublata, et longe lateque diffusa, navigia concremantur, nec quisquam ex vectoribus ac nautis propter ignis exuberantiam opitulari poterat. Et quia ingens tum ventus erat, incendium a scaphis subductis ad

νενεωλκημένων σκαφῶν ἐφέρετο τὸ πῦρ ἐπὶ τὰς ὁρμούσας ὁλκάδας. (4) Τῶν δ' ἀνδρῶν ἐκκολυμβώντων διὰ τὸν ἀπὸ τῆς πνιγὸς φόβον, καὶ τῶν ἀγκυρίων ἀποκαιομένων, διὰ τὸν κλύδωνα συνέκρουον αἱ ναῦς, καὶ τινὲς μὲν ὑπ' ἀλλήλων συντριβόμεναι διεφθείροντο, τινὲς δὲ ὑπὸ τοῦ πνεύματος ὠθούμεναι, αἱ πλεῖσται δ' ὑπὸ τοῦ πυρὸς ἀπώλλυντο. (5) Ἔνθα δὴ τῶν φορτηγῶν πλοίων ἀναφερομένης τῆς φλογὸς διὰ τῶν ἱστῶν καὶ τὰς κεραίας καταφλεγούσης, τοῖς ἐκ τῆς πόλεως θεατρικὴν συνέβαινε γίνεσθαι τὴν θέαν καὶ τοῖς δι' ἀσέβειαν κεραυνωθεῖσι φαίνεσθαι παραπλησίαν τὴν ἀπώλειαν τῶν βαρβάρων.

LXXIV. Διόπερ τοῖς εὐτυχήμασι μετεωριζόμενοι τὰ πορθμεῖα συνεπλήρουν οἵ τε πρεσβύτατοι τῶν παίδων καὶ τῶν παρηκμακότων ταῖς ἡλικίαις οἱ μὴ τελείως ὑπὸ τοῦ γήρως καταπονούμενοι. Πρὸς δὲ τὰς κατὰ τὸν λιμένα ναῦς ὡς ἔτυχε προσπλέοντες ἀθρόοι τὰς μὲν προδιεφθαρμένας ὑπὸ τοῦ πυρὸς διήρπαζον, ἐκλέγοντες τῶν χρησίμων τὰ δυνάμενα βοηθείας τυχεῖν, τὰς δ' ἀκεραίους ἐξαπτόμενοι κατῆγον εἰς τὴν πόλιν. (2) Οὕτως οὐδὲ οἱ τῶν κατὰ πόλεμον ἀφιέμενοι διὰ τὰς ἡλικίας καρτερεῖν ἐδύναντο, διὰ δὲ τὴν ὑπερβολὴν τῆς χαρᾶς ἡ φιλοτιμία τῆς ψυχῆς κατίσχυε τὴν ἡλικίαν. Τοῦ δὲ περὶ τὴν νίκην λόγου διαῤῥυέντος κατὰ τὴν πόλιν, τὰς οἰκίας ἐξέλειπον ὁμοῦ τοῖς οἰκέταις παῖδες καὶ γυναῖκες, καὶ πάντων σπευδόντων ἐπὶ τὰ τείχη, πᾶς τόπος ἔγεμε τῶν θεωμένων. (3) Τούτων δ' οἱ μὲν εἰς τὸν οὐρανὸν τὰς χεῖρας ἐκτείνοντες ηὐχαρίστουν τοῖς θεοῖς, οἱ δὲ τῆς τῶν ἱερῶν συλήσεως ἔφασαν εἰληφέναι τοὺς βαρβάρους τὴν παρὰ τοῦ δαιμονίου τιμωρίαν. (4) Ἐφαίνετο γὰρ διὰ μακροῦ θεομαχίᾳ παραπλήσιος ἡ θέα, τοσούτων μὲν νεῶν πυρπολουμένων, τῆς δὲ φλογὸς διὰ τῶν ἱστίων εἰς ὕψος ἀναφερομένης, καὶ τῶν μὲν Ἑλλήνων καθ' ἕκαστον τῶν προτερημάτων ἐπισημαινομένων ἐξαισίῳ βοῇ, τῶν δὲ βαρβάρων διὰ τὴν ἔκπληξιν τοῦ δεινοῦ πολὺν θόρυβον καὶ κραυγὴν σύμμικτον ποιούντων. (5) Οὐ μὴν ἀλλὰ τότε μὲν τῆς νυκτὸς ἐπιγενομένης, ἡ μάχη διελύθη, καὶ Διονύσιος ἐπεστρατοπέδευσε τοῖς βαρβάροις πρὸς τῷ τοῦ Διὸς ἱερῷ παρεμβολὴν ποιησάμενος.

LXXV. Οἱ δὲ Καρχηδόνιοι κατὰ γῆν ἅμα καὶ κατὰ θάλατταν ἡττημένοι διεπρεσβεύσαντο πρὸς Διονύσιον λάθρα τῶν Συρακοσίων· ἠξίουν δὲ αὐτὸν ἀφιέναι τοὺς περιλειπομένους εἰς Λιβύην διακομισθῆναι, καὶ τὰ κατὰ τὴν παρεμβολὴν αὐτοῖς ὄντα τριακόσια τάλαντα δώσειν ἐπηγγέλλοντο. (2) Ὁ δὲ Διονύσιος ἅπαντας μὲν ἀδύνατον εἶναι φυγεῖν ἀπεφαίνετο, τοὺς δὲ [Καρχηδονίους] πολιτικοὺς συνεχώρησε μόνους νυκτὸς ἀπελθεῖν λάθρα κατὰ θάλατταν. Ἤδει γὰρ τοὺς Συρακοσίους καὶ τοὺς συμμάχους οὐκ ἐπιτρέψοντας αὐτῷ περὶ τούτων συγχωρεῖν τοῖς πολεμίοις. (3) Ταῦτα δ' ἔπραττεν ὁ Διονύσιος οὐ βουλόμενος τελείως ἀπολέσθαι τὴν τῶν Καρχηδονίων δύναμιν, ὅπως οἱ Συρακόσιοι διὰ τὸν ἀπὸ τούτων φόβον μηδέποτε σχολὴν λάβωσιν ἀντέχεσθαι

onerarias in statione hærentes defertur. (4) Quumque homines ne suffocarentur metuentes enatarent, et ancorarum funes igne depascerentur, naves undarum vi inter se collidebantur, et quædam ex mutuo contritu corrumpebantur, nonnullæ ventorum procella huc illuc jactatæ, pleræque vero incendio combustæ interibant. (5) Hic ergo, dum flamma per onerarias naves grassans per malos effertur, antennasque depascitur, theatricum oppidanis spectaculum exhibetur, et Barbarorum interitus non absimilis erat illis, qui propter nefariam impietatem fulmine cœlesti conflagrant.

LXXIV. His igitur successibus excitati, e pueris natu grandiores et ex ætate provectioribus senio non prorsus confecti pontones complebant, et ad naves in portu, prout sors dabat, confertim trajicientes, jam corruptas ab igne diripere, et res quæ usui esse et resarciri poterant, inde deligere, integras vero naves scaphis alligatas in urbem trahere. (2) Ita nec immunes a bello propter ætatem se continere poterant, quin præ gaudio exuberante æmula animorum contentio ætatem superaret. Jamque fama de victoria per urbem dimanante, pueri feminæque cum famulitio domestico ædes relinquebant; et, dum quisque ad mœnia properat, totus ille locus turba spectantium refertus erat. (3) Quorum alii manibus ad cœlum sublatis diis gratias agunt; alii dignum Barbaros supplicium luere pro nefaria templorum direptione affirmant. (4) Namque procul spectaculum deorum pugnæ instar habebat, ubi tot navibus incendio correptis, flamma per malos in altum glomeratur, et Græci unumquemque felicem eventum insigni vociferatu contestantur; Barbari contra, mali atrocitate perculsi, confusum magno cum tumultu clamorem edunt. (5) Verumtamen nocte jam ingruente, pugna dehinc supersedetur: et Dionysius castra sua Barbarorum castris ad Jovis fanum opponit.

LXXV. Carthaginienses itaque, terra simul marique profligati, clam Syracusanis per legatos a Dionysio petunt, ut, quod reliquum de suis esset, in Africam transmittere sibi concedat; pro quo trecenta ipsi talenta, adhuc in castris reliqua, pollicentur. (2) Ad hæc Dionysius, fieri non posse ut omnes simul fuga sibi consulant, Carthaginiensibus autem civibus solis clancularium noctu discessum a se permitti respondit. Per Syracusanos enim et auxiliares sibi non licere hanc illis copiam facere intelligebat. (3) Hoc ideo faciebat Dionysius, quod vires Carthaginiensium funditus everti nollet, ut horum scilicet metu Syracusani nunquam

τῆς ἐλευθερίας. Ὁ μὲν οὖν Διονύσιος συνθέμενος εἰς ἡμέραν τετάρτην ἐπὶ νύκτα τὴν φυγὴν τοῖς Καρχηδονίοις, τὸ στρατόπεδον ἀπήγαγεν εἰς τὴν πόλιν. (4) Ὁ δ' Ἰμίλκων νυκτὸς παρακομίσας εἰς τὴν ἀκρόπολιν τὰ τριακόσια τάλαντα παρέδωκε τοῖς ἐν τῇ Νήσῳ τεταγμένοις ὑπὸ τοῦ τυράννου· αὐτὸς δέ, ἐπεὶ παρῆν ὁ συγκείμενος χρόνος, νυκτὸς ἐπλήρωσε τετταράκοντα τριήρεις τῶν πολιτικῶν, καὶ καταλιπὼν τὸ λοιπὸν ἅπαν στρατόπεδον ὥρμησε φεύγειν. (5) Ἤδη δ' αὐτοῦ τὸν λιμένα διεκπεπλευκότος ᾔσθοντό τινες τῶν Κορινθίων τὸν δρασμόν, καὶ ταχέως ἀπήγγειλαν τῷ Διονυσίῳ. Τοῦ δὲ τοὺς στρατιώτας τε καλοῦντος εἰς τὰ ὅπλα καὶ κατὰ σχολὴν τοὺς ἡγεμόνας ἀθροίζοντος, οὐκ ἀνέμειναν αὐτὸν οἱ Κορίνθιοι, ταχὺ δ' ἀναχθέντες ἐπὶ τοὺς Καρχηδονίους, καὶ πρὸς ἀλλήλους ἐν ταῖς εἰρεσίαις φιλοτιμούμενοι, τὰς ἐσχάτας Φοινίσσας ναῦς κατέλαβον· ἃς τοῖς ἐμβόλοις συντρίψαντες κατέδυσαν. (6) Μετὰ δὲ ταῦτα Διονύσιος μὲν ἐξήγαγε τὴν δύναμιν, οἱ δὲ συμμαχοῦντες τοῖς Καρχηδονίοις Σικελοὶ φθάσαντες τοὺς Συρακοσίους ἔφυγον διὰ τῆς μεσογείου, καὶ σχεδὸν πάντες διεσώθησαν εἰς τὰς πατρίδας. (7) Καὶ Διονύσιος μὲν τὰς ὁδοὺς διαλαβὼν φυλακαῖς, ἀπήγαγε τὴν δύναμιν ἐπὶ τὴν τῶν πολεμίων στρατοπεδείαν ἔτι νυκτὸς οὔσης· οἱ δὲ βάρβαροι καταλειφθέντες ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ καὶ τῶν Καρχηδονίων, ἔτι δὲ τῶν Σικελῶν, ἠθύμησαν καὶ καταπλαγέντες ἔφευγον. (8) Οἱ μὲν ἐν ταῖς ὁδοῖς ταῖς προφυλακαῖς ἐμπίπτοντες συνελαμβάνοντο, οἱ δὲ πλεῖστοι τὰ ὅπλα ῥιπτοῦντες συνήντων, δεόμενοι φείσασθαι τοῦ βίου· μόνοι δὲ Ἴβηρες ἠθροισμένοι μετὰ τῶν ὅπλων ἐπεκηρυκεύοντο περὶ συμμαχίας. (9) Διονύσιος δὲ πρὸς μὲν τούτους σπεισάμενος κατέταξε τοὺς Ἴβηρας εἰς τοὺς μισθοφόρους, τὸ δὲ λοιπὸν πλῆθος ἐζώγρησε καὶ τὴν [λοιπὴν] ἀποσκευὴν ἐφῆκε τοῖς στρατιώταις διαρπάσαι.

LXXVI. Οὕτω μὲν οὖν τοῖς Καρχηδονίοις ἡ τύχη τάχιον τὴν μεταβολὴν ἐποίησε, καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις ἔδειξεν ὡς οἱ μεῖζον τοῦ καθήκοντος ἐπαιρόμενοι ταχέως ἐξελέγχουσι τὴν ἰδίαν ἀσθένειαν. (2) Ἐκεῖνοι γὰρ τῶν κατὰ τὴν Σικελίαν (πόλεων) σχεδὸν ἁπασῶν πλὴν Συρακουσῶν κρατοῦντες, καὶ ταύτην ἁλώσεσθαι προσδοκῶντες, ἐξαίφνης ὑπὲρ τῆς ἰδίας πατρίδος ἀγωνιᾶν ἠναγκάσθησαν, καὶ τοὺς τάφους τῶν Συρακοσίων ἀνατρέψαντες, πεντεκαίδεκα μυριάδας ἐπεῖδον ἀτάφους διὰ τὸν λοιμὸν σεσωρευμένους, πυρπολήσαντες δὲ τὴν χώραν τῶν Συρακοσίων, ἐκ μεταβολῆς εὐθὺς εἶδον τὸν ἴδιον στόλον ἐμπυρισθέντα, εἰς δὲ τὸν λιμένα πάσῃ τῇ δυνάμει καταπλέοντες ὑπερηφάνως, καὶ τοῖς Συρακοσίοις ἐπιδεικνύμενοι τὰς ἑαυτῶν εὐτυχίας, ἠγνόουν ἑαυτοὺς μέλλοντας νυκτὸς ἀποδράσεσθαι καὶ τοὺς συμμάχους ἐκδότους καταλιπεῖν τοῖς πολεμίοις. (3) Αὐτὸς δὲ ὁ στρατηγὸς ὁ ποιησάμενος σκηνὴν ἐν τῷ τοῦ Διὸς ἱερῷ, πρόσοδον δὲ τὸν ἐκ τῶν ἱερῶν συληθέντα πλοῦτον, αἰσχρῶς μετ' ὀλίγων εἰς Καρχηδόνα διέφυγεν, ὅπως μὴ τὸν ὀφειλόμενον τῇ φύσει θάνατον ἀποδοὺς

capessendæ libertatis otium nanciscerentur. Dionysius ergo nocturnam Carthaginiensibus fugam in diem quartum pactus, exercitum in urbem reduxit. (4) Tum Imilco trecenta illa talenta, noctu in arcem transportata, Dionysii administris ad hoc in Insula designatis tradidit : ubi vero tempus statutum venerat, noctu quadraginta triremes civibus refercit, et relicto cetero omni exercitu, fugam intendit. (5) Jamque ex portu egressus erat, quum quidam ex Corinthiis fugam senserunt, et rem statim Dionysio renuntiant. Sed dum ad arma vocandis ille militibus præfectisque conciendis tempus extrahit, Corinthii, moræ impatientes, e vestigio in Carthaginienses evehuntur, et remigio certatim incumbentes, extremas tandem Pœnorum naves assequuntur, quas rostrorum inflictu contritas demergunt. (6) Exin Dionysius copias educit; at Siculi, Carthaginiensium auxiliarii, priusquam Syracusani advenissent, per mediterranea fuga dilapsi in suam quisque patriam omnes ferme evaserunt. (7) Interea Dionysius, quum vias custodiis intersepsisset, exercitum, durante adhuc nocte, hostium castris admovet. Tum Barbari, quod tum a duce ac Carthaginiensibus, tum a Siculis proditi essent, animum despondent, metuque perculsi fugam arripiunt. (8) Quorum pars inter vias in hostium excubias delati, comprehenduntur, pars et quidem maxima abjectis armis hostibus occurrunt, utque vitæ suæ parcatur, supplices orant. Soli Hispani, retentis armis in globum collecti, de societate ineunda caduceatorem mittunt. (9) Cum his ergo Dionysius fœdus init, eosque in conductitiorum agmen cooptat. Reliquum vulgus capit, et quidquid impedimentorum erat, militibus diripiendum concedit.

LXXVI. Hunc ad modum fortuna subitam Carthaginiensibus rerum mutationem induxit, cunctisque mortalibus demonstratum fecit, quod, quicunque altius quam decet sese efferunt, quam imbecilles sint, brevi arguantur. (2) Hi enim plerisque omnibus Siciliæ *urbibus* potiti, Syracusis tantum exceptis, quas tamen certam sibi prædam destinarant, repente suæ timere patriæ cogebantur : et qui Syracusanorum monumenta destruxerant, centies et quinquagies mille cadavera suorum ob pestem congesta et absque sepulturæ honore projecta videbant : qui agrum Syracusanorum igne depopulati erant, per subitam mutationem classem flammis involutam contuebantur : qui in portum Syracusanorum cum omni exercitu superbe intrantes, felicitatem suam Syracusanis magnifice ostentaverant, non provisum habebant, quod fuga per noctem adornata, belli socios hosti proditos deserturi essent. (3) Ipse summus copiarum ductor, qui tabernaculum sibi in templo Jovis erexerat, et compilatas sacrorum opes in censum redegerat, fuga turpissima cum paucis Carthaginem evasit : ne debitam naturæ mortem reddens, nefariam nu-

ἀθῷος γένηται τῶν ἀσεβημάτων, ἀλλ' ἐν τῇ πατρίδι περιβόητον ἔχῃ τὸν βίον, ὑπὸ πάντων ὀνειδιζόμενος. (4) Εἰς τοσοῦτο δ' ἦλθεν ἀτυχίας ὥστε μετὰ τῆς εὐτελεστάτης ἐσθῆτος περιῄει τοὺς κατὰ πόλιν ναοὺς κατηγορῶν τῆς ἰδίας ἀσεβείας καὶ περὶ τῶν εἰς θεοὺς ἁμαρτημάτων ὁμολογουμένην διδοὺς τιμωρίαν τῷ δαιμονίῳ. Τὸ δὲ τέλος ἑαυτοῦ καταγνοὺς θάνατον ἀπεκαρτέρησε, πολλὴν τοῖς πολίταις ἀπολιπὼν δεισιδαιμονίαν· εὐθὺς γὰρ καὶ τἄλλα τὰ πρὸς τὸν πόλεμον αὐτοῖς ἡ τύχη συνήθροισε.

LXXVII. Τῆς γὰρ συμφορᾶς διακηρυχθείσης κατὰ τὴν Λιβύην, οἱ σύμμαχοι καὶ πάλαι μὲν μισοῦντες τὸ βάρος τῆς τῶν Καρχηδονίων ἡγεμονίας, τότε δὲ διὰ τὴν τῶν στρατιωτῶν ἐν Συρακούσαις προδοσίαν πολὺ μᾶλλον ἐξέκαυσαν τὸ κατ' αὐτῶν μῖσος. (2) Διόπερ ἅμα μὲν ὑπὸ τῆς ὀργῆς προαχθέντες, ἅμα δὲ καταφρονήσαντες αὐτῶν διὰ τὴν ἀτυχίαν, ἀντείχοντο τῆς ἐλευθερίας. Διαπρεσβευσάμενοι δὲ πρὸς ἀλλήλους ἤθροισαν δύναμιν, καὶ προελθόντες ἐν ὑπαίθρῳ κατεστρατοπέδευσαν. (3) Ταχὺ δ' οὐ μόνον ἐλευθέρων ἀλλὰ καὶ δούλων συντρεχόντων ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ μυριάδες εἴκοσι συνηθροίσθησαν. Καταλαβόμενοι δὲ Τύνητα, πόλιν οὐ μακρὰν τῆς Καρχηδόνος κειμένην, ἐκ ταύτης παρετάττοντο, καὶ πλεονεκτοῦντες ἐν ταῖς μάχαις, τειχήρεις τοὺς Φοίνικας συνεῖχον. (4) Οἱ δὲ Καρχηδόνιοι φανερῶς ὑπὸ τῶν θεῶν πολεμούμενοι, τὸ μὲν πρῶτον κατ' ὀλίγον συνιόντες ἐξεταράττοντο καὶ τὸ δαιμόνιον ἱκέτευον λῆξαι τῆς ὀργῆς· μετὰ δὲ ταῦτα πᾶσαν τὴν πόλιν δεισιδαιμονία κατέσχε καὶ δέος, ἑκάστου τὸν τῆς πόλεως ἀνδραποδισμὸν τῇ διανοίᾳ προλαμβάνοντος. Διόπερ ἐψηφίσαντο παντὶ τρόπῳ τοὺς ἀσεβηθέντας θεοὺς ἐξιλάσκεσθαι. (5) Οὐ παρειληφότες δ' ἐν τοῖς ἱεροῖς οὔτε Κόρην οὔτε Δήμητρα, τούτων ἱερεῖς τοὺς ἐπισημοτάτους τῶν πολιτῶν κατέστησαν, καὶ μετὰ πάσης σεμνότητος τὰς θεὰς ἱδρυσάμενοι, τὰς θυσίας τοῖς τῶν Ἑλλήνων ἔθεσιν ἐποίουν, καὶ τῶν παρ' αὐτοῖς ὄντων Ἑλλήνων τοὺς χαριεστάτους ἐπιλέξαντες ἐπὶ τὴν τῶν θεῶν θεραπείαν ἔταξαν. (6) Μετὰ δὲ ταῦτα ναῦς τε κατεσκεύαζον καὶ τὰ πρὸς τὸν πόλεμον ἐπιμελῶς ἡτοίμαζον. Οἱ δ' ἀποστάται, μιγάδες ὄντες, οὔθ' ἡγεμόνας ἀξιοχρέους εἶχον, τὸ δὲ μέγιστον, αὐτοῖς μὲν διὰ τὸ πλῆθος ἐξέλειπον αἱ τροφαί, τοῖς δὲ Καρχηδονίοις κατὰ θάλατταν ἐκ Σαρδοῦς παρεκομίζοντο, καὶ πρὸς ἀλλήλους ἐστασίαζον περὶ τῆς ἡγεμονίας, καί τινες αὐτῶν χρήμασιν ὑπὸ Καρχηδονίων διαφθαρέντες ἐγκατέλειπον τὰς κοινὰς ἐλπίδας. Ὅθεν διά τε τὴν σπάνιν τῆς τροφῆς καί τινων προδοσίαν οὗτοι μὲν διαλυθέντες εἰς τὰς πατρίδας ἀπήλλαξαν τοῦ μεγίστου φόβου Καρχηδονίους. Καὶ τὰ μὲν κατὰ Λιβύην ἐν τούτοις ἦν.

LXXVIII. Διονύσιος δὲ θεωρῶν τοὺς μισθοφόρους ἀλλοτριώτατα πρὸς αὐτὸν ἔχοντας, καὶ φοβούμενος μὴ διὰ τούτων καταλυθῇ, τὸ μὲν πρῶτον Ἀριστοτέλην τὸν ἀφηγούμενον αὐτῶν συνέλαβε. (2) Μετὰ δὲ ταῦτα

minis violationem impunitam auferret, sed infamem in patria vitam, omnium probris expositus, degeret. (4) Immo ad eam prolapsus est miseriam, ut cum vilissimo amictu per templa urbis, suam detestans impietatem et manifestam deo scelerate actorum pœnam exsolvens, circumiret, et capitalem sibi ipsi tandem multam irrogans, vitam inedia finiret, magnumque post se numinis metum civibus relinqueret. Nam illico etiam alias belli calamitates fortuna ipsis coacervavit.

LXXVII. Enimvero clade ista per Libyam divulgata, qui armorum societate ipsis hactenus addicti fuerant, quamquam Carthaginiensium imperii gravitatem jam olim exosam haberent, ob proditionem tamen militum ad Syracusas tunc longe acerbiore Carthaginiensium odio exarserunt. (2) Idcirco dum simul ira ipsos exstimulat, simul contemptus ex adverso illo casu invitat, vindicandæ libertati animos intendunt. Legatis itaque ultro citroque missis, exercitum cogunt, et in aperta tandem progressi, castra metantur. (3) Et confestim non ingenui tantum, sed etiam servi concurrunt, adeo ut exiguo temporis intervallo ducenta hominum millia coirent. Tuneto igitur occupato, quæ urbs non longo a Carthagine spatio distat, hinc in aciem procedunt, et in conflictibus superiores, Pœnos intra muros coercent. (4) Tum Carthaginienses palam a diis ipsis bello infestati, initio trepidis animis paullatim congressi, supplicando numen orare, irascendi finem uti faceret; mox vero totam urbem conjuncta pavori religio invadere, dum unusquisque extremam animo servitutem concipit. In hanc itaque sententiam ab omnibus itur, ut violata deorum numina quovis etiam modo placentur. (5) Etsi vero in sacrorum suorum ritu neque Proserpinæ neque Cereri prius cultum adhibuerant, clarissimos tamen civium sacerdotio harum præficiunt, dearumque statuis cum omni magnificentia dedicatis, Græcorum ritibus sacrificia in posterum obeunda curant, et Græcorum, quos penes se habebant, probatissimos eligunt, et ministerio dearum applicant. (6) Exinde vero naves construunt, et res ad bellum pertinentes diligentissime adornant. Interea defectores, præterquam quod colluvies hominum erat, etiam idoneos belli duces non habebant, et, quod præcipuum, alimenta ipsos ob tantam multitudinem defecerant: quæ Carthaginiensibus ex Sardiniæ commeatu suppetebant. Huc accessit quod dissidia inter eos de prætura militari exstiterant, et quod nonnulli ipsorum, pecunia a Carthaginiensibus corrupti, communes spes destituerant. Hinc evenit ut propter commeatus penuriam et proditionem quorundam colluvies hæc in patrias huc illuc sedes dispersa terrore maximo Carthaginienses liberarit. Et tum quidem res Africæ hoc in statu positæ erant.

LXXVIII. At Dionysius, quum mercenariorum animos quam maxime alienatos a se videret, et ne per eos imperio dejiceretur metueret, ducem illorum Aristotelem comprehendit. (2) Fit hinc vulgi ad arma concursus, et stipendia

τοῦ πλήθους συντρέχοντος μετὰ τῶν ὅπλων, καὶ τοὺς μισθοὺς πικρότερον ἀπαιτούντων, τὸν μὲν Ἀριστοτέλην ἔφησεν ἀποστέλλειν εἰς Λακεδαίμονα κρίσιν ἐν τοῖς ἰδίοις πολίταις ὑφέξοντα, τοῖς δὲ μισθοφόροις ὡς μυρίοις οὖσι τὸν ἀριθμὸν ἔδωκεν ἐν τοῖς μισθοῖς τὴν τῶν Λεοντίνων πόλιν τε καὶ χώραν. (3) Ῥᾳδίως δ' αὐτῶν ὑπακουσάντων διὰ τὸ κάλλος τῆς χώρας, οὗτοι μὲν κατακληρουχήσαντες ᾤκουν ἐν Λεοντίνοις· ὁ δὲ Διονύσιος ἄλλους μισθοφόρους ξενολογήσας, τούτοις τε καὶ τοῖς ἠλευθερωμένοις οἰκέταις ἐνεπίστευσε τὴν ἀρχήν. (4) Μετὰ δὲ τὴν τῶν Καρχηδονίων συμφορὰν οἱ διασωζόμενοι τῶν ἐξηνδραποδισμένων κατὰ Σικελίαν πόλεων ἠθροίζοντο, καὶ τὰς ἰδίας κομιζόμενοι πατρίδας ἑαυτοὺς ἀνελάμβανον. (5) Διονύσιος δ' εἰς Μεσσήνην κατῴκισε χιλίους μὲν Λοκρούς, τετρακισχιλίους δὲ Μεδιμναίους, ἑξακοσίους δὲ τῶν ἐκ Πελοποννήσου Μεσσηνίων, ἔκ τε Ζακύνθου καὶ Ναυπάκτου φευγόντων. Θεωρῶν δὲ τοὺς Λακεδαιμονίους προσκόπτοντας ἐπὶ τῷ τοὺς ὑφ' ἑαυτῶν ἐκβεβλημένους Μεσσηνίους ἐν ἐπισήμῳ πόλει κατοικίζεσθαι, μετήγαγεν ἐκ Μεσσήνης αὐτούς, καὶ χωρίον τι παρὰ θάλατταν δοὺς τῆς Ἀβακαινίνης χώρας ἀπετέμετο, καὶ προσώρισεν ὅσον αὐτῆς μέρος ἀπετέμετο. (6) Οἱ δὲ Μεσσήνιοι τὴν μὲν πόλιν ὠνόμασαν Τυνδαρίδα, πολιτευόμενοι δὲ πρὸς αὐτοὺς εὐνοϊκῶς, πολλοὺς πολιτογραφοῦντες ταχὺ πλείους πεντακισχιλίων ἐγένοντο. Μετὰ δὲ ταῦτα εἰς τὴν τῶν Σικελῶν χώραν πλεονάκις στρατεύσας, Σμενεὸν μὲν καὶ Μοργαντῖνον εἷλε, πρὸς Ἄγυριν δὲ τὸν Ἀγυριναίων τύραννον καὶ Δάμωνα τὸν δυναστεύοντα Κεντοριπίνων, ἔτι δ' Ἑρβιταίους τε καὶ Ἀσσωρίνους συνθήκας ἐποιήσατο· παρέλαβε δὲ διὰ προδοσίας Κεφαλοίδιον καὶ Σολοῦντα καὶ τὴν Ἔνναν· πρὸς δὲ τούτοις πρὸς Ἑρβησσίνους εἰρήνην ἐποιήσατο· Καὶ τὰ μὲν κατὰ Σικελίαν ἐν τούτοις ἦν.

LXXIX. Κατὰ δὲ τὴν Ἑλλάδα Λακεδαιμόνιοι προορώμενοι τὸ μέγεθος τοῦ πρὸς Πέρσας πολέμου, τὸν ἕτερον τῶν βασιλέων Ἀγησίλαον ἐπέστησαν τοῖς πράγμασιν. Οὗτος δ' ἑξακισχιλίους στρατιώτας ἐπιλέξας, τριάκοντα δὲ τῶν πολιτῶν εἰς τὸ συνέδριον τοὺς ἀρίστους κατατάξας, διεβίβασε τὴν δύναμιν τῆς Ἀσίας εἰς Ἔφεσον. (2) Ἐκεῖ δὲ στρατολογήσας τετρακισχιλίους, προήγαγε τὴν δύναμιν εἰς ὕπαιθρον, οὖσαν πεζῶν μὲν μυρίων, ἱππέων δὲ τετρακοσίων· ἠκολούθει δ' αὐτοῖς ἀγοραῖος ὄχλος τῆς ἁρπαγῆς χάριν οὐκ ἐλάττων τοῦ προειρημένου. (3) Διεξιὼν δὲ τὸ Καΰστριον πεδίον, διέφθειρε τὴν χώραν τὴν ὑπὸ τοὺς Πέρσας οὖσαν, μέχρι ὅτου κατήντησεν εἰς Κύμην. Ἐκεῖθεν δ' ὁρμηθείς, τὸ πλεῖστον τοῦ θέρους τήν τε Φρυγίαν καὶ τὰ συνεχῆ διετέλεσε πορθῶν, καὶ τὴν δύναμιν ἐμπλήσας ὠφελείας ὑπὸ τὸ φθινόπωρον ἀνέκαμψεν εἰς Ἔφεσον. (4) Τούτων δὲ πραττομένων, Λακεδαιμόνιοι μὲν πρέσβεις ἀπέστειλαν πρὸς Νεφερέα τὸν Αἰγύπτου βασιλέα περὶ συμμαχίας· ὃς ἀντὶ τῆς βοηθείας ἐδωρήσατο σκευὴν τοῖς Σπαρτιάταις ἑκατὸν τριήρεσι, σίτου δὲ μυριάδας πεντήκοντα. Φάραξ δὲ ὁ τῶν Λακεδαιμονίων ναύαρχος ἀναχθεὶς

acerbius exiguntur. Aristotelem igitur Lacedæmona se missurum affirmat, ut judicium inter populares subeat: mercenariis autem, qui decies mille circiter erant, Leontinorum urbem et agrum in stipendium dedit. (3) Qui propter regionis amœnitatem conditionem non illubentes accipiunt, et sortito Leontinorum sedes occupant. Tum alios Dionysius mercenarios conscribit, quorum unaque libertorum fidei principatum suum commisit. (4) Post Carthaginiensium vero cladem, qui supererant ex urbibus Siciliæ servituti traditis, coiverunt, et suæ quique patriæ restituti, vires iterum collegere. (5) Dionysius vero mille Locros, quater mille Medimnæos (*Medmæos*) et sexcentos Messeniorum e Peloponneso Zacynthoque et Naupacto exulum Messanæ collocavit. Sed quum Lacedæmonios hoc ipso, quod exterminati ab illis Messenii urbem præclaram accepissent incolendam, offensos videret, ex Messana translatis alium quendam Abacæninæ regionis locum juxta mare illis attribuit, attributumque certis limitibus definivit. (6) Urbem hanc Messanii Tyndaridem nuncuparunt; dumque amice inter se rempublicam administrant, et multos in civitatem ascribunt, brevi numerus civium ultra quinque millia excrevit. His ita constitutis, Dionysius crebras in Siculorum fines expeditiones fecit, Smeneoque (*Menænoque?*) et Morgantino captis, cum Agyri, Agyrinæorum tyranno, et Damone, Centuripinorum regulo, Herbitensibusque, et Assorinis fœdera percussit. Cephalœdium insuper et Soluntem Ennamque per proditionem ditioni suæ adjunxit; cum Herbessinis vero pacem inivit. Atque ita tum Siciliæ res sese habebant.

LXXIX. In Græcia Lacedæmonii, quum molem Persici belli providerent, alterum ex regibus Agesilaum rerum curationi præficiunt. Is sex millibus delectis, et triginta civibus ex optimatum numero in senatum adoptatis, copias Ephesum Asiæ trajecit. (2) Ibi novo delectu quattuor millibus conscriptis, exercitum, quem decies mille peditum et quadringentorum equitum habebat, in campum eduxit. Hos circumforanea quædam colluvies prædæ gratia sequebatur, numero iis, quos diximus, haud inferior. (3) Caystrios ergo campos percursitans, agros Persis subditos populatur, usque dum Cumas attigit. Inde movens, maximam æstatis partem in Phrygiæ finitimæque regionis populatione consumit, et locupletatum præda exercitum sub autumnum in hiberna Ephesum reducit. (4) Hæc dum geruntur, Lacedæmonii per legatos Nephereum Ægypti regem de societate armorum sollicitant. Qui auxiliorum loco Spartanis ad centum triremes apparatum et quingenta millia modiorum frumenti donat. Pharax igitur, Lacedæmoniorum navarchus, cum centum et viginti

ἐκ Ῥόδου ναυσὶν ἑκατὸν εἴκοσι, κατέπλευσε τῆς Καρίας πρὸς Σάσανδα, φρούριον ἀπέχον τῆς Καύνου σταδίους ἑκατὸν πεντήκοντα. (5) Ἐκεῖθεν δὲ ὁρμώμενος ἐπολιόρκει τὴν Καῦνον καὶ Κόνωνα τὸν τοῦ μὲν βασιλικοῦ στόλου τὴν ἡγεμονίαν ἔχοντα, διατρίβοντα δὲ ἐν Καύνῳ μετὰ νεῶν τετταράκοντα. Ἀρταφέρνους δὲ καὶ Φαρναβάζου μετὰ πολλῆς δυνάμεως παραβοηθήσαντος τοῖς Καυνίοις, ὁ Φάραξ ἔλυσε τὴν πολιορκίαν καὶ μετὰ τοῦ στόλου παντὸς ἀπῆρον εἰς Ῥόδον. (6) Μετὰ δὲ ταῦτα Κόνων μὲν ἀθροίσας ὀγδοήκοντα τριήρεις, ἔπλευσεν εἰς Χερρόνησον, Ῥόδιοι δὲ ἐκβαλόντες τὸν τῶν Πελοποννησίων στόλον, ἀπέστησαν ἀπὸ Λακεδαιμονίων, καὶ τὸν Κόνωνα προσεδέξαντο μετὰ τοῦ στόλου παντὸς εἰς τὴν πόλιν. (7) Οἱ δ' ἐκ τῆς Αἰγύπτου τὸν δωρηθέντα σῖτον κατακομίζοντες Λακεδαιμόνιοι τὴν ἀπόστασιν τῶν Ῥοδίων ἀγνοοῦντες τεθαρρηκότες προσέπλεον τῇ νήσῳ· Ῥόδιοι δὲ καὶ Κόνων ὁ τῶν Περσῶν ναύαρχος καταγαγόντες τὰς ναῦς εἰς τοὺς λιμένας, ἐπλήρωσαν σίτου τὴν πόλιν. (8) Παρεγενήθησαν δὲ τῷ Κόνωνι τριήρεις ἐνενήκοντα, δέκα μὲν ἀπὸ Κιλικίας, ὀγδοήκοντα δ' ἀπὸ Φοινίκης, ὧν ὁ Σιδωνίων δυνάστης εἶχε τὴν ἡγεμονίαν.

LXXX. Μετὰ δὲ ταῦτα Ἀγησίλαος μὲν ἐξαγαγὼν τὴν δύναμιν εἰς τὸ Καΰστρου πεδίον καὶ τὴν περὶ Σίπυλον χώραν, ἐδῄωσε τὰς τῶν ἐγχωρίων κτήσεις. Τισσαφέρνης δὲ μυρίους μὲν ἱππεῖς, πεντακισμυρίους δὲ πεζοὺς ἀθροίσας, ἐπηκολούθει τοῖς Λακεδαιμονίοις καὶ τοὺς ἀποσπωμένους τῆς τάξεως ἐν ταῖς προνομαῖς ἀνῄρει. Ἀγησίλαος δὲ εἰς πλινθίον συντάξας τοὺς στρατιώτας, ἀντείχετο τῆς παρὰ τὸν Σίπυλον παρωρείας, ἐπιτηρῶν καιρὸν εὔθετον εἰς τὴν τῶν πολεμίων ἐπίθεσιν. (2) Ἐπελθὼν δὲ τὴν χώραν μέχρι Σάρδεων, ἔφθειρε τούς τε κήπους καὶ τὸν παράδεισον τὸν Τισσαφέρνους, φυτοῖς καὶ τοῖς ἄλλοις πολυτελῶς πεφιλοτεχνημένον εἰς τρυφὴν καὶ τὴν ἐν εἰρήνῃ τῶν ἀγαθῶν ἀπόλαυσιν. Μετὰ δὲ ταῦτ' ἐπιστρέψας, ὡς ἀνὰ μέσον ἐγενήθη τῶν τε Σάρδεων καὶ Θυβάρνων, ἀπέστειλε Ξενοκλέα τὸν Σπαρτιάτην μετὰ χιλίων καὶ τετρακοσίων στρατιωτῶν νυκτὸς εἴς τινα δασὺν τόπον, ὅπως ἐνεδρεύσῃ τοῖς βαρβάροις. (3) Αὐτὸς δ' ἅμ' ἡμέρᾳ πορευόμενος μετὰ τῆς δυνάμεως, ἐπειδὴ τὴν μὲν ἐνέδραν παρήλλαξεν, οἱ δὲ βάρβαροι προσπίπτοντες ἀτάκτως τοῖς ἐπὶ τῆς οὐραγίας ἐξήπτοντο, παραδόξως ἐξαίφνης ἐπέστρεψεν ἐπὶ τοὺς Πέρσας. Γενομένης δὲ καρτερᾶς μάχης, καὶ τοῦ συσσήμου τοῖς κατὰ τὴν ἐνέδραν οὖσιν ἀρθέντος, ἐκεῖνοι μὲν παιανίσαντες ἐπεφέροντο τοῖς πολεμίοις, οἱ δὲ Πέρσαι θεωροῦντες αὑτοὺς ἀπολαμβανομένους εἰς μέσον, κατεπλάγησαν καὶ παραχρῆμα ἔφευγον. (4) Οἱ δὲ περὶ τὸν Ἀγησίλαον μέχρι μέν τινος ἐπιδιώξαντες ἀνεῖλον μὲν ὑπὲρ τοὺς ἑξακισχιλίους, αἰχμαλώτων δὲ πολὺ πλῆθος ἤθροισαν, τὴν δὲ παρεμβολὴν διήρπασαν, γέμουσαν πολλῶν ἀγαθῶν. (5) Ἀπὸ δὲ τῆς μάχης Τισσαφέρνης μὲν εἰς Σάρδεις ἀπεχώρησε, καταπεπληγμένος τὴν τόλμαν τῶν Λακεδαιμονίων, Ἀγησίλαος δ'

navium classe ex Rhodo provectus, Sasanda Cariæ castellum, centum et quinquaginta stadiis a Cauno distans, appellit. (5) Hinc solvens, Caunum et Cononem, regiæ classis imperatorem, cum navibus quadraginta Cauni stativa habentem, oppugnat. At quum Artaphernes et Pharnabazus ingenti exercitu Cauniis subvenirent, obsidionem solvit, totamque classem in Rhodum abducit. (6) Post hæc Conon triremes octoginta cogit, et cum his in Chersonesum transmittit. Rhodii interea, classe Peloponnesiorum ejecta, Lacedæmoniorum societatem deserunt, et Cononem cum omni classe in urbem suam recipiunt. (7) Tum qui donatum ex Ægypto frumentum advehebant, quod Rhodios descivisse ignorarent, confidenter insulæ naves advertunt. Conon igitur, Persarum navarchus, cum Rhodiis onerarias in portum deducens, annona urbem replevit. (8) Atque Cononi tum aliæ nonaginta triremes, e Cilicia nimirum decem, et ex Phœnice octoginta, quarum Sidoniorum regulus præturam gerebat, supervenere.

LXXX. Agesilaus inde, copiis in Caystri planitiem et circumjacentes Sipyli agros eductis, incolarum facultatibus hostili prædatione damnum inferebat. Tissaphernes autem, qui decem millia equitum et quinquaginta millia peditum contraxerat, et a tergo Lacedæmoniis inhærens, inter pabulandum ab ordinibus avulsos ac palantes interimebat. Agesilaus igitur, phalange ad laterculi formam ordinata, declives ad Sipylum tractus capessit, commodam interim occasionem invadendi hostes captans. (2) Ac totam ad Sardes usque provinciam incursans, hortos ipsumque Tissaphernis viridarium, arboribus et ceteris ad delicias et oblectationem ex pacis commodis percipiendam magno sumptu et artificio excultum, pervastat. Inde ubi sese convertit, medio inter Sardes et Thybarna (*Thymbrara*) spatio, Xenoclem Spartanum cum mille et quadringentis militibus noctu in silvosum quendam locum, ad insidiis hostes excipiendum, præmittit. (3) Ipse sub primam lucem cum exercitu iter capessens, quum primum insidias a se collocatas præterivit, Barbari inordinato procursu extremum agmen ex improviso adorti, carpere incipiunt. Tum extemplo in Persas se convertit, pugnaque fortiter inita, signum his, qui in subsidiis latebant, erigit, qui mox bellico vociferatu in hostem sese inferunt. Persæ, dum interceptos in medio sese vident, perterrefacti in fugam se conjiciunt. (4) Quorum Agesilai milites, quadamtenus insecuti, ultra sex millia trucidant, et captivorum vim non exiguam colligunt, et castra multis emolumentis referta diripiunt. (5) Ab hac pugna Tissaphernes Sardes se recepit, Lacedæmoniorum audacia non mediocriter perculsus. Propositum fuerat Agesilao ulterius in remotiores etiam a

ἐπεχείρησε μὲν εἰς τὰς ἄνω σατραπείας, ἐν δὲ τοῖς ἱεροῖς οὐ δυνάμενος καλλιερῆσαι, πάλιν ἀπήγαγε τὴν δύναμιν ἐπὶ θάλατταν. (6) Ἀρταξέρξης δὲ ὁ τῆς Ἀσίας βασιλεὺς τά τε ἐλαττώματα πυθόμενος, καὶ καταρρωδῶν τὸν πρὸς τοὺς Ἕλληνας πόλεμον, δι' ὀργῆς εἶχε τὸν Τισσαφέρνην. Τοῦτον γὰρ αἴτιον τοῦ πολέμου γεγονέναι * * ὑπὸ τῆς μητρὸς Παρυσάτιδος ἦν ἠξιωμένος τιμωρήσασθαι τὸν Τισσαφέρνην· εἶχε γὰρ αὐτὴ διαφόρως πρὸς αὐτὸν ἐκ τοῦ διαβεβληκέναι τὸν υἱὸν αὐτῆς Κῦρον, ὅτε τὴν ἐπὶ τὸν ἀδελφὸν στρατείαν ἐποιεῖτο. (7) Καταστήσας οὖν Τιθραύστην ἡγεμόνα, τούτῳ μὲν παρήγγειλε συλλαμβάνειν Τισσαφέρνην, πρὸς δὲ τὰς πόλεις καὶ τοὺς σατράπας ἔπεμψεν ἐπιστολὰς ὅπως [ἂν] πάντες ποιῶσι τούτῳ τὸ προσταττόμενον. (8) Ὁ δὲ Τιθραύστης παραγενόμενος εἰς Κολοσσὰς τῆς Φρυγίας, συνέλαβε Τισσαφέρνην διά τινος Λαρισσαίου σατράπου λουόμενον, καὶ τὴν κεφαλὴν ἀποκόψας ἀπέστειλε πρὸς τὸν βασιλέα· αὐτὸς δὲ τὸν Ἀγησίλαον πείσας εἰς λόγους ἐλθεῖν, ἑξαμηνιαίους ἀνοχὰς ἐποιήσατο.

LXXXI. Τῶν δὲ κατὰ τὴν Ἀσίαν τοῦτον τὸν τρόπον διῳκημένων, Φωκεῖς πρὸς Βοιωτοὺς ἔκ τινων ἐγκλημάτων εἰς πόλεμον καταστάντες ἔπεισαν τοὺς Λακεδαιμονίους συμμαχεῖν κατὰ τῶν Βοιωτῶν. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον αὐτοῖς ἀπέστειλαν Λύσανδρον μετὰ στρατιωτῶν ὀλίγων, ὃς εἰσελθὼν εἰς τὴν Φωκίδα, συνήγαγε δύναμιν· μετὰ δὲ ταῦτα καὶ Παυσανίας ὁ βασιλεὺς ἐξεπέμφθη μετὰ στρατιωτῶν ἑξακισχιλίων. (2) Βοιωτοὶ δὲ πείσαντες Ἀθηναίους συνεπιλαβέσθαι τοῦ πολέμου, τότε μὲν καθ' αὑτοὺς ὥρμησαν, καὶ κατέλαβον Ἁλίαρτον ὑπὸ Λυσάνδρου καὶ Φωκέων πολιορκουμένην. Γενομένης δὲ μάχης, ὅ τε Λύσανδρος ἔπεσε καὶ τῶν Λακεδαιμονίων καὶ τῶν συμμάχων πολλοί, τῶν δὲ Βοιωτῶν ἡ μὲν ὅλη φάλαγξ ταχέως ἐπέστρεψεν ἀπὸ τοῦ διωγμοῦ, τῶν δὲ Θηβαίων ὡς διακόσιοι προχειρότερον εἰς τόπους τραχεῖς ἑαυτοὺς δόντες ἀνῃρέθησαν. (3) Ὁ μὲν οὖν πόλεμος οὗτος ἐκλήθη Βοιωτικός. Παυσανίας δὲ ὁ τῶν Λακεδαιμονίων βασιλεὺς πυθόμενος τὴν ἧτταν, ἀνοχὰς ἐποιήσατο πρὸς Βοιωτοὺς καὶ τὴν δύναμιν ἀπήγαγε πρὸς Πελοπόννησον. (4) Κόνων δὲ ὁ τῶν Περσῶν ναύαρχος ἐπὶ μὲν τοῦ στόλου κατέστησεν Ἱερώνυμον καὶ Νικόδημον Ἀθηναίους ὄντας, αὐτὸς δὲ σπεύδων ἐντυχεῖν τῷ βασιλεῖ, παρέπλευσεν εἰς Κιλικίαν, κἀκεῖθεν εἰς Θάψακον τῆς Συρίας πορευθεὶς ἀνὰ τὸν Εὐφράτην ποταμὸν ἔπλευσεν εἰς Βαβυλῶνα. (5) Ἐκεῖ δ' ἐντυχὼν τῷ βασιλεῖ, καταναυμαχήσειν ἐπηγγείλατο τοὺς Λακεδαιμονίους, ἂν αὐτῷ χρήματα καὶ τὴν ἄλλην παρασκευὴν ἑτοιμάσῃ κατὰ τὴν ἑαυτοῦ προαίρεσιν. (6) Ὁ δ' Ἀρταξέρξης ἐπαινέσας αὐτὸν καὶ δωρεαῖς μεγάλαις τιμήσας, συνέστησε ταμίαν τὸν χορηγήσοντα χρημάτων πλῆθος ὅσον ἂν προστάττῃ Κόνων, καὶ τὴν ἐξουσίαν ἔδωκεν αὐτῷ λαβεῖν εἰς τὸν πόλεμον συνηγησόμενον ὃν ἂν προαιρῆται Περσῶν. (7) Κόνων μὲν οὖν Φαρνάβαζον ἑλόμενος τὸν σατράπην

mari provincias ducere: sed quia in sacris perlitare non poterat, ad mare exercitum reduxit. (6) Artaxerxes vero, Asiæ rex, de cladibus certior factus, dum bellum Græcorum pertimescit, simul iram adversus Tissaphernem concipit, qui belli nimirum hujus auctor esset. *Et jam* antea precibus a matre Parysatide, ad vindictam de Tissapherne exigendam, sollicitatus fuerat. Infensa namque homini erat, quod filii sui Cyri expeditionem, in fratrem susceptam calumniose detulerat. (7) Tithrausten ergo cum Tissaphernem capiendi mandato, summum belli ducem facit, et datis huc illuc ad civitates et satrapas literis, ut omnes dicto audientes sint illi, edicit. (8) Tithraustes, quum primum Colossas Phrygiæ devenit, Larissæi (*Ariæi*) cujusdam satrapæ opera Tissaphernem in balneo capit, et resectum ejus caput ad regem transmittit. Tum Agesilao in colloquium pellecto, semestres cum Spartanis inducias facit.

LXXXI. Dum per Asiam hunc ad modum res administrantur, Phocenses nonnullis de causis bellum inferunt Bœotis, et auxilia contra hostes a Lacedæmoniis impetrant. Et primum quidem Lysander cum militum numero haud ita magno illuc mittitur: qui Phocidem ingressus, exercitum inde contrahit. Sed aliquanto post cum sex millium phalange Pausanias rex eo mittitur. (2) Bœoti igitur, Atheniensibus ad societatem pertractis, tum quidem suo marte egressi, Haliartum a Lysandro et Phocensibus obsessam inveniunt. Conserta igitur pugna, tum Lysander, tum et Lacedæmoniorum et socii nominis turba non mediocris cadit. Bœotorum quidem phalanx universa haud longius hostem insecuta mox rediit; sed Thebanorum ducenti circiter, qui asperis se locis incautius dederunt, a Lacedæmoniis trucidati sunt. (3) Hoc ergo bellum Bœotici cognomentum reportavit. At Pausanias, Lacedæmoniorum rex, clade suorum audita, induciis cum Bœotorum gente pactis, cum exercitu in Peloponnesum remeavit. (4) Interea Conon, Persicæ classis præfectus, Hieronymo et Nicodemo Atheniensibus navale imperium committit: ipse regem convenire properans, in Ciliciam navigat, atque inde Thapsacum Syriæ delatus, secundo Euphratis amne Babylonem delabitur. (5) Hic in colloquium regis admissus, Lacedæmonios navalibus se copiis debellaturum, si pecuniis ceteroque apparatu ex arbitrio suo instructus fuerit, pollicetur. (6) Artaxerxes, collaudato viri studio, magnis cum donis honestat, et quæstorem simul constituit, qui, quantam ipse mandet, pecuniæ vim ei depromat. Potestatem insuper facit, quemcunque ex Persis velit, militaris imperii collegam ut sibi adoptet. (7) Pharnaba-

κατέβαινεν εἰς τὴν θάλατταν, ἅπαντα διῳκηκὼς κατὰ τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν.

LXXXII. Τοῦ δ' ἔτους τούτου διεληλυθότος, Ἀθήνησι μὲν τὴν ἀρχὴν ἔλαβε Διόφαντος, ἐν Ῥώμῃ δ' ἀντὶ τῶν ὑπάτων ἓξ χιλίαρχοι τὴν ὑπατικὴν ἀρχὴν διῴκουν, Λεύκιος Οὐαλέριος, Μάρκος Φούριος, Κόϊντος Σερουίλιος, Κόϊντος Σουλπίκιος, Κλαύδιος Οὔγων καὶ Μάριος Ἄππιος. Τούτων δὲ τὴν ἀρχὴν παρειληφότων, Βοιωτοὶ καὶ Ἀθηναῖοι, πρὸς δὲ τούτοις Κορίνθιοι καὶ Ἀργεῖοι συμμαχίαν πρὸς ἀλλήλους ἐποιήσαντο. (2) Μισουμένων γὰρ τῶν Λακεδαιμονίων ὑπὸ τῶν συμμάχων διὰ τὸ βάρος τῆς ἐπιστάσεως, ᾤοντο αὐτῶν ῥᾳδίως καταλύσειν τὴν ἡγεμονίαν, τὰς μεγίστας πόλεις συμφρονούσας ἔχοντες. Καὶ πρῶτον μὲν συνέδριον κοινὸν ἐν τῇ Κορίνθῳ συστησάμενοι, τοὺς βουλευσομένους ἔπεμπον καὶ κοινῶς διῴκουν τὰ κατὰ τὸν πόλεμον· μετὰ δὲ ταῦτα πρέσβεις εἰς τὰς πόλεις ἀποστέλλοντες, πολλοὺς συμμάχους ἀπὸ Λακεδαιμονίων ἀπέστησαν. (3) Εὐθὺς γὰρ αὐτοῖς ἥ τε Εὔβοια ἅπασα προσέθετο καὶ Λευκάδιοι, πρὸς δὲ τούτοις Ἀκαρνᾶνές τε καὶ Ἀμβρακιῶται καὶ Χαλκιδεῖς οἱ πρὸς τῇ Θρᾴκῃ. (4) Ἐπεβάλοντο δὲ καὶ τοὺς ἐν Πελοποννήσῳ κατοικοῦντας πείθειν ἀποστῆναι Λακεδαιμονίων· οὐδεὶς δ' αὐτοῖς ὑπήκουσεν· ἡ γὰρ Σπάρτη κατὰ τὰ πλευρὰ κειμένη καθαπερεί τις ἀκρόπολις ἦν καὶ φρουρὰ πάσης Πελοποννήσου. (5) Μηδίου δὲ τοῦ τῆς Λαρίσσης τῆς ἐν Θετταλίᾳ δυναστεύοντος διαπολεμοῦντος πρὸς Λυκόφρονα τὸν Φερῶν τύραννον, καὶ δεομένου πέμψαι βοήθειαν, ἀπέστειλεν αὐτῷ τὸ συνέδριον στρατιώτας δισχιλίους. (6) Ὁ δὲ Μήδιος, τῆς συμμαχίας αὐτῷ παραγενομένης, Φάρσαλον εἷλεν ὑπὸ Λακεδαιμονίων φρουρουμένην καὶ τοὺς ἐν αὐτῇ κατοικοῦντας ἐλαφυροπώλησε. Μετὰ δὲ ταῦθ' οἱ Βοιωτοὶ μετ' Ἀργείων Ἡράκλειαν τὴν ἐν Τραχῖνι κατελάβοντο χωρισθέντες ἀπὸ Μηδίου· καὶ νυκτὸς ἐντὸς τῶν τειχῶν ὑπό τινων εἰσαχθέντες Λακεδαιμονίους μὲν τοὺς καταληφθέντας ἀπέσφαξαν, τοὺς δ' ἀπὸ Πελοποννήσου τὰ σφῶν ἔχοντας εἴασαν ἀπελθεῖν. (7) Εἰς δὲ τὴν πόλιν τοὺς Τραχινίους φεύγοντας ἐκ τῶν πατρίδων ὑπὸ Λακεδαιμονίων μεταπεμπόμενοι, τούτοις ἔδωκαν τὴν πόλιν οἰκεῖν, οἳ καὶ παλαιότατοι τῆς χώρας ταύτης ἦσαν οἰκήτορες. Μετὰ δὲ ταῦθ' ὁ τῶν Βοιωτῶν ἀφηγούμενος Ἰσμηνίας τοὺς μὲν Ἀργείους ἐν τῇ πόλει κατέλιπε φυλακῆς ἕνεκα, αὐτὸς δὲ πείσας ἀποστῆναι ἀπὸ Λακεδαιμονίων Αἰνιᾶνας καὶ Ἀθαμᾶνας, ἤθροισε παρά τε τούτων καὶ τῶν συμμάχων στρατιώτας· τοὺς πάντας δ' ἔχων μικρὸν ἀπολείποντας τῶν ἑξακισχιλίων, ἐστράτευσεν εἰς Φωκεῖς. (8) Καταστρατοπεδεύοντος δ' αὐτοῦ εἰς Νάρυκα τῆς Λοκρίδος, ἐξ ἧς φασι τὸν Αἴαντα γεγενῆσθαι, τὸ πλῆθος τῶν Φωκέων ἀπήντησε μετὰ τῶν ὅπλων, τὴν ἡγεμονίαν ἔχοντος Ἀλκισθένους τοῦ Λάκωνος. (9) Γενομένης δὲ μάχης ἐπὶ πολὺν χρόνον ἰσχυρᾶς, ἐκράτησαν οἱ Βοιωτοί, καὶ μέχρι νυκτὸς διώξαντες τοὺς φεύγοντας ἀνεῖλον οὐ πολὺ λείποντας τῶν χιλίων, τῶν

zum igitur satrapam Conon deligit, rebusque omnibus pro sententia accuratis, ad mare (Græcum) descendit.

LXXXII. Quum anno circumvoluto summum Athenis magistratum gereret Diophantus, et Romæ sex tribuni militares Lucius Valerius, Marcus Furius, Quintus Servilius, Quintus Sulpicius, Claudius Ugon et Marcus Appius (*Marcus Valerius Maximus et Luc. Furius*), consulare imperium administrarent, Bœoti et Athenienses et cum his Corinthii et Argivi societatem inter se junxere. (2) Nam quia socii propter molestam imperii gravitatem Lacedæmoniorum odio flagrabant, facilius se principatum illorum eversuros, si maximæ secum conspirassent civitates, existimabant. Primum ergo communem apud Corinthios senatum instituunt, et missis eo qui consultarent, necessaria ad bellum communi opera dispensant. Per legatos deinde, passim ad civitates ire jussos, complures a societate Lacedæmoniorum abalienant. (3) Nam statim Eubœa universa, Leucadii, Acarnanes, Ambraciotæ et Chalcidenses Thraciæ accolæ sese illis adjungunt. (4) Peloponnesi quoque incolas ad defectionis societatem pellicere conantur. Nemo tamen erat, qui postulatis illorum obsecundaret : nam Sparta, ad latera civitatum sita, arx quasi et præsidium erat totius Peloponnesi. (5) Bellum sub id tempus cum Lycophrone Pheræorum tyranno gerebat Medius, Larissæ in Thessalia princeps. Huic, subsidium expetenti, concilium bis mille armatos mittit. (6) Is ergo, copiis auxiliaribus instructus, Pharsalum, Lacedæmoniorum præsidio defensum, subigit, et habitatores sub hasta divendit. Post hæc Bœoti, Argivorum ope, a Medio segregati, Heracleam Trachiniæ occupant, et per noctem intra mœnia quorundam opera deducti, quidquid Lacedæmoniorum invenitur, trucidant, Peloponnesios autem cum rebus suis abscedere sinunt. (7) Inde Trachiniis, quos Lacedæmonii solum vertere coegerant, licet antiquissimi regionis incolæ essent, ab exilio revocatis urbem postliminio habitandam tradunt. Nec longe post Ismenias, Bœotorum ductor, Argivis ad custodiam urbis relictis, Ænianibus et Athamanibus desciscendi a Lacedæmoniis auctor est, et militum ab his aliisque sociis manu contracta, quum jam non multo pauciores sex millibus sub vexillis haberet, in Phocenses exercitum ducit. (8) Jamque prope Narycem, Locridis urbem, unde Ajacem oriundum fuisse perhibent, castra metatus erat, quum Phocensium multitudo, quorum dux Alcisthenes erat Laco, cum armis illi occurrit. (9) Prœlium acre ad bene longum tempus committitur, quo tandem Bœoti victores, ad noctis usque crepusculum fugientes persecuti, mille plus minus pereme-

δ' ἰδίων ἀπέβαλον ἐν τῇ μάχῃ περὶ πεντακοσίους. (10) Μετὰ δὲ τὴν παράταξιν ἀμφότεροι διαλύσαντες τὸ στρατόπεδον, οἱ μὲν εἰς τὰς ἰδίας πατρίδας, οἱ δ' εἰς Κόρινθον *, τὸ συνέδριον ἀγαγόντες, * ἐπεὶ κατὰ νοῦν αὐτοῖς προεχώρει τὰ πράγματα, συνήγαγον ἐξ ἁπασῶν τῶν πόλεων στρατιώτας εἰς Κόρινθον, πεζοὺς μὲν πλείους μυρίων πεντακισχιλίων, ἱππεῖς δὲ περὶ πεντακοσίους.

LXXXIII. Λακεδαιμόνιοι δ' ὁρῶντες τὰς μεγίστας τῶν κατὰ τὴν Ἑλλάδα πόλεων ἐφ' ἑαυτοὺς συνισταμένας, ἐψηφίσαντο τόν τε Ἀγησίλαον ἐκ τῆς Ἀσίας μεταπέμψασθαι καὶ τὴν μετ' αὐτοῦ δύναμιν· αὐτοὶ δὲ ἐν τοσούτῳ παρά τε σφῶν καὶ τῶν συμμάχων ἀθροίσαντες πεζοὺς μὲν δισμυρίους τρισχιλίους, ἱππεῖς δὲ πεντακοσίους, ἀπήντησαν τοῖς πολεμίοις. (2) Γενομένης δὲ παρατάξεως παρὰ τὸν Νεμέαν ποταμὸν μέχρι νυκτός, ἑκατέρων ἐπροτέρησε τὰ μέρη τοῦ στρατεύματος· καὶ τῶν μὲν Λακεδαιμονίων καὶ τῶν συμμάχων ἔπεσον ἑκατὸν πρὸς τοῖς χιλίοις, Βοιωτῶν δὲ καὶ τῶν ἄλλων συμμάχων περὶ δισχιλίους ὀκτακοσίους. (3) Ἀγησίλαος δὲ τὴν δύναμιν ἐκ τῆς Ἀσίας διαβιβάσας εἰς τὴν Εὐρώπην, τὸ μὲν πρῶτον Θρᾳκῶν τινων ἀπαντησάντων αὐτῷ μετὰ πολλῆς στρατιᾶς, μάχῃ τε ἐνίκησε καὶ τοὺς πλείστους τῶν βαρβάρων ἀνεῖλε· μετὰ δὲ ταῦτα διὰ Μακεδονίας τὴν πορείαν ἐποιεῖτο, τὴν αὐτὴν διεξιὼν χώραν ἣν καὶ Ξέρξης ἐπορεύθη καθ' ὃν καιρὸν ἐστράτευσεν ἐπὶ τοὺς Ἕλληνας. (4) Ἀγησίλαος μὲν οὖν διὰ Μακεδονίας καὶ Θετταλίας πορευθείς, ὡς διῆλθε τὰ περὶ τὰς Θερμοπύλας στενά, * τὴν πορείαν ἐποιεῖτο. Κόνων δὲ ὁ Ἀθηναῖος καὶ Φαρνάβαζος ἀφηγοῦντο μὲν τοῦ βασιλικοῦ στόλου, διέτριβον δὲ περὶ Λώρυμα τῆς Χεῤῥονήσου, τριήρεις ἔχοντες πλείους τῶν ἐνενήκοντα. (5) Πυθόμενοι δὲ ἐν Κνίδῳ τὸ ναυτικὸν τῶν πολεμίων εἶναι, τὰ πρὸς τὴν ναυμαχίαν παρεσκευάζοντο. Πείσανδρος δ' ὁ τῶν Λακεδαιμονίων ναύαρχος ἐξέπλευσεν ἐκ τῆς Κνίδου τριήρεσιν ὀγδοήκοντα πέντε, καὶ κατηνέχθη πρὸς Φύσκον τῆς Χεῤῥονήσου. (6) Ἐκεῖθεν δ' ἐκπλεύσας περιέπεσε τῷ στόλῳ τοῦ βασιλέως· καὶ ταῖς μὲν προπλεούσαις ναυσὶ συμβαλὼν ἐπροτέρει, τῶν δὲ Περσῶν ἅμα ταῖς τριήρεσιν ἀθρόαις παραβοηθησάντων, ἐπειδὴ πάντες οἱ σύμμαχοι πρὸς τὴν γῆν ἔφυγον, τὴν ἰδίαν ναῦν ἐπέστρεψεν, αἰσχρὸν εἶναι νομίσας καὶ τῆς Σπάρτης ἀνάξιον τὸ φυγεῖν ἀγεννῶς. (7) Ἀγωνισάμενος δὲ λαμπρῶς καὶ πολλοὺς τῶν πολεμίων ἀνελών, τὸ τελευταῖον ἀξίως τῆς πατρίδος ἀνῃρέθη μαχόμενος. Οἱ δὲ περὶ τὸν Κόνωνα μέχρι τῆς γῆς καταδιώξαντες τοὺς Λακεδαιμονίους, πεντήκοντα μὲν τριήρων ἐκυρίευσαν, τῶν δ' ἀνδρῶν οἱ πλεῖστοι μὲν ἐκκολυμβήσαντες κατὰ γῆν ἔφυγον, ἑάλωσαν δὲ περὶ πεντακοσίους· αἱ δὲ λοιπαὶ τριήρεις εἰς Κνίδον διεσώθησαν.

LXXXIV. Ἀγησίλαος δὲ προσλαβόμενος ἐκ Πελοποννήσου στρατιώτας, ἐπειδὴ μετὰ τῆς δυνάμεως ἐπέβαινεν εἰς Βοιωτίαν, εὐθὺς οἱ Βοιωτοὶ μετὰ τῶν συμμάχων ἀπήντησαν εἰς Κορώνειαν. Γενομένης δὲ παρατάξεως, Θηβαῖοι μὲν τὸ καθ' αὑτοὺς μέρος τρεψά-

runt, de suo interim numero ad quingentos desideratis. (10) Post hanc pugnam exercitum utrique dimiserunt, illi in suam cujusque patriam, hi Corinthum versus, ubi convocato senatu, quia res ex animi sententia felicem habuerat successum, ex omnibus passim urbibus milites, supra quindecim millia peditum, et quingentos circiter equites, Corinthum evocant.

LXXXIII. Lacedæmonii igitur, quum potentissimas Græciæ civitates fœdus contra se iniisse viderent, Agesilaum ex Asia copiasque illi adjunctas revocandum censuere. Ipsi tamen interea ex civium sociorumque delectu tribus et viginti millibus peditum et quingentis equitibus conscriptis, hostibus obviam procedunt. (2) Prœlio ad Nemeam fluvium in noctem usque protracto, exercitus pars utrinque superior exstitit; de Lacedæmoniis sociisque centum et mille ceciderunt, de Bœotis autem horumque confœderatis ad bis mille et octingentos. (3) Agesilaus vero, simulac copias ex Asia in Europam transmiserat, cum Thracibus quibusdam, qui magno cum exercitu concurrerant, prœlio conserto, victor evasit, maximamque Barbarorum partem cecidit. Hinc iter per Macedoniam faciens, ejusdem regionis transitum tentat, quem Xerxes olim, quando infestis Græciam exercitibus petebat. (4) Macedoniam igitur et Thessaliam emensus et Thermopylarum angustias, ** iter tendebat. Interea Conon Atheniensis et Pharnabazus, regiæ classis prætores, circa Loryma Chersonesi cum pluribus quam nonaginta triremibus agebant. (5) Qui navales hostium copias circa Cnidum esse certiores facti, ad navalem se pugnam expediunt. Pisander autem, Laconicæ classis imperator, cum octoginta quinque triremibus e Cnido profectus, ad Physcum Chersonesi appulit; (6) atque inde vela tendens, in classem regiam incidit, primisque navibus congressus superior fuit. At quum Persicæ triremes ad ferendam suis opem confertim imminerent, sociique fuga ad terram sibi caverent, turpe ac virtute Spartana indignum timide fugere arbitratus, navem prætoriam in frontem direxit; (7) et præclare dimicans, multis hostium occisis, in ipso tandem conflictu, ut patria dignum erat, oppetivit. Tum Cononis milites, Lacedæmonios ad continentem persecuti, quinquaginta triremibus potiuntur; at virorum major pars natando ad terram evaserat, quingentis tantummodo captis. Triremes reliquæ Cnidum incolumes effugere.

LXXXIV. Ceterum Agesilaus quum militum ex Peloponneso robore auctus Bœotiam cum exercitu intrasset, statim Bœoti cum auxiliaribus ad Coroneam illi occurrunt. Ibi prœlio commisso, Bœoti adversam sibi partem in fugam

μενοι μέχρι τῆς παρεμβολῆς κατεδίωξαν· οἱ δ' ἄλλοι μικρὸν ἀντισχόντες χρόνον, ὑπ' Ἀγησιλάου καὶ τῶν ἄλλων φυγεῖν ἠναγκάσθησαν. (2) Διὸ καὶ τῇ μάχῃ * Λακεδαιμόνιοι διαλαβόντες, ἔστησαν τρόπαιον καὶ τοὺς νεκροὺς τοῖς πολεμίοις ἔδωκαν. Ἀπέθανον δὲ τῶν Βοιωτῶν καὶ τῶν συμμάχων πλείους τῶν ἑξακοσίων, Λακεδαιμονίων δὲ καὶ τῶν συναγωνισαμένων τριακόσιοι πεντήκοντα· καὶ αὐτὸς Ἀγησίλαος πολλοῖς περιπεπτωκὼς τραύμασιν, εἰς Δελφοὺς ἐκομίσθη, κἀκεῖ τὴν ἐπιμέλειαν τοῦ σώματος ἐποιεῖτο. (3) Φαρνάβαζος δὲ καὶ Κόνων μετὰ τὴν ναυμαχίαν ἀνήχθησαν ἁπάσαις ταῖς ναυσὶν ἐπὶ τοὺς τῶν Λακεδαιμονίων συμμάχους. Καὶ πρῶτον μὲν Κῴους ἀπέστησαν, εἶτα Νισυρίους καὶ Τηίους· μετὰ δὲ ταῦτα Χῖοι τὴν φρουρὰν ἐκβαλόντες προσέθεντο τοῖς περὶ Κόνωνα· παραπλησίως δὲ μετέβαλον Μυτιληναῖοι καὶ Ἐφέσιοι καὶ Ἐρυθραῖοι. (4) Τοιαύτη τῆς μεταστάσεως σπουδή τις εἰς τὰς πόλεις ἐνέπεσεν, ὧν αἱ μὲν ἐκβαλοῦσαι τὰς φρουρὰς τῶν Λακεδαιμονίων τὴν ἐλευθερίαν διεφύλαττον, αἱ δὲ τοῖς περὶ Κόνωνα προσετίθεντο. Καὶ Λακεδαιμόνιοι μὲν ἀπὸ τούτου τοῦ χρόνου τὴν κατὰ θάλατταν ἀρχὴν ἀπέβαλον· οἱ δὲ περὶ τὸν Κόνωνα σὺν παντὶ τῷ στόλῳ κρίναντες πλεῖν ἐπὶ τὴν Ἀττικὴν ἀνέζευξαν, καὶ τὰς Κυκλάδας νήσους προσαγαγόμενοι κατέπλευσαν ἐπὶ Κύθηρα τὴν νῆσον. (5) Εὐθὺς δὲ ταύτης ἐξ ἐφόδου κυριεύσαντες, τοὺς μὲν Κυθηρίους ὑποσπόνδους ἐξέπεμψαν εἰς τὴν Λακωνικήν, αὐτοὶ δὲ καταλιπόντες τῆς πόλεως τὴν ἱκανὴν φρουρὰν ἔπλεον ἐπὶ Κορίνθου. (6) Ἐκεῖ δὲ καταπλεύσαντες τοῖς συνέδροις διελέχθησαν ὑπὲρ ὧν ἤθελον, καὶ συμμαχίαν ποιησάμενοι τούτοις μὲν χρήματα κατέλιπον, αὐτοὶ δ' εἰς τὴν Ἀσίαν ἐξέπλευσαν. Περὶ δὲ τὸν αὐτὸν χρόνον Ἀέροπος ὁ τῶν Μακεδόνων βασιλεὺς ἐτελεύτησε νόσῳ, βασιλεύσας ἔτη ἕξ· τὴν δὲ ἡγεμονίαν διαδεξάμενος Παυσανίας ὁ υἱὸς ἦρξεν ἐνιαυτόν. (7) Θεόπομπος δ' ὁ Χῖος τὴν τῶν Ἑλληνικῶν σύνταξιν κατέστροφεν εἰς τοῦτον τὸν ἐνιαυτὸν καὶ εἰς τὴν περὶ Κνίδον ναυμαχίαν, γράψας βίβλους δώδεκα. Ὁ δὲ συγγραφεὺς οὗτος ἦρκται μὲν ἀπὸ τῆς περὶ Κυνὸς σῆμα ναυμαχίας, εἰς ἣν Θουκυδίδης κατέληξε τὴν πραγματείαν, ἔγραψε δὲ χρόνον ἐτῶν δεκαεπτά.

LXXXV. Ἐπεὶ δὲ ὁ ἐνιαυσιαῖος χρόνος διεληλύθει, Ἀθήνησι μὲν Εὐβουλίδης ἦρξεν, ἐν Ῥώμῃ δὲ τὴν ὑπατικὴν ἀρχὴν διῴκουν χιλίαρχοι ἕξ, Λεύκιος Σέργιος, Αὖλος Ποστούμιος, Πόπλιος Κορνήλιος, Σέξτος Κένσιος, Κόϊντος Μάλλιος καὶ Ἀνίτιος Κάμιλλος. (2) Περὶ δὲ τούτους τοὺς χρόνους Κόνων, τοῦ βασιλικοῦ στόλου τὴν ἡγεμονίαν ἔχων, ὀγδοήκοντα τριήρεσι καταπλεύσας εἰς τὸν Πειραιέα τοῖς πολίταις, ὑπέσχετο τὸν περίβολον τῆς πόλεως ἀνοικοδομήσειν. Τοῦ γὰρ Πειραιέως τὰ τείχη καὶ τὰ μακρὰ σκέλη καθῄρητο κατὰ τὰς Λακεδαιμονίων συνθήκας, ὅτε κατεπονήθησαν ἐν τῷ Πελοποννησιακῷ πολέμῳ. (3) Ὁ δ' οὖν Κόνων μισθωσάμενος πλῆθος τεχνιτῶν, καὶ τὸν ἐκ τῶν πληρωμάτων ὄχλον εἰς ὑπηρεσίαν παραδούς, ταχέως τὸ

agunt, et ad castra usque persequuntur; sed ceteros Agesilaus eique adjuncti, quum exiguo tempore restitissent, ad fugiendum compellunt. (2) Ideoque pugna [*se vicisse*] rati Lacedæmonii tropæum erigunt, et defunctos hostibus reddunt. Interierant autem ex Bœotis eorumque sociis plures sexcentis; Lacedæmoniorum et horum auspiciis prœliantium trecenti et quinquaginta. Agesilaus ipse multis vulneribus affectus Delphos transportatur, et corporis ibi curam agit. (3) Pharnabazus autem et Conon post pugnam illam navalem tota classe Lacedæmoniorum socios invaserunt. Primos ad defectionem Coos impellunt, post eos Nisyrios etiam atque Teios; hinc Chii, præsidio exturbato, in Cononis partes transeunt; ac simili modo reipublicæ statum mutant Mytilenæi quoque, Ephesii et Erythræi. (4) Tantum mutationis studium quoddam civitates invaserat, quarum aliæ, præsidiis Lacedæmoniorum ejectis, libertatem retinuerunt, aliæ Cononi adhæserunt. Ex hoc ergo tempore maris imperium Lacedæmonii amisere. Conon vero, cum omni classe Atticam petere constitutum habens, inde solvit, et Cycladibus insulis in partes suas adductis, versus Cythera contendit. (5) Quibus sub primum statim accessum potitus, Cytherios data fide in Laconiam dimisit. Ipse, idoneum urbi præsidium relinquens, Corinthum versus navigat. (6) Quo delatus, cum senatu de rebus, quas proponere volebat, colloquium instituit, et icto cum illis societatis fœdere, quum pecunias ad belli usum reliquisset, in Asiam se recepit. Sub hoc ipsum tempus Aeropus Macedoniæ rex, ubi per annos sex imperium tenuerat, morbo interiit. Successit ei filius Pausanias, annumque dumtaxat regno præest. (7) Cum hoc anno, et quidem prœlio navali ad Cnidum gesto, Theopompus Chius historiam rerum Græcarum, duodecim libris contextam, absolvit. Exordium narrationis auctor fecit a pugna navali ad Cynossema, usque ad quam Thucydides historiam suam deduxit : itaque septemdecim annorum spatium scriptione complectitur.

LXXXV. Post ejus anni decursum, quum Athenis summam præturam gereret Eubulides, Romæque sex tribuni militares consulari potestate rempublicam administrarent, L. Sergius, A. Postumius, P. Cornelius, Sextus Censius, Quintus Manlius et Anitius Camillus (*postrema apud Livium leguntur ita : Lucius Julius, Quintus Manlius et Lucius Furius*), (2) Conon, regiæ classis prætor, octoginta triremibus in Piræeum appulit, civibusque ambitum urbis reficiendum promisit. Nam Piræei mœnia longaque ut vocant crura Lacedæmonii ex fœdere, quum bello Peloponnesiaco fractæ essent Atheniensium opes, destrui jusserant. (3) Conon ergo magnam opificum turbam conduxit, iisque navales socios in ministerium adhibuit. Quo factum

πλεῖστον μέρος τοῦ τείχους ἀνῳκοδόμησε. (4) Καὶ γὰρ Θηβαῖοι πεντακοσίους τεχνίτας καὶ λιθοτόμους ἀπέστειλαν, καί τινες ἄλλαι τῶν πόλεων παρεβοήθησαν. Τιρίβαζος δὲ ὁ τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν πεζικῶν δυνάμεων ἀφηγούμενος ἐφθόνει ταῖς τοῦ Κόνωνος εὐπραξίαις· καὶ πρόφασιν μὲν λαβὼν ὅτι ταῖς βασιλικαῖς δυνάμεσι τὰς πόλεις Ἀθηναίοις κατακτᾶται, προαγαγόμενος δ' αὐτὸν εἰς Σάρδεις, συνέλαβε καὶ δήσας εἰς φυλακὴν κατέθετο.

LXXXVI. Ἐν δὲ τῇ Κορίνθῳ τινὲς τῶν ἐπιθυμίᾳ κρατούντων συστραφέντες, ἀγώνων ὄντων ἐν τῷ θεάτρῳ, φόνον ἐποίησαν καὶ στάσεως ἐπλήρωσαν τὴν πόλιν· συνεπιλαβομένων δὲ αὐτοῖς τῆς τόλμης Ἀργείων, ἑκατὸν μὲν καὶ εἴκοσι τῶν πολιτῶν ἀπέσφαξαν, πεντακοσίους δὲ ἐφυγάδευσαν. (2) Λακεδαιμονίων δὲ παρασκευαζομένων κατάγειν καὶ δύναμιν ἀθροιζόντων, Ἀθηναῖοι καὶ Βοιωτοὶ παρεβοήθουν τοῖς σφαγεῦσιν, ὅπως τὴν πόλιν ἐξιδιοποιήσωνται. (3) Καὶ οἱ μὲν φυγάδες μετὰ Λακεδαιμονίων καὶ τῶν συμμάχων ἐπὶ τὸ Λέχαιον καὶ τὸν ναύσταθμον ἐπελθόντες νυκτὸς κατὰ κράτος εἷλον· τῇ δ' ὑστεραίᾳ τῶν ἐκ τῆς πόλεως ἐπεξελθόντων, ὧν Ἰφικράτης ἡγεῖτο, συνέβη γενέσθαι μάχην, ἐν ᾗ Λακεδαιμόνιοι νικήσαντες οὐκ ὀλίγους ἀπέκτειναν. (4) Μετὰ δὲ ταῦτα οἵ τε Βοιωτοὶ καὶ Ἀθηναῖοι, πρὸς δὲ τούτοις Ἀργεῖοι καὶ Κορίνθιοι πάσῃ τῇ δυνάμει παρελθόντες εἰς τὸ Λέχαιον, τὸ μὲν πρῶτον πολιορκήσαντες τὸ χωρίον, ἐντὸς τοῦ διατειχίσματος εἰσεβιάζοντο· μετὰ δὲ ταῦτα τῶν Λακεδαιμονίων καὶ τῶν φυγάδων λαμπρῶς ἀγωνισαμένων, ἐξεώσθησαν οἱ Βοιωτοὶ καὶ οἱ μετ' αὐτῶν ἅπαντες. Οὗτοι μὲν οὖν περὶ χιλίους τῶν στρατιωτῶν ἀποβαλόντες εἰς τὴν πόλιν ἀπεχώρησαν. (5) Εὐθὺς δὲ τῶν Ἰσθμίων ἐπελθόντων, διεφέροντο περὶ τῆς θέσεως τοῦ ἀγῶνος· καὶ πολλὰ φιλονεικησάντων ἐκράτησαν οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ τοὺς φυγάδας ἐποίησαν θεῖναι τὸν ἀγῶνα. (6) Τῶν δὲ κατὰ τὸν πόλεμον δεινῶν σχεδόν τι περὶ τὴν Κόρινθον γενομένων ὁ πόλεμος οὗτος ἐκλήθη Κορινθιακός, καὶ διέμεινεν ἔτη ὀκτώ.

LXXXVII. Κατὰ δὲ τὴν Σικελίαν Ῥηγῖνοι κατηγοροῦντες Διονυσίου ὅτι Μεσσήνην τειχίζων ἐπ' αὐτοὺς κατασκευάζεται, πρῶτον μὲν τοὺς ὑπὸ Διονυσίου φυγαδευομένους καὶ τἀναντία πράττοντας ὑπεδέξαντο· μετὰ δὲ ταῦτα τῶν Ναξίων καὶ Καταναίων τοὺς ὑπολειπομένους εἰς Μύλας κατοικίσαντες, δύναμιν παρεσκευάζοντο καὶ στρατηγὸν Ἕλωριν ἐξέπεμψαν πολιορκήσοντα Μεσσήνην. (2) Τούτου δὲ τὴν ἐπίθεσιν κατὰ τὴν ἀκρόπολιν ποιησαμένου, παραβόλως οἱ κατέχοντες τὴν πόλιν Μεσσήνιοι καὶ Διονυσίου μισθοφόροι συστραφέντες ἀπήντησαν. Γενομένης δὲ μάχης, ἐνίκων οἱ Μεσσήνιοι καὶ πλείους τῶν πεντακοσίων ἀπέκτειναν. (3) Εὐθὺς δ' ἐπὶ τὰς Μύλας ἐπελθόντες εἷλον τὴν πόλιν, καὶ τοὺς οἰκισθέντας ἐν αὐτῇ Ναξίους ὑποσπόνδους ἀφῆκαν. Οὗτοι μὲν οὖν εἴς τε Σικελοὺς καὶ τὰς ἄλλας τὰς Ἑλληνίδας πόλεις ἀπελθόντες ἄλλοι κατ' ἄλλους τόπους κατῴκησαν. (4) Ὁ δὲ Διονύσιος, τῶν περὶ τὸν πορθμὸν αὐτῷ τόπων κατεσκευασμένων

ut brevi maxima pars murorum reficeretur. (4) Nam et Thebani quingentos fabros et lapicidas ei miserant, et nonnullæ civitatum aliarum rem adjutabant. Tiribazus vero, terrestrium in Asia copiarum ductor, successibus Cononis invidens, fictum ei crimen intendit, quasi regiis copiis Atheniensium ditioni urbes adjungat. Sardes igitur pellectum comprehendit, et vinctum custodiæ tradit.

LXXXVI. At Corinthi quidam cupiditate dominantes [*democratiæ cupidi?*], facta inter se conspiratione, quum in theatro forte ludi agerentur, cædem faciunt, et seditiosis urbem tumultibus replent. Quumque Argivi conatus horum adjuvarent, centum et viginti cives jugulant, et quingentos in exsilium compellunt. (2) Hos Lacedæmonii, conscripto exercitu, reducere instituunt; sed Athenienses et Bœoti cum subsidiaria manu sicariis opitulantur, ut suæ urbem ditioni subjiciant. (3) Exules itaque, cum Lacedæmoniis aliisque sociis ad Lechæum et navale sub noctem progressi, vi locum expugnant. Postridie oppidani, Iphicratis ductu, ex urbe copias expediunt, prœlioque commisso Lacedæmonii victoria potiti non paucos interficiunt. Post hæc Bœoti et Athenienses cum Argivis et Corinthiis universas copias Lechæo admovent, et primo in castellum aliquamdiu oppugnatum irrumpunt. Sed quum Lacedæmonii exulesque pugnam strenue capesserent, Bœoti iterum cum omni circum se copia ejiciuntur, et militibus circiter mille desideratis, in urbem retrocedunt. (5) Jamque Isthmiis appetentibus, etiam de ludorum apparatu inter se contendere cœperunt. Post longam disceptationem vicere Lacedæmonii, exulibusque agonis disponendi auctoritatem tradiderunt. (6) Quia vero belli hujus discrimina prope Corinthum fere acciderunt, factum est ut Corinthiacum appellaretur, annosque octo perduravit.

LXXXVII. In Sicilia porro Rhegini cum Dionysio expostulabant, quod Messanam muniendo contra ipsos sese armaret. Statim igitur a Dionysio exactos aliosque ipsi adversantes in tutelam suam recipiunt. Post hæc Naxiorum et Catinensium reliquiis Mylas incolendas tradunt, et Helorim imperatorem cum instructo exercitu ad Messanam obsidione cingendam mittunt. (2) Dumque is oppugnationis initium circa arcem facit, oppidani extemplo cum mercenariis Dionysii conglobati occurrunt, initoque conflictu Messanii vincunt, et hostium plures quingentis intermunt; (3) et e vestigio Mylas aggressi, urbem capiunt, et Naxios ibi collocatos data fide incolumes dimittunt. Qui ad Siculos et urbes Græcas digressi, alii alias sedes capesserunt. (4) Dionysius autem quum vicinas freto civitates amicitiæ fœdere sibi astrinxisset, in Rheginos du-

φιλίων, διενοεῖτο μὲν ἐπὶ Ῥήγιον στρατιὰν ἄγειν, παρηνωχλεῖτο δὲ ὑπὸ τῶν Ταυρομένιον κατειληφότων Σικελῶν. (5) Διόπερ κρίνας συμφέρειν τούτοις ἐπιθέσθαι πρώτοις, ἐξήγαγεν ἐπ' αὐτοὺς τὴν δύναμιν, καὶ στρατοπεδεύσας ἐκ τοῦ πρὸς τὴν Νάξον μέρους, προσεκαρτέρει τῇ πολιορκίᾳ τὸν χειμῶνα, νομίζων τοὺς Σικελοὺς ἐκλείψειν τὸν λόφον διὰ τὸ μὴ πάλαι κατῳκηκέναι.

LXXXVIII. Οἱ δὲ Σικελοὶ παρὰ τῶν πατέρων ἐκ παλαιοῦ παρειληφότες ὅτι τὰ μέρη ταῦτα τῆς νήσου Σικελῶν κατεχόντων, Ἕλληνες πρώτως καταπλεύσαντες ἔκτισαν μὲν Νάξον, ἐξέβαλον δ' ἐκτὸς τοῦ τόπου τοὺς τότε κατοικοῦντας Σικελούς· διὸ δὴ φάσκοντες πατρῴαν ἀνακτήσασθαι χώραν καὶ περὶ ὧν εἰς τοὺς ἑαυτῶν προγόνους ἐξήμαρτον Ἕλληνες ἀμύνασθαι δικαίως, ἐφιλοτιμοῦντο κατασχεῖν τὸν λόφον. (2) Ὑπερβαλλούσης δὲ φιλονεικίας παρ' ἀμφοτέροις οὔσης, ἔτυχον μὲν οὖσαι τροπαὶ χειμεριναί, καὶ διὰ τοὺς ἐπιγενομένους χειμῶνας ὁ περὶ τὴν ἀκρόπολιν τόπος πλήρης ἦν χιόνος. Ἐνταῦθα δὴ Διονύσιος τοὺς Σικελοὺς διὰ τὴν ὀχυρότητα καὶ τὴν ὑπερβολὴν τοῦ τείχους ῥαθυμοῦντας περὶ τὴν κατὰ τὴν ἀκρόπολιν φυλακὴν εὑρών, ὥρμησε νυκτὸς ἀσελήνου καὶ χειμερίου πρὸς τοὺς ἀνωτάτω τόπους. (3) Πολλὰ δὲ κακοπαθήσας διά τε τὴν τῶν κρημνῶν δυσχέρειαν καὶ τὸ πλῆθος τῆς χιόνος, μιᾶς μὲν ἀκροπόλεως ἐκυρίευσε, καὶ τὸ πρόσωπον ἐξήλκωσε καὶ τὰς ὄψεις ἔβλαψε διὰ τὸ ψῦχος· μετὰ δὲ ταῦτα εἰς τὸ ἕτερον μέρος παρειςπεσών, εἰςήγαγε τὴν δύναμιν εἰς τὴν πόλιν. (4) Τῶν δὲ Σικελῶν ἀθρόως βοηθησάντων, ἐξεώσθησαν οἱ μετὰ τοῦ Διονυσίου, καὶ αὐτὸς ἐν τῇ φυγῇ τυπτόμενος εἰς τὸν θώρακα περιεκυλίσθη, καὶ παρ' ὀλίγον συνελήφθη ζῶν. Τῶν δὲ Σικελῶν ἐπικειμένων ἐξ ὑπερδεξίων τόπων, ἀνῃρέθησαν μὲν τῶν μετὰ Διονυσίου πλείους τῶν ἑξακοσίων, ἀπέβαλον δὲ τὰς πανοπλίας οἱ πλεῖστοι· καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Διονύσιος μόνον τὸν θώρακα διέσωσε. (5) Μετὰ δὲ τὴν ἀτυχίαν ταύτην Ἀκραγαντῖνοι καὶ Μεσσήνιοι τοὺς τὰ Διονυσίου φρονοῦντας μεταστησάμενοι, τῆς ἐλευθερίας ἀντείχοντο καὶ τῆς τοῦ τυράννου συμμαχίας ἀπέστησαν.

LXXXIX. Παυσανίας δὲ ὁ τῶν Λακεδαιμονίων βασιλεὺς ἐγκαλούμενος ὑπὸ τῶν πολιτῶν ἔφυγεν, ἄρξας ἔτη δεκατέτταρα· τὴν δὲ βασιλείαν διαδεξάμενος ὁ υἱὸς Ἀγησίπολις ἦρξε τὸν ἴσον τῷ πατρὶ χρόνον. (2) Ἐτελεύτησε δὲ καὶ Παυσανίας ὁ τῶν Μακεδόνων βασιλεύς, ἀναιρεθεὶς ὑπὸ Ἀμύντου δόλῳ, ἄρξας ἐνιαυτόν· τὴν δὲ βασιλείαν κατέσχεν Ἀμύντας, καὶ ἦρξεν ἔτη εἴκοσι τέτταρα.

XC. Τοῦ δὲ ἔτους τούτου διεληλυθότος, Ἀθήνησι μὲν παρέλαβε τὴν ἀρχὴν Δημόστρατος, ἐν Ῥώμῃ δὲ τὴν ὑπατικὴν ἀρχὴν διῴκουν χιλίαρχοι ἕξ, Λεύκιος Τιτίνιος, Πόπλιος Λικίνιος, Πόπλιος Μαίλιος, Κόϊντος Μάλλιος, Γναῖος Γενούκιος καὶ Λεύκιος Ἀτίλιος. (2) Τούτων δὲ τὴν ἀρχὴν παρειληφότων Μάγων, ὁ τῶν

cere instituit; sed a Siculis, qui Tauromenium occupaverunt, negotium ipsi facessebatur. (5) Hos ergo primos invadere decrevit, eductisque copiis, castra in parte Naxo obversa collocavit, et in obsidione per hiemem illam persistens, Siculos e colle decessuros arbitrabatur, quod eum non ita pridem insedissent.

LXXXVIII. At Siculi jam olim a patribus suis edocti fuerant, quod, quum has insulæ partes Siculi tenerent, Græci primum navibus eo delati, condita Naxo, Siculos loci incolas ejecissent. Ideo jure se patrium recuperasse agrum, et injuriam, majoribus suis a Græcis illatam, merito vindicare arbitrati, magno collem opere studioque defendebant. (2) Interim dum summa utrinque contentione res geritur, solstitium brumale appetit, et per hiemales tempestates locus circa arcem nivibus conspergitur. Tum Dionysius, Siculos propter firmitatem loci mœniumque altitudinem negligentius custodias arcis servare animadvertens, nocte illuni et tempestuosa ad superiora contendit, (3) multumque cum rupis difficultate ac densa nivis mole conflictatus, una tandem arce potitur: interim in facie sauciatus erat, et læsos frigore oculos habebat. Mox in alteram quoque partem irruptione facta, exercitui viam in urbem patefecit. (4) Ibi quum omnis undique Siculorum manus concurreret, Dionysii milites expelluntur; ipse inter fugam in loricam percussus devolvitur, parumque abfuit, quin vivus manus hostium subiisset. Et quia Siculi ex editioribus locis impressionem faciebant, ultra sexcentos tum periere, et plerisque armorum jactura facta est. Quid? quod Dionysius ipse thoracem dumtaxat servavit. (5) Post hanc cladem Agrigentini et Messanii, fautoribus Dionysii a se remotis, in libertate recuperanda toti erant, fœderi, quod cum tyranno hactenus fuerat, nuntium remittentes.

LXXXIX. Sub id tempus Lacedæmoniorum rex Pausanias, propter crimina quædam a civibus objecta, solum vertit, quum annos quattuordecim regnasset. Regni administrationem excepit filius ejus Agesipolis, et totidem annos præfuit. (2) Macedonum quoque rex Pausanias tum inter vivos esse desiit: quem Amyntas, quum annum regnasset, per insidias necavit; ipse regnum, a se occupatum, per viginti quattuor annos tenuit.

XC. Post anni hujus exitum summum Athenis magistratum accepit Demostratus, et Romæ consulare imperium gesserunt tribuni militum sex, L. Titinius, P. Licinius, P. Mælius, Q. Manlius, Cn. Genucius et L. Atilius. (2) Quum hi magistratum iniissent, Mago, Carthaginiensium

Καρχηδονίων στρατηγὸς διέτριβε μὲν ἐν Σικελίᾳ, τὰ δὲ πράγματα τῶν Καρχηδονίων ἀπὸ τῆς γεγενημένης συμφορᾶς ἀνελάμβανε. (3) Ταῖς τε γὰρ ὑποτεταγμέναις πόλεσι φιλανθρώπως προςεφέρετο καὶ τοὺς ὑπὸ Διονυσίου πολεμουμένους ὑπεδέχετο· ἐποιήσατο δὲ καὶ πρὸς τοὺς πλείστους τῶν Σικελῶν συμμαχίας, καὶ δυνάμεις ἀθροίσας ἐστράτευσεν εἰς τὴν Μεσσηνίαν. Λεηλατήσας δὲ τὴν χώραν καὶ πολλῆς ὠφελείας ἐγκρατὴς γενόμενος ἀνέζευξε, καὶ πρὸς Ἀβακαίνῳ πόλει συμμαχίδι κατεστρατοπέδευσε. (4) Διονυσίου δὲ ἐπελθόντος μετὰ τῆς δυνάμεως, παρετάχθησαν· καὶ γενομένης καρτερᾶς μάχης, ἐνίκησαν οἱ περὶ Διονύσιον. Καὶ οἱ μὲν Καρχηδόνιοι πλείους ὀκτακοσίων ἀποβαλόντες ἔφυγον εἰς τὴν πόλιν, Διονύσιος δὲ τότε μὲν εἰς Συρακούσας ἀνέζευξε, μετὰ δέ τινας ἡμέρας ἑκατὸν τριήρεις πληρώσας ἐστράτευσεν ἐπὶ Ῥηγίνους. (5) Ἀπροσδοκήτως δὲ νυκτὸς ἐπιφανεὶς τῇ πόλει, τὰς πύλας ἐνέπρησε καὶ τοῖς τείχεσι προςήρεισε κλίμακας. Οἱ δὲ Ῥηγῖνοι τὸ μὲν πρῶτον ὀλίγοι προςβοηθήσαντες ἐπεχείρουν σβεννύναι τὴν φλόγα, μετὰ δὲ ταῦτα Ἑλώριδος τοῦ στρατηγοῦ παραγενομένου, καὶ συμβουλεύσαντος τἀναντία πράττειν, ἔσωσαν τὴν πόλιν. (6) Σβεννύντες μὲν γὰρ τὸ πῦρ οὐκ ἂν ἴσχυσαν Διονύσιον κωλῦσαι εἰςελθεῖν, ὀλίγοι παντελῶς ὄντες, ἐκ δὲ τῶν ἐγγὺς οἰκιῶν ἐνέγκαντες φρύγανα καὶ ξύλα τὴν φλόγα κατεσκεύαζον μείζονα, μέχρι ὅτου τὸ πλῆθος ἐν τοῖς ὅπλοις ἀθροισθὲν παρεβοήθησε. (7) Διονύσιος δὲ τῆς ἐπιβολῆς ἀποτυχών, ἐπῆλθε τὴν χώραν ἐμπυρίζων καὶ δενδροτομῶν· καὶ μετὰ ταῦτ' ἐνιαυσιαίους ἀνοχὰς ποιησάμενος ἐξέπλευσεν ἐπὶ Συρακουσῶν.

XCI. Οἱ δὲ τὴν Ἰταλίαν κατοικοῦντες Ἕλληνες ἑώρων μὲν μέχρι τῆς ἑαυτῶν χώρας προβαίνουσαν τὴν Διονυσίου πλεονεξίαν, συμμαχίαν δὲ πρὸς ἀλλήλους ἐποιήσαντο καὶ συνέδριον ἐγκατεσκεύαζον. Ἤλπιζον γὰρ τὸν Διονύσιον ῥᾳδίως ἀμυνεῖσθαι καὶ τοῖς παροικοῦσι Λευκανῶν ἀντιτάξασθαι· καὶ γὰρ οὗτοι τότε διεπολέμουν πρὸς αὐτούς. (2) Οἱ δὲ τὸ Λέχαιον τῆς Κορινθίας κατέχοντες φυγάδες νυκτὸς ὑπό τινων εἰςαχθέντες ἐνεχείρησαν μὲν καταλαμβάνειν τὰ τείχη, τῶν δὲ μετ' Ἰφικράτους ἐκβοηθησάντων, τριακοσίους ἐξ αὐτῶν ἀποβαλόντες ἔφυγον ἐπὶ τὸν ναύσταθμον. Μετὰ δέ τινας ἡμέρας τῶν Λακεδαιμονίων μέρος τῆς στρατιᾶς διῄει διὰ τῆς Κορινθίας χώρας· οἷς Ἰφικράτης καί τινες τῶν συμμάχων ἐπιπεσόντες τοὺς πλείστους ἀνεῖλον. (3) Ἰφικράτης δὲ μετὰ τῶν πελταστῶν ἐπὶ Φλιασίαν στρατεύσας, καὶ μάχην τοῖς ἐκ τῆς πόλεως συνάψας, τούτων μὲν πλείους τριακοσίων ἀπέκτεινε· μετὰ δὲ ταῦτα ἐπὶ Σικυῶνα αὐτοῦ πορευθέντος, οἱ Σικυώνιοι παραταξάμενοι πρὸ τῶν τειχῶν ἀπέβαλον περὶ πεντακοσίους καὶ συνέφυγον εἰς τὴν πόλιν.

XCII. Τούτων δὲ πραχθέντων, Ἀργεῖοι μετὰ τῶν ὅπλων πανδημεὶ στρατεύσαντες εἰς Κόρινθον τήν τ' ἀκρόπολιν κατελάβοντο καὶ τὴν πόλιν ἐξιδιοποιησάμενοι τὴν Κορινθίων χώραν Ἀργείαν ἐποίη-

prætor, moram adhuc in Sicilia trahebat, res Carthaginiensium, proxima clade afflictas, reficiens. (3) Nam civitatibus, quas sub imperio habebat, humanum se exhibebat, et bello a Dionysio pressas in clientelam suam accipiebat; præterea armorum societatem cum plerisque Siculis contraxit, et coacto exercitu, Messanæ bellum intulit, agrisque pervastatis, quum prædam magnam obtinuisset, exercitum reducens, juxta Abacænum urbem, fœdere sibi junctam, castra posuit. (4) Verum ubi Dionysius cum exercitu supervenit, acies utrinque instruitur, et prœlio acriter conserto, Dionysius vicit, et Carthaginienses, plus quam octingentis amissis, in urbem refugerunt. Tum quidem Syracusas Dionysius recessit, sed post dies haud multos cum triremibus centum nautica manu repletis, adversus Rheginos expeditionem fecit; (5) et quia improvisa hæc nocturna irruptio erat, urbis portas incendit, scalasque mœnibus adjecit. Rheginorum initio pauci ad propulsandum hostes accurrunt, et flammis restinguendis manus admovent; sed mox Heloris imperator contrarium ut facerent consuluit, atque ita urbem servarunt. (6) Nam si circa incendium exstinguendum occupati mansissent, tam exiguus eorum numerus ab ingressu hostem prohibere non valuisset: quin potius, e vicinis ædibus sarmenta ligna que congerendo, flammæ vires addiderunt, donec reliqua civium multitudo in armis congregata ad opem ferendum subveniret. (7) Posteaquam hic Dionysii conatus irritus fuit, agros incursans, igni ferroque passim villas et hortos evertit atque vastat; et factis hinc unius anni induciis, Syracusas classem reducit.

XCI. Interea Græci, Italiæ oram inhabitantes, dum ad suos usque fines Dionysii cupiditatem processisse vident, fœdere inter se icto, publicum habendis comitiis locum designant. Nam hoc pacto et Dionysium se facile repressuros, et vicinis suis Lucanis, a quibus etiam bello tum vexabantur, armata manu occursaturos confidebant. (2) Interea qui Lechæum tenebant exules, quorundam opera noctu in urbem admissi, mœnia occupare nituntur: sed ab Iphicratis subsidio rejecti, trecentis suorum amissis, fuga ad navalia salutem capessunt. Post aliquot inde dies pars quædam exercitus Spartani regionem Corinthiorum pertransibat. In hos Iphicrates cum sociorum nonnullis subito impetum faciens, maximam partem concidit. (3) Idem, cum cetratis adversus Phliasiam ducens, pugna cum oppidanis conserta, plures trecentis interemit. Hinc dum Sicyonem versus tendit, Sicyonii ante muros aciem illi opponunt, et circiter quingentis suorum amissis, fugam in urbem capessunt.

XCII. Post hæc gesta, Argivi cum universis copiis arma in Corinthum expediunt, et occupata Corinthiorum arce, urbem etiam suæ possessioni vindicant, agrumque suo

σαν. (2) Ἐπεβάλετο δὲ καὶ Ἰφικράτης ὁ Ἀθηναῖος καταλαβέσθαι τὴν χώραν, ἐπιτήδειον οὖσαν εἰς τὴν τῆς Ἑλλάδος ἡγεμονίαν· τοῦ δὲ δήμου κωλύσαντος, οὗτος μὲν ἀπέθετο τὴν ἀρχήν· οἱ δὲ Ἀθηναῖοι Χαβρίαν ἀντ' αὐτοῦ στρατηγὸν εἰς τὴν Κόρινθον ἐξέπεμψαν. (3) Κατὰ δὲ τὴν Μακεδονίαν Ἀμύντας ὁ Φιλίππου πατήρ, Ἰλλυριῶν ἐμβαλόντων εἰς Μακεδονίαν, ἐξέπιπτεν ἐκ τῆς πόλεως· ἀπογνοὺς δὲ τὴν ἀρχήν, Ὀλυνθίοις μὲν τὴν σύνεγγυς χώραν ἐδωρήσατο, αὐτὸς δὲ τότε μὲν ἀπέβαλε τὴν βασιλείαν, μετ' ὀλίγον δὲ χρόνον ὑπὸ Θετταλῶν καταχθεὶς ἀνεκτήσατο τὴν ἀρχήν, καὶ ἐβασίλευσεν ἔτη εἴκοσι τέτταρα. (4) Ἔνιοι δέ φασι μετὰ τὴν ἔκπτωσιν τοῦ Ἀμύντου διετῆ χρόνον Ἀργαῖον βασιλεῦσαι τῶν Μακεδόνων, τότε δὲ τὸν Ἀμύνταν ἀνακτήσασθαι τὴν βασιλείαν.

XCIII. Περὶ δὲ τὸν αὐτὸν χρόνον καὶ Σάτυρος ὁ Σπαρτάκου μὲν υἱός, βασιλεὺς δὲ Βοσπόρου, ἐτελεύτησεν, ἄρξας ἔτη δεκατέτταρα· τὴν ἡγεμονίαν δὲ διεδέξατο ὁ υἱὸς Λεύκων ἐπ' ἔτη τετταράκοντα. (2) Κατὰ δὲ τὴν Ἰταλίαν Ῥωμαῖοι πολιορκοῦντες ἑνδέκατον ἔτος Βηΐους, κατέστησαν αὐτοκράτορα μὲν Μάρκον Φούριον, ἵππαρχον δὲ Πόπλιον Κορνήλιον. Οὗτοι δὲ ἀναλαβόντες τὰς δυνάμεις, Βηΐους ἐξεπολιόρκησαν, διώρυγα κατασκευάσαντες, καὶ τὴν πόλιν ἐξανδραποδισάμενοι, τούς τε ἄνδρας καὶ τὴν ἄλλην λείαν ἐλαφυροπώλησαν. (3) Ὁ μὲν οὖν αὐτοκράτωρ θρίαμβον ἤγαγεν· ὁ δὲ τῶν Ῥωμαίων δῆμος ἐκ τῶν λαφύρων δεκάτην ἐξελόμενος χρυσοῦν κατεσκεύασε κρατῆρα καὶ εἰς Δελφοὺς ἀνέθηκεν. (4) Οἱ δὲ κομίζοντες αὐτὸν πρεσβευταὶ λῃσταῖς Λιπαραίοις περιέπεσον, καὶ πάντες αἰχμαλωτισθέντες κατήντησαν εἰς Λιπάραν. Τιμασίθεος δ' ὁ τῶν Λιπαραίων στρατηγὸς γνοὺς τὸ γεγενημένον, τούς τε πρεσβευτὰς ἀνέσωσε καὶ τὸ χρυσίον ἀποδούς, εἰς Δελφοὺς τοὺς πρέσβεις ἀποκατέστησεν. (5) Οἱ δὲ τὸν κρατῆρα κομίζοντες ἀναθέντες αὐτὸν εἰς τὸν τῶν Μασσαλιητῶν θησαυρόν, εἰς Ῥώμην ἀνέστρεψαν. Διόπερ ὁ δῆμος τῶν Ῥωμαίων πυθόμενος τὴν τοῦ Τιμασιθέου καλοκἀγαθίαν, παραχρῆμα αὐτὸν ἐτίμησε δημόσιον δοὺς κατάλυμα, καὶ μετὰ ταῦτ' ἔτεσιν ἑκατὸν τριάκοντα ἑπτὰ τὴν Λιπάραν ἀφελόμενος τῶν Καρχηδονίων, τοὺς ἐγγόνους τοῦ Τιμασιθέου τῶν τε εἰσφορῶν ἀτελεῖς ἀφῆκε καὶ ἐλευθέρους ἐποίησεν.

XCIV. Ἐπεὶ δ' ὁ ἐνιαύσιος διεληλύθει χρόνος, Ἀθήνησι μὲν ἦρχε Φιλοκλῆς, ἐν Ῥώμῃ δὲ τὴν ὑπατικὴν ἀρχὴν μετέλαβον ἓξ χιλίαρχοι, Πόπλιος Σέξτος, Κορνήλιος Κράσσος, Καίσων Φάβιος, Λεύκιος Φούριος, Κόϊντος Σερουίλιος καὶ Μάρκος Οὐαλέριος· ἤχθη δὲ καὶ Ὀλυμπιὰς κατὰ τοῦτον τὸν ἐνιαυτὸν ἑβδόμη πρὸς ταῖς ἐνενήκοντα, ἣν ἐνίκα Τερίρης. (2) Κατὰ δὲ τούτους τοὺς χρόνους Ἀθηναῖοι στρατηγὸν ἑλόμενοι Θρασύβουλον ἐξέπεμψαν μετὰ τριήρων τετταράκοντα. Οὗτος δὲ πλεύσας εἰς Ἰωνίαν καὶ χρήματα λαβὼν παρὰ τῶν συμμάχων ἀνέζευξε, καὶ διατρίβων περὶ Χερρόνησον, Μήδοκον καὶ Σεύθην τοὺς τῶν Θρακῶν βασιλεῖς

adjiciunt. (2) Regionem hanc etiam Iphicrates Atheniensis subigere in animum induxerat, quod ad principatum Græciæ perquam idonea foret; sed quum populus his conatibus obstaret, imperio se abdicavit, Chabriasque ejus loco prætor designatus ab Atheniensibus Corinthum ire jussus est. (3) In Macedonia Amyntas, Philippi pater, Illyriis Macedoniam incursantibus, urbe sua excidit, et imperii servandi spe dejectus, Olynthiis propinquum ipsis agrum donavit. Tametsi vero hic regnum tunc amisit, non multo tamen post a Thessalis reductus, imperium recuperavit, eique per viginti quattuor deinceps annos præfuit. (4) Sunt tamen qui scribant, post Amyntam regno expulsum, Argæum Macedoniæ regno per biennium esse potitum, et tunc demum ab Amynta illud recuperatum.

XCIII. Per idem tempus etiam Satyrus Spartaci filius Bospori rex, vivere desiit, post decimum quartum regni sui annum, et Leuconem filium per quadraginta annos successorem habuit. (2) In Italia Romani, Veios undecimum jam annum oppugnantes, dictatorem creant M. Furium, et P. Cornelium equitum magistrum. Hi copiis assumptis, Veios tandem, cuniculo in arcem ducto, expugnant, urbemque sibi mancipant, virosque et ceteram prædam sub corona vendunt. (3) Dictator inde triumphum egit, populus autem Romanus ex decimis prædæ collectis aureum Apollini cratera conflatum Delphis consecravit. (4) At qui perferebant donum legati, in prædones Liparæos incidunt, omnesque capti, Liparam deportantur. Ibi Timasitheus, qui in summo tum apud Liparæos magistratu erat, de facto illo certior factus, non modo legatos servat, sed donario etiam reddito, tutum ad Delphos iter illis præstat. (5) Qui craterem in Massiliensium thesauro dedicant, et inde Romam revertuntur. Populus ergo Romanus, de probitate Timasithei edoctus, tum statim cum viro honorem exhibuit, ut hospitium cum eo publicum faceret: post annos vero centum triginta septem, quum Liparam Carthaginiensibus adimerent, Timasithei posteros a tributis immunes et omnino liberos esse jusserunt.

XCIV. Quum annus ille defluxisset, summus Athenis prætor fuit Philocles, et Romæ sex tribuni militum consulare imperium adierunt, P. Sextus (*P. Cornelius Scipio*), P. Cornelius Crassus (*Cossus*), Cæso Fabius, L. Furius, Q. Servilius et M. Valerius. Olympias tum agebatur nonagesima septima qua victor Terires (*Terinæus*). (2) Hoc tempore Athenienses Thrasybulum imperatorem sibi delectum cum quadraginta triremium classe expeditionem facere jubent. Is in Ioniam excurrit, pecuniisque sociorum instructus inde solvit, et circa Chersonesum aliquamdiu moram trahens, Medocum (*Amadocum*) et Seuthen, Thraciæ

συμμάχους ἐποιήσατο. (3) Μετὰ δέ τινα χρόνον ἐξ Ἑλλησπόντου πλεύσας εἰς Λέσβον, ἐν τῷ παρὰ τὴν Ἔρεσον αἰγιαλῷ καθώρμει. Ἐπιγενομένων δὲ πνευμάτων μεγάλων, εἴκοσι μὲν καὶ τρεῖς τριήρεις διεφθάρησαν, μετὰ δὲ τῶν λοιπῶν διασωθεὶς ἐπῄει τὰς κατὰ τὴν Λέσβον πόλεις προσαγόμενος· ἀφειστήκεισαν γὰρ πᾶσαι πλὴν Μυτιλήνης. (4) Καὶ πρῶτον μὲν ἐπὶ Μήθυμναν παραγενόμενος ἐπισυνῆψε μάχην τοῖς ἐκ τῆς πόλεως, ὧν ἦρχε Θηρίμαχος ὁ Σπαρτιάτης. Ἀγωνισάμενος δὲ λαμπρῶς αὐτόν τε τὸν Θηρίμαχον ἀνεῖλε καὶ τῶν Μηθυμναίων οὐκ ὀλίγους, τοὺς δὲ λοιποὺς συνέκλεισεν ἐντὸς τῶν τειχῶν· καὶ τὴν μὲν τῶν Μηθυμναίων χώραν ἔφθειρε, τὴν δ' Ἔρεσον καὶ τὴν Ἄντισσαν καθ' ὁμολογίαν παρέλαβε. Μετὰ δὲ ταῦτα παρά τε Χίων καὶ Μυτιληναίων συμμάχων ἀθροίσας ναῦς ἔπλευσεν ἐπὶ Ῥόδον.

XCV. Καρχηδόνιοι δὲ βραδέως ἑαυτοὺς ἐκ τῆς περὶ Συρακούσας συμφορᾶς ἀναλαβόντες, ἔγνωσαν ἀντέχεσθαι τῶν κατὰ Σικελίαν πραγμάτων. Κρίναντες δὲ διαγωνίζεσθαι, ναυσὶ μὲν μακραῖς ὀλίγαις διέβησαν, δύναμιν δὲ συνήγαγον ἀπό τε Λιβύης καὶ Σαρδοῦς, ἔτι δὲ τῶν ἐξ Ἰταλίας βαρβάρων. Πάντας δ' ἐπιμελῶς καθοπλίσαντες, μετὰ τῆς οἰκείας χορηγίας ἐπεραιώθησαν εἰς τὴν Σικελίαν, οὐκ ἐλάττους ὄντες τῶν ὀκτὼ μυριάδων, ὧν ἡγεῖτο Μάγων. (2) Οὗτος μὲν οὖν διὰ Σικελῶν πορευθείς, καὶ τὰς πλείστας πόλεις ἀποστήσας τοῦ Διονυσίου, κατεστρατοπέδευσεν ἐν τῇ τῶν Ἀγυριναίων χώρᾳ παρὰ τὸν Χρύσαν ποταμὸν ἐγγὺς τῆς ὁδοῦ τῆς φερούσης εἰς Μοργαντῖναν. (3) Τοὺς γὰρ Ἀγυριναίους οὐ δυνάμενος εἰς συμμαχίαν προσλαβέσθαι, τῆς εἰς τοὔμπροσθεν ἐπέστη πορείας, ἀκούων τοὺς πολεμίους ἐκ Συρακουσῶν ὡρμηκέναι. Διονύσιος δὲ πυθόμενος τοὺς Καρχηδονίους διὰ τῆς μεσογείου τὴν πορείαν ποιουμένους, ταχὺ συλλέξας οὓς ἠδύνατο τῶν Συρακοσίων καὶ τῶν μισθοφόρων ὥρμησε, τοὺς πάντας ἔχων οὐκ ἐλάττους δισμυρίων. (4) Παραγενόμενος δ' ἐγγὺς τῶν πολεμίων, διεπρεσβεύσατο πρὸς Ἄγυριν τὸν δυναστεύοντα τῶν Ἀγυριναίων. Οὗτος δὲ τῶν τότε τυράννων τῶν ἐν Σικελίᾳ μεγίστην εἶχε δύναμιν μετὰ Διονύσιον· τῶν τε γὰρ περικειμένων ἐρυμάτων σχεδὸν ἁπάντων ἐκυρίευε, καὶ τῆς πόλεως τῶν Ἀγυριναίων ἦρχε, πολυοχλουμένης κατ' ἐκείνους τοὺς καιρούς· εἶχε γὰρ πολίτας οὐκ ἐλάττους δισμυρίων. (5) Ἦν δὲ καὶ εἰς τοῦτο τὸ πλῆθος ἐν τῇ πόλει συνηθροισμένον χρημάτων πολλῶν κατὰ τὴν ἀκρόπολιν παράθεσις, ἣν Ἄγυρις ἠθροίκει πεφονευκὼς τοὺς εὐπορωτάτους τῶν πολιτῶν. (6) Ἀλλ' ὁ Διονύσιος μετ' ὀλίγων εἰσελθὼν ἐντὸς τοῦ τείχους, ἔπεισε τὸν Ἄγυριν συμμαχῆσαι γνησίως, καὶ πολλὴν ἐπηγγείλατο χώραν τῆς ὁμόρου δωρήσασθαι, κατορθωθέντος τοῦ πολέμου. (7) Ὁ δ' Ἄγυρις πρῶτον μὲν πάσῃ τῇ Διονυσίου δυνάμει σῖτον καὶ τἄλλα ὅσα ἦν χρεία προθύμως ἐδωρήσατο, καὶ πανδημεὶ τὴν δύναμιν ἐξαγαγὼν ἐστράτευσε μετὰ Διονυσίου, καὶ κοινῇ πρὸς Καρχηδονίους διεπολέμει.

regulos, armorum societate astrinxit. (3) Aliquanto post in Lesbum inde trajiciens, ad vicinum Ereso litus stationem habebat. Sed quum ingens ventorum procella ingrueret, tres et viginti triremes ibi naufragium fecere; cum reliquis tamen elapsus, Lesbi urbes (omnes enim præter Mytilenen desciverant) reducendas ad obsequium obibat; (4) primoque Methymnam aggressus, cum oppidanis, quorum dux erat Therimachus Spartanus, manus conseruit, et præclare dimicans, quum ipsum Therimachum tum non paucos Methymnæorum occidit, reliquos intra mœnia conclusit, agrumque Methymnæorum depopulatus, Eresum et Antissam per deditionem accepit. Post hæc a Chiis et Mytilenæis, quibuscum fœdus ipsi erat, naves collegit, et tunc Rhodum classe petivit.

XCV. Porro Carthaginienses, quum sero tandem a clade Syracusana vires recollegissent, res Siciliæ denuo vindicare sibi constituerunt. Et quia fortunam prœlio tentandam plane decreverant, cum longis navibus, sed paucis, trajecerunt: copias autem ex Africa et Sardinia, Barbaris præterea ex Italia adjunctis, contraxerant, omnesque armis, suo ipsorum sumptu paratis, accurate instruxerant. Cum his ergo in Siciliam transierunt, numero octoginta millibus haud pauciores, quibus Mago cum summo imperio præerat. (2) Is agros Siculorum percursans, urbes plerasque a Dionysio alienavit, et tandem in Agyrinæorum territorio ad Chrysam fluvium juxta viam, qua Morgantinam itur, castra posuit. (3) Quum enim Agyrinæos in societatem pellicere aut cogere non potuisset, ulterius progredi desiit, quippe jam hostem e Syracusis contra se tendere audiens. Dionysius enim, explorato Carthaginiensium per mediterranea transitu, absque mora contractis, quos tum poterat, Syracusanis et stipendia facientibus, in hostem pergit, toto numero non pauciores viginti millibus sub vexillis habens. (4) Jam non longe a castris hostium aberat, quum legatos ad Agyrim Agyrinæorum regulum præmisit. Hic tum temporis maximam inter Siciliæ tyrannos a Dionysio potentiam habebat: nam et omnibus fere circumjacentibus castellis dominabatur, et Agyrinæorum urbs, cui imperitabat, populosissima per illam tempestatem erat, quippe quæ non minus viginti millibus civium aleret. (5) Quin etiam sufficiens tantæ in urbe multitudini commeatus præparatus, et ingens pecuniarum vis in arce reposita erat, quam ex cæde opulentissimorum civium Agyris lucrifecerat. (6) Dionysius itaque, cum paucorum comitatu urbem ingressus, ad fœdus societatis non fucatæ Agyrim induxit, seque magnum ei terræ finitimæ tractum, bello feliciter confecto, donaturum promisit. (7) Et tum quidem Agyris universum Dionysii exercitum frumento ceteroque commeatu gratis sublevabat; post vero cum omni militum robore egressus, se cum Dionysio conjunxit, et communi bellum ope contra Pœnos gessit.

XCVI. Μάγων δ' ἐν πολεμίᾳ χώρᾳ στρατοπεδεύων, καὶ τῶν ἀναγκαίων ἐνδεὴς ἀεὶ μᾶλλον γινόμενος, οὐ μετρίως ἠλαττοῦτο· καὶ γὰρ οἱ περὶ τὸν Ἄγυριν τῆς χώρας ἔμπειροι καθεστῶτες ἐν ταῖς ἐνέδραις ἐπλεονέκτουν καὶ τὰς ἀγορὰς τῶν πολεμίων ἀφῃροῦντο. (2) Λεγόντων δὲ τῶν Συρακοσίων διὰ μάχης κρίνειν ὡς τάχιστα τὰ πράγματα, Διονύσιος ἠναντιοῦτο, λέγων χωρὶς κινδύνων τῷ χρόνῳ καὶ τῇ σπάνει καταφθαρήσεσθαι τοὺς βαρβάρους· ἐφ' οἷς παροργισθέντες οἱ Συρακόσιοι κατέλιπον τὸν Διονύσιον. (3) Ὁ δὲ τὸ μὲν πρῶτον εὐλαβούμενος ἐπ' ἐλευθερίαν ἐκάλει τοὺς οἰκέτας· μετὰ δὲ ταῦτα διαπρεσβευσαμένων τῶν Καρχηδονίων ὑπὲρ εἰρήνης, ὑπακούσας ἀναπομπίμους τοῖς κυρίοις ἐποίησε, πρὸς δὲ τοὺς Καρχηδονίους εἰρήνην ἐποιήσατο. (4) Ἦσαν δ' αἱ συνθῆκαι τὰ μὲν ἄλλα παραπλήσιαι ταῖς πρότερον, Σικελοὺς δὲ δεῖν ὑπὸ Διονύσιον τετάχθαι καὶ παραλαβεῖν αὐτὸν τὸ Ταυρομένιον. Μετὰ δὲ τὰς συνθήκας Μάγων μὲν ἀπέπλευσε, Διονύσιος δὲ παραλαβὼν τὸ Ταυρομένιον τοὺς μὲν πλείστους τῶν ἐκεῖ Σικελῶν ἐξέβαλε, τῶν δ' ἰδίων μισθοφόρων τοὺς ἐπιτηδειοτάτους ἐπιλέξας κατῴκισε. (5) Καὶ τὰ μὲν κατὰ Σικελίαν ἐν τούτοις ἦν. Κατὰ δὲ τὴν Ἰταλίαν Ῥωμαῖοι Φαλίσκον πόλιν ἐκ τοῦ Φαλίσκων ἔθνους ἐξεπόρθησαν.

XCVII. Τοῦ δ' ἔτους τούτου διεληλυθότος, Ἀθήνησι μὲν ἦν ἄρχων Νικοτέλης, ἐν Ῥώμῃ δὲ τὴν ὑπατικὴν ἀρχὴν διῴκουν χιλίαρχοι τρεῖς, Μάρκος Φούριος, Γάϊος Αἰμίλιος καὶ Κάτλος Βῆρος. Τούτων δὲ τὴν ἀρχὴν παρειληφότων, οἱ λακωνίζοντες τῶν Ῥοδίων ἐπαναστάντες τῷ δήμῳ τοὺς τὰ τῶν Ἀθηναίων φρονοῦντας ἐξέβαλον ἐκ τῆς πόλεως. (2) Συνδραμόντων δ' αὐτῶν ἐν τοῖς ὅπλοις, καὶ πειρωμένων ἀντέχεσθαι τῶν πραγμάτων, ἐπεκράτησαν οἱ Λακεδαιμονίοις συμμαχοῦντες, καὶ πολλοὺς μὲν ἐφόνευσαν, τοὺς δὲ διαφυγόντας ἐξεκήρυξαν. Εὐθὺς δὲ καὶ πρέσβεις ἀπέστειλαν εἰς Λακεδαίμονα περὶ βοηθείας, εὐλαβούμενοι μή τινες τῶν πολιτῶν νεωτερίσωσι. (3) Λακεδαιμόνιοι δ' αὐτοῖς ἀπέστειλαν ἑπτὰ τριήρεις καὶ τοὺς ἀφηγησομένους τῶν πραγμάτων τρεῖς ἄνδρας, Εὐδόκιμον, Φιλόδικον καὶ Διφρίδαν. Οὗτοι δὲ πρῶτον εἰς Σάμον κομισθέντες ἀπέστησαν τὴν πόλιν Ἀθηναίων· ἔπειτα καταπλεύσαντες εἰς Ῥόδον, τῶν ἐνταῦθα πραγμάτων εἶχον τὴν ἐπιμέλειαν. (4) Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι, προχωρούντων αὐτοῖς τῶν πραγμάτων, ἔγνωσαν ἀντέχεσθαι τῆς θαλάττης, καὶ πάλιν ἐκ τοῦ κατ' ὀλίγον ἐκράτουν τῶν συμμάχων ἀθροίσαντες ναυτικόν. Οὗτοι μὲν οὖν εἴς τε Σάμον καὶ Κνίδον καὶ Ῥόδον κατέπλευσαν, καὶ πανταχόθεν ναῦς τε καὶ τοὺς ἀρίστους κατέγραφον ἐπιβάτας,* ἐξήρτυον πολυτελῶς τριήρεις εἴκοσιν ἑπτά. (5) Ἀγησίλαος δ' ὁ τῶν Λακεδαιμονίων βασιλεύς, ἀκούων τοὺς Ἀργείους περὶ τὴν Κόρινθον διατρίβοντας, ἐξήγαγε τοὺς Λακεδαιμονίους πανδημεὶ πλὴν μιᾶς μόρας. Ἐπελθὼν δὲ τὴν Ἀρ-

XCVI. At Mago, in terra hostili stativa habens, in dies magis ac magis rerum necessariarum inopia laborare, et incommodo propterea non mediocri affici. Nam Agyriani milites, locorum notitia adjuti, insidiis hostem excipere, omnemque commeatus facultatem intercludere. (2) Tum prœlio cum hoste quamprimum esse confligendum, Syracusani censebant. Verum Dionysius refragabatur, se citra ullum discrimen, tempore et inopia Barbaros confecturum, affirmans. Hac ejus cunctatione offensi Syracusani, castra ejus deserunt. (3) Ille igitur timens sibi servos ad pileum vocat. Quos tamen, de pace a Carthaginiensibus per legatos sollicitatus, postliminio dominis restituit, pacemque cum Carthaginiensibus inivit. (4) Conditiones superioribus ceteroquin assimiles erant : præterea, ut Siculi Dionysio in posterum subjecti essent, et Tauromenium insuper in ditionem suam acciperet. Hoc fœdere percusso, Mago Sicilia revehitur, Dionysius autem, occupato Tauromenio, maximam Siculorum inde partem expellit, et ex mercenariis maxime idoneos ad hoc delectos ibi collocat. (5) Hoc tum modo Siciliæ se res habebant. In Italia autem Romani Falerios, Faliscæ gentis urbem, expugnarunt.

XCVII. Post anni hujus exitum Nicoteles archontis munus Athenis gerebat, et Romæ consulare imperium administrabant tribuni militum tres(?) M. Furius, C. Æmilius et Catulus Verus. Quo tempore Rhodii Lacedæmoniis addicti, cives, qui Atheniensium partes fovebant, urbe expulerunt. (2) Quumque facto inter se concursu, armis rem tutari conarentur, Lacedæmoniorum socii victores abierunt, multosque trucidarunt et quotquot fuga sibi consuluissent proscripserunt. Ac confestim veriti, ne cives novi quidpiam molirentur, per legatos subsidium a Lacedæmoniis expetunt. (3) Hi ergo, septem triremibus expeditis, tres illuc viros, Eudocimum (*Ecdicum*), Philodicum et Diphridam, qui rebus agendis præessent, ire jubent. Qui primum in Samum profecti, a fide Atheniensium urbem alienant; dein Rhodum digressi, componendis ibi negotiis studium impendunt. (4) Lacedæmonii ergo, dum prospere res succedere sibi vident, mare denuo in potestatem redigere constituunt, et classe iterum contracta, socios paullatim ditioni suæ adjungunt. Quocirca in Samum, Cnidum et Rhodum navigant, et navibus undique contractis, præstantissimos in eas classiarios describunt, et viginti septem triremium classem magnifice tandem apparant. (5) Tum Agesilaus (*Agesipolis?*) rex Lacedæmoniorum, quum Argivos ad Corinthum versari cognovisset, universis Lacedæmoniorum copiis præter unam dumtaxat moram eductis, omnem Argivorum regionem incursavit, et facultati-

γείαν πᾶσαν, τὰς μὲν κτήσεις διήρπασε, τὴν δὲ χώραν δενδροτομήσας εἰς τὴν Σπάρτην ἀπεχώρησε.

XCVIII. Κατὰ δὲ τὴν Κύπρον Εὐαγόρας ὁ Σαλαμίνιος, ὃς ἦν μὲν εὐγενέστατος, τῶν γὰρ κτισάντων τὴν πόλιν ἦν ἀπόγονος, πεφευγὼς δ' ἐν τοῖς ἔμπροσθεν χρόνοις διά τινας στάσεις, καὶ μετὰ ταῦτα κατελθὼν μετ' ὀλίγων, τὸν μὲν δυναστεύοντα τῆς πόλεως Ἀβδήμονα τὸν Τύριον ἐξέβαλε, φίλον ὄντα τοῦ Περσῶν βασιλέως, αὐτὸς δὲ τὴν πόλιν κατασχὼν τὸ μὲν πρῶτον ἐβασίλευσε τῆς Σαλαμῖνος, μεγίστης οὔσης καὶ δυνατωτάτης τῶν ἐν Κύπρῳ πόλεων· ταχὺ δὲ χρημάτων [πλῆθος] πολλῶν εὐπορήσας καὶ δύναμιν προχειρισάμενος ἐπεχείρησεν ἅπασαν τὴν νῆσον σφετερίσασθαι. (2) Τῶν δὲ πόλεων ἃς μὲν βίᾳ χειρωσάμενος, ἃς δὲ πειθοῖ προσλαβόμενος, τῶν μὲν ἄλλων πόλεων ταχὺ τὴν ἡγεμονίαν παρέλαβεν, Ἀμαθούσιοι δὲ καὶ Σόλιοι καὶ Κιτιεῖς ἀντέχοντες τῷ πολέμῳ, πρέσβεις ἀπέστειλαν πρὸς Ἀρταξέρξην τὸν Περσῶν βασιλέα περὶ βοηθείας, καὶ τοῦ μὲν Εὐαγόρου κατηγόρουν ὅτι τὸν Ἄγυριν βασιλέα σύμμαχον ὄντα Περσῶν ἀνεῖλε, τὴν δὲ νῆσον ὡμολόγησαν αὐτῷ συγκατακτήσασθαι. (3) Ὁ δὲ βασιλεύς, οὐ βουλόμενος ἅμα μὲν τὸν Εὐαγόραν προκόπτειν ἐπὶ πλεῖον, ἅμα δὲ διανοούμενος τὴν Κύπρον εὐφυῶς [δια-]κειμένην καὶ ναυτικὴν δύναμιν δύνασθαι μεγάλην ἔχειν, ᾗ δυνήσεται προπολεμεῖν τῆς Ἀσίας, ἔκρινε συμμαχεῖν· καὶ τούτους μὲν ἐξέπεμψεν, αὐτὸς δὲ πρὸς μὲν τὰς ἐπιθαλαττίους πόλεις καὶ τοὺς ἀφηγουμένους τῶν πόλεων σατράπας ἔπεμψεν ἐπιστολὰς ναυπηγεῖσθαι τριήρεις καὶ τὰ πρὸς τὸν στόλον χρήσιμα ὄντα κατὰ σπουδὴν παρασκευάζεσθαι, Ἑκατόμνῳ δὲ τῷ Καρίας δυνάστῃ προσέταξε πολεμεῖν τῷ Εὐαγόρᾳ. (4) Οὗτος δὲ τὰς ἐν ταῖς ἄνω σατραπείαις πόλεις ἐπιπορευόμενος, μεγάλαις δυνάμεσι διαβαίνει εἰς τὴν Κύπρον. Τὰ μὲν οὖν κατὰ τὴν Ἀσίαν ἐν τούτοις ἦν. (5) Κατὰ δὲ τὴν Ἰταλίαν Ῥωμαῖοι πρὸς Φαλίσκους εἰρήνην ποιησάμενοι, πρὸς δὲ Αἰκίκλους πόλεμον τὸ τέταρτον, καὶ Σούτριον μὲν *ὥρμησαν, ἐκ δὲ Οὐερρουγῖνος πόλεως ὑπὸ τῶν πολεμίων ἐξεβλήθησαν.

XCIX. Τοῦ δ' ἔτους τούτου διεληλυθότος, Ἀθήνησι μὲν ἦρχε Δημόστρατος, ἐν Ῥώμῃ δ' ὕπατοι τὴν ἀρχὴν παρειλήφεισαν Λεύκιος Λουκρήτιος καὶ Σερούιος Κόσσων. Κατὰ δὲ τούτους τοὺς χρόνους Ἀρταξέρξης μὲν Στρούθαν στρατηγὸν καταστήσας ἔπεμψεν ἐπὶ θάλατταν μετὰ δυνάμεως Λακεδαιμονίοις πολεμήσοντα· Σπαρτιᾶται δὲ τὴν παρουσίαν αὐτοῦ πυθόμενοι, Θίβρωνα στρατηγὸν εἰς τὴν Ἀσίαν ἐξέπεμψαν. Ὃς κατελάβετο χωρίον Ἴονδα καὶ Κόρησσον ὄρος ὑψηλόν, τῆς Ἐφέσου ἀπέχον σταδίους τετταράκοντα. (2) Οὗτος μὲν οὖν ὀκτακισχιλίους ἔχων στρατιώτας σὺν τοῖς κατὰ τὴν Ἀσίαν ἀθροισθεῖσιν, ἐπῄει τὴν τοῦ βασιλέως χώραν φθείρων· Στρούθας δὲ σὺν ἵππῳ τε βαρβαρικῇ πολλῇ καὶ στρατιώταις ὁπλίταις μὲν πεντακισχιλίοις, ψιλοῖς δὲ πλείοσι δισμυρίων, οὐ μακρὰν τῶν Λακεδαιμονίων κατεστρατοπέδευσε. (3) Τέλος δὲ τοῦ Θίβρωνος μετὰ μέρους

bus passim direptis, agroque excisione arborum devastato, Spartam retro movit.

XCVIII. In Cypro Evagoras Salaminius, vir inprimis generosus, (nam a conditoribus illius urbis genus ducebat,) qui pridem seditione quadam in exsilium pulsus fuerat, sed aliquanto post redierat, exigua auxiliariorum manu instructus, regulum urbis Abdemonem Tyrium, regis Persici amicum, ejecit, et urbe potitus, initio Salaminem, magnitudine ac potentia inter urbes Cypri facile primam, regia potestate tenuit; brevique magnis divitiarum copiis auctus, exercitu comparato, universam insulam in suam vindicare ditionem instituit. (2) Civitatum igitur nonnullas vi subegit, alias verborum illecebris sibi adjunxit. Et ceteras quidem statim imperio subjecit, sed Amathusii cum Soliis et Citiensibus, bellum armis depulsuri, per legatos Artaxerxem de mittendis auxiliis sollicitant. Evagoræ præterea interfecti Agyris (?) regis, qui socius fuerat Persarum, crimen impingunt, seque in occupatione insulæ probam regi operam navaturos pollicentur. (3) Rex igitur, tum quod majus Evagoræ incrementum accedere nollet, tum quod Cyprum ad suppeditandum navales copias, quibus Asia defendi posset, situm peridoneum habere consideraret, auxilia decrevit, dimissisque Cypriorum legatis, ipse omnibus maritimis urbibus harumque satrapis, missis literis, ut triremes compingerent, et ad classis usum pertinentia sedulo ac mature apparent, edixit; Hecatomno etiam Cariæ regulo, ut bellum Evagoræ facesseret, demandavit. (4) Interea ipse per superiores provincias harumque urbes iter habens, cum magnis copiis in Cyprum transiit. Atque ita res Asiæ tum se habebant. (5) In Italia vero Romani, post pacem cum Faliscis firmatam, cum Æquis bellum gesserunt quartum, et Sutrium quidem expugnarunt, sed ex Verrugine oppido ab hostibus ejecti sunt.

XCIX. Quum annus hic exiisset, archon fuit Athenis Demostratus, et Romæ consules creati sunt Lucius Lucretius et Servius Cosso (*Servius Sulpicius*). Hac tempestate Artaxerxes Strutham, imperatorem a se declaratum, cum exercitu ad mare dimittit, ut Lacedæmoniis bellum inferat. De cujus adventu Spartani certiores facti, Thibronem summum exercitus ducem in Asiam contra illum mittunt. Is Ionda castellum et Coressum, præalti verticis montem, quadraginta stadiis ab Epheso distantem, occupat. (2) Cum octo millibus ergo militum, quibus in Asia conscripti accesserunt, regis provincias populabundus invadit atque vastat. At Struthas cum magna equitatus barbarici copia, et gravis armaturæ quinque millibus, plus quam viginti millibus levis, non procul a Lacedæmoniis castra metatur. (3) Tandem ubi Thibro cum parte copiarum evagatus magnam sibi

τῆς δυνάμεως ἐξελθόντος καὶ πολλὴν περιβαλομένου λείαν, ἐπελθὼν ὁ Στρούθας τόν τε Θίβρωνα μαχόμενον ἀνεῖλε, καὶ τῶν στρατιωτῶν τοὺς μὲν πλείστους ἀπέκτεινε, τοὺς δ' ἐζώγρησεν, ὀλίγοι δ' εἰς τὸ Κνιδίνιον φρούριον διεσώθησαν. (4) Θρασύβουλος δὲ ὁ τῶν Ἀθηναίων στρατηγὸς ἐκ τῆς Λέσβου κομιζόμενος μετὰ τοῦ στόλου πρὸς Ἄσπενδον, ὥρμισε τὰς τριήρεις εἰς τὸν Εὐρυμέδοντα ποταμόν, χρήματα δ' εἰληφότος αὐτοῦ παρὰ τῶν Ἀσπενδίων, ὅμως τινὲς τῶν στρατιωτῶν ἐδῄωσαν τὴν χώραν· γενομένης δὲ νυκτός, οἱ μὲν Ἀσπένδιοι χαλεπῶς ἐνεγκόντες ἐπὶ τοῖς ἀδικήμασιν, ἐπέθεντο τοῖς Ἀθηναίοις καὶ τόν τε Θρασύβουλον καί τινας τῶν ἄλλων ἀνεῖλον· οἱ δὲ τῶν Ἀθηναίων τριήραρχοι περιδεεῖς γενόμενοι καὶ ταχὺ πληρώσαντες τὰς ναῦς, εἰς Ῥόδον ἐξέπλευσαν. (5) Ἀφεστηκυίας δὲ τῆς πόλεως, καὶ τῶν φυγάδων φρούριόν τι κατειληφότων, μετὰ τούτων διεπολέμουν πρὸς τοὺς κατὰ τὴν πόλιν. Οἱ δ' Ἀθηναῖοι πυθόμενοι τὴν Θρασυβούλου τοῦ στρατηγοῦ τελευτήν, Ἀγύρριον στρατηγὸν ἐξέπεμψαν. Τὰ μὲν οὖν κατὰ τὴν Ἀσίαν ἐν τούτοις ἦν.

C. Κατὰ δὲ τὴν Σικελίαν ὁ τῶν Συρακοσίων τύραννος Διονύσιος σπεύδων τὴν κατὰ τὴν νῆσον δυναστείαν καὶ τοὺς κατ' Ἰταλίαν Ἕλληνας προσλαβέσθαι, τὴν μὲν κατ' ἐκείνους κοινὴν στρατείαν εἰς ἕτερον καιρὸν ἀνεβάλετο, κρίνας δὲ συμφέρειν ἐπιχειρεῖν πρώτῃ τῇ τῶν Ῥηγίνων πόλει διὰ τὸ προπολεμητήριον αὐτὴν εἶναι τῆς Ἰταλίας, ὥρμησεν ἐκ Συρακουσῶν μετὰ τῆς δυνάμεως. (2) Εἶχε δὲ πεζοὺς μὲν δισμυρίους, ἱππεῖς δὲ χιλίους, ναῦς δ' ἑκατὸν εἴκοσι. Περαιώσας δὲ τὴν δύναμιν ἐπὶ τοὺς ὅρους τῆς Λοκρίδος, ἐκεῖθεν διὰ τῆς μεσογείου τὴν πορείαν ἐποιεῖτο τέμνων καὶ πυρπολῶν τὴν τῶν Ῥηγίνων χώραν· συμπαρέπλευσε δὲ καὶ ὁ στόλος ἐπὶ θάτερα μέρη τῇ θαλάττῃ, καὶ πάσῃ τῇ δυνάμει περὶ τὸν πορθμὸν κατεστρατοπέδευσεν. (3) Οἱ δ' Ἰταλοὶ πυθόμενοι τὴν τοῦ Διονυσίου διάβασιν ἐπὶ τὸ Ῥήγιον, ἀπέστειλαν ἐκ Κρότωνος ναῦς ἑξήκοντα, σπεύδοντες παραδοῦναι τοῖς Ῥηγίνοις. Μετεώρων δὲ πλεουσῶν αὐτῶν, ὁ Διονύσιος πεντήκοντα ναῦς ἔχων ἐπέπλευσε, καὶ φυγόντων αὐτῶν ἐπὶ τὴν γῆν, οὐδὲν ἧττον ἐπέκειτο, καὶ συνδήσας ἀπέσπα τὰς παρορμούσας ἐν τῇ γῇ. (4) Κινδυνευουσῶν δὲ τῶν ἑξήκοντα τριήρων ἁλῶναι, Ῥηγῖνοι πανδημεὶ παρεβοήθησαν, καὶ ἀπὸ τῆς γῆς τῷ πλήθει τῶν βελῶν ἀνεῖρξαν τὸν Διονύσιον. Ἐπιγενομένων δὲ πνευμάτων μεγάλων, οἱ μὲν Ῥηγῖνοι τὰς ναῦς ἀνείλκυσαν ἐπὶ τὴν γῆν, Διονύσιος δ' ἰσχυρῶς χειμασθεὶς ἑπτὰ ναῦς ἀπώλεσε καὶ σὺν αὐταῖς ἄνδρας οὐκ ἐλάττους χιλίων πεντακοσίων. (5) Τούτων δ' ἅμα ταῖς ναυσὶν ἐκβρασθέντων ἐπὶ τὴν Ῥηγίνην, οἱ Ῥηγῖνοι πολλοὺς τῶν ναυτῶν ἐζώγρησαν. Διονύσιος δ' ἐπὶ πεντήρους πλέων, καὶ πολλάκις παρ' ὀλίγον ἐλθὼν ὑποβρύχιος, μόγις περὶ μέσας νύκτας εἰς τὸν ἐν Μεσσήνῃ λιμένα κατέφυγεν. Ἤδη δὲ καὶ τῆς χειμερινῆς ὥρας ἐνισταμένης, οὗτος μὲν πρὸς Λευκανοὺς συμμαχίαν ποιησάμενος ἀπήγαγε τὰς δυνάμεις εἰς Συρακούσας.

prædam acquisiverat, Struthas ex improviso superveniens, et Thibronem ipsum in conflictu sternit, et plurimos militum ejus partim cædit, partim vivos capit: pauci tamen in castellum Cnidinium(?) sospites evadunt. (4) Tum et Thrasybulus Atheniensium dux, cum sua classe e Lesbo Aspendum delatus, ad fluvium Eurymedontem triremibus stationem cepit. At licet pecuniis Aspendios multasset, tamen militum ejus pars ex agris prædas hostiliter agebat. Moleste hanc injuriam ferebant Aspendii: idcirco compositis per noctem insidiis Athenienses adorti, quum aliis quibusdam, tum etiam Thrasybulo necem intulere. Quo trierarchi Atheniensium in pavorem conjecti, navibus illico impletis, Rhodum abnavigarunt. (5) Sed quia civitas defecerat, cum exulibus, qui castellum quoddam occupaverant, conjuncti, urbi bellum facessebant. Athenienses vero simulatque de Thrasybuli ducis interitu audivissent, Agyrrhium ad provinciæ illius administrationem ire jusserunt. Asiæ igitur res hoc tum in statu versabantur.

C. In Sicilia vero Syracusanorum tyrannus Dionysius, licet totam jam pridem insulam cum vicinis in Italia Græcis ditioni suæ adjicere properaret, communem tamen adversus illos expeditionem in aliud tempus differebat. Interea non parum sibi conducere arbitratus, si Rheginos, quorum urbs totius Italiæ propugnaculum esset, ante omnia tentaret, Syracusis copias eduxit. (2) Sub signis tum habebat peditum viginti millia et equites mille, navesque centum et viginti. In fines igitur Locridis exercitum transmittit, et hinc per mediterranea iter faciens, ferro ignique Rheginorum terram devastat. Interea classis ab altera eum parte comitatur, et cum omnibus tandem copiis juxta fretum castra metatur. (3) At Itali, de Dionysii adversus Rhegium transitu certiores facti, sexaginta statim naves, ut quam ocissime Rheginis subsidio venirent, Crotone expedierunt. In has, dum altum tenent, Dionysius cum quinquaginta navibus invehitur, et quamvis fugam ad litus capesserent, nihilominus tamen ille fugientes premit, et vinculis injectis, terræ jam appulsas abstrahere conatur. (4) Jamque prope erat ut omnes illæ sexaginta naves in hostis potestatem venirent, quum universa Rheginorum multitudo, ad ferendum auxilium effusa, telorum copia Dionysium a litore propulsavit. Orta deinde ventorum procella, Rhegini naves ad terram protraxere; Dionysius vero vehementi tempestate jactatus, septem naves militesque non infra mille et quingentos in Rheginorum litore amisit. (5) Quumque viri cum navibus ad terram ejicerentur, multi ex nautis vivi in Rheginorum manus venere. Tyrannus ipse quinqueremi fugiens, quum identidem haud multum abesset quin submergeretur, vix tandem intempesta jam nocte in portum Messanæ evasit. Deinde vero quia jam hiems imminebat, societatem cum Lucanis pactus, exercitum Syracusas reduxit.

CI. Μετὰ δὲ ταῦτα Λευκανῶν τὴν Θουρίαν καταδραμόντων, οἱ Θούριοι παρήγγειλαν τοῖς συμμάχοις κατὰ τάχος ἀπαντᾶν μετὰ τῶν ὅπλων. Αἱ γὰρ κατὰ τὴν Ἰταλίαν Ἑλληνίδες πόλεις ἐν ταῖς συνθήκαις εἶχον οὕτως, ἵν' ἥτις ἂν ὑπὸ τῶν Λευκανῶν λεηλατηθῇ χώρα, πρὸς ταύτην ἅπαντες παραβοηθῶσιν, ἧς δ' ἂν πόλεως μὴ καταστῇ τὸ στρατόπεδον ἐπὶ τὴν βοήθειαν, τεθνάναι τοὺς ἐκείνης τῆς πόλεως στρατηγούς. (2) Διόπερ τῶν Θουρίων τοὺς βιβλιαφόρους ἀποστειλάντων ἐπὶ τὰς πόλεις πρὸς τὴν τῶν πολεμίων παρουσίαν, ἅπαντες παρεσκευάζοντο πρὸς τὴν ἀνάζευξιν. Αὐτοὶ δὲ προεξαναστάντες ταῖς ὁρμαῖς καὶ τὸ τῶν συμμάχων πλῆθος οὐκ ἀναμείναντες, ἀνέζευξαν ἐπὶ τοὺς Λευκανούς, ἔχοντες πεζοὺς μὲν πλείους τῶν μυρίων τετρακισχιλίων, ἱππεῖς δὲ σχεδὸν χιλίους. (3) Καὶ Λευκανοὶ μὲν ἀκούσαντες τὴν τῶν πολεμίων ἔφοδον, ἀπεχώρησαν εἰς τὴν ἰδίαν χώραν· οἱ δὲ Θούριοι κατὰ σπουδὴν ἐμβαλόντες εἰς τὴν Λευκανίαν, τὸ μὲν πρῶτον φρούριον ἐξεῖλον, καὶ πολλῆς ὠφελείας κυριεύσαντες, καθαπερεὶ δέλεαρ ἔλαβον τῆς ἑαυτῶν ἀπωλείας. Φρονηματισθέντες γὰρ ἐπὶ τῷ προτερήματι, καταπεφρονηκότως διά τινων στενῶν καὶ ἀποκρήμνων ὁδῶν ἐπορεύθησαν, βουλόμενοι Λᾶον πόλιν εὐδαίμονα πολιορκῆσαι. (4) Ἐπειδὴ δὲ παρεγενήθησαν εἴς τι πεδίον κύκλῳ λόφοις ὑψηλοῖς καὶ κρημνοῖς περιειλημμένον, ἐνταῦθα οἱ Λευκανοὶ πάσῃ τῇ δυνάμει διέκλεισαν αὐτοὺς τῆς ἐπὶ τὰς πατρίδας ἐλπίδος. Παράδοξον δ' ἐπὶ τῷ λόφῳ καὶ φανερὰν ποιήσαντες τὴν ἑαυτῶν ἐπιφάνειαν, ἐξέπληξαν τοὺς Ἕλληνας διά τε τὸ μέγεθος τοῦ στρατοπέδου καὶ τὴν τῶν τόπων δυσχωρίαν· εἶχον γὰρ Λευκανοὶ τότε πεζοὺς μὲν τρισμυρίους, ἱππεῖς δ' οὐκ ἐλάττους τετρακισχιλίων.

CII. Τῶν δ' Ἑλλήνων ἀνελπίστως τηλικούτῳ περιεχομένων κινδύνῳ, κατέβαινον εἰς τὸ πεδίον οἱ βάρβαροι. Γενομένης δὲ παρατάξεως, καὶ τῶν Ἰταλιωτῶν καταπολεμηθέντων ὑπὸ τοῦ πλήθους τῶν Λευκανῶν, ἔπεσον μὲν πλείους τῶν μυρίων· παρήγγελλον γὰρ οἱ Λευκανοὶ μηδένα ζωγρεῖν· τῶν δὲ λοιπῶν οἱ μὲν ἐπί τινα πρὸς τῇ θαλάττῃ λόφον ἔφυγον, οἱ δὲ θεωροῦντες ναῦς μακρὰς προσπλεούσας, καὶ νομίζοντες τὰς τῶν Ῥηγίνων εἶναι, συνέφυγον εἰς τὴν θάλατταν καὶ διενήχοντο ἐπὶ τὰς τριήρεις. (2) Ἦν δὲ ὁ στόλος ὁ προσπλέων Διονυσίου τοῦ τυράννου, καὶ ναύαρχος ὑπῆρχεν αὐτῷ Λεπτίνης ὁ ἀδελφός, ἀπεσταλμένος τοῖς Λευκανοῖς ἐπὶ βοήθειαν. Ὁ μὲν οὖν Λεπτίνης δεξάμενος φιλανθρώπως τοὺς νηχομένους ὡς ἐπὶ τὴν γῆν ἀπεβίβασεν, ἔπεισε τοὺς Λευκανοὺς ὑπὲρ ἑκάστου τῶν αἰχμαλώτων λαβεῖν ἀργυρίου μνᾶν· οὗτοι δ' ἦσαν τὸν ἀριθμὸν ὑπὲρ τοὺς χιλίους. (3) Γενόμενος δὲ τῶν χρημάτων ἐγγυητὴς καὶ διαλλάξας τοὺς Ἰταλιώτας τοῖς Λευκανοῖς, ἔπεισεν εἰρήνην ποιήσασθαι, καὶ μεγάλης ἀποδοχῆς ἔτυχε παρὰ τοῖς Ἰταλιώταις, συμφερόντως αὑτῷ, οὐ λυσιτελῶς δὲ Διονυσίῳ συντεθεικὼς τὸν πόλεμον. Ἤλπιζε γὰρ ὁ Διονύσιος, τῶν Ἰταλιωτῶν πολεμούντων πρὸς Λευκανούς, ἐπελθὼν ῥᾳδίως ἂν κρατῆσαι τῶν κατ' Ἰτα-

CI. Post hæc Lucani Thuriorum agros incursabant. Hi ergo socios armata sibi manu quamprimum succurrere jubent. Græcæ enim per Italiam civitates, ita inter se pactæ fuerant, ut si Lucani unius ex ipsis agrum hostili prædatione vexarent, omnes ad defensionem ejus accurrerent: sin urbs aliqua paratas ad subsidium copias non haberet, ejus duces capite plecterentur. (2) Quum primum ergo de hostium adventu per tabellarios certiores fecerunt urbes Thurii, omnes pariter ad expeditionem sese accingebant. Ipsi vero, copiis sociorum non exspectatis, præmaturo excitati ardore in hostem ducunt, peditatu quattuordecim millia excedente et mille circiter equitibus instructi. (3) Lucani, hostium adventu cognito, in suam se terram recipiunt. At illi concitato in Lucaniam impetu feruntur: et principio quidem castello quodam expugnato, largam inde prædam faciunt, quæ vero tamquam esca erat ipsorum perniciei. Hoc enim successu audaciores facti, magno hostium contemptu per fauces quasdam arctas et confragosas properant, ut Laum urbem rerum omnium copia beatam expugnarent. (4) Simulac vero in campum præaltis undique collibus et jugis abruptis cinctum venerant, Lucani cum universis copiis ab omni parte circumfusi, omnem reditus spem illis intercludunt; et ex collibus undique se manifeste ostendentes, tum magnitudine exercitus tum locorum difficultate summum Græcis pavorem injiciunt: triginta enim millia peditum, nec minus quater mille equites, sub vexillis habebant.

CII. Dumque Græci contra exspectationem tanto versantur in periculo conclusi, Barbari in planitiem descendunt, prœlioque conserto, Italiotæ a Lucanorum multitudine opprimuntur, caduntque eorum supra decem millia; nam ne quemquam caperent vivum, suis præceperant Lucani: reliquorum alii in tumulum quemdam mari vicinum profugiunt, alii longas accedere naves conspicati, quod Rheginorum has esse sperabant, in ipsum mare fuga se præcipites effundunt et ad triremes adnatant. (2) Sed classis hæc allabens Dionysii, navarchusque Leptines, tyranni frater, erat, ad opem Lucanis ferendum legatus. Is natantes humaniter exceptos in terram exposuit, et ut pro unoquoque, plures autem quam mille erant, argenti minam acciperent, Lucanis persuasit. (3) Et pro solutione fidem suam interponens, eo rem deduxit, ut Itali ac Lucani, positis inimicitiis, pacem inter se constituerent. Magnum inde favorem apud Italos consecutus fuit Leptines, et bellum sane ad suum, sed non itidem Dionysii emolumentum composuerat. In hac enim spe Dionysius erat, fore ut Italis et Lucanis bello distractis, ipse superveniens rerum in Italia quam facillime poti-

λίαν πραγμάτων, ἀπολελυμένων δὲ τηλικούτου πολέμου δυσχερῶς ἂν περιγενέσθαι. (4) Διόπερ τοῦτον μὲν ἀπήλλαξε τῆς ναυαρχίας, Θεαρίδην δὲ τὸν ἕτερον ἀδελφὸν ἡγεμόνα τοῦ στόλου κατέστησε. Τούτων δὲ πραχθέντων, Ῥωμαῖοι τὴν τῶν Οὐεξίων χώραν κατεκληρούχησαν, κατ' ἄνδρα δόντες πλέθρα τέτταρα, ὡς δέ τινες, εἴκοσιν ὀκτώ· καὶ πρὸς μὲν Αἰκοὺς διαπολεμοῦντες Λίφλον πόλιν κατὰ κράτος εἷλον, Οὐελιτρίνων δ' ἀποστάντων πόλεμον πρὸς αὐτοὺς ἐνεστήσαντο. Ἀπέστη δὲ καὶ Σάτρικον ἀπὸ Ῥωμαίων, καὶ εἰς Κερκίους ἀποικίαν ἀπέστειλαν.

CIII. Τοῦ δ' ἐνιαυσίου χρόνου διεληλυθότος, Ἀθήνησι μὲν ἦρχεν Ἀντίπατρος, ἐν δὲ τῇ Ῥώμῃ τὴν ὑπατικὴν ἀρχὴν διῴκουν Λεύκιος Οὐαλέριος καὶ Αὖλος Μάλλιος. Περὶ δὲ τούτους τοὺς χρόνους Διονύσιος ὁ τῶν Συρακοσίων δυνάστης φανερῶς ἑαυτὸν ἀναδείξας ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν στρατευσόμενον, μετὰ πλείστης δυνάμεως ὥρμησεν ἀπὸ Συρακουσῶν. (2) Εἶχε δὲ πεζοὺς μὲν πλείους τῶν δισμυρίων, ἱππεῖς δὲ περὶ τρισχιλίους, ναῦς δὲ μακρὰς μὲν τετταράκοντα, τὰς δὲ τὸν σῖτον κομιζούσας οὐκ ἐλάττους τριακοσίων. Πεμπταῖος δὲ κατανύσας εἰς τὴν Μεσσήνην, αὐτὸς μὲν ἐν τῇ πόλει τὴν δύναμιν ἀνελάμβανε, Θεαρίδην δὲ τὸν ἀδελφὸν ἐπὶ τὰς νήσους τῶν Λιπαραίων ἀπέστειλε μετὰ νεῶν τριάκοντα· πεπυσμένος γὰρ ἦν δέκα ναῦς τῶν Ῥηγίνων περὶ ἐκείνους τοὺς τόπους οὔσας. (3) Ὁ δὲ Θεαρίδης ἐκπλεύσας καὶ καταλαβὼν τὴν Ῥηγίνων δεκαναΐαν ἔν τισιν εὐθέτοις τόποις, αὐτάνδρων τῶν σκαφῶν ἐκυρίευσε, καὶ ταχέως εἰς Μεσσήνην πρὸς Διονύσιον ἐπέστρεψε. Διονύσιος δὲ τοὺς αἰχμαλώτους εἰς δεσμὰ καταθέμενος τοῖς Μεσσηνίοις ἔδωκε φυλάττειν· αὐτὸς δὲ περαιώσας τὴν δύναμιν εἰς Καυλωνίαν, περιεστρατοπέδευσε τὴν πόλιν, καὶ τὰς μηχανὰς προσερείσας πυκνὰς προσβολὰς ἐποιεῖτο. (4) Οἱ δὲ κατὰ τὴν Ἰταλίαν Ἕλληνες ὡς ἐπύθοντο τὰς τοῦ Διονυσίου δυνάμεις περαιουμένας τὸν διείργοντα πορθμόν, καὶ αὐτοὶ στρατόπεδα συνήθροιζον. Τῆς δὲ τῶν Κροτωνιατῶν πόλεως μάλιστα πολυοχλουμένης καὶ πλείστους ἐχούσης Συρακοσίους φυγάδας, τούτοις τὴν ἡγεμονίαν τοῦ πολέμου παρέδωκαν. (5) Οἱ δὲ Κροτωνιᾶται τὰς πανταχόθεν δυνάμεις ἀθροίσαντες, στρατηγὸν Ἕλωριν τὸν Συρακόσιον εἵλοντο. Οὗτος δὲ πεφευγὼς Διονύσιον καὶ δοκῶν τόλμαν ἔχειν ἔμπρακτον, πιστότατα πρὸς τὸν τύραννον πολεμήσειν διὰ τὸ μῖσος ὑπειλήπτο. Ὡς δὲ πάντες οἱ σύμμαχοι παρεγενήθησαν εἰς Κρότωνα, κατὰ τὴν ἑαυτοῦ προαίρεσιν Ἕλωρις διατάξας ὥρμησε μετὰ πάσης τῆς δυνάμεως ἐπὶ Καυλωνίας· (6) ἅμα γὰρ ἐνόμιζεν ἐπιφανεὶς λύσειν τὴν πολιορκίαν, ἅμα δὲ καταπεπονημένους τοὺς πολεμίους ὑπὸ τῶν καθ' ἡμέραν προσβολῶν διαγωνιεῖσθαι. Εἶχε δὲ τοὺς ἅπαντας πεζοὺς μὲν περὶ δισμυρίους πεντακισχιλίους, ἱππεῖς δὲ περὶ δισχιλίους.

CIV. Διανυσάντων δ' αὐτῶν τὸ πλεῖστον τῆς ὁδοῦ καὶ στρατοπεδευσάντων πρὸς τὸν Ἕλωρον ποταμόν, ἀνέζευξεν ὁ Διονύσιος ἀπὸ τῆς πόλεως καὶ συνήντα τοῖς

retur; sed illis bello perfunctis, difficilem sibi victoriam fore conjectabat. (4) Leptinen igitur a prætura classis removit, alterumque fratrem Theariden navarchum esse jussit. Dum hæc geruntur, Romani Vejentanum agrum ita diviserunt, ut quaterna jugera, vel, ut alii tradunt, vicena octona singulis cederent. Illatoque Æquis bello, Liflum (*Lavicum*) oppidum vi ceperunt. Veliternis etiam ob defectionem bellum moverunt, Satricum præterea defecit, atque Circeios tunc colonia deducta est.

CIII. Quum vero post anni hujus decursum summam Athenis præturam gereret Antipater, et Romæ consulatu fungerentur Lucius Valerius et Aulus Manlius, Dionysius, Syracusanorum princeps, in Italiam expeditionem se facturum jam manifeste declarans, cum numerosissimo exercitu Syracusis solvit. (2) Nam plus quam viginti millia peditum, et ter mille ferme equites, naves præterea longas quadraginta, et frumentarias non multo pauciores trecentis habebat. Quinto die Messanam appulsus, ipse quidem copias in urbe reficit, Theariden autem fratrem cum quadraginta navium classe ad Liparæorum insulas emittit: decem enim Rheginorum naves circa loca illa versari fama perceperat. (3) Thearides igitur illuc excurrens, opportuno quodam loco naves illas decem offendit, iisque una cum viris in potestatem redactis, Messanam repente ad Dionysium se recipit. Qui captivos in vincula compactos Messeniis asservandos tradit, et transmissis in Cauloniam copiis, urbem veluti corona cingit, machinisque admotis identidem oppugnat. (4) At Græci Italiam habitantes, quum primum copias a Dionysio per interjectum ibi fretum traductas cognovere, militarem et ipsi manum hinc inde colligere properant. Crotoniatarum urbs tum temporis hominum copia quam maxime abundabat, multique e Syracusis exules illic degebant. His ergo summum belli imperium committunt, et contractis undique copiis Helorim Syracusanum præficiunt. Is enim, quod a Dionysio in exilium pulsus esset, audaciaque strenua excelleret, summa fide bellum administraturus odio tyranni judicabatur. (5) Quum tota ergo sociorum manus Crotonem convenisset, Heloris exercitum, pro arbitrio suo ordinatum, haud cunctanter versus Cauloniam duxit, (6) tum quod repentino obsidionem adventu solutum iri putabat, tum ut facilius cum quotidiano oppugnationum labore defatigatis certamen iniret. Habebat autem penes se in universum viginti quinque peditum millia, et bis mille circiter equites.

CIV. Et jam bonam itineris partem emensi, ad Helorum fluvium castra locabant, quum Dionysius ab urbe digressus Italiotis in occursum tendit: et tum Heloris cum quin-

Ἰταλιώταις. Ὁ μὲν οὖν Ἔλωρις μετὰ τῶν ἀρίστων πεντακοσίων προηγεῖτο τῆς δυνάμεως, ὁ δὲ Διονύσιος ἔτυχε μὲν ἀπὸ τετταράκοντα σταδίων ἐστρατοπεδευκὼς τῶν ἐναντίων, διὰ δὲ τῶν κατασκόπων μαθὼν ἐγγὺς ὄντας τοὺς πολεμίους, ὄρθρου τὴν δύναμιν ἐγείρας προήγαγεν εἰς τοὔμπροσθεν. (2) Ἅμα δ' ἡμέρᾳ τοῖς περὶ τὸν Ἔλωριν ὀλίγοις οὖσιν ἀπαντήσας ἄφνω προσεμάχετο, καὶ διεσκευασμένην ἔχων τὴν δύναμιν, ἀνοχὴν οὐδ' ἡντινοῦν ἐδίδου τοῖς πολεμίοις. (3) Ὁ δ' Ἔλωρις εἰς πολλὴν ἐμπεσὼν ἀπορίαν, αὐτὸς μὲν μεθ' ὧν εἶχεν ὑπέστη τοὺς ἐπιφερομένους, τῶν δὲ φίλων τινὰς ἀπέστειλεν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον, ἐπισπεῦσαι τὰ πλήθη παρακελευόμενος. Ὧν ταχέως ποιησάντων τὸ προσταχθέν, οἱ μὲν Ἰταλιῶται πυθόμενοι τὸν στρατηγὸν καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ κινδυνεύοντας, δρομαῖοι παρῆσαν ἐπὶ τὴν βοήθειαν, ὁ δὲ Διονύσιος ἀθρόᾳ τῇ δυνάμει περιχυθεὶς τόν θ' Ἔλωριν καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ γενναίως ἀγωνισαμένους σχεδὸν πάντας ἀνεῖλε. (4) Τῶν δ' Ἰταλιωτῶν σποράδην διὰ τὴν σπουδὴν ἐκβοηθούντων, οἱ Σικελιῶται τὰς τάξεις διαφυλάττοντες ῥᾳδίως τῶν πολεμίων περιεγίνοντο. Οὐ μὴν ἀλλ' ἐπὶ μέν τινα χρόνον οἱ κατὰ τὴν Ἰταλίαν Ἕλληνες ὑπέμενον τὸν κίνδυνον, καίπερ ἑαυτῶν πολλοὺς ἀναιρουμένους ὁρῶντες· ὡς δὲ τὴν τοῦ στρατηγοῦ τελευτὴν ἐπύθοντο καὶ διὰ τὸν θόρυβον ἀλλήλοις ἐμπίπτοντες ἠλαττοῦντο μεγάλως, τότε δὲ τελέως ἀθυμήσαντες ἐτράπησαν.

CV. Πολλῶν δ' ἀναιρουμένων ἐν τῇ κατὰ τὸ πεδίον τροπῇ, κατέφυγε τὸ πλῆθος ἐπί τινα λόφον ἐρυμνὸν ὄντα πρὸς τὴν πολιορκίαν, ἄνυδρον δὲ καὶ δυνάμενον ῥᾳδίως ὑπὸ τῶν πολεμίων φυλάττεσθαι. Ὃν ὁ Διονύσιος περιστρατοπεδεύσας τήν τε ἡμέραν ἐκείνην καὶ τὴν νύκτα διηγρύπνησεν ἐν τοῖς ὅπλοις, ἐπιμελῶς ταῖς φυλακαῖς χρησάμενος· τῇ δ' ὑστεραίᾳ διὰ τὸ καῦμα καὶ τὴν ἀνυδρίαν οἱ συμπεφευγότες κακῶς ἀπήλλαττον. (2) Ἐπικηρυκευσαμένων δ' αὐτῶν πρὸς τὸν Διονύσιον καὶ παρακαλούντων λύτρα πράξασθαι, οὐ μέτριος ἐν τοῖς εὐημερήμασι γενόμενος προσέταττεν ἀποθέσθαι τὰ ὅπλα καὶ σφᾶς αὐτοὺς ἐγχειρίσαι τῷ κρατοῦντι. Σκληροῦ δὲ τοῦ προστάγματος ὄντος, μέχρι μέν τινος διεκαρτέρουν, ὡς δ' ὑπὸ τῆς φυσικῆς ἀνάγκης κατεβαροῦντο, παρέδωκαν αὑτοὺς περὶ ὀγδόην ὥραν, ἤδη τὰ σώματα παρειμένοι. (3) Διονύσιος δὲ λαβὼν ῥάβδον καὶ πατάξας ἐπὶ τοῦ λόφου ἠρίθμει τοὺς καταβαίνοντας αἰχμαλώτους, ὄντας πλείους τῶν μυρίων, καὶ πάντων αὐτοῦ ὑποπτευόντων τὸ θηριῶδες, τοὐναντίον ἐφάνη πάντων ἐπιεικέστατος. (4) Τούς τε γὰρ αἰχμαλώτους ἀφῆκεν αὐτεξουσίους χωρὶς λύτρων, καὶ πρὸς τὰς πλείστας τῶν πόλεων εἰρήνην συνθέμενος ἀφῆκεν αὐτονόμους. Ἐπὶ δὲ τούτοις ἐπαίνου τυχὼν ὑπὸ τῶν εὖ παθόντων χρυσοῖς στεφάνοις ἐτιμήθη, καὶ σχεδὸν τοῦτ' ἔδοξε πράττειν ἐν τῷ ζῆν κάλλιστον.

CVI. Ἐπὶ δὲ Ῥήγιον ἀναζεύξαντος αὐτοῦ, καὶ μετὰ τῆς δυνάμεως παρεσκευασμένου πολιορκεῖν διὰ τὴν περὶ τῆς ἐπιγαμίας ὕβριν, ἀγωνία πολλὴ κατεῖχε

gentorum manu selectissimorum reliquum agmen præcesserat. Dionysius ergo, quadraginta stadiorum intervallo ab hoste castra metatus, in propinquo illum esse per exploratores cognoscit; (2) et mox summo diluculo copias somno excitatas ulterius promovet, primamque sub lucem Helori occurrens pugnam init: et quia compositum habebat agmen, nihil ad confirmandum se spatii adversariis relinquit. (3) Quo ad magnam redactus inopiam Heloris, ipse quidem cum delectorum circa se manu hostis impetum sustinet, sed per amicos interim in castra missos reliquam multitudinem approperare jubet. Illis mandatum impigre exsecutis, Itali, in quanto periculo imperator cum suis hæreret cognito, cursim ad ferendam ipsis opem advolant. Sed Dionysius conferto agmine circumfusus, Helorim, et qui cum eo venerant ferme omnes, generose tamen dimicantes, occidit. (4) Nam quum Itali sparsim in festinatione illa succurrerent, ordinibus servatis Siculi absque magno negotio superiores exstitere. Aliquo tamen usque periculum Græci ex Italia sustinebant, quamvis plurimos suorum occumbere viderent: at quum primum de interitu imperatoris audiverunt, dum perturbata se acie mutuo incursu premunt, magnam suorum jacturam faciunt, et tandem collapsis animis in fugam se prorsus effundunt.

CV. Ibi multis in fuga per campos trucidatis, multitudo adhuc superstes tumulum quendam, adversus obsidionem quidem satis munitum, sed qui destitutus aquis esset, et ab hostibus facile custodiri posset, occupant. Hunc manu armata Dionysius circumdat, diemque illum et noctem insequentem, stationibus accurate dispositis, per vigiles excubias agit. Postridie quum æstus tum aquarum inopia eos, qui in collem se receperant, male affectos habebat. (2) Caduceatore igitur ad Dionysium misso, ut redimendi se copiam faciat, rogant. Hic vero, haud moderatum in successibus se præbens, ut arma deponant et victoris se potestati totos permittant, edicit. Asperum hoc factu quum esset, aliquousque miseriam præsentem tolerabant; at ubi naturæ tandem necessitas gravius stimulabat, ut qui jam toto corpore elanguissent, octava circiter hora se dediderunt. (3) Tum baculo Dionysius arrepto collem percutiens, captivorum inde descendentium numerum inibat, qui decem millibus plures fuerunt. Omnes equidem crudelitatem modo non belluinam sibi metuebant; verum ille tunc omnium se mitissimum præbuit. (4) Nam captivos absque ullo pretio liberos dimisit, et facta pace cum plurimis civitatibus, civitates sua ipsarum jurisdictione uti permisit. Quo merito ingentes apud benigne tractatos laudes consecutus est, adeo ut aureis coronis ipsum remunerarent. At hoc omnium fere, quæ per totam egit vitam, pulcherrimum esse visum est.

CVI. Hinc adversus Rhegium cum instructis ad oppugnationem copiis, ob nuptias contumeliose sibi denegatas, expeditionem suscepit. Quod magnam Rheginis trepida-

τοὺς Ῥηγίνους. Οὔτε γὰρ συμμάχους οὔτε δύναμιν ἀξιόμαχον εἶχον, πρὸς δὲ τούτοις ᾔδεισαν ὅτι τῆς πόλεως ἁλούσης, οὔτ' ἔλεος οὔτε δέησις αὐτοῖς ἀπελείπετο. (2) Διόπερ ἔκριναν ἀποστεῖλαι πρέσβεις τοὺς δεησομένους μετρίως αὐτοῖς χρήσασθαι καὶ παρακαλέσαι μηδὲν περὶ αὐτῶν ὑπὲρ ἄνθρωπον βουλεύσασθαι. (3) Ὁ δὲ Διονύσιος τριακόσια τάλαντα πραξάμενος καὶ τὰς ναῦς ἁπάσας παραλαβὼν οὔσας ἑβδομήκοντα, προσέταξεν ἑκατὸν ὁμήρους δοῦναι. Δοθέντων δὲ πάντων, ἀνέζευξεν ἐπὶ Καυλωνίαν. Ταύτης δὲ τοὺς μὲν ἐνοικοῦντας ἐν Συρακούσαις μετῴκισε, καὶ πολιτείαν δοὺς πέντε ἔτη συνεχώρησεν ἀτελεῖς εἶναι· τὴν δὲ πόλιν καταστρέψας, τοῖς Λοκροῖς τὴν χώραν τῶν Καυλωνιατῶν ἐδωρήσατο. (4) Ῥωμαῖοι δὲ Λιφοίκουαν πόλιν ἐκ τοῦ τῶν Αἰκῶν ἔθνους ἑλόντες, κατὰ τὰς τῶν ὑπάτων εὐχὰς μέγαν ἀγῶνα τῷ Διὶ συνετέλεσαν.

CVII. Τοῦ δ' ἔτους τούτου διεληλυθότος, Ἀθήνησι μὲν ἦρχε Πυῤῥίων, ἐν δὲ τῇ Ῥώμῃ τὴν ὕπατον ἀρχὴν μετέλαβον χιλίαρχοι τέτταρες, Λεύκιος Λουκρήτιος, Σερούιος Σουλπίκιος, Γάϊος Αἰμίλιος καὶ Γάϊος Ῥοῦφος, Ὀλυμπιὰς δ' ἤχθη ὀγδόη πρὸς ταῖς ἐνενήκοντα, καθ' ἣν ἐνίκα Σώσιππος Ἀθηναῖος. (2) Τούτων δὲ τὴν ἀρχὴν παρειληφότων, Διονύσιος ὁ τῶν Συρακοσίων δυνάστης πορευθεὶς εἰς Ἱππώνιον μετὰ τῆς δυνάμεως, τοὺς μὲν κατοικοῦντας ἐν αὐτῇ μετῴκισεν εἰς τὰς Συρακούσας, τὴν δὲ πόλιν κατασκάψας (τοῖς Λοκροῖς) προσεμέρισε τὴν χώραν. (3) Κατὰ τὸ συνεχὲς γὰρ ἐφιλοτιμεῖτο τοὺς Λοκροὺς εὖ ποιεῖν διὰ τὴν συγχωρηθεῖσαν ἐπιγαμίαν· τοὺς δὲ Ῥηγίνους ἐπεθύμει τιμωρήσασθαι διὰ τὴν περὶ τῆς οἰκειότητος δίκην. Καθ' ὃν γὰρ καιρὸν ἀπέστειλε πρὸς αὐτοὺς πρέσβεις ἀξιῶν αὐτῷ συγχωρηθῆναι τῶν πολιτικῶν παρθένων γαμῆσαι, φασὶ τοὺς Ῥηγίνους ἀποκριθῆναι δημοσίᾳ τοῖς πρέσβεσιν ὡς μόνην αὐτῷ συγχωρῆσαι γαμεῖν τὴν τοῦ δημίου θυγατέρα. (4) Διὰ τοῦτο βαρέως φέρων καὶ δοκῶν ὑπερβαλλόντως ὑβρίσθαι, πολὺς ἦν ἐπὶ τῇ κατ' αὐτῶν τιμωρίᾳ. Καὶ γὰρ ἐν τῷ πρότερον ἐνιαυτῷ τὴν εἰρήνην συνέθετο πρὸς αὐτοὺς οὐ τῆς φιλίας ὀρεγόμενος, ἀλλὰ τὴν ναυτικὴν δύναμιν παρελέσθαι βουλόμενος, οὖσαν τριήρων ἑβδομήκοντα· διελάμβανε γάρ, τῆς κατὰ θάλατταν βοηθείας ἀποκλεισθείσης, ῥᾳδίως πολιορκήσειν τὴν πόλιν. (5) Διόπερ κατὰ τὴν Ἰταλίαν ἐνδιατρίβων ἐζήτει πρόφασιν εὔλογον, δι' ἧς οὐ παρὰ τὴν ἀξίαν τὴν ἰδίαν δόξει λελυκέναι τὰς συνθήκας.

CVIII. Ἀγαγὼν οὖν πρὸς τὸν πορθμὸν τὰς δυνάμεις, τὰ πρὸς τὴν διάβασιν παρεσκευάζετο. Καὶ πρῶτον μὲν ᾔτει τοὺς Ῥηγίνους ἀγοράς, ἐπαγγελλόμενος ταχέως τὰς δοθείσας ἀποστέλλειν ἐκ Συρακουσῶν. Τοῦτο δ' ἔπραττεν, ὅπως μὴ διδόντων μὲν αὐτῶν δικαίως δόξῃ τὴν πόλιν ἑλεῖν, δόντων δὲ ἐνόμιζεν ἐξαναλώσειν αὐτῶν τὸν σῖτον καὶ προσκαθίσας τὴν πόλιν διὰ τὴν σπάνιν ταχὺ κυριεύσειν αὐτῆς. (2) Οἱ δὲ Ῥηγῖνοι τούτων μὲν οὐδὲν ὑπονοοῦντες τὸ μὲν πρῶτον ἐφ' ἡμέρας τινὰς ἐχορήγουν τὰς τροφὰς λαμπρῶς· ὡς δὲ πλείονα

tionem attulit. Neque enim auxiliares, neque copias tanto hosti pares habebant; ad hæc nullum misericordiæ, nullum precibus locum fore, capta urbe, prævidebant. (2) Legationem igitur, petitum, ut moderate secum ageret, nec ultra hominis conditionem aliquid in se statueret, hortatum, mittendam censuerunt. (3) Tum indicto trecentorum talentorum tributo, et navibus, quotquot habebant, numero septuaginta ad se receptis, centum præterea obsides Dionysius sibi dari jussit. His omnibus concessis, Cauloniam versus movet, hujusque cives Syracusas transfert, et in civitatem receptis quinque annorum immunitatem concedit. Hinc urbem demolitur, agrum vero Cauloniatarum Locrensibus donat. (4) Tum Romani post captam Lifœcuam (*Lavicum*), Æquorum nationis urbem, votos a consulibus ludos Jovi magnificos ediderunt.

CVII. Post exactum annum hunc Athenis Pyrrhio summus prætor erat, et Romæ consulare imperium administrabant tribuni militares quattuor, L. Lucretius, Servius Sulpicius, Caius Æmilius, Caius Rufus (*L. Furius ap. Livium, ex quo addas duos : Agrippam Furium et Marcum Æmilianum.*) Olympias tum celebrabatur nonagesima octava, qua Sosippus Atheniensis victoriam obtinuit. (2) Per id tempus Syracusanorum princeps Dionysius, cum exercitu Hipponium ingressus, incolas Syracusas transfert, excisoque oppido, *Locris* agrum ejus attribuit. (3) De his enim perpetuo bene mereri obnixe studebat, quod in matrimonii negotio faciles se præbuerant; at de Rheginis vindictam exigere necessitudinis denegatæ causa hominem stimulabat. Nam quo tempore, missis ad eos legatis, ex civibus virginem aliquam sibi concedi postulabat, hoc legatis responsi a Rheginis datum esse, se nullam præter lictoris filiam ipsis concessuros esse, memorant. (4) Hoc ille graviter ferens, atrocique se injuria affectum ratus, ulcisci eos summopere studebat. Quod enim superiori anno pacem cum illis iniverat, non ideo factum erat, quod amicitiæ cupidus esset, sed quod classem septuaginta triremium illis ademptam cuperet. Auxiliis enim a mari interclusis, facilem urbis expugnationem fore statuebat. (5) Idcirco moras in Italia nectens, speciosam aliquam occasionem venabatur, qua minime præter dignitatem suam fœdus rupisse videretur.

CVIII. Promotis igitur ad fretum copiis, ad trajiciendum necessaria comparat : ac tum commeatu se a Rheginis levari petit, quidquid suppeditatum fuerit, propediem Syracusis se remissurum promittens. Hoc eo consilio fecit, ut, si nihil darent, justam exscindendi urbem habuisse causam videretur; sin prompte largirentur, post exhaustam annonam, obsidione illam premens, ob inopiam suæ facilius potestati subjiceret. (2) Rhegini, nihil horum suspicati, ad dies aliquot initio cibaria luculente suppeditabant; at quum modo

χρόνον ἐνδιέτριβε, ποτὲ μὲν ἀῤῥωστίαν, ποτὲ δὲ ἄλλας προφάσεις ποριζόμενος, ὑπονοήσαντες αὐτοῦ τὴν ἐπιβολήν, οὐκέτι παρεῖχον τὰς τροφὰς τῷ στρατοπέδῳ. (3) Ὁ δὲ Διονύσιος ἐπὶ τούτῳ προςποιηθεὶς ἀγανακτεῖν, τοὺς μὲν ὁμήρους τοῖς Ῥηγίνοις ἀπέδωκε, τὴν δὲ πόλιν περιστρατοπεδεύσας καθ' ἡμέραν προςβολὰς ἐποιεῖτο. Κατεσκεύασε δὲ καὶ μηχανημάτων πολὺ πλῆθος ἀπίστων τοῖς μεγέθεσι, δι' ὧν τὰ τείχη σαλεύων ἐφιλοτιμεῖτο κατὰ κράτος ἑλεῖν τὴν πόλιν. (4) Οἱ δὲ Ῥηγῖνοι στρατηγὸν ἑλόμενοι Φύτωνα, καὶ πάντας τοὺς ἐν ἡλικίᾳ καθοπλίσαντες, ταῖς τε φυλακαῖς ἐπιμελῶς ἐχρῶντο καὶ κατὰ τὰς εὐκαιρίας ἐξιόντες ἐνεπύριζον τὰς τῶν πολεμίων μηχανάς. (5) Οὗτοι μὲν οὖν πολλάκις ὑπὲρ τῆς πατρίδος λαμπρῶς ἀγωνιζόμενοι πρὸ τῶν τειχῶν, τήν τε τῶν πολεμίων ὀργὴν ἐξέκαυσαν, καὶ πολλοὺς μὲν ἑαυτῶν ἀπέβαλον, οὐκ ὀλίγους δὲ καὶ τῶν Σικελιωτῶν ἀνεῖλον. (6) Καὶ αὐτὸν δὲ τὸν Διονύσιον συνέβη λόγχῃ πληγέντα παρὰ τὸν βουβῶνα παρ' ὀλίγον μὲν τελευτῆσαι, μόγις δὲ αὐτὸν ἀναλαβεῖν ἐκ τοῦ τραύματος. (7) Χρονιζούσης δὲ τῆς πολιορκίας διὰ τὸ τοὺς Ῥηγίνους ἀνυπέρβλητον εἰςφέρεσθαι σπουδὴν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας Διονύσιος τὰς μὲν δυνάμεις συνεῖχεν ἐν ταῖς καθ' ἡμέραν προςβολαῖς καὶ τὴν ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν οὐκ ἐγκατέλειπε.

CIX. Τῶν δ' Ὀλυμπίων ἐγγὺς ὄντων, ἀπέστειλεν εἰς τὸν ἀγῶνα τέθριππα πλείω διαφέροντα πολὺ τῶν ἄλλων τοῖς τάχεσι καὶ σκηνὰς εἰς τὴν πανήγυριν διαχρύσους καὶ πολυτελέσι ποικίλοις ἱματίοις κεκοσμημένας. Ἔπεμψε δὲ καὶ ῥαψῳδοὺς τοὺς κρατίστους, ὅπως ἐν τῇ πανηγύρει τὰ ποιήματα αὐτοῦ προφερόμενοι ποιήσωσιν ἔνδοξον τὸν Διονύσιον· σφόδρα γὰρ εἰς τὴν ποιητικὴν ὑπῆρχε μεμηνώς. (2) Τούτων δ' ἐπιμελητὴν συνεξέπεμψε Θεαρίδην τὸν ἀδελφόν· ὃς ἐπεὶ παρεγένετο εἰς τὴν πανήγυριν, ἐπὶ μὲν τῷ κάλλει τῶν σκηνῶν καὶ τῷ πλήθει τῶν τεθρίππων ἦν περίβλεπτος· ὡς δ' ἐπέβαλον οἱ ῥαψῳδοὶ προφέρεσθαι τοῦ Διονυσίου τὰ ποιήματα, κατ' ἀρχὰς μὲν διὰ τὴν εὐφωνίαν τῶν ὑποκριτῶν συνέδραμε τὰ πλήθη, καὶ πάντες ἐθαύμαζον· μετὰ δὲ ταῦτα ἀναθεωροῦντες τὴν κακίαν τῶν ποιημάτων, διεγέλων τὸν Διονύσιον καὶ κατεγίνωσκον ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε τινὰς τολμῆσαι διαρπάζειν τὰς σκηνάς. (3) Καὶ γὰρ Λυσίας ὁ ῥήτωρ τότε διατρίβων ἐν Ὀλυμπίᾳ προετρέπετο τὰ πλήθη μὴ προσδέχεσθαι τοῖς ἱεροῖς ἀγῶσι τοὺς ἐξ ἀσεβεστάτης τυραννίδος ἀπεσταλμένους θεωρούς· ὅτε καὶ τὸν Ὀλυμπιακὸν λόγον ἐπιγραφόμενον ἀνέγνω. (4) Τοῦ δ' ἀγῶνος συντελουμένου, συνέβη κατὰ τύχην τῶν Διονυσίου τεθρίππων τὰ μὲν ἐκπεσεῖν ἐκ τοῦ δρόμου, τὰ δ' ἀλλήλοις ἐμπεσόντα συντριβῆναι, παραπλησίως δὲ καὶ τὴν παρακομίζουσαν ναῦν τοὺς θεωροὺς ἀπὸ τῶν ἀγώνων ἀναχθεῖσαν εἰς τὴν Σικελίαν ἐκπεσεῖν τῆς Ἰταλίας εἰς Τάραντα διά τινας χειμῶνας. (5) Διὸ καί φασι σωθέντας τοὺς ναύτας εἰς Συρακούσας διαγγέλλειν κατὰ τὴν πόλιν ὅτι διὰ τὴν κακίαν τῶν ποιημάτων οὐ μόνον οἱ ῥαψῳδοῦντες, ἀλλὰ σὺν τούτοις τὰ τέθριππα

valetudinem adversam, modo aliud quidpiam causaretur, consiliis tandem intellectis, alimenta castris ejus non amplius expromebant. (3) Hoc perindigne se ferre simulans Dionysius, obsides Rheginis statim reddit, et copiis undique oppido circumfusis, quotidie oppugnationem urget. Machinas præterea incredibili magnitudine, numeroque non exiguo adornatas habebat, quibus mœnia procellæ instar quatiendo, urbem expugnare enixe contendebat. (4) Rhegini contra, quum Phytonem sibi ducem creassent, et quotquot per ætatem arma ferre poterant, in armis esse jussissent, excubias diligenter agere, et eruptionibus opportune factis, hostium machinas incendere; (5) ac sæpenumero egregie pro patria ante mœnia propugnando, irasque contra pugnantium inflammando, multos suorum amittere, nec paucos Siculorum interimere. (6) Quid? quod forte fortuna Dionysius ipse lancea circa pubem ictus, parum abfuit quin vitam amiserit, ægreque vires a vulnere isto recuperavit. (7) Quamquam vero longius obsidio extraheretur, quod summum pro tuenda libertate studium Rhegini adhibebant, nihilominus tamen Dionysius in quotidianis militem assultibus detinebat, a pristino suo proposito minime decedens.

CIX. Interea dum Olympiorum celebritas ingruit, complures ad certamen quadrigas, celeritate aliis longe præstantes, scenasque auro interlucentes, et sumptuoso textilis artificii opere multifariam exornatas, ad panegyricam illam sollemnitatem misit. His rhapsodos addidit probatissimos, qui poemata ejus publice recitando magnam Dionysio gloriam pararent. Insano enim poeticæ studio tenebatur. (2) Curatorem vero his omnibus præfecerat Theariden germanum. Qui postquam ad panegyrim devenit, tabernaculorum elegantia et multitudine quadrigarum oculos hominum in se convertit. Hinc quum etiam rhapsodi poemata Dionysii proferre cœpissent, initio quidem ob decoram histrionum vocem populi consursus fiebat, omnesque mirabantur. Simulac vero, quam prava et futilia essent carmina, intellexere, effuso Dionysium risu prosecuti, eo contemptus processerunt, ut nonnulli tabernacula discerpere auderent. (3) Quin etiam Lysias orator, in Olympia tum versans, multitudini hortator erat, ne theoros, a profligatæ impietatis tyranno missos, in sacrorum communionem ludorum admitterent: quo tempore orationem, cui Olympiacæ titulum fecerat, in publico conventu recitavit. (4) Porro certamine commisso forte fortuna accidit ut Dionysii quadrigæ partim extra cursus limites deferrentur, partim collisione mutua confringerentur. Nec meliore fortuna navis theoros vehens, dum a ludis Siciliam versus tendit, ad Italiæ urbem Tarentum vi tempestatis depellitur. (5) Vectores igitur Syracusas reversos famam hanc per urbem disseminasse ferunt, pravitate carminum effectum esse ut non recitatores tantum, sed ipsi etiam currus et navis rejecti fuerint. (6)

καὶ ἡ ναῦς ἐξέπεσον. (6) Ὁ δὲ Διονύσιος πυθόμενος τὸν τῶν ποιημάτων διασυρμόν, καὶ τῶν κολάκων λεγόντων ὅτι οἱ πᾶσι τοῖς καλῶς πραττομένοις φθονοῦντες ἐξ ὑστέρου θαυμάζουσιν, οὐκ ἀφίστατο τῆς περὶ τὴν ποίησιν σπουδῆς. (7) Ῥωμαῖοι δὲ πρὸς Οὐολσανίτας περὶ Γουράσιον παραταξάμενοι πολλοὺς τῶν πολεμίων ἀνεῖλον.

CX. Τούτων δὲ πραχθέντων, ὁ μὲν ἐνιαύσιος χρόνος παρεληλύθει, παρὰ δὲ τοῖς Ἀθηναίοις ἦρχε Θεόδοτος, ἐν δὲ τῇ Ῥώμῃ τὴν ὑπατικὴν ἀρχὴν εἶχον χιλίαρχοι ἕξ, Κόϊντος Καίσων, Σουλπίκιος Αἶνος, Καίσων Φάβιος, Κόϊντος Σερουίλιος, Πόπλιος Κορνήλιος καὶ Μάρκος Κλώδιος. (2) Τούτων δὲ τὴν ἀρχὴν παρειληφότων, Λακεδαιμόνιοι κακοπαθοῦντες τῷ πολέμῳ τῷ τε πρὸς τοὺς Ἕλληνας καὶ τῷ πρὸς τοὺς Πέρσας, Ἀνταλκίδαν τὸν ναύαρχον ἐξαπέστειλαν πρὸς Ἀρταξέρξην ὑπὲρ εἰρήνης. (3) Διαλεχθέντος δ' αὐτοῦ περὶ ὧν ἦν ἀπεσταλμένος ἐνδεχομένως, ὁ βασιλεὺς ἔφησεν ἐπὶ τοῖσδε ποιήσασθαι τὴν εἰρήνην· τὰς μὲν κατὰ τὴν Ἀσίαν Ἑλληνίδας πόλεις ὑπὸ βασιλέα τετάχθαι, τοὺς δ' ἄλλους Ἕλληνας ἅπαντας αὐτονόμους εἶναι· τοῖς δὲ ἀπειθοῦσι καὶ μὴ προσδεχομένοις τὰς συνθήκας διὰ τῶν εὐδοκούντων πολεμήσειν. (4) Οἱ μὲν οὖν Λακεδαιμόνιοι τούτοις εὐδοκήσαντες ἡσυχίαν ἦγον, Ἀθηναῖοι δὲ καὶ Θηβαῖοι καί τινες ἕτεροι τῶν ἄλλων βαρέως ἔφερον ἐπὶ τῷ τὰς κατὰ τὴν Ἀσίαν πόλεις ἐγκαταλελεῖφθαι· καθ' αὑτοὺς δὲ οὐκ ὄντες ἀξιόμαχοι, κατ' ἀνάγκην συνεχώρησαν καὶ προσεδέξαντο τὴν εἰρήνην. (5) Καὶ ὁ μὲν βασιλεὺς διαλυθεὶς τῆς πρὸς τοὺς Ἕλληνας διαφορᾶς, παρεσκευάζετο τὰς δυνάμεις εἰς τὸν Κυπριακὸν πόλεμον. Ὁ γὰρ Εὐαγόρας σχεδὸν ὅλην τὴν Κύπρον ἦν κεκτημένος καὶ δυνάμεις ἁδρὰς συνηθροίκει διὰ τὸ τὸν Ἀρταξέρξην ἐν τῷ πρὸς τοὺς Ἕλληνας πολέμῳ διεσπάσθαι.

CXI. Διονυσίου δὲ σχεδὸν ἑνδέκατον μῆνα Ῥήγιον πολιορκοῦντος καὶ τὰς πανταχόθεν βοηθείας ἀποκεκλεικότος, εἰς δεινὴν σπάνιν τῶν ἀναγκαίων οἱ κατὰ τὴν πόλιν παρεγενήθησαν· φασὶ γὰρ παρὰ τοῖς Ῥηγίνοις κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν πέντε μνῶν γενέσθαι τὸν μέδιμνον τοῦ σίτου. (2) Καταπονούμενοι δὲ τῇ σιτοδείᾳ τὸ μὲν πρῶτον τούς τε ἵππους καὶ τἄλλα ὑποζύγια κατέφαγον, μετὰ δὲ ταῦτα δέρματα καθέψοντες ἐσιτοῦντο· τὸ δὲ τελευταῖον ἐκ τῆς πόλεως ἐξιόντες τὴν πρὸς τοῖς τείχεσι βοτάνην ἤσθιον καθαπερεί τινα θρέμματα· οὕτως ἡ τῆς φύσεως ἀνάγκη τὴν ἀνθρωπίνην δίαιταν εἰς ἀλόγων ζῴων τροφὰς καταφυγεῖν ἐβιάζετο. (3) Ὁ δὲ Διονύσιος πυθόμενος τὸ γινόμενον, οὐχ ὅπως ἠλέησε τοὺς ὑπὲρ ἄνθρωπον πάσχειν ἀναγκαζομένους, ἀλλὰ πᾶν τοὐναντίον ἐπαγαγὼν ζεύγη εἷλε τὴν πόαν τοῦ τόπου, ὥστε τὴν ὕλην ἅπασαν ἀφανισθῆναι. (4) Διόπερ ταῖς ὑπερβολαῖς τῶν κακῶν νικώμενοι, παρέδωκαν τὴν πόλιν οἱ Ῥηγῖνοι τῷ τυράννῳ, τὴν πᾶσαν καθ' αὑτῶν ἐπιτρέψαντες ἐξουσίαν. Ὁ δὲ Διονύσιος κατὰ μὲν τὴν πόλιν εὗρε σωροὺς νεκρῶν, οἳ διὰ τὴν ἔνδειαν τῆς τροφῆς τετελευτήκεισαν· καὶ τοὺς ζῶντας δὲ νεκρῶν ἔχον-

Etsi vero poemata sua male audire exsibilarique Dionysius accepit, poeticæ tamen studium nequaquam abjecit, hac assentatorum voce recreatus, omnium præclare gestorum invidos obtrectatores tandem illa ipsa cum admiratione prædicare. (7) Tum Romani cum Volsiniensibus acie congressi ad Gurasium (?) magnam hostium stragem ediderunt.

CX. Jamque annus ille his peractis exiverat, quum Athenis prætorem egit Theodotus, et Romæ consularem magistratum inierunt tribuni militares sex, Quintus Cæso, Sulpicius Ænus, Cæso Fabius, Quintus Servilius, Publius Cornelius et Marcus Clodius (*leg. Quintus, Cæso, Caius Fabii; Quintus Sulpicius, Quintus Servilius, Servius Cornelius.*) (2) Hoc tempore Lacedæmonii bello, quod simul cum Græcis et Persis gerendum esset, defatigati, navarchum suum Antalcidam pro pace constituenda ad Artaxerxem proficisci jubent. (3) Hic quum mandata, quorum causa missus erat, quam fieri potuit commodissime regi exposuisset, ille his se conditionibus pacem cum Græcis sanciturum respondet, si Græcæ per Asiam civitates sub regis ditionem redeant, reliqui vero Græci omnes suis urbes legibus administrent: quod si qui rebelles fœdus non admittant, hos se per astipulatos bello impetiturum. (4) His ergo conditionibus approbatis, Lacedæmonii ab armis quiescunt: Athenienses vero et Thebani cumque his alii nonnulli, Asiæ civitates ita proditas esse moleste ferunt; sed quum ad bellum contra Persam non sat virium haberent, necessitate coacti leges illas pacis recipiunt. (5) Tum rex, a controversia cum Græcis liberatus, copias suas in bellum Cypricum paratas esse jubet. Nam Evagoras, tota prope Cypro potitus, numerosissimum coegerat exercitum, dum Artaxerxes bello Græcorum distinebatur.

CXI. Interea Dionysius, mensem jam undecimum obsidioni Rheginorum inhærens, quum auxilia undique præclusisset, in extremam rerum necessariarum inopiam obsessos conjecit. Minis quinque tum frumenti medimnum Rheginis veniisse proditum est. (2) Fame igitur subacti, equos initio jumentaque alia in usus alimentorum vertebant; inde pellibus elixatis vescebantur; ad extremum, oppidum egressi, herbas sub mœnibus enatas pecudum ritu depasci cœperunt. Sic naturæ tum necessitas a consueto hominum victu ad brutorum pabula confugere misellos cogebat. (3) Dionysius tamen, quum quid a Rheginis fieret, audivisset, tantum abfuit, ut vicem illorum, qui humana conditione majora pati cogebantur, misertus sit, ut etiam calamitatem ipsis adaugens, inductis eo jumentis herbas depasceret, et quidquid illic locorum graminis esset, prorsus aboleret. (4) Oppidani igitur his malis, omnem modum excedentibus, victi, urbem tyranno cum potestate pro arbitrio in ipsos statuendi dediderunt. Is magnas cadaverum strues, eorum qui victus inopia exstincti fuerant, in urbe reperit. Quin

τας διάθεσιν καὶ παρειμένους τὰ σώματα καταλαβών, ἤθροισεν αἰχμαλώτους πλείους τῶν ἑξακισχιλίων. Τὸ μὲν οὖν πλῆθος ἀποστείλας εἰς Συρακούσας ἐκέλευσε τοὺς δόντας ἀργυρίου μνᾶν ἀπολυτροῦσθαι· τοὺς δ' εὐπορῆσαι μὴ δυνηθέντας ἐλαφυροπώλησε.

CXII. Φύτωνα δὲ τὸν τῶν Ῥηγίνων στρατηγὸν συλλαβών, τὸν μὲν υἱὸν αὐτοῦ κατεπόντισεν, αὐτὸν δὲ τὸ μὲν πρῶτον ἔδησε πρὸς τὰς ὑψηλοτάτας μηχανάς, οἱονεὶ τραγικήν τινα τιμωρίαν λαμβάνων· προςέπεμψε δέ τινα τῶν ὑπηρετῶν ἐροῦντα πρὸς αὐτὸν ὡς ἐχθὲς αὐτοῦ τὸν υἱὸν Διονύσιος κατεπόντισε· πρὸς ὃν εἶπε Φύτων διότι γέγονεν εὐτυχέστερος τοῦ πατρὸς ἡμέρᾳ μιᾷ. (2) Μετὰ δὲ ταῦτα περιῆγεν αὐτὸν Διονύσιος τὴν πόλιν μαστίζων καὶ κατὰ πάντα τρόπον αἰκιζόμενος, ἅμα κήρυκος συνακολουθοῦντος ὅτι τὸν ἄνδρα Διονύσιος τιμωρεῖται παρηλλαγμένως, ὅτι τὴν πόλιν ἔπεισεν ἑλέσθαι τὸν πόλεμον. (3) Ὁ δὲ Φύτων κατὰ τὴν πολιορκίαν στρατηγὸς ἀγαθὸς γεγενημένος καὶ κατὰ τὸν ἄλλον βίον ἐπαινούμενος, οὐκ ἀγεννῶς ὑπέμενε τὴν ἐπὶ τῆς τελευτῆς τιμωρίαν, ἀλλ' ἀκατάπληκτον τὴν ψυχὴν φυλάξας καὶ βοῶν ὅτι τὴν πόλιν οὐ βουληθεὶς προδοῦναι Διονυσίῳ τυγχάνει τῆς τιμωρίας, ἣν αὐτῷ τὸ δαιμόνιον ἐκείνῳ συντόμως ἐπιστήσει· ὥςτε τὴν ἀρετὴν τἀνδρὸς καὶ παρὰ τοῖς στρατιώταις τοῦ Διονυσίου κατελεεῖσθαι καί τινας ἤδη θορυβεῖν. Ὁ δὲ Διονύσιος εὐλαβηθεὶς μή τινες τῶν στρατιωτῶν ἀποτολμήσωσιν ἐξαρπάζειν τὸν Φύτωνα, παυσάμενος τῆς τιμωρίας κατεπόντωσε τὸν ἀτυχῆ μετὰ τῆς συγγενείας. (4) Οὗτος μὲν οὖν ἀναξίως τῆς ἀρετῆς ἐκνόμοις περιέπεσε τιμωρίαις, καὶ πολλοὺς ἔσχε καὶ τότε τῶν Ἑλλήνων τοὺς ἀλγήσαντας τὴν συμφορὰν καὶ μετὰ ταῦτα ποιητὰς τοὺς θρηνήσαντας τὸ τῆς περιπετείας ἐλεεινόν.

CXIII. Καθ' ὃν δὲ καιρὸν μάλιστα Ῥήγιον ἐπολιόρκει Διονύσιος, οἱ κατοικοῦντες τὰ πέραν τῶν Ἄλπεων Κελτοὶ τὰ στενὰ διελθόντες μεγάλαις δυνάμεσι κατελάβοντο τὴν μεταξὺ χώραν τοῦ τε Ἀπεννίνου καὶ τῶν Ἄλπεων ὀρῶν, ἐκβαλόντες τοὺς κατοικοῦντας Τυῤῥηνούς. (2) Τούτους δ' ἔνιοί φασιν ἀπὸ τῶν ἐν Τυῤῥηνίᾳ δώδεκα πόλεων ἀποικισθῆναι· τινὲς δέ φασι Πελασγοὺς πρὸ τῶν Τρωικῶν ἐκ Θετταλίας φυγόντας τὸν ἐπὶ Δευκαλίωνος γενόμενον κατακλυσμὸν ἐν τούτῳ τῷ τόπῳ κατοικῆσαι. (3) Τῶν οὖν Κελτῶν κατ' ἔθνη διελομένων τὴν χώραν, οἱ καλούμενοι Σένωνες ἔτυχον λαβόντες τὸν ποῤῥωτάτω κείμενον λόφον τῶν ὀρῶν παρὰ θάλατταν. Ὄντος δ' αὐτοῦ καυματώδους, δυςθετοῦντες ἔσπευδον μετοικῆσαι, καὶ τοὺς νεωτέρους καθοπλίσαντες ἀπέστειλαν ζητεῖν χώραν ἐν ᾗ κατοικήσουσιν. (4) Εἰςβαλόντες οὖν εἰς Τυῤῥηνίαν, καὶ τὸν ἀριθμὸν ὄντες περὶ τρισμυρίους, τὴν τῶν Κλουσίνων χώραν ἐπόρθουν. Καθ' ὃν δὴ χρόνον ὁ δῆμος ὁ τῶν Ῥωμαίων πρέσβεις ἀπέστειλεν εἰς Τυῤῥηνίαν τοὺς κατασκεψομένους τὴν στρατιὰν τῶν Κελτῶν. (5) Παραγενόμενοι δὲ οἱ πρέσβεις εἰς Κλούσιον, καὶ θεωρήσαντες παράταξιν γενομένην, ἀνδρειότεροι μᾶλλον ἢ φρονιμώτεροι γενηθέντες

superstites adhuc, resoluto corporum vigore, mortuis parum absimiles cernere erat. Captivorum tamen supra sex millia congregavit; et hac turba Syracusas transmissa, quicunque mina se redimere possent, eos liberos esse jussit; quibus vero tanti æris facultas non esset, hos sub hasta venumdedit.

CXII. Phytonem autem, exercitus imperatorem, comprehensum in vincula conjecerat. Cujus filium in mare demersit, ipsumque primo machinis altissimis, ceu tragicum supplicii exemplum editurus, alligavit, missoque ministrorum uno denuntiari jussit, heri filium ipsius a Dionysio in mari suffocatum esse. Cui Phyto, natum uno die patre suo fortunatiorem esse, respondit. (2) Post hæc per totam urbem circumductum flagris cædi, omnisque ludibrii et sævitiæ genere affici jussit, proclamante interim præcone, hominem istum tam insolenti a Dionysio propterea supplicio multari, quod civitatem suam ad bellum concitasset. (3) At Phyto, qui per obsidionem strenuum se ducem gesserat, et reliquum vitæ curriculum exegerat cum gloria, tunc mortis quoque supplicium non abjecte tulit: sed animum intrepidum retinens clamabat, se, quod urbem Dionysio prodere non voluisset, supplicio affici, cujus tamen vindictam brevi deus ab ipso exacturus sit. Hæc tam egregia viri fortitudo etiam Dionysii milites ad misericordiam flectebat, jamque pars tumultuari cœperat, quum Dionysius, ne Phytonem nonnulli ex ipsis eripere sibi auderent, subveritus, intermisso tandem cruciatu, infelicem cum tota cognatione mari submergendum dedit. (4) Sic vir ille, contra quam virtus sua promerebat, nefarium supplicium luit, multosque habuit ex Græcis, qui et tum calamitosissimam ejus vicem dolerent, et post ex poetis nonnulli casum tam miserabilem carminum lamentis prosecuti sunt.

CXIII. Quo tempore vero Dionysius Rhegium arctissima obsidione premebat, Galli, qui transalpinas regiones inhabitant, validis angustias illas copiis transgressi, terras inter Apennini et Alpium juga occupant, Tyrrhenis, qui illic habitabant, ejectis. (2) Hos nonnulli ex duodecim Tyrrheniæ oppidis eo deductos tradunt; alii Pelasgos eos faciunt, qui ante belli Trojani tempora, Deucalionis e Thessalia diluvium fugitantes, ibi locorum consederint. (3) Gallis igitur regionem illam inter tribus suas distribuentibus, qui Senones appellantur, remotissimum a montibus collem (*locum*) ad mare incolendum acceperunt. Hi, quod nimio æstu gravarentur, incommoditate loci offensi, alio sedes transferre properarunt. Juventutem ergo suam armis instructam alias investigatum sedes emittunt. (4) Ad tricies ergo mille irruptione in Etruriam facta, Clusinorum agros populantur. Sub hoc tempus Romani legatos in Etruriam ad speculandum, quænam hæc Gallorum expeditio esset, misere. (5) Qui Clusium profecti, quum instructas ad prœlium utrinque acies viderent, fortes magis quam prudentes, una cum

παρετάξαντο τοῖς Κλουσίνοις πρὸς τοὺς πολιορκοῦντας. (6) Εὐημερήσαντος δὲ θατέρου τῶν πρεσβευτῶν καί τινα τῶν ἐνδοξοτέρων ἐπάρχων ἀποκτείναντος, γνόντες οἱ Κελτοὶ τὸ γεγονός, εἰς Ῥώμην πρέσβεις ἀπέστειλαν τοὺς ἐξαιτήσοντας τὸν πρεσβευτὴν τὸν ἀδίκου πολέμου προκαταρξάμενον. (7) Ἡ δὲ γερουσία τὸ μὲν πρῶτον ἔπειθε τοὺς πρεσβευτὰς τῶν Κελτῶν χρήματα λαβεῖν περὶ τῶν ἠδικημένων· ὡς δ' οὐ προσεῖχον, ἐψηφίσαντο παραδοῦναι τὸν κατηγορούμενον. (8) Ὁ δὲ πατὴρ τοῦ μέλλοντος παραδίδοσθαι, τῶν χιλιάρχων εἷς ὢν τῶν τὴν ὑπατικὴν ἐξουσίαν ἐχόντων, προεκαλέσατο τὴν δίκην ἐπὶ τὸν δῆμον, καὶ δυνατὸς ὢν ἐπὶ τοῖς πλήθεσιν, ἔπεισεν ἄκυρον ποιῆσαι τὴν κρίσιν τῆς συγκλήτου. Ὁ μὲν οὖν δῆμος τοῖς ἔμπροσθεν χρόνοις πάντα πειθόμενος τῇ γερουσίᾳ, τότε πρῶτον ἤρξατο διαλύειν τὸ κριθὲν ὑπὸ τῆς συγκλήτου.

CXIV. Οἱ δὲ τῶν Κελτῶν πρέσβεις παραγενηθέντες εἰς τὸ σφέτερον στρατόπεδον, ἀπήγγειλαν τὴν τῶν Ῥωμαίων ἀπόκρισιν. Ἐφ' ᾗ μεγάλως ἀγανακτήσαντες, καὶ προσλαβόμενοι παρὰ τῶν ὁμοεθνῶν δύναμιν, ἐπ' αὐτὴν ἠπείγοντο τὴν Ῥώμην, ὄντες πλείους τῶν ἑπτακισμυρίων. Οἱ δὲ χιλίαρχοι τῶν Ῥωμαίων ἐπὶ τῆς ἰδίας ἐξουσίας ὄντες, καὶ τὴν τῶν Κελτῶν ἔφοδον ἀκούοντες, ἅπαντας τοὺς ἐν ἡλικίᾳ καθώπλισαν. (2) Ἐξελθόντες δὲ πανδημεὶ καὶ διαβάντες τὸν Τίβεριν, παρὰ τὸν ποταμὸν ἤγαγον τὴν δύναμιν σταδίους ὀγδοήκοντα· καὶ τῶν Γαλατῶν ἀπαγγελλομένων προσιέναι, διέταττον τὸ στρατόπεδον. (3) Τοὺς μὲν οὖν ἀνδρειοτάτους δισμυρίους καὶ τετρακισχιλίους ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ μέχρι τῶν λόφων διέταξαν· ἐπὶ δὲ τῶν ὑψηλοτάτων λόφων τοὺς ἀσθενεστάτους ἔστησαν. Οἱ δὲ Κελτοί, μακρὰν τὴν φάλαγγα παρεκτείνοντες, εἴτε κατὰ τύχην εἴτε κατὰ πρόνοιαν τοὺς ἀρίστους ἔστησαν ἐπὶ τῶν λόφων. (4) Ἅμα δ' αἱ σάλπιγγες παρ' ἀμφοτέροις ἐσήμαινον καὶ τὰ στρατόπεδα συνῄεσαν εἰς μάχην μετὰ πολλῆς κραυγῆς. Οἱ δ' ἐπίλεκτοι τῶν Κελτῶν ἀντιτεταγμένοι τοῖς ἀσθενεστάτοις τῶν Ῥωμαίων, ῥᾳδίως αὐτοὺς ἀπὸ τῶν λόφων ἐτρέψαντο. (5) Διόπερ τούτων ἀθρόως φευγόντων πρὸς τοὺς ἐν τῷ πεδίῳ Ῥωμαίους, αἵ τε τάξεις ἐπεταράττοντο, καὶ τῶν Κελτῶν ἐπικειμένων, καταπλαγέντες ἔφευγον. Τῶν δὲ πλείστων παρὰ τὸν ποταμὸν ὁρμησάντων καὶ διὰ τὴν ταραχὴν ἀλλήλοις ἐμπιπτόντων, οὐχ ὑπηρέτουν οἱ Κελτοὶ τοὺς ἐσχάτους ἀεὶ φονεύοντες· διὸ καὶ τὸ πεδίον ἅπαν νεκρῶν κατεστρώθη. (6) Τῶν δὲ φευγόντων ἐπὶ τὸν ποταμὸν οἱ μὲν ἀνδρειότατοι μετὰ τῶν ὅπλων διενήχοντο, τὴν πανοπλίαν ἐν ἴσῳ καὶ τὴν ψυχὴν προτιμῶντες· σφοδροῦ δὲ τοῦ ῥεύματος ὄντος, τινὲς μὲν ὑπὸ τοῦ βάρους τῶν ὅπλων καταδυόμενοι διεφθείροντο, τινὲς δὲ μετὰ πολλῆς κακοπαθείας ἐφ' ἱκανὸν διάστημα παρενεχθέντες μόγις ἐσώθησαν. (7) Ἐπικειμένων δὲ τῶν πολεμίων καὶ παρὰ τὸν ποταμὸν πολλοὺς ἀναιρούντων, οἱ πλεῖστοι τῶν ὑπολειπομένων ῥιπτοῦντες τὰ ὅπλα διενήχοντο τὸν Τίβεριν.

CXV. Οἱ δὲ Κελτοί, πολλοὺς καὶ παρ' αὐτὸν τὸν

Clusinis adversus oppugnantem eos hostem in conflictum descendunt. (6) Quumque alter ex legatis prospere dimicans præcipuæ nobilitatis ducem occidisset, Galli, re cognita, legatos Romam mittunt, postulatum uti legatus, injusti belli inceptator, dederetur. (7) Ibi senatus, uti pro injuriis acceptis legati pecuniis satisfieri sibi patiantur, hortantur : ubi nihil hoc modo apud illos effectum, rei tradendi consilium ineunt. (8) Tum pater ejus, qui jamjam in hostium manus sistendus erat, consulari tum potestate tribunatum gerens, cognitionem de postulatis Gallorum ad populum rejicit, et quia opibus et gratia apud plebem valebat, ut irritum senatus judicium ab ea habeatur, impetrat. Populus igitur, perpetuo hactenus senatus consultis obtemperans, tunc primum sententiis in senatu dictis refragari cœpit.

CXIV. Legati Gallorum, in castra suorum reversi, quid a Romanis responsum sit, renuntiant. Ob quod magnopere irati, novis gentis suæ copiis sese confirmant, ipsamque e vestigio Romam cum plus quam septuaginta hominum millibus petunt. At tribuni militares qui tunc in magistratu erant, adventu hostium cognito, quicunque per ætatem bello idonei essent, hos arma capessere jubent, (2) et cum universis copiis egressi, superato Tiberi ad undecimum usque lapidem in ripa fluminis exercitum ducunt. Ibi quum hostem in propinquo esse nuntiaretur, aciem hoc modo instruunt, (3) ut fortissimos, viginti quattuor millia circiter, a flumine ad colles usque extenderent, infirmissimam vero agminis partem in locis editioribus collocarent. Exadversum Galli, phalange longius exporrecta, consulto an fortuito incertum, robustiores debilioribus in colle Romanis opponunt. (4) Jamque tubarum clangore utrinque pugnæ signum datur, et exercitus magno clamore ad dimicandum concurrunt. Ibi delecti Gallorum cum invalida Romanorum manu congressi, non magno illam negotio de clivo depellunt. (5) Qui quum effuse ad agmen suorum in planitie refugerent, ordines perturbantur, et, incumbente Gallo, fugam etiam ipsi arripiunt. Interea dum major pars juxta ripam deproperat, aliique alios in turba promiscua impediunt, hostis nihil remittens extremos quosque cædit. Unde cadaverum strage totus ille campus oppletur. (6) Fortissimi illorum, qui ad flumen defugerant, una cum armis tranabant, eodem pretio arma vitamque habentes. Sed nonnullos, quod et vehementior esset aquæ cursus, et moles armorum deprimeret, gurgites hausere; quidam inter multas difficultates ad longius intervallum oblique abrepti, ægre evaserunt. (7) Plurimi tamen adhuc superstitum, quum hostis urgere non desineret, magnamque in ripa stragem faceret, rejectis armis in ulteriora Tiberis enatarunt.

CXV. Quamquam vero Galli magnam ad flumen cædem

ποταμὸν ἀνῃρηκότες, οὐδ' οὕτως ἀφίσταντο τῆς φιλοτιμίας, ἀλλ' ἐπὶ τοὺς διανηχομένους ἠκόντιζον· καὶ πολλῶν βελῶν ἀφιεμένων εἰς ἀθρόους τοὺς ἐν τῷ ποταμῷ, συνέβαινε μὴ διαμαρτάνειν τοὺς βάλλοντας. Ὅθεν οἱ μὲν καιρίαις περιπεσόντες πληγαῖς εὐθέως ἐτελεύτων, οἱ δὲ κατατραυματιζόμενοι καὶ διὰ τὴν περὶ τὸ αἷμα ῥύσιν καὶ σφοδρότητα τοῦ ῥεύματος ἐκλυόμενοι παρεφέροντο. (2) Τοιαύτης δὲ συμφορᾶς γενομένης περὶ τοὺς Ῥωμαίους, οἱ μὲν πλεῖστοι τῶν διασωθέντων πόλιν Βηΐους κατελάβοντο, προσφάτως ὑφ' ἑαυτῶν κατεσκευασμένην, καὶ τόν τε τόπον ὠχύρουν κατὰ τὸ δυνατὸν καὶ τοὺς ἐκ τῆς φυγῆς σωζομένους ἀνελάμβανον· ὀλίγοι δὲ τῶν διανηξαμένων ἄνοπλοι φυγόντες εἰς Ῥώμην ἀπήγγειλαν πάντας ἀπολωλέναι. Τηλικούτων δ' ἀτυχημάτων γεγενημένων τοῖς ἐν τῇ πόλει καταλελειμμένοις, εἰς ἀπορίαν ἅπαντες ἐνέπιπτον. (3) Ἀνθίστασθαι μὲν γὰρ ἀδύνατον εἶναι διελάμβανον, ἁπάντων τῶν νέων ἀπολωλότων, φεύγειν δὲ μετὰ τέκνων καὶ γυναικῶν ἐπικίνδυνον ἦν λίαν, τῶν πολεμίων ἐγγὺς ὑπαρχόντων. Πολλοὶ μὲν οὖν τῶν ἰδιωτῶν πανοίκιοι πρὸς τὰς ἀστυγείτονας πόλεις ἔφευγον, οἱ δ' ἄρχοντες τῆς πόλεως παραθαῤῥύνοντες τὰ πλήθη, προσέταττον ταχέως ἐπὶ τὸ Καπετώλιον τόν τε σῖτον καὶ τὰ λοιπὰ τῶν ἀναγκαίων ἀποκομίζειν. (4) Οὗ γενηθέντος, ἔγεμον ἥ τ' ἀκρόπολις καὶ τὸ Καπετώλιον χωρὶς τῶν εἰς τροφὴν ἀνηκόντων ἀργυρίου τε καὶ χρυσίου καὶ τῆς πολυτελεστάτης ἐσθῆτος, ὡς ἂν ἐξ ὅλης τῆς πόλεως εἰς ἕνα τόπον τῶν ἀγαθῶν συνηθροισμένων. Οὗτοι μὲν οὖν τὰ δυνατὰ τῶν χρημάτων μετεκόμιζον, καὶ τὸν προειρημένον τόπον ὠχύρουν, ἀναστροφὴν ἔχοντες τρεῖς ἡμέρας. (5) Οἱ γὰρ Κελτοὶ τὴν μὲν πρώτην ἡμέραν διετέλεσαν ἀνακόπτοντες τὰς κεφαλὰς τῶν τετελευτηκότων κατά τι πάτριον ἔθος· τὰς δὲ δύο παρὰ τὴν πόλιν στρατοπεδεύοντες, καὶ τὰ μὲν τείχη θεωροῦντες ἔρημα, κραυγὴν δὲ αἰσθόμενοι γινομένην, ἣν ἐποίουν οἱ τὰ χρησιμώτατα μεταφέροντες εἰς τὴν ἀκρόπολιν, ὑπελάμβανον ἐνεδρεύειν ἑαυτοῖς τοὺς Ῥωμαίους. (6) Τῇ τετάρτῃ δ' ἡμέρᾳ γνόντες τὴν ἀλήθειαν, τάς τε πύλας ἐξέκοψαν καὶ τὴν πόλιν ἐλυμαίνοντο χωρὶς ὀλίγων οἰκιῶν ἐν τῷ Παλατίῳ. Μετὰ δὲ ταῦτα προσβολὰς ποιούμενοι καθ' ἡμέραν πρὸς ὀχυροὺς τόπους, οὐδὲν μὲν ἀξιόλογον ἔβλαπτον τοὺς ὑπεναντίους, ἑαυτῶν δὲ πολλοὺς ἀπέβαλλον· ὅμως δ' οὖν οὐκ ἀφίσταντο τῆς φιλοτιμίας, ἐλπίζοντες, ἐὰν μὴ βίᾳ κρατήσωσι, τῷ γε χρόνῳ πάντως τῶν ἀναγκαίων ἐκλιπόντων καταπονήσειν.

CXVI. Τῶν δὲ Ῥωμαίων ἐν τοιαύταις ταραχαῖς ὄντων, οἱ παροικοῦντες Τυῤῥηνοὶ μετὰ δυνάμεως ἁδρᾶς ἐπεπορεύοντο τὴν τῶν Ῥωμαίων χώραν λεηλατοῦντες, καὶ πολλῶν μὲν σωμάτων, οὐκ ὀλίγης δ' ὠφελείας ἐγκρατεῖς ἐγένοντο. Οἱ δ' εἰς τοὺς Βηΐους τῶν Ῥωμαίων πεφευγότες ἀπροσδοκήτως τοῖς Τυῤῥηνοῖς ἐπιπεσόντες ἐτρέψαντο, καὶ τήν τε λείαν ἀφείλοντο καὶ τῆς παρεμβολῆς ἐκυρίευσαν. (2) Ἐγκρατεῖς δὲ γενόμενοι πολλῶν ὅπλων, τοῖς τε ἀνόπλοις οὖσι διέδωκαν καὶ τοὺς ἀπὸ τῆς

patraverant, fervore tamen caedendi haud remisso, in tranatantes tela jaciunt. Quæ quippe magno numero in densam natantium turbam missa, haudquaquam frustra cadebant. Unde alii, letaliter icti, continuo exspirabant: alii, vulneribus confecti, tum propter sanguinis effluxum, tum violentum fluminis impetum, viribus exhausti deferebantur. (2) Ab hac igitur funesta Romanorum clade, maxima pars illorum, qui incolumes effugerant, Veios, quam urbem nuper sibi paraverant, confugerunt; locoque pro viribus communito, reliquos per fugam elapsos ad se receperunt. Pauci ex illis, qui flumen trajecerant, inermes Romam reversi, omnes occidione periisse renuntiarunt. Quæ tanta calamitas, quotquot in urbe relicti fuerant, in summam consilii inopiam adduxit. (3) Nam robore civium deleto, jam hostibus nullo modo resisti posse existimabant. Ad hæc cum liberorum et conjugum turba, hoste tam propinquo, fugere, cum summo periculo conjunctum videbatur. Complures itaque de privatis cum familia universa in oppida vicina profugere; at magistratus urbani, plebe ad spes meliores revocata, frumentum et reliqua necessaria in Capitolium comportare jusserunt. (4) Quo facto, præter alimentorum copiam auro simul et argento et vestibus pretiosissimis arx et Capitolium repleta est; quippe quum ex universa urbe omnis generis bona unum in locum congererentur. Ad transferendum vero opes, quæ quidem transferri possent, locumque muniendum, tridui spatium habuere. (5) Nam primum diem Galli in resecandis pro more patrio capitibus transegerunt; per sequens biduum, castris urbi admotis, quieverunt. Quum enim nudata propugnatoribus mœnia cernerent, et nihilominus mixtum clamori strepitum, quem transportandis in arcem supellectilibus ad usum maxime idoneis obsessi excitabant, persentiscerent, insidias sibi tendi suspicabantur. (6) Die autem quarto, veritate rei cognita, portas effringunt, urbemque, paucis in palatio domibus exceptis, ad vastitatem redigunt. Post, licet assiduis loca munita incursibus oppugnarent, memorabilis tamen detrimenti hostibus nihil intulerunt, plurimis interim suorum amissis. Sed propterea nihil de contentione remittentes, si non vi arcem subigerent, tempore saltem, ubi nihil amplius cibariorum superesset, se obsessos expugnaturos sperabant.

CXVI. Dum his Romani angustiis premuntur, Tusci, Romanorum vicini, cum valida manu in agros ipsorum incursione facta, omnia passim agunt feruntque. Jamque multa in potestatem suam corpora prædasque non exiguas redegerant, quum Romani qui Veios profugerant, ex improviso hostes invadunt, inque fugam actis non omnem modo prædam eripiunt, sed ipsis quoque castris potiuntur. (2) Hinc multis locupletati armis, inter suos adhuc inermes ea distribuunt, et agrestes præterea, hinc illinc concitos, armis

χώρας ἀθροίζοντες καθώπλιζον· ἠβούλοντο γὰρ τοὺς εἰς τὸ Καπετώλιον συμπεφευγότας ἐκ τῆς πολιορκίας ἐξελέσθαι. (3) Ἀπορούντων δ' αὐτῶν ᾧ τρόπῳ δηλώσειαν τοῖς συγκεκλεισμένοις διὰ τὸ τοὺς Κελτοὺς μεγάλαις δυνάμεσι περιστρατοπεδεύειν, Κομίνιός τις Πόντιος ὑπέσχετο παραθαῤῥύνειν τοὺς ἐν τῷ Καπετωλίῳ. (4) Ὁρμήσας οὖν μόνος, καὶ διανηξάμενος νυκτὸς τὸν ποταμόν, ἔλαθε προσελθὼν τινα πέτραν τοῦ Καπετωλίου δύςβατον, καὶ ταύτῃ μόγις ἑαυτὸν ἑλκύσας ἐδήλωσε τοῖς ἐν τῷ Καπετωλίῳ περὶ τῶν συνηθροισμένων εἰς Βηίους καὶ διότι καιρὸν τηρήσαντες ἐπιθήσονται τοῖς Κελτοῖς. Οὗτος μὲν οὖν καταβὰς ᾗπερ ἀνέβη καὶ διακολυμβήσας τὸν Τίβεριν, εἰς Βηίους ἀνέστρεψεν. (5) Οἱ δὲ Κελτοὶ κατανοήσαντες τὰ ἴχνη τοῦ προσφάτως ἀναβεβηκότος, συνετάξαντο κατὰ τῆς αὐτῆς πέτρας ἀναβῆναι νυκτός. Διὸ καὶ περὶ μέσας νύκτας οἱ μὲν φύλακες παρεῤῥαθυμηκότες ἦσαν τῆς φυλακῆς διὰ τὴν ὀχυρότητα τοῦ τόπου, τῶν δὲ Κελτῶν τινες κατὰ τῆς πέτρας προσανέβησαν. (6) Τοὺς μὲν οὖν φύλακας ἔλαθον, χῆνες δ' ἱεροὶ τῆς Ἥρας τρεφόμενοι, καὶ θεωρήσαντες ἀναβαίνοντας, κραυγὴν ἐποίουν. Συνδραμόντων δὲ τῶν φυλάκων ἐπὶ τὸν τόπον, οὗτοι μὲν καταπλαγέντες οὐκ ἐτόλμων προσελθεῖν, Μάρκος δέ τις Μάλλιος, ἔνδοξος ἀνήρ, ἐκβοηθήσας ἐπὶ τὸν τόπον, τῷ μὲν ξίφει τὴν χεῖρα τοῦ προσαναβαίνοντος ἀπέκοψε, τῷ δὲ θυρεῷ πατάξας εἰς τὸ στῆθος ἀπεκύλισεν αὐτὸν ἀπὸ τῆς πέτρας. (7) Παραπλησίως δὲ καὶ τοῦ δευτέρου προσαναβαίνοντος ἀπολομένου, οἱ λοιποὶ ταχέως πάντες ἔφυγον· ἀποῤῥῶγος δὲ τῆς πέτρας οὔσης, ἅπαντες κατακρημνισθέντες ἐτελεύτησαν. Διόπερ πρεσβευομένων τῶν Ῥωμαίων περὶ διαλύσεως, ἐπείσθησαν χιλίας λαβόντες λίτρας χρυσίου τὴν πόλιν ἐκλιπεῖν καὶ ἐκ τῆς Ῥωμαίων χώρας ἀπαλλαγῆναι. (8) Ῥωμαῖοι δέ, τῶν μὲν οἰκιῶν κατεσκαμμένων, τῶν δὲ πλείστων πολιτῶν ἀπολωλότων, ἔδωκαν ἐξουσίαν τῷ βουλομένῳ καθ' ὃν προῄρηται τόπον οἰκίαν οἰκοδομεῖν, καὶ δημοσίας κεραμίδας ἐχορήγουν, αἳ μέχρι τοῦ νῦν πολιτικαὶ καλοῦνται. (9) Ἁπάντων οὖν πρὸς τὴν ἰδίαν προαίρεσιν οἰκοδομούντων, συνέβη τὰς κατὰ πόλιν ὁδοὺς στενὰς γενέσθαι καὶ καμπὰς ἐχούσας· διόπερ ὕστερον αὐξηθέντες οὐκ ἠδυνήθησαν εὐθείας ποιῆσαι τὰς ὁδούς. Λέγουσι δέ τινες καὶ διότι τὸν χρυσοῦν κόσμον αἱ γυναῖκες εἰς τὴν κοινὴν σωτηρίαν εἰςενέγκασαι, ταύτης ἔτυχον παρὰ τοῦ δήμου τιμῆς, ὥστ' ἐξουσίαν ἔχειν ἐφ' ἁρμάτων ὀχεῖσθαι κατὰ τὴν πόλιν.

CXVII. Ταπεινῶν δ' ὄντων τῶν Ῥωμαίων διὰ τὴν προειρημένην συμφοράν, οἱ Οὐολοῦσκοι πρὸς αὐτοὺς πόλεμον ἐξήνεγκαν. Οἱ μὲν οὖν χιλίαρχοι τῶν Ῥωμαίων καταγράψαντες στρατιώτας, καὶ προαγαγόντες τὴν δύναμιν εἰς ὕπαιθρον, ἐν τῷ καλουμένῳ Μαρκίῳ κατεστρατοπέδευσαν, ἀπέχοντες ἀπὸ Ῥώμης σταδίους διακοσίους. (2) Τῶν δὲ Οὐολούσκων μετὰ μείζονος στρατιᾶς ἀντικαθημένων, καὶ τῇ παρεμβολῇ προσβαλόντων, οἱ κατὰ τὴν Ῥώμην φοβηθέντες ὑπὲρ τῶν ἐν

instruunt. Cives enim qui in Capitolium perfugerant, obsidione eximere propositum habebant. (3) Quumque ambigerent, quonam modo inclusis hoc ipsum significarent, quod castris suis amplissimis Galli arcem undique circumvallarent; tum Pontius quidam Cominius obsessos intra Capitolium se confirmaturum recepit. (4) Ingressus ergo solus viam, fluvio secundo per noctem denatat, et clam invium quoddam Capitolii saxum aggressus, difficili corporis attractu in illud evadit, atque obsessos de civium apud Veios congregatione, et quod captata occasione Gallos oppressuri sint, certiores facit, eademque, qua ascenderat, degressus, trajecto rursus flumine Veios redit. (5) At Galli, notato recens in arcem egressi vestigio, per idem saxum ascendere et ipsi constituunt. Circa mediam igitur noctem, quum excubias negligentius propter eximiam loci firmitatem agerent vigiles, quidam ex Gallis in rupem ascendere. (6) Et custodes quidem fefellerant; sed sacri Junonis anseres ibi alebantur, qui subeuntes conspicati, clangore suo prodiderunt. Concursu vigilum illuc facto, illi quidem territati ulterius progredi non audebant; interea vero M. Manlius, vir illustris, ad loci defensionem approperans, Galli jam ad summum enitentis manum gladio præcidit, et umbone in pectus ictum ex rupe deturbat. (7) Ad hunc modum et altero pessumdato, reliqui confestim retro se subducunt. At quia præruptum illud saxum erat, omnes in præceps ex consternatione illa delati, fœde perierunt. Inde quum de componendo bello Romani legatos mitterent, his pactis assenserunt, uti mille auri pondo acceptis urbe excederent, finesque Romanorum missos facerent. (8) Hinc populus Romanus, quod et domus eversæ, et cives plerique exstincti essent, liberam cuique, quo ipse vellet, ædificandi potestatem dedit, tegulæque ex publico præbitæ, quæ publicæ inde ad hoc usque tempus nominantur. (9) Dum vero pro suo universi arbitrio domus sibi exstruunt, accidit ut vici angustiores et tortuosi fierent: quos, opibus in posterum amplificatis, rectos reddere haudquaquam potuerunt. Sunt etiam qui memoriæ prodant, aureum tunc ornatum matronas ad redimendam patriæ salutem impendisse. Unde hic honos illis publice habitus, ut carpentis invehi per urbem ipsis liceret.

CXVII. Afflictis per eam, quam diximus, calamitatem fortunis Romanorum, Volsci bellum ipsis moverunt. Tribuni igitur consulares, delectu militum habito, et copiis in apertum eductis, ad Marcium, ut appellant, collem, ad vicesimum quintum ab urbe lapidem, castra posuere. (2) Volsci autem longe majores in hostem copias eduxerant, jamque impetum in castra faciebant. Idcirco anxii super his Romani, Marcum Furium dictatorem creant

τῷ στρατοπέδῳ, κατέστησαν αὐτοκράτορα μὲν Μάρκον Φούριον *. Οὗτοι δὲ πάντας τοὺς ἐν ἡλικίᾳ καθοπλίσαντες νυκτὸς ἐξῆλθον, καὶ καταλαβόντες ἅμ' ἡμέρᾳ τοὺς Οὐολούσκους τῇ παρεμβολῇ προσμαχομένους, ἐπιφανέντες κατὰ νώτου ῥᾳδίως ἐτρέψαντο. Ἐξελθόντων δὲ καὶ τῶν ἐκ τῆς παρεμβολῆς, εἰς μέσον ἀποληφθέντες οἱ Οὐολοῦσκοι σχεδὸν ἅπαντες κατεκόπησαν. (3) Διόπερ τὸν ἔμπροσθεν χρόνον ἰσχυροὶ δοκοῦντες εἶναι, διὰ τὴν συμφορὰν ταύτην ἀσθενέστατοι τῶν περιοικούντων ἐθνῶν ἐγενήθησαν. Μετὰ δὲ τὴν μάχην ἀκούσας ὁ αὐτοκράτωρ πορθεῖσθαι Βώλας πόλιν ὑπὸ Αἴκλων τῶν νῦν Αἰκίκλων καλουμένων, ἀγαγὼν τὴν δύναμιν, τοὺς πλείστους τῶν πολιορκούντων ἀνεῖλεν. (4) Ἐκεῖθεν δ' ἀνέζευξεν εἰς Σουτριανήν, οὖσαν ἀποικίαν, ἣν οἱ Τυῤῥηνοὶ βίᾳ κατειλήφεισαν. Προσπεσὼν οὖν ἄφνω τοῖς Τυῤῥηνοῖς, πολλοὺς μὲν αὐτῶν ἀνεῖλε, τὴν δὲ πόλιν ἀνέσωσε τοῖς Σουτριαίοις. Τῶν δ' ἀπεληλυθότων Γαλατῶν ἀπὸ Ῥώμης Οὐεάσκιον τὴν πόλιν σύμμαχον οὖσαν Ῥωμαίων πορθούντων, ἐπιθέμενος αὐτοῖς ὁ αὐτοκράτωρ, καὶ τοὺς πλείστους ἀποκτείνας, τῆς ἀποσκευῆς πάσης ἐκυρίευσεν, ἐν ᾗ καὶ τὸ χρυσίον ἦν ὃ εἰλήφεισαν εἰς Ῥώμην καὶ σχεδὸν ἅπαντα τὰ διηρπασμένα κατὰ τὴν τῆς πόλεως ἅλωσιν. (5) Τοσαῦτα δὲ διαπραξάμενος, διὰ τὸν φθόνον τῶν δημάρχων ἐκωλύθη θρίαμβον ἀγαγεῖν. Ἔνιοι δέ φασιν αὐτὸν ἀπὸ Τούσκων θρίαμβον ἀγαγεῖν ἐπὶ λευκοῦ τεθρίππου, καὶ διὰ τοῦτο δυσὶν ὕστερον ἔτεσιν ὑπὸ τοῦ δήμου πολλοῖς χρήμασι καταδικασθῆναι· περὶ οὗ κατὰ τοὺς οἰκείους χρόνους ἐπιμνησθησόμεθα. (6) Οἱ δ' εἰς τὴν Ἰαπυγίαν τῶν Κελτῶν ἐληλυθότες ἀνέστρεψαν διὰ τῆς τῶν Ῥωμαίων χώρας· καὶ μετ' ὀλίγον ὑπὸ Κερίων ἐπιβουλευθέντες νυκτὸς ἅπαντες κατεκόπησαν ἐν τῷ Τραυσίῳ πεδίῳ. (7) Καλλισθένης δ' ὁ ἱστοριογράφος τὴν τῶν Ἑλληνικῶν σύνταξιν ἀπὸ τῆς κατὰ τοῦτον τὸν ἐνιαυτὸν γενομένης εἰρήνης τοῖς Ἕλλησι πρὸς Ἀρταξέρξην τὸν τῶν Περσῶν βασιλέα τὴν ἱστορίαν ἦρκται γράφειν· διελθὼν δὲ τριακονταετῆ χρόνον ἔγραψε μὲν βίβλους δέκα, τὴν δὲ τελευταίαν κατέπαυσε τῆς συντάξεως εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Φιλομήλου τοῦ Φωκέως κατάληψιν τοῦ ἐν Δελφοῖς ἱεροῦ. (8) Ἡμεῖς δ' ἐπεὶ πάρεσμεν ἐπὶ τὴν γενομένην τοῖς Ἕλλησιν εἰρήνην πρὸς Ἀρταξέρξην καὶ τὸν τῆς Ῥώμης ὑπὸ Γαλατῶν κίνδυνον, κατὰ τὴν ἐν ἀρχῇ πρόθεσιν τοῦτο τὸ τέλος ποιησόμεθα τῆσδε τῆς βίβλου.

cum C. Servilio Ahala, magistro equitum : qui, juvenibus universis arma induere jussis, noctu copias educit, et a tergo Volscos, qui jam toti in castrorum oppugnatione erant, invadens, haud difficulter in fugam dissipat. Quumque etiam obsessi e castris se effunderent, interclusi in medio Volsci ferme omnes ceciderunt. (3) Gens igitur hæc potens antea visa, ad summam virium inopiam, ut nulla omnium circumquaque habitantium alia, per illam cladem redacta est. Hinc dictator Bolas oppugnari ab Æquis, qui nunc Æquicolæ vocantur, audiens, ductis illuc copiis maximam obsidentium partem trucidavit. (4) Inde Sutrium, Romanorum coloniam, ab Etruscis tunc occupatam, cum exercitu pergit. Subita itaque impressione Etruscos adortus, magna hostium strage facta, Sutrinis urbem restituit. Sub id tempus Galli a Roma digressi Veascium (*Vulsinios* vel *Tusculum?*), urbem Romanis confœderatam, oppugnabant. In hos impressionem faciens dictator plurimos occidit, omnibusque impedimentis, inter quæ etiam aurum erat Romæ appensum et universa prope, quæ urbe capta in prædam venerant, potitur. (5) His tantisque rebus ab eo gestis, tribunorum plebis tamen invidia triumphum agere prohibitus est. Quamvis nonnulli perhibeant, de Tuscis in albis cum quadrigis triumphasse, et propterea biennio post magna æris summa a populo multatum. De quo suo deinceps loco mentionem faciemus. (6) Gallorum pars ea, quæ in Iapygiam transierat, per Romanorum fines reditum instituebant. Hos Cerii (*Cæritæ?*) per insidias noctu oppressos, in Trausio campo internecione conciderunt.

(7) Callisthenes historicus, suum de rebus Græcis opus ab hoc anno, quo pax inter Græcos et Artaxerxem Persarum regem inita est, exorsus, et tricennale tempus decem libris complexus, postremum cum eo anno finit, quo templum in Delphis a Philomelo Phocensi captum fuit. (8) Nos autem ad pacem Græcorum cum Artaxerxe et periculum Romæ a Gallis intentatum delati, juxta nostrum ab initio propositum, hic finem libro huic imponemus.